Digitized by Google

IG. 231/4

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

PORTVGALIAE

MONVMENTA HISTORICA

Digitized by Google

Digitized by Google

PORTVGALIAE MONVMENTA HISTORICA

A SAECVLO OCTAVO POST CHRISTVM VSQVE AD QVINTVMDECIMVM

IVSSV ACADEMIAE SCIENTIARVM OLISIPONENSIS

EDITA

LEGES ET CONSVETVDINES

VOLVMEN I

OLISIPONE

TYPIS ACADEMICIS

M DCCC LVI

Digitized by Google

Digitized by Google

Hoc *Monumentorum Historicorum* Portugaliae volumen veterum patrii iuris documentorum, quae ad aetatem a primordiis regni huius usque ad saeculi XV. finem ductam attinent, ex Academiae super his monumentis in lucem proferendis consulto, seriem ducit. Prima haec monumentorum, quae nunc edere licet, pars non solum antiquas nostrae regionis a Legionensi regno, ut hoc coalesceret novum, vix disociatae complectitur leges; verum etiam quae sensim ab hoc temporis aevo ad Alphonsi III. regni finem latae fuere. In duas itaque classes haec iuris monumenta dividuntur; legum nimirum generalium, et peculiarium sive quorundam locorum: primaevas illa totius regionis leges, et ad unum etiam tantum ordinum, quibus tunc universa constabat civitas, spectantes; haec vero omne, seu publicum, seu privatum, scriptum, vel traditum, dummodo in una provincia aut loco vigens, comprehendit ius, quod in sic dictis, *foralibus*, et *consuetudinibus* continetur: *consuetudines* etenim quasdam chartulas consuetudinaria referentes municipiorum iura circa XIII. saeculi finem, vel XIV. initium conscriptas significant.

Iuris fontes, aut principia, quae secundam documentorum historicorum seriei partem perficient, generales, peculiaresque leges a Dionisii regno ad Ferdinandi I. aetatem latas; ac simul iuris exteri, subsidiarii dicti, quae nobis in nostram translata lin-

Digitized by Google

guam supersunt, et eo, quod litteris mandata nostris, apud nos viguisse, probabile satis est, fragmenta comprehendunt: cuius generis sunt libri primus, et tertius Partitarum *(das Partidas)* Alphonsi X. et romani iuris excerpta, sub titulo nota: *Flores iuris Magistri Jacobi a legibus*: *(Flores de direito de Mestre Jacob das Leis.)*

Generales, ac peculiares leges, iurisque subsidiarii monumenta, ad epocham a Joanne I. rege ad saeculi XV. finem referenda, patrii iuris medii aevi corpus complebunt; quae etiam documenta Academia publici facienda iuris, ut historica studia foveantur et amplificentur, merito statuit. Cum autem proprie, vereque nostras aliae antiquae leges, magis minusve ante regni nostri initium conditae, praecedant; nunc iam in historicis studiis minus versatos, qui fortasse haec monumenta ab huius operis consilio aliena putarent, causam monere volumus, cur et ipsa transcribimus; et simul documenta, quae, ut ipsos iuris fontes, quasi primordialium nostrarum legum praecursores, deduceremus, versare opus fuit, breviter indicabimus.

Regni huius nostri ab omni exterorum dominatione liberati legum generalium, quae ad nostra usque tempora integrae pervenerunt, etsi a latino-barbaro illa tempestate chartis usitato sermone, quo scriptae erant, in vernaculam linguam translatae, antiquissimae sunt, quae in comitiis, vel magnatum conventibus, anno 1211 sub Alphonso II. Conimbricae habitis latae fuerunt. Et quamquam antiqua illa tempora, et originibus proxima sub duobus prioribus regibus ad nascentis populi fines armis proferendos, agros et loca bello vastata novis civibus, vel exteris colonis tradenda, urbes oppidaque populata, et oppidanis aut omnino, aut magna ex parte vacua frequentanda, vix suffecisse videantur; et ex ea potissimum causa nullibi, praeterquam in *foralibus* legum ferendarum ius executioni mandatum appareat; non tamen credere libet, tot labentibus annis, rerumque hominumque tam magna varietate, nullam aut occasionem, aut necessitatem intervenisse novas quodammodo gene-

Digitized by Google

rales condendi leges, quibus publica civium iura, omnibus vel singulis societatis ordinibus communia munera et officia decernerentur; cum nulla alia praecipue re, praeterquam his legibus, publicus ordo, et socialis institutio servari, et coli possit: si ordinis, et socialis institutionis nomine civile illius temporis rudimentum decorari patiamur. Legum itaque generalium, si quae tunc temporis, ut ratio suadet, conditae sunt, memoriam ita temporum vetustas abolevit, ut ne, an extiterint, quidem certum nunc sit: unius tantum, ut vocant, *constitutionis*, Alphonso Henrico tributae, quae, feminas clericis inhoneste deditas in carcerem trudi, iubet, Gregorius IX. in quadam *bulla* [1] meminit: nec aliud, primo illo imperante rege, legiferae potestatis apparet indicium. Neque circa sequentis regni leges, quam sub primo rege acti, aliquod maius argumentum antiqua produnt documenta: Sancii etenim I. unum similiter tantum *diploma*, in hac *collectione* descriptum, ad nos pervenit; quod, etsi Portucalis urbis ad clericos referatur, omnem tamen ecclesiasticum ordinem respicere ex verbis, quibus conscriptum, facile intelligitur. In Alphonsi II. legibus, et in primis leges in unum colligendi Codicem tentamentis sub Alphonso III., ut videtur, coeptis nonullae universalis iuris consuetudinarii (ut animadvertendum mox erit) adducuntur doctrinae, quae quamquam paulo antiquiores sint, non tamen utram in *epocham* referendae, liquet; cum referri eque possint, tam ad illam, qua Portugalia pars et provincia Legionensis regni erat; quam ad sequentem, qua praevalentis populi vires liberum iam constituerant regnum.

Caeterum quae legum monumenta aetatis non dubiae supra Alphonsi II. regnum nobis supersunt, magni equidem pretii, sed perpauca ita sunt, ut praeter leges ineunte XII. saeculo vigentes, vix ullum reperiatur: vigebant autem apud nos id

[1] .... cuiusdam pravae constitutionis, vel destitutionis, verius, quam proavus Regis eiusdem (Sancii II.) fecisse dicitur, videlicet ut mulier, cum qua invenitur clericus, capiatur: — Bulla *Ex speciali* 13 Kal. novemb. pontificat. 5 Gregor. IX. in collect. Vicomitis *da Carreira* N.° 10 scrin. public. vulgo *Torre do Tombo*, et in collect. Biblioth. reg. *da Ajuda* vol. 143 n. 2.

Digitized by Google

temporis Wisigothicus Codex, Concilii Legionensis statuta generalia anno 1020 edita, Coyacensis 1050, et Ovetensis 1115.

Wisigothici codicis magna et diuturna auctoritas in Legionensi regno a primordio suo ad XII. usque saeculum inter historicos praeclara et constans est; adeoque venerabilis codex ille fuit, ut ad nostram aetatem velut quadam religione cultus pervenerit, suasque per universam Hispaniam tamquam vigentes imponat leges, quoties per novas obrogatae non sint. Portugaliae igitur regnum a Legionensi et imperio et nomine discedens tempore illo rudi et turbulento ad nimium tunc arctos fines suos armis dilatandos, et seditiones et hostes assidue profligandos necessario intentum, minime novis condendis legibus, quae veteres, et non suas illas, quibus nuper regebatur, abrogarent, vix animum et curam intendere valebat. Temporum praeterea discrimina confundere vel ignorare videremur, si hanc nostram cum prisca et horrida illorum aetate componere ausi, quos in nobis superbos gerimus animos, et amorem et gloriam libertatis, illis quoque ita tribueremus, ut alienas leges alto despicere vultu, et velut obnoxiae servitutis, aut male vindicatae libertatis indecorum indicium penitus delere pulchrum illorum fuisse munus iudicaremus. Sed contra illis temporibus leges, iuraque sancta et venerabilia vetustas multo magis reddebat: ideoque usus, et consuetudinarium ius scriptas leges tunc adeo antecellebant, ut saepe ipsae, nulla legislatoris habita cura, si illis usibus adversarentur, iniustae et irritae haberentur: nondum quippe iuris publici regulae stabiles et universales arbitrabantur, immo tunc ignorabantur: et saeculum etiam XIV. hoc decernendi, quod antiqui mores, etsi minime laudabiles, quin iuri publico infensi, vetustatis tamen veneratione servarentur, non semel nobis praebet exemplum. Ipsa ergo temporum ratio satis indicat, neque Wisigothicum Codicem, neque alias recentiores leges in Legionensi regno vigentes, unde hoc Portugaliae nostrum deductum, ex separationis vi abrogatas fuisse.

Hoc idem, quod ratio, ut diximus, suadet, non pauca in publi-

Digitized by Google

cis tabulariis vel quondam, vel etiam nunc servata documenta post Portugaliae separationem nos edocent. Sententiam itaque eorum, qui gothicas leges labente saeculo XI., quadam tantum forensi consuetudine laudatas asserere nitebantur, minime defendi posse, iam satis demonstratum est: neque ullam dubitandi materiam relinquunt apertissima haec documenta, quibus magna Wisigothici Codicis ad civilia negotia agenda, litesque pro tribunalibus dirimendas, auctoritas ostentatur. In cuiusdam donationis chartula anno 1110 scripta, quae in Vaironensis monasterii scrinio custoditur, inter caeteros subscriptores legitur: *Petrus Abba, iudex qui tenet lex Godorum:* ex quo patet, sub comite Henrico extitisse iudices, qui secundum scriptas leges iudicabant; in quo ab his distinguebantur, qui tamquam arbitri ius dicebant, et ab his simul, qui secundum consuetudines et usus cuiusque provinciae, territorii, locive lites dirimebant. Comes ipse Henricus in *donationis* cuiusdam agri iuxta Vimaranum Alberto Tibau, et aliis francis factae publicis litteris in Archivo publico *Torre do Tombo* asservatis leges has gothicas invocat: *in gotorum legibus continetur quatenus valet donatio sicut et venditio.* Permultis adeo documentis codicis istius leges per id temporis laudantur, ut saepe repetitae, tamquam merae iuris formulae, minus accurate legentibus visae sint: quod minime credendum; cum leges illae laudentur, ut demonstretur donationes abrogari a donatoribus non posse; cum semel solemnis traditio testimoniis et instrumentis probetur. Quod perspicue alius eiusdem monasterii Vaironensis documenti ad ann. 1126 verba ostendunt: *Lex canet gotorum ut rem donatam, si presentibus tradita fuerit, nullo modo repetatur a donatore; sed per testes et per scripturam convincit.* Nec minus evidenter ad firmandum ius, non vero eruditionis ostendendae causa, in alio monasterii Petrosensis (de Pedroso) documento ann. 1128 scripto, et in Conimbricensis Academiae archivo asservato, doctrina tum Codicis Wisigothici, tum legum canonicarum adducitur: *Sicut canon docet et liber iudicialis.* Donationis item Sanctae Crucis monasterio Conimbricae factae in

Digitized by Google

chartula, quondam in eiusdem monasterii scrinio, nunc vero in tabulario publico *Torre do Tombo* servata, poena pecuniaria ei, qui eam donationem obrogare conaretur, in eodem codice sancita his comminatur verbis: *componat in quadruplum, et regie potestati quod liber iudicum precepit.* Sequentibus etiam annis repetitas earumdem legum citationes ex multis deprompserunt monumentis Amaral, Memor. Academ. R. Scient. Olisip. T. 7 Part. I. pag. 358 et seq. et Viterbus, Elucid. verb. *Juzgo* et *Crebantado.* Alia praeterea sunt documenta novissimis ab his scriptoribus laudatis, ad annum scilicet 1162 relatis recentiora, quorum aliqua proferre iuvat. In publico archivo *Torre do Tombo* servantur litterae cuiusdam permutationis monasterio de *Moreira* anno 1175 datae, in quibus leges gothicae laudantur: *sicut in libro iudiciale est decretum ut et contransmutatio nullo modo repetatur a contramutatore.* Manumissionis etiam quodam scriptum regnante Sancio I., anno nimirum 1187 datum, in eodem Vaironensi monasterio conditum, ita refert: *Lex gotorum liberas a servicio duplicia non sedeat crebantado, sed semper sit ingenuo.* Quibus ex monumentis sane colligitur, legum Codicis Wisigothici iuridicas citationes ad id temporis prope accedere, quo nostrum hoc Portugaliae regnum proprias, regnante Alphonso II. anno 1211 latas habuit leges.

Ad nostram denique sententiam, aliis tametsi praeclaris documentis probatam, maxime firmandam eiusdem regis pernotum illud diploma proferendum putamus, edictum nempe, quo idem Alphonsus rex Suerii Gomes ex ordine praedicatorum circa negotia civilia leges in hoc regnum recipi vetuit, duas interserens potissimum interdictionis causas: primam nempe, quod leges illae: *sunt contra illum librum legum qui dicit quod non recipiamus novam legem in regno nostro, per quem librum et per quale forum debent iudicari filii-de-algo portug.* (quod proculdubio ad legem VIII. libri II. tit. I. Codicis Wisigothici refertur): alteram denique sic causam profert: *talia decreta nunquam fuerunt in tempore comitis D. Henrici, nec in tempore avi mei regis D. Alfonsi... nec in tem-*

Digitized by Google

pore regis D. Sancii patris mei. Satis superque, quod paulo ante animadversum fuit, hinc elucet: leges videlicet, consuetudinesque vetustate non antiquari; sed potius magis venerabiles, quo antiquores, fieri. Fratrum ergo praedicatorum praesulis leges rex Alphonsus, non quod a privato auctore et illegitima prodibant origine, sed quod antiquis legibus, priscisque usibus adversarentur, recipere renuebat; et praesertim quod priscae illae leges et usus nobilium iura, et privilegia statuebant: nondum enim legislatoribus popularis ordo curae satis erat; sed universa plebs consuetudinario iure, et *foralibus* regebatur: primo tantum ordini, nobilibus nimirum, Codex ille Wisigothicus favores publicis consignabat legibus; cuius quanta auctoritas et amplitudo fuerit a comitis Henrici aetate, cum Legionensis regni Portugalia adhuc pars et provincia esset, ad Sancii I., patris sui, regnum, cum iam a dominatione exterorum omnino expers suam vindicaverit libertatem, Alphonsus laudatis superius verbis ostendit.

Quantacumque vero huius Wisigothici Codicis apud nos auctoritas fuerit, et diuturna veneratio, quippe qui, tamquam publica lex, ad saeculum XII., vel etiam XIII. pervaluerit; certum tamen est, nullum eius antiquum in nostris archivis reperiri apographum: unum tantum castellani Codicis castellano item sermone XIII. saeculo scriptum in publica Olisiponensi bibliotheca extat; et hoc insuper valde mutilum, et nullam exibens alicuius momenti variam lectionem, si cum versionibus in Hispania extantibus conferatur.

Haec igitur ratio fuit, cur in hac nostra editione illam Matritensis academiae anno 1815 publici iuris factam, nec tamen inter nos vulgarem, et magna prae caeteris ellaboratam cura praesertin secuti sumus. Ab hac itaque editione in nostram non solum Wisigothici Codicis leges, verum etiam annotationes, quas latine hîc reddimus, lectionesque variantes ab hispanis editoribus ex aliis codicibus et editione Lindembrogiana collectas accuratissime transcripsimus. Sunt autem illi codices: duo, Vi-

Digitized by Google

gilanus, et Emilianensis saeculo X. scripti, in bibliotheca Escurialensi *(do Escurial)* asservati: tres similiter alii eiusdem bibliothecae cum illis primis attente ab editoribus collati: Cardonensis scilicet, a Joanne Baptista Cardona, apud quem inventus, sic dictus: et duo, quibus, quia nulla inscriptione discreti, primus, et secundus Escurialenses vocati, pro titulo numerus inditus est. Academici praeterea editores illi quatuor antiquos alios codices gothicis litteris conscriptos versare non desierunt; quorum unus in capitulo canonicorum Sancti Isidori Legionensis, alter in Academia Complutensi, tertius in capitulo item canonicorum Ecclesiae Toletanae, quartus denique in monasterio Sancti Joannis a Regibus asservati erant. Hos codices, et Lindembrogianam editionem brevitatis gratia hoc modo indicabimus: Vigil., Emilian., Card., 1 vel 2 Escur., Legion., Complut., Tolet.-goth., S. J. R., Lind.

Inter leges in monarchia Oveto-legionensi latas, quas quondam in hac nostra regione una cum Wisigothico Codice viguisse scimus, antiquiores sunt generalia statuta in synodo Legionensi anno 1020 condita. Generales non solum universae reipublicae leges in hoc concilio, quod, non minus ac caetera in wisigothica monarchia habita, ecclesiasticum simul et civile, seu politicum fuit; sed etiam peculiaria Legionensi urbi privilegia decreta sunt: unde statuta illa in duas suapte natura diversas partes, in omnibus quamvis editionibus unum promiscue redacta conficiant corpus, dividenda merito sunt: iuris nempe generalis, et specialis, sive localis, ut vocant. In hac nostra editione articulos tantummodo a I. usque ad XIX., caeteri quoniam nulli Portugaliae, ad urbem quippe Legionem vix spectantes, et pretio et usui esse possunt, comprehendere, tamquam communis iuris capita, statuimus. Ad hoc conficiendum opus incumbentibus editio *Muñoz y Romero (Colleccion de Fueros Municipales. Madrid* 1847*)* quod et prae caeteris recentior, et variis lectionibus, quas huc transcripsimus, ex pluribus collectis codicibus et editionibus abundantior sit, praecipuae nobis utilitati

Digitized by Google

fuit [1]. Quanti inter historicos et iuridicos scriptores acta Coyacensis vel concilii, vel Magnatum conventus, anno 1050 habiti facta sint; certum est, hoc pretium non ex eo repetendum, quod magnae ibi res agitarentur, aut legibus aliqua summa decernerentur iura; sed ex eo potius, quod in illis actis de comitiis in Legione urbe anno 1020 habitis agatur, et proditum memoriae sit, horum comitiorum leges, et statuta Portucalensem simul provinciam, qua imperium suum Ferdinandus Magnus proferre caeperat, comprehensura, ibi firmata et roborata fuisse: quod ex verbis eiusdem concilii (tit. VIII. actor.) satis elucet: *mandamus ut et in Legione et in suis terminis et in Gallecia et in Asturia et in Portucale, sicut in decretis Adefonsi principis est constitutum, pro homicidio scilicet, rauso, sagione, vel per omnes suas exactiones, sicut in diebus suis, ita in diebus nostris permaneat firmum.* Hoc etiam monumentum in tom. 38 Hispaniae Sacrae Riscus, post Baronium, Aguirre, et Pellicer, a *Libro Gothico*, sic dicto, Cathedralis Ovetensis ecclesiae depromptum descripsit. Riscum Academia Historica Matritensis, quoad textum, in sua Comitiorum collectione *(Colleccion de Cortes)* secuta est: lectiones autem varias in quodam Mss. quondam apud Joannem Baptistam Peres asservato repertas adiecit. Muñoz y Romero tandem in collectione sua *(Colleccion de Fueros Municipales)* lectionibus his variis illas in Libro Gothico inventas addens, et vetus apographum cum illa Risci editione conferens illud quoque monumentum edidit.

Coyacensis huius concilii acta et apud nos descripta in perillustri illo, vel XII. iam labentis saeculi, vel XIII. incipientis chartulario, cui titulus *Liber Niger (Livro Preto)*, ecclesiae cathedralis Conimbricensis servantur. Hoc tamen apographum, et

[1] Concilii huius Legionensis anno 1020 habiti acta in archivi Cathedralis Ecclesiae Bracharensis Chartulario, cui *Liber Fidei* titulus est, descripta sunt: primae vero huius codicis, qui ab ipsis actis exorditur, paginae ita mucidae, et corruptae sunt, ut ex illis paucas tantum, et parvi pretii lectiones varias depromere potuissemus: eas vero, quae inveniuntur in editionibus Academiae Historiae Matritensis, et Risci, nec non in codice pervetusto monasterii Sancti Joannis a Regibus, sub siglis A, R, S. J. R., suis locis adiecimus.

Digitized by Google

editio Muñoz y Romero tanta inter se varietate dissentiunt, ut nos, et illud, et istam penitus in lucem prodendi, sic enim aequius visum, non poeniteat. In huius documenti apographo, adductum illud a quodam monasterii vaccaricensis *(da Vaccariça)* monacho, qui praedicto Coyacensi concilio interfuerat, subscriptio refert: sed inter alia non pauca illius monasterii autographa in eiusdem cathedralis archivo servata, et in *Libro Nigro* descripta, frustra perquirentibus hoc nobis invenire non contigit: magna vero illa cura, et summa fides quibus, quae invenimus, transcripta sunt, magnam item et auctoritatem et fidem apographo huic, quod sequi merito decet, quasi synchrono monumento, proculdubio conciliant.

Si ergo satis constat, statuta et huius Coyacensis concilii, ita enim sua decreta referunt, et Legionensis anno 1020 habiti per hanc regionem, in qua Portugaliae regnum conditum fuit, viguisse: non minus certum est, Ovetensis anno 1115 habiti decreta in hoc ipso regno pro generalibus legibus fuisse accepta. Non modo enim inter eos, qui huiusce concilii, vel Magnatum conventus, acta subscripserunt, regina Terasia item subscripta reperitur; sed etiam Alphonsi Henrici, primorumque eius ducum illis actis adiuncta testificatio, ipsum principem, provinciaeque suae primores easdem leges accepisse, ostendit. At nullum huius monumenti, per omnia quamvis nostri regni publica tabularia et archiva quaesitum, antiquum apographum inventum est nobis: extant tamen editiones Aguirri *(Collectio Maxima Concilior. Hispan. Vol. V. pag.* 34*)*, et Risci *(España Sagrada Tom. XXXVIII. pag.* 266*)* quam nos correctiorem inventam secuti sumus.

Digitized by Google

LEGES INITIO SAECULI XII. IN PORTUGALIA VIGENTES.

I.

Codex Legum Wisigothorum, Monumentis Patriis sub titulis: Lex Gothorum, Lex Gothica, Liber Iudicialis, Liber Iudicum, Liber Legum, *vel similibus, designatus.*

II.

Concilium (sive Comitia) Legionense, sub Alphonso V., aera MLVIII. (anno P. C. MXX.) habitum.

III.

Concilium (sive Comitia) Coyacense, sub Ferdinando I., aera MLXXXVIII. (anno P. C. ML.) habitum.

IV.

Concilium (sive Comitia) Ovetense, sub Urraca Regina, aera MCLIII. (anno P. C. MCXV.) habitum.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRIMUS [1] TITULUS

DE ELECTIONE PRINCIPUM

ET DE COMMUNIONE EORUM QUALITER JUSTE JUDICENT VEL DE ULTORE NEQUITER JUDICANTIUM.

EX CONCILIO TOLETANO QUARTO LXVI EPISCOPORUM EDITO IN PRESENTIA SISENANDI REGIS TERTIO

EJUSDEM REGNI [2] ANNO. ERA DCLXXI [3].

I. Cum studio amoris Christi ac diligentia religiosissimi Sisenandi regis Hispaniæ atque Galliæ [4] sacerdotes apud Toletanam urbem in nomine Domini in unum convenissemus, ut ejus imperiis atque jussis communis à nobis agitaretur de quibusdam ecclesiæ disciplinis tractatus; primum quidem nos gratias Salvatori nostro Deo omnipotenti egimus. Post hæc cœtui nostro adesse dignatus [5] jam factus excellentissimus et gloriosissimus princeps qui cum magnificentissimis et nobilissimis viris ingressus est, primum coram omnibus nobis Dei sacerdotibus humo prostratus cum lacrymis et gemitibus pro se interveniendum Domino postulavit: deinde religiosa prosecutione synodum exhortatus est, ut paternorum decretorum memores ad conservanda in nobis jura ecclesiastica studium præberemus, et illa corrigere quæ dudum per negligentiam malignitatis in usum venerant contra ecclesiasticos mores et licentiam sibi [6] jam de usurpatione principum fecerant. Talibus igitur [7] monitis nos omnes in Domino confidentes et in ipso clementissimo gratias agentes necessarium sane duximus, ut juxta ejus nostrumque votum tractaremus quæ Deo digna esse competunt sive in sacramentis divinis quæ diverso atque illicito modo in Hispaniarum ecclesiis celebrantur, seu quæ in moribus pravè usurpata in adversitate vel deceptione principum esse noscuntur. Terminum Deo annuente posuimus et quoquo modo ab illicitis sese unusquisque abstineat seditionibus et deceptionibus cum Dei timore et diligentia frenum disciplinæ ponere curavimus.

Quid sit rex et unde dicatur. Reges enim à regendo vocati sunt, nam regnum à regibus dictum est: et sicut reges à regendo vocati sunt, ita quoque regnum est à regibus nuncupatum.

Adhuc quid sit rex. Sicut enim sacerdos à sanctificando [8] ita et rex à moderamine piè regendo vocatur. Non autem piè regit qui non misericorditer corrigit; rectè igitur faciendo regis nomen benignè tenetur, peccando vero miseriter amititur; unde et apud veteres tale erat proverbium: *Rex ejus eris si recta facis, si autem non facis non eris.* Regiæ igitur virtutes præcipuæ duæ sunt, justitia et veritas [9]: plus aurem in regibus laudatur pietas, nam justitia per se vera est.

II. *Qualiter principes eligantur, et ut eorum acquisita succedenti regno maneant adepta. Ex concilio toletano VIII.*

Decimæ collocutionis assensu molestis actibus, quos sagax indagatio pietati obviare detexit et non bene regendi licentiæ, quam se mansuetudo impugnasse provabit, satis ut opinamur et lege præsenti gloriosi principis et decreto sanctæ synodi hujus contradictum esse conspeximus. Ita enim Sanctus Spiritus per utrasque definitiones mortalium corda perflavit, ut in tali flatu verborum in posterum omnem exureret male concupiscentium rabiem animorum.

Factum namque est in definitionibus ipsis ut quia pietatis divinæ incomprehensibilis et ignota natura sese conditioni mortalium in unione personæ conjunxit in misterio redemptionis humanæ, nos quoque à membris capitis hujus et perfidiæ malum ex concupiscentia, quæ radix est omnium malorum, et ex avaritia quæ invenitur servitus idolorum, pari simul igneo mucrone totoque artificio radicitus evellamus ac desecemus. Abhinc ergo et deinceps ita erunt in regni gloria præficiendi rectores, ut aut in urbe regia aut in loco ubi princeps decesserit cum conventu pontificum majorumque palatii vel populi omnimodo eligantur assensu, non forinsecus, aut conspiratione pravorum [10] aut rusticarum plebium seditioso tumulto. Eruntque ipsi principes catholicæ fidei assertores eamque et ab hac quæ imminet judæorum perfidia et à cunctarum hæresum defendentes injuria: erunt in actibus judicii mittissimi et vita modesti; erunt in provisionibus rerum tam parci amplius quam extenti, ita ut nulla vi, aut factione scripturarum [11] vel definitionum qualiumcunque contractu à subditis vel exigant aut exigenda intendant, quia non inter filios suos erunt dividenda sed succedenti regno erunt [12] concessa. Eruntque ipsi in conquisitis oblationis gravissimæ rebus non prospectantes proprii jura commodi, sed consulentes patriæ atque genti. De rebus vero congregatis ab eis illas tantum sibi vendicent unusquisque partes, quas ditaverit auctoritas principalis; rerum quæcumque inordinata reliquerint hæreditabunt gloriosi successores. Propria vero eorum, et ante regnum justissimè conquisita [13] aut filii aut hæredes capiant jure proximitatis. De affinium vero successione vel munere si forsitan inordinata ab eis fuerint relicta, aut primò tantum filiis aut hæredibus sequenter proficiant vel propinquis: atque ita in eorum cunctis actibus atque rebus præfatæ legis erit auctoritas prævalitura, ut et perenniter maneat inconvulsa et ab omnibus sine aliqua hæsitatione adimplenda. Nullus tamen prius apicem regni percipiat quàm se illam per omnia supleturum jurisjurandi taxatione definiat, quod firmiter custodiat et fideliter adimpleat: et ipsam pollicitationem coram Dei sacerdotibus et palatino officio promissam nullus audacter profanare præsumat, illam Domini pavens sententiam: *Non perjurabis in nomine meo nec pollues nomen domini Dei tui: ego dominus.* Et iterum: *Non assumes nomen domini Dei tui in vanum, nec enim habebit dominus insontem illum qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra.* Et iterum: *Maledictus omnis qui jurat in nomine domini Dei sui mendaciter.* Cui etiam legi vel decreto episcopali non solum in futuro sed etiam in præsenti deferentes sententiam apponentes decernimus: ut qui-

[1] Integer hic titulus desumptus est ex codice Complutensi cum variantibus lectionibus ejus qui in conventu S. Joannis à Regibus asservabatur.
[2] S. J. R. regni sui
[3] S. J. R. Sisenandus Rex
[4] S. J. R. Galleciæ
[5] S. J. R. dignatus est
[6] S. J. R. sicuti
[7] S. J. R. ejus monitis
[8] S. J. R. sacrificando
[9] Ex S. J. R. In Comp. pietas
[10] S. J. R. paucorum
[11] S. J. R. scripturarum fraudulenta compositione vel
[12] S. J. R. fatentur
[13] S. J. R. adquisita

Digitized by Google

eumque amodo et deinceps detractor et non potius venerator ejusdem decreti atque legis esse voluerit, sive religiosus ille sit sive laicus, non solum ecclesiastica excomunicatione verum etiam et sui ordinis dignitate privetur.

III. *Admonitio sacerdotum qualiter moderati et mittes maneant reges erga subjectos. Ex concilio toletano IV.*

Postquam enim cuncta quæ sunt ecclesiasticæ dignitatis peregimus, ita quoque presentem piisimum regem Sisenandum, cujus optatu vel jussu hæc instituta sancimus, futurosque principes ætatum sequentium humilitate qua debemus deposcimus, atque per indivisam Trinitatem sanctam convenimus ut moderati et mittes erga subjectos existentes cum justitia et pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem qui vos constituit vel elegit largitori Christo respondeatis, regnantes in humilitate cordis cum studio bonæ actionis. Nec quisquam vestrum solus in causis capitum aut rerum sententiam ferat, sed in conventu Dei sacerdotum quorum obsecratione misericordiam impertiamini [1], et cum consensu publico, cum rectoribus terræ ex juditio manifesto delinquentium culpa patescat, servata vobis inofensis mansuetudine pietatis ut non severitate magis in illis quam indulgentia miserationis polleatis; ut dum omnia, actore Deo, pio à vobis moderamine conservata et impleta extiterint, et reges in populis et populi in regibus et Deus in utrisque lætetur. Felicior etenim jam tunc illa contra hostes principis congressio erit, quando domestica equitas anteibit, quia et seniores erunt in hostium populatione mucrones quos de domibus modestè produxerint reges. Experimentum enim naturalis est rei, ut justitia illa confodiat hostem quæ tutavit principem et externam perliminet litem unde suorum internam possederit pacem. Sicut ergo modestia principum temperantia est legum, ita quoque concordia civium victoria est hostium. Ex mansuetudine etenim principum oboritur dispositio legum, ex dispositione legum institutio morum, ex institutione morum concordia civium, ex concordia civium triumphus hostium. Sicque bonus princeps interna regens et externa conquirens, dum pacem suam possidet et alienam litem absrumpit, celebratur quidem et in civilibus rector, et in hostibus victor, habiturus post labentia tempora requiem sempiternam, post luteum aurum celeste regnum, post diadema et purpuram gloriæ coronam. Cui potius non deficiet esse rex quam dum terrenum regnum relinquit, et cœleste conquirit, non erit amisisse regni gloriam sed auxisse. Sanè tam de præsenti quam de futuris regibus hanc sententiam cum Dei timore promulgamus, ut si quis ex eis contra reverentiam canonum vel legum venerit superba dominatione, et faustu regio in flagitiis et facinore pravitatis sive cupiditatis et avaritiæ stimulis crudelissimam potestatem exercuerit in populis, anathematis sententia à Christo domino condemnetur et habeat à Deo separationem atque judicium populi, quia præsumpserit prava agere et in perniciem regnum convertere.

IV. *Decretum judicii universalis editum in nomine principis.*
Qualiter pietate deditus sibi à Deo comissum misericorditer regat populum. Ex concilio toletano VIII.

Soliditatem reddidisse fracturæ atque fecisse consurgere quod constiterat concidisse, et incrementum est usuate mercedis et plenitudo consummatæ perfectionis. Ponderi etenim collidentis ruinæ si æqualium pessimorum curam convenit obviare, quanto gravioris erit culpæ prælatos incuriæ discrimen incurrere si non quo valent excommunicationis onere commissos procurent populos sublevare? Properandum est ergo inter ruinas collusionum catervas eripere collisorum ut [2] ex die vel tempore jugiter et ultra nec vigorem nocendi habeat execranda pressura et omnis compressus noverit sanctæ sanctionis esse sacra sibi collata remedia. Cum decursis ergo transactis temporibus duræ dominationis sese potestas gravis attolleret et in subjectis populis imperium dominantis non formaret jura regiminis, sed excidium ultionis, unum aspeximus subditorum statum non ex ordine vegetari rectoris sed dejici eis gravedine potestatis. Contraxerant enim leges elata fastigia in bifonti discidio motionis, et aut in culpis lex ardua sæviebat, aut in spoliis favorem lex voluntaria commodabat; inde mæstos animos non spes fovebat ex munere sed tolerantia vexabat in funere. Verum jam in reparationis horum occursum non solum nos tantum abire sola ratio cogit, verum etiam et ipsa commonitio rerum impellit ut ex omnium animorum nostrorum deliberatione concordis illa emanet sententia dicti, quæ et finem ausibus rite ponat illicitis et consultum salvationis jure ferat in populis dignissimè. Quosdam namque conspeximus reges qui postquam fuerunt regni gloriam assequentes, extenuatis viribus populorum, rei propriæ ex ipsis conati sunt sibi congerere lucrum, et obliti quod regere populum [3] à Deo sunt vocati et deffensionem in vastationem commutant qui vastationem deffensione pellere debuerant; illud denique gravius ipsi principes innectentes, quod ea quæ videntur post regnum acquirere non regni deputant honori vel gloriæ, sed ita malunt in suo jure confundi, ut veluti et [4] debito proprio decernant hæc in liberorum posteritatem [5] transmitti: quamobrem ita in proprietatis illa conantur redigere sinu, quæ pro solo constat illos imperiali percepisse fastigio; aut quo libitu in juris proprii collocant antro, quod publicæ utilitatis adquisitum esse constat obtentu? Nam numquid ad illos aut populorum adventus aut rerum poterant concurrere census, nisi extitissent gloriæ sublimati culminibus? aut de qualibet illi potuerant rerum coacervatione ditari nisi à subjectis glorioso [6] apice potuissent atolli? Omnia certe totius plebis membra subjecta dum ad principale caput relevant attentum debitæ jussionis obtutum, ab illo negotiorum prospectant remedium, cui modo gratum, modo debitum irrogant censum. Regalis proinde ordo ex hoc cuncta sibi deberi convincit ex quo se regere cuncta cognoscit et inde conquisita non alteri quam sibi defendit: unde non personæ sed potentiæ suæ hoc deberi non ambigit. Reges enim jura faciunt, non persona, quia non constat sui mediocritate sed et sublimitatis honore; quæ ergo honori debentur honori deserviant, et quæ reges accumulant regno relinquant, et quæ eos gloria regni decorat ipsi quoque regni gloriam non extenuent, sed exornent. Habeant ergo deinceps per hanc nostram sanctionem jure conditi reges cum Dei timore in regendo corda sollicita, in operando facta moderata, in decernendo judicia justa, in parcendo pectora prompta, in conquirendo studia parca, in conservando vota sincera, ut tantò gloriam regni cum felicitate retentent quantò jura regiminis et mansuetudinis conservaverunt et æquitate direxerint, ut dum princeps pastorum advenerit percipiant inmarcesibilem gloriæ coronam, promissæ verò premium ditionis. Ne non prodisse putetur ex fomite rationis, revelare convenit evidentissimam speciem operis, ut ex illo nos assertores idoneos habeat probitas veritatis ex quo se per semetipsam reservaverit qualitas actionis. Ecce etenim ita ex gentis nostræ mediocribus majoribusque personis multos hactenus corruisse reperimus et deflemus, ut eorum agnitis ruinis non aliud posimus considerare quam divino judicio promissionis, quorum quidem domorum spolia et privatorum [7] divitias simul ac prædia ita conspeximus prorsus exinanita, ut nec fisci usibus commoda nec palatinis officiis reperiantur in remedium salutare collata: cujus rei ex utroque concurrente defectu dum et adjudicatos sententia judiciorum elisit et eorum bonis ad ipsorum vicem munificatus nemo surrexit, pene non res ista disciplinam in ordine, sed defectum posuisse pensatur in gente, illo majori salutis dispendio cumulato, quod tam hæc quæ judican-

[1] S. J. R. impertiatis
[2] S. J. R. ut ex hoc jugitur et ulterius nec
[3] S. J. R. populos
[4] S. J. R. ex
[5] S. J. R. potestatem
[6] S. J. R. gloriæ
[7] S. J. R. potentiarum

Digitized by Google

tis vigor judiciorum abstraxerat, quàm illa quæ qualiscumque proventus ordine proligationis concesserat, tota pietatis principum amplitudo in sinu suæ receptionis incluserat: sicque solo principali ventre supleto cuncta totius gentis membra vacuata languescerent ex defectu: unde evenit ut nec subsidium mediocres nec dignitatem valeant obtinere majores, quia dum solius potestatis vigor maxima occupavit, totius plebis status nec minima jura defendit. Pro his etenim illicitis præsumptionibus corrigendis à Domino cum omni palatino officio simulque cum majorum minorumque conventu nos omnes tam pontifices quam sacerdotes, qui à domino Jesu Christo constituti sumus populorum rectores atque precones, et universi sacris ordinibus famulantes, concordi definitione, fidentes in Domino, decernimus et optamus: ut omnis conquissitionis proligatio in omnium rerum viventium ac non viventium, in mobilium et moveri valentium corpore, vel specie, forma vel genere, quæ à gloriosæ memoriæ Chindasvintho rege à die quo in regnum dignoscitur conscendisse repertus quolibet modo extiterit augmentasse, omnia in serenissimi atque clementissimi nomine domini nostri Jesu Christi Recesvinthi principis perenni transeant potestate et perpetuo deputentur jure, non habenda quidem parentali successione sed possidenda regali verè congressione, ita ut juste sibi debita quisque rationabiliter [1] percipiat, et de reliquis ad remedia subjectorum quæcumque elegerit principis voluntas exerceat, illis tantumdem exemptis quæ memoratus divæ memoriæ Chindasvinthus princeps ante regnum aut ex propriis aut ex justissimè conquisitis visus est habuisse: in quibus cunctis filiis ejus una cum glorioso domino nostro Recesvintho rege maneat et divisio libera et possesio pace plenissima. Sed et illæ res quas prædictus princeps de justis proventibus filiis suis vel quibuslibet justissimè visus est contulisse vel reliquisse, omnes eorum jure maneant inconvulsæ, illa igitur negotii hujus veritate servata, quia domino inspirante veritateque annuente grata voluntas gloriosi domini nostri Recesvinthi regis dignissimè adhæsit, ut quæque abstracta unicuique indebitè à divæ memoriæ genitoris sui Chindasvinthi omnia reddi decernit cuique justissima debita, et nemo invasionis per hoc calumniam moveat aut damna requirat propter quod gloriosæ memoriæ genitorem ejus quædam indebitè abstulisse constiterat.

V. *Ne quis sibi præsumat adipiscere regnum rege superstite. De reprobatione personarum quæ prohibentur adipiscere regnum. Ex concilio toletano V.*

Inexpertis, et novis morbis novam decet invenire medelam; quapropter inconsideratæ quorumdam mentes, et minime semetipsos capientes, quos nec origo ornat nec dignitatis virtus decorat, passim putant licenterque ad regiæ majestatis pervenire fastigia. Hujus rei causa nostram omnium cum invocatione divina et cum consensu regiæ potestatis vel totius convenientia populi proferimus ultionis sententiam: ut quisquis talia meditatus fuerit, quem nec electio hominum provehit, nec gothicæ gentis nobilitas ad hunc honoris apicem trahit, sit à consortio omnium catholicorum privatus, et sententia legum abstractus, atque divino judicio anathemate condemnatus.

VI. *De his qui sibi regnum blandiuntur spe rege superstite. Ex concilio toletano V.*

Ergo quia et religioni inimicum, et cunctis hominibus constat esse superstitiosum futura illicitè cogitare, et casus principum exquirere ac sibi in posterum providere, cum scriptum sit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater posuit in sua potestate;* hoc decreto cum Dei adjuvamine censemus, ut quisquis inventus fuerit talia perquisisse, et vivente principe in alium attendisse pro futura regni spe, aut alios in se propter id atraxisse, à conventu omnium catholicorum excomunicationis sententia repellatur.

[1] S. J. R. inviolabiliter
[2] S. J. R. vita

VII. *De his qui rege superstite, aut sibi aut aliis ad futurum provident regnum, et de personis quæ prohibentur ad regnum accedere. Ex concilio toletano VI.*

Quamquam in concilio anteriori quod anno primo gloriosissimi principis nostri habitum est, de hujusmodi refuerit promulgata sententia, tamen placet iterare quod convenit custodire. Itaque regis jure [2] constante nullus sibi aliquo opere, vel deliberatione, seu cujuscumque dignitatis laicus, seu gradus episcopatûs, presbiterii aut diaconii consecutus, ceterique clericatûs officio dediti regem provideat contra viventis regis utilitatem et proculdubio voluntatem, nullo blandimento vel suasione pro eadem spe aut alios in se trahat aut ipse in alium acquiescat. Iniquum enim et valde execrabile à christianis debet esse futuris temporibus illicita prospicere et ignaros vitæ suæ futura disponere. Quod si quisquam jam talia iniqua deliberatione cum quocumque est meditatus, hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione concessum ut venerabiliter possit hoc sine mora præsentis principis auribus publicare: si autem obstinata deliberatione sua machinamenta noluerit dicere, pessimo plectatur in æternum anathematis judicio.

VIII. *De personis quæ prohibentur ad regnum accedere.*

Rege vero defuncto nullus tiranica præsumptione regnum assumat; nullus sub religionis habitus detonsus aut turpiter decalvatus; nullus originem servilem trahens, vel extraneæ gentis homo nisi genere Gothus et moribus dignis atque præclarus cum convenientia omnium Dei sacerdotum et totius primatus gothorum et consensu omnium populorum ad apicem regni provehatur: ut dum unanimitate et fidei conversatione permanserimus, tum pax et longanimitas bonorum judiciorum maneat Christo præsule sub nostrorum potestate regum et in futuro consortium invenire possimus cum cœtu omnium sanctorum: temerator autem hujus præceptionis nostræ feriatur perpetuo anathemate.

IX. *De commonitione plebis ne in principes populos delinquat, et de transgressione fidei quæ principibus à populo promittitur. Ex concilio toletano IV.*

Post instituta quædam ecclesiastici ordinis vel decreta quæ ad quorumdam pertinent disciplinam, postrema à nobis cunctis sacerdotibus Dei sententia est adhibenda et firmiter in Domino conservanda pro robore omnium nostrorum principum et stabilitate gentis gothorum vel omnium terræ nostræ populorum pontificale ultimum sub Deo judice indisolubile ferre decretum. Multarum quippe gentium, ut fama est, tanta extat perfidia animorum ut fidem sacramentorum promissam regibus suis servare contemnant et ore simulent juramenti professionem, dum retineant mente perfidiæ impietatem; jurant enim regibus suis et fidem quam pollicentur prævaricant, nec metuunt volumen istud [3] judicii Dei pro quo indicitur maledictio cunctaque pœnarum comminatio super eos qui jurant in nomine Dei omnipotentis mendaciter dum scriptum sit: *Non assumes nomen domini Dei tui in vanum, nec enim habebit insontem dominus eum qui assumpserit nomen domini Dei sui frustra:* et iterum: *Non perjurabis in nomine meo nec pollues nomen domini Dei tui; ego dominus:* rursumque: *maledictus omnis qui jurat in nomine Dei sui mendaciter.* Quæ igitur spes talibus populis erit contra hostes laborantibus adversos? Quæ fides eorum ultrà cum aliis gentibus in pace erit credenda? Quod fœdus eorum poterit esse non violandum? Quæ in hostibus adversis sponsio eorum permanebit jurata, quando nec ipsi propriis regibus juratam fidem conservant? Quis enim adeo furiosus est, qui caput suum manu propria desecet? Illud enim notum est quia immemores sunt salutis suæ qui propria manu se ipsos interimunt, et dum in se-

[3] S. J. R. illud

Digitized by Google

metipsos suosque reges proprias ulciscendo convertunt vires, obliti sunt illud præceptum domini dicentis : *Nolite tangere Christos meos :* Et David dicit : *Quis extendit manum suam in Christum domini et innocens erit?* Et rursum : *Quare non timuiste manus tuas mittere in Christum domini?* Illis talibus malignis nec vitare metus est perjurium, nec regibus suis inferre mortis exitiunt. Quod si in bello data fides pacti valet, quanto magis in suis principibus et populis sine dubio servanda est? Sacrilegium quippè est si violetur à gentibus regum suorum promissa fides, quia non solum in eis fit pacti transgressio sed etiam in Deum in cujus nomine pollicetur ipsa promissio. Inde enim est quod multa regna terrarum cœlestis iracundia ita permutavit et destruxit, ut per impietatem fidei ipsorum et morum alterum ab altero solveretur et ad nihilum redigeretur. Unde et nos qui Christi sanguine redempti sumus magis cavere oportet casum hujusmodi gentium, ne similis plaga feriamur præcepti, et pæna, quod absit, puniamur crudeli. Si enim Deus Angelis in se prævaricantibus non pepercit, qui per inobedientiam cæleste habitaculum perdiderunt, de quo etiam per Isaiam idem Dominus dicit : *Inebriatus est gladius meus in cœlo :* quanto magis nos nostræ salutis interitum timere debemus ne per infidelitatem eodem sævienti Dei gladio pereamus? Quod si divinam iracundiam vitare volumus et severitatem misericordiæ ejus ac clementiam provocare cupimus, nos ipsi servemus erga Deum timorem atque religionis cultum. Custodiamus igitur erga principes nostros pollicitam fidem atque sponsionem, quam eis facimus in sanctæ Trinitatis nomine, quæ nos eruit [1] de diaboli potestate et fecit filios adoptionis esse. Ita enim promissam custodiamus fidem ut non sit in nobis sicut in quibusdam gentibus infidelitatis subtilitas impia, non subdola mentis perfidia, nec perjurii nefas, mente pervicatia, nec conjurationum nefanda molimina, si maneat in nobis fides certa, et charitas indisrupta, pro quo possimus Salvatoris nostri repromissam percipere gratiam, dicente Apostolo : *Deus charitas est, et qui manet in ea in Deo manet et Deus in eo :* Et dominus in evangelio dicit : *In hoc cognoscent omnes quia mei estis discipuli si invicem vos dilexeritis.* Nullus igitur apud nos superba præsumptione regnum arripiat : nullus excitet supervacuus mutuas seditiones gentium : nemo meditetur interitus regum : sed defuncto in pace principe primatus totius gentis cum sacerdotibus, qui ligandi solvendique acceperunt potestatem, quorumque benedictione vel unctione confirmantur principes, simul omnes unanimes Deo annuente successorem regni consilio communi constituant, ut dum unitatis concordia à nobis retinetur, nullum patriæ gentisque discidium per vim atque ambitum oriatur. Quod si hæc sancta admonitio mentes vestras [2] non corrigit et ad salutem communem cor vestrum nequaquam perducit, audite sententiam ferientis nostram gladii, quam cum Dei juvamine secundum quod data est nobis à Deo potestas, patulo ore, credulo corde, auribus vestris intonamus et profuturis pavendam et observandam conscriptam relinquimus. Quicumque igitur à nobis vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ gentisque gothorum statu vel conservatione regiæ salutis pollicitus est, supervacua mente temeraverit [3], aut regem nece attentaverit, aut potestate regni exuerit, aut præsumptione tyranica regni fastigium usurpaverit, sit ipse ille Deo primum reus atque ab ecclesia catholica quam perjurii crimine profanaverit efficiatur extraneus, et ab omni cœtu Christianorum alienus atque anathema in conspectu Dei patris et angelorum ejus cum omnibus impietatis suæ sociis, quia oportet quod una pœna teneat obnoxios, quos similis error invenerit implicatos. Quod iterum secundò replicamus dicentes : Quicumque amodo ex nobis vel cunctis Hispaniæ populis quolibet tractatu vel studio [4] sacramentum fidei suæ, secundum quod supra taxatum est, violaverit vel usurpaverit, sit ille ab omni consortio Christianorum alienus atque ab ecclesia catholica, quam perjurii crimine profanavit, efficiatur extraneus, sitque anathema in conspectu Christi et apostolorum ejus et damnatus in futuro ejus judicio habeatur cum participibus suis, quia dignum est qui talibus sociantur ipsi etiam damnationis eorum participationi obnoxii teneantur. Hoc etiam tertiò adclamamus dicentes : Quicumque amodo è [5] nobis vel cunctis Hispaniæ populis qualibet meditatione vel studio sacramentum fidei, quod pro patriæ salute gentisque gothorum statu vel columitate regiæ potestatis pollicitus est, violaverit vel usurpaverit, sit ipse ab omni Christianorum communione alienus atque ab ecclesia catholica quam perjurio profanavit eficiatur extraneus, et ad extremum sit anathema in conspectu Sancti Spiritus, et sanctorum omnium martyrum, ita ut partem non habeat cum cœtu justorum, sed cum diabolo et angelis ejus æternis supliciis condemnetur una cum eis qui ad ejus conjurationem volare [6] nituntur, ut par perditionis pœna constringat quos pernicie prava societas copulat. Et ideo si placet vobis omnibus qui adestis hæc tertia reiterata sententia, vestræ vocis et fidei cordis eam unanimes consensu firmate. Ab universo clero toto et populo dictum est : Qui contra hanc sententiam veramque vestram definitionem, quam pro animarum nostrarum instituistis salute, aliud agere præsumpserit et intemeratam implere neglexerit, sit anathema Maranatha, hoc est perditio in adventu domini nostri Jesu Christi et cum Juda Scariotis partem habeat supliciorum tam ipse quàm et socii ejus. Quapropter nos ipsi Dei sacerdotes qui à Domino potestatem ligandi solvendique accepimus, omnem ecclesiam Christi ac populum admonemus pariter et convenimus per indivisam sanctamque Trinitatem, ut hanc tremendam et toties iteratam sententiam ita implere satagatis in hoc sæculo, ut nullum ex nobis præsenti atque æterno condemnet judicio, sed fidem in domino promissam gloriossimo domino Sisenando regi nostro, vel succedentibus regibus inviolabiliter custodientes ac sincera illis devotione famulantes non solum divinæ pietatis desiderabilem clementiam in nobis provocemus sed etiam gratam pro nostra benignitate antefati principis præsentiam mereamur percipere, secundum illud Apostoli observantes præceptum dicentis : *Omnibus potestatibus sublimioribus subditi estote : Non est enim potestas nisi à Deo, et qui resistit potestati Dei ordinationi resistit ; nam principes non sunt timore boni operis sed mali : vis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex ea : Dei autem minister est vindex in ira ei qui malum agit.*

X. *De perfidis clericis sive laicis qui superstite principe in alterius electionem consentiunt. Ex concilio toletano VII. pars capituli I.*

Plerosque etnim clericos tantæ levitatis interdum pravitas elevat ut prætermissa sui ordinis gravitate, ac polliciti sacramenti immemores, stante principe cui fidem servare promiserant, in alterius electionem temeraria levitate consentiant. Abrogare decet hanc omnino licentiam et à nostro consortio penitus extirpari, ita ut si quicumque laicorum quandoquidem intra fines patriæ gothorum superveniens regni apicem sumere fortasse tentaverit eique clericorum quilibet adjutorium vel favorem præstiterit, atque hunc qui superbire videtur eamdem regni ambitionem prævalente delicto pervenire contigerit, ex eo quidem tempore vel die eumdem episcopum vel cujuslibet ordinis clericum excommunicatum manere perpetim oportebit, quòd [7] tali se scelere implicavit ; tamen si improbitate principis cui iniquè consensit, non potuerit instantia sacerdotum à communione suspendi, saltem qui superstitem eum post ejusdem regis obitum invenerit, superioris anathematis correctioni subjaceat. Quicumque vero illi prætèr in ultimo vitæ suæ termino, si tamen hunc legitimè pœnitere proba-

[1] S. J. R. exuit
[2] S. J. R. nostras
[3] S. J. R. temeraverit aut potestate etc.
[4] S. J. R. studio amoris sacramentum
[5] S. J. R. ex
[6] Ex S. J. R. In Comp. violare
[7] S. J. R. qui

Digitized by Google

verit, comunionis gratiam consenserit impendendam, particeps illius efectus anathema fiat in perpetuum. Nova iterum ratio persuasit synodalis ut super hanc constitutionem deberemus [1] aliud pro laicis decernere. Quicumque etiam laicorum in prædictis capitulis hoc est adversitate gentis vel regiæ potestatis se conferre voluerit vel talibus opem præbendo noxius fuerit ultrà repertus, non solum, ut dictum est, omnium rerum suarum proprietate privetur, sed etiam perpetua excomunicatione damnetur: nunquam illi præter in ultimo die mortis suæ communio tribuatur, excepto si aliter comunionis ejus remedium adhibeatur, si legitimè hunc pœnitere probaverint [2] vel impetratione sacerdotum apud principem fuerit impetratum. Nam si, quod omnino fieri non oportet, in derogatione aut contumelia principis adhuc reperiatur aliquis nequiter loqui, aut in necem regis seu dejectionem intendere vel consilium aliis præbere, nos siquidem hujus operantem excomunicatione dignum censemus, verumtamen ut sit illi quandoque licentia communicandi pietati principis discernendum relinquimus, cujus procul dubio pietatis [3] est et subjectorum culpas misericordiæ judicis sententia temperare. Contestamur autem clementissimos principes nostros et per inefabile divini nominis sacramentum obstantes unanimiter obsecramus, ne quandoquidem absque justitia ubi necesse fuerit imploratione sacerdotali excomunicationis hujus sententiam à perfidis clericis vel laicis talia perpetrantibus vel consensum præbentibus quacumque temeritate suspendant. Nam magis eorum principum utilitatibus videtur ferre consultum, si hujus constitutionis nostræ forma ab ipsis principibus servetur et omnibus subjectis impleri cogatur. Si quis vero hæc instituta execranda putaverit et implere neglexerit, anathema fiat velut prævaricator catholicæ fidei, et semper apud Deum reus existat, quicumque regum deinceps canonis hujus censuram in quocumque crediderit vel promiserit violandam.

XI. *De his qui juramenti sui profanatores extitisse noscuntur. Egica rex. Ex concilio toletano XVI. LX episcoporum.*

Sicut ulcus quod graviter [4] serpit in corpore non nisi gravioribus medicaminibus aut ferro curatur aut ustione cohibetur, ita perfidorum obstinatio, quæ nullatenus inhibetur durioribus sententiis, necesse est ut multiplicetur. Nam quamquam dominica sanctio protestetur: *Non morietur pater pro filiis nec filii pro parentibus, sed unusquisque pro peccato suo morietur:* et iterum: *filius non portabit iniquitatem patris, et pater non portabit iniquitatem filii;* tamen et quia jurisjurandi transgressio valde inolevit, et machinandi contra principes nostros consuetudo sæva concrevit, quò aut nece diversa princeps interimatur, aut regni dignitate privetur, quod nequaquam prohiberi potest nisi severiori censura; ideo per hujus institutionis nostræ decretum sancimus, ut quicumque deinceps cujuslibet sit honoris vel ordinis persona in necem vel dejectionem regiam quidpiam machinaverit eumque qualibet nocibilitate impetendum crediderit aut gentem ejus vel patriam quibuslibet factionibus vel machinationibus disturbare contenderit, tam ipse quam omnis ejus posteritas ab omni palatini ordinis honore [5] privati fisci juribus sub perpetua servitute maneant religati; potestate autem [6] gloriosi principis nostri vel succedentium regum servata, ut si [7] aut qui jam pro suæ infidelitatis perfidia canonicè ac legaliter dijudicati sunt, aut eos qui deinceps à fidei suæ juramento exorbitaverint et adversum principem nostrum vel ejus successorem aliquid nocibilitatis agere aut machinare studerint, si eos ut diximus piæ indulgentiæ voto quandoque relevare voluerit, licentia illius quæque vera manebit, quia res eorum justo ac legali ordine in ejusdem principis nostri dominio perveniunt; ex quibus etiam quædam ejus principis nostri collatione tam ecclesiæ Dei quam proles ejusdem principis nostri seu etiam alii plures ex populo pro sui servitii merito accipere meruerit; proinde instituentes decernimus ut nullo unquam tempore eorum filii qui juramenti sui profanatores extitisse noscuntur seu extiterint, vel subsequens eorum posteritas, in nocibilitatem eorum intendere audeant nec ipsa res eis auferre quoquo pacto studeant. Ideo denique, ut præmisimus, severissimam hanc decreti nostri curavimus promulgare sententiam, ut qui suum non formidat exitum, saltem filiorum cunctæque suæ posteritatis pertimescat interitum. Si quis sane regum succedentium cunctas hujus constitutionis nostræ definitiones custodire aut implere distulerit, omnis linea generationis ejus perpetim condemnata depereat, et insuper ex divino judicio rebus omnibus et honore præsenti [8] in sæculo careat, atque Christo judicante cum diabolo ejusque sociis ad interitum gehennæ perveniat; et ideo si placet omnibus qui adestis hæc nostra sententia, vestræ vocis eam pari consensu firmate. Ab universis Dei sacerdotibus palatiique senioribus seu etiam clero et omni populo dictum est: Quicumque profanator contra hanc vestram definitionem et regiam electionem venire præsumpserit, sit anathema maranatha hoc est, perditio in adventu Domini nostri Jesu Christi et cum Juda Scariotis habeat partem perenniter obnoxius ipse et socii eorum.

XII. *De custodia vitæ principum et defensione præcedentium regum adhibenda à sequentibus sibi principibus. Ex concilio toletano VI.*

Jam quidem in antecedenti universali synodo pro salute nostrorum principum constat esse consultum, sed tamen libet iterare bene sancita et digna auctoritate munire salubriter ordinata: ideoque contestamur coram Deo, et omni ordine angelorum coramque prophetarum, atque apostolorum, vel omnium martyrum choro, coram omni ecclesia catholica, et christianorum cœtu, ut nemo deinceps intendat in interitum regis, nemo regni eum gubernaculis privet, nemo tyranica præsumptione apicem regni sibi usurpet, nemo quolibet machinamento in principis adversitatem sibi conjuratorum manum adsociet. Quod si in quodpiam horum quisquam nostrorum temerario ausu præsumptor extiterit, anathemate divino percussus absque ullo remedii loco habeatur condemnatus eterno judicio. Is autem qui ejus sedem fuit princeps assecutus, si vult se ipsum à tanto expiare piaculo, quasi proprii patris ejus ulciscatur interitum, in cujus defensionis auxilio universa regni gothorum sentiat fortitudo: si autem desidi cura et minori zelo tam funestum noluerit vindicare scelus, sit ex nostra omnium sententia oprobrium ceteris gentibus.

XIII. *De indulgentia principum noxiis reservata.* [9] *Ex concilio toletano VI.*

In his omnibus quæ præmisimus potestatem indulgentiæ in culpis delinquentium principi servamus juxta pietatis et bonitatis suæ moderamen ut ubi emendationem prospexerit mentium, veniam tribuat culparum.

XIV. *De custodia salutis regum et defensione prolis præsentium principum et succedentium. Ex concilio toletano V.*

Summa autem nobis vigilantia et grandi religionis cura providendum est, ut mala quæ assiduè prohibita perpetrantur conspectâ [10] disciplinâ ecclesiasticâ extirpentur. Non enim incassum scriptum est: *Pestilente flagello stultus sapientior erit.* Quam ob rem quoniam præponderante onere delictorum experientiâ pene semper ac sæpe fieri addis-

[1] S. J. R. debeamus
[2] S. J. R. probabitur
[3] S. J. R. potestatis
[4] S. J. R. grande
[5] S. J. R. dignitate
[6] S. J. R. tamen
[7] S. J. R. sicut
[8] S. J. R. in hoc sæculo
[9] S. J. R. servata
[10] S. J. R. circumscripta

Digitized by Google

cimus quod magnopere vitare debemus, quodque etiam custodituros nos cum divinis sacramentis spondemus superba temeritate violamus, ideo frequenter est compescendum quod crebrò invenitur transgressum. Sed ne succedentes præcedentibus ac deinde sequentes invidant anterioribus, ut cuncta quieta et paccata permaneant, hæc nostri concilii communiter considerata defertur sententia, quatenus servata permaneant quæcumque universali et magna synodo provisa atque conscripta circa principum salutem et utilitatem sunt, hæc quoque adjecta custodiantur, ita videlicet ut omni benignitate omnique firmitate circa omnem posteritatem principis nostri vel succedentium regum teneatur dilectio, et præbeatur rationabile defensionis adminiculum : ut ne rebus eorum justè provisis aut etiam parentum digna provisione procuratis vel juris proprietate possidendis à quolibet injustè fraudentur : ne à quoquam causæ illicitæ et exquisitæ lædendi eos assensus præbeantur ; ne quocumque modo in quibuslibet rebus spreta dilectione molestentur, sed diligenter cuncta quæ de justo conquisitu vel donatu habentur feliciter possideantur ; hæc enim licentia efficit et principes subjectis nimium esse suspectos in bonis principum cupidos. Quocirca ne hæc promissa tenerentur, et ut cupiditas radix omnium malorum auferatur, contestamur omnes præsentes et absentes, et etiam futuris temporibus subsequentes coram Deo et angelis ejus, quod si quisquam hujus nostræ constitutionis violator extiterit atque contemptor et quacumque argumentatione odiosè filios regum molestare, aut in aliquo fuerit eos conatus lædere, sit in christianorum anathema cœtu, atque superno condemnetur judicio ; sit exprobabilis omnibus catholicis et abominabilis sanctis angelis in ministerio Dei constitutis, sit in hoc seculo perditus et in futuro damnatus qui tam rectæ provisioni nostræ noluerit præbere consensum.

XV. *De incolumitate, et adhibenda dilectione regiæ prolis. Ex concilio toletano VI.*

Sicut insolentia malorum regum odiosa semper et execrabilis extitit in subjectis, ita quæque bonorum provida utilitas amabilis efficitur populis. Quocirca quis ferat aut quis tolerantèr christianus videat regis soboles aut posteritatem expoliari rebus aut privari dignitatibus? Quod ne fiat, generalis promittitur de principis filiis sententia nostra, id est de præsentis excellentissimi principis vel succedentium regum posteritate dantur à nobis aperta decreta, ut ea, quæ synodus præterito anno constituit circa omnem posteritatem ejus, universitas regni sui conservet : hoc est ut præbeatur filiis ejus dilectio benigna et firma, et tribuantur eis ubi loci oportunitas fuerit defensionis adminicula justa ; ne de rebus justè proligatis, aut parentum dignitate procuratis, vel largitate principis adeptis, aut alicujus impensis atributis, aut etiam proprietate debitis fraudentur qualibet insidia calliditatis : neve à quoquam lædendi eos præbeantur argumenta machinationis, quia dignum est ut cujus regimine habemus securitatem, ejus posteritati decreto concilii impertiamus quietem atque honorem. Qui vero temerator hujus nostræ sententiæ extiterit, severiori ultioni subjaceat.

XVI. *Item de munitione regiæ prolis. Ervigius Rex. Ex concilio toletano XIII.*

Cognovit cœtus nostri reverentia aliquid promulgare quod valeat et pietati regiæ vicem beneficentiæ reddere et principali soboli ad futurum prodesse. De hoc sane principe nostro id nos definisse convenit cujus proinde paccato imperio regimur, affectu fovemur, præmiis fruimur ; et ideo qui tot erga gentem suam ejus beneficia præsentimus ut saltim ejus filiis fortia tutionis adfutura adminicula prorogemus. Contestamur ergo omnes præsentes ac absentes, seu etiam futuris temporibus subsequentes sacerdotes vel principes seu cujuscumque honoris aut ordinis homines coram Deo et sanctis angelis ejus, ut nulli in futuro posteritati ejus vel gloriæ conjugis suæ atque his qui gloriæ suæ filiis vel filiabus conjuncti esse noscuntur, seu etiam qui adhuc conjuncti non sunt, sed protinus conjungendi sunt, injustas lædendi occasiones exquirant : nullus occultè vel publicè per quæ abdicentur malitiæ suæ contra eos vota extendat : nemo eos gladio vel qualibet pernitiosa factione interimat : nullus consilium injustè vel opus quibus dejiciantur vel nudentur exhibeat : nullus his injustè violenter tonsure signaculum imprimat : nullus vestem contra ordinem gloriosæ conjugi ejus vel filiabus suis atque nuribus mutare præsumat : nullus etiam extra evidentis culpæ judicium aut exiliis eos relegandos inducat aut eorum corporibus quarumlibet detruncationum vel flagelorum inferat detrimenta, quò cum præmemoratis omnibus omnis ejus in toto adfutura gloriosa posteritas læsionis injustam non perferat notam, nec rerum sentiat detrimenta. Siquis autem hominum, tam regia potestas quam etiam cujuslibet sit ordinis aut honoris, huic nostræ sententiæ non adquiescens filios filiasve de gloriæ suæ una cum serenissima conjuge sua vel supradictis omnibus amodo vel quandoque sine justo partis suæ negotio aut lædendos impetierit aut dejiciendos elegerit, vel ex propria deliberatione consenserit, quò aut de rebus sibi debitis injustè expoliati nudentur aut dolo vel machinamento quolibet dejiciantur, sit anathemate ultus [1] et futuri examinis judicio condemnatus.

XVII. *Item de munitione conjugis atque prolis regiæ. Ex concilio toletano XVII.*

Cum enim religiosissimus et gloriosissimus princeps noster zelo zelatus pro domino Deo exercituum inimicos veræ fidei santæ, qui diversa occasione maluerunt catholicæ credulitatis statum evertere, et jurisjurandi profanationem visi sunt incurrisse, ita recto judicii tramite digna cernitur ultione percutere, quatenus et injuriam crucis Christi vindicaret, et statum totius sanctæ ecclesiæ conservaret, atque genti ac patriæ suæ defensionis munimina necessaria provideret ; ideo nos pro tot tantisque beneficiis, quibus tam ecclesiæ quam genti ac patriæ suæ propagare intendit, cupientes in aliquo eidem principi piam retributionem dependere, per hujus definitionis nostræ sanctiones depromimus et per individuæ Trinitatis inviolabile sacramentum cunctos tam nunc in præsenti consistentes quam futuris temporibus cujuslibet ordinis vel generis homines succedentes convenimus atque contestamur, ut si quandoque contigerit, ut gloriosa nostraque regina diutinis et felicioribus serenissimi nostri principis annis transactis religiosè existat in viduitate superstes, atque ex eo habuerit dulcissimas proles, nulla mordacitate invidiæ pulsi, nullis odii stimulis acti, nullo diabolicæ fraudis instinctu permoti contra eos quisquam conetur assurgere. Nullus citra evidentium culparum indicium per quascumque subtilissimas indagationes nocibilitatis adversus eos perquirat occasiones. Nullis eorum vita cujuslibet instantia obteratur injustissimis tædiis, nullis maceretur inediis. Nullus quoque filiis ac filiabus eorum vel succedentium regum contra eorum voluntatem religionis habitum imponat, aut exilii ergastulis mancipandos statuat, neque flagellorum verberibus cruciet, per quod et dignitate priventur, et extra debitum justitiæ ordinem rerum suarum eis ambitio [2] auferatur ; sed quietis ac tranquilitatis ope fulciti tam quod eis de parentali facultate debita successio dederit, quam etiam quod per auctoritatum oracula idem clementissimus dominus noster illis conferre maluerit, vel quæ ab illis justè conquisita extiterint, imperturbato [3] jure possideant et de rebus ipsis judicare quod voluerint licentiam habeant. Necessarium enim unicuique debet videri ut sacerdotalibus præmuniantur oraculis et eorum edictis per omnia reddantur liberales, et si quandoque extiterint destituti secundum

[1] S. J. R. condemnatus
[2] S. J. R. habitus
[3] S. J. R. inturbato

Digitized by Google

canonici vigorem edicti, sacerdotum manebunt defensionibus contuendi. Si quis igitur hoc pietatis edictum violandum delegerit, infirmandum crediderit, aut quoquo pacto temerare intenderit, sit perpetui anathematis ultione damnatus, et a pagina cœlesti abrasus, atque cum diabolo ejusque sociis acrioribus supliciis alligatus.

XVIII. *De remuneratione collata fidelibus regum.*

Primum fraudare fidelibus non solum inhumanum sed etiam extitit injustum : ideoque cum fidei meritum tam in rebus divinis quam in humanis non habeatur ingratum, dignum videtur ut sacerdotalis sententia consulat fidelibus regis. Proinde anno primo serenissimi principis nostri decrevit concilium sanctum, ut omnes qui fideli obsequio et sincero servitio voluntatibus vel jussis paruerint principis, totaque intentione salutis ejus custodiam vel vigilantiam habuerint à regni successoribus nec à dignitate nec a rebus pristinis causa repellantur injusta : sed et nunc ita pro uniuscujusque utilitate principis moderentur discretione, sicut eos prospexerit necessarios esse patriæ et sic illis impertiatur benignitas, ut in ceteris maneat gratiæ potestas, quatenus ita omnia in rebus justè conquisitis lucrentur, ut posteris reliquendi vel quibus voluntas eorum decreverit conferendi spontaneo fruantur arbitrio. Ceterum si infidelis quisquam in capite regio aut inutilis in rebus commissis præsenti piissimo domino nostro vel succedentium regum extiterit inclementiæ, ejus manu et potestatis nutu constet hujus moderatio. Nefas enim est in dubium deducere ejus potestatem cui omnium gubernatio superno constat delegata judicio : quod si prius ejus indicium quispiam repertus fuerit ejus vitæ fuisse infidelis, quicquid largitate ipsius in rebus habuerit conquisitis careat, in confiscandum, et fidelibus largiendum. Hujus quoque sententiæ fortitudine vel valore decreti nostri seriem quam in serenissimi principis nostri eddidimus nomine, nos omnes hanc ex rectæ fidei vel pietatis ac justitiæ fonte manantem coram Deo et sanctis angelis ejus ortodoxis omnibus et nunc et in futurum impensissimè conservare commendamus, obsecrantes enixius ut hanc et reverenter cum Dei timore adimpleant et ab emulis defendant benignè ; contemnentibus eam divinæ severitatis ultio pavenda perveniat, observantibus autem misericordia profluens, pax perpetua, et gloria sempiterna contingat. Amen.

Digitized by Google

Digitized by Google

FORI JUDICUM

LIBER I.

DE INSTRUMENTIS LEGALIBUS.

I. TITULUS DE LEGISLATORE [1].

I. *Quod sit artificium condendarum legum.*
II. *Quomodo uti debeat artifex legum.*
III. *Quid requirendum est in artifice legum.*
IV. *Qualis erit in vivendo artifex legum.*
V. *Qualis erit in consiliando artifex legum.*
VI. *Qualis erit in eloquendo artifex legum.*
VII. *Qualis erit in iudicando artifex legum.*
VIII. *Qualis in publicis, qualis in privatis erit artifex legum.*
IX. *Quod dare debeat legibus disciplinam artifex legum.*

I. [2] *Quod sit artificium condendarum legum.*

Salutare daturi in legum constitutione præconium, ad novæ operationis formam antiquorum studiis novos artus aptamus, reserantes tam virtutem formandæ legis, quam peritiam formantis artificis. Cuius artis insigne ex hoc decentius probabitur enitere, si non ex coniectura trahat formam similitudinis, sed ex veritate formet speciem sanctionis. Neque syllogismorum acumine figuras imprimat disputationis, sed puris honestisque præceptis modeste statuat articulos legis. Etenim ut ars operis huius se in hac dispensatione componat, ordo magnæ ratiocinationis exoptat. Namque quum experimenta rerum manus tenet artificis ad dispositionem formæ, frustra quæritur investigatio rationis. In improvisis certe acuta se expetit ratio indagatione cognosci. In non ignotis autem experimento faciendi se properat reserari. Latentis ergo rei quia [3] species ignoratur, non immerito considerationis ordo requiritur; quum vero expertos usus in speculum visionis fides veritatis adducit, non iam materia formæ ratiocinationem dicti, sed operationem facti deposcit. Unde nos melius mores quam eloquia ordinantes, non personam oratoris inducimus, sed rectoris iura disponimus.

II. *Quomodo uti debeat artifex legum.*

Formandarum artifex legum non disceptatione debet uti, sed iure. Nec videri congruum sibi contentione legem condidisse, sed ordine. Ab illo enim negotia rerum non expetunt in theatrali favore clamorem, sed in exoptata salvationi populi legem [4].

III. *Quid requirendum est in artifice legum.*

Tunc primo requirendum est, ut id quod indicitur, [5] possibile credatur. Novissime ostendendum si non pro familiari compendio, sed pro utilitate populi suadeatur, ut appareat eum qui legislator existit, nullo privato commodo, sed omnium civium utilitati communimentum præsidiumque opportunæ legis inducere.

IV. *Qualis erit in vivendo artifex legum.*

Erit consequenter idem lator iuris ac legis mores eloquiis anteponens, ut concio [6] illius plus virtute personet [7], quam sermone. Sicque quod dixerit amplius factis quam dictis exornet, priusque promenda compleat, quam implenda depromat.

V. *Qualis erit in consiliando artifex legum.*

Erit in adinventione Deo sibique tantummodo conscius, consilio probis et parvis [8] admixtus, assensu civibus populisque communis: ut alienæ provisor salutis commodius ex universali consensu exerceat gubernaculum, quam ingerat ex singulari potestate iudicium.

VI. *Qualis erit in eloquendo artifex legum.*

Erit concionans eloquio clarus, sententia non dubius, evidentia plenus: ut quidquid ex legali fonte prodierit, in rivulis audientium sine retardatione decurrat [9], totumque qui audierit ita cognoscat, ut nulla hunc difficultas dubium reddat.

VII. *Qualis erit in iudicando artifex legum.*

Erit iudicans in indagando vivax, in præveniendo fixus, in decernendo non anxius, in percutiendo parcus, in parcendo assiduus, in innocente vindex, in noxio temperatus, in advena sollicitus, in indigena mansuetus. Personam tanto nesciat accipere, quanto et contemnat eligere.

VIII. *Qualis in publicis, qualis in privatis erit artifex legum.*

Erit quæcumque sunt publica patrio recturus amore, quæcumque privata herili dispensaturus ex potestate; ut hunc universitas patrem, parvitas habeat dominum. Sicque diligatur in toto, timeatur [10] in parvo, quatenus et nullus huic servire paveat, et omnes amorem ejus morte compensandum exoptent.

IX. *Quod dare debeat legibus disciplinam artifex legum.*

Tunc deinde sciet [11] in hoc maxime stare gravitatis publicæ gloriam, si det ipsis legibus disciplinam. Nam quum salus tota plebium in conservando [12] iure consistat, leges ipsas corrigere debeat [13] antequam mores: veniunt enim ut

[1] *Card.* DE LEGISLATORIBUS. *Codice Tolet.-goth. deest inscriptio.*
[2] *Codice S. J. R. hanc legem antecedit rubrica quæ in aliis codicibus est lex I et II tituli II.*
[3] *Card.* si
[4] *Card. S. J. R. et Lind.* legem manifestam.
[5] *Tolet.-goth. Emilian. Legion. Card. S. J. R. et Lind.* inducitur
[6] *Legion. et S. J. R.* conditio. *Lind.* constitutio
[7] *Legion. et S. J. R.* consonet
[8] *Lind.* paucis
[9] *Lind.* recurrat
[10] *Lind.* ut timeatur
[11] *Lind.* sciat
[12] *Legion. et Lind.* consecrando
[13] *Tolet. et Lind.* debet

Digitized by Google

quibuslibet[1] in contentione leges pro arbitrio suo ferunt, induunt sibi fictam de gravitate ac pudore personam : adeo ut sit illis lex publica, inhonestas privata, sicque obtentu legum contraria legibus adoperiunt, qui vigore legis obvia legibus evellere debuerunt.

II. TITULUS DE LEGE.

I. *Quid observabit legislator in legibus suadendis.*
II. *Quid sit lex.*
III. *Quid agit lex.*
IV. *Qualis erit lex.*
V. *Quare fit lex.*
VI. *Quod triumphet de hostibus lex.*

I. *Quid observabit legislator in legibus suadendis.*

Item in suadendis legibus erit plena causa dicendi, non ut partem orationis meditandi[2] videatur gratia obtinere, sed desideratum perfectionis obtinuisse laborem. In earum namque formationibus non sophismata disputationis sed virtutem iuris mavult causa discriminis. Quæritur enim illic non quid contentio dicat, sed quid actio promat, quia[3] et excessus morum non coercendi sunt cothurno loquutionum, sed temperamento virtutum.

II. *Quid sit lex.*

Lex est æmula divinitatis, antistes religionis, fons disciplinarum, artifex iuris[4], bonos mores inveniens atque componens, gubernaculum civitatis, iustitiæ nuncia[5], magistra vitæ, anima totius corporis popularis.

III.[6] *Quid agit lex.*

Lex regit[7] omnem civitatis ordinem, omnem[8] hominis ætatem, quæ sic feminis datur ut maribus, iuventutem complectitur et senectutem, tam prudentibus quam indoctis, tam urbanis quam rusticis fertur. Quæ summum salutis principum ac populorum culmen obtinet, et cum manifesto præclaroque præconio in modum lucidissimi solis effulget.

IV. *Qualis erit lex.*

Lex erit manifesta, nec quemquam in captione civium devocabit. Erit[9] secundum naturam, secundum consuetudinem civitatis, loco temporique conveniens, iusta et æquabilia præscribens, congruens, honesta et digna, utilis, necessaria in qua prævidendum est ex utilitate, quæ prætenditur, an plus commodi, an plus iniquitatis oriatur, ut dinosci possit, si plus veritati prospisciat publicæ, quam religioni[10] videatur obesse, an[11] et si honestatem tueatur, et non cum salutis periculo arguat.

V. *Quare fit lex.*

Fieri autem leges hæc ratio cogit, ut earum metu humana coerceatur improbitas, sitque tuta inter noxios innocentium vita, atque in ipsis improbis formidato supplicio[12] frænetur nocendi præsumptio.

VI. *Quod triumphet de hostibus rex.*

His in domestica pace ita perfectis, totaque primo a Principibus, secundo a civibus, exhinc a populis, et a domo iurgiorum peste seclusa, eumdem est in adversis, et obviandum hostibus potentialiter ac fidenter, tanto in externis spe fida victoriæ, quanto nihil erit quod ex internis formidari valeat, aut timeri. Pacis enim oleo, et legum vino tota plebium massa in statu salutari concreta exseret[13] hostibus[14] : inde invictos, unde inlæsos artus producere videntur iustis adiuta legibus tela. Eruntque viri melius æquitate quam telo muniti, et contra hostem ante iustitiam derigat Princeps, quam vibret spicula miles : felicior iam tunc illa Principis congressio erit, quum[15] domestica æquitas anteibit ; quia et sæviores[16] erunt in hostium populatione mucrones, quos de domibus modeste produxerint leges. Experimentum enim naturalis est rei, ut iustitia illa confodiat hostem, quæ tutaverit civem, et externam inde perimat litem, unde suorum internam[17] possederit pacem. Sicut[18] ergo modestia Principum temperantia est legum, ita concordia civium victoria est hostium. Ex mansuetudine etenim Principum oboritur dispositio legum : ex dispositione legum institutio morum : ex institutione more concordia civium : ex concordia civium triumphis hostium. Sicque bonus Princeps interna regens, et externa conquirens, dum suam pacem possidet, et alienam litem abrumpit, celebratur et in civibus rector, et in hostibus victor, habiturus post labentia tempora requiem sempiternam, post lutum aurum cæleste regnum, post diadema et purpuram, gloriæ coronam ; quin potius ne deficit esse Rex, quoniam dum regnum terrenum relinquit, et cæleste conquirit, non erit amisisse regni gloriam, sed auxisse[19].

[1] *Legion.* ut cuicumque libet in constitutionem legis. *Lind.* ut cuique libet in contentione et leges
[2] *Legion.* meditando videatur gratiam obtinere
[3] *Legion.* quia excessus
[4] *Legion. et Lind.* juris boni
[5] *Lind.* nunciatrix
[6] *Lex hæc codice Tolet.-goth. haud invenitur. Suffecta est in locum ejusdem quædam pars legis VI hujus Tituli.*
[7] *Lind.* agit
[8] *Lind.* omnemque
[9] *Lind.* Erit etiam
[10] *Legion.* regioni
[11] *Lind.* an si
[12] *Legion.* iudicio
[13] *Legion.* exercet
[14] *Card.* hostes
[15] *Legion. et Lind.* quam
[16] *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R.* severiores
[17] *Legion.* in æternum possideret
[18] *Tolet.-goth.* Si ergo
[19] *Codice Legion. adduntur sequentia :*
Sane tam de præsentibus, quam de futuris Regibus hanc sententiam cum Dei timore promulgamus, ut si quisque ex cis contra reverentiam canonum vel legum superba dominatione et fastu regio in flagitiis et facinore pravitatis sive cupiditatis elatus, et avaritiæ stimulis incitatus crudelissimam potestatem exercuerit in populos, anathematis sententia a Christo Domino condemnetur, et habeat a Deo separationem atque iudicium, propter quod præsumpserit prava agere, et in perniciem regnum convertere.

Digitized by Google

LIBER II.

DE NEGOTIIS CAUSARUM.

I. TITULUS DE JUDICIBUS ET JUDICATIS.

I. *De tempore quo debeant leges emendatæ valere.*
II. *Quod tam regia potestas quam populorum universitas legum reverentiæ sit subiecta.*
III. *Quod nulli leges nescire liceat.*
IV. *Quod antea ordinare* [1] *oportebit* [2] *negotia Principum, postea populorum.*
V. *De principum cupiditate damnata, eorumque initiis* [3] *ordinandis, et qualiter conficiendæ sunt scripturæ in nomine Principum factæ.*
VI. *De his qui contra Principem, vel gentem, aut patriam refugiunt, vel insolentes existunt.*
VII. *De* [4] *non criminando Principem, nec maledicendo illi.*
VIII. *De remotis alienarum gentium legibus.*
IX. *Ne excepto talem librum qualis hic qui super est editus, alterum quisque præsumat habere.*
X. *De diebus festis et feriatis in quibus non sunt negotia peragenda* [5].
XI. *Vt nulla causa a iudicibus audiatur quæ legibus non tenetur* [6].
XII. *Vt terminatæ causæ nullatenus resolvantur, reliquæ vero ad libri huius seriem terminentur, adiiciendi leges Principibus libertate manente.*
XIII. *Quod nulli liceat derimere causas, nisi quibus aut Princeps, aut consentio voluntatis potestatem dederit iudicandi.*
XIV. *Quales causas debeant audire tiufadi, et qualibus personis causas audiendas iniungant.*
XV. *Vt iudices tam criminales quam communes iudicent* [7] *causas. Pacis autem adsertores, et sola regia potestas ordinet, et tantumdem* [8] *a Rege commissa negotia iudicent* [9].
XVI. *De damnis eorum qui non accepta potestate præsumpserint iudicare.*
XVII. *De his qui admoniti iudicis epistola, vel sigillo ad iudicium venire contemnunt* [10].
XVIII. *Si iudex interpellantem audire contemnat, vel utrum fraudulenter, an ignoranter iudicium* [11] *promat.*
XIX. *Si iudex, aut per commodum, aut per ignorantiam iudicet causam.*
XX. *Si iudex dolo vel calliditate aut unam, aut ambas causantium partes dispendia faciat sustinere.*
XXI. *Quid primo iudex servare* [12] *debet, ut causam bene cognoscat.*
XXII. *Si cuiuscumque honoris vel ordinis iudex dicatur haberi suspectus, vel si iudex contra leges præsumat iudicium dare.*
XXIII. *Iudex qualiter faciat iudicium* [13].
XXIV. *De commodis atque damnis iudicis vel saionis.*
XXV. *Quod omnis, qui potestatem accipit iudicandi, iudicis nomine censeatur ex lege.*
XXVI. *Vt omne vinculum, quod post datum iniustum iudicium a causidicis fuerit exactum habeatur invalidum.*
XXVII. *Vt iniustum* [14] *iudicium et definitio iniusta regio metu, vel iussu a iudicibus ordinata, non valeant.*
XXVIII. *De data episcopis potestate distringendi* [15] *iudices nequiter iudicantes.*
XXIX. *Vt iudex, a quocumque pulsatus, noverit se petenti reddere rationem.*
XXX. *De damnis iudicum aliena contingentium.*
XXXI. *De his qui regiam contempserint iussionem.*
XXXII. *Quomodo iudex pro examine caldariæ causas perquirat.*

IN NOMINE DOMINI FLAVIUS GLORIOSUS ERVIGIUS REX.

I. [16] *De tempore quo debeant leges emendatæ valere.*

Pragma suum emendatis legibus assignantes, illud primum ordine [17] præfationis et loco præmittimus [18], quia sicut legum evidentia populorum est excessibus utilis, ita sanctionum obscuritas turbat ordines æquitatis. Nam plerumque dum quædam bene ordinata nebuloso verborum tractu consistunt, ipsa sibi repugnantiam nutriunt, dum litigantium controversias lucide non excludunt; sicque ubi debuerunt finem ferre calumniis, ibi novos contra se laqueos pariunt captionis. Hinc ergo [19] diversitas causarum

[1] *Legion.* ordinari negotia. *Lind.* ordinari oportuit
[2] *Tolet.-goth.* oportuit
[3] *Lind.* vitiis ordinandis
[4] *Codicibus Legion. et Tolet.-goth. inter leges VI et VII hujus tit. alia invenitur cum rubrica:* De his qui novi Principis fidem servandam iurare distulerint : vel de illis qui ex palatino officio ad eiusdem obedientiam vel præsentiam venire neglexerint. *Hæc lex in codice Card. et in editione Lind. ultima est hujus tituli.*
[5] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* exsequenda
[6] *Legion. et Card.* continetur
[7] *Legion. Tolet.-goth. et Lind.* terminent
[8] *Legion.* tamen a Rege commissa iudicent
[9] *Tolet.-goth.* ordinent
[10] *Legion. et Lind.* contempserint
[11] *Legion.* iudicet causam
[12] *Legion.* observare. *Tolet.-goth.* observare debeat
[13] *Legion. et Lind.* iudicatum
[14] *Codice Tolet.-goth. desunt* iniustum iudicium
[15] *Legion. et Tolet.-goth.* admonendi
[16] *VI est, non I, lex hæc codice S. J. R.* [1]
[17] *Lind.* in ordine
[18] *Legion.* præmittitur
[19] *Legion.* etiam

[1] *Ante legem I hujus libri, post rubricas, in codice Card. legitur, eisdem characteribus codicis exarata, sequens glossa:*

Emendatis legibus geticis, scilicet quia postquam primum editæ vel factæ fuerunt, ipsæ leges obscura dictatione postea emendatæ sunt propter aliqua inutilia et supervacua, quæ ibi erant, et propter obscuras loquutiones, pragma suum, vel causam suam, scilicet ipsarum legum causam, vel propter quam emendatæ fuerunt. Dicunt emendatores istarum legum adsignare se vel adscribere, videlicet prope vel iuxta inchoationem legum ponere, quia ad iuxta vel prope significat. Et illud pragma, vel causam de emendatione legum primum in ordine et in loco præfationis vel prologi præmittere vel ponere excusantes se, ne culparentur propter prædictarum legum emendationem, et eloquii commutationem. Sed quomodo in ordine et loco præfationis iam dictum pragma vel causam emendationis legum præmittant, hoc est, anteponunt, vel ante scribunt, cum ordo vel locus præfationis vel prologi non sit in capite, vel ante inchoationem narrationis qualiscumque voluminis vel libri. Hoc autem pragma quod dicitur anteponi in ordine et loco præfationis non in capite voluminis legis gothorum, sed in medio duorum librorum eiusdem legis, vel post expletionem et finem primi libri, atque ante initium secundi positum sit, qui utique ordo vel loco præfationis

Digitized by Google

exoritur, hinc controversiæ litigantium generantur, hinc etiam hæsitatio [1] iudicum nascitur, ita ut in finiendis vel compescendis calumniis habere terminum nesciant, quæ utique nutantia semper adprobantur et dubia. Et ideo quia perstringi tota quæ in controversiam veniunt brevi complicatione non possunt; saltim vel quæ in concione [2] pertractanda sese gloriosis nostræ celsitudinis sensibus ingesserunt, ea in hoc libro specialiter corrigi, et elimata probitatis sententia decrevimus ordinari; evidentiam [3] videlicet dubiis præstantiam noxiis, clementiam mortiferis, adapertionem clausis, perfectionem cœptis imprimens institutis, quo nostri regni populos, quos una et evidens pax nostri [4] regiminis continet, hæc deinceps institutio correctarum legum ordinandos adstringat atque retentet. Et ideo harum legum correctio, vel novellarum nostrarum sanctionum ordinata constructio, sicuti in hoc libro et ordinatis titulis posita, et subsequenti est serie adnotata, ita ab anno secundo regni nostri a duodecimo kalendas [5] novembris in cunctis personis ac gentibus nostræ amplitudinis imperio subjugatis innexum sibi a nostra gloria valorem obtineat, et inconvulso celebritatis oraculo valitura consistat [6]. Leges sane, quas in iudæorum excessibus nostra gloria promulgavit, ab eo tempore valituras esse decernimus, ex quo his confirmationem [7] gloriosa serenitatis nostræ renotatione [8] impressimus [9].

II. [10] Flavius gloriosus Rechesvinctus Rex.

Quod tam regia potestas, quam et populorum universitas legum reverentiæ sit subiecta.

Omnipotens rerum Dominus, et conditor unus providens commoda humanæ saluti, discere iustitiam habitatores terræ, sacræ legis sacris decenter imperavit oraculis. Et quia solius tam immensæ divinitatis imperiis hæc cordibus imprimuntur humanis, convenit omnium terrenorum quamvis excellentissimas potestates illi colla submittere mentis, cui etiam militiæ cælestis famulatur dignitas servitutis. Quapropter si obediendum est Deo, diligenda est iustitia; quæ si fuerit dilecta, erit instanter operandum in illa, quam quisque tunc verius et ardentius diligit, quum unius æquitatis sententia cum proximo semetipsum adstringit. Gratanter ergo iussa cælestia amplectentes [11], damus modestas simul nobis et subditis leges, quibus ita et nostri culminis clementia [12] et succedentium regum novitas adfutura, una cum regimonii [13] nostri generali multitudine universa obedire decernitu, ac parere iubetur, ut nullis factionibus a custodia legum [14], quæ iniicitur subditis, sese alienam reddat cuiuslibet persona vel potentia dignitatis, quatenus subiectos ad reverentiam legis impellat necessitas principis et voluntas [15].

III. Flavius Recesvintus Rex.

Quod nulli leges nescire liceat.

Omnis scientia sana ordinabiliter dicat [16] ignorantiam execrandam. Nam quum scriptum sit: noluit intelligere ut bene ageret; certum est, quod qui intelligere noluit, bene agere contemnit [17]. Nullus ergo idcirco sibi extimet inlicitum faciendi licere quodlibet, quia se novit legum decreta, sanctionesque nescire: nam non insontem faciet ignorantiæ causa, quem noxiorum damnis implicaverit culpa.

[1] *Post verba* haesitatio iudicum, *deest folium in Cod. Tolet.-goth., et cum eo reliqua hujus legis pars, leges II et III, initiumque IV usque ad verba:* et intelligendi rigorem &c.

[2] *Lind.* contentione

[3] *Legion. et Lind.* evidentia videlicet dubiis, præstantia noxiis, clementiora mortiferis

[4] *Legion.* regni nostri

[5] *Lind.* kalendarum novembrium

[6] *Card. et S. J. R.* consistat. Vt sicut sublimi in throno serenitatis nostræ celsitudine residente, videntibus cunctis sacerdotibus Dei, senioribusque palatii atque gardingiis, earum manifestatio claruit, ita earumdem celebritas vel reverentia in cunctis regni nostri provinciis debeat observari. Leges sane &c. *Legion.* consistat. Vt sicut in sublimi throno serenitatis nostræ celsitudine residente, audiantibus cunctis Dei sacerdotibus, senioribus palatii atque gardingiis, omnique populo, harum manifestatio claruit, ita earumdem celebritas vel reverentia, in cunctis regni nostri provinciis hic legum liber debeat observari. Leges sane &c.

[7] *Legion.* sanctione

[8] *Lind.* renovatione

[9] *Codice Emilian. post hanc legem alia sequens, absque numero, auctore vel glossa, invenitur:*

Quoniam novitatem legum vetustas vitiorum exigit, et innovare leges veternosas peccaminum antiquitas impetravit, ideo leges in hoc libro conscriptas ab anno secundo divæ memoriæ domini et genitoris mei Chindasvinthi regis in cunctis personis ac gentibus nostræ amplitudinis imperio subiugatis omni robore valere decernimus, ac iugi mansuras observantia consecramus, ita ut reiectis illis quas non æquitas iudicantis, sed libitus impresserat potestatis, evacuatisque iudiciis, omnibusque scripturis earum ordinatione confectis, hæ solæ valeant leges, quas aut ex antiquitate iuste novimus, aut tenemus, aut idem genitor noster pro æquitate iudiciorum, vel pro austeritate culparum visus est non immerito condidisse, prolatis seu connexis aliis legibus, quas nostri culminis fastigium iudiciali præsidens throno coram universis Dei sacerdotibus sanctis, cunctisque officiis palatinis, ducante [1] Domino atque favente, audientium universali consensu edidit et formavit, ac suæ gloriæ titulis adnotavit, ita ut tam hæ quæ iam prolatæ consistunt, quam illæ quas adhuc exoriri novorum iurgiorum eventus impulerit, valido ac iustissimo vigore perdurent, eternæ soliditatis iura retentent [2].

Lex hæc in codice Card. V est, IV vero in Codice S. J. R. In utroque auctor legis dicitur: Flavius gloriosus Recesvintus Rex.

[10] *Codice S. J. R. est I.*

[11] *Legion.* adimplentes

[12] *Legion.* præsentia

[13] *S. J. R. et Lind.* regiminis

[14] *Legion.* honestatis legumque

[15] *Lind.* principisque voluntas

[16] *Legion. et Lind.* vitat

[17] *Legion.* non contendit

[1] *Card.* adiuvante. *S. J. R.* docente

[2] *Lind.* retineant

non est, secundus enim dici non potest nisi præcesserit primus. Præfatio vero dicitur ante fatio vel ante loquutio, eo quod ante inceptionem cuiuscumque voluminis loquatur: præ vel ante fatio, loquutio. Et quomodo hic locus præfationis esse potest, qui post finem libri est? Attamen considerandum est, simulque adtendendum, quod non aliis legibus nisi iam emendatis, videlicet secundo libro, et aliis legibus sequentibus, quæ emendatæ sunt, dicunt ipsi emendatores legum assumi pragma suum vel causam suam, scilicet propter quam ipsæ leges emendatæ sunt. Et illud pragma primum præmittere in ordine et loco prologi, ideo non ponitur ante inchoationem loquutionis voluminis legis gothorum vel in capite primi libri ipsius legis, sed ante initium secundi, quia a secundo libro emendatio inchoata, et inde in ante perducta. Neque enim aliunde præfatio fieri debuit aut alicubi præponi nisi exinde, et ibi aut ex his unde emendatio legum sumpta est, et ubi aut ex quibus facta est. Primum namque librum in nullo apparet emendatum nec transmutatum, sed ita manere sicut primitus dictatus et ordinatus fuit, veluti compositio, ornatus, et capitula eiusdem libri demonstrant. Propterea non debuit illud pragma emendatarum legum loco et ordine præfationis præmissum primo libro prætitulari ac præscribi, sed secundo et cunctis qui emendati sunt libris. Hæc est igitur causa quare leges primitus emendatæ fuerunt, quæque etiam ipsis legibus adsignata et adiuncta est, ordineque ac loco prologi præmissa, videlicet propter obscuritatem ac profunditatem dictationis legum, et eloquii subtilitatem, quæ dum non intelligebatur, impediebat, conturbabatque rectitudines iustitiæ et sensum artificum. Et quoniam aliquando seu aliqua quæ bene aut constituta in ipsis legibus per subtilitates sermonum obscura prolongatione verborum composita erant ex ipsa sibi contrarietate ac contentionem nutriebant, dum accusantium et se defendentium impugnationes, atque obliqua manifeste non determinabant vel exponebant, et sic ubi debebant terminare finireque querelas ac lites, ibi generabant contra se novella et recentia conligationis vincula, vel ibi innovabant. Emendatæ sunt etiam iam dictæ leges gothorum, quia propter impossibilitatem et obscuritatem intelligentiæ ex una parte surgebat sive nascebatur diversitas causarum, ex altera generabantur oppositiones et contentiones querelantium. De alia parte vero oriebatur dubitatio iudicum non intelligentium quæ legebant, et quæ in legibus scripta erant obscura loquutione compositis, ita ut non saperent habere terminum in terminandis, ac sedandis, vitandisque iurgiis et calumniis, utique quia hæc, quæ supradicta sunt, incerta comprobantur semper et dubia. Propter hoc pragma leges emendatæ sunt, pragma quippe dicitur causa, pragmata causæ, unde et pragmaticus dicitur causidicus sive causarius.

Digitized by Google

IV. Flavius Recesvinctus Rex.

Quod antea ordinare oportuit [1] *negotia principum, postea populorum.*

Bene Deus conditor rerum disponens humani corporis formam, in sublime caput erexit, atque ex illo cunctas membrorum fibras exoriri decrevit. Vnde hoc etiam a capiendis initiis caput vocitari [2], percensuit, formans in illo et fulgorem luminum, ex quo prospici [3] possent quæcumque noxia concurrissent; constituens in eo et intelligendi vigorem, per quem connexa et subdita membra vel dispositio regeret, vel providentia ordinaret. Hinc est et peritorum medicorum præcipua cura, ut ante capiti quam membris incipiant adhibere [4] medelam. Quæ ideo non immerito ordinabiliter exerceri censetur, quum ab artificis peritia hæc dispensari patescunt; quia si salutare caput extiterit, rationem colligit qualiter curari [5] membra cætera possint. Nam si arcem molestia occupaverit capitis, non poterit in artus dirivationes dare salutis, quas in se consumpserit iugis causa languoris. Ordinanda ergo sunt primum negotia principum, tutanda salus, defendenda vita, sicque in statu et negotiis plebium ordinatio dirigenda, ut dum salus competens prospicitur regum, fida valentius teneatur salvatio populorum.

V. Flavius gloriosus Recesvinctus Rex [6].

De principum cupiditate damnata, eorumque initiis ordinandis, et qualiter conficiendæ sunt scripturæ in nomine principum factæ [7].

Eminentiæ celsitudo terrenæ tunc salubrius sublimia probatur appetere, quum saluti proximorum pia cernitur compassione prodesse: unde solet contingere ut plus commodi de aliena salute conquirat, quam de propria utilitate quisque percipiat. In multis enim, quia multorum salus adtenditur, maioris lucri summa percipitur. In se autem quia privati commodi fructus appetitur, non satis est si unius beneficii præmia conquirantur. Hinc et illa regendarum tantumdem salus est plebium, quæ non suos fines privata voluntate concludit, sed quæ universitatis limites communi prosperitati lege defendit. Quapropter ne salutaris ordo imperialibus videatur verbis potius obtineri quam factis, de sublimitatis obtentu reclinamus ad vota supplicum tranquillæ visionis aspectum. Vt inde salutaris compassio habeat commodum, unde turmæ [8] plebium adeptæ fuerint supplicationis effectum. Quum igitur præcedentium serie temporum immoderatior aviditas principum sese prona diffunderet in spoliis populorum, et augeret reipublicæ [9] censum ærumna flebilis subiectorum; tandem supernæ respectionis [10] afflatu nobis est divinitus inspiratum, ut quia subiectis leges reverentiæ [11] dederamus, principum quoque excessibus retinaculum temperantiæ poneremus. Proinde sincera mansuetudinis nostræ deliberatione, tam nobis quam cunctis gloriæ nostræ successoribus adfuturis, Deo mediante, legem ponimus, decretumque divalis observantiæ promulgamus, ut nullus Regum impulsionis suæ quibuscumque motibus, aut factionibus [12] scripturas de quibuslibet rebus alteri debitis ita extorqueat, vel extorquendas instituat, qualiter iniuste ac nolenter debitarum sibi quisque privari possit dominio rerum. Quod si alicuius gratissima voluntate quippiam de rebus a quocumque perceperit, vel pro evidenti præstatione lucratus aliquid fuerit, in eadem scriptura patens voluntatis ac præstiti conditio annotetur, per quam aut impressio principis, aut conferentis fraus evidentissime detegatur. Et si patuerit a nolente fuisse scripturam exactam, aut resipiscat improbitas principis, et evacuet quod male contraxit, aut certe post mortem eius ad eum, cui exacta est scriptura, vel ad hæredes eius rei ipsæ sine cunctatione debeant revocari [13]. Ille autem res, quæ seclusa omni compressionis argumentatione, directo modo transierint in principis potestatem, in eius perenniter iure perdurent. Et quidquid ex rebus ipsis idem princeps ordinare voluerit, suæ potestatis arbitrio subiacebit. Verum ut omne huius negotium actionis roboret sinceritas veritatis, quum quarumcumque rerum scripturæ in Principis nomine extiterint factæ, mox testes qui in eadem scriptura subscriptores [14] accesserint, ab his quos elegerit princeps, diligentissime perquirantur. Si non aliquod indicium aut de impressione [15] principis, aut de fraude scripturam facientis modo quocumque cognoverint: ac sic aut rite facta series scripturæ permaneat, aut irrite confecta vanescat [16]. Similis quoque ordo de terris, vineis [17], atque familiis observetur, si sine scripturæ textu tantummodo coram testibus quælibet facta fuerit definitio. De rebus autem omnibus a tempore Chintilani [18] regis hucusque a principibus adquisitis, aut deinceps, si provenerit adquirendis, quæcumque forsitan princeps inordinata sive reliquit, seu reliquerit, quoniam pro regni apice probantur adquisita fuisse, ad successorem tantumdem regni decernimus pertinere: ita habita potestate, ut quidquid ex his elegerit facere, liberum habeat velle. In illis autem rebus quæ ipsi, aut de bonis parentum, aut de quorumcumque provenerint successionibus proximorum, ita eidem principi eiusque filiis, aut si filii defuerint, hæredibus quoque legitimis hæreditatis iura patebunt, sic ut etiam cæteris lege vel successione patere noscuntur. Quod si aliquid ex rebus de quorumcumque parentum, aut proximorum non solum successione, sed etiam qualibet conlatione, aut quocumque contractu ad ius ipsius pervenisse patuerit, si contingat hæc in ordinata relinqui, non ad successorem regni, sed ad filios vel hæredes eius qui conquisivit specialiter omnis eadem conquisitio pertinebit. Nam et de illis rebus, quas idem princeps ante regnum, aut ex proprio, aut ex iustissimo [19] conquisitu dinoscitur habuisse, inrevocabili ordine, aut faciendi exinde quod voluerit potestatem habebit, aut certe filiis eius successio plena patebit. Quod si filii defuerint, legitimis hæredibus ex his quæ in ordinata reliquerit, hæreditatem adire licebit. Huius sane legis sententia in solis principum erit negotiis observanda, atque ita perpetim valitura, ut non antea quispiam solium regale conscendat quam iuramenti fœdere hanc legem se in omnibus implere promittat. Quemcumque vero aut per tumultuosas plebes, aut per absconsa dignitatis publicæ machinamenta adeptum esse constiterit regni fastigia, mox idem cum omnibus tam nefarie sibi consentientibus, et anathema fiat, et christianorum communionem amittat. Tam diræ percussionis ultione conlisus, ut omnis divini ordinis cultor, qui illi communicaverit [20], simili cum ipso damnatione dispereat, et pœna tabescat. Nam et si quis legis huius seriem ex officio palatino malivole detrahendo lacerare voluerit, aut evacuandam quandoque, vel silenter musitans,

[1] *Legion.* oporteat
[2] *Lind.* vocari. *Legion.* vocitari præconsonuit
[3] *Lind.* perspici
[4] *Legion.* incipiat disponi medela
[5] *Lind.* curare.... possit
[6] *Tolet.-goth. et Legion. absque auctore.*
[7] *Codice S. J. R. adduntur:* ex concilio toletano VIII.
[8] *Legion.* turbæ
[9] *Emilian. S. J. R. Tolet.-goth. Legion. et Lind.* rei propriæ
[10] *Lind.* respirationis
[11] *Emilian.* refrenantiæ. *Lind.* legis reverentiam
[12] *Card. addit:* iustitiam a suo loco secludat, aut in statum suum redire contemnat, aut
[13] *Card. et S. J. R. addunt:* simile præceptum observari censemus, quum iustitiam motibus aut actionibus principis claruerit a suo esse loco seclusam, aut suum rigorem obtinere contemptam.
[14] *Legion.* scriptores
[15] *Tolet.-goth.* aut in depressione
[16] *Legion.* evanescat
[17] *Card.* seu de aliis quibuscumque rebus
[18] *Emilian. Legion. et Card.* Suintilani
[19] *Legion.* ex iustissima conquisitione
[20] *Emilian. Card. S. J. R. Tolet.-goth. Legion. et Lind. edit.* communicare præsumpserit

Digitized by Google

vel aperte resultans proloqui detectus extiterit, cunctis palatinæ dignitatis et consortiis et officiis mox nudatus, omnium rerum suarum dimidiam partem amittat, et in deputato sibi loco redactus, a totius palatii societate maneat seclusus. Religiosus etiam qui se in eadem culpa devolverit, simili rerum proprietatis suæ dispendio subiacebit.

VI. Flavius [1] Chintasvintus Rex.

[2] *De his qui contra principem vel gentem aut patriam refugiunt, vel insolentes existunt.*

Quantis hactenus Gothorum patria concussa sit cladibus, quantisque iugiter quatiatur [3] stimulis profugorum, ac nefanda superbia deditorum ex eo pene cunctis cognitum est, quod et patriæ diminutionem ostendunt [4], et hac occasione potius quam expugnandorum hostium externorum arma sumere sæpe compellimur. Vt ergo tam dira temeritas tandem victa depereat, et huiusmodi transgressoribus manifesta scelera non relinquantur ulterius impunita, hac [5] omne per ævum lege valitura sancimus, ut quicumque ex tempore reverendæ memoriæ Chintilani [6] principis usque ad annum, Deo favente, regni nostri secundum, vel amodo et ultra ad adversam gentem, vel extraneam partem perrexit, sive perrexerit, aut etiam ire voluit, vel quandoque voluerit, ut sceleratissimo ausu contra gentem Gothorum, vel patriam ageret, aut fortasse conetur aliquatenus [7] agere, et captus, sive detectus extitit, vel extiterit, sive ab anno regni nostri primo, vel deinceps quispiam intra fines patriæ Gothorum quamcumque conturbationem, aut scandalum in contrarietatem regni nostri vel gentis facere voluerit, sive ex tempore nostri regiminis tale agere aliquid, vel disponere conatus est aut fuerit, atque quod indignum dictu videtur, in necem vel abiectionem nostram, sive subsequentium Regum intendere, vel intendisse proditus videtur esse vel fuerit: horum omnium scelerum, vel unius ex his quisque reus inventus, inretractabilem sententiam mortis excipiat, nec [8] ulla ei de cætero sit vivendi libertas indulta [9], quod si fortasse pietatis intuitu a principe fuerit illi vita concessa [10], non aliter quam effossis oculis relinquatur ad vitam [11], quatenus nec excidium videat quo fuerat nequiter delectatus, et amarissimam vitam ducere se perenniter doleat. Res tamen omnes huius [12] tam nefarii transgressoris [13] in Regis ad integrum potestate persistant [14], et cui donatæ ab eo fuerint ita perpetim secure possideat, ut nullus unquam succedentium regum causam suam et gentis vitiaturus has ullatenus [15] au-

[1] *Emilian. Legion. Tolet.-goth. auctoris nomen desideratur: in Card. reperiuntur literæ:* Rcs. *S. J. R.* Recs, *et idit. Lind.:* Fls. Gls. Rcds. Rex.

[2] *Tolet.-goth. et Legion. codices post hanc VI. et ante VII. duas sequentes leges producunt: nec aliter Card. et Lind. editio, nisi tali numerandarum discrimine, ut harum prima XXXIII. in codice, XXXIV. in editione sub titulo I.; altera, tam in codice, quam in editione, sub titulo V. huiusce libri II., XIX. dinumerentur.*

LEX VII.

Flav. Glors. Egica Rex. Nova.

De his qui novi principis fidem servandam jurare distulerint, vel [1] *his qui ex palatino officio ad eiusdem obedientiam vel præsentiam venire neglexerint.*

Quum divinæ voluntatis imperio principale caput regnandi sumat sceptrum, non levi quisque culpa constringitur, si in ipso suæ electionis primordio aut iurare, ut moris est, pro fide regia differat, aut si eis palatino officio fuerit, ad eiusdem novi principis visurus præsentiam venire desistat. Si quis sane ingenuorum de sublimatione principali cognoverit, et dum discussor iuramenti in territorio illo accesserit, ubi eum habitare constiterit [2] quæsita occasione fraudulenter distulerit, ne aut pro fide regia conservanda iuramenti se vinculo alliget, aut ille qui, sicut præmisimus, ex ordine palatino fuerit, minime Regis obtutibus se præsentandum ingesserit, quidquid de eo vel de omnibus rebus suis principalis auctoritas facere, vel iudicare voluerit, sui sit incunctanter arbitrii. Quod si aut ægritudo illi obstiterit, aut quælibet publicæ utilitatis actio eum retinuerit, ut Regis se visibus [3] nullatenus repræsentet [4], dum regiæ electionis sublimitas quibuslibet modis ad eius cognitionem pervenerit, statim per suam iussionem id ipsum clementiæ suæ auditibus intimare procuret, qualiter fidei suæ sinceritatem ostendens huius legis sententiam evadere possit.

LEX VIII.

Flav. Glor. Egica Rex. Nova.

Vt nemo deinceps contra fidem regiam, vel propria causarum negotia in deceptione regiæ potestatis, vel cuiuslibet rei alterius se iuramenti vinculo alligare præsumat.

Plerumque solet humani generis inimicus pravis corda hominum suggestionibus interire [5], et fidelium animas [6] pestifero veneni poculo sauciare, id [7] est quod quantum plus regiæ celsitudinis culmen sincera debet reverentia honorari [8], tanto amplius [9] in eius deceptionem retundi, ut ipsi tali edicto decernimus, ut nemo personarum videatur mentes levium excitare. Quidam enim dum sententiam illam canonis Toletani adtendunt, in qua decretum est, neminem licere citra manifestum et evidens culpæ indicium ab honore sui ordinis, vel servitio domus regiæ deiici, nec antea vinculorum nexibus inligari, aut quæstionibus subdi, nisi prius in publica fuerint examinatione deducti, subtili se quondammodo iuramento in necem vel abiectionem regiam perfidiæ nituntur fraudibus inligare [10], nec eam quæ nefandis moliuntur pœnam quamdam consiliis ab alterutro testantur quandoquidem propalari, quod et temporibus nostris detectum facinus, manifestis eorum confessionibus retinetur, qui nostram gloriam conati sunt, aut gladio interimere, aut mortifera veneni potione decipere. Ilis igitur nefariæ argumentationis consiliis legalibus congruit obviare censuris: quo nec principalis honor qualibet possit pravitate develli, et infidelium pectora condigna debeant ultione retundi. Vnde ipsi tali [11] edicto decernimus, ut nemo deinceps contra fidem regiam [12] se aut alios præsumat vinculis nectere iuramenti aut in deceptionem potestatis regiæ, vel cuiuslibet alterius tam sceleratæ fraudis se audeat actione constringi. Si quis vero amodo aliter quam præmissum est huiusmodi iuramento se alligare præsumpserit, legis periculis sanctionum, quæ de perfidis noscitur hæc contra Regem agentibus promulgatæ existere subiacebit.

[1] *Cod. Card. profert:* vel de illis
[2] *Card.* contigerit
[3] *Card.* obtutibus
[4] *Card.* præsentet
[5] *Card.* inretire
[6] *Card.* animos
[7] *Card.* inde quia quanto plebs. *Lind.* proinde qui quanto

[3] *Tolet.-goth.* partiatur
[4] *Tolet.-goth. Emilian. S. J. R. et Lind. edit.* agnoscunt. *Legion.* cognoscunt.
[5] *Legion. Vigil. et cit. edit.:* hanc.... legem valituram
[6] *Tolet.-goth.* Cintilani
[7] *Legion.* aliquid
[8] *Card.* et si nulla mortis ultione plectatur, et pietatis intuitu a principe illi fuerit vita concessa, aut effossionem perferat oculorum, secundum quod in lege hac hucusque fuerat constitutum, aut decalvatus tamen centum flagella suscipiat, et sub arctiori vel perpetuo erit religandus exsilio pœnæ, et insuper nullo unquam tempore ad palatini officii reversurus est dignitatem, sed servus principis factus, et sub perpetua servitutis cathena in principis potestate redactus æterna tenebitur exsilii religatione obnoxius quatenus, &c. *Tolet.-goth. idem ac in Card. præter hæc omissa:* et pietatis intuitu a principe illi fuerit vita concessa. *A verbo* obnoxius *pergit* res tamen.
[9] *Lind.* indulta libertas, et si nulla mortis ultione plectatur, et pietatis intuitu, &c.
[10] *Emilian.* et iam nulla mortis ultione plectatur, non aliter, &c. *Lind.* concessa, effossionem perferat oculorum, secundum quod in lege hac hucusque fuerat constitutum... *cætera ut in Emilian.*
[11] *Emilian.* aut etiam aliud secundum quod in lege hac hucusque fuerat constitutum, decalvatus tamen centum flagella suscipiat, &c. *nec a Card. usque ad* quatenus *dissidens.*
[12] *Legion.* huius qui morte est pro tali scelere perimendus, vel huius cui vita propter suam nequitiam infelicissime reservatur in Regis, &c.
[13] *Card.* transgressoris vel eius qui morte. *Nihil in Legion., nisi verbum* reservabitur *differt.*
[14] *Lind.* consistant
[15] *Legion.* nullatenus

[8] *Card. et Lind. edit.* honorare
[9] *Lind.* vel in eius deceptione vel aliarum personarum videtur mentes plebium excitare. Quidam enim
[10] *Lind.* alligare: ne ea quæ fraudis moliuntur peragenda consiliis, ab alterutro cernantur quandoquidem
[11] *Lind.* speciali
[12] *Lind.* vel propria causarum negotia se cum alio præsumat.

Digitized by Google

ferre præsumat. Verum quia multi plerumque reperiuntur qui dum his et talibus pravis meditationibus occupantur, argumento quodam fallaci in Ecclesiis, aut uxoribus, vel filiis atque amicis, seu in aliis quibuscumque personis suas inveniantur [1] transduxisse vel transducere facultates, etiam et ipsa quæ fraudulenter in dominio alieno contulerant, iure præcario reposcentes sub calliditatis studio in suo denuo dominio possidenda recipiant, unde nihil de suis rebus visi sunt amisisse, nisi solum concinnatione falsissima fictas quasi veridicas videantur scripturas conficere [2]: ideoque hanc nequissimam argumentationem præsentis legis decreto amputare elegimus, ut calcatis, vel evacuatis, seu rescisis scripturis hac fraude confectis, quidquid [3] ex eo quisque tempore possidere reperiatur quo fuerit in prædictis criminibus deprehensus, totum continuo Fisci viribus [4] ad integrum adplicetur. Vt concedere iam dictas facultates sicut supradictum est cui Rex voluerit, vel facere exinde quidquid elegerit in suæ potestatis consistat arbitrio, alia vero quæcumque [5] ab hac fraude aliena inventa extiterint ordinata legibusque confecta, vigore legum maneant solidata. Illis ab huius legis sententia personis evidenter exceptis, quibus a præcedentibus Regibus culpa dinoscitur fuisse concessa; nam si humanitatis aliquid cuicumque perfido Rex largiri voluerit non de facultate eius, sed unde placuerit principi tantum ei solummodo concessurus est, quantum hæreditatis eiusdem culpati vicessimam portionem fuisse constiterit.

VII. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [6].

De non criminando principe, nec maledicendo illi.

Sicut in persona principis omnibus prohibemus, aut commovere nequitiam cogitationis, aut manus inicere ultionis, ita etiam nullum patimur in eum, aut notam ponere criminis, aut verba congerere maledictionis. Sacræ namque auctoritas scripturæ [7], et non iubet accipi [8] opprobrium [9] adversus proximum suum, et hunc, qui maledixerit principem [10] populi sui, demonstrat existere reum. Quapropter quicumque in principem aut crimen iniecerit, aut maledictum intulerit, ita ut hunc de vita sua non humiliter et silenter admonere procuret, sed huic superbe et contumeliose insultare pertentet, sive etiam in detractionis eius ignominia turpia et iniuriosa præsumat, si ex [11] nobilibus idoneisque personis fuerit, seu sit religiosus, sive etiam laicus, mox detectus extiterit et inventus, dimidiam omnium rerum suarum partem amittat, de qua idem princeps faciendi quod sibi placuerit potestatem obtineat. Nam si de vilioribus, humilioribusque personis fuerit, aut certe quem nulla dignitas exornavit, quod de illo vel de rebus eius princeps voluerit, iudicandi licentiam habebit [12]. Simili quoque præcepto, defuncto etiam principe, ausum opportune interdicimus detrahendi. Incassum etenim is qui vivit, detractionis in defunctum iacula mittit, quum iam defunctus nec constitutionibus [13] imbui, nec increpationibus possit argui. Sed quia pro certo illius insania innotescit, qui frustra in non sentientem detractionis verba transmittit; ideo idem præsumptor L. verberibus vapulabit, et præsumptionis suæ opportuna silentia dabit, reservacta cunctis hac plenius libertate ut, principe tam superstite quam mortuo, liceat unicuique pro negotiis ac rebus omnibus, et loqui quod ad causam pertinet, et contendere sicut decet, et iudicium promereri quod debet: ita enim ponere [14] nitimur humanæ reverentiam dignitati, ut devotius servare probemur iustitiam Dei.

VIII. Flavius Chintasvintus [15] Rex.

De remotis alienarum gentium legibus.

Alienæ gentis legibus ad exercitium utilitatis imbui et permittimus et optamus: ad negotiorum vero discussionem, et resultamus et prohibemus. Quamvis enim eloquiis polleant, tamen difficultatibus hærent: adeo quum sufficiat ad iustitiæ plenitudinem et perscrutatio rationum et competentium ordo verborum, quæ codicis huius series agnoscitur continere, nolumus sive romanis legibus, seu alienis institutionibus amodo amplius convexari.

IX. Flavius gloriosus Rechesvintus Rex [16].

Ne excepto talem librum qualis hic qui nuper est editus, alterum quisque præsumat habere.

Nullus prorsus ex omnibus [17] regni nostri præter hunc librum qui nuper est editus, atque secundum seriem huius amodo translatum librum alium [18] legum pro quocumque negotio iudici [19] offerre pertentet [20]. Quod si facere præsumpserit [21], XXX. libras auri fisco persolvat. Iudex quoque si vetitum librum sibi postea oblatum disrumpere fortasse distulerit, prædictæ damnationis dispendio subiacebit. Illos tamen a damno huius legis immunes esse iubemus, qui præteritas et anteriores leges non ad confutationem harum legum nostrarum, sed ad comprobationem præteritarum causarum proferre in iudicio fortasse voluerint.

X. Flavius gloriosus Chindasvintus Rex [22].

De diebus festis et feriatis, in quibus non sunt negotia exercenda [23].

Die dominico nemini liceat exsequutione constringi, quia omnes causas religio debet excludere, in quo nullus ad causam dicendam, nec [24] propter aliquod debitum fortasse solvendum, quemquam inquietare præsumat. Diebus etiam paschalibus nulla patimur quemlibet exsequutione teneri: id est, per XV. dies, septem qui paschalem solemnitatem præcedunt, et septem alios qui sequuntur. Nativitatis quoque dominicæ, Circumcissionis, Epiphaniæ, Ascensionis et Pentecostes, singuli dies simili reverentia venerentur. Necnon et pro messivis feriis a quinto decimo kalendas agustas usque ad XV. kalendas septembris. In Carthaginensi vero provincia propter locustarum vastationem assiduam, a XV. kalendas iulias usque in [25] kalendas XV. agustas, messivas ferias præcipimus observandas, et propter vindemias colligendas a XV. kalendas octobris usque ad XV. kalendas novembris. Omnibus hac constitutione concedimus, ut per hæc tempora nullus ad causam dicendam

[1] *Tolet.-goth. et Lind.* inveniuntur
[2] *Card.* conferre vel proferre
[3] *Vigil. et Lind.* quidquid eo
[4] *Lind.* iuribus
[5] *Vigil. et Emilian.* quæcumque voluerit
[6] *Card.* Noviter emendata. *Tolet.-goth. auctorem non indicat: et Legion.* Flavius Cindus. Rex. Nova.
[7] *Legion.* scripturæ non
[8] *Lind.* accipere
[9] *Lind.* opprobrium
[10] *Tolet.-goth.* principi
[11] *Tolet.-goth.* ex hominibus nobilibus
[12] *In Tolet.-goth. desunt, quæ a verbis* Simili quoque *usque ad* silentia dabit *leguntur.*
[13] *Lind.* institutionibus
[14] *Lind.* proponere
[15] *Card. Emilian. et S. J. R.* Recesvindus. *Legion.* Antiqua. Flavius Cindasvindus Rex. *In Tolet.-goth. nec auctoris nomen, nec annotatio reperiuntur.*
[16] *Card.* Noviter emendata. *Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione vacat. Legion.* Antiqua. Flavius Cindasvindus Rex. *Lind.* Nov. emdat. Fls. Reds.
[17] *Tolet.-goth.* hominibus
[18] *Card. et Legion.* librum legum
[19] *Card.* in iudicio
[20] *Legion.* præsumat
[21] *Legion. et Lind.* si præsumpserit
[22] *Card. S. J. R. et Lind.* Recesvindus. *Tolet.-goth. et Legion. auctorem, vel annotationem non referunt.*
[23] *Emilian. Card. Legion. S. J. R. et Tolet.-goth.* exsequenda
[24] *Legion.* vel
[25] *Card. Tolet.-goth. et Legion.* usque in kalendas augusti

Digitized by Google

venire cogatur, vel sub exsequutione aliqua deputetur; nisi forte causa de [1] qua compellitur, cœpta iam apud iudicem fuisse videatur. Nam procul dubio si inchoata fuisse actio reperiatur ad peragendum negotium, absque ulla feriatorum dierum obiectione cogendus est qui pulsatur. Ita ut si persona est, cui facile credi possit, placito districtus abscedat. Si certe sit de cuius fide dubitetur, pro se fideiussorem adhibeat, quatenus peractis temporibus supradictis ad finiendam cum petitore causam, ubi iudex elegerit, remota dilatione occurrat: præter qui tale crimen admiserint, quos necesse sit sententia mortis puniri, qui etiam in talibus omnino diebus et comprehendendi sunt, et ardua in vinculis custodia retinendi, quousque peracto die dominico, vel feriis supradictis, debita eos subsequatur ultio iudicantis. Messivis sane, vel vindemialibus feriis in criminosas et dignas morte personas legalis nullatenus censura cessabit. Sed nec illum ista lex excusatum habebit, qui necdum ad iudicium ante compulsus, et [2] tamen sciens se esse quandoquidem compellendum, reliquis se temporibus dilatans ad hoc in prædictis feriis illi, a quo pulsandus est, se indubitanter ostendit: quia putat se ad causam dicendam nulla legis sanctione posse teneri, quem tamen aut per placitum distringi præcipimus, quando cum petitore causam finire sit præstitus. Aut si forte talis est, de quo suspecta sit placiti fides, neque fideiussorem pro se adhibere potuerit apud iudicem, sub custodia maneat, ut expleto tempore feriato [3], causa, pro qua compellitur, finem accipiat. Si quis autem contra decretum legis huius agere præsumpserit, et ad iudicem ex hoc querela pervenerit, L. ictus flagellorum publice extensus accipiat.

XI. [4] *Vt nulla causa a iudicibus audiatur, quæ legibus non continetur.*

Nullus iudex causam audire præsumat, quæ in legibus non continetur; sed comes civitatis vel iudex, aut per se, aut per exsequutorem suum conspectui principis utrasque partes præsentare procuret, quo facilius, et res finem accipiat, et potestatis regiæ discretione tractetur, qualiter [5] exortum negotium legibus inseratur.

XII. Flavius Rechesvinctus Rex [6].

Vt terminatæ causæ nullatenus revolvantur, reliquæ vero ad libri huius seriem terminentur; adiiciendi leges principibus libertate [7] manente.

Quæcumque causarum negotia inchoata sunt, nondum vero finita, secundum has leges determinari [8] sancimus. Illas autem causas quæ antequam istæ leges a nostra gloria emendarentur, legaliter determinatæ sunt, id est, secundum legum modum qui ab anno primo regni nostri in præteritis observatus est, resuscitari nullatenus patimur. Sane leges adiiciendi, si iusta novitas causarum exegerit, principalis electio licentiam habebit, quæ ad instar præsentium legum vigorem plenissimum obtinebunt.

XIII. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [9].

Quod nulli liceat derimere causas, nisi quibus aut princeps, aut consensio voluntatis, aut informatio iudicis [10] potestatem dederit iudicandi.

Derimere causas nulli licebit, nisi aut a principibus potestate concessa, aut ex consensu partium electo [11] iudico trium testium fuerit electionis pactio signis, vel subscriptionibus roborata. Nam et si ii qui potestatem iudicandi a Rege accipiunt, seu etiam ii, qui per commissoria [12] comitum vel iudicum iudiciali [13] potestate utuntur [14], vices suas aliis, quibus fas fuerit, scriptis peragendas iniunxerint, licitum erit illis per omnia, similemque et ipsi, qui informati a iudicibus fuerint [15] in iudicando, sicut et illi a quibus determinandi acceperunt vigorem, habebunt in discernendis, vel ordinandis quibusque negotiis potestatem.

XIV. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [16].

Quales causas debeant audire tiumfadi [17], et qualibus personis causas audiendas iniungant.

Cum cæteris negotiis criminalium etiam causarum tiufadis iudicandi concessa licentia sit, criminosos a legum sententia ipsi vindicare [18] non audeant, sed debitam in eis ut competit censuram exerceant [19], qui tiumfadi tales eligant [20], quibus vicissitudines suas [21] audiendas iniungant, ut ipsis absentibus illi causas temperate [22] discutiant, et iuste decernant.

XV. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [23].

Vt iudices tam criminales, quam communes terminent causas.

Omnium negotiorum causas ita iudices habeant deputatas, ut et criminalia et cætera negotia terminandi sit illis concessa licentia. Pacis vero adsertores non alias dirimant causas, nisi quas illis regia deputaverit ordinandi potestas. Pacis autem adsertor [24] est, qui sola faciendæ pacis intentione regali sola destinatur auctoritate.

XVI. Flavius Cintasvintus Rex [25].

De damnis eorum qui non accepta potestate præsumpserint iudicare.

Nullus in territorio non sibi commisso, vel ille qui iudicandi potestatem nullam habet omnino commissam, quemcumque præsumat per iussionem aut saionem, vel distringere, vel in aliquo molestius [26] convexare, nisi ex regia iussione vel partium electione, sive consensu, vel commissoriis adinformationibus [27] comitum, sive etiam iudicum, sicut in lege superiori tenetur, iudex quisque fuerit institutus. Certe quia [28] prædictus non institutus iudex præsumptiosus [29] inlicite hæc quæ prohibentur præsumpserit agere, confestim ut causa pervenerit ad provinciæ ducem, an per se velit, an per quem ipse præceperit, tam

[1] *Legion.* pro qua
[2] *Tolet.-goth. et Legion.* sed tamen
[3] *Legion.* feriatorum
[4] *Card. et S. J. R.* Flavius gloriosus Recesvindus Rex. *Legion.* Antiqua noviter emendata.
[5] *Lind.* quatenus
[6] *Tolet.-goth. auctoris nomen, et annotatio desunt. Legion.* Flav. Recesvindus Rex. Antiqua
[7] *Legion.* potestate
[8] *Lind.* terminari
[9] *Tolet.-goth. nec auctorem, nec ullam refert annotationem. Legion.* Nova lex, *et auctorem tacet.*
[10] *Card.* vel... iudicum
[11] *Legion.* electio iudicis trium testium fuerit signis
[12] *Lind.* commissoriam
[13] *Card. et Legion.* iudiciaria.
[14] *Legion.* funguntur
[15] *Legion.* fuerit iudicandi
[16] *Tolet.-goth. et Legion. auctorem omittunt, et carent annotationibus.*
[17] *Legion. et Lind.* tiufadi, *codem modo Emilian. et Card. constanter scribunt.*
[18] *Lind.* iudicare
[19] *Tolet.-goth.* debita.... censura coerceant
[20] *Tolet.-goth.* eligant, ut ipsis absentibus
[21] *Card.* suas iniungant
[22] *Legion.* temperanter
[23] *In Tolet.-goth. auctoris nomen omissum est, similiter et in Legion. ubi tantum notatur* Antiqua.
[24] *Legion. et Lind.* adsertores.... destinantur
[25] *Tolet.-goth. auctorem omittit, et annotatione caret. Legion.* Noviter emendata. *Card.* Nova emendata
[26] *Tolet.-goth.* molestiis
[27] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* atque informationibus
[28] *Tolet.-goth.* certe si non
[29] *Lind.* præsumptuosus

Digitized by Google

inlicitam præsumptionem coercere procuret: et illi siquidem cui præsumptiosus [1] præsumptor extitit, si solum contumeliam vel iniuriam fecerit, libram auri coactus exsolvat. Si vero rem aliquam temeranter abstulerit, vel auferre præceperit, tantumdem cum eadem re quam tulerit [2], aliud tantum de suo coactus exsolvat [3]. Quod si quicumque iudex servum suum seu alienum ad discutienda negotia elegerit deputatum [4], pro his quæ idem servus contra iustitiam et leges adtentaverit [5] agere ad omnem satisfactionem legis, iudex qui hunc ordinaverit, se noverit retinere. Saio [6] vero, seu quisquis fuerit, qui huic obsequens præsumptori alium consenserit comprehendere, distringere, vel aliquid rerum auferre, centum ictus flagellorum accipiet, et hanc præsumptionem tali emendatione coerceat.

XVII. Flavius Cintasvintus Rex [7].

De his qui admoniti iudicis epistola vel sigillo, ad iudicium venire contemnunt.

Iudex quum ab aliquo fuerit interpellatus, adversarium querelantis admonitione unius epistolæ vel sigilli ad iudicium venire compellat, sub ea videlicet ratione, ut coram ingenuis personis is qui a iudice missus extiterit, illi, qui ad causam dicendam compellitur, offerat [8] epistolam vel sigillum. Et si tali admonitione conventus, aut se dilataverit [9], aut ad iudicium venire contempserit, pro dilatione sola quinque auri solidos petitori, et pro contemptu [10] quinque alios iudici coactus exsolvat. Quod si non habuerit unde componat, L. flagellis contemptor idem vel dilator [11] coram iudice verberetur, ita ut non ei flagellorum ista correptio inducat notam infamiæ. Sin autem solummodo contemptor exstiterit, et non habuerit unde compositionem [12] exsolvat, absque ulla testificandi iactura XXX. flagella [13] suscipiat. Is autem, qui pulsatur, si ad accipiendam ultionem [14] iudicis sese dixerit nullatenus dilatasse vel contempsisse, et hoc nullo potuerit teste convinci, et sacramentum [15] reddiderit, quod per nullam occasionem vel contemptum hoc fecerit, a damnis vel flagellis superius comprehensis habeatur indemnis. Quod si quilibet episcopus admonitionem iudicis fretus honore sacerdotali contempserit, et pro sua persona adsertorem dare distulerit, confestim a iudice negotii, seu a provinciæ suæ duce vel comite compulsus L. solidorum damnum excipiat, ex qua summa pecuniæ XX. solidi iudici contempto [16] proficiant, XXX. vero sacerdotis ipsius petitor consequatur. Si certe presbyter, diaconus [17] atque clericus vel monachus ad accipiendam iudicis epistolam vel sigillum se dilataverint, aut pro sui persona ad respondendum minime direxerint prosequutorem, vel contumaciter fuerint contemptores, unusquisque eorum iuxta legis huius sententiam, quæ in laicos superius lata est, indicta damna suscipiat; et si non habuerit unde componat, eius episcopus moneatur, ut pro eo si voluerit satisfacere licentiam habeat. Si autem noluerit, sacramentis coram iudice se noverit obligandum, quod supradictis personis districtionem talem adhibeat [18], ut per XXX. dierum spatium ieiuniis continuis adfligantur, sufficiatque illis circa solis occasum per dies singulos panis et aquæ [19] refectionem accipere, quæ contumacis vitam rationabili possit discretione corrigere. Illa omnino discretione [20] servata, ut si aut ætatis aut ægritudinis instantia patuerit, quæ hanc disciplinam sustinere non posse demonstret, tam in clericis cuiuscumque ordinis, quam in laicis non tam durissimæ sententiam castigationis instantia compleat iudicis, sed adhibita consideratione pro ægritudine vel ætate, ita contemptorem corrigat, ne ipse contemptor aut langorem magnum [21], aut debilitationem vel mortem incurrat. Ille vero qui ad implendam commonitionem iudicis contemptor extiterit, seque ita dilataverit [22], ut eum iudex tam facile reperire non possit, et si post tempus indictum in diebus quatuor non occurrat, si quinta die venerit, omnem huius legis sententiam se noverit evasurum. Pari modo et qui longius centum millibus convenitur, si ad undecimum diem post tempus institutum occurrerit, et hunc nullatenus sanctionis huius pœna damnavit. Similiter et qui in ducentorum millium spatio constitutus [23] in vicesima prima die, postquam iussus fuerat, seipsum iudici præsentaverit ad audiendum, eo modo a iactura legis huius habeatur indemnis: Similis quoque servabitur ordo ubi fuerit amplior itineris longitudo. Ii denique quibus tam rationabile tempus adiectum est, si se ulterius dilatantes minime ad institutum diem superadiectionis occurrerint, confestim iudex ea, quæ pars petit querelantis, reservato negotio dilatoris [24] tradere non differat petitori, ita ut dum contemptor in postmodum ad negotium dicendum successerit, si vicesimum primum diem transcenderit, XX. auri solidos coactus exsolvat. Nam et is qui de centum millibus superiorem ordinem præteriens, constitutionem [25] undecimi diei fuerit supergressus, et idem decem solidorum damnum excipiat, de quibus damnis superius institutis medietatem sibi iudex exquirat [26], alteram vero medietatem petitor obtineat. Si tamen admonitum aut ægritudo ad veniendum nulla suspenderit, aut inundatio fluminum non retinuerit, vel aditum non obstruxerit, in quo montes transituri sunt, conspersio superflua nivium, quæ necessitas utrum evidenter evenerit, an per excusationem videatur opponi, aut idoneis testibus, aut suo iuramento firmabit [27].

XVIII. Flavius Cintasvintus Rex [28].

Si iudex interpellantem audire contemnat, vel utrum fraudulenter an ignoranter iudicium [29] promat.

Si quis iudici pro adversario suo querelam intulerit, et ipse eum audire noluerit, aut sigillum negaverit, et per diversas occasiones causam eius protraxerit, pro patrocinio aut amicitia nolens legibus obtemperare, et ipse qui petit hoc testibus potuerit adprobare; det ille iudex ei [30] quem audire noluit, pro fatigatione eius tantum quantum ipse ab adversario suo secundum legale iudicium fuerat accepturus, et ipsam causam ille qui petit, usque ad tempus legibus constitutum ita habeat reservatam, ut quum eam proponere voluerit, debitam sibi percipiat veritatem. Certe si fraudem aut dilationem iudicis non potuerit petitor adprobare, sacramento suam iudex conscientiam ex-

[1] *Lind.* præsumptuosus
[2] *Lind.* tulerat
[3] *Tolet.-goth. et Legion.* restituat
[4] *Emilian. Card. Tolet.-goth. et Lind.* deputandum
[5] *Vigil.* tentaverit
[6] *Tolet.-goth. desunt quæ sequuntur a verbo* Saio *ad fidem.*
[7] *Tolet.-goth. auctor abeat, et annotatio.*
[8] *Tolet.-goth.* efferat
[9] *Card.* aut se dilataverit, vel admonitionem epistolæ, vel sigilli recipere contempserit, pro dilatione, &c.
[10] *Tolet.-goth.* pro contumelio
[11] *Tolet.-goth. Card. Emilian. et Lind.* dilatator
[12] *Legion.* componat
[13] *Tolet.-goth.* XX. flagella
[14] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* admonitionem
[15] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* dum sacramentum
[16] *Lind.* pro contempto
[17] *Tolet.-goth. Legion. Emilian. Card. et Lind. insuper addunt* vel subdiaconos
[18] *Lind.* exhibeat
[19] *Vigil. et Legion.* vel aquæ
[20] *Lind.* districtione
[21] *Tolet.-goth. Legion. Emilian. Card. et Lind.* maximum
[22] *Card.* seque ita dilataverit, ut tarde veniat ad institutum diem super definitionem epistolæ, si post tempus &c.
[23] *Legion.* si in
[24] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* dilatatoris
[25] *Tolet.-goth.* constitutionem et ipse fuerit supergressus
[26] *Emilian. Card. Tolet.-goth. Legion. et Lind.* adquirat
[27] *Tolet.-goth.* firmaverit. *Legion.* firmabitur
[28] *Tolet.-goth. et Emilian. nec auctorem indicant, nec annotationibus explicantur.*
[29] *Legion.* iudicet causam
[30] *Lind.* ei pro fatigatione

Digitized by Google

piet, quod eum nullo malignitatis obtentu, vel quolibet favore aut amicitia audire distulerit, et propter hoc culpabilis idem iudex nullatenus habeatur. Eidem tamen iudici liceat, ut in una hebdomada duobus diebus, vel omnibus meridianis horis, si voluerit, absque causarum audientia suæ vacet domui pro quiete. Reliquo vero tempore prolata sibi negotia frequens, et absque dilatione qualibet examinet.

XIX. [1] *Si iudex per commodum aut per ignorantiam iudicet causam.*

Iudex si per quodlibet commodum male iudicaverit, et cuicumque [2] iniuste quidquam auferri præceperit; ille qui a iudice ordinatus ad tollendum fuerat destinatus, ea quæ tulit restituat. Nam ipse iudex contrarius æquitati aliud tantum de suo, quantum auferri iusserat, mox reformet, id est, ablata rei simpla redintegratione [3] concessa pro satisfactione suæ temeritatis aliud tantum quantum auferri præceperat, de sua facultate illi, quem iniuste damnaverat, reddat. Quod si [4] non habuerit unde componat, cum his qui habere dinoscitur, ipse iudex illi cui componere debuit, subiaceat serviturus, aut L. publice extensus flagella suscipiat. Sin autem per ignorantiam iniuste iudicaverit, et sacramentis [5] se potuerit excusare, quod [6] non per amicitiam, vel cupiditatem, aut per commodum quodlibet, sed tantumdem [7] ignoranter hoc fecerit, quod iudicavit non valeat, et ipse iudex non implicetur in culpa.

XX. Flavius Chintasvintus Rex. [8].

Si iudex dolo vel calliditate, aut unam, aut ambas causantium partes dispendia faciat sustinere.

Tranquille ac sollicite instantia magnitudinis nostræ præmonet iudices omnes non debere dilatari causidicos, ne gravi dispendio aliquatenus onerentur. Quod si dolo vel calliditate aliqua ad hoc videatur iudex differre negotium, ut una pars, aut ambæ naufragium perferant, quidquid dispendi super octo dies a die cœptæ actionis causantes pertulerint, reddito sacramento, totum eis iudex reddere [9] compellatur. Sin autem vel ægritudo, vel publicæ utilitatis indictio [10] suspenderit iudicem a negotio [11] peragendo, nullam moram exhibeat litigantibus, sed sub hac eos definitione confestim absolvat, ut at causam expediendam competenti tempore indubitanter occurrant.

XXI. [12] *Quid primo iudex servare* [13] *debeat, ut causam bene cognoscat.*

Iudex, ut bene causam agnoscat, primum testes interroget, deinde scripturas requirat, ut veritas possit certius inveniri, ne ad sacramentum facile veniatur. Hoc enim iustitiæ potius indagatio vera commendat, ut scripturæ ex omnibus intercurrant, et iurandi necessitas sese [14] inopinata omnino suspendat. In his vero causis sacramenta [15] præstentur, in quibus nullam scripturam, vel probationem, seu certa indicia veritatis discusio iudicantis invenerit [15].

XXII. Flavius Chindasvintus Rex [17].

Si cuiuscumque honoris aut ordinis iudex dicatur haberi suspectus, vel si iudex contra leges præsumat [18] *iudicare.*

Si quis iudicem aut comitem vel vicarium comitis, seu tiufadum [19] suspectos habere se dixerit, et ad suum [20] ducem aditum accedendi poposcerit, vel fortasse eumdem ducem suspectum habere se dixerit, non sub hac occasione petitor, ac præsertim pauper quilibet patiatur ultra dilationem. Sed ipsi, qui iudicant eius negotium unde suspecti dicuntur haberi, cum episcopo civitatis ad liquidum discutiant, atque pertractent, et de quo iudicaverint pariter conscribant, subscribantque iudicium: et qui suspectum iudicem habere se dixerat, si contra eum deinceps fuerit querelatus, completis prius quæ per iudicium statuta [21] sunt, sciat sibi apud audientiam principis apellare iudicem esse permissum. Ita ut si iudex vel sacerdos reperti fuerint nequiter iudicasse, et res ablata querelanti restituatur ad integrum, et a quibus [22] aliter quam veritas habuit iudicatum est, aliud tantum de rebus propriis ei sit satisfactum. Si certe iniustam [23] contra iudicem querelam detulerit, et causam, de qua agitur, iuste iudicatam fuisse constiterit, damnum, quod iudex sortiri debuit, petitor sortiatur. Et si non habuerit unde compositionem [24] exsolvat, C. flagellis extensus publice in eiusdem iudicis præsentia verberetur. Nam si forte quisquam pro utilitate regia aliquid scire se dixerit, aditus [25] ei ad conspectum nostræ gloriæ negari non poterit.

XXIII. Flavius Chintasvintus Rex [26].

Iudex qualiter faciat iudicatum

Si de facultatibus vel de rebus maximis, aut etiam dignis negotium agitur [27], iudex, præsentibus utrisque partibus, duo iudicia de re discussa conscribat, quæ simili textu et subscriptione roborata litigantium partes accipiant. Certe si de rebus modicis mota fuerit actio, solæ conditiones, ad quas iuratur apud eum qui victor extiterit, pro ordine iudici habeantur. De quibus tamen conditionibus, et ille qui victus est, ab eisdem testibus roboratum exemplar habebit. Quod si pars, quæ pro negotio quocumque compellitur, professa fuerit apud iudicem non esse necessarium a petitore dari probationem, quamlibet parvæ rei sit actio, conscribendum est a iudice, suaque manu iudicium roborandum, ne fortasse quælibet ad futurum ex hoc intentio moveatur. Si vero, ordinante iudice, una pars testes adduxerit, et dum oportuerit eorum testimonium debere recipi, pars altera de iudicio se absque iudicis consultu substraxerit: liceat iudici prolatos testes accipere, et quod ipsi testimonio suo firmaverint, illi qui eos protulit sua [28] instantia consignare. Nam ei qui

[1] *Legion.* Flavius Cindasvintus Rex. *Card.* Antiqua et noviter emendata. *Lind.* Novit. emdata. antiqua
[2] *Legion.* cuicumque quidquam auferre
[3] *Legion.* ablata rei simpla et intemerata iussione concessa
[4] *Tolet.-goth.* Quod si tantum quantum abstulerit non habuerit unde componat, saltim vel id ipsum ex toto quod habere videtur, illi, quem damnaverat, pro omni compositione exsolvat, et L. publice extensus flagella suscipiat. *Legion. Card. et Emilian. usque ad verbum* compositione *cum Toletano congruunt, sed addunt:* restituat. Quod si ex omnibus nihil habuerit unde compositionem exsolvat, &c.
[5] *Legion. et Lind.* sacramento
[6] *Legion.* quod per ignorantiam, et non per amicitiam
[7] *Lind.* tantummodo
[8] *Tolet.-goth. auctor deest, et annotatio. Legion.* Flav. Cindasvindus Rex. Antiqua
[9] *Legion.* de suo reddere
[10] *Lind.* inductio
[11] *Legion.* ad negotium peragendum
[12] *Legion. et Card.* Antiqua
[13] *Tolet.-goth. et Legion.* observare... agnoscat
[14] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* sese omnino
[15] *Lind.* iuramenta
[16] *Card. et Lind. addunt:* In quibus tamen causis, et a quo iuramentum detur pro sola investigatione iustitiæ, in iudicis potestate consistat
[17] *Tolet.-goth. et Legion. auctoris nomine, et annotatione carent: Lind.* Fls. gls. Reds. rex
[18] *Legion. Card. et Lind.* iudicium dare: *in Tolet.-goth. cætera a conjunctione* vel *omnino desiderantur.*
[19] *Legion.* tiumfadum
[20] *Tolet.-goth.* ad summum ducem
[21] *Tolet.-goth.* instituta sunt
[22] *Tolet.-goth.* et quibus
[23] *Card. et Lind.* iniuste. *Legion.* Si quis iniuste
[24] *Legion.* componat aut exsolvat
[25] *Tolet.-goth.* auditus ei negare non poterit
[26] *Tolet.-goth. auctorem reticet, et annotatione eget.*
[27] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* agitetur
[28] *Tolet.-goth.* sua investigatione instantia consignare

Digitized by Google

iudicio fraudulenter se sustulit, producere testem alium omnino erit inlicitum, qui scilicet hoc sibi tantum noverit esse concessum, ut antequam testes illi, qui testimonium dederant [1], moriantur, si habuerit quod rationabiliter in eis accuset, patienter audiatur a iudice; et si accusatus testis fuerit evidenter convictus, eius testimonium pro nihilo habeatur. Unde etsi duo testes non remanserint, qui digne in eodem testimonio maneant: ille qui prius testem obtulerat, infra trium mensium spatium testes alios, qui cœptum negotium firment, inquirire non desistat. Quod si invenire nequiverit, rem universam ille recipiat, qui eam ante visus fuerat possedisse. Iudex sane de omnibus causis quas iudicaverit, exemplar penes se pro compescendis controversiis reservare curabit.

XXIV. Flavius Cintasvintus Rex [2].

De commodis atque damnis iudicis vel saionis.

Cognovimus multos iudices [3] eo quod per cupiditatis occasionem supergredientes legum ordinem, ex causis [4] tertiam sibi præsumant tollere partem. Propterea nunc præsenti lege constituitur, ut hæc talis iudicum cupiditas auferatur, et non [5] amplius iudex pro labore suo et [6] iudicata causa, ac legitime deliberata, quam, sicut constitutum fuerat in lege priori, vicessimum solidum præsumat accipere. Quod si quacumque fraude quisquam super hunc numerum plus auferre tentaverit, omnia, quæ legitime debuerat accipere, perdat. Illud vero quod iniuste contra huius legis ordinem super vicesimum solidum tulerit, duplum illi exsolvat, qui hoc auferri præceperat. Similiter quoque quia cognovimus quod saiones, qui pro causis alienis vadunt, maiores pro labore suo mercedes, quam merentur, accipiunt; propterea simili decreto legis huius edicitur, ut qui pro causis alienis vadunt, decimum tantumdem solidum pro suo labore conquirant. Quod si aliquis super hunc constitutum numerum usurpare præsumpserit, et mercedes, quas legitime debuit accipere, perdat, et quidquid super decimum solidum fraude quacumque perceperit, duplatum [7] illi cui abstulit reddat. Quam datam commodi summam ex lege, tam iudex, quam saio de restitutæ rei compositione conquirat. Id tamen noviter adiiciendum huic legi innectimus, ut si talis causa occurrerit unde compositio exsolvi minime possit, tunc ab illo ratio præscripta commodi exigenda est iudicis vel saionis. Quia aut commodatam sibi rem in constituto die reddere non occurrerit, aut qui rei alienæ debitor, vel iniustus possessor extiterit, pro celebrandis autem divisionibus, si causa extiterit, iam quia [8] utraque pars et competentia sibi iura reposcit, et debitam sibi partem portionis requirit ab utrisque partibus prædicta commoda exigenda sunt. Similiter autem et in huiusmodi causis, ubi nulla est culpa, præsumptio, usurpatio, vel debitum possessorum, hic ordo servabitur, ut commodum iudicis vel saionis de utrisque causantium partibus exigatur. Quod si divisionem quisque [9] cupiens celebrare, dilationem [10] habere de suo pertulerit, quum hæc causa ab eo qui dilationem pertulit, iudici intimata extiterit, ab eo iudex commodum suum vel saionis exigere debeat, qui tardus pro ipsa divisione extitit facienda. Quod si ea, quæ iudex ordinare decernit [11], saio callidus implere neglexerit, si res, de qua agitur, si unciam auri vel infra valere constiterit, illi, cui res debita est, idem saio de suo auri solidum reddat. Si certe plus valuerit, per singulas uncias singulos solidos pro sua tarditate persolvat [12]. Certe supra duas uncias usque ad libram auri eadem res valere probatur, decem flagella suscipiat. Ac sic crescente librarum numero auri, crescat et pœna flagelli. Iidem vero saiones quum pro causis alienis vadunt, si minor causa est et persona, duos caballos tantum ab eo, cuius causa est, accipiat fatigandos. Si vero maior persona fuerit et causa, non amplius quam sex caballos, et pro itinere, et pro dignitate debebit accipere.

XXV. Flavius Recesvintus Rex [13].

Quod omnis qui potestatem accipit iudicandi, iudicis nomine censeatur ex lege [14].

Quoniam negotiorum remedia multimodæ diversitatis compendio gaudent, adeo [15] dux, comes, vicarius, pacis assertor, tiufadus [16], millenarius, quingentenarius [17], centenarius, decanus [18], defensor, numerarius, vel qui ex regia iussione, aut etiam ex consensu partium iudices in negotiis eliguntur, sive cuiuscumque ordinis omnino persona cui debite iudicare conceditur, ita omnes in quantum iudicandi potestatem acceperint, iudicis nomine censeantur ex lege: ut sicut iudicii acceperint iura, ita et legum sustineant, sive commodum, sive damna.

XXVI. [19] *Ut omne vinculum quod post datum iniustum iudicium a causidicis [20] fuerit exactum, habeatur invalidum.*

Vidimus interdum iustitiam ab iniquis iudicibus et suo loco seclusam, et debito vigore solutam: iniustitiam autem et loco iustitiæ introductam, et multis modis decretorum vinculis adligatam. Quidam enim postquam iudicia iniusta conscripserint, aut unam, aut ambas causantium partes placitorum inter se nexibus ligant: ne iniuste datum iudicium quandoque iusta contentione resolvant; adeo ubi non directus et beneplacitus est convenientiæ modus, sed ubi pro comprimenda iuste causantis intentione, vel voce reperiuntur quocumque modo definitiones, vincula conligata omnibus modis habeantur invalida, nec sint alicuius adinventionis connexione firmata.

XXVII. Flavius Recesvintus Rex [21].

Ut iniustum iudicium et definitio iniusta regio metu, vel iussu a iudicibus ordinata non valeant.

Nonnumquam gravedo potestatis depravare solet iustitiam actionis [22], quæ dum sæpe prævalet [23], certo [24] est quod semper [25] nocet. Quia dum frequenter vigore ponderis iustitiam premit, nunquam in statu [26] suæ rectitudinis hanc redire permittit. Ideoque quia sæpe principum metu vel iussu solent iudices interdum iustitiæ, interdum legibus contraria [27] iudicare: propter hoc tranquillitatis

[1] *Legion.* dixerint. *Vigil. et Lind.* dederunt
[2] *Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione destituitur. Legion.* Antiqua. Flavius. *Lind.* novt. em.
[3] *Legion.* iudices vel saiones
[4] *Legion.* ex causis alienis
[5] *Legion.* ut non
[6] *Tolet.-goth.* ex iudicata
[7] *Lind.* duplum
[8] *Legion.* extiterit et utraque pars. *Lind.* exstiterit, iam quoque si utraque pars rei competentia
[9] *Legion.* quisque voluerit celebrare, et dilationem de hærede suo habere pertulerit
[10] *Lind.* dilationem ab hærede suo pertulerit
[11] *Legion.* decreverit
[12] *Lind.* persolvat. Idem vero si super duas uncias
[13] *Tolet.-goth. auctorem, et annotationem non profert. Legion.* Antiqua. *Lind.* Fls. gls. Chds. rex
[14] *Legion.* ex antiqua
[15] *Lind.* ideo
[16] *Tolet.-goth. et Legion.* tiumphadus
[17] *Legion.* millenarius, centenarius
[18] *Tolet.-goth. et Legion.* centenarius, defensor
[19] *Legion.* Flav. Glor. Recesvintus Rex. Antiqua. *Lind.* Fls. gls. Reds. rex
[20] *Legion.* violenter fuerit
[21] *Legion.* Fls. Glor. Rests. R. Cindasint. Antiqua. *Lind.* Fls. gls. Reds. rex
[22] *Lind.* sanctionis
[23] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* valet
[24] *Legion. et Lind.* certum
[25] *Lind.* sæpe
[26] *Lind.* statum
[27] *Legion.* contradicere

Digitized by Google

nostræ uno medicamine concedimus duo mala sanare, decernentes ut quum repertum fuerit, qualemcumque scripturæ contractum, seu quodcumque iudicium non iustitia, vel debitis legibus, sed iussu aut metu principum esse confectum; et hoc, quod obvium iustitiæ vel legibus iudicatum est, atque concretum, in nihilo redeat, et eos qui iudicaverint, vel hoc facere coegerint, nullius infamiæ nota conspergat, vel rei alicuius damnum affligat; qui tamen iudices tunc erunt a legum damnis immunes, si se iuramento firmaverint, non sua pravitate, sed regio vigore nequiter iudicasse.

XXVIII. Flavius Recesvintus Rex [1].

De data episcopis potestate distringendi [2] iudices nequiter iudicantes.

Sacerdotes Dei, quibus pro remediis oppressorum vel pauperum divinitus cura commissa est, Deo mediante testamur, ut iudices perversis iudiciis populos opprimentes paterna pietate commoneant, quo male iudicata meliori debeant emendari sententia. Quod si ii qui iudiciaria potestate funguntur, aut iniuste iudicaverint causam, aut perversam voluerint in quolibet ferre sententiam: tunc episcopus, in cuius hoc territorio agitur, convocato iudice ipso, qui iniustus asseritur, atque sacerdotibus, vel idoneis aliis viris, negotium ipsum una cum iudice communi sententia iustissime terminet [3]. Quod si perversa contentione iudex ipse permotus iniquum a se datum iudicium, exhortante episcopo, noluerit reformare in melius, tunc episcopo ipsi licitum erit iudicium de oppressi causa emittere, ita ut quid [4] a iudice ipso perverse iudicatum, quidve a se correctum extiterit, in speciali formula iudicii sui debeat adnotari. Sicque idem episcopus, et eum qui opprimitur, et emissum a se de oppressi causa iudicium nostris procuret derigere sensibus pertractandum, utque pars videatur veritatis habere statum, glorioso serenitatis nostræ oraculo confirmetur. Iam vero si iudex eum, qui male opprimitur, episcopo dare præsumpserit [5], quomodo nostræ gloriæ debeat præsentari, iudex ipse duas auri libras nostræ gloriæ debebit partibus persolvere.

XXIX. Flavius Cintasvintus Rex [6].

Ut iudex, si a quocumque fuerit pulsatus, noverit se petenti reddere rationem.

Iudex a quacumque si fuerit persona pulsatus, sciat se, vel ante comitem civitatis, vel ante eos, quos ad personam suam comes elegerit, rationem plenissimam legali ordine redditurum. Sane si regia in hoc negotio fuerit postulata [7] præceptio, remoto episcopo, aliisque iudicibus, causam, qui fuerint iudices instituti, terminare curabunt. Et si cœpta iam aut finita, seu apud sacerdotem, seu apud comitem actione, causidicus ille iterum cum regali iussione occurrerit, is qui causam iudicare cœpit, seu finivit, illis rei gestæ redditurus est rationem, qui per regium decretum instituti sunt iudices, quatenus si male iudicasse cognoscitur [8], iuxta leges satisfaciat petitori. Certe si iniuste fuerit advexatus, legali se noverit petitor sententia damnaturum.

XXX. Flavius Recesvintus Rex [9].

De damnis iudicum aliena contingentium.

Quum constet iudices remediorum causa esse creatos, quidam ex his per contrarium, quod debuerunt iudicii æquitate defendere, inlatis contendunt præsumptionibus impugnare. Accepta namque auctoritate iudicis, præsumunt non debitam in alienis rebus exercere licentiam, et pro [10] quibuslibet non metuunt alienorum [11] bonis inferre dispendia noxiæ potestatis. Proinde quicumque iudicum contra iussa, et ordines legum de alienis rebus quippiam auferre, vel in eis aliquid noxium præsumpserint agere, iuxta omnem censuram damni, qua poterant alios iudicare, severitas illos legis debeat condemnare.

XXXI. Flavius Recesvintus Rex [12].

De his qui regiam contempserint iussionem.

Quicumque ingenuorum regiam iussionem contemnere invenitur, aut taliter se egisse probatur quod sub calliditatis aliqua fictione proponat, et dicat eamdem iussionem se nec vidisse, nec accepisse; dum calliditatis huius fraus manifeste patuerit, si nobilior persona est, tres libras auri fisco persolvat: si autem talis [13] est, qui non habeat unde hanc rei summam [14] adimpleat, sine suo [15] infamio dignitatis C. ictus flagellorum accipiat. Quod si eventus ægritudinis, commotio tempestatis, inundatio fluminis, conspersio nivis, vel si quid inevitabile noxiæ rei obviasse veris patuerit indiciis; non erit reus regiæ iussionis [16], aut damnis [17] indictis, cui obvians fuit causa manifestæ necessitatis.

XXXII. [18] *Quomodo iudex pro examine caldariæ causas perquirat.*

Multos cognovimus querelasse ab ingenuis multa mala pati, credentes in trecentorum solidorum numero quæstionem agitari: hæc nos modo per salubrem ordinationem censemus, et quamquam parvæ rei sit factum ab aliquo crimen, eos per examinationem caldariæ a iudice distri-

[1] *Tolet.-goth. nec auctorem indicat, nec annotationem exhibet.*
[2] *Tolet.-goth.* admonendi
Hæc lex in codice Legion. dinumeratur XXXI. sub hoc titulo, et sequenti modo transcribitur:

FLS. GLOS. ERVIGIUS R. ANTIQUA XXXI.

De data episcopis potestate admonendi iudices nequiter iudicantes.

Sacerdotes Dei, quibus pro remediis oppressorum vel pauperum divinitus cura commissa est, Deo mediante testamur, multimode occurrere debere miserorum penuriis nostræ remedium pietatis. Adeo quemcumque pauperem contigerit causam habere, adiunctis sibi viris aliis honestis, episcopus inter eos negotium discutere vel terminare procuret. Ita ut si contemni se a comite, vel etiam non acquiescere veritati sacerdos inspexerit, potestatis sit eius, eumdem comitem legis huius permissione constringere, et misso iusto iudicio cum rei compositione rem de qua agitur petentibus partibus consignare. Quod si comes iudicium episcopi fuerit contemptus implere, tantum episcopo pro contemptu solo dare cogatur, quantum quintam partem valere constiterit, de re illa unde actio commota videtur. Si vero episcopus fraudis communionem cum comite tenens repertus fuerit pauperi facere dilationem, quintam partem eidem episcopus querelanti coactus exsolvat: stante nihilominus negotio pauperis, donec iudicium inveniatur veritatis. Et comes vel iudex, qui hunc audire noluit, ultionem sustineat legis, et partibus gloriæ nostræ duas libras auri persolvebit.

[3] *Tolet.-goth. et Lind.* terminabit
[4] *Lind.* quod . . . quodve
[5] *Tolet.-goth. et Lind.* distulerit
[6] *Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione eget. Legion.* Fls. Rsiut. R. Antiqua
[7] *Lind.* præstolata
[8] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* convincitur
[9] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. non refert auctorem, neque annotationem.*
[10] *Tolet.-goth. et Lind.* et prout cuique libet. *Legion.* et prout cuilibet
[11] *Legion. et Lind.* aliorum
[12] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctoris nomine, et annotatione indiget.*
[13] *Legion. Tolet.-goth. et Lind.* sit
[14] *Legion.* rei compositionem
[15] *Tolet.-goth.* suæ infamio dignitatis. *Lind.* suæ infamia dignitatis
[16] *Legion.* iussionis cui
[17] *Lind.* damni indicti
[18] *In codicibus Tolet.-goth. Card. S. J. R. et editione Lind. lex ista III. sub titulo I. lib. VI. dinumerata invenitur.*

Digitized by Google

ctos pervenire ordinamus, et dum facta temeritas patuerit, iudex eos questionari non dubitet, et dum suam dederit professionem, superiori legi subiacebit. Quod si per examinationem caldariæ dignus apparuerit, qui impetitur nullam pertimescat calumniam. Hic quoque, et de suspectis habitis personis qui ad testimonium venerint dicendum, ordo servabitur.

II. TITULUS DE NEGOTIORUM EXORDIIS.

I. *Quod nullus se ideo denegare* [1] *poterit respondere petenti, quare causam cum petentis auctore non dixerit.*
II. *Ut nullo audientia clamore aut tumultu turbetur.*
III. *Ut de plurimis litigatoribus duo eligantur, qui suscepta valeant expedire negotia.*
IV. *Ut ambæ partes causantium a iudice vel saione placito distringantur, quo possint ad prosequendum negotium pariter convenire.*
V. *Ut ii, qui negotia sua iudicialiter incipiunt finienda, nullatenus pro his inter se pactire postea citra iudicium audeant.*
VI. *Quod ab utraque causantium parte sit probatio requirenda.*
VII. *De quantitate itineris, quo alium quisque innocentem fatigare præsumpserit.*
VIII. *Si quilibet ex alterius iudicis potestate in alterius iudicis territorio habeat causam.*
IX. *De his qui in causis alienis patrocinare præsumpserint.*
X. *Ut petenti servo alieno respondere ingenuus non recuset.*

I. [2] *Quod nullus se ideo denegare poterit respondere petenti, quare causam cum petentis auctore non dixerit.*

Nullus quemcumque repetentem [3] hac obiectione suspendat, ut dicat idcirco [4] se non posse [5] de negotio conveniri, quia ille qui pulsat, causam cum eius auctore non dixerit, nec eum aliqua repetitione pulsaverit, excepto si legum tempora obviare monstraverit.

II. Flavius Cintasvintus Rex [6].

Ut nullo [7] *audientia clamore aut tumultu turbetur.*

Audientia non tumultu aut clamore turbetur, sed in parte positis qui causam non habent, illi soli [8] in iudicio ingrediantur, quos constat interesse debere. Iudex autem si elegerit auditores alios secum esse præsentes, aut forte causam, quæ proponitur, cum eis conferre voluerit, suæ sit potestatis. Si certe noluerit, nullus se in audientiam ingerat, partem alterius quacumque superfluitate, aut obiectu impugnaturus, qualiter uni parti nutriri [9] possit impedimentum. Quod si admonitus quisquam a iudice fuerit, ut in causa taceat, ac præstare causando patrocinium non præsumat, et ausus ultra fuerit parti cuiuslibet patrocinari; decem auri solidos eidem iudici profuturos coactus exsolvat. Ipse vero in nullo resultans, contumeliose de iudicio proiectus abscedat.

III. [10] *Ut de plurimis litigatoribus duo eligantur, qui suscepta valeant expedire negotia.*

Si pars adversariorum litigatores una plures habeat, et alia pauciores, iudicantis inter eos erit electio, ut utræque partes impugnantes se invicem eligant, qui eorum negotia suscipiant. Quia omnes ad causam dicendam consurgere non debebunt, sed, ut diximus, ab utraque parte electi in iudicio ingrediantur, ut nulla pars multorum intentione, aut clamore turbetur.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [11].

Ut ambæ partes causantium a iudice vel saione placito distringantur, quo possint ad prosequendum negotium pariter convenire.

Sæpe negligentia iudicum vel saionum, dum duarum partium sponsio non exigitur, una pars superflue convexatur. Nam occurrente uno ad placitum, et alio differente, non parum [12] dispendium uni parti concutitur. Statuimus ergo cunctosque iudices, vel quibuscumque iudicandi potestas est, commonemus, ut quotiens pro quocumque negotio pro [13] sponsione placiti constituendum est tempus, quando aut ubi causa dicatur, vel debitum fortasse reddatur: pars utraque, hoc est, tam petentis quam petiti, ita placito distringatur [14], ut in constituto die, aut per se, aut per mandatarios [15] suos præsti sint in iudicio, qualiter aut propositum negotium finiatur, aut debitum reformetur. Et pars quæ se distulerit, ac sese a præfinito die suspenderit, aut si infirmitas eum, vel itineris necessitas impedierit, et hoc ipsam iudici, aut causidico suo non intimaverit, neque ad peragendum negotium infra tempus alia lege constitutum occurrerit, stante negotio, pœnam placiti sui illi cogatur exsolvere, quem iuxta suam promissionem iudicio adesse constiterit. Quod si iudex hæc aut saio adimplere neglexerit, et unam partem placito distringens, alteram prætermiserit, pœnam illam, qua illum damnare voluit, quem solum sub placito missit, de suo illi adimpleat, cui placitum visus est exegisse. Certe si in damno partis alterius placitum, quod ab altero exegit, alteri parti iudex vel saio reddiderit, aut fortasse ruperit vel absconderit, pœnam quidem, quæ in placito inserta fuerat, de suo illi persolvat, pro cuius causa conscriptum placitum esse constabat: actionem tamen ille cui competit, peragendam insistat: damnum sane, quod per placitum in nomine iudicis aut saionis institutum esse dinoscitur [16], non ad saionem vel iudicem ex omnibus pertinebit, sed salvo negotio veritatem habentis, medietatem sibi exinde iudex et saio, et medietatem pars petentis per omnia vindicabit.

[1] *Tolet.-goth.* negari, *et simili modo in lege scriptum est. Legion.* denegari
[2] *Legion. et Lind.* Antiqua
[3] *Legion.* petentem
[4] *Legion.* idcirco propterea
[5] *Emilian.* in iudicio atque negotio
[6] *Tolet.-goth. auctorem, et annotationem omittit. Card.* Recesvindus. *Legion.* Antiqua
[7] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* nulla
[8] *Tolet.-goth.* soli iudicio. *Lind.* iudicium
[9] *Tolet.-goth.* nutrire
[10] *Legion.* Antiqua
[11] *Card.* Recesvindus. *Legion. adjungit:* Antiqua.
[12] *Tolet.-goth. et Lind.* parvum
[13] *Legion. et Lind.* per sponsionem
[14] *Legion. et Tolet.-goth.* distringantur
[15] *Legion.* assertores
[16] *Legion.* constiterit

Digitized by Google

V. [1] *Ut ii, qui negotia sua iudicialiter incipiunt finienda, nullatenus pro his inter se pactire, postea citra iudicium audeant.*

Si cœpta causantium negotia dirimentis non terminet discreta censura, non solum difficile sedantur altercantium negotia, sed diversis quassatur obligationibus iustitia perquisita: solent enim plerique, postquam suarum intentionum iurgia principali adpetunt examine finienda, quadam resoluti licentia legalem fugiendo iacturam, ad convenientiæ finem deducunt, quam Regis auditibus protulerunt causam. Ne ergo sub fraudis huius argumento pars causantium iudicialis fori æquitatem effugiat, ideo præsenti legis sanctione decernimus, ut quicumque deinceps causam suam contra alium regio intimaverit culmini decernendam, nulla ratione se de iudicio submoveat, ne quamlibet cum suo adversario convenientiam agat; sed tamdiu cœpti negotii propositionem intendat, donec regalis clementia speciale partibus iudicium promat. Quod si incohatum negotium coram Principe, vel quos idem Princeps arbitrio suo elegerit, expedire neglixerint, et quamcumque cum suo causidico definitionem peregerit, tam petitor, quam pulsator, tantum regiæ potestati persolveri se noverint, quantum ille, cuius petitio extiterit, per causam ipsam conquirere poterat: ita videlicet, ut quod regia potestas exinde facere, vel iudicare decreverit, in arbitrio voluntatis suæ subiaceat. Simili quoque damno et illi multandi sunt, qui iurgia intentionum suarum iudiciali appetunt examine finienda, et post causæ initium renuentes iudicium de incohato præsumpserint inter se depactire negotio. Sic quoque ut tam iudex, quam saio damni ipsius exsolutionem inter se devidere debeant, suoque iure habituram obtineant. Quod si ipsi causidici non habuerint unde damnum ipsum exsolvant, centenos ictus flagellorum uterque accipiat: et sic denuo iudex ille causam ipsam terminandi licentiam habeat. Illos tantumdem a legis huius iactura indemnes esse decernimus, quibus aut regalis iussio licentiam deliberationis induxerit, aut quos iudex ille qui causam terminat, inter se pacificandos absolverit.

VI. Flavius Cintasvintus Rex [2].

Quod ab utraque causantium parte sit probatio requirenda.

Quotiens causa auditur, probatio quidem ab utraque parte, hoc est, tam a petente, quam ab eo qui petitur, debet inquiri, et quæ magis recipi debeat, iudicem discernere competenter oportet. Tamen si per probationem rei veritas investigari nequiverit, tunc ille qui pulsatur, sacramentis se expiet, rem, vel si quid ab eo requiritur, neque abuisse, neque habere, nec aliquid de causa unde interrogatur se conscium esse, vel quidquam inde in veritate scire, nec id quod dicitur, et illi parti cui dicitur, commississi: et postquam ita [3] iuraverit qui pulsatus est, quinque solidos ille qui pulsavit, ei cogatur exsolvere.

VII. Flavius Recesvintus Rex [4].

De quantitate itineris quo alium quisque innocentem fatigare præsumpserit.

Removeri debet iniuria ab his, quorum probatur innocentia, et a molestiis improborum existere aliena. Proinde quum quisque alium ad Principis conspectum, vel ad discussionem quorumlibet iudicum iniuste compulerit ad prosequendum negotium, et mox probata fuerit non iusta petentis esse contentio, si supra quinquaginta [5] millium, vel infra quinquaginta millia quamlibet parum [6] spatium compulsus iniuste extiterit convexatus, quinque solidos pro iniusta tantumdem petitione a petitore percipiat. Si per LX. millia, idem iniustus petitor sex solidos reddat: ac sic deinceps crescente decem millium numero, singulorum solidorum crescat et numerus; ut per centum millia indebite fatigato X. solidi a petitore dentur iniusto, sicque ex hoc per L. millia solidos quinque, et per centum millia crescentibus solidis X, usque adeo [7] perveniat summa compositionis [8], usquequo pervenerit et ductus itineris.

VIII. Flavius Cintasvintus Rex [9].

Si quilibet ex alterius iudicis potestate in alterius iudicis territorio habeat causam.

Si quisquam ingenuorum, atque servorum extra territorium in quo commanet, in alterius territorio iudicis causationem habuerit; iudex ad cuius ordinationem idem petitor pertinet, epistolam manu sua subscriptam, atque sigillatam [10] eidem iudici dirigat, in qua præmoneat, ut negotium querelantis audire et ordinare non differat: et si ad unam conventionem ipse rationem eius implere distulerit, tunc ille iudex, de cuius territorio est ille qui petit, de rebus iudicis illius ad quem direxit epistolam, in quibuscumque locis reperire potuerit, tantum usurpet, quantum res illa esse dinoscitur, de qua petitor querelam intulerit, quod eidem petitori possidendum nihilominus dabit. Quam rem ita possideat qui acceperit, ut, conservatis aliis rebus, de solis frugibus usum et expensas obtineat [11]. Quum vero ille iudex qui ad epistolam alterius iudicis negotium querelantis audire noluit, iustitiam ex eodem negotio querelanti priori fecerit, ea quæ ille iudex qui commonuit de rebus eius abstulerat [12], ipse alteri iudici sine retardatione restituat. De frugibus [13] vero rationabiliter expensis, ille qui expendit, nihil [14] reddat. Quod si postea iustissime discusso negotio, inveniatur iudex ille per iniustam petitoris querelam rem indebite amisisse [15], tunc iniustus petitor rem quam accepit, illi iudici, cuius fuit, ex integro reddat, et aliud tantum de suo ei coactus exsolvat. Quod si iudex ille, qui dilationem facit, rerum suarum possibilitatem in vicino [16] non habeat, unde alter iudex, qui commonuit, petitori repenset [17], tunc de territorio eiusdem iudicis differentis cuiuscumque rem [18] tantum auferat, quantum [19] petenti consignet, aut certe obsignatam petitori faciat cessionem, in qua pignoris quantitatem adnotet, per quam petitor præsumendi sibi habeat potestatem. Dum vero ille, qui pignoratus [20] extiterit, Regi, iudici vel comiti pro tali fuerit pignore [21] querelatus, eadem pignoris damna, quæ idem suggerens pertulit, in quadruplum ei de suo iudex ipse dilationis coactus restituat [22]. Quod si de rebus debitoris petitor pignus abstulerit, ad superiorem satisfactionem iudex teneri non poterit. Certe si idem iudex admonitus absque dilatione causam audierit petitoris, in qua eum perveniat habere nullatenus veritatem, iudicium per quod eius ius-

[1] *Ex Tolet.-goth. codice hæc lex transcripta fuit; nec minus et in Leg. invenitur lib. II. tit. I. sub numero XIV. enumerata, ac similiter in Card. libro et titulo relatis, sed numero X., et sequenti inscriptione:* De his qui negotia sua iure principali appetunt, et postea renuenter inter se citra principale iudicium ad convenientiam redeunt, ut pacificare præsumant.
[2] *Legion. superaddit:* Antiqua.
[3] *Card.* ipse
[4] *Legion. adjungit:* Antiqua.
[5] *Emilian.* supra quadraginta
[6] *Lind.* parvum
[7] *Tolet.-goth.* usque ad ea
[8] *Lind.* compositiones per quinquaginta millia, usquequo
[9] *Card.* Res. *Legion. addit:* Antiqua.
[10] *Emilian. Legion. et Lind.* signatam
[11] *Legion.* accipiat
[12] *Legion. et Card.* abstulerit
[13] *Card.* fructibus
[14] *Vigil. Emilian. et Lind.* nihilominus. *Legion.* nihilum
[15] *Card.* admississe
[16] *Emilian. et Card.* in vicinio
[17] *Legion.* se præsentet
[18] *In omnibus gothicis codicibus legitur:* cuiuscumque rem. *Lind.* rei
[19] *Legion.* quam repetenti
[20] *Legion. et Lind.* pigneratus
[21] *Legion. et Lind.* pignere... pigneris... pignerantis... pignerandum
[22] *Legion.* exsolvat

Digitized by Google

tilia [1] paluit, evidentibus scriptis [2] emittat [3], de cuius textu exemplar fideliter translatum, suaque manu subscriptum, atque signatum iudici, a quo admonitus fuerat, dirigere non moretur. Et si post hoc æquitatis iudicium patuerit præsumptio pignorantis, ingenuus siquidem ea quæ causa pignoris abstulit [4], dupplam, id est, amissam rem cum simili re satisfactione restituat. Servus autem, qui talia commisisse detegitur, centum ictus accipiat flagellorum, atque turpiter decalvatus in integrum mox reformet rem, quam causa pignoris occupavit. Illi vero qui ad pignorandum convenerint, si servi sint, et sua sponte concurrerint, centenis et ipsi verberentur flagellis. Si vero ingenui, aliud tantum domino restituant, quantum ei abstulisse probantur, sequestrata illius compositione, qui pignus indebite fecisse convincitur.

IX. [5] *De his qui in causis alienis patrocinare præsumpserint.*

Quicumque habens causam ad maiorem personam se propterea contulerit, ut in iudicio per illius patrocinium adversarium suum possit opprimere [6], ipsam causam de qua agitur, etsi iuxta fuerit, quasi victus perdat [7]: iudex autem mox ut viderit quemcumque potentem in causa cuiuslibet patrocinari [8], liceat ei de iudicio eum [9] abiicere. Quod si potens contempserit iudicem, et proterve resistens, de iudicio egredi, vel locum dare iudicanti noluerit; potestatem habeat iudex ab ipso potente duas auri libras, unam sibi, alteram parti eius, cui potens ipse adversarius extitit, profuturas exigere, et hunc cum iniuria violenta a iudicio propulsare. Reliqui vero ingenui sive servi, qui admoniti a iudice de iudicio abscedere non consenserint; singuli publice extendantur, et quinquagenis flagellorum ictibus verberentur.

X. Flavius Cintasvintus Rex [10].

Ut petenti servo alieno respondere ingenuus non recuset.

Superflue excusantem lex ideo corripit, ut omnis præsumptio coerceri facillime possit. Nonnulli enim ingenui servos alienos lædere [11] prompti sunt, et ad servi petitionem iudicio adesse contemnunt, asserentes se utique cum eo causam dicere non debere, a quo eis componi non poterit, si victores extiterint. Sed ne per hanc dilationem dum etiam servi dominus supra quinquaginta millia [12] absens est, aut utilitate domini sui fiat impedimentum, aut ipse servus indebite perferat fortasse periculum; id consultissime decernendum elegimus, ut nulli penitus audientia denegetur, sed cuiuscumque servus cum quolibet se adseruerit, seu suum sive domini sui, vel domine habere negotium, statim ille contra quem habet, præstus esse ad iudicium compellatur, aut petenti proculdubio responsurus, aut compositionis summam legaliter impleturus, si a servo fuerit iustissime superatus: ita ut si servus, quod proponit, convincere non potuerit, ingenuus idem conscientiam suam expiet sacramentis, se nihil horum, unde appellatur, scire vel habere, neque fecisse vel fieri præcepisse. Et post tale sacramentum servus pro iniusta petione, sicut et ingenuus, componere non moretur. Ne tamen pro eadem compositione ultra resultet, dominus eius tantum, ut si minor est actio, quam decem solidi possunt valere, servus compositionis medietatem, hoc est, duos [13] semis solidos cogatur exsolvere. Quod si infra L. millia servi dominum esse constiterit, non aliter servus ingenuum petere poterit, nisi forte per se dominus eius in iudicium adesse non possit, et ad proponendum a servo negotium epistolam manu sua subscriptam per eumdem servum iudici destinaverit [14]. Quod si servus domini sui proponens negotium, aut fraude, aut negligentia domini sui vitiaverit, aut perdiderit causam, liceat domino eius eandem vitiatam causam, aut per se aut per legitimum mandatarium suum resolvere, et iustissimis iterum vocibus partis suæ negotium reparare.

III. TITULUS DE MANDATORIBUS ET MANDATIBUS.

I. *Quod Principum et Episcoporum negotia non per eos, sed per subditos sint agenda.*
II. *Ut iudex a litigatore perquirat, utrum propria, an aliena sit causa prolata.*
III. *Ut qui per se causam non dicit, scriptis adsertorem informet.*
IV. *Ut in personis nobilibus quæstio per mandatum nullatenus agitetur, et qualiter humilior ingenuus, sive servus per mandatum quæstioni subdatur.*
V. *Ut si dilationem in causa patiatur, qui mandatum facit, liceat ei immutare mandatum.*
VI. *Ne causam suscipiat femina per mandatum, licite* [15] *vero propriam exsequatur.*
VII. *Ut sicut lucrum, ita et damnum revertatur ad mandatorem: de commodis etiam mandatum accipientis.*
VIII. *Ut si mortuus fuerit is qui mandatum accepit, commodum illi debitum hæredes eius accipiant.*
IX. *Qualibus personis potentes, et qualibus pauperes prosequendas actiones iniungant.*
X. *Quod liceat his quibus commissus est fiscus, pro re fisci, quibus voluerint, exsequendas iniungere actiones.*

I. Flavius Recesvintus [16].

Quod Principum et Episcoporum negotia non per eos, sed per subditos sint agenda.

Maiorum [17] culminum [18] excellentia quanto negotiis rerum dare iudicium decet, tanto negotiorum molestiis se se implicare non debet. Si ergo Principem vel Episcopum cum aliquibus constiterit [19] habere negotium, ipsi pro suis personis eligant, quibus negotia sua dicenda committant; quia tantis culminibus videri poterit contumelia inrogari, si contra eos vilior persona in contradictione causæ videatur adsistere. Cæterum, et si Rex voluerit de re qualibet propositionem adsumere, quis erit qui ei audeat ullate-

[1] *Tolet.-goth. Emilian. Legion. et Lind.* iniustitia
[2] *Lind.* scripturis
[3] *Legion.* amittat
[4] *Card.* abstulit rem
[5] *Tolet.-goth.* Antiqua. *Legion.* Antiqua, noviter emendata. *Card.* Flav. Glor. Chds. Rex
[6] *Tolet.-goth. et Card.* oprimere iudex
[7] *Lind.* perdat, liceat iudici mox ut
[8] *Lind.* patrocinari, de iudicio
[9] *Legion.* de iudicio contumeliosum eum abiicere
[10] *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Legion. addit:* Antiqua.
[11] *Lind.* ludere
[12] *Lind.* milliaria, *et similiter scribit deinceps.*
[13] *Tolet.-goth.* duos et semis solidos
[14] *Legion.* præsentaverit
[15] *Lind.* liceat vero ei, ut propria exsequatur negotia, *et hæc in eodem codice dum legem transcribit, repetita inveniuntur.*
[16] *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Legion. superaddit:* Antiqua.
[17] *Tolet.-goth. Emilian. et Lind.* Magnorum
[18] *Legion.* magnorum culminum potestas, aut pontificum excellentia
[19] *Legion.* contigerit

Digitized by Google

nus resultare? Itaque ne magnitudo culminis huius [1] evacuet veritatem, non per se, sed per subditos agat negotium actionis.

II. [2] *Ut iudex a litigatore perquirat, utrum propria, an aliena sit causa prolata.*

Iudex primum a litigatore perquirat, utrum propriam causam dicat, an alienam fortasse susceperit. Interrogetur etiam cuius mandatum habeat, et postquam causam iudicaverit iudex, comprehendat in iudicio, quem aut ex cuius mandato audierit negotium prosequentem, ac præterea mandati exemplar accipiat illius assertoris apud se cum iudicati exemplaribus reservandum. Liceat tamen illi qui pulsatus est, mandatum a petitore coram iudice petere, ut quam ob causam fuerit iudicio præsentatus, vel quid tenor mandati contineat, indubitanter possit agnoscere.

III. [3] *Ut qui per se causam non dicit, scriptis assertorem informet.*

Si quis per se causam dicere non potuerit, aut forte noluerit, assertorem per scripturam suæ manus, vel testium signis, aut subscriptionibus roboratam dare debebit. Ita ut si idem assertor aliquod conludium fecerit qualiter ab adversario suo possit in iudicio superari, aliud tantum [4] de facultate sua mandatori restituat, quantum de rebus eius perdidit aut evertit, aut etiam quæ ipse mandator obtinere, vel adquirere debuit exsolvat. Servo tamen non licebit per mandatum causas quorumlibet suscipere, nisi tantum Domini vel Dominæ suæ, Ecclesiarum quoque, vel pauperum, sive etiam negotiorum fiscalium de mandato [5]. Quod si vero per tepiditatem, aut fraudulentiam iudicum, sive falsorum testimonium aliquid ex voce mea inutilitatum fuerit, tunc robore vocis meæ adfuturum mihi reservetur, facto mandato.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [6].

Ut in personis nobilibus quæstio per mandatum nullatenus agitetur, et qualiter humilior ingenuus, sive servus per mandatum quæstioni subdatur.

Quæstionem in personis nobilibus [7] nullatenus per mandatum patimur agitari. Ingenuam vero, et pauperem personam, atque in crimine iam ante repertam non aliter ex [8] mandato subdendam qnæstioni permittimus, quam ut mandator de eadem persona, non servo, sed ingenuo per mandatum manu sua, vel trium testium adnotatione firmatum specialiter committat agendum. Et si fortasse innocentem fecerit tormentis affligi, sciat se idem mandator censura illius legis noxium retineri, quæ [9] continetur in libro sexto, titulo primo, capitulo secundo, ubi præcipitur pro quibus et qualibus rebus ingenuorum personæ subdendæ sunt quæstioni. Reliquas autem criminales causas ita per mandatum liceat committendas [10], ut, sicut prædictum est, contra personam ingenui [11] ingenuo assertori quæstionis actio committatur. Servum vero per mandatum subdere quæstioni, tam ingenio, quam servo iure conceditur; hac videlicet constitutione servata, ut si tormenta vel damna innocentibus fuerint inrogata, ad omnem satisfactionem mandator iudicis compellatur instantia. Nec dimittendus est tamen is, qui mandatum accepit, donec aut mandator sit coram iudice præstus, aut satisfactionem adimpleat legum. Et tamen qui quæstionem ex mandato agitaturus est ante se velut proprii iuris dominus per placiti vinculum a iudice se noverit obligandum.

V. [12] *Ut si dilationem in causa patitur qui mandatum fecit, liceat et immutare mandatum.*

Qui causam alicuius ex mandato susceperit, ut negotium peragatur insistat: quod si protrahit tempus, et causa, quam forsitan celerius poterat [13] expediri [14], occasionibus superfluis, aut fraudulenta dilatione suspenditur, mandator recurrat ad iudicem. Et qui mandatum acceperat, si malitiæ alicuius aut cupiditatis, vel negligentiæ vitio, adversario præsente, vel iudice, susceptum negotium ultra decem dies absque præcepto iudicis dilataverit, is qui mandaverat, aut per se proponere, aut alicui quem elegerit, suam liceat committere actionem.

VI. Antiqua [15]. *Ne causam suscipiat femina per mandatum, licite vero propria exsequatur.*

Femina per mandatum causam non suscipiat, sed suum proprium negotium in iudicio proponere non vetetur. Maritus sane non sine mandato causam dicat uxoris, aut certe ante iudicem [16] se tale obliget cautione, quod uxor negotium eius non revolvat; et si revolverit, damnum quod cautio demonstrat, maritus excipiat, qui sine mandato causam dicere præsumpsit uxoris. Quod si maritus causam, quam sine mandato coniugis suæ prosequebatur, amiserit, uxor nullum præiudicium pertimescat; sed aut per se negotium prosequatur, aut cui voluerit ea quæ ipsi competunt prosequenda commendet. Ita ut si marito per iudicium iuste superato, denuo ad causam dicendam adversarium illum, qui victor extiterat, pars mulieris crediderit convexandum, atque in iudicio secundo patuerit eundem eius maritum non indebite victum fuisse; noverit eadem mulier non solum se iudici, qui causam prius examinavit, sed et illi causidico, quem iteratim ad iudicium compulit, iuxta legis sententiam esse satisfacturum.

VII. Antiqua. *Ut sicut lucrum, ita et damnum revertatur ad mandatorem: de commodis etiam mandatum accipientis.*

Sicut lucrum, ita et damnum iuxta conditionem mandati ad eum, qui causam mandaverit, revertatur; ita ut qui causam ex mandato dixerit, et fideliter, ut negotium peragatur, instituerit, ab eo mandator nec mandatum repetat, nec ipsam postea ad alium transferat actionem. Quia iniustum est, ut mercedem sui laboris amittat, qui pro suscepta causa fideliter elaborasse cognoscitur; ita ut is qui negotium prosecuturus est, ante causæ principium cum mandatore definiat, quantum pro commodo sui laboris finito negotio ab eo sit accepturus. Quod si receptam rem prosecutor infra tres menses reddere neglexerit mandatori, quidquid de eadem causa per quamcumque definitionem consequi potuit, perdat, et mandator iudicis instantia rem sibi competentem accipiat.

VIII. [17] *Ut si mortuus fuerit is qui mandatum accipit, commodum illi debitum hæredes eius accipiant.*

Qui mandatum fecit, si mortuus fuerit antequam causa

[1] *Lind.* eius
[2] *Card.* Antiqua. Flav. Recesvindus Rex. *Legion.* Antiqua
[3] *Card. Legion. et Lind* Antiqua
[4] *Legion.* aliud tantum ipse assertor de facultate sua &c.
[5] *In codicibus Card. Emilian. Tolet.-goth. et Legion. quæ sequuntur a verbis* de mandato *usque ad huius legis finem, desiderantur.*
[6] *Card. addit:* Antiqua. *Legion.* Antiqua, noviter emendata. *Toleth.-goth. auctorem, et inscriptionem prætermittit.*
[7] *Legion.* nobilium
[8] *Emilian. et Card.* per mandatum
[9] *Codicibus Vigil. et Legion. desunt, quæ continentur a verbo* quæ *ad periodi huius finem: nec ea tamen hic, quippe cæteris gothicis codicibus reperta, referre dubitavimus.*
[10] *Toleth.-goth.* committere committendas
[11] *Card. et Lind.* ingenuam
[12] *Card.* Flavius Recesvindus. *Legion.* Antiqua
[13] *Tolet.-goth. Emilian. et Legion.* potuerat
[14] *Tolet.-goth.* expedire
[15] *Card.* Flav. Recesvindus. Antiqua. *Tolet.-goth. et Emilian. auctoris nomine, et inscriptione destituuntur.*
[16] *Card. et Lind.* iudicem, seu alios quos iudex elegerit, se tali
[17] *Card. Legion. et Lind.* Antiqua

Digitized by Google

dicatur, mandatum quod fecerat non valeat; et qui mandatum suscepit, si antequam causa dicatur, fuerit morte præventus, mandatum nullam habeat firmitatem. Quod si antequam moreretur causam dixisse dinoscitur, atque per suam instantiam ad fines usque legitimos perduxerit [1], et tamen quocumque casu intercedente, nec dum perfinita [2] res, aut exacta remansit, si ad hunc forte terminum fuerit causa deducta, quo eam ille qui per mandatum sequutus est, iam ante acceleraverat, omne lucrum quod ipse fuerat habiturus, hæredibus eius a mandatoris partibus exsolvatur.

IX. Flavius Cintasvintus Rex [3].

Qualibus personis potentes, et qualibus pauperes prosequendas actiones iniungant.

Nulli liceat potentiori quam ipse est qui committit, causam suam ulla ratione committere, ut non æqualis sibi eius possit potentia opprimi vel terreri. Nam etiam si potens cum paupere causam habuerit, et per se adserere noluerit, non aliter quam æquali pauperi, aut fortasse inferiori a potente poterit causa committi. Pauper vero, si voluerit, tam potenti suam causam debeat committere, quam potens ille est, cum quo negotium videtur habere.

X. Flavius Cintasvintus Rex [4].

Quod liceat his, quibus commissus est fiscus, pro re fisci quibus voluerit exsequendas iniungere actiones.

Nullus quidem rerum fiscalium temerator debet existere. Tamen quandoquidem si pro iure fisci contra quemlibet provenerit intentione moveri, ille cui commissa res est, apud comitem civitatis, vel iudicem habebit licentiam legaliter negotium prosequendi: quem si absentem a loco, ubi res agenda est, esse contigerit [5], vel occasio eum quæcumque suspenderit, aut etiam per se proponere fortasse noluerit, eandem utilitatis publice actionem per mandatum iniungere prosequendam cui elegerit, sui erit indubitanter arbitrii.

IV. TITULUS DE TESTIBUS ET TESTIMONIIS.

I. *De personis quibus testificari non licet* [6].
II. *Quod testibus sine sacramento credi non possit: et si utraque pars proferat testem, cui debeat credi: et si vera testificare neglexerit testis.*
III. *De investiganda iustitia, si aliud loquitur testis, aliud scriptura.*
IV. *Servo non credendum, et qualibus regiis servis debeat credi.*
V. *Ne testis per epistolam testimonium reddat, et qualiter iniungi testimonium possit.*
VI. *De his, qui falsum testimonium dicunt.*
VII. *De his, qui falsum probantur testimonium protulisse, et de spatio sex mensium quo testem liceat infamare, sive aut super mortuum non liceat testimonium dare.*
VIII. *De his, qui ad falsum testimonium dicendum alios provocant, vel servos alienos ad libertatem impellunt.*
IX. *In quibus causis possint testificari servi.*
X. *De his qui se placiturum scriptis* [7] *obligant, ne pro aliorum causis veritatem dicant.*
XI. *De quibus annis poterint testificari minores.*
XII. *Ut contra extraneos parentela et propinquitas testimonium minime dicant.*

I. Flavius Cintasvintus Rex [8].

De personis quibus testificari non licet.

Homicidæ, malefici, fures, criminosi, sive venefici, et qui raptum fecerint, vel falsum testimonium dixerint, seu qui ad sortilegos, divinosque concurrerint, nullatenus erunt ad testimonium admittendi.

II. [9] *Quod testibus sine sacramento credi non possit: et si utraque pars proferat testem, cui debeat credi: et si vera testificari neglexerit testis.*

Iudex, causa finita, et sacramento secundum leges, sicuti ipse ordinaverit, a testibus dato, iudicium emittat: quia testes sine sacramento testimonium perhibere non possunt. Quod si ab utraque parte testimonia æqualiter proferantur, discussa prius veritate verborum, quibus magis debeat credi, iudicis extimabit electio. Certe si admonitus quisquam a iudice de re, quam novit, testimonium perhibere noluerit, aut si nescire se dixerit, id ipsum etiam iurare distulerit, et per gratiam, aut per venalitatem vera suppresserit; si nobilis fuerit, testimonium postea in nullo iudicio dicere permittatur, nec testimonium ipsius recipiatur ulterius. Quod si, licet ingenuæ, minoris tamen fuerint dignitatis personæ, et testimonio careant, et centum flagella infamati suscipiant: quia non minor reatus est vera supprimere, quam falsa confingere.

III. Flavius Cintasvintus Rex [10].

De investiganda iustitia, si aliud loquitur testis, aliud scriptura.

Quotiens aliud testis loquitur quam ea scriptura continet, quam [11] ipse subscripsisse dinoscitur; quamvis contra scripturæ textum diversa verborum sit a testibus impugnatio, scripturæ tamen potius constat esse credendum. Quod si testes dixerint eam, quæ offertur, scripturam minime roborasse, prolator eius probare debebit, utrum ab eisdem testibus scripturam fuisse roboratam constiterit: et si hoc ipse quibuslibet aliis documentis convincere fortasse nequiverit, experientia iudicis id requirere sollerter curabit; ita ut pro manus contropatione [12] testis ille qui negat, iudice præsente scribat, qui etiam plus [13] cogatur scribere, ut veritas facilius innotescat, ubi scilicet, et hoc omnino quærendum est, ut scripturæ quærantur, et præsententur quas ante fecit, sive scripsit [14]. Et si tota ista defecerint [15], tunc conditionibus editis iurare non differat,

[1] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* perduxisset
[2] *Legion. et Lind.* finita
[3] *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit. Legion. addit:* Antiqua
[4] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem commemorat.*
[5] *Card. et Legion.* constiterit
[6] *Legion. Tolet.-goth. et Lind.* liceat
[7] *Legion.* vinculis
[8] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctor, et inscriptio desunt.*
[9] *Card.* Flav. Glor. Cds. Rex. *Legion.* Antiqua
[10] *Legion. addit:* Antiqua. *Toleth.-goth. auctorem non indicat, nec inscriptionem.*
[11] *Tolet.-goth. Card. Legion. et Lind.* in qua ipse subscripsisse dinoscitur
[12] *Tolet.-goth.* ita pro manus contropatione. *Card.* ita ut per manus contropationem. *Lind.* pro manus comprobatione
[13] *Legion.* publice cogatur
[14] *Tolet.-goth. et Lind.* subscripsit
[15] *Lind.* defuerint

Digitized by Google

quod nequaquam inibi [1] subscriptor accesserit: et si post hoc [2] quocumque modo patuerit pro extinguenda veritate mentitum eum fuisse, falsitatis notatus infamia, si honestior persona fuerit, quantum ille perdere potuerat cuius parti testimonium perhibere contempsit, tantum dupla ei satisfactione compellatur exsolvere. Si certe inferior est persona, et unde duplare [3] non valeat, et testimonium amittat, et centum flagellorum ictus extensus accipiat [4]. In duobus autem idoneis testibus, quos prisca legum recipiendos sanxit auctoritas, non solum considerandum est quam sint idonei genere, hoc est, indubitanter ingenui, sed etiam si sint honestate mentis perspicui, atque rerum plenitudine opulenti. Nam videtur esse cavendum, ne forte quisque compulsus inopia, dum necessitatem [5] non tolerat, præcipitanter periurare non metuat.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [6].

Servo non credendum, et qualibus regis servis debeat credi.

Servo penitus non credatur, si super aliquem crimen obiecerit, aut etiam si dominum suum in crimine impetierit. Nam etiam si in tormentis positus exponat quod obiecit, credi tamen illi nullo modo oportebit, exceptis servis nostris, qui ad hoc regalibus servitiis mancipantur, ut non immerito palatinis officiis liberaliter honorentur, id est, stabulariorum, gillonariorum [7], argentariorum, cocorumque præpositi, vel si qui præter hos superiori ordine vel gradu præcedunt. Quos tamen omnes et regia potestas iugiter non habet ignotos, et nullis eos esse constat pravitatibus aut criminibus implicatos [8], quibus utique vera dicendi vel iustificandi licentia, sicut et cæteris ingenuis, hac lege conceditur. De reliquis autem ad palatinum servitium pertinentibus, quicumque aliquem ad testimonium crediderit advocandum, non aliter ei fides adcommodabitur, nisi regiæ potestatis electio iusta et honesta permisserit esse credendum, quod ille a se noverit [9] esse testificandum.

V. Flavius Cintasvintus Rex [10].

Ne testis per epistolam testimonium reddat, et qualiter iniungi testimonium possit.

Testes non per epistolam testimonium dicant, sed præsentes, quam noverunt [11], non taceant veritatem. Nec de aliis negotiis testimonium dicant, nisi de his tantummodo, quæ sub præsentia eorum acta esse noscuntur. Certe si iidem testes, aut parentes, vel amici, sive ætate decrepiti, vel infirmitate gravati, aut in aliena [12] et longinqua provincia constituti de re, quæ ipsis est cognita, testimonium aliquibus iniungendum putaverint; et si non sint omnes de uno territorio, qui testimonium dicendum committunt, in eo tamen territorio, ubi ille [13] commanet qui plus ex illis videtur idoneus, congregentur, et ante eiusdem territorii iudicem, vel coram his, quos iudex elegerit, et mandatum faciant idoneis ingenuis, quibus voluerint, et de quo illis est cognitum [14] ad personam suam per conditionum seriem iurare procurent, qualiter quibus testificandi vicissitudo committitur, id indubitanter, ubi necesse fuerit, suo sacramento confirment, quod iurare mandatores suos iustissime et evidentissime per semetipsos audierint: aliter autem mandatum de talibus negotiis editum, apud omnes iudices semper erit invalidum.

VI. [15] Flavius Cintasvintus Rex [16].

De his qui falsum testimonium dicunt.

Si quis contra alium falsum testimonium dixerit, et in mendacio invenitur, aut certe si ipse dixerit quia falsum testimonium dedit; si maioris [17] loci persona est, det illi de propria facultate sua contra quem falsum testimonium dixerat, tantum quantum per testimonium eius perdere debuit, et testificare ultra non noverit. Quod si minoris [18] loci persona est, et non habuerit unde componat, ipse tradatur in potestatem illi [19], contra quem falsum testimonium dixerat, serviturus. Nam omnino per talis testimonium, qui se primitus false [20] testificasse prodiderit, causa ipsa revolvi non poterit: excepto si aliter evidentior [21] ordo veritatis claruerit, id est, aut per legitimum alium et melioratum testem, aut per iustos et legales ordines scripturæ. Quicumque autem, vel beneficio corruperit aliquem, vel circumventione qualibet falsum testimonium dicere persuaserit, dum evidens huius rei commentum patuerit, tam auctor sceleris, qui in interitum intendit alterius, quam is, qui rerum aviditate cupidus testificandæ [22] præbuit falsitatis adsensum, pari simul sententia falsarii [23] teneantur [24].

---

[1] *Legion.* ibidem

[2] *Card. et Legion.* post hæc. *Tolet.-goth.* et si post ex quocumque. *Lind.* postea quocumque

[3] *Tolet.-goth.* et unde duplam rem dare non habet. *Card. et Lind.* et unde duplam rem dare debeat, non habeat. *Legion.* et unde duplam rem dare non habeat

[4] *Card.* accipiat. Simili investigatione perquirere iubemus scripturarum veritatem, si auctores causaverint, nullatenus eas roborasse; sed cum claruerit mentitos eos fuisse, decreto legis quod de falsariis scripturarum latum est, percuti eos iubemus. In duobus autem &c.

[5] *Legion. et Lind.* necessitatem tolerat

[6] *Legion. superaddit:* Antiqua

[7] *Tolet.-goth.* gellonariorum

[8] *Tolet.-goth.* implicitos

[9] *Legion.* noluerit

[10] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.*

[11] *Legion. et Lind.* noverint

[12] *Card. Legion. et Lind.* in alia

[13] *Card.* ubi iudex commanet, qui ex ipsis videntur idonei congregentur

[14] *Tolet.-goth. Card. et Legion.* cognitum per conditionum seriem

[15] *In Card. codice inter V. et VI. duæ sine dinumeratione deleguntur leges hac epigraphe:* Leges romanas apocrifas, *quæ, quamvis erasis litteris, tamen legi possunt, et sequentis sunt carminis:*

Ut testes priusquam de causa interrogentur, sacramento constringantur.

Testes priusquam de causa interrogentur, sacramento debere constringi, ut iurent se nihil nisi rei veritatem esse dicturos. Hoc etiam iubemus, ut honestibus magis, quam vilioribus testibus fides potius admittatur. Unius autem testimonium, quamlibetque splendida et idonea videatur esse persona, nullatenus audiendum.

De sacramentis leviter non iurandis.

Volumus ut sacramenta cito non fiant, sed unusquisque iudex prius causam veraciter cognoscat, ut eum veritas latere non possit, ne facile ad sacramentum veniant.

[16] *Tolet.-goth. auctorem, et subscriptionem prætermittit. Legion.* Antiqua, noviter emendata

[17] *Card. et Lind.* si maior loci

[18] *Card. et Lind.* minor loci

[19] *Legion. et Lind.* illius

[20] *Lind.* falsa

[21] *Tolet.-goth.* evidenter

[22] *Legion. et Lind.* testificandi

[23] *Lind.* ut falsarii

[24] *Card. prosequitur:* Et insuper ad aliorum terrorem centenis flagellis publice verberati, turpiter decalvati perenni infamio subjacebunt.

In hoc Card. codice inter VI. et VII. leges alia etiam his verbis legitur:

Antiqua VII. *De his qui animas suas periurio necant.*

Si quis animam suam periurio necaverit, seu quisque præsumptuose periurasse detegitur, aut si quislibet videns se esse impressum, sciendo veritatem negaverit; dum hoc certius iudex agnoverit, addicatur, et centum flagella suscipiat, et statim sic notam infamiæ incurrat, ut postea ei testificari non liceat. Et si potentior fuerit secundum superiorem legem, quæ de falsariis continetur, insistente iudice, quartam partem facultatum rerum

Digitized by Google

VII. Flavius Cintasvintus Rex [1].

De his qui falsum probantur testimonium protulisse, et de spatio sex mensium quo testem liceat infamare, sive ut super mortuum non liceat testimonium dare.

Falsorum testium obstinata nequitia nescit habere modum falsa dicendi, sed crimini crimen nititur copulare periurii. Et ideo, quia detestandos huiusmodi sceleris præsumptores divina lex mortis sententia damnat, illos scilicet quos contra fratrem suum falsum dixisse testimonium potestas iudiciaria comprobat: nos proinde tam nefariis personis ausum secundo testificandi subducimus, quos non humanis, sed divinis vocibus iam mortuos adprobamus. Et ideo si quis testimonium pro qualibet re in præsentia iudicis dederit, et causa per eius testimonium adprobata [2] extiterit; si forte in postmodum favore, terrore, vel munere pulsatus illius causidici, qui victus primum per eius testimonium fuit, dicat se idem testis falsum dixisse testimonium, quod primitus protulit, et secundo aliud testificare, unde prima quæ dixerat subvertere velit; stante superiori lege, id novella tenendum sanctione præcipimus, ut nec testificare illi secundo sit licitum, nec causa ipsa, de qua ipse periurus testis antea iuraverat, ulterius per eius testimonium resolvatur: excepto si aliis melioribus et legitimis testibus, seu etiam veridicis scripturis revolutio ordinatæ causæ possit accidere, ut secunda determinatione iudicii [3] per alium, sicut dictum est, testem, vel verissimæ scripturæ ostensionem, licentia sit negotium reparandæ causæ retexere. Nam et si quis causæ suæ cupiens adcelerare propositum, testem in iudicio protulerit; si ille contra quem causam habet, præsens adfuerit, et quid in reprobatione oblati testis opponat, nescire se dixerit, res siquidem ipsa, de qua agitur, per oblatorum testium testimonium in iure illius, ad cuius partem testificaverunt, iudicis instantia contradatur. Illi tamen personæ, quæ se in [4] derogatione prolati testis nescire dixerit quid obiicere possit, licentiam consulta pietate porrigimus, qualiter infra sex menses, et vitia ignorati testis perquirat, et causæ suæ negotium reparare intendat. Quod si infra sex menses non potuerit, et vitia prædictorum testium quærere, et coram iudice eorum infamiam comprobare, transactis [5] sex mensibus, nullum iam ei ultra temporis spatium dabitur, quo aut prolatum testem infamem esse convincat, aut alium testem pro eadem causa in iudicio proferat: sed quod testimonio eorum extiterit adligatum, valebit perpetuo modis omnibus inconvulsum. Et tamen si is, cui licitum est per sex menses vitia testium accusare, legitimam fortasse infra constitutum tempus probationem invenerit, qua prolatum contra se testem infamem possit convincere, supra eos quos viventes potuit infamare, licitum erit causidico adductum testem producere. Nam si aliquem de numero illorum testium, qui primum iurasse noscuntur, constiterit fuisse defunctum, nullum super mortuum testimonium dabitur. Nec in talibus, vel quibuslibet aliis causis testimonium vivi super mortuum ullo modo admittetur: excepto si per legitimum et manifestum scripturæ textum, ubi ipse, qui defunctus est, aut reum se criminis esse agnoscens subscripsit, aut iusto æquitatis iudicio publice denotatus apparuit. Et hæc quidem de infamatione, qua quisquis ille obnoxius ad dicendum testimonium non admittatur, dicta sufficiant. Ceterum si debitum defuncti, vel præsumptio accusetur, iuxta legem aliam licitum erit causidico, aut per veridicum testem, aut per legitimam scripturam debitum mortui, vel præsumptionem convincere, et propositum partis suæ negotium consumare.

VIII. Flavius Cintasvintus Rex [6].

De his qui ad falsum testimonium dicendum alios provocant, vel servos alienos ad libertatem impellunt.

Si quis contra hominem ingenuum, et adversus libertum aliquem provocasse convincitur falsum dicere testimonium tantum illi componat, quem [7] per falsam testificationem conabatur addicere vel damnare, quantum [8], si iuste obtinuisset [9], potuerat de statu, vel de rebus eius adquirere. Si vero testis simpliciter ab alio ad testimonium invitatus, false [10] contra ingenuum, atque libertum testificasse dinoscitur [11], qualiter per eius testimonium in servitutem quisque humiliaretur, et tamen ille qui testem protulit, conscius fraudis huius non invenitur, solus testis ipse superiori sententia multandus [12] est, id est, sicut ille qui testem ad falsum testimonium provocavit, ei quem suo testimonio decipere voluit, obnoxius maneat. Ita ut si non habuerit unde componat, in potestate eius cum hoc quod habere videtur, perenniter serviturus tradatur. Id autem, et de illis decernimus observandum, qui ut servos alienos ad libertatem producerent, aut falsum testimonium dixisse reperiuntur, aut eam intentionem adhibere conati sunt, ut ab eis provocati per eorum instantiam ad ingenuitatis libertatem indebitam [13], possint aliquatenus insultatione venire.

suarum amittat, illi consignandam, cui fraudem periurio moliri conatus est.

Juxta hanc legem recencioris evi litteris scripta adnotatio ait: En Concilii Carthaginensis V. lex. *Nec non et in Tolet.-goth. altera Ervigii lex his complectitur verbis:*

Fls. Ervigius Rex.

De derogandis testibus quod per triginta annorum spatium protelentur ad obiectam illis infamiam comprobandam.

Divalis est officii proprium, et iustitiam populis pandere, et indiscreto iure legum promulgatas sententias æquitatis sanctione corrigere. Vnde quia hactenus in lege constitutum fuisse cognovimus, ut si quispiam in derogatione prolati testis nescire se dicere quod psæsentialiter [1] obiicere possit, infra sex menses et vitia ignoti testis perquirere, et causæ suæ negotium reparare. Quod si hoc probare non potuisset exactis sex mensibus nullum in postmodum temporis spatium haberet, quando testem ipsum proferre deberet; sed quod probatione eiusdem testis alligatum fuisset inconvulsa stabilitate valeret [2], et alium testem dare ulterius non auderet, quod iniustum omnino nostra perpendit clementia, ut iustitia, quæ Deus est, temporis brevitati succumbat, dum nullo sæculorum fine deficiat. Ideo sub generali edicto omnibus regni nostri populis reparabilem in huiusmodi negotiis causandi licentiam pandimus: ut ex tempore quo idem legis ordo est conditus, tam causæ, quam in præteritis per huius sanctionem discussæ iustitia caruerint, quam etiam illæ deinceps novis intentionibus fuerint ortæ, ad eiusdem legis seriem eodem capitulo non teneantur adstrictæ. Sed disrupta mensium ipsorum institutio, cunctis liceat causas suas legitima testium probatione iuxta anteriorem domini Chindasvindi Principis legem proprium negotium reparare, et alium testem proferre, quod debita cunctis iustitia iudicum discreto examine debeat promulgari.

Hæc ipsa lex in Legion. codice VIII., in S. J. R., tamquam in Tolet.-goth., VII. dinumeratur.

[1] *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit. Legion.* Ervigius Rex. Antiqua. *Card.* Flav. Ervigius

[2] *Legion. et Lind.* probata

[3] *Tolet.-goth. et Legion.* iudicis

[4] *Tolet.-goth.* interrogationem

[5] *Tolet.-goth. Card. et Legion.* exactis

[6] *In Tolet.-goth. auctor desideratur et inscriptio. Legion.* Antiqua

[7] *Legion.* contra quem

[8] *Card.* quantum sibi iuste poterat de statu vel de rebus suis adquirere

[9] *Tolet.-goth. et Lind.* eum obtinuisse. *Legion.* eum obtinuisse poterat.

[10] *Card.* falsa

[11] *Legion.* convincitur

[12] *Hoc verbum* multandus est *in codicibus Tolet.-goth. Card. Legion. et Lind. minime reperitur.*

[13] *Legion. et Lind.* libertatem, indebita possint &c.

[1] *Legion.* præsentabiliter

[2] *Legion.* maneret

Digitized by Google

IX. Flavius Cintasvintus Rex [1].

In quibus causis possint testificare servi.

Quod utilitati multorum est congruum, non est nostræ legis decreto prætermittendum : ne tanto cuiquam pateat nocendi facilitas [2], quanto nihil esse putat ex lege quod metuat. Quia ergo multotiens inter ingenuos reperitur exorta cædes, et nullus adesse ingenuus, qui cædis ipsius patefaciat evidenter scelus ; adeo [3] si nullus ingenuorum adfuerit, credi servis omnimodo oportebit, ut qualiter inter eos cæsio facta constiterit, agnosci eisdem testificantibus possit. Verum quia et interdum iustitiæ cognitio deperit, dum ingenuorum dignitas, aut longe posita, aut de proximo incognita consistit ; tunc credi permittitur servis, quum ingenui nullatenus adfuerint, qui aut vicini sint, aut de re qua agitur cognili habeantur. Certe nec de aliis causis, nec de maioribus rebus esse sibi credendum sciant, nisi de minimis quibuscumque rebus, ac de terris et vineis, vel de edificiis, quæ non grandia esse constiterint, propter quod solet inter hæredes aut vicinos possessores intentio [4] exoriri. Sed et de mancipiis credendum est eis, quare contingit ea vel ab aliis occupari, vel indebite retineri, aut etiam a dominorum iure inlicite evagare ; ut per eorum veram cognitionem valeant res ipsæ dominis reddi, et ipsorum indubitata notitia iuste possit intentionis causa sopiri. Non tamen aliter illis credi poterit, nisi et ab omni crimine alieni extiterint, et gravi depressi paupertate non fuerint, ita ut contra ingenuorum dignitatem eorum testimonium accipi nullatenus possit, nisi, ut supra dictum est, cædem exoriri contigerit.

X. [5] Flavius Cintasvintus Rex [6].

De his qui se placitorum scriptis [7] obligant, ne pro aliorum causis veritatem dicant.

Plerosque cognovimus ita sese interdum per placitum obligare, ut pro sua suorumque utilitate testificari non differant : si quis autem contra eos habuerit testimonium dicere, nullatenus adquiescant. Quod quia satis est contrarium veritati, hanc omnes iudices se noverint habere licentiam, ut talia commenta instanter inquirant, et inventa disrumpant, atque quos eadem [8] placita nominaverint, centenis flagellis verberandos insistant. Ita tamen, ut ista disciplina non ad infamiæ notam eis pertineat, sed testificandi quod cognitum habuerint, sit illis ex lege concessa semper, et indubitata libertas.

XI. Flavius Cintasvintus Rex [9].

De quibus annis possunt testificari minores.

Hæc ætas erit constitutis in minoribus annis ad testimonium admittenda, ut postquam puer, aut puella quatuordecim vitæ suæ annos impleverint, sit illis in causis omnibus testificandi indubitata licentia.

XII. *Ut contra extraneos parentela, et propinquitas testimonium minime dicant.*

Fratres, sorores, uterini, patrui, amitæ, avunculi, materteræ, sivi eorum filii, item nepos, neptis, consubrini [10], vel amitini in iudicium adversus extraneos testimonium dicere non admittantur ; nisi forsitan parentes eiusdem cognationis inter se litem habuerint, aut in causa de qua agitur, aliam omnino ingenuitatem deesse constiterit [11].

V. TITULUS DE SCRIPTURIS VALITURIS ET INFIRMANDIS,

AC DEFUNCTORUM VOLUNTATIBUS CONSCRIBENDIS.

I. *Quales debeant scripturæ valere.*
II. *Ne incognitam scripturam quisquis [12] ille testis scribere [13] audeat.*
III. *De pactis et placitis conscribendis [14].*
IV. *Contra priorum definitionem filio vel hæredi non licet [15] venire.*
V. *De damnis eorum, qui contra pacta et placita sua venire contendunt.*
VI *Ne valeant definitiones vel pacta [16] servorum.*
VII. *De turpibus et inlicitis rebus.*
VIII. *Ne sub unius nomine causæ res alia [17], vel persona callidis definitionibus obligetur : de pœna etiam, quæ sit in placitis inserenda.*
IX. *Quod omnis scriptura vel definitio, quæ per vim et metum extorta fuerit, valere non poterit.*
X. *Quæ scripturæ valere [18] non poterint, si ab his factæ fuerint, qui sunt in annis minoribus constituti.*
XI. *Qualiter confici vel firmari conveniat ultimas hominum voluntates.*
XII. *Qualiter firmentur voluntates eorum, qui in itinere moriuntur.*
XIII. *Ut defuncti voluntas ante sex menses sacerdoti, vel testibus publicetur.*
XIV. *De contropatione [19] manuum, si scriptura vertatur in dubium.*
XV. *De holographis [20] scripturis.*

[1] *Tolet.-goth.* Fls. Recesvindus. *Legion. adjungit :* Antiqua
[2] *Card. et Lind.* facultas
[3] *Lind.* ideo
[4] *Lind.* instantia
[5] *In Legion. codice post superiorem et ante hanc legem intromissa sine dinumeratione vel epigraphe sequens invenitur :*
Clericos ad testimonium non pulsandos in principio statuendum, ut si quis forte in ecclesia qualibet causam iure apostolico ecclesiis imposito agere voluerit, et forte decisio clericorum uni parti displicuerit, non liceat clerico in iudicio devocari ad testimonium, qui cognitor vel præsens fuit, ut nulla ad testimonium dicendum ecclesiastici cuiuslibet persona pulsetur.
[6] *Tolet.-goth. auctore et inscriptione vacat. Legion.* Antiqua
[7] *Legion.* vinculis
[8] *Tolet.-goth.* per eumdem placitum
[9] *Tolet.-goth.* Antiqua. *Legion.* Flav. Recesvintus Rex. Antiqua, noviter emendata. *Lind.* Antiqua, emendataque noviter.
[10] *Legion.* consuprini et consuprinæ
[11] *Legion. codex circa propinquitatis gradus explanationis in modum hoc tradit :* « Fratres et sorores, de uno patre et una matre : uterini, de uno utero, et diversis patribus : patruus, frater patris : amita, soror patris : avunculus, matris frater : matertera, soror matris : nepos, neptis, priores congermani : consuprini, de duobus sororibus nati : quasi consororini, consuprinorum filii : amitini, amitæ filii. »
[12] *Lind.* quisquam
[13] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* subscribere
[14] *Tolet.-goth.* conservandis. *Lind.* conservandis vel conscribendis.
[15] *Legion.* liceat
[16] *Legion.* placita
[17] *Lind.* aliena
[18] *Tolet.-goth.* valere poterint. *Legion. et Lind.* valere poterunt
[19] *Lind.* comprobatione. *Legion.* contropatione manuum, et earum pœna solvenda
[20] *In omnibus codicibus gothicis legitur litterarum errore, ut credere licet :* ologravis

Digitized by Google

XVI. *De contropatione* [1] *scripturarum, et earum pœna exsolvenda.*

XVII. *Ne aliud quis per testem, aut* [2] *per scripturam alligare præsumat.*

I. Flavius Cintasvintus Rex [3].

Quales debeant scripturæ valere.

Scripturæ, quæ diem et annum habuerint evidenter expressum, atque secundum legis ordinem conscriptæ noscuntur, seu conditoris, vel testium fuerint signis aut subscriptionibus roboratæ, omnes [4] habeant stabilem firmitatem. Simili [5] quoque et illæ scripturæ valore constabunt, quas et si [6] auctor conscribere [7] ægritudine obsistente non valuit, in eis tamen, qui subscriptores accederent, postulavit. Sicque subscriptionem, vel signum ad vicem illius auctoris, ille qui est rogatus impresserit, hoc tantum est observandum, ut si conditor talium scripturarum de hac ipsa ægritudine, qua detinebatur, revaluerit, si hoc ipsum, quod in huiusmodi scripturis testavit [8], firmum esse voluerit, manu sua illud solita subscriptione conroboret, et sic plenam, quod testare visus est, obtineat firmitatem. Sin autem eumdem testatorem de hac ipsa ægritudine mori contigerit, testis ipse, qui ab eo rogatus accessit, iuxta aliam legem, infra sex menses scriptas [9] a se scripturas roborare curabit.

II. Flavius Egica Rex [10].

Ne incognitam sibi scripturam quisquis ille testis subscribere audeat.

Quarumlibet scripturarum seriem advocatus testis, si non aut per se antea legerit, aut coram se legentem audierit, subscribere penitus non audebit. Quod si præsumpserit testimonium eius, quod illi incaute perhibuit, in nullo permittendum est accipi, quia incognitus illic subscriptor accessit; nec stabilis illa iudicabitur scriptura, quam nulla testium firmaverit cognitio vera.

III. Antiqua. [11] *De pactis et placitis conscribendis* [12].

Pacta vel placita, quæ per scripturam iustissime ac legitime facta sunt, dummodo in his dies vel annus sit evidenter expressus, nullatenus immutari permittimus.

IV. Antiqua. [13] *Contra priorum definitionem filio vel hæredi non liceat venire.*

Filio vel hæredi contra priorum iustam et legitimam definitionem venire non liceat: quia iuste repellitur præsumptio illius, qui facta seniorum iniuste conatur inrumpere.

V. [14] *De damnis eorum, qui contra pacta et placita sua venire contendunt.*

Qui contra pactum vel placitum iuste ac legitime conscriptum venerit, quod non forsitan persona potentior violenter extorserit, antequam causa dicatur, pœnam, quæ in pacto vel placito legitime continetur, exsolvat. Deinde quæ sunt in pacto vel placito definita, serventur. Pactum vero placitumve convenienter ac iustissime inter partes conscriptum, si etiam pœna in eis inserta non fuerit, revolvi aut immutari nulla ratione permittimus. Et ideo quæ in pactis vel placitis continentur et mostrantur scripta, plenam habeant firmitatem, si tamen quisque [15] ille pactum vel placitum iustissime, et de re sibi debita, conscripsisse videatur.

VI. Flavius Cintasvintus Rex [16].

Ne valeant definitiones vel pacta servorum, sine iussu dominorum.

Honestas hoc habet, et iustitia hoc adfirmat, ut quæ servi non iubentibus dominis suis, seu per scripturam paciscuntur, sive per testem definiunt, nullo firmo robore penitus habeantur.

VII. Flavius Cintasvintus Rex [17].

De turpibus et inlicitis rebus.

Inter quascumque personas, sicut nullum pactum, aut mandatum vel placitum, ita nec damnum, seu quacumque definitionem ex omnibus ullo tempore decernimus posse valere.

VIII. [18] *Ne sub unius nomine causæ res alia* [19] *vel persona callidis definitionibus obligetur: de pœna etiam quæ sit in placitis inserenda.*

Pravis ac malignis moribus improborum iustitiæ semper est sententiis obviandum. Ideoque quia dira perversorum cupiditas ita sæpe plurimos novarum fraudum molitione conlaqueat, ut quum pro re qualibet adimplenda sit pactio, res eorum simul obligent ac personas; hoc fieri omnimodo prohibemus. Sed quotiens undelibet placitum conscribetur [20], non amplius in transgressoris pœna, quam duplatio [21] reddendæ rei vel triplatio nummorum satisfactione taxetur. Res tamen omnis aut persona nullatenus obligetur: quia iniustum penitus adprobamus, ut unius causa debiti rerum fiat omnium perditio, vel personæ. Quodcumque igitur contra legis huius decretum conscriptum placitum, vel definitio facta fuerit, ubicumque reperta fuerit, vacua omnimodis et invalida reputetur [22].

IX. [23] *Quod omnis scriptura vel definitio, quæ per vim et metum extorta fuerit, valere non poterit.*

Pactum quod per vim et metum extorserit persona po-

[1] *Tolet.-goth.* comprobatione
[2] *Legion. et Lind.* aliud
[3] *Tolet.-goth. et Card. prætermittit auctorem et inscriptionem. Legion.* noviter emendata
[4] *Tolet.-goth.* omnino habeantur stabiles. Firmitate simili quoque et illæ scripturæ constabunt. *Lind.* omni habeantur stabiles firmitate
[5] *Legion.* Similiter
[6] *Legion.* et auctor
[7] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* subscribere
[8] *Card. et Lind.* testatus est
[9] *Lind.* subscriptas
[10] *Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis mentionem non facit. Legion. et Lind.* Antiqua. *Card. cod. et Lind. editio hanc dinumerationis rationem ita invertunt, ut quæ hic lex II. est, ibi III., et quæ III., contra II. sit.*
In codicibus Vigil. et Emilian. adnotatio ad marginem litteris illius ævi scripta hoc lectores admonet: Intromissa lex in lib. II. tit. V. era II. Flavii gloriosi Egicani Regis.
[11] *Card.* Flav. Chnds. Rex
[12] *Tolet.-goth. et Emilian.* conservandis. *Card. et Lind.* conscribendis vel conservandis
[13] *Tolet.-goth. auctorem obliviscitur, et inscriptionem. Card.* Fls. Chnds. Rex. *Lind.* Fls. Gls. Egiga Rex
[14] *Emilian. et Card.* Fls. Chnds. Rex
[15] *Legion. et Lind.* quisquis
[16] *Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem refert. Emilian.* Recesvindus. *Legion.* Rcdus. Antiqua. *Lind.* Fls. Gls. Rcsdus. Rcds. Rex
[17] *Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis haud meminit. Legion.* Rcstus. Antiqua. *Lind.* Fls. Rcds. Rex
[18] *Emilian. et Card.* Flav. Chindasvindus. *Legion.* Antiqua. *Lind.* Fls. Gls. Chds. Rex
[19] *Tolet.-goth.* aliqua. *Lind.* aliena
[20] *Lind.* conscribitur
[21] *Vigil.* duplicatio... triplicatio
[22] *Card. et Lind. hanc apponunt sententiam:* Sola vero potestas regia erit in omnibus libera, qualemcumque iusserit in placitis inserere pœnam
[23] *Legion.* Antiqua noviter emendata

Digitized by Google

tentior vel inferior, sive placita vel reliquas scripturas, id est, si ille qui paciscitur, aut in custodia mittitur, aut sub gladio mortem forte timuerit, aut [1] pœnas quascumque, vel ignominiam patiatur, vel certe si aliquam iniuriam passus fuerit, huiusmodi pactio vel scriptura quælibet nullam habeat firmitatem.

X. [2] Flavius Recesvintus Rex [3].

Quæ scripturæ valere poterint, si ab his factæ fuerint, qui sunt in annis minoribus constituti.

In minoribus annis constitutis testandi de rebus suis, vel alias quascumque definitiones faciendi, seu per scripturam, sive per idoneum testem in quibuscumque personis elegerint, infra quartum decimum annum non illis aliter licentia erit, nisi gravis langor occurrerit, per quem eos fortasse mori suspicio sit. Quod si eos necessitas huius causæ compresserit, utrisque a decimo ætatis ipsorum anno faciendi quod voluerint, libertas plena manebit. Quod si ab ægritudine convalescere potuerint, quidquid eos ordinasse constiterit, invalidum erit, donec aut rursus ægrotantes iterum quæ ordinaverant nova ordinatione reforment, aut venientes usque ad plenum quartum decimum annum, in omnibus iudicandi de rebus suis liberam [4] habeant absolutamque licentiam. Ab infantia vero, vel in qualibet ætate dementes effecti, et in eo vitio absque intermissione temporis permanentes, nec testimonium reddentes [5], nec sic quam forte voluntatem ediderint [6], ullam poterit firmitatem habere. Nam qui per intervalla temporum, vel horarum salutem videntur recipere, et integra interdum mente persistere, de suis rebus ferre iudicium prohiberi non poterunt.

XI. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [7].

Qualiter confici vel firmari conveniat ultimas hominum voluntates.

Morientium extrema voluntas, sive sit auctoris, et testium manu subscripta, sive utrarumque partium signis aut subscriptionibus [8] extiterit roborata, seu etiam etsi auctor subscribere, vel signum facere non prævaleat, alium tamen cum legitimis testibus subscriptorem vel signatorem ordinationis suæ instituat; sive quoque si tantummodo verbis coram probatione ordinatio eius, qui moritur, patuerit promulgata: ordinationum quatuor genera omni perenniter valore subsistant. Id tantum magnopere procurandum est, ut scripturæ illæ, quæ secundum primi et secundi ordinis confectionem sunt alligatæ, id est, sive quæ auctoris et testium manu subscriptæ, seu [9] utrarumque partium signis extiterint roboratæ, infra sex menses iuxta legem aliam sacerdoti pateant publicandæ. Et si forsitan contigerit, ut in huiusmodi scripturis auctor, qui subscribere debuit, signum impressit, hoc ipsum testis, qui in eadem scriptura subscriptor accessit, iurare curabit, quia signum ipsum a conditore factum extiterit [10]. Illæ vero scripturæ, quæ sub tertii ordinis alligatione sunt editæ, id est, in quibus advocatus a conditore legitimus testis subscripsit, tunc omni habebuntur stabiles firmitate, quando infra sex menses, et ille qui in eadem scriptura ad vicem morientis subscriptor accessit, et reliqui testes, qui ab eo rogati sunt, coram iudice conditionibus factis iuraverint, quod in eadem scriptura a se subscripta nulla sit fraus impressa, sed secundum voluntatem ipsius conditoris habeatur conscripta, et quod ab eo qui eam condere voluit rogati extitissent, ut in eadem scriptura subscriptores accederent, et ad vicem conditoris eam legitime roborarent. Illa vero voluntas defuncti, quæ iuxta quarti ordinis modum verbis tantummodo coram probatione promulgata patuerit, quæ instante quocumque periculo [11] conscribi nequiverit, et tamen ab eo qui moritur [12] iussa fuerit alligari, tunc robur plenissimum obtinebit, si testes ipsi, qui hoc audierint, et rogati a conditore extiterint, infra sex mensium spatium, hoc quod iniunctum habuerint, sua coram iudice iuratione confirment [13], eiusdemque iuramenti conditionem tam sua, quam testium manu corroborent. Dumque hæc res plenum venerit in effectum, pro instantia sui laboris idem testis ex defuncti bonis tricesimæ pretium portionis prosequatur [14], in solis tantummodo numis, chartarum instrumentis, et librorum voluminibus sequestratis, quæ pertinebunt ad hæredes integritate successionis. Qui testes infra sex menses procurent illi denuntiare, in cuius nomine per talem ordinationem res translata dinoscitur extitisse. Quod si omne legis huius decretum testes illi quibus commissum est infra constitutum tempus distulerint adimplere, noverint se falsariorum [15] damno multari. Excepto si se [16] aliorum fraude vel calliditate, seu etiam regia iussione [17], qua id infra sex menses explere nequiverint, impeditos se esse probaverint.

XII. Flavius Cintasvintus Rex [18].

Qualiter firmentur voluntates eorum, qui in itinere moriuntur.

In itinere pergens, aut in expeditione publica moriens, si ingenuos secum non habuerit [19], voluntatem suam propria manu conscribat. Quod si litteras nescierit, aut præ langore scribere non valuerit, eamdem voluntatem servis insinuet, quorum fidem episcopus atque iudex probare debebunt. Et si nullatenus antea fraudulenti fuisse patuerint, quod sub iuramenti taxatione protulerint, conscribatur, et sacerdotis atque iudicis subscriptione firmetur; ac postmodum auctoritate regia roboratum, firmum quod decreverit, habeatur.

[1] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* aut ne pœnas

[2] *Inter duas leges, hanc X. et superiorem, in codice Card. alteram legimus sequenti modo:*

Antiqua X. Fls. Rcds. R.

De superfluis scripturis confectis.

Plene discretionis ordo est incertis adhibere cognitionem, et dubiis coniicere fidem. Quia ergo de statu scripturarum solet dubietas in controversiis exoriri, ideo præcepto evidenti decernitur, ut quicumque virorum ac feminarum testamenta, donationes, dotes, vel quascumque scripturas conficit, amplius quam lex iubet, in quibuscumque partibus sive personis, contra sanctionem legis de quarumcumque rerum distributione decernerit, non ideo ex toto habeantur invalidæ, quia ordo præfixus videtur esse transgressus, sed manentibus cunctis, quæ salubrius ex legis auctoritate subsistunt, illa sola decidant, quæ contra legem inveniuntur manere descripta atque decreta: huius rei evidenter iudices negotiorum hoc tenore descripta ordinabunt, ut ille cui [1] plus conficitur per scripturæ seriem, quam oportuit, hoc solum accipiat, quod auctoritas legis demonstrat, et reliqua hi, quibus legitime debentur, vigore iustitia sequantur [2].

[1] *Lind.* qui plus conficit. *Tolet.-goth.* ut cum tales scripturæ fuerint ipsorum iudicio præsentatæ, non ex toto invalidæ iudicentur; sed hoc sui iudicis conscriptione notetur, ut cui plus confector scripturæ contulit, quam oportuit, hoc solum .... iuste consequantur

[2] *Lind.* consequantur.

Hanc etiam legem in editione Lindemb. sub eodem numero X. reperimus.

[3] *Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem exhibet. Card.* Chindasvindus. *Legion. addit.* Antiqua

[4] *Legion.* libertatem

[5] *Legion.* reddere. *Lind.* reddant

[6] *Legion.* dederint, nullam. *Lind.* nullam

[7] *Card.* Fls. Rds. R. nova. *Legion.* Antiqua noviter emendata.

[8] *Emilian. Card. Legion. et Lind.* signis extiterit

[9] *Legion. et Lind.* seu quæ

[10] *Card. et Lind. adiiciunt:* et tunc stabilis erit

[11] *Card. adiungit:* vel forsitan cuiusque impedimenti actione

[12] *Card.* qui moriturus est, iussa fuit alligari

[13] *Card.* confirmaverint.... corroboraverint

[14] *Emilian.* consequatur

[15] *Legion. et Lind.* falsorum

[16] *Emilian.* et

[17] *Card. addit:* aut difficilitate vendicatoris præsentiæ, qua &c.

[18] *Legion. adiicit:* Antiqua

[19] *Emilian. Card. et Legion.* non habeat

Digitized by Google

XIII. Flavius Cintasvintus Rex [1].

Ut defuncti voluntas ante sex menses coram sacerdote, vel testibus publicetur.

Scripta voluntas defuncti ante sex menses coram quolibet sacerdote vel testibus publicetur. Et si quis eamdem qualibet fraude suppresserit, tantum illis, in quibus testatus est [2], de proprio cogatur exsolvere, quantum per eiusdem scripturæ seriem conquirere potuerant, vel habere.

XIV. Flavius Cintasvintus Rex [3].

De contropatione [4] manuum, si scriptura vertatur in dubium.

Omnes scripturæ, quarum et auctor et testis defunctus est, in quibus tamen subscriptio vel signum conditoris, atque testium firmitas reperitur, dum in audientiam prolatæ constiterint, ex aliis chartarum signis vel subscriptionibus contropentur, sufficiatque ad firmitatem, vel veritatis huius indaginem agnoscendam, trium aut quatuor scripturarum similis, et evidens prolata subscriptio. Quod si talibus scripturis legum tempora non occurrerint [5], pro certo decernitur, quia valere non poterunt.

XV. Flavius Recesvintus Rex [6].

De holographis scripturis.

Quia interdum necessitas ita sæpe concurrit, ut solemnitas legum libere compleri non possit, ideo ubi qualitas locorum ita constiterit, ut non inveniantur testes per quos iuxta legum ordinem unusquisque suam alliget voluntatem, manu propria scribat ea, quæ [7] ordinat, ita ut specialiter adnotentur quæcumque iudicare [8] voluerit, vel quæ de rebus suis habere quemquam elegerit: dies quoque et annus habeatur in eis evidenter expressus. Deinde toto scripturæ textu conscripto, rursus auctor ipse subscribat, et dum hæc scriptura infra triginta annos ad eum, in cuius nomine facta est, vel ad successores eius pervenerit, eam episcopo vel iudici infra sex menses non differat præsentare. Quam sacerdos idem, et iudex adlatis sibimet tribus aliis scripturis, in quibus testatoris subscriptio reperitur, ex earum contropatione considerent, si certa et evidens scriptura est, quam idem conditor holographa ratione conscripserit, et dum ista prævideriut eadem chartula quæ offertur vera nihilominus habeatur, atque etiam continuo sacerdos ipse vel iudex, sive alii testes idonei eamdem holographam scripturam sua denuo subscriptione confirment, et sic voluntas ipsius testatoris plenissimam obtineat firmitatem.

XVI. Flavius Recesvintus Rex [9].

De contropatione scripturarum, et earum pœna solvenda.

Sicut ubi convenit miseranter occurrere salutaria remedia non negamus, ita ubi contentio irrationabilis exoritur, censuram ponere iuste debemus. Proinde cum de quibuslibet scripturis parentum, quas tamen iustissime ac legitime, et de rebus sibi debitis patuerit esse conscriptas, fuerit exorta contentio, si ille, cui scriptura profertur, nescire se dixerit ipsius scripturæ veritatem, mox prolator ille iurare cogatur [10] nihil fraudis, nihil læsionis in ea quandoque aut a se factum esse, aut ab alio quocumque factum, omnimodo cognovisse vel nosse, sed ita manere sicut auctor eius eam voluit, vel ordinare, vel roborare. Deinde ille, qui hanc [11] renuit accipere, cogatur iurare se hanc scripturam veram esse nescire, nullaque evidenti cognitione sapere, seu ab auctore suo legitime ac legaliter confectam existere, neque subscriptionem vel signum auctoris veridice factum cognoscere. Post hæc quærenda sunt ab utrisque partibus in scriniis domesticis instrumenta chartarum, ut contropatis aliarum scripturarum subscriptionibus atque signis possit agnosci, utrum habeatur idonea, an res [12] probetur indigna. Iam tunc si in domesticis scriniis scripturæ auctoris repertæ non fuerint, ad quarum similitudinem scriptura prolata firmetur, ita demum ille, qui scripturam profert, ubicumque potuerit, alias scripturas auctoris procuret inquirere, per quarum similitudinem scripturam, quam profert, veram esse confirmet. Sicque per talem convenientiam latenti veritate reperta, nec ille qui scripturam profert in convincendo eam esse idoneam ex longinquo testes advocans, damna sustineat; nec ille qui hanc contemnit recipere, pœnam scripturæ cogatur implere. Quibus ita actis, si ille qui scripturam indignam esse contendit, non pro veritatis cognitione, sed pro sola commotione partis adversæ ad convincendam dignitatem scripturæ, et in adducendis testibus, et in sustinendis dispendiis laborare adversantem fecerit, tunc ipse qui scripturam profert veram, exhibitis testibus esse idoneam et inlæsam scripturam adfirmet, ac postea sic ille, qui per contentionem indebitam in adducendis testibus laborem intulit adversanti, pœnam damni quam scriptura continet, evidenter adimpleat. Certe si aut tanta res non est unde pœnam suppleat, quam auctor eius instituit, quum de rebus suis legitimum iudicium ferret, aut etiam sponte sua hanc ipsam pœnam noluit implere; rem, quæ illi de eiusdem auctoris competit iure, ei quem convexabit indebite, cogatur cessionis ordinem [13] dare. Hanc sane legem in solis parentum scripturis servandam esse decernimus, propter quod filios vel nepotes iniusta contentione ab alterutro, aut se, aut extraneorum partes vidimus convexare. Ista evidenter conditione servata, ut si ex aliis oppositionibus legum eadem scriptura dicitur [14] convellenda, vox impugnantis pro certo sit libera.

XVII. [15] Flavius Cintasvintus Rex. [16].

Ne aliud quisque per testem, aliud per scripturam alligare præsumat.

Quum, sive sint verba, sive scripturarum quædam indicia, quæ tamen vera esse oportet, atque simplicia, per quæ unus in alterius cognitionem transferat notitiam suam, novellis nunc peragitur argumentis, ut in donationibus, transactionibus, vel causis scripturarum prompta videatur quorumdam donatorum voluntas, quæ tamen testibus occulte aliud alliget, quam quod patulæ per scripturæ seriem nos-

[1] *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem tacet. Legion. adiungit:* Antiqua

[2] *Emilian. et Card. referunt:* vel scriptura facta esse dinoscitur, de proprio &c.

[3] *Tolet.-goth. auctoris, et inscriptionis obliviscitur. Card.* Rcs. Rex. *Legion.* Antiqua

[4] *Vigil. cod. ad marginem huius epigraphes legitur:* adplicatione *vice verbi:* contropatione

[5] *Emilian. Card. et Lind.* tempora obviaverint

[6] *Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione destituitur. Legion. adauget:* Antiqua

[7] *Tolet.-goth.* manu propria subscribant ea, quæ ordinare desiderant. *Card. Legion. et Lind.* manu propria scribat ea, quæ ordinare desiderat

[8] *Lind.* ordinare

[9] *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem præterit. Legion. addit:* Antiqua

[10] *Tolet.-goth.* cogatur nihil læsionis

[11] *Card. et Lind.* eam

[12] *Tolet.-goth. Emilian. et Card.* an reprobetur indigna. *Legion.* an probetur indigna

[13] *Lind.* ordine

[14] *Legion.* noscitur

[15] *In codice Emilian. super huius XVII. legis epigraphen sequens adnotatio litteris, quibus codex, conscripta invenitur:* Intromissa lex ista in libro secundo, titulo quinto, era quinta. *Infra mox prosequitur:* Flavius Glosus Egica Rex

In Toletano vero huiusce legis XVII. ibi non repertæ in locum suffectam, quam nuper inter IX. et X. memoratam reliquimus sub hoc titulo, legimus.

[16] *Card. et Lind.* Fls. Gls. Egiga Rex. *Legion. addit:* Antiqua.

Digitized by Google

citur definisse, in qua bifariæ duplicitatis astutia quid aliud quam duplex comprobatur voluntas, quia simplicitatis puritate exclusa, aliud foris publicet, aliud per occultum alliget testem? Quapropter cum quisquis de quibuslibet rebus scripturam donationis vel venditionis in alterius nomine faciens aliud reperiatur conligare per testem, quam quod per manifestas scripturas agnoscitur definisse, noverit se parti illi pœnam scripturæ debere persolvere, cui circumventione callida noscitur illusisse [1], et insuper cum infamia suæ personæ quod semel eum constat dedisse, nulla unquam poterit repetitione reposcere, nec testes illic ad testificandum aliud admittatur [2], qui aliquid aliud protestetur, quam quod prolata donatoris scriptura testatur: ut repulsa deinceps omni argumentationis sollicitudine, quidquid per manifestam et legitimam scripturarum seriem definitur, nulla subornati testis machinatione devocetur [3] in irritum: et hæc quidem lex inter æquales gradu vel ordine promulgata servabitur. Cæterum si eiusdem potestatis atque conditionis sit ille, qui scripturam se accipisse obiecerit, ut potius exacta ab eo, quam oblata ei scriptura credatur: quidquid de huiusmodi occasionibus [4] ab auctore scripturæ convinci poterit, tunc et scriptura ipsa invalida erit, et res in donatoris iura possessura transibit.

LIBER III.

DE ORDINE CONIUGALI [5].

I. TITULUS DE DISPOSITIONIBUS NUPTIARUM.

I. *Ne sine dote coniugium fiat.*
II. *Ut tam goto romanam, quam romano gotam matrimonio liceat sociari.*
III. *Si puella contra voluntatem patris alio nubat, quum sit alteri disponsata.*
IV. *De non revocandis datis arris.*
V. *Ne viris minoris ætatis maiores feminæ disponsentur* [6].
VI. *De quantitate rerum conscribendæ dotis.*
VII. *Ut dotem puellæ pater exigat et conservet.*
VIII. *Ut, patre mortuo, utriusque sexus filiorum coniunctio in matris potestate consistat.*
IX. *Si fratres, nuptias puellæ differant, aut si puella impudice nuptias præsumat.*
X. *Ut de quibuscumque rebus dos conscripta fuerit, firmitatem obtineat.*

I. Flavius gloriosus Rechesvintus Rex [7].

Ne sine dote coniugium fiat.

Nuptiarum opus in hoc dinoscitur habere dignitatis nobile decus, si dotalium scripturarum evidens præcesserit munus. Nam ubi dos nec data est, nec confirmata [8], quod testimonium esse poterit in coniugii dignitate futura, quando nec coniunctionem celebratam publica roborat dignitas, nec dotalium tabularum adcomitatur [9] honestas?

II. Flavius Recesvintus Rex [10].

Ut tam goto romanam, quam romano gotam matrimonio liceat sociari.

Sollicita cura in Principe esse dinoscitur, quum pro futuris utilitatibus beneficia populorum [11] providentur: nec parum exultare debet libertas ingenita, quum fractas vires habuerit priscæ legis absoluta [12] sententia; quæ incongrue dividere maluit personas in coniuges, quas dignitas compares exæquavit in genere. Ob hoc meliori proposito salubriter censentes, priscæ legis remota sententia hac in perpetuum valitura lege sancimus, ut tam gotus romanam, quam etiam gotam romanus, si coniugem habere voluerit, præmissa petitione dignissima, facultas eis nubendi subiaceat, liberumque sit libero liberam, quam voluerit, honesta coniunctione consultum [13] perquirendo prosapiæ, solemniter [14] consensus [15] comite percipere coniugem.

III. [16] *Si puella contra voluntatem patris alio nubat, quum sit alteri disponsata.*

Si quis puellam cum voluntate patris, aut aliorum propinquorum parentum, quibus ex lege huiusmodi potestas tribuitur, sponsatam habuerit, et ipsa puella contemnens voluntatem patris [17], ad alium tendens patri [18] contradicat, ut illi non detur cui a patre [19] fuerit pacta, hoc ita eam nullo modo facere permittimus. Quod si ipsa puella contra voluntatem [20] paternam ad alium quem ipsa cupierat, forte pervenerit, et ipse eam uxorem habere voluerit [21], ambo in potestatem eius tradantur, qui eam cum voluntate patris [22] sponsatam [23] habuerat. Et si fratres vel mater eius, aut alii parentes malæ voluntati eius consenserint, ut eam illi traderent, quem ipsa sibi contra paternam voluntatem [24] cupierat, et hoc ad effectum perduxerint; illi, qui hoc machinaverunt [25], libram auri dent

[1] *Legion.* qnam.... inclusisse
[2] *Legion.* admittatur quam quod
[3] *Legion.* revocetur
[4] *Legion.* actionibus
[5] *Tolet.-goth.* De origine coniugali.
[6] *Lind.* disponsentur, et de biennio placiti, *quod etiam in lege.*
[7] *Omnes gothici codices hanc legem, haud dubie mendose, legi X. adiungunt, quamvis alia ab alio rege lata sit, sicut in Vigil. animadversum est.*
[8] *Card. et Lind.* conscripta. *Legion.* scripta
[9] *Legion.* comitatur
[10] *Tolet.-goth. et Card. auctorem, et inscriptionem prætereunt.*
[11] *Legion.* populo
[12] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* abolita. *Card.* oblita
[13] *Lind.* consulta
[14] *Tolet.-goth.* solemnem consensu comitem percipere coniugem. *Emilian.* solemniter consensu comite percipere coniugem. *Card.* solemni consensu, comite permitente, percipere coniugem
[15] *Lind.* consensu, comite permitente, percipere coniugem
[16] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Card.* Antiqua
[17] *Tolet.-goth. Emilian. et Card.* voluntatem parentum
[18] *Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et Lind.* parentibus
[19] *Tolet.-goth. Emilian. Card. et Lind.* a parentibus
[20] *Emilian. Card. et Lind.* voluntatem parentum
[21] *Emilian. Card. Legion. et Lind.* præsumpserit
[22] *Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et Lind.* parentum
[23] *Card. et Legion.* disponsatam. *Lind.* sponsam
[24] *Emilian. et Card.* contra parentum voluntatem
[25] *Legion.* annuerint

Digitized by Google

cui rex iusserit. Sic tamen ut voluntas eorum non habeat firmitatem; sed ipsi, sicut superius diximus, ambo tradantur cum omni substantia sua illi, cui antea fuerat sponsata. Eandem legem præcipimus custodiri, si pater de filiæ nuptiis [1] definierit, et de pretio dotis convenerit, ac si ab hac vita transierit ante quam eam pater suus nuptui tradat, ut illi puella tradatur, cui a patre vel a matre pacta constiterit.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [2].

De non revocandis datis arris.

Dum præteritorum facta recolimus, futuris ponere præsumptionibus terminum consultissimum arbitramur. Quia ergo sunt plerique, qui factæ sponsionis immemores, nuptialium fœderum definitionem differant adimplere; abrogare decet huius rei licentiam, ut non unusquisque pro suo velle alteri dilationem exhibeat. Ideoque a die latæ huius legis decernimus, ut quum inter eos, qui disponsandi [3] sunt, sive inter eorum parentes, aut fortasse propinquos pro filiorum nuptiis coram testibus præcesserit definitio, et annulus arrarum nomine datus fuerit, vel acceptus, quamvis scripturæ non intercurrant, nullatenus promissio violetur [4]. Nec liceat uni parti suam immutare aliquatenus voluntatem, si pars altera præbere consensum noluerit; sed secundum legem, altera constitutione dotis impleta, nuptiarum inter eos peragatur festa celebritas.

V. Flavius Recesvintus Rex [5].

Ne viris minoris ætatis maiores feminæ disponsentur.

Ius naturæ tunc directum [6] in spem procreationis futuræ transmittitur, quum nuptiarum fœdus totius solemnitatis concordia ordinatur. Nam si aut ætatum [7], aut personarum incompetenti conditione adnectitur copulum [8] nuptiale, quid restat in procreationis origine, nisi ut quod nasciturum est, aut dissimile maneat, aut biforme [9]? Nec enim poterit in pacis concordiam nasci, quod per discordiam originis noscitur seminari. Vidimus enim quosdam non avidos amore naturæ, sed inlectos cupiditatis ardore filiis suis tam inordinatim disponere fœdera nuptiarum, ut in eorum actis nec ætatum consors sit ordo, nec morum. Nam quum viris res illa dederit nomen, quod vi feminas agant, isti per repugnantia [10] naturæ conamina maribus puellulas [11] anteponunt, dum infantibus adulescentulas disponsationis copulo [12] iungunt; sicque per ætatis præpostere tempus honestatis lucrum dilabi cogunt ad impudicitiæ lapsum, dum puellarum avidior et maxima ætas seros tardosque virorum contemnit expectare proventus. Ut ergo male ordinata propagatio generis in ordinem a transductionibus reducatur inlicitis, huius sanctione decernitur legis, ut feminæ minoris semper ætatis viris maioribus in matrimonio disponsentur. Aliter disponsatio facta, si una pars contradicere videatur, nullo modo manere iubetur. A die vero sponsionis usque ad nuptiarum diem non amplius quam biennium expectetur, nisi aut parentum, aut cognationis, vel certe ipsorum sponsorum, si profecta sint iam ætatis, honesta et conveniens adfuerit consensio voluntatis. Sin autem in hoc fœdere inita pacta, vel definitiones prolongatione [13] nuptiarum communis voluntas immutare decreverit, aut si per necessitatem una persona defuerit, non amplius quam duorum annorum tempus prolongatio continebit. Et si rursum, vel quotiens fieri ita convenerit, biennii tantummodo in definitione spatium erit. Aliter quandoque arrarum, aut scripturæ deliberata [14] confectio non valebit. Si quis sane constitutum definitionis tempus absque necessitate [15] vel voluntatis consensione implere distulerit, suamque voluntatem a promissione coniugali removerit; et pœnam, quæ in placito continetur, adimpleat, et quod definitum est immutare non liceat. Mulierem autem, quam constiterit, aut unum aut plures habuisse maritos, post eorumdem virorum obitum alii viro ab adolescentiæ eius annis, seu illi qui nec uxorem habuit, sive ei quem unius, vel plurimarum coniugum vita destituit, honeste ac legaliter nubere nullatenus inlicitum erit.

VI. [16] Flavius Cintasvintus Rex. Antiqua.

De quantitate rerum conscribendæ dotis.

Quum de dotibus diversa sæpe inter nubentes oriatur intentio, plurimorum fit utilitati consultum, si evidens rei huius institutio nihil ultra relinquat ambiguum. Decernimus igitur, ac legis huius perpetim servatura sanctione censemus, ut quicumque ex palatii nostri primatibus, vel senioribus gentis gotorum filiam alterius, vel cuiuslibet relictam filio suo poposcerit in coniugio copulandam, seu quisquis ex prædicto ordine uxorem sibi elegerit expetendam, non amplius unusquisque in puellæ vel mulieris nomine dotis titulo conferat vel conscribat [17], rebus omnibus intromissis, quam quod [18] decimam partem rerum suarum esse constiterit. Quod si contigerit, ut quicumque parentum pro filio suo in nurus suæ nomine dotem conscribere debeat, eodem modo de eo quod eidem filio post obitum parentum suorum in portione poterit [19] evenire, decimam exinde partem per dotis titulum conferat, quod mulier vel puella nuptiis traditura obtineat, atque insuper decem pueros decemque puellas, et caballos XX., seu in ornamentis quantum mille [20] solidorum summa esse constiterit, dare debebit. Ita ut de his omnibus rebus in coniugium mulier adsumpta, si non reliquerit filios, facere quod voluerit liberam se noverit habere licentiam. Aut si intestata decesserit, ad maritum, aut ad propinquos mariti hæredes eadem donatio redeat. Nec erit ultra licitum puellæ parentibus, seu etiam puellæ vel mulieri ab sponso vel ab sponsi parentibus plus quidquam petere [21], vel in suo nomine conscribendum optare, nisi quantum nunc legis huius institutio continet. Aut si forte iuxta quod ex legibus romanis recolimus fuisse decretum, tantum puella vel mulier de suis rebus sponso dare elegerit, quantum sibi ipsa dare poposcerit. Quod si forsitan præventus sponsus scripturæ alicuius, vel sacramenti vinculo nuptiarum tempore alligetur amplius se sponsæ [22] daturum, quam quod hac lege constat esse permissum, id

[1] *Legion.* nuptias finierit
[2] *Tolet.-goth. et Legion. auctoris nomine, et inscriptione indigent.*
[3] *Legion.* disponsati
[4] *Card. et Lind.* violetur; cum qua datus est annulus, et definitio facta coram testibus
[5] *Tolet.-goth. auctorem omittit et inscriptionem. Legion.* Flavius Cindasvindus Rex. Antiqua
[6] *Tolet.-goth.* directim
[7] *Lind.* ætate
[8] *Card. et Lind.* copula nuptialis
[9] *Card.* diforme. *Lind.* deforme
[10] *Tolet.-goth.* per pugnantia
[11] *Legion. et Lind.* puellas
[12] *Lind.* copula
[13] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* pro elongatione
[14] *Legion. et Lind.* celebrata
[15] *Tolet.-goth.* absque necessitatis aut voluntatis confessione transcendere voluerit, suamque &c.
[16] *Tolet.-goth. auctor, et inscriptio desiderantur. Card.* Fls. Rcs. Rex. *Legion. additur:* Antiqua noviter emendata
[17] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* conscribat, quam quod
[18] *Emilian.* quam quod pretiatum rationabiliter mille solidorum decimam partem, &c. *Legion.* quam quod adpretiatum rationabiliter decimam partem, &c.
[19] *Tolet.-goth. et Legion.* evenire poterat. *Emilian.* venire potuerat
[20] *Emilian.* quantum tot solidorum valere summa esse constiterit, sit illi conscribendi, dandique concessa libertas. *Card. et Lind.* quantum mille solidorum valere summam constiterit, sit illi conscribendi, dandique concessa libertas.
[21] *Legion.* repetere
[22] *Card.* se sponsæ datum vel daturum

Digitized by Google

postea ipse convellere, et in iuris sui potestate reducere, libero potiatur arbitrio. Sin autem aut iuramenti reverentia pavidus, aut, ut solet, negligentiæ deditus, quod amplius sponsæ dederat revocare aut evacuare noluerit, vel nequiverit, non oportebit unius tepiditate multis adfutura [1] damna nutriri. Sed dum sponsi parentes vel propinqui tale factum agnoverint, universaque plus quam supra taxatum est, sponsæ conlata sunt, suo iure absque cuiusquam præiudicio perenniter vindicabunt. Certe si iam vir habens uxorem, transacto scilicet anno, pro dilectione vel merito coniugalis obsequii ei aliquid donare elegerit vel voluerit, licentiam incunctanter habebit. Nam non aliter infra anni circulum maritus in uxorem, seu mulier in maritum, excepta dote, ut prædictum est, aliam donationem conscribere poterint, nisi gravati infirmitate periculum sibi mortis imminere perspexerint [2]. De cæteris vero qui nubendi voluntatem habuerint, salubri etiam proposito providendum, decernendumque curabimus: ut qui in rebus omnibus decem millium solidorum dominus esse dinoscitur, ad mille solidos, rerum universarum contropatione [3] habita, in nomine sponsæ suæ dotem conscribat. Cui autem mille solidorum facultas est, de centum solidis tali adæratione dotem facturus est. Et sic ista constitutio dotalis tituli ad ultimum usque ad summum omni controversia sopita perveniet. Data et confirmata lex sub die [4] II. idus ianuarias, anno feliciter tertio regni nostri [5].

VII. Antiqua. *Ut dotem puellæ pater exigat et conservet.*

Dotem puellæ traditam pater exigendi vel conservandi ipsi puellæ habeat potestatem. Quod si pater vel mater defuerint, tunc fratres, vel proximi parentes dotem, quam susceperint, ipsi consorori suæ ad integrum restituant.

VIII. [6] Antiqua. *Ut patre mortuo, utriusque sexus filiorum coniunctio in matris potestate consistat.*

Patre mortuo, utriusque sexus filiorum coniunctio in matris potestate consistat. Matre vero mortua, aut si ad alias nuptias forte transierit, fratres eligant cui dignius puer vel puella iungatur. Quod si fratres eius [7] ætatis non fuerint, ut eorum iudicio debeat germanus, aut germana committi, tunc patruus de coniunctione eorum habeat potestatem. Certe si germanus iam adulescentiæ habeat ætatem, et proximorum renuit sollicitudinem, sit illis potestas condignam sibi coniunctionis querere copulam. De puella vero, si ad petitionem ipsius [8] is, qui natalibus eius videtur æqualis, accesserit petitor, tunc [9] patruus, sive frater cum proximis parentibus conloquantur, si velint suscipere petitorem, ut aut communi voluntate iungantur, aut communi iudicio denegetur.

IX. *Si fratres nuptias puellæ differant, aut si puella impudice nuptias præsumat.*

Si fratres nuptias puellæ sub ea conditione suspendant [10], ut ad maritum illa confugiens, iuxta legem portionem inter fratres suos de bonis parentum non possit accipere, et bis aut tertio removerint petitorem; puella, quæ fratrum calliditate perspecta, maritum natalibus suis æqualem crediderit expetendum, tunc integram a fratribus, quæ ei de parentum hæreditate debetur, percipiat portionem. Quod si rursum nihil fratres contra sororem meditentur adversum, et idcirco morentur, ut sorori provideant digniorem, et illa honestatis suæ oblita, personæ suæ non cogitans statum, ad inferiorem forte maritum devenerit; portionem suam sive divisam, sive non divisam, quam de facultate parentum fuerat consequutura, amittat. In fratrum vero, et sororum [11], vel aliorum parentum hæreditatem ingrediendi eis concedimus potestatem.

X. Flavius Cintasvintus Rex.

Ut de quibuscumque rebus dos conscripta fuerit, firmitatem obtineat.

Quum quisque aut pro se, aut pro filio, vel etiam proximo suo coniunctionis copulam appetit, an [12] de rebus propriis, an de principum dono conlatis, an quibuscumque iustis profligationibus conquisitis iuxta modum legis latæ conscribendi dotem habeat potestatem. Quodcumque autem legitime in dote conscripserit, modis omnibus plenum robur habebit.

II. TITULUS DE NUPTIIS INLICITIS.

I. *Si post mortem mariti infra annum mulier nubat.*
II. *Si mulier ingenua servo, vel liberto proprio sese commisceat.*
III. *Si mulier ingenua servo alieno, seu ingenuus ancillæ alienæ sese coniungat.*
IV. *Si mulier liberta servo alieno, vel libertus ancillæ alienæ se societ.*
V. *Si quicumque servo alieno ancillam suam, seu servo suo alienam coniungat ancillam.*
VI. *Si mulier, absente viro, alium sibi maritum adsumat.*
VII. *Si domini servos suos esse mentientes ingenuos, mulieribus eos coniungant ingenuis.*
VIII. *Si absque voluntate parentum mulier ingenua marito se coniungat ingenuo.*

I. [13] Antiqua. *Si post mortem mariti infra annum mulier nubat.*

Si qua mulier, post mortem mariti sui, se alii infra annum coniunxerit [14] inlicita ratione, vel adulterium fecerit, medietatem rerum suarum filii sui ex priori coniugio procreati recipiant, aut si filii desunt, alii propinquiores defuncti viri hæredes per iudicis instantiam ipsarum rerum consequantur medietatem. Quam idcirco mulierem præcipue huic volumus subiacere dispendio, ne hæc [15], quæ a marito gravida relinquitur, dum immoderato desiderio ad secundi coniugii vota festinat, vel adulterium perpetrans, spem partus sui, prius quam nascatur, extinguat. Illas tantumdem a legis huius sententia iubemus ma-

[1] *Legion. et Lind.* ad futurum
[2] *Tolet.-goth.* persenserint
[3] *Lind.* comprobatione
[4] *Legion.* pridie idus ianuarias. *Card.* die pridie idus ianuarii. *Tolet.-goth. et Emilian.* sub die pridie idus ianuarias
[5] *Legion. addit:* Recesvindi Regis Era 689. *Lind.* in Dei nomine Toleto
[6] *Tolet.-goth. et Emilian. auctorem et inscriptionem prætereunt. Legion.* Antiqua noviter emendata
[7] *Legion.* eius legitimæ ætatis nondum fuerint
[8] *Tolet.-goth.* si ad petitionem ipsius qui natalibus eius
[9] *Card.* tunc avus vel patruus
[10] *Card.* differant
[11] *Tolet.-goth.* consororum
[12] *Lind.* aut... aut... aut
[13] *Tolet.-goth. auctorem tacet et inscriptionem.*
[14] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* coniunxerit, vel adulterium
[15] *Card.* ne aliæ quæ a maritis gravidæ relictæ sunt.... festinant, vel adulterium perpetrant, spem partus, priusquam nascatur, extinguant

Digitized by Google

nere indemnes, quas principalis auctoritas, infra tempus hac lege constitutum, cuilibet in coniugio decreverit copulandas.

II. *Si mulier ingenua servo vel liberto proprio sese commisceat.*

Si ingenua mulier servo suo vel liberto proprio se in adulterio miscuerit, aut forsitan eum maritum habere voluerit, et ex hoc manifesta probatione convincitur, occidatur: ita ut adulter, et adultera ante iudicem publice fustigentur, et ignibus concrementur. Quum autem per reatum tam turpis admissi quicumque iudex, in quacumque regni nostri provincia constitutus, agnoverit dominam servo suo, sive patronam liberto fuisse coniunctam, eos separare non differat: ita ut bona eiusdem mulieris, aut si sunt de alio viro idonei filii evidenter obtineant, aut propinquis eius legali successione proficiant. Quod si usque ad tertium gradum defecerint hæredes, tunc omnia fiscus usurpet [1]: ex tali enim consortio filios procreatos constitui non oportet hæredes. Illa vero, sive virgo [2], sive vidua fuerit, pœnam excipiat superius comprehensam. Quod si ad altaria sancta confugerit, donetur a rege, cui iussum fuerit perenniter servitura.

III. [3] *Si mulier ingenua servo alieno, seu ingenuus ancillæ alienæ sese coniungat.*

Si mulier ingenua servo alieno, sive Regis se matrimonio sociaverit, sive etiam per adulterium iungere præsumpserit; statim ubi primum hoc iudex agnoverit, eos ad separandum festinare non differat, ut pœnam, quam merentur, excipiant, hoc est, singuli eorum centena flagella suscipiant. Et si post hanc contradictionem se iterum coniunxerint, iudex eos comprehendi iubeat, et in sua præsentia exhiberi, ut unicuique eorum iteratim centena flagella imponere non desistat. Quod si tertia vice se separare noluerint, similiter centena flagella eisdem imponi iubemus, et ipsa mulier parentibus suis in potestate tradatur. Quod si postmodum eam parentes retrorsum dimiserint, sit ancilla domino eius servi. Filii tamen, quandocumque, et quanticumque ex ea iniquitate fuerint procreati, conditionem patris sequantur, ut in servitio permaneant. Facultatem vero mulieris propinqui sui legali successione conquirant [4]. Quod si hi, qui de tali contubernio extiterint geniti, XXX. annos per testem legitimum se ingenuos mansisse docuerint, a servitutis catena soluti ingenuitatis se gaudeant annulo [5] decorati, si tamen parentes eorum infra illud tricennium, quo filii ipsorum se ingenuos esse probaverint, nihil de conditione servitutis dominis suis persolverint, unde ipsi filii eorum videbantur servituti obnoxii. Ipsam autem legem præcipimus custodiri, et de viris ingenuis, qui regias ancillas, vel etiam cuiuscumque habuerint copulatas, ut conditionis hæc forma servetur.

IV. [6] Flvs. Ctsts. Rex.

Si mulier liberta servo alieno, vel libertus ancillæ alienæ se societ.

Si mulier liberta servo alieno se coniunxerit, aut in matrimonio sociaverit, contestetur ei tertio dominus servi præsentibus tribus testibus, ut ab hac coniunctione discedat: et si post trinam conventionem [7] se separare noluerit, sit ancilla domino eius, cuius servo coniunxit. Si vero non contestata fuerit, antequam filii nascantur, illa in libertate permaneat. Agnatio autem servi domino deputetur, quia liberi esse non possunt qui ex tali conditione nascuntur. Similis et de manumissis viris, qui se cum ancillis alienis miscuerunt, huius legis forma servetur. Nam si cum domini voluntate et permissione servo alieno manumissi se forte coniunxerit, et cum ipso domino servi placitum fecerit, omnino placitum ipsum iubemus stare.

V. [8] *Si quicumque servo alieno ancillam suam, vel servo suo alienam coniungat ancillam.*

Quicumque ancillam suam servo alieno sine conscientia domini sui uxorem dederit, et hoc certis probationibus inveniatur, dominus servi ancillam ipsam cum filiis [9] omnimodis suis vindicabit. Similiter et de illis ordinamus, qui servo [10] suo ancillam alienam coniunxerit, ut conditionis hæc forma servetur.

VI. [11] *Si mulier, absente viro, alium sibi maritum adsumat.*

Nulla mulier, viro suo absente, alteri viro se præsumat coniungere, usque dum de viro suo certis agnoscat iudiciis, si vere mortuus fuerit; quod similiter, et ille inquirat, qui eam sibi vult in coniugium copulare. Si vero hoc facere distulerint, et sic se inlicita præsumptione coniunxerint, et postmodum prior maritus reversus fuerit, ambo ei in potestate tradantur, et quod de eis facere voluerit, seu vendendi, seu quodlibet faciendi habeat potestatem.

VII. Flavius Cintasvintus Rex [12].

Si domini servos suos esse mentientes ingenuos, mulieribus eos coniungant ingenuis.

Resistendum est pravorum ausibus, ne pravitatis amplius frena laxentur. Plerique enim studio cupiditatis inlecti solent interdum mulieres ingenuas, puellasque prave decipere, et simulantes ad tempus servos suos esse ingenuos, hortantur eas maritos illos accipere, quos postea natis prolibus in servitutem facile possint reducere [13]. Ut ergo fraudis huius aditus extirpetur, præsenti iugiter mansura lege sancimus, ut deceptores rei istius manifeste detecti crimine notentur infamiæ. Et illi, quos sub nomine ingenuitatis antedictis personis reperiuntur adsociasse, sic ingenui cum filiis suis perenniter maneant, sicut eos ipsorum domini ingenuos professi iam antea fuerant; sed et res omnes tempore nuptiarum acceptas seu promissas, mulier vel puella sibimet vindicabit, si per idoneam probationem convicerit [14], maritum de quo agitur sub ingenuitatis spe [15] sibi sociatum fuisse. Certe si puella vel mulier, aut etiam ipsorum parentes, id quod prædictum est, ita factum adprobare nequiverint, servos pariter, et eorum filios una cum rebus omnibus indubitanter petitor obtinebit. Hic et de illis ancillis ordo servandus est, quæ viris ingenuis tali fraude noscuntur esse coniunctæ. Nam et de libertis, quos ita constiterit copulatos existere ancillis aut servis [16], huius servanda erit sanctio legis.

VIII. [17] Antiqua. *Si absque voluntate parentum mulier ingenua marito se coniungat ingenuo.*

Si puella ingenua ad quemlibet ingenuum venerit in ea conditione, ut eum sibi maritum adquirat, prius cum

[1] *Legion.* suscipiat
[2] *Card.* seu virgo, aut corrupta, sive vidua fuerit
[3] *Legion.* Cindasvindus Rex. Antiqua. *Card.* Antiqua.
[4] *Tolet.-goth. et Emilian.* conquirant. Ipsam autem legem &c.
[5] *Legion. Card. et Lind.* titulo
[6] *Lind.* Fls. gls. Rchds. Rex. *Legion.* Antiqua.
[7] *Card.* contestationem. *Lind.* commonitionem vel contestationem
[8] *Legion.* Fls. glo. Cindasvindus Rex.
[9] *Card. et Lind.* cum filiis sibi omnimodis vendicabit
[10] *Card.* qui servos suos ancillis alienis
[11] *Legion.* Antiqua nova lex.
[12] *Tolet.-goth. auctoris caret nomine, et legis inscriptione. Legion.* Flav. Cindasvindus Rex. Antiqua noviter emendata.
[13] *Tolet.-goth. Emilian. Card. et Lind.* redigere. *Legion.* recipere.
[14] *Tolet.-goth.* convincitur. *Lind.* convicerit
[15] *Legion.* specie
[16] *Tolet.-goth.* servulis
[17] *Tolet.-goth. Emilian. et Card. auctorem, et inscriptionem tacent.*

Digitized by Google

puellæ parentibus conloquatur; et si [1] obtinuerit uti eam uxorem habere possit, pretium dotis parentibus eius, ut iustum est, impleatur. Si vero hoc non potuerit obtinere, puella in parentum potestate consistat. Quod si absque cognitione et consensu parentum eadem puella sponte fuerit viro coniuncta, et eam parentes in gratiam recipere noluerint, mulier cum fratribus suis in facultate parentum non succedat, pro eo quod sine voluntate parentum transierit pronior ad maritum. Nam de rebus suis, si aliquid ei parentes donaverint [2], habeat potestatem: ipsa quoque de donatis et profligatis rebus, faciendi quod voluerit libertatem habebit.

III. TITULUS DE RAPTU VIRGINUM, VEL VIDUARUM.

I. *Si ingenuus ingenuam rapiat mulierem, licet illa virginitatem perdat, iste tamen illi coniungi non valeat.*
II. *Si a potestate raptoris puellam parentes eripere potuerint.*
III. *Si consentiant raptori parentes de disponsata puella.*
IV. *Si fratres, vivo an [3] defuncto patre, consentiant raptori sororis.*
V. *Si quicumque rapiat alienam sponsam.*
VI. *Si quispiam de raptoribus occidatur.*
VII. *Infra quod tempus liceat accussare raptorem, et si parentibus vel puellæ cum raptore de nuptiarum definitione conveniat.*
VIII. *Si servi mulierem ingenuam rapuerint.*
IX. *Si servus mulierem libertate traditam rapuerit.*
X. *Si servus ancillam alterius rapuerit.*
XI. *De sollicitatoribus filiarum, vel uxorum alienarum, vel etiam viduarum, ac de his, qui puellam vel viduam ingenuam, absque regio iussu, violenter dare marito præsumpserint.*
XII. *De ingenuis atque servis quos in raptu interesse constiterit.*

I. [4] Antiqua. *Si ingenuus ingenuam rapiat mulierem, licet illa virginitatem perdat, iste tamen illi coniungi non valeat.*

Si quis ingenuus rapuerit virginem vel viduam, si, antequam integritatem virginitatis aut castitatis amittat, puella vel vidua potuerit a raptu [5] revocari, medietatem rerum suarum ille qui rapuit perdat, ei quam rapuerat consignandam. Si vero ad immunditiam quam voluerit raptor potuerit pervenire, in coniugio puellæ vel viduæ mulieris quam rapuerat per nullam compositionem iungatur; sed cum omnibus rebus suis tradatur ei, cui violentus fuit, et CC. insuper in conspectu omnium publice ictus accipiat flagellorum, et careat ingenuitatis suæ statu, parentibus eiusdem, cui violentus extiterat, aut ipsi virgini vel viduæ quam rapuerat, in perpetuum serviturus: ita ut ad eius, quam rapuerat, coniugium nullo unquam tempore redeat. Quod si factum fortasse constiterit [6], quidquid de raptoris rebus pro contumelio suo perceperat, una cum ipso raptore amittat, illis proculdubio parentibus profutura, quorum hoc negotium fuerit exsequutum instantia. Quod si vir de alia uxore filios habens legitimos, raptum postea fecisse convincitur, ipse videlicet solus in eius quam rapuit serviturus potestate tradatur. Res tamen raptoris filii eius legitimi obtinebunt.

II. Flvs. Rcsnts. Rex [7].

Si a potestate raptoris puellam parentes eripere potuerint.

Si parentes mulierem vel puellam raptam excusserint, ipse raptor parentibus eiusdem mulieris vel puellæ in potestate tradatur, et ipsi mulieri penitus non liceat ad eumdem virum se coniungere. Quod si facere præsumpserint, ambo morti tradantur. Si certe ad episcopum vel ad altaria sancta confugerint, vita [8] concessa, omnibus modis separentur, et parentibus raptæ servituri tradantur.

III. [9] *Si consentiant raptori parentes de disponsata puella.*

Si parentes raptori consenserint, pretium filiæ suæ quod cum priore sponso definisse noscuntur, in quadruplum eidem sponso cogantur exsolvere. Idem vero raptor legibus sponso inexcusabiliter maneat abdicatus.

IV. [10] Antiqua. *Si fratres, vivo an defuncto patre, consentiant raptori sororis.*

Si, vivo patre, fratres consenserint raptori, aut in raptu sororis conscii comprobantur [11], excepta morte, damnum quod de raptoribus est constitutum, excipiant. Si vero post obitum patris fratres sororem suam raptori tradiderint, vel raptori levandam consenserint, pro eo quod eam vel vili personæ, vel contra voluntatem suam nuptui tradiderint, cuius etiam honorem debuerant exaltare, medietatem facultatis suæ amittant, ipsi nihilominus sorori suæ tradendam, et insuper in præsentia aliorum a iudice quinquagena flagella suscipiant; ut hoc alii commoniti terrore formident. Adiutores vero raptoris, qui cum ipso fuerint, disciplinam legis accipiant, sicut est in lege alia constitutum. Raptor autem inexcusabiliter superiori lege, et in rebus et in status sui dignitate damnetur.

V. Antiqua. *Si quicumque rapiat alienam sponsam.*

Si quicumque alienam sponsam rapuerit, de facultatibus raptoris ipsius medietatem puellæ, aliam vero medietatem sponso iubemus addici. Quod si minimam aut nullam habeat facultatem, his quos supra memoravimus, cum omnibus quæ habuerit, tradatur ad integrum, ita ut, venundato raptore de eius pretio æquales habeant portiones. Ipse autem raptor, si peractum scelus est, puniatur.

VI. Antiqua. *Si quispiam de raptoribus [12] occidatur.*

Si quis de raptoribus [13] fuerit occisus [14], pro homicidio non teneatur, quod [15] pro defendenda castitate commissum est.

[1] *Tolet.-goth. Emilian. et Legion.* et si obtinuerit eam uxorem habere posse
[2] *Tolet.-goth. Emilian. Legion. et Card.* donare voluerint
[3] *Legion. et Lind.* aut. *quemadmodum in lege statuitur.*
[4] *Tolet.-goth. et Emilian. auctoris nomine, et inscriptione vacant. Card.* Antiqua noviter emendata.
[5] *Legion.* a raptore
[6] *Legion.* contigerit
[7] *Card.* Fls. Rcs. *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem prætermittit.*
[8] *Emilian.* et illis a Rege fuerit vita concessa
[9] *Legion. et Card.* Antiqua.
[10] *Legion.* Fls. Cindasvindus Rex.
[11] *Legion.* probantur
[12] *Card.* de raptoribus aut adulteris
[13] *Card.* aut adulteris
[14] *Legion.* occisus, mors eius pro homicidio. *Lind.* occisus, ille qui percussit ad homicidium non teneatur
[15] *Legion.* quia

Digitized by Google

VII. Flvs. Cntsnts. Rex.
Antiqua.

Infra quod tempus liceat accusare raptorem, et si parentibus vel puellæ cum raptore de nuptiarum definitione conveniat.

Raptorem virginis vel viduæ infra XXX. annos omnino liceat accusare. Quod si cum puellæ parentibus, sive cum eadem puella vel vidua de nuptiis fortasse convenerit, inter se agendi licentia negari non poterit. Transactis autem XXX. annis, omnis accusatio sopita manebit.

VIII. Fls. Rcsts. Rex [1].

Si servi mulierem ingenuam rapuerint.

Æquitatis opportunitas exigit legem ponere sequuturis, unde dubitationis occasio inter præsentes occurrit. Si servi igitur, sciente domino vel iubente, raptum [2] facere præsumpserint, ad omnem legalem [3] satisfactionem servorum dominus iudicis instantia compellendus est. Quod si extra voluntatem domini servi talia perpetraverint, iudicis iidem sententia comprehensi, ac decalvationis fœditate mulctati, trecentenis insuper singuli flagellorum ictibus verberentur. Ille tamen servus, qui idem se ingenuæ mulieri per rapinam copulari quæsivit, pœnali sententiæ subiacebit.

IX. Flvs. Cntsnts. Rex [4].

Si servus mulierem libertati traditam rapuerit.

Si servus libertam rapuisse detegitur, quoniam iam non unius conditionis esse noscuntur, ideo si idoneus est servus, qui talia fecisse [5] detegitur, et idoneam libertam rapuisse invenitur, si voluerit [6] dominus eius C. solidos pro eo componat. Si certe [7] noluerit, eumdem servum tradere non desistat, ita ut ipsi mulieri ultra non liceat eumdem raptorem sibi in coniugio copulari [8]. Quod si ad eius aliquando coniugium venerit, et filii exinde fuerint procreati, dominus ille, cuius servus rapti crimen admiserat, et servum et agnationem sibi vindicet serviturum. Sin autem rusticus, aut vilissimus servus esse noscitur, et similem libertam rapuisse cognoscitur; quantum ipsum servum valere constiterit, tantum pretium dominus servi prædictæ mulieri persolvere procurabit [9]: ipse vero servus centenis flagellorum ictibus verberetur, et turpiter decalvatus, et in potestate domini sui erit perpetim permansurus.

X. Flavius Cintasvintus Rex [10].

Si servus ancillam alterius rapuerit.

Si servus ancillam iuris alieni rapuerit, ducentorum flagellorum verberibus cæsus ac decalvatus, ab ancilla etiam, si dominus ancillæ voluerit, absque dubio separetur.

XI. *De sollicitatoribus filiarum, et uxorum alienarum, vel etiam viduarum, ac de his qui puellam aut viduam ingenuam, absque regio iussu, violenter dare marito præsumpserint.*

Omne quod honestatem vitæ commaculat, legalis necesse est ut censura coerceat. Ideirco sollicitatores adulterii uxorum, vel filiarum alienarum, atque viduarum, sive sponsarum, si per ingenuum vel ingenuam, seu per servum aut ancillam, atque etiam libertum aut libertam, mox manifestis indiciis talium scelerum mandatum deferentes patuerint, cum his etiam, a quibus misi fuerint [11], iudicis instantia comprehensi, in eius potestate tradantur, cuius uxorem, vel filiam, aut sponsam sollicitasse reperiuntur: ut illi quoque de eis quod voluerit sit iudicandi libertas, quem vel coniugalis ordo, vel parentalis propinquitas huius ultorem criminis legaliter esse demonstrat. Illi quoque, qui puellam ingenuam vel viduam, absque regia iussione, marito violenter præsumpserint tradere, quinque libras auri ei, cui vim fecerint, cogantur exsolvere, et huiusmodi coniugium, si mulier dissentire probatur, irritum nihilominus habeatur.

XII. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [12].

De ingenuis atque servis quos in raptu [13] interesse constiterit.

Qui in raptu [14] interfuisse dinoscitur, si liber est, sex auri uncias reddat, et L. ictus flagellorum publice extensus accipiat. Nam si servus fuerit, et sine domini voluntate hoc fecerit, centum publice flagella suscipiat. Quod si servus in raptu [15] interfuerit cum domini voluntate, dominus ita pro eo componat, sicut et ingenuis est constitutum.

IV. TITULUS DE ADULTERIIS.

I. *Si, connivente, aut non connivente uxore, cum alio viro adulterium fiat.*
II. *Si puella vel mulier disponsata adulterasse reperiatur.*
III. *De adulterio uxoris.*
IV. *Si adulter cum adultera occidatur.*
V. *Si pater vel propinqui in domo adulteram occiderint filiam.*
VI. *Quod servi præventos adulteros occidere non iubentur.*
VII. *Si puella, vel vidua ad domum alterius pro adulterio venerit, eamque vir ipse coniugem habere velit.*
VIII. *Si mulier ingenua sponte adulterio cuicumque se misceat ad viro.*
IX. *Si mulier ingenua marito alterius sese adulterii iungat stupro.*
X. *Pro adulterio torquendos servos et ancillas in capite dominorum.*
XI. *Si pro celando adulterii scelere mancipium libertati tradatur.*
XII. *De adulterorum coniugum rebus.*
XIII. *De personis quibus adulterium accusare conceditur, et qualiter perquiri aut convinci iubetur.*
XIV. *Si ingenuus sive servus virginem aut viduam ingenuam violenter polluisse adulterio detegitur* [16].
XV. *Si ingenuus, sive servus, nesciente domino, alienam consentientem adulterasse convincitur ancillam.*

[1] *Tolet.-goth.* Flvs. Cnds. Rex. *Legion. addit:* Antiqua.
[2] *Emilian.* raptum virginum
[3] *Legion.* legis
[4] *Legion.* Antiqua.
[5] *Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et Lind.* commisisse
[6] *Emilian.* si voluerit pro servo compositionem dominus dare, aut C. solidos mulieri componat, aut si noluerit, eumdem servum pœnæ supplicio tradere non desistat, ita &c.
[7] *Legion.* Si autem
[8] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* copulare.
[9] *Legion.* procuret
[10] *Legion. adauget:* Antiqua.
[11] *Card.* fuerint, aut si minime missi extiterunt, iudicis instantia &c.
[12] *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Card.* Fls. Chds. *Legion.* Fls. Cinds. R. Antiqua.
[13] *Card.* in raptu vel adulterio
[14] *Card.* in raptu vel adulterio
[15] *Card.* in raptu vel adulterio
[16] *Legion. et Lind.* detegatur.

Digitized by Google

XVI. *De adulterio ancillæ, si cum adultero violenter id fecisse probetur.*
XVII. *De meretricibus ingenuis, vel ancillis, aut si earum scelus iudices perquirere, vel corrigere noluerint.*
XVIII. *De immunditia Sacerdotum et Ministrorum.*

I. Antiqua. *Si, connivente, aut non connivente uxore, cum alio viro adulterium fiat.*

Si quis uxori alienæ adulterium intulerit violenter, si ipse adulter filios habens legitimos talia perpetraverit, ipse solus absque rebus addicatur marito mulieris. Si autem filios legitimos non habuerit, quibus facultas sua deberi legitime possit, cum omnibus rebus suis in potestate mariti mulieris deveniat, ut in eius potestate vindicta consistat. Quod si mulieris fuerit fortasse consensus, marito similis sit potestas de his faciendi quod ei placet.

II. [1] Antiqua. *Si puella* [2] *vel mulier disponsata adulterasse reperiatur.*

Si inter sponsum et sponsæ parentes, aut cum ipsa forsitan muliere, quæ in suo consistit arbitrio, dato pretio, et sicut consuetudo est, ante testes facto placito de futuro coniugio, aut cum parentibus [3] eius, quibus lex potestatem tribuit, facta fuerit definitio, et postea puella vel mulier adulterium commisisse detegitur, aut fortasse alteri viro se dispondisse, vel in coniugio sociasse probatur, una cum adultero, sive iniusto marito, vel sponso inlicito, quem sibi contra priorem definitionem sociare præsumpsit, in potestate prioris tradantur sponsi cum rebus suis omnibus servituri; si tamen filios de priori coniugio adulter ille vel transgressor, seu mulier ipsa non habuerit. Quod si filios legitimos habere probantur, tunc omnes res ad eosdem filios pertinebunt. Ipsi tamen, id est, tam mulier ipsa scelerata, quam etiam vir ille, qui eam adulterasse, aut disponsase, vel in coniugio sibi sociasse dinoscitur, in potestate illius, cui primum prædicta mulier pactita [4] fuerat, servituri tradantur [5].

III. Antiqua. [6] *De adulterio uxoris.*

Si cuiuslibet uxor adulterium fecerit, et deprehensa non fuerit, ante iudicem competentibus signis vel indiciis maritus accuset. Et si mulieris adulterium manifeste patuerit, adulter et adultera secundum superioris legis ordinem ipsi tradantur, ut quod de eis facere voluerit, in eius proprio consistat arbitrio.

IV. Antiqua. *Si adulter cum adultera occidatur.*

Si adulterum cum [7] adultera maritus vel sponsus occiderit, pro homicidio non teneatur.

V. Flvs. Rcsts. Rex [8].

Si pater vel propinqui in domo adulteram occiderint filiam.

Si filiam in adulterio pater in domo sua occiderit, nullam pœnam aut calumniam incurrat. Si certe eam reservare [9] voluerit, faciendi de ipsa et de adultero quod voluerit habeat potestatem. Similiter et fratres, sive patrui post obitum patris faciendi habeant potestatem.

VI. Antiqua. *Quod servi præventos adulteros occidere non iubentur.*

Sicut parentibus in domo repertos adulteros necare conceditur, ita præventos a servis perimi non iubetur. Sed quam eos servi repererint, sub honesta custodia teneant, donec aut domino domus, aut iudici præsentandos exhibeant, et detectos certis indiciis legalis pœna percellat.

VII. Antiqua. *Si puella vel vidua ad domum alterius pro adulterio venerit, eamque vir ipse coniugem habere velit.*

Si puella ingenua seu vidua ad domum alienam adulterii perpetratione [10] convenerit, et ipsam ille uxorem habere voluerit, et parentes, ut se habeant, adquiescant; ille pretium det parentibus quantum parentes puellæ velint, vel quantum ei cum ipsa muliere convenire potuerit. Mulier [11] vero de parentum rebus nullam inter fratres suos, nisi parentes voluerint, habeat portionem.

VIII. Antiqua. *Si mulier ingenua sponte adulterio cuicumque se misceat viro.*

Si ingenua mulier cuicumque viro se adulterio volens miscuisse detegitur, si eam ipse uxorem habere voluerit, habeat potestatem. Si autem noluerit, suæ imputet culpæ, quæ se adulterio volens miscuisse cognoscitur.

IX. Antiqua. *Si mulier ingenua marito alterius sese adulterii iungat stupro.*

Si qua mulier ingenua marito alicuius adulterio se sociaverit, et hoc [12] manifestis [13] indiciis convicta patuerit, addicatur uxori cuius marito se miscuit, ut in ipsius potestate vindicta consistat [14].

X. [15] Antiqua. *Pro adulterio torquendos servos et ancillas in capite dominorum.*

Pro causa adulterii etiam in domini dominæve capite, servi vel ancillæ torquendi sunt, ut veritas certius possit inveniri, et indubitanter agnosci.

XI. Antiqua. *Si pro celando adulterii scelere mancipium libertati tradatur.*

Si quis pro occultanda veritate mancipium manumittat, ne possit pro adulterii probatione torqueri, libertas data non valeat.

XII. [16] *De adulterorum coniugum rebus.*

Præteritæ quidem legis sanctione constitutum recolimus, adulteram mulierem, pariter et adulterum marito eius tradi debere. Tamen quia de rebus eorum sæpe iudices dubitare contingit, ideo specialiter decernere necessarium extitit, ut si uxoris adulterium, proponente viro,

[1] *Tolet.-goth.* Noviter emendata antiqua.
[2] *Legion.* Si puella disponsata
[3] *Legion.* aut cum parentibus eius virginis, aut cum muliere, quæ in sua manet potestate, facta fuerit definitio
[4] *Tolet.-goth. et Lind.* pacta
[5] *Lind.* tradantur: ut de his quod voluerit faciendi habeat potestatem, et pretium ad illum sponsum, qui dederat, revertatur.
[6] *Tolet.-goth.* Noviter emendata antiqua.
[7] *Vigil.* adulterum vel adulteram
[8] *Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione distituitur. Legion. et Card.* Antiqua.
[9] *Tolet.-goth. et Legion.* servare
[10] *Legion. et Lind.* adulterii causa venerit
[11] *Card. Legion. et Lind.* puella
[12] *Legion. et Lind.* et ex hoc
[13] *Legion. et Card.* manifesta probatione convincitur. *Lind.* manifestis indiciis et probatione convincitur.
[14] *Card. insuper addit :* si tamen uxor consentanea huius adulterii non adprobatur.
[15] *Emilian. Legion. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.*
[16] *Tolet.-goth.* Flavs. Cindasvindus Rex. Noviter emendata. *Legion.* Fls. Gls. Cindasvintus Rex. Antiqua noviter emendata. *Card.* Fls. Chds. Antiqua. *Lind.* Fls. Chds. Rex.

Digitized by Google

manifeste patuerit, et tam adultera, quam adulter de priori coniugio legitimos filios non habuerint, omnis eorum hæreditas marito mulieris adulteræ cum personis pariter addicatur. Certe si filios legitimos de priori coniugio adulter habuerit, ipsis eius hæreditas et omnibus pertinebit, et huius tantum persona marito adulteræ subiacebit. Uxor autem adultera, si de priori coniugio, vel [1] postremo legitimos filios habere dinoscitur, sequestrata filiis de priori coniugio portione, et in eorum potestate redacta, sic suorum filiorum, ex eadem quæ postmodum in adulterio convincitur, coniuge creatorum, maritus eius portionem obtineat [2], ut post suum obitum eisdem filiis relinquat possidendam. Ita tamen, ut postquam uxor adultera in potestatem fuerit mariti redacta, nulla sit illi ulterius, vel fornicandi cum ea, vel in coniugium illam sibi sociandi licentia. Nam si fecerit, ipse quidem nihil de rebus eius habiturus est; omnis tamen mulieris facultas, aut filiis eius legitimis, aut, si filii defuerint, hæredibus mulieris ex toto proficiat. Similis ratio et de sponsatis forma servetur.

XIII. Flavius Cintasvintus Rex [3].

De personis, quibus adulterium accusare conceditur, et qualiter perquiri aut convinci iubetur.

Si perpetratum scelus legalis censura non reprimit, sceleratorum temeritas ab adsuetis [4] vitiis nequaquam quiescit. Ideoque quia quorumdam interdum uxores viros suos abominantes, seseque adulterio polluentes, ita potionibus quibusdam vel maleficiorum factionibus eorumdem virorum mentes alienant atque præcipitant, ut nec agnitum uxoris adulterium accusare publice vel deferre [5] valeant, nec ab eiusdem adulteræ coniugis consortio vel dilectione discedant; id in causis talibus omnino servandum est, ut si eiusdem adulteræ, aut [6] decepti mariti ætate sunt legitimi filii, ipsis iuxta quod maritus [7] adulteræ requirere poterat, sit apud iudicem [8] mulieris adulterium accusandi et comprobandi licentia. Certe si aut filii desunt, aut non eiusdem ætatis vel sollertiæ sint, qui hoc legitime expedire possint, ne fortasse dum dilatio ulciscendi adulterii intercedit, aut deceptum maritum fraudulenter adultera perimat, aut facultas eius filiis suis, vel propinquis ex hac occasione depereat, propinquos mariti [9] adulteræ sub hac districtione [10] accusandi adulteram lex ista constituit [11]. Ut si [12] accusationis huius fiduciam adsumentes, adulterium mulieris eorum inquisitione coram iudice manifeste patuerit, tunc [13] adulter, sive etiam adultera, qui hoc scelus convicti fuerint commisisse, cum omnibus rebus [14] illis incunctanter tradendi sunt servituri, qui hanc accusationem [15] secundum institutionem legis visi fuerint iustissime prosequi, salva [16] tamen anima, quam ad lamenta pœnitentiæ, pietatis indulgentia, reservamus, et [17] tamen quæ in detruncatione flagello [18] corporis in eis impertire voluerint, licentiam per huius legis sanctionem decernimus. Verumtamen eiusdem [19] adulteræ filii ex ipso [20] viro iam tempore quo convicta fuerit tale facinus perpetrasse, quam etiam propinqui sui post eius [21] obitum, si filii defuerint, adulteræ mulieris obtineant facultatem. Sin autem filii supprestes [22] existunt, et tamen aut non eiusdem ætatis, aut [23] talis experientiæ, qui mulieris adulterium accusare vel vincere [24] competenter intendant, tunc ille propinquus mariti, qui manifestum [25] mulieris adulterium ultus fuerit, quintam partem facultatis adulteræ pro labore suo percipiat: quatuor partes autem ad integrum prædictorum filii sibi vindicent ac defendant. Nam si aut propinquorum in hac parte tepiditas, aut filiorum negligentia, vel fortasse muneris acceptio, utrosque corrumpens, minime fuerit eadem actio a talibus personis quæsita, dum ad regiam cognitionem eadem causa pervenerit, ipse proculdubio pro mercede sua constituturus [26] est, vel a quo debeat tale negotium prosequi, vel quantum prosequutor de rebus sceleratæ mulieris pro commodo sui laboris incunctanter consequi possit. Verum quia difficile fieri potest, ut per liberas personas mulieris adulterium indagetur, dum frequenter hoc vitium occulte perpetrari sit solitum, proinde quando ad convincendum adulterium accusatæ mulieris ingenuitas omnino defuerit, prædictis personis, quibus eius adulterium accusare præsenti lege permissum est, hoc etiam aperte licitum erit, ut per quæstionem familiæ utriusque domini, accusatæ mulieris adulterium coram iudice iustissime requiratur.

XIV. [27] Antiqua. *Si ingenuus, sive servus virginem, aut viduam ingenuam violenter polluisse adulterio detegatur.*

Si viduam quisque, vel virginem ingenuam violenter adulterandam compresserit [28], vel stupri forsitan commixtione polluerit; si ingenuus est, centum flagellis cæsus, illi continuo, cui violentus extiterit, servituru tradatur. Servus vero comprehensus a iudice ignibus concremetur. Ingenuus tamen pro huiusmodi scelere traditus, nullo umquam tempore ad eius, quam compressit vel stupravit,

[1] *Lind.* et de postremo
[2] *Tolet.-goth.* accipiat et obtineat
[3] *Lind.* Fls. Gls. Reds. Rex. *Legion. adiicit:* Antiqua.
[4] *Legion.* adsuetis nequaquam
[5] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind.* defendere
[6] *Card.* et decepti
[7] *Card.* iuxta quod maritus adulterum requirere poterat &c.
[8] *Legion.* iudicem adulterium
[9] *Card.* mariti accusandi
[10] *Emilian. et Tolet.-goth.* discretione. *Legion.* occasione
[11] *Card.* constituit. Verum si filii huius adsumentes accusationis fiduciam, mulieris adulterium coram iudice, inquisitione illorum, manifeste patuerit, tunc adulter legitimos filios non habens, cum omnibus rebus suis, et rebus sceleratæ mulieris, illis incunctanter tradendus est servituru, qui hanc causationem visi fuerint iustissime prosequi; ita namque ut si mulier adultera filios habuerit ex priore vel ex ipso coniugio, unde illi orti sunt, qui eam accusaverunt, quot in numero fuerint, tot recipiant facultatum partes sceleratæ matris, salva tantum nefarii adulteri anima, quam pœnitentiæ ad lamenta, pietatis indulgentia, reservamus; et tamen, quæ in detruncatione flagello corporis, ordinante iudice, in eo impertire voluerint, licentiam per huius legis sanctionem decernimus. Mulier vero scelerata donetur a Principe servitura cui placuerit, aut de ea faciat quodcumque voluerit. Tamen si adulteræ eiusdem filii ex ipso viro iam tempore, quo convicta fuerit tale facinus perpetrasse, defuerint, propinqui mariti mulieris adulteræ, qui iuste visi fuerint instantia sua coram iudice prosequi mulieris adulterium, obtineant facultates sceleratorum pleniter et personas: si tamen scelerati filios legitimos non habuerint: quia nec filii poterint de parentum hæreditate fraudari, nec scelerati quiverint manere impuniti, sed erunt propinquorum mariti mulieris servitiis addicati. Si autem filii superstites existunt, et tamen non eiusdem ætatis, aut non talis experientiæ qui mulieris adulterium accusare et convincere competenter intendant, tunc ille propinquus mariti, qui manifestum mulieris adulterium ultus fuerit, quintam partem facultatum sceleratorum pro labore suo percipiat, et personas eorum proculdubio obsequiis suis addici non recuset. Quatuor autem partes facultatum prædictorum sceleratorum filii decepti mariti sibi vendicent ac defendant, si tamen filios legitimos adulter non habuerit. Nam si aut propinquorum in hac parte tepiditas, aut filiorum negligentia, vel fortasse muneris acceptio, utrosque corrumpens, minime fuerit eadem ratio, vel actio, sive acceptio a talibus personis quæsita, dum ad regiam cognitionem &c.
[12] *Tolet.-goth.* sic
[13] *Emilian. Legion. et Tolet.-goth.* tunc eiusdem adulteræ filii
[14] *Lind.* rebus suis illis
[15] *Lind.* causationem
[16] *Lind.* salvis tantum animabus, quas
[17] *Lind.* ea tamen
[18] *Lind.* vel flagello
[19] *Lind.* tam eiusdem
[20] *Emilian. Legion. et Lind.* ex ipso iam tempore
[21] *Lind.* eius viri obitum
[22] *Lind.* superstites extiterint
[23] *Emilian. Legion. Tolet.-goth. et Lind.* aut non talis experientiæ
[24] *Emilian. Legion. et Lind.* convincere
[25] *Legion.* qui mulieris adulterium
[26] *Tolet.-goth.* consecuturus. *Lind.* constitutus
[27] *In Emilian. auctor non invenitur, nec subscriptio.*
[28] *Legion.* oppresserit

Digitized by Google

pervenire coniugium permittatur. Quod si hæc ipsa mulier, quæ violentiam pertulit, postquam sibi traditum servum acceperit, qualibet occasione eum sibi in coniugium copulare præsumpserit; tunc ipsa mulier turpissimæ factionis suæ sentiens damna, cum omnibus rebus suis propriis hæredibus [1] suis servitura subiaceat.

XV. Antiqua. *Si ingenuus sive servus, nesciente domino, alienam consentientem adulterasse convincitur ancillam.*

Si extra domum domini sui se adulterio volens ancilla miscuisse convincitur [2], in ancillam tantummodo vindicandi dominus habeat potestatem. Si vero ingenuus aut servus cum ancilla ex consensu in domo domini ancillæ reperiuntur talia commisisse, ingenuus quidem pro idonea ancilla absque infamio [3] centum verbera ferat. Pro inferiori vero L. servus vero CL. flagella suscipiat.

XVI. Antiqua. *De adulterio ancillæ, si cum adultero violenter id fecisse probetur.*

Si ancillam quicumque violenter compresserit alienam, eamque adulteraverit, et vel in domo domini [4] sui fuerit comprehensus, vel in quocumque loco violentus [5] extitisse convincitur; servus quidem CC. ictus accipiat flagellorum: ingenuus vero L., et super hoc XXX. [6] solidos ancillæ domino coactus exsolvat. Dominus tamen si id servo faciendum iussisse probatur, superiori ingenuorum [7] lege, et damno et flagello subiaceat.

XVII. [8] Antiqua. [9] *De meretricibus ingenuis, vel ancillis, aut si earum scelus iudices perquirere* [10], *vel corrigere noluerint.*

Si aliqua puella ingenua, vel mulier in civitate publice fornicationem exercens, meretrix agnoscatur, et frequenter deprehensa in adulterio nullo modo erubescens iugiter multos viros per turpem suam consuetudinem adtrahere cognoscitur; huiusmodi meretrix a comite civitatis comprehensa CC. [11] flagellis publice verberetur, et discussa ante populum dimittatur, sub ea conditione, ut postmodum in turpibus vitiis nullatenus deprehendatur, nec umquam in civitatem ei veniendi aditus detur. Et si postmodum ad pristina facta rediisse cognoscitur, iteratim a comite civitatis CCC. [12] flagella suscipiat, et donetur a nobis alicui pauperi, ubi in gravi servitio permaneat, et numquam in civitate ambulare permittatur. Et si forte ita contingat, ut cum conscientia patris sui vel matris adulterium admittat, ut quasi per turpem consuetudinem et conversationem victum sibi vel parentibus suis adquirere videatur, et ex hoc pater vel mater fuerint pro hac iniqua consciencia fortasse convicti, singuli eorum centena flagella suscipiant. Si vero ancilla cuiuscumque in civitate simili conversatione habitare dinoscitur, a iudice correpta, CCC. similiter flagellis publice verberetur [13], et decalvata domino suo reformetur, sub ea conditione, ut eam longius a civitate faciat conversari, aut certe tali [14] loco transvendat, ubi penitus ad civitatem accessum non habeat. Quod si forsitan nec ad villam transmittere, nec vendere voluerit, et iterum ad civitatem reversa fuerit, huiusmodi dominus in conventu publice L. flagella suscipiat. Ipsa vero ancilla donetur alicui pauperi, cui rex vel iudex [15], aut comes eligere voluerit, ita ut postmodum ad eamdem civitatem illi veniendi aditus non præstetur. Quod si contigerit, ut cum domini voluntate adulterium admisisset, adquirens per fornicationem pecuniam domino suo, et ex hoc publice fuerit convictus, ipse dominus eumdem numerum flagellorum, qui superius de eadem continetur ancilla, suscipiat. Similiter et de ipsis præcipimus custodiri, quæ per vicos et villas in adulterii [16] consuetudine fuerint deprehensæ. Quod si iudex per negligentiam, aut forte beneficio retentus, talia vitia requirere, aut contestari, vel distringere noluerit, a comite civitatis C. flagella suscipiat, et XXX. solidos reddat ei, cui a nobis fuerit ordinatum.

XVIII. Flavius Recesvintus Rex [17].

De immunditia Sacerdotum et Ministrorum.

Quia quanto [18] magis munditiam carnis sacra auctoritas imperat, tanto hanc adpetere ipsius ministros eius clamor informat: adeo [19] et nos ponere finem inlicitis ausibus rite compellimur; quoniam et ipsi divinis nutibus devotissime placere conamur. Igitur quemcumque presbyterum, diaconum atque etiam subdiaconum, devotæ [20] viduæ pœnitenti, seu cuicumque virgini, vel mulierculæ sæculari, aut coniugio, aut adulterio commixtum esse evidentissime patuerit; mox Episcopus sive iudex ut repererint, talem commixtionem disrumpere non retardent. Redacto autem illo in sui Pontificis potestate, sub pœnitentiæ lamenta iuxta sacros canones deputetur; quam districtionis eius severitatem, si Pontificum torpor implere neglexerit, idem Pontifex duas libras auri fisco persolvat, et commissum malum vindicare non differat. Quod si corrigere hoc nequiverit, aut concilium appellet, aut Regis hoc auditibus nuntiet. Mulieres vero, quæ illis fuerint prædictis immunditiis implicatæ, centenis flagellis a iudicibus verberentur, et commiscendi se illis aditus omnino negetur, servata ab Episcopis etiam super hoc scelere in utroque sexu patrum sententia, quæ canonum decretis agnoscitur ordinata. In ulciscendis autem talibus sceleribus non passim damus accusandi vel puniendi licentiam, nisi aut manifestis indiciis patuerit scelus, aut legitime fuerit id ipsum malum adcusatum, atque convictum, quatenus nulla videamur intentione vel ordine patrum transgredi præcepta sanctorum, aut obviare sacris regulis antiquorum.

V. TITULUS DE INCESTIS, ET APOSTATIS, ATQUE MASCULORUM CONCUBITORIBUS.

I. *De coniugiis et adulteriis incestivis.*
II. *Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis et pœnitentibus laicali veste, vel coitu sorditatis.*
III. *De viris et mulieribus tonsuram et vestem* [21] *prævaricantibus.*

[1] *Tolet.-goth.* hæredibus servitura
[2] *Lind.* convincitur: ancillam tantummodo iudicandi
[3] *Legion. et Lind.* infamia
[4] *Tolet.-goth.* domini fuerit
[5] *Legion.* violenter
[6] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind.* viginti solida
[7] *Tolet.-goth. et Lind.* ingenuorum et damno
[8] *Legion.* Fls. Egica Rex. *Card.* Rcds. *Lind.* Fls. Gls. Rcds. Rex.
[9] *In Tolet.-goth. hæc XVII. lex non invenitur.*
[10] *Card.* requirere
[11] *Emilian. Legion. Card. et Lind.* CCC
[12] *Legion.* CC
[13] *Legion.* verberetur, sub ea conditione
[14] *Legion.* alio loco
[15] *Legion.* dux
[16] *Legion.* in fornicandi consuetudine
[17] *Legion. addit:* Antiqua.
[18] *Vigil. Legion. et Tolet.-goth.* quanto munditiam
[19] *Lind.* ideo
[20] *Lind.* Deo votæ
[21] *Legion. Tolet.-goth. et Lind.* vestem religionis

Digitized by Google

IV. *De speciali viduarum fraudulentia compescenda.*
V. *De masculorum stupris* [1].
VI. *De sodomitis, qua debeant ultionis sententia percuti.*
VII. *De violantibus paternum atque fraternum thorum.*

I. Flavius Cintasvintus Rex [2].

De coniugiis et adulteriis incestivis.

Nullus præsumat de genere patris vel matris, avi quoque, vel aviæ, seu parentum uxoris [3] fratris etiam disponsatam, aut viduam, vel propinquorum suorum relictam sibi in matrimonio copulare, vel adulterio polluere. Ita ut usque ad sextum generis gradum nulli liceat sanguinis propinquitatem libidinose fœdare, vel coniugio adpetere, exceptis illis personis, quas per ordinationem [4] atque consensum Principum ante hanc legem constitit [5] adeptas fuisse coniugium, quæ nequaquam per legis huius edictum teneri poterunt [6] ad reatum. Similiter [7] et de mulieribus ordo servandus est. Qui vero contra hanc constitutionem præsumpserint facere, iudex eos non differat separare, ut a tam nefanda pollutione divisi iuxta qualitatem sexus in monasteriis deligentur, illic iugiter permansuri. Quid vero de eorum facultatibus observari conveniat, subterius correcte legis sententia manifestat.

II. Flavius Recesvintus Rex [8].

Item de coniugiis et adulteriis incestivis, seu virginibus sacris, ac viduis, et pœnitentibus laicali veste, vel coitu sordidatis.

Universis provinciis [9], domino ordinante, ad regni nostri ditionem pertinentibus, noxia præteritorum operum pravitas fecit futuris temporibus legem ponere, et vitiosis facinoribus licentius inolitis [10] terminum iustitiæ obviare. Audetur denique a multis contra divinæ legis monita vel contra honestos vitæ communis mores, devotas Deo virgines, et continentiam viduitatis cum benedictione sacerdotis iuxta morem canonum profitentes, seu adfinitatis consanguinitate [11] coniunctas feminas, aut violenter, aut per consensum sibi coniuges sumere, et Deo dicatam castitatem, vel reverendam generis copulationem inconcessæ libidinis immunditia sordidare. Quæ temeritas, dum vel a viris, vel feminis eiusdem professionis admittitur, et castis abhorret moribus, et fidem veram impugnat. Zelamus enim pro veritate zelo Dei, atque Ecclesiam sanctam catholicam his fidei nostræ communemus decretis, ut deinceps sicut et canones ecclesiastici prohibent, nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consistentem, sive viduitatis continentiam profitentem, seu agentem pœnitentiam, vel sui proximam generis, aut eam de cuius admixtione incestivæ notam possit subire infamiæ, non licito connubio aut vi, aut consensu accipiat coniugem: quia nec verum poterit esse coniugium, quod a meliori proposito deducitur ad deterius, et sub falsi nominis copula, incestiva pollutio et fornicationis immunditia perpetratur. Hoc vero nefas si agere amodo provinciarum nostrarum cuiuslibet gentis homines sexus utriusque tentaverint, insistentes [12] a sacerdote vel iudice, etiam si nullus accuset, omnimodis separati exsilio perpetuo religentur. Nec aliqua in defensionem sui [13] longitudine temporis excusentur: eorum vero bona, qui hæc talia gesserint, et pro talibus culpis damna legis huius exceperint, si eis de priori coniugio filii defuerint, ipsorum filiis absque infamiæ nota omnino proficiant. Quia licet sint scelerate concepti, sunt tamen unda sacri baptismatis expiati. Quod si filii forte defuerint, illi ad capiendam hæreditatem succedant, quibus priscarum legum sanctio legitimam successionem indulget. Similis quoque de religiosis forma servabitur [14], quibus nubere canonum sententia prohibetur. Illis tantum feminis ab hac sententia segregatis, quæ violentiam coniunctionis indebitæ sine præcedenti, vel sequenti [15] consensione pertulerint. Sacerdotes vero vel iudices, si talia cognoscentes ulcisci fortasse distulerint, quinas auri libras fisco cogantur exsolvere. Quod si forte id redarguere voluerint, nec potuerint, Regis hoc auditibus insinuare procurent: ut quod eorum non potuit vindicare sententia, principalis damnet omnino censura.

III. Flavius Cintasvintus Rex [16].

De viris, et mulieribus tonsuram, et vestem religionis prævaricantibus.

Apostaticæ calamitatis opprobrium ex hoc merito funditus stirpari compellimur, ex quo Deum nobis propitium [17] fore confidimus. Si [18] enim cum minima peccata corrigimus, pietatem eius fautricem nobis efficimus, quanto magis si scelus in divinitatem commissum severissima censuræ falce recidimus? Ideoque hac in perpetuum valitura [19] lege sancimus, ut quicumque religionis habitum per honorabile tonsuræ signaculum [20], aut tempore pœnitentiæ petendo susceperint, aut non fraudulenta, sed pia parentum oblatione meruerint, aut propriæ voluntatis devotione tenuerint, et ad laicalem conversationem postmodum apostatizando redierint; iuxta sententiam canonum ad eumdem religionis ordinem, quolibet prosequente, reducantur inviti, atque infamiæ nota respersi, et in monasteriis perenniter religati [21], districtiori macerentur pœnitentia corrigendi. Illis tantum supplicio severitatis huius indulto, quos aut alienæ fraudis coegit impulsio, aut ad ordinis omissi regressum voluntatis propriæ reduxerit votum: si tamen nec vir secundam [22] uxorem, nec mulier maritum alterum habuisse [23] detegitur [24]. Illos etiam ab hac sententia immunes efficimus, qui sic invalescente langore, ad pœnitentiæ vel tonsuræ pervenerint ordinem, ut id se nec accepisse tunc noverint, nec petisse meminerint. Prævaricantium vero bona eorum filiis, aut propinquis hac discretione pertineant, ut vir habens uxorem, si filios etiam ex eadem habuerit, et donatum aliquid ab ipsa perceperit, si supprestis est uxor, ita possideat ut post suum obitum communibus filiis possidendum relinquat. Certe si aut ipsa discesserit, aut communes filii desunt, proprietatem prævaricatoris viri propinqui eius hæredes incunctanter obtineant. Nam quod ab uxore quolibet tempore donatum fortasse perceperat [25], propinquis uxoris hæredibus absque dubitatione proficiat. Hæc etiam de feminis omnino servabitur forma, ut pœnitens virgo vel vidua, si veste laicali [26] deposita, sæcularia denuo sumpserint indumenta, aut inierint fortasse coniugia; similis eas

[1] *Legion.* concubitoribus
[2] *Card. et Lind.* Reds. R.
[3] *Card. et Legion.* uxorem
[4] *Emilian.* per inordinationem
[5] *Card. Legion. et Lind.* constat
[6] *Tolet.-goth.* potuerunt
[7] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* Similis
[8] *Emilian.* Flavius Recaredus Rex. *Legion.* Fls. Recesvindus Rex. Antiqua. *Lind.* Rchds.
[9] *Card.* provinciis nostris
[10] *Card.* inlicitis
[11] *Lind.* affinitate consanguinitatis
[12] *Lind.* insistente sacerdote
[13] *Emilian. Tolet.-goth. Lind. adiiciunt:* quousque vixerint
[14] *Legion.* servetur
[15] *Tolet.-goth.* vel subsequente
[16] *Legion.* Antiqua.
[17] *Tolet.-goth.* propitium confidimus
[18] *Tolet.-goth.* Si enim dum hominum peccata
[19] *Emilian. Legion. Tolet.-goth. et Card.* mansura
[20] *Card. et Lind.* signum
[21] *Legion.* religatione districti
[22] *Card. et Tolet.-goth.* si tamen nec vir post hoc uxorem duxerit, nec mulier maritum acceperit
[23] *Legion.* accepisse detegatur
[24] *Tolet.-goth.* detegitur. Prævaricantium vero bona
[25] *Legion.* receperit
[26] *Emilian.* veste religionis. *Card.* veste sanctimoniali. *Lind.* veste religiosa

Digitized by Google

et in amissione rerum, iuxta superiorem de viris taxatum ordinem, censura redarguat, et districtionis pœna percellat: ita videlicet ut proprietatem feminæ eius filii, aut hæredes habeant. Donationem autem a viro perceptam propinqui mariti, a quo conscripta donatio cognoscitur [1], deberi sibi cognoscant. Et quoniam apostatizandi præcipitatio fraude potius mulierum sæpissime perpetratur, id etiam oportuit præsenti lege censendum, ut quidquid a viro seu ante nuptias, sive post nuptias in nomine sponsæ vel uxoris titulo fuerit dotali conscriptum, non mulieris hæredes, sed hæredes eius, qui dotem conscripsit, sibimet per omnia noverint vindicandum. Personis vero talibus accusandi, vel testificandi, atque aliena negotia prosequendi licentiam penitus abnegamus; quia non poterunt in negotiis sæcularibus fideles existere, qui devotionem sanctam ausu comprobantur sacrilego temerasse.

IV. Flavius Egica Rex [2].

De speciali viduarum fraudulentia compescenda.

Solet quarumdam infelicium viduarum astutia fraudem devotioni admiscere, et permixta vestium simultate [3] transgressionis sibi quum voluerint aditum reservare [4]. Agunt enim tempore luctus sui, ut religiosa [5] veste forte se induant, et postea transgressionis meditantes insaniam, replicatos [6] abintus clavos suis tunicis induant, quos induisse subtili [7] fraudum argumentatione contendant. Sicque per hoc visum intuentium fallunt [8], quia aliud in eis publice videre non possunt, quam quod foris patula omnibus cognitione monstratur. Quapropter ut omnis de cætero simultatis [9] amputetur occasio, id tenendum præsentis legis sanctione decernimus, ut abinceps quæcumque vidua isto se fraudum argumento voluerit, ut abintus aliud replicet, aliudque ostendat in superficie tunicæ, hoc illi religionis deputetur in signo [10], quo [11] ex transgressionis delictis admissa vel adnisa est argumento. Quia non quod illa ad transgressionem sibi usurpat, sed quod intuentium fides clamat, hæc certa, hæc vera religionis [12] adprobanda sunt signa. Iam vero vidua, quæ deinceps tali se voluerit obiectione defendere, vel excusatione celare, non solum quia [13] precisse vocis [14] damna huius sustinebit iacturam, sed et transgressionis omnimode in [15] se nexibus ligata [16], constituta canonum, et regum non effugiet damna.

V. Flavius Cintasvintus Rex [17].

De masculorum stupris [18].

Non relinquendum est scelus inultum, quod detestatum [19] semper, et execrabile morum probitate [20] censetur. Masculorum ergo concubitores, vel qui talia consentientes pertulerint, ista sunt legis huius sententia feriendi: ut ubi [21] scilicet mox tale nefas admissum iudex evidenter investigaverit, utrosque continuo castrare procuret, et tradens eos Pontifici territorii huius, ubi id perpetrari contigerit, sequestratim ardue mancipentur detrusioni, vel inviti saltim luituri commissa, qui voluntarie perpetrasse noscuntur inlicita. Hoc interim horrendum dedecus si inferiens quisque vel patiens non voluntarius, sed invitus explesse [22] dinoscitur, tunc a reatu poterit immunis haberi, si nefandi huius sceleris ipse detector extiterit; ille proculdubio tenendus ad pœnam, quem in hanc sponte devolutum constat insaniam. Habentes autem uxores, qui de consensu talia gesserint [23], facultatem eorum filii, aut hæredes legitimi poterint [24] obtinere. Nam coniugi, sua tantum dote percepta, suarumque rerum integritate retenta, nubendi cui voluerit, indubitata manebit et absoluta licentia.

VI. [25] Fls. Egiga Rex [26].

De sodomitis, qua debeant ultionis sententia percuti.

Ortodoxæ fidei ratione compellimur [27] regalem [28] censuram inhonestis exhibere moribus, et continentiæ fræno restringere carnis lapsu [29] implicatos. Nam tunc potius genti ac patriæ nostræ clementi pietate consulimus, cum et pravorum funditus scelera extirpare curamus, et in malefactis vitiorum terminum ponimus. Illud sane facinus detestandæ libidinis abrogare contendimus, qua masculi masculos inlicita stupri actione, et immundis sordibus maculare non metuunt; tantique se flagitii coinquinationibus polluunt, quanto ea, et divinis adversa cultibus, et contraria castitati conspicimus [30]. At vero licet huiusmodi lapsus et sacræ scripturæ auctoritas, et mundanæ sanctionis prohibeat omnino censura, novellæ tamen legis necesse est abrogari sententia; ne dum emendatio opportuna differtur, peioribus crescere vitiis dinoscatur. Et ideo [31] huius legis edicto decernimus, ut quicumque amodo vel deinceps, seu de religiosis, sive ex laicis cuiuslibet ætatis aut generis homo præscripto fuerit scelere quibuscumque indiciis manifeste detectus, mox iubente principe, vel quolibet iudice insistente, non solum castrationem virilium perferat, sed insuper illam in se iacturam excipiat ultionis, quam pro his causis nuper, in anno videlicet tertio regni nostri, sacerdotalis decreti promulgata sententia evidenti perscriptione [32] depromit.

VII. Flavius Cintasvintus Rex [33].

De violantibus paternum atque fraternum thorum.

Superiori quidem lege de propinquorum incestu quid debeat observari, decretum est. Tamen quia non minoris constat [34] sceleris paternum thorum, sive fraternum commaculari, constituentes adiicimus, ut concubinam patris sui, vel fratris, aut etiam quam scierit patrem suum, aut fratrem vel semel adulterasse, seu sit libera sive ancilla, nullus umquam propinquorum adulterare præsumat: neque pater adulteratam a filio stupri fœditate aliquatenus polluat. Quod si talia quisque sciens facere fortasse præ-

[1] *Tolet.-goth. et Legion.* noscitur. *Card.* dinoscitur defendere, vel deberi sibi cognoscant
[2] *Legion.* Antiqua. *Card.* Fls. Egiga. Antiqua. *In Emilian. vero hæc non apparet lex.*
[3] *Card. et Tolet.-goth.* simulatæ
[4] *Lind.* reserare
[5] *Tolet.-goth.* religiosam vestem fortasse induant
[6] *Legion. et Lind.* replicatos abintus clavos suis tunicis insuant. *Card.* . . . . . clavos suis tunicis insinuant. *Tolet.-goth.* replicantes abintus clavos suis tunicis insuant
[7] *Card. et Tolet.-goth.* sub tali . . . . contemnant
[8] *Card. et Lind.* fallunt oculos
[9] *Card.* simulationis. *Tolet.-goth.* simulatis
[10] *Legion.* insignio
[11] *Lind.* quod
[12] *Legion.* religionis tunicæ
[13] *Lind.* quasi præcisæ vocis huius sustinebit
[14] *Tolet.-goth.* vocis huius
[15] *Card. Tolet.-goth. et Lind.* omnimodæ nexibus inligata
[16] *Legion.* implicata
[17] *Legion. addit:* Antiqua. *Emilian. hanc legem dinumerat IV.*
[18] *Legion* De masculorum concubitoribus
[19] *Legion. et Lind.* detestandum
[20] *Lind.* pravitate
[21] *Tolet.-goth. et Legion.* ut scilicet
[22] *Lind.* explere
[23] *Tolet.-goth.* gesserunt
[24] *Legion. et Lind.* poterunt
[25] *Vigilan. codici hæc deest lex. In Tolet.-goth., unde transcripta fuit, et in Legion. numero VI. designatur.*
[26] *Legion.* Fls. Redus. Rex. Antiqua.
[27] *Tolet.-goth. et Legion.* compellitur regalis censura honestis exhiberi moribus
[28] *Lind.* legalem
[29] *Legion. et Lind.* lapsibus
[30] *Tolet.-goth.* conspiciunt.
[31] *Tolet.-goth.* et
[32] *Tolet.-goth.* præscriptione. *Legion.* descriptione permisit. *Lind.* descriptione deprompsit.
[33] *Legion.* Fls. Redus. R.
[34] *Lind.* esse constat

Digitized by Google

sumpserit, facultatem eius, si filios legitimos non habuerit, hæredes quos successio expectat, obtineant. Ipse vero sub pœnitentia religatus, perennis exsilii damnationem excipiat.

VI. TITULUS DE DIVORTIIS NUPTIARUM, ET DISCIDIO SPONSORUM.

I. *Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiatur.*
II. *Ne inter coniuges divortium fiat.*
III. *Ne inter sponsos discidium fiat.*

I. [1] *Si mulier viri sui iuste, vel iniuste divortium patiatur.*

Mulierem ingenuam a viro suo repudiatam nullus sibi [2] in coniugium adsociare præsumat [3], nisi aut scripturis [4], aut coram testibus divortium inter eos factum fuisse evidenter agnoscat. Quod si aliter facere quisque præsumpserit, mox ut comes civitatis, vel vicarius, aut territorii iudex tale nefas commissum agnoverit, si nobiles fuerint fortasse personæ, quos iudex distringere aut separare non possit, nostris id auditibus confestim publicare non differat, ut severitatem legis, quam merentur, excipiant. Nam si minoris loci personæ sunt, iudex eos continuo separare nequaquam moretur. Ita ut tam mulier, quæ [5] se alteri extra [6] voluntatem mariti prioris in coniugium copulavit, quam etiam ille qui eam sibi adsumere uxorem præsumpsit, in potestate tradantur anterioris mariti, ut quod de his facere voluerit, sui sit incunctanter arbitrii. Si tamen causa inter priorem maritum et uxorem adhuc inaudita manere constiterit, aut si idem maritus alteri se mulieri [7] in matrimonium coniunxerit; certe si maritus uxorem iniuste reliquerit, et donationem dotis amittat, quam ei contulerat, eidem mulieri proculdubio profuturam, et de rebus eiusdem mulieris nihil se habiturum esse cognoscat. Sed quidquid etiam de facultate mulieris, vel alienasse vel fraudasse dinoscitur, ad integrum, distringente iudice, mulieri restituat. Quod si mulier sub metu viri consistens, quocumque argumento persuasa vel decepta, aliquam de suis rebus nomine illius viri, qui eam relinquit, scripturam conscripserit, huiusmodi scriptura nullam omnimodo firmitatem habebit, sed universa, quæ per eandem scripturam mulier dederat, iuri suo perenniter vindicabit.

II. Flavius Cintasvintus Rex [8].

Ne inter coniuges divortium fiat.

Si alienam coniugem violare, res sine crimine non est, quanto magis illam contemnere, quam sponte sua unusquisque possidendam sortitus est? Quia ergo plerosque tam præcipites habet, vel rerum ambitio, vel effrenata libido, ut quadam [9] fraude, coniugibus suis spretis, alias videantur uxores adpetere, constitutionis huius est perenniter forma servanda, ut nullus virorum, excepta manifesta [10] fornicationis causa, uxorem suam aliquando relinquat, et neque per testem, neque per scripturam, seu sub quocumque argumento facere divortium inter se et suam coniugem audeat. Sed si adulteram maritus dixerit fortasse redarguendam, iuxta legem aliam, eius publice scelere comprobato, a iudice sibi traditam, faciendi de ea quod voluerit, sit illi potestas [11]. Certe si conversionis ad Deum [12] voluntas extiterit, communem [13] consensum viri scilicet et mulieris sacerdos evidenter agnoscat, ut nulla postmodum cuilibet eorum ad coniugalem aliam copulam revertendi excusatio intercedat. Quod si aliter quisque uxorem suam spernens, quacumque calliditate scripturam ab ea sibi, suisque voluntatibus profuturam exegerit, non solum tale vinculum, quandoque repertum, nihil omnino firmitatis habebit; sed eadem mulier tam facultatem suam, quam dotem [14] etiam, quam prædictum est ab ipso viro acceptam, sibi in omnibus vindicabit. Et si quid aliud facultatis eiusdem pessimi viri fuerit, cunctis eorum filiis ad integrum pertinebit. Quod si aut communes filii, aut eiusdem viri ex præcedenti coniugio non fuerint, universam viri facultatem mulier, quæ per nequitiam illius a coniugio resoluta est, incunctanter poterit obtinere, et hanc [15] causationem, si mulierem constiterit fortasse defunctam, eius filii in cuiuscumque voluerint proponendi iudicio licentiam habituri sunt, ut reperto tali crimine, vir utique huius sceleris istius legis multetur sententia. Et omnibus filiis, seu ex eodem pari coniugio, sive ex præcedenti ipsius viri, ut diximus, procreatis, æqualiter facultas eius obtinenda patescat. Certe si nec communes filii, nec ex priori ipsius viri coniugio geniti supprestes [16] extiterint, et ea forsitan mulier, quæ relicta est, ex priori digno coniugio filios videatur habere; ipsis proculdubio licitum erit maternam vocem adserere, ut eorum instantia quum fuerit, iuxta præsentem legem, scelerati persona damnata, facultatem eius indubitanter obtineant. Iam vero prædictarum personarum, vel viri vel mulieris, secundum præfatum ordinem, si filii deesse noscuntur, contemptæ mulieris hæreditatem, tunc recte propinquis eius capiendi licitum erit, si despectum propinquæ [17] vindicaturi spernentis viri præsumptionem legaliter condemnandam institerint. Maritus autem, qui vel divortii, vel securitatis a coniuge scripturam quamlibet exegerit, seu fortasse non exigens, contempta tamen uxore, aliam sibi uxorem adsumpserit [18], ducentis publice verberibus flagellatus, ac turpiter decalvatione fœdatus, aut perpetuo condemnetur exsilio, aut si donare illum cuicumque [19] principis potestas elegerit, in suo consistat arbitrio. Sed et mulier, quæ sciens, aut occasione qualibet agnoscens, virum habere supprestem uxorem, eius vanitati consenserit, aut ipsi se in coniugium copulet [20], illi protinus mulieri tradenda est, quæ contempta ab eodem marito, quem illa sortita est, esse dinoscitur; ita ut, vita tantum concessa, faciendi de ea quod voluerit, sit illi libertas. Certe si post mulieris obitum, filiorum eius assertione tale nefas fuerit comprobatum, aut si filii desunt, a propinquis hæredibus extiterit huius rei negotium prosequutum, ipsis similiter prævaricatrix mulier tradatur in potestatem, ut eodem iudicio, quo mulier contempta debuerat, de persona eius absque mortis interitu sententiam ferant [21]. Sane quia per mulie-

[1] *Legion. et Lind.* Antiqua. *Card.* Noviter emendata.
[2] *Legion. et Lind.* sibi in coniugio sociare. *Card.* sibi sciens in coniugium
[3] *Tolet.-goth.* præsumat. Quod si aliter
[4] *Emilian. Card. et Legion.* scriptis
[5] *Legion. et Lind.* quæ se adulterio extra
[6] *Tolet.-goth.* extra maritum priorem
[7] *Tolet.-goth. et Lind.* in matrimonio non coniunxerit
[8] *Lind. addit:* Nov. emd.
[9] *Card. et Tolet.-goth.* quidam
[10] *Legion.* excepta fornicationis causa
[11] *Legion.* potestas, et nulla postmodum
[12] *Tolet.-goth.* ad cum. *Lind.* ad dominum
[13] *Emilian. Card. et Tolet.-goth.* adsensum
[14] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind.* dotem ab ipso viro
[15] *Card. et Lind.* et hanc causationem vel accusationem. *Toleth.-goth.* et in hanc accusationem
[16] *Lind.* superstites
[17] *Tolet.-goth.* propinquæ mulieris
[18] *Tolet.-goth.* induxerit
[19] *Tolet.-goth.* cuiuscumque
[20] *Card.* in coniugium copulet, aut adulterio polluat
[21] *Lind.* ferat

Digitized by Google

res etiam huius rei interdum fieri solet scandalum, ut favore regum vel iudicum viros proprios spernere videantur, ideo si quæcumque mulier, sive principis ope, aut quocumque ingenio, seu cuiuslibet auxilio intenderit inter se et virum suum divortium fieri [1], vel ad alterius viri coniugium transire consenserit, in eiusdem legitimi viri sui cum omnibus rebus suis potestatem redacta, eadem quæ superius maritum pœna constringit, vel quæ de rebus eorum [2] est sententia constituta, sceleratæ mulieris damnetur temeritas. Similis quoque, et de viris forma servabitur, qui [3] uxorem alterius, vel sponsam sibi in coniugium sociare præsumpserint, ea tantum [4] conditione retenta, ut si mulieris maritus, masculorum concubitor adprobatur, aut eamdem suam uxorem, ea nolente, adulterandam cuicumque viro dedisse, vel permisisse convincitur; quia tale nefas fieri nequaquam inter christianos oportet, nubendi mulieri alteri viro, si voluntas eius extiterit, nullatenus inlicitum erit. Nam si in coniugio positis, uxore videlicet et marito, maritum fortasse constiterit iuste cuilibet servum addictum, si noluerit mulier manere [5] illum in coniugali secum consortio, tandiu se noverit castæ vitæ fræno manere constrictam, nec nubendi alteri viro concedi sibi licentiam, donec eius maritus, de quo dictum est, debitam extremæ vitæ sortem exsolvat.

III. Flavius Recesvintus Rex [6].

Ne inter sponsos discidium fiat.

Æquali placet transgressum damnatione multari, quod inlæsum æquali constabat [7] dignitate manere. Igitur iuxta præsentem superiorem legem, et de viris et de mulieribus sponsatis, tam in personis, quam in rebus forma servanda est, qui post arrarum traditionem, aut factam secundum leges definitionis sponsionem coniugale fœdus contemnentes, aliis se personis in coniugium copulaverint, seu sine pari consensu, aut ægritudinis fortasse manifesto periculo ad religionis propositum calliditate magis, quam devotione conversationis [8] adspirare præsumpserint, superiori lege coercendi sunt in omnibus [9].

LIBER IV.

DE ORIGINE NATURALI.

I. TITULUS DE GRADIBUS.

I. *De primi gradus natura.*
II. *De secundi gradus adfinitate.*
III. *De tertii gradus parentela.*
IV. *De quarti gradus consanguinitate.*
V. *De quinti gradus origine.*
VI. *De sexti gradus extremitate.*
VII. *De personis septimi generis, quæ legibus non continentur* [10].

I. *De primi gradus natura.*

Primo gradu continentur superiori linea pater, mater: inferiori linea filius, filia, quibus nullæ aliæ personæ iunguntur.

II. *De secundi gradus adfinitate.*

Secundo gradu continentur superiori linea avus, avia: inferiori, nepos, neptis: transversa [11] frater et soror, quæ personæ duplicantur: avus enim [12] et avia, tam ex patre, quam ex matre; nepos, neptis, tam ex filio, quam ex filia; frater et soror, tam ex patre, quam ex matre accipiuntur. Quæ personæ sequentibus quoque gradibus similiter substancia [13] earum, quæ in quocumque gradu consistunt, ipso ordine duplicantur. Et istæ personæ in secundo gradu ideo duplices appellantur, quia duo avi, et paternus et maternus, item duo genera nepotum sunt, sive ex filio, sive ex filia procreati. Frater, et soror ex transverso veniunt, id est, frater patris, aut frater matris, qui aut patruus, aut avunculus nominantur, qui et ipsi hoc ordine duplicantur.

III. Antiqua. [14] *De tertii gradus parentela.*

Tertio gradu veniunt supra proavus, proavia: infra pronepos, et proneptis: ex obliquo fratris, sororisque filius, filia: patruus, et amita, id est, patris frater, et soror: avunculus, et matertera, id est, matris frater, et soror.

IV. Antiqua. [15] *De quarti gradus consanguinitate.*

Quarto gradu veniunt supra abavus, abavia: infra abnepos, abneptis: ex obliquo fratris, et sororis nepos, neptis, frater patruelis, soror patruelis, id est, patrui filius, filiave: consubrinus [16] et consubrina, id est, avunculi et materteræ filius, filia: amitinus, amitina, id est, amitæ filius, filia: itemque consubrini, qui ex duabus sororibus nascuntur, quibus adcrescit patruus magnus, amita magna, id est, avi paterni frater et soror: avunculus magnus, matertera magna, id est, aviæ, tam paternæ, quam maternæ frater et soror. Hic [17] plus exponi opus non est, quam lectio ista declarat.

V. [18] Antiqua. [19] *De quinti gradus origine.*

Quinto gradu veniunt, supra quidem, atavus, atavia: infra adnepos, adneptis: ex obliquo fratris et sororis pronepos, proneptis: fratres patrueles, sorores patrueles, ami-

[1] *Card.* divortium fieri, seu fortasse non intendens, contemnens tamen virum ad alterius viri coniugium, aut adulterium transire &c.
[2] *Legion.* eius
[3] *Card.* qui scientes, aut occasione qualibet agnoscentes mulierem habere superstitem virum, uxorem alterius &c.
[4] *Legion.* tamen
[5] *Lind.* manere vel habere illum
[6] *Tolet.-goth.* Flavius Cindasvindus. *Lind.* Fls. Chds. Rex
[7] *Lind.* præstabat
[8] *Tolet.-goth.* conversionis
[9] *Tolet.-goth. adiicit*: Finit liber III., incipit liber IV.
[10] *Legion. et Lind.* tenentur
[11] *Emilian. et Legion.* ex transverso
[12] *Legion.* etiam
[13] *Emilian. Tolet.-goth. et Legion.* pro substantia. *Card. et Lind.* per substantiam
[14] *Tolet.-goth. et Legion. deest inscriptio.*
[15] *Tolet.-goth. et Legion. inscriptionem prætermittunt.*
[16] *Lind.* consobrinus et consobrina. *Hæc verba semper eodem modo ibi scribuntur.*
[17] *Lind.* Hoc
[18] *Codici Legion., propterea quod aliquot paginæ avulsæ sunt, quæcumque ab hac neque ad IX. incidunt, desunt leges.*
[19] *Tolet.-goth. inscriptionem omittit.*

Digitized by Google

tini, amitinæ, consubrini, consubrinæ filius, filia: proprius subrinus [1], subrina, id est, patrui magni, amitæ [2] magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ filius, filia. His adcrescunt propatruus, proamita: hi sunt prohavi paterni frater, et soror: proavunculus, promatertera: hi sunt proaviæ [3] paternæ, maternæque frater et soror, proavique materni. Hæc [4] species, nec aliis gradibus, quam scripta est, nec aliis vocabulis declarari potest.

VI. Antiqua. [5] *De sexti gradus extremitate.*

Sextu gradu veniunt supra, tritavus, tritavia: infra, trinepos, trineptis: ex obliquo fratris, et sororis abnepos, abneptis, fratres patrueles, sorores patrueles, amitini, amitinæ, consubrini, consubrinæ, patrui magni, amitæ [6] magnæ, avunculi magni, materteræ magnæ nepos, neptis: proprii subrini filius, filia, qui consubrini appellantur. Quibus ex latere adcrescunt propatrui, proamitæ, proavunculi, promateterteræ filius, filia: et [7] patruus ab amita. Hi sunt abavi paterni frater, et soror, abavunculus, abmatertera. Hi sunt abaviæ [8] paternæ maternæque frater et soror, abavique materni. Hæc quoque explanari amplius non possunt, quam auctor ipse disseruit.

VII. *De personis septimi generis quæ legibus non continentur* [9].

Septimo gradu, qui sunt cognati recta linea supra infraque, propriis nominibus non appellantur, sed ex transversa linea continentur fratris, sororisve abnepos, abneptis, consubrini, consubrinæ filii, filiæque. Successionis autem idcirco gradus septem constituti sunt, quia ulterius per rerum naturam, nec nomina inveniri, nec vita succedentibus propagari potest.

II. TITULUS DE SUCCESSIONIBUS.

I. *Ut sorores cum fratribus æqualiter in parentum hæreditate succedant.*
II. *Quod in hæreditatis successione filii primi sunt.*
III. *Si aut de superiori aut de inferiori genere directi ordinis personæ defuerint, tunc a latere venientes facultatis accipiant portiones.*
IV. *Qui succedere possunt in eorum facultatibus, qui nec scriptis, nec testibus suam alligant voluntatem.*
V. *De successione fratrum et sororum, sive illorum, qui de diversis parentibus generantur.*
VI. *Si is, qui moritur, avos relinquat vel avias.*
VII. *Si is, qui moritur, sorores relinquat patris aut matris.*
VIII. *Si is, qui moritur, filios fratris vel sororis relinquere videatur.*
IX. *Quod in omnem* [10] *hæreditatem femina accipi debeat.*
X. *Item, ut in omnem* [11] *hæreditatem femina accipi debeat, et quod, qui gradu* [12] *alterum præcedit, ille successionem vicinior capiat.*
XI. *De successione mariti et uxoris.*
XII. *De hæreditate clericorum et monachorum.*
XIII. *Ut post mortem matris, filii in patris potestate consistant, et quid de rebus filiorum agere conveniat patrem.*
XIV. *Si mater in viduitate permanserit, æqualem inter filios capiat portionem; et quid de rebus filiorum agere conveniat matrem.*
XV. *Ne uxor sibi vindicet quod maritum cum servis eius adquisisse constiterit.*
XVI. *De his, quæ vir et uxor in coniugio constituit conquirere potuerint.*
XVII. *De parvulo qualiter hæreditatem capere possit.*
XVIII. *Qualiter hæreditatem parvuli parentes adsequi possunt.*
XIX. *De posthumis.*
XX. *Ut qui non reliquerit filios, faciendi de rebus suis, quod voluerit, habeat potestatem.*

I. [13] *Ut sorores cum fratribus æqualiter in parentum hæreditate succedant.*

Si pater vel mater intestati discesserint, sorores cum fratribus in omni parentum hæreditate [14] absque aliquo obiectu æquali divisione succedant.

II. [15] *Quod in hæreditatis successione filii primi sunt.*

In hæreditate illius, qui moritur, si intestatus discesserit, filii primi sunt: si filii desunt, nepotibus debetur hæreditas: si nec nepotes fuerint, pronepotes ad hæreditatem vocantur: si vero qui moritur nec filios, nec nepotes, seu patrem, vel matrem relinquit, tunc avus, aut avia hæreditatem sibimet vindicabit.

III. Antiqua. [16] *Si aut de superiori, aut de inferiori genere directi ordinis personæ defuerint, tunc a latere venientes facultatis accipiant portiones.*

Quando supradictæ personæ desunt, quæ aut de superiori, aut de inferiori genero discreto ordine veniunt, tunc illæ personæ, quæ sunt a latere constitutæ, requirantur, ut hæreditatem accipiant defuncti, qui intestatus discesserit. Nam illæ personæ, quæ sunt a longinquioribus [17] constitutæ, nihil se extiment illis prioribus posse repetere.

IV. [18] *Qui succedere possunt in eorum facultatibus, qui nec scriptis, nec testibus suam alligant voluntatem.*

De successionibus eorum qui sic moriuntur, ut nec donationem, nec ullum faciant testamentum, nec præsentibus testibus suam ordinent voluntatem, qui gradu illis proximi fuerint, eorum obtinebunt hæreditatem.

V. [19] *De successione fratrum et sororum, sive illorum, qui de diversis parentibus generantur.*

Qui fratres tantummodo, et sorores relinquit, in eius hæreditate fratres, et sorores æqualiter succedant, si tamen unius patris et matris filii esse videantur. Nam si de

[1] *Lind.* sobrinus, sobrina
[2] *Tolet.-goth.* amitinæ
[3] *Card.* Hi sunt proavi paterni frater et soror. Hæc species &c. *Lind.* Hi sunt proavi materni frater et soror
[4] *Tolet.-goth.* Hæc est species, nec aliis gradibus, quam scriptum est, &c,
[5] *Tolet.-goth. inscriptio non reperitur.*
[6] *Tolet.-goth.* amitinæ
[7] *Tolet.-goth. et Lind.* abpratruus
[8] *Card. et Lind.* Hi sunt abavi materni frater et soror. Hæc quoque &c.
[9] *Emilian. Card. et Lind.* tenentur
[10] *Lind.* in omni hæreditate
[11] *Lind.* in omni hæreditate
[12] *Lind.* in gradu: *et eodem modo in lege.*
[13] *Card.* Antiqua.
[14] *Tolet.-goth. Card. et Lind.* facultate
[15] *Tolet.-goth.* Antiqua noviter emendata. *Card.* Antiqua.
[16] *Card.* Nova emendata. *Lind.* Nov. emd.
[17] *Lind.* longioribus
[18] *Card. et Tolet.-goth.* Antiqua.
[19] *Emilian. Card. et Lind.* Fls. Chds. *Tolet.-goth.* Fls. Cindasvindus Rex. Noviter emendata.

Digitized by Google

alio patre, vel de alia matre alii esse noscuntur, unusquisque fratris sui, aut sororis, qui ex uno patre, vel ex una matre sunt geniti, sequantur hæreditatem. Filii tamen, qui ex diversis parentibus [1] et una matre sunt geniti, ad capiendam maternam facultatem æquali successione deveniant. Similiter quoque, et hi qui de diversis matribus et uno patre oriuntur, divisionis ordinem teneant.

VI. [2] *Si is, qui moritur, avos relinquat, vel avias.*

Quotiens qui moritur, si paternum avum et maternum relinquat, tam ad avum paternum, quam ad avum maternum hæreditas mortui universa pertineat. Si autem qui moritur, avum paternum et aviam maternam reliquerit, æquales capiant portiones; ita quoque erit, si patèrnam et maternam aviam qui moritur, relinquere videatur. Et hæc quidem æquitas portionis de illis rebus erit, quas mortuus conquisisse cognoscitur. De illis vero rebus, quas ab avis vel parentibus habuit, ad avus directa linea revocabunt [3].

VII. *Si is, qui moritur, sorores relinquat patris, aut matris.*

Qui moritur, si tantummodo *patruum* [4] *et* amitam, hoc est, patris *fratrem aut* sororem, *sive avunculum* et materteram, hoc est, matris *fratrem vel* sororem relinquit, et intestatum eum obiisse contigerit, æquali iure succedant in hæreditate defuncti.

VIII. Antiqua. [5] *Si is, qui moritur, filios fratris, vel sororis relinquere videatur.*

Qui moritur, si fratres [6] et sorores non reliquerit, et filios fratrum vel sororum reliquerit; si ex uno fratre sit unus filius, et ex alio fratre vel sorore forsitan plures, omnem [7] hæreditatem defuncti capiant, et æqualiter per capita dividant portiones.

IX. Flavius Cintasvintus Rex.

Quod in omnem hæreditatem femina accipi debeat.

Femina ad hæreditatem patris aut matris, avorum vel aviarum, tam paternorum quam maternorum, et ad hæreditatem fratrum vel sororum, sive ad has hæreditates, quæ a patruo vel a filio patrui, fratris etiam filio vel sororis relinquuntur, æqualiter cum fratribus veniat. Nam iustum omnino est, ut quos propinquitas naturæ consociat, hæreditariæ successionis ordo non dividat.

X. [8] *Item ut in omnem hæreditatem femina accipi debeat, et quod qui gradu alterum præcedit, ille successionem vicinior capiat.*

Has hæreditates, quæ a materno genere venientibus [9], sive avunculis, sive consubrinis, seu materteris reliquuntur, etiam feminæ cum illis, qui in uno propinquitatis gradu æquales sunt, æqualiter partiantur. Nam omnem hæreditatem, qui gradu alterum præcedit, obtineat.

XI. Antiqua. *De successione mariti et uxoris.*

Maritus et uxor tunc sibi hæreditario iure succedant, quando nulla adfinitas usque ad septimum gradum de propinquis eorum, vel parentibus inveniri potuerit [10].

XII. [11] *De hæreditate clericorum, et monachorum.*

Clerici, vel monachi, seu sanctimoniales, qui usque ad septimum gradum non reliquerint hæredes, et sic moriuntur, ut nihil de suis facultatibus ordinent, ecclesia sibi, cui servierunt [12], eorum substantiam vindicabit.

XIII. [13] *Ut post mortem matris* [14] *filii in patris* [15] *potestate consistant, et quid de rebus filiorum agere conveniat patrem.*

Matre [16] mortua, filii in patris [17] potestate consistant. Quod si marito suppreste [18] uxor forsitan moriatur, filii qui sunt ex eodem coniugio procreati, in patris potestate persistant, et res eorum, si novercam non [19] perduxerit, ea conditione possideat, ut nihil exinde aut vendere, aut evertere, aut quocumque pacto alienare præsumat, sed omnia filiis suis integra et intemerata conservet. Fructus tamén omnes cum filiis suis pro suo iure [20] percipiat, et una cum ipsis filiis suis communibus consumat expensis. Quod si pater novercam superduxerit, quia valde indignum est, ut filii eius, patris potestate vel gubernatione relicta, in alterius tuitionem deveniant, filios suos pater ille, qui novercam duxerit, non relinquat; sed filios et res eorum iuxta superiorem modum tuitionis ordine regat. Ita tamen, ut inventarium de rebus filiorum suorum manu sua conscriptum coram iudice, vel hæredibus defunctæ mulieris strenue faciat, et tali se placiti cautione in hæredum illorum nomine constringat, quibus tutela ipsa pertinere, si pater defuisset, legitime poterat: ut nihil de filiorum suorum rebus evertat, sed et filiorum suorum vitam sollicito voto vel actu salvare [21] intendat, et res eorum absque aliqua perditionis diminutione tuendas accipiat [22]. Quod si pater ipse, qui novercam duxerit [23], tuitionem suscipere filiorum noluerit, tunc a iudice propinquior ex matre tutor est eligendus, qui tuitionem pupillorum accipiat. Quum vero filius duxerit uxorem, aut filia maritum acceperit, statim a parte de rebus maternis suam percipiat portionem, ita ut usufructuario iure patri tertia relinquatur. Pater autem, tam filio quam filiæ, quum XX. annos impleverint ætatis, mediam ex eadem, quam unumquemque contigerit de rebus maternis, restituat portionem, etiam si nullis fuerint nuptiis copulati. Medietatem vero dum vixerit pater sibi vindicet, filiis post obitum relinquendam [24]. Eadem quoque et de nepotibus forma servetur. Quod si pater de his rebus aliquid everterit, aut si super tempus, quod constitutum est, res filiorum tenere

[1] *Emilian. et Card.* patribus
[2] *Emilian. Card. et Tolet.-goth.* Fls. Glosus. Recesvindus Rex.
[3] *Card.* revocabit. *Lind.* revocabitur hæreditas mortui.
[4] *Omnibus gothicis codicibus et editione Lind. desunt verba, quæ hic litteris italicis descripta sunt.*
[5] *Tolet.-goth.* Noviter emendata. *Emilian.* Flavius Cindasvindus Rex.
[6] *Card.* aut
[7] *Card.* omnes
[8] *Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind.* Antiqua.
[9] *Emilian.* venientes, sive ab avunculis &c.
[10] *In codice Emilian. hæc ita prosequitur lex:* Si quis vir uxorem duxerit, et post connubium aliquid ex rebus adquisierit, in extremis ex ambobus unus obierit, qualiter ex rebus medietas licitum habere habeat, reliqua vero medietas vivens vindicatur. Quod si liberos habuerint in eius memoria medietatem possideant, ut iam qui prius obiit, præcipimus ex canonica sententia quintam partem ex rebus Deo offerant, reliquas vero liberi habeant. *Omnibus mendis et vitiis hanc legis additionem expurgare frustra curavimus; quod nullo alio codice reperta aliquantum mendosa remansit.*
[11] *Legion. et Card.* Antiqua.
[12] *Lind.* deservierint
[13] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Card.* Antiqua.
[14] *Card.* patris
[15] *Card.* matris
[16] *Card.* patre mortuo
[17] *Card.* matre
[18] *Legion.* supprestite. *Lind.* superstite
[19] *Tolet.-goth. Legion. et Card.* superduxerit
[20] *Emilian.* labore
[21] *Lind.* servare
[22] *Emilian. Card. et Lind. addunt:* si tamen voluerit.
[23] *Tolet.-goth.* superduxerit
[24] *In codicibus Emilian. Card. et editione Lind. sequens legitur clausula:* Qui autem novercam superduxerit, omnes facultates maternas filiis mox reformet; ne dum filii cum rebus suis ad domum transeunt alienam, novercæ suæ vexentur iniuriis. Eadem quoque de avis, nepotibusque et neptibus forma servetur &c.

Digitized by Google

præsumpserit, omnia de rebus eius illis filiis de cuius matres res esse videntur, reddenda sunt, et omnimodis sarcienda.

XIV. Antiqua. [1] *Si mater in viduitate permanserit, æqualem inter filios capiat portionem, et quid de rebus filiorum agere conveniat matrem.*

Mater [2], si in viduitate permanserit, æqualem inter filios suos, id est, qualem unusquisque ex filiis usufructuario [3] iure de facultate mariti habeat portionem, quam usque ad tempus vitæ suæ usufructuario iure possideat. Ceterum nec donare, nec vendere, nec uni ex filiis conferre præsumat. Quod si eam filii portionem ipsam matrem evertere, seu per negligentiam, sive per odium forte perspexerint; ad comitem civitatis, aut ad iudicem referre non differant: ut matrem sua [4] contestatione commoneant, ne res quas usufructuarias accepit, evertat. Nam usum fructum quem ipsa fuerat perceptura, dare cui voluerit filio vel filiæ, non vetetur. Sed et quod de ipso usu sibi debito iuste conquirere potuerit, faciat quodcumque illi omnimodis iustissime placuerit. Verum si ex ea usufructuaria portione aliquid probatur eversum, filiis post mortem matris de eius facultatibus sarciatur. Post obitum vero matris portio, quam mater acceperat, ad filios æqualiter revertatur, quia non possunt de paterna hæreditate fraudari. Quod si mater ad alias nuptias fortasse transierit, ex ea die usufructuariam portionem, quam de bonis mariti fuerat consequuta, filii inter reliquas res paternas, qui ex eo nati sunt coniugio, vindicabunt.

XV. [5] *Ne uxor sibi vindicet quod maritum cum servis eius adquisisse constiterit.*

Maritus si cum servis uxoris suæ aliquid adquisierit, vel in expeditione aliquid lucri fuerit consequutus, nihil exinde uxor a viro suo præsumat repetere, nec ipso vivente, nec post eius obitum: sed vir, qui uxorem suam secundum sanctam scripturam habet in potestate, similiter et in servis eius potestatem habebit; et omnia, quæ cum servis uxoris suæ vel suis in expeditione adquisivit, in sua potestate permaneant. Pro eadem scilicet ratione, quia si ipsi servi, dum cum domino suo in expeditione conversabantur, aliquid admisissent forte damnosum, ille qui eos secum duxerat, et ei aliquid fecerant augmenti, ipse pro eis, et responsum daturus esset et compositionem, si culpabiles fuissent inventi. Unde bene iubetur, ut sicut lucrum, ita et damnum ad se dominus noverit pertinendum.

XVI. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [6].

De his quæ vir et uxor in coniugio constituti conquirere potuerint.

Dum cuiuscumque dignitatis aut mediocritatis mariti persona uxori fuerit nobiliter atque competenter adiuncta, et pariter viventes aliquid augmentaverint, vel in quibuscumque rebus quippiam profligasse [7] visi fuerint, atque proveniat, ut unus ex eis maioris rei et facultatis dominus sit, de omnibus augmentis, et profligationibus pariter conquisitis, tantam partem unusquisque obtineat, quantam eius facultatem fuisse omnimodis sibi debita vel habita possessio manifestat. Ita ut si æqualis abundantia domini sunt, pro parvis rebus contentionis intemperantiam non adsumant. Quia difficile est, ut in tanta æquitate facultas eorum possit æquari, ne in quocumque videatur una pars alteri superesse. Nam si evidenter unius facultas alterius possibilitatem transgredi videatur, ut superius dictum est, iuxta quantitatem debitæ possessionis erit et divisio portionis, quam sibi post uniuscuiuscumque mortem vindicabit persona supprestis, et aut filiis suis aut propriis relinquat hæredibus, aut certe de ea facere quod voluerit, licentiam habebit. Eadem quoque ordinationis forma, tam in viris quam in uxoribus, erit omnimodis

[1] *Legion. codex inter hanc legem XIV., et antecedentem profert et alteram, quam in codicibus castellan. sermoni suo vulgari mandatam invenimus; quæque ita ait:*

XIV. *Item ut post mortem matris filii in potestate patris maneant tuendi, etiam si novercam pater superduxerit; et quid de rebus filiorum conveniat pater iuxta superiorem legem.*

In lege enim anteriore sancitum est, ut matre mortua, si pater non duxerit novercam, filii in patris potestate cum omnibus rebus maternis tuendi maneant, usque ad tempus nuptiarum, et usufructuario cum filiis suis de ipsa rescula pro suo iure percipiat, et una cum ipsis filiis suis communibus consumat expensis: dum vero ad nuptias venerint, vel XX. annos impleverint ætatis, mediam ex eadem, quam unumquemque contigerit de rebus maternis, pater restituat rationem, et medietatem in sua habeat potestate dum advixerit, et nihil exinde vendere, aut donare, vel evertere præsumat, filiis ex eodem coniugio natis integram et intemeratam post obitum reliquendam. Si certe pater novercam superduxerit, ita decretum in eadem lege, ut filii acceptam a patre omnem maternam hæreditatem ad alienam transeant potestatem tuendi cum omni facultate, spreta patris cura vel tuitione. Quia valde indignum et horrendum nostra perspexit clementia esse factum, dum obliti sunt Salomonem dicentem: quare seduceris, fili mi, ab aliena, et foveris signum alterius? Et iterum: qui subtrahit se, vel aliquid a patre suo, vel matre, et dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. Et iterum: oculus qui subsannat patrem, et despicit partum matris suæ, effodiant eum corvi de torrentibus, et comedant illum filii aquilæ. Necnon et illud: melius est enim ut filii tui te rogent, quam te respicere ad manus filiorum tuorum: idcirco nimium et incongruum, et indigne forte perspexit talia fieri nostra gloria, dum absque rationis dogmati talia decreverunt dispendia: ut ipsi lucrum de rescula filiorum alienorum habeant, qui nullam eum nutriendi habeant penuriam; sed patri generant damnum, qui debuerunt per filiorum gaudium. Deo igitur nitente contra huius seriem legis secundum sacras scripturas, nostra gloria recolente illud obiicimus, quod hymnidicus ille dixit David: sicut pater miseretur filiorum, sic misertus est dominus timentibus eum: de quo etiam Salomon dixit: filius sapiens doctrina patris. Et iterum: filii, suscipe senectam patris tui, et ne contristes eum in vita illius. Et iterum: qui diligit filium suum, frequentat illi flagellum, ut lætetur in novissimo eius: qui docet filium suum, laudabitur in illo, et in medio domesticorum glorificabitur in illo: qui docet filium suum, in cœlum mittit inimicos, et in medio amicorum glorificabitur in illo: mortuus est pater illius, et quasi non est mortuus, simile enim relinquit post se: in vita sua videbit, et lætatus est in illo, et in obito suo non est contristatus, nec confusus est coram inimicis; reliquit enim defensorem domus contra inimicos, et amici reddentem gratiam. Dum igitur hæc talia meminit nostra gloria excelentissima, quæ a domino per ora vatum suorum fuerunt promulgata; nostra ratum duxit serenitas tantis obtemperare præceptis, domino ordinante, huic addere nitimur legem, ut spretis quæ digne non sunt posita, innectimus quod omnibus a domino patuit ordinatum. Unde omnibus ad regni nostri ditionem pertinentibus commonemus per huius nostri seriem decreti, ut deinceps sicut est iustitiæ, et sacra scriptura docet, huius novellæ sanctionis custodiatur forma disciplinæ, ut post mortem uxoris quisquis ille superduxerit novercam, filii qui de eodem coniugio nati sunt, in patris potestatem et gubernationem permaneant cum omnibus maternis: quia valde indignum est, ut filii, patris gubernatione vel potestate relicta, in alterius tuitionem deveniant. Sed ut instituimus, pater dum novercam duxerit, filios suos una cum peculio materno iuxta superiorem legis modum tuitionis ordinem regat. Ita tamen ordinamus, ut inventarium de rebus filiorum suorum manu sua conscribat coram iudice vel hæredibus defunctæ mulieris strenue et fideliter faciat. Talis vero placiti cautio in hæredum suorum nomine conscribatur, quibus tutela ipsa pertinere videtur legitime, si pater defuisset, ut nihil de ipsis filiorum suorum rebus pater everteret, sed filiorum vitam sollicito voto vel actu salvare intendat, et res eorum absque aliqua diminutione perditionis tuendas accipiat. Quod si pater ipse qui novercam duxerit, tuitionem filiorum suscipere noluerit, tunc a iudice tutor requirendus est, quomodo lege superiore dicitur.

[2] *Legion.* Mulier, si post mortem mariti in viduitate permanserit.

[3] *Legion.* usufructuariam de facultate

[4] *Legion. et Lind.* suam

[5] *Card.* Antiqua. *Legion.* Antiqua noviter emendata.

[6] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth.* Flavius gloriosus Recesvintus.

[7] *Legion.* profligantes

Digitized by Google

observanda. De illis autem rebus, quibus in amborum nomine inveniuntur scripturæ confectæ, iuxta conditionem ipsius scripturæ, pertineat illis et divisio rei, et possessio iuris. Quod vero maritus, aut de extraneorum lucris, aut in expeditione publica conquisivit, aut de principis, vel patroni, atque amicorum conlatione promeruit, filii vel hæredes eius ad integrum sibi vindicabunt, aut quod exinde voluerint iudicare, licenter [1] illis erit plenam potestatem habere. Similis erit et de mulieribus conditio, si quorumcumque munere videantur aliquid percepisse

XVII. [2] Flavius Recesvintus Rex [3].

De parvulo qualiter hæreditatem capere possit.

Interdum rem dubiam, nisi ratiocinationis disceptatio deducat in lucem, frequenter hanc ambiguitas præcipita in errorem. Contendunt namque plurimi, si genitus infans, non longe defunctus, hæreditatis possit parentum iura sortiri: quorum litibus hos modos ponit ratio. Naturæ origo ita condita manet, talique usu decurrit, ne is qui nascitur, prius aliud quam se suscipientem capiat [4] lucem, ut de tenebris genitalibus prodiens, illarum rerum sentiat tactum, quarum hunc partibus constat esse concretum. Quo ergo ordine, libere capiat hæreditatem terrenæ possessionis, qui vix extremæ cepit primordia lucis? Quique sortitus vix est usum elementorum, quibus concretus est, quomodo sortietur bona rerum, ad quarum dominium natus non est? quemque non hæreditabit producta lux cœli, qualiter morte [5] contractum improvisa ditabit portio mundi? quave etiam ratione aggredietur viventium iura, cui vicinius fuit, mortem adisse quam vitam? Sicque naufragus in medio lucis angustias mox genitales exiit, mox fatales relapsus est in tenebras. Ut ergo et proximis parentibus ad successionem huius aditus reseretur, et ipsa defuncti vita comprobetur, si vere sit clara vita, atque hanc ipsam licet parvi temporis vitam comitetur eternæ participatio vitæ, non aliter in utroque sexu hæreditatem capiat qui nascetur [6], nisi post nativitatis ortum, et sacri baptismatis gratiam consequatur, et decem dierum spatiis vixisse probetur, ut successoris patris vel matris persona, quæ per hunc parvulum terrenæ cupit hæreditatis adquirere commoda, ante morituro eternæ mansionis præparet vitam, et ita demum adsequitur [7] vivens cum rebus labentibus terram. Sicque salutari commercio dum hæreditat ille cœlum, hæreditet iste solum [8]: dum illi providentur adire cœlestia, isti permittantur adire terrena: dumque adsequitur ille vitalia, conquirat iste caduca; ut etsi defunctus terrenum [9] ius non potuit possidere terrenus, saltim ille cœlestem lucrum valeat obtinere.

XVIII. Flavius Cintasvintus Rex [10].

Qualiter hæreditatem parvuli parentes adsequi possunt.

Patre defuncto, si filius filiave decem sive amplius, vel infra diebus vivens [11], et baptizatus ab hac vita discesserit, quidquid ei de facultate patris competere poterat, mater sibi debeat vindicare. Itemque, matre defuncta, non aliter defuncti filii portionem pater obtineat, nisi natum filium, filiamve decem diebus, sive amplius vel infra vixisse [12] et fuisse baptizatum edoceat. Ita ut pater aut mater, quibus ista successio competit, si filios non reliquerint, integram et intemeratam eamdem luctuosam hæreditatem dividendam omnibus nepotibus derelinquant. Nec meliorandi quemcumque nepotum amplius quam de tertia parte huius rei habeant potestatem. Nam si ecclesiis vel libertis, seu cuilibet largiri de eadem facultate voluerint, de quinta tantum parte, secundum superiorem [13] legem, potestatem habebunt. Sin autem nec filii, nec nepotes, nec pronepotes supprestes [14] extiterint, quod de eadem facultate facere vel iudicare voluerint, habeant potestatem. Quod si intestati discesserint [15] genitores, tunc alii parentes defuncti patris vel matris, qui gradu proximiores fuerint, prædictam facultatem proculdubio consequantur. Ita ut, mortuo filio, si pater qui filii defuncti successionem ceperit, intestatus discesserit, hæredibus patris ex lege propinquioribus eadem facultas pertineat. Similiter etsi mater luctuosam filii defuncti hæreditatem ceperit, et intestata discesserit, omnis successio [16] eius eadem facultate ad propinquos mulieris hæredes pertinere debebit, ea conditione servata, ut nepotes ex filio vel filia, qui patre vel matre supprestite mortui fuerint, integram de rebus avi vel aviæ, quam fuerant pater eorum vel mater, si vixissent, habituri, percipiant portionem. Quod si filius, habens uxorem et filios, patre vivente, discesserit [17], antequam ei pater suus omnem portionem, quæ ei contingebat, implesset; et [18] filii quos reliquerat, vivente avo, mortui fuerint, tunc illa relicta hoc tantum recipiat, quod in maritum pater antea sequestravit. Nec plus illa vidua a socro vel cognatis requirat. Si vero filius cum patre in commune vivens [19] nihil ab eo portionis acceperit, tunc illa vidua tantummodo accipiat, quod ei tempore nuptiarum maritus eius donationis titulo [20] noscitur contulisse. Si vero filius patris [21] servans obedientiam, res, quæ ei de materna successione competebant, patrem possidere permiserit, et postmodum eamdem facultatem filio debitam, quam pater possidebat, idem filius uxori suæ, vel cuicumque concesserit, firma talis donatio in nomine uxoris, vel cuiuscumque conscripta manebit, si tamen filios [22] de eodem viro non habuerit. Nam si filii supprestes extiterint, ordo superioris legis erit incunctanter servandus.

XIX. Flavius Cintasvintus Rex [23].

De Posthumis.

Divini principatus quodammodo peragimus vicem, quum necdum genitis misericordiæ porrigimus opem. Ideoque quum [24] vir præventus sorte fatali, fœtu gravidam cum filiis relinquit uxorem, eum qui nascetur postmodum cum ceteris qui nati sunt, fieri censemus hæredem. Quod si nusquam forte reliquerit sobolem, et suam quibuslibet donaverit facultatem, quarta rerum eis portio dividenda servetur. Tres vero partes, quæ supersunt, posthumus absque dubio sortietur. Quod si vir et uxor in coniugio positi, antequam filios habeant, invicem sibi unus in alterius nomine de facultate propria donationis faciunt scri-

[1] *Legion.* licentia
[2] *In Tolet.-goth. lex ista XVII. non apparet.*
[3] *Card.* Fls. Chds. Antiqua. *Lind.* FLS. GLS. RCDS. Rex.
[4] *Legion.* adsumat aerem. *Card. et Lind.* adsumat hæredem
[5] *Lind* mortis contractu
[6] *Legion. et Lind.* nascitur
[7] *Legion. et Lind.* absequatur
[8] *Card. et Lind.* sæculum
[9] *Lind.* terrena huius non potuit possidere, terreno saltem comparato iure, cœleste lucrum. *Legion.* possidere, terreno saltim
[10] *Emilian. et Card.* Recesvindus. *Legion.* Cindasvindus Rex, noviter emendata.
[11] *Tolet.-goth.* vivens ab hac vita
[12] *Tolet.-goth.* vixisse edoceat
[13] *Card. et Legion.* subteriorem
[14] *Card.* superstites
[15] *Lind.* decesserint
[16] *Emilian. et Card.* omnis successio eiusdem facultatis. *Legion.* eiusdem hæreditatis
[17] *Emilian. et Lind.* decesserit
[18] *Hæc legis pars secundum Lind. editionem correcta fuit; in cæteris namque M. SS. mendis deturpata invenitur. Card. ita refert:* et ipse sine patre aut cum eo vivens. *Legion.:* et ipse cum patre vivens filios quos relinquerat vivente avo. *Vigil. et cæteri:* et ipse cum patre vivens filios reliquerit
[19] *Card. adiicit:* aut sine ipso
[20] *Legion.* titulo dotali
[21] *Lind.* patri
[22] *Legion. et Lind.* filii de eodem coniugio non fuerint
[23] *Card. addit:* Noviter emendata. *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Flavius Cintasvintus. *Lind.* Flavius Gundemarus rex.
[24] *Legion. et Lind.* quicumque vir

Digitized by Google

pturam, et post huius testationis ordinem filios talibus habere contingat, talis parentum testatio, si filii ipsi supprestes extiterint, omnino non valeat, sed ex toto huius tam indiscretæ ordinationis voluntate disrupta, debitam sibi omnem parentum facultatem filii capiant et adsumant: de quinta tantum parte parentibus, si aliquid inde testasse contigerit, potestate concessa [1] habebunt. Ceterum si unus ex ambobus, id est, vir aut uxor, antequam unius copulæ societatem adirent, quicumque ex ambobus in alterius nomine scripturam de rebus suis probatus fuerit conscripsisse, omni vigore valitura persistat [2], et talis testatio per eorum vocem qui postea ex illis nati fuerint, non erit ullo modo convellenda.

XX. Flavius gloriosus Cinthasvintus Rex [3].

Ut qui non reliquerit filios, faciendi de rebus suis quod voluerit, habeat potestatem.

Omnis vir ingenuus atque femina, sive nobilis, seu inferior, qui filios, vel nepotes aut pronepotes non reliquerit, faciendi de rebus suis quidquid voluerit indubitanter licentiam habeat [4], nec ab aliis quibuslibet proximis, ex superiori vel ex transverso venientibus, poterit ordinatio eius in quocumque convelli. Quia recta linea decurrens non habet originem, quæ cum successione naturæ hæreditatem possit accipere. Ex intestato autem, iuxta legum ordinem, sibi [5] debitam hæreditare poterunt iure successionem.

III. TITULUS DE PUPILLIS, ET EORUM TUTORIBUS.

I. *Quod utroque relictus parente pupillus vocetur.*
II. *Ex quo incipiunt computari anni in actionibus pupillorum.*
III. *Qualiter pupillorum tutela suscipiatur, vel de rebus eorum, quæ pars tutoribus detur* [6].
IV. *Ne tutores ab eis quos in tuitione habent quascumque scripturas extorquere præsumant.*

I. Flavius Cintasvintus Rex [7].

Quod utroque relictus parente pupillus vocetur.

Discretio pietatis est sic consultum ferre minoribus, ut iustæ possessionis dominum sustinere damna non patiamur. Ob hoc licet hactenus, a patre tantum relicti filii parvuli, pupilli nuncuparentur [8]: tamen quia non minorem curam erga filiorum utilitatem matres constat frequenter impendere, ideo ab utroque parente, hoc est, patre vel matre infra quindecim [9] annos filios post mortem relictos, pupillos per hanc legem decernimus nuncupandos.

II. Flavius Cintasvintus Rex [10].

Ex quo incipient computari anni in actionibus pupillorum.

Quotiens de amissione rerum intentio vertitur, illos annos in pupillorum actionibus computandos esse censemus, quibus parentes ipsorum, pater videlicet aut mater, re caruisse noscuntur: id est, ut ex eo tempore cum pupillaribus annis ad quinquagenarium numerum summa pertendat, de quo a prædictis eorum parentibus [11] esse rem constat amissam. Sin vero parentes pupilli, dum viverent, rem per triginta annos amiserint, pupillus propter hoc ultra loqui non poterit.

III. [12] *Qualiter pupillorum tutela suscipiatur, vel de rebus eorum quæ pars tutoribus detur.*

Si patre mortuo in minori ætate filii relinquantur, mater eorum tutelam, si voluerit, suscipiat, si tamen in viduitate permanserit. Ita ut de rebus filiis debitis inventarium faciat, per quod postmodum filii hæreditatem sibi debitam quærant. Quod si mater alium maritum acceperit, et aliquis de filiis iam ad perfectam, id est, usque ad viginti [13] annorum perveniat ætatem, ipse iuniores fratres sua tuitione defendat, et res eorum nec ab ipsis nec ab aliis permittat everti, nec aliqua negligentia deperire. Quod si eas ipse forte consumpserit, aut vendiderit, vel donaverit, aut per negligentiam suam perire permiserit; quum fratres adoleverint, ea quæ per negligentiam ipsius perierint, de sua illis portione restituat. Cui tamen de fructibus ad victum præsumendi partem decimam non negamus, ut non hæc, quæ debet minoribus reservare, nimiis evertat expensis. Si quas vero de suo pro communibus necessitatibus aut negotiis expensas fecerit, facta præsente iudice ratione, de ea quæ ipsis a patre communis relicta est substantia, quod expenderit consequatur. Quod si fratres eius ætatis vel meriti non fuerint, qui defensionem suscipiant orphanorum, tunc patruus vel patrui filius tutelæ, qualem de fratribus constituimus, conditionem suscipiat. Quod si nec patruus, nec patrui filius, qui digne tutelam suscipiat orphanorum fuerit, tunc tutor ab aliis parentibus in præsentia iudicis eligatur. Et sive mater tutelam, sive quicumque susceperit, præsentibus testibus vel propinquis, de omnibus rebus quas pater reliquit, brevis factus trium vel quinque testium subscriptione firmetur, et præsentibus ipsis, qui ad brevem faciendum testes interfuerint, Episcopo aut Presbytero, quem parentes elegerint, brevis commendetur, minoribus dum adoleverint reformandus. Statuentes etiam, ut si quæ contra minorum personas adversæ accesserint actiones, his intentionibus tutor, si voluerit [14], debeat parare responsum. Certe si neglexerit, repetenti quæ postulat a iudice restituantur: salvo tamen minorum negotio, dum adoleverint, ad integrum reformando. Ille vero qui ad præsens rem ipsam petere cœpit, si in iudicio, dum ipse minor adoleverit, ab eodem fuerit victus, quæ acceperat, cum retroactorum temporum fructibus sive servitiis, ipsi minori, aut parentibus eius, seu ad quem ipsa facultas iuste transierit, vel cui conlata fuerit, indubitanter restituat. Et pro præsumptione sua, quia quod in iudicio vindicare non valuit, quod petierat, insuper decem solidos coactus exsolvat.

[1] *Tolet.-goth. Legion. et Lind.* concessa. Ceterum
[2] *Lind.* consistat
[3] *Emilian. et Card.* Flavius Glosus. Recesvindus Rex. *Legion.* Antiqua. Ervigius Rex. *Tolet.-goth.* Flavius gloriosus Cintasvintus. *Lind.* Fls. Rcds. rex.
[4] *Legion. et Lind.* habebit
[5] *Legion.* debitam sibi hæreditatem poterunt iure successionis habere
[6] *Legion.* debetur
[7] *Card.* Antiqua. *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth.* Flavius Cintasvintus. *Lind.* Fls. Chds. rex.
[8] *Lind.* nuncupentur
[9] *Lind.* XXV.
[10] *Tolet.-goth.* Flavius Cintasvintus
[11] *Legion. et Card.* parentibus, excepto tricennali obiectione rem constiterit fuisse amissam
[12] *Legion.* Fls. Gls. Suintls. Rex. Antiqua noviter emendata. *Card.* Antiqua nova. *Lind.* Antiqua.
[13] *Tolet.-goth.* XXI.
[14] *Emilian. Card. et Lind.* si elegerit

Digitized by Google

Nam et si tutor pro pupillorum lucris, vel eorum rebus intendere, vel causare voluerit, licentia illi indubitata manebit. Quod si negotia pupillorum negligentia tutoris fuerint vitiata, vel perdita, pupillorum [1] ea voce ad futurum permittimus reparanda.

IV. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [2].

Ne tutores ab eis quos in tuitione habent quascumque scripturas extorquere præsumant.

Dum minorum ætas in annis pupillaribus constituta nec se, nec bona sua regere possit, bene legibus est decretum eos, et sub tutoribus esse, et in eorum negotiis quot statuti anni debeant computari. Quia vero quidam tutores aut suasione, aut indignatione circumveniunt quos gratissime tueri debuerant, et de rebus reddendæ rationis securitates accipiunt, vel certe diversarum obligationum scripturas ab illis exigendas insistunt, quo extinctis vocibus eorum, quæ illis competunt, numquam inquirere, vel recipere permittantur. Adeo ut melioris mercedis partem nostra clementia consequatur, dum competentem curam eisdem minoribus inrogare perpenditur; hæc custodienda modis omnibus conditio ordinatur, ut sive in minori ætate, seu etiam quamvis quartum decimum ætatis annum videantur pupilli transire, tamen si tutores adhuc, vel ipsos, vel eorum res in sua potestate noscuntur habere [3] quamcumque scripturam securitatis, aut alicuius obligationis atque transactionis, ipsis tutoribus, vel cuicumque personæ per factionem tutorum fecisse reperiantur, omnia invalida, et exinanita penitus reputentur. Quum vero tempus illud advenerit, quando eum qui sub tuitione fuit, rem in sua potestate oporteat redigere, tunc ille tutor coram sacerdote vel iudice [4], pupillo de cunctis rebus redita ratione, ab eo quem tuitus est securitatis scripturam procuret accipere: sicque remota omni occasione pressuræ [5], aut recipiat pupillus quod iuste sibi deberi cognoverit, aut libero arbitrio de rebus suis, utrum cessionem, an qualem voluerit ordinare definitionem, plenam habeat libertatem. Si vero proveniat, ut dum in tuitione est, mortali langore vexetur, quod de sibi debitis rebus iudicare elegerit, a duodecimo [6] ætatis suæ anno, iuxta ordinem qui in alia lege est definitus, habeat plenissimam potestatem. De rebus vero tutoris, seu vivens, sive moriens idem tutor eas an filiis, an quibuscumque personis reliquerit, si pupillis redita ratio non fuerit, iuxta inventarium quod tempore acceptæ tuitionis est factum, sive quod evidenter apud tutorem fuisse extiterit manifestum, qui res tutoris habuerint, pupillis [7] indubitanter omnia reformabunt. Huius sane legis remedium cunctis pupillis dabit indubitanter consultum: excepto si illud tempus advenerit, quando eorum vocem quinquagenario numero lex sopiri decrevit.

IV. TITULUS DE EXPOSITIS INFANTIBUS.

I. *Ut pro exposito infantulo ingenuo, serviat qui proiecit.*
II. *Si servus vel ancilla, consciis vel nesciis dominis, proiicere videantur infantem.*
III. *Qui a parentibus infantulum acceperit nutriendum, quantum mercedis pro nutritione accipiat præmium.*

I. [8] *Ut pro exposito infantulo ingenuo, serviat qui proiecit.*

Si quis puerum, aut puellam ubicumque expositum misericordiæ contemplatione collegerit, et nutritus infans a parentibus postmodum fuerit agnitus, si ingenuorum filius esse dinoscitur, aut servum vicarium reddant, aut pretium. Quod si facere forte neglexerint, a iudice territorii de proprietate parentum expositus redimatur, et parentes huius impietatis auctores exsilio perpetuo relegentur. Si vero non habuerint unde filium redimere possint, pro infantulo deserviat qui proiecit, et ille in libertate maneat propria, quem servavit pietas aliena. Hoc vero facinus, quum fuerit ubicumque commissum, iudicibus et accusare liceat, et damnare.

II. [9] *Si servus vel ancilla, consciis vel nesciis dominis, proiicere videantur infantem.*

Si ancilla, vel servus in fraudem fortasse dominorum infantem exposuerint, et ipsis insciis, infantem proiecerint, infans quum fuerit nutritus, tertiam partem pretii nutritor accipiat. Ita ut iuret aut probet dominus se, quod servi sui infantem exposuerint, ignorasse. Si vero consciis dominis, infans probatur fuisse iactatus, in eius qui nutrivit potestate permaneat.

III. [10] *Qui a parentibus infantulum acceperit nutriendum, quantum mercedis pro nutritione accipiat præmium.*

Si quis a parentibus infantulum acceperit nutriendum, usque ad decem annos, per singulos annos, singulos solidos pretii pro nutrito infante percipiat. Si vero decimum annum ætatis excesserit, nihil postea mercedis addatur: quia ipse, qui nutritus est, mercedem suam suo potest iam compensare servitio. Quod si hanc summam, qui repetit infantem, dare noluerit, mancipium in nutrientis potestate permaneat [11].

V. TITULUS DE NATURALIBUS BONIS.

I. *De non exhæredandis filiis, et quod iudicium ferant parentes de facultatibus suis.*
II. *De quota parte liceat mulieribus iudicare de dotibus suis.*

[1] *Lind.* pupillis eam vicem ad futurum permittimus reparandum
[2] *Card.* Chds. *Tolet.-goth.* Flavius gloriosus Recesvintus
[3] *Card.* habere per scripturam, aut sine scriptura securitates aut obligationes aliquas, atque transactiones ipsis tutoribus, vel cuicumque personæ, factione tutorum &c.
[4] *Legion.* iudice pupillorum
[5] *Card.* pressuræ, recipiat pupillus quod iuste sibi deberi cognovit, et libero arbitrio potiatur de rebus suis, utrum cessionem, an qualem voluerit ordinare definitionem, plenam habeat firmitatem
[6] *Emilian. Legion. Card. et Tolet.-goth.* decimo
[7] *Card.* pupillis, aut si defuerint ipsi, illis quibus res pupillorum competunt, indubitanter &c.
[8] *Legion.* Fls. Gls. Suinds. R. Antiqua.
[9] *Card. Legion. et Lind.* Antiqua.
[10] *Card. Legion. et Lind.* Antiqua.
[11] *Legion. hæc adiicit:* quia summam implere neglexerit

Digitized by Google

III. *De his quæ parentes tempore nuptiarum filiis dederint.*
IV. *De filiis de* [1] *diversis parentibus natis, et qua discretione parentum adsequantur hæreditatem.*
V. *De his quæ filii, patre vivente vel matre, videntur adquirere.*

I. Flavius Chindasvindus Rex [2].

De non exhæredandis filiis, et quod iudicium ferant parentes de facultatibus [3] *suis.*

Dum inlicita quæque perpetrari cognoscimus, legem ponere sequuturis opportune compellimur. Plerique enim indiscrete viventes, suasque facultates interdum vel causa luxuriæ, vel cuiusdam malæ voluntatis adsensu, in personas extraneas transferentes, ita inoffensos filios, vel nepotes, aut non ex gravi culpa forsitan obnoxios inanes relinquunt, ut utilitatibus publicis nihil possint omnino prodesse, quos oportuerat cum virtute parentum iniunctum sibi laborem inexcusabiliter expedire. Sed ne sub hac occasione, aut utilitati publicæ quandoque depereat quod perire non debet, aut naturalis pietas suspendatur a filiis vel nepotibus, quam circa eos exercere competenter oportet; ideo abrogata legis illius sententia, qua pater vel mater, aut avus sive avia in extraneam personam facultatem suam conferre, si voluissent, potestatem haberent, vel etiam de dote sua facere mulier, quod elegisset, in arbitrio suo consisteret; ista magis servetur a cunctis moderata censura, qua nec parentibus, vel avis adimatur iudicandi de rebus suis ex toto licentia, nec filios aut nepotes a successione avorum, vel genitorum ex omnibus repellat indiscreta voluntas. Igitur pater vel mater, avus vel avia, quibus quempiam filiorum vel nepotum meliorandi voluntas est, hanc servent omnino mensuram [4], ut super tertiam partem rerum suarum meliorandis filiis aut filiabus, vel nepotibus atque neptibus ex omnibus rebus suis nihil amplius impendant, neque facultatem suam ex omnibus in extraneam personam transducant, nisi fortasse provenerit, eos legitimos filios vel nepotes non habere supprestes. Hoc tamen, rationis intuitu prælucente, observandum adiicimus, ut pater vel mater, avus vel avia de supradicta tertia parte rerum suarum, si in nomine filiorum suorum, atque nepotum aliquid specialiter scriptis conferre decreverint, iuxta testationis eorum ordinem, cuncta erunt observanda perenniter; qualiter testatio talium de eadem tertia portione, iuxta quod eam in singulos voluerit prælargire, plenam et inconvulsibilem obtineat firmitatem. Nec licebit filiis ipsis atque nepotibus, qui de hac tertia portione aliquid meruerint a parentibus suis vel avis percipere, quodcumque aliud iudicare, excepto si a parentibus vel ab avis nulla adfutura videatur pro conlatis rebus testationis conditio intercessisse. Sane si filios sive nepotes habentes ecclesiis vel libertis, aut quibus elegerint, de facultate sua largiendi voluntatem habuerint, extra illam tertiam portionem, quæ superius dicta est, quinta iterum pars separabitur. De qua quinta parte [5] iudicandi potestas illis indubitata manebit; sed sive tertia rerum pars quæ meliorandis filiis [6] impendi præcipitur [7], sive quinta quæ pro conlatione ecclesiarum vel libertorum, seu quorumlibet impensione separare iubetur, de propriis tantumdem rebus separabitur. Nam quod quisquis ille per auctoritatem percipere meruerit Principum, nullo modo in adnumeratione huius tertiæ vel quintæ partis quolibet titulo admiscetur, sed iuxta legem aliam, qui hoc a Rege perceperint, habebunt licitum, quale voluerint, de conlatis sibi rebus a Principe ferre iudicium. Exhæredare autem filios aut nepotes, licet pro levi culpa, inlicitum iam dictis parentibus erit. Flagellandi tamen et corripiendi eos, quamdiu sunt in familia constituti, tam avo quam aviæ, seu patri quam matri potestas manebit. Nam si filius filiave, nepos vel neptis tam præsumptiosi [8] extiterint, aut avum suum, aut aviam, sive etiam patrem aut matrem gravibus iniuriis conentur afficere [9], hoc est, si aut alapa, pugno vel calce, seu lapide, aut fuste vel flagello [10] percutiant, sive per pedem, aut per capillos, ac per manum etiam, vel quocumque inhonesto casu abstrahere contumeliose præsumant [11], aut publice quodcumque crimen avo, aut aviæ, seu genitoribus suis obiiciant. Tales si quidem manifeste convicti, et verberandi sunt ante iudicem quinquagenis flagellis, et ab hæreditate supradictorum, si idem avus et avia, pater vel mater voluerint, repellendi. Tamen si resipiscentes a sua excessu, veniam a suprascriptis, quos offenderant, imploraverint, eosque in gratiam receperint paterna pietate, aut rerum suarum successores instituerint, neque prohiberi ab eorum hæreditate, neque propter disciplinam, qua correpti sunt, infamiam poterint ullatenus sustinere.

II. Flavius Chindasvintus Rex. [12].

De quota parte liceat mulieribus iudicare de dotibus suis.

Quia mulieres, quibus dudum concessum fuerat de suis dotibus iudicare quod voluissent, quædam reperiuntur, spretis filiis vel nepotibus, easdem dotes illis conferre, cum quibus constiterit nequiter eas vixisse; adeo necesse est illos exinde percipere commodum, pro quibus creandis fuerat adsumptum coniugium. Denique constituentes decernimus, ut de dote sua mulier habens filios, aut nepotes, seu causa mercedis ecclesiis atque [13] libertis conferre, sive cuicumque voluerit, non amplius quam de parte quarta potestatem habebit. Nam tres partes legitimis filiis, aut nepotibus, seu sit unus, sive forsitan plures, absque dubio relictura est. De totâ interim dote, tunc facere quod voluerit erit mulieri potestas, quando nullum legitimum filium, filiamve, seu nepotem vel neptem supprestem reliquerit. Verumtamen feminæ quas contigerit duobus viris, aut amplius nubere, atque ex eis filios procreare, non eis licitum erit, dotem ab alio marito acceptam filiis aut nepotibus ex alio viro genitis dare; sed unusquisque filius filiave, nepos aut neptis ex ipsa linea procreati, dotem quam avus, aut pater eorum concesserat, post mulieris obitum per omnia consequuturi sunt.

III. [14] Flavius [15] Cindasvindus Rex.

De his quæ parentes tempore nuptiarum dederint filiis suis.

Quidquid indiscreta parentum voluntate decernitur, legali necesse est censura coerceatur. Ideirco quia plerumque parentalis calliditas exigit, id tempore nuptiarum filiis donare, quod quandocumque voluerint auferendi habeant potestatem, abrogata deinceps eadem, quæ prædicta est, parentum calliditate, hanc perpetim legem mansuram per omnia noverint, ut si quid per traditionem rei [16],

[1] *Lind.* ex
[2] *Tolet.-goth.* Flavius Chindasvindus. *Legion.* Antiqua.
[3] *Card. et Legion.* rebus
[4] *Card. Legion. et Lind.* censuram
[5] *Emilian.* parte tantummodo
[6] *Legion.* vel nepotibus
[7] *Legion.* sive decima quæ in extraneos ferri iubetur, sive quinta &c.
[8] *Toleth.-goth.* præsumptores. *Lind.* præsumptuosi
[9] *Tolet.-goth.* conentur afficere, aut publice. *Legion.* conentur affligere, aut publice
[10] *Card.* vel flagello, gladio quocumque percusserint, aut contra eos malitiose levaverint, sive per pedem &c.
[11] *Lind.* præsumpserint
[12] *Legion. addit:* Antiqua. *Emilian.* Fls. Gls, Recesvindus Rex. *Tolet.-goth.* Flavius Chindasvindus
[13] *Emilian. Tolet.-goth. et Legion.* vel
[14] *Legion. adiicit:* Antiqua noviter emendata.
[15] *Tolet.-goth.* Flavius Chindasvindus
[16] *Emilian. et Tolet.-goth.* si quid per scripturam

Digitized by Google

seu per scripturam, sive per donationem cuiuslibet, vel coram testibus traditæ rei, extra quod in ornamentis aut vestimentis, vel reliquis speciebus, sicut fieri adsolet, pro dignitate nuptialium fœderum ab aliis fortasse acceptum, quod utique commodantibus erit reddendum, in mancipiis, terris, vineis, ædificiis, vestimentis atque ornamentis fuerit a parentibus, sive nuptiarum tempore, sive post nuptias filiis quocumque modo [1] donatum, quodcumque filii inde iudicare voluerint, in eorum consistat arbitrio; eodem tantum ordine reservato, ut post parentum obitum dum filiis patuerit adeunda successio, excepto id quod parentes filiis iuxta leges fortasse donaverint, eadem inter hæredes coæquatio fiat: ut quod nuptiarum tempore filius vel filia a parentibus iuxta prædictum ordinem possidendum accepit, et licentia sit illi exinde quod voluerit iudicandi, et post parentum obitum adæratione adhibita, contropatis his, quæ tempore nuptiarum promeruit, atque hæredibus cæteris eadem compensata æqualitate, quidquid superesse [2] de parentum hæreditate constiterit æquali teneant ac sequantur divisione.

IV. Flavius Chindasvindus Rex [3].

De filiis ex diversis parentibus natis, et qua discretione parentum adsequantur hæreditatem.

Si provenerit unum virum plures habere [4] uxores, atque ex omnibus filios procreare, et aliquem filiorum aut filiarum contingat intestatum ab hac vita discedere, facultatem eius, si filios non reliquerit, vel nepotes, illi fratres vel sorores adprehensuri sunt, sibique vindicaturi, quos [5] ex uno patre, et [6] ex una matre constat esse progenitos. Quod si ex uno patre, et diversis matribus filii nati fuerint, facultatem, quæ de patre venerit, illi tantum inter se erunt æqualiter divisuri, qui ex uno patre fuerint procreati. Similiter et si de una matre, et de diversis patribus filii nati fuerint, id præcipimus observari. Nam et si una mulier de plurimis maritis filios habeat, similiter fratrum, sororumque hæreditatem, tam a paterna quam a materna successione sibi debitam, eorum qui ex his intestati, vel absque prole, sive nepotibus discesserint, illi tantum fratres sororesque habituri sunt, qui unius patris vel matris filii, filiæve fore noscuntur. Ita ut iuxta legem aliam, qua constitutum est trientem nepotes non perdere, licitum sit etiam nepotibus, aut neptis, qui patres aut matres amiserint, in omni facultate avorum vel aviarum cum patris aut avunculis æquales succedere, illo tantum ordine permanente, quo superius decretum est, parentes vel avos de rebus suis filios, nepotesque meliorare, aut in extraneum quemlibet quodcumque conferre.

V. [7] *De his quæ filii, patre vivente vel matre, videntur adquirere.*

Filius qui, patre vivente aut matre, aliquid adquisierit, sive de munificentia Regis, aut patronorum beneficiis promeruerit [8], et exinde aliquid cuicumque vendere, aut donare iuxta eam conditionem, quæ in aliis nostris legibus continetur, in ipsius potestate consistat, nec sibi aliquid, dum filius vivit, exinde pater vel mater vindicare præsumant. Quod si inter leudes [9] quicumque nec regiis [10] beneficiis aliquid fuerit consequutus, sed in expeditionibus constitutus de labore suo aliquid adquisierit, si communis [11] illi victus cum patre est, tertia pars exinde ad patrem perveniat, duas autem filius, qui laboravit, obtineat.

LIBER V.

DE TRANSACTIONIBUS.

I. TITULUS DE ECCLESIASTICIS REBUS.

I. *De donationibus ecclesiis datis.*
II. *De conservatione et redintegratione ecclesiasticæ rei.*
III. *De venditionibus et donationibus ecclesiasticarum rerum.*
IV. *De rebus ecclesiæ ab his possessis, qui sunt ecclesiæ obsequiis mancipati.*
V. *De reparatione ecclesiarum, vel diversis aliis causis.*
VI. *De coercitione Pontificum.*
VII. *Ne ii qui retento obsequio ecclesiæ manumittuntur, ingenuarum personarum audeant adire coniugium.*

I. [12] Flavius gloriosus Recesvintus Rex [13].

De donationibus ecclesiis datis.

Si famulorum meritis iuste compellimur debite compensare lucra mercedis, quanto iam copiosius pro remediis animarum divinis cultibus, et terrena debemus impendere, et impensa legum soliditate servare. Quapropter quæcumque res sanctis Dei basilicis, aut per Principum, aut per quorumlibet fidelium donationes conlatæ reperiuntur, votive ac potentialiter pro certo censemus, ut in earum iure inrevocabili modo legum æternitate firmentur.

II. [14] *De conservatione et redintegratione ecclesiasticæ rei.*

Consultissima regni nostri credimus provenire [15] remedia, dum pro utilitatibus ecclesiarum, quæ debeant observari, nostris inseri legibus præcipimus. Ideoque præsenti sanctione censemus, ut mox [16] episcopus fuerit ordinatus, statim rerum inventarium de rebus ecclesiæ, præsentibus quinque ingenuis viris, facere non moretur. Quod inventarium ingenui viri, coram quibus factum fuerit, sua subscriptione conroborent. Post episcopi vero ipsius obitum, dum alter fuerit episcopus ordinatus, secundum re-

[1] *Card.* legaliter donatum
[2] *Legion.* quidquid de parentum esse hæreditate
[3] *Legion.* Antiqua, noviter emendata.
[4] *Card.* habuisse
[5] *Tolet.-goth.* quos ex una
[6] *Lind.* vel
[7] *Legion. et Card.* Antiqua. *Lind.* Chds. Rex.
[8] *Tolet.-goth.* promeruerit iuxta eam. *Legion. apponit et hoc:* seu fidelis aliquid ei donaverit
[9] *Tolet.-goth. et Legion.* laudes
[10] *Card.* nec Regis, nec Patronorum beneficiis
[11] *Card.* si communis cibus illi, aut victus
[12] *Tolet.-goth. et Legion. hanc legem dinumerant III.*
[13] *Legion. S. J. R. et Card.* Antiqua.
[14] *In Tolet.-goth. et Legion. hæc dinumeratur lex IV.*
[15] *Emilian.* prævenire. *S. J. R.* provideri
[16] *S. J. R.* mox cum

Digitized by Google

rum inventarium res requirat ecclesiæ, et si aliquid diminutum de rebus ecclesiæ provenerit, proprii hæredes episcopi, vel quibus facultas eius pertinere, vel relicta esse videtur, de præcedentis [1] satisfaciant facultate. Quod si et aliquid de rebus ecclesiæ vendere præsumpserit, succedens episcopus, reddito pretio, quod a venditore acceptum est, cum omni augmento res ad ius reducat ecclesiæ [2], et nullam calumniam permitescat. Quam legem et de presbyteris vel diaconibus sicut superius scriptum est, in omnibus observari, et valere præcipimus.

III. [3] Antiqua. *De venditionibus et donationibus ecclesiasticarum rerum.*

Si quis episcopus, aut presbyter, vel quicumque ex clericis præter consensum cæterorum clericorum aliquid de rebus ecclesiæ vendiderit, vel donaverit; hoc firmum non esse præcipimus, nisi ita fuerit facta venditio, aut donatio, quemadmodum sanctorum canonum instituta constituunt atque decernunt.

IV. [4] *De rebus ecclesiæ ab his possessis, qui sunt ecclesiæ obsequiis mancipati.*

Hæredes episcopi sive aliorum clericorum, qui filios suos in obsequium ecclesiæ commendaverint, et terras, vel aliquid ex munificentia ecclesiæ possederint, si ipsi in laicos reversi fuerint, aut de servitio ecclesiæ, cuius terram vel aliquam substantiam possidebant, discesserint, statim quod possidebant amittant. Sed et in omnibus clericis, qui de rebus ecclesiæ quæcumque possederint, servetur hæc forma: ne quamvis longa possessio dominium ecclesiæ a rebus sibi debitis quandoque secludat, quia et canonum auctoritas ita commendat. Sed et viduæ sacerdotum vel aliorum clericorum, quæ filios suos in obsequium ecclesiæ commendant, pro sola miseratione, de rebus ecclesiasticis, quas pater tenuit, non efficiantur extorres.

V. Flavius Egica Rex [5].

De reparatione ecclesiarum, vel diversis aliis causis.

Quamquam in præteritis sanctorum patrum de diversis sententiis enitentes, sed et hæc, quæ tempore ordineque congruunt, ordinato iure instituenda sunt. Nam sicut antiquitas de causis ingruentibus edita multitudo editarum, ita nunc nostri temporis ecclesias Dei, quæ conruunt, ut faciant convenit. Quapropter in medio cœtus nostri delatum est quorumdam consuetudo inordinata sacerdotum, quod parœcias suas ultra modum diversis exactionibus, vel angariis comprimant, vel quidquam plures ecclesiæ destitutæ persistant. Idcirco unio nostræ adunationis decernit, atque instituta instituit, ut tertias quas antiqui canones de parœciis habendas episcoporum censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab episcopis dirutæ ecclesiæ reparentur. Si vero maluerint credere, ab earumdem ecclesiarum cultoribus, sub cura et sollicitudine sui Pontificis reparationem iisdem est adhibenda basilicis. Quod omnis ecclesiæ, aut incolumis fuerit secundum antiquorum canonum instituta tertias sibi debitas unusquisque episcopus, si voluerit, facultas illi omnimode erit, ita videlicet ut cæteras ipsius tertias nullus episcoporum quippiam pro reis inquisitionibus parœcitanis ecclesiis exigat, nihilque de prædiis ipsarum cuiquam aliquid causa stipendi dare præsumat. Sed necessario instituendo elegimus, ut plures ecclesias nequaquam committantur presbytero, nec officium valet exsolvere, nec pupillis sacerdotali iure occurrere, nec rebus earum necessariam curam impendere, ea scilicet ratione, ut ecclesia, quæ decem habuerit mancipia, super se habeat sacerdotem; quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis coniungatur ecclesiis. Si quis sane episcoporum hanc nostram institutionem parvipenderit, et quidpiam exinde temerandum crediderit, duorum mensium spatiis se noverit excommunicatione multari.

VI. [6] Flavius gloriosus Wamba Rex [7].

De coercitione Pontificum, qui pro rebus, quas suis ecclesiis auferunt, tricennium intercessisse causantur [8].

Deus iustus iudex, qui iustitiam intemporaliter [9] diligit, non vult servire iustitiam tempori, sed tempora potius æquitatis lege concludi. Ipse igitur Deus iustitia est. Deo ergo datur quidquid a fidelibus in Dei ecclesiis iustissima devotione offertur. Nam et fidelis quisque iustitiæ serviens, Deo mediante, qui iustus est, vota sua adstringit. Numquam [10] enim iustitiæ [11] vota solvenda sunt, quæ et a iustitia processerunt, et per iustitiam ligata [12] noscuntur. Deo igitur fraudem facit, qui iustitiæ aliquid subtrahit. Ergo et iustitiam rescindit quisquis aliena vota corrumpit. Quum igitur, ut dictum est, Deus iustitia sit, qua præsumptionis insania agitur, ut de manu Dei quis auferat quod tricennali temporum præscriptione se tenuisse contendat? Multorum enim mentes Pontificum inlicito cupiditatis ausu præcipites quædam de his, quæ in eorum diœcesi fundatis ecclesiis pia fidelium oblatione donantur, insatiabili rapacitatis studio, aut iuri ecclesiæ principalis innectunt, aut donanda aliis, vel sub stipendio [13] habenda distribuunt. Sicque non solum aliena vota disrumpunt, sed et sacrilegium operantur in eo quod ecclesiæ Dei fraudatores existunt. Ecclesiam quippe fraudare sacrilegium esse, a maioribus [14] adprobatur. Unde et quum eos evidens ratio persuadet ad reddendum, aut tricennium in re possessa opponunt, aut non se fecisse respondent, quod decessores suos egisse non nesciunt [15], et tamen ista [16] emendare refugiunt. Sicque cupiditatem tricennio fovent, et rapacitatis studia temporum præscriptionibus cumulant [17]; et qui admissum facinus ad monumentum delere debuerant, annosa id oppositione solidare contendunt. Quantæ igitur impietatis ille credendus est, qui ad hoc laborat, ad hoc etiam propositionis suæ voces exagerat, ut per tricennium se cognoscat Deo iniuriam intulisse, quam tamen, exacto tricennio, renuat emendare? Nunc vero, quum hæc et talia nequissima iustitiæ defensione prolata sunt, nos tamen non præterita ordinamus, sed futura disponimus; nec præcedentium Regum, sed nostri regni tempora definimus. Abrogata ergo deinceps totius cupiditatis licentia, nulli Pontificum ultra licebit, aut quidquam ab ecclesiis diœcesis suæ auferre, aut ablatum quodcumque per oppositionem tricennii vindicare. Non enim in hac causa deinceps tricennale tempus accipiendum est, sed quandocumque fuerit veritatis origo monstrata, iustitiam partis suæ recipiat. Quia et ut multiplex annorum series sine repetitione pertranseat, facit hoc præeminentis dura potestas, quæ sic subiecta [18] sibi sacerdotum comprimit colla, ut pro ablatis rebus intendere contra præeminentis

[1] *Legion.* præcedentis episcopi
[2] *Lind.* rem ad eam reducat ecclesiam
[3] *In Tolet.-goth. hæc desideratur lex; in Legion. V. numero digeritur, et in S. J. R. inscriptione destituitur.*
[4] *In Tolet.-goth. hæc lex V., in Legion. vero VI. dinumeratur.*
[5] *A cod. Vigilan. hæc lex hic descripta fuit; et huius codicis mendis omnibus, quod a cæteris, et a Lind. edit. prætermissa, expurgari non potuit.*
[6] *Legion. codex hanc legem dinumerat I. huiusce tituli: Card. autem VI. sub titulo V. lib. IV.*
[7] *Legion.* Antiqua.
[8] *Card. adiungit:* de canone
[9] *Legion.* intemporabiliter
[10] *Lind.* semper
[11] *Card. et Lind.* iusta votà
[12] *Legion.* inligata
[13] *Tolet.-goth. et S. J. R.* stipendiis
[14] *Legion.* maioribus constitutum est, et sic adprobatur
[15] *Legion.* sciunt
[16] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* scita
[17] *Legion.* adcumulant
[18] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* subdita

Digitized by Google

personam, nec audeant, nec præsumant. Proinde, ne tali [1] silentio vox perenniter expoliatæ ecclesiæ conquiescat, licitum erit huius præsumptionis admissum, et per quemcumque, et quandocumque accusatum detegi, et imminentis ipsius causæ negotium expediri; sub isto videlicet ordine, ut si hæredes fundatoris ecclesiæ adsunt, ipsi talia prosequantur: sin autem non fuerint, aut etiam si sint, causare tamen noluerint, tunc ducibus, vel comitibus, tiuphadis, atque vicariis, sive quibuscumque personis, quos cognitio huius rei adtigerit, et aditus accusandi, et licentia tribuitur exsequendi. Quicumque ergo episcoporum hæc, quæ præmissa sunt, in præteritis fecit, et tricennium iam in hac perversa possessione implevit, ea ipsa, quæ in præteritis per XXX. annos tenuit, Deo potius iudicanda [2] relinquimus, quam nostro rescindenda iudicio definimus. Quicumque vero usque ad tempus, quo lex ista conderetur, in hoc ipsum quod rapuit, tricennium non implevit, rem ipsam quæ ablata est, sine aliqua satisfactione [3] in omni integritate ecclesiæ, cui testata res est, reformare cogatur. Iam vero a die huius latæ legis, vel tempore, quicumque Pontificum [4] de his quæ a fidelibus in Dei ecclesiis testata vel conlata esse noscuntur, aliquid exinde abstulerit, suoque iuri vel ecclesiæ principali adplicaverit, seu cuicumque personæ quolibet modo quodcumque tale concesserit, nulla temporum longævitate securus, iuxta præmissum ordinem quandocumque et per quemcumque talia fuerit commisisse detectus, ea ipsa, quæ præsumpsit, una cum legitima satisfactione rei propriæ illi ecclesiæ, cui tulit, vel in quam deliquit, reformare cogendus est. Quod si de rebus propriis non habuerit unde componat, et in omni integritate ea, que præsumpsit, ecclesiæ cui tulit, restituat, et ipse pro excesibus suis iuxta canonem toletani concilii undecimi excommunicationis plectendus erit sententia, id est [5], ut si decem solidos rem ipsam quam tulit, valere constiterit, viginti dierum pœnitentiæ satisfactione admissum facinus expurgabit [6]. Similiter sive maioris sive minoris sit pretii quod præsumpserit, geminata hoc semper dierum satisfactione vel pœnitentia emendabit. Simili quoque et ille sententia vel damno multandus est, qui a decessore suo ablata deinceps quæcumque de diœcesanis ecclesiis apud se tenere præsumpserit. Quicumque tamen iudicium tenorem legis huius adimplere neglexerit, quod aut iudicare talia differat, aut iudicanda Regis auditibus nullo modo innotescat; omnem rei taxationem, quam episcopus ille persolvere debuit [7], qui talia fecerit, tota ecclesiæ illi de sua idem iudex proprietate debebit componere, cuius adcusatum sibi negotium destitit iudicare. Hæc igitur lex non solum pro rebus, quæ in ecclesiis absolutis vel diœcesanis conlatæ sunt, observabitur, sed sub generali nomine omnium ecclesiarum, id est, tam in monasteriis virorum, quam etiam feminarum omnimoda institutione [8] complebitur. Id tamen adiiciendum huic legi manifesta ratio persuasit, ut episcopi omnes quoscumque per ecclesias suæ diœcesis sacerdotes rectoresque ordinandos elegerint, cognitiores eos efficiant de utilitatibus ecclesiæ illius, in qua fuerint ordinati, id est, ut quidquid unusquisque episcoporum de scripturis ecclesiæ diœcesis suæ apud se, conservationis causa, habere se noverit, mox rectorem ecclesiæ cuilibet prætulerit, statim ei, quem ordinaverit, utilitates ecclesiæ, vel scripturas in manifestam [9] agnitionem deducat, necnon tantum ignorantia ordinati, et [10], quod peius est, obcelatione vel vitio ordinantis voluntas in quocumque lateat testatoris. Ita [11] tamen erit, ut competentia sibi sacerdotes, rectoresque ecclesiarum autentica videant autenticorum ipsorum exemplaria, manu sui episcopi roborata pro omni firmitate a Pontifice suo accipiant, qualiter per ea ipsa exemplaria, et negotia ecclesiæ sibi commissæ absque hæsitatione proponant, et veritatem partis suæ iustitia intercurrente recipiant. Data et confirmata lex a die decimo [12] kalendarum ianuariarum, anno feliciter quarto regni nostri, in Dei nomine Toleto.

VII. Flavius gloriosus Ubamba Rex [13].

Ne ii, qui retento obsequio ecclesiæ manumittuntur, ingenuarum personarum audeant adire coniugium.

Magna est confusio generis, ubi dissimilitudo unius parentis statum degenerat progenitæ prolis. Hoc enim necesse est inveniatur in frutice, quod tractum est ex radice. Quomodo enim absoluti decoris titulum deportabit [14], cuius parentes obligatio adhuc innexa constringit? Et hæc quidem præmissa sunt, pro eo quod multi de familiis ecclesiarum libertati donantur, nec tamen absolutæ libertatis licentia potiuntur, in eo quod ecclesiæ illi, de qua originem ducunt, per obsequium inligantur: qui tamen dum perverso [15] ordine ingenuarum personarum connubium expetunt, contra naturam, quod ipsi non sunt, generare intendunt; et quod in augmentum publicæ utilitatis debuit crescere, hoc in manifestam inligationem personæ vel rerum cognoscitur devenire, dum is qui de tam infami coniugio nascitur, inferioris parentis adsequens sexum, una cum rebus suis omnibus ecclesiasticæ servituti addicitur. Quapropter ut talis de cætero amputetur præsumptio, præsenti lege præcipimus, ut quicumque de familiis ecclesiæ, retento patrocinio ecclesiæ ipsius, de cuius servitute exivit, libertatem a sacerdote acceperit, ingenuam sibi non audeat in matrimonio sociare personam. Illi tamen qui absoluti ab obsequiis ecclesiæ per canonicam sententiam debito ordine manumittuntur, et ingenuarum mulierum innecti copulis poterunt, et in prole omnimodæ dignitatis testimonium obtinebunt. Quod si ii, qui sub ecclesiarum obsequio manumissi sunt, ingenuarum mulierum deinceps ausi fuerint se coniugio sociare; ubi hoc primum iudex agnoverit, sub trina verborum [16] ultione vel commonitione, sicut de ingenuis et servis lege alia continetur, eos separare non differat. Quod si ab invicem separari noluerint, uniuscuiusque personæ, sicuti fuerant, conditione manente, quidquid ex illis natum fuerit, in Principis potestate serviturum deveniat. Res tamen omnis sive facultas, quæ de persona ingenua in talium libertorum iure quolibet modo transfusa est, cum his etiam, quæ sibi ex talium sexu progenitus filius potuit profligare, conquirere vel habere, tota in integrum ad [17] hæredes illius ingenuæ personæ possidenda pertineant, aut si hæredes ei defuerint, in Principis iure deveniant possessura [18], qualiter iudicare de his quod voluerit, absolutæ potestatis potiatur licentia. Hæc lex non solum in viris, sed et in feminis observanda est, id est, sive sit libertus ecclesiæ, sive liberta, quæ sibi ingenuam personam sociare præsumpserit. Hoc tamen in hac lege servandum est, ut quicumque de præteritis usque modo quo hæc lex conderetur, de talibus parentibus reperti fuerint intra tricennium generati, non obligationem sequantur illius parentis, qui ecclesiæ per obsequium inligatur, sed conditione ingenuitatis omnimodæ adsumpta cum omnibus rebus, quæ de parente nobili ignobili parenti quolibet modo transierant, in ingenuitatis forma vel decore absoluti persistant. Data et confirmata lex a duodecimo [19] kalendarum ianuariarum, anno feliciter quarto regni nostri Toleto.

[1] *Tolet.-goth. Card. S. J. R. et Lind.* talium silentio
[2] *Lind.* vindicanda
[3] *Card.* retardatione
[4] *Card.* Pontificum aut aliorum hominum
[5] *Emilian.* id est, ut si de ecclesiis Dei decem solidos &c.
[6] *Card.* expiabit
[7] *Card.* debuit, aut alius qui &c.
[8] *Card.* constitutione
[9] *Legion.* manifestationem. *Lind.* manifestam cognitionem
[10] *S. J. R. et Lind.* sed
[11] *S. J. R. et Lind.* Id
[12] *Card. et Lind.* a die undecimo
[13] *Emilian.* Flavius glosus. Recesvindus Rex. *Legion. apponit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem et subscriptionem prætermittit.*
[14] *Legion. et Lind.* reportabit
[15] *Lind.* diverso
[16] *Legion. et Lind.* verberum
[17] *Lind.* aut hæredes.... obtineant
[18] *Card.* possidenda
[19] *Emilian.* decimo. *Tolet.-goth.* die X. *S. J. R. et Lind.* a die decimo

Digitized by Google

II. TITULUS DE DONATIONIBUS GENERALIBUS.

I. *Ne valeat violenter facta donatio.*
II. *De donatiobus Regis.*
III. *De rebus marito, vel uxori a Rege donatis.*
IV. *De rebus extra dotem uxori a marito conlatis.*
V. *De rebus a marito mulieri concessis, vel si mulier fuerit adulterasse detecta.*
VI. *De rebus traditis, vel per scripturam donatis.*
VII. *De rebus inter maritum et uxorem invicem datis.*

I. [1] Antiqua. *Ne valeat violenter facta donatio.*

Donatio, quæ per vim et metum fuerit extorta, nullam habeat firmitatem.

II. Flavius gloriosus Cinctasvintus Rex [2].

De donationibus Regis.

Donationes regiæ potestatis, quæ in quibuscumque personis conferuntur, sive conlatæ sunt, in eorum iure persistant, in quorum nomine eas potestas contulerit regia; ea videlicet ratione, ut ita huiusmodi regalis munificentiæ conlatio adtributa, in nomine eius, qui hoc promerueral [3], transfusa permaneat, ut quidquid de hoc facere vel iudicare voluerit, potestatem in omnibus habeat. Quod si etiam is, qui hoc promeruirit [4], intestatus discesserit, debitis secundum legem hæredibus res ipsa successionis ordine pertinebit, et infringi conlatæ munificentiæ gratia nullo modo poterit: quia non oportet Principum statuta convelli, quæ convellenda esse percipientis [5] culpa non fecerit.

III. [6] *De rebus marito vel uxori a Rege donatis.*

Speciali iure decernitur, ut de rebus regia donatione conlatis, si in nomine mariti fuerit conscripta donatio, nihil sibi exinde mulier, excepto quod in dote perceperit, debeat vindicare. Itemque [7] etsi in nomine mulieris inveniatur [8] facta donatio, nihil sibi vir exinde post eius obitum adtentet aliquatenus usurpare, vel iuri proprio mancipare, nisi quod meruerit uxoris largitate percipere.

IV. [9] Antiqua. *De rebus extra dotem uxori a marito conlatis.*

Si mulier extra dotem a marito de quibuscumque rebus quacumque donatione, vel profligatione conquisitis, aut illi debitis, quocumque tempore, quodcumque donatum acceperit, si filii de eodem [10] coniugio fuerint procreati, mulier usque ad diem obitus sui secundum voluntatem vel ordinationem testatoris secura possideat [11]. Fructus tamen sicut testator ipse, qui hoc testavit, expendendi vel utendi potestatem habere poterit. Ita et illa, quæ usu hoc ad possidendum percepit [12], omnia [13] dum advixerit, sine cuiuslibet inquietudine, suis incunctanter utatur expensis. Si tamen idem testator aliquam specialem testationem de ipsis fructibus [14] non instituerit [15], post obitum vero suum reliqua integra et intemerata filiis ex ipso viro procreatis derelinquat, et nulla occasione quicquam exinde mulier, exceptis [16] fructibus, alienare præsumat. Quod si ex ipso coniugio filii non fuerint procreati [17], quidquid mulier de rebus sibi donatis iuxta præscriptum testatoris ordinem facere elegerit, liberam habeat potestatem. Cæterum si intestata discesserit, ad maritum eius, si supprestis extiterit, donatio revertatur. Sin autem maritus non fuerit, ad hæredes mariti, qui donationem fecit, eadem donatio pertinebit. Similem rationem, de viris præcipimus custodiri, de his quæ ab uxoribus tempore quocumque donata perceperint.

V. [18] Antiqua. *De rebus a marito mulieri concessis, vel si mulier fuerit adulterasse detecta.*

Maritus si uxori suæ aliquid donaverit, et ipsa post obitum mariti sui in nullo scelere adulterii fuerit conversata, sed in pudicitia permanserit, aut certe si ad alium maritum honesta coniunctione pervenerit, de rebus sibi a marito donatis possidendi et post obitum suum, si filios [19] non habuerit, relinquendi cui voluerit, secundum voluntatem testatoris habeat potestatem. Cæterum si filios [20] non relinquens intestata discesserit, aut ad maritum eius, si supprestis extiterit, aut ad hæredes mariti qui donationem conscripsit [21], eadem donatio pertinebit. Si autem per adulterium, seu per inhonestam coniunctionem se miscuisse [22] convincitur, quidquid de facultate mariti sui fuerat consecuta, totum incunctanter amittat, et ad hæredes donatoris, vel ad filios legitimos revertatur.

VI. Flavius Cintasvintus Rex [23].

De rebus traditis, vel per scripturam donatis.

Res donatæ si in præsentia [24] testium traditæ sunt, nullo modo repetantur a donatore. Quod si etiam provenerit, ut [25] quod donatur longe sit positum, pro eo donatio evacuari non poterit: quia tunc videtur vera esse traditio, quando iam apud illum scriptura donationis [26] habetur, in cuius nomine conscripta esse dinoscitur. Hoc tan-

[1] *In Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomen, et inscriptio non reperiuntur.*
[2] *Legion. adiicit:* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem omittunt.*
[3] *Emilian. et Legion.* promeruit. *Card.* promeruerit
[4] *Emilian. et Legion.* promeruit
[5] *Lind.* præcipientis
[6] *Card. et Legion.* Antiqua.
[7] *Lind.* Ideoque
[8] *Emilian. Legion. Card. et Lind.* invenitur
[9] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomine, et inscriptione indigent.*
[10] *Card.* de eorum
[11] *Emilian. et Lind.* possideat, et de quinta tantumdem parte earum rerum faciendi quod voluerit, potestatem obtineat. Fructus tamen &c.
[12] *Tolet.-goth. et S. J. R.* perceperit
[13] *Card.* omnibus
[14] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* frugibus
[15] *Card.* instituerit, et de quinta tantumdem parte earum rerum faciendi quod voluerit, potestatem obtineat. Verumtamen quum provenerit ab ipso viro, suarum rerum pars quinta quibuslibet ante non esse donata. Post obitum vero &c.
[16] *Card.* exceptis frugibus, et quinta parte, ut dictum est, mulier alienare præsumat. *Lind.* excepta, ut dictum est, quinta parte.
[17] *Card.* procreati, aut nepotes non sunt, quidquid &c.
[18] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem silentio prætermittunt.*
[19] *Card.* si filios aut nepotes
[20] *Card.* si filios aut nepotes
[21] *Legion.* fecit
[22] *Legion.* viro se miscuisse
[23] *Legion. apponit:* Antiqua. *Card.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætermittunt.*
[24] *Tolet.-goth. Emilian. Card. Legion. et S. J. R.* si in præsenti traditæ sunt
[25] *Card.* ut donatur longe sit positus, pro eo donatio &c.
[26] *Emilian. Legion. Card. et Lind.* donatoris

Digitized by Google

tum observandum est, ut si donator dixerit, nec dedisse nec direxisse scripturam, sed sublatam sibi fuisse, tunc ille vir, cui res donatæ sunt, per testem convincat ab ipso donatore eamdem [1] aut traditam sibi, aut directam, aut ex eius voluntate in potestatem suam redactam, et dum probaverit, stabilis habeatur. Quod si probare neglexerit, tunc ille qui scripturam fecerit iuraturus est, quia eamdem scripturam neque per se dedisset neque direxisset, nec per voluntatem suam factum esse, ut eadem scriptura in manus eius veniret, a quo eam videtur repetere, et sic invalida remanebit, si tamen qui donavit voluerit. Illud sane addi placuit, ut si quisque de rebus suis scripturam in quibuslibet personis ediderit, si eam vivendo illi, in cuius nomine scripta est, non tradiderit, quamlibet tradita non sit, tamen dum post eius obitum reperta fuerit, ille eam sibi vindicabit cum omnibus rebus, quæ ibi scriptæ [2] sunt, in cuius nomine donator eam fieri voluisse cognoscitur. Quoniam iustum omnino est, ut talis scriptura robur plenitudinis habeat, quam vivens donator ita salvavit, ut nequaquam videatur aliquatenus immutata. Nam si scripturam ipsam vel rem conditor eius, dum viveret, nullo modo tradidit, sed apud se retinuit, et voluntatem suam in postmodum immutavit, illud potius firmissimum erit, quod post testationem non traditæ scripturæ definisse cognoscitur. Quod si ipsum, cui res donatæ fuerant, fatalis casus ab hac vita subduxerit, antequam rem sibi donatam caperet, ad donatorem vel ad hæredes donatoris res ipsæ pertineant. Qui vero sub occasione hac largitur, ut eamdem rem ipse, qui donat, usufructuario iure possideat, et ita post eius mortem ad illum cui donaverit, res donata pertineat, quia similitudo est testamenti, habebit licentiam immutandi voluntatem suam, quando voluerit, etiam si in nullo læsum fuisse se dixerit. Ille vero, qui falsa donatione circumventus aliquid in utilitatem donatoris expenderit, aut ab ipso donatore recipiat, aut ab eius hæredibus, ne iniuste damna sustineat, qui lucrum se habere de inani promissione putabat. Certe si quisquis ille rem donatam, sive per traditionem conditæ scripturæ, sive per consignationem vel traditionem rerum, in iure [3] suo perceperit, et complacuerit ei, ut donator rem ipsam per voluntatem eius, qui eam donatam percepit, possideat. Iam si in postmodum fortasse contigerit, ut ipse qui rem donatam perceperat, vivente donatore moriens, ab hac vita discedat, quidquid de re sibi donata iudicare voluerit, licentiam habeat. Quod si intestatus discesserit, non ad donatorem, sed ad hæredes eius, qui rem donatam percepit, res eadem sine dubio pertinebit.

VII. [4] Antiqua. *De rebus inter maritum et uxorem invicem datis.*

Maritus si uxori suæ aliquid donaverit, de hoc, quod ipsa sibi habere voluerit, scripturam manus suæ subscriptione vel signo confirmet. Ita ut duo aut tres testes ingenui subscriptores, vel signa facientes accedant, et sic voluntas ipsius habeat firmitatem. Similis et de uxoris voluntate, quæ in maritum conferre voluerit, donationis hæc forma servetur, si tamen violenter a viris non fuerit exacta donatio: servata legum in omnibus sanctione, quæ in decernendis facultatibus dinoscitur ordinata consistere.

III. TITULUS DE PATRONORUM DONATIONIBUS.

I. *Si is qui in patrocinio constitutus est, vel filii eius, aut patronum, aut filios patroni relinquant.*
II. *De armis, quæ dantur saionibus in patrocinio constitutis, et de adquisitionibus eorum.*
III. *De rebus in patrocinio conquisitis, vel a patrono conlatis.*
IV. *De rebus in patrocinio acceptis et conquisitis.*

I. [5] *Si is qui in patrocinio constitutus est, vel filii eius, aut patronum, aut filios patroni relinquant.*

Si quis ei, quem in patrocinio habuerit, arma dederit, vel aliquid donaverit, apud ipsum quæ sunt donata permaneant. Si vero alium sibi patronum elegerit, licentiam habeat cui se voluerit commendare. Quoniam ingenuo homini non potest prohiberi, quia in sua potestate consistit: sed reddat omnia patrono quem deservit. Similis et circa filios patroni, et filios eius, qui in patrocinio fuit, forma servetur, ut si tam ipse qui in patrocinio fuit, quam filii eius filiis patroni obsequi voluerint, donata possideant. Si vero patroni filios vel nepotes ipsis nolentibus crediderint relinquendos, reddant universa, quæ parentibus eorum a patrono donata sunt. Quicumque autem in patrocinio constitutus sub patrono aliquid adquisierit, medietas ex omnibus in patroni vel filiorum eius potestate consistat. Aliam vero medietatem idem bucellarius, qui adquisivit, obtineat. Quod si bucellarius filiam tantummodo reliquerit, et filium non reliquerit, ipsam in potestate patroni manere iubemus. Sic tamen, ut ipse patronus æqualem provideat, qui eam sibi possit in matrimonio sociare, et quidquid patri eius vel matri fuerat donatum, ad eam pertineat. Quod si ipsa sibi contra voluntatem patroni inferiorem forte maritum elegerit, quidquid patri eius [6] a patrono fuerat donatum, vel a parentibus patroni, patrono vel hæredibus eius restituatur.

II. Antiqua. *De armis, quæ dantur saionibus in patrocinio constitutis, et de adquisitionibus eorum.*

Arma, quæ saionibus pro obsequio donantur, nulla ratione a donatore repetantur: sed illa, quæ dum saio est adquisivit, in patroni potestate consistant.

III. [7] *De rebus in patrocinio conquisitis, vel a patrono conlatis.*

Sicut supradictum est, si quis cum aliquo patrocinii causa consistat, et aliquid dum cum eo babitat adquisierit, si ei infidelis inveniatur, vel eum derelinquere voluerit, medietas adquisitæ rei patrono tradatur; aliam vero medietatem, qui laboravit [8], obtineat, et quidquid ei patronus [9] donavit, recipiat.

IV. [10] Antiqua. *De rebus in patrocinio acceptis et conquisitis.*

Ita ut supra præmissum est, quicumque patronum suum reliquerit, et ad alium tendens [11] forte se contulerit, ille, cui se commendaverit, donet ei terram: nam patronus quem relinquit, et terram, et quod ei dedit, obtineat.

[1] *Card.* eamdem rem
[2] *Legion. et Lind.* conscriptæ
[3] *Card.* in ius suum
[4] *S. J. R. auctorem tacet, et inscriptione caret.*
[5] *Legion. et Card.* Antiqua.
[6] *Card.* patri eius vel matri
[7] *Legion. et Card.* Antiqua.
[8] *Emilian. Legion. Card. et Lind.* acquisivit
[9] *Emilian. Legion. Card. et Lind.* ipse
[10] *S. J. R.* Recsds. Rex. *Legion.* Fls. Cinds. R.
[11] *Emilian. et Card.* et ad alium se fortasse contulerit

Digitized by Google

IV. TITULUS DE COMMUTATIONIBUS, ET VENDITIONIBUS.

I. *Ut ita valeat commutatio, sicut et emptio.*
II. *Ut si non fuerit idoneus venditor, fideiussor detur.*
III. *Ne valeat violenter facta venditio.*
IV. *Si arris datis, pretium non fuerit impletum.*
V. *Si pars pretii data non fuerit.*
VI. *Si fraus in pretio rei venditæ fiat.*
VII. *Si dicat quis rem suam vili pretio vendidisse.*
VIII. *De his, qui aliena vendere, vel donare præsumpserint.*
IX. *Quod rem in contentione positam non liceat vendere, vel donare.*
X. *Si se permittat ingenuus venundari.*
XI. *De viris ac mulieribus ingenuis a servo vel ingenuo venditis.*
XII. *Non liceat parentibus filios suos quocumque contractu alterius dominio subiugare.*
XIII. *De servorum venditis rebus.*
XIV. *Si servus venditus in priorem dominum crimen obiiciat.*
XV. *Ut servi venditi facultatem dominus quærat.*
XVI. *Si servus sit de suo peculio emptus.*
XVII. *Ut nullus servum suum vendat invitus.*
XVIII. *Si servus pro crimine quocumque contractu ad dominium transierit alterius.*
XIX. *De non alienandis privatorum, et curialium rebus.*
XX. *Si res illæ vendantur, aut donentur, quæ prius debuerant per iudicium obtineri.*
XXI. *De mancipiis ab hostibus occupatis, ac venditis.*
XXII. *Quo præsens liber debeat pretio comparari.*

I. [1] Antiqua. *Ut ita valeat commutatio, sicut et emptio.*

Commutatio, si non fuerit per vim et metum extorta, talem qualem et emptio habeat firmitatem.

II. [2] Antiqua. *Ut si non fuerit idoneus venditor, fideiussor detur.*

Si venditor non fuerit idoneus, ingenuum fideiussorem dare debebit emptori, et emptio ita habeat firmitatem.

III. [3] Antiqua. *Ne valeat violenter facta venditio.*

Venditio facta per scripturam plenam habeat firmitatem. Cæterum si etiam scriptura facta non fuerit, et datum pretium præsentibus testibus conroboretur [4], et plenum habeat emptio robur. Venditio vero, si fuerit violenter et [5] per metum extorta, nulla valeat ratione.

IV. [6] Antiqua. *Si arris datis, pretium non fuerit impletum.*

Qui arras pro quacumque re acceperit, id cogatur implere quod placuit. Emptor vero si per ægritudinem aut gravem necessitatem, quæ vitari non potuerunt, ad constitutum non occurrerit diem, quemcumque voluerit pro se dirigat, qui pretium definito tempore percompleat. Quod si constituto [7] die nec ipse successerit, nec pro se dirigere voluerit, arras tantummodo recipiat, quas dedit, et res definita non valeat.

V. [8] Antiqua. *Si pars pretii data non fuerit.*

Si pars pretii data est, et pars promissa non adimpletur, non propter hoc venditio facta rumpatur. Sed si emptor ad placitum tempus non exhibuerit pretii reliquam portionem, pro pretii parte quam debet, solvat usuras: nisi hoc forte convenerit, ut res empta venditori debeat reformari.

VI. Flavius Recesvintus Rex [9].

Si fraus in pretio rei venditæ fiat.

Si in contractu venditionis minus pretium datum fuerit, et per fraudem, aut etiam contra voluntatem venditoris [10] amplius datum pretium nuncietur, quantum de iusto pretio fraudatum est, tantum duplum emptor restituat venditori.

VII. [11] Antiqua. *Si dicat quis rem suam vili pretio vendidisse.*

Venditionis hæc forma servetur, ut seu res aliquæ, sive terræ, vel mancipia, vel quodlibet animalium genus venditur, nemo propterea firmitatem venditionis inrumpat, eo quod dicat rem suam vili pretio vendidisse.

VIII. [12] Antiqua. *De his, qui aliena vendere, vel donare præsumpserint.*

Quotiens de vendita vel donata re contentio commovetur, id est, si alienam fortasse rem vendere vel donare quemcumque constiterit, nullum emptori præiudicium fieri poterit. Sed ille qui alienam fortasse rem vendere vel donare præsumpsit, duplam [13] rei domino cogatur exsolvere: emptori tamen quod accepit pretium redditurus, et pœnam quam scriptura continet impleturus. Et quidquid in profectu comparatæ rei emptor, vel qui donatum accepit, studio suæ utilitatis adiecerat, a locorum iudicibus æstimetur, atque ei qui laborasse cognoscitur, a venditore vel a donatore iuris alieni satisfactio iusta reddatur. Similis scilicet, et de mancipiis, vel de omnibus rebus, atque brutis animalibus ordo servetur.

IX. [14] Antiqua. *Quod rem in contentione positam non liceat vendere, vel donare.*

Rem in contentione positam, id est, quam alter aut repetere cœpit, aut recipere rationabiliter poterat, non liceat donare, nec vendere, nec in aliquo loco transferre.

[1] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem silentio pretereunt.*
[2] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis haud meminere.*
[3] *Emilian. et Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem referunt.*
[4] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* comprobetur
[5] *Card.* vel
[6] *Emilian. et Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione carent.*
[7] *Card. et Lind.* ad constitutum diem
[8] *Emilian. et Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittunt.*
[9] *Legion. et Tolet.-goth.* Antiqua. *Card. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis mentionem non faciunt.*
[10] *Legion. et Lind.* vendentis
[11] *Emilian. et Card. auctorem tacent, et inscriptione indigent.*
[12] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. prætermittunt auctorem et inscriptionem.*
[13] *S. J. R.* duplum rei
[14] *Emilian. Card. et Tolet.-goth. non referunt auctorem, neque inscriptionem. S. J. R.* Noviter emendata.

Digitized by Google

X. [1] Antiqua. *Si se permittat ingenuus venundari.*

Quicumque ingenuus se vendi permiserit, et pretium cum venditore partitus est, ut circumveniret emptorem, proclamans postea nullatenus audiatur, sed in ea, quam voluit, servitute permaneat; quoniam non est dignus ut liber sit, qui se volens subdidit servituti. Et tamen si ipse, qui se vendiderit, vel venundari permiserit, pretium unde se redimat, habere potuerit, aut si parentes eius redemptionem pro eo ei, cui se vendidit, dare elegerint, reddito ad [2] integrum pretio, quod pro venditi persona emptor accepit, et ad ingenuitatis titulum ille, qui se vendiderit, poterit revocari.

XI. [3] Antiqua. [4] *De viris ac mulieribus ingenuis a servo vel ingenuo venditis.*

Si ingenuus ingenuum vendere, vel donare præsumpserit, huiusmodi præsumptorem iudex comprehendere non moretur. Ita ut ingenuus ille in statum suum redactus centum auri [5] solidos a præsumptore percipiat: aut si non habuerit unde componat, centum flagellis publice verberatus in potestate eius serviturus tradatur, quem vendere vel donare præsumpserat. Servus autem in ingenuam personam talia facere fortasse præsumens, comprehensus a iudice ducentorum flagellorum ictibus publice verberetur, et decalvatus turpiter eius perenniter servitio addicatur: atque etiam de mulieribus ingenuis venditis vel donatis, huius ordinis forma servetur.

XII. Antiqua. [6] *Non licere parentibus filios suos quocumque contractu alterius dominio subiugare.*

Parentibus filios suos non liceat vendere, vel donare, aut oppignorare. Nec ex illis aliquid iuri suo defendat ille qui acceperit, sed magis pretium, vel sepositionis commodum, quod dederat, perdat qui a parentibus filium comparavit.

XIII. Flavius Cintasvintus Rex [7].

De servorum venditis rebus.

Res iuris alieni sine domini voluntate ab eo, qui non habet distrahendi personam, non permittimus alienari. Ideoque, quum promulgata sanctio iuris antiqui non [8] sine dominorum dispendio servorum venditiones in irritum præceperit devocari [9], providentiori decreto consulimus, si leges patrias ad æquitatis regulam redigamus: sicque [10] melius earum statuta corrigere, quam cum eis pariter oberrare. Quapropter si quis servum, vel ancillam alienam, sciens ab eis deinceps domum, agrum, vel vineam, seu mancipium sub quacumque definitione perceperit, donatio siquidem, vel sepositio de talibus personis contracta non veleat: ita ut nec datum commodum pro sepositione reddatur. Venditio vero cum dispendio comparantis inrupta, sic ad servi vel ancillæ dominum in integrum revocetur, ut emptor pretium ex omnibus perdat. Iuste enim quod per ambitionem dederat, videtur amittere, qui suo dominio rem census alieni nititur adplicare. Prædictæ vero serviles personæ, si animalia quælibet bruta vendiderint, seu res quascumque, vel ornamenta distraxerint, quæ tamen aut sui sint peculii, ut a dominis suis, vel aliis negotiandi occasione distrahenda perceperint, ita perenniter firma subsistant; ut si dominus eiusdem servi vel ancillæ, qui vendidit, rescindere venditionem ipsam voluerit, seu rem, quæ vendita est, non servi peculium, sed sui esse proprii dominii asseruerit, non aliter venditio rescindatur, nisi ille qui rescindendam venditionem proponit, aut per testes legitimos, aut per sacramentum suum, non servi peculium, sed suum proprium doceat esse quod quærit, et sine voluntate sua venditum fuisse quod adquirere cupit. Et hoc quidem de vilibus et parvis rebus; nam de maioribus et necessariis in domini potestate erit infringere, aut stabilire negotium.

XIV. Antiqua. [11] *Si servus venditus in priorem dominum crimen obiiciat.*

Si quis servum suum vendiderit, et ipse servus priori domino aliquod crimen obiecerit, ille qui vendidit, recipiat, quem vendiderat, pretium redditurus emptori; ut ipse in servo suo crimen, quod sibi obiectum est, inquirere vel vindicare studeat. Id autem et de ancillis præcipimus custodiri. Id tamen servus vel ancilla, seu venditi, sive donati, vel commutati in priorum dominorum capite non torqueantur, neque credatur eis, si prioribus dominis crimen obiecerint.

XV. [12] *Ut servi venditi facultatem dominus quærat.*

Si quis servum suum vendiderit, eius nesciens facultatem, habebit inquirendi liberam potestatem, ut sibi vindicet ille, qui vendidit servum, si potuerit invenire rem venditi servi.

XVI. Antiqua. [13] *Si servus sit de suo peculio emptus.*

Si servus de suo peculio fuerit emptus, et hoc dominus eius forte nescierit, de domini sui potestate non exeat; quia non pretium, sed res servi sui dominus, dum ignorat, accepit.

XVII. Antiqua. [14] *Ut nullus servum suum vendat invitus.*

Sæpissime leges oriuntur ex causis, et quum aliquid insolitæ fraudis existit, necesse est contra notandæ calliditatis astutiam præceptum novæ constitutionis opponi. Comperimus multorum servos vel ancillas ad ecclesiam, quorumdam sollicitatione, confugere, et illic de iniusto dominorum imperio sæpissime querelari; ut ita intercedentibus clericis, religionis obtentu, domino necessitatem venditionis extorqueant. Sic [15] etiam plerumque domino error imponitur, ut aut clericus, aut quicumque alius se velut emptor interponat pretium redditurus [16] alienum, et

[1] *Emilian. et Tolet.-goth. legis auctorem non indicant, nec inscriptionis meminerunt. Legion.* Antiqua noviter emendata. *Hæc X. lex in codice S. J. R. XI. dinumeratur, annotatur nomine:* Antiqua, *et sub eius epigraphen adiicitur littera:* R.

[2] *Card.* reddito integro pretio, quod pro vinditi persona venditor accepit, ad ingenuitatis titulum &c. *S. J. R.* reddito pro venditi persona ad integrum pretio, emptor accipiat, et ille ad ingenuitatis titulum, qui se vendidit, poterit revocari.

[3] *Codex S. J. R. aliam inter X. et XI. profert legem his verbis:*

Si quis ingenuus cuiuslibet rem sibimet scienter præsumptive applicaverit, vel comparatam voluntarie accesserit, aut donatam susceperit, sciens rem esse alienam, dum dominus res suas probaverit, cum omnibus auctor præsumptionis triduplici satisfactione cogatur exsolvere eidem, cuius res esse videtur. Si libertus hoc fecerit, duplam compositionem exsolvat: et si servus fuerit, et absque voluntate domini hoc fecerit, simplam restituat, et centum flagella suscipiat.

[4] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem legis non perhibent.*

[5] *Card. et S. J. R.* centum solidos

[6] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomen, et inscriptionem legis omittunt. Legion.* Antiqua noviter emendata.

[7] *Legion.* Fls. Reds. Rex. Antiqua. *S. J. R.* Antiqua.

[8] *Card.* antiqui sine

[9] *Legion.* revocari

[10] *Emilian.* sitque

[11] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctoris, nec inscriptionis meminere.*

[12] *Legion. et Card.* Antiqua.

[13] *In Emilian. et Tolet.-goth. auctoris nomen, et inscriptio non reperiuntur.*

[14] *Emilian. auctorem tacet, et inscriptionem omittit. Legion.* Antiqua noviter emendata.

[15] *Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* Hinc

[16] *Legion.* daturus

Digitized by Google

sub huius argumentatione conludii, interdum domino nesciente servus vendatur inimico; atque eveniat ut in vicina forsitan loca constitutus, ille eum possideat, qui publice nullatenus ad contractum venditionis accessit. Proinde hac profutura omnibus lege sancimus, ut nullus servum suum vendat invitus; sed clericus aut ecclesiæ custos, sicut in aliis legibus continetur, excusatum a culpa domino servum, amota dilatione, restituat [1]. Satis enim videtur indignum, ut in eo loco servi contumaciam rebellionis adsumant, ubi castigationis disciplinam, et obtemperandi prædicantur exempla. Si quis itaque dominum suum in hunc inducit errorem, pretium, qui per suppositam personam comparavit, amittat: quod ille aut ipso commercii tempore, quo inducebatur, usurpet suæ proprietati habiturus, aut si hoc posteaquam fuerat inductus agnoverit, iudicis exsecutione percipiat, et sic servum nihilominus suæ vindicet potestati. Hic autem, qui se ministrum fraudulenter venditionis ingessit, alium paris meriti servum domino, cui instruxit insidias, reformare cogatur, et tam notandæ fraudis improbitas præcepti huius coerceatur obiectu.

XVIII. Flavius gloriosus Chintasvintus Rex [2].

Si servus pro crimine, quocumque contractu, ad dominium transierit alterius.

Non prætermittendum est legali sanctione decernere, unde plerumque impugnationis occasio videtur existere. Idcirco, si criminis reatu servus obnoxius ad alterum fortasse dominum donationis, venditionis aut commutationis titulo transierit serviturus, idem prior dominus, aut servum pro culpa tradere, aut pro eo componere compellendus est. Nam qui talem servum comparasse dinoscitur, si respondere, vel satisfacere pro crimine eius noluerit, hunc priori domino, pretio recepto, restituat, ipse quoque pro scelere servi redditurus est petenti responsum, sub cuius dominio servum constiterit perpetrasse reatum.

XIX. Flavius Cintasvintus Rex [3].

De non alienandis privatorum, et curialium rebus.

Si cura rei familiaris omitti non debet, quanto magis utilitatis publicæ, quam semper exerceri vel augeri necesse est? Curiales igitur vel privati, qui caballos ponere, vel in arca publica functionem exsolvere consueti sunt, nunquam quidem facultatem suam vendere, vel donare, vel commutatione aliqua debent alienare. Tamen si contigerit, aut voluntate, aut necessitate eos alicui, sive venditione, aut donatione, sive commutatione omnem facultatem suam dare, ille qui acceperit censum illius, a quo accepit reddere [4] procurabit, et hanc ipsam summam census eiusdem scripturæ suæ ordo per omnia continebit: sed et qui medietatem facultatis talium personarum, vel partem aliquam in mancipiis, terris, vineis, domibusque perceperit, iuxta quantitatem acceptæ rei functionem publicam impleturus est. Qui autem de talibus personis accipiens, aut per scripturam illius, a quo accepit, non ostenderit qui exinde functionis exsolvat, aut vel uno forsitan anno reddere censionem ipsam distulerit: mox ut Regis auditibus, sive comitis, aut iudicis huius rei actio innotuerit, posessor amisso pretio, vel si quid e contra dederat id etiam, quod accepit ex omnibus, perdat. Ita ut Principis potestas, seu illi qui dederat, reddere voluerit, sive aliis [5] fortasse conferre, licentiam habeat. Ipsis etiam [6] curialibus, vel privatis inter se vendendi, donandi, vel commutandi ita licitum erit, ut ille, qui acceperit, functionem rei acceptæ publicis utilitatibus impendere non recuset. Nam plebeis glebam suam alienandi nulla umquam potestas manebit. Amissurus proculdubio pretium, vel si quid contigerit accepisse quicumque post hanc legem vineas, terras, domosque, seu mancipia ab officii huius hominibus accipere quandoque præsumpserit [7].

XX. Antiqua. [8] *Si res illæ vendantur aut donentur, quæ prius debuerant per iudicium obtineri.*

Si quis rem, quæ est per iudicium repetenda, priusquam adversarium iudicialiter superaret [9], ita vendiderit vel donaverit alicui, aut forsitan tradiderit occupandam, ut absque audientia iudicantis privetur dominium possessoris; ipse qui possedit per exsecutionem iudicis, rem quæ occupata fuerat statim recipiat, nec de eius postmodum repetitione contendat, etiam si bona sit causa petentis. Ille vero, qui hoc vendidit, aut donavit, vel occupari præcepit, quod iuste vindicare nullatenus potuit; eiusdem meriti rem, aut pretium ei a quo victus fuerit, repensare cogatur; quia rem, antequam vinceret [10], fecit invadi.

XXI. [11] *De mancipiis ab hostibus occupatis, et venditis.*

Quæcumque mancipia de regionibus nostris ab adversis hostibus extiterint occupata, si ab hominibus regni nostri reperiantur excussa, ille, qui ab hoste abstulit, ex quo unumquodque mancipium valere iuste constiterit, tertiam partem pretii habeat, et mancipia [12] domino nihilominus reddat: quod si venditum ab hostibus mancipium fuerit acceptum, cum iuramento manifestetur pretium datum. Ac tunc ille, qui dedit, integrum pretium, et quantum mancipium melioravit acceptum, a domino recipiat, moxque suum illi mancipium inexcusabiliter reddat.

XXII. [13] *Quo præsens liber debeat comparari pretio.*

Ut omnis de cætero, et improbitas distrahentis, et dispendium temperari possit emptoris, id præsenti sanctione decernitur legis: scilicet, ut quicumque [14] hunc codicem ad instar huius operis interioris, exteriorisque editum constiterit venundari, non amplius quam CCCC. solidorum numerum accipere venditori, vel dare licebit ementi. Si quis vero super hunc pretii numerum accipere, vel dare præsumpserit, C. flagellorum ictibus a iudice verberari se noverit.

[1] *Tolet.-goth.* restituat. Ipse quoque pro scelere servi redditurus petenti responsum. Satis &c.

[2] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. nec auctorem, nec legis inscriptionem refert.*

[3] *Emilian. Legion. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem prætermittunt.*

[4] *Tolet.-goth. Emilian. Legion. Card. S. J. R. et Lind.* exsolvere

[5] *Legion. et Lind.* alii

[6] *Emilian. Legion. et Card.* interim

[7] *Card. adiicit:* superior ordo servetur

[8] *Emilian. non refert auctorem, nec inscriptionem exhibet. Tolet.-goth.* Fls. Cinds. Rex. *S. J. R.* Flavius Recesvindus Rex. *Legion.* Fls. Gls. Recesvindus Rex. Antiqua.

[9] *Card.* superet

[10] *Legion.* vindicaret

[11] *Emilian.* Flavius gloriosus Recesvindus Rex. *Legion. addit:* Antiqua.

[12] *Legion.* mancipia domino reformare cogatur. *Tolet.-goth.* reformare compellatur

[13] *Emilian.* Flavius Glosus. Recesvindus Rex. *Card. et S. J. R.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit. Lind.* FLS. CHDS. Rex.

[14] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* quotiescumque hunc codicem constiterit venundari

Digitized by Google

V. TITULUS DE COMMENDATIS, ET COMMODATIS.

I. *De animalibus in custodia placita mercede susceptis.*
II. *De animalibus in angariam præstitis.*
III. *De rebus præstitis, incendio, vel furto exterminatis.*
IV. *De pecunia perdita, et usuris eius.*
V. *De rebus commendatis, et casu quocumque in naufragium missis.*
VI. *De rebus servo nesciente domino commendatis.*
VII. *Si servus mentiatur dominum petere commodanda.*
VIII. *De reddendis usuris.*
IX. *De usuris frugum.*
X. *Cui debeant testamenta, vel scripturæ commendatæ restitui.*

I. Antiqua. [1] *De animalibus in custodia placita mercede susceptis.*

Si quis caballum vel bovem, aut quolibet animalium genus, placita mercede, ad custodiendum susceperit, si id perierit, aliud eiusdem meriti ille, qui commendata vel commodata suscepit, exsolvat; si tamen mercedem fuerit pro custodia consequutus, vel pro conducto. Quod si ille, qui nullum placitum pro mercede susceperat, rem esse mortuam probaverit, nec ille mercedem recipiat, nec ab illo aliquid requiratur: ea tamen ratione, ut præbeat sacramentum ille, qui commendata susceperat, quod non per suam culpam, neque per negligentiam animal morte consumptum sit, et nihil cogatur exsolvere. Similis et de commodatis forma servetur.

II. Antiqua. [2] *De animalibus in angariam præstitis.*

Si quis alicui iumentum, aut caballum, vel aliud animal præstiterit, et per aliquam infirmitatem apud eum, qui accepit moriatur, sacramentum præbere debebit, quod non per suam culpam, neque per negligentiam morte consumptum sit, et nihil cogatur exsolvere. Si autem nimium sedendo, vel fasces caricando, aut quocumque onere vel percussione mortuum fuerit, eiusdem meriti animal domino sine aliqua excusatione restituat. Si vero præstitum animal alicui aliquid debilitatis intulerit vel damni; ille componat, qui eum apud se susceptum habuisse dinoscitur.

III. Antiqua. *De rebus præstitis, incendio, vel furto exterminatis.*

Si alicui aurum, argentum, aut ornamenta, vel species fuerint commendatæ, sive custodiendæ traditæ, aut forte vendendæ; id si perierit, vel in domo ipsius, qui accepit, cum rebus eius fuerit incendio concrematum, una cum testibus veniat, et brevem det ille, qui commendata susceperat, et præbeat sacramentum, quod nihil exinde suis profuisset compendiis, et nihil cogatur exsolvere, excepto auro et argento, quod ardere non potuit. Et si quis, dum domum flamma consumit, se quasi auxilium præbiturus ingesserit, et aliquid forte rapuerit, dominus domus diligenter inquirat; et si eum invenire potuerit, ille, qui rapuit, in quadruplum rapta restituat. Et si de commendatis rebus apud susceptorem aliquid forte repererit, domino restituere non moretur. Si vero quæ commendata fuerant, furto probantur ablata ei qui commendata susceperat, spatium tribuatur, ut ordo docet, donec furem sua investigatione perquirat. Et si eum invenerit, commendatori res suas proprias tantummodo reformare cogatur. Compositio vero furti ad eum, qui habuit commendata, pertineat. Certe, si fur non fuerit infra statutum tempus inventus, medietas rerum commendatarum domino a suscipiente reddatur, ut damnum ex medio uterque sustineat. Et si postmodum dominus rerum apud eum, cui commendaverat, quæ fuerant suppressa forte repererit, quum hæc ille se prius dixerit perdidisse, vel furto [3] fuisse sublata, sicut fur pro his, quæ celavit, secundum legum statuta compositionem implere cogatur.

IV. Antiqua. *De pecunia perdita* [4], *et usuris eius.*

Si quis pecuniam sub cautione susceperit daturus usuras, si per casum pecunia perierit, non culpa aut negligentia debitoris, ille, qui pecuniam commendavit [5], solam pecuniæ summam recipiat, et non requirat usuras. Si vero per ipsius fraudem vel culpam factum est, et pecuniam et usuras solvat. Quod si aliqua lucra est ex ea pecunia consequutus, et postmodum contingat, ut pecunia pereat, si tanta sunt lucra quanta pecunia fuit, et pecuniam et usuras restituat.

V. Antiqua. [6] *De rebus commendatis, et casu quocumque in naufragium missis.*

Qui commendata vel commodata susceperit, et de ruina, aut incendio, vel hostilitatis naufragio, seu quolibet simili casu, sua omnia liberaverit, et aliena perdiderit; quod accepit sine aliqua excusatione [7] cogatur exsolvere. Si vero partem aliquam de rebus propriis liberasse cognoscitur, illi, cuius res secum habuerat, iuxta modum perditæ rei vel liberatæ restituat, qualem iudex ratione deducta æstimaverit portionem. Si autem sua omnia perdiderit, quum liberaret aliena, et de liberatis et de perditis rebus similis ratio deducatur, ut partem, arbitrio iudicantis, qui liberavit accipiat. Iustum est enim in simili casu [8], ut ille non damnum solus excipiat, qui se gravibus obiecit periculis; et dum aliena minora conatur liberare, sua maiora perdidisse cognoscitur.

VI. Antiqua. *De rebus servo, nesciente domino, commendatis.*

Quod, nesciente domino, servo fuerit commendatum, si id perierit, nec dominus, nec servus ullum damnum incurrant [9]. Suæ enim imputet culpæ, qui servo alieno res suas commendaverit, domino nesciente. Si vero alicuius rei animal sit, et per fraudem pastorum [10] diminutum reperiatur, hoc reddere compellatur. Similis et de commodatis forma servetur, si fraude, aut malitia consumpta aut dissipata noscuntur.

VII. [11] Antiqua. *Si servus mentiatur dominum petere commodanda.*

Si dominus per servum suum quodcumque sibi petie-

[1] *Emilian. quemadmodum in hac lege, ita in omnibus sub hoc titulo sequentibus neque auctorem, neque inscriptionem profert.*
[2] *Toleth.-goth. Legion. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem omittunt.*
[3] *Card. et Legion.* furtim
[4] *S. J. R.* præstita
[5] *S. J. R. et Lind.* commodavit
[6] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem præteruent.*
[7] *Legion.* excusatione restituat
[8] *Tolet.-goth.* causa
[9] *Legion.* pertimescant
[10] *Emilian.* a pastore
[11] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. auctorem non indicat, nec inscriptionem refert.*

Digitized by Google

rit commodandum, et servus cum rebus commodatis in fugam fuerit elapsus, tunc dominus obligetur, ut commodata restituat. Si vero servus petisse dominum mentiatur, et sic quasi deportanda ad dominum susceperit, et quæ susceperit, aut evertat, aut forte perdiderit, et fugitivus non potuerit inveniri: dominus servi præbeat [1] sacramentum se eumdem servum, ut susciperet non misisse, et quum id peteret ignorasse, et nihil calumniæ pertimescat. Servum tamen tam dominus quam ille qui commodavit, quærere sollicite procurabunt. Hæc eadem et de commendatis præcipimus custodiri.

VIII. Antiqua. [2] *De reddendis usuris.*

Si quicumque pecuniam commodaverit ad usuram non plus per annum, quam tres siliquas de unius solidi [3] poscat usuris, si tamen fuerit unde dentur. Et de solidis octo nonum solidum creditori, qui pecuniam ad usuram dedit, exsolvat: et sic summam pecuniæ et usuras ille qui dederat, a debitore recipiat. Quod si cautionem ultra modum superius comprehensam per necessitatem suscipientis creditor extorserit, conditio contra leges inserta non valeat. Si quis autem contra ordinationem hanc fecerit, et eam rem, quam commodaverat, recipiat, et quæ cautæ [4] fuerant, in nullo solvantur usuræ.

IX. Antiqua. [5] *De usuris frugum.*

Quicumque fruges aridas et humidas [6], id est vinum et oleum, vel quodcumque annonæ genus alteri commodaverit, non plus [7] ab eo pro usura quam tertiam partem accipiat: id est, ut super duos modios, qui acceperit, tertium reddat. Quam legem, ad solas fruges præcipimus pertinere: nam de pecunia commodata secundum superiorem legem valere, et observare [8] censemus.

X. Antiqua. *Cui debeant testamenta, vel scripturæ commendatæ restitui.*

Testamentum ab eo, cui fuerit commendatum posteaquam hoc ante testes publicaverit, sicut est in legibus constitutum, illi, qui maiorem partem de eodem testamento est consequuturus reddatur [9] hæredi. Quod si alii redditum fuerit [10], vel adversario eius traditum, qui tradiderit [11], duplam compositionem restituat illi, cui [12] fraudem inferre voluerat. Illas vero scripturas, quæ simul tradi partibus debent, si commendatas [13] quicumque susceperit, id est, testamenta, iudicia, pacta, donationes, vel cætera talia, si alteri altero absente tradiderit, ille qui dederat, revocet quod dedit [14], et omnibus, quibus in commune debebantur, restituere non moretur.

II. TITULUS DE PIGNORIBUS, ET DEBITIS.

I. *De non pignorando.*
II. *De pignore deposito, et furato.*
III. *De pignore, si pro debito deponatur.*
IV. *Si pignus, repræsentato debito, non reddatur.*
V. *Si una persona reatu vel debito multis teneatur obnoxia.*
VI. *Qualiter defuncti debitum, aut violentia post mortem possit inquiri.*

I. Flavius Recesvintus Rex [15].

De non pignorando.

Pignorandi licentiam in omnibus submovemus: alioquin [16] si non acceptum pignus præsumpserit ingenuus de iure alterius usurpare, duplum cogatur exsolvere. Servus autem simplum restituat, et centum flagella suscipiat.

II. Antiqua. [17] *De pignore deposito, et furato.*

Si quis pignus alteri deposuerit pro aliquo debito, et illud, ipse qui deposuerit, furatus fuerit, pro fure teneatur.

III. Antiqua. [18] *De pignore, si pro debito deponatur.*

Pignus, quod pro debito deponitur, si per cautionem fuerit obligatum, et ille, qui pignus deposuerat, ad tempus constitutum debitum reformare dissimulet; post diem cautionis exactum usque ad decem dies pignus salvum suo domino reservetur, aut eidem [19] domino, si in propinquo est, reportetur, atque ut restituat debitum moneatur. Quod si per negligentiam suam debitor ad diem constitutum adesse neglexerit, aut debitum implere distulerit, addantur usuræ. Cæterum si adesse usque ad decem dies, sicut supra scriptum est, aut quod debet reformare dissimulaverit [20]: tunc creditor iudici, vel præposito civitatis pignus ostendat, ut quantum iudicio eius, vel [21] trium honestorum virorum fuerit æstimatum, sit ei licentia distrahendi [22]. Et postmodum de pretio venditi pigneris creditor, quantum ei debetur, sibi evidentius tollat, et reliquum ille recipiat qui pignus deposuerat.

IV. Flavius Recesvintus Rex [23].

Si pignus repræsentato debito non reddatur.

Si quis ei, qui rem pro pignere credidit [24], ad constitutum tempus, repræsentato debito, pignus acceptum distulerit reddere, et hoc ante tempus lege superiori taxatum vendere, vel in usus proprios atque alienos conterendum præsumpserit adtentare, vel malitiose differens noluerit assignare; pignus quidem, quod accepit, integrum reddat, et medietatem, quantum pignus valere constiterit, domino pigneris coactus impendat.

[1] *Legion.* præstet iuramentum
[2] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.*
[3] *Card. et Lind.* de uno solido poscat usuras
[4] *Card.* incautæ
[5] *Tolet.-goth. et S. J. R. nec legis auctorem, nec inscriptionem referunt.*
[6] *S. J. R.* liquidas
[7] *Card.* amplius
[8] *Card.* conservare
[9] *Card.* citius reddatur
[10] *Card.* redditum fuerit, vel malitiose tenere crediderit
[11] *Card.* qui tradidit aut tenuit malitiose
[12] *Card. S. J. R. Tolet.-goth. et Legion.* quam illi, cui fraudulentus fuerit, inferre voluerat
[13] *S. J. R.* commodatas
[14] *Card.* quod dedit, aut si fraudulenter tenuerit, et omnibus quibus in commune debetur, restituere non differat, et tantum compositionis illis exsolvere non moretur, quantum fraudis facere conatus est
[15] *Card.* Fls. Chds. Rex. *Legion.* Antiqua.
[16] *Card.* scilicet si acceptum pignus &c.
[17] *Emilian. auctoris et inscriptionis non meminit.*
[18] *Emilian. auctorem taeet, et inscriptionem non addit.*
[19] *Tolet.-goth. et S. J. R.* aut idem
[20] *Lind.* distulerit
[21] *Emilian. Card. et S. J. R.* et
[22] *S. J. R.* distrahendi, et vendendi, et dividendi. Et postmodum &c.
[23] *Card.* Fls. Chds. *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem, et inscriptionem omittit.*
[24] *Legion.* crediderit

Digitized by Google

V. Flavius Cintasvintus Rex [1].

Si una persona reatu vel debito multis teneatur obnoxia.

Si una persona plurimis rea vel debitrix maneat, qui prior in petitione præcesserit, et aut per placitum, aut per probationem sive professionem eius, eum sibi reum aut debitorem esse docuerit, ipsi nihilominus aut iuxta qualitatem debiti satisfacere compellendus est, vel damnandus a iudice. Quod si quibus reus vel debitor manet, uno eodemque tempore contra eum agere cœperint, secundum quantitatem debiti vel reatus, aut reddere omnibus, aut omnibus addicendus est serviturus. Quærere tamen a iudice ad liquidum oportebit, cui magis reus vel debitor maneat, ut ipsi maiorem partem reddi præcipiat: et de reliquo, quod de facultate rei vel debitores remanserit, quantum reddatur cæteris iudex ipse manifeste perpendat. Certe si non fuerit unde compositio exsolvi debeat, cum hoc saltim quod videtur habere, pro debito vel reatu perpetim serviturum iudex petentibus tradere non desistat.

VI. Flavius Cintasvintus Rex [2].

Qualiter defuncti debitum, aut violentia post mortem possit inquiri.

Si viventis cuiuslibet manifesta culpa non apparet, nefas esse non dubitandum est, ut eum quisque post obitum mansisse sibi reum accuset. Ne ergo in fraudem hæredis defuncti quicumque post hæc talia conetur præsumere, huius legis redargui sanctione se noverit: scilicet, ut si quis quemlibet defunctum violentum sibi, aut pervasorem suæ rei, sive direptorem [3], seu debitorem fuisse adstruxerit, eumque quodcumque inlicitum secundum superiorem ordinem [4] dixerit perpetrasse; non aliter eius adsertioni credatur, nisi per quamcumque scripturam, aut testificationem legitimam id verum esse indubitanter edoceat. Quod si tale aliquid quisque convicerit, et defunctus ille, de quo agitur, filios non relinquens, facultatem suam suis libertis, aut quibuscumque personis [5] dinoscitur contulisse; ipsi liberti vel aliæ [6] personæ iuxta quod possident de rebus defuncti, quæ defunctus debuit vel commisit, insistente iudice, cogantur exsolvere. Nam si filios reliquerit, et ipsi [7] omnem eius possident facultatem [8]; ipsi proculdubio cogendi sunt illa supplere, unde auctor eorum, debitor aut præsumptor [9] convincitur extitisse. Si certe prædictarum causarum obnoxius sic ab hac luce discesserit, ut [10] de suis rebus nihil videatur aliquatenus ordinasse; propinqui eius, vel qui facultatem eius adierint, aut possederint, petitori de re vel causa, quam [11] repetit, cogendi sunt reddere rationem. Ita ut si ille, qui debitor aut præsumptiosus [12] dicitur extitisse, nihil rerum suarum moriens dinoscitur reliquisse, ab omni calumnia repetentis eius filii vel propinqui habeantur immunes. Sin autem quodcumque defunctus reliquit, et maius est quod petitur, quam quod reliquisse videtur; si filii eius, aut propinqui, aut qui eius possident bona, noluerint pro reatu eius vel debito satisfacere, de rebus a defuncto dimissis non morentur petenti facere cessionem.

VII. TITULUS DE LIBERTATIBUS, ET LIBERTIS.

I. *Si mancipia, sive per scripturam, seu per testem manumittantur.*
II. *Si alienus servus, vel commune mancipium manumittantur.*
III. *De his, qui se liberos proclamaverint esse.*
IV. *Si ad servitium repetatur qui in libertate est constitutus.*
V. *Si ei, qui ad servitium repetendus est, aliquid auferatur.*
VI. *Si eum, quem aliquis coram iudice liberum esse dixerit, postea in servitio repetere velit.*
VII. *Si timore compulsus quisquam servum se esse dicat.*
VIII. *Si ingenuus ad servitium repetatur, vel si servus se liberum [13] dicat.*
IX. *Quare data libertas debeat revocari.*
X. *Si libertus iniuriam faciat manumissori.*
XI. *Ne contra patronum vel filios eius testificari audeat manumissus.*
XII. *Ne testificent manumissi.*
XIII. *De rebus manumissi, si absque legitimis filiis moriatur.*
XIV. *De conditionibus a manumissore in scriptura manumissi conscriptis.*
XV. *De libertatibus servorum fiscalium.*
XVI. *De libertis et rebus fiscalium servorum.*
XVII. *Ne liberti vel progenies eorum cum posteritate patroni, aut coniugia connectant, aut eis insolentes existant.*
XVIII. *Ne liberti religiosi ad obsequium reducantur hæredis.*
XIX. *De libertis regum eorumque posteritate, qualiter exercitus tempore ad regiam potestatem concurrant, et cum quibus eos in publica utilitate proficisci oporteat.*
XX. *De transgressoribus libertorum [14].*

I. Antiqua. [15] *Si mancipia, sive per scripturam, seu per testem manumittantur.*

Si quis moriens per scripturam, aut præsentibus testibus, manumiserit mancipia sua, voluntas eius habeat firmitatem, dummodo infra sex menses trium aut quinque testium, quibus credi possit, testimonio comprobetur. Sed et libertis si quid donaverit, qui eos manumittit, aut libertatis ipsius scriptura contineat, aut testes qui adhibentur agnoscant; et res apud libertos donata permaneat.

II. [16] *Si alienus servus, vel commune mancipium manumittantur.*

Si quis alienum servum, vel commune mancipium manumiserit in fraudem domini sui, libertas data non valeat. Ille vero, qui manumiserit alienum mancipium, alterum præter illum domino dare cogatur. Si vero dominus adquie-

[1] *Legion. adiicit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione caret.*
[2] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem non indicat, et inscriptionem omittit.*
[3] *Legion.* deceptorem
[4] *Emilian.* accusationem
[5] *Card.* possessoribus
[6] *Card.* alii possessores
[7] *Card.* et ipsi et alii possessores iuxta quod obtinent de rebus defuncti, proculdubio cogendi sunt &c.
[8] *Legion.* hæreditatem
[9] *Card.* præsumptor vel reus
[10] *Legion.* et de suis
[11] *Emilian.* quam causidicus petit
[12] *Lind.* præsumptuosus
[13] *Legion.* ingenuum, *et eodem modo in lege.*
[14] *Legion.* De manumissis, ne suos manumissores derelinquant, *et iisdem verbis in lege scriptum invenitur.*
[15] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomine, et inscriptione destituuntur.*
[16] *Legion.* Antiqua.

Digitized by Google

verit ut ille liber sit, duos vicarios servos pro manumisso servo percipiat, et libertas data habeat firmitatem. Hæc eadem et de ancillis præcipimus custodiri. Si quis sane vult ex integro manumittere commune mancipium, presbyterum qui præsens est, vel diaconum communemus, ne huiusmodi libertates se fieri præsentibus permittant: quia hæc manumissio stare non poterit. Si quis autem commune mancipium vult a iugo servitutis absolvere, prius cum consortibus suis dividat, et suæ vindicet potestati, aut certe cum his qui ei consortes sunt, id fieri vel pretio vel precibus elaboret; et sic, si voluerit, præsente presbytero vel diacono manumittat, et libertas data firmetur [1]. Quod si aliquis coram sacerdote vel diacono commune mancipium ex integro manumiserit, proprietatis suæ partem de mancipio amittat, et mancipium ad integrum consors ille, qui non manumisit, obtineat. Nam si partem suam, quæ in eodem mancipio illi debetur, absolvere voluerit, prohiberi non poterit.

III. Antiqua. [2] *De his, qui se liberos proclamaverint esse.*

Si mancipia se in libertatem proclamaverint, spatium et tuitionem arbitrio iudicis accipiant [3], ut testes possint ad libertatis suæ documenta perquirere. Sed tantum temporis spatium mancipiis concedatur, ut nec servitia dominis, nec beneficia proclamantibus denegentur.

IV. Antiqua. [4] *Si ad servitium repetatur qui in libertate est constitutus.*

Si in libertate constitutus ad servitium repetatur, non liceat eum in custodiam mitti ab illo qui repetit: sed iudicis reservetur arbitrio, si debeat sub fideiussore consistere, dummodo nihil violentiæ a pulsante patiatur.

V. [5] *Si ei, qui ad servitium repetendus est, aliquid auferatur.*

Si quis homini ingenuo vel liberto aliquid tulerit, et postea eum sibi voluerit servum addicere; prius reddat quod tulit, et sic de eius conditione contendat.

VI. Flavius Cintasvintus Rex [6].

Si eum, quem aliquis coram iudice liberum esse dixerit, postea in servitio repetere velit.

Qui suo testimonio coram iudice quemlibet liberum esse dixerit, et postmodum eum ad servitium inclinare voluerit; aliud illi mancipium e contrario reddat, et quem opprimere nitebatur [7], in libertate permaneat.

VII. Antiqua. [8] *Si timore compulsus quisquam servum se esse dicat.*

Qui timore compulsus servum se esse extra iudicium dixerit, nullum præiudicium libertatis incurrat, donec in iudicio præsentetur, ut libertatem suam si probaverit, præsente iudice obtineat, aut si servus convincitur, statim domino reformetur.

VIII. Antiqua. [9] *Si ingenuus ad servitium repetatur, vel si servus se liberum esse dicat.*

Si quis ingenuum ad servitium addicere voluerit, ipse doceat quo ordine ei servus advenerit: et si servus ingenuum se esse dixerit, et ipse simili modo ingenuitatis suæ firmam ostendat probationem. Iudex vero eorum recipere testimonium debet, quos meliores atque pluriores esse providerit. Quod si muneris acceptione corruptus iniuste turbaverit innocentem, tam iudex quam petitor [10], secundum legem aliam de his qui iniuste iudicaverint, componere non morentur.

IX. Antiqua. [11] *Quare data libertas debeat revocari.*

Qui servo suo vel ancillæ libertatem donaverit, et præsente sacerdote, vel aliis duobus aut tribus testibus hoc factum esse constiterit, id est, si ipsam libertatis scripturam coram legitimis testibus manifeste tradiderit, atque ita per eamdem libertatis scripturam definierit, ut ex tempore conditæ scripturæ liber ipse qui est manumissus permaneat, nihil sibi in eo conditionis reservans [12]: huiusmodi libertatem revocare non liceat, excepto si manumissori, eum qui manumissus est iniuriosum, aut contumeliosum, vel accusatorem, aut criminatorem esse constiterit: pro quibus iniuriis data libertas poterit revocari. Si vero ipse qui manumisit, dicat quod sub alio placito, aut definitione eum libertaverit; si per scripturam definitio ipsa minime claruerit, testes, qui præsentes fuerint, ante iudicem ipsum placitum vel definitionem dicere non graventur; et postmodum, quod placitum vel definitum fuerat [13], stare iubemus.

X. Antiqua. [14] *Si libertus iniuriam faciat manumissori.*

Si libertus manumissori suo iniuriosus fuerit, aut si patronum suum pugno aut quolibet ictu percusserit, vel eum falsis [15] accusationibus impetierit [16], unde ipsi capitis periculum comparetur, addicendi eum ad servitutem habeat potestatem: ita tamen ut apud iudicem probet causas superius comprehensas.

XI. Antiqua. [17] *Ne contra patronum vel filios eius testificari audeat manumissus.*

Filio vel hæredi manumissi libertatem non liceat revocare, sed prioris sui vel parentum factum sine excusatione custodiat: ita tamen ut nec contra filios filiorum, libertus, vel omnis posteritas eius testimonium dicere permittantur: et si dixerint, non credantur a iudice, sed redeant ad pristinam servitutem. De aliis vero rebus aut causis, contra patroni filios vel nepotes tantum pro suo iure iuste contendant.

XII. Flavius Recesvintus Rex [18].

Ne testificent manumissi.

Libertus vel liberta in nullis negotiis contra quemquam testimonium dicere admittantur, excepto in aliquibus causis, ubi ingenuitas deesse dinoscitur, sicut permissum [19]

[1] *Emilian.* firma habeatur
[2] *Tolet.-goth. et Emilian. auctorem, et inscriptionem omittunt.*
[3] *Card.* obtineant
[4] *Tolet.-goth. et Emilian. auctorem tacent, et inscriptionem non adiiciunt.*
[5] *Tolet.-goth. Legion. et Card.* Antiqua.
[6] *Tolet.-goth. auctoris nomen non refert, nec inscriptionem. Card.* Ant. *Legion.* Fls. Cindasvindus. Antiqua. *Lind.* Antiqua. FLS. RCDS. Rex.
[7] *Card.* conabatur
[8] *Emilian. et S. J. R. auctorem legis et inscriptionem silentio prætereunt.*
[9] *Emilian. et Tolet.-goth. nec auctorem perhibent, nec inscriptionem. Card.* Noviter emendata.
[10] *Emilian. et S. J. R.* tam iudex quam petitor falsarii pœna mulctentur, et secundum legem &c.
[11] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. legis auctorem et inscriptionem omittunt.*
[12] *Card.* servans
[13] *Card.* fuerit
[14] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem non produnt.*
[15] *Card.* falsa accusatione
[16] *Tolet.-goth.* impegerit
[17] *Emilian. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctorem indicant, nec inscriptionem adiiciunt.*
[18] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem tacent, nec inscriptionem meminere.*
[19] *Lind.* præmissum

Digitized by Google

est et de servis: quia indignum nostra pensat clementia, ut libertorum testimonio ingenuis damna concutiantur. Qui vero de iisdem fuerint procreati, omnimodis ad testimonium admittantur.

XIII. Antiqua. [1] *De rebus manumissi, si absque legitimis filiis moriatur.*

Si manumissus sine filiis de legitimo coniugio natis transierit, et ei patronus in libertate aliquid donaverit, aut forsitan de eius servitio discesserit, et alio se contulerit; omnia ad patronum, sive ad suos hæredes sine dubio revertantur. Quod si forsitan in terra ipsius patroni, qui eum manumisit, consistens, aliquid de labore suo adquisierit, medietas exinde in patroni potestate consistat: et de alia medietate libertus faciendi quod voluerit, in eius potestate permaneat. Quod si alium patronum sibi elegerit, et sub eo aliquid adquisierit, medietas adquisitæ rei ad manumissorem concurrat: alia vero medietas ad manumissi proximos, sive servi sint sive liberi [2] sine dubio revertatur, vel in quem voluerit hanc medietatem conferendi habeat potestatem: illud vero, quod ei manumissor donaverit, in patroni potestate permaneat. Similis et circa ancillas manumissas forma servetur: hoc tantum iustitia suadente adiicimus, ut nullus libertus sive liberta, a domina vel domino suo libertate percepta, manumissores suos, dum advixerint, derelinquant. Quod si facere præsumpserint, et rem quam perceperint [3] amittant, et ad domini vel dominæ suæ inviti reducantur obsequia.

XIV. Flavius Cintasvintus Rex [4].

De conditionibus a manumissore in scriptura manumissi conscriptis.

Qui mancipium suum per scripturam liberum faciens, constituerit fortasse non licere ei de peculio suo [5] aliquid iudicare; si quid exinde libertus libertave distraxerit vel donaverit, modis omnibus invalidum erit: patronus eius scilet, aut patroni filii omnia sibi vindicaturi. Certe si nulla talis conditio intercesserit, liberum erit illi, qui liber [6] est redditus, de peculio suo facere quod voluerit; aut etiam si inordinatus moriens filios legitimos non reliquerit, aut aliam quamcumque conditionem dominus eius per eamdem libertatis scripturam non statuerit [7], ad patronum, aut ad patroni filios universa res eius ad integrum pertinebit.

XV. Flavius Cintasvintus Rex [8].

De libertatibus servorum fiscalium.

Si res ambigua nequaquam occurreret, nulla futuris temporibus legem dandi necessitas immineret [9]. Quia ergo sub libertatis obtentu, fiscalium sæpe subreptione servorum, fisci vires adtenuantur; non invidemus bene meritis, sed obviamus fraudulenter incautis: statuentes scilicet, ut non aliter deinceps conlata servo fisci libertas ullatenus valeat, nisi regiæ manus fuerit stilo [10] subscripta.

XVI. Antiqua. [11] *De libertis, et rebus fiscalium servorum.*

Servis nostris sine permissu nostro libertatem mancipiis suis dare non sinimus: quod si dederint, libertas data non valeat. Sed hæc tantummodo libertas habeat firmitatem, quæ ex nostra præceptione conceditur. Simili modo servis nostris mancipia sua, aut terras ad liberos homines non liceat venditione transferre, nisi tantummodo aliis servis nostris vendendi habeant potestatem. Quod si terras sive mancipia ecclesiæ sive pauperibus donare voluerint, donatio hæc vel voluntas nulla ratione subsistat. Illud enim tantum eis pietatis contemplatione concedimus, ut pro animabus suis ecclesiæ, vel pauperibus de aliis facultatibus suis largiantur: et si præter terras vel mancipia nihil habeant facultatis, tunc de terris atque mancipiis eis vendendi tribuimus potestatem; ita ut, sicut supradictum est, a servis nostris tantummodo, quod conservus vendiderit, comparetur: nec liber [12] ullus ad contractum huius emptionis adspiret. Pretium autem, quod de terris vel mancipiis acceperint, erogare pro animabus suis ecclesiæ [13] vel pauperibus non vetentur.

XVII. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [14].

Ne liberti vel progenies eorum cum posteritate patroni, aut coniugia connectant, aut eis insolentes existant.

Interdum vidimus excessum licentiamque servorum, et dolere coacti sumus ignominiam dominorum. Quidam enim a dominis suis libertate percepta, generationis progenie decurrente, adtentant aut ipsi aut posteritas eorum, cum progenie dominorum, vel deinceps [15] copulare coniugium, vel molestias inferre posteritati manumittentium. Sicque in adversum parte conversa, quia ingenita libertas gratiæ dono fit nobilis, ideo generosa nobilitas inferiori tactu fit turpis. Atque inde claritas generis sordescit commixtione abiectæ conditionis, unde abdicata servitus adtollit titulos libertatis. Ut ergo et naturæ splendor ortus sui dignitate non careat, et servitus sibimet reminiscens indebita et inconcessa non appetat, bene iubetur, ut si quorumlibet quicumque liberti, sive ex eorum stirpe quandoque progeniti, ex genere manumissorum, vel ex eis decurrente, quamvis longa progenie, coniugium præsumpserint adtemptare, aut manumissores, vel eorum progenies [16], extra iusta negotia sua, propter suas vel propter aliorum actiones convexaverint, aut læserint, eisque molestias sive damna concusserint, vel aliquid adversus eos factione quacumque egisse visi fuerint; in eorum, quos molestaverint, evidentem servitutem mox redeant. Quia impium satis est, ut dum conditio servitutis absolvitur, dignitas libertatis impediatur; et dum servus erigitur, filius abdicetur; atque inde filii damna sustineant, unde ad nocendum potiuntur servi licentia.

XVIII. Flavius Recesvintus Rex [17].

Ne liberti religiosi ad obsequium reducantur hæredis.

Quoslibet de quorumcumque libertis aut specialiter ecclesiastici dignitas sublimavit honoris, aut præfixis sanctorum locis deputavit vel ordo religionis, vel ordinatio manumittentis, non erunt ad dominium [18] patrociniumque reducendi contentione qualibet hæredis. Quod enim gloriosius Deo adhærere censetur, obsequiis hominum religari honestate nulla sinitur.

[1] *Legion. Card. et Tolet.-goth.* Antiqua. *Lind.* Antiqua. FLS. GLS. RCDS. Rex.
[2] *Card. et Legion.* liberti
[3] *Legion.* perceperant
[4] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.*
[5] *Legion.* de peculio suo facere quod voluerit
[6] *Card.* libertus
[7] *Lind.* instituerit
[8] *Legion.* Flavius Recesvintus Rex. Antiqua.
[9] *Emilian.* impelleret
[10] *Emilian.* titulo
[11] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.*
[12] *Card.* libertus
[13] *Card.* ecclesiis
[14] *Card.* Fls. Chds. Rex. *S. J. R.* Antiqua. *Legion. et Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis obliviscuntur.*
[15] *Emilian.* indecens
[16] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* prosapies
[17] *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem non exponit.*
[18] *Card. Legion. et Lind.* ad hominum patrocinium reducendi

Digitized by Google

XIX. [1] Fls. gls. Egica Rex.

De libertis regum, eorumque posteritate, qualiter exercitus tempore ad regiam potestatem concurrant, et cum quibus eos in publica utilitate proficisci oporteat.

Tunc rite nostri regiminis patriam, promulgatis legum censuris, regere procuramus, quum et his, qui contra hostem gloriæ nostræ decertant, utilitate maxima providemus, et vindicatores terræ nostræ proculdubio cernimus. Et licet, favente Deo, gentes nostræ affluant copia bellatorum, nihil tamen officit, si de illis augeantur insuper acies ad repulsionem hostium externorum, qui ex familiis fisci per regias auctoritates libertatis gratiam meruerunt. Unde quia necesse est, ut illic præbeant ex ratione suffectum, unde meruisse letantur absolutionis statum; ob hoc speciali sanctione iubemus, ut deinceps tam ipsi quam omnis eorum posteritas, tempore exercitus nostri, omnes ad regiam celsitudinem incunctanter occurrant: ut cum quibus exercitus expeditionem peragere possit, præsentialiter eos clementia principalis instituat. Quicumque vero ex eis, ut dictum est, tempore exercitus domi residere præsumpserit, et minime cum cæteris, sicut regalis ordinatio fuerit, in publicam expeditionem perrexerit; noverit se ad propriæ servitutis iugum reverti, ex quo ereptus libertatis meruerat personam adsumere. Illi tantummodo hanc erunt sententiam modis omnibus evasuri, qui, ordinante Principe vel comite suo, aliquid iniunctum in publicis utilitatibus ad peragendum acceperint, vel quos patens ægritudo, aut quorumdam impedimentum nullatenus properare permiserit.

XX. [2] Flavius Egica Rex [3].

De transgressoribus libertorum [4].

Sæpe audivimus [5] multosque cognovimus libertos, relinquentes manumissores suos, quos et dominos esse testamur: quia voluptuosam [6] voluntatem dum relaxato fræno servitutis habuerint, æquales dominis suis, vel eorum successoribus se esse adfirmant. Quod nos modo et debita veneratione, et salubri ordinatione censemus, et valitura lege sancimus: ut quicumque libertus, aut liberta, vel filii libertorum, si manumissoribus suis, sive eorum filiis vel nepotibus, suisque prolibus, qui ex nepotibus fuerint geniti, quocumque tempore de eorum patrocinio quacumque subtilitate, vel ingenio, aut argumento fraudis, se vel leviter auferre voluerint, tunc in tempore transgressionis careant libertate. Filii tamen, qui de eisdem fuerint geniti sic errantes, prædicta superioris legis constitutione tradendi sunt perenniter servituri.

LIBER VI.

DE SCELERIBUS, ET TORMENTIS.

I. TITULUS DE ACCUSATORIBUS [7] CRIMINOSORUM.

I. *Ut domino, vel senioribus loci petatur servus in crimine accusatus.*
II. *Pro quibus rebus, et qualiter ingenuorum personæ subdendæ sunt quæstioni.*
III. *Pro quibus rebus, et qualiter servi, vel ancillæ torquendi sunt in capite dominorum.*
IV. *Pro quantis rebus, et qualiter servus, aut libertus tormenta portabunt.*
V. *Qualiter ad Regem accusatio deferatur.*
VI. *De servanda Principibus potestate parcendi.*
VII. *Quod ille solus culpabilis erit, qui culpanda commiserit.*

I. Antiqua. [8] *Ut domino, vel senioribus* [9] *loci petatur servus in crimine accusatus.*

Si servus in aliquo crimine accusetur, iudex prius dominum, villicum vel actorem eius loci, cuius servus fuerit accusatus, admoneat ut eum in iudicio præsentet. Quod si reum præsentare noluerit, ipse dominus, vel actor, aut villicus, donec servum [10] præsentet, a comite civitatis vel iudice distringatur. Certe si dominus, vel quibus commissa res est, difficulter ad locum adproximent [11] a iudice tenendus et discutiendus est servus.

II. Flavius gloriosus Cintasvintus Rex [12].

Pro quibus rebus, et qualiter ingenuorum personæ subdendæ sunt quæstioni.

Si in criminalibus causis discretionis modus amittitur [13], criminatorum malitia nequaquam frænatur. Ideoque si in causa regiæ potestatis vel gentis aut patriæ, seu homicidii, vel adulterii æqualem sibi nobilitate vel dignitate palatini officii, quicumque adcusandum crediderit; habeat prius fiduciam comprobandi quod obiicit, et sic alienum sanguinem tentet impetere. Quod si probare non potuerit, coram [14] iudice vel Principe, vel his quos sua Princeps auctoritate præceperit, trium testium subscriptione roborata inscriptio fiat, et sic quæstionis examen incipiat. Ita

[1] *Hæc XIX. lex in codice Vigil. desideratur, invenitur tamen in codicibus Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.; et quod etiam in codice Castellano repertitur, hic quoque descripta fuit.*
[2] *Emilian. codex hanc omittit legem.*
[3] *Legion.* Fls. Egica, et Vitiza Reges. Antiqua. *S. J. R.* Egica et Vitiza Reges.
[4] *Legion.* De manumissis, ne manumissores suos derelinquant. *Tolet.-goth.* De transgressione libertorum. *S. J. R.* Ne liberti suos manumissores derelinquant.
[5] *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R.* vidimus
[6] *Lind.* voluptuosa voluntate.... erumpunt
[7] *Emilian. Legion. Card. et Lind.* DE ACCUSATIONIBUS. *Tolet.-goth.* DE DISPOSITIONIBUS CRIMINOSORUM.
[8] *In codicibus Emilian. et Card. legis auctor et inscriptio frustra perquiruntur. Tolet.-goth. et S. J. R.* Fls. Cindasvindus Rex.
[9] *Tolet.-goth.* seniori
[10] *Tolet.-goth. et S. J. R.* reum. *Legion.* eum
[11] *Legion.* adpropinquent
[12] *Legion. addit:* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. nec auctorem meminit, nec inscriptionem. S. J. R.* Flavius Egica et Vtisa Reges.
[13] *Lind.* amittatur
[14] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et Lind.* coram Principe vel his

Digitized by Google

ut, qui subditur quæstioni, si innoxius tormenta pertulerit, accusator ei confestim serviturus tradatur: ut salva tantum anima, quod in eo exercere voluerit, vel de statu eius iudicare elegerit, in arbitrio suo consistat. Quod si componi sibi ab accusatore voluerit, tantum ei pars accusatoris componat, quantum ipse, qui quæstioni subiacuit, inlata sibi taxaverit suorum tormentorum supplicia. Iudex tamen hanc cautelam [1] servare debebit, ut accusator omnem rei ordinem scriptis exponat, et iudici occulte præsentans, sic quæstionis examinatio fiat: et si eius professio, qui quæstioni subdendus est, compar fuerit cum verbis accusatoris, criminis reus incunctanter habendus est. Certe si aliud dictio accusatoris habuerit, aliud eius confessio qui subditur quæstioni, quia dubitari non potest, quod per tormenta sibi crimen imponat, oportebit accusatorem superioris legis huius sententia subiacere. Quod si accusator priusquam occulte iudici notitiam tradat, aut per se, aut per quemlibet de re, quam accusat, per ordinem instruxerit quem accusat, non liceat iudici accusatum subdere quæstioni: quum per accusatoris iam iudicium [2] detectum constet, ac publicatum esse negotium. Similis quoque et de cæteris personis ingenuis ordo servandus est. Nam si capitalia quæ supra taxata sunt, accusata non fuerint, sed furtum factum dicitur, vel aliud quodcumque inlicitum, nobiles ob hoc, potentioresque personæ, ut sunt primates palatii nostri, eorumque filii, nulla permittimus ratione quæstionibus agitari. Sed si in causa pro qua compellitur, probatio defuerit; suam, qui pulsatur, debeat iuramento [3] conscientiam expiare [4]. Inferiores vero humilioresque, ingenuæ tamen personæ, si pro furto, homicidio, vel quibuslibet aliis criminibus fuerint accusati, nec ipsi inscriptione præmissa subdendi sunt quæstioni, nisi maior fuerit causa, quam quod quingentorum solidorum summam valere constiterit. Si autem actio minoris est quantitatis, quam quingenti sunt solidi, per probationem convictus qui accusatur, secundum leges alias componere compellatur: aut si convinci non potuerit, sacramento se expians compositionem accipiat, quæ de mala petitione legibus continetur. Speciali tamen constitutione decernimus, ut persona inferior nobiliorem se, vel potentiorem inscribere non præsumat. Sed si petendum in causa putaverit, et probatio fortasse convincendi rei defuerit, nobilior ille vel potentior conscientiam suam sacramentis purgare non differat, quod nec admiserit, nec habeat penes se vel retineat rem, pro qua fuerit petitus; et reddito iuramento, ille qui male petit, sicut alia lex continet, ei componere non moretur. Verumtamen seu nobilis, sive inferior, seu ingenua persona, si quæstioni subdita fuerit, ita coram iudice, vel aliis honestis viris a iudice convocatis, accusator pœnas inferat, ne vitam extinguat, aut quamcumque ipse, qui quæstioni subiiciendus est, membrorum debilitationem incurrat. Et quia per triduum quæstio agitari debet, si imminenti casu, qui tormentis subditur, mortuus fuerit, et ex malitia iudicis vel aliquo dolo, seu ab adversario accusati corruptus beneficio, talia tormenta fieri non prohibuit, unde mors occurreret, ipse iudex iniquitatis proximis parentibus simili vindicta puniendus tradatur. Si certe suo sacramento se innocentem reddiderit, et testes qui fuerint præsentes iuraverint, quod nulla sua malitia, vel dolo, aut corruptione beneficii mors ipsa provenerit, nisi solo tormentorum eventu: pro eo quod indiscretus iudex superflua non prohibuit, quingentos [5] solidos hæredibus mortui compellatur exsolvere. Quod si non habuerit unde componat, ipse serviturus tradatur proximis [6] hæredibus mortui. Accusator autem in potestate proximorum parentum mortui traditus, eadem mortis pœna mulctetur, qua ille mulctatus est, qui per eius accusationem morte damnatus interiit.

III. [7] Antiqua. [8] *Pro quibus rebus, et qualiter servi, vel ancillæ torquendi sunt in capite dominorum suorum.*

Servus, seu ancilla in capite domini vel dominæ non propter aliud torqueantur, nisi tantum in crimine adulterii, aut si contra regnum [9], gentem vel patriam aliquid dictum, vel dispositum fuerit, seu falsam monetam quisque confinxerit, aut etiam si causam homicidii, vel maleficii quærendam esse constiterit. Ita ut servi, vel ancillæ pro talibus criminibus torti, si conscii, et occultatores sceleris dominorum reperiuntur, pariter cum dominis puniantur [10], secundum quod voluntas Principis extiterit. Certe si sua sponte indices veritatis extiterint, sufficiat eis quod pro veritatis indagine quæstioni subditi tormenta pertulerint, a mortis tamen periculo habeantur immunes. Servus autem, vel ancilla in tormentis positi, et de se interrogati, si [11] etiam de dominis sint confessi, et fuerit culpa mortalis, ac declaratis signis potuerit adprobari, eadem damnationis [12] censura mulctentur, qua eorum domini fuerint condemnati.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [13].

Pro quantis rebus, et qualiter servus, aut libertus tormenta portabunt.

Si servus in aliquo crimine accusatur, antea non torqueatur, quam ille qui accusat hac se conditione constringat, ut si innocens tormenta pertulerit, pro eo quod innocentem tormentis tradidit, alium eiusdem meriti servum domino reformare cogatur. Si vero innocens in tormentis mortuus, vel debilitatus fuerit, duos æqualis meriti servos cum eodem domino reddere non moretur: et ille, qui debilitatus est, ingenuus in patrocinio domini sui permaneat: nam et iudex qui temperamentum in tormentis non tenuit, et ita discretionem legis excessit, ut is, qui quæstionatus est, mortem violentam incurreret, eiusdem meriti servum domino mox reformet. Verum ut de servorum meritis omnis ambiguitas cesset contentionis, non pro artificii qualitate excusatio videatur haberi, sed pro servis quæstionandis, contropatio adhibeatur ætatis et utilitatis; aut si artifex fuerit qui debilitatus est, et huius artificii servum non habuerit, qui insontem debilitavit, alterius artificii servum iuxta prædictum ordinem domino cogatur exsolvere: ita ut si artificem non habuerit, et alium servum ille, cuius servus quæstioni addicitur, pro eo accipere noluerit, tantum pretium eiusdem servi artificis, qui quæstioni subditur, eius [14] domino persolvatur, quantum ipse artifex a iudice vel bonis hominibus rationabiliter valere fuerit æstimatus. Id tamen servandum est, ut nec ingenuum quisque, nec servum subdere prius quæstioni præsumat, nisi coram iudice vel eius saione, domino etiam servi vel actore [15] præsente districte iuraverit, quod nullo dolo, vel fraude aut malitia innocentem faciat quæstioni [16] subdere. Et si subditus quæstioni mortuus fuerit, atque ille, qui subdidit, unde componat non habuerit, ipse subdendus est servituti, qui innocentem fecit occidi. Si autem [17] dolo servum alienum quispiam subdendum

[1] *Lind.* cautelam in iudicio
[2] *Legion. et Lind.* indicium
[3] *Legion.* sacramento
[4] *Legion.* expurgare
[5] *Legion.* trecentos solidos
[6] *Legion.* proximis parentibus, aut hæredibus mortui contradatur
[7] *Hac lex dinumeratur III. tam a codicibus Card. Tolet.-goth. et S. J. R., quam ab editione Lind.; a Vigil. vero codice XXXII. lib. II. tit. I.*
[8] *Card. codex hanc legem dinumerat IV., et superaddit:* Fls. Chds. Rex. *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Emilian. auctorem et inscriptionem prætermittit. Lind. tandem editio:* Fls. Gls. Egica Rex.
[9] *S. J. R. et Lind.* Regem
[10] *Legion.* censeantur. Certe si sua
[11] *Legion.* etiam domini sint confessi
[12] *Legion.* mortis
[13] *Legion. addit:* Antiqua.
[14] *Legion. et Lind.* eiusdem
[15] *Toleth.-goth.* accusatore
[16] *Tolet.-goth. et Lind.* quæstionem subire
[17] *Legion.* Si autem servum alienum

Digitized by Google

quæstioni intenderit, et dominus servi qui accusatur per probationem eum potuerit de obiecto crimine reddere innocentem; accusator eius alium paris meriti servum accusati domino cogatur exsolvere, et dispendium quod dominus eius in adprobationem innocentis servi pertulerit, prout rationabiliter iudex reddi perpenderit, ab iniusto accusatore exactum domino servi restituatur. De rebus vero minimis culpa servi reperta, dominus, si voluerit, componendi licentiam habeat: ita ut omnis fur iuxta qualitatem culpæ flagella suscipiat. Pro maiori vero noxa, si compositionem dominus noluerit solvere, servum pro crimine non moretur tradere. Ingenuus sane, si quemlibet libertum idoneum, pro capitali crimine sive pro aliis scelerum causis, quæstioni pulsaverit addicendum; non aliter eum impetere poterit adscribendum; nisi ducentorum quinquaginta solidorum quantitatem causa ipsa valuerit, pro qua eum accusator conatus fuerit subdere quæstioni [1]. Nam si inferior fuerit atque rusticanus, quem liberum esse constet, tunc in eum permittetur quæstio agitari, si ipsam causam, unde accusatur, centum solidos valere constiterit. Quod si indiscrete, qui quæstioni subditur, in quacumque parte membrorum debilitationem incurrerit, tunc iudex qui temperamentum in tormentis non tenuit, CC. solidos illi qui tormenta sustulit persolvat. Ille vero, qui eum iniuste quæstionandum adpetit, CCC. solidos ei dare cogendus est. Certe si in tormentis positus mortem incurrerit, prædictam summam solidorum, tam iudex quam petitor propinquis parentibus mortui persolvent. Similiter et de inferioribus illis libertis, si debilitatione vel morte quis per intemperantiam fuerit condemnatus, medietas satisfactionis, quæ supra de libertis idoneis constituta est, ei qui indebite quæstionatus est, si tamen vixerit; aut suis hæredibus, si ipse inde mortuus fuerit, exsolvenda est.

V. Flavius gloriosus Cintasvintus Rex [2].

Qualiter ad Regem accusatio deferatur.

Si quis Principi contra quemlibet falsa sugesserit, ita ut dicat eum adversus Regem, gentem vel patriam aliquid nequiter meditatum fuisse, aut agere vel egisse, seu in auctoritatibus vel præceptis regiæ potestatis, aut eorum qui iudiciaria ordinatione funguntur, fraudulenter quippiam immutasse, atque etiam scripturam falsam fecisse, vel recitasse, falsamque monetam fecisse: sed et si veneficium [3] vel maleficium, aut adulterium uxoris alienæ fortasse prodiderit: horum vel similium criminum accusator, quæ ad capitis periculum vel rerum amissionem pertinere videantur, si vera reperiantur quæ dixerit, nullam omnino calumniam sustinebit. Si certe quod opponit falsum esse constiterit, et per solam invidiam id fecisse patuerit, ut iacturam capitis, aut detrimentum corporis, vel rerum damna pateretur, quem accusare conatus est, in potestatem traditus accusati, ille [4] hanc pœnam in se suisque rebus suscipiat [5], qui hoc alium innocentem pati voluerat. Ita ut ille qui aliquid scire se dicit, quod ad cognitionem Principis possit deduci, et in eo loco fuerit, ubi tunc regiam potestatem esse contigerit, aut per se statim omne quod novit, aut per fidelem Regis eius auditibus denuntiandum procuret. Quod si procul a Rege eum esse provenerit, et per aliquem Principi mandandum esse crediderit, quod ad accusationem alterius dinoscitur pertinere, coram illo, cui hoc suggerendum committit, talem epistolam faciat, per quam evidenter quid mandet exponat. Quam etiam epistolam tres testes, quos sibi novit esse fideles, evidentibus signis aut subscriptionibus simul cum ipso firment, ut postea quod mandaverit, negare non possit.

VI. Flavius Cintasvintus Rex [6].

De servanda Principibus potestate parcendi.

Quotiescumque nobis pro his, qui in causis nostris aliquo crimine implicati sunt, supplicatur, et suggerendi tribuimus aditum, et pia miseratione delinquentibus culpas omittere nostræ potestati servamus. Pro causa [7] autem gentis et patriæ huiusmodi licentiam denegamus. Quod si divina miseratio tam sceleratis personis cor Principis misereri compulerit, cum adsensu sacerdotum, maiorumque palatii licentiam miserandi libenter habebit.

VII. [8] *Quod ille solus culpabilis erit, qui culpanda commiserit.*

Omnia crimina suos sequantur auctores, nec pater pro filio, nec filius pro patre, nec uxor pro marito, nec maritus pro uxore, nec frater pro fratre, nec vicinus pro vicino, nec propinquus pro propinquo, ullam calumniam pertimescant [9]: sed ille solus iudicetur culpabilis, qui culpanda commisit, et crimen cum illo qui fecerit, moriatur. Nec successores, aut hæredes pro factis parentum ullum periculum pertimescant.

II. TITULUS DE MALEFICIS ET CONSULENTIBUS EOS, ATQUE VENEFICIS.

I. *Si ingenuus de salute, vel morte hominis vaticinatores consulat.*
II. *De veneficis.*
III. *De maleficis et consulentibus eos.*
IV. *De his, qui in hominibus, aut in animalibus, vel quibuscumque rebus qualiacumque ligamenta, aut quodcumque contrarium fecisse reperiuntur.*

I. Flavius Cindasvintus Rex [10].

Si ingenuus de salute, vel morte hominis vaticinatores consulat.

Qui de salute vel morte principis, vel cuiuscumque hominis ariolos, aruspices [11], vel vaticinatores consulit, una cum his qui responderint consulentibus, ingenui siquidem flagellis cæsi, cum rebus omnibus fisco servituri adsocientur, aut a rege, cui iusserit [12], donati perpetuo servitio addicantur. Quod si et filii eorum tali fuerint parentibus crimine socii, simili damnatione plectantur. Si vero ab scelere parentum habeantur extranei, et dignitatem et rerum omnium possessionem quam parentes amiserint, ple-

[1] *Emilian.* quæstioni. Si innox quodcumque tormenti pertulerit CL. solidos eius petitor ei componere compellendus est. Nam &c.
[2] *Legion. adiicit:* Antiqua.
[3] *Tolet.-goth.* veneficium, aut adulterium
[4] *Emilian.* ille qui accusat
[5] *Legion.* sustineat
[6] *Legion. superaddit:* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem omittunt.*
[7] *S. J. R. et Legion.* pro causa autem regiæ potestatis, vel patriæ
[8] *Legion. et Lind.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem omissum, simul et inscriptionem derelinquunt.*
[9] *Legion.* pertimescat
[10] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem huic legi non imponunt.*
[11] *Emilian.* aruspices, incantatores
[12] *Lind.* cui erunt donati

Digitized by Google

nissime obtinebunt. Servi vero diverso genere tormentorum [1] adflicti, in transmarinis partibus transferendi vendantur; ut severitas vindictæ non habeat excusatos, quos propriæ voluntatis excessus nefariæ prævaricationis facit obnoxios.

II. Flavius Cintasvintus Rex [2].

De veneficis.

Diversorum criminum noxii, diverso sunt pœnarum genere feriendi: ac primum ingenuos, sive servos veneficos, id est, qui venena conficiunt, ista protinus vindicta sequatur: ut si venenatam potionem alicui dederint, et qui biberit, mortuus fuerit exinde, illi etiam continuo suppliciis subditi [3] morte sunt turpissima puniendi. Si certe poculo veneni potatus evaserit [4], in eius potestatem tradendus est ille qui dedit, ut de eo facere quod voluerit, sui sit incunctanter arbitrii.

III. [5] Flavius Cindasvindus Rex [6].

De maleficis et consulentibus eos.

Malefici vel immissores tempestatum, qui quibusdam incantationibus grandines in vineis, messibusque immitere perhibentur, vel ii qui per invocationem dæmonum mentes hominum turbant, seu qui nocturna sacrificia dæmonibus celebrant, eosque per invocationes nefarias nequiter invocant: ubicumque a iudice, vel actore, sive procuratore loci reperti fuerint, vel detecti, ducentenis flagellis publice verberentur, et decalvati deformiter decem convicinas possessiones circuire cogantur inviti, ut eorum alii corrigantur exemplis. Quos tamen iudex, ne ulterius evagantes talia facere permittantur, aut in retrusione faciat esse, ut ibi accepta veste atque substantia ita vivant, ne viventibus nocendi aditum habeant; aut regiæ præsentiæ dirigat, ut quod de illis sibi placitum fuerit, evidenter statuat. Hi autem, qui tales consoluisse reperiuntur, in populi conventu ducentenos ictus accipiant flagellorum: ut impuniti non maneant, quos culpæ similis reatus accusat.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [7].

De his, qui in hominibus, aut in animalibus, vel quibuscumque rebus qualiacumque ligamenta, aut quodcumque contrarium fecisse reperiuntnr.

Præsentis legis superiori sententia damnari iubemus, seu ingenuus sit sive servus, utriusque sexus, qui in hominibus vel brutis animalibus, omnique genere quod mobile esse potest, seu in agris, vel vineis, diversisque arboribus maleficium, aut diversa ligamenta, aut etiam scripta in contrarietatem alterius excogitaverint facere, aut expleverint, per quod alium lædere, aut mortificare, vel obmutescere velint, ut damnum tam in corporibus, quam etiam in universis rebus, id patiantur, quod eis fecisse reperiuntur.

III. TITULUS DE EXCUTIENTIBUS HOMINUM PARTUS.

I. *De his qui potionem ad aborsum dederint.*
II. *Si ingenuus ingenuam abortare fuerit.*
III. *Si ingenua* [8] *mulier ingenuam abortare compulerit.*
IV. *Si ingenuus ancillæ partum effuderit* [9].
V. *Si servus ingenuæ partum excusserit.*
VI. *Si servus ancillæ partitudinem læserit.*
VII. *De his qui filios suos aut natos, aut in utero necant.*

I. Antiqua. [10] *De his qui potionem ad aborsum dederint.*

Si quis mulieri prægnanti potionem ab aborsum, aut pro necando infante dederit, occidatur: et mulier, quæ potionem ad aborsum facere quæsivit [11], si ancilla est ducenta flagella suscipiat: si ingenua est careat dignitate personæ, et cui iusserimus servitura tradatur.

II. Antiqua. [12] *Si ingenuus ingenuam abortare fecerit* [13].

Si quis mulierem gravidam percusserit quocumque ictu,

[1] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* pœnarum
[2] *Legion.* Antiqua. *S. J. R.* Flavius Ervigius Rex. *Tolet.-goth. auctoris non meminit, nec inscriptionem adiungit.*
[3] *Legion.* dediti
[4] *Tolet.-goth.* supervixerit
[5] *Quæ hanc subsequitur annotationem, legem III. dinumeratam huiusce tituli edunt codices Legion. et S. J. R.; II. Card.; editio tandem Lind. V.*

FLS. ERV. GLUS. R.

III. *De personis iudicum, sive etiam cæterorum, qui aut divinos consulunt, aut auguriis intendunt.*

Sicut pia veritas mendacii assertione non capitur: ita non est consequens, ut latens veritas mendacio investigetur. Omnis igitur veritas ex Deo, mendacium ex diabolo est: quia ipse diabolus ab initio mendax est. Quum ergo utraque res suos principes habeat, quid opus est, ut veritas cuiusque mendacio admittatur exquiri? Quidam enim ex iudicibus ferentur Dei spiritu vacui, erroris spiritu pleni, qui acta maleficiorum dum investigare subtili perquisitionis perspicacia nequeunt, exsecrabiles divinorum pronuntiationes intendunt. Veritatem enim se invenire non putant, nisi divinos et aruspices consulant: et eo sibi reperiendæ aeritatis aditum claudunt, quo veritatem ipsam per mendacium addiscere concupiscunt. Dum enim maleficium per divinationes comprobare pertentant, quasi tertio loco ipsi se diabolo servituros inlaqueant. Quapropter si quis ex quolibet iudicum gradu vel ordine, per divinos aut eorum similes aliquid sciscitare vel adprobare tentaverit: si quis etiam hominum, cuiuslibet sit ordinis vel personæ, a talibus aut salutis aut ægritudinis responsa poposcerit, vel consulentibus [1] eos pro quibusque rebus crediderit; ad legis illius teneatur satisfactionem obnoxius, quæ in hoc libro sexto sub titulo secundo, æra prima, eos qui de salute vel morte hominis [2] vaticinatores quosque consulunt [3]. Illi tantum iudices ad huius legis sententiam non tenebuntur, qui divinos ipsos, atque eorum similes, non sciscitandi, sed ulciscendi voto coram multis perquirendo distribuerint [4]: id est, si non ut aliquid per eos scire exquirendo intendant, sed ut detectos [5] sibi hoc solum, unde feriantur, exquirant. At nunc, quia et auguriis deditos eodem modo novimus esse odibiles Deo: ideo speciali huius legis sanctione censemus, ut quicumque sint illi, quibus augures vel auguria observare contigerit, quinquagenis publice subiiciantur verberibus coercendi. Qui tamen ad solitum vitium ultra redierint, perdito etiam testimonio, simili erunt flagellorum sententia feriendi.

[6] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem huius legis silentio prœterit.*
[7] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem indicat.*
[8] *Legion.* ingenuus, *similiter et in lege.*
[9] *Legion.* effoderit, *eodem modo in lege scribit.*
[10] *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prœtereunt.*
[11] *Card.* quæsivit, aut pro occidendo infante
[12] *Emilian. et S. J. R. legis auctorem, et inscriptionem non exhibent. Tolet.-goth.* Noviter emendata.
[13] *Tolet.-goth.* compulerit

[1] *Lind.* consulendus eos
[2] *Lind.* Principis, aut quorumcumque hominum
[3] *Lind.* consulere prætentant, statuit serenitatis ordine resecari. Illi tantum
[4] *Lind.* detribuerint
[5] *Lind.* sed detegi sibi

Digitized by Google

aut per aliquam occasionem mulierem ingenuam abortare fecerit, et exinde mortua fuerit, pro homicidio puniatur. Si autem tantummodo partus excutiatur [1], et mulier in nullo debilitata fuerit, et ingenuus ingenuæ hoc intulisse cognoscitur, si formatum infantem extinxerit, CC. [2] solidos reddat: si vero informem, C. solidos pro facto restituat.

III. Antiqua. [3] *Si ingenua mulier ingenuam abortare compulerit.*

Si ingenua mulier per aliquam violentiam aut occassionem ingenuæ partum excusserit, aut eam ex hoc debilitasse cognoscitur; sicut de ingenuis, superioris damni pœna mulctetur.

IV. Antiqua [4] *Si ingenuus ancillæ partum effuderit.*

Si ingenuus ancillam aborsum fecerit pati, XX. solidos domino ancillæ cogatur inferre.

V. Antiqua. [5] *Si servus ingenuæ partum excusserit.*

Si servus ingenuæ partum excusserit, ducentenis [6] flagellis publice verberetur, et tradatur ingenuæ serviturus.

VI. Antiqua. [7] *Si servus ancillæ partitudinem [8] læserit.*

Si ancillam servus abortare fecerit [9], X. solidos dominus servi ancillæ domino dare cogatur, et ipse servus CC. [10] insuper flagella suscipiat.

VII. Flavius Cintasvintus Rex [11].

De his qui filios suos aut natos, aut in utero necant.

Nihil est eorum pravitate deterius, qui pietatis immemores, filiorum suorum necatores existunt: quorum quia vitium per provincias regni nostri sic inolevisse [12] narratur, ut tam viri quam feminæ sceleris huius auctores esse reperiantur: ideo hanc licentiam prohibentes decernimus; ut seu libera seu ancilla [13] natum filium filiamve necaverit, sive adhuc in utero habens, aut potionem ad aborsum acceperit, aut alio quocumque modo extinguere partum suum præsumpserit; mox provinciæ iudex, aut territorii, ut tale factum repererit, non solum operatricem criminis huius publica morte condemnet, aut si vitæ reservare voluerit, omnem visionem oculorum eius non moretur extinguere: sed etiam si maritum eius talia iussisse vel permississe patuerit, eumdem etiam vindictæ simili subdere non recuset.

IV. TITULUS DE CONTUMELIO [14], VULNERE, ET DEBILITATIONE HOMINUM.

I. *De cædibus ingenui atque servi.*
II. *De præsumptoribus, et operibus præsumptorum.*
III. *De reddendo talione, et compositionis summa pro non reddendo talione.*
IV. *Si itinerantem quis retinuerit iniuriose atque nolenter.*
V. *Ut qui alteri ea intulerit, quæ legibus non continentur, illa recipiat quæ [15] fecisse convincitur.*
VI. *Ne sit reus qui percutere volentem ante percusserit.*
VII. *Si servus ingenuo fecerit contumelium.*
VIII. *Si ingenuus ingenuum percutiat.*
IX. *Si ab ingenuo servus debilitetur alterius.*
X. *Si servus ingenuum percusserit.*
XI. *Si servus servum debilitaverit alienum.*

I. [16] *De cædibus ingenui atque servi.*

Si ingenuus ingenuum quolibet ictu in capite percusserit, pro livore det solidos V.: pro cute rupta solidos X.: pro plaga usque ad ossum, solidos XX.: pro osso fracto solidos C. Quod si ingenuus hoc in servo alieno commiserit, medietatem superioris compositionis exsolvat. Si vero servus in servo hoc fecerit, tertiam partem [17] eiusdem compositionis adimpleat, et L. [18] flagella suscipiat. Si autem servus ingenuum vulneraverit, eam continuo [19] summam compositionis exsolvat, quæ de ingenuis in servis inlata est, et LXX. flagella suscipiat. Si vero dominus noluerit pro servo componere, servus tradatur pro crimine.

II. [20] *De præsumptoribus, et operibus præsumptorum.*

Si quis evaginato gladio, vel quolibet genere armorum munitus, præsumptivo modo [21] in domum alienam intraverit, cupiens dominum domus occidere; si ipse fuerit occisus, mors eius nullatenus requiratur: sin autem ipse, qui in domum alienam intraverit, hominem occiderit, continuo et ipse moriatur. Quod si non criminalem culpam admiserit, secundum legum ordinem componere non moretur, secundum [22] quod damna in eadem domo fecerit. Nam si ille, qui in domum alienam violenter ingressus fuerit, aliquid exinde rapuerit, undecupli satisfactione, quæ levavit, cogatur exsolvere. Quod si non habuerit unde componat, ipse sine dubio serviturus tradatur: et si aliquid in domo, quam ingressus fuerat, damni non fecerit, nec aliquid subtraxerit; pro eo quod ingressus fuerit, decem solidos [23] dare cogatur, et centum flagellis publice verberetur. Quod si non habuerit unde componat, CC. flagella suscipiat. Si vero aliqui de ingenuis cum eo in eadem domo non ab illo iussi, neque in eius obsequio vel patrocinio constituti, unanimes tamen, vel consentientes præsumptuose [24] ingressi fuerint, unusquisque eorum [25] simili damno et pœnæ subiaceant. Quod si non habuerint unde componant, unusquisque eorum CL. flagella susci-

[1] *Card.* excutiatur, et ingenuus
[2] *Legion. et S. J. R.* centum quinquaginta. *Emilian. Card. et Lind.* ducentos quinquaginta
[3] *Emilian. et Tolet-goth. auctoris nomine, et inscriptione legis destituuntur.*
[4] *Emilian. auctorem et inscriptionem in hac lege, quemadmodum et in cæteris huius tituli præter ultimam silentio præterit. Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem non refert.*
[5] *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem præterit.*
[6] *Legion.* ducentis
[7] *S. J. R.* Flavius Cindns. Rex.
[8] *Legion.* partum
[9] *Legion.* fecerit alienam
[10] *Legion.* C.
[11] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctoris nomen, et inscriptionem omittit.*
[12] *Tolet.-goth.* increvisse
[13] *Legion.* ancilla vel liberta
[14] *Emilian.* DE VULNERE, ET DEBILITATIONE. *Lind.* CONTUMELIA, *et eodem modo alias scribit.*
[15] *Legion.* quæ se fecisse, *et sic etiam in lege.*
[16] *Emilian. Legion. et Card.* Fls. Chds. Rex. *S. J. R. adiicit:* Antiqua.
[17] *Legion.* summam
[18] *Legion.* CL.
[19] *Card. Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* ita componat, sicut quum ingenuus servum vulneraverit alienum, et LXX. &c.
[20] *Legion. et Card.* Antiqua.
[21] *Legion.* more
[22] *Emilian. Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* iuxta
[23] *Card.* decem solidos domino domus &c.
[24] *Card.* præsumptores. *Legion. et Lind.* præsumptori
[25] *Legion.* eorum decem solidos componere compellatur

Digitized by Google

piat; nam testimonium non amittant. Quod si in patrocinio vel obsequio præsumptoris retenti, ab illo hoc facere iussi fuerint, vel cum eo hoc eos fecisse constiterit; solus patronus ad omnem satisfactionem, et pœnæ et damni teneatur obnoxius: nam illi non erunt culpabiles, qui iussa patroni videntur esse complentes. Si autem servus hoc, domino nesciente, commiserit, CC. flagella suscipiat, et quæcumque abstulerit reddat. Si [1] vero conscio domino servus hoc fecerit, ipse dominus pro eo componat, sicut de ingenuis est superius comprehensum.

III. Flavius Cindasvintus Rex [2].

De reddendo talione, et compositionis summa pro non reddendo talione.

Quorumdam sæva temeritas sæverioribus pœnis est legaliter ulciscenda: ut dum metuit quisque pati quod fecerit, saltim ab inlicitis invitus abstineat. Quicumque igitur ingenuus ingenuum pertinaciter ausus decalvare aliquem, aut turpibus maculis in facie vel cætero corpore, flagello, fuste, seu quocumque ictu feriendo, aut trahendo malitiose fœdare vel maculare, sive quamcumque partem membrorum trucidare [3] præsumpserit, aut etiam ligaverit [4], vel in custodia, aut in quocumque vinculo detinuerit, seu ligari ab alio, aut custodiæ vel vinculo mancipari præceperit, iuxta quod alii intulerit, vel inferendum præceperit, correptus a iudice in se recipiat talionem. Ita ut is qui male pertulerit, aut corporis contumeliam sustinuerit, si componi sibi a præsumptore voluerit; tantum compositionis accipiat, quantum ipse taxaverit, qui læsionem noscitur pertulisse. Pro alapa vero, pugno vel calce, aut percussione in capite prohibemus reddere talionem, ne dum talio repetitur [5], aut læsio maior aut periculum ingeratur. Sed si quis hæc sine membrorum aliqua læsione præsumptiosus [6] intulerit, pro alapa [7] X. flagella suscipiat, pro pugno vel calce XX. flagella suscipiat: pro percussione vero in capite, si sine sanguine fuerit, ab eo quem percusserit XXX. flagella suscipiat. Certe qui læsit, vel lædendum dicitur instituisse, si non ex priori disposito, sed subito extorta lite et cæde commissa, aliquo casu se nolente id convicerit perpetratum fuisse, pro evulso oculo det solidos C. Quod si contigerit, ut de eodem oculo ex parte videat, qui percussus est libram auri a percussore in compositionem accipiat. Qui in naribus ita percussus fuerit, ut nasum ex integro perdat, C. solidos percussor exsolvat. Si vero nasus ita conlisus fuerit, ut pars turpata narium pateat, iuxta quod deturpationem iudex inspexerit damnare non moretur percussorem: quod etiam similiter, et de labiis vel auribus præcipimus custodiri. Cui ponderositas facta fuerit, C. solidi dentur in compositionem. Qui manum ex toto absciderit, vel etiam quolibet ictu ita percusserit, ut ad nullum opus ipse prodefaciat, C. solidos percussor componat. Pro pollice autem L., pro sequenti digito XL., pro tertio XXX., pro quarto XX., pro quinto X. solidos compositionis exsolvat. Quæ scilicet summa et de pedibus erit implenda. Pro singulis autem excussis dentibus duodeni solidi componantur. Qui cassos alteri fregerit, et ex hoc, qui percussus est, debilis apparuerit; libram auri percussor componere procurabit: et ista quidem inter ingenuos observanda vel adimplenda sunt. Si vero servus hoc ingenuo fecerit, vel etiam ingenuum decalvaverit; in eius potestatem tradendus est, ut sui sit arbitrii de eo facere quod voluerit. Si certe ingenuus servum alterius decalvaverit, aut decalvare iusserit rusticanum, det eius domino solidos X. Si vero idoneum, et C. flagella suscipiat, et supradictam summam [8] X. solidorum servi domino coactus exsolvat. Quod si qualibet corporis parte servum truncaverit, vel truncare [9] iusserit alienum, CC. flagellorum ictibus verberetur, et alium eiusdem facultatis et meriti servum cum eodem proprio domino reformare [10] cogatur. Quod si de supra taxatis capitulis quodcumque libertus ingenuo facere præsumpserit, pro eo quod æqualem statum non habet, et quod fecerit similiter in se factum recipiat, et C. insuper flagellorum ictus extensus accipiat. Quod si ingenuus in liberto hoc fecerit, tertiam partem compositionis, quæ de ingenuis continetur, exsolvat. Si servus servum decalvare, inscio domino, sive truncare præsumpserit, et quod fecerit patiatur, et C. flagellis publice verberetur. Si vero servus, domino nesciente, ingenuum comprehendere vel ligare præsumpserit, CC. publice verberetur flagellis. Quod si cum domini voluntate servus hoc fecerit, ipse dominus tantumdem et pœnam et damna, quæ de ingenuis in hac legem tenentur, suscipiat. Ingenuus autem, si servum alienum ligaverit innocentem, det domino servi solidos tres. Nam si servus servum ligaverit absque voluntate domini sui, C. flagella [11] suscipiat. Si certe, conscio domino, id servus admiserit, idem servi dominus tres solidos reddere compellendus est. Tamen si ingenuus servum alienum innocentem die aut [12] nocte in custodia detinuerit, vel ab alio fecerit detineri, pro una die tres solidos, et pro nocte [13] similiter tres solidos domino servi componat: et si per plures dies id servus innocens ab ingenuo pertulisse convincitur, eamdem trium solidorum summam per singulos dies ac noctes idem ingenuus servi domino coactus exsolvat. Ingenuus sane, si servum alienum fuste, aut flagello, vel quolibet ictu indignans percusserit, ut [14] sanguis vel livor apparuerit, per singulas percussiones singulos solidos domino servi persolvat: aut si gravis percussio fortasse patuerit, per quam aut mortem aut debilitationem, qui percussus est, videatur incurrere, quantum pro tali re componere debeat, iudicis æstimatio competenter inspiciat. Si vero servus in servo talia fecerit, idemque iudex instituat [15], quantum vel a servo vel ab eius domino, iuxta livoris vel plagarum qualitatem, media pars de ingenuis componi debeat. Servus tamen pro præsumptione sua C. [16] flagella extensus accipiat. Omnes autem sententiæ legis huius tam in viris quam in feminis observandæ sunt: ita ut capitula, quæ in hac [17] vel in aliis legibus ad arbitrium iudicis reservantur, eius instantia celeriter terminentur. Quod si iudex amicitia corruptus vel præmio iuxta æstimationem rei liberare neglexerit, neque continuo ulciscendum instituerit, iudiciaria protinus potestate privatus, ab episcopo vel comite [18] districtus, illi, quem admonitus vindicare contempsit, secundum quod [19] idem episcopus vel comes inspexerint, iuxta contemplationem de facultate propria componere compellatur: quatenus ipse suarum rerum compulsus damna sustineat, qui voluntarius recusavit defendere interpellantis iniuriam.

IV. Antiqua. [20] *Si iterantem quis retinuerit iniuriose atque nolenter.*

Si in itinere positum aliquis iniuriose sine sua voluntate retinuerit, et ei in nullo debitor existat, quinque solidos pro sua iniuria consequatur ille qui retentus est: et si non habuerit unde componat, ille qui eum retinuerat,

[1] *Tolet.-goth. codex hanc legis conclusionem integram omittit.*
[2] *Legion. addit:* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. et S. J. R.* Antiqua. *Lind.* FLS. GLS. RCDS. Rex.
[3] *Legion. et Lind.* truncare
[4] *Tolet.-goth.* ligaverit, seu ligari ab alio
[5] *Emilian. Legion. et Card.* rependitur
[6] *Legion.* alii præsumptiosus. *Lind.* præsumptuosus
[7] *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R.* pro alapa decem, pro pugno vel calce viginti, pro percussione &c.
[8] *Legion.* summam solidorum exsolvat
[9] *Tolet.-goth.* trucidare
[10] *Emilian. Card. et Tolet.-goth.* reddere compellatur
[11] *Tolet.-goth. Legion. S. J. R. et Lind.* C. flagellis publice verberabitur
[12] *Legion. et Lind.* ac
[13] *Legion.* pro una nocte
[14] *Legion.* ita ut
[15] *Legion. et Lind.* constituat
[16] *Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* quinquaginta
[17] *Legion.* hac lege
[18] *Legion. Tolet.-goth. et S. J. R.* duce. *Card.* iudice
[19] *Card. et Tolet.-goth.* iidem inspexerint. *S. J. R.* iidem conspexerint
[20] *Tolet.-goth.* Fls. Cits. Rex. *S. J. R.* Flavius Recesds. Rex.

Digitized by Google

L. flagella suscipiat. Quod si debitor illi fuerit, et debitum reddere noluerit, sine iniuria hunc territorii iudici præsentet, et ipse illi, quod iustum est, ordinet. Si vero servus hoc sine domini iussione [1] commiserit, C. ictus [2] extensus accipiat flagellorum. Si autem domino iubente hoc fecerit, ad superiorem compositionem dominus teneatur obnoxius.

V. Flavius Cindasvintus Rex [3].

Ut qui alteri ea intulerit, quæ legibus non continentur, illa recipiat quæ fecisse [4] convincitur.

Non minoris est noxæ, legum statuta nescire, quam sciendo prava committere. Quapropter quicumque hactenus vel post hæc inlicita perpetrans, aut leges nescire se dixerit, aut in cuiuspiam damno vel periculo illa præsumpserit excogitare vel agere, quæ dicat in legibus non contineri, atque ideo se non posse reatui subiacere; huius rei [5] causa convictus præsumptor, ea continuo pericula, ignominiam, tormenta, atque cruciatum vel damna sustineat, quæ alii intulit, vel inferenda molitus est [6]: atque insuper centum publice flagellorum verberibus cæsus, ad perennem infamiam deformiter decalvetur.

VI. Flavius Cindasvintus Rex [7].

Ne sit reus, qui percutere volentem ante percusserit.

Non est putanda resistentis improbitas, ubi violenta conspicitur præsumentis audacia. Quicumque ergo incaute præsumptiosus [8], fuste vel gladio, seu quocumque ictu percutere aliquem iratus voluerit, vel percusserit, et tunc idem præsumptor ab eo quem percutere voluit, ita fuerit percussus, ut moriatur, talis mors pro homicidio computari non poterit, ne calumniam patiatur [9], qui præsumentem percusserit: quia commodius erit irato viventem resistere, quam sese post obitum ulciscendum relinquere. Ille sane, qui prior contra quemlibet iratus eduxerit gladium, quamlibet non percusserit, X. tamen solidos ei, quem percutere voluit, pro præsumptione sola dare cogendus est.

VII. Flavius Recesvintus Rex [10].

Si servus ingenuo fecerit contumelium [11].

Quamvis idoneus servus personæ nobili et inlustri nullatenus indebite contumeliosus [12], aut præsumptiosus, aut seditiosus existere præsumat: quod si fecerit, XL. flagellorum ictibus [13] addicatur coram iudice. Servus autem vilior L. flagellorum ictibus [14] verberetur. Certe si eadem persona, ut sibi fieret contumelium, servum prius excitaverit alienum, suæ negligentiæ deputet [15], quod [16], oblitus honestatis et patientiæ, quod merebatur, excipit.

VIII. [17] Antiqua. *Si ingenuus ingenuum percutiat.*

Si quis ingenuus ingenuo vulnus inflixerit, ita ut continuo qui vulneratus fuerat, moriatur, percussor pro homicidio puniatur; et si qui percussus fuerat, statim non extinguatur, percussor deputetur in carcerem, aut certe sub fideiussore habeatur: et si evaserit vulneratus, pro sola præsumptione det ei solidos XX.; aut si non habuerit unde componat, CC. [18] flagella publice extensus accipiat. Extra hoc compositionem vulneris implere cogatur, sicut a iudicibus fuerit æstimatum.

IX. Antiqua. [19] *Si ab ingenuo servus debilitetur alienus.*

Si quis ingenuus servum alienum volens debilitaverit, alterum paris meriti servum domino eius dare non moretur. Illum vero debilem suo studio et sumptu ad curandum, donec recipiat sanitatem, retineat. Postea vero, si sanari potuerit, pro vulnere compositio detur, ut iustum visum fuerit iudicanti. Ac sic postea domino servus reddatur incolumis, et suum servum recipiat. Insuper autem pro facti temeritate, ut cædem [20] evadat, pro eo quod servum alienum vulnerare præsumpsit, X. solidos domino servi persolvat.

X. [21] *Si servus ingenuum percusserit.*

Si servus ingenuo sine domini iussione percussionem intulerit, et ille exinde continuo moriatur, percussor pro homicidio puniatur: et si qui percussus fuerit statim non moriatur, ipse servus continuo tradatur in carcerem; et si evaserit vulneratus, ille qui percusserat CC. flagella suscipiat. Dominus vero, si voluerit, pro servo summam compositionis exsolvat, quantum a iudice [22] fuerit æstimatum. Si autem noluerit, servus tradatur [23] pro crimine.

XI. [24] *Si servus servum debilitaverit alienum.*

Si servus servo debilitationem intulerit, excepta vulneris compositione, C. flagella suscipiat: et si exinde debilitatus agnoscitur, quantum deterior extiterit ipse servus, iudex poterit æstimare. Et si ipse dominus compositionem accipere noluerit, similem servum aut pretium servi ab illo, cuius servus eum debilitavit, accipiat, et illum debilitatum servum sibi usurpet. Hoc ipsum etiam et de ancillis præcipimus custodiri.

V. TITULUS DE CÆDE ET MORTE HOMINUM.

I. *Si quis nesciens occiderit hominem.*
II. *Si quis hominem, dum eum non videt, occiderit* [25].
III. *Si quis impulsus occidat hominem.*
IV. *Si quis alterum percutere volens, alterum occidat hominem.*
V. *Si homo exorta cæde moriatur.*

[1] *Legion.* voluntate
[2] *Legion. et Lind.* ictus accipiat
[3] *Legion. adiungit:* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. auctorem simul et inscriptionem legis omittit.*
[4] *Legion.* quæ se fecisse
[5] *Legion.* rei præsumptor convictus
[6] *Legion.* præceperit
[7] *Legion. addit:* Antiqua. *Tolet.-goth. auctoris nomen, et legis inscriptionem prætermittit. S. J. R.* Antiqua.
[8] *Lind.* præsumptuosus
[9] *Legion. et Lind.* patiatur
[10] *Legion. adiicit:* Antiqua. *Card.* Fls. Chds. R. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem legis non exhibent.*
[11] *Lind.* contumeliam
[12] *Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* contumeliosus aut seditiosus
[13] *Legion. et Lind.* verberibus coram iudice subiacebit
[14] *Legion.* verberibus addicetur
[15] *Lind.* imputet
[16] *Legion. et Lind.* qui
[17] *In Tolet.-goth. auctoris nomen, et legis inscriptio desiderantur.*
[18] *Legion.* C. flagella suscipiat
[19] *In codice S. J. R. legis auctor, et inscriptio non reperiuntur.*
[20] *Tolet.-goth.* necem
[21] *Legion.* Fls. Cindus. Rex. Antiqua. *S. J. R.* Antiqua.
[22] *Legion.* iudicibus
[23] *Tolet.-goth. Legion. S. J. R. et Lind.* servum pro culpa tradere non moretur
[24] *Legion.* Antiqua.
[25] *Legion.* Si hominem, dum quis non videt, occiderit, *et iisdem verbis in lege scriptum est.*

Digitized by Google

VI. *Si dum levis iniuria infertur, homicidium committatur.*
VII. *Si iocans aut indiscretus* [1] *occidat hominem.*
VIII. *Si quis per incautam disciplinam occidat hominem.*
IX. *Si ingenuus servum casibus præscriptis occidat.*
X. *Si servus ingenuum casibus præscriptis occidat.*
XI. *Si homo voluntarie* [2] *occidat hominem.*
XII. *Ne domini extra culpam suos servos occidant, et si ingenuus occidat ingenuum.*
XIII. *Ne liceat quemcumque servum aut ancillam aliquo membro* [3] *truncare.*
XIV. *Ut homicidam cunctis liceat accusare.*
XV. *Quod et proximis et extraneis homicidam conceditur accusare.*
XVI. *Si homicida ad ecclesiam confugiat.*
XVII. *De parricidiis, et eorum rebus.*
XVIII. *De his qui proximos sanguinis sui occiderint.*
XIX. *Si a proximo sanguinis casu proximus occidatur.*
XX. *Si servus servum casibus præscriptis occidat.*
XXI. *De his qui animas suas periurio necaverint aut occiderint.*

I. Flavius Recesvintus Rex [4].

Si quis nesciens occiderit hominem.

Quicumque nesciens hominem occiderit, et nullum contra eum odium habuerit, iuxta domini vocem reus mortis non erit. Non enim est iustum, ut [5] illum homicidæ damnum aut pœna percutiat, quem voluntas homicidii non cruentat.

II. Flavius Cindasvintus Rex [6].

Si quis hominem, dum eum non videt, occiderit.

Si quis hominem, dum eum non videt, stantem, venientem vel prætereuntem ignorando occiderit; si nulla occasio inimicitiæ antea cum eo fuerit, et ille nolens homicidium admiserit, atque ante iudicem hoc potuerit adprobare, securus abscedat.

III. Flavius Recesvintus Rex [7].

Si quis impulsus occidat hominem.

Si quis aut casu aut re quacumque impulsus, vel præcipitatus in alterum conruerit, hominemque occiderit, pro homicidio nec damnis nec pœnis damnabilis erit. Si certe homo impulerit alium, cuius impulsione inlisus perimat alterum, si ille, qui impulit, absque mala voluntate hoc fecerit, auri libræ damnum habebit, quare [8] læsionem vitare neglexerit.

IV. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [9].

Si quis alterum percutere volens alterum occidat hominem.

Quicumque exorta lite, dum eum cum quo contendit percutere quærit, alterum nolens occiderit; quærendum est a quo cædes exordium habuerit: et [10] si ab illo, quem percussor voluit percutere, exortam cædem esse constiterit, ille qui concitavit litem, licet evaserit percussionem, quia tamen per ipsum constat homicidium esse commissum, C. auri solidos det. Ille vero qui percussit L. solidos reddat, hominis [11] defuncti nihilominus proximis profuturos. Ideo enim ambo damnum habebunt, quia ille volens aditum mortis dedit, iste nolens mortem iniecit.

V. Flavius Recesvintus Rex [12].

Si homo exorta cæde moriatur.

Si homo [13] exorta cæde ad faciendam pacem quicumque ingenuus advenerit, et eum percussione litis mori contigerit, atque ille qui percussit, aut suo sacramento, aut testibus numero et [14] dignitate idoneis adprobare potuerit, quod hoc ut fieret voluntatis eius non fuit; quia percussor nec percutere nec occidere voluerit, libram tantum auri parentibus persolvat occisi. Similiter et qualecumque vulnus tali casu fieri provenerit, tertiam partem compositionis, qui percussit, exsolvat, quia mors eius inulta esse non debet, qui pacis præmium ut conferret advenit.

VI. Flavius Recesvintus Rex [15].

Si dum levis iniuria infertur, homicidium committatur.

Si dum quis calce vel pugno, aut quacumque percussione iniuriam conatur inferre, homicidii extiterit occasio, pro homicidio puniatur.

VII. [16] *Si iocans aut indiscretus occidat hominem.*

Quicumque incautus aut indiscretus, aut iocari volens, aut in multitudinem cuiuscumque rei ex improviso ictu noxio [17] mittens percussisse atque occidisse quempiam videatur, quum aut sacramento aut testibus convictum fuerit, quia id disposito malitiæ [18], aut nocendi voluntate commissum non fuit, non quidem erit percussor vel homicidio infamis, nec [19] morte damnabilis; quia mortuum voluntarie non occidit. Quare [20] tamen indiscrete percussit, nec vitare casum [21] studuit, libram auri proximis occisi persolvere procurabit, et L. flagellorum ictibus vapulabit.

VIII. Flavius Recesvintus Rex [22].

Si quis per incautam disciplinam occidat hominem.

Quemcumque discipulum, vel in patrocinio aut in servitio constitutum [23], a magistro, patrono vel domino com-

[1] *Legion.* aut ridens indiscretus, *eodem modo ac in lege.*
[2] *Legion. et Lind.* voluntarie occidatur, *sic etiam in lege scriptum est.*
[3] *Legion.* quacumque corporis parte, *quod in lege similiter reperitur. Lind. editio tam in lege, quam in epigraphe scribit:* Ne liceat quemcumque servum suum, vel ancillam quacumque corporis parte truncare.
[4] *Card.* Chds. Rex. *Tolet.-goth. legis et auctorem et inscriptionem omittit.*
[5] *Card.* ut ille .... damnum aut pœnam percipiat
[6] *Legion. et Card.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctoris nomine et inscriptione caret.*
[7] *Legion.* Fls. Cinds. R. Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem præterit. Lind.* FLS. GLS. CHDS. Rex.
[8] *Legion.* quia
[9] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomen, et inscriptionem non exhibent.*
[10] *Card.* et dum cognitum evidenter extiterit, a quo cædes initium sumpsit, ille qui concitavit litem, licet evaserit percussionem mortis, quia tamen &c.
[11] *Lind.* reddat, defuncti &c.
[12] *Legion.* Fls. Recaretus Rex. Antiqua. *Card.* Fls. Chds. Rex. *Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctorem, nec inscriptionem indicant.*
[13] *Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* Si exorta
[14] *Legion.* aut
[15] *Legion. Card. S. J. R. et Lind.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem non refert, nec inscriptionem imponit.*
[16] *Legion.* FLS. RCDS. Rex. Antiqua. *Card. et Lind.* Fls. Gls. Rcs. R.
[17] *Legion.* noxium. *Card. et Lind.* noxium admitens
[18] *Lind.* malitiæ spiritu
[19] *Legion.* vel
[20] *Lind.* Quia
[21] *Card.* damnum
[22] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris nomine et inscriptione indigent.*
[23] *Lind.* constitutum, si a magistro .... incompetenti et indiscreta disciplina

Digitized by Google

petenti et discreta disciplina percussum fortasse mori de flagello contingat, quum nihil ille qui docet, aut corripit in hunc invidiæ aut malitiæ habuerit, qui cecidit, homicidio nec infamari poterit, nec adfligi. Quia dicente Dei sacra scriptura: qui disciplinam abiicit, infelix erit.

IX. Flavius Recesvintus Rex [1].

Si ingenuus servum casibus præscriptis occidat.

Si ingenuus servum non voluntate [2], sed suprascriptis casibus diversis occiderit, medietas compositionis, quæ est de ingenuis constituta, erit a percussore domino servi reddenda.

X. Flavius Recesvintus Rex [3].

Si servus ingenuum casibus præscriptis occidat.

Si servus ingenuum non voluntate, sed suprascriptis casibus diversis occiderit, eam compositionem exsolvat, quam de ingenuis casu occidentibus superior sententia taxat. Quod si dominus pro servo componere noluerit, mox servum tradere oportebit.

XI. Antiqua. [4] *Si homo voluntarie occidat hominem.*

Omnis homo, si voluntate non casu occiderit hominem, pro homicidio puniatur.

XII. Flavius Cindasvindus Rex [5].

Ne domini extra [6] culpam suos servos occidant, et si ingenuus occidat ingenuum.

Si criminis quisque reus, vel nefandi consilii socius nequaquam debet indemnis relinqui, quanto magis qui ex studio malitiæ temeranter homicidium dinoscitur perpetrasse? Ideoque, quia sæpe præsumptione crudelium dominorum extra culpam [7] servorum animæ perimuntur, extirpari decet hanc omnino licentiam, et huius legis ab omnibus perenniter adimpleri censuram: scilicet ut nullus dominorum, dominarumque servorum suorum vel ancillarum, seu qualiumcumque personarum, extra [8] publicum iudicium quandoquidem occisor existat. Sed si tale servus vel ancilla, seu quicumque crimen admiserit ex quo possit mortis debitam damnationem excipere [9], confestim dominus eius, vel accusator iudici loci illius ubi hoc exortum fuerit, aut comiti, vel duci publicare non differat; et agitata discussione, dum manifestum crimen patuerit, seu a iudice, seu a proprio domino, mortis [10] quam meretur, sententiam reus excipiat. Ita tamen, ut si reum iudex occidere noluerit, mortis eius sententiam scriptis decernat, et utrum interficere eum dominus eius, an vitam servare voluerit, in eius potestate consistat. Sane si servus vel ancilla casu [11] pestifero resultans dominis suis, seu gladio vel lapide, sive quocumque ictu dominum dominamve percusserit, vel percutere conatus fuerit, et domini se cupientes defendere, statim in eo furore servum aut ancillam occiderint, nullatenus ad satisfactionem tenendi sunt homicidii: si tamen res [12] taliter gesta probabilis fuerit, hoc est, et per testimonium vel iuramentum servorum vel ancillarum, quos interfuisse constiterit, et per sacramentum eius qui talia gesserit. Nam si ex disposito malitiæ servum suum vel ancillam, seu per se sive per quemlibet extra publicum [13] examen occidere quicumque præsumpserit, notatus infamio testificare ei ultra non sit licitum, et propter arcendam huius rei temeritatem, redactus in exsilium sub pœnitentia persistat [14], quousque advixerit, et facultas eius illis proficiat, quibus lex ad capiendam hæreditatem vicinioris gradus accessionem [15] indulget. Qui vero alienum servum vel ancillam ex deliberatione suæ voluntatis occiderit, vel occidendum præceperit, duos eiusdem meriti servos seu ancillas occisorum dominus de facultate homicidæ consequuturus est [16]; homicida tamen secundum superiorem ordinem perennis exsilii pœnam indubitanter obtineat [17]. Nam si dominus fortasse vel domina, in ancilla, vel servo, tam proprio quam extraneo [18], vel incitatione iniuriæ vel ira commotus, dum disciplinam ingerit, quocumque ictu percutiens homicidium perpetraverit, et vel testibus probare potuerit, vel certe sacramento suam conscientiam expiaverit, nolendo tale homicidium commisisse, ad huius legis sententiam teneri non poterit. Verumtamen si servi vel ancillæ, instituentibus vel consentientibus dominis, in conservis suis, vel quibuscumque personis dixerint se homicidium perpetrasse, et per exactionem tormentorum eosdem dominos suos talia sibi constituisse taxaverint; servi quidem vel ancillæ talia perpetrantes, centenis flagellis publice verberandi sunt, ac turpiter decalvandi. Eorum vero domini, si iuraverint nihil tale ordinasse, ad legis huius sententiam nullatenus teneantur: atque illi qui suos conservos occiderint, in potestate domini [19] sui eorum causa consistat, ut faciendi de eis quod voluerint licentiam habeant. Si vero alienum quis [20] occiderit servum, ei proculdubio traditurus [21] est, cuius servum vel ancillam dinoscitur occidisse. Quæcumque autem persona ingenua propter furti rapacitatem in itinere vel in domo positum quemquam insidians occidisse detegitur, homicida continuo pro homicidio puniatur: et quoniam consilio quisque vel iussu homicidium faciendum insistens, noxior iudicandus est, quam ille qui homicidium opere perpetravit, id specialiter constituendum oportebit [22], ut excepta causa servorum, de quibus supra taxatum est, si ingenuum vel ingenuam per servum vel ancillam dominus dominave occidendum præceperit, et [23] per arduam apud iudicem publicamque tormentorum discussionem talia de dominis suis fuerint manifeste confessi, si hoc per legitimum testem firmare nequiverint, servis super dominis suis credi non oportebit. Sed ipsi tunc domini, qui talia iusisse dicuntur, coram iudice se suo sacramento innocentes reddere non mo-

[1] *Legion.* Antiqua. *Emilian. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætereunt.*
[2] *Legion.* voluntarie, sed præscriptis
[3] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.*
[4] *Tolet.-goth. auctoris nomine, et inscriptione caret.*
[5] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. auctoris et inscriptionis non meminit.*
[6] *Card.* sine culpa
[7] *Legion. S. J. R. et Lind.* extra discussionem publicam
[8] *Card. et Tolet.-goth.* extra culpam
[9] *Card. et Tolet.-goth.* excipere, eumque dominus vel domina propter aliquod pessimum facinus occiderit, vel occidendum præceperit, dum hoc ad cuiuscumque iudicis cognitionem pervenerit, confestim ipse dominus dominave ad iudicium ire cogendi sunt, qualiter per probationem servorum vel ancillarum, sive suo iuramento confirment, quod tale facinus admiserint unde digni essent, mortis ultione percelli secundum sæculi ritum. Nam si ex disposito malitiæ servum suum vel ancillam, seu per se sive per quemlibet *extra culpam* occidere quicumque præsumpserit, pro facti huius temeritate libram auri fisco persolvat, atque insuper *per eam* infamio denotatus testificari ei ultra non liceat. Qui vero alienum servum &c. *Lind. etiam editio ipsis fere verbis, quibus laudati codices, hanc legem describit, hac tantummodo verborum alteratione, ut, cum in illis legitur:* extra culpam, *hic legatur:* extra publicum examen: *et cum hæc scribit:* perenni, *illi scribant:* per eam.
[10] *Legion.* mortem quam merentur excipiant
[11] *Legion.* ausu
[12] *Legion.* res generaliter probata fuerit
[13] *Legion.* extra publicum iudicium .... occidere .... dinoscitur, qui talia præsumpserit perpetrasse, propter arcendam &c.
[14] *Legion.* existat
[15] *Emilian. et Legion.* successionem
[16] *Card. et Tolet.-goth.* est. Nam si
[17] *Legion. et Lind.* excipiat
[18] *Legion.* externo
[19] *Legion.* domini eorum consistant
[20] *Card.* quis servus occiderit servum
[21] *Card.* tradendus est
[22] *Card. et Legion.* oportuit
[23] *Card. Legion. et Lind.* et per discussionem apud iudicem talia de dominis &c.

Digitized by Google

rentur. Ipsi vero qui homicidium fecisse confessi sunt, aut pro homicidio puniantur, aut occisorum parentibus vel propinquis tradantur, ut quid de eis facere voluerint habeant potestatem. Quod si domini eorum iurare nequiverint, servus proculdubio vel ancilla tam noxia perpetrantes, ducentenis verberati flagellis, turpiter etiam decalvandi sunt. Domini vero, quibus iubentibus tale nefas admissum est, capitali se noverint supplicio perimendos. Nam si ingenui quilibet ex communi consilio homicidium perpetrare deliberaverint, ille qui fortasse percusserit, aut quocumque ictu hominem interfecerit, morte damnandus est. Illi vero qui cum eis consilium habuisse reperiuntur, quamvis non percusserint, propter iniquum tamen consilium ducentorum flagellorum ictus publice extensi, et decalvationis fœditatem passuri sunt. Atque insuper proximis occisi parentibus quinquagenos solidos componere compellantur, aut si [1] non habuerint unde componant, perenniter servituri tradantur.

XIII. [2] Flavius Recesvintus Rex [3].

Ne liceat quemcumque servum aut ancillam aliquo membro truncare.

Superiori [4] lege dominorum indiscretam sævitiam a servorum occisione privamus [5]. Nunc etiam ne imaginis Dei plasmationem adulterent, dum in subditis crudelitates suas exercent, debilitationem corporum prohibendam oportuit [6]. Ideo decernimus, ut quicumque dominus dominave absque iudicis examinatione, et manifesto scelere servo suo vel ancillæ manum, nasum, labium, linguam, aurem etiam vel pedem absciderint, aut oculum evulserint, seu quamcumque partem corporis detruncaverint, aut detruncare vel extirpare præceperint [7], trium annorum exsilio sub pœnitentia relegentur apud episcopum, in cuius territorio aut ipse manere, aut factum scelus esse videtur [8]. Omnem vero facultatem ipsorum, si filios habuerint, qui tamen non sint scelerum eorum participes, tueantur, atque gubernent, reddituri quum redierint rei domino dominæve rationem. Si certe filii legitimi defuerint, aliis parentibus ita iudex facultatum eorum custodiam committat, qualiter quum redierint de rebus suis ratio illis reddatur. Sin autem nullus de proximis fuerit, iudex ipse curam habebit, qualiter et cuncta gubernet atque conservet, et de iisdem [9] postea rationem reddat [10].

XIV. Flavius gloriosus Recesvintus R. [11].

Ut homicidam cunctis liceat accusare.

Si homicidam nullus accuset, iudex mox ut facti crimen agnoverit, licentiam habeat corripere criminosum, ut pœnam reus accipiat [12] quam meretur. Nec enim propter accusatoris absentiam, aut aliquod fortasse conludium sceleris debet vindicta differri; sed tam uxor mortem mariti, vel si quid noxium ab alio forte pertulerit, quam etiam maritus si simile aliquid uxorem pati contigerit, licitum habebit inquirere, et iuxta qualitatem criminis legaliter ulciscendum insistere. Ita ut si manente adversus reum tali intentione, maritus et uxor vitam finierint, et imperfectam causam reliquerint, eorum filii seu propinqui, quibus ad capiendam hæreditatem legitima successio competit, accusare reum, vel homicidam, ac sicut parentes facere poterant, instanter prosequi [13] habeant potestatem. Nec enim dignum est parentum aut propinquorum habere facultatem, si non reus vel homicida debitam sententiam condemnationis excipiat. Quod si iudex admonitus huius rei vindex esse destiterit [14], et dilatans accusantes ad regiam cognitionem ex hoc querela pervenerit, sciat se pro mortuo quem vindicare noluit, medietatem homicidii, hoc est, CCL. [15] solidos petenti esse daturum. Facultates sane eius, qui pro suo est scelere puniendus, non antea cuiquam usurpare conceditur, nisi per iudicium prius ultionis ex lege sententia detur [16].

XV. Flavius Cintasvintus Rex [17].

Quod et proximis et extraneis homicidam conceditur accusare.

Quum cæterorum criminum reos pœnas semper oporteat excipere quas merentur, nefas esse putandum est, homicidas umquam indemnes relinquere, quos severiori magis condecet atrocitate puniri. Ne ergo possit evadere homicida quod fecit, aut aliquis scelus eius præsumat forsitan excusando celare, primo proximis occisi datur licentia accusandi: quod si iidem proximi ad quærendam defuncti mortem, aut tepidi fuerint, aut forte distulerint, tunc accusandi homicidam, tam omnibus generaliter aliis parentibus, quam exteris, aditum pandimus. Ita ut qui homicidam fraudulenter excusare conatus fuerit, vel defendere, commodum quod propterea fuerit consequutus, in duplum compellatur accusatori persolvere. Nam homicidii reus numquam potest esse securus, quum contra eum accusationem deferre nulli penitus licentia denegetur.

XVI. Flavius Cindasvintus Rex [18].

Si homicida ad ecclesiam confugiat.

Non sumus immemores, de homicidis hactenus atque maleficis diversas quidem legum sententias præcessisse, et iuxta qualitatem sceleris pœnas esse propositas, quas unusquisque eorum merebatur excipere. Tamen quia nequitiæ huius auctores, quanto in malis amplius prompti sunt, tanto ad evadendum supplicium occasiones sæpe prætendunt, ac se plerumque basilicarum Dei defensioni committunt, qui contra divinum præceptum scelera perpetrare non metuunt: ideoque quia numquam debet hoc scelus inultum relinqui, quod et vitam perimit, et quorumdam mentes ad deterius frequenter impellit, hoc omne per ævum mansurum damus edictum, ut quemcumque homicidam seu maleficum lex puniri præcipit, et præterea qui ex suo disposito, vel malæ voluntatis adsensu tale nefas committit, nulla hunc occasio, nullaque umquam ab hac sententia potestas excuset; sed etiam si contigerit eum ad altare sanctum fortasse confugere, non quidem præsumat eum absque consultu sacerdotis persequutor eius abstra-

[1] *Legion.* quod si
[2] *Legion.* Antiqua.
[3] *Lind.* Fls. gls. Egiga Rex.
[4] *In codicibus Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Card. hæc lex sequentibus verbis exordium capit:* Præcedentium non vitia, sed virtutes æmulando conlectas, invenimus hanc legem iustissime editam, iniuste abrasam: et ideo ne humanis excessibus turpandæ imaginis Dei frena laxentur, in nomine Domini, ego Flavius Egiga Rex ipsis verbis, ipsisque sententiis illo dudum eam iterum ordine introduxi, quo dudum illam præviam iudicii principalis auctoritas conlocavit, quæ sic incipit: Superiori lege &c.
[5] *Legion. et Card.* privavimus
[6] *Card.* oportebit
[7] *Card.* præceperint, seu ferro, fuste vel igne, seu cuiusque adinventionis læsione medietatem rerum suarum fiscus usurpet, et insuper trium annorum &c.
[8] *Card.* videtur. Residuam vero medietatem eorum, si filios habuerint &c.
[9] *Legion.* de iisdem rationem reddat, dum redierint
[10] *Card.* reddat, et ipse servus vel ancilla in libertate permaneat
[11] *Legion.* Antiqua. *Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* Fls. Chds. Rex.
[12] *Legion. et Lind.* excipiat
[13] *Legion. et Lind.* persequi
[14] *Lind.* distulerit
[15] *Card. Legion. Tolet.-goth. et S. J. R.* centum quinquaginta
[16] *Tolet.-goth.* detegatur
[17] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem prætermittunt.*
[18] *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. et S. J. R. nec auctoris nomen, nec legis inscriptionem referunt.*

Digitized by Google

here. Consulto tamen sacerdote, ac reddito sacramento, ne eumdem sceleratum publica mortis pœna condemnet, sacerdos eum sua intentione ab altare repellat, et extra chorum proiiciat; et sic ille, qui eum prosequitur, comprehendat: cui ab ecclesia eiecto non alias mortales inferat pœnas, sed [1] omnem occulorum eius visionem extinguat, aut in potestate parentum vel eorum, cuius propinquus occisus fuerit, contradendus est. Et [2] excepto mortis periculo, quidquid [3] de eo facere voluerint, licentiam habeant: quatenus dum malorum pravitas conspicit constituta sibi supplicia præterire non posse, vel metu saltim territus a malis abstineat, quem malæ voluntatis intentio ad inlicitum facinus spontæ sæpe præcipitat.

XVII. Flavius Cindasvintus Rex [4].

De parricidiis et eorum rebus.

Dum [5] nullum homicidium voluntate commissum nostris legibus relinquatur inultum, et illum magis oporteat mortem excipere, qui consanguinitate proximum præsumpserit occidere: proinde hoc omne per ævum [6] promulgamus edictum, ut quicumque parricidium fecerit, hoc est, patrem aut matrem, seu fratrem aut sororem, vel quemcumque sibi propinquum ex proposito vel intentione pravæ voluntatis occiderit, confestim comprehensus a iudice eadem morte puniatur, qua ipse alium punire præsumpsit. Ita ut seu vir, sive mulier sit qui parricidii crimen admiserit, si filios non habuerit, omnis parricidæ hæreditas ad hæredes propinquos occisi pertineat. Si vero filios de alio coniugio habuerit, medietas facultatis eius filiis occisi proficiat [7], et [8] medietas filiis parricidæ: si tamen in scelere patris aut matris conscii non fuerint adprobati: nam si conscios eos scelus parentum habuerit, omnis parricidæ hæreditas filiis occisi proficiat. Quod si neque parricida, neque occisus filios reliquerint, tunc omnem facultatem parricidæ parentes occisi, aut propinqui sibimet in omnibus vindicabunt, vel proximi, qui mortem eius ulciscendam instituerint [9], iuri suo adplicare non dubitent.

XVIII. Antiqua. [10] *De his qui proximos sanguinis sui occiderint.*

Si patrem filius, aut pater filium, seu maritus uxorem, aut uxor maritum, aut mater filiam, aut filia matrem, aut frater fratrem, aut soror sororem, aut gener socerum, aut socer generum [11], vel nurus socrum, aut socrus nurum, vel quemcumque consanguinitate sibi proximum, aut suo generi copulatum occiderit, morte damnetur. Quod si propter hoc homicida ad ecclesiam, vel ad altaria sacra confugerit [12], in potestate parentum vel propinquorum occisi tradendus est, ut salva tantum anima, quidquid de eo facere voluerint, habeant potestatem. Omnem vero substantiam suam hæredibus occisi iuxta legis superioris ordinem iubemus addici, aut etiam fisco [13], si hæredes proximos occisus non reliquerit, sociari. Nam homicida, nec facultatibus suis liberatus utetur, etiam si pœnam mortis evadere mereatur.

XIX. [14] *Si a proximo sanguinis casu proximus occidatur.*

Si pater filium, aut mater filiam, aut filius patrem, aut frater fratrem, aut quemlibet sibi propinquum gravibus coactus iniuriis, aut dum repugnat, occiderit, et hoc idoneis testibus, quibus merito fides possit adhiberi, apud iudicem potuerit adprobare, quod parricidium dum propriam vitam tuetur admiserit, securus abscedat, nec ullum vitæ periculum, aut dispendia facultatum, vel tormenta formidet: illa vero discretione servata, quæ in cunctis casibus est de homicidiis constituta.

XX. Flavius Recesvintus Rex [15].

Si servus servum casibus præscriptis occidat.

Si cunctis suprascriptis casibus, servus servum occidisse detegitur, omnem compositionis summam, quæ de casu tali est occasione [16] taxata, servi dominus ex medietate domino servi persolvat. Quod si pro eo satisfacere contemnat, servum sine dubio tradat.

XXI. Antiqua. [17] *De his qui animas suas periurio necaverint aut occiderint.*

Si quis quolibet casu videat se oppressum, aut sciendo veritatem se necaverit, aut periurasse detegitur; dum hæc iudex agnoverit, addicetur, et centum flagella suscipiat, et ad testimonium notam infamiæ incurrat, et postea ei testificare non liceat. Et sicut superiori lege de falsariis continetur, insistente iudice, quartam partem facultatis suæ illi consignandam, cui fraudem periurio moliri conatus est.

LIBER VII.

DE FURTIS, ET FALLACIIS.

I. TITULUS DE INDICIBUS FURTI.

I. *De indice, et his quæ indicari dicuntur.*
II. *Non credendum indicanti servo, nisi cum domini testimonio.*
III. *Si index furti sit conscius.*

[1] *Card. et Legion.* sed in potestatem
[2] *Card. Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* ut
[3] *Legion.* quod voluerint, de eo faciant
[4] *Emilian. auctorem, et inscriptionem omittit. Legion. et S. J. R.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Fls. Vamba. *Lind.* Fls. gls. Reds. Rex.
[5] *Legion. Tolet.-goth. et S. J. R.* Quum
[6] *Legion.* per ævum mansurum
[7] *Tolet.-goth.* proficiat. Quod si neque
[8] *Legion.* alia medietas
[9] *Legion. et Lind.* institerint
[10] *Lind.* Antiqua noviter emendata.
[11] *Tolet.-goth.* generum, vel quemcumque
[12] *Legion. et S. J. R.* confugerit, pietate principum aut iudicum fuerit reservatus ad vitam, perpetuo maneat persona eius exsilio mancipata. Omnem vero &c.
[13] *Legion.* fisco nostro
[14] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Lind.* Antiqua.
[15] *Legion. auctorem, et inscriptionem legis prætermittit.*
[16] *Lind.* occisione
[17] *A Legion. et S. J. R. codicibus hanc transcripsimus legem, et hic eam locavimus; quod plerique castellani codices in hoc ipso libro, et sub eodem titulo, dinumerationeque ipsam referunt: alibi tamen, in annotatione scilicet 24 ad legem VI. lib. II. tit. IV., secundum codicem Card. aliquot verborum variationibus descripta fuit.*

Digitized by Google

IV. *De mercede indicis.*

V. *Si innocens in quocumque crimine accusetur ab indice.*

I. [1] *De indice, et his quæ indicari dicuntur.*

Iudex reum, qui accusatur, antea non torqueat, quam ille, qui accusat, si indicem præsentare noluerit, se per placitum trium testium roboratione firmatum ea conditione constringat, ut si is qui accusatus est manifestis indiciis innocens comprobatur, ipse pœnam, quam alii intendit, excipiat: et tamen postquam innocentia patuerit accusati, accusator a iudice distringatur, et [2] pro agnoscenda rei veritate indicem præsentet invitus: quem si præsentare nequiverit, saltim qui sit ex nomine manifestet, ut districtus a iudice, vera convincat esse ea quæ indicavit. Quod si eum nec ipse iudex per alicuius potentis defensionem, aut patrocinium [3] seu metum regiæ potestatis discussioni suæ præsentare non potuerit, ad regiam id cognitionem, si prope est, deferre procuret: si autem longe est, episcopo vel duci [4] renuntiet, ut eorum maior auctoritas hunc iudicio faciat præsentari. Quod si neglexerit nuntiare, de propria [5] indicis facultate omne, quod periit, iussu principis, vel episcopi atque iudicis querelanti restituatur. Index autem si non potuerit probare quod indicavit, pro omni satisfactione teneatur obnoxius. Quod si rerum [6] causa grandis est, si ingenuus est cum infamio hoc novemcuplam, servus vero sexcuplam compositionem exsolvat, et centum insuper flagella idem servus suscipiat. Quod si idem ingenuus unde componat non habuerit, et ei quem infamare tentavit, et ei cui mentitus est, pariter serviturus tradatur. Servus vero si compositionem pro se exsolvere non potuerit, aut si noluerit pro eo satisfacere dominus, servum pro reatu tradere non moretur.

II. [7] *Non credendum indicanti servo, nisi cum domini testimonio.*

Si servus sine conscientia domini sui aliquid indicaverit, aliter ei non credatur, nisi dominus pro persona servi testimonio suo dixerit esse credendum, de honestate mentis eius proferens testimonium verum.

III Antiqua. *Si index furti conscius sit.*

Si index [8] furti conscius adprobatur [9], nullam pœnam incurrat, et damnum solutionis evadat: mercedem vero pro indicio non requirat, cui sufficere debet ut securus abscedat. Qui si forsitan rem quæ furtim ablata est, cum furti ipsius consorte diviserit, quæ in portione suscepit, et apud se retinuit, simpla tantum restituat.

IV. Antiqua. *De mercede indicis.*

Si quis furem prodiderit, si tamen furti ipsius conscius non est, non plus pro indicio accipiat, nisi quantum res valuerit, quæ furtim ablata est: si tamen domino rei compositio fuerit exsoluta. Si autem talis sit fortasse conditio, ut necesse sit illum, qui fur probatur, occidi, et nihil de eius facultatibus inveniatur, aut si servus fuerit, et dominus servi substantiam eius suæ vindicet potestati, et in compositionem, qui perdiderat res suas, nihil fuerit consequutus; tunc tertiam partem de re reperta pro mercede indicii consequatur, et delator nihil amplius iam requirat.

V. Antiqua. [10] *Si innocens* [11] *in quocumque crimine accusetur ab indice.*

Quicumque accusatur in crimine, id est, veneficio, maleficio, furto, aut quibuscumque factis inlicitis; accusator eius concurrat ad comitem civitatis, vel ad iudicem, in cuius territorio est constitutus, ut [12] ipsi secundum leges causam discutiant: et quum agnoverint crimen admissum, reum comes aut iudex comprehendat, et si capitalia non admiserit, tunc ei, cui reus est, aut componere compellatur, aut, si non habuerit unde componat, serviturus ei tradatur: si vero innocens adprobatur, de iudicio securus abscedat. Ille vero, qui accusavit, et pœnam et damnum suscipiat, quod debuit pati accusatus, si de crimine fuisset convictus. Comes tamen aut iudex nullum discutere solus præsumat, ne aliquod possit esse conludium, ut innocens fortasse tormenta sustineat. Prius tamen pœnæ non subiaceat, quam aut sub præsentia iudicum manifestis probationibus arguatur, aut certe, sicut in aliis legibus continetur, eum accusator inscribat; et sic in præsentia iudicum superius nominatorum quæstionis agitetur examen.

II. TITULUS DE FURIBUS ET FURTIS [13].

I. *Ut exponat quid quærit, qui rem furtivam requirere* [14] *dicit.*
II. *Si servus ante datam, seu post datam libertatem faciat furtum.*
III. *Si servus ad alium dominum transiens, quodcumque committat inlicitum.*
IV. *Si ingenuus cum servo alieno faciat furtum.*
V. *Si dominus cum servo suo faciat furtum.*
VI. *Si servus alienus suadeatur ad inlicita facienda.*
VII. *De his qui cum furibus conscii fuerint.*
VIII. *Si de fure quis nesciens comparaverit.*
IX. *Si de fure quis cognitus comparaverit.*
X. *De pecunia, et regis rebus furto sublatis.*
XI. *De tintinabulis furatis.*
XII. *De instrumentis molini furatis.*
XIII. *De damno furtis.*
XIV. *Ut fur captus perducatur ad iudicem, et ut ingenuus cum servo faciens furtum, unam compositionem exsolvat.*
XV. *Si fur gladio se vindicans occidatur.*
XVI. *Si fur nocturnus, dum capitur, occidatur.*
XVII. *De male tractatis, et indebite contractis rebus, et ut tantum de illa re compositio fiat, quæ fuerit ablata.*
XVIII. *De his, quæ a diversis* [15] *naufragiis rapiuntur.*
XIX. *De hereditate, et successoribus* [16] *furis.*

[1] *Tolet.-goth. S. J. R. et Legion.* Antiqua.
[2] *Legion. et Lind.* ut
[3] *Tolet.-goth.* patrocinium suum, aut regiæ potestatis, &c.
[4] *Lind.* iudici. *Legion.* iudici denuntiet
[5] *Legion.* de proprietate, vel indicis facultate
[6] *Legion.* Quod si rerum causa est: et si ingenuus est, cum infamio novemcuplam. *Lind.* Quod si rei causa est: si ingenuus est, cum infamia novemcuplam
[7] *Legion. Card. et S. J. R.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Fls. Cnds. Rex.
[8] *Legion.* indicator
[9] *Tolet.-goth. Card. S. J. R. et Lind.* comprobatur
[10] *Legion.* Fls. Rcs. R. *Tolet.-goth.* Fls. Cnds. Rex.
[11] *S. J. R.* Si innocens in quocumque crimine accusatur, aut accusator, si non probaverit quæ dixit, pœnam et damna suscipiat
[12] *Legion.* et ante ipsum.... causam discutiat
[13] *Tolet.-goth. Legion. et J. S. R.* FURATIS
[14] *Legion. et Lind.* se quærere dicit
[15] *Lind.* qui adversis, *et iisdem verbis in lege.*
[16] *Legion. et Lind.* successionibus, *et etiam in lege hoc modo scriptum est.*

Digitized by Google

XX. *De his, qui fures, aut reos captos excusserint.*
XXI. *Si servus domino, vel conservo suo fecerit furtum.*
XXII. *Infra quod tempus fur captus iudici præsentari iubetur.*
XXIII. *Si furtive alienus quadrupes occidatur.*

I. [1] *Ut exponat quid quærit, qui rem furtivam requirere dicit.*

Qui rem furtivam requirit, quid quærat iudici occulte debet exponere, ut ostendat per manifesta signa quid perdidit; ne veritas ignoretur, si non evidentia signa monstraverit.

II. Antiqua. [2] *Si servus ante datam, seu post datam libertatem faciat furtum.*

Si quis in servitio constitutus furtum admiserit, et postea a domino suo fuerit manumissus, illa, quæ antea commiserat [3], ad damnum domini non pertineant, sed ipse, sicut servus, pœnam vel damnum legibus suscipiat constitutum, quia inlicita perpetrasse dinoscitur. Quod si post libertatem datam hoc fecerit, ita ut servus compositionem, et C. [4] flagella suscipiat. Quod si tale factum non fuerit, propter quod servituti tradatur, in libertate accepta nihilominus permaneat.

III. Antiqua. [5] *Si servus ad alium dominum transiens, quodcumque committat inlicitum.*

Si servus [6] dum ad alium dominum transit, aliquid de rebus prioris domini involaverit, aut abstulerit, seu quodcumque damnosum alicui intulerit, dum pro crimine cupiditatis cupit addici, discutiatur a iudice: et si id crimen admisisse convincitur, posterior dominus, si voluerit, pro servo damnum compositionis exsolvat. Certe, si noluerit, servus secundum criminis qualitatem tradatur ad pœnam.

IV. [7] *Si ingenuus cum servo alieno faciat furtum.*

Si quis ingenuus cum servo alieno in aliquo crimine inventus fuerit, aut furtum forsitan faciant, vel aliquid rapiant, aut inlicita quæcumque committant; secundum superiorem legem medietatem eiusdem compositionis exsolvant, ita ut ambo publice fustigentur. Et si noluerit dominus pro servo satisfacere, ipsum servum pro compositione tradere non moretur. Quod si capitalia forte commiserint, simul servus cum ingenuo morte damnetur.

V. Antiqua. [8] *Si dominus cum servo suo faciat furtum.*

Si dominus cum servo suo ad furtum faciendum ierit, hanc compositionem non servum, sed dominum implere iubemus: ita tamen ut dominus iuxta leges C. flagellis publice fustigetur. Servus autem ideo erit indemnis, quia domini iubentis obedivit imperiis.

VI. Antiqua. [9] *Si servus alienus suadeatur ad inlicita facienda.*

Si quis servum alienum ad furtum faciendum, aut alias quascumque res inlicitas committendas, vel etiam adversus seipsum fortasse persuaserit, ut domino eius perditionem exhibeat, quod facilius eum per malam et iniquam persuasionem ad suum servitium fraudulenter addicat, et fraus ipsa iudicis fuerit investigatione detecta: dominus servi nec servum perdat, nec ullam calumniam pertimescat: sed ipse cuius conludio vel suasione servus crimen admiserat, ut eum sibi per aliquam occasionem ad servitium potuisset addicere; ipse eius servi domino quantum ille involaverit, aut quantum culpabilem rem admiserit, septuplam compositionem implere cogatur. Ipse autem servus in conventu publice C. flagella suscipiat, pro eo quod dominum suum despiciens, insidianti consenserat; et sic postmodum domino suo reddatur.

VII. Antiqua. [10] *De his qui cum furibus conscii fuerint.*

Non solum ille qui furtum fecerit, sed etiam et quicumque conscius fuerit, vel furtim ablata sciens susceperit, in numero furantium habeatur, et simili vindictæ subiaceat.

VIII. Flavius Recesvintus Rex [11].

Si de fure quis nesciens comparaverit.

Universam rem nulli ingenuo liceat de incognito homine comparare, nisi certe fideiussorem adhibeat cui credi possit, ut excusatio ignorantiæ auferatur. Quod si aliter fecerit, qui comparaverit, a iudice districtus auctorem præsentet infra tempus sufficienter a iudice constitutum [12]. Quem si non potuerit invenire, adprobet se aut sacramento aut testibus innocentem, quod eum furem nescierit, et quod apud eum cognoscitur, accepta pretii medietate, restituat: atque ambo datis invicem sacramentis promittant, quod furem fideliter quærant. Quod si fur omnino inveniri nequiverit, rem tantumdem [13], quæ empta est, domino rei emptor ex integritate reformet. Si vero dominus rei furem noverit, et eum publicare noluerit, rem ex toto amittat, quam emptor quiete possideat. Hæc et de servis forma servabitur.

IX. Antiqua. [14] *Si de fure quis cognitus comparaverit.*

Si quis rem furtivam sciens a fure comparaverit, ille, qui emit, suum repræsentet [15] auctorem, et postea tanquam fur componere non moretur. Si vero furem non invenerit, duplam compositionem quæ a furibus debetur, exsolvat: quia apparet illum furi esse similem, qui rem furtivam sciens comparasse cognoscitur. Quod si servus hoc fecerit, aut medietatem compositionis de ingenuis persolvat, aut hunc serviturum dominus tradat.

X. Antiqua. *De pecunia, et regis rebus furto sublatis.*

Si quis de thesauris publicis pecuniam, aut aliquid rerum involaverit, vel in usus suos transtulerit, in novemcuplum eam restituat.

[1] *Legion. et S. J. R.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Antiqua noviter.
[2] *Tolet.-goth.* R. R.
[3] *Lind.* admiserat
[4] *Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R.* compositionem, et flagella
[5] *Tolet.-goth. et S. J. R. legis et auctorem et inscriptionem omittunt.*
[6] *Legion.* servus ad alium dominum transiens
[7] *Legion. Card. et S. J. R.* Antiqua.
[8] *Tolet.-goth. nec auctorem, nec inscriptionem legis refert.*
[9] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem legis non exhibent.*
[10] *Tolet.-goth. et S. J. R.* Fls. Cids. Rex.
[11] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctoris nomen, et inscriptionem legis silentio præterit.*
[12] *Card. et Lind.* constitutum. Et si fur ipse habuerit unde compositionem exsolvat, integram aut similem rem domino rei sarciat: possideat emptor, si conscius fraudis non invenitur, secure quod emit, vel si dominus voluerit, rem furatam sibi recipiat, et furem cum omni compositione furti tradat emptori. Si autem non habuerit fur unde, sicut dictum est, compositionem domino aut emptori exsolvat, legibus institutus teneatur modus. Quem si non potuerit &c.
[13] *Legion. et Lind.* tantum
[14] *Tolet.-goth. legis auctóris, et inscriptionis non meminit. Lind.* Fls. Rcds. Rex.
[15] *Lind.* præsentet

Digitized by Google

XI. Antiqua. *De tintinnabulis furatis.*

Si quis tintinnabulum involaverit [1] de iumento vel de bove, solidum reddat: de vacca tremisses duos: de arietibus [2], vel quibuscumque pecoribus tremisses singulos cogatur exsolvere.

XII. [3] *De instrumentis molini furatis.*

Si quis de molinis aliquid involaverit, quod furatum est restituat, insuper et componat, sicut de aliis furtis lege tenetur, et extra hoc C. flagella suscipiat.

XIII. Flvs. Cndsts. Rex [4].

De damno furis.

Cuiuslibet rei furtum, et quantalibet pretii æstimatione taxatum, ab ingenuo novies, a servo vero sexies, ei qui perdidit sarcietur, et uterque reus C. flagellorum verberibus coerceatur. Quod si aut ingenuo desit unde componat, aut dominus componere pro servo non adnuat; persona, quæ se furti contagio sordidavit, servitura rei domino perenniter subiacebit.

XIV. Antiqua. [5] *Ut fur captus perducatur ad iudicem, et ut ingenuus cum servo faciens furtum unam compositionem exsolvant.*

Fur, si captus fuerit, perducatur ad iudicem, ut ingenuus in novemcuplum sublata restituat, et extensus publice coram iudice C. flagella suscipiat. Quod si non habuerit unde componat, careat libertate, illi serviturus cui furtum fecerit. Servus autem sexcupli compositionem cogatur exsolvere, et centum flagella ante iudicem extensus accipiat. Ipse vero in custodia a iudice teneatur, quousque dominus eius pro eo admoneatur, ut pro servo suo componere non moretur; aut si certe distulerit, eum pro crimine, cui malum fecit, tradere non moretur. Id denique in hac lege servandum est, ut si servus et ingenuus, seu servi et ingenui, unum animal aut quamcumque unam rem pari consensu furaverint, unam compositionem exsolvant; id est, ingenuus medietatem novemcupli, et servus idem medietatem sexcupli, flagella tamen secundum superiorem ordinem accepturi. Nam et de maiore summa furti, a servo et ingenuo, vel a servis et ingenuis facta, prædicta forma servabitur: et quemadmodum superius constitutum est, ante iudicem flagellandi sunt.

XV. Antiqua. [6] *Si fur gladio se vindicans occidatur.*

Fur qui per diem gladio se defensare voluerit, si fuerit occisus, mors eius nullatenus requiratur.

XVI. Antiqua. [7] *Si fur nocturnus, dum capitur, occidatur.*

Fur nocturnus captus in furto, dum res furtivas secum portare conatur, si fuerit occisus, mors eius nullo modo vindicetur.

XVII. Antiqua. [8] *De male tractatis et indebite contractis rebus, et ut tantum de illa re compositio fiat, quæ fuerit ablata.*

Si quis res, aut vestimenta aliena male tractaverit, aut in itinere constitutum in aliquo contigerit, vel furtim ei quodcumque tulerit; non pro omni sarcina solutionem implere cogatur, sed de hoc quod furtim abstulit, vel male tractavit, secundum leges componere non moretur.

XVIII. Antiqua. [9] *De his, quæ a diversis naufragiis rapiuntur.*

Quidquid ex incendio, ruina vel naufragio raptum fuerit, et aliquis ex hoc quidquam ab aliquo susceperit sive celaverit, in quadruplum reformare cogatur.

XIX. Antiqua. [10] *De hæreditate, et successoribus furis.*

Si quis furi mortuo in hæreditatem, aut ex testamento, aut ex sanguinis propinquitate successerit; quia crimen cum fure defecit, pœnam quidem non sustineat, sed damni satisfactionem exsolvat, quod fur si vixisset, fuerat soluturus. Si autem maius est damnum quam hæreditas, facia cessionem [11].

XX. Antiqua. [12] *De his, qui fures, aut reos captos excusserint.*

Si quis furem captum, aut reum alicui excusserit; si maioris loci persona est, extensus coram iudice pro sola præsumptione C. flagella suscipiat, et quem excussit, repræsentare cogatur. Quod si alter eum prehendiderit, cuius causa non est, de eadem compositione, quam fur facere potuerat, pro labore suo quartam partem accipiat. Si autem fur inventus non fuerit, iam tunc et pœnam furis, qui hunc excussit, perferat, et tantum de suo ipse componat, quantum fur, quem excusserat, convictus satisfacere potuerat. Si certe minor persona fuerit, et furem repræsentaverit [13], pro præsumptione sola et ipse C flagella suscipiat. Si autem furem invenire non potuerit, et pœnam furis et damnum ipse sustineat, quantum fur, quem excusserat, convictus satisfacere potuerat. Nam si præter furem alterius criminis quicumque reum excusserit, similiter C. flagella extensus accipiat, et si eum invenire vel præsentare nequiverit, eidem continuo vindictæ subiaceat, quam reum illum, qui excussus est, legalis sanctio pati demonstrat [14]. Si vero servus domino nesciente, ista commiserit, pro præsumptione sola CC. flagella suscipiat, et quem excussit præsentet. Quem si non præsentaverit, dominus eius, si voluerit, pro eo summam compositionis exsolvat: quod si componere noluerit, iuxta crimen admissum, servum aut pro damno, aut pro supplicio tradat.

XXI. Antiqua. [15] *Si servus domino vel conservo suo fecerit furtum.*

Si servus domino suo vel conservo aliquid involaverit, in domini potestate consistat quid de eo facere velit: nec iudex se in hac re admisceat, nisi dominus servi fortasse voluerit.

[1] *Legion.* tulerit
[2] *Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* vervicibus.
[3] *Legion. et Card.* Antiqua. *Tolet.-goth. et S. J. R.* Fls. Cnds. Rex.
[4] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Antiqua noviter. *Lind.* Fls. Rcds. Rex.
[5] *Legion. auctorem et inscriptionem legis prætermittit. Tolet.-goth.* Antiqua noviter. *Lind.* Fls. gls. Rcds. Rex.
[6] *Legion. et Tolet.-goth. nec auctorem legis indicant, nec inscriptionem referunt.*
[7] *Legion. Card. Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis legis obliviscuntur.*
[8] *Legion. omissum legis auctorem et inscriptionem relinquit.*
[9] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem et inscriptionem non exhibent.*
[10] *Tolet.-goth.* Fls. Cnds.
[11] *Tolet.-goth. et S. J. R.* cessionem, quantum de hæreditate invenerit.
[12] *Lind.* Fls. gls. Rcds. Rex.
[13] *Lind.* præsentaverit
[14] *Card.* demonstrat. De vindicta vero soluta a præsumptore aut reo, ut diximus, alter qui cepit, quartam partem accipiat. Si vero &c.
[15] *Tolet.-goth. et S. J. R. auctoris non meminere, et inscriptionem omittunt.*

Digitized by Google

XXII. Antiqua. [1] *Infra quod tempus fur captus* [2] *iudici præsentari iubetur.*

Si quis furem, aut quemcumque reum comprehenderit, statim perducat ad iudicem. Cæterum suæ domui amplius quam una die aut nocte eum retinere non audeat. Si quis contra hoc fecerit, quinque solidos pro sola præsumptione iudici cogatur exsolvere. Et si servus hoc sine conscientia domini sui fecerit, C. flagella suscipiat. Si vero servus cum domini voluntate id commiserit, compositio redundet ad dominum. Ita ut si honestioris loci persona est, X. solidos iudici cogatur exsolvere, ex quibus medietatem sibi iudex usurpet, et aliam medietatem illi det, qui damnum noscitur pertulisse.

XXIII. Flavius Recesvintus Rex [3].

Si furtive alienus quadrupes occidatur.

Si quis caballum alienum, aut bovem, vel quodlibet animalium genus nocte, aut occulte occidisse convincitur, novemcupli compositionem dare cogatur. Quod si convinci non potuerit quod talia fecerit, sacramenta evidentissime dabit. Si vero hoc servus, immittente domino, commiserit, et ex hoc manifestis indiciis invenitur, dominus servi tanquam fur novemcupli compositionem implere [4] cogatur. Quod si servus non convincitur, inscribatur, et quum inventus fuerit talia commisisse, aut sexcuplum reddat, aut cui damnum fecit, ipse serviturus subiaceat. Quod si innox fuerit inventus, iuxta quod aliis legibus est decretum, satisfaciat petitor domino servi.

III. TITULUS DE USURPATORIBUS, ET PLAGIATORIBUS MANCIPIORUM.

FLAVIUS GLORIOSUS RECESVINTUS REX.

I. *Si quis mancipium alienum usurpet.*
II. *Si servum vel ancillam ingenuus plagiasse detegitur.*
III. *De ingenuorum filiis plagiatis.*
IV. *Si servus alienum plagiaverit servum.*
V. *Si servus ingenuum plagiaverit, domino imperante.*
VI. *Si servus ingenuum plagiaverit, domino nesciente.*

I. [5] *Si quis mancipium alienum usurpet* [6].

Quicumque ingenuus mancipium usurpaverit alienum, eiusdem meriti mancipium alterum cum eo compellatur domino reformare. Si vero servus hoc fecerit, ipsum mancipium domino reddat, et C. flagella suscipiat. Quod si usurpatum mancipium præsens [7] non fuerit, dominus servi eiusdem meriti mancipium illi domino det, qui mancipium amisit, donec qui ablatus est, restituatur: et sic ille [8], qui pro eo datus fuerat, serviturus domino reformetur.

II. Flavius Recesvintus Rex. [9].

Si servum vel ancillam ingenuus plagiasse detegitur.

Si quis ingenuus servum alienum vel ancillam plagiaverit, quatuor servos aut ancillas domino vel dominæ reformare cogatur, et centum flagellis publice verberetur. Quod si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti.

III. Antiqua. [10] *De ingenuorum filiis plagiatis.*

Qui filium aut filiam alicuius ingenui vel ingenuæ plagiaverit, aut sollicitaverit, et in populos nostros, vel in alias regiones transferri fecerit: huius sceleris auctor patri aut matri, fratribusque, si fuerint, sive proximis parentibus in potestate tradatur, ut illi occidendi aut vendendi eum habeant potestatem. Aut si voluerint, compositionem homicidii ab ipso plagiatore consequantur, id est, solidos CCC. [11], quia parentibus venditi, aut plagiati non levius esse potest, quam si homicidium fuisset admissum. Quod si eum ex peregrinis ad propria [12] potuerit revocare plagiator, CL. [13] solidos, hoc est, medietatem homicidii exsolvat; aut si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti.

IV. Antiqua. [14] *Si servus alienum plagiaverit servum.*

Si servus servum plagiaverit alienum, domino nesciente, servus, qui hoc fecerit, CL. flagella coram iudice extensus accipiat; et sic etiam postmodum qui plagiatus est domino reformetur. Ille vero, cuius servus plagiatus fuerat, mercedem capturæ a plagiatoris domino [15] non requirat. Ita tamen, ut si fortasse qui plagiatus est, tarde reperiatur, plagiatoris dominus a iudice districtus alium eiusdem meriti mancipium, aut etiam eumdem plagiatorem ei, cuius servus aut ancilla plagiata [16] est, dare compellatur: tamdiu sibi serviturum, quamdiu suus servus aut ancilla ei restituatur, et ille ita postmodum domino suo reformetur.

V. Antiqua. [17] *Si servus ingenuum plagiaverit, domino imperante.*

Si servus ingenuum plagiaverit ex domini iussione, ipse dominus compositionem, quæ est de ingenuis constituta, compellatur implere [18]: ita ut dominus C. publice flagella suscipiat, et servum iussa domini complentem molestia non contingat.

VI. [19] *Si servus ingenuum plagiaverit, domino nesciente.*

Si servus sine conscientia [20] domini sui ingenuum plagiaverit, parentibus plagiati sine aliqua dilatione tradatur,

[1] *Tolet.-goth. et S. J. R.* Fls. gls. Recesvindus Rex.
[2] *Legion.* perducatur ad iudicem
[3] *Legion. Card. et Tolet.-goth.* Antiqua.
[4] *Legion.* exsolvere
[5] *Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* Fls. Recds. Rex. *Legion.* Antiqua.
[6] *Complut.* usurpaverit
[7] *Card.* præsentatum. *Complut.* inventum
[8] *Complut.* et ille
[9] *Card.* Fls. Chds. Rex. *Legion. Complut. et S. J. R.* Antiqua. *Tolet.-goth. legis et auctorem, et inscriptionem omittit*
[10] *Legion. et Complut. auctoris nomen, et legis inscriptionem silentio prætereunt.*
[11] *Tolet.-goth. et Lind.* quingentos
[12] *Lind.* ad propriam regionem
[13] *Tolet.-goth. et Lind.* CCL.
[14] *Legion. S. J. R. Complut. et Lind. legis auctorem, et inscriptionem prætermittunt.*
[15] *Card.* domino requirat
[16] *Complut.* plagiatus
[17] *Card. Complut. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem non referunt. Tolet.-goth.* Antiqua noviter emendata.
[18] *Complut.* exsolvere
[19] *Card. et Lind.* Antiqua.
[20] *Legion.* scientia

Digitized by Google

ut quod de eo facere voluerint, in eorum consistat arbitrio. Quod si qui plagiatus est reduci potuerit, et dominus pro servo componere velit, libram [1] auri pro iniuria ingenui [2] dabit.

IV. TITULUS DE CUSTODIA ET SENTENTIA DAMNATORUM.

I. *Si iudex pro crimine interpellatus postea contemnatur.*
II. *Ut comes iudici auxilium præbeat pro comprehendendis in crimine accusatis.*
III. *Si carcerem quis frangat, aut custodi persuadeat*
IV. *De tollendis commodis ab his, qui in custodia retinentur.*
V. *Si iudex criminibus favens, criminosum absolvat.*
VI. *De damno iudicis criminosum indebite absolventis.*
VII. *Ut reus non in absconso, sed publice percipiat* [3] *sententiam legis.*

I. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [4].

Si iudex pro crimine interpellatus postea contemnatur [5].

Si quis pro furto [6] interpellaverit iudicem, et eum contemnens postea sine conscientia eius aliquid a reo in compositionem acceperit, pro præsumptione sua quinque solidos iudici invitus exsolvat [7]. Quod si hoc servus sine conscientia domini sui fecerit, C. flagella suscipiat, et dominus servi nullam molestiam [8] pertimescat. Nam si cum domini voluntate hoc fecerit, ipse dominus compositionem superius comprehensam compellatur exsolvere.

II. Antiqua. [9] *Ut comes iudici auxilium præbeat pro comprehendendis in crimine accusatis.*

Quotiens gotus, seu quilibet in crimine, aut in furto, aut in aliquo scelere accusatur, ad corripiendum eum iudex insequatur. Quod si forte ipse iudex solus eum comprehendere, vel distringere non potest, a comite civitatis quærat auxilium, quum sibi solus sufficere non possit. Ipse tamen comes illi auxilium dare non moretur, ut criminis reus insultare non possit.

III. Antiqua. [10] *Si carcerem quis frangat, aut custodi persuadeat.*

Si quis carcerem fregerit, aut custodi persuaserit, aut ipse carcerarius aut custos eos quos compeditos [11] habet, sine iudicis iussione aliqua fraude laxare præsumpserit, eamdem pœnam [12] vel damnum, quod ipsi rei fuerant excepturi, sustineant.

IV. Antiqua. [13] *De tollendis commodis ab his, qui in custodia retinentur.*

Iudex si aliquos in custodia detinuerit, vel ii qui reos capiunt, aut custodiendos accipiunt, ab his quos in custodia miserint innocentes, catenati [14] nomine nihil requirant, nec pro absolutione eorum aliquid beneficii consequantur. Quos vero culpabiles in custodia detinuerint, per singulos quos capiunt, singulos tremisses sibi præsumere non vetentur. Si vero talis sit fortasse conditio, ut ille qui captus fuerat, ad solvendam compositionem relaxetur; ipse iudex eamdem compositionem cogatur [15] implere. Quæ quum ad eum, cui debetur ad integrum, ipso insistente pervenerit, pro labore suo decimum consequatur. Si quis amplius, quam nos statuimus, accipere fortasse præsumpserit, ei cui abstulit [16] reddat in duplum.

V. Antiqua. [17] *Si iudex criminibus favens, criminosum absolvat.*

Si iudex quolibet beneficio corruptus aliquem innocentem occiderit, simili morte damnetur. Si vero eum, qui morte dignus est, criminosum absolverit, septuplum quantum pro eius absolutione acceperat, illi, cui erat culpabilis, cogatur exsolvere, et de iudiciaria potestate repulsus, infamis a sibi successore iudice distringatur, ut eum, quem relaxavit, præsentet in iudicio, qualiter de crimine convictus pœnam excipiat quam meretur.

VI. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [18].

De damno iudicis criminosum indebite absolventis.

Iudex criminoso non parcat pro patrocinio aut amicitia alicuius. Nam si favens criminibus non vindicaverit innocentem, et absolverit criminosum; non quidem moriatur, aut debilitationem corporis patiatur, sed tam pro homicidio quam pro omni negotio summam compositionis exsolvat.

VII. Antiqua. [19] *Ut reus non in absconso, sed publice percipiat sententiam legis.*

Iudex quotiens occisurus est reum, non in secretis aut in absconsis [20] locis, sed in conventu publice exerceat disciplinam.

[1] *Card.* libram auri pro iniuria dabit parentibus plagiati.
[2] *Complut.* ingenuo
[3] *Legion.* accipiat
[4] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem omittit.*
[5] *Complut.* Si iudex pro crimine interpellatur, et postea contemnatur
[6] *Card.* crimine
[7] *Card.* exsolvat, et quod definitum est non valeat. Quod si &c.
[8] *Card. Complut. et Lind.* calumniam
[9] *Emilian. Tolet.-goth. et Complut. legis auctorem non indicant, nec inscriptionem proferunt.*
[10] *Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind. auctorem tacent, et inscriptionem omittunt.*
[11] *Legion. et Complut.* comprehensos
[12] *Card.* compositionem
[13] *S. J. R. legis et auctorem, et inscriptionem prætermittit.*
[14] *Legion. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind.* catenatici
[15] *Legion. et Complut.* compellatur. *Card.* compellat
[16] *Complut.* abstulerit
[17] *Tolet.-goth.* Antiqua noviter. *S. J. R. et Complut. nec auctorem, nec inscriptionem referunt.*
[18] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctoris nomen, et legis inscriptionem omittunt.*
[19] *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctorem et inscriptionem legis prætermittunt.*
[20] *Complut.* absconditis

Digitized by Google

V. TITULUS DE FALSARIIS SCRIPTURARUM.

I. *De his, qui regias auctoritates et præceptiones falsare præsumpserint.*
II. *De his, qui scripturas falsas fecerint, vel falsare tentaverint.*
III. *De his, qui sub nomine regis aut iudicis commonitoria falsa sive finxerint sive detulerint.*
IV. *De his, qui testamentum contra viventis voluntatem falsaverint, vel aperuerint.*
V. *De his, qui voluntatem defuncti celare vel falsare pertentant.*
VI. *Si quisque sibi nomen falsum imponat, aut parentes vel genus mutet.*
VII. *De callide et fraudulenter anterioribus scripturis confectis.*
VIII. *De callide et fraudulenter posterioribus scripturis confectis.*
IX. *De his, qui contra notarios publicos, ac regias iussiones principum recitare vel scribere ausi fuerint.*

I. [1] *De his, qui regias auctoritates et præceptiones falsare præsumpserint.*

Hi, qui in [2] auctoritatibus nostris vel præceptionibus aliquid mutaverint, diluerint [3], subtraxerint, vel interposuerint, vel tempus aut diem mutaverint, sive designaverint, et qui signum adulterinum sculpserint vel impresserint: honestior [4] mediam [5] partem facultatum suarum amittat, fisci commodis profuturam; minor vero persona manum perdat, per quam tantum crimen admisit. Quod si contingat illos auditores vel iudices mori, ad quos audientia vel iussio destinata fuerat: aut episcopo loci [6], aut alio episcopo, vel iudicibus vicinis territorii illius, ubi iussum fuerat, negotium terminare liceat, et datam præceptionem offerre, et eorum iudicio negotium legaliter ac iustissime ordinare.

II. Flavius Cindasvintus Rex [7].

De his, qui scripturas falsas fecerint, vel falsare tentaverint.

Si quis scripturam falsam fecerit, aut recitaverit, vel supposuerit sciens, vel in iudicio protulerit, et qui veram suppresserit, subtraxerit, disruperit, vel designaverit, aut diluerit, quicumque signum adulterinum sculpserit, fecerit, vel impresserit: talium scelerum rei, eorumque conscii dum fuerint publicati, si putentiores [8] sunt, quartam partem facultatum suarum amittant. Si vero alieno iuri [9] debitam scripturam subtraxerint, aut vitiaverint, eam [10] scripturam subtraxisse, vel vitiasse coram iudice sua professione depromant, quæ professio a testibus roborata, perditæ vel vitiatæ scripturæ robur obtineat. Quod si evidentissime quid scriptura continuerit, recordari non potuerint; tunc ille cuius scriptura fuit [11], habeat licentiam comprobare per sacramentum suum, aut [12], per testem quid ipsa scriptura continuit [13] evidenter, et ita datum veridice [14] testimonium scripturæ reparet veritatem. Si vero minor extiterit facultas eorum, quam quod aliis facere conati sunt damnum; ipsi proculdubio, cum his quæ habere videntur, eius servituti subiiciantur, cui fraudem fecisse noscuntur. De quarta vero parte, quam dari præcipimus, principe ordinante vel iudice, tres portiones ille accipiat, qui damnum pertulit, vel pati potuerat. Quarta vero regiæ potestati servetur, ut quid exinde fieri debeat, in arbitrio eius consistat. Humiliores sane vilioresque personæ, quæ talia detectæ fuerint commisisse, et iuxta superiorem ordinem conscribere debebunt professionem, et perpetuo cui fraudem fecerint addicantur ad servitutem. Insuper autem, tam humiles quam potentes personæ centenis flagellorum erunt ictibus coercendæ. Quod si servi hoc fecerint, et eos alieni iuris esse patuerit, illis consignentur perenniter servituri, quibus scripturam subtraxisse, aut celasse, vel læsisse fuerint adprobati. Quod si iubentibus dominis suis talia fecerint, omne damnum redundet ad dominum. Ita etiam et de his præcipimus observari, qui lucro suo studentes aliena testamenta, vel alias [15] scripturas suppresserint, aut vitiaverint, ut his quibus competunt, impedire aliquid possint. Et hi similiter tamquam falsari teneantur, et iuxta qualitatem personæ superiori damno multentur [16]. Quod si de supra taxatis capitulis nihil videatur accidere, id est, qui scripturam alterius reperiatur vitiasse, disrupisse, falsasse, celasse, vel si quid in hac lege constitutum est, admisisse, sed sola [17] negligentia, casu atque incuria suam quisque perdiderit scripturam, vel sibi dixerit fuisse ablatam; si testis qui in eadem scriptura subscripsit [18] adhuc supprestis [19] existi, per ipsum poterit coram iudice omnis ordo scripturæ perditæ reparari. Quod si testem ipsum, qui in ea scriptura subscriptor accessit, mortuum esse constiterit [20], tunc si legitimi et cognitiores reperti fuerint alii testes, qui eamdem scripturam se dicant vidisse [21], et omnem textum vel firmitatem eiusdem scripturæ plenissime nosse; similiter publica iudicum investigatione per eorum testimonium ille qui scripturam perdidit, poterit suam reparare, et percipere veritatem.

III. Antiqua. [22] *De his, qui sub nomine regis aut iudicis commonitoria falsa sive finxerint, sive detulerint.*

Qui falsa communitoria sub nomine regis sive iudicis nesciens protulerit, non incurrat falsitatis invidiam [23]: sed eum qui commonitorium dederit, non moretur ostendere. Quod si eum noluerit nominare, aut quod ab eo commonitorium acceperit noluerit adprobare; pro qualitate personæ ipse reatum falsitatis incurrat, sicut superius continetur de his qui falsas scripturas confecerint [24]. Quod si ambo falsitatis conscii habeantur, ambo falsarii teneantur.

[1] *Tolet.-goth. et S. J. R.* Fls. gls. Cnds. Rex, *horum tamen codicum primus addit*: noviter.
[2] *Complut.* sine
[3] *Lind.* demerint
[4] *Complut. et Lind.* persona honestior
[5] *Complut.* medietatem facultatum
[6] *Complut.* loci illius
[7] *Legion. adiicit:* Antiqua. *Complut.* Cindas. Rex.
[8] *Complut.* fuerint
[9] *Complut.* viro
[10] *Complut.* et eandem
[11] *Complut.* fuerit
[12] *Legion.* atque
[13] *Complut.* continebat
[14] *Complut.* coram iudice testimonium
[15] *Complut.* alienas
[16] *Card.* multentur. Iudices etiam falsitatis quamvis auctores, et rei inde fuerint, ab omni damno liberi esse cognoscant, cæteri autem digniter se esse munerandos gaudeant. Quod si &c.
[17] *Complut.* sua negligentia &c.
[18] *Complut.* subscriptor accesserit adhuc superstes est
[19] *Card. Complut. et Lind.* superstes
[20] *Card. Legion. Complut. et Lind.* contigerit
[21] *Legion.* vidisse vel audisse
[22] *S. J. R. et Complut. auctorem et inscriptionem legis silentio prætereunt.*
[23] *Card.* iniuriam
[24] *Legion. et Complut.* confinxerint

Digitized by Google

IV. [1] Antiqua. [2] *De his, qui testamentum contra viventis voluntatem falsaverint, vel aperuerint.*

Qui viventis testamentum, aut ordinationis eius quamcumque scripturam contra ipsius falsaverit vel aperuerit voluntatem, ut falsarius iudicetur [3].

V. Antiqua. [4] *De his, qui voluntatem defuncti celare, vel falsare pertentant.*

Qui defuncti celaverit voluntatem, aut in eadem aliquid falsitatis intulerit; lucrum quod forsitan iudicio testatoris per ipsam scripturam fuerat habiturus, amittat, illis quibus fraudem facere conatus est profuturum: et insuper pro falsitate ferat infamium [5]. Nam si parvam, aut nullam rem exinde consequi potuisset, ut falsarius condemnetur.

VI. Antiqua. [6] *Si quisque sibi nomen falsum imponat, aut parentes vel genus mutet.*

Qui sibi nomen falsum imponit [7], vel genus mutat, aut parentes finxerit, aut aliquam imposturam fecerit; reus falsitatis habeatur.

VII. Flavius Cintasvintus Rex [8].

De callide et fraudulenter anterioribus scripturis confectis.

Quorumdam sæpe calliditas exigit, ut novæ sanctionis constituamus edictum, dum eorum nova et abhorrenda fraudis molimina in aliorum deceptionem concinnata cognoscimus. Proinde quia sunt plerique tanto alios circumveniendi studio dediti, ut sub unius causæ nomine in multis capitulis per scripturæ seriem interdum aliquos obligent [9]; huius perpetim valituræ legis constitutione decernimus, ut quicumque cum alio de negotio speciali definiens generalem scriptis constitutionem subintroduxerit, atque ita circumvenerit aliquem, ut dum de una causa fit convenientia, callide per scripturam intexat, unde omnem de aliis negotiis alterius vocem extinguat; vel etiam fortasse proveniat, ut non quidem per scripturam, sed sub aliis verbis aliud simulans quicumque aliquem dolose ac fraudulenter in quocumque decipiat [10], huius rei præsumptor et publica notetur infamia, et ei quem circumvenerat, manens obnoxius, eamdem, quæ de falsariis lata est, censuram legis incurrat. Simili quoque damno vel pœna mulctandi sunt, qui propter evacuandam fraudulenter posteriorem scripturam, per anterioris scripturæ seriem res easdem quas posterior scriptura continet, in alterius nomine callide obligasse reperiuntur. Ita ut tam ille qui sub hac fraude talem scripturam fecisse detegitur, quam ille in cuius nomine facta fuisse constiterit, si conscius fraudis huius agnoscitur, eadem, qua [11] supra taxatum est, et in rebus, et in corpore iactura damnetur; et evacuata priori scriptura, firma nihilominus posterior habeatur.

VIII. Flavius Recesvintus Rex [12].

De callide et fraudulenter posterioribus scripturis confectis.

Non immerito cogitur debitum hæredis exsolvere, qui successor hæreditatis noscitur extitisse. Quia ergo nullis fraudem necesse est occasionibus [13] excusare, huius perpetim valituræ legis sanctione censemus, ut quicumque cuilibet per cuiuscumque scripturæ contractum res quascumque dederit, quæ tamen reperiantur quandoquidem, aut non eius iuris fuisse qui dedit, aut id quod dedisse videtur, per priorem scripturam, aut quamcumque definitionem in cuiuscumque prius nomine obligasse, et sub quodam argumento id postmodum alteri dedisse, aut quod suum non erat, aut iam prius alteri dederat; dum fraudis huius commentum manifeste patuerit, ipse quidem qui fecit si supprestis [14] est, et promissionem et pœnam, quam ab eo edita scriptura testatur, supplere cogendus est. Si vero post eius obitum eadem, quæ prædicta est, fraus inveniri potuerit, id quod dator [15] spopondit [16] de re eius, aut hæredes cum pœna etiam scripturæ compellendi sunt petenti persolvere: aut si fortasse maior est auctoris sponsio, vel pœna per scripturam taxata, quam esse constat eius hæreditas, si noluerint hæredes satisfacere pro auctore, de eo saltim quod ex rebus eius possident, cogendi sunt causidico facere cessionem. Quod si hæredes non sint, ab his quibus res ipsa vel facultas quæ relicta est, possessa fuerit, universa reddi iuxta præsentem sententiam oportebit. Eadem etiam in causis talibus ratione servata [17], ut si repertum fuerit conscio illo eamdem fraudem intercessisse, in cuius nomine prior scriptura conscripta dinoscitur; tam ille qui fecit, quam iste qui conscius extitit, ad satisfactionem promissionis [18] vel pœnæ quam posterior scriptura continet, secundum superiorem ordinem æqualiter teneantur, atque etiam iuxta tenorem superioris legis de his qui falsas scripturas confecerint, et in corporibus et in rebus damna pariter sortiantur.

IX. [19] Antiqua. *De his, qui contra notarios publicos, ac regias iussiones Principum recitare vel scribere ausi fuerint.*

Quorumdam inlicitæ actionum perversitatis exigunt legem ponere pro futuris, ut eos quos verbis disciplina non corrigit, saltim legalis censura coercendos emendet. Et quia plerosque cognovimus iussiones regias non solum scribere, sed etiam recitare, atque scripturas exhibere notariis roborandas, unde diversa in ipsis præceptionibus regni nostri introducentes, vel dictantes, atque scribentes capitula, ea ipsa addi conantur, quæ nec a nostra celsitudine ordinationis moderamine disponuntur, nec populo Dei congrua cernuntur, nec institutio rectæ veritatis præcipienda decernit; unde et gravissimis damnis, ac spoliis, vel fatigiis populos ditioni nostræ subiectos prospeximus molestari: obinde huius novellæ sanctionis edicto censemus, ut modo et deinceps nullus ex notariis quorumlibet, seu cuiuslibet gentis et generis homo extra notarios publicos, vel propriæ regiæ celsitudinis, eorumque pueros, atque illos quos principalis instituerit præceptionis

[1] *S. J. R. et Complut. codices dinumerandarum legum rationem ita invertunt, ut istam quæ hic IV. est, V. dinumerent, et quæ V., numero IV. referant.*
[2] *In Complut. huic legi auctoris nomen, et inscriptio deest.*
[3] *Complut.* teneatur et iudicetur
[4] *Complut. auctorem et inscriptionem non exhibet.*
[5] *Complut.* infamiam
[6] *In codice Complut. legis huius et auctor et inscriptio desideratur.*
[7] *Complut.* imposuerit, vel genus aut parentes
[8] *Card. insuper addit:* Noviter emendata. *Legion.* Antiqua. *S. J. R.* Fls. Recesds. Rex. *Complut.* Cinds. Rex.
[9] *Legion. et Complut.* alligent
[10] *Card.* decipiat, seu quorumcumque personæ sub molimine cuiusque fraudis res iuris alieni distrahere vel largiri, nesciente domino, præsumpserint, vel qui emptam, aut largitam fortasse conscius huius fraudis susceperit, amisso pretio cum omni rei augmento domino reformandæ: harum rerum præsumptores, et publica notentur infamia, et ei quem circumvenerant, maneant obnoxii, eamdem, quæ de falsariis lata est, censuram legis incurrant. Simili quoque damno &c.
[11] *Complut.* quæ supra taxata est
[12] *Card. et Lind.* Fls. Chds. *Legion. et Tolet.-goth.* Antiqua. *S. J. R. huius legis auctoris nomine, et inscriptione caret.*
[13] *Complut.* excusationibus
[14] *Card. Complut. et Lind.* superstes
[15] *Card. Legion. et Complut.* auctor
[16] *Complut.* spoponderit, hæres eius, aut hæredes
[17] *Complut.* reservata
[18] *Complut.* promissionis suæ
[19] *Legion. et S. J. R. tantum codices hanc referunt legem; Complut. vero tantummodo eius epigraphen.*

Digitized by Google

alloquium, iussiones sive diversas institutiones, quæ ex nomine regio præscribuntur, recitare audeat, nullus scribere præsumat, nullus recitatum vel scriptum cuilibet notario ad roborandum dare intendat, sed tantum notarii publici, ac proprii nostri, aut nobis succedentium regum, vel ipsi qui a nostra clementia fuerint ordinati, iussiones, vel quascumque regias præceptiones recitare, et inlicenter scribere intendant. Quicumque tamen ex ipsis cunctis vetitis extiterit deprehensus, utrum ingenuus, an forsitan servus Principum, vel iudicum instantium ducentorum flagellorum verberibus turpiter decalvatus, ac insuper pollice in manu dextra absciso, se caruisse condoleat, pro eo quod contra huius institutionis edicta non sibi licitas conaverit exercere actiones.

VI. TITULUS DE FALSARIIS METALLORUM.

I. *De torquendis servis in dominorum capite pro corruptione monetæ, et eorum mercede, qui hoc visi extiterint revelasse.*
II. *De his, qui solidos aut monetam adulteraverint.*
III. *De his, qui acceptum aurum alterius metalli permixtione corruperint.*
IV. *Si quorumcumque metallorum fabri de rebus creditis reperiantur aliquid subtraxisse.*
V. *Ut solidum aureum integri ponderis nemo recuset.*

I. [1] *De torquendis servis in dominorum capite pro corruptione monetæ, et eorum mercede, qui hoc visi extiterint revelasse.*

Servos torqueri pro falsa moneta in capite domini dominæve non vetamus, ut ex eorum tormentis veritas possit facilius inveniri. Ita ut si servus alienus hoc prodiderit, et quod prodiderit [2] verum extiterit: si dominus eius voluerit, manumittatur, et domino eius a fisco pretium detur: si autem noluerit, eidem servo a fisco tres auri unciæ dentur: si vero ingenuus fuerit, sex uncias auri pro revelata veritate merebitur.

II. Flavius Cindasvintus Rex [3].

De his, qui solidos aut monetam adulteraverint.

Qui solidos adulteraverit, circumciderit, sive raserit, ubi primum hoc iudex agnoverit, statim eum comprehendat, et si servus fuerit, ei dextram manum abscindat. Quod si postea in talibus causis fuerit inventus, regis præsentiæ destinetur, ut eius arbitrio super eum sententia depromatur. Quod si hoc iudex facere distulerit, ipse de rerum suarum bonis quartam partem amittat, quæ omnimodis fisco proficiat. Quod si ingenuus sit qui hæc faciat, bona eius ex medietate fiscus adquirat: humilior vero statum libertatis suæ perdat, cui rex iusserit servitio deputandus. Qui autem falsam monetam sculpserit, sive formaverit, quæcumque persona sit, simili pœnæ et sententiæ subiacebit.

III. Antiqua. [4] *De his, qui acceptum aurum alterius metalli permixtione corruperint.*

Qui aurum ad facienda ornamenta susceperit, et adulteraverit, sive æris aut argenti vel cuiuscumque vilioris metalli permixtione corruperit, pro fure teneatur.

IV. [5] *Si quorumcumque metallorum fabri de rebus creditis reperiantur aliquid subtraxisse.*

Aurifices, argentarii, vel quicumque artifices, si de rebus sibi commissis aut traditis aliquid subtraxerint [6], pro fure teneantur.

V. [7] *Ut solidum aureum integri ponderis nemo recuset.*

Solidum aureum integri ponderis cuiuscumque monetæ sit, si adulterinus non fuerit, nullus ausus sit recusare, nec pro eius commutatione aliquid monetæ requirere, præter [8] hoc quod minus forte pensaverit. Qui contra hoc fecerit, et solidum aureum sine ulla fraude pensantem accipere noluerit, aut petierit pro eius commutatione mercedem, districtus a iudice, ei, cui solidum recusavit [9], tres solidos cogatur exsolvere. Ita quoque erit et de tremisse servandum.

LIBER VIII.

DE INLATIS VIOLENTIIS ET DAMNIS.

I. TITULUS DE INVASIONIBUS, ET DIREPTIONIBUS.

I. *Ut solus patronus vel dominus culpabiles habeantur, si eisdem iubentibus ingenuus vel servus inlicita operentur.*
II. *Si possessor per violentiam expellatur.*
III. *Si ad faciendam cædem turba coadunetur.*
IV. *Se intra domum vel ianuam suam violenter aliquis includatur.*
V. *Ut nulla res ab alio possessa absque iudicio usurpetur.*
VI. *Si ad diripiendum quisque alios invitasse reperiatur.*

[1] *Legion. et Lind.* Antiqua.
[2] *Complut.* prodidit
[3] *Card. et Lind.* Rcds. Rex. *Legion. et Tolet.-goth.* Antiqua. *S. J. R. et Complut. legis nec auctorem, nec inscriptionem refert.*
[4] *Card. Complut. et S. J. R. non indicant legis auctorem, nec inscriptionem.*
[5] *Card. Tolet.-goth. et Legion.* Antiqua. *Complut. auctoris legis notitia, et inscriptione indigent.*
[6] *Complut.* subtraxerint, qui talia fecerint
[7] *Card. et Legion.* Antiqua. *Complut. auctorem non exhibet legis, nec inscriptionem.*
[8] *Legion. et Vigil.* propter
[9] *Complut.* recusaverit

Digitized by Google

VII. *Ne, absente domino, vel in expeditione publica constituto, cuiusquam domus inquietetur.*
VIII. *Si aliquid inlicitum faciant servi eius, qui in expeditione est publica constitutus.*
IX. *De his, qui in expeditionem euntes aliquid auferre, et deprædari præsumpserint.*
X. *Ut socios suos nominet, aput quem pars rapinæ inventa cognoscitur.*
XI. *De his, qui diripienda indicare reperiuntur.*
XII. *De his, qui in itinere vel in opere rustico constituto aliquid abstulerint, vel molestiam inferre præsumpserint.*
XIII. *Si ille, qui diripit, in ipsa direptione morte necetur.*

I. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [1].

Ut solus patronus vel dominus culpabiles habeantur, si eisdem iubentibus ingenuus vel servus inlicita operentur.

Hoc principaliter generali sanctione censemus, ut omnis ingenuus, atque etiam libertus aut servus, si quodcumque inlicitum, iubente patrono vel domino suo, fecisse cognoscitur, ad omnem satisfactionem [2] et compositionem patronus, vel dominus obnoxii teneantur. Nam qui eius iussionibus obedientiam detulerunt, culpabiles haberi non poterunt, quia non suo excessu, sed maioris imperio id commisisse probantur.

II. [3] *Si possessor per violentiam expellatur.*

Quicumque violenter expulerit possidentem priusquam pro ipso iudicis sententia procedat, si causam meliorem habuerit, ipsam causam de qua agitur perdat. Ille vero qui violentiam pertulit, universa in statu quo fuerant recipiat quæ possedit, et securus teneat. Si vero illud invasit [4] quod per iudicium obtinere non potuit, et causam amittat, et alliud tantum quantum invasit reddat expulso.

III. Antiqua. [5] *Si ad faciendam cædem turba coadunetur.*

Qui ad faciendam cædem turbas congregaverit, atque [6] seditionem alteri unde contumelium corporis sentiat, fecerit vel faciendam incitaverit, aut præceperit; mox ut iudex facti crimen agnoverit, eum comprehendere non moretur. Ita ut caput huius sceleris infamia notatus [7], extensus publice coram iudice L. [8] flagella suscipiat, et omnes qui cum eo venerint, vel quid [9] fecerint, nominare cogatur; ut [10] si in eius patrocinio non sunt, unusquisque ingenuorum quinquagena flagella suscipiant. Servi autem huius criminis socii, si alterius domini sunt, singuli in conventu publico ad aliorum terrorem extensi coram iudice ducentenos ictus accipiant flagellorum.

IV. Flavius Cintasvintus Rex [11].

Si intra domum vel ianuam suam violenter aliquis includatur.

Quicumque dominum vel dominam intra domum, vel cortis suæ ianuam violenter incluserit, eisque aditum egressionis negaverit, sive ut id fieret aliis præceperit, pro ausus temeritate auctor sceleris det domino vel dominæ auri solidos numero XXX., et præter hoc C. flagella suscipiat. Hi vero, qui malis voluntatibus eius consenserint, auxiliumve, ut hoc fieret, præstiterint, si in eius patrocinio non sunt, singuli ingenuorum quindenos solidos illis, quibus violentiam intulerunt, cogantur inferre, et pro admisi præsumptione centena flagella suscipiant. Servi autem si id domino vel domina non iubente commiserint, ducentos ictus accipiant flagellorum. Si vero ita dominus vel domina a violento vel præsumptore extra suam domum vel ianuam excludantur, ut [12] continuo, quod est gravius, potestas eis ab ea domo vel familia, cæterisque rebus auferatur, commissor sceleris damnum invasionis incurrat, atque etiam C. ictus accipiat flagellorum. Ingenui autem huius criminis socii, si in eius patrocinio non sunt, C. flagella suscipiant, et singuli trecenos [13] solidos cogantur exsolvere, illis proculdubio profuturos, quibus hanc iniuriam intulisse noscuntur. Quod si hoc servi, ignorantibus dominis, sua sponte commiserint, servi pœnam sustineant superius comprehensam; domini vero nihil iniuriæ, vel detrimenti perferant. Id ipsum etiam patiantur, qui domum alienam sua auctoritate [14] sine regis vel iudicis iussione adprehendere, describere, aut obsignare præsumpserint.

V. Flavius Cindasvintus Rex [15].

Ut nulla res ab alio possessa absque iudicio usurpetur.

Nullus comes, vicarius, villicus, præpositus, actor, aut procurator, seu quilibet ingenuus, atque etiam servus [16] rem, quæ ab alio possidetur [17], post nomen regiæ potestatis, vel dominorum suorum, ausu usurpare præsumat ante iudicium. Quod si non expectata discussione [18], id quod ab alio possidetur, aut iuris alterius esse dinoscitur, invaserit, omne quod abstulit, vel præsumptiosus [19] invasit, tam in mancipiis, quam in cæteris rebus in duplum ei restituat, de cuius iure visus est abstulisse, ac singulorum annorum fruges, quas inde fideliter colligisse iuraverit, petitori compellatur exsolvere. Et tamen si servus absque domini voluntate hoc fecerit, CC. insuper extensus publice flagella suscipiat. Ita ut si dominus pro rei duplatione [20] noluerit satisfacere, rem, quæ ablata est, in eo statu cum frugibus restituat, et eumdem servum pro facti temeritate, insistente iudice, ei cuius res invasit vel abstulit, serviturum tradere non desistat. Omnimodis [21] tamen erit sollicite perquirendum, ne qualibet suasione, vel fraudis alicuius commento idem servus cum illius domini voluntate hoc fecerit, cuius rem ablatam esse constiterit: et si ita repertum fuerit, iuxta aliam legem dominus qui suasit, vel malum fieri fraudulenter permisit, quantum servus tulerat, septuplum dominus rei domino servi persolvat, et servum suum dominus eius securus possideat.

VI. Antiqua [22] *Si ad diripiendum quisque alios invitasse reperiatur.*

Si quis ad diripiendum alios invitaverit, ut cuiuscum-

[1] *Card.* Fls. Chds. R. *S. J. R. Tolet.-goth. et Lind.* Fls. Recds. Rex. Antiqua. *Legion.* Antiqua. *Complut. auctorem legis non refert, neque inscriptionem.*
[2] *Complut.* satisfactionem compensationum
[3] *Card. Tolet.-goth. Complut. et Legion.* Antiqua.
[4] *Complut.* invaserit
[5] *Tolet.-goth.* Fls. gls. Rcds. Rex. *S. J. R.* Fls. Cinds. Rex. *Complut. auctorem legis tacet, et inscriptionem omittit.*
[6] *Complut.* aut qui.... contumeliam
[7] *Complut.* notatum
[8] *Legion. Card. S. J. R. et Lind.* LX. *Tolet.-goth. et Complut.* XL.
[9] *Legion.* qui. *Lind.* qui id
[10] *Complut.* et
[11] *Tolet.-goth. et Lind.* Fls. Rcds. Rex. *Legion.* Antiqua.
[12] *Complut.* et
[13] *Legion.* tredecenos. *Complut.* decenos
[14] *Legion.* sua sponte
[15] *Legion. et S. J. R.* Antiqua. *Lind.* Fls. gls. Rcds. Rex.
[16] *Lind.* libertus aut servus
[17] *Complut.* possidetur, aut iuris alterius esse dinoscitur
[18] *Complut.* discussione iudicis
[19] *Lind.* præsumptuosus
[20] *Complut.* duplicatione
[21] *Complut.* Omnibus modis
[22] *Card.* Fls. Rcs. Rex.

Digitized by Google

que rem evertant, aut pecora vel animalia quæcumque diripiant, illi cuius res direpta vel eversa est, in undecuplum, quæ sublata sunt, restituantur. Hi vero qui cum ipso fuerint, si ingenui sunt, quinos solidos [1] componere compellantur; aut si non habuerint unde componant, L. flagella suscipiant. Si vero servi hoc sine domini voluntate commiserint, centum quinquaginta flagellis verberentur, et ab eis res omnis in statu suo reddatur.

VII. [2] *Ne, absente domino, vel in expeditione publica constituto, cuiusquam domus inquietetur.*

Nullus domum inquietet absentis, nec in expeditione publica constituti. Et si quod per iudicium recipere potuisset, absente eo quem fuerat conventurus, invaserit, reddat in duplum. Si vero illud invaserit quod per nullum iudicium ei debebatur, reddat in triplum. Si quis autem antequam in expeditionem proficiscatur, ad negotium dicendum iudicis fuerit admonitione conventus, aut per se causam dicere non moretur, aut [3] per mandati scripturam persona eligat, qui adversario suo, iudice præsente, respondeat. Quod si nec mandatum dederit, nec respondere voluerit, et sic in expeditionem profectus causam non dixerit, postquam fuerit conventus a iudice, iudex adversario suo, quæ repetebat, iubeat reformari [4]. Illi tamen, dum reversus fuerit, actio servetur [5].

VIII. Flavius Recesvintus Rex [6].

Si aliquid inlicitum faciant servi eius, qui in expeditione est publica constitutus.

Si illius servi, qui in publica expeditione est constitutus, in aliquo crimine aut inlicito facto præventi exstiterint vel detecti, a iudice corripiantur, et secundum legem iuxta qualitatem culpæ cædantur [7]. Quod si res ad componendum, vel ad eosdem servos tradendos præsens non fuerit, in custodia teneantur a iudice, donec dominus veniens, aut compositionem, si voluerit, adimpleat, aut si noluerit, eos evidentius tradat. Si vero iniuste servus occisus fuerit, aut subditus quæstioni, contra iudicem dominus servi, quum reversus fuerit, causam dicere non vetetur [8].

IX. Antiqua. [9] *De his, qui in expeditione euntes aliquid auferre, vel deprædari præsumpserint.*

Qui in expeditionem vadunt, quæ abstulerint, quadrupli satisfactione restituant. Quod si non habuerint unde componant, rem simplam [10] reddant, et L. [11] flagella suscipiant. Quod si, nolentibus dominis, servi hoc fecerint, rem ablatam in statu reforment, et CC. [12] flagella extensi sustentent [13]. Cuius rei exactionem provinciarum comites vel iudices, aut villici studio suo non morentur impendere; quia provincias nostras non volumus [14] hostili prædatione vastari.

X. Antiqua. [15] *Ut socios suos nominet apud quem pars rapinæ inventa cognoscitur.*

Apud quem scelus aut pars rapinæ fuerit inventa, statim socios suos nominare cogatur. Quod si nominare noluerit, teneatur ad vindictam. Quod si honestioris [16] loci persona est, aut pro scelere rationem reddat, aut quæ ablata vel eversa fuerant, undecupli compositione restituat, et centum publice flagella suscipiat. Si certe apud servum rapinæ pars reperiatur, CC. [17] flagella publice extensus accipiat, et socios suos nominare non differat.

XI. [18] *De his, qui diripienda indicare reperiuntur.*

Quicumque ingenuus vel servus aliquid diripiendum indicaverit, vel ut cuiuscumque res evertatur, aut pecora vel iumenta diripiantur, et ex hoc certis probationibus publice convictus inveniatur, pro eo quod indicaverit C. flagella publice extensus accipiat [19].

XII. Antiqua. [20] *De his, qui itineranti [21], vel in opere rustico [22] constituto aliquid abstulerint, vel molestiam inferre præsumpserint.*

Qui in itinere vel in opere rustico [23] constituto aliquid violenter intulerit vel abstulerit; ubi ex hoc iudici fuerit interpellatum, ille qui abstulerit [24] quadruplum restituat, aut si aliud aliquid cædis vel damni fecerit, legaliter satisfaciat. Quod si hoc servus, domino nesciente, commiserit, et C. flagella suscipiat, et dominus pro servo compositionem exsolvat. Nam si dominus componere noluerit, servum tradere non recuset.

XIII. Antiqua. [25] *Si ille qui diripuit, in ipsa direptione morte necetur.*

Qui aliena pervadit [26], et in ipsa direptione percussus aut occisus fuerit, ille, qui percussit, nullam calumniam patiatur.

[1] *Legion.* solidos singuli compellatur exsolvere
[2] *Legion. et Card.* Antiqua.
[3] *Complut.* aut personam
[4] *Complut.* reformare
[5] *Legion. Complut. et Lind.* reservetur
[6] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. nec auctorem legis, nec inscriptionem referunt.*
[7] *Card.* damnentur
[8] *Legion.* moretur
[9] *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctorem simul, et inscriptionem legis omittunt.*
[10] *Lind.* sumptam
[11] *Card. et Complut.* CL. *Legion.* centum
[12] *Legion.* centum
[13] *Legion. et Lind.* sustineant. *Complut.* suscipiant
[14] *Legion.* nolumus
[15] *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctoris, et inscriptionis huius legis non meminere.*
[16] *Complut.* honestior persona est, et pro scelere.... et
[17] *Tolet.-goth.* C.
[18] *Legion. et Lind.* Antiqua. *Complut. auctorem tacet, et inscriptionem non apponit.*
[19] *Tolet.-goth. et hæc insuper adiicit:* Et rem illam quam indicavit, domino suo reddat, et si res illa non potuerit inveniri, ille qui indicavit, de sua facultate reddat
[20] *Complut. auctorem simul, et inscriptionem legis omittit.*
[21] *Legion.* in itinere
[22] *Complut.* rusticano
[23] *Complut.* rusticano
[24] *Complut.* abstulit
[25] *Complut. auctorem huius legis, vel inscriptionem non refert.*
[26] *Legion. et Complut.* pervasit, si

Digitized by Google

II. TITULUS DE INCENDIIS, ET INCENSORIBUS.

I. *De his, qui in civitate, seu extra civitatem domibus immiserint ignem.*
II. *Si ignis immitatur in silvam.*
III. *Si dum iter agitur, ignis longius dilabatur* [1].

I. Antiqua. [2] *De his, qui in civitate; seu extra civitatem domibus immiserint ignem.*

Qui in alienam domum in civitate ignem subposuerit, correptus a iudice ignibus deputetur, et de bonis eius domino domus, si tamen aliquid damni pertulerit, componatur, ac pretium domus reddatur incensæ. Sed ille cuius domus incensa est, coram testibus, quantos statuerit sententia iudicantis, præbeat sacramentum, se [3] fideliter quod in domo sua habuit profiteri, nec plus quam illi [4] cognitum fuerat postulare, nec domus suæ pretium amplius taxare quam valuit: et si post datum sacramentum aliquid fefellisse convincitur, in duplum quæ sunt supra modum debitæ compositionis exacta, illi cogatur inferre qui compositionem exsolverat. Quod si in domum, sicut superius diximus, ignis immissus ad proximas domos forte transierit, iuxta modum damni inter eos etiam, qui domos vel res suas incendio perdiderant [5], eius substantia dividatur: si tamen post compositionem illius in cuius domum ignem misit impletam, aliquid de facultatibus eius cognoscitur residuum esse, ita ut simili modo coram testibus sacramento defendant, se non amplius repetere quam incendio perdiderunt. Et si post datum sacramentum periurasse noscuntur, hæc quæ amplius exegerint in duplum ei, quem fraudulenta ambitione damnare voluerant, cogantur exsolvere. Qui vero extra civitatem in domum mittat [6] incendium, omnia quæ sunt in domo incensa restituat, et pretium domino domus reddere non moretur; sed is cuius domus incensa est, coram testibus iurisiurandi interpositione confirmet, se non amplius postulare quam perdiderat. Et si post datum sacramentum amplius quam perdiderat exegisse dinoscitur [7] in duplum ei, qui damna sustinuit, coactus exsolvat. Quod si etiam vicinæ domus ex eo quod immissum est incendium, forte consumptæ sunt [8], si de bonis eius superfuerit unde eis etiam componatur, hi quoque amissa recipiant. Prius tamen cum sacramento coram testibus profiteantur se non amplius quam perdiderant postulare: et si periurasse noscuntur, aut amplius [9] exegisse, in duplum ei, quem tali fraude damnaverint, male exacta restituant: ita ut pro correptione qui domum incenderat, C. flagella suscipiat. Et quicumque tale damnum admittens non habuerit unde componat, servituti subiaceat. Si [10] certe cuiuscumque servus sive in civitate, seu extra civitatem incendium intulisse cognoscitur, dominus, si servum tam nocentis admissi voluerit liberare a supplicio, pro eius crimine non moretur componere: ita ut servus publice CC. ictus accipiat flagellorum. Sed ille cuius domus incensa est, iurare cogatur se amplius non repetere, quam in eius domo flamma consumpsit. Et si componere dominus pro servo noluerit, tradatur servus ad pœnam, ut supplicio capitali admissa persolvat.

II. [11] *Si ignis immittatur in silvam.*

Si quis qualemcumque silvam incenderit alienam, sive piceas arbores vel caricas, hoc est ficus, aut cuiuslibet generis arboris igne cremaverit, a iudice correptus C. flagella suscipiat, et pro damno satisfaciat [12], sicut ab his qui inspexerint, fuerit æstimatum. Quod si servus hoc, domino nesciente, commiserit, CL. verberibus addicatur [13]. Et si pro eo dominus componere noluerit, quum duplum vel triplum damni fecerit, quam quod eumdem servum valere constiterit, ipsum servum pro facto tradere non moretur.

III. Antiqua. [14] *Si dum iter agitur, ignis longius dilabatur.*

Qui in itinere constitutus se cuiuscumque forsitan campo adplicaverit, et ad coquendum cibum, aut frigoris necessitate compulsus ignem fecerit; cautus sit ne ignis longius dilabatur, aut si in spinis sive in pabulis siccis, in quibus plerumque flamma nutritur, incendium convalescat, ignem quum crescat extinguat. Quod si se longius flamma extenderit, et messis, aut area, vel vinea, aut domus, sive pomarium incendio concremetur; tantum quantum flamma consumpsit, reddere vel componere compellatur qui ignem, quem fecerat, neglexit extinguere.

III. TITULUS DE DAMNIS ARBORUM, HORTORUM, VEL FRUGUM QUARUMCUMQUE.

I. *De compositione arborum incisarum.*
II. *Si hortum quis vastaverit alienum.*
III. *Si de incisæ arboris ruina debilitatio vel homicidium perpetretur.*
IV. *Si arbor ex parte incisa, sive combusta damna concutiat.*
V. *De vinea incisa, vel evulsa, sive concremata, atque de frugibus usurpatis.*
VI. *Si sepes incidatur vel incendatur.*
VII. *Si pali de sepibus incidantur.*
VIII. *Si in aliena silva quis cum vehiculo capiatur.*
IX. *Si loca fructifera vel pascuosa nimia angustia coarctentur.*
X. *De animalibus voluntarie in messem vel vineas missis.*
XI. *Si quælibet animalia in frugibus damna concutiant.*
XII. *Si pratum defensum a pecoribus naufragetur.*
XIII. *Si fructifera loca ab animalibus extiterint dissipata.*
XIV. *Si expellentibus de frugibus pecora quisquam ex-*

[1] *Legion.* dilatetur, *et eodem, dum legem describit, utitur verbo.*
[2] *Card. Legion. Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. legis auctoris, et inscriptionis non meminere.*
[3] *Complut.* et fideliter quod in domo sua habuerit, profiteatur.... quam valuit audeat
[4] *Card. et Complut.* illic conditum
[5] *Complut.* perdiderint
[6] *Complut.* mittit
[7] *Legion.* dinoscitur, vel periurasse noscitur
[8] *Complut.* sint
[9] *Complut.* plus
[10] *Complut.* Certe si
[11] *Card. et Legion.* Antiqua.
[12] *Complut.* satisfacere compellatur
[13] *Complut.* addicetur
[14] *Tolet.-goth. addit:* noviter emendata. *Complut. omissum legis auctorem, et inscriptionem reliquit.*

Digitized by Google

cutiat, vel declusa [1] *furtim, aut violentia tollat.*

XV. *De animalibus in vinea, messe, vel prato præventis.*

XVI. *Si priusquam expellantur animalia de frugibus ixierint.*

XVII. *Si in fructibus animalia præventa quacumque aliquis detruncatione turpaverit.*

I. Antiqua. [2] *De compositione arborum incisarum.*

Si quis, inscio domino, alienam arborem inciderit; si pomifera est, det solidos tres; si oliva, det solidos V.; si glandifera maior est, duos solidos det; si minor est, det solidum unum; si vero alterius generis sunt, et maiores atque prolixiores sunt, binos [3] solidos reddat. Quia licet non habeant fructum, ad multa tamen commoda utilitatis præparant usum. Et hæc quidem compositio erit, si tantumdem abscissæ fuerint: nam si præsumptive incisæ alicubi ferantur, aut [4] similes arbores cum illis incisis dabuntur, aut prædictum pretium duplo solvetur.

II. Antiqua. [5] *Si hortum quis vastaverit alienum.*

Si quis alienum hortum vastaverit, statim iuxta damni æstimationem a iudice coactus domino horti cogatur exsolvere. Ita ut si servus hoc fecerit, super compositionem ipsius damni L. flagella extensus accipiat.

III. Antiqua. [6] *Si de incisæ arboris ruina debilitatio vel homicidium perpetretur.*

Si quis arborem inciderit, et aliquid damni fecerit, aut si dum cadit arbor, aliquem occiderit; damnum qui incidit, exsolvat. Quod si in circuitu arboris homines fuerint, priusquam cadat arbor admoneat, et si de ramis arboris corruentis, posteaquam communuerit, aliquis debilitatus, aut mortuus fuerit; ullam ille qui arborem incidit calumniam pertimescat. Cæterum si aut senem, aut debilem, aut dormientem, aut qui sibi cavere non potuit, aut pecudem fortasse ruina huius arboris debilitaverit, vel occiderit; pro quadrupede uno, domino alium eiusdem meriti mox reformet, et pro occiso homine tanquam homicida teneatur. Pro debilitato vero iuxta formam legum satisfacere compellatur; et si aliquis alienam arborem inciderit [7], pro violentia componere non moretur. Quod si dominus arboris incisorem fuerit contestatus, et postmodum incisor fuerit, dum incidit, occisus, mors eius nullatenus requiratur.

IV. Antiqua. [8] *Si arbor ex parte incisa sive combusta damna concutiat.*

Si arbor ex parte incisa sit, aut ex aliqua parte igne combusta, et illo [9] qui absque dolo inciderat, vel incendere cœperat [10] absente arbor ceciderit; nulla ei pro damno quod per ruinam arboris factum est, calumnia moveatur.

V. Antiqua. [11] *De vinea incisa, vel evulsa, sive concremata, atque de frugibus usurpatis.*

Qui vineam inciderit, eradicaverit, vel incenderit alienam, aut in desertum perduxerit, duas æqualis meriti vineas domino eius vineæ reformare cogatur; et præterea dominus vineæ illius desertæ hanc ad ius [12] suum revocare non dubitet. Si vero per violentiam fruges collegerit, et frugem in duplo restituat, et quidquid everterit, redintegrare procuret. Ita tamen, ut cum sacramento colligentium per tempus vindemiarum, duplam ipsius frugis compositionem restituat. Servi vero sine dominorum iussu talia facientes, per [13] singulas vites decena flagella extensa accipiant, et fruges omnino restituant: aut [14] si dominus componere voluerit, per [15] sex vites solidum reddat. Quod si maius damnum creverit, et componere dominus noluerit, servum tradere festinabit.

VI. Antiqua. [16] *Si cepes incidatur vel incendatur.*

Si quis per aliquod spatium sepes inciderit, vel incenderit alienas; si maioris loci persona est, et sepem reparet, et pro damno satisfaciat. Si quid tamen damni domino de fructibus accedisse cognoscitur, et damnum solvat, sicut inspectio habuerit æstimantium, et præterea decem solidos reddat. Sed et de eodem campo qui fructus habet vel habuit, et de prato sive de concluso quinque solidos compellatur exsolvere. De eo vero campo, in quo nullus fructus sepibus claudebatur, sepem tantummodo reparare [17] cogatur. Si vero hoc persona inferior fecerit, solvat damnum de æstimatis fructibus [18], ac sepem reparet, et L. flagella publice suscipiat. Quod si servus hoc, nesciente [19] domino, fecerit, et damnum solvat, et sepem reparet, et C. flagella suscipiat. Quod si casu factum fuerit [20], sepem tantummodo reformet [21] quæ conlisa est: quia crimen videri non potest, quod non est ex voluntate commissum.

VII. Antiqua. [22] *Si pali de sepibus incidantur.*

Qui de sepibus palos inciderit [23] vel incenderit alienis [24], quum campus ille fructus ullos eo tempore non habuerit, in quadruplum reformare cogatur. Si autem fructus aliqui his sepibus claudebantur, per [25] singulos palos singulos tremisses compellatur exsolvere: ita ut si ex fructibus aliquid perierit, ex integro reformetur. Eadem et de hortis sepe conclusis præcipimus custodiri.

VIII. Antiqua. [26] *Si in aliena silva quis cum vehiculo capiatur.*

Si quis aliquem comprehenderit, dum de silva sua cum vehiculo [27] vadit, et circulos ad cupas, aut quæcumque ligna sine domini permissione [28] asportare præsumpserit;

[1] *Lind.* de clusura furto, *eodem modo et in lege scribit.*
[2] *Legion. et Complut. auctorem et inscriptionem legis non inscribit.*
[3] *Tolet.-goth.* quinos
[4] *Card.* aut vivæ similes
[5] *Tolet.-goth.* Fls. gls. Reds. Rex. *Complut. auctorem legis non memorat, nec inscriptionem addit.*
[6] *Card.* Antiqua nova. *Legion. Tolet.-goth. et S. J. R. auctorem, et inscriptionem legis prætermittunt.*
[7] *Card. et Lind.* inciderit per violentiam, componere &c.
[8] *Complut. auctorem huius legis tacet, et inscriptionem.*
[9] *Complut.* illo qui inciderit, vel incidere præcepit &c.
[10] *Legion.* præceperat
[11] *Card. huic legi auctorem non assignat. Tolet.-goth.* Flavius gloriosus.
[12] *Lind.* ad usum
[13] *Complut.* pro singulis vitibus
[14] *Complut.* et
[15] *Complut.* pro sex vitibus
[16] *Complut. auctorem non indicat, neque inscriptionem.*
[17] *Legion. Complut. et Lind.* reformare
[18] *Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Legion.* frugibus
[19] *Complut.* inscio
[20] *Legion.* fuerit, non voluntate
[21] *Complut.* reparet
[22] *Complut. auctorem legis omissum, et inscriptionem reliquit.*
[23] *Legion.* eradicaverit, inciderit &c.
[24] *Complut.* alienos
[25] *Complut.* pro singulis palis
[26] *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctorem pariter et inscriptionem legis non referunt.*
[27] *Card.* cum vehiculo aut sine vehiculo
[28] *Lind.* iussione aut permissione

Digitized by Google

et boves, et vehiculum alienæ silvæ præsumptor amittat [1], et quæ dominus cum fure aut violento comprehenderit, indubitanter obtineat.

IX. Antiqua. [2] *Si loca fructifera vel pascuosa nimia angustia coarctentur.*

Si quis cum frugibus vineam, pratum vel pascua habere cognoscitur, et fossas [3] per circuitum pro solo terrore constituat, ut non [4] nisi per vineam aut messem transitus esse possit; damnum quod viator intulerit, ad viatoris culpam redundare non convenit. Campos autem vacantes si quis fossis cinxerit, iter agentes non hæc signa terreant, nec aliquis eos de his pascuis præsumat expellere.

X. Antiqua. [5] *De animalibus voluntarie in messem, vel vineas missis.*

Qui iumenta, vel boves, aut quæcumque pecora voluntarie in vineam vel messem miserit alienam, damnum quod fuerit æstimatum, cogatur exsolvere. Et si maior persona est, pro caballis aut bobus per singula capite singulos solvat [6] solidos [7]; per minora vero capita singulos tremisses ei, cui damnum factum est, compellatur exsolvere. Certe si inferior forte persona est, et damnum ex integro reddat, et compositionem ex medietate restituat, atque quadraginta [8] flagella publice extensus accipiat. Si vero servus hoc sine domini iussione fecerit, omne damnum, aut ipse, aut eius dominus reddat, et ipse servus LX. flagella suscipiat.

XI. Antiqua. [9] *Si quælibet animalia in frugibus damna concutiant.*

Si cuiuslibet qualiacumque animalia vineam vel messem everterint alienam, ille cuius animalia damnum intulerint, tantum vineæ vel agri cum frugibus eiusdem meriti domino de suo restituere non moretur, quantum exterminatum esse cognoscitur. Ita ut collectis frugibus ille recipiat, qui dedisse videtur: et si non habuerit agrum aut vineam unde componat, tantum frugis [10] reddat, quantum in æquali parte [11] agri vel vineæ fuerit æstimatum.

XII. Antiqua. [12] *Si pratum defensum a pecoribus naufragetur.*

Qui in pratum, eo tempore quo defenditur, pecora miserit, ut postmodum ad secandum non possit herba subcrescere; si servus est qui hoc fecerit, XL. ictus accipiat flagellorum, et fœnum reddatur domino [13] eius, quantum fuerit æstimatum: si liber et inferioris loci persona sit, per duo capita tremissem unum reddat, et fœnum nihilominus iuxta æstimationem ei, qui damnum pertulit, redditurus: si maior vero persona sit, per duo capita solidum unum reddat, et fœnum habita æstimatione restituat.

XIII. Antiqua. [14] *Si fructifera loca ab animalibus extiterint dissipata.*

Si quis caballum aut pecus alienum in vinea, messe, prato vel horto invenerit, non expellat iratus, ne dum de damno expellit evertat; sed ad domum suam inclusurus adducat, et dominum caballorum [15] vel pecorum faciat certiorem, ut præsentibus his, aut vicinis eorum damnum, quod inlatum fuerit, æstimetur, et ad campum utræque partes conveniant: et postquam damnum inspexerint, pars campi vel vineæ sive prati aut messis, quæ defracta fuerat, mensuretur; et donec fructus colligantur, expectetur, ut tantum de impasto loco ei, cui damnum intulerit, facta spatii exæquatione tradatur, et præsentibus testibus, et de eo loco qui eversus est, et de eo qui integer est, fructus colligantur: et quidquid minus in his locis quæ a pecoribus eversa fuerint, reperitur, ille cuius pecora fuerint, reformare cogatur. Pecora vero, postquam ipsorum locorum spatia mensuraverint, sicut est in legibus constitutum, domino reformentur. Et si pecora, dum per iracundiam immoderationis expellit, everterit, domino pecorum damnum simpla tantummodo satisfactione restituat, et sibi quæ debilitavit [16] aut occidit, usurpet: sic tamen ut, quæ everterit, ante persolvat. Quod si pecora per casum non culpa expellentis debilitentur, aut pereant, aut in sudes sive in palos dum expelluntur inciderint, damnum solvatur ex medio, ut quæ superioribus legibus sunt statuta, permaneat.

XIV. Antiqua. [17] *Si expellentibus de fructibus pecora quisquam excutiat, vel declusa [18] furtim, aut violentia tollat.*

Si quis expellenti de fructibus [19] pecora excusserit, si honestior est forte persona, det [20] solidos V., et duplum damnum, quod fuerit æstimatum, cogatur exsolvere: si certe humilioris loci persona fuerit, et non habuerit unde componat, L. flagella suscipiat, et duplum damnum reddere compellatur. Si vero servus hoc fecerit, ante iudicem C. ictus suscipiat flagellorum, et domino eius nulla calumnia moveatur. Quod si de domo aut de clausa [21] involaverit, aut per violentiam tulerit, VIII. solidos, qui iniuriam pertulit, consequatur, et præterea duplum damnum ille, qui abstulit, reddere compellatur. Si vero servus hoc fecerit, C. flagella suscipiat, et dominus eius nihil damni sustineat.

XV. *De animalibus in vinea, messe vel prato præventis.*

Si quis in vinea sua, messe, prato vel horto iumenta vel pecora invenerit et prehendiderit, statim domino pecudum ipsa aut altera die nuntiaturus includat. Quod si dominus pecorum mittere vel venire noluerit, damnum a vicinis, quod factum est, æstimetur, et ad satisfactionem ille, cuius pecora fuerint, iudicis executione venire cogatur, et damnum solvat. Si tamen probaverit, aut certe iuraverit ille, qui prehendidit, damnum ipsum ab ipsis animalibus factum fuisse, ille vero cuius pecora sunt, si ad æstimationem damni, aut pecora [22] recipienda non venerit, adaquentur tantummodo, ac triduo teneantur inclusa: et pro retentis triduo pecoribus nullam calumniam inferre poterit, qui ad æstimationem damni venire neglexerit. Post triduum autem animalia admittantur, et dimissis animalibus, si dominus eorum venire contempserit, pro contemptu ipso, quia inspicere noluit, iuxta æstimationem testium in duplum cogatur exsolvere. Quod si il-

[1] *Card.* amittat silvæ domino habendum, et alia quæ dominus &c.
[2] *Legion. et Complut. legis huius nec auctorem indicant, nec inscriptionem.*
[3] *Complut.* et fortasse circuitum fossatum pro solo &c.
[4] *Complut.* ut non per vineam &c.
[5] *Legion. auctorem et inscriptionem huic legi non assignat.*
[6] *Legion. et Lind.* reddat.
[7] *Complut.* siclos
[8] *Complut.* LX.
[9] *Complut. auctorem et inscriptionem legis obliviscitur.*
[10] *Complut.* frugum
[11] *Complut.* in agro vel vinea
[12] *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. omittunt legis auctorem et inscriptionem.*
[13] *Complut.* a domino eius
[14] *Tolet.-goth. Complut. et S. J. R. auctoris et inscriptionis huius legis non meminere.*
[15] *Complut.* iumentorum vel pecorum
[16] *Complut.* debilitaverit aut occiderit
[17] *Tolet.-goth.* Fls. gls. Reds. Rex. *Complut. auctorem et inscriptionem legi assignare non curavit.*
[18] *Complut.* de clausa
[19] *Complut.* frugibus
[20] *Legion.* det domino frugis solidos V.
[21] *Legion. et Complut.* aut clausa. *Lind.* aut clausura
[22] *Complut.* ad pecora

Digitized by Google

le cuius pecora sunt, ad eum cui damnum factum est venerit, rogans eum ut ad æstimationem damni accedat, ut pecora relaxentur, et ille non adquiescat volens pecora eius interficere; si hoc ita fecisse convincitur, per singula capita maiora singulos solidos reddat, per minora capita singulos tremisses. Similiter hæc lex continet et de illis qui ante triduum pecora dominis clausa non publicaverint. Si autem servus hoc fecerit sine domini voluntate, C. flagella suscipiat, et dominus eius nihil damni sustineat.

XVI. Antiqua. [1] *Si priusquam expellantur animalia de frugibus exierint.*

Si iumenta vel pecora de fructibus [2], priusquam expellantur, exierint, ea non liceat comprehendere [3], quia utrum ipsa damnum fecerint, nescitur. Nam si ea ipse, cuius sunt, aut quicumque vicinus expulerit, dominus iumentorum vel pecorum æstimationem damni implere cogatur.

XVII. Antiqua. [4] *Si in fructibus animalia præventa quacumque aliquis detruncatione turpaverit.*

Si labia [5] pecoribus, aut cæteris animalibus, caudam, aures vel alia membra qui in fructibus suis comprehenderit, inciderit, aut turpaverit; illa quæ deformavit obtineat, et domino pecorum alia sana et similia restituere non moretur.

IV. TITULUS DE DAMNIS ANIMALIUM, VEL DIVERSARUM RERUM.

I. *Si caballus vel animal alienum, aut de ligamine tollatur, aut extra voluntatem domini in aliquo fatigetur.*
II. *Si præstitum animal contra definitionem et voluntatem domini fatigetur.*
III. *Si caballi aut cuiuscumque animalis coma vel cauda turpetur.*
IV. *Si alienum animal testiculis decesetur.*
V. *Si iumenti partus excutiatur*
VI. *Si cuiuscumque animalis partus excutiatur.*
VII. *Si qualiacumque animalia ab invicem evertantur.*
VIII. *Si damno vel iniuria impellente, aut sine damno alienum animal occidatur.*
IX. *Si bos alienus sine domini voluntate operibus subiugetur.*
X. *Si qualiacumque animalia trituris areæ fatigentur.*
XI. *Si pecus absque damno in clusuram mittatur.*
XII. *Si animal cuicumque faciat quodcumque damnosum.*
XIII. *Si quodcumque animal quacumque percussione debilitetur vel occidatur.*
XIV. *Si pecus alienum, sciente aut ignorante domino, gregi alterius misceatur.*
XV. *Si animali quodcumque pavidum inligetur, per quod ruptum aut debilitetur, aut moriatur.*
XVI. *Si vitiosum animal, quum apud dominum est, cuiuscumque ætatis hominem occidisse videatur.*
XVII *Si animal vitiosum quis a se abiiciat, vel non abiectum retineat.*
XVIII. *Suæ habendum culpæ, si irritatum animal noceat irritantem.*
XIX. *Si iuste aut iniuste concitatus canis quempiam debilitasse vel occidisse probatur.*
XX. *De cane damnoso.*
XXI. *De læsione vestis.*
XXII. *Si fraudulenter quis ambulans in laqueos feris præparatos incidat.*
XXIII. *Ut qui laqueos feris ponit, et loca discernat in quibus ponat, et vicinos admoneat.*
XXIV. *De damnis iter publicum concludentium.*
XXV. *De servando spatio iuxta vias publicas.*
XXVI. *Si de campis vacantibus iter agentium animalia expellantur.*
XXVII. *Ne iter agentibus pascua non conclusa* [6] *vetentur.*
XXVIII. *Ut qui in transitu fluminis culturam facit, laborem sepe circumdet.*
XXIX. *De discretione concludendorum fluminum.*
XXX. *De confringentibus molina, et conclusiones aquarum.*
XXXI. *De furantibus aquas ex decursibus* [7] *alienis.*

I. Antiqua. [8] *Si caballus vel animal alienum, aut de ligamine tollatur, aut extra voluntatem domini in aliquo fatigetur.*

Si quis caballum alienum [9], vel aliud animal de pedica, sive [10] de ligamine tulerit sine conscientia domini sui, unum solidum ei det. Et si per hanc occasionem perierit, alium eiusdem meriti caballum vel animal domino restituat. Quod si eum alibi ambulare coegerit, vel laborare fecerit, domino nesciente, alium æqualis meriti cum eo dare cogatur; si tamen aut ipsa aut altera dia eum dominus suus invenerit. Quod si tertia die animal inventum non fuerit, ille, qui animal alienum præsumpserat, pro fure teneatur.

II. Flavius Recesvintus Rex [11].

Si præstitum animal contra definitionem et voluntatem domini fatigetur.

Quicumque contra voluntatem eius qui præstitit animal supra definitionem cursu, oneribus, vel itinere fatigaverit, per decem millia [12] det solidum unum. Quod si minus quam decem millia fuerint, æstimato itinere vel labore, æstimetur et compositio damni. Nam si debilitatus aut mortuus fuerit, debilem sibi habeat, et similem reddat. Pro mortuo vero vivum talem sine excusatione restituat.

III. Antiqua. [13] *Si caballi aut cuiuscumque animalis coma vel cauda turpetur.*

Si quis alieni caballi comam turpaverit, aut caudam curtaverit, eiusdem meriti alium cum eo sine dilatione

[1] *Tolet.-goth. auctorem legis et inscriptionem non exhibet.*
[2] *Complut.* de frugibus
[3] *Complut.* occupare
[4] *Tolet.-goth. auctorem et inscriptionem legis non refert.*
[5] *Tolet.-goth.* Si labia pecorum, vel aures qui in fructibus &c.
[6] *Complut.* clausa
[7] *Lind.* discursibus
[8] *Legion. et Complut. legis auctoris et inscriptionis non meminere.*
[9] *Tolet.-goth.* Si quis caballum vel bovem alienum &c.
[10] *Legion.* vel de pascuo
[11] *Card. adiicit:* Antiqua. *Legion. et S. J. R. nec auctorem legi huic assignant, nec inscriptionem.*
[12] *Legion.* per decem milliaria
[13] *Complut. auctorem et inscriptionem legis non refert.*

Digitized by Google

domino restituat. Si vero alterum qualecumque animal curtaverit, per singula capita singulos trientes reddere compellatur.

IV. Antiqua. [1] *Si alienum animal testiculis decesetur.*

Qui alienum animal, aut quemcumque quadrupedem, qui ad stadium fortasse servatur, invito domino vel nesciente castraverit, vel bovem aut quæ non castrantur castraverit [2], domino in duplum cogatur exsolvere, cui propter invidiam hoc videtur intulisse dispendium.

V. Antiqua. *Si iumenti partus excutiatur.*

Si quis quocumque pacto partum equæ prægnantis excusserit, pulletrum anniculum illi, cuius fuerat [3], mox reformet.

VI. Antiqua. [4] *Si cuiuscumque animalis partus excutiatur.*

Si quis vaccam prægnantem abortare fecerit alienam, talem aliam cum vitulo domino reformare cogatur, et illam, cui partum excussit, ipse accipiat. Hæc et de aliis quadrupedibus forma servetur.

VII. Antiqua. [5] *Si qualiacumque animalia ab invicem evertantur.*

Si cuiuslibet iumenta, aut armenta, vel alia pecora se invicem forte conliserint [6]; dominus iumenti, vel aliorum animalium, aliud eiusdem meriti eius domino reddat, et illud debilitatum aut occisum sibi obtineat.

VIII. Antiqua. [7] *Si damno vel iniuria impellente, aut sine damno alienum animal occidatur.*

Si quis alienum animal occidisse aut vulnerasse convincitur, non damno qualicumque compulsus, aliud eiusdem meriti domino reformare cogatur; et si servus est, L. flagella publice suscipiat; ingenuus vero V. solidos det. Nam si eumdem damni commovit iniuria, ut eum occideret aut debilitaret, pretium pecudis aut animalis reddat occisi vel debilitati, et nihil patiatur iniuriæ.

IX. Antiqua. [8] *Si bos alienus sine domini voluntate operibus subiugetur.*

Si quis bovem alienum iunxerit sine conscientia domini eius ad aliquid carricandum, sive pro voluntate sua retinendum, eiusdem meriti cum eo alium domino reddat.

X. Antiqua. [9] *Si qualiacumque animalia in trituris areæ fatigentur.*

Si quis caballum, aut aliud quodcumque alienum animal in arcam miserit [10], per singula capita singulos solidos reddat. Et si per hanc occasionem animal mortuum fuerit, et solidum reddat, et eiusdem [11] meriti animal domino cogatur exsolvere [12].

XI. Antiqua. [13] *Si pecus [14] absque damno in clusuram mittatur.*

Qui absque aliquo damno in clusura pecus [15] detinuerit alienum, si servus hoc nescio domino [16] fecerit, tantummodo XL. ictus accipiat flagellorum. Si ingenuus fuerit, per duo [17] capita tremissem unum ei, cuius pecus inclusum est, cogatur exsolvere. Quod si ex ipsis pecoribus aliquid debilitatum aut mortuum fuerit, iusta superiorem legem compositio fiat.

XII. Antiqua. [18] *Si animal cuicumque faciat quodcumque damnosum.*

Si cuiuscumque quadrupes aliquid fecerit fortasse damnosum, in domini potestate consistat, utrum quadrupedem noxium tradat, an ei qui damnum pertulit, vel aliquid excepit adversi iuxta iudicis æstimationem componat [19].

XIII. Antiqua. [20] *Si quodcumque animal quacumque percussione debilitetur vel occidatur.*

Si quis alienum iumentum percusserit, ita ut debile efficiatur, aut de ipsa fortasse percussione mortum fuerit; ille qui percussit aliud eiusdem meriti domino reformare cogatur, et illud debile suæ vindicet potestati. Quod si iumentum non habuerit, prætium iustæ æstimationis [21] domino iumenti restituat. Et similis ordo, tam de caballo, quam de bove vel reliquis animalibus ab omnibus observetur.

XIV. Antiqua. [22] *Si pecus alienum, sciente aut ignorante domino, gregi alterius misceatur.*

Si cuiuslibet pecora cum alicuius animalibus se miscuerint, et hoc ipse perspexerit, et sic de ipsius grege abierint, ut nullam ex hoc conscientiam habeat; dominus pecorum sacramenta ab eodem accipiat, quod non ipsius fraude vel culpa exinde abscesserint, et nec sibi ea præsumpsit, nec alicui tradidit, et nihil cogatur exsolvere. Quod si ad domum suam adduxerit, et iudicem non monuerit [23], vel in conventu publico infra octavam [24] diem non contestaverit, duplum satisfaciat.

XV. [25] *Si animali quodcumque pavidum inligetur, per quod ruptum aut debilitetur, aut moriatur [26].*

Si quis caput mortui pecoris, aut ossa vel aliquid unde animal terreatur, ad caudam [27] caballi [28] crediderit alligandum, et per hoc currendo ruptus probetur, aut mortuus; alium sanum caballum domino reformare non

[1] *Tolet.-goth. auctorem legis simul tacet, et inscriptionem.*
[2] *Legion. et Complut.* secaverit. *Lind.* vel quæ non secantur castraverit
[4] *Complut.* cuius equa fuerit
[4] *Tolet.-goth. et Complut. auctoris nomine et inscriptione carent.*
[5] *Card. Toleth.-goth. et Complut. nec auctoris, nec inscriptionis huius legis meminere.*
[6] *Card. et Lind.* conliserint vel occiderint
[7] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. utrumque omittunt, et auctorem, et inscriptionem legis.*
[8] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis et auctorem, et inscriptionem prætermittunt.*
[9] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris nomen et inscriptionem legi apponere obliviscuntur.*
[10] *Legion.* miserit sine conscientia domini sui
[11] *Tolet.-goth.* et eiusdem meriti caballum vel aliud animal restituat domino eius
[12] *Legion.* reformare
[13] *Tolet.-goth. et Complut. auctoris nomen, et inscriptionem ad legem hanc non apponunt.*
[14] *Tolet.-goth.* pecus alienum
[15] *Lind.* inclusum
[16] *Legion.* domino ignorante. *Lind.* nesciente
[17] *Tolet.-goth.* per singula capita
[18] *Tolet.-goth. et Complut. legi huic auctorem et inscriptionem non assignant.*
[19] *Complut.* damni compositio fiat
[20] *Card. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctorem legis tacent, et inscriptionem non apponunt.*
[21] *Complut. et Lind.* iuxta æstimationem
[22] *S. J. R. et Complut. auctorem pariter et inscriptionem legis omittunt.*
[23] *Complut.* intimaverit
[24] *Tolet.-goth. et Complut.* octo dies
[25] *Card. et Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. omissum relinquit legis auctorem et inscriptionem prætermittit.*
[26] *Tolet.-goth.* occidatur
[27] *Card.* ad eumdem animal crediderit alligandum, et per hoc ruptum probetur, aut mortuum, aliud sanum animal domino &c.
[28] *Complut.* caballi alligaverit

Digitized by Google

moretur, quia legum statuta transcendit. Quod [1] si caballus nihil debilitatis incurrerit, L. ictus accipiat flagellorum. Si servus hoc fecerit, C. verberibus addicatur.

XVI. Antiqua. [2] *Si vitiosum animal, quum apud dominum est, cuiuscumque ætatis occidisse hominem videatur.*

Si quis bovem aut taurum, vel quemcumque quadrupedem noxium habuerit, aut vitiosum; eum antequam alicui noceat, non moretur occidere. Quod si de vitio quadrupedis ex vicinorum contestatione cognoverit, et postea eum reservaverit, aut paverit, vel distulerit occidere, ac postea alicui mortem aut debilitationem, sive vulnus intulerit; iuxta [3] leges componere non moretur, sicut est de homicidis, id est, viris ac mulieribus, infantibus, servis vel ancillis compositio constituta. Ita ut si iugulaverit aliquem ipse quadrupes [4] de ingenuis personis, D. solidi componantur. Pro libertis autem medietas huius compositionis, id est, CCL. solidi pro eo qui occisus est, in satisfactione dabuntur. Si autem servum alicuius occiderit, duos eiusdem meriti servos dominus eius qui occisus est, in satisfactione recipiet. Annos habens [5] ingenuus XX., CCC. solidi componantur [6], et ab hoc usque ad eum qui annos L. habuerit, unam compositionem iubemus stare. A L. annis usque ad illum qui habet LXV. [7], CC. solidi componantur. Qui vero super hoc habuerit, C. solidi componantur [8]. Qui [9] XV. annos habuerit, CL. solidi componantur. Si infra XIV. [10] annos habuerit, CXL. solidi componantur. Si infra XIII. annos habuerit, CXXX. solidi dentur. Si infra XII., CXX. solidi dentur. Si infra XI., CX. Si infra X., C. Si vero novem, aut octo, vel septem, LXL. solidi componantur. Et si sex, vel quinque, aut quatuor annorum fuerit, LXXX. solidi componantur [11]. Si certe trium vel duorum annorum fuerit, LXX. solidi componantur [12]. Nam si unius anni fuerit, LX. solidi componantur. Et si filiam alicuius aut uxorem iugulaverit, a XV. anno usque ad XL. CCL. [13] solidi componantur, et a XL. usque ad sexagesimum, CC. solidi componantur. Quod si superior annorum numerus fuerit, C. solidi componantur. A quinto decimo vero anno, aut inferius, sicut et de pueris est constitutum [14], medietatem compositionis eius secundum ætatem vel sexus ordinem reddere compellatur [15].

XVII. Antiqua. [16] *Si animal vitiosum quis a se abiiciat, vel non abiectum retineat.*

Si quis bovem aut aliud animal novicum [17] vel vitiosum habuerit, eum occidere, vel a se proiicere non moretur; ita ut vicinis omnibus notum faciat, quia eum a se proiecit. Quod si eum non occiderit aut proiecerit, sed servaverit, quidquid damni admiserit [18], ille componat [19], qui eum apud se reservasse cognoscitur.

XVIII. Antiqua. [20] *Suæ habendum culpæ, si irritatum animal noceat irritantem.*

Si quis vitiosum bovem aut canem, vel aliud animal contra se in ira concitaverit, quidquid passus fuerit, culpæ eius, qui hoc pertulit, oportet adscribi.

XIX. Antiqua. [21] *Si iuste aut iniuste concitatus canis quempiam debilitasse vel occidisse probetur.*

Si aliquem canis momorderit alicuius, et de morsu illius aliquis debilitatus probetur, aut mortuos, domino canis nihil calumniæ moveatur: si tamen eundem canem, ut morderet, non irritasse cognoscitur. Quod si canem suum, ut furem aut quemcumque criminosum comprehenderet, irritavit, et ita momorderit fugientem; si de morsu illius fuerit debilitatus aut mortuus, nihil ex eo causationis existat. Nam si eum ad innocentem forsitan iniuriandum incitavit [22], tanquam si ipse vulnus intulerit, iuxta leges componere non moretur.

XX. Antiqua. [23] *De cane damnoso.*

Si cuiuslibet canis damnosus fuerit, ut devastet vervices, vel alia pecora forte evertere cœperit, et deprehensus fuerit; ipse dominus canis, ubi ex hoc fuerit commonitus [24], eum illi tradat cui damnum primitus constat fuisse inlatum, ut [25] eum occidat. Quod si eum occidere noluerit, vel illi tradere cui damnum primum constat fuisse inlatum; quidquid postmodum canis damni admiserit, dominus canis duplam compositionem reddere non moretur.

XXI. Flavius Cindasvintus Rex [26].

De læsione vestis.

Si quis qualibet occasione vestem absciderit, vel ruperit alienam, atque sordibus maculaverit, et talis macula in veste patuerit, ut extra fœditatem tolli minime possit; pro facti crimine [27] obnoxius teneatur [28], ita ut similem vestem integram restituat. Quod si talem vestem non habuerit, domino huius vestis pretium, quantum integra illa quæ rupta est, vel exscissa atque maculata est valere potuit, dare compellatur. Vestem vero, quæ rupta vel maculata est, ille accipiat, qui hanc compositionem exsolverit. Si vero servus hoc fecerit, et dominus pro eo componere noluerit, servum pro qualitate criminis tradere non moretur.

XXII. [29] Antiqua. *Si fraudulenter quis ambulans, in laqueos feris præparatos incidat.*

Si quis sudes in vinea posuerit, sive in campo propter feras, et ibi aliquis dum furtum facere tentat inciderit, culpæ eius oportet adscribi, qui vulnus excipit, quod in rem alienam fraudulenter ingressus est.

[1] *Card.* Quod si animal

[2] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris nomine, et inscriptione hanc legem spoliatam referunt.*

[3] *Card.* iuxta istam legem

[4] *Legion.* honestum D. solidi componantur. De ingenuis personis in annis XX., CCC. solidi componantur. Pro libertis huius compositionis medietas persolvatur: et ab hoc usque ad eum &c. *Complut.* quadrupes de ingenuis in annis XX., CCC. solidis componatur. Pro libertis &c. *Tolet.-goth.* quadrupes in annis XXI., CCC. solidis componatur, et ab hoc usque ad eum.

[5] *In Card. codice huius legis pars illa, quæ a verbis.* Annos habens: *usque ad finem continetur, frustra perquiritur.*

[6] *S. J. R.* componantur. Pro libertis vero medietas huius compositionis persolvatur

[7] *Complut.* LXXV.

[8] *Legion.* dentur

[9] *Complut.* Si

[10] *Legion.* si in quarto decimo anno fuerit. *Complut.* si in XIV. annis fuerit.... si in XIII. &c.

[11] *Legion.* solidos solvat

[12] *Legion. et Lind.* solidos det. *Complut.* solidos reddat.

[13] *Legion.* CL.

[14] *Legion. et Complut.* superius est comprehensum

[15] *Legion. S. J. R. et Complut. adiiciunt:* Si vero servum alicuius occiderit, duos eiusdem meriti servos domino eius qui occisus est, in satisfactione restituat, *quod paulo superius in hac ipsa lege scriptum est.*

[16] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis auctorem, vel inscriptionem non referunt.*

[17] *Complut.* nocuum

[18] *S. J. R.* admiserit, in duplum ille componat &c.

[19] *Complut.* componat in duplum

[20] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris et inscriptionis legis mentionem non faciunt.*

[21] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legi nec auctorem nec inscriptionem assignant.*

[22] *Complut.* incitaverit

[23] *Card. et Complut. legis auctorem et inscriptionem omittunt.*

[24] *Complut.* admonitus

[25] *Legion.* aut

[26] *Card.* Antiqua. *Legion. et Tolet.-goth. legis et auctorem, et inscriptionem non referunt. Lind.* Fls. Rcds. Rex.

[27] *Card.* admissione

[28] *Complut.* maneat

[29] *Complut. nec auctorem, nec inscriptionem legis exhibet.*

Digitized by Google

XXIII. Antiqua. *Ut qui laqueos feris ponit, et loca discernat in quibus ponat, et vicinos admoneat.*

Si quis in terris suis [1], vineis foveas fecerit, ut feras in eisdem foveis vel desertis comprehendat, aut laqueos vel arcus protenderit, seu balistas in locis secretis vel desertis, ubi via nulla est, quæ non consueverat frequentari, nec ubi pecudum possit esse accessus; si alicuius animal [2], per hanc occassionem quæ ad feras adparatur, extinguatur aut occidatur, pecus quod periit incautus venator exsolvat, quia quadrupes sibi ea cavere [3] non potuit. Homines vero proximos vel vicinos venator antea commoneat: et si post commonitionem quisque in hæc incautus inruerit [4], nihil [5] ex hoc calumniæ venatori oportet opponi, quia se illi periculo, qui commonitionem audire neglexit, obiecit. Si quis vero de locis longinquioribus [6] veniens, qui non fuerat ante commonitus, ignorans inciderit, et fuerit debilitatus aut mortuus; is qui feris insidias vel laqueos præparavit, tertiam partem compositionis exsolvat, quæ fuerat hactenus debilitatis hominibus vel occisis in legibus comprehensa. Quia in itinere hominibus hoc periculum nescientibus apparare non debuit.

XXIV. Antiqua. [7] *De damnis iter publicum concludentium.*

Si iter publicum clausum sit, rumpenti sepem aut vallum, nulla calumnia moveatur. Ille vero qui viam clauserat quæ consueverat frequentari, si servus est, a iudice perducatur ad sepem, et C. flagella suscipiat, et per districtionem iudicis priorem viam aperire cogatur, etiam si messis ibidem esse videatur. Si vero id fuerit a potentiore commissum, exigantur ei [8] solidi XX. [9] Reliquæ autem personæ talia committentes, decenos solidos exsolvere compellantur: ita ut omnis huius rei compositio fisci viribus inferatur.

XXV. Antiqua. [10] *De servando spatio iuxta vias publicas.*

Viam per quam ad civitatem [11], sive ad provincias nostras ire consuevimus, nullus præcepti nostri temerator exsistat, ut eam excludat, sed in utrumque [12] medietas aripennis libera servetur, ut iter agentibus adplicandi spatium non vetetur. Si quis autem huius legis præcepta transcenderit, si maior persona est, det solidos XV. Inferiores vero personæ octenos [13] solidos solvant fisco profuturos. Qui certe iuxta huiusmodi viam, messem, aut vineam, vel pratum sive conclusum habere cognoscitur, sepe utrumque concludat; quod si propter paupertatis angustiam campum sepibus non possit ambire, fossatum protendere non moretur.

XXVI. Antiqua. [14] *Si de campis vacantibus iter agentium animalia expellantur.*

Si quis de apertorum et vacantium camporum pascuis, licet eos quisque fossis præcinxerit, caballos aut boves, aut cætera animalia generis cuiuscumque iter agentium ad domum suam inclusurus adduxerit, per duo capita [15] tremissem cogatur exsolvere. Si vero ut non pascantur expulerit, per quatuor capita tremissem accipiat, qui excepit iniuriam. Quod si hæc et quæ superius dicta sunt, servus domino nesciente commiserit, a comite civitatis vel iudice C. flagellorum ictibus verberetur, et dominus servi nullam calumniam aut detrimentum sustineat.

XXVII. Antiqua. [16] *Ne iter agentibus pascua non conclusa* [17] *vetentur.*

Iter agentibus in pascuis quæ conclusa non sunt, deponere sarcinam, et iumenta vel boves pascere non vetetur. Ita ut non uno loco plusquam biduo, nisi hoc ab eo cuius pascua sunt obtinuerint, commorentur, nec arbores maiores vel glandiferas, nisi præstiterit silvæ dominus, a radice succidant. Ramos autem ad pascendos boves non prohibeantur competenter incidere.

XXVIII. [18] *Ut qui in transitu fluminis culturam facit, laborem sepe circumdet.*

Qui in eo loco, ubi transitus fluminis est, culturam fecerit vel præruptum ripæ, aut ubi pecora transeunt potuerit excludere, et fecerit fortasse culturas, sepem etiam facere non moretur. Quod si non fecerit, et aliqui damni fuerit per hanc [19] negligentiæ suæ inutilitatem perpessus, nihil compositionis ab aliquo accipiat, quia negligentiam illius ad alterius damnum redundare non convenit.

XXIX. Antiqua. [20] *De discretione concludendorum fluminum.*

Flumina maiora, id est, per quæ isoces [21] aut alii pisces maritimi subriguntur, vel forsitan retia aut quæcumque commercia veniunt navium, nullus ad integrum contra multorum commune commodum suæ tantummodo utilitati consulturus excludat. Sed usque ad medium alveum, ubi maximus fluminis ipsius concursus est, sepem ducere non vetetur, ut alia medietas diversorum usibus libera relinquatur. Si quis contra hoc fecerit, exclusa ipsius a comite civitatis, vel a iudice sine aliqua excusatione rumpatur: et si honestioris loci persona est, X. solidos det illis quos impedire conatus est. Si vero inferior persona est, V. solidos det, et L. flagella suscipiat. Quod si ab utraque parte huius fluminis duo [22] manserint, non liceat ad integrum flumen excludere, ut dicat unusquisque eorum quod medietatem suæ partis excluserit: sed alter superius, alter inferius clausuram [23] facere ex medietate fluminis non prohibeatur. Si vero locus non fuerit nisi tantummodo in uno transitu, sic excludatur, ut naves et retia per medium discurrere possint. Quod si comes civitatis, aut aliquis cuiuscumque clausuram contra hanc ordinationem nostram evertere præsumat, X. solidos domino clausuræ dare debeat. Certe si minor persona hoc fecerit, V. solidos clausuræ domino cogatur exsolvere, et L. flagella a iudice eius loci accipiat. Si servus hoc fecerit, C. verberibus subiacebit.

XXX. Antiqua. [24] *De confringentibus molina et conclusiones aquarum.*

Si quis molina violenter fregerit, quod fregit infra XX. [25]

[1] *Legion. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind.* suis foveas.... in eisdem foveis comprehendat
[2] *Tolet.-goth.* animal possit esse læsum per hanc &c.
[3] *Legion.* evitare
[4] *Complut.* inciderit
[5] *Tolet.-goth.* venator nullam calumniam pertimescat
[6] *Legion. et Complut.* longinquis
[7] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris legis nomine et inscriptione carent.*
[8] *Complut.* ab eo
[9] *Tolet.-goth.* LX.
[10] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis simul auctorem et inscriptionem omittunt.*
[11] *Tolet.-goth.* civitates
[12] *Card.* in utrisque lateribus
[13] *Tolet.-goth.* setenos
[14] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis tacent auctorem et inscriptionem.*
[15] *Complut.* pro duobus capitibus
[16] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. nec legis auctoris, nec inscriptionis meminere.*
[17] *Complut.* clausa
[18] *Legion. et Lind.* Antiqua.
[19] *Legion.* per hanc negligentiam [sive inutilitatem
[20] *Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. non indicant legis auctorem, nec inscriptionem.*
[21] *Lind.* mesoces
[22] *Complut.* duo domini
[23] *Card. et Legion.* clusuram *scribunt non modo hoc in loco, sed iterum inferius.*
[24] *Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. legis auctorem et inscriptionem prætermittunt.*
[25] *Legion. Complut. et Lind.* XXX.

Digitized by Google

dies reparare cogatur, et insuper XX. [1] solidos compellatur exsolvere. Quod si infra statutum tempus non reparaverit, alios viginti [2] solidos implere cogatur, et C. insuper flagella suscipiat. Eadem et de stagnis quæ sunt circa [3] molina, et conclusionibus aquarum præcipimus custodiri. Quod si servus talia præsumpserit, et disrupta reparet, et C. verbera portet [4].

XXXI. Flavius Recesvintus Rex [5].

De furantibus aquas ex decursibus alienis.

Multarum terrarum situs qui indiget pluviis, foveri aquis studetur inriguis, cuius terræ ita experimentum tenetur, ut si defecerit aquarum solitus usus, desperetur confisus ex fruge proventus. Proinde ubi maiores aquæ sunt, si quis furtive aut malitiose aquam ex decursibus subtraxerit alienis, per quatuor horarum spatium det solidum unum. Ubi autem minores sunt derivationes aquarum, per quatuor horas exsolvat tremissem unum. Aqua vero quantis horis alibi dilapsa convincitur, tantis ad inrigandum competenti tempore domino reformetur. Servus si sua sponte ista præsumpserit, pro maioribus aquis C. flagella suscipiat: pro minoribus vero L. verberum [6] cessionibus succumbat.

V. TITULUS DE PASCENDIS PORCIS, ET ANIMALIBUS DENUNTIANDIS ERRANTIBUS.

I. *De porcis in glandem præsumptive aut placito missis.*
II. *De porcis inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.*
III. *Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto leventur.*
IV. *De porcis errantibus in silva preventis.*
V. *Si quorumcumque animalium grex in pascua intraverit aliena.*
VI. *Ut pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur.*
VII. *Ut errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet.*
VIII. *Ne animalia errantia occupata, aut tondeantur, aut caractere notentur, vel in alieno iure ducantur.*

I. [7] *De porcis* [8] *in glandem præsumptive aut placito missis.*

Qui porcos in silva sua tempore glandis invenerit, primum custodi aliquid velut pigneris tolat indicium, et domino pastoris vel parentibus mandet; ut, si convenerit, usque ad tempus decimarum porcos in silva sua permittat [9], et pignus quod pastori tulerat, reformare procuret. Quod si noluerit porcos illius in silvam suam intromittere decimandos, et ille eos alia vice in silva sua invenerit, etiam si porci pauci fuerint, unum exinde qui silvam suam defendit, occidat. Si autem plures porci fuerint, duos tollat, et præsumat occidere, et nullam calumniam pertimescat; et nihilominus tertia vice eum cuius porcos invenit [10] admoneat, ut porcos suos in silvam suam, si voluerit, introducat, et decimum iuxta consuetudinem solvat. Quod si nec tunc voluerit de dandis decimis definire, et ille eos tertia vice in silva sua qui interdixit [11] invenerit, decimum [12] ex omnibus pro iure suo præsumat. Si vero aliquis sub pactione decimarum porcos in silvam [13] intromittit alienam, et usque ad brumas porci in silva alterius paverint, decimas sine ulla contradictione persolvat. Nam si post brumæ tempus porcos suos in silva, quam conduxerat, noluerit retinere, vicesimum caput, sicut est consuetudo, domino silvæ cogatur exsolvere.

II. [14] *De porcis inter consortes ad glandem in communi fructu susceptis.*

Si inter consortes de glandibus fuerit orta contentio, pro eo quod unus ab alio plures habeat porcos: tunc qui minus habuerit, liceat ei secundum quod terram dividit, porcos ad glandem in portione sua suscipere, dummodo æqualis numerus ab utraque parte ponatur, et postmodum decimas dividant, sicut et terras diviserunt.

III. Antiqua. [15] *Si porci ad glandem sub placito suscepti, ante datas decimas furto leventur.*

Si quis ad glandem sub placito decimarum porcos in silvam intromittat alienam, et eos occulte priusquam decimentur amoverit; pro fure teneatur, et decimam adiecta furti compositione restituat. Si vero hoc servus, domino nesciente, commiserit, C. ictus accipiat flagellorum, et dominus nullum damnum aut detrimentum sustineat, sed reddat decimas quas debet. Si autem [16] hoc, domino iubente, commissum [17] est, ipse qui iussit furti compositionem cogatur exsolvere.

IV. Antiqua. [18] *De porcis errantibus in silva præventis.*

Qui porcos errantes in silva sua invenerit, aut contestari [19] vicinis debet, aut claudere. Et si dominus porcorum non adfuerit, unum porcum prima vice præsumat, et iudici qui fuerit in proximo constitutus nuntiet, apud se porcos qui vagabantur inclusos. Deinde si dominus porcorum vel pecorum non inveniatur, custodiat tamquam suos, et pro glandibus decimam consequatur: et quum dominus adfuerit, mercedem custodiæ, facta præsentibus iudicibus ratione, de temporis spatio percipiat.

V. [20] *Si corumcumque animalium grex in pascua intraverit aliena.*

Si in pascua grex alienus intraverit, seu ovium [21] sive vaccarum, hoc quod de porcis constitutum est, præcipimus custodiri. Consortes vero vel hospites nulli calu-

[1] *Tolet.-goth. et Lind.* XXX.
[2] *Tolet.-goth. et Lind.* XXX.
[3] *Legion.* iuxta
[4] *Complut.* flagella suscipiat. *Legion.* accipiat
[5] *Card.* Fls. Chds. Rex. Antiqua. *Tolet.-goth. et Complut. auctorem et inscriptionem legis omittunt.*
[6] *Complut.* verberationes sustineat
[7] *Legion. et Card.* Antiqua.
[8] *Card.* De porcis qui in glandem præsumptive ante placitum missi sunt.
[9] *Complut.* pascere permittat
[10] *Legion. et Complut.* invenerit
[11] *Legion. et Lind.* introduxit
[12] *Legion. Complut. et Lind.* decimam
[13] *Legion.* porcos in silvam suam intromittit alienos
[14] *Legion. et Card.* Antiqua.
[15] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctoris notitia, et inscriptione destituuntur.*
[16] *Tolet.-goth.* Si servus pro iussione domini sui hoc fecerit, pro fure teneatur dominus eius
[17] *Card.* commiserit, dato decimo, ipse qui iussit &c.
[18] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. non exhibent legis auctorem, nec inscriptionem.*
[19] *Complut.* testari
[20] *Legion. et Card.* Antiqua.
[21] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut.* boum. *Legion.* seu boum, sive vaccarum, seu ovium

Digitized by Google

lumniæ subiaceant; quia illis usum herbarum quæ conclusæ non fuerant constat esse communem. Qui vero sortem suam totam forte concluserit [1], et aliena pascua, absente domino, invadit, sine pascuario non præsumat, nisi forsitan dominus pascuæ voluerit.

VI. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [2].

Ut pro inventis animalibus erroneis publice denuntietur.

Caballos vel animalia errantia liceat occupare, ita ut qui invenerit denuntiet, aut episcopo [3], aut comiti, aut iudici, aut senioribus loci, aut etiam in conventu publico vicinorum. Quod si non denuntiaverit, furis damnum habebit. Similis et de aliis rebus ordo [4] manebit.

VII. Antiqua. [5] *Ut errantia animalia occupata qui invenerit, diligenter habeat et conservet.*

Qui errantia animalia et sine custode invenerit, ita [6] diligenter occupet, ut non evertat; sed sicut propria diligat atque custodiat. Quod si dominus qui perdidit caballum suum vel animal non eversum, sed dilectum et sanum invenerit, per singula capita maiora quaternas siliquas ille qui invenit accipiat, et quantum in substantia ipsius caballi vel animalis expendisse iuraverit, a domino caballi recipiat. Cæterum si everterit, duplum animal domino cogatur exsolvere.

VIII. *Ne animalia errantia occupata aut tondeantur, aut caractere notentur, vel* [7] *in alieno iure ducantur.*

Caballum captum errantem nullus tondere vel vendere præsumat. Caballis etiam aut bobus vel aliis quibuslibet pecoribus errantibus nulli liceat caracteres infigere. Quod si quis inventum animal vendere aut donare præsumpserit, secundum leges sicut fur teneatur. Qui vero totonderit, tres solidos compulsus exsolvat. Ita [8] erit etiam ei, qui caracterem infixerit.

VI. TITULUS DE APIBUS, ET EARUM DAMNIS.

I. *De inventis apibus defendendis.* II. *Si damnum faciant apes.* III. *De furatis apibus.*

I. [9] *De inventis apibus defendendis.*

Si quis apes in silva sua, aut in rupibus, vel in saxo, aut in arboribus, vel in qualicumque loco invenerit, faciat tres decurias [10], quæ vocantur characteres; unde potius non per unum characterem fraus nascatur. Et si quis contra hoc fecerit, atque alienum [11] signatum [12] inruperit, duplum restituat illi cui fraus inlata est, et præterea XX. [13] flagella suscipiat.

II. [14] *Si damnum faciant apes.*

Si quis apiaria in civitate aut in villa [15] forsitan construxerit, et aliis damnum intulerit; statim moneatur, ut ea in abditis locis transferre debeat: ne forsitan in eodem loco hominibus aut animalibus damnum inferant. Et qui hæc præcepta aut testationem [16] neglexerit, et damnum suffocationis in quadrupedes intulerit; quod mortuum fuerit, duplum restituat: quod debilitatum [17] est, ille obtineat, et simile domino reddat, et pro iudicis contestatione quam audire neglexit, V. solidos coactus exsolvat.

III. Flavius Recesvintus Rex [18].

De furatis apibus.

Si quis ingenuus in apiario furti causa fuerit comprehensus, si nihil exinde abstulerit, propter hoc quod ibidem comprehensus est, III. solidos solvat, et L. flagella suscipiat. Ceterum si abstulerit, novecuplum cogatur exsolvere, et prædictum [19] numerum flagellorum excipiat. Si servus vero ingrediens nihil abstulerit, C. verberibus addicatur. Quod si abstulerit, sexcuplum reddere compellatur, pro quo si dominus satisfacere noluerit, eum serviturum illi, qui damnum pertulit, tradat.

LIBER IX.

DE FUGITIVIS, ET REFUGIENTIBUS [20].

I. TITULUS DE FUGITIVIS ET OCCULTATORIBUS, FUGAMQUE PRÆBENTIBUS [21].

I. *Si ingenuus vel servus fugitivum celasse reperiantur.*
II. *Si fugitivus vinctus quocumque ligamine absolvatur.*
III. *Infra quod tempus mancipium latens inventum iudici debeat præsentari.*

[1] *Card.* concluserit, aliena pascua absente domino invadere sine pascuario &c.
[2] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. legis auctorem omissum reliquunt, et inscriptionem.*
[3] *Legion. et Complut.* sacerdoti
[4] *Legion.* forma
[5] *Tolet.-goth. Complut. et editio Lind. prætermittunt legis et auctorem et inscriptionem.*
[6] *Complut.* tam
[7] *Verba hæc:* vel in alieno iure ducantur: *desiderantur in codicibus Tolet.-goth. et Legion.*
[8] *Tolet.-goth.* Similiter et qui characterem infixerit
[9] *Legion. et Card.* Antiqua.
[10] *Tolet.-goth.* faciat tres characteres, unde potius &c.
[11] *Complut.* alium signatum ruperit
[12] *Legion.* signum
[13] *Complut.* XL.
[14] *Legion. et Card.* Antiqua.
[15] *Legion. et Complut.* silva
[16] *Legion. et Complut.* contestationem
[17] *Complut. et Lind.* quod vero debilitatum, ille obtineat, &c. *Card.* quod vero debilitatum ille obtineat, et simile domino reddat. Si in hominibus debilitationem, aut mortem vel damnum intulerit, iuxta leges componere non moretur, tamquam si ipse hæc perpetrasse, et pro iudicis testatione quam audire &c.
[18] *Tolet.-goth.* noviter emendata. *Complut. et Lind. non referunt legis auctorem, vel inscriptionem.*
[19] *Tolet.-goth.* C. flagella suscipiat
[20] *Complut.* De fugientibus
[21] *Complut.* OCCULTATORIBUS FUGITIVORUM.

Digitized by Google

IV. *Si nesciens quis fugitivum susceperit* [1], *et ei humanitatem dederit.*
V. *Si alienum mancipium quis persuadeat, ut fugiat, vel humanitatem impendat.*
VI. *Si ignotus homo susceptus multis diebus apud alium commoretur.*
VII. *Si servus fugitivum sciens ostenderit viam fugiendi.*
VIII. *De susceptione fugitivorum, si dominus vel servus suscipiat alterius fugitivum.*
IX. *Ut ad cuius domum fugitivus venerit* [2], *vicinis et loci prioribus contestetur.*
X. *Ut bis venditus servus per fugam rediens in libertate permaneat.*
XI. *Ut discutiatur mancipium fugitivum, ne propter lucrum fuerit ad domum suscipientis immissum.*
XII. *Si ingenuum se esse mentiens servus sub mercedis conditione apud alium commoretur.*
XIII. *Si fugitivus in domo cuiuscumque fuerit inventus.*
XIV. *De mercede eius, qui prehendiderit fugitivum.*
XV. *Si servus fugiens se esse mentiatur ingenuum.*
XVI. *Si servus fugiens dicat se esse ingenuum* [3], *et ob hoc mulieris ingenuæ connubia sortiatur.*
XVII. *De his quæ servus fugiens adquisisse videtur.*
XVIII. *De his qui præventos servos dominis reformare contemnunt.*
XIX. *Si ingenuus vel servus latrones celandos susceperint.*
XX. *Ut iudex cum omnibus rebus, cum quibus fugitivum invenerit, domino advenienti præsentet.*
XXI. *De mancipiis fugitivis, et de susceptione fugitivorum.*

I. [4] *Si ingenuus vel servus fugitivum celasse reperiantur.*

Si quis ingenuus servum fugitivum celatum habuerit, alium paris meriti cum eodem servo domino dare cogatur. Si vero servus sine conscientia domini sui fugitivum celaverit, servi ambo publice centena flagella suscipiant: dominus vero servi nihil damni sustineat.

II. [5] *Si fugitivus vinctus quocumque ligamine absolvatur.*

Si quis servum alienum in fuga lapsum, ferro vinctum, aut in quocumque ligamento [6] constitutum absolverit, pro præsumptione sua qui hoc fecerit, det domino servi solidos X. Si vero non habuerit unde componat, a iudice C. flagella suscipiat, et servum requirere [7] ac domino restituere non moretur. Quod si eum non potuerit invenire, aut servum æqualis meriti domino reddere compellatur, aut si non habuerit unde componat, ipse subiaceat servituti, illi cuius servum laxaverit [8] addicendus. Quod si hoc servus fecerit sine domini voluntate, coram iudice C. flagella suscipiat. Et si vinctus [9] inveniri non potuerit, servus qui solvit tradatur in servitium domino vinculati. Quandocumque autem qui vinctus fuit inventus extiterit, domino reformetur, et datus pro eo servus ad proprium dominum revertatur. Si autem conscio domino id fecerit, ipse dominus componat, sicut est de ingenuis superius constitutum.

III. [10] *Infra quod tempus mancipium latens inventum iudici debeat præsentari.*

Si cuiuslibet servus ad aliquem latens advenerit, statim eum præsentare iudici non differat. Quod si eum non præsentaverit, et usque ad octavam [11] noctem apud eum moratus fuerit, aut si ad longinquiora loca transierit, duos eiusdem meriti servos domino cogatur exsolvere. Nam si apud eum mancipium, quod susceperat, subcelatum invenitur, alterum cum eo dare domino non moretur: quia infra [12] diem legibus constitutum noluit contestari.

IV. [13] *Si nesciens quis fugitivum susceperit, et ei humanitatem dederit.*

Si quis nesciens fugitivum susceperit, et ei humanitatem dederit, et non amplius ibidem fuerit immoratus quam una die vel nocte, domino quærenti fugitivum suum præbeat sacramentum, se nescisse quod fugerit; aut si certe potuerit adprobare quod fugitivum non celaverit, ab omni calumnia liber abscedat. Si vero ibi biduo aut triduo aut quatriduo pro reparandis sumptibus vel cuiuscumque occasionis causa præteriens moras adferre voluerit, conventus a domino ubi postea manserit, vel a quo fugitivus humanitatem acceperit, cogatur ostendere; et infra sex menses, aut inveniat fugitivum, aut eos apud quos postea [14] fuerit, ostendat. Quod si non potuerit invenire, conscientiam suam ex hoc sacramento purgare debebit, et apud quem novissime venit; aut repræsentet [15] qui fugit, aut paris meriti servum domino reddat. Et si servus postea fuerit inventus, illum quem pro eodem dederat recipiat, et ab omni calumnia securus [16] abscedat.

V. [17] *Si alienum mancipium quis persuadet ut fugiat, vel humanitatem impendat.*

Si quis alienum mancipium persuaserit ut fugeret, aut ei, quum sciret fugitivum, humanitatem dederit, aut forte detonderit [18] fugientem, si fugitivum potuerit invenire, duos cum eodem paris meriti servos domino reformare cogatur. Si autem inventus non fuerit fugitivus, tres servos eiusdem meriti domino compellatur exsolvere. Eadem [19] quoque et de ancillis præcipimus custodiri.

VI. [20] *Si ignotus homo susceptus multis diebus apud alium commoretur.*

Si apud quemcumque quinque [21] vel septem dies homo ignotus, aut latens moretur; ille qui cum hospitio suscepit, vel humanitatem dedit, ante diem testetur octavum iudici vel vicario proximæ civitatis, aut territorii, ut secundum legem de susceptione fugitivorum, quam nuper edidimus, idem ipse qui fugit, ut illius qui in loco maior est interrogatione discussus, quis sit aut propter quod venit, possit agnosci. Sicque omnis constitutio prædictæ legis, de susceptione scilicet fugitivorum, quæ noviter a nostra gloria condita esse dinoscitur, in omnibus impleatur.

[1] *Legion. Card. Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et editio Lind.* susceperit, humanitate concessa, *pari modo ac in lege scribunt.*
[2] *Legion. et Lind.* advenerit, *quo verbo et in lege utiantur. Complut.* pervenerit
[3] *Legion.* ingenuum, mulieri se coniungat ingenuæ
[4] *Legion. et Card.* Antiqua.
[5] *Legion. et Card.* Antiqua.
[6] *Tolet.-goth. S. J. R. Legion. Complut. et editio Lind.* ligamine
[7] *Complut.* acquirere
[8] *Complut.* relaxaverat
[9] *Complut.* vinctum invenire
[10] *Legion. et Card.* Antiqua.
[11] *Legion.* octavam diem vel noctem. *Complut.* octavam diem
[12] *Complut.* intra
[13] *Legion. Card. et Complut.* Antiqua.
[14] *Complut.* postea commoratus fuerat
[15] *Complut.* præsentet
[16] *Complut.* liber
[17] *Legion.* Antiqua.
[18] *Complut.* totonderit
[19] *Tolet.-goth.* Eadem lex, et de ancillis custodiatur
[20] *Legion. et Complut.* Antiqua.
[21] *Lind.* quinque aut sex

Digitized by Google

In limitibus præterea provinciarum maior sollicitudo præstetur, ita ut ipsa aut altera die eius publicetur adventus. Quod si infra octo dies non contestatus fuerit qui suscepit [1], et mancipium in domo sua moram [2] fecerit, alium talem cum eo domino restituat, quia noluit contestari. Si vero in fuga celatus evaserit, hospes requirat fugitivum: quem si non potuerit invenire, duo æqualis meriti mancipia domino cogatur exsolvere.

VII. [3] *Si servus fugitivum sciens ostenderit viam fugiendi.*

Si servus alterius fugitivum sciens viam ostenderit, si fuerit fugitivus inventus, sive etiam non potuerit inveniri; servus qui iter monstravit, tantummodo C. [4] flagellorum ictibus verberetur, et domino eius nulla calumnia moveatur.

VIII. [5] Flavius Ervigius Rex [6].

De susceptione fugitivorum, si dominus vel servus suscipiat alterius fugitivum [7].

Ad cuius domum transiens advenerit fugitivus, si accepta ex incognito eleemosyna confestim alibi transierit [8], calumnia illi qui quasi peregrinum ad horam hospitem suscepit [9], moveri omnino non poterit: quum se huiusmodi susceptor sacramentis purgaverit, quia incognitum habuerit eum, cui prætereunti eleemosynam dedit. Quod si duobus vel tribus diebus fugitivus apud alterum quolibet modo permanserit, statim ille qui eum suscepit, secundum quod superiori lege præcipitur, ante diem octavum prioribus loci illius, iudici, villico atque præposito coram idoneo teste [10], eum quem suscepit præsentare procuret. Sicque interrogetur, et strenue perquiratur a iudice, aut cuius sit servus, aut quando a dominis suis fugerit, vel quando aut ubi ille qui eum præsentat susceperit. Sicque tota in unum collecta atque conscripta, iudex vel alii qui adfuerint manu sua hoc quod perquisitum fuerit vel inventum subscribere debeant. Ita ut et fugitivum, et hoc ipsum quod scriptis de eodem adligatum est, ille qui eum præsentavit, in potestate sua recipiat, qualiter eum infra dies octo suis dominis reddat. Quod si dominus fugitivi longe fortasse sit positus, XX. per dies singulos millibus computatis, spatio ille qui fugitivum suscepit sibi concesso in præfinito die, ubi dominum fugitivi reperiat, fugitivum ipsum domino suo, aut per se, aut per quem voluerit, serviturum restituat, et commodum suum quantum lege altera constat, id est, per XXX. [11] millia [12] tremissem [13] unum a domino fugitivi accipiat. Quod si eidem qui fugitivum suscepit, gravosum fortasse extiterit propter terrarum longinquitatem, fugitivum suo domino præsentare, saltim vel ubi vicinas possessiones domini fugitivi agnoverit, actori vel procuratori fugitivum coram legitimo teste [14] præsentet, et accepta superioris commodi summa, securus ipse qui fugitivum suscepit, abscedat. Iam vero si fugitivum iudici præsentaverit, et a iudice perquisitus ipse qui præsentatur, cuius servus sit nullo modo dixerit, apud iudicem ipse qui eum præsentaverat eundem fugitivum relinquat. Iudex vero sub ardua custodia eundem qui sibi est præsentatus, infra tempus et iuxta modum superius constitutum, regis obtutibus præsentare non differat: ut principali potestate manifeste quæsitus, ubi cunctorum constat adesse conventum, cognitio fugitivi per plurimos habeatur. His igitur omnibus necessaria sanctione præmissis, quicumque deinceps fugitivum cognitum vel incognitum, non sub isto qui præmissus est ordine, aut iudici præsentaverit, aut suo domino non reddiderit; domino fugitivi, et ipsum qui fugerat, et alium cum eo in satisfactione serviturum restituat. Quod si fugitivus perierit, duos similes servos a susceptore dominus fugitivi recipiat. Hoc quoque et iudex damno mulctabitur, si ordinem implere distulerit superius constitutum. Si vero servus sine voluntate domini sui fugitivum alterius susceperit, extensus coram iudice C. flagella suscipiat, et fugitivum petenti domino mox reformet. Quod si idem qui a servo susceptus est fugitivus minime repertus extiterit, alium similem servum pro eo dominus servi susceptoris reddere compellendus est. Certe si dominus pro servo componere noluerit, servum ipsum tradere non recuset.

[15] IX. [16] *Ut ad cuius domum fugitivus venerit, vicinis et loci prioribus contestetur.*

Ad cuius domum fugerit fugitivus, prioribus loci illius villicis atque præpositis quibuscumque testetur. Et si eum in domo sua retinere voluerit, habeat potestatem. Quem quum dominus eius supervenerit, recipiat, et nullam calumniam qui suscepit, incurrat [17]. Quod si se fugitivus ad alia loca forte contulerit, sacramentum, præsentibus illis quibus testatus est, præbere debebit, se ut fugeret non suasisse vel præcipisse, et ubi lateat non scire, et post hæc nullam calumniam patiatur.

X. [18] *Ut bis venditus servus per fugam rediens in libertate permaneat.*

Si quis proprium servum extra provincias nostras ad alias regiones venditione transtulerit, ac postmodum reversus fuerit, et dominus eum iteratim vendiderit, cogatur a iudice ut eum ab emptore recipiat, et receptum deinceps servum nullo modo inquietet, sed liber permaneat. Ipse vero qui eum ex peregrinis locis ad patriam remeantem notanda iterum cupiditate distraxerat, alium servum paris meriti priori reddat emptori: nihilominus et illi qui postea comparavit pretium redditurus. Et tamen servum ex peregrinatione reversum, nec vendere prior dominus, nec servitio suo adplicare præsumat, sed perenniter idem servus in libertate persistat.

XI. Antiqua. [19] *Ut discutiatur mancipium fugitivum, ne propter lucrum fuerit ad dominum suscipientis immissum.*

Mancipium fugitivum discutiatur, ut nomen domini sui exprimat, et diligentius, præsente iudice, requiratur, ne forte propter lucrum capiendum ad domum fuerit suscipientis immissum. Et si ita esse constiterit, dominus tantæ fraudis inventus illi, quem in crimine occultati servi implicare conatus est, damnum quod occultatoribus impositum est, ipse persolvat. Æquum est enim, ut tam nocentium insidiarum reatus in suum recurrat auctorem.

XII. [20] Antiqua. *Si ingenuum se esse mentiens servus, sub mercedis conditione apud alium commoretur.*

Si servus fugiens ingenuum se esse dicat, et unde sit

[1] *Legion. Tolet.-goth. Card. et Lind.* suscepit, et omnem constitutionem præmemoratæ legis implere neglexerit, et mancipium &c.
[2] *Legion. et Lind.* amplius moram
[3] *Legion. Card. et Lind.* Antiqua.
[4] *Complut.* CC.
[5] *Codices Legion. S. J. R. et Complut. hanc, quæ hic VIII. est, legem dinumerant XXI.*
[6] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Fls. Vamba.
[7] *Complut. hæc adiicit verba:* data et confirmata lex civitate Corduba
[8] *Legion. Complut. et Lind.* pertransierit
[9] *Legion.* hospitio susceperat
[10] *Legion. et Complut.* idoneis testibus
[11] *Tolet.-goth.* XX.
[12] *Legion.* pro XXX. millibus
[13] *Complut.* solidum
[14] *Legion. et Complut.* legitimis testibus
[15] *Hæc IX. lex in codicibus Card. et Tolet.-goth. desideratur, et sub numero VIII. invenitur in S. J. R. Legion. Complut. et editione Lind.*
[16] *Legion.* Antiqua.
[17] *Legion.* pertimescat
[18] *Legion. et Card.* Antiqua.
[19] *Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. legis tacent auctorem, et inscriptionem.*
[20] *Tolet.-goth.* Antiqua noviter emendata. *Complut. S. J. R. et Lind. auctoris nomine, et inscriptione carent.*

Digitized by Google

ignoretur, sicque apud quemlibet fuerit immoratus sub certa conditione mercedis, secundum superiorem legem iudici antea præsentetur et discutiatur. Et si mercenarium eum, non fugitivum investigatio iudicis perquirentis invenerit, in postmodum si inveniatur a domino, non potest tanquam reus teneri, qui nesciens fugitivum mercenarii loco susceperit. Dominus vero fugitivi mercedem, quæ placita fuerat, consequatur. Quod si servus a domino de fuga reductus iterum fugerit, et eum iteratim fugientem susceperit, qui mercenarium eum ante susceperat, continuo aut iudici tradat, aut domino remittere non moretur. Cæterum si hoc non fecerit, damnum occultatoris excipiat.

[1] XIII. [2] *Si fugitivus in domo cuiuscumque fuerit inventus.*

Si fugitivus in domo potentis vel cuiuslibet fuerit inventus, qui liberum se esse dicat, aut fortasse non dicat, repetenti sine dilatione reddatur. Ille vero qui recepit, se iudicio caveat adfuturum, nullis ante iudicium tormentis eum traditurum, donec aut iste suam vindicet libertatem, aut certe ille adprobet servum qui [3] repetit. Quod si petitor ista cavere noluerit, fugitivus ille sub illius apud quem inventus est fideiussione tamdiu consistat, quamdiu cognosci possit, qui de eodem rationabiliter iudex absque retardatione definiat.

XIV. Flavius Recesvintus Rex [4].

De mercede eius qui prehendiderit fugitivum.

Si quis fugitivum comprehenderit, per XXX. millia [5] vel infra tremissem accipiat; per centum vero millia unum solidum pro [6] beneficio conseguatur; sicque dum creverit numerus millium, crescat et numerus solidorum: ita ut qui invenerit fugitivum, cum rebus omnibus, quas cum eo invenerit, præsentare suo domino non moretur. Quod si fugitivus ab eo, a quo fuerat captus, fugerit, dominus servi ab eodem sacramentum accipiat, quod non ipsius fraude vel studio fugitivus evaserit, et nullam postea calumniam pertimescat. Et si post datum sacramentum aliquid a fugitivo convincitur accipisse mercedis, aut eius fraude doceatur admissum, ut fugitivus ad longinquiora [7] pertenderit: si fugitivus fuerit inventus, paris meriti alium servum domino reformare cogatur: sin autem inventus non fuerit, duos eiusdem meriti servos domino eius exsolvere compellatur.

XV. [8] *Si servus fugiens se esse mentiatur ingenuum.*

Si servus in fuga positus ad ignotos advenerit, et sibi mulierem ingenuam in coniugio copulaverit, eo quod dicat se ingenuum esse, et hoc mulier vel eius parentes aut propinqui ita factum convicerint, aut certe iudex talem probationem a parte mulieris inspexerit; dum dominus servi [9] hanc veritatem agnoverit, nihil ipsi mulieri damni aut calumniæ moveatur, sed sit libera, et filii qui ex eis sunt procreati conditionem matris [10] sequantur. A servo vero, si voluerit, non separetur, si tamen hoc et dominus servi voluerit.

XVI. Flavius Cindasvintus Rex [11].

Si [12] servus fugiens dicat se esse ingenuum, et ob hoc mulieris ingenuæ connubia sortiatur.

Quia sæpe, dum servi dominos suos fugiunt, mentientes se esse ingenuos, mulieribus ingenuis contra legum decreta in coniugio copulantur; ideo huius legis valitura promulgatione decernimus, ut si quis servus in fuga positus, vel quibuscumque modis de iure domini sui evagans ad quemlibet pervenerit, utrum ingenuum se esse dicat, an fortasse non dicat, et sub hac occasione ingenuæ mulieris adpetierit copulam: quidquid de tam inhonesta coniunctione fuerit procreatum, conditionem patris proculdubio sequatur, ut dum dominus eius advenerit, non solum eundem fugitivum, sed et filios exinde progenitos omneque eorum peculium suo debeat vindicare dominio. Similis quoque et de ancillis ordo servandus est, quæ fugientes dominos suos, viris se ingenuis copulare præsumpserint.

XVII. Flavius Cindasvintus Rex [13].

De his, quæ servus fugiens adquisisse videatur.

Si servus in fuga positus aliquid, dum in ea fuga est, de artificio suo vel quocumque iusto labore adquisierit, dominus eius dum pervenerit, sibi vindicet omnia. Cæterum si cum rebus furatis [14] eum dominus suus repererit, nihil sibi exinde defendere poterit; sed ei qui perdidit, reddere non tardabit. Si vero damnum aut quodcumque crimen idem fugitivus admisisse convincitur, ille componat qui ei latebras præbuisse cognoscitur.

XVIII. Flavius Cintasvintus Rex [15].

De his, qui perventos servos dominis reformare contemnunt.

Dum plerique controversiis vacare nituntur, legum quasdam sententias inique pervertunt: et pro eo quod antiqua lege decretum est, ut dum fugitivi dominus supervenerit, eum recipiat, differunt eius homini reddere fugitivum: ut sub hac fortasse occasione, dum dilatio prætenditur, sibi eum ex prolixitate temporis vindicent serviturum: præsertim quia sit omnino superfluum, et pro vilis interdum servi persona, dominum ducentis aut trecentis millibus vel amplius fatigari, et talis obiectio callide magis quam veraciter videatur opponi. Proinde constituentes decernimus, ut quicumque domino seu per se, sive per hominem suum requirenti fugitivum suum, et agnoscenti reddere distulerit, vel comprehensum excusserit, quatuor eiusdem meriti servos, et eundem fugitivum domino reddere compellatur: aut si idem fugitivus perierit, quinque proculdubio servos similes exsolvere [16] non moretur; unum ex his ille qui composuit, postmodum recepturus, si vel ab ipso vel a domino suo fugitivus inventus, in servitium proprii domini fuerit restitutus. Ita ut si talia nesciente domino servus admiserit, si voluerit dominus, duos eiusdem meriti servos pro eo servi domino det: si autem noluerit, servus tradatur fugitivi domino perenniter serviturus: et talis etiam de ancillis ordo servetur.

XIX. Antiqua. [17] *Si ingenuus vel servus latrones celandos susceperit.*

Si quis ingenuus vel servus sciens latrones celandos sus-

[1] *Codici Legion. hæc deest lex.*
[2] *Tolet.-goth.* Antiqua.
[3] *Tolet.-goth.* quem reperit
[4] *Legion. Card. et Tolet.-goth.* Antiqua. *Complut. et Lind. legis auctorem et inscriptionem omittunt.*
[5] *Complut.* milliaria
[6] *Complut.* accipiat pro beneficio suo
[7] *Complut.* longinqua pertenderet
[8] *Legion. et Card.* Antiqua. *Complut. auctorem legis tacet, et inscriptionem.*
[9] *Complut.* servi advenerit, et hanc veritatem cognoverit
[10] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut.* patris
[11] *Card.* Noviter emendata. Fls. gls. Ervigius Rex. *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. legis auctorem et inscriptionem non exhibet. S. J. R. et Complut.* Flavius gls. Ervigius Rex.
[12] *Complut.* De mancipiis fugitivis, qui se dicunt esse ingenuos, et mulierum ingenuarum connubia sortiuntur
[13] *Tolet.-goth. et Card.* Antiqua. *Legion.* Nova. *S. J. R.* R. *Lind.* Antiqua. Fls. Cind. Rex.
[14] *Legion. et Complut.* furtivis
[15] *Legion.* Antiqua. *S. J. R. auctorem legis tacet et inscriptionem.*
[16] *Complut.* tradere
[17] *Tolet.-goth. et S. J. R. legis prætermittunt et auctorem et inscriptionem.*

Digitized by Google

ceperit, præsentet quos celavit, et CC. ictus accipiat flagellorum. Quod si non præsentaverit absconsos, pœnam quam illi merebantur, incurrat.

XX. [1] *Ut iudex cum omnibus rebus, cum quibus fugitivum invenerit, domino adveniente præsentet.*

Id quod iudex apud reum vel fugitivum invenerit, absente eo qui reum aut fugitivum persequitur, comiti civitatis ostendat, et sic apud se retineat, ei qui perdidit quum adfuerit redditurus.

XXI. [2] Egica Rex.

De mancipiis fugitivis, et de susceptione fugitivorum.

Priscarum quidem legum sanctionibus manifeste depromitur quibus modis, quibusque [3] perquisitionum titulis fugitivorum latebrosa vagatio reprimatur. Sed dum iudicum diversis occasionibus, vel susceptorum fraude eorum fuga occulitur, verum est quod et ipsarum legum ordo difficile adimpletur, et increscente vitio potior latitantibus aditus propagatur; ita ut non sit penitus civitas, castellum, vicus, aut villa, vel diversorium in quibus mancipia latere minime dignoscantur. Unde reservata anterioris legis illius sanctione, quæ de fugitivis est promulgata, huius novellæ constitutionis decreto censemus, ut quicumque deinceps fugitivum alterius susceperit, quamquam se dicat esse ingenuum, statim eum procuret iudicialiter exquirendum, ut utrum ingenuus, an fortasse sit servus, iudicis instantia perquiratur, qualiter reperta veritate servus idem domino proprio reformetur. Quod si susceptum quisque fugitivum nec iudici præsentaverit, nec perventо [4] domino reddiderit; si servus fuerit, vel libertus instantia iudicis CL. publice verberibus vapulabit. Si autem ingenuus, et C. flagellis coerceri, et libram insuper auri persolvere se noverit domino servi. Quod si non habuerit unde componat hanc solidorum summam, CC. flagellorum ictus accipiat. Nam et cæteri habitatores loci illius, seu cuiuscumque gentis vel generis homines quorumlibet sint servi, tam ecclesiarum, quam etiam fisci nostri vel diversorum possessorum [5], simili erunt sententia feriendi, si fugitivum alterius nec prodiderint, nec de possessione sua, in qua latitaverit, foris expulerint. Sed hæc observanda vel tenenda sancimus, ut in quibuscumque locis mancipia advenerint fugitiva, statim omnes habitatores locorum ipsorum congregentur in unum, qualiter mancipia ipsa fugitiva vivida indagatione perquirentes, aut per quæstionum [6] tormenta, aut pro pœnali examinatione, cuius sint servi vel ancillæ, aut quando dominis suis fugerint, vel de qualibus locis inibi advenerint, specialiter manifestent; ut secundum anterioris legis edictum, propriis dominis præsententur, aut dirigantur. Quod si hunc ordinem adimplere minime procuraverint, et mancipia illa fugitiva nec perquirere, nec etiam dominis suis reformare intenderint, nec iudiciali examinatione exquirenda curaverint, sed in eo loco quo suscepta extiterint, postmodum fuerint reperta; omnes habitatores loci ipsius, tam viri quam feminæ, cuiuslibet sint gentis, generis, ordinis vel honoris CC. erunt flagellis publice a iudicibus coercendi. Quod si tiuphadi aut vicarii, atque universi qui iudiciali [7] functi extiterint potestate, sive numerarii actores, vel procuratores, vel ecclesiarum Dei sacerdotes, fisci vel proprietatis nostræ, atque quorumlibet hominum, in quorum commisso mancipia ipsa latebrosa vagatione se foverint, huius legis sententiam in subditis sibi populis vel iunioribus adimplere neglexerint, districti ab episcopis vel comitibus territorii, CC. [8] verberibus publice flagellentur. Nam si episcopi ad quorum cognitionem hæc causa pervenerit, amicitia inlecta, aut beneficio corrupti, vel quadam tepiditatis negligentia occupati, huius legis sententiam impetrantibus [9] illis implere distulerint [10], divinæ attestationis a comite vel tiuphadis coram ipsis se astringant, ut per XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur, ut in ipsis XXX. diebus nullo modo poculum vini nec alios cibos sumere audeant, excepto vespertinis horis pro refectione corporis bucellam panis hordeacei, et calicem aquæ sumant, quatenus amaritudinis sententia perferant molestiam, pro eo quod institutionem legis huius distulerint adimplere. Iudicibus tamen ac comitibus hanc sententiam adimplere iubemus, ut si ipsa prædictas institutiones neglexerint adimplere, legis huius censura tres libras auri persolvant fisci iuribus possidendas. Quicumque tamen hominum infra fines Hispaniæ consistentium [11], a quibuslibet personis mancipia ab incognito accipere voluerint, non aliter ipsa emptio [12] fiat, nisi prius coram iudice vel bonis hominibus, qui in loco illo fuerint ubi mancipium venditur, perquiratur utrum proprium an alienum servum vendere videatur, specialiter dicat, et hoc quod dixerit ipsum iurando affirmet. Ac postmodum servus ille, quem venundare voluit, per examinationem pœnæ cogatur transire. Et si perventum fuerit, quod non sit illius qui vendidit servus, sed alienum constat esse mancipium, tunc proprio domino iudicis instantia reformetur. Illum tamen qui alienum mancipium vendere voluit tamdiu in custodiæ vinculo mancipatum retineat, quamdiu dominus servi illius ibidem occurrens pro iudiciali examinatione suum prosequatur negotium, et legaliter compositionis excipiat [13] summam. Data [14] et confirmata lex in Cordoba anno feliciter sextodecimo regni nostri.

II. TITULUS DE HIS QUI AD BELLUM NON VADUNT, AUT DE BELLO REFUGIUNT.

I. *Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.*
II. *Si compulsores exercitus aliquid, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumpserint.*
III. *Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.*
IV. *Si præpositi exercitus, aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.*
V. *Si compulsores exercitus beneficio accepto aliquem sine ægritudine domi stare permiserint.*
VI. *De his qui annonas distribuendas accipiunt, vel fraudare præsumunt.*
VII. *Quam mercedem accipiat qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserit.*
VIII. *Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispaniæ exsurrexerit.*
IX. *De his qui in exercitu, constituto die, loco vel tempore definito, non successerint, aut refugerint; vel quæ pars servorum uniuscuiusque in eandem expeditionem debeat proficisci.*

[1] *Legion. et Card.* Antiqua. *S. J. R.* R.
[2] *Hæc XXI. lex in codicibus Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. inventa hic descripta fuit.*
[3] *Legion.* quibus persecutionibus, quibus titulis
[4] *Legion.* præsente
[5] *Legion.* populorum
[6] *Legion.* quæstionis
[7] *Legion.* iudiciaria
[8] *Legion.* CCC.
[9] *Legion.* imperantibus
[10] *Legion.* distulerint, XXX. dierum excommunicationis emendatione plectantur
[11] *Legion.* commanentium vel consistentium
[12] *Legion.* venditio
[13] *Legion.* accipiat
[14] *A Legion. codice hanc loci et temporis indicationem desumpsimus.*

Digitized by Google

I. [1] *Si hi qui exercitui præpositi sunt, commodis corrupti aliquem de expeditione ad domum redire permiserint, vel a domibus suis exire non coegerint.*

Si thiufadus [2] ab aliquo de thiufada [3] sua fuerit beneficio corruptus, ut eum ad domum suam redire permitteret, quod acceperat in novecuplum reddat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus. Et si ab eo nullam mercedem acceperit, sed sic eum, dum sanus est, ad domum demiserit, vel de domo in exercitum exire non compulerit, reddat solidos XXX. Quingentenarios vero XV. et centenarius X. Si certe, decanus fuerit, V. solidos reddere compellatur, et ipsi solidi dividantur in centena, ubi fuerint numerati.

II. [4] *Si compulsores exercitus aliquid, dum exercitum ad hostem compellunt, de domibus eorum auferre præsumpserint.*

Servi dominici, id est, compulsores exercitus, quando gotos in hostem exire compellunt, si eis aliquid tulerint, aut ipsis præsentibus vel absentibus, sine ipsorum voluntate, de rebus eorum auferre præsumpserint, et hoc ante iudicem potuerint adprobare, ei cui abstulerint in undecuplum restituere non morentur. Ita tamen ut unusquisque eorum in conventu publice C. flagella suscipiat.

III. Antiqua. *Si præpositi exercitus relicto bello ad domum redeant, aut alios redire permittant.*

Si quis centenarius dimittens centenam suam in hoste, ad domum suam refugerit, capitali supplicio subiacebit. Quod si ad altaria sancta vel ad episcopum forte confugerit, CCC. solidos reddat comiti civitatis, in cuius territorio est constitutus, et pro [5] vita sua non pertimescat. Ipse tamen comes civitatis notum faciat regi, et sic cum nostra ordinatione partiantur solidi illi ad ipsam centenam, quæ ei fuerat adscripta. Ipse autem postmodum centenarius nullo modo præponatur, sed sit sicut unus ex decanis. Et si centenarius sine conscientia aut voluntate præpositi hostis, aut thiufadi [6] sui de centena sua ab aliquo per beneficium persuasus aut rogatus quemquam ad domum suam redire permiserit, vel in hoste [7] ut non ambularet relaxaverit, quantum ab eo acceperat in novecuplum comiti [8] civitatis, in cuius est territorio constitutus, satisfacere compellatur: et sicut superius diximus, comes civitatis nobis in notitiam refferre non differat, ut ex nostra præceptione dividatur inter eos in quorum centena fuerat adscriptus. Quod si centenarius ab eo nullam mercedem acceperit, et sic eum ad domum suam ambulaturum dimiserit, ille centenarius, sicut superius est comprehensum, det comiti civitatis solidos X.

IV. Antiqua. [9] *Si præpositi exercitus aut relicta expeditione ad domum suam redeant, aut alios exire minime compellant.*

Si decanus reliquens decaniam suam de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua cum sanus est, exire, et ad expeditionem proficisci noluerit, det comiti civitatis solidos X. Quod si alicui forte mercedes dederit, reddat solidos V. comiti civitatis in cuius est territorio constitutus; et ipse comes civitatis notum nobis faciat, ut cum nostra iussione dividantur inter eos, in quorum centena fuerat adscriptus. Quod si aliquis qui in tiufada [10] sua fuerat numeratus, sine permisso tiufadi sui vel quingentarii [11] sui vel decani sui de hoste ad domum suam refugerit, aut de domo sua in hostem proficisci noluerit, in conventu certantium [12] publice centum flagella suscipiat, et reddat solidos X [13].

V. Antiqua. [14] *Si compulsores exercitus beneficio accepto aliquem sine ægritudine domi stare permiserint.*

Servi dominici qui in hostem [15] exire compellunt, si ab eis aliquis se forte redemerit, quantum ab eo acceperunt, in novecuplum comiti civitatis cogantur exsolvere, et eos quos rogaverit dum esset sanus, ut eum in expeditionem non compellerent, etiam si nullam mercedem ab eo acceperint, illi qui eum relaxaverint reddant pro eo comiti civitatis solidos V. Tiufadus vero quærat per centenarios suos, et centenarii per decanos suos, et si potuerint cognoscere quia per precem aut per redemptionem ad domum suam refugerint, aut de domo in hostem proficisci noluerint; tunc tiumfadus præposito [16] comiti notum faciat, et scribat comiti civitatis in cuius est territorio constitutus, ut [17] comes civitatis vindictam quæ in lege posita est de his qui pro se rogant [18], aut qui se redimunt, aut tiufadis, aut centenariis, aut decanis vel servis dominicis omnia ad integrum implere non differat. Quod si exegerit et celaverit, et in notitia non protulerit, omnia quæ exegit in novecuplum reddat [19]: et si corruptus ab aliquo, vel rogatus exigere distulerit, in duplum de propria sua facultate satisfaciat illis, qui inter se hanc solutionem fuerant divisuri. Quod si post exactam rem Regi notum non fecerit, ut ipse hoc iubeat in tiufada [20] cui debebatur dividere, aut comiti civitatis reddere fortasse dissimulet [21], undecupli compositionem eis satisfacere non moretur.

VI. Antiqua. [22] *De his qui annonas distribuendas accipiunt, et fraudare præsumunt.*

Hoc iustum elegimus, ut per singulas civitates vel castella quicumque erogator annonæ fuerit constitutus, comes civitatis, vel annonæ dispensator, annonam quam eis est daturus, ex integro in civitate vel castello iubeat exhiberi, et ad integrum eis restituere non moretur. Quod si contigerit ut ipse comes civitatis aut annonarius, per negligentiam suam non habens, aut forsitan nolens, annonas eorum dare dissimulet, comiti exercitus sui querellam depromant [23], quod annonas eorum eis dispensatores tradere noluerint. Et tunc ille præpositus hostis hominem suum ad nos mittere non moretur; ita ut numerentur dies ex quo annonæ eorum iuxta consuetudinem eis impletæ non fuerint. Et tunc ipse comes civitatis vel annonarius quantum temporis eis annonas consuetas subtraxerat, in quadruplum eis invitus de sua propria facultate restituat.

[1] *Tolet.-goth. et Card.* Antiqua.
[2] *Complut.* tyuphadus, *eodem modo et alias scribit.*
[3] *S. J. R. Legion. et Complut.* thiuphada. *Lind.* thiuphadia
[4] *Card. et S. J. R.* Antiqua. *Legion.* Antiqua noviter emendata.
[5] *Complut.* de vita
[6] *Tolet.-goth.* tiumphadi
[7] *Tolet.-goth.* vel de hoste relaxaverit
[8] *Tolet.-goth.* comiti civitatis satisfaciat, ut sicut superius diximus, comes notum Regi faciat, ut ex nostra præceptione dividantur inter ipsam centenam. Quod si centenarius nullam ab eo mercedem acceperit, et sic eum ad domum reliquerit ire, centenarius det comiti civitatis solidos X.
[9] *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis auctorem simul et inscriptionem pretermittunt.*
[10] *Lind.* thyuphadia
[11] *Card. Legion. et Lind.* quingentenarii aut centenarii
[12] *Card. Tolet.-goth. S. J. R. Legion. et Complut*, mercantium. *Lind.* merentium
[13] *Tolet.-goth.* XIV.
[14] *Tolet.-goth. S. J. R. Complut. et Lind. omissum relinquunt legis auctorem, et inscriptionem.*
[15] *Card. Complut. et Lind.* in hostem
[16] *Complut.* præposito civitatis faciat notum, in cuius &c.
[17] *Complut.* et
[18] *Legion. et Complut.* rogant, servis dominicis omnia &c.
[19] *Card.* reddat comiti civitatis
[20] *Lind.* thyuphadia, *et hoc modo aliquoties etiam scribit.*
[21] *Complut.* distulerit
[22] *Legion. S. J. R. et Complut. de legis auctore et inscriptione verba non faciunt.*
[23] *Complut. et Lind.* deponant

Digitized by Google

Similiter et de his qui in tiufada fuerint numerati, observari præcipimus.

VII. Antiqua. [1] *Quam mercedem accipiant qui mancipia vel quaslibet res de manu hostis excusserint.*

Quicumque de vitæ suæ statu desperans, inimicos fuerit adgressus, ita ut mancipia vel quodcumque genus pecuniæ vel aliarum rerum ab inimicis possit excutere [2], et certus rei dominus apud eum aliquid videatur agnoscere; de his ex toto duas partes pro intuitu misericordiæ domino certo restituat, tertiam vero partem pro laboris sui premio consequatur. Similiter et si quis qualecumque mancipium ab inimicis sollicitaverit, et ipsi mancipio patrocinium aut consilium præstiterit, et eum ad certum dominum perduxerit; quicumque fuerit agnitus hoc fecisse, de mancipio decimam partem mercedis pro tali casu [3] aut eventu omnino excipiat habiturus.

VIII. Flavius gloriosus Ubamba Rex [4].

Quid debeat observari, si scandalum infra fines Hispaniæ exsurrexerit [5].

Cogit nostram gloriam saluberrima intentio actionis, ut sicut in dirimendis negotiis populorum legum est auctoritas promulgata, ita in rebus bellicis mutuo suffulta præsidio ab illis [6] ad expugnandum maneat fraternitas, dilectione retenta. Prodesse enim omnibus tranquilitas nostra non ambigit, si cunctorum animos ad bonum propositum classica legis tuba evocando constringat: scilicet, ut quæ in præteritis non bene ordinata discurrunt, deinceps disposita, opitulante domino, in melius proficiscantur. Et ideo huius male usitatæ consuetudinis mores nostra clementia perhorrescit, et tædiose tolerat, quod per quorundam [7] incuriam frequentia [8] occurrant patriæ damna. Nam quotiescumque aliqua infestatio inimicorum in provincias regni nostri se ingerit, dum nostris hominibus, qui in confinio externis [9] gentibus adiunguntur, hostilis surgit bellandi necessitas; ita quidam facillima se occasione dispergunt, modo transductione loci, modo livore odii, modo etiam impossibilitatis dissimulatione subnixi, ut in eo præliandi certamine unus alteri fraterna solatia non impendat: et sub hac occasione, aut qui præstare debuit publicis utilitatibus fratrum destitutus adiutorio retrahatur, aut si aggredi pro gentis et patriæ utilitatibus audacter voluerit, casu imminentis periculi ab adversariis perimatur. Ideo præsenti sanctione decernimus, ut a die legis huius prænotato vel tempore, si quælibet inimicorum adversitas contra partem nostram commota extiterit, seu sit episcopus, sive etiam in quocumque ecclesiastico ordine constitutus, seu sit dux aut comes, tiufadus atque vicarius, gardingus vel quælibet persona, cui aut ex ipso sit commissum, ubi adversitas ipsa occurrerit, aut ex altero qui in vicinitate [10] adiungitur, vel quicumque in easdem provincias vel territoria superveniens [11] infra centum milia positus, statim ubi necessitas emerserit, mox a duce suo, seu comite, tiufado vel vicario, aut a quolibet fuerit admonitus, vel quocumque modo ad suam cognitionem pervenerit, et ad defensionem gentis vel patriæ nostræ præstus cum omni virtute sua qua valuerit non fuerit, et quibuslibet subtilitatibus vel requisitis occasionibus alibi se transferre vel excusare voluerit, ut in adiutorium fratrum suorum promptus atque alacer pro vindicatione patriæ non existat, et superveniens adversariorum hostilitas aliquid damni, vel captivitatis in populos vel provincias regni nostri amodo intulerit; quisquis tardus seu formidolosus vel qualibet malitia, timore vel tepiditate subcinctus extiterit, et ad præstitum vel vindicationem [12] gentis et patriæ exire vel intendere contra inimicos nostræ gentis tota virium intentione distulerit: si quisquam ex sacerdotibus vel clericis fuerit, et non habuerit unde damna rerum terræ nostræ ab inimicis inlata de propriis rebus satisfaciat, iuxta electionem principis districtiori mancipetur exsilio. Hæc sola sententia in episcopis, presbyteris, diaconibus observanda est. In clericis vero non habentibus honorem iuxta subteriorem de laicis ordinem constitutum, omnis sententia adimplenda est. Ex laicis vero sive sit nobilis, sive mediocris [13] viliorque persona qui talia gesserit, præsenti lege constituimus, ut amisso testimonio dignitatis, redigatur protinus in conditionem [14] ultimæ servitutis, ut de eius persona quidquid princeps iudicare voluerit potestas illi indubitata manebit. Nam iustum est, ut qui nobilitatem sui generis et statum patriæ, quod priscæ gentis adquisivit utilitas, constanti animo vindicare nequivit, legis huius sententia feriatur, qui notabiliter superioribus culpis adstrictus, degener atque inutilis reperitur. De bonis autem transgressorum, laicorum scilicet, atque etiam clericorum qui sine honore sunt, id decernimus servandum [15], ut qui deinceps hoc fortasse commiserint, inde cuncta damna terræ nostræ, vel his qui mala pertulerint, sarciantur; ut recte doleat, et dignitatem se amisisse nobilium, et prædia [16] facultatum, cuius maligna vel timida factio, nec lædentem repulit hostem, nec se ostendit in adversariorum congressionem virilem. Nam et si quilibet infra fines Hispaniæ, Galiæ, Galleciæ [17] vel in cunctis provinciis quæ ad ditionem nostri regiminis pertinent, scandalum in quacumque parte contra gentem vel patriam nostrumque regnum, vel etiam successorum nostrorum moverit, aut movere voluerit; dum hoc in vicinis loci ipsius partibus iuxta numerum milliorum suprascriptum nuntiatum extiterit, aut etiam specialiter quisquis ille a sacerdotibus, clericis, ducibus, comitibus, tiufadis, vicariis vel quibuslibet personis iuxta ordinem suprascriptum admonitus fuerit, vel ad suam cognitionem quocumque modo pervenerit, et statim ad vindicationem aut Regis, aut gentis et patriæ, vel fidelium præsentis Regis contra quem ipsum scandalum excitatum extiterit, non citata devotione cucurrerit, et præstitum se in eorum adiutorio ad destruendum exortum scandalum non exhibuerit; si episcopus vel quilibet fuerit ex clero, aut fortasse ex officio palatino, in quocumque ordine sit constitutus, vel cuiuslibet persona fuerit dignitatis, aut fortasse inferior huius infidelitatis implicatus scelere, non solum exsilio regletur, sed de eorum facultatibus quidquid censura legalis [18] exinde facere vel iudicare voluerit, arbitrio illius et potestati per omnia subiacebit. Illos tantum [19] a superioribus capitulis lex ista indemnes efficiat, qui ita ab infirmitate fuerint prægravati, ut progredi aut proficisci in consortio fidelium secundum superiorem ordinem minime possint. Qui vero et si ipsi morbis quibuslibet fuerint præpediti, omnem tamen suam virtutem in adiutorio episcoporum vel clericorum atque fratrum suorum sinceriter pro utilitate regiæ potestatis et gentis et patriæ fideliter laborantium dirigent. Quod si hoc non fecerint, superiori sententia pariter cum transgressoribus feriantur. Persona autem illa tunc erit a suprascripta damnatione innoxia, dum per idoneum testem convicerit, ita se esse præ ægritudine impossibilem, ut nullum habuisse in tempore præstandi vel proficiscendi vigorem: ut vitium, quod ex præteritis temporibus male

[1] *Emilian. et Card.* Antiqua. Fls. Rcsts. Rex. *Complut. et Lind. nihil de legis auctore, et inscriptione referunt.*
[2] *Complut.* evertere
[3] *Legion. et Cumplut.* causa
[4] *Legion. addit*: Nova lex
[5] *Complut. et Lind.* surrexerit
[6] *Lind.* habilis fraternitatis dilectione &c.
[7] *Legion. et Complut.* eorumdem
[8] *Legion. et Complut.* frequenter
[9] *Legion. et Complut.* extraneis
[10] *Complut. et Lind.* in civitate
[11] *Complut.* supervenerit .... milliaria
[12] *Tolet.-goth.* defensionem
[13] *Legion.* mediocrior vilisque
[14] *Complut.* in ultionem
[15] *Legion. Complut. et Lind.* observandum
[16] *Legion. et Complut.* prædictam facultatem
[17] *Legion. Card. Complut. et Lind.* Galliciæ. *Tolet.-goth.* Galliæ vel in cunctis, &c.
[18] *Legion. Complut. et Lind.* regalis
[19] *Legion. et Complut.* tamen

Digitized by Google

usque hactenus inoleverat, et severa legis huius censura redarguat, et concors atque unanimis adsensio quietem plebium et patriæ defensionem adquirat. Data et confirmata lex die kalendarum novembrium anno feliciter secundo regni nostri [1].

IX. [2] Flavius gloriosus Ubamba Rex [3].

De his qui in exercitu, constituto [4] die, loco vel tempore definito non successerint aut refugerit [5]; vel quæ pars servorum uniuscuiusque in eadem expeditione debeat proficisci.

Si amatores patriæ hi proculdubio adprobantur, qui se periculis ultronee pro eius liberatione obiiciunt, cur desertores potius [6] non dicantur qui vindicatores eius se esse desistunt? Nam quando hi tales voluntarie terram salvaturi credendi sunt, qui etiam admoniti [7] pro liberatione patriæ non insurgunt, dum aut de bellica profectione se differunt, aut quod peius est, vel remorari contra monita cupiunt, vel destituti contra ordinem proficiscuntur: quum quidam illorum laborandis agris studentes, servorum multitudines [8] tegunt [9], et procurandæ salutis suæ gratia nec vicesimam quidem partem suæ familiæ secum ducunt: quin potius auctiores volunt fieri fruge, quam corporis sospitate, dum sua tegunt, et se destituunt, maiorem diligentiam rei familiaris, quam experientiam habentes in armis, quasi laborata fruituri possideant, si victores esse desistant. Consulendum est ergo talibus per disciplinam, quos studia utilitatis propriæ non invitant. Unde id cunctis populis regni nostri sub generali et omnimoda constitutione præcipimus, ut instituto [10] atque præfinito die vel tempore quo aut princeps in exercitum ire decreverit, aut quemlibet de ducibus vel comitibus profecturum in publicam utilitatem præceperit, quisquis ille sive admonitionem cuiuslibet suscipiat, seu etiam nec admonitus qualibet tamen cognitione id sentiat, vel quócumque sibi indicio innotescat, quo in loco exercitus bellaturus accedat, domi ulterius residere non audeat, nec qualemcumque remorationem vel excusationem profecturus exhibeat: sed definitis locis atque temporibus, iuxta quod eos vel iussio principalis monuerit, vel admonitio ducis vel comitis, tiufadi, vicarii, seu cuiuslibet curam agentis tetigerit, præstum se unusquisque, ut dictum est, definito loco vel tempore exhibeat. Iam vero si quisquis ille admonitus, vel etiam nec admonitus, et tamen qualibet cognitione sibimet innotescente non nescius, aut progredi statim noluerit, aut in definitis locis atque temporibus præstus esse destiterit; si maioris loci persona fuerit, id est, dux, comes, seu etiam gardingus, a bonis propriis ex toto privatus, exsilii relegatione iussu regio mancipetur; ita ut quod principalis sublimitas de rebus eius iudicare elegerit, in suæ persistat potestatis arbitrio. Inferiores sane vilioresque personæ, tiufadi scilicet, omnisque exercitus compulsores, vel hi qui compelluntur, si aut in exercitum venire distulerint, aut in loco vel tempore constituto minime occurrerint, vel proficisci neglexerint, seu de expeditione publica quocumque fraudis commento effugiendo se subtraxerint, non solum ducentorum flagellorum ictibus verberati, sed et turpiter decalvatione fœdati, et insuper singulas libras auri cogantur exsolvere, quas principalis potestas cui largiri decreverit, suo maneat incunctanter arbitrii [11]. Quod si non habuerit unde hanc compositionem exsolvat, tunc regiæ potestati sit licitum huiusmodi transgressorem perpetuæ servituti subiicere: ut quod de eo suisque rebus ordinare decreverit, habeat sine dubio potestatem. Illos sane ab huius legis sententia decernimus [12] innocuos, quos aut principalis absolverit iussio, aut minoris adhuc retinuerit ætatis tempus, aut senectutis vetustas, aut etiam ægritudinis cuiusque gravida represserit moles. Si tamen is qui ægritudine fuerit prægravatus, per legitimum testem probare potuerit, quia præ ægritudinis languore in exercitum proficisci nequivit, omnem tamen virtutem rei suæ ipse qui ab ægritudine prægravatus fuerit, secundum legis huius institutionem, in publicis utilitatibus cum duce vel comite suo dirigere non moretur. Nunc vero quia de generali omnium progressione prædiximus, restat ut de progressorum virtute vel copiis instituta ponamus. Et ideo id decreto speciali decernimus, ut quisquis ille est, sive sit dux, sive comes atque gardingus [13], seu sit gotus sive romanus, necnon ingenuus quisque vel etiam manumissus, sive etiam quilibet ex servis fiscalibus, quisquis horum est in exercitum progressurus, decimam [14] partem servorum suorum secum in expeditionem bellicam ducturus accedat: ita ut hæc pars decima servorum non inermis existat, sed vario armorum genere instructa permaneat [15]: sic quoque ut

[1] *Tolet.-goth. ad finem adiicit:* Toleto

[2] *In codic. S. J. R. Legion. et Complut. hæc lex ante VIII describitur.*

[3] *Card. Tolet.-goth. et Lind.* Fls. gls. Ervigius Rex. *Card. adiicit*: Noviter emendata. *Legion.* Antiqua.

[4] *Complut.* constituti

[5] *In codicibus Legion. et Complut. hæc rubrica mutila est: desiderantur enim quæ hic a verbis:* vel que pars: *ad finem leguntur.*

[6] *Complut.* protinus

[7] *Lind.* etiam animo acri

[8] *Legion. et Complut.* multitudinem

[9] *Lind.* celant

[10] *Lind.* in constituto

[11] *Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut.* arbitrii. Unde res ipsa in principis potestatem iterum veniat, tunc id irrevocabili constitutione tenebitur, ut etiam si ipse eam habere non meruerit, qui eam prius accepit, in aliis fidelibus transfusa res ipsa proficiat. Tantum est ut in illius ultra potestatem non transeat, qui in profectione bellica tardus, et dignitate semel exstitit privatus, et rebus. Sane duces omnes, senioresque palatii ad huiusmodi sententiam obnoxii tenebuntur, quicumque fuerint superioris præcepti transgressores inventi. Necnon et illi huiuscemodi damnationis sententiam merebuntur, qui aut de bello refugiunt, aut in bellica profectione constituti, extra senioris sui permissum alibi properasse reperiuntur. Id tamen in hac eadem progressione, tam in maiorum quam in minorum personis est observandum, ut si quilibet sub gravi ægritudine consistens nullo modo proficiscendi habeat vires, statim loci illius vel territorii episcopum ad suæ ægritudinis inspiciendam molestiam veniendum exoptet, id est, ut illum ex episcopis inspectores suæ ægritudinis advocet, in cuius territorio vel provincia aut infirmasse ei contigerit, aut immorasse, vel ex aliorum territorio advenisse contigerit. Nam ei aliter non est credendum, nisi aut episcoporum testimonio, in quorum territoriis dinoscitur infirmasse, aut iurisiurandi fuerit attestatione firmatum, aut eorum iuramento quos iidem episcopi vice sua inspectores dixerint, fuerit comprobatum. Qui tamen episcopi hanc de talibus curam habeant, ut ægritudines eorum morbosque, aut per se, aut per subditos diligenter inspiciant, si aut proficisci nullo modo possunt, aut si post aliquos dies possint definite concurrere ad bellandum, id est, antequam exercitus in præfinitis locis ingrediatur ad prælium. Et secundum quod talium ægritudines viderint, ipsorum esse iudicio committendum, utrum domi sospitatis gratia reparandæ immorentur, an reparatis viribus illis expediat ambulandum. Qualiter sub eorum episcoporum testimonio, aut ægritudinibus eorum compatiamur, ut concedat, aut vitium, si sub ægritudine fingitur, resecetur ut placeat. Ita tamen, ut si se quisquis ita viderit infirmitate defessum, ut nullo modo proficisci valeat ad prælium, virtutem rei suæ secundum legis huius institutionem in publicis utilitatibus cum duce vel comite suo dirigere non moretur. Sin autem senserit se continuo meliorari, mox ut corporis reparaverit vires, statim per se cum omni virtute sua, secundum quod legis huius sanctione præcipitur, illic non moretur succedere, ubi novit se admonitum exstitisse, vel exercitum cognoverit postea properasse. Nunc quia de generali omnium progressione &c.

[12] *Lind.* decrevimus permanere innocuos

[13] *Complut.* grandævus

[14] *Legion. et Complut.* medietatem servorum suorum de his qui inventi fuerint a vicessimo anno, et supra id usque ad quinquaginta, singulatim unusquisque secum in expeditionem bellicam ducturus accedat, ita ut hæc ipsa medietas servorum non inermis &c.

[15] *Card. et Lind.* adpareat. *Legion. et Complut.* adpareat. Primam et vicessimam partem unusquisque de his quos secum in exercitum duxerit, zavis [1] vel loricis munitam principi, duci vel comiti præsentare studeat. Reliquam vero partem armatam ostendat, id est, aliquos cum scutis, spathis &c.

Complut. armis vel loricis.

Digitized by Google

unusquisque de his quos secum in exercitum duxerit, partem aliquam zavis vel loricis munitam, plerosque vero scutis, spathis, scramis, lanceis, sagittisque instructos quosdam etiam fundarum instrumentis vel cæteris armis, quæ noviter forsitan unusquisque a seniore vel domino suo iniuncta habuerit principi, duci vel comiti suo præsentare studeat. Si quis autem extra hanc decimam [1] partem servorum suorum in exercitus progressionem accesserit, omnis ipsa decima [2] pars servorum eius studiose quæsita atque descripta [3], quidquid minus fuerit inventum de hac instituta decima [4] parte servorum in bellicam unumquemque secum expeditionem duxisse, in potestatem principis reducendum [5] est, ut cui hoc idem princeps prælargiri decreverit, in eius subiaceat potestate. Quicumque vero ex palatino officio ita in exercitus expeditionem profectus extiterit, ut nec in principali servitio frequens existat, nec in guardia [6] cum reliquis fratribus suis laborem sustineat, noverit se legis huius sententia feriendum; excepto si eum manifesta languoris ostensio comprobaverit morbidum. Nam si quisque exercitalium in eandem bellicam expeditionem proficiscens, minime ducem aut comitem, aut etiam patronum suum sequutus fuerit, sed per patrocinia diversorum se dilataverit, ita ut nec in guardia cum seniore suo persistat, nec aliquem publicæ utilitatis profectum exhibeat, nec ei talis profectio imputanda est, sed superiorum ordinem, quæ de vilioribus inferioribusque personis in hac lege decreta sunt, in semetipsum noverit sustinere. Iis igitur ordinatis atque compositis [7], restat ut frenum cupiditati eorum ponamus, quos ad peragenda negotia utilitatis nostræ impingimus. Et ideo nullus dux, comes, tiufadus seu quislibet commissos populos regens, accepto beneficio, vel qualibet occasione suæ pessimæ voluntatis, quemquam ex suis subditis de bellica profectione dimittat, aut admonitiones ipsas quæ fieri debent progressione exercitus, vel indictione armorum, sub ista quasi admonitionis occasione interserat, unde quemquam illorum militare præsumat. Nam quisquis talia agens pro his, ut dictum est, causis a quolibet aut oblatum quodcumque perceperit, aut ipse quidquam cuiuscumque exegerit; equidem si de primatibus palatii fuerit, et illi a quo tale aliquid accepit, in quadruplum satisfaciat, et principi pro eo solo quo se munificare præsumpsit, libram [8] auri soluturum se noverit. Minores vero personæ ab honore vel dignitate ingenuitatis privatæ, in potestatem sunt principis redigendæ, ut quod de eis vel de rebus eorum iudicare elegerit, suæ subiaceat modis omnibus potestati.

III. TITULUS DE HIS QUI AD ECCLESIAM CONFUGIUNT.

I. *Ne ad ecclesiam confugiens abstrahatur, nisi armis defensus.*
II. *Si ad ecclesiam confugiens, dum suis armis defenditur, occidatur.*
III. *De damno hominem ab ecclesia abstrahentis.*
IV. *Ut debitor sive reus de ecclesia non abstrahantur, et quæ sunt debita reddant.*

I. [9] *Ne ad ecclesiam confugiens abstrahatur, nisi armis defensus.*

Nullus de ecclesia ausus sit aliquem violenter abstrahere, nisi ad ecclesiam confugiens armis se fortasse defendere voluerit.

II. [10] *Si ad ecclesiam confugiens, dum suis armis defenditur, occidatur.*

Qui ad ecclesiæ porticos confugerit, et non deposuerit arma quæ tenuit; si fuerit occissus, percusor in loco sancto nullam fecit iniuriam, nec ullam calumniam pertimescat.

III. [11] *De damno hominem ab ecclesia abstrahentis.*

Si quis de altaribus servum suum, aut debitorem non traditum sibi a sacerdote vel ab ecclesiæ custodibus, violenter abstraxerit; si honestioris loci persona [12] est, ut primum iudici de eo fuerit relatum [13] altario, cui iniuriosus fuit, cogatur exsolvere solidos C. Inferior [14] vero persona det solidos XXX: quod si non habuerit unde componat [15], correptus a iudice in conventu publice C. flagella suscipiat. Dominus vero servum, sive creditor debitorem recipiat excusatum.

IV. [16] *Ut debitor seu reus de ecclesia non abstrahantur, sed quæ sunt debita reddant.*

Eos qui ad ecclesiam vel ad ecclesiæ porticos confugerint, nullus contingere præsumat, sed presbytero [17] vel diacono repetat [18] ut reformet, et seu debitor sive reus qui confugerat, si non meretur occidi, apud repetentem ecclesiæ custos [19] interveniat, ut ei veniam det, et exoratus indulgeat. Quod si debitor aliquis ad ecclesiam confugerit, eum ecclesia non vindicet [20], sed presbyter aut diaconus debitorem sine dilatione [21] restituat; ita ut ipse qui debitum repetit, nequaquam cædere eum, aut ligare præsumat, qui ad ecclesiæ auxilium decurrit; sed præsente presbytero vel diacono constituatur infra quod tempus ei debitum reformetur. Quia licet ecclesiæ interventus religionis contemplatione concedatur, aliena tamen retineri non poterunt. De homicidis autem, maleficis et venificis in eorum titulis leges sunt requirendæ [22].

[1] *Legion. et Complut.* medietatem
[2] *Legion. et Complut.* medietas
[3] *Complut.* discussa
[4] *Legion. et Complut.* medietate
[5] *Legion. et Complut.* est reducendum, qualiter id ipsum de hac medietate quod minus unusquisque secum in exercitum duxerit, cui hoc idem princeps prælargiri decreverit, sui maneat incunctanter arbitrii. His igitur ordinatis &c.
[6] *Lind.* wardia, *eodem modo deinceps scribit.*
[7] *Complut.* constitutis
[8] *Legion. et Complut.* triginta auri solidos soluturum se noverit. Minores vero personæ, et ea quæ acceperint in duplum illis a quibus sunt ablata vel exacta restituant, et ipsi L. flagella publice verberati suscipiant. Huius sane legis edictum ab anno secundo regni nostri ex die kalendarum novembrium decernimus valiturum
[9] *Card. et Legion.* Antiqua.
[10] *Tolet.-goth. Card. et Legion.* Antiqua.
[11] *Legion. et Card.* Antiqua.
[12] *Tolet.-goth.* persona est, ante iudicem altario &c.
[13] *Complut.* intimatum. *Legion.* revelatum
[14] *Legion. et Lind.* inferioris vero loci persona det
[15] *Tolet.-goth.* persolvat, in conventu publice CC. flagella suscipiat
[16] *Card. et Legion.* Antiqua.
[17] *Complut.* a presbytero vel diacono repetantur, et seu debitor sive servus vel reus &c.
[18] *Legion.* repetantur, et seu debitor &c.
[19] *Legion. et Lind.* cultor
[20] *Legion. Complut. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* defendat
[21] *Complut.* sine aliqua excusatione
[22] *Tolet.-goth. post hanc legem et hæc insuper addit verba:* Finit liber IX. Fls. Incipit liber X. Vamba Rex.

Digitized by Google

LIBER X.

DE DIVISIONIBUS, ET ANNORUM TEMPORIBUS ATQUE LIMITIBUS.

I. TITULUS DE DIVISIONIBUS, ET TERRIS AD PLACITUM DATIS.

I. *Ut valeat semel facta divisio.*
II. *De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta; solum si id idoneo teste convincatur.*
III. *Ut quod a plurimis et a melioribus in divisione est constitutum, a paucis et deterioribus non* [1] *liceat immutari.*
IV. *Ut liceat uni hæredi respondere, si ab aliquo petatur, et petere, si causa qualicumque compellitur.*
V. *Si placitum quis divisionis inrumpat, divisam partem usurpans.*
VI. *Si vineam aut domum quis in consortis terra construxerit.*
VII. *Si vineam in aliena terra quis plantet, in qua non habet sortem.*
VIII. *De divisione terrarum facta inter gotum atque romanum.*
IX. *De silvis inter gotum et romanum indivisis relictis.*
X. *Quod ea quæ servus non iubente domino fecerit, excepto quod lex iubet, valere non poterit.*
XI. *Ut qui terras ad canonem accepit, placitum servet.*
XII. *De terris quæ definito annorum numero per placitum dantur.*
XIII. *Si ille qui ad placitum terras accepit, extendat culturas.*
XIV. *Si inter eum qui dat et accipit terram aut silvam, contentio oriatur.*
XV. *Ut qui ad excolendum terram accipit, sicut ille qui terram dedit, ita et iste censum exsolvat.*
XVI. *Ut si goti de romanorum tertia quippiam tulerint, iudice insistente, romanis cuncta reforment.*
XVII. *De mancipiorum agnationibus dividendis, atque eorum peculiis partiendis et decernendis* [2].
XVIII. *Ut peculium et peculiare ad unam intelligentiam habeatur.*
XIX. *Si pro acceptis rebus promissio non solvatur.*

I. [3] *Ut valeat semel facta divisio.*

Valeat semel facta divisio iusta [4], et nulla postmodum immutandi admittatur occasio.

II. [5] *De non revocanda divisione inter fratres, etiam si sine scriptura sit facta, solum si id idoneo teste convincatur.*

Divisionem factam inter fratres, etiam si sine scriptura inter eos convenerit, permanere iubemus, dummodo testibus idoneis comprobetur; et divisio ista plenam habeat firmitatem.

III. [6] *Ut quod a plurimis et melioribus in divisione est constitutum, a paucis et deterioribus non liceat immutari.*

Si plures fuerint in divisione consortes, quod a multis et [7] a melioribus iuste constitutum est, a paucis et [8] deterioribus non convenit aliquatenus immutari.

IV. Flavius Cindasvintus Rex [9].

Ut liceat uni hæredi respondere, si ab aliquo petatur: et petere, si causa qualicumque compellitur.

Quum priscæ legis actoritate fuerit constitutum, ut is qui ad dicendam causam compellitur, non nisi præsente eo, qui rei litigiosæ consors est, audiatur: satis ex hoc petitorum negotia superflue conspeximus dilatari, quum ad dicendam causam pro sua unusquisque persona sufficiat. Igitur ne callida oppositione causantis, dum excusatio prætenditur pro consorte, tricennalis obviet annositas petitori; providentissima deliberatione sancimus, ut remota excusatione consortium, tam pro eorum quam pro sua persona, is qui iudicialiter pro communibus rebus fuerit appellatus, respondeat. Nec ullum præiudicium consortis absentia, si cohæres eius iustissime, seu etiam per commentum aut per ignaviam fuerit superatus, incurrat: sed si reparare [10] negotium legaliter intenderit, permittatur. Abrogata denique supra factæ legis tam inconvenientis sententia, hoc salubre decretum per universos regni nostri populos omni decernimus reverentia valiturum. Ac similis etiam ordo servabitur, si unus forsitan ex consortibus quemquam crediderit lite pulsandum.

V. [11] *Si placitum quis divisionis inrumpat, divisam partem usurpans.*

Qui placitum divisionis inruperit, et quamlibet partem alienæ portionis invaserit; tantum de suo, quantum de alieno occupavit, amittat.

VI. [12] *Si vineam aut domum quis in consortis terra construxerit.*

Si quis [13], domino nesciente [14] vel [15] consentiente, vineam in consortis terra plantaverit, aut domum fecerit, vel certe si ipse qui vineam plantat, vel domum facit, ignoraverit quod portio sit consortis; dum hoc aut testibus aut iuramento firmaverit, aliud tantum terræ paris meriti domino illi, in cuius terram vineam plantavit, restituat, et qui posuit vineam securus obtineat [16]. Si vero domino con-

[1] *Legion.* non convenit aliquatenus immutari
[2] *Complut.* discernendis
[3] *Legion.* Antiqua.
[4] *Legion.* iusta et recta
[5] *Legion.* Antiqua.
[6] *Legion.* Antiqua.
[7] *Card.* vel
[8] *Card.* vel
[9] *Emilian.* Fls. Rcsts. Rex. *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. Card. et S. J. R. omissum relinquunt legis auctorem, et inscriptionem.*
[10] *Lind.* separare
[11] *Legion. et Tolet.-goth.* Antiqua.
[12] *Legion. et Tolet.-goth.* Antiqua. *Card.* Antiqua noviter emendata.
[13] *Legion. et Complut.* Si quis nesciens vel sciens domum aut vineam in consortis &c.
[14] *Lind.* sciente
[15] *Card.* vel absente
[16] *Legion.* possideat

Digitized by Google

tradicente plantaverit, iuste [1] eam perdat qui rem alienam domino contradicente [2] plantavit. Similis etiam et de ædificiis forma servetur. Hoc tamen adiicimus, ut si quicumque alteri terram vendiderit aut donaverit sive commutaverit [3], quæ tamen reperiatur quandoquidem non eius iuris fuisse qui dedit; si ille qui terram ipsam acceperit, in eadem terra domum ædificaverit, aut vineam plantaverit, sive oliveta, hortum vel pomaria fecerit, sive etiam si quid utilitatis ibi aut laboris adiecerit [4], et dominus terræ illius cui terra ipsa debita fortasse manebat, callidum se servans contestari noluerit, aut fortasse longe commanens id ipsum aut nescierit, aut contestari noluerit [5], ut in postmodum laboratum ibi auferre aliquid possit: dum hoc ipse cuius eamdem terram esse patuerit, coram iudice propulsaverit, ab auctore qui terram ipsam iniuste alteri dedit, alteram et similem terram in duplo recipiat [6]; et ille qui [7] in eadem terra labores suos exercuit [8], id quod laboravit nullo modo perdat.

VII. [9] *Si vineam in aliena terra quis plantet, in qua non habet sortem.*

Qui vineam in alieni fundi territorio, in quo ipse consors non est, sine permissione domini, sive per vim, aut forsitan domino nesciente vel absente plantaverit, etiam si ei contradictum non fuerit, vineam quam plantavit amittat: quia sufficere ei debet quod ad duplationem rei non addicitur, qui aliena prævaricare [10] dinoscitur.

VIII. [11] *De divisione terrarum facta inter gotum atque romanum.*

Divisio inter gotum et romanum facta de portione terrarum sive silvarum, nulla ratione turbetur, si tamen probatur celebrata [12] divisio; nec de duabus partibus goti aliquid sibi romanus præsumat [13], aut vindicet, aut de tertia romani gotus sibi aliquid audeat usurpare aut vindicare, nisi quod a nostra forsitan ei fuerit largitate donatum; sed quod a parentibus vel vicinis divisum est, posteritas immutare non tentet.

IX. [14] *De silvis inter gotum et romanum indivisis relictis.*

De silvis quæ indivisæ forsitan restiterunt [15], sive [16] gotus sive romanus sibi eas adsumpserit [17], et fecerit fortasse culturas, statuimus ut si adhuc silva superest, unde paris meriti terra eius cui debetur portioni debeat compensari, silvam accipere non recuset. Si autem paris meriti quæ compensetur, silva non fuerit, quod ad culturam scisum est dividatur.

X. [18] *Quod ea quæ servus non iubente domino fecerit, excepto quod lex iubet, valere non poterit.*

Quidquid servus non iubente domino diviserit vel fecerit, excepto quod lex permittit, firmum non esse iubemus, si id dominus servi noluerit custodire.

XI. [19] *Ut qui terras ad canonem accepit, placitum servet.*

Terras quæ ad placitum canonis datæ sunt, quicumque suscepit, ipse possideat, et canonem domino singulis annis qui fuerit definitus exsolvat, quia placitum non oportet [20] inrumpi. Quod si canonem [21] constitutum singulis annis implere neglexerit, terras dominus pro iure suo defendat: quia sua culpa beneficium quod fuerat consequutus amittit, qui placitum non implesse convincitur.

XII. [22] *De terris quæ definito annorum numero per placitum dantur.*

Si per precariam epistolam certus annorum numerus fuerit comprehensus, ita ut ille qui susceperat terras post quodcumque tempus domino reformet [23]; iuxta conditionem placiti terram qui accepit, restituere non moretur.

XIII. [24] *Si ille qui ad placitum terras accepit, extendat culturas.*

Qui ad placitum terras suscepit, hoc tantum teneat quod eum terrarum dominus habere permiserit, et amplius non præsumat. Quod si [25] terras culturæ longius extendisse cognoscitur, et sibi alios ad excolendos agros forte conduxerit [26], aut plures filii vel nepotes in loci ipsius habitatione subcreverint [27], aut campos quos ei dominus terræ non præstiterat, occupaverit, aut silvam quæ ei data non fuerat propter excolendos agros, aut conclusos, aut facienda forsitan prata succiderit: quidquid amplius usurpavit quam ei præstitum probatur [28], amittat, et in domini consistat arbitrio, utrum canon addatur, an hoc quod non præstitit, dominus ipse possideat. Si tantummodo alicui ager sit datus, et data silva vel campus non fuerit, sine iussu domini nihil de silva vel de campo qui agrum suscepit, usurpet.

XIV. [29] *Si inter eum qui dat et accipit terram aut silvam, contentio oriatur.*

Si inter eum qui accipit terras aut silvas, et qui præstitit, de spatio unde præstiterit, orta contentio fuerit, tunc si superstis [30] est ipse qui præstitit, aut si certe mortuus fuerit, eius hæredes præbeant sacramentum quod non amplius auctor eorum dederit, quam ipsi designanter ostendunt. Et sic posteaquam iuraverint, præsentibus testibus quæ observentur signa constituant, ut pro ea re deinceps nulla accedat causatio. Si vero consortes eius aut non dignentur iurare, aut forte noluerint, aut aliquam dubietatem habuerint quantum vel ipsi dederint, vel antecessores eorum; ipsi ut animas suas non condemnent, nec sacramentum præstent, sed tota aratra quantum ipsi vel parentes eorum in sua sorte susceperant, per singula aratra [31] quinquagenos aripennes dare faciant; ea tamen conditione, ut quantum occupatum habuerint vel cultum, iuxta quinquaginta aripennes concludant, nec plus quam eisdem mensuratum fuerit aut ostensum, nisi terrarum dominus forte præstiterit, audeant usurpare. Quod vero amplius usurpaverint, in duplum reddant invasa.

[1] *Complut.* iuste quod plantavit, amittat
[2] *Legion. et Lind.* contraeunte
[3] *Vigil. Legion. et Complut.* commutatam acceperit
[4] *Legion. et Complut.* exercuerit
[5] *Legion. Tolet.-goth. et Complut.* neglexerit
[6] *Legion. et Complut.* restituat
[7] *Legion. et Complut.* qui plantavit vineam, et in terra labores suos &c.
[8] *Card.* exercuit, si interdictum non fuerit
[9] *Tolet.-goth.* Antiqua.
[10] *Legion. Tolet.-goth. Complut. et Lind.* pervasisse
[11] *Legion.* Nova lex
[12] *Tolet.-goth.* celata
[13] *Legion.* præsumat usurpare aut vindicare
[14] *Tolet.-goth. et Legion.* Antiqua.
[15] *Vigil. Legion. et Complut.* residuæ erunt. *Lind.* resederunt
[16] *Complut.* si seu
[17] *Tolet.-goth.* adruperit
[18] *Legion.* Antiqua.
[19] *Legion.* Antiqua.
[20] *Legion. et Complut.* potest
[21] *Legion. et Complut.* annonas constitutas
[22] *Legion.* Antiqua.
[23] *Legion. et Complut.* reformaret
[24] *Card.* Noviter emendata. *Legion.* Antiqua.
[25] *Legion. Card. Tolet.-goth. Complut. et Lind.* Quod si culturas suas longius &c.
[26] *Vigil. Emilian. Tolet.-goth. et Lind.* coniunxerit
[27] *Card. Tolet.-goth. et Lind.* successerint
[28] *Complut.* fuerat
[29] *Card.* Fls. Rcs. Rex. *Legion.* Antiqua.
[30] *Tolet.-goth.* suprestis. *Complut. et Lind.* si superest
[31] *Complut.* pro singulis aratris

Digitized by Google

XV. [1] *Ut qui ad excolendum terram accipit, sicut ille qui terram dedit, ita et iste censum exsolvat.*

Qui accolam [2] in terra sua susceperit, et postmodum contingat, ut ille qui susceperat, cuicumque tertiam [3] reddat; similiter sint [4] et illi qui suscepti sunt, sicut et patroni eorum qualiter unumquemque contigerit.

XVI. [5] *Ut si goti de romanorum tertia quippiam tulerint, iudice insistente, romanis cuncta reforment.*

Iudices singularum civitatum, villici [6] atque præpositi terras [7] romanorum ab illis qui occupatas tenent auferant, et romanis sua exsequutione [8] sine aliqua dilatione restituant, ut nihil fisco debeat deperire: si tamen eos quinquaginta annorum numerus aut tempus non excluserit.

XVII. Flavius Cindasvintus Rex [9].

De mancipiorum agnationibus dividendis, atque eorum peculiis partiendis et dicernendis.

Providentissimi iustique iuris est, ut formam inveteratæ censuræ, quæ ab æquitatis ratione disentit, novellis etiam sanctionibus [10] emendemus; nec immerito prius nascendi causas nos expedit arbitrari, et ita demum legem ponere nascituris. Si enim filius ab utroque parente gignitur et creatur, cur idem ad conditionem tantum pertineat genitricis, qui sine patre nullatenus potuit procreari? Hac rationabiliter naturæ lege compellimur agnationem ancillæ, quæ servo alieno coniuncta peperit, inter utrosque dominos æqualiter dividendam. Quod si unus tantum filius ab eisdem parentibus fuerit procreatus, quoniam ambobus dominis modo placito non poterit deservire, idem filius apud matrem usque ad ætatis annum duodecimum educetur, donec ætas eius in exercendis laboribus ferre servitium pubertatis incipiat. Post hæc autem dominus ancillæ domino servi cui hæc ancilla coniuncta est, pretium ex medietate persolvat, quantum idem filius a bonis hominibus valere fuerit æstimatus. Similis forma cervetur et de cæteris filiis qui impari numero fuerint procreati. Peculium vero mobilis rei quod servus et ancilla profligaverint sub uno contubernio constituti, utrique domino decernimus pertinendum. Sane si in fundum alterius domini ad cuius iura idem servus vel ancilla non pertinent, præter ædificium agrumque, vel aliquid quod esse possit immobile a servis talibus in re mobili fuerit conquisitum, non aliter quam agnationem rem huiuscemodi æqualiter eorum domini sibi debeant vindicare. Quod si unus ex his dominis contubernia famulorum fuerit conatus inrumpere, statim eos separare non differat; ea tamen conditione servata, ut postquam ad dominorum cognitionem contubernia servorum pervenerint, si eos in hoc dominorum voluntas perseverare noluerit, infra anni spatium ipsum contubernium resolvere non morentur. Cæterum si hoc rationabile tempus, quod hac lege indultum est, negligentia dominorum excesserit, quidquid post expletum annum fuerit procreatum, utrique domini æqualiter inter se sexus, numeri, vel ætatis contropatione noverint dividendum. Quod si super annum tempus excesserit, et hoc unus dominus vel ambo nescierint, quodcumque nasci potuerit, similiter in divisionis æquali portione manebit.

XVIII. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [11].

Ut peculium et peculiare ad unam intelligentiam habeatur.

Sæpe contentionis apice [12] improbos vidimus sinceram intelligentiam desecare [13], quæ ut refelli possit, compendio brevitatis uti sic convenit. Omnis ergo res quæ mobilis immobilisque consistit, cuiuscumque fuerit generis sive formæ, aut peculii aut peculiaris nomen habuerit, unius intelligentiæ vim evidentiamque obtineat, ut ex hoc omnis de mobilibus immobilibusque rebus intentio [14] conquiescat.

XIX. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [15].

Si pro acceptis rebus promissio non solvatur.

Si quis terram, vineam aut aliquam rem aliam pro decimis, vel quibuslibet commodis præstationibusque reddendis per scripturam, aut quamcumque definitionem ita ab alio acceperit possidendam, ut ille qui dat, sic sub alicuius exsolutionis debito det, ne videatur ius rei suæ amittere voluisse, quidquid debet qui rem accipit, etiam sine sollicitudine domini ipse sollicitus reddat. Nam quamvis consuetudo vel promissio exsoluta non fuerit, de rebus suis pars domini excludi non poterit, quia non voluntate istius qui dedit, sed fraude illius qui rem accepit, videatur [16] commotio rei domino commoveri. Si vero ille qui rem accepit consuetudinem aut promissionem differat adimplere, quodcumque de promisso [17] vel consueto debet, rei domino in duplum exsolvat. Nam si ita reddere promissum aut consuetum dissimulet, ut dominum rei legum tempus excludat, usque ad L. annos rem cum augmento solius laboris quod illic fecit amittat.

II. TITULUS DE QUINQUAGENARII ET TRICENNALIS TEMPORIS INTENTIONE.

I. *Ne post L. annos sortes goticæ vel romanæ amplius repetantur.*
II. *Ne mancipia fugitiva post L. annos ad servitium revocentur.*
III. *Ut omnes causæ tricennio concludantur.*
IV. *Ut exceptis fiscalibus servis, tricennale tempus valeat in omnibus causis.*
V. *De interruptione tricennii.*
VI. *Ne tricennale tempus impediat relegatis.*
VII. *De præfixo annorum numero, quo fiscales servi possint ad servitium repeti.*

[1] *Legion.* Antiqua.
[2] *Complut.* agricolam
[3] *Complut.* terram
[4] *Tolet.-goth. Legion. Card. et Complut.* sentiant
[5] *Legion.* Antiqua.
[6] *Complut.* villarum præpositi
[7] *Legion. et Lind.* tertias
[8] *Legion. Card. Complut. et Lind.* exactione
[9] *Card.* Nova. *Legion.* Antiqua noviter emendata. *Tolet.-goth. et Complut. auctorem legis huius vel inscriptionem non referunt.*
[10] *Complut.* legibus
[11] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et Complut. auctoris nomen, et legis inscriptionem omittunt.*
[12] *Legion. Tolet.-goth. et Complut.* intentionis acie. *Card. et Lind.* contentionis acie
[13] *Lind.* deserere
[14] *Complut.* contentio
[15] *Card.* Fls. gls. Chs. *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. et Complut. nec legis auctorem, nec eius inscriptionem indicant.*
[16] *Card.* videtur contentio rei &c.
[17] *Legion. et Complut.* de promissione vel consuetudine

Digitized by Google

I. [1] *Ne post L. annos sortes goticæ vel romanæ amplius repetantur.*

Sortes goticæ et tertiæ romanorum, quæ infra [2] quinquaginta annos non fuerint revocatæ, nullo modo repetantur.

II. [3] *Ne mancipia fugitiva post L. annos ad servitium revocentur* [4].

Mancipia fugitiva quæ infra quinquaginta annos inventa non fuerint, non liceat ad servitium revocare.

III. [5] *Ut omnes causæ tricennio concludantur.*

Omnes causæ, seu bonæ sive malæ, aut etiam criminales, quæ infra XXX. annos definitæ non fuerint, vel mancipia quæ in contentione posita fuerant aut sunt [6], ab alio tamen possessa, si definita atque exacta [7] non fuerint, nullo modo repetantur. Si quis autem post hunc triginta annorum numerum causam movere tentaverit, iste numerus ei resistat, et libram auri cui rex iusserit [8], coactus exsolvat.

IV. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [9].

Ut exceptis fiscalibus servis tricennale tempus valeat in omnibus causis.

Sæpe competentis indebita resolutio iuris evanescere facit statum [10] iuxtæ possessionis; et quod nulla nobilitas decoravit, indebita licentia libertati contrait. Tricennalis ergo transcursio temporum quum tam constanter inolevisse videatur in negotiis sanctionum [11], ut iam non quasi ex institutione humana, sed veluti ex ipsarum rerum videatur processisse natura: ideo valitura sanctionis huius æternitate decernitur, ut si per tricennii tempus, seu fiscus de quorumlibet iure quodcumque tenuerit, sive quilibet de fisci, extra mancipia fiscalia, aut cuiuspiam rebus aliquod fortasse possederit, perenni sibimet iure vindicet et retentet, et nec contra hunc numerum, in quo etiam veritas perfectæ completur ætatis, attentet commoveri vox cuiuscumque petitionis. Servi vero fisci, quorum de stirpe servili evidens origo patuerit, resoluti atque per diversa vagantes quamvis nihil in pensione tributi persolverint, quamvis fuga vel latebris seu patrocinio quorumcumque defensi latuerint, servitutis conditionem non erunt penitus evasuri: sed in originem pristinam absque temporum præiudicio redigendi: ab huius sententia legis illis tantummodo segregatis, qui percipere valuerint regia conlatione remedia libertatis.

V. Flavius Cindasvintus Rex [12].

De interruptione tricennii.

Sæpe proprium ius alterius longinqua possessio in ius transmittit alterius: nam quod quisque XXX. annis expletis absque interruptione temporis possidet, nequaquam ulterius per repetentis calumniam amittere potest. Ut ergo tam petenti quam possessori competenter possit esse consultum, id ab omnibus observandum est, ut quicumque rem quæ ab alio per XXV. annos, et supra, infra XXX. annos tamen, possessa est, sui iuris esse adstruxerit, et possessor fortasse sive a iudice seu a repetente commonitus, vel reddere distulerit, vel rationabiliter responsum parare contempserit, aut quamcumque dilationem videatur afferre, sive etiam eiusdem rei quæ petitur [13], absentem possessorem, hoc est, aut in alia provincia, aut in expeditione publica positum esse constiterit [14]; tunc iudex id quod reposcitur, id est, seu possessio sive quodcumque fuerit, pro interruptione temporis coram duobus aut tribus ingenuis petenti consignare procuret. Ita ut si iudex rem ipsam petenti per saionis instantiam præceperit consignare, per epistolam manu sua subscriptam eumdem saionem iuxta modum subterius [15] comprehensum informet: et si forte possessio est ubi repositio alicuius substantiæ sit, ne per rationales excusatio fiat, annulo iudicis vel saionis qui locum consignat, eadem ostia, ubi res est posita, per illos octo dies maneant obsignata, et ille qui accepit, octo tantum diebus possideat, et nihil exinde expendere, aut evertere, vel alienare præsumat, sed in eo tantum loco quod voluerit, aut potuerit laboris exerceat. Post octo autem dies rem intemeratam dimittat, ab eo quem possidentem invenerat indubitanter adprehendendam, et nullam ex hoc ille qui octo diebus possedit, calumniam pertimescat. Ita tamen ut sive ipse, seu pars eius aut posteritas infra XXX. annos a die interrupti temporis rem quam sibi consignari poposcerat, sui iuris esse convincat. Nam si convinci eadem actio taliter non potuerit, ille quidem qui suprestis est, qui dominium alienum inquietavit, rei domino velut iniustus satisfaciat petitor. Aut si aliquid expenderit exinde, vel everterit, in quadruplum reddere compellatur. Parti vero eius aut posteritati nulla ex hoc ulterius calumnia moveatur, illa vero evidentissime conditione taxata [16], ut si diversarum rerum, et in diversis locis hæc de qua agitur fuerit dispersa facultas, ex omnibus his quæ ad eamdem pertinent repetitionem, unum quodcumque fuerit secundum præsentis legis decretum a iussione [17] iudicis consignatum pro traditione teneatur omnium rerum. ¶ Item. [18] *Exemplar epistolæ informationis. Ille iudex illi saioni. Informamus te, ut locum illum quem ille repetit, et nunc in dominio illius esse videtur, iuxta legis ordinem coram duobus aut tribus ingenuis illi consignes, octo tantum diebus possidendum: ita ut si aliquid ibi repositionis habeatur, et annulo domini sui non est signatum, propter auferendam excusationem rationabilium per illos octo dies annulo tuo maneat obsignatum; a te vero nihil exinde aliquatenus auferatur.*

VI. Flavius Recesvintus Rex. [19].

Ne tricennale tempus impediat relegatis.

Quantum pressuris conditio urgetur humana, tantum multis remediis clementiam principalem necessitati consulere decet humanæ. Quapropter quum quisque nobilis atque [20] inferior ingenuus sive etiam servus regio iussu in custodiam vel in exsilium extiterit deputatus [21], et contingat eum quandoque, aut liberationem [22] gratiamque invenire, aut ad sua bona reverti, si quamcumque rem in repetitione videatur habere, non illud tempus pro tricennali vel quinquagenario annorum numero in eius actione iungatur, quod ipse in custodia vel in exsilio fuisse dinos-

[1] *Tolet.-goth. Legion. et Card.* Antiqua.
[2] *Complut. et Lind.* intra
[3] *Legion.* Antiqua.
[4] *Tolet.-goth. Legion. et S. J. R.* repetantur
[5] *Legion. et Card.* Antiqua.
[6] *Card.* aut non sunt
[7] *Card.* aut vendicata
[8] *Complut.* voluerit
[9] *In codicibus Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. hæc lex IV. desideratur, sub cuius tamen dinumeratione, quæ hîc VII. est, invenitur.*
[10] *Card. et Lind.* statutum tempus
[11] *Lind.* actionum
[12] *Card.* Fls. Ervigius Rex. *in quo codice hæc ipsa lex V. dinumeratur VI. Legion.* Antiqua.
[13] *Legion.* repetitur
[14] *Card.* constiterit, aut non constiterit
[15] *Legion.* legis subterius
[16] *Complut.* servata
[17] *Complut. et Legion.* per saionem iudicis
[18] *Legion.* Antiqua lex, capitulare exemplar epistolæ informationis. Ille iudex &c.
[19] *Legion.* Antiqua. *Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. auctorem et inscriptionem huius legis silentio pretermittunt.*
[20] *Complut.* seu
[21] *Card.* deputatus aut ab hostibus deportatus
[22] *Legion. Card. et Complut.* liberationem invenire

Digitized by Google

citur: sed remoto omni illo tempore, quo evidenter eidem personæ in pressuris et in penuria constitutæ sibi debitum negotium sequi non licuit. De cætero iuxta legum decreta vel tempus in eius actionibus legalis ordo maneat constitutus.

VII. Flavius Egica Rex [1].

De præfixo annorum numero [2], quo fiscales servi possint [3] ad servitium repeti.

Abrogata legis illius sententia, qua de fiscalibus servis præcipitur, ut absque præiudicio temporum in servitutis pristinæ originem redigantur [4]; id novo sanctionis edicto decernimus, ut iidem ipsi fiscales servi, quos per XXX. annos inter præsentes aut quisque possederit, aut ipsi coram positi prædictum numerum annorum nullo dominante transierint, vel ii etiam qui per diversa vagantes sine aliqua tributi vel servitii impensione quinquagenariam annorum [5] metam pervagando excesserint, nullo modo sint ad fisci servitutem ulterius repetendi. Sed quod eos fuisse tricennalis, vel quinquagenarius [6] legalis communisque ordo convicerit, hoc esse eos modis omnibus oportebit, ut in [7] perquisitione mancipiorum fiscalium, una eademque lex principis teneat, quæ et in populorum similibus vocibus dignoscitur constituta.

III. TITULUS DE TERMINIS ET LIMITIBUS.

I. *Ut termini et limites conserventur.*
II. *De conlisis et evulsis limitibus.*
III. *Quid observetur si de terminis contentio oriatur.*
IV. *Si alius intra terminos alienos possidere dicatur.*
V. *Ut si aliqua pars de aliquo loco tempore romanorum remota est, ita persistat.*

I. [8] *Ut termini et limites conserventur.*

Antiquos terminos et limites sic stare iubemus, sicut antiquitus videntur esse constructi, nec aliqua patimur commotione divelli.

II. [9] *De conlisis et evulsis limitibus.*

Qui studio pervadendi limites complanaverit, aut terminos fixos fuerit ausus evellere: si ingenuus est, per singula signa vel notas XX. [10] solidos, cui fraudem fecit, cogatur inferre [11]: et si servus est, per singula signa L. flagella suscipiat, et limitem et terminum restituat. Si quis autem dum arat [12], vel vineam plantat, terminum casu non voluntate convellerit; vicinis præsentibus restituat terminum, et postmodum ex hoc nullum damnum aut periculum vereatur.

III. [13] *Quid observetur si de terminis contentio oriatur.*

Quotiescumque de terminis fuerit orta contentio, signa quæ antiquitus constituta sunt, oportet inquiri, id est, aggeres terræ sive arcas, quas propter fines fundorum antiquitus apparuerint fuisse congestas atque constructas: lapides etiam, quos propter indicia terminorum notis evidentibus sculptos constiterit esse defixos. Si hæc signa defuerint, tunc in arboribus notas, quas decurias vocant, convenit observari, sed illas quæ antiquitus probantur incisæ.

IV. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [14].

Si alter intra terminos alienos possidere dicatur.

Si quis intra terminos alienos, per absentiam aut per ignorantiam domini, partem aliquam forte possederit, ita ut diuturna mansio etiam in multo tempore inolita, vel amplius quam L. annis hominum, partis eius habitatio publice et immobiliter consistere aut permanere nullatenus comprobetur; statim quum per antiqua signa evidentibus inspectoribus fines loci alterius cognoscuntur, amittat domino reformandam. Nec contra signa evidentia debitum dominium ullum longæ possessionis tempus excludat. Sed hoc si ex his contendentibus unius possessoris sive auctorum eius dominium reperiatur advenisse [15] postremum. Nam si tanta tempora excesserunt, ut nec ipsi nec auctores eorum noverint, cuius primum aut dominium aut possessio fuit: sed nec per testem, nec per scripturam potuerit postremus possessor ostendi, quia dubium [16] primæ possessionis constat indicium; unusquisque quod possidet, inrevocabiliter possidebit. Verum ubi unus possessor sine alterius domini mansoribus publice possidens per evidentia signa locum ex integro vindicare videtur; nulla ratio sinit, ut quamvis per longa tempora eius possessionis integritas decerpatur. Unde si alter illic se per præsumptivam introduxerit novitatem, nihil nocere poterit possessori. Si vero idem aliena adpetens, aliquid ex hoc repetit non præsumptive, sed per iudicium; si meretur obtineat. Nam si incognite et improvise adtentet aliquatenus accedere velle, liceat hunc domino vere, ut violentum accusare, et ut invasorem, per iudicium legibus abdicare.

V. [17] *Ut si aliqua pars de aliquo loco tempore romanorum remota est, ita persistat.*

Si quodcumque ante adventum gotorum de alicuius fundi iure remotum est, et ad aliquam possessionem, aut venditione, aut donatione, aut divisione, aut aliqua transactione translatum est; id in eius fundi, ad quem a romanis antiquitus probatur adiunctum, iure [18] consistat. Quum autem proprietas fundi nullis certissimis signis, aut limitibus probatur, quid debeat observari, eligat inspectio iudicantium, quos partium consensus elegerit: ita ut iudex quos certiores agnoverit vel seniores, faciat eos sacramenta præbere, quod terminos absque ulla fraude monstraverint, et tamen nullus novum terminum sine consortis præsentia, aut sine inspectore constituat. Quod si forsitan liber hoc fecerit, damnum pervasionis accipiat [19], quod legibus continetur. Si vero id servus admiserit domino nasciente, ducenta flagella publice extensus accipiat, et nullum ex hoc præiudicium domino computetur.

[1] *Hæc VII. lex sub numero V. in codice Card. describitur. Tolet.-goth.* Fls. Vamba Rex.
[2] *Legion. et Complut.* tempore
[3] *Legion. et Complut.* debeant
[4] *Legion.* reducantur
[5] *Legion. et Complut.* numeri
[6] *Complut.* quinquagenalis
[7] *Complut.* ita ut per inquisitionem
[8] *Tolet.-goth.* Antiqua.
[9] *Legion.* Antiqua.
[10] *Legion. et Complut. XXX.*
[11] *Legion.* exsolvere
[12] *Card.* dum arat pomaria
[13] *Tolet.-goth. et Legion.* Antiqua.
[14] *Legion.* Antiqua. *In Tolet.-goth. S. J. R. et Complut. legis auctor et inscriptio omittuntur.*
[15] *Complut.* esse
[16] *Tolet.-goth. et Lind.* nullum
[17] *Card. et Legion.* Antiqua.
[18] *Legion.* ita persistat
[19] *Complut.* incurrat

Digitized by Google

LIBER XI.

DE ÆGROTIS ATQUE MORTUIS, ET TRANSMARINIS NEGOTIATORIBUS [1].

I. TITULUS DE MEDICIS ET ÆGROTIS.

I. *Ne absentibus propinquis mulierem medicus flebotomare præsumat.*
II. *Ne medicus custodia retentos visitare præsumat.*
III. *Si medicus pro ægritudine ad placitum expectetur.*
IV. *Si ad placitum susceptus moriatur infirmus.*
V. *Si de oculis medicus hiprehysma tollat.*
VI. *Si per flebotomum ingenuus sive servus mortem incurrat.*
VII. *De mercede discipuli.*
VIII. *Ne indiscussus [2] medicus custodia deputetur.*

I. [3] *Ne absentibus propinquis mulierem medicus flebotomare præsumat.*

Nullus medicus [4] sine præsentia patris, matris, fratris [5], filii aut avunculi [6], vel cuiuscumque propinqui mulierem ingenuam flebotomare præsumat, excepto si necessitas emerserit ægritudinis; ubi etiam contingat supradictas personas minime adesse, tunc aut coram vicinis honestis, aut coram servis et ancillis idoneis, secundum qualitatem ægritudinis, quæ novit impendat. Quod si [7] hoc sine prædictis præsumpserit, X [8] solidos propinquis aut marito coactus exsolvat, quia difficillimum nullatenus est, ut sub tali occasione ludibrium interdum adcrescat.

II. [9] *Ne medicus custodia retentos visitare præsumat.*

Nullus medicorum, ubi comites, tribuni, aut villici in custodiam retruduntur, introire præsumat sine custode carceris; ne illi per metum culpæ suæ mortem sibi ab eodem explorent. Nam si aliquid mortiferum his ab ipsis medicis datum vel indultum fuerit, multum rationibus publicis deperit. Si quis hoc medicorum præsumpserit, setentiam cum ultione percipiat.

III. [10] *Si medicus pro ægritudine ad placitum expectetur.*

Si quis medicum ad placitum pro infirmo visitando, aut vulnere curando poposcerit; quum viderit medicus vulnus, aut dolores agnoverit, statim sub certo placito cautione emissa infirmum suscipiat.

IV. [11] *Si ad placitum susceptus moriatur infirmus.*

Si quis medicus infirmum ad placitum susceperit, cautionis emisso vinculo, infirmum restituat sanitati; certe si periculum contigerit mortis, mercedem placiti penitus non requirat: nec ulla exinde utrique parti calumnia moveatur.

V. [12] *Si de oculis medicus hypochysma [13] tollat.*

Si quis medicus hypochysim [14] de oculis abstulerit, et ad pristinam sanitatem infirmum revocaverit, V. solidos pro suo beneficio consequatur.

VI. [15] *Si per flebotomum ingenuus vel servus mortem incurrat.*

Si quis medicus dum flebotomiam exercet, ingenuum debilitaverit, CL. solidos coactus exsolvat. Si vero mortuus fuerit, propinquis continuo tradendus est, ut quod de eo facere voluerint, habeant potestatem. Si vero servum debilitaverit aut occiderit, huiusmodi servum restituat.

VII. [16] *De mercede discipuli.*

Si quis medicus famulum in doctrina susceperit, pro beneficio suo XII. solidos consequatur.

VIII. [17] *Ne indiscussus medicus custodia deputetur.*

Nullus medicum inauditum, excepta homicidii causa, in custodiam tradat [18]. Pro debito tamen sub fideiussore debet consistere.

II. TITULUS DE INQUIETUDINE SEPULCRORUM.

I. *De violatoribus sepulcrorum.*
II. *Si sepulcrum mortui auferatur.*

I. [19] *De violatoribus sepulcrorum.*

Si quis sepulcri violator extiterit, aut mortuum expoliaverit, et ei aut ornamenta vel vestimenta abstulerit; si liber hoc fecerit, libram auri coactus exsolvat hæredibus mortui, et quæ abstulit reddat. Quod si hæredes non fue-

[1] *Legion.* De ægrotis et medicis, vel mortuorum sepulcris atque negotiatoribus
[2] *Legion. et Complut.* indiscretus: *hoc ipsum verbum in lege reperitur.*
[3] *Legion.* Nova lex. *Card.* Antiqua.
[4] *Legion. et Complut.* medicus indiscussus
[5] *Legion.* fratris, mariti, &c.
[6] *Tolet.-goth.* avi
[7] *Tolet.goth. Legion. Complut. et Lind.* Quod si aliter præsumpserit
[8] *Tolet.-goth.* XX.
[9] *Legion. Tolet.-goth. et Card.* Antiqua.
[10] *Legion. et Card.* Antiqua. *Tolet.-goth.* Fls. Vamba.
[11] *Legion. Tolet.-goth. S. J. R. et Card.* Antiqua.
[12] *Legion. et Card.* Antiqua.
[13] *Legion. Card. Complut. et Lind.* hypochysmata
[14] *Complut.* hypochysmata. *Lind.* hypochysma
[15] *Legion. et Card.* Antiqua.
[16] *Tolet.-goth. Legion. et Card.* Antiqua.
[17] *Legion. et Card.* Antiqua.
[18] *Legion. Complut. et Lind.* retrudat
[19] *Tolet.-goth. et Card.* Antiqua.

Digitized by Google

rint, fisco nostro [1] cogatur inferre [2], et præterea C. flagella suscipiat. Servus vero si hoc crimen admiserit, CC. flagella suscipiat, insuper et flammis ardentibus exuratur, redditis nihilominus cunctis quæ visus est abstulisse.

II. [3] *Si sepulcrum mortui auferatur.*

Si quis mortui sarcophagum abstulerit, dum sibi vult habere remedium, XII. solidos iudice insistente hæredibus mortui cogatur exsolvere. Quod si, domino iubente, servus hoc admiserit, dominus pro servo componere [4] non moretur. Servus vero si ex sua voluntate hoc admiserit [5], centum flagella suscipiat, et quod tulerat, et loco et corpori proprio reformetur.

III. TITULUS DE TRANSMARINIS NEGOTIATORIBUS.

I. *Si transmarini negotiatores rem furtivam vendere detegantur.*
II. *Ut transmarini negotiatores suis et telonariis, et legibus audiantur.*
III. *Si transmarinus negotiator mercenarium de locis nostris secum transtulerit.*
IV. *Si transmarinus negotiator mercenarium pro commercio susceperit.*

I. [6] *Si transmarini negotiatores rem furtivam vendere detegantur.*

Si quis transmarinus negotiator aurum, argentum, vestimenta vel quælibet ornamenta [7] provincialibus nostris vendiderit, et competenti pretio fuerint venundata; si furtiva postmodum fuerint adprobata, nullam emptor calumniam pertimescat.

II. [8] *Ut transmarini negotiatores suis et telonariis, et legibus audiantur.*

Quum transmarini negotiatores inter se causam habent, nullus de sedibus nostris eos audire præsumat, nisi tantummodo suis legibus audiantur apud telonarios suos.

III. [9] *Si transmarinus negotiator mercenarium de locis nostris secum transtulerit.*

Nullus transmarinus negotiator de sedibus nostris mercenarium audeat in loca sua transferre. Qui contra hoc venire tentaverit, inferat fisco nostro auri libram unam, et præterea C. flagella suscipiat.

IV. [10] *Si transmarinus negotiator mercenarium pro commercio susceperit.*

Si quis transmarinus negotiator mercenarium [11] de sedibus nostris pro vegetando commercio susceperit, det pro beneficio eius solidos III. per annum unum, et nihilominus impleto placito servum domino reformare cogatur.

LIBER XII.

DE REMOVENDIS PRESSURIS, ET OMNIUM HÆRETICORUM OMNIMODO SECTIS EXTINCTIS.

I. TITULUS DE TEMPERANDO IUDICIO, ET REMOVENDA PRESSURA.

I. *De commonitione principis, qua iubetur, ut iudicium temperent iudices.*
II. *Ut nullus ex his, qui populorum accipiunt potestatem et curam, quoscumque de populis, aut in sumptibus, aut in indictionibus inquietare pertentet.*

I. Flavius gloriosus Cintasvintus Rex [12].

De commonitione principis, qua iubetur, ut iudicium temperent iudices.

Qui necessariam culpis hominum severitatem disponimus, convenit ut Deo placita remedia miseris impendamus. Obtestamur itaque iudices omnes cunctosque quibus iudicandi concessa potestas est, et teste virtutum omnipotente domino commonemus ad investigandam quidem rei veritatem in causis omnibus sollertes existere, et absque personarum acceptione negotiorum omnium contentiones examinare; circa victas tamen personas, ac presertim paupertate depressas severitatem legis [13] aliquantulum temperare. Nam si in totum iudicii proprietas adtendatur, misericordiæ proculdubio mansuetudo deseritur.

II. [14] *Ut nullus ex his, qui populorum accipiunt potestatem et curam, quoscumque de populis, aut in sumptibus, aut in indictionibus inquietare pertentet.*

Omnes quos regni nostri felicitate tuemur, nihil aliud eorum utilitatibus consulentes, momentis omnibus statuimus, nisi ut nullam dispendiorum suspicionem patiantur. Quid est enim iustitiæ tam proximum vel nobis familiare, quam piam fidelibus manum porrigere, et iuste eos quos regimus, in diversis negotiis adiuvare? Decernentes igitur et huius legis nostræ severitate constituentes iubemus,

[1] *Tolet.-goth.* fisco nostro persolvat
[2] *Complut.* exsolvere
[3] *Legion.* Antiqua.
[4] *Tolet.-goth.* componat.
[5] *Tolet.-goth.* talia fecerit
[6] *Legion. et S. J. R.* Antiqua.
[7] *Card.* ornamenta aut aliam rem
[8] *Legion. et Card.* Antiqua.
[9] *Legion. et Complut.* Antiqua.
[10] *Legion. et Card.* Antiqua.
[11] *Card.* mercenarium servum sponte domini sui de sedibus *Legion.* mercenarium de locis pro vegetando in commercio
[12] *Tolet.-goth.* Fls. Rcs. *Card.* Antiqua. *Legion. legis huius auctorem, et inscriptionem omittit.*
[13] *Complut.* legalem
[14] *S. J. R.* Recaredus Rex.

Digitized by Google

ut nullis indictionibus, exactionibus, operibus vel angariis comes, vicarius, villicus pro suis utilitatibus populos adgravare præsumant, nec de civitate vel de territorio annonam accipiant. Quia nostra recordatur clementia, quod dum iudices ordinamus, nostra largitate eis compendia ministramus. Simili auctoritate iubemus rectorem provinciæ, sive comitem patrimonii, aut actores fisci nostri, ut nullam in privatis hominibus habeant potestatem, nullaque eos molestia inquietent. Sed si privatus cum servis fisci nostri habuerit causationem, actor vel procuratur commonitus in iudicio rectoris provinciæ, vel iudicis territorii, ubi causa fuerit intromissa, suum repræsentet [1] minorem, ut discusso negotio districtione legali uniuscuiusque emendetur excessus. Et quia dum regali cura actores nostrarum perquireremus [2] provinciarum, comperimus quod numerarii vel defensores annua vice mutentur: qua de causa detrimentum nostris non ambigimus populis evenire: ideoque iubemus, ut numerarius vel defensor [3], qui electus ab episcopis vel populis fuerit, commissum peragat officium. Ita tamen ut dum numerarius vel defensor ordinatur, nullum beneficium iudici dare debeat, nec iudex præsumat ab eis aliquid accipere vel exigere. Quod si quis iudicum hanc nostram transcenderit constitutionem, honore privatus decem libras auri fisco nostro coactus exsolvat. Sacerdotes vero quos divina obtestatione convenimus, si excessus iudicum aut actorum scierint, et ad nostram non retulerint agnitionem, noverint se concilii iudicio esse plectendos, et detrimenta, quæ pauperes eorum silentio pertulerint, ex eorum rebus illis esse restituenda.

II. TITULUS DE OMNIUM HÆRETICORUM ATQUE IUDÆORUM CUNCTIS ERRORIBUS AMPUTATIS.

I. *Quod post datas fidelibus leges, oportuit infidelibus constitutionem ponere legis.*
II. *De omnium hæresium erroribus abdicatis.*
III. *De datis et confirmatis legibus supra iudæorum nequitiam promulgatis.*
IV. *De cunctis iudæorum erroribus generaliter extirpatis.*
V. *Ne iudæi more suo celebrent pascha.*
VI. *Ne iudæi more suo fœdus copulent nuptiale.*
VII. *Ne iudæi carnis faciant circumcissionem.*
VIII. *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*
IX. *Ne iudæi quæstione christianos inscribant.*
X. *Ne iudæi contra christianos testificentur, et quando ex illis progenitis testificari sit licitum.*
XI. *Ne iudæus christianum mancipium circumcidat.*
XII. *De pœna qua perimenda est transgressio iudæorum.*
XIII. *De mancipiis christianis, quæ a iudæis aut vendita aut libertati tradita esse noscuntur.*
XIV. *Ut nullis modis iudæis mancipia adhæreant christiana, et nec in sectam eorum modo quocumque ducantur.*
XV. *De interdicto omnibus christianis ne quisque iudæum quacumque factione aut favore vindicari vel tueri pertentet.*
XVI. *Placitum iudæorum in nomine principis factum.*
XVII. *De iudaizantibus christianis.*
XVIII. *De perfidia iudæorum.*
XIX. *De homicidiis.*

I. Flavius gloriosus Recesvintus Rex [4].

Quod post datas fidelibus leges oportuit infidelibus constitutionem ponere legis.

Hactenus per arduas culparum semitas iudæorum cautos direximus gressus, et per humanæ adinventionis præcipites et immoderatos excessus ordinatæ gravitatis emisimus cursus. Egisse [5] namque nostram illis intentionem conspicuum est, et dissuadere quod male suasum irrite libet, et prohibere quod turpe est decet, et auferre quod male actum et a decore honestatis abhorret. Ut enim legalis ordo male consciarum sibi mentium abdita penetravit, ita legalis censura et morum prava correxit, et scelerum commissa truncavit. Verum hanc pudicitiam animorum non egimus alibi quam intra ecclesiam Dei vivi, qui diversitatem simul nationum et hominum unius tunicæ immortalitate vestivit, unius etiam sacræ religionis sibi vinculis religavit. Ibi etiam [6] licet excellentia nostri vigoris a virtutum Deo fuerit terrenæ gloriæ sublimata culminibus; interdum tamen motu compassionis, interdum acie iudicantis, et peccandi licentiam sollicite vitare curavit, et perventa delicta modo temperanter diminuendo subtraxit, modo vehementer extirpando conlisit; non solum sequens nobilium inlustriumque gentium mores, quæ rationabilibus et modestis legibus ordinare curaverunt inlicitos populorum excessus, sed sanctissimorum quoque patrum toto terrarum orbe felicium, et regulas imitans, et exempla præsumens, quo possit amplitudo nostræ mansuetudinis illorum præceptis velut in forma operis imitationem exprimere actionis; et ex hoc debere cognoscere proximis subiectisque plebibus honestatis competentia indidisse decreta, ex quo aut culparum meritis sunt evidenter impressa, aut sanctorum patrum sententiis prorsus non inveniuntur externa, duo mihi dona uno divinitatis præmio provenire confidens, ut et cum proximis salutari temporum perfruar pace, et divinis iudiciis munere regiminis peracta mercede dispositis, dehinc populorum fidelium legibus, atque in domo sancta fidei veræ propriis membris confecto medicamine salutari, et ordinata charitatis decentissima pace, fidenter in virtute Dei adgrediar hostes eius, et insequar æmulos, persequar adversos, contendens viriliter, perseverans instanter, aut comminuere illos ut pulverem [7] excussum, aut delere ut lutum platearum sordentium. Certe aut de illis et fidei conquirere lucrum, et gloriæ [8] Dei dare triumphum [9], ut dum fideles populos in religionis sacræ pace possederim, atque infideles ad concordiam religiosæ pacis adduxerim, et mihi crescat gloriæ præmium [10], et dilatem atque augeam regnum [11].

II. Flavius Recesvintus Rex [12].

De omnium hæresium [13] erroribus abdicatis.

Divinæ virtutis æternum consilium, et in ultimorum se-

[1] *Legion. et Complut.* præsentet. *Lind.* suam repræsentet personam et minorem
[2] *Complut.* perquirimus
[3] *Legion. et Complut.* defensor ordinatus nullum beneficium iudici dare debeat
[4] *Complut. auctorem non memorat, nec inscriptionem legis.*
[5] *Tolet.-goth.* Exegisse
[6] *Legion. Complut. Tolet.-goth. S. J. R. et Lind.* enim
[7] *Complut.* ut pulverem ante faciem venti excussum
[8] *Complut.* ecclesiæ dare
[9] *Tolet.-goth. et Legion.* trophæum
[10] *Complut.* et virtutum domino
[11] *In codice Card. ad finem huius legis adnotatio eadem conscripta manu sic ait:* Correctum usque hic.
[12] *Tolet.-goth.* Antiqua. *Legion. nihil de auctore vel de inscriptione legis huius refert.*
[13] *Legion.* hæreticorum

Digitized by Google

rie sæculorum pietatis eius revelatum arcanum, per retroacta [1] dierum tempora omnem, ut cernimus, a cunctis nostri regimonii [2] finibus, et perfidiam dissipavit errantium, et dogmatum abdicavit commenta pravorum. Verumtamen ne dum nostris consistimus in diebus, tempus illud occurrat, de quo vas electionis olim protulit, dicens [3]; erit enim tempus, quum sanam doctrinam non sustinebunt, sed secundum sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus, et a veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur: convenit ea quæ in luce fidei manent, a tenebris contradictionum edicto legali defendere, et ea quæ exoriri obvia forsitan error impulerit, gestis legalibus propulsare. Nullus itaque cuiuslibet gentis aut generis homo proprius et advena, proselytus et indigena, externus et incola contra sacram et singulariter unam veritatis catholicæ fidem quascumque [4] noxias disputationes eamdem fidem impugnans palam pertinaciter atque constanter proferat, vel proferre silenter adtentet. Nullus evangelii [5] decreta convellat: nullus apostolica instituta decerpat: nullus antiquorum patrum defensionis [6] huius sacras definitiones inrumpat: nullus modernorum disserentium congruentes fidei tractatus spernat: nullus contra omne sanctum dictum aut factum veræ fidei sacramentum, aut cogitationes ruminet cordis, aut verba patuli proferat oris: non in contradictione controversiam perfidus excitet pervicacis: non in probitatis contemptionem litem statuat adversantis. Nam quæcumque persona ex his in cunctis istis vetitis extiterit deprehensa, si quidem ex quacumque religionis potestate vel ordine fuerit, amisso loci et dignitatis honore, perpetuo reatu erit obnoxius, rerum etiam cunctarum amissione mulctatus. Si vero ex laicis extiterit, et honore solutus et loco, et omni rerum possessione erit nudatus. Ita ut omnis trangressor sanctionis istius, aut æterno exsilio mancipatus intereat, aut divina miseratione respectus, a prævaritione convertatur et vivat.

[1] *Legion. Tolet.-goth. et Complut.* retroactorum. *Card.* retroactarum

[2] *Complut. et Lind.* regiminis

[3] *Card.* dicens Paulus Apostolus

[4] *Card.* quacumque noxia disputatione

[5] *Legion.* Nullus evangelica sacramenta contemnat. *Card.* Evangelii sacra convellat

[6] *Card.* defensionibus aliquibus. *Lind.* impugnationibus suis

[7] III. [8] Flavius Recesvintus Rex.

De datis et confirmatis legibus supra iudæorum nequitiam promulgatis.

Vetitis et seclusis generaliter omnium hæreticorum præsumptionibus execrandis, nunc specialiter nobis est de præsentibus ordinandum: quoniam et in præsenti de his cognoscimus esse præsumptum. Nam quum virtus Dei to-

[7] *Legion. et Tolet.-goth. auctorem legis tacent, et inscriptionem omittunt. Lind.* Fls. gls. Chints. Rex.

[8] *Quam hic proferimus legem, a codicibus Legion. et Card. editioneque Lind. deprompta est:*

III. Fls. Rcns. Rex.

Lex in confirmatione concilii.

Eximia synodalis auctoritas, et veneranda est pariter et tremenda: atque in tantum per donum Sancti Spiritus agitur, ut ex diversitate multorum animorum et cordium, unum corpus unamque animam fecisse monstretur: dum numerositas aggregata pontificum, non per sententiam discrepat, non per stylum diversa obiectat, nec per iudicium aliud unus, quam universitas affirmat. Ideo reverendum mihi conventum synodalis concilii, in cuius medio præsentia Sancti Spiritus se habitare promisit, devote venerans, instanterque honorans ea quæ illorum ore, nostræque gloriæ hortatu digesta sunt, in notitiam deducimus singulorum. Illa dicimus synodalis concilii gestæ, quæ anno quarto regni nostri in toletana urbe noscuntur esse confecta: quorum institutionum evidentia, ut sine cunctatione omnibus innotescant, hic ea specialiter prælegimus renotanda.

Est igitur primus canon de reddito testimonio dignitatis eorum, quos profanatio infidelitatis, cum Paulo traxit in societatem tyrannidis; quos celsitudo nostra una cum filiis, per huius nostræ legis edictum, et testimonio nobilitatis pristinæ uti, et rebus, quas per auctoritatis nostræ vigorem perceperint, decernimus revestiri.

Item secundus est canon de accusatis sacerdotibus, seu etiam optimatibus palatii atque gardingis: sub qua eos iustitiæ cautela examinari conveniat, quos nostræ gloriæ mansuetudo, iuxta ipsius canonis instituta [1], nullis tormentorum generibus ante publicam discussionem subiici censuit. Ut et homines, qui deinceps fuerint accusati, iuxta sanctionem prædicti capituli erunt proculdubio iudicandi. Unde id specialiter observandum fore censemus: ut quidquid contra hanc regulam sententiæ nostræ vel prædicti canonis institutionem, aut in personam cuiusquam fuerit actum, aut de rebus accusatæ personæ extiterit iudicatum, iuxta prædicti canonis institutionem nullo vigore subsistat: quod persona ipsa aliter quam decernimus iudicata, aut testimonii sui dignitatem amittat, aut quæstu rei propriæ careat.

Tertius quoque canon est de tributorum principali relaxatione in plebe. Ubi nostræ gloriæ auctoritate simul et exhortatione sancitum est: ut omne tributum præteritorum annorum, usque in annum primum regni nostri, quod in privatis vel in fiscalibus populis reiacet, absolutionis perpetuæ debeat sanctione laxari: ea tantum præcipientes publicis thesauris exhiberi, quæ exacta, non illata fuisse constiterint.

Quartus post hæc sequitur canon pro munitione prolis regiæ, quam promptæ voluntatis effectu omnis conventus sacerdotum atque etiam seniorum condere prælegerunt.

Quintus canon sequitur, ne defuncto principe, relictam eius coniugem quisquam sibi, aut in coniugio aut in adulterio audeat sociare.

Sextus deinde sequitur canon, ut, exceptis servis vel libertis fiscalibus, nullus de servitio quorumlibet aut libertis, deinceps ad palatinum transeat officium. Quod si fecerint, præsentis legis nostræ edicto ad propriæ servitutis iugum modis omnibus reducendi sunt; qualiter, aut dominis suis, si superstites sunt, aut eorum propinquis, quibus decedentium successio ex lege debetur servituri tradantur.

Post hunc septimus est canon, de his qui pro accidentia iurgiorum altaria nudare præsumunt, vel luminaria ecclesiæ subtrahunt.

Octavus quoque sequitur canon, ne admonente metropolitano quisquam ex confinitimis ad locum, ubi invitatur, venire contemnat.

Nonus quoque canon subsequitur de confirmatione concilii toletani duodecimi, quod factum est anno primo gloriæ nostræ.

Decimus huic canon adiungitur, ubi speciali sententia definitur, utrum audeant ministrare hi, qui pœnitentiam in sacerdotio constituti accipiunt.

Undecimus quoque canon habetur, ne quis alienum clericum vel monachum suscipiat fugientem.

Duodecimus post hæc canon scribitur, de non excommunicandis a proprio episcopo personis illis, quæ ad metropolitanum suum negotia sua dicendum [2] accesserint.

Ultimus et tertius decimus post hunc canon subsequitur, de relatione gratiarum, quæ post peractionem concilii Deo et principi persolvantur.

Quæ omnia præmissa synodalium institutionum decreta, a præsenti die vel tempore omni cura, omnique vigilantia per cunctas regni nostri provincias decernimus observanda: qualiter et perspicuum auctoritatis validæ fastigium subeant, et perpetuo vigoris ordine solidata persistant. Quamobrem sacræ huius legis oraculo omnibus generaliter religiosis atque etiam laicis, sub regni nostri ditione manentibus, interdicimus pariter et iubemus, ut prædicta synodalia gesta nullus contemnat, nullus etiam præterire aut convellere audeat. Nemo notus harum constitutionum iura resolvat: nemo incognitus nescientiæ se obiectibus excusare coniiciat. Nam a præmemorato superius die vel tempore et auctoritatis debitæ vigore pollebunt, et institutionum suarum legibus vel regulis cunctorum universalitas adstringetur. Si quis autem huius nostræ legis violator extiterit, ac non potius ea quæ præmissa sunt custodierit, et diutinam ecclesiasticæ disciplinæ excommunicationem excipiat, et decimam partem rei suæ fisci partibus sociandam amittat. Quod si nihil habuerit facultatis unde prædictam compositionem persolvere possit, absque aliquo infamio sui quinquaginta eum oportebit ictibus verberari. Huius igitur nostræ legis decretum, quod in confirmationem huius sacri concilii noscitur promulgatum, gloriosæ manus nostræ exaratione subscripsimus, et ad perennem memoriam, valorem ei perpetuum innodamus. Edita lex in confirmatione concilii toleto sub die idus nov. era DCCXXI, anno quoque feliciter IIII. regni gloriæ nostræ in Dei nomine toleto.

[1] *Lind.* constituta

[2] *Lind.* suggesturi

Digitized by Google

tum universaliter acie verbi sui radicitus hæresium extirpaverit fomitem vel surculum, sola iudæorum nequitia ingemiscimus regiminis nostri arva esse polluta. Unde per spiritum [1] Dei vindicare conabimur pacem nostram, quæ gentibus quidem stultitia est, eisdem vero iudæis scandalum, nobis autem credentibus idem Christus Dei virtus, et Dei sapientia, cuius miseratione præventi concutimur intentione fideli, tam vetustis erroribus ponere finem, quam futurorum exordiorum concidere novitatem. Quapropter æterna lege iubemus, et sacrarum scripturarum iussu decernimus, tam nostrarum legum edicta, quam prædecessorum nostrorum regum legali serie sententias promulgatas, quæ contra iudæorum perfidiam et personas data consistunt, et æterna consecratione inviolata persistere, et perenni custodia observata manere [2]. Quæ si quis eorum temerare detectus extiterit, et subter iacentium legum damnis obnoxius erit, et specialibus ultionum sententiis subiacebit.

IV. Flavius Recesvintus Rex [3].

De cunctis iudæorum erroribus generaliter extirpatis [4].

Nullus iudæorum sacræ religionis christianam fidem, quam sancti percepit [5] tinctione baptismatis, aut profanet aliquatenus, aut relinquat. Nullus hanc factis, nullus dictis impunet. Nullus alibi absconse, nullus palam insultet. Nullus fugere ad hanc evadendam contendat: nullus ut hanc effugiat quibuscumque latibulis sese occultandum iniiciat. Nullus spem quandoque profanationis iterandæ contineat. Nullus confidentiam renovandi erroris adsumat. Nullus prorsus perfidiam et christianæ religioni obviam sectam corde retineat [6], verbis promat, factis ostendat. Nullus ex his quæ in eorum placitis sunt conscripta, eorumque publica subscriptione notata, temerare [7] studeat, vel revelare [8] præsumat. Nullus horum omnium vetitorum conscium, vel operatorem celare pertentet [9]. Nullus inventum latentem publicare retardet. Nullus auditam latebram denuntiare recuset. Cunctorum namque eorum quisquis transgressor inventus fuerit, constitutæ legis erit supplicio puniendus.

V. [10] *Ne iudæi more suo celebrent pascha.*

Nullus de iudæis XIIII. luna mensis [11] primi alicuius faciat pascha, neque dierum ipsorum, ut soliti sunt, sollemnia celebrabunt. Non dies festos omnis [12] sollemnitatis mediocres aut summos quisque eorum venerabitur, aut intendat [13] honore vel errore vetusto: non ferias custodiat, non sabbata et omnia festa ritu observantiæ suæ deinceps aut colat, aut contingere [14] quandoque præsumat. Nam præventus mox speciali damnationis suæ mulctabitur ultione.

VI. [15] *Ne iudæi more suo fœdus copulent nuptiale.*

Nemo ex iudæis propinquitatem sanguinis sui coniugio copulet, adulterio polluat, incestu commaculet. Nullus usque ad septimum [16] generis gradum coitu personam quamcumque contingat; nullus festa nuptialia aliter quam christianorum mos habet, appetat vel usurpet. Nam detectus damnationis datæ ultionibus punietur.

VII. [17] *Ne iudæi carnis faciant circumcissionem.*

Nullus iudæorum circumcissionem operetur carnis. Nullus hanc sibi fieri patietur indemnis. Non servus, non ingenuus aut libertus, incola, vel extraneus eiusdem detestandæ sectionis opprobrium quacumque occasione, aut [18] ferre, aut alteri inferre præsumat. Nam quicumque sponte talia fecisse vel sustinuisse probabitur, datæ legis severitate plectetur.

VIII. [19] *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*

Quum beatus apostolus Paulus dicat: omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum: merito iudæorum detestabilis vita et discretionis horrendæ immunditia omni sordium errore [20] immundior, et repelli oportet, et abiici debet. Ne quis ergo ex his primevæ ritus traditionis et usuati consuetudine [21] mundas ab immundis diiudicet escas. Nemo sumenda inhoneste reiiciat, quæ valde bona esse sui conditio probat. Nemo ex his aliud privet, aliud usurpet, nisi tantum illa discretione servata, quæ ab omnibus christianis tenetur salutaris, et congrua. Alioquin in transgressione quisque detectus, constitutis erit suppliciis addicendus.

IX. [22] *Ne iudæi quæstione christianos inscribant.*

Speciali hoc decreto censetur nulli iudæo pro qualicumque negotio quandoque licere contra christianum, quamvis humilis servilisque personæ, testimonium dicere, neque pro qualibet actione aut [23] inscriptione christianum impetere, aut pro iudæorum causis quacumque factione hunc tormenta subire præsumat. Profanum etenim satis est infidelis fidem fidelibus anteponere, et membra Christi adversariorum eius molestiis subiugare. Sane si iidem inter se causarum negotia reperiantur habere, et testificandi adversum se, et in servis suis tantumdem coram christianis iudicibus quæstionem iniicere, sit illis liberum ex lege licere.

X. [24] *Ne iudæi contra christianos testificentur, et quando ex illis progenitis testificari sit licitum.*

Si coram hominibus repertum mendacium et infamem facit, et damnis affligit, quanto magis in divina falax fide præventus non erit penitus ad testimonium admittendus? Merito ergo testificari prohibiti sunt iudæi seu baptizati, sive non extiterit baptizati. De stirpe autem illorum progeniti, si morum probitate et fidei plenitudine habeantur idonei, permittitur illis inter christianos veridica quidem testificandi licentia, sed non aliter nisi a sacerdote, rege vel iudice mores illorum et fidem omnimodis comprobentur.

[25] XI. [26] *Ne iudæus christianum mancipium circumcidat.*

Nulli iudæo liceat christianum mancipium comparare,

[1] *Complut.* per scripturam Dei iudicare curabimus
[2] *Complut.* manere. Si quis temerator detectus extiterit
[3] *Legion. Tolet.-goth. et Complut. auctorem omittunt et inscriptionem.*
[4] *Card.* extirpandis
[5] *Card. et Complut.* perceperunt
[6] *Legion.* teneat
[7] *Legion.* temerare præsumat
[8] *Card.* oberrare
[9] *Complut. et Lind.* adtentet
[10] *Card.* Fls. Rcs. Rex. *Tolet.-goth.* Egica Rex. *Complut. et Lind.* Rescindus. Rex.
[11] *Legion. et Complut.* mensis alicuius
[12] *Complut.* anni seu solemnitates mediocres
[13] *Legion.* intentet
[14] *Legion.* continere
[15] *Card.* Fls. gls. Rex. *S. J. R.* Recceds. Rex. *Complut.* Recinds. Rex.
[16] *Legion. Card. Complut. et Lind.* sextum
[17] *Card.* Fls. gls. Rcs. Rex.
[18] *Legion. Complut. et Lind.* aut perferat, aut
[19] *Card.* Fls. gls. Rcs. Rex. *Tolet.-goth. et S. J. R.* Rcs. Rex.
[20] *Legion. et Lind.* horrore
[21] *Tolet.-goth.* consuetudine moris mundas
[22] *Card. et Lind.* Fls. gls. Rcs. Rex. *S. J. R.* Recceds. Rex. *Legion.* Fls. R.
[23] *Legion. Complut. et Lind.* ad inscriptionem
[24] *Card. et Lind.* Fls. gls. Rcs. Rex. *Legion.* Resints. Rex. *S. J. R.* Recceds. Rex. *Tolet.-goth.* Fls. Rcds. Rex. *Complut.* Rencildus Rex.
[25] *Codices Legion. Toleth.-goth. Card. et Complut. hac inversione dinumerant duas has leges, ut, quæ hic XI est, apud illos XII sit, sequentis vice similiter versa.*
[26] *Card.* Fls. Rcs. Rex.

Digitized by Google

vel donatum accipere. Quod si comparaverit, vel donatum acceperit, et eum circumciderit; et pretium perdat, et quem acceperat liber permaneat. Ille autem, qui christianum mancipium circumciderit, omnem facultatem suam amittat, et fisco adgregetur. Servus vero vel ancilla qui contradixerint esse iudæi, ad libertatem perducantur.

XII. [1] *De pœna qua perimenda est transgressio iudæorum.*

Hæc de sinu fortissimarum legum sententia emanat ad puniendam [2] perfidiam iudæorum, ut quicumque aut superioribus vetita legibus, aut suis innexa placitis temerare voluerit, vel frustrare præsumpserit; mox iuxta sponsionem ipsorum gentis suæ manibus aut lapidibus perimatur, aut igne cremetur. Quod si denotatum crimine reum principalis pietas reservaverit [3], nimirum illi cui placuerit serviturus a rege donetur, et omnia bona eius aliis possidenda tradantur: sicque fiat ut nec rem amissam recipiat dominus, nec libertatem reparet servus.

XIII. [4] *De mancipiis christianis quæ a iudæis, aut vendita aut libertati tradita esse noscuntur.*

Sanctissimis ac beatissimis Agapio, Cecilio [5] item Agapio episcopis sive iudicibus ibidem institutis, similiter et reliquis sacerdotibus vel iudicibus [6] in territorio Varbi [7], Ausgi [8], Sturgi, Iliturgi, Viatulæ [9], Tutigiæ, Gabri et Epagri consistentibus. Dudum latæ constitutionis auctoritas a domino et præcessore nostro [10] Reccaredo rege sufficere poterat, ut mancipia christiana nullatenus in hebræorum iure manerent [11] obnoxia; si inpostmodum contra iustitiæ instituta eorum pravitas subripiendo principum animos, aliqua sibi iniusta non poposcisset beneficia. Proinde quia Deo adiuvante legem fieri decrevimus, et fraudibus eorum per diversa capitula obstitimus; ideo pro eo quod retro tempore fuerat vitiatum iuxta edictum ante dicti principis decernimus: ut si qua christiana mancipia eo tempore quo hæc auctoritas data est, in eorum iure fuisse probantur, seu sint libertati tradita, seu forte ad libertatem non fuissent perducta, ad civium romanorum privilegia iuxta nostræ legis huius edictum transire debeant. Nam etsi aliqua inlicito ausu de eisdem mancipiis, quæ per constitutionem regiam fuerant absoluta, in iure cuiuslibet per quamcumque scripturam transegisse visa sunt; rescissa tali conligationi ad statum ingenuitatis, recepto iuxta leges pretio a venditoribus revertantur: et prænotati in polipticis publicis, atque secundum eorum peculium iustissima adæratione censiti [12], vitam in propriis laboribus in ingenuitate transigere valeant. Si qua vero mancipia post metas dierum, in quibus auctoritas sæpe dicti principis promulgata est, ab illis quolibet titulo iustissime conquisita sunt, aut vendere aut libertare, prout maluerit, usque ad kalendas iulias licentiam illis tribuimus. Hi vero christiani qui ab hebræis quocumque tempore circumcisi sunt, vel in ritu eorum sunt, legali ordine [13] mulctentur. Nam et de his qui per legem absoluti esse cernuntur, qui ab ipsis hebræis servi addicti sunt, vel hucusque retenti, sicut de ingenuis legibus satisfacere non morentur. Iudæi igitur qui ad fidem sanctam confugium visi sunt fecisse, portionem sibi debitam ex successione parentum in mancipiis [14] accipiant. Venditiones vero quæ factæ fuerint quos in unum tempus venditionis invenerint, parentum vel filiorum nulla sit in distrahendo divisio, sed in unum ad comparantis transeant dominium. Nam et quisquis de iudæis sub nomine proprietatis [15] fraudulenta suggestione aliquid a præcessoribus [16] nostris visus est promeruisse, exacta eius auctoritate [17] fisco nostro faciat [18] sociari. Mancipia vero iudæorum, quæ ad baptismi gratiam fecerint [19] confugium, ubicumque reperta fuerint [20] exigantur, et libera dominis suis reddantur; ita ut qui habet suum peculium, in ea libertate illi conferatur: et qui non habuerit, a manumissore prout vires habuerit illi concedatur, et descripti sicut ceteri eorum liberti, census pro eo peculio illis imponatur.

XIV. [21] *Ut nullis modis iudæis mancipia adhæreant christiana, et ne in sectam eorum modo quocumque ducantur.*

Universis populis ad regni nostri provincias pertinentibus salutifera [22] remedia nobis gentique nostræ conquirimus, quum fidei nostræ coniunctos de infidorum [23] manibus clementer eripimus. In hoc enim ortodoxa gloriatur fidei regula, quum nullam in christianis habuerit potestatem hebræorum execranda perfidia. Abominanda sunt ergo in christianis funesta iudæorum imperia, et reducenda est sub amore catholico plebs Deo sacrata in gratiam. Ob hoc hac in perpetuum valitura lege sancimus, atque omni cum palatino officio futuris temporibus instituentes decernimus, ut nulli hebræorum ab anno regni nostri feliciter proximo [24] christianum liberum, vel servum mancipium in patrocinio vel servitio suo habere liceat. Nullum ex his mercenarium, nullumque sub quolibet titulo sibimet adhærentem hæc divalis sanctio fore permittit [25]. Vendere tamen infra fines regionum nostrarum in his locis, ubi commanere videntur, cum omni peculio christiano, cui fas fuerit, iustissimo pretio libera facultas subiaceat. Nec liceat venditoribus in alias eos regiones transferre, nisi ubi eorum mancipiorum sessio iudicatur et mansio. Quod si ita proveniat, ut hi qui transacti fuerint, nihil in suo cernantur habere peculio, tantum his mancipiis a venditoribus dari præcipimus, quantum illis sufficere ad excolendum vel gubernandum se invenerit comparantis electio; ne sub nomine emptionis non tam transactio, quam videatur esse exsilium. Liberare vero servum christianum iudæus si maluerit, ad civium romanorum dignitatem eumdem manumittere debebit: nulli scilicet hebræo nec cuilibet obsequio reservato, sed vitam suam ubi voluerit manumissus, procul ab hebræorum consortio transigendi habeat potestatem. Quod si calliditatis fraudulentia hebræus infestus venditionem atque libertatem tali sub dolo fecerit, ut quædam deceptionis argu-

[1] *Card.* Fls. Chds. Rex. *S. J. R. et Lind.* Recds. Rex.
[2] *Legion.* ad perimendam
[3] *Legion.* servaverit
[4] *Card. S. J. R. et Lind.* Fls. gls. Sisebutus Rex.
[5] *Card.* Cicilio. *Legion.* Cilicio
[6] *Legion.* ducibus
[7] *Legion.* Barbari. *Tolet.-goth.* Barbia, Urgi.
[8] *Card. Legion. S. J. R. et Complut.* Aurgi
[9] *Card.* Beatiæ, Vitia, Tuia, Tatugia, Egabro et Ephagro consistentibus. *Legion.* Vivatia, Tuia, Tatugi, Egabro et Pagro consistentibus. *Complut.* Viatia, Tirga, Taugy, Agabro et Apagro consistentibus. *Tolet.-goth.* Viata, Tiufai, Tuti... Egabro, Erepagro consistentibus. *S. J. R.* Iliturgi, Avatia, Tuga, Taugi, Agabro et Epagro consistentibus
[10] *Card.* præcessore nostro divæ memoriæ
[11] *Complut.* permaneant
[12] *Card.* censiti cum propriis laboribus in ingenuitatem transire valeant
[13] *Legion. et Complut.* ordinatione
[14] *Card.* incunctanter
[15] *Card.* proprietatis vel præcepti
[16] *Complut.* prædecessoribus
[17] *Card.* auctoritate vel præcepto
[18] *Complut. et Lind.* faciatis
[19] *Legion. et Complut.* fecerunt
[20] *Card.* fuerint, non reddantur dominis iudæis, sed libera domino serventur. Ita ut ubicumque repertum fuerit suum peculium, in ea libertate ille conferatur, ut census in eo peculio non imponatur, sed libere eo fruatur
[21] *Legion. S. J. R. Complut. et Lind.* Fls. Sisebutus R. *Card.* Flavius gloriosus Recessuindus Rex.
[22] *Complut.* salutaria
[23] *Card.* de infideliorum manibus hebræorum mancipibus clementer. *Legion.* de iudæorum manibus
[24] *S. J. R. Legion. et Complut.* primo
[25] *Card.* permittit. De ipsis namque mancipiis, quæ hactenus per pretium emptionis habuerunt, quæ quasi libera facultas eis subiacuit; non eos deinceps audeant proprio iure retineri. Sed cuicumque christiano vili pretio vendere festinent cum omni illorum peculio, et tantum eis ex his mancipiis ab emptoribus pretium expetere præcipimus, quantum numero quantitatis sub nomine emptionis invenerit electio comparantis. Liberare vero &c.

Digitized by Google

mentatio, venundato vel manumisso futuris temporibus invido dolo proveniat, quatenus [1] hunc captiositas ementis atque vendentis dolo malo decipiat; huius nefandi sceleris argumentum ingenuus si prodiderit, facultatem sibi profuturam in omnibus iudæi percipiat. Christianus revera quem similis præsumptio reum fecerit, nullis si fuerit facultatibus dilatatus, in servitium cui princeps voluerit reducatur. Si rerum certe [2] illi ambitio fuerit, medietate fisco coniuncta, perpetua ipse notetur infamia. Servus vero huius caliditatis detector liberum se gaudeat profuturum, et in eius consistat [3] adsiduus patrocinio, in cuius cernitur hactenus fuisse servitio. Ut autem eius firmissima libertas permaneat, vicarium a fisco servum dominus pro eodem accipiat, et insuper [4] libra auri ab ipsis, quorum revelavit scelera, illi exacta proficiat. Quod si hebræus circumciderit christianum, aut christianam in suam sectam ritumve transduxerit, cum augmento denuntiantis capitali subiaceat supplicio, eiusque sine dubio bona incunctanter sibi vindicet fiscus. Mancipia vero quæ ex christianorum et hebræorum connubiis nata vel genita esse noscuntur, id observari censuimus, ut christiana efficiantur. Si certe hi, qui in ritum hebræorum transducti sunt, in ea perfidia stare voluerint, ut minime ad sanctam fidem perveniant, in cœtu populi verberibus cæsi atque turpiter decalvati, christiano, cui a nobis iussum fuerit, perpetuo servitio [5] servituri subdantur. Quod si tam inlicita connubia fuerint præventa, id elegimus observandum, ut si voluntas subiacuerit, infidelis ad fidem sanctam perveniat. Si certe distulerit, noverit se a coniugali consortio divisum, atque divisum in exilio perenniter mansurum [6].

Inter cætera hoc adiicientes præcipimus, ut dum quispiam hebræorum certa devotione in catholicam confugium fecerit fidem, et purificationis unda lavacrum sanctum susceperit; quidquid eodem tempore in omnibus rebus comprobatur habere, remota cunctorum molestia, ut vere fidelis sibi perpetim [7] vindicet. [8] Hoc vero edictum infra diem kalendarum proxime succedentium iuliarum implere cunctos per nostras a Deo conlatas regiones modis omnibus præmonemus. Quibus evolutis kalendis apud quemlibet hebræorum christianum repertum fuerit mancipium, medietas facultatis hæbrei huius fisco subiaceat, et libero reddito, qui per suam proditionem fuerit apud eum repertus, nihil sibi hebræus de persona eius vel peculio ultra defendat.

Hanc vero legem quam pietatis et religionis amore concepimus pro nostro populique nostri remedio, in perpetuum suffragante auctore domino valituram esse censemus. Successores quoque nostros legis huius instituta servantes, victrix Christi victores faciat dextera, et eius solium in veritate conroboret, cuius in hoc fidem inspexerit divina clementia. Et licet huius legis prolatam sententiam a nemine temerari posse credamus; audacia tamen transgressoris, et non venerabiliter conservantis, sit in hoc sæculo ignominiosior cunctis hominibus, et vita illius eodem in tempore concidat, quo sinistræ partis adsensum in tam nefaria voluntate perduxerit detestanda temeritas: tantumque obnoxius in æternum peccatorum mole detineatur, in quantum transgressus fuerit legis huius salubre decretum. Futuri etiam examinis terribile quum patuerit tempus, et metuendus Domini adventus fuerit reservatus [9], discretus a Christi grege perspicuo, ad lævam cum hebræis exuratur flammis atrocibus, comitante sibi diabolo, ut ultrix in transgressoribus æterna pœna desæviat, et locuplex remuneratio christianis faventibus hic et in æternum copiosa proveniat.

XV. [10] *De interdicto* [11] *omnibus christianis ne quisque iudæum quacumque factione atque favore vindicare vel tueri pertentet.*

In conclusione omnium præteritarum legum, quas ad conterendam perfidiam iudæorum, tam nostra intentio quam præcessorum nostrorum studia decreverunt, oportuit hanc novissime [12] legem ad robur soliditatis adiicere, et competenti munimento præmissa ex ordine reborare. Postquam enim dedimus sacræ fidei profanis hostibus competens repudium, et cunctis adinventionibus perfidorum posuimus ex obvio terminum, debite compulsi sumus, et ea quæ concreta sunt solidare, et quæ consolidata sunt pulcritudine venustare; ut quanto artifex vivacius expresserit ingenium cogitationis in arte, tanto vigorem simul et decus adsumat qualitas formæ. Ne ergo quibuscumque adinventionibus calliditas iudæorum indesinenti persequenda conatu subrepat optatam [13] profano iure licentiam: hoc providenter legis huius decernitur sanctione, ut nullus de religiosis cuiuscumque ordinis vel honoris, seu de palatinis mediocribus atque primis, vel ex omnibus cuiuslibet qualitatis aut generis, ac principum vel quarumcumque potestatum, aut obtineat [14], aut subrepat animos iudæos, sive baptizatos sive non baptizatos, in suæ observationis detestanda fide et consuetudine permanere, sive eos qui baptizati sunt ad perfidiam ritumve pristinum quandoque redire. Nullus sub patrocinii nomine hos pro suæ pravitatis licentia conetur in quippiam defendere [15]. Nullus quocumque argumento aut factione illis hanc defensionem conetur impendere, per quam liceat eis obviam sanctæ fidei et christiano contraria cultui palam, aut occulte aliquatenus adtentare, nequiter proferre vel tangere. Quod si quispiam hæc præsumpserit temerare [16], si episcopus fuerit, aut etiam ex cæteris clericis atque religiosis, vel certe ex cunctis laicis quisquis deprehensus exstiterit, a conventu catholicorum seclusus, excommunicatione ecclesiastica [17] feriatur, et quartæ partis omnium bonorum suorum amissione mulctabitur, quæ fisco non dubie quantocius connectetur. Dignum etenim est eos aliquamdiu a fidelium Christi societate divelli, et rerum damno mulctari, qui adponunt Christi amorem, et veritatis speciem consensu inimicorum eius detestabiliter impugnare, et in legum transgressionibus [18] illa immobiliter sententia permanente, quam divæ memoriæ Sisebutus Rex visus est in huiusmodi actione superiori lege sanxisse.

XVI. *Placitum iudæorum in nomine principis factum.*

Clementissimo ac serenissimo domino nostro Recesvindo [19] Regi. Omnes nos [20] ex hebræis Toletanæ civi-

[1] *Card.* quatenus hanc deliberationem vel venundationem iuri suo iteratim usurpet, evacuata modis omnibus reputabitur huius temeritatis vel dolosa deceptio; et hanc nefandam sceleris argumentationem, ingenuus, si prodiderit, meritum sui laboris profuturum ex facultatibus iudæorum sumat et percipiat christianus, et huius argumentationis præsumptor, nullus si fuerit facultatibus dilatatus &c.

[2] *Card.* Si certe rerum facundior fuerit, medietate fisco nostro coniuncta, perpetua &c. *S. J. R.* Si reus certe in illo iudicio fuerit, medietate fisco coniuncta

[3] *Card.* et in eius consistat arbitrio, utrum patrocinari cui elegerit, an in eius consistere patrocinio, in cuius

[4] *Card.* et proditor insuper libram auri ab ipso, cui revelavit scelera, illi exacta proficiat

[5] *Complut.* servitio subdantur

[6] *Legion. Vigil. Complut. et Lind.* permanere

[7] *Complut.* in perpetuum

[8] *Card.* vindicet, possessurus simul cum hæreditate suorum genitorum adfutura. Hoc vero &c.

[9] *Lind.* reseratus

[10] *Card.* Rcs. Rex. *Legion. et Lind.* Fls. glosus. Rcnds. Rex.

[11] *Complut.* interdictione

[12] *Complut.* novissimam

[13] *Complut.* optata profana iura licentiæ. *Lind.* aperiens profano iuri licentiam

[14] *Complut.* optione obtineat

[15] *Legion. Complut. et Lind.* defensare. *Card.* defensare vel patrocinare

[16] *Card.* temptare

[17] *Complut.* canonica

[18] *Complut.* transgressoribus

[19] *Legion.* Recesvinto

[20] *Legion. et Complut.* nos hebræi

Digitized by Google

tatis [1] qui infra subscripturi vel signa facturi sumus: bene quidem [2] hactenus nos meminimus compulsos fuisse, ut placitum in nomine divæ memoriæ Chintilani [3] Regis pro conservanda fide catholica conscribere deberemus, sicut et fecimus. Sed quia et perfidia nostræ observationis [4] et vetustas parentalis erroris nos ita detinuit, ut nec veraciter Iesum Christum Dominum crederemus, nec catholicam fidem sinceriter teneremus, idcirco nunc libenter ac placite spondemus gloriæ vestræ, tam pro nobis, quam pro uxoribus et filiis nostris per hoc placitum nostrum, ut deinceps in nullis observationibus, in nullis usibus iudaicis miceamur. Iudæis etiam non baptizatis nullo pœnitus execrando consortio sociemur. Non more nostro propinquitati sanguinis usque ad sextum gradum incestiva coniunctione vel fornicatione iungamur. Non coniugia ex genere nostro, aut nos aut filii nostri vel nostra posteritas nullatenus sortiamur, sed in utroque sexu deinceps christianis iugali copulatione nectamur. Non circumcisiones carnis operemur. Non pascha et sabbata cæterosque dies festo iuxta ritum iudaicæ observantiæ celebremus. Non escarum discretionem vel consuetudinem teneamus. Non ex omnibus quæ iudæorum usus et abominanda consuetudo vel conversatio agit, aliquatenus faciamus; sed sincera fide, grato animo, plena devotione in Christum Filium Dei vivi, secundum quod evangelica et apostolica traditio habet, credamus, atque hunc confiteamur et veneremur. Omnes etiam usus sanctæ christianæ religionis, tam in festis diebus, vel in coniugiis et escis, quam in observationibus universis veraciter teneamus, et simpliciter [5] amplectamur, nullo observato [6] apud nos aut oppositionis obiectu, aut fallaciæ argumento, per quod aut illa quæ facere denegamus, iterum faciamus, vel hæc quæ facere promittimus, minime vel non sinceriter compleamus. De suillis vero carnibus id observare prumittimus, ut si eas pro consuetudine minime percipere potuerimus, ea tamen quæ cum ipsis decocta sunt, absque fastidio et horrore sumamus et comedamus. Quod si in omnibus quæ supra taxata sunt, in quocumque vel minimo transgressores inventi fuerimus, aut contraria christianæ fidei agere præsumpserimus, aut quæ congrua catholicæ religioni promissimus, verbis aut factis implere distulerimus, iuramus per eumdem Patrem et Filium et Spiritum Sanctum, qui est [7] in Trinitate unus Deus, quia qui ex nobis horum omnium vel unius transgressor inventus fuerit, aut a nobis aut a filiis nostris ignibus vel lapidibus perimatur; aut si hunc ad vitam gloriæ vestræ reservaverit pietas, mox amissa libertate, tam eum, quam omnem rei ipsius facultatem cui elegeritis perenniter deserviendum [8] donetis, vel quidquid ex eo aut ex rebus eius facere volueritis [9], non solum ex regni vestri potentia, sed etiam ex huius placiti sponsione potestatem liberam habeatis. Factum [10] placitum sub die XII. kalendarum [11] martiarum, anno feliciter sexto regni gloriæ vestræ, in Dei nomine Toleto.

XVII. [12] *De iudaizantibus christianis.*

Sicut deflendum a christianis est eorum scelus, qui in Christo prævaricatores existunt, ita modis omnibus decernendum, ut nullus omnino veniam mereatur, qui a meliori proposito ad deterius declinasse convincitur. Quia ergo crudelis et stupenda præsumptio crudeliori debet exstirpari supplicio: ideo legis huius edicto decernimus, ut quicumque christianus ac præsertim a christianis parentibus ortus, sexus scilicet utriusque, circumcisiones vel quoscumque ritus iudaicos exercuisse repertus est, vel, quod Deus avertat, potuerit ulterius reperiri, conspiratione et zelo catholicorum, tam novis et atrocibus pœnis aflictus morte turpissima perimatur, quam horrendum et execrabile malum est, quod ab eo constat nequissime perpetratum. Eorum vero bona sibi proculdubio fiscus adsumat, si hæredes [13] vel propinquos talium personarum facti huius error consentiendo commaculet.

XVIII. [14] Egica Rex.

De perfidia iudæorum.

Quum sacris edoceamur edictis, ut sive per occasionem seu per charitatem tantum Christus Dei Filius nuncietur, oportunum satis est, et ad fidem christianam conveniens, ut sicut fideles trahimus libertatis ad gratiam, ita infideles provocemus ad vitam, et quod fides Christi in nobis aucta finibus crescat, et iudæorum prævaricatrix actio evulsa funditus subruat. Proinde devotione mentis decreto censemus, ut quicumque deinceps ex perfida hebræorum plebe vir, seu femina ad catholicæ fidei rectitudinem per veram conversationem sive professionem [15] redierit; idemque [16] suorum rituum errorem vel cæremonias abnuens, christianorum more tramitem vitæ suæ duxerit; ab omni liber maneat onere functionis, quam pridem iudaismo consistens publicis utilitatibus usus fuerat persolvisse; ita videlicet, ut illis exsolutionibus eius functio crescat, quos adhuc detestandæ incredulitatis fuscat nequitia, et parentalis error manifestus retentat. Iniustum namque est illos censionis onere prægravari, vel iudaicis amplius indictionibus implicari, qui iugum Christi dulce eiusque onus leve per dignam conversationem noscuntur excipere. Quibus etiam veram fidem perfecte credentibus, erit omnimode licitum mercandi usu properare ad cataplum, et cum christianis agere christiano more commercium: ita ut si quilibet christianorum de illorum conversatione incognitus quodcumque de ipsis emere voluerit, non aliter ei licebit, nisi prius ex toto christianum se esse dixerit, eique coram testibus orationem dominicam vel simbolum recitaverit apostolorum, et christianorum cibos, ut veri christicolæ, sumpserit vel libenter acceperit. Quod si quispiam de eisdem sanctæ fidei conversis prævaricator exstiterit, cum omnibus rebus suis est fisco perpetim addicendus. De cætero vero iudæi qui in perfidia cordis sui perseverantes, ad catholicam fidem converti neglexerint, hanc legis sententiam decrevimus promulgari: scilicet ut nec ad cataplum pro transmarinis commerciis faciendis ulterius audeant properare, nec cum christianis quodcumque negotium palam vel occulte peragere; sed tantum inter se ipsi habeant licentiam propria commercia definire, ac more solito sui census impensionem, vel eorum qui conversi fuerint, exsolutionem de rebus propriis debeant fisco persolvere: et tam mancipia, quam ædificia, terras, vineas, atque etiam oliveta, vel alias quascumque res immobiles quas a christianis venditionis causa vel quibuslibet aliis modis accepisse noscuntur, quamvis iam multa annorum curricula effluxissent, reddito tamen illis propterea de pretio, totum fisci erit viribus sociandum; ut cui hoc regia potestas donare elegerit, libero perfruatur arbitrio. Nam et quicumque de eisdem iudæis in infidelitate perdurantibus, ad cataplum ire præsumpserit, aut cum quolibet christiano aliquod commercium elegerit [17]; cum omni habitione rerum suarum obiurgatus perpetim fisco erit serviturus. Omnes vero christianos admonemus, et sub divini numinis [18] adiuratione testamur per eum, cuius redempti sanguine sumus, ut amodo nul-

[1] *Card. et Lind.* civitatis atque Hispaniæ gloriæ vestræ qui infra
[2] *Card. et Complut.* bene quidem ac iuste dudum nos
[3] *Complut.* Cintilani
[4] *Legion. Card. et Complut.* obstinationis
[5] *Card. Legion. Complut. et Lind.* sinceriter
[6] *Card. Legion. et Lind.* reservato
[7] *Card.* qui est unus in Trinitate et verus Deus
[8] *Complut.* possidendam
[9] *Complut.* iusseritis. *Lind.* fieri iusseritis
[10] *Complut.* Facto placito
[11] *Legion. Complut. et Lind.* kalendas martias
[12] *Lind.* Fls. gls. Cind. Rex.
[13] *Legion.* ne hæredes
[14] *A codicibus Complut. et S. J. R. hanc XVIII legem deprompsimus.*
[15] *Complut.* per confessionem
[16] *Complut.* omnemque suum ritum, errorem &c.
[17] *Complut.* egerit
[18] *Complut.* nominis

Digitized by Google

lus cum eisdem iudæis in perfidæ duritia permanentibus, quodcumque commercium agere præsumat. Quod si quilibet fidelium talia egerit, si maior potentiorque persona fuerit, tres auri libras fisco persolvat. Si quis quoque amplius ab illis acceperit quam quod duas rei ipsius quantitates valere constiterit, quidquid superius emerit, triplum de sua facultate una cum pretio quod dederit, fisci iuribus profuturum amittat. De inferioribus vero personis si quis talia egerit, C. verberibus vapulabit, et iuxta quod suæ habitionis facultas exstiterit, ita et Principis electione specialis damni iacturam excipiat [1].

[2] III. TITULUS DE NOVELLIS LEGIBUS IUDÆORUM, QUO ET VETERA CONFIRMANTUR, ET NOVA ADIECTA SUNT.

I. *De commemoratione priscarum legum, quæ in iudæorum transgressionibus promulgatæ sunt, atque de confirmatione earum.*
II. *De blasphematoribus Sanctæ Trinitatis.*
III. *Ne iudæi, aut se, aut filios suos, vel famulos a baptismi gratia subtrahant.*
IV. *Ne iudæi more suo celebrent pascha, vel carnis circumcisionem exerceant, ac ne christianum quemcumque a fide Christi commoveant.*
V. *Ne iudæi sabbata, cæterasque festivitates suo ritu celebrare præsumant.*
VI. *Ut omnis iudæus diebus dominicis, et in prænotatis festivitatibus ab opere cesset.*
VII. *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*
VIII. *Ne iudæi ex propinquitate sanguinis connubia ducant, et sine benedictione sacerdotis nubere non audeant.*
IX. *Ne iudæi religioni nostræ insultantes, sectam suam defendere conantes, alibi se transducant; ne quilibet refugientes suscipiat.*
X. *Ne christianus a iudæo quocumque munus contra fidem Christi accipiat.*

[1] *Sub huius tituli finem inventa est in codicibus S. J. R. et Complut., omni neglecta dinumeratione, quæ nunc seguitur, lex.*

VAMBA REX.

De homicidiis.

Superiori lege antiqua censuit institutio, ut quicumque volens homicidium perpetraverit, cum omnibus rebus suis in parentum vel propinquorum hæredum defuncti iure maneat serviturus. Nos tamen sancimus, ut quicumque deinceps occiderit hominem, si volens aut nolens homicidium perpetraverit, si vir filios habens, et absque voluntate filiorum vel uxoris hoc perpetraverit facinus, ipse in potestate parentum vel propinquorum defuncti tradatur, facultates tantum [1] eius filii vel hæredes scelus perpetrantis accipiant: quia iniuste ordinatum esse censemus, ut per parentum culpas filii vel nepotes ad mendicitatem deveniant, nec valeant Principum exercere iussa, quos cum parentum facultate opportebat peragere negotia publica: quum et dominus præcipiat dicens: Anima patris, anima matris, anima quæ sola peccaverit, sola puniatur.

Codices Legion. et Escor. 2. titulum et leges sequentes referunt, quæ in quibusdam etiam codicibus castellanis inveniuntur.

I. TITULUS DE CONVICIIS ET VERBIS ODIOSE DICTIS.

Si quis violentus homo contra hominem aliquis ad aliquem dixerit marcosum [2] capite vel cervice, et ille non habuerit cui dixerit criminator, extensus ante iudicem L. flagella suscipiat.

II. Si quis genebrosum vel gotrosum [3] dixerit, et ille non habuerit cui dixerit, dictor criminis extensus ante iudicem CL. flagella suscipiat.

III. Si quis vigosum [4] dixerit, id est taopasum [5], vel disturpatum, et ille non habuerit, dictor criminis extensus ante iudicem XXX. flagella suscipiat.

IV. Si quis circumsisum dixerit, vel disturpatum, et ille non habuerit, dictor criminis extensus publice CL. flagella suscipiat.

V. Qui ponderosum dixerit, et ille non habuerit, dictor criminis extensus publice CL. flagella suscipiat.

VI. Qui sarracinatorem et non probaverit, dictor criminis extensus ante iudicem CL. flagella suscipiat.

VI. *De his qui se in gladiis alienis impulerint.*

Si quis lanceam vel quodlibet gladium in manu sua tenens dum non sperans, et aliquis in eodem gladio inciderit sine voluntate eius qui gladium in manu sua tenuit, dum sacramento se expiaverit non inde [6] conscium fuisse, vulneratus suæ imputet culpæ; quid enim culpæ eius poterit æstimari, qui nesciens hoc factum gladium in manu sua tenuit.

VII. *De contumelio ingenuorum.*

Si quis aliquem hominem ingenuum pedibus traxerit sine culpa, aut subgitaverit, aut capillos capitis abstraxerit, si nullus livor apparuerit pro singulis obiectionibus, quæ superius continentur, coactus a iudice quinque solidos reddat, cui iniuriam fecerit. Et si non habuerit unde componat, districtus a iudice quinquaginta flagella suscipiat.

VIII. FLS. EGIGA REX. Antiqua.

Ut exceptis fiscalibus servis tricennale tempus non valeat in omnibus causis.

Hæc ipsa lex reperietur in lib. X. titul. II. lege IV. proximaque succedit huic in codice Escor. 2., quæ lib. II. tit. V. pag. 30 a Card. codice deprompta descripta manet, cui epigraphe inscribitur: De superfluis scripturis confectis: *Post hæc codex Legion. et idem Escor. 2. adiiciunt quæ sequuntur, et quamvis mendosa inventa, typis tamen mandare non recusamus.*

Qualiter examinatio debeat fieri, hic ordo servabitur. In lib. XII. titulo tertio, sententia octava decima de mensura et ordine examinationem kalde.

Tres uncias semis, atque pueritia innocens tota manu sana, et totum corpus absque macula lapides tres manu dextra in caldaria mittat, et [7] postea eiiciat. Et si formidolosus lapidem non eiecerit, et bis aut tertio pro uno negotio manum miserit, aut supra mensuram caluerit aqua, omnino examinatio invalida erit. Et qui [8] presserit mensuræ pondere taxatum negotium reparaverit valituram inter omnia ac censura plenum robur obtineat. Hæc est in quinquagesimo canone de coercitione principum et episcoporum auctorica regula. Mancipium dum quindecim annos habuerit mittat manum in calda: usque in XVII. annum ipsa [9] est pueritia.

II. *De pondere et mensura.*

Auri libra [10] I. LXX. II. solidos auri: uncia una VI. solidos: statera auri I. III. solidos: dragma I. XII. argenteos: tremisse [11] I. quinque argenteos: seliqua [12] I. argentium et tertia pars argencii [13]. Baldres faciunt argencontabili [14].

[2] *Ut hunc integrum titulum in lucem edere rectius possimus, versare curavimus Card. S. J. R. Complut. Escor. 1 et 2 codices, qui tantum illum referunt.*

[1] *Complut.* tamen
[2] *Esc.* 2. macrosum: forte achorosum
[3] *Esc.* 2. cotrosum
[4] *Esc.* 2. uvigosum
[5] *Esc.* 2. tauposum
[6] *Esc.* 2. non in se conscium
[7] *Esc.* 2. protinus
[8] *Esc.* 2. præsumpserit
[9] *Esc.* 2. ipse
[10] *Legion.* id est, *quod semper interserit, dum de ponderis designatione agit.*
[11] *Legion.* id sunt
[12] *Legion.* sceliqua
[13] *Legion.* de argenzo
[14] *Legion.* argenzotabli

Digitized by Google

XI. *Ne iudæi libros illos legere audeant, quos christiana fides repudiat.*
XII. *Ne iudæis mancipia deserviant vel adhæreant christiana.*
XIII. *Si se iudæus christianum esse testetur, et ob hoc non velit a se reiicere mancipium christianum.*
XIV. *Professio iudæorum; quomodo unusquisque eorum ad fidem veniens, indiculum professionis suæ scribere debeat.*
XV. *Conditiones iudæorum, ad quas iurare debeant hi, qui ex eis ad fidem venientes, professiones suas dederint.*
XVI. *De christianis mancipiis iudæorum quæ se non prodiderint christiana, sive de publicatoribus eorum.*
XVII. *Ne iudæi a quolibet potestate accepta, extra regiam ordinationem christianum quemquam imperare, plectere vel distringere audeant.*
XVIII. *Ut iudæorum servi necdum adhuc conversi si ad Christi gratiam convolaverint, libertate donentur.*
XIX. *Ne iudæi administratorio usu sub ordine villicorum atque actorum christianam familiam regere audeant, et de damnis eorum qui his talia ordinanda iniunxerint.*
XX. *Ut iudæus ex aliis provinciis vel territoriis ad regni nostri ditionem pertinentibus veniens, episcopo loci vel sacerdoti se præsentare non differat; vel quid huic in toto observare conveniat.*
XXI. *Qualiter concursus iudæorum in diebus institutis ad episcopum fieri debeat.*
XXII. *Ut quicumque iudæum secum obsequentem habuerit, expetente sacerdote, eum apud se retinere non audeat.*
XXIII. *Ut cura omnis distringendi iudæos solis sacerdotibus debeatur.*
XXIV. *De damnis sacerdotum vel iudicum, qui in iudæis instituta legum adimplere distulerint.*
XXV. *Ne iudices quicumque de perfidorum excessibus extra sacerdotum conniventiam iudicare præsumant.*
XXVI. *Ut episcopi immunes habeantur a damnis eorum, quum presbyteri ea, quæ ipsi non correxerint, ad eos non remiserint corrigenda.*
XXVII. *De servata principibus miserendi potestate in his, qui ad fidem Christi conversi veraciter fuerint.*
XXVIII. *Ut episcopi omnibus iudæis ad se pertinentibus libellum hunc de suis erroribus editum tradant, et ut professiones eorum, vel conditiones in scriniis ecclesiæ recondant.*

I. *De commemoratione priscarum legum, quæ in iudæorum transgressionibus promulgatæ sunt; atque de novella confirmatione earum.*

Perfida [1] iudaici erroris sæpe calliditas eo vehementius durescit in crimine, quo institutis contra se legibus nititur frequentius contraire. Et ideo licet posituri simus [2] tot tantisque eorum erroribus novitatis ordine leges, libet tamen illas primum a dominis et prædecessoribus nostris dictas [3] promulgare, et in eorum transgressionem constitutiones intendere, ordinatimque [4] nos præcedentium edicta oportet retexere: ut ex hoc collata cum veteribus nova, in his quæ decenter sunt edita, confirmentur ut condecet; similiter et nova sic [5] ordinentur, ne præterita citra rationem videantur confundere, et [6] uniformis membri compago [7] utraque legibus ordinata, clara hic iustitiæ manifestatione eluceat. Sicque [8] quid in præteritis legibus confirmatione sit dignum, quidve novitatis edicto inconvulsibile censeatur, eo luce clarius pateat, quo complexa hic ex utrisque veritas exstiterit declarata. Et ideo in eisdem præcedentium legum statutis reperimus legem, quæ de omnium hæresum erroribus abdicatis promulgata confulsit [9]. In qua lege id adiiciendum emendandumque evidens ratio persuasit, ut si cuiuslibet hæresis permotus quisque insania contempserit ipsius legis in aliquo instituta, cuiuscumque sit generis [10] persona, si publica perversum dogma defensione vindicare voluerit, sub [11] ardua erit pœna religandus, eiusque bona in principis potestate consistant: et [12] si ipse perversi erroris sectator se corrigere [13] usquequaque destiterit, ab [14] exsilio nullo modo revocetur. Nam et res eius, cui eas princeps conferre voluerit, inconvulse deserviant. Cæterum si quis ignorantiæ [15] cecitati deditus cuiuslibet erroris sectam ex [16] corde tenuerit, et verbis vindicare [17] voluerit, vel factis quibuslibet ostenderit; ad episcopum loci vel ad quemlibet sacerdotem se instruendum remittat [18], ac quæ sancta sunt, præbeat, qualiter ab eo una cum consensu metropolitani formulam rectæ institutionis accipiat. Iam vero si ab his hæreticus quisquis ille commonitus vel instructus se distulerit corrigendum [19], superioris sententiæ iacturam ordine superius adnotato sustineat, id est, quæ [20] illis est lata, qui [21] in publica defensione adversam nostræ fidei vindicaverint sectam. Denique abhinc specialiter [22] relaxatæ [23] sint leges, quæ in iudæorum sunt transgressionibus positæ: id est, de datis et confirmatis legibus supra iudæorum nequitiam promulgatis, sive de cunctis iudæorum erroribus [24] amputandis. Ita vero ne iudæi more suo celebrent pascha, neque more suo fœdus nupciale copulare præsumant, et ut carnis circumcisionem non faciant, neque more suo diiudicent escas, nec [25] contra christianos inscribant, nec contra christianos testificari [26] præsumant; et ne iudæus christianum mancipium circumcidat. Mancipia [27] quoque christiana quæ a iudæis, aut vendita, aut libertati esse noscuntur tradita, statum libertatis absque dubio obtineant; et nullo modo iudæis mancipia christiana deserviant. De interdicto quo omnibus christianis inhibetur [28], ne quisquam iudæum quemcumque fatione atque favore [29] vindicare studeat [30] vel tueri, atque iudaizantes christianos præsumat celare. Harum igitur fortissimarum legum sententias in prædictorum iudæorum perfidiam promulgatas, exceptis duobus subter adnexis [31] capitulis, cæterisque aliis quæ contraria inveniuntur, et iustitiæ regulis, et institutionibus nostris, omnia, ut dictum est, iugi temporum æternitate valitura censemus, et irrevocabili gloriosæ serenitatis nos-

[1] *Esc.* 1. Perfidia iudaici erroris atque calliditas
[2] *Esc.* 1. pro tot.
[3] *Card. et Esc.* 1. prædecessoribus nostris promulgatas in eorum &c.
[4] *Card.* et ordinatum præcedentium edictum retexere
[5] *Esc.* 1. hic
[6] *Card. et Complut.* quo
[7] *Card. et Esc.* 1. ex utrisque
[8] *S.* 1. *R. et Esc.* 2. Si quod in
[9] *Complut. Card. et Esc.* 1 *et* 2. consistit
[10] *Card.* ordinisve persona. *Esc.* 1. ordinisve prosapia
[11] *Card. et Esc.* 1. sub arduo erit pœnitentiæ exsilio religandus
[12] *Card. et Esc.* 1. qualiter si ipse
[13] *Card. et Esc.* 1. corrigi
[14] *Card. et Esc.* 1. et ille ab exsilii nullo modo revocetur ærumna, et res eius
[15] *Card.* ignorantiæ præcipitio. *Esc.* 1. ignorantiæ præcipitationi
[16] *Card. et Esc.* 1. aut . . . . aut verbis
[17] *S. J. R.* indicare
[18] *Card. et Lind.* se instruendum (*Esc.* 1. instituendum) remittat, qualiter
[19] *Card. et Esc.* 1. corrigi
[20] *Card. Esc.* 1. *et* 2. *et S. J. R.* in illis
[21] *Esc.* 1. qui publica defensione
[22] *Card. et Esc.* 1. speciales
[23] *Esc.* 1. latæ
[24] *Card. et Esc.* 1. generaliter exstirpandis. Et ne iudæi.
[25] *Card. et Esc.* 1. ac ne quæstione christianos inscribant.
[26] *Card. et Esc.* 1. testificentur
[27] *Card. et Esc.* 1. De mancipiis quoque christianis
[28] *Card. et Esc.* 1. prohibetur
[29] *S. J. R. Complut. et Esc.* 2. labore
[30] *Card. et Esc.* 1. pertentet
[31] *Complut.* adiunctis

Digitized by Google

træ oraculo confirmamus, atque in tantum [1] eis consultum valitudinis robore celebriori porrigimus, in quantum nil repugnantiæ habuerint cum his quæ novitatis nostræ nunc sententia diffinimus. Nam in quibusdam ipsis legibus, quod nobis inconveniens videtur atque contrarium, hæc duo interim inter cætera repugnantia rationi vel institutioni nostræ capitula continentur. Quodlibet [2] decretum hactenus, nullo modo tradatur, nullumque vigorem deinceps valitudinis retinebit. Illa quidem in his sententiis prima est, per quam iudæis datur execranda [3] licentia manumittendi christiana mancipia. Secundum namque [4] capitulum non solum [5] culpæ ad unius redigitur damnationem, sed vindictæ. Nam quædam leges, sicut culparum habent diversitates, non ita discretas [6] retinent ultiones, sed permixta scelera transgressorum ad unius remittuntur legis pœnale iudicium: ne secundum modum culpæ [7] habeant pœnam; quum maior minorque transgressio unius non debeat mulctationis prædamnari supplicio: præsertim quum dominus in lege præcipiat, pro mensura peccati erit et plagarum modus; unde lex ipsa [8] inscribitur de pœna qua perimenda sit transgressio iudæorum, quia Deus [9] mortem non vult, nec lætatur in perditione vivorum, pro eo quod in se per [10] redemptionem continet mortuum, in nullo [11] veræ valitudinis retinebit statum; proinde iam nunc ad conterendum [12] malitiæ caput, ad necandum infidelitatis commentum [13], ad perimendum [14] profanationis elogium alacri intentione [15] procurrimus, nisu validæ oppugnationis obsistimus, fortia in perfidiis præceptionum tela obiicimus.

II. [16] *De blasphematoribus Sanctæ Trinitatis.*

Si [17] in sacri evangelii prædicatione Dominus prolatum in fratrem contumelii verbum iudicio adsignat reum, quanto magis peccantem in Spiritum Sanctum divinæ animadversionis sententia damnat, quod irremisibile et hic et in futuro Salvator ipse denuntiat? Et ideo si quis Christi Filii Dei blasphemaverit nomen, eiusque sacrum corpus et sanguinem contempserit sumendum percipere, aut perceptum visus fuerit reiecisse, vel quamlibet iniuriarum blasphemiam in Sanctam dixerit Trinitatem, id est, in Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, tunc instantia sacerdotis vel iudicis, in cuius civitate [18] vel territorio hoc malum exortum exstiterit, blasphemator [19] centenis flagellis [20] decalvatus subiaceat, et ardua in vinculis constitutus [21] exsilii conteratur ærumna. Res tamen eius in potestatem principis redactæ manebunt, qualiter in iure eorum, cui eas potestas conferre elegerit regia, inconvulse existant [22].

III. Ervigius Rex [23].

Ne iudæi, aut se, aut filios suos, aut famulos a baptismi gratia subtrahant.

Quum veritas ipsa petere, quærere, et pulsare nos edoceat, præmonens, quod regnum cœlorum violenti diripiant [24], in nullo est dubium, quod illæ indultæ gratiæ munus [25] abhorreat, qui ad eam accedere ardenti animo non festinat. Proinde si quis iudæorum de his scilicet, qui adhuc nondum sunt baptizati, aut se baptizari distulerint, aut filios vel famulos suos nullo modo ad sacerdotem baptizandos remiserint, vel servos [26], quos de baptismo reduxerint [27], et vel unius anni spatium [28] post legem hanc editam quispiam illorum sine gratia baptismi transegerit, horum omnium transgressor, quisquis ille repertus exstiterit, C. flagella suscipiat, et decalvatus debita mulctetur exsilii pœna. Res tamen eius [29] in principis potestate permaneant, qualiter si incorrigibilem, durioremque eum [30], ostenderit vita, perpetua [31] in eius, cui eas princeps largiri voluerit, potestate persistant.

IV. Ervigius Rex.

Ne iudæi more suo celebrent pascha, vel carnis circumcisionem exerceant, ac ne christianum quemcumque a fide Christi commoveant.

Si obstinata iudæorum perfidia non tam figuris, quam veritati observantiam legis impenderet, numquam dominum gloriæ crucifixissent. Pascha enim nostrum immolatus est Christus, et si cordis nobiscum circumcisione gauderet, adumbratam illam corporis expoliationem nullo modo in carne exprimeret, propheta dicente: Circumcidimini domino, et auferte præputia [32] cordium vestrorum. Unde nos non iam figuris prætereuntibus inhærentes, sed veritatis promissionibus certiores, id omnino [33] observandum præcipimus: ut si quis iudæorum ritu suo pascha celebraverit, centenis is verberatus flagellis et turpiter decalvatus, exsilio diutino mancipetur, et res eius fisco adsociandæ sunt. Illi vero, qui carnis circumcisiones iudæis [34] vel christianis exercere præceperint [35], quisquis [36] talia intulerit, aut fieri ab altero permiserit, veretri ex toto amputatione plectetur, et res eius fisci iuribus sociandæ sunt. Mulieres tamen, quæ aut circumcisiones exercere præsumpserint, aut circumcidendos quosque cuilibet circumcissori obtulerint, naribus abscisis, et rebus suis omnibus in principis potestate redactis, lugeant facinus suæ præsumptionis. Simili quoque pœna et illi plectendi sunt, qui christianum vel christianam a fide dimoverint Christi, vel ad ritum [37] iudaicæ prævaricationis adduxerint.

---

[1] *Esc.* 1 esse eis

[2] *Card. et Esc.* 1. Quæ licet tempta (*Esc.* 1. tenta) usque hactenus nullo modo credantur, nullius tamen vigoris deinceps valitudinem retinebunt. Illa siquidem

[3] *S. J. R. Complut. et Esc.* 1. exercenda

[4] *Card. et Esc.* 1. secundum sane

[5] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* non solum reprehensibile nobis videtur, sed impium, ubi totius universitas culpæ, ad unius redigitur damnationem vindictæ

[6] *Card. et Esc.* 1. in se retinent

[7] *Card. et Esc.* 1. modus est adhibitus pœnæ; quum

[8] *Card. et Esc.* 1. lex ipsa quæ inscribitur

[9] *Esc.* 2. *et Complut.* Dominus

[10] *Complut.* pro redemptione. *Lind.* peremptionem continet mortis. *Card.* interemptionis terminum continet morientium. *Esc.* 1. in se peremptiones continet morientium

[11] *Card.* in nullo se cupit ulcisci vindictæ, in quo respicit compunctio mentis futuræ

[12] *Complut. et Esc.* 2. obterendum

[13] *Complut. et Esc.* 2. commercium

[14] *Card.* comprimendum

[15] *Card.* consurgere procuremus nisu, ut valde eorum oppugnationibus obsistendo fortialiter superemus, eorumque tela triumphaliter obiiciamus

[16] *Card. et Esc.* 1. Flavius Ervigius Rex.

[17] *Complut.* Sicut sacri evangelii textu prædicat Dominus. *Card.* Sicut pia veritas sacri evangelii prædicat. *S. J. R.* Sicut in sacro evangelio prædicat dominus, et prolatum

[18] *Card. et Esc.* 1. in cuius civitate, castro, vel territorio. *Lind.* castro

[19] *Card. et Esc.* 1. blasphemator ipse

[20] *Card.* flagellis subiaceat, et decalvatus turpiter ardua in vinculis

[21] *Card. et Esc.* 1. perpetui exsilii. *Esc.* 2. in vinclis constitutus exsilio perpetuo

[22] *Card. et Esc.* 1. persistant

[23] *Card.* Fls. gls. Rcs.

[24] *Esc.* 1. diripiunt

[25] *Card.* munus hoc

[26] *Card.* vel se suosque de baptismo

[27] *Card. et Esc.* 1. subtraxerint

[28] *Esc.* 2. spatio

[29] *Complut.* eius principalis potestas retineat. *Card. Esc.* 1. *et Lind.* eius ad principis potestatem pertineant

[30] *Complut.* eum dierum ostenderit longitudo, perpetua in eius, cui principalis potestas largiri voluerit, persistant potestate

[31] *Esc.* 1. vita dapnata

[32] *Card.* præputium

[33] *Card. et Esc.* 1. omnimode

[34] *Card. et Esc.* 1. in iudæis

[35] *Card. et Esc.* 2. præsumpserint

[36] *Card. et Esc.* 1. quisquis hæc, aut intulerit alteri, aut fieri ab altero sibi permiserit

[37] *S. J. R. et Esc.* ad aditum

Digitized by Google

V. [1] *Ne iudæi sabbata, cæterasque festivitates suo ritu celebrare præsumant.*

Figuris prætereuntibus [2], quempiam operum indesinenter exhibitiones impendere, quid est aliud nisi [3] amatores veritatis non esse? Unde reprobabile id dominus per prophetam insinuans ait: Neomenias [4], et sabbata, et solemnitates vestras odivit anima mea. Oh hoc nos, quibus ab apostolo [5] præceptum est, ut potius in novitate spiritus quam in vetustate litteræ ambulemus, id infidelibus fideli intentione præcipimus, ut si quis iudæorum neomenias [6], seu festivitates tabernaculorum, vel sabbata, ferias quoque, vel cæterarum festivitatum solemnitates ritus sui more peregerint, vel celebrare præsumpserint, centenis [7] flagellis subiaceant, et decalvati exsilii debilitentur ærumna bona ad [8] principem redeant, qualiter ea aut perfecte illis conversis aliquando restituat, aut ea, in malis perdurantibus, aliis [9], ut fas fuerit, servitura concedat.

VI. [10] *Ut omnis iudæus diebus dominicis, et in prænotatis festivitatibus ab opere cesset.*

In nullo est dubium, illum manifeste fidei catholicæ adversari, qui reverentiam diebus dominicis non impendit. Unde negatores vel destitutores [11] fidei nostræ iustissime insequentes, id religiosa sanctione iubemus, ut sive sit iudæus sive iudæa, quodlibet opus rurale [12] in natali domini, vel in omnibus sanctissimis solemnitatibus, seu dominicis diebus exercens, vel lanificia [13] faciens seu quascumque operationes [14] vel cætera talia agens, extra quam nobilium honesta christianorum consuetudo permittit; præsumptor talis [15] rei centenis verberibus subiaceat decalvatus. Quod si [16] servi eorum vel ancillæ in talibus diebus reperiantur supradictis laboribus occupati, tunc et ipsi simili sententia sunt feriendi. Domini tamen eorum, si servos suos permiserint talia agere, C. solidos auri fisco compellantur reddere. Dies tamen ipsi, qui ab eisdem iudæis sollicita devotione sunt observandi, hi sunt, id est, festum Virginis Sanctæ Mariæ, quo gloriosa [17] eiusdem genitricis domini conceptio celebratur: item natalis Christi et circumcisionis eius, sive etiam apparitionis: dies quoque [18] paschæ, vel dies sanctissimi octavarum: inventiotionis quoque crucis dominicæ festum, et ascensionis dominicæ dies, vel pentecostes, seu etiam concurrentes [19] per totum annum dominici et religiosa fide Christi venerabiles dies.

VII. [20] *Ne iudæi more suo diiudicent escas.*

Illud sane, quod iudæorum detestatur [21] conversatio iudaica superstitione pollutior, mundas ab immundis iudicans escas, aliud assumit, aliud reiicit. Quicumque [22] in huius observantiæ inventus fuerit errore, id est, ut alieter id faciat quam honesta christiani moris est consuetudo; tunc iudicis instantia, in cuius territorio actum exstiterit, C. verberibus feriatur, et turpiter decalvetur. Huius sane legis omnimode præceptionis integritas, sicut de escis, ita et de poculis observanda est, scilicet ut superioris iacturæ supplicium simili quoque ordine, et illi qui a christianorum [23] poculis se abstinere præsumpserint, patiantur. De escis tamen [24] porcinis tantum et carnibus, id discreta nec remissa pietate decernimus, ut quicumque ex illis carnibus vesci penitus abhorrescunt [25], si natura forte id fastidiente fugiunt [26], et non more illo perversitatis hoc ipsum diiudicantes contemnunt, præsertim si in cæteris operibus christianis similes habeantur, et christianitatis ab eis non defuerit votum, atque [27] operationis studium; tunc hi tales, qui fideles in reliquis conversationibus approbantur, pro hac sola reiectione suillarum carnium ad iacturam legis superius comprehensam teneri non poterunt: quia contrarium æquitati videtur, ut quos manifesta operum Christi nobilitat fides, pro sola reiectione unius cibi ad pœnam teneantur notabiles.

VIII. [28] *Ne iudæi ex propinquitate sui sanguinis connubia ducant, et sine benedictione sacerdotis nubere non audeant.*

Nulli iudæorum in utroque sexu permittimus ex propinquitate sui sanguinis, vel uxoris suæ, atque etiam virorum, iuxta legem quæ in christianis est lata, usque ad sextu [29] generis gradum connubia ducere, vel incesti maculam operari. Huius igitur fœdæ permixtionis pervasores tali mulctentur pœna, ut separati ab invicem centena flagella suscipiant, et decalvati exsilioque religati sub pœna [30] maneant; eorumque ad filios bona, quos de præcedenti [31] coniugio habuerint, redeant; si tamen et ipsos in nullis iudaicæ prævaricationis maculaverit noxa, et nulla incestivæ nationis sordidaverit macula. Quod si non habuerint filios, aut habitos, ut dictum est, iudaicus involverit error, vel incesti [32] fœdaverit natio; tunc facultas prædictorum omnimode [33] in principis potestate consistat [34]. Illud tamen modis omnibus observandum præcipimus, ut si quis iudæus sive iudæa [35] noviter renati, nuptiale festum [36] celebrare voluerint, non aliter quam cum præmisso dotis titulo, quod in christianis salubri institutione præceptum est, vel sacerdotali benedictione intra sinum ecclesiæ sanctæ percepta coniugium cuipiam [37] ex his adire permittimus. Quod si certe sine benedictione sacerdotis quisquam hebræorum noviter coniugium duxerit, vel solemnitatem legis pro dotali titulo in quocumque transcenderit [38] post renovationem baptismatis, C. solidos principi coactus exsolvat, aut C. flagella publice suscipiat. Hæc scilicet damna vel verbera singillatim unusquisque percipiat videlicet tam ille qui nupsit, quam ea quæ nupta est, vel etiam parentes eorum unusquisque pro se iacturam legis suscipiat.

[1] *Card. et Esc.* 1. Flavius Ervigius Rex.
[2] *S. J. R. Esc.* 1. 2. *et Complut.* præeuntibus
[3] *Card. et Esc.* 1. quam
[4] *Card. et Esc.* 2. Neomenia
[5] *Card. et Esc.* 1. ab apostolico præceptum est ore
[6] *Esc.* 2. neomenia
[7] *Card.* centenis decalvatus flagellis subiaceat, et exsilii debita mulctetur ærumna
[8] *Card.* ad principis redeant iura, qualiter
[9] *Card. Esc.* 1. *et* 2. aliis, quibus fas fuerit
[10] *Card. et Esc.* 1. Flavius Ervigius Rex.
[11] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* disturbatores
[12] *S. J. R. Complut. et Esc.* 2. quodlibet opus in natali domini
[13] *Esc.* 2. seu faciens quascumque operationes
[14] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* operationes in domibus, agris vel cæteris talibus agens
[15] *Card. et Esc.* 1. huius
[16] *Card. et Esc.* 1. quod si forsitan servi
[17] *Card.* quo gloriosa concelebratio eiusdem genitricis domini celebratur
[18] *Esc.* 2. dies paschæ quoque sanctus, vel
[19] *Esc.* 1. percurrentes
[20] *Card. et Esc.* 1. Flav. Gloriosus Ervigius rex.
[21] *Card. et Esc.* 1. detestabilis
[22] *Card. et Esc.* 1. In quocumque huius observantiæ inventus fuerit error
[23] *Card. et Esc.* 1. christianis
[24] *Card. et Esc.* 1. id est, de porcinis tantum carnibus
[25] *Card.* obhorrescunt
[26] *Card.* refugiant
[27] *Esc.* 1. atque omnimodæ operationis
[28] *Card. et Esc.* 1. Flavius Glor. Ervigius rex.
[29] *Card. et Esc.* 1. sexti
[30] *Card. et Esc.* 1. pœnitentia
[31] *S. J. R. Complut. et Esc.* 2. de præsenti
[32] *Esc.* 1. incestiva
[33] *Esc.* 1. omnium
[34] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* consistat; qualiter principali discretione res ipsa, aut in christianis eorum hæredibus concessa (*Card.* conversis) permaneat, aut si hæredes huiusmodi dignitatis defuerint, fisco nostro sociata deserviat. Illud tamen &c.
[35] *Card. et Esc.* 1. noviter nuptiale
[36] *Card.* fœdus
[37] *Card. et Esc.* 1. cuiquam
[38] *Card. et Esc.* 1. transcenderit C. solidos principi coactus exsolvat

Digitized by Google

IX. *Ne iudæi religioni nostræ insultantes, sectam suam defendere* [1] *conantes alibi se transducant, ne quilibet refugientes suscipiat.*

Iam sane, si quis iudæorum [2] religioni christianæ insultare præsumpserit, vel [3] christianam fidem verbis subvertere, aut sectæ suæ [4] defendere vanitatem, nec non quisquis disciplinam fidei christianæ refugiens, aut in terram nostri regiminis se occultandum ingesserit [5], vel in aliis partibus se latitandum transduxerint; si quis etiam huiusmodi transgressoribus latibulum præbuerit, dum [6] de eius fuga conscius fuerit, omnium capitulorum quisquis ille fuerit transgressor inventus, C. [7] flagellis mulctabitur, et decalvatus, rebus eius in principis potestate redactis, [8] exsilii conteratur ærumnis.

X. [9] *Ne christianus a iudæo quodcumque munus contra fidem Christi accipiat.*

Quam sit extra [10] fidei christianæ regulam, qui se defensorem veritatis insimulat et veritatem ipsam per [11] munerum acceptionem commaculat, audiat dominum contra se per prophetam dicentem: Pro eo quod vendidistis argento iustum, et pauperem calceamentis: ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno, et peribit fuga a veloce, et fortis non obtinebit virtutem suam, et robustus non servabit animam suam, et tenens arcum non stabit, et velox pedibus suis non salvabitur, et ascensor non [12] salvabit animam suam, et robustus corde inter fortes nudus fugiet [13]. Quis enim hic venditus argento iustus accipitur, et pauper pro calceamentis, nisi unigenitus Filius Dei Patris, cuius innoxius sanguis XXX. olim a iudæis taxatus argenteis, quotidie venundatur ab illusoribus veritatis? Et ideo sunt quidam ex fidelium numero, qui quasi zelo fidei iudæorum culpas detegere, vel plectere valida se intentione promittunt, quos tamen depravat solita cupiditatis illecebra. Nam si talibus quodcumque forsitan fuerit a perfidis [14] in munerum collatione oblatum, illico reticent [15], et errores talium, quos iudicare [16] et detegere ante promissum sibi beneficium nitebantur, percepto postmodum miserabili quæstu impunitus transire permittunt. Unde [17] decernimus nulli christiano licere cuiuscumque generis sit, vel honoris, ordinis, sive personæ, sive ex religiosis, sive etiam ex laicis quodcumque beneficium contra fidem Christi a quolibet iudæo vel iudæa, sive etiam per eorum internuntios sibi illatum accipere, nec se pro talium vindicatione contra regulam fidei christianæ oblatis sibi præmiis implicare. Si quis autem qualibet beneficiorum exhibitione corruptus aut agnitos errores iudæorum celaverit, aut [18], ne improbitas talium feriatur, quolibet modo obstiterit; antiquis [19] sine dubio patrum regulis erit obnoxius, et tantum in duplo fisci erit partibus illaturus, quantum a iudæo quisquis ille accepisse fuerit comprobatus.

XI. [20] Ervigius Rex.

Ne iudæi libros illos legere audeant, quos christiana fides repudiat.

Illis commodare lectionibus sensum, quibus fas non est præbere assensum, impietatis est potius quam pietatis [21] iudicium. Et ideo, si quis iudæorum libros legerit illos, vel doctrinas attenderit, sive abditos [22] in domo sua celaverit, in quibus male contra fidem Christi sensitur, C. [23] flagellis publice verberetur aut decalvetur. Qui tamen [24] cautionis vinculo alligabitur, ne unquam talium librorum [25] doctrinas apud se habere præsumat, aut attendere audeat, vel in studiis meditandi assumat. Iam de cætero, si post emissum placitum quodcumque [26] tale repetere temptaverit, C. [27] flagellis subiaceat decalvatus, et [28] sub perpetua exsilii conteratur ærumna: ut [29] quia iam secundo visus est erroris sui iterasse vestigia [30], perenniter [31] eius rescula eis deserviat, quibus principali collatione fuerit [32] concessa. Hæc et his similia percipiant, qui quamlibet [33] infantiam edocere præsumpserint talia, et ut doctor ipse iniquitatis in prima transgressione [34] deprehensus C. flagellis subiaceat decalvatus. Placiti quoque sui polliceatur cautione [35] se talia ulterius neminem edocere. Quod si primæ [36] huius sponsionis suæ maculare [37] fidem præsumpserit [38], et ad ea quæ abiecerat repedare conaverit, omni eius facultate in principis potestate redacta, C. ipse verberibus addicetur, ac decalvatus perpetuo erit exsilio religandus. Infantes tamen ipsi, vel pueri a [39] tantis supradictis damnis [40] erunt alieni, si ipsam perfidiæ doctrinam infra [41] X. etatis suæ annos positi meditasse fuerint visi. Cæterum si post X. annos quisquis talia attendit [42], vel meditari vetita præsumpserit, superioris institutionis [43] damna vel verbera adnotatus sustineat.

XII. [44] *Ne iudæis mancipia deserviant* [45] *vel adhæreant christiana.*

Importabile [46] sane satis christiano cœtui videri debet flagitium ut gens iudaica contra dominum rebellis semper et impia, christiana mancipia suis habeant [47] servitiis re-

[1] *Card. et Esc.* 1. audeant, ac ne a fide refugientes alibi se transducant, et ne quilibet refugientes eos suscipiat
[2] *Esc.* 1. palam vel occulte religioni christianæ
[3] *Esc.* 1. si quis etiam christianorum
[4] *Card.* aut sectæ suæ nisus fuerit. *Esc.* 1. visus fuerit
[5] *Card. et Esc.* 1. iniecerit
[6] *Card.* aut in eius fuga. *Esc.* 1. aut eius fugæ
[7] *Card. et Esc.* 1. et centenis decalvatus mulctabitur plagis et rebus eius
[8] *Card.* debitis exsilii. *Esc.* 1. debiti exsilii conteretur &c.
[9] *Card. et Esc.* 1. Fls. Gls. Ervigius Rex.
[10] *Card.* extraneus a fidei christiana regula. *Esc.* 1. extraneus a christiana fidei regula
[11] *Card.* veritatem ipsam munerum acceptione commaculat, audiat contra se prophetam
[12] *Card. et Esc.* 1. ascensor equi
[13] *Card.* fugiet, in die illa dicit dominus
[14] *Card. et Esc.* 1. perfidis munerum conlatione
[15] *Card. et Esc.* 1. reticescunt
[16] *Esc.* 1. vindicare. *Esc.* 2. indicare
[17] *Card.* unde nulli christiano licebit, cuiuscumque generis sit
[18] *Card. et Esc.* 1. aut ut ne pravitas
[19] *Card. et Esc.* 1. et antiquis patrum regulis
[20] *Codici Complut. pagina, quæ hanc legem, et duas sequentes comprehendebat, deest.*
[21] *Esc.* 1. veritatis
[22] *Esc.* 1. *et Lind.* habitos
[23] *Card.* et centenorum flagellatione plectetur. Qui tamen *Esc.* 1. et publice decalvabitur, et centenorum flagellorum verberatione plectebitur. Qui tamen
[24] *Card.* tali cautionis
[25] *Card. et Esc.* 1. libros vel doctrinas
[26] *Card.* quodcumque iteratim
[27] *Card.* centenis flagellis subiaceat et amissis rebus sub perpetua exilii deputetur ærumna
[28] *Esc.* et amissis rebus. *Lind.* et amissis rebus sub perpetui exsilii conteretur ærumna
[29] *Esc.* 1. et quia
[30] *Esc.* 1. malitiam
[31] *Card. et Esc.* 1. perenniter illis res eorum deserviat
[32] *Card.* principali fuerit ordinatione disposita atque
[33] *Card. et Lind.* quemlibet infantium
[34] *Esc.* 1. in prima transgressionis fronte deprehensus, et centenis subiaceat decalvandus verberibus et placiti sui
[35] *Esc.* 1. cautiones
[36] *Card.* Quod si postmodum huius
[37] *Card.* maculans cautionem contingat illi ea quæ abiecerat iterum reiterare
[38] *Esc.* 1. contingat
[39] *Esc.* 1. tunc a supradictis
[40] *Card. et Esc.* 1. damnis atque verberibus
[41] *Esc.* 1. intra
[42] *Esc.* 1. adtendere. *Esc.* 2. adtenderet
[43] *Lind. Card. et Esc.* 1. constitutionis ..... ordine superius adnotato sustineat
[44] *Card. et Esc.* 1. Fl. Ervigius rex.
[45] *Esc.* 1. deserviant christiana
[46] *Esc.* 1. Importabile satis
[47] *Esc.* 1. in servitiis

Digitized by Google

ligata: et versa vice, religionis nostræ honorabile Christi [1] membrum humilietur ante filios perfidorum [2]; sicque corpus Christi videatur obsequi Anti-Christi ministris: et cum præpostero ordine ipsi, qui nostram oppugnant [3] moribus fidem, obsequentes habeant [4] sub impietatis suæ errore famulos sacræ fidei nostræ. Proinde legem illam quæ a glorioso prædecessore nostro divæ memoriæ Sisebuto rege est edita, in huiusmodi causis tenendam esse sancimus, et [5] contextum legis ipsius, excepto ubi mortis ultio ponitur [6], glorioso serenitatis nostræ oraculo confirmamus: qualiter [7] prædictæ legis edicto transgressores legis ipsius prædecessores nostri regni sub perpetua maledictionis censura obstringunt. Nullus ex iudæis mancipium christianum habere præsumat, ne quidquam contra eiusdem legis monita agere audeat, excepto hoc uno [8], quod lex ipsa eis permittit, ut christianum mancipium iudæus audeat manumittere: quia valde indignum est, ut hi, quos cœnosa servitus perfidiæ maculat, libertatis titulum christianis imponant. Non est enim consequens, ut tenebræ lucem obnubilent, aut servitus [9] præroget libertati: præsertim quum hoc in primæva tantummodo editione legis ipsius, quum ad fidem primitus vocarentur, illis videatur fuisse concessum. Nunc vero [10] sancimus per huius legis seriem, ut nullus iudæorum christianum mancipium manumittat, quia contra legis ipsius edictum, ut vere utique transgressores, christiana mancipia habere comprobantur, quibus tamen sufficiat, si pro præteritis transgressionibus non damnentur. Nam modo sane illis hæc licentia pœnitus denegatur: quia contra legum et canonum edicta [11] agere præsumpserint. Hoc tantum illis sine dubio more concedimus pietatis, ut a primo anno regni nostri [12], id est, a kal. februarii usque ad sexagesimum diem habeat quisquis [13] licentiam venundare christiana mancipia, non tamen sine cognitione sacerdotum vel iudicum, ad quorum territoria pertinere noscuntur: ne [14] hi, qui venundati [15] sunt, damna mortis [16] perferant, et hi qui venditores exsistunt locum fraudis agendæ vel inferendæ reperiant ultionis. Iam vero [17] a prædictis kalendis transacto prædicto sexagesimo die, nulli iudæorum licebit christianum habere mancipium, non ingenuum, non etiam servum. Sed [18] post peractum huius temporis conlatum spatium, id est sexaginta dierum, apud quemcumque iudæum mancipia christiana reperiantur, cum collato sibi a domino peculio per huius legis edictum erunt liberi modis omnibus permansuri, si tamen violenter se a dominis suis celatos esse probaverint. Iudæi tamen ipsi, qui, expleto temporis supradicti spatio, tenere vel occultare [19] mancipia christiana præsumpserint, aut etiam quibuslibet aliis modis hanc sanctionem [20] implere distulerint, aut medietatem rerum suarum fisco sociandam amittant; aut si viliores personæ fuerint, et unde componant, non habuerint, centena flagella suscipiant decalvati.

XIII. Ervigius Rex.

Si se iudæus christianum esse testetur, et ob hoc non velit a se reiicere mancipium christianum.

Si quorumdam iudæorum subtilitas [21], timens quæstum rei suæ amittere, christiano more se intimet conversari [22], et ob hoc non se amittere debere dicat christiana mancipia, quia et ipse christianam videatur ducere vitam: his ordinibus comprobandum est, quo nec astuta fraus excusatione obtendat [23], nec sincera conversatio casum cum cæteris pereuntibus perferat. Ac per hoc id omnimode sanctione præcipimus, ut omnes iudæi per universas regiones constituti ab anno primo regni nostri a kalendis februariis usque in supervenientes præsentis anni kalendas aprilis, aut vendendi christiana mancipia iuxta præmissæ legis ordinem licentiam habeant, aut si eà apud se retinere voluerint, his ordinibus se christianos ostendant. Concedimus enim eis [24]; de quibus evidens periurii suspicio non habetur, ut habeant LX. [25] dierum a kalendis præsentis anni aprilis spatium [26], in quo possint qui ex illis salvari [27] desiderant, et christianæ fidei aggregari exoptant, ad episcopos locorum concurrere, et manus suæ subscriptionibus vel signis roborata illis suæ professionis [28] publicare fœdera; in qua [29] scilicet professione id quisque studeat innectere, et profiteri, ut omnes iudaicos errores abneget, et in nullo sequatur sectam suæ prævaricationis antiquæ. Quisquis [30] igitur ex illis ex toto corde pristinos errores relinquens, ad fidem sacræ religionis conversus fuerit christianæ, cum symboli quoque interpositione, et quod ultra ad vomitus sui nullo modo revertatur errorem, vel cætera secundum scriptum professionis ipsius ordinem, quem post hanc legem curavimus adnotare [31], in nullo se profiteatur exinde aliquid immutare. Hanc sane professionem ne nudis tantummodo verborum promissionibus proferat, et aliud verbo promat, aliud corde retineat, et sic in eius [32] promissis simulatio potius, quam veritas locum suum inveniat: cura sollicita episcoporum, iudicumque ministerio [33], illi ipsi, qui superiorem sententiam patefecerint, mox allatis conditionibus [34] iurare debebunt, quia quæ eorum professio continet, sincero non maculato corde profiteantur [35]. Sicque fiet ut hi tales, quos et professio cum operis effectu sacræ fidei dignos esse probaverit, et iurisiurandi pollicitatio devotos fore monstraverit, possint utpote [36] christiani, christianis mancipiis uti. Nam non aliter poterunt christiana mancipia illorum dominio subiugari, nisi et ipsi evidenter comprobentur [37] christiani, et fre-

[1] *Esc.* 2. *et S. J. R.* regnum
[2] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* perditorum; et portio dicata Christo per lavracum perfidorum obsequiis subiugetur; sicque Corpus Christi
[3] *Esc.* 2. impugnant
[4] *Card. et Esc.* 1. habeant famulos fidei nostræ ad impietatem
[5] *Card. et Esc.* 1. et omnem textum
[6] *S. J. R. et Esc.* 2. panditur
[7] *Card. et Esc.* 1. iuxta prædictæ legis edictum ubi .... obstrinxit
[8] *Esc.* 1. quod eisdem iudæis penitus non licebit, secundum quod lex ipsa permittit, ut christianum
[9] *Card.* aut servitus aut servus. *Esc.* 2. *non pergit ultra, sed hic legem finit.*
[10] *Esc.* 1. Nunc vero christianum mancipium quemque manumittere omnino non poterit, quia contra legis ipsius edictum
[11] *Card.* interdicta. *Esc.* 1. dicta
[12] *S. J. R.* usque ad XL. diem, *similiter paulo etiam post eumdem dierum numerum repetit.*
[13] *Card.* quisquis ille iudæus. *Esc.* 1. quisquis ille iudæus iuxta tenorem legis huius
[14] *Card. et Esc.* 1. ne et hi
[15] *Card. et Esc.* 1. venundandi
[16] *Card. et Esc.* 1. vel salutis
[17] *S. J. R.* Iam vero transacto prædicto XL. die
[18] *S. J. R.* Sed apud quemcumque iudæum
[19] *Card. et Esc.* 1. sive libertare
[20] *Card.* severitatis nostræ. *Esc.* 1. serenitatis nostræ
[21] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* fraudulenta subtilitas cavens quæstum
[22] *S. J. R.* se conversari profitetur intime
[23] *S. J. R.* obtineat
[24] *Esc.* 1. *et Lind.* eis, id est, his tantum, de quibus
[25] *S. J. R.* XL.
[26] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* salutare spatium
[27] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* salvandi vel christianæ fidei aggregandi sunt, ad episcopos
[28] *Esc.* 1. promissionis
[29] *Esc.* 1. in quibus confessionibus quisquis id curabit innectere, quia et ritus omnes
[30] *Card. et Esc.* 1. Et quia ex toto
[31] *Card. et Esc.* 1. adnotare. Hanc sane professionem ne nudis tantummodo verborum propositionibus proferant et aliud corde retineant, et sic in eius promissis
[32] *Card. et Esc.* 1. eorum
[33] *Card. et Esc.* 1. sollicita .... instantia, illi qui superioris professionis suæ patefecerint votum, allatis
[34] *S. J. R.* codicibus
[35] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* protestantur, se donec advixerint conservare. Sicque fiet
[36] *Esc.* 1. utpote christiani christianorum mancipiorum servitiis uti
[37] *Card.* purissimi vel verissimi christiani. *Esc.* 1. verissimi christiani

Digitized by Google

quenter christianorum [1] escis adhæserint, et coniugia inierint. Iam vero qui post datam confessionem, reddito iuramento, iuxtas superiorem tenorem [2] christianum se [3] devoverit esse, et in quolibet ritu iudaicæ sectæ cultor fuit inventus, et huius promissionis suæ transgressor esse reperiatur, quia et nomen Domini ausus est profanare, et se iudaici erroris cœno polluere, amissis rebus omnibus et in potestatem principis redactis, C. flagella suscipiat, et decalvatus exsilii debita conteratur ærumna. Illi tamen, qui [4] obdurato corde, obstinatione malitiæ interclusi [5], si infra numerum dierum superius constitutum [6] professionem suam publicare destiterint, aut extra prædictum tempus christianum mancipium habere præsumpserint, ad damnationem præmissæ legis, quæ de christianis lata est mancipiis, ut non serviant iudæis, tenebuntur obnoxii; id est, ut aut medietatem rerum suarum fisco sociandam amittant, aut si viliores personæ fuerint, et unde componant non habuerint, C. flagella cum decalvatione suscipiant. Mancipia tamen christiana quæ retinere apud se contra legum vetita præsumpserint, vel quia ipsa se mancipia infra prædicti temporis spatium christiana fuisse non prodiderint, in eorum servitio, quibus a rege donata fuerint, perpetualiter manebunt servitura.

XIV. [7] Ervigius Rex.

Professio iudæorum: quomodo unusquisque eorum ad fidem veniens indiculum professionis suæ [8] in præsentia sacerdotis vel iudicis conscribere debeat.

Ego ille abrenuncio universis ritibus et observationibus sectæ iudaicæ, abominans in toto solemnitates, vel cerimonias sive observationes omnes, quas in præterito tempore usque nunc observavi et tenui: ita ut deinceps nihil de ritu vel celebritate earumdem observationum exerceam, nihil de usu præteriti erroris assumam, id est, ut nec affectu talia [9] quæram, nec opere quodcumque tale perficiam. Proinde abrenuntiatis his omnibus quæ christianitatis doctrina abominatur, et prohibet:

Credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium, et invisibilium conditorem: et in unum Dominum Iesum Christum Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo [10], lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, natum non factum, homousion Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt, quæ in cœlo et quæ in terra [11]. Qui propter nos homines et propter nostram salutem descendit de cœlis [12], et incarnatus est de Spiritu Santo ex Maria Virgine homo factus. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus [13], mortuus, et sepultus, tertia die resurrexit [14], ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Patris [15]. Iterum venturus [16] est cum gloria iudicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis. Credo et in Spiritum Sanctum Dominum [17] vivificatorem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum. Qui loquutus est per Prophetas. In unam sanctam catholicam, atque apostolicam ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum; et exspecto resurrectionem mortuorum, et vitam futuri sæculi. Amen.

Hæc [18] quæ in huiusmodi subscripta serie dicta sunt, iam veraciter credens, et fideliter retinens [19], et cum toto mentis meæ affectu amplectens [20], ac subscribens promitto, ut nullo unquam tempore ad vomitum superstitionis iudaicæ redeam. Numquam observationes vel ceremonias, quas soliti sunt iudæi custodire, amodo aut opere impleam, aut corde [21] retineam, abnegans in toto iudaicam sectam, respuens in toto iudæorum perfidiam, abiiciens [22] quidquid christianam [23] fidem impugnat. Et ita me deinceps veraciter in Sanctam Trinitatem profiteor credere, ut christiano [24] more deinceps vivere debeam, et iudæorum [25] fugiens amodo consortia, et cum honestis [26] christianis me semper adiungam. Qualiter cum illis sive absque illis christianorum [27] semper cibos accipiam [28] et ad ecclesiam Dei [29] vere fidelissimus christianus devotissime et frequentissime concurrere debeam, et in festivitatibus dominicis, sive etiam in martyrum festis, quæ christianæ religionis pietas observanda decrevit, ita promitto, eas ipsas festivitates devote suscipere, et cum summo amore complecti, atque in ipsis diebus semper cum christianis honestissimis interesse, sicut honesta et pia christianorum consuetudo id suscipere consuevit vel facere. Facta fidei vel credulitatis meæ professio sub die vel [30].

XV. [31] *Conditionis iudæorum [32] ad quas iurare debeant, et hi qui ex eis [33] ad fidem venientes professiones suas dederint.*

Iuro primum per Deum Patrem omnipotentem, qui dixit: Per memetipsum iurabitis, et non periurabitis nomen Dei vestri, qui fecit cœlum et terram, mare, et omnia, quæ in eis sunt, et mari posuit terminum dicens: usque hic [34] venies, et confringes tumentes fluctus tuos. Qui dixit: cœlum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Qui primum angelum [35] de cœlo proiecit superbum; ante cuius conspectum adstat omnis exercitus angelorum cum tremore, cuius aspectus arefacit abyssos, et indignatio tabescere montes facit. Qui primum hominem Adam in paradiso constituit [36], et ei præceptum dedit, ne de vetito ligni pomo comederet, quo [37] degustato de paradiso est proiectus, et [38] catenæ prævaricationis vinculo se una pariter cum genere humano adstrinxit. Qui Abel sacrificium libenter accepit, et Cain digne [39] iusteque reprobavit. Qui Enoch in huius vitæ corpore in paradiso con-

[1] *Card. Esc.* 1. *et Lind.* christianorum societate coniungi. Iam vero
[2] *Card. et Lind.* ordinem
[3] *Card.* esse decreverit ac devoverit
[4] *Esc.* 1. quos obduratio cordis obstinatione malitiæ intercluserit, si infra
[5] *Card.* infra numerum
[6] *Esc.* 1. aut professiones suas publicare
[7] *Esc.* 1. *Omissum legis et auctorem, et inscriptionem relinquit.*
[8] *Card. Esc.* 1. *Complut. et Lind.* professionis suæ conscribere debeat
[9] *Complut.* affectu tali ea quæram
[10] *Complut et Card.* Deum ex Deo.... ex Deo vero
[11] *Complut.* in terra consistunt
[12] *Esc.* 1. *et Lind.* de cœlo
[13] *Card. et Esc.* 1. crucifixus et sepultus descendit ad inferna: tertia die
[14] *Esc.* 1. resurexit vivus a mortuis
[15] *Complut.* Dei Patris. Unde iterum. *Card.* Patris omnipotentis
[16] *Card.* venturus in gloria
[17] *Complut.* Deum. *Esc.* 1. et vivificatorem
[18] *Esc.* 1. Hæc quæ in huius symboli a me præmissa sunt fide veraciter credens
[19] *Complut.* retinens, eximioque toto mentis
[20] *Complut. et S. J. R.* explens
[21] *Card. et Esc.* 1. aut cordis affectu
[22] *Esc.* 1. vincens
[23] *Complut.* quidquid christiana fides impugnat
[24] *S. J. R. et Complut.* ut Christi amore deinceps... et iudæorum deinceps fugiens veraciter consortia
[25] *Esc.* 1. amodo consortii fugiens
[26] *Complut.* omnibus
[27] *Complut. et Esc.* 1. christianos
[28] *Esc.* 1. adsumam
[29] *Esc.* 1. ut vere fidelissimus
[30] *Lind.* vel anno regis. *Card.* vel anno *Esc.* 1. vel æra. *Complut. codex hanc XIV. legem ultimam describit, finemque fecit.*
[31] *Codex etiam Legion. hanc legem in antecedentis tituli fine refert, hac tantum epigraphe:* Conditiones iudeorum.
[32] *Card.* sacramentorum
[33] *Legion. et Esc.* 1. ex his
[34] *Legion. et Lind.* huc.... huc
[35] *Legion et Card.* archangelum superbientem proiecit, cui adstat
[36] *Esc.* 1. constituens ei
[37] *S. J. R. et Esc.* 1. quo gustato, et
[38] *S. J. R. et Esc.* 1. et catena prævaricationis et vinculo
[39] *Card.* indigne reprobavit

Digitized by Google

servans cum Elia, in extremo huius sæculi fine morituru[1], et ad metam [2] reducturus est. Qui Noe cum uxore, et tribus filiis cum uxoribus, et animalibus, et volatilibus cœli, atque reptilibus in arca tempore diluvii conservare dignatus est, per quod unumquodque genus recuperaretur. Qui de Sem filio Noe Abraham, et de eo israeliticum populum propagare dignatus est. Qui patriarchas et prophetas elegit, et benedixit patriarchis Abrahæ, Isaac et Iacob. Iuro per eum qui Sancto Abrahæ repromisit, dicens: in semine tuo benedicentur omnes gentes, dans eis signum circumcisionis in fœdere sempiterno. Iuro per Deum [3], qui Sodomam et Gomorram subvertit, et uxorem Loth aspicientem retrorsum in salis convertit statuam. Iuro per eum, qui luctatus est cum Iacob, et tangens nervum eius femoris, claudicare eum fecit, et dixit: non vocaberis Iacob, sed Israel. Iuro per Deum, qui Ioseph liberavit de manu fratrum suorum, et gratiosum eum fecit in oculis Pharaonis, ut per eum omnis Israel salvaretur [4] ab inopia famis. Iuro per Deum, qui Moysem de aquis liberavit, et ei in rubo ignis [5] apparuit, et [6] per manus ipsius [7] decem plagas Ægyptiis intulit, et populum suum israeliticum [8] de servitute Ægyptia liberavit, et per mare Rubrum [9] siccis pedibus eos transire fecit, ubi [10] contra naturam fluentis elementi tamquam murus aqua [11] ab eo solidata stetit. Iuro per Deum, qui Pharaonem, et eius exercitum in mari Rubro demersit, qui per diem in columna nubis populum israeliticum, et per noctem in columna ignis præcessit. Iuro per Deum, qui Moysi in monte Sinai legem digitis suis in tabulis lapideis scriptam dedit. Iuro per Deum, qui montem ipsum Sinai fumare [12] fecit, vidente populo israelitico. Iuro per Deum, qui Aaron sibi primum elegit sacerdotem, et eius filios in tabernaculo igne consumpsit, quia ignem alienum ausi fuissent offerre coram domino. Iuro per Deum, qui Dathan et Abiron suo iusto iudicio [13] hiatus terræ viventes absorbere iussit. Iuro [14] per Deum, qui amaras aquas admixtione [15] ligni in saporem dulcedinis commutavit. Iuro per eum, qui sitienti populo israelitico [16], percutiente Moyse virga in petra, immensas aquarum inundationes produxit [17]. Iuro per eum, qui per quadraginta annos populum israeliticum in eremo pavit, eorumque vestimenta, ne usu attererentur, integra [18] usquequaque servavit. Iuro per eum, qui irrevocabili iussu decrevit, ne quis de israelitico populo in terram promissionis [19] intraret, ob hoc scilicet, quia verbis Dei non credidissent, excepto Iesu Nave, et Caleph, quos illic intraturos promisit et prædixit. Iuro per eum, qui præcepit Moysi, ut erecta manu sua contra Malacitas [20] victor populus israeliticus existeret. Iuro per eum, qui patres nostros per manum Iesu Nave Iordanis fluvium transire iussit, et ut duodecim lapides de eodem fluvio in testimonium tollerentur, instituit [21]. Iuro per eum, qui omni Israeli, ut transito eodem Iordanis fluvio, lapideis cultris circumcideretur, præcepit. Iuro per eum, qui muros Ierico civitatis subvertit. Iuro per eum, qui David regni [22] gloria decoravit, et de manu Saul et filii sui Absalonis eum eripuit. Iuro per eum, qui ad orationem Salomonis nebula templum replevit, et suam ibidem [23] benedictionem fudit [24]. Iuro per eum, qui Eliam prophetam per turbinem in currum igneum e terra sublevans gloriæ [25] sedibus intulit, et per eum qui ad orationem Elisæi percusso pallio Eliæ aquas Iordanis divisit. Iuro per eum, qui tres pueros in camino ignis ardentis sub oculis regis infesti conservare dignatus est; qui tenet clavem David, et claudit, quod nemo aperit, et aperit, quod nemo claudit. Iuro per eum, qui omnia mirabilia, et virtutes, et signa in populo israelitico vel in aliis gentibus fecit. Iuro per eum, et per sacra decem legis præcepta. Iuro et per Iesum Christum Filium Dei Patris omnipotentis, sanctumque Spiritum Paraclitum, qui est in Trinitate unus, et verus Deus, et sanctam ressurrectionem Domini nostri Iesu Christi, eiusque ad cœlos ascensionem, et gloriosum atque terribilem eius adventum, in quo venturus est iudicare vivos et mortuos, mitis apparens iustis, terribilis autem impiis, atque eius venerandum Corpus et pretiosum Sanguinem; qui cœcorum oculos aperuit, surdos audire fecit, paraliticos ad sua membra reduxit, qui linguas mutorum resolvit, dæmonio [26] vexatos sanavit, claudos currere fecit, et mortuos suscitavit; qui super aquas pedibus ambulavit, et Lazarum morte resolutum, quum iam in putredinem se caro solvisset, viventem [27] eum saluti restituit, et in gaudium mutavit lamentum; qui est factor sæculi, lucis principium, salutis auctor, qui mundum ortu suo illuminavit, passione sua redemit, qui solus inter mortuos liber fuit, et a morte teneri non potuit, qui tartarea claustra comminuit, et de inferno beatorum animas præsentiæ [28] suæ maiestate eripuit, qui devicta morte carnem, quam de terris assumpsit, in cœlos post mundi victoriam deportavit [29], sedens ad dexteram Dei Patris omnipotentis, accipiens ab eo æternam regni potestatem. Iuro et per omnes cœlestes virtutes, omniumque sanctorum [30], et apostolorum reliquias, sive et per sancta quatuor evangelia, quæ subterpositis [31] his conditionibus in sacrosanto altario sacri illius nominis [32] contineo manibus vel contingo.

Quia omnia, quæ in professione mea renotanda curavi, vel colligere potui, quam tibi, domino *illo illius* sedis episcopo manu mea subscriptam dedi, sinceritate tota [33] ibidem dixi, et sub nullo argumento vel fraude ea quæ in ipsa professione comprehensa sunt protuli; sed [34] omni sinceritate, sicut eadem professio continet [35], omnes ritus iudaicæ observationis abinceps abnego, et cum omni cordis mei intentione in Sanctam Trinitatem [36] credo, et credens perpetuum in ea permanere meipsum spondeo, et numquam consortio impietatis iudaicæ sociatus ero; sed in omnibus, et per omnia christiano deinceps more vivens, et [37] christianorum participium habiturus sum, et quidquid in eadem professione, quam de sanctæ fidei observatione conscripsi [38] omni fidei puritate custodiam: qua-

[1] *Legion. Card. Esc.* 1. *et Lind.* morituros
[2] *Card.* remedium. *Esc.* 1. medium
[3] *Legion. Card. et Esc.* 1. Iuro per eum .... eum ... eum.
[4] *Esc.* 1. erueretur a fame
[5] *Card. et Esc.* 1. in igne
[6] *Legion. Card. et Esc.* 1. qui
[7] *Card.* ipsius Moysi
[8] *Esc.* 1. israel
[9] *Card. et Esc.* 1. per siccum eos
[10] *Esc.* 1. qui
[11] *Legion. et Lind.* se solidata exhibuit. *Card.* tanquam murum solidatum exhibuit. *Esc.* 1. aquæ soliditatem exhibuit
[12] *Legion. et Card.* fumigare
[13] *Legion. et Esc.* 1. ut eos viventes terra absorbere, iussit
[14] *Legion. Card. et Esc.* 1. Iuro per eum qui manna et coturnices in eremo populo israelitico in escam concessit
[15] *Card.* per admixtionem ligni.... convertit
[16] *Legion. Card. et Esc.* 1. in Oreb
[17] *Card. et Esc.* 1. exhibuit
[18] *Esc.* 1. integra conservavit
[19] *Legion. Card. et Esc.* 1. repromissionis
[20] *Esc.* 1. Amalachitas. *Lind.* Amalechitas. *S. J. R.* maledictos
[21] *Legion. et Card.* constituit
[22] *S. J. R.* regem
[23] *Legion.* ibi .... infudit. *Card.* inibi.... infundit
[24] *Esc.* 1. infudit
[25] *Legion. et Card.* cœlorum sedibus
[26] *Legion.* dæmone
[27] *Legion. Card. et Esc.* 1. solvisset, vitæ ac saluti restituit
[28] *Card. et Esc.* 1. potentiæ suæ
[29] *Esc.* 1. reportavit, sedet accipiens ab eo æternæ gloriæ maiestatem
[30] *Card.* sanctorum apostolorum, prophetarum, patriarcharum, et reliquias omnium sanctorum
[31] *Esc.* 1. subterposita
[32] *Esc.* 1. meis manibus contineo, vel contingo
[33] *Esc.* 1. sinceriter tota inibi dixi
[34] *Esc.* 1. protuli omni sinceritate
[35] *Esc.* 1. et omnes ritus et observationes abinceps iudaicas abnegavi, et omni cordis mei intentione
[36] *Card. et Esc.* 1. crediturus sum, et nunquam in nullo ad pristini erroris vomitum rediturus sum, aut consensu .... sociaturus
[37] *Esc.* 1. et christiana mancipia habiturus sum
[38] *Esc.* 1. conscripsi, comprehensum esse dinoscitur, omni fidei

Digitized by Google

liter iuxta apostolicam traditionem, vel sacri symboli regulam deinceps vivere debeam [1]. Quod si in quocumque aborbitans, aut sanctam fidem maculavero, aut ritus iudaicæ [2] sectæ in quocumque observare intendero, seu vos in quocumque per huius iuramenti mei professionem inlusero, vel sub specie cuiuslibet iuramenti ea quæ promisi, non ea intentione perfecero, sicut a vobis me profitente credita [3] vel intellecta sunt: veniant super me omnes maledictiones legis, quæ in contemptores mandatarum Dei ore domini promulgatæ sunt. Veniant etiam super me, et super domum meam, et filios meos omnes plagæ Ægypti, et percussiones eius, et ad terrorem cæterorum ita [4] iudicium Datan et Abiron super me veniat, ut viventem me terra deglutiat. Sicque, postquam hac caruero vita, me [5] æternus ignis mancipandum cum diabolo, et suis angelis sociandum suscipiat, et cum habitatoribus Sodomæ et Gomorræ particeps in pœnale supplicium comburendus tradar, et [6] dum ante tribunal metuendi iudicis et gloriosi principis [7], domini nostri Iesu Christi pervenero, in ea parte adnumerer [8], quibus terribilis et gloriosus iudex minando iudicaturus [9] est, dicens: Discedite a me maledicti, ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis eius. Datæ conditiones die vel æra.

[10] XVI. [11] *De christianis mancipiis iudæorum, quæ se non prodiderint esse christiana, sive de publicatoribus eorum.*

Hebræorum mancipia religionis sanctæ titulo consecrata, et dominorum suorum qualibet persuasione illecta, ab hoc tempore et deinceps si nullo modo se fuisse prodiderint christiana, qualiter sub eorum dominorum iugo persistant, tunc quia indultæ libertatis gratiam respuerint, cui a principe collata fuerint, perpetua servitutis religata catena modis omnibus tenebuntur. Hi tamen, per quos hoc [12] fuerit manifestissime detectum, si et [13] ipsi cuiuslibet iudæi servi sint, conversi ad fidem Christi in libertate persistant. Si autem quilibet christianus hoc prodiderit factum, V. solidos pro unoquoque mancipio christiano accipiet ab eo, qui ea apud se post datam [14] et decretam convictus fuerit tenuisse ordinationem.

XVII. [15] *Ne iudæi a quolibet potestate accepta extra regiam ordinationem christianum quemquam imperare, plectere vel distringere audeant.*

Nullus iudæorum [16] administrandi, et imperandi vel distringendi potestatem super christianos exerceat, excepto si princeps id fieri [17] publica permiserit causa. Siquis autem iudæorum, accepta a quolibet potestate, christianum quemcumque distringere, plectere, coercere [18], vel in eum desævire præsumpserit, aut quidquam ei contra legum vetita, aut excogitata quæ in lege non sunt inserta, inferre tentaverit, aut medietatem rerum suarum fisco sociandam amittat, aut si nullis fultus fuerit rebus, C. flagella suscipiat decalvatus. Illi tamen, qui hanc eis potestatem super christianos exercere præsumpserint, si nobilis [19] qui hoc fecerit persona exstiterit, X. libras auri principi coactus exsolvat; si tamen minimæ vilioresque personæ, V. libras auri principi [20] coacti exsolvant. Quod si non habuerint, unde componant, centenis [21] flagellis subiaceant, et decalvationem suscipiant.

XVIII. Ervigius Rex.

Ut iudæorum servi necdum adhuc conversi, si ad Dei gratiam convolaverint, libertati donentur.

Quum vas electionis Paulus apostolus prædicet, dicens sive per occasionem, sive per veritatem, dummodo Christus adnuntietur, salubre satis est votum, ut sicut [22] fideles libertatis provocamus ad gratiam, ita quoque infidelibus occasionem præbeamus veniendi ad vitam. Et ideo, si quis iudæorum servus [23] de servitute eorum et moribus ad gratiam Christi convolare desiderat, nullus eum catena servitutis retineat, nullus huic tali resistat, nullum a quolibet fidei offendiculum habeat; sed mox, ut se et professione et iusiurandi attestatione christianum ostenderit, et domini sui prævaricationes manifeste prodiderit, vel respuerit, ab omni illico servitutis catena solutus cum omni [24] suo peculio a domino suo evulsus [25], libertatis erit effectibus contradendus [26]; sicque proveniet, ut [27] in omnibus omnino rebus ordo ille omnis in eum impleatur, qui de christianis est mancipiis constitutus.

XIX. [28] *Ne iudæi administratorio [29] usu sub ordine villicorum atque actorum christianam [30] familiam regere audeant, et de damnis eorum, qui talia his ordinanda iniunxerint.*

Si quis iudæorum a quolibet [31] ex laicis commissam curam, vel potestatem super christianos accepit [32], ut christianis familiis præsit, quidquid administrationis suæ cura visus fuerit imperare, totum fisco adplicare [33] debebit: ita ut ipsi, qui hanc administrandi susceperint curam, C. [34] flagella et decalvationem suscipiant, et medietatem rei suæ fisco sociandam amittant. Sane si episcopus, vel quilibet ex sacerdotibus, seu ministris, clericis quoque, vel monachis administrationem ecclesiasticæ [35] rei illis super christianos explendam iniunxerint, quantum id ipsum fuerit, quod imperandum eis præceperint, tantum de bonis proprietatis suæ fisco nostro applicandum amittant. Quod si rebus exspoliatus [36] exstiterit, exsilio subiacebit, quo [37] diutius detentus pro pœ-

[1] *Card.* modis omnibus adimpleam
[2] *Esc.* 1. in quocumque observare contendero. *S. J. R.* aut ritus iudaici sectam quamcumque
[3] *Card. et Esc.* 1. me profitente audita, vel intellecta
[4] *Legion.* ita ut
[5] *Card. et Esc.* 1. sim æternis ignibus mancipandus, sim diabolo.... sociandus.... sim habitatoribus.... comburendus, ut dum ante tribunal
[6] *Esc.* 1. ut
[7] *Esc.* 1. gloriosi domini
[8] *Esc.* 1. adglomerer quibus idem terribilis
[9] *Legion. et Esc.* 1. dicturus est: Discedite
[10] *Card. codex pro hac lege sequentem describit, quæ in Esc.* 1. *litteris quamvis aliis, tamen antiquissimis, post codicis finem scripta apparet. Typis mandata in lib. XII. tit. II. leg. XVIII. manet.*
[11] *Esc.* 1. Fls. Ervigius Rex.
[12] *Esc.* 1. hoc fuerit detectum, si et ipse fuerit iudæus, et cuiuslibet iudæi servus exstiterit conversus
[13] *Esc.* 1. si et ipse iudæus fuerit, et cuiuslibet iudæi servus exstiterit, conversus ad Christi fidem in libertate persistat
[14] *Esc.* 1. post data hæc decreta convictus fuerit tenuisse
[15] *Esc.* 1. Fls. Ervigius Rex
[16] *Card. et Esc.* 1. a primo anno regni nostri, id est, a die quinto idus ianuarii administrandi, imperandi, distringendi curam vel potestatem
[17] *Card. et Esc.* 1. aliqua utilitatis publicæ
[18] *Card.* coercere, exercere, vel
[19] *Card. et Esc.* 1. si nobilis persona exstiterit
[20] *Card. et Esc.* 1. auri fisco persolvendas amittant
[21] *Card. et Esc.* 1. centum. (*Esc.* 1. centenis) decalvati flagellis subiaceant
[22] *S. J. R.* sicut enim fideles. *Esc.* 1. si sicut
[23] *Card. et Esc.* 1. et servituti eorum implicatus et moribus
[24] *Card. et Esc.* 1. cum omni etiam peculio suo
[25] *Card. et Esc.* 1. dimissus
[26] *Esc.* 1. tradendus
[27] *Card.* ut in omnibus ordo ille in eum impleatur, qui de christianis est mancipiis constitutus
[28] *Esc.* 1. Fls. Ervigius Rex.
[29] *Esc.* 1. ministratorio
[30] *Card.* christiana mancipia
[31] *Card.* a quolibet commissam
[32] *Card. et Esc.* 1. acceperit, id est, ut
[33] *Esc.* 1. applicari
[34] *Card. et Esc.* 1. et centum flagella decalvati suscipiant, et medietatem
[35] *Card.* rei illius
[36] *Card.* exspoliati exstiterint exsilio subiacebunt
[37] *Esc.* 1. quo diutinis detritus pœnitentiæ damnis discat

Digitized by Google

nitentiæ discat damnis, quam sit impium, infidos [1] fidelibus præponere christianis.

XX. [2] *Ut iudæus ex aliis provinciis* [3] *ad regni nostri ditionem pertinentibus veniens, episcopo vel sacerdoti, seu iudici se præsentare non differat; vel quid huic in toto observare conveniat.*

Si quis iudæorum de alia civitate vel provincia nostræ gloriæ oriundi, quolibet [4] succeserint loco, episcopo vel sacerdoti sive iudici loci illius se illico repræsentent [5], tandiu inde non recessuri, quandiu sabbata ritusque cæteros atque festivitates, quæ illi e vicino possunt occurrere, incontaminati videantur sacerdotali testimonio transegisse, ne dum variis huc illucque per loca cursibus promoventur, erroris sui reperiant in quocumque latibulum. In ipsis tamen diebus, in quibus eos quolibet loco remorari contingerit, conversationem cum christianis probatissimis habituri sunt, qualiter cum illis et cibos sumere, et participationem communionis christianæ videantur habere. Concursus tamen in ipsis diebus, quibus ritus sui more uti soliti sunt, ad ecclesiam, episcopos [6], vel sacerdotes habeant, qualiter eorum [7] salutaribus monitis instruantur. Quod si forte placitorum innodatione [8] se esse asserant ligatos, vel cuiuslibet inevitabilis necessitudinis [9] causa constrictos, quod illis non liceat diutine immorari; tunc a sacerdote ipsius [10] loci, ad quem accesserant, relaxati placiti sui cautionem promittant, ut ubi occurrentes per viam festivitates vel sabbata ritus sui, sine testimonio sacerdotis non transeant. Ipse quoque sacerdos loci epistolam manu sua subscriptam eisdem sacerdotibus, per quos se iudæus quisquis ille transiturum dixerit, destinabit: ut evacuata omni fraudis suspicione, tam stantes, quam properantes eos districtio [11] religiosa coerceat. Si quem autem eorum aliter egisse contigerit, tunc episcopo loci ipsius, vel sacerdoti una cum iudice potestas [12] tribuitur, centenis verberare eos flagellis, nec aliter eos ad propria redire permittimus, nisi cum epistolis episcoporum, vel sacerdotum, in quorum territorium visi sunt accessisse. In quibus tamen epistolis sollicite dierum summa notabitur, id est ex quo die ad episcopum ipsius civitatis accesserint, et quo diebus apud ipsum remorari eos contigerit [13], vel quo die ab eo ad propria reversuri exierint.

XXI. [14] *Qualiter conventus* [15] *iudæorum in diebus institutis ad episcopum fieri debeat.*

Omnis iudæorum conventus, in quisbuscumque locis vel territoriis habitare videantur, ad episcopum loci, vel sacerdotem diebus sabbatorum, vel cæterarum festivitatum, quas celebrare solent, concurrere, et convenire debebunt, nec in his [16] talibus diebus concessa sibi licentia pervagationis usuri sunt; sed quamdiu excursus dierum ipsorum pertranseat, de quorum celebritate suspicio vertitur, alibi citra sacerdotis sui conniventiam [17] nullo modo movebuntur. Diebus tamen sabbatorum concursus [18] eorum, et lavacro nitidus, et perceptione benedictionis devotus, ad episcopum vel sacerdotem semper est perventurus. Sane in locis illis ubi sacerdotalis præsentia defuerit, concursus eorum omnis, vel conversatio, aut cum iudicibus, aut cum christianis honestissimis erit: qualiter sic eorum societati inhæreant, ut audacter de eorum conversatione bonum [19] perquisiti testimonium dicant. Mulieres sane iudæorum, coniuges scilicet, atque etiam filiæ in præmemoratis omnibus festivis [20] diebus, quibus [21] errore proprio abutuntur, ne ullius erroris, vel pervagationis reperiant locum, id omnimode servabunt, ut viris earum præsentibus provida episcoporum, vel sacerdotum in eis ordinatio fiat; ut quemadmodum viri earum de præsentia sacerdotali [22] se non differunt, ita et ipsæ, facto concursu, omnibus diebus festivitatum suarum electione sacerdotum, atque pontificum, cum quibus, vel qualibus honestissimis fæminis christianis commorari debeant, ordinentur. Si quis autem huic præceptioni visus fuerit evenire contrarius, publice [23] centenorum flagellorum erit suppliciis feriendus, atque decalvandus. Id tantum præcipue observandum est, ne quorumdam sacerdotum carnalium corda, dum virus [24] libidinis execrabili contaminatione exagitat, occasiones quaslibet incurrant [25], per quas libidinis suæ votum efficiant. Unde id arctiori sanctione decernimus [26], ut sic omnis sacerdos hæc instituta legum nostrarum in iam dictis fæminis hebræorum adimpleat, ut nullius peculiaritatis locum cum eisdem fæminis habeat, per quod se sordidare cum eis intendat. Quod [27] si quemlibet sacerdotum contigerit, ut zelum, quo pro christiano nomine uti debeat, frequenter ad libidinis suæ [28] occasionem usurpet: tunc sacerdos ipse ab honore depositus, exsilio erit [29] perpetuo mancipandus.

XXII. [30] Flavius Ervigius Rex.

Ut quicumque iudæum secum obsequentem habuerit, petente [31] *sacerdote, eum apud se retinere non audeat.*

Si quis laicorum quemlibet ex iudæis, virum scilicet vel fæminam, secum obsequentem habuerit, vel in patrocinio [32] retinuerit, et sublato ex eis pontificum vel sacerdotum privilegio, privata eos sua [33] potestate defenderit, neque eos ad episcopum vel sacerdotem debitis diebus instruendos vel iudicandos remiserit, excomunicationis ab eodem episcopo, cui [34] id fecit, sententia feriatur: et amissis illis, quos vindicare nititur [35], trium librarum auri

[1] *Esc.* 1. infidos iudæos
[2] *Esc.* 1. Fls. Ervigius Rex.
[3] *Esc.* 1. vel territoriis
[4] *Card.* quolibet loco oriundus succeserit, episcopo. *Esc.* 1. oriundus, per quemlibet locum episcopo vel sacerdoti
[5] *Card. et Esc.* 1. præsentare debebit, nec a sacerdote illo est recessurus
[6] *Esc.* 1. ad ecclesiam, vel sacerdotes habebunt
[7] *Card. et Esc.* 1. semper salutaribus
[8] *Esc.* 1. innodatione se se asserant ligatos. *Card.* esse asseruerint inligatos
[9] *S. J. R.* necessitatis
[10] *Esc.* 1. illius
[11] *S. J. R. et Esc.* 1. distinctio
[12] *Card.* potestatem tribuimus eos verberare flagellis, nec aliter. *Esc.* 1. potestas tribuitur centenis eos verberare flagellis
[13] *Esc.* 1. constiterit
[14] *Esc.* 1. Fls. Ervigius Rex.
[15] *S. J. R. et Esc.* 1. concursus
[16] *Esc.* 1. nec in his et talibus diebus
[17] *Card.* conniventiam vel licentiam nullo modo moveantur
[18] *Card.* excursis, lavacro nitidi.... sunt perventuri
[19] *Card.* bonum perquiri testimonium indicent
[20] *Card.* festis. *Esc.* 1. festivitatibus
[21] *Card.* quos.... obtinent. *Esc.* 1. quibus errori proprio inserviunt
[22] *Esc.* 1. sacerdotali non differunt et ipsæ per excursu omnium dierum ipsorum electione
[23] *Card. et Esc.* 1. publica decalvatione (*Esc.* 1. turpatione) fœdatus C. flagellorum erit supplicio feriendus
[24] *Esc.* 2. virtus libidinis execrabili contaminatione
[25] *Card.* inquirat, per quas libidinis suæ votum malignitatis efficiat
[26] *Card.* et sacerdotes omnes commonemus, ut citra instituta legum nostrarum, quæ in iam dictis fæminis hæbreorum taxata habemus, veniant, et nullum peculiaritatis locum cum eisdem mulieribus habeant, ut ne fortassis occasiones sibi libidinum usurpent, unde implere intendant nefandam contaminationis pollutionem, per quod zelum divinum amittant, et prævaricatores Christi nominis existant. Quod si vero quemlibet sacerdotum hoc nefas contigerit, vel commiserit ab honore depositus exsilio erit perpetuo modis omnibus mancipandus
[27] *Esc.* 2. Quoniam si
[28] *Esc.* 1. suæ sibimet occasiones
[29] *Esc.* 2. est
[30] *Card. huius legis nec auctorem, nec inscriptionem exhibet.*
[31] *Card. et Esc.* 1. expetente
[32] *Card.* in patrocinio salvationis causa retinuerit
[33] *Esc.* 1. sibi
[34] *Card.* cui vim fecit, sententia
[35] *Card.* voluit

Digitized by Google

mulctatione pro unoquoque damnabitur, quæ partibus principis profuturæ manebunt.

XXIII. [1] *Ut cura omnis distringendi iudæos solis sacerdotibus debeatur.*

Horum omnium præceptorum multiplicem [2] curam, et exercendam in perfidis disciplinam, illos nostra gloria, ut impleant [3], exhortatur, quibus id agendum divina auctoritate [4] committitur. Ait enim spiritus ille, cuius veritas orbem implet: stabunt sacerdotes in iudiciis meis, et iudicabunt leges meas, et præcepta mea: proinde omnibus [5] sacerdotibus hæc, quæ [6] hic a nobis complexa sunt, implenda decernimus, ita ut nullum iudæorum pro ritu suo patiantur a quolibet defendi, nullumque tueri, sed exemptos ab eorum [7] patrociniis, quorum tueri favoribus videntur, in potestatem [8] suam redactos pro eorum salvatione, quid illis catholice agendum fore conveniat, diligenter instituant: atque in hoc illis erit sollicitior cura, ne in quibuslibet supradictis capitulis hæc institutio [9] nostra tepescat.

XXIV. [10] *De damnis sacerdotum vel iudicum qui in iudæos instituta legum implere neglexerint.*

Consulendum pie est sacerdotibus ecclesiæ divinæ, ne pro delictorum populi [11] impunitate teneantur obnoxii. Quid enim prodest, si non puniatur quisque suo, quum possit tamen alieno [12] puniri peccato? Et ideo ad eorum talium incuriam excitandam huius præceptionis sanctione decernimus, ut si quilibet pontificum, aut cupiditate inlectus, aut malignæ voluntatis incuria tepidus prædicta hæc, quæ iussa sunt in iudæos decreta, noluerit [13] adimplere, scilicet, ut detecta vel nuntiata sibimet errata perfidiæ nulla videatur æquitatis corrigere censura; et trium mensium excommunicationis sententiam perferat, et unam libram auri de suis rebus propriis fisco sociandam amittat: quod si non habuerit unde componat, sex mensibus sub excommunicationis censura persistat, et insuper ad tepiditatem illius incuriæ [14] corrigendam sit cuilibet episcopo licitum, in quo zelus Dei fuerit excitatus, vice illius episcopi, talium perfidorum errata corrigere, et hæc quæ ille neglexerat emendare [15]. Quod si aliena [16] simulatio, vel incuria episcoporum aliorum in alterius correctione, zelo hæsitante, distulerit emendare, diutinusque fuerit in eis hæsitatum, ut sibi commissa differant corrigere; tunc principis præceptione eorum episcoporum arguatur socordia, et perfidorum ulciscantur errata. Hic etiam ordo eodem modo, eodemque ordine, sicut superius de episcopis constitutum est, in cæteris quoque religiosis observandus est; id est, in presbyteris, diaconibus, vel etiam clericis, quibus horum infidelium ab episcopo suo cura regendi commissa est. Iudices tamen, qui eorumdem iudæorum crimina comperta, vel nuntiata sibi exstiterint, et legali continuo non damnaverint ultione, tunc sicut et de episcopis constitutum est, unam libram auri fisco [17] persolvant. Tunc tamen sacerdotes, vel iudices, vel [18] supradicti, omnes quibus regendi cura commissa est, ab his damnis erunt penitus alieni, cum impeditos se fuisse pro talium districtione a rege probaverint.

XXV. [19] Ervigius Rex.

Ne iudices quicumque de perfidorum excessibus extra sacerdotum conniventiam iudicare præsumant.

Iudices omnes nihil de perfidorum excessibus citra sacerdotis conniventiam iudicabunt, ne cupiditas ecclesiarum fidem sanctam maculet acceptione munerum: et tamen, si ut [20] adsolet, præsentia defuerit sacerdotis, sola potestate iudicum distrigendi sunt. Sane si episcopum a sede sua contigerit, aut in vicino, aut [21] longe forsitan progredi, talem ex sacerdotibus pro sui vice relinquat, qui una cum iudice territorii hæc instituta sine muneris acceptione perficiat.

XXVI. [22] *Ut episcopi tunc immunes habeantur a damnis horum, cum presbyteri ea quæ ipsi non correxerint, ad eos non remiserint corrigenda.*

Presbyteri, diaconi, seu cætera [23] religiositas universa, vel iudices universi per diversa loca vel territoria constituti, prout unusquisque conventus iudæorum ad se pertinere cognoverit, secundum totius institutionis nostræ decreta eos distringere, vel coercere non differant: ea vero, quæ ab ipsis nequiverint corrigi, ad cognitionem [24] principis, atque pontificum emendanda reducant; sicque fiet, ut constituta damna non perferant, si suis unusquisque hæc pontificibus innotescat. Episcopi quoque ipsi tunc [25] erunt immunes a damno, quando eis crimen talium non fuerit per subditos nuntiatum.

XXVII. Ervigius Rex [26].

De servata principibus potestate miserendi in his, qui conversi ad fidem Christi veraciter fuerint.

Hac sane præceptorum multiplici diligentia, quam ordinatis lineis superius in toto [27] decrevit nostra serenitas, ubicumque superius offensorum culpas ita moderari decrevimus, ut exutos rebus sub exsilii ærumna religemus: hanc nobis vel successoribus nostris miserendi licentiam reservamus, ut [28] si quemcumque a laqueis diaboli ex eis resipisci contigerit, et probabiliter in Sanctam Trinitatem crediderint; hoc quod de illis sacerdotes vel iudices, in quorum territoriis degunt, testimonium [29] adnexerint, atque opera eorum cum veridico eorum testimonio adprobaverint [30] concordare, erit nobis, nostrisque successoribus in his et talibus, et miserendi votum, et efficiendi [31] propositum: id est, ut postquam eorum professio cum iuratione [32], aut testatione regiæ agnitioni claruerit, licitum habeat principalis potestas [33], et rebus eos iterum in-

[1] *Esc.* 1. Fls. Ervig. Rex.
[2] *Card.* multi exercendam in perfidis disciplinam adipisci optaverunt, illos &c.
[3] *Card.* adimpleant
[4] *Card.* sollicitudinis cura committit
[5] *Card.* omnia quæ hic complexa sunt, explicanda decernimus
[6] *Esc.* 1. quæ hic complexa sunt
[7] *Card.* hebræorum
[8] *Esc.* 1. in potestatis suæ curam redactos
[9] *Card.* serenitatis nostræ tepescat
[10] *Esc.* 1. Fl. Ervig. Rex.
[11] *Card.* ne pro delinquentis populi impunitate teneantur obnoxii
[12] *Card.* cohiberi extero peccato
[13] *Card. et Esc.* 1. contempserit
[14] *Esc.* 1. socordiæ
[15] *Card.* absque simulatione emendet
[16] *Esc.* 1. Quod si alternata simulatione alter alterius correctionem, zelo excitante, divinitus non fuerit excitatus, tunc principis præceptione, et eorum arguetur socordia, et perfidorum ulciscentur errata
[17] *Card. et Esc.* 1. compellendi sunt solvere
[18] *Esc.* 1. et
[19] *Card. auctorem legis et inscriptionem præterit.*
[20] *Card.* ut fieri adsolet
[21] *Esc.* 1. aut longe forsitan
[22] *Esc.* 1. Fls. Gls. Ervigius Rex.
[23] *Card.* seu cætera iudiciaria universalis potestas per diversa.... constituta ad uniuscuiusque conventum iudæorum, secundum
[24] *Esc.* 1. agnitionem. *Card.* ad agnitionem nostram
[25] *Esc.* 1. tunc constitutum non percipient damnum
[26] *Card. legis auctorem tacet.*
[27] *Card.* in toto orbe
[28] *Esc.* 1. ut si quandoque a laqueis diabolicis eos resipisci contigerit
[29] *Esc.* 1. dixerint
[30] *Card. et Esc.* 1. concordaverint
[31] *Card.* subveniendi
[32] *Card. et Esc.* 1. iusiurandi attestatione
[33] *Card.* pietas

Digitized by Google

vestire [1], et ab exsiliorum ergastulo revocare. Iam vero, si quis ex eis postquam se professus fuerit esse christianum, ad erroris sui [2] proprii redierit vomitum, et quodcumque in eo repertum fuerit prævaricationis indicium, ita in eos secundum modum culpæ, quem incurrerit, irrevocabilis dictabitur damnationis sententia, ut ad veniam ultionis nullatenus redeat; sed sive capitalis, sive minoris culpæ dignus sit pœna, sine ulla retractatione irremisibilem [3] legem suscipiat.

XXVIII. [4] *Ut episcopi omnibus iudæis ad se pertinentibus [5] libellum hunc de suis erroribus editum tradant, et ut professiones eorum vel conditiones in scriniis ecclesiæ recondant [6].*

Solet interdum latebrosæ mentis perversitas [7] ignorantiæ opponere angulum [8] in eo, quod se simulat ignorare præceptum, ut [9] eo quodammodo excusabilem se a pœna pronuntiet, quod [10] se novellæ sanctionis ordinem defendit penitus ignorasse: et ideo ad huius excusationis evellendam [11] malitiam ab episcopis omnibus, vel sacerdotibus tenendum fore præcipimus, ut unusquisque conventum ad se pertinentem iudæorum de institutionibus, quas in eorum perfidiam nuper edidimus, instruat, et libellum eis huius operis tradat, qui et manifeste illis in conventu relegatur ecclesiæ, atque semper secum pro testimonio instructionis reportent. Iam vero, postquam illis publice in ecclesia fuerit lectus liber iste, vel traditus, si quis eorum postea, aut se defuisse, quum legeretur, contendat; aut ignorasse, quæ inibi [12] præcepta sunt, asserat [13]: nulla se ulterius poterit excusatione defendere; sed in quocumque postea fuerit quisquis ille prævaricator inventus, in nullo erit harum legum sententiam evasurus. Nam et illud necessario huic legi adiicimus, ut omnium professionum, atque conditionum scripturas, quas quisque ille iudæus sacerdoti suo amodo [14] obtulerit, sollicite [15] unusquisque sacerdos [16] in actis suæ ecclesiæ condat, qualiter pro eorumdem perfidorum testimonio studiosius conservare persistat [17].

XXIX. *Lex in conclusione harum præteritarum legum edita et a præteritis principibus confirmata.*

Has vero leges, quas pietatis et religionis amore condidimus pro nostro populique remedio, in perpetuum suffragrante auctore domino valituras esse censemus. Successores quoque nostros legum harum instituta servantes victrix Christi victores faciat dextera, et eius solium in veritate confirmet, cuius in hac fide inspexerit divina clementia. Et licet harum legum prolatam sententiam a nemine temerari posse credamus, audacia tamen transgressoris, et non venerabiliter conservantis sit in hoc sæculo ignominiosior cunctis omnibus, et vita illius eodem tempore concidat. Quod si partis assensu in tam nefariam eum voluntatem perduxerit detestanda temeritas, tantum obnoxius in æternum peccatorum mole detineatur, in quantum transgressus fuerit legis huius salubre decretum. Futuri et iam examinis terribile quum patuerit tempus, et metuendus adventus domini fuerit reseratus, discretus a christiano grege perspicuo ad lævam cum hæbreis exuratur flammis atrocibus, commitante sibi diabolo, ut ultrix in transgressoribus æterna pœna desæviat, et locuplex remuneratio christianis, Deo favente, hic et in æternum copiosa perveniat. Amen.

1 *Card. et Esc.* 1. revestire
2 *Card.* pristinum redierit vomitum
3 *Esc.* 1. pœnam irremissibiliter suscipiet
4 *Esc.* 1. Fls. Ervigius Rex.
5 *Esc.* 1. venientibus
6 *Esc.* 1. condant
7 *Esc.* 1. perfidia
8 *Card.* clanculum
9 *Card.* ut hoc quod nos ostendimus
10 *Card.* quod nostræ novæ sanctionis
11 *Card. et Esc.* 1. depellendam
12 *Card.* ibi
13 *Card. et Esc.* 1. adstruat
14 *S. J. R.* iam modo
15 *Card.* sollicita diligentia
16 *Card. et Esc.* 1. eas ipsas professionum vel conditionum scripturas in archivis suæ ecclesiæ
17 *Esc.* 1. persistant. Lectæ sunt leges suprascriptæ omnibus iudæis in ecclesia Sanctæ Mariæ Toleto sub die VI. kalendas februar. anno feliciter primo gloriosi domini nostri Ervigii regis Sñt.

Aliam præterea legem Card. codex refert, quæ sequentis est carminis:

Digitized by Google

INDEX

LIBRORUM AC TITULORUM QUI IN FORO JUDICUM CONTINENTUR.

PRIMUS TITULUS. DE ELECTIONE PRINCIPUM ET DE COMMUNIONE EORUM QUALITER JUSTE JUDICENT VEL DE ULTORE NEQUITER JUDICANTIUM. Pág. 1

LIBER I.

DE INSTRUMENTIS LEGALIBUS.

I. TITULUS. De legislatore. 9
II. De lege. 10

LIBER II.

DE NEGOTIIS CAUSARUM,

I. TITULUS. De iudicibus et iudicatis. 11
II. De negotiorum exordiis. 21
III. De mandatoribus et mandatis. 23
IV. De testibus et testimoniis. 25
V. De scripturis valituris et infirmandis, ac defunctorum voluntatibus conscribendis. 28

LIBER III.

DE ORDINE CONJUGALI.

I. TITULUS. De dispositionibus nuptiarum. 32
II. De nuptiis illicitis. 34
III. De raptu virginum vel viduarum. 36
IV. De adulteriis. 37
V. De incestis, et apostatis atque masculorum concubitoribus. 40
VI. De divortiis nuptiarum, et discidio sponsorum. 43

LIBER IV.

DE ORIGINE NATURALI.

I. TITULUS. De gradibus. 44
II. De successionibus. 45
III. De pupillis et de eorum tutoribus. 49
IV. De expositis infantibus. 50
V. De naturalibus bonis. ib.

LIBER V.

DE TRANSACTIONIBUS.

I. TITULUS. De ecclesiasticis rebus. 52
II. De donationibus generalibus. 55
III. De patronorum donationibus. 56
IV. De commutationibus et venditionibus. 57
V. De commendatis et commodatis. 60
VI. De pignoribus et debitis. 61
VII. De libertatibus et libertis. 62

LIBER VI.

DE SCELERIBUS ET TORMENTIS.

I. TITULUS. De accusatoribus criminosorum. 65
II. De maleficis et consulentibus eos, atque de veneficis. 67
III. De excutientibus hominum partus. 68
IV. De contumelio, vulnere et debilitatione hominum. 69
V. De cæde et morte hominum. 71

LIBER VII.

DE FURTIS, ET FALLACIIS.

I. TITULUS. De indicibus furti. Pág. 75
II. De furibus et furtis. 76
III. De usurpatoribus et plagiatoribus mancipiorum. 79
IV De custodia et sententia damnatorum. 80
V. De falsariis scripturarum. 81
VI. De falsariis metallorum. 83

LIBER VIII.

DE ILLATIS VIOLENTIIS ET DAMNIS.

I. TITULUS. De invasionibus et direptionibus. ib.
II. De incendiis, et incensoribus. 86
III. De damnis arborum, hortorum, vel frugum quarumcumque. ib.
IV. De damnis animalium vel diversarum rerum. 89
V. De pascendis porcis et animalibus denuntiandis errantibus. 93
VI. De apibus et eorum damnis. 94

LIBER IX.

DE FUGITIVIS, ET REFUGIENTIBUS.

I. TITULUS. De fugitivis et occultatoribus, fugamque præbentibus. ib.
II. De his qui ad bellum non vadunt, aut de bello refugiunt. 98
III. De his qui ad ecclesiam confugiunt. 102

LIBER X.

DE DIVISIONIBUS ET ANNORUM TEMPORIBUS ATQUE LIMITIBUS.

I. TITULUS. De divisionibus, et terris ad placitum datis. 103
II. De quinquagenarii et tricennalis temporis intentione. 105
III. De terminis et limitibus. 107

LIBER XI.

DE ÆGROTIS ATQUE MORTUIS ET TRANSMARINIS NEGOTIATORIBUS.

I. TITULUS. De medicis et de ægrotis. 108
II. De inquietudine sepulcrorum. ib.
III. De transmarinis negotiatoribus. 109

LIBER XII.

DE REMOVENDIS PRESSURIS, ET OMNIUM HÆRETICORUM OMNIMODO SECTIS EXTINCTIS.

I. TITULUS. De temperando iudicio, et removenda pressura. ib.
II. De omnium hæreticorum atque iudæorum cunctis erroribus amputatis. 110
III. De novellis legibus iudæorum, quo et vetera confirmantur, et nova adiecta sunt. 116

Digitized by Google

GLOSSARIUM

VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM

QUÆ IN LIBRO JUDICUM CONTINENTUR.

A

Abinceps, Deinceps.
Aborbitare, Decedere, quasi ab orbita deflectere, declinare.
Aborsus, Abortus partus immaturus.
Abortare, Immaturè parere.
Absconsus, Absconditus. Verbali hoc delectatus imprimis est Jul. Firmicus, qui inde etiam substantivum formavit *absconsor*.
Absentia, Defectus.
Accola, Colonus seu adscriptitius, qui simul cum prædio venibat.
Achorosus capite vel cervice, Sic melius pro *marcosus* vel *macrosus*. *Achorosus* autem ille est, qui caput habet ulceribus plenum, pute manentibus. Nam *achores*, græc. ἀχώρες, ulcera sunt capitis puerorum manantia, quæ Suidas exponit *furfuris capitis*.
Actor, Populi rerum vel causarum defensor, patronus. Dicitur etiam *actor regis*, et *actor publicus*.
Adæratio, Ad æris pretium redactio, vel taxatio.
Adaquare, Jumentis aquam ad bibendum porrigere.
Adcrescere, Evenire, oriri.
Adnotatus, Damnatus, reus.
Adponere, Audere, statuere.
Adpretiare, Pretium statuere, pretium rei cuipiam imponere.
Adprobare, Ostendere.
Adprobatus, Convictus.
Adtemptare, Conari, sollicitare.
Adversitas, Incursio, insurrectio.
Advivere, Vivere, superstitem esse.
Adulter, Stuprator, fornicator.
Adulterare, Stuprare, fornicari, virginem corrumpere.
Adulterium, Stuprum, et quævis fornicatio.
Æra, In divisione librorum caput, sectio.
Æterna lex, Lex perpetuò servanda. Idem significat lib. XII. tit. III. l. I. p. 117. *lex iugi temporum æternitate valitura*.
Æternum exsilium, Perpetuum, non ad tempus, sed usque ad mortem.
Altare. Ad altare sanctum, vel **ad altaria sancta confugere**, In ecclesia vel templo christianorum asylum quærere.
Altarium, Altare.
Alternatus, Alternus, mutuus.
Amalachita vel **Amalechita**, Amalecita. Amalecitæ posteri Amalec, עמלק, nepotis Esau ex filio Eliphaz et concubina Tamna (Genes. XXXVI. 12.), regionem inhabitarunt inter Cadesch et urbem Palmarum sive Engaddi, loca nempe mari magno viciniora, et propinqua regioni Philistæorum.
Ambitio, Copia, abundantia.
Ambitio, Avaritia.
Angaria, Onus personis aut agris impositum; tum et iniuria, vexatio.
Angulus, Dolus, vafricies, calliditas.
Anima, Vita.
Animus, Homo. Eodem sensu *animam* dixere medii ævi scriptores.
Annona, Ordeum, triticum, frumentum secale, bladum.
Annonarius, Erogator annonæ; officialis seu magistratus, qui militibus in civitatibus et castellis constitutis *annonam* sine fraude exhibebat.
Annositas, Annorum series.
Annulus, Sigillum quo iudex vel saio aliquid obsignabat, fraudis vitandæ gratiâ. Nam veteres annulo sigilla imprimebant.
Anti-christus, Futurus in fine mundi seductor populorum.
Apertus campus, Incultus, desertus.
Apostaticus, Apostata; monachus, qui a vitâ monasticâ, spretis votis, deficit.
Apostatizare, a monastica vita, spretis votis, deficere; ad sæcularem vitam, relicto monasterio, redire.
Applicare, In agro, in itinere sub tentoriis degere.
Aqua maior, Flumen.
Aratrum, Agri modus, mensura: quantum terræ uno aratro arari potest.
Arbitrari, Ob oculos ponere, contemplari.
Arca, Agrimensoribus signum finale in prædiorum finibus constitutum.
Arca, Arca publica, Fiscus, thesaurus publicus.
Arduus, Arctus, adstrictus.
Argentarius, Qui in regiâ domo custodiebat argentum: tum et monetariorum præpositus.
Argenteus, Vetus apud francos et alias gentes septentrionales nummus. Octo argentei uni solido aureo respondebant.
Argenteus, Nummus argenteus. Corruptè dicitur etiam *argencius*, *argencium*, *argenzum*.
Argumentatio, Ars vel stropha, qua quis fallitur.
Argumentum, Ars, qua quis fallitur, fraus.
Aripennis, Mensura, qua finitores et agrimensores agros metiuntur. Non una fuit semper et ubivis *aripennis* mensura.
Arrae, Munera in sponsalibus dari solita.
Artifex, Dolosus, duplex.
Attentare, Conari.
Auctor, Rerum omnium conditor, creator Deus.
Auctoritas, Diploma regis, edictum iudicis, constitutio.
Audientia, Consessus, conventus.
Audientia, Judicium.
Auditor, Judex: inquisitor a iudice delegatus ad rerum controversarum veritatem detegendam.
Auditus, Auris.
Autenticum, Originale instrumentum.

B

Basilica, Templum, ædes sacra.
Basilicarum Dei se defensioni committere, In templo asylum quærere. V. **Ad altaria sancta confugere**.
Blasphemare, Deo maledicere, impié loqui.
Blasphemator, Blasphemus, qui Deo maledicit.
Blasphemia, In Deum maledictio, impium verbum.
Beneficium, Compensatio.
Boni homines, Viri probi.
Brumae, Hyemale tempus. *Brumam* dixere veteres solstitii hyemalis diem, quo sol ingreditur primum gradum capricornii.
Bucella, Bucella, morsella panis.
Bucellarius, Bucellarius, qui in alterius patrocinio est, et patroni panem edit, cliens parasitus.

C

Caballus, Equus vilior, qui pistrinis, agriculturæ et vecturis mercium inservit.
Calumnia, Pœna pecuniaria.
Calx, Plaga vel contusio calce inflicta.
Canon, Lex ecclesiastica.
Canon, Pensitatio, pensio annua.
Capita maiora, Armenti pecudes, videlicet boves, cameli, cervi, equi, muli.
Capita minora, Gregis pecora, oves nimirum, capræ, porci.
In capite alterius torqueri, Torqueri pro crimine ab alio commisso, ut qui torquetur illud detegat.
Capitulum, Canon ecclesiasticus.
Capitulum, Regia sanctio, ea potissimum quæ edebatur in publicis comitiis, in casibus quos leges non designabant.
Capitulum, Dictum, sententia, causa.
Captiositas, Calliditas, fraudulentia.
Caput, Quodcumque in recensione numerum efficit.
Caracter vel **Character**, Signum, quod arbori, saxo, aut animanti imprimitur aut inuritur, ut ex eo dignosci possit.
Carcerarius, Carceris custos.
Carica, Patronimicum primò ficus optimæ: deinde pro omni ficu, præsertim aridâ, dici cœpit.
Caricare, Onerare: a *carica* seu *carrica*, onus.
Carricare, Onerare, onus imponere, curru vehere.
Castellum, Parvum castrum; pagus seu vicus fossâ murisque cinctus.
Casus pro *ausus*, videtur mendum: nam utrumque facile librarii confundunt.
Cataplus, Locus conclusus, vel statio munita, quò importantur merces, et inde exportantur.
Catenaticum seu Catenatum, Quod *catenæ* vel carceris nomine commentariensi datur.
Catholicus amor, Charitas, Christi dilectio.
Causa, Judicium, placitum. Inde *causam movere*, *in causam vocare*.
Causare, Litigare, causam agere.
Causatio, Accusatio, lis, controversia.
Celsitudo, Honorarius regum titulus.
Censio, Onus, gravamen.
Censura, Animadversio, castigatio, pœna.
Centena, Centum milites, quibus præerat centenarius.

Digitized by Google

Centenarius, Qui centum militibus præerat. Veteribus *centurio*.
Charta, Instrumentum, contractus, conventio.
Chartula, Charta, instrumentum.
Chorus, Templum, altare.
Christianitas, Religio christiana.
Christianus, Ad Christum pertinens, Christi assecla.
Clementissimus, Honorarius imperatorum ac regum titulus.
Clusura, Locus ubi concluduntur aquæ fluminis.
Clusura, Septum in quo bestiæ custodiuntur,
Cognitior, Cui res pleniùs et clarius nota est.
Comes, Judex civitatis, præfectus, qui civitati præest, in eaque iudicis manus implet.
Christicola, Christi cultor, christianus.
Circulus, Circus, quo dolia et vascula constringi et contineri solent.
Circumcidere, Judaico ritu præputium abscindere.
Circumcisio, Abscissio præputii, qua consignabatur iudæorum caro, ut populus ille a ceteris distingueretur.
Clausa, Septum in quo animalia custodiuntur, vel quo vineæ, prata, vel arva muniuntur.
Clausura, Ager sepibus clausus.
Clausura, Locus ubi concluduntur aquæ fluminis. Dicitur etiam *clusura*, *exclusa*, *conclusio aquarum*.
Clementia, Titulus honorarius principum.
Commodum; Stipendium.
Commonitorium, Epistola, qua quis commonetur, ut rem mandatam exequatur.
Comparare, Emere.
Compeditus, In carcere detentus.
Compendium, Precaria, reditus.
Complanare, Diruere.
Componere, Delictum transactione et compositione interveniente expiare ac luere, et cum læso aut eius hæredibus de mulcta ac pœna propter illud irroganda pacisci.
Componere, Mulctam pecuniariam à lege definitam, vel á iudice pro delicti vel criminis modo et qualitate statutam, solvere.
Componere, Statuere, stabilire.
Compositio, Pecuniæ summa vel mulcta sonti imposita ad luendum crimen, damnumve resartiendum.
Compulsor exercitus, Qui iussu Regis milites in hostem exire compellebat.
Conare, Conari.
Conclusio aquarum, Locus ubi concluduntur aquæ. Dicitur etiam *Exclusa*.
Conclusum, Ager, seu quivis locus sepibus munitus.
Condemnatio, Delicti pœna, vindicta.
Conductus, Tutela, defensio.
Confugium facere, Confugere, accurrere.
Congermani ad calcem, Filii duorum fratrum.
Conlaqueare, Illaqueare, laqueo constringere, irretire.
Conludium, Dolus, fraus.
Conludium, Collusio, iurgium, rixæ.
Conscientiam iuramento expiare, Proprio iuramento, vel si oporteat iuramento compurgatorum, super objecto crimine diffamati innocentiam probare, ostendere.
Conscientiam Sacramentis purgare. V. Conscientiam iuramento expiare.
Conscius, Complex. *Falsitatis conscius*, adulterati vel corrupti chirographi particeps.
Consequens, Æquum, iustum, fas.
Constitutio, Præstatio, quæ ex constituto exsolvitur.
Contemplatio, Respectus.
Contentionis apex, Rixandi, litigandi libido.
Continere, Fovere, custodire.
Contingere, Custodire.
Contropare, Adplicare, comparare.
Contropatio, Quasi *contrapactio*, ait Dufresnius: compensatio.
Contumelium, Contumelia.
Contumelium corporis, Vulnus inflictum.
Conventus certantium, Exercitus. Dicitur etiam *conventus merentium*.
Conventus mercantium, Emporium, forum publicum, nundinæ publicæ, feriæ.
Conventus merentium, Exercitus. Nam *merentes* hoc loco milites designari censet Dufresn.
Copulum, Copula, copulatio.
Cors vel cortis, Veteribus erat atrium rusticum stabulis et aliis ædificiis circumdatum.
Cotrosus, Qui caput habet ulceribus scatens. Hisp. codd. *gotroso*.
Creare, Gignere, procreare.
Creatus, Genitus.
Credulitas, Professio fidei.
Criminalis culpa, Crimen capitale.
Cultor ecclesiæ, Ædituus, presbiter, cui cura et custodia ecclesiæ demandata est, qui etiam *custos ecclesiæ* appellatur.
Curialis, Decurio, qui civilia munera procurabat, unde nomen sortitus est.
Curtare, Abscindere, amputare.
Custos ecclesiæ, Ædituus, clericus cui cura et custodia ecclesiæ demandata est. Vocatur etiam *custos basilicæ*, *custos sacrarii*.

D

Debilis, Vulneratus.
Debilitare, Mutilare, truncare.
Debilitare, Vulnerare, inutilem reddere.
Debilitatio, Vulnus.
Debilitatio, Mutilatio.
Debilitatus, Vulneratus.
Debilitatus, Membro aliquo mutilatus.
Decalvare, Ad cutem caput radere.
Decalvatio, Pœna ad ignominiam et iniuriam per abscissionem capillorum inflicta.
Decania, V. Decanus.
Decanus, In re militari qui decem militibus præpositus est, quorum manipulus *decania* vocatur.
Decimum, Decima, vel decima pars alicuius rei, quæ vice tributi exsolvitur.
Decuria, Nota X. seu incisio facta in arboribus, saxis, aut rupibus.
Defensor, Syndicus, qui negotia civitatis suscipiebat: tribunus plebis decretis civium electus, ut disciplinæ invigilaret, tributa curaret, naucleros et mercatores tueretur &c.
Defrangere, Disrumpere, perdere, incultum, horridum reddere.
Deligare, Delegare.
Denotatus, Convictus.
Desecare, Secus interpretari, perperam intelligere.
Designanter, Designatè.
Designare, Signum vel sigillum tollere, auferre.
Deturpatio, Abscissio, læsio.
Devota, Femina, virgo, quæ se Deo vovit.
Differre se, Separari, abesse, abire, discedere.
Difficilitas, Difficultas.
Digniter, Dignè.
Dilatatus, Ditatus, dives factus.
Dilectus, Diligenter conservatus, incolumis.
Diligere, Diligenter servare, incolumem reddere.
Diluere, Demere, radere.
Diœcesanus, a, Diœcesim constituens.
Disciplina, Flagellatio ex decreto iudicis inflicta.
Disciplina, Pœna ex decreto iudicis inflicta.
Disciplinam non ad infamiæ notam pertinere, Nullam infamiæ notam viris liberis et ingenuis flagellationi pœnam inurere.
Disponsare, Desponsare, despondere.
Dispositum, Consilium, intentio, animi decretum.
Dissimulare, Differre, reluctari, nolle.
Disturbator, Qui avertit, vel separat aliquem ab alio.
Disturpatus, Deturpatus, fœdus, turpis.
Divalis, Regius, supremus. Sic *Divale officium*, munus regium, auctoritas Principis: *Divalis iussio*, *divale constitutum*, *Divalis sanctio*, *Divale præceptum*, *Divales litteræ*, edictum, lex, mandatum Regis, Imperatoris.
Divinus, Augur, ariolus, fatidicus.
Divus, Faustus, felix.
Duplatio, Duplicatio, in duplum auctio.
Dux, Multarum civitatum præses, quæ singulæ a *comitibus* regebantur.

E

Ecclesia Dei, Templum.
Ad Ecclesiæ porticos confugere. V. Ad altare sanctum confugere.
Elementum fluens, Aqua.
Eligere, Iudicare, existimare.
Elogium, Ut hic *profanationis elogium* pro crimine, vel criminis notâ, sic *elogium* apud medii ævi scriptores ignominiam aut criminum ordinem denotat.
Ad episcopum confugere, In episcopali domo asylum quærere.
Erroneus, Errans, vagans.
Evertere, Dolo malo disperdere, iniuriâ occidere.
Examen, Judicium. S. Eulog. (Memor. lib. I.) *Nec terrorem futuri examinis metuat*.
Examen publicum, Judicis sententia.
Examinatio caldariæ, Una expurgationibus vulgaribus quas *iudicia Dei* appellabant. In eo examine qui de crimine suspectus erat, quò se purgaret, manum in aquam ferventem nudato brachio immittebat; atque si illæsam extraheret, innocens, si contra, reus pronuntiabatur.
Examinatio Judicis vel Judicialis, Processus, judicium. (V. Examen.)
Examinatio pœnalis, vel pœnæ, Pœna corporalis, tortura, afflictio.
Excepto, Præter, nisi.
Excludere flumen, Defixis per flumen lignis, aggregatisque lapidum magnorum acervis aquas concludere.
Exclusa, Locus ubi concluduntur aquæ.
Excommunicatio, A quibusdam cibis prohibitio. Non semper media ætas accepit excommunicationem rigorosè pro ecclesiastica censura; quandoque enim excommunicari dicebantur qui a mensa tantùm aut a quibusdam cibis, aut a cohabitatione arcebantur.
Excutere, De alterius manibus eripere.
Exercitalis, Miles.
Expeditio, vel Expeditio publica, Apparatus militaris.
Explorare, Exposcere.

F

Factio, Pravum facinus, malitia, unde *factiosus*, malitiosus.
Facultas, Quod quisque in patrimonio ac

Digitized by Google

bonis habet. *Facultates equestris ordinis* pro censu equestri Plinius dixit.
FACUNDIOR, Ditior.
FALSARE, Adulterare, corrumpere.
FATIGIUM, Aerumna, molestia, calamitas.
FERIA, Quilibet hebdomadæ dies, excepto dominico.
FERIRE, Punire, pœnam infligere.
FESTUM NUPTIALE, Videtur mendum pro *fœdus*, ut habet cod. Cardon. Nisi fortè *nuptiale festum* nuptialem pompam significet.
FIDELIS, Christianus, catholicus, qui Romanæ Ecclesiæ fidem amplectitur.
FIDELIS, Subditus, vasallus.
FIDES, Secta, credulitas.
FIDES RELIGIOSA, Fides catholica.
FISCALIS, RES FISCALES, Quæ ad regium fiscum pertinent.
FISCALIS SERVUS, Qui fisco seu prædio principis deserviebat, eratque ei quodammodo addictus. Dicebatur etiam *fiscalinus*.
FLAGELLA SUSTENTARE, SUSTINERE, SUSCIPERE, Flagellari.
FLAGELLIS FUSTIGARE, Flagellare.
FLAGELLUM, Ictus flagelli.
FLEBOTOMARE vel PHLEBOTOMARE, Venam incidere.
FLEBOTOMIA, Incisio venæ.
FLEBOTOMUM, Venæ incisio. Forte scalpellum chirurgicum.
FORTIALITER, Potenter, fortiter.
FOSSATUM vel FOSSATUS, Vallum, fossa.
FRATERNITAS, Societas inita inter unius ditionis aut regni membra.
FUNCTIO, Tributorum exsolutio.
FUSCARE, Maculare, polluere.
FUSTIGARE, Fustibus percutere, cædere.

G

GARDINGUS, In aula Gothor. Hisp. Regum maior quidam et honoratior palatii officialis, cui fortè commissa erat regis custodia, a teutonic. *garde* custodia: nisi optimatem palatii absolutè significet, a *gard*, aula, palatium: vel præfectum urbis, si denominatio fiat a *gard*, urbs.
GENEBROSUS, Hisp. codd. *tinnoso*.
GESTUM LEGALE, Lex.
GILLONARIUS, GELLONARIUS, Qui *gillonum* seu *gellonum* curam gerit. *Gillo* seu *gello* aqualis sive vasis genus est, quod alias *baucalis* dicebatur, à græco βαυκάλιον ut cognoscimus ex Glossis latinogræcis, ex Isidoro, Papia, &c.
GLANDIFER, Glandibus abundans.
GLORIA, Titulus honorarius Regibus et magnatibus concessus.
GOTROSUS, V. Cotrosus.
GRANDÆVUS, V. Gardingus.
GRATISSIME, Libentissimè.
GRAVEDO, Afflictio, molestia, pondus. Quandoque etiam *gravitatem* denotat, constantiam nempe quandam in honestate decoreque servandis.
GRAVOSUS, Molestus, incommodus, gravis.
GUARDIA, Custodia, præsidium, statio. Inde *guardiare*: *guardare*, custodire, tueri, defendere.

H

HABITIO, Tenuta, possessio.
HÆREDITARE, Hæreditatem obtinere, succedere.
HÆRESIUM, Pro *hæresum*, mendum videtur librarii. Fortè pro *hæreticorum* mendosiùs: nam Hisp. codd. reddunt *los ereges*.
HOLOGRAPHUS, Græce ὁλόγραφος, pro ἰδιόγραφος; ab ὁλογραφεῖν, integras dictiones scribere. Iuris consulti ὁλόγραφον vocant testamentum, quod testatoris manu perscriptum est, non autem sola subscriptione firmatum.
HONOR, Maior et excellentior in Ecclesia dignitas ut est episcopatus, presbyteratus.
HOSPES, Villæ seu pagi incola.
HOSTILITAS, Exercitus irruens.
HUMANITATEM DARE, Hospitio excipere, cibum potumque vitæ necessarium tribuere.
HUMILIARE, Dehonestare.
HYMNIDICUS, Hymnorum, seu carminum qui in Dei laudem dicuntur, auctor, decantator.
HYPOCHYSMA, vel HYPOCHYSIS, Quædam oculorum infirmitas.

I

IMMISSOR TEMPESTATUM, Qui magicis præstigiis grandines, procellas, turbinesve inducere fingit.
IMMITTERE, Suadere, consentire.
IMPASTUS LOCUS, Ager cuius herbam vel messem aut fructus bestiæ paverunt.
IMPENSIO, Donatio.
IMPORTABILIS, E. Quod nequit portari, ferri.
IMPOSSIBILIS, Impotens.
INCANTATIO, Illusio per magica præstigia, vel phantasmata dæmonum.
INCANTATOR, Qui magicis præstigiis illudere fingit.
INCESTIVUS, INCESTIVA CONIUGIA, Incestus, incesta coniugia.
INCOGNITE, Clam.
INDESINENS, Perpetuus.
INDICATOR, Accusator.
INFAMIUM, Infamia, probrum.
INFANS, Puer, adolescentulus.
INFANTIA, Infans.
INFERNA, Infèri, loca inferna.
INFIDELIOR vel INFIDELIUS, Infidelis, incredulus.
INFIDUS, Infidelis, incredulus.
INIURIARE, Inferre damnum, nocere.
INLICENTER, Contra fas ac ius.
INLUSTRIS pro ILLUSTRIS passim occurrit. Erant autem *illustres* honoratiores, vel hoc titulo donati, quorum gradus Seldenus (lib. de Tit. honor.) aliique recensent.
INNODATIO, Vinculum.
INNOTESCERE, Notum facere.
INNOX, Innocens, innoxius.
INOLITUS, Insuetus, innatus, naturalis.
INORDINATUS, INORDINATUS mori dicitur, qui tabulis testamenti non confectis decedit.
INQUIETARE, Invadere.
INQUIETUDO, Oppositio, molestia.
INRETRACTABILIS, Irrevocabilis.
INRUMPERE, Impedire, prohibere.
INSCRIBERE, Accusare.
INSCRIPTIO, Accusatio coram iudice facta sub quadam formula, qua accusator se erga accusatum constringebat, si in probatione deficeret, ut pœnam noxii subeat.
INSIGNIUM, Signum.
INTEMPORABILITER, Sine tempore, ab æterno, semper.
INTEMPORALITER, Sine tempore, ab æterno, semper.
INTENTIO, Lis, contentio.
INTENTIO, Accusatio.
INTERCLUSUS, Implicatus, ligatus.
INTIMARE, Notum facere.
INVENTARIUM, Descriptio rerum, quæ post alicuius decessum in illius bonis reperiuntur.
INVESTIRE, In possessionem mittere.
INVOLARE, Furari, rapere, vi auferre.
ISOX, Salmo, nobilis piscis.
ITERANS, Iter faciens, itinerans.
ITERATIM, Iterum, secundò, denuo.

J

JACTURA, Pœna, mulcta.
JUDAIZARE, Iudæorum ritus et mores sectari.
JUDEX INIQUITATIS, Iudex iniquus.

L

LABOR, Agri cultura.
LABOR, Terra arabilis, culturæ idonea.
LABORARE, Agrum colere.
LABORATUM, Agri cultura.
LAICALIS, Ad laicum pertinens.
LAVACRUM, Baptismus.
LAVACRUM SANCTUM, Baptismus.
LEGALIS ORDO, vel CENSURA, Lex, sanctio.
LEGALITER, Legitimè, secundum leges.
LEUDES, Milites, legionarii, ministeriales ad expeditionem lecti; vasalli, subditi quos alii *homines* vel *servientes* appellant. Interdum dicuntur *Leudes* vasalli nobiliores.
LIBERARE, Expedire, indicare.
LIBERTARE, Liberum facere, manumittere.
LICENTER, Licitè.
LIGAMENTUM, Veneficium et omne maleficii genus.
LINEA, Stirps, series cognationis, qua cognati inter se cohærent.
LONGÆVITAS, Longum tempus, diuturnitas.
LUNA, Quilibet mensis.

M

MACHINARE, Machinari.
MACROSUS CAPITE vel CERVICE, Mendum videtur pro *Achorosus*. (V. ACHOROSUS.)
MALACITA, Amalecita. V. AMALACHITA.
MALEFICIUM, Præstigiandi ars, veneficium, magorum superstitio.
MALEFICUS, Magus, incantator. Vox nota SS. Hieronymo, Augustino, aliisque ecclesiasticis scriptoribus; vulgi consuetudine introducta fuit, ut docet Lactantius.
MANDATUM, Procurationis charta.
MANSOR, Qui ingenui aut servi agrum excolit.
MARCOSUS CAPITE vel CERVICE, Mendum pro *Achorosus* (V. ACHOROSUS). *Marcosus* ille esse videtur, qui cervicem habet equinæ similem.
MELIORARE, Meliorem vel melius reddere. Priv. Adeph. VII. ap. Buriel. DD. 69. in Regia Bibliotheca Matritensi. *Illos privilegios, quos.... melioravit et confirmavit.*
MELIORARI, Convalescere.
MELIORATUS, Melior, fidedignior.
MEMBRUM CHRISTI, Fidelis, christianus.
MESOX, Salmo. V. ISOX.
MESSIVÆ FERIÆ, Dies, in quibus ob messium collectionem nullus ad causam dicendam venire cogebatur.
META DIEBUM, Tempus præscriptum, dies præfiniti.
MILLE vel MILLIUM, Milliare, milliarium, spatium mille passuum.
MILLENARIUS, Qui mille præest militibus.
MOLINUS, MOLINUM, Molendinum, domus ubi molitur farina et teritur.
MORTALIS CULPA, Crimen cuius pœna mors est.
MORTALIS PŒNA, Pœna capitis.
MUNIFICARE, Munera largiri.

Digitized by Google

N

Neomenia, Festum iudæorum, quod faciunt in novilunio. Vox græca est: Νεομηνία, nova luna, vel novilunium.
Nobilis, Dominus, clarus, illustris. Gothi, sicut Saxones et aliæ septentrionales gentes divisi sunt in *nobiles*, *ingenuos* et *servos*.
Nolenter, Invite.
Notabilis, Reprehensibilis, nota dignus.
Notarius vel Notarius publicus, Publicorum instrumentorum scriptor.
Notarius regiæ celsitudinis, Qui in populis regiæ ditioni subiectis suo officio uti, et instrumenta conficere poterat. Eodem sensu *Notarii Regis*, *Notarii Imperiales* in medii ævi chartis reperiuntur.
Numerarius, Qui publicum nummum, pecuniam nempe regiam, ex tributis et portoriis et vectigalibus partam, in ærária inferebat.
Numerositas, Multitudo.

O

Obcelatio, Occultatio. *Obcelare* pro *celare*, *occultare* invenitur in Concil. Tolet. XIII cap. XI.
Obhorrescere, Abhorrere, fugere.
Obiectio, Noxa, damnum.
Observantia, Lex.
Octeni, Octo.
Omittere, Dimittere.
Omnem visionem oculorum extinguere, Oculos eruere.
Omnimodis, Omnino, omnibus modis.
Omnimodus, Universalis, omnes complectens.
Oppignorare, Oppignerare, pignori tradere.
Ordo, Statutum, ordinatio.
Ordo, seu Ordo religionis. Professio monastica. (V. Religio.)
Ordo tonsuræ, Professio monastica.
Ossum, Os, ossis.

P

Pacis assertor, Qui sola faciendæ pacis intentione, regali destinantur auctoritate. Hispanis olim *mandaderos de paz*.
Pactitare, Pacisci, pactum inire.
Palatinum officium, Aulæ regiæ proceres.
Palatinum officium, Dignitas regni aulica.
Palatium, Domus regia, aula, curia.
Parens, Cognatus, agnatus, sanguine proximus.
Parentalis, Ad parentes pertinens.
Paroecia, Episcopi territorium, tùm et ecclesia presbyteri, à græca voce παροικία, quæ significat domorum adunationem, seu contiguas habitationes.
Paroecitanus, Ad paroeciam pertinens: tum et qui ex paroecia est alicuius episcopi aut presbyteri.
Pars, Quicumque in lite contendit, sive agat sive defendat.
Pars, Qui ab alio caussam aut mandatum habet.
Pars, Regio, ditio.
In parte, Seorsum, separatim.
Participium, Participatio, communio.
Paschales dies, Integra hebdomada a Dominica Resurrectionis usque ad sabbatum in Albis.
Pascua, æ, Pascuum.
Pascuarium, Quod pro pascuis præstatur.
Pascuosus, Pascuus, pascua continens.
Patronus, Dominus.
Patulum os, Apertum os.
Peculiare vel Peculiaris, Peculium, quod nempe servus domini permissu possideat.
Peculiaritas, Consuetudo, familiaritas.
Pensare, Cogitare, æstimare.
Percipere, Edere, comedere.
Percomplere, Implere, solvere.
Perditionem exhibere, Damnum inferre.
Perimere, Cohibere, ulcisci.
Periurare, Falso iurare, dejerare.
Permissum, Permissio.
Persona, Status, conditio, dignitas.
Persona honestior, Nobilis, illustris.
Persona honestioris loci, Illustris, nobilis, honore insignis.
Persona humilioris loci, Ignobilis, plebeius.
Persona humilis, Plebeius, ignobilis.
Persona inferior, Ignobilis, plebeius.
Persona inferioris loci, Ignobilis plebeius.
Persona maior, Nobilis, illustris.
Persona maioris loci, Nobilis, illustris.
Persona mediocris, vel mediocrior, Homo liber, pauper ac infimus respectu divitum ac potentum.
Persona minor, Homo liber, sed plebeius.
Persona servilis, Servus.
Persona victa, Plebeius, ignobilis.
Persona vilior, Ignobilis, plebeius.
Persona vilior, Homo minimæ et infimæ sortis.
Pertinere, Consignare, tribuere.
Perpetualiter, Perpetuò.
Pervasio, Iniusta usurpatio, invasio.
Pervasor, Criminosus, reus, scelestus.
Perventus, Perveniens, præsens.
Perventus, Commissus, patratus.
Picea, Arbor picem fundens, a qua nomen sumsit.
Pietas, Honorarius titulus regum.
Pignorare, Prædari, alterius agros incursare.
Pignorare, Pignori dare, capere. De *pignoris*, *pignorandi*, et *pignoratoris* vocibus tractat Budæus annot. prioribus in Pandectas.
Placite, Sponte, libenter.
Placitum, Conventio, pactum.
Placitum, Lis intentata.
Placitum divisionis, Limes, terminus legitimus, partium consensu vel iudicis sententia constitutus.
Plagiare, Per circumventionem de servitio domini abstrahere, ait Lex Salic. Tit. XLI. §. 2. Liberum hominem aut alienum mancipium solo malo vendere, emere, donare, celare.
Plasmatio, Plasma, figmentum, creatura.
Pleniter, Plenè, omnino.
Plurior, Comparat non vocis *plus*, ut censet Dufresnius, sed *plure* pro *plus*, quo utitur Plautus in Cœco, seu Prædonibus.
Polipticum vel Polyptychus, Liber commentarius in quo describebantur chartæ donationum, emptionumve, et acta quævis publica vel domestica: tum et res annonaria vel civilis, et ecclesiarum, vel privatarum personarum bona etiam nomine censentur libri censuales, in quibus descripti quotquot censuales ac tributarii erant, ipsaque soluti ratio exarata.
Pomarium, Hortus arboribus fructiferis consitus, ager ubi poma nascuntur.
Sub poenitentia persistere, Pœnæ subiacere. Nam *pœnitentia* quibusdam mediæ ætatis scriptoribus absolutè pro pœna dicitur.
Ponderositas, Hernia. *Ponderosus* enim est qui hernia laborat. (Levit. XXI. 18 20.)
Ponderosus, Qui hernia laborat. Hisp. Codd. perperam reddunt *corcobado*.
Populus Dei, Ditio, regnum christiani principis, plebs christiana.
Possessio, Territorium. Aliqui Hisp. Codd. reddunt *villa*, *isla*.
In postmodum, In posterum, deinceps.
Potens, Nobilis, dominus, primas.
Potentialiter, Ex auctoritate.
Potestas, Regia potestas, Rex, Princeps.
Potio, Venenum. Codd. Hisp. reddunt *yerbas*. Inde *potionatus*, veneno sublatus: et *impotionare*, veneno propinato extinguere, unde Hispani *emponzoñar*, sicut a *potione ponzoña*.
Præceptio, Charta regia.
Præpositus, Minor iudex qui in pagis et minoribus oppidis res domini aut regis curat.
Prærogare, Præstare.
Præsentare, Sistere aliquem.
Præsentialiter, Coram.
Præstare, Permittere.
Præstare, Commodare.
Præstitum, Præstatio, tributum quod domino præstatur.
Præstus, Paratus, præsens.
Præsumere, Contra ius sumere.
Præsumere, Aliquid contra ius moliri.
Præsumptio, Usurpatio, actio iniusta, crimen, insolentia, temeritas.
Præsumptiosus, Qui aliquid contra ius audet.
Præsumptive, Injustè, arroganter.
Præsumptivo modo, vel more, Vi, iniustè.
Præsumptivus, Iniustus, violentus.
Præsumptor, Qui aliquid contra ius molitur.
Præsumptuose, Injustè, arroganter.
Præsumptuosus, Qui aliquid contra jus molitur vel audet committere.
Prævaricare, Usurpare, invadere, vi aut iniuste tollere.
Præventus, Convictus.
Pragma, Opus, res, actio: item lis, negotium, causa, sententia, statutum.
Pragmaticus, Causidicus.
Precaria, seu Precaria epistola, Charta qua quis prædium sub annuo censu ad vitam utendum accipit, illud *precario* possessurus. Latiori etiam sensu dicitur charta, qua ad vitam sibi aliquis usum fructum earum possessionum, vel etiam aliarum, quas alicui ecclesiæ concessit, retinet, vel illi concedunt recipientes.
Pretiare, Pretium rei cuipiam imponere.
Primates palatii, Proceres, qui in aula regia primum obtinebant locum.
Principalis, Ad principem pertinens, quod proprium est principis.
Privare, Abjicere, respuere.
Probabiliter, Recte, ut par est.
Procurator loci, Qui res alicuius populi agit.
Prodefacere, Prodesse, aptum, utilem esse.
Professio, Confessio rei coram judice.
Profligare, Colligere, adquirere.
Profligatio, Exactio, collectio.
Profuturus, Futurus.
Proles, In plur. num. *filii*.
Propinquitas sanguinis, Consanguinei.
Proprietas, Possessio, fundus, bona comparata, vel quæ ex successione parentum alicui obveniunt.
Propulsare, Ostendere, probare, conficere.
Proselytus, Advena, adventitius.
Provintialis, Indigena, provinciæ incola.
Proximus, Affinis, consanguineus.
Publicare, Apud iudicem sistere.
Pugnus, Plaga pugno inflicta.
Pulletrum, Pullus equinus.
Purificationis unda, Baptismus.

Q

Quæstionari, Quæstionare, Torquere.
Querela, Actio.

Digitized by Google

Querelare, Queri: item accusare in judicio, nomen deferre, diem dicere.
Quingentenarius, Qui præest quingentis militibus.
Quinquagenalis, Quinquagenarius.
Quinquagenarius, Qui quinquaginta militibus præerat.

R

Reformare, Reddere, restituere, reparare.
Regimonium, Regnum, regis ditio.
Religio, Gradus, dignitas in ecclesiastica hyerarchia.
Religio, Religionis ordo. Vita seu professio monastica.
Religiositas, Clerus, virorum ecclesiasticorum cœtus, multitudo.
Religiosus, Divino cultui mancipatus, monasticis votis adstrictus.
Religiosus, Vir ecclesiasticus.
Renatus, Baptizatus.
Repedare, Redire.
Rescula, Res parvi momenti.
Resolutus, Solutus, effrænis.
Resultare, Repugnare, obsistere.
Romani, A Gothis dicti veteres provinciarum Hispaniæ incolæ, qui Romanis olim paruerant; ut a gentibus distinguerentur, qui eas invaserant.
Redimere se ab aliquo, Eum pretio dato corrumpere, in suas partes allicere.
Redemptio, Subornatio. V. Redimere.

S

Saio, Regis ac magistratus minister, ad ejus jussa exequenda paratus. Glosæ veteres *saionem* tortorem interpretantur, quod nobis etiam nunc in usu est, qui vocamus *Sayon* spiculatorem seu carnificem.
Salvare, Tueri, salvum et incolumen servare, præstare.
Salvatio, Salus.
Sanctimonialis, Femina aut virgo Deo dicata.
Sarracinator, Hisp. Codd. *Sarracin. Sarracinatorem* non esse *Sarracenum* id est, Muhamedanum, vel inde colligitur, quod leges istæ latæ sint, antequàm Muhamedani Hispaniæ provincias occupassent: forte a Sar-kind danice aut a Scharf-kin germanice tortoris filius, *hijo del verdugo*, et alia prolatione danice Særkin pejerator, perjurus.
Scandalum, Bellum, dissidium, jurgium.
Sceliqua, Siliqua, nomen minimi ponderis. Prisciano est tertia pars oboli, S. Isidoro vigesima quarta pars solidi.
Scrama, Teli vel spathæ latioris genus.
Scriptura, Charta, scheda, litis instrumentum.
Scriptura falsa, Scriptum corruptum, charta conficta, fraudulenter supposita. Inde *litteratum falsarius*, item *falsificare, falsigraphus, falsigraphia*, &c.
Secare, Metere. Inde mutatâ *c* in *g*, dictum est *Segare*, cujus exempla affert Dufresn. in Gloss. Hinc hisp. *Segar*.
Sedes, Locus, ditio.
Seliqua, Siliqua. V. Sceliqua.
Senior vel Sennior, Dominus. Hinc hisp. *Señor*.
Sequestrare, Separare.
Sequestratim, Separatim.
Serenissimus, Titulus, quo imperatores et reges ornabantur.
Serenitas, Titulus honorarius imperatorum et regum.
Servi dominici, Qui jussu regis milites in hostem exire compellunt. Hisp. Codd. *Los mandaderos, mandadores*, o *mandados del Sennor. Los sirvientes, servientes*, o *serventes del Sennor*. Dicebantur etiam *compulsores exercitus*.
Servus ecclesiæ, Mancipium ad ecclesiam pertinens, eique ita addictum, ut ab ea recedere non liceret. Distinguuntur hi *servi* a *libertis* vel *liberis* addictis etiam ecclesiæ servitio, qui *ecclesiastici viri* aut *homines* vocabantur.
Servus fisci seu fiscalis, Qui ad fiscum, regem vel dominum spectabat. Hic aulæ Regiæ officiis honorari poterat; ejus etiam sacramentis adhibebatur fides.
Seteni vel septeni, Septem.
Siclus, Monetæ species apud septentrionales populos, et quasdam Hispaniæ gentes.
Simultas, Simulatio, fraus.
Sociare fisco, Confiscare. Formula est vulgatissima.
Solidus vel solidus aureus, Nummus aureus, vel argenteus, cujus taxatio non una ubique et semper fuit.
Sordens, Sordidus, sordibus inquinatus.
Sors vel Sors gotica, Gothis erat agrorum pars, quæ in debellatis provinciis, tum victoribus, tum antiquis possessoribus sortito evenerat.
Sospitas, Incolumitas, salus.
Spatha, Ensis, major gladius, ex utraque parte acutus. Veterum Gallorum propria fuit, a quibus eam accepere Romani.
Sponsare, Sponsalia contrahere, uxorem dari.
Subcelare, Abscondere, tegere.
Subgitare, Conculcare, subagitare.
Sublimatio, Amplitudo, sublimitas.
Sublimitas, Titulus honoris regum. Tribuebatur interdum præfectis prætorii, et episcopis.
Substantia, Alimentum.
Succedere, Accedere.
Suffectus, us. Opus, officium; non qui pro alio substituitur, ut innuere videtur Dufresnius.
Superstis, Superstes.
Supprestes, Superstes.
Supprestis, Superstes.

T

Taopasus, vel Tauposus. (Hisp. Codd. *Vizco* o *toposo*) Cæcutiens videtur ducta vox a lat. *talpa*, animali noto quod visu carere dicitur.
Telonarius, Portitor, telonei exactor, ad quem teloneum pertinet.
Temeranter, Temere, imprudenter.
Temptare, Transgredi, tentare.
Terra culturæ, Ager qui colitur et aratur, vel colli potest. Dicebatur etiam *terra cultibilis*, et *cultiva*.
Tertia, Pars redditiuum episcopis assignata, cuius ratione ecclesiarum reparationi tenebantur.
Tertiæ Romanorum, Cod. Legion. et Lind. non *terras*, ut Cod. noster, sed *tertias Romanorum* habent. Tertiæ fundorum partes, quas Gothi in debellatis Romani Imperii provinciis, devictis earum incolis reliquere, duabus residuis sibi usurpatis, quas *sortes goticas* vocat hæc lex, quoniam sorte eiusmodè agri inter victores dividebantur. (V. Sors.)
Testificare, Testificari.
Testimonium, Facultas comparendi coram iudice ad testimonium præbendum.
Thiufada, thiuphada, tyuphadia, vel thiuphadia, Provincia thiuphadi; tum etiam officium, dignitas.
Tiumfadus, tiufadus, thiuphadus, Apud Gothos, more ab omnibus populis germanicis recepto, duplicem personam sustinuit, militarem, et civilem iudicis in pace, decurionis in bello. In aulâ Regum Gothicorum Hispaniæ, primus erat post *duces*, *comites* et *gardingos*, cui civilis administratio commissa fuit, tum et concessa licentia in quibusdam negotiis criminalibus judicandi. Præpositus erat militaris inferioris ordinis, qui provinciales suos, regios subditos ex sua *thiuphadia* ad hostem exire compellebat. Unde Verelius in indice *thiuphadum* vocat, *qui turmam quampiam vel cohortem rusticorum in arma convocat et dirigit*.
Tonsura, Capillorum incisio et spoliatio in coronæ formam.
Tranquillitas, Titulus honoris imperatorum.
Transcendere, Transgredi.
Tremissis, Triens, tertia pars assis.
Tribunus, Inter Gothos magistratus comite inferior, seu comitis vicarius.
Tricennalis annositas, Tricennium.
Triplatio, Triplicatio, in triplum auctio.
Triumphaliter, Vincendo, hostem superando, triumphum agendo.
Tuitio, Tutela, for.
Turpare, Mutilare, lædere.

V

Vegetare, Fovere.
Venalitas, Corruptio, venditio.
Vervix, Vervex.
Vestis laicalis, Hoc in loco vestis religiosa: forsitan oscitantia librarii accidit, ut vox *laicalis* inscriberetur pro *religiosa* aut *sanctimonialis* ut habent aliqui codices.
Vestis sanctimonialis, Professio monastica.
Vicarius, Qui in pagis et minoribus oppidis comitis aut alterius iudicis partes exsequitur. Eius iurisdictio erat tantùm in levioribus causis.
Vigosus vel Wigosus, Hisp. Codd. *vizco, visgo, lisgo*.
Vires, Virilia.
Virtus, Vis hostilis, copia.
Pro vita sua non pertimescere, A pœna mortis immunem esse.
Votive, Sponte, ex voto, optabiliter.

U

Usque hactenus, Hucusque.
Usque hic, Hucusque.
Usuatus, Qui in usu est.

W

Wardia, Custodia. V. Guardia.

Z

Zava, Vestis militaris, lana vel gossipio farta, et acu stipata.

Digitized by Google

Digitized by Google

CONCILIUM LEGIONENSE.

ERA MLVIII. (A. C. MXX.) CAL. AUG. HABITUM.

Ex Muñoz y Romero, Colleccion de Fueros Municipales, T. I. pag. 60 *et seqq.*

Decreta Adefonsi Regis et Geloiræ Regine.

Sub era MLVIII. Kal. Augusti in presentia Regis Domini Adefonsi, et uxoris eius Geloiræ Reginæ convenimus apud Legionem in ipsa sede Beatæ Mariæ onnes Pontifices, Abbates, et Optimates Regni Hispaniæ, et iussu ipsius Regis talia decreta decreuimus, quæ firmiter teneantur futuris temporibus.

I.

In primis igitur censuimus, ut in onnibus conciliis quæ deinceps celebrabuntur, causæ Ecclesiæ prius iudicentur, iudiciumque factum [1] absque falsitate consequantur.

II.

Precipimus etiam, ut quidquid testamentis concessum et roboratum aliquo tempore [2] Ecclesia tenuerit, firmiter possideat. Si vero aliquis inquietare voluerit, illud quod [3] concessam [3] est [3] testamentis [3], quidquid [3] fuerit [3] testamentum [3] in [3] concilium [3] adducatur [3], et à veridicis hominibus utrum verum sit exquiratur; et si verum inventum fuerit testamentum, nullum super eum agatur iudicium, sed quod in eo continetur scriptum, quiete possideat Ecclesia in perpetuum. Si vero Ecclesia aliquid iure tenuerit, et inde testamentum non habuerit, firment ipsum ius cultores Ecclesiæ iuramento, ad deinde possideat perenni ævo, nec [4] tempore [4] triennium [4] iuri habito seu testamento, Deo etenim fraudem facit qui per triennium rem Ecclesiæ rescindit.

III.

Decrevimus etiam, et nullus contineat seu contendat episcopis abbates suarum diocesseon, sive monachos, abbatissas, sanctimoniales, refugannos, sed omnes permaneant sub ditione sui episcopi.

IV.

Mandamus adhuc et nullus audeat aliquid rapere ab Ecclesia; verum si aliquid infra cimiterium [5] per rapinam sumpserit, sacrilegium solvat; et quidquid inde abstulerit, ut rapinam reddat, si autem extra cimiterium iniuste abstulerit rem Ecclesiæ, reddat eam, et calumniam cultoribus ipsius Ecclesiæ, more terræ.

V.

Item decrevimus, ut si forte aliquis hominem Ecclesiæ occiderit, et per se ipsa [6] Ecclesia iustitiam adipisci non potuerit, concedat maiorino Regis [7] vocem iudicii, dividatque [8] per medium calumniam homicidii.

VI.

Iudicato ergo Ecclesiæ iudicio, adeptaque iustitia, agatur causa Regis, deinde causa populorum.

VII.

Decrevimus iterum ut nullus emat hæreditatem servi [9] Ecclesiæ [9], seu [9] Regis [9] vel [9] cuiuslibet [9] hominis [9]: qui autem emerit, perdat eam et pretium.

VIII.

Item mandamus [10], ut homicidia et rausus onnium ingenuorum hominum Regi integra reddantur.

IX.

Præcipimus etiam ut nullus nobilis, sive aliquis de benefactoria emat solare, aut ortum alicuius iunioris, nisi solummodo mediam hereditatem de foris, et in [11] ipsam [11] medietatem [11] quam emerit, non faciat populationem husque in tertiam villam. Iunior verò qui transierit: de una mandatione in aliam, et emerit hæreditatem alterius iunioris, si habitaverit in eam, possideat eam integram, et si noluerit in ea habitare, mutet se in villam ingenuam husque in tertiam mandationem, et habeat medietatem præfatæ hæreditatis, excepto solare et horto.

X.

Et qui acceperit mulierem de mandatione, et fecerit ibi nuptias, serviat pro ipsa hæreditate mulieris, et habeat illam. Si autem noluerit ibi morari, perdat ipsam hæreditatem. Si verò in hæreditate ingenua nuptias fecerit, habeat hæreditatem mulieris integram.

XI.

Item decrevimus, quod si aliquis habitans in mandatione asserverit se nec iuniorem, nec filium iunioris esse, maiorinus Regis ipsius mandationis per tres bonos homines ex progenie inquietati, habitantes in ipsa mandatione confirmet iureiurando eum iuniorem et iunioris filium esse, quod si iuratum fuerit, moretur in ipsa hæreditate iunior, et habeat illam serviendo pro ea. Si verò in ea habitare noluerit, vaddat liber ubi voluerit cum cavallo et atondo suo, dimissa integra hæreditate, et bonorum suorum medietate.

XII.

Mandamus [12] iterum, [12] ut [12] cuius [12] pater, [12] aut [12] mater [12] soliti [12] fuerunt [12] laborare [12] hæreditates [12] Regis, [12] aut [12] reddere [12] fiscalia [12] tributa, [12] sic et ipse faciat.

[1] *A.* — *R.* rectum
[2] *A.* — *R.* in tempore
[3] *A.* quidquid fuerit testamentis concessum, testamentum in concilium adducatur
[4] *A.* nec parent trecennium, *deest* tempore
[5] *A.* — *R.* cœmeterium
[6] *A.* — *R.* ipsam
[7] *S. J. R.* — *P.* *deest*
[8] *A.* — *R.* — *P.* dividat
[9] *A.* servi ecclesiæ, seu Regis aut Reginæ
[10] *A.* — *R.* Mandavimus, *et alibi*
[11] *A.* — *R.* in ipsa medietate
[12] *A.* mandavimus iterum ut sicut alicujus pater aut avus soliti fuerint laborare hæreditates Regis aut reddere fiscalia tributa

Digitized by Google

XIII.

Præcipimus adhuc, ut homo qui est de benefactoria, cum onnibus bonis et hæreditatibus suis eat liber quòquumque voluerit.

XIV.

Et qui iniuriauerit aut occiderit saionem Regis, solvat quingentos [1] solidos.

XV.

Et qui fregerit sigillum Regis reddat C. solidos, et quantum abstraxerit de sub sigillo, solvat ut rapinam, si iuratum fuerit ex parte Regis; medium autem calunniæ Regi, aliud autem medium domino hæreditatis. Et si iurare noluerit ex parte Regis, criminatus habeat licentiam iurandi et quantum iuraverit, tantum ut rapinam reddat.

XVI.

Item si aliquis saio pignoram fecerit in mandamento alterius saionis, persolvat calunniam quemadmodum si non esset saio; quia vox eius et dominium non valent, nisi in suo mandamento.

XVII.

Illi etiam qui soliti fuerunt [2] ire in fossatum cum Rege, cum comitibus, cum maiorinis, eant semper solito more.

XVIII.

Mandamus [3] iterum ut in Legione, seu onnibus cæteris civitatibus et per onnes alfozes habeantur iudices electi à Rege, qui iudicent causas totius populi.

XIX.

Et qui aliquem pignoraverit, nisi prius domino illius conquæstus fuerit, absque iudicio reddat in duplum quantum pignuraverit, et si prius facta quærimonia aliquem pignuraverit, et aliquid ex pignora occiderit, [4] plane absque iudicio reddat in duplum, et si facta fuerit quærela ante iudices de suspectione, ille cui [5] suspectum habuerit, defendat se iuramento et aqua calida per manus bonorum hominum: et si quærimonia vera fuerit, et non per suspectionem, perquirant eam veridici homines, et si non poterit [6] inveneri vera exquisitio, parentur testimonia ex utraque parte talium hominum qui viderunt et audierunt; et qui convictus fuerit, solvat more terræ illud, unde quærimonia facta fuerit. Si autem aliquis testium falsum testificasse probatus fuerit, reddat pro falsitate Regi [7] LX. [7] solidos, [7] et illi ex [8] quo [8] falsum protulit testimonium, quidquid suo testimonio perdidit reddat integrum; domusque illius falsi testis destruantur a fundamentis, et deinceps à nullis recipiatur in testimoniis. [9]

* . . . . . .

Quisquis ex nostra progenie vel extranea hanc nostram constitutionem sciens frangere tentauerit, fracta manu, pede et cervice, et vulssis [10], oculis, fussis [11] intestinis, percussus lepra, una cum gladio anathematis, in æterna dannatione cum diabolo et angelis eius luat penas. [12]

In codicibus, quibus usa fuit Academia Historiæ Matritensis ad editionem suam huius concilii non invenitur articulus, qui hic subiungitur ex editione Risci:

Item decrevimus, ut nemo sit ausus in Dominicis diebus, aut in præcipuis festivitatibus facere pignus ad ius, præcedente sabbato, usque in secunda Feria, hora diei prima: quod si aliquis transgressor extiterit huius nostræ constitutionis illico excomunicetur, et pignus quod fecerit, in duplo reddat domino suo, et persolvat Maiorino Regis, et Episcopo terræ illius, sexaginta solidos monetæ Regiæ: et si se emendare voluerit, tres annos habeant pœnitentiam, unum ex illis in exilio, et duobus in domum suam, sicut ei præceperit Episcopus suus.

[1] *S. J. R.* quinque
[2] *A.* fuerint
[3] *A.* Mandavimus
[4] *R.* acciderit
[5] *A.* quem
[6] *A.* potuerit
[7] *R.* sexaginta solidos monetam Regis
[8] *A.* contra quem
[9] *R.* testimoniis (vel in judicio, sed excommunicetur)

* *Sequuntur articuli ad urbem Legionensem spectantes.*

[10] *A.*— *R.* evulsis
[11] *A.*— *R.* fusis
[12] *A.*— *R.* pœnas

Digitized by Google

CONCILIUM COIACENSE.

ERA MLXXXVIII. (A. C. — ML.) HABITUM.

Ex Regesto sedis Conimbricensis, quod Liber Niger *(*Livro Preto*) inscribitur, fol.* 216.

In era M.ᵃLXXXX.ᵃIII.ᵃ In nomine domini et saluatoris nostri iesu christi, temporibus serenissimi atque regis principis domni fredenandi et coniugis sue domne sancie regine, editum est hoc decretum in concilio. In unum cum omnes episcopi conuenissent, petrus uidelicet lucencis metropolis, similiter et froilani ovetensis, cresconius iriensis et apostolice sedis, ciprianus legionensis, Didacus asturiacensis, Miro palentinus, Gomice calagorutanus, Johanes panpilonensis, Item Gomice osimensis, Sisnandus portugalensis cum omnibus abbatibus, residente iam predicto principe super flumen estola urbe cogianca pro corrigendis ac dirigendis regulis uel tramitibus ecclesie, ut mos est antiquorum patrum, ac sumendis tramitibus. Agnoscitur et omnibus uobis comanet, secundum quod ab antecessoribus nostris et hic collaudatum est a presentibus et costitutum atque ordinatum fuit qui obedientes apostolicis et canonicis documentis sic perceperunt, ut omnis homo ex toto corde et mente in cunctis actibus suis magis deo seruiret quam uoluptatibus uanis. Nunc uero in presens amplius proficiscentes peccato quod erant obdurate aures nostre ne audiremus legem, et ne audiremus apostoli doctrinam neque quod hi sacri canones docent, sed inuoluebamur in peccatis nostris cotidie propter quod multa mala uenerunt in terra. Ob hanc rem iussimus ut omnes in unum coadunati audiatis id quod concilium hoc permoneat, forsitan aliquibus rebus bonis innouati faciamus aliquid boni propter quod a domino mereamur a peccatis absolui. Ait enim apostolus: Potest enim ut si qui timens deum fuerit senioris uerbo statim obedit, et si ad principum iussa aut seniorum pro rebus temporalibus seculi huius adcomodamus auditum et facimus quod iubent, quare pro salute animarum nostrarum rebelles sumus et pertinaces ut non audiamus, de quo nos premonet scriptura sacra. Hec quidem precepimus ut hoc concilium quod per omnem orbem terrarum regni nostri statutum est obseruemus, aspeximus etenim et uidimus nefanda miracula quantam esuriem inediem pestilenciam, cladem, et magnam inediem propter peccata nostra retroactis annis in terra nostra passi sumus. Et ideo timentes atque tabescentes illam diuinam uocem, quam dominus per moysen filiis Irhael locutus est dicens: Si nolueritis et non audieritis me addam correptiones uestras centuplum et conteram superbiam et duriciam vestram, frustra seminabitis sementem et non reddam fructus suos, consumetur incassum labor uester nec proferet terra sementem nec arbores poma prehebunt, comeditis et non saturabimini. Nam ibidem in eodem loco et sic ait. Si in preceptis meis ambulaueritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis ea, dabo uobis pluuiam temporibus suis, et terra gignet germen suum, et pomis arbores replebuntur,

Ex Muñoz y Romero, Colleccion de Fueros Municipales, T. I. pag. 208 *et seqq.*

Decreta Fredenandi Regis et Sanctiæ Reginæ, et omnium Episcoporum in diebus eorum in Hispania degentium, et omnium eiusdem regni optimatum in era MLXXXVIII.

In nomine Patris et filii, et Spiritus Sancti. Ego Fredenandus Rex, et Sanctia Regina ad restaurationem nostræ Christianitatis fecimus concilium in castro Cojanca in Diœcesi scilicet Ovetensi, cum Episcopis et Abbatibus, et totius nostri regni optimatibus. In quo Concilio præsentes extitere Froylanus Episcopus Ovetensis, Cyprianus Legionensis, Didacus Asturicensis Mirus Palentinæ [1] Sedis, Gomecius Occensis, Gomesius Kallagurritanensis [2] Joannes Pampilonensis, Petrus Lucensis, Cresconius Iriensis.

[1] Palentiæ sedis
[2] Calagurritanensis

Digitized by Google

apprehende messum tritura uindemiam, et uindemia occupabit sementem, et edetis panem uestrum in saturitate.

Nos autem episcopi superius nominati, consentiente fredenando rege et sancia regina, statuimus ut in nostris sedibus teneamus canonicam uitam, et ministerium ecclesie sancte pro possibilitate nostra impleamus.

Deinde statuimus ut omnia monasteria nostra secundum possibilitates suas adimpleant ordinem sancti isidori vel sancti benediti, et nichil habeant proprium nisi per licentiam sui episcopi aut sui abbatis, et ipsi abbates suis episcopis sint obedientes sicut sancti canones docent, et nullus eorum recipiat monachum aut fratrem alienum nisi per proprium abbatis mandatum. Siquis autem hoc decretum uiolare presumpserit anathema sit.

Item. Terciam monitione statuimus ut omnes ecclesie, que in unaquaque parrochia habentur, in suorum episcoporum iure permaneant, et clerici nullum inde seruicium laicis faciant nisi sua voluntate et suorum episcoporum iussione, et ipse ecclesie sin integre et non diuise inter presbyteros. Et habeant ministros presbiteros diaconos libros que de toto anni circulo et cum ornamento ecclesiastico. Ita ut non sacrificent cum calice ligneo uel fictili. Vestes presbiterorum sint super pellicium, amictus, alba, cinctorium, balteum, stola, manipulum, et casula. Vestes deaconorum sint amictus, alba, et stola *. Subtus calice sit palla et desuper lineum corporale. Omnis altaris ara sit lapidea et ab episcopis consecrata. Ostia uero ex frugmento electo sine alia mixtura et sine sale, et tota sit sana et integra. Vinum etiam sit purum et mundum ita ut inter uinum et ostiam et aquam trinitas sit significata. Illi uero presbiteri qui ministerio ecclesie funguntur habeant uestimenta usque ad talos. Armis bellicis non utantur. Semper coronas apertas habeant et barbas radant. Mulieres secum extraneas in domo non habeant nisi tantum matrem aut amitam, sororem aut materteram, aut mulierem probatam, et omnes indutas nigra ueste tam in corpore quam in capite, et dent fideiussores ut nec de eis nec per eas ullum adulterium fiat. Et infra dextros ipsius ecclesie laici cum feminis non habitent nec ius aliquod ibi possideant. Doceant autem filios ecclesie et infantes ut simbolum et orationem dominicam memoriter teneant. Siquis tamen presbiter aut diacunus huius nostri decreti uiolator extiterit solidos sexaginta suo episcopo persoluat et gradu ecclesiastico careat.

Quarto vero titulo statuimus ut omnes abbates presbiteri, sicut sacri canones percipiunt, adulteros, incestuosos sanquimixtos, fures, homicidas, maleficos, et qui cum animalibus se conquinauerunt, ab ecclesia eiciant. Sed primitus ammoniant eos ut sint filii ecclesie et convertantur. Et tunc si penitentiam agere dignam noluerint separentur ab ecclesia et a communione.

Quinto autem capitulo statuimus sabbato pasce et pentecostes ut babtismus generalis adimpleatur, et ut nullus infans ante hos terminos babtizetur nisi infirmitas coegerit, ipsique infantes babtizati ante episcopum adducantur et crismate perungantur. Abbates uero tales monachos adducant ad ordinandum qui perfecte et memoriter teneant totum psalterium cum hymnus et canticis, et bene structi adducantur ad ordinandum mediata quadragesima et mediato augusto. Monachi ad nupcias non eant nisi tantum ad benedicendum. Laici quoque ad exequias mortuorum non ueniant. Sed qui eas fecerint uocent presbiteros deaconos pauperes et debiles qui non habeant unde retribuant.

* *supra lineam* = alias orale.

I.

In primo igitur titulo statuimus, ut unusquisque Episcopus Ecclesiasticum ministerium cum suis clericis ordinate teneant in suis sedibus.

II.

In secundo titulo, ut omnes Abbates se, et fratres suos, et monasteria, Abbatissæ se et Sanctimoniales suas, et monasteria, secundum Beati Benedicti regant statuta, et ipsi Abbates, et Abbatissæ cum suis congregationibus, et cænobiis sint obedientes, et per omnia subditi suis Episcopis. Nullus [1] eorum recipiat monachum alienum, aut sanctimonialem, nisi per Abbatis sui, et Abatissæ jussionem. Si quis decretum violare præsumpserit, anathema sit.

III.

In tertio autem titulo statuimus, ut omnes Ecclesiæ et Clerici sint sub jure [2] sui Episcopi: nec potestatem aliquam habeant, super Ecclesias aut Clericos Laici. Ecclesiæ autem sint integræ, et non divissæ, cum Presbyteris et diaconis, et de toto anni circulo libris, cum ornantis ecclesiasticis: ita ut non sacrificent cum calice ligneo, vel fictili. Vestes autem Presbyteri sint in sacrificio amictum, alba, cingulum, stola, casula, manipulum. Vestes Diaconi amitus, alba, cingulum, stola, dalmatica, manipulus [3]. Altaris vero ara tota sit lapidea, et ab Episcopis consecrata. Hostia sit ex frumento electo [4] sana et integra. Vinum sit mundum, et aqua munda, ita ut inter vinum, hostiam, et aquam Trinitas sit significata. Altare sit honeste indutum, et desuper lineum indumentum mundum. Subtus calicem et desuper, corporale lineum mundum, et integrum.

Presbyteri vero et diacones, et qui ministerio funguntur Ecclesiæ arma bellica non deferant, semper coronas apertas habeant, barbas radant, mulieres secum in domo non habeant, nisi matrem, aut sororem, aut amitam, aut novercam. Vestimentum unius coloris et competens habeant. Infra etiam dextros Ecclesiæ Laici uxorati non habitent, nec iura possideant. Doceant autem clerici filios Ecclesiæ, et infantes, ut symbolum [5] et orationem Dominicam memoriter teneant. Si quis tamen Laicus huius nostræ institutionis violator extiterit, anathema sit. Presbyter vero, et Diaconus, si huius jussionis destructor extiterit, sesaginta solidos Episcopo persolvat, et gradu Ecclesiastico careat.

IV.

Quarto vero titulo statuimus, ut omnes Archidiaconi, et presbyteri, sicut sacri Canones præcipiunt, vocent ad pœnitentiam adulteros, incestuosus, sanguine mistos, fures, homicidas, maleficos, et qui cum animalibus se inquinat. Et si pœnitere noluerint, separentur ab Ecclesia, et á communione.

V.

Quinto autem titulo decernimus [6] ut Archidiaconi tales clericos constitutis quator temporibus ad ordines ducant, qui perfecte totum psalterium, hymnos [7] et cantica, Epistolas orationes, et Evangelia sciant. Presbyteri ad nuptias causa edendi non eant, nisi ad benedicendum. Clerici et Laici, qui ad convivia defunctorum venerint, sic panem defunti comedant, ut aliquid boni pro eius anima faciant: ad quæ tamen convivia vocentur pauperes, et debiles pro anima defuncti [8].

[1] Et nullus
[2] Sint à iure
[3] manipulum
[4] electa
[5] et simbolum
[6] statuimus
[7] himnos et cánticos, epistola et evangelia et orationes sciant
[8] pro anima functi

Digitized by Google

Sexto autem capitulo admonemus ut omnes christiani die sabbato aduesperescente ad ecclesiam concurrant. Die autem dominica matutinos et missam et omnes horas audiant, opus seruile non exerceant, et non faciant iter nisi orationis causa, uel sepilendi mortuos, aut uisitandi infirmos, aut pro regis exercitu, aut propter sarracenorum impetum et lormanorum incursum. Et nullus christianus aut christiana cum iudeis ausus sit in domum manere, aut cum eis cibum sumere. Siquis hanc institutionem fregerit per septem dies penitentiam agat. Quod si penitere noluerit si maior persona fuerit per annum integrum communione careat. Si inferior persona fuerit centum flagella accipiat.

Septimo quoque ammonitionis titulo hec forma seruetur: ut omnes comites et infanciones imperantes terre et regales villici per iusticiam subditos regant, et pauperes iniuste non opprimant, et in iudicio testimonium non accipiant nisi testimonium illorum, in quorum presentia facta esse causa uel culpa noscitur, uel quam qui propriis oculis uiderint et auribus audierint. Quod si falsi testes conuicti fuerint illud supplicium subeant, quod in libro iudicum de falsis testibus est constitutum.

Octavo autem capitulo mandamus ut in legione et in suis terminis, et in gallecia, et in asturias, et in portucale, sicut in decretis adefonsi principis est constitutum, pro homicidio, scilicet, rauso, sagione, uel per omnes suas exactiones sicut in diebus suis ita in diebus nostris permaneat firmum. Et in castella sicut in diebus aui nostri sancionis ducis.

Item nono capitulo mandamus ut ecclesiasticas hereditates tricenium non includat, sed unaquaque ecclesia, sicut canones percipiunt et sicut lex gotica mandat, omni tempore suas hereditates reciperet et possideat.

Decimo vero titulo precipimus ut de terris et uineis in contentione positis ille qui eas laborauerit colligat fruges uel fructus, et postea habeant ueritatem et iudicium super radicem.

Undecimo titulo statuimus ut omnes sexta ferias christiani homines ieiunent, et more quadragesime hora congrua cibo se reficiant, et laborent suos labores.

Duodecimo autem titulo precipimus ut quilibet homo qui ad ecclesiam confugerit tam cum homicidio, aut cum qualibet causa, aut cum quolibet dampno, non sit aùsus qui eum persecutus fuerit illum exinde uiolentur abstrahere, sed sicut lex gotica docet extra mortis periculum faciat ipse debitor quantum ei iussum fuerit, et nullus homo sit ausus amodo ut infra dextros ecclesie qui sunt triginta et unum passus uiolenter ingrediatur, aut raptor uel contumeliosus existat. Quod qui fecerit anathema sit, et centum solidos cogatur exsoluere.

Tercio decimo titulo ut omnes tam maiores quam inferiores veritatem et iusticiam regis non contempant, sed, sicut in diebus domini adefonsi principis, fideles et veraces ei persistant et talem ueritatem faciant ei, qualem in ipsis diebus predicto regi alfonso fecerunt. Et in castella talem veritatem faciant castellani regi domno fredenando et suis filiis ac nepotibus, qualem fecerunt illi duci domino sancio. Et ille rex talem ueritatem faciat eis, qualem illis fecit pater suus comes domnus sancius.

VI.

Sexto vero titulo admonemus, ut omnes Christiani die Sabbati ad vesperascente ad Ecclesiam concurrant, et die Dominica matutina, Missas [1], et omnes horas audiant, opus servile non exerceant, nec sectentur itinera, nisi orationis causa, aut sepeliendi mortuos, aut visitandi infirmos, aut pro Regis secreto, aut pro Sarracenorum impetu. Nullus etiam Christianus cum iudæis in una domo maneat, nec cum eis cibum sumat. Si quis autem hanc nostram constitutionem [2] fregerit, per semptem dies, pœnitentiam agat; quod se pœnitere noluerit, si maior persona fuerit per annum integrum communione careat; si inferior persona fuerit, centum flagella accipiat.

VII.

Septimo quoque titulo admonemus, ut omnes comites, seu maiorini regales populum sibi subditum per iustitiam regant, pauperes iniuste non oprimant, in iuditio testimonium, nisi illorum præsentium, qui viderunt aut audierunt [3] non accipiant. Quod si testes falsi convicti fuerint, illud suplicium accipiant, quod in libro iudicum de falsis testibus est constitutum.

VIII.

Octavo vero titulo mandamus, ut in Legione, et in suis terminis, et in Gallæcia, et in Asturiis, et in Portugalle, tale sit iudicium semper, quale est constitutum in decretis Adelphonsi [4] Regis pro homicidio, pro rauso, pro sagione, aut pro omnibus calumniis suis, tale vero iudicium sit in Castella, quale fuit in diebus avi nostri Sanctii Ducis.

IX.

Nono quoque titulo præcipimus, ut tricennium non includat ecclesiasticas veritates: sed unaquæque Ecclesia, sicut Canones præcipiunt, et sicut lex Gothica mandat, omni tempore suas veritates recuperet et possideat.

X.

Decimo vero titulo decrevimus, ut ille, qui laboravit vineas, aut terras in contentione positas, colligat fruges, et postea habeant iudicium super radicem, et si victus fuerit laborator, redat fruges domino hæreditatis.

XI.

Undecimo autem titulo mandamus, ut omnes christiani per omnes sextas ferias, nisi festum intervenerit, ieiunent, et hora congrua cibo reficiantur, et faciant labores suos.

XII.

Duodecimo quoque titulo præcipimus, ut si quilibet homo pro qualicumque culpa ad Ecclesiam confugerit, non sit ausus eum aliquis inde violenter abstrahere, nec percutere, nec persequi infra dextros Ecclesiæ qui sunt triginta passus; sed sublato, mortis periculo, et corporis deturpatione, faciat quod lex Gothica iubet. Qui aliter fecerit, anathema sit; et solvat Episcopo mille solidos purissimi argenti.

XIII.

Tertio titulo decimo mandamus, ut omnes maiores, et minores veritatem et iustitiam Regis non contendant: sed sicut in diebus domini Adelphonsi Regis, fideles et recti persistant, et talem veritatem faciant, qualem illi fece-

[1] Missam
[2] institutionem
[3] et audierunt
[4] Adefonsi

Digitized by Google

Hoc decretum factum fuit in concilio domni fernandi regis et sue coniugis regine domne sancie in urbe cogianca, et adduxit inde illud randulfus presbiter de acisterio uacariza pro memoria posteris.

runt in diebus suis. Castellani autem in Castella talem veritatem faciant regi, qualem fecerunt Sanctio Duci. Rex vero talem veritatem faciat eis, qualem fecit præfatus Comes Sanctius. Et confirmo totos illos foros cunctis habitantibus Legione quos dedit illis Rex Dominus Adelphonsus pater Sanctiæ Reginæ uxoris meæ. Qui igitur hanc nostram constitutionem fregerit, Rex, Comes, Vice-Comes, maiorinus, sagio tam Ecclesiasticus quam secularis ordo, sit excommunicatus, et á consortio Sanctorum segregatus, et perpetua damnatione cum Diabolo, et Angelis eius damnatus, et dignitate sua temporali sit privatus.

CONCILIUM OVETENSE.

ERA MCLIII. (A. C. — MCXV.) HABITUM.

Ex Risco, España Sagrada, T. XXXVIII. pag. 266 et seqq.

Sciant omnes homines præsentes, et futuri, quod, Deo jubente, hæc constitutio subscripta, quæ per totam Hispaniam habetur, habuit initium in Ovetensi Ecclesia tempore Pelagii Ovetensis Episcopi, et subscriptis omnibus hominibus.

Omnium sanctæ crucis filiorum præsentium, et futurorum memoriæ tradere statuimus, latronum, sacrilegorum, et diversi generis maleficorum in Asturiarum partibus nimiam, et exsecrabilem malitiam olim prævaluisse plerisque temporibus. Ad quam destruendam, et quæ sanctæ Ecclesiæ profutura erant ædificanda, Era MCLIII. apud Ovetum in Ecclesia Sancti Salvatoris congregatis principibus, et plebe totius prædictæ regionis, in die Sancto Pentecostes, Spiritu sancto administrante, Præsuleque prædicante, et monente, hæc inter cætera placita omnibus in commune primum se obtulit sententia.

I.

Statuimus, (inquiunt) et decernimus, et super sacrum textum Evangelii jure jurando firmamus, ut vestrum nullus deinceps domitos, vel indomitos pro aliqua causa pignoret boves nec auferat alicui extraneo, vel suo servo, vel mandatitio. Quod si fecerit, sit maledictus, et excommunicatus, et pro scelere perpetrato judici terræ, et Episcopo XV. annis pœniteat: quinque ex his in exsilio, et quinque, sicut præceperit ei Episcopus suus: cæteros quinque foris Ecclesiam in sua terra redimat.

II.

Simili modo etiam firmamus, ut nullatenus furtum faciamus, nec facientibus consentiamus; et si latronem capere poterimus, pro modo furti plenam justitiam faciamus: et qui pro eo exoraverit, ut sic emendetur, secundum modum culpæ anathema sit.

III.

Secundum etiam decreta Canonum, ut superius sanximus, quod aliquem pro aliqua calumnia à dextris Ecclesiæ infra LXX. passus per vim non extrahamus, nisi servum naturaliter probatum, aut latronem publicum, aut proditorem de proditione convictum, aut publice excommunicatum, aut Monachum, vel Monacham refugas, aut violatorem Ecclesiæ, cui procul dubio Ecclesia nullo modo debet refugium. Qui vero arreptus à diabolo aliquid aliud per vim extraxerit ab Ecclesia, ejusque porticibus usque ad XII. passus, in quadruplum reddat, et secundum Canones ita pœniteat, ut in monasterio sit Monachus sub regula Beati Benedicti, aut sit eremita omnibus diebus vitæ suæ, aut se servum subjiciat servituti Ecclesiæ quam læsit, aut summam peregrinationem arripiat omnibus diebus vitæ suæ.

Regina autem Domina Urraca, cum omnibus filiis, et filiabus suis, hanc præscriptam constitutionem confirmavit, et juravit eam, et fecit jurare, et confirmare eam omnibus hominibus habitantibus in omni regno ejus, tam ecclesiastici ordinis, quam sæculares. Sorores itaque jam dictæ Reginæ dona Geloira Infanta, cum omnibus filiis et filiabus suis, et cum omnibus hominibus sibi subditis, atque Infanta Dona Tarasia, cum omnibus filiis et filiabus sibi subditis, juraverunt, et confirmaverunt, sicut supra taxatum est.

Nos igitur omnes subscripti hoc scriptum, et hanc promissionem sub sacramento confirmamus, et roboramus, tam pro nobis, quam pro omni progenie nostra futura, ut sit promissio hæc stabilis, et firma usque in finem mundi per omnia sæcula. Suarius Comes, Gundisalvus Pelagii, Adephonsus Veremundi, Petrus Adephonsi, Didacus Fernandi, Gundisalvus Ansuris, Pelagius Froila ex Asturiis Oveti, Petrus Ruderici, Suarius Ordonii, Petrus Didaci, Petrus Guterri, Garzia Suarii, Gundisalvus Gil, Petrus Garziæ, Rudericus Garziæ, Christophorus Joannis, Garzia Petri, Munio Petri, Fernandus Petri, Didacus Petri, Pelagius Garziæ, Pelagius Acenarii, Munio Garsiæ, Vermudus Velæ, Marinus Guterri, Martinus Petri, Didacus Petri, Ovecus Petri, Martinus Martini, Petrus Muñedi, Gundisalvus Petri, Ordonius Petri, Petrus Garziæ, Alvarus Garsiæ, Fernandus Garziæ, Ordonius Garziæ, Ectavida Pelagii, Petrus Joannis, Ferdinandus Martini, Petrus Fernandi, Rudericus Petri, Fernandus Anaii, Didacus Guterri, Didacus Martinus Anaii, Pelagius Oveci, Martinus Pelagii, Alvarus Petri, Pelagius Martini, Rudericus Martini, Fernandus Martini, Pelagius Municonis, Alvitus Pelagii, Froila Munionis, Garzia Vermundi, Petrus Ecte, Ordonius Pelagii, Pelagius Guistari, Didacus Petri; Gundisalvus Petri, Joannes Petri, Martinus Petri, Martinus Magas, Gundisalvus Didaci, Petrus Sunctii, Petrus Pelagii de Buila, Petrus Pelagii de Mazaneda.

Ex terra Tinegiæ.

Menendus Enalsi, Froila Enalsi, Gundisalvus Menende, Ectavida Suarii, Menendus Ruderici, Petrus Ruderici, Pelagius Ruderici, Menendus Ruderici, Pelagius Petri, Suartus Albiti, Remundus Albiti, Froila Veremundi, Joan-

Digitized by Google

nes Fernandi, Petrus Manelli, Petrus Oveci, Rudericus Fernandi, Rudericus Pelagii, Antonius Roderici, Petrus Garziæ, Rodericus Garziæ, Pelagius Munionis, Petrus Flaini, Fernandus Flaini, Martinus Adephonsi, Adefonsus Fructini, Petrus Didaci, Petrus Menendi, Pelagius Menendi, Guilienus Pelagii, Petrus Guilieni, Pelagius Guilieni, Didacus Guilieni, Rodericus Guilieni, Rudericus Petri, Alvarus Petri.

Ex territorio Lagnero.

Joannes Petri, Pelagius Petri, Pelagius Citi, Petrus Pelagii, Petrus Guterri, Sanctius Guterri, Petrus Munionis, Pelagius Mentira, Sanctius Petri, Alvarus Pelagius, Petrus Pelagii, Sactius Eulalii.

Ex territorio Maliani.

Pelagius Ruderici, Pelagius Joannis, Alvarus Garsiæ, Pelagius Ordonii, Garzia Telli, Munio Telli, Ordonius Didaci, Sanctius Ordonii, Adephonsus Munionis, Petrus Adephonsi, Suarius Diahali, Furtunius Pelagii, Didacus Petri, Pelagius Petri, Munio Ecte, Petrus Martini, Didacus Gundilsalvi, Didacus Ovecci, Rudericus Ovecci, Didacus Fortuni, Sanctius Fortuni.

Ex territorio Colunga, Cangas, et Aguilare.

Garcia Sanctii, Petrus Sanctii, Martinus Sanctii, Suarius Sanctii, Gundisalvus Sanctii, Petrus Sanctii, Didacus Sanctii, Rudericus Didaci, Vela Sanctii, Petrus Ectæ, Pelagius Ecte, Fernandus Citi, Pelagius Didaci, Vermundus Didaci, Didacus Didaci, Rudericus Munionis.

Ex territorio Flaviniensi.

Petrus Pelagii Rubens, Ordonius Martini, Petrus Pelagii, Ordonius Petri, Joannes Petri, Munio Petri, Didacus Petri, Martinus Petri, Pelagius Michaelis, Petrus Michaelis, Joannes Michaelis.

Ex territoriis Lena, Alier, et Orna.

Petrus Pelagii Bureza, Petrus Alcandara, Pelagius Citi, Vela Pelagii, Gundisalvus Veremundi, Gundisalvus Veremundi, Gundisalvus Veremundi, Gundisalvus Munni, Ecta Pelagii, Armentaris Joannis, Petrus Barbadam, Petrus Petri, Pelagius Citi, Martinus Pelagii, Fernandus Pelagii, Martinus Ecta.

Ex territoriis Arbolio, Gordonæ, et Alva.

Pelagius Munionis, Fernandus Guterrii, Gundisalvus Alvari, Rudericus Alvari, Joannes Citi, Alvarus Citi, Fernandus Citi, Petrus Juliani.

Ex territoriis Platiani, Vadaria, Luna, et Omania.

Veremundus Petri, Fernandus Petri, Rudericus Petri, Joannes Petri, Petrus Garcese, Veremundus Munionis, Eulalius Didaci, Pelagius Didaci, Munio Pelagii, Flainus Flafilæ, Joannes Fernandi, Eulalius Fernandi, Pelagius Froylæ, Menellus Fafillæ, Petrus Pinioni, Petrus Aznarii, Munio Aznarii, Garcia Aznarii, Pelagius Froini, Garcia Sanctii.

Ex territoriis Legionis, et Astoricæ.

Comes Froila Didaci, Ramirus Froilae, Didacus Froile, Rudericus Martini, Petrus Martini, Osareus Martini, Petrus Didaci, Rudericus Didaci, Martinus Didaci, Petrus Didaci, Rudericus Veremundi, Didacus Alviti, Gundisalvus Alviti, Nunius Nubezani, Isidorus Nubezani, Petrus Anaii, Fernandus Munionis, Joannis Petri, Erus Guterri, Nebusanus Gudestei, Guterrius Eri, Martinus Nebuzani, Fernandus Telli, Adephonsus Telli, Tellus Telli, Isidorus Fernandi.

Ex campis Zamoræ, et campi Tauri.

Comes Gometius Pelaii, Comes Fernandus Fernandi, Rodericus Fernandi, Petrus Pelaii, Didacus Munionis.

Ex territoriis Galleciæ.

Comes Pelaii, Petrus Petri, Fernandus Petri, Garcia Petri, Rudericus Petri, Comes Munio Pelaii, Comes Adphonsus Nuñi, Sanctius Nuñi, Menendus Nuñi, Comes Rudericus Velez, Comes Guterrius Veremundi, Odarius Oreloni, Joannes Ranimiri, Arias Petri, Fernandus Joannis, Petrus Gudestei, Petrus Joannis, Suarius Nebuzani, Rudericus Suarii.

Ex territoriis Castellæ.

Comes Petrus Gundisalvus, Comes Rudericus Gometii, Comes Bertranus, Comes Ermegotus, Comes Lobdidacii, Petrus Lopi, Lob Lopi, Xemenus Lopi, Petrus Guterri, Gundisalvus Guterri, Petrus Carciæ, Petrus Patellæ.

Ex territorio Sanctæ Julianæ, Camargo, Transimiera, Egunna cum cæteris terris.

Comes Rudericus Gundisalvi, Petrus Ruderici, Guterrius Ruderici, Petrus Gundisalvi, Rudericus Gundisalvi, Adephonsus Fanni, Petrus Gundisalvi, Gundisalvus Gundisalvi, Rudericus Munionis, Sanctius Velæ, Veremundus Velæ, Martinus Velæ.

Subscriptiones Episcoporum.

Bernardus Toletanæ Sedis Archiepiscopus, et Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus confirmo.
Didacus Jacobensis Archiepiscopus confirmo.
Pelagius Bracarensis Archiepiscopus confirmo.
Munius Munduniensis Episcopus confirmo.
Didacus Auriensis Episcopus confirmo.
Pelagius Astoricensis Episcopus confirmo.
Gundisalvus Columbriensis Episcopus confirmo.
Didacus Legionensis Episcopus confirmo.
Petrus Palentinæ Sedis Episcopus confirmo.
Petrus Segobiensis Episcopus confirmo.
Bernardus Segontiæ Episcopus confirmo.
Paschalis Burgensis Episcopus confirmo.
Sanctius Abelensis Episcopus confirmo.
Munius Salmanticensis Episcopus confirmo.
Bernardus Zamorensis Episcopus confirmo.

Constitutio hæc non hominis, sed omnipotentis Dei vox fuit, qui per universum mundum eam seminavit, et audita placuit omnibus hominibus sub cælo habitantibus, tam Christianis, quam Paganis, vel Judæis.

Maledictio.

Si quis itaque hanc sanctam, et justam nostram promissionem, et sub sacramento sanctam confirmationem, tam nos, quam ex omni nostra futura progenie, violaverit, et per dignam satisfactionem, sicut superius dictum est, se non emendaverit; sit ab omnipotenti Deo maledictus, et excommunicatus, et ab omni consortio fidelium, et sanctorum in hoc sæculo, et in futuro sit separatus et cum diabolo, et angelis ejus patiatur pœnas in inferno damnatus.

Benedictio.

Omnis homo, qui hanc præscriptam constitutionem audierit, servaverit, firmaverit, et custodierit eam, sit custodiatus, et benedictus à Domino Deo nostro Jesu-Christo, qui cum Patre, et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Sub Era MCLXII.

Adephonsus Rex, Raymundi Consulis, et Urracæ Re-

Digitized by Google

ginæ filius, postquam præscriptam constitutionem audivit, et in regno Hispaniæ post mortem matris suæ regnare cæpisset, confirmavit, et juravit eam, et fecit eam confirmare, et jurare, et stabilire omnibus hominibus habitantibus in omni regno ejus, ut servetur, et custodiatur, usque mundus iste finiatur.

Sub Era MCLVIII.

Similiter Infante domino Adephonso Portugalensi, cum omnibus hominibus nobilibus, et ignobilibus habitantibus in omni honore illius, postquam præscriptam constitutionem audierunt, et confirmaverunt, et stabilierunt eam pro se, et pro omni progenie eorum, ut servetur usque in finem sæculi hujus.

In diebus illis.

Adephonsus Rex Aragonensis, similiter cum fratre suo Ramiro Monacho, cum omnibus hominibus nobilibus, et ignobilibus habitantibus in omni regno eorum, præscriptam constitutionem juraverunt et confirmaverunt, et stabilierunt eam pro se, et pro omni progenie eorum, sicut supra tractatum est.

Maledictio.

Si quis autem (quod fieri minime credimus) Rex, Comes, Vice-Comes, Majorinus, Sajo, tam Ecclesiasticus homo, quam secularis, hanc scriptam constitutionem frangere tentaverit, quisquis ille fuerit, qui talia commiserit, fracta manu, pede, et cervice, evulsis oculis, lepra percussus, frangat eum Deus in conspectu omnium inimicorum suorum, sit maledictus, et excommunicatus usque in septimam generationem, in conspectu Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et insuper cum Dathan, et Abiron, et cum Juda Domini proditore, cum Simone Mago, et Nerone, pares pœnas sustineat in æterna damnatione. Amen.

Benedictio.

Quicumque hanc constitutionem omnibus modis prout potuerit, servaverit, et custodierit eam, servet eum Deus in hoc sæculo, et in die judicii, et cum Sanctis suis det ei vitam æternam in regno suo, et sit benedictus ab omnipotenti Deo, qui cum Filio Domino nostro Jesu-Christo, una cum Spiritu Sancto perenniter vivit, et regnat Deus per omnia sæcula sæculorum.

Laus Deo.

Nunc autem pro tantis bonis à Deo collatis benedicamus, et collaudemus Dominum Deum nostrum Jesum-Christum, qui cum Patre, et Spiritu-Sancto vivit, et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Digitized by Google

LEIS GERAES

DESDE O COMEÇO DA MONARCHIA

ATÉ O FIM DO REINADO DE AFFONSO III.

Digitized by Google

Digitized by Google

A legislação propriamente nacional começa com as leis promulgadas em virtude das resoluções tomadas nas côrtes de Coimbra de **1211**, *cujas actas nos faltam e de cuja existencia só sabemos por essas leis que dellas dimanaram. Como já advertimos n'outro logar, os vestigios de legislação portugueza anterior a Affonso II consistem apenas n'uma allusão a certa lei de Affonso I e n'uma provisão de Sancho I que julgâmos dever inserir nesta collecção.*

Os monumentos legislativos do reinado de Affonso II que nos restam, afóra as leis de **1211**, *são poucos. Ou porque não se promulgassem, ou porque não chegassem até o nosso tempo, nenhuns existem do reinado de Sancho II, e apenas achâmos uma allusão a certa lei sua que parece ter sido unicamente a revalidação de outra de seu pae. É na epocha de Affonso III que a legislação propriamente nacional toma um avultado incremento, e essa legislação não só tende a regular um grande numero de relações da vida civil, mas tambem e principalmente a estabelecer a ordem judicial, que das providencias daquella epocha se deduz ter sido até então imperfeitissima.*

O direito canonico, cuja auctoridade se reconhece na primeira lei das de **1211**; *o direito romano, cujo estudo como sciencia se tinha restaurado na Italia no seculo antecedente, e em que se proseguia com ardor; os costumes tradicionaes, e o direito wisigothico, representado e mantido muitas vezes nos mesmos costumes, outras vezes oblitterado na practica, são as fontes principaes da legislação anterior ao reinado de D. Dinis. A origem de cada lei, as suas relações com o direito commum, civil ou ecclesiastico, ou com a jurisprudencia da Hespanha nos seculos precedentes, são materias dignas de serias investigações, mas investigações que seria extemporaneo fazer n'uma collecção unicamente destinada a subministrar subsidios aos jurisconsultos, aos archeologos e aos historiadores. Limitar-nos-hemos, portanto, a expor as idéas que nos guiaram no ordenar esta parte da collecção emprehendida pela Academia, e a dar noticia das fontes a que havemos recorrido para o trabalho presente.*

Os dous academicos, Figueiredo e Ribeiro, um na Synopsis Chronologica, *outro nos* Additamentos e Retoques *á mesma Synopsis, teceram o catalogo dos primeiros monumentos legislativos da monarchia; mas as suas opiniões ácerca dos caractéres que distinguem esses actos de outros actos publicos parece terem sido fluctuantes e inexactas. A justiça, porém, pede que se diga que elles abriram as fontes legitimas da historia da nossa legislação geral primitiva até então, a bem dizer, conhecida apenas pelas Ordenações Affonsinas.*

O auctor da Synopsis incluiu no seu catalogo de leis as concordias ou concordatas celebradas pelos monarchas com o corpo ecclesiastico ou com uma parte delle. Estas concordatas não eram as mais das vezes actos que estabelecessem direito novo, ou interpretassem as anteriores leis do

Digitized by Google

reino : eram de ordinario o reconhecimento de que o direito do clero em relação á sociedade civil tinha sido offendido, obrigando-se o rei por esses accordos a respeitar as chamadas immunidades ecclesiasticas fundadas na jurisprudencia canonica, e reconhecendo tambem o clero pela sua parte certos direitos do rei em relação ao corpo ecclesiastico. A natureza das concordatas estava longe de ser a mesma de uma lei civil, aliás muitos actos, semelhantes na sua indole, deveriam ser incluidos entre os monumentos legislativos. É unicamente quando consta que as chamadas concordias foram resolvidas em côrtes, ou derivaram de resoluções ahi tomadas, que ellas teem de entrar nesta parte do nosso trabalho, conforme o que adiante havemos de advertir.

O que sobretudo parece estranho é o haver o auctor da Synopsis incluido no seu indice diplomas regios, onde não é possivel encontrar o menor vestigio da indole legislativa, achando-se nos nossos archivos milhares delles inteiramente semelhantes aos que ahi se mencionam, e que ninguem se lembraria de classificar como leis. Taes são os privilegios concedidos ao mosteiro de S. Cruz de Coimbra em 1184 *e a doação de Aviz á ordem de Calatrava em* 1211. *Estes documentos, e muitos analogos a elles, são importantes para a historia, mas só poderão ter cabida n'outro logar desta compilação.*

Ribeiro considerou como lei geral a carta a favor dos mouros livres concedida por Affonso I. Até certo ponto as Ordenações Affonsinas legitimavam a qualificação, porque não só naquelle codigo, como tambem nos antigos exemplares donde foi tirada, essa carta se refere aos sarracenos de varias povoações; mas o diploma é um verdadeiro foral, que deve ser incluido na secção relativa ás leis especiaes dos municipios. Por mais que os direitos e deveres dos mouros forros se generalisassem, esses direitos e deveres foram em regra, como veremos, estabelecidos por acto especial, embora abrangessem as communas de mais de uma povoação. Seguindo o systema de Figueiredo, Ribeiro considerou tambem as concordias dos prelados com Sancho II como leis, e bem assim muitos documentos de Affonso II e de Affonso III que mais nada são do que actos especialissimos puramente administrativos e transitorios. Tal é a carta de 1222 *sobre a cultura das Lesiras do Tejo; e varios outros diplomas, indicados nos Additamentos e Retoques, relativos a epochas posteriores áquella a que actualmente nos limitâmos. O caracter essencial da lei, manifestação authentica da soberania, seja qual for o individuo ou corpo que exercite esta, e que sempre se refere a um objecto de interesse commum, consiste em ser a mesma lei de applicação não só permanente e obrigativa mas tambem geral. Póde ella abranger todos os individuos ou restringir-se a certo grupo, como por exemplo aos officiaes publicos, regulando os deveres de seus cargos, aos menores, que carecem de maior protecção da sociedade, á nobreza, ampliando ou limitando os seus privilegios, a um gremio municipal, que nas materias de exclusivo interesse do municipio é regido por leis particulares; posto que assim restricto, o acto legislativo continúa a conservar o caracter que lhe é proprio; nas leis, todavia, que se referem a um determinado grupo ha uma distincção, que nos serviu de norma na disposição do presente trabalho. Umas respeitam a todo o paiz ou ás funcções do governo geral, embora tractem dos direitos e deveres de certa classe de pessoas e regulem as relações desses individuos, como taes, com o resto da sociedade : as outras dizem exclusivamente respeito aos habitantes de uma circumscripção territorial, de um municipio. Estas sem perderem o caracter de generalidade, e por consequencia de leis, em relação a esse territorio, perdem-na em relação ao paiz e ficam constituindo uma legislação especial.*

Não queremos dizer com isto que as fontes para a historia do nosso antigo direito sejam unicamente estas. Tractâmos só da questão de methodo. É não raro nas expressões de um acto especial, ou na comparação de muitos delles, que vamos encontrar uma regra juridica, um costume civil, uma doutrina de direito, mais ou menos geralmente estabelecidos; mas esses documentos especiaes, subministrando tambem factos que illustram outras questões de historia, teem o seu logar na terceira divisão dos Monumentos. É ahi que o jurisconsulto e o historiador podem alargar os horisontes dos seus estudos sobre a jurisprudencia, sem que seja necessario confundir com os actos legislativos diplomas de indole mui diversa.

Digitized by Google

Dando ordem á publicação dos nossos primitivos monumentos legaes adoptámos uma classificação accorde com estas idéas. Rejeitando do corpo das leis todos os actos publicos, onde faltassem os caractéres que devem distingui-las, embora elles fossem considerados até aqui como actos legislativos, incluimos na presente secção unicamente as leis de applicação geral promulgadas até o fim do reinado de Affonso III, devendo pertencer á secção immediata os foraes ou cartas constitutivas dos concelhos, e os seus costumes e privilegios relativos a esta primeira epocha da monarchia.

No plano primeiramente adoptado pela Classe de Sciencias Moraes e Politicas para a disposição desta obra as actas das antigas côrtes haviam sido reservadas para a terceira divisão della. A indole e fórma dessas actas aconselhavam esta distribuição. Contendo apenas as representações dos povos e as respostas do rei sobre questões de governo e de direito publico e privado, parecia que só opportunamente poderiam entrar na segunda divisão as leis que resultavam das supplicas populares e das respostas do principe. Entretanto o facto é que nem sempre a providencia legislativa formal seguia a resolução do rei, antes a maior parte das vezes o estabelecimento de um novo direito, ou a revalidação do antigo e a repressão dos abusos ficavam tendo por unico titulo e expressão legal as actas onde se punha em memoria o que definitivamente se assentára naquellas assembléas ácerca dos assumptos ahi tractados. Assim os procuradores das cidades e villas, ou os nobres e prelados pediam transumptos authenticos das mesmas actas, não só pelo que tocava em especial ao respectivo municipio ou á respectiva classe, mas tambem pelo que se referia ao direito geral do paiz, quer para o alterar, quer para o manter. Taes transumptos podiam considerar-se como outros tantos exemplares de leis, senão na fórma, ao menos na essencia e na sua applicação a diversas hypotheses das relações civis. Sem que, portanto, constituam formalmente actos legislativos, as actas das côrtes são verdadeiras fontes de direito, e posto que podessem com bons fundamentos ser incluidas na terceira divisão, pareceu mais conveniente, attendendo a essa circumstancia, encorpora-las nos monumentos de legislação.

Referindo-nos ás concordias ou concordatas com o clero, dissemos acima que só deviam incluir-se no corpo das leis as que derivassem de resoluções de côrtes. A razão é obvia. Quando essas concordias são o resultado de negociações com a côrte de Roma, ou de uma reconciliação entre o rei e os prelados com intervenção do papa, ellas correspondem a uma especie particular de tractados, a um accordo entre o poder temporal e o espiritual; quando, porém, o clero, levando aos parlamentos os seus aggravos verdadeiros ou suppostos, buscava como as outras classes manter por tal modo o que reputava o seu direito, ou forcejava por amplia-lo, as resoluções do soberano sobre o assumpto tornavam-se, do mesmo modo que nas questões civis, fontes de direito interno.

As observações que temos de fazer ácerca da legislação particular ou municipal reservâmo-las para a secção que ha de conter as cartas constitutivas, costumes e privilegios dos concelhos. Aqui só nos resta dar succinta noticia dos textos de que nos servimos para a publicação das leis geraes anteriores ao reinado de D. Dinís.

Se exceptuarmos um limitado numero de monumentos desta especie conservados avulsos ou inscridos em registos officiaes, as leis que nos restam dos dous primeiros seculos da monarchia existem reunidas nas duas collecções até hoje ineditas, o Livro das Leis e Posturas *ou* das Leis Antigas, *e as* Ordenações de D. Duarte. *A importancia de taes collecções é tanto maior quanto apenas uma parte do que nellas se contém foi aproveitado nas Ordenações Affonsinas, que por isso estão longe de subministrar todos os subsidios a que ainda podemos recorrer para a historia do nosso antigo direito geral. Algumas dessas leis, porém, acham-se tambem appensas aos quadernos dos costumes municipaes redigidos no seculo XIV, que infelizmente chegaram até nós em bem pequeno numero, ou porque o tempo os consumiu, ou porque a gradual substituição do direito commum do reino aos costumes civis locaes não deu logar a que as tradições juridicas, mantidas oralmente entre o povo desde remotas eras, e que em boa parte derivaram do codigo wisigothico, fossem colligidas e reduzidas a escripto n'um mais avultado numero de concelhos.*

Digitized by Google

Estes transumptos merecem todavia particular attenção. Os textos das duas compilações principaes são em grande parte versões, feitas nos começos do seculo XV, dos textos originaes, escriptos, talvez no maior numero, em latim barbaro, lingua que preponderou nos actos publicos até o reinado de Affonso III. É por isso que as leis geraes appensas aos costumes dos concelhos nos ministram um subsidio valioso. Vertidas n'uma epocha muito mais proxima do tempo em que foram redigidas, o interpreta-las devia ser mais facil para o traductor de então do que um seculo depois para os compiladores do Livro das Leis e Posturas e das Ordenações de D. Duarte, sendo assim preferiveis, talvez, as variantes que esses traslados nos offerecem, embora as versões junctas aos quadernos municipaes se não devam suppor feitas por individuos tão habeis em materias juridicas como os collectores das duas compilações principaes.

A circumstancia da falta dos textos originaes é a maxima difficuldade da presente publicação. As variantes dos exemplares que nos restam não são tanto resultado da variedade de copias, como da diversidade de traducções. Uma rapida leitura convencerá qualquer de quanto é exacta esta observação. D'ahi procedem as differenças profundas não só de phrase, mas tambem de sentido, que, não raro, se encontram nos diversos exemplares que se aproveitaram para esta publicação. Foi essa circumstancia que nos obrigou na maior parte dos casos a numerar seguidamente todas as palavras de cada lei, referindo-lhes as respectivas variantes. Só assim se tornará possivel para os estudiosos a verdadeira appreciação e genuina intelligencia de cada uma dellas.

É inutil aqui descrever os textos dos poucos monumentos legislativos que se encontram ou em traslados avulsos, ou inseridos irregularmente no meio de documentos de diversa natureza em antigos registos. Á frente de cada um desses actos que publicâmos irão indicados resumidamente os logares d'onde os extrahimos e as outras particularidades dignas de nota relativas a cada um delles. Parece-nos, porém, necessario tractar com mais individuação dos codices que se podem considerar como compilações legislativas, e donde tirámos a maxima parte das leis, posturas e costumes geraes que constituem a presente secção do nosso trabalho, compilações que, como dissemos, se reduzem ao Livro das Leis e Posturas *ou das* Leis Antigas, *ás* Ordenações de D. Duarte *e aos quadernos dos* Costumes *de alguns concelhos, quadernos a que se ajunctaram varias leis geraes, provavelmente para uso dos alvazis, alcaldes, ou juizes municipaes.*

O livro, denominado no archivo da Torre do Tombo, onde se guarda, das Leis e Posturas, *é um codice em folio escripto em pergaminho e em duas columnas, caractéres assentados do principio do seculo XV, senão dos fins do XIV. Este codice, de que no seculo XVI parece não se ter feito cabedal algum, foi achado entre o lixo nos baixos da Torre do Tombo em* 1633 *e collocado nos armarios do archivo. Consta isto de uma nota do escrivão Jorge da Cunha posta na guarda do volume. Como já observou J. P. Ribeiro*[1] *a repetição de algumas leis em diversos logares, ás vezes incompletas n'um delles, as subscripções de outras que mostram ter sido copias enviadas dos cartorios de camaras*[2]*, a falta de ordem e de datas bastam para indicar que o compilador deste volume procurava apenas colligir a legislação dos tempos anteriores sem a systematisar. Porventura era apenas o peculio de algum magistrado ou advogado da côrte : porventura era trabalho preliminar para a codificação das leis. Esta hypothese é a mais provavel. A idéa de reduzir a um corpo methodico, methodico ao menos como então se concebia, o direito geral do paiz parece ter dominado entre os ministros e conselheiros de D. João I. Era sobretudo a influencia das escholas de Italia e a admiração pelos monumentos da jurisprudencia romana que evidentemente creavam essas tendencias. Chegou-se a ponto de se fazer publico um extracto em vulgar do codigo de Justiniano*[3]*, acompanhado das glossas de Accursio e dos commentarios de Bartholo decretando-se como codigo nacional. Aconselhavam tambem a redacção de um corpo de ordenações a obscuridade e as antimonias das leis do reino. Do prologo das Ordenações Affonsinas sabemos que as*

[1] *Reflex. Hist. P. II, p.* 134.
[2] *Id., ibid.*
[3] *E não do theodosiano, como diz Ribeiro (l. cit.). Veja-se a carta regia de* 18 *de Abril de* 1426 *dirigida ao concelho de Lisboa, publicada nos* Annaes do Municipio de Lisboa, *N.º* 31, *p.* 250.

Digitized by Google

representações feitas mais de uma vez em côrtes levaram D. João I a encarregar o jurisconsulto Joanne Mendes de compilar *e reformar a legislação anterior, o que não chegou a concluir-se por embaraços que então occorreram*[1]. *Naturalmente o Livro das Leis e Posturas não é senão o primeiro ou um dos primeiros trabalhos de Joanne Mendes. Persuadem-no não só a circumstancia de se haver conservado no archivo publico, a desordem com que está colligido, as repetições das mesmas leis em diversos logares com variantes notaveis, o que indica serem copias havidas de diversas fontes, mas tambem e principalmente o não conter leis posteriores ao reinado de Affonso IV. A lei do infante D. Pedro regente do reino na menoridade de Affonso V que ahi se encontra a fol.* 128 *v. é uma interpolação, por letra cursiva muito mais moderna, para o que se aproveitou uma pagina em branco. Effectivamente as de Pedro I e de Fernando I eram mui recentes e deviam ser assás conhecidas para não se tornar necessario compila-las pelos cartorios do reino, como se vê que foi preciso fazer ácerca de algumas de epochas anteriores, para se haverem de conferir e reformar, o que explica a duplicação dos textos no mesmo volume.*

Citando *dous documentos do reinado de D. João I e referindo-se a varias providencias legislativas do mesmo reinado insertas nas Ordenações Affonsinas, em que se menciona o* Livro das Ordenações do Reino, *ou simplesmente* das Ordenações, *Ribeiro pretende que o livro, a que se referem as passagens que cita, seja este a que se deu depois o nome de Livro das Leis e Posturas. A razão que para isso teve é acharem-se effectivamente transcriptas nelle as leis a que essas passagens se referem. É facil de alcançar a fraqueza do argumento. Nada mais natural do que achar-se n'uma compilação semelhante esta ou aquella lei citada em qualquer parte como extrahida de um registo ou collectorio official, sem que todavia d'ahi se conclua que o registo ou collectorio e a compilação sejam uma e a mesma cousa. O que evidentemente resulta das passagens que Ribeiro cita, e de outras que lhe escaparam, é, pelo contrario, que nos principios do seculo XV havia diversas collecções officiaes de leis, sem que todavia possamos affirmar que o Livro das Leis e Posturas entrava no numero dellas. Assim, por exemplo, uma lei de Affonso III sobre os accrescidos dos rios (incluida em certidão de* 1421 *no cartorio de S. João de Tarouca) diz-se transcripta do* Livro das nossas Ordenações que andam em nossa Chancellaria : *uma lei de D. Dinís sobre immunidades dos clerigos, inserida com a data errada da era* 1313 *nas Affonsinas (L.* 3.° *tit.* 15 § 52 *e segg.) é tirada do* Livro da nossa Chancellaria, *ao passo que os §§* 27 *e* 29 *d'este mesmo Titulo se referem a outras leis ácerca de assumpto analogo como* artiguo escripto no Livro das Leys do Reino, que está na Casa do Civel. *Estas referencias indicam claramente dous codices distinctos existentes em duas estações diversas, a Chancellaria e a Casa do Civel. Outra collecção, sem duvida differente do Livro das Leis e Posturas, se menciona neste mesmo titulo* (§ 13) *na qual já se continham leis do tempo de Affonso V, anteriores á redacção das Affonsinas, mas que provavelmente fora começada a compilar n'algum dos reinados anteriores, e que se chamava o* Livro Grande das Leis. *Cita-se ahi desse livro um artigo de côrtes na regencia do infante D. Pedro, artigo que se achava a fol.* 175 *ou* 185 *(variam na citação os codices das Affonsinas); mas o Livro Grande não podia ser o das Leis e Posturas, visto não conter este actos legislativos posteriores ao reinado de Affonso IV, e terminar no folio* 168, *não parecendo, aliás, que esteja truncado no fim.*

O preambulo do titulo 13 *do Livro* 4.° *das Affonsinas, referindo um* costume *geral sobre as dadivas feitas ás barregans, diz que esse costume foi usado sempre* e ainda achamos que foi escripto no nosso Livro da Chancellaria em tempo d'elrei Dom Affonso o Terceiro. *Tomando esta phrase na sua significação natural, póde-se della inferir que na Chancellaria real havia um codice ainda existente no seculo XV, onde, pelo menos desde o tempo de Affonso III, se iam escrevendo as leis e costumes geraes do reino. Em tal presupposto essa compilação seria bem diversa do Livro das Leis e Posturas, escripto todo, se não por letra de uma só mão, de certo em letra de uma só epocha.*

[1] *Ord. Aff. L. I, prol.*

Digitized by Google

Mas a verdade é que a phrase acima citada não póde tomar-se n'um sentido rigoroso. O que se infere de differentes passagens das Ordenações Affonsinas é que pelos antigos registos das Chancellarias se achavam disseminadas as leis que se promulgaram, e até lançados para memoria os costumes ou direito consuetudinario, adoptado nos tribunaes superiores á falta de lei positiva. Entendia-se por Chancellaria *ou* Livros de Chancellaria *a collecção de registos dos variados diplomas que se expediam em nome do rei. Esses registos chamavam-se indistinctamente, fossem de que reinado ou de que epocha fossem,* nossa Chancellaria, *ou* nossos livros da Chancellaria, *ou finalmente* livros da nossa Chancellaria, *posto que outras vezes se designassem como pertencendo a tal ou tal dos reis passados. Assim lemos no Livro* 4.° *titulo* 33 *das Affonsinas :* Em a nossa Chancellaria foi achado um custume escripto em tempo d'El-Rei Dom Affonso o Terceiro, *etc., ao passo que no titulo* 108 *deste mesmo livro se diz :* ElRey Dom Affonso o Terceiro mandou escrepver no Livro da sua Chancellaria huum custume... *etc.*

Entretanto as referencias ao Livro das Ordenações *que andava na Chancellaria, e ao* Livro das Leis, *ou* das Leis do Reino, *que estava na Casa do Civel, e vagamente ao* Livro das Ordenações do Reino, *e ao* Livro Grande das Leis, *provam de um modo indubitavel a existencia de compilações mais ou menos amplas, mas separadas dos livros da Chancellaria, na epocha em que se redigiam as Affonsinas. No proprio Livro das Leis e Posturas a fol.* 6 *se encontra em letra cursiva do seculo XV a citação de uma variante da lei sobre auctorías de Dezembro de* 1273, *tirada de fol.* 127 *do* Livro Branco. *Este Livro Branco, tambem citado a fol.* 27 *v. e* 127 *do Livro das Leis e Posturas, era provavelmente mais uma dessas compilações diversas de que achâmos tantos vestigios, e cuja perda total parece dever-se á redacção e promulgação do codigo affonsino, que, reduzindo a um corpo a legislação antiga que ficava em vigor, tornava inuteis na administração publica e no foro todas as compilações anteriores.*

No numero destas deve contar-se a chamada Ordenações de D. Duarte. *Do prologo das Affonsinas consta que depois da morte de D. João I, Joanne Mendes continuára no encargo da redacção do codigo, mas que, fallecendo elle, elrei D. Duarte ordenára a outro jurisconsulto, o doutor Rui Fernandes, que tomasse a si a empresa, o que, pelo curto prazo de tempo da vida daquelle principe, parece ter-se realisado somente na regencia do infante D. Pedro. Rui Fernandes começou e concluiu de feito nessa epocha o seu trabalho, que, depois de revisto por uma commissão de magistrados, foi adoptado como codigo do paiz pelo illustre regente, a quem verdadeiramente pertence a gloria de ter sido o Justiniano portuguez, embora ao nome do seu tutelado, Affonso V, ainda então na puericia, se ligue o facto da promulgação do primeiro codigo nacional.*

J. P. Ribeiro[1], *depois de ter descripto summariamente as Ordenações de D. Duarte, e de apontar as differenças que achou entre ellas e o Livro das Leis e Posturas, differenças que na realidade são muito maiores do que as que se limita a indicar, conclue por suppor que esta compilação não passa de uma copia do Livro das Leis Antigas,* havendo comtudo, *diz Ribeiro,* todo o interesse de os conferir para emendar os defeitos e faltas que ha em um e outro.

Estas duas proposições excluem-se. Se as Ordenações de D. Duarte fossem uma simples copia daquelle codice, não seria por ellas que o seu original se poderia emendar : para isso cumpria que ambos fossem copias de um original commum ou de dous codices diversos. Se, além disso, as Ordenações de D. Duarte não offerecessem senão variantes dos monumentos contidos no Livro das Leis Antigas; e ainda mesmo se naquella collecção faltassem leis inseridas nesta, a hypothese de Ribeiro seria admissivel, se não as suas conclusões; mas justamente é o contrario que succede: são as Ordenações de D. Duarte que conteem mais avultado numero de monumentos legislativos; é ahi onde as repetições da mesma lei são raras; é ahi, finalmente, onde, como logo diremos, começam a apparecer alguma luz e ordem na sequencia das leis, reduzidas a um acervo indigesto no Livro das Leis e Posturas.

[1] *Reflex. Hist. P. II, p.* 138 *e segg.*

Digitized by Google

Collocados no campo das hypotheses, e constrangidos a supprir por conjecturas a falta absoluta de noticias para a historia das duas compilações, exporemos aqui a opinião que temos por mais provavel, a unica, talvez, que o seja. As chamadas Ordenações de D. Duarte *parece-nos serem um segundo trabalho de Joanne Mendes, para organisar o codigo que lhe fora comettido. Aqui já apparece um começo, posto que rude, de ordem systematica. A legislação dos diversos reinados está separada, seguindo-se com as imperfeições que successivamente notaremos a ordem destes, o que não succede no Livro das Leis e Posturas, onde os monumentos legislativos, sobretudo os de Affonso III e de D. Dinís, se confundem ás vezes inextricavelmente. Depois, dentro de cada um dos reinados é evidente a intenção de reunir as leis que se referem especialmente a este ou áquelle assumpto, intenção que não seria facil descobrir no Livro das Leis Antigas. Accresce que o numero de monumentos de legislação que se encontram nas Ordenações de D. Duarte é muito maior do que o dos que especificou Ribeiro como ommissos no Livro das Leis e Posturas, o que presuppõe indagações feitas posteriormente, aproveitando-se os seus resultados para uma nova compilação em que se tentava delinear o primeiro esboço de um codigo.*

Poderia talvez oppor-se á hypothese de que esta compilação fosse o ultimo e imperfeito trabalho de Joanne Mendes a designação por que ella é conhecida de Ordenações de D. Duarte. *Esta designação proveio-lhe, porém, unicamente da* Tavoa *ou indice das materias ahi contidas redigido por aquelle monarcha, e de um discurso do mesmo principe sobre as virtudes do bom julgador, que antecedem a compilação. Não existindo hoje senão copia de copias, ignorâmos se esse era o titulo do codice original : sabemos só que entre os livros da livraria de D. Duarte existia um com o titulo de* Ordenações dos Reis[1], *que provavelmente era este a que elle fez o indice, e a que bem quadra a denominação de* Ordenações dos Reis, *por estarem em geral as leis que encerra distribuidas pelos diversos reinados. Nada mais natural do que ter aquelle tão illustrado como infeliz principe guardado para seu estudo a ultima recopilação de Joanne Mendes, talvez depois de utilisada pelo principal redactor do codigo affonsino, o jurisconsulto Rui Fernandes.*

Fora inutil descrever aqui miudamente a sequencia (não podemos chamar-lhe ordem) em que succedem uns aos outros no Livro das Leis e Posturas os actos legislativos anteriores ao reinado de D. Dinís, actos de que, por emquanto, nos limitâmos a tractar. Na verdade, acham-se alli junctas, posto que incompletas, as leis das côrtes de Coimbra de 1211, *pelas quaes começa a collecção. A estas, que terminam a fol.* 4, *seguem-se leis de Affonso III. Logo a primeira é incompleta, e incompleta se acha repetida a fol.* 71 *v., depois de varias leis do mesmo reinado e de outras de D. Dinís. A terceira está incompleta, mas repete-se completa e com data de anno a fol.* 59. *A fol.* 13 *v. começa legislação de D. Dinís, interrompendo-se a de seu pae até fol.* 23 *v., onde se encontra a lei da avoenga de Affonso III, sem distincção alguma pela qual se conheça pertencer a este principe, e continuando depois com outras leis de D. Dinís, que successivamente tornam a ser interrompidas pelas de seu pae. Isto basta para dar uma idéa da desordem que reina naquella compilação. O proprio codice é escripto por diversas mãos, bem que em geral a letra seja toda da mesma epocha. Uniforme até fol.* 24, *varía d'ahi ávante até fol.* 27 *onde começa letra de novo amanuense até fol.* 44. *A fol.* 45 *a lei de Affonso III expedida em março de* 1261 *a par de Guimarães, seguida dos degredos respectivos de D. Dinís, é escripta em caractéres mais miudos que o geral do codice, e, segundo parece, por duas mãos diversas. Continuam depois os caractéres assentados e nitidos em que está escripta a maior parte do volume até onde se encontram actos legislativos daquelle principe. Do resto do codice teremos de falar com mais individuação quando se hajam de publicar as leis dos subsequentes reinados.*

Apesar dos seus graves defeitos, procedidos principalmente das repetidas copias que successivamente a alteraram, a collecção chamada Ordenações de D. Duarte, *está longe de ser um acervo tão indigesto de leis e de fragmentos de leis como o precedente codice. O texto das*

[1] *Memor. dos Livros do uso d'el-Rei D. Duarte na Hist. Geneal. Prov. T. I, p.* 544.

Digitized by Google

Ordenações *começa pela legislação das côrtes de* 1211 *numerando successivamente vinte e sete constituições das mesmas côrtes, mais uma do que no Livro das Leis e Posturas. Segue-se immediatamente a collecção de leis do reinado de Affonso III, sendo as primeiras dous regimentos da casa real omittidos naquell'outro codice. Acha-se logo a lei expedida em Guimarães no mez de março de* 1261, *a que vem appensas as respostas de D. Dinís, dadas em côrtes, segundo todas as apparencias, a capitulos ou aggravamentos sobre quebras da mesma lei. A lei de* 24 *de janeiro de* 1272, *que vem após ella, foi-nos conservada unicamente nesta collecção. A de* 27 *de fevereiro de* 1272 *contra as assuadas segue-se á precedente com a designação de* constituição 29.ª, *e assim successivamente mais seis* constituições *numeradas* 30.ª, 31.ª, 32.ª, 33.ª, 34.ª *e* 35.ª, *sendo as primeiras quatro correspondentes á lei de* 1264 *sobre os alcaides, como se acha no Livro das Leis e Posturas, isto é, incompleta, completando-a a* constituição 34.ª, *no fim da qual se lê, obviamente errada, a era* 1402, *em vez de* 1302 (1264), *data verdadeira daquella lei conforme o transumpto lançado no Livro dos Prégos da Camara Municipal de Lisboa. A constituição numerada* 35.ª *é a lei sobre as vendas de mantimentos que se lançou a fol.* 36 *do Livro das Leis e Posturas e que é uma revalidação modificada da lei* 25.ª *das côrtes de* 1211.

Desta descripção de uma parte do codice chamado Ordenações de D. Duarte, se deduzem desde já alguns factos relativos a essa compilação, ao menos no estado em que chegou até nós. É um delles que a numeração das leis é do collector, e que as qualificações de constituição, *e depois de* lei, *de* capitulo *e outras vezes de* costume, *que misturadamente se dão aos diversos estatutos, não pertenciam aos originaes que serviram á compilação, accrescentando-se nesta. É outro facto que a collecção foi feita interpoladamente, isto é, que se introduziram, ou nas copias, ou no codice original, n'algumas folhas deixadas em branco, monumentos ainda não conhecidos ao compilar-se. É tambem um facto, ao menos altamente provavel, que as rubrícas, e até, ás vezes, a divisão de uma lei unica em differentes leis são do collector. De tudo isto achâmos vestigios no codice que analysâmos. Assim vemos que a numeração de ordem das* 27 *constituições das côrtes de* 1211 *prosegue nas leis de outro reinado, começando pela de* 24 *de janeiro de* 1272 *(na qual, ou por erro de copia, ou por descuido do collector, esqueceu expressar o numero* 28.º), *e continuando na de* 27 *de fevereiro do mesmo anno com o numero* 29.º, *e assim successivamente : vemos tambem que os dous regimentos da casa real, foram introduzidos depois entre as constituições* 27.ª *e* 28.ª, *e que, ou esqueceram ao fazer-se a collecção, ou eram desconhecidos, como já o tinham sido aos compiladores do Livro das Leis e Posturas. O mesmo se póde dizer da lei de março de* 1261 *expedida a par de Guimarães, e seguida das respostas de D. Dinís a capitulos de côrtes relativos a esta lei, que, posto se ache inserida no Livro das Leis e Posturas, o foi tambem ahi por mão diversa da do primeiro redactor.*

Que as rubrícas são posteriores ás leis a que pertencem, não só se deduz de serem quasi sempre diversas das rubrícas correlativas no Livro das Leis e Posturas, mas tambem e principalmente se infere isso mesmo da lei sobre os alcaides, que tanto no exemplar incompleto desta ultima collecção, como na do Livro dos Prégos constitue um só acto legislativo contendo na verdade diversas disposições, mas relativas todas ao mesmo assumpto, em quanto nas Ordenações de D. Duarte é dividida em cinco constituições differentes e differentemente rubricadas, posto que o proprio contexto dellas esteja indicando serem uma unica lei, por cujo preambulo começa a constituição 30.ª *e por cuja data e subscripção termina a* 34.ª

Esta numeração geral continúa por todos os monumentos legislativos do reinado de Affonso III, a que limitâmos a presente advertencia, com interpolações analogas ás precedentes, as quaes estão accusando os additamentos feitos posteriormente ao primeiro trabalho. Depois da chamada constituição 35.ª *le-se a rubríca :* Aqui se começam as ordenações e custumes que o dito Rey dom Affonso pôs na sa corte e no seu regno, julgadas e guardadas, *precedendo a treze leis que se intitulam* ordenações, *a ultima das quaes é a lei sobre os juizes arbitros que se encontra a fol.* 31 *v. do Livro das Leis e Posturas. Posto que mencionada no indice ou* tavoa *de D. Duarte como de*

Digitized by Google

Affonso III, póde-se duvidar se a primeira dellas pertence ou não a uma epocha mais moderna, conforme o que n'outro logar diremos. Entre a ordenação 9.ª *e a* 10.ª *introduziu-se n'algum espaço em branco uma lei de Affonso IV. Esta interpolação é evidentemente posterior á epocha em que a* tavoa *se redigiu, porque nella não vem mencionada aquella lei. Á* 13.ª *ordenação segue-se o numero* 49.º *com a designação de* Costume 49.º, *donde resulta que o collector sommou mentalmente as* 13 *ordenações com as* 35 *constituições anteriores, proseguindo depois com o immediato numero de ordem. Desde então as denominações continúam a variar, mas os ordinaes expressos proseguem regularmente. A lei* 50.ª *é denominada* Ordenação; *e d'ahi ávante até o numero* 80.º *todos os actos, leis, estabelecimentos e ainda alguns costumes da côrte são denominados* Constituições, *notando-se apenas um salto na numeração de* 78.º *a* 80.º, *ou por inadvertencia do collector, ou por erro das copias posteriores. De* 81.º *em diante a denominação de* Constituições *é substituida pela de* Capitulos *até o numero* 114.º, *havendo n'este intervallo a omissão do numero* 105.º, *ou porque n'alguma das copias escapasse um estatuto, ou por erro inicial de numeração. Os estabelecimentos, posturas e costumes* 115.º, 123.º, 128.º, 131.º, 133.º, 134.º, 151.º, 167.º *são de novo e interpoladamente intitulados* Constituições. *O numero* 132.º *tem o titulo de* Lei. *De* 135.º *a* 143.º *apparece a designação de* Costumes. *Todos os demais actos legislativos, e usanças juridicas contidos entre* 115.º *e* 167.º *são denominados* Capitulos. *Comparando essas diversas denominações com o acto respectivo conhece-se facilmente quanto são em geral fluctuantes e arbitrarias. Acaso o collector empregou como abbreviatura a letra* C *precedendo o numero de ordem : depois os copistas traduziram a esmo aquella sigla, ora por* Constituição, *ora por* Capitulo, *ora por* Costume. *É o que nos parece mais provavel.*

Ao numero 167.º *segue-se a rubríca :* Aquy se começão os costumes e a hordenação que o dito Rey fez nas suas audiencias e no regno. *Depois desta rubríca principia uma nova serie de vinte e quatro posturas ou estabelecimentos, numerados sobre si e denominados em geral* Capitulos, *com a anterior mistura das qualificações de* Costume *e de* Constituição, *chamando-se aliás ao primeiro* Ordenação. *Abstrahindo dos dous ultimos estatutos desta serie, que são relativos a orphãos, ella constitue uma especie de corpo de leis destinado a regular o systema das provas judiciaes. Cremos que o collector não compilou aqui actos avulsos, mas sim que transcreveu um quaderno legal antigo, talvez os rudimentos ou antes um fragmento do nosso primeiro codigo de processo, de cuja existencia nos parecem ser bem claros os vestigios na legislação de Affonso III; tentativas de codificação, que aliás julgâmos altamente provaveis por coincidirem com esforços analogos em França e em Castella, paizes que Affonso III e os seus ministros deviam conhecer bem. As duas leis sobre orphãos podiam ter sido lançadas por diversa mão no fim do quaderno original (facto de que não faltam exemplos), e copiadas junctamente pelo collector, o que explicaria a sua estranha associação áquella serie especial.*

Segue-se outra rubríca pelo modo seguinte : Aqui se começão os costumes e estabelecimentos da cassa de ElRey. *É uma nova serie de cincoenta e nove estatutos igualmente relativos á ordem judicial, numerados sobre si, e denominados a principio* Costumes *e depois constantemente* Capitulos. *Como a serie antecedente, esta constitue um corpo de preceitos e regras juridicas sobre a ordem do processo, abrangendo todas as phases do pleito desde a citação até a sentença final. Mais ampla e completa que a antecedente suppomo-la uma segunda tentativa de codificação, que, portanto, precedeu dous seculos como corpo de leis a compilação de D. Duarte, e nella foi transcripta de algum antigo codice ou quaderno especial. O que, porém, cremos provavel é que o collector, guiado por idéas mais modernas sobre o modo de descriminar as materias, fez nova divisão destas, numerando os capitulos e pondo-lhes as respectivas rubrícas. Effectivamente quasi todas as disposições desta especie de codigo acham-se avulsas no Livro das Leis e Posturas; mas ahi as divisões dos estabelecimentos ou leis não correspondem ás das Ordenações de D. Duarte, e em regra, onde naquelle codice uma certa somma de disposições vem como lei unica, o nexo que ha entre ellas constitue um todo natural, ao passo que as divisões dos*

Digitized by Google

diversos artigos de uma ou de outra lei nesta collecção, onde essa lei figura por tres, quatro ou mais, são evidentemente forçadas. Ás vezes, até, a fórma, ora preceptiva ora doutrinal, deste corpo faz crer que, embora a sua redacção remonte á epocha de Affonso III, n'uma parte delle não se fez mais do que, ora inserir, ora substanciar leis extravagantes anteriormente promulgadas, o que aliás é confirmado pela comparação deste corpo d'estatutos com varias das leis avulsas que publicâmos. Da fórma doutrinal encontra-se mais de um exemplo : assim lemos no 1.° *Costume ou Estabelecimento :* Agora convem que saibaaes quall he o costume da Cassa de ElRey... *etc.; no* 6.° *:* Estas coussas de susso ditas ssom verdade... *etc.; no* 13.° *:* A ley da corte nos ensina que hindo pello preito adiante... *etc.; no* 26.° *:* Dicto avemos neste trautado... *etc.; no* 32.° *:* Atéaquy vos dissémos quall he o costume... *etc.*

A subscripção desta especie de Reforma Judicial do seculo XIII, está collocada antes dos dous ultimos capitulos (58.° *e* 59.°) *e depois da rubríca* Das citações, *a qual parece referir-se a estes dous ultimos capitulos que effectivamente tractam de citações. Não suppomos que houvesse aqui erro de copista, salvo na rubríca* Das citações, *que talvez era uma nota marginal, introduzida no texto em algum dos successivos traslados. O que cremos provavel é que os dous ultimos capitulos, um dos quaes contém a lei de setembro de* 1273 *sobre authorías, fossem accrescentados depois de codificados aquelles estabelecimentos e costumes dos tribunaes regios, como versando sobre materia analoga. Esta hypothese é tanto mais plausivel, quanto as disposições dessa especie de codigo de processo seguem regularmente as phases do pleito, ao passo que os dous ultimos capitulos, que deveriam achar-se entre os primeiros, se acham naquelle logar completamente deslocados.*

É aqui que termina a legislação do reinado de Affonso III nas Ordenações de D. Duarte, começando immediatamente a inserção de actos legislativos exclusivamente pertencentes á epocha de D. Dinís. Apesar de algumas interpolações evidentes e de se poder duvidar se uma ou outra lei ou postura das que se attribuem ahi a cada um dos reinados lhe pertence realmente; apesar das imperfeições inevitaveis do manuscripto, que é copia de outras copias, e até das obscuridades que resultam da menos pericia com que ás vezes foi feita a collecção, as Ordenações de D. Duarte são um subsidio valiosissimo para a publicação das antigas leis patrias, não só porque conteem muitos actos legislativos que faltam no Livro das Leis e Posturas, e porque nos revelam as tentativas de codificação da epocha de Affonso III, mas tambem porque em geral nos habilitam para attribuir a cada reinado a legislação que lhe é propria, o que muitas vezes seria impossivel só com o soccorro dos poucos originaes ou traslados authenticos que nos restam, e com o desordenado e confuso acervo contido no Livro das Leis e Posturas. Adoptando certo systema de classificação para distribuirmos entre si as leis de cada reinado, procurámos até onde era possivel combinar essa classificação com a ordem das Ordenações de D. Duarte, onde, como já dissemos, frequentemente se descobre a intenção de approximar umas das outras as leis e providencias avulsas relativas ao mesmo objecto, mas sem confundir a legislação dos diversos reinados. Resta-nos agora fazer algumas observações ácerca dos outros codices onde se encontram compilações parciaes de leis pertencentes á epocha de que, por em quanto, especialmente tractâmos.

São tres estes codices. O primeiro, que constitue o N.° 2.° do Maço 3.° de Foraes Antigos no Archivo Nacional da Torre do Tombo, foi em parte publicado pela Academia no tomo IV dos Ineditos d'Historia Portugueza. É designado geralmente pelo titulo de Foros de Santarem. *Contém o foral desta villa, typo commum dos foraes de muitas povoações da Estremadura, Alemtejo e Algarve, seguido dos costumes ou direito municipal respectivo. Pertenceu o codice, volume em 4.° nitidamente escripto em pergaminho, ao concelho de Borba e foi colligido em* 1347 *pelos alvazis e vereadores daquelle concelho. Depois dos costumes, a fol.* 25 *começa a collecção de algumas leis geraes que vão até fol.* 51 *onde acaba o volume.*

O segundo codice (N.° 4.° do Maço 6.° de Foraes Antigos), foi tambem em parte publicado pela Academia no tomo V dos Ineditos. É um volume em 4.° escripto em pergaminho, e conhecido pela denominação de Foros da Guarda. *Começa por uma certidão do foral latino e de outros do-*

Digitized by Google

cumentos pertencentes ao concelho da Guarda, passada em 1449 *dos livros e registos da Torre do Castello de Lisboa (Torre do Tombo) a petição daquelle concelho. Esta certidão, escripta em caractéres cursivos muito mais modernos que a letra assentada do codice, o qual nos parece remontar ainda ao seculo XIII, foi-lhe posteriormente unida. O texto original da compilação começa verdadeiramente a fol.* 18 *por uma versão da* Summa *ou* Flores de Direito *de Mestre Jacob das Leis, seguida a fol.* 41 *do foral da Guarda traduzido em vulgar, e dos costumes municipaes do concelho que occupam até fol.* 60. *É depois destes que se encontram algumas leis geraes do reino e a traducção do* Fuero Real *de Affonso X.*

Os Foros de Gravão *(Maço* 11.° *de Foraes Antigos N.°* 11.°*) são o terceiro codice onde se inseriram leis geraes da epocha de que tractâmos agora. Este codice, que foi integralmente publicado pela Academia no tomo V dos Ineditos, acha-se descripto na breve nota por que termina a edição. Compõe-se de dous quadernos distinctos. O primeiro, que corre até fol.* 13, *contém copia authentica, feita em* 1267, *do foral e costumes de Alcacer transmittidos ao concelho de Gravão. O segundo, em letra cursiva do seculo XIV, é uma collecção de costumes d'Evora transmittidos a Alcacer, entre os quaes se acham inseridos alguns estabelecimentos e costumes geraes, ou* da côrte, *do reinado de Affonso III. É de todos os tres codices o mais escasso em monumentos desta especie.*

Ha, além destes, o codice contendo os Foros de Béja (Maço 10.° *N.°* 7.° *de Foraes Antigos) onde se encontram compiladas bom numero de leis da nossa idade media, mas pertencendo quasi todas aos reinados de D. Dinís e de Affonso IV. Apenas da epocha anterior contém um monumento legislativo, a lei ou leis da avoenga de Affonso III, exemplar do seculo XIV, cujas variantes aproveitaremos. Deste codice, porém, teremos de falar com mais individuação a proposito das leis dos subsequentes reinados.*

A legislação geral inserida no codice dos Foros de Santarem abrange documentos legislativos de Affonso II, Affonso III, D. Dinís e um regimento dos corregedores de Affonso IV. Os de Affonso II são apenas oito leis das côrtes de 1211. *Seguem-se os de Affonso III precedidos da seguinte rubríca :* Aqui sse começam as posturas que forom feitas en Coimbra e en lixbõaa e en leirea de nouo por prol de todo o Reyno por aaquelles do Conselho dElRey. *Finalisam as posturas ou estabelecimentos de Affonso III ahi colligidos com a rubríca :* Aqui sse açimam as pusturas as quaes fez o muy nobre Rey dom afomso que forom feytas por prol do Rey e do poboo. *Termina o codice pelas leis e posturas de D. Dinís e pelo Regimento dos Corregedores de Affonso IV.*

Os actos legislativos appensos aos Foros da Guarda começam desde logo por leis de Affonso III precedidas da rubríca : Estas sum as pusturas as quaes forom feytas en coynbra e en leyrea e en Lisboa pera prol de todo o reyno. *Concluem por uma especie de exposição da ordem do processo seguida de uma lei de D. Dinís, que se vê ter sido intercalada por diversa mão no resto de uma pagina em branco, começando immediatamente no verso da folha a traducção do* Fuero Real. *Esta intercalação de uma unica lei de D. Dinís em letra já diversa, mas da epocha, fortifica a nossa opinião de que o codice remonta ao seculo XIII. No fim do volume, e acabado o* Fuero Real, *lançaram por letra differente e porventura mais moderna uma copia da lei da avoenga de Affonso III, sem designação de reinado, mas completa, e offerecendo variantes dos outros exemplares.*

Posto que nos Foros de Béja apenas se encontre um monumento de legislação geral de Affonso III, ha nelle uma circumstancia que releva aqui notar. Depois de inserirem os costumes de Béja e Santarem relativos ao direito da avoenga, transcreveram alli disposições legislativas de Affonso III que regulavam geralmente a materia. A rubríca do principio é : Aqui se começam as pusturas delRey tanto por tanto; *e termina a interpolação, passando-se de novo aos costumes locaes, pela seguinte subscripção :* E estas mandou guardar elrey dom affonso o terceiro, feytas em Coymbra e em leyrea.

Que são estas diversas leis e posturas que nos tres codices de Santarem, da Guarda e de

Digitized by Google

Béja se dizem feitas em Coimbra e em Leiria? Evidentemente são providencias tomadas nas côrtes de Leiria de **1254** *e nas de Coimbra de* **1261**, *ou para melhor dizer, em consequencia de representações dos povos apresentadas naquellas assembléas. Com estas leis nos codices de Santarem e da Guarda acham-se misturadas outras que se dizem feitas em Lisboa; e effectivamente todas as que nos dous codices teem data de logar e de anno são datadas de Lisboa, e as que a teem de anno somente são de uma epocha posterior ás côrtes de* **1261**. *Desde* **1264** *a residencia de Affonso III fóra da sua nova capital foi uma rara excepção, e nunca excessivamente longa, e é justamente a esse ultimo periodo que pertence uma boa parte da legislação daquelle reinado. Isto explica em parte porque nos dous codices só se conteem leis feitas nos dous parlamentos ou promulgadas em Lisboa.*

Da subscripção das leis da avoenga no codice dos Foros de Béja sabemos com evidencia que essas leis dimanaram de uma ou de ambas as assembléas : dizemos de uma ou de ambas, porque é possivel que a mesma lei feita e promulgada em **1254** *fosse modificada, accrescentada ou revalidada em* **1261**, *ou que sobre o mesmo assumpto se fizessem diversos estabelecimentas ou posturas em cada um dos dous parlamentos.*

Considerando como exactas as rubricas das pequenas collecções de actos legislativos contidas nos Foros de Santarem e nos da Guarda (e não vemos motivo para as suppor inexactas sobretudo a deste ultimo codice, que reputâmos coevo) é certo que todos os actos do reinado de Affonso III ahi contidos pertencem a uma das duas cathegorias : ou são leis procedidas das côrtes de **1254** *e* **1261**, *ou são leis datadas de Lisboa. Assim todas aquellas que ahi se acham sem data de logar ou de anno attribuimo-las indistinctamente a uma das duas assembléas. Fora porém impossivel, na maior parte dos casos, conjecturar a qual dellas : n'outros as conjecturas seriam arriscadas e a sua exposição demasiado extensa para um trabalho da natureza deste : n'outros, finalmente, dar-se-hia a hypothese de ter sido a mesma lei promulgada em virtude de aggravamentos das primeiras dessas côrtes, e accrescentada ou modificada pelos das segundas. Tal seria o caso da lei da avoenga, cujas disposições parecem colligidas de actos legislativos diversos, attribuindo-se de feito esta lei nos Foros de Béja promiscuamente ás côrtes de Coimbra e ás de Leiria. O que, porém, nos cumpre advertir é que estamos longe de reputar absolutamente segura a nossa classificação pelo que toca em particular a cada um desses estatutos ou leis. A falta de methodo e clareza das compilações daquellas epochas pouco illustradas, torna facil mais de um erro no trabalho inteiramente novo que emprehendemos. É possivel que n'uma ou n'outra lei das que attribuimos ás côrtes de* **1254** *ou de* **1261**, *se omittisse a data de logar ou de anno, e que pertença realmente áquellas que se promulgaram posteriormente em Lisboa : é possivel que nos dous codices se omittissem outras que figuram entre as leis avulsas de Affonso III, e que todavia sejam resultado de alguma daquellas assembléas : é, emfim, possivel que debaixo das rubricas geraes se inserisse até alguma lei estranha ás indicações das mesmas rubricas. Na falta, porém, de outros esclarecimentos devemos adoptar aquillo que reputâmos mais provavel.*

Se houvessemos de acceitar sem reparo o preambulo historico das Ordenações Affonsinas, esse codigo, que vigorou pouco mais de sessenta annos, seria hoje um guia seguro para conhecermos a maior parte da legislação anterior, e o systema adoptado na sua redacção indicar-nos-hia com certeza a epocha ou reinado em que cada lei fora promulgada, cada regra juridica estabelecida.

Entretanto a comparação desse codigo com o corpo de leis antigas que nos restam, e ainda só com as do seculo XIII que publicâmos agora, basta para nos desenganar que as Ordenações de Affonso V estão longe de resumir e representar as leis geraes da monarchia nas epochas que precederam a sua redacção. Nessas mesmas que ahi foram ou extractadas ou transcriptas, os erros ácerca de seus auctores, da sua data, e até do seu contexto são taes e tão frequentes, que tornam muitas vezes aquella compilação a fonte menos segura para a historia da nossa legislação primitiva.

Procurando dar a uniformidade possivel á linguagem e ao estylo das leis aqui inseridas, adoptámos como texto principal e constante o do Livro das Leis e Posturas que das duas principaes collecções que possuimos é a mais antiga e a que existe no original. Apesar da sua maior antigui-

Digitized by Google

dade teriamos preferido como mais completa e menos imperfeitamente colligida a chamada Ordenações de D. Duarte, se o exemplar que nos resta não fosse copia de copias, e sempre nesses diversos transumptos, á excepção do ultimo, barbaramente deturpado. Tanto a uma como a outra collecção seriam preferiveis as das leis contidas nos quadernos municipaes, se, além de diminutissimas em numero, não contivessem em boa parte, como já advertimos, versões de originaes latino-barbaros, e não se devessem reputar menos habilitados para taes versões os redactores daquelles quadernos do que o jurisconsulto ou jurisconsultos que compilaram o Livro das Leis e Posturas e as Ordenações de D. Duarte, supposta a hypothese que submettemos á appreciação do leitor.

Quando no Livro das Leis e Posturas se acha repetido o mesmo estatuto ou costume ajunctâmos as variantes desta nova copia ao texto da lei, mas em corpo de letra diverso. Á leitura do Livro das Leis e Posturas fazemos seguir as variantes dos quadernos municipaes, das Ordenações de D. Duarte e das Ordenações Affonsinas impressas, designando pelo numero 1 *os Foros de Santarem, pelo numero* 2 *os Foros da Guarda, pelo numero* 3 *os Foros de Gravão, pelo numero* 4 *as Ordenações de D. Duarte e pelo numero* 5 *as Affonsinas. Quando existe algum exemplar de qualquer dessas fontes de direito ou avulso ou inserido n'um registo ou collecção differente indicâmos preliminarmente a sua procedencia e distinguimos as respectivas variantes pelas letras do alphabeto. Os folios que citâmos das Ordenações de D. Duarte são os da copia da Academia.*

Para as advertencias que fazemos preceder á collecção dos actos legislativos de cada reinado, ou a cada um desses actos quando julgâmos util ou necessaria uma advertencia particular reservâmos as explicações que pela sua especialidade seriam talvez improprias desta nota preliminar, ao passo que a tornariam demasiado extensa.

Publicâmos aqui parte da tavoa *redigida por elrei D. Duarte e que precede a compilação a que se deu o nome de ordenações daquelle principe. É só o que se refere á legislação da epocha a que se limita o presente fasciculo. O resto será collocado á frente dos documentos legislativos dos subsequentes reinados. A importancia daquella* tavoa *consiste sobretudo em ajudar-nos a fixar de um modo mais positivo o reinado a que pertencem os estatutos e costumes inseridos na collecção a que ella serve de indice, subministrando-nos assim, junctamente com esta, não só um meio de rectificar muitos preambulos e datas das Affonsinas, mas tambem, como já dissémos, um fio para penetrar no dédalo do Livro das Leis e Posturas. As differenças entre este indice e o corpo da collecção, que consistem em omissões, transposições e subdivisões de rubricas, vão indicadas nos respectivos logares para prevenir o leitor. Supprimiram-se os algarismos que indicavam na* tavoa *o folio do livro, porque elles deveriam referir-se ao original que já não existe, e substituiram-se por uma numeração relativa á ordem em que as leis, estatutos e costumes foram inseridos na compilação, de modo que por esses ordinaes se conheçam as inexacções e discordancias que ha entre o indice e a compilação, inexacções e discordancias que podem ter occorrido, ao menos em parte, na primitiva redacção da* tavoa, *mas que, provavelmente, são antes resultado dos erros commettidos pelos successivos copistas.*

Resta por ultimo advertir que, tanto no texto principal dos documentos legislativos como nas suas variantes, conservámos escrupulosamente a leitura dos codices ou diplomas que nos serviram de originaes, ainda quando essa leitura se nos affigurou errada. Uma longa experiencia tem-nos amestrado sobre os perigos de corrigir, ás vezes menos reflectidamente do que nos parece, os antigos monumentos. Fizemos excepção a esta regra unicamente em relação ás Ordenações de D. Duarte. Ha ahi erros de uma ou de mais das suas repetidas copias, que seria uma especie de superstição conservar como variantes, tão evidentes são elles. Alguns obviamente procederam de falta de pericia paleographica. Tal é a substituição do v *pelo* b, *a que deu origem a fórma assás semelhante dos dous caractéres em alguns manuscriptos do seculo XV e ainda de tempos anteriores e posteriores. Quando, porém, o erro é de tal ordem que torna a phrase inintelligivel, abstivemo-nos de substituir esta, e antes quizemos deixar obscuro ou duvidoso o sentido da lei e abrir campo a alheias conjecturas, do que arriscar-nos a contrariar com as nossas a mente do legislador.*

Digitized by Google

Esta Tavoa compôs o mui alto e mui excellente ElRey Dom Eduarte e he feita segundo o conto das folhas e das rubricas, e onde folhas não forem nomeadas entendese que a rubrica he escrita na folha suso escripta, e porque algumas leys passão duas e trez folhas se não fará mensão mas saltará outra folha onde a outra ley se começa.

1 Ley de D. Affonço o segundo Rey de Portugal porque manda que suas leys e constetuições não sejão contrarias aos canones, e dereitos da igreja e reservou para si e para os outros reys que fossem despós elle que podessem emader e minguar ou correger qualquer cousa que vissem que compria a serviço de Deos, e honra sua e do regno, e de todos aquelles que em elle morarem.
2 Porque ElRey defende que os seus alcaides nem ovençaes nom tomem nem levem nenhuma cousa daquelles que as venderem para comer, assim como ante tomavão pelo costume antigo.
3 Porque ElRey defende que nenhum nom tome cousa dos averes que se perderem no mar por cajom ou por tormenta.
4 Em quaes casos ElRey deve aver os bens dos traidores e dos aleivosos.
5 Como nenhum nom queime casas nem corte vinhas nem arvores nem derribe a seus imygos.
6 Que nenhum nom mate nem feira homem de seu imigo.
7 Que pena deve aver aquelle que for contra a sentença dada contra ell por os sobrejuizes dElRey se despois a sentença for achada por boa.
8 Porque manda que os porteiros fação execução por as sentenças e nom recebão caução.
9 Porque ElRey couta aos moesteiros e igrejas, e que el possa apresentar onde for padroeiro.
10 Porque defende que os moesteiros e igrejas nom comprem possições.
11 Porque ElRey manda que as herdades que são leixadas aas igrejas e hordens se forem a elle foreiras por alguma guisa que se tornem ao estado que ante eram.
12 Porque manda que os clerigos respondão perante seu bispo nos feitos criminaes eclesiasticos, e nos que pertencem aas suas possissões respondão perante o juiz leigo.
13 Porque ElRey manda [1] *que os omezios* seião findos e aquel que receber mal ou *torto* que o demande perante as suas justiças.
14 Como os clerigos e as igrejas são izentos de pagar nas peitas reaes.
15 Que nenhum nom penhore senom o seu devedor.
16 Porque ElRey defende e manda que nenhum nom seja constranjido para dar aljavas para suas aves.
17 Porque ElRey defende que ninguem nom pouse nas igrejas nem com os clerigos.
18 Porque ElRey defende que nenhum nom apenhore nem venda as posesões que lhe ficarão de sa avoenga, senom a seus irmãos se os ouver.
19 Porque ElRey manda que todo homem livre viva com qual senhor quizer.
20 Porque ElRei defende que nenhum seu mordomo nem ovençal nom dê dinheiro a-husura.
21 Porque ElRey manda que se el der alguma sentença com sanha que se nom faça execução ataa trinta dias.
22 Perque nenhum principe nom constranja homem nem molher que façam matrimonio.
23 Que pena devem aver os almoxarifes, e officiaes e serviçaes de ElRey que furtão e negam seus direitos.
24 Que pena devem aver os que falção moeda ou prata.
25 Porque defende que nom tomem o alheio sem ordenança da justiça pagando primeiramente.
28 Del Rey D. Affonço terceiro conde de Bolonha sobre o regimento de sua casa.[2]
29 Como os ricos homens ham dir á corte e asy outros cavaleiros e a causa a que ham dir.[3]
30 *Como rico homem nom váa a moesteiro.*
31 *Quantos homens deve levar o infançom ao moesteiro.*
32 Os que podem ser infanções.
26 Que nenhum principe nom faça judeu ou mouro seu official nem ajam cristãaos por sergentes.
27 Que pena devem aver os homens que andam per a terra vagabundos.

Aquy se começa o primeiro livro dos degredos e constetuições que fez o muy nobre Dom Afonço terceiro Rey de Portugal as quaes correm huum caderno de folhas que nom entra em este conto.

33 Perque ElRey taussou as viandas e as outras cousas que cada huum comprase pera comer.
34 Perque ElRey defende as assuadas.
35 Perque ElRey manda que nas villas grandes nom aia mais de dous alcaides huum grande e outro meor.
36 Como o alcaide deve levar os presos perante os juizes ante que vão ao castello.
37 Como ElRey defende que o alcaide nem os seus homens nom levem algo de nenhum por achaque.
38 Como ElRey defende que o alcaide nom rogue nem vogue por nenhum que o façom juiz nem almotacel nem aia parte das avenças.
39 Perque ElRey manda que o alcaide nom faça avença com os vogados nem procuradores por razom dos sallairos nem leve parte dos preitos que teverem.
40 Perque ElRey defende que cavaleiros nem outros nenhuns nom tomem viandas nem outras cousas sem mandado ou alvidro domens boons.

Aquy se começom as hordenaçoens e custumes que o dito Rey Dom Afonço pós na sa corte e no seu Regno julgadas e aguardadas.

41 Hordenaçom que falla dos porteiros da audiencia e dos corregedores.
42 Hordenaçom quaes pessoas podem aver prazo de terceiro dia.
43 Como a parte pode aver prazo de terceiro dia cada que poser rrazom nova.
44 Quaes pessoas nom podem aver vogado em seus preitos.
32* Que os ricos homens ou cavaleiros ou quaesquer outros quando vierem aa corte nom pousem fora da villa mas onde ElRey estiver.
32* Que os filhos bastardos nom vaão a mosteiros e que os lidimos nom pousem nas igrejas em quanto os pays forem vivos.
45 Como o que está em posse em logo de revelia nom pode aver terceiro dia na entrega.
46 Como se deve fazer a mostra da cousa demandada, e de quaes cousas se deve fazer mostra.
47 Que prazos deve dar o juiz aaquel que se chamou a outro por autor se for na terra ou fóra della.
48 Como o juiz deve dar carta de concelho aaquel que se chamar a outro per autor.
49 Como devem citar aquel que hade seer autor a outro na demanda.
50 Como aquel que se chamou a outro por autor deve aver dous prazos.

[1] As palavras em italico faltam na *tavoa*, mas foram suppridas pela rubrica respectiva no corpo das Ordenações.
[2] Esta epigraphe corresponde a dous estatutos diversos (Aff. III—5 e 6).
[3] Esta epigraphe, que se refere ao estatuto Aff. III—8, abrange as tres rubricas que se seguem, introduzidas pelo meio do texto daquelle estatuto, e das quaes foi accusada na tavoa só uma. Inserimos aqui em italico as duas omittidas, apesar de não serem rubricas de estatutos especiaes. Mais adiante, e deslocadamente, como se verá pelo numero de ordem (32*), introduziram-se cinco rubricas que não se acham no corpo da lei, e cuja materia está toda debaixo da rubrica 32.

Digitized by Google

51 Como deve ser citado e costrangido aquel que hade ser autor a outro.
52 Como aquel que for citado per duas vezes e ganhar absoluçom nom he teudo de responder a terceira.
53 Dos juizes alvidros que as partes enlegem e do que pertençe a seus oficios.
54 Como os de sobremar devem fazer juizes alvidros e como podem consentir em outros.
55 Como os juizes ou alvaziis devem dar curadores e tutores aos orphaons.
56 Como deve valer o preito e a postura que os filhos fezerem com seu padre ou com sua madre ou yrmaãos.
57 Como nom deve ser emalheada nem escondida a cousa que for demandada.
58 Como devem valer os casamentos que os homens fazem, e das doas.
59 Como o padre ou a madre devem dar partilha aos filhos dos bens.
60 Dos juizes, e de quaes podem apellar ou nom.
61 Como o menino ou a menina pode demandar o herdamento que foi de sa avoenga.
62 Como o menino nom pode tirar de tanto por tanto o herdamento que o padre ou a madre venderom.
63 Como aquel a que he feita a demanda de tanto por tanto se pode defender se for vencedor da primeira.
32. Manda ElRey que nenhum que nom for cavaleiro ou escudeiro darmas nom traga lanças nem azcumas em seu reino.
32. Que nom pousem os padroeiros ou outras pessoas poderosas em mosteiros ou igreias até festa de sam Miguel.
32. Com quantas bestas ham dir aos mosteiros e como ham de fazer serviço dos padroados.
64 Como aquel que vence o herdamento de tanto por tanto o nom pode vender senom aaquel de que o tirou.
65 Como aquel que demandar a herdade de tanto por tanto deve logo mostrar os dinheiros.
66 Como se deve pagar a bemfeitoria do herdamento que tiram de tanto por tanto.
67 Como aquelles que som citados a casa delRey devem ser atendidos por trez dias.
68 Como e per que guisa a procuraçom é avondosa.
69 Como o procurador do concelho que nom ouver seello pode procurar per carta do foro.
70 Como o procurador do feito pode procurar perante o juiz da apelação.
71 Como na corte delRey deve aver dous vogados.
72 Da entrega das revelias.
73 Como o revel pode purgar atá ano e dia.
74 Como aquelle que he citado e ganha absolução per duas vezes nom responderá a terceira.
75 Das revelias como se nom detenha o preito.
76 Das revelias e da entrega dellas.
77 Das revelias e entregua dellas.
78 Das revelias e entrega dellas.
79 Das revelias e entrega dellas.
80 Das revelias e da entrega dellas.
81 Das revelias e entrega dellas.
82 Como os juizes devem fazer execuçom de sas sentenças.
83 Das citaçoens que som per carta delRey.
84 Como se huum juiz morre o outro deve conhecer dos feitos.
85 Como aquel que esta em posse da cousa deve responder perante seu juiz.
86 Como os creligos devem responder nos casos das forças.
87 Como o casado nom pode meter a preito possisom.
88 Das appellaçoens e como devem ser seguidas.
89 Ataa que tempo deve seguir aquel que appellar hu ElRey for.
90 Do que appella hu ElRey for.
91 Como devem appellar do sobrejuiz.
92 Como deve pagar as custas o que mal apela.
93 Que penas deve aver o juiz que nom dá appellaçom.
94 Como o juiz deve dar carta de sa sentença.
95 Da appellação das terras das ordens.
96 Que pena deve aver o que fere outro sem porque.
97 Como a pena nom deve crecer.
98 Como a husura nom creça mais que o cabo.
99 Como nenhum nom seia creudo na demanda se nom jurar aos avanjelhos.
100 Como nenhum nom pode dar rem a sa molher.
101 Das coymas.
102 Como o mordomo nom pode appellar.
103 Que coima deve levar daquel que se enforca.
104 Da fiadoria.
105 Das testeiras.
106 Dos moordomos.
107 Do dano.
108 Da merda en boca.
109 Da molher forçada.
110 Dos juizes.
111 Como o avoo nom pode dar a seus netos.
112 Como o que ha feito nom pode filhar mais que hum vogado.
113 Como o revel deve ser penhorado.
114 Como devem dar conto dos bens que som entregues por revelia.
115 Como os fiadores devem pagar igualmente a fiadoria e nom mais huum que outro.
116 Que pena deve aver o que pede vogado se nom vem com elle ao tempo.
117 Quantas testemunhas podem ser nomeadas.
118 Como os filhos da barregan podem herdar os bens do padre.
119 Como os filhos da barregan podem herdar.
120 Como o que he casado nom pode meter a preito nem a juizo posisom sem outorga ou procuraçaõ de sa molher.
121 Como deve ser creuda a paadeira ou a taverneira.
122 Das testeiras das herdades.
123 Da entrega da revelia.
124 Quanto tempo dura a revelia.
125 A que tempo se pode doestar a revelia.
126 Que pena deve aver aquel que filha a cousa a outrem por sua autoridade.
127 Como se deve seguir a appellação.
128 Das testeiras das herdades.
129 Como a molher nom pode dar ao marido.
130 Como o citado nam he teudo responder mais que a citação.
131 Como se deve fazer a mostra das herdades.
132 Das custas.
133 Que custas deve levar o ricohomem ou cavaleiro ou mestre dordem.
134 Das apelaçoens e suplicaçoens.
135 Como podem fazer procurador.
136 Como a molher pode desfazer a venda do marido.
137 Como o cavaleiro deve aver custas.
138 Que pena deve aver o que demanda o que em sy ha.
139 Como os devedores dos judeus nom podem vender as herdades em prejuizo desses judeus.
140 Como e a que tempo se pode ganhar e purgar a revelia, e do direito della.
141 *Quantas testemunhas podem ser dadas em hum feito.*
142 *Dos moradores de ElRey.*
143 *A que tempo devem ser postas as exceçoens nos preitos.*
144 *Como fica o feito em cartas de ElRey per appellaçom.*
145 *Quaes podem citar outros em casa dElRey.*
146 *Como deve soplicar.*
147 *Quaes nom podem prescrever.*
148 *Das apellações.*
149 Da entrega das revelias.
150 Como o procurador pode procurar.
151 Dos procuradores.
152 Quaes nom podem procurar.
153 *Capitulo cento e quarenta e cinco...*
154 Do poder dos procuradores.
155 Como nenhum nom deve ser costrangido pera jurar.
156 Que prazo deve aver na demanda real.
157 Como o juiz nom ha poder no preito despois que del apelarem.
158 Dos moordomos.
159 Que nom pode vender a sa barregaa.
160 Da posisom.
161 Como a lide he contestada.
162 Como he negada.
163 Da cousa furtada.
164 Quem pode ser procurador.
165 Como nom pode homem ser citado na corte.
166 Como o que o filho ganha he do padre.
167 Do dote da molher.
168 Da cooyma do que caae da arvor.
169 Das testadas.
170 Da carta.
171 Das custas.
172 Das appellaçoens.
173 *Capitulo cento e sessenta e cinco...*
174 Dos que metem juizes alvidros.
175 Dos prazos que deve aver o citado.

Digitized by Google

Aquy se começão os custumes e a ordenação que o dito Rey fez nas suas audiencias e no Regno.

176 Ordenação primeira da demanda.
177 Como e quando podem filhar enqueredores.
178 A que tempo a parte deve nomear enqueredor.
179 Como os enqueredores devem filhar a enquerìçam e perguntar as testemunhas.
180 Como deve ser provado o custume.
181 Quantos enqueredores podem ser nomeados em hum feito.
182 Como podem deitar as molheres de testemunhas e nom podem seer enqueredores.
183 Como e a que tempo devem ser postas as contraditas ás testemunhas.
184 Que pena deve aver aquel que fala com as testemunhas.
185 Das testemunhas quantas podem ser nomeadas.
186 Como os que viverem per si podem testemunhar.
187 Como os porteiros e os outros do concelho podem ser testemunhas.
188 Como os judeus e os cristãos podem testemunhar.
189 Como devem nomear as testemunhas per nomes.
190 Como o feito pode ser provado per presunçoens.
191 Como se pode e deve provar o divedo e o parentesco pela fama da terra.
192 Em quaes casos podem testemunhar as mulheres.
193 Como se pode provar o maleficio que se faz de noite.
194 Como o ferido pode provar pela ferida segundo o custume.
195 Como os juizes e almotacés e officiaes do concelho devem jurar.
196 Como aquel que demanda pode leixar em verdade de seu contentor.
197 Como os judeus devem jurar em na toura.
198 Como devem ser dados tutores aos orphaons.
199 Como os juizes devem rendar os bens dos orphaons.

Aquy se começão os custumes e estabelecimentos da casa delRey e do Regno.

200 Que prazo deve aver o demandado pera responder.
201 Que prazo deve daver o demandado.
202 Como o citado deve responder.
203 Como o que foi citado sobre força nova deve responder.
204 Quaes pessoas devem ser citadas a casa delRey por razom de si ou da citaçom.
205 Daquelles que ham previlegio de citar a casa delRey.
206 Daquelles que podem ser demandados en casa delRey.
207 Como o citado deve dizer contra a citação.
208 Como o citado deve dizer contra o juiz.
209 Como o demandador e o demandado devem dizer todas as razoens que ouverem.
210 Como o demandador e o demandado devem jurar de malicia no começo do preito.
211 Como o juiz deve de livrar e proceder nos preitos reaes ou pessoaes.
212 Como o juiz deve proceder nos feitos despois que forem contestados.
213 Como o juiz deve proceder no feito despois que a enquerìçom for filhada.
214 Como o juiz deve de dar carta de sua sentença.
215 Quaes podem ser procuradores em juizo por outros.
216 Quaes podem ser procuradores por outros ou nom.
217 Quaes pessoas nom podem ser procuradores por outros.
218 Quaes pessoas podem estabelecer procuradores ou nom.
219 Quaes pessoas podem ser vogados ou nom.
220 Quaes pessoas podem ser testemunhas por outros e quaes nom, e como podem ser deitados.
221 Per quaes razoens podem ser deitadas as testemunhas que nom testemunhem.
222 Como as molheres podem testemunhar.
223 Como o juiz deve encoutar as testemunhas.
224 Que pena deve aver o que fala com as testemunhas des que forem nomeadas em juizo.
225 Como aquel que appella deve seguir a appellaçom, e ataa que tempo.
226 Como os sobrejuizes devem dar carta ao que vay aa corte com a apellaçom.
227 Como os sobrejuizes devem livrar a appellação e dar carta ao que appellou.
228 Como os sobrejuizes devem dar carta aaquel por que derem a sentença.
229 Como os sobrejuizes devem dar esta carta.
230 Como os sobrejuizes devem livrar o que vay aa *corte*.
231 Como os sobrejuizes devem livrar a appellação.
232 Como os sobrejuizes devem dar carta de sentença definitiva.
233 Da sentença definitiva.
234 Como os sobrejuizes devem dar carta.
235 Como os sobrejuizes devem livrar a appellação da sentença interlucutoria.
236 Da carta da sentença.
237 Como devem dar por revel o que appellóu e nom seguiu.
238 Que carta devem dar aaquel por que derom a sentença.
239 Do que appella e vay aa corte ante os trinta dias.
240 Se o por que foi dada a sentença foi á corte ante os trinta dias.
241 Que carta devem dar os sobrejuizes.
242 Como aquel que vai á corte e nom faz certo do dia do aparecer.
243 Se este por que foi dada a sentença vai á corte ante os trinta dias.
244 Que carta devem dar os sobrejuizes a este.
245 Se aquel porque he dada a sentença nom vai á corte.
246 Como os sobrejuizes devem dar carta ao por que for dada a sentença.
247 Como devem receber as razoens os juizes.
248 Como os feitos devem ficar na corte.
249 Como os sobrejuizes devem mandar os feitos aos juizes das terras.
250 Como aquel que mal appella deve pagar as custas a seu contentor.
251 Como os sobrejuizes devem a conhecer dos agravos.
252 Como os sobrejuizes devem livrar os preitos.
253 Como os sobrejuizes devem ver as procuraçoens.
254 Como os sobrejuizes devem dar carta aaquel per que he dada a sentença.
255 Que carta devem dar os sobrejuizes aa parte ou a seu procurador.
256 Das citaçoens.
257 Como aquel que se chamar a autor deve vyr com elle.
258 Como o alcaide e o moordomo nom deve perlongar feito.

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible] o dito Rey fez [illegible]

[illegible] cristãos podem testemunhar
[illegible] as testemunhas por [illegible]
[illegible] provado por presumções
[illegible] o devem e o podem fazer

[illegible] testemunhar as mulheres
[illegible] o [illegible] que se faz [illegible]
[illegible] provar pela feriada segundo [illegible]

[illegible] e os officiaes do concelho [illegible]

[illegible] pode levar em verdade [illegible]

[illegible] devem juzo em na terra
[illegible] os tutores [illegible]
[illegible] os bens dos [illegible]

[illegible] do Rey e do Reino.

[illegible] devem dar carta aquel por [illegible]

[illegible] devem dar a carta.
[illegible] devem levar o que [illegible]
[illegible] devem levar a appellação [illegible]
[illegible] devem dar carta de sentença de [illegible]
[illegible] a.
[illegible] devem dar carta.
[illegible] devem levar a appellação [illegible]

[illegible] a.
[illegible] o que appellou e [illegible]
[illegible] aquel por que deram a [illegible]
[illegible] a corte antes os [illegible]
[illegible] a sentença foi á corte antes [illegible]

[illegible] dar os sobrejuizes.
[illegible] vai á corte e nem faz certo [illegible]

[illegible] a sentença vai á corte [illegible]

[illegible] sobrejuizes a este.
[illegible] a sentença nem vai á corte.
[illegible] nem dar carta ao por que [illegible]

[illegible] as razoens os juizes.
[illegible] a ficar na corte.
[illegible] devem mandar os feitos aos juizes

[illegible] appella deve pagar as custas a [illegible]

[illegible] devem a conhecer dos agravos
[illegible] devem levar os pleitos.
[illegible] devem ver as procurações.
[illegible] devem dar carta aquel por que [illegible]
[illegible] nem dar os sobrejuizes na parte ou [illegible]

[illegible] se chamar a autor deve ver [illegible]
[illegible] o mordomo nem deve pelo [illegible]

Digitized by Google

Provisão contra os Decretos de Fr. Soeiro Gomes (Aff. II—29. Maço 12 de Foraes Antigos N.º 3, f. 17) no Archivo Nacional.

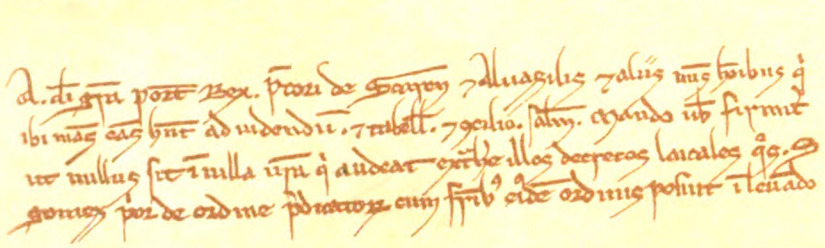

Codice dos Foros da Guarda, fol. 61, (Maço 6 de Foraes Antigos N.º 4) no Archivo Nacional.

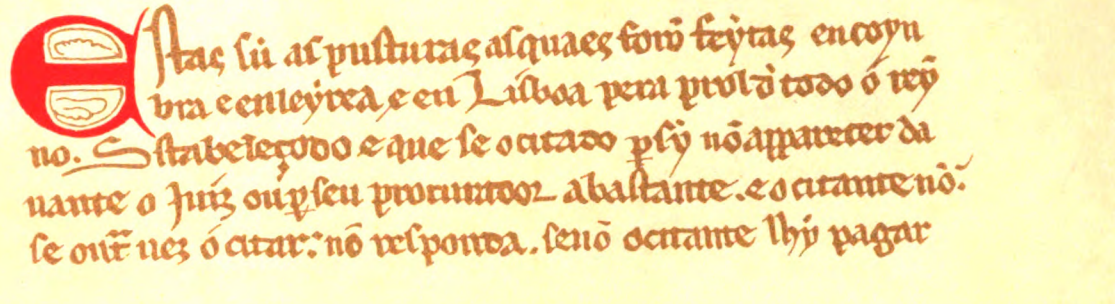

Codice dos Foros de Santarem, fol. 27, (Maço 3 de Foraes Antigos N.º 2) no Archivo Nacional.

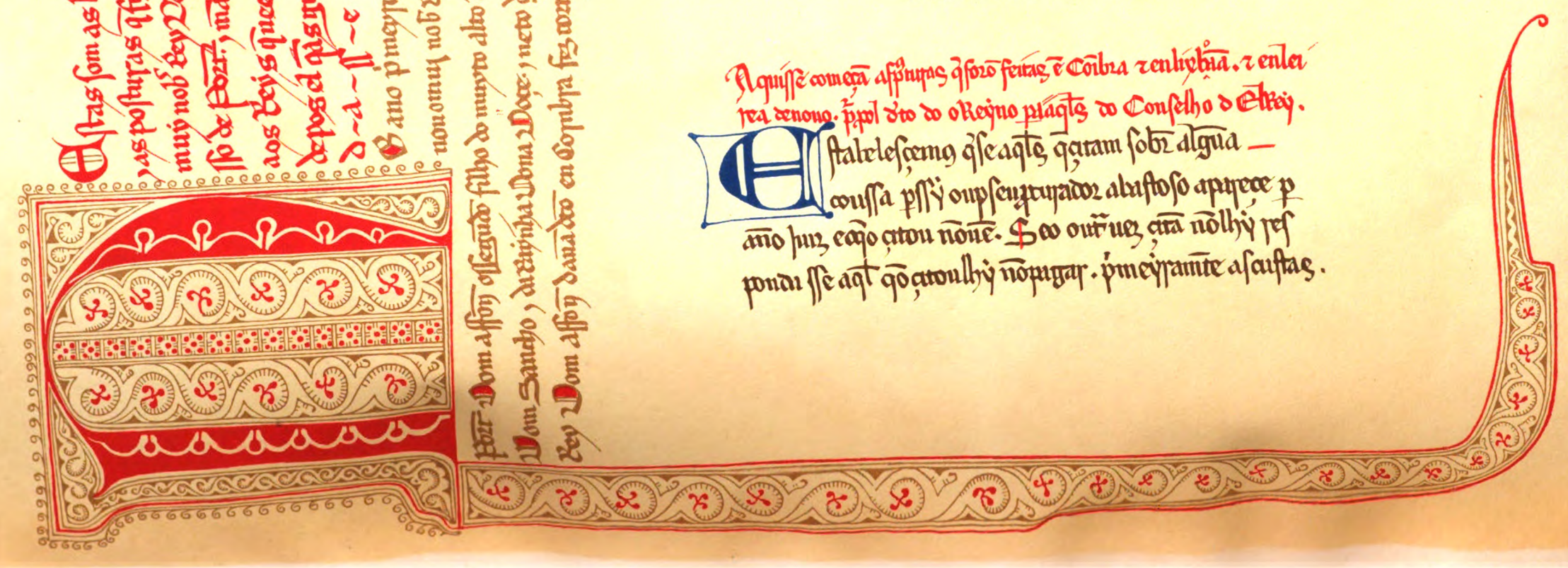

Livro das Leis e Posturas, fol. 1, no Archivo Nacional.

Coelho Grav.

Port. Mon. Hist. — Leges et Consuetudines — Vol. I. p. 161.

IMPRENSA NACIONAL

Digitized by Google

REINADO DE AFFONSO I

1128-1185

UNICA—SEM DATA

Como já temos advertido não nos resta texto original ou versão de leis algumas desta epocha. Todavia ha vestigios da existencia de uma lei de Affonso I ácerca das barregans dos clerigos. Fazem allusão a ella duas passagens abaixo transcriptas, uma da Bulla Ex speciali *de* 13 *das calendas de novembro do anno V do pontificado de Gregorio IX (Collecção do Visconde da Carreira, n.º* 11, *no Arch. Nac., e na Collecção da R. Bibliotheca da Ajuda, vol.* 143 *n.º* 2), *outra da Bulla* Si quam horribile *de* 18 *das calendas de maio do anno XII do mesmo pontificado (Collecção da Ajuda, vol. cit. n.º* 1, *e, com algumas differenças de redacção, na Mon. Lusit. P.* IV, *Escript.* 18). *Eis as passagens :*

.... Venerabilis frater noster Ulixbonensis episcopus in nostra et fratrum nostrorum presentia proposuit conquerendo, quod pretextu cuiusdam prave constitutionis, vel destitutionis veriùs, quam proavus regis eiusdem *(scil. Sanctii* II) fecisse dicitur; videlicet ut mulier, cum qua invenitur clericus, capiatur : Bulla *Ex speciali.*

.... Ad nostram siquidem audientiam noveris pervenisse, quod tu, pretextu cuiusdam prave constitutionis, quam proavus tuus *(scil. Sanctii* II) asseritur edidisse, videlicet, ut mulier capiatur, cum qua persona ecclesiastica reperitur : Bulla *Si quam horribile.*

Digitized by Google

REINADO DE SANCHO I

1185–1211

UNICA—1210

A seguinte provisão que se acha original entre os documentos do archivo capitular de Coimbra recolhidos na Torre do Tombo, é o unico documento deste reinado, que nós saibamos, que offerece caractéres de lei geral, encerrando disposições relativas a todo o clero do reino. Sem que tenha todas as condições de um documento legislativo, julgâmos que pela generalidade da exempção de hoste e fossado concedida aos ecclesiasticos deixando-os unicamente sujeitos ao serviço militar do appelido, e pelas outras immunidades que lhes confere, não podiamos ommittir aqui este diploma. N'outra provisão, provavelmente do mesmo anno, mas lançada sem data no Livro II *da Demanda do bispo D. Pedro (conhecido no Archivo Nacional pela denominação de Livro* II *de Affonso IV), e dirigida em particular ao bispo, cabido, cidadãos e clero do Porto, e em geral ao de todo o reino, conteem-se as mesmas disposições, embora ligadas com outras relativas especialmente á igreja do Porto. Publicâmos ambos os diplomas visto que até certo ponto o segundo constitue uma verdadeira variante do primeiro.*

Sancius dei gratia Portugalie Rex P. eadem Colimbriensi episcopo et capitulo et uniuersis prelatis ecclesiarum et aliis clericis de Colimbria et tocius eiusdem episcopatus salutem et gratiam. Sciatis quare pro amore dei et beate uirginis marie, et pro remissione peccatorum meorum, et ad peticionem domni P. Bracarensis electi concedo firmiter omnibus clericis regni mei tam prelatis quam aliis ut nunquam uadant in fossatum neque in aliquam aliam expedicionem, nisi contra mauros si uenerint super regnum nostrum. Et hoc idem concedo firmiter canonicis Colimbriensis et omnibus prelatis ecclesiarum et clericis ipsius episcopatus ut nunquam uadant in fossatum neque in aliquam aliam expedicionem nisi contra mauros si uenerint super regnum nostrum. Concedo eciam eis ut nunquam uadant in apelidum. Adhuc concedo ut nunquam teneatis in domibus uestris meos aztorarios neque falconarios, neque balistarios, nec detis etiam uestras bestias meis aztorariis neque falconariis quod ducant illas ad ripariam. Et ut de omnibus istis causis semper sitis liberi et securi do uobis istam meam cartam apertam que fuit facta apud Santarene v.° kal. januarii Era M.ª CC.ª XL.ª VIII.ª

Sancius dei gratia Portugalie Rex. M. eadem Port. episcopo et canonicis eiusdem sedis et burgenssibus eiusdem ciuitatis uniuersis abbatibus et prioribus et clericis totius Port. episcopatus ymo totius rregni mei salutem. Sciatis quod ego concedo iam dicto episcopo et canonicis ut habeant ciuitatem iam dictam sicut unquam donnus Fernandus Port. episcopus aut aliquis de predeccessoribus suis eam melius habuit in diebus patris mei et meis. Et quod nunquam mittam aliquem de burgensibus suis pro maiordomo neque pro seruicialio neque in aliquo de huiusmodi seruiciis meis neque filie mee. Concedo etiam omnibus abbatibus et prioribus et clericis totius rregni mei ut nunquam ueniant mecum in exercitum neque cum filio meo nisi contra sarracenos si intrauerint in terram nostram. Adhuc addo ut nunquam mihi dent collectam nisi semel in anno cum per domos eorum transitum fecero. Et quod homines mei cum auibus meis nunquam hospitentur in domibus eorum. Et si ego causam aliquam aduersus aliquem clericorum Port. episcopatus per episcopum habeam ab illo ius meum etiam si causa aliqua inter me et episcopum excreuerit per Bracarensem archiepiscopum terminetur nisi ad dominum papam fuerit appellatum. Et promitto in fidę ihesu christi quod diebus quibus michi uita comes fuerit omnia ista faciam adimpleri bona fide et sine malo ingenio. Et mando firmiter pretori et aluazilibus Colimbrie ut integrent homines episcopi de suis hereditatibus et de totis suis causis sicut eas habuit episcopus donnus Fernandus.

Liv. II *de Aff. IV. fol.* 28.

Digitized by Google

REINADO DE AFFONSO II

1211–1223

As leis deste reinado que immediatamente seguem, foram, como dissemos no prologo, resultado das côrtes de Coimbra de 1211, *as primeiras de que nos restam monumentos directos. Acham-se estas leis tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte, que nos conservaram mais uma omittida naquell'outro codice, e que vae collocada no logar que ellas lhe assignalam. Como tambem advertimos, juncto ao Foral Antigo de Santarem acha-se uma parte destas leis, com a circumstancia de serem uma versão diversa dos textos originaes hoje perdidos, versão que nos parece muito mais antiga que a do Livro das Leis e Posturas e das Ordenações de D. Duarte. Aproveitadas tambem em parte nas Affonsinas, são ahi attribuidas ás vezes a differentes reinados. Nas observações que precedem algumas dessas leis teremos occasião de rectificar as inexacções a tal respeito dos redactores daquelle codigo.*

Na Tavoa *das Ordenações de D. Duarte as leis* 26.ª *e* 27.ª *acham-se transpostas e indicadas depois de duas leis de Affonso III; mas no texto do Ms. estão em seguida á lei* 25.ª *e precedendo a primeira lei de Affonso III. Os erros frequentes de copia que se encontram neste Ms. explicam essa mudança, não se devendo suppor que D. Duarte quizesse attribuir aquellas duas leis a Affonso III.*

Depois dos estatutos derivados da assembléa de 1211 *publicâmos os dous unicos monumentos legislativos avulsos que nos restam deste reinado, seguidos de algumas observações ácerca de um terceiro envolvido em legislação posterior, da qual nos não foi possivel discrimina-lo.*

I

1211

Estas som as leys e as posturas que fez o muy nobre Rey Dom Afonsso de Portugal e mandou aos Reys que ueesem depos el que as guardassem.

No[1] ano[2] primeyro[3] que[4] rreynou[5] o[6] muy[7] nobre[8] Rey[9] de[10] Portugal[11] Dom[12] Affonso[13] o[14] ssegundo[15] filho[16] do[17] muito[18] alto[19] Rey[20] Dom[21] Sancho[22] e[23] da[24] Raynha[25] Dona[26] Doçe[27] e[28] neto[29] do[30] gram[31] Rey[32] Dom[33] Affonso[34] dauandito[35] en[36] Coinbra[37] fez[38] cortes[39] en[40] as[41] quaaes[42] com[43] consselho[44] de[45] Dom[46] Pedro[47] eleyto[48] de[49] Bragaa[50] e[51] de[52] todos[53] os[54] bispos[55] do[56] rreyno[57] e[58] dos[59] homens[60] de[61] rreligiom[62] e[63] dos[64] rricos[65] homens[66] e[67] dos[68] seus[69] uassallos[70] estabeleceo[71] juizes[72] conuem[73] a[74] ssaber[75] que[76] o[77] rreyno[78] e[79] todos[80] que[81] en[82] el[83] morasem[84] fosem[85] per[86] ele[87] rregudos[88] e[89] senpre[90] julgados[91] per[92] ele[93] e[94] per[95] todos[96] seus[97] ssucçessores[98] e[99] aguardam[100] assy[101] e[102] todos[103] seus[104] succçessores[105] que[106] sse[107] alguma[108] cousa[109] uissem[110] de[111] correger[112] ou[113] dader[114] ou[115] de[116] minguar[117] en[118] estes[119] juizes[120] que[121] o[122] corregessem[123]. Outrosy[124]

N.º 1

Aqui sse começam as pusturas as quaes fez o muy nobre Rey segundo Dom Affonso de Portugal filho do muyto alto Rey Dom Sancho e da Rainha Dona Doçe : as quaaes fez con conselho de sa terra por prol de todo seu poboo e de seu rreino.

1 *a* 160 En o primeyro ano que começou rreynar dom Affonso segundo muyto Rey de Portugal filho do muyto alto Rey dom Sancho e da Raynha donna Doçe neto do gram Rey dom Affonsso segundo fez Cortes en Coinbra en a qual corte stabelesçeo juizes pelos quaes todo o rreyno de Portugal e os que hy moram seiam theudos e mantheudos per elles. Esto fez per conselho do elleyto Dom Pedro de Bragaa e de todolos bispos do rreyno e de todolos outros homens de rreligiom e de todolos seus ricos homens e de todolos seus uassallos. E estes juizes escolheu pera sy e pera outros Reys que despos el veessem en seu logo. En que possam ader ou mygar alguma coussa ou correger se for mester. Enadeu de mais que senpre as leys seiam e os degredos dos apostoligos de tal guyssa que se conpram esses degredos e contra a santa egreja ueerem feytos nom nas tenham por leys.

fol. 25.

N.º 4

Aqui se começam as leis e ordenações do reyno as quaes fez ElRey Dom Affonso filho de ElRey Dom Sancho e da Rainha Dona Doce. Constituição primeira quaes as leis e ordenações que per o dito Rey e seus successores forom feitas que seguem os degredos dos padres santos e os ditos da santa igreja.

1 *a* 15 Em no primeiro anno que começou a reynar dom Affonso o segundo mui alto e mui nobre Rey de Portugal
18 mui
20 e mui nobre Rey
31 muito alto
35 *a* 41 Esse mesmo Rey Dom Afonso o segundo fez cortes em Coimbra nas
43 el com
48 enleyto
53 *e* 54 todolos outros
60 altos homens
64 de todolos
68 cavaleiros
72 *a* 78 e fez juizos pelos quaes o regno de Portugal
81 *a* 84 aquelles que hi moravão
86 *a* 125 regidos e manteudos e que por el fossem metudos e julgados. E em estes juizos escolheo e resalvou para si e para os outros Reys que despos el viessem que possão emader ou minguar ou correger qualquer cousa que vissem que cumpra por o serviço de Deos e honra sua e prol do regno e daquelles que em el morarem. E estabeleceo com concelho dos sobreditos

Digitized by Google

estabeleçeo[125] que[126] as[127] sas[128] leys[129] sseiam[130] guardadas[131] e[132] os[133] dereytos[134] da[135] santa[136] egreia[137] de[138] Roma[139] conuem[140] a[141] ssaber[142] que[143] sse[144] forem[145] feitas[146] ou[147] estabeleçudas[148] contra[149] eles[150] ou[151] contra[152] a[153] santa[154] egreia[155] que[156] nom[157] ualham[158] nem[159] tenham[160].

fol. 1.

N.º 4

130 *e* 131 e dos seus socesores sigam os degredos dos appostolicos de Roma
137 *a* 140 igreja
146 feitos
148 estabelecidos
160 sejam teudas por leis.

fol. 21.

II

1211

Como ElRey manda aos seus alcaydes que nom leuem nemigalha do que uenderem.

Maao[1] costume[2] dantigo[3] soya[4] seer[5] assy[6] em[7] Coinbra[8] como[9] en[10] todalas[11] vilas[12] da[13] nossa[14] estremadura[15] come[16] en[17] todalas[18] partes[19] do[20] rreyno[21] que[22] assi[23] nós[24] come[25] aqueles[26] que[27] de[28] nós[29] tiinham[30] terras[31] ou[32] alcaydarias[33] leuaṇam[34] de[35] todalas[36] cousas[37] de[38] comer[39] que[40] uendessem[41] a[42] terça[43] parte[44]. E[45] esto[46] he[47] gram[48] dano[49] e[50] prejuizo[51] dos[52] mezquinhos[53]. A[54] qual[55] cousa[56] pera[57] todo[58] senpre[59] estabeleçemos[60] que[61] nom[62] ualha[63]. Estabeleçemos[64] que[65] os[66] nossos[67] oueençaaes[68] nem[69] aqueles[70] que[71] as[72] nossas[73] terras[74] ou[75] alcaydarias[76] teuerem[77] nom[78] leuem[79] as[80] cousas[81] sobreditas[82] segundo[83] o[84] custume[85] sobredito[86]. Mais[87] conprem[88] sas[89] cousas[90] segundo[91] dereyta[92] estimaçom[93] assy[94] como[95] as[96] conprarem[97] os[98] vezinhos[99]. E[100] sse[101] alguum[102] dos[103] nossos[104] oueençaaes[105] dauanditos[106] contra[107] esto[108] quizerem[109] hir[110] peyte[111] quinhentos[112] soldos[113] e[114] faça[115] corregimento[116] aguisado[117] ao[118] que[119] as[120] cousas[121] tomarem[122].

fol. 1.

N.º 1

Do conduyto que leixauam.

1 *a* 122 Custume maao se leuou antigamente en nosso rreyno assy en Coinbra come nos outros logares de nossa estremadura e nas outras partes do rreyno : que a terça parte leixauam aos uendedores de todo aquelo que conprassem deles pera conduyto tambem pera nós come pera aquelles que de nós teem as terras e as alcaydarias. E esto era gram danno dos mesquinhos. E por ende stabeleçemos tolhendo iá pera senpre este maao custume que nunca iamays daqui adeante nosso oueençal nem outrossy daqueles que de nós teem as terras ou as alcaydarias ousem buscar nem demandar daquele que o seu uender nemigalha : mays conprelhy o seu segundo como stimado de dereyto e assy commo conprarem os outros vizinos. E sse alguus dos oueençaaes contra esto ousar fazer peyte quinhentos soldos e faça boo dereyto aaquel a que fezer o torto.

fol. 25.

N.º 4

Constituição segunda per que o dito Rey mandou que os seus ovençaes ou aquelles que del terras ou alcaidarias tiverem nom tomem nem levem nenhuma cousa daquelles que as venderem para comer asi como ante tomavão pro costume antigo.

3 antigo
10 *a* 12 nas commarcas
16 *e* 17 e em
20 do nossò
43 mea
47 *a* 51 era grande prejuizo
54 *a* 60 por onde estabelecemos tolhendo para sempre tão mão costume
63 *e* 64 valha nem tenha. Mais estabelecemos e mandamos para todo sempre
69 e
72 *e* 73 de nós as
78 nem outros nenhuns nom
80 das
83 *a* 87 pelo dito costume mas
89 *e* 90 essas cousas a vontade de seus donos
94 *e* 95 como
97 *e* 98 comprarem os outros
106 ou dos outros davanditos
111 peytem
115 façam
118 *a* 120 aaquelles a quem essas

fol. 24.

N.º 5

3 antigo
5 a seer
16 como
21 nosso Regno,
25 *e* 26 como os
34 levavamos
48 *e* 49 em grão dapno,
64 *a* 67 E Estabelecemos que Nossos
72 *a* 77 de Nós teverem Terras, ou Alquaidarias,
89 essas
102 alguuns
108 aquesto
111 peitem
115 façam
118 aos

Liv. II, *fol.* 31.

III

1211

Como elRey manda aos seus almuxarifes que nom leuem nenhuma cousa daqueles a que acaeçe prigoo no mar.

Stabeleçemos[1] que[2] nenhuum[3] nom[4] leue[5] cousa[6] aaqueles[7] que[8] acaeçer[9] perigoo[10] no[11] mar[12] assy[13] dos[14] da[15] nossa[16] terra[17] come[18] dos[19] das[20] outras[21] se[22] acaeçer[23] per[24] britamento[25] de[26] naue[27] ou[28] de[29] nauio[30] al-

N.º 4

Constituição terceira per que ElRey defende que nenhum tome cousa dos averes que se perderem no mar por cajom ou por tormenta.

1 Porque a lei não deve ser cajom de dano a nenhum. Por onde estabelecemos

N.º 5

1 Porque a Ley nom deve seer cajom de dapno a nenhuum : Estabelecemos,
7 alguuma d'aquelles, a

Digitized by Google

guma[31] cousa[32] que[33] andasse[34] na[35] naue[36] ou[37] no[38] nauio[39] que[40] aportase[41] na[42] rribeyra[43] ou[44] en[45] alguum[46] porto[47] mais[48] os[49] ssenhores[50] dessas[51] cousas[52] aiamnas[53] todas[54] en[55] paz[56] assy[57] que[58] os[59] nossos[60] almuxarifes[61] nom[62] leuem[63] deles[64] cousa[65] nem[66] aquelles[67] que[68] de[69] nós[70] as[71] terras[72] teuerem[73] nem[74] nenhuum[75] outro[76]. Ca[77] ssem[78] rrazom[79] pareçe[80] que[81] aquel[82] que[83] he[84] atormentaado[85] darlhi[86] homem[87] outro[88] tormento[89]. *Se*[90] *per*[91] uentuyra[92] alguum[93] contra[94] esta[95] nossa[96] costetiçom[97] quizer[98] hir[99] reteendo-lhi[100] o[101] sseu[102] auer[103] *leuando*[104] dos[105] dauamdictos[106] alguma[107] cousa[108] fecta[109] primeiramente[110] entrega[111] das[112] cousas[113] que[114] lhi[115] *filharom*[116] ou[117] perderom[118] perça[119] quanto[120] ouuer[121].

fol. 1.

N.º 4

3 *até* 43 se alguns navyos em nossos regnos priguarem no mar quer seja de nosso Regno quer dalhur e per tromenta quebrarem ou deitarem alguma couza no mar e per força de sá tormenta ou per caiom esas couzas aportarem aa riba
48 *a* 54 mandamos que nossos ovençaes, almoxarifes nem outros alguns que o nosso aver tiverem ou ouverem de aver por nós os nossos direitos nom lhos tomem nem peção mas todas essas couzas tornem a seus donos cujas forão, e ajãonas
59 *a* 86 nenhum nom lhes embargem nem retenhão nenhuma couza. Que será grande torto se os atormentados forem doutra guisa agravados darlhes
90 *a* 92 E se
95 *a* 97 esto que nós estabelecemos
103 o
111 cumprida entrega
116 *a* 118 filharem ou perderem
121 ouverem.

fol. 24 *v.*

N.º 5

18 como
21 outras terras
23 aqueecer que
28 *e* 29 ou
37 *a* 40 ou Navio
53 as ajam
59 *a* 61 o nosso almoxarife
63 *a* 65 leve dellas cousa alguuma
75 alguum
81 *e* 82 aaquelle
90 E se
92 ventura
97 Constituiçom
101 *a* 103 per ventura o seu ou
109 feita
111 entrega comprida

Liv. II, *fol.* 32.

IV

1211

Como elRey manda que nom leuem nemigalha dos que forem acusados em casos de treyçom.

Dos[1] aleyuosos[2] e[3] dos[4] treedores[5] stabeleçemos[6] que[7] se[8] per[9] uentuyra[10] por[11] sa[12] maldade[13] forem[14] mortos[15] ou[16] em[17] outra[18] guisa[19] atormentados[20] ou[21] peados[22] todos[23] os[24] seus[25] beens[26] de[27] seu[28] se[29] tornem[30] a[31] seus[32] hereeos[33] proprios[34] assy[35] que[36] os[37] almuxarifes[38] cousa[39] deles[40] nom[41] possam[42] tomar[43]. Saluo[44] en[45] dous[46] cazos[47] en[48] nos[49] quaaes[50] depois[51] que[52] forem[53] mortos[54] ou[55] en[56] outra[57] guisa[58] peados[59] ou[60] atormentados[61] todolos[62] seus[63] beens[64] o[65] nosso[66] almuxarife[67] deue[68] a[69] tomar[70]. Conuem[71] a[72] ssaber[73] se[74] os[75] dauamdictos[76] trabalharem[77] en[78] nossa[79] morte[80] ou[81] de[82] nosso[83] filho[84] ou[85] de[86] nosso[87] parente[88] chegado[89] os[90] quaaes[91] teemos[92] que[93] ssom[94] parte[95] de[96] nosso[97] corpo[98] ou[99] en[100] morte[101] de[102] seu[103] senhor[104] ou[105] en[106] ereges[107] que[108] forem[109] uençudos[110] per[111] juizo[112] dos[113] bispos[114] e[115] sse[116] en[117] nos[118] outros[119] casos[120] nom[121] ouuerem[122] hereeos[123] nem[124] parentes[125] achegados[126] e[127] nom[128] forem[129] acusados[130] o[131] nosso[132] almuxarife[133] tome[134] quanto[135] ouuerem[136]. E[137] se[138] ouuerem[139] molheres[140] nós[141] aueremos[142] a[143] meadade[144] hu[145] hereeos[146] ou[147] propinquos[148] nom[149] ouuer[150] e[151] as[152] molheres[153] aiam[154] a[155] outra[156] meadade[157].

Outrosy[158] estabeleçemos[159] que[160] se[161] en[162] no[163] tempo[164] que[165] os[166] padres[167] fezerem[168] treyçom[169] ou[170] aleyuosya[171] e[172] as[173] sas[174] molheres[175] forem[176] prenhes[177] assy[178] que[179] os[180] filhos[181] ou[182] as[183] filhas[184] nom[185] forem[186] nados[187] taaes[188] filhos[189] nom[190] aiam[191] os[192] beens[193] do[194] padre[195] mais[196] todos[197] os[198] beens[199] do[200]

N.º 4

Constituição quarta em quaes cazos ElRey deve daver os bens dos tredores e dos aleivosos.

10 ventura
23 *a* 25 todollos
27 *e* 28 deses
37 *e* 38 o nosso almoxarife
41 *e* 42 não possa
48 *e* 49 asinados em os
69 *a* 71 tomar
76 *e* 77 sobreditos trabalharão
105 a 107 ou erejos
110 vencidos
127 *e* 128 nem
130 cazados
143 *e* 144 ametade
148 parentes
150 ouverem
157 meatade
163 *e* 164 nos tempos em
169 traição
172 *e* 173 as
182 *a* 186 não sejão
190 não
196 *a* 198 mas todolos

N.º 5

3 *e* 4 e
10 *a* 12 ventura per sua
22 *a* 25 penados todollos
27 *e* 28 desses
37 *a* 39 o Almuxarife cousa alguuma
42 possa
59 penados
68 *e* 69 deve
71 *a* 73 a saber
77 trabalharom
87 *a* 89 nossos parentes achegados
105 *e* 106 ou
110 vencidos
112 Juizos
117 *e* 118 em
130 casados.
143 *e* 144 a meetade
147 *e* 148 nem provincos
157 meetade
161 *e* 162 se
172 *a* 174 as suas
182 *a* 186 nom sejam

Digitized by Google

padre[201] condanpnado[202] nós[203] os[204] auermos[205] compridamente[206] se[207] outros[208] hereeos[209] ou[210] propinquos[211] nom[212] ouuerem[213] tirados[214] os[215] dauamdictos[216] dous[217] casos[218] En[219] os[220] quaaes[221] nem[222] filhos[223] nem[224] outros[225] herdeyros[226] nom[227] deuem[228] a[229] auer[230] seus[231] beens[232] mais[233] nós[234] deuemos[235] a[236] auer[237] todalas[238] cousas[239] tirada[240] a[241] meadade[242] da[243] molher[244] se[245] a[246] ouuer[247]. E[248] en[249] cada[250] huum[251] dos[252] dictos[253] casos[254] quer[255] seiam[256] danados[257] ou[258] nom[259] senpre[260] a[261] coomha[262] segundo[263] o[264] costume[265] da[266] terra[267] seia[268] pagada[269]. E[270] se[271] per[272] uentuyra[273] aqueles[274] que[275] de[276] taaes[277] maldades[278] forem[279] acusados[280] e[281] se[282] nom[283] quiserem[284] en[285] na[286] nossa[287] corte[288] a[289] ssalvar[290] ata[291] XXX[292] dias[293] sol[294] que[295] o[296] fez[297] per[298] sa[299] maldade[300] perderá[301] quanto[302] ouuer[303] e[304] seia[305] certo[306] que[307] nunca[308] o[309] cobrará[310].

fol. 1.

N.º 4

202 condenado
204 *e* 205 averemos
207 se os
214 tirando
229 *e* 230 aver
233 mas
236 *e* 237 aver
241 *e* 242 ametade
245 *a* 249 em
253 davandetos
258 quer
268 será
289 *e* 290 salvar
297 *a* 301 fazer possa perdem
303 *a* 306 ouverem e serão certos
310 cobrarão.

N.º 5

194 *e* 195 dos padres
197 *e* 198 todollos
202 condapnado
204 *e* 205 averemos
211 provincos
213 ouver
222 *e* 223 filhos
229 *e* 230 aver
236 *e* 237 aver
242 meetade
253 davanditos
257 dapnados
262 cooima
273 ventura
281 *e* 282 se
285 *e* 286 em a
fol. 24 *v.* 289 *e* 290 salvar
294 sob
297 *a* 300 fazer possa

Liv. v, *tit.* 2.
Cf. *Liv.* II, *tit.* 54.

V

1211

Como ElRey defende que nenhnum nom corte vinhas nem queyme casas.

Casas[1] e[2] vinhas[3] e[4] outras[5] posissões[6] do[7] nosso[8] rreyno[9] quer[10] seiam[11] de[12] nobres[13] homeens[14] quer[15] doutros[16] coutamolas[17] en[18] esta[19] guisa[20]. Se[21] omezios[22] antre[23] os[24] nobres[25] homens[26] ou[27] outros[28] naçerem[29] por[30] torto[31] que[32] alguma[33] das[34] partes[35] faça[36] ao[37] outro[38] se[39] aquel[40] que[41] fez[42] o[43] torto[44] ou[45] que[46] dizem[47] que[48] o[49] fez[50] dê[51] boons[52] fiadores[53] ou[54] outro[55] rrecado[56] pera[57] estar[58] a[59] nosso[60] juizo[61]. Aquel[62] que[63] padeçeo[64] o[65] torto[66] nom[67] seia[68] ousado[69] de[70] derribar[71] as[72] casas[73] daquel[74] que[75] lhi[76] fez[77] o[78] torto[79] nem[80] se[81] chegue[82] a[83] elas[84] pera[85] as[86] derribar[87] nem[88] lhi[89] corte[90] vinhas[91] nem[92] lhi[93] destrua[94] aruores[95] nem[96] outras[97] sas[98] possissões[99]. Se[100] per[101] uentuyra[102] o[103] que[104] fez[105] torto[106] for[107] demandado[108] afrontando[109] e[110] dizendo[111] dante[112] dous[113] homens[114] boons[115] aaquel[116] de[117] que[118] o[119] torto[120] rreçebe[121] se[122] lhi[123] quer[124] correger[125] o[126] mal[127] que[128] lhi[129] fez[130] e[131] dar[132] pera[133] esto[134] rrecado[135] como[136] suso[137] dicto[138] he[139] a[140] qual[141] fronta[142] e[143] dizer[144] mandamos[145] que[146] senpre[147] sse[148] faça[149]. E[150] se[151] nom[152] quizer[153] dar[154] rrecado[155] entom[156] o[157] testemunhe[158] perdante[159] homeens[160] boons[161] e[162] entom[163] sabham[164] aquelo[165] que[166] fez[167].

fol. 1 *v.*

N.º 4

Constetuição quinta como nenhum nom queime cazas nem corte vinhas nem arvores nem derribe a seus imygos.

17 *a* 19 coutamollos desta
21 *e* 22 Que omezio
26 *e* 27 ou antre os
31 tortos
42 *a* 44 fizer o torto
47 digam
69 uzado
76 *a* 79 lho fez
98 *e* 99 posessões, e
106 o torto
109 *a* 111 afrontado e perguntado
113 *e* 114 homens
116 *e* 117 daquel
121 receber
128 *e* 129 que
136 *a* 139 asi como dito he de suso
144 *a* 146 pregunta
156 *a* 159 esto será testemunhado dante
162 *a* 164 iunto sobre

fol. 25.

Digitized by Google

VI

1211

Carta per que ElRey manda que as casas dos homens nobres e dos outros seiam coutadas e nom entrem en elas pera matar nem a tolher nembro a nenhuum nem matem homeens a seus enmiigos.

Coutamos[1] as[2] casas[3] en[4] esta[5] maneira[6] quer[7] seiam[8] doméens[9] nobres[10] quer[11] doutros[12] conuem[13] a[14] ssaber[15] que[16] nenhuum[17] nom[18] seia[19] ousado[20] de[21] matar[22] nem[23] de[24] talhar[25] nembro[26] nem[27] en[28] nenhuma[29] guisa[30] de[31] mal[32] fazer[33] a[34] seu[35] enmiigo[36] en[37] na[38] sa[39] casa[40]. E[41] outrosy[42] nom[43] seia[44] ousado[45] de[46] lha[47] rromper[48] em[49] nenhuma[50] guisa[51]. Outrosy[52] mandamos[53] que[54] nenhuum[55] do[56] nosso[57] rreyno[58] nom[59] seia[60] ousado[61] que[62] polos[63] omezios[64] sobredictos[65] matem[66] homeens[67] de[68] seus[69] enmiigos[70] nem[71] lhis[72] cortem[73] nembros[74] nem[75] lhis[76] façam[77] mal[78] em[79] nenhuma[80] guisa[81] senom[82] aaquelles[83] que[84] com[85] seus[86] senhores[87] ou[88] per[89] sy[90] lhis[91] fazem[92] mal[93] ou[94] deshonrra[95]. Por[96] que[97] mandamos[98] que[99] nenhuum[100] nom[101] seia[102] ousado[103] de[104] uiinr[105] contra[106] este[107] nosso[108] juizo[109] e[110] aquel[111] que[112] hi[113] al[114] fezer[115] peytará[116] quinhentos[117] soldos[118] douro[119] e[120] o[121] sobredicto[122] degradalo[123] en[124] como[125] uirmos[126] que[127] he[128] mester[129]. E[130] faremos[131] correger[132] muy[133] bem[134] ao[135] que[136] o[137] torto[138] padeçesse[139] todo[140] mal[141] e[142] desaguisado[143] que[144] rreçebesse[145].

fol. 1, *v.*

N.º 4

Constituição sexta que nenhum nom mate nem fira homem de seu imygo.

33 *e* 34 a
36 imygo
39 *a* 41 caza.
41 será
50 alguma
52 E outro si
56 de
63 por os
66 mate
70 imygos
80 *e* 81 alguma maneira
84 *e* 85 com quem
92 fizerem
113 lhe
121 *a* 124 sobre todo degradalloemos
131 faremolhe
135 aaquel
140 todo o

fol. 25 *v.*

VII

1211

Stabeliçemento contra aqueles que demandam a seus auersayros com que iá ouuerom sentença.

Cobiiçante[1] nós[2] poenr[3] çima[4] aas[5] demandas[6] e[7] que[8] per[9] aquesto[10] aiam[11] fim[12] qual[13] deuem[14]. Estabeleçemos[15] que[16] sse[17] alguem[18] trouxer[19] a[20] nosso[21] juizo[22] aquel[23] com[24] que[25] ouue[26] demanda[27] depoys[28] da[29] sentença[30] dos[31] nosos[32] juizes[33] e[34] depois[35] for[36] uençudo[37] e[38] achado[39] que[40] a[41] sentença[42] que[43] gaanhou[44] he[45] booa[46] qual[47] deuia[48]. Por[49] esto[50] por[51] que[52] costrengem[53] o[54] sseu[55] auerssayro[56] como[57] nom[58] deuia[59] sse[60] o[61] uençedor[62] for[63] caualleiro[64] ou[65] clerigo[66] prelado[67] da[68] egreia[69] o[70] uençudo[71] sseia[72] peado[73] en[74] X[75] marauedis[76] douro[77]. E[78] se[79] for[80] peom[81] ou[82] clerigo[83] nom[84] prelado[85] seia[86] peado[87] em[88] V[89] marauedis[90] douro[91].

fol. 2.

N.º 1

Dos que andam nos preitos.

1 *a* 91 Estabelesçudo he de fazerem fim aos preitos nem que nenhuus preytos encalcem os outros assy que nunca aian fin. Mandamos que se alguum foy uençudo per sentença de nossos juyzes aduserem aquel uençudo he e lhy for prouado ca leuou dereyto juizo porque seu auersayro fez trabalhar sem dereyto se for caualero ou priol degreia peite X marauedis e se for peom ou clerigo peite V marauadis.

fol. 25 *v.*

N.º 4

Constituição septima que pena deve daver aquel que for contra a sentença dada contra el pelos sobrejuizes delRey e se despois a sentença for achada por boa.

1 *e* 2 Cobiçamos a
7 *a* 10 asi que humas atalhem as outras e que
18 *e* 19 algum trover
34 querendo-lhes nos fazer merce que lha conheçam d'erro algum se o hi ha e se
37 vencido
46 boa e
52 *a* 56 o que constrangeo a seu adversairo
68 de
71 *e* 72 vencido será
86 *a* 91 em sinco meravedins.

fol. 25 *v.*

N.º 5

1 Cobiçando
6 demandas, e nam cheguar demanda a demandas
10 *e* 11 esto ajam as demandas
18 *e* 19 alguum trover
24 *e* 25 que
27 demandado
33 juizes, querendo-lhe Nós fazer merce, que lhe conheçam d'erro alguum, se o hy ouver
37 vencido
44 guainhou a outra parte contra elle
46 boa, e
53 *e* 54 costrangeo
71 vencido
73 penado
81 piam
87 penado

Liv. III, *tit.* 108.

Digitized by Google

VIII

Esta lei, uma das que mais indubitavelmente pertencem a Affonso II, é attribuida na Affonsina, Liv. V *tit.* **63**, *a Affonso IV, achando-se aliás transcripta no Liv.* III *tit.* **92** *sob o nome de seu verdadeiro auctor. As variantes dos dous diversos logares da Affonsina vão designadas pelas letras* A *e* B.

1211

Stabeleçimento do porteyro delRey en como nom deue fazer eyxecuçom mais do que lhi he mandado.

Se[1] nosso[2] porteyro[3] quer[4] com[5] fuste[6] quer[7] com[8] letras[9] ou[10] per[11] sy[12] for[13] fazer[14] eyxacuçom[15] contra[16] alguem[17] se[18] aquel[19] sobre[20] que[21] faz[22] a[23] eyxacuçom[24] for[25] ia[26] julgado[27] em[28] nossa[29] corte[30] sobre[31] esto[32] nom[33] rreçeba[34] nenhuma[35] cauçom[36]. Mais[37] de[38] todo[39] en[40] todo[41] faça[42] a[43] eyxacuçom[44] se[45] mais[46] nom[47] fezer[48] ca[49] en[50] na[51] nossa[52] sentença[53] he[54] mandado[55]. E[56] se[57] aquelo[58] sobre[59] que[60] fez[61] a[62] eyxacuçom[63] nom[64] for[65] primeiramente[66] en[67] nossa[68] corte[69] julgado[70] ou[71] que[72] nom[73] foy[74] de[75] nenhuum[76] julgado[77] se[78] este[79] contra[80] que[81] fezerem[82] a[83] eyxacuçom[84] o[85] porteiro[86] quer[87] dar[88] booa[89] cauçom[90] ou[91] penhores[92] dante[93] dous[94] ou[95] tres[96] homeens[97] boons[98] pera[99] estar[100] a[101] nosso[102] juizo[103] e[104] o[105] porteiro[106] nom[107] o[108] quer[109] rreçeber[110] mais[111] quer[112] o[113] penhorar[114]. Esto[115] seia[116] testemunhado[117] dante[118] dous[119] homeens[120] boons[121] e[122] entom[123] tolhalhi[124] per[125] força[126] a[127] penhora[128] sem[129] coomha[130] nenhuma[131]. E[132] sse[133] cauçom[134] nom[135] quizer[136] dar[137] a[138] nenhuma[139] guisa[140] nom[141] tolha[142] a[143] penhora[144] e[145] sse[146] a[147] tolher[148] seia[149] peado[150] en[151] quinhentos[152] soldos[153].

fol. 2.

N.º 1

Dos porteyros e das portagens.

1 *a* 153 Mandamos e outorgamos que sse nossos porteyros forem con as leteras ou com fustes ou per ssy alguma rrem fazer contra alguem. Se aquelo que fez foy iulgado per nosa corte sobresto non rreçeba fiador nem penhor. Mays a todas guissas faça o que lhy mandarem se non sahir de mesura que foy posta em nosso iuizo. Mais o que faz se non foy primeyramente julgado em nossa corte. E for iulgado doutros juizes que nom forem de nossa corte ou se non er foy iulgado dalguem. Se o aquel contra que o porteyro segue o mandado parar ao porteyro fiador ou penhor ante dous homens boons des aly tolherlha o penhor. Entom tolham ao porteyro penhor en outra guissa e se o tolher peytara D. soldos.

fol. 25 *v.*

N.º 4

Constituição outava que ElRey manda que os porteiros fação execusão pelas sentenças e não recebão cauçom.

1 Se o
6 *a* 9 letras quer com fuste
15 execução
19 *a* 25 aquello souber que fez a execução foi
44 execusão
48 *a* 51 fez que em
54 *e* 55 he.
59 souber
61 *a* 63 faz a exeecusão
67 com
75 por outros juizes fora de nossa corte julgado ou que nom foi de
81 *a* 84 quem faz execução
87 quizer
97 *e* 98 homens
107 *e* 108 o nom
111 *a* 113 mas querello
116 será
119 *e* 120 homens
125 *a* 128 o penhor e se mister for tolhalhos por força
130 outra coima
143 *e* 144 o penhor
147 *a* 150 o tolher sera apenado

fol 26.

N.º 5-A

2 o nosso
4 *a* 9 com letras ou com fuste
15 execucom
19 aquello
24 *e* 25 execucam foi
28 em a
36 *e* 37 caucam, mas
43 *a* 45 a dita execucam se a em
49 *a* 55 que aquello que per Nós he mandado em a nossa Corte.
61 *a* 63 fezer a dita execucam
67 em a
71 *e* 72 ou
75 *e* 76 per outro nenhuum Juiz fora da nossa Corte
79 esse
82 *a* 90 se faz a execucam, quer dar ao dito Porteiro boa caucam
93 perante
107 *e* 108 o nam
111 *a* 113 mas quello
124 tolha-lhe o penhor, e se mester for tolha-lho
127 *a* 131 sem nenhuma coima
134 a caucam
138 em
143 *e* 144 o penhor
147 o
150 penado

Liv. III, *tit.* 92.

N.º 5-B

2 o nosso
6 letras
9 *e* 10 fuste quer
15 eixecucom
19 aquello
24 *e* 25 eixecucom foi
28 em a
43 *e* 44 eixecucom
49 *a* 51 do que em a
61 *a* 63 fezer a eixecucom
67 em a
71 *e* 72 ou
75 *e* 76 por outro Juizo fora da nossa Corte
78 e se
82 *a* 88 se faz a eixecucom, quer dar ao Porteiro
95 *a* 97 homens
101 em
107 *e* 108 o nom
124 tolha-lhe o pinhor; e se mester for, tolha-lho
127 *a* 129 sem
133 se a
138 em
143 *e* 144 o pinhor
147 o
150 penado

Liv. V, *tit.* 63.

IX

1211

Stabeliçimento en como seiam os moesteiros defesos de todo homem.

Dos[1] moesteyros[2] do[3] nosso[4] rreino[5] e[6] das[7] egreias[8] e[9] dos[10] monies[11] e[12] de[13] cada[14] huum[15] deuoto[16] a[17] Deus[18] desta[19] guisa[20] mandamos[21] que[22] seiam[23] defesos[24] dos[25] leygos[26] per[27] nós[28] e[29] per[30] nossos[31] prinçepes[32]

N.º 4

Constituição nona por que ElRey conta os mosteiros e igrejas e que el possa apresentar hu for padroeiro.

30 *e* 31 pellos nosos

38 *e* 39 e nos

Digitized by Google

e[33] pelos[34] juizes[35] e[36] porteiros[37] en[38] nos[39] moesteyros[40] ou[41] nas[42] egreias[43] en[44] que[45] auemos[46] dereyto[47] ou[48] padronado[49] assy[50] destinguemos[51]. Se[52] a[53] egreia[54] nom[55] for[56] collegiada[57] que[58] he[59] uaga[60] ellegeremos[61] prelado[62] conuenhauil[63] sse[64] o[65] hy[66] ouuer[67] natural[68] da[69] egreia[70] com[71] consselho[72] dos[73] gouernadores[74] e[75] presentaloemos[76] ao[77] bispo[78] pera[79] o[80] confirmar[81]. E[82] se[83] en[84] ela[85] prelado[86] conuenhauil[87] nom[88] for[89] achado[90] elegeloemos[91] doutra[92]. Mais[93] sse[94] a[95] egreia[96] for[97] conuentual[98] e[99] o[100] conuento[101] cantem[102] e[103] çelebrem[104] ssa[105] eliçom[106] segundo[107] Deus[108] mandou[109] he[110] dereyto[111] guardado[112] a[113] nós[114] depois[115] que[116] o[117] outro[118] elegermos[119].

fol. 2.

N.º 4

41 e
47 *a* 49 adetores *(sic)* do padroado
59 *e* 60 vagar
79 *e* 80 pera
87 *e* 88 nom
91 enlegelloemos
93 mas
99 *e* 100 o
102 *a* 104 traveti *(sic)* e celebre
106 enleição
108 *a* 110 Deus e
112 aguardando
118 *e* 119 outorguemos entom des adiante a confirmaçom será aguardada para seu mayoral como ia dicemos.

fol. 26.

X

En como os moesteyros nem as egreias nom deuem dauer possissões saluo pera vniuersayros.

Porque[1] poderia[2] acaeçer[3] que[4] os[5] moesteyros[6] e[7] as[8] outras[9] ordiins[10] de[11] nosso[12] rreyno[13] poderiam[14] conprar[15] tantas[16] possissões[17] que[18] sse[19] tornaria[20] en[21] grande[22] dano[23] nosso[24] e[25] do[26] rreyno[27]. E[28] pera[29] esta[30] tal[31] conuerria[32] que[33] fezessemos[34] demandas[35] e[36] esto[37] tornarssehia[38] en[39] grande[40] dano[41] das[42] egreias[43] e[44] en[45] nosso[46] perjuizo[47] e[48] agravamento[49]. Porem[50] parando[51] nós[52] mentes[53] no[54] que[55] podia[56] acaeçer[57] stabeleçemos[58] que[59] daqui[60] adeante[61] nenhuma[62] cousa[63] de[64] rrelegiom[65] nom[66] conpre[67] nenhuma[68] possissom[69] tirado[70] pera[71] vniuersayro[72] de[73] nosso[74] padre[75] ou[76] nosso[77]. E[78] damos[79] a[80] eles[81] leçença[82] dauerem[83] possissões[84] ou[85] outras[86] cousas[87] pera[88] outra[89] manera[90] aguisada[91]. Pero[92] nom[93] tolhemos[94] a[95] nenhuum[96] clerigo[97] poder[98] de[99] conprar[100] possissões[101] e[102] de[103] fazerem[104] delas[105] o[106] que[107] quizerem[108]. E[109] sse[110] per[111] uentuyra[112] alguem[113] contra[114] esta[115] nossa[116] costetiçom[117] quizer[118] hir[119] perça[120] quanto[121] der[122] pola[123] possissom[124] por[125] pena[126].

fol. 2.

N.º 1

Das ordiis que compram posissões.

1 *a* 126 Porque poderia auiir que os moesteyros e as outras ordiis de nosso rreyno comprariam tantas possissões que seeria a gram damno de nos e de nosso rreyno por esto conuerranos de fazer tal rrem onde auerra gram perda aas eygreias e a nós dano e agrauamento. Por ende filhamos conselho pera nós e pera eles en tenpo que uerrá. E iulgamos que daqui adeante nunca cassa de rreligiom compre posissões sem nosso conieyto. Saluo se a compararem anyuersayro ou de nossa parte e desta guissa podere sen pecado guaanhar sas possissões assy e fazer dellas o que quiserem. E se alguem contra esto ueer ou alguma rrem fazer per nós seya enpeado do que lhy der.

fol. 26.

N.º 4

Constetuição decima por que ElRey defende que os mosteiros e igrejas nom comprem posisoens.

3 acontecer
10 *e* 11 hordeens do
17 das posisoens
20 tornarião
23 *e* 24 noso dano
26 do nosso
29 *e* 30 per esto
40 gram
45 com
50 *a* 57 e aguardando nós o que poderia ser e acontecer
61 em deante
63 caza
77 noso avoo
81 ellas
88 per
91 *e* 29 aguizada em pero
97 clerigo segral
104 fazer
107 *e* 108 quizer
117 constetuiçom
123 por a

fol. 26.

Digitized by Google

XI

Esta lei acha-se repetida neste codice entre uma serie de leis de **D. Dinís** *relativas ao clero. Talvez se lhe désse nessa epocha uma nova redacção, promulgando-se de novo; mas não a considerâmos senão como uma variante da lei primitiva; porque no indice de* **D. Duarte** *vem unicamente como pertencendo a* **Affonso II**, *e além disso não offerece differença alguma no substancial da lei. A copia lançada juncto ao* **Foral Antigo de Santarem** *é evidentemente uma versão diversa, e talvez a variante contida no mesmo codice das* **Leis e Posturas** *não passe tambem de outra traducção obtida posteriormente pelo compilador.*

1211

En como deuem fazer foro das herdades.

Porque[1] muytas[2] uezes[3] acaeçe[4] que[5] o[6] homem[7] faz[8] por[9] concordia[10] nem[11] ade[12] *(sic)* descordia[13] por[14] ende[15] assy[16] he[17] que[18] per[19] caiom[20] dos[21] previlegios[22] que[23] os[24] nossos[25] anteçessores[26] aos[27] espitaaes[28] derom[29] e[30] eles[31] nom[32] husam[33] deles[34] como[35] deuem[36] fazendo[37] preytezia[38] con[39] os[40] lauradores[41] e[42] con[43] os[44] seos[45] uilaaos[46] que[47] lhis[48] façam[49] foro[50] çerto[51] en[52] cada[53] huum[54] ano[55] de[56] ssas[57] herdades[58] e[59] lançam[60] en[61] elas[62] ssinaaes[63] e[64] cruzes[65] per[66] que[67] deneguem[68] a[69] nós[70] o[71] nosso[72] dereyto[73]. E[74] querendosse[75] defender[76] de[77] fazer[78] os[79] dereytos[80] rrayas[81] *(sic)* a[82] qual[83] cousa[84] defendemos[85] que[86] sse[87] nom[88] faça[89] daqui[90] en[91] deante[92]. E[93] os[94] que[95] as[96] herdades[97] han[98] en[99] esta[100] guisa[101] mandamos[102] que[103] as[104] tornem[105] ao[106] estado[107] que[108] ante[109] eram[110] e[111] que[112] de[113] todo[114] en[115] todo[116] tolham[117] os[118] sinaaes[119] e[120] cruzes[121]. E[122] esto[123] meesmo[124] mandamos[125] a[126] todos[127] os[128] outros[129] preuilegios[130].

fol. 2 *e v.*

Dos que moram nas dos (sic) homens que son das hordiis e fazem hy alçar cruçes per que elRey perde o seu dereyto.

1 *a* 130 Porque auemos muytas ueses que uay a mal o que foy feyto por ben porem este que os spitaleyros per o camino dos preuilegios que os rreis que forom ante nós lhes derom que eles mal hussam fazendo preços com uilhaaos nossos foreyros que dessas herdades lhes daram cousas calhadas huum ano en os quaes logares se hergen as cruzes per que nos ergam nossos dereytos e defendesse de todo aquelo que nos deuem a fazer. Poren uedamos que des aquy adeante non seia.

E quanto de tal guyssa ata aqui gaarom mandamos que se torne en o que ante era e que as cruzes se tolham.

E esto que coydamos dos spitaleyros assy o julgamos dos outros preuiligiados hu tal preyto auerra.

fol. 11.

N.º 4

Constetulçom onzena per que ElRey manda que das herdades que som leixadas aas igrejas nom se perca o foro reall se por alguma guiza forem foreiras a el.

4 aquece que o
11 *e* 12 nace em
27 *a* 29 derão aos espitaleiros e ás hordens
38 pritesias
45 *e* 46 villaos
49 dem
56 *e* 57 das
59 *e* 60 que nos som foreiras e poos
68 negão
71 *a* 73 nossos direitos
75 queremsse
77 *a* 79 por esto aos
81 reaes
87 *a* 100 daqui em diante nom se faça mas os que taes herdades ganharem ou ouverem desta
109 antes
118 tudo os
120 e as
126 em
130 previllegiados hu tal preito ouver.

fol. 26. r.

XII

Esta lei que falta assim no **Livro das Leis e Posturas**, *como nos outros codices á excepção das* **Ordenações de D. Duarte**, *não póde suppor-se inserida posteriormente n'algum claro do codice original, ou da copia antiga, porque não só está numerada com as outras* constituições, *mas tambem se acha lançada na* Tavoa *composta por* **D. Duarte**, *não havendo, além d'isso, razão alguma intrinseca para a suppormos de diverso reinado.*

1211

Constetulção duodecima porque ElRey manda que os clerigos respondão perante seu bispo nos feitos creminaes e ecresiasticos.

Porque he direito que o demandador deve seguir o foro do demandado. Por onde estabelecemos que se o clerigo for demandado sobre cousa que pertensa aa santa igreja responda perante seu bispo ou perante outra pessoa da santa igreja. E se o clerigo for demandado sobre sá propria posisão que nom seja de santa igreja seja

Digitized by Google

julgado costrenhudo pelo juiz leigo. E se o clerigo for demandado de mal que fezer que nós chamamos voz ou cooyma ou doutro feito que pertença a casa de sás hordens nunca seja julgado de nós nem de nosos moordomos nem doutros nossos juizes mas seja julgado per seu bispo ou per seu viguairo. E se tal feito for que nom tanga aprigo de sás hordens seja costrenudo pelos bens que ouver. E se clerigo demandar o leigo perante os nossos juizes lhe responda o leigo e non perante o juiz da igreja.

fol. 26 *v.*

XIII

1211

Dos omezios en como sseiam fiindos.

Porque[1] muitas[2] uezes[3] as[4] maldades[5] se[6] as[7] homem[8] nom[9] tolhesse[10] creçem[11]. E[12] duum[13] omezio[14] en[15] no[16] começo[17] nom[18] sseer[19] fiindo[20] seguesse[21] gram[22] dano[23] do[24] rreyno[25] e[26] das[27] gentes[28]. Stabeleçemos[29] que[30] os[31] omezios[32] ia[33] fectos[34] e[35] os[36] que[37] daqui[38] en[39] deante[40] naçerem[41] sseiam[42] fiindos[43] en[44] esta[45] guisa[46] conuem[47] a[48] ssaber[49] se[50] omezio[51] for[52] começado[53] per[54] morte[55] dalguem[56] e[57] da[58] outra[59] parte[60] for[61] morto[62] ahiinda[63] que[64] mais[65] ualha[66] tal[67] omezio[68] seja[69] fiindo[70]. E[71] guardado[72] ao[73] que[74] mays[75] ualer[76] seu[77] corregimento[78] per[79] auer[80] ou[81] per[82] açoutes[83] ou[84] per[85] outra[86] guiza[87] assy[88] como[89] nós[90] ou[91] os[92] nossos[93] juizes[94] uirmos[95] por[96] dereyto[97]. E[98] sse[99] omezio[100] nom[101] for[102] começado[103] per[104] morte[105] mandamos[106] de[107] todo[108] en[109] todo[110] que[111] o[112] que[113] rreçeber[114] deshonrra[115] filhe[116] boons[117] fiadores[118] pera[119] dereyto[120] assy[121] como[122] nós[123] ou[124] os[125] nosos[126] juizes[127] uirmos[128] que[129] he[130] dereyto[131] e[132] filhem[133] corregimento[134]. E[135] o[136] omezio[137] de[138] todo[139] en[140] todo[141] fiindo[142]. E[143] se[144] contra[145] esto[146] que[147] nós[148] mandamos[149] alguem[150] quizer[151] hir[152] nom[153] querendo[154] fiinr[155] o[156] omezio[157] seia[158] peado[159] en[160] quinhentos[161] soldos[162] douro[163]. E[164] nós[165] como[166] uirmos[167] que[168] he[169] mester[170] deytaloemos[171] fora[172] da[173] terra[174]. Esta[175] meesma[176] pena[177] estabeleçemos[178] que[179] sse[180] o[181] omezio[182] for[183] começado[184] per[185] morte[186] dalguum[187] e[188] nom[189] for[190] morto[191] da[192] outra[193] parte[194] atá[195] huum[196] ano[197] ou[198] tal[199] cousa[200] nom[201] for[202] feita[203] que[204] seia[205] jgual[206] aa[207] morte[208] os[209] parentes[210] do[211] morto[212] escolham[213] huum[214] daqueles[215] qual[216] quizerem[217] que[218] dizem[219] que[220] fez[221] o[222] omezio[223]. E[224] todos[225] os[226] outros[227] seiam[228] quites[229] do[230] omezio[231].

fol. 2 *v.*

N.º 1

Dos omezios e dos eixecos.

1 *a* 231 Porque auem muytas uezes que o mal que logo nom tolhere creçe e duu omezio que logo nom matam no começo naçem muytos homezios e danos e perigos do rreino e das gentes. Estabelesçemos que os homezios que ia som feytos ou que daqui adeante forem feytos. Mandamos que daqui adeante que de tal guissa seiam fiidos. Se se leuantar homezio de morte dalguem e por aquel matarem outro seia morto por morto. E omezio seia fiido en esta maneira aa tanto que aquele que mays ualer rreçeba dereyto per igualdade dauer ou de uaras ou de missas ou doutra cousa assi como semelhar a nós ou a nossos iuizes que faz mester. Mays se sse homezio nom começa en morte dalguem mandamos que rreçeba dereyto daquel de que rrece *(sic)* damno ou desonra per nós ou per nossos iuyzes assy como a nos semelhar e fiinsca seo homezio de todo en todo. Se alguem contra esto que nos mandamos quizer fazer assy que omezio non queira fiir peyte D. marauedis e demays seia eixilhado assy como a nós semelhar. A esto que dizemos pela pena stabelesçemos se hommezio se leuantar de morte e ta huum anno os parentes do morto nom matarem outro por el ou nom fezerem tal cousa que se ualha com morte depoys que pasar o anno os parentes do morto escolham huum daqueles qual quiserem dos que forom na morte de seu parente qual soo fique por homeziam e todolos outros seiam quites do homezio.

fol. 26.

N.º 4

Constituição decima terceira por que ElRey manda que os mezios sejam findos e aquel que receber mal ou torto que o demande perante as sás justiças.

6 *a* 8 untem *(sic)* se os homes
10 *e* 11 tolhem
19 *e* 20 findo
22 grande
25 *a* 28 Regno
32 mezios
39 *e* 40 adeante
63 outro ainda
71 *e* 72 aguardando
91 *e* 92 ou
96 que he
104 de
108 *a* 110 todo
124 *e* 125 ou
133 filhe
135 *e* 136 e
138 seja de
146 aquesto
155 finir
159 penado
164 *a* 166 e como nós
172 *a* 174 da terra. A esto
181 *e* 182 omezio
192 outro da
199 a tal
207 *e* 208 a morte pasado o anno
225 *e* 226 todolos

fol. 27.

Digitized by Google

XIV

1211

En como os moesteyros e as egreias deuem sseer guardadas.

Porque[1] nos[2] pareçe[3] cousa[4] desaguisada[5] que[6] aqueles[7] que[8] ssom[9] a[10] seruiço[11] de[12] Deos[13] de[14] seerem[15] aguardados[16] per[17] poderio[18] segral[19]. Por[20] ende[21] stabeleçemos[22] que[23] os[24] moeesteyros[25] e[26] as[27] egreias[28] e[29] os[30] clerigos[31] e[32] os[33] rrelegiozos[34] nom[35] seiam[36] costreniudos[37] en[38] nas[39] colheytas[40] que[41] pera[42] nós[43] tirarem[44] nem[45] pera[46] aqueles[47] que[48] de[49] nós[50] as[51] terras[52] teuerem[53] nem[54] as[55] rrendas[56] quando[57] as[58] os[59] conçelhos[60] assy[61] querem[62] teenr[63] as[64] nossas[65] terras[66] arrendadas[67] nem[68] nos[69] muros[70] nem[71] em[72] torres[73] fazer[74] ou[75] hir[76] fazer[77] nem[78] atalayas[79].

fol. 2 *v.*

N.º 4

Constituição decima quarta como os clerigos e as igrejas ssom izentas de pagar nas peitas reaes.

14 *a* 16 serem agravados
19 sagral,
30 todos os
32 *e* 33 e
37 constrangidos a pagár
45 ou que tirarem
55 em nas
57 *e* 58 que
61 *a* 64 per si quizerem ter das
66 *e* 67 terras
71 *e* 72 nem
76 *a* 78 refazer nem em

fol. 27.

XV

No Liv. IV, *tit.* 9.º *da Affonsina onde esta lei vem inserida com as variantes que vão abaixo indicadas, é ella indevidamente attribuida a Affonso IV. A segunda lei sobre o mesmo assumpto contida nesse titulo e repetida com variantes no tit.* 65.º *é que póde ser uma revalidação da de Affonso II, feita na epocha daquelle monarcha. É correlativa á lei de Affonso III que tem a rubríca :* Capitulo cento e dezouto que pena deve aaver aaquelle que filha a outrem per sua autoridade, *nas Ordenações de D. Duarte.*

1211

Stabelecimento da penhora em como se deue fazer.

Parando[1] mentes[2] aa[3] prol[4] do[5] rreyno[6] estabeleçemos[7] que[8] nenhuum[9] nom[10] ouse[11] a[12] penhorar[13] outro[14] senom[15] aquel[16] que[17] poder[18] prouar[19] que[20] he[21] seu[22] deuidor[23] ou[24] fiador[25]. E[26] aquel[27] que[28] al[29] fezer[30] seia[31] peado[32] en[33] quinhentos[34] soldos[35] e[36] correga[37] o[38] dano[39] ao[40] que[41] o[42] rreçebeo[43].

fol. 2 *v.*

N.º 4

Constituição decima quinta que nenhum nom penhore senom o seu devedor.

2 mentres
6 nosso regno
11 *e* 12 seja ouzado de
25 fiador ainda que aja porteiro.
29 contra esto
31 *a* 33 perde
40 aaquelle
43 receber.

fol. 27 *v.*

N.º 5

5 de todo o
12 de
15 ainda que aja porteiro senom
18 pode
32 penado
39 dapno

Liv. IV, *tit.* 9.

XVI

1211

Stabeleçimento pera aqueles que dauam alfauas pera as aues.

Porque[1] os[2] mezquinhos[3] ssom[4] atormentados[5] ssem[6] rrazom[7] quando[8] ssom[9] costreniudos[10] a[11] dar[12] aliauas[13] que[14] nós[15] auemos[16] mester[17] pera[18] nossas[19] aues[20]. Porem[21] quitamalos[22] pera[23] todo[24] senpre[25]. Esta-

N.º 4

Constituição decima sexta por que ElRey manda que nenhum seja constrangido para dar aljavas para as sás aves.

10 constrangidos
19 as nossas
22 *a* 24 quitamolas pera
26 *a* 29 e estabelecemos que nós

Digitized by Google

beleçemos[26] que[27] nem[28] nós[29] nem[30] aqueles[31] que[32] de[33] nós[34] as[35] terras[36] teuerem[37] ou[38] alcaydaria[39] en[40] todo[41] nosso[42] rreyno[43] nom[44] seiam[45] theudos[46] de[47] tal[48] cousa[49] deles[50] leuarem[51]. E[52] se[53] o[54] fezerem[55] sseiam[56] peados[57] en[58] quinhentos[59] soldos[60].

fol. 2 *v.*

N.º 4

39 alcaydarias
48 *e* 51 taes cousas levarem dellos
57 penados

fol. 27 *v.*

XVII

1211

Stabeleçimento como nom pousem nas egreias nem nas casas dos clerigos.

Estabeleçemos[1] que[2] nem[3] nós[4] nem[5] aquelles[6] que[7] de[8] nós[9] as[10] terras[11] teuerem[12] nem[13] moordomos[14] nom[15] pousem[16] nas[17] egreias[18] nem[19] en[20] casas[21] dos[22] clerigos[23] nem[24] sseiam[25] a[26] nós[27] tributarios[28] e[29] as[30] egreias[31] rregueengos[32]. E[33] aquel[34] que[35] contra[36] esto[37] fezer[38] fecto[39] primeiramente[40] o[41] corregimento[42] aguisado[43] e[44] conprida[45] a[46] entrega[47] sseia[48] peado[49] en[50] mil[51] soldos[52]. E[53] sse[54] lho[55] nom[56] quiser[57] correger[58] peyte[59] quanto[60] de[61] nós[62] teuer[63].

fol. 3.

N.º 4

Constituição decima setima como ElRey defende que nenhum nom pouze nas igrejas nem com os clerigos.

14 mordomo nem cavalleiro
20 *a* 23 nas sas cazas nem com os clerigos
28 *e* 29 trebutarias nem foreiras
32 reguengas
38 *e* 39 fizer faça
41 *e* 42 corregimento
45 *a* 47 entregue compridamente o dano que fez e
49 penado
55 o
59 perderá

fol. 27 *v.*

XVIII

Esta lei é a fonte primitiva das successivas leis de avoenga *ou de* tanto por tanto, *promulgadas mais desenvolvidamente nos subsequentes reinados.*

Stabeleçimento daquelles que podem auer as herdades tanto por tanto.

Mais[1] achado[2] assy[3] como[4] adeante[5] he[6] contheudo[7] por[8] que[9] poderia[10] acaeçer[11] que[12] desto[13] se[14] segueriam[15] omezios[16]. Estabeleçemos[17] que[18] se[19] alguum[20] quizer[21] uender[22] ou[23] apenhorar[24] sas[25] proprias[26] posisões[27] que[28] lhi[29] acaeçerem[30] da[31] parte[32] de[33] ssa[34] auoenga[35]. E[36] ouuer[37] irmaãos[38] ou[39] prouincos[40] que[41] essas[42] possissões[43] que[44] lhi[45] acaeçessem[46] da[47] parte[48] de[49] ssa[50] auoenga[51] queyram[52] conprar[53] filhar[54] apenhorar[55] por[56] iusto[57] preço[58]. E[59] defendemos[60] que[61] nenhuums[62] estranhos[63] nem[64] mais[65] alongados[66] da[67] linha[68] nom[69] conprem[70] essas[71] possissões[72] nem[73] nas[74] tomem[75] a[76] penhor[77]. E[78] aquel[79] que[80] al[81] fezer[82]

Ley per que ElRey defende que nenhum nom uenda nem apenhore possissom que lhi acaeçer de seu auoo senom a irmaão ou a propinquo mais chegado que ouuer.

1 *a* 9 Porque
11 *e* 12 que
20 alguem
30 acaecem
38 *a* 40 irmaão ou propinquo
44 *a* 52 queyra
54 *a* 57 ou filhar a penhor por este
59 *e* 60 defendemos
62 *e* 63 nenhuum stranho
66 alongado
70 conpre
75 tome

N.º 4

Constituição decima octava per que ElRey defende que nenhum nom venda nem apenhe as possisões que lhe ficaram de saa avoenga senom a seus irmãos se os ouver.

1 *a* 9 Porque
11 acontecer
20 alguem
24 apenhar
30 aqueeçem
38 irmão
40 propinco
43 *a* 51 herdades ou possissões
54 *a* 56 ou filhar a penhor por o
59 *e* 60 defendemos
62 *e* 63 nenhuum estranho
66 alongado
70 compre

N.º 5

1 *a* 9 Porque
11 acontecer
20 alguem
24 *e* 25 apenhar suas
30 acontecessem
34 sua
40 propincos
42 *a* 51 estas possissões
54 *a* 56 ou filhar a penhor por
59 *e* 60 defendemos
62 *e* 63 nenhum estranho
66 alongado
70 *e* 71 compre estas

Digitized by Google

perderia[83] quanto[84] lhi[85] desse[86]. E[87] sse[88] o[89] prouinco[90] nom[91] quizesse[92] ou[93] nom[94] podesse[95] conprar[96] pollo[97] iusto[98] preço[99] ou[100] tomar[101] a[102] penhor[103]. Entom[104] aquel[105] que[106] quizer[107] uender[108] uenda[109] e[110] obrigue[111] o[112] que[113] quizer[114]. E[115] des[116] hi[117] adeante[118] seiam[119] as[120] possissões[121] do[122] comprador[123] e[124] nom[125] tornem[126] a[127] auoenga[128]. E[129] sse[130] o[131] comprador[132] quizer[133] faça[134] delas[135] pera[136] sempre[137] o[138] que[139] for[140] ssa[141] uoontade[142].

fol 3.

81 hi al
85 hi
90 propinquo
102 en
112 *e* 113 a quem
118 en deante
129 *e* 130 sse
134 e faça
140 *a* 142 a el aprouguer.

fol. 69 *v.*

N.º 4

74 *e* 75 as tome
83 perderá
85 *e* 86 der por ellas.
90 propinco
109 devenda
112 *e* 113 a quem
129 *e* 130 se
134 e faça
136 *a* 142 o que quizer para sempre e o que lhe prouver.

fol. 27 *v.*

N.º 5

74 *e* 75 as tome
79 *e* 80 qualquer que hi
83 perderá
85 hi
90 propinco as
94 as nom
102 em
106 que as
116 *a* 118 d'hi en diante
129 *e* 130 se
134 e faça
140 *a* 142 lhe aprouver.

Liv. IV. *tit.* 37.

XIX

Esta lei, que nas Ordenações de D. Duarte está devidamente separada, e com rubrica especial, acha-se unida á antecedente no Livro das Leis e Posturas, sem rubrica ou signal algum que a distingua della.

1211

En[1] outra[2] parte[3] estabeleçemos[4] firmemente[5] que[6] qualquer[7] homem[8] quer[9] que[10] for[11] liure[12] per[13] todo[14] nosso[15] rreyno[16] filhem[17] qual[18] senhor[19] quizer[20] tirados[21] aqueles[22] que[23] moram[24] nas[25] herdades[26] alheeas[27] e[28] nos[29] testamentos[30] en[31] nos[32] quaaes[33] nom[34] deuem[35] a[36] auer[37] outros[38] senhores[39] ssenom[40] os[41] ssenhores[42] das[43] herdades[44] ou[45] dos[46] testamentos[47] en[48] nos[49] quaaes[50] casos[51] esto[52] estabeleçemos[53] en[54] outorgamento[55] de[56] liuredõe[57] en[58] tal[59] que[60] o[61] homem[62] liure[63] possa[64] fazer[65] de[66] ssy[67] o[68] que[69] quizer[70]. E[71] se[72] contra[73] esto[74] alguum[75] homem[76] nobre[77] quizer[78] hir[79] sseia[80] peado[81] en[82] quinhentos[83] soldos[84]. E[85] sse[86] ata[87] a[88] terçeyra[89] pena[90] nom[91] sse[92] quizer[93] correger[94] perderá[95] quanto[96] ouuer[97] e[98] sseerá[99] deytado[100] da[101] terra[102].

fol. 3.

N.º 4

Constituição decima nona por que ElRey manda que todo o homem livre viva com qual senhor quizer.

9 *e* 10 que
16 *e* 17 senhorio filhe
28 ou
33 quaes casos
36 *e* 37 daver
48 *a* 51 E
63 *a* 67 possa de sy fazer
70 se pagar.
77 nobre ou outro
81 penado
90 *a* 92 pena se nom

fol. 28.

N.º 5

9 *e* 10 que
16 *a* 19 Regno filhe qualquer Senhor que
21 tirando
28 ou
31 *a* 33 nos quaaes casos
36 *e* 37 aver
48 *a* 51 e
55 *a* 58 favor da liberdade por
63 livre livremente
70 lhe aprouver
77 nobre, ou algum outro
81 penado
90 *a* 92 pena se nom
97 tiver
99 *e* 100 será lançado fora

Liv. IV, *tit.* 25.

XX

1211

Stabeleçimento per feito da husura.

Querendo[1] nós[2] deytar[3] as[4] maldades[5] da[6] nossa[7] terra[8] estabeleçemos[9] que[10] nenhuum[11] nosso[12] moordomo[13] nem[14] nosso[15] conuentual[16] en[17] quanto[18] teuer[19] nossa[20] terra[21] ou[22] oueença[23] ou[24] teuer[25] en[26] ssy[27]

N.º 4

Constituição vigesima por que ElRey defende que nenhum seu moordomo nem ovençal nom dê dinheiros a husura.

3 *a* 6 as maldades deitar fora de
16 ovençal
21 *a* 23 oveença

N.º 5

1 *a* 60 ElRey Dom Affonso o Segundo em seu tempo fez Ley, per que hordenou, que seu Thesoureiro, Almuxarife, Recebedor, ou qualquer outro, que em seu nome ouvesse alguma cousa d'aver, ou receber, em quanto seu officio te-

Digitized by Google

o[28] nosso[29] auer[30] en[31] seu[32] nome[33] ou[34] no[35] nosso[36] nom[37] dê[38] dinheiros[39] a[40] husura[41] pera[42] sy[43] nem[44] pera[45] outrem[46]. E[47] se[48] per[49] uentuyra[50] alguum[51] contra[52] esta[53] nossa[54] defeza[55] quizer[56] hir[57] perderá[58] quanto[59] ouuer[60].

fol. 3.

N.º 4

28 *e* 29 noso
42 per
45 per
49 *a* 51 alguem
56 for ou quizer

fol. 28.

N.º 5

vesse em nome d'ElRey, nom desse seus dinheiros aa onzena per sy, nem per outrem; e aquelle, que o contrairo fezesse, perdesse quanto ouvesse pera ElRey.

Liv. II, *tit.* 43.

XXI

Na Ordenação Affonsina esta lei é indevidamente attribuida a Affonso III.

1211

Stabeleçimento per rrazom da sentença que ElRey dá con sanha.

Porque[1] a[2] ssanha[3] sooe[4] a[5] enbargar[6] o[7] coraçom[8] que[9] nom[10] pode[11] ueer[12] dereytamente[13] as[14] cousas[15]. Por[16] ende[17] estabeleçemos[18] que[19] sse[20] per[21] uentuyra[22] no[23] mouimento[24] do[25] nosso[26] coraçom[27] a[28] alguem[29] iulgarmos[30] morte[31] ou[32] que[33] lhi[34] cortem[35] alguum[36] nembro[37] tal[38] sentença[39] sseia[40] perlongada[41] ata[42] XX[43] dias[44]. E[45] des[46] hi[47] adeante[48] seerá[49] a[50] sentença[51] e[52] a[53] eyxacuçom[54] se[55] a[56] nós[57] en[58] este[59] comenos[60] nom[61] rreuogarmos[62].

fol. 3.

N.º 4

Constituição vigeesima primeira por que ElRey manda que se ei der alguma sentença com sanha que se nom faça a execuçom atas vinte dias.

4 *e* 5 sooe
7 *e* 8 entanto o coraçom
12 homem ver
16 *e* 17 E porem
21 *a* 23 nós por ventura com
28 *a* 30 iulgarmos alguem a
34 lhes
46 *a* 54 dahi em deante se dê á execusom
58 *a* 60 primeiro

fol. 28.

N.º 5

9 em tanto que
12 homem veer
16 *e* 17 porem
23 Nós per
25 de
28 *e* 29 alguem
31 aa morte
49 *a* 54 seja a dita sentença dada aa eixecuçom

Liv. V, *tit.* 70.

XXII

Stabeleçimento per rrazom do matrimonio.

Porque[1] os[2] matrimonios[3] deuem[4] a[5] sseer[6] liures[7] e[8] os[9] que[10] ssom[11] per[12] prema[13] nom[14] ham[15] bõa[16] çima[17]. Porem[18] estabeleçemos[19] que[20] nem[21] nós[22] nem[23] nossos[24] suçessores[25] nom[26] costrengam[27] nenhuum[28] pera[29] fazer[30] matrimonio[31].

fol. 3.

N.º 4

Constituição vigessima segunda que nenhum principe nom constranja homem nem molher que faça matrimonio.

5 *e* 6 ser
23 nem os
27 constranjam

fol. 28 *v.*

N.º 5

5 *e* 6 seer
21 *e* 22 nós
27 costranguam

Liv. IV, *tit.* 10.

XXIII

Esta lei foi substanciada na Affonsina como se fossem duas leis, attribuindo-se uma (de 1 *a* 160) *a Affonso III (Liv.* II, *tit.* 42), *e outra (de* 161 *a* 209) *a Affonso II (Liv.* II, *tit.* 43) *a quem ambas pertencem. Dizemos ambas, porque embora constituam uma só tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte, a sua redacção e diversidade de objecto, e bem assim o acharem-se separadas e até transpostas no codice N.º* 1, *mais antigo,*

Digitized by Google

tornam assás provavel terem realmente sido duas leis differentes. O modo como ambas se acham alteradas quanto á redacção na Affonsina indica talvez a incerteza das noticias que, ácerca da respectiva fonte, tinham os compiladores daquelle codigo.

1211

Stabeleçimento contra os oveeçaaes dElRey que fazem en eles torto.

Penssamos[1] prol[2] dò[3] nosso[4] rreyno[5] en[6] nossa[7] ssaude[8]. Porem[9] estabeleçemos[10] que[11] nenhuum[12] que[13] nosso[14] oueençal[15] seia[16] come[17] rreposteyro[18] ou[19] porteiro[20] e[21] hicham[22] e[23] escançam[24] çaquiteiro[25] çeuadeyro[26] estrabeyro[27] alffayate[28] ou[29] outro[30] qualquer[31] que[32] em[33] no[34] nosso[35] rreyno[36] de[37] nós[38] teuer[39] alguma[40] cousa[41] oueençal[42] pera[43] fazerem[44] nossas[45] despezas[46] ou[47] guardar[48] os[49] nossos[50] panos[51] pera[52] dezimalos[53] ou[54] dar[55] nossas[56] terras[57] a[58] rrenda[59] ou[60] al[61] que[62] quer[63] ou[64] der[65] nosso[66] pam[67] ou[68] nosso[69] vinho[70] a[71] uender[72]. Se[73] o[74] acharem[75] que[76] alguma[77] destas[78] cousas[79] furtar[80] ou[81] negar[82] e[83] lho[84] poderem[85] prouar[86] ssayrá[87] con[88] dano[89] assy[90] como[91] a[92] nós[93] semelhar[94]. E[95] atagantenos[96] com[97] correas[98] cruas[99] que[100] chamam[101] açoutes[102] e[103] assinennos[104] con[105] ferro[106] e[107] leyxennos[108] hir[109] por[110] malditos[111] ssaluo[112] se[113] for[114] filho[115] dalgo[116] o[117] qual[118] se[119] o[120] fezer[121] e[122] o[123] certo[124] acharmos[125] perderá[126] quanto[127] de[128] nós[129] teuer[130] e[131] saarnos-ha[132] o[133] dano[134] que[135] nos[136] fez[137]. E[138] outrossy[139] iulgamos[140] que[141] tal[142] aiam[143] aquelles[144] que[145] de[146] maão[147] de[148] nossos[149] oueençaaes[150] andassem[151] se[152] os[153] achassem[154] que[155] eles[156] furtarom[157] ou[158] fezerom[159] engano[160]. En[161] outra[162] parte[163] estabeleçemos[164] que[165] o[166] nosso[167] oueençaal[168] ou[169] seruiçal[170] nom[171] empreste[172] nosso[173] pam[174] nem[175] dele[176] faça[177] escambho[178] nem[179] atenda[180] por[181] el[182] ao[183] nosso[184] deuidor[185] sem[186] nosso[187] mandado[188] e[189] quem[190] contra[191] esto[192] quizer[193] hir[194] mandaloemos[195] açoutar[196] nuu[197] per[198] toda[199] a[200] uila[201] e[202] corregernos[203] quatro[204] tanto[205] dano[206] que[207] nós[208] reçebermos[209].

fol. 3.

N.º 1

Dos que teem as oueenças.

3 de
9 E por ende
19 *a* 23 porteyro eycham
33 *e* 34 en
41 *e* 42 oueença
44 fazer
49 dos
52 ou pera
65 dar
76 que en
87 *e* 88 sahnee o
96 *a* 98 ataganteno cum correias
105 cum
124 en esto
126 perça
132 saarnos
137 fezer
151 andam
153 *e* 154 acharem
157 *a* 159 furtam ou fazem
161 *a* 209

Dos nossos seruiçaees.

Pensamos prol de nosso rreyno e de todos. E por ende stabelescemos que nosso seruiçal nom enpreste nosso pam nem cambhe nem espere por ele nosso deuidor sen nosso mandado e se contra esto ueer atagantenno nuu a rredor da uila e o que ende enprestar peyte por huum noue saluo o cabedal.

fol. 26 *v.*

N.º 4

Constituição vigeeima terceira que pena devem aver os almoxarifes e oveençaes ou serviçaes delRey que furtam e negam os seus direitos.

9 E por ende
13 *e* 14 nosso
16 asi
20 *a* 23 icham ou
25 ou çaquiteiro ou
27 ou estalagero ou
33 *e* 34 em
36 *a* 39 regno tever
41 *e* 42 ovença
44 fazer
49 *e* 50 nosos
52 ou pera
61 *a* 64 aquel que
68 e
73 *e* 74 se
87 *e* 88 saãe o
96 ataganteno
98 *e* 99 correas
104 asinemno
108 leixemno
111 o malandante
123 *a* 129 nós ende certo formos perca de nós quanto
132 corregernos ha
137 *a* 140 fezer. Outrosi mandamos
143 pena aia
146 *a* 151 andão de mãao de nosos oveençaes
153 *e* 154 acharem
156 *e* 157 lho furtam
159 fazem algum
161 *a* 164 Esfabelecemos
176 *e* 177 faça delle
183 o
192 aquesto
197 *e* 198 por
203 corregernos-ha em
206 todo o dano
208 nós hi

fol. 28 *v.*

N.º 5

1 *a* 160 Achamos no Livro da Nossa Chancellaria, que ElRey Dom Affonso o Terceiro em seu tempo fez Ley, per que hordenou, que o seu Repostêiro, Ycham, Copeiro, Saquiteiro, Cevadeiro, Forneiro, e outros quaesquer Officiaaes de sua Casa, e bem assy de todos seus Regnos, e Senhorios, que per elle fossem postos pera em seu nome, e por elle alguns cousas houvessem de guardar, e receber, e despender, ou as suas terras arrendar, e fosse achado, que em as ditas cousas, ou cada hua dellas fezessem furto, ou engano, tornassem, e restituissem todo aquelo, que assy furtassem, ou enganosamente levassem, ou leixassem levar a outrem com tres tanto aallem do que assy levassem, segundo per ElRey fosse mandado, e aallem desso fossem cruelmente açoutados, e degradados pera sempre de todos seus Regnos.

Pero se fosse homem nobre, ou Cavalleiro d'espóra dourada, ou de semelhante qualidade, tal como este perdesse todo aquello, que tevesse d'ElRey, e pagado, e restituido todo o dapno, que assy ouvesse feito a ElRey, elle lhe daria outra pena, qual entendesse por bem, e direito: e essa meesma pena ouvessem aquelles, que as ditas cousas em logo dos ditos Officiaaes ouvessem de veer, guardar, ou receber.

Liv. II, *tit.* 12.

161 *a* 209 E bem assy hordenou, que seu Thesoureiro, Almuxarife, ou Recebedor, nom emprestasse, nem escaimbasse cousa algua, que em nome d'ElRey ouvesse recebido, nem desse atenda, nem espaço por cousa, que lhe em nome d'ElRey ouvesse de seer paga, sem mandado especial d'ElRey; e aquelle que o contrairo fezesse, pagasse quatro tanto a ElRey daquello, que assy ouvesse emprestado, escambado, ou atendido, como dito he, e mais fosse degradado do Regno ataa sua mercee.

Liv. II, *tit.* 13.

Digitized by Google

XXIV

No Livro das Leis e Posturas ésta lei está unida á XXIII *como uma continuação della, e sem rubrica alguma. Acha-se porém distincta e rubricada nas Ordenações de D. Duarte. Foi inserida na Affonsina, mas attribuida erradamente a Affonso IV. Ribeiro (Additam. á Synopse p.* 4) *considerou a lei sobre o mesmo assumpto, que se acha a fol.* 36 *do Livro das Leis e Posturas entre outras de Affonso III, apenas como uma repetição ou variante da de Affonso II. Parece-nos pouco exacta essa classificação. Aquella lei modifica a sancção penal desta, e amplia a sua sentença aos conniventes. Não é provavel que nas mesmas côrtes de* 1211 *se tomassem duas providencias diversas na substancia sobre a materia, não se devendo, portanto, suppor que uma e outra sejam apenas versões diversas do mesmo texto latino-barbaro.*

1211

E[1] nosso[2] moedeiro[3] ou[4] outro[5] que[6] faça[7] moeda[8] ou[9] a[10] fezer[11] talhemlhi[12] os[13] pees[14] e[15] as[16] maãos[17] e[18] perça[19] quanto[20] ouuer[21]. E[22] esto[23] meesmo[24] estabeleçemos[25] dos[26] ouriuezes[27] que[28] sse[29] trabalharem[30] de[31] falssar[32] ouro[33] ou[34] prata[35] e[36] mesturaremlhi[37] alguma[38] cousa[39] ou[40] doutra[41] guisa[42].

fol. 3 *v.*

N.º 4

Constituição vigecima quarta que pena devem aver os que falsam moeda ou prata.

1 Se o
6 *e* 7 falsar
9 *a* 11 e desto forem vencidos
26 nos
30 trabalham
33 *e* 34 o ouro e a
36 *a* 38 misturando-lhes alguma outra

fol. 28 *v*

N.º 5

1 Se o
6 *a* 11 moeda falsa fezerem, e desto forem vencidos,
19 percam
21 ouverem
26 nos
30 trabalham
33 *e* 34 ho ouro, e a
36 *a* 38 mesturando-lhe alguma outra

Liv. v, *tit.* 5:

XXV

Uma lei analoga, mas por diverso theor e com mudanças essenciaes, vem entre outras de Affonso III, tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte. Ribeiro (Additam. á Synopse p. 4) *considerou-a como simples repetição. Parece-nos, porém, ter sido uma nova lei que revalidou a anterior, e até a differença de linguagem o persuadiria se não podesse resultar de serem differentes versões. A materia de uma e de outra lei, o cohibir as violencias e extorsões feitas pelos poderosos aos fracos, é de persi bastante indicio de que mais de uma vez se tornaria necessaria a sua revalidação. Accresce achar-se a supposta repetição, tanto no Livro das Leis e Posturas como nas Ordenações de D. Duarte, inserida entre leis de Affonso III, e no ultimo codice indicada na* tavoa *como pertencendo ao reinado daquelle principe. A pena do dobro que, afóra a multa, se impõe na lei de Affonso II, segundo a versão do Livro das Leis e Posturas, é substituida pela restituição na de Affonso III em ambos os codices. É verdade que ao transumpto da de Affonso II nas Ordenações de D. Duarte falta a sancção penal do dobro, mas a imperfeição da copia legitima a suspeita de que isto procedesse unicamente de descuido ou salto do copista.*

1121

Stabeleçimento contra aqueles que tomam as cousas e nom as pagom.

Porque[1] a[2] nós[3] perteençe[4] de[5] fazermos[6] merçee[7] as[8] mesquinhos[9] e[10] de[11] os[12] defendermos[13] dos[14] poderosos[15]. Porem[16] defendemos[17] que[18] nenhuum[19] caualeiro[20] nem[21] outro[22] nenhuum[23] que[24] de[25] nós[26] as[27] ter-

N.º 4

Constituição vigecima quinta per que defende que nom tomem o alheyo sem ordenança da justiça pagando primeiramente.

5 *e* 6 fazer
8 aos
10 *a* 13 e os defendemos
22 *e* 23 outro

Digitized by Google

ras[28] teuerem[29] que[30] nom[31] tome[32] nenhuma[33] cousa[34] dos[35] uilaãos[36] ata[37] que[38] per[39] nosso[40] juiz[41] ou[42] per[43] homeens[44] boons[45] sseia[46] estimado[47] quanto[48] paguem[49] da[50] cousa[51]. E[52] outrossy[53] ataa[54] que[55] o[56] senhor[57] sseia[58] pagado[59] da[60] cousa[61] compridamente[62]. E[63] outrossy[64] se[65] per[66] uentuyra[67] contra[68] este[69] nosso[70] mandado[71] alguum[72] quizer[73] hir[74] pola[75] primeyra[76] uez[77] dê[78] ao[79] senhor[80] da[81] cousa[82] dobrada[83] e[84] peyte[85] a[86] nós[87] quinhentos[88] soldos[89]. Pola[90] segunda[91] uez[92] perça[93] a[94] terra[95] que[96] de[97] nós[98] teuer[99]. E[100] dos[101] dereytos[102] dê[103] a[104] meadade[105] pera[106] o[107] que[108] rreçeber[109] a[110] deshonra[111] e[112] a[113] meadade[114] pera[115] nós[116].

fol. 3 *v.*

N.º 4

29 tiver
32 *e* 33 tomem alguma
49 *e* 50 val a
58 *a* 66 da couza seja cumpridamente pagado e se pela
71 *e* 72 mandado
78 *a* 87 peite
90 *a* 116 e seja para nós ametade, e a outra metade para o dono da couza.

fol. 28 *v.*

XXVI

Posto que a variante deste estatuto que se acha no mesmo Livro das Leis e Posturas fosse inserida entre leis de diverso reinado, não cremos que seja senão uma differente traducção da lei de Affonso II.

1211

Stabeleçimento de como judeu nem mouro nom deue seer oueençal.

Porque[1] aqueles[2] que[3] som[4] honrrados[5] polo[6] sancto[7] baptismo[8] nom[9] deuem[10] a[11] sseer[12] agrauados[13] dos[14] judeus[15]. Os[16] quaaes[17] nós[18] assy[19] como[20] testemunho[21] da[22] morte[23] de[24] Jhesu[25] Christo[26] deuem[27] a[28] sseer[29] defesos[30] solamente[31] por[32] que[33] som[34] homeens[35]. Poren[36] mandamos[37] e[38] estabeleçemos[39] que[40] nem[41] nós[42] nem[43] nossos[44] suçessores[45] nom[46] façam[47] judeu[48] nem[49] mouro[50] nosso[51] oueençal[52] nem[53] lhis[54] cousa[55] encomendar[56] perque[57] os[58] christaaõs[59] en[60] alguma[61] cousa[62] sseiam[63] agrauados[64]. E[65] pero[66] nom[67] defendemos[68] aos[69] outros[70] que[71] lhis[72] os[73] seus[74] seruiços[75] possam[76] encomendar[77]. Item[78] defendemos[79] aos[80] judeus[81] e[82] aos[83] mouros[84] sô[85] pena[86] de[87] quanto[88] ouuerem[89] que[90] nom[91] aiam[92] per[93] sergentes[94] en[95] sas[96] casas[97] homens[98] christaãos[99] nem[100] molheres[101] liures[102] nem[103] sseruas[104]. E[105] se[106] contra[107] nosso[108] mandamento[109] quiserem[110] hir[111] perçam[112] quanto[113] ouuerem[114]. E[115] sô[116] esta[117] meesma[118] pena[119] defendemos[120] que[121] nenhuum[122] judeu[123] nem[124] mouro[125] o[126] filho[127] que[128] ouuer[129] for[130] tornado[131] aa[132] fé[133] de[134] Christo[135] que[136] o[137] nom[138] exerdem[139] mais[140] sol[141] que[142] for[143] tornado[144] nom[145] sseia[146] tornado[147] a[148] uiuer[149] antre[150]

Titolo dos judeus ou mouros que tornam christaõs.

1 *a* 195 Porque aqueles que polo sancto baptismo son honrrados en nenhuma maneira nom deuem seer agrauados dos judeus assy come testemunhos da morte do filho de deus e de ssa humanidade son per nós defessos. Porem mandamos que nem a nós nem a nenhum outro nosso soocessor seia conuenhauel de fazer judeu nem mouro official proprio nem lhy encomendar nenhuma cousa per que posam aos crystaos fazer en nenhuma cousa agrauo pero nom defendamos aos outros que lhis nom façan seruiço se lho ouuer de fazer.

Item a eses judeus et mouros defendemos que homees cristaaos nem molheres seruos nem liures nom tenham en sas casas proprias por sergentes. E todo aquelo que o fezer tomenlhy todo aquello que ouuer. Item sô essa meesma pea defendemos que judeu nem mouro nom exerde dos seus beens o filho que se tornar aa fé de Jhesu Christo mais pela nosa auctoridade seia liidimo nos beens como for tornado aa fé de Jhesu Christo pero contodo daly adeante nom participe com seu padre nem com sa madre.

Item defendemos sobre todo aquesto que depoys que judeu ou mouro for tornado aa fé de Jhesu Christo nom seia oussado de sse tornar aa fé que ante tenham e aquel que o fez ou fezer talhelhy a cabeça assy como apostata saluo se for amoestado e se quyser correger.

fol. 36 *r.*

N.º 4

Constituição vigeesima sexta que nenhum principe nom faça judeu nem mouro seu ovençal nem aiam cristãos por sergentes.

11 *e* 12 ser
21 testemunha
28 *e* 29 ser
54 lhe posamos
63 posam ser
65 *a* 67 . . . nom
76 nom possam
78 Em outra parte
108 *e* 109 esto noso defendimento
115 *e* 116 Sô
126 *a* 129 filho que
135 Jezu Christo
139 *e* 140 exerde mas
145 á fé de Jezu Cristo logo aia o seu direito de guiza que nunca

N.º 5-A

6 pelo
11 *e* 12 seer
18 per nós
21 per testemunhas
28 *e* 29 seer
40 *a* 42 por Ley que nós
47 *a* 50 façamos Judeo
54 *a* 56 lhe encomendemos cousa alguma
62 *e* 63 guisa possam seer
65 En
76 *a* 114 nom possam encomendar.

Liv. II, *tit.* 85.

153 *e* 154 Outrossy dizemos e
161 *a* 163 for
165 Christaão aa

N.º 5-B

115 *a* 152 ElRey Dom Affonso o Segundo da esclarecida memoria em seu tempo fez Ley, per que hordenou, e mandou, que o Judeo nom exherdasse seu filho, ou filha que se tornasse Christaão, ou Christaã, mais tanto que esse filho, ou filha for tornado aa Fé de Jesus Christo, logo aja todo o direito de sua herança de guisa, que já mais nunca seja tornado a viver antre seus parentes.

Liv. II, *tit.* 79.

153 *a* 195 ElRey Dom Affonso o Segundo em seu tempo estabeleceo por Ley, que despois que o Judeu fosse tornado aa fé de Jesus Christo, nom torne mais aa fe, que antes tinha; e se o fezesse, que morresse porem, despois que fosse amoestado, se nom quizesse tornar, ou emendar.

Liv. II, *tit.* 121.

Digitized by Google

seus[151] parentes[152]. E[153] outrossy[154] defendemos[155] que[156] depois[157] que[158] o[159] judeu[160] ou[161] mouro[162] for[163] tornado[164] aa[165] fé[166] de[167] Jhesu[168] Christo[169] que[170] nom[171] torne[172] aa[173] fé[174] que[175] ante[176] tiinha[177]. E[178] se[179] o[180] fezer[181] perça[182] a[183] cabeça[184] se[185] depois[186] que[187] for[188] amoestado[189] nom[190] sse[191] quizer[192] tornar[193] ou[194] emendar[195].

fol. 3 *v.*

N.º 4

153 e 154 Outro si
171 e 172 nom
183 por tudo a
190 e 191 se nom

N.º 5-A

173 mais aa
176 antes
182 perca porende
190 e 191 se nom

fol. 29. *Liv.* II, *tit.* 95.

XXVII

1211

Stabeleçimento contra aquelles que nom ham nenhuum mester.

Porque[1] do[2] boom[3] prinçepe[4] he[5] purgar[6] a[7] ssa[8] prouinçia[9] dos[10] maaos[11] homeens[12]. Porem[13] defendemos[14] que[15] per[16] todo[17] nosso[18] rreyno[19] nom[20] more[21] homem[22] que[23] nom[24] ouuer[25] possissom[26] ou[27] alguum[28] mester[29] per[30] que[31] possa[32] uiuer[33] sem[34] sospeyta[35] ou[36] senhor[37] que[38] por[39] el[40] possa[41] rresponder[42] a[43] nós[44] se[45] alguum[46] mal[47] fezer[48] ou[49] taaes[50] fiadores[51] per[52] que[53] possa[54] seer[55] correiudo[56] alguum[57] mal[58] se[59] o[60] fezer[61]. E[62] a[63] pena[64] que[65] sobre[66] esto[67] mandamos[68] he[69] esta[70] se[71] alguuns[72] que[73] de[74] nós[75] as[76] terras[77] teuerem[78] se[79] a[80] taaes[81] homeens[82] sofrerem[83] ou[84] os[85] nom[86] rrecadarem[87] ou[88] os[89] en[90] nom[91] deytarem[92] perca[93] a[94] terra[95] que[96] el[97] teuer[98] de[99] nós[100]. E[101] en[102] tal[103] que[104] sse[105] esto[106] faça[107] mandamos[108] aos[109] nossos[110] juizes[111] da[112] terra[113] que[114] lho[115] digam[116]. Outrossy[117] mandamos[118] aos[119] nossos[120] alcaydes[121] e[122] aos[123] nossos[124] juizes[125] que[126] façam[127] esto[128] conprir[129] en[130] nas[131] terras[132] que[133] nós[134] pera[135] nós[136] rreteuermos[137].

fol. 4.

N.º 4

Constituição vigesima setima que pena devem aver os homes que andão per a terra vagabundos.

13 Por ende
38 *a* 41 per que el posa ou deva
49 ou se
52 *a* 57 nom der per que seia correto o
72 algum
78 *a* 80 tiver e
83 *e* 84 em ella poser e
87 recadar
90 ende
92 deitar
94 *a* 100 as terras que de nos tever.
112 *e* 113 das terras
115 lhes lo
137 recevermos.

fol. 29.

XXVIII

Este estatuto que existe no original, e que se refere ao modo de supprir o alferes-mor, o mordomo-mor e o chanceller-mor, nos seus impedimentos, carece de rubrica no-texto.

1222

Ego Alfonsus dei gratia Portugalie Rex. Notum esse uolo uniuersis presentem paginam inspecturis quod pono cum meo alferaz et cum meo maiordomo et cum meo cancellario quod quando ipsi fuerint in aliquod meum seruicium aut in romariam aut ad aliquem alium locum adubare suum profectum aut fuerint infirmi quod dimitant mecum in locis suis singulos homines cordos in comenda. Et antea quam recedant debent mecum loqui quales homines dimittant ibi. Et si illi quos ipsi ibi dimiserint non aduenerint ibi bene ego debeo ibi mittere aliquos alios in comenda quos uidero pro guisato quousque ipsi redeant. Et si ipsi noluerint aliquos dimittere in locis suis aut non habuerint guisatum ego debeo ibi mittere aliquos in locis suis in comenda quos uidero pro guisato quousque ipsi redeant. Et illi qui remanserint in locis suis debent custodire illos tres libros de recabedo regni quos ipsi tenent quousque ipsi redeant. Et similiter debet facere ille qui tenuerint quartum librum de recabedo regni si fuerit in aliquod meum seruicium aut in romariam aut ad aliquem alium locum adubare suum profectum aut si fuerit infirmus. Et de hoc precepi fieri V.e cartas meo sigilo plumbeo munitas quarum unam ego teneo et secundam meus alferaz terciam meus maiordomus quartam meus cancellarius quintam ille qui tenet quartum librum de recabedo regni mei et sedet inde rescriptum in IIII.or libris de recabedo regni. Datum apud Sanctaren mense junio per meum mandatum. Era M.a CC.a LX.a

Maç. 1 *de Leis n.º* 12, *no Archivo Nacional.*

Digitized by Google

XXIX

O seguinte estatuto é a celebre provisão contra os decretos civis do prior dos dominicanos Sueiro Gomes. Apparece sem data nem rubrica no registo em que nos foi conservado.

Alfonsus dei gratia Portugalie Rex. Pretori de Sanctarem et aluazilis et aliis meis hominibus qui ibi meas causas habent ad uidendum et tabellioni et concilio salutem. Mando uobis firmiter ut nullus sit in uilla uestra qui audeat extrahere illos decretos laicales quos S. Gomez prior de ordine predicatorum cum fratribus eiusdem ordinis posuit in leuando habere de hominibus et in faciendo iusticiam in suis corporibus quare nolo ego quod pro istis decretis leuent habere de hominibus nec faciant iusticiam in suis corporibus et hoc acordaui cum meis priuatis quare ista decreta sunt grande meum desaforamentum et de mea curia et de illis qui post me regnauerint et de meis filiis de algo et de omnibus aliis hominibus regni mei filiis de algo et uillanis laicis et de ordine et etiam ista decreta sunt contra illum librum legum qui dicit quod non recipiamus nouam legem in regno nostro per quem librum et per quale forum debent iudicari filiis de algo Port. Et ista talia decreta nunquam fuerunt in tempore Comitis domni Henrici nec in tempore aui mei regis domni Alfonsi quem papa Alexander III.us suo priuilegio confirmauit in regem et terram suam in regnum nec in tempore regis domni Sancii patris mei qui habuit unam protectionem de Clemente papa III.° nec etiam in meo tempore qui habeo duas protectiones unam ab Innocencio papa III.° et aliam de Honorio papa III.° Et propter hec omnia quicumque uoluerit extrahere istos decretos pectabit mihi mille morabitinos et faciam iusticiam de illo et in suo habere qualem uidero pro directo. Et credat meus ricus homo in cuius terra ista decreta extraxerint quod perdet ibi amorem meum et terram quam de me tenuerit et pretor perdet ibi meam alcaidariam et meum amorem et accipiam iusticiam de illo in suo corpore et in suo habere qualem uidero pro directo et de aluazilis et de aliis meis hominibus qui meas causas habent ad uidendum et de tabellione accipiam uindictam in suis corporibus et in suos haberes qualem uidero pro directo. Mando tamen quod si aliquis ad furtum uendiderit aliquam rem que sit contra ista decreta pectabit mihi D. morabitinos et accipiam uindictam de illo et de suo habere qualem uidero pro directo et perdet illud quod uendiderit et morabitinos quos ei pro inde dederit. Similiter quicunque comparauerit aliquam rem que sit contra ista decreta pectet mihi D. morabitinos et accipiam uindictam de illo et in suo habere qualem uidero pro directo et perdat illud quod comparauerit et morabitinos quos pro inde dederit. Datum apud Sanctarenam XVIII die junii Rege mandante.

Maç. 12 de For. Ant. n.° 3 fol. 17, no Archivo Nacional.

XXX (?)

Na lei de D. Dinís de 15 *de setembro de* 1313 *transcripta no Livro das Leis e Posturas vem inserto um costume, de cujo contexto parece deduzir-se que era antigo, e que fora reduzido a escripto e mandado observar como lei desde a epocha de Affonso II. A passagem que o indica é a seguinte (ibi fol.* 54 *v.) :* e o juiz aguardelhas se uir que as deue rreçeber como he de costume o qual costume deu meu auoo : he tal.

Nas Ordenações de D. Duarte a passagem correspondente a esta está de tal modo viciada na copia da Academia que a sua intelligencia se torna impossivel (ibi fol. 135 *v.) :* e o juiz aguardelhas se vir que se deve receber como he de costume, o qual costume devem como tal he. *Leu o primeiro copista ou algum dos subsequentes* devem como *em logar de* deu meu avô? *Não é facil dize-lo. É certo porém que entre as leis, ordenações e costumes da epocha de Affonso III, no proprio Livro das Leis e Posturas (fol.* 12) *e nas Ordenações de D. Duarte (fol.* 80 *v. e segg.) vem uma lei da qual um extenso fragmento corresponde evidentemente ao que se inseriu na lei de D. Dinís, diversificando della na continuação. Mas em tal caso não deveria D. Dinís attribuir aquelle costume antes a seu pae do que a seu avô?*

É para lamentar que a passagem da lei de 15 *de setembro de* 1313 *esteja tão deturpada na copia das Ordenações de D. Duarte. Essa passagem, accorde com o texto correspondente no Livro das Leis e Posturas, provaria de um modo indubitavel que ao menos uma parte do direito consuetudinario que achâmos reduzido a escripto, e que se attribue ao reinado de Affonso III, remontava ao reinado de seu pae. Versando muitos desses costumes sobre a ordem do processo e tendo-se organisado melhor, nas côrtes de* 1211 *o corpo da magistratura, nada mais*

Digitized by Google

natural do que irem-se estabelecendo desde logo formulas que regulassem as phases das demandas e servissem de norma aos juizes reaes. A phrase Estabelecido é, *ou* En outra parte é estabelecido, *que tantas vezes se encontra no começo das posturas e costumes attribuidos ao reinado de Affonso III, está de persi indicando a existencia anterior de notas escriptas, em que as praxes judiciaes ou outras quaesquer se conservavam desde tempos mais remotos, a não suppormos que essa especie de rubricas foram introduzidas pelos collectores dos seculos XIV e XV.*

Depois desta advertencia julgâmos inutil transcrever aqui o fragmento inserido na lei de 15 de setembro de 1313, *porque tem de ser impresso com ella e com a lei de Affonso III em que tambem se acha inserido, e até porque seria difficil fixar o logar onde elle termina para continuar o texto da nova lei, tanto na de Affonso III como na de D. Dinís.*

Digitized by Google

REINADO DE SANCHO II

1223–1247

Não nos resta texto de lei alguma deste monarcha. Apenas na Bulla Si illustris *de* 17 *das calendas de maio do anno XII do pontificado de Gregorio IX* (15 *de Abril de* 1238) *se acha uma allusão analoga á que se encontra ácerca de uma lei de Affonso I n'outras bullas do mesmo pontifice. Esta acha-se original no Maço* 11 *de Bullas n.º* 18, *no Archivo Nacional. Da respectiva passagem que abaixo transcrevemos se deduz que a lei de Sancho II contra a qual o papa fulminava censuras, não era senão a lei de Affonso II* (10.ª) *em que se prohibia a acquisição de bens de raiz ás corporações de mão-morta, revalidada e ampliada por seu filho. Os documentos daquella epocha provam-nos sobejamente não só que a lei de Affonso II fora mal executada, mas tambem a necessidade que havia de a pôr de novo em vigor, necessidade que se renovou nos reinados subsequentes. Eis a passagem em que se allude á lei de amortisação de Sancho II :*

Inter que ipse tale fecit in odium Dei et ecclesie ac ministrorum ejus statutum. Videlicet ut siquis possessiones aliquas ecclesie uel monasterio donauerit inter uiuos, aut in ultima reliquerit uoluntate, non liceat ecclesie ipsas recipere nec eis aut cuiquam persone ecclesiastice possessiones aliquas comparare quantumcumque ab omni onere tributi uel seruitutis immunes.

Restam vestigios da celebração de umas côrtes no reinado deste principe; mas nenhum acto legislativo que fosse resultado dessas côrtes chegou até nós. Entretanto é indubitavel que se achava congregada aquella assembléa nos fins de 1228 *ou principios de* 1229, *quando, tendo chegado á idade dos dezoito annos, Sancho II tomára realmente nas mãos as redeas do governo. Tudo o que sabemos daquellas côrtes, que foram celebradas em Coimbra, é que assistiu a ellas João de Abbeville, bispo sabinense e legado do papa, conjunctamente com os prelados do reino e grande numero de barões ou ricos-homens e de membros da fidalguia*[1]. *Esta assembléa foi desconhecida a J. P. Ribeiro que a omittiu na Memoria ácerca das nossas côrtes*[2].

[1] Herculano, *Hist. de Port.*, Tom. II, pag. 298 e seg. da 2.ª edição.
[2] *Memor. de Litter.*, Tom. II, pag. 58. *Veja-se a Memoria de Amaral sobre as antigas côrtes nas Memor. da Acad. R. das Sciencias*, Tom. VII, pag. 380.

Digitized by Google

REINADO DE AFFONSO III

1248–1279

É no reinado de Affonso III que a legislação geral do reino começa a tomar grande incremento. As leis do codigo wisigothico ou vigoram apenas como costume, ou tem-se oblitterado nos tribunaes regios, onde já influem largamente as idéas de direito romano espalhadas na Europa pelas escholas de Italia. As doutrinas e praxes que se teem ido introduzindo, sobretudo na curia regis, *na* corte, *vão-se lançando por escripto para servirem de norma aos sobrejuizes ou membros do tribunal supremo, e d'ahi se transmittem porventura aos juizes reaes das comarcas, e até aos juizes municipaes, porque vemos dentro de pouco as leis e posturas geraes transcreverem-se por appendice nos quadernos dos costumes civis dos concelhos. É evidente que neste reinado se tractava já com empenho de organisar melhor a administração da justiça. Uma grande parte das posturas, estabelecimentos e costumes escriptos que delle nos restam versam sobre a ordem dos pleitos. Não é tanto a promulgação authentica do direito que parece urgente : busca-se antes estabelecer regras sobre o modo da sua applicação. É este o caracter predominante dos monumentos legaes do reinado de Affonso III. Entretanto não deixam de apparecer já entre elles importantes documentos do nosso antigo direito civil, criminal e administrativo.*

Os monumentos legaes que attribuimos a Affonso III dividimo-los em quatro classes : 1.ª, *dos que tem data conhecida :* 2.ª, *dos que a têm duvidosa :* 3.ª, *daquelles a que não é possivel assignalar data, mas que parece poderem com certeza attribuir-se a este reinado, ou que pelo menos não ha razão para suppormos de epocha mais moderna*[1] *:* 4.ª, *daquelles que ha motivo para duvidar se pertencem a Affonso III, se a algum dos seus immediatos successores. Accrescentâmos tres monumentos de formulas judiciaes, que parece remontarem á epocha deste principe.*

Uma parte dos actos legislativos de Affonso III derivam das côrtes celebradas naquelle reinado. São as primeiras de que nos restam vestigios as de Guimarães de 1250, *das quaes apenas existem os artigos ou aggravamentos do clero com as respectivas respostas do rei. Desconhecidas até hoje*[2], *o transumpto desses aggravamentos, sepultado por seculos no archivo capitular de Coimbra, veio revelar-nos a sua existencia. São as segundas as reunidas em Leiria em março de* 1254. *Dellas se lançou expressa memoria no Livro* I *de Doações de Affonso III fol.* 6 *v., onde se encontra a seguinte rubrica :* In subsequenti era fuit celebrata curia apud Leyrenam, *e logo :* Era M.ª CC.ª LXXXX.ª II.ª domnus Alfonsus Rex Portugalie et comes Bolonie celebrauit suam curiam apud Leirenam mense marcii cum episcopis et cum proceribus et cum prelatis et cum ordinibus et cum bonis hominibus de conciliis de suo regno super statu regni et super rebus corrigendis et emendandis de suo regno. *É a mais notavel circumstancia destas côrtes o ser então que, pela primeira vez, nos consta terem intervindo representantes dos concelhos nessas grandes assembléas politicas. Os fins que a memoria acima transcripta attribue ás côrtes de* 1254 *presuppõe a promulgação de leis geraes e a expedição de providencias especiaes, depois ou por occasião daquella assembléa. Taes de feito parecem ser, entre as particulares, as cartas expedidas nessa conjunctura ou muito proximamente a favor dos concelhos de Lisboa, Santarem, Guarda, Guimarães, Porto, Gaia e Béja (Liv.* I *de Doações de Affonso III fol.* 6 *e segg.—Livro dos Prégos no Archivo Municipal de Lisboa fol.* 4.*—Ineditos de Histor. Port. T.* V, *pag.* 461 *e segg.—Livro* I *de D. Dinís fol.* 21*). No Archivo Nacional (G.* 3, *M.* 5 *n.º* 19) *apparece em copia coeva uma serie de aggravamentos do concelho de Montemor, e outra do concelho de Coimbra seguidos das resoluções regias sobre as diversas queixas e petições dos povos, que tambem parece pertencerem a estas côrtes, mas que podem pertencer igualmente a outras do mesmo reinado. O logar de taes documentos é na secção dos foraes, costumes e pri-*

[1] Vejam-se as observações que anteriormente fizemos (Aff. II—30) p. 180.

[2] O preambulo e a subscripção da lei de 24 de janeiro de 1251 tinham-nos feito admittir (Hist. de Port., Tom. III, p. 19 da 1.ª ediç.) uma especie de curia solemne, uma especie de côrtes só de fidalgos naquelle anno; mas o apparecimento dos capitulos do clero nas de Guimarães de 1250 liga aquelle acto legislativo com mais plausibilidade a esta assembléa.—*A. H.*

Digitized by Google

vilegios dos concelhos. Das leis geraes que podem igualmente attribuir-se a estas côrtes, ou ás de 1261 *dissemos o sufficiente na advertencia geral que precede esta collecção de leis patrias. É de crer que naquelle parlamento de* 1254 *se ventilasse tambem a questão da moeda, que já antes inquietava os animos, como se vê da circular de* 26 *de dezembro de* 1253 *inserida n'esta collecção, e que nas discussões ahi levantadas, ou nas promessas ahi feitas, tenha origem o acto de* 18 *de março de* 1255.

Seguiram-se as côrtes de Coimbra de 1261. *Destas resta-nos positivamente um acto legislativo. É a deliberação de* 11 *de abril sobre a moeda, objecto da convocação daquellas côrtes celebradas a requerimento dos barões do reino, dos prelados e do povo. Em virtude dellas parece que se expediram outras leis geraes confundidas, como já dissemos, com algumas que attribuimos ás côrtes de Leiria, e com outras promulgadas em Lisboa por Affonso III em diversos annos do seu reinado.*

As ultimas côrtes de Affonso III foram celebradas em Santarem (1273). *Dellas nos restam dous diplomas, a carta de* 18 *de dezembro sobre a emenda e correcção das desordens do reino, e a revalidação ou nova promulgação da lei sobre annuduvas de* 28 *de julho de* 1265. *Esta assembléa, reunida para obtemperar aos queixumes do clero ou antes para illudir as ameaças do papa, não consta ter dado origem a alguns outros actos legislativos, que com certeza lhe pertençam, ao menos que chegassem até nós.*

Publicando as leis cuja promulgação, e os costumes geraes cuja redacção pertencem com maior ou menor certeza ao reinado de Affonso III, ajunctaremos a esses actos, como fizemos aos de Affonso II, breves observações criticas quando julgarmos taes observações uteis ou necessarias.

LEIS E ESTABELECIMENTOS COM DATA CONHECIDA

I

Abrimos a serie dos monumentos legislativos do reinado de Affonso III com um diploma não só inedito, mas tambem até hoje desconhecido. É o transumpto, segundo parece incompleto, dos queixumes apresentados n'umas côrtes celebradas em Guimarães no anno de 1250 *pelo arcebispo de Braga sobre os aggravos feitos em geral ao clero, e dos artigos especiaes offerecidos pelos bispos da Guarda, Coimbra e Porto, tudo com as respectivas respostas do rei. É um rolo de pergaminho em letra franceza do seculo XIII, sem formulas que o authentiquem, mas sobejamente auctorisado pela sua antiguidade. Existia, como já dissemos, no archivo capitular de Coimbra, donde foi transferido para a Torre do Tombo.*

Que a assembléa de 1250 *em Guimarães foi um parlamento solemne, umas côrtes, conforme a idéa que ligâmos a esta palavra, deprehende-se do preambulo do documento que publicâmos:* in curia congregata ad plurima negocia regni expedienda; *como igualmente se deprehende que alli se achavam junctos prelados, barões, cavalleiros e outros individuos:* in presencia multorum episcoporum, procerum et militum et aliorum. *Que estes ultimos fossem procuradores dos concelhos não nos atrevemos a affirmar; mas é possivel que essa circumstancia se désse já então, como sabemos com certeza haver-se dado nas côrtes de* 1254.

Das providencias relativas á administração do reino, tomadas nestas côrtes e a que alludem as palavras acima citadas, não restam positivamente vestigios; talvez, porém, lhes pertençam algumas daquellas a que não se póde assignalar data precisa, embora cáiam no reinado de Affonso III. A lei de março de 1261 *(Aff. III—*8*) onde, como veremos, se involvem disposições de diversas epochas, e que por isso é excessivamente confusa, refere-se a um* degredo feito em Guimarães *n'uma epocha anterior, d'onde parece poder-se com fundamento suppor que*

Digitized by Google

nella se acha incorporado um acto legislativo promulgado em consequencia de resoluções desta assembléa. A hypothese torna-se tanto mais plausivel quanto é evidente a connexão que teem as principaes disposições da lei de 1261 *com a materia dos artigos offerecidos pelos bispos em* 1250.

1250

CORTES DE GUIMARÃES

ARTIGOS ECCLESIASTICOS RESOLVIDOS

Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod sub era M.ª CC.ª LXXX.ª VIII.ª III.º idus junii in domibus domni S. Iohanis archidiaconi bracarensis in presencia magistri Maufredi cantoris Antioceni capellani domni pape et nuncii in Yspania ego Stephanus Petri tabellio bracarensis recepi de mandatu archiepiscopi bracarensis et episcoporum vlixbonensis et colimbriensis articulos cumquestionum archiepiscopi et episcoporum regni Portugalie et responsiones Regis factas Vimarane ab ipso Rege in curia sua congregata ad plurima negocia regni expedienda per magistrum Petrum Iuliani decanum vlixbonensem et archidiaconum bracarensem ex parte ipsius Regis datos in presencia multorum episcoporum procerum et militum et aliorum procurator ad hoc ut ipsi communiter asserebant cum domno Ricardo etiam cantore vlixbonensi dato etiam cum ipso ad hoc procuratore quos fideliter rogatus de uerbo ad uerbum transcripsi et in publicam formam redegi et signum meum apposui.

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie venerabilibus in Christo patribus Jo. diuina prouidencia bracarensi archiepiscopo. Juliano Dei gratia portugalensi. Petro visensi. Egee lamecensi. Egee colimbriensi. Roderico egitaniensi episcopis salutem et sincere dilectionis affectum. Quorumdam questionum articuli ex parte uestra in nostra presencia sunt propositi ad quos saluo iure regie maiestatis nostre corone regni nostri nostrorum et uestro in omnibus et per omnia iuxta consilium domni F. bracarensis decani magistri Petri yspani vlixbonensis decani et bracarensis archidiaconi magistri Vincentii portugalensis decani domni Ricardi vlixbonensis cantoris domni Jo. Suerii calagorritani archidiaconi. Magistri Thome thesaurarii bracarensis duximus respondendum et articulorum ac responsionum seriem per predictum magistrum Petrum yspanum vlixbonensem decanum et bracarensem archidiaconum et R. cantorem vlixbonensem in presencia nostra et baronum nostrorum decreuimus proponendum.

Ad speciales uero alios articulos domni archiepiscopi bracarensis taliter duximus respondendum.

Primus igitur erat de muris et castellis non faciendis. Respondemus eos homines qui de consuetudine in tempore progenitorum nostrorum ad anuduuas ire solebant dumtaxat eant nunc et taliter qualiter tunc consueuerunt. Interim uero fiat cito inquisitio per viros fidedignos ad hoc iam deputatos et cito publicetur ut huius articuli ueritas ualeat inueniri et statim dominus archiepiscopus sentencias excomunicationis et interdicti ab eo in exactores anuduuarum promulgatas curet releuare et nos ab hiis compulsionibus et pignorationibus interim cessabimus et dominus archiepiscopus statim has sententias releuauit protestando tamen quod si hoc non obseruaretur uel si predicte compulsiones et pignorationes non cessarent quod ipse ad predictas rediret sentencias ut primitus promulgandas.

Secundus de pecunia integranda extorta ob hanc causam respondemus de hac pecunia integranda post inquisitionem tractandum. Petimus quod aperiatur inquisitio et fiat restitutio de pecunia.

Tercius de fossadeira nunquam data uel danda. Respondemus fossadariam non exigi sed exercitum et nos sumus in quasi possessione exercitus exigendi unde dicimus ad ipsum nobis homines teneri.

Quartus de cautis et possessionibus suis liberis non diiudicandis per nos uel per nostros suos iudices et habeat ecclesia omnia regalia nisi ubi pectatur calumpnia cum sint homines sui liberi ad alienum examen non uocandi. Respondemus post diligentem considerationem habendam quam ad hunc scrupulosum articulum respondendum.

Igitur articulus continebat quod meirinos a regno nostro amoueremus propter grauamina ecclesiis et monasteriis clericis religiosis colonis et seruientibus ipsorum ab eis illata. Respondemus meirinos a regno nostro amouendos non esse cum propter iusticiam in regno exercendam et propter deffensionem ecclesiarum et monasteriorum constituti sint sed ne dampna et grauamina inferant eis duximus inhibendum.

Quod nos judices et superiudices nostri personas ecclesiasticas non solum in causis ciuilibus et criminalibus sed etiam in ecclesiasticis ad forum nostrum uocamus. Respondemus hoc fieri non debere sed actor iuxta legitimas ac canonicas santiones forum rei sequatur nisi in causibus a iure expressis.

Quod noue quintane facte super hereditatibus ecclesiarum monasteriorum et pauperum demolirentur. Respondemus quemlibet in solo proprio edificium construere posse nisi euidens compareat malicia ut edificium in aliorum redundet preiudicium et grauamen quod petimus quod inquiratur.

Digitized by Google

Vt cancellariam moderemus euius moderatio omnes tangit. Respondemus in eius cursu progenitorum nostrorum consuetudinem obseruandam nec ad uos spectare huiusmodi articulum questionis.

Quod ecclesie uactantes et alie que a longis temporibus et breuioribus prelatos habent occupantur per patronos et meirinos nostros. Respondemus iuxta canonicas santiones ecclesiarum uacancium custodiam ad episcopum pertinere. Vnde predictam occupationem fieri inhibemus sed quando a nobis facta fuit ob causam facta est ne res ecclesiarum ad ius patronatus nostrum spectantium ab inuasoribus occuparentur aut per incuriam deperirent. Non uactantes de facto nullatenus precipimus occupari sed cum eas uideramus ab aliquibus clericis occupatas igitur a patrono presentati non sint nec canonice instituti ad eas personas ydoneas episcopo presentamus ad quem cause cognitio et intrusorum amocio et presentatorum institutio de iure dinoscitur pertinere.

Quod nos et judices ac superiudices nostri cognoscimus de iure patronatus ecclesiarum. Respondemus hoc nos non facere nec a nobis fieri debere sed iuxta canonica statuta causa iuris patronatus ad solum judicem ecclesiasticum pertinere.

Quod quibuscumque conquerentibus de uobis et de personis ecclesiasticis nos et superiudices et judices nostri concedimus litteras contra uos et contra ecclesiasticas personas et eas suis possessionibus spoliantes. Respondemus hoc nec nos nec superiudices nostros nec judices nostros facere immo semper sub conditione litteras concedimus ut si res sic se habet sic precipimus procedendum sed personas ecclesiasticas ad iudices ecclesiasticos decernimus remittendas nec contra eas precipimus laicos integrari nec personas ecclesiasticas spoliamus non est sufficiens.

Quod meirini et portarii nostri ponunt incauta in ecclesiis rebus ecclesiasticis hereditatibus et cautis et in colonis. Respondemus in ecclesiis in personis quoque ecclesiasticis incauta fieri non debere. In hominibus uero ecclesiarum et colonis et in cautis inhibenda nisi duntaxat cum regia edicta sub pena obseruanda promulgantur. Vt siquis latronem perdonem malefactorem aut Regis hostem ocultauerit aut scienter receperit tale pecuniaria pena multetur aut quandocumque penam subeat corporalem.

Quod meirini faciunt petitiones de ganato et de denariis et de aliis rebus. Respondemus hoc ab eis non fieri et ab hiis petitionibus et uiolenciis extorsionibus eos penitus cohibendos.

Quod meirini faciunt exactiones et petitiones in regno et diuidunt eas cum riquis hominibus et renda ista maior est quam alia regalis. Respondemus eos ab illicitis exactionibus compescendos si qua uero sunt que de iure ad meirinatus officium spectant exhigere non prohibeantur.

Quod nos excomunicatos non uitamus. Respondemus eos uitamus et semper uitabimus ut fidei catholice obseruatores et potestatis ecclesiastice defensores si nobis de excomunicatione constiterit ut si sint notorii aut denunciati.

Quod clerici innoti et indigni a uobis ad ecclesias ad ius patronatum nostrum spectantes nobis presentantur quos si ad institutionem non admittimus a uobis minas incurrimus et terrores. Respondemus quod eos quos uobis presentamus dignos reputamus quibus sciencie sufficiéntia conuersationis merita et fame integritas sufragantur. Si quando uero uobis indignos per facti ignoranciam presentamus eos uestra examinet discretio quos si decreuerit repellendos equanimiter tolelerabimus dummodo recusationis causas legitimas exprimatis et alios dignos uobis curabimus presentare nec uobis minas aut terrores ob hoc unquam incussimus aut incuciemus et indignorum promotio non simplicitati nostre sed uestro neglectui imputetur qui in oculo fratris festucam uidentes trabem in propriis occulis non uidetis.

Quod illi qui interfecerunt abbates priores clericos et monacos aut mutilauerunt ipso iure amiserunt ius patronatus eorumdem monasteriorum et ecclesiarum ius patronatus in eis usurpant de facto. Respondemus eos filios et ceteros descendentes et nepotes ius patronatus in eisdem monasteriis et ecclesiis iuxta statuta canonica amisisse et ab eius usurpatione et ab usu penitus compescendos.

Quod obseruentur articuli iuramenti facti in Francia et articuli prouisionis domni Gregorii pape noni et domni Innocencii IIII presentis que continent articulos libertatis ecclesiastice et modos malefactorum regni. Respondemus hoc iuramentum hos articulos has prouisiones a nobis obseruanda esse dummodo in potestate nostra sint quare alioquin tenemur duntaxat in quantum facere possumus et dummodo non uergant in periculum anime nostre aut in magnum corporis detrimentum et saluo iure regni nostri iuxta continenciam iuramenti.

Quod predictum iuramentum et prouisiones publicentur per regnum ut sciantur a riquis hominibus et officialibus et judicibus regni uestri. Respondemus sollepnem publicationem horum necessariam non esse sed hos articulos et prouisiones precipimus et precipiemus ab omnibus obseruari.

Quod nos non utimur sano consilio in detrimentum maximum omnium de regno et ex pluribus causis. Respondemus quod nos uti sano consilio uolumus et debemus et nobiscum peritos et fideles laicos et clericos collaterales habemus ad sana concilia exhibenda.

Quod moneta Legionis non tollatur de locis suis in quibus tempore progenitorum uestrorum semper concurrit quare si tollatur uerget in magnum dampnum uestrum et regni uestri. Respondemus utilius esse vniuer-

Digitized by Google

sis et toti regno unam monetam respondere quam plures et monete cursum ad solum nostrum imperium pertinere et iuxta prouisionem nostram et uoluntatis nostre arbitrium disponendum.

De malefactoria riquorum hominum. Respondemus eam corrigendam et penitus compescendam.

Quod faciunt riqui homines et milites alii se heredes unde uolunt et pausant et destruunt ecclesias et monasteria ad libitum suum. Respondemus hec nullatenus sustinenda sed corrigenda ac penitus extirpenda.

Quod simplex miles pausat in ecclesiis aut monasteriis cum decem uel pluribus militibus et quotiens sibi placet et stat in eis quantum uult. Respondemus militum prouisionem in ecclesiis aut monasteriis iuxta progenitorum nostrorum bonam consuetudinem moderandam nec ecclesiarum nec monasteriorum iniuriam tolerandam. Si tamen miles a minorum statu ad pinguiorem fortunam dedutus maiorem solito habeat comitatum dignum reputamus ut maiorem solito ab ecclesiis aut monasteriis cuius heres existat prouisionem recipiat cum in uita uel in morte ecclesiis aut monasteriis maiores donationes facere aut maiora legata relinquere possit dummodo maiorem comittatum non solitum sibi non adiungat in detrimentum monasteriorum et ecclesiarum.

Quod niuente patre aut matre auo uel auia et utentibus iure patronatus indebite filii et nepotes abutuntur etiam in duplo uel in triplo amplius eo iure. Respondemus cum iure hereditarie successionis filiis et nepotibus ius patronatus debeantur et in uita parentum in rebus hereditariis ipsorum potestatem non habeat nec usum eos in uita parentum uti iure patronatus bonis ecclesiasticis penitus compescendos nisi eis ex gratia offerantur.

Quod illegitimi ius patronatus et bonorum perceptionem ecclesiarum et monasteriorum indiffenter *(sic)* usurpant cum ad paternam hereditatem nullatenus admittantur. Respondemus quod filii illegitimi qui naturales sunt si non sunt ad paterne hereditatis successionem instituti ad ius patronatus et ad perceptionem bonorum ecclesiarum et monasteriorum nullatenus admittantur etiam cum iure successorio ex quo hec procedunt priuentur. Si uero fuerint a parentibus ad successionem hereditariam tanquam legitimi instituti a iure patronatus et dictorum bonorum perceptionem nullatenus excludantur cum ius patronatus eis cum iure hereditario concedi a parentibus censeatur. Si uero tantummodo donatione inter uiuos eis a parentibus aliqua hereditatis portio assignetur aut donatione causa mortis ei aliqua signata portio relinquatur a iure patronatus et dictorum bonorum perceptione nihilominus excludantur cum ex utraque donatione ius successorium et hereditarium non adquirant. Si uero sunt spurii cum a iure successorio et hereditario penitus sint exclusi ad ius patronatus et dictorum bonorum perceptionem nullatenus admittantur. Si uero sint extranei adoptiui ad hereditariam successionem instituti aut donatione inter uiuos aut causa mortis in eos collata recepti a iure patronatus et dictorum bonorum perceptionem nichilominus excludantur nec enim ex adoptione ius patronatus adquirunt.

Petimus quod restituantur nobis possessiones nostre de Turribus Veteribus quas adquisiuimus exulando cum domno Rege et desudando in seruicio suo sine causa.

Quod destruuntur monasteria et ecclesie per petitiones pecuniarum cum non possint sufficere ad uictualia et annonam damda per omnia bona sua. Respondemus harum petitionum excessum moderandum et penitus corrigendum.

Quod ecclesie et monasteria sunt destructa per pausationes et prohibitiones frequentes et immoderatas Respondemus in hiis similiter moderandum et compescendum et prohibitiones nullatenus faciendas nec tenendas.

Quod milites recipiunt procurationes tamquam episcopi. Respondemus hoc prohibendum.

Quod hereditates occupate tempore domni Sancii illustris Regis fratris nostri per uiolenciam retinentur adhuc a raptoribus pretextu iuris possessionis. Respondemus non obstante uiolenta possessione eas restituendas.

Quod qui parum uel nichil habent testamenti in ecclesiis uel monasteriis plura exigunt ab eis ea deuastantes quam qui amplius habent. Respondemus eos penitus compescendos et hanc bonorum perceptionem iuxta merita progenitorum ac iuxta bonorum ab eis in ecclesiis et monasteriorum *(sic)* collationem factam moderandam.

Quod riqui homines faciunt exactiones mirabiles de annona uino et aliis ab ecclesiis monasteriis et colonis. Respondemus hoc penitus compescendum.

Ad speciales uero articulos egitaniensis episcopi taliter duximus respondendum.

Primus continebat quod homines nostri capiunt homines clericorum ecclesiarum et res ecclesiasticas et ponunt clericos in uinculis eo contempto et irriquisito. Respondemus clericos ecclesias et res ecclesiasticas non debere subici iusticie seculari. Vnde clerici non sunt capiendi a laicis nisi de mandato et licencia sui superioris et in casibus a iure expressis ut cum in enormi delicto fuerint deprehensi tunc enim a laicis capi possunt tamen inductis clericis in testimonium et tunc ecclesiastice iusticie sunt tradendi.

Secundus quod compulimus homines ecclesie uenire ad murum et ad fossata et persoluere fossadarias et alias exactiones contra forum et cartam ei concessa et contra ecclesiasticam libertatem. Respondemus generaliter ut in responsione ad anuduuas et fossadarias archiepiscopi tamen in hoc speciali articulo forum et cartam decernimus obseruanda.

Tertius quod accepimus cellaria ecclesie sue tam panis quam uini et magnam pecunie quantitatem. Res-

Digitized by Google

pondemus hec nos accepisse et conuertisse in utilitatem regni et ecclesiastice libertatis. Omnia tamen accepta ecclesie restituere promittimus.

Quartus quod homines nostri uiolant ecclesias et extrahunt inde homines contra ecclesiasticam libertatem. Respondemus libertatem ecclesiasticam conseruandam et per homines nostros homines quos tuetur ecclesia extrahendos non esse, quos uero ecclesia non tuetur ut sunt publici latrones, nocturni popullatores agrorum et qui contra ecclesie immunitatem de defensione ecclesie confidentes in ecclesia aut in cimiterio uel in eius limitibus emmunitatem infringunt hos iura censent ab ecclesia extrahendos.

Quintus quod mandamus integrare aliquibus ecclesias per laicos ut in Azores. Respondemus hoc non fieri nisi ad comodum ecclesiarum et personarum ad eas presentatarum ut cum res ecclesiarum ab aliquibus detinentur per uiolenciam occupate.

Sextus quod contra constitutiones patris nostri et iura compulimus mulieres nubere inuitas. Respondemus quod cum libera debeant esse matrimonia id nunquam fecimus nec facere intendimus et fieri ab aliis inhibemus.

Septimus quod alcaldes et concilia episcopatus sui nobis mandantibus non tenent ecclesiam nec homines suos ad forum et cartam que eis a Rege concessa sunt per quas tota terra ipsa debet regi. Respondemus forum et cartam seruari debere et utriusque partis iura firmiter obseruari.

Ad speciales uero articulos colimbriensis episcopi taliter duximus respondendum.

Primus itaque articulus continebat quod homines nostri ponunt incauta et inhibitiones in cautis possessionibus et hereditatibus ecclesiarum et capiunt ibi homines et redimunt eos et si non inueniunt ibi homines quos capere uolunt accipiunt omnia bona sua ubicumque ea inueniunt. Respondemus incauta in hiis locis inhibenda nisi in regiis edictis homines malefactores ex iusticia capiendos nec contra iusticiam redimendos, bona ad ecclesias et earum predia spectancia non esse occupanda.

Secundus quod ab illis hominibus ecclesiarum qui tenentur ad exercitum ire pro uoluntate nostra exigimus immoderatissimam fossadariam contra cartas et foros suos. Respondemus hoc non esse uerum et exactiones esse moderandas iuxta nececitatem nostram et hominum facultates.

Tertius quod meirini et homines nostri per cauta et possessiones ecclesiarum pro libito suo accipiunt uictualia. Respondemus hoc inhibendum corrigendum et compescendum.

Quartus quod exigimus collectas nostras in pecunia pro libito nostro ubicumque simus. Respondemus procurationes iuxta statutum et prouisionem per archiepiscopum et episcopos facta et concessa in numerata pecunia exigendas. Ad quod respondit archiepiscopus falsisimum esse et contra iuramentum de Francia.

Quintus quod si parrochiani uel aliqui de aliquo prelato dixerint nobis quod sit male uite facimus ipsum statim ecclesia spoliari. Respondemus hoc a nobis non fieri sed ad examen episcopi clericorum acusationes spectare.

Sextus quod munitiones et domos ecclesiarum destruimus sine aliqua rationabili causa. Respondemus hoc sine causa a nobis non fieri et a nobis sine causa rationabili fieri non debere.

Septimus quod barones et vassalli nostri hospitantur in cautis et possessionibus ecclesiarum cum graui dampno hominum et locorum. Respondemus a baronibus et vassallis nostris ex debito ex consuetudine ex malicia aut nocendi animo id fieri non debere, sed ex necessitate ut cum in illis locis non assunt hospicia aut cum temporis hora eos in hospiciis compellit recipi tunc enim opus humanitatis et pietatis absque locorum et hominum detrimento et eos a dampnorum illatione penitus compescendos.

Octauus quod ecclesias personas ecclesiasticas et bona ecclesiastica non defendimus ut tenemur. Respondemus semper eas et eorum bona defendimus prius et nunc et decernimus eas in posterum defendendas.

Nonus quod barones nostri pausant in possessionibus episcoporum et ecclesiarum et infrangunt domos et pignorant homines et pro libito suo accipiunt ibi quod uolunt. Respondemus eos ab hiis uiolentiis compescendos et eos ad infractarum domorum refectionem teneri.

Decimus quod barones faciunt pausas in domibus ecclesiarum cum vxoribus suis. Respondemus hoc cum uergat in detrimentum ecclesiarum fieri non debere.

Ad speciales uero portugalensis episcopi articulos taliter duximus respondendum.

Primus igitur articulus continebat quod cum nos teneamur ad exequendas sentencias episcopi licet ad hoc potestas nostra inuocetur tanquam brachium secularem non solum illud recusamus facere, sed etiam impedimus quod sentencie episcopi non sint modo aliquo fructuose. Respondemus episcopi sentencias semper defendimus et in posterum defendemus nec earum executionem prohibebimus nec impediemus quin fructum et efficaciam consequatur.

Secundus quod compulimus clericos emere monetam nostram contra consuetudinem aliorum regum, et quod est inauditum in hoc regno nihilominus eodem episcopo contradicente. Respondemus hoc factum fuisse propter utilitatem tocius regni comodo nostro proposito et de consensu omnium episcoporum quod episcopi dicunt non esse uerum.

Digitized by Google

Tertius quod compellimus ciues port. ire ad exercitum nostrum et petimus ab eis fossadariam contra donationem proaue nostre illustris Regine domne Tarasie que dedit ipsam ciuitatem cum terminis suis et cautorasam ab omni iure regali ecclesie port. et extorquemus denarios a ciuibus port. ocupando res suas et incuciendo eis minas et terrores. Respondemus non fossadariam sed exercitum nobis ab eis deberi nec eam petimus sed exercitum nec extorsiones ab eis facimus terroribus neque minis.

Quartus quod promisimus ciuibus port. quod defenderemus eos contra eum. Respondemus in hiis tantum que de iure sunt eos ab iniuria defendemus.

Quintus quod exigimus indebitam procurationem ab ipso contra donationem predictam et contra sentencias a romanis pontificibus latas et prouisiones super hiis et aliis promulgatas. Respondemus procurationem indebitam non exigimus.

Sextus quod cum uenimus ad ciuitatem port. nostri per uiolenciam hospicia canonicorum et ciuium occupant quod nunquam factum fuit ab aliis regibus qui eum percessere et insuper sentencie sunt late pro ecclesia super hiis. Respondemus clericis et ciuibus super hospiciis uiolenciam fieri inhibemus. Clerici tamen et ciues in nostris hospitandis morem gerere debent.

Septimus quod facimus magnam moram in ciuitatem port. in dampnum ecclesie cathedralis. Respondemus hunc articulum proferendum non esse.

Octauus quod quando sumus in ciuitate port. nititur superiudex noster compellere ciues ecclesie sue coram eo agere et respondere. Respondemus non coram superiudice nostro eosdem ciues uocandos esse nisi cum per negligenciam judicis eiusdem episcopi aut per appellatione ad nos eorum causa deuoluantur, quod archiepiscopus bracarensis asserit fieri non debere.

Nonus quod portarius noster uult pignorare in eadem ciuitate contra dictam donationem et sentencias super hiis latas. Respondemus id fieri non debere nisi propter negligenciam judicis episcopi nolentis dare partibus iusticie complementum.

Decimus quod exigimus procurationes siue collectas a monasteriis in absencia nostra quod uidetur manifeste fieri contra legem paternam et contra instrumentum iuramenti firmatum per nos. Respondemus eas nos recipere cum transimus Doriùm iuxta statuta facta per archiepiscopum et episcopos propter idepnitatem monasteriorum que ex presencia nostra et nostrorum et pausatione possent suscipere dampna, quod archiepiscopus et episcopi contradicunt.

Vndecimus quod nos spoliauimus eum hereditate sua sita in termino de Pinello quam ecclesia portugalensis habuit a tempore fratris illustris Regis domni Sancii in pace et in quiete usque modo quam sibi restitui petit episcopus cum quingentis modiis de pane quem inde nos accepimus et fecimus asportari. Respondemus hereditatem illam contra statuta progenitorum nostrorum emptam fuisse in detrimentum regni : tamen eam ad presens sibi restitui precipimus sine lesione cause nostre et saluo iure nostro quousque super emptione eius et iure causa discuciatur ad plenum.

Duodecimus quod spoliauimus eum heremitagio suo de Fremedo quod ad ipsum de iure spectat in cuius possessione antecessores sui fuerunt et ipse similiter usque modo. Respondemus si eum spoliauimus ipsum restituendum esse.

Tertius decimus quod milites per uiolenciam impediunt quod episcopus non possit iurisdictionem suam in ecclesiis exercere. Respondemus milites ab hac uiolencia compescendos.

Quartus decimus quod meirini et alii homines nostri dicunt quod non darent pro excomunicatione paleam unam. Respondemus hanc intemeritatem reprimendam et excomunicationem ab omnibus obseruandam.

Quintus decimus quod nos ad dictum quorundam rusticorum sinplicium quos pro inquisitoribus in terra ponimus spoliamus ecclesias et personas alias suis possessionibus prelatis personis aliis et episcopo irrequisitis. Respondemus hoc nos non facere et fieri non debere, quod ad archiepiscopum et omnes episcopos clericos et religiosos.

II

O texto original desta lei, inserido no volume que nos resta da Chancellaria de Affonso III com a data de 24 de janeiro, apparece com a data de 14 do mesmo mez e anno na versão do Livro das Leis e Posturas, ao passo que as Ordenações de D. Duarte, errando-lhe o anno, conservam certa a data do mez e dia. Na copia que vem repetida a fol. 71 v. do Livro das Leis e Posturas a leitura da data é duvidosa entre 24 e 14. Ignorâmos porque Ribeiro (Additam. á Synopse pag. 6) parece preferir como melhor a data de 14 de janeiro. Esta lei é evidente-

Digitized by Google

mente um resultado das côrtes de Guimarães, e porventura nada mais contém do que as resoluções sobre os aggravamentos da nobreza, reduzidas á fórma legislativa.

1251 — JANEIRO 24

Decretum Domini Regis

Era M.ª CC.ª LXXX.ª IX.ª XX.ª IIII.ª die januarii dominus Rex Portugalie et comes Bolonie fecit cum consilio suorum riquorum hominum et suorum filiorum de algo tale encautum. In primis. Quicumque fuerit ad domum filii de algo ut faciat ei malum pectet domino Regi CCC morabitinos et sanet malum quod fecerit illi super quem fuerit ad domum, et hoc encautum pectet ille qui fuerit dominus de facto si habuerit per quod et si non habuerit per quod pectetur istud encautum domino Regi per omnes illos qui ibi cum eo fuerint. Item. Quicumque cortauerit vineam aut derribauerit domum pectet CCC morabitinos domino Regi et sanet dampnum domino suo. Item. Quicumque in assunata acceperit bouem aut uaccam pectet pro unoquoque domino Regi VI morabitinos et illi cuius fuerit quatuor morabitinos pro unoquoque. Item. Quicumque acceperit porcum pectet domino Regi III morabitinos et illi cuius fuerit II morabitinos. Item. Quicumque acceperit carnarium pectet domino Regi II morabitinos et illi cuius fuerit medium morabitinum. Item. Quicumque acceperit gallinam caponem cabritum anxerem aut leytonem pectet domino Regi pro unoquoque singulos morabitinos et illi cuius fuerit V solidos. Item. Quicumque ambulauerit camynum et uenerit ad aliquem locum ubi ei noluerint dare uendam uocet duos homines bonos qui apprecientur illud quod uoluerit comparare pro ad comedendum et paguet pro eo et accipiat eum, et si noluerint ei homines de loco appreciare ipse quod uiderit pro bono apprecietur et paguet pro eo et accipiat illud. Item. Quicumque acceperit alicui capam zuramen pellem aut aliquam uestem aut aliquod cooperimentum pectet ipsum in duplo usque ad nouem dies, et si illud non pectauerit remaneat in causimento de meirino et pectet mihi pro unoquoque II morabitinos. Item. Omnis laborator qui non fuerit lanzarius stet in pâce et nullus mactet ipsum nec faciat illi malum pro homicidio domini sui, et siquis ipsum mactauerit aut ei malum fecerit pectet domino Regi CCC morabitinos et sanet ei malum quod ei fecerit. Item. Siquis mactauerit inimicum suum nichil accipiat illi de quanto ei inuenerit postquam ipsum mactauerit et quicumque ei aliquid acceperit pectet domino Regi CCC morabitinos et det illud quod acceperit ei suis debitoribus qui illud habuerint habere. Item. Omnia monasteria sint defensa et amparata per dominum Regem sicut fuerunt ante per auum suum et per patrem suum. Qui presentes fuerunt domnus Johanes Alfonsi. Domnus M. Garsie. Domnus F. Garsie. Domnus G. Garsie. Domnus Al. Lupiz. Domnus F. Lupiz. Domnus P. Laurencii. Gonsaluus Coronel. Gomecius Egee. R. Egee. R. Martini comendator de Tauara. Gomecius Corrigia. Jo. Corrigia. Fernandus Roderici Pacheco. P. Johanis de Portucarreyro. Johanes de Auoyno. Vincentius Didaci et R. de Spino superiudices. Petrus Martini dictus superiudex. Valascus Fernandi. Godinus Phaphiat et R. Phaphiat et Suerius Phaphiat. Laurencius Suerii. Johanes Martini. Gomecius Fernandi. Al. Nouahes et Plagius Nouahes. Martinus Stephani. Johanes Garsie. Plagius Nuniz et Stephanus Nuniz et Stephanus Johanis cancellarius domini Regis Portugalie.

Liv. I de Doaç. de Aff. III, fol. 4, no Archivo Nacional.

Stabeleçimento em como as casas dos filhos dalgo deuem seer guardadas e degredo como peetem per cada cousa que tomarem.

Era[1] de[2] mil[3] e[4] duzentos[5] e[6] oyteenta[7] e[8] IX[9] anos[10] XIIII[11] dias[12] de[13] janeiro[14]. Nosso[15] senhor[16] ElRey[17] de[18] Portugal[19] e[20] conde[21] de[22] Bolonha[23] fez[24] com[25] consselho[26] de[27] seus[28] rricos[29] homeens[30] e[31] de[32] seus[33] filhos[34] dalgo[35] tal[36] encouto[37]. Primeiramente[38] que[39] qualquer[40] que[41] for[42] a[43] casa[44] dos[45] filhos[46] dalgo[47] que[48] lhi[49] faça[50] mal[51] peyte[52] a[53] ElRey[54] trezentos[55] marauedis[56] e[57] saane[58] o[59] mal[60] que[61] fezer[62] aaquel[63] sobre[64] que[65] for[66] aa[67] casa[68]. E[69] este[70] encouto[71] peyte[72] aaquel[73] que[74] for[75] senhor[76] do[77] feito[78] se[79] ouuer[80] per[81] que[82]. E[83] se[84] nom[85] ouuer[86] per[87] que[88] peytemno[89] aquelles[90] que[91] hi[92] com[93] eles[94] forem[95]. Item[96] quem[97]

38 En primeiramente
44 cas
162 *a* 178 e cuio for meio marauedi.
190 anssara

N.º 4.

Como ElRey tausou as vyandas e as outras cousas que cada huum comprase pera comer.

1 *a* 12 Era de mil e trezentos e dez anos vinte e quatro dias
25 *e* 26 concelho
34 *e* 35 fidalgos
38 *a* 40 E primeiramente quem quer
45 de
49 lhes
55 quatrocentos
58 saará
64 *e* 65 que
67 a
78 *a* 82 feito.
91 *e* 92 que

Digitized by Google

cortar[98] uinha[99] ou[100] derribar[101] casa[102] peyte[103] CCC[104] marauedis[105] a[106] ElRey[107] e[108] saane[109] o[110] dano[111] que[112] fezer[113] a[114] seu[115] dono[116] da[117] cousa[118]. Item[119] aquel[120] que[121] en[122] assuada[123] filhar[124] boy[125] ou[126] uaca[127] peyte[128] por[129] cada[130] huum[131] a[132] ElRey[133] VI[134] marauedis[135] e[136] aaquel[137] cuio[138] for[139] IIII[140] marauedis[141] por[142] cada[143] huum[144]. Item[145] quem[146] quer[147] que[148] filhar[149] porco[150] peyte[151] a[152] ElRey[153] III[154] marauedis[155] e[156] aaquel[157] cuio[158] for[159] II[160] marauedis[161]. Item[162] quem[163] quer[164] que[165] filhar[166] carneyro[167] peyte[168] a[169] ElRey[170] II[171] marauedis[172] e[173] a[174] cuio[175] for[176] meio[177] marauedi[178]. Item[179] quem[180] quer[181] que[182] filhar[183] galinha[184] ou[185] capom[186] ou[187] cabrito[188] ou[189] ansser[190] ou[191] leytom[192] peyte[193] a[194] ElRey[195] por[196] cada[197] huum[198] senhos[199] marauedis[200] e[201] aaquel[202] cuio[203] for[204] V[205] soldos[206]. Item[207] quem[208] quer[209] que[210] andar[211] caminho[212] e[213] ueenr[214] a[215] alguum[216] logar[217] hu[218] lhi[219] nom[220] quiserem[221] dar[222] uenda[223] chame[224] dous[225] homeens[226] boons[227] que[228] lhi[229] apreçem[230] aquelo[231] que[232] quiser[233] comprar[234] pera[235] comer[236] e[237] pagueo[238] por[239] ele[240] e[241] filheo[242]. E[243] se[244] lho[245] nom[246] quiserem[247] os[248] homeens[249] desse[250] logo[251] apreçar[252] ele[253] apreçe[254] assi[255] como[256] uir[257] que[258] he[259] bem[260] e[261] pagueo[262] e[263] filheo[264]. Item[265] quem[266] quer[267] que[268] filhar[269] capa[270] ou[271] çerame[272] ou[273] pele[274] ou[275] alguma[276] uestidura[277] ou[278] cobertura[279] peytea[280] en[281] dobro[282] ataa[283] IX[284] dias[285]. E[286] se[287] o[288] nom[289] peytar[290] fique[291] en[292] consentimento[293] do[294] meyrinho[295] e[296] peyte[297] a[298] mim[299] por[300] cada[301] huum[302] dous[303] marauedis[304]. Item[305] todo[306] laurador[307] que[308] nom[309] for[310] lançeyro[311] estê[312] en[313] paz[314] e[315] nenhuum[316] nom[317] no[318] mate[319] nem[320] lhi[321] faça[322] mal[323] polo[324] meyrinho[325] do[326] seu[327] senhor[328]. E[329] se[330] o[331] alguem[332] matar[333] ou[334] lhi[335] fezer[336] mal[337] peyte[338] a[339] ElRey[340] CCC[341] marauedis[342] e[343] saane[344] a[345] el[346] o[347] mal[348] que[349] lhi[350] fezer[351]. Item[352] sse[353] alguem[354] matar[355] seu[356] enmiigo[357] nom[358] filhe[359] a[360] el[361] rrem[362] do[363] seu[364] depois[365] que[366] o[367] matar[368]. E[369] aquel[370] que[371] lhi[372] alguma[373] cousa[374] filhar[375] peyte[376] a[377] ElRey[378] CCC[379] marauedis[380] e[381] delhi[382] aquelo[383] que[384] filhar[385] a[386] seus[387] herees[388] que[389] as[390] ouuerem[391] a[392] herdar[393]. Item[394] todolos[395] mooesteiros[396] seiam[397] defesos[398] e[399] enparados[400] per[401] ElRey[402] assy[403] como[404] forom[405] per[406] seu[407] anoo[408] e[409] per[410] seu[411] padre[412].

fol. 4.

213 *e* 214 ueenr
219 homeens boons
254 o aprece
258 *e* 259 por
266 *a* 268 quem
280 peyteo
326 de
382 dê
388 *a* 390 hereeos que os beens
392 *e* 393 derdar.

fol. 71 *v.*

N.º 4

94 el
96 *e* 97 Quem
109 *e* 110 saará o mal e
116 *a* 119 dono.
131 huma
145 *a* 178 Quem quer que filhar carneiro peite a ElRey dous meravedins e aquele cujo for meio meravedim. Item quem quer que filhar porco peite a ElRey tres meravedins.
190 anssaro
223 mantimento
229 lhes
234 *a* 236 comprar
245 *a* 251 os homens bons desc logar lho nom quizerem
254 o aprece
266 *a* 268 quem
272 *a* 274 uromem
279 cuberta
294 do meu
306 todo o
324 *a* 326 por omezio de
344 *a* 346 saarlhe-á
354 algum
357 imygo
365 direito depois
382 dê
385 filhou
388 *a* 395 herdeiros do morto. Todos os
397 seram

fol. 38.

III

Esta lei importante, que existe na sua fórma original, não foi vertida ou transcripta em nenhum dos codices que nos conservaram a legislação dos primeiros reinados. Posto que pareça dirigida em particular aos magistrados e concelhos de Entre Douro e Minho, do proprio texto se deprehende que a sua applicação devia ser geral sendo geraes as causas que a suscitavam. Obrigou esta lei a Commissão de Côrtes da Academia (cujos trabalhos restam ineditos no archivo da mesma Academia) a suppor a existencia de umas côrtes em 1253. *De feito o preambulo da lei parece á primeira vista inculca-lo. Entretanto a formula, com que n'outros preambulos de leis feitas em côrtes se indica essa circumstancia, não é aqui exactamente a mesma: aqui não são os barões e nobres em geral, prelados, e homens bons dos concelhos os consultados: são-no só os ricos homens* sapientes, *e ao mesmo tempo intervem na consulta os do conselho do rei, mercadores e cidadãos, além dos homens bons dos concelhos. Isto inculca que as consultas a tal respeito foram individuaes. É além disso pouco provavel que dentro de quatro mezes (de dezembro de* 1253 *a março de* 1254) *houvesse dous parlamentos, um em Lisboa e outro em Leiria, n'uma epocha em que taes assembléas ainda eram tão pouco frequentes. Os* homens bons

Digitized by Google

dos concelhos a que se allude aqui podiam ser burguezes notaveis das povoações principaes ou os procuradores eleitos já para as côrtes de Leiria.

1253—DEZEMBRO 26

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie omnibus prelatis et pretoribus et aluazilibus et comendatoribus et alcaldibus et judicibus et uniuersis conciliis et toti populo a Minio usque ad Dorium salutem et amorem. Sciatis quod mihi dictum est et ego scio pro certo quod res uenales et uende uendebantur multo carius quam solebant uendi et debebant pro eo quod timebant quod ego frangerem monetam et quia dicebant quod tempus britandi monetam apropinquabat. Et ego super hoc habui consilium cum riquis hominibus sapientibus de curia mea et consilio meo et cum prelatis et militibus et mercatoribus et cum ciuibus et bonis hominibus de consiliis regni mei et posui decretum et assignaui precium omnibus rebus que debebant uendi et comparari de quibus mentio facta fuit mihi pro quanto precio unaquaque res specialiter uenderetur a Minio usque ad Dorium secundum quod consideraui et taxaui cum supradictis in unoquoque judicatu et in qualibet villa. Et facio uobis scire et publicari decretum. Et mando quod in qualibet villa et in quolibet judicatu legatur ista mea carta publice de decreto posito in mea curia et postquam carta fuerit lecta et publicata in qualibet villa et in quolibet judicatu mando et defendo firmiter sub pena gratie mee quod nullus sit ausus attemptare nec uenire contra decreta que sunt scripta in ista mea carta. Et quicumque contra decretum uel decreta mea que ibi sunt scripta uendiderit uel comparauerit et ei probatum fuerit coram aluazilibus uel judicibus uel justiciariis siue judice locorum testimonio bonorum hominum pectet duplatum illud quod magis uendiderit quam positum est in decreto. Et ad istos incautos saquandos mitto hominem meum Martinum Pelagii quod saquet eos ut dictum est per se uel per alios sacatores cum meis scribanis de uillis quos ipse ibi ponere uoluerit, saluis aliis almotazariis publicis que sunt de conciliis de quibus almotazees de villis debent habere suum directum. Et mando quod ista mea carta de decreto legatur coram prelatis et pretoribus et aluazilibus et comendatoribus et alcaldibus et judicibus et conciliis. Et mando quod in qualibet villa et in quolibet iudicatu filient translatum de ista mea carta. Et hec sunt decreta. In primis marcha argenti ualeat duodecim libras monete portugalensis. Et denarius legionensis ualeat tres denarios portugalenses. Et uncia de auro ualeat undecim libras portugalenses monete. Et denarius burgalensis ualeat tres denarios et medaculam portugalenses. Et denarius turonensis ualeat quatuor denarios et medaculam portugalenses. Et morabitinus nouus de auro ualeat uiginti et duos solidos. Et morabitinus uetus ualeat uiginti et septem solidos. Et quadratus de auro ualeat quadraginta et quinque solidos. Et morabitinus alfonsinus ualeat triginta solidos. Et quintale de cupro ualeat duodecim libras portugalenses. Et quintale de stagno ualeat duodecim libras portugalenses. Et quintale de plumbo ualeat quinquaginta solidos. Et aciela de ferro ualeat quinque solidos. Et melior bos ualeat tres morabitinos ueteres. Et uaca pregnans uel parida ualeat duos morabitinos ueteres. Et alia uaca ualeat unum morabitinum ueterem. Et quatuor carnarii uiui ualeant unum morabitinum uetus. Et quatuor oues paridas ualeant unum morabitinum uetus. Et meliores quatuor capre uiue ualeant unum morabitinum uetus. Et tres capri masculi uiui ualeant unum morabitinum uetus. Et melior porcus uiuus de duobus annis ualeat decem et octo solidos. Et melior porcus qui fuerit cibatus de tribus annis ualeat unum morabitinum uetus. Et melior zeurus uel zeura ualeat quinquaginta solidos. Et melior gamus ualeat uiginti solidus. Et melior ceruus ualeat triginta solidos. Et melior corzus ualeat duodecim solidos. Et melior corium de uaca uel de boue ualeat uiginti septem solidos. Et melior pellis de capra ualeat tres solidos. Et melior pellis de capro ualeat sex solidos. Et melius corium de zeuro aut de zeura ualeat triginta solidos. Et melius corium de gamo ualeat octo solidos et si fuerit cortido ualeat decem solidos. Et melius corium de ceruo ualeat uiginti solidos. Et melior pellis de corzo ualeat quinque solidos et si fuerit cortida ualeat septem solidos. Et carrega de cera ualeat nonaginta libras portugalenses. Et arroua de cera ualeat septem libras et dimidam portugalenses. Et arratal de cera de duodecim unciis et media ualeat quatuor solidos et octo denarios. Et uestido de conelio de sazom ualeat octoginta solidos et pellis inde ualeat octo denarios. Et uestido de conilio uerano ualeat quinquaginta solidos et pellis inde ualeat quinque denarios. Et mando et defendo firmiter quod nullus conelarius de toto meo regno sit ausus mactare conilios de die cineris usque ad diem sancte Marie de augusto, et qui eos mactauerit pectabit mihi pro quolibet unum morabitinum et corpus et habere suum remanebit in mea potestate. Et mando et defendo firmiter quod nullus sit ausus extrahere argentum extra regnum meum exceptis uasis et scutelis et coclearibus et quod sit talis persona cui conueniat habere, et quicumque alius istud saquauerit extra regnum mando quod filient sibi quantum inuenerint. Et alqueire de meliori melle ualeat nouem solidos. Et arroba de sepo ualeat decem solidos. Et arroua de unto ualeat sexdecim solidos. Et pellis melior de aenio ualeat duos solidos. Et melior pellis de gamito ualeat unum solidum. Et melior pellis de cordario ualeat decem et octo denarios. Et tenrrom ualeat unum solidum. Et melior pellis de cabito ualeat sex denarios. Et melior pellis de gato de casa ualeat unum solidum. Et melior pellis de gato montes aut de gulpina ualeat tres solidos. Et melior pellis de fuina ualeat tres solidos. Et melior pellis de

Digitized by Google

luntria ualeat tres libras. Et melior pellis de marterenia ualeat quinque solidos. Et melior pellis de tourum ualeat unum solidum. Et alqueire de azeite de peixotis uel de quelbis ualeat septem solidos et dimidium. Et melior pellis de luberno uel de geneta ualeat septem solidos et dimidium. Et quintale de meliori greda uel de caseos ualeat triginta solidos. Et quintale de meliori pice ualeat triginta solidos. Et quintale de meliori algadrom ualeat quinquagenta solidos. Et arroua de grana ualeat decem et octo libras portugalenses. Et cobitus de escarlata englesa meliori ualeat septuaginta solidos. Et cobitus de melior escarlata framenga ualeat tres libras. Et cobitus de ingres tinto in grana ualeat quadraginta et quinque solidos. Et cobitus de meliori panno tinto de Gam aut de Ruans aut de Ipli ualeat quadraginta solidos. Et cobitus de meliori engres ualeat unam libram. Et cobitus de meliori triquintane ualeat decem et octo solidos. Et cobitus de meliori gamelim ualeat triginta solidos. Et cobitus de meliori grisay ualeat unam libram. Et cobitus de meliori bifa ualeat unam libram. Et cobitus de meliori branqueta de Camina ualeat unam libram. Et cobitus de bono panno de Abouuila ualeat unam libram. Et cobitus de meliori uiado de Lila aut de Ipli esforciato ualeat unam libram. Et cobitus de meliori brugia fraldada aut de meliori stanforte de Brugiis ualeat quindecim solidos. Et cobitus de aliis brugiis ualeat quatordecim solidos. Et cobitus de sancto Omer ualeat tredecim solidos. Et cobitus de sargia ualeat tredecim solidos. Et cobitus de pruys ualeat tredecim solidos. Et cobitus de prumas de Normandia et de Roan et de Chartes et de Rocete ualeat tredecim solidos. Et cobitus de arraiz ualeat undecim solidos. Et cobitus de valencina ualeat nouem solidos. Et cobitus de stamforte de Caa ualeat nouem solidos. Et cobitus de tornay ualeat decem solidos. Et cobitus de stanforte uiadu de Ipri ualeat undecim solidos. Et cobitus de pannis viadis et planis de Larantona ualeat undecim solidos. Et cobitus de frisa ualeat octo solidos. Et cobitus de barragam ualeat octo solidos. Et cobitus de chartes ualeat decem solidos. Et cobitus de piquote palentiano ualeat quinque solidos. Et cobitus de segobiano ualeat quatuor solidos. Et cobitus de meliori sargia cardada castellana ualeat quatuor solidos. Et cobitus de alia sargia ualeat tres solidos. Et cobitus de armarfega ualeat duos solidos. Et vara de burello ualeat duos solidos. Et petra de lana ualeat quinque solidos. Et uara de bragali meliorato ualeat unum solidum. Et uara de bono panno de lino ualeat tres solidos. Et uara de meliori lentio ualeat quatuor solidos. Et melior penna de sazom blanca ualeat octo libras. Et melior penna purada de sazom ualeat sex libras. Et melior penna larga de sazom ualeat quadraginta quinque solidos. Et melior penna miscrada de sazom ualeat triginta quinque solidos. Et melior penna de lebores ualeat quinquaginta solidos. Et melior pena de lirionibus lumbada ualeat quadraginta quinque. Et alia penna melior de lirionibus ualeat triginta solidos. Et arroua de pimenta ualeat quindecim libras portugalenses. Et arroua de amendoas ualeat triginta solidos. Et arroua de ume ualeat tres libras. Et canudus de auro ualeat sexdecim solidos. Et canudus de argento ualeat octo solidos. Et uncia de sirico de Rota ualeat duodecim solidos. Et uncia de sirico de Aspa ualeat nouem solidos. Et melior alfres de auro de Londres amplo ualeat sex libras. Et meliores cintas stictre de Londres ualeat tres libras. Et melior alfres amplum de argem ualeat quinque libras. Et melior cinta de argento ualeat duas libras. Et melior alfres de sancto Jacobo amplum ualeat quinque libras. Et alius alfres qui non fuerit ita bonus ualeat tres libras. Et bracia de meliori cinta de lincio de Momperle de auro ualeat septem solidos et si fuerit de argento ualeat quinque solidos. Et alie cinte magis stricte de auro de licio ualeant tres solidos, et si fuerint de argento ualeant duos solidos. Et meliores corde de dona cum auro et argento de Londres uel de Momperle ualeant sex libras. Et meliores de sancto Jacobo uel de ista terra ualeant quatuor libras. Et meliores corde encabate de uno cauto de milite ualeant decem solidos. Et alie corde que ueniunt de Londres aut de Momperle longe de milite de quatuor ramaes ualeant uiginti et quinque solidos. Et bracia de meliori corda grossa tota de sirico que fit in regno Portugalie ualeat tres solidos. Et bracia de meliori corda texta de lino ualeat duos solidos et medium. Et bracia de meliori corda rotunda delgada de sirico facta ualeat unum solidum. Et bracia de qualicumque ourela de sirico ualeat quindecim denarios. Et bracia de meliori endegrossa de Toledo ualeat quinque solidos. Et uncia de azafram ualeat octo solidos. Et mando et defendo firmiter quod nullus corregearius de toto meo regno sit ausus tingere corium cum azafram. Et melior arminus ualeat duodecim solidos. Et adubo de meliori luntria pro ad hominem siue mulierem ualeat duodecim solidos. Et adubo de pice ualeat tres solidos. Et melior pellis tinta de marterena ualeat duodecim solidos. Et melior pellis tinta de fuina ualeat sex solidos. Et melior pellis tinta de tourom ualeat duos solidos. Item abegom moretur per totum annum pro quinque morabitinis de quindecim in solido et pro duobus quarteiros de pane mediato in senara per mensuram de Sanctarena, et triticum saquet in saluo et de ordeo det portionem. Et alius mancipius melior de lauoyra moretur per annum pro tribus libris et pro uiginti alqueires de pane mediato in senara. Et melior azamel moretur pro quinque morabitinis de quindecim in solido, et quisque istorum trium debet habere pro ad uestire duodecim cobitos de burello et sex uaras de bragali et duo paria de zapatis et debent illos sibi adubare per duas uices. Et melior cachopius de lauoyra moretur pro triginta solidis et pro froque et sagia de burello et pro pannis de linno et pro duobus zapatis adubatis per duas uices et pro decem alqueires de pane in senara. Item maiori mancipio de uacis dent pro soldada quinque morabitinos de quindecim in solido et nouem uaras de burello et sex uaras de bragali et duo paria de zapatis adubatis per duas uices. Item congnitori de ouibus dent quinque

Digitized by Google

morabitinos de quindecim in solido et quinque cordarias et nouem uaras de burello et sex uaras de bragali et duo paria de zapatis. Item cognitori de porcis dent pro soldada quinque morabitinos de quindecim in solido et quinque leitigas et nouem uaras de burello et sex de bragali et duo paria de zapatis adubatis per duas uices. Et alii mancipii tam de ouibus quam de porcis habeant suas soldadas silicet quisque eorum quadraginta quinque solidos et tres leitigas uel tres cordeiras et nouem uaras de burello et sex uaras de bragali. Item cachopius de ganato moretur pro triginta solidis et pro septem uaris de burello et pro sex uaris de bragali et pro duobus paribus de zapatis adubatis per duas uices. Item mancipia moretur pro triginta solidis et pro uno zodario uel sagia que non passet pro triginta solidis et pro duabus camisiis secundum consuetudinem terre et pro una tauca que non passet per decem solidos et pro duabus paribus de zapatis. Et melior pellis de baldreu ualeat duos solidos et medium. Et melior pellis cordaria ualeat duos morabitinos ueteres. Item mando et defendo quod nullus mercator de extra regnum saquet merchandiam de regno nisi duxerit aliam pro illa que se ualeat cum illa. Et mando et defendo firmiter quod merchandia que pertinet ad mercatorem non extrahatur per terram sed tota ueniat ad portus et quicumque eam per terram sacauerit perdat eam. Et melior mula uel melior mulus ualeat sexsaginta libras. Et melior roncinus qui non sit de bafordo ualeat uiginti et quinque libras. Et melior roncinus de bafordo ualeat quinquaginta libras. Et melior sella orpellada de roncino cum pectorali colgato et deaurato et cum freno deaurato ualeat quindecim libras et pectorale et frenum ualeat inde per se septem libras et mediam et sella ualeat inde per se septem libras et mediam. Et alia sella que non sit orpellada cum pectorali colgato et deaurato et cum freno deaurato ualeat duodecim libras. Et ualeat inde sella per se sex libras et pectorale et frenum ualeat per se sex libras cum garnimento. Et melior sella de troyxa ualeat quinque libras. Et alia sella melior de carnario ualeat tres libras et mediam. Et melior sella galleca orpellata cum pectorali deaurato et cum arricaues ualeat quindecim libras, et adubu ualeat inde tres libras et sella per se duodecim libras. Et alia sella galleca sine orpel ualeat duodecim libras et adubo ualeat inde tres libras et mediam. Et sella ualeat octo libras et mediam. Et meliores corrigie de armare cum quatuor custuris de seda ualeat decem solidos et si fuerint de duabus custuris de seda ualeant quinque solidos et si fuerint coseite cum lino ualeant quatuor solidos. Et melior sella galleca carnaria uermelia ualeat septuaginta et quinque solidos cum garnimento stanado. Et melior sella carnaria nigra ualeat tres libras. Et deaurent frenum de cauallo cum sua pregadura pro una libra. Et meliores armas ualeant quindecim libras scilicet scutus et sella canelladus de auro cum garnimento de coriis uermeliis et de scalata noua et cum capello pintato, et scutus et capellum pintati ualeant per se sex libras bene garniti de coriis uermeliis et de scarlata noua. Et sella ualeat inde per se nouem libras et alia arma ualeant duodecim libras et scutus et capellum ualeant inde per se nonaginta solidos et sella per se septem libras et mediam. Et melior brison de scuto ualeat decem solidos et brison melior de sella cum spendas ualeat uiginti et quinque solidos. Et nullus sit ausus encoriare scutum nec sellam cum pellibus de carnariis. Et mando et defendo firmiter quod zapatarius nec correyarius sit ausus laborare corium de caballo nec de asino in toto regno meo pro ad uendendum sed obradures garnescant de illis quia quicumque ipsorum faceret pectaret mihi decem morabitinos et corpus et habere remaneret in mea potestate. Et nullus sit ausus garnire scutum cum carnario quia quicumque faceret pectaret mihi decem morabitinos et remaneret corpus et habere in mea potestate. Et melius ferrum lancee ualeat quatuor solidos et melius ferrum de asquna ualeat septem solidos et deaurent ferrum de asquna pro quatuor solidis et deaurent ferrum lancee pro duobus solidis, et melior asta de lancea ualeat decem solidos. Et asta melior de ascuna ualeat septem solidos. Et melius corium uermelium de capro factum in meo regno ualeat uiginti et quinque solidos. Et melius corium de carnario uermelio ualeat duodecim solidos. Et melior pellis nigra uel alba de capro ualeat uiginti solidos. Et pellis nigra uel alba de carnario ualeat octo solidos. Et pellis de meliori baldreu scudadu ualeat tres solidos et si non fuerit escodado ualeat decem et octo denarios. Et melior pellis de orpel ualeat septem solidos. Et melior pellis de argenpel ualeat tres solidos et dimidium. Et mando firmiter et defendo quod nullus sit ausus filiare oua de azores nec de gauianis neque de falconibus et ille qui filiauerit pectabit mihi pro quolibet ouo decem libras et corpus et habere suum remanebit in mea potestate. Et nullus sit ausus filiare azorem nisi quindecim diebus ante festum sancti Johanis Baptiste. Et quicumque filiauerit pectabit mihi pro quolibet azore decem morabitinos et remanebit corpus et habere suum in mea potestate. Et nullus sit ausus filiare gauianum nec falconem nisi de tribus unum et quicumque filiauerit pectabit mihi pro quolibet centum solidos. Et melior equa ualeat quindecim libras. Et melior asinus ualeat decem morabitinos de quindecim in solido. Et melior asina ualeat quinque morabitinos de quindecim in solido. Et fustes de meliori sella de donna bene deaurati et pintati ualeant quinquaginta solidos. Et melior pellis de carnario ualeat decem et octo denarios. Et tritium (?) de meliori burra blanca ualeat duos solidos et nullus sit ausus facere de ea burelium quia quicumque fecerit pectabit mihi pro ea decem morabitinos et insuper remanebit corpus et habere suum remanebunt in mea potestate. Et luua de meliori çorzo uel meliori gamo de azor ualeat uiginti denarios. Et melior luua de gauiano ualeat quindecim denarios. Et luua de azor uel de gauiano de carnario scodado ualeat decem denarios et si fuerit de carnario qui non fuerit scudado ualeat sex denarios. Et melior cascauel de azor ualeat unum solidum. Et melior

Digitized by Google

cascauel de gauiano ualeat octo denarios. Et meliores peyoos de azor sin sirico ualeant tres denarios. Et meliores peyós de gauiano ualeant duos denarios. Et melior corrigia de ceruo uel de corzo uel de gamo pro ad cintazes uel pro ad uessadre ualeat tres denarios. Et melior corrigia de carnario scudado ualeat unum denarium. Et melior albarda de azemela ualeat decem solidos. Et melior albarda de asino ualeat quinque solidos. Et melior torteloeira ualeat unum solidum et torteloeira de asino ualeat octo denarios. Et melior sinla de azemelo ualeat decem et sex denarios cum suo latego et cum suis armellis, et sine latego et sine armelis ualeat octo denarios. Et sinlia de asino ualeat ünum solidum cum latego et cum armelis, et sine latego et sine armelis ualeat quinque denarios, et melior taleiga ualeat decem et sex denarios. Et melior almaface ualeat unum solidum, et melior manta galeca ualeat duas libras. Et melior feltro ualeat decem. Et melior adiual de alfarfa ualeat quatuor denarios. Et melior solta de alfarfa ualeat tres denarios. Et melius par de soltis de junciis ualeat tres denarios. Et melior eixaquima de lino canabo ualeat quatuor denarios. Et meliores troixas pro ad troixare ualeat inde cada una octo denarios. Et melior subrecinlia de caballo cum latego et cum coriis et cum ferris ualeat quinque solidos et dimidium, et pannus ualeat tres solidos et ferros ualeant inde sexdecim denarios et latego ualeat inde sex denarios et pro coriis et pro custura octo denarios. Item melior scinlia de mula cum suis ferris et cum suis coriis bene coseyta ualeat tres solidos et octo denarios, et pannus ualeat uiginti denarios et ferros ualeant inde sexdecim denarios et coria et custura ualeant octo denarios. Item melior soombreyro cum orpel uel cum argempel ualeat decem solidos. Et melior alius soombreiro magnus ualeat septem solidos qui non sit cohopertus et sit de lana. Et melior soombreiro de lana pequeno qui non sit cohopertus ualeat tres solidos et medium. Et melior aljaueira de orpel et de argempel ualeat decem solidos et alia melior ualeat quinque solidos. Et melior almalio ualeat duos morabitinos ueteres et dimidium. Et homo cui dederint zorame et sagiam stet pro triginta solidis pro soldada. Et rapax cui dederint capam de burello et sagiam de valencinia stet pro triginta solidis pro soldada. Et cosant panale uel sauanam de caballo cum super coma pro sexdecim denariis et si non tenuerit super comam cosant eam pro octo denariis. Et melior corrigia de pectorali ualeat duos solidos. Et garnimentum de melioribus eixarrafis de seda pro ad sellam de caballo ualeant quindecim solidos. Et alie eyxarraffe delgate de seda ualeant decem solidos. Et melius garnimentum de capello de corio de gamo uel de corzo uel de vaca ualeat tres solidos. Et si aliquis uoluerit ponere capello nasale deauratum et pregos deauratos custet totum sex solidos et si non fuerint deaurati custent tres solidos. Et melior pellis cabritinia ualeat unum morabitinum uetus. Et feyxe de ducentis et quinquaginta cardis pro ad cardare burellum ualeat decem solidos. Et pro cardare uaram de burello dent duos denarios. Et pro cardare pro isto precio sexaginta uaras dent pro merenda unum alquerium de triticio. Et melior cabritus uiuus ualeat duos solidos. Et agnus ualeat decem et sex denarios. Et melior capom ualeat decem et octo denarios. Et melior galina ualeat unum solidum. Et melior franganus uel frangana ualeat sex denarios. Et dent duo oua pro uno denario. Et melior anade ualeat octo denarios. Et melior cerceta ualeat quatuor denarios. Et melior gartia ualeat duos solidos. Et melior becouro ualeat decem et octo denarios. Et melior alcarouuam ualeat decem denarios. Et melior maracico ualeat unum solidum. Et fusellus ualeat quatuor denarios. Et cison ualeat quatuor denarios. Et galeirom ualeat quatuor denarios. Et caamom ualeat sex denarios. Et corneliom ualeat sex denarios. Et melior anser ualeat uiginti denarios. Et grua ualeat tres solidos. Et auetarda ualeat tres solidos. Et melior perdix ualeat quinque denarios. Et columbinus ualeat tres denarios. Et seixa ualeat duos denarios. Et turtur ualeat tres medaculas. Et columbus turcatus ualeat tres denarios. Et due lauerce ualeant unum denarium. Et de aliis minoribus passeribus ualeant tres unum denarium. Et due passeres de costella ualeant unum denarium. Et melior cunilio ualeat quatuor denarios. Et lebor sine pelle ualeat sex denarios. Et melior solius ualeat quatuor libras. Item meliores zapati de coreia pro ad alganame ualeant quinque solidos. Et meliores zapati de cordouam de malioo ualeant tres solidos. Et meliores zapati uacariles ualeant quatuor solidos. Et meliores zapate de cordouam de corda ualeant duos solidos et medium. Et meliores zapate deaurate ualeant duos solidos et medium. Et par de melioribus solis de festo de vaca ualeat duos solidos. Et zapate nigre uel blance de carnario sine auro ualeant decem et octo denarios. Et zocos uermelios uel deauratos ualeant nouem solidos. Et meliores zapate de cabrito de corda ualeant duos solidos. Et zapate de cordouam nigro uel uermelio de muliere ualeant tres solidos et de carnario ualeant duos solidos. Item cabezate duplate uermelie de roncino uel de mulla cum suis redenis ualeant sex solidos. Et redene ualeant duos solidos. Et cabezate duplate nigre uel albe de roncino uel de mula cum suis redenis ualeant quatuor solidos et dimidium. Et redene ualeant inde decem et octo denarios. Et cabezate duplate uermelie de caballo cum suis redenis ualeant quatuor solidos et si fuerint nigre ualeant tres solidos. Et meliores stribeire uermelie ualeant sex solidos et si fuerint nigre aut candide ualeant quatuor solidos et medium. Et contracilium ualeat octo denarios. Et fayxa ualeat duos solidos et medium. Et corrigia de spora ualeat tres denarios. Et cabresto de caballo ualeat tres solidos. Et corrigia de troixa ualeat octo denarios. Et bonum ferramentale ualeat duos solidos et medium. Et cinte uermelie cum bona fiuela ualeat quatuor solidos et medium, et cum anulo deaurato ualeat duos solidos et corrigia sine anulo ualeat decem et octo denarios et corrigia nigra uel blanca cum anulo deaurato ualeat uiginti denarios. Et bragarum cum suis centazis ualeat tres solidos. Et melior fiuela

Digitized by Google

deaurata ualeat tres solidos et anulus deauratus ualeat sex denarios. Et mossos de freno de roncino uel de mula cum sua pregadura stanada de peela ualeat duodecim solidos. Et mozos de caballo cum sua pregadura stanada de peela ualeat septem solidos et medium. Et spore stagnate ualeant duos solidos et medium. Et spore deaurate ualeant duodecim solidos. Et spore argentate ualeant septem solidos. Et arricaues stagnati ualeant duos solidos et medium. Et custura de manto ualeat duos solidos et medium et de zorame ualeat unum solidum. Et custura de garnachia scotada cum penna ualeat duos solidos et sine penna ualeat unum solidum. Et custura de sagia ualeat decem et octo denarios, et caligis unum solidum. Et custura de gardacos uel de garnachia de manicis cum penna ualeat duos solidos et medium et sine penna ualeat decem et octo denarios. Et custura de capa duplata ualeat octo solidos et que non est duplata ualeat quatuor solidos. Et tabardo duplato ualeat quatuor solidos et qui non est duplatus ualeat duos solidos. Et custura de manto de dona ualeat tres solidos et de garnachia scotada cum penna ualeat tres solidos et sine penna ualeat decem et octo denarios. Et custura de garnachia de dona de manicis cum penna ualeat tres solidos et medium et sine penna ualeat uiginti et unum denarium: Et si dominus de pannis mandauerit ponere arminium uel luntriam uel picem in illis debet ponere adubo de garnachia pro sex denarios. Et custura de camisia hominis ualeat decem et octo denarios. Et de braguis octo denarios. Et custura de camisia de bragali ualeat octo denarios et de braguis de bragali ualeat quatuor denarios. Et custura de camisia de muliere de lino ualeat duos solidos et de bragali unum solidum. Et custura de froque de burello ualeat decem denarios et de sagia de burello ualeat sex denarios. Et mando quod in qualibet uilla et in quolibet judicatu detis Martino Riali bonos duos homines qui saquent istos incautos cum meis scribanis de uillis prout superius dictum est. Et quicumque discooperuerit illum qui magis uendiderit quam quod positum est in isto decreto et probauerit per bonos homines ei qui uendidit habeat tertiam partem de incauto et due partes sint pro ad me. Datum Ulixbona VII.° kalendas januarii Dominicus Vincentii scripsit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª Prima.

Maço 1.° de Leis n.° 14, no Archivo Nacional.

IV

Na data deste acto não parece coincidir a era com o anno; mas conciliam-se facilmente suppondo a hypothese, aliás pouco vulgar entre nós, de ser o anno de Christo, designado no diploma, o da incarnação conforme o calculo florentino. Começando por este calculo o anno em 25 *de março, no dia* 18, *em que o diploma foi expedido, corria ainda o anno de* 1254. *A carta ao papa é um consectario, uma revalidação deste acto legislativo, e embora a sua data seja anterior dous dias ao acto principal, entendemos deve-la ajunctar aqui apenas como complemento. Na Chancellaria de Affonso III registou-se, não sabemos porque, o transumpto authentico enviado ao Mestre da cavallaria do Templo. A redacção original devia ser anterior e porventura preceder a carta ao papa ou coincidir com ella. Assim, tambem, no registo de Affonso III a* karta juramenti *precede a* karta domino pape. *O que ignorâmos é o motivo que teve Ribeiro (Additam. á Sinopse p.* 7) *para attribuir um dos dous diplomas ao anno de* 1254 *e outro ao de* 1255.

1255—MARÇO 18.

Karta iuramenti quod dominus Rex fecit super moneta non exigenda.

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie. Dilecto amico suo uiro religioso domno Martino Nuniz magistro milicie Templi in tribus regnis Hyspanie salutem et sincere dilectionis affectum. Dilectioni uestre notum facio quod cum neccesse haberem monetam meam frangere prout predecessores mei usque ad tempus mei regiminis eam consueuerunt frangere, maior pars cleri et populi regni mei humiliter et instantissime mihi supplicarunt quod illis solitam et consuetam monetam facerem usque ad proximum septemnium in suo pondere conseruari et unusquisque mihi pro conseruatione ipsius monete solueret certam pecunie quantitatem, quo per me concesso et mihi maiori parte dicte pecunie iam soluta, uos et quidam alii de regno meo clerici et layci mihi super hoc consulentes asserebatis solutionem predictam pro conseruatione ipsius monete cedere in maximum cleri et populi et tocius regni preiudicium et in meum non modicum detrimentum supplicantes ut nunquam de cetero pro conseruatione monete ab hominibus regni Portugalie per me uel per alium aliquid exigerem uel exigi facerem uel promitterem nisi quod infractione monete predecessores mei recipere consueuerunt. Tandem ego pro iusticia et bona regni consuetudine conseruandis petitionem uestram et ipsorum gratanter admisi et in manibus venerabilis patris domni Martini episcopi elborensis iuraui et iuro ad sancta dei euuangelia prestita fide corporali quod nunquam monetam regni Portugalie uendam nec uendi faciam nec aliquid exigam uel exigi permit-

Digitized by Google

tam uel faciam pro eadem nisi quod in fractione et pro fractione monete offerri predecessoribus meis uel per eosdem exigi consueuit, ad que omnia predicta et singula me et successores meos omnes generaliter et specialiter obligaui et obligo. Et hec omnia et singula promitto sub debito prestiti iuramenti me bona fide et sine dolo ac fraude uel terrore in omnibus et per omnia seruaturum. Et quicumque contra predicta uel aliquid predictorum uenire temptauerit iram et indignationem omnipotentis Dei et maledicionem meam incurrat. In cuius rei testimonium uobis presentes litteras feci fieri et mei sigilli munimine communiri. Datum apud Sanctarenam XIIII.° kalendas aprilis Rege mandante sub era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª anno domini M.° CC.° L.° IIII.°

Memoriale de cartis super moneta.

Item abbas Alcobacie habuit consimilem cartam in testimonium. Et similiter magister milicie sancti Jacobi et magister de Auis et prior Hospitalis Iherosolimitani in regno Portugalie et episcopus elborensis habuerunt consimiles cartas in testimonium huius rey.

1255 — MARÇO 16

Karta domini Regis missa domino pape super facto monete.

Sanctissimo patri ac domino A. diuina prouidencia sacrosancte romane ecclesie summo pontifici. Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie et comes Bolonie cum summa reuerencia pedum oscula beatorum. Sanctitati uestre notum facio quod cum uellem monetam in regno meo frangere prout predecessores mei usque ad tempus mei regiminis eam consueuerunt frangere, maior pars cleri et populi eiusdem regni me rogauit quod illis solitam et consuetam monetam facerem usque ad septemnium in suo pondere conseruari et unusquisque mihi pro eiusdem conseruatione monete solueret certam pecunie quantitatem. Quo per me concesso et mihi maiori parte dicte pecunie iam soluta, quidam de regno eiusdem clerici et layci mihi super hoc consulentes asserebant solutionem predictam pro conseruatione ipsius monete cedere in maximum cleri et populi et tocius regni preiudicium et in meum non modicum detrimentum, suplicantes ut nunquam de cetero pro conseruatione monete per me uel per alium aliquid exigerem uel exigi facerem uel permitterem nisi ea que in fractione monete predecessores mei consueuerunt recipere. Tandem ego pro iusticia et bona regni consuetudine conseruandis peticionem eorum gratanter admisi et in manibus venerabilis patris domni Martini episcopi elborensis iuraui et iuro ad sancta dei euuangelia quod nunquam de cetero monetam uendam nec uendi faciam nec aliquid exigam uel exigi permittam uel faciam pro eadem nisi quod in fractione et pro fratione monete offerri predecessoribus meis uel per eosdem exigi consueuit. Ad que predicta omnia et singula me et omnes successores meos generaliter et specialiter obligo et eciam obligaui et hec omnia et singula promitto sub debito prestiti iuramenti me bona fide et sine dolo ac fraude uel terrore in omnibus et per omnia seruaturum. Quicumque uero contra predicta uel aliquid predictorum uenire attemptauerit iram et indignationem omnipotentis Dei et maledicionem meam incurrat et super hiis omnibus concessis ordinibus et aliis de regno qui eas recipere uoluerunt meas patentes litteras mei sigilli munimine communitas. Quo circa sanctitati uestre supplico humiliter et deuote. Quatinus hoc factum pro libertate et utilitate regni iuramento firmatum dignemini confirmare. Datum apud Sanctarenam XVI.ª die marcii anno domini M.° CC.° L.° IIII.° era M.ª CC.ª LXXXX.° III.°

Liv. I de Doaç. de Aff. III, fol. 150, no Archivo Nacional.

Digitized by Google

V

Este Regimento da Casa Real, dividido em vinte e seis degredos ou artigos, foi conservado apenas nas copias inexactas que nos restam das Ordenações de D. Duarte. Corrigimos o texto onde os erros nos pareceram claramente erros de copia. A rubrica que precede o regimento parece pertencer a uma collecção de leis de Affonso III onde se achava inserto este diploma, e ser de uma epocha mais moderna.

1258—ABRIL 11

Em nome de Deos Santa Trindade Padre Filho e Spirito Sancto. Aqui se começa o primeiro livro dos degredos e constetuiçoens que fez o mui nobre Dom Afonço, o quinto Rey de Portugal que foi.

Em na era de mil e duzentos e noventa e seis annos em quarta feira honze de abril[1] em dia de cena domini, em Guimaraens, Dom Affonso pela graça de Deos Rey de Portugal e conde de Bollonha mandou temperar sa casa e toda sa companha, a proveito[2] de seu regno, a Dom Gil Martins moordomo da corte, e a Esteve Anes chanceler e a Dom Joam Davoym e a Dom Egas Lourenço e a Ruy Peres sobrejuiz com outros do concelho d'ElRey, e despozeram e hordenaram de mandado desse mesmo senhor Rey em aquesta maneira.

Degredo primeiro

E primeiramente mandaram e ordenaram que ElRey aia seis bestas para seu corpo em sa estrebaria, e hum escudeiro de[3] criaçom que traga seu pendom e outro daquelles que ham sa raçom que traga sas armas.

Degredo segundo

Em na reposte aia[4] seis azemolas, e na cozina tres azemelas e huma azemela pera a copa, e huma azemela que traga os fintos, e huma azemela para a capeela. ElRey nom tenha nem faça ter outras bestas na estrebaria senom quatro cavalos pera egoas e huma azemela pera a estrebaria.

Degredo terceiro

Aia ElRey hum monteiro com huma besta, e non[5] seja cavaleiro, e quatro homens monteiros, e quatro falcoeiros com senhas bestas, e non sejam cavaleiros.

Degredo quarto

Ordenaram que ElRey nom traga comsigo escudeiros guisados de cavallos e armas, e tanto que ElRey der a elles cavalos e armas façaos cavaleiros, e envyeos, e se algum escudeiro veher a elle guizado de cavalo e armas façao asinha cavaleiro, se nom nom o traga consigo.

Degredo quinto

A cavaleiros[6] de fora sobrevintes nom dê ElRey cevada nem raçom aos seus homens senom aaqueles que som moradores de ElRey.

Degredo sexto

Ordenaram que na casa dElRei nom andem outros homens senom oficiaes ou aquelles que ouverem raçom delRey, e todos aquelles homens que nom ouverem cevada de sa raçom nom tragam bestas em na casa dElRey se nom forem homens doficiaes que andem por elles nos oficios, e outros homens que nom andem em ovenças com ovençaes nem ham raçom de çevada nom tragam bestas e se as trouverem filhem lhas pera ElRey, dês que este pubricamente for pobricado se as nom tolherem dês hi[7] ataa outo dias.

Degredo setimo

Mandaram que ovençaes de casa dElRey nom tragam muitos homens em casa dElRey em sas ouvenças, mais que aquelles para que ham rações.

1 O que se lê na copia é *e sessenta e seis annos em quarenta folhas honze de Abril*. Evidentemente o copista leu o *x* aspado na data do original por *x* simples, porque a era de 1266 é anterior ao reinado de Affonso III, e a era de 1296 não só coincide com o reinado mas tambem com a epocha em que ainda este principe se intitulava rei de Portugal e conde de Bolonha. Leu-se tambem mal *quarenta folhas* por *quarta feira*, provavelmente porque no original havia uma abbreviatura. O dia 11 de abril de 1258 ou era de 1296 caiu de feito em uma quarta feira.

2 Na copia *aproveitada*.

3 Na copia *do*.

4 Na copia *repost* e depois um pequeno espaço em branco.

5 Na copia *e nos*.

6 Na copia *Cavaleiros*.

7 Na copia *dessi*.

Digitized by Google

Degredo outavo

Mandaram que nem azemees, nem outros homens que andarem em casa dElRey nom tragam hi barregans, mas tragam mulheres lidimas se quizerem.

Degredo nono

ElRey aia trez lavandeiras e duas regueifeiras (a saber) huma para ElRey e outra para a Rainha.

Degredo decimo

Mandaram que os azemees dElRey aiam sete librés por sa soldada e nom mais, e cavalariços que guardam aquellas bestas de seu corpo na estrebaria aiam sas raçoens e nove cobados de bruges ou de[1].... doito em oito mezes e quinze soldos para pano de linho e çapatos.

Degredo undecimo

Soldadeiras nom andem em casa dElRey nem outras mulheres senom aquellas que de suso som ditas, e se vier em soldadeiras a casa dElRey nom estem hi senom per tres dias, e se lhes ElRey quizer dar algo dêlho, senom vaãose.

Degredo duodecimo

ElRey aia trez jograres em sa casa e nom mais, e o jogral que veher de cavalo doutra terra ou segrel (?) dê-lhe ElRey ataa cem.... ao que chus[2] der, e nom mais se lho[3] dar quiser.

Degredo decimo terceiro

ElRey vesta seu corpo como se quiser vestir mas nom ponha adubo nem panos nem traga cordas longas.

Degredo decimo quarto

Em na cozinha d'ElRey nom adubem senom de duas carnes, e a huma seja de duas guisas, e aquesto seja em no paço.

Degredo decimo quinto

Em no dia do pescado para o jantar dê tres pescados ou dê dous, e huum pescado seja adubado de duas guisas, e aquesto seja em no paço.

Degredo decimo sexto

Em na cozinha d'ElRey de seu corpo, adubem para seu corpo como el mandar.

Degredo decimo setimo

Mandaram que ElRey aia hum copeiro com dous homens, e aiam tal raçom outro si como foi em tempo de seu padre e de seu avoo, e se o copeiro for tal homem a que ElRey queira fazer graça, dêlhe seu aprestemo qual lhe prover, e nom meta muitos homens em na copa.

Degredo decimo outavo

Mandaram que os ovençaes maiores da casa d'ElRey que sirvam em no paço d'ElRey per seus corpos de seus oficios e nom se partam de casa dElRey nem vão a sas casas nem a outro logar sem licença do moordomo e do chancheler dElRey, e os oficiaes aiam seos foros e seos direitos asi como em tempo de seu padre e de seu avoo.

Degredo decimo nono

Mandaram que aia ElRey em sa casa hum bom alfayate que saiba conhecer panos e penas e compralos e apreçalos, e que saiba bem fazer seu mester.

Degredo vigecimo

Mandaram em tal maneira sobre as luitosas que outro si como foi julgado por dom Gil Martins moordomo d'ElRey e per dom Joham Garcia, com concelho, e com outorgamento dos do seu concelho e dos ricos homens do regno de Portugal e do mestre d'Ocres[4] e do meestre do Tempre e do priol do Espytaal, que asi as peitem e sejam recebudas dElRey, e asi foi julgado que cavaleiro que for morto de mesnada dElRey, senom ouver cavallo dê a ElRey por cada luitosa cem meravedins quaes ElRey der a elle em soldada e nom seja al demandado por luitosa, e se ouver cavalo qualxequer que nom seja tal que paça de noite fora na meijoada, dêo a ElRey e nom lhe sea al demandado de melhor cavalo nem meravedins por elle, e se ouver loriga de corpo ou lorigam dê ella

[1] Na copia *onde*.
[2] Na copia *cheus*.
[3] Na copia *lhor*.
[4] Na copia *dotros*. É o mestre d'Ucles, que n'esse tempo se dizia de Ocres.

Digitized by Google

ou elle a ElRey, e se nom ouver loriga ou lorigam nom lhe seja demandado, e dê scudo e lança, e nom dê loriga de cavalo nem brafoneiras nem outra arma por luitosa. E todo cavaleiro que morto for e em ese ano que morto for nom ouver aver dElRey dê cavalo por luitosa se o ouver, e se non ouver cavalo dê a milhor besta que ouver, e se nom ouver besta dê por luitosa cem soldos.

Degredo vigecimo primeiro

Mandaram que ElRey nom prenda nenhum cavaleiro por divida, mas toda soldada filhe ataa que pague a el sa divida.

Degredo vigecimo segundo

Mandaram que ElRey nom prenda nem faça prender nenhum homem por nenhuma divida se ouver de que pague. Mas entreguese pelo seu aver, e por os seus herdamentos segundo o costume e foro da terra hu for o devedor.

Degredo vigecimo terceiro

Mandarom que nenhum fidalgo nom seja justiçado sem juizo da corte dElRey em no carcer, se quizer estar a direito da corte. E semelhantemente manda de qualquer outro homem que for aduzudo aa corte preso que non seja justiçado sem juizo de sa corte, nem seja detheudo em prisom se quizer estar a juizo da corte, salvo que seja aguardado em tal maneira que nom sega[1] ataa que passe per o juizo da corte.

Degredo vigecimo quarto

Mandarom que se algum homem for preso pelo meirinho ou per alcaide, ou per justiça ou per mandado dElRey que nom seja pera justiçar que lhe nom tolham a vida, nem lhe dem maa prisom mentre jouver preso, mas façãono guardar que nom fuga, e se der fiador ou fiadores para direito sejamlhes recebidos e soltemno.

Degredo vigecimo quinto

Mandaram que ElRey, nem ricohomem, nem nenhum homem poderoso do regno asi religioso como sagral non constranja nem per força nenhum homem nem molher que caze contra sua vontade, mas livremente cazem com quem quer que queira segundo como manda a igreja.

Degredo vigecimo sexto

Estabeleceram e mandaram que ElRei aguarde e tenha os fidalgos e as igrejas e clerigos e as ordens e os concelhos e os outros homens de seu regno a seus foros, e a seus husos e costumes.

fol. 30 *e segg.*

VI

Este segundo Regimento da Casa Real tambem unicamente se acha nas Ordenações de D. Duarte. Como o primeiro corrigimo-lo só onde nos pareceu evidente o erro de copia e segura a sua rectificação.

1261 — JANEIRO

Esta he a ordennação e degredos que o ssobredito Rey poz na sa casa.

Na era de mil e duzentos e noventa e nove anos em Guimaraens no mez de janeiro mandou ElRey ordenar sa casa a dom Gil Martins moordomo, e a dom Esteve Anes chancheler e a dom Joam Davoym e a dom Martim Soares e ao mestre scolla de Tuy[2]. E estes sobreditos hordenaram e mandaram que ElRey aia para seu corpo oyto bestas en sa estrebaria e quatorze azemellas e dous monteiros de cavalo com duas bestas, e nom sejão cavaleiros, e seos monteiros de pee traga dous sabujos, e tres açoreiros e quatro falcoeiros de senhas bestas e quatro allaaons e oyto sabujos e doze podengos, e os açoureiros tragam os podengos, e dous ou trez mourizinhos[3] que tragam e guardem os ditos allaaons, e hum escudeiro ou hum de criaçom dElRey traga o pendom dElRey e outro daquelles que ouverem raçom por ElRey traga as suas armas. ElRey nom tenha nem faça ter bestas em estada nem em outro lugar senom quatro cavallos em estada, e nom mais. E os poldros das egoas dElRey andem com as egoas ataa dous annos e dês[4] alli em deante dê os ElRey[5] a quem quizer e nom os tenha mais aa sa custa. E mandaram que dê ElRey cevada aos guardadores seus em estada, dês pascoa ataa sam Miguel senhos

[1] Talvez *se vá* ou *fuja*.
[2] Na copia *a mestre scobla detuvy*.
[3] Talvez *mozinhos*, moços pequenos, rapazes.
[4] Na copia *e dos*.
[5] Na copia *em deante os dElRey*.

Digitized by Google

alqueires, e se andarem em andada alqueire e meio, e dês a festa de samiguel em diante alqueire e meio de cada dia. E em na casa da Rainha aia outo muas de sela e seis azemellas; e dem aas bestas dElRey e da Rainha asi azemellas como de sella em estada alqueire e meio cada dia e em andada dous alqueires, e aos cavalos dem asi como virem que he razom e ham mister.

fol. 32.

VII

Posto que relativo ás ordens militares, o seguinte diploma deve ser considerado como um acto de legislação geral, visto que não havia provincia ou districto onde ellas não possuissem vastas propriedades, senhorios e auctoridade, e visto tenderem as providencias contidas neste acto a defender uma grande parte da população contra os vexames daquellas poderosas corporações.

1261 — FEVEREIRO 1

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie. Religiosis et honestis viris magistro milicie Templi uel comendatori tenenti locum magistri et omnibus comendatoribus de bayliis eiusdem ordinis in regno Portugalie salutem et sincere dilectionis affectum. Sciatis quod ego habui consilium cum curia mea super montatico quod accipiebant in terminis de meis villis et uestris et aliorum fratrum in regno meo immoderate ad magnum dampnum meum et uestrum et aliorum de regno meo. Et habito consilio cum curia mea ita hoc duxi corrigendum quod uos et alii religiosi regni mei eligatis unam villam de uestris quam uolueritis in qua tantummodo filietis montaticum et non in aliis, et filietis ipsum montaticum de ganatis hominum regni mei ita sicut ego mando illud filiare in meis villis, videlicet de busto vaccarum unam vaccam et de grege ouium quatuor carnarios, et non filietis montaticum de porcis nec de equabus nec de aliis ganatis nisi de illis de quibus ego mando illud filiare in meis villis et non aliter. Item mando uobis quod non filietis portagium de rebus nec de hominibus transeuntibus per loca uestra nisi in illis locis tantum in quibus uobis concessum est per cartas donationum regum. Vnde aliter non faciatis. Et quicumque contra hoc mandatum meum uenerit pectabit mihi quingentos soldos et insuper pagabit custas et expensas illi qui mihi inde conquestus fuerit quantas fecerit super hoc. Et si super hoc aliquod ius intenditis habere ueniatis ad me et ego faciam uobis inde habere iusticie complementum. Datum in Vimarane prima die februarii Rege mandante per domnum Egidium Martini et per cancellarium et per domnum Johanem Petri de Auoyno et per alios de consilio domini Regis. Dominicus Petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VIIII.ª

Item. Consimiles habuerunt magister et ordo Hospitalis et magister et ordo calatrauensis et magister et ordo ordinis sancti Jacobi de Ocles.

Liv. I *de Doaç. de Aff. III, fol.* 49, *no Archivo Nacional.*

VIII

Desta lei, historicamente uma das mais notaveis, porque illustra o estado de muitas relações sociaes no seculo XIII, restam-nos quatro exemplares, além de se achar substanciada nas Ordenações Affonsinas. São esses quatro transumptos, o do cartorio da Universidade, o do Maço 1 *de Leis n.º* 15 *no Archivo Nacional, o das Ordenações de D. Duarte e o do Livro das Leis e Posturas. Tendo adoptado como textos principaes os desta antiga collecção em todos os monumentos legislativos que nella se acham insertos, seguimos o mesmo systema a respeito desta lei, advertindo todavia que tanto o exemplar da Universidade, como o do Maço* 1 *de Leis no Archivo da Torre do Tombo são preferiveis, visto serem traslados ainda do seculo XIII, ou pelo menos do principio do XIV. Os* degredos *de D. Dinís appensos a esta lei no codice das Leis e Posturas, nas Ordenações de D. Duarte, e no exemplar do Maço* 1 *de Leis, reservâmo-los para serem publicados com os actos legislativos daquelle principe. As variantes do transumpto da Universidade vão indicadas debaixo da letra* A *e as do n.º* 15 *do Maço* 1 *de Leis debaixo da letra* B.

A Commissão de Côrtes da Academia considerou esta lei como resultado de um parlamento reunido então em Guimarães. É altamente improvavel que houvesse uma assembléa dessas em Guimarães no mez de março e logo no mez seguinte outra semelhante em Coimbra. Posto que no contexto da lei se alluda a um degredo de Guimarães, *allude-se como a um acto anterior, e não deste anno. Póde*

Digitized by Google

ver-se o que a tal proposito notámos na advertencia que precede o fragmento das côrtes de Guimarães de 1250 *(Aff. III—*1).

É impossivel desconhecer á leitura deste documento que reina nelle uma grande confusão. Ha ahi evidentemente providencias de diversas epochas, e nas datas, ás quaes se refere a lei a proposito da reparação das violencias e roubos perpetrados nos mosteiros depois de feito o degredo em Guimarães *(phrase que presuppõe um estatuto anterior) não ha uma unica em nenhum exemplar que não seja disparatada. Até algumas das provisões contidas no documento como hoje se acha são extranhas ao seu objecto principal. Entretanto já os collectores das Ordenações de D. Duarte, que ás vezes dividem em constituições ou capitulos diversos um unico estatuto, não souberam, ou não ousaram separar este complexo de providencias de differentes datas. Não o tentaremos nós; porque fora temerario emprehender agora o que parece já se reputava impossivel no meiado do seculo XV.*

Ribeiro (Additam. á Synopse p. 10) *aponta uma provisão existente no cartorio do mosteiro de S. Bento da Ave Maria do Porto (e que por emquanto escapou ás nossas pesquisas) datada de* 1 *de março de* 1272 *(era* 1310) em que se isentam até o S. Miguel futuro as igrejas e mosteiros dos direitos dos padroeiros. *É claramente uma das providencias contidas na lei de março de* 1261. *Esta parte da lei é, portanto, com grande probabilidade um dos additamentos que depois se encorporaram no primitivo* degredo.

No cartorio do mesmo mosteiro existe com a data de 31 *de agosto de* 1269 *(Pergam. Avuls. n.º* 138) *outra provisão dirigida ao meirinho mor (d'Alemdouro) a favor do mosteiro de Rio-tincto. Na provisão, redigida em latim, citam-se fragmentos do* degredo *de Guimarães, que porventura foi originalmente escripto nessa lingua. Posto que não seja um acto legislativo, entendemos ser conveniente publica-lo em seguimento á lei nelle citada, como tendendo a fixar-lhe o sentido nos pontos a que se refere.*

1261 — MARÇO

Dom[1] Affonso[2] pela[3] graça[4] de[5] Deus[6] Rey[7] de[8] Portugal[9] e[10] do[11] Algarue[12], do[13] prometimento[14] do[15] arcebispo[16] de[17] Bragaa[18] e[19] de[20] todolos[21] rricos[22] homens[23] e[24] doutros[25] homens[26] boons[27] do[28] rreyno[29] de[30] Portugal[31] por[32] boom[33] paramento[34] e[35] proueito[36] do[37] rreyno[38] de[39] Portugal,[40] ffez[41] e[42] estabelleceo[43] aquestes[44] degredos[45] que[46] adeante[47] son[48] scritos[49].

Primeiramente[50] estabeleceo[51] nosso[52] senhor[53] elRey[54] aos[55] rricos[56] homens[57] que[58] nom[59] uaam[60] a[61] cas[62] delRey[63] senom[64] por[65] duas[66] cousas[67] a.[68] huma[69] he[70] sse[71] elRey[72] mandar[73] por[74] eles[75] e[76] a[77] outra[78] he[79] se[80] ouueren[81] que[82] enderençar[83] en[84] cas[85] delRey[86]. E[87] todo[88] homem[89] que[90] teuer[91] çinquo[92] mil[93] marauedis[94] que[95] uenha[96] a[97] cas[98] delRey[99] com[100] çinquo[101] caualeiros[102] e[103] comha[104] com[105] eles[106] en[107] sa[108] pousada[109]. E[110] sse[111] elRey[112] conuydar[113] o[114] rricomem[115] comha[116] com[117] el[118] e[119] os[120] caualeiros[121] comham[122] em[123] ssa[124] pousada[125] e[126] nom[127] comham[128] com[129] outrem[130]. E[131] ssemelhauilmente[132] o[133] rricomem[134] que[135]

N.º 4

Como ElRey mandou reger e verear sá casa e seus vasalos.

1 En na era de mil e duzentos e noventa e nove annos em no mez de março em Guimaraens Dom
3 por
9 *a* 14 Portugal com outorgamento
21 *a* 32 todos os do seu concelho e dos ricos homens de Portugal pro
38 *a* 40 dito regno
44 estes
52 *a* 55 ElRey de seus
62 casa
70 *e* 71 se
73 enviar
79 *e* 80 se alguma cousa
82 *a* 86 dadubar com ElRey
89 rico homem
94 *a* 98 morabetinos e veer a casa
100 venham com elle
104 comam
106 elle
116 coma
118 ElRey

N.º 5

A

1 Na era de mil e duzentos e noueenta e noue annos no mes de março na vila de Guimaraães Don
9 *a* 14 Portugal e per outorgamento
21 tolos
24 *a* 28 do
36 por profeitança
47 en fondo
55 de seus
62 casa
70 *a* 73 sse nosso senhor elRey enuiar
81 *a* 86 teueren alguma cousa dadubar com nosso senhor elRei.
89 rico homem
94 *e* 95 libras
112 nosso senhor ElRei
114 *e* 115 rico homem
125 casa
134 rico homem

B

1 Era de mil duzentos noueenta e noue anos no mes de março a par de Guymaraães. Dom
10 *a* 14 per outorgamento
25 *a* 27 de barões
32 e por
36 prol
40 Portugal
50 *a* 229 Primeiramente infançom

Digitized by Google

teuer[136] seis[137] mil[138] marauedis[139] uenha[140] con[141] seis[142] caualeiros[143] e[144] o[145] que[146] teuer[147] sete[148] mil[149] marauedis[150] uenha[151] com[152] sete[153] caualeiros[154]. E[155] sse[156] teuer[157] ata[158] dez[159] mil[160] marauedis[161] uenha[162] com[163] dez[164] caualeiros[165] e[166] comha[167] com[168] eles[169] em[170] ssa[171] pousada[172] como[173] dito[174] he[175] e[176] nom[177] comhan[178] con[179] elles[180] outros[181] caualeiros[182] nem[183] escudeiros[184] nem[185] peoes[186] nem[187] outros[188] homens[189] senom[190] aqueles[191] que[192] el[193] conuydar[194]. Nen[195] os[196] donzees[197] nom[198] seiam[199] ante[200] os[201] caualeiros[202] aos[203] mantees[204]. O[205] rricomen[206] non[207] uaa[208] ao[209] moesteiro[210] nen[211] aa[212] eigreia[213] senom[214] assy[215] comees[216] elRey[217] mandar[218] aa[219] dita[220] sa[221] casa[222] assy[223] como[224] suso[225] dito[226] he[227]. O[228] inffançom[229] nom[230] leue[231] ao[232] moesteiro[233] nem[234] aa[235] eigreia[236] senom[237] huum[238] caualeyro[239] e[240] cinquo[241] bestas[242] e[243] o[244] caualeyro[245] que[246] for[247] com[248] el[249] nom[250] leue[251] mais[252] que[253] tres[254] bestas[255] e[256] assy[257] seiam[258] oyto[259] e[260] nom[261] leue[262] mais[263] de[264] doze[265] homens[266] e[267] huum[268] donzel[269] que[270] ande[271] no[272] caualo[273] do[274] iffançom[275] e[276] o[277] iffançom[278] se[279] ueer[280] sem[281] caualeiro[282] nom[283] leue[284] mais[285] que[286] oyto[287] homens[288] e[289] huum[290] donzel[291]. E[292] nom[293] seia[294] o[295] iffançom[296] senom[297] aquel[298] que[299] for[300] filho[301] do[302] iffançom[303] e[304] de[305] ssa[306] molher[307] liidema[308] e[309] nom[310] uaa[311] aa[312] eigreia[313] nem[314] ao[315] mosteiro[316] senom[317] dous[318] irmaãos[319] em[320] senbra[321] nem[322] dous[323] parentes[324] nem[325] dous[326] amigos[327].

Item[328] nosso[329] senhor[330] elRey[331] manda[332] e[333] deffende[334] que[335] nenhuum[336] caualeiro[337] nom[338] uaa[339] ao[340] moesteiro[341] nem[342] aa[343] eigreia[344] ueer[345] arcebispo[346] nem[347] bispo[348] nem[349] rricomem[350] nem[351] iffançom[352] nem[353] outro[354] homem[355] sse[356] hi[357] ueem[358] per[359] rrazom[360] de[361] os[362] ueer[363] nem[364] comha[365] hi[366] esse[367] dia[368] no[369] moesteiro[370] nem[371] em[372] na[373] eigreia[374] que[375] ende[376] seiam[377] naturaes[378].

N.º 4.

139 *a* 141 meravedins venham com elle
150 meravedins
155 *a* 158 e o que tiver outo mil meravedins venha com oyto cavaleyros e o que tiver nove mil meravedins venha com nove cavaleiros e o que tiver
160 *e* 161 mil
167 *a* 175 coima outro si como dito he em sas pousadas com seus cavaleiros
179 *a* 182 outros cavaleiros com elles
188 *e* 189 outro homem nenhum
191 *a* 196 o que elles convidarem e
204 mantenes
205 *e* 206

Como rico homem nom vaa a moesteiro.

Rico homem
209 a
215 *e* 216 como o
219 *e* 220 hir a
223 *a* 225 como
227 he e com aqueles que som de sa casa e nom com muitos.
228 *e* 229

Quantos homens deve levar o infançom ao moesteiro.

Infançom
237 comsigo senom
240 e o infançom nom leve mais que
247 *a* 249 com el for
256 *a* 259 e seiam outo bestas e nom mais
264 *e* 265 comsigo que honze
272 em no
276 e se
279 *a* 282 for sem cavalo
287 sete
292 *a* 295

Quaes podem ser infanções.

Nom seja
298 *e* 299 quem
305 *e* 306 de
312 *a* 316 ao moesteiro nem a igreja em sembra
320 *a* 322 ou
325 ou
328 *a* 332 Manda ElRey
335 *e* 336 que
343 a
356 *a* 358 e se allá for
364 nom
366 em no moesteiro
369 *a* 373 nem na
375 *a* 382 nem durma hi porque seja dahi natural.

Manda

N.º 5

205 *e segg.* ElRey Dom Affonso o Terceiro hordenou, e pose por Ley, que nenhuum Fidalgo, ou Cavalleiro, nem outro de qualquer estado, e condiçom que seja, que de nós terra tever, ou seus Moordomos, nom pousem nas Igrejas, nem em suas casas, nem façam celeiros, nem adegas nos Moesteiros ou Igrejas, nem nos adros dellas, nem filhem hi pam, nem vinho do que ham d'aver as Igrejas, ou Moesteiros contra voontade dos Abbades, e seus Clerigos, ou Moordomos.

Outro sy mandou, que posto que as Igrejas jaçam em terra Regueenga, nom sejam tributarias por ello a ElRey, saluo quando se per foro, ou algum outro justo titulo mostrar que o devam de seer.

Liv. II, *tit.* 19.

Antigamente foi Ley estabelecida per ElRey Dom Affonso o Terceiro em que mandou, que Fidalgo, ou Cavalleiro, ou qualquer outro, que de nós terra tever, nom ponha defesa em sua terra, per que faça hermar as terras das Igrejas e Moesteiros, ou leixem de seer por ello lavradas, e aproveitadas, e ainda que o fazer queiram, nom lhes seja consentido.

Item. Que os Prelados nom agravem as Igrejas, e Moesteiros, e homeens dellas nem lhes demandem mais daquello, que d'antigamente levaarom, e com direito devam d'aver; e se d'outra guisa o fazer quizerem, nom o deve ElRey de consentir ataa veer sobre ello mandado do Santo Padre em contrairo.

Liv. II, *tit.* 20.

A

139 libras
155 *a* 158 E o que teuer VIII.º mil marauedis uenha com VIII.º caualeiros. E o que teuer IX mil marauedis uenha com IX caualeiros. E o que teuer
168 *a* 175 semelhauilmente en ssas pousadas assi como é dito
179 *a* 182 outros caualeiros com elles
188 *a* 195 outro homem senom quem esses conuidarem e
200 *e* 201 ante
203 *e* 204 a matees. Item
209 a
212 a
215 *a* 220 como nosso senhor elRei manda hir a
225 *a* 227 de suso é dito e com aqueles que son de ssa casa e non com mais. Item
340 e o infançon non leue mais ca
247 *a* 249 com el for
257 *a* 259 segan VIII.º bestas e non mais
264 *e* 265 sigo ca XI
276 *a* 280 E se o infançon for
285 *a* 287 senon VII
295 *e* 296 infançon
302 *a* 306 denfançon e de
312 *a* 316 a moesteiro nen a eigreia
320 *a* 322 ou
325 ou
329 *a* 332 manda nosso senhor ElRei.
336 *e* 337 caualeiro
340 *a* 348 ueer arcebispo nem bispo a moesteiro nem a eigreia
356 *a* 358 e sse aló for
364 *a* 366 non coman hi en
372 *a* 378 eigreia nen manha hi pero ende seia natural.

B

232 a
235 a
240 e nom leue mays de
247 *a* 249 com el for
253 de
256 *e* 257 e
259 *a* 265 oyto bestas e nom mays e nom leue sigo mays que onze
277 *a* 279 se o inffançom
285 *a* 287 senom sete
295 *e* 296 inffançom
302 de
305 *e* 306 de
311 *a* 316 uaam a moesteiro nem a egreia en ssenbra
320 *a* 323 ou
325 ou
329 *a* 336 manda ElRey e defende que
340 a
343 a
356 *a* 358 e se alá for
364 nom
372 *a* 378 na egreia nem dormha hy ainda que ende seia natural.

Digitized by Google

Item[379] manda[380] nosso[381] senhor[382] ElRey[383] que[384] sse[385] o[386] caualeiro[387] ueer[388] ao[389] moesteiro[390] ou[391] aa[392] eigreia[393] assy[394] como[395] de[396] suso[397] dicto[398] he[399] e[400] nom[401] lhi[402] quyserem[403] dar[404] de[405] comer[406] el[407] filhe[408] tenperadamente[409] de[410] comer[411] assy[412] como[413] lho[414] dariam[415] se[416] o[417] achar[418] e[419] nom[420] no[421] filhe[422] do[423] corpo[424] da[425] eigreia[426].

Item[427] deffende[428] elRey[429] que[430] depoys[431] que[432] a[433] eigreia[434] for[435] acabada[436] per[437] arcebispo[438] ou[439] pelo[440] bispo[441] ou[442] per[443] os[444] vigairos[445] deles[446] aas[447] apresentações[448] dos[449] padroeiros[450] delas[451] ou[452] pelo[453] mayor[454] deles[455] que[456] chamados[457] som[458] e[459] nom[460] querem[461] ou[462] podem[463] que[464] nom[465] seia[466] assy[467] como[468] o[469] dereyto[470] manda[471] nenhuum[472] caualeiro[473] nem[474] outro[475] homem[476] nom[477] deffenda[478] a[479] eigreia[480] nem[481] as[482] herdades[483] da[484] dicta[485] eigreia[486]. Se[487] os[488] padroens[489] ou[490] os[491] herdeiros[492] nom[493] presentam[494] aa[495] eigreia[496] uaga[497] per[498] ssa[499] desauença[500] ou[501] negriiencia[502] ata[503] aquel[504] tempo[505] que[506] o[507] dereito[508] manda[509] se[510] o[511] arcebispo[512] ou[513] o[514] bispo[515] fezerem[516] abade[517] em[518] essa[519] egreia[520] assy[521] como[522] o[523] dereito[524] manda[525] nenhuum[526] nom[527] deffenda[528] a[529] eigreia[530] a[531] este[532] abade[533] que[534] o[535] arcebispo[536] ou[537] bispo[538] fezer[539] em[540] essa[541] eigreia[542].

O[543] rricomem[544] que[545] teuer[546] dous[547] mil[548] marauedis[549] nom[550] uaa[551] a[552] cas[553] delRey[554] nem[555] ao[556] moesteiro[557] nem[558] aa[559] eigreia[560] senom[561] com[562] tres[563] caualeiros[564]. E[565] aquel[566] que[567] teuer[568] de[569] dous[570] mil[571] a[572] ffundo[573] uaa[574] assy[575] como[576] iffançom[577]. E[578] o[579] filho[580] liidimo[581] do[582] rricomem[583] que[584] nom[585] teuer[586] terra[587] nem[588] dinheiros[589] delRey[590] leue[591] tres[592] caualeiros[593] e[594] nom[595] mais[596]. O[597] caualeiro[598] que[599] nom[600] for[601] iffançom[602] nom[603] leue[604] ao[605] moesteiro[606] nem[607] aa[608] eigreia[609] mais[610] que[611] tres[612] bestas[613] e[614] quatro[615] homens[616].

Estabeleceo[617] nosso[618] senhor[619] ElRey[620] das[621] herdades[622] dos[623] moesteiros[624] testadas[625] e[626] das[627] eigreias[628] que[629] as[630] naturas[631] delas[632] partam[633] antre[634] ssy[635] o[636] seruyço[637] das[638] herdades[639] se[640] o[641] quyserem[642] partir[643]. E[644] des[645] que[646] huum[647] do[648] linhagem[649] rreceber[650] o[651] seruiço[652] os[653] outros[654] da[655] linhagen[656] nom[657] demandem[658] o[659] seruiço[660] destas[661] herdades[662] por[663] esse[664] anno[665] nem[666] façam[667] mal[668] em[669] essas[670] herdades[671] por[672] esse[673] seruyço[674]. E[675] o[676] seruyço[677] seer[678] mesurado[679] e[680] nom[681] mais[682]

N.º 4

386 *a* 388 os cavaleiros forem
394 *a* 397 como
402 lhes
407 *e* 408 que o filhem elles
410 *a* 412 asi
415 elles dariam
418 *a* 422 hiachasem e nom o saquem
427 *e* 428 Manda
431 des
437 per o
440 per o
444 *a* 448 os seus viguarios a apresentasom
453 per a
455 parte daquelles
457 *a* 460 hi som e
464 *a* 468 seer per hu
482 *a* 486 a herdade desa meesma igreja nem o testamento della.
489 *e* 490 padroeiros nem
497 vagada
501 ou per sa
504 o
510 *a* 526 nenhum
529 *a* 533 essa igreja ou se apresentado
539 pozer
543 *e* 544 Rico homem
547 de dous
549 meravedins ataa quatro mil meravedins
553 casa
566 aqueles
568 tiverem
572 *a* 574 meravedins a juso vaaom
577 infançoens.
582 *a* 590 que terras nem dinheiros dElRey nom tiver
611 de
617 *a* 619 Manda
624 *e* 625 testamentos dos mosteiros
630 *e* 631 os naturaes
638 de sas
640 *e* 641 e se o nom
644 *e* 645 des
648 de
651 aquelle
655 *a* 657 nom
661 desas
669 *e* 670 nem força aos homens desas
672 *a* 674 sobre aquesto.
678 seja
680 *a* 683 e o serviço seja

N.º 5

A

386 *a* 392 caualeiros foren a moesteiro ou a
396 *a* 398 dito
402 *a* 422 quiseren a eles dar a comer eles filhem aquela cousa temperadamente assi como lhis deuia a sseer dada se essa cousa hi acharen e non saquen essa cousa
429 nosso senhor ElRei
436 abbadada
440 per
443 *e* 444 per
447 *e* 448 per apresentaçon
451 *a* 455 dela ou per maior parte daqueles
460 *a* 467 queren e poden entender
471 encomenda.
484 *a* 486 dessa eigreia nen as testadas dela. Item
497 uagante
499 sua
502 per ssa migalha
509 encomenda
516 poser
526 nenguum
529 essa
532 *a* 534 esse prelado que a
539 poser
543 Item o
547 *e* 548 des dous mil marauedis ata IIII.º mil
553 casa
556 a
559 a
566 *a* 573 aqueles que teueren des dous mil marauedis a iusu
581 *a* 583 liidimo
597 *a* 602 Item o infançon
605 *a* 609 aa eigreia nem ao moesteiro
617 Item stabelesçe
623 *a* 625 testadas dos moesteiros
630 *a* 633 os naturaaes departam
636 *a* 638 os seruiços dessas
640 *e* 641 e sse non
644 *e* 645 des
648 *a* 650 da geeraçon filhar
653 *a* 658 o outro non demande
661 dessa
667 *a* 674 faça aos homees dessas herdades mal nen força sobre aquisto.
678 seia
682 *e* 683 seian mais de

B

381 *a* 383 ElRey
388 for
392 a
396 *a* 398 dito
401 *e* 402 lhys nom
407 *e* 408 filhemno eles
410 *a* 412 assy
418 acharem
422 saquem
428 deffendeo
436 abadada
439 *e* 440 ou
443 *e* 444 per
447 *a* 453 a apresentaçom dos padrões dela ou per
455 *a* 466 parte daqueles que som chamados e queren e possam presentes seer
484 *a* 486 dela nem testamentos dela. Item
497 uagante
502 per negligencia sua
513 *e* 514 ou
516 posser
532 *a* 534 esse prelado ou qual
539 poseren
543 Item
547 *a* 549 de dous mil marauedis ata quatro mil
552 *a* 559 ao moesteiro nem a casa delRey nem a
566 *a* 568 aqueles que teueren
572 *a* 577 marauedis a fondo uaam segundo infançoes.
582 *a* 584 que
597 Item
617 *a* 699 Item deffende

Digitized by Google

que[683] huma[684] uez[685] no[686] ano[687]. E[688] daquel[689] dia[690] que[691] o[692] pedirem[693] den-o[694] a[695] tercer[696] dia[697]. Deffendeo[698] elRey[699] que[700] os[701] caualeiros[702] nom[703] pousen[704] nas[705] erdades[706] nem[707] em[708] nas[709] granias[710] dos[711] moesteiros[712] e[713] das[714] eigreias[715] nem[716] em[717] nas[718] eigreias[719] ssofreganhas[720] nem[721] filhem[722] delas[723] pam[724] nem[725] vinho[726] nem[727] seruiços[728] nem[729] dereituras[730] as[731] quaes[732] deuem[733] a[734] auer[735] os[736] moesteiros[737] e[738] as[739] eigreias[740] dessas[741] herdades[742] nem[743] ermem[744] nem[745] pobrem[746] as[747] ditas[748] herdades[749]. Item[750] mandou[751] nosso[752] senhor[753] elRey[754] que[755] os[756] caualeiros[757] nem[758] as[759] donas[760] nem[761] outros[762] homens[763] que[764] derem[765] os[766] quinhões[767] das[768] eigreias[769] aos[770] moesteiros[771] ou[772] a[773] outras[774] eigreias[775] que[776] nom[777] pousen[778] em[779] essas[780] eigreias[781] testadas[782] essas[783] que[784] elas[785] testarom[786] nem[787] aqueles[788] que[789] deles[790] ueerem[791]. Item[792] nosso[793] senhor[794] elRey[795] manda[796] que[797] rricomem[798] nem[799] caualeiro[800] nem[801] outro[802] homem[803] nom[804] pousen[805] nos[806] celeiros[807] alheos[808] nem[809] nas[810] herdades[811] nem[812] filhem[813] a[814] amigo[815] nem[816] a[817] enmiigo[818] pam[819] nem[820] vinho[821] nem[822] ceuada[823] nem[824] cousa[825] senom[826] aquelo[827] qui[828] lhi[829] derem[830] per[831] ssa[832] uoontade[833]. Item[834] manda[835] nosso[836] senhor[837] elRey[838] e[839] defende[840] que[841] quando[842] os[843] rricos[844] homens[845] ou[846] outros[847] caualeiros[848] ou[849] outros[850] homens[851] ueerem[852] a[853] cas[854] delRey[855] pousen[856] na[857] vila[858] hu[859] for[860] elRey[861] e[862] nom[863] pousen[864] fóra[865] da[866] vila[867] nem[868] enuyem[869] sas[870] bestas[871] nem[872] seus[873] homens[874] rroussar[875] fóra[876] da[877] vila[878] nas[879] eigreias[880] nem[881] nas[882] herdades[883] alheas[884]. E[885] sse[886] nosso[887] senhor[888] elRey[889] nom[890] pousar[891] na[892] vila[893] pousen[894] eles[895] na[896] vila[897] e[898] nom[899] pousom[900] fóra[901] nem[902] façam[903] outro[904] dano[905].

Item[906] os[907] filhos[908] das[909] barregaãs[910] nom[911] uaam[912] aos[913] moesteiros[914] nem[915] aas[916] eigreias[917] nem[918] aos[919] testamentos[920] senom[921] forem[922] rrecebudos[923] nos[924] bens[925] dos[926] padres[927] assy[928] como[929] filhos[930] liidemos[931]. Item[932] os[933] filhos[934] liidemos[935] nom[936] peçam[937] algo[938] aos[939] moesteiros[940] nem[941] aas[942] eigreias[943] mentre[944] ouuerem[945] os[946] padres[947] e[948] as[949] madres[950] deles[951] senom[952] tenperadamente[953] e[954] den[955] ende[956] aas[957] filhas[958] dalgo[959] casamento[960] e[961] aos[962] filhos[963] dalgo[964] caualaria[965] ou[966] pera[967] ssayr[968] da[969] cidade[970]. Item[971] defende[972] nosso[973] senhor[974] elRey[975] que[976] o[977] arcebispo[978] e[979] os[980] bispos[981] e[982] os[983] dayaães[984] e[985]

N.º 4

692 o serviço
694 *a* 698 ataa trez dias demlho.
Manda
701 *e* 702 cavaleiro
704 *e* 705 pouse em nas
710 onrras e granias
713 *a* 720 nem das igrejas
728 *a* 730 direituras
738 *e* 739 ou
746 *a* 754 despoborem as herdades dos moesteiros nem das igreias.
Estabeleceo
756 *a* 761 o cavaleiro e a dona ou
766 *a* 769 igrejas ou quinham dellas
778 possam
783 *a* 786 aquelles que os testaram
791 *a* 796 veem. Manda
798 nenhum rico homem
805 *a* 818 pouse em celeiro alheo nem em casa nem em herdade alhea nem filhe a inimigo nem a amigo
825 *a* 837 outra cousa contra vontade de seu dono.
Manda
840 encomenda
847 *e* 848 cavaleiros
852 *a* 854 que veerem a casa
857 em na
860 e 861 ElRey for
875 pousar
881 *e* 882 ou
887 *a* 889 ElRey
891 for em
894 *a* 897 venham esses pousar em ella
901 *a* 907 hi dano algum.
Manda ElRey que
909 de
913 a
923 *e* 924 recebidos aos
926 *e* 927 padernaes
932 *a* 934 Filhos
939 em nos
942 nas
944 *a* 953 em mentre seos padres e madres forem vivos nem lhes dem nemigalha senom de comer mesuradamente
956 *a* 959 aa filha dalgo para
962 *a* 964 ao filho para sa
969 *a* 974 de sa catividade. Manda ElRey que nenhum nom herme as herdades dos moesteiros nem das igrejas nem defenda que as nom lavrem.
Manda
985 *a* 991 e conigos de

N.º 5

A

693 *a* 698 seruiço for pidido ata tercar dia denno aaquel que o pidir.
Item deffende nosso senhor
701 *a* 705 caualeiros pusen en
709 *a* 711 eigreias de
713 *a* 720 nen de eigreias
727 *a* 729 nen
732 que
734 *e* 735 dauer
741 *e* 742 desses herdamentos
748 *e* 749 herdades desses moesteiros nem das eigreiàs
751 stabesce *(sic)*
755 *e* 756 e manda que
758 *e* 759 e
761 e
766 *a* 769 eigreias ou quinhon delas
772 *e* 773 a
783 aquelas
791 descenderen.
793 *a* 798 defende nosso senhor ElRei que nen rico homem
805 *a* 813 pouse en celeiro alheeo nen en casa nem herdade alheea nen filhe
818 imigo
825 *a* 831 outra cousa se la non deren de
846 *e* 847 ou
854 casa
856 pusen
861 nosso senhor ElRei
875 pousar
879 en
882 en
891 for
894 *e* 895 uenhan esses pousar
901 fóra da uila
904 *e* 905 hi mal a nenguun.
913 *a* 917 a moesteiro nen a eigreia
924 *a* 927 en beens de seu padre
939 nos
942 nas
944 *a* 952 demetres seus padres e ssas madres deles uiueren nen den a eles nenhuma cousa dementres seus padres e sas madres uiueren senon a comer
957 *a* 964 aa filha algo pera casamento e ao filho pera sa
969 *a* 974 de catiuidade. Item defende nosso senhor ElRei que nenhuum homem non deffenda as herdades dos moesteiros nem das eigreias que nom lauoren nen ermen en elas. Item manda nosso senhor
977 *a* 983 os arcebispos e bispos e

B

701 *a* 704 caualeiro nom pouse
708 *e* 709 nas
713 nem
717 *a* 722 filhe
728 *a* 730 dereituras
748 *e* 749 herdades dos moesteiros nem das egreias.
751 *a* 761 manda ElRey que caualeyros e donas ou
766 *a* 770 egreias ou quinhom delas a
773 *e* 774 a
782 *a* 786 leyxadas a esses que as leyxarom
791 decenderem.
793 *a* 797 deffende ElRey que nem
806 *a* 817 no celeyro alheo nem en casa nem en herdade alhea nem filhe a seu amigo nem
825 outra cousa
831 de
834 *a* 906 Item
913 *a* 916 a moesteyro nem a
926 de seus
939 nos
942 nas
944 *e* 945 en mentre forem uiuos
952 nen den a eles nemigalha en mentre foren uiuos seos padres ou sas madres senom a comer
960 pera casamento
964 *a* 970 pera ssa caualaria ou pera os sacar de catiuidade. Item deffende ElRey que nenhuum homem nom deffenda herdades dos moesteyros nem das egreias que nom laurem nem morem em elas
972 *a* 977 manda ElRey que
979 *e* 980 e
982 *e* 983 e
985 *e* 986 e

Digitized by Google

os[986] arcediagoos[987] e[988] os[989] coonigos[990] do[991] sseu[992] rreyno[993] nom[994] agrauem[995] os[996] moesteiros[997] nem[998] as[999] eigreias[1000] nem[1001] demanden[1002] en[1003] elas[1004] mais[1005] que[1006] o[1007] seu[1008] dereito[1009]. Item[1010] deffende[1011] elRey[1012] que[1013] nenhuum[1014] nom[1015] seia[1016] ousado[1017] de[1018] meter[1019] maão[1020] em[1021] abade[1022] nem[1023] en[1024] clerigos[1025] de[1026] eigreias[1027] nem[1028] en[1029] seus[1030] homens[1031] nem[1032] lhis[1033] filhem[1034] bestas[1035] nem[1036] gaados[1037] nem[1038] seus[1039] aueres[1040].

Item[1041] deffende[1042] nosso[1043] senhor[1044] elRey[1045] que[1046] os[1047] caualeiros[1048] nem[1049] outros[1050] homens[1051] façam[1052] celeiros[1053] nos[1054] moesteiros[1055] nem[1056] nas[1057] eigreias[1058] nem[1059] nos[1060] paaços[1061] delas[1062] senom[1063] os[1064] abades[1065] ou[1066] os[1067] clerigos[1068] delas[1069]. Item[1070] manda[1071] nosso[1072] senhor[1073] elRey[1074] que[1075] os[1076] caualeiros[1077] nem[1078] outros[1079] homens[1080] que[1081] nom[1082] sson[1083] em[1084] possissom[1085] de[1086] naturaes[1087] das[1088] eigreias[1089] ou[1090] dos[1091] moesteiros[1092] que[1093] nom[1094] façam[1095] mal[1096] nas[1097] eigreias[1098] nem[1099] en[1100] nos[1101] moesteiros[1102] nem[1103] pousen[1104] hi[1105] ata[1106] que[1107] demanden[1108] aquel[1109] dereito[1110] que[1111] hy[1112] entenden[1113] a[1114] auer[1115] pelo[1116] arcebispo[1117] ou[1118] pelo[1119] bispo[1120] ou[1121] pelos[1122] seus[1123] vigairos[1124].

Item[1125] defende[1126] nosso[1127] senhor[1128] elRey[1129] que[1130] nenhuum[1131] nom[1132] seia[1133] ousado[1134] que[1135] rroube[1136] palha[1137] nem[1138] lenha[1139] nem[1140] outra[1141] cousa[1142] nem[1143] liteira[1144] contra[1145] uoontade[1146] de[1147] seu[1148] dono[1149] nem[1150] pousem[1151] nas[1152] casas[1153] dos[1154] coonigos[1155]. Item[1156] manda[1157] nosso[1158] senhor[1159] elRey[1160] que[1161] nenhuum[1162] homem[1163] que[1164] nom[1165] uaa[1166] maas[1167] que[1168] huma[1169] uez[1170] no[1171] anno[1172] ao[1173] moesteiro[1174] que[1175] ouuer[1176] cincoenta[1177] casaaes[1178] e[1179] ao[1180] moesteyro[1181] que[1182] ouuer[1183] cen[1184] casaaes[1185] e[1186] des[1187] cento[1188] a[1189] ssuso[1190] uaa[1191] duas[1192] uezes[1193] no[1194] ano[1195]. E[1196] ao[1197] moesteiro[1198] que[1199] ouuer[1200] trezentos[1201] casaaes[1202] e[1203] mais[1204] nom[1205] uaa[1206] mais[1207] que[1208] tres[1209] uezes[1210] no[1211] ano[1212] ao[1213] moesteiro[1214] ou[1215] eigreia[1216] que[1217] nom[1218] ha[1219] cincoenta[1220] casaes[1221] e[1222] mais[1223] nom[1224] pouse[1225] hi[1226] o[1227] rricomem[1228] mais[1229] façanlhi[1230] huma[1231] uez[1232] no[1233] ano[1234] seruiço[1235] tenperadamente[1236] segundo[1237] a[1238] quantia[1239] do[1240] logar[1241].

Item[1242] nosso[1243] senhor[1244] elRey[1245] deffende[1246] que[1247] os[1248] caualeiros[1249] nom[1250] pousen[1251] em[1252] nos[1253] moesteiros[1254] nem[1255] em[1256] nas[1257] eigreias[1258].

N.º 4

1003 *e* 1004 ellas
1007 aquelas cousas que som de
1010 *e* 1011 Manda
1018 *e* 1019 que meta
1021 *a* 1026 nos abades nem nos priores nem nos frades seus nem nos clerigos nem em nas
1033 *a* 1044 em seu haver e semilhavelmente outro si manda das pessoas e dos conigos das igrejas cathedraes e de seus homens.
Defende
1047 *e* 1048 cavalleiros
1052 nom façom
1054 nem adegas nos
1060 *a* 1062 em seus adros
1070 *a* 1073 Manda
1078 ou
1085 jus ou em possisom
1090 e
1100 *e* 1101 em eses
1116 perante o
1118 *a* 1122 ou
1125 *a* 1129 Manda
1131 nenhum homem
1136 filhe
1138 *a* 1142 lenha nem madeira de sobre as casas.
Manda ElRey que nenhum homem nom seja ousado que filhe per força palha nem lenha nenhuma
1146 *a* 1190 a vontade de seus senhores.
Defende ElRey que o moesteiro que ouver cincoenta casaes e de cincoenta ataa cento nom vaa o rico homem senom uma vez no ano e o moesteiro que ouver cem casaes e de cem acima
1197 o
1203 *e* 1201 e de trezentos acima
1208 de
1213 e em o
1215 ou na
1218 *e* 1219 ouver menos de
1222 *a* 1224 nom
1227 *a* 1230 rico homem mas façalhe serviço
1235 *e* 1236 mesuradamente
1238 *e* 1239 poderio
1242 *a* 1248 Defende ElRey que
1252 *a* 1263 nas crastas dos moesteiros da rellegião contra sa vontade nem metam alá seus homens nem suas mulheres.
Defende

N.º 5

A

991 de
1003 a
1007 *a* 1040 aquelas cousas que son de seu dereito guaanhado nen seu auer e semelhauilmente das pessooas e dos coonigos das eigreias da see e dos homees deles.
1046 *e* 1047 que
1052 *a* 1054 non façan celeyros nen adegas en
1057 en
1060 *a* 1067 en seus adros senon abades ou
1075 *a* 1077 que
1085 *a* 1087 dereito nen en possisson de naturas
1091 de
1100 *e* 1101 nos
1109 *a* 1113 per dereito aquela cousa que en elas atenden
1123 *e* 1124 vigairos deles.
1135 *e* 1136 a filhar
1141 *e* 1142 madeira de sobre casas. Item deffende nosso senhor ElRey que nenhuum non seia ousado aa filhar per força palha nem lenha en nenhuma rua
1148 *a* 1204 seus senhores. Item deffende nosso senhor ElRey que o moesteiro que ouver L.ª casaaes e de L.ª ata C non ua hi ricomen senom huma uez no ano e os moesteiros que non ouueren CCC casaaes e des CCC auante
1208 ca
1213 E o
1219 ouuer des
1222 *e* 1223 a iusu
1227 *e* 1228 ricomen
1231 *a* 1235 ende seruiço huma uez no anno
1239 posse
1243 *a* 1246 defende nosso senhor ElRei
1252 *a* 1265 en crastas dos moesteiros de religion contra sa uoontade nen metan hi seus homees nen molheres. Item defende nosso senhor ElRei que

B

988 *e* 989 e
1007 *a* 1040 aquelas cousas que som de seu dereito guaanhado nem seu auer e semelhauilmente das possissões dos coonigos das egreias catradaaes e dos homens delas.
1043 *a* 1047 ElRey que
1053 celeyros nem adegas
1060 *a* 1064 en seus adros senom
1066 *e* 1067 ou
1072 *a* 1076 ElRey que
1085 *a* 1087 dereito ou en possissom das naturas
1101 esses
1112 elles
1119 *a* 1124 bispo ou vigayro deles.
1127 *a* 1129 ElRey
1136 filhe
1141 *a* 1190 madeyra de sobrelas casas.
Item defende ElRey que o moesteyro que ouuer cinquoenta casaaes e de cinquoenta ata cento que nom uaa rricomem senom huma uez no ano. E o moesteyro que ouuer cen casaaes e de cento acima
1196 *a* 1223 E en no moesteyro ou na egreia que ouuer de cinquoenta casaaes a fundo
1226 *e* 1227 hy
1231 *a* 1235 ende seruiço huma uez no ano
1238 *a* 1241 a ssa posse.
1243 *a* 1248 deffende ElRey que
1252 *a* 1258 en crastas dos moesteyros de rrelegyom contra sa uoontade nen entren alá seus homens nem molheres.

Digitized by Google

Item[1259] deffende[1260] nosso[1261] senhor[1262] elRey[1263] que[1264] os[1265] caualeiros[1266] nem[1267] os[1268] iffanções[1269] nom[1270] uaam[1271] aos[1272] moesteiros[1273] nem[1274] aas[1275] eigreias[1276] mais[1277] que[1278] tres[1279] uezes[1280] no[1281] ano[1282]. Aas[1283] mayores[1284] eigreias[1285] que[1286] nom[1287] ouuerem[1288] mais[1289] que[1290] çinquo[1291] casaacs[1292] ou[1293] meos[1294] ou[1295] booas[1296] searas[1297] ou[1298] booas[1299] dizemas[1300] venhan[1301] os[1302] herdeiros[1303] huma[1304] uez[1305] no[1306] ano[1307] e[1308] se[1309] lhis[1310] poderem[1311] proueer[1312] em[1313] todo[1314] proueanlhis[1315] e[1316] se[1317] nom[1318] poderem[1319] façanlhis[1320] seruiços[1321] temperados[1322] segundo[1323] seu[1324] poder[1325]. E[1326] os[1327] inffanções[1328] nom[1329] agrauem[1330] as[1331] dictas[1332] eigreias[1333] mais[1334] que[1335] ssa[1336] posse[1337] e[1338] nom[1339] leue[1340] o[1341] iffançon[1342] a[1343] elas[1344] caualeiro[1345] nem[1346] muytas[1347] bestas[1348] nem[1349] muytos[1350] homens[1351] com[1352] seu[1353] corpo[1354] senom[1355] assy[1356] como[1357] suso[1358] dicto[1359] he[1360]. Item[1361] deffende[1362] nosso[1363] senhor[1364] elRey[1365] que[1366] nenhuum[1367] homem[1368] de[1369] ssa[1370] casa[1371] nem[1372] outro[1373] homem[1374] de[1375] todo[1376] o[1377] rreyno[1378] nem[1379] molher[1380] nom[1381] comha[1382] hu[1383] nosso[1384] senhor[1385] elRey[1386] for[1387] se[1388] o[1389] nom[1390] conuydar[1391]. E[1392] se[1393] o[1394] caualeiro[1395] for[1396] conuydado[1397] nom[1398] uaa[1399] com[1400] el[1401] senom[1402] escudeiro[1403]. E[1404] se[1405] ssoldadeira[1406] for[1407] conuydada[1408] nom[1409] leue[1410] comssigo[1411] manceba[1412] nem[1413] outro[1414] homem[1415] hu[1416] for[1417] elRey[1418] e[1419] sse[1420] alguem[1421] de[1422] casa[1423] delRey[1424] que[1425] ouuer[1426] rraçon[1427] for[1428] comer[1429] com[1430] plelado[1431] ou[1432] com[1433] ifançom[1434] ou[1435] com[1436] outrem[1437] hu[1438] elRey[1439] for[1440] perca[1441] a[1442] rraçom[1443] que[1444] á[1445] de[1446] cas[1447] delRey[1448] e[1449] nom[1450] na[1451] aia[1452] per[1453] cada[1454] uez[1455] noue[1456] dias[1457].

Item[1458] o[1459] Pere[1460] Anes[1461] nosso[1462] rreposteiro[1463] seia[1464] guardado[1465] deste[1466] ofizio[1467] e[1468] aia[1469] a[1470] meyadade[1471] das[1472] rrações[1473] desses[1474] noue[1475] dias[1476] e[1477] a[1478] outra[1479] meyade[1480] aia[1481] elRey[1482]. E[1483] Pere[1484] Anes[1485] he[1486] jurado[1487] que[1488] sse[1489] guarde[1490] esto[1491]. E[1492] todo[1493] homem[1494] que[1495] nom[1496] ouuer[1497] rraçom[1498] de[1499] cas[1500] delRey[1501] e[1502] for[1503] comer[1504] hu[1505] elRey[1506] for[1507] peyte[1508] huum[1509] marauedi[1510] e[1511] aia[1512] a[1513] meyadade[1514] Pere[1515] Anes[1516] e[1517] a[1518] outra[1519] aia[1520] elRey[1521]. Item[1522] manda[1523] nosso[1524] senhor[1525] elRey[1526] que[1527] nenhuum[1528] homem[1529] nom[1530] traga[1531] lança[1532] nem[1533] azcuma[1534] no[1535] rreyno[1536] de[1537] Portugal[1538] senom[1539] caualeiro[1540] ou[1541] escudeiro[1542] guisado[1543] de[1544] caualo[1545] e[1546] darmas[1547] e[1548] a[1549] quem[1550] trouuer[1551] lança[1552] ou[1553] azcuma[1554] filheas[1555] o[1556] meirinho[1557] e[1558] peytelhe[1559] por[1560] cada[1561] huma[1562] delas[1563] dous[1564] marauedis[1565] saluo[1566] os[1567] mercadores[1568] que[1569] tragam[1570] armas[1571] per[1572] caminho[1573]

N.º 4

1261 *e* 1265 que
1267 *e* 1268 nem
1278 de
1283 *e* 1284 Nas meores
1289 *e* 1290 senom
1291 menos
1298 e
1303 ereos
1309 se en todo
1312 *a* 1314 prover
1316 *a* 1322 senom façam-lhe seruiço mesuradamente
1324 *e* 1325 sua posse
1329 nom nos
1331 *a* 1346 mais de seus poderios e a estas igrejas pequenas nom vão os cavaleiros com os infançoens nem tragam hi
1352 *a* 1358 comsigo como
1361 *a* 1364 Defende
1369 *a* 1376 de todo
1381 *a* 1385 nom coma hu
1391 convidarem
1399 *a* 1402 leve comsigo mais de hum
1410 traga
1416 *a* 1423 de casa
1428 d'ElRey e for
1431 *a* 1440 rico homem ou com algum prelado ou infançom ou clerigo ou com algum de criaçom
1445 *a* 1447 ouver
1449 *a* 1454 por qualquer
1458 *a* 1462 E Pedreanes
1465 guardador
1470 *e* 1471 ametade
1474 destes
1480 ametade
1488 *a* 1491 deste oficio para o teer e guardar
1500 casa
1505 *a* 1507 com alguem hu ElRey
1513 *a* 1526 ElRey ametade e Pedreanes a outra ametade. Manda ElRey e defende
1532 lanças
1534 *e* 1535 ascumas em no
1540 for cavaleiro
1544 *a* 1555 darmas e cavallo e o que as trouver filhemlhas
1559 paguem-lhe
1563 lança ou azcuma que filhar
1566 *e* 1567 afóra

N.º 5

1268 *e* 1269 infançoes
1272 *a* 1276 a moeste ro nen a eigreia
1283 *e* 1284 Item as meores
1289 *e* 1290 senon
1298 e
1303 scudeiros
1310 *a* 1360 en todo poderen a eles proueer prouealhis senon façan ende a eles seruiço tenperadamente segundo sa posse e as justiças non agrauen eles contra sas forças. E a estas eigreias pequenas non uaan caualeiro con infançon nen aduga hi mais bestas nen mais homees senon segundo de suso é dito.
1376 *e* 1377 todo
1389 o el
1394 esse
1399 *a* 1402 leue sigo senon huum
1410 *e* 1411 aduga sego
1417 *e* 1418 nosso senhor ElRei for
1421 *a* 1423 alguun homen de cas
1428 delRei
1430 *e* 1431 con alguun rico homem ou con prelado
1437 *e* 1438 clerigo ou con outro de criaçon u nosso senhor
1447 *a* 1455 nosso senhor ElRei por cada huma uez por
1458 *e* 1459 E
1462 *e* 1463 reposteiro
1465 guardador
1474 destes
1480 *e* 1481 meiadade aia nosso senhor
1488 *a* 1491 deste ofizio e teedor e guardador.
1504 *e* 1505 con alguen comer huu nosso senhor
1513 *a* 1521 nosso senhor ElRei a meiadade e Pere Anes a outra meiadade.
1527 e deffende que
1532 *a* 1534 lanças nen azcumas
1538 *e* 1539 Portugal se non for
1547 *a* 1555 armas que defenda sas armas e seu caualo. E quem quer que lança ou azchuma filheas a eles
1559 pecte ao meirinho
1562 *e* 1563 lança ou por cada azchuma
1567 *e* 1568 mercadores

A

1260 *a* 1265 deffende ElRey que
1267 *e* 1268 nem
1272 a
1275 a
1277 *e* 1278 senom
1283 *e* 1284 Item aas meores
1289 *e* 1290 senom
1298 e
1310 en todo lhys
1312 *a* 1314 proueer
1316 *a* 1322 senom façam a eles seruiço temperado
1326 *a* 1597 E inffanções non nos agrauem mays que deuem e a estas egreias pequenas nom uaam caualeyros com inffançon nem adugam hy mais bestas nem mays homens com seu corpo senom como de suso he dito.

B

Digitized by Google

se[1574] quyserem[1575] pera[1576] deffenderen[1577] seu[1578] auer[1579] e[1580] saluo[1581] os[1582] homens[1583] que[1584] ueerem[1585] de[1586] fóra[1587] do[1588] reyno[1589] e[1590] trouuerem[1591] armas[1592] pera[1593] o[1594] reyno[1595] de[1596] Portugal[1597]. Item[1598] manda[1599] nosso[1600] senhor[1601] ElRey[1602] que[1603] o[1604] meyrinho[1605] faça[1606] pagar[1607] aos[1608] moesteiros[1609] e[1610] aas[1611] eigreias[1612] todalas[1613] cousas[1614] que[1615] os[1616] filhos[1617] das[1618] barregaãs[1619] que[1620] nom[1621] ssom[1622] erdados[1623] nos[1624] beens[1625] dos[1626] padres[1627] assy[1628] come[1629] filhos[1630] liidemos[1631] despenderem[1632] ou[1633] filharem[1634] ou[1635] danarem[1636] ou[1637] rroubarem[1638] dos[1639] moesteiros[1640] ou[1641] das[1642] eigreias[1643] ou[1644] dos[1645] homens[1646] das[1647] herdades[1648] delas[1649] ou[1650] o[1651] que[1652] ouuerom[1653] per[1654] pedidas[1655] assy[1656] como[1657] erdeyros[1658] e[1659] padrões[1660] desse[1661] tempo[1662] do[1663] degredo[1664]. Item[1665] manda[1666] nosso[1667] senhor[1668] elRey[1669] que[1670] Nuno[1671] Martiiz[1672] meirinho[1673] faça[1674] entregar[1675] per[1676] carta[1677] e[1678] per[1679] porteiro[1680] delRey[1681] todolos[1682] mosteiros[1683] e[1684] as[1685] eigreias[1686] de[1687] todalas[1688] rroubas[1689] e[1690] forças[1691] as[1692] quaaes[1693] achar[1694] feytas[1695] em[1696] esses[1697] mosteiros[1698] e[1699] eigreias[1700] aos[1701] prelados[1702] delas[1703] des[1704] o[1705] tempo[1706] que[1707] foy[1708] feito[1709] o[1710] degredo[1711] en[1712] Guymaraães[1713] VI[1714] kalendas[1715] apriles[1716] da[1717] era[1718] de[1719] mil[1720] e[1721] trezentos[1722] e[1723] LX[1724] VI[1725] ata[1726] a[1727] ffesta[1728] de[1729] sam[1730] Johane[1731] Babtista[1732] en[1733] no[1734] qual[1735] tempo[1736] durar[1737] esse[1738] degredo[1739]. E[1740] que[1741] lhis[1742] faça[1743] pagar[1744] todalas[1745] erdades[1746] que[1747] desses[1748] moesteiros[1749] teem[1750] ou[1751] teuerom[1752] filhadas[1753] no[1754] tempo[1755] desse[1756] degredo[1757] com[1758] os[1759] fruytos[1760] que[1761] em[1762] rreceberem[1763] e[1764] que[1765] lhis[1766] faça[1767] entregar[1768] as[1769] rroubas[1770] que[1771] fezerom[1772] no[1773] tempo[1774] do[1775] degredo[1776] com[1777] o[1778] dobro[1779] assy[1780] como[1781] he[1782] contheudo[1783] no[1784] degredo[1785]. Item[1786] manda[1787] nosso[1788] senhor[1789] elRey[1790] que[1791] os[1792] caualeiros[1793] e[1794] os[1795] outros[1796] padrões[1797] erdeiros[1798] dos[1799] moesteiros[1800] e[1801] das[1802] eigreias[1803] nom[1804] pousem[1805] nos[1806] mosteiros[1807] nem[1808] en[1809] nas[1810] eigreias[1811] ata[1812] a[1813] festa[1814] de[1815] san[1816] Miguel[1817] de[1818] Setenbro[1819] primeiro[1820] que[1821] uem[1822] nem[1823] filhem[1824] ende[1825] nenhuma[1826] cousa[1827] dos[1828] homens[1829] das[1830] sas[1831] herdades[1832].

Item[1833] manda[1834] nosso[1835] senhor[1836] elRey[1837] que[1838] os[1839] caualeiros[1840] e[1841] os[1842] outros[1843] padrões[1844] e[1845] herdeiros[1846] qualquer[1847] que[1848] for[1849] achado[1850] que[1851] muytas[1852] uezes[1853] pousou[1854] em[1855] alguum[1856]

N.º 4

1577 defender
1581 afóra
1590 que
1598 *a* 1601 Manda
1607 entregar
1623 herdeiros em
1626 *e* 1627 padernaes
1632 despenderam
1634 filharam
1636 danaram
1638 roubaram
1645 *a* 1652 de seus homens, ou de sas herdades ou
1654 *e* 1655 pedidas
1660 *e* 1661 padroeiros des o
1665 *a* 1668 Defende ElRey que quando algum rico homem ou infançom ou outro qualquer que pousar em algum mosteiro ou na igreja nom force os ouvençaes do mosteiro ou da igreja nem faça forçar per seus homens nem o sirvam os seus homens de nenhuma cousa do mosteiro ou da igreja mas que quer que lhe aiam de dar dem-lho pelos ouvençaes do ryco homem ou do infançom ou do outro herdeiro nom demandem nem recebam por foros nenhuma cousa do mosteiro ou das igrejas hu pousarem.
Manda
1671 *e* 1672 o
1682 *a* 1688 todas as
1691 *a* 1697 todas as forças de todos os
1701 que em elles achaarem feitas e iso meesmo dos
1714 *a* 1725 a onze calendas dabril na era de mil duzentos e sesenta anos
1733 *a* 1735 de mil e duzentos.... o qual
1737 hade durar
1744 *e* 1745 entregar todas as
1747 *a* 1749 que
1752 *a* 1754 teverem forçadas des o
1758 *a* 1782 dobradas per hu he
1784 em no
1786 *a* 1789 Manda
1791 *e* 1792 que
1794 *e* 1795 ou
1797 *e* 1798 padroeiros
1801 *e* 1802 e
1805 *a* 1811 vaaom nem pousem em ellas.
1825 *a* 2288 nem peçam hi nemigalha.

fol. 32 v.

N.º 5

A

1577 defender
1582 *e* 1583 homees
1590 *e* 1591 que adusseren
1607 *e* 1608 entregar os
1624 *a* 1626 en beens de seus
1632 *a* 1638 despenderon ou filharon ou poboaron ou danaron
1641 e
1646 homes deles e
1651 *a* 1653 deles ouieron
1661 delo
1666 *a* 1672 defende nosso senhor que quando alguum ricomen ou infançon ou outro qualquer pousar en algum mosteiro ou en eigreia non force as oueenças dos mosteiros e das eigreias nen faça per seus homees nenhuma cousa do moesteiro nen da eigreia a ele seer presentado. Mais qualquer cousa que a el deua seer dada segalhi dada pelos ouençaaes e sergentes do moesteiro ou da eigreia en qual for e os ouençaaes do rico homen ou do infançon ou doutro herdeiro non peçan nen receban por foros nenhuma cousa do moesteiro nen da eigreia hu pousaren. Item manda nosso senhor ElRei que o
1681 *a* 1693 de nosso senhor ElRei todalas roubas e todalas forças aos moestèiros e aas eigreias as que
1699 *a* 1701 e en essas eigreias. E os
1705 *e* 1706 aquel tempo en
1714 *a* 1725 ata XI dias ante kalendas dabril da era M.ª e LX e VI *(sic)*
1733 *a* 1737 da era M.ª LX VIII.º *(sic)* pelo qual tempo durou
1742 *a* 1749 façan a eles entregar todalas herdades as quaes a esses moesteiros e a essas eigreias
1751 e
1754 delo
1760 *a* 1768 froitos que ende foron perdudos e que façan a eles entregas
1773 pelo
1777 *a* 1779 ou dar ende
1797 *e* 1798 padroeiros
1806 *a* 1812 nen uaan aos moesteiros ataes
1821 *a* 1832 uiindoiro nen filhe nen peça ende nenhuma cousa nen dos homees nen das herdades dos mosteiros nen das eigreias.
1839 *a* 1846 o caualeiro ou outro padron
1852 mais
1854 pousar

B

1600 *a* 1602 ElRey
1607 entregar
1626 de seus
1632 *a* 1638 despenderom ou filharom ou danarom ou roubarom
1641 e
1645 de seus
1647 *a* 1653 e das herdades deles ou ouueren
1656 *a* 1661 come hereces e padrões do
1665 *a* 2075 Item deffende ElRey que quando alguum rricomem ou inffançom ou outro qualquer pousar en alguum moesteiro ou egreia nom faça per seus homens alguma cousa do moesteyro ou da egreia menistrar a ele mays que quer que lhy deueren a dar que lho den per seus oueençaaes e pelo que serue ao moesteiro ou a egreia en que foren. E os oueençaaes do rricomem ou do inffançom ou doutro qualquer herdeyro nom peçam nem rrecebam pera fóra alguma cousa do mosteyro nem da egreia hu pousarem.

Item deffende ElRei que aos meores moesteiros e aas egreias meores nom uaam caualeyros nem herdeyros pousar nem peçam ende seruiço senom como esses moesteyros e essas egreias se possam sosteenr.

Digitized by Google

mosteiro[1857] ou[1858] eigreia[1859] em[1860] no[1861] tempo[1862] do[1863] degredo[1864] mais[1865] que[1866] no[1867] degredo[1868] he[1869] contheudo[1870] des[1871] a[1872] ffesta[1873] de[1874] san[1875] Miguel[1876] de[1877] Setembro[1878] primeiro[1879] que[1880] uem[1881] a[1882] deante[1883] tantas[1884] uezes[1885] nom[1886] uaa[1887] ao[1888] mosteiro[1889] ou[1890] eigreia[1891] quantas[1892] for[1893] achado[1894] que[1895] pousou[1896] mais[1897] que[1898] o[1899] degredo[1900] mais[1901] daquelas[1902] uezes[1903] que[1904] deuera[1905] hir[1906] segundo[1907] o[1908] degredo[1909] manda[1910].

Item[1911] manda[1912] nosso[1913] senhor[1914] ElRey[1915] que[1916] os[1917] mosteiros[1918] de[1919] Çistel[1920] do[1921] seu[1922] rreino[1923] seiam[1924] enparados[1925] e[1926] nenhuum[1927] nom[1928] pouse[1929] en[1930] eles[1931] come[1932] padrom[1933] nem[1934] herdeiro[1935] e[1936] nenhuum[1937] nom[1938] seia[1939] padrom[1940] desses[1941] mosteiros[1942] nem[1943] herdeiro[1944] senom[1945] ElRey[1946]. Item[1947] manda[1948] nosso[1949] senhor[1950] ElRey[1951] com[1952] conselho[1953] e[1954] consentimento[1955] do[1956] arcebispo[1957] e[1958] dos[1959] bispos[1960] e[1961] dos[1962] outros[1963] prelados[1964] e[1965] dos[1966] rricos[1967] homens[1968] e[1969] dos[1970] outros[1971] caualeiros[1972] e[1973] dos[1974] outros[1975] rreligiozos[1976] e[1977] dos[1978] outros[1979] homens[1980] boos[1981] do[1982] rreyno[1983] que[1984] nom[1985] comham[1986] no[1987] dia[1988] da[1989] carne[1990] senom[1991] duas[1992] carnes[1993] e[1994] huma[1995] carne[1996] seia[1997] adubada[1998] de[1999] duas[2000] guisas[2001] e[2002] em[2003] aquel[2004] dia[2005] que[2006] as[2007] comerem[2008] nom[2009] comham[2010] pescado[2011] mais[2012] comham[2013] carne[2014] de[2015] ueado[2016] se[2017] a[2018] filharem[2019] ou[2020] lha[2021] derem[2022] en[2023] casa[2024] mais[2025] nom[2026] na[2027] comprem[2028] nem[2029] façam[2030] conprar[2031]. E[2032] semauilmente *(sic)*[2033] no[2034] dia[2035] do[2036] pescado[2037] comham[2038] de[2039] tres[2040] pescados[2041] ou[2042] de[2043] dous[2044] e[2045] huum[2046] seia[2047] adubado[2048] de[2049] duas[2050] guisas[2051] e[2052] com[2053] estes[2054] pescados[2055] comham[2056] truytas[2057] e[2058] bogas[2059] ou[2060] ssolho[2061] irze[2062] de[2063] marisco[2064] tres[2065] no[2066] dia[2067] da[2068] carne[2069] ou[2070] do[2071] pescado[2072] se[2073] o[2074] teuerem[2075]. Item[2076] manda[2077] nosso[2078] senhor[2079] ElRey[2080] e[2081] deffende[2082] que[2083] nenhuum[2084] caualeiro[2085] nem[2086] outro[2087] homem[2088] que[2089] nom[2090] aia[2091] maladia[2092] nos[2093] coutos[2094] dos[2095] mosteiros[2096] e[2097] das[2098] eigreias[2099] ainda[2100] que[2101] hy[2102] aia[2103] quintaa[2104] ou[2105] herdade[2106] dauoega[2107] ainda[2108] que[2109] a[2110] hy[2111] ouuesse[2112] que[2113] o[2114] couto[2115] fosse[2116] feyto[2117] nom[2118] rreceba[2119] ende[2120] geyras[2121] dos[2122] homens[2123] nem[2124] enbargen[2125] hy[2126] uoz[2127] nem[2128] coomha[2129]. Todas[2130] estas[2131] cousas[2132] de[2133] suso[2134] dictas[2135] que[2136] nosso[2137] senhor[2138] ElRey[2139] posse[2140] por[2141] proueito[2142] e[2143] por[2144] boom[2145] enparamento[2146] da[2147] terra[2148] e[2149] do[2150] rreino[2151] manda[2152] que[2153] sse[2154] den[2155] e[2156] tenham[2157] assy[2158] come[2159] sobre[2160] dicto[2161] des[2162] o[2163] primeiro[2164] dia[2165] de[2166] março[2167] da[2168] era[2169] de[2170] mil[2171] e[2172] duzentos[2173] e[2174] LXX[2175] IX[2176] anos[2177] adeante[2178]. Et[2179] quem[2180] quebrantar[2181] alguma[2182] cousa[2183] das[2184] cousas[2185] sobredictas[2186] que[2187] postas[2188] som[2189] nos[2190] mosteiros[2191] e[2192] nas[2193] eigreias[2194] e[2195] sobre[2196] as[2197] cousas[2198] alheas[2199] nom[2200] ocupadas[2201] a[2202] outrem[2203] assy[2204] como[2205] he[2206] de[2207] suso[2208] dicto[2209] peyte[2210] aquelo[2211] que[2212] filhar[2213] ou[2214] rroubar[2215] ou[2216] danar[2217] e[2218] o[2219] meirinho[2220] fa-

N.º 4 N.º 5 A B

1860 *e* 1861 pelo
1865 *e* 1866 que
1871 *e* 1872 per quantas uegadas dela
1880 *a* 1910 uiindoiro seia tolheito do moesteiro e da eigreia en que for achado que mais uezes pousar ca manda o degredo daquelas uezes en que deuia a ir segundo o degredo.
1919 *a* 1923 das ordeens de Cistel do seu reino
1927 neguum
1932 *a* 1935 assi come padrões e herdeiros come desses mosteiros
1940 *a* 1942 padron
1946 *a* 2075 nosso senhor ElRei tan solamente. Item defende nosso senhor ElRei que os meores moesteiros e as meores eigreias non uaa caualeiro nen herdeiro pousar nen peça hi seruiço senon como os mosteiros e as eigreias possan soffrer. Item manda nosso senhor ElRei que nen caualeiro nen outro homem que ueer ao moesteiro pera adubar alguma cousa con ele non coma con ele e quem quer que comer con ele pecte a nosso senhor ElRei quinhentos soldos se non for da conpanha do meirinho ou se per uentura o meirinho alguus chamar pera a ssa aiuda e o meirinho quiser a eles dar de comer o porteiro de nosso senhor ElRey saque esses D soldos pera nosso senhor ElRey daqueles que con o meirinho comerem contra o degredo.
2089 *e* 2090 non
2093 en
2097 nen
2100 *a* 2103 se hi non ouueren
2107 *a* 2119 dauoenga ou se a auia hi ante que couto fosse nen aia
2129 *a* 2288 coomha.

2078 *a* 2082 ElRey
2089 *a* 2092 aia maladea
2097 nem
2100 *a* 2103 se hy nom ouuer
2107 *a* 2112 dauoenga ou ha hy auia ante
2118 *e* 2119 nem aia
2125 enbargue
2127 *a* 2288 per uoz nem per calunia.

Digitized by Google

ça[2221] esto[2222] correger[2223]. Item[2224] manda[2225] nosso[2226] senhor[2227] ElRey[2228] e[2229] defende[2230] especialmente[2231] que[2232] nenhuum[2233] caualeiro[2234] nem[2235] outro[2236] homem[2237] uaa[2238] comer[2239] com[2240] o[2241] meirinho[2242] hu[2243] for[2244] saluo[2245] aquel[2246] que[2247] el[2248] chamar[2249] pera[2250] ssa[2251] aiuda[2252] ou[2253] pera[2254] seu[2255] conselho[2256] quando[2257] lhi[2258] for[2259] mester[2260] ou[2261] se[2262] forem[2263] homens[2264] de[2265] ssa[2266] ffamilia[2267] e[2268] se[2269] alguum[2270] caualeiro[2271] ou[2272] homem[2273] hi[2274] comer[2275] manda[2276] que[2277] o[2278] seu[2279] porteiro[2280] que[2281] hy[2282] ouner[2283] leue[2284] D.[2285] soldos[2286] pera[2287] ElRey[2288].

fol. 45.

Alfonsus Dey gratia Rex Portugalie et Algarbii vobis Nuno Martini meo meyrino maiori uel illis qui in uestro loco fuerint salutem. Sciatis quod abbatisa et conuentus monasterii de riuulo tinto miserunt mihi dicere quod riqui homines uadunt ad suum monasterium cum pluribus militibus quam in meo decreto continetur et quod faciunt ibi eis multum malum et multam forciam et filiant eis res suas sine ratione et in meo decreto continetur quod ricus homo qui tenuerit a duobus mille morabitinis usque ad quatuor mille morabitinos non uadant ad domum meam nec ad monasterium nec ad ecclesiam nisi cum tribus militibus et illi qui tenuerint a duobus mille morabitinis inferius uadant sicut infançones et filius legitimus qui non tenuerit terram nec denarios a domino Rege leuet tres milites et non magis et continetur in meo decreto quod miles qui non fuerit infançom non leuet ad monasterium nec ad ecclesiam plusquam tres bestias et quator homines. Et miserunt mihi dicere quod multi milites uadunt ad suum monasterium et petunt eis ibi algum contra meum decretum in quo decreto continetur quod filii legitimi non petant algum in monasteriis nec in ecclesiis dum uixerint patres et matres eorum nec dent inde eis aliquid dum uixerint patres uel matres nisi ad comedendum moderate. Et miserunt mihi dicere quod aliqui riqui homines uadunt ad predictum suum monasterium pluries in anno quam in meo decreto continetur in quo decreto continetur quod ad monasterium quod habuerit quinquaginta casalia et a quinquaginta usque ad centum non uadant riqui homines nisi semel in anno et ad monasterium quod habuerit centum casalia et ad centum ad supra uadat bis in anno. Et miserunt mihi dicere quod tam riqui homines quam milites faciunt eis multam forciam et multum malum in aliis multis rebus contra meum decretum vnde mando uobis firmiter quod uos non sufferatis quod riqui homines nec milites ueniant ad supradictum monasterium nisi secundum quod in meo decreto continetur ut supra dicitur nec sustineatis quod faciant sibi in dicto monasterio supradictis rebus nec in aliis forciam nec malum nec petant ibi aliquid contra meum decretum sed faciatis eas ad meum decretum tenere. Vnde aliter non faciatis sin autem tornabo me per eum ad uos et habebo de uobis queixume. Et mando quod abbatisa et conuentus supradictus teneant istam cartam. Data Vlixbone pridie kalendas septembris. Rege mandante per Alfonsum Suerii superiudicem. Jacobus Johanis notuit. Era M.ª CCC.ª VII.ª

Pergam. do Most. de S. Bento da Ave Maria do Porto n.º 138, copia na Collecç. da Academia.

IX

1261 — ABRIL

Instrumentum super facto monete.

In nomine Domini nostri Jhesu Christi amen. Nouerint vniuersi presentis scripti seriem inspecturi, quod era M.ª CC.ª LXXXX.ª VIII.ª et anno Dominice incarnationis M.º CC.º LX.º primo mense aprilis, cum ego Alfonsus III.us Dei gratia Rex Portugalie incepissem facere monetam meam prout mihi de iure et de consuetudine licere credebam, prelati barones religiosi et populus regni mei sencientes inde se grauari et dicentes quod ego nec de iure nec de consuetudine hoc facere poteram nec debebam pecierunt a me humiliter super hoc curiam conuocari et quid inde fieri et seruari debent in ipsa curia diffiniri et ego ad eorum instanciam feci archiepiscopum et omnes episcopos barones religiosos et communitates regni mei apud Colimbriam conuenire vbi cum inter me et eos super premissis fuisset in ipsa curia diucius disceptatum ego post multos et uarios tractatos hinc inde habitos super eis de communi et uoluntario consensu meo et omnium predictorum pro utilitate et bono paramento meo et regni mei et successorum meorum et omnium de regno meo et ad omnem dubitationem tollendam in posterum in hac parte de consilio tocius curie mee una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris regis Castelle et Legionis filia et filia nostra infantissa domna Blanca taliter declaro ordino statuo et firmiter concedo per istam meam cartam in perpetuum ualituram. Videlicet quod uetus moneta reducatur ad ualorem pristinum et remaneat perpetuo in eo statu et ualore quem umquam habuit meliorem. Et noua moneta quam ego nunc faciebam ualeat et duret in perpetuum cum eadem ueteri moneta tali modo videlicet quod duodecim denarii de moneta noua ualeant per cambium in omnibus emptionibus et uenditionibus et rebus aliis sexdecim denarios de ueteribus

Digitized by Google

denariis. Et per predictam ordinationem declarationem et statutum quelibet persona habens ualorem X.em librarum debet mihi dare mediam libram de moneta ueteri suppradicta et licet habeat plus nisi habeat viginti libras completas non det plusquam mediam libram et que non habuerit ualorem decem librarum nihil det. Et persona habens ualorem viginti librarum debet dare unam libram et licet plus habeat nisi habuerit centum libras completas non det plusquam unam libram. Et persona habens ualorem centum librarum debet mihi dare duas libras et licet plus habeat nisi habuerit mille libras completas non det mihi plusquam duas libras et persona habens ualorem mille librarum debet dare tres libras et non det plusquam tres libras licet plus habeat. Et insolutione istius pecunie maritus et uxor eius pro una persona computentur. Et istas libras debeo ego recipere in omnibus partibus regni mei ut dictum est preterquam in illis locis ubi currunt morabitini ueteres de viginti septem solidis pro morabitino uel morabitini Legionis in quibus locis debent mihi dare persone ibidem commorantes morabitinos quales ibi currunt communiter secundum taxationem predictam. Et estimatio bonorum in decem viginti centum et mille debet fieri per morabitinos tales quales ibidem mihi persoluendi sunt. Et huiusmodi bonorum taxatio debet fieri per bonos homines locorum fidedignos iuratos ad sancta Dei euangelia. Et excipiantur a predicta collectione monete archiepiscopus cum tribus seruientibus de familia sua quos uoluerit. Et quilibet episcopus cum duobus seruientibus de familia sua. Et magnus comendator Hospitalis in partibus cismarinis si ibi fuerit tempore collectionis cum tribus seruientibus de familia sua. Et magister de Auys cum duobus seruientibus suis. Et magister milicie Templi si ibi fuerit cum tribus seruientibus de familia sua. Et prior Hospitalis cum duobus seruientibus suis. Et maior comendator de Vcles in Portugalia cum duobus seruientibus suis si ibi fuerint tempore collectionis et persone religiose et milites de spata cinta et filii eorum et domine generose nisi fuerint cum rusticis coniugate. Et canonici et portionarii ecclesiarum catedralium et istam collectionem siue extractionem monete debeo facere et recipere semel tantum in tota uita mea et non magis. Et debeo extrahere dictam pecuniam usque ad unum annum continuum computandum in quolibet loco et in qualibet villa regni a die illa qua eam inceperint ibi extrahere collectores. Et post ipsum annum completum continuum in quolibet loco ut dictum est non debeo facere aliam exactionem seu recollectionem ipsius monete nisi aliqui sint absentes tempore collectionis predicte uel sint pignorati pro ipsa pecunia ante finem anni ipsius pro quibus si non fuerit facta solutio in ipso anno debent soluere mihi ipsam pecuniam pro ipsa moneta secundum modum predictum si uenerint in sequenti anno et ultra duos annos predictos nichil exigatur ab eis. Actum fuit etiam et statutum in eadem ordinatione ut licitum sit mihi post quatuor annos proximo uenturos a prima die maii proximi computandos augere monetam nouam predictam per duos annos continuos et non magis in tota uita mea et fabricare eam per homines meos uel uendere augmentum ipsius monete predicto modo quibus uoluero et in augmento ipsius monete debeo tenere usque ad viginti fornacias et non amplius si eas habere uoluero uel potuero. Et quando debuero augere predictam monetam nouam in predictis duobus annis sicut dictum est debeo augere eam secundum eandem legem et eandem quantitatem cupri et argenti secundum quam predicta noua mea a principio fuit facta ita quod ipsa moneta sit facta ad denarium videlicet quod ad undecim marcas cupri admisceatur una marca puri argenti per marcham de colonia de octo vnciis in marca et non de magis et post duos annos predictos continuos completos ex inde in antea non debeo ego per meos homines nec per alios in ipsa moneta nec in alia amplius operari siue habuero viginti fornacias in ipsa moneta siue minus. Et quod ista moneta noua fidelius fabricetur et conseruetur in perpetuum in statu predicto debent inde fieri tres exays quorum unus remaneat penes me in reposito meo et alius deponatur in monasterio Alcobacie et alius in monasterio Sancte Crucis Colimbrie. Et prelati eorumdem monasteriorum promiserunt pro se et successoribus suis fideliter conseruare istos exays et exhibere eos si necesse fuerit prelatis et populis regni uel aliquibus eorum ad examinationem monete quando ab eis fuerint requisiti et quando ego predictam monetam augmentauero si ibi dubium uenerit habeatur recursus ad ipsos exays qui sunt depositi in predictis monasteriis ad probandum si ipsa moneta fit legaliter sicut supradictum est. Et quando ego debuero augere predictam monetam ut supradictum est debeo significare diem in qua incepero augere predictam monetam prelatis religiosis et communitatibus regni Portugalie per meas litteras patentes ut sint inde magis certi de die qua eam incepero augmentare. Et predicta moneta noua quandocumque fuerit augmentata ut supradictum est ualeat semper cum supradicta moneta ueteri prout supradictum est. Item positum ordinatum et statutum fuit in eadem ordinatione et declaratione per me et per meam curiam et per omnes supradictos regni mei quod unusquisque heredum uel successorum meorum qui pro tempore regnauerit post me in regno Portugalie recipiat semel tantum in tota uita sua pro redemptione monete de personis regni Portugalie pecuniam secundum eam quantitatem et modum de illis personis et de tali moneta uel iuxtam extimationem pro ea prout de me superius est expressum quod debeat mihi solui. Et licitum sit unicuique eorum semel tantum in tota uita uniuscuiusque eorum per duos annos continuos et non magis secundum legem et quantitatem et modum et omnes conditiones predictis et numerum fornacium augere predictam monetam nouam si uoluerit. Et quandocumque dicta moneta per aliquem de successoribus uel heredibus meis in uita uniuscuiusque eorum ut dictum est debuerit augeri debet significare diem in qua incipere uoluerit augere ipsam monetam archiepiscopo

Digitized by Google

episcopis et religiosis et communitatibus regni per suas litteras patentes. Et nec ego nec aliquis successor meus debeamus nec possimus frangere umquam monetam ueterem nec nouam nec aliam nouam facere nec aliquid aliud petere nec exigere pro eisdem monetis nisi illud quod superius est expressum. Et ego predictus Rex Alfonsus una cum vxore mea et filia mea predictis promito pro me et pro omnibus heredibus et successoribus meis et iuro pro me ad sancta Dei euangelia omnia et singula suppradicta inuiolabiliter obseruare. Retineo tamen mihi et successoribus meis quod possimus facere morabitinos de auro quando uoluerimus. Et si aliquem uel aliquos inuenero tam de meis quam de extraneis qui circa fabricationem seu augmentationem predicte monete fraudem aliquam presumpserint adhibere quod faciam de eis iusticiam. Item ego predictus Rex Alfonsus obligo in perpetuum me et omnes successores meos et heredes qui pro tempore regnauerint in Portugalia sub pena maledictionis eterne ad seruandum omnia suppradicta et ad prestandum corporaliter iuramentum in principio sui regiminis super premissis omnibus obseruandis. Item supradicti archiepiscopi et alii episcopi regni Portugalie de consensu meo tulerunt excomunicationis sentenciam in omnes illos qui contra omnia supradicta uel aliquod ex eis facto consilio uerbo uel mandato uenire presumpserint uel ordinationem predictam infringere attemptauerint in aliquo. Item Martinus archiepiscopus bracarensis. Egeas episcopus colimbriensis. Rodericus episcopus egitaniensis. Matheus episcopus visensis. Petrus episcopus lamecensis. Martinus episcopus elborensis. Vincentius electus portugalensis. Stephanus abbas Alcobacie vicarius vlixbonensis in temporalibus et spiritualibus de mandato domini pape. Frater Faraudus de Barraza magnus comendator Hospitalis Iherosolimini in partibus cismarinis. Frater Alfonsus Gomecii magister milicie Templi in regno Portugalie. Frater Alfonsus Petri prior Hospitalis in Portugalia. Symeon Ermigii maior comendator ordinis de Auis et procurator magistri eiusdem ordinis ad hoc specialiter destinatus. Riqui homines procuratores communitatum regni Portugalie promiserunt et obligauerunt se mihi pro se et pro omnibus successoribus suis et pro omnibus uassallis clericis subditis et hominibus suis seruare michi et omnibus successoribus meis qui pro tempore regnauerint in regno Portugalie omnia et singula supradicta que in hoc statuto seu ordinatione continentur. Et placuit eis concedere mihi semel tantum in tota uita mea et omnibus successoribus meis qui post me regnauerint in regno Portugalie uidelicet unicuique eorum semel tantum in tota uita uniuscuiusque eorum extrahere pecuniam suppradictam pro perpetuitate monete iuxta predictum modum cum conditionibus supprascriptis. Quicumque autem contra hanc ordinationem declarationem et statutum in perpetuum ualiturum tam utile tam necessarium mihi et omnibus successoribus meis et toti regno Portugalie et ibidem commorantibus in presenti et eciam in futurum facto consilio uel occasione aliqua uenire attemptauerit non sit ei licitum nec ualeat sed pro sola temptatione incurrat excomunicationem et periurium ipso facto et maledictionem Dei Patris Omnipotentis et meam habeat in eternum ordinatione declaratione et statuto predictis nichilominus in suo robore in perpetuum ualituris. Et ut omnia ista maioris roboris obtineat firmitatem et non possint in posterum in dubium deuenire feci inde instrumentum meo communit.... in testimonium rei geste. Actum fuit hoc apud Colimbriam XI die aprilis Rege mandante. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VIIII.ª Domnus Gonsaluus Garsie alferaz curie cf. Domnus Egidius Martini maiordomus curie cf. Domnus Martinus Alfonsi tenens Braganciam cf. Domnus Andreas Fernandi tenens Ripam Minii cf. Domnus Didacus Lupi tenens Lamecum cf. Martinus Egidii tenens Beriam cf. Gonsaluus Menendi tenens Elboram cf. Domnus Johanes de Auoyno, Menendus Suerii de Merloo, Johanes Petri Corrigia, testes. Stephanus Iohanis cancellarius curie cf. Domnus Martinus archiepiscopus bracharensis cf. Domnus Egeas episcopus colimbriensis cf. Domnus Rodericus episcopus egitaniensis cf. Domnus Matheus episcopus visensis cf. Domnus Petrus episcopus lamecensis cf. Domnus Martinus episcopus elborensis cf. Domnus Vincentius electus portugalensis cf. Stephanus abbas Alcobacie vicarius vlixbonensis cf. Erueus notarius fecit.

Liv. I de Doaç. de Aff. III, fol. 52 v., no Archivo Nacional.

Digitized by Google

X

Esta lei que se acha incompleta e sem data no Livro das Leis e Posturas vem completa nas Ordenações de D. Duarte, mas dividida em cinco constituições diversas e com um erro de data evidentemente de copia, tendo-se accrescentado um C *e lendo-se* MCCCCII *por* MCCCII. *Do seu proprio contexto se conhece que é uma lei unica e como tal vem transcripta no Livro dos Prégos da Camara Municipal de Lisboa, onde se acha inteira e com a data certa. As variantes do exemplar do Livro dos Prégos vão debaixo da letra* A. *É o transumpto communicado ao concelho como providencia especial.*

1264 — NOVEMBRO 15

Stabeleçimento em como nom aia hi mais que huum alcayde na vila.

Dom[1] Affonso[2] pela[3] graça[4] de[5] Deus[6] Rey[7] de[8] Portugal[9]. A[10] uós[11] aluaziis[12] e[13] conçelho[14] de[15] tal[16] logo[17] saude[18] e[19] graça[20]. Sabede[21] que[22] a[23] mim[24] he[25] dito[26] que[27] uós[28] uos[29] sentides[30] agrauados[31] de[32] muitas[33] cousas[34] que[35] uos[36] fazem[37] os[38] meus[39] alcaydes[40] os[41] quaaes[42] uos[43] eu[44] dou[45] en[46] essa[47] vila[48] e[49] os[50] seus[51] homeens[52] contra[53] dereyto[54] e[55] ssem[56] rrazom[57]. E[58] eu[59] ssobre[60] esto[61] ouui[62] consselho[63] com[64] dom[65] Gonçalo[66] Garcia[67] e[68] com[69] dom[70] Joham[71] Dauoym[72] meu[73] moordomo[74] e[75] com[76] dom[77] Steuam[78] Anes[79] meu[80] chançeler[81] e[82] com[83] aqueles[84] da[85] mha[86] corte[87] e[88] do[89] meu[90] consselho[91] que[92] hi[93] eram[94] e[95] ui[96] assy[97] por[98] dereyto[99] e[100] por[101] boom[102] paramento[103] do[104] meu[105] reyno[106] e[107] por[108] mha[109] prol[110] e[111] uossa[112] com[113] os[114] sobreditos[115] da[116] mha[117] corte[118] e[119] do[120] meu[121] consselho[122] sobre[123] os[124] agrauamentos[125] que[126] a[127] mim[128] disserom[129] que[130] uos[131] os[132] alcaydes[133] faziam[134]. Primeiramente[135] mando[136] e[137] defendo[138] firmemente[139] que[140] aquel[141] que[142] for[143] alcayde[144] de[145] tal[146] logo[147] nom[148] ponha[149] ssô[150] ssy[151] en[152] sa[153] alcaydaria[154] muitos[155] alcaydes[156] mais[157] o[158] alcayde[159] dessa[160] vila[161] ponha[162] huum[163] alcayde[164] de[165] ssa[166] maão[167] en[168] essa[169] uila[170] e[171] en[172] seus[173] termhos[174] e[175] nom[176] mais[177]. E[178] aquel[179] que[180] poser[181] por[182] alcayde[183] de[184] ssa[185] maão[186] mostreo[187] e[188] deo[189] por[190] alcayde[191] en[192] conçelho[193] perdante[194] os[195] aluaziis[196]. E[197] sse[198] alguum[199] alcayde[200] for[201] tam[202] ousado[203] que[204] ponham[205] de[206] ssa[207] maão[208] mays[209] que[210] huum[211] alcayde[212] en[213] essa[214] vila[215] e[216] en[217] seus[218] termhos[219] perça[220] por[221] esso[222] a[223] alcaydaria[224] e[225] o[226] meu[227] amor[228]. E[229] mando[230] que[231] nom[232] rrespondam[233] aaqueles[234] que[235] contra[236] meu[237] mandado[238] forem[239] metudos[240] por[241] alcaydes[242] e[243] nom[244] façam[245] por[246] eles[247] nada[248]. E[249] sse[250] esses[251] taaes[252] leuarem[253] alguma[254] cousa[255] dos[256] homens[257] da[258] terra[259] tornemno[260] en[261] dobro[262] aaqueles[263] de[264] que[265] o[266] leuarem[267]. E[268] pelos[269] corpos[270] deles[271] e[272] os[273] aueres[274] ficarem[275] em[276] meu[277] poder[278]. Item[279] mando[280] e[281] firmemente[282]

N.º 4

Constituição 20 como ElRey manda que nas villas grandes nom aia mais de dous alcaides huum grande e outro pequeno.

9 Portugal e do Algarve
14 termo
17 lugar
30 sintiis muito
41 e 42 que
58 e 59 Eu
62 ouve
85 e 86 de minha
98 por o
108 a 110 prol minha
113 e com
116 e 117 de minha
127 e 128 me
147 logar
150 a 153 asi em esa
157 a 165 e ponha huum de só
171 e 172 e
181 a 186 asi poser
192 a 194 ao termo perante
205 e 206 ponha de só
216 e 217 e
243 e 244 nem
248 nem mygalha.
264 e 265 que
267 a 269 levarom e os
275 ficaram
279

Constituição 21 como o alcaide deve levar os presos perante os juizes ante que vão ao castello.

Em outra parte
281 e 282 firmemente e

A

16 e 17 Lixboa
28 e 29 uos
41 e 42 que
46 a 48 em Lixboa
60 a 62 sobresto ouue
67 Garcia meu alferez
89 de
102 boo
104 de
106 a 115 regno e por meu proueito e uosso com todos os de suso ditos
120 de
131 a 134 a uós faziam os alcaides.
141 qualquer
146 e 147 Lixboa
152 a 154 na alcaydaria sua
160 e 161 de Lixboa
168 a 174 na villa de Lixboa e em seu termo
177 chus.
192 no
194 perante
205 ponha
210 a 215 alcaides que huum na villa de Lixboa
220 a 223 perca tanto que esto fezer essa
233 respondam a elles
240 enuyados
243 e 244 nem
253 a 255 alguma cousa leuarem
269 os
275 ficaram
281 e 282 firmemente e

Digitized by Google

defendo[283] que[284] nenhuum[285] alcayde[286] dessa[287] vila[288] nem[289] nenhuum[290] outro[291] por[292] ele[293] prenda[294] nenhuum[295] homem[296] que[297] quiser[298] dar[299] fiadores[300] pera[301] dereyto[302] nem[303] no[304] leue[305] ao[306] castello[307] sse[308] nom[309] for[310] tal[311] homem[312] que[313] faça[314] ou[315] fezesse[316] chagas[317] ou[318] feridas[319] per[320] que[321] deuam[322] dele[323] de[324] fazer[325] iustiça[326] ou[327] por[328] ladron[329] meenfestado[330] ou[331] pobrico[332] enfamado[333] ou[334] homem[335] aleyuoso[336] ou[337] treedor[338] de[339] iulgado[340] ou[341] poeedor[342] de[343] fogo[344] ou[345] britador[346] degreias[347] ou[348] britador[349] de[350] caminho[351] pubrico[352] ou[353] forçador[354] de[355] molher[356]. E[357] sse[358] alguums[359] destes[360] sobreditos[361] que[362] nom[363] deuem[364] de[365] seer[366] dados[367] por[368] fiadores[369] for[370] preso[371] logo[372] o[373] adugam[374] perdante[375] os[376] aluaziis[377] ante[378] que[379] uaa[380] ao[381] castelo[382] e[383] sseia[384] ouuido[385] e[386] passe[387] per[388] seu[389] dereyto[390]. E[391] demlhi[392] os[393] aluaziis[394] vogado[395] que[396] o[397] defenda[398] com[399] sseu[400] dereyto[401]. E[402] esse[403] preso[404] dê[405] ao[406] vogado[407] seu[408] ssolayro[409] segundo[410] o[411] aluidrò[412] dos[413] aluaziis[414] se[415] ouuer[416] onde[417]. E[418] se[419] este[420] preso[421] nemigalha[422] nom[423] ouuer[424] os[425] aluaziis[426] lhi[427] dem[428] vogado[429] ou[430] huum[431] dos[432] aluaziis[433] uogue[434] por[435] el[436] en[437] tal[438] guisa[439] que[440] per[441] mingua[442] de[443] uogaria[444] nom[445] seia[446] condampnado[447]. Item[448] mando[449] firmemente[450] e[451] defendo[452] que[453] nenhuum[454] alcayde[455] dessa[456] uila[457] nem[458] outrem[459] por[460] el[461] leue[462] nenhuma[463] cousa[464] de[465] nenhuum[466] homem[467] por[468] apostilha[469] nem[470] por[471] achaque[472] nom[473] no[474] prenda[475]. Item[476] mando[477] que[478] alcayde[479] dessa[480] uila[481] nom[482] faça[483] pedida[484] per[485] sy[486] nem[487] per[488] outrem[489] de[490] pam[491] nem[492] de[493] çeuada[494] nem[495] doutras[496] cousas[497] na[498] vila[499] nem[500] nos[501] termhos[502] de[503] ssa[504] alcaidaria[505]. E[506] se[507] pam[508] ou[509] çeuada[510] ou[511] outra[512] cousa[513] leuarem[514] per[515] pedida[516] ou[517] outrem[518] por[519] ele[520] peyteo[521] todo[522] en[523] dobro[524] aaquel[525] de[526] que[527] o[528] leuarem[529]. Item[530] mando[531] firmemente[532] e[533] defendo[534] que[535] alcayde[536] dessa[537] vila[538] nom[539] rrogue[540] en[541] poridade[542] nem[543] en[544] conçelho[545] por[546] nenhuum[547] homem[548] que[549] façam[550] aluazil[551] ou[552] almotacé[553] senom[554] aquele[555] ou[556] aqueles[557] en[558] que[559] o[560] alcaide[561] com[562] no[563] conçelho[564] e[565] concordauilmente[566] e[567] sem[568] bandoria[569] se[570] auerram[571] e[572] seia[573] feito[574] sem[575] força[576] e[577] ssem[578] ameaça[579]. E[580] aqueles[581] que[582] forem[583] elleytos[584] por[585] aluaziis[586] ou[587] por[588] almotaçees[589] iurem[590] sobre[591] os[592] santos[593] auangelhos[594] que[595] nom[596] entrem[597] per[598] rrogo[599] nem[600] per[601] ameaça[602] nem[603] per[604] bandoria[605] dalguem[606] senom[607] pera[608] fazer[609] dereyto[610] e[611] iustiça[612]. Item[613] mando[614] firmemente[615] e[616] defendo[617] que[618] o[619] alcayde[620] dessa[621] uila[622] nom[623] pouse[624] nos[625] logares[626] hu[627] nom[628] deue[629] pousar[630] nem[631] en[632] nos[633] outros[634] logares[635] hu[636] os[637] alcaydes[638] acustumarom[639] a[640] pousar[641] en[642]

N.º 4 A

292 *a* 295 que por el prender alguum
297 se
300 *e* 301 fiador pera estar a
303 nom
305 levem
319 *a* 321 stridos per
323 *a* 325 fazer
328 *a* 330 for ladram manifestado
332 pubrico
338 *a* 340 treedor
359 algum
365 *e* 366 seer
374 *e* 375 tragam ante
378 e seja ouvido ante
383 *a* 387 e pase
390 *a* 401 direito.
411 *e* 412 alvidro
420 *a* 424 nom ouver nemygalha
444 justiça
448

Constetuição 22 como ElRey defende que o alcaide nem seus homens nom levem algo de nenhum por achaque.

Outro si
459 outro
469 apostila
472 *a* 475 achaque.
478 que o
495 e nem
501 *e* 502 no termo
504 sua
518 algum
521 peite
530

Constetuição 23 como ElRey defende que o alcaide nom vogue nem rogue por nenhum que o fação juiz nem almotaçel nem aia parte de sas ovenças.

Em outra parte
535 que o
547 *a* 549 nenhum que o
551 *e* 552 juiz nem
558 *e* 559 em que ou em quaes
562 *e* 563 com
565 *e* 566 outorgarem
570 *e* 571 fizerem
597 entram
627 em que
631 *a* 637 nem os outros
639 *e* 640 custumaram

287 *a* 290 de Lixboa nem alguum
294 *a* 297 prendam homem se
300 fiador
302 *a* 305 o dereito e nom o leuem
316 ouuesse feito morte ou
324 *e* 325 fazer
328 for
330 *a* 332 pubrico ou pubricamente
339 *a* 344 sabudo
347 *a* 349 das egreias ou quebrantador
359 alguum
361 de susoditos
365 *e* 366 seer
373 *a* 375 na ora adugamno perante
405 satisfaça
408 do
410 *a* 414 per alvidro do juiz
420 *a* 428 esse preso nom ouuer nada denlhe os aluaziis
439 *a* 444 maneira que por desfalicimento de justiça
447 dapnado.
454 *a* 457 o alcaide de Lixboa
461 *a* 467 elle nom leue cousa nenhuma dhomem nenhuum
473 *a* 481 nem no prenda por achaque nem por apostilha. Item mando firmemente e deffendo que o alcaide de Lixboa
514 alguma leuar
521 *a* 524 peite todo dobrado
529 leuar
535 que o
537 *e* 538 de Lixboa
547 alguum
549 que o
554 senom tam solamente
558 *e* 559 em o qual ou quaaes
563 o
565 conuinalmente e
571 *a* 574 aucherem. E esto seia
584 eleiudos
591 *e* 592 aos
594 euangelhos
597 entram
602 amaeça
606 *e* 607 dalguum senom tan solamente
613 Item mando que se alguum quereloso uier ao alcaido primeiramente faça o alcaide a esse quereloso auer direito dessa querella ante que o alcaide aia alguma cousa pera ssi de esse quereloso ou de seu aduersairo. Item
621 *e* 622 de Lixboa
627 nos quaes
632 *a* 642 acostumarom pousar os outros alcaides no

Digitized by Google

le [illegible]po[643] de[644] meu[645] padre[646] nem[647] de[648] meu[649] auoo[650] nem[651] rreçebam[652] ende[653] colheytas[654]. Item[655] man-
[illegible] firmemente[657] e[658] defendo[659] que[660] os[661] meus[662] moordomos[663] e[664] os[665] meus[666] oueençaaes[667] aiam[668] as[669]
[illegible]as[670] oueenças[671] e[672] todos[673] os[674] meus[675] dereytos[676] bem[677] parados[678]. E[679] defendo[680] que[681] o[682] alcayde[683]
[illegible]a[684] uila[685] nom[686] aia[687] parte[688] dos[689] meus[690] moordomos[691] nem[692] das[693] mhas[694] oueenças[695] nem[696] penho-
[illegible][697] nem[698] constrengam[699] por[700] aquelas[701] cousas[702] per[703] que[704] o[705] deuam[706] penhorar[707] ou[708] constrenier[709].

fol. 4.

N.º 4

A

[illegible] e
[illegible] e 654 colheitas.
[illegible] a 666 e
[illegible] minhas
[illegible] e 671 todos
[illegible] mui bem
[illegible] minhas
[illegible] a 705 porque
[illegible] constranger os meus moordomos nom quizerem penhorar e esto seja ante
[illegible]conhecudo perante os alvaziis.

[illegible]stituição 24 per que ElRey manda que o alcaide nom faça avença com os vogados nem procuradores per razom dos salairos nem levem parte dos preitos que tiverem.

Outro si mando firmemente e defendo que os alcaides dessa villa nom se venham com os vogados dessa villa nem levem delles alguma cousa dos preitos que ouverem em concelho nem façam com elles nenhuma avença nem preito. E defendo que o alcaide nom ameace per si nem per outrem em concelho, nem em segredo os vogados que voguem em concelho e demandando os alvaziis. Item outro si defendo que os vogados nom dem nem permetam nenhuma cousa aos alcaides nem a outrem por elles dos preitos que filham. E se alguum vogado der ou premeter ou fizer dar ao alcaide sobresta defeza e lhe for provado perca o meu amor e o oficio da vogaria por tres anos e tornem ao meu moordomo desa villa em dobro quanto ouver e deu e fez dar ao alcaide por ese preito. E mando que todos os alcaides desa villa que forem daqui em diante guardem bem todas esas cousas sobreditas como dito he. E se algum alcaide for per sá sandice contra estes meus degredos ou contra algum delles veher ou passar perca porem meu amor e quanto de mim tiver, e sobresto ficará o seu corpo ao meu cousimento e o seu aver. E mando que se algum alcaide desa villa dos aqui en diante pasar contra estes sobreditos meus degredos ou contra algum delles os alvaziis que forem desa villa mo envyem logo dizer. E se ende al fizerem eu me tornarei por ende aos seus corpos e averes. E os alvazis e concelho tenham esta carta em testemunho. Dada em Coimbra a quinze de novembro ElRey o mandou per dom Gonçalo Garcia e per dom Joham Dauoym moordomo da corte e per o chancheler e per outros do seu conselho. Era de mil e quatrocentos e dous annos.

fol. 39.

657 *a* 659 firmemente
667 oficiaaes
669 todas as
677 muy bem
683 *a* 685 meu alcaide de Lixboa
691 moordomados
697 penhore
699 costranga
703 *a* 706 pelas quaaes deuem
709 costranger os meus moordomos de Lixboa senom por aquelas cousas porque os mordomos nom quizerem penhorar. E esto seia ante sabudo pellos aluaziis. Item mando firmemente e defendo que o alcaide de Lixboa nom se auenha com uogados de Lixboa nem receba delles nenhuma cousa dos preitos que teem por uogaria em concelho nem faça com elles auença nenhuma nem preito nenhuum. E defendo que o alcaide nom ameece per si nem per outrem em concelho nem em puridade os uogados que uogam no concelho de mandado dos aluaziis. Deffendo ainda que os uogados nom dem nem prometam nenhuma cousa aos alcaides nem a outro alguum por elles dos preitos que filham. E sse alguum vogado alguma cousa der ou prometer ou fezer dar ou prometer ao alcaide contra esta mha defenssom e em esto for achado perca o meu amor e o oficio de uogar por tres anos e torne em dobro ao meu moordomo de Lixboa quanto ouue e deu e fez dar por esse preito. E mando que todos os alcaides de Lixboa que pello tempo forem daqui adeante aguardem bem todalas de suso ditas e os meus degredos asi como de suso som scriptos. E sse algum alcaide per ousamento sandeu contra estes meus degredos ou cada hum delles uier passar tanto que o fezer perca o meu amor e quanto de mym teuer. E demais o seu corpo e o seu auer ficaram cousimento. E mando que se alguum alcaide de Lixboa daqui adeante passar contra os sobreditos meus degredos ou cada huum delles os aluaziis de Lixboa que pello tempo forem logo na ora mo enuiem dizer. E sse ende al fezerem eu me tornarey porende aos seus corpos e lazerarmoham pellos corpos e pellos aueres. E os aluaziis e o concelho de Lixboa tenham ende esta mha carta em testemunho. Dada em Coimbra xv dias de nouembro ElRey o mandou per dom Gonçalo Garcia e per dom Joham Dauoym moordomo da corte e per Dom Steue Anes chanceller e per outros de seu consselho. Vicente Fernandes a fez. Era de mil e ccc e dous anos.

fol. 57.

XI

A seguinte provisão, dirigida ao rico-homem, juiz e tabellião de Viseu sobre materias de fazenda, é evidentemente pelo seu assumpto uma circular, de que se lançou no registo da Chancellaria o transumpto dirigido aos magistrados do districto de Viseu, mas que devia ser applicavel a outros districtos, onde eram iguaes os desconcertos que nella se pretendiam remediar.

1265 — ABRIL 2

Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie vobis ricomini et judici et tabellioni meo et meo portario de Viseo salu-
tem — Mando uobis quod uos filietis omnes meas hereditates forarias siue regalengarias de judicato de Viseo quas
inuenieritis quod homines eiusdem judicatus uendiderunt uel donauerunt uel atestarunt militibus uel ordinibus
uel aliis hominibus per quos ego perdo de ipsis hereditatibus meos foros et meos directos et faciatis ipsas here-
ditates reuerti ad capita casalium et non sufferatis quod de cetero uendant eas nec donent nec atestent nisi tali-
bus hominibus qui faciant de illis mihi plene meum forum quod fecerunt tenpore patris mei et auuy mei et fa-
ciatis quod illi qui eas comparauerint recipiant suos denarios quos pro eis dederunt et non magis et si eos reci-
per noluerint filiate sibi ipsas hereditates et date eas ad populandum talibus hominibus qui faciant de eis mihi
meum forum quod fecerunt inde tempore patris mei uel auui mei uel melius si uos melius potueritis et ipsi qui-
bus eas dederitis ad populandum ad forum ueniant ad me et ego dabo eis meas cartas de ipso foro per quas ha-
beant eas in perpetuum. Item mando uobis quod uos filietis meas hereditates illis qui eas leixarunt et uel leixant
et noluerunt morari in hereditatibus militum siue ordinum et date ipsas hereditates ad populandum talibus homini-
bus qui mihi faciant de eis meum forum plene quod inde fecerunt tenpore patris mei et auuy mei uel melius si
uos melius potueritis si ipsi qui eas leixarunt uel leixant noluerint eas populare et morari in eis et dare inde mihi
meum forum quod fecerunt et dederunt tenpore patris mei et auui mei et ipsi quibus eas dederitis ad populan-
dum ad forum ueniant ad me et ego dabo eis meas cartas de ipso foro per quas habeant ipsas hereditates in per-

Digitized by Google

petuum. Item mando uobis quod filietis mea casalia que inueneritis depopulata et detis ea ad populandum talibus hominibus qui mihi faciant de eis meum forum plene quod fecerunt tenpore patris mei et auui mei uel melius si melius potueritis si ipsi qui sunt de auoenga de ipsis casalibus noluerint ea populare et dare inde mihi meum forum quod dederunt tempore patris mei et auui mei uel si uobis non dederint populatores de ipsa auoenga que populent ea et que dent inde mihi meum forum sicut dictum est supra et ipsi quibus ipsa casalia dederitis ad populandum ad forum ueniant ad me et ego dabo eis meas cartas de ipso foro per quas habeant ea in perpetuum. Et mando quod germani eorum qui habent mea casalia populata non habeant quinionem in eis si non dederint cabeçalen qui seruiat totum casalem. Item mando quod milites qui a tenpore patris mei et auuy mei habuerunt aliquas meas hereditates de caualaria quod seruiant eas de collecta et de caballo et de iugada sicut vilani et ordines similiter et dent inde mihi omnes alios meos foros et directos quos inde dederunt tenpore patris mei et auuy mei ad dies assignatos de anno ad quos eos mihi dare debuerint. Vnde aliter non faciatis sin autem ego tornabo me proinde ad uos. Et mando quod uos judex teneatis istam cartam in testimonium et monstretis eam ricomini qui de me tenuerit ipsam terram de Viseo. Datam Vlixbone secunda die aprilis Rege mandante per Alffonsum Sugerii superiudicem et per alios de conssilio suo. Jacobus Ioanis notuit. Era M.ª CCC.ª tercia.

Liv. I de Doaç. de Aff. III, fol. 163 v., no Archivo Nacional.

XII

Esta provisão é, como a antecedente, uma circular. Existem na Torre do Tombo os transumptos enviados ao concelho de Coimbra (G. 3 M. 2 n.º 13) que tomâmos por texto, e ao de Santarem (G. 11 M. 2 n.º 16) que só differe na direcção e em incluir entre os nomes que figuram na subscripção o de Diogo Lopes. N'um Tombo antigo da sé de Viseu (fol. 42) acha-se tambem esta provisão incluida n'um acto de revalidação expedida nas côrtes de 1273 que adiante publicâmos. Nesta copia apenas se leem as mesmas insignificantes differenças do transumpto dirigido ao concelho de Santarem. No Livro dos Prégos da Camara Municipal de Lisboa a fol. 57 v. se encontra registado o transumpto dirigido a este concelho, e a fol. 58 v. a revalidação de 1273. As variantes destas duas copias, um pouco mais notaveis, vão aqui junctas; as da primeira debaixo da letra A e as da segunda debaixo da letra B.

1263 — JULHO 28

Alfonsus[1] Dei[2] gratia[3] Rex[4] Portugalie[5] vobis[6] pretori[7] et[8] aluazilibus[9] et[10] concilio[11] de[12] Colimbria[13] salutem[14] et[15] gratiam[16]. Sciatis[17] quod[18] dictum[19] fuit[20] michi[21] quod[22] uos[23] et[24] alii[25] de[26] meo[27] regno[28] sentiebatis[29] uos[30] aggrauatos[31] de[32] quomodo[33] usabam[34] anuduuas[35]. Et[36] ego[37] super[38] hoc[39] habui[40] consilium[41] cum[42] domno[43] Gonsaluo[44] Garsie[45] meo[46] alferaz[47] et[48] cum[49] domno[50] Johane[51] de[52] Auoyno[53] meo[54] maiordomo[55] et[56] cum[57] domno[58] Stephano[59] Iohanis[60] meo[61] cancellario[62] et[63] cum[64] domno[65] Didaco[66] Lupi[67] de[68] Bayam[69] et[70] cum[71] domno[72] Egea[73] episcopo[74] colimbriensi[75] et[76] cum[77] domno[78] Matheo[79] episcopo[80] vlixbonensi[81] et[82] cum[83] aliis[84] de[85] meo[86] consilio[87]. Et[88] tenui[89] pro[90] bono[91] de[92] consilio[93] eorum[94] quod[95] de[96] cetero[97] non[98] utantur[99] anuduuis[100] in[101] meo[102] tempore[103] nec[104] successorum[105] meorum[106] nisi[107] isto[108] modo[109] prout[110] in[111] ista[112] mea[113] carta[114] continetur[115]. Primo[116] mando[117] et[118] statuo[119] quod[120] ego[121] nec[122] aliquis[123] successorum[124] meorum[125] unquam[126] leuemus[127] denarios[128] nec[129] aliam[130] pecuniam[131] pro[132] anuduuis[133] per[134] nos[135] nec[136] per[137] alium[138] nec[139] per[140] alios[141]. Item[142] mando[143] et[144] statuo[145] quod[146] homines[147] qui[148] morantur[149] in[150] hereditatibus[151] alienis[152] uidelicet[153] jugarii[154] et[155] alii[156] homines[157] qui[158] morantur[159] in[160] hereditatibus[161] alienis[162] de[163] quibus[164] dant[165] certam[166] portionem[167] dominis[168] suis[169] non[170] uadant[171] ad[172] anuduuam[173]. Item[174] mando[175] quod[176] infirmi[177] despossati[178] peregrini[179] soltarii[180] nisi[181] fuerit[182] talis[183] filius[184] soltarius[185] qui[186] contineat[187] casam[188] cum[189] matre[190] sua[191] et[192] vxorati[193] de[194] ipso[195] anno[196] et[197] omnes[198] homines[199] excusati[200] per[201] cartas[202] conciliorum[203] secundum[204] consuetudinem[205] et[206] forum[207] terre[208] et[209] homines[210] de[211] creatione[212]

A

13 Vlixbona
27 *e* 28 regno meo
31 grauatos
35 alnuduuas
40 sabiri
130 aliquam
190 *e* 191 sua matre

B

8 *e* 9 aluazilibus
13 Vlixbona
27 *e* 28 regno meo
44 Gunsaluus
100 anuduuas
120 *a* 146 quod
174 Item mando et statuo quod ego nec aliquis successorum meorum nunquam leuemus denarios nec aliquam pecuniam pro anuduuas per nos nec per alium nec per alios.
Item
190 *e* 191 sua matre

Digitized by Google

[illegible]gum[213]. Et[214] omnes[215] homines[216] qui[217] morantur[218] cum[219] dominis[220] suis[221] omnes[222] isti[223] tales[224] nec[225] ali-
[illegible]is[226] eorum[227] non[228] uadant[229] ad[230] anuduuam[231]. Item[232] nichil[233] demandetur[234] mulieribus[235] pro[236] anuduua[237].
[illegible]em[238] mando[239] et[240] statuo[241] quod[242] seruiciales[243] et[244] ortolani[245] et[246] molendinarii[247] et[248] furnarii[249] et[250] al-
[illegible]o couuares[251] de[252] ganatis[253] non[254] uadant[255] ad[256] anuduuam[257]. Item[258] omnes[259] alii[260] homines[261] qui[262] sunt[263]
in [illegible][264] seruicio[265] dominorum[266] suorum[267] de[268] quibus[269] habent[270] soldadas[271] aut[272] gubernium[273] aut[274] uesti-
[illegible]um[275] aut[276] aliquam[277] partem[278] animalium[279] rerum[280] uel[281] fructuum[282] in[283] quibus[284] seruiunt[285] dominis[286]
[illegible]uis[287] non[288] uadant[289] ad[290] anuduuam[291]. Item[292] alii[293] homines[294] qui[295] morantur[296] in[297] locis[298] de[299] quibus[300]
[illegible]on[301] iuerunt[302] ad[303] anuduuam[304] tempore[305] patris[306] mei[307] nec[308] aui[309] mei[310] non[311] uadant[312] ad[313] anudu-
[illegible]am[314]. Item[315] pauperes[316] qui[317] non[318] habent[319] de[320] suo[321] per[322] quod[323] possint[324] ire[325] et[326] in[327] reditu[328]
per[329] quod[330] possint[331] uiuere[332] ita[333] quod[334] non[335] oporteat[336] eos[337] uendere[338] domum[339] aut[340] uineam[341]
au[illegible][342] hereditatem[343] quam[344] habent[345] propter[346] hoc[347] non[348] uadant[349] ad[350] anuduuam[351]. Item[352] clerici[353] et[354]
s[illegible]utiferi[355] fidalgos[356] non[357] uadant[358] ad[359] anuduuam[360]. Item[361] homines[362] de[363] cautis[364] et[365] de[366] onrris[367]
a[illegible]tiquis[368] et[369] quas[370] Rex[371] fecit[372] uel[373] fecerit[374] de[375] nouo[376] non[377] uadant[378] ad[379] anuduuam[380]. Item[381]
[illegible]mando[382] et[383] statuo[384] quod[385] omnes[386] alii[387] homines[388] regni[389] mei[390] quos[391] ego[392] uel[393] successores[394] mei[395]
[illegible]ebuerimus[396] uocare[397] ad[398] anuduuas[399] non[400] uocemus[401] eos[402] nisi[403] tempore[404] guerre[405] aut[406] tempore[407]
[illegible]nagne[408] necessitatis[409] et[410] ad[411] frontariam[412] regni[413] quod[414] habeamus[415] eos[416] multum[417] necesse[418] et[419] non[420]
[illegible]onpellantur[421] ire[422] nisi[423] per[424] pretores[425] et[426] aluaziles[427] et[428] judices[429] locorum[430] quia[431] inueni[432] pro[433]
[illegible]ueritate[434] quod[435] ita[436] fuit[437] usatum[438] tempore[439] patris[440] mei[441] et[442] aui[443] mei[444]. Et[445] proinde[446] do[447] uo-
[illegible]bis[448] istam[449] meam[450] cartam[451] apertam[452]. Et[453] mando[454] quod[455] tabellio[456] de[457] uestra[458] uilla[459] registret[460]
[illegible]stam[461] cartam[462] in[463] suo[464] registro[465]. Dante[466] Colimbrie[467] v.°[468] kalendas[469] augusti[470] Rege[471] mandante[472]
[illegible]er[473] donnum[474] Gonsaluum[475] Garsie[476] alferaz[477] et[478] per[479] donnum[480] Johanem[481] de[482] Auoyno[483] maiordo-
[illegible]num[484] curie[485] et[486] per[487] donnum[488] Stephanum[489] Iohanis[490] cancellarium[491] et[492] per[493] donnum[494] Egeam[495]
e[illegible]piscopum[496] colimbriensem[497] et[498] per[499] donnum[500] Matheum[501] episcopum[502] vlixbonensem[503] et[504] per[505] alios[506]
d[illegible]e[507] consilio[508] suo[509]. Andreas[510] Simeonis[511] fecit[512]. Era[513] M.[a 514] CCC.[a 515] tercia[516].

A

23 [illegible] mando quod nichil
23 [illegible] anudoua.
25 [illegible] anudouam.
29 [illegible] anudouam
30 [illegible] anudouam.
31 [illegible] anudouam.
35 [illegible] anudouam.
36 [illegible] honrris
36 [illegible] anudouam.
38 [illegible] me
39 [illegible] anudouas
39 [illegible] in
[illegible] 444 aui.
[illegible] agusti
470 [illegible] 485 maiordomo
484 [illegible] cancellarium curie et per domnum Didacum Lupí
491 [illegible] 512 Johanes Vincentii notuit.
510

B

233 mando quod nichil
244 *e* 245 ortolani
367 honrris
397 noctare
449 in istam
458 *e* 459 ipsa uilla
470 agusti
484 *a* 516 suum maiordomum et per cancellarium et per donum Didacum Lupi et per episcopos colimbriensem et vlixbonensem et per alios de suo conssilio. Era M.ª CCC.ª III.ª

XIII

Posto que a seguinte provisão seja dirigida especialmente ao concelho de Coimbra, do seu proprio contexto se deduz não só que o emprestimo a que ella se refere foi pedido em geral aos concelhos do reino, mas que tambem aquelle pedido se reputou uma offensa aos foros do reino. Involve-se igualmente nesta carta especial a declaração de que se estabelece como principio de direito que nunca o rei ou os seus herdeiros renovem actos de semelhante natureza. Cartas analogas deviam ser dirigidas aos outros concelhos do reino, que se achavam nas mesmas circumstancias. Por todos estes motivos tem este diploma um caracter legislativo, como nelle reconheceu Ribeiro (Additam. á Synopse p. 9). Fr. F. Brandão publicou-o no Appendice da v *Parte da Monarchia Lusitana copiado do archivo municipal de Coimbra, onde já não o encontrámos. Publicou-o tambem Barbosa no Catalogo das Rainhas de Portugal p.* 66. *Para a presente edição servimo-nos da copia exacta inserida na collecção de legislação manuscripta e impressa de Trigoso, hoje propriedade da Academia.*

1266 — MAIO 4

Notum sit omnibus presentes literas inspecturis, quod cum ego Alfonsus Dei gratia Rex Portugalie ad honorem Dei, et defensionem fidei christiane contra sarracenos qui terram Regis Castelle inuadebant, et occupa-

Digitized by Google

bant, uellem ipsum Regem Castelle per terram, et per mare iuuare, et ad suum adiutorium filium meum donnum Dionisium nepotem eiusdem Regis mittere ad tam pium, et laudabile opus, et tam necessarium negocium non haberem copiam expensarum, feci quod idem filius meus donnus Dionisius primogenitus, et heres, peteret nomine suo a conciliis, et communitatibus regni mei subsidium in pecunia ad predictum negotium exequendum, cum alias propter defectum pecunie non posset hoc negotium expedire, et cum concilium Colimbrie eidem filio meo in adiutorium huius negotii quatuor millia librarum promisisset, ego postea habito consilio curie mee, intelligens quod predicta petitio per iam dictum filium meum de mandato meo ut supra dictum est facta vertebatur in dampnum et deforamentum regni mei et in periculum anime mee et totius posteritatis mee, nolui quod idem filius meus aliquo modo reciperet pecuniam supradictam et prohibui dicto concilio ne ipsum concilium eidem filio meo iam dictam pecuniam solueret ullo modo, et quia ego ut supra dictum est pro iam dicto negocio exequendo pecunia nimium indigebam, rogaui predictum concilium ut me ipsam pecuniam mutuaret, et ego ipsam pecuniam a prefacto concilio mutuo recepi obligans me bona fide eidem concilio ad eandem pecuniam persoluendam. Si vero antequam eandem pecuniam soluero morte preueniar obligo prefatum domnum Dionisium filium meum, et omnes heredes, et successores meos, et regnum meum eidem concilio ad soluendum fideliter supradictam pecuniam mutuatam et mando, et statuo in perpetuum, et do pro directo quod prefata petitio de mandato meo, ut dictum est a prefato filio meo taliter facta in regno Portugalie per me, et filios, et heredes, et successores meos de cetero numquam fiat. Statuo et quod huiusmodi generale mutuum, quod a predicto concilio modo recipio, de cetero a me, et filiis meis, et heredibus, et successoribus meis modo simili nullatenus exigatur, et quod pro foro, et consuetudine nullatenus habeatur. Et si aliquis de filiis, heredibus, et successoribus meis contra hoc statutum meum venerit incurrat iram omnipotentis Dei, et maledictionem meam habeat in eternum. Quicumque uero hoc meum statutum integrum seruauerit, et illesum, habeat benedictionem Dei Patris, et meam in presenti seculo, et futuro. In cuius rei testimonium dedi inde eidem concilio istam meam cartam meo sigillo plumbeo comunitam. Data Vlixbone XIIII die madii, Rege mandante per domnum Gonsaluum Garsie alferaz, et per domnum Johanem de Auoyno maiordomum curie, et per domnum Stephanum Iohanis cancellarium, et per fratrem Alfonsum Albertiz priorem fratrum predicatorum, et per fratrem Julianum gardianum fratrum minorum in Vlixbona et per alios de concilio suo. Johannes Petri notuit. Era M CCC IIII.

XIV

1266—DEZEMBRO

Estabeleçimento da husura em como non cresca mais que o cabo.

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] en[6] no[7] mez[8] de[9] dezenbro[10] na[11] era[12] de[13] mil[14] e[15] CCC[16] e[17] IIII.°[18] anos[19] que[20] husura[21] nem[22] creçença[23] nem[24] pea[25] nom[26] cresca[27] mais[28] que[29] outro[30] tanto[31] conuem[32] a[33] ssaber[34] quanto[35] for[36] o[37] cabo[38] como[39] quer[40] que[41] per[42] gram[43] tenpo[44] nom[45] sseia[46] pagada[47] a[48] deuida[49] e[50] assy[51] antre[52] iudeu[53] e[54] christaaõ[55].

fol. 6.

Titolo que pea nem usura nom pode crecer mas que o cabo.

1 *a* 55 Estabeleçudo he que hussura nom cresca nem outra pea mays ca outro tanto quanto foy o cabo como quer que aia gram tenpo que nom seia pagada dyuida assy come ante judeu e chrischaão e ante chrischaão e chrischaão.

fol. 28.

N.° 1

Das usuras dos iudeos e dos christaaõs.

1 *a* 6 Estabelesçudo foy
22 *e* 23 crecença
25 pena
29 ca
45 *e* 46 passe que nom ssia
50 *e* 51 assy
55 christaõ come antre christaão e judeu.

fol. 30 *v.*

N.° 2

Titulo das usuras dos judeos e das peas dos crischaõs.

4 *a* 6 Stabelcçodo foy
11 *a* 13 en a era
19 *e* 20 que
22 *a* 24 crecença ou
29 qua
32 *a* 35 quanto
39 quanto
43 longo
46 *e* 47 fur solta
50 *e* 51 assy
55 crischaão come antre christaão.

fol. 67.

N.° 4

Capitolo 88 como a pena nom deve crecer.

11 em na
23 *a* 25 penas
27 creçam
30 *a* 38 o cabo
50 *e* 51 assy
55 cristaõ como antre cristaõ e cristão.

fol. 56 *v.*

N.° 5

5 *e* 6 estabelecido
11 *e* 12 Era
22 *a* 25 nem pena
27 creça
32 *a* 34 a saber
38 caimbo
43 grande
49 *a* 51 divida, assi
55 Chrisptaão, como antre Chrisptaão e Chrisptaão.

Liv. IV, *fol.* 62.

Digitized by Google

XV

Esta constituição encontra-se unicamente entre algumas leis geraes junctas aos Costumes de Gravão, posto que a materia della se possa desumir de diversos estabelecimentos, posturas e costumes da epocha de Affonso III. Porventura é uma emenda ou resumo de alguns desses actos legislativos feito por pessoa particular. Nesse caso serviria para fixar a data de varias provisões sobre custas, aggravos etc. que se encontram sem ella na legislação deste reinado.

1269—SETEMBRO 14

Era M.ª CCC VII anos. Sabado XIIII dias andados do mes de setembro en Lixbooa foy feyta constituçon en casa delRey pela corte que en tres cousas seian juygadas as custas. A primeyra é que quando se alguum agraua do juyzo que li dá o aluazil ou juyz que le dê as razoes escritas segundo forom razoadas e que le ponan o dia a anbas as partes. E se diz que li mingua algumas razões e que las metan en o agrauo e se non acorda ende o juyz e as quer prouar per homens boos deuelas receber e se as prouar deuelas meter en o agrauo assi como as prouar e se o juyz esto que é sobre dito assy non fezer e o agrauado dalguma destas cousas se ueer queysar alrey darlian carta que li peyte as custas e que lle dê agrauo assy come se agrauar e senon que uenan dizer porque lo non dá. A segunda cousa se se agraua mal que peyte as custas á outra parte. A terceyra se o citado uen e non uén o citador darlian carta en testimoyo das custas que o se o citar sobre aquella demanda outra uez que li non responda ata que lli pague aquellas custas.

Maç. 11 de For. Ant. n.º 11, fol. 21, no Archivo Nacional.

XVI

1270—MARÇO 6

Don Afonso pela graça de Deus Rei de Port. e do Algarve. A vos honrrados em Christo Padres, o Arcebispo, e a todos os Bispos, ou áqueles, que en seus logares sum, e a todolos Ricos-homeens, e os Cabidóós, e os Prigairos, e os Abbades, e Priores, e Conuentos, e aos Moesteiros, e Comendadores, e a todolos Alquaides, e Alvazíís, e Juizes, e Concelhos de todo meu Regno, saude, e graça. Vos bem sabedes que Eu puis com vosco, que quando Eu quizesse acrezentar a minha moeda nova, que vo-lo fezesse ante saber. Unde sabede, que Eu quero acrescentar essa moeda, e comezar-la-ei acrezentar primeiro dia de Abril, este primeiro que vem. E faço-vo-lo ante saber por seerdes certos do dia, que mando acrezentar, e fazer essa moeda. E quem quer que aduga prata, ou outros cambios a essa minha moeda, dar-li-am por lo marco de prata quatorze libras da minha moeda velaha: e os outros cambios comprar-li-os-am per aquela medes razom da prata, e gagar-los-am logo mui bem. E mando, que todo-los Taballioens de meu Regno, que screuam esta Minha Carta em seos Registros. Unde al non façades. Dada en Liixbona VI. dias andados de Março. ElRey o mandou. Martim Anes a fez en a Era de mil, e trezentos, e oito annos.

Viterbo, Elucidario T. II, p. 117. Extrahido do Archivo da Villa de Moz.

Digitized by Google

XVII

1270—DEZEMBRO

Titulo dos que son çitados pera casa delRey.

Estabeleçemos[1] que[2] sse[3] alguen[4] çita[5] ou[6] he[7] çitado[8] per[9] carta[10] delRey[11] que[12] aquel[13] que[14] for[15] uençudo[16] pague[17] as[18] custas[19] porque[20] o[21] fatigou[22] assy[23] como[24] nom[25] deuya[26] e[27] esto[28] foy[29] assy[30] stabeleçudo[31] en[32] dessembro[33] meyado[34]. Era[35] M.ª[36] CCC[37] VIII.[38]

fol. 27.

Do que cita se he uençudo que page as custas.

12 *e* 13 aquel
19 custas ao uencedor
27 *e* 28 Esto
36 *a* 38 de myl CCC VIII.

fol. 37.

1 *e* 2 En outra parte he estabeleçudo
4 alguum
6 *a* 14 outro ssobre carta de nosso ssenhor ElRey se o que cita
19 despesas ao que citou e
22 afadigou
28 *a* 30 aquesto foy
32 *e* 33 dezenbro
36 *a* 38 de mil e trezentos e oyto.

fol. 71.

N.º 1

Da citaçom feita sobre carta delRey.

1 *e* 2 Estabelesçudo he
7 *a* 14 citarom sobre carta de nosso senhor elRey. Se o que cita
20 *a* 22 ao que citou porque o afadigou
27 *a* 32 Esto foy stabelesçudo
36 *a* 38 de mil CCC VIII.º annos

fol. 29.

N.º 2

Da citaçom feyta sobre carta delRey.

1 *a* 38 En outra parte. Sstabelleçudo é que se alguem cita alguem subre carta delRey se o citante for uençudo pague as despessas ao citado que sen razon demandou e esta cousa for stabellecuda decembro meyado. Era M.ª CCC VIII.ª

fol. 65.

N.º 4

Constituição 78 das citaçoens que soom per carta de ElRey.

1 Em outra parte he estabellecido
4 alguum
6 *a* 14 outro ssobre carta de nosso senhor ElRey sse o que cita
19 *a* 23 despezas ao que citou porque o afadigou
30 *e* 31 estabelecido
35 *a* 38 da era de mil e trezentos cincoenta e tres anos *(sic)*.

fol. 55.

XVIII

Posto que esta providencia seja especialmente relativa ás villas de senhorio das ordens militares, inserimo-la aqui pela razão que já démos (Aff. III—6) a pag. 200.

1271—JANEIRO

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] quando[4] alguem[5] appella[6] dos[7] juyzes[8] ou[9] dos[10] aluaziis[11] ou[12] dos[13] alcaldes[14] nas[15*] terras[16*] das[17*] ordens[18*] que[19] primeyramente[20] appelle[21] ao[22] mestre[23] dessa[24] orden[25] sse[26] for[27] no[28] rreyno[29] e[30] depoys[31] a[32] elRey[33]. E[34] sse[35] nom[36] ffor[37] o[38] comendador[39] maior[40] no[41] rreyno[42] appelhem[43] aaquel[44] que[45] for[46] en[47] sseu[48] logo[49] e[50] desse[51] que[52] for[53] en[54] sseu[55] logo[56] a[57] elRey[58]. E[59] sse[60] o[61] mestre[62] ou[63] o[64] comendador[65] mayor[66]

1 *e* 2 En outra parte he estabeleçudo
15* *a* 19 das ordeens
36 *a* 44 o mestre nom for no rreyno apele pera o comendador mayor sse for no rreyno e depois a ElRey e se o comendador mayor nom for no rreyno apele pera aquel
47 *a* 56 no logar do comendador e dele
61 *a* 64 mestre ou

N.º 1

Lei dos que apelam das villas das ordiis.

1 Estabelesçudo
7 do juizos dos
14 *a* 23 alcaydes das uillas docres primeyramente deue a apelar ao maestre
31 dò mestre
36 *a* 58 o mestre nom for no rreyno apele ao comendador mayor se for no rreyno e del alRey e se o comendador mayor nom for no rreyno apele aaquel que for em logo do comendador mayor e dele alRey.

N.º 2

4 se
15* *a* 19 en a terra da ordin de merces
21 *a* 23 appellen ao maestre
25 ordin
28 en o
34 *a* 40 e se o mestre nom for no reyno appellen ao comendador se for no rreyno e depoys a elrey e se o comendador mayor non for
43 appelle
48 *a* 56 o logar do comendador mayor e despois
62 maestre

N.º 4

Capitolo 86 da apellação das terras das hordens.

1 *e* 2 En outra parte estabelecido
5 alguum
14 *a* 19 alcaydes das ordens
33 *a* 83 ElRey e se o mestre nom for em no regno apelle ao comendador mayor sse for em no regno e despois a ElRey. E sse o commendador moor nom for em no regno apelle aaquelle que for no logo do comendador e delle a ElRey. E aquesto

N.º 5

1 *a* 20 Item. O que appellar dos juizes de Ocres primeiro
24 da
29 regno
36 *a* 56 o Mestre nam for no Regno, appelle ao Commendador Moor; e se nam for no Regno, appelle a quem tever seu luguar, e delle
63 *e* 64 ou
66 *a* 78 Moor ou outrem em seu loguo nom forem no Regno,

* *A margem em letra cursiva da mesma epocha.*

Digitized by Google

dam[67] outrem[68] en[69] logo[70] de[71] comendador[72] mayor[73] e[74] nom[75] for[76] do[77] rreyno[78] appelle[79] a[80] elRey[81] e[82] esto[83] foy[84] estabeleçudo[85] no[86] mes[87] de[88] janeiro[89]. Era[90] M.[a 91] CCC[92] e[93] IX.[94]

fol. 28.

67 u
71 o
75 nom
74 no
77

83 aquesto
86 en no
90 *a* 94 Era de mil e trezentos e noue.

fol. 71 *v.*

N.º 1

68 ou aquel que for
78 nom forem no rreino entom
83 Isto
91 da era de M.ª CCC.ª IX annos.

fol. 30 *v.*

N.º 2

67 *a* 71 ou outro que stouer no logo do
73 *e* 74 e se
77 no
79 apellen
83 *a* 85 fuy stabeleçodo

fol. 67.

N.º 4

85 *e* 86 estabellecido em no
90 *a* 94 era de mill e trezentos e nove annos.

fol. 56 *v.*

N.º 5

85 estabelecido
90 *a* 94 mil trezentos e nove annos.

Liv. III, *tit.* 73, § 4.º

XIX

Esta lei, que se acha com duas datas diversas de anno e de mez nas duas copias insertas (uma incompleta) no Livro das Leis e Posturas, e com differente data de dia nas Ordenações de D. Duarte, é precisamente de 27 de fevereiro da era 1310, não só por ser a data em que concordam a maior parte dos textos, mas tambem porque o dia 27 de fevereiro da era 1310 caíu a um sabbado, que é o dia da semana em que se diz ter sido feita.

1272—FEVEREIRO 27

Ley dos rricos homens e dos caualleiros e dos outros que fazem asunadas.

Era[1] de[2] mil[3] e[4] trezentos[5] e[6] dez[7] anos[8]. Conhoscam[9] todos[10] aqueles[11] que[12] esta[13] carta[14] uirem[15] e[16] ouuirem[17] que[18] heu[19] don[20] Affonsso[21] pela[22] graça[23] de[24] Deus[25] Rey[26] de[27] Portugal[28] e[29] do[30] Algarue[31] sabbado[32] uinte[33] e[34] sete[35] dias[36] de[37] feuereiro[38] en[39] Lixbooa[40] eu[41] ouuy[42] consello[43] com[44] meu[45] moordomo[46] maior[47] e[48] com[49] meu[50] chançeler[51] e[52] com[53] meu[54] meyrinho[55] moor[56] e[57] com[58] outros[59] do[60] meu[61] conselho[62] sobre[63] feyto[64] das[65] assunadas[66] que[67] se[68] faziam[69] em[70] o[71] meu[72] rregno[73] sobre[74] que[75] eu[76] auia[77] posto[78] meu[79] degredo[80] e[81] era[82] pequeno[83] e[84] nom[85] nas[86] queriam[87] a[88] leixar[89] de[90] fazer[91] por[92] ende[93]. Eu[94] auudo[95] conselho[96] con[97] elles[98] achei[99] que[100] essas[101] asunadas[102] eram[103] muyto[104] a[105] meu[106] dano[107] e[108] dos[109] meus[110] filhos[111] dalgo[112] e[113] dos[114] meus[115] moesteiros[116] e[117] das[118] hordiis[119] e[120] de[121] todo[122] meu[123] poboo[124]

Dos que fazem as assunadas.

7 dous
11 *e* 12 quantos
23 mercee
38 janeiro
42 *e* 43 ouue conselho
59 *e* 60 os outros de
66 assuadas
68 *a* 71 faziam en
81 E porque o degredo
84 *a* 88 nom nas queria
92 *e* 93 Porem
95 ouue
99 e achey
102 assuadas
115 *a* 119 meestres e das eigreias e das ordees
123 *a* 134 o poboo dos meus rreynos e achey e tiue por bem

N.º 4

Constituição vigeesima nona per que ElRey defende as asuadas.

9 Conheção
18 *e* 19 que
33 *a* 35 dezasete
42 *a* 44 ouve concelho com o
47 mor
49 com o
53 com o
64 feitos
66 asuadas
70 *e* 71 em
81 e porque o degredo
84 *a* 86 nom as
88 *e* 89 leixar
95 avido
102 asuadas
113 *a* 115 e dos
117 *a* 119 e igrejas e do regno
123 o meu

N.º 5

9 Conheçam
11 os
29 *a* 31 e Conde de Bellonha
34 *e* 35 sete
42 *a* 44 ouve conselho com o
47 Moor
49 com o
52 *e* 53 Moor, e com o
59 os outros
66 assuadas
71 *e* 72 meu
81 *e* 82 e porque o degredo era
84 *a* 86 nom as
88 porem
92 *a* 94 E Eu
102 assuadas
107 dampno
111 *a* 115 Fidalgos e dos
119 Igrejas, e Hordeens

Digitized by Google

e[125] de[126] todolos[127] outros[128] do[129] meu[130] rreyno[131] e[132] achei[133] que[134] acreçente[135] mais[136] no[137] degredo[138] por[139] tal[140] que[141] nom[142] se[143] faça[144] e[145] acrecentey[146] asy[147]. Et[148] primeiramente[149] mando[150] e[151] defendo[152] que[153] rricome[154] nom[155] se[156] asue[157] nem[158] uaa[159] aiuda[160] doutrem[161]. E[162] o[163] rricomem[164] que[165] contra[166] estas[167] duas[168] coussas[169] pasar[170] peite[171] a[172] mi[173] mil[174] libras[175] e[176] perca[177] a[178] terra[179] que[180] de[181] mi[182] teuer[183] e[184] saiasse[185] do[186] rreino[187]. Outrossi[188] mando[189] que[190] caualleyros[191] e[192] escudeyros[193] de[194] cauallos[195] e[196] darmas[197] guissados[198] que[199] foren[200] en[201] aiuda[202] daqueles[203] que[204] fezerem[205] asuadas[206] que[207] peitem[208] a[209] mi[210] trinta[211] trinta[212] libras[213] cada[214] huum[215] e[216] todolos[217] outros[218] que[219] hi[220] forem[221] en[222] estas[223] asuadas[224] asy[225] hos[226] de[227] pee[228] come[229] hos[230] de[231] cauallo[232] peiten[233] a[234] mi[235] quinze[236] quinze[237] libras[238] cada[239] huum[240]. E[241] todo[242] uasalo[243] de[244] rricomem[245] que[246] fezer[247] asuada[248] peite[249] a[250] mi[251] mil[252] libras[253] e[254] tolhalhi[255] o[256] rricomem[257] ha[258] terra[259] e[260] o[261] que[262] del[263] teuer[264] quando[265] lho[266] merinho[267] diser[268]. E[269] se[270] lha[271] o[272] rricomem[273] nom[274] quiser[275] tolher[276] quando[277] lho[278] o[279] merinho[280] diser[281] ou[282] mandar[283] dizer[284] o[285] meirinho[286] lhi[287] filhe[288] a[289] terra[290] por[291] ende[292] ao[293] rricomem[294] e[295] o[296] que[297] de[298] mi[299] teuer[300] polo[301] uasalo[302] e[303] deitenlhi[304] o[305] uasalo[306] fóra[307] do[308] rreino[309]. Item[310] auudo[311] conselho[312] com[313] estes[314] de[315] susso[316] ditos[317] sobrelas[318] poussadas[319] e[320] sobrelas[321] sobigidoes[322] que[323] faziam[324] nas[325] poussadias[326] e[327] que[328] faziam[329] nos[330] moesteiros[331] e[332] nas[333] eigreias[334] sobre[335] contenda[336] que[337] era[338] antre[339] hos[340] filhos[341] dalgo[342] e[343] os[344] abades[345] e[346] os[347] priores[348] de[349] como[350] se[351] prouaria[352] aquela[353] sobegidoe[354] das[355] poussadeas[356] e[357] das[358] cousas[359] que[360] filhan[361] do[362] que[363] era[364] conteudo[365] no[366] degredo[367] que[368] asi[369] se[370] proue[371] que[372] o[373] homem[374] do[375] meirinho[376] que[377] hy[378] esteuer[379] no[380] moesteiro[381] ou[382] na[383] eigreia[384] que[385] seia[386] iurado[387] sobrelhos[388] santos[389] auangelhos[390]. E[391] outrosi[392] seia[393] iurado[394] o[395] oueençal[396] ou[397] os[398] oueençaes[399] de[400] cada[401] moesteiro[402] e[403] de[404] cada[405] eigreia[406] e[407] per[408] qual[409] uerdade[410] diserem[411] per[412] aquel[413] iuramento[414] seiam[415] creudos[416]. E[417] outrossy[418] mando[419] que[420] nenhuum[421] nom[422] seia[423] oussado[424] que[425] pouse[426] a[427] rredor[428] do[429] moesteiro[430] en[431] herdade[432] do[433] moesteiro[434] e[435] aquel[436] que[437] hi[438] pousar[439] o[440] dano[441] e[442] a[443] perda[444] que[445] lhi[446] fezer[447] peiteo[448] açernado[449] asi[450] como[451] he[452]

135 acrecentasse
142 *a* 144 o leixassem de fazer
148

Da pena que deuem dauer os que fazem as assunadas.

156 *e* 157 assue
160 en assuada
166 *e* 167 estas
186 do meu
188 E outrosi
205 fazem as
211 *e* 212 XXX.ª
223 essas
225 tambem
236 *e* 237 XV
248 ajuda
265 *e* 266 E quando lho o
268 *a* 284 disser e nom fezer por el
289 *a* 292 porem a terra
295 se o fazer nom quiser e
304 deitelhi
309 *a* 716 rreino.

fol. 43.

N.º 4

128 *e* 129 do
135 acrecentase
137 em no
142 *a* 144 se nom faça
148 *e* 149 Primeiramente
154 rico homem
157 asuem
159 *e* 160 faça asuada
167 *a* 169 cada uma destas duas for ou
187 regno. Outro si mande dos infançoens e cavaleiros que asuadas fizerem peitem a mym mil libras e percam a terra que de mim tiverem e sayamse do meu regno. Outro si
192 *a* 198 e darmas guizadas
225 tambem
230 *e* 231 de
236 *a* 240 cada hum quinze quinze libras.
244 do
250 *a* 252 mil
266 lho o
275 *e* 276 tolher
287 *e* 288 filhe
291 *e* 292 porem
301 por o
311 avido
315 *e* 316 suso
318 *a* 321 sobre as pesoas e
324 *a* 329 faziam
332 *e* 333 e
336 a contenda
356 poses
361 *e* 362 filhavão mais
388 sobre os
397 *e* 398 ou
401 cada hum
405 cada huma
411 disem
416 tiudos.
431 nem em
442 *e* 443 e
446 *e* 447 hi causar
449 dobrado

N.º 5

128 *e* 129 do
135 acrecentasse
137 em
142 *a* 144 se nom façam
147 *e* 148 E
153 *e* 154 logo que Rico homem
157 assune
160 em ajuda d'assuada
164 Rico-homem
173 mim
182 mim
187 Regno. Outro sy mando, que os Infançoões, e Cavalleiros, que assuadas fezerem, peitem a mim mil libras, e percam o que de mim teverem, e saian-se do meu Regno.
197 *e* 198 Armas guisadas
207 *a* 210 peitem a mim
223 essas
225 *e* 226 asy
229 *e* 230 como
235 mim
245 Rico homem
251 mim
257 Rico homem
267 *e* 268 o Meirinho disser, ou mandar dizer.
271 *a* 273 lho o Rico homem
287 *e* 288 lhe tome
294 Rico homem
299 mim
304 deite-lhe
314 os
318 *a* 327 sobre as pousadias
334 *e* 335 Igrejas, sobre a
356 pousadias
359 *a* 365 mais cousas, que eram contheudas
384 Igreja
388 sobre os
396 *a* 399 Avençal ou Avençaaes
403 *e* 404 ou de
406 Igreja
417 *e* 418 Outro sy
441 *a* 443 dampno e
449 *e* 450 atrenado

Digitized by Google

conteudo[453] no[454] degredo[455]. E[456] outrosi[457] o[458] abade[459] ou[460] priol[461] se[462] lhi[463] seruiço[464] fezer[465] peiteo[466] outrosi[467] açeinado[468] ao[469] meirinho[470] todo[471] entegradamente[472]. En[473] outra[474] parte[475] mando[476] que[477] pola[478] soldoe[479] que[480] o[481] rricomem[482] fezer[483] nos[484] moesteiros[485] ou[486] nas[487] eigreias[488] o[489] meirinho[490] penhore[491] sa[492] herdade[494] ou[495] na[496] terra[497] que[498] teuer[499] delRey[500] ou[501] en[502] todo[503] se[504] mesteer[505] for[506] ataa[507] o[509] entegrem[510] asi[511] como[512] he[513] posto[514] no[515] degredo[516] e[517] o[518] juiz[519] ou[520] o[521] merinho[522] entegue[523] ao[524] moesteiro[525] ou[526] á[527] egreia[528] ou[529] aaquel[530] que[531] fezer[532] o[533] dano[534]. En[535] outra[536] parte[537] mando[538] que[539] nos[540] moesteiros[541] e[542] nas[543] eigreias[544] que[545] den[546] a[547] comer[548] aos[549] rricos[550] homens[551] e[552] caualeiros[554] de[555] duas[556] carnes[557] adubadas[558] de[559] tres[560] guissas[561]. Item[562] mando[563] que[564] quer[565] que[566] for[567] contra[568] caualeiro[569] ou[570] contra[571] escudeiro[572] ou[573] contra[574] dona[575] a[576] sa[577] casa[578] por[579] rrogo[580] de[581] lhi[582] fazer[583] mal[584] que[585] caia[586] na[587] pea[588] de[589] susso[590] dictas[591] que[592] as[593] faça[594] o[595] meirinho[596] teer[597] e[598] comprir[599] so[600] pea[601] do[602] meu[603] amor[604] e[605] do[606] que[607] de[608] mi[609] teen[610] e[611] as[612] peas[613] deste[614] degredo[615] pasarem[616] asy[617] como[618] se[619] partia[620] o[621] outro[622]. Conuem[623] a[624] saber[625] as[626] duas[627] partes[628] a[629] elRey[630] e[631] a[632] terceyra[633] ao[634] merinho[635]. Dada[636] en[637] Lixbooa[638] uinte[639] e[640] sete[641] dias[642] de[643] ffeuereiro[644] elRey[645] o[646] mandou[647] per[648] don[649] Joham[650] Dauoin[651] seu[652] moordomo[653] maior[654] e[655] per[656] Steue[657] Annes[658] seu[659] chançeler[660] e[661] per[662] Nuno[663] Martiiz[664] seu[665] meirinho[666] moor[667] e[668] per[669] Roy[670] e[671] per[672] Johan[673] Suarez[674] Coelho[675] e[676] per[677] Fernam[678] Fernandiz[679] Cogominho[680] e[681] per[682] Pero[683] Martiiz[684] Patarinho[685] e[686] per[687] Pero[688] Martiiz[689] Casseual[690] e[691] per[692] Affonsso[693] Soarez[694] sobrejuiz[695] e[696] per[697] frey[698] Domingos[699] e[700] per[701] Domingos[702] Iohanes[703] Iardo[704]. Pero[705] Perez[706] a[707] ffez[708]. Era[709] de[710] mil[711] e[712] trezentos[713] e[714] dez[715] anos[716].

fol. 49.

N.º 4

460 e o
468 dobrado
472 inteiramente.
491 o penhore
510 entregue
520 a 523 entregueo
531 a que
535 a 537 Item
547 de
565 qualquer
570 e 571 ou
580 razom
588 pena da asuada. Item mando que todas as cousas
601 pena
613 penas
616 partanse
620 e 621 partiam as do
623 a 626 a saber
632 e 633 huma
636 dante
654 moor
670 Ruy Garcia de Paiva
681 e per mestre Martinho e
685 paçarinho
695 sobrejuizes
699 Giral Domingues
704 a 716 Jardo.

N.º 5

456 e 457 Outro sy
462 que
468 atrenado
472 e 473 enteiramente. E em
482 Rico homem
488 Igrejas
491 ho penhore
510 entregue
520 a 523 entregue-a
527 a 530 aa Igreja ou aaquelles a
534 e 535 dampno. E em
540 a 547 nas Igrejas, e nos Moesteiros dem de
564 que quem
570 e 571 ou
577 sua
580 razom
588 a 591 pena da assuada. Item. Mando, que todas estas cousas de suso ditas
600 e 601 sob pena
609 e 610 mim tem
613 penas
616 partam-se
623 a 625 a saber
633 a 636 terça ao meirinho. Dante
651 d' Abuim
664 martins
670 Ruy Garcia de Penha
fol. 38 *v.* 673 e 674 Joham Soares
684 e 685 Martins Panteream
689 Martins
699 Gil Domingues
706 Pires

Liv. v, *tit.* 45.

Digitized by Google

XX

A data de anno desta lei acha-se evidentemente errada no Livro das Leis e Posturas por se ter lido o x *simples como* x *aspado, mas está correcta em todos os outros codices em que vem transcripta, á excepção dos Foros de Santarem onde a omittiram. É mais duvidosa a data do mez. Não só no Livro das Leis e Posturas, como tambem nas Ordenações de D. Duarte é datada de* 21 *de julho. Mas juncto aos Foros de Santarem, da Guarda e de Gravão traz uniformemente a data de* 21 *de junho. Preferimos esta pela maior antiguidade dos tres ultimos codices. Os compiladores das Ordenações Affonsinas alludem a esta lei (Liv.* III *tit.* 48) *mas nem a resumem, nem a transcrevem.*

1272 — JUNHO 21

Carta pera aqueles que andarem em rreuelia e querem ssair dela.

Dom[1] Affonso[2] pela[3] graça[4] de[5] Deus[6] Rey[7] de[8] Portugal[9] e[10] do[11] Algarue[12] a[13] todolos[14] alcaydes[15] e[16] aluaziis[17] e[18] iuizes[19] e[20] comendadores[21] e[22] conçelhos[23] dos[24] meus[25] rreynos[26] que[27] esta[28] carta[29] uirem[30] saude[31] e[32] graça[33]. Sabede[34] que[35] porque[36] eu[37] entendi[38] maa[39] parança[40] do[41] meu[42] rreyno[43] andarem[44] os[45] homeens[46] en[47] rreuelia[48] ssobre[49] as[50] demandas[51] que[52] se[53] fazem[54] os[55] huuns[56] aos[57] outros[58]. Porem[59] anudo[60] consselho[61] com[62] os[63] da[64] mha[65] corte[66] stabelezco[67] e[68] firmo[69] pera[70] senpre[71] que[72] se[73] alguum[74] en[75] logo[76] de[77] rreuèlia[78] for[79] deytado[80] per[81] juizo[82] daquelo[83] sobre[84] que[85] lhi[86] fazem[87] a[88] demanda[89] e[90] entregada[91] aa[92] outra[93] parte[94]. E[95] depois[96] uem[97] o[98] que[99] foi[100] rreuel[101] e[102] pede[103] sa[104] entrega[105] e[106] diz[107] que[108] quer[109] purgar[110] ssa[111] reuelia[112] e[113] quer[114] estar[115] a[116] dereyto[117] o[118] iuiz[119] mandelhi[120] fazer[121] sa[122] entrega[123] se[124] o[125] ano[126] e[127] o[128] dia[129] nom[130] he[131] passado[132] contando[133] o[134] ano[135] daquel[136] dia[137] que[138] começou[139] a[140] sseer[141] rreuel[142] pagandolhi[143] primeiramente[144] o[145] que[146] foi[147] rreuel[148] todalas[149] custas[150] aa[151] outra[152] parte[153] as[154] que[155] fez[156] hi[157] per[158] rrazom[159] de[160] ssa[161] rreuelia[162]. E[163] se[164] depois[165] sobre[166] essa[167] cousa[168] outra[169] uez[170] for[171] rreuel[172] ante[173] que[174] passe[175] o[176] ano[177] contado[178] daquel[179] dia[180] que[181] primeiramente[182] foy[183] rreuel[184] e[185] quer[186] purgar[187] sa[188] rreuelia[189] assy[190] como[191] de[192] ssuso[193] dito[194] he[195] o[196] iuiz[197] mandelhi[198] fazer[199] sa[200] entrega[201] daquella[202] cousa[203] pagando[204] primeiramente[205] as[206] custas[207] assy[208] como[209] de[210] ssuso[211] he[212] dito[213]. E[214] todos[215] os[216] fruytos[217] que[218] ssayrem[219] da[220] herdade[221] en[222] no[223] tempo[224] da[225] ssegunda[226] rreuelia[227] seiam[228] da[229] outra[230] parte[231]. E[232] se[233] per[234] uentuyra[235] en[236] na[237] terçeyra[238] uez[239]

N.º 1

Ley da rreueria enteyra e perfeyta.

21 *a* 26 alcaydes e comendadores e concelho do meu rreyno
29 mha carta
39 que he mha
41 e de
44 dandarem
47 *a* 50 de rreueria sobrelas
55 *a* 59 huuns outros. Porende
69 *e* 70 confirmo por
74 alguem
87 fezerem
90 *a* 92 entregada ende a
98 a outra parte
111 a
120 mandalhy
127 *e* 128 e
133 contado
140 *e* 141 seer
143 pagando
155 quaes
163 *e* 164 E
166 se sobre
173 ata
194 *e* 195 he dito
198 mandalhy
200 *a* 202 a entrega dessa
215 *e* 216 todolos

228 aiaos aquel que trage essa possissom pola rreuelia
236 *e* 237 na

N.º 2

Das reuellas.

1 En outra parte stabeleçodo é sobrelhas reuelias. Dom
14 todos os
21 *a* 33 concelhos e tabalioens de todo o meu rreyno saude.
37 *a* 41 entendy que é maa parança mya e de
44 da.. darem
47 *a* 50 de reuellia en reuelya subrellas
55 *a* 59 huus a outros porende eu
63 *a* 65 nos de mya
70 pera todo
92 ende
95 *e* 96 depois
120 mandanlhy
122 *a* 130 entrega se non o ano
133 contado
139 compeçou
143 e pagando
151 *a* 157 as que feze com razom e
166 *e* 167 subressa
183 for
194 *e* 195 é dito
198 mandei
200 *a* 202 entrega desa
208 *e* 209 como
222 *e* 223 no
226 *a* 228 reuelya ayaos aquel que tragia essa possysson polla rreuelya
234 *a* 237 pella uentura a

N.º 3

14 todos los
17 *a* 33 comendadores e aluaziis e juizes e alcaldes e concellos e tabelliões daalen tejo saude
39 que era maa
41 mia e do
44 e destruymento de mias gentes dandaren
47 *a* 50 de reuellia en reuellia sobrelas
55 *a* 59 huuns outros porende eu
64 *e* 65 de mia
74 alguen
87 *e* 88 fazen
91 *e* 92 é entreguada ende á
122 a
126 *a* 129 ano
133 contado
140 *e* 141 seer
143 pagando
149 todas las
151 á
156 *e* 157 fez con razom
166 *e* 167 sobresa
178 contando
194 *e* 195 é dito
200 *a* 202 a entregua desa
208 *e* 209 como
212 *e* 213 dito
215 *e* 216 todos los
219 seyren
222 *e* 223 no
228 aiaos aquel que tragia essa possession por la reuelia
234 *a* 237 por la uentura a

N.º 4

Ley cento e trinta e duas como e a que tempo pode ganhar e purgar a reuelia e do direito della.

16 *a* 19 e juizes
22 *e* 23 dos concelhos e aluaziis
47 *e* 48 de revelia em revelia
60 avindo
65 minha
67 estabeleço
92 á
111 sua
113 e que
122 sua
156 fizer
212 *e* 213 dito he.
219 ssaissem
236 *e* 237 na

Digitized by Google

sobre[240] essa[241] cousa[242] for[243] iulgado[244] por[245] rreuel[246] en[247] ese[248] ano[249] contado[250] o[251] ano[252] do[253] tempo[254] da[255] primeira[256] rreuelia[257] aa[258] outra[259] parte[260] seia[261] entregado[262] da[263] cousa[264] sobre[265] que[266] he[267] a[268] demanda[269] per[270] rrazom[271] da[272] rreuelia[273] da[274] outra[275] parte[276]. E[277] des[278] ali[279] adeante[280] fique[281] dela[282] por[283] ladeyro[284] pessoneyro[285] e[286] aia[287] os[288] fruytos[289] daquel[290] dia[291] en[292] que[293] for[294] rreuel[295] en[296] na[297] terra[298] uez[299] e[300] aquel[301] que[302] for[303] rreuel[304] aia[305] espaço[306] de[307] XXXX[308] dias[309] e[310] a[311] esse[312] prazo[313] ha[314] aparelhado[315] com[316] sseu[317] uogado[318] a[319] demandar[320] o[321] ssenhorio[322] sse[323] quiser[324] dessa[325] herdade[326]. E[327] sse[328] uiinr[329] non[330] quizer[331] o[332] juiz[333] possa[334] rreçeber[335] testemunhas[336] e[337] stromentos[338] da[339] outra[340] parte[341] e[342] hir[343] pelo[344] preyto[345] adeante[346] ata[347] que[348] per[349] juizo[350] dê[351] çima[352] a[353] toda[354] a[355] demanda[356] assy[357] como[358] he[359] dereyto[360]. E[361] sse[362] per[363] uentuyra[364] non[365] quizer[366] purgar[367] ssa[368] rreuelia[369] senom[370] ao[371] prestumeyro[372] mes[373] do[374] ano[375] façalhi[376] ssa[377] entrega[378] assy[379] como[380] de[381] ssuso[382] he[383] dito[384]. E[385] logo[386] lhy[387] assiinem[388] prazo[389] a[390] que[391] uenha[392] aparelhado[393] com[394] seu[395] vogado[396] pera[397] fazer[398] dereyto[399] aa[400] outra[401] parte[402] conuem[403] a[404] ssaber[405] daquel[406] dia[407] que[408] lhi[409] fazem[410] a[411] entrega[412] a[413] XXXX.a[414] dias[415] e[416] outro[417] prazo[418] nom[419] possa[420] auer[421] des[422] ali[423] adeante[424]. E[425] sse[426] per[427] uentuyra[428] a[429] esse[430] prazo[431] nom[432] ueer[433] per[434] sy[435] ou[436] per[437] sseu[438] procurador[439] auondoso[440] o[441] juiz[442] ouça[443] a[444] outra[445] parte[446] e[447] uaam[448] adeante[449] pelo[450] preyto[451] ata[452] que[453] dê[454] çima[455] a[456] toda[457] a[458] demanda[459] assy[460] como[461] de[462] ssuso[463] dito[464] he[465]. En[466] na[467] terçeyra[468] rreuelia[469] esto[470] he[471] estabeleçudo[472] antre[473] todas[474] as[475] gentes[476] minhas[477]. Mando[478] que[479] assy[480] sseia[481] por[482] mim[483] en[484] todalas[485] demandas[486] como[487] por[488] eles[489] saluo[490] as[491] despezas[492] que[493] nom[494] paguem[495] a[496] mim[497] nem[498] eu[499] a[500] outrem[501]. Estabelezco[502] e[503] firmo[504] pera[505] senpre[506] ahiindà[507] que[508] sse[509] alguem[510] for[511] rreuel[512] ssobre[513] a[514] demanda[515] que[516] lhi[517] fazem[518] e[519] entregada[520] ende[521] a[522] outra[523] parte[524] e[525] quiser[526] purgar[527] ssa[528] rreuelia[529] entreguemno[530] compridamente[531] de[532] todo[533] aquelo[534] que[535] lhi[536] filharem[537] per[538] rrazom[539] dessa[540] rreuelia[541] e[542] dos[543] fruytos[544] se[545] os[546] hi[547] ouue[548]. E[549] sse[550] disser[551] conpridamente[552] que[553] nom[554] he[555] entregado[556] o[557] iuiz[558] lhe[559] faça[560] dar[561] logo[562] da[563] outra[564] parte[565] fiadores[566] e[567] penhores[568] ou[569] o[570] arreyguem[571] pelo[572] que[573] ouuer[574] des[575] hi[576] faça[577] hir[578] as[579] partes[580] adeante[581] pela[582] demanda[583]. E[584] sse[585] depoys[586] poderem[587] poenr[588] aaquel[589] que[590] a[591] entrega[592] tiinha[593] que[594] de[595] todo[596] era[597] entregado[598] o[599] que[600] ante[601] fora[602] rreuel[603] paguelhi[604] todas[605] as[606] custas[607] que[608] fez[609] per[610] rrazom[611] dessa[612] deman-

N.º 1

245 do tenpo por
253 *a* 255 da
258 e a
272 de
285 possohidor
290 *a* 292 E daquel dia
297 a
300 *e* 301 aaquel
308 LX
318 *e* 319 avogado pera
323 *a* 326 dessa herdade se o quizer.
336 *e* 337 testemoynas ou
360 de dereyto.
371 en no
376 façanlhy
388 assinaarem
410 fezerem
414 LX
416 e a
422 *a* 424 daly en deante.
429 *a* 433 non ueer a esse prazo
448 uaa
464 *a* 466 he dito en
470 E esto
474 *a* 477 mhas gentes
486 *e* 487 mhas demandas come
491 que as
493 que mando que
498 *e* 499 nem
503 *a* 507 ainda e confirmo por sempre
513 *e* 514 sobrela
520 *a* 525 a outra parte he ende entregada. Se
533 cabo
537 filharom
552 *e* 553 que compridamente
561 *e* 562 logo dar
566 boos fiadores
571 arraygarem
574 ouuer e
587 poder
589 aquela
594 *e* 595 que
605 *e* 606 todalas

N.º 2

240 *e* 241 a sobressa
247 *e* 248 e esse
258 *e* 259 a autra
262 outorgada
267 est
278 *e* 279 dalhy
285 *a* 287 possoydor e ya
290 *a* 292 e daquel dia
295 *e* 296 possoyder uerdadeiro
300 *e* 301 aquel
308 LX
321 *a* 325 se quiser o senhorio da
336 *e* 337 testimonhas ou
339 *e* 340 doutra
355 *e* 356 demanda
359 é de
363 *e* 364 pella uentura
371 no
376 façanlhy
388 afirmem
410 mandarem fazer
414 LXXXX.a
417 *a* 424 o outro plazo dalhy adeante nom possa auer.
427 pella
431 plazo
448 uaa
464 *a* 466 é dito
470 *a* 477 E esto que estabelesco antre mas gentes
483 *a* 485 mi en tudas mas
489 elhos
493 que mando
502 *a* 507 e estabellesco confirmo ainda pera sempre
513 *e* 514 subrella
530 entregeo
537 filharom
552 *a* 554 que compridamente non
561 *e* 562 logo y dar
567 ou
575 *a* 577 e dys y façam
587 *a* 589 pode puer aquel
593 tiia
596 tudo
605 *e* 606 o que foy reuel todalhas

N.º 3

240 *e* 241 sobresa
247 a
250 contando
258 a
262 entreguada
267 *a* 269 a demanda é
278 *e* 279 dali
285 possuidor
290 *a* 292 e daquel dia
296 *e* 297 na
300 *e* 301 aquel
308 nouaenta
315 parelado
318 auogado
321 *a* 324 se quiser ho senorio
336 *e* 337 testemoyas ou
359 de
371 no
376 façanli
381 *a* 383 é de suso
387 *a* 389 y li asiignen plazo
393 parelado
396 auogado
400 á
410 mandaren fazer
414 nouaenta
419 *a* 424 dali adeante non possa auer.
441 auundosso
448 uaa
465 *a* 467 na
470 *a* 477 E esto que estabelesco antre mas gentes
485 todas mias
489 ellas
494 mando que nom
501 outri. E
505 *a* 507 ainda pera sempre
513 *e* 514 sobrela
537 fillaron
552 *e* 553 que compridamente
559 *a* 562 li faza logo y dar
566 *e* 567 fiadures ou
571 *e* 572 areygue per lo
574 ouuer e
582 per la
587 poder
589 aquel
593 tiia
597 é
605 *e* 606 o que foi reuel todas las

N.º 4

258 a
285 e pessoeiro
292 *e* 293 em
308 dez
324 *a* 326 quiser.
346 em diante
372 postomeiro
377 sua
383 *e* 384 dito he.
388 asigne
400 á
414 dez
451 feito
464 *a* 466 he em
470 e esto
473 ante
502 *a* 506 E estabeleço e afirmo
509 *e* 510 alguum
522 aa
545 *a* 547 se hi os
589 áquelle
605 *e* 606 todalas

Digitized by Google

da[613] e[614] outro[615] tanto[616] do[617] sseu[618] quanto[619] era[620] o[621] que[622] maliçiosamente[623] disse[624] que[625] lhi[626] minguaua[627] da[628] entrega[629]. E[630] sse[631] per[632] uentuyra[633] o[634] que[635] esteuer[636] entregado[637] por[638] rreuelia[639] da[640] outra[641] parte[642] nom[643] fez[644] conpridamente[645] ssa[646] entrega[647] ao[648] que[649] ante[650] fora[651] rreuel[652] e[653] diz[654] maliçiosamente[655] que[656] lha[657] fez[658] se[659] nom[660] poder[661] prouar[662] que[663] essa[664] entrega[665] he[666] ia[667] feita[668] entregue[669] aaquel[670] que[671] ante[672] for[673] rreuel[674] todo[675] aquelo[676] que[677] achado[678] for[679] que[680] lhi[681] minguaua[682] dessa[683] entrega[684] e[685] dè[686] outro[687] tanto[688] do[689] sseu[690] pagandolhi[691] sem[692] aquesto[693] todalas[694] custas[695] as[696] quaaes[697] forem[698] com[699] rrazom[700]. E[701] logo[702] em[703] começo[704] destas[705] demandas[706] destas[707] entregas[708] iure[709] o[710] demandado[711] que[712] maliçiosamente[713] se[714] nom[715] defende[716]. E[717] esto[718] que[719] he[720] estabeleçudo[721] antre[722] as[723] mhas[724] gentes[725] mando[726] que[727] assy[728] sseia[729] por[730] mim[731] en[732] todalas[733] mhas[734] demandas[735] per[736] meus[737] procuradores[738] e[739] per[740] aqueles[741] que[742] en[743] meu[744] nome[745] teueren[746] algumas[747] entregas[748] que[749] a[750] mim[751] forem[752] feitas[753] per[754] rrazom[755] da[756] outra[757] parte[758] come[759] por[760] essas[761] gentes[762] ssaluo[763] as[764] despezas[765] assy[766] como[767] de[768] ssuso[769] he[770] dito[771]. Onde[772] uos[773] eu[774] mando[775] firmemente[776] que[777] tenhades[778] e[779] façades[780] teenr[781] e[782] aguardar[783] todas[784] estas[785] cousas[786] assy[787] como[788] de[789] ssuso[790] ssom[791] dictas[792]. E[793] mando[794] que[795] cada[796] huum[797] de[798] uós[799] en[800] uossas[801] uilas[802] que[803] façades[804] escreuer[805] todas[806] estas[807] cousas[808] compridamente[809]. E[810] uós[811] tabellioens[812] escreuede[813] esta[814] postura[815] en[816] uossos[817] rregistros[818]. Vnde[819] al[820] non[821] façades[822]. Dada[823] en[824] Lixbooa[825] XXI[826] dia[827] de[828] julho[829]. Era[830] de[831] mil[832] e[833] CCC[834] e[835] XXXX.a[836] anos[837].

fol. 5.

N.º 1

633 uentura
643 e nom
656 ca
669 *e* 670 entreguem áquel
673 foy
675 de cabo
678 *e* 679 for achado
682 minguaua
696 *a* 698 que fez
703 en no
705 das
711 demandador que maliciosamente nom demanda e outrossy o deffendedor
714 *e* 715 nom
722 *e* 723 antre
732 e
750 *e* 751 por my
756 *e* 757 doutra
768 *a* 772 dito he. Unde
777 que uós
783 guardar
791 *e* 792 he dito. E outrossy todalas custas assy como de suso som ditas.
795 a
800 que en cada huma de
803 *e* 804 façades
829 *a* 837 junho.

fol. 31 *v.*

N.º 2

632 *e* 633 pella uentura
636 estaua
646 a
670 áquel
673 foy
675 *e* 676 todaquilho
686 delhy
693 aquisto
698 *a* 700 fez subresto con razon en o logo.
703 *a* 707 no começo das
711 demandador que maliciosamente nom demanda e o defendedor
720 *a* 723 estabelesco antre
747 as
750 *e* 751 my
756 *e* 757 doutra
760 *e* 761 polhas
770 *a* 772 dito é Unde
777 que uós
783 guardar
794 mandouos
800 en cada huua das
811 aos
813 *a* 817 que as escreuam en seus
819 *e* 820 ondal
829 *a* 837 junhyo. ElRey o mandou per aquelhes que son de seu consello. Martin Perit a fez. Era M.ª CCC X.

fol. 63.

N.º 3

625 *e* 626 ca li
636 estaua
646 a
657 la
666 *e* 667 é
673 foy
686 deli
693 aquisto
698 *e* 699 sobre aquesto fez cum
703 no
705 das
711 demandador que maliciosamente non demanda e o defendedor
720 *a* 724 estabelesco antre mias
731 mi
733 *e* 734 todas las mias
747 as
750 *e* 751 mi
755 razom da reuellia
768 *a* 772 é de suso dito. Unde
777 que uós
783 agardar
791 *e* 792 dito.
794 mando-uos
800 en cada uma de
809 *a* 822 de suso ditas compridamente aos uosos tabelliões e aos uossos escriuães que os escreuan en seus liuros e en seus registros.
829 *a* 837 juyno. ElRey o mandou per aquelles que son de seu consello. Martin Periz a fez. Era M.ª CCC X.

fol. 19 *v.*

N.º 4

669 e entregue
677 que hi
683 de sa
707 e destas
722 ante
724 minhas
734 minhas
770 *e* 771 dito he.
778 *a* 780 tenhaaes e façaaes
783 guardar
804 façaaes
819 hondo
823 Dante
826 *e* 827 a vinte e hum dias
832 *a* 837 mil e trezentos e dezanos

fol. 61.

XXI

Esta circular ácerca da saída dos cereaes não apparece em nenhum dos codices de leis antigas. Conservou-a apenas o exemplar das Ordenações Affonsinas, d'onde a tirámos. Seguimos o texto da edição de Coimbra de **1792** *com as respectivas variantes.*

1273—JULHO 31

Dom Affonso pella graça de Deos Rey de Purtugal, e «Conde de Bellonha»[1]. A todolos Alquaides, Alvazis, e Commendadores do meu Regno, que esta Carta virem, saude. Mandamos-vos sob pena dos corpos e dos averes, que nom sofrades, que nenhuum saque pam de nenhua natura, nem farinha fora do meu Regno, per mar nem per terra. E fazede apregoar per nossas terras, que nenhuum nom seja ousado de o sacar. E se polla ventura achardes alguem, que o sacar, mandamos-vos, que vós filhedes esse pam, e quanto trouxer, como «a descarreirado»[2]; e mando, que o Alquaide, ou aquelle que a terra tever, aja a terça parte de todo aquello, que hi

[1] do Algarve
[2] descaminhados.

Digitized by Google

filhar em, e que o meu Almuxarife guarde pera mim a outra terça; e se «hi»[1] meu Almuxarife nom «ouver»[2], man-
do, que os Juizes, ou os Alquaides da terra me guardem essa minha terça, e o acusador, que esse pam acusar,
leve a outra terça. Dante em Lixboa treze dias de Julho. ElRey o mandou per sa Corte. Martim Pires a fez. Era
de mil e trezentos e onze annos.

Liv. v, *tit.* 48.

[1] o
[2] for

XXII

1273 — SETEMBRO

Stabeleçimento en como nomeem as testemunhas en luizo.

Mando[1] que[2] sse[3] alguem[4] for[5] entrado[6] e[7] ouuer[8] preyto[9] perdante[10] o[11] juiz[12] e[13] en[14] juizo[15] disser[16] que[17] *quer*[18] prouar[19] ssa[20] entençom[21] que[22] lhi[23] for[24] mandada[25] pelo[26] iuiz[27] que[28] nomee[29] as[30] testemunhas[31] e[32] possa[33] nomear[34] e[35] aduzer[36] pera[37] prouar[38] ssa[39] entençom[40] ata[41] XXX.a[42] testemunhas[43] e[44] nom[45] mais[46]. E[47] sse[48] ssa[49] entençom[50] prouar[51] pelas[52] duas[53] que[54] nom[55] sseiam[56] desfeytas[57] ou[58] deytadas[59] per[60] dereyto[61] ualha[62] a[63] proua[64] e[65] sseia[66] firme[67]. Esta[68] postura[69] foy[70] en[71] Lixbooa[72] feita[73] en[74] no[75] mes[76] de[77] setembro[78]. Era[79] de[80] mil[81] e[82] trezentos[83] e[84] XI[85] anos[86].

fol. 6.

Como podem nomear testemunhas no preyto.

1 Mandamos
5 *a* 10 preyto entrado ha perdeante
16 *e* 17 que
22 e
25 mandado
31 *e* 32 temoynas
35 *a* 43 XXX e aduzer pera prouar sa entençom
68 *a* 86 e esta pustura é ffeyta.

fol. 28.

N.º 1

Ley das XXX.ª testemunhas.

5 *a* 10 ouuer preyto entrado perante
13 *a* 15 en juizo e
21 *e* 22 tençom e
25 mandado
32 *e* 33 possa
49 *a* 52 prouar a entençom per
71 *a* 73 feyta en Lixbooa
79 *a* 86 da era de XI annos.

fol. 31.

N.º 2

1 Item mando
5 *a* 11 á preyto entrado perante alguu
22 e
25 mandado
32 *e* 33 possaas
43 testemonhyas
53 duas dellas
67 *a* 86 firme.

fol. 65.

N.º 4

Capitolo cento e nove de quantas testemunhas podem ser nomeadas.

1 Mandamos
5 *a* 10 preito entrado ha perante
16 *e* 17 que
22 *e* 23 e lhe
25 *e* 26 mandado per o
32 *a* 50 possa numear trinta e aduzer pera provar sa entençam e se
52 per as
68 *a* 86 e esta postura he feita.

fol. 58.

N.º 4

Constetuçom cento e trinta e tres quantas testemunhas podem ser dadas em um feito.

4 algum preito
7 *a* 16 perante os juizes e o que ouver o preito disser em juizo
22 e
25 *a* 27 mandado pelos juizes
32 *e* 33 possa
39 sua
68 *a* 75 E esto foy feito em Lisboa no

fol. 62.

Digitized by Google

XXIII

Nos Additamentos á Synopse Chronologica vem mencionado este estabelecimento *com a data de dezembro, que lhe attribue o Livro das Leis e Posturas. Preferimos a de setembro não só por ser a que lhe acharam os compiladores das Ordenações de D. Duarte e das Affonsinas, mas tambem por ser a que se lê no mais antigo exemplar, o dos Foros de Santarem.*

1273 — SETEMBRO

Stabeleçimento pera aquel que sse chama outor.

Se[1] alguem[2] for[3] chamado[4] ssobre[5] alguma[6] cousa[7] muuil[8] ou[9] nom[10] mouil[11] perdante[12] os[13] iuizes[14] e[15] nomear[16] outor[17] en[18] juizo[19] e[20] sse[21] chama[22] a[23] ele[24] deuelhi[25] o[26] iuiz[27] a[28] nomear[29] dia[30] a[31] que[32] aduga[33] o[34] outor[35] que[36] defenda[37] aquel[38] que[39] he[40] chamado[41]. E[42] sse[43] adusser[44] o[45] outor[46] a[47] que[48] sse[49] chamou[50] e[51] sse[52] o[53] outor[54] quiser[55] defender[56] en[57] iuizo[58] dê[59] fiadores[60] aaquel[61] que[62] o[63] nomeou[64] por[65] outor[66] e[67] se[68] chamou[69] a[70] ele[71]. E[72] sse[73] o[74] demandador[75] uençer[76] a[77] cousa[78] sobre[79] que[80] he[81] a[82] contenda[83] iulguelha[84] o[85] iuiz[86] por[87] sua[88] e[89] faça-o[90] dela[91] entregar[92] e[93] defenda-o[94] na[95] entrega[96]. E[97] sse[98] o[99] demandado[100] disser[101] ao[102] outor[103] a[104] que[105] sse[106] chamou[107] que[108] o[109] defenda[110] e[111] sse[112] o[113] outor[114] nom[115] quiser[116] uiinr[117] a[118] defendelo[119] ou[120] sse[121] ueenr[122] e[123] o[124] non[125] quiser[126] defender[127] sse[128] o[129] demandado[130] defendendo[131] a[132] cousa[133] ssobre[134] que[135] he[136] a[137] contenda[138] for[139] dela[140] uençudo[141] o[142] outor[143] sseia[144] theudo[145] de[146] a[147] dar[148] dobrada[149] aaquel[150] a[151] que[152] a[153] cousa[154] foy[155] uençuda[156] ou[157] cambhada[158] per[159] el[160] ou[161] per[162] cuio[163] herel[164] he[165]. E[166] mando[167] que[168] tanto[169] que[170] sse[171] alguem[172] chamar[173] a[174] outor[175] sseia[176] theudo[177] de[178] iurar[179] que[180] sse[181] nom[182] chama[183] a[184] ele[185] maliçiosamente[186] nem[187] pera[188] perlongar[189] o[190] preyto[191]. E[192] esta[193] postura[194] foy[195] feyta[196] no[197] mes[198] de[199] dezembro[200]. Era[201] de[202] mil[203] ccc[204] e[205] xi[206] anos[207].

fol. 6.

Do que se chama a autor.

1 Estabeleçudo he que se
8 *a* 11* mouyl
13 *e* 14 o juiz
22 o chamar
28 *e* 29 assynar
33 dê
36 que o
38 sobre aquelo
44 nom aduser ao dya assynado defendasse per sy e se ao dya adusser
51 *e* 52 e
60 fyador
92 entregue
95 en a
103 *a* 113 outro que o uenha defender e o
123 *e* 124 e
147 *e* 148 dar
150 *a* 158 áquel que lhy foy uenduda ou canbada ou a sseu herel se essa coussa foy uenduda ou canbada
169 *a* 171 se
174 *e* 175 outor que
191 *a* 207 preito.

fol. 28.

N.º 1

Esta he a pustura do outor a que se chamão alguuns.

8 *a* 11* mouil ou raiz
13 *e* 14 o juiz
22 chamar
28 *e* 29 a asiinar
34 seu
36 que o
38 sobre aquelo
41 chamado. E sse o nom aduser ao dia a ele asinaado defendasse per ssy.
45 ao dia o
52 *a* 54 o outor o
63 *a* 71 se a el chamou.
79 por sua sobre
83 demanda
112 *e* 113 esse
124 *e* 125 non no
138 conthenda e
155 *a* 158 for uenduda ou escanbhada ou a sseu herel se essa coussa foy uenduda ou escambhada
169 logo
172 home
188 por
192 *e* 193 Esta
200 setenbro
205 *e* 206 xi

fol. 31.

N.º 2

1 Estabeleçudô é que se
8 mouil
12 *a* 14 perante alguu juiz
22 chamar
28 *e* 29 asiinar
34 ou
36 que o
38 sobre aquilho a
41 *a* 43 chamado. E sse o nom dusser ao dya asynado defendasse per sy. E se ao dya
53 *e* 54 outor o
60 *e* 61 fiador ou aquel
64 nomeo
76 *e* 77 a
84 por sua iulgella
100 demandador
110 uenha deffender
112 *e* 113 esse
122 *a* 125 ueer entom e nom no
131 en deffendendo
135 *e* 136 que
145 teodo
149 dublada
158 *a* 160 scambyada per herel
172 alguem se
174 ao
177 *e* 178 teodo de o
186 *a* 207 maliciosamente.

fol. 64. *v.*

N.º 4

Capitolo cincoenta e outo. Como aquelle que se chamar autor deve vir com elle.

2 alguum
8 mouill
12 perante
17 autor
22 chamar
26 *a* 29 assignar
34 *a* 36 aquelle autor que o
38 *a* 46 daquell que ha chamado. E se o nom adusser ao dia asignado deffendasse per sy. E sse ao dia adusser autor
51 *a* 54 E o autor o
61 aquelle
66 autor
84 por sentença julgalha
87 *a* 90 e faça-o
103 outro
111 *a* 114 e o outro
117 *a* 119 vir deffendello
131 deffendeo
139 e for
141 *a* 143 vencido e o outro
147 lha
151 *e* 152 que
155 *e* 156 for vendida
164 herdeiro elle
172 *a* 175 ao outro chamar
189 enbargar nem pera alongar
197 em no
200 *e* 201 setembro da era

fol. 83.

N.º 5

5 *a* 14 perante algum Juiz sobre alguma cousa movel, ou de raiz,
17 autor
22 chamar
25 deve-lhe
28 *e* 29 d'assignar
32 que o
34 *a* 38 e defenda daquello, a
42 *e* 43 e se o nom adusser ao dia assignado, defenda-se per sy; e se ao dia assinado
46 autor
49 se assy
52 *a* 54 esse autor o
65 *e* 66 em Juizo por autor
103 autor
112 *a* 114 esse autor
122 vier
141 vencido
143 autor
156 *a* 158 vendida, ou escaimbada, ou a seu herel, se esta cousa foi vendida, ou escaimbada
162 por aquelle
168 *a* 170 que
173 se chamar
175 autor
188 per
192 *e* 193 Esta
200 *e* 201 Setembro da era

Liv. IV, *tit.* 59.

* *Em entrelinha por letra mais moderna, e pela mesma letra da entrelinha :* «No livro branco 127 : no v.º livro da partida titulo v.º l. XXXII — Quite e liure — e a lei seguinte. E esta ley — quite e liure — diz sinprezmente a cousa uenduda e non diz mais mouil que rraiz, senon fala geerall : ca assy o entende o dereito por qualquer cousa que seia uendida quer seia mouil quer rraiz.»

Digitized by Google

XXIV

Esta carta acha-se tambem inserida no Livro III *de Doações de Affonso III fol.* 5 *v., o Livro dos Bens de D. João de Portel fol.* 80 *v. no Archivo Nacional. As variantes do primeiro transumpto vão debaixo da letra* A *e as do segundo debaixo da letra* B.

1273 — DEZEMBRO 18

Carta domini Regis super corrigimento corrigendo in regno.

Dom[1] Affonso[2] pela[3] graça[4] de[5] Deus[6] Rey[7] de[8] Portugal[9] e[10] do[11] Algarve[12]. A[13] todos[14] aqueles[15] que[16] esta[17] carta[18] uiren[19] e[20] ouuiren[21] fazo[22] saber[23] que[24] como[25] eu[26] recebesse[27] cartas[28] e[29] mandado[30] do[31] papa[32] que[33] eu[34] corregesse[35] e[36] fezesse[37] correger[38] todalas[39] cousas[40] que[41] dizian[42] que[43] eu[44] e[45] os[46] de[47] meu[48] reyno[49] fezeramos[50] en[51] meu[52] reyno[53] forzas[54] e[55] agrauamentos[56] per[57] mi[58] e[59] pelos[60] meus[61] ao[62] arcebispo[63] a[64] as[65] bispos[66] e[67] aos[68] prelados[69] e[70] ás[71] eigreias[72] e[73] aos[74] moesteyros[75] e[76] ás[77] pessooas[78] das[79] eigreias[80] e[81] dos[82] moesteiros[83] e[84] aos[85] fidalgos[86] e[87] aas[88] ordiis[89] e[90] aos[91] concellos[92] e[93] a[94] todos[95] os[96] poboos[97] e[98] a[99] todalas[100] comunidades[101] de[102] meu[103] reyno[104]. E[105] eu[106] entendi[107] que[108] o[109] que[110] mi[111] o[112] papa[113] enuiaua[114] dizer[115] e[116] rogar[117] que[118] era[119] saude[120] de[121] mha[122] alma[123] e[124] onrra[125] de[126] meu[127] corpo[128] e[129] gran[130] proee[131] e[132] grande[133] assessegamento[134] de[135] meu[136] stado[137] e[138] de[139] meu[140] reyno[141] e[142] que[143] o[144] al[145] poderia[146] seer[147] gram[148] danno[149] e[150] gram[151] perigoo[152] meu[153] e[154] de[155] meus[156] filhos[157] e[158] de[159] meus[160] vassallos[161] e[162] de[163] meu[164] reyno[165] e[166] sobresto[167] mandey[168] chamar[169] meus[170] ricos[171] homees[172] e[173] as[174] ordiis[175] e[176] os[177] concellos[178] do[179] meu[180] reyno[181] e[182] figi[183] mha[184] corte[185] cum[186] eles[187] en[188] Sanctaren[189]. E[190] eu[191] en[192] senbra[193] con[194] mha[195] molher[196] Reyna[197] dona[198] Beatrix[199] filha[200] de[201] Rey[202] de[203] Castella[204] e[205] de[206] Leon[207] e[208] con[209] meus[210] filhos[211] don[212] Denis[213] e[214] don[215] Affonso[216] e[217] con[218] mhas[219] filhas[220] donna[221] Blanca[222] e[223] donna[224] Sancha[225] en[226] mha[227] corte[228] stabeleci[229] e[230] rogei[231] e[232] mandei[233] a[234] don[235] Duram[236] Payz[237] bispo[238] dEuora[239] e[240] a[241] don[242] Joham[243] Dauoyn[244] meu[245] mayordomo[246] e[247] a[248] Steuam[249] Eanes[250] meu[251] chanceler[252] e[253] a[254] don[255] Martim[256] Affonso[257] e[258] a[259] don[260] Affonso[261] Lopiz[262] e[263] a[264] don[265] Dyago[266] Lopiz[267] e[268] a[269] don[270] Meen[271] Rodriguiz[272] e[273] a[274] don[275] Pedreanes[276] e[277] a[278] don[279] Pedro[280] Ponço[281] e[282] a[283] don[284] Nuno[285] Martiz[286] meyrino[287] maior[288] e[289] a[290] don[291] Joham[292] Rodrigiz[293] e[294] a[295] Roy[296] Garcia[297] de[298] Pauya[299] e[300] a[301] Martim[302] Anes[303] do[304] Vinal[305] e[306] a[307] Joham[308] Soariz[309] Coelho[310] e[311] a[312] Fernam[313] Fernandiz[314] Cogomino[315] e[316] a[317] ffrey[318] Affonso[319] Periz[320] Farina[321] e[322] a[323] Joham[324] Duraez[325] comendador[326] de[327] Belueer[328] e[329] a[330] Martim[331] Dade[332] alquayde[333] de[334] Sanctaren[335] e[336] a[337] Pedro[338] Martins[339] Petarino[340] e[341] a[342] Pedraffonso[343] Darganil[344] e[345] a[346] Pedro[347] Martins[348] Caseual[349] e[350] a[351] ffonso[352] Soariz[353] e[354] a[355] Roy[356] Mendiz[357] e[358] a[359] Roy[360] Gomez[361] meus[362] sobrejuizes[363] e[364] a[365] ffrey[366] Giral[367] Domin-

A

Carta correctionis regni Portugalie domni Alfonsi Regis Portugalie et Algarbii.

22 faço
47 meus do
56 grauamentos
65 aos
92 concelhos
95 *e* 96 todolos
102 do
105 *e* 106 eu
141 *a* 165 reino
178 concelhos
183 fiz
186 co
197 Raya
201 *e* 202 delRey
229 *a* 231 estabeleci e roguei
237 Paaiz
276 Pero Eanes
293 Rodriguiz
299 Pauha
305 Vinhal
321 Farinha
333 alcaide
340 Petarinho
343 *e* 344 Pero Afonso de Arganil
351 *e* 352 a Affonso
362 *e* 363 sobrejuyzes

B

22 faço
43 en que
47 meus do
54 forças
65 aos
71 aas
75 moasteiros
77 aas
83 moasteiros
95 *e* 96 todolos
102 do
105 *e* 106 Eu
110 *a* 113 papa mi
141 *a* 165 reyno
183 *a* 187 fiz com eles mha corte
197 Rayna
201 *e* 202 delRey
211 fillos
220 fillas
231 roguei
246 moordomo
262 Lupiz
267 Lupiz
288 moor
293 Rodriguiz
303 Eanes
310 Conelo
333 alcayde
351 *a* 353 Afonso Soarez
362 *e* 363 sobreiuyzes

Digitized by Google

guiz[368] da[369] ordin[370] dos[371] preegadores[372] e[373] a[374] maestre[375] Steuam[376] arcidiago[377] e[378] uigayro[379] de[380] Bragaa[381] e[382] a[383] maestre[384] Thome[385] thesoureyro[386] de[387] Bragaa[388] e[389] a[390] Joham[391] Gonsaluiz[392] Chancino[393] e[394] a[395] Steuam[396] Periz[397] de[398] Rates[399] e[400] a[401] maestre[402] Pedro[403] fisico[404] e[405] a[406] Domingos[407] Johanes[408] e[409] a[410] maestre[411] Bolonil[412] e[413] a[414] Martim[415] Periz[416] e[417] a[418] Domingos[419] Periz[420] e[421] a[422] Gonsalo[423] Mendiz[424] meus[425] clerigos[426] e[427] deilhis[428] compridamente[429] poder[430] que[431] eles[432] corregan[433] e[434] façan[435] correger[436] todalas[437] cousas[438] que[439] acharen[440] e[441] uiren[442] que[443] foron[444] feytas[445] per[446] mim[447] e[448] pelos[449] meus[450] de[451] meu[452] reyno[453] sen[454] razon[455] que[456] se[457] deuen[458] a[459] correger[460] e[461] a[462] entergar[463] e[464] aos[465] sobreditos[466] arcebispo[467] e[468] aos[469] bispos[470] e[471] as[472] prelados[473] e[474] ás[475] eygreias[476] e[477] aos[478] moesteiros[479] e[480] aas[481] pessooas[482] das[483] eygreias[484] e[485] dos[486] moesteiros[487] e[488] aos[489] fidalgos[490] e[491] aas[492] ordiis[493] e[494] aos[495] concellos[496] e[497] aos[498] poboos[499] e[500] a[501] todalas[502] comunidades[503] do[504] meu[505] reyno[506]. E[507] eu[508] lhys[509] lho[510] gracirey[511] e[512] galardoarey[513] e[514] terrey[515] que[516] faram[517] hy[518] gram[519] seruizo[520] a[521] Deus[522] e[523] a[524] mim[525] e[526] á[527] Reyna[528] e[529] a[530] todos[531] aqueles[532] que[533] de[534] nós[535] ueerem[536] e[537] que[538] faram[539] hy[540] grande[541] assessegamento[542] de[543] meu[544] reyno[545] e[546] gram[547] lealdade[548] sobre[549] mim[550]. E[551] todo[552] aquelo[553] que[554] elles[555] hy[556] fezeren[557] ou[558] mandaren[559] fazer[560] prometo[561] que[562] o[563] terrey[564] e[565] agardarey[566] e[567] comprirey[568] e[569] nom[570] uerrey[571] en[572] contra[573]. E[574] por[575] todos[576] entenderem[577] que[578] eu[579] ey[580] gram[581] corazom[582] de[583] correger[584] e[585] denmendar[586] todalas[587] cousas[588] que[589] foren[590] pera[591] correger[592] e[593] pera[594] entregar[595] dei[596] meu[597] poder[598] a[599] estes[600] sobredictos[601] que[602] corregam[603] e[604] fazam[605] den[606] e[607] entegren[608] e[609] fazam[610] correger[611] e[612] entergar[613] e[614] emendar[615] todalas[616] cousas[617] assi[618] como[619] de[620] suso[621] dito[622] é[623]. E[624] se[625] per[626] uentuira[627] y[628] a[629] esto[630] todos[631] nom[632] poderen[633] seer[634] aqueles[635] que[636] ende[637] y[638] foren[639] fazam[640] correger[641] e[642] entergar[643] todalas[644] cousas[645] assi[646] como[647] dito[648] é[649] suso[650] assi[651] come[652] sse[653] todos[654] y[655] fossem[656]. E[657] porende[658] dou[659] ende[660] a[661] eles[662] tres[663] cartas[664] abertas[665] seeladas[666] de[667] meu[668] seelo[669] do[670] chumbo[671] e[672] do[673] seelo[674] da[675] Raya[676] pera[677] testemonyo[678] destas[679] cousas[680]. E[681] eu[682] donna[683] Beatrix[684] Reyna[685] de[686] Portugal[687] e[688] do[689] Algarue[690] en[691] sembra[692] com[693] meus[694] filhos[695] e[696] com[697] mhas[698] filhas[699] don[700] Denis[701] e[702] dom[703] Affonso[704] e[705] donna[706] Blanca[707] e[708] dona[709] Sancha[710] todeste[711] que[712] Elrey[713] manda[714] outorgoo[715] e[716] prometo[717] de[718] o[719] teer[720] saluo[721] por[722] mi[723] e[724] por[725] meus[726] filhos[727] e[728] por[729] mhas[730] filhas[731] que[732] nom[733] dou[734] nem[735] outorgo[736] a[737] eles[738] poder[739] de[740] fazer[741] nulha[742] rem[743] sobelas[744] doações[745] e[746] sobrelos[747] aleamentos[748] que[749] fez[750] elRey[751] don[752] Sancho[753] hyrmao[754] do[755] sobredicto[756] Rey[757] don[758] Affonso[759]. E[760] nós[761] dom[762] Denis[763] e[764] don[765] Affonso[766] e[767] donna[768] Blanca[769] e[770] donna[771] Sancha[772] outorgamos[773] e[774] prometemos[775] todo[776] a[777] teenr[778] saluo[779] que[780] nom[781] outorgamos[782] nen[783] damos[784] aos[785] sobredictos[786] poder[787] de[788] fazer[789] nulha[790] rem[791] sobelas[792] doazões[793] e[794] sobrelos[795] aleamentos[796] que[797] o[798] dauandito[799] Rey[800] don[801] Sancho[802] fez[803]. E[804] eu[805] infante[806] don[807] Affonso[808] saluo[809] que[810] nom[811] dou[812] nen[813] outorgo[814] aos[815] sobreditos[816] poder[817] de[818] fazer[819] nulha[820] rem[821] sobrelos[822] castellos[823] nen[824] sobrelos[825] herdamentos[826] que[827] mi[828] deu[829] meu[830] padre[831] nen[832] sobrelas[833] teenças[834] que[835] ora[836] eu[837] tenho[838] nen[839] sobrelas[840] perteenças[841] nen[842] sobrelos[843] derectos[844] deles[845]. E[846] poren[847] que[848] nós[849] don[850] Denis[851] e[852] donna[853] Blanca[854] e[855] donna[856] Sancha[857] nom[858] auemos[859] seelos[860] rogamos[861] á[862] dauandicta[863] Reyna[864]

A

424 *e* 425 Meendiz
451 do
463 *e* 464 entregar
472 aos
475 aas
496 concelhos
509 *e* 510 lhi lo
520 seruiço
527 *e* 528 aa Raynha
582 coraçom
586 dentregar
594 *e* 595 dentregar
605 *a* 610 emmendem e entreguem e façam
613 entregar
620 *e* 621 suso
626 *a* 630 pera esto y
643 entregar
648 *a* 650 de suso dito é
658 porem
667 do
676 Raynha
678 testemoynho
685 Raynha
711 todesto
740 *a* 742 pera fazerem nulla
744 sobrelas
790 nulla
792 *e* 793 sobrelas doações
820 nulla
836 *e* 837 eu ora
844 dereytos
847 porende
863 *e* 864 Raya

B

404 o phisico
451 do
463 *e* 464 entregar
467 *a* 469 o arcebispo e os
472 aos
475 aas
520 seruiço
527 *e* 528 aa Rayna
547 grande
566 aguardarey
582 coraçon
586 dentregar
605 *a* 610 enmenden e entreguem e façam
613 entregar
620 *a* 623 suso dito est.
628 *a* 630 a esto hy
643 entregar
648 *a* 650 suso dito est.
667 do
676 Rayna
685 Rayna
695 fillos
699 fillas
711 todesto
727 fillos
731 fillas
740 *a* 742 pera fazerem nulla
744 sobrelas
782 *a* 784 damos nem outorgamos
790 nulla
792 *e* 793 sobrelas donações
820 nulla
847 porende
863 *e* 864 Rayna

Digitized by Google

nossa[865] madre[866] que[867] faça[868] poenr[869] o[870] seu[871] seelo[872] en[873] esta[874] carta[875]. E[876] outrossi[877] eu[878] don[879] Afonso[880] roguey[881] a[882] dauandicta[883] Reyna[884] mha[885] madre[886] que[887] fezesse[888] poenr[889] o[890] seu[891] seelo[892] en[893] esta[894] carta[895]. E[896] eu[897] dauandita[898] Reyna[899] por[900] mim[901] e[902] por[903] meus[904] filhos[905] e[906] por[907] mhas[908] filhas[909] solictos[910] a[911] rogo[912] deles[913] fiz[914] poenr[915] o[916] meu[917] seelo[918] en[919] esta[920] carta[921] en[922] testemuyno[923] desbre[924] cousas[925]. Dada[926] foy[927] a[928] carta[929] en[930] Sanctaren[931] XVIII[932] dias[933] de[934] dezembro[935]. ElRey[936] e[937] a[938] Reyna[939] e[940] seus[941] filhos[942] e[943] sas[944] filhas[945] o[946] mandarom[947]. James[948] Eanes[949] a[950] fez[951]. Era[952] M.[a953] CCC.[a954] XI.[a955] Que[956] presentes[957] forom[958]. Frey[959] Beltram[960] de[961] Valuerde[962] maestre[963] da[964] ordin[965] do[966] Temple[967] en[968] Portugal[969] e[970] dom[971] Symon[972] Soariz[973] maestre[974] Dauís[975]. Steuam[976] Fernandiz[977] comendador[978] maior[979] da[980] ordin[981] de[982] Santiago[983] em[984] Portugal[985]. Frey[986] Vaasco[987] custodio[988] dos[989] frades[990] meores[991] e[992] frey[993] Iuyão[994] gardiam[995] dos[996] frades[997] meores[998] en[999] Lixboa[1000]. Frey[1001] Affonso[1002] Ambertiz[1003] e[1004] frey[1005] Pedro[1006] natural[1007] Dalanquer[1008] frades[1009] da[1010] ordin[1011] dos[1012] preegadores[1013].

Liv. I de Doaç. de Aff. III, fol. 127, no Archivo Nacional.

A

876 e 877 Outrossy
884 a 886 Raya
899 Raya
923 testemoyho
939 Rayuha
964 a 967 do Temple
970 e 971 dom
1004 e frey
1008 de Alamquer

B

884 a 886 Rayna
889 poner
899 Rayna
905 fillos
909 fillas
923 testemoyo
939 Rayna
942 fillos
964 a 967 do Temple
970 e 971 dom
979 a 981 moor
992 e 993 Frey
1004 e 1005 Frey

XXV

Como já dissemos, este diploma e o precedente são os unicos que nos restam como resultado das côrtes de Santarem de **1273**. *É possivel e até natural que se expedissem outros analogos. O que publicâmos aqui é apenas a revalidação da provisão de* **28** *de julho de* **1265** *(Aff. III—12). Supprimimos por inutil o texto dessa provisão publicada anteriormente. As variantes que ajunctâmos são as do traslado da revalidação remettido ao concelho de Lisboa, em cujo archivo se acha registado.*

1274—JANEIRO 27

Alfonsus[1] gratia[2] Dei[3] Rex[4] Portugalie[5] et[6] Algarbii[7]. Vniversis[8] presentem[9] cartam[10] inspecturis[11] notum[12] facio[13] quod[14] ego[15] feci[16] curiam[17] meam[18] in[19] Sanctarene[20] cum[21] ordinibus[22] et[23] cum[24] meis[25] riquis[26] hominibus[27] et[28] cum[29] conciliis[30] et[31] cum[32] aliis[33] qui[34] sunt[35] de[36] meo[37] concilio[38] et[39] inueni[40] super[41] facto[42] de[43] anuuduiis[44] quod[45] ego[46] dedi[47] inde[48] meas[49] cartas[50] in[51] Colimbria[52] de[53] quibus[54] tenor[55] talis[56] est[57] : .... Vnde[58] mando[59] firmiter[60] et[61] defendo[62] quod[63] illius[64] sit[65] ausus[66] de[67] cetero[68] uenire[69] contra[70] istam[71] cartam[72]. Ego[73] promitto[74] et[75] concedo[76] quod[77] aguardem[78] eam[79] et[80] de[81] cetero[82] faciam[83] aguardare[84] ut[85] superius[86] dictum[87] est[88]. In[89] cujus[90] rei[91] testimonium[92] do[93] uobis[94] istam[95] meam[96] cartam[97] apertam[98]. Datam[99] Santarene[100] XXVII[101] die[102] januarii[103] quando[104] dominus[105] Rex[106] fecit[107] ibi[108] cartam[109] suam[110] super[111] mandato[112] domini[113] pape[114] quod[115] recepit[116]. Rege[117] mandante[118] per[119] suos[120] ricos[121] homines[122] et[123] per[124] alios[125] de[126] consilio[127] suo[128] quibus[129] comisit[130] factum[131] correctionis[132]. Petrus[133] Pelagii[134] notuit[135]. Era[136] M.[a137] CCC.[a138] XII.[a139].

Livro Antigo do Tombo do Cabido de Viseu, fol. 42.

2 e 3 Dei gratia
17 e 18 meam curiam
26 a 33 baronibus et cum meis cunciliis et cum illis
42 a 44 fecto de anuduuis
64 nullus
73 a 88 Et ego promito et outorgo quod faciam eam de cetero aguardare et ego aguardem eam.
94 a 105 inde uobis istam cartam meam. Dante Santarene XXVII die januarii quamdo
109 e 110 suam curiam
127 e 128 suo consilio
133 a 139 Johanes Petri notarius curie notuit. Era M.ª CCC.ª duodecima.

Liv. dos Prégos fol. 58 v.

Digitized by Google

XXVI

Esta lei, transcripta em dous logares do Livro das Leis e Posturas, traz em um delles a data da era **1312** *que Ribeiro adoptou. Julgâmos mais exacta a de* **1313**, *por ser a que se lê na maior parte dos exemplares das Ordenações Affonsinas, onde foi incluida, e sobretudo por ser a que se lhe attribue no exemplar inserto nos Foros de Santarem.*

1275 — MARÇO 18

Carta dos que as herdades ou possissões obriguam que as nom podem uender.

Dom[1] Affonso[2] pela[3] graça[4] de[5] Deus[6] Rey[7] de[8] Portugal[9] e[10] do[11] Algarue[12] a[13] uós[14] alcayde[15] e[16] aluaziis[17] de[18] Santarem[19] ssaude[20]. Sabede[21] que[22] a[23] communidade[24] dos[25] judeos[26] dessa[27] vila[28] mandarom[29] a[30] mim[31] dizer[32] que[33] eles[34] enprestam[35] a[36] uossos[37] uezinhos[38] dinheiros[39] per[40] prazos[41] e[42] per[43] cartas[44] e[45] per[46] estromentos[47] e[48] obrigam[49] a[50] eles[51] per[52] essas[53] deuidas[54] seus[55] herdamentos[56] e[57] ssas[58] possissoens[59] que[60] nom[61] possam[62] eles[63] uender[64] nem[65] enalhenar[66] nem[67] enprazar[68] senom[69] pera[70] pagar[71] a[72] eles[73] ssas[74] deuidas[75] assy[76] como[77] en[78] esses[79] stromentos[80] he[81] contheudo[82]. E[83] assy[84] como[85] a[86] mim[87] dito[88] he[89] que[90] eles[91] que[92] uendem[93] e[94] enhaleam[95] esses[96] herdamentos[97] e[98] possissoens[99] que[100] a[101] eles[102] som[103] obrigados[104] por[105] essas[106] diuidas[107]. E[108] eu[109] auudo[110] consselho[111] com[112] mha[113] corte[114] sobre[115] aquesto[116] achey[117] de[118] dereyto[119] que[120] aqueles[121] herdamentos[122] e[123] possissoens[124] que[125] a[126] eles[127] ssom[128] obrigados[129] por[130] ssas[131] deuidas[132] que[133] as[134] nom[135] podem[136] eles[137] uender[138] nem[139] enalhenar[140] ata[141] que[142] paguem[143] a[144] eles[145] as[146] ssas[147] deuidas[148] polas[149] quaaes[150] lhis[151] ssom[152] obrigadas[153]. E[154] ssemelhauilmente[155] aqueles[156] uossos[157] vezinhos[158] que[159] taaes[160] herdamentos[161] ou[162] possissoens[163] conpran[164] ou[165] filham[166] em[167] penhor[168] ou[169] as[170] querem[171] auer[172] per[173] outra[174] razom[175] que[176] se[177] nom[178] podem[179] escusar[180] que[181] nom[182] seiam[183] tehudos[184] por[185] essas[186] diuidas[187] ou[188] leyxar[189] esses[190] herdamentos[191] e[192] posisoens[193] aaqueles[194] que[195] obri-

Carta da comonidade dos judeus.

29 *a* 31 menuiarom
53 ssas
61 *a* 63 elles nom possam
74 essas
84 *e* 85 como
88 *e* 89 he dito
91 *e* 92 esses
102 mim eles
106 *e* 107 ssas deuidas o que eles nom podem uender nem enalhear ata que eles nom paguem essas deuidas pelas quantias que lhis ssom obrigadas. E ssemelhauilmente aqueles uossos uezinhos que taaes herdamentos e possissoens conpram ou filham en penhor ou as querem auer per outra natura que sse nom podem escusar que nom sseiam theudos por essas deuidas ou leyxar esses herdamentos ou possissoens aaqueles que ssom obrigados assy como de ssuso he dito.
116 esto
118 por
123 ou
136 *a* 203 possam enalhenar onde

N.º 1

Ley das coussas obligadas que as nom possam uender e se a uenderem que uaam cum seu encarrego.

49 obligam
53 ssas
61 *a* 63 as non possam
66 alhear
74 essas
88 *a* 92 he dito
104 *a* 107 obligadas por sas deuydas.
112 cum
116 aquisto
129 obligadas
134 *e* 135 nom
140 alhear
144 *a* 147 delles essa
151 *a* 153 a eles obligadas
159 *a* 164 onpram
172 filhar e auer
175 natura
187 deuydas
192 ou
195 *a* 197 a que som obligadas

N.º 4

Constituição cento e trinta e huma como os devedores dos judeos nom podem vender em prejuizo destes judeus.

15 alcaides
52 *a* 54 por dividas
66 alhear
110 auido
113 os da minha
164 *a* 194 aquelles

N.º 5

3 *a* 12 &c.
15 *a* 17 Alquaides, e Alguazis da Villa
27 *a* 31 me mandou
54 dividas
58 suas
61 as nom
66 enalhear
74 *e* 75 suas dividas
84 *e* 85 segundo
88 *a* 92 he dito esses vossos vizinhos
96 *a* 99 as ditas possissões, e herdamentos,
102 esses Judeus
106 suas
110 avendo
112 *a* 116 sobre esto
118 per
121 *a* 124 aquellas possissoões e herdamentos
127 esses Judeos
131 *a* 135 suas dividas, nom se
137 *e* 138 vender
140 enalhear
146 *a* 148 essas dividas
151 lhe
153 obrigados :
167 a
170 os
175 *e* 176 maneira.
189 leyxem
192 ou
195 *a* 197 a que som obrigados

Digitized by Google

gados[196] som[197] asy[198] como[199] suso[200] dito[201] he[202]. Vnde[203] al[204] nom[205] façades[206] &c.[207] Dante[208] en[209] Lixboa[210] XVIII[211] dias[212] de[213] março[214]. ElRey[215] o[216] mandou[217] per[218] foão[219].

fol. 5.

207 *e* 208 Dada

219 Roy Meendiz. Pero Paaez a fez. Era de mil e ccc e XII anos.
fol. 59.

N.° 1

200 *a* 202 he de ssusso dito. Unde mando a uós firmemente que uós façades a cristaaõs e a judeos aquisto teer e comprir e aguardar assy como de suso he dito.
208 Dada
219 Roy Gomez e per Roy Meendiz sobrejuizes. Pero Paez a fez. Era de M.ª e CCC.ª e treze annos.
fol. 33.

N.° 4

203 honde
206 *e* 207 façades.
212 *e* 213 de
fol. 61.

N.° 5

203 e
206 *e* 207 façades.
211 a quatorze
215 *a* 219 Era de mil trezentos e treze annos.
Liv. IV, *tit.* 49.

LEIS E ESTABELECIMENTOS COM DATA DUVIDOSA

As leis e estatutos de Affonso III que seguem desde numero XXVII até LIX constituem uma secção á parte em que se contém todos os actos desta especie, cujas datas não são absolutamente desconhecidas, mas que tambem não é possivel fixar de um modo preciso. Todos elles, á excepção dos dous ultimos, suppomo-los expedidos em virtude das côrtes de 1254 *ou das de* 1261 *pelos fundamentos que expuzemos na Advertencia geral preliminar. A ordem em que as collocâmos é a em que se acham nas Ordenações de D. Duarte. Os numeros LV e LVI faltam no Livro das Leis e Posturas e nas Ordenações de D. Duarte, a cujos collectores parece terem sido desconhecidos esses dous estatutos, que unicamente se encontram juncto aos Foros da Guarda, se é que não foram de tal modo alterados e deturpados naquellas duas vastas compilações que não podémos distingui-los entre as leis avulsas que encerram. Quanto aos numeros LVII, LVIII e LIX faremos as indicações necessarias sobre as suas datas aproximadas no principio de cada um delles.*

XXVII

Esta lei, tanto no corpo das Ordenações de D. Duarte como na Tavoa, *é positivamente collocada entre as de Affonso III. No Livro das Leis e Posturas acha-se entre algumas de D. Dinís, depois das quaes ainda se acham interpoladas muitas de seu pae, e na collecção juncta aos Foros de Santarem vem lançada no meio da legislação de D. Dinís. No exemplar, porém, inserto entre os Costumes de Béja (Maç.* 10 *de For. Ant. n.°* 7 *fol.* 13 *e* 14) *attribue-se expressamente a Affonso III, e ahi parece considerar-se como um complexo de diversas providencias das côrtes de* 1254 *e* 1261. *Este codice, ao menos na parte onde se acha inserta a lei da avoenga, remonta pelos seus caractéres aos fins do seculo XIII e por isso a sua auctoridade é talvez decisiva e por certo muito maior que a do Livro das Leis e Posturas e ainda que a dos Foros de Santarem. No codice dos Foros da Guarda vem esta lei transcripta na ultima folha por letra diversa da do codice mas igualmente antiga, sem se attribuir porém a este ou áquelle reinado. Acha-se igualmente transcripta sem indicação de auctor a fol.* 125 *do codice que contém a versão da terceira Partida de Affonso X. Os editores ou pelo menos os copistas das Affonsinas attribuem-na a Affonso IV. No meio desta variedade não he-*

Digitized by Google

sitámos em adoptar a opinião seguida na compilação de **D. Duarte**, *visto achar-se estribada na auctoridade da mais antiga copia, a dos* **Foros de Béja**. *As variantes desta ultima vão designadas debaixo da letra* A, *as do exemplar do codice da terceira* **Partida** *debaixo da letra* B.

1254?—1261?

Ley en como todo homem ou toda molher pode demandar toda herdade que seia de ssa auoenga de tanto por tanto atá ano e dia.

Todo[1] homem[2] ou[3] molher[4] pode[5] demandar[6] e[7] auer[8] todo[9] herdamento[10] ou[11] casa[12] ou[13] vinha[14] ou[15] outra[16] cousa[17] de[18] tanto[19] por[20] tanto[21] titolo[22] que[23] seia[24] de[25] ssa[26] auoenga[27] sse[28] a[29] quiser[30] demandar[31] ante[32] que[33] passe[34] o[35] ano[36] e[37] o[38] dia[39] ssabendo[40] que[41] he[42] uendudo[43]. E[44] nom[45] no[46] pode[47] demandar[48] nem[49] auer[50] depois[51] ergo[52] sse[53] for[54] fóra[55] da[56] terra[57]. E[58] sse[59] alguum[60] meninho[61] naçe[62] assy[63] come[64] oie[65] e[66] o[67] padre[68] ou[69] a[70] madre[71] ou[72] anbos[73] en[74] senbra[75] uenderen[76] en[77] esse[78] dia[79] meesmo[80] casa[81] ou[82] outro[83] herdamento[84] que[85] sseia[86] de[87] ssa[88] auoenga[89] deste[90] meninho[91] ou[92] desta[93] meninha[94] podemno[95] demandar[96] e[97] auer[98] de[99] tanto[100] por[101] tanto[102] poys[103] uendudo[104] foy[105] depoys[106] que[107] forom[108] nados[109]. E[110] deue[111] aauer[112] huum[113] ano[114] e[115] huum[116] dia[117] depoys[118] que[119] forem[120] de[121] rreuora[122] comprida[123] pera[124] demandarem[125] o[126] herdamento[127] de[128] tanto[129] por[130] tanto[131]. E[132] o[133] meninho[134] he[135] de[136] rreuora[137] de[138] XIIII[139] anos[140] e[141] a[142] meninha[143] de[144] XII[145] anos[146]. Mais[147] se[148] o[149] padre[150] ou[151] a[152] madre[153] ou[154] anbos[155] en[156] ssenbra[157] uenderem[158] alguum[159] herdamento[160] ante[161] que[162] nazca[163] o[164] meninho[165] ou[166] a[167] meninha[168] nom[169] o[170] podem[171] demandar[172] nem[173] auer[174] nenhuum[175] deles[176] como[177] quer[178] que[179] seia[180] aquel[181] herdamento[182] de[183] ssa[184] auoenga[185] deles[186] poys[187] que[188] o[189] uenderom[190] ante[191] que[192] fossem[193] nados[194].

N.º 1

Ley de tanto por tanto.

15 *a* 27 que for de ssa auoenga de tanto por tanto
35 *a* 39 anno e o dia se for de reuora conprida. E se esta tal demandar depoys que o anno e o dia for passado
42 era
44 *e* 45 nom
52 Outrossy se soube que he uendudo nom no pode demandar nem auer depoys. Saluo
58 *e* 59 Se
61 menino ou menyna
69 *e* 70 ou
76 *e* 77 ueerem
81 ou essa domaa que naçeo e uenderem depoys que naçeu esse meninho ou menynha vinha ou cassa
87 *a* 90 dauoenga desse
93 *a* 95 meninha podea
103 *e* 104 depoys que forem da reuora comprida poys uenduda
111 deuem
123 *e* 124 pera
127 auer
153 *a* 157 madre
170 *e* 171 no pode
176 delles de tanto por tanto
180 *a* 182 aquel herdamento fosse
188 *e* 189 o
192 que os filhos

N.º 2

9 o
11 *a* 22 cassa ou uinha
26 *e* 27 sua auoenga de tanto por tanto
33 *a* 39 do anno e dia passado se for de reuora comprida. E se o este tal demandar depois que o anno e o dia for passado
44 non no possa demandar depois. Outrosi se souber que uendudo he
52 de tanto por tanto des que passe o anno e dia saluo
61 minino ou minina
76 *e* 77 ueereem
81 ou em essa domaa que o filho naceu uenderem depois que naceu esse minino ou essa minina vinha ou cassa
88 *a* 95 sua auoenga desse menino ou desa minina podeo depois
103 *e* 104 depois que forem de reuora comprida pois que uendida
111 deuem
123 *a* 125 pera demandar e auer
134 minino
143 minina
165 minino
168 *a* 171 minina nom no pode
180 *a* 182 aquele herdamento seia
187 *e* 188 pois
192 que elles

N.º 4

Constituição 56 como o menino ou a menina pode demandar o erdamento que foy de ssa avoenga.

9 *a* 22 toda a erdade
26 *e* 27 ssua avoenga de tanto por tanto ou casa ou vinha
30 quissesse
38 *e* 39 dia sse for de revora comprida e sse este tall nom demandar ante que passe o ano e dia
44 *a* 46 nom o
76 venderam
81 *a* 83 ou em essa domaa que naceo e venderem depois que naceo esse minino vinha ou casa ou
88 ssua
92 *e* 93 ou
95 poderiam
97 *e* 98 depois e aver
103 *a* 105 depois que forem de revora comprida sse a venda fizeram
108 forem
111 *e* 112 deuem daver
118 *e* 119 des que
122 *e* 123 revora
163 naça
169 *e* 170 o nom
184 ssua
187 *a* 189 pois

N.º 5

9 *a* 27 toda a herança, que for de sua auoengua de tanto por tanto, ou casa, ou vinha, ou qualquer outra cousa,
37 *a* 39 e dia, se for de revora comprida. E se este tal nom demandar ante que passe o anno e dia,
42 *a* 46 a cousa he vendida, nom ha pode demandar despois : outro sy se nom soube que era vendida, nom a
61 *a* 65 menino nacesse como oge
69 *e* 70 ou
76 *a* 83 se vierom a finar em esse dia, ou somana, em que elle naceo, e venderom, despois que naceo esse menino, vinha, casa ou
87 *a* 89 d'avoenga
91 *a* 95 menino, ou menina, bem poderom
99 *e* 100 esse herdamento tanto
103 *a* 105 despois que forem de revora comprida, se a venda fezerom
111 devem
114 *a* 116 anno e
118 des
126 o dito
134 menino
143 menina
151 *e* 152 ou
158 venderom
161 antes
163 *a* 165 naça o menino
167 *e* 168 menina
171 poderá
184 *a* 186 sua avoengua

A

15 *a* 23 que
28 *e* 29 de tanto por tanto se o
32 *a* 40 e auer ante que passe o ano e o dia se for de hidade conprida. E se o este a tal demandar depoys que o ano e o dia for passado sabendo que he uendudo nom no pode demandar nem auer depois. Outrosy se nom soube
44 *e* 45 nom
52 saluo
54 fosse
58

Dos meninos sem reuora.

E
61 menyno ou menyna
80 *e* 81 ou em essa domaa que naçeo esse menyno ou menyna uenderem casa ou vinha
90 *a* 94 desse menyno ou menyna
103 *a* 106 depoys que forem de reuora conprida per razom do que foy uendudo depoys
111 *e* 112 deuem auer depoys
123 *a* 125 pera demandar
148 *e* 149 o
163 naça
167 *e* 168 menyna
170 no
175 *a* 177 como
180 *a* 182 aquel herdamento seia
186 *a* 188 pois

B

9 *e* 10 toda herdade
15 *a* 27 que seia de ssa auoenga de tanto por tanto
35 *a* 40 ano e dya se for de rreuora conprida. E se o este tal nom demandar ante que o ano e dya for passado sabendoo
43 *e* 44 uenduda
48 demandar. Outrossy se sabe que he uendudo nom no pode demandar
52 saluo
76 *e* 77 ueherem
81 *a* 83 ou em essa domaa que naçeo e uenderem depoys que naçeo esse menynho ou essa menynha vinha ou casa ou
90 desse
93 dessa
103 *e* 104 depoys que forem de rreuora conprida poys uenduda
111 deuem
123 *a* 125 pera demandar
170 *e* 171 no pode
189 a

Digitized by Google

E[195] sse[196] o[197] padre[198] ou[199] a[200] madre[201] ou[202] anbos[203] en[204] ssenbra[205] comprarem[206] alguum[207] herdamento[208] que[209] nom[210] sseia[211] de[212] ssa[213] auoenga[214] e[215] depoys[216] o[217] uenderem[218] nom[219] possa[220] sseu[221] filho[222] nem[223] ssa[224] filha[225] demandar[226] nem[227] auer[228] de[229] tanto[230] por[231] tanto[232]. E[233] pero[234] sse[235] o[236] uenderem[237] a[238] seu[239] filho[240] ou[241] a[242] ssa[243] filha[244] e[245] este[246] seu[247] filho[248] o[249] uender[250] fóra[251] da[252] auoenga[253] sseu[254] irmaão[255] ou[256] ssa[257] irmaã[258] sse[259] o[260] ouuer[261] podemno[262] demandar[263] e[264] auer[265] tanto[266] por[267] tanto[268]. Outrossy[269] sseus[270] netos[271] dos[272] de[273] ssuso[274] ditos[275] o[276] podem[277] demandar[278] e[279] auer[280] de[281] tanto[282] por[283] tanto[284]. E[285] sse[286] per[287] uentuyra[288] alguem[289] faz[290] demanda[291] de[292] tanto[293] por[294] tanto[295] ssobre[296] alguum[297] herdamento[298] que[299] sseia[300] de[301] ssa[302] auoenga[303] este[304] que[305] faz[306] a[307] demanda[308] for[309] uençudo[310] dele[311] ou[312] se[313] leixa[314] de[315] fazer[316] a[317] demanda[318] e[319] depois[320] o[321] outro[322] irmaão[323] ou[324] outro[325] parente[326] sseendo[327] de[328] rreuora[329] bem[330] o[331] pode[332] fazer[333]. Mais[334] sse[335] nom[336] demandasse[337] e[338] sse[339] o[340] dono[341] do[342] herdamento[343] o[344] teuera[345] ia[346] per[347] ano[348] e[349] dia[350] e[351] nom[352] o[353] demandando[354] nem[355] protestando[356] nem[357] rrefertando[358] per[359] hi[360] e[361] perdante[362] a[363] iustiça[364] mentre[365] o[366] dauandito[367] andaua[368] na[369] demanda[370] que[371] foy[372] uençudo[373] de[374] tanto[375] por[376] tanto[377]. E[378] enquanto[379] este[380] andar[381] na[382] demanda[383] nenhuum[384] outro[385] nom[386] o[387] pode[388] demandar[389] nem[390] auer[391] de[392] tanto[393] por[394] tanto[395]. Quando[396] alguum[397] uençe[398] o[399] herdamento[400] de[401] tanto[402] por[403] tanto[404] per[405] rrazom[406] de[407] ssa[408] auoenga[409] e[410] o[411] quiser[412] uender[413] depoys[414] nom[415] o[416] pode[417] uender[418] a[419] menos[420] de[421] passarem[422] os[423] III[424] anos[425] conpridos[426]

N.º 1

195 e 196 Se
200 e 201 madre dalguuns
216 e 217 o depoys
219 nom no
226 a 228 auernem demandar
233 e 234 pero
241 a 245 se o
250 a 253 uender
262 a 265 podeo demandar de
269 E outrossy
272 e os bisnetos dos
285 e 286 Se
291 alguum (sic)
299 e 300 porque diz que he
304 e o
311 dela
314 leixe
319 Se
321 e 322 outro seu
326 de ssa auoenga uem fazer esta demanda de tanto por tanto qualquer seu parente
331 a
333 a 341 demandar. Mays nom na pode demandar nem auer se o teedor
345 teue
351 a 353 nom no
359 a 362 por sy ante
365 dementre
371 de que
382 em na
387 no
389 a 391 demandar
397 a 399 alguem uence
412 quer
416 no
423 e 424 tres

N.º 2

195 e 196 Se
202 dalguum ou
213 sua
219 nom no
233 e 234 Pero
241 a 245 e
251 a 262 a seu irmaao ou a sua irmaa se o ouuer e este irmaao o vender a outro irmaão ou irmaa podeo
266 de tanto
271 netos e seus bisnetos
276 e 277 podem
285 e 286 Se
289 alguum
292 a alguum de
299 e 300 porque dizem que he
304 e este
311 a 325 dela ou leixar a demanda de fazer. Se depois outro seu irmaao ou outro de sa auoenga vem fazer esta demanda de tanto por tanto ou outro qualquer seu
333 a 345 demandar. Mais nom a pode demandar nem auer se o teedor do herdamento o teue
351 a 353 nom no
356 a 364 no refertando nem protestando perante os juizes em
371 de que
382 em na
387 a 391 no pode demandar
396 a 398 E quando alguem uence
412 quer
416 no
423 a 426 tres anos

N.º 4

195 e 196

Como o minino pode tirar de tanto por tanto ho erdamento que o padre ou a madre venderam.

E se
202 e 203 danbos ou dalguns
206 compram
213 ssua
220 o possão
223 e 224 ou
233 e 234 pero
241 a 245 sse
251 a 257 a sseu hirmão ou a ssua
260 a
262 podeo
266 de tanto
269

Como aquelle a que he feita a demanda de tanto por tanto sse pode defender sse for vencedor da primeira.

E outro ssy
271 e 272 netos ou bisnetos
276 e 277 podem
289 alguum
292 a alguem de
297 a 300 herdamento porque he
304 e este
310 a 314 vencido dela ou leixar
319 Se
321 e 322 outro seu
325 outro de ssua avoenga vem a fazer esta demanda de tanto por tanto ou outro qualquer seu
331 a
334 e 335 mais
337 e 338 a pode demandar nem aver
341 teedor
345 teye
360 a 362 ssy ante
365 em mentre
371 de que
380 a 382 andar em
389 a 391 demandar
396

Como aquelle que vence o herdamento de tanto por tanto o nom pode vender senom aaquelle de que o tirou.

E quando
408 ssua
423 e 424 tres

N.º 5

199 e 200 ou
213 sua
220 a 226 o possam demandar seu filho, ou filha
233 e 234 Pero
237 vendessem
241 a 245 e
259 e 260 se os
266 de tanto
270 os
272 e 273 ou bisnetos dos
288 e 289 ventura alguum
292 a alguem de
296 e 297 sobre
299 a 302 porque he de sua
304 e este
310 e 311 vencido della
313 e 314 leixar
319 a 322 se despois outro seu
325 outrem de sua avoenga vem a fazer esta demanda de tanto por tanto ou outro qualquer
331 a
335 a 338 nom ha pode demandar, nem aver
341 teedor
345 e 346 teyesse
359 a 362 por sy ante
365 a 367 em mentre o demandador
371 de que
373 vencido
382 na dita
386 e 387 o
390 a 392 de
396 E quando
405 por
408 sua
423 e 424 tres

A

195 e 196

Dos que nom podem tyrar o herdamento de tanto por tanto.

Se
220 a 225 o possam seus filhos
233 e 234 Pero
240 a 244 filho
250 a 253 uender
260 a
262 a 265 podeo auer e demandar de
272 a 275 e seus bysnetos
285 a 289

Como perdem o direyto que am em no auer de ssa auoenga.

Se alguum
292 a outrem de
300 diz que he
304 E este
311 e 312 ou
319 a 325 e for uençudo della e poys uem outro seu hirmão ou outro de sa auoenga a fazer esta demanda de tanto por tanto ou outro qualquer seu
331 no
333 a 346 demandar. Mais nom no pode demandar nem auer se o teedor do herdamento o teue
349 e per
353 no
355 nem no
357 nem no
360 a 367 sy dante o juiz mentre
371 de que
377 a 395 tanto.
396

Como e a que tempo deue seer uendudo o que tyrarem per auoenga.

Quando
399 e 400 herdamento
412 quer
416 no
423 a 426 tres anos

B

195 e 196 Se
201 madre dalguns
206 compram
217 a
219 nom na
226 a 228 auer
233 e 234 Pero
236 a
241 a 245 se
249 a 253 a uender
260 a
262 podea
266 de tanto
269 e outrossy
272 e seus bisnetos
276 e 277 podem
291 demanda a alguum
299 e 300 porque diz que he
311 dela
313 e 314 leyxea
319 se
321 e 322 outro seu
326 de ssa auoenga uem e faz demanda de tanto por tanto ou outro qualquer seu parente
335 a 341 nom no pode demandar nem auer se o teedor
345 teue
353 no
359 a 365 por sy ante os aluaziis en mentre
371 de que
378 e 379 en quanto
381 andaua
384 a 398 Quando alguem uence
412 que quer
416 no
423 e 424 tres

Digitized by Google

e[427] III[428] meses[429] e[430] III[431] domaas[432] e[433] III[434] dias[435] a[436] nenhuum[437] outro[438] ergo[439] aaquel[440] de[441] que[442] o[443] uençeo[444] de[445] tanto[446] por[447] tanto[448] o[449] pode[450] uender[451]. E[452] sse[453] o[454] uender[455] a[456] outrem[457] este[458] o[459] pode[460] auer[461] depoys[462] sse[463] ssabe[464] por[465] quanto[466] a[467] del[468] ouue[469] mais[470] podeo[471] apenhorar[472] ante[473] dos[474] III[475] anos[476] e[477] III[478] meses[479]. E[480] sse[481] quiser[482] a[483] outro[484] e[485] nom[486] a[487] este[488] de[489] que[490] o[491] uençeo[492] nom[493] o[494] pode[495] este[496] demandar[497] de[498] tanto[499] por[500] tanto[501] ao[502] que[503] o[504] tem[505] de[506] penhor[507]. E[508] depoys[509] que[510] passarem[511] os[512] III[513] anos[514] assy[515] como[516] dito[517] he[518] podeo[519] auer[520] outrem[521] e[522] nenhuum[523] nom[524] o[525] pode[526] demandar[527] nem[528] auer[529] o[530] herdamento[531] que[532] foy[533] escanbhado[534] per[535] rrazom[536] de[537] tanto[538] por[539] tanto[540] se[541] lho[542] o[543] outro[544] nom[545] quiser[546] dar[547]. Mays[548] sse[549] alguuns[550] dinheiros[551] quantos[552] quer[553] que[554] hi[555] forem[556] dados[557] com[558] o[559] escanbho[560] pode[561] demandar[562] e[563] auer[564] de[565] tanto[566] por[567] tanto[568] per[569] rrazom[570] de[571] ssa[572] auoenga[573]. E[574] outrossy[575] nom[576] pode[577] nenhuum[578] demandar[579] o[580] herdamento[581] que[582] foy[583] dado[584] a[585] foro[586] de[587] tanto[588] por[589] tanto[590] e[591] pode[592] auer[593] terçer[594] dia[595] de[596] prazo[597] e[598] mostrar[599] ssobre[600] a[601] demanda[602] de[603] tanto[604] por[605] tanto[606]. E[607] o[608] que[609] foy[610] dado[611] por[612] tetor[613] pela[614] iustiça[615] assy[616] come[617] de[618] costume[619] polos[620] meninhos[621] que[622] nom[623] ssom[624] de[625] rreuora[626] pode[627] demandar[628] de[629] tanto[630] por[631] tanto[632] o[633] herdamento[634] que[635] foy[636] de[637] ssa[638] auoenga[639] daqueles[640] meninhos[641]. E[642] pode[643] alguum[644] pedir[645] outor[646] aa[647] justiça[648] por[649] aqueles[650] que[651] nom[652] som[653] de[654] rreuora[655] que[656] lhis[657] dem[658] tetor[659] que[660] demande[661] por[662] eles[663] o[664] herdamento[665] que[666] foy[667] de[668] ssa[669] auoenga[670] de[671] tanto[672] por[673] tanto[674] e[675] a[676] justiça[677] lho[678] deue[679] a[680] dar[681]. E[682] quem[683] quer[684] demandar[685] alguum[686] herdamento[687] per[688] rrazom[689] de[690] ssa[691] auoenga[692] de[693] tanto[694] por[695] tanto[696] deue[697] logo[698] leuar[699] os[700] dinheiros[701] ao[702] conçelho[703] e[704] deue[705] logo[706]

N.º 1

439 saluo
444 ouue
449 en esta maneira a
454 *a* 457 a uende a outro
459 a
471 podea
477 *a* 484 se quisser a outrim
491 a
493 *e* 494 e nom
502 *a* 525 E depoys que os ditos tres anos som passados assy como de susso he dito podea uender a outrim quando quiser e nenguum nom
544 que o teuer
552 *a* 559 hi forom dados quantos quer com no
561 podeo
574 *e* 575 Outrossy
578 nenguum
584 uendudo
599 *a* 601 mostra sobrela
610 for
623 *e* 624 som
636 for
645 *e* 646 outro pedir
652 *e* 653 som
667 for
682 *a* 692 Se alguem quer demandar per rrazom de sa auoenga alguum herdamento

N.º 2

429 mezes compridos
439 saluo
444 ouue
449 a 451 e a este o pode uender se quisser.
454 *a* 459 a uende a oitrem este a
463 *e* 464 que o souber
471 podea
477 *a* 484 se quisser a outrem
491 *a* 494 a uenceu e nom
502 *a* 507 a penhor.
519 *a* 521 de sussu pode vender a outrem quem quiser
524 *e* 525 nom
555 *e* 556 forom hi
561 podeo
574 *e* 575 Outrosi
579 demandar nem auer
594 *a* 596 terçar dia e
610 for
614 *a* 617 pelos iuizes assi como he
629 *a* 636 e auer o herdamento de tanto por tanto que for
640 deses
645 *a* 648 outro pidir aos juizes
676 *a* 687 os juizes lho deuem a dar. Quem quizer demandar
693 o herdamento de
699 a leuar
706 *a* 709 de fazer delles mostra logo

N.º 4

436 *e* 437 antre huum
444 comprou
467 o
477 *a* 481 sse
484 outrem
493 *a* 522 e
524 *e* 525 nom
530 *e* 531 herdamento
552 de quantos
556 fossem
558 *a* 561 em escaybo podeo
563 e o
572 sua
578 *a* 580 demandar nenhum
594 terceiro
599 amostrar
610 for
612 *a* 614 de tanto por tanto titor polla
617 como he
624 eram
633 *e* 634 herdamento
636 for
638 ssua
644 outro sy alguum
646 *e* 647 aa
649 que
658 dé
667 for
669 sua
676 *e* 677 o juiz
682 *e* 683

Como aquelle que demandar a herdade de tanto por tanto deve logo mostrar os dinheiros.

Quem
686 *a* 688 per
691 ssua
693 alguum herdamento de
699 a levar

N.º 5

467 *e* 468 o delle
470 mas
472 *e* 473 apenhar antes
477 *a* 481 se
484 outrem
489 *a* 521 a que o venceo.
524 *e* 525 nom
529 *e* 530 aver
534 escaibado
556 fossem
558 *a* 561 em escaimbo pode-o
565 *e* 566 tanto
569 por
572 sua
574 *e* 575 Outro sy
580 *e* 581 herdamento
592 poderá
617 *e* 618 como he de
620 *e* 622 nos meninos
638 sua
641 meninos
644 *a* 646 outro sy alguum pedir
649 que
659 *a* 661 tetores que demandem
669 sua
676 *a* 680 o juiz lhos deve
682 *a* 684 Quem quer que
686 *a* 692 per razom de sua avoenga alguum herdamento
698 logo de

A

436 *a* 451 e nom a outro senom aquel de que o ouue de tanto por tanto e este o pode auer.
457 outro
462 *e* 463 se
465 *a* 467 quanto o
477 *a* 484 a outrim
493 *a* 507 e nom no pode a este demandar nem apenhorar.
517 *e* 518 de suso dito he
520 *e* 521 uender a outrim se quiser.
522

Do escambho.

E
524 *e* 525 nom
542 lhy
546 quer
548 *e* 549 mais. E sse
555 *a* 561 forem hy escambhados ou dados com no escambhamento podeo
574 *e* 575

Do forcire.

Outrossy
580 *e* 581 herdamento
584 uendudo
596 *a* 601 e mostra sobrela
610 for
612 *a* 615 pelos juizes por tetor
618 he de
629 *a* 641 o auer de sa auoenga que foy daqueles menynos e auer de tanto por tanto.
645 *a* 648 auctor pedir aos aluaziis ou aos juizes
671 *a* 680 e os juizes lho deuem
682 *a* 684

Daquel que he uençudo da demanda.

Quem quer que
697 *a* 760 ou outro qualquer seu parente seendo de reuora e for dela uençudo o pode demandar outro nem auer se o teedor o teue per ano e per dia e nom no demandando nem protestando nem no refertando por sy an-

B

443 *e* 444 a tirarem
449 a
455 uende
467 o
477 *a* 484 se quiser a outrem
491 a
493 *e* 494 e nom na
502 *a* 507 a penhor
516 como de suso
519 *a* 521 podea uender a outrem quem quiser.
524 *e* 525 nom
535 *a* 537 de
554 *a* 557 forom dados y
561 podeo
574 *e* 575 Outrossy
582 *a* 590 de tanto per tanto que foy dado a foro
599 mostra
610 for
614 *e* 615 pelos aluaziis
617 como he
636 for
640 deses
642 *a* 648 e el pode alguum outro pedir aos aluaziis
661 demandem
667 for
676 *a* 679 os aluaziis lho deuem
682 *e* 683 Quem
686 *a* 692 per razom de ssa auoenga alguum herdamento
706 *a* 709 deles fazer mostra

Digitized by Google

fazer[707] mostra[708] deles[709] quando[710] fezer[711] a[712] demanda[713] perdante[714] a[715] justiça[716]. Ca[717] sse[718] logo[719] nom[720] leuar[721] os[722] dinheiros[723] quer[724] deles[725] quer[726] todos[727] quando[728] começar[729] a[730] demanda[731] nom[732] na[733] pode[734] demandar[735] depoys[736] nem[737] auer[738] de[739] tanto[740] por[741] tanto[742] e[743] deue[744] a[745] iurar[746] que[747] os[748] dinheiros[749] ssom[750] seus[751] ssegundo[752] o[753] costume[754] e[755] a[756] postura[757] da[758] casa[759] dElRey[760]. E[761] sse[762] pela[763] uentura[764] aquel[765] a[766] que[767] assy[768] demandam[769] o[770] herdamento[771] de[772] tanto[773] por[774] tanto[775] diz[776] que[777] filhem[778] o[779] herdamento[780] e[781] lhi[782] dem[783] o[784] que[785] lhi[786] custou[787] aquel[788] que[789] o[790] demanda[791] lhi[792] deue[793] logo[794] dar[795] ante[796] que[797] os[798] juizes[799] sse[800] uaam[801] do[802] conçelho[803] outro[804] tanto[805] quanto[806] el[807] por[808] el[809] deu[810] aaquel[811] de[812] que[813] o[814] comprou[815] ou[816] começar[817] de[818] fazer[819] a[820] paga[821]. E[822] sse[823] lhos[824] logo[825] nom[826] der[827] assy[828] como[829] dito[830] he[831] ante[832] que[833] os[834] juizes[835] sse[836] uaam[837] do[838] conçelho[839] depoys[840] nom[841] lhos[842] filhará[843] se[844] nom[845] quiser[846] nem[847] os[848] pode[849] iamays[850] auer[851] de[852] tanto[853] por[854] tanto[855] o[856] que[857] o[858] demandou[859] de[860] tanto[861] por[862] tanto[863]. E[864] o[865] demandado[866] que[867] foy[868] uençudo[869] de[870] tanto[871] por[872] tanto[873] deue[874] aauer[875] os[876] rrenouos[877] daquel[878] herdamento[879] ou[880] daquela[881] uinha[882] ou[883] casa[884] de[885] que[886] foy[887] uençudo[888]. E[889] sse[890] os[891] rrenouos[892] ahiinda[893] forem[894] por[895] colher[896] nom[897] nos[898] auerá[899] o[900] que[901] o[902] uençeo[903] ergo[904] sse[905] o[906] comprou[907] com[908] fruyto[909] ante[910] que[911] este[912] fruyto[913] fosse[914] colheyto[915] a[916] demandou[917] e[918] a[919] uençeo[920] de[921] tanto[922] por[923] tanto[924] e[925] nom[926] pagará[927] o[928] que[929] uençeo[930] de[931] tanto[932] por[933] tanto[934] ergo[935] da[936] primera[937] uez[938] sse[939] a[940] cousa[941] ffoy[942] u enduda[943] per[944] duas[945] uezes[946] ou[947] per[948] mays[949] ante[950] que[951] cobrasse[952] esto[953] que[954] ha[955] uençudo[956]. E[957] sse[958] o[959] demandado[960] de[961] tanto[962] por[963] tanto[964] protestou[965] per[966] ssy[967] e[968] rrefertou[969] perdante[970] a[971] justiça[972] ou[973] outrem[974] por[975] el[976] quando[977] lhi[978] logo[979] fez[980] a[981] demanda[982] polas[983] melhorias[984] que[985] fezerom[986] naquela[987] cousa[988] que[989] lhi[990] demandam[991] deuelhas[992] dar[993] aaquel[994] que[995] o[996] uençeo[997] de[998] tanto[999] por[1000] tanto[1001]. E[1002] deue[1003] aauer[1004] prazo[1005] a[1006] que[1007] o[1008] pague[1009] se[1010] o[1011] ouuer[1012] o[1013] ou-

N.º 1

707 *a* 709 deles fazer mostra
721 mostra
732 *e* 733 e se o assy nom fezer nom na
736 *a* 742 de tanto por tanto nem auer
745 *e* 746 iurar
758 *e* 759 de cas
763 per
766 *a* 769 que assy demanda
776 dizem
778 filhe
782 *e* 783 que lhy dê
798 *a* 801 sse a justiça louante
807 *e* 808 por
814 o ele
817 começou
825 *e* 826 nom
828 *a* 831 assy
834 *a* 837 se uaa
840 *e* 841 nom
844 depoys se
848 no
851 *a* 855 auer
868 for
880 *e* 881 ou
889 *a* 894 se ainda sum
897 e nom
902 *a* 906 a uençer saluo se a
910 e ante
925 *a* 935 saluo
938 uenda
942 for
946 uegadas
952 *a* 956 a comprasse este de que a ele uenceu.
978 *a* 980 logo lhy fezerom
983 todalas
986 *e* 987 fez despoys en aquela
993 *a* 996 a dar aquel que a
1002 quanto lhy custou quando lhy pagar o que deu da compra. E aqueste que a uenceu de tanto por tanto
1008 *e* 1009 pague
1012 ouue

N.º 2

715 *e* 716 os juizes.
721 mostrar
736 *e* 737 nem
745 *e* 746 iurar
763 per
766 *a* 769 que asi demanda
778 filhe
782 *e* 783 que lhi dê
795 a dar
806 *e* 807 quanto
814 a el
817 começou
825 *a* 835 nom der ante que
848 no
851 *a* 855 auer
868 for
889 *a* 896 se ainda som por colher. E
902 *a* 906 a uencer. Saluo se a
910 e ante
925 *a* 931 E aqueste que a uenceu nom pagará o
938 uenda
952 *a* 956 a comprase este de que a el uenceu.
971 *e* 972 os juizes
980 fezerom
983 *a* 987 todalha melhoria que fez despois en aquela
992 *a* 997 deuelhi dar aquel que a uenceu
1000 *a* 1002 quanto lhe custou aquelo depois de melhoria quando lhe pagar o que hy deu de compra. E aqueste que a uencer de tanto
1008 *e* 1009 pague
1012 ouue

N.º 4

707 *e* 708 mostrar
721 mostrar
733 a
736 *a* 739 de
745 *e* 746 jurar
766 *e* 767 que
769 demanda
778 elle filhe
782 *e* 783 que lhe dê
790 a
807 *a* 809 por ella
818 *e* 814 quem a
818 logo a
824 *a* 827 lho nom der logo
829 *a* 837 que sse uaa
848 *a* 855 o poderá mais aver
858 *e* 859 demandava
868 for
877 novos
883 *a* 896 e colher e
898 os
902 *e* 903 uenceo
910 e ante
916 o
919 o
928 *e* 929 este que o
931 *e* 932 o tanto
938 venda
952 *a* 956 o comprasse esse de que o venceo.
957 *e* 958

Como se deve pagar a bemfeitoria do herdamento que entram de tanto por tanto.

E sse
978 *a* 980 logo lhe fizeram
983 todallas
986 *e* 987 fez depois em aquella
991 *e* 992 demanda deve
996 a
1008 *e* 1009 pague

N.º 5

714 perante
721 mostrar
725 *a* 727 todos, quer delles
733 o
736 *a* 739 de
745 *e* 746 iurar aos Santos Avangelhos
753 *a* 756 costume, e
758 de
763 per
769 demandar
777 *e* 778 que elle filhe
782 *a* 784 e que lhe dê aquello
788 *a* 790 aquelle que
798 *a* 800 se os Juizes
807 *e* 808 por
818 logo de
824 *a* 831 lho nom der logo
834 *a* 836 se
841 *e* 842 lhos nom
848 *e* 849 poderá
852 *a* 859 o que demandava
868 *e* 869 for veencido
877 novos
883 *a* 896 e colhe-los, e
898 os
901 *e* 902 que
906 os
910 *a* 913 e antes que
916 o
918 *e* 919 e
938 venda
943 vendida
948 *a* 950 mais antes
952 *a* 956 a comprasse este, de que a veenceo.
970 perante
980 fezerom
983 por todalas
986 *e* 987 fezera despois em aquella
994 aquelle
1004 auer
1008 *e* 1009 pague
1012 ouve

A

te o juiz mentre o dauandito andaua na demanda de que foy uençudo de tanto por tanto. E em quanto aquel que andar na demanda nenhuum outro nom o pode demandar de tanto por tanto.
763 per
766 *e* 767 que
772 *a* 776 diz
781 e que
792 lho
795 a dar
806 *e* 807 quanto
815 *e* 816 el comparou e logo deue a
825 assy
828 *a* 835 ante que
847 *e* 848 e nom no
851 *a* 855 auer
864 *e* 865 O
868 for
889 *a* 896 se som aynda por colher e
901 *e* 902 que
904 *a* 909 saluo se os comparou com nos fruytos e
925 *a* 938

Como deuem fazer a paga.

E nom deue a pagar este que a uenceu senom per quanto foy uenduda na primeira uenda. E
952 *a* 956 a comprasse aquel de que a el uenceu.
965 *a* 972 nom protestou nem refertou por sy dante os juizes
980 fezerom
983 de todalas
987 depoys hy em aquella
992 deuelhy
994 *a* 996 aquele que
1002 quanto hy custou aquelo que hy fez depois de melhoria quando lhy pagar o que deu por el de compra. E sse o demandado nom o protestou e o refertou como dito he aquelo que hy fezer depois de milhoria nom

B

714 *a* 716 perante os aluaziis
721 mostrar
724 *a* 727 quer todos quer deles
733 no
736 *e* 737 nem
745 *a* 747 iurar se
763 per
769 demandarem
778 filhe
782 *a* 786 que lhi dê o que
799 aluaziis
807 *e* 808 por
812 a
818 a
825 *e* 826 nom
829 *a* 835 ante que
842 nos
848 no
851 *a* 855 auer
859 demandar
864 E sse
868 for
883 *a* 885 de
889 *a* 894 ou casa se ssom ainda
897 e nom
902 a
906 a
910 e ante
925 *a* 929 nom paga este que a
938 uenda
952 *a* 956 a compra este de que a el uenceo.
965 *a* 972 refertou por ssy e protestou perante os aluaziis
980 fezeram
983 todalas
986 *e* 987 fez depois em aquela
992 deuelhi
994 *a* 996 aquele que a
1002 quanto lhi custou aquelo que y fez depoys de melhoria quando y pagar o que y deu de compra. E que este que a uencer de tanto por tanto
1008 *e* 1009 pague
1012 ouue

Digitized by Google

tro[1014] quando[1015] o[1016] comprou[1017] e[1018] nom[1019] chegara[1020] ahiindã[1021] o[1022] prazo[1023] e[1024] nom[1025] pagou[1026] carta[1027] ou[1028] cartas[1029] sse[1030] o[1031] ia[1032] protestou[1033] e[1034] rrefertou[1035] per[1036] ssy[1037] quando[1038] logo[1039] fez[1040] a[1041] demanda[1042] etc.[1043]

fol. 23 *v. e* 24.

N.º 1

1016 a
1020 chegou
1024 *e* 1025 nem
1027 *a* 1037 e as cartas ou carta se a hy á se foy protestado ou refertado
1043 e en outra maneyra nom.

fol. 35.

N.º 2

1016 a
1020 chegou
1024 *a* 1026 nem pagou. E a
1031 *a* 1039 as hy ha se foy refertado ou protestado quando lhe
1043 se for protestado e em outra maneira nom.

fol. 149.

N.º 4

1016 a
1020 chegou
1022 ao
1024 *e* 1025 nem
1027 estas cousas
1031 *e* 1032 as hi ha sse
1036 *a* 1038 quando
1042 *e* 1043 demanda.

fol. 52.

N.º 5

1016 a
1020 chegou
1024 *e* 1025 nem
1027 essa cousa,
1031 *e* 1032 as hy há, se
1036 *a* 1038 quando
1043 e em outra maneira nom.

Liv. IV, *tit.* 38.

A

lho deue pagar. E aqueste que a uençer de tanto por tanto
1007 *e* 1008 que
1012 ouue
1016 a
1020 chegou
1027 *a* 1043 E pagarlhy as cartas ou carta se as hy á. E estas mandou guardar elRey dom Affonso o terceiro. Feytas em Coymbra e em Leyrea.

B

1020 chegou
1022 ao
1024 *e* 1025 nem
1027 *a* 1037 E as cartas ou carta se ahi ha feito protestado ou refertado
1043 e em outra maneira nom.

XXVIII

1254?—1261?

Como deuem atender tres dias na corte.

En[1] outra[2] parte[3] stabeleçudo[4] he[5] como[6] dia[7] assinado[8] seia[9] a[10] alguuns[11] sobre[12] alguma[13] cousa[14] que[15] as[16] partes[17] parescam[18] dante[19] a[20] corte[21] ou[22] dante[23] o[24] sobrejuiz[25] e[26] a[27] huma[28] das[29] partes[30] ueenr[31] ao[32] dia[33] a[34] ele[35] assinaado[36] e[37] ao[38] outro[39] nom[40] que[41] a[42] parte[43] que[44] nom[45] ueo[46] sseia[47] atenduda[48] ata[49] III[50] dias[51] e[52] des[53] hi[54] adeante[55] a[56] parte[57] que[58] uco[59] scia[60] desenbargada[61] a[62] ssa[63] rreuelia[64] en[65] pero[66] que[67] sse[68] a[69] outra[70] parte[71] ueer[72] ante[73] que[74] a[75] carta[76] do[77] desenbargamento[78] passe[79] pela[80] chançelaria[81] sseia[82] ouuida[83] assy[84] como[85] se[86] ueesse[87] en[88] no[89] termho[90] asinaado[91]. E[92] aquesto[93] fazemos[94] por[95] desembargamento[96] dos[97] preytos[98].

fol. 70.

N.º 1

Em como deue star per tres dias o que uem a preyto.

4 *e* 5 he estabelesçudo que
8 *a* 11 sseia assinaado
19 *e* 20 dant elRey ou dante sa
27 *e* 28 alguma
31 uem
34 *e* 35 que lhy foy
38 *a* 40 a outra parte nom uem
49 per
53 *e* 54 se nom ueer des ali
62 *a* 66 En pero mandamos assy
88 *e* 89 en o
93 aquisto

fol. 27.

N.º 2

En como deue a estar per IIII dias o que uen.

1 *a* 98 In outra parte stabeleçudo é como se o dia é asynaado subre alguma cousa de razom que as partes apparescam na corte ou dauante o sobrejuiz e a huma parte apparecer ao dya assynaado e outra non conuem que a parte que ueo que stê ataem III dias e des y que seya dessenbargada perõ assy que se outra parte ueer ante que a carta do desenbargo traspasse per lho chanceler seya ouuida de ca se ueer en o termyo assynado e esto fazemos per razom de desembargamento das razoes.

fol. 61.

N.º 4

Constituição 57 como aquelles que sem citados a casa de ElRey deuem sseer attendidos per tres dias.

4 *e* 5 he estabelecido
9 *e* 10 sseiam
18 parecerem
24 *a* 27 os ssobrejuizes e
31 vier
34 *a* 39 assynado e a outra
62 *a* 66 assy
88 *e* 89 ao

fol. 53.

XXIX

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] que[6] a[7] procuraçom[8] en[9] que[10] seia[11] contheudo[12] o[13] juiz[14] e[15] as[16] partes[17] e[18] a[19] cousa[20] ssobre[21] que[22] he[23] a[24] contenda[25] ualha[26] a[27] tanto[28] que[29] sseia[30] feita[31] per[32] tabelliom[33] ou[34] de[35] carta[36] de[37] seelo[38] seelada[39] que[40] sseia[41] certa[42].

fol. 70 *v.*

N.º 1

Das procurações.

1 *a* 5 Estabelesçudo he
11 he
26 que ualha tal procuraçom a
36 *a* 42 certo seelo seelada.

fol. 27 *v.*

N.º 2

Titulo das procuraçoens.

4 *e* 5 stabeleçodo é
10 *e* 11 a qual é
24 *e* 25 feyta
27 *a* 30 se for
35 *a* 42 seelada de certo seello.

fol. 61.

N.º 4

Constituição 58 como e por que guisa a procuração he avendosa.

1 E em
35 *a* 42 per carta que sseia sseelada do seello certo.

fol. 53 *v.*

Digitized by Google

XXX

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] como[6] alguum[7] conçelho[8] que[9] nom[10] aia[11] tabelliom[12] çita[13] ou[14] o[15] çitam[16] enuia[17] o[18] juiz[19] com[20] dous[21] homeens[22] boons[23] e[24] com[25] o[26] sseelo[27] do[28] conçelho[29] sse[30] o[31] ham[32] e[33] sse[34] o[35] nom[36] ham[37] com[38] a[39] carta[40] do[41] foro[42] ualha[43] a[44] esse[45] conçelho[46] por[47] procuraçom[48].

fol. 70 *v.*

N.º 1

Outrossy das procurações.

6 que como
9 e 10 nom
13 a 15 e cita ou
17 enuiam
38 leuem
43 e ualerá

fol. 27 *v.*

N.º 2

1 *a* 48 In outra parte stabeleçudo é que commo sobre alguma razom alguum concelho que nom ha tabalion cite ou seya citado enuie o juiz com dous homeens boons e com seelho do concelho se o ha ou se nom cum carta do foro e ualla a esse per procuraçon do concello.

fol. 61.

N.º 4

Constituição 59 como o procurador do concelho que nom ouver seelho pode procurar pela carta do foro.

11 ouver
13 citam
17 e emviam

fol. 53 *v.*

XXXI

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] sse[6] alguum[7] homem[8] he[9] que[10] aia[11] preyto[12] com[13] outro[14] e[15] hade[16] meter[17] alguem[18] por[19] seu[20] procurador[21] ante[22] aqueles[23] juizes[24] que[25] aquel[26] preyto[27] ouuerem[28] outorgar[29] ante[30] eles[31] por[32] seu[33] procurador[34] alguem[35] e[36] perdante[37] ElRey[38] se[39] mester[40] for[41] ou[42] perdante[43] a[44] ssa[45] corte[46] se[47] lhi[48] for[49] mester[50] mandamos[51] que[52] lhi[53] ualha[54] assi[55] ssobre[56] a[57] alçada[58] come[59] sobre[60] toda[61] a[62] demanda[63] se[64] lhi[65] for[66] mester[67] e[68] arrazoar[69] sobre[70] a[71] alçada[72]. E[73] sse[74] ssobre[75] esto[76] nom[77] trouxer[78] procuraçom[79] proueo[80] em[81] na[82] corte[83] e[84] ualhalhi[85]. E[86] nas[87] outras[88] cousas[89] husaram[90] as[91] procurações[92] assi[93] como[94] he[95] deuisado[96] na[97] corte[98].

fol. 70 *v.*

N.º 1

Das procurações.

1 *a* 5 Estabelesçudo he
13 cum
18 outri
28 ouuyrem e
36 e outrossy
44 *e* 45 sa
48 *e* 49 for
55 *a* 57 tambem sobrela
68 *a* 73 E
78 trouxer a
81 *e* 82 na
85 ualhalhy. E sse trouxer procuraçom e lha deytarem per dereyto e poder prouar en na corte ca he procurador abastosso ualerlhá.
90 ussarem

fol. 27 *v.*

N.º 2

Das procuraçoens.

4 *e* 5 stabelleçodo é
13 cum
16 *e* 17 mete
29 *a* 31 ou outurgar antêlhes alguem
35 *a* 41 ante aquelles perdante elrey
44 *e* 45 sa
48 *a* 50 mester for
53 lli
56 *e* 57 sobrelha
60 subre
65 *a* 71 lly mester for arazoar subrella
78 trouuer
81 *e* 82 na
85 *e* 86 uallalhy e se trouxer procuraçon e lha deytaren per dereyto e o poder prouar en a corte uallaly en
90 *e* 91 usar en essas
93 assym en

fol. 61.

N.º 4

Constituição 60 como o procurador do feito pode procurar perante o juiz da apellação.

2 *e* 3 outra
28 ouvirem
42 e
44 *e* 45 ssa
47 *a* 51 mandamos
56 *e* 57 ssobella
69 *a* 71 rrazoar sobella
78 toveer
86 E sse touuer procuração e lha deitarem per direito e o poder provar valhalhe em
90 hu forem
97 em na

fol. 53 *v.*

Digitized by Google

XXXII

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] como[6] dous[7] vogados[8] boons[9] seiam[10] en[11] a[12] corte[13] e[14] per[15] que[16] outros[17] menores[18] sseiam[19] e[20] huma[21] das[22] partes[23] aiam[24] os[25] dous[26] que[27] filhe[28] qual[29] ante[30] quiser[31] e[32] o[33] outro[34] leixe[35] a[36] seu[37] auerssayro[38]. E[39] aquesto[40] fazemos[41] nós[42] em[43] nos[44] grandes[45] preytos[46] que[47] o[48] dereyto[49] a[50] nenhuma[51] das[52] partes[53] desperesca[54] e[55] nos[56] outros[57] preytos[58] de[59] todo[60] en[61] todo[62].

fol. 70 *v.*

Titulo dos uogados.

1 *a* 6 Estabeleçemos que se
10 *a* 12 forem na
14 *e* 15 como quer
18 *a* 20 meores hy seiam se
24 *a* 28 ouuer dos milhores filhe um delles
40 esto
42 *a* 46 nos preitos grandes
50 de
54 nom desperesca
58 *a* 62 feitos e demandas outrossy.

fol. 36 *v.*

N.º 1

Dos auogados boons como os non deue todos a auer huma parte.

1 *a* 5 Estabelessçudo he que
8 auogados
11 *e* 12 na
14 *a* 18 pero que os outros meores hy
24 *a* 26 aia os dous melhores
29 hum deles qual
36 ao
42 *a* 44 nos
50 *a* 54 nom desperesca a nenhuma das partes

fol. 28.

N.º 2

Dos auogados.

1 *a* 62 En outra parte stabeleçudo é que se II auogados boos seyam na corte pero outros meores y seyan e alguma das partes haya dous melhores que retenha aquel que mais quiser e o outro lexe ou aduersayro e esto fazemos en mais en mayores preytos.

fol. 61 *v.*

N.º 4

Constetulção 61 como na corte de ElRey deve daver dous vogados.

11 *a* 13 na audiencia
15 pero
17 os outros
19 hi sseiam
24 aja
42 *a* 44 em nos
47 porque

fol. 53 *v.*

XXXIII

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] quando[6] mandar[7] o[8] ssobrejuiz[9] ou[10] outro[11] qualquer[12] juiz[13] fazer[14] entrega[15] a[16] alguem[17] per[18] rrazom[19] da[20] rreuelia[21] que[22] lhi[23] entreguem[24] nom[25] deue[26] ende[27] a[28] despender[29] nemigalha[30] ata[31] huum[32] ano[33] e[34] huum[35] dia[36] mais[37] guardalo[38] bem[39] por[40] tal[41] que[42] quando[43] o[44] outro[45] quiser[46] estar[47] a[48] dereyto[49] ante[50] o[51] ano[52] e[53] o[54] dia[55] passado[56] que[57] se[58] nom[59] detenha[60] o[61] preyto[62] per[63] nenhuma[64] mingua[65] de[66] ssa[67] entrega[68].

fol. 70 *v.*

N.º 1

Das reuerias como se deuem a trager e fazer.

7 *a* 9 o sobrejuiz mandar
15 *a* 17 alguem alguma entrega
20 de
22 *a* 24 en que o entregam
51 do
65 cousa

fol. 28.

N.º 2

Das reuelias.

4 *e* 5 stabeleçudo é
16 *e* 17 alguua
20 de
22 *a* 24 aaquel a que a entregaren
38 gardeo
63 *e* 64 per

fol. 61 *v.*

N.º 4-A

Constetulção 62 da entrega das revellias.

6 que quando
8 *a* 10 ssobrejuiz a
20 de
28 *e* 29 despender
34 *e* 35 e
53 *e* 54 e
64 *e* 65 mingua

fol. 53 *v.*

N.º 4-B

Constetulção cento e quinze da entrega da revellia.

1 *a* 7 Estabelleçudo he que quando
14 mandar fazer
20 de
22 *a* 30 dalguuns bens moviis ou de raiz aquello que assy for entregue nom deve a despender nem desbaratar nenhuma cousa daquello que lhe assy for entregue mais deveeo de ter bem guardado
37 *a* 41 por tall guisa
44 *a* 46 o que foy revell quiser purgar a revellia e
52 *a* 54 do ano e do
58 *a* 60 nom seia detheudo
63 *e* 64 principall per
66 *e* 67 ou

fol. 58 *v.*

Digitized by Google

XXXIV

1254?—1261?

Titulo a que tempo se pode purgar a reuelia.

Estabelecemos[1] que[2] sse[3] algumas[4] partes[5] fforem[6] entregadas[7] dalgumas[8] possissoens[9] per[10] rrazom[11] de[12] rreuelia[13] e[14] o[15] que[16] for[17] reuel[18] ueer[19] ante[20] o[21] anno[22] e[23] o[24] dia[25] e[26] pidir[27] entregua[28] e[29] diser[30] que[31] quer[32] estar[33] a[34] dereyto[35] e[36] purgar[37] a[38] reuelia[39] faça-o[40] logo[41] entregar[42] ssem[43] outra[44] uogaria[45] e[46] esto[47] fazemos[48] por[49] chegamento[50] dos[51] preytos[52] e[53] chamando[54] primeiramente[55] aquel[56] que[57] he[58] na[59] possissom[60] e[61] se[62] for[63] passado[64] o[65] anno[66] e[67] o[68] dya[69] nom[70] seia[71] teudo[72] de[73] responder[74] senom[75] sobrela[76] propriadade[77].

fol. 27.

Titulo da reuelia.

5 *a* 9 possissoens forem entregadas a alguem
39 reuelia se o juiz asy for certo
53 *e* 54 chamando
73 de lhi

fol. 36 *v.*

1 Estabeleçudo he
5 *a* 9 possissões a alguem forem entregadas
17 foy
26 *e* 27 a pedir ssa
30 diz
36 *a* 41 sse o juiz for certo que assy he logo o faça
45 demorança e ssem outra uogaria
50 achegamento
58 *e* 59 está en
67 *e* 68 e
76 sobre a

fol. 71.

N.º 1

Da reuelia.

1 *a* 77 Estabelescudo he que se algumas possissões a alguem forem entregadas per rrazom de reuelia e o que for rreuel ueer ante do anno e dia pedir sa entrega e diz que quer star a dereyto se o iuiz for çerto da coussa que assy he logo o faça entregar sem outra demorança e sem outra uogaria chamando primeyramente aquel que está na possisom e sse for passado anno e dia nom seia tehudo de responder senom sobrela propriedade. E esto fazemos por chegamento dos preytos.

fol. 28 *v.*

N.º 2

Das reuellas.

1 *a* 9 En outra parte stabeleçudo é se algumas possyssoes a alguen foren entregadas
12 da
26 *a* 30 pedir sa entrega e diz
36 *a* 41 se o juiz for certão que assy é logo o faça
50 achegamento
54 chamado
58 est
61 *e* 62 se
72 teodo
76 sobrelha

fol. 62.

N.º 4

Constetuição 63 como o rrevel pode purgar atas ano e dia.

1 Estabelecido he
5 *a* 9 possissoens a alguem forem entregadas
17 foy
23 *e* 24 e
28 ssua entrega
30 diz
36 sse o juiz for certo que assy he e quiser
40 *a* 42 logo o faça entregar
45 demorança e sem outra vogaria
50 achegamento
58 *e* 59 está em
67 *e* 68 e

fol. 54.

XXXV

1254?—1261?

Estabeleçimento daquel que çita outro e nom uem o que çita e uem o çitado.

Stabeleçudo[1] he[2] que[3] sse[4] aquel[5] que[6] çita[7] sobre[8] alguma[9] cousa[10] per[11] sy[12] ou[13] per[14] seu[15] procurador[16] abastadamente[17] pareçe[18] ante[19] o[20] juiz[21] e[22] o[23] que[24] çitou[25] nom[26] sse[27] o[28] outra[29] uez[30] çitar[31] nom[32] lhi[33] rresponda[34] sse[35] aquel[36] que[37] o[38] çitou[39] nom[40] pareçe[41] deuelhi[42] pagar[43] primeiramente[44] as[45] despezas[46]

N.º 1

1 *e* 2 Estabelesçemos
5 aqueles
7 çitam
17 *a* 19 abastoso aparece perante
25 *e* 26 o çitou nom uem
31 çitam
40 *a* 42 lhy nom
46 custas

N.º 2

1 *a* 94 Stabeleçodo é que se o citado per sy non *(sic)* apparecer dauante o juiz ou per seu procurador abastante e o citante non se outra uez o citar non responda se non o citante lhy pagar primeyramente as despesas do primeiro citamento. E se a segunda uez o citante per sy ou per outro non

N.º 4-A

Ordenação 12.ª como aquelle que for citado per duas vezes e ganhar assolluçom nom he theudo de responder aa terceira.

3 *e* 4 que
7 he citado
11 *a* 24 e citado parecer em juizo per ssy ou per sseu procurador avondoso ante o juiz perante que he citado sse aquelle que o
26 nom parecer em juizo
29 *a* 31 citar outra vez
34 responderá
40 *a* 42 lhe nom

N.º 4-B

Constetuição 64 como aquelle que he citado e ganha assulluçom per duas vezes nom responderá a terceira.

7 he citado
17 *a* 21 abastosamente vem aa corte e parece perante os juizes
27 *a* 31 viesse e o citasse outra vez
34 responderá
41 *e* 42 lhe
46 custas

N.º 5

1 *a* 19 Se o citado parecer perante
25 *e* 26 o citou não parecer ao termo, que deve,
32 *a* 49 esse reo nom lhe responderá ate que lhe pague as custas;

Digitized by Google

do[47] primeyro[48] çitamento[49]. E[50] se[51] en[52] na[53] ssegunda[54] uez[55] o[56] çitar[57] e[58] per[59] ssy[60] ou[61] per[62] outrem[63] nom[64] ueer[65] e[66] o[67] çitar[68] na[69] terçeyra[70] uez[71] nunca[72] sseia[73] theudo[74] de[75] lhi[76] rresponder[77] ssobre[78] aquela[79] cousa[80] sobre[81] que[82] aquele[83] que[84] uem[85] ueera[86] ia[87] ante[88] e[89] o[90] çitara[91] per[92] duas[93] uezes[94].

fol. 5 *v.*

N.º 1

49 chamamento.
63 seu procurador
85 nom
89 *a* 91 o çitar

fol. 27.

N.º 2

ueer e a terceyra uez o citar non lhy seya teodo responder daquella cousa subre aquelo sobre que o citara ia ante per duas uezes e el non uiindo.

fol. 61.

N.º 4-A

47 *a* 49 da primeira citação.
52 *e* 53 em a
61 nem
65 vier aa citação
68 citarem
83 *a* 91 o citou

fol. 45.

N.º 4-B

52 *e* 53 vam
58 *e* 59 per
64 e nom
69 a
72 nom lhe
75 *e* 76 a
81 *a* 90 que o ja
94 vezes como nom deve.

fol. 54.

N.º 5

52 *e* 53 na
55 *a* 58 citação o Autor naõ parecer
61 nem
64 *a* 66 e
69 a
72 *e* 73 nunqua jaa mais seria
75 o Reo de
79 *a* 94 aquello, porque jaa foi citado duas vezes, pois elle Reo sempre apareceo, e o Autor, sempre foi revel, como dito he.

Liv. III, *fol.* 17.

XXXVI

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] quando[6] o[7] juiz[8] por[9] rreuelia[10] dalguum[11] manda[12] meter[13] alguem[14] en[15] possissom[16] das[17] cousas[18] demandadas[19] ante[20] que[21] sseia[22] hi[23] metudo[24] aquel[25] que[26] dante[27] era[28] rreuel[29] quer[30] estar[31] a[32] dereyto[33] o[34] juiz[35] conhosca[36] do[37] preyto[38] e[39] nom[40] sse[41] enbargue[42] o[43] preyto[44] pero[45] que[46] aquel[47] que[48] deuerom[49] a[50] meter[51] em[52] na[53] possissom[54] pola[55] rreuelia[56] peça[57] que[58] lhi[59] conpram[60] o[61] juizo[62] da[63] rreuelia[64] o[65] qual[66] juizo[67] he[68] ia[69] cassado[70] pelo[71] pregoamento[72] da[73] rreuelia[74].

fol. 71.

N.º 1

Das rreuelias.

27 ante
43 do
45 ainda
49 *e* 50 deuia
52 *e* 53 na
72 *e* 73 pregamento de

fol. 29.

N.º 2

Das reuelias.

1 *a* 6 Sstatutum est que como
13 *a* 16 alguu inuiar eu possessyon
20 *a* 23 e ante que ibi seya
27 ante
41 *a* 44 seyam enbargadas as partes
48 *a* 64 peça que o juyzo da reuelia seia comprido e que o metam na possyson
71 *a* 74 pela purgaçon do reuel.

fol. 62 *v.*

N.º 4

Constituição 65 que falla das revellias como sse nom deteuha o preito.

6 que quando
12 *a* 14 mandar algum meter
20 e ante
24 metido em possisam
27 ante
36 conheça
38 feito
45 *a* 52 que demanda demande que o metam
57 *a* 60 da outra parte porque
65 *a* 68 he
70 passado
72 *a* 74 purgamento.

fol. 51.

XXXVII

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] sse[6] alguem[7] per[8] rrazom[9] de[10] rreuelia[11] deue[12] seer[13] entregado[14] de[15] muitas[16] cousas[17] e[18] pois[19] que[20] entregado[21] he[22] duma[23] ou[24] de[25] duas[26] aquel[27] que[28] ante[29] for[30] reuel[31] quer[32] estar[33] a[34] dereyto[35]. E[36] aquel[37] que[38] deuia[39] seer[40] entregado[41] de[42] todalas[43] cousas[44] nom[45] se[46] possa[47] escusar[48] que[49] nom[50] rresponda[51] se[52] çitado[53] ou[54] chamado[55] for[56] dizendo[57] que[58] nom[59] he[60] hiinda[61] entregado[62] de[63] todalas[64] cousas[65] mais[66] seia[67] entregado[68] aquel[69] que[70] ante[71] for[72] reuel[73]. E[74] senom[75] seia[76] esbulhado[77] mais[78] pola[79] dita[80] rreuelia[81].

fol. 71.

N.º 1

Da repelia.

1 *a* 5 Estabeleçudo he
27 e aquel
30 foy
44 cousas en logo de rreuelia
61 ainda
66 *a* 72 daquelle que ante foy
74 *e* 75 E nom

fol. 29.

N.º 2

Das reuelias.

1 *a* 5 Estabeluçodo é que
8 *a* 10 per
19 *a* 23 depoys que for entregado de huma cousa
30 fora
33 *a* 36 stare ad direytum
39 *a* 41 era entregaduyro
60 *e* 61 é
68 *a* 72 ante entregado qua foy ante
74 *e* 75 e nom
77 esbollado

fol. 62 *v.*

N.º 4

Constituição 60 que falla das revellias e da entrega dellas.

6 que sse
17 guisas
21 *a* 26 he entregado de duas ou de huma
30 fora
36 *e* 37 aquelle
39 deve
51 responde
61 ainda
71 *e* 72 fora ante
74 *e* 75 e nom

fol. 51.

Digitized by Google

XXXVIII

1254?—1261?

Titulo da purga da rreuelya.

Estabeleçemos[1] que[2] quando[3] alguma[4] entegra[5] he[6] feyta[7] alguem[8] per[9] rrazom[10] de[11] rreuelia[12] per[13] porteyro[14] quando[15] se[16] purgar[17] essa[18] rreuelia[19] mandelhi[20] fazer[21] essa[22] entegra[23] assy[24] como[25] susso[26] dicto[27] he[28] e[29] mandamos[30] que[31] lha[32] mande[33] fazer[34] per[35] porteyro[36] e[37] nom[38] en[39] outra[40] guyssa[41].

fol. 27.

1 En outra parte he estabeleçudo
5 *a* 8 entrega a alguem he feyta
15 *e* 16 que quando
18 sa
21 o juis fazer
23 entrega
26 *a* 28 de suso he dicto

fol. 71.

N.º 1

Das rreuellas.

1 *e* 2 Estabelesçudo he
5 entregua
13 *a* 20 mandelhy o juiz
23 entregua
26 *a* 30 de suso he dito. E enademos de mays
33 mandem

fol. 29.

N.º 2

Das reuellas.

1 En outra parte. Sstabeleçudo é
5 *a* 8 entrega a alguem é feyta
15 *a* 17 que quando quer pagar
21 o juiz fazer
23 entrega
26 de susso
30 *a* 32 enademos de mays que a
41 guisa.

fol. 63.

N.º 4

Constetuição 67 que falla das revellias e da entrega dellas.

1 *e* 2 En outra parte he estabelecido
4 *e* 5 a alguem alguma entrega
8 *e* 9 per
15 *a* 18 que quando pagar ssua
21 *a* 23 o juiz fazer ssua entrega
26 de susso
39 per

fol. 54 *v.*

XXXIX

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] sse[6] alguuns[7] herdamentos[8] a[9] alguem[10] forem[11] entregados[12] per[13] rrazom[14] de[15] rreuelia[16] nom[17] seia[18] theudo[19] de[20] os[21] fazer[22] leuar[23] se[24] nom[25] quiser[26]. E[27] sse[28] per[29] mingua[30] dessa[31] lauradura[32] sse[33] ende[34] alguuns[35] fruytos[36] perderem[37] nom[38] seia[39] theudo[40] de[41] os[42] cobrar[43] aaquel[44] a[45] que[46] foy[47] rreuel[48] quando[49] lhi[50] mandarem[51] entregar[52] esses[53] herdamentos[54] e[55] esto[56] fazemos[57] por[58] desenbargamento[59] dos[60] preytos[61].

fol. 70 *v.*

N.º 1

Das reuerias.

1 *a* 5 Estabelesçudo he
22 *e* 23 laurar
29 per uentuyra per
33 *e* 34 ende
37 se perderem
45 *e* 46 que
52 *e* 53 fazer a entregua desses

fol. 28.

N.º 2

Das reuellas.

4 *e* 5 Sstabeleçudo é
15 da
23 laurar
27 *e* 28 se
31 desta
40 teodo
45 *e* 46 que
59 *a* 61 se chegarem mays aos preitos per y.

fol. 61 *v.*

N.º 4

Constetuição que falla das revellias e da entrega dellas.

6 *a* 12 que sse alguum herdamento a alguum for entregado
23 laurar
30 ventura as lavrar e
32 *a* 37 lavradia ssairem alguuns fruitos.
44 *a* 46 aquelle que
59 *a* 61 chegamento dos preitos e por sse chegarem mais asiinha per sy.

fol. 54 *v.*

N.º 5

1 *a* 61 ElRey Dom Affonso o Terceiro da Louvada Memoria em seu tempo fez Ley, per que ordenou e estabeleceo, que se o Autor for entregue per revelia d'alguuns beens de raiz per elle demandados em Juizo, nom seja theudo de os lavrar, e aproveitar, se nam quiser; e perdendo-se alguuns fruitos dos ditos beens per mingua do dito adubio, nom seja a elles obriguado.

Liv. III, *tit.* 47.

XL

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] se[6] alguum[7] herdamento[8] a[9] alguem[10] for[11] entregado[12] en[13] rrazom[14] de[15] rreuelia[16] e[17] hi[18] fruytos[19] iouuerem[20] pera[21] colher[22] aquel[23] que[24] for[25] entregado[26] façaos[27] colher[28] en[29]

N.º 1

Das reuerias.

6 que se
13 per
23 aquele a

N.º 2

Das reuellas.

4 *e* 5 Sstabeleçodo é
23 aaquel a

N.º 4

Constetuição 68 que falla das revellas e da entrega dellas.

6 que sse
10 alguum
18 per
28 colher e trazer

N.º 5

1 *a* 79. E se ao tempo, que esse Autor per revelia for entregue d'alguuns beens, ouver em elles alguuns fruitos, faça-os arrecadar

Digitized by Google

tal[30] maneyra[31] que[32] posa[33] ende[34] dar[35] rrecado[36] çertaão[37] quando[38] mester[39] for[40] pelo[41] tabelliom[42] ou[43] pelo[44] juiz[45]. E[46] se[47] hi[48] tabelliom[49] nom[50] ouuer[51] ou[52] com[53] outros[54] homeens[55] boons[56] por[57] tal[58] que[59] quando[60] o[61] ouuerem[62] dentregar[63] que[64] nom[65] aia[66] hi[67] duuida[68]. E[69] esto[70] fazemos[71] por[72] desenbargamento[73] por[74] seermos[75] certaãos[76] do[77] que[78] rreçebem[79].

fol. 70 *v.*

N.º 1

37 certo
39 *e* 40 for mester
46 *e* 47 se
61 *e* 62 ouuer
68 douyda.
73 achegamento dos preytos e
76 certos
79 reçebeu.

fol. 28 *v.*

N.º 2

34 *a* 36 dar ende recabedo
46 *e* 47 se
61 *a* 63 ouuer de entregar
68 douida.
70 isto
73 achegamento dos preytos e
79 recebeu.

fol. 62.

N.º 4

34 *e* 35 dar ende
37 certo
41 *e* 42 per testemunhas
44 *a* 46 pellos juizes
49 testemunhas
62 ouver
73 achegamento dos preitos e
76 certos
79 rreceberam das revellias.

fol. 54 *v.*

N.º 5

per boom conto, e recado per Tabalião pubrico; e se Tabaliam hi nam ouver, faça-o por o Juiz da Terra, o qual mande todo verdadeiramente escrepver a pessoa fiel, que o bem saiba fazer, pera depois todo vir a boa recadaçam, em tal guisa, que ao diante nom possa hi recrecer alguuma duvida sobre os ditos fruitos.

Liv. III, *fil.* 47.

XLI

1254?—1261?

Titulo da purga da rreuelya.

Estabeleçemos[1] que[2] quando[3] algem[4] for[5] reuel[6] sobre[7] demanda[8] da[9] coussa[10] mouyl[11] per[12] rrazom[13] da[14] rreuelia[15] sseia[16] posto[17] o[18] aduerssairo[19] con[20] possissom[21] dos[22] beens[23] do[24] reuel[25] en[26] tanto[27] ssegundo[28] o[29] aduersayro[30] da[31] coussa[32] demanda[33] estimar[34].

fol. 27.

Titulo da reuelya.

3 *e* 4 se alguum
9 de
12 o aduerssario seu seia metudo per
16 *a* 34 en posse de todolos bees mouis do dicto reuel se os hy tantos ouuer senom da rraiz segundo o aduersairo estimar da cousa que demanda.

fol. 36 *v.*

1 Estabeleçudo he
4 alguum
9 de
14 dessa
16 que sseia
18 o sseu
20 en
27 tanta quantia
30 *a* 34 seu auerssayro estimar.

fol. 69 *v.*

N.º 1

Das reuelias.

1 *e* 2 En outra parte he stabeleçudo
4 alguem
9 de
14 de
18 *a* 20 seu auersayro en
29 *e* 30 o que o seu auersayro

fol. 28 *v.*

N.º 2

Das reuelias.

1 *a* 4 Sstabeleçudo é quando alguu
7 subre
9 *a* 14 de cousa mouil por
18 *a* 20 ou seu auesayro en
22 *e* 23 das boas
29 *a* 33 que o seu auersario da cousa demandada

fol. 62 *v.*

N.º 4

Constituição 70 que falla das revellias e da entrega dellas.

1 *a* 4 Dos rrevees he estabellecido que sse alguum
9 de
12 *a* 15 que
18 *a* 24 ao seu aversairo per razom da rrevellia dos beens do sseu aversairo que foy
29 o que o sseu
33 *e* 34 demandada estimar. E o rrevell nom sseia penhorado sse nom ssouber aquillo que foy citado e foy revell.

fol. 54 *v.*

Digitized by Google

XLII

1254?—1261?

Titulo da reuella do mouyl.

Estabeleçemos[1] que[2] sse[3] nosso[4] senhor[5] o[6] outro[7] çitar[8] alguem[9] sobre[10] alguma[11] coussa[12] mouyl[13] e[14] o[15] çitador[16] for[17] reuel[18] seia[19] penhorado[20] en[21] aquelo[22] sobre[23] que[24] foy[25] çitado[26] e[27] non[28] en[29] al[30] e[31] sse[32] en[33] al[34] penhorado[35] for[36] sem[37] outra[38] demorança[39] seia[40] logo[41] entregado[42].

fol. 27.

Titulo das citaçoens.

6 *e* 7 elRey ou outro qualquer
16 que é citado
35 *e* 36 for penhorado

fol. 36 *v.*

1 En outra parte estabeleçudo he
6 *a* 9 ElRey ou outrem alguem çitar
13 non muuil
16 çitado
35 *e* 36 for çitado
40 *e* 41 seia

fol. 71.

N.º 1

Como non deuem seer penhorado home senom en aquelo que for rreuel.

1 Estabelesçudo he
6 *e* 7 elRey ou outrim
13 nom mouil
16 çitado
19 que seia
35 *e* 36 for penhorado

fol. 28 *v.*

N.º 4-A

Constetuição 71 que falla das revellias e da entrega dellas.

1 Em outra parte he estabelecido
6 *a* 8 ElRey ouver citado
16 citado
20 *a* 36 penhorado
39 *a* 41 demanda e demorança sseia

fol. 54 *v.*

N.º 4-B

Capitulo cento e quatro como o revel deve seer penhorado.

1 Estabelecido he
6 ou
16 citado

fol. 57 *v.*

XLIII

1254?—1261?

Do que he uençudo per confissom.

Estabeleçemos[1] que[2] se[3] alguem[4] he[5] uençudo[6] en[7] juizo[8] per[9] confisson[10] ou[11] per[12] sentença[13] e[14] nom[15] pagar[16] a[17] dyuida[18] do[19] que[20] for[21] uençudo[22] ao[23] dia[24] assynaado[25] uendanlhy[26] tantos[27] dos[28] seus[29] bees[30] mouys[31] per[32] que[33] esta[34] diuyda[35] seia[36] pagada[37]. Esto[38] seia[39] per[40] auctoridade[41] dos[42] juyzes[43] dos[44] logares[45]. E[46] se[47] nom[48] auondar[49] o[50] mouel[51] uendalhy[52] a[53] rraiz[54] ata[55] que[56] esta[57] diuida[58] seia[59] pagada[60].

fol. 37.

1 Estabeleçudo he
5 for
7 *a* 10 per confissom feita en juizo
16 paga
25 *e* 26 que lhi for assinaado que uendam
29 *a* 34 beens do uençudo ata que essa
38 e que esto
40 *a* 42 pelos
45 *a* 60 logares.

fol. 69 *v.*

N.º 1

Das conhocenças.

1 *a* 60 Estabelesçudo he se alguu for uençudo per confisson feyta en joyzo ou per setença e non pagar a deuida do que for uençudo ao dia que lhy for asinaado que uendam tantos dos bees mouiis desse ata que essa diuida seia pagada. E aquesto seya pelos juizes dos logares.

fol. 29 *v.*

N.º 2

Da confison feyta en juyzo.

1 *a* 60 Estabeleçudo é que se alguu é uençudo per confissom feyta en iuyzo ou per sentença non soltar a deuida daquele uençudo ou dya asynado que lhy uendam tanto do mouil atee que essa diuida seya solta e seia uedudo per juyzes dos logares en qual maneyra se deue fazer a penhora iuygada ou conoçuda per juyzo.

fol. 65.

N.º 4

Constetuição 72 como os juizes devem fazer execuçom das suas sentenças.

1 *a* 10 Em outra parte he estabelecido se alguum veencido for per confissam feita em juizo
19 de
25 *e* 26 que lhe foy assinado que vendam
28 de
30 *a* 34 beens ata que essa
38 *a* 42 E aquesto seia pelos
45 *a* 60 lugares.

fol. 54 *v.*

Digitized by Google

XLIV

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] que[6] quando[7] alguum[8] preyto[9] he[10] trautado[11] perdante[12] aquel[13] juiz[14] e[15] ante[16] que[17] seia[18] determinhado[19] morre[20] o[21] juiz[22] ou[23] o[24] rremouem[25] que[26] aquele[27] que[28] fazem[29] juiz[30] en[31] seu[32] logo[33] começe[34] a[35] ouuir[36] esse[37] preyto[38] en[39] aquel[40] logar[41] e[42] ponto[43] en[44] que[45] o[46] o[47] outro[48] juiz[49] leyxou[50] esse[51] preyto[52].

fol. 71.

N.º 1

O preyto entrado more o juiz.

1 *a* 6 Estabelesçudo he
12 *e* 18 dant alguum
19 terminado
29 *e* 30 meterem
34 *e* 35 por juiz começe
42 *a* 46 hu
50 *a* 52 o leyxou.

fol. 29 *v.*

N.º 2

En qual maneyra os juyzes deuem compeçar as razoens u ao outro ficou.

1 *a* 52 En outra parte. Sstabeleçudo é que como delhes perdante alguum juiz algumas cousas seiam demandadas e ante que a causa seya termyada o juyz morre ou é amouodo aquel que entrou en o officio do juygado compece a ouuir essa razom en aquel logar u o juyz outro leyxou a razon dauandita.

fol. 65 *v.*

N.º 4

Constituição 74 como se huum juiz morre ho outro deve conhecer dos feitos.

10 *a* 14 dante alguum juiz he entrado ou honrado
19 terminado
23 *a* 30 e metem outro juiz
34 comecesse
39 *a* 49 aquelle que fizerem juiz e comece-o a ouvir en esse lugar honde o outro

fol. 55.

XLV

1254?—1261?

Daqueles que estam en posse per ano e per dia ssem contenda nom rresponda ssenom perante seu juiz.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] sse[4] alguum[5] assy[6] clerigo[7] come[8] leygo[9] está[10] en[11] posse[12] per[13] ano[14] e[15] per[16] dia[17] dalguma[18] cousa[19] ssem[20] contenda[21] nom[22] sseia[23] theudo[24] de[25] rresponder[26] dela[27] senom[28] perdante[29] seu[30] juiz[31] sse[32] em[33] façe[34] de[35] seu[36] auerssayro[37] em[38] ela[39] per[40] ano[41] e[42] per[43] dia[44] steue[45]. En[46] outra[47] guisa[48] rresponda[49] ante[50] o[51] juiz[52] hu[53] a[54] possissom[55] he[56].

fol. 70.

N.º 1

Do que nom desentregam.

3 *e* 4 se
12 posyssom dalguma coussa
15 *a* 20 e dia sen
29 per
38 *e* 39 ela possohiu
43 *a* 46 dia. E en
50 *e* 51 o
54 *a* 56 he a possisom.

fol. 29 *v.*

N.º 2

Das possissoens dos clerigos e dos leigos.

1 *a* 56 En outra parte. Sstabeleçudo é que se alguu clerigo ou leygo stê na possyson per anu e per dia dalguma cousa sen contenda non seya teodo responder della senom per iuiyz seu se en a façe do seu contrario ella possuya per unum ano e per I dia e en outra maneyra responda dauante o iuiz u é a possyson.

fol. 65 *v.*

N.º 4

Constituição 75 como aquelle que está em posse da cousa deve responder perante seu juiz.

1 *e* 2 Em outra parte he estabelecido
6 *e* 7 Creligo
12 possissom
29 per
50 dante
54 *a* 56 he a possissam.

fol. 55.

N.º 5

1 *a* 3 Em outra parte he estabelecido
15 *e* 16 e
27 *a* 29 a ella senão perante
38 *a* 46 elle a pessuio per ano e dia: e em
50 perante
53 *a* 56 honde he a possissão.

Liv. III, *tit.* 116.

XLVI

1254?—1261?

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] que[6] aquel[7] que[8] á[9] molher[10] nom[11] possa[12] uender[13] nem[14] meter[15] a[16] juizo[17] posissom[18] assy[19] como[20] se[21] el[22] demandasse[23] outrem[24] ou[25] como[26] sse[27] outrem[28] demandasse[29]

Que molher nom pode meter a preyto cousa de rraiz sem seu marido.

1 *a* 5 Estabeleçemos
13 aduzer
18 *a* 34 quer seia auctor quer rreo casa nem herdade nem uinha nem outra cousa que nom seia mouel

N.º 1

Do que nom pode meter a preyto sem sua molher.

1 *a* 5 Estabelesçudo he
13 aduzer
16 *a* 18 en juizo
24 *a* 28 outri ou otri

N.º 2

Dome casado e de mulher.

1 De home casado e de mulher en
4 *e* 5 Sstabeleçudo é
13 *e* 14 aduzer nen
16 en
18 *a* 31 assy come se a ou-

N.º 4-A

Constituição 77 como o casado nom pode meter a preito possissom.

19 *a* 26 e assy

N.º 4-B

Capitulo cento e dozecomo o que he casado nom pode meter a preito uem a juizo possissam sem outorga ou procuração de sa molher.

1 *a* 5 Estabeleçemos
7 *a* 10 qualquer homem casado
13 *e* 14 aduzer nem a
18 *a* 33 quer seia auctor quer reo casa nem her-

N.º 5

1 *a* 73 ElRey Dom Affonso o Terceiro de esclarecida memoria em seu tempo fez Ley, porque achou ser assy costume lomguamente usado em estes Regnos, per que

Digitized by Google

Sobre[31] cousa[32] nom[33] mouil[34] sem[35] procuraçom[36] ou[37] sem[38] outorgamento[39] de[40] sa[41] molher[42] nem[43] a[44] molher[45] sem[46] procuraçom[47] nem[48] sem[49] outorgamento[50] de[51] seu[52] marido[53]. E[54] se[55] en[56] outra[57] maneyra[58] fezer[59] senom[61] assy[62] como[63] he[64] de[65] ssuso[66] dicto[67] nom[68] ualha[69] quanto[70] hi[71] for[72] feito[73].

fol. 71.

39 consentimento
42 *a* 53 molher.
56 *a* 60 o fezer en outra guyssa
62 *a* 67 commo suso dyto he

fol. 37.

N.º 1

31 casa ou sobre herdade ou sobre uinha ou sobre outra cousa
43 *a* 45 nem molher
48 *e* 49 ou sem
58 *a* 60 guissa for feyto
63 *a* 67 como de suso he dito

fol. 29 *v.*

N.º 2

tren demandasse elle sobre casa ou subre herdade ou sobre uinha ou sobre outra
43 *a* 45 nem moller
48 *e* 49 ou sen
63 *a* 67 en como de suso é dito
69 *a* 71 ualla quando

fol. 66.

N.º 4-A

31 e sobre
41 sua
46 outrossy sem
48 *e* 49 e
51 *e* 52 do
64 *a* 67 de suso dito he que
70 todo o que

fol. 55.

N.º 4-B

dade nem vinha nem outra cousa que nom seia
39 consentimento
41 *a* 53 sua molher
56 *a* 60 o fezer en outra guissa
62 *a* 67 como suso dito he

fol. 58 *v.*

N.º 5

estabeleceo que aquelle, que molher tever, sem ella nom possa vender, nem meter a Juizo beens de raiz; assy como se elle demandasse outrem, ou outrem a elle sobre cousa de raiz, sem Procuração, ou sem outorguamento de sua molher, nem a mulher sem procuraçom, ou sem outorgamento de seu marido; e se em outra maneira se fezer se não assy, como suso dito he, nom valha quanto hi for feito.

Liv. III, *tit.* 45.

XLVII

1254?—1261?

Titulo das appelaçoes.

Estabeleçemos[1] que[2] se[3] alguem[4] quysser[5] appelar[6] da[7] sentença[8] que[9] seia[10] contra[11] el[12] dada[13] defenitiua[14] que[15] intralocutorya[16] qualquer[17] que[18] seia[19] apele[20] logo[21] ca[22] tal[23] quero[24] que[25] seia[26] custume[27] de[28] meu[29] rreyno[30] e[31] ata[32] IX[33] dyas[34] peça[35] ao[36] juiz[37] ou[38] aos[39] juizes[40] as[41] rrazoes[42] e[43] o[44] juiz[45] e[46] o[47] agrauo[48] en[49] escrito[50] e[51] denlho[52] pelo[53] tabellyon[54] ou[55] per[56] outro[57] escriuão[58] se[59] auer[60] tabellion[61] non[62] poderem[63] e[64] seelado[65] do[66] seelo[67] do[68] concelho[69] ou[70] doutro[71] seelo[72] se[73] o[74] concelho[75] seelo[76] nom[77] poder[78] ouuer[79]. E[80] sse[81] en[82] eses[83] IX[84] dias[85] non[86] pidyr[87] o[88] agrauo[89] ao[90] juiz[91] ou[92] aos[93] juizes[94] nom[95] seian[96]

Como deuem apelar.

7 de
10 *a* 13 contra el seia dada quer
15 *e* 16 quer interlocutoria
24 he e quero
28 do
33 hos IX
45 juizo
60 *a* 63 nom poderem auer tabelliom
78 *e* 79 ouuer.

1 Estabeleçudo he
4 alguum
10 for
13 quer
15 *e* 16 quer interlacutoria
21 *e* 22 aginha caa
24 *a* 26 he o
28 do
31 que
33 os XXX
45 juizo
51 *a* 53 pelo
55 *a* 66 e sse hi tabelliom nom ouuer escreuaa outro escriuam e sseelemno con o
71 com outro
73 certo sse
76 *a* 79 nom ouuer sseelo.

N.º 1

Do que apella commo deue a seguir a apelaçom.

1 *e* 2 Estabeleçudo he
10 *a* 13 for dada contra ele
15 quer
21 *e* 22 aginha caa
24 *a* 26 é o
28 do
36 *a* 40 aos juizes ou juiz
45 juizo
51 *a* 53 pelo
59 *a* 67 se hy tabeliom nom poderem auer e seeleno
72 certo seelo
77 *e* 78 nom

N.º 2

Das apelaçoens.

1 *a* 249 Estabeleçudo é que se alguem apellar quiser da sentença que contra el é dada quer seia difiida quer interlocutoria seya aginha apellen qua tal custume é do meu reyno e ata IX dias peça ao juiz ou aos juizes as razoens dos juizes e dos agrauos en escriptos e seyam dados a el per lho Tabalyom ou per outro scriuam se per tabalyom nom poder seelado de seello do concello ou doutro certo seello. Se o concello sello non ouuer e se en esses IX dias non pediren agrauu iudex ou juizes non teudos seyam sibi dare de pollos

N.º 4

Constituição 78 das apellaçoens como devem ser seguidas.

1 Em outra parte he estabelecido
4 alguum
10 *a* 13 for dada contra elle quer
15 *e* 16 quer interluctoria
21 *e* 22 aginha que
24 *a* 26 he o
45 juizo
60 *e* 61 tabelião aver
64 *e* 65 seellada
72 certo seello
78 *e* 79 ouver.
90 o
92 *e* 93 ou

N.º 5

1 Estabelecido he,
4 alguum
9 *a* 19 Defenitiva, que for dada contra elle
22 que
24 *a* 26 he o
30 *a* 33 Regno, que até nove
39 *a* 47 juizes a appellaçam, ou
53 *e* 54 per Tabaliam
60 *e* 61 Tabalião aver
64 *e* 65 sellado
73 certo, se
78 *e* 79 tever;
86 *a* 92 a apellaçam, ou agravo nom pedir
96 sejam depois

Digitized by Google

teudos[97] de[98] lho[99] dar[100] depoys[101] de[102] os[103] IX[104] dias[105] nem[106] ualha[107] ao[108] que[109] appelar[110] sa[111] appelaçom[112]. E[113] sse[114] ho[115] juiz[116] ou[117] os[118] juizes[119] ao[120] que[121] appellou[122] non[123] deren[124] as[125] rrazoes[126] ata[127] IX[128] dias[129] se[130] lhas[131] pidir[132] peguemlhi[133] as[134] despezas[135] e[136] correganlhi[137] de[138] sas[139] casas[140] quantos[141] danos[142] porem[143] rreceberem[144]. E[145] sse[146] as[147] rrazoes[148] non[149] foren[150] dadas[151] ao[152] que[153] appellou[154] ata[155] IX[156] dias[157] uenha[158] se[159] quisser[160] aa[161] corte[162] ata[163] XXX[164] dias[165] contados[166] hos[167] primeyros[168] IX[169] dias[170] e[171] a[172] corte[173] façalhi[174] dar[175] as[176] rrazoes[177] e[178] o[179] juizo[180] e[181] o[182] agrauo[183]. E[184] sse[185] as[186] rrazoes[187] ffoven[188] dadas[189] ao[190] que[191] appellou[192] en[193] os[194] dictos[195] IX[196] dias[197] siga[198] sa[199] appellaçon[200] ata[201] XXX[202] dias[203] contados[204] hy[205] noue[206] dias[207] e[208] se[209] aquesto[210] nom[211] fazer[212] nom[213] ualha[214] ao[215] que[216] appellou[217] sa[218] appellaçom[219]. E[220] sse[221] alguma[222] coussa[223] for[224] feyta[225] ou[226] começada[227] depoys[228] da[229] appellaçom[230] o[231] juiz[232] da[233] appellaçom[234] ffaça[235] tornar[236] o[237] que[238] appellou[239] aaquel[240] estado[241] en[242] que[243] ante[244] era[245] no[246] tempo[247] que[248] appellou[249].

fol. 27 *v.*

102 *e* 103 dos
133 paguelhy
158 *a* 160 uenha-se queixar
201 ata hos
205 hy os
212 fezer

fol. 37.

98 a
102 *e* 103 dos
110 apelou
113 *e* 114 e
120 de
123 *e* 124 e pediu
128 os IX
132 *e* 133 nom derem paguemlhi
136 ao que apelou e
141 os
143 *e* 144 e as perdas que por esta rrazom rreçebeo.
156 os IX
158 *a* 160 o que apelou uem
164 os XXX
177 rrazoens en scripto
197 *a* 207 dias
210 o que esto
212 fezer
224 *e* 225 feita por
231 *a* 235 façam
237 ao
244 *e* 245 era
248 em que

fol. 70.

N.º 1

102 *e* 103 dos
110 apelou
123 *e* 124 pediu
128 *a* 135 os IX dias nom derem a apelaçom paguemlhy as despessas ao que apelou
141 os
143 *e* 144 que per esta rrazom rreçebeu.
152 do
156 os IX
158 *a* 160 o que apelou uenha
167 hy os
174 faralhy
178 *a* 180 en scrito e o juiz
188 forom
190 do
198 *e* 199 sega a
206 os dictos IX
210 o assy
212 fezer
224 *e* 225 feyta for
228 *e* 229 de pela
231 *a* 235 façaa
244 *e* 245 era en
248 en que

fol. 30.

N.º 2

ditos IX dias non ualla ou appellante appellaçon e se o juiz ou os juizes ou appellante e pedinte as rationes ata IX dyas non deren pagem as despezas ou appellante e correganlhy os danos das sas casas que por este recebeu e se razoes dadas non forem ou apellante ata IX dias o apellador seya conquisto á corte ata XXX contados os IX dias primeyros e a corte as faza assy dar. E se as razoens dadas forem ao apellante en os ditos IX dias sequatur appellationem suam usque ad XXX dies computatis nouem diebus a qual cousa se non fezer non ualla ou appellante a sa appellaçom. E se alguu ennouamento for pos apellaçon juyz da appellaçon faça reduçer appellaçom aaquel tal stado en qual era no tempo da appellaçom.

fol. 66.

N.º 4

102 *e* 103 dos
110 *e* 111 apellou sua
117 *e* 118 ou
123 *a* 135 e pediu as razooes ataa os nove dias nom derem pagemlhe as despesas ao que apellou
141 os
143 *e* 144 e as perdas que por esta razom recebeu.
155 *a* 160 venha
177 razooes em escripto
188 *a* 192 ao que apellou foram dadas
198 *e* 199 sega
201 na corte ataa
205 hy os davanditos
212 fizer
224 *e* 225 feita for
228 *e* 229 des pola
231 *a* 235 faça
237 ao
244 *a* 246 era em no
248 em que

fol. 55 *v.*

N.º 5

99 *a* 105 lho dar
108 *a* 112 essa appellaçam ao que appellou
117 *e* 118 ou
123 *a* 133 e pedio appellaçam, ou agravo, ate nove dias lho nom derem que lhe paguem
136 ao que appellou, e
139 suas
141 *a* 144 os dapnos, e perdas, que por essa rezam recebeo.
147 *a* 151 appellaçam, ou agravo nam for dado
156 os nove
159 *a* 161 á
163 ate
172 na
174 lhe façam
176 *a* 183 a appellaçam ou agravo em escripto.
186 *a* 189 appellaçam for dada
198 *a* 201 seja apresentada na Corte até
206 os nove
210 esto assy
212 *e* 213 fizer, nam
218 *e* 219 sua appellaçam.
226 *e* 227 e atentada
229 *a* 249 que áppellaçam foy antreposta, façam todo tornar ao ponto em que era ao tempo em que foy appellado.

Liv. III, *tit.* 73.

Digitized by Google

XLVIII

1254?—1261?

Da apelaçom.

Estabeleçudo[1] he[2] sse[3] alguum[4] apela[5] hu[6] ElRey[7] he[8] peça[9] as[10] rrazoens[11] e[12] o[13] juizo[14] e[15] o[16] agrauo[17] atá[18] os[19] III[20] dias[21] e[22] sseia[23] essa[24] apelaçom[25] na[26] corte[27] atá[28] os[29] IX[30] dias[31] e[32] en[33] outra[34] guisa[35] nom[36] ualha[37] essa[38] apelaçom[39].

fol. 70.

N.º 2

Das apellaçoes da villa u é elRey.

1 *a* 39 Sstabeleçodo é se alguen apella u nosso senhor elRey é peça o juyzo e as razoens e o agrauo ata III dias e sega sa appellaçon en a corte ata IX dyas en outra maneyra non ualla sa appellaçon.
fol. 66 *v.*

N.º 4-A

Constetuição 80 ataa que tempo deve seguir aquele que apellar hu ElRey for.

1 *e* 2 Em outra parte he estabelecido que
6 *a* 12 em na villa hu he nosso senhor elRey peça
19 *e* 20 trez
23 *e* 24 siga sa
26 em na
29 *e* 30 nove
38 sa
fol. 56.

N.º 4-B

Capitulo cento e dezanove como se deve seguir a apellação.

1 *e* 2 En outra parte he estabelecido que
5 *a* 9 apellar de sentença que contra elle seia dada na villa hu ElRey for peça ao juiz
23 *e* 24 sigua sua
37 *a* 39 lhe valha a apellaçom.
fol. 59.

N.º 5

1 *a* 6 Item. O que appellar honde
10 *a* 20 a appellaçam, ou agravo aos Juizes até tres.
23 *a* 25 sigua
28 *a* 30 até nove
33 *e* 34 d'outra
36 nom lhe
39 appellaçam.
Liv. III, *tit.* 73, § 3.º

XLIX

1254?—1261?

Item da apelaçom.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] sse[4] alguem[5] apelar[6] quiser[7] do[8] sobrejuiz[9] apele[10] aginha[11] aa[12] corte[13] pois[14] que[15] lhi[16] o[17] juizo[18] derom[19] e[20] começe[21] aginha[22] a[23] sseguir[24] sa[25] apelaçom[26].

fol. 70.

N.º 2

De quem apela do sobrejuiz.

1 *a* 26 En outra parte. Sstabeleçodo é que se alguen apellar quiser do sobrejoyz aginha appelle aa corte depost a sentença dada e compeçe aginha seguir a apellaçom sua.
fol. 66 *v.*

N.º 4

Capitulo 82 como devem apellar do sobrejuiz.

1 *a* 3 Em outra parte he estabelecido
5 alguum
10 apella
16 *e* 17 lho
19 derem
25 *e* 26 apelação.
fol. 56.

L

1254?—1261?

Que dem carta do juyzo.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] quando[4] o[5] juiz[6] da[7] juizo[8] com[9] outorgamento[10] de[11] que[12] nom[13] apelem[14] que[15] dem[16] carta[17] do[18] juizo[19] aas[20] partes[21] aaquel[22] por[23] que[24] o[25] juizo[26] he[27] dado[28] sse[29] a[30] quiser[31].

fol. 70.

N.º 2

1 *a* 4 Sstabelleçodo é que como
9 *a* 19 alguu do qual nom apellam que dê ende a carta
22 ou aaquel
30 ella
fol. 67.

N.º 4

Capitulo 85 como o juiz deve dar carta de sa sentença.

1 *e* 2 En outra parte he estabelecido
7 der o
9 *e* 10 alguem
14 apellar
17 *e* 18 ende carta de
22 ou aaquelle
fol. 56.

Digitized by Google

LI

Este estabelecimento é correlativo ao de dezembro de **1266** *(Aff. III*—**14**).

1254?—1261?

Stabeleçimento da maliçia dos iudeus contra os christaãos.

He[1] estabeleçudo[2] pola[3] maliçia[4] dos[5] judeus[6] que[7] como[8] alguem[9] deles[10] tirar[11] enprestado[12] nunca[13] crescа[14] mais[15] do[16] cabo[17] como[18] quer[19] que[20] muytos[21] estes[22] sseiam[23] feitos[24] auendo[25] começo[26] do[27] primeiro[28] stromento[29]. E[30] esto[31] fazemos[32] pola[33] maliçia[34] dos[35] iudeus[36].

fol. 6.

1 *a* 3 Estabeleçudo he enpoes
10 *e* 11 tirar delles
13 que nunca
16 que o
21 *e* 22 hy muytos stormentos
25 *a* 27 do
33 enpoes a

fol. 28.

N.º 1

Ley dos stromentos dos judeus que nom crescam mais do cabo.

1 *a* 6 Estabelesçudo he
10 *e* 11 tirasse de judeu
13 que nunca
16 que o
22 estromentos
31 aquisto
33 *e* 34 espoes a maleza

fol. 30 *v.*

N.º 2

Dos strumentos dos judeus.

1 *e* 2 Estabeleçodo é
10 *a* 13 tirar emprestido nonqua
22 estrumentos
25 *e* 26 per razom
31 aquesto
33 enspoens

fol. 67.

N.º 4

Capitulo 89 como a husura nom creça mais que o cabo.

1 En a outra parte he
14 creça
22 stromentos
31 aquesto

fol. 56 *v.*

LII

1254?—1261?

Titulo dos uogados de casa delRey.

Estabeleçemos[1] que[2] quando[3] alguem[4] tractar[5] preyto[6] na[7] corte[8] e[9] á[10] dous[11] uogados[12] na[13] corte[14] e[15] nom[16] mays[17] que[18] filhe[19] ante[20] qual[21] quyser[22] e[23] o[24] outro[25] leixe[26] a[27] sseu[28] auersayro[29] como[30] quer[31] que[32] sabha[33] sa[34] confisson[35] e[36] o[37] presso[38] del[39] se[40] lho[41] deu[42] rreçebao[43] e[44] fazemos[45] por[46] rremouer[47] a[48] malicia[49] dalguuns[50].

fol. 27.

Titulo dos uogados.

3 se
5 tracta
9 *e* 10 e hy ha
18 *a* 20 escolha huum
36 *a* 44 ou reçebese ia dele o preço. E esto
46 pera

fol. 36 *v.*

N.º 2

Dos auogados.

1 *a* 50 En outra parte stabeleçudo é cummo preyto dalguu seya tractado en a corte e ha dous uogados da curte que escolla um quale mays quiser pera sy se muytos non som e o outro leixe ao auessayro commo quer que sabya sa confissom ou aia recebudo del salayro e aqueste cousa fazemos a rrepremer malicia dalguus.

fol. 61 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e tres como o que ha feito nom pode filhar mais que hum vogado.

4 *e* 5 alguum trautar
46 esto por

fol. 57 *v.*

LIII

1254?—1261?

Titulo daqueles que estan en posse da cousa en logo de reuelia.

Estabelecemos[1] que[2] quando[3] alguum[4] por[5] diuida[6] conhoçuda[7] julgada[8] e[9] penhorada[10] en[11] as[12] cousas[13] nom[14] mouiis[15] en[16] guyssa[17] seia[18] a[19] penhora[20] que[21] esta[22] possissos[23] que[24] laurem[25] assy[26] como[27] son[28] vi-

N.º 2

1 *a* 248 Sstabelleçodo é que como alguu per deuida conoçuda ou pella cousa juygada seia penhorado en nas cousas mouiis *(sic)* en tal maneyra seya feyta

N.º 4

Capitulo cento e seis como deve dar conto dos beens que som entregues per revelia.

22 *e* 23 o que está em possissam
28 se som

Digitized by Google

[illegible]s[29] ou[30] olyuaes[31] almoynhas[32] e[33] feregeaaes[34] ou[35] seian[36] arendadas[37] assy[38] como[39] he[40] moynos[41] fornos[42] e[43] [illegible] cassas[44]. E[45] os[46] fruytos[47] e[48] as[49] rendas[50] das[51] possyssoes[52] dauanditas[53] e[54] recebaas[55] aquel[56] a[57] que[58] de[illegible] em[59] a[60] pagar[61] a[62] dyuida[63] pero[64] por[65] quanto[66] ualeren[67] atá[68] que[69] dessa[70] diuida[71] seia[72] pagado[73] e[74] se[75] [illegible] en[76] essas[77] possissoes[78] fruytos[79] esteuerem[80] pera[81] colher[82] e[83] o[84] senhor[85] dessas[86] possyssoes[87] os[88] co-lhe[illegible] [89] quisser[90] colhaos[91] e[92] rreçeba[93] esses[94] fruytos[95] aquel[96] a[97] que[98] deuem[99] a[100] dyuida[101] por[102] quanto[103] ual[illegible]erem[104] e[105] se[106] os[107] nom[108] quysser[109] rreçeber[110] uendasse[111] logo[112] e[113] rreçeba[114] ende[115] seu[116] auer[117] e[118] [illegible] se[119] per[120] uentuyra[121] o[122] senhor[123] dessas[124] possyssoes[125] as[126] colher[127] nom[128] quysser[129] ou[130] nom[131] po-de[illegible] [132] mandamos[133] que[134] aquel[135] a[136] que[137] deuem[138] a[139] dyuyda[140] colha[141] esses[142] fruytos[143] per[144] alguum[145] ho[illegible]nem[146] que[147] lhi[148] deren[149] hos[150] juizes[151] dos[152] logares[153] jurado[154] sobrelos[155] santos[156] auangelhos[157] qu[illegible] [158] faça[159] esses[160] fruytos[161] colher[162] ben[163] e[164] fielmente[165] e[166] uender[167] custas[168] que[169] hy[170] fezer[171] en[172] co[illegible]her[173] eses[174] fruytos[175] e[176] dem[177] ende[178] hos[179] dynheyros[180] que[181] ficaren[182] dante[183] os[184] juizes[185] dos[186] lo[illegible]ares[187] aaquel[188] a[189] que[190] o[191] senhor[192] das[193] possissoes[194] deuyda[195] e[196] esto[197] mandamos[198] fazer[199] atá[200] qu[illegible] [201] esa[202] dyuida[203] sseia[204] pagada[205] e[206] as[207] ditas[208] possyssoes[209] se[210] laurem[211] de[212] todo[213] en[214] todo[215] ca[illegible]da[216] ano[217] assy[218] que[219] os[220] fruytos[221] dela[222] se[223] nom[224] perçan[225] per[226] mygua[227] de[228] lauradura[229] e[230] en[illegible] [231] outra[232] maneyra[233] nom[234] seia[235] feyta[236] a[237] penhora[238] nem[239] a[240] testaçon[241] senon[242] asy[243] como[244] de[245] s[illegible]sso[246] he[247] dyto[248].

fol. 27.

N.º 2

a penhora que essas possissoes seyam lauoradas assy como herdade vinhas ou olyuaas ou almoynhas ou ferrageaes ou as arrenden per como son come moynhos e furnus e casas pelhos fruytos e as rendas das possessiones sub reditas receba aquel a que a deuyda deue seer pagada por tanto quanto ualer atá que seya pagado de sa diuida. E se en essas possessoes o fruito steuer pera colher e o senhur dessas possissues ellas nom quiser coller collaas e receba esses fruytos aqual a que deue a deuida en a sa deuida por quanto ualer e se os non quiser receber uenda-os aginha e receba ende os dyeyros. E se pela uentura o senhor dessa possysson esses fruytos non quiser coller ou non poder mandamos que a esse a que deue a deuyda colha esses fruytos per alguu home que lhy den os juyzes dos logares e seya iurado sobrelhos sanctos auangellos que esses fruytos ben e fielmente faça colher e uender e as custas as quaes fezer en collendo esses fruytos sayam dos fruitos dessa possysson e den ende os dyeyros que ficarem perdante os juyzes dos logares aaquel a que o senhor dessas possissoes deue a diuida e esto mandamos fazer ateen que essa deuida seya pagada e as ditas possissoes seyam lauradas de todo en todo en cada huu ano assy que os fruytos non se percam delhes por mingua de lauoradura en outra maneyra non seya feyta a penhora nem a testaçom assy como de suso dito est.

fol. 65.

N.º 4

32 *e* 33 ou almoinhas ou
54 *e* 55 recebaas
58 quem
64 *e* 65 por
98 quem
111 vendamse
155 sobre os
168 *e* 169 e aja as custas que se
172 e
189 *e* 190 que
195 *a* 197 devia. Esto
216 em cada hum
222 dellas
229 lavra
247 *e* 248 dito he.

fol 57 *v.*

LIV

1254?–1261?

Titulo dos fiadorias (sic) como nom pode seer costrenjudo huum sem outro.

Estabeleçemos[1] que[2] quando[3] dous[4] homens[5] bos[6] o[7] mays[8] forem[9] fiadores[10] cada[11] huum[12] pelo[13] todo[14] que[15] huum[16] se[17] nom[18] outro[19] sseia[20] constranhudo[21] mays[22] todos[23] igualmente[24] seiam[25] constranhudos[26] e[27] o[28] auer[29] que[30] deuem[31] ambos[32] a[33] peytar[34] en[35] essa[36] fiadurya[37] todos[38] igualmente[39] o[40] peytem[41]. E[42] se[43] al-

Dos fiadores.

1 Estabeleçudo he
6 e 7 ou
9 Ssom
17 *a* 21 ssem os outros nom sseiam costreniudos
26 *a* 29 costreniudos en seus aueres
32 *e* 33 de
40 *e* 41 peytem.

N.º 1

Das fiadorias.

1 En outra parte he estabelesçudo
4 *a* 7 dous ou
9 som
16 *a* 37 nenhuum sen os outros nom seiam costrengudos esse auer a par que deuem en essa fiadoria mais
40 *e* 41 peytem

N.º 2

Dos que som fyadores.

1 Dos que sum fyadores cada huu polo todo en como deuem a pagar todos ygualmente. Item. Sstabeleçodo é
5 *a* 9 ou mays son
13 polo
20 *e* 21 non seya constrengudo
26 *a* 28 constrengudos. E se
31 *e* 32 deuan
35 *e* 36 essa
40 *e* 41 peyten

N.º 4

Capitulo cento e sete como os fiadores devem pagar igualmente a fiadoria e nom mais huum que o outro.

17 *e* 18 sem o
20 *e* 21 nom seja constrangido
26 constrangidos
33 *e* 34 o devem a peitar

fol. 58.

N.º 5

1 Em outra parte he estabelicido
6 *e* 7 ou
9 som
13 por
16 *a* 21 huns sem os outros nom sejam costrangidos aa fiadoria,
24 juntamente, e igualmente
26 *a* 28 costrangidos a esse
31 *a* 33 ham de
38 e todos
40 a

Digitized by Google

guums[44] desses[45] fiadores[46] nom[47] ouuer[48] onde[49] pague[50] os[51] outros[52] paguem[53] por[54] ssy[55] e[56] por[57] ele[58]. E[59] mando[60] que[61] primeyramente[62] se[63] pague[64] esa[65] diuyda[66] do[67] mouyl[68] do[69] dyuydor[70] quanto[71] conpryr[72] en[73] todo[74].

fol. 27 *v.*

45 *e* 46 fiadores
49 *a* 53 paguem os outros
56 *a* 60 E porem mandamos
71 *a* 74 quando conprir.

fol. 70.

N.º 1

60 mandamos
66 deuyda
72 *a* 74 comprir.

fol. 29 *v.*

N.º 2

44 alguu
58 *a* 60 elhe mandamus
64 page
70 deuedor
72 *a* 74 comprir.

fol. 66.

N.º 4

N.º 5

44 *e* 45 algum destes
49 por honde
51 que os
59 *e* 60 E Mandamos
65 esta
67 *a* 70 pelo movel do devedor
72 *a* 74 comprir.

Liv. IV, *fil.* 51.

LV

Sobre este e o seguinte estatuto veja-se o que advertimos antes pag. **233.**

1254?—1261?

Das reuelias.

En outra parte. Stabeleçodo é se alguem en logo da reuelya for deytado do herdamento sobre que lhy fazen demanda e quando uen ao tenpo de coller ende os fruytos pede sa entrega e diz que quer star a dereyto façanlhy assi como de suso dito é e deuisado e se depoys esse herdamento y á laurado e sobrelhe é chamado a dereyto outra uez este reuel entregado en outra parte polla reuelia e quando er uen no tempo dos fruytos coller pede sa entrega e diz que quer star a dereyto por tal que colla ende os fruytos e quer andar e estas reuelias sen seu dano e a dano da outra parte assy como dante nós muytas uezes auen a este tal.

Maç. 6 *de For. Ant. n.º* 4, *fol.* 62, *no Archivo Nacional.*

LVI

1254?—1261?

Das reuelias.

Estabeleçodo é por reuelia de seu auersayro for posto en possysson daquella cousa que demanda e aquel que foy reuel quer star a dereyto cate seu auersaryo ante que o outorge ca ia é en possisson daquella cousa subre que é a demanda e aquel que foy reuel ante que seya entregado pague aaquel que foy en possessyon por reuelya de seu auersayro as custas as quaes fez en recabedando aquella cousa ou essa possysson en logo de reuelia.

Maç. 6 *de For. Ant. n.º* 4, *fol.* 62 *v.*, *no Archivo Nacional.*

LVII

Este estatuto que regula as attribuições dos maiorinos ou meirinhos, magistrados superiores dos districtos ou comarcas que precederam os corregedores, acha-se em seguida a uns aggravamentos de côrtes e suas respostas, de que já n'outro logar fallámos, pertencentes aos concelhos de Coimbra e de Montemor-o-novo. Postoque não seja uma copia authentica, o documento remonta pelos seus caractéres paleographicos ao seculo XIII, e aquelles aggravamentos são com toda a probabilidade das côrtes de **1254** *ou das de* **1261**. *O achar-se este estatuto no mesmo pergaminho e pela mesma letra persuade que as providencias que encerra foram tambem resultado de uma daquellas assemblêas. Entretanto isto não passa de mera hypothese e é hypotheticamente que collocâmos este acto juncto aos que pertencem a umas ou a outras das referidas côrtes.*

1254?—1261?

Hec sunt res ad quas meyrinus debet ire.

In primo debet ire ad omnem hominem degredatum. Item debet ire ad caminum publicum britatum. Item debet facere totum mandatum domni regis quod sibi mandauerit per cartam suam. Item debet ire ad corpus ho-

Digitized by Google

mi nis forciatoris quem sibi dederint pro forciatore scilicet forciator de muliere uel de camyno et debet ire ad latro nem cognitum. Item mandamus quod tota uox et tota calumpnia et tota forcia et tota alia res que per maiordo num uel per portarium uel per judicem terre possit chegari uel corrigi non uadat ad eam meyrinus si aliquis ist orum supradictorum eum non uocauerit super hoc. Et mandamus quod meyrinus uadat ad forciam quam fecerint portario uel judici. Et mandamus quod omnes prelati ecclesiarum parrochiarum qui non habuerint portarios quibus fecerint forciam meyrinus alzet eis forciam. Item mandamus quod omnis homo qui desafiauerit alium hominem et directum noluerit facere uel recipere meyrinus constringat eum proad directum de foro terre proad directum domini Regis. Et non uadat meyrinus ad aliquam rem de supradictis sine rancuroso. Et omnis homo qui fideiussorem dederit proad directum de foro terre uel proad iudicium domini Regis recipiatur ei nisi fuerit homo proad iusticiandum. Et si aliquis fecerit malum homini rancuroso pro querela quam fecerit de malo quod sibi fecerint meyrinus faciat ibi suam iusticiam.

Gav. 3 Maç. 5 n.º 19, no Archivo Nacional.

LVIII

A data desta lei, inserida unicamente nas Ordenações Affonsinas, é evidentemente inexacta. Póde ser que lêssem 1345 *por* 1315 *tomando o* x *simples por* x *aspado, o que a reduziria ao anno de* 1277. *O ditado porém de* Conde de Bolonha *que se attribue a Affonso III no codice mais correcto das Affonsinas, e outras congruencias historicas tornam pelo menos igualmente provavel a data de* 1259. *Veja-se a nota* x *no fim do* 3.º *vol. da Historia de Portugal por A. Herculano* (2.ª *edição).*

1259?—1277?

Dom Affonso pela graça de Deos Rey de Portugal, e «Conde de Bellonha»[1]. A vós Vasco Martins Pimentel meu Meirinho Moor, Saude. Sabede que Eu mando, e defendo, que nem Ricos-homeens, nem Infançoões, nem outros Cavalleiros alguns sejão ousados de pousar em «Cernache»[2], nem em seu Termo, nem em terra de Leedra, nem de Monte-Negro, nem de «Vallariça»[3], nem em outros Herdamentos nehuuns que sejam meus foreiros, nem meus Regueengos. E mando a vós firmemente que nom sofrades, que esses davanditos pousem em nenhuum dos lugares suso ditos : und' al nom façades, se nom creede por certo, que averia eu por ello de vós queixume, e faria que vós pagassedes de vossa Casa quanto dapno, e quanta perda elles fezessem nos lugares avanditos. Dante em Lixboa «a vinte e dous[4]» dias d'Abril. ElRey o mandou. Joham Peres a fez Era de mil e trezentos e quarenta e cinco annos *(sic).*

Liv. II, tit. 27.

[1] do Algarve
[2] Cernancelhe
[3] Villariça S. e T.
[4] doze S. e T.

LIX

Veja-se ácerca da data deste documento a nota VI *no fim do* 3.º *vol. da Historia de Portugal por A. Herculano* (2.ª *edição).*

1254 OU 1255—DEZEMBRO

Alfonsus Dei gracie Rex Portugalie et comes Bolonie uniuersis pretoribus comendatoribus aluazilibus judicibus alcaldibus almoyxarifes et scribanis et illis qui loco eorum sunt ab Vlixbona usque ad Almadanam et de Almadana usque ad Sisinbriam et de Sisinbria usque ad Palmelam et de Palmela usque ad Satuual et de Satuual usque ad Alcacer et de Alcaçar usque ad Sanctum Jacobum de Caçem et de Sancto Jacobo de Caçem usque ad Aljazur et de Aljazur usque ad Lagus et de Lagus usque ad Silui et de Silui usque ad Porches et de Porches usque ad Albufariam et de Albofaria usque ad Sanctam Mariam de Faarom et de Sancta Maria de Faarom usque ad Tauillam et de Tauilla usque ad Cacellam et de Cacella usque ad Ayamontem et de Ayamonte usque ad Mertollam et de Mertolla usque ad Serpam et de Serpa usque ad Moouram et de Moura usque ad Arouchy et de Arouchy usque ad Aracenam et generaliter ad omnes frontarias berias et portus tam per mare quam per terram que in isto medio consistunt salutem et gratiam. Mando uobis firmiter defendo sub pena de quanto habetis in regno meo quod non leixetis sacare platam et argentum in massa nec in moneta de regno meo nec in vasis et scutellis et cloquaribus et quod sit talis persona cui conueniat habere tales perfias in domo sua et non leixetis sacare pannos de colore de regno meo nec leixetis sacare per terram ceram nec corios nec conilium nec mel nisi per illos portos per quos ueniunt panni de Francia. Et quicumque contra istam meam defenssionem uenerit uel illis quibus carregas uel argentum uel istas supradictas merchadias quas ego defendo quod nom exeant de regno

Digitized by Google

et ilas eis inueneritis saquare uel leuare mando quod filietis ei uel eis proad me quantu habere saquauerint uel leuauerint. Et mando quod mei ricomines uel prestamari qui de me tenent terras in ipsis frontariis uel in ipsis portubus habeant de isto decreto terciam partem proad se ut melius gardent uias et portus et stidas *(sic)* et semedareos. Et uos judices uel justiciarii de ipsis terris uel portubus gardetis dues partes proad me. Saluis riquis omnibus uel prestamariis et concilliis suis portagiis et suis directis in illis locis in quibus debent ea habere. Et mando quod omnia supradicta sint guardata et leuata sin forcia et sin torto et sin apostilia. Et si forte aliquis inuentus fuerit in isto errore contra defenssionem meam mando quod sit ei probatum per testimonium bonorum hominum coram judicibus locorum ubi inuenti fuerint isti errores et mando quod ille qui in isto errore inuentus fuerit non perdat aliquis de suo donec probatum sibi fuerit et judicatum. Vnde aliud non faciatis alias ego calumpniarem uobis in corporibus et in habere et insuper remeneretis pro meis inimicis. Datum in Sanctaren VI.ª die Decenbris. Rege mandante per cancellarium. Era M.ª CC.ª X.ª prima *(sic)*. Dominicus Vincencii scripsit. Johanes Fernandi de Alcazar notauit.

Liv. dos Copos do Cartorio de Palmella, fol. 62 (a'iás 92), no Archivo Nacional.

LEIS E ESTABELECIMENTOS SEM DATA CONHECIDA

As leis, costumes e estatutos que seguem são aquelles a que falta uma data determinada, e a que nem sequer por conjecturas entendemos poder-lh'a assignalar. Sabemos só em geral que pertencem ao reinado de Affonso III porque as Ordenações de D. Duarte lh'os attribuem e se acham pela maior parte inseridos entre os estabelecimentos daquelle principe no Livro das Leis e Posturas. Publicando-os tinhamos o arbitrio de os collocar na ordem (se ordem se lhe póde chamar) em que foram lançados neste ultimo codice, ou de seguir a disposição em que se acham nas Ordenações de D. Duarte, ou finalmente de adoptar uma nova disposição. Entendemos que para facilitar o estudo delles este ultimo arbitrio era o melhor. A sua collocação relativa no Livro das Leis e Posturas é evidentemente casual, e postoque nas Ordenações de D. Duarte se descubra já a intenção de os approximar pelas suas analogias, essa approximação está muito longe de ser completa. Assim, depois de colligir as poucas leis criminaes que nos restam com certeza daquella epocha, fizemo-las seguir das que respeitam ao direito da familia e da propriedade, reservando para ultimo logar as que pertencem á ordem dos juizos e processos. Nesta categoria entram as duas collecções de estatutos sobre o systema de provas e sobre as phases das demandas até o seu final julgamento, a que já nos referimos na Advertencia preliminar a estas leis, e que parece constituirem uma especie de codigos, ou antes fragmentos de codigos, relativos á ordem judicial.

LX

Capitulo 87 que pena deve aver aquelle que fere outro sem porque.

Outro sy he estabelecido que todo homem ou molher que outrem chaga ou mata ou fere sem porque nom lhe dizendo nem fazendo porque nem lhe avendo feito ante nenhuma cousa e estando seguro que morra porem.

Orden. de D. Duarte, fol. 36 v.

Digitized by Google

LXI

Quando moytos ferirem huum como o ande correger.

Item[1] he[2] direito[3] per[4] cantorem[5] elborensem[6] e[7] custume[8] que[9] sse[10] muytos[11] ferirem[12] alguem[13] e[14] cada[15] huum[16] uay[17] per[18] ssy[19] conuem[20] a[21] ssaber[22] se[23] nom[24] uam[25] com[26] pessoa[27] çerta[28] que[29] cada[30] huum[31] des[32] correga[33] per[34] ssy[35] e[36] a[37] como[38] quer[39] que[40] huum[41] correga[42] nom[43] ssom[44] por[45] esso[46] liures[47] de[48] non[49] corregerem[50] e[51] se[52] uam[53] com[54] pessoa[55] çerta[56] e[57] a[58] principal[59] pessoa[60] faz[61] enmenda[62] da[63] eniuria[64] son[65] hos[66] outros[67] liures[68] do[69] corrigimento[70] per[71] esta[72] rrazon[73] e[74] se[75] nom[76] faz[77] o[78] senhor[79] da[80] terra[81] çom[81] emenda[82] cada[83] huum[84] corregerá[85] aquelo[86] que[87] lhy[88] for[89] prouado[90] que[91] fez[92].

fol. 30.

N.º 4

1 a 6 Item he direito
93 que se
33 corregerá
36 a 38 e como
15 isso
48 os outros de
76 o nom
83 a cada
89 foy

fol. 59 *v.*

LXII

Veja-se o que notámos anteriormente, Aff. II—25.

Titulo das uiandas.

Porque[1] a[2] nós[3] perteeçe[4] defender[5] com[6] justiça[7] hos[8] pobres[9] do[10] nosso[11] senhorio[12] contra[13] hos[14] poderosos[15] defendemos[16] que[17] nem[18] caualeyro[19] nem[20] nenhuum[21] outro[22] que[23] de[24] uós[25] teuer[26] terras[27] seia[28] ousado[29] pera[30] tomar[31] uyanda[32] nem[33] outra[34] cousa[35] senom[36] pelo[37] juiz[38] da[39] terra[40] se[41] o[42] hy[43] ouuer[44] ou[45] per[46] homens[47] boos[48] e[49] pagando[50] conpridamente[51] ao[52] senhor[53] da[54] cousa[55] o[56] preço[57] dela[58] asy[59] como[60] for[61] mandado[62] per[63] ese[64] juiz[65] ou[66] homens[67] bôs[68]. E[69] se[70] alguum[71] for[72] negligente[73] en[74] conpryr[75] este[76] mandado[77] pela[78] primeyra[79] uez[80] entregue[81] ao[82] senhor[83] da[84] coussa[85] aquelo[86] que[87] lhy[88] tomou[89] e[90] pague[91] quinhentos[92] soldos[93]. E[94] pela[95] segunda[96] perca[97] a[98] terra[99] que[100] teuer[101] de[102] uós[103]. E[104] destes[105] sobreditos[106] quinhentos[107] soldos[108] seia[109] dada[110] a[111] meatade[112] aaquele[113] a[114] que[115] fezerem[116] a[117] enjuria[118]. E[119] a[120] outra[121] meatade[122] seia[123] dada[124] a[125] nós[126].

fol. 36.

N.º 4

Constituição 85 porque ElRey defende que cavaleiros nem outros nenhuns nom tomem viandas nem outras cousas sem mandado ou alvidré de homens bons.

18 nenhum
25 nós
78 por a
103 nós.
105 e 106 destes

fol. 40 *v.*

LXIII

Capitulo cento e dezouto que pena deve aver aquele que filha a outrem per sua autoridade.

Estabelecido he que se alguum filhar a outro por força e per sa autoridade alguma cousa que tever ou de que estever em posse perca o direito que ouver em ella e se em ella direito nom ouver torne-lhe aquella cousa que lhe assy tomou com outro tanto do seu proprio salvo em aquelles casos em que o direito diz vim vi repelere licet. Que quer dizer : força per força se tolheo.

Orden. de D. Duarte, fol. 59.

LXIV

Veja-se o que observámos sobre uma lei analoga, Affonso II—24.

Titulo que pea mereçe o que falssa prata ó ouro ó moeda.

Estabeleçemos moedeyro que moeda falsar ou outro qualquer que uyr moeda falssa fazer e consentindo en na fazer se for achado talhenlhy as maaos assy a huum como ao outro e tomemlhi quanto ouuer. Item esso meesmo estabeleçemos do oryuez que fezer engano no ouro ou na prata que lhy derem pera laurar ou falsar.

fol. 36.

Digitized by Google

LXV

Capitulo cento da molher forçada.

Estabelecido he que nenhuma molher nom se pode chamar forçada em villa, salvo se a tem em tal logar que nom possa bradar. E outro sy a molher que vem de fora e diz que he forçada deve vir carpindo e bradando e dizer assy : «vedes que me fez foam.» E deve logo hir aa justiça e dizerlho logo assy.

Orden. de D. Duarte, fol. 57.

LXVI

Capitulo cento e trinta que pena deve aver aquele que demanda o que em sy ha.

Estabelecemos que se alguúm dever a outro divida alguuma e lha pagar toda ou parte, se aquelle a que a divida he pagada lhe veer a demandar aquillo que lhe ja pagou e delle ja recebeo per sy ou per outrem, se lhe esto for provado per algumas testemunhas lydimas ou se o elle confessar que o recebeo ou outrem por elle tornelhe em dobro quanto delle avya recebido e lho demandou outra vez. E se lhe ainda ficar por devida descontelhe em dobro aquillo que lhe demanda de que era ja pagado senom entreguelhe do seu. E esto fazemos por tolher as malicias daquelles que se trabalhão de levar duas vezes as devidas de seus devedores.

Orden. de D. Duarte, fol. 60 *v.*

LXVII

Outrosi[1] he[2] estabeleçudo[3] que[4] todo[5] homem[6] ou[7] molher[8] que[9] a[10] outrem[11] mete[12] merda[13] en[14] boca[15] ou[16] manda[17] meter.[18] que[19] moyra[20] porem[21].

fol. 44.

N.º 4

Capitulo 99 da merda em boca.

1 *a* 3 Estabelecido he
6 *a* 8 aquell ou aquella
10 *a* 12 meter a homem ou a molher
16 *a* 19 que

fol. 57.

LXVIII

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] se[7] o[8] ladrom[9] en[10] juizo[11] pedir[12] entrega[13] de[14] furto[15] entreguemlho[16] en[17] tal[18] guisa[19] que[20] o[21] senhor[22] nom[23] perça[24] sa[25] cousa[26].

fol. 72.

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e cinco da cousa furtada.

10 *a* 12 pedir
14 *e* 15 do furto em juizo
19 caso

fol. 63 *r.*

LXIX

Estabeleçudo[1] he[2] en[3] cas[4] dElRey[5] que[6] sse[7] alguem[8] caer[9] daruor[10] e[11] morrer[12] nom[13] deue[14] porem[15] o[16] moordomo[17] dauer[18] parte[19] da[20] aruor[21].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e sessenta da coomba que caae da arvor.

1 Costume
8 *e* 9 alguum cair
18 a aveer
20 em na

fol. 63 *v.*

N.º 5

1 E ainda
3 *e* 4 custume em Casa
8 *a* 10 alguúm cair d'alguma arvor,
18 *a* 20 aver a

Liv. v, *tit.* 79.

Digitized by Google

LXX

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] se[4] a[5] molher[6] sse[7] enforca[8] daruor[9] auerá[10] o[11] moordomo[12] a[13] corda[14] e[15] nom[16] mais[17] con[18] que[19] sse[20] enforcou[21].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo 94 que coomha deve levar áquele que se enforcá.

5 a
ue se
a arvor
15 a 18 com
21 enforca e nom mais.

N.º 5

1 Estabelicido
4 se se
7 *a* 9 enforca en alguma arvor,
15 *a* 21 em que se enforcar, e mais nom.

fol. 57.

Liv. v, *tit.* 79.

LXXI

Esta ley fala das molheres que casam contra uoontade dos padres ou dos parentes se podem seer eyxerdadas.

E[1] sse[2] mançeba[3] en[4] cabelos[5] teuerem[6] ou[7] padre[8] ou[9] madre[10] ou[11] hos[12] irmaaos[13] ou[14] outros[15] parentes[16] quaesquer[17] ou[18] outros[19] estraynos[20] en[21] sseu[22] poder[23] ou[24] nom[25] ou[26] en[27] guarda[28] ou[29] en[30] outra[31] maneyra[32] qualquer[33] he[34] casa[35] sen[36] consentimento[37] ou[38] ssem[39] mandados[40] deles[41] cum[42] quem[43] quer[44] quer[45] uenha[46] a[47] ella[48] aquel[49] com[50] quem[51] casar[52] quer[53] nom[54] e[55] quer[56] seia[57] seu[58] enmiigo[59] deles[60] quer[61] nom[62] e[63] quer[64] que[65] lhis[66] ouuesse[67] feyta[68] alguma[69] deshonrra[70] ou[71] força[72] quer[73] nom[74] por[75] tal[76] rrazon[77] nom[78] na[79] podem[80] desherdar[81] da[82] booa[83] de[84] seu[85] padre[86] ou[87] de[88] ssa[89] madre[90]. Outrossy[91] sse[92] sse[93] for[94] a[95] mançeba[96] con[97] alguem[98] de[99] guyssa[100] que[101] seia[102] a[103] deshonrra[104] de[105] sseu[106] padre[107] ou[108] de[109] ssa[110] madre[111] ou[112] de[113] sseu[114] linagen[115] e[116] quer[117] seia[118] sen[119] seu[120] mandado[121] quer[122] nom[123] nom[124] seerá[125] poren[126] deserdada[127] da[128] booa[129] de[130] seu[131] padre[132] nem[133] de[134] ssa[135] madre[136] nem[137] doutro[138] herdamento[139] que[140] lhis[141] auenha[142] de[143] sseus[144] irmaaos[145] quer[146] doutros[147] parentes[148] quer[149] doutros[150] estraynos[151] alguuns[152] quaesquer[153]. Outrossy[154] se[155] a[156] molher[157] uyuoa[158] quer[159] aia[160] padre[161] ou[162] madre[163] e[164] quer[165] aia[166] senhor[167] drudo[168] ou[169] amigo[170] quer[171] nom[172] sse[173] sse[174] cassar[175] ou[176] fezer[177] maldade[178] de[179] sa[180] ffazenda[181] con[182] quem[183] quer[184] sen[185] uoontade[186] de[187] sseu[188] padre[189] o[190] de[191] ssa[192] madre[193] ou[194] de[195] sseus[196] irmaaos[197] ou[198] de[199] sseus[200] parentes[201] nom[202] pode[203] por[204] ende[205] seer[206] deserdada[207]. Se[208] alguma[209] molher[210] que[211] seia[212] cassada[213] ou[214] algum[215] homem[216] que[217] seia[218] cassado[219] se[220] sse[221] casar[222] con[223] outra[224] ou[225] ella[226] com[227] outro[228] ou[229] outro[230] seendo[231] alguum[232] deles[233] fora[234] da[235] terra[236] nom[237] auerá[238] nenhuum[239] delles[240] nenhuma[241] pena[242] en[243] sseus[244] corpos[245] nem[246] en[247] sseus[248] aueres[249] como[250] quer[251] que[252] o[253] casamento[254] nom[255] ualha[256]. Outrossy[257] sse[258] o[259] homem[260] ou[261] a[262] molher[263] sse[264] cassar[265] ante[266] que[267] passe[268] huum[269] anno[270] depoys[271] morte[272] de[273] ca[274] huum[275] deles[276] auerá[277]. Ca[278] depos[279] morte[280] da[281] qualquer[282] deles[283] pódesse[284] o[285] que[286] ficar[287] uyuuoo[288] casar[289] logo[290] ou[291] quando[292] quyser[293] segundo[294] ho[295] costume[296] sem[297] nenhuma[298] pena[299]. Todo[300] homem[301] que[302] casar[303] quyser[304] nom[305] casará[306] per[307] arras[308] segundo[309] ho[310] costume[311] da[312] uylla[313] se[314] nom[315] quysser[316] mays[317] cassará[318] a[319] meyadade[320] assy[321] como[322] falarey[323] mays[324] adeante[325] em[326] no[327] titulo[328] dos[329] costumes[330] das[331] partiçoens[332]. Todalas[333] cousas[334] que[335] o[336] homem[337] der[338] aa[339] molher[340] ou[341] a[342] molher[343] ao[344] homem[345] com[346] que[347] nom[348] he[349] casado[350] ou[351] casada[352] quer[353] iasca[354] con[355] ella[356] quer[357] nom[358] nom[359] seerá[360] teudo[361] ou[362] theuda[363] de[364] lhos[365] dar[366] quer[367] seia[368] quite[369] della[370] quer[371] nom[372]. Outrossy[373] sse[374] for[375] espossado[376] ou[377] es-

N.º 4

20 estranhos
34 que seia e
40 mandado
42 com
59 amigo
64 *a* 66 quer
79 a
87 nem
89 sua
91 *a* 137 nem
157 *e* 158 molher
180 sua
190 ou
192 sua
204 *a* 206 ser
208 E se
224 outrem
228 *a* 230 outro
261 *e* 262 ou
264 *e* 265 casar
271 depos da
274 cada
277 nom auerá nenhuma pena porem.
281 de cada
288 vivo
295 *e* 296 costume
310 *e* 311 costume
320 *a* 322 meatade segundo
327 o
336 *e* 337 homem
347 quem
351 *e* 352 ou se for casado
354 jaça
365 lhas
368 sejam

Digitized by Google

possada[378] e[379] der[380] alguma[381] coussa[382] huum[383] ao[384] outro[385] ante[386] que[387] iasca[388] con[389] ella[390] e[391] morrer[392] alguum[393] deles[394] nom[395] tornaram[396] o[397] que[398] se[399] derom[400] huums[401] outros[402]. Mays[403] se[404] depoys[405] iouuer[406] com[407] ella[408] que[409] forom[410] esposados[411] e[412] lhy[413] ante[414] deu[415] alguma[416] coussa[417] quer[418] dictas[419] quer[420] que[421] quer[422] partilos-am[423] depoys[424] per[425] meios[426] o[427] que[428] fficar[429] uiuo[430] com[431] nos[432] filhos[433] ou[434] com[435] nos[436] herdeyros[437] do[438] que[439] for[440] morto[441] como[442] quer[443] que[444] aquelas[445] coussas[446] fossen[447] dadas[448] ou[449] dictadas[450] huums[451] aos[452] outros[453] ante[454] que[455] a[456] reçebesse[457] iouuesse[458] com[459] ella[460]. Se[461] alguma[462] molher[463] solteyra[464] ou[465] espossada[466] ou[467] cassada[468] ffezer[469] dulterio[470] con[471] outro[472] e[473] lhy[474] for[475] prouado[476] quer[477] nom[478] ou[479] sse[480] sse[481] foy[482] de[483] casa[484] hu[485] a[486] seu[487] marido[488] tem[489] per[490] rrazom[491] de[492] fazer[493] fornizo[494] com[495] outro[496] quer[497] o[498] ffezesse[499] quer[500] nom[501] nom[502] perderá[503] por[504] ende[505] o[506] que[507] lhy[508] deron[509] en[510] dom[511].

fol. 34.

N.º 4

384 a
388 jaça
402 a outros.
419 *e* 420 doas
426 meo
431 *e* 432 com os
435 *e* 436 com os
450 demandadas
458 e jouvesse
470 adulterio
483 *a* 485 da casa honde
494 fornizio
501 *e* 502 nom
510 por

fol. 48 *v.*

LXXII

Veja-se Aff. III—103.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] a[4] molher[5] nom[6] possa[7] dar[8] cousa[9] a[10] seu[11] marido[12] nem[13] o[14] marido[15] a[16] ssa[17] molher[18] na[19] morte[20] senom[21] de[22] ssa[23] terça[24] pero[25] saluo[26] a[27] terça[28] mandarlhi-ha[29] huma[30] dona[31].

fol. 69 *v.*

N.º 4

Capitulo 91 como nenhum nom pode dar rem a sua molher.

4 *e* 5 marido
8 *a* 19 herdar sa molher nem a molher o marido na sa
29 *a* 31 mandarlhá huma doa salvo se alguum delles nom ouver herdeiros direitos.

fol. 56 *v.*

LXXIII

Do que dá o marido aa molher.

Costume[1] he[2] que[3] sse[4] o[5] marido[6] dá[7] en[8] ssa[9] uida[10] a[11] ssa[12] molher[13] alguma[14] herdade[15] depos[16] morte[17] do[18] marido[19] ou[20] danbos[21] esto[22] he[23] uerdade[24] ergo[25] se[26] for[27] em[28] contrayro[29] o[30] costume[31].

fol. 70.

19 marido adugaa a partiçom com nos filhos do marido
22 e esto
28 *a* 30 contrayro

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e nove do dote da molher.

16 depois da
19 marido aduza aa partiçam com seus filhos do marido
22 E esto
28 *a* 30 contrairo

fol 63 *v.*

N.º 5

8 *e* 9 em sua
12 sua
16 depois da
19 *a* 31 marido aduga a molher essa herdade a partiçom com os filhos do marido, ou d'ambos.

Liv. IV, *tit.* 14.

LXXIV

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] a[4] molher[5] nom[6] possa[7] dar[8] a[9] marydo[10] nem[11] o[12] marido[13] aa[14] molher[15] en[16] sa[17] uoda[18] nenhuma[19] cousa[20] senom[21] huma[22] dona[23] qual[24] escolher[25].

fol. 37 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e vinte e hum como a molher nom pode dar ao marido.

9 ao
18 vida
23 doa

fol. 59 *v.*

Digitized by Google

LXXV

Veja-se Aff. III—46.

Ley como a molher pode demandar o que o marido uendeo.

Se[1] o[2] marido[3] uendeo[4] alguma[5] possissom[6] sem[7] outorgamento[8] de[9] sa[10] molher[11] conuem[12] a[13] ssaber[14] contra[15] a[16] postura[17] da[18] corte[19]. E[20] sse[21] a[22] molher[23] esto[24] quiser[25] reuogar[26] per[27] carta[28] dElRey[29] como[30] he[31] postura[32] da[33] corte[34] adugaa[35] quando[36] ueer[37] perdante[38] os[39] juizes[40] ali[41] hu[42] he[43] a[44] possissom[45] ou[46] a[47] outorgança[48] do[49] marido[50] e[51] noutra[52] guisa[53] nom[54] ualham[55] saluo[56] sse[57] na[58] carta[59] dElRey[60] for[61] conteudo[62] que[63] nosso[64] ssenhor[65] ElRey[66] dá[67] a[68] ela[69] poder[70] que[71] faça[72] esta[73] demanda[74] ssem[75] outorgamento[76] do[77] marido[78].

fol. 69.

N.º 4

Constituição cento e vinte e outo como a molher pode desfazer a venda do marido.

1 Estabelecido he e julgado que se
4 vender
12 *e* 14 ou a meter a preito ou a juizo
20 *e* 22 e sa
30 *e* 31 assy como he a
35 aduza
38 *a* 40 perante o juiz
43 *e* 44 a
46 *a* 48 for ho outorgamento
51 e valhalhe e
55 valha
77 de seu

fol. 60 *v.*

LXXVI

Contra as molheres som estas dua...

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] sse[4] alguem[5] he[6] penhorado[7] por[8] coomha[9] en[10] seus[11] beens[12] e[13] de[14] ssa[15] molher[16] e[17] ssa[18] molher[19] disser[20] que[21] nunca[22] fez[23] per[24] que[25] deuesse[26] seer[27] penhorada[28] en[29] seus[30] beens[31] non[32] ual[33] a[34] ella[35] tal[36] escusaçom[37] ergo[38] se[39] for[40] el[41] homem[42] dado[43] por[44] treedor[45].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo 92 das coomhas.

17 *e* 18 e a
26 *e* 27 seer
37 escusança
41 *e* 42 homem

fol. 57.

LXXVII

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] se[4] o[5] marido[6] he[7] fiador[8] dalguem[9] que[10] pague[11] a[12] fiadoria[13] dos[14] seus[15] beens[16] e[17] de[18] ssa[19] molher[20] saluo[21] se[22] lhi[23] for[24] defezo[25] pelo[26] juiz[27] que[28] nom[29] fiasse[30] nenguum[31].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo noventa e cinco da fiadoria.

3 *e* 4 se
9 dalguum
25 foy
31 nenhum.

fol. 57

N.º 5

1 Estabelecido
15 *e* 16 beens seus,
19 sua
24 foi
31 ninguem.

Liv. IV, *tit.* 16.

LXXVIII

Como os filhos da baragãa podem herdar os beens do padre.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] se[4] alguum[5] home[6] seendo[7] peon[8] solteyro[9] fezer[10] filhos[11] em[12] alguma[13] baragãa[14] que[15] tenha[16] tehuda[17] en[18] sa[19] cassa[20] se[21] a[22] ouuer[23] de[24] uirgiindade[25] ou[26] ela[27] for[28] tal[29] que[30] el[31]

N.º 4

Capitulo cento e dez como os filhos da barregam podem herdar os bens do padre.

8 piam
30 *e* 31 que

Digitized by Google

possa[32] cassar[33] com[34] ela[35]. E[36] ela[37] nom[38] fezer[39] por[40] outro[41] homem[42] se[43] el[44] se[45] cassar[46] depoys[47] com[48] outra[49] molher[50] e[51] ouuer[52] dela[53] filhos[54] liidemos[55] que[56] os[57] filhos[58] primeyros[59] que[60] fez[61] en[62] na[63] barragaa[64] possam[65] herdar[66] irmaamente[67] os[68] beens[69] do[70] padre[71] aa[72] sa[73] morte[74].

fol. 34 *v.*

N.º 4

62 *e* 63 na
67 yrmaamente com os filhos lidimos
73 sua

fol. 58 *v.*

LXXIX

Este estabelecimento, que se encontra só nas Ordenações de D. Duarte, está unido á constituição **134** *(nesta edição Aff. III—*106*) sem distincção alguma e debaixo da mesma rubrica. A diversidade absoluta de objecto entre os dous actos legislativos, ahi confundidos, mostra claramente que essa approximação foi um descuido do collector ou dos copistas.*

Outrossy he estabelecido que nenhum homem casado nom possa herdar ssa barregaam nem lhe possa vender nenhuma coussa em sa vida nem fazer doaçom em prejuizo de seus herdeiros.

fol. 62.

LXXX

Costume[1] he[2] que[3] o[4] marido[5] nom[6] possa[7] rem[8] dar[9] a[10] ssa[11] barragãa[12] que[13] aparezca[14].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Constituçom cento e cincoenta e huma que nom pode vender aa sa barregaa.

8 *a* 10 vender aa
12 *a* 14 barregãa.

fol. 63.

N.º 5

11 sua
14 pareça.

Liv. IV, *tit.* 13.

LXXXI

Como os filhos das barragãs nom podem tirar herdamento de tanto por tanto.

Outrossy[1] he[2] custume[3] que[4] taaes[5] filhos[6] de[7] barragãa[8] que[9] o[10] peom[11] fezer[12] em[13] solteyria[14] em[15] molher[16] de[17] booa[18] fama[19] que[20] tenha[21] por[22] barragãa[23] tehuda[24] que[25] herdem[26] os[27] beens[28] do[29] padre[30] ygualmente[31] com[32] os[33] filhos[34] liidemos[35] que[36] depoys[37] ouuer[38] de[39] sa[40] molher[41] liidema[42] com[43] que[44] se[45] depoys[46] cassou[47]. Mays[48] taaes[49] filhos[50] que[51] assy[52] forom[53] feitos[54] em[55] solteyria[56] nom[57] podem[58] tirar[59] nem[60] auer[61] os[62] beens[63] da[64] auoenga[65] de[66] tanto[67] por[68] tanto[69] se[70] hi[71] outros[72] filhos[73] ou[74] netos[75] liidemos[76] ouuer[77].

fol. 34 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e onze como os filhos da barregãa podem herdar e como podem ou não aveer os bens da avoenga de tanto por tanto.

1 E outrosy
11 piam
14 solteira sendo piam
45 *a* 47 despois casar.
56 solteirã
58 poderam

fol. 58 *r.*

LXXXII

Custume[1] en[2] casa[3] delRey[4] que[5] se[6] o[7] filho[8] ha[9] padre[10] e[11] madre[12] e[13] demanda[14] os[15] beens[16] uiuendo[17] eles[18] depoys[19] sa[20] morte[21] do[22] padre[23] e[24] da[25] madre[26] adura[27] esses[28] beens[29] que[30] ouue[31] deles[32] en[33] sa[34] uyda[35] a[36] partiçon[37] con[38] seus[39] irmaaos[40].

fol. 37 *v.*

2 *a* 4 he
14 *e* 15 gaanham alguuns
17 *a* 20 mentre esses ssom uiuos aduraos depos a
22 *a* 35 delles

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e outo como o que o filho gaanha he do padre.

2 *a* 5 he
14 *e* 15 gaanha alguuns
17 *a* 35 mentres esses som vivos aduraos despois morte delles

fol. 63 *v.*

N.º 5

2 *a* 4 he,
14 *e* 15 gaançon
17 *a* 19 em mentre elles forom vivos, aduga-os despois
20 da
22 *a* 36 delles aa

Liv. IV, *tit.* 105.

Digitized by Google

LXXXIII

Titulo como pode ualer o preito que faz o filho que está em poder de seu padre ou de sa madre.

Se[1] os[2] filhos[3] fezeren[4] alguum[5] preyto[6] de[7] diuida[8] ou[9] de[10] conhoscença[11] ou[12] doutra[13] qualquer[14] cous-
sa[15] a[16] sseu[17] padre[18] ou[19] a[20] ssa[21] madre[22] depoys[23] que[24] foren[25] didade[26] compryda[27] deue[28] a[29] ualer[30] se-
gundo[31] costume[32] da[33] uylla[34] quer[35] que[36] seia[37] fóra[38] de[39] seu[40] padre[41] quer[42] nom[43] quer[44] seiam[45] cassa-
dos[46] quer[47] solteyros[48] quer[49] rrecaden[50] o[51] sseu[52] per[53] ssy[54] quer[55] nom[56] ualerá[57] se[58] o[59] fezeren[60] depoys[61]
que[62] foren[63] de[64] rreuora[65] compryda[66]. Ergo[67] sse[68] fforen[69] cassados[70] e[71] se[72] tal[73] preyto[74] fezer[75] a[76] molher[77]
ssen[78] seu[79] marido[80] ou[81] o[82] marido[83] sen[84] sa[85] molher[86] sobre[87] cousa[88] de[89] raiz[90] ou[91] ssen[92] sseu[93] outor-
gamento[94] segundo[95] a[96] postura[97] delRey[98] tal[99] preyto[100] nom[101] deue[102] ualer[103] nem[104] pode[105] o[106] preyto[107]
que[108] fezeren[109] hos[110] filhos[111] que[112] nom[113] foren[114] didade[115] conpryda[116]. Todo[117] preyto[118] que[119] for[120] ffey-
to[121] antre[122] alguums[123] homes[124] dereytamente[125] quer[126] seia[127] feyto[128] per[129] maao[130] de[131] tabellion[132] quer[133]
nom[134] e[135] quer[136] seia[137] hy[138] posta[139] pena[140] quer[141] nom[142] uallirá[143]. E[144] os[145] aluaziis[146] o[147] deuem[148] a[149]
fazer[150] guardar[151] a[152] cada[153] huma[154] das[155] partes[156]. E[157] sse[158] hy[159] for[160] em[161] no[162] preyto[163] pena[164] pos-
ta[165] aquel[166] que[167] for[168] contra[169] o[170] preyto[171] peytará[172] a[173] pena[174] outrossy[175] como[176] foy[177] posta[178] em[179]
no[180] preyto[181]. Quando[182] dous[183] irmaaos[184] ou[185] mays[186] am[187] alguma[188] coussa[189] de[190] partir[191] ou[192] am[193]
de[194] fazer[195] alguma[196] aueença[197] ou[198] outra[199] cousa[200] qualquer[201] e[202] huum[203] deles[204] nom[205] he[206] na[207] uyl-
la[208] e[209] aquel[210] que[211] hy[212] he[213] de[214] fiador[215] so[216] pena[217] assynaadamente[218] que[219] quando[220] ho[221] outro[222]
ueer[223] que[224] he[225] fóra[226] que[227] outorgue[228] todo[229] o[230] que[231] el[232] ou[233] por[234] eles[235] fezer[236]. E[237] sse[238] de-
poys[239] ueher[240] e[241] nom[242] quiser[243] outorgar[244] o[245] ffiador[246] peytará[247] a[248] pena[249] e[250] uallirá[251] quanto[252] he[253]
polla[254] ssa[255] parte[256] mays[257] nom[258] polos[259] outros[260]. Todo[261] preyto[262] qualquer[263] que[264] homem[265] fezer[266]
per[267] escrito[268] deue[269] ualer[270] sse[271] for[272] feyto[273] pelo[274] tabellion[275] ou[276] com[277] seelo[278] outentico[279] e[280] de-
ue[281] fazer[282] poenr[283] o[284] anno[285] e[286] o[287] dya[288] e[289] o[290] mes[291] en[292] que[293] o[294] fezerom[295] e[296] sse[297] tal[298] ffor[299]
ualerá[300] a[301] carta[302]. Se[303] aquel[304] que[305] dereytamente[306] fezer[307] o[308] preyto[309] e[310] o[311] outro[312] morer[313] e[314]
aquele[315] que[316] herda[317] o[318] sseu[319] quer[320] seia[321] filho[322] quer[323] outro[324] qualquer[325] deue[326] seer[327] teudo[328]
de[329] guardar[330] o[331] preyto[332] assy[333] como[334] era[335] tehudo[336] de[337] o[338] guardar[339] aquel[340] que[341] o[342] fez[343]. Er-
go[344] se[345] for[346] tal[347] preyto[348] que[349] nom[350] deue[351] a[352] teer[353] ergo[354] aquel[355] que[356] o[357] fez[358].

fol. 33.

N.º 4

Constituição 51 como deve valer o preito e a postura que os filhos fizerem com seu padre ou com sa madre ou hirmaãos.

13 de outra
21 sua
32 *a* 34 o costume do reyno
36 *e* 37 seiam
75 fez
85 sua
108 *e* 109 valer que fizerem
122 ante
149 *e* 150 fazer
162 o
180 o
206 for
216 sob
228 o outorgue
232 *e* 233 elle ou outrem
255 sua
274 *a* 276 por tabelião

fol. 47 *v.*

LXXXIV

De que dá alguem en sa uida a seus netos que depoys de sa morte que o deue trager a partiçom.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] se[4] alguem[5] dá[6] en[7] sa[8] uida[9] a[10] seus[11] netos[12] depois[13] sa[14] morte[15] deuemno[16]
aduzer[17] a[18] partiçon[19] con[20] hos[21] filhos[22] de[23] seu[24] auoo[25] he[26] e[27] rrazom[28] ou[29] que[30] quer[31] que[32] a[33]

17 *e* 18 a aduzer a
21 nos
26 *e* 27 he
29 ca

N.º 4

Capitulo cento e dous como o aveo nom pode dar a seus netos.

13 alguma cousa despois de
26 *a* 30 e he razom o que

N.º 5

1 Estabelecido
5 *e* 6 alguum
8 sua
10 *a* 14 dá algo a seu neto, despois de sua
16 deve-o
18 *e* 19 aa collaçom, ou partiçom
26 *a* 31 e he razom de se fazer assi, ca qualquer cousa

Digitized by Google

les[34] deua[35] seo[36] auoo[37] nom[38] lhi[39] lo[40] deuia[41] senom[42] per[43] rrazon[44] de[45] seu[46] padre[47] ou[48] de[49] sa[50] madre[51].

fol. 27.

34 *a* 41 estes daua nom lhe la daua seu auoo

fol. 72 *v.*

N.º 4

34 elles
38 *a* 40 lho nom

N.º 5

34 *e* 35 elles dava
39 *a* 41 lha dava
43 por

fol. 57 *v.*

Liv. IV, *tit.* 106.

LXXXV

Titulo como hos hirmaaos podem demandar partiçom daquello que ouueron.

Os[1] cassamentos[2] todos[3] se[4] poden[5] fazer[6] per[7] aquelas[8] parauoas[9] que[10] a[11] santa[12] eygreia[13] manda[14] atando[15] que[16] seiam[17] taaes[18] que[19] possan[20] casar[21] sen[22] peccado[23]. E[24] todo[25] cassamento[26] que[27] possa[28] seer[29] prouado[30] quer[31] seia[32] a[33] furto[34] quer[35] conhoçudamente[36] uallrá[37] se[38] os[39] que[40] assy[41] cassarem[42] forem[43] di-dade[44] compryda[45] como[46] he[47] de[48] costume[49].

fol. 34.

N.º 4

Constituição 53 como devem valer os casamentos que os homens e molheres fazem e das doas.

9 palavras
15 a tanto
36 *e* 37 conhecidamente valerá
44 de idade
48 do

fol. 48 *v.*

LXXXVI

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] irmaão[7] contra[8] irmaão[9] nom[10] possa[11] perescreuer[12].

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e trinta e nove quaes nom podem perescrepver.

12 perescrepver em nenhuma guisa a herança.

N.º 5

12 prescrepver.

fol. 62 *v.*

Liv. IV, *tit.* 108.

LXXXVII

Esta lei é correlativa a Aff. III—46. É evidente que no Livro das Leis e Posturas está interpolada com phrases de outra lei e deturpado o texto.

Daquelles que fazem uenda sen outurydade de sa molher.

Se[1] alguum[2] homem[3] á[4] contenda[5] com[6] outro[7] sobre[8] alguuma[9] coussa[10] e[11] demanda[12] prazo[13] deo[14] a[15] ele[16]. E[17] quando[18] ueer[19] ao[20] prazo[21] sse[22] enader[23] alguma[24] coussa[25] na[26] demanda[27] deue[28] auer[29] outro[30] prazo[31]. Se[32] alguum[33] homem[34] uendeo[35] alguma[36] possyssom[37] sen[38] outorgamento[39] da[40] molher[41] conuem[42] a[43] ssaber[44] contra[45] a[46] pustura[47] da[48] corte[49] e[50] sa[51] molher[52] quysser[53] esto[54] reuogar[55] per[56] carta[57] delRey[58] assy[59] como[60] é[61] pustura[62] da[63] corte[64] aduga[65] quando[66] ueer[67] aly[68] hu[69] é[70] a[71] possysson[72] ante[73] o[74] juiz[75] e[76]

N.º 4

Capitulo cento e vinte e dous como o citado nom he theudo a responder mais que a citaçom.

1 *a* 23 Estabelecido he que se alguum he citado perante alguum juiz sobre
29 a aver
32 E se
35 vende
37 cousa de possissom
54 isto
61 he a
65 aduza
75 *e* 76 juiz

N.º 5-A

1 *a* 32 Se
37 cousa de possessam
40 *a* 42 de sua mulher,
51 essa
67 *a* 76 vier ante o Juiz, aly homde he a possessam, o

N.º 5-B

1 *a* 99 Em outra parte he estabelecido, que aquelle que he casado, nom possa vender, nem enalhear beens de raiz sem outorgamento de sua molher, e se algum homem vendeo algua cousa de possissom sem outorgamento de sua molher, a saber, contra a postura da Corte, e a molher quiser esto revogar per Carta d'ElRey, assy como he postura da Corte, aduga o marido comsigo, quando vier perante o Juiz alli hu he a possissom, e d'outorgamento de seu marido o faça;

Digitized by Google

ou [illegible]orgamento[77] de[78] sseu[79] marydo[80] en[81] outra[82] maneyra[83] nom[84] ualha[85] saluo[86] se[87] na[88] corte[89] delRey[90] for[91]
co [illegible]ntheudo[92] que[93] possa[94] demandar[95] ssen[96] outorgamento[97] do[98] marido[99].

fol. 30.

N.º 4

96 [illegible]eu
98 [illegible]o

fol. 59 *v.*

N.º 5-A

81 *e* 82 e em outra
85 valha o que ella fezer,
89 Carta
94 *e* 95 o dito Senhor Rey lhe dá poder, que faça essa demanda
98 *e* 99 de seu marido : e assy hé julgado.

Liv. III, *tit.* 46.

N.º 5-B

e d'outra maneira nom valha quanto ella hy fezer, salvo se na Carta d'ElRey, que pera ello gaançou, for contheudo que Nosso Senhor ElRey dá a ella poder que faça essa demanda sem outorgamento de seu marido.

Liv. IV, *tit.* 11.

LXXXVIII

Aqui diz que enquanto o padre nom parte com os ffilhos os bees da madre que morre que todalas gaanças que faz com eles som comunaes e deue delas partiçom aos ffilhos.

Se[1] o[2] padre[3] ou[4] a[5] madre[6] morre[7] e[8] o[9] que[10] ficou[11] uiuo[12] non[13] ha[14] partido[15] hos[16] herdamentos[17] q[illegible]ue[18] am[19] con[20] os[21] filhos[22] ou[23] con[24] os[25] herees[26] do[27] morto[28] e[29] rreçebe[30] ende[31] todolos[32] fruytos[33] dos[34] fi[illegible]hos[35] quer[36] seian[37] danbos[38] hos[39] filhos[40] quer[41] da[42] parte[43] do[44] morto[45] e[46] en[47] esse[48] comeyos[49] faz[50] a[illegible]guuma[51] gaança[52] ou[53] compras[54] algumas[55] deueo[56] todo[57] a[58] dar[59] a[60] partiçom[61] quando[62] lho[63] demandarem[64] hos[65] filhos[66] assy[67] o[68] que[69] lhys[70] ficou[71] per[72] rrazon[73] do[74] padre[75] ou[76] da[77] madre[78] como[79] o[80] que[81] compro[82] depoys[83] ou[84] gaanhou[85] poys[86] nom[87] aiam[88] partido[89] con[90] eles[91] os[92] herdamentos[93] nem[94] nos[95] fruytos[96] quer[97] sa[98] casse[99] o[100] que[101] ficou[102] uiuo[103] quer[104] nom[105] todauya[106] darlhyá[107] partiçon[108] como[109] dito[110] he[111] sse[112] elles[113] assy[114] demandaren[115]. E[116] sse[117] quysserem[118] partiçon[119] dos[120] fruytos[121] ou[122] dos[123] renouos[124] nom[125] aueram[126] partiçon[127] das[128] gaanças[129] ou[130] das[131] conpras[132] que[133] depoys[134] forem[135] feytas[136]. E[137] sse[138] quiserem[139] partiçon[140] das[141] gaanças[142] e[143] das[144] compras[145] non[146] aueram[147] partiçom[148] dos[149] renouos[150] nem[151] dos[152] fruytos[153] que[154] depoys[155] ouue[156] ergo[157] se[158] o[159] padre[160] ou[161] a[162] madre[163] deles[164] teuese[165] a[166] bõa[167] daqueles[168] seus[169] filhos[170] en[171] guarda[172] per[173] rrazon[174] de[175] totorya[176] ou[177] per[178] escrito[179] assy[180] como[181] iá[182] dissy[183] en[184] no[185] titolo[186] dos[187] custumes[188] dos[189] tutores[190]. Quando[191] o[192] ffilho[193] que[194] está[195] com[196] seu[197] padre[198] ou[199] com[200] ssa[201] madre[202] ou[203] com[204] ambos[205] gaanhar[206] alguma[207] coussa[208] per[209] seu[210] trabalho[211] quer[212] ante[213] que[214] seia[215] cassado[216] quer[217] depoys[218] ou[219] que[220] lhy[221] deu[222] elRey[223] ou[224] alguum[225] seu[226] senhor[227] outro[228] qualquer[229] nom[230] seerá[231] tehudo[232] de[233] o[234] dar[235] a[236] partiçon[237] aos[238] outros[239] seus[240] irmaãos[241] depoys[242] morte[243] de[244] seu[245] padre[246] ou[247] de[248] ssa[249] madre[250] pero[251] que[252] hos[253] outros[254] lhe[255] demandam[256] a[257] partiçom[258]. Ergo[259] sse[260] o[261] gaanhou[262] com[263] auer[264] do[265] padre[266]

N.º 4

15 partidos
26 hereos
32 todos os
82 compra
88 auya
95 os
107 darlhá
164 *e* 165 delles
169 *e* 170 filhos
175 *e* 176 da tetoria
228 ou outro
243 da morte.
249 sua
256 demandem

N.º 5

1 E se
4 *e* 5 ou
15 partidos
19 ha
24 *a* 26 herdeiros
30 receber
32 os
38 *a* 40 d'ambos
55 *e* 56 deve
58 *a* 60 dar aa
63 o
76 *e* 77 ou
82 *a* 85 comprou, ou gaançou,
88 havia
95 os
97 *a* 99 e quer se caze
107 dar-lhá
113 a elles
122 *a* 124 ou novos
130 *e* 131 ou
143 *e* 144 ou
147 averom
150 *a* 152 novos, ou
156 vierem
161 *e* 162 ou
183 *a* 185 disse no
190 tetores. E
194 *e* 195 está
199 *a* 201 ou
206 e gaançar
213 antes
228 ou outro
233 *e* 234 pelo custume de a
243 da morte
247 *a* 249 ou
255 *a* 257 lhe demandem
262 *e* 263 gaançou com ho

Digitized by Google

ou[267] da[268] madre[269] he[270] uiuendo[271] e[272] seendo[273] com[274] elles[275] e[276] governandosse[277] con[278] o[279] auer[280] do[281] padre[282] ou[283] da[284] madre[285]. E[286] pero[287] que[288] sse[289] do[290] padre[291] ou[292] da[293] madre[294] gouerne[295] sse[296] con[297] no[298] auer[299] do[300] padre[301] ou[302] da[303] madre[304] o[305] non[306] gaanhou[307] non[308] seerá[309] tehudo[310] de[311] o[312] tornar[313] a[314] partiçon[315]. Ca[316] ssempre[317] o[318] padre[319] ou[320] a[321] madre[322] son[323] tehudos[324] de[325] gouernar[326] seus[327] filhos[328] se[329] querem[330]. E[331] sse[332] con[333] no[334] auer[335] do[336] padre[337] ou[338] da[339] madre[340] gaanhou[341] o[342] ffilho[343] algo[344] estando[345] em[346] poder[347] dambos[348] ou[349] dalguum[350] deles[351] o[352] padre[353] e[354] a[355] madre[356] ho[357] deuem[358] auer[359] he[360] a[361] rreçeber[362] todo[363]. E[364] depoys[365] que[366] morer[367] o[368] padre[369] ou[370] a[371] madre[372] hos[373] irmaãos[374] todos[375] o[376] deuen[377] a[378] partir[379] antre[380] ssy[381]. Depoys[382] que[383] partirem[384] con[385] no[386] que[387] ficar[388] uiuo[389] e[390] aia[391] cada[392] huum[393] sa[394] parte[395] des[396] que[397] os[398] irmaãos[399] hou[400] os[401] parentes[402] fezerem[403] partiçom[404] antre[405] ssy[406] daquelo[407] que[408] lhy[409] dam[410] nom[411] pode[412] depoys[413] seer[414] desfeyta[415] per[416] nenhuma[417] guyssa[418] ainda[419] que[420] nom[421] seia[422] en[423] scrito[424] per[425] tabellion[426] e[427] seelada[428] con[429] seelo[430] do[431] conçelho[432] se[433] pede[434] per[435] testemuynos[436] seer[437] prouada[438]. Ergo[439] sse[440] á[441] hy[442] engano[443] en[444] na[445] partiçom[446] deuesse[447] correger[448] sse[449] a[450] partiçon[451] foy[452] nomeada[453] per[454] baraço[455] mais[456] se[457] a[458] partiçon[459] fuy[460] feyta[461] a[462] prazer[463] das[464] partes[465] a[466] olhos[467] abertos[468] nom[469] sse[470] pode[471] iá[472] correger[473]. Esto[474] todo[475] se[476] deue[477] entender[478] des[479] que[480] foren[481] didade[482] ca[483] pela[484] uentuyra[485] alguns[486] daqueles[487] que[488] perteeçesse[489] nom[490] fosse[491] didade[492] conprida[493] sse[494] alguum[495] se[496] achasse[497] depoys[498] en[499] na[500] partiçon[501] con[502] engano[503] ben[504] o[505] poden[506] desfazer[507] se[508] quysseren[509]. Se[510] o[511] padre[512] ou[513] a[514] madre[515] morer[516] e[517] fficar[518] alguuns[519] de[520] seus[521] filhos[522] ou[523] seu[524] herel[525] na[526] possisson[527] dos[528] bees[529] que[530] aian[531] he[532] uchem[533] hos[534] outros[535] seus[536] irmaãos[537] ou[538] herees[539] de[540] fóra[541] e[542] pede[543] partiçon[544] este[545] que[546] está[547] ende[548] en[549] a[550] possisson[551] deue[552] seer[553] entegre[554] daquelo[555] que[556] elles[557] an[558] assy[559] como[560] iá[561] dito[562] he[563] de[564] ssusso[565] e[566] nom[567] deue[568] entrar[569] en[570] aqueles[571] beens[572] com[573] elle[574] que[575] el[576] teuer[577] pera[578] partir[579] hergo[580] de[581] ffóra[582] lhy[583] deuem[584] demandar[585] partiçon[586]. Se[587] alguem[588] está[589] en[590] possisson[591] dos[592] bees[593] de[594] sseu[595] padre[596] ou[597] de[598] ssa[599] madre[600] per[601] huum[602] anno[603] ou[604] per[605] dous[606] ou[607] per[608] tres[609] ou[610] per[611] mays[612] he[613] leuou[614] ende[615] alguuns[616] fruytos[617] ou[618] renouos[619] deue[620] dar[621] partiçon[622] dos[623] renouos[624] que[625] ende[626] ouue[627] aos[628] outros[629] seus[630] irmaãos[631] ou[632] a[633] sseus[634] heres[635]. Ou[636] terram[637] aqueles[638] herees[639] outro[640] tanto[641] quanto[642] ho[643] elle[644] teue[645] e[646] des[647] y[648] partiram[649] aqueles[650] depoys[651] que[652] alguem[653] começar[654] dar[655] partiçon[656] a[657] sseus[658] irmaãos[659] quer[660] a[661] outro[662] qual-

N.º 4

298 o
305 *e* 306 nom
334 o
354 ou
359 a aver
386 o
394 sua
400 *e* 401 ou
434 pode
436 testemunhas
444 *e* 445 na
460 foy
474 E esto
478 a entender
486 alguum
490 se nom
500 a
539 hereos
550 na
554 entregue
566 *e* 567 nom
599 sua
627 ouver
635 ereos
639 ereos
655 a dar

N.º 5

270 *e* 271 vivendo
283 *e* 284 ou
292 *a* 295 governe
298 o
302 *e* 303 ou
305 *a* 307 nom gaançar
314 aa
318 *a* 322 os padres, ou madres
330 quiserem.
334 o
341 gaançou
354 *e* 355 ou
361 *e* 362 receber
378 *e* 379 partir
386 o
394 sua
396 Despois
400 *e* 401 ou
422 *a* 424 seja escrita
429 com o
434 pode
436 testemunhas
440 *a* 442 se hi ha
444 *e* 445 na
460 foi
474 E esto
482 *e* 483 de hidade ca se
488 *e* 489 a que perteencesse
500 a
505 a
509 quiserem. E
513 *e* 514 ou
519 alguum
539 hereeos
543 pedem
554 entregue
566 *a* 568 nem devem
597 *a* 599 ou
604 *e* 605 ou
607 *e* 608 ou
610 *e* 611 ou
619 *e* 620 novos deve a
624 novos
635 hereeos
637 teerom
639 hereeos
649 partirom
651 E despois
653 alguum
655 de dar

Digitized by Google

que[662] r[663] non[664] pode[665] depoys[666] de[667] teer[668] a[669] partiçon[670] que[671] non[672] acabe[673] atá[674] çima[675] per[676] rrazon[677] da[678] entegra[679] de[680] casamento[681] nen[682] dal[683] nen[684] fazeren[685] ende[686] a[687] demanda[688] atá[689] que[690] a[691] partiçon[692] seia[693] acabada[694]. E[695] aquel[696] que[697] ouuer[698] a[699] dar[700] partiçon[701] començala-ha[702] a[703] dar[704] hu[705] quiser[706] tanben[707] no[708] mouyl[709] come[710] na[711] rrayz[712]. E[713] sse[714] alguuns[715] dos[716] irmaãos[717] ou[718] dos[719] herdeyros[720] non[721] foren[722] na[723] terra[724] e[725] os[726] outros[727] que[728] hy[729] foren[730] pediren[731] partiçon[732] dos[733] beens[734] que[735] deuen[736] a[737] herdar[738] per[739] rrazon[740] daquele[741] que[742] he[743] morto[744] e[745] aquel[746] que[747] hos[748] ten[749] ou[750] está[751] en[752] possisson[753] deles[754] este[755] non[756] lhys[757] dará[758] partiçon[759] a[760] meos[761] de[762] uiir[763] o[764] que[765] he[766] ffóra[767] da[768] terra[769] da[770] cum[771] elles[772] de[773] ssembra[774] per[775] ssy[776] ou[777] per[778] sseu[779] procurador[780] mays[781] pero[782] darlhis-ha[783] ssa[784] parte[785] dos[786] renouos[787] que[788] en[789] este[790] comeios[791] sayren[792] dos[793] herdamentos[794] he[795] reterrá[796] en[797] guarda[798] quanto[799] he[800] o[801] quinhon[802] daquel[803] que[804] he[805] fóra[806] da[807] terra[808] e[809] darlhoá[810] quando[811] ueher[812]. E[813] pagaran[814] primeyramente[815] as[816] custas[817] cada[818] huum[819] seu[820] quinhon[821] as[622] que[823] foren[824] feytas[825] en[826] laurando[827] aqueles[828] herdamentos[829]. Quando[830] o[831] marido[832] ou[833] a[834] molher[835] fezeren[836] casa[837] en[838] terreno[839] que[840] seia[841] daquel[842] que[843] parte[844] deles[845] e[846] morrer[847] qualquer[848] deles[849] o[850] que[851] ficar[852] uiuo[853] deue[854] a[855] partir[856] con[857] nos[858] filhos[859] ou[860] con[861] nos[862] herdeyros[863].

fol. 35 *v.*

N.º 4

672 a nom
679 entrega
686 e 687 a
702 e 702 a partiçom começalla-á
710 e 711 como
746 e 746 aquelle
756 e 756 nom
767 e 767 fóra
784 sua
796 terá
858 os
862 os

N.º 5

672 a nom
678 e 679 d'entrega
685 fazer
699 e 700 de dar a
702 e 703 começa-la-a de
715 alguum
720 hereeos
727 a 730 outros
744 e 745 morto,
755 e 756 nom
761 menos
770 e 771 pera com
773 estar em
784 sua
787 novos
796 reterá
818 a saber, cada
830 E quando
839 terreo,
842 e 843 de qualquer
855 e 856 partir
858 os
862 os

fol. 50.

Liv. IV, *tit.* 107, §§ 14 *a* 22.

LXXXIX

Titulo da partiçon dos filhos.

Quando[1] o[2] marido[3] ou[4] a[5] molher[6] que[7] fforen[8] cassados[9] morrer[10] huum[11] deles[12] qualquer[13] aquel[14] que[15] ficar[16] uiuo[17] deue[18] dar[19] partiçon[20] aos[21] filhos[22] do[23] morto[24] se[25] os[26] ouuer[27] quer[28] seian[29] dambos[30] quer[31] da[32] parte[33] daquel[34] que[35] ffor[36] morto[37] se[38] han[39] dereyto[40] derdar[41] naquela[42] bona[43] porque[44] sson[45] filhos[46] liidimos[47] ou[48] ha[49] deuem[50] a[51] dar[52] a[53] outro[54] herel[55] qualquer[56] sse[57] hy[58] filhos[59] non[60] ouuer[61] de[62] beeçon[63] assy[64] como[65] a[66] netos[67] ou[68] padre[69] ou[70] sseu[71] auoo[72]. E[73] sse[74] nom[75] ouuer[76] nenhuum[77] destes[78] herees[79] en[80] dereyta[81] linha[82] decendentes[83] ou[84] sobintes[85] enton[86] dará[87] a[88] partiçon[89] o[90] que[91] fficar[92] uiuo[93] aaquel[94] a[95] que[96] o[97] morto[98] mandar[99] en[100] sseu[101] testamento[102] do[103] que[104] auya[105] dar[106] a[107] partiçon[108] aas[109] partes[110] mays[111] chegadas[112] e[113] partirá[114] per[115] meyos[116] con[117] estes[118] todalas[119] cousas[120] que[121] auya[122] con[123] no[124] morto[125] tanben[126] o[127] mouyl[128] come[129] a[130] rrayz[131]. Se[132] o[133] padre[134] ou[135] a[136] madre[137] ou[138] am-

N.º 4

Constituição 54 como o padre ou madre deve dar partilha aos filhos dos bens.

39 am em
95 e 96 que
106 e 107 dar
116 meo
122 a 124 aviam com o
127 e 128 movil

N.º 5

4 e 5 ou
10 morre-se
41 a 43 de herdar naquelles beens,
50 deve
60 a 63 de beençom nom ouver,
70 e 71 ou
74 se hi
77 alguuns
79 herees
87 e 88 dará
106 e 107 de dar
115 a 118 com estes per meo
124 a 126 seu marido, assy
128 e 129 movel, como
132 E se
135 e 136 ou

Digitized by Google

bos[139] en[140] ssembra[141] deren[142] alguma[143] coussa[144] quer[145] en[146] rraiz[147] quer[148] en[149] mouil[150] a[151] sseu[152] filho[153] ou[154] a[155] ssa[156] filha[157] quer[158] en[159] casamento[160] quer[161] en[162] outra[163] maneyra[164] qualquer[165] que[166] lho[167] deren[168] seerá[169] teudo[170] de[171] lho[172] tornar[173] todo[174] a[175] partiçon[176] a[177] sseu[178] irmaão[179] ou[180] a[181] sseus[182] irmaãos[183] se[184] lho[185] demandaren[186] depos[187] morte[188] do[189] padre[190] ou[191] da[192] madre[193] ou[194] dambos[195] ou[196] sse[197] el[198] quyser[199] ou[200] entender[201] que[202] he[203] sa[204] prol[205] aynda[206] que[207] hos[208] outros[209] irmaãos[210] non[211] lho[212] demanden[213]. E[214] sse[215] huum[216] deles[217] morer[218] e[219] non[220] ha[221] outro[222] ffilho[223] ou[224] filha[225] tornará[226] a[227] meyadade[228] daquelo[229] que[230] lhy[231] deron[232] a[233] partiçon[234] e[235] partirá[236] comunalmente[237] con[238] aquel[239] que[240] for[241] uiuo[242] e[243] depoys[244] que[245] ffor[246] morto[247] ho[248] outro[249] tornará[250] aa[251] partiçon[252] ha[253] outra[254] meyadade[255] que[256] ficou[257] comunalmente[258] con[259] sseus[260] irmaãos[261]. Outrossy[262] tornará[263] ho[264] jantar[265] ou[266] a[267] çea[268] que[269] o[270] padre[271] ou[272] a[273] madre[274] lhy[275] derom[276] en[277] dia[278] de[279] ssa[280] uoda[281] se[282*] quiser[283*] parte[284*] senom[285*] nom[286*] e[287*] se[288*] nom[289*] quiser[290*] partir[291*] nom[292*] tornará[293*] ho[294*] casamento[295*] e[296*] em[297*] sa[298*] uoontade[299*] he[300*]. E[301] non[302] tornará[303] o[304] ffilho[305] a[306] partiçon[307] a[308] sseus[309] irmaãos[310] o[311] que[312] lhy[313] o[314] padre[315] ou[316] a[317] madre[318] derom[319] pera[320] leer[321] en[322] escollas[323] ou[324] a[325] quem[326] no[327] enssynou[328] a[329] outro[330] maestre[331] qualquer[332] nen[333] o[334] que[335] lhy[336] deu[337] pora[338] hyr[339] en[340] rromaria[341] alguma[342] ou[343] pera[344] ssa[345] caualarya[346] ou[347] pera[348] sayr[349] de[350] catiuo[351] ou[352] domezio[353]. E[354] sse[355] herdade[356] ou[357] vinha[358] ou[359] cassa[360] ou[361] outra[362] coussa[363] qualquer[364] que[365] seia[366] mouyl[367] ou[368] de[369] raiz[370] ou[371] leitera[372] ou[373] perffahas[374] ou[375] outra[376] cousa[377] qualquer[378] que[379] seia[380] mouyl[381] deren[382] o[383] padre[384] ou[385] a[386] madre[387] a[388] sseus[389] filhos[390] apreçada[391] en[392] casamento[393] e[394] hos[395] filhos[396] a[397] deren[398] ou[399] a[400] uenderen[401] ou[402] en[403] outra[404] maneyra[405] enallenaren[406] enton[407] tornaran[408] a[409] sseus[410] irmaãos[411] aa[412] partiçon[413] aquelo[414] por[415] que[416] lhys[417] ffoy[418] apreçada[419] se[420] ouueren[421] de[422] que[423] lho[424] entregar[425] e[426] sse[427] non[428] ffuy[429] apreçada[430] ffará[431] doutra[432] tal[433] tan[434] bona[435] come[436] aquella[437] que[438] deu[439] ou[440] enalhou[441] entrega[442] a[443] sseus[444] irmaãos[445] se[446] os[447] hy[448] ha[449]. E[450] sse[451] rroupa[452] ou[453] perffhas[454] lhys[455] deron[456] quer[457] fossen[458] apreçados[459] quer[460] non[461] e[462] as[463] teuer[464] quer[465] seian[466] uelhos[467] quer[468] rotos[469] aquelo[470] tornará[471] e[472] al[473] non[474]. Se[475] pela[476] uentuyra[477] padre[478] ou[479] madre[480] ou[481] irmaão[482] ou[483] outro[484] herel[485] qualquer[486] está[487] en[488] alguum[489] herdamento[490] de[491] que[492] deue[493] dar[494] partiçon[495] a[496] outre[497] e[498] aquel[499] a[500] que[501] a[502] deue[503] a[504] dar[505] o[506] ffez[507] chamar[508] como[509] deuya[510] perante[511] hos[512] aluaziis[513] que[514] uaam[515] partir[516] con[517]

N.º 4

154 *a* 156 ou
188 a morte
204 sua
228 meatade
233 aa
236 partem
255 meatade
276 derem
280 *a* 300* sua boda.
316 *e* 317 ou
327 o
331 mester
338 *a* 340 pera hir a
345 sua
353 de mezio.
368 *a* 382 derem
402 *e* 403 em
406 ou enalhearem
412 a
429 foy
441 enalheou
482 irmaãos
494 de dar
497 outrem
503 devem

N.º 5

142 dessem
154 *a* 156 ou
167 lha
171 *e* 172 de
175 aa
180 *a* 182 ou
187 despois da
191 *e* 192 ou
200 e
204 sua
211 *e* 212 lho nom
221 ha hy
224 nem
228 meetade
233 aa
253 *a* 255 a outra meetade
258 e partirá communalmente outra vez
262 E outro sy
270 lhe seu
272 *e* 273 ou
275 *e* 276 derom
280 *a* 300* sua voda.
331 mester
337 *e* 338 derom pera
345 sua
351 *a* 353 catiueiro, ou de omezio.
372 liteira
374 per alfaias
385 *e* 386 ou
399 *e* 400 ou
406 enalhearem
408 *a* 413 tornarom a partiçom a seus Irmaãos
415 em
421 ouver
429 foi
433 *a* 436 tam boa como
441 *e* 442 enalheou, e entregue
452 *a* 454 roupas, ou alfaias, ou perfias
459 apreçadas
467 velhas
469 rotas
475 E se
477 ventura o
487 *e* 488 que tem outro
494 a dar
497 outrem
515 vaa

* *Á margem em letra cursiva da mesma epocha.*

454 *N'uma variante das Ordenações Affonsinas le-se* perfeas. *Em todos os codices está mal escripta esta palavra. A leitura verdadeira é* **perfias** *(alfaias).*

Digitized by Google

el [illegible][518] e[519] el[520] non[521] quer[522] hyr[523] partir[524] con[525] el[526] ou[527] alguma[528] das[529] irmaãs[530] ou[531] dos[532] herees[533] he[illegible][534] ffóra[535] da[536] terra[537] de[538] guyssa[539] que[540] o[541] non[542] poden[543] auer[544] nen[545] chamar[546] tan[547] toste[548] os[549] al[illegible]aziis[550] deuen[551] a[552] ir[553] ao[554] logar[555] ou[556] deuen[557] ha[558] enuyar[559] hy[560] sseu[561] porteyro[562] e[563] deuenlhy[564] da[illegible][565] áquel[566] que[567] quer[568] prouar[569] a[570] outro[571] tamha[572] partiçon[573] daquel[574] logar[575] camanha[576] lhy[577] de-ue[illegible][578] ende[579] acaeçer[580] de[581] dereyto[582] este[583] laureo[584] como[585] quyser[586] e[587] non[588] rresponda[589] dos[590] fruytos[591] ne[illegible][592] dos[593] renouos[594] que[595] dy[596] sayren[597]. E[598] sse[599] lhy[600] melhoria[601] eele[602] ffezer[603] o[604] que[605] assy[606] te-ne[illegible][607] ben[608] laurado[609] e[610] ben[611] criado[612] e[613] grande[614] melhoria[615] feyta[616] e[617] o[618] outro[619] quyser[620] uiir[621] a[illegible][622] partiçon[623] depoys[624] con[625] eles[626] este[627] que[628] quer[629] uiir[630] a[631] partir[632] deue[633] a[634] fazer[635] ante[636] ou-tra[illegible][637] tal[638] melhoria[639] en[640] alguun[641] campo[642] sse[643] o[644] hy[645] ha[646] e[647] des[648] enton[649] deue[650] a[651] partir[652] e[illegible][653] se[654] o[655] hy[656] non[657] ouuer[658] enton[659] dê[660] ssa[661] parte[662] da[663] custa[664] que[665] en[666] aquel[667] logar[668] á[669] ffe[illegible]yta[670] e[671] des[672] y[673] partan[674] como[675] deuen[676]. Esso[677] meesmo[678] he[679] quando[680] alguums[681] dos[682] irmaãos[683] ja[illegible]zen[684] en[685] catiuo[686]. Outrossy[687] de[688] custume[689] he[690] que[691] sse[692] algun[693] demanda[694] partiçon[695] dalguun[696] h[illegible]rdamento[697] en[698] que[699] á[700] dereyto[701] e[702] aquel[703] que[704] o[705] demanda[706] non[707] lho[708] quer[709] dar[710] ou[711] q[illegible]er[712] alguuma[713] partiçon[714] alguun[715] a[716] que[717] a[718] deue[719] a[720] dar[721] e[722] nom[723] na[724] quer[725] rreçeber[726] s[illegible][727] sobre[728] aquesto[729] fuy[730] chamado[731] atenda-o[732] dunde[733] quer[734] que[735] sseia[736] e[737] se[738] nom[739] quyser[740] u[illegible]ir[741] nen[742] enuiar[743] por[744] ssy[745] deue[746] entregar[747] áquel[748] que[749] quer[750] partir[751] en[752] logo[753] de[754] penho-ra[755] daqueles[756] bees[757] en[758] maneyra[759] tal[760] que[761] nunca[762] responda[763] aa[764] outra[765] parte[766] que[767] non[768] q[illegible]uys[769] partir[770] dos[771] fruytos[772] e[773] dos[774] renouos[775] que[776] ende[777] ouuer[778] en[779] este[780] comeyos[781] atá[782] que[783] u[illegible]enha[784] a[785] partir[786]. Se[787] alguuns[788] han[789] herdamento[790] e[791] hos[792] outros[793] demandan[794] seu[795] quinhon[796] d[illegible]o[797] pan[798] e[799] do[800] ffruyto[801] per[802] rrazon[803] de[804] sseus[805] herdamentos[806] que[807] el[808] laura[809] porque[810] an[811] e[illegible][812] elles[813] quinhon[814] este[815] que[816] hos[817] laura[818] lhy[819] deue[820] a[821] dar[822] outro[823] tanto[824] do[825] fruyto[826] e[illegible][827] dos[828] renouos[829] quanto[830] cada[831] huum[832] deuya[833] a[834] auer[835] en[836] nos[837] herdamentos[838] estes[839] outros-sy[840] deuenlhy[841] a[842] dar[843] cada[844] huum[845] seu[846] quinhon[847] da[848] ssemente[849] que[850] hy[851] meteu[852] aaquel[853] que[854] as[855] laurou[856] e[857] das[858] custas[859] outrossy[860] sse[861] as[862] hi[863] fez[864]. Quando[865] herdeyros[866] ou[867] conpa-nheyros[868] alguuns[869] alguma[870] cousa[871] de[872] suum[873] ouueren[874] que[875] non[876] possam[877] sen[878] dano[879] antre[880] ssy[881] partir[882] assy[883] como[884] seruo[885] ou[886] besta[887] ou[888] moynho[889] ou[890] logar[891] ou[892] banho[893] ou[894] besta[895]

N.º 4

522 *e* 523 quer
538 *e* 539 enviar
572 tamanha
578 *a* 580 ende aqueecer
594 novos
631 *e* 632 aa particom
636 *a* 639 outro tal aproveitamento ante
642 herdamento ou campo
650 devem
672 *e* 673 depos
687 E outrossy
704 a que
715 dalguum
720 *e* 721 de dar
724 a
730 foy
733 donde
748 aquillo
769 quiser
784 *e* 785 venham
794 herdeiros demandam
809 lavrar
818 lavrar
821 de
833 *a* 837 deviam daver em os
866 os herdeiros
873 consuum
891 lagar
893 *a* 895 banho

N.º 5

526 *a* 530 elle, porque alguum dos Irmaãos,
533 hereos
552 *e* 553 ir
558 *e* 559 enviar
569 *a* 572 partir, outra tamanha
577 lhe hy
580 *e* 581 acontecer per
583 e este
592 *a* 594 e novos
600 elle
602 em elle
604 *e* 605 e o
617 *e* 618 e
626 elle
630 *a* 634 vir aa partiçom devea
642 herdamento, ou campo
650 devem
661 sua
677 E esso
681 alguum
684 *a* 686 jaz en cativeiro.
704 a que
708 lha
712 quer elle dar
715 a alguum
720 *e* 721 dar
724 a
730 foi
733 donde
746 devem
748 aaquelle
759 *e* 760 tal maneira
769 quiser
774 *e* 775 novos
785 *e* 786 partir. Item
793 outros herdeiros
800 *a* 802 dos fruitos por
804 dos
819 lhes
823 quinhom d'outro
825 *a* 829 de fruitos e novos,
834 *a* 837 d'aver em os
839 e estes
841 lhe devem
852 *e* 853 metesse aquelle
855 os
861 *a* 864 que hi fezer. E
866 os herdeiros
869 *a* 874 ham alguma cousa de consuum
878 *a* 882 antre si partir sem dapno
888 *a* 891 moinho, ou lagar,
893 *a* 895 banho

Digitized by Google

ou[896] outra[897] cousa[898] semelhauel[899] non[900] se[901] poden[902] constrenger[903] huus[904] outros[905] mays[906] ben[907] sse[908] podem[909] a[910] uiir[911] de[912] o[913] uenderen[914] sse[915] quysseren[916] alguum[917] delles[918] ou[919] a[920] outro[921] qual[922] mays[923] quysserem[924] ou[925] a[926] partiran[927] antre[928] ssy[929] a[930] prazimento[931] con[932] as[933] outras[934] coussas[935] que[936] hy[937] ouueren[938] ou[939] dereyto[940] alguum[941] sse[942] o[943] hy[944] ouueren[945] e[946] sse[947] pela[948] uentuyra[949] esta[950] guyssa[951] tal[952] sse[953] sse[954] nom[955] poderem[956] a[957] uiir[958] henton[959] arrendaloan[960] e[961] partiran[962] a[963] rrenda[964] antre[965] ssy[966]. Podem[967] hos[968] irmaãos[969] partir[970] con[971] sseu[972] padre[973] ou[974] con[975] sa[976] madre[977] pelo[978] que[979] non[980] he[981] de[982] reuora[983] per[984] mandamento[985] dos[986] aluaziis[987] e[988] poys[989] que[990] elles[991] ouueren[992] partido[993] enton[994] daran[995] partidor[996] ou[997] tutor[998] os[999] aluaziis[1000] que[1001] parta[1002] polo[1003] que[1004] non[1005] he[1006] de[1007] reuora[1008] con[1009] aqueles[1010] outros[1011] sseus[1012] irmaãos[1013] que[1014] son[1015] de[1016] reuora[1017] e[1018] ualerá[1019] a[1020] partizon[1021] que[1022] assy[1023] for[1024] feyta[1025]. Se[1026] o[1027] marido[1028] ou[1029] a[1030] molher[1031] poseren[1032] uynha[1033] ou[1034] orta[1035] en[1036] terreho[1037] que[1038] seia[1039] de[1040] qualquer[1041] deles[1042] e[1043] morrer[1044] huum[1045] deles[1046] qualquer[1047] auyam[1048] ou[1049] a[1050] orta[1051] ou[1052] ho[1053] ffruyto[1054] que[1055] dela[1056] sair[1057] e[1058] o[1059] al[1060] partilo[1061] per[1062] meyos[1063] e[1064] o[1065] que[1066] ficar[1067] uiuo[1068] con[1069] nos[1070] filhos[1071] do[1072] morto[1073] ou[1074] con[1075] seus[1076] herdeyros[1077] se[1078] filhos[1079] hy[1080] non[1081] ouuer[1082]. Este[1083] meesmo[1084] deue[1085] seer[1086] dos[1087] outros[1088] lauores[1089] quaesquer[1090]. Todo[1091] homem[1092] que[1093] quyser[1094] fazer[1095] muyno[1096] ou[1097] açeyna[1098] en[1099] sseu[1100] herdamento[1101] podeo[1102] fazer[1103] de[1104] guyssa[1105] tal[1106] per[1107] que[1108] o[1109] nom[1110] faça[1111] a[1112] outro[1113] dano[1114]. Outrossy[1115] pode[1116] ffazer[1117] a[1118] pressa[1119] pera[1120] o[1121] muynho[1122] ou[1123] per[1124] açeyna[1125].

fol. 34 *v.*

N.º 4

917 a alguum
921 outrem
950 desta
953 *e* 954 se
974 e
976 sua
985 mandado
1003 pelo pequeno
1029 *e* 1030 ou
1048 a vinha
1063 *e* 1064 meos
1070 os
1083 E esto
1098 acenha
1109 *e* 1110 nom
1124 *e* 1125 para acenha.

fol. 49

N.º 5

899 *a* 904 semelhante, que se nom pode partir antre huuns e os
910 *a* 913 avir de a
916 quiserem a
922 qualquer que
927 partiróm per Cavallarias
940 dinheiro
949 ventura per
953 *e* 954 se
957 *a* 962 bem avir, entom arrendala-am, e partirôm
967 E podem
976 sua
985 mandado
989 despois
995 darom
997 *e* 998 ao outro
1003 pelo
1021 particom
1026 E se
1029 *e* 1030 ou
1048 *a* 1050 a vinha, ou
1061 *a* 1065 partilo-á de permeo aquelle,
1070 os
1083 e esto
1087 *e* 1088 d'outros
1096 *a* 1098 moinho, ou acenha
1105 *a* 1109 tal guisa que
1113 *e* 1114 outrem dapno :
1119 prêsa
1124 *e* 1125 pera a acenha.

Liv. IV, *tit.* 107, §§ 1 *a* 13.

XC

Titulo da titoria dos orfaãos como deuem fazer.

Quando[1] alguus[2] horfaos[3] que[4] seian[5] sen[6] hydade[7] comprida[8] assy[9] como[10] he[11] de[12] costume[13] e[14] ficaren[15] sen[16] padre[17] ou[18] sen[19] madre[20] ou[21] sen[22] alguuns[23] deles[24] qualquer[25] e[26] pidyren[27] aos[28] aluaziis[29] elles[30] ou[31] alguen[32] ou[33] outry[34] por[35] elles[36] que[37] lhis[38] den[39] curador[40] ou[41] tutor[42] que[43] aguarde[44] elles[45] e[46] hos[47] seus[48] bees[49] e[50] hos[51] seus[52] aueres[53] hos[54] aluaziis[55] lhe[56] deuen[57] a[58] dar[59] home[60] tal[61] que[62] seia[63] seu[64] prouinco[65] mays[66] chegado[67] da[68] parte[69] daquel[70] que[71] for[72] morto[73] e[74] que[75] seia[76] de[77] rreuora[78] conpryda[79] e[80]

N.º 4-A

Ordenação 50 que falla como os juizes ou alvaziis devem curadores e tetores aos orfaons.

8 cumprida
23 alguum
33 *e* 34 outrem
42 tetor

N.º 4-B

Capitulo vinte e tres como devem seer dados tetores aos orphãos.

3 *a* 7 tetores forem dados a alguuns meninos que seiam meores didade
23 huum
29 alvaziis ou juizes
33 *a* 36 por elles
40 *a* 42 partidor ou tetor ou guardador
46 *e* 47 e
50 *a* 56 e averes os juizes ou alvaziis lhes
58 *a* 61 dar tal homem
68 *a* 70 daquel
77 esse tetor de
80 *a* 87 cordo e assesegado e de boa fama

Digitized by Google

que[81] [illegible] seia[82] cordo[83] e[84] de[85] boo[86] testemuyno[87] e[88] que[89] aia[90] algo[91] en[92] tal[93] maneyra[94] que[95] sse[96] despen-
der[97] [illegible]o[98] auer[99] dos[100] moços[101] que[102] aia[103] per[104] u[105] o[106] pagar[107]. Ca[108] sse[109] tal[110] nom[111] for[112] non[113] de-
ue[114] a[115] guardar[116] elles[117] nem[118] seus[119] bees[120]. E[121] sse[122] nom[123] ouuerem[124] parentes[125] que[126] sciam[127] pera[128]
esso[129] [illegible]hos[130] aluaziis[131] hos[132] deuem[133] a[134] dar[135] en[136] guarda[137] con[138] seus[139] aueres[140] álguum[141] homem[142]
boo[143] [illegible] que[144] os[145] tenha[146] assy[147] como[148] he[149] dicto[150] e[151] aquele[152] a[153] que[154] os[155] derem[156] deue[157] jurar[158]
pryme[159] [illegible]ramente[160] assy[161] como[162] yá[163] dissy[164] en[165] no[166] titolo[167] dos[168] juros[169] en[170] no[171] costume[172] que[173]
se[174] c[illegible]meça[175] : quando[176] hos[177] aluaziis[178]. E[179] reçeba[180] elles[181] todas[182] sas[183] coussas[184] per[185] escrito[186] e[187]
deue[188] [illegible] manteer[189] hos[190] orffaãos[191] dos[192] fruytos[193] e[194] dos[195] renouos[196] que[197] ouuer[198] ende[199] e[200] deue[201] ou-
trossy[202] [illegible] todalas[203] coussas[204] que[205] despender[206] a[207] poer[208] en[209] escrito[210]. Quando[211] ueher[212] a[213] ydade[214] do[215]
menin[illegible] [illegible]o[216] conpryda[217] deuelhy[218] a[219] leixar[220] o[221] sseu[222] todo[223] e[224] entregalo[225] per[226] escrito[227] e[228] darlhys[229]
ende[230] [illegible] conto[231] e[232] recado[233] per[234] deante[235] hos[236] aluaziis[237] que[238] forom[239] en[240] esse[241] tempo[242] e[243] per[244]
deante[245] [illegible] homeens[246] boos[247] assy[248] como[249] hos[250] rreçebeu[251]. E[252] sse[253] alguma[254] demanda[255] fezerom[256] ou[257]
outry[258] [illegible] a[259] eles[260] ó[261] demandador[262] que[263] for[264] sseu[265] tutor[266] e[267] hos[268] ouuer[269] en[270] guarda[271] ou[272] en[273]
poder[274] [illegible] podeo[275] demandar[276] e[277] deffender[278] por[279] elles[280] e[281] o[282] que[283] elle[284] fezer[285] uallirá[286] hergo[287] se[288]
o[289] fezer[290] a[291] engano[292] e[293] a[294] dano[295] deles[296]. E[297] sse[298] alguum[299] dano[300] reçeberem[301] hos[302] orffãos[303]
en[304] [illegible] seus[305] aueres[306] per[307] ssa[308] culpa[309] ou[310] per[311] ssa[312] negligença[313] dos[314] tutores[315] seeran[316] teudos[317]
de[318] [illegible]lho[319] pagar[320]. E[321] sse[322] alguum[323] preyto[324] lhys[325] fezeram[326] hos[327] orffaãos[328] aaquel[329] seu[330] tutor[331]
en[332] [illegible]mentre[333] esteueren[334] en[335] sseu[336] poder[337] que[338] seia[339] a[340] sseu[341] dano[342] deles[343] per[344] alguma[345] ma-
neyra[346] [illegible] nom[347] deue[348] a[349] ualer[350] ou[351] depoys[352] que[353] foren[354] dydade[355] compryda[356] ou[357] se[358] lhis[359] te-
uer[360] [illegible] mays[361] ou[362] alguma[363] de[364] cousa[365] deles[366] rresponderlhis-ha[367] poren[368] de[369] quanto[370] quer[371] que[372]
o[373] d[illegible]mandarem[374] e[375] nom[376] se[377] pode[378] escussar[379] nem[380] defender[381] per[382] possysson[383] dano[384] e[385] dya[386]
nem[387] [illegible] per[388] iuro[389] de[390] testemuynas[391] nem[392] per[393] tras[394] tempo[395] de[396] X[397] annos[398] que[399] nom[400] respon-
da[401] quando[402] quer[403] que[404] o[405] demanden[406]. E[407] sse[408] alguem[409] dá[410] procurador[411] aos[412] horffaaos[413] e[414]
nom[415] por[416] tutor[417] nem[418] por[419] teor[420] nem[421] por[422] guardador[423] assy[424] como[425] iá[426] dicto[427] he[428] deuem[429]
a[430] poer[431] en[432] escrito[433] todalas[434] cousas[435] que[436] pagar[437] por[438] eles[439] tãben[440] o[441] mouil[442] como[443] a[444]
rraiz[445] e[446] deue[447] todo[448] dar[449] escrito[450] aos[451] aluaziis[452] e[453] deue[454] ante[455] que[456] parta[457] a[458] iurar[459] que[460]
parta[461] bem[462] e[463] leyalmente[464] e[465] demande[466] a[467] partiçon[468] por[469] elles[470]. E[471] sse[472] o[473] padre[474] morer[475]
ante[476] [illegible] que[477] a[478] madre[479] e[480] ficarem[481] hy[482] filhos[483] ssem[484] ydade[485] e[486] sse[487] sse[488] a[489] madre[490] nom[491]
cassar[492] [illegible] terrá[493] os[494] filhos[495] e[496] sseus[497] aueres[498] en[499] guarda[500] sse[501] quysser[502] atá[503] que[504] seiam[505] de[506]
reuora[507] [illegible] conprida[508] e[509] deue[510] reçeber[511] todo[512] per[513] escrito[514] dant[515] os[516] parentes[517] do[518] padre[519] mays[520]

N.º 4-A

87 costume e de boo testemunho
128 esto
140 a algum
148 a 151 dito he aquel
163 e 164 em o
168 e 169 em o
178 recebam
196 ouuerem
209 que quando
227 darlhe
232 e 233 perante
242 e 243 perante
256 outrem
284 valerá
306 sua
310 e 311 sua negrigencia
317 lhos
332 esteveram
352 foram
362 e 363 cousa
404 demandarem.
417 a 421 per guardador
438 a 440 tambem movil
442 e 443 as raizes
448 em escripto

N.º 4-B

94 a 107 guisa que seia pera isso
128 e 129 isso os juizes ou
133 de
140 a alguum
148 e 149 dito he
161 a 168 dito he no titulo das juras
180 e todas
186 a 191 deveas manter dos fruitos
196 e 197 hi ouverem
201 a 217 a poer em scripto todalas cousas que despenderem. E quando vierem aa hidade comprida devemlhe
223 entregar
228 e 229 conto
232 a 243 perante
248 e 249 recebeo.
254 a 285 fezerem aos horfãos ou a elles ouuerem a demandar outrem aquelle que foi seu tetor ou que os ouveram de guardar e tever em poder como dito he pode demandar e responder e o que elle hi fezer valerá tirado
318 peitar.
323 e 324 lhe fezerem
330 e 331 mentre
338 e 339 seu
344 guisa
347 a 349 valer. E se
355 a 371 lhes tever o seu mais ou alguma cousa del responderlhá porem quando quer que lho
387 a 395 tempo de trez
404 demandarem.
408 a 410 dam por partidor dos
416 a 419 nem
427 deve
432 todas aquellas
435 partir
438 tambem
448 a 452 em escripto aos juizes ou alvazis e este tal nom deve al fazer se nom partir com quem lho mandarem os ditos juizes e devem
459 partiram
464 demandar
472 padre dos moços ou moça
480 os
484 e 485 se
491 a 599 terá os filhos em sa guarda e em seu poder com os seus averes como dito he.

Digitized by Google

chegados[519] que[520] ouuer[521] ou[522] per[523] deante[524] hos[525] aluaziis[526]. E[527] sse[528] sse[529] a[530] madre[531] cassar[532] nom[533] deue[534] mays[535] a[536] teer[537] seus[538] filhos[539] nem[540] seus[541] aueres[542] en[543] guarda[544] mays[545] hos[546] aluaziis[547] deuen[548] catar[549] alguuns[550] de[551] sseus[552] prouincos[553] que[554] os[555] guarde[556] elles[557] e[558] sseus[559] aueres[560] e[561] hos[562] tenhan[563] en[564] guarda[565] assy[566] como[567] iá[568] susso[569] dito[570] he[571]. E[572] sse[573] a[574] madre[575] morrer[576] e[577] fficar[578] o[579] padre[580] outrossy[581] deue[582] a[583] teer[584] hos[585] filhos[586] en[587] guarda[588] e[589] em[590] poder[591] e[592] sseus[593] aueres[594] assy[595] como[596] iá[597] dito[598] he[599]. E[600] poden[601] hos[602] aluaziis[603] dar[604] hos[605] bees[606] dos[607] horfaos[608] por[609] rrenda[610] sabuda[611] áquel[612] que[613] for[614] en[615] sseu[616] tutor[617] qual[618] elles[619] teuerem[620] por[621] bem[622] se[623] uiren[624] que[625] he[626] prol[627] dos[628] meninhos[629] en[630] tal[631] maneyra[632] que[633] lha[634] dê[635] cada[636] anno[637] en[638] saluo[639]. E[640] deuemnos[641] dar[642] a[643] quem[644] mays[645] renda[646] der[647] por[648] elles[649] de[650] guyssa[651] que[652] seia[653] prol[654] dos[655] orffaãos[656]. E[657] pero[658] se[659] o[660] padre[661] ou[662] a[663] madre[664] ou[665] aquel[666] que[667] for[668] tutor[669] dos[670] orffaãos[671] quysser[672] dar[673] outro[674] tanto[675] pelos[676] bees[677] de[678] renda[679] quanto[680] outry[681] der[682] por[683] elles[684] nom[685] lhos[686] deuem[687] a[688] tolher[689] mays[690] deuemno[691] a[692] teer[693] tanto[694] por[695] tanto[696]. E[697] des[698] que[699] hos[700] teedores[701] dos[702] horfãos[703] deren[704] rrecado[705] assy[706] como[707] dicto[708] he[709] e[710] pediren[711] a[712] carta[713] da[714] quytaçon[715] aos[716] aluaziis[717] deuenlha[718] a[719] dar[720] seelado[721] do[722] seelo[723] do[724] conçelho[725] pendente[726].

fol. 32 r.

N.º 4-A

521 ouverem
523 *e* 524 perdante
549 de catar
553 parentes
556 guardem
572 *a* 601 E podem
662 *e* 663 ou
681 outrem
705 conto e recado
712 *a* 714 carta de
719 *a* 721 dar selada

N.º 4-B

600 *a* 604

Capitulo vinte e quatro como os juizes devem rendar os bens dos horfãos.

Podem dar os juizes ou alvazis
615 *a* 618 tetor por quanto
629 *a* 634 meninos em maneira que lhe
638 *a* 641 a dita renda em salvo e demais devem-os a
657 En
662 *e* 663 ou
666 qualquer
677 *e* 678 ditos bens da
681 outrem
688 *a* 692 tolher mais devem-os
701 tetores
707 como de suso
712 *a* 722 carta de quitação os juizes ou alvazis lha devem a dar seelada com o

fol. 46 r.

fol. 71 r.

XCI

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] se[4] alguum[5] dano[6] fezerem[7] na[8] herdade[9] que[10] nom[11] he[12] tapada[13] nenhuum[14] nom[15] seia[16] tehudo[17] de[18] o[19] correger[20] nem[21] aquel[22] que[23] o[24] fez[25].

fol. 37 r.

4 *a* 7 do dano feito
14 *a* 16 que nom sseia nenhuum
18 *a* 20 a corregelo
25 faz.

fol. 73.

N.º 4

Capitulo 98 do dano.

4 *a* 7 o dano feito
14 *a* 16 que nom seia nenhum
18 *a* 20 a corregello
25 fizer.

fol. 57.

XCII

Capitulo cento e sessenta e hum das testadas.

Custume he que cada huum tape ssa testada de ssa herdade e aquelle que a nom tapar constrangano que a tape e sse o que se nom tapou dapno alguum receber corregalho aquelle que sse nom tapou.

Orden. de D. Duarte, fol. 63 r.

Digitized by Google

XCIII

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] se[4] alguma[5] carreyra[6] publica[7] he[8] destruyda[9] na[10] testeyra[11] dalguna[12] herdade[13] e[14] o[15] senhor[16] da[17] herdade[18] a[19] nom[20] quer[21] mandar[22] tapar[23] uaan[24] pela[25] herdade[26] sem[27] coomha[28] nenhuna[29].

fol. 37 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e quatorze das testeiras das herdades.

12 dalguma
29 nenhuma.

fol. 58 *v.*

XCIV

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] cada[4] huma[5] tape[6] a[7] testeyra[8] da[9] sa[10] herdade[11]. E[12] aquele[13] que[14] nom[15] tapar[16] seia[17] constraniudo[18] que[19] a[20] tape[21]. E[22] aquel[23] que[24] a[25] tapar[26] se[27] rreçeber[28] alguum[29] dano[30] seialhi[31] tehudo[32] aquel[33] que[34] a[35] nom[36] tapou[37].

fol. 37 *v.*

1 *a* 37 Costume he que cada huum tape sa testada de ssa herdade e aquel que a nom tapar costrengano que a tape e se o que sse tapou dano rreçeber corregalho aquel que sse nom tapou.

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e vinte das herdades e testeiras.

5 hum
9 de
15 a nom
18 constrangido

fol. 59.

XCV

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] todos[4] aqueles[5] que[6] ham[7] testadas[8] derdades[9] ou[10] de[11] vinhas[12] en[13] riba[14] de[15] rio[16] possam[17] fazer[18] quanto[19] lhis[20] prouguer[21] ateen[22] a[23] meadade[24] do[25] rio[26].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo 96 das testeiras.

4 *e* 5 aquelles
20 *a* 24 lhe aprouger atees a meyatade

fol. 57.

XCVI

Julgado[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] nenhuum[7] seia[8] theudo[9] de[10] alegar[11] nem[12] adizer[13] o[14] titolo[15] da[16] possissom[17] ergo[18] sse[19] for[20] en[21] contrayro[22] o[23] dereyto[24] comum[25].

fol. 69 *v.*

10 *e* 11 alegar
17 sa possissom
21 *a* 25 contrayro jus comune.

fol. 72.

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e dous da possissom.

8 nom seja
10 a
13 dizer
19 *a* 21 seer
23 *a* 25 o custume.

fol. 63.

XCVII

Do que sse faz em prisom ou per medo que nom ual.

Todo[1] preyto[2] que[3] alguem[4] fezer[5] em[6] prysson[7] ou[8] per[9] força[10] ou[11] per[12] medo[13] nom[14] ualha[15] nenhuma[16] carta[17] que[18] for[19] hy[20] feyta[21]. Ergo[22] sse[23] for[24] preyto[25] outro[26] que[27] sse[28] faça[29] em[30] pryssom[31] derey-

N.º 4

7 prisão
19 *e* 20 hi for
25 o preito

Digitized by Google

tamente[32]. Todo[33] homem[34] que[35] preyto[36] fezer[37] pode[38] ssa[39] pessoa[40] e[41] todas[42] sas[43] coussas[44] meter[45] em[46] pena[47] pera[48] guardalo[49] sse[50] quysser[51]. Se[52] preyto[53] for[54] posto[55] sobre[56] coussa[57] que[58] o[59] nom[60] possa[61] seer[62] que[63] he[64] deffendudo[65] per[66] dereyto[67] que[68] sse[69] nom[70] faça[71] er[72] he[73] hi[74] posta[75] pena[76] pera[77] comprylo[78] nom[79] sse[80] pode[81] deffender[82] que[83] nom[84] peyte[85] a[86] pena[87] como[88] quer[89] que[90] sse[91] nom[92] deue[93] a[94] teer[95] a[96] preyto[97]. Todo[98] aquelo[99] que[100] fezerem[101] hos[102] que[103] nom[104] son[105] de[106] XIIII[107] annos[108] compridos[109] ou[110] hos[111] que[112] forren[113] sandeus[114] nom[115] ualerá[116] se[117] ffor[118] preyto[119] de[120] sseu[121] dano[122].

fol. 33 *v.*

N.º 4

43 suas
46 na
49 o guardar
58 *e* 59 que
61 podo
72 ergo
78 o comprir
86 aquella
93 *e* 94 deva de
96 o
113 forem

fol. 48

XCVIII

Titolo da cousa que se nom pode alhear nem uender.

Toda[1] coussa[2] que[3] for[4] metuda[5] en[6] contenda[7] en[8] juizo[9] nom[10] deue[11] seer[12] uenduda[13] nem[14] alheada[15] nem[16] trasmudada[17] do[18] logar[19] ho[20] seu[21] per[22] engano[23] nem[24] por[25] al[26] a[27] meos[28] de[29] sseer[30] lyurada[31] per[32] juizo[33] ou[34] per[35] aueença[36]. Outrossy[37] se[38] for[39] metuda[40] en[41] juizo[42] alguma[43] coussa[44] quer[45] seia[46] mouyl[47] quer[48] nom[49] e[50] aquel[51] que[52] a[53] demandar[54] a[55] filhar[56] ou[57] enalhear[58] pera[59] tolher[60] a[61] teença[62] aaquel[63] que[64] a[65] demanda[66] ante[67] que[68] a[69] aueença[70] per[71] iuizo[72] como[73] deue[74] hos[75] aluaziis[76] lha[77] deuem[78] a[79] ffazer[80] entregar[81] ao[82] que[83] a[84] tiia[85]. E[86] quem[87] quer[88] que[89] reçeber[90] alguma[91] coussa[92] que[93] ssabha[94] que[95] he[96] metuda[97] en[98] contenda[99] de[100] juizo[101] sseerá[102] teudo[103] de[104] rresponder[105] e[106] de[107] ffazer[108] dereyto[109] de-la[110] ao[111] que[112] a[113] demanda[114] assy[115] como[116] era[117] tehudo[118] aquele[119] de[120] que[121] a[122] elle[123] rreçebeu[124]. Outrossy[125] sse[126] em[127] poder[128] do[129] demandado[130] he[131] a[132] coussa[133] que[134] lhy[135] demanda[136] e[137] depoys[138] que[139] fuy[140] metuda[141] en[142] juizo[143] a[144] enalheou[145] ante[146] que[147] a[148] demanda[149] seia[150] desembargada[151] per[152] iuizo[153] em[154] poder[155] do[156] demandador[157] que[158] a[159] depoys[160] rrecebeu[161] ou[162] aquel[163] que[164] lha[165] depoys[166] deu[167].

fol. 33 *v.*

N.º 4

Constituição 53 como nom deve ser enalheada nem escondida cousa que for demandada.

5 metida
13 vendida
40 metida
62 terça ou direito
85 tiinha.
97 metida
121 quem
140 *e* 141 foy metida
144 *e* 145 enalheou

fol. 48.

XCIX

Titulo dos juizes aluydores.

Juizes[1] aluidros[2] son[3] aqueles[4] que[5] som[6] feytos[7] he[8] elegudos[9] a[10] prazer[11] das[12] partes[13]. E[14] podem[15] fazer[16] huum[17] juiz[18] ou[19] dous[20] ou[21] tres[22] ou[23] mays[24] aluidros[25] sobre[26] huum[27] preyto[28] soo[29] e[30] sobre[31] huuma[32] demanda[33] ou[34] sobre[35] mays[36]. E[37] ssobre[38] quantas[39] demandas[40] quer[41] que[42] as[43] partes[44] aian[45] contra[46] ssy[47] destas[48] huum[49] outros[50] tamben[51] em[52] preyto[53] de[54] partiçon[55] come[56] de[57] feridas[58] como[59] de[60] chagas[61] come[62] de[63] morte[64] come[65] doutra[66] qualquer[67] demanda[68] segundo[69] qual[70] for[71]. Ergo[72] que[73] nom[74] faram[75] justiça[76] nem[77] julgaram[78] nenguum[79] que[80] o[81] mate[82] ca[83] nenhuum[84] juiz[85] nom[86] deue[87] nem[88] pode[89] julgar[90] feyto[91] de[92] justiça[93] de[94] morte[95] ergo[96] hos[97] aluaziis[98] o[99] deuem[100] a[101] iulgar[102] e[103] o[104] alcayde[105] per[106] seu[107] mandado[108] deles[109] deue[110] a[111] fazer[112] e[113] conprir[114] ho[115] juizo[116] que[117] lhy[118] mandarem[119] fazer[120] assy[121] como[122] falarey[123] mays[124] adeante[125] en[126] no[127] titulo[128] dos[129] custumes[130] das[131] partes[132]. Estes[133] juizes[134] aluydros[135] podemnos[136] fazer[137] as[138] partes[139] quer[140] perante[141] os[142] aluaziis[143] quer[144] en[145] outro[146] logar[147] qual-

N.º 4

Ordenação 12.ª que fala dos juizes alvidros que as partes enlegem e do que pertecce aos seus oficios.

9 enlegidos
11 prazimento
28 feito
46 *a* 49 antre huuns e
79 nenhuum
82 matem
126 *e* 127 em o
130 *a* 132 costumes. E

Digitized by Google

quer[148] tamben[149] na[150] uyla[151] come[152] fóra[153] da[154] uyla[155]. E[156] poden[157] filhar[158] as[159] partes[160] juizes[161] aluydros[162] homees[163] que[164] seiam[165] da[166] uyla[167] e[168] de[169] fóra[170] da[171] uylla[172] e[173] assy[174] do[175] termho[176] come[177] de[178] ffóra[179] do[180] termho[181] e[182] quer[183] seiam[184] moradores[185] ou[186] uizinos[187] da[188] uylla[189] ou[190] do[191] termho[192] quer[193] dalhur[194] hu[195] quer[196]. E[197] en[198] poder[199] he[200] das[201] partes[202] poys[203] son[204] auiindas[205] de[206] fazerem[207] quaes[208] juizes[209] quiseren[210] sobre[211] sas[212] demandas[213] que[214] sentendem[215] a[216] ffazer[217] hos[218] homees[219] huus[220] aos[221] outros[222]. Estes[223] juizes[224] aluidros[225] nom[226] poden[227] seer[228] juizes[229] firmes[230] nem[231] estauis[232] senom[233] per[234] pena[235] assynaada[236] que[237] peyten[238] á[239] parte[240] que[241] nom[242] quyser[243] caber[244] seu[245] juizo[246]. E[247] as[248] partes[249] deuem[250] a[251] dar[252] boos[253] fiadores[254] ou[255] penhores[256] ou[257] per[258] obligaçon[259] de[260] sseus[261] bees[262] de[263] cada[264] huuma[265] das[266] partes[267] se[268] os[269] an[270] per[271] que[272] seia[273] a[274] pena[275] pagada[276] daquel[277] que[278] nom[279] quyser[280] conprir[281] ou[282] acabar[283] seu[284] juizo[285] ca[286] en[287] outra[288] maneyra[289] seerya[290] seu[291] juizo[292] escarnido[293] e[294] nom[295] ualerya[296] nada[297]. E[298] sse[299] a[300] pena[301] pode[302] seer[303] tamanha[304] camanha[305] hos[306] juizes[307] teuerem[308] por[309] ben[310] ou[311] as[312] partes[313] mandarem[314] ou[315] outorgarem[316] e[317] a[318] pena[319] que[320] hy[321] for[322] posta[323] deuea[324] a[325] parte[326] a[327] peytar[328] que[329] nom[330] quiser[331] acabar[332] ho[333] juizo[334] ou[335] conprir[336] ou[337] ho[338] nom[339] outorgar[340] aa[341] outra[342] parte[343] que[344] o[345] quisser[346] comprir[347] he[348] outorgar[349] e[350] acabar[351] ou[352] adeante[353] aos[354] juizes[355] se[356] as[357] partes[358] assy[359] outorgarem[360] ou[361] mandarem[362] que[363] leuem[364] a[365] dicta[366] pena[367]. Estes[368] juizes[369] aluidros[370] que[371] son[372] feytos[373] he[374] elejudos[375] a[376] prazer[377] das[378] partes[379] poden-nos[380] as[381] partes[382] fazer[383] que[384] esten[385] estes[386] juyzes[387] presentes[388] quer[389] nom[390] quando[391] hos[392] fezerem[393]. E[394] pode[395] cada[396] huma[397] das[398] partes[399] stabelleçer[400] e[401] dar[402] seu[403] juiz[404] por[405] ssy[406] se[407] tal[408] pessoa[409] for[410] que[411] a[412] outra[413] parte[414] nom[415] na[416] aia[417] sospeyta[418] per[419] alguma[420] rrazon[421] dereyta[422] ca[423] nom[424] pode[425] a[426] parte[427] fazer[428] juiz[429] per[430] ssy[431] ergo[432] qual[433] praza[434] aa[435] outra[436] parte[437]. E[438] destes[439] juizes[440] o[441] preyto[442] que[443] filharem[444] en[445] ssy[446] ou[447] outorgarem[448] de[449] seeren[450] juizes[451] nom[452] no[453] pode[454] iá[455] leyxar[456] ergo[457] a[458] prazer[459] das[460] partes[461] ou[462] per[463] acabamento[464] do[465] preyto[466]. E[467] os[468] aluaziis[469] hos[470] deuem[471] a[472] costrenger[473] se[474] esses[475] juizes[476] quysyerem[477] desemparar[478] o[479] preyto[480] que[481] iá[482] filharom[483] en[484] ssy[485] que[486] uaam[487] adeante[488] pelo[489] preyto[490] por[491] que[492] hos[493] fezerom[494] juizes[495]. E[496] sse[497] o[498] preyto[499] nom[500] quyserem[501] reçeber[502] en[503] ssy[504] ou[505] nom[506] consentirem[507] de[508] seerem[509] juizes[510] nom[511] am[512] os[513] aluaziis[514] por[515] que[516] os[517] costrengerem[518] que[519] o[520] seiam[521]. E[522] as[523] partes[524] deuem[525] ben[526] a[527] catar[528] taaes[529] juizes[530] que[531] o[532] queyram[533] seer[534]. Outrossy[535] hos[536] aluaziis[537] deuem[538] costrenger[539] qualquer[540] das[541] partes[542] que[543] nom[544] quiserem[545] seer[546] ou[547] uiir[548] per[549] deante[550] estes[551] juizes[552] aluidros[553] e[554] estes[555] juizes[556] nom[557] podem[558] mays[559] tender[560] em[561] no[562] juizo[563] nem[564] fazer[565] mays[566] de[567] quanto[568] lhis[569] for[570] dado[571] dambalas[572] partes[573] que[574] por[575] compromisso[576] que[577] ende[578] seia[579] feyto[580] e[581] escrito[582] ualioso[583] quer[584] en[585] outra[586] maneyra[587] qualquer[588] que[589] possa[590] sseer[591] prouado[592] como[593] he[594] de[595] custume[596] ou[597] de[598] dereyto[599]. E[600] quando[601] os[602] aluaziis[603] aluydros[604] foren[605] feytos[606] ben[607] dereytamente[608] assy[609] que[610] cada[611] huuma[612] das[613] partes[614] meta[615] seu[616] juiz[617] de[618] comeyos[619] que[620] nom[621] seia[622] bandeyro[623] en[624] qual[625] as[626] partes[627] foren[628] outorgadas[629] que[630] o[631] seia[632] com[633] aqueles[634] outros[635] que[636] fezerem[637] juizes[638] bandeyros[639] e[640] podemno[641] fazer[642] e[643] filhar[644] este[645] juiz[646] de[647] comeyos[648] hos[649] outros[650] juizes[651] bandeyros[652] de[653] lho[654] as[655] partes[656] outorgarem[657]. E[658] huum[659] juiz[660] aluidro[661] nom[662] dará[663] acordo[664] das[665] cousas[666] que[667] forem[668] rrazoadas[669] ou[670] demandadas[671] per[672] deante[673] os[674] aluydros[675] assy[676] como[677] do[678] aluazil[679] se[680] a[681] outra[682] parte[683] nega[684]. E[685] sse[686] son[687] tres[688] juizes[689] aluidros[690] e[691] huum[692] daquelles[693] more[694] ou[695] sse[696] fuy[697] da[698] terra[699] nom[700] poden[701] hos[702] outros[703] dous[704] que[705] ficaren[706] julgar[707] en[708] aquel[709] preyto[710] nada[711] pero[712] que[713] seia[714] posto[715] em[716] no[717] conpromisso[718] que[719] o[720] que[721] fezerem[722] ou[723] julgarem[724] ou[725] mandarem[726] os[727] dous[728] deles[729] que[730] ualha[731] ergo[732] se[733] he[734] posto[735] em[736] no[737] compromisso[738] que[739] se[740] morrer[741] alguum[742] deles[743] ou[744] sse[745] sse[746] for[747] da[748] terra[749] ou[750] nom[751] pode[752] hy[753] seer[754] que[755] hos[756] outros[757] ou[758] outro[759] que[760] forem[761] uiuos[762] ou[763] uyuo[764] ou[765] forem[766] ou[767] for[768] na[769] terra[770] ou[771] que[772] possam[773] ou[774] que[775] possa[776] hy[777] seer[778] aqueles[779] ou[780] aquelas[781] que[782] possam[783] ouuyr[784] o[785] preyto[786] e[787] o[788] juizo[789] tambem[790] como[791] sse[792] fossem[793] todos[794] presentes[795]. Ca[796] estes[797] juizes[798] nom[799] an[800] mayor[801] poder[802] de[803] quanto[804] lhis[805] he[806]

N.º 4

207 fazer
212 suas
215 e 216 se entendem de
221 a
223 E estes
239 aa
284 o seu
302 podesse
337 e 338 ou
368 E estes
412 aa
416 a
453 o
475 estes
535 E outrosy
539 a constranger
549 e 550 perdante
562 o
607 bem e
632 seiam
672 e 673 perante
694 morre
697 foi
716 e 717 no
736 e 737 em
745 a 747 se for

Digitized by Google

dado[807] e[808] outorgado[809] das[810] partes[811] assy[812] como[813] iá[814] ssusso[815] dissy[816] en[817] este[818] meesmo[819] titolo[820]. E[821] as[822] partes[823] poden[824] auer[825] uogado[826] que[827] demande[828] e[829] rrazoe[830] por[831] eles[832] ant[833] estes[834] juizes[835] ergo[836] se[837] an[838] postó[839] em[840] no[841] conpromisso[842] que[843] nom[844] aia[845] hy[846] uogado[847] nem[848] uogarya[849] nenhuma[850]. E[851] podem[852] as[853] partes[854] fazer[855] e[856] dar[857] procuradores[858] por[859] ssy[860] ant[861] estes[862] juizes[863]. E[864] des[865] que[866] estes[867] juizes[868] aluydros[869] derem[870] a[871] ssentença[872] sobre[873] aquelas[874] coussas[875] sobre[876] que[877] os[878] fezerom[879] juizes[880] nom[881] podem[882] iamays[883] fazer[884] sobre[885] aquel[886] preyto[887] nada[888]. Ca[889] os[890] juyzes[891] aluydros[892] nom[893] poden[894] fazer[895] comprir[896] per[897] ssy[898] hos[899] seus[900] juizos[901] que[902] dam[903] mays[904] hos[905] aluaziis[906] hos[907] poden[908] fazer[909] compryr[910]. E[911] sse[912] posseren[913] as[914] partes[915] em[916] no[917] conpromisso[918] que[919] foy[920] feyto[921] quando[922] fezerom[923] hos[924] juizes[925] per[926] pena[927] que[928] a[929] parte[930] que[931] nom[932] quysses-se[933] compryr[934] e[935] acabar[936] e[937] outorgar[938] ho[939] compromisso[940] seu[941] juizo[942] qual[943] elles[944] dessen[945] julgando[946] e[947] mandando[948] e[949] conpoendo[950] aluidrando[951] que[952] peytem[953] a[954] pena[955] que[956] foi[957] posta[958] e[959] a[960] caber[961] todauya[962] a[963] parte[964] que[965] nom[966] quyser[967] fazer[968] peytará[969] a[970] pena[971] e[972] o[973] juizo[974] seerá[975] firme[976] he[977] estauil[978]. E[979] sse[980] per[981] uentuyra[982] nom[983] fuy[984] hy[985] posta[986] e[987] a[988] caber[989] todauya[990] peytará[991] a[992] pena[993] a[994] parte[995] que[996] nom[997] quyser[998] caber[999] a[1000] pena[1001] e[1002] o[1003] juizo[1004] nom[1005] ualrrá[1006] nem[1007] seerá[1008] estauyl[1009] nem[1010] firme[1011]. E[1012] sse[1013] hos[1014] juizes[1015] aluydros[1016] foren[1017] tres[1018] ou[1019] dous[1020] derem[1021] juizo[1022] duna[1023] guyssa[1024] e[1025] o[1026] terçeyro[1027] der[1028] doutra[1029] o[1030] juizo[1031] que[1032] derom[1033] hos[1034] dous[1035] juizes[1036] uallerá[1037] e[1038] nom[1039] ho[1040] juizo[1041] que[1042] deu[1043] o[1044] huum[1045]. E[1046] sse[1047] foren[1048] dous[1049] he[1050] deren[1051] juizo[1052] de[1053] ssenhas[1054] guyssas[1055] nenhuum[1056] de[1057] sseus[1058] juizos[1059] nom[1060] uallrá[1061]. E[1062] sse[1063] forem[1064] mays[1065] ca[1066] tres[1067] aquel[1068] juizo[1069] ualerá[1070] que[1071] deren[1072] em[1073] que[1074] se[1075] acordem[1076] a[1077] maior[1078] parte[1079] deles[1080] e[1081] nom[1082] o[1083] que[1084] derem[1085] os[1086] mays[1087] poucos[1088]. Vnde[1089] conuem[1090] que[1091] por[1092] tal[1093] coussa[1094] que[1095] sempre[1096] hos[1097] juizes[1098] aluydros[1099] tanben[1100] ho[1101] juizo[1102] que[1103] ouuerem[1104] en[1105] tal[1106] maneyra[1107] que[1108] quando[1109] ouuerem[1110] a[1111] dar[1112] o[1113] juizo[1114] que[1115] uenham[1116] acordados[1117] todos[1118] e[1119] outorgados[1120] pera[1121] daren[1122] huum[1123] juizo[1124]. Ca[1125] poys[1126] nom[1127] poderam[1128] correger[1129] ho[1130] juizo[1131] que[1132] derem[1133] querran[1134] nenhuma[1135] das[1136] partes[1137] que[1138] sse[1139] tenha[1140] por[1141] agrauada[1142] nem[1143] pode[1144] appellar[1145] deles[1146].

fol. 31 *v.*

N.º 4

815 *e* 816 de suso dissemos
832 *e* 833 ellas ante
836 salvo
841 o
861 ante
913 por serem
916 *e* 917 em
933 quizer
941 sem
951 e alvidrando
984 foy
989 *e* 990 caber
1023 de huma
1061 ualerá.
1089 *e* 1090 Convem
1094 guisa
1134 *e* 1135 e por cada huma
1138 *e* 1139 se
1143 e nom
1145 *e* 1146 apelar.

fol. 45 *r.*

C

Costume dos juizes aluidros.

Costume[1] he[2] que[3] sse[4] alguuns[5] metem[6] juizes[7] aluidros[8] per[9] pena[10] e[11] per[12] fiadoria[13] e[14] per[15] tal[16] condiçom[17] que[18] aquel[19] que[20] nom[21] quiser[22] caber[23] o[24] juizo[25] dos[26] aluidros[27] que[28] peytem[29] huma[30] pena[31] a[32] qual[33] antre[34] ssy[35] poserem[36] e[37] todauia[38] caber[39] o[40] juizo[41] que[42] hi[43] for[44] dado[45] que[46] como[47] quer[48] que[49] tal[50] postura[51] sseia[52] posta[53] que[54] pode[55] aquel[56] contra[57] que[58] a[59] dicta[60] sentença[61] for[62] dada[63] apelar[64] pera[65] o[66] ssobrejuiz[67] e[68] sse[69] lhis[70] esses[71] ouuidores[72] nom[73] quiserem[74] dar[75] o[76] agrauo[77] faralho[78] o[79] ssobrejuiz[80] dar[81] pero[82] nom[83] se[84] pode[85] escusar[86] o[87] que[88] apelar[89] que[90] nom[91] peyte[92] a[93] pena[94] que[95] antre[96] ssy[97] he[98] posta[99] per[100] esta[101] rrazom[102].

fol. 69.

N.º 4

Capitulo cento e sessenta e seis dos que metem juizes alvidros.

19 a parte
26 que lhe for dado dos
29 *e* 30 peite a
32 *a* 36 que ante elles he posta
42 *a* 46 que
50 hi
55 *a* 63 o que contra o juizo for dado nom possa apelar e pode
66 *e* 67 os sobrejuizes
70 lhe
72 alvidros
87 *e* 88 e se quer
93 essa
95 *a* 97 qual ante elles
100 *e* 101 pola dita

fol. 64.

Digitized by Google

CI

Titulo como aqueles que andam sobre mar podem enleger juizes aluydros.

Costume[1] he[2] de[3] sobre[4] mar[5] que[6] se[7] fazen[8] antressy[9] juyzes[10] aluydros[11] sobre[12] alguma[13] coussa[14] que[15] aian[16] de[17] fazer[18] huum[19] ao[20] outro[21]. Se[22] sse[23] estes[24] juizes[25] foren[26] fóra[27] da[28] terra[29] as[30] partes[31] deuem[32] fazer[33] outros[34] juizes[35] do[36] logar[37]. E[38] pero[39] que[40] huuma[41] das[42] partes[43] diga[44] ca[45] nom[46] quer[47] ca[48] her-[49] juyzes[50] aluydros[51] ou[52] outros[53] com[54] ele[55] sobre[56] aquel[57] preyto[58].

fol. 32 *v.*

N.º 4

Costume 49 como os de sobre mar devem fazer juizes alvidros e como podem consentir em outros.

20 a
39 e 40 pero

48 dizendo ca

fol. 46 *v.*

CII

Titolo dos aluidros.

Custume[1] he[2] que[3] se[4] alguem[5] he[6] dado[7] por[8] procurador[9] a[10] conpoeren[11] que[12] posa[13] alegar[14] aluidros[15].

fol. 27.

11 compoer

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e seis do poder dos procuradores.

5 alguum
11 compoer

14 enleger

fol. 63.

CIII

Este estabelecimento acha-se indevidamente unido, e debaixo da mesma rubríca, ao estatuto Aff. III—72.

E estabelecido he que o creligo per coomhas responder dante o juiz sagral.

Orden. de D. Duarte, fol. 56 *v.*

CIV

Constetuição 76 como os creligos devem responder nos casos das forças.

Este he o costume de Portugal que se o leigo assy está em posse ano e dia de huma cousa e o della esbulha o creligo per força que ElRey ou seu juiz leigo conheça de tal força e averá pea de força. Se de tal força o leigo citar o creligo ante que passe o ano e dia do tempo que a força foy feita responderlhá perante o juiz leigo. E nom lhe responderá o creligo de tal força se esteuer em posse da cousa per hum ano e dia e senom perante o seu juiz. E esto quer dizer esta ley de suso escripta.

Orden. de D. Duarte, fol. 55.

CV

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] os[4] tabellioens[5] e[6] os[7] moordomos[8] deuem[9] fazer[10] dereyto[11] dante[12] seus[13] juizes[14].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo 97 dos moordomos.

5 a 8 moordomos e os tabaliães

12 e 13 ante os

fol. 57.

Digitized by Google

CVI

Veja-se sobre esta constituição Aff. III—79.

Constituição cento e trinta e quatro dos moradores de ElRey.

Estabeleceo ElRey e pos por ley para sempre que nenhum morador de sa casa nem nenhum outro que aja sa raçom nom seja procurador por outro nenhum na sa corte salvo por outro que aja raçom delRey ou seia morador na casa se lho ElRey fezer de graça.

Orden. de D. Duarte, fol. 62.

CVII

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] nenhuum[7] que[8] aia[9] raçom[10] dElRey[11] que[12] seia[13] hi[14] reçebudo[15] por[16] procurador[17] doutrem[18].

fol. 72.

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e quatro quaes nom podem procurar.

8 homem que
13 nom seia

fol. 63

CVIII

Capitulo cento e vinte e sete como podem fazer procurador.

En outra parte he estabelecido que todo homem ou molher pode fazer procurador quem quiser somente que seia tal pessoa que o póssa seer. Item he estabelecido que a procuração em que for escripto o nome do procurador e o daquelle que o fez e a cousa sobre que o fez procurador e o nome do juiz perante que he o feito e a era e o mez e o dia em que for feita valha tal procuração se for scripta per tabeliam ou per scrivam que tenha o feito.

Orden. de D. Duarte, fol. 60 v.

CIX

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] se[6] alguem[7] estabeleçe[8] seu[9] procurador[10] estabeleçeo[11] sobre[12] aquele[13] artigoo[14] sobre[15] que[16] especialmente[17] he[18] chamado[19] asy[20] como[21] sobre[22] purgar[23] reuelia[24] ou[25] sobre[26] carta[27] dElRey[28] faça[29] ende[30] mençom[31] na[32] procuraçom[33].

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e quarenta e dous como o procurador pode procurar.

6 *a* 8 que se alguum soestabelece
11 e o estabeleceo
15 *e* 16 que

fol. 62 r.

CX

Como de XIIII anos pode seer procurador.

Costume[1] en[2] casa[3] dElRey[4] que[5] depoys[6] que[7] alguem[8] ouuer[9] XIIII[10] anos[11] possa[12] sseer[13] procurador[14].

fol. 70.

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e seis quem pode ser procurador.

2 he em
9 ha

fol. 63 r.

Digitized by Google

CXI

Como deuem rrecusar o juyz ante que rresponda.

En[1] outra[2] parte[3] he[4] estabeleçudo[5] que[6] se[7] alguum[8] quer[9] recusar[10] alguum[11] juyz[12] per[13] ante[14] que[15] he[16] chamado[17] que[18] lhi[19] deue[20] a[21] poenr[22] eixepçom[23] ante[24] que[25] per[26] ante[27] el[28] diga[29] nenhuma[30] cousa[31] en[32] razom[33] do[34] preito[35]. Ca[36] se[37] o[38] preito[39] entrar[40] per[41] ant[42] el[43] quanto[44] quer[45] non[46] lha[47] pode[48] depoys[49] poenr[50] e[51] conuerrá[52] que[53] uaa[54] adeante[55] pelo[56] preito[57] atá[58] que[59] lhi[60] dem[61] sentença[62] de[63] que[64] alguma[65] das[66] partes[67] apelle[68].

fol. 26 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e hum dos juizes.

26 a 28 perante elle
41 a 43 perante elle
57 feito

fol. 57 *v.*

CXII

O dereyto canonico diz que se alguum faz alguum procurador en alguum preyto que ante que o preyto seia contestado que lo pode toller fazendoo saber aa parte contra quen o faz ou ao juyz que o preyto ouue. E despoys que o preyto contestado non lo pode toller senon en joyzo per alguma razon guisada porque ficaria desfamado o procurador. E é de custume que lo pode toller ante ou despoys.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 21 *v., no Archivo Nacional.*

CXIII

Este costume repetido, como vemos, no Livro das Leis e Posturas e inserido nas Ordenações de D. Duarte, apparece-nos contendo uma doutrina inteiramente contraria no Maço 11 *de Foraes Antigos n.º* 11.

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] delRey[5] que[6] cada[7] huum[8] possa[9] fazer[10] procurador[11] posto[12] que[13] hy[14] o[15] seu[16] contrayro[17] nom[18] seia[19] presente[20] per[21] deante[22] o[23] juiz[24] mays[25] cautela[26] e[27] custume[28] he[29] que[30] o[31] façan[32] per[33] deante[34] o[35] notayro[36] da[37] corte[38] que[39] depoys[40] hos[41] juizes[42] nom[43] digam[44] que[45] se[46] nom[47] nembrauam[48] ou[49] per[50] deante[51] testemunhas[52].

fol. 37 *v.*

1 a 52 Costume he en casa dElRey que cada huum pode estabeleçer seu procurador dante o juiz non seendo presente seu auersayro pero cautela seerá que o faça dante o notayro da corte que nom digam os juizes que se nom acordam ou dant as testemunhas.

fol. 72.

N.º 3

De custume da corte que non poden nenhuma das partes fazer procurador perante o sobrejuiz se a outra parte non for deante.

fol. 21.

N.º 4

Costume cento e quarenta e tres dos procuradores.

9 e 10 pode estabelecer seu
12 a 22 dante
25 nom sendo presente seu aversairo en pero
27 a 29 será
32 a 34 faça dante
40 a 44 nom digam os juizes
48 a 51 acordam ou dante

fol. 62 *v.*

CXIV

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] a[6] eycepçom[7] das[8] cousas[9] demandadas[10] possa[11] seer[12] posta[13] depos[14] o[15] preyto[16] entrado[17] en[18] pero[19] esto[20] he[21] melhor[22] que[23] se[24] a[25] eycepçom[26] poser[27] ante[28] do[29] preyto[30] en-

N.º 4

Custume cento e trinta e cinco a que tempo devem ser postas as exceçoens nos preitos.

6 que a
10 e 11 das demandas possam
13 a 15 postas depois do
24 a 27 faça a eixeiçom

Digitized by Google

trado[31] que[32] saluo[33] lhi[34] fique[35] poenr[36] tal[37] eyçepçom[38] en[39] tal[40] maneira[41] nom[42] lhi[43] seia[44] rreçebuda[45] senom[46] en[47] dificultate[48] que[49] lhi[50] seia[51] mui[52] mester[53].

fol. 72.

N.º 4

35 fiquem
38 exeeiçam
45 recebudo
47 *e* 48 com deficuldade

fol. 62.

CXV

Custume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] sse[7] alguum[8] acha[9] seu[10] auerssayro[11] na[12] corte[13] que[14] o[15] nom[16] possa[17] hi[18] çitar[19] mais[20] uoluase[21] a[22] seu[23] juiz[24].

fol. 69 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e sete como homem nom pode ser citado na corte.

14 *a* 20 e quello hi citar

fol. 63 *v.*

CXVI

Capitulo cento e sessenta e dous da carta.

Custume he que daram huma carta para citar quatro pessoas por cinco soldos que morarem em hum julgado e se morarem em senhos julgados paguem por cada huum cinquo soldos.

Orden. de D. Duarte, fol. 64.

CXVII

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] nenhuum[7] possa[8] chamar[9] a[10] juizo[11] seu[12] auersayro[13] aa[14] corte[15] dElRey[16] senom[17] humas[18] pessoas[19] conuem[20] a[21] saber[22] seu[23] alferez[24] ou[25] chançeler[26] ou[27] moordomo[28] ou[29] seu[30] reposteyro[31] moor[32] ou[33] seu[34] thesoureyro[35] e[36] diz[37] que[38] som[39] XI[40] pessooas[41] preueligiadas[42].

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e trinta e sete quaes podem citar outros em cartas de ElRey.

8 nom possa
18 algumas
37 dizem

fol. 62.

CXVIII

Capitulo cincoenta e nove como o alcaide nem mordomo nom devem perlongar o feito.

Estabelecemos que se alcaide ou meirinho ou moordomo citar ou trover a juizo outro homem perante nós ou perante os nossos juizes e o nom quizerem logo demandar ou quiserem perlongar o preito que o citado seja logo asolto e vaasse em paz. E esto fazemos pera tolher as malicias e perlongas dos poderosos.

Orden. de D. Duarte, fol. 83.

CXIX

Consselho[1] he[2] do[3] juiz[4] e[5] do[6] vogado[7] que[8] sse[9] o[10] moordomo[11] chama[12] alguem[13] a[14] juizo[15] e[16] o[17] chamado[18] uem[19] ao[20] dia[21] e[22] o[23] moordomo[24] nom[25] no[26] quer[27] demandar[28] mais[29] quer[30] perlongar[31] termho[32] entom[33] o[34] juiz[35] o[36] deue[37] soluer[38] da[39] demanda[40].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta dos moordomos.

25 *e* 26 nom
38 a assolver

fol. 63.

Digitized by Google

CXX

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] mays[6] nom[7] alhur[8] ergo[9] se[10] he[11] costume[12] en[13] alguum[14] logar[15] que[16] o[17] chamado[18] sobre[19] cousa[20] nom[21] mouil[22] aia[23] tempo[24] de[25] IX[26] dias[27] e[28] sobre[29] cousa[30] mouil[31] de[32] tres[33] dias[34].

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e outo que prazo deve daver na demanda real.

31 enducias

32 *a* 34 de tres.

fol. 63.

CXXI

Constituição cento e sessenta e sete do prazo que deve aver o citado.

Costume he que sse alguum he citado como deve e o preito fica em cassa dElRey devemos catar se essa demanda he movell se de rraiz e sse he de rraiz averá o demandado prazo de nove dias pera responder aa demanda e sse a demanda he de movell averá o demandado prazo de trez dias pera responder aa demanda ssobre cousa que seja de raiz pode pedir mostra e depois damostrar averá nove dias de prazo o demandado salvo que pode ainda poer por sy que nom foy ainda mostrada sentença como devia.

Orden. de D. Duarte, fol. 64 *v.*

CXXII

Veja-se Aff. III—36.

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] sse[7] alguum[8] for[9] julgadò[10] que[11] sseia[12] metudo[13] en[14] possissom[15] per[16] razom[17] de[18] reuelia[19] do[20] auersayro[21] e[22] como[23] el[24] quisesse[25] purgar[26] a[27] reuelia[28] e[29] diz[30] o[31] outro[32] senhor[33] juiz[34] ahiinda[35] nom[36] soom[37] entregado[38] de[39] todalas[40] cousas[41] que[42] me[43] mandastes[44] entregar[45]. E[46] entom[47] diz[48] o[49] outro[50] senhor[51] iá[52] entregado[53] he[54] esto[55] quero[56] prouar[57] e[58] entre[59] migo[60] a[61] preyto[62]. E[63] se[64] o[65] outro[66] for[67] reuel[68] entom[69] o[70] juiz[71] en[72] logo[73] de[74] rreuelia[75] julgar[76] a[77] entrega[78] a[79] el[80] seer[81] feyta[82] de[83] todalas[84] cousas[85] e[86] costrengelo-ha[87] e[88] rresponderá[89] sobre[90] aquelas[91] cousas[92] nom[93] enbargando[94] que[95] dizia[96] que[97] nom[98] era[99] entregado[100].

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e quarenta e hum da entrega das revelias.

15 posisam dalguma cousa
20 de seu
29 *e* 30 diz
33 *e* 34 assy senhor juiz
51 *e* 52 ja
55 e esto
60 comigo
63 *e* 64 se
76 julga
87 *a* 89 constrangelo a responder

fol. 62 *v.*

CXXIII

Capitulo cento e dezaseis quanto tempo dura a revelia.

En outra parte he estabeleçudo que se alguum citar outro perante alguum juiz e aquele que citou ganhar revelia contra o citado se nom fizer per ella obra nem gaanhar galardom della ataa os trinta dias que dhi em diante nom se possa della ajudar.

Orden. de D. Duarte, fol. 59.

CXXIV

Ácerca deste e dos dous seguintes estatutos vejam-se Aff. III—33 *a* 42.

Capitulo cento e dezasete a que tempo se pode doestar a revelia.

En outra parte he estabeleçudo que se alguum for revel ante do feito contestado e purgar a revelia de sa vontade sem protestando que nom seja a elle per juizo a purga que despois for purgada como dito he nom

Digitized by Google

na pode doestar nem reperender por maa. Item he estabelecido que se alguum for revel depois do feito contestado que o juiz proceda contra elle como o feito desejar.

Orden. de D. Duarte, fol. 59.

N.º 5

ElRey Dom Affonso o Terceiro da louvada memoria em seu tempo fez Ley sobre as revelias, em a qual fez deferença antre aquelles, que nam parecem em Juizo ao termo, pera qne sam citados, e aquelles, que parecem ao termo da citaçam, e depois se ausentam ante da Lide contestada, ou depois em qualquer tempo.

Liv. III, *fil.* 48.

CXXV

Como aquel que esbulha o que está en posse en logo de reuelia perde o dereito de purgar depois.

Custume[1] he[2] que[3] se[4] alguem[5] metem[6] en[7] posse[8] dalguum[9] erdamento[10] en[11] logo[12] de[13] rreuelia[14] e[15] aquel[16] cuio[17] for[18] o[19] erdamento[20] se[21] mete[22] en[23] el[24] ante[25] que[26] purgue[27] a[28] rreuelia[29] que[30] o[31] juyz[32] ou[33] juyzes[34] o[35] deuem[36] a[37] tirar[38] do[39] dito[40] herdamento[41] e[42] tornar[43] aa[44] posse[45] o[46] que[47] o[48] tiinha[49] en[50] logo[51] de[52] rreuelia[53]. E[54] entom[55] o[56] senor[57] do[58] dito[59] herdamento[60] pero[61] queira[62] purgar[63] nom[64] auerá[65] iá[66] logo[67] de[68] purgar[69] por[70] que[71] el[72] ffez[73] o[74] que[75] nom[76] deuia[77] de[78] ffazer[79]. E[80] perdeu[81] o[82] dereito[83] que[84] auia[85] e[86] poderia[87] auer[88] dereito[89] de[90] purgar[91] porque[92] se[93] foy[94] en[95] el[96] meter[97] per[98] sa[99] outoridade[100].

fol. 26 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e sessenta e cinco.

5 *e* 6 algum meter
18 he
22 *a* 24 vay per sa autoridade sem juizo meter en posse del
27 pague
31 *a* 37 os juizes hu esto for deven-o logo
39 *a* 49 de tal posse que assy filhar per sa autoridade e tornalo á posse que ante tinha que a tenha
54 *a* 56 e des que for na dita posse pero
61 *e* 62 queira
64 a dita revelia nom
69 *a* 92 pagar pero
95 *e* 96 elle
100 autoridade ante que pagasse na dita posse.

fol. 64.

CXXVI

De custume da corte que se o demandado ou o demandador é citado que uenam a oyr alguma sentencia interlocutoria e non uen que o juyge o sobrejuyz por reuel e des i que juygue aquella enterlocutoria sobre que non ueo. E se acaesçe que despoys desta sentençia aian de juygar outra interlocutoria ou definitiua que o cite outra uez sobrella ca por una citaçion non pode juygar mays duma reuelia e por una reuellia non pode juygar mays de un joyzo.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 21, *no Archivo Nacional.*

CXXVII

Ordenação segunda quaes pessoas devem aver prazo de terceiro dia.

O demandado pode aver prazo de terceiro dia se o pedir em toda demanda que lhe fação salvo em casos assygnados e os casos som estes. Item se huum homem a outro demanda alguma couza dizendo que se o nega que o poem em sa verdade este nom pode aver prazo de terceiro dia nem outro prazo nenhum mas deve logo dizer a verdade. Outrosi em demanda de morte ou de pena alguma ou de feridas nom deve aver prazo de terceiro dia. Item outrosi em toda a força nova nom deve avèr prazo de terceiro dia pero que o a parte peça. Outrosi nom deve aver prazo em demanda de partiçom se for provado ou conhecido que he erel daquele per cuia razom demanda aquella partiçom. Outrosi nom pode aver prazo de terceiro dia quando em no preito que fez com elle pôs que o nom podese aver sobre aquella demanda. Outrosi sobre demanda de coudesilho nom pode aver prazo de terceiro dia. Outrosi em preito de soldada nom ha tempo de terceiro dia nem de penhor nem daluguer nem doutra cousa que deve dar ou fazer nem por omezio findo nem por jornal algum porque andou asygnadamente polo dia ou ataa hum tempo asygnado. Em todos estes preitos e em outros semelhantes nom deve aver prazo de terceiro dia a parante *(sic)* aquelle a demanda he posta.

Orden. de D. Duarte, fol. 41 *v.*

Digitized by Google

CXXVIII

Vide Aff. III—193 ad finem.

Ordenação terceira como a parte pode aver prazo de terceiro dia cada que poser razom nova.

Dêsque o preito he começado antre as partes em juizo por quantas vezes ennovares razom ou razoens contra aquel que demandas per tantas vezes averá prazo de terceiro dia se a parte o souber pedir como quer que já outra vez ouvese. Mas despois que deseres a razom porque fazes a demanda nom averás iá prazo de terceiro dia se iá o ouveste dante.

Ordcn. de D. Duarte, fol. 41 v.

CXXIX

Ordenação quarta quaes pessoas nom podem aver vogados em seus preitos.

Alcaide nem moordomo nem porteiro nem outro oveençal dElRey nom deve aver prazo de terceiro dia nas demandas que lhe fezerem per razom de seus officios. Mas aquelles que elles demandarem per razom de sas coymas ou de seu oficio averam prazo de terceiro dia. Outrosi moordomo nem sayam nom pode aver vogado per razom das coymas nem das outras cousas que demandarem per razom de seus oficios. E en toda demanda em que ouver mostra pode haver prazo de terceiro dia despois que a mostra for feita pero que o ante iá ouvese. Outrosi custume he da corte dElRey que o demandado aia prazo de novo dia se o pedir e for chamado sobre cousa de raiz. E se o demandado ouve prazo de terceiro dia sobre a demanda que lhe fazem e o que o demanda nom veher ao terceiro dia nem o demandado nom o demanda nem diz aos juizes que aquelle que o demandou pois nom veyo ao terceiro dia que o julguem por revel e o asolvam da citação que lhe fez; e se o demandador nom veher devemno os juizes julgar por revel e proceder contra el asi como mandam as posturas dElRey. E se o demandador em outro dia veher e o demandar quiser e o demandado pedir prazo de terceiro dia denlho pero que o iá outra vez ouvese. E quantas vezes o demandador assi fizer como dito he tantas vezes o demandado aia prazo de terceiro dia. E se algum se parou por autor a outro que se a el parou por autor averá prazo de terceiro dia sobre aquella cousa de que se el parou por autor assi ante da amostra como despois della.

Orden. de D. Duarte, fol. 41 v.

CXXX

Ordenação quinta como o que está em posse em lógo de revelía nom pode aver terceiro dia na entrega.

Aquelle que for entregado dalguma cousa per razom de revelia nom pode aver prazo de terceiro dia se o outro que for revel quer purgar a revelia e frontar com os dinheiros perante a parte em concelho e em presença do juiz e diz que lhe façom entrega do que lhe filharão per razom de revelia e pero que o outro ouvese esta demanda e pedise terceiro dia pelo custume em tal cazo nom no deve daver. E ainda que o revel fronte com penhor pera purgar a revelia nom será entregue daquello que lhe filharom per razom de revelia nem pode purgar per penhor se o outro nom quiser.

Orden. de D. Duarte, fol. 42.

CXXXI

Como deuem ffazer a mostra.

Item[1] he[2] custume[3] per[4] cantorem[5] elborensem[6] que[7] se[8] alguum[9] demanda[10] a[11] outra[12] parte[13] e[14] lhe[15] pede[16] mostra[17] sse[18] a[19] demanda[20] he[21] sobelo[22] formar[23] do[24] casal[25] e[26] sobre[27] todalas[28] perteenças[29] del[30] faralhe[31] a[32] mostra[33] per[34] paraura[35] dizendo[36] o[37] nome[38] do[39] casal[40] e[41] hos[42] termhos[43] das[44] perteenças[45]

N.º 4

Constituição cento e vinte e tres como se deve fazer a amostra da herdade.

1 a 6 Estabelecido he
22 a 24 sobre fórma de
30 e 31 dello farlhá
35 palavra

Digitized by Google

ou[46] cuio[47] foy[48]. E[49] sse[50] a[51] demanda[52] nom[53] he[54] sobrelo[55] formar[56] do[57] casal[58] mays[59] he[60] sobre[61] alguma[62] perteença[63] del[64] ou[65] sobre[66] alguma[67] leyra[68] deuelhy[69] fazer[70] mostra[71] per[72] olho[73] e[74] per[75] pee[76].

fol. 30.

N.º 4

55 *e* 56 sobre a fórma

fol. 59 *v.*

CXXXII

Ordenação sexta como se deve fazer a mostra da cousa demandada e de quaes cousas se deve fazer mostra.

Se algum homem faz demanda a outro sobre alguma cousa de raiz ou sobre alguma cousa nom movel e o demandado pede que lhe façam mostra daquella cousa que lhe demanda develha o demandador fazer se tal cousa for de que lhe deva mostra, quer lhe demande per razom daquella cousa mesma ou doutra qualquer, salvo se a demanda for feita sobre cabeça de casal ou sobre casa ou vinha ou outro logar que estê em logar certo e assygnado en que non deva daver mostra. Mais aquelle que se chamou por autor develhe fazer mostra de qualquer cousa que seia assi movel como raiz.

Orden. de D. Duarte, fol. 42.

CXXXIII

Ordenação setima que prazos deve dar o julz aaquelle que se chamou a outro por autor se for na terra ou fóra della.

Todo homem que se chamar áutor per razom de demanda que lhe fazem devese chamar a el ante que responda de si ou de nom, ca despois que responder nom se pode acorrer ao autor tambem em demanda de movel como de raiz. E podese chamar ao autor sobre demanda de tanto por tanto e deve logo nomear aquele a que se chamar por autor e deve dizer o luguar hu he. E se pedir prazo a que venha com elle o juiz lho deve dar para aquelle logar hu diz que he e deve jurar ante que se nom chama a el maliciosamente, asi como manda a lei e postura dElRey, se lho a parte demandar. E se a parte que se chamar a autor diz que he na villa deve aver prazo de terceiro dia pera o aduzir pois que he na villa. E se he fóra no termo perto arredor deve daver prazo de nono dia. E se diz que he longe asi como quinze ou vinte ou trinta ou quarenta legoas demlhe prazo de tres nove dias a que venha com el. E se diz que he aalem mar ou em França deve aver ano e dia para aduzelo. E se em outro lugar for que nom seia em cada hum dos sobreditos asi como no regno de tres nove dias como dito he. E se alhur for fóra do regno devenlhe dar prazo para aduzilo enquanto asygnarem que pode hir e vyr áquelle lugar hu dise que era. E os juizes podem minguar nos ditos prazos se virem que he mester pois que pode hir e vyr em mais breve tempo. E se ante do prazo hi veher o autor ante deve responder e pareçer como se a outra parte demandar, e nom se pode escuzar por dizer que ouve tal prazo pera dar o autor e que nom ha porque o dar ante. E se despois que os juizes deram os prazos a que traga o autor o demandador diser que nom he em aquelle logar e he em outro mais perto e que o quer provar nom ha porque lhe dar esta prova pois lhe iá deram o prazo por aquele lugar hu antê o demandado dise que era.

Orden. de D. Duarte, fol 42 *v.*

CXXXIV

Ordenação oitava como o julz deve dar carta de concelho aaquelle que se chamar autor por outro.

E se o que se chamou áutor demandar carta aos juizes daquel logar hu disse que era aquele a que se chamou por autor e para hu lhe derom o prazo os juizes lha devem dar seellada do sello do concelho para os juizes ou alvazys daquel logar de rrogo que emprazem aquele a que se chamou por autor que o venha defender e devem poher na carta o prazo que ha pera aduzelo e a cousa sobre que se chamou a outro e o nome daquel que lhe fez a demanda. E se for vezinho devem fazer mençom na carta que he morador tãobem do que se chamou áutor como do autor, e quer seiam vezinhos ou moradores daquella villa quer dali hu se chamou o autor. E se o que se chamou áutor vem com carta do concelho aaquel logar para que ouve o prazo pera aduzelo e acha aquel a que se chamou por autor deve dar a carta que leva aos juizes do lugar : entom lhe devem os juizes do lugar mandar chamar aquele a que se chamou por autor perante si e mostrarlhe a carta que levou do concelho e diganlhe que o vaa defender sobre aquela cousa a que o chamou por autor ao dia do prazo que he pera dalo, e que vaa per

Digitized by Google

si ou per seu procurador se hi pode ser aquele dia e senom os juizes daquelle luguar lhe devem asygnar dia e tempo convynhavel a que possa hir a defendelo e o que se chamou a autor deve levar carta daquelle logar em que ande o tempo e o dia em que o autor deve daparecer.

Orden. de D. Duarte, fol. 43.

CXXXV

Ordenação nona como deve citar aquele que hade seer autor a outro na demanda.

E se o que se chamou áutor for asi como dito he demandalo per si ou per seu procurador aaquele logar hu disse que era e o achar e pedir aos juizes daquel logar que lhe mandem que o vaa defender e livrar e vem ante os juizes e diz que foi aaquele logar hu disse que era e que o chamou e que os juizes daquel logar nom lho quizerom emprazar nem dizer que o fosse defender e livrar nem fizeram rem por a carta do concelho que levou e pode provar por alguma guisa que alá foi ou envyou e que lho nom quiseram emprazar nem constranger pera o hir defender e livrar, o que se chamou a el por autor nom deve perder nem descayr do autor mas os alvazys ou juizes lhe devem dar outra carta pera aqueles alvazys ou juizes meesmos e se por esta outra carta nom quizerem fazer nada e vem e diz que foi alá assi como de suso dito he, e este que assi levou estas cartas he vezinho desta villa e pede en como os juizes lhe dem hum dos seus porteiros com que penhorem e constrangam os vezinhos daquele logar em outra tanta quantia quanta he aquela sobre que se chamou a autor e devem a teer esta penhora constrenuda atá que o autor o vaa defender. E se for pera o defender despois que a penhora for feita entom devem entregar se os donos dos penhores porque lhe filharão pola sa razom e esta penhora devem fazer se aquele que he chamado por autor he vezinho daquele logar e nom se for morador. E se vem com o autor ao dia e tempo que lhe foy asygnado e se deu por autor e diz que o quer defender sobre aquela cousa deve dar fiadores asi como manda a postura dElRey pera defendelo e livralo daquela asi como. . . . . .

. . . . . .

Orden. de D. Duarte, fol. 43.

CXXXVI

Ordenação decima como aquelle que se chamou a outro por autor deve daver prazos.

Se o que se chamou áutor depois que lhe deram o prazo foi áquelle lugar hu disse que era e o hi nom acha mais dizemlhe que he em outro lugar longe e vem e diz aos juizes que o nom acha para hu ante pidia o prazo mais que he em outro lugar e pede que lhe dem outro prazo para ali honde elle he, se pode poer por alguma guisa que ali honde ante disse que era que o nom achou ali, devemlhe dar outro prazo para aquelle lugar hu ante disse.

Orden. de D. Duarte, fol. 45.

CXXXVII

Ordenação undecima como deve ser citado e constranjudo aquelle que hade ser autor a outro.

Se o que se chamou aautor nom o quer demandar depois que ha prazo nem enviar ali hu disse que era nem provar que aló foi a demandalo nem pode aver iá outro prazo para ali nem para alhur para que o demande pois que o ouve iá e nom quiz hir a demandar nem enviar alá nom se pode iá chamar a este autor nem a outro sobre esta demanda mais devese defender per sy asy como manda a postura dElRey. E se algum trouxer carta dalgum concelho outro em que diz que F. tal nosso vezinho ou morador meteu hum nosso vezinho ou morador por fiador contra tal devedor ou de tal cousa que devia ou que vendeo ou comprou, o alcaide e os juizes devem a constranger este tal que o vaão tirar de fiadoria ali hu o meteo por fiador ca nom se pode por ser vezinho dali ou morador escusar que se nom va defender ali hu o meteo por fiador de sy ou de nom emprazar e constranjer que o vaa aló livrar e defender per sy ou per seu procurador ao dia que lhe foi assignado a que vaa. E devemlhe dar carta do concelho aaquelle que o veo demandar de como o emprasarão. E outrosy se he demandado por autor algum vezinho da villa ou morador ali deve de hir defender e livrar o que se chamou a elle por autor de sy ou de nom hu he arreigado daquella cousa de que se chamou a elle por autor e nom se pode escusar por dizer que he dalí vezinho ou morador e que nom vendeo ali aquella cousa hu he reigado.

Orden. de D. Duarte, fol. 45.

Digitized by Google

CXXXVIII

Nom seia negum creudo se nom iurar.

Estabeleçudo[1] he[2] per[3] elRey[4] que[5] nenhuum[6] nom[7] seia[8] creudo[9] se[10] nom[11] iurar[12] solos[13] sanctos[14] auangelhos[15].

fol. 27.

N.º 4

Capitulo 90 como nenhum nom seia creudo na demanda se nom jura aos avangelhos.

3 *a* 5 que — 13 aos

fol. 56 r.

CXXXIX

Como o procurador que pede uogado e iura se non uem fica periuro.

Estabelecemos[1] que[2] se[3] alguem[4] iura[5] de[6] malicia[7] quando[8] pede[9] uogado[10] e[11] lhi[12] pooem[13] dia[14] assynaado[15] a[16] que[17] o[18] dê[19] e[20] nom[21] uay[22] ou[23] manda[24] por[25] el[26] ao[27] dya[28] assynado[29] mandamus[30] que[31] fique[32] por[33] ffe[34] peiuro[35].

fol. 28.

N.º 4

Capitulo cento e outo que pena deve daver o que pede vogado se nom vem com elle ao tempo.

16 *a* 30 mandamos — 35 periuro

fol. 58.

CXL

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] stem[4] polo[5] juramento[6] do[7] carniçeyro[8] ou[9] da[10] paadeyra[11] ou[12] da[13] tauerneyra[14] quanto[15] lhi[16] deuen[17] hos[18] seus[19] dyuidores[20] a[21] que[22] enprestou[23] saa[24] carne[25] ou[26] pão[27] ou[28] uinho[29].

fol. 37 v.

N.º 4

Capitulo cento e treze como deve ser creuda a padeira ou a taverneira.

17 deve — 22 quem

fol. 58 r.

CXLI

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] aquel[7] costume[8] que[9] era[10] en[11] Leyreea[12] conuem[13] a[14] ssaber[15] que[16] aquel[17] que[18] for[19] chagado[20] e[21] nom[22] poder[23] prouar[24] per[25] testemunhas[26] que[27] proue[28] pela[29] chaga[30] e[31] por[32] IIII.º[33] aiudas[34] e[35] iá[36] he[37] reuogado[38] pelo[39] nobre[40] Rey[41] Dom[42] Affonso[43].

fol. 72.

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e cinco. . . .

10 he — 31 *a* 35 e

fol. 63

CXLII

Costume[1] he[2] que[3] se[4] digo[5] en[6] juizo[7] senhor[8] o[9] que[10] diz[11] o[12] meu[13] auerssayro[14] dizeo[15] maliçiosamente[16] e[17] desto[18] jure[19] e[20] el[21] responde[22] «nom[23] deuo[24] jurar[25] ca[26] prestes[27] soom[28] pera[29] prouar[30] aquesto[31] que[32] dixi[33] aqui[34] na[35] corte»[36] nom[37] seia[38] entom[39] costrengudo[40] de[41] jurar[42].

fol. 72 v.

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e sete como nenhum nom deve ser constrangido a jurar.

5 *a* 7 alguum em juizo disser — 31 aquello
22 responda — 40 costrangido

fol. 63.

Digitized by Google

CXLIII

De dereyto e de custume é da corte que se alguum demandado *(sic)* ou defendendo disser alguma razom de feito e a parte contra quen a diz non li responde a ella que fique por firme assy como se llo connoscesse e dizen que assy dan o juyzo. Et se razoam as partes sobre algum articulo ou sobre alguum caso de dereyto pero li non responda a el dizen que li non fica por firme.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 20 *v., no Archivo Nacional.*

CXLIV

De custume que en como quer que ambas as partes razoen o preyto per aquel que meter a vista en mellor logar do preyto por aquel daram o juyzo.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 21, *no Archivo Nacional.*

CXLV

Estas[1] son[2] as[3] palauras[4] per[5] que[6] a[7] demanda[8] he[9] contestada[10] per[11] confisson[12] «deuo[13]» «conhosco[14]» «darey[15]» «atendeme[16]» «fezesteme-ho[17] en[18] amor[19].»

fol. 37 *v.*

1 *a* 19 Per estas parauoas estam *lit. contest.* «deuo» «conhosco» «darey» «atendemi» «fezestime hi amor.» Per estas cousas de ssuso dittas se confessa.

fol. 71 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e tres como a lide he contestada.

1 *a* 12 Per estas palavras he feita a lide contestada
14 e conheço
17 *a* 19 fezeste-me hi amor. Per estas cousas suso ditas se confessa.

fol. 63 *v.*

CXLVI

Estas[1] son[2] as[3] palauras[4] per[5] que[6] a[7] demanda[8] he[9] contestada[10] per[11] negaçon[12] «non[13] cho[14] deuo[15]» «non[16] cho[17] conhosco[18]» «non[19] staua[20] hy[21]» «nom[22] me[23] nembra[24]» «nom[25] sey[26] que[27] dizes[28]» «staua[29] hy[30] alguem[31]?» «non[32] staua[33] naquel[34] logo[35] que[36] dizes[37].»

fol. 37 *v.*

1 *a* 37 Per estas se nega : nom deuo, nem conhosco, nem estaua hi, nem me nembra, nem sey que dizedes, nem estauam hi testemunhas, que nomesso? *(sic)* nom foy en esse logo.

fol. 71 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e cincoenta e quatro como he negada.

1 *a* 37 Per estas se negam : nom devo, nom conheço, nom estavam hi testemunhas, que nomes? nom foy em esse logo.

fol. 63 *v.*

CXLVII

O seguinte costume acha-se nas Ordenações de D. Duarte collocado immediatamente depois do estatuto a que se refere (Aff. III—48). O systema que adoptámos nesta collecção obrigou-nos a separa-los.

Capitulo 81 do que apella hu ElRey he.

E por costume no caso desta ley na casa de ElRey ao que apella nom ha trez dias da corte que ham os outros das apelaçoes dos outros logares.

Orden. de D. Duarte, fol. 56.

CXLVIII

Capitulo 93 como o moordomo nom pode apelar.

Estabelecido he que o moordomo nem contra-moordomo nom dem agravo sobre coomha.

Orden. de D. Duarte, fol. 57.

Digitized by Google

CXLIX

Titulo como nenhuum judeu nom pode appellar da sentença que der seu arabil moor.

Non[1] pode[2] nenguum[3] appelar[4] do[5] juizo[6] que[7] der[8] o[9] arraby[10] dos[11] judeus[12] nem[13] do[14] juizo[15] que[16] der[17] o[18] alcayde[19] dos[20] do[21] arraualde[22] nem[23] do[24] juizo[25] que[26] der[27] o[28] almoxariffe[29] e[30] hos[31] escriuaaes[32] que[33] seiam[34] sobre[35] preyto[36] que[37] seia[38] demandado[39] per[40] deante[41] elles[42] aos[43] ourivezes[44] da[45] adiça[46] ou[47] outro[48] houeençal[49] qualquer[50] ou[51] sobre[52] outra[53] demanda[54] qualquer[55] que[56] estes[57] aian[58] douuyr[59]. Nen[60] do[61] juizo[62] que[63] der[64] o[65] alcayde[66] do[67] mar[68] sobre[69] demanda[70] que[71] ffaça[72] perant[73] el[74] aos[75] marynheyros[76] ou[77] aas[78] outras[79] pessoas[80] que[81] devem[82] demandar[83] perante[84] el[85] assy[86] como[87] iá[88] dissy[89] en[90] o[91] começo[92] deste[93] liuro[94] en[95] o[96] custume[97] que[98] sse[99] começa[100] «quando[101] quysser[102]». Poden[103] appellar[104] ao[105] almoxariffe[106] do[107] juizo[108] que[109] der[110] o[111] uygayro[112] que[113] he[114] posto[115] per[116] elRey[117] pera[118] ouuyr[119] os[120] preytos[121] dos[122] que[123] moran[124] en[125] sseu[126] rregoeengo[127] de[128] ribamar[129]. E[130] este[131] uygayro[132] de[133] custume[134] quue[135] sempre[136] hos[137] preytos[138] e[139] as[140] demandas[141] que[142] a[143] estes[144] taaes[145] alguem[146] quer[147] fazer[148] ou[149] demandar[150] ao[151] domingo[152] e[153] nom[154] en[155] outro[156] dya[157] porque[158] som[159] homees[160] que[161] todolos[162] outros[163] dyas[164] da[165] domaa[166] andan[167] en[168] ssas[169] lauoyras[170] e[171] nom[172] podem[173] poren[174] uiir[175] a[176] ssas[177] demandas[178] que[179] am[180] contra[181] outros[182] nem[183] a[184] rresponder[185] a[186] outros[187] que[188] os[189] demandem[190] ergo[191] ao[192] domingo[193]. E[194] este[195] uigayro[196] ouue[197] sempre[198] estes[199] preytos[200] en[201] ssa[202] cassa[203] ou[204] alhur[205] hu[206] quysser[207] e[208] os[209] aluaziis[210] ouuem[211] e[212] julgam[213] os[214] preytos[215] en[216] see[217] tanben[218] de[219] justiça[220] como[221] doutro[222] preyto[223] qualquer[224] que[225] elles[226] aiam[227] douuyr[228] e[229] pero[230] nenguum[231] nom[232] pode[233] appellar[234] assy[235] como[236] dito[237] he[238] do[239] arraby[240] dos[241] judeus[242] nen[243] do[244] alcayde[245] dos[246] mouros[247] ben[248] podem[249] appellar[250] daquelles[251] que[252] cada[253] huum[254] deles[255] metam[256] sso[257] ssy[258] pera[259] ouuyr[260] e[261] iulgar[262] hos[263] preytos[264] tanben[265] antre[266] hos[267] crischaaos[268] e[269] judeus[270] ou[271] mouros[272] come[273] antre[274] judeus[275] e[276] judeus[277] ou[278] mouros[279] e[280] mouros[281]. Estes[282] juizes[283] de[284] ssuso[285] ditos[286] dos[287] judeus[288] e[289] dos[290] mouros[291] poden[292] e[293] deuem[294] a[295] julgar[296] o[297] sseu[298] judeu[299] ou[300] o[301] sseu[302] mouro[303] for[304] tanben[305] de[306] justiça[307] de[308] sseu[309] corpo[310] como[311] de[312] pea[313] alguuma[314] como[315] doutra[316] demanda[317] alguuma[318] qualquer[319] qual[320] hy[321] seia[322] posta[323] ou[324] demanda[325] por[326] que[327] quer[328]. Ergo[329] saluo[330] sse[331] elRey[332] quysser[333] demandar[334] o[335] fazer[336] en[337] cada[338] huum[339] dos[340] de[341] ssuso[342] ditos[343] justiça[344] ou[345] mandar[346] fazer[347] a[348] alguum[349] outro[350] por[351] ssy[352]. En[353] outra[354] maneyra[355] cada[356] huum[357] dos[358] de[359] ssuzo[360] ditos[361] hos[362] deuem[363] a[364] fazer[365] a[366] julgar[367] segundo[368] sas[369] leis[370] e[371] seus[372] custumes[373]. E[374] nenhuum[375] dos[376] outros[377] juizes[378] de[379] susso[380] ditos[381] pero[382] poden[383] ouuyr[384] e[385] julgar[386] hos[387] preytos[388] e[389] as[390] demandas[391] que[392] fezerem[393] aaqueles[394] que[395] elles[396] an[397] de[398] ueer[399] e[400] de[401] julgar[402] pera[403] morte[404] pero[405] fican[406] per[407] que[408] moyran[409] nem[410] fazer[411] deles[412] justiça[413] qual[414] mereçem[415]. Hos[416] aluaziis[417] son[418] juizes[419] ordinayros[420] porque[421] deuem[422] ouuyr[423] e[424] julgar[425] aos[426] outros[427] de[428] ssuzo[429] dictos[430]. Juizes[431] delegados[432] son[433] aqueles[434] a[435] que[436] os[437] aluaziis[438] dan[439] a[440] ouuyr[441] algum[442] daqueles[443] preytos[444] que[445] eles[446] deuan[447] ouuyr[448] e[449] podem[450] fazer[451] huum[452] ou[453] dous[454] ou[455] tres[456] ou[457] mays[458] se[459] quyseren[460] ou[461] sse[462] uirem[463] que[464] he[465] mester[466] sobre[467] huuma[468] demanda[469] e[470] pode[471] mays[472] fazer[473] a[474] prazer[475] dambas[476] las[477] partes[478] ou[479] duna[480] qualquer[481]. Ergo[482] se[483] alguuma[484] das[485] partes[486] diz[487] que[488] o[489] nom[490] pode[491] seer[492] com[493] aqueles[494] per[495] alguuma[496] rrazom[497] que[498] poys[499] dereyto[500] ha[501] contra[502] elle[503] pero[504] que[505] o[506] nom[507] deue[508] seer[509]. E[510] podem[511] seer[512] feytos[513] per[514] fiadorya[515] e[516] por[517] pena[518] a[519]

N.º 4

Constituição 53 que falla dos juizes e de quaes podem apellar ou não.

3 nenhum
20 dos mouros
40 *e* 41 perdante
72 *e* 73 fação perdante
101 quem
121 feitos
125 no
137 que os
147 *a* 150 fizer ou quizer demandar que os ouça
169 suas
176 *e* 177 ás suas
182 *a* 187 os outros
190 demandam
202 sua
217 ser
231 nenhum
255 que
268 cristaãos
271 e
282 E estes
304 *e* 305 tambem
313 pena
320 *e* 321 que lhe
326 *e* 327 por quem
329 *e* 330 Salvo
335 ou
340 *e* 341 dos
353 E em
358 *e* 359 dos
364 *a* 367 julgar
369 suas
384 *a* 386 julgar e ouvir
426 os
471 podem
480 de huma
515 fiadorias

Digitized by Google

prazer[520] das[521] partes[522] e[523] sem[524] fyadorya[525] e[526] sen[527] pena[528] per[529] mandado[530] dos[531] aluaziis[532]. E[533] podemnos[534] fazer[535] pero[536] o[537] preyto[538] seia[539] começado[540] per[541] deante[542] hos[543] aluaziis[544] he[545] en[546] qual[547] logar[548] quer[549] do[550] preyto[551]. E[552] quer[553] esten[554] estes[555] juyzes[556] presentes[557] ant[558] eles[559] aluaziis[560] lho[561] mandara[562] dizer[563] per[564] seu[565] porteyro[566] ou[567] per[568] ssy[569] que[570] hos[571] fezerom[572] juizes[573]. Esto[574] deue[575] seer[576] o[577] aluidro[578] e[579] aa[580] custa[581] dos[582] aluaziis[583] he[584] as[585] partes[586] que[587] deuem[588] aaqueles[589] que[590] fezerom[591] juizes[592] daquel[593] preyto[594] que[595] o[596] ouçan[597] e[598] deuemlhy[599] poer[600] dia[601] aos[602] ditos[603] juizes[604] e[605] ás[606] partes[607] a[608] que[609] deuem[610] começar[611] o[612] preyto[613] ou[614] ouuyr[615] segundo[616] hos[617] aluaziis[618] teuerem[619] por[620] bem[621]. E[622] se[623] os[624] ditos[625] juízes[626] nom[627] quyserem[628] hy[629] seer[630] ao[631] dya[632] ou[633] nom[634] quyserem[635] seer[636] juizes[637] per[638] seu[639] mandado[640] entom[641] hos[642] aluaziis[643] hos[644] deuem[645] a[646] constrenger[647] per[648] quanto[649] lhis[650] acharem[651] ergo[652] se[653] posseren[654] antre[655] ssy[656] alguuma[657] escuzaçom[658] dereyta[659] per[660] que[661] o[662] nom[663] poden[664] seer[665] juizes[666]. E[667] quando[668] tal[669] escusazan[670] poserem[671] emtom[672] deuem[673] a[674] ffazer[675] outros[676] en[677] sseu[678] logar[679] destes[680]. Estes[681] juizes[682] deuem[683] assinar[684] dia[685] aas[686] partes[687] a[688] que[689] uenham[690] a[691] sseu[692] preito[693] ou[694] a[695] que[696] uenhan[697] ouuyr[698] sseu[699] juizo[700]. E[701] a[702] parte[703] que[704] hy[705] assy[706] nom[707] quiser[708] uiir[709] hos[710] aluaziis[711] a[712] deuem[713] constrenger[714] per[715] quanto[716] ouuer[717] que[718] uenha[719] per[720] deante[721] hos[722] juizes[723] e[724] podem[725] auer[726] uogado[727] per[728] deante[729] estes[730] juizes[731] e[732] procurados[733] se[734] for[735] mester[736] ou[737] as[738] partes[739] o[740] quyserem[741] ou[742] hos[743] poderem[744] auer[745] tanben[746] como[747] hos[748] aueram[749] per[750] deante[751] os[752] aluaziis[753]. Ergo[754] saluo[755] se[756] a[757] prazer[758] das[759] partes[760] for[761] posto[762] que[763] nom[764] aya[765] hy[766] uogado[767].

fol. 30 *v.*

N.º 4

541 *e* 542 perante
545 e
558 *e* 559 ante elles os
574 E esto
584 e
646 *e* 647 constranger
694 *a* 696 ou
720 *e* 721 perdante
728 *e* 729 perdante
735 fizer
750 *e* 751 perdante

fol. 51.

CL

Este costume, verdadeiro responsum prudentis, *acha-se immediato no Livro das Leis e Posturas a outro analogo (Aff. III—*131*) mas foi collocado diversamente aqui pela indole da mat*eria.

Item[1] he[2] custume[3] ipsius[4] cantoris[5] que[6] sse[7] alguum[8] appellar[9] do[10] sobrejuiz[11] e[12] na[13] corte[14] pom[15] algumas[16] rrazoes[17] nouas[18] que[19] nom[20] rrazoou[21] per[22] deante[23] o[24] sobrejuiz[25] se[26] a[27] parte[28] ou[29] ouuydor[30] diz[31] que[32] nom[33] an[34] logo[35] estas[36] rrazoes[37] pode[38] sopricar[39]. Mays[40] se[41] lhy[42] dá[43] logo[44] as[45] rrazoes[46] e[47] conhoce[48] delas[49] e[50] iulga[51] por[52] aquelas[53] e[54] polas[55] que[56] ante[57] rrazoou[58] que[59] o[60] sobrejuiz[61] iulgou[62] ben[63] poys[64] confirma[65] a[66] sentença[67] do[68] sobrejuiz[69] nom[70] pode[71] sopricar[72] ssegundo[73] o[74] custume[75] da[76] cassa[77] dellRey[78].

fol. 30 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e vinte e seis das apelaçoens e sopricaçôes.

1 *a* 5 Estabelecido he
9 *a* 15 apela pera a corte de ElRey e ouve alguumas razões de novo direitas que faça a seu feito que as possa poer perante o sobrejuiz e se-lhe-am recebudas. Item se algum sopricar ou agravar em na corte do sobrejuiz e poser
19 *a* 23 perante o ouvidor que nom pôs perante
29 ou o
31 disserão
36 aquellas
43 o ouvidor der
48 conhecer
51 julgar
53 *a* 57 ellas e per as que
59 perante
62 *a* 64 e
70 *e* 71 e julga que o sobrejuiz bem julgou nom pode jamais
73 em aquelle feito segundo
78 de ElRey pero podelhe ElRey conhecer de graça se lhe aprouver.

fol. 60.

CLI

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] se[7] a[8] apelaçom[9] feyta[10] a[11] ElRey[12] lydema[13] ficará[14] hi[15] o[16] preyto[17] ergo[18] se[19] doutorgamento[20] das[21] partes[22] for[23] enuiada[24] aaquel[25] de[26] que[27] foy[28] apelada[29].

fol. 27.

N.º 4

Costume cento e trinta e seis como fica o feito em cartas de ElRey per apelaçom.

10 fica
17 feito
29 apelado.

fol. 62.

Digitized by Google

CLII

Costume[1] he[2] en[3] casa[4] dElRey[5] que[6] se[7] apelares[8] dos[9] sobrejuizes[10] aos[11] juizes[12] da[13] apelaçom[14] e[15] nom[16] te[17] daran[18] agrauo[19] per[20] scripto[21] mais[22] per[23] parauoa[24] atá[25] que[26] ssegas[27] a[28] apelaçom[29].

fol. 72.

N.º 4

Costume cento e trinta e oito como deve suplicar.

9 *e* 10 do sobrejuiz
15 *e* 16 nom
24 palavra
27 *e* 28 sigas tá

fol. 62 *v.*

CLIII

Do que gaanha carta pera lhe darem a apelaçom.

Constituçom[1] geeral[2] iulgada[3] en[4] casa[5] delRey[6] que[7] se[8] hos[9] juizes[10] me[11] nom[12] queren[13] dar[14] o[15] agrauo[16] atá[17] XXX[18] dias[19] e[20] gaamcey[21] sobresto[22] carta[23] delRey[24] per[25] que[26] me[27] ho[28] dem[29] daquele[30] tempo[31] que[32] gaancey[33] a[34] letera[35] nom[36] me[37] decorre[38] tempo[39] en[40] que[41] os[42] juizes[43] foren[44] negligentes[45] en[46] me[47] dar[48] o[49] agrauo[50].

fol. 37.

N.º 4

Costume cento e quarenta das apelações.

1 *a* 3 Costume he geral e he feito
11 *a* 13 nom quiserem a algum
17 ante dos
21 *a* 23 gaanhe leteras
27 *a* 29 o dessem
32 *a* 35 gaanhe alvará
37 *e* 38 recorre o
40 *e* 41 como quer que
44 fossem
46 *a* 48 em dando

fol. 62 *v.*

CLIV

En una de duas maneyras se leysa o agrauo ó outra cousa, per dizer que o non quero, ou per irse e non dizer nada e non tornar por el.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 21, *no Archivo Nacional.*

CLV

Dos que appellan dos sobrejuizes.

Custume[1] he[2] geeral[3] que[4] depois[5] que[6] he[7] apelado[8] dos[9] juizes[10] nom[11] poden[12] costrenger[13] as[14] partes[15] que[16] iuren[17] de[18] maliçia[19] como[20] quer[21] que[22] seia[23] pidido[24] nem[25] an[26] sobreles[27] iuridiçom[28] en[29] nenhuna[30] coussa[31].

fol. 27.

11 que nom

fol. 72 *v.*

N.º 4

Capitulo cento e quarenta e nove como o juiz nom ha poder no preito despois que delle apelarem.

27 *e* 28 sobre elles jurdiçam
30 nenhuma

fol. 63.

CLVI

Costume do que apela que hade dar ao porteyro.

Custume[1] he[2] que[3] sse[4] alguum[5] apela[6] dalguma[7] ssentença[8] que[9] contra[10] el[11] sseia[12] dada[13] ssobre[14] feito[15] dalguma[16] scriptura[17] ssobre[18] que[19] he[20] dada[21] a[22] dicta[23] sentença[24] aquel[25] que[26] apela[27] deue[28] logo[29]

N.º 4

Capitulo cento e sessenta e quatro das apelaçoens.

6 apelar
12 he
16 *e* 17 de crime ou de cousa
23 *e* 24 sentença que

Digitized by Google

naq[illegible]la[30] audiençia[31] dar[32] huum[33] soldo[34] ao[35] porteyro[36] e[37] mandar[38] per[39] ele[40] a[41] dicta[42] scriptura[43] aaquel[44]
pera [illegible] que[46] apelar[47] e[48] sse[49] o[50] assy[51] nom[52] fezer[53] como[54] dito[55] he[56] darlhaham[57] por[58] nom[59] seguida[60] e[61]
que [illegible] sse[63] nom[64] aiude[65] dela[66].

fol. 69.

N.º 4

30 em aquella
33 e 35 o solairo
42 e 43 escriptura
47 apella
53 *a* 57 fezerem darlheam
66 da apelaçom.

fol. 64.

CLVII

Estabeleçemos[1] que[2] quando[3] alguem[4] quysser[5] appellar[6] do[7] sobrejuiz[8] appellem[9] agyna[10] á[11] corte[12] poys[13] que[14] lhi[15] deren[16] o[17] juizo[18] e[19] conpeçe[20] agina[21] a[22] syguyr[23] ssa[24] appellaçom[25].

fol. 28.

N.º 4

7 *a* 10 dos sobrejuizes apelle aginha
21 asinha
25 appellaçom e aos tres e os nove pedirá ao juiz.

fol. 58.

CLVIII

Veja-se Aff. III—47.

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] o[4] juiz[5] que[6] nom[7] quer[8] dar[9] as[10] razoes[11] e[12] o[13] juizó[14] e[15] o[16] agrauo[17] en[18] escrito[19] ao[20] que[21] appellan[22] e[23] pon[24] dya[25] ás[26] partes[27] a[28] que[29] parescam[30] per[31] deante[32] elRey[33] que[34] lhi[35] pague[36] as[37] despesas[38].

fol. 28.

Do juyz que nom quer dar a apelaçom.

1 *e* 2 Estabeleçemos
22 *a* 24 appella nem poer
26 aas
31 *e* 32 per dante
34 *a* 38 paguelhy as custas.

fol. 37.

1 *e* 2 En outra parte he estabeleçudo
22 apela
24 poenr
26 aas
31 *e* 32 per dante

fol. 71.

N.º 2

Titulo dos juyzes.

1 e 2 En outra parte. Sstabeleçodo é
12 a 24 ao que apella nem pon
28 *a* 38 en que paresca dauante o senhor da terra el [illegible]age as espessas.

fol. 67.

N.º 4-A

Capitulo 84 que pena deve daver o juiz que nom dá apellaçom.

1 *e* 2 En outra parte he estabelecido
22 *a*.32 apela e poen dias aas partes em que pareçam perante

fol. 56.

N.º 4-B

22 apella
24 pós
30 *a* 32 pareção perante

fol. 58.

CLIX

Estabeleçudo[1] he[2] quando[3] o[4] juiz[5] dá[6] juizo[7] a[8] alguem[9] de[10] que[11] nom[12] appelle[13] que[14] dê[15] ende[16] a[17] carta[18] do[19] juyzo[20] aas[21] partes[22] ou[23] áquel[24] por[25] que[26] o[27] juizo[28] he[29] dado[30] sse[31] a[32] quysser[33].

fol. 28.

N.º 4

3 que Quando

fol. 58.

CLX

De custume da corte que pode o homem estimar os fruytos mays non as custas ca son postas per la corte de dar ao caualleiro IIII soldos e meio e ao peon XVIII dinheyros.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 21, *no Archivo Nacional.*

Digitized by Google

CLXI

Estabeleçudo[1] he[2] que[3] o[4] que[5] mal[6] appellar[7] que[8] pague[9] as[10] custas[11].

fol. 28.

N.º 2

De como deue dar as custas o que mal apela.

1 *a* 11 En outra parte stabeleçudo é aquel que mal apella pague as despesas.

fol. 66 *v.*

N.º 4

Capitulo 82 como deve pagar as custas o que mal apelar.

1 *e* 2 En outra parte he estabelecido
11 custas aa parte.

fol. 56.

CLXII

De custume da corte que se alguun fezer agrauo en alguun preyto e for juyzo dado que se agrauou mal que peyte as custas aa outra parte se as pidir. Son estos os dieyros que der ao uogado e os que a despesos cada dia mentre andou no preito se tragia bestha cada dia IIII soldos e meio e senon tragia bestha cada dia XVIII dieyros e os dieyros que li custar a carta.

Maç. 11 *de For. Ant. n.º* 11, *fol.* 20 *v., no Archivo Nacional.*

CLXIII

No Livro das Leis e Posturas este costume acha-se collocado logo depois do que na presente edição é numerado Aff. III—131. *Como aquelle, é um uso judicial introduzido pelo chantre d'Evora; uma especie de* responsum prudentis.

Como ande pagar as custas aos que uencerem as demandas.

Item[1] he[2] custume[3] per[4] ipsum[5] cantorem[6] elborensem[7] e[8] de[9] direito[10] que[11] o[12] uençudo[13] pague[14] as[15] custas[16] ao[17] uencedor[18] e[19] de[20] custume[21] conuem[22] a[23] ssaber[24] sse[25] for[26] caualeyro[27] IIII[28] soldos[29] meio[30] e[31] se[32] for[33] peon[34] XVIII[35] dynheyros[36] e[37] estas[38] custas[39] lhy[40] deue[41] dar[42] de[43] quantos[44] dyas[45] andarem[46] en[47] o[48] preyto[49] se[50] o[51] uençedor[52] he[53] de[54] fóra[55] parte[56] e[57] trata[58] a[59] demanda[60] per[61] ssy[62] ca[63] sse[64] for[65] morador[66] da[67] cassa[68] ou[69] da[70] uylla[71] hu[72] é[73] elRey[74] e[75] como[76] quer[77] que[78] a[79] demanda[80] per[81] ssy[82] traite[83] nom[84] lhe[85] dará[86] custas[87] dos[88] domingos[89] nem[90] dos[91] ssantos[92] nem[93] dos[94] dyas[95] que[96] nom[97] uecr[98] á[99] odiençia[100] e[101] se[102] tracta[103] a[104] demanda[105] per[106] procurador[107] ou[108] o[109] procurador[110] he[111] ressidente[112] de[113] cassa[114] ou[115] he[116] de[117] fóra[118] parte[119] sse[120] he[121] de[122] fóra[123] parte[124] darlhá[125] custas[126] de[127] cada[128] dya[129] e[130] se[131] for[132] resedente[133] de[134] casa[135] darlhá[136] as[137] custas[138] dos[139] dyas[140] que[141] ueo[142] ao[143] preyto[144] ou[145] a[146] quarentena[147] qual[148] destas[149] ante[150] o[151] uençudo[152] quysser[153] e[154] nom[155] lhi[156] dara[157] ao[158] procurador[159] custas[160] de[161] caualeyro[162] como[163] quer[164] que[165] caualo[166] tragua[167] saluo[168] se[169] o[170] senhor[171] do[172] preyto[173] for[174] caualeyro[175] e[176] se[177] o[178] que[179] tracta[180] a[181] demanda[182] per[183] ssy[184] he[185] de[186] ffóra[187] parte[188] ou[189] he[190] morador[191] de[192] cassa[193] delRey[194] e[195] trage[196] caualo[197] e[198] non[199] uen[200] en[201] ele[202] á[203] odiençia[204] como[205] quer[206] que[207] en[208] el[209] nom[210] uenha[211] nom[212] lhy[213] leixaran[214] de[215] pagar[216] custas[217] de[218] caualleyro[219] mays[220] se[221] he[222] da[223] uilla[224] hu[225] é[226] elRey[227] e[228] no[229] cauallo[230] nom[231] uay[232] á[233] aodiença[234] nom[235] lhy[236] daram[237] custas[238] de[239] caualleyro[240].

fol. 30.

N.º 4

Capitulo cento e vinte e quatro das custas.

1 *a* 7 Item he costume
30 e meio
83 traute
100 audiencia
120 *a* 125 darlheha
150 *a* 152 o vencido
200 veeo
204 audiencia
234 audiencia

fol. 59 *v.*

CLXIV

Como deuem leuar as custas.

Item[1] o[2] caualeyro[3] que[4] trage[5] companhom[6] e[7] azemela[8] e[9] cauallo[10] a[11] destre[12] darlham[13] custas[14] de[15] quatro[16] bestas[17] e[18] sse[19] mays[20] trouxer[21] nom[22] lhi[23] daram[24] de[25] mays[26] e[27] se[28] meos[29] trouxer[30] daranlhy[31]

N.º 4

Capitulo cento e vinte e cinco que custas deve levar o rico homem ou cavaleiro ou mestre dhorden.

1 *e* 2 Estabelecido he em razom das custas que
5 *a* 7 traga
12 *e* 13 destro darlheam
21 trouver
25 *e* 26 porende mais
29 *a* 35 trouver menos darlheam daquellas que trouver.

Digitized by Google

das[32] que[33] meos[34] trouxer[35]. Item[36] ao[37] infançom[38] custas[39] de[40] VI[41] bestas[42]. Item[43] ao[44] rycome[45] custas[46] de[47] XII[48] bestas[49] e[50] a[51] comendador[52] mayor[53] custas[54] doyto[55] bestas[56] e[57] sse[58] trouxer[59] procurador[60] de[61] conuento[62] daranlhy[63] de[64] dous[65] bestas[66]. Item[67] ao[68] comendador[69] de[70] cassa[71] de[72] quatro[73] bestas[74] se[75] as[76] trouxer[77] continuadamente[78]. Item[79] a[80] outro[81] caualeyro[82] dê[83] duas[84] se[85] as[86] trouxer[87].

fol. 29 *v.*

N.º 4

37 e 38 infançam darlheam
41 e 42 quatro bestas se as trouver e nom de mais e se trouver menos de quatro darlheam custas daquellas que trouver.
41 e 45 rico homem levará
49 e 71 bestas se as trouver e nom de mais ainda que as traga e se menos trouver darlheam daquellas que trouver meos segundo suso dito he. Item os mestres das hordens da cavalaria e o priol do esprital levaram custas de doze bestas se as trouverem e nom de mais ainda que as tragam e das menos levaram daquellas que trouverem. Item o comendador moor ou bispo isso mesmo. Item o procurador destes sobreditos e de convento dalguum moesteiro custas de duas bestas se as trouverem e moordomo da casa de ElRey custas
77 a 87 trouver conthenuadamente. Item procurador do concelho honrado custas de duas bestas se trouver comsigo companham de besta. Item cidadão ou outro homem honrado custas de duas bestas se trover comsigo companhom de besta. Item piam dezoito dinheiros e se for homem honrado que traga companhom comsigo levará outros dezoito dinheiros de custas pera o companham. E isso mesmo molher se trover comsigo companheira ou sergente.

fol. 60.

CLXV

Capitulo cento e vinte e nove como o cavaleiro deve aver custas.

Estabelecido he que se o demandador do preito ou o defendedor nom andar de besta nom leve custas senom de piam se vencer. E paguelhe a parte que for vencida as custas de piam porque seguyo o feito per piam ainda que o senhor do preito que foy vencedor tenha besta.

Orden. de D. Duarte, fol. 60 *v.*

CLXVI

Capitulo cento e sessenta e tres das custas.

Custume he que se alguum manda seu homem álguum seu preito a casa de ElRey e o vence pagarlhe a parte as custas de cada dia per qual pessoa for; e se nom for tal homem e o alquiar por solairo, que lhe dê pela dita razom as custas com o solairo.

Orden. de D. Duarte, fol. 64.

CLXVII

Não se acha este estatuto entre as leis de Affonso III nas Ordenações de D. Duarte, e no Livro das Leis e Posturas está confundido com a legislação de D. Dinís. Todavia o proprio texto indica que elle pertence ao reinado antecedente.

Item he mandado per elRey Don Affonso que por portarya nem mandado que uenha aos sobrejuyzes nem ouuydores nom conhoscan de sentença defenitiua que alguem queyra deostar saluo se lho elRey disser per ssa pessoa ou per ssa carta. E isto he aguardado na corte.

fol. 41.

CLXVIII

Os costumes ou estatutos que seguem, desde numero CLXVIII até CLXXXIX, constituem a especie de fragmento de codigo ou systema de provas judiciaes de que falámos a pag. 153 *na Advertencia preliminar a estas leis geraes. Contém-se nelle materia muitas vezes analoga á de outros costumes, leis ou estatutos que precedem, mas expressa por differente maneira, o que, juntamente com a ordem methodica da sua disposição, nos induz a ver no seu complexo uma tentativa de codificação.*

Aquy se começão os costumes e a hordenação que o dito Rey fez nas suas audiencias e no regno : ordenaçom primeira da demanda.

Dêsque a demanda for posta em juizo aquel que a negar se o outro quer provar o negado deve logo fazer artigo ou artigos daquello que demanda segundo for contheudo em sa petiçam ou na contra se a poser e lhe for negada per a parte ou per seu procurador. E tanto que o juiz julgar os artigos por pertencentes logo as partes

Digitized by Google

devem a nomear seus enqueredores e devemnos a mostrar perante os juizes ou alvazys se o poderem fazer senom devemnos a nomear per nomes, e sejam taes que nom sejam sospeitos a nenhuma das partes. E os juizes ou alvazys devem a fazer pregunta a cada hum dos enqueredores se consentem a tomar a enquerçom e se querem hyr a tomar as testemunhas por cada hum daquelles que os nomearom por enqueredores. E dêsque cada hum dos enqueredores outorgarem a pregunta dos juizes dizendo que querem hir a enquerer entam os juizes ou alvazys devem fazer jurar os enqueredores, e cada hum delles, ou mandar ao tabalião ou scripvam que ouver com elles de filhar a enquerçam que os faça jurar sobre os santos evangelhos que bem e fielmente filhem a enquerçam e preguntem as testemunhas per ambalas as partes e que tenham poridade do que as testemunhas disserem e do que elles souberem da enquirçam. E entam os juizes devem asignar dia e lugar em que se comece a filhar a enquerçam e tempo em que se acabe e entam os enqueredores e tabalião ou scripvam devem a hyr a ella. E se algum dos enqueredores morrer ou for doente ou ouver outro embargo lidimo ou se per a ventura nom quiser ser enqueredor pode cada huma das partes filhar outro enqueredor per mandado dos juizes. Pero dêsque os enqueredores consentirem de filhar a enquerçom nom se podem escusar e os juizes os devem constranger que a filhem e que acabem salvo se amostrarem enbargo lidimo per que nom devam ou nom possam filhar. E se alguma das partes nom der seu enqueredor nom se embargará porem de filhar a enquerçam e o outro a deve a filhar com o tabelião. E se as partes se nom aveerem em nos enqueredores ou os nom nomearem, os juizes lhe devem dar dous porteiros jurados do concelho ou hum com o tabelião que enqueiram por ambas as partes. E se huma das partes pedir o porteiro por enqueredor e a outra der seu enqueredor o porteiro hyrá enquerer com ho outro enqueredor e se amballas partes se louvarem em no porteiro por enqueredor este porteiro hyrá enquerer com o tabelião come os outros enqueredores. E as partes que nomearem os enqueredores devemlhes a pagar a cada hum seu affan[1] e avirse com elles por lhe filharem a enquerçam na villa ou fóra della ou hu a houverem de filhar. E se as partes nomearem algum enqueredor anbas o devem a pagar per méo e a parte per que se filhar a enquerçam deve a pagar o tabelião, e os enqueredores devem ser pagados do seu affan[1] ante que a enquerçam seja aberta.

Orden. de D. Duarte, fol. 64 *v.*

[1] Na copia *assam*.

CLXIX

Custume segundo como e quando podem filhar enqueredores.

Se alguem quer provar alguma cousa ante que nomee as testemunhas e ante que filhe enqueredor asi como de suso he dito ou se nomear as testemunhas ante que ajam enqueredores quantas testemunhas ante nomear nom lhe valerá nenhuma rem sobre aquello que quer provar. Pero despois que nomear sas testemunhas e filhar logo seu enqueredor como dito he nom perdem per hi seu direito segundo custume de casa de ElRey.

Orden. de D. Duarte, fol. 65.

CLXX

Capitulo terceiro a que tempo a parte deve nomear enqueredor.

Todo homem que diz que quer provar sá tençam que lhe a parte nega e filhar seu enqueredor se a outra parte nom filhou o seu nem o pediu ao juiz se o nom pede ataa cima do concelho despois que ende ergerem e se forem de concelho deve essa parte que nom filhou enqueredor como dito he a ficar decaúdo[1]. E se o demandador filhar seu enqueredor o demandado deve ficar decaúdo[1] assy como se fosse vencido per seu aversairo e provasse o que contra elle se obrigou a provar.

Orden. de D. Duarte, fol. 65.

[1] Na copia *decando*.

CLXXI

Capitulo quarto como os enqueredores devem a filhar a enquerçom e preguntar as testemunhas.

E se o demandado filhar enqueredor e nom o filhar o demandador deve o demandador descaer da demanda como se nom provasse cousa contra o demandado. E se alguma das partes nom poder aver enqueredor e disser que o catará e virá logo com elle en outro dia bem no pode fazer e darlhe este prazo pera aduzelo. E dêsque hum filha seu enqueredor e o outro outro e nomea as testemunhas nom podem já deitar os enqueredores que nomearem nem meterem outros pois que ja nomearão as testemunhas tirando per alguma cousa certa como dito he no costume que se começa «aquelle a que negar a verdade» que he este titulo dos enqueredores. Se os

Digitized by Google

enqueredores pedirem os artigos e as testemunhas em scripto os juizes lhos devem dar em scripto per mão de tabellam, e o que entende a provar de cada artigo hum soldo, e por cada carta seis dinheiros, e esto he segundo costume da corte.

Orden. de D. Duarte, fol. 65.

CLXXII

Capitulo cinco como deve seer provado o custume.

Se alguum diz que quer provar o costume e mete seu enqueredor que enqueira, saibham por elle a verdade. E se a outra parte outorgar e filhar seu enqueredor, estes enqueredores devem de preguntar pelo costume e nom os juizes como quer que os juizes o preguntem, pois que as partes ante outorgassem antre sy e aquelles enqueredores. Mais se alguuma das partes diz que quer provar o costume per os enqueredores e a outra parte diz que nom quer, mais que o saibam os juizes, os juizes devem a preguntar por esse costume e nom os enqueredores. E despois que o preguntarem segundo a parte se obrigou a elle e prometeo a provalo quer per homees boõs quelle nomeou quer per hu se melhor poder saber a verdade se o el assy outorgou que saibam. Nom pode nenhuma das partes meter enqueredor pera saber a verdade daquello que a parte leixou em sa verdade sobre aquillo que lhe demanda se o pôs em sa verdade, pero mais elle deve dizer perante os juizes ou perante cada hum delles estando presente seu contentor que a demanda pôs em sa jura. E os juizes devem a preguntar pola verdade do feito segundo for contheudo nos artigos se os hy ouver ou segundo for contheudo na demanda e segundo perteence de jurar e o que jurou deve de dizer a verdade aos juizes daquello sobre o que assi preguntarem.

Orden. de D. Duarte, fol. 65 *v.*

CLXXIII

Capitulo sexto quantos enqueredores podem seer nomeados em hum feito.

Todo homem que ouver a dar enqueredor em alguum feito pode nomear huum dous ou tres se mester for pera serem enqueredores, pero qual que consentir na enquiriçom e a começar de filhar esse deve seer enqueredor e nom outro como quer que outros nomeasse por enqueredores. E outrosy podem dar em hum feito hum enqueredor que enqueira em na villa e filhe a enquirição e outro pera fóra da villa se ouver de filhar a enquiriçam. E se enqueredor nom ouver no concelho pode cada huma das partes nomear ataa tres enqueredores que nom sejam no concelho e qualquer destes que filhar enquiriçam em sy e a começar esse deve seer enqueredor e outro nom : e esto he postura e costume de cassa de ElRey. E o enqueredor que consentyo e outorgou pera filhar a enquiriçom nom se pode escusar que a nom vaa filhar e enquerer quer seja na villa quer fóra da vi la no termo ou em outro logar qualquer hu se a enquiriçom ouver de filhar. E cada huuma das partes deve apresentar seu enqueredor pera hir e filhar a enquiriçom no dia e no logar em que foy posto que se tomasse. E a parte que hi nom quiser dar seu enqueredor pera filhar a enquiriçom no dia que foy assignado o juiz o deve constranger que o aduga. Outrosy devem constranger o enqueredor que vaa filhar a enquiriçom que hade filhar per sy ou com outro. E devem os juizes a mandar ao enqueredor que hy poder ser que filhe a enquiriçom se dias ouver assignado a que se deva a filhar ou se a já começou a filhar ainda que o outro enqueredor hy nom venha ou a parte hy nom aduga e o que hy estever devea de filhar com tabelião e valerá a enquiriçom como se fosse filhada por anbos os enqueredores. E dêsque os enqueredores ou cada hum delles começar de filhar a dita enquiriçom devem seer aguçossos pera a filhar ataa que seja acabada de guissa que a parte porque se a enquiriçam filhar nom perca o seu direito ca se o perdesse per sa culpa do enqueredor ou do tabelião seriam theudos de lho correger de sas casas. E se a enquiriçam ouverem de filhar os enqueredores fóra da villa aquelles que os nomearom e deram por enqueredores lhes devem compridamente a dar sá despeza pera mantimento em quanto assy filharem a enquiriçam fóra da villa, e quando se ouver dabrir a enquiriçam ambolos enqueredores devem estar presentes, tirando per alguum negocio que hy anbos nom possam seer.

Orden. de D. Duarte, fol. 65 *v.*

CLXXIV

Capitulo setimo como podem deitar as molheres de testemunhas e nom podem seer enqueredores.

Nemhuma molher nom pode nem deve seer enqueredor de direito nem de custume em nemhuum preito por homem nem por molher. Outrosy nemhum judeu nem mouro nom podem seer enqueredores por cristão, nem o pode seer alcaide nem moordomo, e todo outro homem pode seer enqueredor tirados aquelles que

Digitized by Google

sam defesos de direito e de costume. Convem a saber todos aquelles que nom podem seer testemunhas por cada huma das partes nom podem seer enqueredores por elles nem aquelles que veem ao concelho em na ajuda dalguma das partes e em estorvo da outra ou lhe derão ajuda ou conselho ao feito. E todalas cousas perque homem pode deitar o enqueredor todalas deve dizer e poer ante a enqueriçam aberta e pobricada. Ca despois que a enqueriçam aberta e pobricada for nom lhe pode ende rem dizer salvo se jurar aos avangelhos que o nom sabia senom despois que a enqueriçom foy aberta e pobricada; e esto se entende se elle nom avia razom ou enbargo por que o quer deitar de enqueredor.

Orden. de D. Duarte, fol. 66.

CLXXV

Capitulo outavo como e que tempo devem seer postas as contraditas ás testemunhas.

Dêsque os enqueredores forem nomeados e alçados assy como susso dito he no costume dos enqueredores, a parte que hade provar deve logo nomear sas testemunhas e a parte contra que forem dadas deve logo dizer contra essas testemunhas o que quiser antes que os enqueredores recebam seu testemunho. Mais esto he milhor : tanto que essas testemunhas jurarem aos enqueredores ou tanto que diserem seu testemunho logo ao pee do enqueredor lhe déve poer contradita per palavra ou per escripto dizendo a razom porque a quer deitar que nom valha seu testemunho ante que se erga dante o enqueredor que despois que for outra testemunha filhada e preguntada nom lhe pode já rem dizer. E dêsque a parte nomear as testemunhas e for deitado das mais nom pode despois nomear outras nem vir com mais em aquelle feito. E se a parte contra que nomear as testemunhas disser que nom conheçe aquellas testemunhas que lhe nomeou, ou cada huuma dellas, mais diz que lhas mostre, aquelle que as nomeou lhas deve mostrar per olho perante os enqueredores ante que as pregunte. E despois que lhas mostrarem se disser que lhes nom quer dizer, os enqueredores as devem preguntar e receber seu testemunho pelos artigos que foram julgados pertencentes e doutra guisa nom. Ca se os enqueredores preguntarem emadendo mais que aquillo que compre e for contheudo nos artigos ou as testemunhas emaderem mais em seu testemunho ca lhes foy preguntado pelos artigos nom valerá o demais que disserem nem a parte que adusser as testemunhas nom se pode ajudar do que disserem mais fóra dos artigos ainda que os artigos digam que o disseram as testemunhas. E dêsque os ditos das testemunhas forem abertos e pobricados nom pode a parte que as deu dar outras testemunhas como quer que nom prove per aquellas que já antes dera e mais pode aduzer cartas ou stromentos em ajuda de sa prova se as tever e se os pôs por salva ou protestou pera as dar.

Orden. de D. Duarte, fol. 66 *v.*

CLXXVI

Capitulo nono que pena deve aver aquelle que fala com as testemunhas.

Dêsque as testemunhas forem nomeadas em juizo logo devem seer coutadas pelo juiz que nom falem as partes com ellas dês aly en diante sobre aquelle feito. E dês aquelle dia e dês aquella ora as partes nom devem falar com ellas nem nas perceber quanto he naquelle feito sobre que ham de dar testemunho nem lhe devem dizer que o dê nem que o nom dê. Ca se achado for que falaram com ellas sobre aquelle feito nom seram mais delle testemunhas. E se as testemunhas disserem quando as os enqueredores preguntarem que as partes que as nomeou e deu por testemunhas falou con ellas ou com cada huma dellas dizendolhe em que maneira désse e dissesse o testemunho por elle se o assy a testemunha disser os enqueredores a nom preguntem mais sobre aquelle feito nem valha seu testemunho nem se ajude delle aquelle que o deu por testemunho pero que diga por elle. E se todallas testemunhas asi disserem nom se ajudará dellas aquelle que as deu e ficará decaúdo como se nom provasse per ellas. Outrossy se as testemunhas disserem todas ou cada huma dellas aos enqueredores quando as preguntarem que a parte contra que am de dar o testemunho falou com ellas ou com cada uma dellas dizendo que nom déssem aquelle testemunho contra elle valerá o testemunho contra elle e nom por elle pero que nom digam contra elle nada pois elle defendeo que o nom dissessem contra elle. E quando aquel que nomear as testemunhas ou as presentar perante os enqueredores pera darem o testemunho se a parte contra quem foram dadas disser que as nom conhece e mais que se guarde hi o costume os enqueredores ante que as preguntem por os artigos per que as devem preguntar despois que lhe derem o juramento devemnas logo preguntar se algumas das partes falárão com ellas sobre aquel feito em que am a dar testemunho dês aquello dia e dês aquella ora que foram emcoutadas pelo juiz, ou se sam parentes daquello que as nomeou por testemunhas ataa aquelle graao que o direito e o custume manda que nenhum possa seer testemunha por seu parente, ou se alguma das partes falou com ellas e lhes rogou ou ensinou como dissessem, ou se lhe deram ou pro-

Digitized by Google

meterram algo por tal que dessem testemunho en contra daquello que sabiam do feito, ou se querem mal aaquel contra que som dadas por testemunhas ou aaquelle que as dá, ou se som amigos daquel que as aduz, ou se vivem com elle, ou se ham delle alguum bem fazer, ou se lhe deram ajuda ou conselho em aquel feito em estorva doutra parte. E se a testemunha disser alguma destas cousas os enqueredores devemno fazer screpver ao tabelião e nom valerá seu testemunho. E os juizes nom devem receber testemunhas nem nas mandar preguntar ataa que o preito e demanda seja começada e contestado em juizo salvo se alguum desser que tem testemunhas em algum preito que ha ou entende daver com outro e que se teme de as nom aver ao tempo que lhe comprirem, convem a saber per morte ou per enfermidade ou per gram velhice ou que se hiram fóra da terra. En cada huum destes casos os juizes as devem receber e devem fazer screpver pelo tabelião todo aquelo que disserem fazendolhe as preguntas de suso ditas fazendo-as jurar primeiramente aos santos avanjelhos que bem e direitamente digam verdade daquillo que elle souber e o preguntarem daquelle feito. E se a parte contra que assy as testemunhas forem aduzudas e preguntadas forem na villa devemlhe fazer saber pelo porteiro jurado do concelho em como foam quer dar aquellas testemunhas em feito que ha ou entende daver contra elle e que venham veer como jura. E se a parte quiser vyr veer como juram e lhe quiser poer contradita ou eixeiçam perque nom deve de valer seu testemunho podeo fazer; e se lhe nom quiser poer contradita o juiz pregunte ou mande preguntar as testemunhas como de suso dito he e faça todo escrever pelo tabelião, e guardem todo muy bem em segredo pera quando cumprir que a parte queira demandar e dar suas testemunhas que ouver pera provar a demanda. E dêsque a parte demandar aquelle contra que deu as testemunhas e a demanda for contestada e os artigos pertencentes aaquelle que a demanda pôs pode nomear outras testemunhas para provar sua entençam se as ouver com aquellas que já foram preguntadas ante da demanda pero que nom pode nomear mais que trinta segundo a postura da corte per todas com aquellas que já foram preguntadas primeiro. E despois que receberem os ditos de cada huma testemunha per si entam os juizes pobriquem esse testemunho segundo for contheudo na enquerìçam que filharam, e devemno pobricar em concelho presentes as partes e os enqueredores que filharom a enquerìçom. Devem primeiramente leer os artigos per que as testemunhas foram preguntadas e dêsy leer o dito de cada huma testemunha como disse empero nom nomearoom o nome se nom quiserem dizendo que foão disse tal cousa.

Orden. de D. Duarte, fol. 66 *v.*

CLXXVII

Constituição dez que falla das testemunhas quantas podem seer nomeadas.

A parte que hade provar sua entençam pode nomear ataa trinta testemunhas assi como diz a postura de ElRey salvo nas contraditas que nom devem mais de nomear de tres testemunhas segundo o costume da corte. E todo cristão pode provar seu feito per homem ou per molher tirado per aquelles que a ley e o costume defende som estes. Os que ham parte na demanda e os parentes daquel que os der por testemunhas ataa o terceiro graao nom podem testemunhar contra outros estranhos, nem outro nenhum que seia meor de quatorze anos compridos, nem os enmigos e malquerentes, nem aquelles que vem em ajuda daquelle que os trage por testemunhas perante os juizes ao concelho estorvando a outra parte, ou se lhe deu ajuda ou conselho em aquelle feito, nem homem que seja de casa nom pode testemunhar por seu senhor com que viver quer more com elle per soldada quer a bem fazer. Nem testemunha anteposta que diz «eu sey tal cousa e serei ende testemunha» e diz «demanda tu foão eu te serey testemunha» ou aquelle que disse e prometeo que buscaria mal ou morte ou perda per hu quer que podesse aaquelle contra que he dado por testemunha. Nem os cunhados podem testemunhar por seus cunhados se hi filhos ouver da testemunha e daquel que o der por testemunha que seiam parentes ataa o terceiro graao; nem judeu nem mouro em feito de cristão; nem molher, tirando em alguuns casos que som de costume de que falaremos mais adiante. E do testemunho daquelle que for anteposto como dito he ante que seia preguntado como devem, nom valha seu testemunho nem no preguntem mais.

Orden. de D. Duarte, fol. 67 *v.*

CLXXVIII

Constituiçam honze como os que vivem per si podem testemunhar.

Aquel que for casado ou solteiro e mantiver casa per sy nom no possa nenhum deitar de testemunha por dizer que he homem ou moordomo daquelle que o nomeou por testemunha ainda que assy seja verdade. Ca como quer que assy coma seu pam e beba seu vinho e traga seu pano vestido pois mora em casa per sy bem pode seer testemunha por aquelle de que tal bemfazer ouver.

Orden. de D. Duarte, fol. 68.

Digitized by Google

CLXXIX

Capitulo doze como os porteiros e os outros do concelho podem ser testemunhas.

Os homes jurados do concelho e os porteiros cada huum per sy soo podem seer e ser creúdos[1] sobre seu officio tanto como duas testemunhas em aquellas cousas que os juizes ou cada hum deles lhe mandarem fazer. Outrossy os corretores todos podem seer cada huum per sy testemunhas soo sem outrem em aquellas cousas que fizerem e juntarem com algumas pessoas em comprar ou vender ou em escambar. Outrosi o alfaiate seja creúdo[2] e valha seu testemunho como duas testemunhas do pano que elle comprar ou levar pera outrem ou que elle medir em cas do mercador se alguma das partes o negar ou disser que he mais ou menos tambem sobre a cantidade do pano come de sobre os dinheiros delle se per outras testemunhas certas de creer nom se poder provar a devida, e esto nom se entende no pano que elle comprou pera si nem o seu que vender a outrem, ca en taaes casos nom pode testemunhar por sy. Outrosy se o juiz ou almotacé ou porteiro ou corrector ou algum outro oficial jurado do concelho mentre for em seu officio e husar delle e der juizo ou poser encouto ou defeza ou fezer alguma cousa que pertença ao seu officio valha duas testemunhas, e depois que nom forem em aquelles oficios nem husarem delles e forem preguntados por verdade do que ante per elles passou outrosi valham duas testemunhas salvo se forem deitados desses officios por alguum erro que fezessem em elle ou se despois fezeram alguma cousa perque valessem menos perque nom devam testemunhar.

Orden. de D. Duarte, fol. 68.

[1] Na copia *crudos*.
[2] Na copia *crudo*.

CLXXX

Capitulo treze como os judeos e os cristaoos podem testemunhar.

Quando algum cristão quiser provar alguma cousa contra o judeu deveo provar per cristaaos e per judeos, e pode nomear ataa trinta testemunhas se quiser antre cristaaos e judeos. E se em huum cristão e em huum judeu acharem aquello que o cristão entende a provar valhalhe assy como se provasse per muitos. Outrossy se o judeu quiser provar contra alguum cristão pode provar per essa mesma guisa. Outra tal prova aja entre o mouro forro e o cristaão e o cristaão contra elle.

Orden. de D. Duarte, fol. 68 *v.*

CLXXXI

Capitulo quatorze como devem nomear as testemunhas per nomes.

Se alguum nomear testemunhas perque queira provar seu feito, e disser «nomêo foaão» dizendolhe o nome e nom disser mais, se aquel contra quem quer dar as testemunhas lhe disser qual foam he aquelle que contra elle nomea por testemunha que lhe diga hu mora ou em qual freguezia develho a dizer e alguum nome estranho ou sobrenome ou alcunha se a ouver per que seja conhecido. E se lhe nom souber outro sobrenome ou alcunha develho mostrar per olho quando os enqueredores delle quiserem tomar o testemunho e develhe fazer per o porteiro que os vaa veer jurar se quiser. E se pela ventura aquelle contra que nomeou a testemunha disser «esse que tu nomeas nom no conheço : tu dizes pela ventura que he tal foam este que nomeas ou que mora em tal logar?» aquelle que o nomeou lhe deve dizer se he esse ou nom. E esto se entende quando as testemunhas forem nomeadas per palavra perante os juizes.

Orden. de D. Duarte, fol. 68 *r.*

CLXXXII

Capitulo quinze como o feito pode seer provado per presunçõees.

Se a demanda for feita ou acusada contra alguem sobre morte de homem ou de molher ou por devida alguma se aquelle contra que he feita tal demanda negar a morte ou a devida podese provar muy bem tal com huma testemunha de vista e com sas presunçõees e as presunçõees devem seer duas ao menos. E esta maneira de prova deve de seer tal a testemunha de vista que diga «vy eu foam matar foam ou lhe vi dar tal ferida com tal arma.» E a das presunçõees diram asy «vimos nós jazer foam morto em tal logar e vimos foam hir fogindo per tal logar com huum cuitello nuu na maão ou com tal arma.» Ou diram «vimos nós estar foam em tal logar com huum cuitello nuu na mão ou ensanguentado que o metia em sua bainha.» E a devida deve dizer asy de vista que vyo emprestar os dinheiros ou aquella cousa sobre que he a contenda ou que vyo afirmar tal preito antre foam e foam. E as das presunçõees diram assy «vimos nós foam sair de casa de foam e levava dinheiros ou

Digitized by Google

tal cousa» ou devem dizer «ouvimos nós dizer a foam que levava tantos dinheiros ou tantos maravedins de cas de foam que lhe emprestara» ou que foam recebera de foam tantos dinheiros emprestados. E se taaes presunçõees hi nom ouver e ouver a testemunha de vista bem podem meter a tormento o matador se tal pessoa huma vez ou duas de guisa que nom moira. E se hi nom ouver a testemunha de vista nom devem atormentar o acusado per taaes presunçõees salvo se for por aleive ou por treiçam ou se for gram sospeitaçom as partes. E se ouver uma testemunha de vista que visse emprestar os dinheiros sem outras presunçõees bem podem os juizes dar juramento aaquelle que os emprestou se tal pessoa for que nom seja sospeita que diga mentira e assy ficará o feito provado per direito e per costume. E se hi nom ouver testemunha de vista e ouver as presunçõees como dito he nom devem dar juramento ao que emprestou os dinheiros salvo se o outro outorgar a jura ou se a conthia for pequena e el for sospeito.

Orden. de D. Duarte, fol. 69.

CLXXXIII

Capitulo dezaseis como se deve a provar o demdo e o parentesco pela fama da terra.

Quando alguum fezer demanda a outro per razom de linagem ou de parentesco da avoenga ou de padre ou madre ou de irmaão ou de hy a susso pela linha direita ou per razom de filho ou de neto ou de hi a iusso pela linha dereita em qualquer parentesco esta demanda pertence ao juiz da igreia se as partes quiserem; mais se o demandador nom quiser nom conhecerá o juiz da igreja delle nem hiram perante elle salvo se a demanda tanger a casamento principalmente ou a esposoiros ou se alguem nega que o outro nom he seu filho ou seu neto e dês y a iusso pela linha direita ou que o outro nom he seu padre ou seu avoo pela linha direita. E esto se entende asi come nos homees e como nas molheres. E em estes casos os juizes da igreja devem a conhecer delles se perante elles veerem e devem constranger cada huum daquelles contra que esto for provado per seu juizo. E se tal demanda veer perante os juizes sagraaes bem podem della conhecer e nom se podem defender per nenhuum costume que perante os juizes sagraaes nom passe se perante elles for posta e perante elles se deve contestar e provar e seguir ataa que por elles seja finda de sy ou de nom. E se alguum quiser provar cada huma destas cousas susso ditas podeas provar pela fama da terra. E o que quiser provar pela fama da terra em estes casos e em outros semelhaveis nom nomeará as testemunhas per que o entende a provar nem nas dará por scripto se nom quiser mais devem enquerer e saber a verdade pela vezinhança e pelos moradores do logar ou da freguesia ou da rua segundo a fama e o costume da terra como doutras testemunhas quaeesquer assy como diz de susso em no costume que se começa «dêsque as testemunhas» e cartas. E pode provar esto per parentes ou per parentas ou per outros homees e molheres que nom sejam seus parentes se o per elles poder provar. E per custume he que os enqueredores devem preguntar as testemunhas se o sabem por o padre ou por madre ou por avoo daquelle, ou se o avia ou lho ouviram chamar por filho ou se o criava e o tinha por filho ou se rogou os compadres que o fossem bautizar ou se o salvou despois. Esto se entende dos filhos da barregaã. E em esta guisa mesma devem preguntar pelo neto e pelo yrmaão e por outro parentesco qualquer que se aja de provar como dito he. E as testemunhas em este caso devem dizer que elles viram foam e foam e que se chamavam parentes em tanto graao. E o que quer provar pela fama da terra nom deve de nomear as testemunhas per que o entende de provar se nom quiser, mais os enqueredores devem de buscar e saber a verdade e enquerer a vezindade e o logar pelos vezinhos e pelos moradores come doutras testemunhas quaesquer como de susso dito he.

Orden. de D. Duarte, fol. 69.

CLXXXIV

Capitulo dezasete em quaes casos podem testemunhar as molheres.

Testemunho de molheres valerá segundo o costume jeeral da casa de ElRey e do reino em casos que forem feitos e ditos de casamento e de esposorios e de enfiamentos e de compadradigos e de bautismos e de eresia, e em banho e em ryo e em fonte e em forno e em moinho e em moos e em feitos de fiar e de tecer e debaar e de torcer e en parto de molheres e em nacença de meninos e en dança e en quantar de molheres e nom em outras cousas senom em estas sobreditas as quaees som outorgadas de direito e de costume. Outrosy podem seer testemunhas as molheres e creudas em outro caso per direito e per costume; convem a saber em catamento de molheres se dovydado for o serem virgeens ou corrutas. Estas taaes devem seer boas molheres verdadeiras de boo testemunho e de boa nomeada e sem nenhuma sospeita porque estas ham de dessenganar os juizes pera darem seu juizo em certo. E devem seer creudas daquello que disserem em esta razom per juramento dos avangelhos e nom em outra guisa.

Orden. de D. Duarte, fol. 69 *v.*

Digitized by Google

CLXXXV

Capitulo dezoito como se pode provar o malefício feito de noite.

Se ferirem[1] alguum homem ou molher de noite ou lhe fizerem alguuma cousa se o ouver de provar podese provar em esta guisa pelo costume. E se bradar de noite quando o ferirem ou lhe fezerem outra cousa sem razão dizendo «ay como me fere foam» ou «esto me faz foam» se alguuns homees sairem ás frestas ou ás portas e virem aquel que ferem ou a que fazem o mal e veemno bradar ou o que o fere e ainda que nom braade se veem que elle dá as feridas ainda que o nom conheça fica provado asy per esta voz se o ante avia ameaçado ou lhe queria mal como quer que o nom vejam ou o nom conheçam. Outrosy a molher pode seer testemunha e valerá o seu testemunho com os homees em aquello que vir ou ouvir em logar ermo ou despovorado.

Orden. de D. Duarte, fol. 70.

[1] Na copia *virem*.

CLXXXVI

Capitulo dezanove como o ferido pode provar pela ferida segundo o costume.

Se alguum tem ferida ou feridas rezentes ou de pouco e diz que lhas deu foam e o outro as nega deveas[1] provar per homees boos sem sobspeita se os ouver e entender que o per elles pode provar. E se nom ouver taaes testemunhas per que o prove e a ferida for negra ou aberta ou sangoenta de guisa que pareça della signal tamanho quer, e disser que o quer provar com aquella ferida e com sas ajudas assy como he de foro e de costume da terra, entam devem os juizes dizer aaquel que o assy quer provar que jure que lhe deu aquella ferida que mostra e deve de jurar como de costume em esta guisa. Deve hir jurar aa primeira quarta feira que veer despois daquelle dia aa ousya da igreja e deve jurar com quatro homees taaes como sy. E se for molher ferida deve jurar com quatro molheres taaes como sy e comsigo cinquo e seis com a ferida, e deve jurar que aquella foaã lhe deu aquella ferida. E este juramento fará com taaes pessoas que nom sejam seus parentes ataa o terceiro graao, e nom levará hi pera esto homees por dinheiros. E se o ferido ou ferida nom quiser jurar e diser que leixou o juramento em aquel que o ferio assy como ha costume da terra elle se deve salvar em esta guisa. Deve hir jurar á ousia da igreja asy como já dito he e devem de jurar com cinquo homees bõos taaes como sy e seis comsigo, e se for molher outrosy deve a jurar com cinquo molheres taaes como sy e comsigo seis, e o que ouver de jurar deve hir jurar a ora de terça e se nom for decairá do preito. E se hi for a outra parte que hade receber o juramento e nom vay hi o que aja de jurar outrosy será decaudo do preito. E os juizes devem a dar dous homees bõos por veedores[2] daquelle preito pera verem qual das partes nom veem ao juramento ou a que tempo veem e como jura aquelle que hade jurar. E estes homees bõos veedores devem hir com recado perante os juizes ao dia que lhe for posto e devem de dizer per juramento aquello que viram e ouviram em aquelle preito, e os que devem jurar que lhe deram a ferida devem jurar em esta guisa «eu juro per Deos e per este sancto ou sancta imagem[3] que foam que aque está me deu esta ferida» e quando jurar deve de poer a maão na dita imagem[4] e senom que Deus e aquelle sancto ou sancta hi o confonda. E entam os outros quatro devem jurar em esta guisa cada huum per sy «eu juro por este sancto ou sancta imagem que assy he como diz foam.» E se leixa a jura em este que diz que o ferio este se deve salvar em esta guisa. Deve jurar como dito he que elle nom deu aquella ferida aaquel e os outros todos cinquo cada hum per sy deve jurar e dizer «nós juramos per Deus ou per este sancto ou sancta imagem que asy he como jurou foam.»

Orden. de D. Duarte, fol. 70.

[1] Na copia *e outro as ne devas*
[2] Na copia *veeradores*.
[3] Na copia *igreja*.
[4] Na copia *igreja*.

CLXXXVII

Capitulo vinte como os juizes e almotacés e oficiaes devem jurar.

Quando os juizes forem feitos devem jurar nos sanctos avangelhos que tenham e que dem o seu direito a ElRey e a todos seus poboos o seu, e todos aquelles que a seu juizo veerem. E devem jurar nas maãos do tabelião segundo como manda a postura dElRey. E os almotacés devem jurar nos sanctos avangelhos nas maãos dos juizes que guardem e façam guardar todolos direitos ao concelho e que façam direito e justiça e que andem bem e lealmente em seu oficio e cada huum delles deve seer creudos[1] sobre a falsidade que acharem assy como se fosse provada per muitos. E outrossi os jurados e os porteiros do concelho devem jurar nos sanctos avange-

[1] Na copia *theudos*.

Digitized by Google

nas mãaos dos juizes que lealmente e bem façam seu oficio em aquellas cousas que lhes os juizes e os alcaées mandarem fazer E o testemunho do feito em que os preguntarem todos ensenbra ou cada huum delles per si valerá asy sobre chamamento come coomha come sobre penhora fazer e sobre couto ou testamento fazer ou poer ou alçar ou sobre entregar alguem ou sobre qualquer feito que lhes mandem fazer os juizes ou cada huum delles valerá o que elles disserem assi come se fosse provado per muitos quanto he em este seu oficio. Outrosi os tetores que ám de teer e de guardar os que nom sam didade devem jurar nos sanctos avanjelhos que bem e lealmente guardarão os corpos dos orphãos e sas cousas e procuraram[1] e defenderam aquellas cousas que de direito forem e ouverem de partir pelos ditos meninos e jurarão sobre os sanctos avanjelhos que bem e lealmente partam pelos ditos meninos. Outrosi os que devem jurar da malicia devem a jurar sobre os santos avanjelhos e jurarom em esta guisa. E poram as mãaos anbas sobre os avanjelhos e diram assy «eu juro per Deus e per estes santos avanjelhos que eu bem e lealmente faça esta cousa.» Entom lhe devem dizer aquella cousa que hade dizer ou de fazer asi Deus e os sanctos avanjelos o ajudem e senom elles o confondam, e elle deve responder «amen.»

Orden. de D. Duarte, fol. 70 *v.*

[1] Na copia *e procuraçom*.

CLXXXVIII

Capitulo vinte e hum como aquelles que demandam pode leixar em verdade de seu contentor.

Todo homem que demanda fizer a outro sobre alguma cousa quer de movil quer de raiz quer alguma cousa que diz que lhe deve ou que lhe hade fazer ou que lhe fez como nom devia se lho nom pode provar per alguma maneira podeo leixar em sa verdade e elle deve jurar que diga verdade e se o nom quiser jurar será creudo daquella demanda o que en sa verdade leixou. E se aquel que ouver de jurar sobre a demanda que lhe fazem disser que leixa aquella jura aaquelle que o demanda podeo muy bem fazer. E se nom quiser jurar nom será[1] crido asi como se nom provasse nada. E se cada hum destes nom quiser jurar pera a verdade nos avanjelhos os juizes os devem esconjurar em esta guisa «voos dizees verdade, e se verdade disserdes ajudevos Deos ao corpo e a alma e vaades adiante e os filhos e quantas cousas em este mundo amardes e em que posserdes vossas maaos todas vos vaan adiante e quando deste mundo sairdes Deus receba vossa aalma no seu sancto regno» e entam deve elle responder «amen.» «E se verdade leixardes de dezer por sanha nem por ira nem por cobiça nem por prol nem por dano nem por perda que se lhe en sega o corpo e o aver e a molher e os filhos e quantas cousas ouverdes e amardes e todallas cousas em que poserdes maão todas vaam aavesas e que Deus e Sancta Maria sa madre vos confonda em este mundo e despois no outro e quando deste mundo sairdes que o diabo vos leve a alma come homem que jura falsidade» e elle deve a responder e dizer «amen.» E se a parte disser que hi á aquello que demanda e disser que nom quer que assy jure sobre os sanctos avanjelhos como he direito deve jurar tambem elle como todos os outros que os juizes quiserem. E se om jurar pera sabeer verdade asy como dito he per juramento dos avanjelhos, tirando se a outra parte diser que nom quer jurar senom como he costume e da corte sem avanjelhos, e a parte que quer que seu contentor jure sobre os sanctos avanjelhos deve de dar os avanjelhos se os juizes ou aquelles que ouverem de receber a jura nom trouverem hy em esse logar. Outrosy deve preguntar e esconjurar os enqueredores e as testemunhas como he de costume e nom sobre os avanjelhos e valerá o que deserem pois lho a parte nom demanda nem lho er mandam os juizes assy erom juramentar (*sic*). E despois que a parte ou as testemunhas que ouverem a dizer a verdade for juramentada asi como dito he os juizes ou os alvazys ou os enqueredores o devem preguntar por aquella cousa que deve e nom por mais nem por menos segundo o que foy negado da parte preguntando primeiramente pelo custume assy como dixe susso no titulo das testemunhas no capitulo que se começa «dêsque as testemunhas.»

Orden. de D. Duarte, fol. 71.

[1] Na copia *jurar será*.

CLXXXIX

Capitulo vinte e dous como os judeos devem jurar em na toura.

Se alguum leixa alguuma cousa en no judeu pera dizer a verdade que jure como he de costume na sa sinagoga sobre aver que lhe devam ou que elle deva ou que digam que lhe he ja pagado e o elle nega o judeu deve jurar pera dizer verdade na toura como manda o seu juramento delles e deve a ir jurar na primeira quarta feira despois daquelle dia que lhe foy asignado o juramento e devem hy seer as partes a que hade jurar e a que hade receber o juramento em na quarta feira como seja hi ataa ora de terça e develhe a dar huum judeu veedor que vaa hi aaquelle dia e outro cristão que vejam e guardem como jura e o que vay hi ou qual nom ou per qual das partes fica que se nom compre o juramento. Estes deveem seer dados pelos juizes ou pelo arraby se

Digitized by Google

mester for. E se ouver a jurar sobre dinheiros que deva ou que lhe devam deve hi de levar os dinheiros áquelle que os demanda e a parte que hi nom for no dia susso dito asi como dito he descairá do preito. E entom devem jurar na toura se nom des hum marevedim a susso. E se o judeu for nomeado por testemunha esse judeu deve jurar segundo judeu sooe a jurar antre sy. E se sobre outra cousa ouver de jurar que nom seja sobre o principal deve de jurar aa beira da sinagoga e nom como dito he, e outrossy o mouro forro.

Orden. de D. Duarte, fol. 71 v.

CXC

A serie de estabelecimentos ou costumes que segue desde numero CXC até CCXVI constitue a especie de codigo de processo civil de que falámos com assás de individuação a pag. 153 e 154, abrangendo desde a citação até a sentença definitiva, appelações e aggravos. Ahi notámos que a divisão dos differentes estatutos e costumes era diversa nos dous codices do Livro das Leis e Posturas e das Ordenações de D. Duarte, sendo preferivel a divisão adoptada naquelle á adoptada neste. Seguimo-la pois. Tambem ahi notámos que em muitas das suas disposições se contém a materia de leis e costumes avulsos que já ficam publicados, como succede na anterior compilação sobre o systema de provas judiciaes. Esta observação geral dispensa-nos de indicar em cada um dos estatutos a lei que substancia ou que lhe é correlativa, deixando esse cuidado aos estudiosos do nosso primitivo direito.

Aqui se começão os custumes e os stabeleclmentos da cassa de ElRey.

Dito he na ley da revelya segral que se o emprazado nom veem per sy ou per seu procurador que pena deve aver. Outrossy he dito em na primeira ley das da corte que se nom veem o que o fez emprazar que pena deve aver. E agora convem que saibaaes qual he o custume da casa de ElRey. Se alguum fez emprazar alguum contentor e anbos venham a juizo primeiramente devemos catar se alguuma das partes ou ambas se per procuradores veem cousa que o procurador faça ou diga em no porteiro nom valha ataa que seja julgado per procurador que a precuração que amostre é avondossa pera poder demandar ou defender aquelle preito.

Orden. de D. Duarte, fol. 72 v.

CXCI

Stabeleçimento da demanda que he em casa delRey se he muuil se rraiz.

Custume[1] he[2] que[3] sse[4] alguum[5] he[6] çitado[7] como[8] deue[9] e[10] o[11] preyto[12] fica[13] en[14] casa[15] delRey[16] deuemos[17] catar[18] se[19] a[20] demanda[21] he[22] contada[23] do[24] mouil[25] sse[26] de[27] rraiz[28].

fol. 6.

N.º 4

Costume segundo : que prazo deve aver o demandado pera responder.

10 *a* 13 o preito ficará
18 de catar
23 *e* 24 de
28 raiz. E se he de raiz averá o demandador prazo de nove dias pera responder á demanda. E se a demanda he de movil averá o demandador prazo de tres dias pera responder aa demanda. E pois que o demandador ouver prazo de nove dias pera responder aa demanda sobre cousa que seia de raiz, pode pedir mostra, e despois de mostra averá nove dias de prazo o demandado salvo que pode ainda poer por sy que nom foy ainda mostra feita como devia.

fol. 72 r.

CXCII

Stabeleçimento de como nom he theudo a rresponder mais que aaquelo que he na çitaçom.

Costume[1] he[2] e[3] des[4] hi[5] he[6] dereyto[7] que[8] sse[9] alguum[10] he[11] çitado[12] assy[13] como[14] deue[15] e[16] lhi[17] ade[18] na[19] demanda[20] mais[21] que[22] anda[23] na[24] çitaçom[25] nom[26] he[27] theudo[28] de[29] rresponder[30] aaquelo[31] que[32] lhi[33] adem[34] de[35] mais[36] ca[37] anda[38] na[39] çitaçom[40].

fol. 6.

N.º 4

Costume terceiro : que prazo deve d'aver o demandador.

3 *a* 5 dès y
18 emadem mais
21 *a* 23 que ainda
34 emadem
37 que

fol. 72 r.

Digitized by Google

CXCIII

Stabeleçimento como deuem a dar prazo ao demandador e ao demandado.

Costume[1] he[2] depois[3] que[4] a[5] demanda[6] he[7] feita[8] e[9] dam[10] prazo[11] ao[12] demandado[13] pera[14] responder[15] a[16] ela[17] e[18] se[19] lhi[20] adem[21] na[22] demanda[23] quando[24] lha[25] outra[26] uez[27] fazem[28] auerá[29] o[30] demandado[31] outro[32] prazo[33] pera[34] rresponder[35] e[36] pera[37] auer[38] consselho[39] aaquelo[40] que[41] lhi[42] adem[43] de[44] mais[45] em[46] na[47] demanda[48] que[49] quando[50] lha[51] primeiramente[52] fazem[53]. E[54] auelo-ha[55] segundo[56] qual[57] for[58] a[59] demanda[60]. E[61] sse[62] for[63] de[64] rraiz[65] de[66] IX[67] dias[68] : sse[69] for[70] de[71] muuil[72] de[73] III[74] dias[75] assy[76] como[77] de[78] ssuso[79] iá[80] dissemos[81]. E[82] quantas[83] uezes[84] lhi[85] o[86] demandador[87] ader[88] em[89] na[90] demanda[91] tantas[92] uezes[93] auerá[94] o[95] demandado[96] prazo[97] pera[98] rresponder[99] e[100] pera[101] auer[102] consselho[103] aaquelo[104] que[105] lhi[106] adem[107].

fol. 6.

N.º 4

9 *e* 10 e á
12 o
18 *a* 21 se lhe emadeem
43 *a* 45 emadem mais
49 *e* 50 quando
53 *fezerão.*
61 *e* 62 se
66 *e* 67 averá nove
69 *a* 73 e se for movil averá
80 *e* 81 dissemos.
86 *a* 88 emader o demandador
100 *a* 107 aaquillo que lhe mais emadem.

fol. 72 *v.*

CXCIV

Costume dos que deuem seer çitados pera a casa dElRey.

Costume[1] he[2] e[3] des[4] hi[5] he[6] dereyto[7] que[8] sse[9] alguuns[10] ham[11] muitas[12] demandas[13] contra[14] outro[15] ou[16] des[17] duas[18] a[19] ssuso[20] que[21] posso[22] mui[23] bem[24] çitar[25] sobre[26] todas[27] a[28] tanto[29] que[30] sseia[31] daqueles[32] que[33] podem[34] çitar[35] outros[36] per[37] rrazom[38] de[39] si[40] come[41] per[42] rrazom[43] de[44] cousa[45] ssobre[46] que[47] o[48] çita[49] come[50] per[51] rrazom[52] daquel[53] que[54] o[55] çita[56] que[57] pode[58] sseer[59] tal[60] pessooa[61] que[62] deue[63] rresponder[64] per[65] casa[66] dElRey[67] de[68] qual[69] preyto[70] quer[71] ou[72] de[73] qual[74] demanda[75] quer[76] que[77] lhi[78] faça[79] assy[80] como[81] adeante[82] diremos[83]. Mais[84] enpero[85] o[86] çitado[87] nom[88] he[89] theudo[90] de[91] rresponder[92] a[93] todas[94] as[95] demandas[96] mais[97] a[98] huma[99]. E[100] depois[101] que[102] aquela[103] for[104] desenbargada[105] per[106] iuizo[107] rresponderá[108] aa[109] outra[110] atá[111] que[112] todas[113] sseiam[114] desenbargadas[115] per[116] iuizo[117].

fol. 6 *v.*

N.º 4

Costume quarto como o citado deve responder.

3 *a* 5 désy
10 *e* 11 alguum ha
15 *a* 17 outros ou de
22 *po* ssa
27 *to* dos
31 *se* iam
38 *a* 41 sy tambem como
44 da
49 ci ar
53 da quelles
55 *e* 56 cita
63 deva
70 *a* 75 demanda
79 outrem faça
83 dizemos.
86 *e* 87 citado
90 *a* 92 theudo
97 responder ajuntadamente mais
109 á

fol. 73.

CXCV

Costume dos que deuem seer citados por força noua.

Costume[1] he[2] que[3] sse[4] alguum[5] for[6] çitado[7] sobre[8] força[9] noua[10] que[11] faça[12] : entendesse[13] por[14] noua[15] ante[16] que[17] o[18] ano[19] e[20] dia[21] seia[22] passado[23] des[24] que[25] a[26] força[27] for[28] feita[29] que[30] nom[31] deue[32] auer[33] prazo[34] O[35] demandado[36] e[37] podelho[38] tolher[39] o[40] demandador[41] per[42] rrazom[43] que[44] o[45] nom[46] aia[47] ssaluo[48] se[49] lhi[50] o[51] demandador[52] demanda[53] mais[54] ca[55] anda[56] na[57] çitaçom[58] ou[59] se[60] o[61] demandado[62] pede[63] prazo[64] pera[65] rrecusar[66] o[67] iuiz[68] e[69] nom[70] pode[71] nem[72] deue[73] pedir[74] mais[75] saluo[76] pera[77] sinplezmente[78] dizer[79]

N.º 4

Costume quinto como o que for citado sobre força nova deve responder.

18 *a* 23 seja passado o ano e o dia
28 fo y
51 *a* 55 der o demandador em na demanda mais que
71 *a* 81 no pede pera responder simpresmente á demanda

N.º 5-A

1 *a* 178 ElRey Dom Affonso o Terceiro da Louvada Memoria em seu tempo fez Ley, per que estabeleceo, e hordenou, que se alguum fosse citado principalmente por força nova, a saber, ante que fosse passado anno e dia, des que a força fosse feita, que tal como este deve loguo responder ao que

N.º 5-B

18 *a* 23 seja passado o anno e dia
33 a aver
50 *a* 56 lho der o demandador na demanda, mais daquelle que ouve
64 o prazo
71 *a* 79 o pede pera responder simpresmente

Digitized by Google

aa[80] demanda[81] ca[82] per[83] estas[84] rrazões[85] pode[86] auer[87] prazo[88] e[89] doutra[90] guisa[91] nom[92]. E[93] este[94] tolhimento[95] do[96] prazo[97] da[98] demanda[99] da[100] força[101] noua[102] entendesse[103] en[104] logar[105] quando[106] a[107] demanda[108] he[109] feita[110] nouamente[111] per[112] dante[113] o[114] ssobrejuiz[115] ou[116] per[117] dante[118] qualquer[119] iuiz[120] que[121] deua[122] a[123] conhoçer[124] do[125] preyto[126]. E[127] sse[128] o[129] demandador[130] nom[131] tolhe[132] este[133] prazo[134] ao[135] demandado[136] ante[137] aquel[138] iuiz[139] que[140] primeiramente[141] conhoçe[142] do[143] preyto[144] e[145] o[146] preyto[147] uem[148] ante[149] outro[150] iuiz[151] mayor[152] quer[153] per[154] apelaçom[155] quer[156] per[157] outra[158] guisa[159] nom[160] pode[161] o[162] demandador[163] tolher[164] que[165] nom[166] aia[167] prazo[168] ante[169] este[170] iuiz[171] mayor[172] a[173] que[174] depois[175] ueo[176] o.[177] preyto[178].

fol. 6 v.

N.º 4

85 duas razoens
93 *e* 94 Este
96 de
112 *a* 118 perante os sobrejuizes ou perante
123 *e* 124 conhecer
127 ca
142 *a* 144 conhecer do feito
164 tolher ao demandado
173 ante
176 *e* 177 venha ao

fol. 73.

N.º 5-A

contra elle he dito sobre a dita força, sem avendo outro alguum prazo pera responder a ello: e que esto ouvesse luguar, quando ao tempo da citaçam fosse declarado ao Reo, como era citado por rezam da dita força; ca se na dita citação nom lhe fosse declarado, como o citavam por cauza da dita força, em tal caso pedindo prazo em Juizo pera responder ao que contra elle fosse dito sobre a dita força, develhe ser outorguado.

Item. Se o citado por a dita força quisesse recusar o dito Juiz, e pedisse pera ello prazo, deve-lhe ser outorguado: e que todo esto que dito he ouvesse luguar no Juiz, perante que a demanda principalmente fosse começada; e quando a demanda fosse perante o Juiz d'Appellaçam, e o citado pedisse prazo pera responder á dita demanda feita sobre a força, fosse-lhe outorguado, ainda que a força, sobre que fosse demandado, fosse nova.

Liv. III, *tit.* 52.

N.º 5-B

85 duas razões
96 de
100 de
104 *a* 106 quando
112 *e* 113 perante
117 *e* 118 perante
123 *a* 127 conhecer do feito; ca
142 conhece
164 tolher ao demandado,
168 o prazo
173 *e* 174 perante o qual
178 preito, etc.

Liv. V, *tit.* 69.

CXCVI

Stabeleçimento das pessoas que deuem seer çitadas aa casa delRey.

Estas[1] cousas[2] de[3] ssuso[4] dictas[5] ssom[6] uerdade[7] sse[8] aquel[9] que[10] he[11] çitado[12] sse[13] he[14] daquelas[15] pessoas[16] que[17] deuem[18] sseer[19] çitadas[20] aa[21] casa[22] dElRey[23] tambem[24] per[25] rrazom[26] de[27] sy[28] meesmos[29] come[30] per[31] rrazom[32] daquel[33] que[34] o[35] faz[36] çitar[37] come[38] per[39] rrazom[40] da[41] cousa[42] sobre[43] que[44] o[45] çita[46] assy[47] come[48] ssom[49] conçelhos[50] juizes[51] aluaziis[52] alcaldes[53] que[54] ssom[55] en[56] logo[57] de[58] iuizes[59] assy[60] como[61] som[62] en[63] alguuns[64] logares[65] en[66] Bragança[67] e[68] rricos[69] homeens[70] e[71] rricas[72] donas[73] e[74] meestres[75] dordem[76] de[77] caualaria[78] assy[79] como[80] a[81] do[82] Tenple[83] e[84] dAuis[85] e[86] do[87] Espital[88]: outrossy[89] a[90] ordem[91] de[92] Sam[93] Beento[94] todos[95] estes[96] de[97] ssuso[98] dictos[99] podem[100] seer[101] chamados[102] aa[103] casa[104] dElRey[105] doutras[106] pessõas[107] quaaesquer[108] que[109] demandas[110] aiam[111] contra[112] eles[113]. Outrossy[114] tabelliões[115] podem[116] seer[117] chamados[118] sobre[119] feito[120] de[121] ssa[122] scriptura[123] ou[124] se[125] nom[126] husam[127] de[128] seu[129] offizio[130] assy[131] como[132] deuem[133] e[134] nom[135] ssobre[136] al[137]. E[138] meyrinho[139] mayor[140] saluo[141] sobre[142] cousa[143] que[144] tanga[145] aa[146] ssa[147] iustiça[148].

fol. 6 v.

N.º 4

Costume sexto quaes pessoas podem ser citadas a casa delRey per razom de sy ou da citaçom.

27 *a* 29 de sy mesmo
46 citar como per razom de sy mesmo
51 *a* 53 e juizes e alvazys e alcaides
64 *e* 65 logares alguuns
71 *a* 77 e mestres da hordem da
81 *e* 82 do
86 e dOcres e
116 devem de
121 da
124 e
127 usasse
140 moor
146 *e* 147 a sua

fol 73.

CXCVII

Stabeleçimento daquelles que ham priuilegio pera chamar aa casa delRey.

Per[1] rrazom[2] daquelles[3] que[4] ham[5] poder[6] e[7] priuilegio[8] de[9] chamar[10] outros[11] com[12] que[13] aiam[14] preytos[15] aa[16] casa[17] dElRey[18] assy[19] como[20] som[21] oueençaaes[22] mayores[23] dElRey[24] e[25] seus[26] sobreiuizes[27] e[28] seu[29]

N.º 4

Capitulo setimo daquelles que am privilegio de citar á casa de ElRey.

14 ham

16 á

Digitized by Google

procurador[30] e[31] sseu[32] uogado[33]. Outrosy[34] oueençaaes[35] mayores[36] da[37] rrainha[38] e[39] seu[40] sobreiuiz[41] todos[42] estes[43] podem[44] chamar[45] aa[46] casa[47] dElRey[48] outras[49] pessoas[50] quaaesquer[51] que[52] aiam[53] preytos[54] contra[55] eles[56]. Saluo[57] se[58] ssom[59] pessõas[60] que[61] deuem[62] rresponder[63] per[64] juiz[65] da[66] egreia[67] ou[68] per[69] rrazom[70] de[71] ssy[72] ou[73] per[74] rrazom[75] da[76] cousa[77] e[78] nom[79] estes[80] sobredictos[81]. E[82] nenhuums[83] outros[84] de[85] casa[86] dElRey[87] nom[88] aiam[89] poder[90] de[91] chamar[92] os[93] outros[94] com[95] que[96] aiam[97] preytos[98] aa[99] casa[100] dElRey[101] saluo[102] se[103] lho[104] ElRey[105] quer[106] fazer[107] de[108] graça[109].

fol. 6 *v.*

N.º 4

34 E outrosy
37 e 38 do regno
54 preito
62 devam
65 e 66 juizo da sancta
93 e 94 outros
99 em

CXCVIII

Stabeliçemento por que cousa deuem estes ssuso ditos a seer chamados aa casa delRey.

Per[1] rrazom[2] dalguma[3] cousa[4] ssobre[5] que[6] çitem[7] assy[8] como[9] se[10] a[11] demanda[12] he[13] sobre[14] alguum[15] couto[16] antre[17] os[18] contemptores[19] sse[20] ual[21] o[22] couto[23] sse[24] nom[25] ou[26] sobre[27] os[28] seruiços[29] ou[30] sobre[31] maladia[32] qual[33] deles[34] deue[35] a[36] leualos[37] ou[38] qual[39] he[40] o[41] couteyro[42]. Ou[43] se[44] alguum[45] quer[46] fazer[47] quintaan[48] ou[49] casa[50] de[51] morada[52] en[53] no[54] couto[55] e[56] o[57] outro[58] diz[59] que[60] nom[61] ha[62] porque[63] a[64] hi[65] fazer[66] por[67] estas[68] rrazoens[69] pode[70] seer[71] chamado[72] aa[73] casa[74] dElRey[75]. Ca[76] outro[77] iuiz[78] nom[79] deue[80] conhoçer[81] de[82] tal[83] cousa[84] nem[85] deue[86] esto[87] a[88] desenbargar[89] nem[90] ouuilo[91] senom[92] aquel[93] per[94] que[95] foy[96] dado[97] o[98] couto[99] ou[100] aquel[101] que[102] en[103] seu[104] logar[105] ueenr[106] e[107] esto[108] he[109] en[110] ElRey[111]. E[112] outrossy[113] ssobre[114] carta[115] dElRey[116] pode[117] seer[118] chamado[119] qual[120] homem[121] quer[122] se[123] a[124] gaanbar[125] como[126] nom[127] deuia[128] poys[129] que[130] he[131] çitado[132] per[133] rrazom[134] de[135] ssy[136] meesmo[137] ou[138] per[139] rrazom[140] daquel[141] que[142] o[143] fez[144] çitar[145] ou[146] per[147] rrazom[148] da[149] cousa[150] sobre[151] que[152] o[153] çitam[154] assy[155] como[156] auemos[157] dito[158]. E[159] se[160] o[161] çitado[162] nom[163] he[164] de[165] nenhuma[166] destas[167] pessoas[168] de[169] ssuso[170] ditas[171] primeiramente[172] deue[173] dizer[174] ca[175] nom[176] he[177] chamado[178] como[179] deue[180] e[181] que[182] ha[183] seu[184] iuiz[185] ou[186] per[187] rrazom[188] de[189] sy[190] ou[191] per[192] rrazom[193] da[194] cousa[195]. E[196] que[197] o[198] deue[199] enuiar[200] pera[201] seu[202] iuiz[203]. E[204] aquel[205] que[206] o[207] çitou[208] que[209] nom[210] ha[211] priuilegio[212] de[213] o[214] poder[215] çitar[216] ou[217] que[218] a[219] citaçom[220] nom[221] foy[222] bem[223] gaanhada[224]. E[225] diz[226] contra[227] ela[228] de[229] guisa[230] que[231] a[232] desfez[233] ca[234] sse[235] desfaz[236] a[237] çitaçom[238] deueo[239] o[240] ssobrejuiz[241] a[242] assoluer[243] e[244] outra[245] cousa[246] deue[247] dizer[248] que[249] nom[250] deuem[251] rresponder[252] per[253] aquele[254] chamamento[255]. Ca[256] sse[257] o[258] çitado[259] nom[260] poser[261] alguma[262] rrazom[263] perque[264] nom[265] he[266] chamado[267] como[268] deue[269] e[270] conssentir[271] no[272] iuiz[273] que[274] o[275] fez[276] çitar[277] e[278] quiser[279] rresponder[280] aa[281] demanda[282] que[283] lhi[284] fezerem[285] per[286] aquela[287] çitaçom[288] nom[289] na[290] pode[291] depois[292] poenr[293] e[294] conuerrá[295] que[296] rresponda[297] per[298] dante[299] este[300] juiz[301] que[302] o[303] fez[304] çitar[305] ahii nda[306] que[307] chamado[308] nom[309] deuesse[310] a[311] sseer[312] primeiramente[313] per[314] carta[315] dElRey[316]. E[317] sse[318] o[319] çitado[320] he[321] daquelas[322] pessoas[323] que[324] deuem[325] sseer[326] çitados[327] primeiramente[328] tambem[329] per[330] rrazom[331] de[332] ssi[333] come[334] per[335] rrazom[336] daquel[337] que[338] o[339] fez[340] çitar[341] come[342] per[343] rrazom[344] da[345] cousa[346] ssobre[347] que[348] o[349] çitam[350] sse[351] o[352] que[353] o[354] çitou[355] uem[356] per[357] procurador[358] : primeiramente[359] deue[360] o[361] çitado[362] dizer[363] contra[364] o[365] procurador[366] daquel[367] que[368] o[369] çitou[370] por[371] procurador[372] ou[373] contra[374] a[375] pessõa[376] do[377] procurador[378] que[379] nom[380] pode[381] seer[382] procurador[383] assy[384] como[385] adeante[386] di-

N.º 4

Costume oito daquelles que podem seer demandados a casa d'ElRey.

3 a 7 da cousa que o citar
18 e 19 alguuns couteiros
32 e 33 a maladia quaees
56 a 58 e outro
64 e 65 o hahi
70 podem
72 chamados
80 pode
88 a 91 desenbargar nem ouvir
112 113 Outrosy
125 anhou
144 faz
154 citar
159 161

Capitulo nove como o citado deve dizer contra a citaçom.

165 167 nemhuma das
169 170 suso
174 175 de dizer que
181 e 182 ou que
199 devem de
204 e 205 Ou que aquelle
209 e 210 nom
225 a 228 ou ponha contra elle
238 desfaça
239 a 246 o sobrejuiz o deve de ver e
251 deve
253 e 254 áquelle
256 e 257 E se
262 nemhuma
272 em no
276 faz
285 fezer
290 e 291 o pode
295 convenlhe
311 e 312 seer
314 a 328 perante ElRey
350 a 355 citam e
365 e 366 a procuraçom

Digitized by Google

remos[387] en[388] no[389] titulo[390] dos[391] que[392] podem[393] seer[394] procuradores[395]. E[396] sse[397] desfaz[398] a[399] çitaçom[400] ou[401] tolhe[402] o[403] procurador[404] que[405] o[406] nom[407] pode[408] seer[409] en[410] aquele[411] preyto[412] deue[413] o[414] ssobrejuiz[415] ou[416] outro[417] qualquer[418] iuiz[419] iulgar[420] por[421] rreuel[422] o[423] que[424] o[425] çitou[426] por[427] ssa[428] rreuelia[429] deue[430] a[431] asoluer[432] o[433] çitado[434] daquel[435] chamamento[436]. E[437] sse[438] o[439] outra[440] uez[441] chamar[442] ssobre[443] aquela[444] cousa[445] nom[446] lhi[447] deue[448] a[449] rresponder[450] atá[451] que[452] lhi[453] dê[454] as[455] custas[456] do[457] prymeyro[458] chamamento[459] segundo[460] a[461] ley[462] da[463] corte[464]. E[465] sse[466] lhi[467] nom[468] poder[469] desfazer[470] a[471] procuraçom[472] deue[473] dizer[474] contra[475] a[476] çitaçom[477] e[478] sse[479] a[480] desfezer[481] outrossy[482] deue[483] o[484] ssobreiuiz[485] iulgar[486] por[487] rreuel[488] o[489] que[490] o[491] çitou[492] e[493] assoluer[494] daquel[495] chamamento[496] o[497] çitado[498]. E[499] sse[500] o[501] çitado[502] uem[503] per[504] procurador[505] deue[506] o[507] que[508] o[509] çitou[510] dizer[511] contra[512] ele[513] e[514] contra[515] a[516] procuraçom[517] asy[518] como[519] de[520] ssuso[521] dissemos[522]. E[523] sse[524] o[525] desfaz[526] nom[527] deue[528] sseer[529] procurador[530] en[531] aquel[532] preyto[533] pedirá[534] que[535] lhi[536] iulguem[537] por[538] rreuel[539] o[540] çitado[541] e[542] por[543] ssa[544] rreuelia[545] que[546] o[547] meta[548] en[549] possissom[550] da[551] cousa[552] demandada[553] sse[554] a[555] demanda[556] for[557] rreal[558]. E[559] sse[560] for[561] pessoal[562] que[563] o[564] metam[565] en[566] possissom[567] de[568] tantos[569] beens[570] do[571] çitado[572] per[573] como[574] for[575] a[576] demanda[577]. E[578] sse[579] ao[580] ssobreiuiz[581] ou[582] a[583] outro[584] qualquer[585] iuiz[586] for[587] pedido[588] deuelho[589] fazer[590]. E[591] se[592] os[593] procuradores[594] duma[595] e[596] da[597] outra[598] parte[599] ficam[600] por[601] liidemos[602] entrem[603] a[604] seu[605] preito[606] e[607] ssigamno[608] segundo[609] dereyto[610] e[611] costume[612] assy[613] como[614] perteençe[615] aa[616] demanda[617].

fol. 7.

N.º 4

388 *e* 389 no
395 procuradores ou nom.
398 desfezer
402 tolher
408 deve
427 e por
437 *a* 439 E se
442 citar
449 *e* 450 responder
454 nom dê
483 o deve
486 a julgar
491 *a* 493 citou e o
509 *e* 510 citou de
526 desfezer que
536 lho
546 *a* 550 pidirá que o metam em posse
555 *a* 557 for demanda
585 *e* 586 juiz qualquer
589 devemlho
595 da huma
604 em

fol. 73 r.

CXCIX

Stabeleçimento como o demandador pode declarar as rrazoens como quer que as a çitaçom non declare.

De[1] costume[2] que[3] como[4] quer[5] que[6] nom[7] declare[8] a[9] çitaçom[10] todalas[11] rrazoens[12] que[13] perteençem[14] aa[15] demanda[16] que[17] as[18] possa[19] o[20] demandador[21] declarar[22] ante[23] aquel[24] juiz[25] que[26] deu[27] a[28] çitaçom[29] e[30] que[31] deue[32] ouuir[33] o[34] preyto[35]. En[36] outra[37] parte[38] he[39] costume[40] que[41] depois[42] que[43] a[44] demanda[45] he[46] feita[47] e[48] o[49] demandado[50] ha[51] prazo[52] pera[53] rresponder[54] a[55] ela[56] sse[57] o[58] demandado[59] diz[60] que[61] nom[62] he[63] theudo[64] a[65] rresponder[66] deue[67] a[68] dizer[69] todalas[70] rrazoens[71] que[72] ha[73] por[74] ssy[75] en[76] cada[77] huum[78] passo[79]. En[80] outra[81] parte[82] deuelhi[83] a[84] responder[85] a[86] todos[87] ou[88] tam[89] solamente[90] aaqueles[91] a[92] que[93] lhi[94] o[95] ssobreiuiz[96] mandar[97] rresponder[98]. E[99] outrossy[100] o[101] demandador[102] deue[103] a[104] dizer[105] todalas[106] rrazoens[107] que[108] ha[109] por[110] ssy[111] cada[112] passo[113] do[114] preyto[115] assy[116] como[117] quer[118] desfazer[119] a[120] procuraçom[121] quanto[122] he[123] en[124] ela[125] que[126] nom[127] deue[128] ualer[129] per[130] algumas[131] rrazoens[132]. E[133] sse[134] quer[135] outras[136] cousas[137] contra[138] o[139] defendedor[140] ou[141] sse[142] quer[143] dizer[144] aa[145] ssa[146] pessoa[147] do[148] procurador[149] per[150] algumas[151] rrazoens[152] que[153] nom[154] deue[155] sseer[156] procurador[157]. E[158] tambem[159] o[160] demandador[161] come[162] o[163] demandado[164] deuem[165] a[166] dizer[167] todas[168] as[169] rrazoens[170] que[171] por[172] ssy[173] ouuerem[174] en[175] cada[176] huum[177] desses[178] passos[179] ataa[180] çima[181] do[182] preyto[183]. Esto[184] he[185] uerdade[186] se[187] lho[188] demandar[189] a[190] parte[191] e[192] en[193] outra[194] guisa[195] nom[196].

fol. 7 v.

N.º 4

Capitulo dez como o citado deve dizer contra o juiz.

1 *e* 2 De costume he
11 de todalas
26 de que
36 *a* 38 Item
67 *e* 68 a ella deve
71 razoees que ha a nom responder. E outrosy en todolos outros passos do preito deve dizer todalas razoees
80 *a* 82 E a outra
87 todas
91 aquellas
98 *a* 100 dizer e responder.

Capitulo honze como o demandador e o demandado devem dizer todalas razoees que ouverem.

Outrosy
104 de
112 en cada
118 se quer
136 dizer outras
140 defendido
158 Ca
166 *a* 169 de dizer todalas
178 destes
184 e esto
193 *e* 194 doutra

fol. 74.

Digitized by Google

CC

Capitulo doze o demandador e o demandado devem jurar de malicia no começo do preito.

Outrosy he custume de jurarem de malicia tambem o demandador como o demandado em todalas razoces que a outra parte demandar e doutra guisa nom, salvo se a parte a que demandam o juramento se pode defender per razom que nom deve de jurar, e dês aly devem hir per seu preito em diante as partes e fazerem sas preguntas e seguirem sa demanda asy como entenderem que milhor he ou que mais mester faz a essa demanda.

Orden. de D. Duarte, fol. 74.

CCI

Stabeleçimento contra aqueles que sse uam dante o luiz ssem mandado ante que ouçam ssentença.

A[1] ley[2] da[3] corte[4] nos[5] enssina[6] que[7] sse[8] hindo[9] pelo[10] preyto[11] ante[12] que[13] a[14] demanda[15] sseia[16] conhoçuda[17] ou[18] negada[19] se[20] o[21] demandado[22] sse[23] uay[24] sem[25] mandado[26] do[27] iuiz[28] que[29] o[30] deue[31] ouuir[32] iulgaloha[33] por[34] rreuel[35]. E[36] por[37] ssa[38] rreuelia[39] deue[40] mandar[41] meter[42] o[43] demandador[44] en[45] possissom[46] da[47] cousa[48] demandada[49] sse[50] a[51] demanda[52] he[53] rreal[54] casa[55] ou[56] vinha[57] ou[58] outra[59] herdade[60]. E[61] sse[62] a[63] demanda[64] he[65] pessoal[66] deue[67] o[68] ssobreiuiz[69] iulgar[70] por[71] rreuel[72] assy[73] como[74] sobre[75] dicto[76] he[77] e[78] por[79] ssa[80] rreuelia[81] deue[82] mandar[83] meter[84] o[85] demandador[86] en[87] possissom[88] de[89] tantos[90] beens[91] do[92] demandado[93] ssegundo[94] quanto[95] o[96] demandador[97] estimar[98] per[99] iuramento[100]. E[101] o[102] costume[103] nos[104] demostra[105] aqui[106] sse[107] o[108] demandado[109] he[110] rreuel[111] depoys[112] que[113] a[114] demanda[115] he[116] conhoçuda[117] ou[118] negada[119] que[120] pena[121] deue[122] aauer[123].

fol. 7 *v.*

N.º 4

Capitulo treze como juiz deve livrar e proceder nos preitos reaes e pessoaes.

8 e 9 hindo
32 e 33 o juiz julgar
57 a 60 vinha.
67 a 69 deveo o juiz
98 a 100 estimar.
107 que se
117 a 119 conheçuda

fol. 74.

CCII

Stabeleçimento contra o demandado que se uay ante da sentença.

Depois[1] que[2] a[3] demanda[4] he[5] conhoçuda[6] per[7] confissom[8] da[9] parte[10] ou[11] por[12] testemunhas[13] per[14] dante[15] o[16] iuiz[17] e[18] sse[19] uay[20] depoys[21] o[22] demandado[23] e[24] nom[25] quer[26] ouuir[27] a[28] sentença[29] deueo[30] o[31] iuiz[32] iulgar[33] por[34] rreuel[35]. E[36] por[37] ssa[38] rreuelia[39] deue[40] dar[41] sentença[42] contra[43] el[44] e[45] condampnalo[46] na[47] cousa[48] maenfestada[49] ou[50] prouada[51]. E[52] sse[53] ahiinda[54] hindo[55] pelo[56] preyto[57] depoys[58] que[59] a[60] demanda[61] he[62] negada[63] ante[64] que[65] nomee[66] a[67] parte[68] as[69] testemunhas[70] sse[71] sse[72] uay[73] o[74] demandado[75] sen[76] leçença[77] do[78] iuiz[79] deueo[80] o[81] iuiz[82] iulgar[83] por[84] rreuel[85]. E[86] por[87] ssa[88] rreuelia[89] deue[90] mandar[91] aa[92] parte[93] que[94] nomee[95] as[96] testemunhas[97] e[98] deue[99] mandar[100] escreuer[101] o[102] artigoo[103] e[104] as[105] testemunhas[106] e[107] deue[108] mandar[109] fazer[110] aquela[111] enquisa[112] e[113] poenr[114] dia[115] a[116] que[117] sseia[118] a[119] enquerìçom[120] e[121] as[122] partes[123] per[124] dante[125] ele[126]. E[127] sse[128] aquel[129] dia[130] o[131] demandado[132] nom[133] ueer[134] deue[135] o[136] iuiz[137] a[138] conhoçer[139] da[140] enquerìçom[141] e[142] iulgar[143] per[144] ela[145] aquelo[146] que[147] uir[148] que[149] he[150] de[151] dereyto[152]. E[153] sse[154] depoys[155] que[156] a[157] demanda[158] he[159] negada[160] e[161] as[162] testemunhas[163] nomeadas[164] e[165] os[166] enqueredores[167] a[168] tenpo[169] assinaado[170] en[171] que[172] adugam[173] a[174] enquerìçom[175] per[176] dante[177] o[178] iuiz[179] e[180] uem[181] o[182] que[183] ha-

N.º 4

Capitulo quatorze como o juiz deve proceder nos feitos despois que forem contestados.

14 e 15 perante
30 deve
42 a sentença
46 condenalo
49 a 51 menfestada.
54 e 55 hindo
82 sobrejuiz
90 deve o juiz
124 e 125 perante
129 aaquelle
131 e 132 a parte
135 deveo o juiz a julgar por revel e por sa revelia deve
140 daquella
168 a 171 o tempo assignado a
176 e 177 perante
182 aquelle

Digitized by Google

de[184] prouar[185] ssa[186] enqueriçom[187] deue[188] o[189] iuiz[190] iulgar[191] por[192] rreuel[193] aquel[194] que[195] nom[196] ueo[197] como[198] dito[199] he[200]. E[201] por[202] ssa[203] rreuelia[204] deue[205] conhoçer[206] da[207] enqueriçom[208]. E[209] deue[210] a[211] iulgar[212] per[213] ela[214] todo[215] aquelo[216] que[217] entender[218] por[219] dereyto[220] ahiinda[221] que[222] a[223] outra[224] parte[225] nom[226] seia[227] presente[228] ca[229] a[230] ssa[231] rreuelia[232] o[233] faz[234] presente[235]. E[236] sse[237] a[238] ssentença[239] que[240] der[241] o[242] ssobreiuiz[243] ou[244] outro[245] iuiz[246] qualquer[247] por[248] aquela[249] enqueriçom[250] for[251] contra[252] o[253] demandado[254] que[255] sse[256] uay[257] ssem[258] mandado[259] do[260] iuiz[261] deuemos[262] a[263] catar[264] se[265] he[266] interlacutoria[267] sse[268] defenetiua[269]. E[270] sse[271] for[272] interlacutoria[273] deue[274] o[275] ssobreiuiz[276] a[277] asinaarlhi[278] dia[279] que[280] uenha[281] per[282] dante[283] el[284] ou[285] per[286] outrem[287] a[288] dia[289] assinaado[290]. E[291] sse[292] nom[293] ueer[294] e[295] uenha[296] a[297] outra[298] parte[299] deueo[300] o[301] ssobreiuiz[302] iulgar[303] por[304] rreuel[305]. E[306] por[307] sa[308] rreuelia[309] deue[310] mandar[311] meter[312] o[313] dèmandado[314] en[315] possissom[316] da[317] cousa[318] demandada[319]. E[320] sse[321] a[322] demanda[323] nom[324] for[325] rreal[326] e[327] sse[328] for[329] pessoal[330] deueo[331] mandar[332] meter[333] en[334] possissom[335] de[336] tantos[337] beens[338] do[339] demandado[340] ssegundo[341] quanto[342] o[343] demandador[344] estimar[345] assy[346] como[347] he[348] contheudo[349] na[350] ley[351] da[352] corte[353] da[354] rreuelia[355] geeral[356] e[357] perfeyta[358]. E[359] sse[360] des[361] hi[362] adeante[363] quiser[364] purgar[365] ssa[366] rreuelia[367] ou[368] quizer[369] sseer[370] rreuel[371] deuedes[372] a[373] fazer[374] como[375] he[376] contheudo[377] na[378] dita[379] rreuelia[380]. E[381] quando[382] alguum[383] for[384] rreuel[385] e[386] purgar[387] ssa[388] rreuelia[389] ante[390] que[391] o[392] ano[393] e[394] o[395] dia[396] sseia[397] passado[398] e[399] cobrar[400] o[401] sseu[402] deuem[403] as[404] partes[405] todauia[406] a[407] cometer[408] o[409] preyto[410] en[411] aquel[412] logo[413] en[414] que[415] ficou[416] quando[417] foy[418] rreuel[419]. E[420] sse[421] a[422] ssentença[423] que[424] o[425] sobreiuiz[426] ou[427] outro[428] qualquer[429] iuiz[430] der[431] per[432] aquela[433] enqueriçom[434] contra[435] o[436] demandado[437] que[438] sse[439] foy[440] sem[441] leçença[442] do[443] iuiz[444] for[445] defenetiua[446] nom[447] deue[448] o[449] iuiz[450] mais[451] aprazar[452] o[453] demandado[454] mais[455] deue[456] fazer[457] teenr[458] e[459] aguardar[460] e[461] conprir[462] ssa[463] ssentença[464] e[465] deue[466] dar[467] huma[468] carta[469] ao[470] demandador[471] per[472] que[473] condampna[474] o[475] demandado[476] en[477] na[478] cousa[479] demandada[480] e[481] deuelhi[482] mandar[483] fazer[484] a[485] eyxacuçom[486]. E[487] sse[488] depoys[489] que[490] he[491] toda[492] a[493] uerdade[494] ssabuda[495] e[496] o[497] preyto[498] enssarrado[499] e[500] pedem[501] as[502] partes[503] a[504] ssentença[505] sse[506] sse[507] uay[508] o[509] demandado[510] e[511] nom[512] quer[513] uiinr[514] aa[515] ssentença[516] deueo[517] o[518] ssobreiuiz[519] iulgar[520] por[521] rreuel[522] assy[523] como[524] de[525] ssuso[526] he[527] dito[528]. E[529] por[530] ssa[531] rreuelia[532] deue[533] dar[534] a[535] sentença[536] tambem[537] por[538] el[539] come[540] contra[541] el[542] qual[543] entender[544] o[545] ssobreiuiz[546] que[547] he[548] dereyto[549]. E[550] sse[551] a[552] ssentença[553] he[554] polo[555] rreuel[556] deuea[557] o[558] ssobreiuiz[559] a[560] dar[561] sse[562] a[563] demandar[564] a[565] parte[566] que[567] he[568] presente[569] e[570] doutra[571] guisa[572] nom[573].

fol. 7 v.

N.º 4

186 com sã
188 *a* 195 perante o juiz deve o sobrejuiz julgar o que
198 *a* 200 por revel assy como he dito.
206 a conhecer
211 *e* 212 julgar
236 *e* 237

Capitulo quinze como o juiz deve proceder no feito despois que a enquiriçom for filhada.

E se
251 for feita
257 foy
263 *e* 264 catar
267 interlocutoria
273 interlocutoria
280 *a* 288 a que venha perante elle per sy ou per outrem ao
290 que lhe for assignado.
294 *a* 299 vier per sy ou per outrem
314 demandador
320 *e* 321 se
324 *e* 325 for
334 *e* 335 de posse
362 aly
369 se quiser
372 *e* 373 deve
378 *e* 379 em na devandita
393 *a* 396 ano
407 *e* 408 começar
413 estado
420 *e* 421

Capitulo dezaseis como o juiz deve dar carta de sua sentença.

E se
442 mandado
451 fazer mais
474 condana
514 *e* 515 vir ouvyr a
519 juiz
523 *e* 524 primeiramente assy como
534 o juiz dar
549 de direito.
557 *e* 558 deve o
560 *e* 561 dar

fol. 74 v.

CCIII

Stabeleçimento daqueles que podem sseer procuradores e os podem fazer per sy.

Pois[1] que[2] iá[3] uistes[4] as[5] pessõas[6] que[7] podem[8] sseer[9] çitadas[10] aa[11] casa[12] dElRey[13] tambem[14] per[15] rrazom[16] de[17] ssy[18] come[19] per[20] rrazom[21] da[22] cousa[23] sobre[24] que[25] as[26] çitam[27] : e[28] que[29] podem[30] çitar[31] outras[32]

N.º 4

Capitulo dezasete quaes podem ser procuradores per outros em juizo.

1 *a* 5 Já ouvistes das
9 citar e ser
24 *a* 36 que o citar e das outras pessoas que se seguem qual he hi o costume

Digitized by Google

com[1] [illegible] que[34] aiam[35] preytos[36] bem[37] he[38] que[39] ueiades[40] das[41] pessoas[42] que[43] podem[44] sseer[45] procuradores[46] e[47] daqu[illegible]les[48] que[49] os[50] podem[51] fazer[52] : e[53] ssobre[54] quaaes[55] cousas[56] podem[57] sseer[58] rreçebudos[59] por[60] procurador[illegible]s[61]. Todo[62] homem[63] pode[64] seer[65] procurador[66] por[67] outro[68] en[69] casa[70] dElRey[71] saluo[72] aqueles[73] que[74] som[illegible] defesos[76] de[77] dereyto[78] e[79] de[80] costume[81]. De[82] costume[83] son[84] defesos[85] : todo[86] homem[87] que[88] aia[89] rraçom[illegible] dElRey[91] que[92] nom[93] pode[94] seer[95] procurador[96] en[97] nenhuum[98] preyto[99] saluo[100] se[101] for[102] procurador[103] contr[illegible][104] outro[105] que[106] aia[107] rraçom[108] come[109] el[110] ca[111] entom[112] bem[113] pode[114] seer[115] procurador[116] o[117] que[118] ha[119] [illegible]raçom[120] dElRey[121].

fol. 8.

N.º 4

10 e 4 [illegible] vejaes as
57 der [illegible]m
68 out[illegible]m
77 a 8[illegible] que o nom podem ser e som estes :
92 e 9[illegible] nom
99 feit[illegible]

101 *a* 104 contra
111 *e* 112 E entam
115 *e* 116 procurar
121 de ElRey. Outrosi o que ha raçom dElRey se for estabelecido por procurador bem pode constetuir outro ante que lhe ponha a execução que nom pode procurar.

fol. 75 *v.*

CCIV

Do que ha rraçom delRey.

Outrossy[1] sse[2] alguum[3] que[4] aia[5] rraçom[6] dElRey[7] for[8] estabeleçudo[9] por[10] procurador[11] e[12] ante[13] que[14] lhi[15] seia[16] posta[17] a[18] exçepçom[19] que[20] nom[21] deue[22] sseer[23] procurador[24] pode[25] sostetuir[26] outro[27] en[28] seu[29] *logo*[30] e[31] que[32] sseia[33] tal[34] pessoa[35] que[36] possa[37] seer[38] procurador[39] ualrrá[40] bem[41] aaquele[42] que[43] o[44] sostetuir[45] e[46] rreçebeloham[47] por[48] procurador[49] ssegundo[50] costume[51] e[52] segundo[53] dereyto[54]. Ca[55] o[56] dereyto[57] quer[58] assy[59] que[60] tal[61] poder[62] aia[63] e[64] tal[65] dereyto[66] en[67] este[68] caso[69] os[70] procuradores[71] come[72] os[73] iuizes[74] delegados[75] e[76] assy[77] sse[78] iulguem[79]. Ca[80] sse[81] alguum[82] gaanha[83] en[84] seu[85] preyto[86] que[87] ha[88] com[89] outro[90] *iuiz*[91] delegado[92] dalguum[93] prinçepe[94] e[95] aquel[96] iuiz[97] que[98] gaanhou[99] he[100] tal[101] pessoa[102] que[103] a[104] outra[105] parte[106] o[107] poderia[108] deytar[109] per[110] dereyto[111] que[112] nom[113] fosse[114] sseu[115] iuiz[116] sse[117] ante[118] que[119] lhi[120] sseia[121] posta[122] a[123] eyçepçom[124] ou[125] eyçepçoens[126] da[127] parte[128] que[129] nom[130] pode[131] seer[132] iuiz[133] e[134] el[135] dá[136] seu[137] poder[138] a[139] outro[140] homem[141] que[142] pode[143] bem[144] seer[145] iuiz[146] ou[147] aquel[148] preyto[149] ualrrá[150] bem[151] e[152] ficaria[153] por[154] iuiz[155]. E[156] sse[157] aquel[158] der[159] sseu[160] poder[161] ante[162] que[163] lha[164] eyçepçom[165] fosse[166] posta[167] como[168] quer[169] que[170] o[171] ele[172] nom[173] podesse[174] sseer[175] se[176] lhi[177] a[178] eyçepçom[179] ante[180] possessem[181]. E[182] assy[183] en[184] este[185] caso[186] o[187] dos[188] procuradores[189] e[190] assy[191] sse[192] iulgam[193].

fol. 8.

N.º 4

Capitulo dezoito quaes podem ser procuradores por outros ou nom.

26 constetuir
40 valerá
45 constetuir
70 nos
72 *e* 73 como nos
79 julgu[illegible].
83 *a* 86 em seu preito ganha
91 *e* 92 delegado
131 *e* 1[illegible]2 deve ser seu
134 *e* 1[illegible]5 el

143 *e* 144 bem pode
146 *a* 150 seu juiz em aquello preito e aquel que elle deu por juiz deu juizo en no preito valerá
153 ficará
156 *a* 158 E se
164 *a* 166 lhe a eycepção seja
178 *a* 181 ante a eycepção posessem já nom poderiam a elle tal feito cometer.
184 *a* 187 he em este caso
193 julga.

fol. 75 *v.*

CCV

Dos que deuem a sseer procuradores.

De[1] dereyto[2] som[3] defesos[4] homem[5] que[6] nom[7] aia[8] hidade[9] conprida[10] nom[11] possa[12] sseer[13] procurador[14]. E[15] a[16] hidade[17] he[18] de[19] XIIII[20] anos[21] : e[22] mouro[23] ou[24] iudeu[25] em[26] preyto[27] de[28] christaão[29]. E[30] o[31] homem[32] que[33] sseia[34] dado[35] por[36] fiel[37] antre[38] as[39] partes[40] que[41] deuem[42] dar[43] testemunho[44] se[45] mester[46] for[47] tambem[48] pola[49] huma[50] parte[51] come[52] pola[53] outra[54]. E[55] outrossy[56] tabelliom[57] sse[58] a[59] procuraçom[60] for[61] feita[62]

N.º 4

Capitulo dezanove quaes pessoas nom podem ser procuradores por outros.

1 *a* 1[illegible] Outrosy homem que nom seia didade comprida e da hidade
22 *a* 2[illegible] Outrosi mouro nem
30 *e* 3[illegible] Item nem

38 ante
41 *e* 42 porque deve
48 *a* 56 ante elles. Item

Digitized by Google

per[63] sa[64] maão[65] nom[66] deue[67] seer[68] procurador[69] en[70] casa[71] dElRey[72] nem[73] en[74] outro[75] logar[76] nem[77] en[78] aquel[79] logar[80] hu[81] he[82] tabelliom[83] nom[84] deue[85] seer[86] procurador[87] en[88] nenhuum[89] preyto[90]. E[91] o[92] homem[93] que[94] for[95] achado[96] en[97] alguma[98] falssidade[99] sse[100] sentença[101] he[102] dada[103] contra[104] ele[105].

fol. 8 *v.*

N.º 4

66 *a* 81 e esto se entende do logo donde he tabeliam. Ca no logo donde el
85 pode
91 *e* 92 Item todo
100 se a
103 dada já

fol. 76.

CCVI

Dos que podem estabeleçer procuradores.

Todo[1] homem[2] pode[3] estabeleçer[4] procurador[5] em[6] sseu[7] preyto[8] saluo[9] aqueles[10] que[11] he[12] defeso[13] de[14] dereyto[15] e[16] de[17] costume[18]. E[19] aos[20] que[21] he[22] defeso[23] som[24] estes[25] : homem[26] que[27] nom[28] sseia[29] de[30] hidade[31] conprida[32] saluo[33] se[34] o[35] faz[36] per[37] seu[38] tetor[39] : homem[40] que[41] sseia[42] acusado[43] ou[44] demandado[45] dalguum[46] crime[47]. E[48] outrossy[49] aquel[50] que[51] o[52] demanda[53] ou[54] acusa[55] de[56] feito[57] de[58] crime[59] nom[60] pode[61] demandar[62] nem[63] acusar[64] per[65] procurador[66] mais[67] ele[68] pessoauilmente[69] se[70] deue[71] defender[72]. E[73] outrosy[74] homem[75] que[76] sseia[77] çitado[78] que[79] pessoauilmente[80] parezca[81] nom[82] pode[83] estabeleçer[84] procurador[85]. E[86] todas[87] as[88] demandas[89] outras[90] que[91] alguum[92] faz[93] ou[94] el[95] faz[96] a[97] outrem[98] podem[99] e[100] deuem[101] seer[102] rreçebudos[103] por[104] procuradores[105] ssaluo[106] en[107] preytos[108] criminaaes[109]. Dito[110] auemos[111] das[112] pessoas[113] que[114] podem[115] sseer[116] procuradores[117] e[118] daqueles[119] que[120] o[121] podem[122] fazer[123] e[124] ssobre[125] quaaes[126] preytos[127] e[128] qual[129] he[130] hi[131] o[132] costume[133].

fol. 8 *v.*

Costume que todos podem fazer precuradores tambem homeens come molheres.

1 *a* 133 Costume he que todo homem ou molher pode fazer precurador quem quiser que sseia tal pessõa que o possa seer de dereyto,

fol. 69.

N.º 4

Capitulo vinte quaes pessoas devem estabelecer por procuradores ou nom.

11 a que
19 *a* 23 E os que som defesos
40 e homem
54 *a* 56 ou que o acusa dalguum
81 pareça
83 deve
86 *a* 88 Em todalas
90 *e* 91 que a
93 fezer
108 feitos
112 *e* 113 dos
119 *a* 121 dos que os
130 *a* 133 era hi custume : agora digamos daquelles que podem ser vogados e os que o nom podem ser segundo custume.

fol. 76

CCVII

Daqueles que podem seer vogados e nom ssegundo costume.

Todo[1] homem[2] pode[3] seer[4] uogado[5] en[6] qual[7] preyto[8] quer[9] e[10] por[11] qual[12] pessõa[13] quer[14] saluo[15] aaquel[16] que[17] he[18] defeso[19] que[20] nunca[21] tenha[22] preyto[23] ou[24] que[25] o[26] nom[27] tenha[28] por[29] huum[30] ano[31] quanto[32] he[33] en[34] aquel[35] tempo[36] nom[37] no[38] deue[39] a[40] teenr[41] nem[42] iudeu[43] nem[44] mouro[45] nom[46] deue[47] seer[48] uogado[49] en[50] preytos[51] de[52] christaãos[53] nem[54] homem[55] que[56] sseia[57] achado[58] en[59] alguma[60] falssidade[61] se[62] ssentença[63] for[64] dada[65] contra[66] ele[67] nem[68] homem[69] que[70] tenha[71] iá[72] o[73] ssolayro[74] ou[75] parte[76] dele[77] dalguum[78] pera[79] teenr[80] seu[81] preyto[82] nom[83] pode[84] seer[85] vogado[86] pola[87] outra[88] parte[89] saluo[90] se[91] este[92] de[93] que[94] ele[95] tem[96] o[97] ssolayro[98] tem[99] outro[100] vogado[101] : e[102] a[103] outra[104] parte[105] nom[106] poder[107] auer[108] uogado[109] que[110] tenha[111] seu[112] preyto[113]. Ca[114] entom[115] como[116] quer[117] que[118] ssa[119] confissom[120] sabha[121] e[122] o[123] solayro[124] dele[125] rreçebesse[126] conuerrá[127] que[128] o[129] dê[130] por[131] uogado[132] aa[133] outra[134] parte[135] que[136] nom[137] pode[138] auer[139] uogado[140] saluo[141] se[142] este[143] de[144] que[145] rreçebeo[146] o[147] ssolayro[148] ou[149] parte[150] dele[151] quer[152] ante[153] ficar[154] com[155] este[156] vogado[157] e[158] leyxar[159] aa[160] outra[161] parte[162] o[163] outro[164] que[165] tenha[166] com[167] ele[168] pera[169] aiuda[170] de[171]

N.º 4

Capitulo vinte hum quaes pessoas podem seer vogados ou nom.

16 aquello a
40 *e* 41 ter
46 nom no
49 *a* 53 em preito de cristão.
93 *a* 96 que tem
99 ou parte delle tem
102 *a* 111 que tenha
127 convem
130 dem
146 elle recebeo
166 *a* 168 tinha co el

Digitized by Google

seu[172] preyto[173]. Ca[174] en[175] sa[176] escolhença[177] he[178] daquel[179] que[180] dous[181] uogados[182] tem[183] ou[184] mays[185] de[186]
filhar[187] quem[188] quiser[189] e[190] o[191] outro[192] leyxar[193] a[194] sseu[195] contemptor[196]. E[197] sse[198] aquele[199] vogado[200] que[201]
ele[202] leyxar[203] a[204] sseu[205] contemptor[206] aia[207] iá[208] o[209] solayro[210] del[211] rreçebudo[212] ou[213] parte[214] dele[215] deue-
lho[216] a[217] tornar[218] poys[219] que[220] vogado[221] da[222] outra[223] parte[224] fica[225]. Poys[226] que[227] iá[228] sabedes[229] das[230] pe-
sõas[231] nom[232] podem[233] seer[234] vogados[235] en[236] nenhuum[237] preyto[238] segundo[239] dereyto[240] e[241] costume[242] bem[243]
he[244] que[245] sabhades[246] quaaes[247] pessõas[248] podem[249] seer[250] prouas[251] e[252] en[253] quaaes[254] preytos[255].

fol. 8 *v.*

N.º 4

177 *a* 179 escolheita ha este
186 *a* 188 deve filhar qual delles
203 *le* [illegible]
207 [illegible]
217 *e* 218 tornar
220 por
227 *a* 230 já bem sabees quaes
241 *e* 242 e segundo costume
246 saibaes
252 e quaes nom e

fol. 76.

CCVIII

Dos que podem sseer proua.

Todo[1] homem[2] pode[3] seer[4] proua[5] en[6] preyto[7] contra[8] outro[9] saluo[10] aqueles[11] que[12] ssom[13] defesos[14] per[15] dereyto[16] e[17] per[18] costume[19]. E[20] geeralmente[21] ssom[22] III[23] maneiras[24] de[25] dereyto[26] e[27] de[28] costume[29] per[30] quaaes[31] as[32] prouas[33] podem[34] e[35] deuem[36] seer[37] deytadas[38] que[39] nom[40] ualham[41] : a[42] huma[43] he[44] per[45] palaura[46] e[47] a[48] outra[49] he[50] per[51] feyto[52] e[53] a[54] outra[55] per[56] maldade[57] deles[58]. Per[59] palaura[60] assy[61] como[62] homem[63] diz[64] a[65] outro[66] «demanda[67] tu[68] a[69] foam[70] tal[71] cousa[72] e[73] seerei[74] eu[75] ende[76] testemunha[77].» Ou[78] se[79] pode[80] seer[81] prouado[82] que[83] prometeo[84] aaquel[85] contra[86] que[87] quer[88] seer[89] testemunha[90] e[91] mal[92] e[93] perda[94] e[95] morte[96] cada[97] hu[98] podesse[99] : per[100] feito[101] assy[102] como[103] se[104] fosse[105] seu[106] enmiigo[107] çertaão[108] daquel[109] contra[110] que[111] quer[112] seer[113] testemunha[114] ou[115] dalguum[116] seu[117] parente[118] des[119] ssegundo[120] cuyrmaão[121] a[122] ssuso[123]. E[124] outrosy[125] este[126] contra[127] que[128] el[129] quer[130] seer[131] inquissa[132] he[133] inmiigo[134] certaão[135] dalguum[136] seu[137] parente[138] des[139] segundo[140] coyrmaão[141] a[142] suso[143] ou[144] lhi[145] faz[146] dessonrra[147] ou[148] lhi[149] disse[150] tal[151] palaura[152] em[153] que[154] aia[155] tal[156] corregimento[157] assi[158] a[159] eles[160] come[161] a[162] alguuns[163] de[164] seus[165] parentes[166] de[167] segundo[168] coyrmaão[169] a[170] suso[171]. Esto[172] ha[173] logo[174] se[175] a[176] emmiizade[177] e[178] a[179] malquerença[180] foy[181] ante[182] que[183] o[184] preyto[185] fosse[186] começado[187]. Ca[188] sse[189] foy[190] depois[191] que[192] o[193] preyto[194] foy[195] começado[196] deuem[197] catar[198] se[199] a[200] malquerença[201] e[202] emmiizade[203] se[204] sse[205] começou[206] primeiro[207] da[208] parte[209] daquel[210] cuio[211] he[212] o[213] preyto[214] sse[215] da[216] parte[217] daquel[218] que[219] quer[220] seer[221]

N.º 4

Capitulo vinte e dous quaes pessoas podem ser testemunhas por outros e quaes nom e como podem ser deitadas.

20 *e* 21 jeralmente : e
32 *e* 33 provas
44 *e* 45 per
47 *a* 50 a outra
53 *a* 55 a outra
58 dellas.
63 *se* hum homem
74 *a* 76 sertehei eu
86 *a* 88 que quer
91 *a* 92 mal ou perda ou
98 que
105 he
107 *e* 108 imygo certo
110 *e* 111 de que
121 com myrmaão
126 se este
132 testemunha
135 certo
139 daquel de que quer seer prova contra elle dês
144 *a* 146 ou se lhe fez
148 *e* 149 tal ou se lhe
156 *e* 157 corregimento
160 elle
169 com myrmaão
177 iimiizade
188 *a* 197 Ca devem
212 *a* 214 o preito he
221 *e* 222 testemunha ser

N.º 5

4 *e* 5 ser testemunha
13 são
20 *a* 23 jeral. E sam tres
27 *e* 28 e
31 que
34 *a* 38 devem, e podem ser empugnadas,
40 *e* 41 nam valham seus testemunhos :
47 *a* 50 a outra
58 dellas.
63 huum homem
68 *a* 70 tu
74 *a* 76 serte-ey eu
80 *e* 81 poder ser
91 *e* 92 mal
98 *e* 99 que poder.
105 hé
107 *e* 108 imiguo cercão
119 de
121 com Irmão
124 *e* 125 outro sy se
132 testemunha
134 *e* 135 imiguo cercão
137 *a* 139 parente daquelle, que quer ser testemunha contra elle, de
141 com Irmão
145 *a* 147 se lhe fez deshonra tal,
149 se lhe
155 *e* 156 haja
160 *a* 163 elle, como a alguum
169 com Irmaão
172 E esto
174 luguar,
176 *a* 179 ha imizade, e
182 antes
199 *e* 200 a
203 *a* 205 imizade, se
215 *a* 217 se

Digitized by Google

enquisa[222] contra[223] ele[224]. E[225] sse[226] sse[227] começou[228] da[229] parte[230] daquel[231] que[232] quer[233] seer[234] enquisa[235] bem[236] o[237] podem[238] deytar[239] que[240] nom[241] sseia[242] enquisa[243] contra[244] ele[245] assy[246] como[247] iá[248] dissemos[249]. E[250] sse[251] sse[252] começou[253] primeiro[254] daquel[255] cuio[256] he[257] o[258] preyto[259] nom[260] no[261] pode[262] deytar[263] denquisa[264] por[265] esto[266] se[267] o[268] por[269] al[270] nom[271] deytar[272]. Ca[273] pois[274] da[275] ssa[276] parte[277] sse[278] começou[279] primeiro[280] o[281] mal[282] e[283] o[284] eyxeco[285] depoys[286] que[287] o[288] preyto[289] foy[290] começado[291] bem[292] pareçe[293] que[294] o[295] nom[296] fez[297] senom[298] por[299] nom[300] seer[301] enquisa[302] en[303] aquel[304] preyto[305] que[306] o[307] podesse[308] depoys[309] deytar[310] denquisa[311] per[312] aquella[313] rrazom[314]. E[315] outrossy[316] se[317] he[318] parente[319] çertaão[320] de[321] seu[322] contemptor[323] que[324] lhi[325] nom[326] deue[327] seer[328] enquisa[329] contra[330] ele[331] ou[332] se[333] he[334] quinhoneyro[335] na[336] demanda[337] ou[338] se[339] he[340] menor[341] de[342] XIIII[343] anos[344].

fol. 9.

N.º 4

224 *a* 251 elle. E se
254 primeiramente da parte
257 *a* 259 o preito he
263 *e* 264 lançar de testemunha
278 *e* 279 começou
300 lhe nom
302 testemunha
306 e que
311 de testemunha
315 *e* 316 Ou
320 certo
324 *a* 326 nom lhe
329 testemunha
335 quinhoeiro

fol. 76 r.

N.º 5

222 testemunha
229 primeiro da
235 testemunha,
238 pode
241 nam
243 *a* 249 testemunha contrelle;
254 da parte
261 o
263 *e* 264 lançar
267 *e* 268 se
271 *a* 285 o nam lançar. E parece rezam, que pois se o omezio começou,
292 da sua parte, bem
296 nam
298 senão
300 nam
302 testemunha
306 e que
310 *a* 312 lançar por
314 *a* 316 rezam. Outro sy,
320 cercaão
324 *a* 326 nom
329 *a* 331 testemunha contrelle:
335 quinhoeiro
338 *a* 344 d'ambos.

Liv. III, *tit.* 63.

CCIX

Titulo das maldades das testemunhas como nom deuem ualer sseu testemunho.

Per[1] ssas[2] maldades[3] das[4] testemunhas[5] podem[6] seer[7] deytadas[8] assy[9] como[10] som[11] iudeos[12] saluo[13] en[14] no[15] preyto[16] que[17] aia[18] iudeu[19] contra[20] christaão[21] en[22] que[23] deuem[24] ualer[25] iudeos[26] e[27] christaãos[28] igualmente[29]. Outrossy[30] mouros[31] nom[32] deuem[33] seer[34] testemunhas[35] nem[36] homem[37] que[38] sseia[39] achado[40] en[41] falssidade[42] alguma[43] e[44] ssentença[45] for[46] dada[47] contra[48] ele[49]. Ca[50] pero[51] sseia[52] achado[53] en[54] falsidade[55] se[56] sentença[57] nom[58] he[59] dada[60] contra[61] ele[62] nom[63] he[64] iulgado[65] por[66] falsso[67] nem[68] o[69] deytaram[70] de[71] testemunha[72] se[73] o[74] per[75] al[76] nom[77] deytarem[78]. E[79] outrossy[80] homem[81] sandeo[82] sem[83] memoria[84] nom[85] pode[86] seer[87] testemunha[88] nem[89] nenhuma[90] molher[91] nom[92] pode[93] seer[94] testemunha[95] saluo[96] en[97] logares[98] assinaados[99] e[100] cousas[101] assinaadas[102] e[103] as[104] cousas[105] assinaadas[106] som[107] estas[108].

fol. 9.

N.º 4

Capitulo vinte e tres per quaes razões podem seer deitadas as testemunhas que nom testemunhem.

14 *e* 15 em
20 com
49 elle e confirmada.
56 e se
68 *e* 69 nom no
78 lançarem.
90 *e* 91 molher

fol. 77.

N.º 5

1 *a* 8 Item. Per maldade podem as testemunhas ser lançadas,
11 sam
14 *e* 15 em
20 com
44 em
46 que for
48 *e* 49 contrelle;
52 que seja
61 *e* 62 contrelle,
74 *a* 108 por al o nom deitarem.

Liv. III, *tit.* 63 § 5.º

Digitized by Google

CCX

As cousas en que deuem as molheres sseer testemunhas.

En[1] teçimentos[2] e[3] enfiamentos[4] e[5] encatamentos[6] de[7] molheres[8] e[9] en[10] naçença[11] de[12] meninos[13] de[14] ssu[illegible]n[15] com[16] outros[17] homens[18]. Outrossy[19] se[20] alguum[21] quer[22] fazer[23] filho[24] doutro[25] per[26] fama[27] da[28] ter-ra[29] [illegible] podem[30] seer[31] testemunhas[32] as[33] molheres[34] de[35] ssuum[36] com[37] os[38] homens[39] desta[40] fama[41] tal[42]. E[43] os[44] [illegible]logares[45] en[46] que[47] podem[48] seer[49] testemunhas[50] som[51] estes[52] en[53] muynho[54] e[55] en[56] forno[57] e[58] en[59] la-uan[illegible] aria[60] e[61] en[62] banho[63]. E[64] nom[65] podem[66] seer[67] testemunhas[68] en[69] preyto[70] de[71] crime[72] ssaluo[73] sse[74] o[75] feito[illegible][76] criminal[77] for[78] feito[79] en[80] alguum[81] dos[82] logares[83] en[84] que[85] elas[86] podem[87] seer[88] testemunhas[89]. Ca[90] sse[illegible] en[92] alguum[93] destes[94] logares[95] de[96] ssuso[97] ditos[98] en[99] que[100] as[101] molheres[102] deuem[103] seer[104] testemu-nhas[105] for[106] feito[107] alguum[108] feito[109] en[110] que[111] sseia[112] crime[113] quer[114] outro[115] qualquer[116] podem[117] hi[118] seer[119] testemunhas[120] ssaluo[121] se[122] as[123] partes[124] as[125] podem[126] deytar[127] per[128] alguma[129] rrazom[130] de[131] dereyto[132] assy[133] como[134] se[135] som[136] sas[137] inmiigas[138] per[139] palauras[140] ou[141] per[142] feito[143] ou[144] se[145] ssom[146] parentas[147] çertas[148] de[149] seu[150] contentor[151] ou[152] quinhoneyras[153] na[154] demanda[155] ou[156] por[157] maldade[158] delas[159] ou[160] outras[161] cousas[162] per[163] que[164] as[165] podem[166] deytar[167] de[168] dereyto[169] bem[170] como[171] deytariam[172] os[173] homeens[174] que[175] nom[176] fosem[177] testemunhas[178] contra[179] ele[180]. Ca[181] essas[182] meesmas[183] contraditas[184] ha[185] o[186] homem[187] contra[188] a[189] molher[190] en[191] aquelas[192] cousas[193] que[194] deuem[195] seer[196] proua[197] contra[198] ele[199].

fol. 9.

N.º 4

Capitulo vinte e quatro como as molheres podem testemunhar

2 texementos
13 meninos e em hidade de meninos outrosi
25 *e* 26 doutra pola
40 em esta
43 *e* 44 Os
51 *a* 53 é em
70 feito
92 *e* 93 alguns
104 valer
110 *e* 111 que
115 em outro
117 pode
120 testemunha
126 poderem
131 *e* 132 dereyta
135 se disser que
147 *e* 148 parentes certos
153 quinhoeiros
163 *a* 165 quaes
171 asi como
173 *e* 174 homees
188 por si contra
194 em que
197 *a* 199 testemunhas as quaes ha contra os homees que querem ser prova contra elles.

fol. 77.

CCXI

Aqui diz como as testemunhas deuem seer encoutadas e que pena deue auer o que fala com elas.

En[1] outra[2] parte[3] he[4] costume[5] que[6] sse[7] alguum[8] quer[9] prouar[10] ssa[11] entençom[12] depoys[13] que[14] nomear[15] as[16] testemunhas[17] en[18] juyzo[19] que[20] deuem[21] as[22] testemunhas[23] seer[24] coutadas[25] pelo[26] juiz[27] des[28] aquel[29] dia[30] que[31] as[32] nomear[33] en[34] juizo[35] adcante[36] en[37] tal[38] maneira[39] que[40] sse[41] achado[42] for[43] pelo[44] juramento[45] de-las[46] ou[47] de[48] cada[49] huma[50] delas[51] que[52] aquel[53] que[54] as[55] aduz[56] pera[57] prouar[58] per[59] elas[60] se[61] fala[62] com[63] elas[64] ou[65] com[66] cada[67] huma[68] delas[69] en[70] nenhuma[71] maneira[72] sobre[73] aquela[74] demanda[75] en[76] que[77] elas[78] deu[illegible]m[79] seer[80] testemunhas[81] sse[82] per[83] aquellas[84] ou[85] per[86] aquella[87] com[88] que[89] falou[90] proua[91] ssa[92] enten-çom[93] nom[94] ualrrá[95] nem[96] lha[97] rreçeberam[98]. E[99] tanto[100] ual[101] come[102] se[103] nom[104] prouasse[105] per[106] eles[107] ou[108] per[109] ela[110] nenhuma[111] rrem[112] do[113] que[114] prouar[115] queria[116].

fol. 9 *v.*

N.º 4

Capitulo vinte e cinco como o juiz deve encontar as testemunhas.

15 *a* 17 as testemunhas nomear
28 *e* 29 daquelle
46 *a* 51 dellas
70 *a* 72 em qual maneira quer que seia
88 *a* 91 prova
95 valerá
107 ellas

fol. 77.

N.º 5

5 estabelecido,
11 *e* 12 sua tençam,
20 *a* 23 devem
26 por o
36 por diante,
44 por o
61 *e* 62 fala
65 *e* 66 ou
71 qualquer
73 que seja sobre
84 aquella,
87 aquellas,
92 *a* 95 sua tençam, nam vallerá,
97 as
104 nam
106 *a* 111 nenhuma

Liv. III, *fol.* 62.

Digitized by Google

CCXII

Do juramento das prouas.

Outrossy[1] sse[2] achado[3] for[4] pelo[5] juramento[6] delas[7] ou[8] de[9] cada[10] huma[11] delas[12] que[13] aquel[14] contra[15] que[16] sse[17] aduzem[18] fala[19] com[20] elas[21] ou[22] com[23] cada[24] huma[25] delas[26] des[27] aquel[28] dia[29] que[30] as[31] tomam[32] e[33] nomee[34] a[35] parte[36] en[37] juizo[38] adeante[39] se[40] per[41] aquelas[42] ou[43] per[44] aquela[45] com[46] que[47] ele[48] falou[49] non[50] proua[51] o[52] que[53] as[54] aduzia[55] nenhuma[56] rrem[57] da[58] ssa[59] entençom[60] daloá[61] por[62] prouado[63] e[64] rreçebelos[65] aaquelas[66] com[67] que[68] falou[69] tambem[70] come[71] se[72] prouasse[73] o[74] que[75] as[76] aduz[77] sa[78] entençom[79]. E[80] tal[81] pena[82] dá[83] o[84] costume[85] a[86] qualquer[87] das[88] partes[89] que[90] fale[91] com[92] as[93] testemunhas[94] des[95] que[96] som[97] coutadas[98] pelo[99] juiz[100] e[101] contadas[102] as[103] outras[104] çircunstançias[105] do[106] preyto[107] de[108] que[109] as[110] testemunhas[111] deuem[112] sseer[113] preguntadas[114] deuemnas[115] todauia[116] preguntar[117] se[118] falarom[119] as[120] partes[121] com[122] elas[123] sobre[124] aquel[125] preyto[126] des[127] aquel[128] dia[129] que[130] forom[131] encoutadas[132]. Dicto[133] auemos[134] en[135] este[136] trautado[137] de[138] ssuso[139] dos[140] çitados[141] e[142] dos[143] que[144] podem[145] chamar[146] outras[147] com[148] que[149] aiam[150] preytos[151] per[152] casa[153] dElRey[154] e[155] dos[156] que[157] podem[158] seer[159] chamados[160] tambem[161] per[162] rrazom[163] de[164] ssy[165] come[166] per[167] rrazom[168] da[169] cousa[170] sobre[171] que[172] os[173] chamam[174] e[175] das[176] outras[177] cousas[178] que[179] sse[180] ende[181] sseguem[182] qual[183] he[184] hi[185] o[186] costume[187].

fol. 9 *v.*

N.º 4

Capitulo vinte e seis que pena deve aver o que fala com as testemunhas dês que forem nomeadas en juizo.

32 *a* 34 nomear
52 *a* 54 nenhuma cousa o que
58 de
61 daloam
78 *e* 79 per ellas sa entenção.
91 falem
115 e devemnas
132 coutadas.
140 *e* 141 das citações
147 outros .
152 pera
160 citados
187 costume. Ora digamos se algum apela da sentença que contra elle foy dada como se deve fazer em ella e qual he hy o costume.

fol. 77 *v.*

N.º 5

1 *a* 13 E isso mesmo se
17 *a* 19 he dada a prova, falou
27 *a* 66 depois que emcoutadas foram, como dito he, posto que aquelle, que as dava, nom prova per ellas, nem per cada huma dellas, devem aver sua emtençam per provada, como se a inteiramente provasse, e receber aquellas,
71 como
78 *e* 79 per ellas sua tençam, como dito he.
91 fallarem
97 *a* 99 sam emcoutadas por o
101 *a* 187 E tanto que for dado juramento aa testemunha pera aver de ser preguntada, ante que digua seu testemunho do Feito, pera que principalmente he chamada, deve primeiramente ser perguntada, se des aquelle dia, que por o Juiz foy emcoutada, falou alguma das partees com ella em condenamento da outra parte, ou alguma cousa, por que leixasse de dizer a verdade do que soubesse em aquelle Feito; e todo o que sobre ello assy disser, escrepva-o o Tabaliam, ou Escripvam no começo do seu dito.

Liv. III, *tit.* 62 § 2.º

CCXIII

Das apelaçoens que uaam aa casa delRey e dos luizes que ssom dados contra elas.

Se[1] alguum[2] apela[3] dalguma[4] ssentença[5] que[6] sseia[7] dada[8] contra[9] ele[10] de[11] qual[12] logar[13] quer[14] do[15] rreino[16] tres[17] cousas[18] deuemos[19] catar[20]. A[21] huma[22] he[23] se[24] ueeo[25] o[26] que[27] apelou[28] atá[29] os[30] XXX[31] dias[32] per[33] sy[34] ou[35] per[36] seu[37] procurador[38] auondoso[39] segundo[40] a[41] ley[42] da[43] corte[44] e[45] non[46] ueeo[47] o[48] por[49] que[50] foy[51] dada[52] a[53] ssentença[54] per[55] sy[56] ou[57] per[58] seu[59] procurador[60] auondoso[61] atá[62] os[63] XXX[64] dias[65]. E[66] a[67] outra[68] he[69] se[70] ueeo[71] cada[72] huum[73] deles[74] per[75] sy[76] ou[77] per[78] seus[79] procuradores[80] auondosos[81]. E[82] sse[83] ueeo[84] o[85] que[86] apelou[87] per[88] sy[89] ou[90] per[91] outrem[92] aa[93] corte[94] atá[95] os[96] XXX[97] dias[98] assy[99] como[100] dito[101] he[102] e[103] nom[104] ueeo[105] a[106] outra[107] parte[108] seendo[109] atenduda[110] per[111] dias[112] depois[113] do[114] dia[115] do[116] apareçer[117] segundo[118] a[119] ley[120] da[121] corte[122] deue[123] o[124] ssobreiuiz[125] iulgar[126] por[127] rreuel[128] e[129] por[130] sa[131] rreuelia[132] de-

N.º 4

Capitulo vinte e sete como aquelle que apela deve seguir a apelação e atas que tempo.

23 *e* 24 se
71 vem
73 *e* 74 huum
79 *a* 81 seu procurador avondoso.
84 nom veo
96 *e* 97 trinta
111 *e* 112 por tres dias
123 deveo

N.º 5

9 *e* 10 contrelle,
12 *a* 14 qualquer luguar
19 deve a
21 *e* 22 huuma
59 *a* 61 outrem : a segunda he, se aquelle por que foi dada a Sentença, vay ou emvia seu Procurador á Corte
65 *a* 74 dias, e faz certo o Sobre Juiz d'appellação, e do dia do aparecer, e nam vay o que assy appellou per sy, nem per outrem : a terceira he, se has partes ambas vam
81 *a* 87 avondossos aa Corte ao dia, que lhes he assinado. E quanto he á primeira parte, se o que appellou veyo
95 até
99 *e* 100 como
110 *e* 111 attendida per tres
123 deve-o
130 *e* 131 á sua

Digitized by Google

ue[133] [illegible] conhoçer[134] do[135] agrauo[136]. E[137] se[138] acha[139] que[140] apelou[141] bem[142] ficará[143] o[144] feito[145] en[146] casa[147] dEl-Rey [illegible][148]. E[149] des[150] hy[151] deue[152] catar[153] se[154] este[155] que[156] apelou[157] se[158] he[159] demandado[160] se[161] demandador[162]. E[163] se[164] este[165] he[166] demandado[167] deuemos[168] a[169] catar[170] se[171] a[172] sentença[173] he[174] interlacutoria[175] se[176] defenetiua[177]. E[178] se[179] he[180] interlacutoria[181] deue[182] o[183] sobrejuiz[184] dar[185] huma[186] carta[187] pera[188] o[189] juiz[190] de[191] que [illegible][192] apelou[193] en[194] esta[195] maneira[196].

Da carta da sentença interlacutoria.

Sabede[197] que[198] eu[199] ui[200] uossa[201] carta[202] de[203] rrazoens[204] e[205] dagrauo[206] o[207] qual[208] de[209] uós[210] filhou[211] foão[212] ssobre[213] contenda[214] que[215] era[216] per[217] dante[218] uós[219] antre[220] ele[221] da[222] huma[223] parte[224] e[225] foão[226] da[227] outra[228] ssobre[229] tal[230] cousa[231]. E[232] uós[233] déstes[234] hi[235] tal[236] juizo[237] do[238] qual[239] juizo[240] o[241] dito[242] foão[243] agrauou[244]. E[245] auudo[246] consselho[247] sobre[248] elas[249] e[250] achey[251] que[252] uós[253] iulgastes[254] mal[255]. E[256] porem[257] rreuoguei[258] uosso[259] iuizo[260] e[261] rreuogo[262] e[263] confirmey[264] o[265] agrauo[266] e[267] confirmo[268]. Unde[269] uos[270] mando[271] que[272] nom[273] costrengades[274] foão[275] que[276] rresponda[277] a[278] esta[279] demanda[280] per[281] dante[282] uós[283]. E[284] sse[285] a[286] outra[287] parte[288] entende[289] aauer[290] alguum[291] dereyto[292] contra[293] el[294] demandeo[295] per[296] dante[297] mim[298]. E[299] eu[300] ouuirey[301] as[302] partes[303] e[304] darey[305] a[306] cada[307] huum[308] seu[309] dereyto[310]. E[311] se[312] a[313] sentença[314] for[315] defenetiua[316] e[317] este[318] que[319] apelou[320] he[321] demandado[322] assy[323] como[324] dito[325] he[326] deuelhi[327] o[328] sobrejuiz[329] dar[330] huma[331] carta[332] pera[333] os[334] juizes[335] de[336] que[337] apelou[338] en[339] esta[340] maneira[341].

Carta das rrazoens e do juizo.

Sabede[342] que[343] eu[344] ui[345] huma[346] uossa[347] carta[348] das[349] rrazoens[350] e[351] do[352] juizo[353] e[354] do[355] agrauo[356] que[357] de[358] uós[359] filhou[360] foão[361] ssobre[362] contenda[363] que[364] era[365] per[366] dante[367] uós[368] antre[369] el[370] da[371] huma[372] parte[373] e[374] foão[375] da[376] outra[377] ssobre[378] tal[379] cousa[380]. E[381] uós[382] déstes[383] hi[384] tal[385] juizo[386] do[387] qual[388] juizo[389] o[390] dito[391] foão[392] agrauou[393]. E[394] eu[395] uistas[396] as[397] rrazoens[398] e[399] o[400] juizo[401] e[402] o[403] agrauo[404] e[405] auudo[406] consselho[407] ssobre[408] eles[409] achey[410] que[411] uós[412] julgastes[413] mal[414] e[415] que[416] ele[417] sse[418] agrauou[419] bem[420]. E[421] porem[422] rreuoguei[423] uosso[424] juizo[425] e[426] rreuogo[427] e[428] confirmey[429] o[430] agrauo[431] e[432] confirmo[433]. E[434] corrego[435] o[436] juizo[437] e[438] mando[439] que[440] nunca[441] lhe[442] ende[443] rresponda[444] etc.[445] E[446] des[447] aqui[448] en[449]

N.º 4

139 achar
152 devemos a
164 e 165 se
169 e 170 catar
182 deve-lhe
189 e 190 os juizes
197

Capitulo vinte e oito como os sobrejuizes devem dar carta ao que vay á corte com apelação.

Sabee
203 e 204 das razoens de juizo
217 e 218 perante
245 e 246 E eu vistas as razoens e o juizo e o agravo e avido
250 e 251 achey
255 mal e que elle se agravou bem.
267 a 269 Honde
274 constrangaes
278 e 279 desta
281 e 282 perante
296 e 297 perante
310 a 312 dereito. Honde al nom façades etc.

Capitulo vinte e nove como os sobrejuizes devem julgar a apelação e dar carta ao que apelou.

E se
315 he
341 e 342 maneira. Sabee
346 e 347 vossa
352 de
355 e 356 dagravo
367 e 367 perante
371 de
395 sobredito
395 e 395 Eu
406 a 406 e avendo
409 ellas
435 corregendo
439 e 439 mando
447 a 447 responda.

Capitulo trinta como o sobrejuiz deve dar carta áquelle por que derem a sentença.

E dês
450 e 450 adiante

N.º 5

133 e 134 conhecer
139 achar
145 preito
152 avemos
155 esse
158 e 159 he
165 e 166 he
169 e 170 catar
175 Interlucutoria,
181 e 182 Interlucutoria, deve-lhe
189 e 190 os Juizes,
196 e 197 guisa. Sabee
204 a 207 rezoens de Juizo e de aggravo a
213 sobre a
217 e 218 perante
222 de
240 e 241 o
246 eu vistas suas rezoens, e agravo, e Juizo, e avendo
249 e 250 elles
255 mal, e que elle aggravou bem;
269 Honde
273 e 274 nam costranguaees
278 e 279 desta
281 e 282 perante
289 e 290 entender aver
296 e 297 perante
310 direito : onde al nom façades.
315 he
341 e 342 guisa. Sabee
345 e 346 vy
349 e 350 de rezoces
352 de
354 e 355 e
357 a qual
366 e 367 perante
371 de
399 a 410 achei
430 a 433 e confirmo o agravo :
435 corregendo
438 e 439 Mando
443 mais ende
445 a 448 d'aqui

Digitized by Google

deante[450] seia[451] nom[452] demandado[453] de[454] querer[455] chamar[456] seu[457] auersayro[458] de[459] uiinr[460] e[461] ouuir[462] a[463] sentença[464] primeira[465] de[466] que[467] o[468] demandado[469] apelou[470]. E[471] sse[472] este[473] que[474] apelou[475] he[476] demandador[477] e[478] acham[479] que[480] apelou[481] bem[482] quer[483] seia[484] a[485] sentença[486] defenetiua[487] quer[488] interlacutoria[489] deuelhi[490] o[491] ssobrejuiz[492] dar[493] huma[494] carta[495] en[496] esta[497] maneira[498] pera[499] os[500] juizes[501] de[502] que[503] apelou[504].

Carta do agrauo e do juizo.

Sabede[505] que[506] eu[507] ui[508] uossa[509] carta[510] de[511] rrazoens[512] e[513] de[514] juizo[515] e[516] de[517] agrauo[518] que[519] de[520] uós[521] filhou[522] ffoão[523] ssobre[524] contenda[525] que[526] era[527] per[528] dante[529] uós[530] antre[531] ele[532] duma[533] parte[534] e[535] foão[536] da[537] outra[538] ssobre[539] tal[540] cousa[541]. E[542] uós[543] déstes[544] hi[545] tal[546] juizo[547] do[548] qual[549] o[550] dito[551] foão[552] agrauou[553]. E[554] eu[555] uistas[556] as[557] rrazoens[558] e[559] o[560] agrauo[561] e[562] o[563] juizo[564] e[565] auudo[566] consselho[567] sobre[568] eles[569] achey[570] que[571] uós[572] julgastes[573] mal[574] e[575] que[576] el[577] agrauou[578] bem[579]. E[580] porem[581] rreuoguey[582] o[583] uosso[584] juizo[585] e[586] rreuogo[587] e[588] confirmey[589] o[590] agrauo[591] e[592] confirmo[593]. E[594] assy[595] daqui[596] adeante[597] deue[598] este[599] preyto[600] a[601] sseer[602] troussado[603] per[604] dante[605] mim[606]. Vnde[607] uos[608] eu[609] mando[610] que[611] uista[612] a[613] carta[614] enprazedes[615] foão[616] e[617] que[618] des[619] aquel[620] dia[621] que[622] a[623] el[624] for[625] mostrada[626] esta[627] mha[628] carta[629] a[630] dous[631] noue[632] dias[633] uenham[634] per[635] dante[636] mim[637] e[638] ouuirey[639] as[640] partes[641] e[642] darey[643] a[644] cada[645] huum[646] seu[647] dereyto[648]. E[649] uós[650] enuiademe[651] dizer[652] o[653] dia[654] que[655] per[656] dante[657] mim[658] deuem[659] de[660] parecer[661]. Vnde[662] al[663] non[664] façades[665] etc.[666]

Atá[667] aqui[668] dissemos[669] qual[670] é[671] o[672] costume[673] de[674] quando[675] alguem[676] apela[677] e[678] ssegue[679] sa[680] apelaçom[681] atá[682] os[683] XXX[684] dias[685] segundo[686] a[687] ley[688] da[689] corte[690] e[691] o[692] por[693] que[694] foy[695] dada[696] a[697] ssentença[698] non[699] foy[700] nem[701] enuiou[702] por[703] ssy[704]. Conuem[705] que[706] uos[707] digamos[708] qual[709] he[710] o[711] costume[712] se[713] o[714] por[715] que[716] foy[717] dada[718] a[719] sentença[720] uay[721] ou[722] enuia[723] por[724] ssy[725] aa[726] corte[727] atá[728] os[729] XXX[730] dias[731] e[732] faz[733] o[734] juiz[735] çerto[736] da[737] apelaçom[738] e[739] do[740] dia[741] do[742] parecer[743] e[744] nom[745] foy[746] a[747] outra[748] parte[749] per[750] ssy[751] nem[752] per[753] outrem[754].

fol. 9 *v.*

N.º 4

452 no
463 *a* 465 sua sentença
479 achar
492 juiz
505

Capitulo trinta e hum como os sobrejuizes devem dar esta carta.

Sabede
511 das
513 *e* 514 e
528 *e* 529 perante
533 da huma
548 *e* 549 do qual juizo
556 *e* 557 vi estas
559 *a* 564 e o juizo e o agravo
569 ellas
575 *a* 577 e elle
581 porende
583 *e* 584 vosso
596 *a* 598 deve daqui adiante
601 *a* 605 ser trautado perante
607 Onde
613 *a* 615 esta carta que emprazees
617 *a* 620 que daquelle
624 *a* 628 elle mostrardes esta
634 *a* 636 venha perante
638 e eu
651 enviade a mim
655 *a* 657 o qual perante
660 *a* 668 parecer. Honde al non façaes.

Capitulo trinta e dous como os sobrejuizes devem julgar o que vay á corte.

Atá aquy vos
674 *a* 676 quando algum
724 *a* 727 á corte por sy
734 *e* 735 ao sobrejuiz
739 *a* 749 e nom vay o que apelou

fol. 78.

N.º 5

451 *e* 452 e seja no
459 *a* 461 pera vir
464 Sentença do corregimento da Sentença
470 pera Nós appellou.
473 esse
485 *e* 486 Sentença
489 Interlucutoria,
495 *a* 498 carta
504 *e* 505 apelou, em esta forma. Sabee
583 *e* 584 vosso mandado, e
589 *a* 593 confirmo o agravo,
596 *a* 605 deve esse preito daqui em diante ser tratado perante
607 honde
613 esta
615 emprazees
617 *e* 618 que
625 *e* 626 mostrardes
628 minha
634 *a* 636 venha perante
638 e eu
651 mandade a mim
656 *e* 657 perante
659 *a* 662 deve apparecer. Onde
665 *e* 666 façades.
668 qui vos
676 alguum
680 *e* 681 sua apellaçam
683 *e* 684 trinta
702 tornou
724 per
734 *e* 735 ao Sobre Juiz
737 *e* 738 de appelaçam
743 aparecer,
746 *a* 750 vai o que appellou por

Liv. III, *tit.* 71.

Digitized by Google

CCXIV

Stabeleçimento daquele que uay aa corte atá XXX dias e faz çerto o sobrejuiz da apelaçom.

Se[1] depois[2] que[3] foy[4] dada[5] a[6] sentença[7] e[8] foy[9] aa[10] corte[11] per[12] sy[13] ou[14] per[15] seu[16] procurador[17] atá[18] os[19] XXX[20] dias[21] e[22] foy[23] çerto[24] o[25] sobrejuiz[26] da[27] apelaçom[28] e[29] do[30] dia[31] do[32] pareçer[33] e[34] nom[35] foy[36] a[37] ou[38] tra[38] parte[39] sseendo[40] atendudo[41] per[42] III[43] dias[44] segundo[45] a[46] ley[47] da[48] corte[49] deuemos[50] catar[51] sse[52] a[53] se[53] tença[54] he[55] interlacutoria[56]. E[57] outrossy[58] deuemos[59] a[60] catar[61] sse[62] he[63] demandador[64] sse[65] demandado[66] este[67] por[68] que[69] foy[70] dada[71] a[72] ssentença[73]. E[74] sse[75] a[76] ssentença[77] he[78] interlacutoria[79] e[80] ele[81] he[82] demandador[83] : primeiramente[84] deue[85] o[86] ssobrejuiz[87] julgar[88] por[89] rreuel[90] aquel[91] que[92] apelou[93] e[94] por[95] ssa[96] rreuelia[97] deue[98] dar[99] huma[100] carta[101] a[102] este[103] por[104] que[105] foy[106] dada[107] a[108] sentença[109] en[110] que[111] foy[112] aa[113] corte[114] ante[115] que[116] passassem[117] os[118] XXX[119] dias[120] pera[121] os[122] juizes[123] daquel[124] logar[125] onde[126] uem[127] o[128] preyto[129] en[130] esta[131] maneira[132] pois[133] que[134] foy[135] çerto[136] o[137] sobrejuiz[138] do[139] feito[140] assy[141] como[142] dito[143] he[144].

Carta dagrauo.

Sabede[145] que[146] foão[147] ueo[148] per[149] dante[150] nós[151] per[152] sy[153] ou[154] per[155] outrem[156] e[157] mostrounos[158] huum[159] stromento[160] feito[161] per[162] tal[163] tabelliom[164] en[165] que[166] era[167] contheudo[168] que[169] sobre[170] demanda[171] que[172] ele[173] fazia[174] per[175] dante[176] uós[177] a[178] foão[179] ssobre[180] tal[181] cousa[182] que[183] ouuidas[184] as[185] partes[186] déstes[187] hi[188] tal[189] juizo[190] do[191] qual[192] juizo[193] o[194] dito[195] foão[196] agrauou[197]. E[198] que[199] uós[200] déstes[201] a[202] el[203] as[204] rrazoens[205] e[206] o[207] juizo[208] e[209] o[210] agrauo[211] en[212] scripto[213] e[214] posestes[215] dia[216] aas[217] partes[218] en[219] no[220] qual[221] per[222] dante[223] mim[224] pareçesem[225]. E[226] o[227] dia[228] ssegundo[229] como[230] he[231] contheudo[232] no[233] dito[234] stromento[235] he[236] tal[237]. E[238] o[239] dito[240] foão[241] por[242] que[243] foy[244] dada[245] a[246] sentença[247] ueo[248] a[249] esse[250] dia[251] per[252] ssy[253] ou[254] per[255] outrem[256] e[257] esteue[258] depois[259] per[260] III[261] dias[262] ssegundo[263] a[264] postura[265] da[266] mha[267] corte[268]. E[269] foão[270] que[271] apelou[272] nom[273] ueo[274] nem[275] enuiou[276] por[277] ssy[278] e[279] eu[280] julguey[281] el[282] por[283] rreuel[284]. E[285] assy[286] fica[287] o[288] juizo[289] que[290] uós[291] déstes[292] por[293] firme[294]. Vnde[295] uos[296] eu[297] mando[298] que[299] uista[300] esta[301] carta[302] que[303] uós[304] façades[305] teenr[306] e[307] aguardar[308] uosso[309] juizo[310] e[311] façades[312] uiinr[313] as[314] partes[315] per[316] dante[317] uós[318] e[319] ouuideas[320] e[321] uaão[322] per[323] seu[324] preyto[325] adeante[326] e[327] dade[328] a[329] cada[330] huum[331] seu[332] dereyto[333]. E[334] uendede[335] tantos[336] dos[337] beens[338] mouiis[339] desse[340] foão[341] que[342] ape-

N.º 4

Capitulo trinta e tres como os sobrejuizes devem livrar a apelação.

2 e 3 o por que
8 e 9 foy
26 juiz
33 aparecer
56 interlocutoria se defenetiva.
60 e 61 catar
110 e
134 e 135 foy
143 a 145 sobre dito he.

Capitulo trinta e quatro como os sobrejuizes devem dar carta de sentença.

Sabe e
149 a 151 perante mim
158 mostroume
162 per mão de
175 e 176 perante
187 que vós déstes
192 e 193 qual
222 e 223 perante
233 e 234 em no
236 foi
259 a 262 per tres dias despois
267 minha
275 a 280 e eu
295 Honde
305 a 308 façaes teer e guardar
312 e 313 façaes vir
316 e 317 perante
335 vendee

N.º 5

1 e 2 Honde aveis de saber, que o por
8 a 10 foy á
18 até
27 e 28 d'apellaçam,
33 a 35 aparecer, e nam
41 attendida
51 de acatar
56 e 57 Interlucutoria, se Defenetiva,
60 e 61 de catar,
89 per
95 e 96 per sua
110 e
126 donde
134 e 135 foi
140 preito,
142 como suso
144 e 145 he. Sabee
149 a 151 perante Mim
158 amostrou-me
175 e 176 perante
187 vós destes
206 a 210 e Juizo e
219 e 220 em o
222 e 223 perante
230 e 231 he
233 e 234 no
236 foy
246 a dita
259 a 262 per tres dias depois
267 Minha
281 e 282 julguei-o
295 Honde
301 esta minha
305 a 308 façaees ter, e guardar
312 e 313 façaees vir
316 e 317 perante
326 em diante,
328 daee

Digitized by Google

lou[343] e[344] nom[345] seguio[346] a[347] apelaçom[348] atá[349] que[350] pague[351] as[352] custas[353] de[354] XXX[355] dias[356] ao[357] dito[358] foão[359] por[360] que[361] foy[362] dada[363] a[364] sentença[365] assy[366] como[367] he[368] posto[369] na[370] mha[371] corte[372]. Unde[373] al[374] nom[375] façades[376] etc.[377] E[378] sse[379] a[380] ssentença[381] he[382] defenetiua[383] e[384] este[385] por[386] que[387] foy[388] dada[389] a[390] sentença[391] he[392] demandador[393] assy[394] commo[395] dito[396] he[397] deue[398] o[399] ssobrejuiz[400] julgar[401] por[402] rreuel[403] o[404] que[405] apelou[406] assy[407] como[408] de[409] ssuso[410] dissemos[411]. E[412] por[413] ssa[414] rreuelia[415] deue[416] dar[417] huma[418] carta[419] a[420] este[421] por[422] que[423] foy[424] dada[425] a[426] sentença[427] e[428] foy[429] aa[430] corte[431] atá[432] os[433] XXX[434] dias[435] e[436] fez[437] çerto[438] o[439] ssobrejuiz[440] do[441] feito[442] assy[443] como[444] dito[445] he[446] pera[447] os[448] juizes[449] que[450] derom[451] a[452] ssentença[453] en[454] esta[455] maneira[456].

Carta dagrauo.

Sabede[457] que[458] foão[459] ueo[460] ou[461] mandou[462] per[463] dante[464] mim[465] e[466] mostrou[467] huum[468] stromento[469] feito[470] por[471] foão[472] tabelliom[473] en[474] que[475] he[476] contheudo[477] que[478] ssobre[479] demanda[480] que[481] el[482] fazia[483] per[484] dante[485] uós[486] a[487] ffoão[488] de[489] tal[490] cousa[491] que[492] uós[493] déstes[494] hi[495] tal[496] juizo[497] do[498] qual[499] juizo[500] o[501] dito[502] foão[503] agrauou[504]. E[505] que[506] uós[507] déstes[508] as[509] rrazoens[510] e[511] o[512] juizo[513] e[514] o[515] agrauo[516] en[517] scripto[518] en[519] que[520] posestes[521] dia[522] aas[523] partes[524] en[525] no[526] qual[527] per[528] ante[529] mim[530] pareçessem[531]. E[532] o[533] dia[534] ssegundo[535] como[536] he[537] contheudo[538] en[539] este[540] stromento[541] foy[542] tal[543]. E[544] o[545] dito[546] foão[547] por[548] que[549] foy[550] dada[551] a[552] sentença[553] ueo[554] per[555] ssy[556] ou[557] per[558] sseu[559] procurador[560] e[561] esteue[562] per[563] III[564] dias[565] depois[566] ssegundo[567] a[568] postura[569] da[570] mha[571] corte[572]. E[573] foão[574] que[575] apelou[576] nom[577] ueo[578] nem[579] enuiou[580] por[581] ssy[582] e[583] assy[584] fica[585] o[586] juizo[587] que[588] uós[589] déstes[590] firme[591]. Vnde[592] uos[593] eu[594] mando[595] que[596] uista[597] a[598] carta[599] que[600] façades[601] teenr[602] e[603] aguardar[604] o[605] nosso[606] juizo[607] e[608] que[609] uendades[610] ao[611] dito[612] foão[613] tantos[614] dos[615] beens[616] muuiis[617] atá[618] que[619] pague[620] as[621] custas[622] dos[623] XXX[624] dias[625] a[626] este[627] por[628] que[629] foy[930] dada[631] a[632] sentença[633] assy[634] como[635] he[636] posto[637] em[638] mha[639] corte[640]. E[641] sse[642] nom[643] auondar[644] o[645] muuil[646] costrengede[647] ele[648] pela[649] rraiz[650] atá[651] que[652] lhi[653] pague[654] as[655] custas[656] dos[657] XXX[658] dias[659] assy[660] como[661] de[662] ssuso[663] dito[664] he[665]. Vnde[666] al[667] nom[668] façades[669]. E[670] sse[671] este[672] por[673] que[674] he[675] dada[676] a[677] sentença[678] e[679] que[680] foy[681] aa[682] corte[683] atá[684] os[685] XXX[686] dias[687] he[688] demandado[689] deuemos[690] catar[691] se[692] a[693] sentença[694] he[695] interlacutoria[696] e[697] ele[698] faz[699] çerto[700] o[701] sobrejuiz[702] da[703] apelaçom[704] e[705] do[706] dia[707] do[708] pareçer[709] assy[710] como[711] dito[712] he[713] : primeiramente[714] deue[715] o[716] sobrejuiz[717] julgar[718] por[719] reuel[720] o[721] que[722] apelou[723] e[724] por[725] sa[726] rreuelia[727] deue[728] dar[729] huma[730]

N.º 4

369 *a* 371 a postura em minha
373 Honde
376 *a* 379 façades.

Capitulo trinta e cinco da sentença defenetiva.

E se
398 deveo
409 *a* 411 dissemos.
438 *a* 442 o sobrejuiz certo do escripto
445 *a* 448 he já dito pelos
457

Capitulo trinta e seis como os sobrejuizes devem dar carta.

Sabee
460 que veeo
463 *e* 464 perante
467 mostroume
472 mão de tal
484 *e* 485 perante
509 *a* 516 a elle as razoes
531 aparecesem
540 esse
555 *e* 556 a este dia per si
571 minha
583 *e* 584 e eu julguei-o por revel e assy
592 Honde
598 *a* 606 esta carta façaes ter e guardar o vosso
610 vendaes
615 *a* 617 de seus bens
623 de
638 *e* 639 na minha
646 *a* 648 movil constrangedeo
664 *a* 666 he dito. Honde
670 *e* 671

Capitulo trinta e sete como os sobrejuizes devem livrar a apelação da sentença interlocutoria.

E se
696 *a* 702 interlocutoria se defenetiva. E se he interlocutoria e se faz o juiz certo
709 aparecer
712 *e* 713 he dito

N.º 5

349 até
370 *e* 371 em Minha
373 e
376 *e* 377 façades.
389 *a* 391 a Sentença dada
409 *e* 410 suso
414 sua
438 *a* 440 ao Sobre-Juiz certo
456 *e* 457 guisa. Sabee
592 Honde
598 esta
600 *a* 606 façaees ter, e guardar vosso
610 *e* 611 vendaees ó
615 de seus
617 *e* 618 movees, até
623 de
627 este Foam,
638 *e* 639 per Minha
646 *a* 649 movel, constrangê-o por a
651 até
657 de
662 *e* 663 suso
666 honde
672 esse,
684 *e* 685 até
693 essa
696 interlucutoria, se definitiva; e se he interlucutoria,
699 fez
701 ao
709 aparecer,
712 *e* 713 he dito,
726 sua

Digitized by Google

carta[731] a[732] este[733] por[734] que[735] foy[736] dada[737] a[738] sentença[739] pera[740] os[741] juizes[742] que[743] derom[744] a[745] sentença[746] en[747] esta[748] maneira[749].

Carta dagrauo.

Sabede[750] que[751] foão[752] uco[753] per[754] dante[755] mim[756] per[757] ssy[758] ou[759] per[760] seu[761] procurador[762] e[763] mostrou[764] huum[765] stromento[766] feito[767] per[768] tal[769] tabelliom[770] en[771] que[772] he[773] contheudo[774] que[775] ssobre[776] demanda[777] que[778] lhi[779] per[780] dante[781] uós[782] fazia[783] foão[784] ssobre[785] tal[786] cousa[787] e[788] que[789] ouuidas[790] as[791] partes[792] e[793] as[794] rrazoens[795] da[796] huma[797] e[798] da[799] outra[800] parte[801] e[802] auudo[803] consselho[804] sobre[805] elas[806] que[807] uós[808] déstes[809] hi[810] tal[811] juizo[812] do[813] qual[814] juizo[815] o[816] dito[817] foão[818] agrauou[819]. E[820] que[821] uós[822] déstes[823] a[824] el[825] as[826] rrazoens[827] e[828] o[829] juizo[830] e[831] o[832] agrauo[833] en[834] scripto[835] e[836] que[837] posestes[838] dia[839] aas[840] partes[841] en[842] que[843] per[844] dante[845] mim[846] pareçessem[847]. E[848] o[849] dia[850] que[851] per[852] dante[853] mim[854] ouuerom[855] de[856] pareçer[857] foy[858] tal[859]. E[860] esse[861] dia[862] o[863] dito[864] foão[865] por[866] que[867] foy[868] dada[869] a[870] sentença[871] ueo[872] per[873] dante[874] mim[875] per[876] sy[877] ou[878] per[879] seu[880] procurador[881] e[882] esteue[883] depoys[884] por[885] III[886] dias[887] segundo[888] a[889] postura[890] de[891] mha[892] corte[893]. E[894] foão[895] que[896] apelou[897] nom[898] ueo[899] nem[900] enuiou[901] per[902] ssy[903] e[904] eu[905] julguey[906] el[907] por[908] rreuel[909]. E[910] assy[911] fica[912] o[913] juizo[914] que[915] uós[916] déstes[917] por[918] firme[919]. Vnde[920] uos[921] eu[922] mando[923] que[924] uista[925] esta[926] carta[927] que[928] façades[929] teenr[930] e[931] aguardar[932] o[933] uosso[934] juizo[935]. E[936] mando[937] que[938] o[939] dito[940] foão[941] por[942] que[943] foy[944] dada[945] a[946] sentença[947] que[948] non[949] seia[950] theudo[951] a[952] rresponder[953] atá[954] que[955] pague[956] aa[957] outra[958] parte[959] as[960] custas[961] de[962] XXX[963] dias[964] assy[965] como[966] som[967] taussadas[968] en[969] mha[970] corte[971]. E[972] des[973] que[974] lhi[975] pagar[976] as[977] custas[978] fazede[979] per[980] dante[981] uós[982] uiinr[983] as[984] partes[985] e[986] ouuideas[987] e[988] uaam[989] per[990] seu[991] preyto[992] adeante[993] e[994] dade[995] a[996] cada[997] huum[998] seu[999] dereyto[1000]. Vnde[1001] al[1002] nom[1003] façades[1004] etc.[1005] E[1006] sse[1007] a[1008] sentença[1009] he[1010] defenetiua[1011] e[1012] este[1013] por[1014] que[1015] he[1016] dada[1017] a[1018] sentença[1019] he[1020] demandado[1021] assy[1022] como[1023] dito[1024] he[1025] : primeiramente[1026] deue[1027] o[1028] sobrejuiz[1029] julgar[1030] por[1031] rreuel[1032] o[1033] que[1034] apelou[1035] e[1036] nom[1037] seguio[1038] a[1039] apelaçom[1040] e[1041] por[1042] ssa[1043] rreuelia[1044] deue[1045] dar[1046] huma[1047] carta[1048] a[1049] este[1050] por[1051] que[1052] foy[1053] dado[1054] o[1055] juizo[1056] e[1057] foy[1058] aa[1059] corte[1060] atá[1061] os[1062] XXX[1063] dias[1064] pera[1065] os[1066] juizes[1067] que[1068] derom[1069] a[1070] sentença[1071] en[1072] esta[1073] fórma[1074].

Carta dagrauo.

Sabede[1075] que[1076] foão[1077] uco[1078] per[1079] dante[1080] mim[1081] per[1082] sy[1083] ou[1084] per[1085] seu[1086] procurador[1087]

N.º 4

Capitulo trinta e outo da carta da sentença.

750 Sabee
754 e 755 perante
775 e 776 sobre
780 a 784 fazia foão perante vós
788 e 789 que
792 a 801 razoes da huma parte e da outra
814 a 818 qual foão per mym
820 e 821 E
836 e 837 e
842 a 845 que perante
847 Parecessem.
852 e 853 perante
873 a 874 perante
888 a 892 como he custume da nossa
906 e 907 julgueio
920 Honde
928 a 932 façaes ter e guardar
952 de
956 e 957 lhe pague a
962 dos
969 e 970 per minha
979 a 985 fazee as partes vir perante vós
989 vaa
993 a 995 em diante e daae
999 o seu
1001 Honde
1005 a 1007 façades.

Capitulo trinta e nove como devem dar por revel o que apelou e nom seguio.

E Se
1016 foy
1042 e 1042 e a
1075

Capitulo quarenta que carta deve dar aquele por que deram a sentença.

Sabee
1079 e 1080 perante

N.º 5

744 a 746 ha deram,
749 e 750 forma que se segue. Sabee
754 e 755 perante
779 a 784 lhe fazia F. perante vós
920 Honde
926 esta Minha
928 a 933 façaes ter, e guardar
948 a 950 nom seja mais
952 de
956 e 957 lhe a
960 pague as
967 a 970 sam tausadas per Minha
979 a 985 fazê as partees vir perante vós,
992 a 995 feito em diante e day
1001 honde
1004 e 1005 façades.
1028 a 1030 julguar o Sobre Juiz
1043 sua
1061 até
1074 e 1075 forma. Sabee
1079 a 1100 perante Mim

Digitized by Google

e[1088] mostroume[1089] huum[1090] stromento[1091] feito[1092] per[1093] tal[1094] tabelliom[1095] en[1096] que[1097] era[1098] contheudo[1099] que[1100] sobre[1101] demanda[1102] que[1103] lhi[1104] foão[1105] fazia[1106] per[1107] dante[1108] uós[1109] sobre[1110] tal[1111] cousa[1112] que[1113] ouuistes[1114] as[1115] rrazoens[1116] da[1117] huma[1118] parte[1119] e[1120] da[1121] outra[1122] e[1123] auudo[1124] consselho[1125] sobre[1126] elas[1127] que[1128] déstes[1129] hi[1130] tal[1131] juizo[1132] do[1133] qual[1134] o[1135] dito[1136] foão[1137] agrauou[1138]. E[1139] que[1140] uós[1141] déstes[1142] a[1143] el[1144] as[1145] rrazoens[1146] e[1147] o[1148] juizo[1149] e[1150] o[1151] agrauo[1152] en[1153] scripto[1154] e[1155] que[1156] posestes[1157] dia[1158] aas[1159] partes[1160] no[1161] qual[1162] per[1163] ante[1164] mim[1165] pareçessem[1166]. E[1167] o[1168] dia[1169] que[1170] per[1171] ante[1172] mim[1173] ouuerom[1174] de[1175] pareçer[1176] foy[1177] tal[1178]. Vnde[1179] uos[1180] eu[1181] mando[1182] que[1183] uista[1184] esta[1185] carta[1186] que[1187] façades[1188] teenr[1189] e[1190] aguardar[1191] uosso[1192] juizo[1193] e[1194] que[1195] uendades[1196] ao[1197] dito[1198] foão[1199] que[1200] apelou[1201] e[1202] nom[1203] seguio[1204] a[1205] apelaçom[1206] tantos[1207] dos[1208] beens[1209] muuiis[1210] atá[1211] que[1212] pague[1213] as[1214] custas[1215] de[1216] XXX[1217] dias[1218] ao[1219] dito[1220] foão[1221] por[1222] que[1223] foy[1224] dado[1225] o[1226] juizo[1227] segundo[1228] o[1229] costume[1230] da[1231] mha[1232] corte[1233]. E[1234] se[1235] nom[1236] auondar[1237] o[1238] muuil[1239] uendedelhi[1240] a[1241] rraiz[1242] atá[1243] que[1244] lhi[1245] pague[1246] as[1247] custas[1248] de[1249] XXX[1250] dias[1251] assy[1252] como[1253] dito[1254] he[1255]. Vnde[1256] al[1257] nom[1258] façades[1259] etc.[1260] Estas[1261] cousas[1262] de[1263] ssuso[1264] ditas[1265] ham[1266] logo[1267] tambem[1268] na[1269] demanda[1270] rreal[1271] come[1272] na[1273] pessoal[1274]. Agora[1275] dissemos[1276] se[1277] o[1278] por[1279] que[1280] he[1281] dada[1282] a[1283] sentença[1284] he[1285] demandado[1286] e[1287] uay[1288] aa[1289] corte[1290] atá[1291] os[1292] XXX[1293] dias[1294] e[1295] faz[1296] o[1297] sobrejuiz[1298] çerto[1299] do[1300] feito[1301] qual[1302] he[1303] hi[1304] o[1305] costume[1306]. Bem[1307] he[1308] que[1309] digamos[1310] se[1311] uay[1312] aa[1313] corte[1314] e[1315] nom[1316] fez[1317] o[1318] sobrejuiz[1319] çerto[1320] qual[1321] he[1322] o[1323] costume[1324].

fol. 10.

N.º 4

1095 tabeliam ou me mostrou huma carta selada do vosso seelo
1105 *a* 1108 fazia foão perante
1114 vós ouvidas
1129 vós déstes
1134 qual juizo
1148 *a* 1151 juizo e
1161 *e* 1162 que
1179 Honde
1188 *a* 1191 façaes ter e guardar o
1196 vendaes
1202 *a* 1208 tantos de seus
1210 moviis
1216 dos
1229 *a* 1233 he posto em minha corte porque apelou e nom seguio a apelacão.
1239 *a* 1241 movil costrangedeo pela
1249 dos
1256 Honde
1259 *a* 1263 façades.

Capitulo quarenta e hum do que apela e vay á corte ante dos trinta dias.

Estas cousas
1267 logar
1275 E agora
1323 *e* 1324 hi o costume.

N.º 5

1104 *a* 1106 lhe fazia F.
1179 Honde
1187 *a* 1191 façaces ter, e guardar
1196 vendaes
1205 *e* 1206 ápellaçam,
1208 de seus
1210 movees,
1223 que assy
1229 *a* 1234 como he posto per Minha Corte, porque appellou, e nam seguio ápellaçam; e
1239 *a* 1241 movel, costrangêo pella
1243 ate
1256 honde
1259 *e* 1260 façades.
1263 *e* 1264 suso
1267 luguar
1291 até
1297 ao
1303 *e* 1304 hy he
1316 *a* 1318 nam faz ao
1322 he hy

Liv. III, *tit.* 71 § 9 *e segg.*

fol. 79.

CCXV

Stabeleçimento do que uay aa corte e nom faz o sobrejuiz çerto.

Se[1] este[2] por[3] que[4] foy[5] dada[6] a[7] sentença[8] he[9] demandador[10] e[11] uay[12] aa[13] corte[14] atá[15] os[16] XXX[17] dias[18] e[19] nom[20] faz[21] o[22] ssobrejuiz[23] çerto[24] da[25] apelaçom[26] nem[27] do[28] dia[29] do[30] parecer[31] per[32] stromento[33] nem[34] per[35] al[36]: se[37] a[38] sentença[39] he[40] interlacutoria[41] deuelhi[42] o[43] sobrejuiz[44] dar[45] huma[46] carta[47] sô[48] condiçom[49] en[50] esta[51] fórma[52] pera[53] os[54] juizes[55] que[56] derom[57] a[58] sentença[59]. Sabede[60] que[61] foão[62] ueo[63] per[64] dante[65] mim[66] per[67] sy[68] ou[69] per[70] seu[71] procurador[72] a[73] tal[74] dia[75] e[76] disseme[77] que[78] sobre[79] demanda[80] que[81] el[82] fezera[83] per[84] dante[85] uós[86] a[87] foão[88] sobre[89] tal[90] cousa[91]. E[92] uós[93] déstes[94] hi[95] tal[96] juizo[97] do[98] qual[99] juizo[100]

N.º 4

Capitulo quarenta e dous se o por que foy dada a sentença foy á corte ante os trinta dias.

31 aparecer
41 interlocutoria
60

Capitulo quarenta e tres que carta deve dar o sobrejuiz.

Sabee
64 *e* 65 perante
83 *a* 85 fazia perante
89 de
92 que

N.º 5

2 aquelle,
15 até
22 ao
31 aparecer
38 *a* 41 he a Sentença Interlucutoria,
48 *e* 49 sob condiçam
60 Sabee
64 *a* 78 perante Mim
82 *a* 85 elle fazia perante

Digitized by Google

o[101] [illegible] to[102] foão[103] agrauou[104]. E[105] que[106] uós[107] déstes[108] a[109] el[110] as[111] rrazoens[112] e[113] o[114] juizo[115] e[116] o[117] agra-
uo[118] [illegible] en[119] scripto[120] e[121] que[122] posestes[123] dia[124] aas[125] partes[126] a[127] que[128] per[129] dante[130] mim[131] pareçessem[132].
E[133] [illegible][134] dia[135] assy[136] como[137] a[138] mim[139] he[140] dito[141] foy[142] tal[143]. E[144] o[145] dito[146] foão[147] por[148] que[149] foy[150]
dada [illegible]1 a[152] sentença[153] ueo[154] a[155] esse[156] dia[157] per[158] sy[159] ou[160] per[161] seu[162] procurador[163] e[164] esteue[165] depois[166]
per[16[illegible] III[168] dias[169] e[170] mais[171] segundo[172] a[173] ley[174] da[175] mha[176] corte[177]. E[178] a[179] outra[180] parte[181] nom[182] ueo[183]
nem [illegible]4 enuiou[185] por[186] ssy[187] e[188] assy[189] fica[190] o[191] uosso[192] juizo[193] firme[194]. Vnde[195] uos[196] eu[197] mando[198] que[199]
uista [illegible]00 esta[201] carta[202] façades[203] per[204] dante[205] uós[206] uiinr[207] as[208] partes[209] e[210] ouuideas[211] e[212] sse[213] achardes[214]
que[2[illegible] tal[216] juizo[217] foy[218] dado[219] e[220] que[221] o[222] dito[223] foão[224] apelou[225] e[226] que[227] o[228] dia[229] de[230] ssuso[231] di-
to[232] foy[233] tal[234] en[235] no[236] qual[237] as[238] partes[239] ouuerom[240] de[241] pareçer[242] per[243] dante[244] mim[245] que[246] faça-
des[2[illegible] teenr[248] e[249] aguardar[250] uosso[251] juizo[252]. E[253] façades[254] as[255] partes[256] hir[257] per[258] seu[259] preyto[260] adean-
te[261] [illegible][262] dade[263] a[264] cada[265] huum[266] seu[267] dereyto[268]. E[269] uendede[270] ao[271] dito[272] foão[273] que[274] apelou[275] e[276]
nom [illegible]77 seguio[278] a[279] apelaçom[280] tantos[281] dos[282] beens[283] muuiis[284] atá[285] que[286] pague[287] as[288] custas[289] de[290]
XXX[291] dias[292] ao[293] dito[294] foão[295] por[296] que[297] foy[298] dada[299] a[300] sentença[301] segundo[302] a[303] postura[304] da[305]
mha[306] corte[307]. E[308] sse[309] nom[310] auondar[311] o[312] muuiil[313] costrengedeo[314] pela[315] rraiz[316] atá[317] que[318] lhi[319] pa-
gue[320] as[321] custas[322] como[323] dito[324] he[325]. Vnde[326] al[327] nom[328] façades[329] etc.[330] E[331] sse[332] a[333] sentença[334] he[335]
defenetiua[336] e[337] o[338] por[339] que[340] foy[341] dada[342] a[343] sentença[344] he[345] demandador[346] como[347] dito[348] he[349] e[350]
nom[351] faz[352] o[353] sobrejuiz[354] çerto[355] da[356] apelaçom[357] nem[358] do[359] dia[360] do[361] pareçer[362] deuelhi[363] o[364] sobre-
juiz[365] dar[366] huma[367] carta[368] sô[369] condiçom[370] pera[371] os[372] juizes[373] que[374] derom[375] a[376] sentença[377] en[378] tal[379]
fórma[380] come[381] a[382] da[383] interlacutoria[384] que[385] ante[386] dissemos[387]. Saluo[388] que[389] nom[390] dirá[391] en[392] ela[393]
que[394] uaam[395] mais[396] as[397] partes[398] per[399] preyto[400] adeante[401] poys[402] a[403] sentença[404] he[405] defenetiua[406] mais[407]
que[408] faça[409] teenr[410] e[411] aguardar[412] seu[413] juizo[414] e[415] que[416] o[417] faça[418] conprir[419] e[420] que[421] faça[422] pagar[423]
as[424] custas[425]. Vnde[426] al[427] nom[428] façades[429] etc.[430]

Carta da sentença interlacutoria.

E[431] sse[432] a[433] sentença[434] he[435] interlacutoria[436] deuelhi[437] o[438] sobrejuiz[439] dar[440] huma[441] carta[442] pe-

N.º 4

127 *a* 132 que parecessem perante mim.
136 *e* 137 segundo
143 tal dia.
158 perante mim per
167 *a* 170 tres dias
175 *e* 176 da
178 *a* 183 e o dito foão
186 nem pareceo per
191 *e* 192 vosso
195 Honde
203 *a* 209 façaes as partes perante vós vir
243 *e* 244 perante
247 *a* 250 façaes ter e guardar
254 façaes
261 *a* 263 em deante e dae
270 vendee
278 *a* 280 seguio
282 de seus
284 moviis
290 dos
303 *a* 306 he costume em na minha
313 movil
323 *a* 326 assy como he dito. Honde
329 *a* 332 façades.

Capitulo quarenta e quatro como aquelle que vai á corte e nom faz certo do dia do aparecer.

E se
338 este
341 he
346 demandador assy
353 *a* 355 certo ao sobrejuiz
362 aparecer
378 *a* 386 em esta fórma da interlocutoria que de suso
391 digam
396 *a* 399 as partes mais per seu
402 pois que
409 *a* 412 façam ter e guardar
422 lhe façam
426 Honde
429 *a* 436 façades.

Capitulo quarenta e cinco se este por que foi dada a sentença vai á corte ante dos trinta dias.

Se este por que foi dada a sentença he demandado e envia á corte atá os trinta dias assy como já dissemos e nom faz ao sobrejuiz certo da apelação e do dia do aparecer devemos catar se a sentença he interlocutoria

N.º 5

195 Honde
203 *a* 209 façaees vir as partees perante vós,
230 *a* 232 sobredito
235 *e* 236 em o
242 *a* 244 aparecer perante
247 *a* 250 façaees ter, e guardar
254 façaees
261 em diante
270 vendê
282 *a* 285 de seus beens movees, até
303 *a* 306 he posto per Minha
310 *a* 315 nam abondar o movel, costrangêo por a
321 *e* 322 as custas, a saber,
326 onde
329 *e* 330 façades.
337 *e* 338 e esse,
347 assy como
353 ao
362 aparecer,
369 sob
378 *a* 384 em forma da Interlucutoria,
386 suso
396 *a* 399 as partees mais per seu
401 em deante
407 *a* 412 mas que façam ter, e guardar
415 *a* 419 que o façam cumprir,
422 lhe façam
426 honde
429 *a* 671 façaees. E se esse, por que he dada a Sentença, he demandado, e vai á Corte até trinta dias, assy como já Dissemos, e nam faz ao Sobre-Juiz certo d'appellaçam, e do dia do aparecer, devemos catar, se a Sentença he Interlucutoria, se Defenetiva; e se he Interlucutoria deve-lhe o Sobre-Juiz dar huuma Cárta sob condiçam em forma pera os Juizes, que deram a Sentença, a qual será em forma como as de suso, somente que faça as partees vir perante sy, e ouvidas, se acharem, que tal Juizo per elles foy, e que a outra parte agravou, que faça guardar seu Juizo, e que nam costranguam o por que foy dada a Sentença de responder a outra parte, ate lhe paguar as custas de trinta dias, como dito he.

Digitized by Google

ra[443] os[444] juizes[445] que[446] a[447] sentença[448] derom[449]. Sabede[450] que[451] foão[452] ueo[453] per[454] dante[455] mim[456] e[457] disse-me[458] que[459] sobre[460] demanda[461] que[462] lhi[463] foão[464] fazia[465] per[466] dante[467] uós[468] ssobre[469] tal[470] cousa[471] e[472] que[473] uós[474] déstes[475] tal[476] juizo[477] do[478] qual[479] o[480] dito[481] foão[482] agrauou[483] e[484] que[485] uós[486] déstes[487] a[488] el[489] as[490] rrazoens[491] e[492] o[493] juizo[494] e[495] o[496] agrauo[497] en[498] scripto[499] e[500] que[501] posestes[502] dia[503] aas[504] partes[505] a[506] que[507] pareçessem[508] per[509] dante[510] mim[511]. E[512] o[513] dia[514] segundo[515] a[516] mim[517] foy[518] dito[519] foy[520] tal[521]. E[522] o[523] dito[524] foão[525] que[526] diz[527] que[528] foy[529] dado[530] por[531] el[532] o[533] juizo[534] ueo[535] a[536] este[537] dia[538] per[539] dante[540] mim[541] per[542] sy[543] ou[544] per[545] seu[546] procurador[547] e[548] esteue[549] depois[550] por[551] III[552] dias[553] e[554] mais[555] segundo[556] a[557] postura[558] da[559] mha[560] corte[561]. E[562] o[563] dito[564] foão[565] que[566] apelou[567] nom[568] ueo[569] nem[570] enuiou[571] por[572] si[573] a[574] esse[575] dia[576]. Vnde[577] uos[578] eu[579] mando[580] que[581] uista[582] esta[583] carta[584] façades[585] as[586] partes[587] per[588] dante[589] uós[590] uiinr[591] e[592] ouuideas[593] e[594] se[595] achardes[596] que[597] tal[598] juizo[599] hi[600] foy[601] dado[602] e[603] que[604] a[605] outra[606] parte[607] agrauou[608] e[609] que[610] o[611] dia[612] de[613] suso[614] dito[615] foy[616] tal[617] en[618] que[619] aquelas[620] partes[621] per[622] dante[623] mim[624] ouuerom[625] de[626] pareçer[627] que[628] façades[629] teenr[630] e[631] aguardar[632] o[633] uosso[634] juizo[635] e[636] nom[637] costrengades[638] foão[639] por[640] que[641] foy[642] dada[643] a[644] sentença[645] de[646] rresponder[647] aa[648] outra[649] parte[650] atá[651] que[652] lhi[653] pague[654] as[655] custas[656] de[657] XXX[658] dias[659] asy[660] como[661] he[662] posto[663] em[664] mha[665] corte[666]. Vnde[667] al[668] nom[669] façades[670] etc.[671] E[672] sse[673] a[674] ssentença[675] he[676] defenetiua[677] e[678] este[679] por[680] que[681] foy[682] dada[683] a[684] sentença[685] he[686] demandado[687] assy[688] como[689] dito[690] he[691] e[692] nom[693] fez[694] o[695] sobrejuiz[696] çerto[697] do[698] dia[699] do[700] pareçer[701] nem[702] da[703] apelaçom[704] deue[705] o[706] sobrejuiz[707] dar[708] huma[709] carta[710] sô[711] condiçom[712] en[713] esta[714] fórma[715] pera[716] os[717] juizes[718] que[719] derom[720] a[721] sentença[722].

Outra carta idem.

Sabede[723] que[724] ueo[725] per[726] dante[727] mim[728] foão[729] ou[730] enuiou[731] e[732] disseme[733] que[734] sobre[735] demanda[736] que[737] lhi[738] foão[739] fazia[740] per[741] dante[742] uós[743] sobre[744] tal[745] cousa[746] e[747] que[748] uós[749] déstes[750] hi[751] tal[752] juizo[753] do[754] qual[755] o[756] dito[757] foão[758] agrauou[759] e[760] que[761] uós[762] déstes[763] a[764] el[765] as[766] rrazoens[767] e[768] o[769] agrauo[770] e[771] o[772] juizo[773] en[774] scripto[775] e[776] que[777] posestes[778] dia[779] aas[780] partes[781] a[782] que[783] pareçessem[784] per[785] dante[786] mim[787]. E[788] o[789] dia[790] segundo[791] a[792] mim[793] he[794] dito[795] foy[796] tal[797]. E[798] o[799] dito[800] foão[801] per[802] que[803] foy[804] dada[805] a[806] sentença[807] ueo[808] per[809] dante[810] mim[811] per[812] sy[813] ou[814] per[815] seu[816] procurador[817]. E[818] esteue[819] per[820] III[821] dias[822] depois[823] ssegundo[824] he[825] a[826] ley[827] da[828] corte[829]. E[830] o[831] dito[832] foão[833] que[834] apelou[835] nom[836] ueo[837] nem[838] enuiou[839] por[840] ssy[841] a[842] esse[843] dia[844]. Vnde[845] uos[846] eu[847] mando[848] que[849] uista[850] esta[851] carta[852] façades[853] as[854] partes[855] per[856] dante[857] uós[858] uiinr[859] e[860] ouuideas[861] : e[862] sse[863] achardes[864] que[865] tal[866] juizo[867] hi[868] foy[869] dado[870] e[871] que[872] o[873] dito[874] foão[875] agrauou[876] e[877] que[878] o[879] dia[880] de[881] ssuso[882] dito[883] foy[884] tal[885] no[886] qual[887] per[888] dante[889] mim[890] ouuerom[891] de[892] pareçer[893] que[894] façades[895] teenr[896] e[897] aguardar[898] hi[899] o[900] uosso[901] juizo[902]. E[903] uendades[904] ao[905] dito[906] foão[907] tantos[908] dos[909] beens[910] muuiis[911] atá[912] que[913] pague[914] as[915] custas[916] de[917] XXX[918] dias[919] a[920] este[921] por[922] que[923] foy[924] dada[925] a[926] sentença[927].

N.º 4

443 sô condiçam em esta maneira pera
450

Capitulo quarenta e seis que carta devem dar os sobrejuizes a este.

Sabee
454 *e* 455 perante
466 *e* 467 perante
472 *e* 473 que
476 hi tal
479 qual juizo
508 *a* 510 aparecessem perante
516 *a* 521 he dito he tal dia.
531 *a* 541 o juizo por elle veo perante mim a este dia
551 *e* 552 tres
557 *a* 560 custume da minha
577 Honde
585 façaes
588 *e* 589 perante
591 vir
605 *a* 607 o dito foão
618 *a* 620 em no qual as
622 *e* 623 perante
629 *a* 633 vós façaes ter e guardar
636 *a* 650 e vendaes ao dito foão que apelou tantos de seus bens moviis
653 *e* 654 pague
660 *a* 944 a este por que foi dada a sentença e se nom poder ser pagado pelo movil costrangedeo pela raiz. Honde al nom façades.

Capitulo quarenta e sete se aquelle por que he dada a sentença nom vai á corte.

Pois

N.º 5

693 *a* 695 nem fez ao
701 aparecer,
705 deve-lhe
711 *a* 715 sob condição outro-sy em esta forma sobredita
720 *a* 734 deram o Juizo : Sabee, que Foam veyo perante Mim,
738 *a* 740 lhe fazia F.

Digitized by Google

E[928] [illegible]se[929] nom[930] poder[931] seer[932] pagado[933] pelo[934] muuil[935] costrengedeo[936] pela[937] rraiz[938]. Vnde[939] al[940] nom[941] façad[illegible]es[942] etc.[943] Poys[944] iá[945] bem[946] sabedes[947] de[948] quando[949] o[950] que[951] apela[952] dalguma[953] sentença[954] quer[955] inter[illegible] acutoria[956] quer[957] defenetiua[958] e[959] uem[960] aa[961] corte[962] atá[963] os[964] XXX[965] dias[966] per[967] sy[968] ou[969] per[970] outr[illegible]m[971] seguir[972] sa[973] apelaçom[974] e[975] nom[976] uay[977] o[978] por[979] que[980] foy[981] dada[982] a[983] sentença[984] : e[985] outros[illegible][986] uay[987] o[988] por[989] que[990] foy[991] dada[992] a[993] sentença[994] per[995] sy[996] ou[997] per[998] outrem[999] atá[1000] os[1001] XXX[illegible][1002] dias[1003] e[1004] nom[1005] uay[1006] o[1007] que[1008] apela[1009] : e[1010] das[1011] outras[1012] cousas[1013] que[1014] se[1015] ende[1016] segu[illegible]m[1017] qual[1018] he[1019] hi[1020] o[1021] costume[1022] : rrazom[1023] he[1024] que[1025] sabhades[1026] se[1027] ambalas[1028] partes[1029] ueem[illegible][1030] per[1031] ssy[1032] ou[1033] per[1034] seus[1035] procuradores[1036].

fol. 11 *v.*

N.º 4

947 [illegible]bees
952 [illegible]elar
1016 [illegible]diante
1026 [illegible]aibaes
1036 Procuradores qual he hi o custume.

N.º 5

928 *a* 939 se nam abastarem os beens movees, costranguam-no por os de raiz : e
942 *e* 943 façades.
947 sabees
963 até
973 *e* 974 sua appellaçam,
1000 até
1009 apelou ;
1013 rezoeens, e cousas,
1026 saibaes,
1028 ambas as
1036 Procuradores, qual he hy o custume.

fol. 80 *v.*

Liv. III, *tit.* 71 § 18 *e segg.*

CCXVI

Quando anbas as partes ueem per sy como deuem e a huma delas diz que lhi minguam rrazoens ou diz que nom ham por que conhoçer do agrauo.

Se[1] anbas[2] as[3] partes[4] ueem[5] per[6] sy[7] ou[8] per[9] seus[10] procuradores[11] auondosos[12] aa[13] corte[14] ao[15] dia[16] que[17] a[18] eles[19] he[20] assinaado[21] o[22] sobrejuiz[23] deue[24] conhoçer[25] do[26] agrauo[27] saluo[28] se[29] alguma[30] das[31] partes[32] diz[33] que[34] nom[35] andam[36] hi[37] as[38] rrazoens[39] todas[40] assy[41] como[42] as[43] disse[44] per[45] dante[46] os[47] juizes[48] ou[49] se[50] diz[51] o[52] por[53] que[54] foy[55] dado[56] o[57] juizo[58] que[59] som[60] passados[61] os[62] XXX[63] dias[64] e[65] que[66] assy[67] he[68] o[69] juizo[70] firme[71] e[72] que[73] nom[74] deue[75] o[76] sobrejuiz[77] conhoçer[78] da[79] apelaçom[80]. Ca[81] se[82] diz[83] alguma[84] das[85] partes[86] ante[87] que[88] o[89] sobrejuiz[90] conhosca[91] da[92] apelaçom[93] que[94] nom[95] andam[96] hi[97] todalas[98] rrazoens[99] assy[100] como[101] as[102] rrazoou[103] per[104] dante[105] os[106] juizes[107] ou[108] per[109] dante[110] os[111] aluaziis[112] e[113] que[114] lhe[115] minguam[116] e[117] que[118] lhas[119] nom[120] quiserom[121] poenr[122] no[123] agrauo[124] pero[125] que[126] lhis[127] disse[128] que[129] lhi[130] minguauam[131] e[132] diz[133] que[134] as[135] quer[136] prouar[137] : primeiramente[138] conuem[139] que[140] iure[141] de[142] maliçia[143] este[144] que[145] diz[146] que[147] lhi[148] minguam[149] as[150] rrazoens[151] se[152] lho[153] a[154] parte[155] demandar[156]. E[157] des[158] hi[159] deue[160] dizer[161] quaaes[162] som[163] as[164] rrazoens[165] se[166] lho[167] a[168] parte[169] demandar[170]. E[171] des[172] hi[173] deue[174] dizer[175] quaaes[176] som[177] as[178] rrazoens[179] que[180] diz[181] que[182] minguam[183] e[184] dêas[185] en[186] scripto[187]. E[188] des[189] hi[190] deue[191] o[192] sobrejuiz[193] ueer[194] a[195] apelaçom[196] se[197] andam[198] hi[199] aquelas[200] rrazoens[201] que[202] a[203] parte[204] diz[205] que[206] lhi[207] minguam[208]. E[209] se[210] hi[211] andam[212] deue[213] conhoçer[214] se[215] apelou[216] bem[217] o[218] que[219] apelou[220] se[221] mal[222]. E[223] sse[224] hi[225] nom[226] andam[227] deue[228] o[229] sobrejuiz[230] catar[231] que[232] sse[233]

N.º 4

Capitulo quarenta e outo como os sobrejuizes devem dar carta ao por que foy dada a sentença.

2 [illegible] anbalas
18 [illegible] 19 lhe
44 [illegible] 48 elle disse perante os juizes ou perante os alvaziis
68 [illegible] 70 o juizo he
72 [illegible] 73 e
91 [illegible]onhecer
104 [illegible] 105 perante
109 [illegible] 110 perante
123 [illegible]em no
125 [illegible] 127 porque
138

Capitulo quarenta e nove como devem receber as razões os juizes.

P[illegible]imeiramente
145 [illegible] *a* 147 que
165 [illegible] *a* 182 razoes que lhe
187 [illegible] escripto e o lugar hu lhe minguam
195 [illegible] aquella
207 [illegible] *e* 208 minguam.

N.º 5

45 *e* 46 perante
49 ou perante os Alvazis ; ou
79 *e* 80 d'apellaçam ;
84 cada huuma
91 *a* 93 conheça d'apellaçam
104 *e* 105 perante
109 *e* 110 perante
122 poer
166 *a* 182 que diz que lhe
187 escripto, e o luguar hu lhe minguam ;
212 andarem
218 *a* 223 se mal, o que appellou ; e
226 *e* 227 não andarem,

Digitized by Google

hi[234] andassem[235] que[236] o[237] ajudariam[238] ou[239] se[240] lhi[241] faziam[242] mester[243] a[244] seu[245] preyto[246] ou[247] se[248] lhi[249] faziam[250] mingua[251] a[252] seu[253] preyto[254] de[255] nom[256] andarem[257] hi[258]. E[259] se[260] acha[261] que[262] hi[263] nom[264] fazem[265] mingua[266] pero[267] que[268] hi[269] nom[270] andem[271] nem[272] lhi[273] fazem[274] prol[275] nem[276] ajuda[277] a[278] seu[279] preyto[280] pero[281] hi[282] andassem[283] nom[284] nas[285] deue[286] rreçeber[287] e[288] nom[289] deue[290] porem[291] leyxar[292] de[293] conhoçer[294] do[295] agrauo[296]. E[297] se[298] acham[299] que[300] hi[301] fazem[302] mingua[303] aquelas[304] rrazoens[305] de[306] nom[307] andarem[308] no[309] agrauo[310] deue[311] aquela[312] parte[313] que[314] diz[315] que[316] lhi[317] minguam[318] as[319] rrazoens[320] e[321] que[322] as[323] quer[324] prouar[325] e[326] entender[327] a[328] proualas[329]. E[330] as[331] partes[332] deuem[333] nomear[334] os[335] enqueredores[336] seus[337] que[338] rreçebam[339] aquelas[340] prouas[341] ou[342] os[343] aluaziis[344] que[345] derom[346] o[347] juizo[348] se[349] as[350] partes[351] se[352] en[353] elo[354] aueerem[355]. E[356] des[357] hi[358] deuelhi[359] o[360] sobrejuiz[361] dar[362] huma[363] carta[364] pera[365] os[366] que[367] querem[368] que[369] seiam[370] enqueredores[371] ou[372] pera[373] os[374] juizes[375] se[376] sse[377] as[378] partes[379] en[380] eles[381] aueerem[382] que[383] rreçebam[384] aquela[385] proua[386] e[387] aquel[388] testemunho[389] e[390] que[391] lho[392] enuiem[393] çarrado[394] e[395] sscelado[396]. E[397] porrá[398] o[399] sobrejuiz[400] dia[401] aas[402] partes[403] no[404] qual[405] seiam[406] per[407] dante[408] el[409] com[410] aquela[411] enqueriçom[412] e[413] entom[414] deue[415] o[416] sobrejuiz[417] conhoçer[418] do[419] agrauo[420]. E[421] sse[422] achar[423] o[424] ssobrejuiz[425] que[426] aquela[427] enquisa[428] que[429] prouou[430] aquelas[431] rrazoens[432] e[433] que[434] as[435] disse[436] en[437] juizo[438] rreçebelas-ha[439] e[440] catalas-ha[441] com[442] nas[443] outras[444] que[445] andam[446] no[447] agrauo[448] e[449] conhoçerá[450] del[451] e[452] júlgarsse-ha[453] a[454] apelaçom[455] sse[456] he[457] boa[458] sse[459] maa[460]. E[461] fará[462] que[463] os[464] juizes[465] paguem[466] as[467] custas[468] a[469] esta[470] parte[471] a[472] que[473] minguauam[474] as[475] rrazoens[476] porque[477] lhas[478] nom[479] quiserom[480] poenr[481] no[482] agrauo[483]. E[484] sse[485] danos[486] ou[487] perdas[488] rreçeberem[489] faranlha[490] correger[491] das[492] casas[493] dos[494] juizes[495]. E[496] esto[497] ha[498] logo[499] se[500] esta[501] parte[502] que[503] lhis[504] disse[505] que[506] lhi[507] minguauam[508] estas[509] rrasoens[510] e[511] que[512] as[513] queria[514] prouar[515] e[516] lhas[517] nom[518] quiserom[519] dar[520] eles[521] nem[522] rreçeber[523] a[524] proua[525] nem[526] poer[527] as[528] rrazoens[529] no[530] agrauo[531] e[532] protestou[533] a[534] parte[535]. E[536] sse[537] aquel[538] que[539] diz[540] que[541] lhi[542] minguarom[543] as[544] rrazoens[545] nouas[546] pode[547] prouar[548] deuemos[549] catar[550] sse[551] he[552] o[553] que[554] apelou[555] se[556] he[557] o[558] por[559] que[560] foy[561] dada[562] a[563] sentença[564]. E[565] sse[566] he[567] o[568] que[569] apelou[570] e[571] passam[572] os[573] XXX[574] dias[575] por[576] que[577] esta[578] rreuelia[579] que[580] fez[581] fica[582] a[583] sentença[584] firme[585]. E[586] nom[587] deue[588] o[589] sobrejuiz[590] conhoçer[591] do[592] feito[593] nem[594] do[595] agrauo[596]. E[597] sse[598] he[599] o[600] por[601] que[602] foy[603] dada[604] e[605] sentença[606] pois[607] iá[608] som[609] andados[610] os[611] XXX[612] dias[613] e[614] as[615] partes[616] ueerom[617] aa[618] corte[619] ahiinda[620] que[621] depoys[622] dos[623] XXX[624] dias[625] nom[626] perde[627] per[628] hi[629] o[630] que[631] apelou[632] pois[633] esta[634] perlonga[635] e[636] esta[637] rreuelia[638] nom[639] foy[640] per[641] ele[642]. E[643] sse[644] acha[645] que[646] a[647] apelaçom[648] he[649] bõa[650] fica[651] hi[652] o[653] preyto[654] en[655] casa[656] d'ElRey[657]. E[658] sse[659]

N.º 4

236 se
244 *a* 250 ou
263 lhe
267 *e* 268 por
271 andarem
282 ahy nom
285 *e* 286 lhas devem
288 *a* 290 nem devem
299 acha
301 lhe
309 em no
319 aquellas
335 *a* 337 seus enqueredores
344 juizes
349 se se
352 *a* 355 aveerem.
396 asselado
398 porá
404 em no
406 *a* 408 pareçam perante
426 per
428 inquiriçom
443 as
453 julgará se
456 *e* 457 he
462 julgará
466 que paguem
486 *a* 490 dano ou perda receber farálho
503 *e* 504 lhes
520 *a* 522 a ellas
527 poerem
532 que
536 *e* 537

Capitulo cincoenta como os feitos devem ficar na corte.

E se
546 nom nas
556 *e* 557 se
576 *e* 577 por
579 revolta
593 *a* 596 agravo.
623 passassem os
638 revolta
647 esta
652 *a* 654 este feito

N.º 5

236 se
252 *a* 256 de nam
261 achar
263 lhe
267 *e* 268 pero
285 lhas
288 *e* 289 nem
299 achar
301 lhe
309 hi no
321 *e* 322 dizer que
326 *e* 327 e que entende
335 *a* 337 seus enqueredores,
390 *e* 391 e
396 asselado.
398 poerá
404 em o
407 *e* 408 perante
412 *a* 414 Inquiriçam, e por em tanto nom
426 per
428 Inquiriçom,
433 *a* 436 e as produse
439 *a* 443 receber-lhas-há, e vêr-lhas-há com as
451 *a* 455 delle e julgará essa appellaçam
470 essa
474 minguam
489 *e* 490 receber, far-lhas-há
499 luguar,
503 *a* 505 lhe dissesse
513 lhas
516 e que
520 *a* 524 receber aa
543 minguam
546 nom as
549 devem a
556 *a* 558 se o
576 *a* 581 por essa revelia
593 *a* 596 agravo :
623 passassem
638 revolta
645 achar
651 *a* 654 ficará o feito

Digitized by Google

acham[660] que[661] a[662] apelaçom[663] he[664] maa[665] enuialos-ha[666] pera[667] os[668] juizes[669] que[670] derom[671] a[672] sentença[673] e[674] seerá[675] o[676] juizo[677] firme[678] quer[679] seia[680] a[681] sentença[682] interlacutoria[683] quer[684] defenetiua[685] e[686] quer[687] seia[688] demandado[689] quer[690] demandador[691] e[692] mandará[693] pagar[694] as[695] custas[696] ao[697] por[698] que[699] foy[700] dada[701] a[702] sentença[703]. E[704] sse[705] for[706] defenetiua[707] ficará[708] o[709] juizo[710] firme[711] e[712] faramno[713] teenr[714] e[715] aguardar[716] e[717] nom[718] hiram[719] as[720] partes[721] per[722] preyto[723] adeante[724]. E[725] todauia[726] pagará[727] as[728] custas[729] poys[730] mal[731] apelou[732]. E[733] sse[734] o[735] por[736] que[737] foy[738] dada[739] a[740] sentença[741] diz[742] ante[743] que[744] o[745] sobrejuiz[746] conhozca[747] do[748] agrauo[749] que[750] ssom[751] passados[752] os[753] XXX[754] dias[755] des[756] que[757] o[758] juizo[759] foy[760] dado[761] e[762] que[763] por[764] aquela[765] rrazom[766] nom[767] deue[768] o[769] sobre[770] conhoçer[771] do[772] agrauo[773] se[774] ele[775] faz[776] o[777] sobrejuiz[778] çerto[779] per[780] stromento[781] de[782] tabelliom[783] ou[784] per[785] carta[786] ou[787] per[788] stromento[789] liidemo[790] o[791] sobrejuiz[792] os[793] deue[794] enuiar[795] pera[796] os[797] juizes[798] ou[799] pera[800] os[801] aluaziis[802] que[803] derom[804] a[805] sentença[806] : e[807] nom[808] deue[809] a[810] conhoçer[811] mais[812] do[813] agrauo[814] poys[815] çerto[816] he[817] que[818] ssom[819] passados[820] os[821] XXX[822] dias[823] : e[824] deue[825] mandar[826] que[827] pague[828] as[829] custas[830] de[831] XXX[832] dias[833] o[834] que[835] apelou[836] segundo[837] como[838] som[839] toussadas[840] en[841] na[842] corte[843]. E[844] sse[845] a[846] sentença[847] he[848] interlacutoria[849] ficará[850] o[851] juizo[852] firme[853] e[854] estaram[855] hi[856] as[857] partes[858] pera[859] hir[860] per[861] seu[862] preyto[863] adeante[864]. E[865] sse[866] a[867] sentença[868] he[869] defenetiua[870] faram[871] teenr[872] e[873] aguardar[874] e[875] conprir[876] seu[877] juizo[878] mays[879] nom[880] hiram[881] as[882] partes[883] mays[884] per[885] preyto[886] poys[887] a[888] sentença[889] he[890] acabada[891]. Esto[892] he[893] uerdade[894] ahiinda[895] que[896] os[897] juizes[898] ou[899] os[900] aluaziis[901] de[902] graça[903] ou[904] per[905] sa[906] neyciidade[907] ponham[908] o[909] dia[910] do[911] pareçer[912] aas[913] partes[914] aalem[915] dos[916] XXX[917] dias[918] ssaluo[919] sse[920] he[921] per[922] consentimento[923] do[924] por[925] que[926] he[927] dada[928] a[929] sentença[930]. E[931] o[932] consentimento[933] entendesse[934] se[935] os[936] juizes[937] querem[938] fazer[939] de[940] graça[941] ou[942] per[943] sa[944] neyciidade[945]. E[946] o[947] por[948] que[949] he[950] iá[951] dada[952] a[953] sentença[954] nom[955] apela[956] ou[957] nom[958] protesta[959] pera[960] podelo[961] poenr[962] por[963] ssy[964] ante[965] o[966] juiz[967] da[968] apelaçom[969]. E[970] todauia[971] quando[972] alguum[973] mal[974] apelar[975] ou[976] nom[977] seguir[978] o[979] agrauo[980] ahiinda[981] que[982] bem[983] apele[984] per[985] sy[986] ou[987] per[988] outrem[989] atá[990] os[991] XXX[992] dias[993] assy[994] como[995] manda[996] a[997] ley[998] da[999] corte[1000] deue[1001] pagar[1002] as[1003] custas[1004] ao[1005] por[1006] que[1007] foy[1008] dada[1009] a[1010] sentença[1011] assy[1012] como[1013] som[1014] toussadas[1015] e[1016] como[1017] he[1018] de[1019] costume[1020] : ao[1021] peom[1022] XVIII.º[1023] dinheiros[1024] cada[1025] dia[1026] e[1027] ao[1028] que[1029] trage[1030] besta[1031] IIII[1032] soldos[1033] e[1034] meio[1035]. E[1036] des[1037] ali[1038] per[1039] qual[1040] homem[1041] ou[1042] per[1043] qual[1044] molher[1045] for[1046] e[1047] ssegundo[1048] qual[1049] costume[1050] deue[1051]

N.º 4

660 acha
671 a 673 a sentença deram
679 a 691 quer que seia demandado quer que seia demandador quer que seia a sentença interlocutoria quer defenetiva.
703 sentença. Mais em pero se a sentença he interlocutoria fica iá firme o juizo e iram as partes per seu preito adiante.
722 e 723 pelo feito
728 a 730 o que apelou as custas pois que
733 e 734

Capitulo cincoenta e hum como os sobrejuizes devem mandar os feitos aos juizes das terras.

Se
747 conheça
750 ca
762 a 764 e per
767 que nom
770 sobrejuiz
777 ao
789 e 790 testemunho algum lidimo que assy he logo
809 a 812 devem mais conhecer
834 ao
840 a 842 tausados na
853 a 856 por firme e hiram
859 a 861 per
864 em deante.
872 a 874 ter e guardar
884 e 885 per o
887 pois que
912 e 913 aparecer ás
938 o querem
950 e 951 he
957 ende ou
967 a 971 juiz.

Capitulo cincoenta e dous como aquelle que mal apela deve pagar as custas a seu contentor.

E todavia
1015 tausadas
1026 dia e se trouver companhom ou a molher companhoa e tal pessoa for que a mereça e que a nom possa escusar darlheam as custas da pessoa e do companhom
1035 meo cada dia.

N.º 5

660 achar,
671 a 673 a sentença deram
678 boom, e firme
683 interlucutoria
700 a 703 deram a sentença. Mais se pero a Sentença for Interlucutoria, ficará o Juizo firme, e hiram as partees por seu preito em diante;
713 a 716 fazelo-am ter, e guardar,
722 a 724 mais pelo preito em diante :
727 paguará o que appellou
735 este,
747 conheça
751 sam jaa
756 a 772 em que o appellante ouvera de aparecer com o
777 ao
788 a 790 testemunho alguum liidimo, que assy he, logo
799 a 801 ou
810 a 812 mais conhecer
827 e 828 paguar
834 ao
839 a 842 sam tausadas na
849 Interlucutoria
853 a 856 por firme, e faram hir
859 a 861 per
864 em deante.
872 a 874 ter e guardar,
879 a 881 e nam hiram mais
884 a 886 per seu preito em diante
892 E esto
899 e 900 e
911 e 912 de aparecer
938 o querem
944 sua
956 appella ende,
965 perante
968 e 969 d'appellaçam.
990 até
1014 e 1015 sam tausadas
1022 peam
1030 traz
1035 e 1036 meyo; e se trouver companham, ou molher companheira, e tal pessoa for que o mereça, e que o nam possa escusar, dar-lhe-ham as custas da pessoa, e do companham, e companheira, que assy levar, e
1042 a 1044 ou
1051 devem a

Digitized by Google

trager[1052] a[1053] casa[1054] d'ElRey[1055] assy[1056] lhi[1057] deue[1058] de[1059] pagar[1060] as[1061] custas[1062]. E[1063] sse[1064] acha[1065] o[1066] sobrejuiz[1067] que[1068] apelou[1069] bem[1070] o[1071] que[1072] apelou[1073] assy[1074] como[1075] dito[1076] he[1077] e[1078] o[1079] preyto[1080] fica[1081] en[1082] casa[1083] dElRey[1084] deuemos[1085] catar[1086] se[1087] a[1088] sentença[1089] he[1090] interlacutoria[1091] se[1092] defenetiua[1093]. E[1094] se[1095] he[1096] interlacutoria[1097] quer[1098] seia[1099] o[1100] que[1101] apelou[1102] demandador[1103] quer[1104] demandado[1105] corregerá[1106] o[1107] ssobrejuiz[1108] a[1109] sentença[1110] sse[1111] corregedoyra[1112] for[1113] e[1114] fará[1115] hir[1116] as[1117] partes[1118] per[1119] seu[1120] preyto[1121] adeante[1122] e[1123] dará[1124] a[1125] cada[1126] huum[1127] sseu[1128] dereyto[1129]. E[1130] sse[1131] a[1132] ssentença[1133] he[1134] defenetiua[1135] deuemos[1136] catar[1137] se[1138] este[1139] que[1140] apelou[1141] se[1142] he[1143] demandador[1144] se[1145] demandado[1146]. E[1147] sse[1148] he[1149] demandador[1150] pois[1151] bem[1152] apelou[1153] corregendo[1154] o[1155] juizo[1156] mandalo-ha[1157] entregar[1158] da[1159] cousa[1160] demandada[1161]. E[1162] sse[1163] he[1164] demandado[1165] corregendo[1166] o[1167] juizo[1168] mandalo-ha[1169] que[1170] nom[1171] rresponda[1172] daquella[1173] demanda[1174]. E[1175] esto[1176] se[1177] entende[1178] e[1179] ha[1180] logo[1181] quando[1182] ueem[1183] as[1184] partes[1185] aa[1186] corte[1187] ao[1188] dia[1189] que[1190] lhis[1191] he[1192] assinaado[1193] per[1194] sy[1195] ou[1196] per[1197] seus[1198] procuradores[1199] auondosos[1200]. E[1201] se[1202] anbas[1203] as[1204] partes[1205] ueem[1206] aa[1207] corte[1208] ao[1209] dia[1210] que[1211] lhis[1212] he[1213] assinaado[1214] per[1215] procuradores[1216] e[1217] nom[1218] per[1219] pesõas[1220] e[1221] tragem[1222] todas[1223] as[1224] rrazoens[1225] no[1226] agrauo[1227] e[1228] nom[1229] dizem[1230] que[1231] lhis[1232] mingua[1233] deue[1234] o[1235] juiz[1236] conhoçer[1237] sse[1238] ssom[1239] procuradores[1240] auondosos[1241] com[1242] que[1243] as[1244] partes[1245] aueem[1246] ou[1247] alguum[1248] deles[1249]. E[1250] sse[1251] o[1252] procurador[1253] que[1254] apelou[1255] fica[1256] por[1257] liidemo[1258] e[1259] o[1260] do[1261] por[1262] que[1263] foy[1264] dada[1265] a[1266] sentença[1267] nom[1268], deuemos[1269] a[1270] catar[1271] se[1272] este[1273] que[1274] apelou[1275] he[1276] demandado[1277] sse[1278] demandador[1279]. E[1280] sse[1281] he[1282] demandador[1283] deuemos[1284] catar[1285] sse[1286] a[1287] sentença[1288] he[1289] interlacutoria[1290] sse[1291] defenetiua[1292]. E[1293] se[1294] he[1295] interlacutoria[1296] deue[1297] o[1298] sobrejuiz[1299] julgar[1300] por[1301] rreuel[1302] o[1303] por[1304] que[1305] foy[1306] dada[1307] a[1308] sentença[1309] pois[1310] o[1311] seu[1312] procurador[1313] nom[1314] he[1315] liidemo[1316] e[1317] por[1318] sa[1319] rreuelia[1320] deue[1321] de[1322] mandar[1323] meter[1324] en[1325] possissom[1326] este[1327] que[1328] apelou[1329] da[1330] cousa[1331] demandada[1332] e[1333] *(sic)* se[1334] a[1335] demanda[1336] é[1337] real[1338]. E[1339] se[1340] a[1341] demanda[1342] he[1343] pessoal[1344] deue[1345] de[1346] meter[1347] en[1348] possissom[1349] de[1350] tantos[1351] beens[1352] de[1353] seu[1354] contemptor[1355] como[1356] for[1357] a[1358] demanda[1359]. E[1360] sse[1361] o[1362] procurador[1363] do[1364] por[1365] que[1366] foy[1367] dada[1368] a[1369] sentença[1370] fica[1371] por[1372] liidemo[1373] e[1374] o[1375] do[1376] que[1377] apelou[1378] nom[1379], julgalo-ha[1380] o[1381] ssobrejuiz[1382] por[1383] rreuel[1384] o[1385] que[1386] apelou[1387] quer[1388] sseia[1389] demandador[1390] quer[1391] demandado[1392]. E[1393] sse[1394] a[1395] sentença[1396] he[1397] interlacutoria[1398] dará[1399] o[1400] sobrejuiz[1401] huma[1402] carta[1403] ao[1404] por[1405] que[1406] foy[1407] dada[1408] a[1409] sentença[1410] por[1411] rreuelia[1412] daquela[1413] parte[1414] pera[1415] os[1416] juizes[1417] ou[1418] pera[1419] os[1420] aluaziis[1421] que[1422] a[1423] sentença[1424] derom[1425] que[1426] façam[1427] teenr[1428] e[1429] aguardar[1430] seu[1431] juizo[1432] e[1433] que[1434] façam[1435] as[1436] partes[1437] hir[1438] per[1439] seu[1440] preyto[1441] adeante[1442] e[1443] dem[1444] a[1445] cada[1446] huum[1447] seu[1448] dereyto[1449] e[1450] que[1451] lhi[1452] façam[1453] dar[1454] as[1455] custas[1456] da[1457] outra[1458] parte[1459] ao[1460] por[1461] que[1462] foy[1463] dada[1464] a[1465] sentença[1466] pois[1467] nom[1468] sseguio[1469] o[1470] agrauo[1471] a[1472] que[1473] sse[1474] agrauou[1475]. E[1476] sse[1477] a[1478] sen-

N.º 4

1057 *a* 1059 devem
1078

Capitulo cincoenta e tres como os sobrejuizes devem a conhecer dos agravos.

E se
1112 *e* 1113 he corregedoira
1181 lugar
1183 *a* 1185 as partes veem
1191 a elles
1201 *a* 1204

Capitulo cincoenta e quatro como os sobrejuizes devem livrar os preitos.

E se anbalas
1212 a elles
1223 *e* 1224 todalas
1233 minguam
1236 *e* 1237 sobrejuiz a conhecer
1246 vem
1254 do que
1256 *e* 1257 fica
1277 *a* 1279 demandador se demandado.
1321 *e* 1322 devem
1326 *a* 1349 posissam
1360 *a* 1362

Capitulo cincoenta e cinco como os sobrejuizes devem ver as procurações.

Se o
1378 apella
1428 *a* 1430 teer e guardar
1436 *a* 1438 hir as partes
1443 e que
1471 *a* 1475 agravo.

N.º 5

1053 em
1058 *e* 1059 devem
1065 *a* 1067 o Sobre-Juiz achar
1072 *e* 1073 appellante,
1086 a catar
1091 Interlucutoria,
1097 Interlucutoria,
1106 corregua
1122 em diante
1142 *e* 1143 he
1157 *a* 1159 mandará entreguar a
1169 mandar-lhe-há
1173 áquella
1181 luguar
1183 *a* 1186 as partees vem á
1190 *a* 1192 a ellas
1211 *a* 1213 a ellas
1222 *a* 1224 trazem todallas
1233 minguoa alguuma cousa,
1236 Sobre-Juiz
1240 *a* 1243 avondosos ambos esses Procuradores, que por
1246 vem,
1250 *a* 1724 E se achar, que ambos nam sam avondosos, deve-lhes assinar termos certos, a que venham com suas Procuraçoens avondosas; e se ao dito termo alguum delles vier, e o outro nam, procederá á sua revelia, pois nam veyo ao termo, que lhe foi assinado, com ella. E bem assy deve fazer, se no começo do Juizo d'appellaçam pareceo huum Procurador soficiente, e o outro nom soficiente; porque deve ser termo assinado ao nam avondoso, que venha com Procuraçam soficiente; e nam vindo a esse termo, poderá o soficiente acusar sua revelia, e proceder contra a parte principal, assy como se fosse revel. E esto deve aver luguar assy na Sentença Interlucutoria, como Defenitiva, e bem assy no demandado, como no demandador.

Digitized by Google

tença[1479] for[1480] defenetiua[1481] dará[1482] o[1483] sobrejuiz[1484] huma[1485] carta[1486] ao[1487] por[1488] que[1489] foy[1490] dada[1491] a[1492] sentença[1493] pola[1494] rreuelia[1495] da[1496] outra[1497] parte[1498] pera[1499] os[1500] juizes[1501] ou[1502] aluaziis[1503] que[1504] a[1505] sentença[1506] derom[1507] que[1508] façam[1509] aguardar[1510] e[1511] teenr[1512] e[1513] conprir[1514] seu[1515] juizo[1516]. E[1517] nom[1518] iram[1519] mais[1520] as[1521] partes[1522] pelo[1523] preyto[1524] adeante[1525]. E[1526] todauia[1527] que[1528] lhi[1529] façam[1530] pagar[1531] as[1532] custas[1533] segundo[1534] a[1535] ley[1536] da[1537] corte[1538] assy[1539] como[1540] som[1541] tausadas[1542]. E[1543] se[1544] a[1545] sentença[1546] he[1547] defenetiua[1548] pois[1549] que[1550] o[1551] sobrejuiz[1552] acha[1553] que[1554] apelou[1555] bem[1556] e[1557] pois[1558] que[1559] he[1560] demandador[1561] este[1562] que[1563] apelou[1564] assy[1565] como[1566] dito[1567] he[1568] deue[1569] primeiramente[1570] o[1571] sobrejuiz[1572] julgar[1573] por[1574] rreuel[1575] o[1576] por[1577] que[1578] foy[1579] dada[1580] a[1581] sentença[1582] poys[1583] o[1584] seu[1585] procurador[1586] he[1587] deytado[1588] de[1589] juizo[1590]. E[1591] por[1592] sa[1593] rreuelia[1594] corregendo[1595] o[1596] juizo[1597] deuelhi[1598] mandar[1599] dar[1600] huma[1601] carta[1602] per[1603] que[1604] o[1605] entreguem[1606] da[1607] cousa[1608] demandada[1609]. E[1610] sse[1611] este[1612] que[1613] apelou[1614] he[1615] demandado[1616] e[1617] a[1618] sentença[1619] he[1620] interlacutoria[1621] deue[1622] o[1623] sobrejuiz[1624] julgar[1625] por[1626] rreuel[1627] o[1628] por[1629] que[1630] foy[1631] dada[1632] a[1633] sentença[1634]. E[1635] por[1636] sa[1637] rreuelia[1638] deue[1639] mandar[1640] dar[1641] huma[1642] carta[1643] ao[1644] que[1645] apelou[1646] que[1647] nom[1648] rresponda[1649] senom[1650] quando[1651] o[1652] demandarem[1653] per[1654] casa[1655] dElRey[1656]. E[1657] se[1658] a[1659] sentença[1660] he[1661] defenetiua[1662] e[1663] o[1664] que[1665] apelou[1666] apelou[1667] bem[1668] e[1669] sse[1670] o[1671] procurador[1672] do[1673] por[1674] que[1675] foy[1676] dada[1677] a[1678] sentença[1679] he[1680] deytado[1681] de[1682] juizo[1683] assy[1684] como[1685] dito[1686] he[1687] deue[1688] o[1689] sobrejuiz[1690] julgar[1691] por[1692] rreuel[1693] o[1694] por[1695] que[1696] foy[1697] dada[1698] a[1699] sentença[1700]. E[1701] por[1702] sa[1703] rreuelia[1704] deue[1705] mandar[1706] dar[1707] huma[1708] carta[1709] ao[1710] que[1711] apelou[1712] que[1713] corregendo[1714] o[1715] juizo[1716] que[1717] mandou[1718] que[1719] nom[1720] rresponda[1721] daquella[1722] demanda[1723]. E[1724] sse[1725] anbas[1726] as[1727] partes[1728] uam[1729] per[1730] pessõas[1731] ou[1732] per[1733] procuradores[1734] auondosos[1735] e[1736] o[1737] sobrejuiz[1738] acha[1739] que[1740] apelou[1741] mal[1742] aquel[1743] que[1744] apelou[1745] enuialos-ha[1746] pera[1747] aqueles[1748] juizes[1749] ou[1750] aluaziis[1751] que[1752] a[1753] sentença[1754] derom[1755] quer[1756] seia[1757] a[1758] sentença[1759] interlacutoria[1760] quer[1761] defenetiua[1762]. E[1763] quer[1764] seia[1765] o[1766] que[1767] apelou[1768] demandador[1769] quer[1770] demandado[1771] saluo[1772] que[1773] as[1774] cartas[1775] que[1776] der[1777] o[1778] sobrejuiz[1779] aaquel[1780] por[1781] que[1782] foy[1783] dada[1784] a[1785] sentença[1786] seerá[1787] en[1788] huma[1789] fórma[1790] a[1791] da[1792] sentença[1793] interlacutoria[1794] en[1795] huma[1796] e[1797] a[1798] da[1799] sentença[1800] defenetiua[1801] en[1802] outra[1803] assy[1804] como[1805] he[1806] deuisado[1807] de[1808] suso[1809] en[1810] aquel[1811] logar[1812] hu[1813] falamos[1814] daqueles[1815] por[1816] que[1817] he[1818] dada[1819] a[1820] sentença[1821] e[1822] uam[1823] aa[1824] corte[1825] atá[1826] os[1827] XXX[1828] dias[1829] e[1830] fazem[1831] o[1832] sobrejuiz[1833] çerto[1834] da[1835] apelaçom[1836] e[1837] do[1838] dia[1839] do[1840] pareçer[1841] e[1842] nom[1843] uam[1844] os[1845] que[1846] apelarom[1847] per[1848] sy[1849] nem[1850] per[1851] outrem[1852].

fol. 12.

N.º 4

1502 ou pera os
1520 *e* 1521 as
1523 per seu
1525 em diante mais.
1528 *a* 1530 lhe farom
1572 juiz
1584 *e* 1585 o
1603 *e* 1604 que
1610 *e* 1611

Capitulo cincoenta e seis como os sobrejuizes devem dar carta áquelle por que he dada a sentença.

E se
1628 este
1650 *a* 1656 per casa de ElRey quando o demandarem.
1667 *a* 1669 he o demandado e acha que apelou bem
1674 *e* 1675 que por que
1688 deve-o
1718 manda
1724 *a* 1727

Capitulo cincoenta e sete que carta devem dar os sobrejuizes ao parte ou a seu procurador.

E se anbalas
1729 vem
1739 achar
1746 envyos
1769 *e* 1770 o demandador quer o
1791 *a* 1803 a carta da sentença interlocutoria e em outra a defenetiva
1806 *e* 1807 dito he
1832 *a* 1834 certo ao sobrejuiz
1841 aparecer
1845 aquelles

fol. 80 *v.*

N.º 5

1729 vem
1732 *e* 1733 ou
1741 *a* 1746 o appellante appellou mal, dará carta
1760 *a* 1762 Defenitiva, quer Interlucutoria,
1769 *a* 1771 demandado, quer demandador :
1787 nom-seram
1791 *a* 1793 que a da
1795 *e* 1796 será em huma fórma,
1810 *a* 1813 hu
1826 até
1832 ao
1841 aparecer,
1847 appellão

Liv. III, *tit.* 71 § 24 *e segg.*

Aquy se acaba o hordenhamento e o curso da casa de ElRey daquelles que hi ham feitos e demandas per citaçoens daquelles que hã poder e privilegio de citarem outros a casa de ElRey asy per razom da pessoa come da cousa sobre que cita segundo de suso dissemos, e das apelaçoens e de todalas outras cousas que se ende seguirem.

Orden. de D. Duarte, fol. 83.

Digitized by Google

LEIS E ESTABELECIMENTOS COM DATA DUVIDOSA QUANTO AO REINADO

CCXVII

Na Advertencia preliminar á presente collecção das leis geraes dos primeiros reinados, a pag. 152 *e* 153 *referimo-nos á seguinte ordenação, que se acha sómente na compilação de D. Duarte como a primeira de um corpo composto de treze ordenações. Esta especie de collectorio não se póde considerar como uma tentativa de codificação que remonte á epocha de Affonso III. Embora as leis que contém pertençam em geral áquelle reinado, a disposição em que se acham é evidentemente mais moderna. Por isso, postoque pareçam formar um todo, as collocámos na presente edição segundo a natureza da materia contida em cada uma dellas. Ácerca desta que se segue, dissemos na Advertencia que duvidavamos de que pertencesse ao reinado de Affonso III. Effectivamente a menção que nella se faz de corregedores, não como commissarios especiaes e transitorios, mas como magistrados permanentes, deve faze-la suppor do reinado de Affonso IV, a quem, com razão, se attribue o estabelecimento de semelhantes magistrados, e esta hypothese é tanto mais plausivel quanto é certo acharmos obviamente intercalada no corpo das treze ordenações uma lei de Affonso IV. Entretanto é tambem possivel que ella fosse escripta originalmente em latim, e que a palavra* maiorinus *fosse traduzida por* corregedor, *o que era facil, visto que os corregedores succederam aos meirinhos-mores das provincias, e que entre as funcções de uns e de outros havia grandes analogias. Assim, sendo plausiveis ambas as hypotheses, collocâmos esta ordenação na categoria das que só dubitativamente se podem attribuir a Affonso III.*

Aqui se começão as ordenaçoens e custumes que o dito Rey Dom Affonso pôs na sa corte e no seu regno julgadas e guardadas.

Ordenação primeira que fala dos porteiros da audiencia e dos corregedores.

Primeiramente que o porteiro, se chama na audiencia huma pessoa, que leve hum soldo. Item se chamar marido e molher no dito logo hum soldo. Item se chamar no dito logo ereos e testamenteiros dous soldos. Item se estes forem apregoados no dito logo o porteiro leve de cada pessoa hum soldo come da citação. Item se chamar no dito logo priol e convento hum soldo. Item se estas pessoas forem citadas na villa leve o porteiro de cada pessoa trez soldos. Item se o porteiro for a algum logar citar algumas pessoas a petição dalguem per mandado do que he juiz ou corregedor fóra da vila e for no termo leve de cada legoa quatro soldos, a saber dous pola hida e dous pola tornada e tres soldos pela citação de cada pessoa, tirado se for marido e molher e prior e convento e hereos e testamenteiros que pagaram da hida e vinda como dito he : dos ereos e testamenteiros levará seis soldos porque som duas pesoas, e asi do prior ou abade e convento. Item se atestar o porteiro a carta na minha chancelaria ou perante os sobrejuizes ou corregedor, pola testaçom leve tres soldos e por a levar a audiencia outros tres soldos. Item todas sentenças que forem dadas per o corregedor devem logo ser feitas as execuçoens pelo dito porteiro e devem ser seeladas com o seelo do corregedor e se forem cartas de sentenças defenitivas leve o seelo vinte soldos e se forem interlocutorias en que aia custas ou condenamento ou asolvimento leve dez soldos e o porteiro tire daquele que for condenado dizima pera o senhorio, a saber de dez soldos hum. E o escrivam leve das cartas suso ditas, das defenetivas dous dous soldos, e das interlocutorias senhos soldos. Item se pedirem carta pera citar, de toda a pessoa cinco soldos ao seelo e seis dinheiros ao escrivam. Item renenbranças e asignamentos que o corregedor mandar fazer seis dinheiros ao escrivam, e se as quizerem seeladas dezoito dinheiros ao seelo. Item de cartas de sinpres justiça dez soldos ao seelo e hum soldo ao escrivam. Item das appellaçoens que veerem

Digitized by Google

ao corregedor se del sairem seeladas dezoito dinheiros ao seelo e ao escrivam de duas regras hum dinheiro asi como da avença do porteiro. Item se o corregedor manda fazer artigos levará o escrivam de cada artigo quatro dinheiros e de cada testemunha dous dinheiros e de cada enqueredor outro tanto se os elle escrever. Item se o corregedor mandar fazer enqueriçoens ao escrivam vam com elle os enqueredores pera tomarem as testemunhas, e levará o escrivam cinco soldos e de cada testemunha hum soldo e os enqueredores outro soldo, e se hi recrecerem traslados de cartas ou de procuraçoens ou doutras escripturas levará o escrivam de duas regras hum dinheiro. Item de entregas que o corregedor mandar fazer seram feitas per o seu porteiro, e o porteiro tire a dizima das sentenças defenetivas e das sentenças de revelias tire a viintena.

fol. 40 *v.*

Os estabelecimentos e costumes que seguem desde numero CCXVIII até CCXXIV são daquelles que se acham no Livro das Leis e Posturas inseridos depois de varias leis do reinado subsequente. São todos precedidos ou seguidos immediatamente de outros que não hesitámos em attribuir ao reinado de Affonso III porque se achavam tambem inseridos entre os do mesmo principe no codice de D. Duarte; mas tendo estes sido ahi omittidos, falta-nos fundamento para igual certeza. A sua collocação no Livro das Leis e Posturas tanto auctorisa a attribui-los a Affonso III como a seu filho e successor.

CCXVIII

Como aquel que quer compensar custas deue fazer certo ante os dez dias.

Stabeleçudo he que se alguum uenceu custas e aquela parte contra que as uenceu diz que ha outras custas julgadas contra el e que lhas deuem a descontar destas que julgadas som contra el, este que diz que lhas descontem deue fazer certo de quantas som e de como som julgadas. E esta certidoe deue de fazer des aquel dia que o alegar a dez dias. E se o nom fez certo a este prazo como dito he nom lhi recebam a dita razom depoys dos dez dias. E o juyz mande fazer a eysecuçom das sobreditas custas como dito he.

fol. 29 *v.*

CCXIX

Titulo das custas que cada huum pode leuar dos moradores delRey ou eles deles.

Porque muytas uezes acaeçe que hos que son moradores delRey ou seus sobrejuizes chamam sen razon alguuns e hos dessacan trangendos longamente en demandas en tal maneyra que conuem áqueles que son probes que desemparem has demandas ou que peyten sen razon aaqueles que hos chamam, porende pera seeren todos yguaaes en o dereyto pôs elRey con ssa corte que sse alguum sobrejuiz ou oueençal mayor seu ou da Rayna daqueles que poden chamar aqueles con que an demandas a ssa corte chamaren alguuns a ssa corte por demandas que contra eles aian e hos que por eles foren chamados foren uençudos das demandas sobre que hos chamaron que non leuen hos ditos sobrejuizes nem ouuençaes mayores custas deles que leuariam deles aqueles que eles chamaron se uençessen. Outrossy porque sse pela uentura alguuns dos sobreditos juizes ou oueençaes foren chamados por alguuns a ssa corte sobre demandas que lhys alguuns façiam aquelles que hos chamaren foren uençudos que paguen as custas dereitas áaquel que chamaren. Outrossy pôs que sse alguun morador seu ou outor qualquer chamar alguem a ssa corte de graça que lhy elRey faça que nom leuem estes a taaes que assy chamarom se uençeren hos preytos mayores custas que leuaryan deles aqueles que foron chamados se uençessem.

fol. 29 *v.*

CCXX

Titulo das çitaçoens.

Item he custume que sse alguumas das partes propon eiçiçon alguma contra seu contentor e dela fica uençudo este que a proposse que pague as custas aa outra parte mays nom lhy paguara senom do tempo que a eiçiçon foy negada como quer que ante da negaçon contendessen per alguum tempo sobrela eiçiçom.

fol. 30 *v.*

Digitized by Google

CCXXI

Titulo das custas.

Item he custume que sse aquel que uençeu o preyto per sentença deffenytiua demanda as custas ao uençudo do tempo que andarom no preyto e lhy demanda custas de caualo porque diz que troue sempre besta na demanda e a outra diz que nom troue besta o demandador deue prouar per testimoynas que troue besta na demanda e se prouar que trouue hy besta deue fazer per seu juramento se a trouue e deue seer creudo per seu juramento.

fol. 30 *v.*

CCXXII

Custume he en casa delRey que per razom de maliçio e doutra cousa cada huum segua seu foro.

fol. 37 *v.*

CCXXIII

Custume he en casa delRey que aquela constituçom do Codigo que diz «unde uy siquys in tantum» nom seia aguardada.

fol. 37 *v.*

CCXXIV

Titulo das partilhas dos fidalgos.

Custume he antre os fidalgos sobrelhos coutos e sobrelhas honrras conuem a saber se os ffilhos dalgo partem seus herdamentos alhi hu som os coutos ou as honrras, aquel que ficar na cabeça da quintaã ou do casal auerá o couto e a honrra e leuará as coomhas e auerá os seruiços. E este meterá o porteyro e o moordomo e o vigayro. E os outros aueram a herdade que lhis ficar en sa partiçom : mays nom moraram hi nem faram hi cassa de morada nem aueram hi quinhom no couto nem na honrra, saluo se o preytegarem antre si na partiçom quando a fezerem. E se caladamente for feita a partiçom antre eles de custume o que ficar na cabeça da quintãa ou do casal o encouto e as honras e os seruiços.

fol. 70.

Os costumes, posturas e leis que abrangem desde numero ***CCXXV*** *até* ***CCXXXIII*** *não se encontram, nem no* ***Livro das Leis e Posturas****, nem nas* ***Ordenações de D. Duarte****, nem em nenhum dos codices manuscriptos que serviram á presente edição. Acham-se unicamente inseridos nas* ***Ordenações Affonsinas*** *como pertencendo ao reinado de* ***Affonso III****. Se alguma circumstancia, alguma phrase do proprio texto abonasse a affirmativa dos redactores daquelle codigo não hesitariamos em colloca-las entre as leis não duvidosas daquelle reinado. Na falta, porém, de taes indicios attribuimo-las dubitativamente á epocha de* ***Affonso III****, attentos os frequentes e provados erros que ácerca dos auctores das leis antigas se nos deparam no mencionado codigo.*

CCXXV

Porque custume antigo era, que hu quer que fosse achado thesouro em nosso Regno, todo era nosso : pero querendo fazer graça espicial aos nossos sobgeitos, estabelecemos, que se alguum[1] thesouro achar em seu agro, ou em sa herdade ascondido dos Senhores, que se nom possa saber, aquel, que o achar, aja as duas partes, e Nos a terça; e se em nossa herdade, ou em lugar pruvico d'alguma Cidade, ou Villa, ou ressio delles thesouro for achado per qualquer, Nos ajamos as duas partes delle, e o achador a terça.

[1] alguem A. e S.

Digitized by Google

Item. Se em herdade doutrem for achado, a terça parte seja nossa, e a terça do Senhor da herdade, e a terça do achador em esta maneira; pero que o achador nom demande, nem procure contra a voontade do Senhor da herdade na herdade alhea per alguma arte d'enquantamento, ou per outras obras desaguisadas; ca em este cazo o achador nom deve levar ne migalha : mais se assy for achado em nossa herdade, deve todo ser nosso; e se em herdade alhea he achado, averá as duas partes o Senhor da herdade, e Nos a terça parte : e se per ventura o que achar thesouro o negar, e o nom menfestar soomente[1], que perca quanto achar, e mais que perca todo o que ouver d'aver.

Liv. II, *tit.* 2 *art.* 5.

[1] Falta. A.

CCXXVI

ElRey Dom Affonso o Terceiro em seu tempo fez Ley, per que ordenou, e mandou, que se Judeo romposse alguma Igreja per mandado d'alguum Chrisptaão, fosse queimado aa porta dessa Igreja; e o Chrisptaão, que tal rompimento mandou fazer, se fosse Cavalleiro, pagasse a ElRey trezentos maravedis, e mais fosse degradado do Regno por huum anno; e se fosse Escudeiro, ou piom, ou outro homem de semelhante condiçom, que morresse porem.

Liv. II, *tit.* 87.

CCXXVII

ElRey Dom Affonso o Terceiro, etc. em seu tempo fez huma Ley, per que hordenou, e mandou que nom fosse alguum Mouro tão ousado de romper a Igreja per nenhuma guisa, ainda que lho alguum Chrisptaão mandasse fazer, dando certa pena ao que o contrairo fezesse, e lho fazer mandasse, assy como per elle meesmo foy hordenado ácerca dos Judeos. E nos assy o hordenamos por Ley, e mandamos que se veja assy a dita Ley pelo dito Senhor Rey feita ácerca dos Judeus, e per nos já ante desto declarada, e se guarde em todo ácerca dos ditos Mouros, assy como em ella he contheudo, e per nos adido, e declarado.

Liv. II, *tit.* 115.

CCXXVIII

Estabeleceo ElRey per Conselho da sua Corte, que elle, nem Rico-homem, nem outro nenhuum poderoso, de qualquer estado e condiçom que seja, em todo o Regno, assy Religioso, como Secular, nom costranga per ameaça ou per força alguum homem ou mulher, pera casar contra sua vontade, mais façam-se todolos casamentos livremente per vontade verdadeira daquelles, que assy outverem de casar, segundo manda a Sancta Igreja.

Liv. IV, *tit.* 10 § 3.º

CCXXIX

Outro sy he custume, que se o mancebo fezer perda, que a corregua pela soldada a seu amo; pero se ao tempo, em que sayo delle, lhe nom requereo a perda, e quando o mancebo vem requerer a soldada, diz o amo que lhe pague ante esta perda, nom o possa fazer; ca bem semelha, que o nom faz, senom por lhe nom pagar a soldada; pero se lha ante refertou perante o Juiz, ou perante os homeens boons, deve-se entregar pela soldada, provando a perda.

Liv. IV, *tit.* 33.

CCXXX

Item. Mandou ElRey e pôs por ley, que os azemeés, nem quaeesquer outros homeens, de qualquer estado e condiçom que sejam, que andarem em sua Corte, nom tragam hi barregaãs, e se hi quiserem trazer suas molheres lidemas, possam-nas trazer livremente, e sem outro alguum embargo.

Liv. V, *tit.* 8.

CCXXXI

Mandou ElRey e estabelleceo por Ley, que se alguum homem se temer de outrem, e mandar per seus amigos, que estem com elle em sua casa, ou em seu couto, ou em sua honra, e nom sair com elles fora de sua casa, ou de seu couto, ou de sua honra, nom caya por esso na pena, que he posta nos degredos a aquelles que fazem assuadas; e se elle assy sair fora de sua casa, ou de sua honra, ou de seu couto, caya na pena, que pellos degredos he posta aos que fazem assuada.

Liv. V, *tit.* 72.

Digitized by Google

CCXXXII

Item. Estabeleceo ElRey, que alguum Fidalgo nom seja justiçado sem Juizo da Corte d'ElRey, nem seja preso em Carcer, se quiser estar a direito da Corte. E assy mandou de qualquer outro homem, que for trazido aa Corte, que nom seja justiçado sem Juizo de sa Corte, nem seja theudo em prisom, se quiser estar pelo Juizo da dita Corte, salvo que seja em tal maneira guardado, que nom fuga, atee que passe pelo Juizo de sa Corte.

Liv. v, *tit.* 94.

CCXXXIII

Item. Manda o Senhor Rey que nom seja algum prezo por divida, se tever per honde pagar; e entregue-se o creedor da sua divida pelos beens do devedor, segundo o foro e costume da terra, honde for devedor.

Liv. v, *tit.* 108.

APPENDICE ÁS LEIS GERAES DOS QUATRO PRIMEIROS REINADOS

Os tres monumentos que seguem podem considerar-se como fragmentos de jurisprudencia do seculo XIII. O primeiro acha-se no codice dos Foros da Guarda (Maç. 6 *de For. Ant. n.º* 4 *no Archivo Nacional) e foi já impresso, posto que incorrecta e confusamente, no T.* v *dos Ineditos de Histor. Port. É uma especie de* memorandum *particular sobre as diversas phases do processo, sobre as obrigações dos juizes no exercicio das suas funcções e sobre os deveres dos litigantes na prosecução do pleito. O segundo é uma formula, no genero das de Marculfo, para o acto de intentar uma acção de furto. Acha-se escripta em caractéres do seculo XIII na folha de guarda do codice* XLII *da Bibliotheca Publica do Porto. O terceiro é igualmente uma formula para a redacção das actas de um litigio. Encontrámo-lo n'um pergaminho avulso do cartorio do mosteiro de Chellas, original do seculo XIII. Posto que em mais de um dos actos legislativos e costumes que precedem, estejam inseridas muitas destas formulas judiciaes, o descobrimento de outras analogas ás do codice do Porto e do pergaminho de Chellas seria altamente importante para a historia da nossa primitiva jurisprudencia.*

I

Todos os preytos podense partir en IX tempos. O primeyro tempo é quando huu omem faz aplazar outro que lhy faça dereyto. O segundo é quando ueem as partes ante o Juyz. O terceyro é quando o aplazado diz algumas exeyçõees ou desfensyoes por que se delonga o preyto. O quarto é quando se começa o preyto. O quinto é quando as partes deuem jurar de coomha ou dizer uerdade. O sexto é quando as partes o hua parte aduzem prouas. O septimo é quando as partes razoam subrellas prouas e sobre todo o preyto ou querem prouar cousas per que se tolhe todo o preyto. O oytauo é quando as partes cerram o preyto e pedem sentença. O nono é o tempo da sentença.

O tempo primeyro

En o tempo da citaçom IIII cousas deue ome a catar. A primeyra cousa é que o juyz cite qualquer parte quer dizer que emplaze poys que alguu ome lhy demandarem se non for parte que non pode demandar se non ouuer lecença do juyz como seu filho daquel que foy seruo e quer demandar en juyzo aaquel que forrou seu padre ou seu filho ou seu maestre ou se é filho que é en poder do padre que ante el non pode demandar a seu padre en juyzo sen lecença do juiz senon subresas çousas que gaanhou per sas armas ou por auogarya ou

Digitized by Google

por outro officio alguu : o seruo non pode demandar seu senur en juyzo senon en cousas estremadas como se dixer que aquel que o tiia en poder abscondera o testamento, que quer dizer a manda, en que o quitaua de sernidoe en o que foy seu senhor ben o pode fazer e pode demandar en juyzo aquel que o tem en poder. Casas speciaes segundo o que diz a ley.

A segunda cousa é que o juiz cite en tempo conuenyauel que quer dizer que empraze : ca se o juiz aplazar ou poser tempo en gran festa non é teodo o aplazado de uiir. A terceyra cousa é que o aplazado deue uiir pero que non seya sen consençom do juyz que o faz aplazar : e esto é uerdade se por algua guysa poder seer duuyda sen este seu juyzo : ca se terceyra cousa é que non é seu juyz non é teodo de uiir razoar poys que non é seu juyz aquel que o aplazaua. A quarta cousa é que en o aplazamento deuen seer III cousas : o dia e o tempo e o logare a que deue uiir responder.

O tempo segundo

O tempo segundo quando as partes deuem uiir ant o juyz e III cousas deue ome catar : ca ueo o demandador e nom ueo o demandado ou ueo o demandado e non ueo o demandador ou ueo cada huu delles. Se ueo o demandador e non o demandado emplazado por III uezes ou huua uez por todos III. Esta uez diz o dereyto que é peremptorio. Deue o juyz ir contra elle comá contra reuel. E se o demandado ueo e non o demandador pode o demandado pedir que tanto seya come se nunqua fosse chamado e se cada huu ueo e depoys alguu foy reuel non deue seer ouuido se non der primeyramente as despesas e fyador que stará a todo dereito. E dis y dê o demandador o que demanda en scripto e simplizmente. E se a parte o maenfestar que foy demandada, deue o juyz a poer o prazo pera pagar e condaneo en aquello en que maenfestar : e se o demandador quiser que lhy den libello deuenlho dar se non for en pequenos preytos ou en outros casos que manda a lee.

. . . . . .

En no terceyro tempo das eyxeyçoens ou deffensoens sages deue seer o demandado que non diga sas exceyçoes desordiadamente. E primeyramente se est o juyz por escripto do papa ou doutro princepe deue dizer contra o rescrito ca se tolher o rescripto non ficará nenhua cousa da juridiçom. E pero se ao juyz sospeyto primeyramente o deue a dizer, e doutra guisa semelha que consente en el, e dis y deue a dizer contra a parte do demandador que é escomungado ou que he seruo ou que é em poder doutrem come se for seu mayordomo ou que nom é de ydade comprida.

En o tempo quarto

En o tempo quarto se começa o pleyto : deuemos catar que o pleyto se começe por demanda feyta en juyzo e por resposta dereytamente feyta a demanda : e deuemos a ssaber que por qual guisa quer que ome responda ou negando ou ortugando compece o pleyto en o que diz a ley que o juyz non ha y mays que fazer poys cognosce a demanda entendese que o juiz nom deue mays ouuir o preyto pero deueo iuygar.

O tempo quinto

En o tempo quinto quando as partes deuem a iurar de calumpnya en preytos que non som spirituaes ou de uerdade en preytos spirituaes deuemos catar que estes iuramentos podesse leyxar aas partes caladamente segundo que dizem muytos mays e doutra guisa non.

En o tempo sexto

En o tempo das prouas deuemos catar que presentes seyam as partes contra quem se aduzen. E doutra guysa non uallem as prouas fóra se non quiser uiir aquel contra que se dam os testiigoos : e deuen seer de boa numeada e non sospeytos e non deuen seer proues se non forem prouados que son de boa uida e de boa numeada. E os testigoos deuen a iurar ante que digam nada : e doutra guysa nòn ualla o que dixeren pero que seyam frades meores : e a parte que as adusse deueles a proueer das custas : e parte contra que se aduzem as prouas podelhas fazer preguntar sobrelhas cousas que perteescem ao preyto : e se a parte aprendeu o que dixerom os testigoos, non podem sobre aquellas cousas aduzer mais testigoos. E depoys que a parte ouuir III termos pera aduzer os testigoos, non deue aauer o quarto termeo senon con sollepnidade, segundo o que manda a ley. E se os testigoos disserom alguma parauoa escura podendolho declarar cum el diz a cousa áquel que lha deue entrepetar. E se sobrela declaraçom os testigoos fallarem escuramente outra uez podem sobre aquelho dizer. E poys que as testimonhas som abertas non pode a parte aduzer testigoos outros subre aquel artiigoo

Digitized by Google

sobre que forom yá aduzudos. E os testigoos deuem seer preguntados sobre aquello que som aduzudos e sobre aquellas cousas que perteescam áquello e non sobre al. E deuem seer preguntadas que non dygam y rem de seu dereito : e deuem seer preguntadas do logar e do tempo e do que uirom e ouyrom saben e creem e da fama e do logar e da certydon : e subre huu artygoo non deue o juyz receber mays de XI testigoos. E os testigoos non deuen seer recebudos ante que o preyto seya commeçado por resposta senon em casos estremados segundo que diz o dereyto. E os testigoos deuem a dizer uerdade assy polla huma parte come pola outra. E os testigoos deuem ser recebudos en jajuu, de honestidade.

Do tempo septimo

En tempo quando as partes razoam sobrelas prouas muytas cousas se podem dizer come se forem recebudos, a outra parte non chamadas, e yndo presente non seendo contumaz e que forom recebudas non seendo começado o preyto ou que son contraryas antre sy ou que se non acordam en outras cousas muytas que se podem dizer de dereyto e as partes que lhes aduzem podelhas acordar e as partes contra que as aduzem podenlhas desacordar. E podensse aduzer estrumentos e cartas e priuilegios. E podemse poer excepçoens peremptorias per que se tolla o preyto todo como per rescriçoens ou que a demanda é pagada ou que as cartas per que se proua a demanda son falsas ou que non uall a proua de dereyto pero que seya prouada pero ante que o juyz receba a proua deue a catar se ualerá se fosse. E pero que della primeyra ualha poder auiir que non deue a ualer : como se eu fezesse demanda a pedro e depoys el me fezesse seu herdeyro ca eu non posso demandar contra a uoz de pedro se eu quisessé ser seu herdeyro mays poso demandar por el.

Tempo oytauo

En o tempo oytauo quando as partes encerram o preyto e renhuçam toda proua e toda razom e pedem a sentença non á y al senon que o juyz pregunte as partes ante que seya o preyto çarrado se llo o juyz uir por guisado e por dereyto.

Tempo nono

En o tempo da sentença deuemos catar que o juyz non dê a sentença aginha mays deuea dar en scripto : e a sentença deue seer dada presentes as partes : ha hua seendo contumax, ca entonce a contumacia a faz presente : e pero que a parte seya contumax se dereyto ha por sy deue juyz dar a sentença entom deuea a condepnar nas despessas porque non ueo e foy reuel : o juiz deue dar a sentença en publico e en logar conueniauel e non en logar torpe menatanto (?); e deue dar a sentença seendo e non stando nem andando : e a sentença deue seer certa e sobre cousa certa e o juyz deue a condempnar a parte uençuda ao que uençeo nas despesas e senon deuelhas el pagar do seo : ca o juyz pode taxar as despesas e fazer aa parte que lhas dê e deue jurar sobrellas : mays poys que a parte iurar sobrellas non pode o juyz tolher das que yá sun iuradas.

fol. 67 *v.*

II

Dominus iudex ego talis conqueror uobis de tali qui mihi furatus est de domo mea quandam sumam pecunie et argenti et alia que sumam XXX librarum bene excedunt ob quam causam uobis peto ut eum procuretis ponere in catenis taliter quod ego meum habere possim quare ipse anbulat solutus in castro sine compedibus et fugere potest et sic potero (?) meum amittere in hoc modo. Et quamuis ego dicam quod ipse mihi furatus fuit bona mea predicta protestor coram isto tabelione expresse quod per hoc non entendo ad penam nec ad uendictam sanguinis et etiam protestor coram uobis et coram isto tabelione et peto predicto tabelioni quod de premissis mihi inde conferat instrumentum. Et constituo meos (?) procuratores omnes insimul et quilibet per se in talem et talem ad agendum iter (?) contra predictum mihi bona usurpantem cum protestatione supradicta et facta de omnibus rebus et bonis meis que mihi per predictum fuerunt sublata et non se extendant ad alia nisi ad petendum et querendum illa bona mea supradicta que mihi per predictum furata fuerunt.

III

Termino uero adueniente partibus presentibus coram dicto judice : ex parte F. pelagii porrecte fuerunt scilicet (?) his uerbis : ego F. pelagii etc.

Digitized by Google

Et ex parte petri dominici porrecte fuerunt tale rationes que tale sunt : coram uobis etc.

Et F. pelagii petiit copiam dictarum rationum et terminum ad deliberandum super eis : et judex mandauit *sibi fieri* et assignauit partibus terminum scilicet feriam secundam sequentem ad procedendum quantum de jure *fuerit.*

Quo termino adueniente partibus in presencia dicti judicis constitutis : ex parte dicti F. fuit porrecta cedula que talis est : ego F. pelagii nunc procuratorio etc.

Et in continenti : ex parte P. dominici fuit porrecta cedula que talis est : dico ego P. dominici etc.

Deinde ex parte F. pelagii fuit porrecta cedula que sic incipit : et F. pelagii etc.

Post hec dictus judex dixit quod uolebat deliberare super preallegatis et assignauit partibus terminum ad procedendum quantum de jure fuerit scilicet feriam sextam sequentem mane.

Quo termino adueniente in presencia dicti judicis dictus Petrus dominici et C. fernandi personaliter comparuerunt. Et dictus judex uolens super preallegatis amplius deliberare quare nondum deliberauit propter copiam actorum quam non habuit assignauit partibus terminum uidelicet diem lune mane ad procedendum in dicta causa quantum de jure fuerit procedendum.

Algumas erratas mais ou menos substanciaes, que escaparam na revisão deste fasciculo, serão apontadas, com as que subsequentemente possam occorrer, no fim do volume.

Digitized by Google

Digitized by Google

CONSTITUTIONES CIVITATUM ET OPPIDORUM

VULGÒ

FORAES NUNCUPATAE

ACCESSIT

JUS CONSUETUDINARIUM MUNICIPALE

A SAECULO XI USQUE AD FINEM REGNI ALPHONSI III

Digitized by Google

Digitized by Google

Non alia forsan Hispaniarum historiae pars majorem excitet attentionem, et nulla certe magis sedulo indiget studio, quam quae municipalium institutorum a saeculo XI usque ad XV, in quo eorum virtus et robur retroire et labi caepit, segnem quidem, sed novis semper incrementis renovationem amplectitur.

Neo-latinae gentes a populo romano, praeter alia civilitatis documenta, municipium, quoad disciplinam et regulas, tanquam haereditarium accepere; quod, velut ab hominum natura deductum, nihil aliud, nisi ingenita primordialia et naturalia jura in ipsa societate tuendi et servandi ratio videtur. Per Hispanias, ubi romani populi tam publica et civilis, quam privata vitae consuetudo et via firmiora reliquit vestigia, horum institutorum rudimenta, quamvis variis modis attenuata et turbata, non modo barbarorum, sed etiam arabum (quod magis mirum), incursionibus et dominationi superfuerunt; istorum enim urbanitas et civilitas, longe quam subjugatae gentis, superior, municipalium communitatum cognitione et doctrina omnino carebat. Municipalia ista instituta, quorum perseverantia inter visigothos et mosarabes satis constat, etsi fere oblitterata, convalescere iterum augerique caeperunt dum neogothicum regnum prospero Marte per regiones, quae nunc Gallecia, Legionensis provincia, et Portugalia vocantur, profertur; dumque populi socialis virtus, servitute minuta, auctisque libertate laboris divitiis suis et substantia, in dies augetur : municipales enim populi communitates et servitutis exitium et plebis libertatem prae se ferebant; quippe quae principium et originem tertio illi civili ordini, qui nunc medius coetus appellatur, et hodiernum populorum peculiare incrementum, per varia saecula varie ductum, in hanc nostram perveniens aetatem plusquam patritius et plebeus in societate pollens, maximam auctoritatem et amplitudinem in publicis politicisque omnibus rebus tuendam arripuit. Non tamen ex eo solum, sed quod haec municipiorum perseverantiae documenta historicis investigationibus magno sint auxilio, historiographis per universam Europam sollicitudinem et praecipuam curam jampridem injecerunt; quorum profecto non intermissa studia in futura gerendae reipublicae systemata magnam virtutem et operam impendent.

Diplomata, sive chartae, quibus municipia erigebantur, apud nos vulgo foralia *dicta, non modo familias et domos congregabant, quarum unita vis potentiorem faceret populum ad suae si-*

Digitized by Google

mul communi virtuti, et regis potestati consulendum, promptumque et expeditum auxilium ferendum adversus majorum ordinum, clericalis nempe et nobilium, superbiam et invidiam, quorum contumacia in ipsum populum et regem invehebatur : sed haec etiam diplomata munera, officia, et jura illarum communitatum erga regem statuebant. Erant ergo foralia *constitutiones quaedam tantum, et regulae de statuendo et exequendo publico jure; non, ut saepe falso creditur, legum civilium, politiaeque praeceptorum collectiones aut codices, ad jura vicissim et officia inter unius regionis tractus associatos cives statuenda et regenda. Civilis juris regulae saeculis* **XI, XII, XIII** *per traditionem tantummodo et statutae et servatae erant; et vix saeculo* **XIV** *frequentius litteris mandari caeperunt; dicebanturque vulgo* consuetudines, jus consuetudinarium (costumes, foros) : *cùm vero municipii magistratus, difficiente traditionali more, qui litem dirimeret, vel nova coarctaret, reprimeret, aut servaret negotia, suae ipsi tantum magistraturae officio, vel prudentium virorum* (homens bons) *consilio et approbatione sanciebant regulam, quae rei conveniret, quaeque statutum* (postura) *vocabatur.*

Socialis itaque harum communitatum, quae in ipso medio aevo jam appellabantur concelhos *vel* communas, *et internae et externae vitae species et formae in his duplicis generis legibus,* foralibus *scilicet, et* consuetudinibus, *sive traditionali jurisprudentia, inveniri investigarique possunt. Nec ideo credere fas est, haec tantum documenta satis superque circa omnia municipalis vitae negotia lucem suppeditare. Alia praeterea sunt antiquitatis monumenta, contractus, litium acta, inquisitiones fiscales, quae hoc juvant studium, resque non paucas, rerumque circunstantias referunt, quae in illis* foralibus, *et in ipsa consuetudinaria jurisprudentia aut omnino desiderantur, aut per summa capita vix indicantur. In duobus tamen his publici privatique juris fontibus ad concilia municipiorum spectantis, istarum communitatum praecipue lineamenta et species, tamquam personae juridicae, inveniuntur.*

*Generalium legum, consuetudinumque ad primam regni nostri aetatem spectantium, quas in hoc volumine nuper in lucem edimus, collectioni, his juris municipalis monumentis nunc editis, complementum praebemus. Et quoniam collectio haec a primordiis Portugaliae ad Alphonsi III regnum (*1279*) interea continetur;* foralia *non aliter et* consuetudines *idem temporis spatium non praeterire, par est. Hoc modo juris publici et privati nostrae historiae monumenta ad primam hanc aetatem referenda, collecta hîc perficientur.*

Diversum illud genus, quod animadversum supra fuit, inter chartas municipiorum et consuetudines, seu mores, quodque studiose legentibus facilime patet, haec ipsa monumenta in duplicem dividit seriem, eorumque editionis methodum indicat, foralium *scilicet primam, consuetudinum alteram : id est, ad illam seriem quod jus publicum, ad istam quod privatum est relaturi sumus.*

In omnium rerum perturbatione, hominumque ignorantia, in quam per medium aevum Hispaniae immergebantur tam populi romani extincto imperio, quam barbarorum, sarracenorumque incursionibus et dominatione, christianorumque in Asturiis degentium ad profligandos hostes renovatis saepe praeliis, omnia scientiarum, cognitionumque humanarum genera in maximam eversionem cadentia, res denique omnes, rerumque notitia tanta obscuritate et confusione volvebantur, quanta tali aevo universae hominum societati officiebat. Scientiarum politicarum, regendae administrandaeque reipublicae, et socialis juris quaelibet cognitio, methodus, systema et omnia studia omnino deleta erant. Populus et ipse vario gentium genere, suapte origine, moribus, cultu et lingua discordantium, coalescere nequiens, non aliquam societatis speciem, sed confusam tumultuariamque turbam praestabat. Omnia casu agebantur, prout tempus et locus forte suadebant : nec leges, nec ullae doctrinae ad omnes ejusdem generis casus virtutem et robur suum servabant : deerant enim et generale jus, et stabilis juris ratio, vel abstracta scientia, quae tantum universalem doctrinam, et omnis exempli documenta et legibus et institutionibus praebere valeret.

Non deerant tamen, nec deesse poterant, quae generi humano naturalia sunt : libertatis dulcedo, aequi et iniqui discrimen, potestatis cupido, servitutis odium, paupertatis taedium, divitia-

Digitized by Google

rum et commodi amor; quae omnia humanum genus, quamquam ad caetera discors, et bello, et invidia horridum, ad civilitatis viam, humanioremque cultum naturaliter ducunt. Societatis exitio et eversioni stabile et immotum supererat humanum genus. Ideoque in his, quae naturae hominum consona erant, animi consentiebant, concordiaeque praebebant specimen : et jus commune et doctrina civilis rempublicam quodammodo regebant : in aliis vero rebus regulae generales deerant : et institutiones publicae et jus privatum inter populum et populum, inter urbem et urbem, inter vicum et vicum differebant. Varium hoc et mutabile dubitationis haesitationisque discrimen prodibat ex variae doctrinae traditionumque confusa oblivione, hominumque ignorantia, quas et romani imperii excidium, et barbarorum frequens adventus et incursiones importabant.

Communis haec omnibus tunc rebus dubitationis forma, variaque et incerta facies, in ipsis foralibus *vel chartis, quae municipia erigebant, apparet; et in consuetudinario quoque jure, cui, etsi suo frequenti usu et civili quotidiana applicatione in permanens et universale validius transformari niteretur, illius tamen aetatis indoles nocebat. Traditionem revera et romanae civilitatis vestigia, etsi barbarorum moribus faedata,* consuetudines *potius referebant;* foralia *vero, quamquam romanae traditionis, non omnino extinctae, minime oblita, rectius hominum generi ingenitam se suaque tuendi, et libertatem servandi curam exprimere, ac a necessitate vires populi vicinorum unione augendi adversus divitum et nobilium contumacem dominationem, gigni videntur. Haec necessitas, et ingenita illa cura acolas regionum, municipiorum creatione, congregabant; seditione et tumultu interveniente, ubi non pace et concordia fieri poterat. Municipia itaque per rerum tunc praesentium occasionem creata intrinsecus tantum romanam originem servabant : ad caetera variam induebant speciem, ad formas, amplitudinem, magistraturas, munera, jura, officia, prout praesentia rerum, hominum, temporum, et locorum suadebat.*

Unde non omnia municipia inter se aequam referunt similitudinem; sed tantum quae pari rerum articulo, et iisdem circumstantiis creabantur, diplomata, vel chartas, aut unum forale *ab alio prius constituto, aut aequalia jura et munera et leges, quia par erat ratio, accipiebant.*

Hoc ad tam varia municipiorum monumenta scrutanda et ordinanda aliquo expedit modo. Praeterea immunitates, privilegia, magistratuum aliorumque publica gerentium negotia numerus, illorum amplitudo, istorum officia, municipalia onera et vectigalia, aliaque, quorum complexio jus publicum municipale, hodierno loquendi modo, diceretur, sanciebantur juxta extensionem et praestantiam communitatis collectae. Et ideo similitudo, vel etiam aequalitas institutorum vel foralium, *aequalem item valorem, et civilem conditionem, aut similitudinem congregati populi docet. Istorum hinc monumentorum rationabilis classificationis ordo manat, quem alibi*[1] *secuti sumus, et nunc valde esset diffusum, si, summatim etiam, producere hîc, inter caetera debito monenda, conaremur.*

Foralium *significatio, et definitio obscura et incerta apud nostros tam historiae, quam jurisprudentiae scriptores reperitur : quod a confusione horum diplomatum cum aliis derivatur, non prius inventa permanentis rei circunstantia, quae a similibus documentis, velut emphyteuticis, concessionibusque agrorum multis simul colonis factis, municipiorum chartas* (foralia) *dirimeret. Haec vere res et permanens circunstantia, quae municipii, tamquam moralis personae, creationem indicat, non alia nobis videtur, quam propriae magistraturae inauguratio, cujus jurisdictio, privataque potestas super unius regionis tractus municipio associatos incolas tantum exerceretur. Magistratus hic, sive exactor, sive judex, aut, ut multis locis solitum, utrumque simul, auctoritate hac sua speciali pro illius tractus habitatoribus adversus alios publicos magistratus, vel exactores, et adversus similiter nobiles et praesules, quorum sub ampliori territoriali dominio tractus ille magistraturae suae commissus manebat, fungebatur. In ea itaque magistratura commune municipalis societatis vinculum varie apparebat, quod universae illi communitati unius moralis corporis personalitatem impertiebatur. Longe enim aliud est regionis tractum communi*

[1] Herculano, *Hist. Portug.* vol. iv, lib. viii (Os concelhos).

Digitized by Google

diplomate et charta inter colonos partiri, unicuique onera, laborem, et frugum partem exhibendam aequando; et aliud est huic divisioni, pari factae modo et titulo, magistratum (maiordomum) *aut judicem addere, qui communitatis vicem gerat, litesque inter colonos dirimat, jusque dicat, et omnia tributa imposita pendere cogat. Illud ad civile, hoc ad publicum jus referendum est.*

Municipalium ergo communitatum instituta, quamvis obscura et deficientia sint, ab illis emphyteuticis contractibus atque concessionibus agrorum multis simul factis distinguentes aliqua documenta, foralia *hucusque credita, in hac Monumentorum Historicorum divisione ommittenda, caetera autem, edenda credimus, in quibus, qualibet ratione, aut illatione a contextu merito derivata, magistratura illa propria, specialis, et localis creata appareat.*

In regni Portugaliae primordiis, et etiam ante primordia, municipia, quamquam varie inter se dissimilia, omnia creabantur in territorio vel regis dominio subjecto, aut alicujus praesulis, et cleri, nobilisque domini possessioni subjectis in locis, et hac de causa regis potestati, vel etiam jurisdictioni directae, minime obnoxiis. Illa, in territorio nempe regio creata, a caeteris suo ipso perfectiori instituto distinguebantur. In his creabantur, praefectus (alcaide) *supremae potestatis, praecipue super municipali militia, vices gerens : duo vel quatuor judices* (alvazis, alcaides, juizes) *qui in quibusdam negotiis proborum virorum* (homens bons) *consilio agerent, et magistratus, qui romanorum edilium speciem referebat* (almotacé) *: sancitumque ibi erat praeterea, ut in his, quae communitati graviora essent negotia, patrumfamilias suffragio ageretur. Ibi patriciorum et plebis distinctio, immunitas territorii municipalis, et civium jura definientia instituta reperiebantur; ita ut parvae reipublicae species videretur, sub rege constitutae, et associatae adversus nimiam cleri, et nobilium audaciam.*

Potentiorum hoc institutum communitatum in urbibus, majoribusque oppidis invenitur, vel in illis, quae temporum, rerumque, hominumque progressu aucta sunt. Etsi chartae, vel foralia, *quibus earum aliquae communitates erigebantur, aut erectae confirmabantur, a privata interdum, non a regia jurisdictione, concessae videantur; hoc tamen credere non licet : sed vir ille ibi subsignatus, praefectus provinciae* (rico homem) *vel ordinis cujusque militaris magister, vel miles beneficiarius* (prestameiro) *non propria auctoritate, sed ipsius regis vices gerens hoc faciebat*

Non in aliis locis haec tam amplificata municipia creabantur, etsi dominorum nobilitate immunibus (honras), *aut a rege nobilitatis immunitate praeditis* (coutos). *In his locis coloni per pagos parvosque vicos degentes nec satis divitiarum ad impensas amplissimi municipii habebant, nec tam magna privilegia, et libertatem exoptabant. Variae ideo ibi species municipiorum, quae imperfecta appellamus, apparent. Eorum namque quaedam nullum aliud et auctoritatis, et communis unitatis, praeter suum exactorem* (maiordomo) *indicium praebent : simulachra et municipiorum rudimenta potius vocanda. In aliis magistratus vix reperitur* (juiz) *: alia vero ordine carent equestri* (cavalleiros villãos) *qui aliquo modo curialibus romani municipii similes erant : non paucis militia deest, cùm ibi praetorem* (alcaide) *deesse videamus : alia ædilitate carent, aliis alia desunt. In hujusmodi locis* (honras e coutos) *municipia, necessitate saepe cogente, invitis dominis creata erant, ut coloni ibi per pagos et vicos amplius degere non recusarent, et ad alia municipia, in regis scilicet territorio instituta, propria libertate et securitate, aliisque vitae commodis suadentibus, non commigrarent ad agrorum partitionem fruendam amplissime novis municipiis creatis, vel confirmatis a rege, concessam.*

Prius nobis in edendis antiquis Portugaliae foralibus *consilium fuerat, ordinem secundum eorum amplitudinem et praestantiam servare; textumque integrum, uniuscujusque generis typum, et specialia quaeque statuta in quibusdam ejusdem generis municipiis reperta, et ab illis in hoc integro textu editis discrepantia, vix exhibere : quo pactu minus in hac collectione spatii* foralia *adriperent : aliud postremo triplex suasit ratio. Primo, quod chronologico in Monumentorum Historicorum editione servato ordini talis officeret methodus, penitusque everteret; quod equidem non valde noceret, si* foralia *antiquam tantum naturam et instituta municipiorum nos doctura; minime*

Digitized by Google

vero, cum haec ipsa documenta aliorum civilium institutorum, rerumque illis temporibus gestarum notitiam praebitura, interrupta et confusa temporum ratione, et servato illi ordini, quod minus, et historiae studio, quod maximum est, non parvum inferrent damnum et injuriam. Secundo, quod Monumentorum Historicorum editio, nobis a Regia Scientiarum Academia credita, tamquam publicum ac nationale opus, praestantiam et excellentiam prae se latura, non deberet brevitatis parvaeque impensae miserabili causa, trunca exhibere primordialia multarum Portugaliae urbium oppidorumque nobilissima monumenta : facile quamvis esset integra reddere quaeque foralia, *quoties integro textui illa methodo edito lectiones suas varias, sententias sententiis, verba verbis substituendo, unicuique adderentur. Nobis denique persuasum habemus, et haec tertia est ratio, hujusce levis laboris plerosque taederet legentium : cujus rei exemplum novissima praebet generalium legum editio; in qua multis, et quibusdam etiam ex litteratis, valde displicuerunt verba numeris superne notata, quibus lectiones variae, in cujusque legis apographis, vel potius in versionibus, inventae (autographa namque earum latine scripta vetustate deleta perierunt) respondebant. Nec ideo in aliam sententiam versi hanc adhuc credimus brevitatis et comprehensionis causa praestantiorem esse methodum editionis illarum legum, suarumque variarum lectionum : verba quippe illa numerata, minus forte decora et speciosa tuentibus, nullo modo legentibus incommodum inferunt, relictis etiam numeris, quoties lectiones varias, etsi leges illucident, et earum sententiam non raro mutent, studere non velint. Non pauci omnia antiquarum Patriae legum autographa, apographa, textus, et versiones in hac editione integre invenire exoptabant : sed hoc usque ad leges tantum XIII saeculi possibile esset; non ita sequentium duorum, quarum legum ad nostram pervenerunt aetatem plurimae, et authenticitate, et integritate diversae, variisque refertae lectionibus. Comitiorum acta imprimis nos de hac re confirmant; ad quorum editionem multos jam post annos Academia intenta omnes textus, unum juxta alium, edere caepit : sed breviter insuperabilis praetesa laboris, hos tam insignes illustresque conatus, ad quos amplissimi in historicis studiis viri diu accincti fuerant, indefinite ommissos penitus reliquit.*

Hujus rei gratia, etsi in legum generalium editione ab incepta methodo non destitimus; in foralibus, *seu chartis institutionis municipiorum a repetitionibus minus temperabimus. Cum vero unius municipii* forale *alii concessum fuerit, nulla ibi reperta conversione, nec in doctrina, nec in verbis, praeterquam inter aequalia, ejusdemque significationis, quod etiam notabimus, ab eorumdem diplomatum vana et inutili repetitione merito abstinendum erit.*

Super multis antiquorum foralium, *quae, quoniam in posterioribus confirmationibus, praecipue sub Alphonso II concessis, descripta fuerant, ad nos pervenerunt; prior nobis sententia placuit,* foralia *tantum describere, ommissis confirmationibus, praeter unam vel alteram in usitatae tunc temporis formulae exemplum. Postea demum utilius nobis visum est, hasce confirmationes una cum* foralibus *publici juris facere; quod ibi reperitur et temporis et loci, in quibus populo immunitates a rege confirmatae sunt, ratio, et praesulum, magnatum* (ricos homens), *regiorumque administrorum nomina, qui regem aulamque comitabant; quod certe politicae illius aetatis historiae interesse poterit; quae praeterea confirmationes, si hoc in loco praetereundae essent, alibi merito in lucem exire nequirent.*

Autographa, quaecumque reperta, prae aliis secuti sumus : non repertis vero, apographa, quantum fas, authentica amplexi; non tamen illis alia ejusdem, aut valde proximae aetatis, ac non reperta autographa, etsi non authentica, supposuimus, quotiescumque illa descripta fuerunt duo aut plura post saecula, ex quibus nihilominus lectiones varias semper deduximus.

Municipales demum hîc collectae chartae, laborioso sane opere, diuturno et iterato studio ac sollicitudine per omnia publica regni archiva, et etiam municipalia, et ecclesiastica cathedralium capitulorum, collegiatarumque, et monachalia, per tabularia, scrinia, chartophilacia, quocumque denique aliquid inveniendi spes ducebat, perquisitae fuere. Primaevis ex foralibus *perpauca credimus huic deesse collectioni; et nulla forsan deessent, nisi canonicorum capitula Portucalensium, Bracarensium, Lamecensium, Vimaranensisque collegiatae tenaci et ignobili insipientia administri*

Digitized by Google

regii aspernantia repetitum jussum varia hujusmodi documenta Academiae examini et studio recusarent. Minus tamen miranda haec canonicorum inscia recusatio, quam regiorum administrorum in perferenda supremae auctoritatis injuria et contemptu segnis inertia.

Cum itaque tam clericalis recusatio, quam administrorum negligentia tertiae divisionis Monumentorum editioni (Diplomata et Chartae) peculiariter officient; an, ex eadem causa, antiquorum foralium *aliqua nobis hîc desint, aut non, dubitare licet; praecipue cum in duobus illorum archivorum non pauca exstent magni ad hoc opus praetii diplomata.*

Non aliud ergo consilium Regia Scientiarum Academia capere potuit, quam, a quacumque negligentiae et imperfectionis nota seipsam purgans, hanc jamdudum spectatam secundae divisionis Monumentorum partem in publicum expromere.

Digitized by Google

S. JOHANNES DE PISCARIA, PENELLA, PAREDES, LINARES, ANSILIANES

S. JOÃO DA PESQUEIRA, PENELLA, PAREDES, LINHARES, ANCIÃES

1055—1065

Omnium foralium *intra Portugaliae fines concessorum, quorum ad nos memoria pervenerit, antiquius est subsequens hoc a Ferdinando I, Magno cognominato, quinque castris, seu pagis praesidio munitis, per tractus Portugalensis provinciae ab ipso bello captos, concessum. Nec aliud ex Portugaliae* foralibus *est, in quo, non unum tantum singulatim, sed plura simul communi unico diplomate municipia constituantur : unde credendum, singulam unicuique eorum quinque castrorum probabiliter datam chartam unius hujus diplomatis apographum fuisse : nullius tamen earum primaevum manet exemplar; quaeque supersunt, descripta inveniuntur in confirmationibus a Portugaliae regibus factis post defectionem a Legionensi regno. Et licet hoc diploma ad quinque divisim municipia spectet; ideoque ad unumquodque relatum singulare putandum; nobis nihilominus ab iteranda descriptione abstinere placuit; et quod textus, praeter lectiones varias a librariis successive inductas, idem fere sit; et quod unico hoc diplomate quinque illa municipia, ut nuper animadversum, constituta fuerint. Non pauca supersunt apographa authentica, aut saltem ante XV saeculum descripta : duo scilicet* foralis *concessi oppido Sancti Johannis de Piscaria, quatuor Penellae, tres Paredes, quatuor Ansilianes; desunt praeterea exemplaria diplomatis ad Linares missi; quia forsan huic oppido novum et diversum* forale, *deficiente vel oblitterato primordiali, datum fuerit post hujus regni a Legionensi defectionem. Omnium vetustius est* forale *Penellae, videtur enim originalis Alphonsi I confirmatio; textum proinde ad hanc editionem suppeditabit; alia vero permultas lectiones varias, quarum numerus in hujus* foralis *editione methodum illam verba numeris notandi, in generalibus legibus edendis adhibitam, iterum arripere aut cogit, aut suadet. Hîc denique indicare expedit ubi in Publico Archivo* (Torre do Tombo) *et quomodo invenienda sint haec diplomata, quorum ordinem, secundum uniuscujusque authenticam praestantiam, vel suae vetustatis, litteris ordinalibus romanis numerabimus. Penellae* foralis *exemplaria manent : I (quod textum suppeditavit)* M. 8 *Foral. Antiquor.* N.° 5; *—II,* M. 8 *Foral. Antiquor.* N.° 3; *—III, Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric.; —IV,* M. 12 *Foral. Antiquor.* N.° 3. *=Sancti Johannis de Piscaria : I,* M. 8 *Foral. Antiquor.* N.° 4; *—II, in Lib.* I *Donationum* (de Doações) *Alphonsi III. =De Paredes : I,* M. 9 *Foral. Antiquor.* N.° 12; *—II, in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr.; —III,* M. 12 *Foral. Antiquor.* N.° 3. *=Ansilianis : I,* M. 9 *Foral. Antiquor.* N.° 7; *—II, in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr.; —III,* M. 12 *Foral. Antiquor.* N.° 3; *—IV, in Lib. Donat. Alph. III.*

In[1] nomine[2] patris[3] et[4] filii[5] et[6] spiritu[7] sancti[8] amen[9]. Ego[10] infans[11] domnus[12] alfonsus[13] bone[14] memorie[15] magni[16] adefonsus[17] imperatoris[18] Inspanie[19] nepos[20] comitis[21] Henrrici[22] et[23] regine[24] tarasie[25] filius[26] desiderans[27] iusticiam[28] et[29] uolens[30] sequi[31] memoriam[32] et[33] precepta[34] parentum[35] meorum[36] scilicet[37] regis[38] domni[39] fernandi[40] et[41] alfonsi[42] filii[43] eius[44] quos[45] scimus[46] iusticiam[47] et[48] ueritatem[49] regere[50] in[51] omnibus[52] hominibus[53] et[54] diligere[55] et[56] extrematuras[57] amplificare[58] et[59] cum[60] bono[61] foro[62] fiducialiter[63] populare[64]. Illam[65] uero[66] iusticiam[67] et[68] forum[69] que[70] bisauus[71] meus[72] rex[73] domnus[74] fernandus[75] dedit[76] sancto[77] iohanni[78] de[79] pescaria[80]

Penella		S. Johannes de Piscaria		Paredes		Ansilianes	
7 spiritus	II, III	7 spiritus	I, II	1 In dei	I	7 spiritus	I, II, III, IV
17 Alfonsi	II, III, IV	11–56 rex Alfonsus bone memorie uolo iusticiam diligere et meas	I, II	7 spiritus	I, III	17 Alfonsi	II, III
19 Hispanie	II, III, IV	80–122 Pesqueyra. Illud uero forum eidem concedo et confirmo euo perhenni	I, II	11–56 rex Alfonsus bone memorie uolo iusticiam diligere et meas	I, II, III	19 Hispanie	I, II, III, IV
22 Anrici	III, IV			62–63 fiducialiter foro	I	22 Hanrici	II, III
34 preceptum	III, IV			80 piscaria	I	34 preceptum	II, III
80 Piscaria	II, III, IV			80 Pesqueira	II, III	80 piscaria	II

Digitized by Google

et[81] penelle[82] et[83] paredes[84] et[85] linares[86] et[87] ansilanes[88] que[89] per[90] forum[91] supradictorum[92] sancti[93] iohannis[94] scilicet[95] et[96] aliorum[97] fuit[98] populatus[99]. Illum[100] uero[101] forum[102] quod[103] auus[104] meus[105] rex[106] domnus[107] fernandus[108] dedit[109] sancti[110] iohanni[111] et[112] supranominatis[113] castellis[114] do[115] ego[116] et[117] confirmo[118] eisdem[119] castellis[120] euo[121] perenni[122] et[123] in[124] seculum[125] seculi[126] fiat[127] fiat[128]. Istud[129] uero[130] forum[131] firmauit[132] rex[133] domnus[134] fernandus[135]. Vt[136] in[137] unoquoque[138] anno[139] dedissent[140] illi[141] uel[142] uicario[143] suo[144] talem[145] paratam[146]. Vt[147] unusquisque[148] homo[149] qui[150] habuerit[151] uxorem[152] et[153] casam[154] et[155] hereditatem[156] de[157] uno[158] anno[159] in[160] antea[161] det[162] in[163] parata[164] regis[165] duos[166] panes[167] uno[168] de[169] tritico[170] et[171] alio[172] de[173] centeno[174] et[175] uno[176] almude[177] de[178] uino[179] et[180] alium[181] de[182] ceuada[183] et[184] cum[185] ipso[186] rege[187] uel[188] cum[189] uicario[190] suo[191] una[192] uice[193] in[194] anno[195] currere[196] ad[197] montem[198] et[199] quantumcumque[200] inuenerint[201] siue[202] carnes[203] siue[204] pelles[205] totum[206] erit[207] de[208] rege[209] aut[210] uel[211] de[212] uicario[213] suo[214]. Et[215] in[216] ipsa[217] die[218] quando[219] currerint[220] ad[221] montem[222] ipse[223] rex[224] uel[225] uicarius[226] eius[227] debet[228] in[229] una[230] uice[231] in[232] die[233] conductare[234] illos[235] homines[236] qui[237] cum[238] eo[239] currerint[240] ad[241] montem[242]. Et[243] si[244] aliquis[245] homo[246] fecerit[247] homicidium[248] uel[249] rausum[250] pectet[251] L.a[252] solidos[253] ad[254] palacium[255] quomodo[256] de[257] uicinus[258] ad[259] uicinum[260] siue[261] de[262] maiordomo[263] siue[264] de[265] uecino[266]. Et[267] si[268] aliquem[269] hominem[270] inposuerint[271] homicidium[272] uel[273] rausum[274] et[275] ipse[276] se[277] non[278] cognouerint[279] det[280] fiador[281] in[282] quinque[283] solidos[284] et[285] saluet[286] se[287] cum[288] quinque[289] homines[290] et[291] se[292] sexto[293]. Et[294] si[295] homo[296] per[297] pecatum[298] furtum[299] fecerit[300] et[301] per[302] isquiricione[303] cumprobatus[304] fuerit[305] pectet[306] nouem[307] pro[308] uno[309] et[310] de[311] illis[312] noue[313] duas[314] partes[315] ad[316] donum[317] de[318] ganado[319] et[320] VII[321] partes[322] ad[323] palacium[324]. Et[325] si[326] se[327] non[328] cognouerit[329] saluet[330] se[331] cum[332] iuramento[333]. Et[334] aliquis[335] homo[336] fecerit[337] uel[338] homines[339] fecerint[340] in[341] terra[342] aliena[343] super[344] mauros[345] aut[346] super[347] christianos[348] roubam[349] aut[350] furtum[351] uel[352] predam[353] det[354] quinta[355] ad[356] palacium[357] et[358] si[359] habuerit[360] pignora[361] sabida[362] contra[363] christianos[364] intrege[365] se[366] et[367] de[368] hoc[369] quod[370] remanserit[371] det[372] quintam[373] ad[374] palacium[375]. Et[376] si[377] aliquis[378] homo[379] contra[380] uicinum[381] suum[382] aliquid[383]

Penella

88 Ancianes III, IV
100 Illud II, III, IV
110 sancto II, III, IV
129 Illud III
133–134 domnus rex III, IV
140 dedi sicut III
168 unum II, III, IV
172 alium II, III, IV
176 unum II, III, IV
197 in III, IV
210–214 aut de suo uicario. II
210–217 aut de suo uicario. Et ipso III, IV
217 ipso II
229–230 una II, III, IV
235 ipsos III, IV
248–250 rausum uel homicidium II, III, IV
252 LX.a III, IV
255 palacio III, IV
258 uicino II, III, IV
269–270 alicui homini II, III, IV
279 cognouerit II, III, IV
281 fideiussorem II, III, IV
283–284 V solidis II, III, IV
290 hominibus II, III, IV
303–304 inquisitionem comprobatus II, III, IV
307–309 pro uno nouem II, III, IV
313 nouem II, III, IV
319 ganato III, IV
334–355 Et si aliquis homo uel homines fecerint raubam aut furtum aut predam in terra aliena super mauros aut super christianos det quintam II
334–355 Et si aliquis homo uel homines raubam aut furtum aut predam in terra aliena super mauros aut super christianos det quintam III, IV
360 habuerint IV
362 sabuda II, III, IV
365 integret II, III, IV
375 palacio. IV

S. Johannes de Piscaria

140 darent I, II
168 unum I, II
172 alium I, II
176 unum I, II
197–198 montem I, II
210–216 aut de suo uicario. Et I, II
229–230 una I, II
235 ipsos I, II
248–250 rausum uel homicidium I, II
252 sexaginta I, II
258 uicino I, II
269–270 alicui homini I, II
279 cognouerit fecisse I, II
281 fideiussorem I, II
290 bonis hominibus I, II
303–304 inquisitionem comprobatus I, II
307–309 pro uno nouem I, II
313 nouem I, II
319 ganato I, II
332–355 per iuramentum. Et si aliquis homo uel homines raubam uel furtum aut predam in terra aliena super mauros aut super christianos fecerit det quintam I, II
362 sabuda I, II
365 integret I
365–366 integret II
369 eo I, II
383 aliquod I, II

Paredes

86–88 Sauto et Linares et Ancianes II, III
88 ancianes I
93–95 scilicet sancti iohanis II, III
93–98 fuerunt I
100 Istud II, III
100–122 Ego rex Sancius cum uxore mea domna dozam cum filiis et filiabus meis do et concedo et confirmo illud forum quod pater meus dedit illis uillis supradictis nominatis illud do ad Paredes peremni euo I
110 sancto II, III
133–135 pater meus domnus rex Alfonsus et ego tale firmo uille ille scilicet que nominatur Paredes. I
140 darent II, III
165 regi I
168 unum II, III
172 alium II, III
176 unum II, III
196–197 currere II, III
210–216 aut de suo uicario. Et II, III
229–230 una II, III
235 ipsos II, III
248–250 rausum uel homicidium II, III
252 LX II, III
258 uicino II, III
269–270 alicui homini II, III
271 imposuerit I
279 cognouerit I, II, III
281 fideiussorem II, III
287 se cum iuramento I
290 bonis hominibus II, III
303 exquisicionem I
303 inquisitionem II, III
307–309 pro uno nouem II, III
313 nouem I, II, III
319 ganato II, III
319–320 ganato I
334–355 Et si aliquis homo uel homines raubam uel furtum aut predam in terra aliena super mauros aut super christianos det quintam II
334–355 Et si aliquis homo uel homines raubam aut furtum aut predam in terra aliena super mauros aut super christianos det quintam III
349 raubam I
362 sabuda II, III
365 integret I, II, III
368–369 hoc I
372–375 nichil det. I

Ansilianes

82 penela III
88 Ansilianes I, IV
88 ancianes III
88–90 ancianes per que II
100 Illud II, III, IV
110 sancto II, III
123–124 in II
133–134 domnus rex II, III
140 dedi sicut II, III
168 unum II, III
168–170 unum de trigo I, IV
172 alium II, III
176 unum II, III
197 in II, III
211–217 de suo uicario. Et ipso II, III
229–230 una II, III
235 ipsos II, III
248–250 rausum uel homicidium II, III
252 LX II, III
255 palacio II, III
258 uicino II, III
269 ad aliquem I
269–270 alicui homini II, III
279 cognouerit I, II, III, IV
281 fideiussorem II, III
290 hominibus II, III
303 scricione IV
303–304 inquisitionem comprobatus II, III
304 comprobatus I
307–309 pro uno nouem II, III
313 nouem I, II, III, IV
317–319 dominum de ganato II, III
332–334 iuramento. Et si I, IV
334–355 Et si aliquis homo uel homines raubam aut furtum aut predam in terra aliena super mauros aut super christianos det quintam II, III
346 uel IV
349 raubam I, IV
355 quintam I
362 sabuda II, III, IV
365 intreget I
365 integret II, III, IV
372–375 teneat eum pro ad directo. I, IV
375 palacio. II, III

Digitized by Google

malum[384] fecerit[385] et[386] intra[387] se[388] emendauerit[389] ad[390] palacium[391] nullam[392] calumniam[393] datur[394]. Et[395] si[396] se[397] inter[398] uicinos[399] noluerint[400] emendare[401] et[402] calumpniam[403] ad[404] palacium[405] duxerit[406] pro[407] uno[408] puno[409] xousu[410] pectet[411] uno[412] solido[413] et[414] pro[415] manu[416] aperta[417] quinque[418] et[419] pro[420] manus[421] in[422] capillos[423] quinque[424]. Et[425] pro[426] homine[427] incluso[428] in[429] casa[430] cum[431] armas[432] xxx[433] solidos[434] et[435] si[436] sacalo[437] de[438] sua[439] casa[440] per[441] forcia[442] xxx[443] solidos[444] et[445] pro[446] una[447] bastonada[448] aut[449] pedrada[450] unde[451] sanguis[452] non[453] exierit[454] uno[455] solido[456] si[457] autem[458] sanguis[459] exierit[460] quinque[461]. Et[462] si[463] unus[464] homo[465] saccauerit[466] lancam[467] aut[468] spadam[469] et[470] non[471] dederit[472] calumpniam[473] nullam[474] erit[475]. Et[476] si[477] iactauerit[478] ut[479] feriat[480] et[481] non[482] ferir[483] perdat[484] ipsa[485] arma[486] que[487] iactauerit[488]. Et[489] ferierit[490] cum[491] lanca[492] et[493] non[494] passar[495] de[496] alia[497] parte[498] quinque[499] solidos[500] et[501] si[502] passauerit[503] x[504]. Et[505] si[506] homo[507] per[508] forcia[509] alium[510] miserit[511] sub[512] aqua[513] per[514] mala[515] uoluntate[516] x[517] solidos[518]. Et[519] siquis[520] homo[521] per[522] mala[523] uoluntate[524] dederit[525] cum[526] merda[527] in[528] uultu[529] hominis[530] xxx[531] solidos[532]. Et[533] si[534] homo[535] fecerit[536] multas[537] calumpnias[538] in[539] alio[540] homine[541] in[542] una[543] hora[544] unam[545] pectet[546]. Et[547] si[548] duo[549] homines[550] uel[551] tres[552] uel[553] plures[554] alium[555] hominem[556] ferierint[557] et[558] in[559] terra[560] iactauerint[561] et[562] disiudicauerint[563] xxx[564] solidos[565]. Et[566] pro[567] nulla[568] calumpnia[569] non[570] det[571] fiador[572] nisi[573] a[574] suo[575] ententor[576]. Et[577] si[578] aliqua[579] mulier[580] uidua[581] acceperit[582] uirum[583] melior[584] qui[585] fuerit[586] in[587] uilla[588] dabit[589] pro[590] osas[591] quinque[592] solidos[593] et[594] si[595] minor[596] fuerit[597] minus[598] dabit[599]. Et[600] si[601] dixerit[602] hominem[603] aut[604] mulier[605] aut[606] uicinum[607] uel[608] ad[609] uicinam[610] suam[611] cegulu[612] de[613] fulam[614] aut[615] cegoona[616] cum[617] fulam[618] et[619] *non*[620] *poterit*[621] auctorgare[622] cum[623] exquiricione[624] pectet[625] xxx[626] solidos[627] ad[628] palacium[629] et[630] exeat[631] ho-

Penella

392–394 nulla calumpnia detur. II III, IV
400 noluerit III
406 duxerint II, III, IV
409–410 pugno chouso II
409–410 pugno clauso III, IV
418 v solidos. III
421 manibus II, III, IV
428 inclauso III, IV
432 armis II, III, IV
437 sacauerit illum II, III, IV
442 forciam II, III, IV
455 pectet I II, III, IV
461 pectet v solidos. II, III, IV
464 aliquis II, III, IV
467–469 lanceam aut spatam II
467–469 lancea aut spatam III, IV
473–474 cum illis nulla calumpnia II, III, IV
489 Et si II, III, IV
492 lancea II, III, IV
495–498 passauerit ad aliam partem pectet II, III, IV
509 forciam II, III, IV
512 in III, IV
515–516 malam uoluntatem pectet II, III, IV
520–524 si per malam uoluntatem II, III, IV
531 pectet xxx.ª II, III, IV
540 aliquo II, III, IV
545–546 non pectet nisi unam calumpniam. II, III, IV
549 duos III, IV
557 feriuerint II, III, IV
560 terram II, III, IV
562 et eum II, III, IV
564 pectent xxx II, III, IV
572–576 fideiussorem nisi ad suum ententorem. II, III, IV
580–581 mulier III, IV
584 meliorem II, III, IV
589 dabit ei II, III, IV
602–624 homo aut mulier dixerit ad suum uicinum uel ad suam uicinam zegulo de foam aut zegoonia cum foam et non potuerit outorgar cum inquisitione II, III, IV

S. Johannes de Piscaria

392–394 nulla calumpnia detur I, II
400 noluerit I, II
409–410 pugno clauso I, II
418 quinque solidos. I, II
421 manibus I, II
424 quinque solidos. I, II
432 armis I, II
437 saccauerit illum I, II
442 forciam I, II
446–447 pro I, II
455 pectet I I, II
461 pectet quinque solidos. I, II
464 aliquis I, II
467–469 lanceam aut spatam I, II
473–474 cum eis nulla calumpnia I, II
483 percusserit I, II
489 Et si I, II
492 lancea I, II
495–498 passauerit ad aliam partem pectet I, II
503–504 passauerit ad aliam partem pectet x solidos. I, II
507–516 aliquis homo miserit alium hominem per forciam in aquam per malam uoluntatem pectet I
507–516 aliquis homo miserit aliquem hominem per forciam in aqua per malam uoluntatem pectet II
520–524 si per malam uoluntatem I, II
531 pectet xxx I, II
536–546 multas calumpnias fecerit in una hora in aliquo homine non pectet nisi unam calumpniam. I, II
562 et eum I, II
564 pectent xxx I, II
571–576 dent fideiussorem nisi ad suum intentorem. I, II
580–581 mulier I, II
584 meliorem I, II
590–591 ei pro osis I, II
602–624 homo uel mulier dixerit ad suum uicinum uel ad suam uicinam çegulo de foam aut çegonia cum foam et non potuerit sibi probare cum inquisitione I, II

Paredes

387 inter I
389 emendauerint II, III
392–394 nulla calumpnia detur. II, III
400 noluerit II, III
406 duxerint II, III
409–410 pugno clauso II, III
410 xouso I
412–413 unum solidum II, III
421 manibus II, III
428 inclusum I
432 armis II, III
437 sacauerit illum II, III
442 forciam II, III
447–448 bastonada II
455 pectet I II, III
461 pectet v solidos. II, III
464 aliquis II, III
467–469 lançam aut spatam I, II, III
473–474 cum illas nulla calumpnia II, III
483 ferierit I
485 ipsam uel ipsa I
489 Et si II, III
492 lança I
492 lancea II, III
495–498 passauerit ad aliam partem pectet II, III
503 passar I
507 hanc I
509 forciam II, III
509–511 forciam miserit alium I
512 in II, III
515–516 malam uoluntatem pectet II, III
520 si aliquis I
520–524 si per malam uoluntatem II, III
531 pectet xxx II, III
540 aliquo II, III
545 una I
545–546 non pectet nisi unam calumpniam. II, III
549 duos II, III
554–555 plus I
557 feriuerint II, III
562 et eum II, III
564 pectent xxx II, III
571–576 dent fideiussorem nisi ad suum intentorem. II, III
580–581 mulier II, III
584 meliorem II, III
589 dabit ei II, III
602–624 homo aut mulier dixerit ad suum uicinum uel ad suam uicinam zegulo de foam aut cegonia cum foam et non potuerit autorgar cum inquisione II, III
603–616 homine ad muliere ad uicinum uel uicinam suam cegulo de N. aut cegonia I
622–624 outorgare cum exquisiciono I

Ansillanes

392–397 nulla calumpnia detur. Et si III
394–397 detur. Et si II
400 noluerit II
409–410 pugno clauso II, III
410 xouso I, IV
418 v solidos II
421 manibus III
421–424 manibus in capillis v solidos. II
428 inclauso II, III
429–434 cum armas in casa xxx. I, IV
432 armis II, III
437 sacauerit illum II, III
442 forciam II, III
442–444 forciam xxx IV
443–444 xxx I
448 bastuada I, IV
450 petrata II
455 pectet I II, III
461 pectet v solidos. II, III
464 aliquis II, III
467–469 lanceam aut spatam I, II, III, IV
473–474 cum illis nulla callumpnia II, III
489 Et si II, III
492 lancea I, II, III, IV
495–498 passauerit ad aliam partem pectet II, III
509 forciam III, IV
509–516 forciam miserit alium in aqua per malam uoluntatem pectet II
512 in III
515–516 malam uoluntatem pectet III
520–521 si II, III
531 pectet xxx II, III
540 aliquo II, III
545–546 non pectet nisi unam calumpniam. II, III
557 feriuerint II, III
560 terram II, III
562 et eum II, III
564 pectent xxx II, III
572–576 fideiussorem nisi ad suum ententorem. II, III
576 intentor. I, IV
580–581 mulier II, III
584 meliorem II, III
585 que I
589 dabit ei II, III
602–624 homo aut mulier dixerit ad suum uicinum uel ad suam uicinam zegulo de foam aut zegoonia cum foam et non potuerit outorgar cum inquisione II, III
606 ad I, IV
614–618 fuan aut cegoonia cum fuan I, IV
622 octurgare I, IV

Digitized by Google

meziam[632] et[633] in[634] alio[635] denosto[636] nulla[637] calumnia[638] erit[639]. Et[640] leuare[641] inter[642] nos[643] de[644] uno[645] castellum[646] ad[647] alium[648] hominem[649] presum[650] uel[651] carta[652] et[653] non[654] magis[655]. Et[656] si[657] noluerit[658] leuare[659] pectet[660] una[661] cera[662]. Et[663] ire[664] in[665] apelido[666] de[667] mouros[668] quousque[669] potuerimus[670] et[671] cum[672] christianos[673] tantum[674] ut[675] in[676] ipso[677] die[678] tornemus[679] ad[680] domos[681] nostros[682] nisi[683] fuerimus[684] cum[685] rege[686]. Et[687] inter[688] nos[689] si[690] aliquis[691] clericus[692] uel[693] laicus[694] mortuus[695] uel[696] catiuus[697] fuerit[698] et[699] parentes[700] habuerit[701] non[702] respondat[703] a[704] manaria[705] neque[706] luctosa[707]. Et[708] si[709] nullos[710] parentes[711] habuerit[712] de[713] sua[714] re[715] duas[716] partes[717] ad[718] palacium[719] et[720] terciam[721] uero[722] pro[723] animam[724] suam[725]. Et[726] si[727] mactauerit[728] ceruum[729] cum[730] canibus[731] aut[732] in[733] madeiro[734] uno[735] lombo[736] ad[737] palacium[738] et[739] de[740] porco[741] nichil[742] et[743] de[744] osso[745] duas[746] manus[747]. Et[748] si[749] homo[750] intrauerit[751] in[752] casa[753] aliena[754] per[755] forcia[756] quantum[757] inde[758] saccauerit[759] duplet[760] et[761] si[762] nullam[763] causam[764] saccauerit[765] quinque[766] solidos[767] ad[768] palacium[769]. Et[770] in[771] ipsa[772] pesqueira[773] media[774] parte[775] ad[776] palacium[777] et[778] de[779] alias[780] antigas[781] quarta[782] ubi[783] hominem[784] lauor[785] nichil[786]. Et[787] si[788] homo[789] fuerit[790] de[791] una[792] uilla[793] ad[794] aliam[795] uel[796] ad[797] alias[798] terras[799] extraneas[800] faciat[801] de[802] hereditate[803] sua[804] quicquid[805] placuerit[806] et[807] non[808] det[809] quarta[810] nec[811] nulla[812] rem[813]. Et[814] si[815] placuerit[816] illi[817] habere[818] suam[819] hereditatem[820] det[821] paratam[822] sicut[823] uicinos[824]. Et[825] si[826] homo[827] dimiserit[828] uxorem[829] suam[830] et[831] cum[832] ea[833] non[834] partierit[835] rem[836] suam[837] et[838] postea[839] nichil[840] det[841] et[842] si[843] partiuerit[844] et[845] postea[846] acceperit[847] det[848] osas[849]. Et[850] suas[851] ecclesias[852] iudicet[853] concilium[854] cum[855] suo[856] episcopo[857] sine[858] alio[859] senior[860]. Et[861] si[862] homo[863] prestauerit[864] rem[865] suam[866] ad[867] uicinum[868] suum[869] et[870] uicinus[871] per[872] reuolta[873] noluerit[874] dare[875] et[876] cum[877] saione[878] se[879] intregauerit[880] det[881] medium[882] tantum[883] ad[884] palacium[885]. Et[886] si[887] uicinus[888] saccauerit[889] fiaduria[890] cum[891] saione[892] capud[893] integrum[894] aut[895] intentorem[896] et[897] medium[898] duplet[899] et[900] alium[901] medium[902] ad[903] palacium[904]. Et[905] si[906] homo[907] truncauerit[908] pedes[909] aut[910] manus[911] uel[912] occulos[913] pectet[914] L.[a 915] solidos[916]. Si[917] autem[918] unum[919] occulum[920] uel[921] manum[922] aut[923] pedem[924] det[925] medium[926] homicidium[927]. Et[928] ibi[929] non[930] curra[931] iudicium[932]

Penella

632 homiziam II, III, IV
638–641 calumpnia sit. Et leuar II
638–643 calumpnia sit. Et leuar inter III, IV
646 castello II, III, IV
652 cartam II, III, IV
661–662 unam ceram. II, III, IV
668–672 mauros quantum potueritis et contra III, IV
669 quantum II
672 contra II
676–677 ipso III, IV
681–682 nostras casas II, III, IV
687–689 Et II, III, IV
697–698 captiuus fuerit inter nos II
697–707 captiuus fuerit inter nos et habuerit parentes non respondeant ad manariam neque ad luctuosam. III, IV
703–707 respondeant ad manariam neque ad luctuosam. II
712 habuerint IV
716 det duas II
716–725 det duas partes a palacio et terciam pro anima sua. III, IV
722–725 pro anima sua. II
728 mactauerint III, IV
735–736 det unum lumbum II, III, IV
745 urso II, III, IV
753–756 casam alienam per forciam II, III, IV
760 tantum duplet II
760–766 pectet v III
766 pectet v II, IV
771–775 de ipsa pescaria det mediam partem II, III, IV
780–781 aliis antiquis II, III, IV
803–804 sua hereditate II, III, IV
810–812 quartam neque aliquam II, III, IV
824 sui uicini. II, III, IV
835 partiuerit II, III, IV
842–843 et III, IV
860 seniore. II, III, IV
865–869 ad uicinum suum rem suam II, III, IV
872 pro II, III, IV
880 integrauerit II, III, IV
889–892 cactauerit fiadoriam cum sagione III, IV
890 fiadoriam II
931 currat II, III, IV

S. Johannes de Piscaria

632 homicida I, II
638–646 calumpnia sit. Et debent leuare de uno castello I, II
652 cartam I, II
661–662 unam ceram. I, II
666–672 apelidum de mauris quantum potueritis et contra I, II
676–684 ipsa die tornetis ad uestras casas nisi fueritis I, II
687–689 Et I, II
692 homo clericus II
697–707 captiuus fuerit inter uos et habuerit parentes non respondeant ad manariam neque ad luytosam. I, II
716 det duas I, II
722–725 pro anima sua. I, II
734–736 madeyrum det unum lombum I, II
743–745 De urso I, II
753–756 casam alienam per forciam I, II
763–775 nichil sacauerit pectet quinque solidos domino terre. Et de ipsa pescaria dent mediam partem I, II
780–782 aliis pescariis antiquis quartam ad palacium I, II
803–805 sua hereditate quicquid sibi I, II
810–812 quartam nec aliquam I, II
817 ei ibi I, II
824 sui uicini. I, II
835–839 partiuerit rem suam I, II
845–847 cum ea et postea acceperit eam I, II
860 seniore. I, II
865–869 ad uicinum suum rem suam I, II
872 pro II
872–873 pro reuoluta I
878–880 sagione se integrauerit I, II
889–892 pectauerit fiadoriam cum sagione I, II
895 ad I, II
901 aliud I, II
923 uel I, II
931 currat I, II

Paredes

632 homiziam I, II
638–643 calumpnia sit. Et leuar inter II, III
643 uos I
646 castello I, II, III
652 cartam II, III
653–654 non I
661–662 unam ceram. II, III
664 ite I
668 mauros I
668–672 mauros quantum potueritis et contra II, III
676–677 ipso II, III
676–677 ipsa I
681–682 nostras casas II, III
682 nostras I
684 fueritis II, III
687–689 Et II, III
691–692 clericus I
696–698 fuerit I
697–707 captiuus fuerit inter nos et habuerit parentes non respondeat ad manariam neque ad luctuosam. II, III
703 respondeant I
712 habuerint III
716–725 det duas partes ad palacio et terciam pro anima sua. II, III
728 mactauerint II, III
735–736 det unum lonbum II, III
743–745 de urso II
745 urso III
753–756 casam alienam per forciam II, III
756 forciam I
759–765 saccauerit pectet II, III
761–762 et I
770–787 Et I
771–775 de ipsa pescaria det mediam partem II, III
780–781 aliis antiquis II, III
803–804 sua hereditate II, III
810–812 quartam neque aliquam II, III
812 nullam I
817 ibi II
824 sui uicini. II, III
833 illa I
835 partiuerit II, III
844 partierit I
860 seniore. II, III
865–869 ad uicinum suum rem suam II, III
872 pro II, III
878–880 sagione se integrauerit II, III
889–892 pectauerit fiadoriam cum sagione II, III
895 ad II, III
919–920 oculum unum I
931 currat I, II, III

Ansillanes

632 homiziam II, III
636 denostado IV
638–643 calumpnia sit. Et leuar inter II, III
646 castello II, III
647 et IV
652 cartam II, III
661–662 1 ceram. II, III
668 mauros I, IV
668–672 mauros quantum potueritis. Et contra II, III
676–677 ipso II, III
681–682 nostras casas II, III
682 nostras I, IV
687–689 Et II, III
696–698 fuerit uel captiuus I, IV
697–707 captiuus fuerit inter nos et habuerit parentes non respondeant ad manariam neque ad luctuosam. II, III
703 respondeat I, IV
707 a luctosa. I, IV
716–725 det duas partes ad palacio et terciam pro anima sua. II, III
728 mactauerint II, III
735–736 det unum lumbum II, III
745 urso II, III
753–756 casam alienam per forciam II, III
759–765 saccauerit pectet II, III
771–773 ipsa pesceira I, IV
771–775 de ipsa pescaria det mediam partem II, III
780–782 aliis antiquis quartam II, III
803–804 sua hereditate III
803–805 sua hereditate quidquid ei II
810–812 quartam neque aliquam II, III
822 paratam tantam I, IV
824 sui uicini. II, III
835 partiuerit II, III
839 postea acceperit I, IV
842–843 et II, III
860 seniore. II, III
865–869 ad uicinum suum rem suam II, III
872 pro II, III, IV
878–880 sagione se integrauerit II
880 integrauerit III
889–892 cactauerit fiadoriam cum sagione II, III
892 sagione I
895–896 ad intemptorem I
895–896 ad imptentorem IV
931 currat I, II, III, IV

Digitized by Google

nisi[933] exquisicione[934] directa[935] et[936] si[937] non[938] inuenerint[939] exquisicione[940] salue[941] se[942] cum[943] iuramento[944] et[945] lide[946] per[947] uoluntatem[948] de[949] ambos[950] intentores[951]. Et[952] terminum[953] de[954] penella[955] per[956] rio[957] et[958] per[959] costoias[960] et[961] per[962] uale[963] de[964] piisco[965] et[966] fer[967] in[968] rio[969] torto[970] et[971] inde[972] pala[973] damendoas[974] et[975] per[976] monte[977] furado[978] et[979] fer[980] in[981] carapito[982] et[983] inde[984] in[985] tauara[986]. Ego[987] inclitus[988] rex[989] alfonsus[990] et[991] suo[992] filio[993] rex[994] sancius[995] in[996] hanc[997] kartam[998] cum[999] omnibus[1000] supranominatis[1001] foris[1002]

Penella

934–935 exquisitionem directam III, IV
939–941 inuenerit exquisitionem saluet II, III, IV
950–951 ambos. II, III, IV
957 rium tortum III, IV
963 ualem II, III, IV
967–970 ferit in rium tortum II, III, IV
973–980 in pala de amendoas et per montem furadum et ferit II, III, IV
992–993 filius meus II, III, IV
999–1008 coram subscriptis manus nostras imponimus et eam firmiter roboramus. II, III, IV

S. Johannes de Piscaria

939 inuenerit I, II
941 saluet I, II
949–1052 amborum. Et mando quod non respondeant sine rancuroso.

Et Ego supranominatus donnus Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. presentem cartam de foro quam Bisauus meus Rex donnus Alfonsus bone memorie dedit et concessit populatoribus sancti Johannis de Piscaria presentibus et futuris concedo eis et confirmo per istam meam cartam apertam quam eis feci fieri et mei sigilli munimine communiri. Que fuit facta apud Gardiam kalendas septembris Era M.ª CC.ª LXXXX.ª quarta.

Donnus Gonsaluus garsie tenens terram de Neuia signifer Curie — Donnus Egidius martini maiordomus Curie — Donnus Alfonsus teliz tenens terram de Bragancia — Donnus Andreas fernandi tenens terram de ripa Minii — Donnus Alfonsus lupi tenens terram de Sausa — Donnus Didacus lupi tenens terram de Lameco — Donnus Martinus egidii tenens terram de Beyria — Donnus Petrus poncii tenens Bayam — Menendus roderici tenens Mayam.

Donnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis — Donnus Arias Episcopus Vlixbonensis — Donnus Egeas Episcopus Colimbriensis — Donnus Julianus Episcopus Portugalensis — Donnus Rodericus Episcopus Egitaniensis — Donnus Martinus Episcopus Elborensis — Donnus Egeas Episcopus Lamecensis — Donnus Matheus Electus Visensis.

Donnus Johannes de Auoyno test. — Donnus Menendus suerii de Merloo test. — Donnus Johannes suerii conilius test. — Donnus Egeas laurencii de Cunia test. — Rodericus petri de spino, Pelagius pelagii, superiudices testes.

Donnus Stephanus iohannis Cancellarius — Andreas simeonis Notarius Curie scripsit. I, II

Paredes

939 uenerit I
939–941 inuenerit exquisitionem saluet II, III
941 saluet I
948–951 uoluntate de ambos. II
949–1052 danbos ententores. Et de nulla calumpnia non respondeatis sine rancuroso. Isti sunt termini de paredes, diuidit com fonte arcada per ponte uetera comodo intrat aqua de gauielo deinde per cabeça de torgaes deinde per cabeça de ontre ualle de eruedosa et ripario que uenit de machanaria deinde per cabeça que est inter machenaria et messorum deinde per castellum de carapito deinde per lagenam que est inter aluito ferrario et petro rubo deinde como uadit ad lagenam de porta de tauarelas deinde diuidit cum Penelle deinde per nido de grou. Deinde per capud da coruaceyra. Deinde como uadit ad castineyra. Deinde ad capud de agieyra deinde diuidit cum treuoes per lagenam que est sutus mulinum de Petro petriz deinde per cabeça de lintilaes. Deinde per capud de catiua como uadit ad uiti. Deinde como uadit ad souereyro pando. Deinde como uadit ad ripario de brumaes et intra in tauara ad ponte de fumo. Deinde como uadit per cimam de Tauara desuper ponte uetera usque in gauielo. Ego Rex Sancius una cum uxore mea Regina dona dulcia et filiis et filiabus meis in hanc cartam cum hominibus supranominatis foris amando justiciam firmiter proprias manus roboramus. Facta carta VIII.º idus Aprillis sub Era M.ª CC.ª XXX.ª VI.ª I
950–951 ambos. III
955–986 paredes diuidit per pelagus desuper pontem ueteram de tauara quomodo uadit per cabeza de torgaaes et cum funtarquada et ex alia parte per cabezina de fundo de eruedoza et exinde per castellum de carapito et per lagena que est inter petro rubeo et aluito ferreiro et diuidit per lagena de porto de tauarela quomodo diuidit cum pena de dono et cum penela quomodo uadit ad nium de grou et per caput de coruaceira et per castineira uetera de britelo et per cabeza de agineira et cum treuunes et per lagenam de subtus molendinus de Petro petri et per catiua et exinde per uide et diuidit cum fratribus aqua discurrente per lumbo de inter paredela et spiosam et per enfesta de paacioo quomodo uadit ad tauaram. II, III
992–993 filius meus II, III
999–1008 subscriptis manus nostras imponimus et eam firmiter roboramus. II, III

Ansilianes

934–935 exquisitionem directam II, III
939–941 inuenerit exquisitionem saluet II, III
940–941 exquisitionem saluet I, IV
948 uoluntate IV
948–953 uoluntate de ambos. Terminum II, III
955–1052 Ansinanes[1] per littore Dorio de cabeza de requeixo usque in fraga de azaiam[2] et per portela de mauro usque in cima de ualle de torno cum suas teleiras usque in cruce de freisinel[3]. Ego inclitus Infans domnus Alfonsus hanc cartam cum omnibus supranominatis foris amando iusticiam firmiter propria manu roboro. Qui presentes fuerunt et confirmauerunt, Comes domnus Rodericus — Egas moniz — Geda melendiz — Melendus moniz — Ermigius uenegas — Melendus fernandiz — Suario melendiz. Petrus roxo[4] notarius infans notuit.

Et non respondeatis sine rancuroso.

Ego Alfonsus II.ᵘˢ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et[5] domno[5] Alfonso[5] et domno Fernando et domna Alionor roboro et confirmo uobis populatoribus de Ancianes cartam illam quam auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime[6] memorie[6] uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur: et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineant et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare precepi fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo communiri, que fuit facta apud Vimaranes Mense Aprili Era M.ª CC.ª L.ª VII.ª Ego Rex domnus Alfonsus et Regina uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohanis signifer domini regis conf. — Domnus Petrus iohanis maiordomus curie conf. — Domnus Gunsaluus menendiz conf. — Domnus Gil[7] ualasquiz conf. — Domnus Rodericus menendiz conf. — Domnus Garsia menendiz conf. — Domnus Valascus menendiz conf. — Domnus Petrus garsie conf. — Domnus Martinus petriz conf. — Domnus Poncius alfonsi conf. — Domnus Lopus alfonsi conf. — Petrus garsie, Martinus petri, Petrus petri, testes —

Domnus Stephanus Braccarensis archiepiscopus conf. — Domnus Martinus Port. episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. — Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. — Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. — Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. — Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf.

1 Ancianes II, III, IV
2 Aziam II, III
3 freixenel. II, III
3 freyxinel IV
4 rovso IV
5 *deest* IV
6 excellentissime II, III
7 Egidius II, III

Digitized by Google

amando[1003] iusticiam[1004] firmiter[1005] propria[1006] manu[1007] RO*BO*RAMUS[1008]. Et[1009] non[1010] respondeatis[1011] sine[1012] rancuroso[1013]. Qui[1014] presentes[1015] fuerunt[1016] et[1017] confirmauerunt[1018] Comes[1019] uelascus[1020] test.[1021] —Gundisaluo[1022] uenegas[1023] test.[1024] —Velasco[1025] fernandiz[1026] test.[1027] —Episcopo[1028] de[1029] lameco[1030] test.[1031]

Et[1032] qui[1033] uoluerit[1034] irrumpere[1035] que[1036] in[1037] ista[1038] karta[1039] iacet[1040] sit[1041] maledictus[1042] et[1043] excomunicatus[1044] et[1045] cum[1046] iudas[1047] traditore[1048] in[1049] inferno[1050] sit[1051] damnatus[1052].

Penella

1020–1031 domnus Valascus conf. —Gundisaluus uenegas conf. —Valascus fernandiz conf. —Episcopus Lamecensis conf. II, III, IV
1040 iacent II, III, IV
1047 iuda II, III, IV
1050 infernum II, III, IV
1052 dampnatus.

Ego Alfonsus[1] dei gratia Portugalen. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis[2] meis[2] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de Penela istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmissimum robur optineat[3] precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta karta[4] mense Octobris Era M.ª CC.ª L.ª V.ª

Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis, Domnus Petrus iohannis maiordomus curie, Domnus Laurencius suarii, Domnus Gomecius suarii, Domnus Gil ualasquiz, Domnus Fernandus fernandiz, Domnus Johannes fernandiz, Domnus Rodericus menendiz, Domnus Poncius alfonsi, Domnus Lopus alfonsi, conf. —Vincencius menendiz, Martinus[5] petriz[5], Petrus petriz, testes.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus, Domnus Martinus Portugalensis episcopus, Domnus Petrus Colimbriensis episcopus, Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus, Domnus Suarius Elborensis episcopus, Domnus Pelagius Lamecensis episcopus, Domnus Bartolemeus Visensis episcopus, Domnus Martinus Egitaniensis episcopus, conf. —Magister Pelagius cantor Port., Petrus[6] garsie[6], Johannes[6] pelagii[6], test.

Gunsaluus menendi cancellarius curie[7] —Fernandus[8] suarii[8] scripsit.[8] II

In aliis exemplaribus ejusdem foralis *invenimus lectiones varias chartae confirmationis, quae sequuntur.*

[1] Alfonsus II.[us] III, IV
[2] filiis nostris III
[2] filii mei IV
[3] obtineat III, IV
[4] carta apud Troncosum III, IV
[*] *haec desunt* III, IV
[5] *deest* III, IV
[6] *desunt* III, IV
[7] curie confirmat. III, IV
[8] *deest* III, IV

Paredes

1017–1031 Comes domnus Valascus conf. —Gunsaluus uenegas conf. —Valascus fernandiz conf. —Episcopus Lamecensis conf. II, III
1035 disrumpere II, III
1040 iacent II, III
1047 iuda II, III
1049–1052 sit dampnatus in inferno. II, III

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina Vrraca et filiis nostris infantibus dono Sancio et dono Alfonso et dono Fernando et dona Alionor roboro et confirmo uobis populatoribus de Paredes cartam illam quam pater meus Rex donnus Sancius excellentissime uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur. Et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et confirmatio maius robur optineat et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare precepi fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo cumuniri. Que fuit facta apud Vimaranes IIII.° die iunii Era M.ª CC. L. VI. Ego Rex donus Alfonsus et Regina uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis firmiter precepimus coram subscriptis eam roboramus et in ea hec signa aponi fecimus.

Qui affuerunt, Donus Martinus iohannis signifer domini regis conf. —Donus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Donus Gonsalus menendi conf. —Donus Egidius ualasqui conf. —Donus Garcia menendi conf. —Donus Rodericus menendi conf. —Donus Valascus menendi conf. —Donus Petrus garcie conf. Donus Martinus petri conf. —Donus Poncius alfonsi conf. —Donus Lopus alfonsi conf. —Martinus petri conf. *(sic)* —Petrus garcie conf. *(sic)* —Johaninus conf. *(sic)*

Donus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. —Donus Martinus Portugalensis episcopus conf. —Donus Petrus Colimbriensis episcopus conf. —Donus Suarius Vlisbonensis episcopus conf. —Donus Pelagius Lamecensis episcopus conf. —Donus Bartolameus Visensis episcopus conf. —Donus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. test. —Vincencius menendi test. —Petrus petri test.

Dominicus petri scripsit. I

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno[1] Sancio[1] et[1] domno Alfonso et domna Alionor cartam[2] hanc[2] et istud forum quod auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie fecit et concessit populatoribus de Sauto tam presentibus quam futuris concedo eis et confirmo per hanc cartam quam feci fieri et meo sigillo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Sanctaren III.ª die Februarii Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini[3] regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. —Domus Martinus Portugalensis episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. test. —Petrus garsie test. —Vincencius menendiz test. —Johannes petri test. —Petrus petri test. —Johanninus test. —Gunsaluus menendiz Cancellarius curie. II, III

[1] *deest* III
[2] hanc cartam III
[3] *deest* III

Ansilianes

—Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. test. —Vincentius menendiz, Johanninus, testes.

Gunsaluus menendi cancellarius —Dominicus petri scripsit. I, II, III, IV

SANCTA-HERENA

SANTAREM

1095

In cathedralis Conimbricensis ecclesiae tabulario servata fuere et diploma, quod primordiale videtur Scalabitani oppidi forale *ab Alphonso VI, Legionensi rege, concessum; et ejusdem apographum, quod a chirographario litterarum genere, scripturaeque forma referendum ad*

Digitized by Google

dimidium usque XII saeculi credimus. Duo haec documenta in Publicum Archivum recepta sunt; ibique servantur. Et quod non satis constat, tametsi videatur, primum illud diploma primordiale esse autographum, ad illius textum lectiones varias apographi adjungere placuit.

In nomine dei uiui atque redemptoris mundi piissimi atque inuictissimi miseratoris et humani generis redemptoris[1] filii eius ihesu christi ex[2] ambobus procedens[3] spiritus sanctus[4]. Omnibus hominibus modernis namque[5] et futuris loquor, et ut mansuete que dicuntur audiatis deprecor uerba enim sunt domini nostri imperatori[6] alfonsi. Certum namqué uobis est qualiter omnipotens dominus non meis meritis neque uirtutibus sed propria uolumptate sicut ipse uoluit tradidit ciuitatem sancte herene in manibus meis quod incredibile ab omnibus aliquando erat. Quam ego letanter uolens christianis populare[7] ut in ea maximus[8] nomen christi honoraretur[9] matrisque eius uirginis marie spopondit[10] omnibus christianis in ea habitantibus me facturum in[11] eis[11] consuetudinem[11] cartam[11] ad honorem omnipotentis dei et sancte marie uirginis pro remedio anime mee uel parentum meorum sicut et facio et peractum confirmo. Ego enim gratia dei imperator[12] alfonsus uobis omnibus christianis in sancta herena commorantibus huiusmodi facio scripturam ut habeatis uestras cortes et omnes uestras hereditates iure hereditario uos et omnis posteritas uestra. Et si aliquam gentem[13] de quacumque parte non habueritis hereditetis de ea aliquem hominem quemcumque uolueritis uel offeratis ea alicui monasterii[14]. Etiam et de homicidio uel de quacumque calumnia seu liuore si contingerit inter uos non parietis plusquam quintam partem. Sed si aliquis iniuste absque aliquo facto occiderit iudeum ita ut omnis ciuitas per exquisita[15] ueritate[15] quod iniusté occiderit eum pariat totam calumniam usque ad sumum. Quod si causa eueniente quod non sit uolumtas eius occiderit eum et per exquisitionem ueram quod non fuerit uolumtas eius mortem[16] illius[16] pariat quintam partem homicidii. Qui enim[17] furtum fecerit pariat usque ad summum calumniam partem regis et illi cui fuerit[18] furtum duplet. Illi uero qui aliquam calumniam fecerit ducatur ante maiores ciuitatis et per exquisita ueritate secundum certitudinem[19] pariat quintam partem regis excepto[20] quod[20] compleatur[20] usque[20] ad[20] summum[20]. Si autem[21] calumniam[21] aliquam[21] contingerit inter uestros homines de uestras uillas proprias omnis calumnia sit uestra. Maurum si quis occiderit uel mortem illius celauerit per certa exquiritione meliorum ciuitatis mittant illum homicida[22] in potestate regis ut faciat de eum[23] secundum suam uolumtatem. Adhuc autem si transmutare se quesierit[24] aliquid[24] ad alias terras siue[25] in[25] francia[25] uel[25] in[25] castella[25] uel[25] in[25] quacumque[25] terra[25] habeat suam[26] hereditatem[26] in sancta herena tota[27] et adhuc si comparare potuerit altera[28] habeat ille et suos[29] filios[29] uel[29] suos[29] nepotes et si filios non habuerit suos[30] propinquos[30] aut si quesierit uendat donet faciat de ea suam uolumtatem. Et teneatis has hereditates laboratas et bene populatas de militibus[31] qui seruiant domino[32] sancte[32] herene[32]. Hoc facio uobis propter seruitium bonum quod[33] michi fecistis et adhuc facietis. Etiam et adhuc supponimus ut si alicui dixerit occidisse maurum et ille se testauerit quia non sum factor huius criminis alius uero dixerit quia tu fecisti et inter omnes exquirere non poterint[34] ueritatem et defendere se uoluerit per unas armas secundum hoc iudicium, et si factor fuerit mittant illum in potestate regis sicut iam dictum est[35] superius[35]. Mortem uero alicui si euenerit et equm[36] uel loricam regis[37] tenuerit ante eum presentetur. Si illum[38] non[38] tenuerit[38] aliquid[38] ab[38] illo[38] et[38] suum[38] proprium fuerit[39] licitum est homini mortuo donandi cui[40] uoluerit. Omnes has uero[41] consuetudines confirmo uobis et omni progenie uestre ut sint firmissime im perpetuum. Quod si ego aut aliquid[42] ex meis uel extraneis hoc[43] testamenti certitudinem quod[44] ego sponte decreui destructor esse uoluero uel uoluerit quisquis fuerit propinqus[45] siue[45] extraneus[45] a[45] corporis[45] et[45] sanguinis[45] domini nostri ihesu christi sit[46] sit[46] segregatus et cum iuda traditore in ima tarthari sit[47] damnatus[47] amen. Hoc fedus meum sit stabile atque equali[48] euo[48] perhenni[48] et[48] secula cuncta tam uobis quam etiam[49] et[49] omni[49] progenie[49] uestre[49] im perpetuum. Facta cartula

1 conseruatoris
2 et ex
3 procedentis
4 sancti.
5 *deest*
6 regis
7 ad populandum dare
8 maximum
9 *deest*
10 honoretur spopondi
11 hanc cartam consuetudinis
12 rex
13 parentelam
14 monasterio seu ecclesie.
15 exquisitam ueritatem
16 *desunt*
17 autem
18 fecerit
19 consuetudinem
20 *desunt*
21 calumnia aliqua
22 omicidam
23 eo
24 uoluerit aliquis
25 *desunt*
26 sua hereditate tota
27 *deest*
28 alteram
29 filii eius uel
30 habeant illam sui propinqui
31 cauallarios
32 ad domno de sancta eren.
33 quem
34 potuerint
35 est.
36 cauallum
37 ex rege
38 *desunt*
39 habuerit
40 et faciendi quicquid
41 *deest*
42 aliquis
43 hanc
44 quam
45 uel extraneus seu propinquus ex auctoritate dei patris et omnium sanctorum suorum sit maledictus et a corpore et sanguine
46 et a limine sancte ecclesie
47 dampnatus
48 euo equale per
49 posteris omnibus

Digitized by Google

confirmationis Idus Nouembris concurrente Era M.ª C.ª XXX.ª III.ª Ego alfonsus gratia dei protestus totius orbis esperie imperator hoc confirmationis factum quod libenter scribere[50] iussi.*

Bernardus toletane sedis archiepiscopus conf. —Aepiscopus comice burgens[51] sedis conf. —Raimundus palentine sedis episcopus conf. —Petrus episcopus legionense[52] sedis conf. —Cresconius conimbriense[53] sedis episcopus conf. —Comes garsee prolis ordonio conf. —Petrus ansuriz comes conf. —Martinus flainiz comes conf. —Froila diaz[54] comes conf. —Nunus uelasquiz comes conf. —Gunsaluus[55] nuniz conf. —Fernandus raimondo conf.

50 facere
51 burgense
52 legionensis
53 conimbriensis
54 didaz
55 Gundisaluus

* *Siglae sequuntur, quarum interpretationem ignoramus.*

VIMARANES

GUIMARÃES

ANTE ANNUM **1096**

Forale *hoc a comite Henrico concessum, et ab Alphonso I ampliatum, descriptumque in charta confirmationis Alphonsi II, extat in Archivo Publico. In lucem prodit cum lectionibus variis tum ex Libro* Foralium *Antiquorum Sanctae Crucis Conimbricensis* (N.° 1), *tum ex Libro Regestorum ipsius Alphonsi II, titulo* Foraes Antigos M. 12 N.° 3 *insignito* (N°. 2), *servatis in eodem Publico Archivo. Et tametsi temporis, in quo datum, non prae se fert rationem, constat tamen ex verbis* foralis *de Constantim anno* 1096 *concessi, illud Vimaranense prius jam datum fuisse.*

In dei nomine. Ego Comite domno Henrico una pariter cum uxore mea Infante domna Tharasia. Placuit nobis per bona pace et per bona uoluntate quod faciamus[1] cartam de bonos foros ad uos homines qui uenistis populare in Vimaranes et ad illos qui ibi habitare uoluerint usque in finem. In primo de quacumque de domos uestras in anno rendatis XII denarios de illa festa de sancto Andrea usque ad alia festa de sancto Andrea. Et de uestros bancos ubi uenditis carnes XII denarios. De cauallo et de equa uendere XII denarios. De asino VI denarios. De troxello qui uenerit in cauallo aut in equa XII denarios. De troxello de asino VI denarios. De pedone III denarios. De pelle conellia III denarios. De manto II denarios. De capa II denarios. De sagia[2] I[2] denarium[2]. De boue aut de uaca II denarios. De capra aut de oue I denarium. De porco aut de porca I denarium. De bracale unum denarium. De coiro de boue aut de uaca unum denarium. Et de nulla re que se uendiderit[3] pro[3] minus de XII denarios non prendant portadigo. Et qui percusserit cum pugno clauso reddat XII denarios. De manu extenta V solidos. Pro effusione sanguinis VII solidos et medium. De arma extensa[4] per ira fora de casa LX solidos, pro ferida per que cadat VII solidos et medium. Vestro ganado[5] qui fuerit ad pascendum foras nemo in illum mittat manum suam per mala uoluntate sine iudicio. Nullo homine de Vimaranes in tota nostra terra non sit pignoratus nisi debitorem aut fideiussorem. Et qui illum pignorauerit pectabit nobis quingentos solidos et dabit illud auer duplatum ad dominum suum. Et qui uendiderit[6] aut comparauerit nullo auer in Vimaranes ante illo concilio habeat illum liber et nemo sit ausus postea qui illum requirat per male sed reddat suo portatico quomodo scriptum est. Et nullo cauallario non habeat pausada[7] in Vimaranes nisi tantum[8] per amorem domini sui. Et nullum sagionem non sit ausus intrare in casa de burges per mala uoluntate sed si habuerit ibi per directum petat fiadorem quod faciat ei directum in quinque solidos, et ille burges qui fecerit calumpniam mittat fiadorem ad ille sagionem in V solidos quod faciat directum ante illum iudicem qui erectum fuerit de concilio et ille iudex iudicet rectum iudicium inter illo sagione et illo[9] burges qui illam calumpniam fecerit. Et si illo sagione intrauerit in casa de illo burges per male super istum pactum et ibi occisus fuerit non pectet ipsam calumpniam. Et

N.° 1

1 facimus
2 saia II denarios
3 uenderit per
4 extenta
7 pausadam
8 *deest*
9 ille

N.° 2

1 facimus
2 sai I denarium
3 uenderit per
4 extenta
5 ganato
6 uenderit
7 pausadam
8 *deest*
9 ille

Digitized by Google

si occisus fuerit per occasionem[10] pectet ccc solidos. Et homines de Vimaranes tam longe uadant in apelido quomodo in una die possint ire et in ipso die reuertere. Et si duos homines aut plus inter se rixam habuerint et de pugno aut de palma aut de fuste se percusserint aut de capillis tractis non habeat ibi sagionem calumpniam ergo si se clamauerint unum de illis et si clamorem non fecerint non requirat inde nullam calumpniam sagionem. Et qui istos foros frangerit sint maledicti de[11] deo et excomunicati et cum Juda traditore et cum diabolo et angelis eius in inferno dampnati in secula seculorum Amen. Ego Comite Henrico et uxor mea Infante domna T. in hac carta manus nostras roborauimus. Menendus presbiter qui notauit.

In dei nomine. Ego Infante domno A. enriquiz. Placuit mihi per bona[12] pace[12] et[12] per[12] bona[12] uoluntate[12] quod faciam ad uos bonos homines de Vimaranes proinde quod uos fecistis honorem et cabum super me et fecistis mihi seruicium bonum et fidele. Et ego uolo super uos et super filios uestros et super omni progenie uestra facere honorem et cabo. Auctorizo uobis illum forum quod dedit uobis pater meus et mater mea et insuper dono[13] uobis foros quod in tota mea terra non donetis portaticum. Et caualeiro aut uassallo de infancion aut nullo homine qui fuerit ingenuo et in Vimaranes uenerit morare et ibi domum suam fecerit non donet fossadeira et sua hereditate et suo auer sit liber et saluo. Et iuniore sit liber et saluo cum suo auer si ibi uenerit habitare et si uoluerit suam hereditatem habere seruiat pro illa ad dominum in qua terra est. Et homiciane et rausador[14] qui in Vimaranes uenerit[15] habitare non pectent pro isto forfacto[16] nichil sed in Vimaranes non sit tam ausus qui in illa uilla faciat rausum. Et quantos in Vimaranes habitare uenerint habeant istos foros semper[17] et ipsi qui primiter[18] uenerunt. Et de illas hereditates de illos burzeses[19] qui mecum sustinuerunt male et pena in Vimaranes nunquam donent fossadeiras et suo auer ubicumque steterit sit saluus[20] et qui illum prendiderit per malum pectet mihi LX solidos et insuper illo[21] auer duplato ad dominum suum. Et qui isto iudicio et isto foro qui ego dedi ad uos homines de Vimaranes frangerit sit maledictus de deo et excommunicatus et illam maledictionem habeat super se sicut maledixit pater meus. Hec carta[22] fuit scriptam V.° kalendas Maii regnante domno A. in legione. Ego Alfonso enriquiz in hac carta manus meas roboraui. Era M.ª C.ª LX.ª VI.ª

Ego Alfonsus[23] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis[24] Infantibus domno S. et domno A. et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Vimaranes illas cartas et illos foros quos uobis dederunt aui mei Comes domnus Henricus et Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc firmissimum robur optineat[25] precepi fieri istam meam cartam et eam meo sigillo plumbeo communiri. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz, Martinus[26] petriz[26], Petrus petriz testes.

Domnus S.[27] Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Portug. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port., Petrus[28] garsie[28], Johannes[28] pelagii[28] testes[28].

·Rex domnus Alfonsus —Regina domna Vrraca —Infans domnus Sancius —Infans domnus Alfonsus — Infans domna Alionor.·

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie[29]. Fernandus[30] suarii[30] scripsit[30].

N.° 1

10 occasione
11 a
13 do
14 rousador
16 facto
17 *deest*
18 primitus
19 burgeses
20 liber
21 illud
22 cartam
23 Alfonsus II.ᵐᵃ
24 nostris
25 obtineat
26 *deest*
27 Stephanus
28 *desunt*
29 curie conf.
30 *desunt*.

N.° 2

10 occasione
12 bonam pacem et per bonam uoluntatem
14 rousador
15 uenerint
17 *deest*
19 burgeses
20 liber
22 cartam
25 obtineat
26 *deest*
27 Stephanus
28 *desunt*
29 Curie conf.
30 *desunt*

* *Intus in circulo, curvis lineis varie diviso, et in charta ipsa depicto, qui saeculo XII ut ineunte XIII sigilli regii vicem tenebat* (Rodado *appellamus*), *haec nomina leguntur. In aliis exemplaribus desunt.*

Digitized by Google

CONSTANTIM DE PANONIAS

CONSTANTIM DE PANOIAS

1096

Apographum saeculi XII asservatum in Publico Archivo cum alio exemplari, ex Libro qui II *Donationum Alphonsi III dicitur, collatum.*

In dei nomine. Ego comite dompno Henrrico una pariter cum uxore mea infante domna Taraxea[1]. Placuit nobis per bona pacis et uoluntas que faciamus kartam de bonos foros ad uos bonos homines qui uenistis populare in uilla constantim de pannonias et ad illos qui ibi habitare uoluerint usque in finem. Damus uobis foros ut donetis de domibus uestris in anno XII.[im][2] denarios de illa festa de sancti Andree usque ad ipsa festa metipsa[3]. Et de uestros bancos ubi uenderetis carnes XII.[im] denarios et[4] non[4] plus[4]. Homines[4] que[4] uenerint[4] de[4] fora[4] parte[4] dent[4] portagine[4] de[4] equm[4] aut[4] de[4] equa uendere XII.[im] denarios. Et de asino VI denarios. Et de trossello[5] qui uenerit in equm aut in equa XII.[im] denarios. Et de trossello[6] de asino VI denarios. Et de pedone III denarios. Et de pellicia conellia III denarios. Et de manto II denarios. Et de cappa II denarios. Et de sagiam I denarium. Et de bouem aut de uacam II denarios. Et de cabra aut de oue I denarium. Et de porco aut de porca I denarium. Et de bragale I denarium. Et de corio[7] de boue aut de uacca I denarium. Et pro nullo abere que uenditus fuerit pro minus de XII denarios non dent inde portaticum. Et qui percusserit hominem cum pugno clauso pectet XII.[im] denarios. Et de manu aperta V solidos. Et unde exierit sanguinem XII solidos et medium. Et qui eiecerit lancea aut alia arma per ira fora de sua casa LX solidos. Pro feritum qui ceciderit in terra VII.[m] solidos et medium. Et[8] istas[8] calumpnias[8] non[8] respondeat[8] sine[8] rancuroso[8] et[8] rancuroso[8] non[8] ualeat[8] suam[8] cherimoniam[8] sine[8] testimonium[8] bonorum[8] hominum[8]. Et uestro ganado qui fuerit ad pascendum nemo in illum mittat manum suam per male sine iusto iudicio. Et nullo burges de constantin non sedeat pignoratus in tota nostra terra nisi debitorem aut fidiatorem. Et qui alium pignorauerit pectabit nobis quingentos solidos. Et illo auer pectet duplatum ad dominum suum. Et qui emerit aut uendiderit nullo abere in constantin ante illo concilio habeat eum liber. Et nullus homo sit ausus postea que requirat eum per mal sed de suo portage sicut superius scriptum est. Et nullum militem non habeat pousada in constantin per mal nisi per bona[9] uoluntatem domini cuius domus fuerit. Et sagio[10] non sit ausus intraret in casa de burges per mal. Sed si[11] abuerit directum illo sagion contra illo burges[12] donet fiator[13] ille[13] burges[13] in V.[e] solidos que[14] faciat directum ante illum iudicem qui erectum fuerit de concilio, et[15] illum[15] non[15] respondeat[15] nisi[15] tercio[15] die[15] et illum iudicem iudicet iudicium rectum inter illum sagionem[16] et illo burges. Et si illo sagion intrauerit in casa de illo burges per mal super istum plactum occidatur, et ille burges non pectet pro eo nulla[17] rem. Et si occisus fuerit per occasionem CCC.[os] solidos dabitur pro eo. Et[18] si[18] alius[18] homo[18] ibi[18] occisus[18] fuerit[18] tali[18] pacto[18] componatur[18] et[18] nichil[18] aliud[18]. Et illos burgeses tam longe uadant in apillido quomodo in ipso die possint reuertere in domos suas. Et si rixam[19] inter se habuerint et[20] de pugno aut de palma aut de ligno se percusserint aut de capillis tractis et unum de illis non fecerit clamorem ad illum sagionem[21] non pectet[22] nichil. Et si clamorem fecerit unum ex illis ad illum sagionem[23] pectent[23] illam calumpniam per iudicium[24] rectum. Et nullum hominem non faciat rausum in illa uilla. Et auer[25] de illos burgeses ubicumque fuerit sit saluum et qui eum prendiderit per rapinam pectet nobis quingentos solidos et illo abere duplatum ad dominum suum. Et istos foros qui ego comite Henrico et uxor mea infante domna Taraxia[26] dedimus uobis burgezes de constantin autorizamus et confirmamus illos uobis et qui illos irrumperit[27] tam[27] nos[27] quam[27] filiis nostris quam propinquis nostris quam extraneis sint a deo et sancte marie et omnibus sanctis excommunicati et maledicti et a sancta ecclesia separati et cum iuda traditore et datam et abiron in infernum sepulti amen. Et[28] ecclesie[28] uestre[28] detis[28] quidquid[28] uolueritis[28]. Domni[28] archiepiscopo[28] abbas[28] confirmantem[28]. Ego comite domno Henrrico et uxor mea infante domna T. in hanc[29] cartam[29] manus nostras roboramus[30]. Era M.[a] C.[a] XXX.[a] IIII.[a]

Menendus roderiguiz qui scripsit.

1 Tarasia
2 XII.[m] XII.[m]
3 mendosa
4 Et de equm aut
5 trouxello
6 trauxello
7 coyro
8 *desunt*
9 bonam
10 sagion
11 sic
12 burgez
13 fiador illo burgez
14 qui
15 *desunt*
16 sagion
17 nullam
18 *desunt*
19 risam
20 aut
21 sagion
22 pectent
23 sagiom pectet
24 iudicem
25 de auer
26 Tarazia
27 inrrumperit quam nos tam
28 *desunt*
29 hac carta
30 roborauimus

Digitized by Google

Ego infans domno Alfonso filius Henrrici comiti et infante domna T. autorizo et confirmo et roboro istam[31] kartam[31] qui fecit pater meus et mater mea. Regnante domno Alfonso in legione. Gomex[32] nuniz test. Menendus uenegas test. Geda menendiz test. Egas gondesendiz test. Egas moniz test. Menendus moniz test. Ermigus moniz testes.

Et concilii de constantin semper teneant hanc[33] cartam[33] de[33] gimaranes[33].

31 ista carta
32 Gomez
33 foro de Vimaranes.
Et ista carta non erat sigillata.

ZURARA

AZURARA DA BEIRA

1102

Apographum ex Libro I *Donationum, sic dicto, Alphonsi III, in quo scripta fuit charta confirmationis hujus* foralis *ab Alphonso II concessa. Ejusdem* foralis *hoc unicum extat exemplar.*

In nomine domini nostri ihesu christi amen. Ego Comite Henricus et uxor mea domna Tarasia ildefonsi Regis filia cartulam facimus ad populationes de zurara de foro inter rybulo adon et mondego et inter Pennalua et ipsius zurara et ribulo Ryal. Id est ad iugo de boues modio de pane terciato ad unoquoque boue II quartarios terciado et vino decima in lagar et decima de lino in agro et de uenado uno lombo et de porco duas costas et de coneliis uno conelio de morata. Et caualario si perdiderit suum caballum sperent illum tres annos cum foro caballario uenda sua hereditate ad quem uoluerit et non faciat inde nullum forum. Et pedon uendat sua hereditate ad quem uoluerit et decima restet in foro. Et caballario defendat suo portadigo cum foro, et calumpnia que ibi exierit per directum iudicium mediam partem leyxe pro anima de Comite domno Henrico et de uxore sua domna Regina Tarasia, et de ibitione que non torna iugada non querant inde nullum seruicium sine precio, et cum foro cautauit illo Comite domno Henrico de Ribulo odon usque mondego in mille et quingentos modios, et nullus hominem quo ibi intrar per uirto pous homicidiam aut pous seruum aut nulla re componat illo capto aut perdat illas manus aut oculos et que istam cartam uiolauerit aut uoluerit infringere in primis sedeat excomunicatus et a comunione christi separatus et cum traditore domini habeat dampnationem et sedeat perdudo in aduentum et non faciat deus misericordiam super illum amen et sit anatematizatus, et totos homines inter ribulos adon et mondego respondeant ad zurara cum seruicio et cum foro. Et ego Comite Henrico et vxor mea Tarasia regina fecimus illam iurare ad ille Egas moniz et domnus Rabaldus et Gonsaluus petri in nostra uice. Era M.ª C.ª XXXX.ª Qui fuerunt pro testes, Gunsaluus Episcopus Colimbriensis scripsit. Egeas Gosendiz test. Pelagio suariz test. Domnus Infans Alfonsus. Ego Comite domno fernando quomodo istam cartam sursum resonat auctorizo eam simul et roboro. Et ego Comite domno Petro ueni octorgo et confirmo, et ego domnus Vermudus petri octorgo simul et roboro.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alienor illam cartam et illud forum quod bisauus meus Comes domnus Henricus fecit uobis hominibus de zurara concedo et confirmo uobis per hoc scriptum et ut mea concessio et confirmatio maius robur optineant precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri, que fuit facta apud Sanctaren prima die februarii Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Mar. iohannis signifer domini Regis, Domnus Petrus iohannis maiordomus curie, Domnus Laurencius suarii, Domnus Egidius ualasquiz, Domnus Johannes fernandi, Domnus Fernandus fernandi, Domnus Gomecius suarii, Domnus Rodericus menendi, Domnus Poncius alfonsi, Domnus Lupus alfonsi, confirmant. Testes, Vincentius menendi, Martinus petri, Petrus petri, testes. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus, Domnus Martinus Port. Episcopus, Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus, Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus, Domnus Suarius Elborensis Episcopus, Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus, Domnus Bartholomeus Visensis Episcopus, Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus, confirmant. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Gonsaluus menendi Cancellarius curie. Laurencius martini scripsit.

Digitized by Google

TENTUGAL

TENTUGAL

1108

Charta autographa, ex tabulario Conimbricensis sedis, nunc in Archivo Publico asservata.

Sub imperio omnipotentis dei qui uerbo creans omnia recte conposuit atque utiliter in suo congaudet regno qui cum eodem filio et spiritu sancto unus et quoequalis permanet per numquam finienda seculorum secula. Audiant presentes et futuri uerba relationis huiusmodi. Constitutum est inter uiuentes ut quidam ex illis sint maiores quidam mediocres alii uero minores alii sint domni alii subiecti et necesse est ut domni prestent hominibus qui sibi seruiunt et qui melius seruierint melius proficiant et magis sustententur de beneficio dominorum suorum. Ego comes Hanricus una cum uxore mea formosissima tarasia comitissa filia regis domni adefonsi f...mus uobis homines populatores quos uultis populare tentugal uillam iussu regis domni adefonsi qui iussit eam nobis hedificare et construere, facimus uobis cartam stabilitatis ad habitandum et ad plantandum et ad colendum tali modo ut omnis miles qui ibi fuerit et balestariis atque montariis uel ceteris hominibus habeant talem licentiam ut faciant de suis rebus ad seniorem que illa imperauerit sicut faciunt omnes homines qui habitant in colimbrie ciuitatem et similiter habeant omnes foros quos in colimbrie currerint. Est confirmatum istud in tempore dominus noster ihesus christus post ressurrectionem suam quo ascendit in maiestatis sue preterito mille centuque xxxx.ª vi.es Regnante pascasio rome papa, bragare Giraldo archiepiscopo, tolete bernardo probissimo archiepiscopo. Et quisquis post nos rex hanc comes regina uel comitissa quinquin uir uel mulier de nostris propinquis uel de extraneis hanc stabilitatis cartam uiolare uoluerimus uel uoluerit et contra hoc quod nos sponte facere iussimus destructores esse uoluerimus uel uoluerit quisquis fuerit propinquos aut extraneus segregetur a corpore et sanguine domini et cum iuda traditore demersus in profundum inferni lugeat penam. Hec carta stabilitatis fuit scripta. + Ego hanricus comes uel consul hanc stabilitatis cartam scribere iussi et manu propria roboraui. Similiter et ego supradicta + dulcissima tarasia predicti regis filia manu propria quicquid supra scriptum est confirmo.

Qui presentes fuerunt, Annaia test. —Menendus gundisaluiz test. —Saluador recamondiz test. —Midus zakarias test. —Johannes aurifex test. —Petrus zerac test. —Petrus petriz test. —Petrus presbiter scripsit.

ZALATAN

SATÃO

1111

Apographum insertum in charta confirmationis hujus foralis, *ab Alphonso II concessa, et in Archivo Publico asservata, cum lectionibus variis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr.* (N.° 1) *et ex Lib. Regestor. ejusdem regis* (N.° 2) *depromptis.*

In christi nomine. Ego comite henricus una cum consensu coniugia mea Tharasia magni Regis Alfonsi toletane inperatoris filia placuit nobis ut faceremus uobis omnes de zalatane qui habitatis intus et foris in uillas et in populationes de zalatane ut demus uobis forum bonum pro capud et honore quo fecistis super nos primo et collegistis nos in uestra kasa proinde ponimus uobis foro per ubi andetis et non exeatis[1] de illo nec uos nec semini uestro qui laborauerit cum uno boue donet uno modio et cum iugo duos modios et sedeat de istos modios tercia de tritaco[2] et duas partes de secunda et sedeat per illa medita qui[3] antea habuistis quando ibi populastis et de uino sexta et de lino sexta et[4] de[4] fauas sexta. Et qui fuerit caballario et migrauerit et mulier aut filios de illo remanserint ut sedeat sua hereditate et sua casa honorata ad[5] foro de caballario, et si illi caballum migrauerit

N.° 1

1 exatis
2 tritico
3 que
4 et
5 a

N.° 2

2 tritico
3 que
4 et
5 a

Digitized by Google

usque in tres annos. Et si pedone migrauerit sic uiro quomodo mulier qui hereditatem habuerit ut laxet illam ad[6] sua posteritas aut uendat aut donet aut faciat de illa[7] sua[7] uoluntate[7]. Et si calumpnia fecerit[8] ut ueniant[9] IIII.or aut V.e de illos bonos homines qui leuatos fuerint de concilio et iudicent illam cum uestro iudice et quanto iudicauerint sedeat stabile. Et de montatico de morada donet unum conelium et de peias II.os lonbos. Hec mandamus et auctorizamus et si nos aut semini nostro hunc nostrum factum inrumpere uoluerit quisquis ille fuerit qui talia comiserit sedeat excomunicatus et lepra a planta[10] pedis usque ad uerticem capitis et cum iuda traditore habeat penas in eterno baratro. Facta cartula notum die septimo idus Maii Era M.a C.a XXXX.a VIII.a Ego comite henrico hanc cartulam iussi fieri et manu[11] mea[11] roboraui. Ego Tharasia conf. Menendus uenegas continens sancta +. In sede colinbrie episcopus gundisaluus. Egas[12] gosendiz continens baiam[13] conf. Egas[14] moniz[14] continens sancti martini conf. Pro testibus, Petrus test. Gomiz[15] nuniz continens sancti cristophani[16] conf. Pelagius test. Menendus moniz continens pennafiel conf. Gondisaluus test. Pelagius suarii continens amaia conf. Fernandus fernandiz continens lamego conf. Et ego infante Alfonsus filio domni anrici[17] adicio in hanc cartulam qui homine qui laborauerit cum uno boue det uno modio et cum duos boues duos modios et deinde quantos boues miserit non donet plus[18] nisi[18] de I boue aut de duos qui habet uno boue semper det I.o modio. Petrus episcopus Comiti notarius[19] ecclesie Vimaranensis canonicus notuit. Et adicimus adhuc in istam cartam ut non demus uobis seniorem nisi quale uos laudaueritis et iudice aut sagione de uestra uilla et de uestra gente. Ego infante Alfonsus ad uos homines de zalatam isto foro que meo pater[20] et mea mater ad uos dederunt in ipso state et *ego mando* et autorgo et qui de illo uos sacauerit sit maledictus et confusus amen.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor illam cartam et illud forum quod Bisauus meus Comes domnus Henricus fecit uobis hominibus de zalatam concedo[21] et confirmo uobis per hoc scriptum. Et ut hec mea concessio et mea[22] confirmacio[22] maius robur optineant precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri que fuit facta apud Sanctaren ultima die Januarii[23] in Era M.a CC.a L.a VI.a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus fernandus fernandi[24] conf. —Domnus Rodericus menendi[25] conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus[26] Lopus[26] alfonsi[26] conf.[26] —Vincencius menendi[27], Martinus petri, Petrus petri, testes.

Domnus[28] Stephanus[28] Bracarensis[28] Archiepiscopus[28] conf.[28] —Domnus[28] Martinus[28] Port.[28] Episcopus[28] conf.[28] —Domnus[28] Petrus[28] Colinbriensis[28] Episcopus[28] conf.[28] —Domnus[28] Suarius[28] Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus[29] Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolameus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port., Petrus Garsie[30], Joanninus[30], testes[30].

Gunsaluus Menendi[31] Cancellarius Curie —Laurencius martini[32] scripsit.

N.o 1

6 a
7 illam suam uoluntatem.
8 feceretis
9 ueniam
10 pranta
11 manum meam
12 Egeas
13 uaiam
14 Egeas nuniz
15 Gomez
16 Christofoni
17 hanrici
19 notauimus
20 patre
23 Februarii
26 *deest*
28 *desunt*
30 garsie test. —Suarius stephaniz test —Johanninus test.

N.o 2

6 a
7 illam suam uoluntatem.
9 ueniam
10 pranta
11 manum meam
12 Egeas
13 uaiam
14 Egeas nuniz
15 Gomez
16 christofoni
17 Henrici
18 plus
19 notauimus
20 patre
21 et concedo.
22 confirmacio mea
23 Februarii
24 fernandiz
25 menendiz
26 *deest*
27 menendiz
28 *desunt*
29 *deest*
30 garsie test. —Suarius stephaniz test. —Johanninus test.
31 menendiz
32 martiniz

Digitized by Google

COLIMBRIA

COIMBRA

1111

Autographum ex tabulario Conimbricensis sedis. Quia rasuris vitiatum invenimus, addidimus lectiones varias ex apographo saeculi XIII, in Libro Regestorum ejusdem sedis, qui Livro Preto *inscribitur, inserto.*

In dei nomine. Placuit mihi comiti henrico et uxori mee taresie[1] regis domni aedfonsi[2] filie uobis qui colimbrie estis maioribus et minoribus cuiuscumque ordinis sitis in ea morantibus cartam facere firmitatis uobis et filiis uestris et progeniis de stabilitate uestra et foro atque seruitio. In primis ut nunquam faciatis nobis senaram et de preda de fossato[3] non detis nobis plusquam quintam partem et azaga duas partes et uobis rameneant duas. Et de azaria nobis quintam partem uobis quatuor absque ulla alcaidaria. Siquis militum emerit uineam a tributario sit libera et si acceperit in conjugium uxorem tributarii omnem hereditatem quam habuerit sit libera, et tributarius si potuerit esse miles habeat morem militum. Milites quot[4] jugarios potuerint habere in hereditate sua quam habuerint intus colimbrie uel extra tam in uillis quam in munitionibus habeant illos liberos in suo seruitio et non introeat in eis rapsum uel homicidium. Et si aliquis militum uenerit in senectute ut non possit militare quandiu uixerit sit in honore militum. Et si miles obierit uxor que remanserit sit honorata uti in diebus mariti sui et nullus eam uel filiam alicui accipiat in conjugium sine uoluntate sua et parentum suorum. Saion non eat domum alicui sigillare sed si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Judex et alcaide sint uobis ex naturalibus colimbrie et sint positi sine offrecione. Clerici colimbrie habeant morem et honorem militum in uineis et terris et domibus, et si alicui militum obierit equs et non potuerit emere alterum nos dabimus ei et si non dederimus stet honoratus donec possit habere unde emat. Infanzon non habeat in colimbria domum uel uineas nisi qui uoluerit habitare uobiscum et seruire sicuti uos. In illas azenias non detis plusquam quartam[5] decimam[5] partem sine offretione. Pedites de ratione quam solebant dare de cibaria dent medietatem per quartario[6] de XVI.[m] alqueires sine brachio posito et tabula, de uino et lino dent octauam partem et de madeira et ligna que adducunt pro uendere dent octauam partem. In lagaradiga de uino de quinque quinales inferius dent almude et si super[7] fuerit[7] dent quartam sine ulla offrecione et iantar. Nullus milles extraneus introeat domum alicui sine uoluntate domus domini. Si aliquis laborator habuerit iuicionem non faciat cum ea[8] aliquod fiscum, et almoqueri faciant unum seruitium in anno, et inter uos non sit ulla manaria. Et si aliquis uestrum uoluerit seruire alio domino uel ire in alia[9] terra[9] habeat potestatem sue hereditatis abendi uendendi uel donandi. Sculcas ponamus nos medietatem[10] anni[10] et[10] uos[10] medietatem[10]. Non detis portaticum uel alcaualam aut cibariam custodibus ciuitatis uel porte. Colimbriam numquam dabo per alcaualam[11] alicui. Non introducam munium barrosum uel ebraldum colimbriam. Homines de bolon[12] dent nobis quartam partem et non cornaria. Promittimus non tenere in mente uel corde malam uoluntatem uel iram de hoc quod nunc usque egistis aduersum me sed habebo gratum quod collegistis nos et honorabimus uos ut melius potuerimus et neque[13] in uestra re uel in uestris corporibus habebitis desonor uel perdita[14]. Ego Henricus et taresia[15] qui hoc scriptum facere iussimus propriis manibus roborauimus facientes hec ++ signa. Facta VII kalendas[16] iunii era M. C. XXXX. VIIII. Qui iurauerunt quod hic[17] scriptum est seruare semper cum[18] fe[18] sine malo ingenio. In primis Comes henrricus et taresia[19]. —Fernandus telli —Fafila luz —Pelagius pelaiz —Petrus gondisaluiz[20] —Menendus uenegas —Gomeze nuniz —Petrus pelaiz.

Qui presentes fuerunt, omnem scolam comitis et omnem[21] concilium colimbrie. —Tellus[22] presbiter[22] scripsit[22].

1 Tarasie
2 Adefonsi
3 fossado
4 quod
5 x^{m}IIII^{am}
6 quartarium
7 fuerit
8 *deest*
9 aliam terram
10 medietate.
11 cauallariam
12 bulum
13 nunquam
14 perdida.
15 Tharasia
16 kalendarum
17 hoc
18 in se
19 Tarasia
20 Gonzaluiz
21 omne
22 *deest.*

Digitized by Google

SAURIUM

SOURE

1111

Apographum in charta confirmationis Alphonsi II insertum, cum lectionibus variis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. ejusdem regis. Accedit translatio in vulgari idiomate saeculi XIV. In Archivo Publico omnia haec adservantur.

In dei nomine. Placuit michi comiti henrico et uxori mee Regis domni Alfonsi filie Tarasie uobis qui in Saurio estis maioribus et minoribus facere cartam firmitatis uobis et qui de uobis geniti fuerint morantibus in saurio de stabilitate et foro atque seruicio. In primis ut non faciatis nobis unquam[1] senaram, et de preda de fossato non detis nobis plusquam quintam partem et azaga duas partes uobis remaneant duas. Et de azaria nobis quintam partem uobis quatuor sine ulla alcaidaria. Siquis militum emerit uineam tributarii sit libera et si acceperit in coniungium uxorem tributarii omnem[2] hereditatem quam habuerit[3] sit libera. Et tributarius si potuerit esse miles habeat morem militum. Milites quot jugarios potuerint habere in sua hereditate quam habuerint intus saurio[4] et extra per uillas et municiones habeant illos liberos in suo seruicio et non introeat in eis rausum uel omicidium. Et si aliquis militum uenerit in senectute ut non possit militare quandiu uixerit sit in honore militum. Si miles obierit uxor que remanserit sit honorata uti[5] in diebus mariti sui nullusque eam uel filiam alicuius accipiat in coniugium sine uoluntate sua suorumque parentum. Saion[6] non eat domum alicuius sigillare. Sed si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Et si noluerit gratis recipere iudicium recipiat inuitus. Judices sint uobis ex naturalibus saurii[7] et sint positi sine offretione. Clerici saurii[8] habeant honorem militum in uineis et terris et domibus. Et si aliqui militum obierit equs et non potuerit emere alterum nos dabimus ei. Et si non dederimus stet honoratus donec posit habere unde emat. Pedites de ratione quam solebant dare de cibaria dent medietatem. De uino decimam partem et in lagaradiga almude sine offretione et iantar. De montaria non dent ulla[9] condaria ad alcaide neque de caro[10] neque de pelle neque de melle uel[11] cera. Nullus miles extraneus introeat[12] domum alicuius sine uoluntate domini sui. Si aliquis laborator habuerit iuicio-

In nome de deus. Plouge a mim Conde dom anrrique e a mha molher filha delRey Donnaffonso e de donna Tareyia a uos que sodes moradores en Soyre tambem aos moyores come os meores dar esta carta de firmidom a uos e os que de uos naçerem moradores que forem en Soyre de stabeleçimento e de foro e de seruiço. Outrosi nas primeyras cousas stabeleçemos que nunca ia mais de seara nem de cousa que aiades nem de rouba nem de lide nem de fossado, nem nunca nos dedes quinta parte daquilo que colherdes que laurardes per uosas maãos e daquilo guaanhardes naquele logar. E da azaga duas partes a uos fiquem e da azaria a nos dade a quinta parte e ffiquem a uos as quatro sem nenhuma alcaydarya. E stabeleçemos se alguum dos caualeyros comprar uinha dalguum que dê trebuto asi come rendeyro seia liure. E se se casar ou filhar casamento daquele trebutario toda aquela erdade seia liure que hi achar. E estabeleçemos se alguum tributario que dê renda quiser seer caualeyro ou poder seer aia o costume dos caualeyros se poder manteer caualaria. E estabeleçemos que os caualeiros que moram en soyre mandamos que quantos jugadeyros ou sergentes en sa erdade ou fora da uilla ou en sas erdades seiam liures e aiamnos liures en seu seruiço e nom entre en elles rouso nem omicidium. Esto quer dizer que nom seia nenhuum ousado a fazer antre elles rrouso nem matar homem. E se alguum caualleyro ueer a uelhiçe que nom possa caualgar en quanto uiuer seia en onrra de caualeyro. E se alguum caualeiro morrer a molher dele seia onrrada asi come en dias de seu marido. E estabeleçemos que se lhe alguem fezer força ou desonra que assi lha correga ou enmende pelo corpo e pelo auer como quando era casada. E estabeleçemos que nenhuum nom na filhe por molher nem sa filha sen sa voontade ou de seus parentes. E estabeleçemos que sayon nom uaa seielhar nem sarrar cassa de nenguum. E se alguum homem fezer alguma cousa nom conuenha-

N.° 1

1 nunquam
2 hominem
3 habuerint
4 in Saurio
5 ut
6 Sagion
7 Sauri
8 Sauri
9 ullam
10 carne
11 neque de
12 intret

N.° 2

1 nunquam
2 hominem
3 habuerint
6 Sagion
7 Sauri
8 Sauri
9 ullam
10 carne
11 neque de
12 intret

Digitized by Google

nem non faciat cum ea aliquod[13] fiscum[13]. Et si aliquis uestrum uoluerit seruire alio domino uel ire in alia terra habeat potestatem sue hereditatis habebendi[14] uendendi donandi. Sculcas omnes ponamus nos integras per totum annum et uos omnes arrotouas. Non detis uos de saurio in nostro[15] castello portaticum uel alcaualam ut cibariam custodibus muri. Nunquam dabimus saurium alicui per offretionem uel alcaualam. Facta firmitatis carta[16] mense junio Era M.ª C.ª XXXX.ª VIII.ª Nos henricus et tarasia et posteritas nostra uobis qui saurio estis et progeniis uestris hoc scriptum roboramus. Et qui illum fregerit frangatur a deo. Gondisaluus[17] episcopus conf. Qui presentes fuerunt, Petrus corrigia. Pelagius suarii. Garsia ennekiz[18]. Egas[19] muniz. Suarius uenegas. Monio uenegas. Egas[20] spina. Gomeze[21] osoriz. In tempore pelaici Menendi uenegas. Gomeze[22] muniz. Fafile[23] luci. Pelagii pelagii. Egas[24] Gondesindi[24]. Et concilio de monte maior[25] et de saurio et scola commitis. Tellus presbiter notauit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de saurio istam cartam suprascriptam et istud forum quod Bisauus meus Comes domnus henricus uobis dedit et concessit. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud Sanctaren Mense Decenbri[26] Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. —Domnus Petrus iohannis Maiordomus[27] curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus iohannes fernandiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Egidius ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petriz, testes.

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colinbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolameus Visensis Epis-

N.º 1

13 forum
14 habendi
15 uestro
16 cartam
17 Gunsaluus
18 eneguiz
19 Egeas
20 Egeas
21 Gomez
22 Gomez
23 Fafie
24 Egeas gundesendiz
25 maiore
26 Decembris

uel uenha ao concelho e julguese dereytamente pela justiça. E se de grado nom quiser reçeber o juizo que lhe derem façalho a justiça reçeber que se nom queyra. E mandamos que os juizes seiam uosos naturaaes e seiam postos sem ofreçom. Os clerigos de soyre aiam onrra dos caualeyros en vinhas e en essas terras e en sas cassas. E mandamos e estabeleçemos que se alguns dos caualeyros morrer o caualo e for tam minguado assi que nom possa conprar outro nos lho daremos e se lho nom dermos estê todauia honrrado e en ssa honrra ataa que possa auer en que o conpre. E estabeleçemos que os peoes daquella raçom que soyam aa dar en seruiço nom dem mays ca a meyadade. E do vinho dem a deçima parte e do lagar dem huum almude sem ofreçom e sem jantar. Da montaria nom dem nem huma condiçom ao alcayde de carne nem de pelle nem de mel nem de çera. E estabeleçemos que nenhuum caualeyro estranho entre en cassa de nenguum a pousar nem filhar nenhuma cousa por força sem uoontade de seu dono. E se alguum laurador ouuer alguma cousa de seu nom faça a nenguum seruiço sem seu grado. E mandamos e estabeleçemos que se algum de nos *(sic)* quizer seruir alguum senhor ou hyr a alguma terra de seu mandado aja poder en vender a sa erdade ou dar ou doar. E nos ponhamos esculcas entregas per todo o anno conuem a saber o senhorio. E mandamos e estabeleçemos que todos moradores de Soyre nom dem guardas en nosso castello nem portagem nem alcauala nem de comer aos guardadores do Castello do Muro. E nos nunca daremos Soyre por offreçom nem por alcauala. Esta carta e esta firmidom foy feyta no mes de Junho Era M. e C. e XIX *(sic)* annos. Nos Dom anrrique e Dona Tareyia e os que de nos ueherem confirmamus este scripto a uos que morades en Soyre e a todas uosas linhageens que de uos forem. E quem quer que o quebrantar quebrantado seia de deos. E esto diz o Bispo dom Gonçalo confirmando com o conde dom Anrriqui. Que presentes fforom, Pedro Correia, Paay soarez, Garçia negro, Egas nunez, Soeyro uecgas, Egas spinha, Moninho uecgas, Gomes ozoriz no tempo de dom Paayo e de Meen uecgas e de Gomez moniz fafile, Paay paayz, Egas gonçaluez. E o Conçelho de Soyre, e escola do Conde todos forom testemunhas desto, e Dom Steuão clerigo a notou.

Eu Rey Dom Affonso en senbra com mha molher a Reynha dona Orraca o mandey com nosos filhos infan-

N.º 2

13 forum
14 habendi
15 uestro
16 cartam
17 Gunsaluus
18 eneguiz
19 Egeas
20 Egeas
21 Gomez
22 Gomez
23 Fafie
24 Egeas Gondesendiz
25 maiore
26 Decembris
27 *deest*

Digitized by Google

[illegible]us conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port., Petrus Garsie, Joanninus, testes.

Gunsaluus Menendi[28] Cancellarius Curie[29], Laurenc[illegible]s[29] martini[29] scripsit[29].

N.° 1

28 menendiz
29 *desunt*

tes Dom Sancho e Dom Affonso e Dona Leonor outorgo e confirmo a todos morantes en Soyre esta carta de susso escripta e este foro o qual meu Genrro o Conde dom Amrrique a uos deu e outorgou e que este meu feyto que seia muy firme que seia afortelegado, e mays firme que pode seer outro. Esta carta mandey ffazer e fizya do meu seello do chunbo esguarneçer. Feyta esta carta en Santarem no mez de Dezenbro Era M.ª e L.ª V.ª *(sic)* anos e sobre de suso nomeados que esta carta fazer mandamos dos quaes escriptos ela confirmamos e en ella estes sinaaes fezemos. Dom Martim anes alferes delRey conf. —Dom Pere anes mayordomo da Corte conf. —Dom Lourenço soares conf. —Dom Joham fernandez conf. —Dom Gomez soarez conf. —Dom Egas Vaasquiz conf. —Dom Rodrigo meendiz conf. —Dom Ponço affonso conf. —Dom Lopo affonso conf. —Viçente meendiz test. —Martim perez test. —Pero perez test.

Que presentes forom, Dom Steuam Arçebispo de Bragaa conf. —O Bispo dom Martinho do Porto conf. —Dom Pedro Bispo de Coimbra conf. —Dom Soeyro bispo de Lixbooa conf. —Dom Soeyro bispo devora conf. —Dom Paayo Bispo de Lamego conf. —Dom Bertolameu Bispo de Viseu conf. —Dom Martinho bispo da Garda conf. —Martim paaez Cantor de Portugal test. —Pedro guarçia test. —Joham ninho, testemunhas, test. —Gonçalo meendez chançeler da corte. — Lourenço martiiz ha escreueu.

N.° 2

28 menendiz
29 *desunt*

THALAVARES

TAVARES

1114

An authenticum *sit exemplar hujus* foralis, *in Archivo Publico asservatum,* (G. 15, M. 13, N.° 9) *disputatur* (Ribeiro, Dissertaç. Chronolog., T. IV, P. I, pag. 157 —Herculano, Hist. de Portug., T. I, n.° VII *in fine). Plane vitiatum quidem est apographum in ipso Archivo inventum* (G. 15, M. 6, N.° 5) *ex quo lectiones variae, quae hic subjunguntur, desumptae sunt.*

Christus. In dei nomine ego comite anrricus et infans domna tharasia regis adeffonsi[1] filia regnantes in portugal et in stremadura colimbria viseo et sena. Et modo pobulant[2] in stremo illo castro nomine thalauares et inquirent bonos foros per ubi pobulent[3] illum. Et illo comite et illa infans pro remedio animarum suarum et parentum eorum uolunt facere kartam ad illos homines quos ibi[4] uoluerint pobulare[5]. Et de suis foribus per ubi ambulent et non exeant de illis pro tali actio que est illo castro inter mauros et christianos et uolent proinde[6] ingenuos esse et querent bonos foros prenominatos. In primo quomodo ex parte contra christianos per illam archanam et de alia parte per illum riuulum de thalauares et de alia parte per illum auiatum et de alia parte per illum flumen[7] de[7] mondeco.[7] De[7] foris[7] his[7] in[7] prim..[7] pobulent[7] castrum seruos et legitimos. Qui autem laborauerit[8] ibi cum uno

1 alfonsi
2 populant
3 populent
4 ubi
5 populare
6 primo
7 flumen sunt ..... et populent
8 laborauerint

Digitized by Google

boue det III[9] .....[9] Qui autem miserit II[os] boues det III[es] quartarios. Et deinde quantos uoluerit mittat et non det plus iugada nisi de I° boue aut de II[os]. De uino I° puzale des quando abuerit V quinales. De lino I° manulio des III[or] in deante. De monte de peias uno lombo. De porco III[or] costis[10]. De urso[11] una manu[12]. De morada de monte de colinos[13] de III noctes in deante uno colino[14] de[14] apeiro[14]. De mel media canada de sancti iohannis usque[15] sancti michaelis. Et illo[16] colinio[16] de[16] sancti micahelis usque introitum. De iudicio infiado X quartarios medio a senior et medio a concilio. De feridas unus cum alius ille qui fuerit feridus[17] mittat ille alius in sua manu et det proinde V quartarios a senior. De homicidium L[a] modios quomodo uicinum[18] a[18] uicinum et[19] fuerit iudex aut saion[20] .....[20]. De anaziador aprehendent illum quantum abuerit. De rausum[21] L[a] modios quomodo uicinum a[22] uicinum. Si autem mala mulier fuerit meretrix et querimonia fecerit de aliquo homo[23] non pectet ibi nullam rem des III[es] uices[24] in[24] deante. Qui autem arrancauerit[25] armas in uilla perdat eas. Qui autem fuerit caualarium[26] et[26] .....[26] suum cauallum stet III[es][27] .....[27] in suo foro. Homo qui uoluerit ire pro alia terra morare uendat suam hereditatem et det inde a senior medio bragal. Nullus[28] homo qui in uilla morauerit tanta uendat de sua hereditate qui fogueira non mate. Et[29] de[29] tota[29] ganantia[29] de[29] uilla[29] in[29] alia[29] parte[29] demidio[29] tantum[29] pectent[29] a[29] senior[29] ....[29] cum alios homines atque pignora non uadant a[30] concilium nisi in uestrum couctum. Et si fuerint[31] passados non duplent[32] illa fiaduria nec illa pignora. Qui autem uoluerit inrumpere nostra uilla aut nostro[33] caucto[33] quomodo pectet quingentos modios. Et si aliquis homo uenerit tam[34] propinquis quam[35] extraneis[35] .....[35] qui hunc factum nostrum inrumpere uoluerit in primis sit excomunicatus et anathematizatus et de sancta ecclesia separatus et cum iudas[36] traditore domini habeat participium in[37] eterna[37] dapnatione[37] et non pareat illi deus in diem iudicii amen. Facta kartula[38] firmitatis[38] notum die quo erit[39] .....das[39] marcii Era M.[a] C.[a] L.[a] II.[a] Ego Comes henricus[40] et tharasia infans in hanc kartulam quam nos iussimus fieri cum proprias mentes et manus nostras roboramus et hoc signum nostrum. Qui preses[41] fuerunt audierunt[42] et[42] uiderunt[42] et confirmauerunt id[43] sunt G.[44] raro[44] test. Gondisaluo[45] gotierriz[45] test. Monio uenegas test. Petro[46] pelaiz test. Suario menendiz test. Suario presbiter notauit.

Et hoc scriptum permaneat in perpetuum. Et hoc quod iussimus scribere ullus homo non sit[47] .....[47] infringere illud sed pro sola audacia permaneat excomunicatum. Et hoc nostrum factum semper sit firmum[48].

9 tres sesteyros
10 costas
11 uso
12 mão.
13 conelios
14 conelio dapeyro.
15 usque in
16 de illo conelio des
17 firiditus
18 uicinus ad
19 et si
20 saion C modios.
21 rauso
22 ad
23 homine
24 dies en
25 sacauerit
26 caualeyro et perdiderit
27 III annos
28 Nullum
29 Et nos homines de talares demos nostris senioribus de cada fucaria III bracales et singulos quartarios de centeno pro tali modo que seruicial nuli (?) damus et illis placuit et nobis. Et de fiaduria
30 ad
31 fuerit
32 duplet
33 nostrum coctum
34 tam de
35 quam de extraneis adque filiis
36 iuda
37 *desunt*
38 karta firmitudinis
39 erit III.° kalendas
40 anrricus
41 presentes
42 et uiderunt et audierunt
43 hi
44 Gundisaluus rarus
45 Gundissaluus guterriz
46 Petrus
47 sit ausus
48 firmum. Sudarius presbiter notuit.

VISÉO

VISEU

1123

Autographum ex tabulario Capituli sedis Viseensis, nunc in Archivo Publico asservatum.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Ego regina tarisia ildefonsi regis filia uidens et cognoscens fidelitatem et bonum seruicium in homines de uiseo. Placuit michi ut facerem illis firmitatis scripturam de bono foro et de bona consuetudine quod semper inter illos sit nullo me cogente sed ex propria mea uolumptate atque cum sana mente. In primis uos qui estis ciues milites istam consuetudinem firmiter dono et uobis usque in perpetuum concedo. Si aliquis uestrum mortuus fuerit et filium paruulum post se reliquerit teneat hereditatem suam in pace usque dum puer ipse crescat et apprehendat arma cum quibus domino terre seruiat. Si filium non habuerit uxor sua si bonam continentiam in uiduitate habuerit obtineat suam hereditatem etiam in pace. Et si aliquis miles iam in se-

Digitized by Google

nectutem deuenerit teneat suam hereditatem bene defensam in pace. In qualicumque uero parte in tota mea terra hereditates uestras habueritis, per unam solumodo miliciam illas defendatis ubi uos mea uox inuenerit. Et quantam hereditatem habueritis in illo arraualde uestram propriam plantatam uel de hominibus populatam illam semper defensam habeatis sine aliquo uicario. Clerici autem qui in ciuitate morauerint eodem modo habeant suas hereditates per suum clericatum sicut et milites per suam miliciam. Si aliquod malum ortum fuerit inter uos et per uos ipsos emendare potueritis emendate, et uicarius meus non transeat ad uos sed si nolueritis inter uos emendare tunc uicarius meus iudicet uos ad directum. Si aliquam uxorem ducere uoluerit aliquis nullam offrecionem reddat. Ipsi milites qui in uillas morant si aliquis illorum cauallum suum perdiderit non demandent illum usque in plenum annum. Conpleto anno si cauallum non habuerit det sua iugada. Et illos iugarios qui uenerint populare meam terram ueniant ad forum de iugada noua. Super hec omnia quantos bonos foros ueteros habuistis usque in istum tempus eciam ex hac die illos firmiter habeatis uos et omnis posteritas uestra. Et mercatores mei qui morauerint in uiseo dent suum censum et illis nullam iniuriam faciant. Totum autem quod superius resonat ego regina tarisia concedo et concessum semper esse firmiter mando. Quisquis uero ex mea proienie filius uel nepos tam de meis propinquis quam de extraneis hanc firmitudinem irrumpere uoluerit non ei sit licitum sed pro solà temptacione quandiu in malo perseuerauerit excomunicatus permaneat et a liminibus atque consortio sancte dei ecclesie deiectus existat, insuper cum iuda proditore in profundum penas perpetim lugeat. Facta est firmitatis scriptura mense magii Era M. C. LX.ª I.ª

PORTUGALENSIS BURGUS

PORTO

1125

Apographum saeculi XIII ex tabulario monasterii de Arouca, *nunc in Archivo Publico asservatum. Accedunt lectiones variae ex Lib.* I *Regestor. Alphonsi IV.*

Christus.[1] In nomine sancte et indiuidue[2] trinitatis patris et filii et spiritus sancti, que firmiter fieri uolumus per litteras et scripta confirmamus. Quapropter Ego Hugo dei gratia licet indignus Portugalensis episcopus per huius scripture firmitatem tam presentibus quam futuris notum fieri uolo quod hominibus in portugalensi burgo abitantibus uel qui ad abitandum uenerit, dono et concedo cum consensu clericorum nostrorum et consilio proborum uirorum tales et tam bonos foros quales[3] habent in sancto facundo. Id est ut in die cena domini reddat unusquisque de unaquaque domo unum solidum. Et qui uoluerit domum in burgo facere dabit ei maiorinus uille locum et accipiat inde unum solidum. Et qui uoluerit domum suam uendere uendat cuicunque burgensi uoluerit cum consilio et licencia Episcopi uel maiorini sui. Et si aliquis fuerit oppressus aliqua graui necessitate et uoluerit exire de burgo cum pace Episcopi et maiorini sui habeat in potestate uendere domum suam uel dare. Et si Episcopus conparare uoluerit uel eius maiorinus habeat[4] pro precio quod homines uille laudarent. Maiorinus uero non pignoret aliquem burgensem in domum suam quandiu extra domum poterit inuenire quod pignoret nec ingrediatur ad pignorandum alicuius domum sine duobus aut tribus ipsius uille bonis hominibus. Et ipsi eant cum eo. Si aliter intrauerit quicquid de domo extraxerit uiolenter duplet et careat maiorinitate sua. Quicumque panem ad istam uillam adduxerit ad uendendum nullum portaticum inde det. Et mensura panis sit una per quam uendatur et conparetur per totam uillam. Et de uino similiter sed de uino accipiatur portaticum sicut forum est. Et qui per aliam mensuram falsam uendiderit uel conparauerit V° solidos soluat. Et de sale similiter per unam[5] mensuram[5] uendatur sicut de uino conparetur. De omnibus calumpniis decimam pars reddatur nisi fuerit raussum aut homicidium et maiorinum. Qui uendiderit kaballum[6] det[6] unum[6] solidum. De equa VI denarios. De asino IIII denarios. Et[7] de[7] boue II denarios. Et de porco I denarium. Et[8] de[8] carnario una menalia. Et siquis extraneus mactauerit uakam aut porcum[9] reddat inde lonbos[10]. Si aliquis aduena uendiderit II^os bragalles pro uicta *(sic)* non det portaticum. De trosello unum solidum. De una raposa I° denario. De una duzena[11] II denarios. De uno corio I° denario. De una saia I° denario. De una capa II^os denarios. De uno manto II denarios. De una corda de panno II denarios. De uno capud de fustam II denarios. Quicumque extra murum ui-

1 *deest*
2 inuidue
3 qua
4 habeat prius
5 una menssura
6 cauallum I°
7 De
8 De
9 porco
10 lunbos.
11 ducena

Digitized by Google

neam plantauerit per illa loca que maiorinus dederit det inde quartam partem de uino ad cellarium sedis portugalensis. De quanto laborauerit in uinea postquam plantata fuerit non inde[12] det[12] nisi x.am pro anima sua donec uinea det uinum. Et quicumque ruperit rutela per illos montes aut per ualles det quartam partem et habeat in perpetuum. Et quicumque portaticum celauerit incurrat inimiciciam[13] Episcopi et duplet illud. De euicione onerata II denarios. De pedone I denarium. Hanc autem kartulam facimus ut deus omnipotens concedat domine nostre Regine Tarasie remissionem omnium peccatorum suorum et det ei uitam eternam et suis parentibus et amicis et nobiscum faciat misericordia amen. Quicumque ergo hanc nostre constitucionis kartam scienter destruxerit et post m.es amoniciones satisfacere neglexerit in primis ira dei incurrat et cum iuda traditore participacionem habeat, et quod temptauerit euanescat et kartula sit semper firma. Homines[14] eiusdem[14] uille[14] sint[14] semper[14] obediens[14] Sedi[14] et[14] Episcopo[14] et[14] Capitulo[14] tanquam[14] domius[14]. Facta autem kartula V.i[15] Qdt[15] n.o idus Julii Era M.a C.a LX.a I.a Ego Hugo Portugalensis Episcopus roboro et confirmo. Ego Petrus[16] Port.[16] Episcopus[16] II.us[16] hanc kartam roboro et confirmo. Ego iohanes[17] Port.[17] Episcopus[17] hanc cartam roboro et confirmo. Ego Petrus Port.[18] Episcopus[18] III.us[18] hanc kartam roboro et confirmo. Ego Petrus Port.[19] Episcopus I.us[20] hanc kartam roboro et confirmo. Qui uiderunt et presentes[21] fuerunt, Dom ifardo[22] test. Vermudo test. Pelagius test. Gundisaluus test. —Rodericus presbiter notuit.

12 det inde
13 inimicicia
14 *desunt*
15 et dedit
16 Johannes Portugalensis Episcopus
17 Petrus Portugalensis Episcopus I.us
18 Portugalensis Episcopus II.us
19 Portugalensis
20 III.us
21 preses
22 tifardo

CERNANCELHI

CERNANCELHE

1124

Forale *hoc primitus municipio* **Cernancelhe** *concessum, datum fuit postea a rege* ***Dionisio,*** *ut videtur, municipiis* **Longroiva** *et* **Muxagata.** ***Liber Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr.*** *nobis textum suppeditavit. Accesserunt lectiones variae ex* ***Lib. Regestor. Alphonsi II,*** *et ex apographo authentico ad* **Muxagata** *attinente, quod nunc in Archivo* ***Publico*** *invenitur.*

In nomine patris et filiis[1] et spiritus sancti amen. Ego Egas gundesendiz[2] una cum filiis meis et filias et ego supranominato[3] Johanne uenegas. Placuit nobis pro bona pacis et uoluntas ut[4] faceremus[4] a uobis homines de Cernonceli[5] cartam[5] qui hedificare et habitare uoluerit[6], et illa qualiter faciant unusquisque de illis. Et hoc est foro. Homo qui unius bouis quam multis det I quartarium sedeat inde I talega de tritico et III de secunda per medida de concilio. Et quando habuerit de sua uinea V.e quinalles de uino det I puzal[7] et nunquam[8] plus. De lino et de legumina nichil. Et de monte de sancto Michael usque introitu des IIII dies det I conilio. De sogeira nichil[9]. De[9] introitu[9] usque ad sancti Michaelis nichil. De peia II costas de porco et[10] de[10] alio uenato I lumbo. De introitu usque in pascha nichil. De lancea et de fossa nichil. Qui fecerit homicidium L modios medietate a seniore et alia medietate accipiat concilio et dent ad suos parentes de illo mortuo[11], et ille homo qui homicidium fecerit[12] et fugierit stet sua mulier cum sua medietate[13] salua. Et illa parte de suo marito apprehendant[14] illam et aprecient[15] illo habere in[16] ipsos[16] L modios. Et quale ora quesierit uenire et pectare uoluerit recipiat illo habere quod in primis tollent illi et conpleat suum homicidium. Et de rauso similiter. De furto pro I.o VIII, a seniore de furto IIII.or partes a seniore de uilla II partes a concilio II partes ad iudicem I. Qui contra uicinum suum facere

N.º 1

1 filii
2 gondesendiz
6 uoluerint
13 mediatate

N.º 2

1 filii
2 gondisendiz
3 supranominate
4 facerimus
5 Cernançelhi karta
6 uoluerint
7 puçal
8 non
9 nichil det. Intro introito
10 et
11 morto
12 fecit
13 mediate
14 apprendant
15 apreciant
16 ipsos

Digitized by Google

uoluerit proua et uincerit illum illo qui cader pectet I bragal. Si iam in campo uenerint[17] et eam non fecerint[18] pectet medio bragal. De menbrum de homine siue de mulier, de auricula XV modios, de nares L modios, de I occulo L modios uel de II occullos C modios. Siue de una manu L modios siue de II[19] C modios. De uno dente V modios. De digito polegar X modios et[20] de[20] aliis digitis V modios per unum similiter. De pedibus medietate a palacio et mediatate ad illum uulneratum uel ad suos parentes. Qui apprehenderit[21] arma aliqua cum ferro intus in uilla contra suum[22] uicinum perdat illa arma. Si autem percusserit cum L modios media pars[23] a[23] senior[23] et[23] media[23] ad[23] uulnerato[23]. De fora parte de ganantia de mauro[24] de cauallo siue de latrone de illas tegas contra nos media parte a senior et media ad quem si o aflar, de fugido[25] de[25] mauro[25] brauo in toto loco a senior sua quinta de[26] alia[26] rauba[26] nichil. Fiaduria de alia parte media parte[27] ad[27] senior et media pars[28] a concilio. Si autem defenderit indice et si non nichil. Si autem uicinum contra uicinum suum cum apellido uenerit a sua casa idem[29] cum[29] tres et intus intrauerit per mala mente LX modios media pars[30] a senior et media pars[31] ad illum hominem[32] quem[32] fuerit. De ecclesia derota[33] CL.ª modios et quando fuerit dedicata CCC modios media pars ad ecclesiam et media ad[34] senior. Qui posuerit luto aut ceciderit super faciem hominis[35] aut super os aut mulier pectet[36] LX modios media pars a senior et media ad illos iniustados. Mulier qui uiro habuerit cum benedictiones[37] et fugierit cum alio stet suo marido cum toto suo habere sano et parte de illa media ad[38] suo marido et media a senior. Si autem benedictiones[39] non habuerit et fugierit cum alio[40] similiter. Et caualeiro deffendat suo portadigo cum quei[41] mercar. Miles I.[42] caballario qui comparauerit hereditatem[43] de[43] pedone[43] habeat illam[44] saluam[44]. Et *pedones* qui de caballario comparauerint misceant cum sua et dent inde suam iugadam. Caualeiro ad quem suum caballum mortuum fuerit aut perdiderit excusarent illum usque ad tres annos. Caualeiro qui migratus fuerit stet sua mulier ornata a foro de caualeiro usque prendat maritum si illa[45] non[45] fuerit[45] mal uezada. Homo qui habuerit equa cum suas armas de caballario faciat[46] quomodo caballario. Et si unus ex nobis[47] miserit alius homo in sua casa et dederit illi de sua hereditate ad laborandum defendat illum[48]. Qui autem habuerit inmentum aut equa aut asinum non aprehendant[49] illi sine suo grado pro ad nullam partem. Qui migratus fuerit et semen non habuerit det totum suum habere pro sua anima et ad suos parentes. Qui habuerit filiam donet illam ad[50] nuptiis[50] quoqumque[50] uoluerit et nichil det ad palacium. Caballario qui migratus fuerit et filios habuerit surgat[51] inde unum[52] et defendat allios. Qui percusserit intus in uilla uel ante iudice suo uicino pro I ferida XII flagellas medias ad palacio et medias a quen as merecer. Et de fora de uilla pro I.ª duas in camisia. Et contra uestros inimicos ibimus uobiscum et non ad aliam partem. Qui miserit litem aut[53] trabalio inter nos uel cum seniorem et non[54] potuerimus[54] illum[54] emendare[54] eiciamus illum fora cum toto suo habere. Et si fuerit traditor de concilio aut de[55] seniore[55] perdat suo habere et eiciamus illum fora media pars[56] ad[56] seniorem[56] et media ad[57] quem fuerit traditor. Et homo qui ibi fuerit iam uno anno et inde exire uoluerit uendat aut donet sua[58] hereditate ad quem uoluerit ad uicino. Et unum seniorem habeamus. Judicem aut sagione de nostra uilla quale posuerit concilio, et alcaide quem uos uolueritis, et judice habeat decima de ganancia et quale hora uoluerit exire[59] exeat[59] sine pe-

N.º 1

38 a
43 hereditate de pedon
44 illa salua.
46 fiat
56 pars ad senior

N.º 2

17 uenerit
18 fecerit
19 duas manus
20 et
21 apprenderit
22 suo
23 partes a seniore et mediam ad uulneratum.
24 mouro
25 fugidio de mouro
26 et alia rouba
27 partes a
28 partes
29 dem com
30 partes
31 parte
32 homine que
33 rota
34 a
35 hominem
36 peite
37 bededictionis
39 benedictionis
40 alia
41 quem
42 idem
43 hereditate ou de pedom
44 illa salua.
45 non fuerit illam
46 fiat
47 uobis
48 illam.
49 apprendat
50 aut nuptus cum quo
51 surgar
52 uno
53 uel
54 potuimus inmendare
55 seniorem
56 partes a senior
57 a
58 ad sua
59 exeat

Digitized by Google

cto. Si uicinum contra suum uicinum rixa habuerit et amiciciam fecerit nichil dent ad palacium. Et tota fiadoria sit[60] de uno bragale. Et nullus homo intret in domo nostra[61] sine nostro grado. Et ille alcaide quem uos amardes et[62] quesieritis ponite illum. Et si unus de nobis de sua hereditate dederit in testamentum pro remedium anime sue sedeat defensa. Et nullus homo non uadat pignorare alium hominem ad[63] sua casa sed demandent[64] pro illo et ueniat ad[65] concilio et faciat directum. Si autem non uoluerit facere directum pignorent illum et si non fuerit cum sagione pecte I bragal. Et illos baesteiros[66] qui nobiscum fuerint habeant foro de caballario. Et homo qui de foris uenit et suo boue ad laborandum dederit det sua iugada et uadat pagado. Qui aprehenderit[67] equm[67] alienum[67] aut bouem iungerit si fuerit bonus homo accipiat[68] XX[68] fagellas medias ad palacium et medias ad seniorem de iumentum. Si fuerit mancipo X fagellas similiter. Qui bouem non habuerit non det iugada. Et ibimus in uestro apelido et in uestro adiutorio tres dies inter ire et uenire et non plus. Ferreiro que for morador desfaza[69] V[69] mallios pro illo anno. Oleiro de tres cozeduras det II ollas I grande et alia parua. Conqueiro pro illo anno inter concas[70] et uasos XII. Illos piliteiros inter duos uno manto de foro et det[71] illis uita et non plus. Piscatore qui se gubernat in ipso roget illum iudice et det illi pane et uino que maneat illuc[72] II noctes ad illo[73] riuulo et non plus. Zapatero[74] qui se gubernat in ipso det ad palatio pro illo[75] anno medio bragal et non plus. Hominem de fora parte que[76] esposar mulier de caualeiro[77] in uilla et leuauerit eam ad suam terram det[78] ad palatio I morabitinum[79]. Et si in uilla[80] morauerit nichil. Hominem de fora parte qui sposauerit mulier de pedone erdador in uilla et leuauerit eam ad suam terram det ad palatio medio morabitinum. Et si morauerit in uilla nichil et si non fuerit herdador nichil. Clerici erdadores tam de ecclesiastico quam de laicale habeant illas firmiter omnibus diebus uite illorum et omnis posteritas eorum cunctis temporibus seculorum defensas in saluo. Et si homo fuerit a palleario alieno aut mulier aut mancipum aut almuina aut uinea aut palos derotos pectet pro uno VIIII et I[81] bragal[81] medio ad[82] palacio et medio ad illum quem fuerit. Homo qui leuauerit alium[83] iumentum aut equm[84] aut alium ganatum et si homo de domum aut mulier aut mancipum exierit et ad tollendum uenerit pectet I bragal medium[85] ad palacium[86] et medium[87] ad illum[88] quem fuerit. Suis terminis per illam[89] aquam[89] de[89] tega[89] et per illam aquam de[90] aradros[90] et per illam aquam de acetores[91] usque in fontem de paules. Et nullus[92] senior qui[93] uoluerit[93] uos[93] sacare[93] de[93] ipsis[93] foris[93] sit[93] excomunicatus[93] et[93] a[93] fide[93] christi separatus[94] et non habeat portionem nisi cum iuda[95] traditore. Facta carta de foris[96] notum quod est VII° kalendas Nouembris Era M.[a97] C.[a97] LX.[a97] II.[a97] Ego Egas gundesendiz[98] una cum filiis meis et filiabus[99] et ego iam predictus Johannes uenegas hanc[100] cartam[100] nostris[100] manibus[100] roboramus. Regnante in portugal infante[101] Tharasia, Colimbriensi[102] episcopo[102] Gunsaluo, alcaide qui populauit[103] filius[103] et[103] nepos[103] eius[103] senper habeant[104] honorem[104]. Gunsaluus[104] test. Petrus test. Pelagius[105] test.[105]

N.° 1

72 illo
87 medio
98 gondesendiz

N.° 2

60 de vno sit
61 nostro
62 et que
63 a
64 demandant
65 a
66 beesteros
67 apprenderit equam alienam
68 aut accipiat xc
69 desfaça cinque
70 cuncas
71 de
72 illo
73 illos
74 Çapatario
75 uno
76 qui
77 caualario
78 de
79 marauidi.
80 uillam
81 uno bragalle
82 a
83 aliam
84 equam
85 medio
86 palacio
87 medio
88 ille
89 illa aqua de teia
90 darodos
91 açatores
92 nullo
93 que ipsos foros quesierit uobis sacare sedeat excomunicato et ad fidem
94 separato
95 judas
96 foros
97 Millessima c. LX. et dous.
98 gondisendiz
99 filias
100 in hanc karta manibus nostris
101 infantem
102 quanliendienssis et Stephano
103 pobro filio et neto
104 tencat honor. Gundissaluo
105 Palagio.

Digitized by Google

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port.[105] Rex una[106] cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno[107] Fernando[107] et domna Alionor[108] roboro et confirmo uobis habitatoribus de Cernonceli[109] cartam illam quam Egas gundesendiz[110] cum filiis et filiabus suis uobis fecit cuius carte[111] tenor in hac[112] pagina uerbo ad uerbum continetur[113] et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineant et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati[114], et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare precepi[115] fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo communiri, que fuit facta apud Pinel[116] mense februario Era M.[a 117] CC.[a 117] L.[a 117] VIII.[a 117]. Ego Rex domnus alfonsus et Regina uxor mea et filii[118] nostri[118] supranominati[118] qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram[119] subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus ++++++++. Qui affuerunt, Domnus[120] Mar.[120] iohannis signifer regis conf. Domnus Pe. iohannis maiordomus curie conf. Domnus G. menendiz conf. Domnus L. suarii conf. Domnus E. ualasquiz conf. Domnus[121] Gar.[121] menendi[121] conf.[121] Domnus[121] Rodericus[121] menendiz[121] conf.[121] Domnus Pe. garsie conf. Domnus Pon.[122] alfonsi conf. Domnus Lo. alfonsi conf. Domnus S. Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port.[123] episcopus conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus[124] S.[124] Elborensis[124] episcopus[124] conf.[124] Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Magister P. Cantor Port. test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Martinus[125] petri[125] test. V. menendiz test. Johanninus test. Gunsaluus[126] menendiz[126] Cancellarius[126]. Dominicus petri scripsit.

N.° 2

105 portugal.
106 et vna
107 domnum Fernandum
108 Leonor
109 Cernancelhi
110 gondisendiz
111 karta
112 hanc
113 continentur
114 iudicatis
115 precepti
116 Pinhel
117 Millessima CC.[a] L.[a] et octaua.
118 filiis meis supranominatis
119 quorum
120 Dominicus Martinus
121 *desunt*
122 Petrus
123 Portugalensis
124 *deest*
125 Petrus petrus
126 *deest*

PONTE

PONTE DE LIMA

1125

Textum hujus foralis *hausimus ex apographo incluso in charta confirmationis ejusdem* foralis *ab Alphonso II concessa. Adduntur lectiones variae ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In dei nomine et indiuidue trinitatis. Ego Regina domna[1] Tharasia[1] Aldefonsi[1] Regis[1] .....[1] domino salutem. Placuit mihi[2] ut faciam uillam supranominato loco[3] Ponte, cautum et decretum facio et[4] firmissime roboro ut deinceps amodu[5] quod erit[6] IIII.[to] nonas Martii Era M.[a 7] C.[a 7] .....[7] facio cautum ad ipsos homines qui ibi habitare uoluerint. Et ipsum terminum parte per foz[8] de Toruela et inde per inter uillam Sedin et domem et inde per petram rodadam et postea[9] .....stro[9] doaia[9] et descende in portela de Archa et fer a Miranceli et inde ad

N.° 1

1 T.[a] Adefonsi Regis filia in
2 *deest*
3 *deest*
4 *deest*
5 amodo
6 est
7 M.[a] C.[a] LX.[a] III.[a] Ego Regina
8 terminum
9 postea ascende ad castro de Achaia

N.° 2

1 T.[a] Adefonsi Regis filia in
2 *deest*
3 *deest*
4 *deest*
5 amodo
6 est
7 M.[a] C.[a] LX.[a] III.[a] Ego Regina
8 terminum
9 postea ascende ad castro de Achaia

Digitized by Google

Limia. Et si nullus homo uenerit qui hoc factum meum frangere temptauerit pariat sex mille solidos et illos[10] ....ores[10] supranominata uilla. Qui fora de suo cauto cauto[11] malefecerit pariat quingentos solidos. Et si nullus homo qui fora terminum suum calumpniam fecerit et ibi represatus non fuerit sit liber. Et homines qui de cunctis terris uenerint ad feiram et ad illos malefecerit tam eundo quam redeundo pariat LX.ª solidos. Et qui ibi habitauerint in ipsa uilla per singulos annos reddant singulos solidos de suas casas, et suas cortinas sine ratione habeant. Et qui in hac uilla habitauerit suas hereditates quas fora terminum habuerint sedeant cautatas. Et de quanto laborauerint in terras ruptas dent terciam et de non ruptis[12] quintam. Ego Regina Tharasia et filius meus Alfonsus Rex in hac carta manus nostras roborauimus. Testes[13], Comes Fernandus conf. Comes Gomizoni[14] conf. Pelagius ualasquiz curie dapifer conf. sub manu Regine dominante ripa limia[15]. Sesnandus ramiriz conf. et alii multi bene[16] natorum[16] hominum. Archiepiscopus Pelagius in Bracara. Petrus notuit.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna[17] .....[17] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo firmiter uniuersis[18] populatoribus de Ponte istud forum et istam cartam quam eis[19] dedit[19] .....[19] domna Tharasia. Et ut ista[20] carta[20] firmius robur optineat[21] iccirco eam communiri feci sigillo meo plumbeo. Et fuit facta apud Vimaranes mense August.[22] .....[22] Rex domnus Alfonsus et uxor mea Regina domna Vrraca et filii nostri infantes[23] domnus[23] Sancius[23] et[23] domnus[23] Alfonsus[23] et[23] domna[23] Alionor[23] hanc cartam propriis manibus roborauimus[24] .....[24] fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suariz[25] conf. —Domnus Gomecius suariz[26] conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz[27] conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi[28] —Domnus Lopus Alfonsi[29] —Vincencius menendiz, Petrus petriz[30], Martinus[31] petriz[31] testes.

Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis[32] episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius[33], Petrus[34] garsie[34], Johannes[34] petriz[34] testes[34].

·Rex Alfonsus —Regina domna Urraca —Infans domna Alionor —Infans domnus Alfonsus —Infans domnus Sancius.·

Gunsaluus menendiz cancellarius[35] —Fern.....[36]

N.º 1

10 illos habitatores
11 *deest*
12 ruptas
13 *deest*
14 Gomezoni
15 limie.
16 bonorum
17 domna Vrraca et filiis nostris
18 uobis
19 uobis dedit auia mea Regina
20 carta ista
21 obtineat
22 Augusto Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos
23 *desunt*
24 roborauimus et in ea hec signa
25 suarii
26 suarii
28 alfonsi conf.
29 alfonsi conf.
30 petri
31 *deest*
32 Elborensis
33 Pelagius cantor Port. test.
34 *desunt*
35 cancellarius curie conf.
36 *deest*

N.º 2

10 illos habitatores
11 *deest*
14 Gomezoni
15 limie
16 bonorum
17 domna Vrraca et filiis nostris
18 uobis
19 uobis dedit auia mea Regina
20 carta ista
21 obtineat
22 Augusto Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos
24 roborauimus et in ea hec signa
25 suarii
26 suarii
27 fernandi
28 alfonsi conf.
29 alfonsi conf.
30 petri
31 *deest*
32 Elborensis
33 Pelagius cantor Port. test.
34 *desunt*
35 cancellarius curie conf.
36 *deest*

[*] *Intus in circulo* (Rodado) *haec nomina leguntur. In aliis exemplaribus desunt.*

Digitized by Google

FERREIRA

FERREIRA D'AVES

1114—1128

In Publico Archivo duo manent foralia *oppidi* Ferreira *dicti; unum Tharesiae reginae nomine datum, quod nunc in lucem hîc edimus : alterum a Galdino Pelagio* (Gualdim Paes), *Templariorum equitum ordinis magistro, anno* 1156 *concessum, quod similiter deinde edendum. Primum ad* Ferreira d'Aves *in diocesi Viseensi; hoc autem ad alterum oppidum, item* Ferreira *vocatum, in Conimbricensi situm spectat.* (Figueired., Nova Malta, T. I, pag. 50.) *Illud diploma plane apocryphum Joannes Petrus Riberius* (Dissertaç. Chronolog., T. I, pag. 165) *insinuat : non ita gravibus tamen argumentis sententia haec adstructa, ut sine examine et cautela admittenda videatur. Primum argumentum, ab aetatis vel anni, in quo scriptum fuit, errore desumptum, minime apocryphum hoc arguit diploma, cum non pauca sint similibus faedata mendis, quorum genuinitatem nemo inficiari ausus est. Secundum pariter, litterarum scilicet, quibus scriptum gallicis dictis, forma; cum tunc temporis, Tharesiae nempe reginae, semigothicis litteris utebatur, adeo infirmum est, ut ipse Riberius documenta alia gallicis litteris per illud temporis, eadem vivente regina, scripta referat authentica. Tertium hujus sententiae fundamentum, quod in illo diplomate Alphonsi Henrici infantis nomen ommissum fuerit, non prae aliis gravius est; extant enim documenta authentica ab eadem regina subsignata, filii itidemque nomine, et subscriptione carentia. Impugnatur tandem hoc diploma ex eo, quod verba quaedam ibi, litteraeque numerales, quae tempus, suamque aetatem indicarent, rasuris deleta, et aliter, quam scripta, versa, commutataque fuerint : sed hoc contrariam favet sententiam; falsarii enim non apocrypha, sed genuina documenta vitiant, et invertunt : aetatis praeterea inductus a falsario error nullam praebere potest materiam contra diplomatis genuinitatem ab inverso suo ibi tempore argumentandi. Nos contra ipsa hujus documenti facies, loquendi genus, usitatae tunc formulae, scribendique methodus in aliam ducunt sententiam; verumque et genuinum, etsi manifeste vitiatum, credimus. Sententias, et verba ibi a falsario ignotam ob causam corrupta, litteris, quae italicae dicuntur, notabimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Regina domna Tarasia filia adefonsi *regis filia (sic).* Placuit mihi ut facerem ad uobis homines de ferreira foro que semper habeatis et non exeatis de illo nec uos nec semini uestro qui pop*ulatis intus et foris.* Qui laborauerit cum uno boue des IIIes S. et cum duos IIIes quartarios terciados per ipsa medida de Linares et plus boues miserit non dones plus. De uino quandoque habuerit V quinales dones inde uno puzale et nec ante nec postea non des plus. Et de lino alio sic. Et de fiadoria que infiarent infient illa in X quartarios. Et super quem ceciderit ipsa calumnia des X quartarios medios ad senior et medios ad concilium. Et iudicent eos iudice de uilla cum V homines bonos a directo. Venato qui mortuo fuerit in peia aut in baraza uno lombo. De porco IIII costas, de urso una manu. Et de III noctes in denante ad apeiro Ro conelio, et de mel de morada de monte medio alkeire des sancti iohannis usque ad sancti michaelis de sesteiro in denante et illo conelio de sancti michaelis usque ad introitum. Et si aliquis cum aliquo percusserit se et feridas abuerit unus, intret in manu sua et faciat alias tales, et non habeat ibi seniore alia calumpnia sed pro eo laxent médias de ipsas feridas. Si aliquis homo aprehenderit armas in uilla contra uicinum suum perdat eas. Qui fuerit caualeiro et perdiderit suum kauallum stet in suo foro usque IIIes annos. Et de tota ganantia de uilla infiada media parte ad concilium. Et homo qui quesierit ire pro ad alia terra uendat sua hereditate et des inde medio bragale ad senior terre. Et illo iudice aprehendat de toto iudicato sua Xa et quando quesierit exire exeat et stes saluo uno anno. Homicidium aut rauxo qui fecerit pectet La modios quomodo uicino ad uicinum, et homo qui tornauerit se pro ad alia terra retro des IIIIa de pam et de uino. Et si in denante fuerit habeat toto suo labore. Et homo qui laborauerit terras alienas de sua iugada ad senior de illas terras et respondeat ille senior de illas hereditates. Qui fuerit caualeiro et uoluerit ire ad alio seniore aut populare in denante stet sua hereditate salua et suos homines et quando fuerit in uilla faciat suum forum ubi euenerit uoce. Si aliquis homo aprehenderit mulier uidua et ipsa mulier habuerit filios de alio marito tenet ipsos filios cum suas hereditates et cum suo ganato usque dum fuerint tales qui laborent eas. Et si homo fuerit ad cercado pro aliquo appellido ubi totus fuerint et se sub-

Digitized by Google

traxerit ut non eas cum illos pectet x quartarios medio ad concilio. Et III homines decimadores ad iurandum saluent homicidium. Homo aut mancipium qui habuerit mulier aut filia aliena et uenerit cum iracundia ante III diem pectet illo rauxo. Si III diem transierit non pectet ibi quicquam. Et hominem aut mulier de senior non intrent in almunia aliena. Et si aliquos ministeriales fuerint in uilla et sederint in casa de aliquo hominem respondeat ad illo in cuius casa sederit. Et si homo uenerit ad populandum et concilio dederint illi hereditates ruptas aut pro arrumpere des unum annum in denante habeat uendat aut faciat de illas quecumque uoluerit. Et si pedone comparauerit hereditate de caualeiro des inde iugada. Et si caualeiro de pedone defendat illa. Et si aliquis homo dederit de sua hereditate pro sua anima sedeat defensa. Et si aliquo homine uenerit in casa de uno homine et quando exierit ut uadat se et ganato alieno leuauerit et illo homine in cuius domo fuerit si inde fuerit calumpniatus salues se. Et coneleiro de linas qui non dederit iugada det uno conelio. Et si aliquis homo aut mulier aut pastore qui fuerit ad uinea ad almunia aut sepes alienas et inde senior de illas causas adduxerit eum ante iudice det uno bracale et sanet illo damno medio ad concilium. Et si aliquis homo cum ira fuerit ad casa aliena ad inrumpendum et illa inrumpit cum fortia et sine mandato LX modios. Et si fuerit solus et intrauerit quantum inde sacchauerit tantum pectet et x quartarios. Et si percusserit sagione pectet x quartarios. Et si aliquis homo mortuus fuerit non det sua mulier lutosa. Et homo qui aprehenderit aliqua mulier non det pro ea offrecione. Et nullus homo aut mulier non debet ire ad fisco neque intus ad aliquo labore. Et homo qui habuerit mulier ad benedictiones partent per medium quantumque habuerint siue in morte siue in uita. Et si aliquo homo furtauerit aliqua causa pectet pro uno noue. Et nullus homo qui exierit de uilla pro ad alia et alio homo in sua casa laxauerit faciat suo foro de iugada. Et iudice aut *sagione non inquiren*t nulla calumnia nisi quanta uenerit ad eos.

Hec mando et auctorgo. Et si aliquis homo uenerit *de progeniis meis in primis sit* excommunicatus et segregatus a corpus et sanguinis domini nostri ihesu christi et hunc factum meum stet robore. Facta kartula notum die quo erit VIII.° *kalendas decembris Era M. C. LXXIIII (sic)*. Ego regina domna Tarasia manu mea roboro.

Ego Suarius ueniegas manu mea confirmo. —Monius ueniegas confirmo. —Garcia rodriguiz confirmo.

Pelagius notarius qui scripsit.

NOMAM

1130

Textum hujus foralis *desumpsimus ex Libro Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. quamquam in Lib.* I *Regestor. Dionisii regis aliud ejusdem inveniatur exemplar, ex quo tantum lectiones varias hausimus. Antiquior est liber ille S. Crucis monasterii, nunc in Archivo Publico asservatus; et quidem credere licet codicem S. Crucis et librum Regestorum Alphonsi II* (M. 12 *Foral. Antiquor.* N.° 3) *eamdem materiam pene continentes, non solum synchronos sed ab eodem exscriptore exaratos esse. Correctior, auctior nitidiorque forma, praecellit tamen codex S. Crucis.* Forale *hoc in Libro Regestor. Alph. II desideratur.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Fernandus menendiz una cum filiis meis vobis hominibus de ciuitate Nomam cognomento Monforte qui ibi ibidem populatores estis per mandatum meum moram faciendi siue qui uenerit ad populandum facimus uobis cartam sicut et fecimus per scripturam et preceptum nostrum firmiter teneatis et ut habeatis forum bonum sicut habent alii homines cum melioribus foris. Et non detis mihi nec ad progeniem meam nec ad aliquem hominem pro homicidio nisi VII.ª appreciadura per manus de alcaldibus et de judice. Et nullum pactum nec aliquam calumpniam non intret ibi meus merinus[1] nisi iudex de uestro concilio. Et faciatis fossatum una pars et alie due partes stent in illa ciuitate. Et de illa una parte que non fuerit in fossato pectet x solidos. Et non faciatis fossatum nisi cum uestro seniore una uice in anno aut ibi uestra uoluntas fuerit. Et pedones non faciant fossatum nec clerici. Et non intret ibi nuncius nec manaria de nulloquoque homine per forum de Nomam. Et qui in termino de Nomam filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem pectet CCC solidos medios ad palacium et medios ad suos parentes et exeat homiziam. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio de sagione pregon ferido firidam fecerit ad suum uicinum pectet LX solidos ad concilium et VII.ª ad palacium per manum iudicis. Et furto quolibet sedeat integratum et VII.ª parciant cum palacio per medium per manum iudicis. Et si

1 meyrinus

Digitized by Google

domum edificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram fuerit quomodo seruiat illa sua hereditas et ibi habitans fuerit, et si quesierit illas uendere uendat ad quem uolueri[t] per forum de sua ciuitate. Et homo de Nomam qui habuerit iudicium uel iuncta cum hominibus de partibus de[2] ultra dorium habeant meiaydum ad portum moestre de parte aaquende. Et do uobis pro forum quod caualeiro de Nomam sit infanzone[3] de aliis terris tam in iuramento quam in iudicio pasent super illos cum duobus iuratoribus. Et pedones de Nomam passent super illos caualeiros uillanis de totis aliis terris tam in iuramento quam in iudicio cum duobus iuratoribus. Et homines qui de sua terra exierint cum inimicitate uel cum homicidio aut cum muliere rausada uel cum alia calumpnia quelibet sedeat nisi quod non ducat mulierem alienam et tornauerit se ad seniorem de Nomam sedeat solutus et defensus per forum de Nomam. Et siquis homo cum inimicitate aut cum pignore[4] uenerit in terminum de Nomam et ibi intratus fuerit nullus inimicus intret post illum neque tollat ei pignora nec[5] aliquod malum ei faciat. Et si ei aliquod istorum fecerit pectet ad dominum ciuitatis D solidos et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui hominem[6] de Nomam pignorauerit et illum ad directum in concilio non pecierit pectet ad seniorem de Nomam LX solidos. Et homines de Nomam qui descabalgar caballarium de alia terra pectet V solidos. Et qui hominem de Nomam miserit in presion pectet CCC solidos. Et si homo de Nomam pro qualibet fiaduria a medio anno de illa illum non demandauerit sit inde solutus. Et si mortuus fuerit uxor et filii eius sint liberi. Et homines de Nomam non soluant pignora pro seniore neque pro meirino qui uicinus non fuerit. Et caballarii et clerici et uidue de Nomam non dent pausadas nisi pedones per manum iudicis. Et homines de Nomam qui tenuerint alios homines in suis hereditatibus aut in suo solar et non fuerit ibi suus senior ueniat ad sinal de iudice et det fideiussorem ad uenidam de suo seniore et faciat quod mandauerit, et calumpniam qualibet faciat sedeat de suo seniore et VII.ª ad palacium, et non seruiat nisi ad suum dominum in cuius hereditate sederit. Et sua senara aut sua uinea de Fernando menendiz[7] tale pectum[8] habeat quale de illis populatoribus. Et qui uicinum mactauerit et ad suam casam fugerit qui post illum intrauerit et ibi illum matauerit pectet D solidos medietatem ad palacium et medietatem ad suos parentes. Et qui hominem currerit et in sua casa illum inclauserit cum lanceis aut cum petris quantos homines incluserit pro unoquoque homine pectet CCC solidos medietatem ad palacium et medietatem ad suos parentes. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit et ille cum XII non potuerit se saluare quomodo pectet CCC solidos medios ad palacium et medios ad suas gentes. Et qui mulierem alienam feriuerit pectet XXX solidos ad suum maritum et VII.ª[9] ad palacium. Et homo de Nomam pro qualibet causa fiadores parar et ille fiador outorgar cum duobus hominibus et alius non querit colligere et super ipsum mactauerit nos totum concilium eamus ad illud[10] pectum[10]. Et illud plazium[11] de Fernando menendiz[12] habeat calumpniam et tota alia ciuitas unum forum habeat. Quia aliud palacium non habeat calumpniam. Et homo de Nomam qui fiador intrauerit et contemtorem non habuerit pectet V solidos. Et demandet suam uocem et forum de Nomam. Et de casa derota CCC solidos, et de suspecta de X solidos ariba feriat XII casas aredor et iurent los duos[13] de X solidis ad iusum iuret siue alter qualem inuenerit quod uicinus sedeat. Et homo de Nomam qui suos homines habuerit in suis hereditatibus aut sui uasalli fuerint et aliquis illum mactauerit suus senior colligat inde homicidium et VII.ª ad palacium. Et mulier que suum maritum laxauerit pectet CCC solidos et deserdet illam. Et si homo suam mulierem laxauerit pectet unum conilium ad iudicem. Et illa mulier que fiaduriam habuerit cum suo marito et in palacio se cedauerit aut in quale loco fuerit uadat suus maritus et prendat eam[14] sine nulla[15] calumpnia. Et si aliquis[16] quesierit reuelare illa mulier ad suum maritum quantas noctes illuc reuelauerit tantos CCC solidos pectet ad suum maritum et ad palacium. Et totus homo de Nomam qui ad alterum seniorem fuerit seruire et soldada perder sua mulier et sui filii sedeant uicini quomodo illi de tota ciuitate et non faciat illis nullus homo male. Et de omnibus mercatoribus qui fuerit[17] ad Nomam in cuius casa pausauerit de illo portadigo det duas partes ad palacium et aliam terciam ad dominum de casa. Et illi termini de Nomam incipiunt a dorio et inde per cimam de cestoias et ferit in rio malo et inde ad illa calcada et inde ad azinam de donon et fert[18] ad duas casas et inde ad portum de nouias in agada discurrente aqua in dorium et de fauce de agada discurrente Dorio usque in custodias. Et de illo montadigo prendat Fernandus menendiz duas partes et terciam partem prendant caballarii de Nomam qui cum illo fuerint montare. Et totus homo de Nomam qui hominem mactauerit in alia terra et gentes habuerint in Nomam non catent illum pro inimico. Et si pro inimico catarent suum uicinum exeant de illa ciuitate. Et si inimico dixerint quod non catent a suo uicino et postea alie gentes uenerint ad suam casam uel ad alias casas de suis amicis et in tradictione[19] suum

2 *deest*
3 infancone
4 pignora
5 neque
6 homines
7 menendi
8 pactum
9 VI.ª
10 illum pactum.
11 palazium
12 menendi
13 dous
14 eum
15 ulla
16 aliquis homo
17 fuerint
18 ferit
19 tradictionem

Digitized by Google

uicinum fecerit[20] occidere aut concilium dederit[21] et suspectum eum habuerit[22] qui suspectum eum habuerit[23] in suo corde cum altero. Et si non quesierit illum retar pectet III m. *(sic)* solidos medium ad palacium et medium ad suas gentes. Et totus homo de Nomam qui suum uicinum occiderit in ciuitate et de alia parte de illo poyo et de quomodo ferit ad illam portellam de doiro et de alia parte ad illos palacios antiquos usque in[24] alia carraria de sancto Johanne qui ibi hominem occiderit pectet III M. *(sic)* solidos medium ad suas gentes et medium ad palacium. Totus caballarius et peon de Nomam qui pignora adduxerit de alia terra et super plus dixerit quam adduxerit iuret siue altero quod plus non[25] aduxerit nisi quantum dederit et parciat se de illa. Et totus homo de Nomam qui arma tenuerit de suo seniore et mors illi uenerit alius senior qui postea fuerit non demandet illa arma nisi remaneant ad suos filios. Et istud[26] forum do uobis Ego Fernandus menendiz una cum filiis meis et nos habitatores de Nomam cum nostrum forum quod demus[27] ad seniorem singulos[28] octauas de ceuada et singulos denarios et duos panes et quintam que uenerit nobis de terra de mauris que sedeat collecta[29] per manus de judice et[30] ad iudicem in soldada XII solidos ad capud anni. Siquis uero hoc factum nostrum irrumpere uoluerit et istud forum infringere uoluerit tam rex quam Regina uel comes uel potestas aut qualibet persona tam ego quam filii mei uel progenies mea in primo sit excomunicatus et anathematizatus et a regno dei segregatus et non habeat portionem in regno dei nisi cum iuda traditore, et absorbeat eum terra sicut absorbuit Datam et abiron. Facta carta kalendas VII.° Julii Era M.ª C.ª LX.ª VIII.ª Ego Fernandus menendiz una cum filiis meis hanc cartam quam iussimus fieri manibus nostris roboramus in ipsis temporibus. Regnante Rege Alfonso in Legione et in tota strematura imperante portugal Infante domno Alfonso. Archiepiscopus in Bracara domnus Pelagius, potestas in Bragancia et in Lampazas[31] Fernando menendiz. Totus homo qui uicinus fuerit pro ulla calumpnia non respondeat que in Nomam fuerit non respondeat sine rancuroso.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo firmiter vobis populatoribus de Nomam istud forum et istam cartam quam Fernandus menendiz uobis fecit. Hoc autem concedo et confirmo per hanc cartam meo sigillo plumbeo communiri vt maius[32] robur obtineat firmitatis. Que fuit facta apud quintaelam mense octobris Era M.ª CC.ª LX.ª V.ª Et eam nos supranominati propriis manibus roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar.[33] Port. episcopus conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pe. Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar. Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Johannes fernandiz[34] conf. Domnus Fernandus fernandiz[35] conf. Domnus Rodericus menendiz[36] conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pe. Cantor Port. test. Vincencius menendiz conf. *(sic)* Petrus petri test. Gunsaluus menendiz cancellarius curie conf.

20 fecerint
21 dederint
22 habuerint
23 habuerint
24 ad
25 *deest*
26 illud
27 damus
28 singulas
29 collectam
30 *deest*
31 Limpazas
32 manus
33 Martinus
34 fernándi
35 fernandi
36 menendi

SENA

SEIA

1156

Apographum ex Libro Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. cum lectionibus variis ex Lib. Regestor. Alphonsi II desumptis.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Infans Ildefonsus Henrici[1] filius placuit mihi per bonam pacem ut facerem scriptum firmitudinis et stabilitatis quod firmum per infinita secula vos homines habitante in ciuitatem senam. Concedo quod habeatis consuetudines bonas meliores quod habuistis hucusque tam uos quam filii uestri et uestre omni progenie. In primiter concedo de foros de Sena, id est in primis pro ad seniore quod Sena tenuerit de iugo de boues modio de pane quartarium de tritico et quartarium centeno et II quartarios milio. Et decimam de uinum et de linum. Et de omicidio C modios. Et de calumpniam mediam partem et iudicarent illam IIII^or homines cum suo alcaide aut iudice, et ille homo qui illa calum-

1 henricius

Digitized by Google

pnia fecerit non pignorent illum usque ueniat ad concilium et si ad concilium uenerit et directum noluerit facere pignorent illum et non raupa[2] de suo lecto. Et totas suas quintas de azarias totos suos portaticos de cauallo que uenerit de alia terra et uenderent illum in Sena lenzo in portatico. Et de equa I bragal et de asino medium bragal, et de boue medium bragal, et de uaca II cubitos. Et de mauro qui exierit pro merce III morabitinos. Et de mauro qui exierit de catiuo non det nullam causam. Et homines qui fuerint ad conilios des IIII^or^ noctes in denante II conelios cum suis pellibus. Et qui fuerit pro melle I canada. Et in alia uice I libra cerea. Et monteiros qui fuerint pro pelles de bestiis adducant illas ad concilium et uendant illas sine nullo meto. Et qui plus dederit uadat cum illas et non sedeant pignoratus proinde neque raupatus. Et de latrone qui furtum fecerit leuet suo domino de illo ganato duplum et rege VII partes. Et caualo aut equa que de alia terra uenerit cum sale det talega et de asino almude. Et homines qui fuerint trans ermio et prendiderint maurum qui fugiat aut mulo aut caualo aut asino aut bouem aut uaca et illi fuerit de salamanca aut de zamora aut de terra de mauros aut de terra extranea dent quintam partem ad illo Rege et alia alcaidaria non dent. Et homine qui dederit iugada et uenatum occiderit in madeiro aut in baraza det I lumbum costal, et de porco montes IIII^or^ costas. Et homine qui fuerit de rege et fuerit carniceiro det duos lumbos de intus de porcos. De[3] boue aut de uaca I pedra zebral. Et homine qui calumpniam fecerit et pectare non det decimam : troseleiro extraneo qui uenerit in uilla et uendiderit det decimam de ipso qui uenderit et cum alio uadat in salutem. De caballarios de sela que non prendant sua casa aut de suo homine nullo caualeiro que faciat in illa pausada. Et homo qui honoratus fuerit et deuenit in senectute sedeat semper honoratus. Et mulier de caualeiro et uiro suo migratum fuerit tale que non prendat uirum stet semper honorata. Et homine de illo caualeiro[4] qui calumpniam fecerit det fiatorem usque ueniat domino suo et non faciat directum usque illi ueniat ad concilium. Si homine de illo caualeiro baraliauerit cum homine de illo rege et homine de illo caualeiro arancado fuerit que sorciat illo caualeiro[5] cum illo rege per medium. Et pro I palmada X quartarios. Et cum suo punio des illa garganta ad iuso bragal. Si dederit ad sursum adprecient illa homines boni et pectet mediam calumpniam. Et si aliquo homo fuerit ad illum hominem et dederit cum suis manibus in illo et in terra cadiderit V modios ad rege. Et si caualeiro de sena aut aliquo homo qui hereditatem habuerit et ibi homicidium fecerit aut rausso quo pectant illum a suo seniore in directo. Et si suo seniore non uoluerit leuare super se uadat illo maiorino pro illum et pro nulla alia causa non intret in sua hereditate de nullo homine de Sena nisi pro latrone qui furtauerit casa aut corte, et isto furto diuidat cum domino hereditate per medium. Et non prendat seniore caualo neque[6] equa neque[7] asino pro ad fossado neque pro ad nulla uia neque pro ad molino sine grato domino suo. Et homines de sena qui iugatam dederint que non uadant ad[8] fossatum[8] neque ad[9] molino cum forcia de seniore. Et caballarios de Sena que aprestamo non tenuerint non faciat nullum fossatum[10] nisi illo de maio et apelido : homine de sena qui caballum[11] habuerit et morire que stet I anno in honore et ad capud de uno anno si caualo non comparauerit det iugada. Et si illos qui anaziarent ad mauros[12] prendat rex suam mediam partem. Caualeiros aut peones[13] qui ad aliam terram uoluerint pergere uendant suas hereditates ad quem uoluerint[14]. Si homo migrauerit et filium habuerit et remanserit in sua hereditate quod faciant in unum seruicium. Mulier aut mancipia que non faciant nullo uirto super illas non pedones non caualeiros non descola nisi pro suo grato. Et si culpam fecerit ueniat ad concilium. Et nulla mulier miseram non faciat nullum seruicium de senior terre nisi pro suo precio. Et si homine de sena ad montem fuerit aut in alia terra non mittant caualos in sua casa usque illi ueniat. Si muro cadere et fuerit pro facere que ponat illo seniore mozom et luria et marra et mallios et II^as^ lauancas et nos nostros corpos et illo muro sedeat factum. Et nostros iudicios non sedeant in illa alcazeua non cum seniore non cum maiordomo nisi ad illo concilio. Si homine de sena calupniam fecerit que non sedeat preso si habuerit fiadore aut habere neque misso in illa alcazeua. Illas almonias de illo seniore prendat illas et non uadant ad illas alteras non de pedones non de caualeiros non ad uineas neque ad nullas arbores non prendant carneiros non porcos non lectones non oues non gallinas nec peccora ulla. Illos ministeriales non faciant nullo seruicio nisi pro suo precio nullo uicino quod non uadat in casa de suo uicino cum uirto et si ibi fuerit sine maiordomo aut sine iudice aut sine saione et iam in sua casa intrar cum uirto et prendet illum et saca fora de sua casa quod pectet D modios ad seniorem terre. Et si mortuus fuerit non pectet homicidium. Illas hereditates de domno osoreo sint semper liberas et honoratas sicut cum unius de melioribus militibus qui ibi fuerint. Illos clericos qui seruiunt ad sanctam Mariam sint semper honoratus cum uineas[15] et cum casas et cum caualos et cum[16] multas habere et nunquam dent racionem, et suos caballos et habere que non prendat seniorem terre. Si homo mauro mandauerit suum habere pro sua anima cum testimonia et cum carta in uita sua que stet, et si non mandauerit leuet illo maiordomo III^or^ partes et sancta Maria quinta. Et in sena de intus nunquam dent pausa-

2 roupa
3 et de
4 caualario
5 caualario
6 neć
7 nec
8 a fossato
9 a
10 fossadum
11 caualo
12 mouros
13 pedones
14 uoluerit.
15 uincis
16 *deest*

Digitized by Google

das[17] a caualeiro nisi cum suo grato. Que istos foros uoluerit irrumpere et ibi fuerit mortuus et pectet suo homicidio et alio male non prendat de seniore terre illi qui illo occiderit. Et non ponant iudice non seion nisi per concilium de uilla. Si fossado uenerit ad nostram uillam et caualeiro aut pedone diripauerit caualeiro que habeant[18] suum espolium cum suo caballo et non de inde racione neque quinta. Et de mondeci usque in hermeno qui inuenerit mauro aut caualo detque ganauerit det terciam partem ad Regem et alia habeat. Illos ferrarios que agucent illos mallios et adtament illos catenatos[19] et quando illo senior dederit ferro que faciant ferraturas[20] et clauos pro ad illum. Si caballum[21] aut asinum[22] habuerit[22] non faciant nulla facienda sine suo grato. Illos oleiros qui in regalengo sedent quod faciant suos foros de ollas, et si ibiciones habuerint non prendant illas, pro in ulla facienda illos miseros qui illa ligna adducent non prehendat illa nisi pro suo precio. Et nunquam in sena prendant mostil. Et qui suo caballo aut mula aut asino aut equa aut nullo habere que non uendat ad seniorem terre sine suo grato. Si caualeiro[23] comparare hereditatem de pedone tornet illam in caualaria. Et si pedone comparauerit hereditatem de caualeiro det iugatam[24]. Si homo de sena pignora fecerit de qualibet pars et illi uoluerit respondere ad mediam uiam que non prendat illa seniorem terre non maiordomo non iudice non seion sine grato. Si aliquo homo de sena iudicium habuerit habere cum homines quale terra fuerit[25] que ueniant ad portum seniorin. Illos de Colimbria ad illa carapinia. Homine qui in nostra uilla facere spada aut lancea[26] aut alfaniar[27] pro cum illas malefacere ad aliquem homine que pectet xxx solidos unus qui se ferierint. Vnus qui se ferirent cum suo companeiro et uocem non admiserit ad maiordomo aut ad iudice que se feriant ante illos et uocem non mitterint unus de illis que non pectent nullam causam[28]. De proba de lancea[29] xv modios. De porrina vii modios. Si homine de sena fuerit fora mercare que mercadore non sedeat usque in duas uices non det portatico. Et de tercia uice det. De caualo lenzo et de asino bragal. Et deinde si fuerit mercare per uillas regalengas det portatico de que uendiderit. Cauto de sena per illo pausadeiro quintanela et per illo pausadeiro[30] de illa deuesa et per illa sculca et per illa ecclesia sancti stephani, qui occiderit ibi hominem pectet d modios, exceptis inde qui inrumpere uoluerit ista carta que ibi sedeat mortuum et pecte c modios. Maiordomo qui porcos aut uacas aut alia pecora habuerit non det uigilare illas ad nullo homo sine suo precio. Homo[31] qui fugire ad illa ecclesia cum timore non intrent pos illum sed uigilent illum fora de ecclesia. Homine qui fuerit cauon cum suo legom non det ratione. Mancipio qui solteiro fuerit aut uineam aut hereditatem habuerit cum rege det iugada et sedeat cui uoluerit. Caualeiro de sena qui sua hereditate habuerit sedeat cui uoluerit. Pedones de sena qui illas casas de illa alcazena solent facere que faciant illas et postea parent illas factas ante maiordomo aut ante seruicial et si desperirent non sedeat nostra culpa et quem illas dampnare faciat illas. Et quisquis uero filius uel nepos tam de meis progeniis quam extraneis hanc firmitudinem irrumpere uoluerit non ei sit licitum sed per sola temptatione quamdiu in malo perseuerauerit, in primiter sit excommunicatus permaneat et a liminibus adque sorcium[32] sancte dei ecclesie deiectus existat et insuper cum iuda proditore in profundum pennas perpetim lugeat amen. Facta stabilitatis et firmitudinis carta in mense Maio Era m.ª c.ª lxx.ª iiii.ª Ego supradicti qui hanc cartam iussi facere coram idoneis testibus propriis manibus roboraui. Fernandus captiuo test. Archiepiscopus Pelagius conf. Bernaldus episcopus Colimbriensis conf. Gunsaluo roderici[33] conf. Egas moniz conf. Gunsaluo sauza senior conf. Qui presentes fuerunt et hec uiderunt, Tructesendo uermuiz conf. Pelagius carualius test. Garsia mauro[34] test. Saluador frosendiz test. Petrus reiriquiz test. Suarius menendiz test. Pelagius presbiter notauit nantimirizi.

Ego Alfonsus II.us[35] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de sena istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus inclite memorie Rex domnus Alfonsus. Et ut factum meum firmius robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Decembris apud Colimbriam Era m.ª cc.ª l.ª v.ª Nos Reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus P.[36] Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domni regis conf. Domnus P.[37] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Fernandus fernandi[38] conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Lopus alfonsi

17 pousadas
18 habeat
19 cadenatos
20 ferraduras
21 caualo
22 asino habuerint
23 caualario
24 iugadam.
25 fueriz
26 lanza
27 alfangar
28 casam.
29 lanza
30 pausadoiro
31 Homine
32 consorcio
33 rodriquiz
34 mouro
35 *deest*
36 Petrus
37 Petrus
38 fernandiz

Digitized by Google

conf. Domnus Pontius alfonsi conf. Magister Pelagius cantor port. test. Martinus petri test. Suarius stephaniz test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Johannes pelagii test. Gunsaluus menendiz[39] cancellarius[39]. J. martini notauit.

39 menendi cancellarius curie.

MIRANDA

MIRANDA DA BEIRA

1136

Forale *hoc decerpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Adjecimus lectiones varias ex Libro Nigro* (Livro Preto) *sedis Conimbricensis et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In christi nomine. Ego Alfonsus port.[1] princeps Comitis Henrici et Regine Tharasie filius magni quoque regis Alfonsi nepos spontanea mea uoluntate compulsus facio cartam firmitudinis tibi Vzberto et uxori tue Marine de stabilitate et de foro de Miranda a me constituto quod iubeo hominibus qui ibi commorati fuerint reddere. *Cuius* constitutio ita fiat. Homo agricola de uno boue I quartarium reddat. Et[2] de[2] lino unum manipulum, de uino autem nonam partem. Et ipse agricola qui racionem dederit in cellario non det condatum de monte. Miles autem suam racionem defendat et de suis hominibus habitantibus in hereditate sua. Et si equum[3] perdiderit usque ad duos annos racionem defendat. Et exinde si non potuerit equm habere det racionem. Et si mortuus fuerit miles mulier illius dum se bene continuerit sit honorata sicut in diebus mariti sui. Et si aliquis miles senuerit stet honoratus et racionem defendat. Sagittarius similiter faciat. Clericus qui ibi moratus fuerit stet in honore militum. Et tributum ecclesie reddatur episcopo sicut de Arouzi[4]. Conelarius de una morada quam in monte fecerit reddat unum conilium[5] cum sua pelle. Montarius de melle et cera det medium cubellum mellis aut redel[6] de cera. Ille qui peias in monte posuerit ad uenandum det inde lumbum cum quatuor costas[7]. Et si aliquis rausum comiserit terciam partem calumpnie componat. Et qui homicidium aliud tantum. Sed si intus castellum contigerit LX solidos. Homo qui alium hominem ferierit intret sibi in manus flagellis sicut fuerit iudicatum, et iudici terre similiter faciat. Et qui in alienam domum per uim introierit cum armis XXX solidos componat. Homo qui pugnam fecerit lancea et clipeo X solidos tribuat. Qui uero cum porrina V solidos. Ille uero qui sagionem[8] uille feriro presumpserit X solidos reddat. Qui etiam iudicem ferierit aut pulsauerit mala mente XX solidos componat. Ille qui de uicino suo iniuriam habuerit uicario uille querimoniam faciat et si noluerit emendare pignoret illum pro I solido. Et si adhuc emendare noluerit[9] sepius illum pro[10] I[10] solido[10] pignoret[10] donec ueniat ad directum. Iste calumpnie supranominate stent in exquisitione bonorum hominum. Hanc firmitudinem facio et iure perhenni in forti statu suo esse semper promitto atque concedo. Qui uero istud[11] meum factum infringere uoluerit sit excomunicatus dei omnipotentis et semper maledictus permaneat usque ueniat ad satisfactionem. Facta stabilitatis carta X.°III.°[12] kalendas[12] decembris Era M.ª C.ª LXX.ª IIII.ª Bernaldus episcopus affuit. Ego Egas[13] moniz[13] curie dapifer conf.[14] Fernandus captiuus alferez conf.[15] Gunst[16] diaz conf.[17] Pelagius goterriz conf.[18] Randulfus[19] zoleimat[19] conf.[19] Fernandus test. Martinus test. Petrus test. Julianus[20] notarius[20] domini[20] regis[20] Sancii[20] iussu[20] eius[20] transtulit[20] in[20] Era[20] M.ª[20] CC.ª[20] XXX.ª[20] VIIII.ª[20] mense[20] Augusto[20].

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit populatoribus de Miranda concedo ego eis et confirmo per hoc

N.° 1

1 Purtugalensium
2 De
3 equm
4 Arozi.
5 conelium
6 rederi
7 costis.
8 sayonem
9 se noluerit
10 pignoret de uno solido
11 istum
12 XIIII.° kalendarum
13 Egas Monionis
14 testis.
15 testis.
16 Gundisaluus
17 testis.
18 testis.
19 Ramduffus zoleimaz testis.
20 Jhoanes subdiaconus notuit Portugali.
21 *deest*

N.° 2

3 equm
7 costis
13 egeas moniz

Digitized by Google

scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat[21] firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam in Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ✝✝✝✝✝✝. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus[22] .....limbriensis[22] episcopus conf. Domnus Suarius[23] Vlixbonensis episcopus[24] .....S.[24] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius[25] .....[25] Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus[26] .....[26] conf. Domnus Martinus iohannis[27] ....[27] domni Regis conf. Domnus P.[28] iohannis maiordomus[29] .....[29] Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz[30] .....[30] conf. Domnus Gomecius suarii conf.[31] .....[31] Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus[32] .....[32] Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendiz[33] cancellarius curie.

N.° 2

21 optineat
22 episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis
23 Suerius
24 episcopus conf. Domnus Suerius
25 Pelagius Lamecensis episcopus conf.
26 Domnus Martinus Egitaniensis episcopus
27 iohannis signifer
28 Petrus
29 maiordomus curie conf. Domnus
30 fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandi
31 conf. Domnus Gil ualasquiz conf.
32 Domnus Poncius alfonsi conf.
33 menendi

PENELA

PENELLA

1139

Ipsi Penelae cui forale *Ferdinandus Magnus dedit, hoc videtur concessum. Textum hausimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. Exemplar, quod hic adjungimus, pristino idiomate portugalensi versum extat in Archivo Publico.*

In dei nomine. Ego Adefonsus Infans filius Hanrici comitis et Regine Tharasie facio cartam donationis et firmitudinis uobis homines de Penela cunctisque ibi habitauerit dono atque concedo uobis meum Castellum cum suis terminis cum montibus et fontibus terris et pascuis ruptos et non ruptos. Cuius uero isti sunt termini de illa cabeza da mata furada et fert in dueca et uadit ad illam cabeza de Albarol et fert in illa taliada et uadit per illo lombo raso et fert in illa uia antiqua da serra et quomodo currit aqua ad illum flumen de Alsie et uadit per illum flumen et fert in directum ad ipsum portum de lagenas et pergit a cabeza de ouelia et descendit per illa ualle de pito et uadit a figeiroa et intrat in illa aqua de ladeia usque in illo ulmar et fert in cabeza de mata furada. Dono atque concedo uobis ipsum castrum cum suos obtimos foros. De uno iugo bouum II quartarios medium tritici et medium ordei. Et quantum habeat uno homine plus boues, non det plus de II quartarios. Et illi qui ibi habitauerit uineas et habuerint V^e quinales deinde dent inde duos puzales et nunquam plus et non uadat maiordomo ad suo lagar. De ceruo uno lombo, de porco duas costas. Monteiro que non der iugada et fuerit ad monte descando habuerit in monte octo dies det alqueire de mel uel aratal de cera. Et colinarius uno conelio cum sua pelle. Et miles quantos homines potuerint habere in sua he-

Em nomyny domyny amen. Eu afomso Ifante filho do conde dom enrrique e da rreynha dona tarreja faço carta de doaçom e de fremidom aos homeens de penella e a todos os que hi morarem dou e outorgo a uos o meu castello com seus termos e fontes e terras e pacigoos rrotos e nom rrotos do qual uerdadeiramente estes ssom os termos, daquella cabeça da mata furada e fere em adueça e uay aaquella cabeça dalbarrol e fere em na talhada e uay per aquelle lonbo rraso e fere em aquella carreira antiga da sserra como corre a auga daquelle rrio dalia e fere em direito em esse meesmo porto das lagias e sse uay aa cabeça doouelha e descende per aquelle vale do pito e vem aa figeira e entra naquella auga da ladea ata aquele ulmar e fere em aquela cabeça da mata furada dou e outorgo a uos esse castello com seus muy boos foros.

De huum jugo de bois dous quarteiros meyo triigo e meya ceuada. E aymda que huum homem aja muytos bois nom dê mais de II quarteiros.

E daquelles que hi chantarem vinhas e ouuerem çinquo quinales dê ende dous puçaes e nunca mais e nom uaa moordomo a seu lagar.

Monteiro que nom der jugada e for ao monte desquando ouuer em monte VIII dias dê alqueire de mel ou arratel de cera.

Do ceruo huum lonbo.

Digitized by Google

reditate sint salui. Mulier si uir eius miles mortuus fuerit quantum fuerit uidua non det iugada. Miles si forte euenerit in miseria et in paupertate non det iugadam. Omnes qui ibi habitauerint habueritque duo iuga boum et decem oues et duas uacas et uno lecto de panos illum quod habuerit plus emat in cauallo. De homicidio et de rauso intus perfectum xxx solidos. Et foras xv solidos. De latrone v solidos et percuciant illum ante et retro. De illa atalia rex media et habitatores alia media. De uigilia de muro rex media et habitatores alia media. De proua cum scuto et cum lancea ille qui ceciderit donet II solidos. Et de porrina I solidum. De iudice percusso X solidos. De saione percusso v solidos. Et omnias alias calumpnias que ibi fuerint facte non aponant aliquam rem sed faciant iudicium inter se et conueniant se bene. Et si aliquis homo non uoluerit intrare in iudicium uicinorum suorum uendat illud quod habuerit totum ibi et exeat de nostro castello. Homo qui fuerit ad domum uicinorum suorum sine alcaide uel sine iudice det LX solidos XXX a rei et XXX a concilio. Et si ibi adduxerit arma det v solidos et perza illas. Quando fuerimus in fossado Regis demus medietate quomodo sua criatione. Homo de Penela in quantum fuerit de infante non det portatico. Homo de Penela non faciat nullum iudicium nisi in suo castello. Et illo captum que uobis mandatis sedeat per suis terminis, et si nullus homo inrumpere uoluerit illum det DC solidos a regis. Et omnes qui ibi uenerint ad populandum suas hereditates ubicumque fuerint sint salui. Et ad illo alcaide suas quintas et suas alcaidarias et suos foros habeant. Clericus qui ibi fuerit in ecclesia donet ad episcopum qui ibi fuerit una pelle de ianeta et uno alqueire de mel. Et si aliquis homo uenerit uel uoluerit hoc meum scriptum corrumpere sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore in inferno comdempnatus. Facta karta donationis et firmitudinis mense Julii Era M.ª C.ª LXX.ª V.ª Ego Infans Adefonsus qui hanc cartam iussi fieri cum manu mea roboraui et signa hec fecimus +. Bernaldus episcopus conf. Martinus grailuifiz test. Egas moniz test. Lourina test. Didacus trastimiriz test. Petrus martini test. Garsias maurus test. Pelagius trastimiriz test. Rodericus pelagii test. Egas moniz test. Fernandus captiuus test. Sancho moniz test.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Penela istam cartam et istud forum quod uobis dedit meus auus Rex domnus Alfonsus. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmum robur obtineat precepi fieri istam cartam meo sigillo plumbeo munitam. Facta fuit hec carta apud Colimbriam mense Nouembris Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus S. Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus

Do porco duas costas.

E o coelheiro huum coelho com sua pelle. E o cáualeiro quantos homeens poder auer em sua herdade ssejam liures.

Molher sse o seu marido caualeiro for morto em quanto for veuua nom pague jugada.

O caualeiro sse ueer em perda ou em pobreza nom dê jugada.

Todos os que hi morarem e ouuerem duas jugadas de bois e dez ouelhas e duas uacas e huum leito de rroupa aquelle que mais ouuer merque ende cauallo.

Domeçido e de rrouso dentro feito triinta ssoldos, e de fora quiinze ssoldos.

Do ladrom çinquo ssoldos e feiramno deante e detras daqual contia aja o rrey ameetade e os moradores a outra meetade.

Da uegia do muro o Rey ameetade e os moradores a outra meetade.

Da proua com scudo e com lança aquelle que matar dê dez ssoldos.

E da porrada huum ssoldo.

Do juiz ferido dez ssoldos.

Do ssayam ferido cinquo ssoldos.

E todas outras emjurias que hi forem feitas nom obedeçam outra rrem mas façam juizo antresy e auenhamse bem.

E sse algum homem nom quizer entrar em juizo dos uezinhos venda aquello que hi ouuer todo hi e saiasse do noso castello.

Homem que for a casa de seus uezinhos ssem alcaide e sem juiz dê ssaseenta soldos triinta ao Rey e triinta ao concelho.

E sse aduser arma dê çinquo soldos e perca esa arma.

Quando formos em fossada delRey demos ameetade como sua criaçom.

Homem de penella enquanto for difante nom dê portajem.

Homem de penella nom faça alguum juizo senom em seu castello.

E aquele couto a que o uos mandastes sseja per seus termos.

E sse nenhuum homem nom o quiser rronper peite sseiscentos soldos a Elrrey.

E todos os que ueerem pouoar as suas herdades onde quer que forem ssejam liures e o alcaide aja suas quintas e alcaidaryas e seus foros.

Creligo que hi for na jgreia dê ao bispo que hi for huma pelle de gineta e huum alqueire de mel.

Sse alguum homem veer ou quiser corronper este noso scripto seia maldito e scomungado e condapnado no inferno com judas o treedor. Feita a carta da doaçom e firmidom no mes de julho era de mil cento sateenta e cinquo annos. Eu ifante afomso que esta carta fazer encomendey com minha maão a rroborey e este signal fige +.

Digitized by Google

conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis dapifer domini regis conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus G. suarii conf. Domnus Johannes fernandi conf. Domnus F. fernandiz conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Johanninus test. Mar. petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie.

Senhor está em posse que todo aquelle que laurar continuadamente com bois huma ssomana ou ssejam sseus ou alheos e a laura sseja pera ssy page jugada com tanto que nom sseja daquellas pessoas que o foral scusa da jugada.

Os juizes do dito lugar deuem seer feitos en cada huum anno por sam Joham per pelouros e confirmados pello senhorio del e dadas cartas a elles per que obrem dos ofiçios asseeladas com o sseello do Senhor e das cartas pagam chancellaria a saber cinco liuras de moeda antiga.

O moordomo e sayam que hee porteeiro deuem seer apresentados e dados pello senhorio e confirmados pellos juizes e scriptos em liuros da uareaçom e dado juramento per elles que bem e dereitamente usem de sseus oficios.

LEIRENA

LEIRIA

1142

An autographa sit, vel non, charta primi Leirenensis foralis, *quae in Archivo Publico invenitur, dubitandum est. Si apographa, satis antiqua credenda. Lectiones varias, quas adjungimus, decerpsimus ex Libro D. Joannis Theotonii, monasterii S. Crucis praesulis, saeculo XIII conflato.*

In dei[1] nomine[1]. Ego Alfonsus gratia dei portugalencium rex comitis henrici et regine tarasie filius magni quoque regis alfonsi nepos facio cartam de foro hominibus habitatoribus de leireirena[2], hoc est. Si aliquis disruperit domum alterius peitet quingentos solidos. Quod si fuerit miles cuius domus fuerit disrupta detur inde medietas illi et alia medietas regi. Si uero fuerit peon duplet illi quod rapuerit et det quingentos solidos regi. Siquis traxerit arma ferrea contra[3] uicinum suum peitet[4] sexaginta solidos et sanet damnum quod fecerit cum illis. Qui mactauerit hominem in uilla aut inter leirenam et heirenam riuulos et usque ad palacium randulfum[5] pectet quingentos solidos et qui extra hos terminos hoc fecerit peitet[6] sexaginta. Quicumque foras habuerint hereditates sint cautate. Et si homines illorum calumpniam fecerint peitent quintam partem calumpnie per iudicium bonorum hominum. Et si habitator de leirena habuerit intencionem cum extraneo habeant iudicium in ponte de leirena. Si aliquis homo fecerit iniuriam habitatori de leirena ante quam querat de illo directum duplet illi quod iniuste fecit et peitet sexaginta solidos regi. Quicquid homo de leirena in terra sarracenorum lucratus fuerit det quintam partem regi preter equos quos debet accipere alcaide de leirena et facere inde nouos milites et dare his qui perdiderint suos. Miles de leirena stet pro meliore milite de tota terra regis in iudicio, et peon pro meliore peone. Mercator de leirena non det portaticum in terra regis. Vidua mulier militis dum bene uixerit habeat iudicium militis. Post annum qui uoluerit uendere uel donare hereditatem suam habeat licenciam. Si miles conparauerit hereditatem peonis sit libera. Si peon de milite sit tributaria. Si miles per naturam ibi perdiderit equum suum et recuperare non potuerit senper stet in foro militis. Alius uero miles qui non fuerit per naturam si perdiderit equum stet in foro militis per duos annos. Deinde si non habuerit det racionem. Peon si habuerit equum sit miles si uult. Miles qui habuerit ibi equum sanum et non exierit in apilido det quinque solidos in uino. Laborator sine equo det de unoquoque boue unum sextarium medium tritici et medium secunde. Postquam habuerit quinque quinales de uino det unum puzal. Montarius de zana det de uenato lumbum costale. Coniculario post unam noctem det unum coniculum cum sua pelle. Mellitor det per annum unum almude de mel[7] et unam libram de cera. Piscator de uilla qui ibi uendiderit pisces det decimam partem. Piscator de foris de una bestia det duos pisces et de peone unum. Qui uerberauerit saionem peitet uiginti solidos. De pugna que[8] fuerit

1 nomine domini.
2 leirena
3 in uilla contra
4 pectet
5 randufi
6 pectet
7 melle
8 qui

Digitized by Google

infiado[9] si miles fuerit uictus det decem solidos, si peon v^{e}. Atalie[10] in hoc primo anno totam teneat rex, in aliis medietatem teneat rex et aliam medietatem moratores. Placuit quoque mihi rege[11] alfonso et firmiter statui dare terminos eidem castello leirene per circuitum incipiens a mari ab occidentali parte et a parte meridiana per uenam de alcobacia et perueniens ad fontem de soo. Et inde ad austrum per transit per taigiam et inde uadit ad lombam que est in medio de mendiga et inde ad cimalias de aluardos et ad cimalias de serra de maede perueniens ad fontem de santiz[12] que est ad orientem. Ab orientali uero parte diuidens per castellum carrapatosum per stratam et inde ad portum de aurem[13] et inde ad antas uergens ad aquilonem. Et ab aquilonari parte diuidens per palumbarinum[14] et[14] inde[14] uadit[14] ad[14] fontem[14] de[14] rania[14] et inde ad souereiro de brahamino et inde descendit ad ocasum et ad mare per lumbam que est inter uiam que uadit de lourizal[15] per cornagaa ad leirenam et alteram uiam que uadit ad cornagaiam et inde quomodo uadit ad lacunam que dicitur eruedosa et ferit in mare. Totum uero ecclesiasticum ius de leirena cum[16] predictis[16] terminis[16] suis[16] do et concedo canonicis et monasterio sancte crucis pro remedio anime mee. Ego Alfonsus portugalensium rex istos supradictos foros et terminos roboro et confirmo. Sub era M.ª C.^{a} LXXX.^{a} : quos quicumque frangere uoluerit sit a deo patre maledictus et excomonicatus et a liminibus sancte ecclesie sequestratus et cum iuda traditore domini[17] in[17] inferno[17] prostratus[17] et hoc statutum senper habeat firmitatem perpetuam. Amen[18].

Magister albertus notuit. —Egas[19] moniz[19] dapifer curie conf. —Aluarus petriz alferez[20] conf. —Fernandus petriz conf. —Gunsaluus[21] diaz test. —Martinus anaia test. —Fernandus gutteriz[22] test.[22]

9 *infiada*
10 Atalaiam
11 *regi*
12 sentiz
13 ouren
14 rium de aleten quomodo intrat in cabruncas et inde ad cortizoo
15 laurizal
16 *desunt*
17 in ima inferni precipitatus
18 Amen. Amen. Amen.
19 Egeas munii
20 alferiz
21 Menendus moniz conf. —Gondisaluus
22 goterriz test. Randulfus zoleimaiz test. Martinus zouparrel test. Petrus gouuinas test.

AROUZI
LOUSAN
1151

Charta autographa confirmationis Alphonsi II textum hujus foralis *nobis suppeditavit. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, et ex Lib. Regestor. ejusdem Alphonsi II desumptae.*

In christi nomine. Ego Rex[1] Ildefonsus[1] Portugalensis[1] Rex una cum uxore mea Regina domna Mahauta[2] facimus cartam donationis et firmitudinis hominibus in castello illo quod dicitur Arouzi[3] morantibus cunctisque in eo moraturis cum suis terminis cum montibus scilicet et fontibus et pascuis ruptis et non ruptis. Termini eius[4] tales sunt, ab illo loco quem uocant armada de porco per illam antam. Et inde ad serram de miranda et postea per cimas de Semedi et deinde per illo saxo et inde a couelos. Et ad illam prouam. Et per locum per quem marmedeira[5] fuit debellata. Et inde per montem[6] mioto. Et inde ad illam lumbam que est super foz[7] de perilon. Et inde a la lomba[8] de sautelo. Et postea ad serram. Donamus atque concedimus eis predictum castrum cum foris subsequentibus. Homo agricola de uno boue unum quartarium reddat. Et de lino unum manipulum. De lino[9] autem nonam partem. Et ipse agricola qui rationem dederit in cellario non det condatum de monte. Miles autem suam rationem defendat et de suis hominibus habitantibus in hereditate[10] sua[10]. Et si equm perdiderit usque ad duos annos rationem defendat. Et exinde[11] si non potuerit equm habere det rationem. Et si mortuus fuerit miles mulier illius dum se bene continuerit sit honorata sicut in diebus mariti sui. Et si aliquis miles senuerit stet honoratus et rationem defendat. Sagittarius similiter faciat. Clericus qui ibi moratus fuerit stet in honore militum. Et tributum ecclesie reddatur Episcopo. Cunelarius de una morada quam in monte fecerit reddat unum conilium cum sua pelle. Montarius de melle et cera det medium cubellum mellis aut redel de cera. Et[12] qui peias posuerit[13] in[13] monte[13] ad uenandum det inde unum lumbum cum quatuor costis[14]. Et si aliquis rausum comiserit terciam partem calum-

N.° 1

1 Ildefonsus Port.
2 Mahalta
3 Arouci
4 cuius
5 marmeleira
6 monte
7 focz
8 louba
9 uino
10 hereditatem suam.
11 inde
12 Ille
13 in monte posuerit
14 costas.

N.° 2

1 Ildefonsus Port.
2 halta
3 Aroczi
4 cuius
5 marmeleira
6 monte
7 focz
8 louba
9 uino
10 hereditatem suam.
11 inde
12 Ille
13 in monte posuerit

Digitized by Google

pnie componat. Et qui homicidium aliud tantum, sed si intus castellum contigerit[15] LX.ª solidos. Homo qui alium hominem ferierit intret in manus sibi et flagellis sicut fuerit iudicatum. Et iudici terre similiter faciat. Et qui in alienam domum per uim cum[16] armis[16] intrauerit[16] triginta solidos componat. Homo qui pugnam fecerit et lancea et clipeo xᵐ solidos tribuat. Qui uero cum porrina v solidos. Ille uero qui sagionem uille ferire presumpserit x solidos reddat. Qui etiam iudicem ferierit aut pulsauerit mala mente xxᵗⁱ[17] solidos componat. Ille qui de uicino suo iniuriam[18] habuerit uicario uille querimoniam faciat. Et si noluerit emendare pignoret illum pro uno solido. Et si adhuc se emendare noluerit sepius illum pignoret de uno solido donec ueniat ad directum. Iste calumpnie supranominate stent in exquiritione bonorum hominum. Hanc firmitudinem facio et iure perhemni in forti statu suo esse semper permitto atque concedo. Qui uero istud factum nostrum confringere uoluerint[19] sint maledicti dei omnipotentis et excomunicati et semper maledicti permaneant usque ad satisfaccionem. Facta stabilitatis carta in Mense Aprili[20] Era M.ª C.ª LXXX.ª VIII.ª Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere et cum manus nostras roboramus hec signa —. Qui presentes fuerunt hii[21] sunt testes. Ego Fernandus petri dapifer curie conf. Ego Petrus pelaiz signifer conf. Ego Alcaide Roderico Colimbrie[22] conf. Petrus test. Pelagius test. Menendus test.

Ego Rex Alfonsus[23] et Regina Mafalda[24]. —Magister Albertus Cancellarius.

Ego Alfonsus II.ᵘˢ dei gratia Portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris[25] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor illam cartam et illud forum quod Rex domnus Alfonsus auus meus excellentissime memorie vobis populatoribus de Arouzi[26] dedit et concessit concedo uobis et confirmo per hanc cartam meam quam precepi fieri et sigillo meo plumbeo communiri ut maius robur semper obtineat firmitatis. Que fuit fuit[27] facta apud Colimbriam Mense Nouembri sub Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati qui hanc cartam concessionis et confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Egidius ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petri, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Portugalensis Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius cantor Port., Petrus garsie, Johanninus, test.

Gunsaluus menendi Cancellarius curie[28] —Fernandus[29] suarii[29] scripsit[29].

N.º 1

15 contingerit
16 intrauerit cum armis
17 xxx
18 iniuria
19 uoluerit
20 Aprilis
21 hec
22 Colimbriensis
23 Aldefonsus
24 Mahalda
26 Arauzi
27 *deest*
28 curie conf.
29 *deest*

N.º 2

15 contingerit
16 intrauerit cum armis
18 iniuria
19 uoluerit
20 Aprilis
21 hec
23 Adefonsus
25 meis
27 *deest*
28 curie conf.
29 *deest*

FRESNO

FREIXO

1152

Ex codice in Archivo Publico servato, et titulo «Lib. II Regestorum Alphonsi III» *insignito (perperam quidem, nam acta continet tantum quarundam inquisitionum generalium saeculi XIII) textum hujus* foralis *hausimus. Mendose dicitur datum anno* 1122, *quo nondum Alphonsus I regia dignitate erat decoratus. Anno* 1152 *(aera* MCLXXXX) *absque dubio tribuendum est, clarissime enim patet causa mendi. Medio aevo nota numeralis* X, *apice superposito,* XL *significabat : apicem vero ommisit scriptor codicis. Inde* MCLX *pro* MCLXXXX *ibi legitur.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis uidelicet patris et filii et spiritu sancti amen. Ego Rex A. regi portugalensis una cum uxore mea Regina intenda *(sic)* filia Comitis contemociana *(sic)* et per concilium de fernam melendis et adiutorium de Gonsaluo sousa una pariter cum filiis nostris qui exierint a nobis vobis homines de fresno qui ibi-

Digitized by Google

dem populatores estis siue illis qui uenerit ad populandum facimus cartulam sicut et fecimus per scripturam et preceptum nostrum firmiter teneatis vt habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliores foros. Et non detis michi nec a progenie mee nec a nullo homine pro homicidio nisi septima adpreciadura per concilio et per manu de iudice. Et nullo pecto nec nulla callumnia non intret ibi meo meyrino nisi iudice de uestro concilio. Et nos homines de fresno non faciatis fossado nec detis fossadeira pro que estis in fronteira. Ergo si uenerint mauros aut malos christianos a la terra socorrelos a poder : et non intret ibi nuncio nec manaria de nullo homo per foro de fresno. Et qui in termino de fresno filia aliena rapuerit extra sua uoluntate que pectet a rrancuroso xxx m.° et exeat homicieiro. Dono atque mando in toto meo regno per ubi habuerint hereditates et seruiant eis in fresno. Mando qui militem de fresno occiderit pectet mil solidos. Et si eum desornauerit pectet D solidos medios ad militem et medios ad palacio. Et per istum pignorem sine totis calupniis. Sed peones in morte aut in feridas aut in rouso unum forum habeamus in villa. Et dono uobis foro quod stet caualeiro de freyxeno pro infanzon de alias terras in iudicio et in iuramento troncat super illos caualeros uilanos de alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in villa sederit et postea ad aliam terram fuerit quomodo seruiat illi totam suam hereditatem ubi habitantes fuerint. Et si quesierit uendere uendat ad qui uoluerit per foro de fresno. Et homines de fresno habuerint iudicio aut iuncta cum homines de alias terras habeant medianedo in parada uela de vales. Et omines qui de sua terra exierint cum homicidio aut cum mulier ronsada uel cum alia calupnia qualibet sedeat nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornet se ad seniore de fresno ut sedeat soltum et defenditum per foro de freseno. Et siquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de fresno intratum fuerit nullum inimicum post illum intraret et pignora tollerit aut male faciat quomodo pectet a senior de fresno D solidos et duplet illa pignora aut alias liuores. Et qui omine de fresno pignorauerit et in concilio eum pecierit et in concilium non pecierit directum quomodo pectet a senior de fresno LX solidos et duplet illa pindra a suo dono. Et omine de alia terra qui caualeiro de fresno descaualgar pectet solidos *(sic)*. Et qui homine de fresno presierit in prisione que pectet xxx m.° Et siquis homo de fresno presierit aliquid homo de alia terra pectet V solidos. Et si homine de fresno pro qualibet fiadura ad medio anno non requisierit quod sedeat soltum. Et si migratum fuerit sint filii et vxor sua liberi a fiaduria de benedictiones et de directum dare desuper cabudura ad xxx dies. De fiaduria de auer qui habeat a dare quando dederit sedeat soltum : fiador de sanamento quando fiadura fiar semper stet fiador ille et suos filios et si non habuerit filios qui receperat sua bona stet fiador semper. Qui eyra disruperit pectet LX^a solidos et in istum non habeat palacium. Maurum qui fuerit christianum uel seruum et ad fresno uenerit sedeat liberum. Hominem qui sua mulier laxauerit pectet I denarium et si mulier leixauerit suum uirum pectet xxx morabitinos medios ad palacio et medios a suo marito. Et qui eam amparauerit a suo uiro pectet X solidos cotidie. Et de ista callumnia media ad palacium. Et si fuerit mancipia in capillo aut cum touca et uenerit rescando per illa cal et dixerit folam fudeume per nomine saluet se cum XII. Et si non potuerit saluar pectet xx m.° et septima a palacio. Et si non uenerit rescando usque in tercium diem iuret siue tercium et exeat de callupnia. De anno in anno quando uenerit nostro senor ad nostram uillam demus in sua parada II. II. panes et singulas octauas de ceuada et I denarium. Caualeiro qui suo caualo de cela morir aut mulier obierit aut aliam adduxerit non faciat postea nec fazendeira usque ad anno. Mulier orfona non faciat postea nec fazendeira usque habeat uirum. Mulier uidua non faciat postea nec fazendeira erga si habuerit filium in sua casa de XV annos. Et non soluant homines de fresno pignora pro senior nec pro meyrino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada pro foro de fresno non caualeiros non alcaldes non abbates non uiduas non pedones per manu de iudice. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit et post illum intrauerit et ibi mactauerit pectet CCC solidos. Et qui mulier aliena ferir pectet CCC solidos et septima a palacio et a suo marito alios qui remanserint. Et palacio de senior et de episcopo habeat callumniam et ecclesiam de istas tres qui irrumperit pectet mil solidos. Et qui percusserit presbiter pectet D solidos et una medala de auro et si negauerit iuret cum VI uicinos bonos et ille septimo. Et omine de fresno qui fiador intrar et contentor illi non iurar quale fiar pectet. Et si contemtor habuerit mittat illum in manus et sine callumpnia et in sepo et exeat de fiadura. Et si noluerit recipere in sua presione faciat testes de III uecinos et non respondat. In fresno palacio non det pesquisa per nulla callunia. Et si firmar cum III alcaldes pectet et si non firmar non pecte. Clericos qui migrauerint hereditent suos parentes qui magis circa habuerint et ubi mandauerit suos aueres cum sua lingua ibi prestent. Et si sine lingua obierint suos filios hereditent aut suos parentes magis circa et dent illa tercia parte pro sua anima. Pelago nec monte non sedeat defesso in fresno neque in suis terminis. Judex si noluerit colligere directum uel fiador super pignoram qui tenuerit mactent illum sit *(sic)* tota callunia fora que pectemus singulas pelles de coneios quantosque ibi morauerint qui de posta fuerint de dare. Et ipsum qui eum occiderit non det nichil et si ibi parentes habuerint salutent ei et dent ei de segurancia super quatuor homines in centum centum morabitinos. Et si hoc non fecerint exeant de villa. Et qui eum colligerit aut anparar pectet C m.° et non prestet illi per mortem de homine aut per rouso. De mulier qui callupnia habeat de CCC solidos exeat de fresno et de suo termino pro inimico. Et qui lo colligerit

Digitized by Google

pectet ccc solidos et si non iuret cum XII que lo non coleo nec pane dedit illum. Per totum furtum qui fuerit arracado per lide uel per ferro duplet ei cum LX solidos a rancuroso et nouenas a palacio. Ad quem demandarem que homine matou a traicion lide et si caer pectet mil m.° et si non habuerit de que los peche faciant de illum iusticiam quomodo de aleiuoso e de traidor, et sup *(sic)* exeat de fresno pro aleuoso et de suo termino et deribemle las casas. Et per istam uocem uicinum ad uicinum det directum et non ad iudicem. Et qui istam uocem demandauerint primum iuret cum III parentes los magis circa qui in tota la uila fuerint qui lo non demanda por outra malquerencia mais que matador en firidor foi de seo parente onde morreo, et si parentes non habuerit cum III uicinos. Et si istum non iurar non respondeat illi. De sangui deroto de lansa ut de spada uel cultello qui cum isto ferir et inde non morir pectet XXX m.° Ad iudice non li respondeat nadi sine rancuroso. Judex de anno in anno sedeat. Judex prendat septima parte de callumpniis et de tota cousa qui sacauerit et si rancura habuerit de illo senior det directum per manus de nostros alcaldes. Qui ferir suo uicino cum petra aut cum fuste pectet XX m.° si firmarem et si non firmarem iuret cum V uicinos. Si ferir cum manus aut mesar aut cum pede pectet IIII m.° si habuerit firma et si non habuerit iuret se V. Qui ferir suo uicino in la sanca de la ecclesia aut in concilio a pregon ferido aut in apilido pectet LX.ª solidos medios alcaldes et medio a quereloso, sua calonia quomodo sursum resonat. Toto homine qui insarrado fuere in sua casa cum armas a forcia pectet ccc solidos si firmarem. Et si non iuret se quinto. Et dono uobis forum quod non habeatis seniorem nisi regem aut suo filio aut qui uos concilio quesieritis. Et si homine de fresno qui deseradado fuere per sua manu non pectet quomodo se tornet ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine nulla callupnia. Et toto homine de fresno qui heredado uiere en outra terra non faga fossado nisi per foro de fresno. In fresno non det osas nec luitosa. Et de toto portadigo qui uenerit a fresno ubi pousada prenderit prendat sua terciam, de caualos de mulos singulos solidos de boue et de asino VI denarios. Qui toller pignos in casa pectet V solidos. Qui toller in cale pectet X solidos. Qui refertar iudicio de alcalde pectet V morabitinos : vicino qui pedir fiel e lo parar a suo uicino et non uiner ad el pectet X solidos. Et uestros alcaldes iuzguem de sol a sol. Et si baralarem II uicinos et uiner alcalde et dixer encouto uos que nom baraledes e non se calarem pectet I m.° De furto descuberto det a suo dono toto suo aut duplato et nouenas partiant os alcaldes per medium cum palacio, et prendant illos alcaldes illas orellas et si alia uice furtar inforquent illum. Toto uicino qui pedir de sigurancia cum III uicinos aut cum uno alcalde et non dederit pectet V m.° Et si trasnoutar pectet X m.° Si dizer non habeo homine qui me leue super cabo det fiador de L.ª m.° fasta tercium diem. Et si non dederit pectet L.ª m.° Et postea det III fiadores in quatuorcentos m.° Et si non dederit prendant illos alcaldes cum rancuroso et si non faceret cadat illos in periurium. Qui rancura meter ad alcalde et non lo xegar a dereito cadat in periurio. Et qui filia aliena leuauerit rabida et illa non fuerit de sua uoluntate adducant illa ad mediancto et si fuerit a suos parentes pectet ccc solidos et exeat pro inimico. Et si fuerit cum suos qui uenerit exeant ambos inimicos. Et qui mulier aliena leuauerit mittant illos ambos in manus a suo marito et faciat inde sua uoluntate. Mancipia qui fuerit pedida rogado et altero se trameter et leuauerit per sua uoluntate non colliant suos parentes sine prazer de suo sposo. Et si collerent pectet ccc solidos et septima a palacio, et exeant inimicos. Todos cautos que poserem alcaldes asi seiam otorgados quomodo si iacuissent in carta per mandamento de concilio. Et omine de fresno qui non fuerit cum suos uicinos in apilido pectet I m.° et si dixerit no lo ouio iure cum uno uicino. Et per nostro foro de ecclesia nostra a bracara nichil damus nisi unum solidum. Mulier uidua qui casar ante de uno anno pectet III m.° a los alcaldes. Vinea cum uuas quin a entrar caualo medium m.° o mulo o boi medium m.° o porco medium m.° o ouega medium m.° ou cabra per V. I. m.° Per cam medium m.° E pos fur de fruita I solidum. E de dano de pam per oueias e de cabras per V. I. octaua, de boi e de bestia e de porco senas octauas. Ego Rex A. qui istam cartam iussi facere scribere et legere et audire una cum vxore mea et filios manus nostras roboramus et signum + facio. Et si ego uel filios meos tam de meis quam de extraneis qui istum meum factum disrumpere uoluerit sit maleditus usque in euum. Era M.ª C.ª LX.ª Hii sunt terminos de fresno per pandeira et quomodo uadit per alanta et inde pola fraga de uales et inde per castellum qui dicitur ferronium et inde pela foz de aretaes et inde a cima de pipa et inde al monte de durom et per cima de veyga da matancia. Facta cartam kalendas Januarii. Todo homine uel mulier de fresno a suo passamento mande fata, fasta sua metad o quiser, et si passar sem ligua de por sua anima el quinto que lo heredar.

Testes, Archiepiscopus iohannis conf. —Gonsaluo de sousa conf. —Petrus fernandis conf. —Petrus palais conf. —Egas fafilas conf. —Godino fafilas conf. —Fernam catiuo conf.

Todo clerigo que entrar en a ecclesia de frexeno per mano de concelo et de alcaldes de pascua a pascua esto auemus per foro e se ante fezer per que ponelo fora. Toto uicino qui demandar pindra a seu uicino firme e senom nom responda.

Tota mulier de fresno que acharem cum marido alieno queimena por aleiuosa e tomem todo suo auer o concelo pera lo castelo aquel que acharem cum ela peite X morabitinos pera lo castelo. Todo omem de fresno que filar moler a forcia fazam del iustizia. Quem quizer mandar quer en concilio a omine de fora parte delo de sua casa quen andar per la uilla pedindo com omem de fora parte I m. Alcaldes se o nom sacarem cadelis in peiurio.

Digitized by Google

Benedicat deus ille qui notuit.

Et ista carta non tenebat sigillum de aliquo rege et erat litera facta sicut est ista de tribus manis et scriberunt ibi istud modo que est scriptum sub forma de ista manu.*

A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. Concilio et alcaldibus de freyxeno salutem. Sciatis quod Ego concedo et do uobis uestros foros et uestros costumes et uestras cartas sicut melius habuistis in tempore aui mei Regis domni S. Datum Vimarane VI kalendas aprilis Era M.ª CC.ª LXXX.ª VI.ª

Et ista carta tenebat sigillum.

* *Manus quae in charta depicta erat inquisitores in Regestis descripserunt.*

MEIGION FRIO

MESÃO-FRIO

1152

In charta confirmationis ab Alphonso II concessa insertum hoc manet forale, *anno* 1152 *datum. In Libro Foralium Antiquorum S. Crucis, et in Libro Regestorum Alphonsi II perperam legitur annus* 1122 *(aera* MCLX*) quo nondum Alphonsus I regnum adeptus fuerat. Ex iis duobus codicibus et ex Libro* II *(sic dicto) Donationum Alphonsi II lectiones varias hausimus.*

In christi nomine. Ego Alfonsus Portugalis[1] Rex et uxor mea Regina Mahalta[2], placuit nobis per bonam pacem et uoluntatem ut faceremus cartam de bonos foros ad uos bonos homines de Meigionfrio[3] qui ibi populatis et qui ibi sunt populatori usque in finem. In primo de unaquaque domo in uno anno reddatis XII denarios de illa festa sancti Andree usque ad alia festa sancti Andree. Et de uestros bancos ubi uenditis carnes XII denarios. De cauallo et de equa uendere XII denarios. De asino VI denarios. De troxel[4] qui uenerit in caualo aut in equa XII denarios. De troxel[5] de asino VI denarios. De pedone III denarios. De pelle conelia III denarios. De manto II denarios. De capa II denarios. De sagia I denarium. De boue aut de uacca II denarios. De capra aut oue I denarium. De porco aut de[6] porca I denarium. De bragale[7] I denarium. De coiro[8] de boue aut de uacca I denarium. De[9] ulla re que se uendiderit[10] pro minus de XII denarios non prendat[11] portaticum. Et qui percusserit cum punio[12] clauso reddat XII denarios[13]. De manu extensa[14] V solidos. Pro effusione sanguinis VII solidos et medium. De arma extensa[15] per iram fora de casa LX solidos. De[16] ferida[16] per quam cadat VII solidos et[17] medium[17]. Vestrum ganadum[18] si fuerit ad pascendum fora nemo in[19] illum[19] mittat manum suam per malam uoluntatem sine iudicio. Nullo homine de Meigionfrio[20] non sit pignoratus in omni[21] mea terra nisi debitore[22] aut fiadore[23]. Et qui illum pignorauerit pectet nobis quingentos solidos et det ipsum auer duplatum ad suum dominum. Et qui uendiderit[24] aut conparauerit ullum auer in Meigionfrio[25] ante concilium habeat illum liber et nemo sit ausus postea requirere illum per male, et[26] reddat[26] suum portaticum sicut est scriptum. Et nullum caballarium[27] non habeat pausatam[28] ibi nisi per amorem cuius fuerit casa. Et nullus sagio sit ausus intrare in casa de burges per malam uoluntatem sed si habuerit ibi directum petat[29] fiadorem qui faciat ei directum in quinque solidos et ille burges mittat fiadorem in quinque solidis ad sagionem qui fecerit calumpniam[30] ut[31] faciat directum ante iudicem qui erectum fuerit de concilio et ille iudex iudicet rectum iudicium inter illum sagionem et illum burges qui calumpniam fecerit. Et si ille sagio intrauerit in casa de burges super istum pactum et ibi occisus fuerit non pectet ipsam calumpniam. Et si occisus fuerit per occasionem pectet pro eo qui eum mactauerit CCC solidos. Et

N.° 1

1 Port.
2 Mahalda
7 bracale
8 corio
9 et de
10 uenderit
11 prendant
12 pugno
13 solidos.
14 extenta
15 extenta
16 et feridam
17 *deest*
18 ganatum
19 *deest*
21 omnia
22 debitorem
23 fiadorem
24 uenderit
26 sed reddat
29 pectet
31 aut

N.° 2

4 trosel
5 trosel
7 bracale
8 corio
9 et de
10 uenderit
11 prendant
12 pugno
14 extenta
15 extenta
16 et feridam
17 *deest*
18 ganatum
19 *deest*
21 omnia
22 debitorem
23 fiadorem
24 uenderit
26 sed rendat
27 cauallarium
29 pectet
31 aut

N.° 3

1 Portugalensis
2 domna Mahalta
3 Megionfrio
4 troixel
5 troixel
6 *deest*
8 corio
14 entensa
20 Megionfrio
24 uenderit
25 Megionfrio
28 pousatam
30 calumniam

Digitized by Google

ipsi homines de Meigionfrio tam longe uadant in apelido quomodo in uno die possint ire et in alio die reuerti[32]. Et si[33] duo homines aut plus inter se rixam habuerint[34] et de pugno aut de palma aut de fuste se percusserint[35] aut de capillis tractatis non habeat ibi sagio calumpniam ergo si se clamauerit unus de illis, et si clamorem non fecerit non requirat inde calumpniam sagio. Et qui istos foros frangerit sit maledictus a deo et excomunicatus et cum juda traditore et cum diabolo et angelis eius in inferno in secula seculorum dampnatus[36]. Amen[37]. Ego A.[38] Portugalensis Rex et uxor mea Regina Mahalta[39] uobis bonis hominibus de Meigionfrio hanc cartam de bonos foros nostris manibus confirmamus. Facta carta mense februarii era[40] M.ª[40] C.ª[40] LXXXX.ª[40].

Ego Alfonsus[41] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna[42] Vrraca et filiis meis[43] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo uobis populatoribus de Meigionfrio istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus et illud uobis confirmo. Et ut factum meum maius robur obtineat[44] precepi fieri hanc cartam et eam feci sigillari meo sigillo plumbeo. Facta carta mense Octobris[45] apud Troncosum sub era M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego Rex supranominatus et uxor mea et filii hanc cartam roborauimus et in[46] ea[46] hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Mar.[47] iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii[48] conf. —Domnus Gomecius suarii[49] conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Johannes fernandiz[50] conf. —Domnus Fernandus fernandiz[51] conf. —Domnus Rodericus menendiz[52], Domnus Poncius alfonsi, Domnus Lopus[53] alfonsi conf. —Vincencius menendiz, Petrus petri, Martinus[54] petriz[54] test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis[55] Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister[56] Pelagius[56] Cantor[56] Port.[56], Petrus[57] garsie[57], Suarius[57] stephani[57] test.[57]

Gunsalus[58] menendi Cancellarius Curie[59] —Fernandus[60] suarii[60] scripsit[60].

N.º 1

32 reuertere.
34 habuerit
36 dignatus.
37 *deest*
38 *deest*
39 Maphalda
40 era M.ª C.ª LX.ª
41 Alfonsus II.us
42 *deest*
43 nostris
45 octubris
46 *desunt*
47 Martinus
54 *deest*
56 Magister Pelagius cantor Port. conf.
57 *desunt*
58 Gunsaluus
59 curie conf.
60 *deest*

N.º 2

32 reuertere.
34 habuerit
35 percurrerit
36 dagnatus.
37 *deest*
38 *deest*
39 Mafalda
40 era M.ª C.ª LX.ª
45 Octubris
46 *desunt*
47 Martinus
50 fernandi
51 fernandi
52 menendi
54 *deest*
56 Magister Pelagius cantor Port. conf.
57 *desunt*
58 Gunsaluus
59 curie conf.
60 *deest*

N.º 3

33 *deest*
36 dapnatus
44 optineat
45 Obtobris
48 suerii
49 suerii
50 fernandi
51 fernandi
52 menendi
53 Lupus
55 viciensis
56 *deest*

BALNEO

BANHO

1152

Ex Libro Foralium Antiquorum S. Crucis Conimbricensis textum deserpsimus; lectiones varias ex Libro Regestorum Alphonsi II. Annus, quo concessum fuit forale, *perperam legitur in codice S. Crucis; recte vero in Regestis; nam Alphonsus I aera* MCLX *nondum regnum adeptus fuerat.*

In dei nomine. Ego Alfonsus Rex Port. Alfonsi magni regis nepos diuinis preceptis eruditus et uxor mea Regina Mahalda iussimus facere cartam hominibus de Balneo ut ab hac die habeant bonos foros. Et hoc facimus pro remedio animarum nostrarum et pro amore domni Fernandi petri qui tenet totam terram de Alafoen[1] : ut nullus maiordomus sit ausus capere suum ganatum hominibus de Balneo. Et si aliquis calumpniam fecerit nichil dent pro ea domino terre preter illas IIII^or calumpnias que per totum mundum sunt pariatas scilicet furtum, homi-

1 Alafoe

Digitized by Google

cidium, rausum, aut domus disrupta. Et si aliquis de ipsis moratoribus de Balneo aliquam de istis minor calumpniis fecerit pariat illam tali modo ut non perdat domum. Et si mercatores de Balneo exierint cum suis mercaturis de terra regis debent dare domino terre quando redierit pro carrega de caballo aut de mulla unum bragale et de asino medium bragalem. Et quando uenerit dominus uille semel in anno debent dare ei de unaquaque domum unum almude de pane et unum almude de uino et II denarios pro conducto. Et carnifices debent dare de uaca unum lumbum et de porco unum lumbum et de carneiro duas deneiradas[2]. Et moratores balnei non debent ire in fossadum neque in apelido nec in aliud mandatum nisi extranea gens superuenerit. Et si aliquis aliquem percusserit faciat ei directum inter uicinos et non curet de meirino. Et si aliquis uoluerit ad abitandum et dixerit moratorem esse de Balneo nullus sit ausus mittere manum suam in ganatum neque super illum, et si aliquis homo super illum manum miserit insurgant homines Balnei cum suo iudice et accipiant directum pro eo. Et si aliquis surrexerit ad nos superandum *(sic)*. Et si aliquis surrexerit ad nos parie captum balnei. Et ille homo qui se moratorem Balnei uocauerit det domino hereditatis sicut si in ea moratus fuissed. Et postquam directum dederit non curet de suo capitello. Ego Alfonsus Rex et uxor mea Regina Mahalda qui hanc cartam facere iussimus coram bonis hominibus illam roboramus et hec signa facimus +++. Fernandus petri dominus de Alafoen et princeps curie Regis concedit. Facta carta mense Augusto Era[3] M.a3 C.a3 LX.a3 Et si aliquis homo siue filius siue nepos siue aliquis extraneus uenerit qui hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore in infernum dampnatus. Amen. Et si aliquis homo de moratoribus Balnei uocatus fuerit ad directum faciendum et noluerit *respondere* accipiant ei hostium domus et mittant illud in manus eius qui eum percusserit et cum uirga de duo*bus cubitis* et faciat ei directum sicut iudicauerint uicini. Qui presentes fuerunt et uiderunt hii sunt testes : Fernandus captiuus test. Petrus pelagii alferaz test. Alfonsus menendiz test. Furtado test. Alcaide domno Roderico test. Vermudus menendiz test. Garsias garsiiz test. Johannes peculiar Archiepiscopus Bracarensis, et odorius Visensis episcopus, test.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo firmiter vobis populatoribus de Balneo istud forum et istam cartam quam auus meus Rex domnus A. inclite memorie uobis fecit. Hoc autem concedo et confirmo per hanc cartam quam feci meo sigillo plumbeo communiri, ut maius robur obtineat firmitatis. Que fuit facta apud mense Octobrio[4] in Era M.a CC.a L.a V.a et eam nos supranominati propriis manibus roborauimus et in ea hec signa fieri iussimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.[5] iohannis maiordomus Curie conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Johannes fernandiz[6] conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test.[7] Vincencius menendiz test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius Curie conf.

2 dineiradas
3 Era M.a C.a LXXXX.a
4 Octobri
5 Petrus
6 fernandi
7 conf.

SINTRIA

CINTRA

1154

In codice Publici Archivi, titulo Bens dos Proprios da Rainha Livro II *insignito, hujus* foralis *exemplar, quod nobis textum praebuit, insertum est. Aliud exemplar ejusdem* foralis *extat in ipso Archivo : cum vero ex laudato codice sit translatum, lectiones ejus varias contempsimus. Ambo mendis scatent. Data fuit charta* aera MCLXXXXII.a, *non, ut in codice legitur,* aera MCLXII.a *Vide ea quae notavimus in rubrica* foralis *de Fresno.*

In nomine patris et filii et spiritus santi amen. Placuit mihi alfonso portugalensis Regi comitis henrici et regine tarasie filio magni quoque regis aldefonso nepoti et vxori mee Regine mahalde Comitis amedeu filie uo-

Digitized by Google

bis qui sintrie habitatis maioribus siue minoribus cuiuscumque ordinis sitis kartam facere firmitudinis uobis et filiis uestris atque progenis de jure estabelitate atque seruicio. In primis damus uobis xxx^{a} casales cum suis hereditatibus in ulixbona xxx^{a} populatoribus qui in presenti illud castellum populatis ut habeatis illos tam vos quam filii uestri hereditario jure et non faciatis de illis aliquod forum in ulixbona nisi in uestro castello. Si uero placuerit uobis mitere homines in ilis casalibus nullum forum faciant nisi uobis dominis casallium et si habueritis uel emeritis hereditatem in aliqua terra Regis habeatis illam per forum sintrie hec igitur sunt que pertinent ad uestrum forum numquam itaque faciatis nobis senaram : pro homicidio rausso et estercure in hore posito x^{em} morabitinos harum rerum opertor tribuat medium Regi medium domini intencionis et si fecerit homicidium per occasionem qui bonios homines ilum videant uel pectet que si imposuerint ei rausum uel pectet nisi per exquiricionem bonorum hominum : qui domum alicuius disruperit LX^{a} solidos pectet medium regi medium domini intencionis si disruptor aliis duobus aut plus se comitantibus fecerit sim autem minus uel *(sic)* et in nulla calupnia recipiantur illi qui castellum judicauerint siquis alicui uulnera lancea gladio aut cutello intulerit v^{e} morabitinos pectet medium regi medium domini intencionis qui arma in oppido insane extraserit perdat illa et si lix sub fideiussoribus comissa fuerit per forum sintrie non sedeat de helmo nec de lorica nisi de escuto et de porrina et non ueniat ibi homo de aliqua terra et qualis dederit ipso recado tale dent illi allio pro igualia sit cautum illius aut fiadoria I solidum si fuerit iuncta aut distributa et non sedeat proua facta nec infiada si non plus de morabitino et pro morabitino nichil. De aliis percussionibus factis manu calce petra et palo et aliis intencionibus nulla sit calumpnia excepto supraditis. Agricole pedites qui uno boue laborauerint I sestarium triticum et secundam cibariam tribuat si duobus aut quam pluribus laborauerit I^{m} quartarium inter triticam et secundam cibariam dent per alqueire de azougui et I^{m} puzal vini a v^{e} quinalibus et supra de alio labore nichil homo qui cum boues laborauerit non faciat alium forum de alia ganantia qui ganauerit. Venator si ceruum aut ceruam aut huiusmodi uenatum laqueis siue materiis ceperit medium lumbi tribuat. De porco unam costam siquis inquisitor conelios fuerit semel in anno tres conelios cum suas pelles tribuat siquis inquisitor mellis fuerit semel in anno I^{m} medium alqueire ipsius mellis tribuet zapateiro I^{m} solidum faber ferret I^{m} cauallum, mercator siue pelitario I solidum. Ceguu qui fuerit sabido de sua muliere bona per exquiricione de bonos homines pectet I morabitinum, homo manio qui non habuerit filios quando morierit dent suum habere ad suos parentes et pro suo anima si furtum super aliquem inuentum fuerit dominus peccunie in duplum accipiat peccuniam et Regio principi septem partes : si homo uel mulier occiderit suum corpus nichil pectet sed accipiant suum habere parentes eius : si aliquis ibi comorancium ab uno anno vendat suam hereditatem ad suum vicinum : homo qui non habuerit boues et cum alienos de aliqua terra laborauerit in sua hereditate faciat forum sui vicini : mercator sintrie non det portadigo in tota terra Regis si aliquis uendiderit aut emerit si fuerit cum mandato de concilio uel de rancura ad Regem habet suam racionem in curiam regis. Milites semel in anno in regio exercitu militent pro sua ganancia et non accipiat Rege de illos nichil. Et si noluerint aut non potuerint in fossado ambulare nichil pectet et in appelido contra christianos tantum exeant ut eadem die ad domum redire possint contra paganos autem prout melius potuerint siquis habere potuerint subditos in castello uel extra municionibus in sua hereditate domum habitantes non faciant forum nisi ad dominum hereditatis. Militum siquis obierit et uxorem reliquerit quamdiu fuerit vidua stet in honore militis. Et si miles perdiderit equm stet honoratus usque ad annos v^{e} post si non potuerit aut noluerit habere equm faciat morem peditis. Peditum autem siquis habere potuerit equm stet in honore militum : filii militum aut peditum quamdiu in hereditate patris se potuerint continere mortuo aut uiuente patre unus pro omnibus unum forum faciant. Siquis cum hominibus aliis in locis habitantibus intencionem habuerit et in concilio directum petierit et non impetrauerit et pignus acceperit quamuis postea ab intencione conuictus sit pignus absque duplo redat. Siquis habuerit intencione uel concilium taliauerit cum homines de fora det directum iuxta aquas currentes de suo castello iudices qui intencionem iudicauerint sedeant per medium. Siquis ad concilium venire neglexerit ad faciendum directum de hoc quod sibi obiecerint saiom eat ad pignorandum eum et pignus accipiat sed numquam domum sigillet. Si iudicem uel seiom pro sua intencione et non pro intencione principis percussus aut uulneratus fuerit sit tanta calumpnia illius quanto de alio aliquo si iudicem percussus fuerit principis II solidos pectet pro saiom I solido pro intencionem Regis judicem et saiom sit ex naturalibus et intret et exeat per manum concilii et numquam iudicem neque saiom de alia terra super uos veniat : iudicem accipiat sua decima de tota calumpnia partem principis saiom accipiat aliam decimam de partem iudicis. Homo qui inprimar et alium percusserit accipiat x^{cem} barancadas et ponat dextram manum in terra et postea faciat directum ad illum qui percusserit per suum forum. Millites si uiderint inimicos Regis paganos uel christianos qui male uolunt facere veniant cum mandato in ulixbona et plus longe non et pro alia intencione non faciant alium mandatum neque pedites neque milites. Milites aut pedites qui in aliena terra ambulauerint sint cautati et non ponant in ilis manum pro male facere pro nulla intencione et si iam illum prendiderint aut dequm suum in terra iactauerit C solidos pectent et postea quamtum demandauerint tantum in duplum componat aut si aliquis illi malle fecerint siue de habere quomodo de alia intencione tota in duplo componat. Homo qui

Digitized by Google

fuerit firidore et non se inde uoluerit emendare usque tres vices per manum Concilii aut cusculator fuerit et non se voluerit emendare per forum sintrie domum suum destructum sit per forum sintrie sex homines debent iurare pro homicidio pro aliquod quoque iuramentum tres homines et numquam plus nisi pro homicidio. Millites sintrie castello debent testemoniare cum omnes milites terre Regis exceptis Regem pedites similiter milites sintrie qui bene seruierint suum alcaide recipiant de illo I^m donum bonum semel in anno : homo qui voluerit acciperit mulierem per mandatum de suos parentes det ei in dote sua I^a fustam et I^a zapatas et I^a cintam et I^a pelle et I^o manto et L^a solidos in fiadoria pro benedicione sed si postea penituerit quantum dederit tantum perdat et ipsam fiadoriam pectet. Et si mulier penituerit aut noluerit aut parentes eius quantum de eo acceperit tantum reddat sed postea suam fiadoriam homicida et refuga qui ibi confugerint retineantur seruus similiter exceptis si fuerit de rege : clerici habeant morem militum. Clericus sit naturalis et per forum sintrie non perdat suam ecclesiam sed habeat illam pro hereditate nisi fecerit talia facinora pro quibus debet et amittere ordines pro nullo homine neque per regem neque per episcopum set nos moratores supradicti castelli pro isto bono foro quod nobis rex noster et vxor eius dant promittimus illis fidelle semper obsequium et contra homines eorum inimicos ponamus corpora et habere. Et si tempus uenerit quod illas raualdes sintrie Rex uoluerit populare singulos casales cum suis hereditatibus accipiant illi qui castelum morauerint. Clericus sintrie debent seruire suo episcopo et habeat racionem in domo episcopi. Episcopus det ad illum semel in anno I^m donum bonum Era M.ª C.^a LX.^a II.^a V.^o idus ianuarii. Ego alfonsus gratia dei rex Portugalensis simul cum vxore mea Regina mahalda roboro + et confir+mo + istam kartam. Et siquis uenerit uel uenerimus qui hoc factum irrumpere uoluerit pariat quingentos aureos et cum belzebub sit excomunicatus. Sint autem termini eius terra pro laborare aut pro plantare sedeat almesquez aquas discurentes et ad outeiros et quomodo diuidat per viam puplicam que vadit sub caprillis usque ad montem aquas uertentes ad outeiros et quomodo diuidat per chilaios usque ad flumen galamar et si plus crescerent gentes crescant ad illos hereditatem per placere Regis. Dapifer Curie fernandus captiuus test. pelagius zapata gunsaluus de saussa Petrus fernandiz donnus valascus gunsaluus rodriguiz menendus moniz laurencius venegas sancius nuniz Egeas archidiaconus ecclesie ulixbon. confirmo hoc factum signifer petrus pelagii princeps vlixbon. alfonsus menendi conf. Princeps colimbrie rodrigus pelagii, princeps santaranensis Johanes Ramiriz conf. Magister albertus notarius regis scripsit. —Alfonsus Rex portugalensis— Regina mahalda —Magister albertus.

Ego sancius dei gracia Portugalensis Rex una cum uxore mea et filiis et filiabus meis hanc kartam roboro et confirmo in Era M.^a CC.^a XX.^a VII.^a Donus petrus alfonsi signifer Regis conf. Ruy vaasquiz conf. Donus L. ribeira conf. Ruy fernandiz pretor sintrie conf. Julianus notarius curie conf. Fernandus bispo test.

FERREIRA

FERREIRA

1156

Autographum. Consutum chartae municipii Ferreira d'Aves *invenitur. Vide ea quae in rubrica ejusdem chartae prenotavimus.*

In dei nomine. Hec est carta conuentionis et firmitudinis que magistro galdino et arnaldo da rocha ceterisque tenpli fratribus insimul iunctis cum pelagio fernandiz et pelagio petriz et uxoribus eorum uidelicet marina soariz et maior soariz placuit fieri de illa nostra uilla que apellatur ferreira quam insimul habemus. Ita scilicet ut illa que olim facta fuit particio inter nos et nostra posteritatem et nostros successores firma et incommutabile permaneat. Talem igitur inter nos facimus conuentionem ut quicumque huius uille habitator aliquam calumpniam fecerit unusquisque dominis suis factam calumpniam componat. Si uero clericus seu aliquis ecclesie habitator siue uir siue femina calumpniam perpetrauerit, hec tale calumpnia omnibus dominis uille equaliter sit componenda. Et sicuti unusquisque dominium in uilla habuerit ita in clerico et in ecclesia et in omnibus que ecclesie sunt. Siquis uero montis uel fluminis cautum irrumpere ausus fuerit omnibus communiter dominis x quartarios pectet medium dominis et medium ad concilium et quicquid a monte uel flumine acceperit ei auferatur. Alias autem calumpnias que facte fuerint siue in eclesia siue in monte siue in flumine seu aliquo alio loco ille qui fecerit domino tantum suo componat. Quod si aliquis homo extraneus siue uiator uel quicumque qui non fuerit de nostris superueniens ibi calumpniam fecerit illam utique calumpniam omnibus communiter dominis componenda statuimus. Si uero aliquis nostrum super hec omnia supradicta aliquid irrumpere uel confringere ausus fuerit nullo modo sit ei licitum sed pro sola temptacione quantum super hac conuenientiam inquesierit tantum in duplum componat et hoc nostrum

Digitized by Google

scriptum in sempiternum firmum obtineat robur. Facta conuentionis carta mense iunio Era M.ª C.ª LXXXX.ª IIII.ª Nos uero supranominati qui hanc cartam iussimus facere coram bonis hominibus confirmamus et propriis manibus hec signa facimus —.

Qui presentes fuerunt, Petrus oidiz test. —Didacus toereiz test. —Gunsaluus sanchiz test. —Gonsaluus oidiz test. —Egas uenegas test.

Johannes dec. notuit

RODINA

REDINHA

1159

Chartae duae hoc forale *continentes, ejusdem aetatis, nec verbo quidem dissimiles, in Archivo Publico supersunt. An autographae sint dubitamus. Illam, quae ab antiquis temporibus in ipso archivo asservatur, ex scrinio municipii de* Redinha *ad cartophylacium regium initio saeculi XVI fuisse advectam credendum est. In tabulario conventus Thomariensis, quod aetate nostra Publico Archivo annexum est, alia invenitur.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego magister Gualdinus una cum conuentu fratrum nostrorum templi militum facimus kartam firmitudinis de bono foro hominibus in rodina habitantibus tam presentibus quam futuris de iure et foro quod populatores habere debent iure perpetuo. De omni labore quod laborauerint decimam partem domino fideliter tribuant. Et in areaticam unam talecam tritici. Et in seruicio unam fugazam de duobus alqueires tritici et unum caponem. Clericus de sua hereditate similiter forum faciat. Siquis hereditatem suam uendere uoluerit uendat suo uicino tali uidelicet pacto ut forum domino suo integrum tribuat. Nulli homini de rodina sit licitum alicui suam hereditatem dare uel testamentum facere nisi ad nostram ecclesiam aut militibus templi ita ut kasal nec forum dominus perdat. Laborator non faciat forum de montaria. Montarius qui in monte unam noctem uel plus manserit det unum conelium cum sua pelle, sin autem nichil det. Et de omni uenatu lumbum costale det. Mellitor mediam libram cere tribuat. Non sit inter uos calumniam nisi raussum et homicidium et stercus in ore et casa disrupta cum armis aut cum feridas aut fregerit portas et intrauerit domum per uim in cauto uille D solidos pectet. Et furtum. Omnes istas calumnias sint pectadas per forum terre palumbaris. Siquis aliquid tortum alicui fecerit coram iudice et iusticiis illi satisfaciat sine pecto. Judex honorem debitum habeat et suum signum stabile sit. Facta karta confirmationis et roboracionis Mense iunio in era M.ª C.ª LXXXX.ª VII.ª Ego magister G. una cum fratribus meis qui hanc kartam siue forum facere iussimus propriis manibus roboramus. Siquis uero hoc forum frangere uoluerit sit maledictus.

Frater arnaldus conf. —Frater suerius conf. —Frater Petrus riuus frigidus conf. —Frater mancius conf.

Petrus test. —Fromaricus test. —Martinus fromarici test.

Egeas clericus notuit.

CELEIROUS

CELEIRÓS

1160

In Regestis Inquisitorum, quae titulum Liber II Alphonsi III *prae se ferunt, nobis superest unicum exemplar hujus* foralis, *quod hic juris publici facimus.*

In nomine domini. Ego Rex Alfonsus una pariter cum filiis meis in domino deo eterno salutem amen. Ideo placuit mihi ut facerem cartam de Celeirous vobis populatoribus cum omnibus suis terminis nouis et antiquis scilicet faciatis ibi VIII^to^ coyrellas et de unaquaque coyrela in foro debetis dare I° quarteiro de tritico I° de centeno I° de ordio uel milio et istos tres panes quale habueritis post quinque annos I° modio uini pro nostra parada II^os^ panes de almude medio tritici et medio secunda I° almude de uino I° almude en ceuada per taligam et quartam

Digitized by Google

de constantim : pro carne iª pelle conelii. In condado de vrso manus de porco magno et de ceruo magno lunbo. Non pectetis nisi iiiᵉˢ calupnias si eas feceritis per inquisitionem bonorum hominum : iussores *(sic)*, furtum sabudo, homicidium, rausum, similiter per directum ad apostelia non respondeatis : homicidium x morabitinos fiaduria iº blacale ille homo qui directum non quesierit dare det illum blacalem concilio et iª pelle conellii ad iusticiam de concilio. Ponatis maiordomum unoquoque anno ex uestris conuicinis per quem nos habeamus nostram rendam et supradictas calupnias si eas feceritis. Nullus sit ausus intrare in vestra uilla causa male faciendi et si ibi male fecerit pectet mihi mille solidos bone monete. Mulier uidua que se uoluerit casare det pro balugas iª cera : non detis loctosam. Ille homo qui tenuerit illam rendam teneat iº anno et non sit ei renouata et demus nos nostram cupam ut mittatis ibi nostrum uinum de renda et sedeat uinum de legare in tempore sancti michaelis sic uadatis in apilidum ut tornetis manere ipso die ad uestras casas istum forum et istam rendam qui sonat in istam cartam tantum detis et non plus : uestra decima detis ubi uobis bene seruierint. Habeatis uos istam villam cum omnibus suis terminis nouis et antiquis et faciatis inde nobis supradictum forum. Et sic omnis posteritas uestra in secula seculorum : termina istius uille quomodo diuidit Celeyroos cum sancta Marina et per lobo de habubeyra et quomodo diuidit per lumbo de Paradela quomodo ferit in uado de abregano et per carualias et per lumbo da azoreyra et ad campum de felgosa per cumeeyra aqua uertente deinde ad lousam deinde ad caput de villarino quomodo exparte cum Gouyianes ad foz de valle de melendo diaz et reiterat per uenam de pinom et uadit ad foz terra sancta aqua uertente et uadit ubi prius incoauimus et quomodo sparte cum sancta Marina. Si aliquis uenerit tam ex parte nostra quam ex aliena qui hoc factum nostrum inflingere uoluerit duplet uobis quantum quesierit et pectet domino Regi cᵐ morabitinos et sit maledictus et excomunicatus et cum diabolo in inferno detrusus amen. Non respondeatis de apostilia. Facta karta sub Era Mª cª LXXXXª VIIIª IIᵉ nonas decembris. Rex Alfonsus Regnate prouincia domnus Gundisaluus Archiepiscopus. Johannes aprestameiro cidelo. Ego Rex Alfonsus una pariter cum filiis meis manibus roboro et confirmo hanc kartam spontanea uoluntate.

Ermigius test. —Diacus test. —Sancius test. —Suerius conf. —Petrus fer. conf. —Pelagius conf.

Pelagius notuit.

Et ista non tenebat sigillum.

COVAS

1162

Ex charta in scrinio monasterii Pombeiriensis asservata descripserunt exemplar hujus foralis *Academiae Scientiarum Olisiponensis sodales, qui, hoc saeculo ineunte, collectioni ac editioni monumentorum, ad antiqua comitia* (cortes) *Portugaliae attinentium, incumbuere. In collectione ms. ab eis conflata* foralis *de* Covas *singulare nobis manet exemplar, quia Pombeiriense chartophylacium omnino periit.*

In dei nomine. Ego miserationis et pii videlicet spiritus sancti sub christi nomine ego Gondisaluus suariz et sua mulier Flamua diaz et fratre suo Johanne diaz et Menendo gondiar et sua mulier Ausenda menendiz et abbas Petro gondesendiz de Palumbeiro Monio ermegildiz cum suos fratres et sorores Marina diaz in domino deo eterno salutem amen. Magnus est enim titulus donationis in qua nemo potest actum largitatis inrumpere neque foris legis proiicere sed quicquid libenter amplecti. Denique lex canet gotorum ut rem donatam si presentibus tradita fuerit nullo modo repetatur a donatore sed per testes et per scripturam convincit. Ideo omnia supradictus ego Gondisaluus suariz et sua mulier Flamua diaz et suo fratre Johanne diaz et Menendo gondiar et sua mulier Ausenda menendiz et abbas Petro gondesendiz de palumbeiro Monio ermegildiz cum suos fratres et sorores et Marina diaz facimus a tibi Egas pelaici kartam de hereditate nostra propria quam habemus de parentorum nostrorum et de ganantia pro ubi illi potueritis invenire cum suis locis terminis nouissimis et antiquis et cum quantum in se obtinet aprestitum hominis est. Et habet ipsa hereditate jacencia in loco predicto ubi uocitant Couas. Terminos suos monte cogia quomodo sparte aqua acima de carualiaes et per carreira apro parietes ruias et castro Oliueto quomodo fer in dorio per vena de alia parte per mantelina per uia de gouuianes et fer in cereisina et admus a uobis ipsa hereditate pro foro sedeant xxⁱ populatoribus qui dent renda unusquisque iº quarteiro de trecigo et alium de secunda et II puzales de uino et taligam de legumina per mensuram colinbrianan et singulos manipulos de lino in tribus uirgis, et de uenatum lonbo et de urso IIᵃˢ manus, et calum-

Digitized by Google

nias quod si aliquis ferrum acceperit contra alium v morabitinos componat et alias calumnias quas inter se habuerint iudicent illas III homines de concilio et de illa iudicata media parte a palacio et media concilio sibi retineat, et illi qui dederit iusticia de uno ad alium in unoquoque anno non det nulla renda, et ille homo sedeat de concilio et non darem manaria nec balugus et darem lutosa VI morabitinos de concilio. Et siquis aliquis illorum uoluerit uendere hereditate quam habet in illa uilla uendat a uicino .....uende di po..... v annos ex quo intrauit in illa uilla uendicata est de dar directo unum ad alium fiadoria una ..... XXXX^a panes de mediatate III^or de tritico, porco de III^or ceras uino singulos almudes ceuada singulos almudes per medida de concilio. Careira et apelido ipso die a sua casa. De condado VI de piscar. Facimus cartulam donationis de illa hereditate Couas ut habeatis uos ea ex datum nostrum firmiter in cunctis tenporibus seculorum uendendi donandi testandi, faciatis inde quod uolueritis uos et omnis posteritas uestra. Siquis tamen quod fieri non credimus aliquis homo uenerit uenerimus tam nos quam gens nostra propinquis uel quam extraneis que nos ad judicium deuendicare non potuerimus aut uos in uoce nostra nos uoluerimus autoricare uel uendicare post parte uestra quantum uobis calumniauerint uel calumniauerimus tantum uobis fuerit melioratum et hunc factum nostrum e nostra uita non sit uiolatum sed stantem et permanentem plenam habeat firmitatem et roborem usque in seculum seculi. Et qui ista karta uoluerit rumpere pariat ipsa hereditate duplata uel quantum fuerit meliorata et insuper judicato, et insuper sit maledictus et excomunicatus et cum judas traditore abeat participium in die judicii amen. Facta karta die quo heri v.° nonas marcii Era M.^a CC.^a Ego Gundisaluus suariz et Flamua diaz et Johanne diaz et Menendo gondiar et sua mulier et abbas Petrus gondesendiz de palumbeiro et Monio ermegildez cum fratres meos et Marina diaz in hanc kartam manus nostras roboramus ad uobis populatoribus. Gondisalbus test. Sueiro test. Menendus test. Pelagius notuit.

THOMAR

THOMAR

1162

Singulare hujus foralis *exemplar latino-barbarum extat in libro Publici Archivi qui inscribitur* Foraes Antigos de Leitura Nova *circa dimidium saeculi XVI conflato. Translationem antiquo portugalensi idiomate adjecimus, quae in codice* Livro II das Escripturas, *sic dicto tabularii conventus Thomariensis nunc in Archivo Publico asservato, reperitur.*

In dei nomine Amen. Ego Magister Gaudinus vna cum fratribus meis vobis qui em Thomar estis habitaturi maioribus et minoribus cuiuscumque ordinis sitis et filiis uestris et progeniis fratribus templi salomonis in fide permanentibus placuit nobis facere cartam firmitudinis de iure hereditatum uestrarum quas ibi populatis et de foro atque seruicio. In primis ut nunquam faciatis nobis senaram. Et de perda de fossado non detis nisi ad zagan duas partes et uobis remaneant due. Et de azaria et de tota illa caualgada in qua non fuerit rex nobis quintam partem vobis quatuor partes absque vlla alcaidaria. Siquis militum emerit uineam a tributario sit libera. Et si acceperit in coniugium vxoren tributarii omnis hereditas quam habuerit sit libera. Et si tributarius potuerit esse miles habeat moren militum. Millites habeant suas hereditates liberas. Et siquis militum venerit in senectute vt non possit militare quandiu vixerit sit in honore millitum. Et si miles obierit vxor que remansserit sit honorata ut in diebus mariti sui. Et nullus eam uel filiam alicuius accipiat in coniugium sine voluntate sua et parentum suorum. Saihon non eat domum alicuius sigillare. Et si aliquis fece-

Em nome de deus amen. Eu Mestre gualdim em sembra com os meus freyres a vos que em thomar sodes moradores grandes e pequenos de qualquer ordin que seiades e aos vossos filhos e aas uossas geerações prougue a nos freires do temple permensentes na fee de salamon fazer a vos huma carta de firmidoen do direito dos vossos herdamentos os quaes hi pouoades do foro e do seruiço. Item primeiramente que nunca a nos façades seara e de roubo e de forçado non dedes senon a ho adail as duas partes e a vos fiquem has duas e da caria e de toda aquella caualgada em que elRey non for a nos a quinta parte e a vos as quatro partes sem nenhuma alcaidaria, se alguns dos caualeiros comprar vinha ao peon seja libre e se casar com a molher do peom toda que ouuer seja liure e se o peom poder seer caualeiro aia foro de caualeiro. Caualeiros aiam sas herdades liures e se algum dos caualeiros veer a vilice e non posa seruir em caualaria em quanto viuer aia homrra de caualeiro e se o caualeiro morrer a molher que ficar seia homrrada como em dias de seu marido e nenhuum filhe esta ou filha doutro qualquer por molher sem vontade sua e de seus parentes. Sayom non vaa seelar casa

Digitized by Google

rit aliquid illicitum veniat in concillium et iudicetur recte. Et judex et alcayde sint vobis positi sine ofrecione. Clerici thomar habeant in omnibus honorem millitum in uineis et terris et domibus. Et si alicui militum obierit equs et non potuerit emere alterum nos dabimus ei. Et si non dederimus stet honoratus donec possit habere vnde emat. Infançon et aliquis homo non habeat in thomar domum neque hereditatem nisi qui uoluerit habitare nobiscum et seruire sicuti uos. In illas acenias non detis plusquam quartam decimam partem sine offrecione. Pedites dent de ratione quantum solent dare pedites de colimbria per quartarium de XVI alqueres sine brachio posito et tabullam. De uino et lino dent octauam partem. Et de madeira que aducunt pro vendere dent octauam partem. In lagaradicam de uino de quinque quinalles inferius dent almude et si super fuerit dent quartam sine ofrecione et jantare. Nullus milles extraneus intret domum alicuius syne uoluntate domini domus. Si aliquis laborator habuerit iuicoonem non faciat cum ea aliquod fiscum. Almoqueueres faciant vnum seruicium in anno. Et inter uos non sit ulla manaria. Et si aliquis uestrum voluerit transire ad alium dominum vel ad aliam terram habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuiuscumque voluerit qui in ea habitet et sit noster homo sicut vnus ex vobis. Atalhaias ponamus nos medietatem anni et uos medietatem. Non detis portaticum vel alcauallam aut cibariam custodibus ciuitatis uel porte. Tomar nunquam damus per alcauallan alicuy. Hoc forum et hanc consuetudinem coram probis hominibus deo donante statuimus atque concedimus et tam a nobis quam a successoribus nostris perpetuo et illibitate tenendum firmamus. Siquis vero quod fieri non credimus aliquis successorum nostrorum Magister siue fratres seu alienus hoc nostrum statutum infringere voluerit iuxta dei ulcionen confringatur et pereat cum diabolo et angelis eius sine fine puniendus nisi digna satis se emendacione correxerit. Facta firmamenti carta mense nouembro Era M.ª CC.ª Regnante domno illdefonso portugalensium rege Comitis henrrici et regine Tarasie fillio magni regis illdefonsy nepote. Pellagius deconus notauit. Petrus pelagii, Gondisaluus de Sausa dapifer, Donus Rodericus comes, Donus ticion alcayde de Colimbria, Donus guian alcayde de Sanctaren.

de nenhuum caualeiro, e se algum caualeiro fezer alguma cousa desconuenhauel venha ao conçelho e seja julgado dereitamente : o juiz e o alcaide sejam a vos postos sem ofreçon. Clerigos de thomar ajam em todallas cousas homrra de caualeiros em vinhas em terras e em casas e se a algum dos caualeiros morrer o cauallo e não poder auer omde compre outro nos lho daremos e se lho non dermos estê homrradamente atee que possa auer onde compre outro. Emfançon nem algum homem nam aja em thomar casa nem herdade saluo quem quiser morar vosco e seruir come vos. Em nenhumas asenhas non dedes mais ca de XIIII partes huma sem offreçom : peoes dem de raçom quanto soen dar os peoes de coimbra per quarteiro de XVI alqueires sem braço posto e sen tauoa, de vinho e de linho den a oitaua parte, de madeira que tragam pera vender den a oitaua parte. En lagaradiga de vinho de çinquo moyos a fundo dem hum almude e se mais for dê huma quarta sen ofreçon e sen jantar : nenhum caualeiro estraynho entre em casa dalgum sen uontade do senhor da casa : se algum laurador ouuer eiuiçon nom faça com elle foro. Almocreues façam huum seruiço em no anno e antre vos non seja nenhuma ameaça : e se algum dos vosos quiser yr a outro senhorio ou a outra terra aja poder de doar ou de vender o seu herdamento a quem quiser que en elle more, e seja nosso homem assy come huum de vos. Atalayas ponhamos ameadade do anno e vos ameadade : non dedes portagem nem alcauala nem de comer aas guardas da çidade ou da porta. Thomar nunca a damos por alcaualla álgum. Aqueste foro e aqueste custume com boos homeens deus querente stabelecemos e outorgamos assy a vos come aos vossos successores perdurauelmente e firmamente teer o firmamos sem nenhum corrompimento : se alguem a qual cousa ser feita non creemos dos nossos successores o mestre ou os frades ou outro estrainho aqueste nosso stabilicimento quebrantar quiser da vingança de deus seja quebrantado e pereça con o diaboo e con os seus anjos e sem fim seja atormentado saluo se correger as cousas dignas asás per emenda. Feita a carta de firmidoen no mes de nouembro Era mil CC. Reynante dom Afonso Rey de Portugal filho do conde dom Anrrique e da Rainha dona tareja neto do gram Rey dom Afonso, Dom payo dayam a notou testimunhas dom tiçom Alcaide de sanctarem, pedro pirez alferez, gonçalo de saujal, dom Rodrigo conde.

Digitized by Google

MOLAS

MÓS

1162

Ex Libro Regestorum qui Liber II Alphonsi III *dicitur, deprompsimus. Nullum aliud, nobis cognitum, hujus* foralis *exemplar superest.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti amen. Ego Rex Alfonsus do et concedo a uobis concilio de molas ad popular illo castello qui uocatur molas per foro de salamanca : ut illos homines qui ibi populauerint habeant foros bonos quomodo habent homines qui bonos foros habent. Et non detis michi nec ad progenie mee nec ad nullo homine pro homicidio nisi septima parte de ccc solidos in apreciadura per concilio et per manu dalcaldes. Et nullo pecto nec nulla callumpnia non intret ibi ..... nec meo meirino nec iudice nisi totum per iudicium de alcaldes. Et faciatis fossado una uice in anno uadant tercia parte de caualeiros et duas partes stent in illo castello. Et illa tercia qui habuerit ire in fossado et non fuerit pectet in fossadeira v solidos in apreciadura dalcaldes. Et non faciatis fossado nisi cum uestro seniore una uice in anno ita ut leuetis panem calidum in alforges et ipso die reuertatis ad uestrum castellum : pedones et clericos non faciant fossado. Et non intret ibi nuncio de nullo homine nec maneria per foro molas. Et qui in termino de moas filia aliena rouxauerit extra sua uoluntate pectet ccc solidos ad rancuroso et exeat omizieiro. Si aliquis inter uos in mercado aut in ecclesia aut in concilio plegado a pregom ferida fecerit a suo uicino pectet LXXXX[a] solidos a concilio per manu de alcaldes. Et de quolibet furto colligat suo domno suo cabdal et pariat illa callumpnia et det septima a palacio per manu de alcaldes. Et qui domum fecerit aut uineas uel sua hereditate et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram fuerit seruiat illi sua hereditate ubi mortuus fuerit. Et si uoluerit illas uendere uendat cui uoluerit per foro de molas. Et caualeyro de moas stet pro infanzon de totas alias terras in iudicio et in iuramento troucant super illos cum duos iuratores. Et pedones de molas stent pro caualeiros uilanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento troucant super illos cum duos iuratores. Et homines qui de terra sua exierint pro omicidio aut cum muliere rousada aut cum seruitute uel cum alia callumpnia qualquer sedeat tornet se ad concilio de molas et sedeat solto et defendudu per foro de molas. Et non ducat mulier aliena qui benedictione habeat cum suo marito. Et si hominem de aliqua terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de molas intratum fuerit et aliquos inimicos post illum intrarent et pignora illi tullerint aut male illi fecerint pectent quingentos solidos ad concilio et illos liuores, et duplet la pignora a suo domno. Et hominem de alia terra qui caualeiro de molas descaualgar pectet LX[a] solidos ad rancuroso. Et qui hominem de molas priser in prisone pectet ccc solidos a rancuroso. Et si homine de molas priser aliquo homine de alia terra pectet v solidos. Et si homine de molas pro qualibet fiaduria a medio anno non fuerit riquirido sedeat soltum, et si mortuum fuerit sint filii et uxor eius liberi. Et homines de moas non soluant pignora pro seniore nec pro meirino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada per foro de moas non caualeiros nec uiduas nisi pedones per manu de alcaldes, dent pozadat usque tercia die. Et homo qui bestia caualar habuerit non det pousada. Mulier uidua qui non habuerit filio de XV annos cum quo se contineat non faciat foro. Et homines de moas qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior ueniat a suo sinal de alcaldes et det fiador a uinida de suo senior, et faciant que mandarent et callumpnia qualibet fecerit sedeat de suo senior et non et seruiat a nullum hominem nisi a suo senior in cuiu solar sederit. Et senara aut uineas de molas tal pecto habeat quale de populatores. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit qui post illum intrauerit et in sua casa illum matar pectet ccc solidos ad rancuroso. Et qui mulier aforciar et illa uoces mitendo uenerit usque tercia die si presa non fuerit et ille cum XII homines non se potuerit delimdare pectet ccc solidos. Et qui mulier aliena percusserit pectet XXX solidos a suo marido et non responda sen rrancuroso a nulla callunia ergo a furto descoberto et a rousu et ad omicidio. Et hominem de moas qui fiadores parar pro aliqua causa qualibet sedeat ad iudicem, et illo fiador outorgar cum duos homines contra illum et ille noluerit colligere et super ipsum illum occiderint, dent singulas peles de conelios et sint soltos. Et palacio del senor de moas habeat callumnia comodo de uicino, et tota villa habeat uno foro. Et homo de moas qui fiador intraret et contentor non li socorrer qual fiar tal pecte. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et exeat soltus de fiaduria. Et de suspecta de X solidos arriba feriant XII causas arredor, et iuret inde cum duos homines. Et det *(sic)* X solidos a iusu iuret cum uno uicino qualis inuenerit. Et toto homine de moas qui hereditate habuerit et non illa uender nem doar nec per sua manu pectar tornese a sua hereditate ubicumque fuerit. Et toto homine de moas qui hereditate habuerit in alia terra non faciat fazendeira nisi per foro de moas. Et toto homine de moas qui mulier leyxar de benedictiones det I denarium ad iudicem. Et si mulier leixauerit

Digitized by Google

suo marito de benedictiones pectet ccc solidos medios a suo marido et medios ad palacio. Et si aliquis deroter aliqua casa cum lancas cum scutos dela porta a dentro pectet ccc solidos medius a suo domno et medios ad concilio. Et qui dederit a suo uizino cum spada pectet LX^a solidos ad rancuroso. Et qui dederit lanzada uel cuitellada et exierit de una parte ad alia pectet ccc solidos ad rancuroso et si non pasar de alia lato pectet LX^a solidos a rancurosu. Et de plaga unde osso exierit x solidos ad rancurosso cada osso. Et de alia plaga LX^a solidos ad rancuroso. Homo qui cum sua mulier sederit et fecerit omicidio aut callupnia pectet ille ad rancurosso et septima a paazo et mulier stet in pace cum suos filios. Et pro tota pignora si de concilio quomodo de palacio colligant fiador pur a foro. Et nullus habeat defenssa nec monte et non prato nec pelago nisi toto de concilio. Et illo montadigo del estremo montent caualeiros de moas cum suo senior et prendant sua tercia. Et ganadu de moas non sedeat montado. Et de carrega de bestia caualar aut muar dent in portazem VI denarios. De azino III denarios. De cesteiro III mealas. De boue que ibi uendiderint uel de asino qui ibi conparauerint. De homines de fora VI denarios. De caualo aut de mulo aut mauro I solidum. Et de toto portadigo qui uenerit a molas ubi pousada priser prehendat sua tercia. Et de rouba de terra de mauros aut de christianos qui uenerint a moas dent quinta a palacio. En parada una octaua de ceuada et duos panes de tritico et uno denario a senior. Quicumque hec scriptura frangere uoluerit sit maledictus et excomunicatus et a corpore domini segregatus et cum iuda traditore in inferno collocatus amen. Ego Rex Alfonsus hanc cartam quam iussi facere roboro et confirmo. Hec sunt terminos de molas. Per lo portu de figueira et inde a parada de retaes et inde aa cidadona uedra de susana et inde aa parada uedra et inde ao rego das couas et inde a anta do serro du masouto et inde pela cabeza pignoza de cima de cerzedo et inde aa parada inter nos et mugadoiro et inde aa cabeza de fundo de freyxeneda de dextro et inde ao uilar antigo et inde ou. auiado de dom strigo et inde en a tauaera aquas uertentes de salauor et inde aas penas ruiuas et inde ao pelago do cucu et inde en a serra do cubu aquas uertentes contra siladi et inde acima do rebenton et inde acima das cabreiras et inde aa turre de susaa de contra siladi et inde ao xeixo de sou uilar de lamelas et inde comodo sal en o colado da carualaosa et inde aa cabeza cauada et inde aa cabeza dalende u soutu du lamazedu et inde a fundo da fraga inter moas et macaeira et inde acima das olgas de pay martiis et inde aa cabeza de cima de cabreira aquas uertentes usque ad portu de figueira. Toto homine de moas qui suo senor demandar pro qualibet callumnia sanet illum per boca de alcaldes et non aforcet illum nec saquet illum de suo foro et recipiat iudicium qualli dederint alcaldes iurados. Et in quantum senior fuerit in villa non respondant ad nullum iudicium. Et tercio die postquam senor recexerit a uilla iudice pignoret et gaste unde habuerit rancura et compleat ei periudicium de alcaldes quomodo iacet in foro. Et ego Rex Alfonsus mando dare armas totas ad caualeiros et ad peones de molas cum quo defendant suum castellum. Ego Alfonsus portugalensis Rex cum meo filio et filiabus mando et concedo hos foros et terminos quos in hanc cartam mittere iussi. Habeatis igitur et posideatis uos et omnis posteritas uestra locum illum cum omnibus istis terminis suprascriptis foris uobis dico in molas morantibus. Siquis uero aliquis ex progenie mea filiis uel nepotibus aut qualiscumque sit qui hoc nostrum factum frangere uoluerit uel minuere maledicionem dei incurrat et sit maleditus et excomunicatus et cum iuda traditore in inferno collocatus et insuper pariet VI mille solidos de auro puro medios a rege et medius a concilio. Facta scripto hoc in Era M.^a CC.^a in mense decembrio. Ego Alfonsus rex in hanc cartam meas proprias manus cum meis filiis et filiabus roboro et signa facio coram testibus. Qui presentes fuerunt uiderunt et confirmauerunt, Domnus Petrus fernandi conf. —Domnus Gonsaluus de sousa conf. —Alcalde meende estrenia conf. —Pelagius cabelos test. —Nuniz de aluia test. —Petro uermuit test. —Dom iemundo test. —Petro neto test. —Petro christouois test. —Pay osoris test. —Petro cipriacis test. —Vermuu cresconis test. —Johanne oariz test. Johanne steuayz test. —Martin ciprianis test. —Gomez ueegas test. —Martin monaco test. —Petro fernandiz de freixeno test. —Dom monio ouelio de orrus test. —Pelay coeriz test. —Petrus rouco test. —Johanne. —Petrus presbiter notuit.

Et ista carta non tenebat sigillum.

A. Dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. vobis alcaldibus et concilio de moas salutem. Sciatis quod ego concedo uobis uestros foros et uestros directos sicut melius habuistis in tempore patris mei et aui mei et tenebo uos ad iusticiam et directum uestrum et de illis militibus quos michi misistis dicere quod timebatis uos de illis bene credatis quod ego defendam uos de illis et de aliis qui uobis uoluerint facere malum et tortum. Datum vimarane XI die aprilis Era M.^a CC.^a LXXX VI.^a

Et ista carta tenebat sigillum.

Digitized by Google

ELBORA

EVORA

1166

Forale *hoc ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. decerpsimus. Accedunt lectiones variae ex Lib. Regestor. Alphonsi II. Extat in Publico Archivo aliud exemplar recentius, adeoque mutilum ut nihil prosit.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti Amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici comitis et Regina Tharasia una pariter cum filiis meis Rege Sancio et Regina orraca et Regina Tharasia uolumus restaurare atque populare Elboram que a sarracenis abstulimus. Damus uobis forum et costume de Auila tam presentibus quam futuris ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado et tercia pars remaneat in ciuitate et una uice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit à ffossado pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad[1] palacium[1]. Et pro casa derota cum armis scutis et spadis pectet ccc solidos et vii.ª ad palacium : et qui furtaret pectet pro uno nouem et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad palacium. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada et ille negaret det illa outorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit ille iuret cum xii et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso pectet lx solidos et vii.ª ad palacium et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret pectet lx solidos medios ad[2] palacium[2] et medios ad concilio. Et de medio de concilio vii.ª ad[3] palacium[3]. Et homine qui fuerit gentile aut eredero que non seat meirino. Et qui in uilla pignores[4] afflando et fiador et ad montem fuerit pendrar duplet la pendra et pectet lx solidos et vii.ª ad[5] palacium[5]. Et qui non fuerit a sinal de iudice et pignos sacudiret ad saion pectet i solidum ad iudicem[6]. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno miles pectet x solidos pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea et uno iugo de boues et xxxx oues et uno asino et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudice. Et mulier qui laxauerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et vii.ª ad[7] palacio. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgaret pro uno die pectet unum carnarium et si magis pectet las[8] anguieras pro uno die vi denarios et pro una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea aut de spata[9] polantrada pectet x solidos. Et si trouciret ad alteram partem pectet xx solidos al quereloso. Et qui crebantauerit occulum aut brachium aut dente pro unoquoque membro pectet c solidos ó lisiado et ille det vii.ª ad[10] palacium[10]. Qui mulier alienam[11] ante suo marido feriret pectet xxx solidos et vii.ª ad palacium[12]. Qui moion alieno in suo ero mudaret pectet v solidos et vii.ª ad[13] palacium[13]. Qui linde alieno crebantauerit pectet v solidos et vii.ª ad[14] palacium[14]. Qui conductario[15] alieno mactaret suo amo colligat homicidio et det vii.ª ad[16] palacium[16]. Similiter de suo ortolano et de quarteiro et de suo monleiro aut de suo solarengo. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi a domno de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de Elbora sint liberi de foro. Milites de Elbora sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualarios uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suo uicino pro homine de foras uilla pectet x solidos et vii.ª ad palacium. Ganado de Elbora non sit montado in nulla terra : et homine qui se nafragaret suo adestrado quamuis habeat alium sedeat excusado[17] usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pindrar cum saione et sacudirent ei pignos outorget et saion et prendat concilio de tres collaciones et pindret pro lx solidos medios al[18] rancuroso[18] et[18] medios[18] ad[18] concilio[18]. Barones de Elbora non seam en prestamo dado. Et si homines de Elbora habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma sed currat per esquisam aut reto. Et omnes qui quesierint pausar[19] cum suo ganado in terminos de Elbora prendant de illis montadigo de grege das oues iiii^or carneiros. De[20] busto de uacas i uaca. Isto montatico est de concilio. Et omnes

1 a palacio.
2 a palacio
3 a palacio.
4 pignos
5 a palacio.
6 iudice.
7 a
8 as
9 espada
10 a palacio.
11 aliena
12 palacio.
13 a palacio.
14 a palacio.
15 conducterio
16 a palacio.
17 excusato
18 ad concilio et medios al rancuroso.
19 pousar
20 Et de

Digitized by Google

milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualeiros qui se perdiderint in algara uel in lide primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Elbora qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis talando aut leuando madeiram de montes prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignoraret uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque fecerit pectet LX solidos ad[21] palacium[21] et duplet ganatum quod prendiderint a suo domino, et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus fuerit uel percussus non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit pectet C morabitinos medietatem regi et medietatem concilio[22]. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat et susubeat pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª ad palacium et insuper sedeat homicida[23]. De portagem foro de trosel de caualo de pannos de lana uel[24] lino I solidum. De trosel de lana I solidum. De trosel de fustanes V solidos. De trosel de pannos de color V solidos. De carrega de piscato I solidum. De carrega de[25] asino[25] VI denarios. De carrega de christianos de conelios V solidos. De carrega de mauris de coneliis I morabitinum. Portagem de caualo que uendiderint in azougi I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De carnario III mealias[26]. De[27] porco II denarios. De forom II denarios. De carrega de pam et de uino III mealias[28]. De carrega de peom I denarium. De mauro quem uendiderint in mercato I solidum. De mauro qui se redimeret decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca et de zeura II denarios. De corio de ceruo et de gamo III mealias[29]. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Iste portagem est de homines foras uille tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Rex Alfonsus una cum filio meo Rege Sancio hanc[30] cartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus[31] amen. Facta carta III kalendas Maii sub Era M.ª CC.ª III.ª Comes domnus Valascus conf. Johannes archiepiscopus conf. Suerius Elborensis episcopus conf. Aluarus Vlixbonensis episcopus conf. Michael episcopus conf. Gundisaluus de sausa dapifer curie conf. Petrus pelagii signifer conf. Magister Albertus Cancellarius conf. Magister gualdinus conf. Menendus petri captiuus[32] conf. Gondisaluus diaconus scripsit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam suprascriptam et illud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus dedit uobis moratoribus de Elbora concedo ego eis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut hec mea confirmacio et concessio in perpetuum firmum robur obtineant precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Sanctaren mense Januario Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Ego Rex domnus Alfonsus et uxor mea et filii supranominati hanc cartam subscriptis roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Johannes petriz test. Vincentius menendiz test. Martinus petri test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz Cancellarius curie.

21 a palacio
22 concilii.
23 omicidia.
24 uel de
25 dasno
26 medalias.
27 Del
28 medalias.
29 medalias.
30 hac
31 exquomunicatus
32 cautiuus

Digitized by Google

LINARES

LINHARES

1169

Oppidum Linhares *de quo in hac charta agitur longe abest ab illo cui Ferdinandus Magnus concessit* forale *jam in lucem editum (pag.* 343). *Alphonsus I istud, cujus* forale *nunc juris publici facimus, in Montibus Herminiis* (Serra da Estrella) *fundavit : illud in provincia, quam* Traz-os-Montes *appellamus, Ferdinandus libertate ornavit. Textum nobis praebuit Lib. Foral. S. Crucis Conimbric. lectiones varias Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei. Facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus port.[1] una pariter cum filiis meis qui exierunt ex nobis vobis hominibus[2] de Linares qui ibidem populatores estis per mandatum meum siue qui uenerint ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum ut firmiter teneatis et habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliores foros. Et non detis mihi nec progenici mee nec ullo homini pro homicidio nisi septimum ad apreciadura[3] per concilio et per manum de iudice. Et nullo pecto nec ulla calumpnia[4] non intret ibi nec meo marino nisi iudice de uestro concilio. Et faciatis fossado illa una pars et la duas partes stent in illa uilla. Et de illa una pars qui habuerit ad ire in fossadu et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in adpreciadura. Et non faciatis fossadu cum uestro seniore nisi una uice in anno aut si plus uestra uoluntas fuerit. Et pedones non faciant fossadu nec clerici. Et non intret ibi nuncio nec maneria de nulloquoque homine per foro de Linares. Et qui in termino de Linares filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem pectet ad palacium ccc solidos et exeat homicieiro. Siquis aliquis inter uos in mercato[5] aut in ecclesia uel in concilio a precon ferido[6] fecerit ferida ad suo uicino quod pectet LX solidos ad concilio et VII.ª ad palacium per manu de nostro iudice. Et de furto quolibet sedeat ibi suus dominus qui colligat suo cabal et de illa calumpnia[7] parciat cum illo iudice per medium. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram perrexerit quomodo seruiat illi tota sua hereditas nisi[8] habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de Linares. Et homines de Linares ubi habuerint iudicium uel iuncta cum homines de alias terras habeant medianito per lor couto de seu terminu. Et dono uobis foro quod stent caualeiros de Linares pro infanciones de totas alias terras in iudicio et in iuramento trouciant super illos cum IIºˢ iuratores. Et illos pedones de Linares quod stent et trouciant super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et omnes qui de sua terra exierint cum homicidio aut cum muliere rausada[9] uel cum alia calumpnia[10] qualibet sit nisi quod non adducat mulierem alienam et tornet se ad seniores de Linares sedeat solutus et defensus per foro de Linares. Et siquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit[11] et in termino de Linares intratus fuerit nullus post illum intret aut pignora tollat uel malum illi faciat pectet ad seniores de Linares D solidos et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Linares pignorauerit et in concilio non pecierit ad directum pectet ad seniores de Linares LX solidos et duplet illa pignora suo domno. Et homines de alia terra qui caualleiro de Linares descaualcare[12] pectet LX solidos. Et homines de Linares qui alterum descaualgar pectet V solidos. Et qui homines de Linares prendiderint in prision pectet ccc solidos. Et si homines de Linares prendiderint aliquem hominem de aliena terra pectet V solidos. Et si homines de Linares pro qualibet fiaduria a medio anno illo non requisierit sedeat solutus. Et si migratus fuerit uxor sua et filii sui sint liberi. Et non soluant homines de Linares pignora pro seniore nec pro maiorino nisi pro suo uicino. Et non dent pausadas[13] per foro de Linares caualeiros nec clerici nec uiduas nisi pedones per manum iudicis. Et homines de Linares qui suos homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior ueniat ad sinal de iudice et dent fiador ad uenida de suo senior et faciant que mandarent et calumpnia[14] qualibet fecerint sit de suo senior et VII.ª pars ad palacium. Et non seruiant ad ullum hominem nisi ad suum seniorem[15] in cuius solare sederit. Et sua senara aut sua uinea de illo Rege Alfonso tale pacto[16] habeat quale de illos populatores. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactaret pectet ccc solidos. Et qui mulierem alienam ferierit pectet suo uiro XXX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui mulierem aforciauerit et illa uoces mittendo

1 portugalensis
2 homines
3 adpreciadura
4 calumnia
5 mercado
6 feridu
7 calumnia
8 ubi
9 rousada
10 calumnia
11 uenerint
12 descaualquarem
13 pousadas
14 calumnia
15 senior
16 pecto

Digitized by Google

ue nerit et ille cum duodecim non potuerit se inde deliberare ccc[17] solidos. Et homines de Linares qui fiador parent pro qualibet causa pecierint et ille fiador autorgar[18] cum duos homines contra illum et ille non quesierit colligere et super ipsum eum mactauerit nos toto concilio ad illo pectet. Et palacium de illo Rege et de Episcopo habeat calumpniam[19]. Et tota alia uilla uno foro, et alio palacio non habeat calumpniam[20]. Et homines de Linares qui fiador intrar et ententor non li uuiar *(sic)* qual fiaduria fiar peitar tal. Et si ententor habuerit mittat illum in manus et sic exeat de illa fiaduria. Et de suspecta de x solidos ariba feirant duodecim casas a deredor et iurent duo homines. Et de x solidos a iuso iure siui outru qualem agar quod uicinus sit. Et toto homine de Linares qui se tornar ad alium senior qui illi benefecerit sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et absoluti per foro de Linares. Et dono uobis foro quod non habeatis alium seniorem nisi regem aut filium suum aut quem uos concilio quesieritis. Et toto homine de Linares qui deserdadu fuerit et per sua manu non pectar quomodo se torne ad sua hereditate ubi fuerit illa sine ulla calumpnia[21]. Et toto homine de Linares qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossadu nisi per foro de Linares. Et toto homine de Linares qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit illam pectet I denarium ad iudicem. Et si mulier laxauerit suum maritum quem ad benedictionem habeat pectet ccc solidos medios ad palacium et medios ad suum uirum. Et de rotela de sua casa cum lanzas et scutos de sua porta a dentro pectet ccc solidos medios ad suo domno et medios ad palacium. Et qui dederit ad suo uicino cum spata pectet xxxx[a] solidos et VII.[a] ad palacium. Et de plaga V solidos et VII.[a] ad palacium. Et qui dederit lanzada ad suo uicino et exierit de una parte ad aliam pectet xx solidos et VII.[a] ad palacium: et si non troucierit x solidos et VII ad palacium. Et de plaga unde osso exierit pectet x solidos cada[22] osso et VII.[a] ad palacium. Et de plaga V solidos et VII ad palacium. Et pro tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat suo fiador pro a foro. Et dono uobis que non habeat nulla defesa nec nullo monte nec ullo pelago nisi illo de toto concilio. Et sunt uestros istos terminos quomodo exparte cum gaudela et cum felgosino. Et ex alia parte quomodo exparte cum celorico. Et ex tercia parte quomodo exparte per mondecum cum algodres. Et est terminus eius contra eidaniam per iugada de barrelas et inde per summum de lomba farta et exinde sicut diuiditur cum celorico. Et illo montadigo del estremo que montem caualeiros de Linares cum suo senior et prendant sua tercia. Et illo montadigo de ganato[23] de Linares non sedeat montadigo. Et de illa carregadura dent in portadigu I arenzo. Et de caualo I solidum et de mulo I solidum et de asino uel de boue VI denarios. Et de toto portadigu qui uenerit ad Linares ubi pausada prenderit prendat suam terciam. Quicumque hanc scripturam infringere uoluerit sit excomunicatus et dampnatus[24] in perpetuum. Amen. Ego Rex Alfonsus Port. una cum filiis nostris uobis toto concilio de Linares hanc cartam de bono foro roboramus et confirmamus. In Era M.[a] CC.[a] VII.[a] mense Septembrio. Qui presentes fuerunt et audierunt testes sunt, Bracare Archiepiscopus domnus Johannes conf. Viseo episcopus domnus Gunsaluus[25] conf. Lameco episcopus domnus Menendus conf. Colimbric episcopus domnus Michael conf. Portugalis episcopus domnus Petrus conf. Vlixbone episcopus domnus Aluarus conf. Elbore episcopus domnus Suarius[26] conf. Comes Valascus curie[27] dapifer conf. Fernandus alfonsi Regis signifer conf. Pe. fernandi regis Sancii dapifer conf. Nuno fernandi eius signifer conf. Suarius[28] menendi extremature dominus conf. Valascus fernandiz[29] conf. Petrus saluadoriz conf. Magister Albertus Cancellarius. Ego Rex Alfonsus dedi pro foro a populatores de Linares de hereditates trasanas, et quinque annos ariba que non respondeant.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de Linares istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus Rex donus Alfonsus bone memorie. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Octobri Era M.[a] CC.[a] L.[a] V.[a] Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam[30] roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P.[31] Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius[32] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.[33] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus G. suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Jo. fernandiz[34] conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Martinus petri test. Vincencius menendiz test. Johannes pelagii test. Petrus petriz test. Gunsaluus menendiz Cancellarius domini regis. Johannes martiniz[35] scripsit.

17 pectet ccc
18 autorquar
19 calumniam.
20 calumniam.
21 calumnia.
22 quada
23 ganado
24 damnatus
25 gonsaluus
26 Suerius
27 curie Regis
28 Suerius
29 fernandi
30 illam
31 Pe.
32 Suerius
33 Pe.
34 fernandi
35 martini

Digitized by Google

ULIXBONA, ALMADANA, PALMELA, ALCAZAR

MAURORUM IBI LIBERE DEGENTIUM FORALE

FORAL DOS MOUROS FORROS DE LISBOA, ALMADA, PALMELA E ALCACER

1170

Nobis textum hujus foralis *suppeditavit Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. Ex Lib. Regestor. Alphonsi II, atque ex codice Publici Archivi, qui* Livro I de Proprios de Reis e Rainhas *inscribitur, lectiones varias desumpsimus. Accessit translatio pristino idiomate vernaculo, in* Ordinationibus, *sic dictis, Alfonsi V* (L. II Tit. 99) *inserta.*

In dei nomine. Ego Rex Alfonsus portugalis una cum filio meo Rege Sancio facio cartam fidelitatis[1] et firmitudinis vobis mauris qui estis forri in vlixbona et in almadana et in palmela et in Alcazar ut in mea terra nullum malum[2] iniuste recipiatis. Et ut nullus meus christianus neque iudeus super uos habeat nocendi potestatem sed ille quem uos de gente et fide uestra super uos pro alcaide elegeritis ipsemet iudicet uos. Et hoc facio ut uos reddatis mihi in unoquoque anno singulos morabitinos ex singulis capitibus uestris ex quo tempore uictui necessaria ganare potueritis. Et ut detis mihi alfitria et azoque et totam decimam de uniuerso labore uestro. Et omnes uineas meas preparetis et uendatis meos ficus et meum oleum quomodo uendiderint habitatores uille tercia parte de meis minus. Hec igitur carta semper firmum habeat robur et nullus eam[3] uobis[3] audeat frangere neque foros uestros. Facta carta mense Marcio apud Colimbriam Era M.ª CC.ª VIII.ª Ego predictus Rex Alfonsus una[4] cum[4] filio[4] meo[4] rege[4] Sancio[4] uobis mauris hanc[5] cartam quam fieri iussi roboro et confirmo et hec signa inpono. Qui presentes fuerunt, Michael Colimbriensis episcopus conf. Comes Valascus conf. Petrus fernandiz conf. Fernandus alfonsi conf. Cerueira alcaide conf. Domnus Gualdinus conf. Suarius menendiz conf. Pelagius barragan[6] conf. Petrus saluadoriz conf. Petrus fasion Regis scriba conf. Ego domna D.[7] dei gratia Port. Regina hanc cartam roboro et confirmo. Ego T. regina eorum filia roboro et conf. Ego Regina domna S. eorum filia conf. Julianus notarius domini regis S. Domnus Menendus gunsalui conf. Johannes fernandi maiordomus curie conf. Egas pelagii test. Domnus S.[8] Vlixbonensis electus conf.

Em nome de Deos Amem. Eu Rey Dom Affonso de Portugal emseembra com meu filho Rey Dom Sancho faço Carta de fieldade, e firmidooen a vós Mouros, que soodes forros em Lixboa, e em Almadaa, e em Palmella, e em Alcacer, assy que em minha terra nenhuum mal, e sem razom nom recebades, e que nenhuum Chrisptaaõ, nem Judeu sobre vos nom aja poder de vos empeecer, mais aquelle, que vós da gente, e fe vossa sobre vós por Alquaide enlegerdes, esse medês vos julgue.

E esto vos faço per tal, que dedes a mim em cada huum anno senhos maravidis de cada huã cabeça dês aquelle tempo, que o mantimento necessario gaançar poderdes; e que dedes a mim Alfitra, e Azaqui, e a dizima de todo vosso trabalho; e todallas minhas vinhas adubedes, e vendades os meos figos, e o meu azeite, como venderem os moradores da Villa a terça parte dos meos moyos.

Porem esta Carta sempre aja firmidom, e forteleza, e nenhuum nom volla ouse de britar, nem os vossos fóros. Feita a dita Carta em Coimbra no mez de Março Era de mil e duzentos e oito annos : e Eu sobre dito Rey Dom Affonso emseembra com meu filho Rey Dom Sancho a vós Mouros esta Carta, que seer feita mandei, afortellego, e confirmo, e em ella este meu signal ponho. Testemunhas, que presentes forom, Miguel de de Coimbra Bispo, etc.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port.[9] Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum.

N.º 1

6 baragan

N.º 2

1 hereditatis
2 maurum
3 uobis eam
4 et fillius meus rex Sancius
5 quam hanc
6 brarcaran
7 Dul.
8 Sancius
9 *deest*

Digitized by Google

Et ut concessio mea[10] et[10] confirmacio[10] maius robur obtineat[11] precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Et insuper do uobis pro foro ut nullus pauset in uestris domibus contra[12] uestram uoluntatem. Et hec carta fuit facta apud Sanctaren in mense Decembri in Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego[13] et[13] uxor[13] mea[13] et[13] filii[13] nostri[13] supranominati[13] qui[13] hanc[13] cartam[13] fieri[13] precepimus[13] coram subscriptis eam roboramus[14] et[11] in[11] ea[11] hec signa fecimus[15] ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus[16] Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius Suarii conf. Domnus iohannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Martinus petri test.

N.° 1

10 et confirmacio mea
11 optineat
15 facimus

N.° 2

10 et confirmacio mea
11 optineat
12 sine
13 Nos supranominati hanc cartam
14 roborauimus et
16 Sancius

MONTE-SANCTO

MONSANCTO

1174

Exemplaria hujus foralis *quae supersunt inveniuntur in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. ac in Lib. Regestor. Alphonsi II. Ex primo codice textum hausimus : ex secundo lectiones varias.*

In nomine patris et filii et spiritu sancti amen. Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex et filiis nostris Rex domnus Sancius et filia mea Regina domna Tharasia facimus cartam et scripturam firmitudinis omnibus hominibus tam presentibus quam futuris qui populare et habitare uoluerint[1] in ipso castello de Monte sancto ut nullum forum faciant in terra nostra neque calupniam ullam neque intencionem aliquam pectent. Damus etiam illis forum ut ubicumque in terra nostra hereditates habuerint calumpniam uel uocem ullam pectent neque forum ullum faciant. Et si homo de Monte sancto iudicium habuerit cum homine de alia terra non det directum nisi ad portam de Monte sancto. Si homo de Monte sancto suum directum demandauerit ad hominem de alia terra et in iudicium uoluerit mittere sedeat ad portam de Monte sancto. Et si proua fuerit non sit facta nisi ad portam de Monte sancto. Sed ipsi tantum homines qui in predicto castello habitauerint dent nobis quintam ex omnibus que ex terra sarracenorum uel christianorum alterius regni lucrari adquirere potuerint. Damus etiam forum ut qui percusserit uel desonrauerit caballarium[2] de Monte sancto pectet ei quingentos solidos. Et qui percusserit peon pectet ei c solidos. Et caballarii de Monte sancto sint in iudicio pro infancionibus[3] de alia terra et pedones pro caballariis. Et ut homines qui habitauerint in hereditatibus de militibus de Monte sancto habeant talem forum qualem habuerint pedones de Monte sancto. Et qui habitauerint in hereditatibus peditum de Monte sancto habeant tale forum quale habent pedites de Monte sancto. Et homines de Monte sancto nullam portagen de terra nostra. Concilium de Monte sancto mittat inter se foros et custumes quales Siquis homo uenerit uel uenero qui hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore in inferno dampnatus. Facta carta fori et roborata apud Colimbriam Mense Aprilis Era M.ª CC.ª XII.ª Ego Rex Alfonsus et Rex Sancius et domna Regina Tharasie cum manibus nostris roboramus ++++++. Qui presentes fuerunt, Valascus fernandi test. Suarius uenegas test. Fernandus gunsaluiz[4] test. Alcaide Gunsaluus de sena test.

Ego Alfonsus II.us[5] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de Monte sancto tam presentibus quam futuris istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex

1 uoluerit
2 caualleirum
3 infanzonibus
4 gusalui
5 *deest*

Digitized by Google

domnus Alfonsus. Et ut hoc meum factum in perpetuum robur obtineat[6] precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit hec carta mense Octobri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus[7] conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.[8] Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pe.[9] Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe,[10] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz[11] conf. Domnus Fernandus fernandiz[12] conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendiz test. Martinus petri test. Johannes pelagii test. Petrus petri test.

6 optineat
7 *deest*
8 Suarius
9 Pelagius
10 Petrus
11 fernandi
12 fernandi

PALUMBARE

POMBAL

1174

Autographum hoc manet forale *in Publico Archivo. Archetypum habuit* forale *Conimbricae concessum a comite Henrico anno* 1111.

In Dei Nomine. Ego magister gaudinus una cum fratribus meis uobis qui in palumbare estis habitaturi maioribus et minoribus cuiuscumque ordinis sitis, et filiis uestris et progeniis, fratribus templi salomonis ibidem permanentibus. Placuit nobis facere kartam firmitudinis de iure hereditatum uestrarum quas ibi populatis et de foro atque seruitio. In primis ut nunquam faciatis nobis senaram. Et de preda de fossado non detis nisi ad zagam duas partes et uobis remaneant due. Et de azaria et de tota illa caualgada in qua non fuerit rex nobis quintam partem uobis quatuor partes absque ulla alkaidaria. Siquis militum emerit uineam a tributario sit libera. Et si acceperit in coniugium uxorem tributarii omnis hereditas quam habuerit sit libera. Et si tributarius potuerit esse miles habeat morem militum. Milites habeant suas hereditates liberas : et si aliquis militum uenerit in senectute ut non possit militare quandiu uixerit sit in honore militum et si miles obierit uxor que remanserit sit honorata uti in diebus mariti sui. Et nullus eam uel filiam alicuius accipiat in coniugium sine uoluntate sua et parentum suorum. Saion non eat domum alicuius sigillare. Et si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Judex et alcaide sint uobis positi sine offretione. Clerici palumbaris habeant morem et honorem militum in uineis et terris et domibus. Et si alicui militum obierit equs et non potuerit emere alterum nos dabimus ei et si non dederimus stet honoratus donec possit habere unde emat. Infanzon et aliquis homo non habeat in palumbare domum nec hereditatem nisi qui uoluerit habitare uobiscum et seruire sicuti uos. In illos molinos non detis plusquam quartam decimam partem sine offrecione. Pedites dent de ratione quantum solent dare pedites de colimbria per quartarium de XVI alqueires sine brachio posito et tabula. De uino et lino dent octauam partem. Et de madeira quam adducunt pro uendere dent octauam partem. In lagaradiga de uino de quinque quinales inferius dent almude, et si super fuerit dent quartam sine offretione et iantare. Nullus miles extraneus intret domum alicuius sine uoluntate domni domus. Si aliquis laborator habuerit iuitionem non faciat cum ea aliquid fiscum. Almoqueueres faciant unum seruitium in anno. Et inter uos non sit ulla manaria. Et si aliquis uestrum uoluerit transire ad alium dominum uel ad aliam terram habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuicumque uoluerit qui in ea habitet et sit noster homo sicut unus ex uobis. Atalaias ponamus nos medietatem anni et uos alteram medietatem. Et si nos atalaiam non tenuerimus nec uos teneatis nec pro tenenda aliquid detis. Non detis portaticum uel alcaualam aut cibariam custodibus ciuitatis uel porte. Palumbare nunquam damus alicui per alcaualam. Hoc forum et hanc consuetudinem coram probis hominibus deo donante statuimus atque concedimus et tam a nobis quam a successoribus nostris perpetuo et illibate tenendum firmamus. Siquis uero quod fieri non credimus aliquis successorum nostrorum Magister siue fratres seu alienus hoc nostrum statutum infringere uoluerit iuxta dei ultione confringatur et pereat cum diabolo et angelis eius sine fine puniendus nisi digna satis se emendatione correxerit. Facta firmamenti karta a constructione opidi anno decimo octauo mense iunio Era Millesima ducen-

Digitized by Google

lesima XII.ª Regnante domno ildefonso portugalensium rege comitis henrici et regine tarasie filio magni regis ildefonsi nepote et cum eo rege sanchio filio suo et uxore eius domna regina dulci nomine. Anno ab incarnatione domini Millesimo Centesimo septuagesimo quarto. Ego magister Gaudinus cum fratribus meis roboro atque confirmo. —Frater arnaldus de rochis conf. —Frater helias conf. —Frater domnus mancius conf. —Frater Petrus gonsalui conf. —Frater martinus petri conf. —Magister fernandus uidit —Frater Johannes garsiei capellanus in tomar conf. —Alfonsus roderici test. —Pelagius allius test. —Pelagius nuniz alcaide de tomar test. —Pelagius roderici iusticia de tomar test. —Petrus meendiz de porta test. —Martinus de Roma test. —Gonsaluus gallecus test.

Data fuit karta apud thomar concilio de polumbari per manus Saluatoris monachini maiordomi eiusdem castelli, et menendi rauuani militis ipsiusmet castri, qui cum magistro domno gaudino uenerunt ad tomar pro ipsa karta, concedente omni concilio atque rogante.

Martinus notuit.

THOMAR

THOMAR

1174

Dimidiato jam saeculo XII, Galdinus Pelagius, Templariorum equitum in Portugalia degentium magister, oppidis, quae partim ei sodalibusque suis rex concesserat, partim ipse Galdinus extruxerat, foralia *dedit; quorum aliquae nuper edidimus. Castrum Thomar, quod anno* 1162 *municipalia statuta obtinuerat, alia nova mense junio anni* 1174 *accepit. Ipsa statuta eo anno ac mense data fuisse invenimus castro Ozezari, circa ostium Ozezari fluvii* (Zezere) *dextra in ripa illa tempestate erecto, nunc penitus everso* (Viterbi Elucidar., *Verb. Tempreiros). Anno* 1176 *Palumbare oppidum, quod, ut vidimus, forale jam habebat, oblitterato primo, illud novum Thomariense sive Ozezariense adeptum est. Hoc Thomariense, cujus autographum desideratur, desumpsimus ex Libro qui inscribitur* Liber scripturarum ordinis militiae Christi, *ex tabulario conventus ordinis equitum Christi in Publicum Archivum delato. Accedit translatio antiquo sermone vernaculo, ex eodem tabulario.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iustitia et equitate regere ut in salomone legitur, diligite iustitiam qui iudicatis terram. Ideo ego Magister G. una cum fratribus meis diuino oraculo eruditus necessarium duximus rapinas et injurias a populo nobis subdito misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitione lucrum nos esse consequuturos. Vnde in terra sub potestate nostra constituta talia damus decreta. Siquis ergo rausam vel homicidium vel disrrumperit domum cum armis vel cum feridas vel fregerit portas intrans in domum in cauto ville pectet v^e solidos. Siquis rausam vel homicidium extra villam LX solidos petet. Mando vt unusquisque accipiat vxorem suam quam habeat recabedadam vel filiam suam que adhuc non fuit nupta ubi eam inuenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in domo sua tenet pro suo maladio accipiat eum vbique preter vt non frangat super eum portas vel precutiat aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso LX solidos vbique petet. Siquis percusserit cum armis molutis de suo grado

Em nome da santa trindade padre e filho e espritu sancto. Amen. Porque deos todo poderoso direito juiz encommendou a todollos vsantes poderio na terra reger o pouoo a si sometudo em justiça e em igualdade assi como o leem em salomon, Amade justiça aquelles que julgades terra. Porem eu meestre Gandin en sembra con os meus freires ençinado pella merce de deus enduzemos de necessidade remouer as iniurias e as roubas do pouoo soiugado a nos. Consirantes mais e milhor en saude das almas ca en engano e prol das cousas temporaes seremos conseguidores, porende em a terra soo nosso poderio estabeleçuda taes damos degredos. Se alguem rouso ou homezio ou romper casa com armas ou com feridas ou quebrantar portas ou entrar casa no couto da villa peite quinhentos soldos. Se alguem rouso ou homezio fora da vila fezer sesenta soldos peite. Mando que cada huum filhe sa mulher que aja recabedada ou filha sua que ainda nom foi casada hu quer que a achar sen coonha, e o filho que seu padre tem em sa casa por seu mançebo filheo hu quer que o achar tirado que non brite sobrello portas, ou feira alguem sem coonha. Por merda em boca metuda em qualquer lugar que o faça peite sesenta soldos. Se

Digitized by Google

et per iram in cauto ville LX solidos petet, et si foras XXX solidos petet. Feridas consulendas istas sanet et non alias : qui querit amicos vel parentes vel arma vel troços cum quibus vadit ferire et percusserit per veram exquisitam LX solidos petet. Pro membro absciso LX solidos petet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet intret in fustem secundum veterem forum colimbrie aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal dalcaide aut judicis cum testimonio teneat. Domus alicuius non sigelletur nisi antea vocetur ad directum. Siquis ab aliquo aliquid quesierit ante justicias respondeat et ante comendatorem domus per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit ab illo quod suum est habere nom potuerit et composuerit se cum maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis nisi si fuerit de vsura, sed de vsura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes vero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus vnde potuerit habere exquisam directam. Qui sciuerit veritatem et eam negauerit in exquisita componat quantum perdere fecit illi et domino terre alliud tantum et vltra in testimonium non recipiatur. Si aliquis vozarius se cum maiordomo composuerit causa inde aliquid habendi si probatus fuerit quod talis est per exquisam secundum quantitatem calupnie quam obiecerit in corpore puniatur. Si vero habuerit quod pectet non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus justitie : prohibemus omnes huiusmodi qui se faciunt vozarios falsos et non habent cartam per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iustitie sint presentes et aliquid in concilio conqueratur de aliqua re maiordomus non recipiat illa querimonia pro voce nisi ille qui querimoniam fecerit dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro voce. Si aliquis in defensione sui agri aut vinee vel orti damnatorem expoliauerit quamuis damnator sit percusus aut vulneratus tantum domnus vinee non petet, quod si damnator domnum percusserit satisfaciat ei quantamque calupniam fecerit petet. Defendimus vt nullus in villa arma trahat quod si traxerit et non percusserit perdat ea. Siquis mensuras aut cubitos falsauerit D solidos petet. Siquis de domo alterius aut extra domum se per vim acceperit et dominus suus venerit cum rancura ad comendatorem domus vel ad alcaide vel ad iusticias vel ad maiordomum in duplum compōnat. Siquis vxorem suam iusto iudicio suo adulteram fecerit res sue sint in potestate domini terre. Defendimus vt nullus audeat talliar cum vallo carreiras vel stratas publicas de concilio, nec mutet marcos, qui uero hec fecerit sanet per forum terre. Jugada sit per quarteirum de XVI alqueires per alquer de direito. Almotace sit de concilio : maiordomus et sayon et justitie et portitor de alcaide sint cautati in D solidos. Siqui fecerint furtum petent sicut mos est terre vel condenetur. Quicumque vero latronem vel malefactorem inuenerit prendat eum secundum suum posse sine calupnia suorum parentum et homicidio. Si-

algum ferir com armas mundas de seu grado e per yra no couto da villa peite sesenta soldos e se for fora da villa peite trinta soldos. Feridas concelhadas estas son e non outras. Quem demandar amigos ou parentes com armas ou tochos com os quaes vaa ferir e feira se o prouar per verdadeira inquisa peite sesenta soldos. Por membro talhado peite sesenta soldos : por todallas feridas das quaes deue satisfazer entre en fustan segundo foro velho de coimbra ou as compre aaquelle a que deue satisfazer. Sinal dalcaide ou de juiz com testimoyno seja teudo. A casa dalguem nam seja seellada se ante nom for chamado a dereito. Se alguem a outro demandar alguma cousa ante justiças responda e ante o encomendador da casa per direito. Se algum diuedor for reuel a alguem e aquel a que deuem o seu nom poder auer e composer com o mordomo o mordomo nom aja senom a dizima do que tirar do auer do reuel saluo se for de vsura e se for de vsura filhe quanto preitejar com elle. Todallas entensões do nosso mordomo sejam per inquisa daquellas cousas onde poder auer inquisa dereita. Quem souber verdade e a negar na inquisa componha quanto faz perder aaquelle e ao senhor da terra outro tanto e jamais nunqua seja recebudo em testimoinha. Se algum vozeiro se composer com o mordomo que lhi dê ende alguma cousa se prouado for per inquisa que tal he componha segundo a cantidade da conha que demandar e se non ouuer que peite em o corpo seja atormentado e nom seja ouuido saluo se der fiador nas mãos da justiça. Defendemos a todos aquelles que se fazem vozeiros falsos e não hão carta por taes certamente toda a terra he perduda. Se alguem se queixar en concelho dalguma cousa pero que o mordomo e a justiça sejam presentes o mordomo nom filhe aquel queixume por voz saluo se aquel que o queixume fizer disser ao mordomo dou a ti este queixume por voz. Se alguem em defendimento do seu agro ou de sa vinha ou de sa almoinha esbulhar o danador pero que o danador seja ferido ou chagado o senhor da vinha non peite, e se o danador ferir o dono satisfaçalhi e qualquer conha que hi fizer corregalha. Defendemos que nenhuum tire armas em villa ca se as tirar e non ferir percaas. Se alguem medidas ou cobados falsar peite cinquo soldos. Se alguem de casa doutro ou de fora cousa per força filhar e seu senhor veer con rancura ao comendador ou ao alcaide ou aas justiças ou ao mordomo en dobro o componha. Se alguem sa mother en juizo fezer puta as sas cousas sejam en poder do senhor da terra. Defendemos que nenhuum ouse terçar com vallo carreiras ou estradas pubricas do concelho, nem meta marcos. Quem aquesto fezer correja-o por o foro da terra. Jugadas sejam per quarteiro de dezaseis alqueires per alqueire de dereito. O almotacel seja do concelho : mordomo e sayam e justiças e o porteiro do alcaide sejam coutados em quinhentos soldos. Quem fezer furto peite assi come custume da terra ou seja condenado. Quem achar ladram ou malfeitor pren-

Digitized by Google

quis intrauerit in vinea vel almoynia alicuius furtim in die causa comedendi vel cum manu sua bestias in ferragine alicuius miserit v solidos petet. Si aliquid de vinea vel de almoynia in gremio vel in taleiga vel in cesta attulerit vel ferraginem segauerit vnum marauedilum petet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in vinea aut in ferragine vel in almoinia LX solidos petet et quod vestierit, et de isto pecto domnus laboris habebit medietatem. Si vero non habuerit quod petet clauigetur in porta per vnum diem deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calupniam dominus eius respondeat pro eo secundum calupniam quam fecerit vel dimittat eum in manu maiordomi. Maiordomus non recipiat maurum alicuius qui fuerit in vinculis vel mauram solutam pro quacumque calupnia quam fecerit, sed si dominus terre et concilium viderint quod talem causam fecit pro qua debet lapidari vel cremari lapidetur vel *cremetur*. Si vero talem causam fecerit pro qua debet flagelari et in corpore exterminari flagelletur, et postquam flagellauerint eum vel eam domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisquis fecerit si eam non compleuerit secundum directam eandem petet. Et qui vendiderit vinum in relego LX solidos petet, et per quantas vices inuenerit vinum vendere per tantas vices petet LX solidos. Et tota illa bestia que vadit ad eiram vel ad lagarem pro aluguer faciat forum de almocreue. Istas calupnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiat nisi de XIIII alqueires vnum sine ofreçone. Cambe sint quales justicia et concilium viderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit ipse cum omni habere suo sit in potestate magistri. Si autem maiordomus vel justicia hoc nostrum directum irrumperit pro ofrecione aut amore alicuius ipse et res eius sint in potestate magistri et fratrum. Facta carta firmitudinis mense junio Era M. CC. XII. anno ab incarnatione domini M. C. LXX. IIII. Ego Magister gualdinus qui hanc cartam facere jussi vna cum omnibus fratribus nostris habitantibus in thomar et filiis vestris et progeniis roboro et confirmo Regnante domno Alfonso portugalensi Rege comitis enrrici et done tharasie filio magni regis Alfonsi nepote eiusque filio Rege Sancio uxoreque ipsius regina dulcia. Joannes presbiter notauit. Arnaldus de rochis conf. Frater Suerius vermundi conf. Frater elias conf. Frater martinus conf. Frater manicius conf. Frater petrus. Frater Joannes garcie conf. Comes donus Fernandus testes. Comes donus Alfonsus test. Petrus garsie pretor colimbriensis test. Petrus fernandis dapifer test. Magister fernandus vidit. Pelagius romeu test. Martinus de roma test. Petrus caldelas test. Pelagius nuniz test. Petrus garsie test. Saluator menendi test. Donus santius test. Garsias vermundi banita test. Petrus muniz test. Petrus menendi test. Pelagius arias justitia test. Petrus roderici justitia test. Gunsaluus borona. Petrus gunsalui anolanus test.

da-o segundo sa posse sem omezio e sem conha de seus parentes. Se alguem entrar em vinha ou em almoinha dalguem furtiuelmente de dia per razam de comer ou com sa mão besta em ferraem dalguem meter peite cinquo soldos. Se alguem de vinha ou dalmoinha em regaço ou em taleiga ou em cesta trouuer alguma cousa ou farraem segar peite huum marauedil. Se alguem de noite for preso furtiuelmente em vinha ou em ferraem ou em almoinha peite sesenta soldos, e o que trouuer vestido, e disto que peitar aja-o senhor do lauor ameadade e se nom ouuer que peite preguemno na porta per huum dia e demais açoutemno. Se mouro dalguem for solto e fezer conha o senhor responda por el segundo a conha que fizer ou o deixe na mão do mordomo. Ho mordomo nom filhe mouro dalguem que traga prison ou moura solta por qualquer conha que faça mais se o senhor da terra e o concelho vir que tal cousa fez per que deua ser apedrada ou queimada apedremna ou a queimen. Se tal cousa fez per que deua ser açoutada açoutemna e depois que for açoutada tambem o mouro come a moura demnos a seu dono. Qualquer fiaduria que alguem fezer se a nom cumprir segundo dereito peitea, e quem vender vinho em relego peite sesenta soldos, e per quantas vezes achar vinho vender per tantas vezes peite sesenta soldos, e toda aquella besta que vai a eira ou a lagar por aluguel faça foro dalmocreue. Estas conhas mandamos peitar e nam outras. Dos moinhos nom filhem senon de quatorze alqueires huum sen ofreçon. As cambas sejam quaes as justiças e o concelho vir por dereito, e se o moleiro ende outra cousa fezer esse con todo o auer seja en poder do mestre. Se o mordomo ou a justiça este nosso dereito britar per ofreçon ou por amor dalguem esse e as sas cousas sejam em poder do mestre e dos freires. Feita a carta de firmidõe no mes de juinho Era Mil e duzentos e duze anos, Era da encarnaçam de deus Mil cento e setenta e quatro. Eu Meestre Gandin que esta carta fazer mandei en sembra com todolos meus freires morantes en tomar aos vosos filhos e aos vosos suçesores afortalego e confirmo Reinante dom Afonso Rey de Portugal filho do grande Rey dom Afonso neto do conde don Anrique e de dona Tareija e seu filho Rey dom Sancho com elle e sa molher Rainha dona doçe. Joanne clerigo de missa a fez : testemunhas frey arnardo daronchis, frey soeiro vermuiz, e frey elias, e frey manço, e frey martinho, e frey pedro, e frey ioane de gassia clerigo de missa. O conde dom fernando, o conde dom afonso, pedro garsia alcaide de coimbra, pedro fernandiz, meestre fernando a uio, saluador meendiz, dom sancho, pay romeu, martim de roma, pedro de calderas, pedro muniz, pedro cassia, Garsia vermuiz, pedro meendiz, pedrairas justiça, pay rodriguez justiça, gonsal boroa, pedro gonçaluiz, testimoinhas.

Digitized by Google

OZEZAR

CASTELLO DA FOZ DO ZEZERE

1174

Autographum. Ex chartophylacio conventus Thomariensis delatum in Publicum Archivum. Quia autographum, lectiones varias ex quodam exemplari recentiore omisimus. Ex apographo saeculi XVI quae in autographo vetustate consumptae erant, restituimus, et characteribus, qui italici dicuntur, distinximus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit subditum *sibi populum* in iusticia et equitate regere ut in salomone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego Magister G. una cum fratribus meis necessarium duximus rapi*nas et in*iurias a populo nobis subdito misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum adquisitione lucrum nos esse consecuturos. Vnde in terra sub pote*state nost*ra constituta talia damus decreta, scilicet habitantibus in castello nostro de ozezar. Siquis ergo raussum uel homicidium fecerit uel disruperit domum cum armis uel *cum feri*das et fregerit portas intrans per uim domum in cauto uille D solidos pectet. Si raussum uel homicidium extra uillam fecerit LX solidos pectet. Pro stercore in ore misso ubique LX solidos pectet. *Qui per*cusserit cum armis molutis in cauto uille LX solidos pectet. Si foras XXX solidos pectet. Feridas consiliadas per uera exquisa LX solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet. P*ro* feridas pro quibus satisfacere debet intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie, aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alkaide aut iudicis cum testimonio te*neatur*. Domus alicus non sigilletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis alicui per iudicem aut per alkaide de aliqua re directum pecierit et ei respondere noluerit et illum pigno*raverit pig*norator sit uictus non pectet. Siquis ab aliquo aliquid quesierit ante iustitias et comendatorem domus respondeat per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit *et ex illo quod* suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis nisi fuerit de usura. Sed de *allis* accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes intentiones tam nostri maiordomi quam nostrorum hominum sint per inquisitionem bonorum hominum de illis rebus unde potuerint habere ex*quisam* et non per iuditium. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisa componat quantum alicui perdere fecerit et domino terre aliud tantum et ultra in testimonium non recipiat. *Et si ali*quis uozeiro se composuerit cum maiordomo causa inde aliquid habendi si probatus fuerit per exquisam quod talis est secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit in corpore ex*puni*atur in corpore si non habuerit quod pectet, et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manus de iusticiis. Prohibemus omnes huiusmodi qui se faciunt uozeiros falsos et no*n* tortum. Per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis aliquis conqueratur in concilio de aliqua re non accipiatur a maiordomo pro uoce nisi ille qui conqueritur pro uoce ded*erit* id est quamuis maiordomus et iusticie presentes sint et aliquis homo coram eis in concilio de aliqua re querimoniam fecerit maiordomus non accipiat querim*oniam* pro uoce nisi ille qui querimoniam fecerit proprio ore dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri aut uinee uel orti dampnat*orem* .....uerit quamuis dampnator sit percussus aut uulneratus tamen domnus uinee non pectet. Quod si dampnator domnum agri percusserit satisfaciat ei et calumpniam quam ibi fecerit. *Poni*mus ut nullus in uilla arma trahat sed si traxerit et non percusserit perdat illa. Siquis mensuras uel cubitos falsauerit V solidos pectet. Siquis de domo alterius uel extra domum re*m aliquam* per uim acceperit illam in duplo componat. Siquis uxorem suam iusto iuditio adulteram fecerit, res adultere sint in potestate domini terre. Defendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel stratas auctorizatas de concilio uel mutet marchos. Qui uero hoc fecerit sanet per forum terre. Almotace sit de concilio. Maiordomus saion et iusticie et portarius de alcaide sint cautati in D solidos. Qui fecerit furtum pectet uel comdampnetur secundum forum terre. Quicumque latronem uel malefactorem deprehenderit mittat *in* manu nostri maiordomi absque calumpnia et homicidio suorum parentum. Siquis intrauerit uineam uel agrum uel ortum alicuius furtim in die causa comedendi uel cum manu sua bestia in ferraginem .....ius miserit V solidos pectet. Si ali*quis in*de in gremio uel in taleiga uel in cesta adtulerit I morabitinum pectet. Si in nocte LX solidos pectet et quod uestierit : et de isto pectu dominus laboris habeat medietatem. Et si non habue*rit un*de pectet clauifigatur in porta usque tercium diem et IIII^to^ die flagelletur. Quamcumque fiaduriam quisque fecerit si eam non compleuerit secundum directum eandem pectet. Si maurus alicuius *etiam* solutus et fecerit calumpniam dominus eius respondeat pro eo secundum calupniam quam fecerit uel dimittat eum in manu maiordomi. Si uero fuerit in uinculis uel etiam maura soluta pro *aliqua* re quam faciat non

Digitized by Google

perdat eum uel eam dominus eius, nisi talem rem fecerit pro qua dominus terre et concilium iudicet quod morte puniatur, sed in corpore exterminetur et postea domino suo reddatur. Istas calumnias mandamus pectare et non alteras. Jugada sit per quartarium de XVI alqueires per alqueire de directo. De uno iugo de bobus dent I quartarium medium de tritico et medium de secunda quale u*enerit* de eira. Cauon det medietatem de illo quod solent dare cauones in alia terra. De uinea dent decimam ex eo tempore quo habuerint X puzaes. De piscato decimam abs.....azaria et alqueidaria. Qui fecerit molinos in ribeiros habeat illos. De molinis non accipiant nisi de XIIII alqueires I sine offretione. Cambe sint quales iusticie et conci*lium de*derint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit concilium det illi quale iuditium uoluerit sine querimonia magistri et fratrum suorum. Quod si forte maiordomus *ex mal*icia hoc nostrum decretum irruperit pro offretione aut pro amore alicuius ipse et res eius sint in potestate domini terre. Qui habuerit hereditatem post unum annum habeat *potesta*tem uendendi. Facta karta firmitudinis Mense iunio Era M.ª CC.ª XII.ª anno secundo a constructi opidi populatione. Ego magister G. cum fratribus *meis ro*boro et confirmo.

...naldus de rochis conf. —.....riuachè conf. —*Egas* moniz conf. —Domnus giraldus presbiter vidit. —Monio gonsaluiz test. —Petrus ciluricu test. —Johannes ciluricu test. —Boninus test. —Dominicus broes test. —Arlote test. —Meem pelaiz test. —Martinus pelaiz test. —Martinus meendiz test. —Piouuas test. —Martinus pelagii notuit.

ARGANIL

ARGANIL

1175

Autographum in Publico Archivo asservatum.

In christi nomine et eius misericordia. Hec est karta de foro que fecit petro uzbertiiz ad suos homines de arganil. In primo de uno boue uno quarto terciado. Caualerio quantum laborauerit in sua hereditate sedeat defesus. Fogaça de IIos alqueires cum una gallina aut capone et uno alqueire de uino. Decima de uino et pede tres uices posito : de lagare IIos denarios aut una gallina et quin dederit IIos denarios non sedeat penorado et a maiordomo quarta de eradiga. Montenerio si fuerit in monte IIIes noctes et si habuerit ganancia dedit condado des tres noctes in denante. Mulier qui fuerit mechquina et habuerit casa et non habuerit qui ad illa laborauerit dederit una geira a palacio. De lino uno manipulo de IIIes uirgas de illo. Et qui fuerit callono aut pecie .....*(?)* de suo de uicino dedit una teiga. Ferida qui fuerit grande de capite et exierit sangine per suo pecto et per terra Io morabitinum si fuerit de rascadura au minor nichil. Homo qui inuenerit latronem in suo hauere pro feridas qui fecerit non habet calumnia. Et si inuenerit in tercia uice flagellatum et tonsum et positum trans flumine aluia. De pigureiro qui fuerit a uineas aut arbores dedit uno bragal a palacio et sanet dano a suo dono. De casa derota cum furore et cum armas LXta modios. De uia talada cum armas et non fuerit desfiado LXta modios. De proua talada uicinum cum uicino prouadores de uicinitate et non uenerit de fora et fecerit egualia et si non fuerit fecta medio bragal et si fuerit Io bragal et seia de porina et de scudo. De iuramento iuradores seian bonos omines et non de precio cum isto iuramento finiuit tota calumnia et VI denarios a suo domino. Rauso aut merda in boca LXta modios de baraca aut de maderio Io lombo. De pignora cum torto dumplatum et si tollerit Io bragal. Homo qui quesierit pignorare et dedit fiador non sit pignorado. De omicidio si fuerit morto X morabitinos. Et si fuerit chagado cum ferro V morabitinos. Totas istas calumnias per exquisas de bonos omines. Ego supradicti petro uzbertiz qui hanc cartam iusit facere. Si ego uenerit aut alius post me uenerit aut de mea progenia et hunc factum meum inrumpere uoluerit in primis sedeat maledictus et excomunicatus usque in quarta uel decima generatione et cum iuda traditore habeat participacione. Amen. Notum die quo erit kalendas ianarii Era M.ª CC.ª X.ª III.ª Ego petro uzbertiz ad uos homines in hanc cartam manu mea Ro+b+o+r+o et hoc signum feci et de uos omnes roboracione accepit et omnes uiderunt et audierunt pro testes hec sunt G. test. Martino test. Petro test. Ero test. Johanne notuit. Et concilio de arganil videntes et auditores.

Digitized by Google

PALUMBARE

POMBAL

1176

Ex regestis scrinii conventus Thomariensis quae titulum Liber scripturarum ordinis militiae Christi *prae se ferunt hoc* forale *decerpsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti Amen. Quoniam deus omnipotens justus iudex, omnibus in terra potestatem exercentibus precepit subditum sibi populum in justicia et equitate regere, vt in salomone legitur : Diligite justiciam qui judicatis terram. Ideo ego magister G. vna cum fratribus meis, diuino oraculo eruditus necessarium duximus rapinas et injurias a populo nobis subdito misericorditer remouere : meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum acquisitionem lucrum nos esse consequturos. Vnde in terra sub potestate nostra constituta talia damus decreta. Siquis rausum vel homicidium vel disruperit domum cum armis, vel cum feridas, vel fregerit portas intrans domum vi in cauto ville pectet D solidos. Sed mando vt unusquisque accipiat mulierem suam quam habet recabedadam, vel filiam suam que adhuc non fuit casada, ubicumque eam inuenerit sine pecto. Et dico de filio hominis quem pater tenet in domo sua pro suo malado vt accipiat eum vbique, preter vt non frangat portas super eum vel aliquem percutiat sine pecto. Si rausum vel homicidium extra villam LX solidos pectet. Pro stercore in ore misso LX solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molictis de suo grado et per iram in cauto ville LX solidos pectet si foras XXX solidos pectet. Feridas consiliadas per veram exquisam et istas sunt et non alias. Qui quesierit amicos aut parentes vel arma vel cochos cum quibus vadat ferire et percusserit LX solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet intret in fustam secundum veterem forum colimbriensis aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut judicis cum testimonio teneatur. Domus alicuius non sigiletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis ab aliquo aliquid quesierit antea justicias et comendatorem domus respondeat per directum. Siquis debitor alicui rebelis extiterit ab illo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo, tamen maiordomus non habeat nisi X de quo traxerit de habere rebellis nisi fuerit de vsura. Sed de vsura accipiat quantum pepegerit cum eo. Omnes vero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus vnde potuerit habere exquisam directam. Qui sciuerit veritatem et eam negauerit in exquisa componet quantum perdere fecerit illi, et domino terre aliud tantum, et ultra in testimonium non recipiatur. Si aliquis vozarius se cum mayordomo composuerit causa inde aliquid habendi, si probatus fuerit quod talis est per exquisam secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit in corpore puniatur : si non habuerit quod pectet. Et non audiatur nisi prius dederit fideiubssorem in manibus de iustitiis. Prohibemus enim omnes qui se faciunt vozarios falssos et non habent tortum : per talles enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et justicie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re maiordomus non accipiat querimoniam illam pro uoce, nisi ille qui querimoniam fecerit dixerit maiordomo : do tibi istam querimoniam pro voce. Siquis in defenssione sui agri aut vinee vel horti damnatorem expoliauerit quamuis dampnator sit percussus aut vulneratus, tamen domnus vinee non pot *(sic)*. Quod si dampnator domni vinee percusserit satisfaciat ei et quamcumque calumniam fecerit pectet. Deffendimus vt nulus in villa arma trahat, quod si traxerit et non percusserit perdet ea. Siquis menssuras aut cubitos falsauerit V solidos pectet. Siquis de domo alterius rem, aut extra domum per vim acceperit si dominus suus venerit cum rancura ad comendatorem vel alcaide vel judices vel maiordomo, in duplo componat. Siquis vxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Deffendimus vt nullus audeat taliar cum vallo carreiras vel stratas auctorizatas de concilio et si hoc fecerit sanet per forum terre. Jugada sit per quartarium XVI alqueires per alqueire de directo. Almotace sit de concilio. Maiordomus et seyom et justicie et portitor de alcaide sint cauti in D solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mos est terre, vel comdempnetur. Quicumque latronem vel malefactorem inuenerit prendat eum secundum possa suum sine calumnia suorum parentum et homicidio. Siquis intrauerit vineam vel almoynham alicuius furtim in die causa comedendi, vel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit V solidos pectet. Si aliquid de vinea vel de almoynia in gremio vel in taleiga, vel in cesta attulerit, vel ferraginem seccauerit I morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in vinea vel in ferraginem vel almoynam LX solidos pectet, et quod vestierit : et de isto pecto dominus laboris habeat medietatem. Et si non babuerit quod pectet clauificatur in porta per vnum diem : deinde flageletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calumpniam, dominus eius respondeat pro eo secundum calumpniam quam fecerit, vel dimitat eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius qui fuerit in vinculis vel mauram solutam pro quecumque calumpnia quam fecerit : sed si dominus terre

Digitized by Google

et concilium viderint quod talem causam fecerit vnde debet lapidari vel cremari lapidetur vel cremetur. Si vero talem causam fecerit pro qua debet flagellari vel in corpore exterminari, flagelletur, deinde domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisque fecerit, si eam non compleuerit secundum directum eandem pectet. Et quicumque venderit vinum in relego LX solidos pectet. Et per quantas vices inuenerit vendere tantas vices pectet LX solidos. Et tota illa bestia que vadit ad aream et ad lagar pro aluger faciat forum de almuqueuer. Istas cálumnias mandamus pectare et non alias. De molendinis non accipiat nisi XIIII alqueires unum sine offretione. Kambe sint quales iusticie et concilium viderint pro directo. Et si molinarius inde aliud fecerit ipse cum habere suo sit in potestate mea. Si autem maiordomus vel iusticia hoc nostrum irrumperit pro offretione aut amore alicuius, ipse et res eius sint in potestate mea et fratrum. Facta carta firmitudinis mense aprilis Era M. CC. XIIII. Ego m. G. qui hanc cartam facere iubssi vna cum fratribus meis habitantibus omnibus in palumbar, vobis et filiis vestris et progeniis vestris roboro et confirmo Regnante domno A. Portugalensis Rege, Comitis henrrici et Regine tharasie filio, magistri Regis Alfonsi nepote, eiusque filio cum eo Rege sancio vxoreque ipsius regina domna dulcia. Domnus arnaldus comendator de thomar conf. Suerius vermundi comendator de palumbar conf. Menendus gunsalui signifer regis conf. Valascus fernandi dapifer regis conf. Suerius petri. Johannes presbiter conf. Gunsaluus presbiter conf. Frater Martinus. Saluator monachinus. G. pelagii. P. coruus conf. G. abbas test. Martinus nuniz test. P. zapatarius test. Suerius perna test. Donnus Godinus. Fernandus panchia test. G. tedoniz test. Johannis presbiter notuit.

SANCTA-HERENA, SANCTAREN

SANTAREM

1179

Cùm post primam captionem oppidi Santarem *a christianis factam exeunte saeculo XI, in potestatem sarracenorum ipsum oppidum rediisset,* forale *quod Alphonsus VI Legionensis rex, urbe capta, incolis tribuerat, omnino oblitum fuisse credere par est. Saeculo vero XII, Portugalensi regno jam a Legionensi sejuncto, Alphonsus I noster, oppidum illud, mauris rursus ereptum et dominationi suae subactum in amplius municipium extollere volens,* forale *quod hic juris publici facimus, ei destinavit; percelebre quidem monumentum; nam postea chartis, quibus municipatum multis ex nobilioribus civitatibus atque oppidis impertiebatur, luculentum archetypum praebuit.*

Foralis *Sanctarenensis varia supersunt exemplaria. Antiquius est illud, quod in Publico Archivo servatur* (M. 3 *Foral. Antiquor.* N.° 3) *anno* 1179 *datum. Autographum quidem est; sed potius ipso anno scriptum quam concessum fuisse quaedam nobis suadent.* Primò : *nonnulli palatini, aliique proceres, ac etiam episcopi quorum nomina in charta ut confirmantium a notario descripta fuerunt, dignitatibus, quae eis ibi tribuuntur, non illo anno, sed tempore Sancii I fungebantur.* Secundò : *in circulo curvis lineis varie diviso et in inferiori parte chartae depicto* (Rodado) *qui, saeculo XII ineunteque XIII, sigilli regii vicem agebat, nomina regis Alphonsi I Sanciique I loco praestantiori aequaliter inveniuntur scripta : ex quo patet illo tempore factum fuisse, quo, senectute et infirmitate pressus, Alphonsus I filium regiae sociavit potestati.* Tertiò : *textui diplomatis, similibus inter se characteribus, unaque manu integre scripto, adduntur aliqua privilegia a Sancio concessa, aliis characteribus aliaque manu exarata. Ex quibus patere hoc videtur, quod, municipio erecto,* foralique *condito, sed nondum tradito, superveniente bello, quod illa tempestate Almohaditarum amirus Abu-Yacub in Portugalia gessit, animis diu a negotiis pacis amotis, tantumque ad arma intentis, autographam illam chartam, Alphonso I jam a vita forsan decesso, Sancioque regnante, oppido Sanctarenensi tandem fuisse transmissam, novis quibusdam auctam privilegiis.*

Duae hujus foralis *extant confirmationes ab Alphonso II; prima anno* 1214 *data et ad calcem chartae, de qua nuper egimus, scripta; alia invenienda in charta ipsius Alphonsi data anno* 1217, *in qua hoc includitur* forale *ut ratum habeatur. De iis duplicibus confirmationibus, vide* RIBERIUM, Confirm. Reg., pag. 9. *Cùm nobis autographum diploma supersit, et ideo ut*

Digitized by Google

menda potius quam ut lectiones variae dissimilitudines irreptae in chartam anni **1217** *tenendae sint, eas in hac nostra editione omisimus, confirmatione tantum adjecta. Adjecimus etiam antiquam translationem vernaculam, quam ex codice Consuetudinum Sanctarenensis municipii, de quibus alibi agendum est, descripsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam gratia dei cooperante qui dat omnibus affluenter et non inproperat : ego Alfonsus diuino nutu portugalensis Rex corporali labore et peruigili astucia mei et meorum hominum opidum de sanctaren sarracenis abstuli et eam dei cultui restitui et uobis meis hominibus atque uassalis et alumnis ad habitandum iure hereditario tribui. Idcirco placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris : per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. *De homicidio.* Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet D solidos et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet I morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto pectet D solidos. *De stercore in buca.* Pro merda in bucca LX^a^ solidos pectet testimonio bonorum hominum. *De furto cognito.* Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. *De relego regis.* Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet V solidos et secundo V solidos. Et si in tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega I almude et uendatur aliud in relegum. *De iugata.* De iugata uero hoc mando ut usque ad natalem domini trahatur. Et de unoquoque iugo boum dent I modium milii uel tritici qualis laborauerint. Et si de utroque laborauerint de utroque dent per alqueire directum uille, et sit quartarius de quatuordecim alqueriis et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit non det iugatam. *De tendis.* Et habitatores de sanctaren habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et ollarum. *De fornos telia.* Et de fornos de telia dent decimam. *De homici..* Qui hominem extra cautum occiderit pectet LX^a^ solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX^a^ solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX^a^ solidos. *De hereditatibus populatas.* Et homines de sanctaren habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in bucca LX^a^ solidos medietatem scilicet regi et medietatem domno hereditatis, et eant in appelitum regis, et

Aquy sse começa a Carta do foro de Santarem.

Porque a graça de deus obrante a qual dá a todos abastosamente he nom detarda : Eu Dom affomso pelo outorgamento de deus Rey dos portugueses per trabalho de mim e do meu corpo, e peruiyguauil soteleza de mym e dos meus homens, o Castello de Santarem aos Mouros o tolhy, e a ele a louuor de deus o dey he entreguey a uos meus homens e uasalos e criados de dereyto erdeiros a morar o dey. E poremde prouguea mym de boom coraçom e de liure uoontade de dar e outorgar a uos boom foro, assy aos presentes come aos que am de uijnr en perdurauil permeeçedoyros en esse meesmo loguar. Polo qual foro os dereitos delRei de iuso som conpridamente scritos de uos e dos que despos uos ueerem, e a mym e ao meu linhagem seerom persoluudos.

Do foro firme.

Dou firmemente a uos por foro que aquel que publicamente dante homeens boons casa queuilmente cum armas ronper peyte D soldos, e aquisto seia sem uozeiro. E se dentro na casa o ronpedor morto for, o que o matar peyte ao Senhor da cassa huum marauedi : e sse hy chagado for, peyte porem meyo marauedi. Semelhauilmente por homezio, e rouso publicamente feyto, peyte D soldos.

Por merda en boca.

Por merda en boca LX^a^ soldos, per testemunho domeens boons.

Furto conhoçudo.

Furto conhoçudo per testemunho de homeens boons, per noue uezes seia conposto.

Do Rellego.

Quem rrelego delRey ronper e no rrelego seu uinho uender, e achado for per testemunho de homeens boons, en a primeyra uez peyte V soldos, e na segunda uez V soldos : e na terceyra uez, se for achado per testemunho de homeens boons o vinho todo seia uertudo, e os arcos das cubas seiam todos talhados. Do uinho de fóra dem de cada huma carrega huum almude, e seia o outro uendudo no rrelego.

Da jugada.

De iugada afirmadamente aquesto mando que a quyto a uos e a uossos suçesores pera senpre. E rreseluo a mym e a todos meus suçesores montado e ameiadade de todolos muynhos e açenhas e pisões feitos e por fazer en todo termho de Borua. E rresaluo a mym meu rregeengos.

Dos moradores de Santarem.

E os moradores de Santarem aiam liures as tendas

Digitized by Google

nullum aliud forum faciant regi. *De almotazaria.* Et almotazaria sit de concilio et mittatur almotace per alcaidem et per concilium uille, et dent de foro de uacca I denarium et de zeuro I denarium et de ceruo I denarium et de bestia de pescato I denarium et de barca de piscato I denarium et de iudicato similiter et de alcauala III denarios : de ceruo et de zeuro et de uacca et de porco I denarium et de carneiro I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra dent I morabitinum et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent II solidos : et de boue II solidos et de uacca I solidum et de asino et de asina I solidum. De mauro et de maura medium morabitinum. De porco uel de carneiro II denarios : de caprone uel de capra I denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum. De carrega de cera medium morabitinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana I morabitinum : de bracale II denarios. De uestitu de pellibus III denarios : de lino uel de aliis uel cepis decimam. De piscato de fora decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus his carregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent III denarios, de asinari III medalias. *De mercatoribus.* Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. *De peditibus.* Cauon si laborauerit triticum det I^am talegam, et si laborauerit milium similiter : et de geiras de bobus I quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. Pedites dent octauam uini et lini. *De balestariis.* Balistarii habeant forum militum. *De mulieribus.* Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti faciat forum peditis. *De sene milite.* Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre. *De almoqueuaria.* Almoqueuer qui per almoquauariam uixerit faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoqueuariam miserit nullum forum de almoquauaria faciat. *De conillariis.* Conillarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. *De habitatoribus.* Moratores de sanctaren qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in ulixbona habuerint uel in aliis locis

e fornos de pam conuem a saber e das holas. E dos fornos da telha dem dizima.

Das coomhas.

Quem fóra do couto homem matar, LX^a soldos. E quem chagar homem fóra do couto peyte XXX^a soldos. Quem en rua com armas alguem chagar peyte ameyadade do omezio conuem a saber CC L^a soldos. Quem arma per ira denuar, ou a da casa tirar per ira, e non ferir, peyte LX^a soldos.

Dos homeens de Santarem.

E os homeens de Santarem aiam sas erdades pobladas, e aquelles que en ellas morarem peytem por omezio ou rouso conhoçudo, e merda en boca LX^a soldos : conuem a saber ameyadade a elRey, e ó senhor da herdade a outra meyadade. E uaam en apilido delRey, e nenhuum outro foro nom façam a ElRey.

Da almotaçaria.

E a almotaçaria seia do conçelho da uilla, e seiam metudos os almotaçees pelo alcayde e pelo conçelho da uilla, e dem do foro da uaca I dinheiro, e da besta de pescado I dinheiro, e do zeuro I dinheiro, e do çeruo I dinheiro, e da barca de pescado I dinheiro, e de juygado semelhauilmente, e da alcauala III dinheiros, e da uaca e do porco e do carneyro senhos dinheiros.

Dos pescadores : dem dizima.

Pescadores dem dizima. Do caualo ou da mua que uenderem ou comprarem homeens de fóra, de X marauedis a ssuso dem I marauedi, e de X marauedis a iuso, dem meio marauedi. Da egoa uenduda ou comprada dem II soldos; e[1] do[1] boy[1] II[1] soldos[1] e da uaca I soldo; e do asno e da asna I soldo. E do mouro ou da moura I soldo meyo marauedi; do porco ou do carneyro II dinheiros; do cabrom ou da cabra I dinheiro : da carrega do azeyte ou de coyros de boys ou de zeuros ou de çeruos dem meyo marauedi : da carrega da çera meyo marauedi : da carrega danil, ou de panos, ou de pelles de coelhos ou de coyros uermelhos, ou daluos, ou de pimenta, ou de graam I marauedi : do bragal II dinheiros : do uestido das pelles III dinheiros : do linho, ou dos alhos, ou das çebolas dem dizima : de pescado de fóra dem dizima : de cumcas, ou de uasos de lenho dem dizima. E por todas estas caregas as quaes uenderem homens de fóra e portagem derem, se outras carregas comprarem nom dem portagem dellas. Da carrega do pam, ou do sal, a qual uenderem ou comprarem homens de fóra, de besta caualar ou de muar dem III dinheiros, e de asnal dem III mealhas.

Dos mercadores.

Mercadores naturaaes da uilla que soldada dar quiserem seia rreçebuda deles. Se per uentura soldada dar nom quiserem, dem portagem. Da carrega do pes-

[1] *Em entrelinha.*

Digitized by Google

et ad sanctaren illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. *De rixa.* Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito concilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet xxx[a] solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit nichil pectet. *De inimicis de fora.* Inimicus de fora non intret in uillam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. *De homine occiso equo.* Si equs alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium quod horum domino equi placuerit. *De clericis.* Et clericus habeat forum militis per totum et si cum muliere inuentus turpiter fuerit maiordomus non mittat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. *De madeira.* De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. *De atalaia.* De atalia de uilla debet rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. *De militibus.* Militem de sanctaren cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numerum suorum militum. *De sagionius.* Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. *De nobilis homo.* Et meus nobilis homo qui in *(sic)* sanctaren de me tenuerit non mittat ibi alium alchaidem nisi de sanctaren. De casis quas mei nobiles homines aut fleires aut hospitalarii aut monasteria in sanctaren habuerint faciant forum uille sicut ceteri milites de sanctaren. *De ganato per..* Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si domnus eius uenerit detur ei. Si autem domnus eius precone dato usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. *De caualgada de..* De caualgada de alchaide nichil accipiat alchaide per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX[a] militum et supra diuidant mecum in campo. *De fabris et zapatariis.* Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in sanctaren casam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. *De uenditione equorum.* Qui equm uendiderit aut comparauerit uel maurum extra sanctaren, ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. *De furto.* Et homines qui habitauerint in hereditatibus sanctaranensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domno hereditatis. *De luctuosa.* Moratores de sanctaren non dent luctuosam. *De adaliles.* Adaliles de cado a qual ende leuarem homens de fóra, dem VI dinheiros.

Do Cauam se laurar.

Cauam se laurar trijgo dê huma teeiga. Se lauorar milho dê outrosy semelhauelmente. E de jeyra de boys dê I quarteyro de trijgo ou de milho de qualquer que laurar.

Do que deuem dar os peonens.

Peones dem oytaua de pam e de uinho e de linho. Os beesteyros aiam foro de caualeyros.

Da honra da molher.

Molher de caualeyro que uiuuar aia honrra de caualeyro atá que case. E se casar com peom faça foro de peom.

Do caualeyro.

Caualeyro que enuelheçer ou asy enfraqueçer que nom posa fazer fossado, estè en sa honrra : e se pela uentuyra molher de caualeyro uyuuada tal filho ouuer que con ela en casa se contenha e caualaria poder fazer, faça ela pola madre.

Dos almocreues.

Almocreue que pela almocrauaria uyuer faça seu foro por huma uegada en no anno. Mays o caualeyro que seu caualo ou sas bestas meter a almocrauaria nenhuum foro dalmocrauaria en nom faça.

Dos coelheyros.

Coelheyro que for a sogeyra e aló maer dè huuma pelle de coelho. E o que aló morar VIII° dias ou mays dè huum coelho cum sa pelle. E o coelheyro de fóra dè dizima per quantas uezes ueer.

Dos moradores de Santarem.

Moradores de Santarem que seu pam ou uinho ou figos ou azeyte en lixboõa ouuerem ou em outros logares, e ele a Santarem pera sa prol aduserem, e nom a reuender, nom dem ende portagem.

Dos que baralharem cum alguem.

Quem cum alguem baralhar e depos a baralha a sa cassa entrar e hy auudo conselho fuste pera ele firir peyte xxx[a] soldos. Mais se nom conselhadamente e o preyto decorrente ferir nemigalha peyte.

Do enmijgo de fóra.

Enmijgo de fóra nom entre na uilla sobre seu enmijgo senom per tregoas, ou por dar ele dereyto.

De caualo que alguem matar.

Se caualo dalguum alguem matar o senhor do caualo peyte o caualo ou omezio qual deles ao senhor do caualo prouguer.

Do foro do crerigo.

E o crerigo aia foro de caualeyro per todo. E sse

Digitized by Google

sanctaren non dent quintam de quiniones suorum corporum. *De deantera milit.*. Milites de sanctaren non teneant zagam et teneant delanteira in exercitu regis. *De paneta*.. Panetarie dent pro foro de xxx[a] panibus unum. *De portagio.* Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquo. *De alcaidaria.* Et pro alchaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent II denarios. Et de barca de piscato minuto II denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. *De concedendo regis.* Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. *De testimonio.* Milites de sanctaren testificentur cum infantionibus de portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta karta apud colimbria Mense Maio Era M.[a] CC.[a] X.[a] VII.[a] Ego predictus Rex alfonsus domnus hanc kartam quam fieri iussi roboro et confirmo. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet D solidos. *De nauigio.* De nauigio uero mando ut alchaide et duo spadelarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Ego S. dei gratia portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna D. et cum filiabus meis hanc kartam roboro et confirmo. Preterea Ego S. dei gratia portugalensis Rex una cum filiis et filiabus meis do uobis et concedo ut uestram almotazariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando etiam ut nec meus pretor uille nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeat afforciare nullum hominem de sanctaren uel de fora de suo uino neque de suo pane neque de suo piscato neque de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra uillam apprehendere homines neque roubare neque afforciare : sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerint pretor et aluaziles. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet eam si illam fecerit. Et si non habuerit per quod sanet illam, per corpus suum sanet eam. Mando etiam de mauris et de iudeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de sanctaren donec uocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus.

Qui presentes fuerunt, Domnus Velascus fernandi curie maiordomus conf. —Domnus suerius ariei conf. Domnus petrus fernandi conf. —Domnus gunsaluus

com mulher torpemente for achado, o moordomo nom meta en el maão, nem en outra maneyra ele filhe : mays a molher filhe se quisser com testemunho de homeens boons.

Da madeyra.

Da madeyra que ueer pelo Rio onde dauam oytaua dem dizima.

Da atalaia.

Da atalhaia da uila elRey deue teer ameyadade. E os caualeyros ameyadade per seus corpos. Caualeyro de Santarem ao qual o meu Ricomem bem fezer de sa terra ou de seu auer per que o el aia, eu a el o rreçeberey en conto de seus caualeyros.

Do moordomo e do sayhom.

Moordomo o seu sayom nom uaa a cassa do caualeyro sem porteyro do alcayde. E o meu nobre homem que Santarem de mim teuer nom meta y outro alcayde senom de Santarem. De cassas as quaaes meus nobres homens ou freyres ou espitaleyros ou Moesteyros en Santarem ouuerem façam foro de uilla, assy como todolos outros caualeyros de Santarem.

De gaado perdudo.

Gaado perdridiço que o moordomo achar tenha ele atá tres meses, e en cada huum mes faça dele dar pregom, que se o senhor dele ueer seia dado a el perdant a justiça, e o dono do gaado nom lhy dar senom aquilo que custar per rrazom de o guardar, se se o mordomo dele nom seruiu : e sse sse dele seruyu nom lhy dê nemigalha. E sse o senhor dele o pregom dado atá os tres mezes nom ueer, entom o Moordomo faça dele sa prol.

De caualgada do alcayde.

De caualgada do alcayde nemigalha nom filhe o alcayde per força, senom aquilo que a ele os caualeyros de seu amor dar quiserem. De caualgada de le x *(sic)* caualeiros a suso se demostrem migo nom *(sic)* campo.

Fereyro ou çapateyro que en Santarem casa ouuer en sa cassa lauorar nom dê por aquilo foro. E aqueles meesteyraaes que ferreyros ou carpenteyros forem e per officio desto uiuerem, e cassas nom ouuerem, uenham aas mhas tendas e façam a mym meu foro.

Quem caualo uender ou conprar ou mouro fóra de Santarem, hu ele conprar ou uender y dê portagem.

E os peoens que seu auer dar deuerem dem ende a dizima ao Moordomo, e o Moordomo dê a eles dereyto pola dizima. E se pola dizima a eles dereyto nom quiser dar, entom alcayde faça a ele dar dereyto polo seu porteyro.

E os homens que morarem en nas herdades de Santarem se furto fezerem assy como de suso dito he, seia conposto ameyadade, e meyadade ao Senhor da herdade.

Dos moradores de Santarem.

Moradores de Santarem nom dem luytosa. Adays de

Digitized by Google

egea tenens Vlixbonam conf. Julianus notarius domini regis —Domnus suerius egee conf. Domnus petrus alfonsus conf. —Domnus suerius didaci conf. Domnus fernandus ariei conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Martinus fernandiz conf. —Domnus Reimundus pelagii conf. —Domnus Gunsaluus roderici conf. —Petro nuniz test. —Fernandus nuniz test. —Johannes reimundi test. —Petrus gomez test.

Bracharensis archiepiscopus domnus Godinus conf. —Portugalensis episcopus domnus fernandus conf. —Colimbriensis episcopus domnus Vermudus conf. —Vlixbonensis episcopus domnus aluarus conf. —Petrus fasion regis cancellarius conf. Domnus Johannes fernandi conf. —Domnus menendus gunsalui conf. —Domnus S. Vlixbonensis electus conf. —Petrus menendiz test. —Michael menendiz test.

Rex domnus Sancius —Rex domnus alfonsus —Regina domina dulcia —Regina domina tarasia —Regina domina Sancia.

Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex filius regis domni Sancii bone memorie et Regine domne Dulcie una cum uxore mea Regina domna Urraca et filiis meis Infante domno Sancio et Infante domna Alionore hanc cartam quam auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie uobis fecit, et pater meus Rex domnus Sancius felicissime recordacionis uobis concessit, roboro et confirmo. Et sigillo meo plumbeo communiri facio. Et hoc fuit factum apud sanctaren VIII.ª die Aprilis Era M.ª CC.ª L.ª II.ª Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus confirmat. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Petrus iohannis conf. Martinus pelagii Pretor Santaranensis affuit. Menendus alfonsi affuit. Gomecius menendiz affuit. Rodericus nuniz affuit. Petrus ualasquiz aluazilus affuit. Dominicus iohannis aluazilus affuit. Petrus arias affuit. Vincencius menendiz test. Martinus petriz test. Johannes petriz test.

Julianus cancellarius domini Regis.

Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et dedit moratoribus de Sanctaren, et hoc idem pater meus Rex domnus Sancius Inclite memorie eisdem concessit, concedo ego ipsis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Colimbriam XII.ª die Nouembris in Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Et ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domni Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Gome-

Santarem nom dem quinta dos quinhões de seus corpos. Caualeyros de Santarem nom tenham çaga, e tenham a deanteyra en eiximento delRey.

Paadeyras dem por foro de XXX.ª paães huum. Mays as portagens e o foro e a quinta dos Mouros e dos outros asy seiam persoluudas asi como he custume saluo aquestas cousas que de suso sum scriptas que a uos leixo.

E pola alcaydaria de cada huuma besta que ueer de fóra cum pescado dem II dinheiros, e da barca do pescado mehudo II dinheiros, e de todo outro pescado dem seu foro. Aquestas coussas que ataaqui ssom scriptas dou a uos por foro outorgado. E áquestas coussas uaa o Moordomo per testemunho domeens boons, e nom a outras cousas. Caualeyros de Santarem atesteui guem con infanções de portugal. E se alguum porem aqueste meu feyto a uos firmemente aguardar, as beeyções de mim o persegam. Feyta a carta en coynbra en no Mes de mayo Era M.ª CC. XVII. E eu dauandicto Rey Dom Affonso aquesta carta, a qual encomendey seer feyta rrevoro e confirmo.

Quem sobre aquisto alguem cum esporas ferir e per testemoyno domeens boons uençudo for peite D soldos. Do nauyo aquisto mando que o alcayde e dous espadeleiros e II proeyros e huum pitintal aiam foro de caualeyros.

Eu Dom Sancho pela graça de deus Rey dos portugeeses ensenbra com mha molher donna Doçe e cum mhas filhas aquesta carta rrevoro e confirmo. E eixete aquestas coussas.

Eu Dom S. pela graça de deus Rey de portugal e ensenbra cum meus filhos e com mhas filhas dou a uos e outorgo a uos a uossa almotaçaria e ela aiades e per uosa uoontade a desponhades. Mando sobre aquisto que nem meu alcayde de uilla nem Moordomo nem aluazijs nem alguuns dos outros ousem a forçar homem de Santarem ou de fóra de seu pam nem de seu uinho, nem de seus pescados, nem de sas carnes nem das outras suas cousas. Ainda mando que os meus moordomos nom uaam fóra da uila prender homens, nem rroubar nem a forçar : mays se fezerem coomhas façam eles chamar pelo porteyro do alcayde e dos aluazijs e saem a eles o que fezerem assy como mandarem o alcayde e os aluazijs.

Ainda mando que os moordomos nom penhorem nenhuum homem de Santarem atá que chamem ele ao Conçelho dant o alcayde e os aluazijs. E o conçelho canbhem seus aluazijs en cada huum ano : e mando que padre nom peyte coomha por seu filho, mays o filho peyte ela se a fezer. E se nom ouuer per que ela sane per seu corpo sane ela. Mando daqui en deante dos Mouros e dos Judeus feridos que se uenham querelar ao Alcayde e ós aluazijs asy como foy acustumado en tenpo de meu padre.

Ainda dou a uos polo uosso amor que se alguum penhorar senom meu Moordomo ou sem seu Sayom ou sem porteyro do alcayde peyte tanto por quanto penhorar e nom mays.

Digitized by Google

cius suarii conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz, Martinus petriz, Petrus petriz, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis Episcopus —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus —Domnus Suarius Elborensis Episcopus —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus —Domnus Bartholomeus Visensis Episcopus —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus, conf. —Magister Pelagius Cantor Port., Petrus garsie, Jhoanninus, test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie. —Fernandus suarii scripsit.

ULIXBONA

LISBOA

1179

In scrinio curiae municipalis Olisiponensis extat charta autographa foralis *ejusdem municipii. Quae de charta Sanctarenensis* foralis *praenotavimus, de hac, quam nunc edimus, penè dicenda sunt. Corpus diplomatis, et nomina optimatum confirmantium, una manu, aequalibusque inter se characteribus contexta adparent : non ita nomina episcoporum et testium. Haec iisdem characteribus et atramento scripta sunt, quibus privilegia, a Sancio I* forali *adaucta, in ipsa charta apposita fuere. Circulum, qui illo aevo sigilli vicem agebat, in Olisiponensi* forali, *Alphonso I adhuc vivente, depictum fuisse noscitur, eo quod nomen ipsius regis, juxta nomen filii sui, ibi memoratum invenitur. Ex quo credendum, hoc* forale, *una cum Sanctarenensi et Conimbricensi anno* 1179 *conditum, Sancium ultimis temporibus regni patris sui, regia, ut scitur, potestate jam decoratum, Olisiponi largitum fuisse.*

Confirmatio Alphonsi II anno 1214 *data, sicut in Sanctarenensi* forali *ipsi autographo apposita est. Charta novae confirmationis ejusdem regis, anno* 1217 *concessae, apographum illius diplomatis continens, in scrinio quoque manet municipii Olisiponensis, ubi etiam invenimus translationem vernaculam saeculi XIV quam hic adjicimus. In Libro Foral. Antiquor. S. Crucis atque in Regestis Alph. II descriptum fuit hoc* forale; *sed, cùm indubitatum nobis supersit autographum, omnes lectiones varias ut mendosas omisimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam gratia dei cooperante qui dat omnibus affluenter et non improperat, ego alfonsus diuino nutu portugalensium rex corporali labore et peruigili astucia mei et meorum hominum ciuitatem vlixbone sarracenis abstuli, et eam dei cultui restitui, et uobis meis hominibus atque uassalis et alumnis ad habitandum iure hereditario tribui. Iccirco placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris : per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. *De homicidio.* Do itaque uobis pro foro, ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet D^os solidos et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor

En nome do padre e do filho e do spiritu santo, amen : porque a graça de deus obrante que dá a todalas cousas auondança e non se acoyta, Eu dom affonso pela graça de deus Rey de portugal per trabalho do corpo e pervigiauil sabedoria de mim e dos meus homeens a Çidade de lixbõa a mouros filhey e pera seruiço de deus a entreguey. E a uos meus homens e vassalos e criados pera a morardes por dereyto derdamento vola dey. Porem prougue a mim de boom coraçom e liure voontade dar e outorgar a uos foro boom assi aos presentes come aos que am de viinr, que por sempre hy morarem : per o qual foro os rreaaes dereitos a fundo compridamente scriptos a mim e aa minha geeraçom per uos e per uossos sosçessores seam pagados. Dou assy a uos por foro que qualquer que pubricamente perante homeens boons casa forçadamente com armas rronper pecte quinhentos

Digitized by Google

uel domnus domus pectet I^m morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto pectet D^os solidos. *De stercore in buca.* Pro merda in bucca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. *De furto cognito.* Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. *De relego.* Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet V solidos et secundo V solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et archus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega I almude, et uendatur aliud in relegum. De iugata uero hoc mando ut usque ad natalem domini trahatur. Et de unoquoque iugo boum dent I modium milii uel tritici qualis laborauerint. Et si de utroque laborauerint de utroque dent per alqueire directum uille : et sit quartarius de quatuordecim alqueriis, et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit non det iugatam. *De tendis.* Et habitatores ulixbone habeant libere tendas, fornos, panis scilicet et ollarum. *De fornis et telia.* Et de fornos de telia dent decimam. *De foras cautu.* Qui hominem extra cautum occiderit pectet LX solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX^a solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. *De hereditatibus populatis.* Et homines ulixbone habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in bucca LX solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domno hereditatis : et eant in appelitum regis, et nullum aliud forum faciant regi. *De almutazaria.* Et almutazaria sit de concilio, et mittatur almutaze per alcaidem et per concilium uille : et dent de foro de uacca I denarium, et de zeuro I denarium, et de ceruo I denarium, et de bestia de pescato I denarium, et de barca de piscato I denarium, et de iudicato similiter, et de alcaualа III denarios : de ceruo et de zeuro et de uacca et de porco I denarium, et de carneiro I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitinis et supra dent I morabitinum, et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent II solidos. Et de boue II solidos, et de uacca I solidum, et de asino et asina I solidum. De mauro et de maura medium morabitinum. De porco uel de carneiro II denarios. De caprone uel de capra I denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum. De carrega de cera medium morabitinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere uel de grana I morabitinum. De bracale II denarios.

soldos, e aquesto seia sem vozeiro. E se dentro na casa o rronpedor morto for ou matador ou o senhor da casa pecte huum marauydi. E se hi for chagado pecte por ele meyo marauydi. Semelhauilmente por morte e rrouso pubricamente feito pecte quinhentos soldos. Por merda en boca saseenta soldos pecte per testemunho de homeens boons. E furto conhosçudo per testemunho de homeens boons noue vezes seia conposto. Quem rrelego de vinho delrrey rromper e en ho rrelego seu vinho uender e achado for per testemunho de homeens boons, a primeyra uez pecte V soldos, e a segunda uez V soldos. E se aa terçeyra uez outra uez for achado per testemunho de homeens boons, o vinho todo seia espariudo e os arcos das cubas seiam talhados. De vinho de fóra dem de cada carrega huum almude e uendasse o outro vinho no rrelego. Da jugada verdadeyramente aquesto mando que atá dia natal seia tirada. E de cada huum jugo de boys dem huum moyo de milho ou de triigo qual laurarem. E se d'huum e doutro laurarem d'huum e doutro dem per o alqueyre de dereito da villa, e seia o quarteyro de XIII° alqueyres, e seia midido sem braço curuado e a tauoa s..... E parçeyro de caualeyro que bois nom ouuer nom dê jugáda. E os moradores de lixbõa aiam liuremente tendas, fornos de pam, conuem a saber e de ollas. E de fornos de telha dem dizima. Quem homem fóra do couto matar pecte saseenta soldos. Quem chagar homem fóra do couto pecte trinta soldos. ..... com armas chagar pecte ameyadade do homizio. Quem arma per sanha desnuar ou da casa tirar per sanha e nom ferir pecte saseenta soldos. E os homeens de lixbõa aiam suas herdades pobladas : e aquelles que em ellas morarem pectem por morte e rousso conhosçudo e merda en boca saseenta soldos con..... a Elrrey e ameyadade aõ senhor da herdade : e vaam en apellido dElrrey. E a almotaçaria seia do conçelho, e seia metudo o almotaçe pelo alcayde e pelo conçelho da villa. E dem de foro da uaca huum dinheiro, e de çeruo huum dinheiro, e de zeuro huum dinheiro, e de besta de pescado huum dinheiro, e de juygado semelhauilmente. E de alcaualla III dinheiros, e de çeruo, e de zeuro, e de vaca, e de porco, huum dinheiro, e de carneyro huum dinheiro. Pescadores dem dizima. De caualo ou de mua ou de muu que conprarem ou uenderem homeens de fóra, de dez marauydis a suso dem huum marauydi, e de dez marauydis a juso dem meyo marauydi. E de egua uenduda ou conprada dem II soldos, e de boy II soldos, e de vaca hum soldo. E de mouro e de moura meyo marauydi. E de porco ou de carneyro II dinheiros. E de cabron ou de cabra huum dinheiro. E de carrega dazeyte ou de coyros de bois ou de zeuros ou de çeruos dem meyo marauydi. De carrega de çera meyo marauydi. De carrega de anil, ou panos, ou de pelles de coelhos, ou de coyros vermelhos ou aluos, ou de pimenta, ou de graan huum dinheiro. De bragal II dinheiros. De uistido de pelles III dinheiros. De linho ou de alhos ou de çebollas a dizima. De pescado de fóra a dizima. De concas ou de uasos de madeyra a dizi-

Digitized by Google

De uestitu de pellibus III denarios. De lino uel de alliis uel cepis decimam. De piscato de fora decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent III denarios, de asinari III medalias. *De mercatoribus.* Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. *De cauonibus.* Cauon si laborauerit triticum det I talegam. Et si laborauerit milium similiter. Et de geiras de bobus I quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. ..*peditibus et* ...*astariis et* ...*lieribus mi..tum. Pedites* dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. *De senibus militibus.* Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. *De almoquauaria.* Almoqueuer qui per almoquauariam uixerit faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoquauariam miserit nullum forum de almoquauaria faciat. *De conilariis.* Conilarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. ...*atoris*...*xbone.* Moratores ulixbone qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in sanctaren habuerint, uel in aliis locis, et ad ulixbonam illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. *De rixa.* Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito concilio acceperit fustem uel porrinam, et eum percusserit, pectet XXX^a solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. *De inimicis de fora.* Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. *De homine occiso ab equo.* Si equs alicuius aliquem occiderit domnus equi pectet aut equm aut homicidium, quod horum domno equi placuerit. *De clericis.* Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. *De madeira.* De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. *De atalia.* De atalaia de uilla debet rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. *De militibus vlixbona.* Militem ulixbone cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo, per quod eum habeat, ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. *De sagionibus.* Maior-

ma. E por todas estas carregas que uenderem os homeens de fóra e portagem derem, se outras proprias conprarem, nom dem portagem dellas. E de carrega de pam, ou de sal que venderem ou conprarem homeens de fóra, da besta caualar ou muar dem III dinheiros, e da asnal III mealhas. Mercadores naturaaes da villa que soldada dar quiserem seia rreçebuda deles. Se per uentura soldada dar nom quiserem, dem portagem. Da carrega do pescado que emde leuarem homeens de fóra dem VI dinheiros. Cauon de laurar triigo dê huma teeyga, e se laurar milho semelhauilmente. E de geyras de bois huum quarteyro de triigo ou de milho onde laurar. E os peões dem a oytaua do vinho e de linho. Beesteyros aiam foro de caualeyros. Molher de caualeyro que veuuar aia honrra de caualeyro atá que se casse : e se se casar com peom faça foro de peon. Caualeyro que enuelheçer .. assi enfraqueçer que batalha fazer nom possa esta *(sic)* em ssa honrra. Se pela uentura molher de caualeyro veuua tal filho ouuer que con ella na cassa se contenha, e caualaria fazer poder, façaa por a madre. Almocreue que por almocrauaria uiuer, faça seu foro hua vez no anno. Caualeyro verdadeyramente ...o caualo seu, ou as sas bestas a almocrauaria lançar, nom faça foro nenhuum de almotaçaria *(sic)*. Coelheyro que for ao monte e alá maer dê huma pelle de coelho. E aquel que aló morar oyto dias ou mais dê huum coelho con sa pelle. E o coelheyro de fóra dê a dizima quantas vezes ..er. Moradores de lixbõa que seu pam ou vinho ou azeyte en Santarem ouuerem, ou en outros logares, e a lixbõa os aduserem pera sua prol e nom pera rreuender, nom dem ende portagem. Quem con alguem baralhar, e depois a baralha a sua casa entrar, e hy auudo conselho, filhar fuste ou porrinha e o ferir pecte XXX soldos. Se pela uentura conselheyramente ma..... caso acaeçente o ferir, nom pecte nemigalha. Enmiigo de fóra nom entre aa villa sobre seu, se per tregoas ou por lhe darem dereito. Se o caualo dalguum alguem matar, o senhor do caualo pecte ou o caualo ou o omizio, qual destas ao senhor do caualo aprouguer. E o clerigo aia foro de caualeyro per todo. E sse con molher torpe for achado, o Moordomo nom meta maão, nem per nenhuma maneyra o filhe; mais filhe a molher se quiser. E de madeyra que ueer per o Ryo onde dauam oytauo dem dizima. Da atalaya da villa deue Elrrey teer ameyadade, e os caualeyros ameyadade per seus corpos. Caualeyro de lixbõa ao qual o meu Ricomem bem fezer da sua terra, o de seu auer per que o aia, eu o rreçeberey ao meu Rycomem em conto dos seus caualeyros. Moordomo ou sayom nom vaa a casa do caualeyro sem porteyro do alcayde. E o meu nobre homem que lixbõa de mim teuer nom meta hy outro alcayde senom o de lixbõa. De casas as quaaes os meus nobres homeens, ou freyres, ou ospitaleyros, ou moesteyros en lixbõa ouuerem, façam o foro da villa assy come todolos outros caualeyros de lixbõa. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha-o atá tres meses, e per cada huum mes o faça apregoar :

Digitized by Google

domus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui ulixbonam de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaidem nisi de ulixbona. De casis quas mei nobiles homines aut fleires aut hospitalarii aut monasteria in ulixbona habuerint, faciant forum uille, sicut ceteri milites de ulixbona. *De ganato perdito.* Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si domnus eius uenerit, detur ei. Si autem domnus eius precone dato usque tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. *De caualgada de alcaide.* De caualgada de alcaide, nichil accipiat alcaide per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX^a militum et supra, diuidant mecum in campo. *De fabris et zapatariis.* Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in ulixbona casam habuerit, et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit, et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per offitium istud uixerint, et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. *De uenditione equorum.* Qui equm uendiderit aut comparauerit uel maurum extra vlixbonam, ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. *De furto in villa.* Et homines qui habitauerint in hereditatibus ulixbonensium si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem regi, et medietatem domno hereditatis. *De adailes et de luctosa.* Moratores ulixbone non dent luctuosam. Adalilcs ulixbone non dent quintam de quiniones suorum corporum. *De zaga militum in exercitu regis.* Milites ulixbone non teneant zagam in exercitum regis. *De panetariis.* Panetarie dent pro foro de XXX^a panibus unum. *De portagia.* Partagia *(sic)* uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent II^os denarios. Et de barca de piscato minuto II^os denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonium bonorum hominum, et non ad alia. *De testimonio militum.* Milites de vlixbona testificentur cum infantionibus de portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta karta apud colimbriam Mense Maio Era M.^a CC.^a X.^a VII.^a Ego predictus Rex alfonsus domnus hanc cartam quam fieri iussi roboro et confirmo. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit, et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet D^tos solidos.

e se o senhor del veer seialhe dado. Se pela uentura o senhor del dado o dito pregom atá tres meses non veer, entom o Moordomo faça del seu proueyto. Da caualgada do alcayde, nom filhe nemigalha o alcayde per força senom aquelo que a el os caualeyros de seu amor quiserem dar. Da caualgada de saseenta caualeyros a suso partam comygo no campo. Ferreyro, ou çapateyro, ou piliteyro, que em lixbõa casa ouuer, e em ella laurar, nom dê dela nenhuum foro. E quem mouro ferreyro ou çapateyro ouuer, e en sa casa laurar, nom dê por el foro. Outrossi aqueles que meesteyraaes fferreyros ou çapateyros forem, e per este offiçio uiuerem, e casas nom ouuerem, venham aas minhas tendas, e façam a mim meu foro. Quem cauallo uender ou conprar, ou mouro fóra de lixbõa, hu o conprar ou uender, hy dê a portagem. E os peoens aos quaes ouuerem a dar seu auer, dem ende dizima ao Moordomo. E o moordomo dê a eles dereito por a dizyma. E sse pola dizima a eles dereito dar nom quiser, entom o alcayde faça a eles dar dereito pelo seu porteyro. E os homeens que morarem em herdades de lixbõa, se furto fezerem assi como suso dito he seia composto, ameyadade a elrrey e ameyadade ao senhor da herdade. Moradores de lixbõa nom dem luytosa. Adaiis de lixbõa nom dem quynto dos quinhoes dos seus corpos. Os caualeyros de lixbõa nom tenham çaga na batalha dElrrey. As paadeyras dem por foro de XXX^a paães huum. As portageens verdadeyramente he foro e quynto dos mouros e das outras cousas assi seiam pagadas como custume, a saluo estas cousas que suso escriptas som e a uos leixo. E por alcaydaria de huma besta que veer de fóra, com pescado dem II dinheiros. E de barca de pescado meudo dem II dinheiros, e de todo outro pescado dem seu foro. Todas aquestas cousas de suso escriptas a uos por foro dou e outorgo : e a aquestas vaa ho Moordomo per testemunho de homeens boons, e nom a outras. Os caualeyros de lixbõa testeuigem con Infançoens de portugal. Porem se alguem aqueste meu feito a uos firmemente aguardar das beeyçoens de deus e da minha seia conplido. E uerdadeyramente aquel que o britar quiser da maldiçom de deus e da minha seia seguydo. Feita a carta em Coinbra em no mes de Maio e dez e sete annos *(sic)*. Eu sobredito Rey dom affonso aquesta carta que seer ffeita mandey outorgoa e confirmoa. Quem outrossi alguem aas esporas ferir, e per testemunho de homees boons for achado, pecte quinhentos soldos. De Nauyo verdadeyramente mando que o alcayde e dous espadeleyros, e dous proeyros, e huum petintal, aiam foro de caualeyros.

Eu dom Sancho pela graça de deus Rey de Portugal em sembra com minha mulher a Reeynha dona doçe e com minhas filhas aquesta carta outorgo e confirmo. Rey Dom affonso. Rey dom Sancho. Reeynha dona doçe. Reeinha dona Sancha. Reeinha dona Tareyga. que presentes forom : Dom Vaasco fernandez Moordomo, confirmo. Dom sueyro ayras, confirmo. Dom pero fernandez,

Digitized by Google

De nauigio. De nauigio uero mando ut alcaide, et duo spadelarii, et duo pronarii, et unus petintal, habeant forum militum. Ego S. dei gratia portugalensis Rex, una cum uxore mea Regina Domna D. et cum filiabus meis, hanc kartam roboro et confirmo.

Rex domnus Alfonsus —Rex domnus Sancius — Regina domna Dulcia —Regina domna tarasia —Regina domna Sancia.

De testibus. Qui presentes fuerunt, Domnus Velascus fernandi curie maiordomus conf. —Domnus Suerius ariei conf. Domnus Petrus fernandi conf. —Domnus Gonsaluus egee tenens vlixbonam conf. Julianus notarius domini regis —Domnus Suerius egee conf. Domnus Petrus alfonsus conf. —Domnus Suerius didaci conf. Domnus Fernandus ariei conf. —Domnus Bernaldus canonicus vlixbona test. Suerius diaz presbiter test. Arnulfus archidiaconus test. —Domnus Suerius de sancto thome test. —Petrus stephaniz de sanctis test. Garcia suariz test. Fernandus petri test.

Braccarensis Archiepiscopus domnus Godinus conf.— Portugalensis episcopus domnus Fernandus conf. —Colimbriensis episcopus domnus Vermudus conf. —Vlixbonensis episcopus domnus Aluarus conf. —Petrus fasion regis cancellarius conf. —Domnus Menendus gonsalui conf. —Domnus S. Vlixbonensis electus conf.

Suerius petri test. —Gonsaluus froiaz test. —Fernandus petri test. —Petrus garsie test. —Pelagius delgado test. —Gonsaluus arrizado test. —Domnus Pelaio test. —Domnus Johannes fernandi maiordomus domini Regis conf.

Et ego Alfonsus dei gratia Port. Rex filius Regis domni Sancii et Regine domne Dulcie una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis Infante Domno Sancio et Infante domna Alyenor, hanc cartam quam auus meus Rex domnus A. fecit concilio Vlixbone, et Pater meus eis concessit, roboro et confirmo, et sigillo meo plumbeo feci communiri. Et hoc fuit apud Vlixbonam III.° kalendas aprilis Era M.ª CC.ª L.ª II.ª

Stephanus bracarensis Archiepiscopus affuit. Suerius egee Vlixbonensis episcopus affuit. Julianus curie cancellarius affuit. Gonçaluus pelagii pretor Vlixbone affuit.

confirmo. Dom Gonçalo veegas teente en lixbõa, confirmo. Juyaao, notayro dElrrey. Dom sueyro egas, confirmo. Dom pero affonso, confirmo. Dom sueyro diaz, confirmo. Fernandayras, confirmo. Dom bernaldo Coonigo de lixbõa, testemunha. Sueyro diaz clerigo, testemunha. Arnulfo arçediagoo, testemunha. Dom sueyro de santo thomé, testemunha. Garçia soarez, testemunha. Fernam perez, testemunha. Dom godinho arçebispo de Bragaa, confirmo. Dom fernado bispo do porto, confirmo. Dom Vermuy bispo de Coinbra, confirmo. Dom Aluaro bispo de lixbõa, confirmo. Dom pero foyam chançeler delrrey, confirmo. Dom meen gonçaluez, confirmo. Dom Sueyro enleyto de Lixbõa, confirmo. Sueyro perez, testemunha. Gonçalo froyaz, testemunha. Fernam perez, testemunha. Pero garçia, testemunha. Gonçalo arrizado, testemunha. Dom Payoo, testemunha. Dom Joham fernandez moordomo dElrrey, confirmo.

Ev Dom Affonso pela graça de deus Rey de Portugal, ffilho dElrrey Dom Sancho e da Reeynha dona doçe, essembra com minha molher a Reeynha dona Orraca, e meus filhos Infante Dom Samcho e Infante Dona leonor, aquesta carta, a qual meu auoo Rey Dom affonso ao Conçelho de lixbõa e meu padre a elles outorgou, outorgo e confirmo, e do meu seelo do chumbo a fige seelar. E aquesto foy em lixbõa III.ª kalendas dabril Era de mil e duzemtos e çinquoenta e dous. Dom esteuom arçebispo de Bragaa presente foy. Dom Sueyro Veegas bispo de lixbõa presente foy. Dom Juyaão chançeler da Corte presente foy. Gonçalo paacz alcayde de lixbõa presente foy.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Portugalensis Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis moratoribus de Vlixbona dederunt et concesserunt auus meus Rex domnus Alfonsus Inclite memorie et pater meus Rex domnus Sancius excellentissime memorie, concedo uobis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur optineat precepi fieri istam cartam, et eam feci meo plumbeo sigillo communiri. Facta fuit carta mense Nouembri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis —Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie —Domnus Laurencius suarii —Domnus Johannes fernandiz —Domnus Fernandus fernandiz —Domnus Gomecius suarii —Domnus Gil ualasquiz —Domnus Rodericus menendiz —Domnus Poncius alfonsi —Domnus Lopus alfonsi, conf. —Vincencius menendiz —Petrus garsie —Jhoanninus, test.

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus —Domnus Martinus Portugalensis Episcopus —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus —Domnus Suarius Elborensis Episcopus —Domnus .....mocensis Episcopus ..... Visensis Episcopus ..... conf.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie —Fernandus suarii scripsit.

Digitized by Google

COLIMBRIA

COIMBRA

1179

Insertum in charta confirmationis Alphonsi II hoc superest forale. *Textum nobis praebuit ipsa charta in Publico Archivo servata. Lectiones varias ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II deprompsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. Omnibus notum sit quoniam Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis Rex, bono animo et spontanea uoluntate et intimo cordis amore do et concedo ciuitati Colimbrie et omnibus habitatoribus suis tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris forum bonum per quod regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet D solidos, et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel domnus domus pectet I morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto pectet D solidos. Qui etiam calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet D solidos. Pro merda in bucca pectet LX solidos testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet V solidos et secundo V solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et archus cupparum incidantur. De uino de[1] foras[1] dent de unaquaque carrega I almude, et uendatur aliud in relegum. De iugata uero hoc mando ut husque ad natale domini trahatur : et de unoquoque iugo boum dent I modium milii uel tritici qualis laborauerit, et si de utroque laborauerint[2] de utroque dent per alqueire directum uille : et sit quartarius de XIIII alqueriis, et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Cauon si laborauerit triticum det I teeigam, et si laborauerit milium similiter. Et de geiras de bobus I quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit non det iugatam. Et habitatores Colimbrie habeant libere tendas, fornos, panis scilicet et ollarum. Et de forno de telia dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit pectet LX solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem hominem uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma[3] per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. Et homines[4] Colimbrie habeant hereditates suas populatas, et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in bucca LX solidos, medietatem scilicet Regi, et medietatem domno hereditatis. Et eant in appellitum Regis et nullum aliud[5] forum faciant Regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus Colimbriensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem Regi[6], et medietatem domno hereditatis. Et almotazaria sit de concilio, et mittatur almotaze per alcaidem et per concilium uille : et dent de[7] foro de uacca I denarium, et de zeuro I denarium, et de ceruo I denarium, et de bestia de piscato I denarium, et de barcha de piscato I denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala III denarios : de ceruo et de zeuro et de uacca et de porco I denarium, et de carneiro I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitinis et supra dent I morabitinum : et de X morabitinis et infra medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent II solidos : et de boue II solidos, et de uacca I solidum, et de asino et asino[8] I solidum. De mauro et de maura medium morabitinum. De porco uel de carneiro II denarios. De caprone uel de capra I denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent suum forum. De carrega de cera dent suum forum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum, uel de coriis uermeliis uel albis, uel de[9] pipere uel de grana dent suum forum sicut consuetudo est. De bracale II denarios. De uestitu de pellibus III denarios. De lino uel de alliis uel de cepis decimam. De piscato de fora decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus his carregis que uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De car-

N.° 1

1 *deest*
2 laborauerit
3 armam
4 omnes
5 alium
6 Regis
7 a
8 asina
9 *deest*

N.° 2

1 *deest*
2 laborauerit
3 armam
4 omnes
5 alium
6 Regis
7 a
8 asina

Digitized by Google

rega panis[10] uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora : de bestia caualari uel mulari dent III denarios : de asinali III medalias[11]. Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint, dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. Pedites dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis quousque nubat. Et si nupserit pediti[12] faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit, quod exitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata[13] talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almoqueuer qui per almocauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almocauariam miserit, nullum forum de almocauaria faciat. Conilarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit det follem unum conilii. Et qui illuc moratus octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quotiens uenerit. Moratores Colimbrie qui panem suum uel uinum uel ficcus uel oleum in Sanctaren habuerit, uel in aliis locis, et ad Colimbriam illud ad opus sui duxerit et non ad reuendendum[14], non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit, pectet XXX solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam[15] super inimicum suum, nisi per treugas, aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit domnus equi pectet equm aut homicidium, quod horum domno equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum. Et si cum muliere turpiter inuentus fuerit, maiordomus non mittat manum[16] in eum, nec aliquo modo eum capiat : sed[17] mulierem capiat si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam, dent decimam. De atalaia de uilla debet Rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem Colimbrie cui[18] meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Colimbriam de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaidem, nisi de Colimbria. De casis quas mei nobiles homines uel fleires aut hospitalarii[19] aut monasteria in Colimbria habuerint, faciant forum uille sicut ceteri milites de Colimbria. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si domnus eius uenerit, detur ei. Si autem domnus eius precone dato usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcaide nichil accipiat alcaide per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX^a^ militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in Colimbria casam habuerit et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit, et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas, et faciant mihi meum forum. Qui equm[20] uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Colimbriam, ubi eum comparauerit uel uendiderit, ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint[21], dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis[22] directum pro decima. Et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores Colimbrie non dent luctuosam. Adaliles[23] de Colimbria non dent quintam de quiniones suorum corporum. Milites Colimbrie non teneant zagam in exercitu Regis. Panetarie[24] dent pro foro de XXX^a^ panibus unum. Portagia[25] uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita[26] persoluantur sicut consuetudo est : exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alcaidaria pro una bestia que uenerit de fora cum piscato, det duos denarios. Et de barca de piscato minuto II denarios : et de toto alio piscato dent suum forum. De nauigio uero mando ut alcaide et duo spadalarii, et duo pronarii, et unus petintal, habeant forum militum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Colimbria testificentur cum infancionibus de Portugali. Siquis igitur hoc nostrum factum uobis firmiter seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit, maledictionem dei et mei consequatur. Facta karta apud eamdem ciuitatem Mense Maio Era M.^a^ CC.^a^ XVII.^a^ Ego predictus Rex domnus Alfonsus hanc cartam quam fieri iussi roboro et confirmo.

N.° 1

10 pannis
11 mealias.
12 pedite
13 uidua
14 reuerendum
15 in uilla
16 manus
17 nisi
18 cum
19 hospitarii
20 equum
21 uoluerint
22 ei
23 Portagio
26 *deest*

N.° 2

13 uidua
14 reuerendum
15 in uilla
16 manus
17 nisi
18 cum
19 hospitarii
21 uoluerint
22 ei
23 Adalides
24 Penetarie
26 *deest*

Digitized by Google

Ego Alfonsus[27] dei gratia Portugalensis[28] Rex[28], una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis[29] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo vobis moratoribus de Colimbria istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus Rex domnus Alfonsus.Et ut hoc nostrum factum in perpetuum firmum robur optineat[30] precepi fieri istam cartam, et eam feci sigillo meo plumbeo communiri. Facta carta apud Colimbriam Mense Octobri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz[31] conf. —Domnus Fernandus fernandiz[32] conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz —Martinus petriz —Jhoanninus, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Portugalensis Episcopus conf. — Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus[33] garsie[33] —Petrus[33] petriz[33], test.

Gunsaluus Menendi[34] Cancellarius Curie[35] —Fernandus[36] suarii[36] scripsit[36].

N.º 1

27 Alfonsus II.us
29 nostris
30 obtineat
33 *desunt*
34 menendiz
35 curie conf.
36 *deest*

N.º 2

28 Port. Rex secundus
31 fernandi
32 fernandi
34 menendiz
35 curie conf.
36 *deest*

ABLANTES

ABRANTES

1179

Desumpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. Accedunt lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici comitis et regina Tharasie una cum filiis meis Rege Sancio et Regina Tharasia et regina Vrraca uolumus restaurare Ablantes atque populare. Et damus uobis forum et costume de Elbora tam presentibus quam futuris : ut due partes de caballariis uadant in fossatum et tercia pars remaneat in castello : et una uice faciant fossatum in anno. Et qui non fuerit ad fossatum pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet C solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis scutis et spatis pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui furtauerit[1] pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et septem partes ad palacium. Et qui mulierem afforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata, et ille negauerit det illa autorgamentum de tribus hominibus talibus qualis ille fuerit ille iuret cum XII. Et si non habuerit autorgamentum iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare pectet ad illam CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa et fidelis mentirosus pectet LX solidos et VII.ª ad palacium, et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feriuerit pectet LX solidos medios ad palacium et medios ad concilium. Et de medios[2] de concilio VII.ª ad palacium. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador quod non sit merinus. Et qui in uilla pignos afflando et fiadorem et ad montem fuerit pendrar[3] duplet la pendra et pectet LX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice, et pignos sacudiuerit ad sagion pectet I solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelidum caballarii et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos et pedon V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam[4], et unum iugum boum, et XXXX oues, et unum asinum, et duos lectos, comparet caballum. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet I solidum ad iudicem. Et mulier qui laxauerit maritum suum de benedictione pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet I denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caualgauerit pro uno pectet I carnarium : et si magis pectet las angueiras[5] pro uno die VI denarios, et pro una nocte I solidum. Et qui feriuerit cum[6] lancea aut cum[7] spata pro intrata pectet X solidos : et si

1 furtauerit pectet
2 mediis
3 prendar
4 aldeiam
5 angeiras
6 de
7 de

Digitized by Google

transiuerit ad alteram partem pectet xx solidos ad querelosum. Et qui crebantauerit[8] oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet c solidos ad lisiadum, et ille det VII.ª ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum feriuerit pectet XXX solidos et VII.ª ad palacium. Qui moion alienum in suo ero mutauerit pectet V solidos et VII.ª ad palacium. Qui limde[9] alienum quebrantauerit pectet V solidos et VII.ª ad palacium. Qui conducterium alienum mactauerit suus amus colligat homicidium, et det VII.ª palacio. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo monleiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tende et molendina et furni de hominibus de Ablantes sint libera de foro. Milites de Ablantes sint in iudicio pro potestatibus et infancionibus de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro cauallariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeirus ad suum uicinum pro homine de foras uille pectet X solidos et VII.ª ad palacium. Ganatum de Ablantes non sit montatum in aliqua terra. Et homo cui se anaffragauerit[10] suus dextrarius quamuis habeat alium sit excusatus usque ad capud anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras uille et fugerit suus amus non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeirus. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudiuerint ei pignora autorguet al[11] saion et prendat concilium de tribus collationibus et pignoret pro LX solidos medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de Ablantes non sint in prestimonium dati. Et si homines de Ablantes habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per squisa aut reptum. Et de illis qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Ablantes prendant de illis montaticum : de grege ouium III carneiros, et de busto uaccarum I uacam. Istud montaticum est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossatum aut in guardiam omnes caballi qui perdiderint in algara uel in lide[12], primo erigantur sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et homo de Ablantes qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeiram de montibus prendant totum quod inuenerit sine calumpnia. De azariis et de guardiis quintam partem nobis date sine aliqua offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum suo domno. Testamur uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prendiderit suo domno : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit, et Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad Regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit : si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitus pro furto et non est latro neque fuit, respondeant ad suos foros. Siquis homo filiam alienam raperet extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos et septima ad palacium : et insuper sit homicida. De portagine forum de troxel de caualo de pannis de lana uel de lino I solidum. De troxel de fustaes V solidos. De troxel de pannis de colore V solidos. De carrega de piscato I solidum. De carrega de asino VI denarios. De carrega de christianis de coneliis V solidos. De carrega de mauris de coneliis I morabitinum. Portagem de caualo quem uendiderint in azougue[13] I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De carneiro III mealias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carrega de pane et de uino III mealias. De carrega de peon I denarium. De mauro quem uendiderint in mercato I solidum. De mauro qui se redemerit decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca et de zeura II denarios. De corio de ceruo et de gamo III mealias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Istud portagem de hominibus foras uille : tercia de suo hospite, et duc partes de Rege. Ego predictus Rex domnus Alfonsus una cum filio meo Rege domno Sancio et filia mea Regina domna Tharasia hanc cartam roboro et confirmo. Facta karta apud Colimbriam mense decembri Era M.ª CC.ª XVII.ª Qui presentes fuerunt, Maiordomus curie domnus Valascus fernandi de domo Regis. Petrus saluadoriz. Alcaide de Ablantes domnus Petrus alfonsi. Alcaide vlixbone domnus Gunsaluus gunsaluiz. Rodericus honorici. Alcaide de Sanctaren domnus Menendus streina. Gunsaluus fernandiz. Domnus Petrus fernandiz. Domnus Alfonsus hermigii. Domnus Suarius[14] arias. Domnus Egas alfonsi. Archiepiscopus Bracarensis Domnus Godinus. Port. episcopus domnus Fernandus. Colimbriensis episcopus domnus Vermudus. Visensis episcopus domnus Johannes. Vlixbonensis episcopus domnus Aluarus. Elborensis episcopus domnus Fernandus. Petrus fasion Regis Cancellarius.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port.[15] Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam suprascriptam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit uobis moratoribus de Ablantes concedo

8 quebrantauerit
9 linde
10 anuffragauerit
11 el
12 lite
13 azouge
14 Suerius
15 Portugalensis

Digitized by Google

ego uobis et confirmo per hec presens scriptum. Et ut hec mea concessio et confirmacio in perpetuum fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. *(sic)* Qui affuerunt, Domnus Mar.[16] iohannis signifer domini Regis conf. Domnus P.[17] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Lau.[18] suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Poncius[19] alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M.[20] Port.[20] episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Petrus petri[21] test. Johannes petri test. Martinus petri[22] test. Johanninus test. Vincentius menendi[23] test. Gunsaluus menendi Cancellarius curie. Johannes dominici scripsit.

16 Martinus
17 Petrus
18 Laurencius
19 Petrus
20 Martinus Portugalensis
21 petriz
22 petriz
23 menendiz

AUREN

OUREM

1180

In Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. atque in Lib. Regestor. Alphonsi II descriptum est hoc forale. *Ex primo textum hausimus, ex altero lectiones varias.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iusticia et equitate regere ut in salamone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego Regina T. diuino oraculo erudita, necessarium duxi rapinas et iniurias a populo mihi subdito misericorditer remouere. Meditante maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum in adquisitionem lucrum me esse consecuturam. Vnde in terra de Auren sub potestate mea constituta, talia do decreta: Siquis ergo rausum[1] uel homicidium fecerit uel diruperit domum cum armis, uel cum feridas uel fregerit portas intrans in[2] domum in cauto uille pectet D solidos. Si rausum[3] uel homicidium extra uillam LX solidos pectet. Pro stercore in ore misso LX solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molutis in cauto uille LX solidos pectet, si foras XXX solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet, intret in fustam secundum ueterem forum Colimbrie, aut comparet eas cui satisfacere uoluerit. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonio teneatur. Domus alicuius non sigilletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis ab aliquo aliquid quesierit ante iusticias respondeat, et ante alcaide per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit ab aliquo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intenciones nostri maiordomi sint per inquisitionem[4] de illis rebus unde potuerit habere exquisam[5] directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisam[6] componatur quantum perdere fecerit illi, et domino terre aliud tantum : et ultra in testimonium non recipiatur. Siquis uozarius se cum maiordomo composuerit causa inde aliquid habendi, si probatus est quod talis est per exquisam secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit in corpore puniatur. Si non habuerit quod pectet et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus de iusticiis. Prohibemus enim omnes huiusmodi qui faciunt uozarios falsos, et non habent tortum : per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re, maiordomus non accipiat querimoniam illam pro uoce nisi ille qui querimoniam fecerit maiordomo : do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri, uinee, uel orti dampnatorem expoliauerit quamuis dampnator percussus fuerit aut uulneratus, tamen domnus uinee non pectet. Quod si dampnator domnum agri percusserit satisfaciat ei. Et quamcumque calumpniam fecerit pectet. Deffendimus ut nullus in uilla arma trahat. Quod si traxerit et non percusserit perdat ea. Siquis mensuras aut cubitos falsauerit pectet[7] V[7] solidos[7]. Siquis de domo alterius

1 raussum
2 ui
3 raussum
4 inquiricionem
5 exquiram
6 exquisa
7 v solidos pectet.

Digitized by Google

aut extra domum rem per uim acceperit, in duplo componat. Siquis uxorem suam a iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Defendimus ut nullus audeat calcar cum uallo carreiras, uel stratas auctorizatas de concilio, nec mittat[8] marcos. Qui uero hoc fecerit sanet per forum terre. Almutaze sit de concilio. Maiordomus et sagion et iusticie et portitor de alcaide sint cautati in D solidos. Qui fecerit furtum componat sicut mos est terre, uel comdempnetur. Quicumque uero latronem uel malefactorem comprehenderit mittat eum in manum nostri maiordomi, absque calupnia suorum parentum et homicidio. Siquis intrauerit uineam uel almuniam alicuius furtim in die causa comedendi, uel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit, V solidos pectet. Si aliquis de uinea uel de almuina[9] in gremio, uel in taleiga, uel in cesta tulerit, uel ferraginem seccauerit I morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit in uinea aut in ferragine, uel in almuina[10] LX solidos pectet, et quod uestierit. Et de isto pecto dominus laboris medietatem habeat. Si uero non habuerit quod pectet, clauifigetur in porta per unum diem, deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus, et fecerit calumpniam dominus eius respondeat pro eo, secundum calumpniam quam fecerit, uel dimittatur eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius qui fuerit in uinculis, uel mauram solutam pro quacumque calumpnia fecerit. Sed si alcaide et concilium intulerint quod talem causam fecerit[11] pro qua debeat lapidari uel cremari, lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecerit pro qua debeat flagellari et in corpore exterminari, flagelletur : et postquam flagellauerint eum uel eam domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisquis fecerit si eam non compleuerit, secundum directum eandem pectet. Istas calumpnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiant nisi de XIIII alqueires I sine offretione. Cambe sint quales iusticie et concilium uiderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit, ipse cum omni habere suo sit in potestate domini terre. Si autem maiordomus uel iusticia hoc meum factum irrumperit pro offrecione aut amore alicuius, ipse et res eius sint in potestate domini terre. Facta carta firmitudinis in mense Marcio Era M.ª CC.ª XVIII.ª Ego Regina T. qui hanc cartam facere iussi omnibus habitantibus in Auren, et filiis uestris et progeniei, roboro et confirmo. Regnante domno Alfonso port. Rege, Comitis Henrici et regine domne Tharasie filio magni Regis Alfonsi nepote, eiusque filio Rege Sancio uxoreque eius Regina domna D. Relegum uini de domino terre teneatur per forum terre, scilicet per tres menses. Laborator uinee det VIII.ª et I almude uini ad maiordomum usque ad V quinales pro iantar. Et ex quinque quinales sursum det unam quartam tantum. Laborator lini det VIII de iugadis in primis. Qui laborauerit cum uno iugo det VI quartarios, scilicet de meliori autuno. Et media de milio aut de panizo alios III quartarios qui eum laborauerit. Qui uero cum uno boue laborauerit det III quartarios media pars de milio et media de autuno aut de panizo, qui eum laborauerit. Et qui cum medio boue laborauerit det III solidos. Et cauon det VI alqueires de autuno et VI de milio aut de panizo qui eum laborauerit. Qui autem cum uno iugo uel cum duobus uel cum tribus aut amplius, non det nisi VI quartarios. Qui uero boues non habuerit, et senaram fecerit cum bobus amici uel uicini sui, det iugadam de cauon, et usque in tribus geiriis de aratro. Totum istud panem recipiant per quairam de III alqueires cum rasura. Et quartarius sit de XVI alqueires. Garsia gomez test. Garsia garsiiz test. Pe. petri test. Fernandus roderici test. Petrus tomar test. Pelagius uenegas test. Fernandus petri test. Petrus gunsaluiz test. Fernandus bispo test. Gunsaluus pelagii test. Martinus caluus test. Suarius scriba scripsit.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Auren hanc cartam et istud forum quod uobis dedit et concessit matertera mea Regina domna Tharasia. Et hanc cartam suprascriptam et istud forum confirmo uobis per hanc cartam quam fieri precepi, meo sigillo plumbeo communitam. Que fuit facta apud Colimbriam mense Nouembri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego Rex Alfonsus et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Pe. Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Pe.[12] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Jo. fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test.[13] Petrus garsie test. Petrus petri test. Vincencius menendiz test. Martinus petri test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz. Fernandus suarii scripsit.

8 mittet
9 almunia
10 almunia
11 fecit
12 Petrus
13 conf.

Digitized by Google

MELGACIO

MELGAÇO

1181

Forale *Melgacii, ex illo Ribadaviae in Gallecia depromptum, extat et in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr., ex quo textum, et in Lib. Regestor. Alphonsi II, ex quo lectiones varias hausimus. Renuentibus civibus aliud* forale *quod oppido postea datum fuerat, Alphonsus III eis hoc pristinum restituit atque confirmavit. Ex charta ipsius regis in* Donationum *ejus Libro* I *inserta lectiones varias quoque decerpsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti Amen. Ego Alfonsus Rex Port.[1] una cum filio meo Rege Sancio et filiabus meis Regina Tarasia et Regina Vrraca, uobis habitatoribus[2] de Melgacio facio cartam et scriptum de hereditate mea quam habeo in terra ualadarensi in loco predicto Melgacio. Do uobis illam et concedo cum suis terminis et locis antiquis, et medietatem integram de chauianes[3] per ubi illam potueritis inuenire uel uendicare. Mando enim illam[4] uobis et concedo tali pacto, ut eam hedificetis atque in illa habitetis per illud forum quod a me quesistis[5] scilicet de burgo de ripa[6] auie quod uidistis esse bonum. Hoc mihi recte adtendite[7], et ego uobis iuste adtendam[8]. Hec est noticia illius fori de ripa[9] auie : ut unusquisque uestrum pro[10] uestris domibus semel in anno mihi uel cui mandauero I solidum detis. Similiter et carnifices II solidos, mediam partem post triduum natalis domini, et mediam partem III.° die post festum assumptionis sancte Marie. Quando autem rex uester uillam uestram intrauerit semel in anno et non amplius illi VI denarios pro sua collecta afferatis. Et si uero plus in ipso anno Rex uenerit de uestro adiutorio[11] ei date quantum uolueritis. De pane et uino quod laboraueritis uel emeritis, atque de tota traparia, aut de brutis animalibus que uenderitis uel emeritis, de[12] quolibet[12] mercado[12] inter uosmetipsos et de uestris molendinis ac fornacibus, et de uestra almunia nulli respondeatis nisi soli[13] deo. De extraneis mercatoribus qui bestias honeratas de quolibet mercado adduxerit[14], pro equo uel pro mulo I solidum. De equa VI denarios, de asino III denarios, et de pedite II denarios regi uero[15] prebeatis. Siquis mercator cum traparia uenerit totum troxel[16] si uoluerit uendat et non retalu[17] nisi in propria feria. Et si inde aliud fecerit inter iudices uestre uille et meum uicarium, XXX solidos reddat. De falso cubito, et de tota medida panis et uini et salis pro falsitate V solidos reddat. Siquis uenditor uenerit qui caballum[18] uel mulam uoluerit uendere comparatores pro equo I solidum hospiti et alterum regi : pro mula III solidos hospiti et III solidos regi. Pro equa VI denarios hospiti[19] et[19] VI[19] denarios[19] regi[19] : pro asino III denarios hospiti et III denarios regi prebeant. Moratores uille quicquid uenderint aut comparauerint nulli respondeant cum feria et sine feria nisi[20] reddant pro manto unius coloris IIII denarios, pro saia[21] unius coloris II denarios, pro manto coelio IIII denarios, pro manto uiado II denarios, pro saia uiada I denarium. Et pro capa galega II denarios, pro pelle cordeira II denarios, pro pelle cabritina I denarium, pro boue IIII denarios, pro uaca II denarios. Mercatores extranei et non moratores uille hoc totum afferant. Siquis inter uos aliquem occiderit uicinus cum uicino tunc ueniat iusticia uille cum uicario Regis ad portam homicide et pignus ab eo querant, dato pignore, tunc ab eo fiadorem in V solidos petant. Dato fiadore usque in VIIII dies reddant ei pignus suum. Post uero VIIII dies ueniant illi supradicti pro homicidio C solidos ab eo petant. Si enim eum in uilla non inuenerint, fiador illius tunc V solidos pariat, et tunc homicidium sit super domum suam et super hereditatem, nichil aliud ei mali faciant nisi sui inimici. Siquis tamen[22] aliquem furtim occiderit, et mortuum ante portam sui uicini posuerit, et omnes eum calumpniauerint, tunc ad ecclesiam pergat, per[23] iuramentum saluet se[24] ipsum[24], et sanus[25] permaneat. Siquis de foris uenerit qui inimiciciam cum morante in uilla habuerit,

N.° 1

1 Portugalensis
6 ripia
9 ripia
11 adiutorium
15 uestro
16 truxel

N.° 2

2 populatoribus seu habitatoribus
3 Chauianis
4 *deest*
5 quesiuistis
7 attendite
8 attendam.
10 de
12 *desunt*
13 *deest*
14 adduxerint
16 troyxel
17 retalium
18 caballum suum
19 regi et VI denarios hospiti :
20 nichil
21 sagia
22 autem
23 et per
24 semetipsum
25 saluus

Digitized by Google

et non antea a suo inimico fianciam quesierit, et despicit concilium uille, tunc morator uille cum amicis suis contra illum exeat : et si eum usque ad mortem percusserit uel eum occiderit, pro homicidio regis[26] non respondeant. Si autem eum[27] noluerint[27] adiuuare quos uocauerit v solidos pariant, et sint contradicti concilio. Vicarius regis debet esse morator uille. Si forte illum aliquis percusserit uel occiderit, c solidos pro illo sicut pro alio homine pariat. Siquis rausum comiserit, et concilium uille uicario regis conquestum fuerit, c solidos pariat. Siquis uicinus uicinum suum de barba superius percusserit xv solidos pariat. De barba inferius vii solidos et medium. Si[28] aliquis[28] cum aliquo in uilla, in concilio, in ecclesia, per capillos se traxerint, et male se tractauerint, nulli respondeant nisi semetipsis, si uoluerint se emendare : si[29] unus[29] alteri[29] noluerit[29] respondere et uocem suam uicario dederit. Qualiter iudices uille iudicauerint ita compleant : scilicet media pars percusso detur et media uicario. Siquis alicui iniuriam fecerit, per concilium oportet ei dare directum. Si postea noluerit, ad portam illius cum duobus testibus uadat, et pignus ab eo querat, si dederit pignus illo die quiescat. Deinde cotidie querat pignus, et quando dederit quiescat. Quando autem expoliatus fuerit quod nichil habeat, portas illius domus accipiant, deinde tegulas, donec fiador[30] reddat, aut peccuniam pro qua fuerit pignoratus : et si noluerit respondere, primo die v solidos uicario regis prebeat, et in ii.° die similiter, et in iii.° die calumpniator et iustitia[31] uille et uicarius regis; tunc ad portam suam ueniant et uocent eum : si[32] noluerit uenire sine uoce in domum suam intrent, et quantum fuerit directum accipiant. Siquis contra aliquem cum mala uoluntate ferrum mollitum in uico uel in campo traxerit, si duos uel tres testes habuerit uicarius lx solidos ei reddat. Si homicida cognitus fuerit, et de concilio ei concessum fuerit, et nudum ferrum portauerit, nichil pariat. Domus uniuscuiusque uestrum sit cautada[33] in sex mille solidos. Siquis eam iniuste disrumperit, componat eam domno domus cum d solidis. Vicinus qui inter uos morari uenerit i solidum reddat, vi denarios iudicibus uille et vi denarios domino terre. Siquis homo uenerit quod non credo qui hanc cartam meam infringere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus usque in eternum, et perdat fidem christi et racionem paradisi : et non audiat dominicam uocem dicentem : Venite benedicti : sed audiat uocem[34] : Discendite maledicti in ignem eternum, et cetera. Ego Rex Alfonsus portugalie una cum filio meo rege Sancio et supradictis filiabus meis uobis habitatoribus de Melgacio hanc cartam et hoc scriptum propria manu roboro et confirmo. Facta uenditionis carta et donationis sub Era m.[a 35] cc.[a 35] viii.[a 35] x.[a 35] et quottum xii.° kalendas Augusti. Domnus Valascus maiordomus curie test. Godinus Bracarensis Archiepiscopus conf. Fernandus Portugalensis episcopus conf. Martinus Colimbriensis episcopus conf. Pelagius electus Elbore conf. Johannes Visensis episcopus conf. Godinus Lamecensis episcopus conf. Domnus Petrus roderici test. Domnus Alfonsus ermigi[36] test. Domnus Petrus alfonsi test. Domnus Suarius[37] uenegas test. Domnus Martinus Pelaiz[38] test. Petrus saluatoris[39] dapifer regis test. G.[40] fernandiz[4] test. Nuno goterriz test. Magister Fernandus test. Magister Dominicus test. Meen[41] gunsaluiz[41] test. Rodericus honoriguiz[42] test. Julianus notarius curie.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port.[43] Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis habitatoribus de Melgacio cartam illam quam auus meus rex donus Alfonsus excellentissime memorie uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur : et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio et[44] confirmatio mea maius robur obtineant, et[45] uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati, et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare : precepi fieri istam cartam et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud sanctum Jacobum mense Augusto Era m.[a] cc.[a] l.[a] vii.[a] Ego Rex donus Alfonsus et regina uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus[46] et in ea hec signa apponi fecimus +++++++. Qui affuerunt, Domnus M.[47] iohannis signifer domini[48] regis conf. Domnus P.[49] iohannis[49] maiordomus curie conf. Domnus G.[50] menendiz[50] conf. Domnus Egidius ualasquiz[51] conf. Domnus Gar.[52] menendiz conf. Domnus Ro.[53] menendiz[53]

N.° 1

26 regi
30 fiadorem
36 hermigii
39 saluadoriz
45 et ut
48 *deest*

N.° 2

27 noluerint eum
28 Siquis
29 Si noluerit unus alteri
30 fiadorem
31 iusticie
32 et si
33 cautata
34 uocem dicentem
35 Milesima cc.[a] xix.[a]
37 Suerius
38 pelagii
40 T. fernandi
41 Menendus gonsalui
42 honorici
43 Portugalensis
44 mea et
46 roboramus
47 Martinus
49 Johannes
50 Gonsaluus menendi
51 ualasci
52 Garsias
53 Rodericus menendi

Digitized by Google

conf. Domnus Valascus menendiz conf. Domnus P.[54] garsie conf. Domnus Martinus petri conf. Domnus Pon.[55] alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Ste.[56] Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M. port.[57] episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port.[58] test. Martinus petri test. Petrus petri test. Petrus garsie test. Vincencius menendiz test. Johanninus test. Gunsaluus menendi Cancellarius. Dominicus petri scripsit.

N.° 2

54 Petrus
55 Poncius
56 Stephanus
57 Portugalensis
58 Portugalensis

ORRIO

URROS

1182

Ex Regestis inquisitionum generalium anno 1258 *inceptarum, quae prae se ferunt titulum* Liber II Donationum *Alphonsi III, hoc* forale *descripsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.*

In nomine patris *(sic)* et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti. Amen. Ego Rex A. Portugalensis una cum filiis meis et qui exierit de me, vos homines de orrio qui ibidem populatorem estis per mandatum meum morandi faciendi siue qui uenerit ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et precentum nostrum firmiter teneatis vt habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliorem forum. Et non detis mihi nec a progenie mee nec a nullo homine pro omicidio nisi septima apreciadura, per concilio et per manu de alcaldem et de iudicem. Et nullo pecto nec nulla callupmnia non intret ibi meo meirino nisi iudice de uestro concilio. Et uos homines de orrios non faciatis fossado nec detis fossadeira pro qui estis in fronteira. Ergo si uenerit mauros, aut malos christianos a la terra scorelos a poder et tornent se ipso die a suam casam. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nullo homo per foro de orrios. Et qui in termino de orrios filia aliena rapuerit extra sua uoluntate que pectet a rancuroso xxx^a^ morabitinos et septima a palacio et exiat omicieiro. Dono atque mando in toto meo regno per ubi habuerint hereditates et seruiant in orrios. Mando qui milites de orrios occiderit pectet mil solidos. Et si eum desornauerit pectet ei D solidos medios ad militem et medios ad palacio. Et per istum pignorem sine totis calumniis. Sed peones et milites in morte et in feridas et in rouso unum forum habeamus in villa. Et dono uobis foro quo stet caualeiro de orrios pro infanzon de alias terras in iudicio et in iuramento, troucant super illos cum iuratores duos : et illos pedones de orrios quo stent super illos caualeiros uilanos de alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad alia terra fuerit quomodo seruiat illi totam suam hereditatem ubi habitantes fuerint. Et si quesierit uendere uendat ad qui uoluerit per foro de orrios. Et homines de orrios habuerint iudicio aut iunta cum omines de alias terras habeant medianido trans dorio plo perido et per rabía et per fundo do uilar de mozoores et azima do uale da cardicha et a cabeza de Pelagio de gouuinas et nazinia da sazeda, et inde ao requeixo et inde a la cabeza de calabria et pela cabeza de las tanagas et inde per foz de cola. Et omnis qui de sua terra exierit cum omicidio aut cum mulier rouzada uel cum alia callunia qualibet sedeat nisi que non adducat mulier aliena de benedictionem, vt tornet se ad dominum de orrios, et sedeat solutum et defenditum per foro de orrios. Et siquis homo de quacunque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de orrios intratum fuerit nullus inimicus post illum intret et pignora tollerit aud male illi fecerit quomodo pectet D solidos, medios ad dominum ville et medios a rancurosso et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui omine de urrios pignorauerit et in concilio non petierit directum quomodo pectet a senior et concilio de urrios LX^a^ solidos, et duplet illa pindra a suo dono. Et omine de alia terra qui caualeiros de orrios descaualgar pectet LX^a^ solidos. Et qui omine de urrios presierit in prisione que pectet xxx^a^ morabitinos al rrancuroso et septima a palacio. Et si omine de urrios presierit aliquod omine de alia terra pectet V solidos. Et si omine de urrios pro qualibet fiaduria ad medio anno non quesierit que sedeat soltum. Et si migratum fuerit sine filiis et vxor sua sit liberi de fiadura de benedictiones et de directum dare desuper cabadura ad xxx dies. De fiadura de auer

Digitized by Google

que habeat a dare quando dederit sedeat soltum. Fiador de sanamento quando fiadura fiar semper stet fiador ille et suos filios: et si non habuerit filios que reciperit sua bona stet fiador semper. Qui eyra disrrumperit pectet LX^a solidos. Et in istum non habeat palacium. Maurum qui fuerit christianum aut seruum et a urrios uenerit sedeat soltum et liberum. Hominem qui sua mulier leixauerit pectet I denarium. Et si mulier leixauerit suo uiro pectet XXX morabitinos, medios ad palacio et medios a suo uiro. Et qui eam amparauerit a suo uiro pectet X solidos cotidie. Et de ista callunia media a palacio. Et si fuerit puella in capillo aut cum touca et uenerit rascando per illa cal, et dixerit folam fudeume per nomine saluet se cum XII Et si non potuerit saluar pectet XXX morabitinos et septima a palacio. Et si non uenerit rascando usque tercium diem iuret siue tercium, et exeat de callúnia. De anno in anno quando uenerit nostro senior ad nostram villam demus in sua parada II. II. panes et singulas octauas de ceuada et I denarium. Caualeiro qui suo caualo de cela morir, aut mulier obierit aut aliam aduxerit non faciat postea nec fazendeira usque anno. Mulier orfona non faciat postea nec fazendeira usque habeat uirum. Mulier uidua non faciat postea nec fazendeira erga si habuerit filium in sua casa de XVI annos. Et non soluant homines de urrios pignora pro senior nec pro meyrino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada per foro de orrios nem caualeiros nec alcaldes nec abbates, nisi pedones per manu de judice. Et qui uicino occiderit in sua casa fugierit et post illum intrauerit et ibi mactauerit pectet CCC solidos. Et qui mulier aliena ferir pectet CCC solidos et VII.^ma a palacio et a suo marito alios qui remanserit. Et palacio de senior et de episcopo habeat calluniam et Ecclesiam. De istas tres palacio Episcopo Ecclesiam qui rumperit pectet mil solidos. Et qui percusserit presbiter pectet D solidos et una menaga de ouro. Et si negauerit iuret cum VI uicinos bonos et ille VII.^mo Et omine de orrios qui fiador intrar et contentor illi non uuar qual fiar tal pectar. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et sine callunia et in cepo et exeat de fiadura. Et si non meter in sua presion non exeat de fiadura. Et si noluerit recipere in presione faciant testem de III uecinos et non respondat : in orrios palacio non det pesquisa per nulla callunia. Et si firmar cum III alcaldes pectet, et si non firmar non pectet. Clericos qui suas casas habuerint et raciones tenuerint si non fecerint pro que suas ordines perdant que nunquam perdant suas casas. Et quando transmigauerint suos haberes herdent suos parentes qui circa magis habuerint et ubi mandauerint suos haberes cum suas linguas ibi prestent : et si sine lingua obierit suos filios herdet aut suos parentes magis circa, et dent illa tercia parte pro sua anima. Pelago nec monte nec riuulo non sedeat defesso sine concilio neque suis terminis. Judex si noluerit colligere directum uel fiador super pignora qui tenuerit mactet illum sin tota callunia fora que pectemus singulas peles de conelos quantosque ibi morauerint, qui de posta fuerint de dare et ipsum qui eum occiderit non det nichil. Et si ibi parentes habuerit salutent ei. Toto homine qui de orrios fuerit qui filium aut filiam non habuerit et fuerint maneiro det pro sua anima asta medio de suo habere ubi mandauerit per sua lingua. Et si sine lingua obierit dent de suo auer illa quinta pro sua anima. Et de magis accipiant suos parentes qui magis circam habuerint de ambas partes. Similiter sedeat de mulier maneira. Toto homine qui in nostra villa uenerit cum inimicitate et suos inimicos tras illo uenerit salutent ei. Et dent illi segurancia super quatuor homines in centum centum morabitinos. Et si hoc non fecerit exeat de villa. Et qui ei colligerit aut enparar pectet C morabitinos. Et non prestet illi per morte de homine, aut per rouso de mulier : qui callunia habea de CCC solidos exeat de orrios et de toto suo termino pro inimico. Et qui illum colligerit pectet CCC solidos. Et si non iuret cum XII qui non coleu, nec panem dedit illum : per totum furtum qui arrando fuerit per lide uel per ferro duplet ei cum LX^a solidos al rancuroso et nouenas a palacio. A quem demandarem que omem matou a trason lide et si cair pectet mil morabitinos. Et si non habuerit de que los peite faciat de illo iusticia quomodo de aleyuoso et de traditor. Si los pectar exeat de orrios pro aleiue et de suo termino deribem suas casas, et per istam uocem uicinum ad uicinum det directum et non ad iudicem. Et qui istam uocem demandauerit primum iuret cum III parentes los magis circa qui in tota la uila fuerit que lo non demanda per outra malquerensa mais que matador et firidor fui de seu parente unde morisse. Et si parentes non habuerit cum III uicinos. Et si isto non iurar non respondeat illi. De sanguine deroto de lansa aut de spada aut de cultello qui cum istum ferir et inde non morir pectet XXX morabitinos et VII.^ma a palacio. Ad iudicem non li respondeat nadi sine rancuroso. Judice de anno in anno sedeat. Judice prendat a VII.^ma parte de calluniis que sacauerit. Et si rancura ouuer de illo senior det directum per manus de nostros alcaldes. Quem ferir suo uicino cum petra aut cum fuste pectet XX morabitinos si firmarem et se non firmarem iuret cum uno uicino. Si ferir cum manus aut messar aut cum pede pectet IIII morabitinos al rancuroso si firmar. Et si non habuerit firma iuret se V. Qui ferir suo uicino in illa chanca de ecclesia aut in concilio a pregon ferido aut in apilido pectet LX^a solidos medios alcaldes et medios ad concilio et VII a palacio. Et quereloso sua callunia quomodo sursum resonat. Toto homine qui insarrado fuerit in sua casa cum armas a forcia pectet CCC solidos et VII.^ma a palacio, si firmarent et si non iuret se V. Et dono uobis foro quod non habeatis alium seniorem nisi regem aut suo filio aut quem uos concilio quesieritis. Et si omines de urrios qui deserdado fuerit et per sua manu non perdat ea quomodo se tornet a sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla callunia. Et toto homine de urrios qui hereditate habuerit in alia terra non faciat fosado nisi per foro de urrios. In orrios non dent osas nec luitosa. Et de toto portadigo qui uenerit a urrios ubi pousada prenderit sua tercia. De caualos et de mulos singu-

Digitized by Google

los singulos solidos. De boue et de asino VI denarios. Qui toller pindres in casa pectet V solidos. Et qui tollerit in cale pectet X solidos. Quem refertar iudicium de alcalde pectet V morabitinos. Vicino qui pedir fiel e lo parar a suo uicino et non uener ad illo pectet X solidos. Et nostros alcaldes iudicent de sol a sol. Et si baralarem II uicinos et uenerit illo alcalde et diser incouto uos que nom baraledes et non se calarem pectet I morabitinum alcaldes. De furto descuberto det a suo dono toto suo auere duplato et nouenias partiant cum palacio et prendat illos alcaldes las aurelias. Et si alia uice furtar inforquent illum. Toto uicino qui pedir de segurancia cum III uicinos aut cum I alcalde et non dederit pectet V morabitinos. Et si trasnoctar pectet XX morabitinos. Si diser non habeo homine qui me leue sobre cabo det fiador in quinquaginta morabitinos usque in tercium diem. Et si non dederit pectet quinquaginta morabitinos. Et postea det fiadores in quatuorcentos morabitinos. Et si non dederit prendant illos alcaldes cum rancuroso et si non fecerint cadat illos in periurium. Qui racura meter alcaldes et lo non chegar a dereito cadat in periurium. Et qui filia aliena leuauerit rabida et illa non fuerit de sua uoluntate aducat illa a medianedo : et si fuerit a suos parentes pectet CCC solidos et exeat inimicos. Et si fuerit cum suos qui uénit exeant ambos inimicos. Et qui mulier aliena leuauerit prendant illos ambos et mittant illos in manus a suo marito et faciat inde sua uoluntate. Puella qui fuerit pedida et rogada et alteros se trameter et leuauerit illa per sua uoluntate non colligant illa suos parentes sine prazer de lo sponso. Et si collerent pectet CCC solidos et septima a palacio et exeant inimicos. Totos cautos qui posuerint alcaldes assi sedeant outorgados quomodo si iacuissent in carta, et per mandatum de concilio. Et omine de urrios qui non fuerit in apilido cum suos uicinos pectet I morabitinum, et diser non lo ouui iuret se cum II uicinos. Vineis disquando tenuerint uuas et ibi intrar mula aut rost aut equm aut asinum aut porcos aut oues aut cabras pectet medium morabitinum. Et desquando tenuerit uuas pectet I solidum. D...rto aut de arbores qualibet que teneant fruitos, qui in illa intrar, et illo potuerit firmar, pectet LX^a solidos. Et si non firmar iuret se cum V. De quantas uoces in ista carta resonant de ipsa respondant et de alteras non respondant. Hec sunt terminos de urrios. Facta carta de foro Mense aprilis Era M.^a CC.^a XX.^a Ego Rex A. qui istam cartam iussi facere et scribere et legentem audire una cum filiis meis in hanc cartam manus nostras proprias Ro—Bo—Ra—Mus et signum + facio. Et si ego uel filiis meis quam extraneis et istam cartam irrumpere uoluerit sit maleditus et excomunicatus et cum iuda traditore habet participium. Amen. Amen. Amen. Qui uiderunt et audierunt, Vaasco fernandi confirma. A. ermigis conf. Petrus rodrigis conf. Petro alfonso conf. Dominum ville Fernam uelaz. Archiepiscopus in bracara don Godino. Pro testes de ista karta, Pelay sinchariis test. Gomez pelais test. Nunus test. Per IIII annos non faciant fazendeira. Et ideo hoc forum de salamanca uobis do et concedo vt terram de orrios quibus hoc forum do populetis. Qui istam cartam irrumpere uoluerit quomodo pectet mil morabitinos ad regem terre. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Ermigio meendis test. Nuno sanchis test. Obispo de Colimbria test. Petro saluadoris test. Domingo, ante abril meiado fuit roborata ista carta.

Egeas presbiter notuit.

CULUCHI

CORUCHE

1182

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. decerpsimus. Lectiones varias addidimus ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici Comitis et Regine Tharasie una cum filiis meis Rege Sancio et regina Vrraca et regina Tharasia uolumus restaurare atque populare Culuchi que a sarracenis abstulimus. Damus uobis forum et costume de Elbora tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos caualeiros uadant in fossatum, et tercia pars remaneat in ciuitate : et una uice faciant fossatum[1] in anno. Et qui non fuerit ad fossadum pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet C solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis, scutis, et spadas pectet CCC solidos et VII.^a ad palacium. Et qui furtauerit pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et VII^em partes ad palacium. Et qui mulierem afortiauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est[2] affortiata[2] et ille negauerit det illa autorgamentum de tribus hominibus tales qualis ille fuerit : ille iuret cum XII, et si non habuerit autorgamentum iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pectet ad illam CCC solidos et VII.^a ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LX solidos et VII.^a ad palacium et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia feriuerit pectet LX solidos, medios ad palacium et medios ad concilium : et de medio de concilio VII.^a ad palacium. Et homine gentile qui fuerit aut herdador quod non sedeat meirino. Et qui in uilla pignos aflando

1 fossadum

2 quod afforciata

Digitized by Google

et fiador et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra, et LX.ª solidos et VII.ª ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiuerit ad saion pectet I solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelidum caualeiros et peones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, pedon V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam et I iugum de bobus et XXXX oues et unum asinum et duos lectos comparet caballum. Et qui cebrantauerit sinal cum sua muliere pectet I solidum ad iudicem. Et mulier qui laxauerit suum maritum de benedictione, pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet I denarium ad iudicem. Et qui caballum[3] caualgauerit[3] alienum[3] pro uno die pectet I carneiro. Et si magis pectet las angueiras, pro uno die pectet VI denarios et pro nocte I solidum. Et qui feriuerit cum lancea aut cum[4] spata[4] pro intrada[5] pectet X solidos : et si trouciuerit ad alteram partem pectet XX solidos ad querelosum. Et qui crebantauerit occulum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet C solidos ad lisiadum et ille det VII.ª ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum feriuerit pectet XXX solidos et VII.ª ad palacium. Qui moion alienum in suo ero mudauerit pectet V solidos et VII.ª ad palacium. Qui limde alienum quebrantauerit pecte V solidos et VII.ª ad palacium. Qui conducteirum alienum mactauerit suus amo colligat homicidium, et det VII.ª ad palacium. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas et molinos et fornos de hominibus de Culuchi sint liberi de foro. Milites de Culuchi sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille, pectet X solidos et VII.ª ad palacium. Ganatum de Culuchi non sit montadum in nulla terra. Et homo ad quem se anafragauerit suus dextrarius quamuis habeat alium sit excusatus usque ad capud anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amus non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeirus. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudiuerit ei pignos autorguet al saion, et prendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro LX solidos, medios[6] ad concilium et mediis ad rancurosum. Barones de Culuchi non sint in prestimonium dati. Et si homines de Culuchi habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat inter[7] per squisia aut reptum. Et homines qui quesierint pausare cum suo ganato in terminis de Culuchi prendant de illis montadigo : De grege de ouibus IIII^or carneiros, et de busto de uacas I uacam. Istud montadigum est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossadum uel in guardia, omnes cauallos qui se perdiderint in algara uel in lide, primum erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et totus homo de Culuchi qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terris taliando aut leuando madeiram de monte, prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardiis quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum suo domno. Testamur uero et perhenniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prendiderit ad suum domnum : et insuper pectet C[8] morabitinos pro cauto quod fregit : et rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicida habeatur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos medietatem Regi et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª ad palacium, et insuper sit homicida. De portagine forum de troxel de caualo de pannis de lana uel de lana *(sic)* I solidum. De troxel de fustaes V solidos. De troxel de panno de color V solidos. De carrega de piscato[9] I solidum. De carrega de asino[10] VI denarios. De carrega de christianis de coniliis V solidos. De carrega de mauris de coneliis I morabitinum. Portagem de caualo quem uendiderint in azougue[11] I solidum. De mula I solidum. De asino VI denarios. De carneiro III mealias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carrega de pane et de uino III mealias. De carrega de peon I denarium. De mauro que[12] uendiderint in mercado I solidum. De mauro qui se redemerit decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca aut de zeura II denarios. De corio de ceruo et de gamo III mealias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Istud portagem est de hominibus foras uille, tercia de suo hospite et duas partes de Rege. Ego Rex Alfonsus una cum filio meo Rege Sancio hanc cartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta carta VII.° kalendas junii. Sub Era M.ª CC.ª XX.ª

3 caualgauerit caballum alienum
4 de spada
5 intrata
6 mediis
7 inter illos
8 *deest*
9 pescado
10 asno
11 azouge
12 quem

Digitized by Google

Ego Sancius dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina Domna Dulcia et filiis et filiabus meis vobis habitatoribus de Culuchi presentibus et futuris hanc cartam roboro et confirmo. In era M.ª CC.ª XX.ª VII.ª Qui affuerunt, Comes domnus M. maiordomus Curie conf. Alcaidus domnus M. suarii conf. Magister domnus Gunsaluus qui castellum habet conf. Magister domnus Gualdinus conf. Egas pelagii test. Rodericus egee test. Domnus P. Elborensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus. Domnus Hermigius menendi conf. Domnus Petrus gomez conf. Domnus Osoreus test. Suarius suarii test. Julianus notarius domini Regis affuit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Fernando[13] et domna Alionor, istam cartam suprascriptam quam auus meus inclite memorie Rex domnus A. dedit uobis moratoribus de Culuchi, et pater meus Rex domnus S. confirmauit, concedo ego uobis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut hec mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur obtineant[14], precepi fieri istam cartam, et eam feci meo plumbeo sigillo communiri : que fuit facta apud Sanctaren IIII.° kalendas Februarii in Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus Curie conf. Domnus L. suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus J. fernandiz conf. Domnus F. fernandiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus S. Bracharensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar.[15] Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor Port. test. P. garsie test. Petrus petri test. Johannes petriz test. Vincentius menendiz test. Martinus petri[16] test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz Cancellarius curie. Fernandus suarii scripsit.

13 A.
14 optineant
15 Bartolomeus
16 petriz

BALDIGE

VALDIGEM

1182

Insertum in charta confirmationis Alphonsi II hoc manet forale : *deest tamen in Lib. Regestor. ipsius regis et in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. In codice Publici Archivi, qui* Foraes Velhos de Leitura Nova *inscribitur, descriptum quidem est, sed ex ipsa charta confirmationis desumptum. Ex eo codice hausimus tantum ea verba, quae, atramento deleto, in originali charta illegibilia invenimus.*

Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis Rex. Omnibus populatoribus de Baldige numero XXXª, cum filio meo Rege Sancio et filia mea Regina Tharasia facio cartam firmitudinis precibus Sauri *(sic)* egee existentis principis Lameci et precibus Gaudini bone memorie Lameci episcopi de foro : ut unusquisque illorum XXXª det unoquoque anno unum modium panis quartatum, quartarium tritici et quartarium ordei, et quartarium milii et quartarium centeni : et unum modium uini, et singulos coraziles et singulas gallinas et singulos solidos et singulas fogazas tritici. Et condado de monte, et non de riuulo. Et omnes simul dent C afusales de lino et C oua : et totum suum forum ducant ad cellarium de Lamego, et per ipsam taleigam, et quartam de cellario : et non habeant prestameirum sed tantum ipsum dominum de Lameco : et non pectent nisi tres calumpnias exquisitas per bonos homines de Baldigi, homicidium, rausum, et merdam in bucca, et quartam calumpniam furtum. Et de istis calumpniis medietatem ad concilium et medietatem ad dominum. Et non habeant maiordomum nisi de concilio qui det ad dominum totum suum directum. Et dominus non faciat ibi contra suam uoluntatem pradum. Et inter se habeant iudicem ut nullus faciat tortum ad suum uicinum : et per suum iudicem componant suas calumpnias quas pectare debent, et per forum de Lamego, et per illum solidum quem detis in unoquoque anno : omnes alie calumpnie sunt uobis dimisse. Hoc autem uobis dicimus modo ut usque in duos annos non detis illos modios uini, et de lino detis in pace. Statuimus autem uobis terminum quem semper habuistis per flumen Dorii, et per barosam, et per cautum de bagauste, et diuidit cum Ermamar, per pede altaris sancti Dominici, et per petram de sculca, et per eiram pedrazam, et per fontem de cima de solto doleiros. Et per petram de Pelagio flainez et per palacium trauersum et per paredeyros de cobar, et fer in foz de balsamum. Per estes terminos diuidit cum queimada et cum figueira. Era M.ª CC.ª XX.ª

Digitized by Google

Ego Rex Alfonsus cum filio meo Rege Sancio et cum filia mea Regina Tharasia hanc cartam roboramus. Episcopus Godinus Lameci test. Suarius egeas test. Prior iohannes test. Martinus presbiter test. Magister Roberte diaconus notuit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum filiis meis Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor concedo et confirmò vobis populatoribus de Baldige illam cartam et illud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus. Et ut mea concessio et confirmatio in perpetuum maius robur obtineat, precepi fieri hanc cartam et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Sanctaren Mense Aprili Era M.a CC.a L.a VIII.a Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Gunsaluus menendiz conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Garsia menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. Petrus garsie —Petrus petri —Fernandus petri, test.

Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. test. —Petrus pelagii —Johanninus, test.

Gunsaluus menendi Cancellarius —Dominicus petriz scripsit.

CALDAS

CALDAS DE AREGOS

1185

Ex charta tabularii monasterii de Bostello descripserunt Academiae Olisiponensis sodales qui, hoc ineunte saeculo, collectionem documentorum ad comitia (côrtes) *attinentium conflaverunt. Tabulario illo penitus jam destructo, unicum extat exemplar hujus* foralis *in ejusdem collectionis volumine* III.

In christi nomine. Ego Rex Alffonsus Portugalensis, placuit mihi per bonam uoluntatem, una cum Nunu Sanchiz, qui tenet de me Aregos ut faceremus cartam firmitudinis ad homines, qui uoluerint populare in villam quam dicunt Caldas, et habeant illam cum suis terminis nouis et antiquis : damus uobis illa villa cum isto foro, ut de quada fogo per singulos anos singulos soldos, et ex quo morauerit ibi unum anum, uendat, donet, cum suo foro, et de totas calunias dent pro uno modio uno soldo, sicut dabant tempore matris mee : et de ipsas calunias dent tantum inde X.a, media a Rege, et media X concelho de villa : et de casa rupta et de feridus XXti uaras in camissa uezino a uezino : et si uenerit de foras caualeiro aut uillano, qui uestra uilla ronperit, det Dtos soldos, medios a Rege e medios a concelho : de tota carega de bestia que uenerit de fora caualar aut mullar Io soldo, et de asino VI denarios et de .... Io denario, fora pane e uino, et post dicto rezent, de manto et de pelle et de ... IIos denarios, de saia et de corio et de bragale .... de toto reixello Io denario, de uacca Io solido denarios *(sic)*, et de porco Io denario, de tota bestia que uendiderit in ipsa uilla cauallar au mullar Io soldo, et de asino VI denarios : totas istas portagenes qui sunt scribti pro ad homines qui ueniunt de fora de ista portagem, a Rege duas partes, et tertia ad hospitem : in toto termino de isto Castello de Aregos non dent portagem, et non detis calunia ergo per foro de uestra uilla, nec caualeiro, nec ullo homine non intrent casas uestras, nec cum bestias, nec sine bestias, ergo per uestro grado maiordomo de terra qui ibi uoluerit intrare per mal fazer moriatur, et non habeat caluniam ergo quomodo allio uillano, per foro de uestra carta, de uestras bestias non tollat senior de terra sine uestro grado, et mitat maiordomo, et tollat per uestro grado : uizinus qui noluerit acquiescere in isto foro de carta, eiciatur de villa sine dubio a seniory terre : quando uocauerit uos a suo apellido, ite, et non ad alium : filio et nepto, qui istam kartam inirretam tenuerit habeat beneditionem de celo et meam et de matre que illam generauit. Era M.a CC.a XXI. Ego Rex domnus Alfonsus in hanc kartam, quam ego iussi facere, manus meas roboro. Qui uiderunt et audierunt, Petrus test. —Pelagius test. —Menendus test. —Monius scribsit.

Digitized by Google

PALMELA

PALMELLA

1185

Ex Lib. For. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et in Lib. Regestor. Alphonsi II hoc nobis superfuit forale. *Ex primo textum hausimus, ex secundo lectiones varias.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Rex Alfonsus filius Henrici comitis una cum filio meo Rege Sancio uolumus restaurare atque populare Palmelam quem a sarracenis abstulimus. Damus uobis foro et costume de Elbora tam presentibus quam futuris ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tercia pars remaneant[1] in castello : et una uice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit in fossado pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis scutis et spadis, pectet ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno viii^{em}[2], et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad palacio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata et ille negaret det illa auctorgamento de iii homines qualis ille fuerit et ille iuret cum xii : et si non habuerit auctorgamento[3] iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx solidos et vii.ª ad palacium, et duplet ille auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret[4] pectet lx solidos, medios ad palacium et medios ad concilio : et de medio de concilio vii.ª ad palacium. Et homo qui fuerit gentile aut heredero[5] que non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador et ad montem fuerit pindrar duplet la pindra, et pectet lx solidos et vii.ª ad palacium. Et qui fuerit ad sinal de iudice, et pignos sacudir a saion pecte i solidum ad[6] iudice. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno miles pectet x solidos et pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et uno iugo de bois, et xxxx oues, et uno asino[7] et duos lectos, compare caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier pecte i solidum ad[8] iudice. Et mulier que laxauerit maritum[9] suum de benedictionem[10] pectet[10] ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet i denarium ad[11] iudice. Et qui caualo alieno caualgaret pro uno die pectet uno carneiro : et si magis pectet las anguieras polo dia vi denarios, et pro[12] nocte i solidum. Et qui ferir de lancea aut de spata[13] pola entrada pectet x solidos : et si trousir ad altera parte pectet xx solidos al quereloso. Et qui crebantauerit occulum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiador et ille det ad palacium. Et[14] qui mulier aliena ante suo marido ferir, pectet xxx solidos et vii.ª ad palacium. Qui maion alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et vii.ª ad palacium. Qui limede[15] alieno crebantar, pectet v solidos et vii.ª ad palacium. Qui habuerit uasallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi a domno de solar. Qui conducteiro alieno mataret suo amo colligat homicidio, et det vii.ª ad palacium. Similiter de suo ortolano et de quarteiro et de monneiro et de solarengo. Tendas et molinos et fornos de homines de Palmela sint liberi de foro. Milites de Palmela sint in iudicio pro podestades et infanzones de Portugal. Clerici palmele habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro milites uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro a suo uicino pro homine de foras uille, pectet x solidos et vii.ª ad palacium. Ganado de Palmela non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adestrado quamuis habeat alium sit excusato usque ad capud anni. Mancipio qui matar hominem foras uille et fugerit suo amo non pectet homicidio. Per totas querelas de palacio, el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pindrar cum saione et sacudirent ei pignos octorget el saion et predat concilio de tribus collationibus et pindret pro lx solidos, medios ad[16] concilio, et medios ad rancuroso. Barones de Palmela non sedeant in prestamo dados. Et si homines de Palmela habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter eos firma nec reto, sed currat per exquisam. Et homines qui quesierint cum suo ganato pousar in terminos de Palmela prendant de illis montagio de grege das oues iii^{or} arietes et de busto de uacas una uaca. Isto montagio est de concilio. Et homines milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderint in algara, uel in lide primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Palmela qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus uel castellis in suis terminis taliando uel leuando madeira de montis aut de suis terminis prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet

1 remanent
2 ix^{em}
3 autorgamento
4 ferriret
5 heredoro
6 a
7 asno
8 a
9 maridum
10 benedictione pecte
11 a
12 pola
13 spada
14 *deest*
15 limide
16 a

Digitized by Google

LX solidos ad[17] palacium[17], et duplet illum ganatum a domno suo. Testamus uero et perenniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores aut uiatores christianos uel iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX solidos ad[18] palacium[18], et duplet ganatum quod prendidit a suo domno : et insuper pectet C morabitinos pro cauto que fregit : Rex habeat medietatem et concilio medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere uoluerit et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectet pro eo aliqua calumpnia, nec suorum parentum homicide habebatur. Et si cum querimonia de ipso ad Regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietate Regi et medietate concilio. Mandamus et concedimus quod[19] si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel per duos furari uel rapere dimisit si pro aliqua repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis filiam alienam extra suam uoluntatem rapere fecerit donet eam ad suos parentes et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª ad palacium : et insuper sedeat homicida. De portagem foro de trosel de caualo de pannos de lana uel de lino I solidum. De trosel de lana I solidum. De trosel de fustanes V solidos. De trosel de pannos de color V solidos. De carrega de piscato I solidum. De carrega de asino VI denarios. De carrega de christianos de coneliis V solidos. De carrega de mauros de conelios I morabitinum. Portagem de caualo quem uendiderint in azougui[20] I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De ariete III mealias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carrega de pam aut de uino III mealias[21]. De carrega de peon I denarium. De mauro quem uenderent in mercado I solidum. De mauro qui se redimiret decima. De mauro qui taliar cum suo domino decima. De coiro de uaca, aut de cerua[22] II denarios. De corio de gama, aut de ceruo III mealias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Iste portagem est de homines foras uille tercia de suo hospite, et duas partes de rege. Ego Rex Alfonsus una cum filio meo Rege Sancio hanc cartam confirmauimus et roborauimus. Quisquis hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus. Ego A. dei gratia Port. Rex una cum filio meo rege domno S. hanc cartam habitatoribus de Palmela per illud forum de Elbora, et de Alcazar, et de Ablantes[23] roboro et confirmo. Et quicunque illud uobis conseruauerit sit benedictus. Et quicunque illud irrumpere uoluerit sit a deo maledictus. Amen. Facta carta mense Marcio sub Era M.ª CC.ª XX.ª III.ª Domnus Valascus fernandiz[24] maiordomus Curie conf. Domnus Petrus fernandiz conf. Domnus Menendus gunsalui. Domnus Godinus Bracarensis Archiepiscopus. Domnus Fernandus Port. episcopus. Domnus Mar. Colimbriensis episcopus[25]. Domnus Johannes Visensis episcopus. Petrus saluatoris dapifer Regis test. Nunus goterii. Magister Fernandus test. Gonsaluus fernandi test. Rodericus honorici test. Julianus notarius curie.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de Palmela illam cartam et illud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie rex domnus Alfonsus. Et ut mea concessio et confirmatio[26] mea[26] maius robus obtineant[27] precepi hanc cartam fieri, et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Sanctaren in Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Mar. iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. Domnus L. suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Johannes fernandiz[28]. Domnus Fernandus fernandiz[29]. Domnus[30] Gomecius suarii. Domnus Rodericus menendiz. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus. Domnus Mar. Port. episcopus. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus. Domnus S. Vlixbonensis episcopus. Domnus S. Elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincentius menendi. M. petri. P. petri. Johanninus[31] test. Gunsaluus menendi Cancellarius[32]. Laurencius martini scripsit.

17 a palacio,
18 a palacio,
19 quos
20 azougi
21 medalias.
22 zeura
23 Albantes
24 fernandi
25 *deest*
26 mea confirmacio mea
27 optineant
28 fernandi.
29 fernandi.
30 *deest*
31 *deest*
32 Cancellarius domini Regis.

Digitized by Google

BARCELOS

BARCELOS

(ABSQUE ANNO)

In hoc, sicut in aliis foralibus *subsequentibus regnante Alphonso I concessis, quo anno datum, notitia abest. Non solum vero Barcelense, sed etiam Germanellense, quod huic insequitur, inter annos* 1140—1146 *exarata fuisse ex eo patet, quod ibi Alphonsus appeletur rex; nondum tamen uxoris suae reginae Mahaldae nomen in subscriptione apparet. Textum* foralis *Barcelorum hausimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr., lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In dei nomine. Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, Comitis Henrici et Regine Tarasie filius. Do meam uillam de Barcelos vobis populatoribus tam presentibus quam futuris qui ibi habitare uoluerint per suos terminos sicut sunt diuisi. Do illis forum ut habeant honorem Bracare et pectent decimam de calumpnia Bracare, et decimam de toto labore : et pro nulla calumpnia non dent fideiussorem nisi in II solidos : et non pectent caritel deuasum[1] : et si fecerint calumpniam in alia parte et ipso die aprehenderint eos pectent eam per forum sue uille. Et si in ipso die non aprehenderint eos in alio nichil respondeant[2]. Et hereditates quas habuerint fora uille sint iudicate per forum ipsius uille. Et quicunque pignorauerit illos nisi fuerit debitor aut fideiussor pectabit mihi D solidos, et insuper habebitur pro meo inimico. Et dominus qui ipsam terram de me tenuerit et uoluerit leuare bestias suas ad fossatum domini Regis det ei suum alqueire : ad Tuden medium morabitinum et uitam et ceuadam. Et ad Colimbriam I morabitinum et uitam et ceuadam : et ad Troncosum et ad Braganciam II morabitinos et uitam et ceuadam : et non aprehendat eis suas trebolias nec suam liteiram sine gratu suo nec sua omnia. Et de domibus dent post festum sancti Michaelis homo alumnus VI denarios, et uidua III denarios. Qui presentes fuerunt, Domnus Alfonsus iudex de aguiar[3]. Comes gunsaluiz[4] de Neuia. Domnus Luzius Prior de Balneo. Abbas domnus Fagundus de uarzea : et Judex Suarius albus de Barcelos. Gunsaluus[5] menendi maiordomus.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus concedo uobis et confirmo. Et ut mea concessio et mea confirmatio maius robur obtineant[6] precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Sanctaren Era M.a CC.a L.a VI.a Nos supranominati qui hanc cartam iussi facere coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Pe[7] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Rodericus menendiz[8]. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Pe.[9] Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.[10] Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz[11] test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius domini Regis. Laurencius martiniz[12] scripsit.

1 de uasum
2 respondant.
3 agiar.
4 gosalui
5 Gonsaluus
6 optineant
7 Petrus
8 menendi.
9 Petrus
10 Suarius
11 menendi
12 marti

GERMANELLO

GERMANELLO

(ABSQUE ANNO)

Autographum exemplar foralis *Germanelli in tabulario Sedis Cathedralis Conimbricensis extabat, nunc in Publico Archivo servatur. Ex eo textum desumpsimus : et quia autographum,*

Digitized by Google

lectiones varias, in Livro Preto *ejusdem sedis repertas, omisimus. Circa annum concessionis vide ea, quae in rubrica* foralis *Barcelorum adnotavimus.*

In nomine domini. Ego rex ildefonsus henrici comitis filius ildefonsi imperatoris spanie nepos portucalense imperium obtinens, facio cartam de foro et de terminis illius castelli quod germanellum uocitant cum stabilitate et firmitudine : uidelicet illis hominibus qui ibi habitauerint. Statuimus autem terminos illius sic esse ibi determinatos et confirmatos : videlicet ab oriente, quomodo uertit aquam contra ladea, sit terminus germanelli, et quomodo uertit aqua contra penella sit de penella : et inde terminus germanelli quomodo uadit per illa lumba et inde ferit in illa lumba que est inter traueir et alfafar : et inde per ipsa lumba usque contingit illum fontem de alfafar. Deinde ab illo fonte descendendo iusum totum ueniendo per aquam fontis predicti, usque ferit in riuulo caralio : et inde quomodo uisus hominis potest oculis in directum conspicere de illa foce predicti fluuii usque pertingit in illo caiso montis sub illa porta de arcunzen : et inde quomodo ferit ad cima de illo madronial, et reuertit ad illam lapam de algairan : et inde ad quatuor lagonas, deinde ad uallem de pelagio galiuiz. Et inde ad affricam partem per ubi attingere et quantum pertingere potuerint indefinite libere habeant et incolant. De foro autem illorum sic statuimus : vt omnes miles qui ibi habitare uoluerit, non solummodo defendat suam hereditatem quam ibi habuerit, sed etiam alias hereditates que in quouis loco mee prouincie sue fuerint. Pedites qui ibi habitare quoque uoluerint, si alias hereditates alicubi habuerint, si fuerint de iugata dent suam iugadam : et si fuerint de ratione dent suam rationem cui debuerint : et nullus saion intret in eas nec aliquis homo audeat inferre illis iniuriam. Dent quoque decimam partem de illa hereditate quam in germanello habuerint : et nullus faciat eis tortum. Homicida qui ibi habitare uenerit, si antea quam ibi uenerit, non fuerit in illo loco deprensus ubi homicidium fecit, nec calumniam homicidii peitauit, et ad germanellum sic antea confugerit, non teneatur pro homicida postea, nec ulla calumnia ab eo inquiratur. Similiter fiat de illo qui rausum fecerit, si antea non deprehensus fuerit, non soluat debitum nec peita rausi nec pro homicida teneatur postquam ad hoc castellum confugerit, nec ullam calumniam ei inferatur aut iniuriam. Habitatores illius nunquam dent de azaga de fosado nisi quintam solummodo partem. Nulla calumnia currat inter eos, nec inquiratur ab eis unquam, excepto ab illo qui ibi rausum aut homicidium fecerit : quia nolo ut sit inter eos homicidium uel rausum, sed ut semper habeant pacem et concordiam obto. Et si inter se iurgium habuerint, uel unus alio feridas fecerit, ille qui fecit iniuriam intret in manibus sui comparis qui feridas iniuste passus est. Et nullus homo audeat ire ad domum alterius per fortia aut per mala mente : sed quisquis ire presumpserit, siue sit de habitatoribus ibi siue de extraneis aliunde ueniens, quingentos solidos exsoluat. Quantos poldros aut caballos prendiderint in fosado, habeant illos per manum de suo alcaide : et nichil inde regi dent aut alicui homini. Si aliquis habuerit intentionem siue baraliam cum homine de germanello, si ille quisquis homo fuerit, extiterit habitator ultra flumen dorium, ueniat ad colimbriam habere iudicium cum homine de germanello. Si autem fuerit cis dorium habitator, ueniat usque ad genéa. Qui ibi fecerit furtum, ibi soluat calumniam eius.

Ego rex ildefonsus hanc cartam conf. Rex Portucal ✠.

Fernandus petriz signifer conf. —Egas munionis dapifer conf. —Comes rodericus conf. —Johannes uenegas conf. —Bernaldus tunc erat episcopus colimbrie —Johannes bracarensis archiepiscopus. —Rodericus alcaide test. —Randulfus test. —Fernandus goterriz test.

TRONCOSUM

TRANCOSO

(ABSQUE ANNO)

In charta autographa confirmationis Alphonsi II, in Archivo Publico servata, nobis superest forale *de* Trancoso, *quod hic juris publici facimus. Ex* foris *Salmanticae deductum, plurimis* foralibus *variis locis regni, et potissimum provinciae Beirensis, concessis archetypum praebuit. Constitutiones, quidem, sive* foros *Salmanticae jam in Portugalia viguisse antiquiora monumenta nos docent : sed communiter dicebatur* forale *de* Trancoso *tradi, ubicunque magna privilegia Salmanticensium civium impertiebantur municipiis noviter erectis. Nec semper tamen archetypum fideliter transcribebatur : in* foralibus *enim saeculi XIII, quibus haec origo tribuitur, multa et varia inveniuntur privilegia et juris publici regulae, quae in charta de* Trancoso *desiderantur.*

Quo anno oppidum de Trancoso *municipatum obtinuisse, sicut et illa de* Moreira, Marialva, Aguiar *et* Celorico, *quorum* foralia *hic insequuntur, nescitur. Cùm vero nomen reginae*

Digitized by Google

Mahaldae in eorum subscriptione omissum, et nomina Sancii principis et filiarum regis Alphonsi memorata inveniamus, omnia illa foralia *post annum* 1158, *quo Mahalda e vita decessit, conflata esse necessario ducendum.*

Lectiones varias, quas addidimus, ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II decerpsimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex A. Port. pariter cum filio meo Rege Sancio et cum filias meas, vobis homines de Troncoso[1] qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis siue qui uenerint ad populandum[2] facimus uobis cartulam[3], sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis foro bono sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi neque ad progenie mee nec[4] ad nullo homine pro homicidio nisi VII.[a] ad palacium de CCC solidos appreciadura per[5] concilio et per manu[6] de judice : et nullo pecto nec ulla calumpnia non intret ibi nullo meirino, nisi iudice de concilio. Et faciant fossado[7] la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in Troncoso[8]. Et de illa una pars qui habuerit[9] a andar in fossado et non fuerit[10], quomodo det in fossadeira V solidos in appreciadura. Et non faciant fossado nisi cum nostro senor[11] una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado, nec clericis. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per[12] foro de Troncoso. Et qui in termino filia aliena rossar[13] extra sua uoluntate, quomodo pectet a[14] palacio[14] CCC solidos, et exeat homizeiro[15] de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio plecato a precon[16] ferida fecerit a suo uicino, pectet X solidos a[17] concilio et VII a[18] palacio, per manu de judice. Et de furto qualibet sedeat, que colligat suo dono suo cabdal, et de illa calumpnia partat cum judice per medio. Et qui domum hedeficauerit aut uineas aut sua[19] hereditate[19] honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad[20] alia terra fuerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi illi habitantes fuerit[21]. Et si quesierit illas uendere uendat aut[22] quem uoluerit per foro de Troncoso. Et homines de Troncoso qui habuerint iudicio uel aiunta cum homines de alias terras, habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de Troncoso[23] pro infancion de totas alias terras, siue in iuramento quomodo in iudicio, et passent super illos cum duos iuratores[24]. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio aut cum muliere rossada[25] uel cum alia calumpnia qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornet se a senior de Troncoso, et sedeat solto et defeso per foro de Troncoso. Et siquis[26] homines de quacumque terra cum inimicitate[27] aut cum pignora uenerit et in termino de Troncoso intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret, et pignora tollerit aut male illi fecerit, quomodo pectet a senior de Troncoso quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Troncoso pignorauerit, et in concilio non pecierit directo, quomodo pectet a senior de Troncoso[28] LX solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homine[29] de alias terras qui caualeiro de Troncoso[30] descaualgar, quomodo pectent[31] illi LX solidos. Et homines de Troncoso[32] qui los presiere[33] et in prision illos miserit, quomodo pectent illi CCC solidos. Et si homines de Troncoso[34] pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, que sedeat solto. Et si migratum fuerit, sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Troncoso[35] pignora pro senior nisi[36] per meirino nisi pro suo uicino. Et non

N.° 1

1 Troncosum
2 populandam
3 cartam
4 neque
5 pro
6 manum
7 fossatum
8 troncosum.
9 habuerint
10 fuerint
11 senior
12 pro
13 rausar
14 ad palacium
15 homizieiro
16 pregon
17 ad
18 ad
19 hereditate sua
21 fuerint.
22 ad
23 troncosum
25 rausada
26 si aliquis
27 inimicicia
28 Troncosum
29 homines
30 troncosum
31 pectet
32 troncosum
34 troncosum
35 troncosum
36 nec

N.° 2

1 Troncosum
2 populandam
3 cartam
4 neque
5 pro
6 manum
7 fossadum
8 troncosum.
9 habuerint
10 fuerint
11 senior
12 pro
13 rausar
16 pregon
19 hereditate sua
20 et
21 fuerint.
22 ad
23 Troncosum
24 iuratos.
25 rausada
26 si aliquis
27 inimicicia
28 Troncosum
29 homines
30 troncosum
31 pectet
32 Troncosum
33 prisiere
34 troncosum
35 Troncosum
36 nec

Digitized by Google

donent posada[37] per[37] foro de Troncoso[38] in casa de caualeiro, nin[39] de[39] uiudas[39], nin[39] de clericos, nisi per manu de judice in casa de peones. Et homines de Troncoso[40] qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniat ad sinal de judice et det fiador a uenida de suo senior, et faciat quod mandarent : et[41] calumpnia[41] qualibet fecit[42] sedeat de suo senior et VII.ª a[43] palacio[43] : et non seruiat a nullo homine nisi a suo senior, in cuius solar souer. Et sua senara aut suas uineas del[44] elrei[44] tal couto habeant quomodo de uicino de Troncoso[45]. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugierit, qui post illum intrare[46] et in sua casa lo matare, pectet CCC solidos ad[47] parentes del[48] morto[48]. Et qui mulier afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et illa cum duodecim non potuerit se saluare, pectet CCC solidos a la mulier et a[49] suos parentes. Et qui mulier aliena[50] ferire[50], pectet a[51] suo marido[52] XXX solidos et VII.ª a[53] palacio[53]. Et homines de Troncoso[54] qui fiadores parat, pro qua calumpnia[55] ille pecierint[56] ed el fiador otorgar[57] cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel[58] de Episcopo habeant calumpnia[59] : et tota alia uilla habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Troncoso[60] qui fiador intrar et contendor[61] non habuerit, quale fiadoria fiar, tale pectet. Et si contendor[62] habuerit mittat illum in manus, et exeat de illa fiadoria : et de suspecta de X solidos ad riba cognominet XII uicinos in redor sua casa, et iuret cum los[63] duos, et exeat de calumpnia. Et de X solidos ad iuso iure siue et outro quales aflar[64] quod uicinos sedeant. Et toto homine de Troncoso qui se tornar ad alium seniore[65] qui benefecit[66] suas casas et suas hereditates et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Troncoso. Et do uobis foro[67] qui non habeatis alium seniore[68] nisi ad Regem, aut a suo filio, aut[69] qui uos concilio quesieritis. Et toto homine de Troncoso qui deseredado[70] fuerit et per sua manu non lo[71] pectare[71], quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine homine[72] de Troncoso qui hereditate[73] habuerit in alia terra non faciat fossado, nisi per forum de Troncoso. Et toto homine de Troncoso qui habuerit mulier ad benedictionem[74] et laxauerit illam quomodo pectet ad judice I denarium. Et si mulier ad suum marido[75] laxauerit qui habuerit ad benedictione[76], quomodo pectet CCC solidos, medios a[77] palacio[77] et medios a[78] suo marido[79]. Et de casa derrota cum scudos et cum lanzas[80], qui la deropere[81] pectet CCC solidos, medios a dono de la casa et medios a[82] palacio[82]. Et qui dederit ad[83] suo uicino cum spada[84], XXXX solidos et VII.ª ad[85] palacio[85]. Et qui dederit cum lanza[86] ad[86] suo uicino, et exierit de una pars[87] ad alia, pectet XX[88] solidos et septima a[89] palacio[89] : et si non exierit, pectet

N.º 1

37 pausatam pro
38 troncosum
39 nec de uiuuas nec
40 troncosum
41 in calumpnia
42 fecerit
43 ad palacium
44 delrei
45 troncosum.
46 intraret
48 mortui.
49 ad
50 alienam feriret
51 ad
52 marito
53 ad palacium.
54 troncosum
56 pecierit
57 octorgar
58 *deest*
59 calumpniam
60 troncosum
61 contentor
62 contentor
63 *deest*
65 seniorem
66 benefecerit
67 forum
68 seniorem
69 ad
70 deserdado
71 lu peitar
72 *deest*
73 hereditatem
74 benedictiones
75 maritum
76 benedictionem
77 ad palacium
78 ad
79 marito.
80 lanceas
81 derompere
82 ad palacium.
83 a
84 spata
85 ad palacium.
86 lancea a
87 parte
88 XXX
89 ad palacium

N.º 2

37 pousadam pro
38 Troncosum
39 nec de uiuuas nec
40 Troncosum
41 in calupnia
42 fecerit
44 delrei
45 Troncosum.
46 intraret
47 a
49 ad
50 aliena feriret
52 marito
54 Troncosum
55 calupnia
56 pecierit
57 octorgar
58 *deest*
59 calumpniam
60 Troncosum
61 contentor
62 contentor
63 *deest*
64 alfar
65 seniorem
67 forum
68 seniorem
69 ad
70 deserdado
71 lu peitar
72 *deest*
73 hereditatem
74 benedictiones
75 maritum
79 marito
83 a
84 spata
85 a palacio.
86 lanza a
87 parte

Digitized by Google

x solidos et VII.ª a[90] palacio[90]. Et de plaga unde osso exierit cada osso x solidos et VII.ª a[91] palacio[91] : et de alia plaga v solidos et VII.ª a[92] palacio[92]. Et per tota pignora siue de concilio uel[93] de palacio, colligat fiador super illa pignora pro a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa[94], nec nullo monte, nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montadigo de uicino de Troncoso[95] montenlo[96] caualeiros[96] de[96] Troncoso[96] cum suo senior, et prendant inde la tercia. Et nullo ganado[97] de Troncoso[98] non sedeat montado. Et de portadigo de pan et de uino, de la carga III mealias : et de caualo et de mulo, qui lo uendiderit[99] I solidum : et de boue et de asino VI[100] denarios[100]. De carneiro aut de cabra[101] aut de porco III mealias. Et de toto portadigo qui ad Troncoso[102] uenerit, aprendat[103] suo hospite la tercia.

Ego Alfonsus[104] dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea[105] Regina domna Vrraca, et filiis meis[106] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo uobis moratoribus de Troncoso istam cartam et istud forum quod uobis dedit auus meus inclite memorie Rex domnus Alfonsus, et illud uobis confirmo. Et ut hoc[107] firmius robur obtineat, precepi fieri istam cartam et eam feci meo plumbeo[108] sigillo[108] communiri. Facta fuit hec carta Mense Octobris in[109] era M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego Rex supranominatus et uxor mea et filii hanc cartam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz[110] conf. —Domnus Gil ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz[111] —Petrus petriz[112] —Martinus[113] petriz[113], test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. —Domnus P.[114] Lamecensis episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus[115] garsie[115] —Suarius[115] stephaniz[115], test.

Gunsalvus menendi[116] Cancellarius Curie[117] —Fernandus[118] suarii[118] scripsit[118].

N.° 1

90 ad palacium.
91 ad palacium
92 ad palacium.
93 siue
94 deuesa
95 troncosum
96 *desunt*
97 ganato
98 troncosum
99 uenderit
100 I solidum.
101 capra
102 troncosum
103 aprehendat
104 Alfonsus II.us
106 nostris
107 hec
108 sigillo plumbeo
109 apud troncosum
110 fernandi
111 menendi
112 petri
113 *deest*
114 Pelagius
115 *desunt*
116 menendiz
117 curie conf.
118 *deest*

N.° 2

94 deuesa
95 Troncosum
96 *desunt*
97 ganato
98 Troncosum
99 uenderit
100 I solidum.
102 Troncosum
103 aprehendat
105 *deest*
109 apud Troncosum
110 fernandi
112 petri
113 *deest*
114 Pelagius
115 *desunt*
117 curie conf.
118 *deest*

MOREIRA

MOREIRA

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. scripsimus. Addidimus lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II, et translationem lingua vulgari saeculo XV, ut videtur, factam, quae in Publico Archivo extat. De anno, quo concessum, vide ea quae notavimus in rubrica ad forale *de Trancoso.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus cartam[1] is-

Em nome da sancta e indiuidua triindade padre e filho e spiritu sancto que he huum muy alto deus em

1 istam cartulam

Digitized by Google

tam[1] in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus Port. pariter cum filio meo Rege Sancio et cum filiis meis, vobis homines de Moreira qui ibidem populatores estis per mandatum meum, et de filiis meis siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum meum firmiter teneatis, ut habeatis foro bono et custume sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi nec ad progenie mee, nec ad nullo homine pro homicidio nisi VII.ª ad palacium de CCC solidos apreciadura per concilio et per manu de iudice: et nullo pecto nec nulla calumpnia, non intret ibi nullo merino nisi iudice de concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in moreira: et de illa pars una qui habuerit a andar in fossado et non fuerit, quomodo det in fossadeira V solidos in apreciadura. Et non faciant fossado nisi cum nostro senior una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado, nec clerici. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per foro de Moreira. Et qui in termino de Moreira filia aliena rausar[2] contra[2] sua uoluntate, quomodo pectet ad[3] palacio CCC solidos, et exeat omizieiro de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia uel in concilio plecato a precon férida fecerit a suo uicino pectet LX solidos ad[4] concilio, et VII.ª ad[5] palacium[5] per manu[6] de iudice. Et de furto qualibet sedeat que colligat suo dono suo cabdal: et de alia calumpnia partat cum illo iudice per medium. Et qui domum edificauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit, et uno anno in illa sederit et postea ad alia terra fuerit, quomodo seruiat illi sua hereditate ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per foro de Moreira. Et homines de Moreira que habuerit iudicio uel aiunta cum homines de alias terras habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de Moreira pro infanzon de totas alias terras siue in iuramento quomodo in iudicio et passent super illos cum duos iuratores. Et illos peones de Moreira que passem super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio, aut cum mulier rousada[7], uel cum alia calumpnia[8] qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione et tornese ad senior de moreira, et sedeat solto et defeso per foro de moreira. Et siquis homines de quacunque terras cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de Moreira intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret et pignora tollerit aut male illi fecerit quomodo pectet ad[9] senior de Moreira D solidos et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Moreira pignorauerint[10] et in concilio non pecierit directo, quomodo pectet a senior de Moreira LX solidos et

cujo nome firmamos esta carta. Eu ElRey Affomso com meu filho ElRey sancho e com os outros meus filhos, a uos homeens de moreira que hy de presente sodes poboadores per meu mandado e de meus filhos, e tambem aos que hy vierem poboar, fazemos a uos carta assy como fezemos per scriptura e per meu mandado que firmemente tenhaaes que ajaaes boom foro e custume asy como ham os homees de sallamanca. E nom dees a mym nem aos que despois de mym vierem, nem a nehuum homem por omecidio senom a setena ao paaço de trezentos soldos apreçados per conçelho e per maão de juiz: nom entre hy nehuum meirinho senom o juiz do conçelho. E façam fossado a terça parte dos caualleiros, e as duas partes estem em moreira. E daquella huma parte que houuer dhir ao fossado e nom for pague çinquo soldos em preço. E nom façades emde fossado senom com uosso senhor huma vez no anno e nom mais se nom for vossa vontade e os pioões nem os clerigos nom façam fossado. E nom entre hy mandadeiro nem carta de mandamento pollo foro de moreira. E quem em termo de moreira filha alhea roussar contra sua voontade per qualquer maneira peite trezentos soldos ao paaço e saya do omizieiro a seus parentes. E se alguum antre uos em mercado ou em igreja ou em conçelho apreguoado per pregom ferir a seu vezinho pecte sesecenta soldos ao conçelho e VII.na ao paaço per maão do juiz. E de qualquer furto tornado o cabedal a seu dono polla callumpnia partalhe o juiz quanto teuer per meo. E qualquer que hedifficar vinhas ou casas ou que honrar sua herdade e huum anno em ella seuer e despois se quiser hir a outra terra, per esta maneira aja sua nouidade e ha leue pera homde lhe prouuer. E se lhe prouuer de has uender que o possa fazer a quem lhe prouuer pello foro de moreira. E os homeens de moreira que ouuerem juizo ou ajuntamento com homeens doutras terras possamno auer com elles em cabo de seus termos. E dou a uos foro que estê o caualleiro de moreira por infançom de todallas outras terras assy em juramento como em juiso. E passem sobre elles com dous juradores. E aquelles pioões de moreira que passem caualleiros e villaãos de todallas outras terras em juizo e em juramento com dous juradores. E os homeens que de suas terras sairem com omeçidio ou com molher rousada ou com outra callumpnia qualquer que seja senom tanto que nom tragua molher alhea de beençom tornesse ao senhor de moreira e seia solto e defeso per o foro de moreira. E se alguuns homeens de quaaesquer terras com imiizade ou com penhora vierem em thermo de moreira, nehuum seu imiiguo possa entrar após elle nem lhe possa tomar penhor nem fazer outro nehuum mal. E se lhe o contrairo fezer que peite ao senhor de moreira quinhentos soldos e dobre aquella penhora ou

2 roussar extra
3 a
4 a
5 a palacio
6 manum

7 rossada
8 calumnia
9 a
10 pignorauerit

Digitized by Google

duplet illa pignora a suo dono. Et homines de alias terras qui caualeiro de Moreira descaualgar quomodo illi pectent LX solidos. Et homines de Moreira qui los prisiere, et in prision illos miserit, quomodo pectet illi CCC solidos. Et si homines de Moreira prendiderint alios homines de alias terras et in prision illos miserint, quomodo pectent illi V solidos. Et si homines de Moreira pro qualibet fiaduria a medio anno illi non requisierit que sedeat solto : et si migratum fuerit sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Moreira pignora pro senior nec pro merino nisi pro suo uicino. Et non donent pausada[11] pro foro de Moreira in casa de caualeiro, nec de uibdas, nec de clericis, nisi per manu de iudice in casa de peones. Et homines de Moreira qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior ueniat a sinal de iudice et de fiador a uenida de suo senior et faciat quod mandarent et calumpnia qualibet fecerit sedeat de suo senior et VII.ª ad[12] palacium[12] : et non seruiat a nullo homine nisi ad[13] suo senior in cuius solier. Et sua senara aut suas uineas delrei tal couto[14] habeant quomodo de uicino de Moreira. Et qui uicino occiderit, et in sua casa fugierit, qui post illum intrare et in sua casa lo matare, pectet CCC solidos ad parentes del morto. Et qui mulier afortiauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se saluare, pectet CCC solidos a la mulier et ad[15] suos parentes. Et qui mulier aliena ferire pectet ad[16] suo marito[17] XXXª solidos et VII.ª ad[18] palacium[18]. Et homines de Moreira qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecierint, et el fiador outorgar cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador et super ipsum occiderit nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel de episcopo habeant calumpnia et in tota alia uilla habeat uno foro, et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Moreira qui fiador intrar et contentor non habuerit quale fiaduria fiar tale pectet. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et exeat de illa fiaduria. Et de suspecta de X solidos ad arriba et[19] cognominet XII uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos et exeat de la calumpnia. Et de X solidos a iuso, iure siue et otro quales aflar quod uicinos sedeant. Et toto homine de Moreira qui se tornar ad alium seniore qui benefecerit suas casas et suas hereditates, et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Moreira. Et dono uobis foro que non habeatis alium seniore, nisi ad Regem aut suo filio, aut qui uos concilio quesieritis. Et toto homine de Moreira qui deseredado fuerit, et per sua manu non lo pectare, quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla calumpnia[20]. Et toto homine de Moreira qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossado nisi per foro de Moreira. Et toto homine de Moreira qui habuerit

aquelles carreguos. E aquelles que aos homeens de moreira penhorarem nom ho auendo per conçelho direito peitem ao senhor de moreira sesecenta soldos e dobrem a penhora a seu dono. E quem prender aos homeens de moreira e hos poser em prisam por esta maneira peite aaquelle trezentos soldos. E se os homeens de moreira prenderem outros homeens doutras terras e hos poserem em prisom, per esta maneira peitem çinquo soldos. E se os homeens de moreira por qualquer fiadoria nom forem requeridos ataa meo anno que seiam soltos. E se se trespassarem dally seiam os filhos e molher liures. E nom paguem os homeens de moreira penhora por o senhor nem por o meirinho senom por seu vizinho. E nom dem pousada pollo foro de moreira em casa de caualleiro nem de viuuas nem de clerigos, senom pella maão do juiz em casa de peoões. E os homeens de moreira que homeens teuerem em suas herdades ou em seus sollares, e nom for hy seu senhor, venha a sinal de juiz e dê fiador ataa viinda de seu senhor. E faça o que lhe mandarem. E qualquer callumpnia que fezer seja de seu senhor, e a setena ao paaço. E nom serua a nehuum homem senom a seu senhor em cujo sollar seuer. E a seara ou vinhas delRey ajam tal couto como do vezinho de moreira. E aquelle que vezinho ferir e fugir em sua casa, aquelle que após elle entrar e ho matar em sua casa peite trezentos soldos aos parentes do morto. E aquelle que molher forçar, e ella vier dando vozes e o forçador se nom poder saluar com doze peite trezentos soldos aa molher e a seus parentes. E quem molher alhea ferir peite a seu marido triinta soldos e a setena ao paaço. E o homem de moreira que parar fiador por qualquer callumpnia lhe pedirem e o fiador outorguar com dous vezinhos, e aquelle nom quiser tomar fiador, e sobre isso ho ferir, nós todo o conçelho peitaremos esse omecidio. E o paaço delRey ou do bispo ajam callumpnia, e em toda a outra villa ajam huum foro. E outro paaço nom aja callumpnia. E os homeens de moreira que por fiador entrar e contentor nom ouuer, qual fiadoria fiar tal peite. E se contentor ouuer meta aquelle nas maãos e saya daquella fiadoria. E de sospeita de dez soldos arriba conomee doze vezinhos en rredor sua casa, e jure com dous e saya da callupnia. E de dez soldos a juso jure semelhante, e o outro e quaaes ho fiar que vezinhos seiam. E todo homem de moreira que se tornar a outro senhor que bemfezer suas casas e suas herdades, sua molher e seos filhos sejam liures e soltos per o foro de moreira. E douuos por foro que nom ajaaes por senhor senom Rey ou seu filho ou quem vos conçelho quiserdes. E todo homem de moreira que desherdado for e per sua maão nom ho peitar doutra maneira que se torne a sua herdade homde ella for sem nenhuma callupnia. E todo homem que herdade teuer em outra

11 pousada
12 a palacio
13 a
14 cocto
15 a
16 a
17 marido
18 a palacio.
19 *deest*
20 calupnia.

Digitized by Google

mulier ad benedictionem et laxauerit illam, quomodo pectet ad iudice I[21] denarium[21]. Et si mulier ad suum maritum[22] laxauerit, qui habuerit ad benedictionem, quomodo pectet CCC solidos, medios ad[23] palacium[23] et medios ad[24] suo marito. Et de casa derota cum escudos et cum lanceas[25] qui la deronpere pectet CCC solidos, medios a dono de casa et medios ad[26] palacio. Et qui dederit ad[27] suo uicino cum spata[28], XXXX solidos et VII.ª ad[29] palacium[29]. Et qui dederit cum lancea[30] ad suo uicino, et exierit de una pars ad aliam, pectet XX solidos et VII.ª ad[31] palacium[31] : et si non exierit, pectet X solidos et VII.ª ad[32] palacium[32]. Et de plaga unde osso exierit cada osso X solidos et VII.ª ad[33] palacium[33]. Et de alia plaga V solidos et VII.ª ad[34] palacium[34]. Et per tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora per a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa, nec nullo monte nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montadigo de termino de Moreira montenlo caualeiros de Moreira cum suo senior et prendant inde la tercia. Et nullo ganado de Moreira non sedeat montado. Et de portatico de pane[35] et de uino de la carrega III mealias[36] : et de caballo et de mulo qui lo ueuderit I solidum : et de boue et de asino VI denarios. De carneiro aut de capra aut de porco III mealias[37]. Et de toto portatico qui ad[38] Moreira uenerit, prendat suo hospite la tercia. Et nemguno homo de Moreira non respondeat sine rancuroso per foro de moreira.

terra nom faça fossado senom pello foro de moreira. E todo homem de moreira que ouuer molher de beençom e ha leyxar peite huum dinheiro ao juiz. E se molher ao seu marido leixar que ouuer de beençom, peite trezentos soldos, ameetade ao paaço e ameetade a seu marido. E de casa derrocada com scudos e com lanças quem quer que ha rromper peite trezentos soldos, meo pera o paaço e meo pera o dono de casa. E quem der a seu vezinho com spada dez soldos e setena ao paaço. E quem der com lança a seu vezinho e sayr dhuma parte aa outra peite IX *(sic)* soldos e setena ao paaço. E se nom sayr peite dez soldos e setena ao paaço. E de chagua domde osso sayr por cada osso dez soldos setena ao paaço. E de outra chagua çinquo soldos e setena ao paaço. E per toda penhora ou do paaço ou do conçelho colha fiador sobre aquella penhora per foro. E dou a uos que hy nom aja nehuma defesa nem nehuum monte nem nehuum laguo senom que todo seja de todo o conçelho. E o montado do termo de moreira montemno caualleiros de moreira com seu senhor. E nehuum gaado de moreira nom seia montado. E de portagem de pam e de vinho e de carrega tres mealhas e de cauallo e de muu quem ho vender huum soldo. E dasno seis dinheiros : e de carneiro ou de cabra ou de porco tres mealhas, e de toda portagem que a moreira vier tome seu hospede a terça. E nehuum homem de moreira nom rresponda sem rrancuroso per foro de moreira.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno A. et domna Alionor, hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit populatoribus de Moreira concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis, precepi hanc cartam scribi, et meo[39] sigillo[39] plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam in Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus P.[40] Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S.[41] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.[42] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister P.[43] cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendiz[44] Cancellarius Curie.

21 uno denario.
22 maridum
23 a palacio
24 a
25 lanzas
26 a
27 a
28 espada
29 a palacio.
30 lanza
31 a palacio
32 a palacio.
33 a palacio.
34 a palacio.
35 pan
36 medalias
37 medalias.
38 a
39 sigillo meo
40 Petrus
41 Suarius
42 Petrus
43 Pelagius
44 menendi

Digitized by Google

MARIALVA

MARIALVA

(ABSQUE ANNO)

Ex charta autographa confirmationis Alphonsi II, in Archivo Publico servata, descripsimus. Lectiones varias adjecimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II. De anno, quo datum, vide ea quae foralis *de Trancoso antea diximus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen[1], unius summi dei facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus Portugalensis[2] pariter cum filio meo Rege Sancio et cum filiabus meis, vobis hominibus de Marialua, qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis, siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartulam, sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis forum bonum sicut habent homines de Troncoso. Et non detis mihi neque ad progeniem meam nec ad aliquem hominem pro homicidio nisi VII.ª ad palacium de CCC solidos appreciadura per concilium et per manum de iudice : et nullum pectum neque ullam calumpniam[3], non intret ibi aliquis meirinus[4] nisi iudex de uestro concilio. Et faciant fossadum la tercia de[5] caballariis[5] et due partes stent in Marialua : et de illa una parte que debuerit ire in fossadum[6] et non iuerit[7], quomodo dent in fossadeira V solidos in appreciadura. Et non faciant fossadum[8] nisi cum suo[9] seniore[9] una uice in anno aut uestra uoluntas fuerit. Et pedones[10] non faciant fossadum[11] neque[11] clerici. Et non intret ibi nuncius[12] neque[12] manaria de nulloquoque homine per[13] forum[13] de Marialua. Et qui in termino de Marialua[14] filiam alienam raussauerit[15] extra suam[16] uoluntatem[16] quomodo pectet ad[17] palacium[17] CCC solidos et exeat homicida[18] de[18] suis[18] parentibus[18]. Et[18] si[18] aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia uel in concilio precato[19] a[19] precone[19] feridam[19] fecerit[19] ad[19] suum[19] uicinum[19] pectet LXª solidos ad[20] concilium[20] et VII.ª ad[21] palacium[21] per manum[22] de iudice. Et de furto quodlibet[23] sit[23] colligat suus dominus suum cabdal : et illam aliam calumpniam parciatur cum iudice per medium. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam terram iuerit quomodo seruiat illi tota sua hereditas ubi ille habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat cui uoluerit per forum de Marialua. Et homines de Marialua qui habuerint iudicium uel aiuntam[24] cum hominibus de aliis terris, habeant illos in cabos de suis terminis. Et dono uobis forum quod stet caballarius de Marialua pro infanzon de totis aliis terris, siue in iuramento siue in iudicio, et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illos pedones de Marialua[25] quod passent super illos caballarii uillani de totis aliis terris in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio, aut cum muliere raussata[26], aut[26] cum alia calumpnia quelibet[27] sit, nisi quod non[28] adducat mulierem alienam de benedictione, et tornet[29] se ad seniorem de Marialua, et sit solutus et defensus per forum de Marialua. Et si aliquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in terminum de Marialua intrauerit, et aliquis inimicus post illum intrauerit, et ei pignora tollerit aut male illi fecerit, quomodo pectet ad seniorem de Marialua D solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Marialua pignorauerit, et in concilio non petierit directum quomodo pectet ad seniorem de Marialua LXª solidos, et duplet illa pignora ad suum dominum. Et homo de alia terra qui

N.º 1

1 *deest*
2 Port.
4 merinus
5 de los caualeiros
6 fossado
7 fuerit
8 fossado
9 nostro senior
10 peones
11 fossado nec
12 nuncio nec
13 pro foro
15 rousar
16 sua uoluntate
17 a palacio
18 omizieiro de suos parentes. Siquis
19 plecato a precon ferida fezer a suo uicino
20 a concilio
22 manu
23 qualibet sedeat
24 aiunctam
25 Moreira
26 raussada uel
27 qualibet
29 tornetur

N.º 2

1 *deest*
2 Port.
3 calumniam
4 merinus
5 de los caualeiros
6 fossado
7 fuerit
8 fossado
9 nostro senior
10 peones
11 fossado nec
12 nuncio nec
13 pro foro
14 maria alua
15 rousar
16 sua uoluntate
17 a palacio
18 omisieiro de suos parentes. Siquis
19 plecato a precon ferida fezer a suo uicino
20 a concilio
21 a palacio
22 manu
23 qualibet sedeat
24 aiunctam
26 raussata uel
27 qualibet
28 *deest*
29 tornetur

Digitized by Google

caballarium de Marialua descaualgauerit, quomodo pectet illi LX[a] solidos. Et qui homines de Marialua prendiderit et in prisionem illos miserit, quomodo pectet illis CCC[30] solidos. Et[31] si[31] homines[31] de[31] Marialua[31] prendiderint[31] homines[31] de[31] aliis[31] terris[31] et[31] in[31] prision[31] illos[31] miserint[31], quomodo[31] pectent[31] illis[31] V[31] solidos[31]. Et si hominem de Marialua pro qualibet fiadoria a medio anno non requisierit quod sit solutus. Et si mortuus fuerit, sint filii et uxor sua[32] liberi. Et non soluant homines de Marialua pignora pro seniore neque pro meirino[33], nisi pro suo uicino. Et non donent pausadam per forum de Marialua in casa de caualeiro, neque de uidua, neque de clericis, nisi per manum de iudice in casa de pedonibus. Et homines de Marialua qui homines tenuerint in suis hereditatibus aut in suis solaribus, et non fuerit ibi suus senior, ueniat ad sinal de iudice et det fiador ad uenidam de suo senior, et faciat quod mandauerint : et calumpnia quamlibet fecerit sit de suo seniore et VII.[a] ad palacium : et non seruiat ad aliquem hominem, nisi ad seniorem in cuius solar[34] sederit. Et senare[35] aut uince domini Regis tale cautum habeant sicut de uicinis de Marialua. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactauerit pectet CCC solidos ad parentes de mortuo. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ipse cum XII non potuerit se saluare pectet CCC solidos mulieri aut suis parentibus. Et qui mulierem alienam feriuerit pectet suo marito XXX[a] solidos et VII.[a] ad palacium. Et homines de Marialua qui fiadores parar pro qua calumpnia illum pecierint et ipse[36] fiadorem[36] autorgauerit[36] cum[36] duobus[36] uicinis[36] et ille non quesierit colligere fiadorem[37], et super illum[38] occiderit, nos totum[39] concilium[39] pectabimus ipsum homicidium. Et palacium[40] Regis uel episcopi[41] habeant calumpniam, et tota alia uilla habeat unum[42] forum[42] : et[42] aliud[42] palacium[42] non[42] habeant[42] calumpniam. Et homo[43] de Marialua qui fiador intrauerit[44] et contentorem[45] non habuerit qualem[46] fiadoriam[46] fiauerit[46] talem[46] pectet. Et si contentorem[47] habuerit, mittat illum in manus et exeat de illa fiadoria. Et de suspecta de X solidos ad[48] ribam[48] cognominet XII uicinos in redor sua casa, et iuret cum los duos, et exeat de illa[49] calumpnia. Et de X solidos ad iusum[50] iuret[50] ipse[50] et[50] alter[50] qualem[50] inuenerit[50] qui[50] sit[50] uicinus[50]. Et toto homo[51] de Marialua qui se tornauerit[52] ad alium seniorem qui benefecerit suas casas, et suas hereditates, et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum[53] de Marialua. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniorem nisi Regem[54] aut suum[55] filium[55] aut quem[56] uos concilium[57] uolueritis[57]. Et totus[58] homo[58] de Marialua qui deserdadus[59] fuerit, et per suam[60] manum[60] illud[60] non[60] pectauerit[60], quomodo se tornet[61] ad suam[62] hereditatem[62] ubi illa fuerit sine calumpnia. Et totus[63] homo[63] de Marialua qui hereditatem habuerit in[64] alia[64] terra[64] non faciant fossadum[65] nisi per forum[66] de Marialua. Et totus[67] homo[67] de Marialua qui habuerit mulierem[68] ad benedictionem, et laxauerit illam quomodo pectet ad judicem[69] I denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit, quem[70] habuerit ad benedictionem, quomodo pectet CCC solidos medios ad[71] palacium[71] et medios ad[72] suum[72] maritum[72]. Et de casa disrupta[73] cum scutis[74] et cum lanceis[75], qui illam[76] diruperit[76] pe-

N.º 1

30 v
31 *desunt*
32 eius
33 merino
34 solare
35 senara
36 el fiador autorgar cum duos uicinos
37 fiador
38 ipsum
39 toto concilio
40 palacio
41 episcopo
42 uno foro : et alio palacio non habeat
43 homines
44 intrar
45 contentor
46 quale fiadoria fiar tale
47 contentor
48 a riba
49 la
50 iusu iure siue et outro quales aflar qui uicinos sedeant.
51 homine
52 tornar
53 foro
54 ad Regem
55 suo filio
56 qui
57 concilio quesieritis.
58 toto homine
59 deserdado
60 sua manu non lo pectare
61 torne
62 sua hereditate
63 toto homine
64 *desunt*
65 fossado
66 foro
67 toto homine
68 mulier
69 iudice
70 qui
72 ad suo marito.
73 derota
74 scutos
75 lanceas
76 la dirumpere

N.º 2

30 v
31 *desunt*
32 eius
33 merino
34 solare
36 el fiador outorgar cum duos uicinos
37 fiador
38 ipsum
39 toto concilio
40 palacio
41 episcopo
42 uno foro : et alio palacio non habeat
43 homines
44 intrar
45 contentor
46 quale fiadoria fiar tale
47 contentor
48 a riba
49 la
50 iuso iure siue et outro quales aflar qui uicinos sedeant.
51 homine
52 tornar
53 foro
54 ad Regem
55 suo filio
56 qui
57 concilio quesieritis.
58 toto homine
59 deserdado
60 sua manu non lo pectare
61 torne
62 sua hereditate
63 toto homine
64 *desunt*
65 fossado
66 foro
67 toto homine
68 mulier
69 iudice
70 qui
71 a palacio
72 a suo marito.
73 derota
74 scutos
75 lanzas
76 la dirumpere

Digitized by Google

ctet ccc solidos, medios ad[77] domnum[77] de[77] casa et medios ad[78] palacium[78]. Et qui dederit ad[79] suum[79] uicinum[79] cum spada[80] xxxx solidos et vii.ª ad[81] palacium[81]. Et qui dederit cum lanza[82] ad suum[83] uicinum[83], et exierit de una parte[84] ad aliam[85], pectet xxi solidos et septima ad[86] palacium[86] : et si non exierit pectet x solidos et vii.ª ad[87] palacium[87]. Et de plaga unde os[88] exierit, cada osso x solidos et vii.ª ad[89] palacium[89]. Et de alia plaga v solidos et vii.ª ad[90] palacium[90]. Et pro[91] toto[91] pignore[91] siue de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora pro[92] ad[92] forum[92]. Et dono uobis quod non habeat aliquam[93] defesam[93], neque[93] ullum[93] montem[93], nec[93] ullum[93] pelagum[93], nisi de toto concilio. Et illud[94] montaticum[94] de termino de Marialua montent[95] illum[95] caballarii[95] de Marialua cum suo seniore[96], et prendant inde terciam[97]. Et[97] nullum[97] ganatum[97] de Marialua sit[98] montadum[98]. Et de[99] portatico de pan et de uino, de[100] carrega iii meaias[101], et de cauallo[102] de mulo qui illum[103] uendiderit i solidum. Et de boue et de asino vi denarios. De carneiro aut de capra aut de porco iii mealias. Et de toto portatico quod[101] ad[104] Marialuam[104] uenerit prendat[105] suus hospes terciam.

Ego Alfonsus[106] II.us[106] dei gratia Portugalensis[107] Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris[108] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit et concessit auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie, concedo ego uobis et confirmo per hoc scriptum. Et ut mea concessio et confirmatio in perpetuum firmum robur obtineant[109], precepi fieri[110] istam[110] cartam[110], et[110] eam[110] feci[110] meo[110] plumbeo[110] sigillo[110] communiri. Que[111] carta[111] fuit[111] facta[111] apud Colimbriam[112], Mense Nouenbri[113] Era m.ª cc.ª l.ª v.ª Ego[114] Rex[115] domnus[115] Alfonsus[115], et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri iussimus[116], coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis. —Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. —Domnus Laurencius suarii. —Domnus Johannes fernandiz. —Domnus Fernandus fernandiz. —Domnus Gomecius[117] suarii. —Domnus Gil ualasquiz. —Domnus Rodericus menendiz. —Domnus Poncius alfonsi. —Domnus Lopus alfonsi, conf. —Vincencius menendiz —Martinus petriz[118] —Jhoanninus[119], test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus —Domnus Martinus Portugalensis[120] episcopus —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus —Domnus Suarius[121] Vlixbonensis episcopus —Domnus Suarius[122] Elborensis episcopus —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus —Domnus Bartolomeus Visensis episcopus —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus, conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus garsie —Petrus[123] petriz[123], test.

Gunsaluus Menendi[124] Cancellarius[125] —Fernandus[126] suarii[126] scripsit[126].

N.º 1

77 a dono de la
79 a suo uicino
80 spata
82 lancea
83 suo uicino
84 pars
85 alia
88 osso
91 per tota pignora
92 et pro a foro.
93 nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago
94 illo montatico
95 montem los caualeiros
96 senior
97 la terciam : et nullo ganato
98 non sedeat montado.
99 *deest*
100 de la
101 mealias
102 caballo et
103 lo
104 qui a marialua
105 predat
107 Port.
109 obtineat
110 hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo
111 Facta fuit carta
113 Nouembris in
114 Et ego
115 *desunt*
116 precepimus
118 petri
119 Johannes pelagii
120 Port.
123 Suerius stephaniz
124 menendiz
125 Cancellarius domini Regis.
126 *desunt*

N.º 2

77 a dono de la
78 a palacio.
79 a suo uicino
80 espada
81 a palacio.
83 suo uicino
84 pars
85 alia
86 a palacio.
87 a palacio.
88 osso
89 a palacio.
90 a palacio.
91 per tota pignora
92 et pro a foro.
93 nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago
94 illo montatico
95 montem los caualeiros
96 senior
97 la terciam : et nullo ganato
98 non sedeat montado.
99 *deest*
100 de la
102 cauallo et
103 lo
104 qui a marialua
106 A.
107 Port.
108 meis
109 obtineat
110 hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo
111 Facta fuit carta
112 Colimbria
113 Nouembris in
114 Et ego
115 *desunt*
116 precepimus
117 Gomez
119 Johannes pelagii
121 Suerius
122 Suerius
123 Suerius stephani
125 Cancellarius domini Regis.
126 *desunt*

Digitized by Google

AGUIAR

AGUIAR

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. textum, et ex Lib. Regestor. Alphonsi II lectiones varias hausimus. De anno concessionis hujus foralis *jam diximus in rubrica* foralis *de Trancoso.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti, unius summi dei facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Alfonsus Port. pariter cum filio meo Rege Sancio, et cum filiabus meis, vobis homines de Aguiar qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis, siue que uenerint ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam, et per preceptum nostrum firmiter teneatis, ut habeatis foro bono sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi nec ad progenie mee nec ad nullo homine pro homicidio nisi VII.ª ad palacio de CCC solidos apreciadura per concilio et per manu de judice : et nullo pecto nec nulla calumpnia non intret ibi nullo meirino, nisi iudice de concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in Aguiar. Et de illa una pars qui habuerit a andar in fossado et non fuerit quomodo det in fossadeira V solidos in apreciadura. Et non faciant fossado nisi cum uestro[1] senior una uice in anno, aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado, nec clericis. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per foro de Aguiar. Et qui in termino de Aguiar filia aliena rausar extra sua uoluntate, quomodo pectet a palacio CCC solidos, et exeat omizieiro de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato, aut in ecclesia, uel in concilio, plecato a precon ferida fecerit a suo uicino pectet LX solidos ad concilio et VII.ª ad[2] palacio, per manu de iudice. Et de furto qualibet sedeat, que colligat suo dono suo cabdal : et de illa calumpnia partat cum iudice per medio. Et qui domum edificauerit, aut uineas, aut sua hereditate honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad alia terra fuerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi illi habitantes fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de Aguiar. Et homines de Aguiar qui habuerint iudicio uel aiunta cum homines de alias terras, habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de Aguiar pro infanzon de totas alias terras, siue iuramento quomodo in iudicio, et passem super illos cum duos iuratores. Et illos peones de Aguiar, que passem super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio aut cum mulier rausada, uel cum alia callumpnia qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornese a senior de Aguiar, et sedeat solto et defeso per foro de Aguiar. Et siquis homines de quacunque terras cum inimicitate, aut cum pignora uenerit, et in termino de Aguiar intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret, et pignora tollerit, aut male illi fecerit, quomodo pectet a senior de Aguiar D solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Aguiar pignorauerit et in concilio non petierit directo, quomodo pectet a senior de Aguiar LX solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homines de alias terras qui caualeiro de Aguiar descaualgar, quomodo pectet illi LX solidos. Et homines de Aguiar que ilos presiere, et in presion illos miserit quomodo pectet illi CCC solidos. Et si homines de Aguiar prendiderint alios homines de alias terras, et in presion illos miserint, quomodo pectent illi V solidos. Et si homines de Aguiar pro qualibet fiaduria[3] a medio anno illo non requisierit, que sedeat solto : et si migratum fuerit, sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Aguiar pignora pro senior, nec[4] pro merino ,nisi pro suo uicino. Et non donent pausada per foro de Aguiar in casa de caualeiro, nec[5] de uibdas, nec[6] de clericos, nisi per manu de iudice in casa de peones. Et homines de Aguiar qui homines tenuerint in suas hereditates, aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniat a sinal de iudice, et de fiador a uenida de suo senior, et faciat quod mandarent : et calumpnia qualibet fecerit sedeat de suo senior, et VII.ª ad palacium : et non seruiat a nullo homine nisi a suo senior in cuius solar souuer. Et sua senara aut suas uineas de elrei tal cauto habeant, quomodo de uicino de Aguiar. Et qui uicino occiderit, et in sua casa fugierit, qui post illum intrare, et in sua casa lo matar, pectet CCC solidos ad parentes de el morto. Et qui mulier afortiauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se saluare, pectet CCC solidos a la mulier et ad[7] suos parentes. Et qui mulier aliena ferire, pectet ad[8] suo marido XXX solidos et VII.ª ad palacium. Et homines de Aguiar qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecierint et el fiador outorgar[9] cum duos uicinos, et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio

1 uostro
2 a
3 fiara
4 nin
5 nin
6 nin
7 a
8 a
9 otorgar

Digitized by Google

regis uel de Episcopo habeant calumpnia : et tota alia uilla habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Aguiar qui fiador intrar et contendor non habuerit, quale fiaduria fiar, tale pectet. Et si contendor habuerit mittat illum in manus, et exeat de illa fiaduria : et de suspecta de x solidos ad riba cognominet XII uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos, et exeat de la calumpnia : et de x solidos ad iuso, iure siue et otro quales aflar quod uicinos sedeant. Et toto homine de Aguiar qui se tornar ad alium seniorem qui benefecerit suas casas et suas hereditates et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Aguiar. Et dono uobis foro qui non habeatis alium seniorem nisi Regem, aut suo filio, aut qui uos concilio quesieritis. Et toto homine de Aguiar qui deseredado fuerit per sua manu non la pectare, quomodo se torne ad sua hereditate, ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine de Aguiar qui hereditate habuerit in alia terra non faciat fossado, nisi per foro de Aguiar. Et toto homine de Aguiar qui habuerit mulier ad benedictionem, et laxauerit illam, quomodo pectet ad iudice I denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit qui habuerit ad benedictionem, quomodo pectet CCC solidos, medios ad palacium et medios ad[10] suo marito. Et de casa derota cum scutos et cum lanceas, qui la deronpere pectet CCC solidos, medios a dono de la casa et medios ad palacium. Et qui dederit a suo uicino cum spata, XXXX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui dederit cum lancea ad suo uicino, et exierit de una pars ad aliam, pectet XX solidos et septima ad palacium : et si non exierit, pectet X solidos et VII.ª ad palacium. Et de plaga unde osso non exierit, cada osso X solidos et VII.ª ad palacium ; et de alia plaga V solidos et VII.ª ad palacium. Et pro tota pignora siue de concilio, siue de palacio, colligat fiador super illa pignora pro a foro. Et dono uobis foro quod non habeat nulla defesa nec nullo monte, nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montatico de termino de Aguiar montenlo caualeiros de Aguiar cum suo senior et prendant inde la tercia : et nullo ganado de Aguiar non sedeat montado. Et de portatico de pane et de uino, de la carga III mealias : et de cauallo et de mulo, qui lo uendiderit I solidum : et de boue et de asino VI denariqs. De carneiro aut de capra aut de porco III mealias. Et de toto portatico qui ad Aguiar uenerit, prendat suo ospite la tercia.

Ego Alfonsus II.ᵘˢ dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Aguiar cartam illam quam auus meus Rex domnus Alfonsus excellentissime memorie uobis fecit cuius carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur : concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut confirmatio et concessio mea in perpetuum maius robur obtineant, et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati, et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare, precepi fieri istam cartam, et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Pinel mense Februario Era M.ª CC.ª L.ª VIII.ª Ego Rex domnus Alfonsus, et regina uxor mea, et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa apponi fecimus +++++++. Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini Regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus G. menendiz conf. Domnus Lau. suarii conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Gar. menendiz conf. Domnus Ro. menendiz conf. Domnus Petrus garsie conf. Domnus Pontius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus S. Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Magister P. Cantor Port. test. Martinus petri test. Petrus petri test. Petrus garsie test. Vincentius menendiz test. Johanninus test. Gunsaluus menendi[11] cancellarius. Dominicus petri scripsit.

10 a

11 menendiz

CELORICO

CELORICO

(ABSQUE ANNO)

Charta autographa confirmationis Alfonsi II, in Archivo Publico servata, nobis praebuit textum foralis *de Celorico. Lectiones varias desumpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbr. et ex Lib. Regestor. Alphonsi II. De anno, quo concessum, quod antea in rubrica* foralis *de Trancoso monuimus, videndum est.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartulam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex A. Port. pariter cum filio meo rege Sancio et cum filias meas vobis

Digitized by Google

homines de celorico qui ibidem populatores estis per mandatum meum et de filiis meis siue qui[1] uenerint ad populandum facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis forum[2] bonum[2] sicut habent homines de Salamanca. Et non detis mihi neque[3] ad progenie mee nec ad nullo homine pro homicidio nisi VII.ª a[4] palacio de CCC solidos apreciadura per concilio et per manu de iudice et nullo pecto nec nulla calupnia non intrent[5] ibi nullo merino nisi iudice de concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeiros et las duas partes stent in celorico et de illa una pars qui habuerit a andar in fossado et non fuerit quomodo det in fossadeira V solidos in apreciadura et non faciant fossado[6] nisi cum nostro senior una uice in anno aut uestra uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossado[7] nec clerici[8]. Et non intret ibi nuncio nec manaria de nulloquoque homine per foro de celorico. Et qui in termino de celorico filiam[9] alienam[9] rousar[9] extra sua uoluntate quomodo pectet a[10] palacio[10] CCC solidos, et exeat omizieiro[11] de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato uel in ecclesia aut in concilio plecato[12] a precon ferida fecerit a suo uicino pectet LX solidos a[13] concilio et VII a[14] palacio[14] per manum[15] de iudice. Et de furto qualibet sedeat que colligat suo domno suo cabdal et de illa calumpnia partat cum illo iudice per medio[16]. Et qui domum hedeficauerit aut uineas aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam[17] terram[17] fuerit quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de celorico. Et homines de celorico qui habuerit[18] iudicium[18] uel aiuntam[19] cum homines de alias terras habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet caualeiro de celorico pro infanzon de totas alias terras siue in iuramento quomodo in iudicio et pasent[20] super illos cum duos iuratores. Et illos peones de celorico que passent super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in[21] iuramento cum duos iuratores. Et homines qui de suis[22] terris[22] exerint[22] cum homicidio aut cum mulier rausada[23] uel cum alia calumpnia qualibet sedeat nisi qui non adducat mulier alienam[24] de benedictione et tornet se a senior de celorico et sedeat solto et defeso per foro de celorico. Et siquis homines de quacumque terras cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de celorico intratum fuerit et nullus inimicus post illum intraret et pignora tollerit aut male illi fecerit quomodo pectet a senior de celorico D solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de celorico pignorauerit et in concilio non pecierit directo[25] quomodo pectet a senior de celorico LX solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homines de alias terras qui caualeiro de celorico descaualgar[26] quomodo illi[27] pectent[27] LX solidos. Et homines de celorico qui los prisiere et in prision illos miserit quomodo pectent illi CCC solidos. Et si homines de celorico prendiderint alios homines de alias terras et in prision illos miserint quomodo pectent illi V solidos. Et si homines de celorico pro qualibet fiaduria a medio anno illum non requisierit que sedeat solto et si migratum fuerit sint filii[28] et uxor sua liberi. Et non soluant homines de celorico pignora pro senior nin[29] per meirino[30] nisi pro suo uicino. Et non donent pousadam[31] per foro de celorico in casa de caualeiro nec de uibdas[32] nec de clericos nisi per manum[33] de iudice in casa de peones. Et homines de celorico qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior ueniat ad[34] sinal de iudice et det fiador a uenida de senior et faciant[35] quod mandarent et calumpniam qualibet fecerit sedeat de suo senior et VII.ª a[36] palacio[36] et non seruiat a nullo homine nisi ad suo senior in cuius solar souer. Et sua senara aut suas uineas delrei tal couto habeant quomodo de uicino de celorico. Et qui uicino occiderit et in sua casa fugierit[37] qui post illum intrare et

N.° 1

1 *deest*
2 foro bono
3 nec
4 ad
5 intret
6 fossatum
7 fossatum
8 clericis.
9 filia aliena raussar
10 ad palacium
11 homizieiro
12 placato
13 ad
14 ad palacium.
15 manu
16 medium.
17 alia terra
18 habuerint iudicio
19 aiunta
20 passent
21 *deest*
22 suas casas exierint
23 rousada
24 aliena
26 descaualgare
27 pectet
28 filii eius
29 nec
31 pausada
32 uiduas
33 manu
34 a
35 faciat
36 ad palacium
37 fugerit

N.° 2

1 *deest*
2 foro bono
3 nec
5 intret
8 clericis.
9 filia aliena rossar
11 homizieiro
12 placato
15 manu
16 medium.
17 alia terra
18 habuerit iudicio
19 aiunta
20 passent
22 suas casas exierint
23 roxada
24 aliena
25 directum
26 descaualgare
27 pectet
29 nec
30 merino
31 pousada
32 uiduas
33 manu
34 a
35 faciat
37 fugerit

Digitized by Google

in sua casa lo matare pectet ccc solidos ad parentes del morto. Et qui mulier aforzauerit[38] et illa uoces mittendo uenerit et ille cum XII non potuerit se saluare pectet ccc solidos a la mulier et a[39] suos parentes. Et qui mulier alienam[40] ferire pectet a suo marido XXX solidos et VII.° a[41] palacio[41]. Et homines de celorico qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecierit[42] et el fiador otorgar[43] cum duos uicinos et ille non quesierit colligere fiador et super ipsum occiderit nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio regis uel de episcopo habeant calumpniam[44] et tota alia uilla habeat uno foro et alio palacio non habeat calupniam[45]. Et homines de celorico qui fiador intrar et contentor non habuerit quale fiadura[46] fiar tale pectet. Et si contentor habuerit mittat illum in manus et exeat de la fiaduria. Et de suspecta de X solidos ad ariba[47] cognominet XII uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos et exeat de la calumpnia. Et de X solidos ad[48] aiuso[48] iure siue et outro[49] quales afflar quod uicinos sedeant. Et toto homine de celorico qui se tornar ad alium seniore[50] qui benefecerit suas casas et suas hereditates et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de celorico. Et dono uobis forum[51] quod[51] non habeatis alium seniorem nisi ad[52] regem aut suo filio aut qui uos quesieritis. Et toto homine de celorico qui deserdado fuerit et per suam[53] manum[53] non lo[54] pectar[54] quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla calumpnia. Et toto homine de celorico qui habuerit mulierem[55] ad benedictionem et laxauerit illam quomodo pectet[56] ad iudicem I[57] denarium[57]. Et si mulier ad[58] suum maridum[59] laxauerit quem[60] habuerit ad benedictione[61] quomodo pectet[62] ccc solidos, medios a[63] palacio[63] et medios a suo marito[64]. Et casa derota cum scutis[65] et cum lanzeis[66] qui la deromper[67] pectet ccc solidos, medios a dono[68] de la casa et medios a[69] palacio[69]. Et qui dederit ad suum[70] uicinum[70] cum spada[71] pectet XXXX solidos et VII.ª a[72] palacio[72] et qui dederit cum lanza[73] ad suo uicino et exerit[74] de una parte[75] ad aliam[76] pectet XX.ti solidos et VII.°[77] a[77] palacio[77] et si non exerit[78] pectet X solidos et VII.°[79] a[79] palacio[79]. Et de plaga unde osso exerit[80] cada osso X solidos et VII.°[81] a[81] palacio[81] et de alia plaga V solidos et VII.°[82] a[82] palacio[82]. Et per tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora per[83] a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto concilio. Et illo montatico de termino de celorico montenlo caualeiros de celorico cum suo senior et prendant inde la tercia et nullo ganado[84] de celorico non sedeat montado. Et de portatico de pan et de uino de la carega[85] m^es medalias[86] et de caualo et de mulo qui lo uenderit[87] I solidum : et de boue et de asino VI denarios : de carneiro aut de capra[88] aut de porco m^es medalias[89]. Et de toto portatico qui a[90] celorico uenerit prendat suo ospite la tercia. Et toto homine de celorico qui habuerint hereditates in alias terras non fa-

N.° 1

38 aforciauerit
39 ad
40 aliena
41 ad palacium.
42 pecierint
43 outorgar
44 calumpnia
45 calumpnia.
46 fiaduria .
47 riba
48 a iuso
49 otro
50 seniorem
51 foro que
52 *deest*
53 sua manu
54 lo peitare
55 mulier
56 pecte
58 *deest*
59 maritum
60 qui
61 benedictionem
63 ad palacium
64 marido.
65 scutos
66 lanceas
67 derompere
68 dona
69 ad palacium.
70 suo uicino
71 spata
72 ad palacium.
73 lancea
74 exierit
75 pars
76 alia
77 VII.ª ad palacium.
78 exierit
79 VII.ª ad palacium
80 exierit
81 VII.ª ad palacium.
82 VII.ª ad palacium.
83 pro
84 ganato
85 carrega
86 mealias
87 uendiderit
89 mealias.
90 ad

N.° 2

39 ad
40 aliena
42 pecierint
43 outorgar
44 calumpnia
45 calumpnia.
46 fiaduria
47 riba
48 a iuso
49 otro
50 seniorem
51 foro que
52 *deest*
53 sua manu
54 lu peitare
55 mulier
56 pecte
57 uno denario.
60 qui
61 benedictionem
62 *deest*
64 marido.
65 escudos
66 lanzas
67 derompere
68 dona
70 suo uicino
71 espada
73 lancea
74 exierit
75 pars
76 alia
78 exierit
80 exierit
83 pro
84 ganato
85 carrega
87 uendiderit
88 cabra

Digitized by Google

ciant fossado nisi per foro de celorico. Et nullo homine de celorico non responda[91] ad regem nisi seniorem[92] terre sine rancuroso.

Ego Alfonsus secundus[93] Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus *domno* Sancio et domno Alfonso et domna Alionor hanc cartam et istud forum quod auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus fecit et concessit uobis[94] populatoribus de celorico concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam in Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Et[95] ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis Maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Egidius[96] ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz —Martinus petriz[97] —Petrus petriz[98], test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus Garsie —Joanninus, test.

Gunsalus[99] Menendi Cancellarius domini[100] Regis[100] —Laurencius[101] martini[101] scripsit[101].

·Ego domnus rex alfonsus et comes bolonie do et concedo cautum uobis concilio de celorico de uestris lectis ut nullus sit ausus descoutare illos et si aliquis fuerit ausus descoutare illos pectet D solidos aluazilibus de celorico et exeat de meo regno pro meo inimico.·

N.° 1

91 respondat
92 ad seniorem
93 II.ᵒ dei gratia
94 *deest*
95 *deest*
96 Gil
97 petri
98 petri
99 Gunsaluus
100 curie.
101 *desunt*
" *desunt*

N.° 2

92 ad seniorem
94 *deest*
95 *deest*
96 Gil
97 petri
98 petri
99 Gunsaluus
100 Curie.
101 *desunt*
" *desunt*

LAURIANA

LOURINHAN

(ABSQUE ANNO)

A dimidio saeculi IX usque ad dimidium saeculi XIII frequens fuit adventus classium gentium septemtrionalium ad littora Hispaniarum. Monumenta illius aevi, tam christiana quam moslemica, earum expeditionum memoriam nobis tradiderunt. Primi accessere Normanni Danique, adhuc religionis Odini erroribus mersi, et ideo crudelissimi : postea ipsi Normanni, jam in Gallia, Britanniaque stabili sede adquisita, Franci, Germani, aliaeque nationes, quarum pristinam ferociam christiana fides, ab eis accepta, non quidem extinxerat, sed sensim, sensimque leniebat. Recentiores expeditiones illarum gentium, circa finem saeculi XI inceptae, et saeculis XII et XIII iteratae, non, ut illae Normannorum et Danorum, tantum ad praedandum intentae, sed ad potestatem sarracenorum conterendam comparatae erant. Aliae ad fretum Gaditanum velificantes, aliqua necessitate cogente, ad portus Portugaliae appellebant; aliae ad ipsa christiana Hispaniarum regna in bellis adversus mauros juvanda veniebant. Ex illis strenuis viris, qui pro fide periculis procellarum praeliorumque se offerebant, multi in Portugalia, patria oblita sua, novam sedem elegerunt, oppidaque extruxerunt, juribus et consuetudinibus suis a regibus nostris sancitis, et novis auctis privilegiis. De his vero municipiis alienigenarum gentium jam alibi disseruimus[1].

Supersunt nobis foralia *duorum oppidorum, scilicet de* Lourinhan *et de* Atouguia, *tempore Alphonsi I a peregrinis colonis structorum. Illud de* Lourinhan, *quod hic insequitur, in*

[1] Herculano, *Hist. Portug.* vol. IV, pag. 446 et seqq.

Digitized by Google

exemplari apographo chartae confirmationis Alphonsi II, qua includitur, saeculo XIII exarato, invenimus, et in libro regestorum recentiori Publici Archivi, qui titulum prae se fert **Livro I dos Bens dos Proprios dos Reis e Rainhas.** *Textum ex apographo saeculi XIII, lectiones varias ex illis regestis sumpsimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Hec est carta de foro quam[1] Domnus Jurdanus concedente illustri Rege domno Alfonso dedit populatoribus de Laurian[2] tam presentibus quam futuris. In primis statutum est quod si aliquis aliquem interfecerit si eum pretor et concilium compreendere[3] potuerint[3] sepeliatur uiuus, et interfectus super eum proiciatur. Si ita fuerit quod eum comprehendere non potuerit pectet Pretori ccc solidos et adueniat[4] se cum parentibus mortui. Si aliquis fecerit rausum Pretor et Concilium comprehendant illum et iustificent eum si[5] fugerit pectet Pretori ccc solidos et adueniat[6] se cum parentibus mulieris. Siquis furtum fecerit in orto uel in almonia siue nocte siue de die uel in uinea pectet Pretori v solidos, et domino loci alios v solidos. Siquis furtum fecerit in domo uel in agro uel in area pectet Pretori v solidos, et domino perditi[7] nouem duplas : et faciant[8] ei signum in fronte cum ferro calido. Et si deprehensus fuerit alia uice faciant ei aliud signum : et si tercia uice comprehensus fuerit suspendatur. Si aliquis cum ira percusserit uicinum uel aliquem et abstuluerit ei membrum aut amittat ipse simile membrum aut componat se cum plagato qualy[9] modo potuerit[10] et pectet Pretori III solidos : et si cecauerit[11] aliquem de occulo aut inciderit ei brachium[12] aut pedem, Pretor et Concilium comprehendant eum et pectet Pretori C solidos, et cogant eum facere emendam plagato per suam cartam. Et si aliquis eduxerit e domo arma sua cum ira accipiat Pretor arma pro pecto. Siquis percusserit cum armis uel cum fuste uel cum petra uel cum pugno, uel accipiat per capillos pectet Pretori III solidos et percusso III solidos. Et si deribauerit pectet Pretori VI solidos et percusso alios VI solidos. Si aliquis ex uicinis uillis uel castellis uenerit ad villam et ibi rixatus fuerit cum aliquo ex uicinis, et ille acceperit arma ad defendendum se non pectet Pretori arma nec aliquit[13] amittat. Si aliquis obierit et non habuerit parentes et potuerint scire quod habet parentem, reseruent suum habere duo boni homines usque dum ueniat : et reseruent per annum et diem : et postet[14] si non uenerint diuidant ipsum habere[15] Pretor et Concilium per medietatem : et si post particionem uenerit aliquis de suis parentibus propinquis qui hoc demandauerit, Pretor et Concilium respondeant per medium, et manda detur ecclesie. Si non habet[16] parentes et manda[17] fecerit sit stabilis. Si hobierit[18] sine confessione et non habuerit parentes recipiant duas partes Pretor et Concilium sustancie, et tercia pars detur ecclesie. Si aliquis obierit in mari uel in domo ita quod non possit loqui cum presbitero et obierit sine manda quantum uiderint quatuor uel quinque boni homines pro directo tantum det ecclesie et faciant officium suum. Si aliquis francigena uenerit in villa et iby moram fecerit et dederit forum sicut unus ex aliis non det portagium sed sit ita ut unus ex nobis. Si homo istius patrie habitauerit nobiscum tam gallecus quam alius uicinus non det portagium sed sit unus ex uicinis quamdiu in pace nobiscum uiuere uoluerit. Si aliquis aliquid in custodia acceperit et casu accidente amiserit illud, et non amiserit cum[19] suis rebus aliquid pectet illud domino suo. Et si amiserit etiam[20] sua cum illo et inuenire poterit[21] per[21] exquisitionem[21] et[21] sua similiter perdiderit saluus sit. Si negauerit quod suum[22] in custodia non acceperit saluet se sicut dixerint quatuor uel quinque boni[23] homines. Si aliquis casu accidente per iram surrexerit contra uicinum suum si se rancurauerit uicinus pectet Pretori III solidos, et dehonestato uicino III solidos. Et qui dixerit uicino suo per iram mentiris pectet Pretori III solidos et dehonestato alios III solidos. Si aliqua mulier dehonestauerit aliquem hominem et uiderint boni homines quod dehonestatus fuerit pectet Pretori III solidos, et dehonestato alios III[24]. Si aliquis dehonestauerit mulierem que habuerit maritum suum pectet Pretori III solidos et mulier alios III solidos. Si aliquis habuerit dare calumpniam[25] Pretori usque ad sex ebdomodas debet Pretor sacare eam et si non sacauerit post sex ebdomodas non respondeat ei. Si aliquis dehonestauerit aliquem quantos deostos ei dixerit tantos III solidos ei pectet et Pretori alios tantos. Si aliquis rancuram habuerit de uicino suo pro debito et[26] prius conueniat eum coram tribus uel IIII^or^ uicinis et si dixerit faciam uobis quantum iusserint III uel IIII^or^ homines tunc dimittat eum[27] pignorare et si contra hoc eum pignorauerit amittat quantum demandat. Si uero noluerit respondere, dixerit[28] nichil tibi debeo tunc pignoret eum sic[29] melius potuerit. Si aliquis in agro uel in canpo in itinere aut[30] in monte aut in alio

1 quem
2 Lauriana
3 comprehendere poterint
4 aueniaat
5 et si
6 aueniat
7 prediti
8 faciunt
9 qualibet
10 poterit
11 scauerit
12 bracium
13 aliquid
14 postea
15 haberen
16 habent
17 mandam
18 obierit
19 ex
20 et
21 potuerit per exquissam quod cum
22 sua
23 bonis
24 III solidos.
25 calupniam
26 *deest*
27 ei
28 et dixerit
29 sicut
30 uel

Digitized by Google

loci[31] rixati fuerint, nisi prius aliquis eorum rancuram fecerit, non accipiat inde Pretor aliquam calumniam. Pretor non pignoret pro aliqua re nisi per consilium iudicis et concilii. Si aliquis habuerit debitum contra aliquem et debitor habuerit in ualore quatuor tantum quam debitum sit, non pignoret domum eius nec lectum nec equum. Si aliquis extraneus habuerit rancuram[32] de aliquo de villa pro debito et pignorauerit non ducat pignus extra villam sed ponat in domo alicuius uicini et si infra nouem dies non responderit[33] ad directum transactis VIIII diebus uendat illud uel faciat de eo quod uoluerit. Et si illud pignus non ualet debitum uel intregare[34] se non potest iterum pignoret[35] sicut prius usque dum fuerit intregatus. Similiter si uicinus pignorauerit uicinum. Si autem ita euenerit quod aliquis pignoratus fuerit pro aliquo ostendat ei locum ubi pignus positum est et ille pro quo pignoratus est extrahat pignus eius. Si aliqua mulier coniugata derelito[36] uiro suo cum alio uiro fugerit[37], parentes magis propinqui accipiant bona ipsius et si aliquando[38] penituerit et uoluerit reddire ad uirum suum restituantur ei bona sua. Siquis interfectus fuit[39] a boue aut ab equo aut a tauro aut a uaca, qui fuerit ei propinquior[40] in parentela accipiat homicidam illam. Quicunque acceperit ganatum alterius sine mandato domini sui et de eo ceciderit uel mortuus fuerit, non amittat dominus ganatum suum. Quicunque habuerit uacam suam uel bouem uel taurum, et uaca uacam interficerit[41], uel bos bouem, uel taurus taurum, dominus mortui et dominus uiui diuidant inter se mortuum et uiuum. Quicunque habuerit bouem uel uacam et casu[42] accidente percusserit equum uel equam et interfecerit, accipiat dominus perditi[43] bouuem[43] illum uel uacam. Similiter si equs interficerit[44] bouem uel uacam dominus equi pectet illum[45] domino suo. Quicunque fuerit uicinus huius uille et habuerit rancuram de aliqua re et ibi dederint ei directum secundum consuetudinem uille, et ille noluerit accipere sed receserit a uilla et abierit albi[46] moram facere si iterum uoluerit redire non recipiatur. Quicunque sacerdos uel prelatus[47] ecclesie fuerit in villa tale forum habeat sicut habuit in tempore regis Alfonsi antecessor suus. Si autem rancuram habuerit ponatur in arbitrio III[or] uel quinque uirorum bonorum et illud quod uiderint pro directo hoc faciat. Quicunque uenerit ad villam pro debito quod debetur ei det portario I denarium ut pignoret pro directo. Et hoc statuerunt pro directo ne[48] ullus gallecus emat hereditatem in villa. Si uicinus alius[49] uicinum plagauerit cum fero[50] aut cum lapide aut cum linno[51] aut cum aliqua re quantas polegadas ibi habuerit tantos III solidos pectet ad Pretorem, et plagato illud[52] tantum. Et si negauerit quod percusserit eum probet cum bonis hominibus. Et si non habuerit testes cum ferida iuret et faciant ei directum. Si francus habuerit filium[53] baragane[53], quantum mandauerit ei pater tantum habeat. Et si hobierit[54] morte[54] subitanea[54], quantum uiderint boni homines pro directo tantum ei reddant. Et si alios filios non habuerit dent totum filiis baragane. Nullus noster uicinus qui intencionem habet cum suo uicino non[55] uadat pro aduocato de alia uilla. Si aliquis extraneus uenerit in nostram villam et ibi percusserit uicinos nostros pectet Pretori XV solidos et percusso aliud tantum. Similiter si extraneus aliquis uenerit buscare aliquam intencionem tam hereditates[56] quam alias causas probet cum bonis hominibus et faciat[57] ei directum : et si non probauerit, quantum quesierit tantum pectet Pretori et domino pacti. Si aliquis casam derumperit[58] pectet LX solidos medietatem Pretori et medietatem domino case[59]. Vicinus noster non recipiet[60] inimicum[60] uicini[60] sui[60] et[60] sintrauerit[60] in nostram villam sine treuga[61] accipiant ei arma et quantum portauerit. Vicinus noster qui in nostra villa habitauerit et uiderit laborare hereditates[62] suas[62], et[63] habitare suas domos, plantare suas uineas et fodere et non contradixerit usque ad annum et diem perdat accionem quam habuerit super illas, nisi sit paruulus. Si uicinus Lauriane anbulauerit per mare aut per terram in termino Lauriane et ibi inuenerit piscatum aut aliam rem sine domino habeat totum in pace. In Laurian[64] nunquam habeat relegum quare nunquam fuit consuetudine[65] nostra nec forum. Si uicinus uocauerit uicinum de mandato Pretoris quod ueniat ei facere directum, et ipse noluerit uenire pectet III solidos. Si portarius fuerit pignorare pro aliqua intencione et ipse quem pignorauerit abstulerit pignus pectet III solidos si fuerit probatum per bonos homines. Sunt et alia multa que non sunt scripta in hac carta que debent iudicari secundum quod boni homines uiderint pro directo et[66] testamento[66] quod[66] testauerit[66] Pretor[66] qui[66] frangerit[66] pectet[66] V[66] solidos[66] Pretori[66].

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex una cum vxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alonor[67] concedo et confirmo uobis populatoribus de Laurian[68] illam

31 loco
32 rancura
33 respondederit
34 integrare
35 pignoraret
36 derelicto
37 fugierit
38 aliquem
39 fuerit
40 propinquor
41 interfecerit
42 caussu
43 predictii bouem
44 interfecerit
45 illud
46 alibi
47 prelatos
48 nec
49 alium
50 ferro
51 ligno
52 aliud
53 filius baregane
54 obierit mortêm subpitanea
55 *deest*
56 hereditatis
57 faciant
58 dirrumperit
59 domui.
60 recipiat uicinum sui uicini si intrauerit
61 tregoa
62 suas hereditates
63 *deest*
64 Laurinan
65 consuetudo
66 *desunt*
67 Aleanor
68 Lauriana

Digitized by Google

cartam et illud forum quod uobis Domnus Jurdanus concedente Auuo meo illustrissime memorie Rege domno Alfonso dedit et concessit uobis. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineant precepi hanc cartam scribi et meo sigillo plunbeo communiri que fuit facta apud Sanctaren mense marcio sub Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa facimus[69] +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis[70] signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suerii conf. —Domnus Egidius ualasquiz conf. —Domnus[71] Johannes[71] fernandiz[71] conf.[71] —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Rodericus menendi conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendi — Martinus petriz —Petrus petriz, test.

Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colinbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus[72] Suarius[72] Elborensis[72] Episcopus[72] conf.[72] —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolameus Visensis[73] Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus garsie —Joanninus, test.

Gunsaluus menendi cancellarius curie[74]—Laurius[75] martini scripsit.

A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. Omnibus de meo Regno presentes literas inspecturis salutem. Sciatis quod Rodericus gunsaluiz taueeyra concessit et confirmauit in mea presencia toti Concilio de Laurian omnes suos usus et foros et cartas sicut eos habuerunt in tenpore patris et auui mei. Et ego similiter outorgo et confirmo eos eidem Concilio de Laurian. In cuius rey testimonio presentem cartam eis dedi mei sigilli munimine communitam. Datam in Vlixbona per Vincencium didaci superiudicem, XVI Die Octobris Era M.ª LXXX.ª Nona *(sic)*.

69 fecimus
70 *deest*
71 *deest*
72 *deest*
73 ulixbonensis
74 domini Regis.
75 Laurencius
" *deest*

TAUGUIA

ATOUGUIA

(Francorum)

.....?

Duo nobis supersunt foralia *ad oppidum de Atouguia attinentia, a Wilhelmo de Cornibus tempore Alphonsi I concessa, quanquam auctoritate regis Sancii I postea in scriptum redacta.* Francorum *unum,* Gallecorum *(melius* Gallicorum) *aliud dicitur. Primum colonis ex Gallia septemtrionali, aliud colonis ex Gallia meridionali ortis datum. De his advenis qui municipia in Portugalia fundarunt vide quae in rubrica ad* forale *de* Lourinhan, *et in opere ibi laudato animadversa sunt.* Forale *Francorum descripsimus ex charta autographa confirmationis Alphonsi II, adjectis lectionibus variis ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.* Forale *Gallicorum invenimus quoque in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et in Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Regalis dignitatis auctoritate debitoque commonemur subiectos nobis diligere atque eorum paci et utilitati in omnibus semper prouidere. Vnde ego Sancius per misericordiam dei Port. Rex, Illustrissimi Regis Alfonsi filius, notum facio tam futuris quam presentibus[1] quod forum quem Vilelmus de cornibus concedente Patre meo predicto nobilissimo Rege dedit francis et Gallecis tam presentibus quam futuris qui Tauguiam populauerint concedo et confirmo ut ipsi et omnis posteritas eorum habeant predictum forum in perpetuum. Hec sunt de foro francorum. In primis sciendum est quod ab omnibus calumniis[2] liberi sint exceptis tribus. Si forte homicidium perpetrauerit quisquam illorum aut rossum[3] fecerit uel domum uiolen-

N.º 1

1 futuris
2 calumpniis
3 rousum

N.º 2

2 calumpniis
3 rousum

Digitized by Google

ter[4] se tercio armatus irrunperit[5] hec calumpnie secundum forum uicinorum[6] iudicabuntur. Et insuper si filie francorum cum gallecis nupserint[7] et ibi morati[8] uoluerint sine ullo interdicto forum similem patribus sunt[9] habeant. Quando mandatum domini Regis audierint ut in exercitu suo ad pugnam contra paganos aut ubi ipse iusserit pergant leti absque uilla[10] contradictione secundum posse suum preceptis eius cum Alcaide suo obtemperent. Sciendum etiam[11] est quod in diebus domini Villelmi mos fuit ut quando in exercitu Regis pergere cum eo debebant in quantiscumque poterat eos excusabat et pergentes secum ad expensas eorum portandas in bestiis quas de almoqueuaria et aliunde habebat libenter adiuuabat. Adhuc aliud in foro eorum statutum fuit quod uicedominus super gallecos constitutus in domos suas ad pignorandum non intret sed posquam ab internuncio Alcaidi uocatus fuerit ad presenciam eius a quouis nuncio Alcaidi[12] pignorari potest. Quod si aliquis francorum alii franco siue galego[13] iniusticiam fecerit et rebellis contra concilium uille[14] esse[14] uoluerit[14] extra uillam proiciatur donec resipiscat et ad dignam satisfacionem ueniat. Item si aliquis francorum acceperit bouem uel equitaturam alienam contra uoluntatem domini sui et ille cuius erat fecerit inde querimoniam domino terre emendet totum dampnum illi cui fecit et domino terre pectet medietatem unius morabitini. Similiter si aliquis francorum fecerit desornam aliqui[15] bono homini uel bone mulieri sine causa et noluerit emendare sicut Pretor et concilium mandauerit[16] extra uillam per[17] pretorem[17] exciatur[17] donec satisfaciat Pretori et illi quem offendit sicut boni homines uiderint pro directo.

Ego Alfonsus II.us[18] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor illam[18] cartam[18] et[18] illud[18] forum[18] quod[18] Vilelmus[18] de[18] cornibus[18] dedit[18] et[18] concessit[18] francis[18] de[18] Ataugia[18] tam[18] presentibus[18] quam[18] futuris[18] concedo[18] ego[18] eis[18] et[18] confirmo[18], sicut Auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus et Pater meus bone[19] memorie Rex domnus Sancius[20] concesserunt. Et[21] ut[21] concessio et confirmacio mea maius robus optineant[22] precepi hanc cartam scribi[23] et meo sigillo plumbeo communiri. Que[24] fuit facta apud Sanctaren IIII.or[25] kalendas[25] Marcii[25] in[25] Era M.a CC.a L.a VI.a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus[26] coram sub scriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Domnus[27] Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Egidius[28] valasquiz conf. —Domnus Johannes fernandiz[29] conf. —Domnus[30] Gomecius suarii conf. —Domnus Rodericus menendi conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendi —Martinus petri —Petrus petri, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolameus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus Garsie —Joanninus, test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curis[31] —Laurencius[32] martini[32] scripsit[32].

N.º 1

4 uiolenter intrauerit
5 *deest*
6 uicinorum castellorum
8 morari
9 suis
10 ulla
11 uero
12 alcaide
13 galleco
14 fuerit
15 alicui
16 mandauerint
17 proiciatur per pretorem
18 concedo et confirmo illud forum et illam cartam quam Villelmus de cornibus fecit et dedit uobis francis de Tauguia
19 inclite
20 Sancius vobis
21 Vt autem
22 obtineat
23 fieri
24 Et
25 Mense februario sub
26 iussimus
27 Qui affuerunt, Domnus
28 Gil
29 fernandi
30 Domnus fernandus fernandi. Domnus
31 curie.
32 *deest*

N.º 2

5 irruperit
6 uicinorum castellorum
7 numpserint
8 morari
9 suis
10 ulla
11 uero
12 alcaide
13 galeco
15 alicui
18 concedo et confirmo illud forum et illam cartam quam Villelmus de cornibus fecit et dedit uobis francis de Tauguia
19 inclite
20 S. uobis
21 Ut autem
22 obtineant
23 fieri
24 et
25 mense februario sub
26 iussimus
27 Qui affuerunt, Domnus
28 Gil
29 fernandi
30 Domnus fernandus fernandi. Domnus
31 curie.
32 *deest*

Digitized by Google

(Gallecorum)

.....?

In nomine sancte et indiuidue trinitatis, Regalis dignitatis auctoritate debitoque commonemur subiectos nobis diligere atque eorum paci et utilitati in omnibus semper prouidère. Vnde ego Sancius per misericordiam dei Port. Rex illustrissimi regis alfonsi filius notum facio tam futuris quam presentibus quod forum quem Vilelmus de cornibus concedente patre meo[1] nobilissimo Rege dedit Gallecis tam presentibus quam futuris qui Tauguiam populauerint concedo et confirmo ut ipsi et omnis posterita[2] eorum habeant predictum forum in perpetuum. Hec sunt de foro Gallecorum in primis siquis eorum pedo fuerit et cum uno boue laborauerit triticum det unum quartarium, si milium det I[3] quartarium. Si utrumque det II[os] quartarios unum tritici et aliud milii. Si uero cum iugo boum laborauerit ut prediximus utrumque triticum et milium det II quartarios tritici et II[os] milii et non amplius, quamuis cum quantiscumque potuerit habere bobus laborauerit. Si cum ligone laborauerit triticum et milium det III alqueires et dimidium utriusque. Si uero unum ex his det medietatem et hoc totum mensurabitur per alqueirem rectum quod a concilio fuerit concessum : et quarterium sit de XIII alqueires, et de meliori tritico et milio quod deus unicuique concesserit in agro suo : de uino de decem et VI mensuris det unam. De lino similiter detur. De retibus pedibus[4] unum piscem : ius uicedomini erit unum almude de uino si in torculari premitur. De piscibus de XX. I. qui cum manibus comprehensi fuerint. De marinis de quoque[5] tallio unum modium de XXXII. alqueires exceptis hiis[6] que uocantur tuphis. De pocis[7] postquam in branco scissus fuerit detur domino lumbus. Relegatio uini numquam in tauguia fiat uel teneatur. De calumpniis. Si aliquis homicidium perpetrauerit uel domum irruperit se tercio armatus uel mulierem rausauerit[8] secundum forum uicinorum castellorum iudicabitur : et hoc totum[9] statutum est ut inquieti et rebelles terreantur. Si forte aliquis hominem percusserit cum ferro moluto eum[10] uulnerauerit I morabitinum domino terre pectet. Si autem cum pugno siue baculo aut lapide eum percusserit et sanguinem fuderit uel tumorem et signum sanguis in uultu et in capite fecerit medium morabitinum pectet. Istas percussuras pectet tantum et non alias. Siquis temere in platea uille contra uicinum suum arma arripuerit uel de domo sua extraxerit causa alicui malefaciendi perdet eam[11]. Siquis fuerit in uilla qui litigiosus et rebellis uult esse contra concilium uille totum concilium insurget contra eum, et ponat eum extra uillam et stabit cum eo qui iusticiam facere uoluerit. De fideiussore[12] uicedomini II[os] solidos et medium. Siquis uocatus fuerit a uicedomino uel alcaides portario et uenire comtempserit I solidum pectet. Si duos homines duellum ingerint[13] antequam ad campum uenerint si concordati fuerint III solidos dent domino terre. Si uero ad campum uenerint et priusquam litigare inceperint concordes fuerint medium morabitinum dent. Si autem litigauerint quisquis eorum uictus fuerit I morabitinum pectet in cauto. Caueat unusquisque ne pactum aliquod faciat cum pretore aut cum uicedomino ad pecuniam uicini sui iniuste auferendam sed si inquisitionem[14] bonorum hominum probare potest quod debitor eius est respondeat ei sin autem desinat eum inquietare. Similiter nec alcaide componat se cum aliquo extraneo uel uicino ut alium uicinum suum inquetet, et pecuniam suam ei iniuste aufferat. Si homo propriam hereditatem habens limitem in termino hereditatis sue inter se et uicinum suum positum ereditatum[15] inuenerit in quantum se de hereditate sua perdidisse probare potuerit tantum ille qui limitem eruit duplatum componat. Dominus uille quando uicedominum aut iudicem constituere uoluerit non sine consensu et consilio tocius concilii hoc faciat, quia in diebus domini uilelmi[16] ita constitutum fuit. Siquis a uicino suo per manum uicedomini aut portarii pignus habere uoluerit I denarium dabit ei et non amplius : et si pignus iniuste acceperit tantum duplatum componat quantum pecunia pro qua pignus accepit ualet. Item concilium talaigias teneant[17] et castellum quando opus fuerit custodiant[18] et muniant[19]. Mulier turpis que mulierem[20] honestam[20] uiliter dehonestauerit sine causa quinque uerbera recipiat in camisa sua. Similiter homo turpis qui bonum hominem dehonestauerit uel bonam mulierem decem uarancadas recipiat. Hec est carta quam nobilissimus Rex Sancius iussit fieri in presencia tocius concilii de Tauguia VI.° kalendas Marcii, In die sancti mathie apostoli sub Era M.ª CC.ª V *(sic)* sub testimonio uenerabilium uirorum, scilicet pelagii elborensis episcopi, Magistri Gualdini, Martini lopiz, et aliorum multorum.

Ego Alfonsus II.[us][21] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor concedo et confirmo illud forum et illam cartam quam Vilel-

1 meo predicto
2 posteritas
3 aliud
4 pedis
5 unoquoque
6 illis
7 porcis
8 roussauerit
9 totum proinde
10 et eum
11 ea.
12 fideiussione
13 inierint
14 inquisionem
15 eraditatum
16 Vlelmi
17 teneat
18 custodiat
19 muniat.
20 honestam mulierem
21 *deest*

Digitized by Google

mus de cornibus fecit et dedit vobis Gallecis habitatoribus de Tauguia, sicut auus meus excellentissime memorie Rex domnus Alfonsus et pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius uobis concesserunt. Vt autem confirmatio mea et concessio maius robur obtineat[22] in perpetuum precepi fieri istam cartam et eam[23] feci[23] meo sigillo plumbeo communiri : et fuit facta apud Sanctaren mense februario in Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. Domnus L. suarii. Domnus Egidius ualasquiz. Domnus Johannes fernandi[24]. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Rodericus menendi[25]. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus. Domnus Mar.[26] Port. episcopus. Domnus P.[27] Colimbriensis episcopus. Domnus S.[28] Vlixbonensis episcopus. Domnus S.[29] elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus B. Visensis episcopus. Domnus Mar. egitaniensis episcopus. Magister plagius[30] cantor port. test. Petrus[31] petri[31] test.[31] Petrus garsie test. Martinus petri test. Vincencius menendi test. Petrus petri test. Joanninus test. G. menendi cancellarius curie[32]. Laurencius martini scripsit.

22 obtineant
23 *desunt*
24 fernandiz
25 menendiz
26 Martinus
27 Petrus
28 Suarius
29 Suarius
30 Pelagius
31 *deest*
32 domini Regis.

GAUDELA

GOUVEIA

1186

In confirmatione autographa Alphonsi II insertum hoc manet forale *in Archivo Publico servatum. Sumpsimus inde textum : lectiones varias ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartulam[1] in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Sancius Portugalensis[2], una pariter cum filiis meis qui exierunt ex nobis, vobis homines[3] de Gaudela qui ibidem populatores estis per mandatum meum, siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum ut firmiter teneatis, et habeatis forum[4] bonum[4] sicut habent alii[5] homines cum melioribus[6] foris[6]. Et non detis mihi neque[7] progeniei[7] mee nec ulli[8] homini pro homicidio nisi septimum adpreciaduram[9] per concilium[10] et per manum de iudice : et nullo pecto nec ulla calumpnia intret[11] ibi, nec meus[12] merinus[12], nisi iudex[13] de uestro concilio. Et faciatis fossadum[14] illa una pars, et las[15] duas partes stent in illa uilla. Et de illa una pars que[16] habuerit ire[17] ad[17] fossadum[17] et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in appreciadura[18]. Et non faciatis fossadum cum uestro seniore nisi una uice in anno aut plus[19] si[19] uestra uoluntas fuerit. Et pedones non faciant fossadum nec clerici. Et non intret ibi nuncius[20] neque[20] manaria[20] de nulloquoque homine per forum[21] de Gaudela. Et qui iu termino de Gaudela filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem, pectet ad[22] palacium[22] CCC[22] solidos[22], et exeat

N.° 1

1 cartam
2 Port.
3 hominibus
4 foro bono
5 alios
6 meliores foros.
7 nec progenie
8 ullo
9 adpreciadura
10 concilio
11 non intret
12 meo meirino
13 iudice
14 fossado
15 alias
16 qui
17 ad ire in fossado
19 si plus
20 nuncio nec maneria
21 foro
22 CCC solidos ad palacium

N.° 2

2 Port.
4 foro bono
5 alios
6 meliores foros
7 ne progenie
8 ullo
9 adpreciadura
10 concilio
11 non intret
12 meo marino
13 iudice
14 fossado
16 qui
17 ad ire in fossado
18 adpreciadura
19 si plus
20 nuncio nec maneria
21 foro

Digitized by Google

homizieiro[23]. Si aliquis inter uos in mercado aut in ecclesia aut in concilio a precon ferido fecerit feridam ad suum uicinum quod pectet LX solidos ad concilium, et VII.ª ad palacium per manum de nostro[24] iudice. Et de furto quodlibet[25] sedeat ibi suus dominus colligat suum cabdal : et de illa calumpnia partiat cum iudice per medium. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam[26] terram perrexerit quomodo seruiat ei tota[27] sua hereditas ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de Gaudela. Et homines de Gaudela ubi habuerint iudicium uel iunctam cum hominibus de aliis terris habeant medianitum per suum cautum[28] de suo terminò. Et dono uobis forum quod stet caballarius de Goudela[29] pro infancione[30] de totis aliis terris in iudicio et in iuramento passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illi pedones de Gaudela quod stent et trociant[31] super illos caballarii uillani de totis aliis terris in iudicio et in iuramento, trociant super illos cum duobus iuratoribus. Et omnes[32] qui de sua terra exierint[33] cum homicidio aut cum muliere raussada[34] uel cum alia calumpnia quelibet[35] sit nisi quod non adducat mulierem alienam, et tornet se ad seniores de Gaudela, sedeat solutus et defensus per forum de Gaudela. Et siquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de Gaudela intratus fuerit, nullus inimicus post illum intret aut pignora tollat, uel malum illi faciat, pectet ad seniorem de Gaudela quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Gaudela pignorauerit et in concilio non pecierit ad directum, pectet ad seniores de Gaudela LX solidos, et duplet illa pignora suo domino. Et omnes de alia terra qui caualeirum[36] de Gaudela descaualgare[37] pectent[37] LX.ª solidos. Et homo de Gaudela qui alterum descaualgar pectet V solidos. Et qui homines de Gaudela prendiderint[38] in prision[39] pectent[39] CCC solidos. Et si homines de Gaudela prendiderint[40] aliquem hominem de aliena[41] terra pectent[42] V solidos. Et si homines de Gaudela pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, sedeat solutus. Et si migratus fuerit uxor sua et filii[43] sint liberi. Et non soluant homines de Gaudela pignora pro senior, nec pro maiordomo, nisi pro suo uicino. Et non dent pausadas[44] per forum de Gaudela caualeiros, nec clericus, nec uiduas, nisi[45] pedones per manum[46] judicis. Et homines de Gaudela qui suos homines tenuerint in suis hereditatibus aut in suis solares[47], et non fuerit ibi suus senior, ueniant ad sinal de judice, et dent fiador ad uenida de suo senior[48], et faciant que mandarent : et calumpnia qualibet fecerint sint[49] de suo senior et VII.ª pars ad palacium : et non seruiant[50] ad ullum[51] hominem nisi ad suum dominum in cuius solar sederit. Et sua senara aut sua uinea de illo Rege Sancio tale pecto habeat quale de illis populatoribus. Et qui uicinum occiderit, et in sua casa fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactauerit, pectet CCC solidos. Et qui mulierem afforciauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se[52] inde deliberare[53] pectet CCC solidos. Et qui mulierem alienam ferierit pectet suo uiro treginta solidos, et VII.ª ad palacium. Et homines de Gaudela qui fiador pararent[54] pro aliqua[55] causa pecierint et ille qui[56] fiador outorgar cum duobus[57] hominibus[57] contra illum, et ille non quesierit colligere et super ipsum eum mactauerit, nos totum[58] concilium[58] ad illum pectet. Et palacium de illo Rege et de Episcopo habeat calumpniam[59], et tota alia uilla unum[60] forum[60] : et aliud[61] palacium[61] non habeat calumpniam. Et homo[62] de Gaudela qui fiador intrar et intentorem[63] non habuerit[64] qual fiadoria[65] parar[65] tal[65] pactar[65]. Et si intentorem[66] habuerit

N.º 1

23 pro homizieiro.
24 uestro
25 quolibet
26 illam
27 *deest*
29 Gaudela
30 infancion
32 homines
34 rausada
35 qualibet
36 caballarium
37 descaualgarent pectet
38 prendiderit
39 prison pectet
41 ala
42 pectet
43 filii sui
44 pausadam
45 nec
47 solaribus
48 seniore
49 sit
50 seruiat
51 alium
52 *deest*
53 liberare
54 pararet
55 qualibet
56 *deest*
57 duos homines
58 toto concilio
61 alio palacio
62 omnes
63 intentor
64 luuar
65 fiaduria fiar pecte tal.
66 ententor

N.º 2

23 pro omizieiro.
24 uestro
25 qualibet
27 *deest*
28 captum
29 Gaudela
30 infancion
31 torciant
33 exierit
34 rausada
35 qualibet
37 descaualgarem pectet
38 prendiderit
39 prision pectet
40 prenderint
41 alia
42 pectet
43 filii sui
46 manu
48 seniore
50 seruiat
51 alium
53 libere
54 pararet
55 qualibet
56 *deest*
57 duos homines
58 toto concilio
59 calumniam
60 uno foro
61 alio palacio
62 omnes
63 ententor
64 luuar
65 fiadoria fiar pectar tal.
66 ententor

Digitized by Google

mittat illum in manus, et sic exeat[67] de illa fiadoria. Et de suspecta de[68] x solidos ad[69] ribam[69] feirant xii casas a derredor[70], et iurent cum[71] duobus[71] hominibus[71]. Et de x solidos a iuso[72] iuret[72] siui outro quale achar[73] quod uicinus sit. Et toto homine de Gaudela qui se tornar ad alium senior qui illi[74] benefecerit sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et absoluti per[75] forum[75] de Gaudela. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniorem nisi Regem aut filium suum, aut[76] quem uos concilium[77] uolueritis[77]. Et toto homine de Gaudela qui deserdatus[78] fuerit et per suam[79] manum[79] non pectar quomodo se tornet ad suam[80] hereditatem[80] ubi fuerit[81] illa[81] sine ulla[82] calumpnia[82]. Et totus[83] homo[83] de Gaudela qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossadum[84] nisi per forum[85] de Gaudela. Et totous[86] homo[86] de Gaudela qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit illam, pectet i denarium ad judicem. Et si mulier laxauerit suum maritum quem ad[87] benedictionem[87] habuerit[87], pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad suum uirum. Et de derrotela[88] de sua casa cum lanzas et scutos de sua porta a dentro pectet ccc solidos, medios suo[89] domino et medios ad palacium. Et qui dederit[90] ad[91] suum[91] uicinum[91] cum spada[92], pectet xxxx solidos et vii.ª ad palacium. Et qui dederit lancada ad suum[93] uicinum[93] et exierit[94] de una parte ad aliam pectet xx solidos vii.ª[95] ad palacium. Et si non trocierit x solidos et vii.ª ad palacium. Et de plaga unde osso exierit[96] pectet x solidos quada[97] osso et vii.ª ad palacium. Et de alia plaga v solidos et vii.ª ad palacium. Et per tota pignora siue de palacio[98] siue[98] de[98] concilio[98] colligat suo fiador pro[99] ad[99] forum[99]. Et dono uobis quod[100] non habeat nullam[101] defesam[101], nec ullo[102] monte, nec ullo[103] pelago, nisi illo de toto concilio. Et sunt uestri[104] isti[104] termini[104]. Ex una parte quomodo esparte cum linares, et cum felgosio[105], et ex alia parte quomodo exparte cum sena. Et ex tercia parte quomodo exparte per Mondegum[106] contra zurara. Et illo montadigo[107] de lestremo que montent[108] caualeiros de Gaudela cum suo senior, et prendant suam[109] terciam[109]. Et illo montadigo[110] de ganado de Gaudela non sedeat montadigo[111]. Et de illa carregadura dent in portadigo[112] i arenco, et de caualo i solidum, et de mulo i solidum, et de asino uel boue[113] vi denarios. Et de[114] toto portadigo[115] qui uenerit ad Gaudelam, ubi pausadam[116] prendiderit[116] prendat suam[117] terciam[117]. Quicumque hanc scripturam infringere uoluerit sit excommunicatus et dampnatus in perpetuum, Amen. Facta karta in[118] Era M.ª CC.ª XX.ª III.ª Mense februario. Ego S. dei gratia Port. Rex qui hanc cartam fieri iussi coram testibus roboro eam et confirmo. Ego D. dei gratia Regina Port. hanc cartam roboro et confirmo, mandato domini mei Regis. Ego Regina domna T. filia domini Regis S. et Regine domne D. similiter conf. Ego Regina domna S. eorum filia similiter conf. Domnus V. fernandi maiordomus curie[119]. Domnus P. alfonsi signifer domini Regis[120]. Domnus P. fernandi conf. Domnus M. gunsaluiz[121] conf. Domnus G. bracarensis Archiepiscopus conf.

N.º 1

68 *deest*
69 a riba
70 deredor
71 duo homines.
72 iuso iure
73 agar
74 ille
75 pro foro
77 concilium quesieritis.
78 deserdadu
79 sua manu
81 ipsa fuerit
82 ullam calumpniam.
83 toto homine
84 fossado
85 foro
86 toto homine
87 habuerit ad benedictionem
88 rotela
89 ad suo
91 a suo uicino
93 suo uicino
94 exerit
95 et vii.ª
97 cada
98 concilio uel de palacio
99 por a foro.
100 que
101 nulla defesa
102 nullo
103 nullo
104 uellios istos terminos.
105 felgosino
106 mondego
108 montem
109 sua tercia.
111 montadico.
112 portadico
113 de boue
114 *deest*
115 portadico
116 pausada prendiderint
117 sua tercia.
118 sub
119 curie conf.
120 Regis conf.
121 gunsalui.

N.º 2

67 exat
68 *deest*
69 a riba
70 deredor
71 duo homines
72 iusu iure
73 agar
75 pro foro
76 ad
77 concilio quesieritis.
78 deserdadu
79 sua manu
80 sua hereditate
83 toto homine
84 fossado
85 foro
86 toto homine
88 rotela
89 ad suo
90 dedit
91 ad suo uicino
92 speda
93 suo uicino
94 exerit
95 et vii.ª
96 exerit
98 concilio uel de palacio
99 por a foro.
100 que
101 nulla defesa
104 uellios istos terminos.
105 felgosino
106 Mondego
107 montadico
108 montem
109 sua tercia.
110 montadico
111 montadico.
112 portadico
114 *deest*
115 portadico
116 pousadã prenderit
117 sua tercia.
118 sub
119 curie conf.
120 Regis conf.
121 gunsalui

Digitized by Google

Domnus M. Portugalensis[122] Episcopus conf. Domnus Johannes Visensis Episcopus conf. Domnus M. Portugalensis[123] Episcopus conf. Domnus Johannes fernandiz[124] Regis[124] dapifer[124] conf. Egeas pelagii conf. Reimundus[125] menendiz[125] test.[126] Reimundus[127] iohannis test.[128] Alfonsus suarii test.[129] Martinus pelagii test. Julianus Notarius curie[130].

Ego Alfonsus[131] dei gratia Portugalensis[132] Rex[132], una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis moratoribus de Gaudela istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum robur optineat[133], precepi fieri istam cartam[134] et eam feci meo plumbeo[135] sigillo[135] communiri. Facta carta apud Colimbriam Mense Nouembri sub era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis —Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie —Domnus Laurencius suarii —Domnus Johannes fernandiz[136] —Domnus Gomecius suarii —Domnus Fernandus fernandiz[137] —Domnus Gil ualasquiz —Domnus Rodericus menendiz[138] —Domnus Poncius alfonsi —Domnus Lopus alfonsi, conf. —Vincencius menendiz[139] —Martinus Petriz[140] —Petrus petriz[141], test.

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus —Domnus Martinus Portugalensis[142] Episcopus —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus —Domnus Suarius Elborensis Episcopus —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus —Domnus Bartholomeus Visensis Episcopus —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus, conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus Garsie —Jhoanninus, test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie —Fernandus[143] suarii[143] scripsit[143].

N.° 1

122 Port.
123 Colimbriensis
124 fernandi dapifer Regis.
125 Reimondus menendi
126 *deest*
128 conf.
129 conf.
130 curie apud sanctaren extitit roborata.
131 A. II.us
132 Port. Rex.
133 obtineat
134 cartam meam
135 sigillo plumbeo
136 fernandi
137 fernandi
138 menendi
139 menendi
140 petri
141 petri
142 Port.
143 *deest*

N.° 2

122 Port.
123 Colimbriensis
124 fernandi dapifer Regis
125 Reimondus menendi
126 conf.
127 Reimondus
128 conf.
129 conf.
130 curie. Apud sanctaren extitit roborata.
132 *desunt*
134 meam cartam
136 fernandi
137 fernandi
138 menendi
139 menendi
140 petri
141 petri.
142 Port.
143 *deest*

COVELIANA

COVILHAN

1186

In charta autographa confirmationis ab Alphonso II concessae insertum hoc nobis superest forale; *sed valde mutilum. Ex ipsa charta textum hausimus. Quae desunt ex regestis Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis addidimus. Accedunt lectiones variae ex eodem libro et ex Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex domnus[1] S.[1] filius[1] Alfonsi Nobilissimi Regis Portugalensis[2] et Regine domne Mahaute[3] una cum uxore mea Regina domna Dulcia et filio meo Rege domno Alfonso et filiabus meis Regina domna Tharasia[4] et Regina domna Sancia[5] uolumus restaurare atque populare Couelianam. Damus et concedimus forum et consuetudinem de Elborense ciuitate omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes de cauallariis uadant in fossadum[6] Regis et tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus et una uice faciant fossadum in anno. Et

N.° 1

1 Sancius filii
2 Port.
3 Mafalde
4 Sancia
5 Tarasia
6 fossado

N.° 2

1 domnus S. filii
2 Port.
3 mafalde
4 Sancia
5 Tarasia
6 fossado

Digitized by Google

qui non fuerit in fossadum[7] pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis, scutos, et spadas[8] pectet ccc solidos et VII.ª ad palacium. Et qui furtauerit[9] pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et VII.ª[10] partem[10] ad palacium. Et qui mulierem[11] aforciar et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata[12] et ille negaret det illa in autorgamento[13] tres homines tales qualis[14] ille fuerit et ille iuret cum XII quod non fecit. Et si mulier non habuerit outorgamento iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et VII.ª palacio[15]. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LX solidos et VII.ª ad[16] palacium[16] et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit pectet LX solidos, medietas detur[17] palacio et medietas concilio. Et de medietate[18] concilii VII.ª detur palacio[19]. Et homo qui fuerit gentile aut erdados non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora[20], et pectet LXª solidos et VII.ª ad[21] palacium[21]. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus de manu sagionis acceperit pectet iudici I solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites[22], pedones, exceptis hiis qui sunt in alieno[23] seruicio[23], miles pectet x solidos uicinis, pedes[24] uero v solidos. Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum et XXXX[25] oues et unum asinum et IIºs lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere pectet iudici I solidum. Et mulier de benedictionibus qui maritum suum reliquerit pectet ccc solidos et VII.ª ad[26] palacium[26]. Et qui dimiserit uxorem suam pectet I denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit pro primo[27] die pectet I arietem, et si magis pectet pro uno die VI denarios et pro una nocte I solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pro[28] entrada pectet x solidos. Et si transierit ad alteram[29] partem pectet uulnerato XX[30] solidos. Et qui fregerit occulum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet uulnerato c solidos et ille det VII.ª palacio. Qui mulierem alienam ante suum[31] maritum[31] percusserit pectet XXX solidos et VII.ª palacio[32]. Qui marcum[33] alienum in sua hereditate mutauerit pectet v solidos et VII.ª palacio[34]. Qui limitem alienum fregerit pectet v solidos et VII.ª palacio[35]. Qui conductarium alienum mactauerit pectet homicidium suo amo, et det VII.ª a palacio. Similiter de suo ortelano[36], et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate ubicumque in toto regno Portugalis hereditates habuerint[37] non pectent[38] nec seruiant ad alium hominem[39] de tota sua facienda[40] nisi domino[41] hereditatis. Moratores Couelliane[42] per totum regnum meum nullam pectent[43] calumpniam nisi per forum de Coueliana[44]. Tendas et molinos et fornos de hominibus de[45] foro[45] sint liberi de foro. Milites de Couelliana sint in iudicio pro podestades et infancones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis[46] uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foras uille, pectet x solidos et VII.ª a[47] palacio. Ganatum de Couelliana non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum[48] quamuis habeat alium sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amo pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudirent[49] ei pignus, concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus, et pignorent[50] pro LX solidos, medios concilio et medios rancuroso. Homines de Couelliana non sint in prestamo[51] dati[52].

N.º 1

7 fossado
10 VII^em partes
11 mulier
13 outorgamento do
15 ad palacium.
17 a
19 a palacio.
20 pignoram
22 milites aut
23 seruicio alieno
24 *deest*
27 uno
28 pola
29 aliam
30 x
31 maritum suum
32 a palacio.
33 maritum
34 a palacio.
35 a palacio.
37 habuerit
38 pectet
45 Couelliane
46 caualeiros
48 cauallum
49 sacudiret
52 datos.

N.º 2

7 fossado
8 spatas
9 furtare
10 VII.ª partes
11 mulier
12 aforciada
14 quales
15 a palacio.
16 a palatio.
17 detur a
18 medietatem
20 pignoram
21 a palacio.
22 milites aut
24 *deest*
25 LX.ª
26 a palacio.
27 uno
28 pola
29 aliam
30 x
31 maritum suum
32 a palacio.
33 maritum
35 a palacio.
36 ortolano
37 habuerit
38 pectet
39 hominum
40 fazenda
41 dominis
42 Cuuiliane
43 pectet
44 Coueliane.
45 Couelliane
47 *deest*
49 sacudiret
50 pignora
51 prestamos
52 datos.

Digitized by Google

Et si homines Coueliane habuerint[53] iudicium cum hominibus alterius[54] terre[54], non currat inter illos firma sed currat per squisam[55] aut reco[56]. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis[57] Couelliane accipiant de eis[58] montadigum, scilicet a grege ouium III carnarios[59]. Et de busto de uaccis unam[60] uaccam[60]. Istud[61] montadigum[61] est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes cabaleros[62] qui se perdiderint[63] in Alguara[64] uel in lite, primum erectetis[65] eos sine quinta, et postea detur[66] nobis quinta[67] directa[67]. De[68] azarias et de guardiis[69] quintam partem nobis date[70] sine ulla offrecione[71]. Et omnis homo Couelliane qui inuenerit aliquem hominem alterius[72] uille[72] in suis terminis taliando[73] aut leuando madeiram de montibus, prendat totum[74] quod[75] ei inuenerit sine calumpnia[76]. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet palacio LX solidos, et duplet ganatum suo[77] domino[77]. Testamur[78] uero et perhemniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores christianos[79] uel[79] uiatores[79], iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque hoc fecerit pectet palacio LX solidos et duplet ganatum quod prendiderit[80] suo domino : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram[81] uillam[81] per uim[82] cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si cum rancura de ipso ad Regem uel ad[83] dominum terre uenerit, pectet C morabitinos medietas regi et medietas[84] concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si[85] iam per unum annum uel duos furare[86] uel rapere reliquerit[87] et postea si pro aliqua re repetitus fuerit quodcumque commiserit saluet se tamquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subsubeat[88] pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat per[89] suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam ad[90] suos[91] parentes[91], et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª a[92] palacio, et insuper sit homicida. De portagen, foro de troxel[93] de caballo[94] de pannis de lana uel de lino I solidum. De troxel[95] de lana I solidum. De troxel[96] de fustaes[97] V solidos. De carrega[98] de piscato I solidum. De carrega de asino VI denarios. De carrega[99] de pelibus de coniliis[100] christianorum[100] V solidos. De carrega de mauris de coniliis[101] I morabitinum. Portagen de cauallo quem[102] uenderint in mercato I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De carneiro III mealias[103]. De porco II denarios. De foron[104] II denarios. De carrega[105] de pan[106] aut[106] de uino III mealeas[107]. De carrega de peon I denarium. De mauro quem[108] uenderint[108] in mercato I solidum. De mauro qui se redimerit[109] decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uacca uel de zeura II denarios. De corio de ceruo uel de gamo III medalias. De carrega de cera V solidos. De carrega de[110] azeite[110] V solidos. Iste portagen est de hominibus foris[111] uille, tercia pars de isto[112] portagen[112] detur suo hospiti et due[113] partes Regi. Moratores de Coueliana non dent portadigo. Assignamus ei terminos per stellam et inde per barelas

N.º 1

53 habitauerit
54 de alia terra
58 illis
59 carneiros.
60 I uacca.
65 erectis
66 detis
67 quintam directam.
68 Et de
69 guardias
70 dare
72 de alia villa
74 *deest*
75 quantum
77 domino suo.
78 Testamus
79 uel uiatores christianos
80 perderit
83 *deest*
85 *deest*
86 furari dimisit
87 *deest*
89 ad
93 trosel
94 cauallo
95 trosel
96 trosel
97 fustanes
100 coniliorum de christianis
101 conelios
104 foro
106 pane uel
111 foras
112 ista portagem
113 duas

N.º 2

54 de alia terra
55 inquisam
56 reto.
57 terminos
58 illis
59 carneiros.
61 Iste montadigo
62 caballos
63 perderint
64 algara
68 Et de
71 offensione
72 alie ville
73 tallando
74 *deest*
75 quantum
76 calupnia.
78 Testamus
79 uel uiatores christianos
80 prenderit
81 uestra uilla
82 uim uenerit
83 *deest*
84 medietas detur
86 furari
88 subeat
90 *deest*
91 suis parentibus
92 *deest*
93 trousel
95 trosel
96 trosel
98 carega
99 carega
100 conilios christianorum
101 conilios
102 qui
103 medalias.
104 foro
105 carega
106 pane uel
107 medalias.
108 qui uendiderint
109 redimeret
110 dazeite
112 ista portagine
113 duas

Digitized by Google

et per uerticem de teixeiras, et de frauegas, et inde quomodo discurrunt[114] aque[114] ad Ozezar, et inde per bouem[115] quomodo currit ad Coam, et inde per souereira per cimalias de alferezes, quomodo uenit aaceph, inde alpreada quomodo intrat in alponsur, et alponsur in tago, et in[116] portum de Rotano[117] ad cortizadam, et inde ad Valongum[118], et inde ad portum de nudeir per foz de pera, et intrat in serra de ermio[119] quomodo uertit aquas ad ozezar. Ego Rex S.[120] una cum uxore mea Regina[121] D. et filio meo Rege A. et filiabus meis Regina domna[122] T.[123] et Regina domna[124] S.[125] hanc cartam propriis manibus roboramus et confirmamus. Quisquis hos terminos assignatos irrumpere uoluerit pectet concilio mille solidos probate monete. Facta karta Mense Septembri Era M.ª CC.ª XX.ª IIII.ª Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Amen. Et concedimus ut omnes christianos quamuis sit seruus ex quo in Coueliana habitauerit per unum annum sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de Coueliana habeant concilium circa terminos Coueliane. G. Bracarensis Archiepiscopus conf.[126] M. Portugalensis[127] Episcopus conf. J. Visensis Episcopus conf. G. Lamecensis Episcopus conf. P. Elborensis Episcopus[128] conf. S. Vlixbonensis Episcopus[129] conf. Petrus alfonsi[130] signifer domini[131] Regis conf. M. Goster conf. Petrus fernandi conf. Nunus sancii conf. Suerius egee conf. Hermigius menendiz conf. Pelagius suarii[132] conf. Gunsaluus[133] gunsalui[133] conf. Reimundus[134] pelagii conf. F. ariei conf. P. odorii conf.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris[135] Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo uobis moratoribus de Couelliana istam cartam supradictam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmissimum[136] robur obtineat precepi fieri istam meam cartam, et eam feci meo sigillo[137] plumbeo[137] communiri. Facta carta[138] Mense Nouembri[139] Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati Reges qui hanc cartam fieri[140] precepimus[140] coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis —Domnus Petrus iohannis maiordomus[141] curie[141] —Domnus L. suarii —Domnus Jo. fernandi —Domnus Fernandus fernandiz[142] —Domnus Gomecius suarii[143] —Domnus Gil ualasquiz —Domnus Rodericus menendiz —Domnus Poncius alfonsi —Domnus Lo. alfonsi, conf. —Vincencius menendiz[144] —Martinus petriz[145] —Petrus petriz[146], test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus —Domnus Martinus Portugalensis[147] Episcopus —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus —Domnus Suarius Elborensis Episcopus —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus, conf. —Magister Pelagius Cantor Portugalensis[148] —Petrus garsié —Jhoanninus[149], test.

Gunsaluus Menendi Cancellarius Curie[150] —Fernandus[151] suarii[151] scripsit[151].

N.º 1

115 uocem
116 inde
117 rodano
118 ualongo
120 Sancius
121 Regina domna
122 *deest*
123 S.
124 *deest*
125 T.
126 conf. Mar. colimbriensis episcopus conf.
127 Port.
132 suerii
133 Gonsaluus gunsalui
135 meis
138 carta apud colimbriam
139 obtobris
140 precepimus fieri
141 dapifer domini Regis
143 Suerii
144 menendi
145 petri
146 petri
147 Port.
148 Port.
149 *deest*
150 curie conf.
151 *deest*

N.º 2

114 aque discurrunt
115 uocem
116 inde
117 rodano
118 ualongo
119 ermeo
120 Sancius
122 *deest*
123 S.
124 *deest*
125 T.
126 conf. Mar. colimbriensis episcopus conf.
127 Port.
128 Electus
129 Electus
130 alfonsus
131 *deest*
133 Gonsaluus gonsalui
134 Reimondus
135 meis
136 *deest*
137 plumbeo sigillo
138 carta apud Colimbriam
139 Octobri
141 dapifer domini Regis
142 fernandi
145 petri
146 petri
148 Port.
149 *deest*
150 curie conf.
151 *deest*

Digitized by Google

VISÉO

VISEU

1187

Forale *Viseense alterum in Publico Archivo servatur descriptum in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et in Lib. Regestor. Alphonsi II. Aliud exemplar ibi invenitur initii saeculi XIV. Ex primo exemplari textum decerpsimus, ex aliis lectiones varias.*

In dei nomine. Ego Sancius dei gratia Port.[1] Rex magni Regis domni[2] Alfonsi et Regine domne Mahalde[3] filius una cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filio meo Rege domno Alfonso, et filiabus meis Regina domna Sancia et Regina domna Tarasia : do atque concedo omnibus populatoribus de Viseo presentibus et futuris illud bonum forum quod eis pater meus dedit, sicut in subsequentibus continetur. Mandamus atque[4] concedimus terre de Uiseo ut si aliquis extraneus terram de uiseo cum armis currerit cum tribus hominibus et supra pectet VI mille modios : et caballarii et clerici et pedones[5] et[5] mercatores[5] et mulieres non sint capti aliquo modo neque raubati[6] intus uiseum neque foris. Sed si aliquam fecerint calumpniam detur eis sigillum iudicis, et ueniant ad concilium et iudicentur a bonis hominibus et a iudice : et nullus homo neque dominus terre per uim hominibus terre de viseo suum caballum accipiat. Et si miles militi hereditatem[7] uendere uoluerit sit libera. Et in quacumque parte tocius regni mei milites de uiseo hereditates habuerint per unam solummodo militiam[8] illas[8] deffendant. Et de militibus qui in uilla[9] morantur mandamus ut si aliquis eorum caballum suum perdiderit, non exigatur ab eo caballus per duos annos. Cumpletisque II.bus annis si caballum non habuerit, sit pedes quousque caballum habeat. Et milites et clerici qui in ueteri ciuitate de viseo casas habuerint, possideant[10] eas siue regali facienda. Et mercatores et pedones similiter. Et in casas[11] de caballariis non intrent caballi domini Regis per forciam. Et si miles[12] de ciuitate uisei in paupertate deuenerit, aut mulier alicuius illorum[13] uiduauerit, et caualariam facere non potuerit[14], eorum hereditates sicut prius erant sint libere. Et si pedes pediti hereditatem suam uendere uoluerit, det X.a partem precii domino terre : et[15] quandam partem hereditatis propter urgentem inopiam uenderit[16], nichil det de illa. Et si miles suam uenderit[17] hereditatem similiter nisi[18] det de illa : et si aliquis de alia[19] azaria[19] carnem per uim rapuerit[20] aut in ea carnificem[21] percusserit[21] domino terre V solidos pectet. Et de zapatariis, et de panetariis, et de mercatoribus similiter mandamus. Et milites et pedites qui in ciuitate visei habitauerint, si se ad inuicem percusserint et in[22] iudicio uicinorum[23] suorum[23] adquiescere uoluerit[24] nichil pectet[25] sed sibi ad inuicem iudicio bonorum hominum satisfaciant. Si autem iudicio suorum uicinorum uel sui iudicis adquiescere noluerit[26] pectet[26] calupniam quam[27] fecerit[27]. Et quicumque in ciuitate uisei arma abstraxerit per iram contra uicinum suum pectet LX.a solidos[28]. Et qui ibi hominem acciderit[29] pectet D solidos : et pro roxo[30] CCC solidos et totum illud[31] pectet per apreciamentum[32] sine alie[33] terno. Et si extra ciuitatem hominem occiderit pectet CCC solidos. Et si mulier rausata[34] usque nouem dies in concilio querimoniam suam non monstrauerit[35], nemo pro rauso illo aliquid pectet. Et rausum antea sit exquisitum per directum et postea iudicatum. Et si de casa alicuius uestrum filius aut parentes aut mancipum[36] aut aliquis extraneus exierit et aliquam calumpniam fe-

N.° 1

3 Mahaldae
4 adque
6 roubati
7 suam hereditatem
8 miliciam illâm
10 posideat
14 potuerint
20 rapuerint
22 *deest*
27 qualem fecerit.
29 occiderit
32 adpreciamentum
33 alio
34 rousata
35 mostrauerit
36 mancipium

N.° 2

1 Portugalensis
2 *deest*
3 Mahaute
5 mercatores et pedones
7 suam hereditatem
9 uillis
11 casa
12 milites
13 illam
14 potuerint
15 et si
16 uendiderit
17 uendiderit
18 nichil
19 alcazaria
21 carnifex percusserint
23 suorum uicinorum
24 uoluerint
25 pectent
26 uoluerint pectent
27 qualem fecerint.
28 soldos.
29 occiderit
30 rauso
31 istud
33 alio
35 mostrauerit
36 mancipium

Digitized by Google

cerit et ad domum unde exierit reuersus non fuerit ille de cuius casa exierit nichil pectet pro illo. Et maiordomus nec iudex nec seruiciarius[37] non ponatur in terra nisi ille[38] qui gratuitu ibi esse uoluerit[39] neque dent x.ª nisi ex quo fuerit[40] caupti[40]. Et mensuram[41] de cellario uisei talis sit qualis fuerit de[42] colimbria : et sit sine ulla defensione[43]. Et dent heiradigam de uino, de tribus modiis puzalem, et non plus. Et si homo tributarius mortuus fuerit, et habuerit duos filios aut plures, filii eius inter se unum eligant qui illum censum adimpleat quod pater eorum dare solebat de suo casale, et fratres sui respondeant ei. De militibus similiter mandamus. De[44] uino sextam partem tribuant : de lino similiter : de proua de porra[45] v solidos : et de lancea[46] xv solidos. Et de caballariis et[47] de[48] caballos xxx solidos. Et si aliquis cum aliquo uestrum altercatus fuerit, et ad iuramentum deuenerit, de iuramento de x bracalibus det unum iudicato, et de quinque medium et non plus. Et si aliquis ex illis[49] qui tributarii sum[50] in paupertate deuenerit tam homo quam uidua in[51] suam hereditatem alteri ad laborandum dederit maiordomus accipiat medietatem racionis, et dominus hereditátis aliam medietatem. Et mandamus ut illi qui ligna solebant ducere ad palacium nunquam illam[52] ibi ducant. Et iugadarii qui in cellario dant iugadam, dent de uno modio unam talegam[53], et pro illo aluara unum denarium et non plus. Et sagion et maiordomus non ponant caritel nisi cum auctore et cum testibus : et non sit ille[54] caritel nisi de v° solidis. Mandamus etiam ut clerici sancte marie habeant suas hereditates atque suos honores sicut milites de uiseo eam[55] melius habuerint. Et neminis[56] pro eis seruiet[57] nisi coram altare[58] beate uirginis marie, pro nobis suprascriptis et pro omni populo christiano[59] preces fundendo : et qui casam[60] cum armis uiolenter intrauerit pectet LX solidos et[61] si habuerint qui uocem det de illo. Quicumque hoc nostrum[62] factum[62] roborauerit et roboratum conseruauerit[63] sit benedictus a deo amen. Facta carta mense[64] Januario[64] apud[64] Sanctaren[64] Era[65] M.ª CC.ª XX.ª V.ª Nos supranominati Reges qui pro remissione[66] pecatorum nostrorum hanc cartam facere iussimus coram testibus roborauimus[67]. Qui presentes fuerunt, Godinus bracarensis[68] archiepiscopus conf. Johannes tunc[69] temporibus[69] visensis episcopus conf. Fernandus uisensium decanus conf. Gunsaluus eiusdem loci cantor conf. Garsia[70] frater[70] canonicus conf. Suarius menendi canonicus conf. Suarius uenegas conf. Nicholaus roderici conf.[71] Didacus pelagii maiordomus terre conf.[72] Didacus pelagii mercator test. Fernandus menendi mercator test. Didacus portarius test. Menendus gunsalui maiordomus curie conf. Petrus alfonsi signifer regis conf. Petrus gomet[73] qui tunc terram tenebat conf. Hermigius[74] conf. Suarius[75] uenegas[75] conf.[75] Petrus fernandi conf. Joannes fernandi dapifer regis conf. Egeas[76] pelagii test. Fernandus bispo[77] test.

Ego Alfonsus II.us[78] dei gratia port.[79] Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris[80] infantibus domno S.[81] et domno A.[82] et dona Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de viseo istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex domnus S.[83] Et ut hoc meum[84] factum in perpetuum firmissimum[85] robur obtineat[86] precepi istam[87] meam[87] cartam[87] fieri[87] et eam feci meo sigillo[88] plumbeo[88] communiri. Facta carta apud Colimbriam Mense Octobri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supra-

N.° 1

37 seruicialius
38 illi
39 uoluerint
40 fuerint capti.
42 illa de
44 Di
45 pora
46 lanzea
47 *deest*
48 ad
49 ellis
51 et
52 illa
54 illud
58 altere
59 christianissimo
61 *deest*
63 conseruerit
64 apud Santaren Mense Januario
66 remissionem
68 bracare
73 gomez
74 Hermigii
76 Egas
78 *deest*
83 Sancius
85 *deest*
88 plumbeo sigillo

N.° 2

37 seruicialius
38 illi
39 uoluerint
40 fuerint capti.
41 mensura
42 illa de
43 offrecione.
47 *deest*
48 ad
50 sunt
51 et
52 illa
53 taleigam
54 illud
55 ea
56 nemini
57 seruient
59 christianissimo
60 casam alienam
62 factum nostrum
65 In Era
67 roboramus.
69 *desunt*
70 Garsias fernandi
71 test.
72 test.
73 gomez
74 Alfonsus hermigii
75 *deest*
76 Egas
77 pispo
78 *deest*
79 Portugalensis
80 meis
81 Sancio
82 Alfonso
83 Sancius
84 nostrum
85 *deest*
86 optineat
87 fieri istam cartam
88 plumbeo sigillo

Digitized by Google

nominati Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus S.[89] bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M.[90] port.[90] episcopus Domnus P.[91] colimbriensis episcopus. Domnus S.[92] Vlixbonensis episcopus. Domnus S.[93] elborensis episcopus Domnus P.[94] lamecensis episcopus. Domnus B.[95] Visensis episcopus. Domnus M.[96] egitaniensis episcopus. Domnus M.[97] iohannis signifer domini Regis. Domnus P.[98] io.[98] maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii Domnus Johannes fernandi[99]. Domnus F. fernandi[100]. Domnus Go.[101] suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Ro.[102] menendi[103]. Domnus Pon.[104] alfonsi. Domnus Lopus[105] alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi[106] test. Mar.[107] petri[107] test. Petrus petri[108] test. Joanninus test. Gunsaluus[109] menendi cancellarius curie[110].

N.° 1

98 P. iohanis
102 Rodericus
104 Poncius
109 Gonsaluus
110 domini Regis.

N.° 2

89 Stephanus
90 Martinus Portugalensis
91 Petrus
92 Suarius
93 Suarius
94 Pelagius
95 Bartholameus
96 Martinus
97 Martinus
98 Petrus iohanis
99 fernandiz
100 fernandiz
101 Gomecius
102 Rodericus
103 menendiz
104 Poncius
105 Lupus
106 menendiz
107 Martinus petriz
108 petriz
110 curie. Fernandus suarii scripsit.

AVOO

AVÔ

1187

Autographum in Publico Archivo. Lectiones varias ex alio exemplari ejusdem Archivi, e tabulario sedis Conimbricensis delato, abripere omisimus quia apographum.

In dei nomine. Hec est karta de foro quam ego rex domnus S. vna cum uxore mea regina domna D. et filiis meis rege domno A. et rege domno henrico, et filiabus meis regina domna T. et regina domna S. facio habitatoribus de auoo presentibus et futuris. Damus itaque uobis ut habeatis pro foro, quod de unoquoque iugo boum detis I[m] modium. Ex quo tercia pars sit de tritico, et tercia de centeno, et tercia de milio. Et de uno boue II[os] quartarios eodem modo terciatos. Et istum panem talem detis qualem pro ad uos duxeritis. De uino decimam detis. Et qui laborauerit linum det unum manipulum. Et de morada de monte, a quatuor coniliis et supra detis unum conilium. De uenatione de baraca I lumbum. De porco II[as] costas. De morada de cera, de duobus arredes et supra detis unum arredel. Et qui uoluntarie comiserit homicidium pectet X morabitinos. De rousso X morabitinos. De merda in bocca X morabitinos. Furtum de abere, aut de ganado, nouies componatur. Qui cum armis ad bandum exierit perdet illa. Qui percusserit cum lancea, aut cum gladio, aut cum cultello, aut cum spora, pectet III morabitinos domino terre, et I[m] morabitinum ad plagatum. Homo de auoo non sit maiordomus nec seruicialis nisi ex propria uoluntate. Homo de auoo nichil aliud pectet nisi quod supra in carta ista scriptum est. Homo de auoo qui uendere uoluerit suam hereditatem uendat illam tali homini qui faciat suum forum de illa : et de precio det decimam palacio. Facta carta Mensse maio era M.[a] CC.[a] XX.[a] V.[a] Nos supranominati reges qui hanc cartam facere precepimus, uobis concilio de auoo propriis manibus ro—bor—a—m—vs— Et roborata confirmamvs. Quicumque hoc factum nostrum obseruauerit sit benedictus. Et qui fregerit sit maledictus.

Menendus gonçalui maiordomus curie conf. —Petrus Alfonssi signifer regis conf. —Ermigius Menendi conf. —Aluarus martini dapifer regis conf. —Egas pelagii test. —Fernandus test.

G. Bracarensis Archiepiscopus conf. —M. colinbriensis episcopus conf. —M. Portugalensis episcopus conf. —J. Visensis episcopus conf. —Reimundus io. test. —Alfonsus suerii test.

·Rex domnus sanciz —Regina domna dulcia —Rex domnus alfonsus —Rex domnus Henrricus —Regina domna Tarasia —Regina domna Sancia.·

Julianus notarivs curie.

" *Intus in circulo* (Rodado) *haec nomina leguntur.*

Digitized by Google

BRAGANCIA

BRAGANÇA

1187

Charta confirmationis autographa Alphonsi II nobis textum hujus foralis *suppeditavit. Lectiones varias ex aliis exemplaribus invenimus in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, in Lib. Regestor. Alphonsi II et in Libris* I *et* II *Regestor. Alphonsi III.*

In dei[1] nomine[1]. Hec est carta de foro quam ego Sancius dei gratia Portugalensis[2] Rex, una cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filiis meis Rege domno A. et Rege domno Henrico, et filiabus meis Regina domna T. et Regina domna S. facio uobis populatoribus de ciuitate Bragantie presentibus et futuris im[3] perpetuum. Damus ita[4] uobis atque[5] concedimus pro foro ut ex quo morator ciuitatis Bragancie filium habuerit non sit manarius, siue filius mortuus[6] fuerit[7] siue uiuus. Et habitatores uille uestre qui extra uillam uestram hereditates habuerint, libere eas possideant : ita quod non sint subdite potestati alicuius sagionis aut iudicis. Et barones uestre ciuitatis seruiant cui uoluerint, Regi scilicet aut Comiti aut infanzonibus : et possideant suas hereditates quas in uilla uestra habuerint in pace : et sagiones non intrent in illis[8] neque Judices. Et milites faciant fossatum Regi semel in anno. Et qui noluerit[9] illud facere pectet[10] III^{or} ceras. Milites qui prestimonium non tenuerint, non pectant[11] nuncionem. Et qui prestimonium tenuerint, et filios habuerint, non dent nuncionem[12] neque auferant filiis prestimonium. Et illi qui uxores non habuerint non sint manarii. Et serui aut homicide aut adulteri qui in ciuitate uestra habitare uenerint sint liberi et ingenui. Et nullus audeat hospitari in domibus uestris contra uoluntatem uestram. Mulieres uidue que cum aliquo homine qui non sit uestre uille morator intencionem habuerint in uilla[13] uestra[13] habeant suum iudicium. Et habitator[14] uille uestre si mortuus fuerit et parentes aut filios non habuerit in uilla[15] uestra[15] et eos extra uillam uestram habuerit, ueniant parentes sui et recipiant suam hereditatem. Si uero parentes non habuerit, medietatem omnium quecunque possederit det concilium pro eius anima, et alia medietas domino suo detur. Et habitator[16] uille uestre si hominem qui non fuerit uestre[17] uille[17] interfecerit, nichil pro eo pectet. Et si homo qui non fuerit uestre ciuitatis, uestre uille hominem interfecerit pectet CCC solidos. Si aliquis iudeus in uilla uestra uenerit, et ab aliquo percussus aut interfectus fuerit, talis calumpnia detur pro eo qualis pro uobis metipsis[18]. Aut rausum, aut furtum[19], et[20] ad[21] homicidium[22] ueniat Rex. Et si maiorinus[23] interfectus fuerit, pectent pro[24] illo[24] de unaquaque domo singulos foles de coniliis. Et si Rex in uilla uestra uenerit dentur[25] ei de unaquaque casa[26] III denarii pro sua collecta semel in anno. Homines uestre uille non dent portagium in uestra uilla neque in suo termino. Et populatores uestre uille de omnibus suis hereditatibus quas habuerint in toto regno[27] meo[27], in ista ciuitate faciunt forum de illis. Si pedon uestre uille percusserit caballarium, aut caballarius pedonem, equaliter pectent sibi[28] ad inuicem, et equale iudicium habeant pedones et caballarii de ipsa[29] ciuitate. Et nullus populator ciuitatis Bragancie in toto regno nostro non det portagium. Damus etiam ciuitati Bragantie, et populatoribus eius, totam Braganciam, et Lampazas[30] cum suis terminis, ad possidendum im[31] perpetuum. Clerici de ciuitate Bragancie non sint manarii. Milites qui a dominis suis mulum aut caballum aut arma habuerint, si mortui fuerint nichil de eis dent dominis suis. Homines de[32] ciuitate Bragancie si sine iudicio aut iniuste hereditatem suam perdiderint, parentes qui ei propinquiores fuerint habeant illam. Facta carta Mense Junii Era M.ª CC.ª XX.ª V.ª Nos supranominati Reges qui hanc cartam facere precepimus, uobis populatoribus ciuitatis Bragancie coram testibus roboramus. Qui presentes fuerunt, Menendus gunsaluus[33] maiordomus curie conf. Petrus

N.° 1

1 nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen.
2 Port.
4 itaque
5 et
7 sit
9 noluerint
11 pectent
16 habitatores
17 uille uestre
18 metipsos.
20 *deest*
21 aut
23 maiordomus
24 *desunt*
25 detur
26 domo
29 uestra
32 *deest*
33 gunsalui

N.° 2

2 port.
4 itaque
7 sit
9 noluerint
16 habitatores
18 metipsos.
23 maiordomus
29 uestra
32 *deest*
33 gunsalui

N.° 3

3 in
6 et mortuus
8 eis
11 pectent
13 uestra uilla
15 uestra uilla
17 uille uestre
19 homicidium
22 furtum
27 meo regno
28 *deest*
29 uestra
30 lanpaxas
31 in
33 gonsalui

N.° 4

3 in
10 pecte
12 nucionem
14 habitor
16 habitor
29 uestra
31 in
33 gonsaluus

Digitized by Google

alfonsi signifer regis conf. Petrus fernandi conf. Alfonsus ermigii conf. Aluarus martini dapifer conf. Domnus Godinus Bracarensis[34] Archiepiscopus[34] conf. Martinus[35] Port. episcopus conf. Johannem[36] Visensis episcopus conf. Egas[37] pelagii test. Fernandus bispo test. Julianus notarius curie scripsit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Portugalensis[38] Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Bragancia[39] cartam illam quam pater meus Rex domnus S.[40] excellentissime[40] uobis fecit cuius[41] carte tenor in hac pagina uerbo ad uerbum continetur : et concedo uobis forum quod ipse uobis dedit. Et ut concessio mea et confirmatio maius robur obtineant[42], et ut uos per uestram cartam et per uestrum forum semper sitis iudicati : et quod nemini sit licitum uos de uestra carta et de uestro foro deitare, precepi fieri istam cartam, et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Vimarane III[43] die[43] Julii[43] Era M.a CC.a L.a VII.a Ego Rex[44] domnus Alfonsus, et regina uxor mea, et filii nostri supranominati qui hanc cartam confirmationis fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa apponi[45] fecimus[45] +++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus[46] Petrus[46] iohannis[46] maiordomus[46] curie[46] conf.[46] —Domnus Gunsaluus[47] menendiz[48] conf. —Domnus Egidius ualasquiz[49] conf. —Domnus Garcia menendiz[50] conf. —Domnus Rodericus menendiz[51] conf. —Domnus Valascus menendiz[52] conf. —Domnus Petrus garsie conf. —Domnus Martinus petriz[53] conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus[54] alfonsi conf. —Martinus petri —Petrus petri —Petrus garsie, test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port.[55] Episcopus[55] conf. —Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus conf. —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus conf. —Magister[56] Pelagius[56] Cantor Portugalensis[57] test. —Vincentius menendiz[58] —Johanninus, test.

Gunsaluus[59] Menendi Cancellarius —Dominicus[60] petri[60] scripsit[60].

N.° 1

35 Domnus Martinus
36 Domnus Johannes
37 Egeas
38 Port.
39 ciuitate bragancie
40 Sancius excellentissime memorie
42 obtineat
43 Mense Aprili
48 menendi
50 menendi
51 menendi
52 menendi
53 petri
57 Port.
58 menendi
60 *deest*

N.° 2

38 Port.
39 ciuitate Bragancie
40 S. excellentissime memorie
43 Mense Aprili
53 petri
57 Port.

N.° 3

34 Archiepiscopus Bracarensis
36 Johannes
37 Egeas
38 Port.
40 S. excellentissime memorie
41 Huius
42 optineant
44 *deest*
45 fecimus apponi.
47 Gonsaluus
48 menendi
49 ualasci
50 menendi
51 menendi
52 menendi
53 petri
54 Lupus
55 Episcopus Port.
56 Martinus pelagii
58 menendi
59 Gonsaluus

N.° 4

37 Egeas
40 Sancius excellentissime
46 *deest*
53 petri
54 Lupus

FELGOSINO

FELGOSINHO

1187

Forale *de* Felgosinho *in charta confirmationis Alphonsi II manet insertum, sicut et in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis atque in Lib. Regestor. Alphonsi II. Ex charta textum, ex regestis lectiones varias hausimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius sumi[1] dei. Facimus istam cartulam[2] in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Sancius Port.[3] una pariter cum filiis meis qui exierunt ex nobis uobis[4] homines de felgosino qui ibidem populatores estis per mandatum meum, siue qui uenerint ad populan-

N.° 1

1 summi
2 cartam
3 Portugalensis

N.° 2

1 summi
3 Portugalensis
4 uel

Digitized by Google

dum. Facimus uobis cartulam sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum[5] ut firmiter teneatis et habeatis foro bono sicut habent alios homines cum meliores foros. Et non detis mihi nec progenie mee nec ullo homini pro homicidio nisi septimum adpreciadura[6] per[7] concilio et per manum de iudice : et nullo pecto nec ulla calunnia[8] non intret ibi nec meo marino nisi iudice de uestro concilio : et faciatis fossado illa una pars et las duas partes stent in illa[9] uilla[9] : et de illa una pars qui habuerit ad ire in fossado et non fuerit quomodo det in fossadeira v solidos in adpreciadura[10]. Et non faciatis fossadum cum uestro seniore nisi una uice in anno aut si plus uestra uolumptas[11] fuerit. Et pedones non faciant fossado[12], nec clerici. Et non intret ibi nuncio[13] nec maaria de nulloquoque homine per foro de felgosino. Et qui in termino de felgosino filiam alienam rapuerit[14] extra suam uolumptatem[15], pectet ad palacium ccc solidos, et exeat homizieru[16]. Siquis aliquis inter uos aut[17] in mercado, aut in ecclesia, uel in concilio, a precon[18] feridu[19] fecerit firidam[20] ad[21] suo uicino quod pectet LX solidos ad concilio et VII ad palacium, per manum de nostro[22] iudice. Et de furto colibet[23] sedeat ibi suus dominus qui colligat suo cabdal, et de illa calumpnia partiat[24] cum illo iudice per medium. Et qui domum hedificauerit, aut uineas, aut sua hereditate honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam terram perrexerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditas ubi habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de felgosino. Et homines de felgosino ubi habuerit[25] iudicium uel iunta[26] cum homines de alias terras, habeant medianito per lor couto de seu[27] termino. Et dou a uobis foro quod stent caualeiros de felgosino pro infanciones de totas alias terras in iudicio et in iuramento trouciant super illos cum duos iuratores[28]. Et illos pedones de felgosino quod stent et trouciant super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores[29]. Et omnes qui de sua terra exierint cum homicidio aut cum muliere rausada, uel cum alia calumpnia qualibet sit nisi quod non adducat mulierem alienam, et tornet se ad seniores de felgosino, sedeat solutus et defensus per foro de felgosino. Et siquis homo de quacumque terram[30] cum inimicitate, aut cum pignora uenerit, et in termino de felgosino intratus fuerit, nullus inimicus post illum intret, aut pignora tollat, uel malum illi faciat, pectet ad seniores de felgosino quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de felgosino pignorauerit et in concilio non pecierit ad directum, pectet ad seniores de felgosino LX solidos, et duplet illa pignora suo domino. Et omnes de alia terra qui caualeiro de felgosino descaualgarent[31] pectent LI solidos. Et[32] homo[32] de[32] felgosino[32] qui[32] alterum[32] descaualgar[32] pectet[32] v[32] solidos[32]. Et[32] qui[32] homines[32] de[32] felgosino[32] prenderint[32] in[32] prision[32] pectet[32] ccc[32] solidos[32]. Et[32] si[32] homines[32] de[32] felgosino[32] prenderint[32] aliquem[32] hominem[32] de[32] alia[32] terra[32] pectet[32] v[32] solidos[32]. Et si[33] homines[34] de felgosino pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, sedeat solutus. Et si migratus fuerit uxor sua et filii sui sint liberi: Et non soluant homines de felgosino non[35] soluant[35] pignora pro suo[36] senior nec pro maiorino, nisi pro suo uicino. Et non dent pousadas[37] per foro de felgosino caualeiros nec clericus nec uiduas nisi pedones per manum iudicis. Et homines de felgosino qui suos homines tenuerint in suas hereditates, aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniant ad sinal de iudice, et dent fiador ad uenida de suo senior, faciant que mandarent, et calumpnia qualibet fecerint sit de suo senior, et VII.ª pars ad palacium. Et non seruiant ad nullum[38] hominem nisi ad suum senior in cuius solar[39] sederit[39] : et sua senara aut sua uinea de illo Rege sancii tale pectum habeat, quales[40] de

N.° 1

5 meum
6 apreciadura
7 pro
8 calumpnia
9 uilla illa.
10 apreciadura.
11 uoluntas
12 fossadum
13 nuncium
14 rausauerit
15 uoluntatem
16 homizieiro.
17 *deest*
18 pregon
19 ferido
20 ferida
21 a
22 uestro
23 quolibet
24 pariat
25 habuerint
26 iunctam
27 suo
28 iuradores.
29 iuradores.
30 terra
31 descaualgare
32 *desunt*
33 *deest*
34 homo
35 *desunt*
36 *deest*
37 pausadas
38 alium
39 solare sederint :
40 quale

N.° 2

7 pro
10 apreciadura.
11 uoluntas
12 fossadum
13 nuncium
14 rausauerit
15 uoluntatem
16 homizieiru.
17 *deest*
18 pregon
20 ferida
23 quolibet
25 habuerint
26 iuncta
28 iuradores.
29 iuradores.
31 descaualgare
32 *desunt*
33 *deest*
34 homo
35 *desunt*
36 *deest*
37 pausadas
38 alium
39 solare sederint.
40 quale

Digitized by Google

illos populatores. Et qui uicino occiderit, et in sua casa fugierit[41], qui post illum intrauerit, et in sua casa illum mataret[42], pectet ccc solidos. Et qui mulierem aforciauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum duodecim non potuerit se inde liberare, pectet ccc solidos. Et qui mulierem alienam ferierit, pectet a suo uiro xxx solidos et vii.ª ad palacium. Et homines de felgosino qui fiador pararent pro qualibet causa[43] pecierint[43], et ille fiador outorgar cum duos[44] homines[45] contra illum et ille non quesierit colligere, et super ipsum eum mactauerit, nos toto concilio ad illum pectet : et palacium de illo rege et de episcopo habeat calumpniam, et tota alia uilla uno foro : et alio palacio non habeat calumpniam. Et omnes de felgosino qui fiador intrar et ententor non luuar, qual fiaduria fiar pectar[46] tal : et si ententor habuerit mittat illum in manus : et si[47] exeat de[48] illa fiadoria : et de sospecta x solidos a riba feirant duodecim casas a deredor et iurent duo homines. Et de decem solidos a[49] iuso[49] iure siue[50] outro quale agar quod uicinus sit. Et toto homine de felgosino qui se tornar ad alium seniorem[51] qui illi benefecerit sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et absoluti per foro de felgosino. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniorem nisi Regem aut filium suum ad[52] quem uos concilio quesieritis. Et toto homine de felgosino qui deserdadu fuerit et per sua manu non pectar[53] quomodo se torne ad sua hereditate ubi fuerit illa sine nulla[54] calupnia[55] : et toto homine de felgosino qui hereditatem habuerit in alia terra non faciat fossado nisi per foro de felgosino. Et toto homine de felgosino qui habuerit mulierem ad benedictionem et laxauerit illam pectet i denarium ad iudicem : et si mulier[56] laxauerit suum maritum quem[57] ad[57] benedictionem[57] habent[57] pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad uirum suum. Et de derotela de sua casa cum lanzas et scutos de sua porta a dentro pectet ccc solidos, medios ad[58] suo domino et medios ad palacium. Et qui dederit ad[59] suo uicino cum spada pectet xxxxª solidos et septima ad palacium. Et qui dederit lanzada[60] ad[61] suo uicino, et exierit de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.ª ad palacium : et si non trocierit, x solidos et septima ad palacium. Et de plaga unde osso exerit[62], pectet x solidos quada osso et vii.ª ad palacium. Et de alia plaga v solidos et vii.ª ad palacium. Et per tota pignora siue de concilio uel de palacio colligat suo fiador por a foro : et dono uobis quod[63] non habeat nulla defesa nec ullo monte, nec ullo pelago, nisi illo de toto concilio : et sunt uestros istos terminos ex una parte quomodo esparte[64] cum linares. Et ex alia parte quomodo exparte cum gaudela. Et illo montadigo de lestremo que monten caualeiros de felgosino cum seu senior, et prendant sua tercia : et illo montadigo de ganado[65] de felgosino non sedeat montadigo. Et de illa carregadura dent in portadico[66] i[66] arenco[66]. Et de cauallo i solidum, et de mulo i solidum. Et de asino uel de boue vi denarios. Et de toto portadigo qui uenerit a felgosino ubi pausada[67] prenderit[67] prendat sua tercia. Quicumque hanc scripturam infringere[68] uoluerit sit excomunicatus et damnatus[69] in perpetuum. Amen. Facta carta de foro in Era m.ª cc.ª xx.ª v.ª Ego Rex domnus[70] Sancius una cum uxore mea Regina domna Dulcia et filiis et filiabus meis uobis moratoribus de felgosino hanc cartam roboro et confirmo. Qui presentes fuerunt, Godinus[71] Bracarensis archiepiscopus conf. Johannes Visensis[72] episcopus[72] conf. Martinus[73] Colinbriensis episcopus conf. Domnus P.[74] fernandiz[74] conf. Egas[75] anriquiz test[76]. P. mazaneira test. Comes domnus M. gunsalui conf. Domnus Ermigius qui tunc terram[77] te-

N.º 1

41 fugerit
42 mactaret
43 calumpnia petierit
44 duobus
45 hominibus
46 pectet
47 sic
48 ad
49 ad iusum
50 siui
51 senior
52 aut
53 peitar
54 ulla
55 calumpnia.
57 *desunt*
58 a
59 a
60 lancada
61 a
62 exierit
63 que
64 exparte
65 ganato
66 portatico 1º arenzo.
67 pousada prendiderit
68 frangere
69 dampnatus
70 *deest*
71 Donus Godinus
72 episcopus Visensis
73 Donus Martinus
74 Petrus fernandi
75 Egeas
76 conf.
77 terra

N.º 2

42 mactaret
43 calumnia pecierit
44 duobus
46 pectet
47 sic
48 ad
49 ad iusum
50 siui
51 senior
52 aut
53 peitar
54 ulla
55 *deest*
56 mulierem
57 *desunt*
59 a
60 lancada
62 exierit
63 que
64 exparte
65 ganato
66 portaticico i arenzo
67 pousada prediderit
74 Petrus fernandi
76 conf.
77 terra

Digitized by Google

rebat conf. Domnus P. alfonsi conf. Domnus Aluarus conf. Fernam bispo test. Reimon[78] menendi[79] test. Juliaus[80] notarius[80] Curie[80].

Ego Alfonsus secundus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno S.[81] et domno Alfonso et domna Alionor concedo[82] et[82] confirmo[82] uobis[82] populatoribus[82] de[82] felgosino[82] istam[82] cartam[82] et[82] istud[82] forum[82] quod[82] uobis[82] dedit[82] Pater[82] meus[82] Rex[82] domnus[82] Sancius[82] bone[82] memorie[82]. Et[82] ut[82] hoc[82] nostrum[82] factum[82] firmissimum[82] robur[82] obtineat[82] precepi[82] fieri[82] istam[82] cartam[82] et[82] eam[82] feci[82] meo[82] sigillo[82] plunbeo[82] communiri[82]. Facta[82] carta[82] mense[82] Octobris[82] Era[82] M.[a82] CC.[a82] L.[a82] V.[a82] Nos[82] supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis illam[83] roborauimus et in ea hec signa fecimus[84] ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus Johannis Maiordomus curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannès fernandi conf. —Domnus Fernandus fernandi conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Domnus Gil[85] ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendi[86] conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendi[87] —Martinus petri —Petrus[88] petri[88], test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Portugalensis[89] episcopus conf. —Domnus Petrus Colinbriensis episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus Suarius[90] Elborensis episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. —Domnus Bartolameus[91] Visensis episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus Garsie —Joanninus, test.

Gunsaluus Menendi[92] Cancellarius domini[93] Regis[93] —Laurencius[94] martini[94] scripsit[94].

N.° 1

78 Reimun
79 menendiz
80 *deest*
81 Sancio
82 hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit vobis populatoribus de felgosino concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que fuit facta apud colimbriam. Mense Nouenbri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Et ego et uxor mea et filii nostri
83 eam
85 Egidius
88 *deest*
89 Port.
90 Suerius
93 curie conf.
94 *deest*

N.° 2

79 menendiz
80 *deest*
81 Sancio
82 hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit vobis populatoribus de felgosino concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmacio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud colimbriam. Mense Nouembri Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Et ego et uxor mea et filii nostri
83 eam
84 fieri iussimus.
85 Egidius
86 menendiz
87 menendiz
88 *deest*
89 Port.
91 Bartholomeus
92 menendiz
93 curie conf.
94 *deest*

VALELIAS

VALHELHAS

1188

Mutila quidem sed autographa textum hujus foralis *nobis praebuit charta confirmationis Alphonsi II in Publico Archivo asservata. Quae deerant ex ejusdem Archivi apographo recentiori, authentico tamen, supplevimus, antiqua addita ibidem inventa translatione in vernaculam linguam. Lectiones varias ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regestor Alphonsi II adjecimus.*

In nomine sante et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus[1] Amen, unius summi dei facimus istam cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex S.[2] Portugalensis[3] pariter[3] cum uxore mea Regina domna Dulcia et

Em nome da non partida triindade padre e filho e spirito sancto de huum muy alto deus fazemos carta en nome desa triindade eu Rey dom sancho de portugal em sembra com minha molher dona doçe e com meus

N.° 1

1 spiritu sancti
3 port. una

N.° 2

1 spiritus sancti
2 Sancius
3 Port. una

Digitized by Google

cum[4] filiis et filiabus meis[5], vobis homines de Valelias[6], qui ibidem populatores estis per mandatum meum, et de uxore mea, et de filiis et[7] filiabus[7] meis[7], siue qui uenerint ad populandum quomodo isti qui modo ibi sunt, facimus uobis cartulam sicut et fecimus[8] per scripturam, et per preceptum nostrum ut firmiter teneatis. Et habeatis forum bonum sicut habent[9] homines de Salamanca. Et non detis mihi neque ad progeniem meam[10] neque ad aliquem hominem pro[11] homicidio nisi VII.°[12] ad palacium de CCC[tis] solidis appreciadura per concilium et per manum de judice. Et nullo pecto neque ulla calumpnia non intret ibi nullo meirino[13] nisi iudex de concilio. Et faciant fossadum la tercia de los caualeiros et las duas partes stent in Valelias. Et de illa una parte qui[14] habuerit[15] a andar in[16] fossadum[16] et non fuerit quomodo det in fossadeira V solidos in appreciadura[17]. Et non faciant fossadum nisi cum nostro senior una uice in anno, aut sicut uestra[18] uoluntas fuerit. Et peones non faciant fossadum nec clerici. Et non intret ibi nuncius nec manaria de nulloquoque homine per forum de Valelias. Et qui in termino de Valelias[19] filiam alienam rossar[20] extra suam uoluntatem, quomodo pectet ad palacium CCC solidos, et exeat[21] homizieiro de suis parentibus. Siquis inter uos in mercato aut in ecclesia, uel in concilio plecato[22] a pregon feridam fecerit ad suum uicinum, pectet LX solidos ad concilium et VII.ª ad palacium per manum de judice. Et de furto quodlibet[23] sedeat colligat suo dono suum cabdal : et de illa calumpnia diuidat per medium cum judice. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad aliam terram fuerit, quomodo seruiat illi[24] tota sua hereditas ubi ille[25] habitator fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de Valelias[26]. Et homines de Valelias[27] qui habuerint iudicium siue in[28] iuramento quomodo in iudicio et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illos peones de Valelias[29] quod passent super illos caualeiros uillanos de totas alias terras in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint[30] cum homi-

filhos e filhas, a uos homens boos de Valhelhas que hy soces probadores per meu mandado e da minha molher e de meus filhos e filhas. Ou que vierem a poboar e que agora hy som per qualquer guisa fazemos uos carta asi como fezemos per scriptura e per mandado nosso que firmemente tenhades e ajades bom foro asy como homens de salamanca. E nom dedes a mym nem a minha geraçom nem álguum homem por omizio senom a seitema ao paaço de trezentos soldos apreçada per conçelho e per maão de juiz. E nenhuum peyto nem alguma coima nem entre hi nenhuum meirinho senon o juyz do conçelho. E façam fosado a terça parte dos caualeiros e as duas estem em ualhelhas. E daquella huma parte que ouuer dandar en fosado e nom for hy dê en fosadeira çinquo soldos em apreçadura. Non façam fosado senom com nosso senhor huma uez no ano ou asy for como uossa uontade. E piõees nem crerigos non façam façam *(sic)* fosado : e non entrem hy mesajeiro nem maneira de nenhuum homem per foro de Valhelhas. E o que en termo de Valhelhas rousar filha alhea contra sua uontade peite ao paaço trezentos soldos e saia omezieiro de seus parentes. E se alguum antre uos em mercado ou en açougue ou en conçelho chamado per pregom fezer ferida a seu vezinho peite sasenta soldos ao conçelho e a seitema ao paaço per maão de juiz. E de furto qualquer aja seu dono o seu cabedal, e de sa coima parta per meo com o juiz. E aquel que fezer casa ou vinhas, ou onrrar sua erdade e huum ano em ella seuer e depois se for a outra terra sirua ele sua erdade onde ele for morador. E se quiser uenderlla uendaa a quem quiser pelo foro de ualhelhas. E os homens de ualhelhas que ouuerem juizo ou en juramento come en juizo passe sobre ella com juradores. E os piõees de ualhelhas passem sobre os caualleiros uillaãos de todas outras terras en juizo e en juramento com dous juradores. E os homens que de suas terras sairem com omizio ou com molher rousada, ou com outra qualquer coima que seja, senom que non adugam molher alhea de beençom tornesse ao senhor de ualhelhas e seja solto e deffeso pello foro de valhelhas. E se alguum alguum *(sic)*

N.° 1

4 *deest*
5 nostris
6 Valielias
7 meis et filiabus
9 *deest*
10 nostram
11 de
12 VII.ª
13 merino
14 que
16 a fossado
17 preciadura :
18 *deest*
19 Valielias
20 rousar
21 non exeat
22 precato
23 qualibet
24 ei
25 *deest*
26 Valielias
27 Valielias
28 *deest*
29 Valielias
30 exerint

N.° 2

5 nostris
8 facimus
9 *deest*
10 nostram
12 VII.ª
15 habuerint
17 preciadura
18 *deest*
20 rousar
21 non exeat
22 precato
23 qualibet
25 *deest*
28 *deest*
30 exerint .

Digitized by Google

cidio aut cum muliere raussada[31] aut cum alia calumpnia quelibet sedeat, nisi quod non adducat mulierem alienam de benedictione[32], et tornet se ad[33] seniorem de Valelias[34], et sedeat solto[35] et defeso[36] per forum de Valelias[37]. Et siquis homines de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de Valelias[38] intrauerit, et nullus inimicus post illum uenerit, et pignora tollerit aut male illi[39] fecerit, quomodo pectet ad[40] seniorem de Valelias[41] D[42] solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Valelias[43] pignorauerit[44] et[44] in[44] concilio[44] non[44] pecierit[44] ad[44] directum[44], quomodo[44] pectet[44] ad[44] seniorem[44] de[44] Valelias[44] LX[44] solidos[44], et[44] duplet[44] ipsa[44] pignora[44] ad[44] suum[44] dominum[44]. Et[44] homines[44] de[44] aliis[44] terris[44] qui[44] caualeiro[44] de[44] Valelias[44] descaualgar, quomodo[45] pectet illi LX solidos. Et homines de Valelias[46] qui los prisier et in prision illos miserit, quomodo pectent[47] illi CCC solidos. Et si[48] homines de Valelias[49] prendiderint[50] alios homines de aliis[51] terras[52] et in prision illos miserit, quomodo pectent[53] illi V solidos. Et si homines de Valelias[54] qualibet[54] fiaduria[55] a medio anno non requisierit, quod sedeat solto[56] : et si migratus fuerit sint filii[57] et uxor sua liberi : et non[58] soluant homines de Valelias[59] pignora pro seniore nec pro meirino nisi pro suo uicino. Et non[60] donent[61] pausadam[61] per forum de Valelias[62] in casa de caualeiro, nec de[63] uiduis[64], nec de clericis, nisi per manum de judice in casa de peones. Et homines de Valelias[65] qui homines tenuerint in suis hereditatibus aut in suis[66] solares, et non fuerit ibi suus senior, ueniat ad sinal de iudice, et det fiador ad uenidam de suo senior : et faciat quod mandauerint[67] : et calumpnia[68] qualibet fecerit sit de suo senior : et det VII.ª ad palacium : et non seruiat a nullo homine nisi ad[69] suo senior in cuius solar sederit : et sua senara aut suas uineas delrei tal couto habeant quomodo de uicino de Valelias[70]. Et qui uicinum occide-

homem de qual terra uier com imizade ou com penhor e entrar em termo de ualhelhas e nenhuum imigo uier depos elle e lhos penhores tolher ou lhe mal fezer peite ao senhor de ualhelhas quinhentos soldos e dobre esses penhores. E quem penhorar os homens de ualhelhas e en conçelho non pidir a dereito peite ao senhor de ualhelas sesenta soldos e dobre esses penhores aa seus donos. E os homens das outras terras que caualeiro de ualhelhas descaualgar peitemlhe sesenta soldos. E os homens de ualhelhas quem os prender e em prisão meter peitemlhes trezentos soldos. E se os homens de ualhelhas prenderem outros homens doutras terras e en prisom os meterem peitemlhes çinquo soldos. E se os homens de Valhelhas de cada huma fiaduria atá meo ano non for requerido seja solto : e se for morto sejam seus filhos e sua molher liures. E nom paguem os homens de ualhelhas penheros *(sic)* por senhor nem por uezinho senon por seu uezinho. E nom dem pousada per foro de ualhelhas em casa de caualeiro nem de crerigo nem de uiuuas senon per maão de juiz em casa de piões. E os homens de ualhelhas que teuerem homens en suas herdades ou en seus solares e nom for hy seu senhor uenha ao sinal do juiz e dê fiador ataa a uiinda de seu senhor e faça o que mandar, e coima que fezer seia de seu senhor, e dê a seitema ao paaço : e nom serua a nenhuum homem senon a seu senhor en cujo solar seuer. E sua seara ou suas uinhas delRey tal couto ajam como de uezinho de ualhellas. E qualquer que uezinho matar e a sua casa fugir, o que apos ell entrar e en sua casa o matar peite trezentos soldos aos parentes do morto. E aquel que forçar molher e ella uier metendo uozes se elle com doze se nom poder saluar peite trezentos soldos á molher e a seus parentes. E quem molher alhea ferir peite a seu marido trezentos soldos, e a seitema ao paaço. E os homens de ualhelhas que parar fiador e lho pidirem pola coima, e o fiador outorgar com dous uezi-

N.º 1

31 rausada
34 Valielias
35 soluto
36 defenso
37 Valielias.
38 Valielias
39 *deest*
41 Valielias
43 Valielias
44 *desunt*
45 *deest*
46 Valielias
48 *deest*
49 ualielias
50 qui prendiderint
51 alias
54 ualielias quamlibet
55 fiaduriam
56 soluto
57 filii eius
58 *deest*
59 ualielias
60 domino
61 dent pousadam
62 ualielias
63 *deest*
64 iudicis
65 ualielias
66 suos
67 mandauerit
68 calumpniam
69 a
70 ualielias

N.º 2

31 rausadam
32 benedicionem
33 a
40 a
42 pectet D
44 *desunt*
45 *deest*
47 pectet
48 *deest*
50 si prenderint
52 terris
53 pectet
55 fiadoriam
60 domino
67 mandauerit
68 calumpniam

Digitized by Google

rit et in suam casam fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum mactauerit, pectet ccc solidos ad parentes de mortuo. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se saluare, pectet ccc solidos ad mulierem et ad suos parentes. Et qui mulierem alienam feriuerit, pectet[71] ad[71] suum maritum XXX[a] solidos et VII.[a] ad palacium. Et homines de Valelias[72] qui fiador parar, pro qua calumpnia illum pecierint[73], et el fiador otorgar[74] cum duobus uicinis et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos totum concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacium Regis aut de Episcopo habeant calumpniam : et tota alia uilla habeat unum forum : et aliud palacium non habeat calumpniam. Et homo de Valelias[75] qui fiador intrar et contentorem non habuerit, qualem fiadoriam fiar, talem pectet. Et si contentorem habuerit[76] mittat illum in manus, et exeat de illa[77] fiadoria. Et de suspecta de X solidos ad ribam, cognominet XII uicinos in redor sua casa : et iuret cum duobus et exeat[78] de calumpnia : et de X solidos ad iuso iuret siue[79] e[80] outro quales afflar[81] quod uicinos sedeant. Et toto[82] homine[82] de Valelias qui se tornauerit[83] ad alium seniorem qui ei benefecerit sue cause[84] et sue hereditates[85] et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de Valelias[86]. Et toto homine de Valelias[87] qui desardado[88] fuerit et per suam[89] manum illud non pectauerit, quomodo se tornet ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine de Valelias[90] qui hereditatem habuerit in alia terra, non faciant[91] fossadum, nisi per forum de Valelias[92]. Et toto homine de Valelias[93] qui habuerit mulierem ad benedictionem, et laxauerit illam, quomodo pectet ad iudicem I denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit quem[94] habuerit ad benedictionem, quomodo pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad suum maritum. Et de casa derrota[95] cum scudos[96] et cum lanceas qui illam derrumperit[97] pectet ccc solidos medios ad dominum de casa et medios ad palacium. Et qui dederit ad suum[98] uicinum[99] cum spada[100], pectet XXXX solidos et VII.[a] ad palacium. Et qui dederit cum lancea ad suum uicinum et exierit de una parte[101] ad aliam pectet XX solidos et VII.[a] ad palacium. Et si non exierit pectet X solidos et VII.[a] ad palacium[102]. Et de plaga unde

N.° 1

72 ualielias
73 pecerit
74 outorgar
75 ualielias
77 *deest*
79 siui
80 *deest*
81 alfar
82 totos homines
83 tornauerint
84 case
86 Valielias.
87 Valielias
88 desordado
89 sua
90 Valielias
91 faciat
92 Valielias.
93 Valielias
94 quam
96 scutos
97 disrumperit
98 *deest*

nhos, e elle nom quiser colher o fiador e sobre iso o matar nós todo o conçelho : e o paaço delRey ou dos bispos aiam coima e toda a outra uilla aja huum foro, e outro paaço nom aja coima. E homem de ualhelhas que fiador entrar e contentor nom ouuer qual fiaduria fiar tal peite, e se contentor ouuer meta o nas maãos e saia daquela fiaduria : e de sospeita de dez soldos ariba nomee doze vezinhos da aredor de sua casa e jure com dous, e saiase da coima de dez soldos a juso jure sy e os outros quaees fiar que uezinhos sejam. E todo homem de ualhelhas que se tornar a outro senhor que lhe bemfezer suas casas e sua molher e suas herdades e seus filhos sejam liures e soltos polo foro de ualhelhas. E todo homem de ualhelhas que deserdado for e per sua maão o nom peitar e sua herdade se tome *(sic)* hu ella for sem coima. E todo homem de ualhelhas que erdade ouuer en outra terra nom faça fosado senom per foro de ualhelhas. E todo homem de ualhelhas que ouuer molher de beençom e a leixar peite ao juiz huum soldo. E se a molher o marido leixar que ajam de beençom peite trezentos soldos meatade ao paaço e meatade a seu marido. E de casa derrota com escudos e com lanças o que a ronper peite trezentos soldos meos ao senhor, meos ao paaço. E quem der ao seu vezinho com espada peite X soldos e a seitema ao paaço. E quem der ao seu uezinho com lança e sair de huma parte a outra peite uiinte soldos e seitema ao paaço : e se nom sair peite dez soldos e a seitema ao paaço. E chagua onde sair osso cada osso dez soldos e a seitema ao paaço. E da outra chagua çinquo soldos e ao paaço a seitema. E por toda penhora ou de conçelho ou de paaço tomem fiador sobre aquella penhora pera o foro. Douuos que nom aja nenhuuma deffesa nem nenhuum monte nem nenhuum pego senom de todo o conçelho. E aquelle montado do termo de ualhelhas monteno caualeiros de ualhelhas com seu senhor e ajam ende ha terça. E nenhuum de ualhelhas nom seja montado. E de portajem de pam e de uinho da carrega tres mealhas. E do caualo e do muu que o uender huum soldo. E do boy e do asno seis dinheiros. E de carneiro e da cabra e do porco tres mealhas. E do portadego quem a ualhelhas vier aja ende seu ospede a terça. Feita a carta em o mes de julho so era de mill e II[c] e XXVI anos.

N.° 2

71 peite a
73 pecierit
74 outorgar
76 habuerint
77 *deest*
78 exat
81 alfar
82 totos homines
83 tornauerint
85 hereditas
88 deserdado
95 derota
96 scutos
97 disrumperit
98 uicinum
99 suum
100 speda
101 partem
102 palacio :

Digitized by Google

os exierit, cada os x solidos et vii.ª ad palacium : et de alia plaga v solidos et vii.ª ad palacium. Et pro tota pignora siue de concilio uel de palacio, colligat fiador super illa pignora[103] pro ad forum. Et do uobis ut non habeat nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto concilio. Et illud montadigum de termino de Valelias[104] montenlo caualeiros de Valelias[105] cum suo seniore, et prendant inde terciam : et nullum ganadum de Valelias[106] non sit montadum[107]. Et de portadigo[108] de pane et de uino, de carrega iii mealeas[109]. Et de caualo et de mulo qui lo uender i solidum. Et de boue et de asino vi denarios. De carneiro et de capra et de porco iii mealeas[110]. Et[111] de portadigo qui ad Valelias[112] uenerit, prendat suus hospes terciam. Facta karta in[113] Mense Julio. Sub Era m.ª cc.ª xx.ª vi.ª regnante Rege domno Sancio. Capta terra iherusalem a[114] rege[114] Sallaadim et in[115] ipso anno mortuus rex F. : Menendus presbiter notauit. Ego S. dei gratia Port. Rex, qui magistro domno Gomecio et fratribus eius Valelias[116] iure hereditario in perpetuum possidendam dedi uobis populatoribus de Valelias[117] hanc cartam una cum uxore mea et filiis et filiabus meis roboro et confirmo. Et homines de Valelias[118] qui habuerint iudicium uel aiuntam[119] cum hominibus de aliis terris habeant illos in cabo de suis terminis. Et do uobis forum quod stet caualeiro de Valelias[120] pro infanzon[121] de totis aliis terris siue in iuramento, quomodo in iudicio : et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et Ego Magister domnus G. una cum fratribus meis hanc cartam roboro et confirmo. In die sancte Marie de Augusto[122]. Ochauas[123], et Acouges, et almudes almonedarent semper.

Ego Alfonsus[124] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Valelias[125] istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmum[126] robur optineat[127], precepi fieri istam cartam[128] et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit hec carta[129] Mense Octobris sub era m.ª cc.ª l.ª v.ª Nos Reges[130] supranominati qui hanc car-

Regnante ellRey dom sancho tomada a terra de Jerusal delRey saladim e em esse ano foy morto ellRey fernando : meendo crerigo o matou *(sic)*. Eu sancho pella graça de deos Rey de portugal que ao maestre dom gomez e a seus frades ualhelhas per dereyto erdadeiro pera sempre posoidoiro dei a uos poboadores de ualhelhas esta carta em senbra com minha molher e meus filhos e minhas filhas afortelezo e confirmo. E os homens de Valhelhas que ouuerem juizo ou juramento contra homens doutras terras ajam os em cabo de seus termos. E dou a uos foro que estê caualeiro de ualhelhas por Ifançom de todalas outras terras asy en juramento como en juyzo e passem sobre elles com dous juradores. Eu meestre dom gomez com meus frades esta carta afortalezo e confirmo en dia de santa maria dagosto : oitauas e açougues e almudes almoedarem senpre.

Eu afomso pella graça de deus Rey de portugal ensenbra com minha molher a Raynha dona oraca e meus filhos os Ifantes dom sancho e dom afomso e dona lionor, outorgo e confirmo a uos poboadores de ualhelhas esta carta e este foro que uos deu meu padre ellRey dom sancho porque este meu feyto seja pera senpre firme e forte mandey ende ser feita esta carta e seelada com meu seelo de chumbo : feita foy esta carta en o mes doitubro, so a era de mill e ii^c lv. anos. Nós Reis sobre nomeados que esta carta mandamos fazer dos soescriptos afortalezamos estes sinaees fezemos.

. . . . . .

. . . . garçia . . . . . .

. . . . periz . . . . . .

. . . . . .

. . . . . .

Dom marti anes alferez delRey —Dom pedre anes moordomo da corte —Dom lourenço soeiro —Dom joham fernandez —Dom fernando fernandez —Dom gomez soeiro —Dom gil vaasquez —Dom Rodrigo meendez —Dom poncio afomso —Dom lopo afomso —Testemunhas, Viçente meendez —martim periz —joham paaez.

N.º 1

103 *deest*
104 Valielias
105 Valielias
106 Valielias
107 montado.
108 portagio
111 *deest*
112 Valielias
113 *deest*
114 *deest*
115 *deest*
116 de valielias
117 Valielias
118 Valielias
119 oiuntam
120 Valielias
121 infancon
123 Occhavas
124 Alfonsus II.ᵘˢ
125 Valielias
126 firmissimum
127 obtineat
128 meam cartam
130 *deest*

N.º 2

107 montado.
109 medalias :
110 medalias.
111 *deest*
113 *deest*
115 *deest*
116 de Valelias
119 adiuntam
122 Agusto
123 Occhavas
128 meam cartam
129 cartam
130 *deest*

Digitized by Google

tam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis —Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie —Domnus Laurencius suarii —Domnus Johannes fernandiz[131] —Domnus Fernandus fernandiz[132] — Domnus Gomecius suarii —Domnus Gil ualasquiz — Domnus Rodericus menendiz[133] —Domnus Poncius alfonsi —Domnus Lopus alfonsi, conf. —Vincencius menendiz[134] —Martinus petriz[135] —Johannes[136] pelagii[137], test.

Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus — Domnus Martinus Portugalensis[138] Episcopus.—Domnus Petrus Colimbriensis Episcopus —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus —Domnus Suarius Elborensis Episcopus —Domnus Pelagius Lamecensis Episcopus —Domnus Bartolomeus Visensis Episcopus —Domnus Martinus Egitaniensis Episcopus, conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus garsie —Petrus petriz[139], test.

Gunsaluus[140] Menendi[140] Cancellarius[140] Curie[140] — Fernandus[140] suarii[140] scripsit[140].

Hec vidit o Magister domnus G.ª sanchiz, et comendatori domnus L. petriz et concilio et alcaldes de ualelias viderint por bene por salute dos maiores e dos minores. Toto uicino de ualelias et de suo termino qui uoluerint uendere hereditate calua aut plantada, uel casa, uendat tali homo qui faciat forum quomodo uicino de ualelias. Et coutamus qui non uendat a cabalario de linaien, neque ab episcopo, nec hominem de hordinem de altera parte : et si uendiderit super nostram defensione, pectet c morabitinos : et non prestet sua uenda neque alio sua conpara : et faciat de illo iustitia quomodo de hominem traditore.

Hec est collecta quod debet concilio dare de ualelias ad rex sancio per foro una uice in anno quando uenerit ad ualelias. In primo I uaca, VI carneros, et unum ad alferas, III porcos, VI cabritos, VI leitones, XXXXª gallinas, CC ouos, I alqueire de mantega, aliud tanto de mel, I alqueire de uinagre, altero tanto de sal, I almude de farina triga, I quartero de farina milaza, IIªs restres dalios, IIªs restres de cebolas, III m. de lino, I morabitinum por a cera, e por pimenta, VI modios de ceuada, quinentos panes, III fogazas, III modios de uino. Hoc totum sit per medida de ualelias. Hanc collecta uidit iohane fernandiz por directo. Autorizante rex S. : et nunquas seja desoctogada.

Estas cousas uiu o maestre dom Gomez sanches. E o comendador dom lourenço periz e o conçelho e alquaides de Valhelhas uirom por bem e por saude dos mayores e dos meores todo uezinho de ualhelhas e de seu termo que quiser uender herdade calua ou prantada ou casa, uendea a tal homem que faça o foro como o uezinho de ualhelhas e coutamos que a nom uenda a caualeiro de linhajem nem a bispo nem a homem dordem doutra parte e se a uender sobre a nossa defesa peyte çem marcos e nom lhe preste sua uenda nem a outro su compra e façam dele justiça como domem treedor.

Esta he a coleyta que ade dar o concelho de ualhelhas a ellRey dom sancho por foro uma uez no ano quando vier a ualhelhas primeiramente huma uaca, seis carneiros e huum ao alferez, tres porcos, e seis cabritos e seis leitões quarenta galhinhas IIc ouos huum alqueire de manteiga outro tanto de mel e huum almude de vinagre outro tanto de sal e huum almude farinha e agua e huum quarteiro de farinha e duas restes dalhos e duas restes de cebolas tres molhos de linho huum marauidi por cera e por pimenta, seis moyos de çeuada Vc paees tres fogaças tres moyos de uinho e esto todo seja per midida de ualhelhas. Esta colheyta uio joham fernandes por dereyto e autoridade delRey dom sancho e que nunca. . . . . .

N.º 1

131 fernandi
132 fernandi
133 menendi
134 menendi
135 petri
136 Joanninus
137 *deest*
138 Port.
139 petri
140 *desunt*
" *deest*

N.º 2

131 fernandi
132 fernandi
133 menendi
134 menendi
135 petri
136 Joanninus
137 *deest*
138 Port.
139 petri
140 *desunt*
" *deest*

Digitized by Google

MONYMENTA

MOIMENTA

1189

Ex exemplari apographo, sed authentico, saeculi XIII in Publico Archivo asservato textum hausimus; lectiones varias ex Lib. I *Regestor. Regis Dionisii.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti unius sumi[1] dei facimus istam cartulam ipsius nomine trinitatis. Ego Palagius[2] vilar et vxor mea dona Leegindra[3] unam[4] pariter com filiis meis et ego Diagus martiniz et vxor mea dona Onega unam[5] pariter com filiis meis qui eyxierunt ex nobis a uobis homines de monymenta qui ibidem populatores estis per mandatum nostrum siue quesierint ad populandum ut firmiter teneatis et habeatis foro bono : et non detis nobis nec progeniem nostram nullo[6] pecto[6] nec nulla calunia[7] intret inter uos si uos ferirdes et nobis meterem uoce[8] peytem a sue[9] dono huum medio bragal, si non couber in[10] louuo[10] de suos uizios[11] peiter I medio bragal : et detis nobis VIII.ª de todo[12] pam et nona de vino et de lino et de legumina[13]. Et monteyro que for a mel et non der raçam[14] a palacio det I[15] medio alqueire de mel : et conelario que for a monte et non der raçom a[16] palacio et la[17] trasnoytar et aduxer[18] conelio darlo a[19] palacio[19] com sa[20] pele : et monteyro de corça I° lonbo[21] : de ceruo lonbo : de porco montes III costas : quem non der a[22] raçom de feytio qui fezer in casal uenda o ou donelo a seu prazer e ueirem tres vizios[23] e apreciaremlo e[24] uendelo e dar VIII a seu dono : e se non uender ou doar fazer de illo foro et quando comparador sayr apreciaremlio tres vizios[25] de villa e uendelo e fazer foro a seu dono e leuar seu dono VIII e dar a seu dono expedimento seu e se assemadi fugir pro calunia[26] ou per omizio ou por medo que aga a tornada que tornar e dar seu expedimento e ir en[27] paz[27] com todo[28] o[29] seu e per foro in sancto iohanne Iª fogaça coita, I° fragano[30], Xm ouos, e por natal Iª fogaça qual ouuer : et quem matar porco dar quarazil de tres dedos sine costa : e quem non ouuer porco dar gallina, perdiz[31], hou conelio, hou raniada[32] de cordeyro, hou do que ouuer e seu maiordomo Iª talega de millo[33], I° almude de tritico, I° almude de cemteo e quem ouuer uinea Iª quarta de vino, et se vizino[34] hy ouuer e desforalos[35] quer ou louuo non quer caber de vizinos ou de senor[36] que ouuerem poneremlo fora de villa. Ego palagius[37] uilar[37] et vxor mea dona Leegundia[38], et meos filios et nostras filias et meos netos. Et[39] ego Diagus martiniz[40] et vxor mea dona honega, et meos filios et meas filias et meos netos manus nostras in hanc[41] karta roboramus Era M.ª CC.ª XX.ª VII.ª : qui presentes fuerunt et uiderunt, Martinus test. Diago monaco firmas. Monyo da chusa[42] firmas. Petro soarez[43] test. Gonçaluo palaiz[44] test. Facta karta mense Joñ.[45] Senor da[46] terra Ermigo[47] meendez[48]. Et si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam de propinquis quam de extraneis contra hanc kartam disrumpere uoluerit[49] et nos[50] in concilio distrubabitur sit maledictus et excomunicatus et com Judas traditor in inferno danatus et a deo separatus.

1 summi
2 Pelagius
3 Legindra
4 una
5 una
6 ullam pectam
7 calumpnia
8 uocem
9 seu
10 en louuor
11 vezinos
12 toto
13 legumha.
14 raçom
15 *deest*
16 *deest*
17 a la
18 adusser
19 ao paaço
20 sua
21 et lonbo
22 *deest*
23 vezinos
24 a
25 vezinos
26 calumpnia
27 in pace
28 toto
29 *deest*
30 frangão
31 ou perdiz
32 ranboada
33 milio
34 vizinio
35 deforalos
36 senhor
37 Pelagius uilhar
38 Legundia
39 *deest*
40 martini
41 hac
42 chufa
43 sugeriis
44 pelagiz
45 Januarii
46 de
47 Ermigio
48 menendiz
49 uoluerint
50 uos

Digitized by Google

SANCTA-MARINA

SANCTA MARINHA

1190

Apographum authenticum ex tabulario monasterii S. Crucis Conimbr. nuper in Archivum Publicum delatum. Translatio antiqua lingua vernacula, quam adjicimus, in ipso Archivo ab antiquo asservabatur.

In dey nomine patris et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti amen. Hec carta firmitudinis et stabilitatis de foro quam nos iusimus facere ego suerius menendis et dona maiore et petro hariz uobis homines qui habitatis in sancta marina foro que abeatis aut filiis uel neptos at de generacionibus uestris. In primiter de pane VIII.ª de uino et de lino et de legumias VIIII.ª et homine qui inde uoluerit morare ad aliam pars et suo fectio non compararent que abeant illum aut filliis uestris et faciat inde isto foro. De uinea que ibi plantare des quando dê polegare et de mesa in denante dê ratione nona. Zaero que fuerit a monte pro mel et non fecit allium laborem media canada et in alia uice aredel de cera et qui fuerit pro conelius a morada de cada uenida I° conelio cum sua pele. De uenado esfolado I° lonbo. Et de porco montes IIII^or^ costas et uso as manus. Et duas fugazas et I° capon et X^m^ ouos in anno. Et si se ferire uecino cu uecino et rancura meter pecte medio bragale. Et si racurar non meter non de nada. Homine que abuerit caualo aut asino aut egua dea una uice in anno ata colimbria aut uiseo aut troncoso. Homine qui laborauerit cum boues et fuerit a monte pro mel aut pro conelios non de condado. Illos qui abuerint boues dent singulas geiras pro illa senara ad illum qui fuerit maiordomo pro sua eiradiga medio manol de lino teiga de pane et quarta de uino. Menendus dauis qui ibi poplauerit primiter de illo anno pro sua renda medio bragale et ste isto foro sempre et suo filio et non de aliam racione. Si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam nos quam extraneis aut de generacionibus nostris aut seniores sancte Marina quem uobis uoluerit sacare de isto foro que pectet uobis L^a^ X^a^ modios aut qui uoce pulsauerit et si uobis homines de santa marina uolueritis parare cum ipsa hereditate ad allium seniorem et nom atenderdes isto foro que pectedes nobis L^a^ X^a^ modios et nom perdatis uestro fectio. Facta karta firmitudinis in mense iulio Era M.ª C^a^C.ª X^a^X^a^ VIII.ª Nos pernominatos suerius menendiz et uxor mea dona maiore et petro hariz, uobis homines sancta marina qui hanc cartam iussimus facere cum manus nostras roboramus et signa facimus. Pro testes, pelagius rabos test. pelagius iozinis. Ero peles test. Cundisaluo menendiz test. test. Donus iohannes. Donus ..... Martin g..... test. Micael notuit.

Em nome de deus padre e da santa trindade padre e filho e spirito santo amen. Esta he a carta firme e stauel de foro que nós soeiro meendez e dona mayor e pedro aires mandamos fazer a uos homeens que morades em santa marinha de foro que uos ajades ou filhos ou netos ou de uossas geerações. E primeiramente do pam a oytaua : do vinho e do linho e de legumes a nona. E que o homem que hy quiser morar a outra parte, e nom lhe conprarem o seu feitio que o aia ou seus filhos e faça ende esto foro : da vinha que hy chantardes quando dê polegar e de messa dem emde de raçom a nona : e homem ceiro que for a monte por mel e nom fezer outro trabalho mea canada e outra uez arretel de cera : e que for por coelhos a morada de cada vynda huum coelho com sua pele. Do ueado esfolado huum lonbo. E do porco montes quatro costas e do vsso as maãos : e duas fogaças e huum capom e dez ouos no anno : e se se ferir vezinho com vezinho e meter rrancura peite meo bragal e se nom meter rrancura nom dê nada. Homem que ouuer caualo ou asno ou egua dea huma vez no anno ataa coinbra ou uiseu ou trancoso. Homem que laurar com bois e for a monte por mel ou por coelhos nom dê condado. E aquelles que ouuerem bois dem senhas geiras aaquelle que for moordomo por sua eiradegua meo moolho de linho, teeigua de pam e quarta de vinho. Meendo daviz que hy morara primeiramente dê por aquelle anno por sua renda meo bragal e stè este foro senpre pera si e seu filho e nom dê outra raçom. Se alguum homem veer ou nós veermos asy nós como outros estranhos ou de nossas geerações ou outros moores de santa marinha que uos queiram tirar deste foro peite a uos LX moyos ou que vos braadar çitar a juizo. E se uos homeens de santa marinha quiserdes poer a herdade em outro moor e nom atendedes este foro que peitedes a nós LX moyos e nom percades o vosso feitio. Feita foy esta carta de fermydooem no mes de Julho Era de mil e cento e oyteenta oyto. E nós sobreditos Sueiro meendez e minha molher dona mayor e pedro ayres mandamos fazer esta carta a uos homens de santa marinha e a rroboramos e asiignamos com nossas maãos. Testemunhas, Payo Rabos. Payo iozinis. Erorum pelliis. Gonçallo meendez.

Digitized by Google

ALMADANA

ALMADA

1190

Foralis *oppidi de* Almada *superest tantum translatio (authentica quidem, sed valde mutila) antiqua lingua vernacula. Charta servatur in Publico Archivo. Nec illic, nec alibi textum latino-barbarum invenimus.*

In nome do Padre e do Filho e do Espirito santo amen. Porque a graça de deus .... Eu Dom .... Rey de Portugal filhey por gram trabalho ..... castello dalmada ..... e de meus homees e de meus vassallos e meus ..... mouros ..... dereito herdamento. E des y aprouge a mim ..... curaçon ..... uontade de dar e outorgar ..... assi aos ..... que am de uyr que .... polo qual foro o regal dereito que adeante compridamente he escrito de uos e de uosos successores .... Dou ..... quem quer que publicamente .... com armas romper peite quinhentos soldos e aquesto seia sen vozeyro. E se dentro na casa ..... for morto ..... cassa peite ... marauedi. E se hi for chagado peytem por el meyo marauedi. E semelhantemente por omyzio e por rousso publicamente feito peyte quinhentos soldos. Quem certas alguem ..... domeens boos ..... peyte quinhentos soldos. Por merda em boca LX soldos peyte em testemoyo domees boos. Furto conossudo em testemoyno domees boos noue uezes seia composto. Quem o relego do vino delRey ronper .... em testemoyno domees boos ..... uez peyte V soldos e a segunda uez V soldos. E se a terceyra uez ..... for achado em testemoyno domeens boos o vinho todo seia spargudo e os arcos das cubas seiam ..... fóra dem de cada huma carrega ..... seia uendudo ho outro en o relego. Da iugada uerdadeiramente ..... atá dia da Natal seia ..... E de cada huum iugo de bois dem ..... milho ou de trigo qualquer que lauorarem e se duum ou doutro lauorarem duum ou doutro dem pello alqueyre dereyto da villa. E seia o quarteyro de XIII alqueires e seia medido sen braço curuado e a tauoa sobreposta. E parceiro de caualeiro ..... E moradores dalmadaa aiam liuremente tendas fornos de pam conuem a saber e dolas. E dos fornos da telha dem dizima. Quem omem fóra do couto matar peyte LX soldos. Quem omem chagar fóra ..... Quem em plaça com armas alguem chagar peyte ameyadade do omizio. Quem arma per yra desnuar ou a da cassa sacar per yra e nom firir peyte LX soldos. E os omeens dalmadaa aiam as ..... que em ellas morarem peytem por omizio e por rousso conossudo e por merda em boca LX soldos con*uem* a saber ameyadade a ElRey e ameyadade ao senhor da herdade. E uaam em apilyde delRey e nenhuum outro foro nom façam a ElRey. ..... que morarem em as herdades dalmada se furto fezerem outrosi como de suso dicto é seia composto ameyadade a ElRey e ameyadade ao senhor da erdade. E a almotassarya seia do concelho. E seyam metudos .... uilla. E dem de foro da vaca I dinheiro. E do zeuro I dinheiro. E do çeruo I dinheiro. E da besta do pescado I dinheiro. E da barca do pescado I dinheiro. E de iulgada similhantemente .... zeuro e de vaca e de porco I dinheiro, e do carneiro I dinheiro. Pescadores dem dizima. E do caualo ou da mua ou do muu que uenderem ou comprarem omees de fóra .... marauedi. Degoa uenduda ou comparada dem II soldos e do boy II soldos. E da uaca I soldo. E do asno e da asna I soldo. Do mouro e da moura meyo marauedi. Do porco ou do carneiro .... Da carega do azeite ou de coyros de bois ou de zeuros ou de ceruos dem meyo marauedi. De carega de cera meyo marauedi. De carega de anil ou de pannos .... ou de pimenta ou de graa I marauedi. Do bragal II dinheiros. Do uestido das pelles III dinheiros. Do linho ou dos alhos ou das cebolas dizima. Do pescado ..... Das concas ..... de todas estas caregas as quaes uenderem omees de fóra e portado derem se outras suas proprias comprarem nom dem portado dellas. Da carega do pam ou do sal a qual uenderem .... é da asnal tres mealhas. Mercadores naturaes da villa que soldada dar quizerem seia reçebuda deles. E se pella uentura soldada nom quizerem dar dem portagem. Da carega do .... Cauom que lauorar trygo dê I teyga. E se lauorar milho similhauilmente. E de geyras de bois I quarteiro de trigo ou de milho de qualquer que lauorar ....ros aiam foro de caualeyros. Molher de cavaleyro que uiouar aia honra de caualeiro atee que casse e se cazar com peom faça foro de peom. Caualeyro que emuelhecer ou em tal .....

Digitized by Google

.... estè em sa onrra. Se per uentuyra molher de caualeyro uiuua tal filho ouuer que com ella em cassa seia contêudo e caualaria fazer poder façaa polla madre. Almocreue que por almo.....gada en o ano. Caualeyro uerdadeyramente que o seu cauallo ou as sas bestas almocreuarya meter nom faça nenhuum foro da almocrauarya. Coelheyro que for ao monte e alá ficar dê huma pelle ..... VIII dias ou chus dê huum coelho com sa pella. E coelheyro de fóra dê dizima cada que ueer. Moradores dalmadaa que seu pam o seu vinho ou seus figos ou seu azeyte em Santarem ouuerem ..... almadaa ho adusserem pera sa prol e nom por a reuender nom dem en*de* portagem. Quem com alguem baralhar e despos a baralha a cassa entrar e hy auudo conçelho e filhar fuste ou purina e o firir peyte XXX soldos. ..... nom conçelhyramente e per auyimento de caiom firir nimigalha nom peyte. Emigo de fóra nom entre en a villa sobre seu enmygo senom por tregoas ou por lhy dar dereyto. Se o cauallo dalguum matar ..... o senhor do caualo peyte o caualo ou omyzio quaes destas coussas quer que ao senhor do cauallo prouguer. E o crerigo aia foro de caualeyro per todo e se com molher for achado torpemente o Moordomo nom meta mão ..... nem no prenda per nenhuma maneyra mays a molher prenda se quizer. Da madeyra que ueer pello ryo onde dauam oytaua dem dizima. Da atalaya deue ElRey a teer ameyadade e os caualeyros a outra meyadade com seus corpos. Caualeiro dalmadaa ao qual o meu rico omem bem fezer de ssa terra eu o receberey ao meu rico omem em conto dos seus caualeyros. O moordomo ou o seu sayom nom uaa a cassa do caualeyro sem porteyro do alcayde. E o meu nobre omem que almadaa de mim teuer nom meta y outro alcayde senom dalmadaa. Das cazas as quaes os meus nobres omees ou freyres ou spetaleyros ou moesteyros em almadaa ouuerem façam foro da villa outrosy come os outros caualeyros dalmadaa. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha o atá tres mezes e per cada huum ..... faça del dar pregom e se o senhor del ueer seialhe dado. E se per uentuyra o senhor dele depos o pregom dado atá tres messes nom ueer estonce o moordomo faça del sa profeytança. Da caualgada do alcayde nom filhe ende nemygalha ..... senom o que a ele os caualeyros per seu amor dar quizerem. Da caualgada de LX caualeyros a suso partam commigo en campo. Fereyro ou çapateyro que em Almadaa cassa ouuer em ella laurar nom dê della nenhuum foro. E quem mouro ferreyro ou çapateyro ouuer em sa cassa lauorar nom dê por elle foro. Quem certas mesteyraes fereyros ou çapateyros forem e per este seu officio uiuerem e cassas nom ouuerem uenham ás mhas tendas e façam a mim meu foro. Quem caualo uender ou conparar ou mouro fóra dalmadaa hu o conparar ou o uender y dê a portagem. E os peões os quaes o seu auer dar ouuerem dem ende a dizima ao moordomo. E o moordomo dê a elles dereyto polla dizima. E se pola dizima a elles dar dereito nom quizer entonçe o alcayde faça a elles dar dereyto pelo seu porteyro. Moradores dalmadaa nom dem luytossa. Adays dalmadaa nom dem quinta do quinom de seus corpos. Caualeyros dalmadaa nom tenham zaga em eyximento delRey ou em oste. Paateyras dem por foro de XXX paes huum. Portagem uerdadeyramente e foro e quinta dos mouros e das outras cousas asy seiam .....as outrosi come he de custume exete aquestas coussas que escritas son de suzo e a uos o leyxo. E por alcaydarya de cada huma besta que ueer de fóra com pescado dem II dinheiros. E da barca do pescado myudo II dinheyros e de todo outro pescado seya dado seu foro. Aquestas coussas certas asi todas de suso escritas a uos dou e outorgo. E aquestas uaa o moordomo em testemoyno domees boos e nom a outras. Caualeyros dalmadaa testiuygem com infanções de portugal. Do nauyo uerdadeyramente mando que o alcayde e dous espadeleyros e dous proeyros e huum pityntal aiam foro de caualeyros. E certas mando que o meu alcayde da villa nem no alcayde dos nauyos nem nos aluaziis nem nenhuum outro nom ouze aforçar nenhuum omem do concelho do seu vinho nem do seu pam nem do seu pescado nem das sas carnes nem das outras sas cousas. Aynda mando que os meus moordomos nom uaam fóra da villa a prender omees nem roubar. Mays se fezerem coomhas façam elles chamar pello porteyro do alcayde perante o alcayde e os aluaziis e saem a elles o que fezerem outrosi como mandarem o alcayde e os aluaziis. E o conçelho canbhe seus aluaziis cada ano. E mando que o padre nom peyte coomha por seu filho mais o filho peyte ella se a fezer. E se nom ouuer per que o sae saeo per seu corpo. Mando certas dos mouros e dos judeos firydos que se uenham queyxar ao alcayde e aos aluaziis : Outrossy como foy acustumado em tenpo de meu padre. Aynda mando que os moordomos nom penorem nenhuum omem atá que o chamem ao conçelho ante o alcayde e os aluaziis. Mando certas que quemquer que penorar sen o moordomo ou sen porteyro do alcayde se ueer ante o mayordomo e y for uençudo dobre aquelo que penorar e nom mais. Outorgo certas que os peoes dalmadaa nunca entrem em meu nauio contra sa uoontade mais seia em seu prazimento de ou uyrem por mar ou por terra ao meu seruisso. Mando certas que os relegeyros que teuerem o meu relego que o filhem primo dia de janeyro e tenhamno atá primo dia dabril. E os mercadores que conprarem vinho dos omees da villa dem da besta caualar I almude. E se quizerem sacar o vinho per mar dem do moyo dous almudes o huum aos porteyros e o outro aos relegeyros e o senhor do uinho nom dê nimygalha. Outorgo a uos certas firmemente que nunca filhem uino de uossas cubas contra uossa uoontade. Outorgo que aiades as uossas eruas e as uossas palhas coutadas e emparadas assi que nem meus .....los nom nas filhem a uos contra uossa uontade. E mando quo os meus moordomos nom façam pididas en a villa nem fóra da villa. E das iugadas mando que aqueles que non colherem nom dem iugada. ..... que nenhuum nom seia em uossa villa asy coutado

Digitized by Google

que possa teer torto á seus uizinos e que non faza dereyto a seus uizinos. E que furto nom possa seer feyto em nossa uilla mando que os mouros ou..... am pennas senon per testemoyno domees boos. E se os receberem sen testemoyno domees boos e depois sayr de furto percam aquelas coussas e aquelo que derem sobre ellas. Se alguem certas aqueste meu foro a uos ..... da beençom de deus e da mynha seia conprido. E quem uerdadeiramente elle a uos quizer britar da maldiçom de deus e da minha seia ..... Feita é a carta en Lixbooa en o mes dagosto Era M.ª CC.ª XXVIII.ª Eu sobredito Rey Dom Sancho aquesta carta que mandey fazer reuoro e confirmo. Dom Joham fernandiz moordomo delRey dom Sancho conf. Dom Gonçalo conf. Dom Soeyro bispo de Lixbooa conf.

TURRES NOVAE

TORRES-NOVAS

1190

Hoc scripsimus forale *ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Textui sequuntur consuetudines variae thomariensis municipii, quae adjectae fuerunt chartae de* Torres-Novas *et in apographo quodam saeculi XIII inveniuntur descriptae. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Regestor. Alphonsi II et ex eodem apographo saeculi XIII, in Publico Archivo servato, depromptae. Addidimus translationem in linguam vernaculam saeculi XIV ex eodem Archivo.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam omnipotens[1] iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iusticia et equitate regere ut salamone[2] legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram. Ideo ego Rex domnus Sancius et uxor mea Regina domna Dulcia cum[3] filiis nostris diuino oraculo eruditi necessarium duximus rapinas et iniurias hominum habitancium in Turribus nouis misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum adquisitionem lucrum nos esse consecuturos. Vnde in uilla ista sub potestate nostra constituta talia damus decreta. Siquis ergo rausum uel homicidium, uel disruperit domum cum armis uel cum feridas uel fregerit portas intrans domum ui in cauto uille pectet D solidos. Si rausum uel homicidium extra uillam LX[4] solidos[4] pectet[4]. Mandamus ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habet recabedadam uel filiam suam que aduc non fuit nupta ubi eam inuenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in domo[5] tenet pro suo malado accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas uel percutiat aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso LX[a] solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis mulitis[6] de suo grado et per iram in cauto[7] uille LX[a] solidos pectet. Si foras XXX solidos pectet. Feridas consiliadas istas sunt et non alias qui querit amicos uel parentes uel arma uel tochos cum qui-

N.º 1

1 deus omnipotens
5 domo sua
6 mulutis

En nome da santa triindade padre e filho e spiritu sancto. Amen. Porque deus poderoso juiz justiçoso mandou a todolos husantes poderio na terra reger o poboo sometudo a elles em justiça e em higualdade assy como see no liuro de Salamon ajudade justiça aquelles que julgardes a terra. E por esso eu Dom Sancho e mha molher Reynha dona Dulcia com nossos filhos em sembra pollo oragoo de deus emssynados. Mandamos cousas necessarias conuem a ssaber remouer misericordiosamente roubas e enjurias dos homens morantes em torres nouas propesantes mayor e milhor cousa seer en na saude das almas como guanhamento das cousas deste mundo seguirmos o guanho.

Onde mandamos taaees degredos em esta villa so nosso poderio stabeleçudos.

Se alguem pela uentura roubar ou matar ou romper casas com armas ou der feridas ou britar portas entrante aa casa per força en no couto da villa peyte quinhentos soldos.

E sse roubar ou matar fóra da villa peyte LX soldos.

E mandamos que cada huum tome ssa molher que ha pera rrecadar ou filha que ainda nom foy casada hu quer que ha achar sem peyta.

O filho que seu padre em sa casa tem por seu sergente tomeo em qualquer loguar sem peyta tirante stas cousas que nom quebrante sobrel portas nem feyra alguem.

N.º 2

1 deus omnipotens
2 in salamone
3 una cum
4 pectet LX solidos.
5 domo sua
6 molutis
7 cacto

Digitized by Google

bus uadat ferire et percusserit per ueram exquisam LX solidos pectet. Pro membro absciso LX solidos pectet : pro omnes feridas de quibus satisfacere debet intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie : aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonio teneatur. Domus alicuius non sigelletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis aliquid[8] ab[8] aliquo[8] quesierit ante iusticias respondeat per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit, ab illo quod suum est habere non potuerit et composuerit se cum maiordomo, tamen maiordomus non habeat nisi decimam de quo traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intenciones uestri[9] maiordomi sint per inquisicionem uel[10] de illis rebus unde potuerint[11] habere exquisam directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisam[12] componat quantum perdere fecerit illi et domino terre aliud tantum : et ultra in testimonium non recipiatur. Si aliquis uozarius se cum maiordomo composuerit causa inde aliquid habendi si probatus fuerit quod tale est per exquisam secundum quantitatem calumpnie quam obiecerit, in corpore puniatur si non habuerit quod pectet : et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus de iusticiis. Prohibemus enim omnes huiusmodi qui se faciunt uozarios falsos et non habent tortum : Per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iusticie sint presentes et aliquis in consilio conqueratur de aliqua re, maiordomus non accipiat querimoniam illam pro uoce, nisi ille qui querimoniam fecerit dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri aut uinee uel orti dampnatorem expoliauerit quamuis damnator sit percussus aut uulneratus tamen dominus uinee non pectet. Quod si damnator dominum agri percusserit satisfaciat ei. Et quacumque calumpnia[13] fecerit pectet. Defendimus ut nullus in uilla arma trahat, quod si traxerit et non percusserit perdat ea. Siquis mensuras aut cubitos falsauerit V solidos pectet. Siquis de domo alterius aut extra domum rem per uim acceperit et dominus suus uenerit cum rancura ad alcaide uel ad iusticias uel ad maiordomum in duplo componat. Siquis uxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Deffendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel tratas[14] autorizatas de concilio, nec mutet marcos[15]. Qui uero hoc fecerit sanet per forum terre. Almotaze sit de concilio. Maiordomus et seion et iusticie et portitor de alcaide sint cauti in D solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mos est terre, uel condempnetur. Quicumque uero latronem uel malefactorem inuenerit prendat eum secundum suum posse sine calumpnia suorum parentum et homicidium. Si-

N.° 1.

8 ab aliquo aliquid
11 potuerit
12 exquisa

Item polla merda metuda en boca peyte LX soldos em qualquer logar.

E sse alguem ferir com armas aparelhadas de seu grado per sanha em no couto da villa peyte seseenta soldos. E se for fóra peyte XXX soldos.

Estas som as feridas conselhadas aquel que conselheiramente demanda amigos ou parentes ou armas ou tochos com que ferir uáa e fere per uerdadeira guisa peyte seseenta soldos.

Item por todalas feridas de que deue satisfazer entre aas uaras segundo o foro uelho de coinbra ou comprir aquelas aaquel a que deue satisfazer.

Item signal dalcayde ou de juiz he tehudo em testemunho.

Item a casa dalguum nom sseia penhorada, saluo se for chamado per dereyto.

E se alguum demandou alguma cousa doutro deue responder perdante a justiça com seu dereyto.

Item sse alguum deuedor ffor tehudo por reuel a alguum e nom poder auer daquel o que seu he, se fezer aueença com o moordomo : Mandamos que o moordomo nom aia senom a dizima daquelo que tirou do auer do reuel saluo se ffor de husura, ou se preiteiou com el.

Item todalas tençoes do nosso moordomo seiam per enquiriçom daquelas cousas onde poderem auer emquisa dereyta e aquel que scusar uerdade e negar seia tehudo a perder outro tanto do sseu quanto dano fez aaquel, e outro tanto ao senhor da terra e des y a deante nom seia tomado por testemunha.

Item se alguum vogado fezer composiçom com o moordomo per razom dauerem alguma cousa e lhy for prouado que tal he per alguma guisa segundo a quantidade da malicia que quebrantou ou que compos seia atormentado no corpo se nom ouuer que peyte e nom seya ouuydo se nom der fiador primeyramente nas maaos das justiças.

Item defendemos que todos aqueles deste oficio que se fazem vogados falsos e nom ham tanto, que se cauidem, ca per taaes toda a terra he perduda.

E pero que o moordomo e as justiças seiam presentes e alguum se queixe no concelho dalguma cousa, o moordomo nom tome aquel queixume por uoz saluo se aquel que fezer o queixume disser ao moordomo doute este queyxume por uoz.

Item se alguum em defendimento de seu agro ou de ssa vinha ou de sseu orto sbulhar alguum danador pero que o demandador seia ferido ou chagado mandamos que o senhor da vinha nom peyte e sse o danador ferir o senhor do agro satisfaçalhy e qualquer malicia que lhy fezer peyte.

N.° 2

8 ab aliquo aliquid
9 nostri
10 *deest*
13 calumpniam
14 stratas
15 marchos.

Digitized by Google

quis intrauerit in uineam uel almuinam[16] alicuius furtim, inde[17] causa comedendi, uel cum manu sua bestiam in ferraginem alicuius miserit v solidos pectet. Si aliquid[18] de uinea ut[19] de almuina[20] in gremio uel in taleiga uel in cesta attulerit uel ferraginem seccauerit I morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in uinea aut in ferragine uel in almuina[21] LX solidos pectet et quod uestiret. Et de isto pecto dominus laboris habeat medietatem. Si uero non habuerit quod pectet clauificatur[22] in porta per unum diem deinde fragelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calumpniam dominus eius respondeat pro eo secundum calumpniam quam fecerit, uel dimittat in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius qui fuerit in uinculis uel mauram solutam pro quacumque calumpnia quam fecerit. Et[23] si dominus terre et concilium uiderit quod talem causam fecit pro qua debet lapidari uel cremari, lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecerit pro qua debet flagellari et in corpore exterminari flagelletur. Et postquam flagellauerint eum uel eam domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisque fecerit si eam non compleuerit secundum directum eandem pectet. Et qui uenderit uinum in relego LX solidos pectet : et per quantas uices inuenerint uinum uendere per tantas uices pectet LX solidos. Et tota illa bestia que uadit ad aream uel ad lagar pro aluger[24] faciat forum de almoqueuer. Istas calumpnias mandamus pectar et non alias. Et de iugada sic mandamus uel laborator det de iugo de bobus VI quartarios, et tres sint quartarios de meliori autuno quem laborauerit et hoc est autunus triticum ordeum et centenum. Et de secunda scilicet milium et panicium det alios tres quartarios si laborauerit. Et quamuis laborauerit[25] laborator[25] cum duobus iugos uel III uel IIII^or^ uel cum X uel cum XX non det magis de VI quartarios quantum dabit pro uno iugo, si totum panem istum laborauerit. Insuper mandamus ut de iugada et de quarta det dominus laboris qualem uoluerit. Et det cauom de iugada VI alqueires usque III geiras et si fecerit plusquam III geiras det I quartarium pro iugada sit[26] per alqueire[27] de XVI alqueires per alqueire de directo : de molinis non accipiant nisi de XIIII alqueires I sine offrecione. Kambe sit[28] quales iusticie et concilium uiderint[29] pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit ipse cum abere suo sit[30] in potestate domini terre. Et si alicui militum moritur caballus stet in honore unum[31] et si aliquis militum uenerit in se-

N.° 1

16 almoniam
17 in die
19 uel
20 almunia
21 almunia
25 laborator laboret
26 Et ista iugada sit
29 uiderit
31 unum annum

Item defendemos que nenhuum na villa nom traga armas e sse as trouxer e non ferir perca as armas.

Item se alguum falssar uaras ou cobos peyte cinquo soldos.

Item sse alguum da casa doutro ou de fóra da casa tomar alguma cousa per força e sseu dono ueer com rancura ao alcayde ou aas justiças ou ao moordomo paguelho em dobro.

Item se alguem per dereito fezer ssa molher puta per dereito juizo que lhy fez adulterio as sas cousas seiam no poderio do senhor per tempo.

Item defendemos que nem huum nom ouse a talhar carreyras nem strados com ualados nem muden marcos sem outoridade do concelho seiam comdepnados em v^e^ soldos pague pollo foro da terra e o almotace seia em concelho e o moordomo e as justiças e o porteiro do concelho seiam comdepnados em quinhentos soldos.

Item aquel que fezer furto peyte assy como he costume da terra ou seia condepnado.

Item qualquer que ladrom ou malfeitor achar prenda-o segundo seu poder sem temor dos seus parentes e do homezio.

Item se alguem entrar em vinha ou em almoynha dalguem furtiuilmente de dia per razom de comer ou com sa maão besta meter em ferraaem peyte v soldos.

Item se alguem de vinha ou dalmuyna em regaço ou em taleiga ou em cesta trouxer alguma cousa ou segar ferraaem peyte huum marauedi.

Item se alguem for de noyte achado fortiuilmente em vinha ou em ferraaem ou em almuynha peyte LX soldos e o que trouxer uestido e deste peyto o senhor do trabalho aia ameyadade e se nom ouuer que peyte seia pregado na porta per huum dia e des ende seia açoutado.

Item se mouro dalguem for solto e fezer mal o senhor del responda por el segundo o mal que fezer ou o leixe na maão do moordomo.

Item o moordomo nom filhe mouro de nenhuum que traga liamento nem moura solta por qualquer mal que faça. Mays se o senhor da terra e o concelho vir que tal cousa fez per que deue a seer apedrada ou queimada seia apedrada ou queimada. E se uerdadeiramente tal cousa fezer per que deua seer açoutada e o corpo seer atormentado seia açoutada e des que a açoutarem quer el quer ella seia dado a seu dono.

N.° 2

16 almuniam
17 in die
18 aliquis
19 uel
20 almunia
21 almunia
22 clauificetur
23 Sed
24 aluguer
25 laborator laboret
26 Et ista iugada sit
27 quartarium
28 sint
30 sint
31 unum annum

Digitized by Google

nectute ut non possit militare quandiu uixerit, sit in honore militum. Milites[32] habeant suas hereditates liberas. Et si milites[33] obierit uxorque remanserit sit honorata, sicut in diebus uiri[34] sui[34]. Si autem maiordomus uel iusticia hoc nostrum directum[35] irrumperit pro ofretione aut amore alicuius, ipse et res eius sint in potestate domini terre. Facta carta in mense Octobris era M.ª CC.ª XX.ª VIII.ª Ista omnia inuenimus scripta in carta de tomar : et multa alia ipsi faciunt que in carta non tenent : et sicut ipsi fecerint ea ita et nos faciemus. Ego Rex Sancius[36] in[36] hoc carte firmamentum iussi facere coram meis uasallis propriis manibus roboraui. Qui presentes fuerunt, Martinus Colimbriensis episcopus test. Comes domnus Menendus test. Domnus Petrus alfonsi test. Menendus strema alcaide test. Petrus macanerie[37] maiordomus test. Julianus Regis notarius test. Suerius Vlixbonensis episcopus test.

·Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S.[38] et domno A.[39] et domna Alionor, concedo et confirmo vobis populatoribus de Turribus nouis istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus illustrissime memorie Rex domnus Sancius. Et ut meum factum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam meam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Nouembris Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos superius nominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suerius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suerius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius lamecensis episcopus[40]. Domnus bartolameus visensis episcopus[41]. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie. Domnus Laurencius suarii. Domnus Johannes fernandi[42]. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Rodericus menendi. Domnus Petrus[43] alfonsi. Domnus Lopus alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Martinus petri test. Vincencius menendi[44] test. Johannes pelagii test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie[45].·

.....Gunsaluus menendi pretor de turribus nouis

Item se alguem fezer fiadoria se a nom comprir segundo dereito peyte essa meesma.

Item quem vender vinho em relego peyte LX soldos, per quantas uezes for achado que vende vinho per tantas vezes peyte sescenta soldos.

Item toda besta que for a eyra ou a lagar por aluger faça foro de almocreue. E estas malicias mandamos peytar e nom outras.

Item mandamos que da jugada se faça assy que todo aquel que laurar com iugo de boys dê seys quarteiros e os tres quarteiros seiam do melhor outono. E o melhor outono he ste, triigo e ceuada e centeo e da segunda conuem a saber milho e payço dê outros tres quarteiros se o laurar.

E em pero que o laurador laure com duas jugadas ou com tres ou com quatro ou com V ou com VI ou com X ou com XX ou com mays dê de jugada tantos quarteiros quantos daria da huma jugada se todo ste pam laurar.

Item mandamos mays que de jugada ou de quarto o senhor do trabalho dê qual quiser.

Item o cauam dê de jugada seys alqueires ataa tres geyras. E se fezer mays que tres geyras dê huum quarteiro por jugada e esta jugada seia per quarteiro de XVI alqueires per alqueire de dereyto.

Item dos moynhos nom recebam os moleyros senom de XIII alqueires huum e sto seia sem ofreçom e os botelhos seiam quaes as justiças e o concelho virem por dereito.

E sse o moleyro ende al fezer elle com o auer seia metudo em o poder do senhor da terra.

Item se alguum caualo morrer o caualeiro stè em sa honrra huum ano.

Item se o caualeyro ucer em velhice que nom possa caualgar em tempo de ssa vida seia em honrra de caualaria.

Item as herdades dos caualeyros seiam liures.

Item se o caualeyro morrer a molher que fica seia honrrada asy como era en dias de seu marido.

Item se pela uentuyra o moordomo ou a justiça aqueste nosso foro ronper por oficio ou por amor alguum esse e sas cousas seiam no poderio do senhor da terra. Feito foy no mes doytubro Era de mil nº e viinte e oyto anos.

Item todas estas cousas achamos scritas na carta de tomar e muytas outras cousas que elles fazem que nom he contehudo na carta assy como elles fazem assy fazemos nós. E eu Rey dom Sancho que aqueste firmamento desta carta mandey fazer e afortelegueу com mhas maãos

N.º 1

32 Miles
34 uiris suis.
35 decretum
36 domnus Sancius qui
37 macenerio
38 Sancio
39 Alfonso
40 episcopus conf.
41 episcopus conf.
42 fernandiz.
43 Poncius
44 menendiz
45 Curie — Johannes martini scripsit.

N.º 2

33 miles
35 decretum
36 domnus Sancius qui
" *deest*

Digitized by Google

et Egas petri iudex una cum concilio eiusdem miserunt ad Tomar pro moribus quos in karta ista non tenebant. Vnde domnus Simom menendi ..... comendator et Pelagius cabecza iudex et domnus Stephanus pretor et omne concilium eiusdem hoc pro directo uiderunt, et hoc est nostrum forum capitale. Scilicet de uinea pedis que est uallata in fundo et ..... plantas in ea eundo non detis inde iugatam de pane quem laborauerit in ipsa hereditate. Homo qui est pingnoratus pro iugada ante Natalem domini respondeat. Et si non fuerit pignoratus ante Natale .....on respondeat. Pedes qui laborauerit cum boue et cum sua exada fuerit facere milium si milium ibi habuerit det inde VI alqueires. Caballarius qui senaram fecerit ad pedem, pedes non det inde iugatam. ..... olei de carega cauallare V solidos de asino IIos solidos et dimidium det conparator. De melle de marabitino det IIIor denarios. Maiordomus qui tenet terram usque mediatum annum det fintos ..... super fintos det fideiussores ad alium maiordomum qui post illum uenerit uel inpleat dies si uoluerit et postquam annus mediatus fuerit nolendo uolendo inpreat dies. Quis relegum mo.... .....pleat dies ad alium relegarium et accipiat de uino de adega tantum quantum de tempore tenuerit de bono et de malo. Vinum meentantum de confraria leuetur pro ad ubicumque illud leuare uo..... sine pecto. Vinum frigidum confrarie detur pro deo et cui dederint ipsum per mandatum relegarii leuet. Quis uoluerit vinum leuare ad aliam terram in suas bestias uel in alienas ..... almudem de uino de cupa. Qui suum uinum uendiderit ad hominem de fora, conparator det de qualibet carega I solidum. Maiordomi relegarii et omnes ouencial.....

proprias ante os meus uassalos : aqueles que presentes forom foy Dom Martinho bispo de coinbra, testemunha, o Conde dom Meendo, Dom Pedro afonsso, e Meende stama alcayde e Pedro de macameyra moordomo e Juyaão notayro delRey, dom Sueyro bispo de lixbooa.

PINEL

PINHEL

1191

Primum forale *de Pinhel in charta autographa, ex scrinio Monialium S. Benedicti Portucalensis Monasterii in Archivum Publicum delata, invenitur. Non aliud manet exemplar. De hac charta agit Riberius,* Observações de Diplomatica *pag.* 134.

In dei nomine et eius misericordia. Ego P. prior de hermida de sancte marie ripa pauie una cum fratribus meis ibique commorantibus tam presentibus quam futuris, vobis hominibus que uolueritis habitare in pinel tam presentibus quam futuris : facimus uobis kartam de foro, per mandatum domino regi santio portugallia. Et hec est forum per placimentum nostrum et uestrum : ut detis nobis de pane unum sestarium de tritico, et alium de ordeo, et unum quartarium de centeno, et uno puzal de uino, ex quo habuerint populatores quinque quinales de uino. Et de parada unusquisque unum almude de ceuada, et IIos panes triticeos de uno alqueire, et peladiga de uino, et duos denarios uniuscuiusque domus. Et uocem et calumniam per foro de troncoso sanet eam, et aliam rem. Ex quo homo ibi moratus per unum annum habeat suam hereditatem, et si ibi morare noluerit, uendat tali homini qui eam moretur et faciat inde suum forum. Quod si post nos alius prior uel alii fratres uel nos uenerint uel uenerimus qui hoc factum irrumpere uoluerit sit maledictus et excomunicatus et cum iuda in inferno dampnatus. Amen. Facta karta de foro de pinel in Era M.a CC.a XX.a IX.a Mense februario. Nos supradicti qui hanc cartam ius-

Digitized by Google

simus facere coram idoneis testibus manus nostras R—o—b—or—a—m—vs. Qui presentes fuerunt et uiderunt, hi sunt testes. Petrus test. Pelagius test. Jhermanus test. Johannes test. Quod uobis populatoribus de pinel non nocebit, et monasterio da hermida ualde perderit uolumus ut carte iste scriptum inter nos et uos sit partitum per alfabetum, quatinus nec a nobis nec a uobis aliquid sit ibi additum, uel demptum. —Petrus notuit.

MORTAAGUA

MORTAGUA

1192

Ex scrinio Collegiatae S. Christophori Conimbricensis hujus foralis *chartam autographam in Publicum Archivum detulimus et ex ea textum hausimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Dulcia dei gratia Portugalensium Regina, auctoritate et mandato Regis Domni Sancii et filiorum meorum et filiarum, facio cartam de foro omnibus illis hominibus de Mortaagua qui ibi modo populantur et populabuntur. Do eis pro foro ut ille homo qui furtum fecerit pectet pro uno nouem, et corpus illius remaneat in potestate domini terre. Qui fecerit homicidium pectet LX solidos. Qui fecerit rousum pectet LX solidos. Qui posuerit merda in boca per esquisam bonorum hominum pectet LX solidos. Qui sanguinem irrumperit cum ferro muudo cum uozaria et inuentum fuerit per esquisam bonorum hominum pectet XXX solidos. Qui armas extraxerit per iram et non percusserit cum illis perdat arma. Qui abstulerit pignus maiordomo per esquisam bonorum hominum perdat illud pignus quod abstulerit ei. Qui occiderit maiordomum pectet XII morabitinos, corpus autem illius remaneat in potestate domini terre. Qui interfecerit sagionem andadorem pectet VI morabitinos. Qui occiderit judicem pectet XII morabitinos. Dabunt jugada de casale unum modium terciatum : terciam partem tritici, et terciam de milio, et terciam de auena. Seruiciali autem dabunt de unoquoque modio unam teeyga. De foro do regaengo do Soueral in unoquoque anno dabunt duas fogaças de singulis almudis et duos capones. Qui habuerit spadoam dabit eam cum uno capone, et si non habuerit dabit duos capones. Qui fecerit vineam postquam duxerit uuas ad lagare dabit decimam partem. Qui uoluerit complere caualariam stet in eam. Et si noluerit complere det jugadam. Almocreue qui uixerit per almocrauariam in anno faciat unam uiam. Pedes de Mortaagua qui in mandatum domini fuerit ibit andaduram unius diei et faciat suum fossadum. Qui autem suam hereditatem uendiderit uel suam facturam dabit decimam precii domino terre et uendet tali homini qui faciat forum sicut ipse faciebat. Dabunt portagines per suum forum secundum consuetudinem terre. De omnibus aliis hereditatibus que sunt in termino de Mortaagua dabunt per suum forum. Qui laborauerit hereditatem alterius casalis dabit inde quintam partem. Homo qui uoluerit recedere et ire in aliam terram ad habitandum expediat se judici pro sancto Johanne, et uadat usque festum sancti Michaelis. Homines malefactores uel sandeus erunt in potestate domini terre. Si regina inuenerit aliquid de suis foris quod hic non sonat propter obliuionem inquira eos, et non propter hoc facta erit karta ista. Qui irruperit domum alius de Mortaagua, et hoc inuentum fuerit per esquisam bonorum hominum pectet LX solidos. Qui intrauerit per iram et sin maiordomo alicuius duplet quod inde abstraxerit. Qui autem obseruauerit cartam istam benedictionem dei habeat. Factá fuit hec carta mense Septembris. In Era M.ª CC. XXX.ª Ego supranominata Dulcia qui istam cartam fieri iussi mandato Domini Regis Sancii et filiorum meorum ac filiarum coram istis hominibus illam roboro, et hoc signa impono. Qui presentes fuerunt, Gunsaluus menendi Maiordomus Curie. Domnus Johannes fernandi Pretor Colimbrie. Rodericus menendi sinifer. Domnus Julianus Cancellarius Regis. Reymondus iohannis. Petrus gomecii. Rex Domnus Sancius confirmat. Regina Domna Dulcia confirmat. Rex Domnus Alfonsus confirmat. Rex Domnus Petrus confirmat. Rex Domnus Fernandus confirmat. Regina Domna Sancia confirmat, et alie filia confirmant. Petrus suerii Colimbriensis Episcopus. Stephanus martini aluazil Colimbriensis. Magister Menendus medicus regis. Petrus presbiter scribam Regina.

Digitized by Google

PENACOVA

PENACOVA

1192

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis textum decerpsimus; lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II. Translationem vernaculam saeculi XIV in Archivo Publico inventam addidimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Noscant omnes homines tam presentes quam futuri, quod ego Rex Sancius una cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filiis et filiabus meis facimus cartam omnibus illis populatoribus de penacoua qui modo ibi sunt, et qui uenturi sunt, ut habeant istud forum. Do eis pro foro ut ille homo qui unum bouem habuerit, et aparzauerit cum alio, qui alium bouem habuerit, ambo dent unum modium. Qui laborauerit cum uno iugo, det unum modium. Qui cum duobus iugis, det unum modium. Qui amplius quam cum duobus iugis, de quantis bobus fuerint II quartarios, unum quartarium de tritico et alium de milio. Qui laborauerit triticum et milium, det medietatem unius et medietatem alterius : et[1] qui non habuerit unde det iugam de milio, det quartam. Cauon qui laborauerit triticum uel milium uel ordeum, det unam taeigam de quali pane laborauerit. Pedes de humo[2] suo det decimam : et cuntador non uadat ad suum lagar, sed sedeat ubi solitus est edere. Et si pedes furtauerit de suo uino, et exquisam bonorum hominum hoc inuentum fuerit, pectet pro[3] furto. Pedes de penacoua faciat in anno unam uiam, et sit tanta longua uia ut ipsa die reuertatur in domum suam : et faciat suum fossadum. Miles qui hereditates habuerit foras, sint libere. Et si miles uel sui homines calumpniam fecerint, qualem calumpniam fecerint, talem pectent. Et miles et sui maladi ibunt in fossadum Regis. Miles cum suis caballis mortuus fuerit, de sancto michaele in antea, sit defensus et in secundo pane dabit caballum uel iugam. Milites et pedites faciant cupas et domos in castello de Penacoua domino terre. Et quando fecerint cupas, uel domos dabit dominus terre omnibus hominibus qui ibi laborauerint ad comedendum, et similiter precium magistris. Mulier militis que perderit[4] maritum suum stet in sua caualaria. Et si habuerit filium talem qui possit facere caualariam, faciat illam. Et si ista mulier militis casauerit cum pedone[5], faciat forum de pedite. Pedes qui uoluerit esse miles, det domino terre unam fogazam de duobus alqueires, et unum almude uini, et unum caponem. Qui occiderit hominem intus uille[6], pectet LX solidos : et qui foris occiderit XXX solidos. Qui sanguinem sacauerit cum uozeiro per exquisam bonorum hominum XV solidos. Qui dede-

En Nome do Padre e do ffilho e do santo esprito. Amen. Conheçam todos asi os presentes como os que ham de viir que Eu Rei Dom Sancho em senbra com mha molher dona Dulcia Rainha e com nosos ffilhos e com nosas ffilhas ffazemos a todos aquelles pobradores de Penacoua que ora hi ssom e que ham de seer que aiam este fforo : doulhis por fforo que aquel homem que huum boi ouver e aparçar com outro que ouver outro boi ambos dem huum moio. Aquel que laurar com huum jugo dê huum moio. Aquel que laurar com dous dê huum moio. Aquel que laurar com mais ca com dous de quantos bois fforem dous quarteiros huum quarteiro de triigo e outro de milho. Aquel que laurar triigo e milho dê ameiadade do huum e ameidade do outro. Aquel que nom ouuer onde dar jugada de milho dê a quarta. O cauam que lauorar triigo ou milho ou centeo dê huma teeiga de qual pam lauorar. O peom dê a dizima de seu vinho. E o contador nom vaa ao seu lagar mais sseia hu lhi he acostumado e sse o peom ffurtar do seu vinho e lho poderem prouar por homeens boons peiteo de ffurto. O peom de Penacoua ffaça em no anno huma via e seia tão longa aquella via que se posa tornar em ese dia a ssa casa, e ffaça seu ffosado. O caualeiro que ouuer erdades ffóra seiamlhi liures. E se o caualeiro ou os sseus homeens ffezerem alguum desaguisado qual desaguisado ffezerem tal corregam. E o caualeiro e os sseus homeens hiram em no ffossado dEl-Rei. O caualeiro a que o cauallo morrer de sam migel em deante seia deffendudo. E em no segundo pam dará cauallo ou senão dará jugada. Os caualleiros e os peões ffaçam cubas e casas no castello de Penacoua ao senhor de Penacoua e desa meesma terra. E quando ffezerem as cubas ou as casas o senhor da terra dará aos que hi laurarem de comer. E semelhauilmente aos meestres seu preço. A mulher do caualeiro que perder seu marido estè em sa caualària. E se ouuer ffilho tal que posa ffazer caualaria façaa. E se a molher do caualleiro casar com peom ffaça fforo de peom. E o peom que quiser seer caualeiro dê ao senhor da terra huma ffogaça de dous alqueires e huum almude de vinho e huum capom. Aquel que matar homem dentro na villa peite ssaseenta ssoldos. E aquel que o matar ffóra peite triin-

1 *deest*
2 umo
3 de
4 perdiderit
5 pedite
6 in uilla

Digitized by Google

rit pugnatam pectet I solidum. Et qui dederit palmadam[7] pectet V solidos. Qui ruperit domum duplet quod inde extraxerit[8]. Et si nichil abstraxerit foris pectet XV solidos. Si sacauerit armas in uilla per iram et non percusserit cum illis, prendat[9] ipsa arma. Qui uulnerauerit cum ferro moluto[10] pectet XXX solidos. Qui ruperit domum cum ferro moluto[11], et notum fuerit uerum esse, per exquisam bonorum hominum, pectet XXX solidos. Qui posuerit merdam in buca[12] per exquisam bonorum hominum, pectet LX solidos. Qui furtum fecerit, pectet pro uno VIIII. Qui occiderit maiordomum uel iudicem uel seruicialem, ille qui fecerit remaneat cum omnibus que habuerit in potestate domini terre. Et qui uulnerauerit similiter faciant ei. Homo de uilla qui furtauerit portaticum, pectet de furto : et homo de fora, duplet. Et portaticum sit sicut fuit de ueteri tempore. Qui comederit[13] in nuptiis[14] uel in missis uel in confrariis[15] dabunt maiordomo unum panem, et unam assaturam, et unam postam de carne, et unam enfusam uini. Et per istud quod dederint quicquid calumpnie ibi fecerint illi qui ibi comederint, liberi erunt : dominus terre accipiat suum relegum III menses, januarium, februarium, marcium. Et homo qui laborauerit suam uineam, dabit operariis suis denariadigas uini pro ad suum beuer. Qui uendiderit uinum in relego, et inuentum fuerit hoc per exquisam bonorum hominum usque ad duas uices, pectet V V solidos. Et in tercia uice frangant illi arcus de cupa. Qui uoluerit leuare uinum suum in suam bestiam uendat illud foris de termino. Et postquam illud foris leuauerit, non ducat illum uinum iterum[16] in uillam. De piscibus maris quos duxerint per flumen mondeci, dent decimam domino terre, usque ad mensem maii. Maiordomum et seruicialem non imponant ibi sine sua uoluntate. Montarii qui fuerint ad montem de illo uenato quem mactauerint dabunt maiordomo lombum. Et illi qui fuerint ad aliam montariam, si illuc aliam calupniam fecerint, nichil pectent. Almoqueuer unam carrariam faciat domino terre. De pelago de Seren faciat dominus terre quod uoluerit. Qui habuerit barcum cum aliarife, det decimam et alcaide suam alcaidariam. Alcaide det suum forum de carniceiris, et de piscatoribus de foris. Piscatores qui ex alia parte uenerint, dabunt unam denariatam de pescato melioratam uel unum denarium iudici. Et quartarius sit de XVI alqueires per alqueire de directo. Qui mutauerit aquam foradizam, pectet LX solidos. Et totum istud sit cum uozeiro. Qui desiudicauerit hominem per exquisam bonorum hominum, pectet LX solidos. Ad has causas que hic sunt scripte uadat maiordomus, et ad alias non. Et si aliquis per obliuionem relinquitur, ut hic non scribatur, inponatur postea[17]. Et propter hec carta ista non dicatur fracta. Facta fuit carta mense Decembri Era M.ª CC.ª XXX.ª Ego Rex domnus S.,

ta ssoldos. Aquel que sacar ssangue com vozeiro prouado por homeens boons peite quinze ssoldos. Aquel que der punhada peite huum soldo : quem der palmada peite cinquo ssoldos : quem romper casa dobre o que ende tirar e sen migalha ende tirar peite quinze ssoldos. Se sacar armas nuas na villa em sanha e nom fferir com ellas perca as armas : quem chagar com ferro muudo peite triinta ssoldos. Quem ronper casa com fferro muudo e posa seer prouado per homeens boons peite triinta soldos. Quem poser merda em boca e posa seer prouado per homeens boons peite ssaseenta ssoldos : quem ffezer rrouso e posa seer prouado per homeens boons peite ssaseenta ssoldos : quem ffezer ffurto peite por huum noue : quem matar juiz ou moordomo ou sseruiçal moira por ende e o que ouuer sseia no poder do senhor da terra. E se chagar ssemelhauilmente o ffaçam a ele. Ho homem da villa que ffurtar a portaiem peitea de ffurto e o homem de ffóra dobrea. E a portagem sseia asy como ffoi do tempo velho. Aquelles que comerem nas vodas ou nas misas ou nas conffrarias daram ao moordomo huum pam e huma asadura e huma posta de carne e huma enffusa de vinho e per aquesta cousa sse alguma cousa de necessidade hi ffezerem aquelles que hi comerem sseiam liures. E o ssenhor da terra receba sseu rellego per tres meses conuem a saber Janeiro ffeuereiro março. E o homem que laurar ssa uinha dará aos seus obreiros senhas dinheiradas do vinho pera seu beuer : quem uender vinho no rellego e lhi ffor prouado per homeens boons ataa duas vezes peite cinquo cinquo ssoldos e aa terceira vez quebrantenlhi os arcos da cuba : quem quiser leuar em no rellego vinho sseu em ssa besta venda o ffóra do termho. E depois que o leuar ffóra nom no aduga mais aa villa. Dos peixhes do mar que aduserem pello rio de mondego dem a dizima ao senhor da terra ataa o mes de maio e o moordomo e o sseruiçal nom ssemponha hi ssem sua voontade : os monteiros que fforem a monte daquelle veado que matarem daram ao moordomo o lonbo. E aquelles que fforem aaquella montaria sse la alguma necessidade ffezerem nom peitem nimigualha. O almocreve ffaça huma carreira ao senhor. Dello peego de sseren ffaça o senhor da terra o que quiser. Aquel que ouer barco com aljariffe dê a dizima e ao alcaide ssa alcaidaria. E dem ao alcaide os carniçeiros sseu fforo, e os pescadores de ffóra. Os pescadores que daquella parte veerem daram huma dinheirada de pescado melhorado ou huum dinheiro ao juiz. E o quarteiro sseia de dezasseis alqueires per alqueire de direito. E se alguma cousa per esquecimento fficou que nom ffose aqui escrito ponhano aqui depois. E depois estas cousas esta carta nom seia quebrantada. E quem desiuigar alguum homem per testemunho de homeens boons peite

7 palmatam
8 abstraxerit.
9 perdat
10 moudo
11 moudo
12 bucam
13 comederint
14 numpciis
15 confariis
16 interum
17 ibi postea.

Digitized by Google

una cum uxore mea Regina domna dulcia, et cum filiis et filiabus meis[18] et[18] filiabus[18] nostris illam roboramus. Et qui illam obseruauerit habeat dei benedictionem. Et qui uiam taliauerit, et fuerit cognitum per bonos homines, pectet LX solidos. Qui mutauerit marcum per exquisam bonorum hominum, pectet LX solidos. Gunsaluus menendi[19] maiordomus curie test. Domnus Jo. fernandi pretor colimbrie test. Domnus Martinus fernandi test. Magister Menendus Regis medicus[20]. P.[21] gomez regine test. Domnus Mar. Bracarensis ecclesie archiepiscopus conf. Domnus P. colimbriensis episcopus conf. Domnus Julianus notarius[22] Regis[22] conf. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus conf. Petrus presbiter homariz Regine notarius scripsit.

Ego Alfonsus II.us[23] dei gratia Port. Rex secundus una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S. et domno A. et domna Aliomor hanc cartam et istud forum quod pater meus[24] excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit populatoribus de Penacoua, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis, precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam, VI.a die Nouembris, in Era M.a CC.a L.a V.a Ego[25] et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus[26] +++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suerius[27] Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suerius[28] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus[29] Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Joanninus test. Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis Maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Jo. fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendi[30] conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendi test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie interfuit et scripsit.

ssaseenta ssoldos. E o moordomo vaa aquestas cousas que seem escritas e nam vaa a mais : quem mudar agua fforadiça peite ssasseenta ssoldos. E todo esto sseia com vozeiro. Feita ffoi esta carta no mes de dezembro na Era de mil e duzentos e trinta. E eu Rei Dom Sancho mha molher dona Dulcia em senbra com meus ffilhos e com mhas ffilhas affortelegamos esta carta. E quem na aguardar aia a beençam de deus e quem talhar a carreira e ffor testemunhado per homeens boons peite ssaseenta ssoldos. E quem mudar o marco e ffor prouado per homeens boons peite saseenta ssoldos. Gonçallo meendiz moordomo da corte test. Dom Joham ffernandiz alcaide de Coinbra test. Dom Martim ffernandiz test. Meestre meendo fisico dElRei test. Pero gommez da Rainha test. Rei Dom Sancho. Rainha dona Dulçia. Rainha dona Sancha. Rei Dom Affonso. Rei dom Pedro. Rei dom Fernando. Dom Martinho Arçebispo de Bragaa conf. Dom Pedro Bispo de Coinbra conf. Dom Juiaão notairo dElRey conf. Dom Soeiro Bispo de Lissboa conf. Petrus presbiter homariz rregine notarius scripsit.

18 *desunt*
19 menendiz
20 medicus test.
21 Petrus
22 Regis notarius
23 *deest*
24 *deest*
25 Et ego
26 fieri iussimus.
27 Suarius
28 Suarius
29 Bartholomeus
30 menendiz

Digitized by Google

FONTARCADA

FONTE-ARCADA

1193

Ex apographo authentico saeculi XIV in Archivo Publico asservato. Accesserunt lectiones variae ex Libro Regestorum ejusdem Archivi qui inscribitur **Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova.**

In dei nomine. Amen. Ego Sancia uermuiz cum filiis meis facimus firmitudinis kartam habitatoribus fontarcada : sunt enim xxx^a^ IIe querele quibus singulos modios palacio dare debent inter panem et uinum per medium. Et panis sit quartatus : et pater defendat filios uel extraneos in suo casale. Et dum inpeditus fuerit alicuius morbi uel miserie aut qui propter inimiciciam uel fame de terra uadit remaneat hereditas sua in manu concilii et compleat de ea forum postquam autem reuersus fuerit habeat suam hereditatem. Si uero non uenerit habeat eam eiusden propinqus. In[1] istis IIII^or^ calumniis homicidio rauso disrupta domo stercore in ore habet dominus terre medietatem quatuor morabitinos aut eorum pretitum[2] et cuncilium[3] alios IIII^or^ : de ceteris calumniis nichil domino terre. De rauso in uilla uel in eiusdem termino a duobus uel tribus testibus uiso pectet predictam calumpniam. Si extra terminum fuit mittatur in directo iudice et cuncilii[4]. Non mandamus ut domus sit disrupta muleris[5] neque pueri XVIIe annos abentis[6], sed homo armatus. Qui in iram conuersus iratus ingreditur domum alienam et ibi aliquid malum faciat uel si iratus intus iecerit lapidem uel aliqua arma : Mandamus itaque ut ad nullam predictarum calumniarum uadant sine rancuroso homicidio excepto. Et nulle calumnie disceptentur iudicio sed iusta inquisicione. Et qui uocem dederit sui uicini tam homo quam mulier dent singulos fideiussores et qui illorum fuerit uictus reddat calumnia. Et nullus de sua propria domo sit pectador. Siquis istarum calumniarum aliquam fecerit iudice com[7] cuncilio[7] comprehendatur, ut dominus terre de eo abeat[8] derectum. Si miser fuerit mitatur eum com suo in manus domini. Si autem fugerit et eum comprehendere nequierit accipiat concilium totum suum et det inde medium palacio mediumque concilio et sit sine crimine. Qui semen non habuerit det sua bona ubi uoluerit cum suo foro. Qui equm habuerit defendat iugadam et faciat exercitum de maoio *(sic)*. Et bestie uille non dentur nisi semel in anno : una uia sit usque santarem, altera ou pereiro, et cetera usque tui. Homines qui boues uel bestias non habuerint faciant singullas carreiras semel in anno et non amplius. Et uadant homo domini ad eiream uel ad torcularia pro ipsa iugada. Et si seruicial abire noluit faciat duo uel tria testimonia et relinquant iugadam in ararean uel ad torcularia et ita sint soluti. Et ut non sit moiordomi[9] ne seruiciales de concilio ideo damus annuatim IIII^or^ morabitinos duos pro santo iohanne lampadarum et alios duos pro natiuitate domini. Calumnia facta in alio termino non sit pectata in fontarcada. Collecta semel in anno unum porcum de tercia morabitini si porcum non habueritis date unum arietem tercie similiter morabitini. Et uiginti panes de singulis alqueires medios frumenti, mediosque centeni, et decem capita aliorum et xx^a^ oua et de butiro unum alqueire et unam libram cere. Hec omnia predicta debemus libenter dare domino et nichil amplius. Siquis de meis uel extraneis qui hoc factum infringere tentauerit sit maledictus et excummunicatus et cum iuda traditore participetur. Amen. Qui hanc cartam bene obseruauerit sit a deo benedictus. Facta carta mense februario Era M.^a^ CC.^a^ XXX.^a^ I.^a^ Ego Sancia uermuit com filiis meis uobis concilio de fontarcada hanc kartam concedo et firmiter roboro. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Petrus test. Johannes test. Migael[10] test. Scripsit gundisaluus.

1 *deest*
2 pretium
3 concilium
4 concilii.
5 mulier
6 habentis
7 cum concilio
8 habeat
9 maiordomi
10 Michael

Digitized by Google

CENTUMCELLAS

CENTOCELLAS

1194

Hujus foralis *duo in Publico Archivo manent exemplaria : unum ibi ab antiquo servatum; aliud a scrinio sedis Conimbricensis nuper delatum. Ambo vetustate aequalia, aut ferè aequalia, dupla autographa esse videntur. Textum sumpsimus ex exemplari sedis Conimbricensis. Aliud exemplar scilicet Publici Archivi, valde mutilum, lectiones varias tantum nobis suppeditavit.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Petrus dei gratia Colinbriensis Episcopus una cum consensu canonicorum nostrorum[1], uolumus restaurare atque populare nostram hereditatem quam Rex Domnus Sancius una cum uxore sua Regina domna Dulcia, et suis filiis Rex Domnus Alfonssus et Domnus Petrus contulit sancte Colinbriensis Ecclesie scilicet Centumcellas. Damus et concedimus forum Couelliane atque consuetudine[2] omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem, ut duas partes de cabalariis uadant in fossadum Regis et tercia pars remaneat in villa cum pedonibus : et una[3] uice faciant fossadum in anno. Et qui non fuerit in fossatum[4] pectet v^{e} solidos pro fossadeira. Et pro homicidio Centumcellis[5] aut in[6] terminis solidos[7] pectet[7] D[7] Episcopo. Et pro casa dirrupta cum armis scilicet scutis et gladiis pectet ccc^{tos} solidos et septima detur Episcopo. Et qui furauerit pectet pro uno nouem, et habeat dominus furti duas porciones, et septem partes dentur Episcopo. Et qui mulierem aforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada[8] et ille negauerit det illa in autorgamento tres homines tales qualis ille fuerit : et ille iuret cum xii^{cim} quod non fecit. Et si mulier non habuerit autorgamentum, iuret ipse solus. Et si non potuerit, pectet ad illam ccc solidos et vii.^{a} detur Episcopo. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet lx^{a} solidos et vii.^{a} detur Episcopo, et duplet habere. Et qui in concilio, aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet lx^{a} solidos, medietas detur Episcopo, et medietas rancuroso. Et de medietate concilii vii.^{a} detur Episcopo. Et homo qui fuerit gentilis aut erdador non sit[9] maiordomus. Et qui in uilla[10] pignus inuenerit aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet lx^{a} solidos et vii.^{a} detur Episcopo. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus de manu sagionis acceperit, pectet i^{m} solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles pectet x^{em} solidos uicinis, pedon uero v^{e} solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et xxxx^{a} oues, et unum asinum, et ii^{os} lectos, emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici i^{m} solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum relinquerit, pectet ccc^{os} solidos et vii.^{a} detur Episcopo. Et qui dimiserit vxorem[11] suam pectet i^{m} denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet i^{m} arietem : et si magis pectet pro uno die vi denarios et pro i^{a} nocte i^{m} solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio, pula entrada x solidos. Et si transierit ad aliam partem, pectet uulnerato xx^{ti} solidos. Et qui fregerit oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro c solidos, et ille det vii.^{a} detur[12] Episcopo. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet xxx^{ta} solidos et vii.^{a} detur Episcopo. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit pectet v^{e} solidos et vii.^{a} detur Episcopo. Qui limitem alienum fregerit, pectet v^{e} solidos et vii.^{a} Episcopo[13]. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet homicidium suo amo, et det vii.^{a} Episcopo. Similiter de suo ortalano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate, ubicumque in toto regno Portugalis hereditates habuerint, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda, nisi dominus hereditatum. Moratores de Centumcellis[14] per totum regnum portugalis nullam pectent calumpniam nisi per forum Centumcellis. Tendas et mollinos et fornos de hominibus Centumcellis sint liberi de foro. Milites de Centumcellas sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal[15]. Clerici uero habeant forum militum, et non seruiant murum[16]. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uoceiro suo uicino pro homine foras uille, pectet x solidos et vii.^{a} detur Episcopo. Ganatum de Centumcellas[17] non sit montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum, quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mandauerit[18] hominem foras uille et fugerit, suus amus pro eo non pectet homicidiam[19]. Pro totis querelis et ran-

1 meorum
2 consuetudinem
3 na
4 fossadum
5 de Centumcellis
6 de suis
7 pectet centum solidos
8 forciata
9 *deest*
10 *deest*
11 uoxorem
12 *deest*
13 detur Episcopo.
14 Centumcellas
15 portugalis.
16 muro.
17 Centumcellis
18 mactauerit
19 homicidium.

Digitized by Google

curis Episcopi, iudex sit uoceiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus, concedat sagion, et prendat concilium de tribus collacionibus, et pignoret pro LX^a^ solidos, medios concilii et medios rancuroso. Homines de Centumcellas[20] non sint in prestamo datos. Et si homines de Centumcellas[21] habuerint iudicium cum homines[22] de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per inquisa[23] aut reto. Et homines qui uoluerint passare cum suo[24] ganato in terminos Centumcellas[25] accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium III^or^ carneiros, et de busto de[26] uacas[26] I^a[26]^ uacca[26]. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectis eos sine quinta, et postea detur episcopo quinta directa. Et omnis homo Centumcellas[27] qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis talliando aut leuando[28] madeira[29] de montibus, perdat[30] totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de guardias V.^a^ partem episcopo date sine ulla offretione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet Episcopo LX^a^ solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhemniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet Episcopo LX^a^ solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet C^m^ morabitinos pro cauto quod fregit[31] : Episcopus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit, cibos aut aliquam rem[32] acipere[32] et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum habeat[33] homicidium. Et si cum rancura de ipso ad regem uel ad episcopum uenerint, pectent C^m^ morabitinos, medietas episcopo, et medietas detur concilio. Mandamus, et concedimus, ut si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere reliquerit, et postea si pro aliquam[34] repetitus fuerit, quodcumque comiserit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat[35], et subeat penam latronis : et si aliquid[36] repetitur pro furto, et si[37] est latro neque fuit respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam ad suis parentibus, et pectet illis CCC^tos^ morabitinos et VII.^a^ episcopo : et insuper sit homicida. De portagem : foro de troxel[38] de caballo, de pannis de lana, uel de ligno[39], I^m^ solidum. De trussel de fustanes[40] V^e^ solidos. De trussel de panos[41] de color V^e^ solidos. De carrega de piscato I^m^ solidum. De carrega de asino VI denarios. De carrega de pelibus de conellios christianorum V^e^ solidos. De carrega de mauros[42] de conelliis[43] I^m^ morabitinum. Portagem de caballo quem uendiuerint[44] in mercato I^m^ solidum[45]. De mulo I^m^ solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De carneiru IIIes medaculas : de porco II denarios. De furom II denarios. De carrega de pane uel de[46] uino IIIes medaculas[47]. De carega[48] de[48] pedon I^m^ denarium. De mauro qui uendiderint in mercato I^m^ solidum. De mauro qui se redimeret, decimam. De mauro qui talliar cum suo domino merce, decimam. De corio de uaca, uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo uel de gamu IIIes medaculas. De carrega de cera V^e^ solidos. De carrega de azeite V^e^ solidos. Iste portagem est de homines[49] foris uille, tercia pars de ille portagine detur suo hospiti, et due partes episcopi. Moratores de Centumcellas non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus, ex quo in centumcellas habitauerit per unum annum, sit liber et ingenuus, tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de centumcellas habeant concilium circa terminos centumcellas. Damus ei termino per texeiras, sicut cadet in ozezar, et deinde ad portum de monte sancto, et deinde per uiam ueteram que uenit de monte santo, et deinde sicut transit ad lauacolos, et deinde per cabeça de castradinos, et deinde a riuuolo de nozer, deinde sicut diuidet cum sarguarzal. Et domnus S. filius domni A. nobilissimi Regis portugalensis, et Regine domna mafalda una cum filiis meis et filiabus, scilicet rege domno A. et domno P. et domno F. et Regina domna tarasia et domna Dulcia, una cum domno P. colinbriensis episcopo atque canonicorum eius consensu in hanc cartam propriis manibus roboramus, et hec sig✝✝✝✝✝✝✝✝✝✝na facimus. Quisquis os terminos asignatos irrumpere uoluerit, pectet concilio mille solidos probate monete. Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Facta carta de foro, mense Februario, Era M.^a^ CC.^a^ XXXII.^a^

Omne couelliane concilium test. —Martinus suerii frater episcopi test. —Didacus petri test. —Johannes martini test. —Ego G. decanus colinbrie conf. —Ego Johannes archidiaconus couelliane conf. —Ego P. magister scolarum conf. —Ego P. capelanus sedis colinbrie conf. —Ego P. cantor colinbrie conf. —Ego M. archidiaconus colinbrie conf. —Ego J. tesaurarius conf. —Suerius gutriz presbiter adfuit. —Gundissaluus presbiter adfuit. —Menendus presbiter adfuit. —Egeas test. —Dominicus test. —Aluarus test.

20 Centumcellis
21 Centumcellis
22 hominibus
23 enquisa
24 *deest*
25 Centumcellis
26 uacarum unam uacam.
27 Centumcellis
28 *desunt*
29 madeiram
30 prendat
31 fregerit
32 *desunt*
33 habeant
34 aliquo
35 perat
36 aliquis
37 non
38 trussel
39 lino
40 fustaes
41 pannis
42 mouris
43 cirocrilis
44 uendiderit
45 *deest*
46 *deest*
47 medalias.
48 *desunt*
49 hominibus

Digitized by Google

MARMELAR

MARMELAR

1194

Hoc invenitur forale *in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, ex quo textum, et in Lib. Regestor. Alph. II, ex quo lectiones varias hausimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Sancius et uxor mea Regina domna Dulcia cum filiis meis, et cum Gunsaluo gunsalui[1] principe terre, vobis populatoribus de marmelar quod iacet in foz de tanedo facimus firmitudinis carta de ipsa populatione. Sunt autem[2] xx iiii^{or} quarele[3]. Et damus inde fernando garsie propter quod adiuuat nos populare, talem portionem sine foro, nutu Regis et concilii, sicut unus ex nobis. De unaquaque quaerele detur iugada iii quartarios quartati panis. Et de uino ex quo habuerint v modios, dent inde iii puzales palacio, per metetam de Ermemar : et ducant iugadam ad castellum : vnusquisque annuatim sint maiordomi per singulos annos. Ad exitum maiordomi i fugaza de i^{a} talega ii gallinas i medium[4] morabitinum, et seer quite, et nichil amplius. De lino unusquisque i denario. Mulier uidua et cauon det mediam iugadam. De portatico, mediam domino mediamque concilio. In collecta regis cum concilium dederit, date ii carneiros et vi gallinas, et nichil amplius. Bestie uestre non uadant in seruicio domini. Et non uadatis ad hostem, nec a apelido nisi gens aliene partis ingrediatur nostram terram. Et qui sanus fuerit et non fuerit cum concilio terre, pectet v solidos : et usque vii annos non uadant ad hostem, nec faciant ad dominum terre alium fiscum preter istum. Et non calatis[5] prestameiro inter uos, et dominus terre non pauset ibi. Et non pectetis alias calumpnias nisi homicidium rausum xx bracares[6], quales iudex pro iusto uiderit. Furtum pro uno nouem. De istis calumpniis mediam partem concilio, mediamque palatio. De plagis et uerberibus, et de aliqua querimonia emendetur secundum ius suum uicinorum. Et qui noluerit facere iusum[7] uicinorum usque primam et secundam et terciam uicem testimoniatam, accipiat concilium totum suum, et proiciatur a uilla. Monitio uille medio bracale, medium inde concilio, medium rancuroso. Maiordomus, uel homo de foris, ueniens ad uestram uillam pignorare, et tollatis ei pignora, et ibi eum percusseritis, uel plagaueritis in uestro termino, nichil pectetis. Et si eum interfeceritis, reddite xx bracales sicut superius diximus. Laborate in uirgine in terreno de Ermemar, habeant ipsam hereditatem cum foro de sua uilla : pro collecta in qua uiuatis habeatis proinde partem in o souto, et in pascigoo, et in monte, et in riuo, et nichil plus detis. Siquis rancurosus per concilium istum habere non potuerit, desuizinet se, et stet totum suum in pace et eius mulier et filii, et uadat ad iudicem et pignoret tantum quousque habeat directum. Et qui sibi tulerit pignora uel male fecerit sue mulieri que est in o marmelar, uel suo, pectet l solidos rancuroso, et nichil palacio, et pignoret absque calumpnia. Siquis aliquem interfecerit absque grato, sanet illum sicut superius habetur. Si per iram, aut[8] per concilium non desfiar e o matar, sepeliant uiuum sub mortuo. Et accipiat dominus terre totum suum mobile et concilium hereditatem. Sed quando eum desfiar, statim det sibi treugam sanam usque nouem dies, et satisfaciant ambo iudicio bonorum uirorum. Populator qui o[9] marmelar per unum annum cum muliere habitauerit, uendat et donet illam hereditatem cum suo foro cui uoluerit. Homo de Ermemar qui aas brenias do marmelar primo uadit populare, non mactet fugeira[10] et det suum iustum cellario, et non sit maiordomus nec seruicial. Et decimum uestre uille non detur alie ecclesie nisi sancto michaeli de castello. Et propter hoc dicatur uobis de ipsa ecclesia sancti michaelis in tria festa communionis missa et communiuos, et in unoquoque mense i^{a} missa, et medios dominicos de xxxx^{a}, et offerta et munera et primicie mittantur sancto michaeli. Hereditas que est intra terminum uille uendere et donare et dare a racion populatoribus do marmelar et non alibi. De calumpniis unde dominus terre debet habere suum directum, de homicidio et rauso et furto et ceteris que in hac carta sonant, dent sibi suam partem, et nichil maius de aliis que in carta non sonant. Nunc ergo descendamus ad termini diuisiones. Sicut diuidit per fundo da piscaria de arenis de sando, et uadat per media[11] de[11] armada da peegar de fundo et inde ad fontem do souto da peagar, et fer ad sumum da cabeza uertente aqua aa peagar. Et inde uadit da cabeza pelo lombo, et fer ad terrenum de Egas daz[12], et de Gunsaluo pelaiz, et inde ad fogium, et uergit ad fundo do terreno da carualiosa, qualiter diuidit cum soueroso, fogios, lazeiras. Hereditates ruptas habeant sui domini sicut superius diximus. Siquis extraneorum hanc cartam infringere temptauerit pectet Regi mille solidos, et sanet

1 gunsaluiz
2 enim
3 quaerele.
4 medio
5 colatis
6 bracales
7 iussum
8 aut eum
9 in o
10 fugueira
11 medio da
12 diaz

Digitized by Google

dampnum in quadrupo[13]. Et de meis qui ibi melius fecerit, maiorem benedictionem accipiat. Facta carta mense iulio Era M.ª CC.ª XXX.ª II.ª Ego Rex S. et regina D. et nostri filii hanc cartam concedimus et confirmamus, et propriis manibus eam robor+++amus. Qui fuerunt[14] presentes[14], et testes idoneos affuerunt, Johannes test. Petrus test. Gunsaluus test. et princeps terre. Didacus notuit. Ego Johannes fernandi[15] maiordomus curie hanc cartam confirmo. Ego Julianus notarius curie similiter confirmo.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domno Fernando et domna Alionor, roboro et confirmo uobis populatoribus de Marmelar cartam illam de foro quam pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius uobis fecit, cuius tenor in presenti pagina uerbo ad uerbum continetur. Et concedo uobis uestrum forum quod dictus pater meus uobis dedit et concessit. Vt autem confirmatio mea et concessio maius robur obtineat[16] hanc cartam feci fieri, et meo sigillo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Vimarane III die aprilis. Sub Era M.ª CC.ª L.ª VII.ª Ego uero et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa apponi fecimus +++++[17]. Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus G. menendi[18] conf. Domnus Egidius ualasquiz conf. Domnus R. menendi[19] conf. Domnus Gar.[20] menendi[20] conf. Domnus Valascus menendi[21] conf. Domnus P. garsie conf. Domnus Martinus petri conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus[22]. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Petrus petri test. Vincencius menendi test. Martinus petri test. Joanninus test. Gunsaluus menendi[23] cancellarius[24].

13 quadruplo.
14 presentes fuerunt
15 fernandiz
16 obtineant
17 fecimus +++++.
18 menendiz
19 menendiz
20 Garsia menendiz
21 menendiz
22 episcopus conf.
23 menendiz
24 cancellarius. Dominicus petri scripsit.

PONTEVAL

PONTEVEL

1194

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis deprompsimus. Lectiones varias addidimus ex Lib. Regestor. Alph. II.

In dei nomine. Hec est carta conuentionis et firmitudinis quam iussi facere Ego Rex Sancius Port. uobis populatoribus de Ponteual facio uobis talem conuentionem et forum ut de quanto pane et uino et lino quisque ex uobis laborauerit reddat inde octauam partem ad albergariam de ponteual : et in singulo anno reddat unam fogazam de uno alqueire et unum capon de[1] sancto michaele. Et si aliquis ex uobis casalem suum aut hereditatem suam uendere uoluerit, ille comparator qui uenerit faciat ipsum forum. Et si aliquis clericus inter uos populator fuerit, et uestras oras[2] per totum annum die ac nocte uobis dixerit, reddatis ei decimam de uestro laboratu. Et si aliquis ex uobis uenerit aut ego uenero qui hanc cartam irrumpere uoluerit, non sit ei licitum, sed pro sola temptatione quantum[3] inquisierit[3] pectet M solidos, et domino terre aliud tantum. Facta carta Mense decembris Era M.ª CC.ª XXX.ª II.ª Ego uero supranominatus[4] qui hanc cartam iussi facere meis[5] propriis manibus roboro et hoc signum facio +++. Qui presentes fuerunt, Domnus Ouecus test. Mar. saragion. J. ermigii[6] test. P. maurus. Menendus Sausela[7]. Julianus ãc. Magister menendus test. Domnus Aluitus. Dominicus fernandi. Fernandus gunsalui uidit. Menendus iohannis notuit. Isti populatores non debent pectare nisi IIIor calumpnias scilicet furtum, rousum[8], et homicidium, et merda in bucca : et iste calumpnie sunt in foro de sanctaren, et medietas istarum calumpniarum sint[9] in potestate de ponteual, et alia medietas sit libera pro dei amore, et in alia medietate sit magnus amor. Et si aliquis uicinum suum percusserit, faciat forum de Sanctaren.

1 pro
2 horas
3 *desunt*
4 supranominati
5 nostris
6 ermigiz
7 sousela.
8 rouxum
9 sit

Digitized by Google

Ego A.[10] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit uobis populatoribus de ponteual, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius obtineat[11] robur[11], precepi hanc cartam scribi, et sigillo meo plumbeo communiri. Que fuit facta apud Sanctaren. In Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis, eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++[12]. Qui affuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus J. fernandi conf. Domnus Fer. fernandi conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Pon. alfonsi[13]. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M. Port. episcopus[14]. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus[15]. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus[16]. Domnus B. Visensis episcopus. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. P. garsie test. Vincencius menendi test. M. petri[17] test. P. petri[18] test. Joanninus test. G. menendi cancellarius curie[19].

10 A. II.ᵒ
11 robur optineant
12 fecimus +++++.
13 alfonsi conf.
14 episcopus conf.
15 episcopus conf.
16 episcopus conf.
17 petriz
18 petriz
19 curie. —L. martini scripsit.

POBOOS

POVOS

1195

Textum ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II sumpsimus.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam gratia[1] cooperante qui dat omnibus affluenter, et non inperat[2] : Ego Rex[3] Sancius[3] portugalensium et domna Dulcia Regina una cum filiis et filiabus nostris, do uobis meis hominibus adque uasallis et alumnis castellum de poboos, ad populandum iure hereditario : et iccirco placuit mihi libenti animo, et spontanea uoluntate, et uxori mee, filiis et filiabus nostris dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris, per quod forum regalia iura inferius plenarie mihi et generi meo a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit, pectet D solidos, et hoc sit sine uozario[4]. Et si infra domum rupto occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet I^m morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso[5] publice facto pectet D solidos. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit, et testimonio bonorum hominum conuinctus[6] fuerit pectet D solidos. Pro merda in bucca LX.ª solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum nouies componatur[7]. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum[8] uendiderit[9] et inuentum fuerit[10] testimonio bonorum hominum, primo pectet V solidos et secundo V solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et arcus cuparum[11] incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega I almude, et uendatur aliud in relegum. De pane hoc tantum mando, ut detis de illo quintam, et de uino octauam in torculari, et de lino octauam. Et habitatores poboos habeat[12] libere tendas, fornos panis scilicet et ollarum. Et de fornis de telia dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet LX solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo ea extrauerit per iram et non percusserit, pectet V solidos. Et homines poboos habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicio[13], et rausso noto, et merda in bucca LX solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis et eant in appellitum regis, et nullum alium[14] forum faciant regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de poboos si furtum fecerint ut supra-

1 gratia dei
2 imperat
3 Sancius Rex
4 uozeiro.
5 rausso
6 conuictus
7 componitur.
8 *deest*
9 uididerint
10 fuerint
11 nuparum
12 habeant
13 homicidio
14 aliud

Digitized by Google

dictum est, componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Et almotazaria sit de concilio, et mittatur almotace per alcaidem, et per concilium uille. Et dent de foro de uacca I denarium, et de zeuro I denarium, et de ceruo I denarium, et de bestia de piscato I denarium, et de barca de piscato I denarium, de[15] iudicato similiter, et de alcauala III denarios. De ceruo et de zeuro, et de uacca, et de porco I denarium, et de carneiro I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uenderint[16] uel hemerint[17] homines de fora, a decem morabitinis et supra dent I morabitinum, et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparada[18] dent II solidos. Et de boue II solidos, et de uacca II[19] solidos[19], et de[20] asino et de asina I solidum. De mauro et de maura medium morabitinum. De porco uel de carneiro II denarios. De caprone uel de capra I denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum medium[21] morabitinum. De carrega de cera[22] medium morabitinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum, uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere, uel de grana, I morabitinum. De bracale II denarios. De uestitu de pellibus III denarios. De lino uel de aliis, uel cepis, decimam. De piscato de fora, decimam. De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus his carregis quas uenderint[23] homines de fora, et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis, quam uenderint[24] uel emerint homines de fora, de bestia cauallari uel mulari dent III denarios, de asnari[25] III medalias. Mercatores naturales uille qui soldadam[26] uoluerint[26] dare[26], recipiatur ab eis. Si autem soldadam[27] dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent VI denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit[28], habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur, et cauallariam facere potuerit, faciat ea pro matre. Almoqueuer qui per almoqueuariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoquauariam miserit, nullum forum de almoquauaria faciat. Conilarius qui fuerit ad sogeiram, et illuc manserit, det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores poboos qui panem suum uel uinum uel ficcus uel oleum in Sanctaren habuerint uel in aliis locis et ad poboos illud ad opus sui duxerint, et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam, et eum percusserit, pectet V solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum, nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm[29] aut homicidium, quod horum domino[30] placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eam, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat, si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen unde dabant octauam, decimam[31]. De atalaia de uilla debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de poboos cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo, per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non heant[32] ad domum militis sine portario pretoris : et meus nobilis homo qui poboos de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaide[33] nisi de poboos. De casis quas nostri[34] boni[34] homines, aut fleires, aut hospitalarii aut monasteria in poboos habuerint, faciant forum uille sicut ceteri milites de poboos. Ganatum perditum[35] quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius precone dato usque ad[36] tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in poboos casam habuerint[37], et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui marum[38] fabrum uel zapatarium habuerint[39] et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerit, et casas non habuerit[40] ueniat[40] ad tendas meas et faciat[41] mihi meum forum. Qui equm[42] uendiderit[42] aut comparauerit uel maurum extra poboos ubi eum comparauerit uel uenderit[43] ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo : et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decimam[44] eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores de poboos non dent luctosam. Adaliles poboos non dent quintam de quinione[45] suorum corporum. Milites de poboos non teneant zagam

15 et do
16 uendiderint
17 emerint
18 comparata
19 I solidum
20 *deest*
21 dent medium
22 zera
23 uendiderint
24 uendiderint
25 asinari
26 soldatam dare uoluerint
27 soldatam
28 uiduauerint
29 equum
30 domino equi
31 dent decimam.
32 eant
33 alchaide
34 mei nobiles
35 perditicium
36 *deest*
37 habuerit
38 maurum
39 habuerit
40 habuerint ueniant
41 faciant
42 equum uendiderint
43 uendiderit
44 decima
45 quinion

Digitized by Google

in exercitu regis. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est : exceptis his que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alchaidaria de una bestia que uenerit de foro cum piscato, dent II denarios. Et de barca de piscato minuto II denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de poboos testificentur cum infanconibus[46] de portugali. Siquis igitur uobis[47] hoc meum factum firmiter[48] seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero istud frangere uoluerit, maledictionem dei et mei consequatur. Facta carta apud ulixbonam Mense ianuarii Era M.ª CC.ª XXX.ª III.ª Ego predictus Rex Sancius et domna Dulcia Regina una cum filiis et filiabus nostris hanc cartam quam fieri iussi, roboro et confirmo. De nauigio uero mando ut alcaide, et II^{os} spadelarii, et II^{os} pronarii, et unus petintal habeant forum militum. Qui presentes fuerunt, Petrus alfonsi test. Domnus suarius[49] ulixbon. test. Rodericus roderici. Rodericus fernandi test. Alfonsus gunsalui test. Godinus frames test. Suerius pipalioz test. Ramundus[50] iohannis test. Alfonsus ermigiz test. Petrus infancion. Domnus mameti test. Johannes garcia test. Petrus pelagii de saia[51]. Alfonsus pipas test. Saluador cochez test.

Ego Alfonsus II.^{us} dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de poboos istam cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius uobis[52] dedit[52]. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat, precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense februarii Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis illam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendi test. Martinus petri test. Petrus petri test. Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus port.[53] episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus[54] visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Magister[55] Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Joanninus test. Gonsaluus menendi cancellarius curie[56].

46 infancionibus
47 *deest*
48 uobis firmiter
49 Suerii
50 Raimundus
51 saia test.
52 *desunt*
53 Portugalensis
54 Bartolomeus
55 Martinus
56 curie. Johannes dominici scripsit.

COVELLINAS

COVELLINAS

1195

In Libro Regestorum, qui inscribitur Liber II Donationum Alphonsi III, *insertum est hoc* forale, *cujus non aliud invenimus exemplar.*

Principium scripsit fiat sub nomine christi. Quoniam quidem rara fides inuenitur et amicicie temporales multociens in rise conuertuntur oportet nos scribere, et hoc pactum confirmare. Quidquid indisolubile perseuerare desideramus. Hinc est enim quod ego Rodericus menendi et meus maiordomus Petrus menendi placuit nobis facere firmitudinis cartam uobis populatoribus de Couellinas nominatis Petro menendi et Petro alfonsi, Comes iohannes, et Rodericus muniz : sunt enim XVI coyrele de quibus debent dare iugadam per taleygam de Galefura singulos modios quartati panis : de uino autem ex quinque annis ad sursum singulos modios ad palacium et nichil amplius. Termini autem terre ville sunt quomodo diuidit per stratam et inde aos poramios et inde ad oyueiras, et per lauandeyras quomodo intrat seyram et partit per uenam dorii usque foz de figueyra et inde ad fontem Monachi mortui et uadit ad archam ferream. Damus uobis quantum im predictum terminum et *(sic)* Regis est : et concidimus *(sic)* uobis et uestris mulieribus et semini uestro usque in seculum. Et jugadam ducatis eam ad bugianes. Si eam recipere noluerint testificent cum duobus uel tribus testimoniis, et relinquetur in hac uilla. Vos uero liberi ad uestram uillam redeatis. De lino singulos afusaes pro parada una uice in anno singulos amuldes *(sic)* de pane couto medium tritici et medium centeni pro carne duos duos denarios, de uino singulos almudes. Ceuada singulos almudes,

Digitized by Google

et de ista parada ducatur ubi et iugada : maiordomus sit de uobis et uos eum mitite et proicite. Ad exitum eius det IIII capones et XXXX^a oua, et I bragal, et nichil amplius. Et maiordomus defendat iugadam. De calumniis idem de homici*di*is et rouxu XXX^a XXX^a modios XV ad palacium et XV ad concilium et nichil plus. De furto sabido mediam caluniam palacio, et mediamque concilio. Siquis uestrum aliquam supradictarum calumniarum fecerit et fugerit, accipiat concilium totum suum tam censum quam hereditatem : et det inde mediam calupnie concilio, mediamque palacio. Siquis extra uestram uillam aliquam fecerit calupniam, et potuerit fugere ad uestram uillam, nunquam de illa respondeat. Si autem eum extra terminum uestrum pre*n*diderint, sanet calupniam per uestram kartam et nichil magis. Qualiscumque homo uenerit in uestra uilla aliquot malum facere et ibi eum interfeceritis uel plagaueritis, nullam calupniam de eo detis preter I^a gallina. Fiaduria de uestra uilla sit de medio bracal. Homo de uestra populatione qui fuerit rixosus et non se uoluerit corrigere per concilium usque in terciam uicem, foris proiciatur cum toto suo excepta hereditate. Et qui uenerit de foris uobiscum uendere et emere, reddat portaginem uestro uillico. Nunquam de uestra uilla exeat in uia nec in apilido, nisi ergo super uos ueniant mauri. Non recipiatis super uos prestameiro. Si ursum occideritis, manus eius date palacio. Si occideritis porcum de monte, lonbellum eius sine osso et sine corio palacio date et nichil magis. Siquis hoc factum inflingere te*m*ptauerit, reddat Regi terre V^e mille solidos. Facta karta Mensse ianuario sub Era M.^a CC.^a XXX.^a III.^a Ego Rodericus menendi concessu Regis sancii, uobis populatoribus de couelinas hanc kartam concedimus et manibus Regis sancii et Regine domne dulcie et nostrorum filiorum eam kartam firmiter ro+++boramus. Numerentur idoneii testes. Martinus archiepiscopus. Johannes fernandi Regis maiordomus : et Petrus test. et Menendus test. Diacus notuit. Preterea de uestra villa detur inde in condado duos pices, una lamprea, et I° saual. Et uestra hereditas uendatur et donetur ad quem uolu*e*ritis cum suo foro.

Et ista carta non tenebat sigillum nec signa.

SANCTUS-VINCENTIUS

S. VICENTE DA BEIRA

1195

Ex autographo in Archivo Publico servato.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Rex alfonsus filius regis sancii una cum matre mea regina dulcia et insimul cum G. martini prior sancti Georgii et omnis conuentus eius et cum fratre iohanne de albergaria de poyares, uolumus restaurare atque populare sancti uincentii locum. Damus et concedimus forum et consuetudinem de elborensi ciuitate omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes de caballariis uadant in fossadu regis, et tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus : et una uice faciant fossadum in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio C solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis scutos et spadas, pectet CCC solidos et VII.^a ad palacium. Et furtauerit pectet pro uno IX, et habeat inteptor II^os quiniones, et VII partes ad palacium. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada et ille negaret, det illa in autorgamento IIIes homines tales qualis ille fuerit : et ille iuret cum XII^m quod non fecit. Et si mulier non habuerit autorgamento, iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC solidos et VII.^a ad palacio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso, pectet LX solidos et VII.^a palacio : et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX^a solidos, medietas detur palatio et medietas rancuroso. Et de medietate rancurosi VII.^a palatio. Et homo qui fuerit gentile aut herdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora et pectet LX solidos et VII.^a palatio. Et qui non fuerit iudicis et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici I solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles pectet X solidos uicinis pedones uero V solidos. Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum, et XXXX^a oues et unum asinum, et II^os lectos, emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici I solidum. Et mulier de benedictionibus qui maritum suum relinquerit, pectet CCC solidos et VII.^a palatio. Et qui dimiserit uxorem suam pectet I denarium iudici. Qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet I^m arietem. Et si magis pectet pro I° die VI denarios, pro I^a nocte I solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pro entrada pectet X solidos. Et si transierit ad aliam partem, pectet XX^i solidos uulnerato. Et qui fregerit occulum aut brachium, aut dentem, pro I° quoque membro pectet uulnerato C solidos, et ille det VII.^a palacio. Qui mulierem alienam ante maritum suum

Digitized by Google

percusserit, pectet xxx^a solidos et vii.^a palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui limidem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet homicidio suo amo, et det vii.^a palatio. Similiter de suo ortulano, et de suo quarteiro, et de suo molineiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar aut in sua hereditate, ubicumque in toto regno portugalensis hereditates habuerit non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua facenda, nisi dominus hereditatum. Moratores sancti uincentii nullam pectent calumpniam nisi per forum de sancto Vincentio. Tendas, et molinos, et fornos et *(sic)* hominibus sancti Vincentii sint liberi de foro. Milites de sancto Vincentio sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iuditio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille, pectet x solidos et vii.^a palatio. Ganatum de sancto Vincentio non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alterum, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amus non pectet pro eo homicidium. Pro totis querelis de palatio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacudirent ei pignus, concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro lx^a solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de sancto uincentio non sint in aprestamo datos. Et si homines sancti uincencii habuerint iudicium cum hominibus aliene terre, non currat inter illos firma, sed currat per inquisam aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in termino sancti uincentii, accipiant de illis montadico, scilicet a grege ouium iii^or arietes, et de busto de uaccis i^a uacca. Iste montadico est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectis eos sine quinta, et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo sancti uincentii qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis, tallando aut leuando madeira de montibus, prendant totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de guardiis v.^a parte nobis date sine ulla offerenone *(sic)*. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet palatio lx^a solidos, et duplet ganatum domino suo. Testamus uero et perhemniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet palacio lx solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet c morabitinos pro cauto quod fregit : Dominus terre habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si com rancura ad dominos uenerit, pectet c morabitinos, medietas dominis, et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus, quod si aliquis latro fuerit et si iam per unum annum uel n^os furari, uel rapere reliquerit, et postea si pro aliqua repetitus fuerit, quodcumque comisit saluet se tamquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam suis parentibus, et pectet illis ccc morabitinos et vii.^a palatio, et insuper homicida. De portagem : foro de trossel de caballo de panis de lana, uel de lino, i^o solido : de trossel de lana i^o solido : de trossel de fustaes v solidos. De trossel de panis de color v solidos. De carrega de piscato i^o solido. De carrega de asino vi denarios. De carrega de pellibus de conelios christianorum v solidos. De carrega de mauris de coneliis i morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderint in mercato i solidum. De mulo i solidum. De asino vi denarios. De carneiro iii medalias. De porco ii denarios. De foron ii denarios. De carrega de pane uel de uino iii medalias. De carrega de peon i denarium. De mauro qui uendiderit in mercato i solidum. De mauro qui se redimeret, x.^am De mauro que talia cum domino suo, x.^am De corio de uacca, uel de zeura, ii denarios. De corio de ceruo uel de gamo iii medalias. De carrega de cera v solidos. De carrega de azeite v solidos. Iste portagem est de hominibus foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes dominis. Moratores sancti Vincentii non dent portadigo. Moratores sancti Vincencii dent decima deo et sancti Vincentii. Isti sunt termini eius sancti Vincentii per exa quomodo uertit aquam ad almacaneda, et quomodo exit aquam ad fundum de ualle de peral ad fundum, quomodo intrant in almacaneda, et intrat ribulo molinos in ucresa : et quomodo uertit aquam de ocaya ad et deinde ad portelam sancti Vincencii. Ego Gunsaluus martini prior sancti Georgii una cum omnis conuentus meus, et cum fratre iohanne hanc kartam propriis manibus ad concilium sancti Vincentii roboramus et concedimus atque confirmamus. Ego Rex Alfonsus una cum matre mea regina D. dulcia, et insimul cum G. martini priore Sancti Georgii, et cum omnis conuentus eius, et cum fratre J. de albergaria de Poyares, hanc cartam propriis manibus roboramus et confirmamus. Quisquis hos terminos asignatos irrumpere uoluerit, pectet concilio mille solidos probate monete. Facta karta mense Marcio Era m.^a cc.^a xxx.^a iii.^a Et siquis hoc factum nostrum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in sancto Vincentio habitauerit per unum annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Johannes presbiter uenegas notuit. Ego Rex Santius portugalensis roboro et concedo atque confirmo. Ego Rex Alfonsus confirmo. Ego Regina D. dulcia confirmo. Ego Rex Petrus filius eius regis sancii confirmo. Ego Rex fernandus filius Regis santii confirmo. Ego Regina D. Tharasia confirmo. Ego Regina D. Sancia confirmo. Ego G. martini prior Sancti

Digitized by Google

Georgii et omnis conuentus eius confirmat. Fratre iohanne de albergaria confirmo. Moratores sancti Vincentii non habeant potestatem uendere nec donare hereditates suas donec seruiant eas per unum annum : et postea uendant uel dent cui uoluerint. Johannes fernandiz test. Menendus pelagii test. Martinus fernandiz test. Dominus Julianus test. Gunsaluus martini test. Didacus cauacus test. Pelagius rutura test. Fernandus suariz test.

LEIRENA

LEIRIA

1195

Hoc secundum Leirenense forale *ex autographo, quod in Archivo Publico servatur, descripsimus. Accedit confirmatio Alphonsi II ex autographo ejusdem confirmationis, quod in ipso Archivo quoque invenitur.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Quoniam gratia dei cooperante qui dat omnibus afluenter et non improperat : ego Sancius diuino nutu portugalensium rex una cum uxore mea regina domna dulcia, et filiis et filiabus meis, ad castellum leirene dei cultui restituimus, et uobis meis hominibus atque uassallis et alumnis ad habitandum iure hereditario tribuimus. Idcirco placuit nobis libenti animo et spontanea uoluntate, dare et concedere uobis bonum forum, tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris, per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta nobis et nostro generi, a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro, ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit, pectet D solidos, et hoc sit sine uozeiro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet I morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice facto, pectet D^tos^ solidos. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit, et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet D^tos^ solidos. Pro merda in bucca LX^a^ solidos pectet testimonio bonorum hominum: Furtum cognitum testimonio bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit, et in relego suum uinum uendiderit, et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet V^e^ solidos, et secundo V^e^ solidos. Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega I almude, et uendatur aliud in relegum. De iugada uero hoc mandamus, ut usque ad natalem domini trahatur : et de unoquoque iugo boum dent I modium milii, uel trictici, qualis laborauerint. Et si de utroque laborauerint, de utroque dent per alqueire directum uille : et sit quartarius de quatuordecim alqueriis, et meciatur sine brachio curuato, et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro qui boues non habuerit, non det iugadam. Et habitatores de leirena habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et ollarum. Et de fornis de telia, dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet LX^a^ solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem uulnerauerit armis, pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo ea extraxerit per iram, et non percusserit, pectet LX^a^ solidos. Et homines de leirena habeant suas hereditates populatas : et illi qui in eis habitauerint, pectent pro homicidio, et rauso noto, et merda in bucca, LX^a^ solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in appellitum regis, et nullum aliud forum faciant regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus leirenensium, si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem regi, et medietatem domino hereditatis. Et almotazaria sit de concilio, et mittatur almotaze per alcaidem, et per concilium uille : et dent de foro de uaca I denarium, et de ceruo I denarium, et de zeuro I denarium, et de bestia de piscato I denarium, et de barca de piscato I denarium, et de iudicato similiter : et de alcauala III denarios : de ceruo, et de zeuro, et de uacca, et de porco, I denarium, et de carnario I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra, dent I morabitinum, et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent II solidos. Et de boue II solidos, et de uacca I solidum, et de asino et asina I solidum. De mauro et de maura, medium morabitinum. De porco uel de carnario, II denarios. De caprone uel de capra, I denarium. De carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum, dent medium morabitinum. De carrega de cera, medium morabitinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum, uel de coriis uermeliis uel albis uel de pimenta uel de grana, I morabitinum. De bracale II denarios. De uestitu de pellibus III denarios. De lino uel de alliis uel cepis, decimam. De piscato de fora, decimam. De concas uel de uasis ligneis, decimam. Et pro omnibus his carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de

Digitized by Google

Digitized by Google

In nõe di unu
et thu xpi qui un
uiuuntis de pcor

Sub imperio omipotis di. quo bo cetaris

Hec carta scribitur ad futa scripta.
Simulatis ea ego supradictus dulcissima cau

In nõe patris et filii et sp
placuit mihi ut facerem
mã voluntate. atq; cum

Indej nne. Ego magist
b̃ ꝯ pli Salomonis ꝯ iude ꝯ pmanentib̃. Placuit

In nõe patris et filij. et sp̃s sã. amen. Quã grã di cõpatie
gis astucia mea et meorũ hominũ. ciuitatem vlyxbone sarra
tario tribui. Iccirco placuit m̃ libenti aõ. et spontanea uo

In nõe patris: et filij
afluent et nõ impperat: ego Sancius dium
leirene di cultui restituimus. et uob̃ mis hõib̃ au

Imprensa nacional — 1864

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

bestia caualari uel mulari dent III denarios. De asinari III medalias. Mercatores naturales uille qui soldatam dare uoluerint, recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint, dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent VI denarios. Cauon si laborauerit triticum det I talegam. Et si laborauerit milium similiter. Et de geiras de bobus, I quartarium de tritico uel milio unde laborauerit. Pedites dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit, habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit, qui cum ea in domo contineatur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almoqueuer qui per almocauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almoqueuariam miserit, nullum forum faciat de almoqueuaria. Conilarius qui fuerit ad sogeiram et illuc manserit, det follem unum conilii. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de leirena qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in aliis uillis habuerint, et ad leirenam illud ad opus sui duxerint, et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit, et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam, et eum percusserit, pectet XXX^a^ solidos. Si autem inconsulte et casu accidente percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen unde dabant octabam, dent decimam. De atalaia de uilla debet rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de leirena cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat, ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui leirenam de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaidem, nisi de leirena. De casis quas mei nobiles homines aut fleires aut hospitalarii aut monasteria in leirena habuerint faciant forum uille sicut ceteri milites de leirena. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si dominus eius uenerit, detur ei. Si autem dominus eius precone dato usque tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo commodum suum. De caualgada de alcaide nichil accipiat alcaide per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX^a^ militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pellitarius qui in leirena casam habuerit, et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit, et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerint, et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas, et faciant mihi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra leirenam, ubi eum comparauerit uel uendiderit, ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo : et maiordomus det eis directum pro decima. Et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores de leirena non dent luctuosam. Adalides de leirena non dent quintam de quiniones suorum corporum. Milites de leirena non teneant zagam in exercitu regis. Panetarie dent pro foro de XXX^a^ panibus unum. Portagie uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur, sicut consuetudo est exceptis his que superius scripta sunt et uobis relinquimus. Et pro alcaidaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato, dent II denarios. Et de barca de piscato minuto II denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro damus et concedimus : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de leirena testificentur cum infancionibus de portugali. Siquis igitur hoc nostrum factum uobis firmiter seruauerit, benedictionibus dei et nostri repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit, maledictionem dei et nostri consequatur. Amen. Facta karta idus aprilis In era M.^a^ CC.^a^ XXX.^a^ III.^a^ Nos supranominati reges qui hanc kartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimu—s.

Qui affuerunt, Johannes prior sancte crucis quartus conf. —Martinus bracarensis archiepiscopus conf. —Martinus portugalensis episcopus conf. —Petrus colinbriensis episcopus conf. —Nicholaus uisensis episcopus conf. —Johannes lamecensis episcopus conf. —Suarius ulixbonensis episcopus conf. —Pelagius elborensis episcopus conf. —Petrus sauatoris test. —Petrus nuniz test. —Petrus petri albus aluazilus test. —Saluatus sesnandi test.

Gunsaluus menendi maiordomus curie conf. —Martinus ualasquiz signifer conf. —Petrus alfonsi conf. —Alfonsus ermigii conf. —Rodericus ualasquiz conf. —Gunsaluus gunsalui conf. —Johannes fernandi dapifer regis conf. —Gunsaluus gunsalui pretor leirene conf. —Johannes suarii test. —Petrus iohannis test. —Petrus petri cesar test.

Rex domnus Sancius —Regina domna Dulcia —Rex domnus Alfonsus —Rex domnus Petrus —Rex domnus Fernandus —Rex domnus Reimondus —Regina domna Tarasia —Regina domna Sancia.

Julianus notarius curie.

* *Intus in circulo* (Rodado) *hæc nomina leguntur.*

Digitized by Google

Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio et domna Alionore hanc cartam quam pater meus Rex domnus Sancius cum matre mea Regina domna Dulcia fecit, roboro et confirmo et meo sigillo plumbeo communio : hoc fuit factum apud Colinbriam ultima die Januarii. Era M.ª CC.ª L.ª II.ª

Ego A. dei gratia portugalensis rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris Infantibus domno S. et domno A. et domna Alionor concedo et confirmo uobis moratoribus de leirena istam kartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus S. Et ut hoc meum factum in perpetuum robur obtineat, precepi fieri istam meam kartam et eam feci meo plumbeo sigillo communiri. Facta karta apud Colinbriam Mense Nouembri sub Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati reges qui hanc kartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec sig++++++na fecimus.

Qui affuerunt, Donnus M. iohannis signifer domini regis conf. —Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. —Domnus Laurentius suarii conf. —Domnus iohannes fernandi conf. —Domnus Gomecius suarii conf. —Magister P. cantor portugalis test.

Domnus Gil uaaquiz conf. —Domnus Fernandus fernandi conf. —Domnus Rodericus menendi conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Loppus alfonsi conf. —Petrus garsie test.

Domnus S. bracarensis archiepiscopus conf. —Domnus M. portugalensis episcopus conf. —Domnus P. colimbriensis episcopus conf. —Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus S. Elborensis episcopus conf. —Petrus petri test.

Domnus P. lamecensis episcopus conf. —Domnus B. Visensis episcopus conf. —Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. —Vincentius menendi test. —Martinus petri test. —Johanninus test.

·Rex Domnus Alfonsus —Regina Domna Vrraca —Infans Domnus Alfonsus —Infans Domnus Sancius —Infans Domna Alionor.·

Ego Gunsaluus Prelatus ecclesie sancte Marie de peternaria, hanc kartam de mandato Gunsalui menendi domini Regis Cancellarii scripsi.

** *Intus in circulo* (Rodado) *haec nomina leguntur.*

PENA DE DONO

PENEDONO

1195

Textum sumpsimus ex charta autographa confirmationis Alphonsi II. Lectiones varias, quae accedunt, ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et ex Lib. Regest. Alphonsi II decerpsimus.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti[1] : unius summi dei facimus cartam istam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex S. Portugalensis[2] pariter cum filiis meis[3] et filias vobis homines de Pena de Dono qui ibi nunc populatores estis per mandatum meum, et de filiis meis, siue qui uenerint ad populandum, facimus uobis cartam sicut et fecimus per scripturam, et per preceptum nostrum firmiter teneatis, ut habeatis forum bonum sicut habent homines de Troncoso. Et non detis mihi neque ad progeniem meam, nec ad aliquem hominem pro homicidio, nisi VII.ª ad palacium de CCC^tis solidis appreciadura per concilium et per manum de judice : et nullum pectum neque ullam calumpniam non intret ibi nullo meirino[4], nisi iudex de concilio. Et faciant fossadum la tercia de los caualeiros, et duc partes stent in Pena de dono. Et de illa una parte que habuerit a andar in fossadum[5] et non fuerit quomodo det in fossadeira V solidos in appreciadura. Et non faciant[6] fossadum nisi cum nostro senior, una uice in anno, aut nostra[7] uoluntas fuerit. Et peones[8] non faciant fossadum, neque clerici. Et non intret ibi nuncium nec manaria de nulloquoque homine per forum de Pena de dono. Et qui in termino de Pena de dono filiam alienam rausar extra suam uoluntatem quomodo pectet ad palacium CCC solidos, et exeat homizieiro de suis parentibus. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio plecato a pregon feridam fecerit ad suum uicinum, pectet LX solidos ad concilium per manum de iudice. Et de furto quod-

N.º 1

1 sancti. Amen :
2 Port.
3 nostris
4 merino
5 fossado
6 faciamus
7 uestra
8 pedones

N.º 2

1 sancti. Amen :
2 Port.
3 nostris
5 fossado
6 faciamus

Digitized by Google

libet[9] sedeat que colligat suo domino suo[10] cabdal : et de illa calumpnia diuidat cum iudice per medium. Et qui domum hedificauerit aut uineas aut[11] suam[12] hereditatem[12] honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad aliam terram fuerit quomodo seruiat illi tota sua hereditas, ubi illi habitantes fuerit[13]. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de Pena de dono. Et homines de Pena de dono qui habuerint iudicium uel aiuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illos in cabos de suis terminis. Et dono uobis forum quod stet caualeiro de[14] Pena[14] de[14] dono[14] pro infanzon de totis aliis terris, siue in iuramento quomodo in iudicio, et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et illos peones[15] de Pena de dono que passent super illos caualeiros uillanos de totis aliis terris in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio aut cum muliere raussada[16], uel cum alia calumpnia qualibet[17] sedeat, nisi qui non adducat mulierem alienam de benedictione, et tornet se ad senior[18] de Pena de dono, et sedeat solto[19] et defeso[20] per forum de Pena de dono. Et siqui homines de quibuscumque terris cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de Pena de dono intratus fuerit, et aliquis inimicus post illum intrauerit, et pignora tollerit aut male illi fecerit, quomodo pectet ad senior de Pena de dono D solidos, et duplet illa pignora ad suum dominum, aut illos liuores. Et qui homines de Pena de dono pignorauerit et in concilio non pecierit directum[21] quomodo pectet ad seniorem de Pena de dono LX solidos, et duplet la pignora ad suum dominum. Et homines de aliis terris qui caualeiro de Pena de dono descaualgar, quomodo pectet[22] illi LX solidos. Et homines de Pena de dono qui los presier[23] et in prision[24] illos miserit quomodo pectet illi CCC solidos. Et si homines de Pena de dono prendiderint[25] alios homines de aliis terris et[26] in prision[27] illos miserit, quomodo pectent illis[28] V solidos. Et si homines de Pena de dono pro qualibet fiadoria a medio anno illum[29] non requisierit[30] quod[31] sedeat solto[32]. Et si migratus fuerit sint filii et uxor sua[33] liberi. Et non soluant homines de Pena de dono pignora pro senior, nec pro meirino, nisi pro suo uicino. Et non dent[34] pausadam per forum de Pena de dono in casa de caualeiro, nec de uiduis, nec de clericis, nisi per manum de iudice in casa de peones. Et homines de Pena de dono qui homines tenuerint in suis hereditatibus, aut in suis solares, et non fuerit ibi suo[35] senior, ueniat ad sinal de iudice, et det fiador a uinida de suo senior, et faciat quod mandarent[36] : et calumpnia quamlibet[37] fecerit sedeat de suo senior et VII.ª ad palacium : et non seruiat a nullo homine nisi ad[38] suo senior in cuius solar souer[39]. Et sua senara aut suas uineas delrei tal couto habeant quale uicino[40] de Pena de dono. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugerit, qui post illum intrare, et in suo[41] casa lo matare, pectet CCC solidos ad parentes del morto. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se saluare, pectet CCC solidos ad mulierem et ad suos parentes. Et qui mulierem alienam[42] feriret[42] pectet ad suum maridum[43] XXX solidos et VII.ª ad palacium. Et homines de Pena de dono qui fiadores parar pro qua[44] calumpnia illum[45] pecierint[45] et fiador outorgar cum duobus uicinis et ille non quesierit colligere fiador, et super ipsum occiderit, nos totum concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacium Regis uel Episcopi habeant calumpniam, et tota alia uilla habeat unum forum : et aliud palacium non habeat calumpniam. Et homines de Pena de dono qui fiador intrar et contentor habuerit, qual fiaduria fiar talem pectet. Et si contentor habuerit mittat illum in manus, et exeat de fiadoria : et de suspecta de X solidos ad riba cognominet XII uicinos in redor sua casa, et iuret cum duobus de eis, et exeat de calumpnia. Et de X solidos a iuso, iuret sibi altero, quales inuenerit[46] quod uicinos sedeant. Et toto homine de Pena de dono qui se tornauerit ad

N.º 1

9 quolibet
10 *deest*
12 hereditatem suam
13 fuerint.
14 *deest*
15 pedones
16 rausada
18 seniorem
19 soluto
20 defenso
21 ad directum
23 prisier
24 prison
26 *deest*
27 prison
28 illi
29 *deest*
30 quesierit illum
31 que
32 soluto.
33 eius
34 det
35 suus
36 mandaret
37 qualibet
38 a
39 seuer.
40 de uicino
41 sua
42 feriret alienam
43 maritum
44 *deest*
45 illi pecerit
46 inuenerint

N.º 2

9 qualibet
10 *deest*
11 ad
13 fuerint.
15 pedones
16 rausada
17 qualibeat
18 seniorem
22 pectent
23 priser
25 prenderit
26 *deest*
30 quesierit
34 det
36 mandarèt
37 qualibet
40 de uicino
44 *deest*
45 illi pecerit
46 inuenerint

Digitized by Google

alium seniorem qui benefecerit ei suas casas et suas hereditates, et uxor sua et filii[47] sint liberi et soluti per forum de Pena de dono. Et do uobis forum quod non habeatis alium seniorem nisi Regem, aut suum[48] filium[48], aut quem uos concilium quesieritis. Et toto homine de Pena de dono qui desardadus[49] fuerit et per suam manum non lo pectar, quomodo se torne ad suam hereditatem si illa quesierit sine calumpnia. Et toto homine de Pena de dono qui hereditatem habuerit in alia terra, non faciat fossadum, nisi per forum de Pena de dono. Et toto homine de Pena de dono qui habuerit mulierem ad benediccionem et laxauerit eam quomodo pectet ad judicem I denarium. Et si[50] mulier suum uirum[51] relinquerit[52] quem habuerit ad benedictionem, ut pectet CCC solidos, medios ad palacium, et médios ad uirum[53] suum[53]. Et de casa derrota cum scudos[54] spadas et lanceas[55], qui la derroper pectet CCC solidos, médios ad dono de casa, et medios ad palacium. Et qui dederit ad suum uicinum cum spada, pectet XXXX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui dederit cum lanca[56] ad suum uicinum et exierit[57] de una parte ad aliam, pectet XX solidos et VII.ª ad palacium : et si non exierit[58], pectet X solidos et VII.ª ad palacium. Et de plaga unde os exierit[59] cada osso X solidos et VII.ª ad palacium : et de plaga alia V solidos et VII.ª ad palacium. Et per tota pignora siue de concilio siue de palacio, colligat fiador super illa[60] pro ad forum. Et do uobis forum quod non habeat nullam defesam[61], nec nullo monte, nec nullo pelago, nisi de toto concilio. Et illo montadigo de termino de Pena de dono montenlo caualeiros de Pena de dono cum suo senior, et prendant inde terciam partem. Et nullo ganado[62] de Pena de dono non sit montado. Et de portatico de pan[63] et de uino, de carrega III mealias : et de cauallo et de mulo, qui lo uendiderit[64] I solidum : et de boue et de asino VI denarios. De carneiro aut de cabra aut de porco III mealias. Et de toto portatico qui a Pena de dono uenerit, prendat suo hospite terciam. Era M.ª CC.ª XXX.ª III.ª

Ego Alfonsus[65] dei gratia Portugalensis[66] Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis[67] infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Pena de dono istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius. Et ut factum meum firmius robur optineat[68], precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense Octobris apud Troncosum[69] Era[70] M.ª[70] CC.ª[70] L.ª[70] V.ª[70] Nos reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++++[71].

Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus iohannis maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suarii —Domnus Gomecius suarii —Domnus Gil ualasquiz[72] —Domnus Fernandus fernandiz[73] —Domnus Johannes fernandiz[74] —Domnus Rodericus menendiz[75] —Domnus Lopus alfonsi —Domnus Poncius alfonsi, conf. —Vincencius menendiz[76] —Petrus garsie —Johannes pelagii, test.

Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus —Domnus Martinus Portugalensis[77] episcopus —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus —Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus —Domnus Suarius Elborensis episcopus —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus —Domnus Bartolomeus Visensis episcopus —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus, conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Martinus petriz[78] —Suarius[79] stephaniz[80], test.

Gunsaluus[81] menendi[81] cancellarius[81] curie[81] —Fernandus[81] ..... scripsit[81].

N.º 1

47 filii sui
48 filium suum
49 deserdadus
50 *deest*
51 maritum
52 reliquerit
53 suum uirum.
54 scutos
55 lancas
56 lancea
57 exerit
58 exerit
59 exerit
60 illa pignora
62 ganato
63 pane
65 A. II.us
66 Port.
67 nostris
68 obtineat
69 Trancosum
70 *deest*
71 fecimus ++++++.
73 fernandi
74 fernandi
75 menendi
76 menendi
77 Port.
78 petri
80 stephani
81 *desunt*

N.º 2

49 deserdadus
52 reliquerit
54 scutos
56 lancea
57 exerit
59 exerit
61 deuesam
64 uenderit
66 Port.
67 nostris
69 trancosum
70 *deest*
71 fecimus ++++++.
72 ualasqui
73 fernandi
74 fernandi
75 menendi
76 menendi
77 Port.
78 petri
79 Suerius
80 stephani
81 *desunt*

Digitized by Google

SOVEROSA

SOVEROSA

1196

In libro regestorum inquisitionum, cui postea titulum Lib. II Donationum Alphonsi III *tribuerunt, hoc tantum manet* forale. *Ex illo apographo textum deprompsimus.*

In dei nomine. Ego Rex dominus Sancius et Regina domna dulcia, et omnes filii nostri et filie, facimus cartam vobis hominibus de Souerosa pernominatos x homines : et qui maiordomum fuerit non faciat forum, et IX homines faciant foro. Dent in renda per unumquemquem annum I° quartario de tritico, et III de II.ª, per mesura de feira uno modio de uino. Et pro mea parada I° almude de pane coyto, medio tritici, et medio de centeno, et I° almude de ceuada, I° almude de uino, et singulas pelles de coneliis de anno in anno : et de uodo similiter : et de toto uenato, lumbo, et de osso manus : et istas iugadas que non fuerit pro illas ad die sancti iohannis usque ad die sancti Martini, perdat illas. Et istas directuras maiordomos de villa pettat hominibus et det eas illos : et si non dederit pignorent maiordomo de villa et non alium. Et calupnias de furto et de rauso et de homicidio III scilicet pernominatas, et unum ad alium fiadoria una cera : de furto non potuerit saluare duplet a suo dono, et VII^te partes ad palacio : et de rauso si potuerit ueri iugalo dalo. Et de homicidio de homine occiso quinquaginta modios. Et de rauso XXX modios et de istas tres calupnias sit *(sic)* se quesierit saluare det fiador in tercia de calupnia et saluarse. Carreyra et apelido ipso die ad sua casa. Ille homo qui non quesierit dare directo perdat illa cera de fiadoria. De ista vila que est de Rege qui rumperit ea D solidos pectet. Et ista vila habet terminos pernominatos quomodo exparte cum villarino, et inde cum palacios et cum sancti Martino et cum sauto maior et inde per pinon a sopee : et suos ganados pascant in toto logar. Archiepiscopus M. Blacarensis. Senior Rodericus menendi. Facta carta quod erit calendas magii Era M.ª CC.ª XXX.ª IIII.ª Istud forum quod ressonat in ista carta faciatis, et plus non. Et de predictis calupniis non respondatis nisi per inquisicionem bonorum hominum. Ego Rex S. et Regina domna dulcia cum omnibus filiis et filiabus nostris, et domino terre Rodericus menendi in hanc carta manus nostras roboramus et filius uel nepos nostre uel aliquis homo qui de semine nostro exierit et hanc cartam custodierit habeat dei benedictionem nostram, et uiuat in secula seculorum. Amen. Et nullus portarius de feyra costantim non agian poder de nos mal fazer in nostras casas nec in termino de nostra villa. Et ista carta non tenebat sigillum.

CASTAICION

CASTREIÇÃO

1196

In charta confirmationis Alphonsi II insertum textum hujus foralis *ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis descripsimus. Accesserunt lectiones variae ex Lib. Regestor. Alphonsi II.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei. Facimus istam cartam[1] ipsius nomine trinitatis. Ego Sancius dei gratia Port. Rex pariter cum uxore mea Regina domna Dulcia, et filiis et filiabus meis, uobis hominibus de castaicion qui ibi populatores estis per mandatum meum et de filiis meis tam presentes quam futuri. Et outorgamus uobis per[2] istam cartam habeatis bonum forum, uos et filii uestri in perpetuum sicut habent homines de trancoso[3]. Et non detis nobis neque progenie[4] nostre[4] nec[5] ad ullum hominem pro homicidio nisi VII.ª ad palacium de CCC solidis in apreciadura per concilium et per manum de judice. Et in nullo pecto neque in nulla calumpnia non intret meirinus nisi iudux[6] de concilio. Et faciat[7] fossadum[7] la tercia de los caualeiros, et las duas partes stent in Castaicion. Et de illa parte que debuerit ire in fossado, ille qui non fuerit, det in fossadeira V solidos in apreciadura : et non faciant fossado, nisi cum suo seniore, una uice in anno, aut uestra voluntas fuerit. Et peones et clerici non faciant fossado. Et non intret ibi nuncio, nec

1 cartulam
2 quod per
3 Troncoso.
4 ad progeniem nostram
5 *deest*
6 iudex
7 faciant fossatum

Digitized by Google

manaria de nullo homine per foro de Castaicion. Et qui in termino de castaicion filiam alienam rousar extra suam uoluntatem pectet ad palacium ccc solidos, et exeat homicida[8] de suos parentes. Siquis aliquem inter uos aut[9] in mercato, aut in ecclesia, uel in concilio plecato a precon ferida fecerit ad suum uicinum, pectet LX solidos ad concilium, et VII.ª ad palacium per manum de iudice. Et de furto quolibet dominus furti ad quem furtauerint recipiat suum cabum : et aliam calumpniam parciat cum iudice per medium. Et qui domum fecerit aut uineam aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad illam[10] terram fuerit, seruiat illi tota sua hereditas, ubi ille habitauerit. Et si eam uendere uoluerit, uendat ad quem uoluerit, per forum de Castaicion. Et homines de castaicion qui habuerint iudicium aut iuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illos in cabos de suis terminis. Et do uobis forum ut stet caualeiro de Castaicion pro infancon[11] de totis aliis terris tam in iudicio quam in iuramento : et passent super illos cum duos iuratores. Et peones de castaicion passent super caballairos[12] uilanos de aliis terris, in iudicio et in iuramento, cum duos iuratores. Et homines qui de suis terminis[13] exierint cum homicidio aut cum muliere raussada, uel cum alia calumpnia[14] qualibet, nisi quod non adducat mulierem alienam de benedictione, tornet se ad senior de Castaicion, et sit solto et defeso per forum de Castaicion. Et si aliquis homo de aliqua terra uenerit cum homicidio aut cum pignora et in termino de Castaicion intrauerit, nullus de suis inimicis post illum intret[15]. Et si ei pignora tollerit aut ei male fecerit, pectet ad senior de castaicion D solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Castaicion pignorauerit et in concilio non pecierit directum, pectet ad senior de Castaicion LX solidos, et duplet illa pignora ad suum donum. Et homines de aliis terris qui caualeiro de Castaicion descaualgar, pectet illi LX solidos[16]. Et homines de Castaicion qui illos prisiere, et in prison illos miserit, pectent illi ccc solidos. Et si homines de Castaicion prendiderint alios homines de alias terras, et in prison[17] illos miserint, pectet illi V solidos. Et[18] homines de Castaicion pro qualibet fiaduria a medio anno illos non requisierit, sedeat solto : et si mortuus fuerit, sint filii et uxor sua liberi. Et non soluant homines de Castaicion pignora pro sinor nec per meirino[19], nisi pro suo uicino. Et non donent pousada per forum de Castaicion in casa de caualeiro nec de uiduas, nec de clericos, nisi per manum de iudice in casa de peones. Et homines de Castaicion qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares, et non fuerit ibi suo senior, ueniat ad sinal de iudice et det fiador a uenida de suo senior[20] : et faciant quod mandarent : et qualibet calumpnia fecerit, sedeat de suo senior[21], et VII.ª ad palacium. Et non seruiat a nullo homine, nisi a[22] suo domino[23], in cuius solar sederit[24]. Et sua senara aut suas uineas de rei tal cautum habeant quomodo de uicino de Castaicion. Et qui uicino mactauerit et in sua casa fugerit qui post illum intrare et in sua casa lo matare[25], pectet ccc solidos ad parentes de mortuo[26]. Et qui mulier aforciauerit, et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum XII non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier, et ad suos parentes. Et qui mulier alienam ferir, pectet a suo marito[27] XXXª solidos et VII.ª ad palacium. Et homines de Castaicion qui fiadores parar pro qua calumpnia ille pecerit et el fiador outorgar cum duos uicinos et ille non quesiret colligere fiador et super ipsum occiderit nos toto concilio pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel episcopo habeat[28] calumpnia. Et tota alia uilla habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Castaicion qui fiador intrar et contemptor[29] non habuerit, quale fiaduria[30] fiar tale pectet. Et si contemtor habuerit mittat illum in manibus[31] et exeat de illa fiaduria. Et de suspecta de X solidos ad riba cognominet XII uicinos in redor sua casa et iuret cum los duos et exeat de la calumpnia : et X solidos a iuso iuret siue et outro quales achiar quos uicinos sedeant. Et toto homine de Castaicion qui se tornar ad alium seniorem qui benefecerit suas casas et suas hereditates uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Castaicion. Et do uobis forum quod non habeatis alium seniorem nisi Regem aut filios suos aut quem concilium uoluerit. Et toto homine de Castaicion qui hereditatem habuerit in alia terra, non faciat fossatum nisi per forum de Castaicion. Et toto homine castaicion[32] qui habuerit mulierem ad benedictionem, et lexauerit[33] illam pectet ad iudicem I denarium. Et si mulier suum maritum laxauerit qui habuerit de[34] benedictione[35], pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad maritum[36] suum[36]. Et de casa derrota[37] cum scutos[38] et cum lanzas qui la derromper, pectet ccc solidos, medios ad donum de ipsa casa, et medios ad palacium. Et qui dederit ad suum uicinum cum spada, pectet XXXX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui dederit cum lanza ad suum uicinum, et exerit[39] de una parte ad aliam, pectet XX solidos et VII ad palacium : et si non

8 homizieiro
9 *deest*
10 aliam
11 infancion
12 caballarios
13 terris
14 calumnia
15 non intret.
16 solidos et duplet illa pignora ad suum dominum.
17 prision
18 Et si
19 merino
20 sinor
21 sinor
22 ad
23 senior
24 seiuer.
25 matar
26 morto.
27 marido
28 habeant
29 contemtor
30 fiadura
31 manus
32 de Castaicion
33 laxauerit
34 *deest*
35 benedictionem
36 suum maritum.
37 derota
38 scudos
39 exierit

Digitized by Google

exierit, pectet x solidos et vii.ª ad palacium. Et de plaga unde osso exierit, cada osso x solidos et vii.ª ad palacium. Et per tota pignora siue de concilio siue de palacio colligat fiador super illa pignora pro ad foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defesa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto concilio. Et de plaga unde osso exerit[40] cada osso x solidos et vii.ª ad palacium : et de alia plaga v solidos et vii.ª ad palacium. Et illo montadigo[41] de termino de Castaicion montelo caualeiros de Castaicion cum suo senior[42] et prendant inde terciam[43]. Et nullo ganato de Castaicion non sedeat montado. Et de portatico de pane et de uino dent de la carrega iii mealias : et de caualo et de mulo qui lo uenderit[44] i solidum : et de boue et de asino vi denarios. De carneiro, aut de capra aut de porco iii mealias. Et de toto portatico quod ad castaicion uenerit, prendat suo hospite la tercia. Et de toto homine de castaicion qui deserdado fuerit, et per sua manu non lo[45] pectar[45], tornet se ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine calumpnia. Facta fuit hec carta apud ripam de monteco iii.° kalendas Augusti. Era m.ª cc.ª xxx.ª iiii.ª Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et per illos terminos quos homo noster Suarius suarii cum militibus nostris Alfonso petri de airoa, et petro pelagii, de gimondi, et Fernando pelagii, de inter auem et astem, per mandatum nostrum uobis assignauit, predictum castellum habendum concedimus. Et ex alia parte per illos terminos quos in antea habebatis. Martinus bracarensis archiepiscopus conf. Martinus port. episcopus conf. N. Visensis episcopus conf. Petrus Lamecensis episcopus. Gonsaluus menendi maiordomus curie. Rodericus menendi signifer Regis. Domnus Gunsaluus gunsalui[46]. Rodericus suarii qui tunc[47] tenebat[47] terram. Rodericus ualasquiz[48] Troncosum, conf. Jo. fernandi dapifer Regis conf. M. fernandi conf. Laurencius gomez de lavsela affuit. P. nuniz test. Fernandus nuniz test. Petrus menendi test. Egeas petri test. Julianus notarius curie : anno Regis nostri xi.° Fernandus petri scripsit.

Ego Alfonsus II.ᵘˢ dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S.[49] et domno A.[50] et domna Alionor, hanc cartam et istud forum quod pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius fecit et concessit populatoribus de Castaicion, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colimbriam, Mense Nouembris. Era m.ª cc.ª l.ª v.ª Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar.[51] Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus. Domnus S.[52] Vlisbonensis episcopus. Domnus S.[53] elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus Bartolameus[54] Visensis episcopus. Domnus Martinus egitaniensis episcopus, conf. Domnus Martinus[55] signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii. Domnus Johannes fernandi. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Rodericus menendi. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garcie[56] test. Martinus petri test. Joanninus test. Vincencius menendi test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius Curie.

40 exierit
41 montatico
42 senor
43 la terciam.
44 uendiderit
45 lu peitar
46 gunsaluiz
47 tenebat tunc
48 ualasquid
49 Sancio
50 Alfonso
51 Martinus
52 Suarius
53 Suarius
54 Bartholomeus
55 Martinus iohannis
56 garsie

SAUTO

SOUTO

1196

Forale *de* **Souto** *in libro regestorum inquisitionum, qui titulum* **Lib. ii Donationum Alphonsi III** *prae se fert, invenitur. Non aliud nobis manet exemplar.*

In dei nomine. Ego S. dei gratia illustrissimum Portugalensium Rex cum uxor mea Regina domna dulce cum omnibus filiis et filiabus nostris facimus cartam uobis populatoribus de sauto qui est in terra de panoyas : damus uobis ipsam villam cum suis terminis quomodo diuidit cum catiuelus et inde quomodo partitur cum Guyales et inde per carualia furada et inde quomodo partit cum turre et cum fundoes et nostrum ganatum pascat omnibus partibus in sua faceyra de ipsa dicta uilla aqua uertente de una parte et de alia parte per regueyro de car-

Digitized by Google

ua. Hominem qui ibi intrauerit montar et illum complenderit pectet x modios medios ad concilium et medios ad palacium et suus esbolius remaneat ad concilium. Damus uobis populatoribus do sauto quantum est inter istis terminis tali pacto ut sunt ibi IIII^or^ careylas in ipsa villa et rendantis nobis de istis IIII^or^ cayrelis et singulas earum cayrelarum rendatis nobis sex sex quartarii unicuique coyrela : et sedeant medietatem centeni et aliam medietatem milio, per mensuram ferie de constantim, que odie ibi est : et unius cayrelis rendatis II^a^ II^a^ pelles de conelios et singulos almudes de panem couto centeno, et I almudem de ceuada. Si occideritis uenatum detis de vrso ambas manus : de porco montisino, uel de ceruo, uel corzo lombo : et si istud condatum non deditis, pectetis pro unum de illis unam libaram cere. Et de istas iugadas si non fuerint pro illas ad die sancti iohannis bautiste usque ad diem sancti michaelis de Septembro perdat illas : et ponatis in vestra uilla uestro maiordomo et ipsum pettat ipsas iugadas ad ipsis hominibus, et dent eas nobis ad predictis temporis : et si non dederit eas uel ad nupcios suos pignorent maiordomum et non alium uicinum. Et si maiordomo ad portario uenerint in vestra uilla et pignorauerint ullum hominem, homines tollant eam et nichil pectent proinde. Et ad nullam callupniam non respondeatis nisi ad III^or^ : et ad istas sit per inquisicionem bonorum hominum, scilicet homicidium furtum, rausum, sterco in boca : si istas calupnias feceritis pectetis pro illas cada una quadraginta modios et furtum qualem fecerint talem pectent. Si occideritis maiordomo pectent pro illum XXXX^a^ modios. Et istas calupnias non pectetis eas nisi per inquisicionem bonorum hominum. Homines de sauto post quam suam hereditatem uendicauerint, dent et uendant eam cui uoluerint, qui forum predictum faciat. Era M.^a^ CC.^a^ XXX.^a^ III.^a^ Ego Rex S. et Regina domna Dulcia una cum omnibus filiis et filiabus nostris qui hanc cartam iussimus facere, eam propriis manibus roboramus et filius uel nepos noster uel aliquis homo qui de semine nostro exierit et hanc kartam custodierit, habea benedictionem dei et nostram, amen. Et istos modios non pectent nisi quomodo uicinus suo uicino, cabaes : homo qui intrauerint in illo termino causam male faciendi pectet L modios : in souto fiaduria sit de I^a^ de cera : homines de sauto non uadant nisi in excercitum Regi : maiordomus Regis, Johannes fernandi. Cancellarius regis, Julianus. Gunsaluus cordo test. Petro menendi daguiar test. Pelagius monacus iudex. Petrus monacus de sancti Georgii notuit. Et hoc forum faciatum quantum resonat in hanc kartam et non plus : et ista carta non tenebat sigillum nec signa : et ista carta est de sauto azaron.

SAUTO MAIOR

SOUTOMAIOR

1196

Ex Libro II *Donationum Alphonsi III (qui veriùs Liber Inquisitionum ejusdem regis diceretur) textum sumpsimus. Hoc tantum exemplar* foralis *de* Soutomaior *invenimus.*

In dei nomine. Ego Rex dominus Sancius, et Regina domna Dulcia et omnes filii nostri et filie, facimus kartam uobis hominibus de sauto maior pernominatos XIII homines : et qui maiordomum fuerit non faciat foro, et XII homines faciant foro VI quartas mediam partem de pane et mediam de uino et pro mea parada I almude de pane couto medium de tritico et medium de centeno : et I almude de ceuada et I almude de uino per medida de feyra : et singulas peles de coniliis de anno in anno : et de uodo singulos solidos : et de totum uenadum maiorem de seeda quarazil cum suo lombo : de corudo nichil : de vrsu as manus : et istas iugadas qui non fuerint pro illas a die sancti iohannis usque a die sancti Martini perdat illas : et istas directuras maiordomus de villa pettat hominibus et det illas illos : et si non dederit pignorent maioremdomum de villa et non alium. Et si maiordomus aut portarius intrauerit in illa uilla et pignoraret nullius hominis, dent in illos, et non pectent nichil. Et ad nullam calupniam non respondeatis nisi ad tres, hoc est homicidium furtum et rousum. Si maioremdomum occiderint pectent XXXX^a^ modios : si alium hominem occiderint pectent XX^m^ modios et pro rouso XX^m^ modios : et furtum quale fecerint tale pectent cabaes quomodo uicino ad uicino. Et istas IIIes calupnias non pectent nisi per inquisicionem bonorum hominum. Homines de sauto maior eundo et ueniendo a Chauias non dent portatico : fiaduria sit de una cera. Homines illius non uadant in carreyra nec in apilido : in totos terminos pascant suos ganados. Termini istius uille sunt isti per pinom, et per aquam de rubi rubi, et per bouza de conde et per penedo de furado et per penedo de frexino et per pala de carualio et per illa fonte de reuordeyro, et inde per illo letanario et per pala de conde, et quomodo partit cum anta et per currelios et per illa presa de sancti Martini et per illa petreyra de cidelio et inde quomodo partit cum palacios et intrat in lagenelas quomodo ferit in pinom ribeyra infesto. Hominem qui intrauerit in illo termino, male faciendo, pectet quingentos modios. Homines de sauto maior dent et u en-

Digitized by Google

dant suam hereditatem cui uoluerint qui foro faciat. Era M.ª CC.ª XXX.ª III.ª Ego Rex Sancius et Regina domna *Dulcia* cum omnibus filiis et filiabus nostris et domino terre Rodericus mendiz in hanc carta manus nostras Ro—bo—ra—mvs.

Et filius uel nepos noster uel aliquis homo qui de semine nostro exierit et hanc cartam custodierit, habeat dei benedicionem et nostram, et uiuat in secula seculorum, amen. Ego domnus Johannes fernandiz maiordomus curie hanc cartam confirmo. Ego Julianus notarius curie confirmo. Et ista carta non erat sigillata.

MAURAZ

MOURAZ

1198

Autographa charta foralis *de* Mouraz, *propé* Viseu, *ex monasterii Laurbanensis tabulario nuper deducta, nunc in Archivo Publico servatur. Ex ea textum sumpsimus.*

In christi nomine. Ego alfonsus laurbanensis abbas et omne eiusdem monasterii capitulum, et ego arias Ramiriz et uxor mea Eluira paaiz facimus kartam uobis hominibus qui populare uultis in uilla que nominatur mauraz : tali pacto ut edificetis et plantetis, et istud forum nobis detis. De pane et de toto quod seminaueritis, nobis fideliter septimam partem detis, et de uino octavam : et pro heiradiga unam talegam de pane, et unam quartam de uino : et pro fugaza IIos alqueires de tritico, et unum caponem, uel unam gallinam : et pauperes qui morantur in uilla et habent ibi casam, et non laborant, dent unum caponem aut unam gallinam, et Xem oua. Et qui mactauerit porcum det quarazil : et totum istud debent arias ramiriz et uxor eius habere per medium cum monasterio. Monasterium uero solum debet habere condadum, et calumpnias, et portadigu, de porcu IIIor costas costaes, de ceruo, aut de corzo, lumbo. Qui fecerit homicidium, aut raussum, aut posuerit merdam in bucam, et fuerit sabudu per bonos homines, pectet IIIes morabitinos, et totas alias calumpnias sanent per uaras per iudicium sui concilii : et per istud sint quites. Qui uero furtum fecerit, sanet per forum tocius terre : et qui per forciam casam sui uicini intrauerit, pectet XXXª modios. Et qui fecerit trabalium suis uicinis et seniori, castigetur per IIIes uices : et si emendare noluerit, eiciatur de uilla et perdat quod habet in eam, donec emendet et sanet concilio et seniori quod fecit : et qui non adiuuauerit suum uicinum contra hominem qui ei tortum faciat et ipse qui forciam facit non sit de cauto, et audierit preconem, pectet IIos solidos : et qui populauerit per istos IIIes annos, et recedere de uilla uoluerit, uendat suum plantatum et apostatum seniori iusto precio : et si comparare noluerit, uendat alicui suo uicino intra uillam commoranti, qui forum faciat seniori, et de precio quod acceperit, det in portadigum septimam partem. Et in anno faciant unam carrariam usque ad uiseum, aut sanctam columbam. Ista uero uilla terminatur et concluditur his terminis : per aqua de amexenal, et per cabezam de cimalias, et quomodo spartit cum dardauas, et per montem de mauraz, et per cautum de uia de ferreiroos, et per cima das lagenhas, deinde ad arcanam. Et qui sacauerit uos de ista karta et de isto foro, sit maledictus et confusus et excommunicatus et pectet quingentos solidos uestro concilio, et quingentos solidos seniori. Facta karta mense Februario. Era M.ª CC.ª XXX.ª VI.ª Nos uero supranominati qui hanc cartam iussimus facere, coram idoneis testibus roboramus et hec sig++++na fa++++cimu++++s.

Petrus suerii prior confirmat. —Julianus prepositus confirmat. —Petrus thesaurarius confirmat. —Ceteri fratres confirmant.

Petrus de castro vidit. —Stephanus vidit. —Martinus vidit.

Judex Gunsaluus froiaz test. —Johannes menendiz test. —Johannes eriz test.

Monius notuit.

Digitized by Google

BELMONTE

BELMONTE

1199

Foralis *de* **Belmonte** *tria supersunt exemplaria ex tabulario sedis Conimbricensis nuper in Archivum Publicum delata. Forma substantiaque inter se aequalia, charta, characteribus atramento, aliisque indiciis ad initium saeculi XII, quo datum* **forale** *dicitur, tribuenda omnia. Merito apographa dicerentur, si subscriptiones, seu confirmationes solitae eis non deessent. Forsan* **forale** *fuit oppido concessum, sed non transmissum. Notandum tamen quod nullius alii* **foralis** *de Belmonte inveniuntur vestigia. Ex uno exemplari, cùm aequalia sint, textum sumpsimus, ex aliis duobus lectiones varias.*

In nomine sancte et individve trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Ego Rex domnus sanccius filius domni A. nobillissimi regis portugalensis, et regine domne mahalde[1], una cum filiis meis, et filiabus scilicet rege domno A. et domno P. et domno F. et regina domna tarasia[2] et domna sanctia, una cum domno P. colimbriensis episcopo, atque canonicorum eius consensum, uolumus restaurare atque populare belmonte. Damus et concedimus forum et consuetudinem de couelliane[3] omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem, ut duas partes de caballariis[4] uadant in fossado Regis et tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus : et una uice faciant fossadum in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio belmonte[5] aut terminis[6] suis[6], c[7] solidos episcopo, L[a 8] ad[8] parentes[8] mortui[8]. Et pro casa derota cum armis, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et VII.[a] episcopo. Et qui furtauerit, pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et septem partes episcopo. Et qui mulier aforciar et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada, et ille negaret det illa in autorgamento tres homines tales qualis ille fuerit : et iuret ipse cum duodecim quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et VII.[a] episcopo. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso pectet LX[a] solidos VII.[a 9] episcopo : et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX[a] solidos, medietatis detur[10] episcopo, et medietatis concilio. Et de medietate concilii septima detur episcopo. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LX[a] solidos et VII.[a] episcopo. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici I solidum. Et qui non fuerit ad apellidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles pectet X solidos uicinis, pedon uero V solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et XXXX[a 11] oues, et unum asinum, et II[os] lectos, emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici I solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum reliquerit, pectet ccc solidos et VII.[a] episcopo. Et qui dimiserit uxorem suam pectet I[m] denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet unum arietem. Et si magis, pro I[o] die pectet VI denarios, et pro una nocte I solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio, pola entrada X solidos pectet. Et si transierit ad aliam partem, pectet uulnerato XX solidos. Et qui fregerit occulum, aut brachium, aut dentem, pro I[o] quoque menbro pectet uulnerato C solidos, et ille det VII.[a] episcopo. Qui[12] mulierem[12] alienam[12] ante[12] maritum[12] suum[12] percusserit[12], pectet[12] XXX[a 12] solidos[12] et[12] VII.[a 12] episcopo[12]. Qui[12] marcum[12] alienum[12] in[12] sua[12] hereditate[12] mutauerit[12], pectet[12] V[12] solidos[12] et[12] VII.[a 12] episcopo[12]. Qui[12] limidem[12] alienum[12] fregerit[12], pectet[12] V[12] solidos[12] et[12] VII.[a 12] episcopo[12]. Qui[12] conductarium[12] alienum[12] mactauerit[12], pectet[12] homicidium[12] suo[12] amo[12], et[12] det[12] VII.[a 12] episcopo[12]. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo mollneiro[13], et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate, ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerint, non pectent, nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda, nisi dominis hereditatum[14]. Moratores belmonte[15] per totum regnum meum nullam pectent calumniam, nisi per forum de[16] bel-

N.° 1

1 maphalde
2 Tharasia
3 couilliane
5 de Belmonte
6 de suis terminis
7 pectet centum
8 *desunt*
9 et VII.[a]
10 *deest*
11 X
12 *desunt*
13 monleiro
14 hereditarium
15 de belmonte
16 *deest*

N.° 2

3 couiliane
4 caballeriis
7 L
16 *deest*

Digitized by Google

monte. Tendas et molinos et fornos de hominibus belmonte sint liberi de foro. Milites de belmonte sint in iudicio pro podestades[17] et infanzones de portugal. Clerici uero[18] habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballeriis[19] uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine firis[20] uille, pectet x solidos et VII.ª episcopo. Homine de belmonte non respondeat sine uozeiro. Ganatum de belmonte non sit montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem fores uille et fugierit, suus amus pro eo pectet[21] homicidium. Pro totis querelis[22] de palatio iudex sit uozero[23]. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus concedat sagion, et prendat concilium de tribus collationibus : et pignoret pro LXª solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de belmonte non sint in prestamo datos. Et si homines de belmonte habuerint iudicium cum hominibus[24] alie terre, non currat inter illos firma sed currat per inquisam aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminos belmonte accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium IIIIor carneiros[25]. Et de busto de uaccis una uacca. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui sunt in fossado uel in guardia[26], omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite[27], primum erectetis eos sine quinta. Et postea detis nobis quinta directa. Et omnis homo belmonte qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis tallando aut leuando madeira de montibus, prendat totam quod ei inuenerit sine calumnia. De azarias et de guardiis V.am partem uos date sine ulla offrectione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet episcopo LXXXXª[28] solidos, et duplet ganatum suo[29] domino[29]. Testamus uero et perhenniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet episcopo LXXXXª[30] solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino. Et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : episcopo[31] habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus fuerit uel percussus, non pectet pro eo calumniam, nec suorum[32] parentum[32] habeat homicidium. Et si cum rancura de ipsa ad regem[33] uel dominum[34] terre uenerit, pectet C morabitinos, medietas[35] episcopo, et medietas[36] detur[37] concilio. Mandamus et concedimus quod si[38] aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari, uel rapere reliquerit, et postea si pro aliqua re repetitus fuit, quodcumque comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est, et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam suis parentibus, et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª episcopo : et insuper sit homicida. De portagem : foro de trosel de caballo de pannis de lana uel de lino I solidum. De trosel de lana I solidum : de trosel de fustanes V solidos. De trosel de pannis de color V solidos. De carrega de pescato I solidum. De carrega de asino V denarios[39]. De carrega de pellibus de conelios christianorum V solidos. De carregas de mauris de conelios I morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderint in mercado I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De carneiro[40] III medalias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carrega de pane uel de uino III medalias. De carrega de pedon I denarium. De mauro qui uendiderint in mercado I solidum. De mauro qui se redimeret decima. De mauro qui merce taliauerit cum suo domino decimam. De corio de uacca uel de zeuera[41] II denarios. De corio de ceruo uel de gamo III medalias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Iste portagem est de omnibus foris uille tercia pars de ista[42] portagine detur suo hospiti, et duas partes episcopo. Moratores de belmonte non dent portadigo. Damus ei terminos per teixeiras[43], et[44] sicut cadunt in uzezzar[45], et inde ad portus montis sancti, deinde per uiam ueteram[46] que ducit ad montem sanctum, deinde sicut transit ad lauacollos, et inde per ipsa cabezza de castradinos, et inde ad rio de nocer, deinde sicut diuidet cum saguarzaes. Ego Rex domnus San-

N.º 1

17 podestade
18 *deest*
19 caballariis
20 foris
21 non pectet
22 querilis
23 uozeiro.
24 homines
25 carnarios.
26 gardia
27 lide
28 LX
29 domino suo.
30 LX
31 episcopus
32 parentum suorum
34 ad dominum
35 medietatem
36 medietatem
37 *deest*
38 *deest*
39 solidos.
40 carnario
41 zeura
43 teixeras
44 *deest*
45 uzezar
46 ueterem

N.º 2

21 non pectet
25 carnerios.
33 rege
38 *deest*
42 isto

Digitized by Google

ctius filius domni A. nobilissimi regis portugalensis, et regine[47] domne[47] mahalde[47], una cum filiis meis et filiabus, scilicet rege domno A. et domno petro, et domno F. et regina domna tarasia[48] et domna sanctia, una enim cum domno P. colimbriensis episcopo atque canonicorum eius consensu, hanc cartam propriis manibus nostris roboramus, et confirmamus. Quisquis hos terminos asignatos irrumpere uoluerit, pectet concilio mille soldos probate monete. Facta karta mense Julii. Era M.ª CC.ª XXX.ª VII.ª Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit, sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in belmonte habitauerit per unum annum sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenie eius. Et omnis homo belmonte habens[49] concilium circa terminos de belmonte.

N.º 1 N.º 2

47 regina domna Maphalda
48 Tharasia
49 habeant

AGUARDA

GUARDA

1199

Forale *de* **Guarda,** *in charta confirmationis Alphonsi II insertum, nobis superest in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et in Lib. Regestor. ejusdem regis. Ex primo textum, ex secundo lectiones varias hausimus. Accedit translatio in antiquam linguam vernaculam, ex codice* **Consuetudinum** *municipii de* **Guarda,** *quae suo loco edendae sunt, ubi de illo codice dicendum est.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego S. dei gratia Port. Rex, una cum filio meo Rege domno Alfonso, et ceteris filiis et filiabus meis, vobis populatoribus de ciuitate Aguarda, tam presentibus quam futuris. In primis concedimus uobis ut non detis pro homicidio nisi CCC solidos in appreciadura : et de istis CCC solidis detis VII.ª ad palacium, per concilium et per manum iudicis. Et in aliquo pecto uel in aliqua calumpnia non mittet[1] meus meirinus nisi iudex de uestro concilio. Et tercia pars de uestro concilio faciat fossadum, et[2] due partes stent in uestra ciuitate. Et de illa tercia que debuerint[3] facere fossadum, ille qui ibi non fuerit, pectet pro fossadeira V solidos in apreciadura. Et non faciatis fossadum[4] nisi cum domino uestro una uice in anno nisi fuerit per beneplacitum uestrum. Et clerici et pedones non faciant fossadum[5]. Et non intret ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de Aguarda. Et qui in termino de Aguarda filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palacium CCC solidos, et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato, aut in ecclesia, aut in concilio appregonato percusserit suum uicinum, pectet LX.ª solidos ad concilium et sit inde septima de palatio per manum iudicis. Et de quolibet furto dominus furti accipiat[6] suum cabum, et alias VII[7] partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit aut uineam aut suam hereditatem honorauerit et uno anno in illa sederit si postea in alia

En no nome do padre e do filho e do spiritu sancto Amen. Esta é a carta do foro a qual encomendey seer eu don Sancho pelha graça de deus Rey de Portugal en sembra con meu filho Rey dom alfonso, e os outros fillos e mas fillas. A uos pobradores da cidade da Guarda, assi os que ora sum, come aos que an de uiir. En primeyramente outorgamos a uos que non dedes por omizyo senon CCC soldos en apreçadura, e destes CCC soldos dedes VII ao paaço per concelho e per maão de iuiz : e en alguum peyto ou en alguma comya non entre meu meyrinho, senon iuiz de uosso concelho. La terça parte de uosso concello faça fossado e as outras duas partes sten en uossa cidade. E da outra terça que deuer fazer fossado aquel que y nom for peyte por fossadura V soldos en apreçadura. E nom façades fossado senom com uosso senor una uez no ano, se nom for per uosso plazo. E clerygos e peoes non façam fossado. E nom entre y mandadeyro, nem mande alguum homem da guarda. E quem no termyo da guarda roubar filla alhea contra sa uoontade peyte ao paaçoo CCC soldos, e seya por omizyam : se alguu antre uos en mercado, ou en eygreya, ou en concello preguado ferir seu uizinho peyte LX soldos ao concelho e seya ende a septima do paaço per mão do iuiz, e as outras duas partes parta con o iuiz per meo. E de cada huu forto o senor do forto receba seu cabo. E aquel que casa fezer ou uinha ou sa herdade onrrar e per I ano en ella seuer, se depoys en outra terra morar quiser, serua a el toda sa herdade u

1 intret
2 et alie
3 debuerit
4 fossatum
5 fossatum.
6 recipiat
7 VIII

Digitized by Google

terra hereditare[8] uoluerit, seruiat ei tota sua hereditas *ubicumque* habitauerit. Et si uoluerit illas uendere uendat cui uoluerit per forum de uestra ciuitate. Et homines de Aguarda qui debuerint habere iudicium aut iunctam cum hominibus de aliis terris, habeat[9] illud in capite suorum terminorum. Damus uobis pro foro quod miles de Aguarda stet pro infancone[10] de toto nostro regno in iudicio, et in iuramento, et uincat ipsum cum II iuratoribus. Et pedes de Aguarda stet pro milite uilano[11] de totis terris nostris in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exerint[12] cum homicidio aut cum muliere rausata[13], uel cum alia qualibet calumpnia, excepto quod non ducat mulierem alienam, et fecerit se uassallum de aliquo homine de Aguarda, sit liber et defensus per forum de Aguarda. Et si homo de alia qualibet terra uenerit *cum inimicicia* aut cum pignore, postquam in termino de Aguarda intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit, aut aliquod malum illi fecerit, pectet domino qui tenuerit Aguardam D solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Aguarda pignorauerit et ante non petierit directum in concilio uestro, pectet ad palacium LX solidos, et duplet pignora illi cui acceperit. Et homo de alia terra qui militem de Guarda[14] descaualgar, pectet LX solidos. Et homo de Aguarda qui militem de alia terra descaualgar, pectet V solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Aguarda et eum in prisonem[15] miserit, pectet CCC solidos. Et si homo de Aguarda apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de Aguarada[16] pro aliqua fiaduria per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa. Et homines de Aguarda non soluant pignora pro domino de Aguarda, neque pro meirino, neque sint pignorati nisi pro suo uicino. Et milites de Aguarda neque mulieres uidue non dent pausatam per forum de Aguarda nisi pedones per manum de iudice. Et homines de uestris terminis qui sederint in uestris hereditatibus aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de iudice et dent fideiussores quod respondeant ad directum, quando uenerint domini sui. Et si fecerint calumpniam pectent illam dominis suis, et VII.ª ad palacium. Et non seruiant ad alium hominem, nisi ad dominos suos in quorum solare sederint. Et senare et uinee domini Regis habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit et in domum suam fugerit, qui post illum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet CCC solidos. Et qui mulierem afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, si ipse cum XII non potuerit se saluare, pectet CCC solidos. Et qui mulierem alienam percus-

quer que morar. E se as quiser uender uenda a quem quiser per foro de uossa cidade. Os omees da guarda que deuerem auer iuyzo ou auiinça com outros homees doutras terras aiamno en cabeça de seus termyos.

Damos a uos por foro que o caualeyro da guarda stè por enfançon de todo nosso reyno en iuizo e en iuramento, e uença esse com dous iurados. O peom da guarda stè por caualeyro uilaão de todas nossas terras, e en iuizo e en iuramento e uença com II iurados. Omees que de sas terras exyrim com omyzyo ou con molher alhea e fazerse uassalho dalguum homem da guarda seya liure e quito e defesso per foro da guarda. E se homem dalguma terra qualxiquer ueer com omizio ou com penor, poys que no termeo da guarda entrar, se seu enmiigoo depos el entrar e lhe penor tolher ou alguu mal a el fezer, peyte ao senor que teuer a guarda D soldos e doble o penor áquel que o tolher, e as feridas que lhy fezer. Quem omem da guarda penorar, e ante nom pedyr dereyto en concello uosso, peyte ao paaço LX soldos e duble a penhora áquel a que a thomar. Omem doutra terra que caualeyro da guarda que o descaualgar peyte LX soldos. Ome da guarda que caualeyro doutra terra descaualgar peyte V soldos. Se ome doutra terra prender omem da guarda, e o en prison meter peyte CCC soldos. Se homem da guarda prender omem doutra terra peyte V soldos. Se omem da guarda por alguua fiadura per meyo do ano nom for demandado seya liure delha : e se morto for molher e seus filhos seyam liures delha. Homees da guarda nom pagem penora polho senor da guarda, nom por meyrinho nem seyam pennorados senom por seu uizino. Caualeyros da guarda nem molheres uiuuas nom dem pousada per foro da guarda senom per mandado do iuiz. Omees de uossos termyos que seuerem èn uossas herdades ou en uossos solares e seus senores nom forem y uenam ao synal do iuiz e dem fiadores que respondam ó dereyto quando ueerem seus senores. E se fezerem coomya peytemna a seus senores e a VII ao paaço, e nom seruia autro homem senom a seus senhores en cuio solares seuerem. Senharas e uinhas delrey aiam tal foro qual as searas e as uinhas nossas ouuerem. E quem seu uizyo matar, e en sa casa fogir quem depoys a el entrar e o y matar peyte CCC soldos. E quem molher forçar e elha uoçes metendo ueer, se esse cum XII nom se poder salvar peyte CCC soldos. Quem molher alhea ferir, peyte a seu marido XXX soldos e a VII ao paaço. Omem da guarda que fyadores quiser dar, por entençom da qual a el encoutarom, e der II homees fiadores, e esse seya terceyro, se aquel que el encoutar nom quiser receber fyadores, e el depoys o matar, todo o conçelho peyte o omyzyo a seus parentes. O paaço delrey, e o paaço do byspo, aiam coomya, e toda a cidade aya huum foro. Omem da Guarda

8 habitare
9 habeant
10 infancione
11 uillano
12 exierint
13 raussata
14 Aguarda
15 prisionem
16 Aguarda

Digitized by Google

serit, pectet ad suum maritum xxx solidos et vii.ª ad palacium. Et homo de Aguarda qui fideiussores dare uoluerit pro intencione de qua eum inquietauerint, et dederit iiᵒˢ homines fideiussores et ipse sit tercius, si ille qui eum inquietauerit uoluerit[17] recipere fideiussores et eum postea mactauerit, totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palacium domini regis et palacium episcopi habeant calumpniam : et tota ciuitas habeat unum forum. Et homo de Aguarda qui fideiussor intrauerit si contentor eum non libauerit[18], qualem[19] fecerit talem pectet. Et si habuerit illum suum intentorem mittat illum pro se et ipse exeat de fiadoria. Et de suspecta de x solidis et supra, iuret cum duobus de suis uicinis : et de x solidis ad minus, iuret cum uno uicino qualem habuerit. Et homo de Aguarda qui se tornauerit ad alium dominum ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi per forum de Aguarda. Damus etiam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi nos Reges et filios nostros, et quem concilium uoluerit. Et homo de Aguarda qui fuerit exeredatus[20] et per manum suam non pectauerit suam hereditatem, uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et totus homo de Aguarda qui habuerit hereditatem in alia terra non faciant fossatum nisi per forum de Aguarda. Et homo de Aguarda qui habuerit mulierem de[21] benedictione[21] si eam laxauerit, pectet i denarium ad iudicem : et si mulier laxauerit suum maritum, quem habuerit ad benedictiones, pectet ccc solidos, medietatem ad palacium, et medietatem ad suum maritum. Et qui disruperit casam cum lanceis scutis, de la porta a dentro, pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et aliam medietatem ad palacium : et si percusserit suum uicinum cum spata, pectet xxxx solidos, vii.ª ad palacium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea, et exerit[22] de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.ª ad palacium : et si non exierit ad aliam partem, pectet x solidos et vii.ª ad palacium. Et de plaga unde ossa exierint, pro unoquoque osso pectet x solidos, vii.ª ad palacium : et de alia plaga v solidos, vii.ª[23] ad palacium. Et per tota pignora siue sint de concilio siue de palacio, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeatis defesam neque montem neque pelagum nisi de toto concilio. Et montadigum de stremo de Aguarda accipiant[24] milites de Aguarda cum domino suo, et habeant inde terciam partem. Et nullus accipiat montadigum de ganatis de Aguarda. Et de carrega de portatico de pedone tres mealias, et de caualo i solidum, et de mulo i solidum, et de asino et de boue vi denarios. Et de toto portatico quod uenerit ad Aguardam, hospes ubi pausauerit, accipiat terciam partem, et portarius accipiat duas partes. Totas istas intentiones iudicent alcaides[25] et[25] uilla uestra per suam cartam :

que fyador entrar, e seu contentor el nom liurar qual fyadorya fezer tal hy peyte. E se ouuer aqual aquel seu contentor meta el por sy, e esse saya da fyadoria. De sospeyta de x soldos a suso, e iure cum ii uizynhos seus, e de x soldos a iuso, iure com i uizinho qual ouuer. Ome da guarda que se tornar a otro senhor que lhy bemfaça sa casa, e sa herdade, e sa molher e seus filhos seiam liures e quytes e soltos por foro da guarda.

Damos a uos ainda por foro que nom ayades outro senhor senom nós reys, e nossos filhos e quem o concelho quiser. Omem da guarda que for desexerdado, e per sua mão nom peytar sa herdade, uaa elha filhar sen alguma coomya. Todo omem da guarda que ouuer herdade en outra terra nom faça fossado senom por foro da guarda. Omem da guarda que molher ouuer a beeçom, se elha leyxar peyte i dinheiro ao juiz. Se a molher leyxar seu marido que ouuer a beeçoes peyte ccc soldos, e a meyadade seya de seu marido. Quem derrumper casa cum lança e cum escudos da porta a dentro, peyte ccc soldos, a meyadade ao senhor da casa, e a outra meyadade ao paaço. Quem ferir seu uizinho cum espada peyte xl soldos e a vii ao paaço. Quem ferir seu uizinho cum lança e sayr da outra parte peyte xx soldos e a vii ao paaço : se nom sayr da outra parte peyte x soldos e a vii ao paaço. De chaga unde ossos sayrem por cada huu osso peyte x soldos e a vii ao paaço. Doutra chaga v soldos e a vii.ª ao paaço. Por toda penhora, ou seya de conçelho, ou de paaço recebam fyador pera o foro. Outorgamos a uos que nom aiades deuesa, nem monte nem peego, senom de todo o concelho. Montadigo do stremo da guarda, recebam os caualleyros da guarda con senhor, aiam ende a terça parte. Nenguu nom filhe montadigo de gaados da guarda. De carrega de portadigo de peon iii mealhas. Do caualho i soldo. Do muu i soldo. Do asno : e do asno e do boy vi dinheiros. De todo portadigo que ueer á guarda, ospede u pousar filhe a iiiª parte, e o porteyro as iiᵃˢ partes. Todas estas entençoes iuigem os alcaydes de uossa uilha per sua carta. Outras entençoes iuygem segundo seu sen, assi como melhor poderem. Omees da guarda non den en todo nosso reyno portadigo. Feyta foy esta carta en Coinbra, vᵉ dias ante as calendas de dezembro. Era M.ª CC.ª XXX.ª VII.ª, anno do nosso reyno XIIII. Nós Reys que esta carta seer feyta encommendamos dauam subscriptos ea roboramos e en elha estes synaes fezemos.

Qualquer que este nosso feyto a uos entegramente aguardar, seya beento de deus amen. Todo uizinho da guarda nom responda sen rancoroso. Estes son os termeos os quaes Rey don Sancho outorgou á cidade da Guarda. In primeyramente Coa, per porto do aluaçil, e per porto uelho de pega : de parte de celoryco, per porto de cereygyo, e per esse lonbo dereyto per fonte

17 noluerit
18 liberauerit
19 qualem fiadoriam
20 exheredatus
21 ad benedictionem
22 exierit
23 et vii.ª
24 accipiant illud
25 alcaldes de

Digitized by Google

et alias intenciones iudicent secundum sensum suum, sicut melius potuerint. Et homines de Aguarda non dent portaticum in toto nostro regno. Facta fuit hec carta apud Colimbriam v.° kalendas Decembris. Era M.ª CC.ª XXX.ª VII.ª Anno regni nostri XIIII.° Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++[26]. Quicumque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit sit benedictus a deo. Amen. Et totus uicinus de Aguarda non respondeat sine rancuroso. Isti sunt termini quos Rex domnus S. concessit ciuitati de guarda[27]. In primo de coa per portum de auazil, et per portum uetus de pega. De parte de Celorico[28] et per lumbum uelium, et per fontem de salgueira, et per inter ambas fontes de couadoudi in directum ad mondegum, ubi dominus Rex posuit cum sua manu petras. De parte de linares per mondegum, et per albergariam de mondego, et per carreiram ueliam que uadit per couelianam, et Purtelas cum toto suo termino quomodo spartit cùm ualelias, pelo peso, et pelo semedeiro damo et colmeal daureiro, et per so as mestas das teixeiras. Et per couillianam per castellum de figueira, et per cabeza dopa, et pelo peego do carro, et pelas cebradas de Meimoa, et pela arrancada de petro pai, et pelo ual degua[29], et per basaguada, et per elgiam, quomodo uadit ad uallem de alcaldes, et ferit in tegio. Et non detis pro collecta nisi LX morabitinos una uice in anno. Gunsaluus menendi maiordomus curie conf. Pelagius muniz signifer domini regis conf. Alfonsus aluariz qui tunc tenebat Aguardam. Laurencius suarii qui tunc tenebat Lamecum. Martinus Lopiz qui tunc tenebat troncosum. Reimundus pelagii, qui tunc tenebat couellianam. Johannes fernandi dapifer domini Regis conf. Martinus fernandi, qui tunc tenebat Laniosum. Fernandus fernandi braganciam. Martinus bracarensis archiepiscopus conf. Martinus port. episcopus conf. Petrus Lamecensis episcopus conf. Nicholaus Visensis episcopus conf. Petrus Colimbriensis episcopus conf. Suarius vlixbonensis episcopus conf. Pelagius elborensis episcopus conf. Suarius uenegas Pretor de Aguarda conf. Julianus notarius curie. Domnus Osoreus test. Petrus nuniz test. Fernandus nuniz test. Petrus gomez test. Petrus saluadoriz[30] test. Rodericus petri[31] test. Egeas plagii test. Randulphus scripsit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus donno Sancio et domno Alfonso et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Aguarda istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius. Et ut hoc meum factum[32] firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam, et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud Sanctaren, Mense de Salgueyra, e per antrambas fontes de Cauadoudy, en dereyto a mondego, u elRey pos com sua mão pedras : de parte de lyares, per Mondego, e per lha arbergaria de Mondego, e per Carreyra uelha que uay pera Couilhaa, e Barrelhas com todo seu termyo, como parte per ualhelhas pelo peso e pelho semedeyro do caminho, e comeal daureyro, e per suas mestas das teyxarias, e per Couillaa, per castelho de Fygueyra, e per cabeça Dopa, e pelho Peego de carro, e pelhas quebradas de Meymona, e pelha arança de Pedro paiz, e pelho ual da Egua, e per basaguada, e per elgia, como uay ao ualhe dalcaydes, e fer en teyo. E nom dedes por coleyta senom LX marauedis I uez no ano.

Goncalho meendiz maiordomo da corte a confirmou. —Pay nuniz alferez delRey conf. —Alffonso aluarez que entom tiia a guarda. —Lourenço suarez que entom tiia lamego. —Martim loppez que entom tiia Trancoso. —Reymondo paiiz que entom tiia Couilhaa. —Joham fernandiz eycham delRey. —Martim fernandiz que entom tiia Lanhoso. —Fernam fernandiz que entom tiia Bragança. —Don Martinho arcebispo de Braagaa. —Don Martinho bispo do Porto. —Don Pedro bispo de Lamego. —Don Nicholao bispo de Viseu. —Don Pedro bispo de Coynbra. —Don Sueyro bispo de lixboa. —Don Pedro bispo de Euora. —Sueyro uegas alcalde da Guarda. —Juian notario da Corte. —Don osoyro. —Pedro muniz. —Fernam muniz. —Pedro gumez. —Pedro saluadoret. —Roy periz. —Egas pelaiz. —Randofo scriueo.

Eu Alffonso II.° pella graça de deus Rey de Portugal en sembra com mha molher Rainha dona orraca e meus filhos infantes don Sancho, e don Alffonso, e dona Leonor, esta carta scripta, e este foro que meu padre da noble renembrança Rey dom Sancho deu e outorgou a uos pobradores da guarda, outorgouos e confirmo per este presente scripto. E quem esta mha confirmaçom e utorgaçom por sempre firme forteleza aian encomenda. Feyta esta carta foy en Santaren, meiado Decembro. Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Eu Rey don Alffonso, e mha molher Reynha dona Orraca, e nossos filhos subredictos, que esta carta encomendamos seer feyta dauante subscriptos ea roboramus, e en ella estes synaes fazemos | | |.

Quaes presentes forom, Don Ssteuam arcibispo de Bragaa. —Don Martinho do porto bispo. —Don Pedro bispo de Coynbra. —Don Sueyro bispo de lixboa. —Don Sueyro bispo de Euora. —Don Payo bispo de Lamego. —Don Bartholameu bispo de Viseu. —Don Martinho bispo da Eydanha. —Don Rodrigo meendet. —Don Ponço alffonso. —Don Loppe alffonso.

Don Martianes alferet delrey. —Don Pedro anes mayordomo da corte. —Don Lourenço suariz. —Don eane fernandez. —Don Gumez suarez. —Don Gil uaa-

26 fecimus ++++++.
27 Aguarda.
28 Celorico per portum de Cereigio
29 de egua
30 saluadoris
31 petriz
32 factum in perpetuum

Digitized by Google

decembri. Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++[33]. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suerius[34] vlisbonensis[34] episcopus. Domnus Suarius Elborensis episcopus. Domnus Plagius[35] lamecensis episcopus. Domnus Bartolameus visensis episcopus conf. Domnus Mar. egitaniensis episcopus conf. Domnus Mar. iohannis signifer domini regis. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii. Domnus Johannes fernandi[36]. Domnus Fernandus fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Egidius ualasquiz. Domnus Rodericus menendi. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi test. Mar. petri test. Petrus petri test. Joanninus test. Gunsaluus menendi cancellarius.

quez. —Vicente mendet. —Pedro paez. —Johanino. —Maestre Payo chantre do porto. —Pedro garsia. — Martin perez.

33 fecimus ++++++.
34 Suarius ulixbonensis
35 Pelagius
36 fernandiz

BENAVENTE

BENAVENTE

1200

Hoc invenitur forale *in charta confirmationis Alphonsi II in Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Sumpsimus lectiones varias ex Lib. Regestor. ipsius regis.*

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi facere, Ego Pelagius dei gratia Elborensis magister una cum fratribus meis, uobis populatoribus de Benauente tam presentibus quam futuris. Concedimus uobis ut habeatis forum de Culuchi : scilicet ut due partes militum uadant in fossatum, et tercia pars remaneat in opido et una uice faciant fossatum in anno : et qui non fuerit in fossatum, pectet V solidos in[1] fossadeira. Et pro homicidio, pectet C solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis cum scutis, et spatis, pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium : et qui furtum fecerit, pectet pro uno nouem, et intentor habeat duas partes, et alias VII^em^ partes palacium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando dixerit, quod ab illo est aforciata et ille negauerit det illa autorgamentum[2] de tribus hominibus talibus qualis ille fuerit : et ille iuret cum XII, si ipsa potuerit habere autorgamentum[3] et ille forte noluerit suum autorgamentum[4]. Et si illa noluerit[5] autorgamentum[5] de tribus hominibus, iuret ipse solus, et exeat de calumpnia. Et si non potuerit iurare, pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidelis mentirosus pectet LX solidos et VII.ª ad palacium : et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato[6], aut in ecclesia ferir, pectet LX solidos, medios ad palacium, et medios ad concilium : et de medietate concilii VII.ª ad palacium. Et homo qui fuerit gentil aut erdador non sit meirinus. Et qui in uilla pignora inuenerit aut fiadorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora et pectet LX.ª solidos et VII.ª ad palacium. Et qui non fuerit assinal de judice et pignus sacudiret ad saion, pectet I solidum ad iudicem : et qui non fuerit in[7] apilido[7] exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, et peon V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et unum iugum bouum, et XXXX oues, et unum asinum, et II^os^ lectos, comparet caballum. Et qui fregerit sinal cum sua mulier, pectet I solidum ad iudicem. Et mulier qui[8] relinquerit maritum suum de benedictione pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui laxauerit mulierem suam pectet I denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caual-

1 pro
2 autorgamento
3 octorgamentum
4 octorgamentum.
5 non habuerit octorgamentum
6 mercado
7 ad apelidum
8 que

Digitized by Google

gauerit per unum diem pectet I carneiro : et si magis pectet las angueiras pro uno die VI denarios, et pro nocte I solidum. Et qui ferir de lancea aut de spata, pro la entrada pectet X solidos : et si transierit ad aliam partem, pectet XX solidos ad[9] querelosum[9]. Et qui fregerit occulum, aut brachium, aut dente[10], pro unoquoque membro pectet C solidos al lisiado et ille det VII.ª ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum ferir, pectet XXX solidos al quereloso, et VII.ª ad palacium. Qui moion alieno in suo ero mutauerit, pectet V solidos et VII.ª ad palacium. Qui limde[11] aleno[11] quebrantauerit, pectet V solidos et VII.ª ad palacium. Qui conductero alieno mactauerit suo domino pectet suum homicidium et ille det VII.ª ad palacium. Similiter de suo ortolano[12] et de suo quarteiro, et de suo molleiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas molinos[13] et fornos sint liberi de foro. Milites de Benauente sint in iudicio pro podestades et infanzones[14] de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis et uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro a suo uicino pro homine de foris uille pectet X solidos et VII.ª ad palacium. Ganato de Benauente non sit montado in nulla terra. Et homine cui se nafragaret suo adestrado quamuis habeat alium sit excusatus usque ad capud anni. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit suus amus non pectet homicidium. Pro totis rancuris de palacio iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum saione et sacudirent ei pignus outorget el saion et predat[15] concilium de tribus collationibus et pignoret pro LX solidos, medios ad concilium et medios ad rancuroso. Barones de Benauente non sint in prestamo dados. Et si homines de Benauente habuerint iudicium cum hominibus de alia terra non currat inter illos exquisa aut retum. Et homines qui uoluerint pausare in *(sic)* suo ganato in terminis uestris habitatores de Benauente accipiant montadigum : de grege ouium IIII^or carnarios : et de busto uaccarum I uacca. Istud montadigum est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guarda[16], omnes caballos qui se perdiderint in algara uel milite *(sic)* primitus sint erecti sine quinta et postea nobis detis quintam directam. Et omnes homines de Benauente qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando[17] aut leuando madeira de montibus prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis dent sine offretione[18]. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum domino suo. Testamur uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianis[19], iudeos siue mauros, nisi fuerint fideiussor uel debitor quicumque fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prendiderint suo domino : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregerit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus fuerit uel percussus, non pectet pro eos aliquam calumpniam ipse qui eum portauerit, uel percusserit, uel interfecerit, nec sit homicida suorum parentum : et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem palacio, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam[20] latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet[21] CCC morabitinos et VII.ª ad palacium : et insuper sit homicida suorum parentum. De portagem foro de troxel[22] de caballo de pannis de lana uel de lino I solidum. De trossel[23] de fustanes V solidos. De trossel[24] de pannis de color V solidos. De carrega de piscato I solidum. De carrega de asino VI denarios. De carrega de coneliis christianorum V solidos. De carrega de mauris de coneliis I morabitinum. Portagem de caballo quem uenderint in foro I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De boue VI denarios. De carnario III mealias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carrega de pane et de uino III mealias. De carrega de peon I denarium. De mauro quem uenderint in mercato I solidum. De mauro qui se redimerit decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De corio de uaca et de zebra II denarios. De coiro de ceruo et de gamo III mealias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Iste portagem est de hominibus foris uille. Et de toto isto portagine tercia pars sit hospitis, et due partes ad palacium. Ego Sancius dei gratia port. Rex, una cum filio meo Rege domno Alfonso et ceteris filiis et filiabus meis hanc cartam roboro et confirmo. Facta fuit hec carta apud Colimbriam VIII° kalendas Aprilis. In Era M.ª CC.ª XXX.ª VIII.ª Qui affuerunt, Martinus Bracharensis Archiepiscopus conf. Martinus Port. episcopus conf. Petrus Lamecensis episcopus conf. Nicolaus Visensis episcopus conf. Pe.[25] Colimbriensis episcopus conf. Pelagius Elborensis episcopus conf. Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Petrus gomez test. Egas petriz test. Gunsaluus menendi maiordomus curie conf. Pelagius moniz signifer regis conf. Johan-

9 a quereloso.
10 dentem
11 liade alieno
12 ortelano
13 mulinos
14 infanziones
15 prendat
16 gurdia
17 calando
18 ofectione.
19 christi
20 pena
21 pectet illis
22 trossel
23 trosel
24 trosel
25 Petrus

Digitized by Google

nes fernandiz dapifer regis conf. Martinus fernandiz conf. Reimundus pelagii conf. Petrus nuniz test. Fernandus nuniz test. Rodericus petriz test. Julianus notarius curie.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod supranominatus Magister dedit et concessit habitatoribus de Benauente roboro et confirmo per hanc cartam quam precepi fieri et meo sigillo plumbeo communiri : que fuit facta apud Sanctaren v.° die Februarii. Era M.a CC.a L.a VI.a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa femus +++++. Qui affuerunt, Domnus S.[26] Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus M.[27] Port. episcopus conf. Domnus Pe.[28] Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.[29] Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S.[30] Elborensis episcopus conf. Domnus P.[31] Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar.[32] Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus[33] conf[33]. Domnus Mar.[34] iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe.[35] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gil[36] ualasquiz conf. Domnus Jo.[37] fernandiz conf. Domnus F.[38] fernandiz conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Rodericus menendiz[39] conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister P.[40] Cantor Port. test. Pe.[41] garsie test. Johanninus test. Vincentius menendi test. Petrus petri[42] test. Menendus petri[43] test. Gunsaluus menendi Cancellarius curie. Johannes dominici scripsit.

26 Stephanus
27 Martinus
28 Petrus
29 Suarius
30 Suarius
31 Pelagius
32 Bartolomeus
33 *desunt*
34 Martinus
35 Petrus
36 Egidius
37 Johannes
38 Fernandus
39 menendi
40 Pelagius
41 Petrus
42 petriz
43 petriz

ABAÇAS

ABAÇAS

1200

Hoc forale *invenimus in libro regestorum inquisitionum, qui* Lib. II Donationum Alphonsi III *inscribitur. Quae deerant, ex libro* Foraes Velhos de Leitura Nova *descripta, suis locis addidimus.*

In dei nomine. Ego Rex domnus Sancius. Placuit michi ut facerem kartam de foro de villa de abaças ad XIm homines. Et diuidit in primis quomodo exparte cum uillasicca per cima de reuooedo escuro, per illo lonbo comodo intrat ad foz de aqua de buianes et inde per aquam de camdanide. Et quomodo uadit ad exudru de souto teimado et inde comodo diuidit cum buianes et fert in a estrada. Et inde uadit ad azeira et uenit ad petram de mengengueira et inde per illas seixas quomodo diuidit cum guianes per illo lonbo intrat ad quintera et bordo et ferit na estrada et inde ad fonten de spino et inde ad aquam de riba aluar et fert in capite de fernando menendi et inde ad foz de magalalaa et inde per illud valle contra monten acuton et inde ad fonten et inde per illo lombo et fer a strada de petra maria et uadit ad caput de monte acuto et inde ad marcum de eruedeiro et inde ad capud de eruedeiro et inde de lombo ad foz de louredo per aquam de tauora quomodo diuidit cum adranes et cum uillanoua per uenan de tana comodo fer in foz de caruueiro et inde per lombo quomodo fer ad capud de caluelo. Et ego Rex domnus Sancius do uobis et concedo populatoribus quantum habeo in omnibus istis terminis supradictis. Istam hereditatem supranominatam concedo tali pacto ut in unoquoque anno detis ea foro prenominato I jugada uno quartario de tritico et IIIes de segunda et I° modio de uino. Colleita singullos panes de medio almude et singulas pelles de conelios pro carne et singulos almudes de uino. Ista collecta in anno una uice. Et isto foro concedo ad istos populatores : de calumnias, furto, rauso, et omicidio, si habet inquisam de ueritate sine apostilia pectet et det fiador in tercia de calumnia et non in amplius. Vicarius qui tenuerit uillam non det ullam remdam de se ipso anno et pectet inter se fiadoria Ia cera. De furto si se saluare non poterit duplet cui furtum fecerit ..... et septem partem ad palacio. Rauso si habuerit inquisa de ueritate dalo. Qui hominem occiderit et se saluare uoluerit det fiador in tercia de calumnia et saluet se. Qui istam hereditatem deuendicare uoluerit et post tres annos uendat illa a morador qui faciat foro. Jugada per tayga et quarta de gafura. Carreira apellido ipso die reuersi sint in domos suas. De uenado lumbo : de urso ambas manus. Qui in domo cum armis intrare uoluerit perdat Ia

Digitized by Google

cera de fiadoria et sit desauzinado donec intret in directum per concilium de uilla. Ista remda que in ista carta est scripta qui eam tenuerit et si pro illa non uenerit et se dampnauerit perdet eam. Qui in istam uillam que est de Rege rumperit super hoc pactum pectet D solidos. Facta karta de foro VIII.° kalendas Maii. Era M.ª CC.ª XXX.ª VIII.ª Archiepiscopus Martinus bracarensis ecclesie. Archidiaconus pelagius de sandi. Princeps de Panonia fernandus fernandi. Vicarius petrus muniz. Ego Rege dono Sancio hoc scriptum concedo et roboro. Et qui hoc factum meum rumpere temptauerit sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore habeat societatem. Et carta ista semper sit stabilis per suo foro qui ibi est scripto et non plus. Et nullus portarius sit ausus in uestra uilla intrare pro nullo foro. Totas uestras decimas ueniant ad ecclesiam sancti petri de abaças ubicumque laboraueritis.

Gunsaluus menendi maiordomus curie confirmat. —Pelagius moniz significer domini Regis conf. —Johannes fernandi dapifer domini regis conf. —Petrus nuniz test. —Fernandus nuniz test. —Rodericus petri test. —Petrus gomez test. —Petrus menendi test. —Domnus oserus test.

Julianus cancellarius curie confirmauit.

Joannes notuit.

Et litera de omnibus istorum hominum erat magis minuta quam litera de carta ista : et erat de alia manu.

SISIMBRIA

CESIMBRA

1201

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis decerpsimus. Lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II addidimus.

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Sancius dei gratia Port. Rex, una cum filio meo Rege donno Alfonso, et ceteris, et filiabus meis, vobis populatoribus de sisimbria tam presentibus quam futuris. Damus uobis forum et consuetudinem de elbora et mandamus ut due partes de cauallariis uadant in fossato, et tercia pars remaneat in castello : et faciant una uice in anno *(sic)* : et qui non fuerit in fossato, pectet C[1] solidos ad[2] palacium[2]. Et pro homicidio, pectet C solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis, cum scuto uel cum spata, pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui furtauerit pectet pro uno VIIII^{em}, et intentor habeat duas partes et VII partes ad palacium. Et qui mulier aforciauerit, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata, et ille negauerit illa det outorgamento de tribus hominibus talibus qualis fuerit et ille iuret cum XII^{im} : et si non habuerit outorgamentum, iuret ipse solus, et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et testis mentirosus, et fidelis mentirosus pectet LX solidos et VII.ª ad palacium : et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia percusserit, pectet LX solidos, medios ad palacium, et medios ad concilium : et medietatem[3] concilii, VII.ª ad palacium. Et homo qui fuerit gentil aut erdator, non sit merinus[4]. Et qui in uilla inuenerit pignus aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignus, et pectet LX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui non fuerit ad signum iudicis et pignus abstulerit sagioni pectet I solidum ad judicem. Et qui non fuerit in[5] apilido exceptis hiis[6] qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, et pedes V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam aut[7] unum iugum bouum[8] et XXXX.ª oues et unum asinum et duos lectos comparet caullum. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere pectet I solidum ad iudicem. Et mulier que leixauerit[9] suum maritum de benedictionibus pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui leixauerit[10] suam mulierem pectet I denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caualgauerit, pro una die pectet unum carnarium, et si magis, pectet las angeiras[11], pro die VI denarios, et pro nocte I solidum. Et qui percusserit de lanza, aut de spata, pola entrada pectet X solidos : et si transierit ex alia parte, pectet XX solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit[12] occulum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet C solidos a lisiado, et ille det VII.ª ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum percusserit, pectet XXX solidos VII.ª[13] ad palacium. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet V solidos et VII.ª ad palacium. Qui limide alieno quebrantauerit, pectet V solidos et VII.ª ad palacium[14]. Qui habuerit uassalos in suo solari aut in sua hereditate non seruiant ad alium hominem de

1 V
2 pro fossataria.
3 de medietate
4 meirinus.
5 ad
6 his
7 ad
8 de bouis
9 laxauerit
10 lacxauerit
11 anguieras
12 quebrantauerit
13 et VII.ª
14 palacio.

Digitized by Google

tota sua facienda, nisi domino de solar. Qui conducterium alium mactauerit[15], suo amo colligat homicidium VII.[a][16] ad palacium : similiter de suo ortelano et de quarteiro, et de monleiro, et de solarengo. Tendas et molendinos et fornos de hominibus de sisimbria[17], stent[18] in iudicio pro podestadibus et pro infanzonibus[19] de portugal. Clerici de sisimbria habeant[20] forum militum. Pedites stent in iudicio pro caualeiros[21] uillanis de altera terra. Qui uenerint[22] uozeiro ad suum uicinum pro homine de alia uilla, pectet X solidos[23] VII.[a][24] ad palacium. Ganatos de sisimbria non sint[25] montatus in aliqua terra. Et homo cui se dampnauerit[26] suus cauallus quamuis habeat alium sit excusatus per unum annum. Mancipum[27] qui mactauerit hominem de foris uille et fugerit, suus amus non pectet homicidium. Per totis querelis de palacio iudex sit uozeiro. Et qui in uilla pignorat cum sagione si abstulerint illi pignora, outorget sagion et prendat concilium de tribus collacionibus, et pignorent pro LX solidos, medios ad concilium et medios ad rancuroso. Barones de Sisimbria non sint dati in prestimonium. Et si homines de sisimbria habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non curret inter illos firma nec retum, sed currat per squisam[28]. Et homines de sisimbria accipiant portagium de hominibus de alia terra, qui cum suis ganatis pausauerint in suis terminis. De una grege, duas oues, et III[or] carnarios. De busto de uaccis unam uaccam. Istud montaticum sit de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossato aut in guardia, si perderint suos cauallos in algara aut in lite, primus erigant eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et omnis homo de Sisimbria qui inuenerit[29] homines de aliis terris in suis terminis alliando[30], aut ducendo madeiram de montibus aut de suis terminis, prendant quantum illis inuenerint sine calumpnia. De[31] azaria et de guardia detis quintam partem sine offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorari aut rapi fecerit, pectet LX solidos ad[32] palacio, et duplet ganatum domino suo. Et quicumque pignorauerit mercatores aut uiatores christianos, iudeos, aut mauros, nisi fuerit fideiussor aut debitor, pectet LX solidos ad palacium, et duplet pignus domino suo : et insuper pectet Regi L.[a] morabitinos, et concilio L.[a] morabitinos pro cauto quod fregerit. Siquis ad uestram uillam per forciam cibos aut aliquam rem accipere uoluerit, et ibi percussus aut mortuus fuerit, ille qui eum mactauerit, non pectet[33] pro illo calumpniam, neque habeat homicidium de suis parentibus. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos medietatem Regi, et medietatem concilio. Mandamus etiam quod si aliquis fuerit latro, et iam per unum annum uel per duos furari dimisit, aut rapere, si pro aliqua causa repetitus fuerit quam comisit, saluet se tamquam latro. Et si latro est et latro fuit, omnino pereat. Et si aliquis repetitus fuerit de furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis filiam alienam contra suam uoluntatem rapuerit donet eam ad suos parentes et pectet eis[34] C morabitinos et VII.[a] ad palacium, et insuper sit homicida. De portagiis de troxel de cauallo de pannis de lana uel de lino dent I solidum. De troxel de lana, I solidum. De trosel[35] de fustanes[36], V solidos. De trosel[37] de pannis de colore, V solidos. De carrega de piscato, I solidum. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de coniliis que sunt de christianis, V solidos. De carrega de coniliis que sit de mauris, I morabitinum. De cauallo quem uendiderint in azouge, I solidum. De mulo, I solidum. De asino, VI denarios. De boue, VI denarios. De ariete, III mealias. De porco, II denarios. De foron, II denarios. De carrega de pane uel de uino, III mealias. De carrega de pedone, I denarium. De mauro quem uendiderint in mercato, I solidum. De mauro qui se redimerit[38], det decimam. De mauro qui taliauerit cum suo domino det decimam. De corio de uacca aut de zeuro, II denarios. De corio de ceruo et de gamo, III mealias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Istud portagium debent dare illi qui non fuerint de sisimbria. Et hospites debent habere terciam partem, et Rex duas. Facta fuit hec carta apud colimbriam mense augusti. Era M.[a] CC.[a] XXX.[a] VIII.[a] Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus. Et concedimus firmiter ut sit benedictus a deo quicumque illam uobis integram obseruauerit. Domnus[39] Martinus bracarensis archiepiscopus. Donnus[40] Mar. port. episcopus. Donnus[41] petrus Lamecensis episcopus. Donnus[42] nicolaus Visensis episcopus. Donnus[43] petrus colimbriensis episcopus. Donnus[44] Suarius Vlixbonensis episcopus. Donnus[45] pelagius elborensis episcopus. Donnus osoreus test. Petrus menendi test. Petrus gomez test. Donnus[46] G. menendi maiordomus curie. Pelagius muniz signifer domini regis. Comes Donnus M. poncii. Donnus F. fernandi. Donnus garsias petri. Donnus Johannes fernandi dapifer domini Regis. Donnus Martinus fernandi. Petrus nuniz. Julianus cancellarius curie Port.

Ego Alfonsus II.[us] dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domina Vrraca, et filiis nostris infantibus

15 mactauit
16 et VII.[a]
17 Sisinbria habeant sui domini liberos de toto foro.
18 Milites de Sisinbria stent
19 infanzionibus
20 habeat
21 cauallariis
22 uenerit
23 *deest*
24 et VII.[a]
25 sit
26 dapnauerit
27 Mancipium
28 exquisam.
29 inuenerint
30 taliando
31 Da
32 *deest*
33 pectent
34 illis
35 troxel
36 fustaes
37 troxel
38 redemerit
39 *deest*
40 *deest*
41 *deest*
42 *deest*
43 *deest*
44 *deest*
45 *deest*
46 *deest*

Digitized by Google

donno Sancio, et donno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de Sisimbria istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus inclite memorie Rex donnus Sancius. Et ut meum factum firmissimum robur obtineat[47], precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit carta mense jenuarii[48] apud Sanctaren. Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos Reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus. Qui affuerunt, Donnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Donnus Mar. Port. episcopus. Donnus petrus colimbriensis episcopus. Donnus Suarius Vlixbonensis episcopus. Donnus Suarius elborensis episcopus. Donnus Pelagius Lamecensis episcopus. Donnus Bartolameus Visensis episcopus. Donnus Mar. egitaniensis episcopus. Donnus Mar. iohannis signifer domini regis. Donnus petrus iohannis maiordomus curie. Donnus Laurencius suarii. Donnus Gil ualasquiz. Donnus Johannes fernandi[49]. Donnus Gomecius suarii. Donnus Fernandus fernandi[50]. Donnus Rodericus menendi. Donnus poncius alfonsi. Donnus Lopus alfonsi. Magister Pelagius cantor port. Petrus garsie. Vincencius menendi. Suarius stephani[51]. Joanninus. Martinus petri[52]. Petrus petri. Gonsaluus menendi cancellarius curie.

47 optineat
48 januarii
49 fernandiz.
50 fernandiz.
51 stephaniz.
52 petriz.

AREGA

AREGA

1201

Hujus foralis *autographum, in Archivo Publico servatum, unicum nobis manet exemplar, ex quo textum hausimus.*

In dei nomine. Hec est carta quam iussi facere, Ego domnus Petrus alfonsi uobis populatoribus de Arega tam presentis quam futuris facio inde carta uobis fortitudinis et firmitudinis de ista mea terra quam dedit mihi rex domnus S. meus frater ut habeatis in hereditario et mihi inde detis octauam partem de panem et de uinum et .... Isti sunt termini de ista uilla. In primis quomodo partitur per capud de beras. Et per uiam puplicam istam quomodo partitur aquas uertentes usque ad capud de are.. per uiam istam per cumenaria ad aquam de mazanas, et uadit ad aquam de algia : et de ista aqua uadit ad uzezar ad portum pelagii perro, et uadit ad esmoludorio de maderia, et reuertitur per uiam puplicam ad capud de beras. Vnde in terra ista sub potestate mea constituta talia do forum. Siquis rausum, uel omicidium, uel disruperit domum cum armis, uel cum feridas, uel fregerit portas intrans ui domum in cauto uille, pectet D solidos. Si rausum, uel homicidium extra uillam, LX.ª solidos pectet. Mando ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habet recabedadam uel filiam suam quam adhuc non fuit nupta ubi eam inuenerit, sine pecto. Et filium quem pater suus in domo sua tenet pro suo malado accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas, uel percuciet aliquem sine pecto. Pro estercore in ore misso, LX.ta solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molutis de ... gradu et per iram in cautum uille LX.ta solidos pectet. Si foras XXX.ta solidos pectet. Firidas consiliadas istas sunt et non alias : qui querit amicos, uel parentes, uel armas, uel tochos com quibus uadat ferire, et percusserit per ueram exquisam, LX.ta solidos pectet. Pro membro absciso, LX.ta solidos pectet. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet, intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie aut compa... eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis com testimonia teneatur. Domus alicuius non sigilletur nisi antea uocetur ad directum. Siquis ab alico ali.... quesierit ante iusticias respondeat, et ante alcaide terre per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit, ab illo quod suum est habere non potuerit, et composuerit se ... maiordomo tamen maiordomus non habeat nisi decimam de eo traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura, accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intenciones nostri maiordomi sint per inquisicionem de illis rebus unde potuerit habere exquisam directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisa, componat quantum perdere fec..... illi, et domino terre aliud tantum : et ultra in testimonium non recipiatur. Si aliquis uozarius se com maiordomo composuerit, causam inde aliquod habendi, si probatus fuerit que talis est per exquisam, secundum quantitatem calupnie quam obicierit in corpore puniatur, si non habuerit que pectet et non audiatur, nisi prius dederit fidemiussorem in manibus de iusticiis : prohibemus unde omnes huiusmodi que se faciunt uozarios falsos et non habent tortum : per tales enim omnis terra perdita est. Quamuis maiordomus et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re, maiordomus non accipiant illam querimoniam pro uoce, nisi ille que querimoniam fecerit dixerit maiordomo, do

Digitized by Google

tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri, aut uinee, uel orti dampnatorem expoliauerit, quamuis dampnator sit percussus aut uulneratus tamen dominus uinee non pectet. Quod si dampnator dominum agri percuxerit satisfaciat ei. Et quacumque calumpniam fecerit pectet. Defendimus ut nullus in uilla arma traat quod si traxerit per iram et non percuxerit perdet eam. Siquis mensuras, aut cubitos falsauerit, v solidos pectet. Siquis de domo alterius, aut extra domum rem per uim acceperit, et dominus suus uenerit cum rancura ad dominum terre, uel ad alcaidem, uel ad iusticias, uel ad maiordomos in duplo componat. Siquis suam uxorem iusto iudicio adulteram fecerit, res suas sint in potestatem domini terre. Defendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel stratas auctorizatas de concilio nec mutet marcos. Qui uero hoc fecerit, sanet per forum terre. Almotace sit de concilio. Maiordomos et sagion et iusticie et portitor de alcaide sint cauti in D solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mos est terre uel condetnetur. Quicumque uero latronem uel malefactorem inuenerit prendat eum secundum suam posse sine pecto et sine calumpnia suorum parentum et omicidio. Siquis intrauerit in uineam uel almuniam alicuius furtim in die eam comedendi uel cum manu sua bestiam in ferraginam alicuius miserit v solidos pectet. Siquis de almunia uel de uinea, in gremio, uel in taleiga, uel in cesta attulerit, uel ferraginem seccauerit I morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in uinea aut in ferraginem, uel in almuniam, LX^ta solidos pectet, et quod uestierit : et de isto pecto, dominus laboris habeat medietatem : si uero non habuerit que pectet, clauigatur in porta per unum diem deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutos, et fecerit calumpnia dominus eius respondeat pro eo *secundum* calumpniam quam fecerit uel dimittat eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius que fuerit in uinculis uel mauram solutam pro quacumque calumpniam quam fecerit. Sed si dominus terre et concilium uiderit que talem causam fecit pro qua debet lapidari uel cremari lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecit, pro qua debet fragellari, et in corpore exterminari, fragelletur. Et postquam flagellauit eum uel eam domino suo reddatur. Quacumque fiadoriam quisque fecerit, si eam non compleuerit *secundum* directum eandem pectet. Et qui uendiderit uinum in relego, v solidos pectet. Et quantas uices inuenerint uinum uendere per tantas uices pectet v solidos. Et tota illa bestia que uadit ad aream uel ad lagar pro aluguer, faciat forum de almucreuer. Istas calumpnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiant nisi de XIII alqueires unum sine ofrecione. Et siquis fecerit mollinos in corrogos det mihi inde sextam partem. Et quis molinos in flumen qui molant totam calenturam dent mihi inde medietatem. Cambe sint quales iusticie et concilium uiderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit ipse cum omni haere suo sit in potestate domini terre. Si autem maiordomus uel iusticias hoc nostrum decretum irumperit pro ofrecione aut amore alicuius ipse res eius sint in potestate domini terre. Infanzum et aliquis homo non habeat in arega domum neque hereditatem nisi qui uoluerit habitare uobiscum, et seruire sicuti uos. Et aliquis de uobis uoluerit transire ad alium dominum, uel ad aliam terram, habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuicumque uoluerit qui in ea habitet et sit meus homo sicut unus ex uobis. Era M.^a CC.^a XXX.^a VIII.^a Ego supranominatus qui hanc cartam iussi facere cum manibus meis roboraui et hoc signum feci. Facta carta fortitudinis Mense Marcii. Et mando ut clerici de arega habeant ecclesias in hereditario. Et nullus intret in seruicium meum nisi pro suo gradu.

Qui presentes fuerunt et uiderunt, Stephanus garcie presbiter uidit. —Petrus bestia test. —Domnus Fiiz prelatus de dornas uidit. —Martinus gadanio —Martinus loucho —Petrus de ponte —Pelagius sanbado —S. petri, testes.

Martinus gabaire —Johanne gomez —Petrus longo, testes.

Johannes notuit.

Ego domnus petrus alfonsus uobis omnibus istis populatoribus tam presentis quam futuris cum manibus meis propriis roboraui, et quicquid eam uoluerit irrumpere sit maledictus et excomunicatus a deo. Amen.

·Petrus alfonsi.·

** *Intus in circulo* (Rodado) *hoc nomen legitur.*

VALEZIN

VALAZIM

1201

Autographum exemplar foralis *de* Valazim *ex scrinio monasterii S. Crucis Conimbric. in Archivum Publicum detulimus, et ex eo textum, quem hic juris publici facimus, descriptum fuit.*

In nomine domini nostri ihesu christi. Amen. Notum sit tam presentibus quam futuris, quod Ego domnus Johannes froyle quintus prior sancte crucis cum assensu canonicorum meorum facimus cartam omnibus homini-

Digitized by Google

bus populatoribus de hereditate nostra que uocatur ualezin : táli uidelicet pacto damus ipsam hereditatem nostram eis ad populandum, cum omnibus terminis suis, quomodo est de uisu ad uisum : excepto quod homines sancti romani habeant hereditates suas quas ibi habuerint : et nullus homo de sancto romano et de aliqua hereditate nostra, uadat habitare cum eis in ipsa uilla de ualezin, nisi filium aut filiam suam casauerit in ipsa uestra hereditate de qua recedere uoluerit. Damus inquam et concedimus illis eam ad populandum, tali conditione ut bene laborent et plantent et hedificent ipsam hereditatem : et dent inde nobis foros nostros nominatos : uidelicet qui laborauerit cum duobus bobus det nobis unum quartarium de tritico et II quartarios de centeno, et I quartarium de milio. Et qui laborauerit cum uno boue det unum quartarium de centeno, et I sestarium de tritico, et I sestarium de milio. Quod si cum pluribus bobus laborauerit quam duobus non det amplius de ipsis IIII.or iam dictis quartariis : et det eos per teeygam de sena de IIII.or alqueyres : et non sit abrazada, sed sit stante, et uadat noster seruizal ad aream pro illo. Et si laborauerit linum det unum manipulum de tribus uirgis de ipso lino. Et si ille qui non habet nisi unum bouem laborauerit linum, det medium manipulum. Cauon qui fecerit senaram det II almudes de secunda. Vicini qui boues non habuerint et non fuerint cauones et sunt herdadores et pecierint geyras de bobus ad suos amicos det unum sestarium de pane. Et qui uineam plantauerit, non det de illa quicquam usque ad quintum annum. Incipiat nobis dare de sexto anno et deinceps decimam de uino in lagare : et ueniat seruizal noster pro illo. Et dent nobis collectam omnes de concilio semel in anno nominatim unum porcum de I morabitino : et unusquisque de fogaria sua det singulos panes de singulis alqueriis. Omnes homines qui ibi morauerint non pectent aliquas calomias nisi tres, uidelicet merda in bocca, rausum, et homicidium de homine interfecto. Et pro singulis calomiis istis pectent nobis X morabitinos. Et pectent nobis furtum, secundum forum terre. Et iste calomie nominate sint probate per enquisas de bonis hominibus : et non sit ibi enganum nec mentira. Portadigum uero sit nostrum de illis qui uenerint de foris partibus, quia uicini de uilla non dabunt illud. Et concilium mittat judicem qualemcumque uoluerit : et preter hoc concilium mittat inter se foros et pactos quales uoluerit. Quicumque in ipsa uilla morauerit per unum annum, habeat suam hereditatem semper, et faciat de illa quicquid placuerit sibi, tamen quod nobis faciat forum nostrum qui ibi uenerit. Et si aliquis de uilla uoluerit morare in alias partes, uadat in pace cum toto suo habere : et habeat suam hereditatem uicinus qui comparauerit hereditatem de suo uicino : et sic comparet hereditatem, quod non matet fogariam. Et qui non fuerit uicinus et concupiuerit uicinum sedere, et comparauerit hereditatem, faciat suum forum secundum quantitatem hereditatis. Et casale quod dicitur una fogaria integra, si diuisum fuerit per hereditates et per plures homines, faciant forum de fogaria illa tanquam morauerint : et de ea alia quam comparauerint. Homines illius uille de ualezin non uadant in fossado, nec in apelido, nec in aliqua fazenda, nisi in mandatum regis : et omnes qui ibi morauerint, habeant hereditates suas firmiter in perpetuum : et faciant de eis quicquid illis placuerit in uendendo, in donando, uel habendo, per istud forum quod sonat superius in hac carta. Nos igitur populatores de uilla valezin, magnas grates deo, et uobis Priori domno Johanni sancte crucis et toto conuentui eiusdem damus, pro bono foro quod nobis datis : et promittimus quod simus ad minus XXXX populatores boni in uilla uestra iam dicta de ualezin. Quod si non potuerimus, uos faciatis de uilla uestra quicquid uobis placuerit. Facta fuit hec carta de foro mense ianuarii. Sub era M.a CC.a XXX.a VIIII.a Ego domnus Johannes dictus prior sancte crucis, et omnis eiusdem conuentus hanc cartam et forum uobis omnibus populatoribus de ualezin confirmamus : et damus ac concedimus uobis partem omnium beneficiorum et orationum tam in uita quam in morte, sicut confratribvs amicis nostris, amen. Factum fuit hoc et institutum sub era et mense suprascripto. Regnante illustrissimo Rege S. filio regis Alfonsi bone memorie, et regine domne Mahalde. Anno regni sui sexto decimo.

Gonsalvvs, presbiter, notuit.

PARADA

PARADA

1202

Ex Libro Regestorum, qui inscribitur Liber III Donationum Regis Dionisii *transcripsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.*

In dey nomine. Ego Rex Alffonsus in deo eterne nomine. Ego Hermigius menendi et vxor mea sancia petri a uobis cocilio de Parada de terra her mandamus et concedimus talem forum et qualem fuit poblatam in tempore de Alffonsus petri de uestras hereditates ad qualem forum fuerant poburatas unas ad decimas et de alias a quarta alias a quinta alias a sesta alias a oitaua. E darem singulas fogaças centenas et singulos quaraziles et qui non habuerit quarazil I.a galina aut uno conelio et singulas talegas de tritici. E meterem duos maiorinos uno de vno

Digitized by Google

villa et alio de alia et sacaremnos cum suo foro et darem pro exida singulos morabitinos et darem pro sancti michaelis singulos porcos de singulos braçales et darem cum suo lino duas fogaças çentenas et vna tritica et tres galinas et uno leiton quarteiral. E aiuntaremsse dous homens de huma vila et dous de alia et qual en cabedal acharen tanbem talem darem, et darem com ssuo cabedalem duas fogaçias centenas et una tritica et tres galinas : de rausso aut de omicidio çen modios medios a ssenyore et medios a concilio et de merda in buca ut de casa rota xx^ti modios a ssenyhore et medios a conçilio : et de sanguine desuper occulos xx^ti modios medios a sseniore et medios a concilio : et senyhor no vadat a villa calunia senyor et non uadat sine uozeyro aut sine tres testimonias. De uicinis a villa calupnia senyhor non uadat de apascilha : et filio de homine qui habuerint duodecim anos respondeat a calunia : et iren in carreira vna uice in ano quomodo ueniat ipso die ad sua casa et si ffuerunt cum bestia uno die ire et in alio uenire : et nostra ecclesia senyor non habet potestatem nisi clericum Episcopum : et si clericus calupnia fecerit per manus dicto concilio sanarat : de monte de ceruuo duos lonbos et de porcos outo costas et alio uenado nichil : et de intreuestida unum pisce : et homine de fora qui in sua quitana ueneris amenaçar uocitet suos amicos et det multum in illo et det uno denarium. Mulier mala que marito non habet et inter senyor concilio malo mitat vadat fora. Ego Rex Alffonsus manus nostras roboramus. Ego hermigius menendi et vxor mea Sancia petri manus nostras roboramus. Et si aliquid homo uenerit tan propinquis quam extraneys qui istam cartam dirrumpere uoluerit sit maledictus et excumunicatus et cum iudas magus inffernus dimersus. Istis sunt terminis suis quomodo diuidet per ad cuba et exinde per a estrada et exinde per cabril, et exinde per pena de coruo discurrente riuula pauca. Facta carta mensse fabruarii. Era M.ª CC. XXXX.ª Laurencius notauit. Sueire test. Petrus test. Hermigius test.

GUYANES

GUIÃES

1202

In libro inquisitionum, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III *prae se fert, hoc invenitur* forale. *Ex libro regestorum, qui inscribitur* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, *lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Ego Rege domno Sancio, placuit mihi[1] ut facerem carta de foro de villa guyanes ad XIII homines et diuit[2] in primis quomodo exparte per cerro de soutilino cum couelinas, et inde quomodo fert in portela de Requeysada et inde Mormoniales et fer in fonte de salgueyro et fer in strada et inde ad caril antigo quomodo fer in cima de romano et inde ad cima de valle de godina diaz : et inde per caruulio[3] fidel et fer in portela de Magalana et inde ad cabeza de fernando menendiz et fer in foz magralana. Istam hereditatem supranominatam concedo tali pacto, ut in unoquoque anno detis de ea foro nominato iugada I quartarium de tritico et III de secunda, et I modio de uino. Colecta singulos panes de medio almude, et singulas pelles de conelios pro carne, et singulos almudes de uino : et isto foro concedo ad istos populatores. De calupnias[4] : furtu sabido, rauso testimoniado, homicidio de homine occiso. Vicarius qui tenuerit uillam non det nullam rendam de se ipso anno, et dent inter se fiadoria una cera. De furto si se saluare non potuerit, duplet cui furtum fecerit, et septem partes ad palacio. Rauso si habuerint inquisa de ueritate pectet XXX^a modios. Qui hominem occiderit pecte[5] C modios et si saluare quesierit, de fiador in tercia de calupnia[6] et saluarse. Qui istam hereditatem deuendicare uoluerit post III anos uendat illa a morador qui faciat foro jugada per talega[7] et quarta de galafura. Apelido ipso die reuersi in domos suos[8]. De porco lonbo. De urso ambas manus : qui in directum intrare noluerit[9], perdet cera de fiadoria, et sit desauizinado : ista renda que ista carta est scripta, qui eam tenuerit si pro illa non uenerit et se dapnauerit[10] perdet eam. Qui istam uillam que est de Rege irrumpere super hoc pactum pectet D solidos. Facta carta sexto[11] idus kalendas aprillis. Era M.ª CC.ª XXXX.ª Regnante Rex sancii in Portugal : in Blacara[12] archiepiscopus M. : mandante panonias Fernandus fernandi : prestameiro Ro.[13] P. : archidiaconus Pelagio de sandi : iudice P. de Muca : vicarius Johannes uarela. Ego Rege domno Sancio hoc scriptum concedo et roboro. Et qui hoc factum meum irrupere[14] teptauerit[14], sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore habet[15] societatem et carta ista semper fiat stabilis

1 michi
2 diuidit
3 carualio
4 calumnias
5 pectet
6 calumnia
7 talia
8 suas.
9 uoluerit
10 damnauerit
11 sexta
12 brachara
13 *deest*
14 irrumpere temtauerit
15 habeat

Digitized by Google

per suo foro qui ibi est scripto et non plus. Et nullus portarius nec maiordomus pignorent in sua villa, ergo suo maiordomo : a portarius de feyra quemque annos III solidos. Que fuerunt populatoribus, Pelagio monacho de guianes et suario petriz et Menendino : pro testibus, Petrus test. Pelagius test. Johannes test. Et istas calupnias nunquam sedeant decimadas nec tornadas. Et istas tenda illos homines nec uendent nec inprestent in uilla sua.

Menendus notuit.

Ista[16] carta non erat sigillata.

16 Et ista

ALPREADA

ALPEDRINHA

1202

Foralis *de* Alpedrinha *autographa charta in Publico Archivo ab antiquo servatur. Ex ipsa charta textum sumpsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Petrus guterri et uxor mea Ousenda suerii, una cum filiis meis Guterri petri, et Reimondo petri, et filia mea Hermesenda petri, volumus restaurare atque populare alpreadam. Damus et concedimus forum de couilliane omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes uadant in seruitio domini sui in fossadum et tercia pars remaneat in uilla. Et qui non fuerit in fossado cum domino suo, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio c solidos ad palatium. Et pro casa derota cum armis, scutos et spadas, pectet ccc solidos et VII.ª palatium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et VII.ª parte ad palatium. Et qui mulier aforciar et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada, et ille negaret, det illa in auctorgamento tres homines tales quales ille fuerit : et ille iuret cum XII quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et VII.ª palatio. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LXª solidos et VII.ª palatio : et duplet auer. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit pectet LXª solidos, et medietas detur palatio, et medietas concilio. Et de medietate concilii, VII.ª detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis aut erdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LXª solidos et VII.ª palatio. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici Iº solido. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruitio, miles pectet x solidos uicinis, pedom uero v solidos. Et qui habuerit aldeia, et unum iugum bouum, et XXXXª oues et Iᵐ asinum, et IIᵒˢ lectos conparet caballum. Et qui fregerit sinal cum sua mulier, pectet iudice Iº solido. Et mulier de benedictionibus que maritum suum relinquerit, pectet cccᵗᵒˢ solidos, VII.ª palatio. Et qui dimiserit uxorem suam pectet Iᵐ denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet Iᵐ carnerium. Et si magis, pectet pro Iº die VI denarios, et pro Iª nocte Iᵐ solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio, pola intrada x solidos : et si transierit ad aliam partem pectet uulnerato XXᵗⁱ solidos. Et qui fregerit occulum aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet uulnerato c solidos, et ille det VII.ª palatio. Qui mulier aliena ante maritum suum percusserit, pectet XXXª solidos, VII.ª palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet v solidos, VII.ª palacio. Qvi limidem alienum fregerit, pectet v solidos et VII.ª palatio. Qvi conductarium alienum mactauerit pectet homicidium suo amo, et det VII.ª palatio : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molnero, et de suo solarengo. Qvi habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerit, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda nisi dominus hereditatum. Mercatores de alpreada per totum regnum portugalis nullam pectent calumniam nisi per forum de alpreada. Tendas et molinos et fornos de alpreada sint liberi de foro. Milites de alpreada sint in iuditio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iuditio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille, pectet x solidos et VII.ª palatio. Ganatum de alpreada non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipum qui mactauerit hominem foras uille, et fugerit, suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palatio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus et pignoret pro LXª solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de alpreada non sint in prestamo datos. Et si homines de alpreada habuerint iudicium cum hominibus alie terre, non currat inter illos firma sed currat per inquisam, aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminos de

Digitized by Google

alpreada, accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium IIII^or carneiros. Et de busto de uacas I^a uaca. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectetis eos sine quinta. Et postea detur quinta directa. Et omnis homo alpreade qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis, taliando, aut leuando madeira de montibus, prendat totum quod ei inuenerit sine calumnia. De azarias, et de guardias, quintam partem nobis date sine ulla offrectione. Quicumque ganatum domesticum pignore uel rapere fecerit, pectet LX^a solidos palatio, et duplet ganado suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque hoc fecerit pectet palatio LX^a solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per sania uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo nullam calumniam, nec suorum parentum habeant homicidium. Et si cum rancura ad dominum suum de ipso uenerit, pectet C morabitinos, medietas domino et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere relinquerit : et si postea pro aliqua re repetitus fuerit, quodcumque comiserit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit, omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam suis parentibus, et pectet illis CCC^tos morabitinos et VII.^a palatio : et insuper sit homicida. Et pro foro pro unoquoque anno, dentur domino suo singulos solidos, et singulos alqueires de ceuada de ordeo aut de centeno. Toto uicino de alpreada qui ibi per unum annum morauerit, et plantauerit, et hedificauerit fatiat de hereditate de alpreada quicquid uoluerit. De portagen : foro de trossel de caballo de pannis de lana, uel de lino, I° solido. De trosel de fustaes, V solidos. De trossel de pannis de color, V solidos. De carrega de piscato, I° solido. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de pellibus de conilios christianorum, V solidos. De carregas de mauris, de conilios, I morabitinum. Portagen de caballo qui uendiderit in mercado, I° solido. De mulo, I° solido. De asino, VI denarios. De boue, VI denarios. De carnero, III mealias. De porco, II denarios. De foron, III denarios. De carrega de pane, uel de uino, III mealias. De carrega de peon, I° denario. De mauro qui uendiderit in mercado, I° solido. De mauro qui se redimeret decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de uaca uel de ezeura, II^os denarios. De corio de ceruo uel de gamo, III mealias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Iste portagem de homines foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes domino. Moratores de alpreada non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in alpreada habitauerit per annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de alpreada habeant concilium circa terminos couiliane. Isti sunt termini de alpreada : quomodo diuiditur per ubi nascitur ucresa, et per ubi intrat foz da lardosa in ucresa et deinde ad monesterium et quomodo vadit ad ..... et deinde quomodo uadit per ual de freixeno, et quomodo uadit a alpreada, et deinde quomodo uadit ad foz de caa... rol per ubi intrat in alpleada et deinde quomodo uadit per istum ..... et deinde quomodo uadit ad reclausum, et deinde quomodo sequitur. Deinde .. reclausum. Inde per ualle de uacas, et deinde ad rostrum do quatron, et per serra de ocaia, uertentes aquas ad alpreada. Nos supranominati qui hanc kartam iussimus facere nostris manibus roborauimus.

Et qui istam kartam irrumpere uoluerit, sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore habeat penam. Et insuper sit maledictus et pauper usque ad septimam generationem. Facta karta mense maii. Sub era M.^a CC.^a XXXX.^a Qui presentes fuerunt, Regnante Rege Sancio, Pretore petrus fernandiz. Alcaldes Egas de egitanie. Fernandus suerii. Pelagio celorico. Martinus romeu. Petrus uenegas. Pelagius menendi. Judex Pelagius iohanni. Monio monaco test. Johannes uenegas test. Martinus eriz test. Martinus iohanni test. Petro soprino test. Pelagii rotura test. et alii multi bonorum hominum.

SANCTA MARTA ET BIDOEDO

S. MARTHA E BEDUIDO

1202

Ex codice, qui Lib. II Donationum Alphonsi III *titulum prae se fert, hoc descripsimus* forale. *Lectiones varias ex* Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova *in Publico Archivo servato adjecimus.*

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Sancius dei gratia Port. Rex una cum filio meo Rege domno Alfonso, et cum aliis filiis et filiabus meis vobis septem populatoribus de sancta Marta et aliis septem

Digitized by Google

populatoribus de Bidoedo, tam presentibus quam futuris : scilicet ut detis nobis uiginto[1] octo modios de pane medietatem de milio et medietatem de centeno per taeygam directam, et XIIII morabitinos, et XIIII spatulas, et XXVIII fogacias, que sint quatuor in una taeyga[2] et XIIII gallinas cum C[3] XXXX[a 3] ouis. Et de collecta III carnarios, et XIIII fogazas. Et concedimus uobis et cunctis successoribus uestris ut nunquam habeatis maiordomum super uos : et ut nunquam pectetis nisi tres calupnias[4], furtum, rausum et homicidium, per bonos homines : furtum, pro uno nouem : pro homicidio X morabitinos : pro rauso X morabitinos. Et medietatem de istis omnibus, habeat concilium. Et non debetis ire in fossatum nisi citra dorium ubi ego fuero. Et illos XIIII morabitinos debetis dare per tres partes anni. Et meus vassallus qui tenuerit terram super uos, nunquam pauset in villis uestris. Et uos nunquam pectetis aliam calupniam[5] neque faciatis aliud forum, nisi quantum iacet in ista carta. Quicumque igitur uobis hoc factum nostrum integrum conseruauerit, sit benedictus a deo amen. Et quicumque illud uobis infregerit, ira dei ueniat super eum. Facta fuit hec carta apud Vimaranes mensse junio. Era[6] M.[a 6] CC.[a 6] XXXX.[a 6] : anno regni nostri X°VII.° Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus.

Qui affuerunt, Gunsaluus menendiz maiordomus curie conf. —Pelagius moniz signifer Regis conf. —Fernandus fernandi conf. —Garsia petri conf. —Johannes fernandi dapifer regis conf. —Martinus fernandi conf. —Petrus nuniz test. —Rodericus petriz test.

Martinus Bracarensis archiepiscopus conf. —Martinus Port. Episcopus conf. —Petrus Lamecensis Episcopus conf. —Nicholaus Visensis Episcopus conf. —Petrus Colinbriensis Episcopus conf. —Petrus gomez test. —Petrus menendiz test.

·Rex domnus Sancius —Regina dona Vh.[7] —Rex domnus Alfonsus —Regina domna Sancia —Rex domnus Petrus —Regina domna Mahalda —Rex domnus Fernandus —Regina domna Blanca.·

Julianus notarius Curie.

1 vigiati
2 teyga
3 centum et decem
4 calumnias
5 calumpniam
6 Era Millessima duocentessima XXXIX
7 Vrraca

* *Intus in circulo* (Rodado) *haec nomina leguntur.*

TAUOADELO, FONTES ET CRASTELO

1202

Textum decerpsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Lectiones varias Lib. Regestor. Alphonsi II, et codex, qui inscribitur Liber II Donationum Alphonsi III, *nobis suppeditavere.*

In dei nomine. Ego Sancius dei gratia Port. Rex cum filio meo Rege Alfonso et aliis filiis[1] et filiabus meis omnibus populatoribus de tauoadelo, et de fontes et de castelo[2], numero XXXX[a] facio cartam firmitudinis et[3] foro : ut unusquisque illorum XXXX[a] det in unoquoque anno I modium de[4] pane[5] quartatum quartarium de tritico, et quartarium ordei et quartarium milii, et quartarium centeni, et unum modium uini[6], et singulos quarzies[7] et singulas gallinas, et singulos soldos et singulas[8] fogazas[8] tritici, et condade de monte, et non de riuo[9] : et omnes insimul dent C XXX et VI et medium afusales[10] de lino, et C XXX VI et medium oua : et totum suum forum ducant ad padrazelos[11], per ipsam taleigam[12], et IIII[am] de cellario : et non habeant prestameiro sed tantum ipsum dominum de penaguiam. Et non pectent nisi III[es] calumpnias[13] exquisitas per bonos homines intro morantes, homicidium rausum, et merdam in buca[14], et quartam calumpniam[15], furtum. Et de istis calumpniis[16] medietatem ad conci-

N.° 1

2 Crastello
3 de
7 quarazies
10 afusaes
12 talegam
14 bucca

N.° 2

1 filiis meis
2 crastelo
3 de
4 *deest*
5 panis
6 uinum
7 quarazies
8 singulos fugazias
9 rio
10 afusaes
11 pradozelos
13 calupnias
14 boca
15 calupniam
16 calupniis

Digitized by Google

lium : et non habeant maiodomum[17] nisi de concilio, qui[18] ad dominum totum[19] suum directum : et dominus non faciat ibi contra suam uoluntatem pradum : et inter se habeant iudicem : et nullus faciat tortum suo uicino, et si fecerit, emendet suo uicino per suum iudicem, et componant suas calumpnias quas pectare debent per forum de baldigi. Et propter illum soldum quem datis[20] in unoquoque anno, omnes alie calumpnie[21] sunt[22] uobis dimisse. Hoc autem uobis[23] dicimus ut usque ad[24] duos annos non detis illos modios uini, et dehinc detis in pace. Statuimus autem uobis terminum quem semper habuistis per flumen uidelicet Banduge[25], a loco qui dicitur siuio discurrens usque ad foz de ualperro, et dehinc ad cabeza de touta[26], et per sexo[27], usque ad introitum aque de cadouces discurrentis usque ad foz, et quomodo diuidit per aream de fornelos, usque ad coto de corticada[28], et quomodo diuidit cum paredes, et cum[29] medroes[29], et cum tauoadelo de gusao[30], et cum uinios[31], et cum ferraria, et cum hemita[32], et quomodo diuidit per aream de ceguus cum ansiaes. Siquis uenerit qui hoc forum frangere[33] temptauerit, sit maledictus et excommunicatus, et cum iuda in infernum sit submersus, et VI mille soldos pectet. Facta carta mense Agusto[34] Era M.ª CC.ª XXXX.ª Ego Sancius dei gratia Rex Port. cum filio meo Rege A.[35], et cum aliis filiis et filiabus meis hanc cartam roboro et confirmo : de istis supradictis XXXX querelis, unam habeat sine foro qui castellum tenuerit. Domnus Poncius existens princeps[36] testificatur.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea regina domna vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna[37] Alionor[37], et domno[38] fernando[38], concedo et confirmo uobis populatoribus de Tauoadelo, et de fontes, et de Castello[39] istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius : et ut factum meum firmissimum robur obtineat, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit carta mense iulio[40] apud colimbriam : Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Nos Reges supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa[41] fecimu+++s+++[41]. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L.[42] suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Johannes fernandi. Domnus Gomecius suarii. Domnus Fernandus fernandi[43]. Domnus Rodericus menendi[44]. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus[45] alfonsi. Domnus Stephanus bracarensis[46] archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus. Domnus Suarius Elborensis episcopus. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus. Domnus Bartolameus[47] Visensis episcopus. Domnus Martinus egitaniensis episcopus, conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi. Suarius stephani[48] test. Johanninus test. Mar. petri test. Petrus petri test.

Domnus[49] G.[50] menendi cancellarius curie[51].

N.º 1

17 maiordomum
18 qui det
24 in
27 seixo
32 heremita
35 Alfonso
37 domno Fernando
38 domna Alionor
39 Crastelo
42 Laurencius
43 Fernandiz
44 menendiz
47 Bartolomeus

N.º 2

17 maiordomum
18 qui det
19 tantum
20 detis
21 calupnie
22 sint
23 uobis modo
24 in
25 balduge
26 tauta
27 seyxo
28 cortizada
29 com medrones
30 gusano
31 uinos
32 heremita
33 flangere
34 augusti
35 Alfonso
36 princes
37 domno Fernando
38 domna Alionor
39 crastelo
40 Julii
41 sign+++++++a fecimus.
42 Laurencius
43 fernandiz
45 Lupus
46 blacarensis
47 Bartholomeus
48 stephaniz
49 *deest*
50 Gunsaluus
51 curie. Dominicus petri scripsit.

Digitized by Google

MONS MAIOR

MONTE-MÓR O NOVO

1203

In charta, autographa quidem, sed valde mutila, confirmationis Alphonsi II hoc invenitur forale. *Quae deerant supplevimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Lectiones varias ex eodem libro et ex Lib. Regestor. Alphonsi II decerpsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Sancius magni alfonsi Regis filius, una cum filiis meis Rege alfonso, et Rege petro, et Rege Fernando, et Regina Tarasia, et Regina Dulcia, ad honorem dei et sancte marie semper uirginis, et omnium santorum[1] Montem maiorem uolumus populare. Damus uobis forum de elbora tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos[2] caualeiros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in uilla, et una uice faciant fossado in anno. Ille qui non fuerit a fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derota[3] cum armis scutos et spadas pectet ccc solidos et VII.ª ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos[4] quiniones[4] et septem partes ad palacium. Et qui mulier[5] aforciaret[5] et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata et ille negaret, det illa autorgamento[6] de tres[7] homines tales qualis ipse[8] fuerit : ille iuret cum XII^im^ : et si non habuerit autorgamento[9] iuret ipse solus et[10] si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et VII.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso pectet LX solidos et VII.ª ad palacium et duplet el auer[11]. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia feriret pectet LX solidos, medios ad palacium et medios ad concilio[12]. Et de medio de concilio VII.ª ad palacium. Et homine qui fuerit gentille aut eredoro[13] non seat merino[14] : et qui in uilla pignos aflando et fiador et ad montem fuerit pendrar duplet la pendra et pectet LX.ª solidos et VII.ª ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiret ad saion, pectet I solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones, exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam, et uno iugo de boues et XXXX oues et uno asino et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere, pectet I solidum ad iudicem[15]. Et mulier que leisauerit[16] maritum[16] suum[16] de benedictione pectet ccc solidos et VII.ª ad palacium. Et qui laxauerit[17] mulierem[17] suam[17], pectet I denarium ad iudice[18]. Et qui cauallo alieno caualgaret[19] pro uno die pectet unum carnarium. Et magis pectet las angueiras, pro uno die VI[20] denarios, et pro una nocte I solidum. Et qui feriret de lancea aut de espada polantrada[21] pectet x solidos. Et si trociret ad alteram partem pectet XX solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit oculum aut brachium aut dentem[22], pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiado et ille det VII.ª ad palacium. Qui mulier ante suum maritum feriret pectet XXX solidos et VII.ª ad palacium. Qui moion alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et VII.ª ad palacium. Qui linde alieno crebantauerit, pectet v solidos et VII.ª a[23] palacium. Qui condutero[24] alieno matauerit[25] suus amus colligat homicidium et det VII.ª ad palacium. Similiter de suo ortelano et de quarteirio[26], et de suo molendino[27], et de suo salarengo. Qui habuerit uasalos in suos solar[28] aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi a domino de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de monte maiori sint liberi de foro. Milites de monte[29] maiore[29] sint in iudicio pro podestades et infanzones[30] de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uillos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille pectet x so-

N.° 1

1 sanctorum
2 de
3 derrota
4 duas partes
5 mulierem aforciauerit
6 outorgamento
7 *deest*
9 outorgamento
10 *deest*
12 concilium.
13 heredorio
16 leixauerit suum maritum
17 leixauerit suam mulierem
19 caualgauerit
20 v
21 pro lantrada
23 ad
24 conductero
25 mutauerit
26 quarteiro
28 solor
30 infancones

N.° 2

3 derrota
7 *deest*
8 ille
11 auar.
14 meirino.
15 iudice.
18 iudicem.
20 v
21 pro lantrada
22 dente
23 ad
24 conductero
25 mutauerit
26 quarteiro
27 monleiro
28 solor
29 monte maiori
30 infansones

Digitized by Google

lidos, ad[31] palacium[31] VII.ª[31]. Ganado de monte maiore non sit montado in ulla terra. Et homine qui se anafragaret suo adextrado quamuis habeat alium sedeat exqusato[32] usque ad capud anni. Mancebo que mactaret[33] hominem foras uille fugerit[34], suo amo non pectet omicidio. Por totas querelas de palacio el iudice sedeat uozeiro. Qui in[35] uilla pindrar cum saione et sacudirent[36] ei pignos autorgent el[37] saion et prendat[38] concilio de tres collaciones et pindret pro LX solidos, medios ad concilio, et medios al rancuroso. Barones de monte maiore non seam in prestamo dados. Et si homines de monte maiore habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma, sed currat per[39] squisa[40] aut recto. Et homines qui quesierint pausar[41] cum suo ganato in terminos de monte maiore prendant de illis montadigo de grege das oues IIII[or] carneiros. Et de busto das uacas I uaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado[42] uel in guardia, omnes caualeiros qui se perdiderint in algara uel in lide, primo erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de monte maiore qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando, aut leuando madeira[43] de montes, prendant totum quod inuenerint sine calupnia[44]. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicumque fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum quod perderit a suo domino. Et insuper pectet C morabitinos pro couto quod fregit : Rex habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uillam uestram uenerit per uin cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calupnia[45], nec suorum parentum omicide[46] habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem Regi, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus uobis quod si aliquid[47] fuerit latro et si iam per unum annum uel duos[48] furari uel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tamquam latro : et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subsubeat pena latronis. Et si aliquis repetetur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª ad palacium et insuper sedeat omicida[49]. De portatico : foro de trosel de caualo de panos de lana uel de lino I solidum. De trosel de lana I solidum. De trosel de fustaes[50] V solidos. De trosel de panos de colore V solidos. De carrega de piscato I solidum. De carrega de asino VI denarios. De carrega de christianos de conelios[51] V solidos. De carrega de mauros de conilios I morabitinum. Portagem de caualo quem uenderint in azougi I solidum. De mulo I solidum. De asino VI denarios. De carneiro III medalias. De porco II denarios. De foron II denarios. De carega[52] de pane et de uino III medalias. De carrega de peon[53] I denarium. De mauro quem uenderint in mercado I solidum. De mauro qui se redimeret[54] decimam. De mauro qui taliat cum suo domino decimam. De couro[55] de uaca et de zeura II denarios. De corio de ceruo et de gamo III medalias. De carrega de cera V solidos. De carrega de azeite V solidos. Ista portagem de homines foras uille, tercia de suo ospite, et duas partes de rege. Ego Rex Sancius una cum filiis meis hanc cartam confirmamus et roboramus. Quicumque hanc cartam irrumpere uoluerit, sit maledictus et excomunicatus. Amen. Facta carta mense marcii. Era M.ª CC.ª XXXX.ª I.ª Qui affuerunt, Martinus[56] Bracarensis Archiepiscopus conf. Martinus[57] Port. episcopus conf. Donnus[58] Petrus Lamecensis episcopus conf. Donnus[59] Nicolaus Visensis episcopus conf. Donnus[60] Petrus Colimbriensis episcopus conf. Donnus[61] Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Donnus[62] Pelagius Elborensis episcopus conf. Alfonsus menendi Pretor de sanctaren test. Egas pelagii test. Rodericus uenegas test. Johannes gonsalui. Donnus G. menendi Maiordomus curie conf. Donnus Mar. fernandiz[63] signifer domini Regis conf. Donnus Johannes fernandi dapifer domini regis conf. Donnus Rodericus menendi

N.º 1

32 excusato
33 mataret
35 *deest*
36 sacudiret
37 et el
38 prehendant
41 pousar
42 al fossado
43 madeiram
44 calumpnia.
45 calumpnia
46 homicide
47 aliquis
48 per duos
49 homicidia.
50 fustanes
51 conilios
52 carrega
53 pedone
54 redimerit
55 corio
56 Donnus Martinus
57 Donnus Mar.
63 fernandi

N.º 2

31 et VII.ª ad palacium.
33 mataret
34 et fugerit
35 *deest*
37 et el
38 prehendant
39 *deest*
40 pesquisa
41 pousar
42 al fossado
49 homicidia.
50 fustanes
51 conilios
52 carrega
53 pedone
54 redimit
55 corio
58 *deest*
59 *deest*
60 *deest*
61 *deest*
62 *deest*

Digitized by Google

conf. Donnus Pelagius suarii conf. Pelagius petri pretor et populator eiusdem loci test. Petrus nuni test. Fernandus nuni[64] test. Petrus gomez[65] test. Julianus curie notarius.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina donna Vrraca, et filiis nostris infantibus Donno Sancio, et Donno Alfonso, et Donna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de monte maiore istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus excellentissime memorie Rex donnus Sancius. Et ut hoc meum factum in perpetuum firmissimum robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta fuit hec carta mense ienuarii apud Sanctaren sub Era M.a CC.a L.a VI.a Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam[66] roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Donnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Donnus Martinus Port. episcopus conf. Donnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Donnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Donnus Suarius Elborensis episcopus conf. Donnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Donnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Donnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Donnus Mar. iohannis signifer domini Regis conf. Donnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Donnus Laurencius suarii conf. Donnus Gil ualasquiz conf. Donnus Johannes fernandi conf. Donnus Fernandus fernandi[67] conf. Donnus Gomecius suarii conf. Donnus Rodericus menendi conf. Donnus Poncius alfonsi conf. Donnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Petrus garsie test. Vincencius menendi test. Mar. petri[68] test. Petrus petri[69] test. Joanninus test. Gunsaluus menendi cancellarius curie[70].

N.° 1 N.° 2

64 nuniz
65 gomes
66 illam
67 fernandiz
68 petriz
69 petriz
70 domini Regis.

VEOBOU

1203

Ex libro inquisitionum qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III *prae se fert, textum hausimus : lectiones varias ex libro regestorum Publici Archivi* Foraes Antigos de Leitura Nova, *sic dicto.*

In dei nomine. Ego Sancius Rex cum filiis et filiabus meis, facio cartam et firmitudinem de hereditate mea tibi suerius[1] mauro, quam ego habeo in terra de penaguyam, ueobou et cum suas azoreyras per suos terminos nouos et anticos[2] per ubi eam potueritis inuenire. Do tibi ut popules eam et plantes et edifices[3] et des inde istud forum anuatim, scilicet X modios inter panem et uinum per medietatem : et panis sit quartatus, scilicet, in tritico et in centeno, et ordeo, et milio, per medidam de fontes : et insuper des inde I morabitinum, et I solidum de nozes, et IIIor afusaes de lino et IIIor galinas, XX oua, et I solidum de pane secunda, Ia bragaadiga de carne : et totum istum des in tauuadelo de iusano. Et non plus. Et confirmo in hanc cartam ut maiordomos de Penaguyam et de meiionfrio non intret in ista villa, sed pectent in ista villa IIIes calumnias[4], scilicet, furtum et rausum et omicidium[5], et non plus. Et de istas pectent medias ad Regem terre[6] et medias ad concilium de ipsa villa : et unus sit de ipsa villa quod det istum directum de foro ipsius villa. Et sit iudex in ipsa uilla qui fuerit in fontes. Et mando et confirmo ut non pauset[7] ibi dominus terre nec prestameyro. Ego dominus Rex sancius[8] confirmo istam cartam cum filiis et filiabus meis et cum domino terre qui tunc erat, scilicet dominus poncius alfonsi, tibi suerio mauro ut tu habeas eam in perpetuum et uendes[9] et dones eam cum isto foro ubi uolueris. Facta karta[10] mense Augusto Rege mandante, sub era M.a CC.a XXXX.a I.a Ego dominus Rex sancius cum predictis tibi suerio mauro in hoc[11] karta manus nostras roboramus. Qui presentes fuerunt, Domnus[12] Johannes

1 sueirus
2 antiquos
3 hedifices
4 calumpnias
5 homicidium
6 deest
7 pousent
8 Santius
9 uendas
10 carta
11 hanc
12 dominus

Digitized by Google

fernandi, qui tunc erat maiordomus, test. Domnus[13] Martinus fernandi test. Domnus Julianus test. Petrus gomice[14] test. Petrus nuniz test.

Monius notuit.

13 dominus

14 gomite

FIGEIROO

FIGUEIRÓ

1204

Textum hujus foralis *ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis decerpsimus : lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II hausimus.*

In dei nomine. Hec est carta fortitudinis et firmitudinis quam ego facio, Donnus[1] petrus alfonsi populo de figeiroo, uobis[2] ipsam terram ut populetis eam per nominatos terminos. In primo per foz de mazanas, et inde aas cabezas de ferro accuto, et exinde aas cimalias[3] de nadauis, et exinde quomodo uenit per ipsam comeeiram[4] inter baucaa et bauceela, et quomodo uadit ipsam comeeiram[5] interat[5] in ozezar, et quomodo uadit ozezar intro in algia, et quomodo uadit[6] algia de mazanis. Vnde in ipsa terra mea talia constitucio[7] do forum : vt dent mihi VIII[am][8] partem de pane, et de uino, et de lino, et dent mihi de ipsa hereditate de contra pedrogano quomodo uenit platea de monasterio de agia et uenit aas cabezas de nadauis. Et quomodo uadit caril intro[9] in almaegue de guterri. De ipsa dent mihi V[am] partem de pane, et de uino, et de lino. Siquis ergo rausum uel homicidium uel disrumperit domum cum armis uel cum feridas uel fregerit portas intrants[10] ui domum in cauto uille, pectet D solidos. Si uel homicidium extra uillam, LX solidos pectet : feridas consuladas sanent sicut mors est terre. Mando ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habeat recabedadam, uel suam[11] que adhuc non fuit nupta, ubi eam inuenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in do[12] sua tenuerit[13] pro suo malado, accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas, uel percuciet aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso, LX solidos pectet[14]. Siquis percusserit cum armis molutis, de suo grado et per iram in cautum uille, LX solidos pectet. Pro[15] membro[15] absciso[15], LX[15] solidos[15] pectet[15]. Si[15] foras[15] XXX[15] solidos[15] pectet[15]. Pro omnes feridas de quibus satisfacere debet, intret in fustam secundum ueterem forum colimbrie, aut comparet eas cui satisfacere debet. Sinal de alcaide aut iudicis cum testimonia teneatur. Domus alicuius non sigilletur, nisi antea uocetur ad directum. Siquis aliquid[16] ab[16] aliquo[16] quesierit, ante iusticias respondeat et ante alcaidem domus per directum. Siquis debitor alicui rebellis extiterit, ab illo quod suum est habere non potuerit, et composuerit se cum maiordomo, tamen maiordomus non habeat nisi decimam de traxerit de habere rebellis, nisi fuerit de usura. Sed de usura accipiat quantum pepigerit cum eo. Omnes uero intentiones nostri maiordomi sint per inquisitionem de illis rebus unde potuerint habere exquisam directam. Qui sciuerit ueritatem et eam negauerit in exquisa, componat quantum perdere fecerit illi et domino terre aliud tantum, et ultra testimonium non recipiatur. Si aliquis uozarius se cum maiordomo composuerit, causam inde aliquid habendi, si probatus fuerit quod talis est per exquisam secundum quantitatem calumpnie qua obiecerit in corpore puniatur. Si non habuerit que pectet, et non audiatur nisi prius dederit fideiussorem in manibus de iusticiis : prohibemus unde omnes huiusmodi que se faciunt uozarios falsos et non habent tortum. Et tales inde omnis terra perdita est. Quamuis maiordomos et iusticie sint presentes, et aliquis in concilio conqueratur de aliqua re, maiordomos non accipiant querimoniam illam pro uoce nisi ille qui[17] querimoniam fecerit dixerit maiordomo do tibi istam querimoniam pro uoce. Siquis in defensione sui agri, aut uinee, uel orta dampnatorem inuenerit[18] et[18] eum[18] expoliauerit, quamuis dampnator sit[19] percussus aut uulneratus tamen dominus uinee non pectet. Que si dampnator dominum agri percusserit, satisfaciat[20] ei. Et quacumque calumpnia[21] fecerit pectet. Defendimus ut nulla[22] arma trahat, que si traxerit[23] perdet eam. Siquis mensuras aut cu-

1 Domnus
2 do uobis
3 cimalas
4 cumeariam
5 cumeariam intrar
6 uenit
7 constituto
8 VIII.[am]
9 intra
10 intrans
11 filiam suam
12 domo
13 tenet
14 ubique pectet.
15 Si foras XXX[a] solidos pectet. Pro menbro absciso LX[a] solidos pectet.
16 ab aliquo aliquid
17 que
18 *desunt*
19 sic
20 satifaciat
21 calumpniam
22 nullus in uilla
23 traxerit et non percusserit

Digitized by Google

bitos falsauerit, v solidos pectet. Siquis de domo alterius aut extra domum rem per uim acceperit, et dominus suus uenerit cum rancura aut *(sic)* dominum terre domus alcaide uel iusticias uel maiordomos in duplo componat. Siquis uxorem suam iusto iudicio adulteram fecerit, res sue sint in potestate domini terre. Defendimus ut nullus audeat taliar cum uallo carreiras uel strata[24] autorizatas de concilio nec mutet marcos. Qui uero hoc fecerit, sanet per forum terre. Almotaze sit de concilio : maiordomos et seion et iusticie et portitor de alcaide sint cautati[25] in D solidos. Qui fecerit furtum pectet sicut mors[26] est terre, uel comdempnetur. Quicumque uero latronem inuenerit uel malefactorem, prendat eum secundum suum posse sine calumpnia[27] suorum parentum et homicidio. Siquis intrauerit uineam[28] uel almuinam alicuius furtim inde[29] causa comedendi uel cum manu sua[30] bestiam in ferraginem alicuius miserit, v solidos pectet. Si aliquis de uinea uel de almuina[31] in gremio uel in talciga uel in cesta attulerit, uel ferraginem siccauerit, I morabitinum pectet. Si in nocte deprehensus fuerit furtiue in uinea aut in ferraginem uel in almuina[32], LX.a solidos pectet et que uestierit et de isto pecto dominus laboris hanc[33] medietatem si uero non habuerit que pectet clauigetur[34] in porta per unum diem, deinde flagelletur. Si maurus alicuius fuerit solutus et fecerit calumpniam, dominus eius reddat[35] pro eo secundum calumpniam quam fecerit uel dimittat eum in manu maiordomi. Maiordomus non accipiat maurum alicuius que fecerit[36] in uinculis uel mauram solutam pro quacumque calumpnia[37] quam fecerit. Sed si dominus terre et concilium uiderit quod talem causam fecit pro qua debet lapidari uel cremari, lapidetur uel cremetur. Si uero talem causam fecit[38] pro qua debet flagellari, et in corpore exterminari flagelletur. Et postquam flagellauerint eum uel eam domino suo reddatur. Quamcumque fiaduriam quisquis fecerit, si eam non compleuerit[39] secundum directum eandem pectet. Et qui uendiderit uinum in relego, v solidos pectet : et per quantas uices inuenerint uinum uendere per tantas uices pectet v solidos : et tota illa bestia que uadit ad eiram[40] uel a lagar pro aluger, faciat forum de almoqueuer. Istas calumpnias mandamus pectare et non alias. De molinis non accipiant nisi XIIII.or alqueires I sine ofrecione[41]. Cambe sint quales iusticie et concilium uiderint pro directo. Et si molinarius inde aliter fecerit, ipse cum omni habere suo sit in potestate domini. Si autem maiordomus uel iusticia hoc nostrum directum[42] isrumperit[42] per ofrecione aut amore alicuius ipse et[43] res eius sint in potestate domini. Infanzum et aliquis homo non habeat domum nec hereditatem in figeiroo, nisi qui habitare uoluerit uobiscum, et secundum iure sicuti uos. Et si aliquis uestrum uoluerit transire ad alium dominum uel ad aliam terram habeat potestatem donandi seu uendendi suam hereditatem cuicumque uoluerit qui in ea habitet sit[44] noster homo sicut unus ex uobis. Facta carta[45] mense maii, Era M.a CC.a XXXX.a II.a Ego supranominatus qui hanc cartam[46] iussi fieri, cum manibus meis roboro et[47] hec signa facio. Sed si ego uenero tam de meis[48] quam de[49] extraneis qui hanc cartam[50] irrumpere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus et cum iudas traditore in[51] inferno comdempnatus amen. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Petrus gomez test. Martinus gadanio test. Petrus trancoso test. Petrus de dornas test. Menedus[52] suerii test. Petrus gomez test. Stephanus garsias prelatus ecclesie test. Johannes almazor[53] test. Johannes egee, filio degas brauo, test. Martinus uermudi test. Rodericus test. Petrelinus[54] test. Menendus foucia test. Pelagio grosso test.

Ego Alfonsus II.us dei gratia port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, istam cartam[55] suprascriptam et istud forum quod pater meus Rex domnus Sancius excellentissime memorie fecit et concessit populatoribus de figeiroo, concedo ego eis et confirmo per hoc scriptum. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineat firmitudinis precepi hanc cartam scribi et sigillo meo plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Sanctaren, in Era M.a CC.a XXXX.a II. Ego et uxor mea et filii nostri supranominati qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandi[56] conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendi[57] conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendi[58] test. Martinus petri test. Petrus petri test. Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius[59] vlisbonensis[59] episcopus conf.

24 stratas
25 cauti
26 mos
27 calupnia
28 in uineam
29 in die
30 suam
31 almunia
32 almunia
33 habeat
34 clauigatur
35 reddeat
36 fuerit
37 calumpniam
38 fecerit
39 complebent
40 aream
41 ofretionem
42 decretum irrumperit
43 *deest*
44 et sit
45 karta
46 kartam
47 et confirmo et
48 meis propinquis
49 *deest*
50 kartam
51 *deest*
52 Menendus
53 almanzor
54 Petrelionus
55 kartam
56 fernandiz
57 menendiz
58 menendiz
59 Suerius vlixbonensis

Digitized by Google

Domnus Suarius[60] elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Gonsaluus Menendi cancellarius curie[61].

60 Suerius

61 curie. Johannes dominici scripsit.

VILLA NOVA

VILLA-NOVA

1205

De qua Villa-nova in hoc forali *agatur ambigimus : inter Durium et Mineum tamen positam suspicamur. Textum ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, lectiones varias ex Lib. Regest. Alphonsi II desumpsimus.*

In christi nomine et eius gratia. Amen. Notum sit omnibus presentibus et futuris quod Ego S.[1] dei gratia port. Rex una cum filiis et filiabus meis facio cartam de foro hominibus qui populaturi sunt illud meo regalengo de uilla noua, quod est redditus xxxx[a] modiorum quod forum uolo ut sit stabile et inconulsum illis populatoribus et omni genatione[2] illorum cunctis temporibus seculorum. In primis mando ut sint xxxx[a] diuisores qui habeant casas et ortos et qui laborent illo regalengo, et dent terciam et non amplius. Et de casis et de ortis, unum bracalem directum, et nullum alium forum : et hoc bracale detur de sancto michaele ad sanctum michaelem. Isti xxxx populatores quicquid fecerint de profectu in illo regalengo habeant iure hereditario in perpetuum, et uendant illud cum suo foro cui uoluerint. Et non pectent nisi tres calumpnias illas que sunt assignate hominibus dospitalis[3] excepto quod pro modiis quos illi pectant isti pectent solidos. Et hoc forum habeant omnes illi qui ibi populauerint in toto regno meo tam illi quam mancipii et mancipie eorum. Alii omnes qui uoluerint ibi populare habeant istud forum. Et pro casis suis dent pro[4] foro medium bracale. Et pro casa disrupta LX solidos. Mando un[5] non uadant in fossadum nisi quando fuerint omnes uillani de castello, nec uadant in apelidum nisi cum domino terre pro sua intencione : et non exeant de termino de castello. Mando quod quicumque ibi habuerit bestiam uel bestias habeant illas per forum de uimaranes, ut non faciant illis tortum nec forciam super illas. Mando etiam ut faciatis feiram in dominico die de quindecim in quindecim diebus et detis portagium quomodo dant in sancto petro de ratis. Et omnes qui uenerint ad illam feiram quicquid ibi fecerint de calumpnia in illo die non sint pignorati uel retenti. Si uicinus uicino fecerit iniuriam uel tortum det ei directum per iudices de uestra uilla. Et si noluerit dare directum expellatis eum de uilla. Mando ut nec dominus terre nec uicarius eius habeant potestatem[6] male faciendi uobis in uestrum habere uel in uestro ganato. Et si maiordomus uenerit ad uos ut tollat aliquid uestro[7] tollite ei sicut et alii homini. Et si alius homo de quolibet loco uobis male fecerit sit inimicus meus et pectet D solidos. Facta carta de foro kalendas julii. Era M.[a] CC.[a] XXXX.[a] III.[a] : anno regni nostri XX.[o][8] Domnus M. fernandi tenebat uermui et fariam. Martinus archiepiscopus bracarensis : Judex terre Petrus petri. Superiudices Petrus pelagii de Gimundi, et Alfonsus petri de airoo. Ego Rex domnus Sancius et omnes filii mei istam cartam de isto foro iussimus fieri uobis populatoribus de Villa noua et manibus nostris eam roborauimus et regali censura confirmamus.

Ego A.[9] II.[us] dei gratia port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus dono[10] S.[10] et domno A.[11] et domna Alionor, illam cartam et illud forum quod Rex domnus S.[12] pater meus excellentissime memorie uobis populatoribus de uilla noua dedit et concessit, concedo uobis et confirmo per hanc cartam meam quam precepi fieri et sigillo meo plumbeo communiri, ut maius robur semper obtineat[13] firmitudinis[13] que fuit facta apud Colimbriam mense Nouenbri, sub Era M.[a] CC.[a] L.[a] V.[a] Nos supranominati qui hanc cartam concessionis et confirmationis fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++[14]. Qui affuerunt, Domnus S.[15] bracarensis archiepiscopus conf. Domnus M.[16] port. episcopus.

1 Sancius
2 generatione
3 hospitalis
4 in
5 ut
6 potestate
7 de uestro
8 uicesimo
9 Alfonsus
10 domno Sancio
11 Alfonso
12 Sancius
13 optineat firmitatis
14 fecimus ++++++.
15 Ste.
16 Mar.

Digitized by Google

Domnus P.[17] colimbriensis episcopus. Domnus S.[18] vlixbonensis episcopus. Domnus S.[19] elborensis episcopus. Domnus Pelagius lamecensis episcopus. Domnus B.[20] visensis episcopus. Domnus M.[21] egitaniensis episcopus. Domnus M.[22] iohannis signifer domini Regis conf. Domnus P.[23] iohannis maiordomus curie. Domnus L.[24] suarii. Domnus Jo.[25] fernandi. Domnus F.[26] fernandi. Domnus Go. suarii. Domnus Egidius ualasqui. Domnus Ro. menendi. Domnus Pon.[27] alfonsi. Domnus Lo.[28] alfonsi, conf. Magister Pelagius cantor port. test. P.[29] garsie test. Vincencius menendi test. Mar. petri test. P.[30] petri test. Joanninus test. G. menendi cancellarius domini Regis.

17 Petrus
18 Suarius
19 Suarius
20 Bar.
21 Mar.
22 Mar.
23 Pe.
24 Lau.
25 Johannes
26 Fernandus
27 Poncius
28 Lopus
29 Petrus
30 Petrus

PETROGONUM

PEDROGAM

1206

In charta autographa confirmationis Alphonsi II, in Publico Archivo servata, hoc manet forale. *Ipsa charta textum, lectiones varias Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis et Lib. Regestor. Alphonsi II nobis praebuerunt.*

In christi nomine. Ego domnus Petrus alfonsi[1] illustrissimi adefonsi[2] Port.[3] Regis filius, facio cartam donationis et firmitudinis hominibus in illa uilla que dicitur petrogonum[4] moratoribus cunctisque in ea moraturis cum suis terminis cum montibus scilicet et fontibus et pascuis ruptis et non ruptis. Termini cuius tales sunt. In oriente foz de uniaes et inde per meega usque dum nascitur. In occidente per capita de nadauis et inde per directum ad capud de bouzaa et inde per carril quomodo uertit aquam ad almaegue de goteri[5]. In aquilone per uiam que ducitur ad sanctaren. In africo per ozezar. Do atque concedo eis predictam uillam cum foris subsequentibus. Homo agricola de boue[6] uno[6] unum quarteiro[7] reddat. Et de lino unum manipulum. De uino autem nonam partem. Et ipse qui racionem dederit in cellario non det condatum de monte. Miles aut[8] suam rationem defendat de[9] suis hominibus habitantibus in[10] hereditatem suam. Et si equm perderit usque ad duos annos rationem defendat. Et exinde si non[11] potuerit[11] equm[11] habere det rationem. Et si mortuus fuerit miles mulier illius dum se bene continuerit sit honorata sicut in diebus mariti sui. Et si aliquis miles[12] senuerit stet honoratus et racionem defendat. Sagittarius similiter faciat. Clericus qui ibi moratus fuerit stet in honore militum. Et tributum ecclesie reddatur episcopo. Cunilarius[13] de una morada quam in monte fecerit reddat unum conilium cum sua pelle. Montarius de melle et cera det medium cubellum mellis aut redel de cera. Ille qui peyas in monte posuerit ad uenandum det inde unum lumbum cum iii^{or} costis. Et si aliquis rausum[14] comiserit terciam partem calumnie[15] componat. Et qui homicidium aliud tantum. Sed si intus uillam contingerit sexsaginta[16] solidos. Homo qui alium hominem ferierit intret in manus sibi et flagellis sicut fuerit iudicatum, et iudici terre similiter faciat. Et qui in alienam domum[17] per uim intrauerit cum armis xxx solidos componat. Homo qui pugnam fecerit et lancea et clipeo, x solidos tribuat. Qui uero cum porrina, v solidos. Ille uero qui sayonem[18] uille ferrire[19] presumpserit x solidos reddat. Qui eciam iudicem ferierit aut pulsauerit mala mente xx solidos componat. Ille qui de

N.° 1

2 alfonsi
4 Pedroganum
5 gocterre.
6 uno boue
7 quartarium
8 autem
9 et de
10 *deest*
11 equm non potuerit
12 *deest*
13 Cunelarius
14 rausum
15 calumpnie
16 LX
17 domus
18 sagionem
19 ferire

N.° 2

1 adefonsi
3 Portugalensis
5 gocterre.
6 uno boue
7 quartarium
8 autem
9 et de
10 *deest*
11 equm non potuerit
12 *deest*
13 Cunelarius
14 raussum
15 calumpnie
16 sexaginta
17 domus
18 sagionem
19 ferire

Digitized by Google

uicino sua[20] iniuria[21] habuerit uicario uille querimoniam faciat : et si noluerit emendare pignoret illum pro uno solido. Et si adhuc se emendare noluerit sepius illum pignoret de uno solido denec[22] ueniat ad directum. Iste calumpnie supranominate stent in exquiricione[23] bonorum hominum hanc firmitudinem facio et iure perhemni in forti statu suo esse semper permitto atque concedo. Qui uero istud factum meum confringere uoluerit sint maledicti dei patris omnipotentis et excomunicati et semper maledicti permaneant usque ad satisfacionem. Facta stabilitatis karta mense februario. Era M.ª CC.ª XXXX.ª IIII.ª Ego supranominatus qui hanc cartam iussi facere cum manibus[24] roboraui et hoc signum feci ++++[25]. Qui affuerunt[26], hec sunt testes. Petrus petri test. Stephanus presbiter uidit.[27] Gunsaluus presbiter uidit. Domnus Maurus[28] test. Menendus achia test. Fer.[29] randufiz test. Gauldin[30] test. Petrus petri test. Domnus Michael test.

Ego Alfonsus secundus dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis nostris[31] infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum quod uobis dedit et[32] concessit[32] domnus Petrus alfonsi concedo uobis et confirmo per hoc scriptum. Et ut mea concessio et confirmacio in perpetuum robur[33] obtineant, precepi fieri[34] istam[34] meam[34] cartam[34], et[34] eam[34] feci[31] meo[34] sigillo[34] plumbeo communiri. Que carta fuit facta apud Colinbriam mense Nouembri[35]. Era[36] M.ª CC.ª L.ª V.ª Ego[37] Rex[38] domnus[38] Alfonsus[38] et[38] uxor[38] mea[38] et[38] filii[38] nostri[38] supranominati qui hanc cartam fieri iussimus[39] coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++.

Qui affuerunt, Domnus Martinus joannis signifer domini Regis conf. —Domnus Petrus joannis maiordomus Curie conf. —Domnus Laurencius suarii conf. —Domnus Johannes fernandiz[40] conf. —Domnus Fernandus fernandiz[41] conf. —Domnus Gomecius suariz[42] conf. —Domnus Egidius[43] ualasquiz conf. —Domnus Rodericus menendiz conf. —Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Lopus alfonsi conf. —Vincencius menendiz —Martinus petri —Joanninus[44], test[44].

Domnus Stephanus bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Martinus Port. episcopus conf. —Domnus Petrus Colinbriensis episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. —Domnus Bartolameus[45] Visensis episcopus conf. —Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. —Magister Pelagius Cantor Port. —Petrus garsie —Petrus[46] petri[46], test.

Gunsaluus[47] Menendi[48] Cancellarius Regis[49] —Laurencius[50] martini[50] scripsit[50].

N.º 1

20 suo
21 iniuriam
22 donec
23 exquisicione
24 manibus meis
25 f—+—eci.
27 test.
28 mourus
29 Fernandus
30 Galdin
32 *desunt*
33 firmum robur
34 hanc cartam scribi et sigillo meo
35 Nouembris
36 in Era
37 Nos
38 *desunt*
39 precepimus
40 fernandi
41 fernandi
42 suarii
43 Gil
44 Johannes pelagii test. Suarius stephaniz test.
45 Bartholomeus
46 *deest*
48 menendiz
49 domini Regis
50 *deest*

N.º 2

20 suo
22 donec
24 manibus meis
25 f—+—eci
26 adfuerunt
27 test.
28 mourus
29 Fernandus
30 Galdin
31 *deest*
32 *desunt*
33 firmum robur
34 hanc cartam scribi et sigillo meo
35 Nouembris
36 in Era
37 Nos
38 *desunt*
39 precepimus
40 fernandi
41 fernandi
42 suarii
43 Gil
44 Johannes pelagii test. Suerius stephani test.
45 Bartolomeus
46 *deest*
47 Gonsaluus
48 menendi
49 domini Regis.
50 *deest*

Digitized by Google

TEIXEIRAS ET SAUTO DE ROORIGO

TEIXEIRAS E SOUTO-RÓRIGO

1206

In scrinio capituli sedis Conimbricensis hoc forale *invenimus, quod hinc in Publicum Archivum detulimus. Charta quidem non authentica, sed illo tempore, quo datum fuit* forale, *scripta videtur. Autographam incolis tamen non transmissam suspicamur, ex eo quod desunt et descriptio terminorum et subscriptiones episcopi, canonicorumque Conimbricensis sedis, quibus concessio* foralis *tribuitur.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego P. episcopus colimbriensis una cum canonicis meis uolumus restaurare atque populare has teixeiras et sauto qui dicitur de roorigo scilicet omnem hereditatem quam ibi habemus. Damus tibi pelagio aluarino in ipsa hereditate forum et consuetudinem de couilliana. In primis isti sunt fori quod due partes de caballariis uadant in fossado episcopo, tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus : et una uice faciatur fossado in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, c solidos ad palatium. Et pro casa derrota cum armis, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et vii.ª ad palatium. Et qui furtaret pectet pro uno noue, et habeat intentor duos quiniones, et vii partes ad palatium. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada et ille negaret, det illa in auctorgamento tres hominis talis qualis ille fuerit, et ille iuret cum duodecim quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.ª ad palatio. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso pectet lxª solidos et vii.ª ad palatium, et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet lxª solidos, medietas detur palatio, et medietas concilio. Et de medietate concilii, vii.ª detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet lx solidos et vii.ª palatio. Et qui non fuerit iudices, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici iº solido. Et qui non fuerit ad apellidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruitio milites pectet x solidos uicinis, pedonis uero v solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, xxxxª oues, et unum asinum, et duos lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici iº solido. Et mulier de benedictionibus qui maritum suum relinquerit pectet ccc solidos vii palatio. Et qui dimiserit uxorem suam, pectet iudici i dinerio. Et qui caballum alienum equitauerit pro iº die pectet iᵐ arietem, et si magis pectet, pro iº die vi denarios, et pro iª nocte i solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pola intrada pectet x solidos : et si transierit ad aliam partem pectet uulnerato xx solidos. Et qui fregerit oculum uel brachium aut dentem, pro unoquoque menbro, pectet uulnerato c solidos, et ille det vii.ª palatio. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet xxxª solidos et vii.ª palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet xxxxª solidos et vii.ª palacio. Qui limidem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.ª palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet omicidium suo amo, et det vii.ª palatio. Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molinario, et de suo solarengo. Qui habuerit uasallos in suo solar, aut in sua hereditate ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerit non pectent nec seruiant ad alium hominem de tota sua fazenda nisi dominis hereditatum. Moratores teixeiras per totum regnum nullam pectent calumniam, nisi per forum das teixeiras. Tendas et molinos et fornos de omnibus teixeiras sint liberi de foro. Milites teixeiras sint in iuditio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iuditio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille pectet x solidos et vii.ª palatio. Ganatum das teixeiras non sit in montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foris uille et fugierit suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione, et sacudirent ei pignus, concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro lxª solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines das teixeiras non sint in prestamo datos. Et si homines das teixeiras habuerint iudicium hominibus alie terre, non currat inter illos firma, se cucurrat per inquisa aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in termino teixeiras, accipiant de illis montadigo, scilicet de grege ouium iiiiᵒʳ carnarios, de busto de uaccis iª uacca. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lite, primum erectis eos sine quinta, et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo teixeiras qui inuenerint aliquem hominem alie uille in suis terminis tallando aut leuando madeira de montibus prendat totum quod ei inuenerit

Digitized by Google

sine calumnia. De azarias, et de guardiis, v.ª parte nobis date sine ulla offrecione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet palatio LXª solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque hec fecerit pectet palatio LX solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Episcopo habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus fuerit non pectet pro eo aliquam calumniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si cum rancura de ipso ad episcopo uel domino terre uenerit pectet C morabitinos, medietas episcopo, et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari, uel rapere relinquerit, et postea si pro aliqua re repetitus fuerit, quodcumque comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donec *(sic)* eam suis parentibus et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª palatio : et insuper sit homicida. De portagem : foro do trosel de caballo de pannis de lana uel de lino I solidum. De trosel de lana, I solidum. De trosel de fustanes, V solidos. De trosel de pannis de color, V solidos. De carrega de piscato, I solidum. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de pellibus de conelios christianorum, V solidos. De carrega de mauris de conelios, I morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderint in mercato, I solidum. De mulo, I solidum. De asino, VI denarios. De carnerio, III medalias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de pane uel de uino, III medalias. De porco, II denarios. De foron, II denarios. De carrega de peon, I denarium. De mauro qui se redimeret in mercato, I solidum. De mauro qui se redimeret decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de uacca uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo uel gamo, III medalias. De carrega de azeite, V solidos. Iste portagem est de hominibus foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo ospiti, et duas partes episcopo. Moratores das teixeiras non dent portagem. Assignamus ei terminos

Ego episcopus P. una cum canonicis meis qui hanc carta tibi pelagio aluarino iussimus facere cum manibus nostris roborauimus. Quisquis hos terminos asignatos irrupere uoluerit pectet concilio mille solidos bone monete. Facta karta VII.° kalendas augusti. Era M.ª CC.ª XXXX.ª IIII.ª Et siquis hoc nostrum factum irrumpere uoluerit sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in has teixerias habitauerit unum annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines teixeiras habeant concilium circa terminos teixerias.

HABEUL

ABIUL

1206

Charta apographa, authentica tamen, saeculi XIV ex tabulario monasterii Laurbanensis delata nobis textum hujus foralis *suppeditavit. Lectiones variae, translatioque in linguam vernaculam, quae accesserunt, ex alio apographo in Publico Archivo ab antiquo servato desumptae sunt. Antiquiora diplomata ad* Abiul *attinentia, in chartophylacio laurbanensi inventa, supersunt. Haec vero, non inter* foralia, *sed emphyteuticos contractus adnumerare opportet.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego iohanne abbate de lourbani una com conuentu fratrum nostrorum omnibus hominibus in habeul habitantibus facimus kartam firmitudinis de bono foro tam presentibus quam futuris de iure et foro quod populatores abere[1] debent iure perpetuo. De omni labore quod laborauerint decimam partem domino fideliter tribuant. Et in areaticam unam talicam tritici et unam quartam uini. Et in seruicio unam fugazam de duobus alqueires tritici et unum caponem[2]. Clericus de sua hereditate similiter fo-

1 habere

En nome da santa nom departida trindade. Eu Johane abade de loruaão em seenbra com o conuento dos nosos frades fazemos carta de firmeza a todollos homens que morom em abiull de boom foro asy presentes come uiindoros de direito e foro. O quall os pouoradores deuem auer de direito perdurauell : dem de todo trabalho que laurarem a decima parte ao senhor. E huma teiga de trigo na eira, e huma quarta de uinho. E em seruiço huma fogaça de dous alqueires de trigo e huum capom. O crelligo de sua erdade semelhauell-

2 capone.

Digitized by Google

rum faciat. Siquis hereditatem suam uendere uoluerit uendat suo uicino tali uidelicet pacto ut forum domino suo integrum tribuat. Et decima precii uenditor domino terre tribuat in portadigo. Nulli homini de habeul[3] sit licitum alicui suam hereditatem dare uel testamentum facere nisi ad nostram ecclesiam aut ad monasterium nostrum ita ut kasal nec forum dominus[4] perdant[4]. Laborator non faciat forum de montaria. Montarius qui in monte unam noctem uel plus manserit det[5] unam[5] conelium com sua pelle : sin autem nichil det. Et de omni uenatu lunbum costalle det. Melitor mediam libram cere tribuat. Non sit inter uos calumniam nisi rausum et homicidium et stercus in ore et casa disrupta cum[6] aramis aut cum feridas aut fregerit portas et intrauerit domum per uim in cauto uille quingentos solidos pectet. Et furtum. Omnes istas calumnias sint pectadas per forum terre palumbaris. Siquis aliquid tortum alicui fecerit contra iudice et iusticis[7] illi satisfaciat sine pecto. Judex honorem debitum habeat et suum signum stabille sit. Facta karta confirmacionis et roboracionis mense decembris sub Era M.ª CC.ª XXXX.ª IIII.ª Ego[8] Johanne abbate laurbanensi una cum fratribus meis manus nostras roboramus. Siquis hoc forum frangere uoluerit sit maledictus.

3 habiul
4 domino perdat.
5 de unum

mente faça foro. Se alguum sua erdade quiser uender uendaa a seu uizinho conuem a saber per tall preito que dê a seu senhor enteiro foro. E o uendedor dê ao senhor da terra a deçema do preço em portaiem : non pertença a nenhuum homem dabiull dar sua erdade álguum em testamento fazer saluante á nosa egreia, ou ao noso moesteiro em tall gissa que o senhor nom perca casall nem foro. O laurador nom faça foro de montariia. O monteiro que huma noyte ou mais no monte ficar dê huum coelho com sua pelle os seus nom dem nada. E dem de todo ueado lonbo e costa. Colmeeiro dê mea liura de çera. Nom seia antre uos engano nem rouso homiçidio e esterco em boca. E quem destrahir casa com armas ou com firidas ou britar portas e entrar aa casa per força no couto da uilla pagem quinentos solldos e o furto. E todos estos enganos seiam peitados pollo foro da terra de ponball. Se alguum fezer alguum torto álguum contra o juiz e justiças a ell satifaça seem preito. O juiz aia onrra dehuda, e seu sinall seia estauell. Feita esta carta de confirmaçom e fermidoe no mes de dezenbro na era de mill e duzentos e quarenta e quatro annos. Eu Johane abade de loruaão em seenbra com os meos frades com nosas maãos a firmamos. Se algum este foro quiser quebrar seia maldito

6 com
7 iusticias
8 Eu

SAUTO

SOUTO

1207

In Lib. I *et in* Lib. II *(sic dicto)* Donationum Alphonsi III *hoc invenitur* forale. *Ex Lib.* II *textum sumpsimus : ex Lib* I *lectiones varias.*

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi facere[1] ego Sancius dei gratia portugalensis Rex, una cum filio meo Rege domno Alfonso et cum aliis filiis et filiabus meis, vobis tribus populatoribus de Sauto[2] presentibus et futuris scilicet ut detis nobis septem modios, et duos quartarios de pane medietatem de milio et medietatem de centeno per taygam[3] directam et tres spadoas et sex fogacias unaquaque earum de tribus almudes et tres gallinas cum triginta ouis. Et de collecta II carnarios[4] et tres fogacias. Et concedimus uobis et cunctis successoribus[5] ut nunquam habeatis maiordomum super uos, et ut nunquam pectetis nisi tres callumpnias furtum rausum et homicidium et debent esse per bonos homines et debet esse furtum pro uno nouem. Et pro[6] homicidio decem morabitinos, et pro rausso decem morabitinos : et de istis morabitinis concilium debet habere medietatem. Et non debetis ire in fossatum nisi citra dorium ubi ego fuero et illos tres morabitinos debetis dare per tres partes anni. Et meus vassallus qui tenuerit terram super uos nunquam pauset in uilla uestra. Et uos nunquam pectetis aliam callumpniam, neque faciatis aliud forum, nisi quantum iacet in ista carta. Quicunque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit, sit benedictus a deo, amen[7]. Et quicunque illud uobis infregerit ira dei ueniat super eum. Facta fuit hec carta apud[8] Couilianam[8], Mense Augusto[9]. Era M.ª CC.ª XXXX.ª V.ª Anno[10] regni nostri XXI.° Nos reges qui[11] hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus[12].

1 fieri
2 Saucto
3 taeygam
4 carneyros
5 successoribus uestris
6 *deest*
7 *deest*
8 in Couelliana
9 Agusti
10 Agno
11 *deest*
12 roboramus.

Digitized by Google

Qui[13] affuerunt[13], Gonsaluus[14] menendiz maiordomus curie conf. —Martinus fernandi significer[15] domini Regis conf. —Laurencius suarii[16] conf. —Rodericus menendiz conf. —Laurencius uenegas conf. —Fernandus[17] peregrini[17] conf.[17] —Petrus nuniz —Rodericus petriz[18], test.

Martinus Bracarensis archiepiscopus conf. —Martinus Port. episcopus conf. —Petrus Lamecensis episcopus conf. —Nicholaus Visiensis episcopus conf. —Petrus Colinbriensis episcopus conf. —Petrus gomez test. — Johannes gonsaluiz[19] conf.

·Rex[20] domnus[20] Sancius[20] —Regina[20] domna[20] Tarasia[20] —Rex[20] domnus[20] Alfonsus[20] —Regina[20] — Rex[20] domnus[20] Petrus[20] —Regina[20] —Rex[20] domnus[20] Fernandus[20] —Regina[20] domna[20] Blanca[20].·

Julianus Cancellarius regis.

13 *desunt*
14 Gunsaluus
15 signifer
16 suerii
17 *deest*
18 petri
19 gunsaluiz
20 *desunt*

* *Intus in circulo* (Rodado) *haec nomina leguntur.*

GARDOM

GUARDÃO

1207

Hujus foralis *translatio in linguam vernaculam saeculi XIV, ut videtur, tantum nobis superest. In charta non authentica, quae in Archivo Publico servatur, invenimus. Ex alio apographo saeculi XV, quod in ipso archivo manet, lectiones varias sumpsimus.*

Em nome de deus amen. Esta he a carta de foro que Eu dom Sancho pela graça de deus Rey de portugal em senbra com meu filho ElRey Dom Affomso e com todolos outros meus filhos e filhas mandey fazer a vos pouoadores do gardom assy aos presentes come aos que ham de viir. Outorgamos a vos que nom peitedes senom tres calunias, a saber, furto e rouso e homecidio : assy que o que fezer homecidio peyte trinta marauedis. E por rouso xxx marauedis e de furto por huum nove. A estas tres calumpnias vaa o nosso moordomo ou moordomo daquel que essa terra teuer de nós e nom a outras. E sseiam per enquisa de boos homeens : e todalas outras coomas e entençoes uossas emmendade per vos sem maliçia. E vos poende uossos degredos antre vos. Outrossy mandamos que nom seiades moordomos nem seruiçiaes[1] se nom quiserdes. E que o moordomo de fóra nom entre sobre vos, senom aquele que hy meter o que teuer a terra sobre uos. E sse hy entrar moordomo doutra parte nom aia uoz de moordomo. E o nosso rico homem que teuer essa villa nom pouse nas uossas casas mays faça ssua casa em que pouse. E dedes cada huum de vos da uossa uida huma uez no anno. E os moradores dessa uilla nom façam carreira ao que a teuer senom senhas uezes no anno. E sseia tal que elles possam tornar esse dia a ssuas casas. Outrossy mandamos que nom vaades em apellido nem a chamado saluo comnosco hu nós formos. E mandamos ainda que do trigo e do orio e çenteo e milho e paynço[2] e do linho e do vinho de qual semeardes dedes a oytaua parte. E que dos legumes e das outras cousas semelhauiis nom dedes nada. E o moordomo vaa aa eyra e ao lagar receber a ssua rraçom assy como suso dito he. E sse nom quiser hir ponham este em testemonho de boos homeens e leixem a ssua rraçom na eyra e no lagar. E vos daredes de cada huum casal enteiro huum sesteyro antre pam segundo e vinho. E o que nom teuer vinho acabe o ssesteiro de segunda. E daredes por fogaças de cada huum casal tres alqueires de segunda. E por eiradega de linho meo moolho. E por directuras[3] de cada huum casal huum soldo e huum capom ou galinha e çinquo ouos por dia de Samiguel[4]. E de portagem o homem que for de fóra da villa dê do cauallo dous soldos e da egoa huum soldo e do boy seys dinheiros e da uaca[5] VI dinheiros e do coyro dous dinheiros do porco II dinheiros do reixelo huum dinheiro do marauedi III dinheiros e da manta VI dinheiros. E o morador da uossa uilla que della fugir por fame ou por alguma outra coyta venha quando poder viir e tome a ssua herdade em paz e sem cooma, se a ante nom der ou uender a alguem. E o que uender a[6] ssua herdade ou o sseu casal vendao aa[7] tal pessoa que faça tal foro qual elle faz e dê ao senhor da villa a oytava parte do preço. E todas estas cousas uos fazemos por remiimento dos[8] nossos[8] pecados e por cinquoenta marauedis que nos destes. Per estes termos se ençarra a uossa villa : pela portela das

1 seruiçaees
2 panyço
3 dereyturas
4 sam miguel.
5 uaqua
6 *deest*
7 a
8 de vossos

Digitized by Google

varzeas como parte pelo padrom da messe. E pelo caramudo dalcoba e dende ao carualhinho hu see o canto antre o figueiral e janardo e dèsy aa pedra do[9] bolo e vay per miserella ao padrom da messe : todo o que he conteudo dentro em estes termos uos damos e coutamos em tal guisa que se uos alguem quebrantar peyte a nós quinhentos soldos e a vos emmende em cheo todo o dampno que uos fezer. E demais seia auudo por meu inmiigo. Feyta foy esta carta em Coynbra no mes de Setembro. Era M.ª CC.ª XXXX.ª V.ª Nós Reys que esta carta mandamos fazer a reboramos perante os soescriptos que presentes forom.

Dom Gonçalo meendez moordomo da corte conf. —Dom Martim fernandez alferez delRey conf. —Dom Lourenço soarez conf. —Pero nuniz —Roy[10] perez, testemunhas.

Affomso perez tiinha a dicta villa conf. —Dom Rodrigo meendez conf. —Dom Lourenço ueegas conf.

Martinho Arcebispo de braagaa conf. —Martinho Bispo[11] do porto conf. —Pedro Bispo de lamego conf. —Nicolaao Bispo de viseu conf. —Pero gomez —Joham gonçalues, testemunhas. —Gyaão chançarel delRey[12].

9 de
10 Ruy
11 Arcebispo
12 delRey conf.

RANALDI

RENALDE

1208

Ex codice, qui Lib. II Donationum Alphonsi III *perperam dicitur, descripsimus. Lectiones varias ex* Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova *in Publico Archivo servato adjecimus.*

In dei nomine et uirginis marie. Ego Rex S.[1] cum filiis et filiabus meis, placuit nobis ut faceremus kartam[2] de ranaldi vobis hominibus XXX.ª cum omibus[3] suis terminis : scilicet quomodo partit cum palaciis : quomodo exparte cum fontaneo seco, et cum fernando gonsalui, et cum suis iermanis[4] : et quantum habemus in sancto Martino quomodo partit cum caualeiros : et quomodo exparte cum anta : quomodo partit per foro lobal et cum uessadio. Quomodo exparte cum fons cecca, et ferit in a portela de magaliana : quomodo partit per fontem da grouuenza, et intrat per ribeiro de uermuu, et ferit na caeda. Quomodo exparte pela[5] lumba do muro, et ferit in annta[6] da cabeca da loura : quomodo diuidit per a fonte de ranaldi et ferit in trauesselo : quomodo ferit in a fonte de iuncoselo, per aqua quomodo parte cum couas, et fer in uena de dorio. Quomodo exparte per pala de porto manso : quomodo exparte cum gouuianes, et fer na fonte de godina : faciatis inde foro singulos modios de pam quartado : des V.e anos[7] singulos modios de uino pro parada singulos alqueires de pam cocto, medio tritico, et medio centeno, et singulos almudes de uino, et singulos foles de conelio. Ista parada date una uice in anno : et non a comedant in ipsa villa : et meus ricomen, nen[8] prestameyro, nen[9] maiordomo, nen[10] aliquis homo qui potestatem habet de fazer forcia, non pouset in vestra uilla. Maiordomo de concilio nunquam faciat forum. Non uadatis in hoste nen apelido, ergo cum corpore Regis et sit per suo sigillo ou per suo portario. De uenado lombo : de urso manus : primicia de rio si exierit in uestro cauto. Ecclesia in uestra uilla cum clerico de concilio teneatis illum ad iusticiam. Vnus ad alium fiadoria una cera et sit[11] non quesierit respondere sedeat desauizinado et pectet I.ª cera. Calumpnias III.es. Rauso, homicidio de homine mortuo cum armis : pro rauso XX.ti morabitinos : pro homicidio facto cum armis XX.i morabitinos. Furta iulgado duplum suo domino, et VII.m partes a palacio : ad istas calumpnias non respondeatis sine testimonio bonorum hominum et det fiador I.ª cera si se uoluerit saluare et saluet se. Nominato foro detis in tempo[12] de eiras, et quando uindemiardes : et si non uenerint in isto tempo pro illo, perdant. De apostilia non respondeatis. Nominata parada detis in palaciis, ou in Mateus, ou in abazas. Isto foro quanto sonat in ista karta[13] tanto est forum et plus non. Qui fecerit uobis forcia in vestra uilla ou in suos terminos, scilicet, homo de alia parte pectet nobis C.m morabitinos et uobis sanet in duplo dampnum[14] quod fecit : et exeat pro nostro inimico. Habeatis istam villam qui mandamus uobis facere et cum omnibus suis pertinenciis et sic posteritas uestra in secula seculorum. Siquis uenerit ex parte nostra qui uos ad uestrum forum tenuerit, habeat bene-

1 Sancius
2 cartam
3 omnibus
4 germanis
5 per la
6 na anta
7 annos
8 nem
9 nem
10 nem
11 si
12 tempore
13 carta
14 damnum

Digitized by Google

dictionem nostam amen. Et quis uobis aliud forum malum superposuerit aut istam meam uillam per a male uoluerit leuare, aut isto nostro facto uoluerit comptemnere[15], sit maledictus et excomunicatus, et semper cum diabolo sit sociatus. Facta karta[16] mense februario, sub Era M.ª CC.ª XXXX.ª VI.ª Ego Rex Sancius cum filiis et filiabus meis istam kartam[17] roboramus et confirmamus, nostris manibus apponentis, et cum principe ipsius terre domno Martino petri, et cum archiepiscopo Domno Martino. Cancellarius Curie domnus Julianus Julianus *(sic)* confirmat. Judex terre Fernandinus, Portarius Gunsaluus cordo. Archidiaconus[18] Pelagius de sandi, confirmant.

Johannes notuit.

Et ista carta non erat sigillata.

15 contemnere
16 carta
17 cartam
18 Archidiachonus.

REBORDANOS

REBORDÃOS

1208.

Ex codice, qui Liber II Donationum Alphonsi III *dicitur, descripsimus. An hoc diploma sive* foralibus, *sive contractibus emphyteuticis adnumerandum sit ambigimus.* Concilium *textus diplomatis meminit, electionemque parochi a coetu parochianorum faciendam statuit, sed ex eodem textu locum proprios nec judicem nec maiordomum habuisse apparet. In dubia nostra sententia utilius duximus chartam de* Rebordãos *hic juris publici facere. Lectiones varias hausimus ex codice* Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova, *sic dicto.*

In dei nomine. Ego Rex sancius[1] portugalensis[1] dei gratia, do uobis concilio de Reuordanos de bragancia pro foro ut nunquam pectetis nisi tres callupnias[2], scilicet, furtum et rausum et homicidium, que fuerunt notas : et nunquam respondeatis ad aposicionem : et miles qui tenuerit castellum de Taurones pouset in regalengo et non in ecclesia : et ad hominem de ipso castello qui habuerit extrahere suas callumnias[3] si forte illum percusserint uel currerint aut occiderint, pectent pro illo LX.ª solidos et non plus. Homines de Reuordanes[4] non debent bastire ipsum castellum : et si uenerit fossato in terra, intrent ibi homines cum suas armas, et cum sua uita in ipso castello et quantum remanserit totum eis extrant[5] in saluo et suas armas : et alios homines qui ibi non intrauerint uadant gardare[6] suos ganatos : et in quocumque anno detis VII paradas et dimidiam. Et pro fossadaria sedeat I solido : et detis osas de III solidos et non plus : pro collecta et I porco de IIII.or solidos *(sic)* : et parada sedeat III almudes de centeno et unum almude de tritico et una imina de uino et una gallina, et non plus, et si illas dederitis ad castello non detis illas ad riquohomine et si illa dederitis ad riquohomine non detis illas ad castellum : et non faciatis fossatum nisi ad forciam de terra quomodo in ipso die ueniatis ad uestros[7] domos, et propter hoc detis VII fossadarias et media : et pro fossadaria sedeat uno solido : et detis osas de III solidis et non plus. Homine de uestra uilla qui fuerit hereditarius non sit manarius. Homines de Reuordanos qui sit hereditarius faciat ipsum predictum forum et ubi fuerint semper habeant suas hereditates in saluo : et Concilium de Reuordanos semper mittant clericum qualem uoluerint in sua ecclesia. Et si aliquis uenerit qui hoc factum meum irrumpere uoluerit, teneat me pro suo inimico et pectabit mihi[8] mille solidos. Facta karta mense nouembris, sub Era M.ª CC.ª XXXX.ª VI.ª Ego Rex Sancius simul cum filiis et cum[9] filiabus meis hanc cartam propriis manibus roboramus.

Qui presentes fuerunt, Martinus fernandi test. —Domnus Martinus petri test. —Domnus Poncius alfonsi test. —Pelagius gomis[10] test. —Gomiz barreta test. —Betegom test. —Martinus caluus test.

Domnus lupus alfonsi test. —Domnus valascus martini maiordomus curie test. —Regoxo de bragancia test. Gunsaluus cordo iudex in uïnales test. —Infans domnus Petrus test.

Domnus Egidius ualasquis[11] test. —Domnus Julianus cancellarius test. —Fernandus petri cantor lixbonensis test. —Saluador martini test. —Fernandus petri, cum III uicinis, test. —Petrus roderici cellararius de clastro auelanarum test. et conf.

1 Sancius Port.
2 calumpnias
3 calumpnias
4 Reuordaanos
5 extrahant
6 guardare
7 uestras
8 michi
9 *deest*
10 gomiz
11 valasquiz

Digitized by Google

PENAMOCOR

PENAMACOR

1209

Ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. textum descripsimus : lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II.

In nomine domini. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego S.[1] dei gratia Port. Rex, una cum filio meo Rege domno A.[2] et uxore mea[3] Regina domna Vrraca, et ceteris filiis et filiabus meis, vobis populatoribus de Penamocor tam presentibus quam futuris. In primis damus uobis pro foro ut due partes militum uadant in fossadum Regis una uice in ánno, et tercia pars remaneat in uilla cum totis peditibus. Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum Rege, pectet pro fossadeira x solidos. Et pro homicidio ille qui homicidium fecerit pectet xxx^a^ morabitinos ad rancurosum. Et rancurosus det inde vii.^am^ partem palacio. Et si pro iusticia aliquis fuerit occisus nichil pectent pro eo[4]. Et si aliquis disruperit casam qui passet liminare cum armis, scilicet, cum scutis cum lanceis, aut cum spatis, aut cum cultellis, uel cum porris uel cum petris, pectet d solidos rancuroso, et vii.^a^ a[5] palacio. Et qui furatus fuerit, pectet pro uno viii, et intentor recipiat suum integrum, et alias octo partes diuidant cum iudice per medium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata, et ille negauerit, iuret cum xii et exeat de ipsa calumpnia[6]. Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.^a^ palacio. Testis mentirosus et fiel mentirosus, pectet lx solidos et vii.^a^ palacio, et sit deitatus de concilio. Et milites aut pedites qui non fuerint in apelidum exceptis hiis qui sunt in seruitio alieno, miles pectet x solidos et pedes v solidos ad suos uicinos. Qui habuerit aldeiam et unum iugum boum et xxxx^a^ oues et unum asinum et ii lectos emat equm. Mulier qui dimiserit suum[7] maritum[7] de benedictione, pectet uiro suo ccc solidos et vii.^a^ palacio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterio cognito, relinquat eam et habeat omnia bona sua, et pectet iudici i denario. Et si aliquis homo uoluerit ei[8] propter hoc malum[9] facere[9] pectet d solidos ad concilium et eiciatur a[10] uilla pro traditore, et vii.^a^ palacio. Qui equitauerit equm alienum sine mandato domini sui, pectet pro die v solidos, et pro nocte x solidos. Qui percusserit cum lancea aut cum spata, aut cum cultello, pectet xx solidos. Et si transierit ad aliam partem, et posuerit magistrum super se, pectet xii morabitinos rancuroso et vii.^a^ palatio. Qui fregerit oculum aut dentem aut brachium, pro unoquoque membro pectet xii morabitinos rancuroso et vii.^a^ palatio. Qui mulierem alienam de recabdo percusserit pectet ei lx solidos. Et si non habuerit recabdum, pectet xxx solidos, et sit inimicus de suis parentibus, et vii.^a^ palacio. Qui marcum mutauerit in alienam hereditatem, pectet v solidos et vii.^a^ palatio. Qui limitem alienum fregerit, pectet v solidos et vii.^a^ palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, ad dominum eius pectet homicidium et vii.^a^ palatio. Similiter[11] faciat de ortolano, et de quartário, et de molendinario, et de solarengo. Qui habitauerit in domibus aut in hereditatibus alienis non seruiant neque faciant facendeiram[12], nisi dominis suis in quorum domo aut hereditate sederint. Qui in regno nostro habuerint hereditates aut possessiones non seruiant nec[13] faciant inde forum nec[14] pectent calumpnias[15] nisi dominis suis. Et si fecerint calumpniam, non pectent nisi per forum de penamocor dominis suis. Vicini de penamocor habeant suas hereditates in toto regno nostro in pace. Et si aliquis eis illas acceperit per totum[16] pectent uobis[17] d solidos, et duplet hereditatem domino suo. Tende et molendini, et furni de penamocor, sint liberi de toto foro. Milites de penamocor stent in iudicio pro podestadibus[18], et pro infancionibus de[19] regno[20] nostro[20]. Clerici de penamocor sint liberi ab omni fisco laicali : et habeant honorem et hereditates sicut milites : et non respondeant nisi per archidiaconum ab hora prime usque ad terciam. Homines de penamocor non respondeant sine rancuroso. Ecclesie de penamocor accipiant primicias singulas faangas de omni pane, et decimam de pane et de uino, et de omnibus fructibus de[21] pecoribus. Et episcopus habeat terciam et clerici terciam partem, et parrochiani aliam terciam. Et expendant illam per episcopum et per clericos ecclesiarum ubi rectum fuerit. Clerici ecclesiarum pro suis primiciis dent incensum. Parrochianus qui se uoluerit expedire, expediat se in festo natalis domini per concilium clericis[22] coram[22] et statim nominet ecclesiam, ad quam uoluerit ire : et non habeat potestatem dare deci-

1 Sancius
2 Alfonso
3 eius
4 illo.
5 *deest*
6 calupnia.
7 uirum suum
8 *deest*
9 ei mali facere
10 de
11 Simiter
12 fazendeiram
13 neque
14 neque
15 calumpniis
16 tortum
17 nobis
18 potestatibus
19 *deest*
20 regni nostri.
21 et de
22 coram clericis

Digitized by Google

mam alibi in ipso anno. Habitatores de penamocor non sint maiordomi neque seruiciales contra suam uoluntatem. Alcaides et iudices mittantur per beneplacitum concilii. Pedites sint in iudicio pro militibus uillanis alterius uille. Vicinus qui uenerit uozarius[23] contra suum uicinum pro homine alterius uille, pectet x solidos VII.ª palatio. Homines de Penamocor non dent pausatam contra suam uoluntatem. Morator de Penamocor si inimicus eius uenerit super eum sine treuga, mactet illum sine calumpnia. Montes, fontes, et flumina sint concilii et uenarii et barrarii : domus de Penamocor habeant unum forum, exceptis domibus regis et Episcopi. Morator de Penamocor postquam ibi habitauerit unum annum faciat de suis hereditatibus illud quod facere uoluerit. Ganatum de Penamocor non sit montatum in regno nostro. Homines de Penamocor non dent portagium in toto regno nostro. Qui perdiderit equum[24] suum, sit excusatus per unum annum. Et nullus pectet homicidium neque calupniam[25] pro suo mancipio. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozeirus. Qui abstulerit pignus iudici, pectet I solidum. Qui percusserit in ecclesia, aut in concilio, aut in mercato, pectet LX solidos rancuroso VII.ª palacio. Si homines de Penamocor habuerint iudicium cum hominibus alterius terre, non currat inter eos firma, sed exquisa aut retum quale uoluerint homines de Penamocor. Qui milites de Penamocor desornauerit de suis caballis per forciam pectet nobis D solidos, et duplet equm domino suo. Homines qui uoluerint pausare in terminos[26] de Penamocor, dent montaticum : de grege ouium III carneiros, et de grege porcorum III porcos : de busto uaccarum I uaca[27]. Istud montaticum sit concilii. Milites qui in fossato, aut in guardiá aut in algara, aut in lite perdiderint equos suos, erigant illos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Homo de penamocor qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeiram[28] de montibus accipiat quantum eis inuenerit absque calumpnia. Judex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit habeat VII.ª partem. Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur, saluet se cum uno uicino. Et nos debemus recipere quintas sine offretione. Siquis ad uestras uillas uenerit accipere cibos, aut aliquam rem per forciam et ibi mortuus fuerit, aut percussus, non pectent pro illis, neque sint homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimonia de eo ad Regem aut ad dominum terre pectet C morabitinos, medietatem Regi et medietatem concilio. De armis usque ad X morabitinos non detis quintam, neque pannis, neque de coriis cisis. Latro qui per unum annum uel duos furari et rapere dimiserit, si pro aliqua re impetitus fuerit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit subeat penam latronis. Qui filiam alienam rausauerit[29], det eam suis parentibus et pectent[30] eis CC morabitinos VII.ªm palacio : et sit homicida. Casarii Regis, et episcopi, et boues et ganatum habeant forum quasi uicini. Qui fiaduriam[31] fiauerit, qualem fiauerit talem faciat si non habuerit suum intentorem. Et si habuerit eum, ostendat eum in concilio, et sit liber. Qui fecerit mandam cum sua uxore, usque ad medietatem stet. Et qui fregerit eam, pectet C morabitinos VII.ª palatio. Qui obierit subitanea morte, dent quintam de sua hereditate, et habere pro anima sua. Qui habuerit filios aut parentes qui calumpnias faciant, non respondeant pro eis. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerit uno anno, sit liber ipse et semen eius. Qui prendiderit hominem de penamocor, pectent D solidos, medietatem regi, et medietatem rancuroso. De tota uenda que uenerit ad uillam uestram, de pane et de uino, et de carnibus, et de piscato, et de pomis quando uilla uestra fuerit mingada nullus ea comparet sine mandato de alcaldibus, siue sit pretor siue alcaldus. Et si ea comparauerit, pectet LX solidos alcaldis et concilio, VII.ª palacio. De portagio et de passagine, et de decimis de mauris, et de christianis due partes detur regi, et tercia hospiti. Qui percusserit alcaldem pro iusticia quam faciat pectet L morabitinos uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde et noluerit esse, pectet V morabitinos concilio. Homines de Penamocor non respondeant ad alias calumpnias[32] nisi ad istas que scripta sunt in hac carta. Portagium tale est : De equo, de mulo de mula, I solidum. De troxel[33] de burel aut de lino, I solidum. De carrega de fustanibus, V solidos. De pannis de coloribus, V solidos. De carrega de piscato, I solidum. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de coniliis christianorum, V solidos. Et de mauris, I morabitinum. Et de quanto uendiderint aut comparauerint, decimam partem : et dent unum corium rubeum pretori. De equo quem uendiderint in mercato, I solidum. De mauro qui se redemerit aut cum domino suo pepigerit, decima. De porco, II denarios. De furone, II denarios. De corio de uacca uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo, uel de gamo, III mealias. De carrega de oleo, V solidos. De carrega de pane uel de uino, III mealias. De boue uel de asino, VI denarios. De mulo uel de mula, I solidum. De carrega de peone, I denarium. De morabitino cambiar, II denarios. De carrega de pexotas[34], uel de coriis que duxerint ad alium[35] regnum, V solidos. De oleo, V solidos. De sardinis, V solidos. De sale, I solidum. De carrega de pexotas[36] uel congris, II solidos medium[37]. De carrega de oleo de asino, V solidos. De carrega de cera de christianis, V solidos. Istas portagines dent christiani et mauri qui non habitauerint in penamocor neque in suis terminis. Homines de Penamocor non sint dati in prestimonio. Et si habuerint iudicium cum hominibus de aliis terris, non dent neque accipiant directum, nisi in

23 uozeirus
24 equm
25 calumpniam
26 terminis
27 uacam.
28 madeira
29 raussauerit
30 pectet
31 fiadoriam
32 calupnias
33 troixel
34 peixotas
35 aliud
36 peixotis
37 et medium

Digitized by Google

termino de penamocor. Et cum totis causis que scripte sunt in hac carta non se erigant nisi ad forum de penamocor uel ad regem. Et de toto portagio Rex habeat duas partes, et hospes terciam. Et iudex quem concilium, uel sesmus uel alcaldes manuferirent si noluerit esse, pectet v morabitinos concilio. Et[38] concedimus etiam uobis ut detis nobis pro collecta de unaquaque domo vi denarios. Et concedimus ut habeatis lectos uestros cautatos. Et si aliquis pignorauerit uos in uestris lectis, pectent LX solidos rancuroso et VII.ª palatio. Nos reges qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++++++++[39]. Et concedimus ut sit benedictus a deo ille qui uobis eam obseruauerit. Facta fuit hec carta apud Colimbriam, Mense Marcio, Era M.ª CC.ª XXXX.ª VII.ª Qui affuerunt, Martinus Bracarensis Archiepiscopus conf. Martinus Port. episcopus conf. Nicholaus Visensis episcopus[40]. Pe.[41] Lamecensis episcopus conf. Martinus Egitaniensis episcopus conf. Petrus Colimbriensis episcopus conf. Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Suarius Elborensis episcopus conf. Nuno sancii affuit. Gil ualasquiz affuit. Mar.[42] petriz affuit. Gomecius suarii affuit. Laurencius uenegas affuit. Laurencius suarii affuit. Suarius remundi. Monio ermigiz[43] affuit. Rodericus roderici affuit. Gunsaluus menendi[44] maiordomus curie affuit. Martinus fernandiz[45] signifer Regis affuit. Valascus menendiz dapifer regis affuit. Johannes petriz[46] affuit. Poncius alfonsi. Lopus alfonsi affuit. Petrus nuniz test. Petrus gomez[47] test. Fernandus nuniz test. Rodericus petri test. Johannes gunsaluiz test. Suarius suarii test. Julianus Cancellarius curie. Menendus petri pretor qui incepit populare. Martinus cresconiz Archidiaconus qui incepit populare. Mauratum portarius qui incepit populare.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S.[48] et domno A.[49] et domna Alionor, istam cartam suprascriptam et istud forum, quod uobis dedit et concessit pater meus excellentissime memorie Rex domnus Sancius, concedo ego uobis et confirmo per hoc presens scriptum. Et ut hec mea concessio et confirmacio in perpetuum firmum robur obtineant, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo[50] plumbeo[50] communiri : que fuit facta apud Colimbriam, mense Nouembris, Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos Reges supranominati et filii nostri qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus S.[51] Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar.[52] Port. episcopus conf. Domnus Pe.[53] Colimbriensis episcopus conf. Domnus S.[54] Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S.[55] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar.[56] Visensis episcopus conf. Domnus Mar.[57] Egitaniensis episcopus conf. Domnus Mar.[58] iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe.[59] iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus F.[60] fernandiz[60] conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister P.[61] Cantor Port.[62] test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz test. Martinus petriz test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi Cancellarius curie.

38 *deest*
39 fecimus +++++++++++++++.
40 episcopus conf.
41 Petrus
42 Martinus
43 ermigii
44 menendiz
45 fernandi
46 petri
47 gumez
48 Sancio
49 Alfonso
50 plumbeo sigillo
51 Stephanus
52 Martinus
53 Petrus
54 Suarius
55 Suarius
56 Bartholomeus
57 Martinus
58 Martinus
59 Petrus
60 Fernandus fernandi
61 Pelagius
62 Portugalensis

PINEL

PINHEL

1209

In primo forali *de* Pinhel, *a nobis jam edito, jura et statuta varia, in charta de* Trancoso *scripta, incolis novi oppidi communia fiebant : in altero quod nunc edimus, omnia statuta jusque consuetudinarium eborensis municipii eis tribuuntur. Textum hujus secundi* foralis *desumpsimus ex charta autographa, quae ab antiquo in Publico Archivo servatur. Addidimus confirmationem Alphonsi II ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Rex Sancius inclita memoria Regis Alfonsi filius una pariter cum filio meo rege alfonso et aliis filiis meis ac filiabus uobis populatori-

Digitized by Google

bus de pinel facimus kartam et concedimus. Damus uobis foro et custume de elbora tam presentibus quam futuris ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in pinel : et una uice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit a ffossado, peite pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio peite c soldos a palatio. Et pro casa derrota cum armas scutos et spadas pectet ccc solidos et septima a palatio. Et qui furtaret peite pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et septem partes a palatio. Et qui mulier afforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciada, et ille negaret, det illa auctorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit : et ille iuret cum duodecim : et si non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus et si non potuerit iurare, peite ad illa ccc solidos et septima a palatio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso peite LX solidos et septima a palatio et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret, peite LX solidos, medios a palatio et medios ad concilio. Et de medio de concilio, septima a palatio. Et homo qui fuerit gentile aut eredoro, que non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra, et peite LX solidos et septima a palatio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pignos sacudiret ad saion, peite I solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apellido caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, pedon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeia, et uno iugo de boues et xxxx^{a} oues et uno asno et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier, peite I solidum ad iudice. Et mulier qui leixauerit maritum suum de benedictione peitet ccc solidos, et septima a palatio. Et qui leixauerit mulierem suam peitet I denarium ad iudice. Et qui caualo alieno caualgaret, pro uno die peitet I^{m} carnarium et si magis peitet las angueiras pro uno die VI denarios, et pro una nocte I solidum. Et qui feriret de lancea, aut de spada polantrada peitet x solidos: et si trouciret ad altera parte peitet xx solidos al quereloso. Et qui crebantauerit oculum aut brachium aut dente, pro unoquoque membro peitet c solidos a lisiado, et ille det septima a palatio. Qui mulier aliena ante suo marido feriret, peitet xxx^{a} solidos et septima a palatio. Qui moiom alieno in suo ero mudaret, peitet v solidos et septima a palatio. Qui limde alieno crebantauerit, peitet v solidos et septima a palacio. Qui conductero alieno mactaret, suo amo colligat homicidio, et det septima a palatio : similiter de suo ortolano et de quarteiro et de suo monleiro et de suo solarengo. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi a domino de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de pinel sint liberi de foro. Milites de pinel sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suo uicino pro homine de foras uilla pectet x solidos et septima a palacio. Ganado de pinel non sit montado in nulla terra. Et homine qui se anafragaret suo adextrado, quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio, el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pindrar cum saione et sacudirent ei pignos octorget el saion et prendat concilio de tres collaciones et pindret pro LX^{a} solidos, medios ad concilio et medios al rancuroso. Barones de pinel non seam in prestamo dados. Et si homines de pinel habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma sed currat pesquisa, aut repto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganado in terminos de pinel, prendant de illis montadigo da grege das oues III^{or} carneiros. Et do busto das uaccas I^{a} uaca. Isto montadigo est de concilio. Et *omnes* milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderint in algara uel in lide, primus erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de pinel qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando aut leuando madeira de montes prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicumque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palatio, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicumque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque fecerit peitet LX^{a} solidos a palatio et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : et insuper pectet c^{m} morabitinos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad nostram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habebantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitinos, medietatem regi et medietatem concilii. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit : si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit, omnino pereat et subsubeat pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate, donet eam ad suos parentes et pectet illis ccc morabitinos et septima a palacio : et insuper sedeat homicida. De portagem : foro de trosel de caualo de panos de lana uel de lino, I solidum. De trosel de lana, I solidum. De trosel de fustaes, v solidos. De trosel de panos de color, v solidos. De carrega de pescado, I solidum. De carrega de asno, VI denarios. De carrega de christianos de conelios, v solidos. De carregas de mouros de conelios, I morabitinum. Portagem de caualo qui uendiderint in azougue, I solidum. De mulo, I solidum. De asno, VI denarios. De boi, VI denarios. De carneiro, III medalias. De porco, II denarios. De foron, II denarios. De carrega de pane et de uino, IIIes medalias. De carrega de

Digitized by Google

peom. unum denarium. De mauro que uendiderint in mercado, I solidum. De mauro qui se redimeret, decima. De mauro que talia cum suo domino, decima. De corio de uaca et de zeuura, II denarios. De corio de ceruo et de gamo, III medalias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Iste portagem est de homines foras uille, tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Rex Santius una cum filio meo rege alfonso hanc kartam confirmauimus et roboravimus. Quisquis hanc kartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta karta mense sebtembris. Sub era Millesima CC.ª XXXX.ª VII.ª Isti sunt costumes quos dedit dompnus rex alfonsus ad populatores de elbora, pro benefacturia, et dompnus rex S. concessit illos cum filio suo rege alfonso et cum filiis et filiabus suis ad populatores de pinel : Vt uicini de pinel non faciant in murum nec in castellum nec dent pedidam nec collecta ad regem nec dent portagem per totum portugal : et omnes uicini de pinel habeant unum forum : et istas benefacturias concessit dompnus rex S. cum filio suo rege alfonso et cum filiis et filiabus suis ad totos uicinos de pinel in secula seculorum. Amen. Nec uadant ad uellam de castello.

Isti sunt termini quos Domnus rex Sancius dedit populatoribus de pinel et Domnus rex alfonsus concessit eis : in primo incepit ubi intrat in mozueimi in cola et inde quomodo diuidit terminum de Moreira per sorual cum Domino rege et inde quomodo diuidit per logiam de fundo de Garsia muniz per culmen de prato de Eruis teneris : et inde quomodo uadit ad pontem petrinam et inde uadit ad expedrada de auellanas : et inde ad atalaiam de tramaz : et inde uadit ad atalaiam de algumir : et inde ad germanelos : et inde ad capud de castineira : et inde ad fontanum de cacellis : et inde ad portum de carris.

·Rex Sancius —Rex Alfonsus.·

Gunsaluus presbiter notuit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, concedo et confirmo uobis populatoribus de pinel istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius excellentissime memorie. Et ut hoc meum factum firmissimum robur obtineat, precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta mense octobris. Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis illam roborauimus et in ea hec signa fecimus ++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus. Domnus Suarius vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartolameus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii. Domnus Gomecius suarii. Domnus Gil ualasquiz. Domnus Johannes fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Rodericus menendi conf. Domnus Poncius alfonsi. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius cantor Port. test. Vincencius menendi test. Petrus petri test. Gunsaluus menendi cancellarius curie.

* *Intus in circulo* (Rodado) *haec nomina leguntur.*

FREIXIEL

FREIXIAL

1195–1209

Latino-barbarus hujus foralis *textus nobis deest : translationis vero in linguam vernaculam saeculi XV duo apographa authentica supersunt, ambo in Archivo Publico servata. Circa annum, quo datum fuit, error in translationem irrepsit : nam Sancium Fernandiz Hospitalariorum equitum magistrum fuisse ultimis temporibus regis Sancii I noscitur. Vide ea quae de hoc* forali *apud* Figueiredum (Nova Malta P. I, § 98) *animadvertitur.*

Im[1] nome da ssanta e uerdadeira trindade padre e ffilho e esprito santo amen esta he a carta do fforo de ffreixiell quall auemos de primeira possiçam : de todo fforo hum coarteiro de paam sse ffor cassado[2] e ouuer ssoaar des hum anno daa fforo : homem hou molher ssolteiro nom pague nada : conhoçuda[3] coussa he que ho thermo de ffreixiell departe pello[4] peego[4] do coruo e desaí aa palla dona syntrelhe e desí aò seixo e dessí ao collado da cabeeça da escuriscada moor e dessí a allagria[5] de zeydes e dessí aa cluz[6] augua[6] uertente e dessí aas llagias de cima do uall

1 Em
2 casado
3 conhecida
4 per pego
5 lajeya
6 cruz auga

Digitized by Google

torno e dessí á palla das tieiras e dessí ao seixo daalem da palla das tieiras e dessí aas carualhadegas e dessí ao seixo de cima das arrotecas e dessí á cruz que está[7] na carreira de samotes e dessí á cluz[8] alagria de gullfeiros e desí á cruz de cima de uall despinho e desí á cruz dos mormouraees e desí á cluz[9] de medeiro de uillarinho e desí á cabeça mais allta do ribeiro dos mormouraes e desí á cabeça do llageado e desí ao vaao ancho per meio dauga do ryo de tua e desí ao peego[10] do coruo : e quando vyeer o prioll aa vylla darlhy[11] colheyta dano em ano se hy vyeer e se nom vyeer nihil e se vyeer denlhe carne de huma marãa e trinta paaes meyos trigos e meo de centeeo e dous quarteyros de ceuada e hum poçall de vinho e tres galinhas e vynte houos[12] e manteiga com que hos adube: Mancebo solteiro desto nom faça nymigalha : e que ponham mordomo dantre sy que seia uizinho e metelloha o concelho com o senhor e seja moordomo em quanto prouguer[13] ao concelho e ao senhor. E[14] possa penhorar vyzinho ao vizinho ataa huma comtia ssem mordomo, e ssem outra coyma : auer conhecido ho concelho parar[15] tras ffiador com ho dobro. E[16] o mordomo do concelho possa demandar ha coyma e dar ffiador em cinquo soldos : por direito e comprimento *(?)* de direito em fforo e em carta ffazer ffiador e emparallo e o sseu mordomo buscar proll e honrra de sseu senhor quando comprir e quem ffor contra o sseu ffiador elle ho possa prender com tres homees boos e peitar homezio como se o matasse, e sse o nom prender nihil. E todo ho que ffor contra o mordomo asy como contra outro homem peyte correenta ssoldos e elle o possa prender com tres homens boos e se o nom poder prender aquem no[17] aposserem ssaluesse ssym feito a sseus parentes. E molher carpida per çarcilho[18] nomeada quem ha fforçar de sseu cassamento seja ffirmado com tres homees boos e peite trinta ssoldos sse braadar e[19] sse o nom prouar saluese como de homezio a seus parentes. E[20] merda[20] em[20] boca[20] e[20] sse[20] o[20] prouar[20] com[20] tres[20] homes[20] boos[20] peyte[20] trintã[20] ssoldos[20] e[20] sse[20] o[20] nom[20] ffirmar[20] saluesse[20] como[20] de[20] homezio[20] a[20] sseus[20] parentes[20]. E[20] furto descoberto vaa ho mordomo ssem aquelle a que furtarom e peyte aquell que furtou noue por hum, ao dobro haquelle[21] a rrancoroso e sseytema[22] ao paaço : ou homem que sseja contra elle ou de dous homees em augua ou em canpo proveo com tres homes boos e peyte trinta ssoldos e sse o nom prouar ssaluese[23] como de homizio. E[24] sse fferir hum vyzinho a outro e ssacar ssangue ou ffezeer cardeo sse sse queyxar peyte çinquo ssoldos sse o prouar com tres homes boos. E[25] se for lançada e trespassar e der queyxume proueo com tres homes boos e peyte correnta ssoldos e sse nom trespassar çinquo ssoldos por direito. E sse der com maao aberta de palmada çinquo ssoldos. E sse punho çarado[26] hum ssoldo. E sse lançar as maaos abertas nos cabellos dez ssoldos. E o mordomo possa poer ssegurança com tres homes boos. E quem britar ssua ssegurança peyte cinquo ssoldos. E[27] se talhar carreyra do concelho e carreyra nom der peyte çinquo ssoldos e dê a[28] carreira. E[29] molher viuua herdeira e casar dê hum marauedi pera uallugas[30]. E[31] molher proue sse sse casar dê huma livra de cera mea ao dono da cassa e meya ao senhor. E[32] molher que nom aja fruyto quando morrer a sua meyatade pera o paaço e sse nom o for nihil. Meu padre a sua herdade e morer e[33] a partilha nos eirmaaos[34] e sse ssom todos cassados[35] des hum ano a çima ffaça cada hum seu foro. E se hum irmaão comprar a herdade faça de todo hum foro como seu padre e morar hu quiser. E se[36] quiser vender e doar venda a quem faça foro e nunqua lhe seja quyte. E[37] se[37] se[38] leuantar[38] homem de freixiel e matar çeruo algum nom dará[39] montadego e dallo lonbo ao mordomo : se o matar em corda nihil. E[40] de porca nihil. E[41] de porquo de madeiro o[42] lombo. E[43] homemençarrado de[44] tras ssoar com armas peite trinta ssoldos sse nom der uoz porque o faz e sse lho nom prouarem nihil. E nom uaaom fazer caua nem hir a castello. E[45] o mordomo qual quiser poer com ho concelho tal ponha. E[46] molher nom seia testemunha contra outra molher ssenom em moinho ou em forno ou em llauandeira : e nom paguem loytosa nem outro trabuto de manaria. Aruore que dê fruito quem ha talhar per o pee peyte çinquo soldos e quem a decotar peyte çinquo soldos a seu dopno. E[47] se se algum homem quyser hir fora do thermo peyte ao mordomo se o hy ouuer e se o hy nom ouuer quando sair nihil. E a finta que se lançar per[48] o[48] concelho tiria[49] ho mordomo. E[50] os[50] clerigos naturaaes desta cassa sse quyserem morar em ella por soldada ante elles que[51]

7 sec
8 cruz
9 cruz
10 pego
11 darlhe
12 oouos
13 prouuer
14 *deest*
15 pera
16 *deest*
17 o
18 cerzilho
19 *deest*
20 *desunt*
21 aaquelle
22 se se temer
23 salue
24 *deest*
25 *deest*
26 çerrado
27 *deest*
28 *deest*
29 *deest*
30 balugas.
31 *deest*
32 *deest*
33 e ho
34 irmaos
35 casados
36 *deest*
37 *desunt*
38 leuantarse
39 dese
40 *deest*
41 *deest*
42 *deest*
43 *deest*
44 *deest*
45 *deest*
46 *deest*
47 *deest*
48 pelo
49 tyrea
50 *desunt*
51 ca

Digitized by Google

outros estranhos. E[52] o[52] uizynho morador da uilla que sseu filho quyser amostrar[53] demlhe raçam na casa e auenhamsse com seu mestre e quanto merecer de soldada daramlha ante a el que a outro. E[54] os[54] capellaees metaos ho senhor com ho concelho. E[55] casa direita quem a derubar peyte trinta soldos meyo ao dono da casa e meyo ao senhor. E[56] quem sacar armas pera ferir sem direito contra seu uizinho percaas. E[57] quem fezeer injuria e ferir peyte cinquo soldos por ella. E se alguum homem uieer e contra este nosso priuilegio quyseer passar primeiramente seja maldito e escomungado com Judas ho treedor no inferno comdapnado : e nós sempre ajamos nossa igreia segundo sempre ouuemos e nossos antecessores. Feita a carta no mes dabrill ssub Era de Mill e çento e çinquoenta. Eu Sancho fernandes prioll do espritall de todo portugal. Eu prioll ao comendador de freyxiell cometo esta carta per nossas maaos e auemos por testemunhas Rey Sancho de portugal testemunha : ponço affonso testemunha : dom Vaasquo testemunha : dom Martinho arcebispo de braaga testemunha : ho bispo dom Pedro de Lamego : e eu Petrus escriyusse.

52 *desunt*
53 mostrar
54 *desunt*
55 *deest*
56 *deest*
57 *deest*

GODIM

GODIM

1210

Si concilium *sive conventum publicum vicinorum loci non meminisset, hoc diploma potius inter emphyteuticos contractus, quam inter* foralia *numerandum foret. Ex contextu vero ipsius diplomatis aliquid in* Godim *municipalis instituti extitisse deducitur. Ex libro inquisitionum, qui titulum* Lib. II Donationum Alphonsi III *prae se fert, hoc decerpsimus* forale : *lectiones varias ex codice qui inscribitur* Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Ego Rex domnus Sancius una cum meo filio Rege domno Alfonso et cum filiis et filiabus meis, facio vobis meis hominibus de Godim Roderico menendi et Pelagio monaco et Egee muniz et Roderico petri et Petro filio cum uestris uicinis de Godim, facio cartam firmitudinis de illo monte argemundanes quomodo diuidit cum Louerigos et cum villa maior et inde cum remestruxaz[1] et cum peso et inde per uenam de corrago. Do uobis hanc hereditatem pro foro quod faciatis de ea in quolibet anno octaua de qualicunque fructu quod ibi habueritis : et maiordomus uadat ad eyram et ad torcular et ponat maiordomus tribus uicibus pedem torcularis : et si noluerit uenire quando cum uocaueritis, faciatis tres testes super eum et relinquite ibi porcionem suam : calupnia[2] nominata rausum et homicidium et furtum et unaquaque illarum sit quinquaginta modios mediatos ad palacium, remaneat medietas ad concilium, et de homnibus[3] aliis inquisicionibus plus nichil : uendere et donare cum suo foro cui uolueritis : et habeatis uos et semen uestrum hanc hereditatem firmiter per istum forum in secula seculorum. Et si ibi aliquis uoluerit malum facere aut uestrum forum diminuere sit maledictus et confusus et in[4] inimicus domini Regis et pectet illi sex mille solidos, et pariat uobis hereditatem duplatam et quanto fuerit melioratam[5]. Facta carta mensse marcio Era M.ª CC.ª XXXX.ª VIII.ª Ego Domnus Rex Sancius una cum meo filio Rege domno Alfonso cum filiis et filiabus meis hanc cartam nostris manibus Ro+bo+Ra+mus. Pro testibus, Martinus test. Petrus test. Menendus test. Et pro roboracione domno lupo alfonsi principi terre V morabitinos. Johannes notuit.

Et ista carta non tenebat sigillum.

1 remestruxas
2 calumpnia
3 hominibus
4 *deest*
5 meliorata.

Digitized by Google

FERREIROS FONTEMANHA
E VALDAVY
1210

Translatio hujus foralis *in linguam vernaculam nobis tantum superest. Apographum in Archivo Publico ab antiquo servatur.*

Em nome da santa et non partida triindade Padre et ffilho et spiritu sancto. Eu Rey Sancho filho de affomso muy nobre Rey de portugal et da Raynha dona mafalda em sembra com meu filho Rey dom affomso asy et meos ffilhos e minhas ffilhas conuem a saber Rey dom Pedro e Rey dom fernando e a Raynha dona tareyia e a Raynha dona sancha. Damos et outorgamos fforo em a villa que dizem fferreyros et ffontemanha e ualdauy aos que hi moram et a seos filhos et a seus subçesores asy aos presentes como aos que ham de viir que nom respondam a nenhuma coyma senom a tres. A omeziio de homem morto. E a rouso. E a merda em boca. E o que ffezer omeziio peite xxx marauedis. E por rouso xv marauedis. E por merda em boca xv marauedis. Estas tres cooymas seiam enqueridas per homeens boos et a estas tres cooymas vaa o senhor da terra et nom a outras : et as outras cooymas e entençõoes antresy as emmendem os moradores dessas uillas asy como quiserem sem cooyma asy ponham seus degredos. E com homeens de fóra nom ajam senom per enquisa de homens boos. E moordomo de fóra que vier em estas villas ou em seos termos ffazer alguum mall per força ou per yra et hi o matarem nom peytem senom coyma doutro homem. E mandamos que quando o senhor desas villas ou o prestameyro vier a ellas denlhe cada huum de sua casa vianda quanta quiser esse primeiro diia. E huma uez no anno e nom pouse elle nem os seus nas casas desses moradores sem voontade delles mais ffaça casas em que pouse com os seus. E os moradores dessa villa nom ffaçam carreyras senom tres vezinhos senhas careyras taaes que en esse dya que forem possam viir pousar a suas cassas. E estas tres carreyras nom seiam senon huuma uez no anno. E os moradores dessas villas nom vaão em apelido nem em outras ffazendas senom em fosado delRey sse hi ffor o seu corpo. E os moradores desas villas nom seiam moordomos nem seruiçaaes se nom quiserem. E mandamos que dem em raçom de todo pam de orio e de triigo et de centeo e de milho e de painço e de linho e de vinho dementre for no lagar a oytaua parte, conuem a saber de quall pam ouver semeado desse dem a oytaua parte de suso nomeada e nom mais. Primeyramente dem a dizima a deus : e de legumes nem de toda outra fruita nimigalha dem em raçom. E mandamos que o moordomo vaa a eyra e ao lagar por esta raçom de suso nomeada. E se nom quiser hir testemunhemlho, e leyxemlho em esa medes eyra, e seiam duas ou tres testimunhas. E em eyradega dem de cada huum casall emteyro da primeyra pobraçom huum sexteyro antre pam de segunda e de vinho. E se nom teuerem vinho compelano de segunda. E dem de cada huum casall emteyro por ffogaças tres alqueyres de segunda et esta eyradega e ffogaças seiam dadas na eyra quando a raçom et asy em eyradega meo de huum moolho de linho. E em na ffesta de sam migell dem de cada huum casall huum capom e çiquo ovos, e em diia de natall huum soldo por coorazill. E de portagem dos homeens de ffóra, do cauallo dous ssoldos, e da egoa huum soldo, e do boy ou da uaca seis dinheiros, e do coyro dous dinheyros, e do reyxello huum dinheiro, e de marauide tres dinheiros et do porco dous dinheiros, e da manta vi dinheiros. E sobretodo esto mandamos aos moradores desas villas que ffugirem ende per fame ou per alguum constrangimento quando poderem viir venham e filhem suas herdades em paz sem nenhuuma cooyma, se as nom vendeo ou deu. E aquell que a sua herdade ou casall quiser uender vend..... este fforo. E do preço que ende receber dê ende ao senhor da uilla a oytaua parte. Et saybham os homeens de todo meu Regno que som coutadas estas tres villas per padrooes ao foro da uilla que dizem gardam que he em beesteyros. E asy de oie este diia damos a uos moradores et pouoadores destas villas este fforo que de suso he que em esta carta conta por nossas almas et por remiimento de nosos pecados. E por reuora que nos destes por tall que as ajades sempre uos e uossos filhos e filhas e uossos soçesores. Eu Rey Sancho em sembra com meus filhos et ffilhas suso dictas que esta carta mandamos ffazer com nossas mãaos a reuoramos et confirmamos. Feita a carta no mes de mayo. Era de mill e duzentos et quareenta et oyto. Quem quer que estes termos ou esta carta britar quiser seia maldito ataa septima geeraçom et aja penna com o demo. E sobre todo peite mill soldos et valha a carta. Dom gonçallo meendez moordomo da corte a confirmou. Dom martim fernandez alferez delRey a confirmou. Dom lourenço soarez a confirmou. Pero muniz, testemunha. Roy perez, testemunha.

Digitized by Google

ALCOBACIA

ALCOBAÇA

1210?

Monasterii Alcobacensis monachi, cùm a rege Alphonso I invios saltus, desertaque latifundia in provincia, quam Estremadura *vocamus, accepissent, incolis ex antiquis vicis vel oppidis de* Obidos *et de* Aljubarrota, *aliisque, forsan, a locis arcessitis, sedes eis in oppidis ac vicis, quos struebant, agrosque in illorum territoriis concedebant, municipalibus insuper institutis ipsos alliciendo colonos. Ex his quae leguntur in* foralibus, *sic dictis, de* Aljubarrota *et de* Alvorninha *hoc plane elicitur; nec minus patere videtur, statuta ibi inserta communia fuisse omnibus advenis, qui in locis monasterio subjectis domicilium eligebant. Credendum etiam est, monachos non solum hominibus advenientibus ex* Obidos *vel ex* Aljubarrota *(quod oppidum, ex* forali *sibi adscriptum, noscitur, ineunte saeculo XIII nondum monasterii dominio esse subactum) hanc chartam municipalem dedisse, sed omnibus quidem illis, qui in* cautis *(sic dicebant) Alcobacensis coenobii manere volebant.*

In libro regestorum scrinii ejusdem monasterii, cui titulus impositus fuit Livro VI dos Dourados, *duo extant apographa, ex quibus textum et lectiones varias decerpsimus; alia namque exemplaria non invenimus. Unum, ut* forale *de* Alvorninha, *in rubrica designatur : aliud* forale *de* Aljubarrota *dicitur. Ast in utroque tantummodo de* Alcobaça *agitur; et nullum aliud antiquum hujus oppidi* forale *cognoscitur. Unde plane credimus in chartis illis Alcobacensis municipii contineri statuta, postea transmissa unicuique oppido a monachis noviter fundato vel adquisito.*

De anno, quo forale *hoc concessum fuit, opportet tandem breviter disserere. In fine apographi,* foralis *de* Aljubarrota *titulo nuncupati, aera his indicitur litteris* MCCXVIII; *sed sub ejusdem diplomatis finem tunc temporis abbatis nomen littera* F *designat, quae nequaquam Martinum, qui in praedicta aera* MCCXVIII, *anno scilicet* 1180, *insigni huic praeerat monasterio; Ferdinandum potius insinuare potest. Constat tamen, ab anno* 1207 *ad* 1215 *hunc Ferdinandum inter alcobacenses monachos abbatem permansisse; cùmque in apographis saeculi XVI, quo tempore codices illi* Livros Dourados *conscripti fuere, sigla frequenter, quae litterae* X *superimposita quadraginarium efficiebant numerum, a librariis praetermissa desiderentur; putandum merito est, ut in minus probabilem litterae* M *promutationis in* F *conjecturam non incidamus, in exscribendas numerales litteras illius aerae consuetam irrepsisse librariorum incuriam; et potius legendum* MCCXXXXVIII, *ita ut revera sit annus* 1210. *Haec ipsa aera in alio apographo,* Forale de Alvorninha *appellato, invenitur : sed reri expedit, in hoc etiam apographum nominis abbatis incedisse errorem : signatur enim ibi littera* P. *quae facilime pro* F. *exscriberetur. Nec ideo tamen,* forale *Alcobacense anno* 1210 *proculdubio concessum fuisse dicere audemus.*

In dei nomine. Nos P.[1] Abbas[2] Alcobacie damos[3] et concedimos[4] forum Sanctaren[5] hominibus nostris qui sunt in couto[6] nostro qui fuerunt de termino de Obydos[7]. Damus igitur et concedimus eis totum forum de Sanctarem preter cabalariam sicut in presenti pagina continetur. De casa rupta et de[8] homine occiso intus in domo : Damus itaque pro[9] uobis[9] forum[9] ut qui publice coram bonis hominibus casam violenter cum armis ruperit, pectet D solidos et hoc sit sine vozeyro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor vel dominus domus pectet I morabitinum, et si ibi vulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicido[10] et caso[11] publice facto, pectet D solidos. Pro merda in buca[12] : Pro merda in buca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. De furto cognito : Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. De rellego vini Re-

1 F.
2 Abbas et conuentus
3 damus
4 concedimus
5 de Sanctaren
6 cauto
7 Aljumarrupta.
8 *deest*
9 vobis pro foro
10 homicidio
11 rauso
12 boca :

Digitized by Google

gis : Qui rellegum vini regis ruperit et in rellegu suum vinum[13] venderit[14] et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet[15] v solidos et secundo v solidos : et si tercio inuentum fuerit testimonio bonorum hominum vinum totum effundatur et arcus cubarum[16] incidantur. De vino de fora dent de vnaquaque carrega I almude et vendatur aliud in rellego. De iugata : De iugata vero hoc mando, ut a[17] festiuitate[17] assumptionis[17] beate[17] Marie[17] usque[17] ad[17] festiuitatem[17] sancti[17] Michaelis[17] detur[17] in[17] Abbacia[17]. Et de vnoquoque iuga[18] boum dent I[19] modium tritici[20] vel[20] qual[20] laborauerint. Et si de utroque laborauerit[21] de[21] utroque[21] dent per alqueirem[22] directum ville : et sit[23] quartarius de quatuordecim[24] et meciatur sine brachio curuato et sine[25] tabula supposita. Et de parceyro de caualario[26] qui boues non habuerit non det iugata[27]. De habitatoribus : Et habitatores de Sanctaren habeant libere tendas, fornos panis, scilicet[28] et ollarum. De fornis de tegula[29] : Et de fornis[30] de tegulis dent decimam. De homine occiso extra : Qui extra cautum[31] hominem occiderit pectet LX solidos. Et qui vulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis vulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui armis per iram denudauerit vel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. De hereditatibus popullatis : Et homines Sanctaren[32] habitant[32] hereditates suas populatas : et ille[33] qui in eis habitauerit[34] pectet[34] pro homicidio rauso[35] et merda in buca LX solidos, scilicet[36] medietatem[36] Regi et medietatem domino hereditatis, et eant in appellitum Regis, et[37] nullum[37] alium[37] forum[37] faciant[37] Regi[37]. De almotasaria[38] : Et almotasaria[39] sit de concilio, et mutatur[40] almotace per alcaydem et per concilium ville, et dent de foro et[41] de vaca[42] et de ceruo I denario, et de bestia et[43] de piscato I denarium et de barca de piscato I denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala III denarios. De[44] ceruo[44] et de zeuro[45], et de vaca et de porco I denarium. De carneyro I denarium. Piscatores dent decimam. De equo vel de mula vel de mulo qui[46] venderint[46] homines de fora a x^m morabitinis et supra dent I morabitinum, et a x^m morabitinis et infra dent medium morabitinum. De equa vendita[47] vel comparata dent II solidos : et[48] de[48] boue[48] II[48] solidos[48] et de vacca I solidum et de asino[49] vel de[50] asina[51] I solidum. De mauro et de maura medium morabitinum. De porco vel de carneyro II denarios. De caprone vel de capra I denarium. De carrega dazeyte[52] vel de coriis bouum uel zeurorum vel ceruorum dent medium morabitinum. De[53] carrega de anil vel de panis vel de pellibus coniliorum vel de coriis vermeliis vel de[54] albis vel de pipere uel de grana I morabitinum. De bragale II denarios. De vestitu de pellis[55] III denarios. De lino vel de aliis uel cepis[56] decimam. De piscato de fora decimam. De cunquis vel de vasis lineis[57] decimam : et pro omnibus his carregis quas vendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis vel salis quam vendiderint vel emerint homines de fora, et[58] de bestia caualari vel mulari dent III denarios, de asinari[59] III mealhas[60]. De mercatoribus naturalibus ville : Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatum[61] dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. De peditibus qui laborauerint : Cauon si laborauerit triticum det vnam talegam, et si laborauerit milium similiter : et de[62] geyra de bobus I quartarium[63] de tritico vel de milio unde laborauerit[64]. Pedites dent octauam[65] vini et lini. De almocrevis[66] : Almoqueuer qui per almocreuariam vixerit faciat forum suum semel in anno. De conilariis[67] : Conilarius[68] qui fuerit ad sogeiram et illuc[69] manserit det follem vnius[70] conilii : et[71] illic moratus fuerit octo diebus vel amplius det vnum conilium cum sua[72] pelle[72]. Et conilarius[73] de fora det decimam quotiens venerit. De moratoribus : Moratores de Sanctaren qui panem suum[74] vel vinum vel ficus vel oleum in vlixbona habuerit vel aliis[75] locis Sanctaren[76] illud ad opus suum duxerit et non ad reuendendum non dent inde portagium. De rixa : Qui cum aliquo rixauerit et post rixam do-

13 *deest*
14 uendiderit
15 *deest*
16 cuparum
17 usque ad natalem domini trahatur.
18 iugo
19 *deest*
20 milii uel tritici qualis
21 *desunt*
22 alqueire
23 si
24 quatuordecim alqueyres
25 *deest*
26 caualleyro
27 iugatam.
28 *deest*
29 tegulis :
30 forno
31 captum
32 de Sanctaren habeant
33 illi
34 habitauerint pectent
35 et percusso
36 medietatem scilicet
37 *desunt*
38 almotaçaria :
39 almotaçaria
40 mittatur
41 *deest*
42 uacca I denarium,
43 *deest*
44 *desunt*
45 zeurro
46 quem uendiderint uel emerint
47 *deest*
48 *desunt*
49 asno
50 *deest*
51 asna
52 de azeite
53 De carrega de cera medium morabitinum. De
54 *deest*
55 pellibus
56 de cepis
57 ligneis
58 *deest*
59 asnari
60 medalias.
61 soldadam
62 *deest*
63 alqueire
64 laborauerint.
65 octauum
66 almocreue :
67 coniliariis.
68 Coniliarius
69 illic
70 unum
71 Et qui
72 suo fole.
73 coniliarius
74 suum laborauerint
75 in aliis
76 et ad Sanctarem

Digitized by Google

mum suam intrauerit et ibi inito concilio acceperit fustem vel purrinam et eum percusserit, pectet xxx solidos. Si autem inconsulte et casu accidenter percusserit nihil pectet. De inimico de fora non[77] intret[77] : Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugoas[78] aut per directa[79] illi dare. De homine occiso ab equo : Si equus alicuius aliquem occiderit, dominus equi pectet aut[80] equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. De clericis habeant forum : Et clericus habeat forum militis per totum. Et si cum muliere inuentus turpiter fuerit maiordomus non mittat manum in eum nec aliquo modo eum[81] capiat[81], sed mulierem capiat si voluerit testimonio bonorum hominum. De madeyra que venerit : Da[82] madeyra que venerit per flumen vnde dabant octauam dent decimam. De atalaya : De[83] atalaya de villa debet rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. De maiordomo : Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. De nobili[84] homine : Et omnis[85] nobilis homo qui in Sanctaren domum[86] aliquam[86] tenuerit non mittat ibi alium alcaydem[87] nisi de Sanctaren : De[88] casis[88] quas[88] mei[88] nobiles[88] : De casis quas mei nobiles homines aut fleyres aut hospitalarii aut monasterium[89] in Sanctaren habuerit faciant forum ville sicut ceteri milites de Sanctaren. De ganato perdito : Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses, et per[90] singulos[91] menses[91] faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius venit[92] detur ei. Si autem dominus eius precone dato vsque ad tres menses non venerit, tunc[93] maiordomus[93] faciat de eo quomodo suum[94]. De ferrariis et sapatariis[95] : Faber aut sapatarius[96] aut[97] pellitarius[97] qui in Sanctaren casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea nullum[98] forum. Et qui maurum fabrum uel sapatarium[99] habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo[100] forum. Qui autem ministrales ferrarii uel sapatarii[101] fuerint et per officium istud vixerint et casam[102] non habuerint veniant ad tendas meas et faciat[103] mihi meum forum. De comparatione vel venditione equorum[104] : Qui equum vendiderit vel comparauerit uel maurum extra Alcobaciam, ubi eum comparauerit vel[105] venderit[105] ibi[105] det[105] portagium[105]. De habere quod debent dare pedites : Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo[106], et[106] maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dare per portarium suum. De habitatoribus qui[107] furtum[107] : Et homines qui habitauerint in hereditatibus Alcobacie[108] si furtum fecerint[109] ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. De lutuosa : Pobratores[110] de[110] Alcobacia[110] non dent lutuosam[111]. De adalidibus : Adalides de Alcobacia non dent quintam de quiniones[112] suorum corporum. De panatariis : Panatarie dent de[113] foro de xxx panibus vnum. De alcaydaria[114] : Et pro alcaydaria de vna bestia que venerit de fora cum piscato dent II denarios. Et de barca de piscato minuto II denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. De portagia : Portagium[115] vero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta sunt et vobis relinquo. De concedendo testimonio : Hec itaque omnia perscripta vobis pro foro do et concedo : et ad[116] hec[116] eat[116] maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Siquis igitur hoc meum factum vobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei impleatur[117] et[117] repleatur. Qui vero illud fregerit[118] maledictionem dei et mei consequatur. Amen[119]. Scripta[120] fuit[120] et[120] concessa[120] ista[120] carta[120] apud Sanctaren mense Septembri. Era[121] M.a[121] CC.[121] XXXX.[121] VIII.[121] De calcaribus percusserit : Qui etiam[122] aliquem[122] de[122] calcaribus[122] percusserit et testimonio bonorum hominum[123] conuictus fuerit pectet L solidos. Mando etiam vt nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaziles[124] nec aliquis alius audeat aforciare illum[125] hominem de Alcobacia vel de fora de suo pane neque[126] de suo vino neque de suo piscato neque de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei[127] maiordomi non vadant extra villam apprehendere homines neque roubare aforciare[128] : sed si fecerint calunias faciant[129] eos vocari per portarium pretoris, coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerit pretor et aluaziles[130] : et concilium cambiet suos aluaziles[131]. Preterea mando ut pater non pe-

77 *desunt*
78 tregoas
79 directum
80 *deest*
81 capiat eum
82 Et
83 Et
84 nobile
85 meus
86 de me
87 *deest*
88 *desunt*
89 monasteria
90 *deest*
91 singulis mensibus
92 uenerit
93 *desunt*
94 de suo.
95 de zapatariis :
96 zapatarius
97 *desunt*
98 ullum
99 zapatarium
100 ea
101 zapatarii
102 casas
103 faciant
104 *deest*
105 non det pro eo forum.
106 *desunt*
107 *desunt*
108 Alcobacensis
109 fecerit
110 Moratores Alcobatie
111 luctosam.
112 quinionibus
113 pro
114 alcadaria :
115 Portagia
116 habeat
117 *desunt*
118 frangere uoluerit
119 *deest*
120 Facta karta
121 Era M.a CC.a Xa VIII.a
122 calcaribus etiam
123 *deest*
124 aluazilis
125 ullum
126 nec
127 *deest*
128 neque afforciare
129 faciat
130 aluazilis :
131 aluaziles annuatim.

Digitized by Google

ctet[132] caluniam pro filio suo, sed filius pectet[133] eam vel[134] illam[135] si[135] fecerit. Et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando etiam de mauris et de[136] iudeis percussis vt ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo temporis[137] patris mei. Adhuc mando vt maiordomi non pignorent vl-lum[138] hominem de sanctaren donec vocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore vestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagine suo aut sine portario pretoris pectat tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Mando preterea quod siquis ceperit latronem ducat illum ad concilium.

·Qui presentes fuerunt, Petrus gometii et frater petrus fernandi et frater petrus de Turribus, test. Frater Suerius didaci notauit. De Aluorninha, Joannes aluorno et Donus regnaldus et petrus Martini et donus Siluester, test. De mouta, Suerius et donus Stephanus. De asinaria, Didacus caluus et Pellagius petri. De trabalhia, Fernandus suarus. De Obydos, Martinus gunsalui et Donus etero, test. De vidays, Petrus didaci et Petrus Turuquel. De Almofala, Suerius menendi et donus nuno, Petrus pellagii et Joannes martini. De monasterio, Joannes Orotinus et Petrus pellagii. Descoria, Vincentius et Pellagius caluatia. Et aliis plurimis plusquam c^m hominibus testibus.·

132 pectat
133 pectat
134 *deest*
135 si illam
136 *deest*
137 tempore
138 *deest*
** *haec desunt*

ALJUMARRUPTA

ALJUBARROTA

?

Vide Alcobacia.

ALVORNINHA

ALVORNINHA

?

Vide Alcobacia.

CASTRUM PENA-RUBEA

CASTELLO DE PENA-RUIUA

(ABSQUE ANNO)

In apographo authentico saeculi XIII hoc invenitur forale *in Archivo Publico servato. Ex codice, cui titulus* Lib. II Donationum Alphonsi III *inest, lectiones varias hausimus.*

In dei nomine domini nostri ihesu christi. Ego Sancius Rex et filios meos Rege Adefonso et Rege Henrrico[1] et Regina domna Aldoncia : vobis Concilio de castro pena rubea minimo uel maximo in domino deo eterno salutem. Amen. Annuit namque[2] serenitate regni nostri[3] glorie ut facerem uobis iam sepedictis[4] sicut et facio carta[5] firmitatis uel confirmationis de uestros foros bonos pro uos et pro uestros filios uel neptos uel qui in ea habitator fuerit sicut nececsarium habetis pro remedium anime mee. Id est in primis que non sedeant mannarios. Homo qui filius natus habuerit et ad hobitum[6] suum filii non reliquerit ita et de omnes ecclesiasticos que non sedeant mannarios. Et qui hereditate habuerit fora de ista ciuitate, et ille ibi habitante quomodo non intret in ea iudice neque sayoni et viros de ista villa que seruiant ubi quesierint foras ad Regem et ad comite et ad infanço-

1 Herricho
2 neque
3 *deest*
4 sepedictos
5 kartula
6 obitum

Digitized by Google

nes[7] : et habeant sua hereditate de ista villa paccata. Et non intret in ea judice neque sayoni. Et milites de ista villa faciant fossado Regi una vice in anno. Et qui neglexerit cum pariat III[or] ceras. Et milites qui aprestamos non tenuerint non dent nichil. Ita et qui aprestamos tenuerint et filios relinquerint non dent nuncio neque tollant suum aprestamum. Ita et de armas tam cauallo quam mullo que tenuerint de eis seniore et eo domno ciues obitum uenerint aut illa ciues relinquerint non adiciat inde non cauallo non mullo neque nullas armas. Et omnes qui uxores non habuerint non sedeant non[8] mannarios. Et omnes qui habuerint aliqua inlicita mala super se de seruitu uel homicidium aut fornicium ueniat ad ista villa sedeant securos et ingenio[9]. Et homines qui sine iudicio et sine iusticia uel aliqua inlicita mala sua hereditate habueritis uobis uel uestras germanas quomodo tornetis ad domino suo. Et nullos homines pausadeyros non pousem[10] in ulla domo sine gradu de suo domino in ista villa. Et omnes mulieres uidue si aliquis homo de fora contra eas iudicium habuerit, quomodo faciat ibi iudicium : et non eant foras nisi ad portam villa nostra. Et homo qui ibi morante fuerit et ad obitum ibi uenerit et gens ibi non habuerit, et in alio loco gentem[11] habuerit ueniat hereditet illum. Et si sine gens fuerit, medietatem[12] de rerum suarum mittat concilio pro eius anima, et illa alia medietate ad[13] suo seniore. Et homo de ista villa si occiderit hominem de fora[14] non pariat homicidium. Et si homo de foras occiderit homo de ista villa quomodo pariat CCC soldos. Et de gens hebrea qui ibi occurrerit, et ibi feritus fuerit aut occisus, tale calumpnia[15] pariant pro illo quomodo pro nos metipsos. Ad rousso[16] ad homicidium et ad furtum ueniat Rex. Et si maiorino occiderit quemquam reddant de unusquisque domi singulos pelles de conelios. Et si Regem uenerit suo corpore in ista villa dent de cada casa III denarios pro sua coleyta[17] una uice in anno. Homines de ista villa et de suo termino non reddant portagem in ista villa, nec in suo termino. Istos homines de ista villa non habeant nullus senior fora Regem. Nullos populatores de nostro Regno aut de altero regno in ista uilla uenerit de tota sua hereditate in ista villa faciant toto suo foro. Si pedon de ista villa percusserit militem, aut militem percusserit pedon equaliter pectet militem ad pedon et pedon ad caballarium. Equale iudicium habeant pedones et milites de ista villa. Ego Sancius rex una cum filiis meis Rege Illdefonso, et Rege Henrrico et Regina dulcia, de[18] Castello pena rubea et popullatoribus eius cum suis terminis adque locis nouissimis et antiquis in possessionem : adicimus etiam[19] qui nullus popullator istius Castelli non det portaticum in toto regno Regis nostri. Ego Sancius rex portugalensis pariter cum filiis meis Rege Adefonso, et Rege henrrico et Regina dulcia et Regina Tharasia et Regina Sancia, hanc kartula propriis manibus roboramus. Si uero aliqua persona tam de nostris quam de extraneis hanc nostre constitucionis paginam infringere uoluerit sit maledictus et excomunicatus et a consorcio sancte ecclesie separatus[20], et cum iuda traditore sit dampnatus.

Menendus gunsalui maiordomus curie conf. —Petrus alfonsi signifer Regis conf. —Petrus fernandiz conf. —Alfonsus ermigiz[21] conf. —Aluarus martiniz[22] dapifer Regis conf.

Godinus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Jo. Visensis Episcopus conf. —Egas[23] pelagii test. —Fernandus bispus test.

Julianus notarius Curie.

7 infanzones
8 *deest*
9 inienio.
10 pausent
11 gerentem
12 medietate
13 a
14 foro
15 callunia
16 rouso
17 collecta
18 do
19 et
20 seperatus
21 ermigii
22 martini
23 Egeas

CASTELLO DE SANCTO CHRISTOPHORO

CASTELLO DE S. CHRISTOVAM

(ABSQUE ANNO)

In confirmatione Alphonsi II, anno 1212 *concessa, inclusum hoc manet* forale. *Invenimus in codice qui* Lib. II Regestor. *sive* Donationum Alphonsi III *dicitur. Lectiones varias ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova *sumpsimus.*

In dei nomine. Ego Rege domno[1] Sancio[1] facio cartam firmitatis de mea propria hereditate in loquo[2] nominato castello de sancto christophoro : do eam tali pacto ad decem et VI[es] homines ut in unoquoque anno unusquisque uestrum detis VII quartarios et steteyro, medio milio et medio centeno : et uos mittite inter uos qui istum panem custodiat : seruicialis et uicarius eligite quales uolueritis et si seruicialis ista iugada recipere noluerit, ponite

1 domino Santio
2 loco

Digitized by Google

eam in lapidem, ubi semper posuistis, et ipse respondeat de ea, et uos securi. Calumpnias : homicidium rousum, domum disruptam[3], istas tres calupnias[4] unaqueque per se xx[i] modios domino terre persoluat, quales modios concilium preciauerit. Furtum quale factum fuerit, septima parte domino terre, et duplo cui dampnum[5] fecit. Vicarius de terra nec portarius non sit ausus propter contraria inter uos intrare, nec uos detis portaginem in toto panoyas. Si uos per occasionem extra uilla uestra hominem percusseritis aut calupniam[6] feceritis si pro uilla uestra euadere potestis, nunquam uobis inde requirant. Nunquam in bello nunquam in apelido eatis, sed uestro custodite castello : et semper sitis mihi[7] fideles et boni et meum factum fiat uobis stabile im[8] perpetuum. Istud est terminum : per foz do saares, et inde ad palagoucu do foro, et per parietes de sancto colmado, et inde ad[9] barreiro de cima de vilar et per teyxugueira de auelanales, et inde per lagena quodega et per parietes do ualle do ceruo et deinde a coruaceyra minor, et per coruaceyra maior. Deinde per agudelos, et inde per pana cabral, et per capita de reuoredo traueso, et inde per petra scripta et inde per aqua de corrago, et inde unde primitus incoauimus. Si aliquis contra uos in isto termino intrauerit, et hoc factum meum prorumpere temptauerit, LX[a] modios persoluat, medietatem domino terre, et medietatem ad concilium de uilla. Et[10] super[10] isto[10] foro[10] de[10] XXX[a] modios de[11] iugada[11] que[11] uobis mando[12] ut[12] detis[12] nichil aliud : et singulas taegas de uodos : et filio meo siue de mea progenie qui post me regnauerit et uobis benefecerit de deus omnipotens sit benedictus et meam benedicionem[13] habeat. Facta karta[14], que rege domno[15] sancio facere precepit, in tempore roderico menendi vicario suo. Petro menendi judice. Martinus gomizo. In bracara, Archiepiscopus dompnus[16] Martinus, Archidiaconus Pelagius de sandi. Ego rege domno sancio uobis homines de castello sancti christofori, ista[17] kartam[17] manibus meis roboro. Pro testibus, Martinus test. Petrus test. Johannes test. Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina *domna* Vrraca et filio nostro infante domno Sancio et filia nostra infante domna Alionore hanc cartam roboro et confirmo, et inuiolabiliter obseruari precipio. Et hoc fuit factum apud Vimaranes VI[a] die Junii. Era M.[a] CC.[a] L.[a] Domnus Martinus fernandiz maiordomus curie conf. Domnus Julianus cancellarius curie domini Regis. Et ista cartam[18] non erat sigillata nec tenebat signa.

3 disrupta
4 calumpnias
5 damnum
6 calumpniam
7 michi
8 in
9 a
10 *desunt*
11 *desunt*
12 *desunt*
13 benedictionem
14 carta
15 domino
16 domnus
17 istam cartam
18 carta

VILLA FRANCA

VILLA-FRANCA

(ABSQUE ANNO)

De qua Villa-franca *in hoc* forali *agatur plane non patet. In provincia, quam* Beira *vocamus, sitam fuisse videtur, forsan circa* Covilhan. *Liber Foral. Antiquor. S. Crucis nobis textum suppeditavit. Lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II decerpsimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti unius summi dei facimus istam cartam in ipsius nomine trinitatis. Ego Rex Sancius cum uxore mea Regina domna Dulcia, pariter cum filio meo Rege Alfonso, et cum aliis filiis et filiabus nostris, vobis homines de Villa franca qui ibidem populatores estis per mandatum[1] et de filiis nostris siue qui uenerint ad populandum facimus uobis[2] cartam[2] et sicut et fecimus per scripturam et per preceptum nostrum firmiter teneatis ut habeatis forum bonum, sicut habent homines de Tranco[3] : et non detis nobis nec ad progeniem nostram, nec ad hominem pro homicidio, nisi septimam de CCC solidos ad palacium in apreciadura, per concilium et per manum iudicis : et nullum pactum nec nulla calumpnia, nec intret ibi aliquis merinus nisi iudex de concilio. Et uadant in fossado[4] tercia de cauallariis[5] eiusdem uille, et alie due partes stent in ipsa villa franca. Et de illa una tercia qui habuerit ire in fossado[6] et forte non fuerit, de[7] in fossadeira V solidos in apreciadura : et non faciant fossadum nisi cum domino suo una uice in anno, aut prout uoluntas eorum fuerit. Et peones et clerici non faciant[8]. Et non intret ibi nuncius nec manaria de nulloquoque homine pro forum de uilla franca. Et qui in termino de uilla franca filiam alienam rausauerit contra suam uoluntatem pectet ad suos parentes CCC solidos, et VII.[a] ad palacium : et exeat homizieiro de suis parentibus. Et siquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio preconato a precone feridam fecerit ad suum uicinum,

1 mandatum meum
2 cartam uobis
3 Troncoso.
4 fossadum
5 caballariis
6 fossadum
7 det
8 faciant fossadum. *(In interlineari additione verbum* fossadum *inuenitur.)*

Digitized by Google

pectet xxxx solidos ad concilium et vii.ª ad palacium, per manum de iudice. Et de furto, quodlibet sedeat, colligat suis dominis suum cabdal, et ipsam calumpniam diuidant per medium cum iudice. Et qui domum edificauerit[9] aut uineas aut hereditatem suam honorauerit, et uno anno in illa sederit, et postea ad illam[10] terram fuerit, quomodo seruiat ei tota sua hereditas ubi ille habitans fuerit. Et si quesierit illas uendere, uendat ad quem uoluerit per forum de uilla franca. Et homines de uilla franca quomodo habuerint iudicium aut aiuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illas in cabo de suis terminis. Et dono uobis forum quod stet cauallarius[11] de villa franca pro infanzon de totis aliis terris, tam in iudicio quam in iuramento, et passent super illos cum duobus iuratoribus. Et peones de uilla franca quod passet[12] super illos cum caballariis uillanis de totis aliis terris in iudicio et in iuramento cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio au[13] cum muliere rausada, uel cum alia calumpnia quelibet sit, nisi quod non adducat mulierem alienam de benedictione, et tornet se ad seniorem de villa franca et sit soltus et defensus per forum de villa franca. Et siquis homo de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignore uenerit, et in termino de villa franca intratus fuerit, et aliquis inimicus post illum intrauerit, et pignora tollerit, aut male illi fecerit, pectet ad seniorem de villa franca xxx solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de villa franca pignorauerit, et in concilio directum non pecierit, pectet ad seniorem de uilla franca LX solidos*. Et homo de villa franca qui captus fuerit ab alio homine et in prisione miserit, pectet illi ccc solidos. Et si homines de villa franca comprehenderint[14] homines de alia terra, et in prisione[15] eos miserit, pectet illi v solidos. Et si homines de uilla franca pro quacumque fiadoria a medio anno illum non requisierit, nunquam respondeat. Et si migratus fuerit, sint filii et uxor eius liberi. Et homines de villa franca non soluant sua pignora pro nullo senior, nisi pro suo uicino : et non dent pausadam per forum in casa de caualeiro, nec de clericis, nec de uiduis, nisi in casas de peonibus per manum iudicis. Et si homines de uilla franca tenuerint in suis hereditatibus aut in suis solaribus et non fuerit ibi suus senior, ueniat ad sinal de iudice, et det fiadorem ad iudicium domini sui : et tunc faciat quod mandauerint : et calumpnia quacumque fecerit, sit de suo seniore, et vii.ª ad palacium : et non seruiat ad aliquem hominem, nisi ad suum seniorem sub cuius solar moratur. Et sua senara aut uinea[16] de nostro Rege tale cautum habeant de[17] iudicio[17] de uilla franca. Et qui uicinum occiderit in[18] suam casam fugerit, qui post illum intrauerit et in sua casa illum occiderit, pectet ccc solidos ad parentes de mortuo. Et qui mulierem per forciam habuerit, et illa uoces mittendo uenerit et ille se cum xii^im^ saluare non potuerit[19], pectet ccc solidos ipsi mulieri et suis parentibus. Et qui mulierem alienam ferierit, pectet ad suum maritum xxx solidos et vii.ª ad palacium. Et homo de uilla franca qui fiadores parar pro qua calumpnia illum pecierint, et ille fiador outorgare cum duobus uicinis et ille non quesierit outorgare fiador et super ipsum occiderit nos totum concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacium Regis, uel de episcopo habeant calumpniam et tota alia terra habeant unum forum : et aliud palacium non habeat calumpniam. Et homo de villa franca qui fiador intrauerit et contentorem non habuerit, qualem fiaduriam fecerit talem pectet. Et si contentorem habuerit, mittat illum in manus et exeat de fiaduria. Et de suspecta x solidos ad ribam cognominet xii uicinos in redor de sua casa et iuret cum duobus et exeat de calumpnia. Et de x solidos ad iusum iuret siue cum altero quales aflar quod uicini sedeant. Et totus homo de villa franca qui se tornauerit ad illum seniorem qui ei benefecerit, sue case et sue hereditates sint liberi et absoluti et uxor sua et filii per forum de uilla franca. Et dono uobis forum quod non habeatis alium seniorem nisi regem uestrum aut quem uos concilium uolueritis. Et totus homo de uilla franca qui desornatus fuerit, et per sua manu non lu pectar, tornent[20] se ad suam hereditatem ubi illa fuerit sine calumpnia**. Et totus homo de uilla franca qui habuerit mulierem de benedictione et laxauerit illam, pectet ad iudicem unum denarium. Et si mulier suum maritum leixauerit[21], quem habuerit ex benedictione, pectet ccc solidos, medios ad palacium et medios ad suum maritum : et de casa derrota cum scutis et cum lanceis qui eam disruperit pectet ccc solidos, medios ad dominum de casa, et medios ad palacium. Et qui dederit uicino cum spata, pectet xxxx solidos et vii.ª ad palacium : aut qui dederit cum lancea ad uicinum suum et exerit[22] de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii.ª ad palacium : et si non exierit, pectet x solidos et vii.ª ad palacium. Et de plaga unde os exierit, cada ossum x solidos et vii.ª ad palacium : et de alia plaga v solidos et vii.ª ad palacium : et pro toto pignore de concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora pro ad forum. Et do uobis quod non habeat nullam defesam nec nullum montem nec ullum palacium nisi de toto concilio. Et illum montadigum de termino de villa franca, montent illum caballarii de uilla franca cum suo seniore, et accipiant inde terciam partem. Et nullum ganatum de uilla franca non sedeat monta-

9 hedificauerit
10 aliam
11 caballarius
12 passent
13 aut
14 comprehenderit
15 prisionem
16 uinee
17 quale uicini
18 et in
19 poterit
20 tornet
21 laxauerit
22 exlerit

*In margine additum fuit : et duplet illa pignora ad suum dominum : et homo de alia terra qui caualarium de alia terra descaualgar pectet LX solidos.

**In margine : et totus homo de uilla franqua qui hereditates habuerit in alia terra non faciat fossadum nisi pro foro de uilla franqua.

Digitized by Google

do[23]. Et de portico[24] de pam et de uino, de carrega[25] III mealias[26] : de cauallo et de mulo, qui illum uendiderit I solidum : et de boue et de asino V denarios. De carnario aut de capra aut de porco III mealias. Et de toto portatico quod ad uillam francam uenerit, habeat inde suus dominus III partem. Siquis uero uenerit uel uenerimus tam de nostris quam de extraneis qui contra hoc nostrum[27] factum[27] et forum ad irrupendum uenerit, sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore in inferno dampnatus : et non habeat partem in regno dei, et obsorbeat eos terra sicut obsorbuit datam et abiram. Ego Rex domnus S. una cum uxore mea Regina domna Vrraca[28] et filiis et filiabus meis hanc cartam roboro et confirmo in presencia istorum qui scripti sunt. Mar. Bracarensis Archiepiscopus affuit. Mar. Port. episcopus. P. colimbriensis episcopus. Petrus alfonsi. Petrus suarii. Jo. fernandi[29] dapifer regis. Gunsaluus gunsalui. Petrus Lamecensis episcopus. Suarius suarii test. Pe. nuniz test. Ro. petri test. Domnus Osoreus[30] test. Petrus menendiz test. Pe. suarii. Julianus notarius curie. Et habeant iamdictam hereditatem per illos terminos quos domnus reimundus[31] pelagii qui tunc Couelianam tenebat de mandato nostro eis asignari[32] fecit.

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis infantibus domno S.[33], et domno A.[34], et domna Alionor, concedo uobis moratoribus de villa franca istam cartam et istud forum quod uobis dedit pater meus Rex domnus Sancius et illud uobis confirmo. Et ut hoc[35] firmius robur obtineat precepi fieri istam cartam et eam feci meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud trancosum[36] mense octobris Era M.a CC.a L.a V.a Ego Rex supranominatus et uxor mea et filii hanc kartam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++++. Qui affuerunt, Domnus Stephanus bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus Petrus colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius elborensis episcopus[37]. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus[38]. Domnus Bartolameus[39] Visensis episcopus[40]. Domnus Mar. egitaniensis episcopus[41]. Domnus Mar. iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii[42]. Domnus Gomecius suarii[43]. Domnus Gil ualasquiz[44]. Domnus Johannes fernandi[45]. Domnus Fer.[46] fernandi[46]. Domnus Rodericus menendi[47]. Domnus Poncius alfonsi[48]. Domnus Lopus alfonsi[49]. Magister Pelagius cantor port. test.[50] Vincencius menendi[51] test. Petrus petri test. Gunsaluus[52] menendi[52] cancellarius curie[53].

23 montadum.
24 portatico
25 la carrega
26 mealias : et
27 nostrum factum nostrum
28 Dulcia
29 fernandiz
30 Osorarius
31 reimondus
32 assignari
33 Sancio
34 Alfonso
35 hec
36 Troncosum
37 episcopus conf.
38 episcopus conf.
39 Bartholomeus
40 episcopus conf.
41 episcopus conf.
42 suarii conf.
43 suariz conf.
44 ualasquiz conf.
45 fernandi conf.
46 Fernandus fernandi conf.
47 menendiz conf.
48 alfonsi conf.
49 alfonsi conf.
50 conf.
51 menendiz
52 Gonsaluus menendiz
53 Curie conf.

FABAYOS

FAVAIOS

1211

Hoc primum forale *de* Favaios *in codice qui* Lib. II Regestor. *sivé* Donationum Alphonsi III *dicitur, tantum invenitur. Lectiones varias ex* Livro de Foraes Antigos de Leitura Nova *in Publico Archivo servato adjecimus.*

In dei nomine. Hec est carta de foro quam iussi fieri, Ego Alfonsus dei gratia Portugalensis[1] Rex una cum vxore mea Regina domna Orraca et filio nostro infante domno Sancio et filia nostra infante domna Alionore vobis XII^m populatoribus de fabayos tam presentibus quam futuris. Damus uobis pro foro ut sitis XII et in unoquoque anno unus de uobis sit maiordomus. Et ille qui fuerit maiordomus non faciat in ipso anno aliud forum neque det aliquid. Et de aliis undecim mandamus ut unusquisque eorum det in unoquoque anno sex quartarios per menssuram de feyra medietatem de pane aliam medietatem de uino. Et det pro parada unum almude de pane cocto medietatem de tritico et aliam medietatem de centeno et unum almude de ceuada et aliud de uino et singulas pelles do coniliis. Et pro uoto detis singulos sestarios de pane. Et detis de uenatu maiori de seeda

1 Port.

Digitized by Google

quarazil cum suo lombo. De uenatu corrudo nichil detis. De vrso manus. Mandamus etiam ut maiordomus noster uel de nostro uasallo qui uestram villam tenuerit si non pecierit istas iugadas a die sancti iohanis usque ad diem sancti martini perdat illas. Et maiordomus noster petat illas directas et uos detis ei illas. Et si nolueritis ei illas dare ipse pignoret uos pro illis et non alius. Et si alius maiordomus uel portarius uoluerit uos pignorare pro illis dectetis illum de villa uestra et nichil propter hoc pectetis maiordomum : etiam ut non pectetis nisi istas tres calupnias, furtum rausum et homicidium. Et qui mactauerit maiordomum pectet xxxx[a] modios planos per mensuram uille uestre. Et qui mactauerit alium hominem pectet xx[im] modios planos. Et pro rauso xx modios : furtum nouies componatur. Et iste tres calupnie[2] non sint pectate nisi per inquisicionem bonorum hominum. Adhuc mandamus ut quando iueritis ad Chauias, inde ueneritis non detis portagium nisi in Chauias. Et non eatis in carraria neque in apillido nisi cum Rege. Fiadoria sit de una cera : vestri ganati pascantur in totis terminis et non faciant dampnum[3]. Et si fecerint dampnum sanent sicut uicinus ad uicinum. Et maiordomus de alia parte non pauset in villa uestra contra uoluntatem uestram. Isti sunt termini uille uestre : in primo, sicut diuidit cum Celeyroos, et exinde cum Legioo per uenam de dorio et sicut diuidit cum sancto felicet[4] et cum Gauiaes. Et si aliquis dirumperit[5] uestros terminos per iram et uobis male fecerit pectet nobis quingentos solidos, et emendet uobis dampnum quod fecerit. Adhuc mandamus ut uendatis uestram hereditates uillanis laycis quibus uolueritis qui faciant nobis tale forum de illis, quale uos debetis facere. Et mandamus ut non uendatis illas clericis neque templariis neque ospitalariis[6] neque fratribus cuiuscunque ordinis sint, neque militibus neque scutariis sed tantum uillanis laycis. Quicunque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit sit benedictus a deo : amen. Qui uero illud inflingere[7] attemptauerit[7] ira dei ueniat super illum. Facta fuit hec carta apud Balsamum die sancti Michalis[8] Era M.[a] cc.[a] xxxx.[a] VIII.[a] Nos Reges qui hanc cartam fieri precepimus coram subscriptis eam roborauimus.

Qui affuerunt, Domnus Petrus Blacarensis[9] Electus conf. —Domnus Martinus Port. Episcopus conf. —Domnus Petrus Colinbriensis Episcopus conf. —Domnus Nicholaus Visensis episcopus conf. —Vincencius menendiz —Martinus petriz —Petrus petriz, test.

Domnus Martinus fernandiz maiordomus Curie conf. —Domnus Soarius remondi signifer Regis conf. —Domnus Rodericus roderici tenens Panoyas conf. —Domnus Poncius alfonsi tenens Blaganciam conf. —Petrus garsie —Martinus eriz —Johanninus, test.

Jvlianus Cancellarius Curie.

Et ista non erat sigillata nec signa *(sic)*.

2 calumpnie
3 damnum.
4 felice
5 disrumperit
6 hospitalariis
7 infringere attentauerit
8 michaelis
9 bracharensis

[a] *Super lineam scripta haec verba inveniuntur.*

SARZEDAS

SARZEDAS

1212

Ex charta apographa et non authentica, saeculi XIII, ut videtur, conscripta, et in Publico Archivo servatā, hujus foralis *textum decerpsimus. Aliud exemplar ejusdem* foralis, *ibi quoque servatum, ex eadem charta saeculi XIII descriptum fuisse clare patet.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus. Amen. Ego E. sancii filius Regis sancii una cum pelagio pelagii uolumus restaurare atque populare sarzedas. Damus et concedimus forum et consuetudinem de Couilliana omnibus tam presentibus quam futuris qui in ea habitare uoluerint tali pacto ut sexta pars de ipso termino sit de domno Egidio sancii et de pelagio pelagii et quinque partes sint de Concilio. Mandamus et concedimus ut ecclesie sint de pelagio pelagii usque ad mortem et post mortem suam remaneant ipsas ecclesias suis propinquis aut cuilibet ipse dare uoluerit. Et decime dentur per forum Couilliane. Et ecclesie habeant suas decimas et suas primicias integras et componant se cum suo episcopo. Mandamus siquidem ut duas partes de caballariis uadant in fossado Regis, et tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus et una uice faciant fossadum in anno. Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeyra. Et pro omicidio, c solidos ad palatium. Et pro casa derrota cum armis scutos et spadas pectet ccc solidos et VII.[a] ad palacium. Et quis furatus fuerit, pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et VII.[a] pars ad palacium. Et qui mulier for-

Digitized by Google

ciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata et ille negaret, det illa in auctorgamento tres homines tales qualis ille fuerit et ille iuret cum XII^cim^ quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC solidos et VII.^a^ ad palacium. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso pectet LX solidos et VII.^a^ ad palacium et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato uel in eclesia aliquem percusserit, pectet LX solidos, medietas detur palacio, et medietas concilio. Et de medietate concilii, VII.^a^ detur palacio. Et homo qui fuerit gentilis aut herdador, non sit mordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LX solidos et VII.^a^ ad palacium. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet judici I solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui sunt in alieno seruicio, miles LX solidos uicinis, pedones uero V solidos. Et qui habuerit aldeyam et unum iugum bouem, et XXXX^a^ oues, I asinum, et II lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet inde I solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum relinquerit, pectet CCC solidos et VII.^a^ ad palacium. Et qui dimiserit uxorem suam, pectet I denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit pro I° die pectet I^m^ arietem. Et si magis, pectet pro I° die VI denarios, pro I^a^ nocte I solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea aut cum gladio pola intrada pectet X solidos. Et si transierit ad illam partem, pectet uulnerato XX^i^ solidos. Et qui fregerit oculum, aut brachium aut dentem pro I° quoque membro pectet uulnerato C solidos, et ille det VII.^a^ palacio. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet XXX solidos et VII.^a^ ad palacium. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet V solidos et VII.^a^ palacio. Qui limidem alienum fregerit, pectet V solidos et VII.^a^ palacio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet omicidium suo amo et det VII.^a^ palacio. Similiter de suo ortolano et de quarteyro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar aut in sua hereditate ubicunque in toto Regno portugalis hereditas habuerit, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi dominis hereditatum. Moratores das sarzedas per totum Regnum port. nullam pectent calumpniam nisi per forum de sarzedas. Tendas et molinos et fornus de omnibus de sarzedas sint liberi de foro. Milites de sarzedas sint in iudicio pro podestades et infanciones de portugali. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uocero suo uicino pro homine foris uille, pectet X solidos et VII.^a^ palatio. Ganatum de sarzedas non sit montado in ulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille, et fugerit, suus amus pro eo non pectet omicidium. Pro totis querelis de palacio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum sagione et sacuderet ei pignus, concedat sagion et predat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro LX^a^ solidos, medios concilio et medios rancuroso. Homines de sarzedas non sint in prestamo datos. Et si homines sarzedas habuerint iudicium cum hominibus alie terre, non currat inter illos firmat, sed currat per inquisat aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminos sarzedas, accipiant de illis montadigo, scilicet a grege ouium III^or^ carneiros. Et de busto de uacis I^a^ uacam. Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in gardia, omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lide, primum eratis eos sine quinta : Et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo sarzedas qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis tallendo aut leuando madeira de montibus, predant totum quod ei inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardiis V.^a^ partem nobis date sine ulla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet palatio LX^a^ solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhemniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque hoc fecerit, pectet palatio LX solidos, et duplet ganatum quod prendidit suo domino. Et super pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum habentur omicidium. Et si rancura de ipso ad regem, uel domini terre uenerit, pectet C morabitinos, medietas domino et medietas concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere relinquerit, et postea si pro aliqua repetitus fuerit quodcunque comisit saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam suis parentibus, et pectet illis CCC morabitinos et VII.^a^ palatio : et insuper sit omicida. De portagem : foro de trosel de caballo de pannis de lana uel de lino, I^m^ solidum. De trosel de fustanes, V solidos. De trosel de pannis de color, V solidos. De carrega de piscato, I^m^ solidum. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de pellibus christianorum, V solidos. De carregas de mauris de conelíbus, I morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderit in mercato, I^m^ solidum. De mulo, I^m^ solidum. De asino, VI denarios. De carnario, III medialias. De porcu, II denarios. De foron, II denarios. De carrega de pane uel de uino, III medialias. De carrega de peon, I denarium. De mauro qui uendiderit in mercato, I solidum. De mauro qui se redimeret, decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de uaca uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo uel de gamo, III medalias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Iste portagem est de omnibus

Digitized by Google

foris uille, tercia pars de isto portagem detur suo hospiti, et duas partes domino. Moradores das sarzedas non dent portadigum. Asignamus eos terminos quomodo nascem as almazanedas et intrant in hocresa et inde in a cabeza das olelas, et inde aas taladas secas, et inde au uau das areas, et inde aa foz de froia, et inde a cabeza zeureira, et inde aa serra da isna quomodo corrunt aqua in ocresa. Ego domnus egidius sancii una cum pelagio pelagii meo archidiacono hanc kartam propriis manibus Ro—bo—Ra—mus et confirmamus. Quisquis os terminos assignatos dirrumpere uoluerit pectet mille solidos concilio probate monete. Facta carta Mense januarii : Sub Era M.ª CC.ª L.ª Et siquis hoc factum nostrum irrumpere uoluerit, sit maledictus a deo. Et concedimus ut omnis christianus quamuis seruus ex quo in sarzedas habitauerit per unum annum, sit liber et ingenuus tam ipse quam progenies eius. Qui presentes fuerunt testes, Domno laurencio uenegas test. Nunus abbas palatioli test. Didacus priol palatioli test. Sancius prepositus palatioli test. Martinus abbas de bostelo test. Duram, judex de uilla de conde test. Petrus gunsalui. Ermigius notauit.

MONS MAIOR

MONTEMÓR VELHO

1212

In charta authentica saeculi XIV insertum hoc manet forale. *Non antiquius in Publico Archivo (ubi charta haec servatur) aut alibi, exemplar invenimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Notum sit omnibus ..... quam futuris quod ego Regina Tarasia cum sorore mea Regina domna Branca que fuimus filie Regis domini Sancii bone animo et espontanea uoluntade et intymo cordis amo..... do opido montis maioris et omnibus habitatoribus suis quam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris forum bonum per quod regalia iure inferius plenarie scrita mihi et generi meo a uobis et a ..... persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut quis publice coram bonis hominibus casam uyolenter cum armis rumperit pectet D solidos et hoc sit sine uozario : et si infra domum ructor ocissus fuerit ..... dominus domus pectet I morabitinum. Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro omicidio et rousso publice facto pectet D solidos. Et si aliquis calcaribus percusserit et testymonium bo..... conuictus fuerit pectet D solidos. Pro merda in boca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonium bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis rumperit et in relegum V..... uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet V solidos et secundo V solidos. Et si tercio inuentum fuerit testimonium bonorum hominum vinum totum effundatur et arcus cupar..... De uyno de fora dent de unaquaque carrega I almude et uendatur aliud in relegum. De jugata uero hoc mando usque ad natalen domini traatur et de unoquoque jugue bouum dent I modium .... tritici qualis laborauerint et si de utroque laborauerint de utroque dent per alquerium directum uille et sit quartarius de quatuor decem *(sic)* alqueriis et metiatur sine brachio curuato et tabula subposita. Et parcai..... ..lario qui boues non habuerit non dent jugatam. Cauon si laborauerit triticum det I talegam et si laborauerit milium similiter. Et de geiras I quartarium tritici uel milii unde laborauerit. Pedites .....uam uyni et lini. Et habitatores Montis maioris habeant libere tendas fornos panis similiter et olarum. Et de fornos de telia dent decimam. Qui hominem extra coutum ..... pectet LX soldos. Et si uulnerauerit hominem extra coutum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet mediatatem homicidii. Qui armam per iram denuauerit uel ..... ea extraxerit per iram et non percuxerit pectet LX soldos. Et homines Montis maioris habeant hereditates suas populatas et illi qui in eas habitauerint pectent pro homicidio et rouso noto et merda .. buca LX soldos medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis et eant in appelitum regis et nulum aliud forum faciant regi. Et homines qui habitauerint in hereditatibus montis maioris si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino ereditatis. Et almotacaria sit de Concilio : Et mitatur almotace per alcayden et per concilium vile. Et dent de foro de vaca I denarium et de zeuro I denarium et de ceruo I denarium. Et de bestia de pescato I denarium. Et de barca de pescato I denarium et dent judicato similiter. Et de alcauala III denarios. De ceruo et de zeuro et de vaca et de porco et de carnario I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra dent I morabitinum : Et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum. Et de equa uendita uel comperata dent II solidos, et de boue II solidos et de uaca I solidum. Et de asino et de asina hum solidum. De mouro et de moura medium morabitinum. De porco uel de carnario II denarios. De caprone uel de capra II denarios. De carega de azeyte uel de coriis bouum uel ceruorum uel zeurorum uel de

Digitized by Google

panis uel de pelibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana dent suum forum sicut est consuetudo. De bracale II denarios. De uestitu de pelibus III denarios. De lyno uel aliis uel cepis decimam. De piscato de fora decimam. De cuncas uel de uasis lineis decimam. Et pro omnibus hiis caregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non ..... ex eis. De carega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualarii uel mularii dent III denarios : De asnari III medalias. Mercatores naturales uile qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldadam dare noluerint dent portagium. De carega de piscato que inde leuauerint homines de fora dent de carega VI denarios. Belestarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubes et si nuserit pediti faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit estet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat ... pro ..... Almocreuer .....mocreuariam uiuerit faciat forum suum semel in ano. Miles uero qui ecum suum aut bestias suas ad almocreuariam miserit nullum forum de almocreuariam faciat. Conelarius qui fuerit ad suiugueyra et illuc manserit dent follem unum conilii. Qui illuc moratus fuerit oto diebus uel anplius det vnum cunilium com pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores Montis maioris qui panem suum uel vinum uel ficus uel oleum in Sanctarem habuerit uel aliis locis et ad Monte maioren illud ad opus sui duxerit et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixerit et post rixam domum suam intrauerit habito consilium aceperit fustem uel purinam et eum percuxerit pectet trinta solidos. Si autem inconsulte et casa occidente *(sic)* percuxerit nichil pectet. Inimicus de fora non intret villan super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equs alicui aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium quod eorum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum et si com muliere inuentus fuerit turpiter maiordomus non mittat manum in eum neque alico modo eum capiat sed mulierem capiat si uoluerit. De madeira que uenerit per flumen vnde dabant octauam dent decimam. De atalaya de vila debet Rex tenere mediatatem et milites medietatem suis corporibus. Milites Montis maioris quibus meus dyues homo benefecerit de terra sua uel de ere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo dyuyti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Mónten maiorem de me tenuerit non mittat ibi alium alcaydem nisi de Monte maiore. De casis quas mei nobilis homines aut freires aut hospitalarii aut monasteria in Monte maiori habuerit faciunt forum vile sicut ceteri milites de Monte maiori. Ganatum perdidicium maiordomus inuenerit teneat illum usque tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dare ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius dato pregone usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcayde nichil acipiat per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX militum et supra diuidant mecum in canpo. Fauber aut çapatarius aut pelitarius qui in Monte maiore casam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum faubrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem mesteriales ferarii uel çapatarii fuerit et per officium istud uiuerit et casas non habuerit ueniat ad tendas meas et faciat mihi meum forum. Qui equm uendiderit aut emerit uel maurum extra Montem maiorem ubi eum comperauerit uel uendiderit ubi *(sic)* det portagium. Et pedytes quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo et maiordomus det eis directum pro decima. Et pro decima eis dare derectum noluerit tunc pretor eis derectum faciat dari pro portarium suum. Mercatores Montis maioris non dent luytosam. Adayles Montis maioris non teneant cegam in exercitu regis. Penetarie dent pro foro de trinta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte saracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est exceptis hiis que superius scrita sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora com piscato dent II denarios. Et de barca de piscato minuto, II denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. De nauigio uero mando aut *(sic)* alcayde et duo spadalarii et duo pronarii et unus pitintal habeant forum militum. Hec omnia itaque prescrita iam pro foro do et concedo et hec eas *(sic)* maiordomus testimonium bonorum hominum et non ad alia. Milites de Monte maiore testificentur cum infancionibus de portugali. Siquis igitur hoc nostrum factum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repreatur. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta carta mense Maii Era M.ª CC.ª L.ª Nos supradicte Regine domna Tarasia et soror mea Regina domna Branca hoc scritum coram idoneis testibus roborauymus et confirmauimus : qui presentes fuerunt isti sunt testes : Tunc Rex Alfonsus erat filius regis domni Sancii portugalensis : In Bracara Ellectus domnus Petrus. Gonsaluus menendi filius comitis domni Menendi qui fuit de Sousa uidit et confirmauit. Arias menendi filius menendi strema test. Laurencius egee filius egee anriquiz test. Menendus gonsalui test. Fernandus gonçalui test. Magister Petrus montis maioris test. Martinus suarii test. Suarius uermudi test. Johannes fernandi test. Johannes stefani test. Petrus filius test. Petrus suerii rouuam test. Gonsaluus beffe test. Gonsaluus de frandes. Johanes eichauida test. Johannes oito test. Martinus aretelematus test. Menendus cabaaça test. Menendus erigiz test. Saluator lupini test. Arterius presbiter de sancto Martino test. Johannes saluati de sancto Saluatore test. Frater petri de sancta maria de fora test. De sancto

Digitized by Google

micaele Johannes pelagii test. De sancto Johanne Dominicus presbiter test. Episcopus colinbrie domnus petrus. Egidius presbiter et Vincencius iohannis. Ego uero domnus Alfonsus dei gratia Rex Portugalensis et Comes Bolonie Concilio Montis maioris do et concedo forum et cartam quam Colinbrien *(sic)* habet et quod Regina dona Tarasia et dona Branca bone memorie iam diu conceserunt et etiam ei dederunt, Ego bono animo confirmo. Et ut nula dubitacio ibi habeatur meum sigillum firmiter oponi *(sic)* feci sub Era M.ª CC.ª LXXX.ª VI.ª Datum apud Colinbrien *(sic)* IIII^or nonas agusti : qui presentes fuerunt, Infans donus Petrus et donus Johannes. Johannes Affonsi. Donus S.^us cantor ciuitaten et Rector ecclesie sancte Marie Montis maioris. Frater Johannes cisterciensis ordinis et maiordomus dona Regine et Micael gonsalui presbiter qui notauit istam cartam. F. gondini pretor Montis maioris. Micael martini tenens *(?)*. Infans donus P. Stephano iohannis. Johannes gonsalui vicarius, et Petrus petri pintus de Monte maiore, test. Aluaziles Montis maioris.

ALANQUER

ALEMQUER

1212

In charta regis Dionisii qua ipse rex municipium in loco Montes de Alemquer, *sic dicto, instituit, inscriptum est hoc* forale. *Quia authenticum et antiquius exemplar sit, textum nobis praebuit. Charta ista in Archivo Publico asservata. Lectiones varias hausimus ex* Lib. III Regestor. *sive* Donationum *ipsius regis.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Notum sit omnibus quod Ego Regina domna[1] Sancia filia Sancii Regis qui fuit Alffonsi primi Regis Port.[2] filius per gratiam dei domina Castelli quod dicitur Alanquer bono animo et spontanea uoluntate et intimo cordis amore do et concedo predicto Castello et omnibus habitatoribus suis tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permansuris forum bonum per quod regalia iura inferius plenarie scripta michi et successoribus meis a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice[3] coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro. Et si infra domum raptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum : et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso[4] publice facto pectet quingentos solidos. Qui etiam calcaribus percusserit et testimonio[5] bonorum hominum conuictus fuerit pectet quingentos solidos. Pro merda in bucca pectet LX^a solidos testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio[6] bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum vini ruperit, et in relego[7] suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio[8] bonorum hominum, primo[9] pectet quinque solidos et secundo V^e solidos : et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio[10] bonorum hominum, uinum totum efundatur, et arcus cuparum incidantur. De vino de fora dent de unaquaque carrega unum almude et uendatur aliud in relegum. De iugada uero hoc mando, ut usque ad Natalem domini trahatur : et de unoquoque iugo boum, dent unum modium milii uel tritici qualis laborauerit : et si de utroque[11] laborauerit de utroque dent per alqueyre directum ville : et sit quartarius de XIII^cim alqueyres, et meciatur sine brachio curuato et tabula supraposita. Cauon si laborauerit triticum, det unam taleygam : et si laborauerit milium similiter. Et de geyras de bobus unum quartarium tritico uel milio unde laborauerit. Et de parceyro de caualleiro qui boues non habuerit, non det iugatam. Et habitatores de Alanquer habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et[12] ollarum : et de fornos[13] telia dent decimam. Qui hominem extra cogtum[14] occiderit, pectet LX^a solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cogtum[15], pectet XXX^a solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui armam per iram denuauerit, uel a domo ea extraxerit per iram et[16] non percusserit, pectet LX^a solidos. Et homines de Alanquer habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint[17] pectet pro homicidio et rausso noto et merda en boca, LX^a solidos, medietatem scilicet maiordomo ville et medietatem domino hereditatis, et eant in appellitum sicut est consuetudo vlixbone. Et homines qui habitauerint in hereditatibus Alancarensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem maiordomo

1 Domina
2 Portugalensis
3 plubice
4 rauso
5 testimonium
6 testimonium
7 releguum
8 testimonium
9 primum
10 testimonium
11 utraque
12 *deest*
13 fornis
14 cogitum
15 cogitum
16 *deest*
17 habitauerit

Digitized by Google

ville et medietatem domino hereditatis. Et almotazaria[18] sit de concilio : et mittatur almotace per alcaydem et per concilium uille : et dent de foro de vaca unum denarium[19], et de zeuro unum denarium, et de çeruo[20] unum denarium, et de bestia de pescato[21] unum denarium[22], et de barca de piscato unum denarium[23], et de judicato similiter. Et de alcauala tres denarios. De ceruo et de zeuro et de vaca de[24] porco unum[25] denarium[25] et de carneyro unum denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et[26] supra, dent unum morabitinum, et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos, et de boue duos solidos, et de vaca unum solidum, et de asino et[27] asina unum solidum. De mauro et de maura, medium morabitinum. De porco uel de carneyro, II denarios. De caprone uel de capra, unum denarium[28]. De carrega de[29] azeyte[29] uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum, dent medium morabitinum. De carrega de cera, dent medium morabitinum. De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana, dent unum morabitinum. De bracale, duos denarios. De uestitu de pellibus, tres denarios. De lino uel de aliis uel cepis, decimam. De piscato de fora, decimam. De concas uel de vasis lineis, decimam. Et pro omnibus his carrigis quas uendiderint homines de fora, et[30] portagium[31] dederint, si alias proprias emerint, non dent portagium[32] ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualari uel mulari, dent tres denarios. De asinari[33] tres medalias. Mercatores naturales uille qui soldadam dare uoluerint[34], recipiatur ab eis. Si autem soldadam dare noluerint[35], dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent sex denarios. Pedites dent octauam[36] lini et vini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militisque uiduauerit, habeat honorem militis usque nubat : et[37] si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui *senuerit* uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum eo[38] in domo contineatur, et caualariam facere potuerit[39], faciat eam pro matre. Almoqueuer qui per almocrauariam[40] uixerit, faciat forum suum semel in anno. Milles[41] uero qui equm[42] suum aut bestias suas ad almocrauariam[43] miserit, nullum forum de almocrauaria[44] faciat. Conilarius qui fuerit ad suggeyram[45], et illuc manserit, det folem unum conelium[46] : et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det[47] unum conelium[48] cum pelle sua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Alanquer qui panem suum uel vinum uel ficus uel oleum in Sanctaren habuerint uel in aliis locis et ad Alanquer illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet xxx^{a} solidos. Si autem inconsulte et[49] casu accidente percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret villam super inimicum suum nisi per tregoas aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit, dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mittat manum in eum nec[50] aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam, dent decimam. De atalaya de villa debet Regina tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de Alanquer cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum[51] habeat, ego eum recipiam meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Alanquer de me tenuerit, non mittat ibi alium alcaydem nisi de Alanquer. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitilarii aut monasteria[52] in Alanquer habuerint faciant forum ville sicut ceteri miles de Alanquer. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si dominus eius uenerit, detur ei. Si autem dominus eius precone dato usque tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo quomodo suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius[53] aut[54] pellitarius[54] qui in Alanquer casam[55] habuerit[55] et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit, non det

18 almotacaria
19 denarion
20 zeruo
21 piscato
22 denarion
23 denarion
24 et de
25 *desunt*
26 *deest*
27 et de
28 denarion
29 dazeite
30 *deest*
31 portaginum
32 portaginum
33 asnari
34 uoluerit
35 non uoluerint
36 octauum
37 *deest*
38 ea
39 poterynt
40 almocauariam
41 Et miles
42 equum
43 almocauariam
44 almocauaria
45 sugeiram
46 conilium.
47 dent
48 conilium
49 *deest*
50 neque
51 eam
52 monestaria
53 capatarius
54 *desunt*
55 casan abuerit aut pillitarius

Digitized by Google

pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii[56] fuerint et[57] per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas et faciant michi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Alanquer ubi comparauerit uel uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Moratores de Alanquer non dent luytosam[58]. Adaliles de Alanquer non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Alanquer non teneant zagam in exercitu. Penetarie dent pro foro de xxx[a] panibus unum. Portagia uero et forum et quinta sarracenorum et aliorum, ita persoluantur sicut consuetudo est : exceptis his que[59] superius scripta sunt[60] et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que[61] uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : et de barca de piscato minuto II denarios. Et de toto alio piscato dent suum forum. De nauigio uero mando ut alcayde et duo spadalarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo et ad hoc eat maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Milites de Alanquer testificantur cum infancionibus de portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur[62]. Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et mei consequatur. Facta carta ultima die Maii Era[63] M.[a 63] CC.[a 63] L.[a 63] Ego supranominata Regina domna Sancia qui hanc cartam fieri precepi[64] apud Montem maiorem coram ydoneis testibus roboraui. Qui presentes fuerunt, domnus G. menendi filius comitis domni Menendi. Gomecius uenegas filius egee alfonsi. Laurentius egeas filius Egee anrriquiz. Martinus gunsalui filius Gonsaluus sarraceni[65]. Dominus Egidius filius Roderici fernandi de vlixbona. Gonsaluus petri filius petri gonsalui de pauia. Dominus andrea portarius Regine domine[66]. Fernandus gonsalui scriba Regine domine, test.

56 capatarii
57 *deest*
58 luctosan.
59 qui
60 sint
61 qui
62 repleantur.
63 Era M.[a] CC.[a] XXXX.[a]
64 precipi
65 carraceli.
66 domina.

CANEDO

CANEDO

1212

Ex codice, qui titulum Lib. II Donationum Alphonsi III *prae se fert, textum hausimus : lectiones varias ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova, *sic dicto, decerpsimus.*

In dei nomine. Ego A.[1] dei gratia Rex Port. facio cartam uobis populatoribus de canedo pernominatos Pelagii gomez, et vxori tue Sancie petri, Petro gonsalui et tue vxori loba gonsalui, tibi Johanne pelagii et tue vxori Marie iohannis, Petri petri et vxori tue Marie fila, Sudarii iohannis et vxori tue Maiori iohannis. Do et concedo uobis caendo[2] cum suis terminis comodo[3] incipit per portum quando ueniunt de Adaufi et uadit per a pousada et uadit per cumen ad penedo de varcea et uadit ad Louzal comodo[4] diuidit cum Garauelos et uadit ad escusa de pedrafita et inde ad canpo de letanias comodo[5] diuidit cum heremita et uadit ad foz de corrozino[6] et intrat per uenan corragi a enfesto et ferit in foz de maaguiroos et uadit per uena a enfesto et uadit ad capud[7] de moroucos comodo[8] diuidit per cumeeira et uadit ad capud[9] de eiroo et reuertitur per spinacum de cam et inde intrat in forcadas de cabril et uadit per uenan anproo et reuertit ubi prius incipimus. Do uobis populatoribus istos terminos nominatos uos et omnis posteritas uestra et de quibus populare uolueritis rendatis michi unicuique anno duodecim modios inter panem et uinum et sit mediatum centeno milio rubio uel albo et de istos supranominatos modios detis eos panem in tempore arearum et uinum in tempore uindimiarum per mensuram de costantim qualem hodie ibi est. Et ponatis super uos maiordomo de uestra uilla et illum uestrum maiordomo petat uobis ipsas predictas iugadas et meceat eas et leuet eas ad Adaufi et clamet meum maiordomo uel meum seruiciale et apresentet iugadas ante illum et si eas recipere noluerit faciatis testimonium bonorum hominum de uestra uilla III[10] uicibus et nuquam[11] de ea respondetis : de collecta V[e] almudes de ceuada, et V[e] almudes uini, et III gallinas, et XXXX[a] oua : et detis ista collecta in festo sancti martini in uestra uilla una uice in anno et III arietes in mense magii : et postquam habuerint uno anno recipiat illos per maiordomo de canedo : si occideritis urso detis inde

1 alfonsus
2 canedo
3 quomodo
4 quomodo
5 quomodo
6 corozino
7 caput
8 scilicet quomodo
9 caput
10 tribus
11 nunquam

Digitized by Google

manus : de porco montesino et de seruo[12] siue de corço si eos occideritis detis inde lumbo et si isto condado non dederitis pectetis pro illo I libram de cera : non dedis[13] luitosa nec portagem in terra de panoias : non uaades in apelido nec in fossado nisi ubi fuerit domini Regi. Vendatis donetis faciatis de ea quicquid uos uolueritis et habeo meum forum sicut resonat in hac karta[14] : de totas callumpnias non pectetis nisi tres si eas feceritis. Homicidium rausum si fuerint factas in uestra uilla pro una de illis pectant[15] x^{m}[15] morabitinos, et de istos morabitinos septimam partem ad palacio et alias sex partes ad concilium : furtum quale fuerit factum tale sit pectatum : de istas tres callumpnias non respondatis nisi per inquisicionem bonorum hominum de canedo et istas callumpnias se as demandauerint ad uos sedeant infiadas per maiordomo de ipsa uestra uilla et non per alios[16] qui ueniantis[17] facere dire[18] ante judex terre : et a fiadoria sit I libra de cera et postquam istud fuerit infiado ante iudice ad tercia die ueniatis responder a directo : de apostilia non respondatis : princeps terre nec maiordomo nec prestamario qui ipsa terra uel ipsa uilla de me tenuerit non pousent nec intrent in uestra uilla nec hominem suum qui ibi faciat forciam : uicinus rixosus qui directo noluerit facere uicinis suis pectet I libram cere et exat[19] de villa. Nullus homo non sit ousadus de pignorare in uestris terminos nisi petat[20] ad maiordomo ipsius uilla[21] ad directum, et si ante pignorauerit pectet michi mille solidos : pro uodo singulas quairelas, I sestario inter panem et uinum. Hoc forum faciatis sicut resonat in carta ista et no[22] plus. Habeatis uos et sucessores uestros predictam hereditatem in perpetuum. Qui ad uestrum forum uel ad uestram cartam tenuerit sit benedictus a deo patre omnipotentem[23]. Amen. Qui aliut[24] inde a uobis fecerit sit maledictus a deo patre et beate Marie, et omnium sanctorum, Amen : et duplet uobis dictam hereditatem et pectet michi sex mille solidos. Ego A.[25] Rex Port. una cum domino R.[26] menendi qui ipsa terra de me tenuerit hanc kartam roboramus. Facta karta kalendas Junii, *sub* Era M.ª CC.ª L.ª Judice terre F. : domno G. menendi test. : domno M. gunsalui filii sui test. : M. eanes test. : dom Petro eanes test. : Martino martinis tabalionem domini Rex[27] test. : D. notuit. Et carta ista non tenet signa nec sigillum.

12 ceruo
13 detis
14 carta
15 pectent XXXX^{a}
16 alios
17 ueniant
18 directum
19 exeat
20 pectat
21 uille
22 non
23 omnipotenti.
24 aliud
25 Alfonsus
26 Roderico
27 Regis

CIRA

VILLA-FRANCA DE XIRA

1212

Ex apographo authentico saeculi XV textum desumpsimus. Translationem in linguam vernaculam adjecimus ex exemplari saeculi XIV, ut videtur. Utrumque diploma in Archivo Publico manet.

In nomine Patris et filii et spiritus sancti, amen. Gracia dei cooperante qui dat omnibus afluenter et non inperat : Ego froilhi hermigiz do uobis meis hominibus atque uasalis et alumpnis hereditates de Cira ad populandum jure hereditario. Ideirco placuit mihi lebenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis forum bonum tam presentibus quam futuris perpetuo ibidem permanentibus, per quod forum regalia iura inferius plenarie mihi et generi meo a uobis et a sucessoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui pubrice eorum casam violenter cum armis irrumperit pectet D solidos et hoc sit sine uozeyro : et si infra domum raptor ocisus fuerit, ocisor uel dominus domus pectet I morabitinum. Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rouso pubrice facto pectet D solidos. Qui ecciam ali-

En nome de deus amen. Este he o foro de vila franca de xira e de seu termo, o qual leixou dona fruylla ermiget aos poboradores e moradores dela. Primeiramente que todo aquel que ronper casa dentro por força com armas peite ao senhorio II soldos, e esto se entende se nom for uezeiro *(sic)*. E se dentro na casa entrar per força e for morto ou o senhor da casa, peite huum marauidil. E se dentro na casa for ferido peite por el I meio marauedil : e esso meesmo por o omicidio e rrousamento pubricamente feito, peite II soldos. E sse alguem ferir outro com couces e lhi for prouado por testemunhos de boos homens peite II soldos. Item por merda en boca peite LX soldos, e esto se lhi for prouado per testemunhos de boos homens. Item furto conhecido per testemunhos de boos homens seia pagado aas noueas. Item o que rronper o rrelego do uinho de dona

Digitized by Google

quem calcaribus percuserit et testimonium bonorum hominum conuictus fuerit, D solidos pectet. Pro merda in buca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonium bonorum hominum nouies componitur. Qui relegum uini de dona fruilhi hermigi rumperit et in relegum suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet V solidos et secundo V^e solidos. Et si in tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum uinum efundatur. Et de uino de fora detur de unaquaque carga I almude, et uendatur aliud in relego. De pane hoc mando ut detis de illo V.^a Et de qua rumperint dent octauam usque ad tres anos. Et de uino octauam in torculari. Et de lino octauam in tendal. Et habitatores de cira libere tendas fornos panis sed et oliuarum et fornis de telia dent decimam. Qui hominem extra cautum *ociderit* pectet LX solidos. Et qui uulnerauerint extra cautum pectet triginta solidos. Qui in platea aliquem uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo extraxerit per iram et non percuserit pectet V solidos. Et homines de cira habeant suas hereditates populatas. Et illi qui in eis habitauerint pectent homicidium et rousum et merda in buca LX solidos dominis cirie, et nullum aliud faciant. Et homines qui habitauerint hereditatibus cirie, si furtum fecerint ut supradictum est componitur domino cirie. Et almotacaria sit de concilio. Et mitatur almotace per alcayde et per consilium uille. Et dent de foro de uaca I denarium et de zeuro I denarium. Et de ceruo I denarium. Et de bestia de pescado I denarium et de iudicato similiter. Et de alcauala tres denarios. De ceruo et de zeuro et de uaca et de porco et de carneyro I denarium. Piscatores dent decimam. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinos et supra dent I morabitinum. Et a decem morabitinos et infra dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos. Et de boue duos solidos, et de uaca I solidum, et de asino I solidum, et de asina I solidum. Et de mauro et de maura medium morabitinum. Et de porco et de carneiro duos denarios. Et de caprom et capra I denario. De carga de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum. De carga de cera medium morabitinum. De carga de anil, uel de panis, uel de pellis conileorum, uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere, uel de grana, I morabitinum. De bracale II^os denarios. De uestitu de pellibus tres denarios. De lino, uel de aliis, uel cepis, decimam. Et pro hiis cargis quas uendiderint homines de fora et portagiom dederint, si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carga panis uel salis quam uendiderint, uel emerint homines de fora, de bestia caualar uel mular dent III denarios : De asnar tres mealias. Mercatores uille qui soldatam dare uoluerint recipiatur ab eis. Si autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carga de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent

fruylli ermiget, e no relego uender o seu uinho e lhi for achado por testemunhos de boos homens, peite por a primeira uez cinquo soldos. Item por a segunda uez V soldos. Item por a terceira uez se lhi for prouado por testemunhos de boos homens lancelhi o uinho pelo chãao. Item do uinho de fóra dem de cada huma carrega ao senhorio I almude, e o outro uendasse no relego. Item do pam que dem o quinto e do uinho o oytauo no lagar, e do linho o oytauo no tendal. Item o oytauo da azeitona na tulha. Item que todos os moradores de xira dem liuremente a dezima das telhas. Item que dem a dizima dos fornos do pam. Item que dem dizima dos fornos da louça. Item todo aquel que matar homem que for preso fóra, peite LX soldos. Item o que ferir homem que fóra for preso, peite XXX soldos. Item o que en praça ferir outro com armas peite ameatada do omicidio. Item aquel que tirar arma nua per sanha ou atirar de casa fóra per sanha e nom ferir, peite V soldos. Item os moradores de xira tenham suas herdades pobradas e aqueles que em elas morarem peitem por o omicidio e rrousamento e merda en boca saseenta soldos. Item os homens que morarem nas herdades de xira e fezerem furto, componhamno ao senhor de xira asi como en cima dito he. Item a almotaçaria seia do concelho e seia metudo o almotace pelo alcaide e pelo concelho da uila. Item dem de foro da uaca I dinheiro. Item do zeuro, I dinheiro. Item do ceruo, I dinheiro. Item da besta do pescado, I dinheiro. Item da cousa iulgada semelhauilmente. Item da alcauala, III dinheiros. Item do ceruo e do zeuro e da uaca e do carneyro e do porco, I dinheiro. Item os pescadores de uila franca dem dizima. Item do caualo ou do muu ou da mua que uenderem ou conprarem os homens de fóra de dez marauidiis acima dem ao senhorio I marauidi. Item de dez marauidis a fundo dem ao senhorio meio marauidi. Item da egoa uenduda ou conprada dem ao senhorio X soldos. Item do boy, dez soldos. Item da uaca huum soldo. Item do asno, I soldo. Item da asna, I soldo. Item o que conprar mouro ou moura, pague ao senhorio I marauidi. Item o que conprar porco ou carneiro, pague ao senhorio II dinheiros. Item do cabrom e da cabra, I dinheiro. Item da carrega do azeite ou de coyros de bois ou de zeuros ou de ceruos dem ao senhorio I marauidi. Item da carrega da cera dem ao senhorio meio marauidi. Item de carrega de mel, I marauidi. Item da carrega de panos, I marauidi. Item de carrega de peles de coelhos, I marauidi. Item de carrega de coiros uermelhos ou brancos, pague I marauidi. Item de carrega de pimenta, I marauidi. Item de carrega de graan, I marauidi. Item de bragal, II dinheiros. Item de uestido de peles, III dinheiros. Item de linho ou dalhos ou de cebolas paguem a dizima. Item por estas carregas que assi uenderem os homens de fóra e derem portaiem e conprarem outras nom paguem delas portaiem. Item da carga do pam ou do sal que uenderem ou conprarem os homens de fóra, da besta caualar ou muar dem III dinheiros. Item da asnal, III mea-

Digitized by Google

seis denarios. Conilarius qui ad sageiram *(sic)* fuerit, et illuc manserit det de forum I conilium. Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum sua pelle. Et conilarius det decimam quociens uenerit. Moratores hereditatores de cira qui panem suum, uel uinum, uel ficus, uel oleum in Santaren habuerint, uel in aliis locis, et ad ciram illud ad opus suum duxerint, et non ad reuendendum, non dent portagium. Qui cum aliquo rixauerit, et post rixam domo sua intrauerit et ibi inito consilio aceperit fustem uel purriniam et cum eam percusserit, pectet V solidos. Si autem inconsulte, et casu acidente percuserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum, nisi per treuguas aut pro directum dare. Equs alicuius si aliquem occiderit, dominus equi pectet aut equm, aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Clericuus habeat forum militis per totum. Et madeira que uenerit per flumen, unde dabant octabam dent decimam. Et atalaya de uilla debet domna fruilhi hermigii tenere : Et homines medietatem suis corporibus. Maiordomus, uel sagion, non eant ad domum militis, nisi portarium pretoris. Et meus homo nobilis qui cira de me tenuerit non mitat ibi alium alcayde nisi de cira. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit, teneat illud tres menses : et per singulos menses faciat de eo preconem dari : et si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius precone dato usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. Faber aut çapatarius, aut piliparius qui in ciram casam suam habuerit non det illud *(sic)* forum. Et qui maurum fabrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per oficium istud uixerint et domus non habuerint ueniat ad tendas meas et faciat meum forum. Qui equm uendiderit aut comparauerit, uel maurum extra cira ubi eum uendiderit, uel comparauerit, det portagium. Et pedites quibus suum habere dare habuerint, dent inde decimam maiordomo. Et maiordomus det eis directum pro decima. Et si pro decima eis directum dare noluerit, tunc protor faciat eis directum dari per portarium. Moratores et hereditatores de cira non dent luytosam. Adailles de cira non dent quinta suorum corporum. Portagium uero et quinta sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est : Exceptis hiis que superius scripta sunt, uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato, duos denarios. Et de barca de piscato minuto, duos denarios. Et de toto piscato alio, dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. De nauigio uel alcaide uero mando ut I pitintal, spatalarii, et duo pronarii, habeant forum militis. Siquis igitur hoc factum nostrum firmauerit uobis et seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur. Qui uero illud frangere uoluerit, maledicionibus dei et mei consecatur. Facta carta apud ciriam

lhas. Item os mercadores da uila que quiserem dar soldada leuemna deles. Item se nom quiserem dar soldada dem portaiem. Item da carrega do pescado que leuarem os homens de fóra dem seis dinheiros. Item o coelheiro que for aa soieira e hi ficar dê de foro I coelho com sua pele. Item aquel que alá morar oyto dias ou mais dê de foro I coelho com sua pelle. Item o coelheiro dê a dizima cada que ueer. Item os moradores de xira que teuerem seu pam ou seu uinho ou figueiraaes ou seu azeite em sanctarem ou en outros logares e o trouxerem a xira pera suas obras e nom pera rreuender nom dem portaiem. Item o que con alguum ouuer rreixa e depois da rreixa entrar a sua casa e hi auudo conselho e tomar fuste ou porra e o ferir, peite V soldos. Item se esto fezer conuem a saber se o ferir e nom teendo sobrélo conselho, mais per huum caso que asi conteceo, nom peite nimigalha. Item o enmiigo de fóra nom entre aa uila sobre a defesa solamente per tregoas ou per dar dereito. Item se o caualo dalguum ferir outrem, o senhor do caualo peite ou o caualo ou o omicidio qual desto quiser o senhor do caualo. Item o clerigo aia foro de caualeiro per todo. Item a madeyra que ueer pelo rrio onde daua o oytauo, dem a dizima. Item a atalaya da uila deuea de teenr dona froylli ermiget, e os homens de xira ameatade com seus corpos. Item o moordomo ou o sayam dela nom uaa a casa do caualeiro, senom o porteiro do alcaide. Item o meu nobre homem que de mim teuer a dita uila de xira nom meta hi outro alcayde senom de xira. Item o gaado perdudo que o moordomo achar tenhao ataa tres meses e per cada huum mes o faça apregoar : e se o senhor del ueer denlho : e se o senhor del nom ueer ataa os tres meses e seendo dado o dito pregom per os ditos tres meses, entom o moordomo faça del seu proueito. Item o ferreyro e o carpenteiro ou piliteiro que en xira teuer casa e em ela laurar nom dê nenhuum foro. E se teuer mouro ferreyro ou carpenteyro e em sua casa laurar nom dê por ele foro. Item os mesteiraaes que forem ferreyros ou carpenteyros, e per este oficio uiuerem e nom teuerem casas, uenham aas minhas tendas, e façam meu foro. Item o que uender ou conprar caualo ou mouro fóra de xira, hu o conprar ou uender dê a portaiem. Item os piaaes que ouuerem de dar a teer o seu dem mea dizima. Item o moordomo dê a eles o dereito por a dizima. Item se pola dizima lho nom quiserem dar o direito, entom o alcayde lhi faça dar o dereito pelo porteyro. Item os moradores e poboradores de xira nom dem luytosa. Item adaiis de xira nom dem o quinto dos seos corpos. Item as portaieens e os foros e o quinto dos mouros e das outras cousas, asi seiam pagadas como he de costume, tiradas aquelas cousas que en cima scriptas som, e uos eu leixo. Item pola alcaydaria de huma besta que ueer de fóra com pescado, II dinheiros. Item de barca de pescado meudo, II dinheiros. Item de todo outro pescado dem seu foro. Item todas estas cousas scriptas uos dou por foro e outorgo : e a estas cousas

Digitized by Google

mense nouembrio Era milesima cc.ª quinquagesima. Ego *dona* fruilhe ermigii hanc cartam quam fieri iussi roboro et confirmo. Et habi*ta*tores de cira dent in unoquoque ano pro collecta unum alqueire tritici : Et unam galinam. Martinus de boli test. Ermigius micahel test. alcaide de poboos test. micahel de marrocos test. Stephano fernandiz test. petrus pequeno test. lopos de poboos test. pelagius andreas test. gonsaluo suarii test. petrus didaci test. petrus petri test.

Ego domna fruilhe Ermigii una cum filio meo Johanne fernandi damus hominibus nostris de villa franca, quibus dedimus nostram matam et nostras hereditates de cira, ut habitetis in uilla franca. Et detis de pane quinta, et de uino octaua in torculari. Et de lino VIII.ª in tendal. Et de aliis rebus sicut supra scriptum est in cartam quam prius fecimus habitatoribus de cira, vnde dicimus habitatoribus de cira, ut habitent simul in villa franca in nostra populatione de cira. Et damus pro foro usque in perpetuum relegum seis ebdomadas. Et semper incipiant eum in kallendas januarii. Nos supranominati qui hanc cartam facere iussimus propriis manibus roboramus et hec signa fecimus. Qui presentes fuerunt et uiderunt, vnde sunt testes, Donus martinus gunsalui test. Donus martinus de boli test. Suerio petri milles test. Martinus ualasquez test. Fernandus alquilar test. Petrus felgosinus test. Donus lopez test. Johannes canaluia test. Johannes ramiriz test. Pelagius andreas test. Petrus antonli test. Petrus nuni test. Petrus paruus notauit.

uaa o moordomo com testemunhos de boos homens. Item do nauio, ou do alcayde, e huum pitintal e dous spitaleiros, e dous ploeyros, mando que aiam foro de caualeyro. Item os moradores de xira dem en cada huum ano huum alqueire de trigo e huma galinha. Item eu dona froylly ermiget, com meu filho Joham fernandes, damos aos nosos homens de uila franca de xira a nosa mata e as nosas herdades que nós auemos en xira, que moredes en uila franca e dedes do pam o quinto, e do uinho o oytauo no lagar, e do linho o oytauo no tendal, e do azeite e das outras cousas asi como he en cima scripto. Item mandamos que morem os moradores de xira ensenbra com os de uila franca nosa poboraçom. Item damos por foro pera senpre ao rrelego tres meses começado nas kalendas de janeiro. E nós dona froilly ermiget com meu filho Joham fernandes esto afirmamos e mandamos : e testemunhas que presentes forom e ouirom, dom martim gonçalues : dom martim de boilii : ssueyro perez caualeiro : e martim uaasquez : e ffernandez : e lopo de poos : e pero pequeno : e ermigio migueel alcayde de poboos : e migueel de marrocos. Estos todos forom testemunhas deste foral. Item de cada tonel de uinho, quinze dinheiros. Item da besta caualar, III dinheiros. Item da besta asnal, III mealhas. Item de todalas herdades de uila franca, que soyam de teer pam, hamde pagar en cada huum ano posto que nom seiam semeadas I alqueire de trigo. Item foro de uila franca que todos aqueles que laurarem pam ou uinho, ou azeite, ou linho, que paguem por estas cousas como som scriptas en cima. E pera esto nom se escusa caualeiro, nem escudeiro, nem infançom, nem dona, nem donzela, nem clerigo, nem frade, nem moesteiro de donas, nem outro de qualquer condiçom.

CAMPO

CAMPO

1213

In Libro II Donationum Alphonsi III, *sic dicto, hoc manet* forale. *Ex libro regestorum qui inscribitur* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, *lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Ego domno[1] Roderico roderici per plazimento de rex domno[2] Alfonso, et cum Regina domna Orraca cum filiis et filiabus suis, et cum aliquis hereditarios pernominatos Archidiacono domno garsie menendi abbas de ecclesie sancti Michaelis de trasmiros, et cum ipsos milites michel[3] martini et sueruum[4] martini et iohannis uarela cum fratre suo Martino uarela : Facimus kartam de hereditate nostra que habemus in loquo[5] nominato que uocitant campo in termino de gales pernominatos a x^{m} homines populatores quod dent inde semper xx^{m} modios de pam medio secunda[6], et medio tremisino, per talega de fafeyra[7] constantim que hodie ibi est de anno in anno, medios ad domino Rege, et non plus, et medios cum suis directuras ad ipsos hereditarios x^{m} spa-

1 dono
2 dono
3 michael
4 suerium
5 loco
6 de secunda
7 fafeya

Digitized by Google

duas cum xx^{m} panes pro directuras de porco que non sega peior de uno lenco[8] de blagal : et se non houuer o porco, dar quatuor uarias *(sic)* de bragal. Et v quartarios de pam de uodo per talega qual a dam in radice de monte : pro homicidium xxx^{a} bragales quáles forem apreciatus de uicino ad uicinum. Pro rauso sabudo per inquisicionem bonorum hominum pectet v morabitinos. Furto quale fecerit, tale pectet medio ad concilio, et medio hereditatorios. Homines de campo non uadent[9] a castello, nec in apellido. Nollo[10] homine non sit ausus qui in uestra uilla intret pro mal, et si intret in illa pectet D solidos et sedet[11] inimicus de Rege et de[12] hereditatorios. Isto foro et ista renda dent inde semper et non plus. Vendere aut inpignorare, aut *(sic)* quem faciat isto foró. Pro isto pam atahem sancti Michaelis de setembrio dizereno que ueniant pro illo : et si non ueniant non recudar *(?)* de illo. Habeatis nos ipsa populacione pro cuctis[13] temporibus seculorum. Si aliquis homo uenerit uel uenerimus qui hoc factum nostrum irrumpere temptauerit[14], quantum quesierit tantum duplet. Et insuper mille solidos componat. Facta karta mense Februario sub Era M.^{a} CC.^{a} L.^{a} I.^{a} Ego Rege domno alfonso, et cum Regina domna orracha[15] cum filiis et filiabus, et cum aliquis[16] hereditatorios, in ista karta[17] manus nostras roboramus. Ista populacione quomodo exparte cum termino de[18] agiar[18] : Quomodo exparte cum radice de monte : Et inde cum ribela : Quomodo exparte cum alfarela : et inde cum cidadela : Et inde quomodo exparte de reuel, per aquam de tinela et inde quomodo uadit aguiar. Eleteco in Bracara Magister sclola[19]. Archidiacono P. de sandi : pro robora x arietes : et fuit scripta per manus domino de panonias domno Roderico roderici. Judice Fernandino maiordomno iohanne cidade. Martino iohanni tabellione. Petrus johannes test. Petrus test. Gunsaluus test. Menendus notuit.

8 lenço
9 uadant
10 Nullo
11 sedo
12 *deest*
13 cunctis
14 temtauerit
15 Orraca
16 aliis
17 carta
18 daguiar
19 sclala.

CASTELBRANCO

CASTELLO-BRANCO

1213

Ex codice scrinii conventus Thomariensis, titulo Livro I das Escripturas *insignito, descripsimus. Non aliud exemplar nobis cognitum manet.*

In nomine sancte indiuidue trinitatis Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego magister militie templi petrus aluiti cum omni conuentu portugalis, volumus restaurare atque populare caltelbranco. Damus vobis foro et costume de elbis, tam presentibus quam futuris : ut due partes dos caualleiros vadant in fossado : et tercia pars remaneat in villa : et vna vice faciant fossado in anno. Et qui non fuerit a fossado peite pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro omicidio peyte C solidos : et pro casa derrota com armas, escutos et spadas, peitet CCC solidos et seitima a palatio. Et qui furtaret peite pro vno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et VII partes a palatio. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixit quod ab illo est afortiada, et ille negat, det illa auctorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit : Ille iuret cum XII : Et si non habuerit outorgamento, iuret ipse solus. Et si non potuit iurare, peite ad illa CCC solidos et septima a palacio : et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso peite LX solidos et septima a palacio : et duplet el auer. Et qui in concilio aut in casa vel in ecclesia ferit, pectet LX solidos, medios ad palacio et medios ad concilio : et de medio de concilio, VII.^{a} a palacio. Et de homine qui fuerit gentile aut eredoro, que non seat merino. Et qui in villa pignos afflando fiador et ad montem fuerit pindrar duplet la pindra, et pectet LX solidos et septima a palacio. Et qui non fuerit a sinal de judice, et pinos sacudir ad sayam, pectet I solidum a iudici. Et qui non fuerit ad apelido, caualleiros et pedones, exceptis his qui sunt in seruitio alieno, miles pectet X solidos et pedom V solidos ad vicenos. Et qui habuerit aldea, et vno iugo de bois, et X oues et vno asino et duos lectos, comparet cauallo. Et qui crebauerit sinal con sua mulier, pectet I solidum a iudice. Et mulier que leixauerit maritum suum de benedictione, pectet CCC solidos, et VII.^{a} a palacio. Et qui leixauerit mulierem suam, pectet I denarium ad iudice. Et qui caualo alieno caualgar pro vno die pectet I carneiro, et si magis pectet as angueiras pro vno die VI denarios et pro vna nocte I solidum. Et qui ferir de lancea aut de spada, pectet X solidos. Et si transiret ad altera parte, pectet XX solidos al rancuroso. Et qui quebrantauerit occulum aut brachium aut dente, pro vnoquoque membro pectet C solidos a lisiado, et ille septima a palacio. Qui mulier aliena ante suo marito ferir, pectet XXX solidos et septima a palacio. Qui moion alieno in suo hero mudar pectet V solidos et septem a palacio. Qui linde alieno quebrantar, pectet V solidos et septem a pala-

Digitized by Google

cio. Qui conducteiro aleno matar suo amo coligat homicidio et septem a palacio. Similiter de suo ortelano et de quarteiro, et de suo moleiro, et de suo solarengo. Qui habuerit vassalos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad altero homine de tota sua facienda, nisi a domino de solar. Lindas *(sic)* et molinos et fornos de homines de Castelbranco, sint liberi de foro. Milites de Castelbranco sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal. Clerici vero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualeiros vilanos de altera terra. Qui venerit vozero ad suo vicino pro homine de foras ville pectet x solidos et septem a palacio. Ganato de Castelbranco non sit matado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adextrado, quamuis habeat illium *(sic)*, sedeat excusado vsque ad caput anni. Mancebo que matar hominem foras ville et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio, el iudice sedeat vozeiro. Qui in villa pindrar cum saione et sacudirent ei pignos outorguet el sayon et prendat concilio de tres collaciones et pindret pro LX solidos, medios ad concilio et medios al rancuroso. Barones de Castelbranco non seam in prestamo dados. Et si homines de castelbranco habuerint iudicium cum homines de alia terra non currat inter illos firma, sed currat per esquisa aut reto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganado in terminos de castelbranco prendant de illis montadigo da grege das oues III^or carneiros, et de busto das vacas I vaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado vel in guardiam, omnes caualos qui se perdiderint in algara vel in lide, primus erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam derectam. Et toto homine de Castelbranco qui invenerit homines de aliis villis in suis terminis tallando, aut leuando madeira de montes prendant totum quod inuenerint sine calunia. De azarias et de guardias, quintam partem nobis date sine vlla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palatio, et duplet ganatum a suo domino. Testamus vero et perhenniter firmandum quicunque pignorauerit mercatores vel viatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussorum vel debidor, quicunque fecerit pectet LX solidos a palacio, et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : Et insuper pectet C marabitinos pro cauto quod fregit, Magister habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad nostram villam venerit per vin cibos aut aliqua res accipere et ibi mortuus vel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumnia, nec suorum parentum homicide habebatur. Et si cum querima de ipso ad magistrum vel ad dominum terre venerit, pectet C morabitinos, medietatem magistri et medietatem concilii. Mandamus et concedimus, quod si aliquis fuerit latro, et si iam per vnum annum vel duos furari vel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit, omnino perat et subiaceat pena latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam voluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos et septem a palacio : et insuper sedeat homicida. De portagem foro de trosel, de colo *(sic)* de pano de lino vel de lana, I solidum : de trosel de lana I solidum. De trosel de fustaanes, V solidos. De trosel de panos de coor, V solidos. De carrega de pescado, huum solidum. De carrega de asno, VI denarios. De carrega de christianos de conelios, V solidos. De carrega de mauros de conelios, I morabitinum. Portagem de caualo que venderint in azouge, I solidum. De mulo, I solidum. De asno, VI denarios. De boy, VI denarios. De carneiro, III medalias. De porco, II denarios. De carrega de pam et de vino, III medalias. De carrega de peom I denarium. De mauro qui vendiderint in mercado, I solidum. De mauro qui se redimerit, decima. De mauro que talia cum suo domino, a decima. De coyro de vaca et de zeura, II denarios. De coiro de ceruo et de gamo, III medalias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Iste portagem est de homines foras uillam, tercia de suo hospite et duas partes magistri et fratrum. Ego frater petrus aluiti dei miseratione magister militie templi in quibusdam partibus hyspanie, vna cum omni conuentu nostro portugalis, hanc cartam confirmamus, vt semper nos habemus dominium, et omnes ecclesias istius ville. Et quicunque cartam istam fregerit, a ssummo deo sit maledictus. Facta mense octobris, sub era Millessima CC.^a L.^a I.^a

Magister domnus petrus aluitiz —Comendator frater arnaldus salamonis —Pretor frater martinus gonsaluiz —Frater donnus petrus pelles, conf. —Frater fernandus garssie —Frater str.^us plaiz comendator de castelbranco —Frater petrus de bacara capelanus —Frater Vincentius martiniz presbiter —Frater suerius gonsaluiz, conf. —Donnus thomaz —Donnus stephanus alcaide de castelbranco —Rodericus iohannis —Donnus tome, affuerunt. —Frater munio de alconeita —Frater guio changin —Frater donnus examenus comendator thomaris —Frater Johannes mendiz, conf. —Donnus str.^us albo pretor de castelbranco, affuit. —Stephanus garssie presbiter —Gometius gonsaluiz —Petrus martinis judex de thomar —Superiudex da radina —Gonsaluus cathalan —Johannes plaiz de balesteiros —Dominicus porcarizo —Menendus galego —Donnus nunio —Pelagius jugadeiro, affuerunt.

Martinus michaelis diaconus scripsit.

·Magister Petrus aluiti.·

" *Intus in circulo* (Rodado) *hoc nomen legitur.*

Digitized by Google

ALVENDI

ALUENDE

1214

Hoc forale *in Libro* I *Regestorum regis Dionisii nobis servatum fuit. Non aliud vidimus exemplar.*

In nomine domini nostri ihesu christi. Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris quod Ego Martinus dei gratia Egitaniensis Episcopus una cum Canonicis meis uobis populatoribus de Aluendi presentibus et futuris facimus cartam firmitudinis de ipsis hereditatibus quas uobis damus, scilicet, tres quartos ipsarum hereditatum quas ibi comparauimus et debemus comparare damus uobis ipsas hereditates tali condicione quod laboretis eas et possideatis. Et in primis Ecclesie nostre de Aluendi decimas et primicias integrum persoluatis et de nouem partibus que remanent unam partem nobis pro debito et pro porcione integre persoluatis, scilicet, de pane de vino et de lino et de leguminibus de v° alqueires a riba, nonam partem. Et a festo beati Michaellis usque ad festam Natalis domini, Unusquisque homo de Aluendi qui habuerit ibi hereditatem persoluat nobis unam gallinam, et VI oua et singulos almudes de tritico et singulos de ordeo. Et totus homo qui habuerit domum et non habuerit hereditatem persoluat unam galinam et VI oua et almude de tritico. Et mulier uidua qui habuerit domum et non hereditatem, unam galinam cum VI ouis. Et totus homo de aluendi qui ibi cum muliere et filiis suis per unum anum moram fecerit si hereditatem suam uendere uoluerit, dicat primo Episcopo uel vicario eius uel alicui Canonicorum uel eorum uicario. Et si Episcopus uel aliquis Canonicorum uoluerit eam comparare pro tanto precio quantum alter homo uicinus de Aluendi pro ea sibi dare uoluerit det comprecium et recipiat hereditatem. Et si forte Episcopus uel aliquis canonicorum uoluerit* hereditatem comparare, ipse homo qui uoluerit uendere hereditatem, uendat eam cum suo foro vicino de Aluendi uel homini de alia parte qui uoluerit ibi moram facere. Ita tamen que non moriatur casale cum suo foro**, quamuis uendant totam aliam hereditatem : si eciam vicinus de Aluendi uendiderit uel donauerit hereditatem quam ibi habuerit hospitalariis uel templariis, uel alii homini qui non possit nobis subici, uenditor et comparator perdant eam et receptor similiter. Et iudex de Aluendi det pousadas per forum de Guarda illis qui uenerint cum Episcopo uel cum suis canonicis. Ortolam molendinarii laboratores et boues et ganati Episcopi et Canonicorum habeant talem forum sicut vicini de Aluendi per forum de Garda. De portadigo ospes habeant terciam partem, et Episcopus et Canonici habeant duas partes et passagem sit integra Episcopi et Canonicorum. Alcaldes et judex intrent per beneplacitum Episcopi et Canonicorum et Concilii in die apparicionis domini et judex exeat per alcaldes et per concilium ita quod Episcopus et Canonici non perdant suum directum. Episcopus faciat Ecclesiam et det ibi uestimenta et libros et clericos qui seruiant Ecclesie et Populatoribus et ipsi populatores dent ibi decimas de aliis hereditatibus quas habuerint in termino Garde uel Ecclesiem nostre sedis. Et totus uicinus de Aluendi non respondeant sine rancuroso. Homicidium, furtum, roussum stercus in ore pectent Episcopo et Canonicis per manum judicis per forum Garde. De istis calumbniis et de omnibus aliis que fecerint homines de Aluendi Episcopus et Canonici habeant terciam partem et Concilium aliam terciam partem et rancurosus aliam terciam partem. Episcopus et Canonici mittant maiordomos uel maiordomum ex parte sua qui querant suos directos per areas per lagares et per domos, scilicet, galinas et oua et triticum et ordeum. Et si maiordomus Episcopi uel canonicorum fuerit uocatus quod ueniat pro suo directo et ipse non fuerit disturbatus, et propter odium noluerit uenire ipse homo qui uocauerit eum ducat tres uicinos ad aream pro testibus et diuidat ibi panem uel uinum uel linum bene et fideliter et relinquat ibi partem maiordomi sine calumpnia. Et uicinus de Aluendi qui uoluerit seminare fferragem ad suum equum uel bouem uel asinum uel aliquid tale, seminet unam outauam et non det porcionem : et si magis seminauerit det inde porcionem. Et qui plantauerit vineam non det inde porcionem usque ad tres annos et de tribus annis ad sursum det inde porcionem. Et si forte aliquis de nostris uel de extraneis hoc factum nostrum irrumpere uoluerit, maledicionem dei patris incurrat. Fauta carta in mense Aprillis sub Era M.ª CC.ª LII. Nos Episcopus et Canonici supranominati qui hanc cartam facere iussimus, coram bonis hominibus illam roboramus. Et ut hoc fautum nostrum inter nos et uos magis firmiter permaneat, uobiscum per alphabetum cartam istam diuidimus.

* noluerit *legendum*
** *Fortè* foco.

Digitized by Google

VILLA BONA

VILLA-BOA

1216

Hujus foralis *authographa charta, ut videtur, ex scrinio conventus Thomariensis delata, in Archivo Publico servatur. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine. Hec est karta de foro quam iussimus facere, Ego domnus martinus petriz et uxor mea domna tereycha martiniz una cum filiis et cum filiabus meis, vobis populatores quos sunt in uilla bona in ipsa hereditate nostra sicut de presentis uobis LX^a^ homines qui ibi habitatis *(sic)* uoluerint et uocat ipso loco cortizoo quomodo diuidit per mondego et diuidit per riparium dangias quomodo intrat in mondego : et alia parte per capud manucie et per ipsam aquam de cortizoo. Damus nobis a uobis et concidamus *(sic)* per foro ipsas hereditates ut populetis in eas quantas nobis ibi habemus et potuerimus adquirere per tali modo damus nos uobis ipsas hereditates ut faciatis inde nobis forum uel a nostros succexores silicet de foro de pane uel de uino et de linum de XI quinonem I°, et alium forum I° almude de tritico et singulas gallinas de cada casal et dar illo tritico in a eyra unicuique anno et confirmamus a uos ut accipiatis de cada casalem in suerdaduras II^os^ quartarios de pam et di uinum I° puzal et ponetis IIIes uices pedes de uuas et de magis non : et exuerdaduras non detis nichil. Et quando exbuliardes uestro pam faciatis mandatum ad maiordomo uel seruicial ut recipiant panem et uinum et si noluerint ire et si perdiderit ipso pane uel uinum det illo maiordomo et seruicialem a suo domno per quod se perdiderit : et toto uicino de uilla bona que fuerit cum querimonia de suo uicino a rege et non quesierit accipere iudicium de uestros iuratos, pectet X morabitinos, et exeat de uilla et remaneat hereditate in manu de uestro concilio. Et quidquid uoluerit se eligere ad forum uadat ad forum. De totas calumnias sedeat iudicatas per foro de celorico. Et qui uoluerit intrare merino sine mandato de concilio uestro pectet X morabitinos : et mittatis qualem uolueritis et istos morabitinos X^m^ III^am^ a concilio et III^am^ alcaldis uestros, et III^am^ de domino uille. Et foro de monteyro det I° lumbo de quantos uenatos magnos mactare in termino de cellorico. Et si fuerit conegeyro det I° conegeo cum sua pelle. Et si fuerit colmenario que uiuat per ipsum, det media libra de cera a suo domino. Et siquis homo ibi non habuerit hereditatem, et habuerit casam det I^a^ gallina et uiuat per ubi potuerit. Et concilio mittat II^os^ iuratos pro foro et iurent in concilio ut facient et autorigent directum secundum suum sensum sicut melius potuerint pro suo concilio uel pro suo domino. Et per manu de uestro concilio mittatis maiordomum per quod uester dominus habeat suum directum. Et intret pro pascha et rechabede pro sancto martino exceptis in suas calumpnias usque in anno. Et totas intentiones requiret uester maiordomus per manus de uestros iuratos. Et autorgamus ut non sedeat uester dominus ubi rixaret uester maiordomus suas uoces. Et quando exierit ille maiordomus exeat per manus de duobus iuratos. Et si unus ex uobis uel alius qui habitare suam hereditatem honorauerit I° anno uendat et donet ubi uoluerit cum suo foro. Et ecclesia de uestra uilla intrat ibi clericus per uestrum placimento et per placimento dominum de uilla : ecclesia habeat suam partem de hereditatem leychalis. Et ipsam decimam de uilla sedeat in refacimento de ipsa ecclesia. Et si aliquid homo uenerit uel nos uenerimus qui hoc factum nostrum dirrumpere uoluerit, sit maledictus et excomunicatos et pectet CCC^os^ morabitinos, et confirmet eam. Facta karta in mense octobris. Era M.^a^ CC.^a^ L.^a^ III.^a^ Ego domnus M. petriz et uxor mea domna T. martiniz, in anc kartam manus nostras roboramus una cum filiis et filiabus meis. Hec sunt testes, Petrus test. Pelagius test. M. test. G. test. Johannes test. Regnante in portugalie Regi A. : qui tunc tenebat fositam *(?)* Domno M. petriz. Pretore Suerio petri. Alcaldes, Petro menendiz, Sugerio garsie : priuato et arterio, Menendus iulianiz cum sociis suis. Fernandus notauit.

CONTRASTA SIVE VALENTIA

VALENÇA

1217

Si confirmationi Alphonsi III, in qua forale *de* Contrasta *insertum nobis manet, credendum foret, Sancium I hoc* forale *primitus largitum fuisse diceremus : sed cum ibidem chartam tantum ab Alphonso II concessam inveniamus descriptam, illud eidem merito tribuendum. Ex char-*

Digitized by Google

ta autographa confirmationis Alphonsi III in Publico Archivo servata, textum decerpsimus, cui accesserunt lectiones variae ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis, ex Lib. Regestor. Alph. II, exque Lib. I **Donationum** *sive Regestorum Alph. III.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex una cum vxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domna Alionor, vobis populatoribus de Contrasta tam presentibus quam futuris. In primis concedimus uobis ut non detis pro homicidio nisi trecentos soldos in appreciadura : et de illis trecentis soldis[1] detis inde septimam ad palatium per manum judicis. Et in aliquo preyto[2] uel in aliqua calumpnia non intret meus meyrinus[3] nisi judex de uestro concilio. Et tercia pars de uestro Concilio fatiat[4] fossatum : et alie due partes stent in uestra uilla. Et de illa tercia[5] que[6] debuerit[6] facere fossatum[7], ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadeyra quinque solidos in appretiadura[8]. Et non fatiatis fossatum[9] nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum. Et clerici et pedones non fatiant[10] fossatum. Et non intret ibi nuntium[11] neque manaria de aliquo homine de Contrasta. Et qui in termino de Contrasta filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palatium trecentos soldos[12], et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in[13] mercato aut in ecclesia aut in Concilio pregonato[14] percusserit suum vicinum pectet sexaginta solidos ad concilium, et sit inde septima[15] de palatio, per manum judicis. Et de quolibet furto, dominus furti recipiat suum cabum et alias octo partes diuidat cum[16] judice[16] per[16] medium[16]. Et ille qui domum fecerit aut uineam aut hereditatem suam honorauerit, et uno[17] anno[17] in[17] illa[17] sederit[17] si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit. Et si illam[18] uoluerit[18] uendere, uendat cui uoluerit per forum de uestra uilla. Et homines de Contrasta qui debuerint facere[19] iuditium aut ayuntam[20] cum hominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum[21] terminorum[21]. Damus uobis pro foro quod miles de contrasta[22] stet pro infantione de toto meo[23] Regno in iuditio et in iuramento, et uincat ipsum[24] cum duobus iuratoribus. Et pedes[25] stet pro milite uillano de[26] totis[26] terris[26] nostris[26] in[26] iuditio[26] et[26] iuramento[26], et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint[27] cum homicidio aut cum muliere rousada[28] uel cum aliqua[29] qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedictionibus et fecerit se uassallum de aliquo[30] homine de Contrasta, sit liber et defensus per forum de contrasta[31]. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimicitia aut cum pignora postquam in termino de Contrasta intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit aut aliquid malum ei fecerit, pectet domino qui tenuerit contrastam[32] quingentos soldos, et dupplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Contrasta pignorauerit, et ante[33] non petierit eum[34] ad[35] directum in concilio uestro, pectet ad palatium sexaginta solidos, et dupplet pignoram[36] illi cui abstulerit[37]. Et homo de alia terra qui militem de contrasta[38] descaualgauerit[38] pectet sexaginta solidos. Et homo de Contrasta qui militem de alia terra descaualgauerit[39], pectet quinque solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de contrasta[40] et eum in prisio-

N.° 1

1 solidis
2 pecto
3 merinus
4 faciat
6 qui debuerint
7 fossadum
8 apreciadura.
9 fossadum
10 faciant
11 nuncium
13 *deest*
14 apregonato
15 *deest*
16 per medium cum judice.
17 unum annum sederit in illa
18 uoluerit illas
19 habere
20 uindictam
21 terminorum suorum.
22 Contrasta
23 nostro
24 *deest*
25 pedes de Contrasta
26 in iudicio et in iuramento de totis nostris terris
28 rausadam
29 alia
30 *deest*
31 Contrasta
32 Contrastam
33 antea
34 *deest*
35 *deest*
36 pignora
37 acceperit.
38 Contrasta descaualgat
39 descaualgar
40 Contrasta

N.° 2

1 solidis
2 pecto
3 merinus
4 faciat
6 qui debuerint
7 fossadum
8 apreciadura.
9 fossadum
10 faciant
11 nuncium
13 *deest*
14 apregonato
15 *deest*
16 per medium cum judice.
17 unum annum sederit in illa
18 uoluerit illas
19 habere
20 uindictam
21 terminorum suorum.
22 Contrasta
23 nostro
24 *deest*
25 pedes de Contrasta
26 in iudicio et in iuramento de totis nostris terris
28 rausadam
29 alia
30 *deest*
31 Contrasta
32 Contrastam
33 antea
34 *deest*
35 *deest*
36 pignora
37 acceperit.
38 Contrasta descaualgat
39 descaualgar
40 Contrasta

N.° 3

4 faciat
5 tercia pars
8 appreciadura
10 faciant
11 nuncium
12 solidos
22 Contrasta
26 de totis terris meis in iudicio et in iuramento
27 exiuerint
29 alia
31 Contrasta
32 Contrastam
33 ante eum
34 *deest*
38 Contrasta descaualgauerit

Digitized by Google

nem[41] miserit, pectet trecentos solidos. Et si homo de Contrasta apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de Contrasta pro aliqua fideiussoria[42] per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa. Et si mortuus fuerit mulier et filii eius sint liberi de illa. Et homines de Contrasta non soluant pignora pro domino de contrasta[43], neque pro meyrino[44] neque[45] sint pignorati pro suo uicino. Et milites de Contrasta neque mulieres uidue non dent pausatam per forum de Contrasta nisi pedones per manum de iudice usque ad tercium diem. Et homines de nestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de judice, et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent[46] illam dominis suis[47] et septimam ad palatium. Et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solares[48] sederint. Et senare[49] et uince domini Regis habeant tale forum quale senare et vince uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit, et in domo sua fugerit qui post illum intrauerit, et ibi eum mactauerit[50], pectet trecentos solidos. Et qui mulierem affortiauerit et ipsa uoces mittendo uenerit, si ipse cum duodecim non potuerit se saluare pectet trecentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum triginta solidos, et septimam ad palatium. Et homo de Contrasta qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerit et dederit duos homines fideiussores, et ipse tercius si ille qui eum inquietauerit non uoluerit recipere fideiussores, et postea[51] eum[51] mactauerit totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis et palatium Episcopi habeant calumpniam, et[52] tota ciuitas habeat unum forum. Et homo de contrasta[53] qui fideiussor[54] intrauerit, si[55] contemptor[56] eum non liberauerit, qualem fideiussoriam[57] fecerit talem pectet. Et si habuerit illum suum intentorem, mittat illum pro se et exeat ipse de fideiussoria[58]. Et de sospecta[59] de decem soldis ad minus, iuret cum uno uicino qualem habuerit. Et de decem soldis et supra iuret cum duobus[60] uicinis[60]. Et homo de contrasta[61] qui se tornare uoluerit[62] ad alium dominum ut ei benefatiat, sua casa et sua hereditas et uxor sua, et filii sui, sint liberi et[63] soluti[63] per forum de Contrasta[64]. Damus etiam uobis[65] pro foro ut[66] non habeatis alium dominum nisi me Regem et vxorem meam et filios nostros. Et homo de contrasta[67] qui fuerit exheredatus et per manum suam non pectauerit suam hereditatem, uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et homo[68] de contrasta[69] qui habuerit hereditatem in alia terra non fatiat[70] fossatum nisi per forum de Contrasta. Et homo de Contrasta qui habuerit mulierem ad benedictiones, si eam lexauerit[71] pectet unum denarium ad judicem. Et si mulier lexauerit[72] suum maritum quem habet ad benedictiones, pectet trecentos solidos, medietatem ad palatium, et medietatem ad suum maritum. Et qui diruperit[73] casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro, pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet quadraginta solidos, et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum vicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet viginti solidos et septimam ad palatium : et si non exierit ad aliam partem, pectet decem[74] solidos. Et de plaga unde ossa[75] exierint[75], pro unoquoque osso, pectet decem solidos et septimam ad palatium. Et de alia plaga quinque solidos, et septimam ad palatium. Et pro[76] tota pignora siue sint[77] de palatio[78] siue de concilio[79], recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeamus defensam[80] neque montem neque pelagum[81] nisi de toto concilio. Et montadigo de extremo de Contrasta accipiant illud milites de con-

N.° 1

41 prisione
42 fiaduria
43 Contrasta
44 merino
46 pectet
48 solare
49 senara
50 matauerit
51 eum postea
52 *deest*
53 Contrasta
54 fideiussores
55 qui
56 contentor
57 fiadoriam
58 fiaduria :
59 suspecta
60 duos uicinos.
61 Contrasta
62 *deest*
63 *deest*
64 uestro castello.
67 Contrasta
68 totus homo
69 Contrasta
70 faciat
71 laxauerit
72 laxauerit
73 disrumperit
74 xx
75 osso exierit
76 per
78 concilio
79 palacio
80 deuesam
81 palacium

N.° 2

41 prisione
42 fiadoria
43 Contrasta
44 merino
46 pectet
48 solare
49 senara
50 matauerit
51 eum postea
52 *deest*
53 Contrasta.
54 fideiussores
55 qui
56 contentor
57 fiadoriam
58 fiadoria :
60 duos uicinos.
61 Contrasta
62 *deest*
63 *deest*
64 uestro castello.
67 Contrasta
68 totus homo
69 Contrasta
70 faciat
71 laxauerit
72 laxauerit
73 disrumperit
74 xx
75 ossa exierit
76 per
78 concilio
79 palacio
80 deuesam
81 palacium

N.° 3

43 Contrasta
45 nec
47 *deest*
53 Contrasta
56 contentor
65 *deest*
66 uobis quod
67 Contrasta
68 totus homo
70 faciat
73 disruperit
77 *deest*

Digitized by Google

trasta[82] cum domino suo : et habeant inde terciam partem. Et nullus accipiat montadigum[83] de ganatis de Contrasta. Et homines de Contrasta non dent portaticum[84] in toto meo[85] Regno. Et de carrega de portadigo[86] de peon, tres mealias. Et de caualo, vnum solidum : et de mulo, vnum soldum. Et de boue, sex denarios. Et de toto portadigo[87] qui[87] uenerit[87] ad contrastam[88], hospes ubi pausauerit terciam partem, et portarius accipiat duas partes. Nenguno uicino non respondeat sine rancuroso. Totas istas intentiones iudicent alcaldes de uilla uestra per suam cartam. Et alias intentiones iudicent secundum suum[89] sensum[89], sicut melius potuerint. Facta fuit hec carta apud Vimaranes, XI.ª die Augusti Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos suppranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam[90] roborauimus, et in ea hec signa fecimus ++++++[91]. Et sciendum est quod[92] pater meus inclite memorie Rex domnus Sancius fecit hominibus de contrasta[93] aliam talem cartam, et ego concedo eis illam et confirmo. Et super hoc dedi eis istam meam cartam munitam meo[94] sigillo[94] plumbeo. Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini Regis conf. Domnus Petrus iohannis Maiordomus curie conf. Domnus Laurentius suarii[95] conf. Domnus Gil ualasquiz[96] conf. Domnus Gomecius suarii[97] conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Johannes fernandi[98] conf. Domnus Rodericus menendi[99] conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lupus[100] alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracharensis[101] archiepiscopus[101] conf. Domnus Martinus Port.[102] episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus[103] Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus visensis episcopus conf. Domnus Martinus egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius cantor Port.[104] test. Johannes[105] pelagii[105] test. Johannes[106] petri[106] test. Vincentius menendi[107] test. Martinus petri test. Petrus petri test. Gonsaluus[108] menendi Cancellarius curie. Fernandus suarii notauit[109].

·Et ego supradictus[110] Alfonsus dei gratia Rex[111] Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice filia illustris Regis Castelle et Legionis, et[112] filio[112] nostro[112] Infante[112] domno[112] Dionisio[112], et[112] filia[112] nostra[112] Infantissa[112] domna[112] Blanca[112] quando iterum fecimus populari ipsam villam mutauimus sibi nomen de Contrasta, et imposuimus sibi nomen Valentiam[113] : et concessimus, et confirmauimus populatoribus eiusdem uille : et de cauto cartas de foro quas eisdem populatoribus dederat pater et auus meus : et insuper dedimus[114] et concessimus eis[115] de gratia ut melius ipsa villa de Valentia[116] popularetur quod noster Riqus homo nunquam pausaret in ipsa uilla de Valentia nec in suo cauto : et quod pro portatico et pro calumpniis, et pro omnibus nostris[117] rendis et foris et directuris dent quolibet anno nobis et nostris successoribus centum et quinquaginta marabitinos ueteres et non magis : et dent eos[118] nobis ad tercias anni extra uillam de Valentia[119]. In cuius rei testimonium dedimus et damus dictis populatoribus de Valentia[120] istam nostram cartam apertam nostri sigilli plumbei munimine roboratam. Datam apud[121] Vimaranes XI.ª die Augusti, Rege mandante, Era Millesima Trecentesima.

·Domnus Gonsaluus garsie alferaz[122] curie[122] conf. —Domnus Egidius martini maiordomus curie conf. — Domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —Domnus Martinus egidii tenens trasserram et sausam conf. — Domnus Gonsaluus menendi tenens ripam minii conf. —Nunus petri de baruosa tenens elboram conf. —Menendus roderici tenens Mayam conf.

·Domnus Johannes de auoyno —Domnus Menendus suarii[123] de merloo —Petrus martini petarinus —Lupus roderici vicemaiordomus, test. —Petrus martini superiudex —Alfonsus martini superiudex —Fernandus barreta —Petrus iohannis repositarius, test.

·Domnus Martinus Archiepiscopus Bracharensis —Domnus Vincentius Episcopus Portugalensis —Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis —Domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis, conf. —Donnus Martinus Episco-

N.° 1

82 Contrasta
84 portagium
86 portagio
87 portagio quod uenit
88 Contrastam
89 sensum suum
91 fecimus ++++.
92 quia
93 Contrasta
98 fernandiz
99 menendiz
100 Lopus
103 Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus
105 Petrus garsie
106 Suarius stephani
107 menendiz
108 Gunsaluus
109 scripsit.
" *deest*

N.° 2

82 Contrasta
84 portagium
86 portagio
87 portagio quod uenit
88 Contrastam
89 sensum suum
90 coram
91 fecimus ++++.
92 quia
93 Contrasta
95 suariz
100 Lopus
103 Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus
105 Petrus garsia
106 Suarius stephani
109 scripsit.
" *deest*

N.° 3

83 montadigo
85 nostro
86 portadiga
93 Contrasta
94 sigillo meo
95 suariz
96 uaasquiz
97 suariz
101 archiepiscopus Bracarensi s
102 portugalensis
104 portugalensis
110 *deest*
111 suppradictus Rex
112 *desunt*
113 Valenciam
114 dedimus eis
115 *deest*
116 Valencia
117 meis
118 *deest*
119 Valencia.
120 Valencia
121 *deest*
122 signifer domini Regis
123 sueril

Digitized by Google

pus Elborensis —Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis —Domnus Petrus Episcopus Lamecensis —Domnus Matheus Episcopus Visensis, conf.

·Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf.

·Dominicus martini notarius Curie notauit.·

CEIDES

CEIDES

1217

Rudimentum potius municipii quam municipium statuens, charta de Ceides *inter emphyteuticos contractus numeranda esset (ut de aliis* foralibus *jam a nobis editis dicendum est) si in ea de speciali* maiordomo *loci non ageretur. Textum descripsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis; lectiones varias ex Lib. Regestor. Alph. II, exque* Lib. II Donationum Alph. III *sic dicto.*

In dei nomine. Ego Alfonsus II.us[1] dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis meis Infantibus domno S.[2] et domno A.[3] et domna Alionor, Facimus cartam de foro vobis sex populatoribus de Ceides, Mar.[4] gunsalui cum uxore sua, Gunsaluino[5] cum uxore sua, Gomecio mar.[6] cum uxore sua, Menendo garsie cum uxore sua, Fernando gunsalui cum uxore sua, Petro pelagii cum uxore sua. In primis damus uobis pro foro quod detis nobis de ipsa hereditate in unoquoque anno octo modios de pane terciam partem de centeno, et terciam de milio, et terciam de ordeo. Et detis nobis istud[7] panem per illam teeigam[8] de feiram[9] que hodie ibi est. Damus[10] etiam uobis pro foro quod non pectetis nisi tres calumpnias, homicidium, rausum, et furtum. Pro homicidio, x morabitinos. Pro rauso, x morabitinos. Qui furtum fecerit, quale illud fecerit, tale pectet. Maiordomus et portarius non sint ausi intrare in uilla uestra ut male faciat uobis. Et si pro hoc ibi intrauerint feriatis illos et non pectetis proinde nisi[11] unam[11] gallinam[11]. Concedimus etiam uobis ut non eatis in apelidum[12], neque in hoste nisi ubi fuerit dominus Rex. Et non respondeatis de apostilia. Senior de terra nec maiordomus non habeant pausadam[13] in uestra uilla. Et detis nobis pro collecta unum carnarium cum XII panibus de centeno. Istud forum detis nobis de die sancti Michaelis usque ad festum sancti Martini. Et si pro foro isto non uenerint, ponite illud in campo cum duobus uel tribus testibus et perdant illud[14]. Et istam collectam ducatis ad uillam sancti Laurencii. Et istum panem detis in uilla uestra ad nostrum hominem. Fiaduria[15] de maiordomo de uilla uestra sit in v solidis. In panoias[16] non detis portagem[17]. Termini de uilla[18] uestra sunt hii : per toro de[19] berili[19] quomodo diuidit cum parada, et deinde[20] cum iustes quomodo diuidit cum sanguinedo, et quomodo diuidit cum uilla uiridi, et cum abeladafes[21] et ferit ubi incepimus. Istud forum et istam collectam detis et non plus. Habeatis igitur istam hereditatem uos et omnis posteritas uestra in perpetuum. Et si aliquis hoc factum nostrum infringere[22] atentauerit[22], iram dei omnipotentis incurrat. Qui uero uobis illud integrum obseruauerit sit benedictus a deo. Amen. Facta carta mense Octobri[23]. Era M.a CC.a L.a V.a Nos qui[24] supranominati[24] hanc cartam facere iussimus coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa fecimus +++++. Qui affuerunt, Domnus Ste-

N.° 1.

5 Gonsaluino
11 plus de una gallina.
12 apilidum
15 fiadoria
18 *deest*
22 infringere atemptauerit

N.° 2

1 *deest*
2 Sancio
3 Alfonso
4 Martino
6 martini
7 istum
8 teygam
9 feyra
10 *deest*
11 plus de una gallina. Et
12 apilidum
13 pousadam
14 illum.
15 Fiadoria
16 Panoyas
17 portaginem.
18 *deest*
19 dabirili
20 indo
21 baladafes
22 inflingere attentauerit,
23 Octobris.
24 supranominati qui

Digitized by Google

phanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar.[25] Port. episcopus conf. Domnus Pe.[26] Colimbriensis episcopus conf. Domnus Sua.[27] Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Sua.[28] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Mar.[29] Egitaniensis episcopus conf. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Gil ualasquiz[30] conf. Domnus Johannes fernandiz conf. Domnus Fernandus fernandiz[31] conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pe.[32] Cantor Port. test. Vincencius menendiz test.[33] Petrus petri[34] test. Gunsaluus menendiz Cancellarius curie[35] conf.[35]

N.° 1

25 Martinus
27 Suarius
28 Suarius
29 Martinus
31 fernandi
32 Pelagius

N.° 2

25 Martinus
26 Petrus
27 Suarius
28 Suarius
29 Martinus
30 ualasciz
32 Pelagius
33 test. Martinus Petriz test.
34 petriz. Petrus garsie. Suerius stephaniz.
35 curie. Fernandus suarii scripsit.

VILLA CHANA

VILLA-CHAN

1217

In duobus locis vetustissimi codicis, qui titulo Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbricensis *insignitur, hoc manet* forale. *Ex uno textum, ex alio lectiones varias hausimus. Adjecimus alias lectiones ex Lib. Regestor. Alph. II, exque Lib.* II Donationum *(ut dicunt) Alphonsi III.*

In dei nomine. Ego Alfonsus dei gratia Port.[1] Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca et filiis meis infantibus domno Sancio et domno Alfonso, et domna Alionor, facimus cartam de foro vobis sex populatoribus de uilla chana[2], Mar.[3] petri, Suario[4] petri, Mar.[5] martini[6], Fernando torneiro, Menendo petri, et Menendo iohannis. In primis damus uobis pro foro quod detis nobis de ipsa hereditate pro iugada in unoquoque anno octo modios de pane, terciam partem de centeno, et[7] terciam[7] de[7] ordeo[7], et terciam de milio. Et istam iugadam detis ad uicarium regis a die sancti Michaelis usque ad festum sancti Martini. Et si pro ipsa iugada non uenerit[8] usque ad illum diem, non respondeatis de illa. Damus etiam uobis pro foro quod non pectetis nisi tres calumpnias[9], furtum, homicidium, et rausum. Pro homicidio, xv morabitinos. Pro rauso[10], xv morabitinos. Qui furtum fecerit, quale illud[11] fecerit[11] tale pectet et duplet ipsum habere domino suo. Si feceritis istas tres calumpnias[12] in termino de Panoias respondeatis de illis per uestram cartam et per inquisitionem bonorum hominum. De[13] istis[13] tribus[13] calumpniis[14] respondeatis[15], et[15] non[15] de[15] magis[15]. Et[15] si occideritis uenatum[16], de[17] ursa[17] detis[17] manus. De[18] ceruo[18] et de porca[19] lombo[19]. De[19] porco[20], corazil[20]. Detis etiam pro uoto singulos sestarios[21]. Maiordomus et[22] portarius et[23] vicarius[23], et[23] alius[23] homo[23] non[23] sit[24] ausus[24] intrare in[25] uestram uillam per rixam[26] neque[26] in[26] toto[26] suo termino. Et si ibi[27] intrauerit ut[28] uobis male[29] faciat pectet mihi D solidos. Et mando[30]

N.° 1

2 chaa
3 Martino
4 Suerio
5 Martino
6 martiniz
7 *desunt*
8 uenerint
11 fecerit illud
13–15 Fiadoria una cera.
16 ursum in uestro termino
17 detis de illo
18 et de ceruo lumbum
19 *desunt*
20 porco de monte quarazil.
21 sesteyros.
22 nec
23 neque prestamarius
25 *deest*
26 guerram nec quod faciat ibi malum neque in
27 forte
28 quod
29 malum
30 *desunt*

N.° 2

9 calupnias
10 rouso
12 calupnias
14 calupniis
17 detis de ursa
24 sint ausi

N.° 3

1 Portugalensis
2 Chaa
3 Martino
4 Suerio
5 Martino
8 uenerint
9 calupnias
11 fecerit illud
12 calupnias
13–15 Fiaduria una cera.
16 ursum in uestro termino
17 detis de illo
18 et de ceruo lumbum
19 *desunt*
20 porco de monte, quarazil.
21 sestiros
22 nec
23 neque prestamarius
26 guerram nec quod faciat ibi malum neque in
27 forte
28 quod
29 malum
30 *desunt*

Digitized by Google

ut[30] non detis portagium in termino de panoias. Et ponatis uicarium inter uos per quem uos[31] et nos[32] habeamus directum et non uadatis[33] in carreira[34], neque[34] in apelido nisi ubi fuerit dominus Rex. Et[35] uestri[35] ganati[35] pascant[35] per[35] ubi[35] uoluerit[36] et[37] non[37] faciant[37] dampnum[37]. Et[37] si[37] illud[37] fecerint[37] sanent[37] illud[37] quomodo[37] uicinus[37] ad[37] uicinum[37]. Et detis nobis pro collecta[38] unum carnarium[39] cum XII panibus de tribus almudis[40]. Et istam collectam[41] ducatis ad uillam sancti Laurencii. Et detis iugadam[42] ad nostrum uicarium in[43] uestra[43] uilla[43] per teigam de costantim[44] que hodie ibi est[45]. Isti sunt termini de uestra[46] uilla[46] quomodo[46] diuidit[46] cum[46] uilar[46] de[46] macada[46], et[46] cum[46] sancto[46] felice[46], et[46] deinde[46] cum[46] ligoo[46] et[46] alia[46] parte[46] cum[46] noura[46] et[46] cum[46] muza[46] et[46] catiuelos[46]. Et[46] si[46] forte[46] aliquis ex uobis habuerit bestiam in qua uadat pro suo[47] sale, uel pro[48] aliqua causa[49] que sibi[50] fuerit necessaria nullus sit ausus accipere illam[51]. Concedimus etiam uobis ut[52] nunquam detis luctuosam[53]. Istud forum et[54] istam[54] collectam[54] detis[55] et non magis[56]. Habeatis igitur ipsam hereditatem uos et omnis posteritas uestra in perpetuum. Et si aliquis hoc nostrum factum infringere[57] atentauerit iram dei omnipotentis incurrat[58]. Qui uero uobis illud[59] integrum obseruauerit sit benedictus[60] a[60] deo[60] amen[60]. Facta carta mense Octobris[61]. Era M.ª CC.ª L.ª V.ª Nos supranominati Reges[62] qui hanc cartam facere iussimus, coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec[63] signa[63] fecimus ++++++. Qui[64] affuerunt[64], Domnus Stephanus Bracarensis[65] Archiepiscopus conf. Domnus Mar.[66] Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius[67] Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius[68] Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus[69] conf[69]. Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. Domnus Laurencius suarii[70] conf. Domnus Gomecius suarii[71] conf. Domnus Gil[72] ualasquiz[72] conf. Domnus Johannes fernandiz[73] conf. Domnus Fernandus fernandiz[74] conf. Domnus Rodericus menendiz[75] conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Vincencius menendiz[76] test. Pe.[77] petri[77] test. Mar.[78] petri[78] test.[79] Gunsaluus[80] menendiz[81] Cancellarius domini[82] regis[82]. Fernandus[83] suarii[83] scripsit[83].

N.° 1

31 nos
32 uos
33 eatis
34 fossaria nec
35—37 et montetis et pascatis cum ipsis cum quibus uester terminus diuiditur :
38 colleyta
41 colleytam
42 ipsam iugadam nominatam in uestra uilla
43 *desunt*
44 Constantin
45 est. Et de isto foro nominato respondeatis et non de plus.
46 Villa Chaa, cum diuidit cum Muça per petram de cauallo, et cum Noura per armatam de ualle de Seita, et cum Ligioo per cabeçam de enculca, et cum sancto felice per reuoredom de Caneyro et inde per aquam de Pinozel a sopee cum vilar per montem de haa et cum Catiuelos per cima de monte de frauxeno, et quomodo torna ad petram de Cauallo, superius nominato. Si
47 *deest*
48 *deest*
49 cousa
51 illam sine gratu domini sui et
52 quod
53 luitosam.
54 *desunt*
55 faciatis
56 plus.
58 incurrat : et insuper pectet Regi quingentos solidos :
59 illum
60 a domino benedictus amen : et habeat gratiam sui Regis.
62 *desunt*
63 hoc signum
64 *desunt*
66 Martinus
68 Suerius
69 episcopus. Magister pelagius cantor Port. Petrus garsie. Suerius stephani, conf.
70 suerii
71 suerii
72 Egidius ualasci
73 fernandi
74 fernandi
75 menendi
76 menendi
77 Petrus petri
78 Martinus petri
79 conferunt.
80 Gonsaluus
81 menendi
82 curie.
83 Matheus petri scripsit.

N.° 2

31 nos
32 uos
34 carcira
36 uoluerint
38 colleita
53 lutuosam.
58 incurat.
61 Octubris.
66 Martinus
74 fernandi
80 Gonsaluus

N.° 3

31 nos
32 uos
33 eatis
34 fossaria nec
35–37 et montetis, et pascatis cum ipsis cum quibus uester terminus diuiditur.
39 carneirum
40 almudes.
42 ipsam iugadam nominatam in uestra villa
43 *desunt*
44 Costantim
45 est. Et de isto foro nominato respondeatis, et non de plus.
46 Villa Chaa, cum diuidit cum Muza per petram de Cauallo, et cum Noura per armatam de valle de Seita et cum Ligioo per cabezam da enculca, et cum sancto felice per reuoredum de caneiro, et inde per aquam de pinionzel a ssopee et cum villar per montem de Chaa, et cum catiuelos, per cima de monte de fraxino, et quomodo torna ad petram de Cauallo, superius nominato. Si
47 *deest*
50 ibi
51 illam sine gratu domini sui. Et
52 quod
53 luctosam.
54 *desunt*
55 faciatis
56 plus.
57 inflingere
58 incurrat, et insuper pectet Regi quingentos solidos.
59 illum
60 a deo benedictus, amen. Et habeat gratiam sui Regis.
62 *deest*
63 hoc signum
65 Blacarensis
66 Martinus
67 Suerius
68 Suerius
69 episcopus conf. Martinus pelagius cantor Port. Petrus garsie. Suarius stephaniz, test.
72 Gil ualasciz
73 fernandi
74 fernandi
77 Petrus petriz
78 Martinus petriz
81 menendi
82 curie.
83 Matheus petri scripsit.
Et ista carta erat sigillata de ehumbo.

Digitized by Google

VILLA VIRIDI

VILLA-VERDE

1218

Municipalia statuta (rectius mores et consuetudines forte dicerentur) francorum in Villa-verde *habitantibus non ab Alphonso II concessa, sed a fundatione oppidi stabilita et anno* 1218 *tandem a rege sancita fuisse ex ipsa charta, quam hic edimus, clare patet. Cum vero ignoretur cui anno tribuendum sit,* forale *sub hoc quo confirmatum est posuimus. Textum ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis Conimbric. descripsimus. Lectiones varias Lib. Regestor. Alphonsi II nobis suppeditavit.*

Hoc est forum quod habent homines de uilla uiridi inter se. In primo de homine occiso, mille solidos, dimidium pretori, et dimidium propinquis mortui. De oculo[1] uel de manu uel de pede, D solidos, medium pretori. Et qui hominem interfecerit et denarios predictos dare non potuerit[2] suspendatur. De rixo[3], mille solidos, dimidium pretori : si dare non potuerit[4] suspendatur. De pollice abciso, CC solidos, dimidium pretori. De alio digito, C solidos, dimidium pretori. De dente, III morabitinos, dimidium pretori. De omni ferro muluto quod homo per iram traxerit, ferrum illud erit pretori, et V solidos, et alios V illi contra quem traxerit. Si homo alium uulnauerit[5] mecietur uulnus prout uoluerit uulneratus siue de longo siue de alto et dabit de unaquaque pollicata VI solidos, dimidium pretori : quandiu iacuerit uulneratus de uulnere dabit ei cotidie I solidum : et quandiu ambulauerit et non poterit facere seruicium cotidie VI denarios : et quicquid dederit medico soluat[6] ei. Si homo alium dismentiuerit[7] uel inonestum ei dixerit quod uideant[8] boni homines quod inonestum[9] sit, VI solidos, dimidium pretori. Si homo alium percusserit et percussus ceciderit uel si eum per capillos ceperit et in terram proiecerit, XII solidos, dimidium pretori : et hec omnia debent probari per testes cociensecunque homo alium percusserit, siue palma siue pugno siue pede, de I ictu VI solidos, dimidium pretori. Si aliquis deprehensus fuerit cum furto eliget dominus furti aut VI solidos, aut pro I VIIII et III solidos, et de hos dimidium pretori. Et si latro fuerit iustificandus iustificetur. Si aliqua bestia interfecerit hominem erit pretoris. Filius qui non est legitimus non recipit hereditatem patris. Homo qui est cum uxore sua si unus ex eis moritur si semen remanet inter eos habebit bona mortui. Sin autem parentes mortui habeant[10] et si semen illud moritur pater non habebit bona eius sed parentes mortui ex alia parte ubicunque pretor presens fuerit. Et aliquis fecerit calumpniam coram eo dabit eam duplatam. Si aliquis ex quo habuerit roboram et uiderit hereditatem suam laborare alteri, et tacuerit per I annum et I diem non ualeat amplius querere eam. Si unus alium percusserit et percussus se postea per se uindicare uoluerit totum ius suum amittet et sanabit alteri quicquid sibi fecerit. De domo dirupta[11] LX solidos, dimidium pretori, et dimidium domino domus. Si aliquis habuerit inimiciciam contra uicinum suum pretor debet eum constringere quod det directum et recipiat si tortum habet, si de occulo, uel de manu, uel de pede, uel de dente, uel de digito, uel de pollice abciso, Pretor non poterit hominem ducere ad amiciciam non amittet proinde ius suum : si de aliis calumpniis hominem amicare non fecerit nichil inde habeat. Si tamen postea inter extra uillam amicauerint dent ei totum ius suum. De falsa mensura et de alia falsitate, V solidos pretori. Et totum portagium est pretoris. Et siquis homo est qui non uult facere directum secundum forum uille debemus decretari et eici extra uillam et quotquot diebus fuerit extra uillam tot III solidos debet pectare pretori. Et si aliquis in uilla moritur qui non habuerit parentes omnia bona sua tam mobilia quam immobilia debent esse pretoris. Nullus comparabit hereditatem in uilla uiridi nisi fuerit francos. Si franca casauerit cum franco ipsa habebit forum per omnia sicut franca[12].

Ego Alfonsus II.us dei gratia Port. Rex una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno S. et domno A. et domno F. et domna Alionor concedo et confirmo uobis populatoribus de uilla uiridi francis tam presentibus quam futuris illam cartam et illud forum quod domnus Alardus uobis dedit et concessit. Et ut concessio et confirmatio mea maius robur obtineant[13] precepi fieri istam cartam et eam feci *meo sigillo* plumbeo communiri. Que fuit facta apud Sanctaren mense Marcio, sub Era M.a CC.a L.a VI.a Nos supranominati qui hanc cartam fieri iussimus coram subscriptis illam roborauimus et in ea hec signa fecimus +++++. Qui af-

1 occulo
2 poterit
3 roxo
4 poterit
5 uulnerauerit
6 soluet
7 dismentiret
8 uideat
9 inhonestum
10 habebunt
11 dirrupta
12 fraca.
13 optineant

Digitized by Google

fuerunt, Domnus M. iohannis signifer domini regis conf. Domnus P. iohannis maiordomus curie conf. Domnus L. suarii conf[14]. Domnus Jo.[15] fernandi conf. Domnus Fernandus fernandi conf. Domnus Gomecius suarii conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus Pe.[16] Lamecensis episcopus conf. Domnus Bar. Visensis episcopus conf. Domnus Mar. Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus garsie test. Johanninus test. Vincentius menendiz[17] test. Mar. petri test. Pe. petri[18] test. Gunsaluus menendiz[19] Cancellarius[19]. L. martini notauit.

14 Domnus Gil ualasquiz.
15 Johannes
16 Pelagius
17 menendi
18 petriz
19 menendi Cancellarius Regis.

PROHENCIA

PROENÇA VELHA

1218

Unicum nobis foralis *de* Proença Velha *manet exemplar. Hoc, non autographum, sed apographum, in formam libelli redactum videtur ejusdem temporis quo* forale *datum. Ad usum fortè curiae municipalis libellus ille conflatus fuit. In Publico Archivo ab antiquo servatur.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritu sancti amen. Ego fraire domnus Petrus aluitiz per gratia dei magister de caualaria de templo una cum fratribus nostris uolumus restaurare atque populare uilla de prohencia. Et damus uobis populatores foros et custumes de egitania noua tam presentibus quam futuris : ut due partes militum uadant in fossado regis, et tercia pars remaneat in uilla cum omnibus peditibus et una uice faciant fossado in ano. Et caualeiro qui non fuerit in fossado cum rege pectet pro fossadeira x soldos. Et pro homicidio, pectet homicida xxx^a^ morabitinos rancuroso et ipse det inde vii.^a^ palatio. Et si pro iustitia fuerit occisus, nichil pectet. Et pro casa derota que passet liminare cum armis scutos, et spadas, cuitelos, et porras, uel pedras, pectet d soldos rancuroso et vii.^a^ palatio. Et qui furtar, pectet pro uno nouem, et intentor recipiat suum integrum, et cetera diuidat cum iudice per medium. Et qui mulier aforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illa est aforciada et ille negauerit iuret cum xii^m^, et salia de ipsa calumpnia et si non potuerit iurare pectet ad illa ccc solidos et vii.^a^ palatio. Testimonia mentirosa, et fiel mentiroso pectet lx^a^ solidos, et numquam sit in alium portellum, et vii.^a^ palacio. Et qui non fuerit a apilido caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedon v solidos ad suis uicinis. Qvi habuerit aldeiam, et uno iugo bouum, et xxxx^a^ oues, et uno asino, et duos leitos emat caballum. Mulier qui dimiserit uirum suum de benedictione, pectet marito suo ccc solidos, vii.^a^ palatio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterium cognitum relinquet eam, et habeat omnia bona sua et pectet iudicem i denarium. Et si alguno homine uel parentem demonstraret illi maliquerencia, pectet d solidos ad concilio, et exeat pro traditor da uila, et vii.^a^ palacio. Qvicunque caballum alienum sine mandato domini sui equitauerit, pro uno die pectet i carneiro. Et si plus equitauerit, pro i° die vi denarios, et pro nocte i solidum. Qvi percusserit cum lancea, aut com spada, por la entrada uel cum cuctelo, pectet xx solidos. Et si transierit ad aliam partem, et magister posuerit super se, pectet xii^m^ morabitinos rancuroso, et vii.^a^ palacio. Qvicunque fregerit occulum, aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro, et lisiauerit cara, pectet xii morabitinos ad rancuroso, vii.^a^ palacio. Qvi mulierem alienam de recabedos percusserit, pectet lx^a^ solidos, et si non habuerit recabedos, pectet xxx^a^ solidos, et sedeat inimico de suis parentibus, et vii.^a^ palacio. Qvi marcum mutauerit in aliena hereditate, pectet v solidos et vii.^a^ palacio. Qvi limidem alienum fregerit pectet v solidos et vii.^a^ palacio. Qvi conductarium alienum occiderit, dominus eius accipiat inde homicidium, vii.^a^ palacio. Similiter de ortolano, et de suo quartario, et de suo molendinario et de suo solarengo. Qvi habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant altero homini de tota facienda nisi domino suo. Qvicunque in toto regno portugalis habuerit hereditatem atque possessiones qualescunque non seruiant neque persoluant aliquod ius aliqui, nisi dominis suis per forum prohencie. Et si calumpnia fecerit non pectet nisi dominus suus per forum prohencie. Vicinos prohencie qui habuerint hereditates fora de termino prohencie non sit ausus nullus homo accipere eam per tortum. Et si prendiderit per tortum, pectet ad fratribus d solidos, et duplet hereditatem domino suo. Tendas et molinos et fornos de prohencia sint liberi de toto foro. Milites prohencie sint in iuditio pro podestades et infanzones de portu-

Digitized by Google

gal. Clerici de prohencia sint liberi ab omni fisco laicali : et habeant honorem atque hereditates sicut milites : et non respondant nisi per archidiaconum, et horam primam usque ad terciam. Nullus homo prohencie non respondeant sine rancuroso. Ecclesias de prohencia accipiant primicias de panibus singulas fanigas de omni pane : Et decima de omni peccora. Decime diuidantur in tribus partibus, una episcopo, alia clericis ecclesie, altera parrochiani ecclesie : et expendatur per manus episcopi, et clerici ecclesie ubi rectum fuerit. Clerici ecclesie pro suas primicias dent incensum. Omnis parrochianus qui se uoluerit expedire expediat se in festum natalis domini, in concilio suo et clericis et in eodem instanti comendet se ecclesie ubicunque uoluerit coram testibus nisi fecerit non potestatem in illo anno alibi decimam dare. Morador de prohencia non sit seruicialis neque maiordomus absque propria uoluntate. Alcaldes et iudice mittantur de placito et uoluntate concilii. Pedones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de altera terra. Qvi uenerit uozeiro suo uicino pro homine alterius terre, pectet x solidos, VII.ª palacio. Vicinos de prohencia non dent pausadam extra suam uoluntatem. Morador de prohencia si inimicus eius super eum uenerit sine tregua occidat eum sine calumpnia. Montes et fontes et flumina sint concilii. Domos prohencie habeant unum forum exceptis domus fratribus, aut episcopo. Morador de prohencia qui in ea per unum annum suum forum impleuerit, et faciat de suas hereditates qui ibi habuerit quicquid uoluerit usque in perpetuum. Ganado prohencie non sit montado in ulla terra. Homines prohencie non dent portadigo in toto portugalie. Homo de prohencia qui perdiderit suum caballum, sit excusatus usque unum annum. Mancipo de homine de prohencia qui calumpniam fecerit uel homicidium, non pectet dominus suus pro illo. Pro totas querelas de palatio iudex sit uozeiro. Qvi tulerit pignus iudici, pectet I° solido. Qvi percusserit in ecclesia aut in concilio aut in mercado, pectet LX.ª solidos rancuroso, VII.ª palacio. Si homines prohencie habuerint iuditium cum homines alie terre, non currat inter eos firma sed currat inter illos exquisa aut roto qualem uoluerint moradores prohencie. Qvi milites prohencie exhornauerint de suos caballos per forciam, pectet D solidos ad fratribus, et duplet caballum domino suo. Homines qui uoluerint pausare in terminis prohencie cum suis ganatis dent montadigum : De grege ouium, et de grege porcorum, III carneiros, uel III porcos : De busto de uacas I.ª uaca. Istud montadigum est concilii. Omnes milites qui fuerint in fossado uel in garda omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lide primum erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Omnis homo prohencie qui inuenerit homines alienarum terrarum in suis terminis scindendo, aut leuando madeira de montibus prendat totum quod inuenerit sine calumpnia. Judice prohencie de omnis calumpniis uel de quintas que sacar, septimam partem habeat : et si forte preso ei fugierit unde suspectus fuerit, saluet se cum uno uicino. De azarias et de guardas quintam partem nobis date sine ulla offrectione. Siquis ad uestras uillas per uim cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus fuerit, uel percussus, non pectent pro eo nichil neque suis parentibus sint homicide : et si fuerint ad regem cum querimoniam illius, uel ad dominum terre, pectet C morabitinos, et fratribus habeant medietatem, et concilium medietatem. De omnes armas non dent quinta usque X morabitinos, nec de pannos uel corios que scissus fuerint. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum, uel duos furari uel rapere dimiserit, si pro aliqua re reppetitus fuerit saluet se tamquam latro : et si latro est et latro fuit subeat penas latro. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit donet eam suis parentibus et pectet suis parentibus CCC morabitinos, VII.ª palacio, et insuper sit homicida. Caseiro de freires et boues et ganado habeant forum quomodo uicinus. Homines de prohencia qual fiadoria fiauerit tal pectet si suum intemptorem non habuerit : et si habuerit eum paret in concilio et sit liber. Homine de prohencia qui fecerit manda cum uxore sua usque medietatem stet : et qui fregerit eam, pectet C morabitinos, VII.ª palacio. Et si habuerit subitaneam mortem, dent quinta de suo abere, uel de hereditate pro anima eius. Toto homine de prohencia qui prendiderit suo uicino uel alius homo de alia terra in suo furto uel in suo dampno paret eum ante alcaldes et pro ipsum non pectet calumpnia. Et qui habuerit filios uel parentes qui calumpnias faciant non respondeant pro eis si noluerint. Junior uel seruus qui unum annum in prohencia habitauerit, nullus habeat potestatem super eos neque in semine eorum. Toto homine qui prendiderit homine de prohencia, pectet D solidos, medios ad fratribus et medios ad rancuroso. De tota compara que uenerit ad prohencia de comer uel de beuer quando la uila fuerit minguada nullos homines non comparent sine mandato de alcaldes nin senior nin alcaide : et qui hoc fecerit, pectet LX.ª solidos ad alcaldes, et concilio, VII.ª palacio. De portagines, et de passagines, et de decimas, de mouros, et de christianos tercia parte detur suo hospite, et duas partes ad fraires. Si ferir alcalde pro iusticia faciendo, pectet L.ª morabitinos, uel perdat manu. Toto homine que manferirent pro alcalde, et non quesierit sedere, pectet V morabitinos ad concilio. Homines de *prohencia non* respondeant ad alias calumpnias nisi ad eas quas scripta sunt in carta ista. Foro de portagines de trousel de caballo, uel mulo, uel mula, I° solido, de burel, uel de lino. De carrega de fustanes, V solidos. De carrega de pannos de color, V solidos. De carrega de piscato, I° solido. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de christianos de conilios, V solidos. De carrega de conilios de pelles de mauros, I morabitinum : et quantum uendiderint uel comparauerint dent decimam, et I° corio uermelio ad alcaide. De portagen de caballo qui uendiderint in mercato, I° solido. De mauro qui se redimerit, decima. De mauro qui cum suo domino pepigerit, X.ª De porco, II denarios. De foron, II denarios. De corio de uacca uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo uel de gamo, III

Digitized by Google

medalias. De carrega de azeite, v solidos. De carrega de pane uel de uino, III medalias. De boue, VI denarios. De asino, VI denarios. De mulo, uel de mula, I solidum. De carrega de peon, I denarium. De morabitinos cambiar, II denarios. Omnes que leuarent peissotas uel corios in alio regno da carrega v solidos, et de azeite, v solidos. De sardinas, III solidos, et de sal, I solidum. De carrega de asino de peissotas uel congros, II solidos et medio. De carrega de azeite de asino, v solidos. Istas portagines dent homines christianos siue mauros que non morant in prohentia nec in terminis suis. Fraires habeant duas partes, et hospes terciam partem. Homines de prohencia non sint datos in aprestamo. De carrega de cera de christianos, v solidos. Homines de prohencia qui habuerint iuditium cum homines de alias terras, non dent directum neque prendant nisi in termino prohencie. Collecta de rege de cada casa III medalias et non sit data extra uilla. Et cum omnes custumes qui in hac carta sonant non se erigant nisi ad forum prohencie. Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª Facta carta mense aprilis. Judice qui manferirent concilio, uel sesmo uel alcaldes et non quesierit sedere, pectet v morabitinos. Ego Donnus Alfonsus per dei gratia portugalem *(sic)* rex, et domna regina orracha, una cum filiis et filiabus meis placet nobis et concedimns hanc cartam.

Ego fraire Donnus Petrus aluitiz per gratia dei magister milicie templi una cum fratribus nostris scilicet fraire donnus Menendus gunsalui comendatore de tomar : Et fraire Fernando martini comendatore egittanie que populauit prohencia : et habeat benedictionem dei et obitum suum im pace requiescat. Amen.

Comendator colinbriensis Petrus nuniz. —Fraire Donnus simeon menendi. —Fraire Fernam gil comendator castelli candidi.

Ego magister Donnus Petrus aluitiz, una cum fratribus nostris qui hanc cartam iussimus facere cum manibus nostris roboramus. Et insuper qui hanc cartam irrumpere quesierit, sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore in inferno collocatus.

Archiepiscopus bracara Stephanus suerii test. —Martim episcopus egittanie test. —Bartholomeus episcopus uisensis test. —Petrus episcopus colimbriensis test. —Pelagius episcopus lamecensis test. —Ponzo alfonso qui tenebat cuuiliana test. —Laurencius suerii test. —Gil uelasquiz test. —Gomez suariz test. —Rodericus menendi test. —Johannes fernandi test. —Fernandus fernandi test. —Martinus petri test. —Donno Abril petri filius Petri alfonsi test. —Petro iohannis maiordomus de casa de rege. —Alcaide heborensis, Gunsaluus godini. —Alcaide colinbriensis, Martinus gonsalui test. —Alcaide cuuilliana, Johannes egee test. —Alcaide de penamocor, Johannes martini test. —Alcaide de monte sancto, Stephanus iohannis test. —Gunsaluus menendi chanceler de casa regis test.

AVIS

AVÍS

1218

Foralis *de* Avis *primitus ab Alphonso II concessi duo supersunt exemplaria autographa eodem anno data, sed in subscriptione inter se dissimilia. In Publicum Archivum nuper ex cartophylacio conventus Avisiensis delata, ibi servantur. Ex uno exemplari textum sumpsimus, ex alio subscriptionem alteram adjecimus.*

A. dei gratia Portugalensis[1] Rex. Vniversis de regno suo ad quos littere iste peruenerint, salutem. Sciatis quia ego concedo populatoribus de Auis illud primum forum quod auus meus Rex domnus Alfonsus dedit et concessit populatoribus de Elbora quando primo eis illud dedit. Vnde mando uobis firmiter, ut uos teneatis eos per ipsum forum. Et mando firmiter omnibus Pretoribus, et Aluazilis, et Judicibus de regno meo, ut per istum meum portarium teneant eos in isto foro. Et quicunque contra istud forum eis malefecerit, pectabit mihi mille solidos, et eis emendabit ad plenum, dampnum quod illis fecerit : et insuper habebitur pro meo inimico. Et ut uideam qualiter facitis pro meo mandato, precepi fieri istam meam cartam apertam[2], que fuit facta apud Vimaranes[3], per[3] mandatum[3] meum[3], X.ª[3] die[3] Julii[3] Era[3] M.ª[3] CC.ª[3] L.ª[3] VI.ª[3]

1 Port.
2 apertam meo sigillo plumbeo munitam
3 Colimbriam, mense Augusto, per mandatum meum. In era M.ª CC.ª L.ª VI.ª

Digitized by Google

ALCAZAR

ALCACER

1218

Textum hujus foralis *descripsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis. Adjecimus lectiones varias ex Lib. Regestor. Alph. II et ex exemplari apographo saeculi XIV in Archivo Publico servato.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso[1], et domno Fernando, et domna Alionor, vobis populatoribus de Alcazar[2], tam presentibus quam futuris. Damus siquidem uobis forum et custume de Monte maiori. Forum tale est : uidelicet ut due partes militum uadant in fossatum, et tercia pars remaneat in uilla : et una uice in anno faciant fossatum. Et ille qui non iuerit ad fossatum, pectet[3] pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, c[4] solidos ad palacium. Et pro casa disrupta cum armis, scutis, spatis, pectet ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et qui furtauerit[5], pectet pro uno nouem, et intentor habeat duos quiniones, et viiᵉᵐ partes ad palacium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando dixerit, quod ab illo est aforciata, et ille negauerit, det illa auctorgamentum[6] de tribus hominibus qualis ille fuerit : et ille iuret cum xiiᵢᵐ. Et si non habuerit auctorgamentum[7] iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fiel mentirosus, pectet lx solidos et vii.ª ad palacium : et duplet ipsum habere. Et qui in concilio, aut in mercato, aut in ecclesia feriuerit, pectet lx solidos, medietatem ad palacium, et medietatem ad concilium : et de medietate de concilio, vii.ª ad palacium. Et homo qui fuerit gentilis aut herdeiro, non sit meirinus. Et qui in uilla pignora inuenerit et fideiussorem et ad montem iuerit pignorare, duplet ipsa pignora, et pectet lx solidos et vii.ª ad palacium. Et qui non iuerit ad sinal de iudice, et pignora abstulerit ad saionem, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelidum caballarii, et pedones, exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum, et xxxx oues, et unum asinum, et duos lectos, comparet caballum. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. Et mulier qui[8] laxauerit[8] suum maritum de benedictione, pectet ccc solidos et vii.ª ad palacium. Et qui laxauerit[9] suam[10] mulierem[10], pectet i denarium ad iudicem. Et qui caballum alienum caualgauerit, pro uno die pectet unum carnarium. Et si magis, pectet las angueiras[11], pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. Et qui percusserit de lancea aut de spata, pro intrada pectet x solidos. Et si transierit ad alteram partem, pectet xx solidos ad querelosum. Et qui crebantauerit occulum[12], aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro pectet c solidos a lisiado, et ille det vii[13] ad palacium. Qui mulierem ante suum[14] maritum[14] percusserit, pectet xxx solidos et vii.ª ad palacium. Qui moion alienum in suo ero mutauerit, pectet v solidos et vii.ª ad palacium. Qui limde alienum crebantauerit, pectet v solidos et vii.ª ad palacium. Qui conducteiro alienum mactauerit, suus amus colligat homicidium, et det vii.ª ad palacium. Similiter de suo ortolano[15], et de quarteiro, et de mólneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda, nisi ad dominum de solar. Tendas, et molinos, et fornos de hominibus de Alcazar[16], sint liberi de foro. Milites de Alcazar[17] sint in iudicio pro podestades et infanzones[18] de Port. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille, pectet x solidos et vii.ª ad palacium. Ganatum de Alcazar[19] non sit montado in ulla[20] terra.

N.º 1

1 Fernando
4 pectet c
5 furatus fuerit
6 auctorguamentum
8 que lexauerit
9 lexauerit
12 oculum
13 vii.ª

N.º 2

2 Alcaçar
3 peytet
4 peytet c
5 furatus fuerit
6 autorgamentum
7 autorgamentum
8 que leyxauerit
9 lexauerit
10 mulierem suam
11 angeyras
12 oculum
13 vii.ª
14 maritum suum
15 ortalano
16 Alcaçar
17 Alcaçar
18 infanciones
19 Alcaçar
20 nulla

Digitized by Google

Et homo cui se anafragauerit suus caballus quamuis habeat alium, sit excusatus usque ad capud anni. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amus non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum saione, et abstulerit[21] ei pignora, auctorguet[22] saion, et accipiat concilium de tribus collationibus et pignoret pro LX solidos, medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de Alcazar[23] non sint in prestimonio dati. Et si homines de Alcazar[24] habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat[25] inter eos firma, nec reto, sed currat per exquisam. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Alcazar[26], accipiant de illis montadigo, de grege de ouibus, III carneiros, et de busto de uacas, unam uacam. Istum[27] montadigum est de concilio. Et omnes milites qui iuerint ad[28] fossatum uel in guardiam, omnes caballi qui se perdiderint in algara uel in bello, primo erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et omnis homo de Alcazar[29] qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeira de montibus, accipiant eis totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum ad suum dominum. Testamus uero et perhenniter firmamus, ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerint fideiussores uel debitores, quicunque fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum ad suum dominum : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Rex[30] habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uillam uestram[31] uenerit[31] per uim cibos aut aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem Regi, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus uobis, quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel per duos furari, uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro. Et si latro est et latro fuit, omnino pereat et subsubeat pena[32] latronis. Et si aliquis repetitur[33] pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo rapuerit filiam alienam extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª ad palacium : et insuper sit homicida. De portagio forum : De trosel[34] de caballo[35] de pannis de lana uel de lino, I solidum. De trosel[36] de lana, I solidum. De trosel[37] de fustaes[38], V solidos. De trosel[39] de pannis de colore, V solidos. De carrega de piscato, I solidum. De carrega de asino, VI denarios. De[40] carrega[40] de[40] christianis[40] de[40] coniliis[40], V[40] solidos[40]. De carrega de coniliis de sarracenis, I morabitinum. De caballo quem uendiderint in azougue, I solidum. De mulo, I solidum. De asino, VI denarios. De carneiro, III mealias. De porco, II denarios. De foron, II denarios. De carrega de pane et de uino, III mealias. De carrega de pedone, I denarium. De mauro quem uendiderint in mercado[41], I solidum. De mauro qui se redimit, decimam. De mauro qui tabiauerit cum suo domino, decimam. De corio de uaca et de zeura, II denarios. De corio de ceruo, et de gamo, III mealias. De carrega de cera, V solidos. De carrega de azeite, V solidos. Istud portagium de hominibus foras uille, tercia pars de suo hospite, et due partes de Rege. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus, coram subscriptis eam confirmauimus et roboranimus. Addentes quod quicunque illam uobis irrumpere uoluerit, sit maledictus et excommunicatus. Amen. Facta fuit hec carta apud Colimbriam mense Augusto[42]. In Era M.ª CC.ª L.ª VI.ª : quam Ego Rex donus[43] Alfonsus feci meo sigillo plumbeo communiri. Qui affuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. Domnus Mar. Port. episcopus conf. Domnus P. Colimbriensis episcopus conf. Domnus S. Vlixbonensis episcopus conf. Domnus S. Elborensis episcopus conf. Domnus P. Lamecensis episcopus conf. Domnus B. Visensis episcopus conf. Domnus M. Egitaniensis episcopus conf. Domnus Mar. iohannis signifer domini regis conf. Domnus Pe. iohannis maiordomus curie conf. Domnus Lau. suarii conf.

N.º 1

21 abstulerint
33 repetetur
38 fustael
43 domnus
** *deest*

N.º 2

21 abstulerint
22 auctorget
23 Alcaçar
24 Alcaçar
25 incurrat
26 Alcaçar
27 Istud
28 in
29 Alcaçar
30 et Rex
31 uenerit uestram
32 pene
33 repetetur
34 trossel
35 caballano
36 trossel
37 trossel
38 fustanes
39 trossel
40 *desunt*
41 mercato
42 Agusti.
43 domnus
** Qui affuerunt, Donnus Martinus iohannis signifer domini Regis confirmauit. —Donnus Petrus iohannis Maiordomus Curie conf. —Donnus Laurencius suarii conf. —etc.

Digitized by Google

Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Rodericus menendiz conf. Domnus Gar. menendiz conf. Domnus Go. suarii conf. Domnus Petrus garsie conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Vincencius menendiz test. Petrus petri test. Petrus garsie test. Martinus petri test. Johanninus test. Gunsaluus menendi Cancellarius. Dominicus petri scripsit.

VILARINUM

VILLARINHO

1218

Ex Lib. II Donationum *(ut dicunt) Alphonsi III hoc descripsimus* forale. *Lectiones varias decerpsimus ex codice Publici Archivi, qui titulum* Foraes Velhos de Leitura Nova *prae se fert.*

Christus[1]. In dei nomine. Ego enim Alfonsus, Rex Port. una pariter cum vxore mea Regina domna Orraca placuit nobis bona pace et uoluntas ut faceremus ad istos homines de vilarino cartula per scripture firmitatis ut habeant et possideant hanc uilarinum, cum suis terminis antiquis, per folialada : Et alia parte per cabeza de mauro : Et de alia parte per fontem de vide : de alia parte per ecclesia de manozes : et per seixo de codesaes : per pala das teeras : et per penafria : et per porto do sseira : et aa caruala uerina : et armada de fernandus menendis : et per losa de bolfata : et per foz de lobazin : et deinde usque in farfon : pascant et montent homines dansianes et de uilarino simul : et unusquisque habeat se suam hereditatem. Damus uobis ad tali foro, sicut est de longrobia[2]. Idem IIII[or][3] annos in antea, qui laborauerint cum boue tantum de I boue quantum de X iugos, detur I quartom : et de V modios de uino in antea I puzal et non amplius. Et qui occiderit demtus in villa homo[4] det L[a] modios, medios ad concilio, et medium a senior. Et de portadigo, medio ad concilio, et medio a senior. Et quis leuauerit manum contra alcaydem ville accipiat LXXXX[a][5] fragellas[5] : et si noluerit accipere fragellas[6], det LX[a] modios et exeat de villa. Hominem qui fuerit contumacem et noluerit obedire concilio dent illi XXX fragellas[7], medietatem accipiat, et medietatem dimituntur ei pro domino ville et pro concilio. Et quicunque fecerit fiadoria, et exierit illam et noluerit auscultare iudicem Ville, detur I bracale. Hominem qui fuerit sine filiis ut detur post obitum eius sua substancia ad fratrem suum uel ad proximum qui adfuerit : et si non habet proximum fiat omnem substanciam suam de concilio et concilio[8] distribuat[8] eas amore dei. Qui occiderit uenatum in peia detur I lombo : et ille homo non det alia erecta, sed honorem habeat ut militem. Et de quinta de mauros detur integra ad dominum ville et de tota alia callunia[9], medietatem ad concilio et medietatem ad dominum ville. Et quicunque habuerit caballum uel equa habentem armas, sicut militem, non dare iugatam : et si mortuus fuerit equm uel equa eius usque in V[e] annos non det nichil : et post V annos si non habet cauallum[10] det iugata. Ad Episcopum detur pro Ecclesia una cera. Et qui acceperit armas in villa contra uicinum suum perdat armas et detur illi LX[a] fragellas[11] et si noluerit accipere fragellas[12], det LX[a] modios, et exeat de villa. Et qui fecerit aleiue contra senor et dimiserit vxorem suam et aliam duxerit exeat de villa, et in nullo modo non intret ibi. Et si fuerit ibi rousum[13] et puellam fecerit querellam ad concilio det uir ille L[a] modios inter concilio[14] et seniorem ville : et conquerant illo suos parentes. Et quicunque percuserit proximum suum in maxilla uel in alio membro ut intret illi in manus, sicut dicit lex moysi. Homicida et refuga et rousador si uenerit ad nos sit securus. Et qui occiderit ursum dare ambas manus de urso ad alcayde. Et alio alcayde non intret inter nos, nisi quale elegerit concilio : et unde est foro inde sit quarterio[15] et nullus non recudat sine rancuroso[16]. Facta carta noturn diem sancti Nicholay, mensis decembris, Era M.[a] CC.[a] L.[a] VI.[a] Ego Rex Alfonsus et vxor mea Regina domna Vrraca, in hac kartula manus nostras roboramus. Pro testes, Archiepiscopus bracare[17] Stephanus test. Lupus alfonso test. Gunsaluus[18] menendiz. Petrus garsie test. Sebastianus conscripsit. Si aliquis homo uenerit uel uenerimus tam filiis quam neptis uel propinquis et hunc factum nostrum irrumpere uoluerit sit a fide christi separatus, atque execra-

1 deest
2 longobria.
3 quatuor
4 hominem
5 sexsaginta flagellas
6 flagellas
7 flagellas
8 concilium destribuat
9 calumpnia
10 caballum
11 flagellas
12 flagellas
13 rausum
14 concilium
15 quarteiro
16 rencuroso.
17 bracarensis
18 Gonsaluus

Digitized by Google

tus, partem habeat cum nenore, et cum iuda traditore, et degluciat eum terra sicut datam et abirom. Quod si recte egerit, quicunque fuerit de semine meo cum istos homines, benedictus sit a deo patre in secula seculorum, Amen.

Ista carta est de villarino qui iacet prope ansianis contra sanctam Crucem : et non tenebat sigillum.

SABADELI

SABADELHE

1220

Descripsimus ex Lib. Foral. Antiquor. S. Crucis : lectiones varias ex Lib. Regestor. Alphonsi II hausimus.

In nomine domini. Hec est carta de foro quam Ego Alfonsus dei gratia Port. Rex, una cum uxore mea Regina domna Vrraca, et filiis nostris infantibus domno Sancio, et domno Alfonso, et domno Fernando, et domna Alionor, facio vobis populatoribus de Sabadeli tam presentibus quam futuris im perpetuum. Do itaque uobis pro foro quod homo qui habuerit unum bouem aut plures, det I quartarium, et sit inde I talegam de tritico, et III de secunda, per mensuram de concilio : et quando habuerit de sua uinea V quinales de uino, det inde I puzal et non plus. De lino, et de legumina nichil det. Et de monte a sancto Michaele usque ad introitum det III dies et unum conilium. De sugeira nichil det. De introitu usque ad sanctum Michaelem nichil det. De peia det II costas de porco, et de alio uenato I lombum. De introitu usque ad pascha nichil det. De lancea et de fossa nichil det. Qui fecerit homicidium, pectet L modios, medietatem ad seniorem, et aliam medietatem accipiat concilium : et dent illam ad parentes ipsius mortui. Et homo qui fecerit homicidium et fugierit, stet sua mulier cum sua medietate in saluo : Et aliam medietatem sui mariti : et[1] accipiat concilium, et aprecient illam in ipsos L modios. Et in quali hora uenerit ipse qui homicidium fecerit et pectare uoluerit, dent ei totam suam medietatem, et complcat suum homicidium. Et de rauso similiter. De furto pectet pro I° VIII^{em} : III^{or} partes ad seniorem de furto, et II ad seniorem de uilla, et II ad concilium, et I ad iudicem. Qui contra uicinum suum uoluerit facere prouam, et uicerit illum, ille qui ceciderit, pectet I bragal. Et si iam in campo uenerit[2] et eam non fecerint, pectet medium bragal. Pro membro hominis uel mulieris, pectet pro auricula XV modios. Pro naribus L modios : pro I occulo L modios : pro II[3] occulos[3] C modios : Pro una manu L modios : Pro duabus manibus C modios : pro I dente V modios : pro digito polegar X modios : et de aliis digitis pro unoquoque illorum V modios : et de pedibus similiter, medietatem ad palacium, et medietatem ad ipsum uulneratum, uel ad suos parentes. Qui acceperit arma aliqua cum ferro infra uillam contra suum uicinum, perdat illa. Si autem percusserit cum illis, pectet L modios, medietatem ad seniorem, et medietatem ad uulneratum. De ganantia de fora parte, de mauro, de caballo, de latrone, senior habeat inde medietatem, et aliam medietatem habeat ille qui illum inuenerit. De mauro brauo, habeat senior quintam partem in toto loco : et de alia rauba[4] nichil habeat. Fiaduria de alia parte, senior habeat inde medietatem, et concilium aliam medietatem : Si autem defenderit iudex, et si non nichil. Si uicinus contra suum uicinum cum apelido[5] ad suam casam uenerit cum tribus et intus intrauerit per malam uoluntatem pectet LX modios, medietatem ad seniorem, et aliam medietatem ad illum ad quem iuerit. Pro ecclesia derota, pectet CL modios : et quando fuerit sacrata, CC modios, medietatem ad ecclesiam, et medietatem ad seniorem. Qui posuerit lutum aut ceciderit super faciem hominis, aut mulieris, aut super os, pectet LX modios, medietatem ad seniorem, et medietatem ad illos iniustados. Mulier qui uirum habuerit ad benedictiones et fugiuerit cum alio, stet suus maritus cum toto suo habere in saluo. Et de medietate mulieris, accipiat maritus medietatem, et senior medietatem. Si autem benedictiones non habuerint et fugiuerit cum alio, similiter. Caballarius deffendat suum portaticum cum quo mercauerit. Caballarius qui comparauerit hereditatem de pedone habeat illam saluam. Et pedones qui comparauerint hereditatem de caballario misceant illam cum suis hereditatibus, et dent inde suam iugadam. Caballarius cui mortuus fuerit suus caballus aut illum perdiderit, sit excusatus usque ad tres annos. Caballarius qui mortuus fuerit, stet sua mulier honorata per forum de caballario quousque accipiat maritum, si illa non fuerit mal uezada. Homo qui habuerit equam cum armis de caballario, faciat quomodo caballarius. Et si unus ex uobis miserit alium hominem in suam casam, et dederit ei de sua hereditate ad laborandum defendat illum. Qui autem habuerit iumentum aut equam aut asinum, non accipiant ei illum sine suo grato[6], ut leuent illum ad nul-

1 *deest*
2 uenerint
3 duobus occulis
4 rouba
5 apilido
6 gratu

Digitized by Google

lam partem. Qui mortuus fuerit et semen non habuerit, det totum suum habere pro sua anima, et ad suos parentes. Qui habuerit filiam caset illam quandocunque uoluerit, et quocunque uoluerit, et nichil det ad palacium. Caballarius qui mortuus fuerit, et filios habuerit, surgat inde unus et deffendat alios. Qui percusserit suum uicinum intus in uilla, uel ante iudicem, pro I ferida, recipiat XII flagellas, medias ad palacium, et medias ad quem feriuerit. Et de foris de uilla, pro I ferida, recipiat duas in camisia. Et contra nostros inimicos, ibitis nobiscum, et non ad aliam partem. Qui miserit litem aut trabalium inter uos, uel cum seniore et non potuerit illud emendare, eiciatis illum foras cum toto suo habere. Et si fuerit traditor de concilio, aut de seniore, perdat suum habere, et eicietis[7] illum foras : et senior recipiat medietatem de ipso habere, et aliam medietatem ille cui fuerit traditor. Et homo qui habitauerit uobiscum per unum annum, et inde exire uoluerit, uendat suam hereditatem aut donet ad quemcunque uoluerit : ita tamen quod uendat illam aut donet ad uicinum. Et concedo ut unum seniorem habeatis. Judex aut sagio de uestra uilla sit qualem posuerit concilium, et alcaide quem uos uolueritis. Judex habeat decimam de ganancia, et quali hora uoluerit exire exeat sine pecto. Si uicinus contra suum uicinum rixam habuerit, et amiciciam fecerint, nichil dent ad palacium. Et tota fiaduria sit de uno bragale. Et nullus homo intret in uestram casam sine uestro grado. Et ponite pro alcaide illum quem uos amaueritis et uolueritis. Et si unus ex uobis de sua hereditate uoluerit dare in testamentum pro remedio anime sue, sit deffensa. Et nullus homo non uadat pignorare alium hominem ad suam casam : sed demandet pro illo, et ueniat ad concilium et faciat ei directum. Si autem noluerit facere directum, pignorent illum. Et si non fuerit cum sagione, pectet unum bragal. Balistarii qui uobiscum habitauerint habeant forum de caballario. Et homo qui de foris uenerit, et suum bouem ad laborandum dederit, det suam iugatam[8], et uadat pagado. Qui acceperit equm[9] alienum, aut bouem iunxerit, si fuerit bonus homo, recipiat XX flagellas, medias ad palacium, et medias ad seniorem de iumento. Si fuerit mancipium recipiat X flagellas. Qui bouem non habuerit, non det iugatam[10]. Et eatis in nostro adiutorio et in nostro apelido tres dies inter ire et uenire et non plus. Ferrarius qui fuerit morator desfaciat V mallios pro illo anno. Oleiro de tribus cozeduras det II ollas unam grandem et aliam paruam. Conqueiro, det pro uno anno inter concas et uasos XII. Pelitarii, inter duos unum mantum de foro : et det illis uitam, et non plus. Piscator qui se gubernat in ipso roget illum iudex, et det illi panem, et uinum, quod maneat cum eo per tres noctes ad riuulum, et non plus. Zapatarius qui se gubernat in ipso, det ad palacium pro illo anno medium bragal, et non plus. Homo qui de aliena parte desponsauerit mulierem de caballario in uilla et leuauerit eam ad suam terram, det ad palacium I morabitinum. Et si in uilla morauerit, nichil det. Homo qui de alia parte sponsauerit[11] mulierem de pedone erdador in uilla, et leuauerit eam ad suam terram, det ad palacium medium morabitinum. Et si habitauerit in uilla, nichil det. Clerici erdadores habeant suas hereditates quas habuerint de ecclesiastico, et de laicali defensas et amparatas ipsi et omnis posteritas eorum in perpetuum. Et si homo aut mulier aut mancipium fuerit ad pallearium alienum, uel ad almuinam, aut ad uineam, aut palos derotos, pectet pro I VIIII, et unum bragale, medium ad palacium, et medium ad illum quem fuerit. Homo qui leuauerit alienum iumentum, aut equm, aut ganatum, et homo aut mulier, aut mancipium de domo exierit et ad tollendum uenerit, pectet I bragal, medium ad palacium, et medium ad illum ad quem fuerit. Ego Rex Alfonsus supranominatus et uxor mea Regina domna Vrraca, et filii nostri hanc cartam concedimus et confirmamus, et propriis manibus eam roboramus et in ea hec signa fecimus +++++++. Facta carta apud Aguardam, mense Februario. Era M.ª CC.ª L.ª VIII.ª Qui affuerunt, Domnus Martinus iohannis signifer domini regis conf. Domnus P.[12] iohannis maiordomus Curie conf. Domnus Laurencius suarii conf. Domnus Gunsaluus menendiz[13] conf. Domnus Gil ualasquiz conf. Domnus Garsia menendiz conf. Domnus Rodericus[14] conf. Domnus Petrus garsie conf. Domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Lopus alfonsi conf. Domnus Stephanus Bracarensis archiepiscopus conf. Domnus Martinus Port. episcopus conf. Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. Domnus Bartholomeus Visensis episcopus conf. Domnus Martinus Egitaniensis episcopus conf. Magister Pelagius Cantor Port. test. Petrus petri test. Martinus petri test. Vincencius menendiz test. Petrus garsie test. Johanninus test. Gunsaluus menendiz Cancellarius. Dominicus petri scripsit.

7 eiciatis
8 iugadam
9 equum
10 iugadam.
11 sposauerit
12 Petrus
13 menendi
14 Rodericus menendiz

Digitized by Google

VILLA NOVA

VILLA NOVA (BEIRA)

1220

Hujus foralis *unicum exemplar, quod autographum videtur, in Archivo Publico servatur.*

In nomine domini nostri ihesu christi. Ego domnus guilelmus Reimondiz, silicet, facio et hedifico populationem in hereditatem meam que uocatur Villa noua in riba de mondego, et est in termino de felgosino : et do eam populatoribus tali uidelicet pacto et foro, ut mihi et sucessoribus meis dent decimam partem panis, et uini, et lini : et in festum sancti michaelis dent unam fugaciam de tritico de uno almude de linares, et una gallinam : et in festa de natale dent unam fugaciam de tritico, et si non habuerit tritico dent una taleiga de centeno : et dent uno quarazil de porco et si non habuerit porco de suo dent una gallinam aut una perdiz aut uno conelio. Et si aliquis coactus fuerit fame, et iuerit ad proprium agrum, et acceperit panem adhuc inmatura messis, accipiat donec ad duos quartarios et unum puzalem de uini, et non amplius. Habitatores de uila noua habeant potestatem uendendi et hemendi hereditatem com suo foro. Populatores de uila noua habeant iudicium et forum de zameiro. Pro omicidio pectet c solidos ad rancuroso, et VII.ª domino hereditatis. Pro casa derrota cum scutis et cum spatis, CCC solidos et VII.ª domino. Qui furauerit det pro uno nouem, et habeat intentor duas partes, et VII.ª domino. Et qui uim fecerit mulieri, et illa clamando dixerit quod sibi uim fecerit, si ille negaret ducat illa in testimonium tres tales qualis ipse fuerit : et ille iuret cum duodecim quod non fecerit, et sit liber. Et si mulier non habuerit auctores iuret ipse solus. Et si non potuerit iurare, pectet CCC solidos et VII.ª domino. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso pectet LX.ª solidos, VII.ª domino, et duplet habere. Et qui in concilio aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percuserit, pectet LX.ª solidos medietas domno et medietas ..... detur. Qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare duplet pignora et pectet LX.ª solidos et VII.ª domino. Et mulier ..... que maritum relinquerit, pectet CCC solidos et VII.ª domno. Qui dimisserit uxorem, pectet I denarium iudici. Qui equm alienum equitauerit pro uno die pectet unum arietem et si magis pectet pro I.º die VI denarios et pro I.ª nocte unum solidum. Qui uulnerauerit cum lancea aut cum spata, uel cum cultello, pro intrada pectet X solidos. Si transierit ad aliam partem, pectet XX.ti solidos uulnerato. Qui fregerit occulum aut brachium aut dentem, pro uno membro pectet uulnerato C solidos, et ille det VII.ª domno. Qui mulierem alienam ante maritum percuserit pectet XXX.ª solidos et VII.ª domno. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet et V solidos et VII.ª domino. Qui limitem alienum fregerit, pectet V solidos et VII.ª domno. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet omicidium suo domino et VII.ª domno uille. Similiter domino ortolano, et quartario, et molinario, et de solarengo. Qui habuerit hereditates, uel uasallos, per regnum portugalis ubicunque sint in omni regno, non pectet nec faciat forum nisi dominis suis. Vizino de uila noua per totum regnum portugal non pectet calumnia nisi per foro zameiro. Tende et molendini et fornos de ominibus de uilla noua sint liberi de foro. Clerici militum. Qui tenuerit contra uicino uocem pro homine foris uille, pectet X solidos ad rancuroso, et VII.ª domno. Ganatum de uila noua non sit montado in ulla terra. Siquis mancipium occiderit hominem extra uillam non pectet dominus eius pro eo omicidium si ipse fugiit. Pro totis querelis de palacio iudex sit uozarius. Si homines de uilla noua habuerint iudicium cum ominibus alie terre, non currat inter illos firma sed si per esquisa aut per reto. Si homines de foris tenuerint ganatum terminis de uila noua, dent de illo montadigo : de grege ouium III.or carneiros : De uacis I.ª uaca. Hoc montadicum est de concilio. Si aliquis de uila noua inuenerint hominem extraneum sed non de sua uilla intra suis terminis taliando aut leuando madeira accipiat omne quod ei inuenerit sine calumnia. Quicunque ganatum domesticum pignorare, uel rapere fecerit, pectet palatio LX.ª solidos, et duplet ganatum suo domino. Mandamus igitur quod quicunque pignorauerit mercatores de quocunque genere sint uel uiatores nisi fuerit debitor uel fideiusor, pectet palacio LX solidos, et duplet pignora suo domino : et super pectet C morabitinos pro cauto quod fregerit : Dominus uille habeat medietatem, et concilio medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit, aliquam rem acceperit, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo calumniam nec suorum parentum habeat omicidium : et si cum rancura ad regem, uel domno terra uenerit, pectet C morabitinos medietas domino uille, et medietas concilio. Mandamus quod si latro per annum, uel per duos furari relinquerit, et postea pro aliqua re repetitus est, saluet se tanquam latro. Et si latro est et fuit subeat penam latronis. Si aliquis repetitur de furto et non est latro neque fuit respondeat per suum forum. Si aliquis filiam alienam habuerit ui donet eam parentibus, et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª palacio et sit omicida. Moratores et uicinos de uilla noua non dent portagem. Assinamus quantos populatores habeat in uilla noua nominati XXX.ª. Facta karta mensse febrvarii. In Era M.ª CC.ª L.ª VIII.ª Tempore domini Regis afonsi. Ego suprano-

Digitized by Google

minatus dom guilelmi qui hanc kartam scribere mandaui hunc forum et hanc cartam concedo et propriis manibus Roboro. Homines de uila noua non dent de exaucaduras nec rabeeriis et postquam posuerit pedem m^es^ uices sit liber reliqum de domino uinee. Homines de uilla noua sint liberi per hunc forum de aliis causis. Quicunque igitur hanc kartam irumpere temptauerit sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore dampnatus et insuper pectet ccc morabitinos : et in rebora damus i° carneiro. Qui presentes fuerunt et uiderunt et audierunt, petro fernandus test. Gunsaluus fernandus, Suario gunsaluiz, test. Dum christophano test. Martino pelaiz test.

Mvnio muniz notuit.

TAURO VEL TOURO

TOURO

1220

Ex libro regestorum cartophylacii conventus Thomariensis, qui inscribitur Livro do Tombo, *valde mutilo, sed authentico, et saeculo XVI conflato, textum descripsimus. Translatio in linguam vernaculam saeculi XIV quam adjecimus, in Publico Archivo ab antiquo servatur. Non aliud hujus* foralis *exemplar invenimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti, amen. Hec est carta de foro quam iussimus facere ego petro aluitiz pro gratia dei magister do templo, una cum conuentu meo, uobis populatoribus de touro tam presentibus quam futuris. In primo concedimus uobis ut non detis pro homicidio nisi ccc solidos in apreciadura. Et de istis ccc solidis detis septimam ad palatium per concilium et per manum judicis. Et in aliquo pactu uel in aliqua calumnia non intret meus merinus nisi judex de uestro concilio. Et tercia pars de uestro concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestra villa. Et de illa tercia que debuerit facere fossatum, ille qui ibi non fuerit, pectet pro fossadeira v solidos in apreciadura. Et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum nostrum *(sic)*. Et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intret ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de touro. Et qui in termino de touro filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palacium ccc solidos, et exeat pro homicidia. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in concilio apregonato percusserit suum vicinum, pectet LX solidos ad concilium, et sit inde septima de palatio per manum judicis. Et de quolibet furto, dominus furti recipiat suum cabum et alie octo partes diuidat cum judice per medium. Et ille qui domum fecerit aut vineam ad *(sic)* suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei tota sua hereditas ubicunque habitauerit. Et si uoluerit illas uendere, uendat cui uoluerit per forum de uestra villa. Et homines de touro qui debuerint habere iudicium aut juncta cum hominibus de uestris terris habeant illud in capite suorum terminorum. Damus uobis pro foro quod miles de touro stet pro infanzone de toto uestro regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus. Et pe-

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Esta he a carta do fforo a qual mandamos fazer, Ev Pedro aluitis pela graça de deus, Maestre do templo en sembra cum ho conuento meu, A vos poboadores de Touro assy aos presentes come aos que am de uiinr. In primeyramente outorgamus a uos que nom dedes por homezyo senom ccc soldos in estymadura. E destes ccc soldos dedes a septima parte ao paaço, pelo conselho e pela mãao do juiz. E en alguum peyto ou en alguma coomha nom entre o meu meyryo, senom juyz de uosso conselho. E a terça parte do uosso conçelho faça fossado, e as outras duas partes estem na uossa villa. E daquela terça parte que deuer fazer foçado, aquel que hy nom for peyte por fossadeyra v soldos in apreciadura. E nom façades fossado senom cum uosso senhor o Maestre, senom huma uez no anno se nom for per prazer uosso. E os clerigos, e os peunes, nom façam foçado. E nom entre hy mandadeyro en nenhuma maneyra de nenhuum homem de Touro. E quem no termho de Touro filla alhea filhar ou rossar contra sa uoontade peyte ao paaço m^c^ soldos, e ssaya e fique por homezyam. E sse alguem antre uos en mercado, ou en eygreia, ou en concelho apregunado ferir seu uezyno, peyte LX soldos ao conçelho, e seia ende a septima parte do paaço, per mãao do juyz. E de cada huum furto o senhor do ffurto receba sa parte, e as outras VIII^to^ partes parta con o juyz per meyo. E aquel que casa fezer, ou uynha, ou sua herdade honrrar, e huum anno en ella seuer, se depoys en outra terra morar quiser, seruha a el toda sua herdade hu quer que morar. E se as quiser uender, uendaas a quem quiser pelo foro da uossa villa. E os homees i uezynos de Touro que deuerem a auer iuyzo, ou junta cum homees doutra terra, aiano na cabeça dos seus termhos. Damos a uos por foro, que o caualeyro de Touro estè por jnfançum de todo nosso reyno en jui-

Digitized by Google

dones de touro stet pro milite uillano de totis terris nostris, in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus juratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio aut cum muliere rauxada, uel cum alia qualibet calumpnia exceperit ducat mulierem alienam et fecerit se uassalum de aliquo homine de touro, sit liber et deffensus per forum de touro. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimicicia aut cum pignore postquam in termino de touro intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit aut aliquod ei malum fecerit, pectet domino qui tenuerit touro D solidos, et duplet pignus ei cuy abstulerit et liuores quos fecerit. Et qui hominem de touro pignorauerit, et antea non pecierit directum in concilio uestro, pectet ad palacium LX solidos, et duplet pignora cui acceperit. Et homo de alia terra qui militem de touro descaualgar, pectet LX solidos. Et homo de touro qui milite de alia terra descaualgar, pectet V solidos. Et si homo de alia terra apreheenderit homines de touro, et eum in prisonem miserit, pectet CCC solidos. Et si homo de touro apreheenderit hominem de alia terra, pectet V solidos. Et si homo de touro pro aliqua fiaduria per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa. Et si mortus fuerit, mulier et filii eius sit liber de illa. Et homines de touro non soluant pignora pro domino touro neque pro meirino, neque sint pignorati nisi pro suo uicino. Et milites de touro neque mulieres uidue non dent pousatam per forum de touro, nisi pedones per manum judice. Et homines de uestris terminis qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum judice, et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui. Et si fecerint calumpniam, pectent illam dominis suis I *(sic)* VII.ª palacium. Et non seruiant ad alium hominem, nisi ad dominos suos in quorum solare sederint. Et senare et uince domini magistri habeant tale forum quale senare et vince uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit, qui post illum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet CCC solidos. Et qui mulierem aforciauerit et ipsa uoces mictendo uenerit, si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet CCC solidos. Et qui mulierem alienam percuserit, pectet ad suum maritum XXX solidos et septem a palacio. Et homo de touro qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerit et dederit duos homines fideiubssores et ipse sit tercius, si ille qui eum inquietauerit non uoluerit recipere fideiubssores et eum postea magtauerit, totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palacium domini magistri et palacium episcopi habeat calumpniam, et tota uilla habeat unum forum. Et homo de touro qui fideiussor intrauerit, si contentor eum non liberauerit, qualem fideiussoriam fecerit talem pectet. Et si habuerit illum suum inceptorem *(sic)*, mittat illum pro se, et ipse exeat de fiadoria. Et de suspecta de X solidos et supra juret cum duos de suis uicinis : et de decem solidos ad

zo, e en iuramento, e uença esse cum dous iuradores. E o peum de Touro estè por caualeyro villãao de todalas uossas terras en juyzo, e en juramento, e uença cum dous juradores. E os homees que das sas terras sayrem cum homezyo, ou cum molher roussada, ou cum outra qualquer coomha saluando que nom duga molher alheea, e fezersse uassalo dalguum homem de Touro, seia liure e emparado pelo foro de Touro. E sse homem doutra qualquer terra ueher cum homezyo, ou cum penhor, depoys que no termho de Touro entrar, se o enmiigo del depos ele entrar, e o penhor lhy filhar ou alguum mal lhy fezer, peyte ao senhor que teuer Touro V^c soldos, e dubre o penhor aaquel a que o filhou, e as desunrras que lhy fez. E quem ho omem de Touro penhorar, e ante nom pedir dereyto no conçelho uosso, peyte ao paaço LX soldos, e dubre os penhores a quem nos filhou. E o homem doutra terra que o caualeyro de Touro descaualgar peyte LX soldos. E o homem de Touro, que caualeyro doutra terra descaualgar peyte V soldos. E se o homem doutra terra prender homem de Touro e o em prizum meter peyte III^c soldos. E sse o homem de Touro prender homem doutra terra, peyte V soldos. E sse o homem de Touro por alguma fiadurya, e per meyo dano nom for demandado, seia liure dela. E sse morto for a molher e os filhos dele seiam liures dela. E os homees de Touro nom paguem penhores polo senhor de Touro, nem polo meyrino, nem seiam penhorados senom por seu uyzyno. E nem caualeyros de Touro, nem molheres uyuoas, nom dem pousada per foro de Touro senom per mãao do juyz. E os homees de uossos termos, que seuerem nas uossas herdades, ou nas uossas casas, e os senhores delas nom forem hy, uenham ao sinal do juyz, e dem fiadores que respondam ao dereyto, quando ueherem os senhores seus. E sse fezerem coomha peytemna a sseu senhor, e a septima parte ao paaço. E nom sseruam a outro senhor, senom aos senhores seus nos quaes terreno seuerem. E as searas, e as vinhas do Maestre aiam tal foro qual as searas e as uynhas uossas ouuerem. E quem uyzyno seu matar en ssa casa fugir aquel que pos el entrar e o aly matar, peyte III^c soldos. E quem molher forçar e ella uozes metendo uiindo, se esse cum XII nom sse poder saluar, peyte III^c soldos. E quem molher feryr alheya, peyte a sseu marido XXX^a soldos e a septima parte ao paaço. E o homem de Touro que fiadores dar quiser pola entençum de qual a elle fezerem ou demandarem, dê II homees por fiadores e elle seia ho terceyro : e se aquel que demandar nom quiser receber fiadores, e el depoys o matarem, todo ho conçelho ho omezyo a sseus parentes. E ao paaço do senhor Meestre, e ao paaço do bispo, aia a coomha : e toda a uylla aia huum foro. E o homem de Touro que por fiador entrar se o demandador el nom liurar qual fiadoria fezer a tal peyte. E se elle ouuer seu contentor metao ele por ssy e saya elle da ffiadorya. E de sospeyta de X soldos, e de mais iure cum dous de sseus uezinos. E de X soldos e obmeos iure com huum

Digitized by Google

minus, juret cum uno uicino qualem habuerit. Et homo de tauro qui se tornauerit ad dominum alium ut ei benefaciat sua casa et sua hereditas et uxor sui *(sic)* et filii sui sint liberi per forum de touro. Damus etiam uobis pro foro, ut non habeatis alium dominum nisi nos magister et suo conuentu et quem concilium uoluerit. Et homo de touro qui fuerit exerdatus et per manum suam non peccauerit *(sic)* suam hereditatem, uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et totus homo de touro qui habuerit hereditatem in alia terra, non faciat fossatum nisi per forum de touro. Et homo de touro qui habuerit mulier ad benedictiones, si eam lexauerit pectet unum denarium ad judicem. Et si mulier leixauerit suum maritum quem habuerit ad benedictiones, pectet ccc solidos, medietatem ad palacium et medietatem ad suum maritum. Et qui disrrumperit casam cum lanceas et cum scutis de la porta a dentro, pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et aliam medietatem ad palacium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet xx solidos et vii ad palacium. Et si non exierit ad aliam partem, pectet x solidos et vii ad palacium. Et de plaga unde ossa exierint, pro i° quoque osso pectet x solidos et septem ad palacium. Et de alia plaga, v solidos et vii ad palacium. Et pro tota pignora, siue de concilio siue de palacio, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeamus deuesam neque montem neque pelagum, nisi de toto concilii. Et montadicum de estremo de touro accipiant illud milites de touro cum domino suo et habeant inde terciam partem. Et nullus accipiat montaticum de ganatis de touro. Nullo vicino de touro non respondeat sine rancuroso. Et de carrega de portatico de pedone, iii mealias : Et de caualo, i solidum : et de mulo, i solidum : et de asino et de boue, vi denarios. Et de toto portatico quod uenerit de *(sic)* touro hospes ubi pousauerit terciam partem et portarius accipiat duas et homines de touro non dent portaticum in toto regno : et concilio de touro dent pro collecta xii morabitinos ad magister unusquisque anno. Et magister cum suo conuentu seruiant domino rege. Et faciat domino magistro suo castelo : et molendinos et fornos ueiros et barreiros habeatis per foro de aguarda. Totas istas intentiones judicent alcaldes de uila uestra per suam cartam. Et alias intentiones judicent secundum suum sensum sicut melius potuerit. Ego petro aluitiz magistro do templo, una cum conuentu meo et cum domino alfonso rege, uobis populatoribus de touro tam presentibus quam futuris damus a uobis quantum de domino rege alfonso et de concilio da guarda de hereditates et quantum plus poterimus ibi ganare. Et de istas hereditates habeatis uobis concilio v partes, et ego habeo vi^am^ partem. Et uos detis ad nos decimam de pane et de uino, de lino et de criancia de ganatos ad sancta ecclesia. Facta fuit apud gardam, kalendas decembris. Era m.ª cc.ª l.ª viii.ª Ego magister una cum domino rege et cum conuentu

uizino qual ouuer. E o homem de Touro que sse tornar a outro senhor que a ele bemfaça sa casa e sa herdade e ssa molher e os seus filhos seiam liures e soltos polo foro de Touro. Damos ainda a uos por foro que uos non aiades outro senhor senom nós Maestre, e o seu conuento, e quem o Concelho quizer. E o homem de Touro que for exerdado, e per sa mãao nom peytar sua herdade uaa ela filhar sem nenhuma coomha. E todo homem de Touro que ouuer herdade em outra terra nom faça foçado senom polo foro de Touro. E o homem de Touro que ouuer molher a beençoes se a leixar peyte huum dinheiro ao juiz. E sse a molher leixar seu marido o qual ouuer a beençoes peite ccc soldos, a meyadade ao paaço, e a meyadade a seu marido. E quem deronper casa com lanças e com escudos de la porta a dentro peyte ccc soldos, a meyadade ao senhor dessa casa e a outra meyadade ao paaço. E quem ferir seu uizino com espada, peyte xl soldos e a ceptima parte ao paaço. E quem firir seu uizino com lança e sair duma parte aa outra, peyte xx soldos, e a septima parte ao paaço. E se nom sair aa outra parte peyte x soldos, e a vii.ª parte aao paaço. E da chaga onde ossos sairem por cada huum osso peyte x soldos, e a septima parte ao paaço. E da outra chaga v soldos, e a vii.ª parte ao paaço. E por todolos penhores assi do Concelho come do paaço, recebam fiador pera o foro. E outorgamos a uos que nom aiamos deuesa nem monte nem pecgo senom de todo o Concelho. O montadigo destrema de Touro filhem esse caualeiro de Touro com seu senhor, e aia ende a terça parte. E nenhuum nom filhe montadigo de gaados de Touro. Nenhuum uizino de Touro non responda sem rancuroso. E de carrega de portadigo de peon iii^es^ mealhas : E de cauallo huum soldo : E de muu i soldo : e dasno e de boy vi dinheiros : E de todo o portadigo que uier a touro o ospede hu pousar a terça parte e o porteiro filhe as duas partes. E os homeens de Touro nom dem portadigo en todo o Reyno. E o concelho de Touro dê por colheyta xii marauedis ao meestre en cada huum ano. E o maestre com seu conuento seruam a nosso senhor elRey : e faça ao senhor o meestre seu castello. E os moynhos e os fornos ueeyros e barreyros aiades por foro de guarda. Todas estas entençoes juygem alcaides de uila uossa, per sua carta. E as outras entençoes iuygem segundo o sseu entendimento assi como melhor poderem. Eu Pedro aluitis Maestre do templo en senbra con o conuento meu e com nosso senhor Rey don Afonço a uos poboadores de Touro assi aos presentes come aos que am de uiir damos a uos quanto do senhor Rey Dom Afonço, e do Concelho da guarda, e das herdades, e quanto chus podermos hi guaanhar. E destas herdades aiades uos Concelho as v partes e eu aia a vi^a^ parte. E uos dedes a nós a dizima do pam, e do vinho e do linho, e a crianssa dos gaados aa santa Eygreia : feita foy esta carta na guarda nas queendas de Dezenbro. Era m.ª cc.ª l. viii.ª Eu Maestre en senbra com nosso senhor elRey, e con o conuento meu que esta

Digitized by Google

meo, qui hanc kartam fieri precepimus, coram subscriptis eam roborauimus, et in ea hec signa facimu++++++++++++s. Quicunque igitur hoc nostrum factum uobis integrum obseruauerit sit benedictus a deo amen.

Isti sunt termini assignati quos dominus petrus aluitiz magister templi militie in hyspania dedit populatoribus de tauro tam presentibus quam futuris qui ibi habitauerint per mandatum domini regis alfonsi de port. et per placitum concilii ciuitatis guarde. In primo per aquam de boi, et inde per gargantam de saguarzales et inde per cumieyra, quomodo uadit ad cornudela, et inde quomodo uadit terminum ciuitatis guarde contra elgiam et de alia parte per riuolum de Cola.

carta mandar fezemos com estes scritos a firmamos en ela este sinal fezemos.

Quemquer que este nosso feito a uos entregamente guardar seia beento de deus amen. Estes som os termos assinaados os quaaes don Pedro aluaris maestre do Templo da Caualaria em espanha deu aos poboadores de Touro tamben aos prezentes come aos que am de uiir que hi morar quiserem per mandado de nosso senhor elRey Dom Afonço de Port., e a prazimento do concelho da Cidade da guarda. In primeyramente pela agua de boy e dezende pela garganta de Saguarzales, e dezende pela comeeyra como uay a cornudela, e dezende como uay ao termo da Cidade da guarda contra Elgiam, e doutra parte pelo rio de Cola.

AVELLAAL E ALMAFALLA

1221

Hujus foralis *authenticum apographum, saeculi XIV descriptum, in linguamque vernaculam translatum, extat in Publico Archivo. Non aliud ibi manet exemplar.*

En nome de ihesu christo e da sa misericordia. Eu Dom martin annes faço carta de foro a todollos poboradores asi aos presentes como he aos que heen de uiir daquella mha erdade do auellaal e da almafalla con estes foros seguintes : aquel que dentro em este couto laurar dê a mi a ouitaua parte de pam e de linho : E de vinho alma tres annos non faça foro. E de tres annos a suso dê a ouitaua parte de vinho e ponha tres uezes o pee fielmente, e nom chus : pero partindo con o moordomo semelhauilmente das leguimhas a ouitaua parte saluo fauas e eruilhas. E o que hy morar dê dous alqueires de triigo por fogaça em na eira : por festa de sam Migel dê hum capom. E todollos de hy moradores seiom defesos e enparados de todallas cousas reaais : rellego alcaidaria e cooimhas seiom per meio foro de penella : uozes non seiom reçebudas se non forem dadas con rogo : se alguns se se quiserem hir uendon seus casaais a taais pesoas que façon a mim o foro : iuiz e moordomo non façam foro. E see o moordomo por malquerença ou reuelia non quiser ir aas eiras ou aos lagares digomno a el per tres uezes. E se hir non quiser traga o laurador o seu pam. E o vinho do moordomo seia uencido se o reçeber non quiser : homem soberuoso ou uolteiro e nom se quiser coreger nem enmendar como he seus vizinhos mandarão uenderlhe o seu auer e a sa erdade e saiase da villa. Este foro seia teudo e esta cooimha seia em uista de homees boons. E aquesta firmidoen faço en uida perdurauil em seu forte estado seia senpre e pormeto e outorgo que uerdadeiramente e foro meu feito quiser quebrantar seia maldito de deus padre poderoso escomungado e senpre maldicto permeesca atá satisfaça. Feita a carta no mes de nouembro. Era de mil e duzentos e cincoenta e noue annos. Eu sobredito que esta carta mandey fazer con mhas mãaòs perante homeens boons a reuorey : hos homeens boons forom pedro esteuom a notou, fernam perez de podentes testemunha, priol dagreia a uio, e Fernam vizinho, e Steuom sueiro perez testemunha, Gotere meendiz testemunha.

VILLA NOVA

SOBREIRA FORMOSA?

1222

Hujus foralis *authentica translatio in linguam vernaculam saeculi XIV tantum in Publico extat Archivo. In quibusdam annotationibus saeculo XV vel XVI adjectis chartae, quae mu-*

Digitized by Google

tila, variisque locis pene oblitterata nobis pervenit, legitur in ea forale *oppidi de* Sobreira-Formosa *contineri. Ex textu vero diplomatis illud de* Villa-nova *in provincia, quam* Beira-baixa *appéllamus, solummodo contentum esse elicitur. Circa annum quo datum* forale *fuit* (1222) *licet dubitare. Dicitur namque sancitum a rege Sancio (II) qui patri successit anno* 1223. *Cùm nobis tamen desit autographum, consentaneum erit monumentis permultis illius aevi credere regem, non illo tempore quo datum, sed postea, illud* forale *sanxisse.*

Em nome da sancta e nom departida triindade do padre e do filho e do spirito sancto amen. ..... filha de Rey dom sancho querendo aguardar e pobrar villa noua damoslhe e outorgamoslhe foro e costume tal como lhe ..... aos presentes como aos que am de viir e em ella murar quiserem com tal preyto e condiçom que a sexta parte do termo della se ... da dicta dona .....chez e as outras cinquo partes se ..... concelho e mandamos e outorgamos que as Igreias seiam do bispo e .... guarda ata ..... depois da sua morte ..... estas Igreias a quem as el dar quiser e as dizimas se dem pello foro de Cobilhãa. E as Igreias ..am suas dizima... permycias enteiras..... E mandamos que as duas partes dos caualeiros vaão no fossado em no a..o huma uez e ..... no fossado peite pello .... cinquo soldos e por a fosadeira. E por ho omyzio çem soldos ao paaço. E por casa rota com armas escudos e espadas ..... trezentos soldos e sete ao paaço. E quem furtar peite por hum noue e aja o demandador dous quinhões e o outro quinhon e a seitima parte ao paaço. E ..... que molher forçar e ella braadando e diz que aquel que a forçou e el ho negar dê em outorgamento tres homeens taaes quaaes el for e entom el iure com set..... nom fez e se a molher nom ouuer per quem ho prouar jure el soo e se nom poder jurar peite a ella trezentos soldos e sete ao paaço. E testemunha myntirosa e fiel myntiroso peite saseenta soldos e sete ao paaço e dobre o que ouuer. E quem no concelho ou no mercado ou na jgreia alguem ferir peite saseenta soldos e a seytima ao paaço e a meatade dem ao paaço e a outra meatade ao conçelho e da meatade do conçelho dem sete ao paaço. E o homem que for gentill ou erdado nom seia moordomo. E aquel que ..... achar ou o fiel .. monte for penhorar dobre os penhores e peite saseenta soldos e sete ao paaço. E o que não for ao signal do juiz s..... penhor da maão do porteiro tomar peite ao juiz hum soldo : e o que nom for ao apelydo caualeiros .. peões tirando aqueles que andarem em seruyço alheo os caualeiros peite m dez soldos aos vizinhos e os ..... cinquo soldos. E o que ouuer aldea e huma junta de bois e dez ouelhas e hum asno e dous leitos compre cavallo. E o que quebrantar signal com sua molher teendo barregãa peite sete soldos. E a molher que leixar seu marido com que fez beençoes peyte trezentos soldos e sete ao paaço : e aquel que leixar sua molher peite hum dinheiro. E aquel que caualgar em caualo alheo por aquel dia peite hum carneiro e se mais ho trouuer peite seis dinheiros e por huma noyte hum soldo. E aquel que chagar com lança ou com espada polla entrada peite dez soldos, e se o pasar aa outra parte peite ao que for ferido çem soldos e destes seiam dados sete ao paaço. E aquel que britar olho ou braço ou dente por cada hum destes nembros peite çem soldos e sete ao paaço. E aquel que firir molher alhea ante seu marido peite trinta soldos e sete ao paaço. E aquel que mudar marco alheo em sua erdade peite çinquo soldos e sete ao paaço. E aquel que quebrantar o lume *(sic)* alheo peite çinquo soldos e sete ao paaço. E aquel que matar mançebo alheo peite ho omycidio a seu amo e seia dada a seitama ao paaço e tambem do hortelam e do carreteiro e do seu molynheiro e do que vyuer com el por soldada : e aquel que ouuer em seu solar ou em sua erdade em qualquer lugar do Reyno de Portugal ouuer erdade nom peite nem sirua a outro nenhum homem de toda sua fazenda senom ao senhor da erdade. E moradores de villa noua nom peitem nenhuma cooyma senom polo foro de villa noua. Tendas e moynhos e fornos de todos os do dicto logo seiam liures de foro. Caualeiros de vila noua sejam em juizo por caualeiros vilãaos doutra terra. E aquel que chamar seu vizinho pera homem de fóra da villa peite dez soldos e sete ao paaço. Gaados de Vila noua nom seiam montados em nenhuma terra. E cavaleiro que perder seu caualo ainda que nom tenha outro seia escusado por hum ano. Mançebo que matar homem de fóra da vila e fugir seu amo nom peite por el ho omycidio. Por todas as querelas do paaço o juiz seia chamado. E aquel que penhorar alguem em vila com o porteiro e lhe defender o penhor leixelho o porteiro e perca o concelho de tres colações e penhoremno por ello e peite saseenta soldos e a meatade dem ao conçelho dos dinheiros e a outra meatade ao rancuroso. Homeens de vilá noua nom seiam dados em aprestimo nenhum. E se homeens de vila noua ouuerem juizo com homeens doutra terra nom seia feito antre elles mais corra per enquerçom ou per reto. E se homens quiserem pousar no termo com seus gaados os de vila noua leuem delles montado, a saber, ao da manada das ovelhas quatro quarneiros e da manada das vaquas huma vaqua e este montado he do conçelho. E os caualeiros que forem ao fosado ou em guarda todos os caualos que se perderem em algara ou caualarya, primeiramente tirade aquelles sem quinto e depois dade a nos o quinto direito. E todo homem de vila noua que achar algum homem doutra villa em seus thermos talhando ou leuando madeira de montes perca todo o que lhe acharem sem cooyma nenhuma. E das terras sojeitas a nós e a nosos termos dem a nós a quinta parte do que

Digitized by Google

hi ouuer sem nenhuma referta. E aquel que gaado domestico que quer dizer de casa penhorar ou furtar fezer peite ao paaço sasecenta soldos e dobre o gaado a seu dono. E uerdadeiramente testemunhamos e pera sempre afirmamos que qualquer que penhorar mercadores ou caminhantes christãaos judeos ou moros senom se for o fiel ou deuedor qualquer que esto fezer peite ao paaço sasecenta soldos e doble o que á guanhado a seu dono que o perdeo e demais peite çem marauedis pello couto que britou. E o senhor aja a meatade e o concelho a outra meatade. E se alguem veer a uosa vila per força tomar viandas ou outra qualquer cousa e hi for morto ou firido nom peytem por el nenhuma cooyma nem os seus parentes ajam homiçidio. E se com rancura se agrauar ao Rey ou aa Senhora da terra veer peite çem marauedis a meatade aa Senhora e a outra meatade seia dada ao conçelho. E mandamos e outorgamos que se algum for ladrom e furtou e arreuatou e se iá per um ano ou per dous de furtar se quitou e o leixou e depois se por alguma cousa demandado for quallquer cousa que cometer saluese asy como ladrom e se ladrom he e ladrom foy de todo em todo pereça e aja em sy a pena que á o ladrom. E se algum for acusado por furto e nom he ladrom nem o foy responda per seu foro. E se algum homem filha alhea ouuer per força dêa a seos parentes e peite a elles tresentos marauedis e a seitima ao paaço e sobre esto seia omyziado. Da portagem que for per esta villa dem de trouxel do caualo de pagno de lãa ou de linho hum soldo. E de trouxel domem ou de molher tres dinheiros. E de trouxel de fustaais çinquo soldos : e de carrega de pagnos de coor v soldos : e de carrega de pescado hum soldo : e dasno sex dinheiros : e de carregas de pelles que tragam christãaos xv soldos. E de carrega que tragam mouros de coelhos hum marauedi : portagem do que se uender no mercado hum soldo : de muu que se uender hum soldo : de besta que se uender hum soldo : de asno sex dinheiros : de carneiro tres mealhas : de porco dous dinheiros : e de forom u dinheiros : de carrega de pam ou de vinho tres mealhas : E de carrega de peom tres mealhas : E de mouro que talha com seu dono a dizima : E de coiro de vaqua ou de zeura dous dinheiros : E de coiro de ceruo ou de gamo tres mealhas : E de carrega de çera cinquo soldos : e do asno dous soldos e meio : e da carrega do azeite çinquo soldos : e do asno dous soldos e meio : Da açougagem da vaqua tres dinheiros e do carneiro tres mealhas : E do porco dous dinheiros. Esta portagem he de todos os foros *(sic)* da villa a terçeira parte desta portagem aja dada ao seu ospede que a tirar e as duas partes ao Senhor. Moradores de vila noua nom paguem portagem em no Reyno de portugal. Moradores de villa noua dem de foro em cada hum ano dous alqueires de pam hum de trigo e outro de çenteo ou de boom orio e dous soldos. Asygnamos a elles termos como se começa a cabeça da moa agoas uertentes em aluyto como vay e entram as aguas na agua da sarzeda e vay aas tahadas *(sic)* secas : e como corre a agua em oclesa : e vay ao porto das areas : e como vay e correm as aguas e entra a agua da sarzeda e da agua da sarzedinha ata a cabeça do dito peom : e a ereita dereyta ata a cabeça da moa. E o foro de villa noua se começa de tirar em dia de sam Joham baptista ata a festa de santa Maria do mes dagosto. E eu dona Costança sanchez com o senhor priol de sam gregorio aquesta carta de foro per nosas mãaos proprias asiignamos : ho Senhor Rey dom Sancho a confirmou : quallquer que aquestes termos asiignados quebrantar quiser peite ao conçelho myl soldos da dicta moeda : feito foy o foro e a carta no mes de J...eiro so a Era de myll e duzentos e sasecenta anos. E se algum aquesto per nos feito quebrantar quiser seia maldito de deos : os que presentes forom, dom lourenço, e dom abade de bostello, e o senhor priol de sancta cruz + : testemunhas, pero gonçalues, e o senhor priol de sam vicente de coinbra : testemunha dom priol de sam Joham, e testemunha dom Rodrigo, e esteuam a notou.

VILA FERREIRO VEL FERREIRA ET ATALAIA

VILLA FERREIRA E ATALAIA

1222

A cartophylacio conventus Thomariensis delatum, autographum hujus foralis, *in Publico Archivo servatur. Lectiones varias ex alio exemplari, in quodam libro regestorum ejusdem cartophylacii descripto, omisimus, quia ab autographo textum hausimus.*

In nomine domini nostri ihesu christi. Ego Petrus ferarius et uxor mea Maria uaasqui, damus adque concedimus uobis populatoribus nostra hereditate que uocatur de nouo uila fereiro tali pacto ut habeatis eam pro hereditate usque in perpetuum. Et detis inde nobis vii.ª partem de pane et de uino et de lino, in heira et in lagar et in tendal, et pro festam sancti micaelis detis nobis i* fogasa et i* capone de uno alqueyre de farina cernida : et de aliis rebus seruiant nos sicuti homines de aquabela seruiant abas et fratribus. Vnde in terra sub potestate

* *Super* i fogasa *legitur* singulas : *et super* i capone *scriptum est* singulos.

Digitized by Google

nostra constituta talia damus decreta. Siquis ergo rausum uel omicidium, uel disrupperit domum cum armis, uel cum feridas, uel fregerit portas, intrans in domum, in cauto uille, pectet D soldidos. Si rausum, uel homicidium extra uilla, LX^a^ soldidos pectet. Mando ut unusquisque accipiat uxorem suam quam habet recabedadam, uel filiam suam que adhuc non fuerit nupta ubi eam inuenerit sine pecto. Et filium quem pater suus in domo suo tenet pro suo malado accipiat eum ubique preter ut non frangat super eum portas uel percuciet aliquem sine pecto. Pro stercore in ore misso, LX^a^ solidos ubique pectet. Siquis percusserit cum armis molutis de suo grado et per iram in cauto uille LX^a^ solidos pectet : si foras XXX^a^ solidos pectet. Et in alias calumpnias et foros habeatis quomodo habent ipsos de aquabela preter relego ut teneatis uno mense et non plus : et qui uendiderit uinum in ipso mense de relego V^e^ solidos pectet. Et de tinta accipiatis quantum tingat uestro uino et alia ueniat ad lagar. Et qui fecerit molino det VII.^a^ partem. Facta carta mense september. Era M.^a^ CC.^a^ LX.^a^ Nos supranominati qui hanc cartam iussimus facere com manus nostras roboramus et hec signa facimus. Et si aliquis homo uenerit qui hoc nostrum factum isruppere uoluerit sit maledicto a domino et com iudas in inferno. Qui presentes fuerunt, Stephanus garcie presbiter test. Petrus saluatori balestario test. Aluarus fernandi test. Pelagio pedrel test. Petrus uaquero test. Petrus petri test. Gonsaluus martiniz test.

Domnus goteri —Petrus sacho —Pelagio daurantes, test.
Gonsaluo paiz —Petrus garcie —Martinus gomez, test.
Fernando gonsaluiz —Petrus mouro —Petrus martiz —Fructoso test.
Aluarus soarii notuit.
A uobis populatoribus da atalaia damus toto foro de uila fereira et alio non.

LARDOSA

LARDOZA

1225

An autographa sit antiqua charta, in Publico Archivo servata, qua hoc continetur forale, *dubitandum est, eodem tamen tempore quo* forale *datum, scriptam fuisse clare patet. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine. Ego Petrus petri et vxor mea Ermesenda petri, et Remundus petri et vxor mea domna Johanna, una cum filiabus nostris : Volumus restaurare atque populare Lardosa. Damus et concedimus foro de castello nouo omnibus presentibus et futuris qui in ea habitare uoluerint. Mandamus siquidem ut duas partes uadant in seruitio domini sui in fossado, et tercia pars remaneat in uilla. Et qui non fuerit in fossado cum domino suo, pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio C solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armis, scudos et spadas, pectet CCC^tos^ solidos et VII.^a^ ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et VII.^a^ parte ad palatium. Et qui mulier aforciar, et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada, et ille negaret, det illa in outorgamento tres homines tales qualis ille fuerit, et ille iuret cum XII quod non fecit. Et si mulier non habuerit auctorgamentum, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC^tos^ solidos et VII ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LX^a^ solidos et VII.^a^ ad palatium, et duplet auer. Et qui in concilio, aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX^a^ solidos, medietas detur palatio, et medietas concilio. Et de medietate concilii VII.^a^ detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis aut erdador non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit aut fideiussorem et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LX^a^ solidos et VII.^a^ ad palatium. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici unum solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites, aut pedones, exceptis hiis qui sunt in alieno seruitio, miles pectet X solidos, pedones uero V solidos. Et qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et XXXX^a^ oues, et I^m^ asinum, et II^os^ lectos, comparet caballum. Et qui fregerit signal cum sua mulier, pectet iudice I solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum reliquerit pectet CCC^tos^ solidos, VII.^a^ palatio. Et qui dimiserit uxorem suam pectet unum denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet unum carnarium : Et si magis, pectet pro uno die VI denarios, et pro una nocte I^m^ solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio, pola entrada X solidos : et si transsierit ad aliam partem, pectet uulnerato XX^ti^ solidos. Et qui fregerit oculum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro, pectet uulnerato C solidos, et ille det VII^a^ palatio. Qui mulierem alienam ante maritum suum percusserit pectet XXX^a^ solidos, VII.^a^ palatio. Qui marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet V solidos, VII.^a^ palatio. Qui limidem

Digitized by Google

alienum fregerit, pectet v solidos, VII.ª palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, pectet homicidium suo amo, et det VII.ª palatio : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar, aut in sua hereditate ubicunque in toto regno portugalis hereditates habuerit, non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda, nisi dominis hereditatum. Moratores de Lardoza per totum regnum portugalis, nullam pectent caluniam nisi per forum de Lardoza. Tendas, et molinos, et fornos da Lardoza, sint liberi de foro. Milites de Lardosa sint in iudicio pro podestades, et infançones de portugal. Clerici uero habeant forum militum. Pedones sint in iuditio pro cabalariis uilanis de altera terra. Qui uenerit uozeiro suo uicino pro homine foras uille, pectet x solidos, VII.ª palatio. Ganatum de Lardoza non sit montado in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum, quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille, et fugerit, suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palatio, iudex sit uozeiro. Qui in uilla pinorauerit cum sagione, et sacuderint ei pignus, concedat sagion, et prehendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro LX.ª solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de Lardosa non sint in prestamo dados. Et si homines de Lardosa habuerint iudicium cum hominibus alie terre, non currat inter illos firma, sed currat per inquisam aut retro *(sic)*. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Lardosa accipiant de illis montadigo, scilicet, a grege ouium IIII.or carneiros, et de busto de uacas una uaca : iste montadigo he do concelho. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guarda, omnes caballos qui se perdiderint in alguara uel in lite, primum erectetis eos sine quinta : et postea detur quinta directa. Et omnis homo de Lardosa qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis talhando aut leuando madeyra de montibus, prehendat totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet palatio LX.ª solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero, et perhemniter firmamus, ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque hoc fecerit, pectet palacio LX.ª solidos, et duplet ganatum quod prendiderit suo domino : et insuper pectet c morabitinos pro cauto quod fregit : Dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per sania uenerit cibos aut aliquam rem accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo nullam calumniam, nec suorum parentum habeat homicidium. Et si cum rancura ad dominum suum de ipso uenerit, pectet c morabitinos, medietas domino, et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere reliquerit, et si postea pro aliqua re repetitus fuerit, quodcumque comiserit, saluet se tamquam latro. Et si latro est, et latro fuit, omnino pereat, et subeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro nec fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui, donet eam suis parentibus, et pectet illis CCC.tos morabitinos et VII.ª palatio : et insuper sit homicida. Et por foro per unoquoque ano, detur domino suo c et III tecigas de pam quartado, huum alqueire de tritico, et alio de centeno, et alio de ordeo, et alio de millo : Et cento et IIII.or solidos, et c et IIII.or franganos : et si frangano non habuerint, dent una carne de coelho por sancta Maria de augusto. Et deste pam deste foro reçebe o Senhorio en si cada ano VI quarteiros de pam quartado dos seus herdamentos. Et dos c et IIII.or soldos reçebe o Senhorio en sy XII soldos. Et dos c et IIII.or franganos, recebe o Senhorio en sy XII franganos dos seus herdamentos. Todo uicino de Lardosa qui ibi per unum annum morauerit, et plantauerit et hedificauerit, faciat de hereditate da Lardosa quicquid uoluerit. De portagem : de foro de troxel de pannos de lana, uel de lino, I.m solidum. De troxel de fustaes, v solidos. De troxel de pannis de color, v solidos. De carrega de piscato, I solidum. De carrega de asino, VI denarios. De carrega de pellibus de coneliis christianorum, v solidos. De carrega de mauris de conelios, I morabitinum. Portagem de caballo qui uendiderit in mercato, I solidum. De mulo, I.º solido. De asino, VI denarios. De boue, VI denarios. De carneyro, III medalias. De porco, II denarios. De foron, III denarios. De carrega de pane, uel de vino, III medalias. De carrega de peon, I denarium. De mauro qui uendiderint in mercado, I.º solido. De mauro qui se redimerit, decimam. De mauro qui talia cum suo domino, decimam. De corio de vaca, uel de zeura, II denarios. De corio de ceruo uel de gamo, III medalias. De carega de cera, v solidos. De carega de azeyte, v solidos. Iste portagem de homine foris uille, tercia pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes domino. Moratores de Lardosa non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quanuis sit seruus ..... dosa habitauerit por annum, sit liber, et ingenuus, tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de Lardosa habeant concilium inter nos et castello nouo per ubi est departamentum. Isti sunt termini de Lardosa. In primis, quomodo diuidit terminum cum sancto Vicencio .. Lardosa et uadit .... de Gosendo auguas uertentes : et deinde ad pesum : et deinde quomodo diuidit cum aqua de ..... de frexeno, et pela uea da augua dalpreada : et quomodo diuidit cum Castello nouo ..... Regnante domino rege A. Dominus terre Garssia meendez. Dominus uille Remundus petri ..... : alcaldes, Martinus michaelis, Petrus mendiz, Petrus michaelis, Dominicus gonsaluiz : Judex Petrus ..... Era M.ª CC.ª LX.ª I.ª Mensse februario. Nos supranominati qui hanc kartam iussimus facere illam .....bus roboramus. Qui presentes fuerunt, Petrus test. Martinus test. Johannes test. Gonsal..... presbiter test. Pelagius. Et insuper dicimus, quod totus homo qui ibi

Digitized by Google

fuerit herdatus faciat ..... forum. Et siquis de nostra parte uenerit, uel uenerimus, qui hanc kartam fregerit sit maledictus usque in septimam generationem. Et qui ibi non habuerit hereditatem, det pro .... unum alqueire de centeno, uel de ordeo.

CARVELAS

CARUELAS

?

In libro inquisitionum, qui **Lib. II Donationum Alphonsi III** *perperam dicitur, hoc invenitur* **forale**. *Error ibi irrepsit circa annum quo datum fuit. Nam ex textu apertè videtur illud concessum esse ab Alphonso II, qui nondum era* MCCXLIII (1205) *regnum adeptus erat. In codice qui titulum* **Foraes Velhos de Leitura Nova** *prae se fert, ex quo lectiones varias hausimus, similis irrepsit error.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. cum Regina dona Orraca, et cum omnibus filiis nostris facimus cartam populacionis uobis hominibus de caruelas, ut faciatis inde nobis forum : in quolibet anno inter uos omnes VI modios panis terciatos centeni ordei milii, per mensuram quale currit in tempore isto in costantim adiudicatam in loco nominato ad nucleariam de adaufi et pro nostra parada I sestario per eadem mensura et duos carnarios singulorum annorum in mense Maii. Non detis portagem in toto termino de panoiis. Non respondatis de callumpniis nisi de III[1] tantum si feceritis eas et fuerint inquisite et ueram inquisam inuenerint per ora bonorum hominum de uestra uilla. Rausum homicidium, furtum, qualis[2] fuerit factum tale sit pectatum. Vos ponatis inter uos tales maiordomus per quem uos et nos habeamus nostrum directum ut suprascriptum est : fiadoria I cera. De uenato si occideritis in uestra uilla uel in suis terminis de urso manus, de porco uel de seruo lumbum et non amplius. Nullus sit ausus intrandi in uestram uillam causam mali faciendi nec prestamario nec maiordomus terre neque sui homines et si uobis aliquam iniuriam intulerint et forte aliquis ipsorum percusitis non pectetis pro eo nisi una gallina tantum. Si inter uos homo rixosus fuerit et se corrigere noluerit per mandamento suorum uicinorum expellatis eum foras de villa et habeatis uos suam hereditatem in pace. Hoc nominatum forum quod resonat in carta ista detis de iam dicta uilla et de suis terminis et non amplius. Terminum istius uille ut accepimus sicut est diuisum comodo[3] partitur per nidum de Coruo, et ferit in aquam de pertigas et comodo[4] diuidit cum hereditate ospitalis[5] in paredes et uadit ad Eyroo et comodo[6] diuidit cum Celorico et cum Agares et ferit in canalibus deinde per sautum[7] uetulum et uadit per cima de outeiro et inde ad porqueira et inde per ipsum marcum quod est secum sub domo Nicholay, et ferit ubi prius incoauimus. Habeatis uos iam dictam uillam cum omni iure suo et cum omnibus suis terminis prenotatis[8] et sit omnis posteritas uestra per cuncta secula. Amen. Siquis de genero nostro uos adiuuerit et custodierit sit benedictus hic et in futuro. Amen. Siquis uobis aliquam iniuriam intulerit sanet uobis damnum in duplo[9] et pectet nobis mille solidos. Facta carta mense febroario, sub Era[10] M.[a 10] CC.[a 10] XXXX.[a 10] III.[a 10] Ego predictus A.[11] Rex port. cum iam dicta Regina O. et cum omnibus nostris filiis hanc cartam propriis manibus roboramus. Ego Rodericus roderici de mandato domini Regis A.[12] manibus meis roboro. Archiepiscopus bracarensis Stephanus confirmat. Roboracio II morabitinos. —Judex F. conf. —Gun. menendi conf. —Rodericus menendi conf. —Garsia menendi conf. — Egidius ualasquis[13] conf.

Petrus test. —Johannes test. —Pelagius test.

Gondisaluus menendi notuit.

Ista carta non tenebat sigillum nec habebat alia signa.

1 tribus
2 quale
3 quomodo
4 quomodo
5 hospitalis
6 quomodo
7 Sanctum
8 prenominatis
9 duplum
10 era M.[a] CC.[a] X.
11 Alfonsus
12 Alfonsi
13 ualasquiz

Digitized by Google

AVIS

AVÍS

1223

Foralis *de* **Avís** *a magistro militiae Calatravensis, sive* ***Eborensis****, vel* ***Avisiensis*** *concessi, post illud primum* ***Alphonsi II*** *jam editum, duo exemplaria in linguam vernaculam translata supersunt, et in* ***Archivo Publico*** *servantur.* ***Alterum****, mutilum quidem sed authenticum, saeculo* ***XV*** *descriptum, textum nobis praebuit : quae deerant lectionesque varias praebuit alterum.* ***Ex nova*** *concessione a magistro equitum* ***Avisiensium*** *facta, regem dominium oppidi de* **Avís**, *inter annos* **1218–1223** *illis equitibus tradidisse adparet.*

En nome do padre e do filho e do sprito santo amen. Eu frei martin fernandez per graça de deus Mestre dauis juntamente com ho comendador desse meesmo lugar, e dom gonçalo ermiges[1] e çelareiro pero aires e conuento dese lugar aa onrra de deus e de sancta Maria senpre virgem e de todolos sanctos : Damos a uos conçelho dauis o foro de monte[2] mayor[2] o nouo tanbem aos presentes como aos que am de viir, a saber, as[3] duas partes dos caualeiros vãao ao fosado e a terça parte fique na uilla e huma uez no anno façam fosado e aquell que alò nom for peite por foro çinco soldos por fosadeira. E por omezio peite çem soldos ao paaço. E por casa rrota com armas e escudos e espadas, peite m^c soldos e a setima ao paaço : quem[4] furtar peite por huum noue e aja ho ententor a que filhado[5] foy[5] as duas partes e a setima parte ao paaço. E aquell[6] que molher fórçar e ella braadar e diser que[7] daquelle[7] he forçada e o ell[8] negar dè ella testemunhas de tres homeens taaes quaaes elle for e elle iure com doze e se nom ouuer testemunhas jure ell soo e se nam quiser jurar peite a ella m^c soldos e a setima ao paaço : testemunha mentirosa e fiell mentirosso peite saseenta soldos e a setima ao paaço e dobre ho auer. E aquell[9] que em concelho ou em feira ou em jgreja ferir peite sasenta soldos a meatade ao paaço e a meatade ao concelho e da meatade do conçelho a setima ao paaço. Homem que for gentill que nam tenha de seu e for sem erdamentos que não seja arreigado na terra nam seja meirinho : quem penhores tomar asy como força sem[10] autoridade e aos montes for penhorar dobre a prenda ao que a tomar e peite LX soldos e a setima ao paaço. E quem nom for ao chamamento do juiz e defender os penhores ao[11] porteiro[11] peite huum soldo ao juiz. E quem nom for ao apelido asy caualeiros como pioes[12] afora aquelles que em seruiço alheo sam os caualeiros peitem x soldos e[13] o[13] piam[13] çinco[13] sóldos[13] aos uezinhos. E aquell que ouuer casal e huma junta de bois e quarenta ouelhas e huum asno e duas camas de rroupa conpre cauallo. E aquell[14] que quebrantar sinall com sua molher peite huum soldo ao juiz. E a molher que leixar seu marido de bençam peite m^c soldos e a setima ao paaço. E aquell que leixar sua molher peite huum dinheiro ao juiz. E aquell que caualo alheo caualgar por huum dia peite huum carneiro : e se mais peite os alugeres, a saber, por dia seis dinheiros e por hua noite huum soldo. E o que ferir de lança ou despada pella entrada peite dez soldos. E se trespasar aa outra parte page[15] xx soldos ao quereloso. E aquell que quebrantar olho ou braço ou dente por cada huum nenbro peite çem soldos ao ferido, e elle dè a setima ao paaço. Aquell que ferir molher ante seu marido peite xxx soldos e a setima ao paaço. E quem marco alheo[16] mudar em sua herdade peite çinco soldos a setima ao paaço : quem liinda, a saber, carreira ou estrema çarrar[17] peite çinquo soldos a setima ao paaço : quem jornaleiro alheo matar seu amo aja ho mezio[18] e a setima ao paaço : semelhante[19] de sseu ortelam e de seu quarteiro e de seu moleiro e de seu solarengo : quem ouuer vassalos em seu solar ou em sua herdade nam siruam[20] a[21] outro homem de toda sua fazenda senam ao dono do ssolar. Tendas e moynhos fornos domees[22] dauis seiam liures de foro. Caualeiros dauis sejam em juizo por homens poderosos e infanções de portugall. Os clerigos ajam foros e costumes de caualeiros. Os pyões sejam em juizo asy como contiosos em caualo doutra terra. E o que uier uozeiro e procurar a[23] seu vezinho por homem de fóra parte[24] peite dez soldos a setima ao paaço. Gaado dauis nam seja montado em outra terra. Homem que se anafragar seu adestrado ainda que aja outro seja escusado ta[25] a cabeça do anno. Mançebo que matar homem

1 hermigez
2 monte moor
3 deest
4 E quem
5 foy filhado
6 aquelle
7 daquelle de que
8 elle
9 aquelle
10 e sem
11 aos porteiros
12 piãaes
13 desunt
14 qualquer
15 pague
16 deest
17 quebrantar
18 omezio
19 e semelhante
20 sirua
21 deest
22 de homens
23 contra
24 deest
25 atee

Digitized by Google

fóra da uilla e fogir ho amo nam peite omezio. Por todas querellas do paaço o juiz seja uozeiro e precurador. E aquell que penhorar com porteiro na villa e lhe filharem os penhores ao porteiro e o porteiro der de sy fé com[26] conçelho de tres freguesias penhoreo por LX soldos a meatade pera o concelho e a meatade pera o rrancoroso. Barões dauis nam sejam dados[27] em[27] aprestemo[27]. E se os homens dauis ouuerem juizo com homeens doutra terra nam corra antre[28] elles firma, a saber, que seja creudo per sua uerdade, mais corra[29] per enquerçam e direito. Homeens que quiserem pousar com seu gaado em termo dauis filhem delles o montado : da manada das ouelhas quatro carneiros e da manada das uacas huma uaca : este montado he do conçelho. E todos caualeiros que[30] forem[30] em[30] fosado[30] ou[30] guarda[30] todos[30] caualeiros[30] que se perderem na guerra ou em lide primeiramente sejam liures[31] sem quinto e depois dedes a nós a quinta[32] direita. E todo homem dauis que achar homeens doutras çidades em seus termos talhando ou leuando madeira dos matos percam quanto lhe acharem de[33] maliçia. Azarias[34] e guardias a quinta parte nos dade sem nenhua rreferta. Aquelle que alguuns[35] gaados[35] domestico da casa furtar ou tomar peite LX soldos ao paaço e delhe o gaado a seu dono : testemunhamos e uerdadeiramente perdurauillmente firmamos que quallquer que penhorar mercadores ou caminheiros christãaos judeus ou mouros saluo seu fiador[36] ou diuedor[37] quallquer que o fezer peite LX soldos ao paaço e dobre o gaado que perder seu dono e ainda em çima peite cem marauedis por[38] ho[38] couto que quebrantou : e o senhor Mestre aja a meatade e o conçelho a outra meatade : quemquer que aa uilla ueer por força alguas viandas ou outras cousas filhar e hi morrer ou for ferido nam peite[39] por ello nenhua[40] calunia nem seus parentes nam ajam omezio : e se com querella daquese feito ao Senhor da terra vier peite cem marauidis a meatade ao Mestre e a meatade ao concelho. Mandamos e outorgamos a uos que se algem foy[41] ladrom[41] e se já per huum anno ou dous leixou de furtar e se per outra algua rrazam for rreputado que cometeo[42] saluese asy como ladrom : e se he achado que he ladrom e ladrom foy de todo em todo pereça e aja pena de justiça e de ladram. E se algem[43] for rreputado por furto e nam he ladrom nem ho foy rresponda a seus foros. E se alguum homem filha alhea tomar contra sua voontade tornea a seu padre e a sua madre e peitelhe m[c] marauidis e a setima ao paaço e ainda seja homeçida. De foro de portajem, de troxell[44] de cauallo de panos de llaa ou de linho huum soldo : e de trouxell de laa huum soldo : de[45] trouxell de fustaes[46] cinco soldos : e de trouxell de panos de coor[47] cinco soldos : de[48] carrega de pescado huum soldo : de[49] carrega dasno VI dinheiros : de[50] carrega de coelhos de christãaos cinco soldos : e de carrega de mouros de coelhos huum marauidi. Portajem[51] de cauallo que se uender no acouge huum soldo : e[52] do muu hum soldo : do asno VI dinheiros e do carneiro tres mealhas. E do porco II dinheiros : e do foram dous dinheiros : da[53] carrega de pam e de vinho tres mealhas. Item colonho domem[54] de pee huum dinheiro. Do mouro que uenderem no mercado I soldo : do mouro que se rremir a dizima : do mouro que talhar com seu senhor a dizima : do coiro da uaca e da zeura dous dinheiros : do[55] coiro do ceruo e da gama tres mealhas : De[56] carrega de[57] çera çinco soldos : da[58] carrega dazeite çinco soldos. Esta portagem he dos homens de fóra da uilla : e a terça seja do seu ospede e as duas partes do senhor Mestre. E eu frei Martim fernandes Mestre dauis juntamente com o comendador e çelareiro e conuento desse meesmo lugar esta carta confirmamos e esforçamos. E quallquer que esta carta quiser quebrantar nam lhe seja ualioso e ainda seja maldito amen. E porque este nosso[59] feito seja firme pera todo[60] senpre aja[61] forteleza mandamos fazer esta carta e a fezemos sellar de nosso seello pendente comum. Feita a carta XIII[62] calendas de Setembro da[63] Era de mill e n[c] LX huum annos. E nós sobredictos que esta carta mandamos fazer e perante nós mandamos escrepuer e asy a outorgamos e em ella estes signaes fezemos. Eram[64] elle[64] asynaados[64] viinte[64] e[64] huum[64] signaaes[64] per[64] nomes[64] escriptos[64].

26 e com
27 em aprestemo dados.
28 contra
29 correram
30 *desunt*
31 liurados
32 quinta parte
33 sem
34 de azarias
35 alguum gaado
36 diuedor
37 fiador
38 pello
39 peitem
40 algua
41 for ladram
42 o cometeo
43 alguum
44 tróuxell
45 e de
46 fustaaes
47 cor
48 e de
49 e de
50 Item de
51 Item
52 Item
53 e da
54 de homem
55 e do
56 E da
57 da
58 E da
59 *deest*
60 *deest*
61 e aja
62 a XIII
63 *deest*
64 E era asignaado com çertos nomes dos que foram em conçilio segundo seus nomes sam escriptos no dito forall, a saber, pero anes botam confesor e fernam lourenço vestiairo e pero gomez espitaleiro e esteuam rrodrigues e pero de pinhell e meendo aluo Pero freire frey domingos samchristam e esteuam e frey Joham cantor e frey lourenço paaez e joham fernandes caualeiro irmãao do mestre e Pero fernandes caualeiro e esteuam fernandes seu irmãao e dom fafya e gonçalo gomez e simam paaez e fernam de porto alcaide e lourenço anes e domingos esteues adayll e martim de torres.

Digitized by Google

BARQUEIROS

BARQUEIROS

1223

Ex libro inquisitionum, Lib. II Donationum Alphonsi III *dicto, hoc descripsimus* forale. *Lectiones varias adjecimus ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova.

Principium scripsit[1] fiat sub nomine christi. Sciendum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod Ego sancius rex portugalensis placuit michi per bonam uoluntatem ut facerem cartam uobis concilio de barqueiros de ipsa uilla que dicitur barqueiros cum suis terminis nouis et ueteribus, et cum quanto in se obtinet et ad prestitum hominis est, scilicet comodo[2] diuidit per ipsa pedra quod uocant de mercato et inde ad petra[3] de bruneiro et deinde ad petra[4] das cantarinas, et deinde ad penedo dancedo et inde per penedo da cerdeira[5] das lagenas et[6] inde[6] polo[6] fogo[6] et inde polo fogo das lamas de monte et inde per soueireira soo et de alia parte per ipso ripario de trastorna uelas comodo[7] uadit a dorio et iungit ubi de primo concepimus determinari : do uobis et concedo ipsam uillam tali pacto ut per unumquoque anno detis de ea pro foro quinta de centeno et ordio et milio et sexta de tritico ad maiordomos et ipsos maiordomos dent quinque quarteiros de tritico domino terre de ipso que habuerit in ipsa uilla et non magis et quartam de uino et de lino et de fauis et dent domino terre duos quarteiros de fauis et non magis et non ponatur uobis pes uuarum nisi duabus uicibus et una sit conculcatum et aliam[8] cauatum et maiordomi et judex sint de uestra uilla et per unumquoque anni[9] sint quatuor maiordomi et ipsos quatuor maiordomos dent domino terre quinquaginta afuzales de lino de ipsa uilla et cum illo pro directuris I almude de manteyga et c^{m} oua et III gallinas et I sesteiro de tritico et I leitom et unum freamen apreciatum an[10] tres sesteiros de secunda, et I zarelum de VI cubitis et non[11] amplius, uel II morabitinos et dimidium pro sancti iohannis quale ante uoluerit domino terre et quando miserint capitale de pane et de uino uocent judicem de ipsa villa et prelato de ecclesia et III homines bonos et comodo[12] scierint secundo deo et animarum suarum quod habet panem et uinum in ipsa uilla sic faciant habere domino terre et pro uita I quarteyrum tritici et III quartos de uno porco apreciato duodecim solidos et non amplius et date pro directura pro festa[13] sancti iohannis de decem casalibus decem taygas de ordeo et non plus et pro festo sancti Michaelis X bragales et X capones et non magis : et pro sancto Stephano X taygas tritici et X centeni, et X castaneis, et X quartas de uino, et X quoraziis[14] et domino ipsius uille uadat pro toto suo directo ad casas ipsorum maiordomorum. In primo die Marcii dent ipsi IIII maiordomi XX bragales de suis casis domino uille et in ipso die sint ipsi maiordomi soluti de ipso maiordomatu per manu[15] judicis ipsius uille, et mittat alteros, et ipse[16] maiordomi teneant uinum de domino terre usque kalendas Marcii et tunc mostrent ipsum uinum ad judicem et ad concilium et si dixerint quod est recepturum recipiat illud et si ex ipso die damnatum fuerit perdat domino terre ipsum uinum et date domino uille unam uice in anno I arietum[17] et XXX panes de singullis denariis, et VIII gallinas et non magis et dominus uille uadat pousare ad casas maiordomorum et date ei unam uicem in anno singullos fasciculos de palleam[18] de singulis casalibus et non faciatis uiam pro foro nisi uiam unius diei et nichil portetis et non eatis in fosato nec in apilita, nisi ubi fuerit rex terre et ite quando fuerit[19] homines de ospitale[20] nec pectetis uocem nec calluniam nisi homicidium et rausum et os inquisatum *(sic)* et pro unaquaque harum trium callumniarum date trecentos solidos : et de pescato sauaes de III^{or} unum in unaquaque piscaria et de III nichil et de quibus exierit[21] de nocte nichil detis et de lanpreis[22] de III unam et de duabus nichil : habete taygam et quartam quale semper habuistis : et si ex forte uenerit quod aliquis homo uenerit et qui hanc uillam rumpat pectabit michi sex mille solidos, et habetur pro meo inimico. Habeatis hanc uillam firmiter per hoc forum uos et omnis posteritas uestra usque in secula seculorum : siquis uenerit qui hanc cartam frangere uoluerit sit maleditus[23] et confussus a domino nostro ihesu christo et de sancta Maria mater eius et omnibus sanctis et sit sociatus in inferno cum juda traditore et quantum quesierit tantum uobis duplet et insuper pectet uobis[24] mille morabitinos. Facta carta mense Septembris. Era M.^{a} CC.^{a} LX.^{a} I.^{a} domino terre Roderico menendi

1 scripsi
2 quomodo
3 petram
4 petram
5 cerdelo
6 *desunt*
7 quomodo
8 alia
9 annum
10 et
11 inde
12 quomodo
13 festo
14 coraziis
15 manum judicis
16 ipsi
17 arietem
18 pallea
19 fuerint
20 hospitale
21 exierint
22 lampreis
23 maledictus
24 nobis

Digitized by Google

conf. Ego domnus Sancius rex Port. uobis concilio de barqueiros coram meis diuitibus hominibus et meam aulam hanc cartam meis propriis manibus roboro et confirmo : et pro testes, Petrus test. Ro.[25] test. Martinus test. Episcopo port. domnus Martinus roderici concessit. Archiepiscopo in bracaram[26] Stephano suerii concessit. Episcopo colimbriensis domnus Petrus concessit. Episcopo Visensis domnus Egidii concessit. Episcopo lamecensis domnus Pelagii concessit. Data karta[27] apud Colinbriam[28] XIII[28] dies[28] Mense[28] Septembris et cum meis riquis hominibus domnus Poncius alfonsi conf. Domnus Aprilis petri conf. domnus Rodericus sancii confirmo. Domnus Martinus iohannis maiordomus curiam[29] conf. Petrus notuit.

Et inquisitores uiderunt cartam istam sine sigillo et signo et sciendum est[30] quod rex S.[31] habebat sigillum et sigillabat frater istius Regis A.[32]

25 Rodericus
26 brachara
27 carta
28 Colimbriam tercia decima die Mensis
29 curie
30 *deest*
31 Sancius
32 Alfonsus.

SANGUINEDO

SANGUINHEDO

1223

Ex codice, qui perperam Lib. II Donationum Alphonsi III *dicitur, textum sumpsimus : lectiones varias ex* Foraes Velhos de Leitura Nova.

Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris quod Ego S.[1] dei gratia Illustrissimus Portugalensium Rex facio cartam uobis populatoribus de sanguinedo que est in terra de panoyas. Do et concedo uobis ipsam uillam cum suis terminis quomodo diuidit per cautum de aquam[2] inpozatam, et uadit ad Petram de Johanne et inde ad fontem de lupo, et inde ad marcum de veiga, et inde ad aream de Petro dente, et uadit ad foz de caal de gallis, et ferit in riuulo cornagi et uadit per uenam a festo, et ferit in aquam pro[3] foz daares, et exiit ad monten de pelagon aqua uertente et uadit per comenaria et ferit in pena de Auione, et uadit per cumenaria desuper sancti tome[4], et ferit in portelam que uocatur agro[5] de Auoo, et uadit inde recto a festo, et ferit in teixogeira[6], et inde per lumbum de linares a festo, et ferit in capite de caruaceira[7] minore, et inde per coto de sazes, et inde per cumenariam quomodo partitur cum termino de iustes, et ferit a[8] sumitatem de capite quod uocitant ceides et expartit cum terminum[9] sancti laurentii, et uenit per medietatem de monte meiano, et ferit in capite de monte raso, et exparte cum saxeum[10], et uadit a supee et reitant[11] ubi prius incoauimus tali uidelicet pacto ut populetis in istis terminis ubi uolueritis et sunt ibi XXXX[a][12] quairelas in ipsa uilla et rendatis michi de istis XXXX[a][13] quairelis XVIII° modios inter panem et uinum per medietatem : et medietatem panem sit terciatum[14], terciam centeni et terciam milii et terciam ordei : et ponatis super uos maiordomos de uestra uilla et non faciat michi forum in ipso anno qui fuerit maiordomus. Pro mea collecta II quarteiros de centeno et II puçales de uino, et I morabitinum pro carne. Istam collectam detis una uice in anno quando eam demandauero in uillam sancti laurencii uel ad foriam *(sic)* uel ad Mateus uel ad adaufi : et istos XVIII modios supradictos detis in tempore arearum et uindemiarum ad maiordomus ipsius uille per mensuram ferie costatim que odie ibi est : et maiordomos[15] ipsius uille, debent[16] uocare maiordomum terre per II[as] uices cum testimoniis bonorum hominum de ipsa uilla de sanguinedo et si pro illa noluerit uenire maiordomum terre in supradicto tempore sicut superius scriptum, debet perdere eam et uos nunquam de ea respondeatis. Maiordomus qui fuerit de uestra uilla petat ipsam iugadam ab hominibus qui fuerint in ipsa uilla, et mensuret eam per manum suam et postquam mensurauerit illam rendat[17] eam uicario meo qui ipsam terram tenuerit. Si occideritis uenatum detis de urso manus. De porcum[18] et de seruo[19] et de corzo lumbo : et si istud condatum[20] non dederit, pectet unam libram cere. Non detis luitosam et non debetis dare portaginem in terram de panoias. Non eatis in apilido[21] nec in fosatum nisi ubi fuerit dominus Rex : vendatis donetis inpignoretis cui uolueritis, et compleat forum. De totis calluniis[22] non pe-

1 Sancius
2 aqua
3 per
4 thome
5 ager
6 teixogueira
7 caruanceira
8 ad
9 termino
10 saxeo
11 reintrant
12 L.[a]
13 L.[a]
14 triticum
15 maiordomus
16 debet
17 reddat
18 porcu
19 ceruo
20 conditum
21 apelido
22 calumpniis

Digitized by Google

ctetis nisi homine uel muliere occiso et rausum : Si feceritis, pectetis pro eis XVI morabitinos, medietatem de istis morabitinis detis michi et aliam medietatem ad concilium : furtum quale fuerit factum, tale sit pectatum : de istis III calumpniis non respondeatis nisi per inquisicionem bonorum hominum et istis[23] III[23] calluniis[23] sint enfiate per maiordomum ipsius uille et non per alium quod ueniant complere directum coram iudex terre : et fiadoria sit de una cera et postquam iste calumnie[24] fuerint enfiate, ueniant inplere directum ad tercium diem ante iudicem. De apostilia non debent respondere. Nullus ricus homo nec maiordomus nec prestimonarii qui terram uel ipsam uillam tenuerit, non debent pousare nec intrare in uestra uilla qui ibi iniuriam faciat. Vicinus rixosus qui noluerit complere directum suis uicinis pectet unam ceram hominibus de uilla, et exire inde. Nullus homo non audeat eos pignorare nisi eos prius pecierit ad directum ad maiordomum ipsius uille : et si eos pignorauerit antequam eos pecierit ad directum ad maiordomum uille pectet michi D solidos. Nullus etiam audeat intrare terminos ipsius uille qui ibi faciat forciam : et si ibi intrauerit et fecerit forciam, pectet mihi D solidos, et emendet damnum cui illud fecerit : pro uoto de singullas earum quairelarum detis inde singulos cestarios inter panem et uinum et plus nichil. Tantum est forum de sanguinedo et de suo termino quantum resonat in ista carta et plus nichil. Habeatis et sucessores[25] uestros predictam hereditatem firmiter im perpetuum. Qui uobis ad uestrum forum et ad uestram cartam tenuerit sit benedictus a deo patre omnipotente[26] amen. Et qui uobis uestrum forum uel uestram cartam rumpere uoluerit sit maledictus a deo et beate Marie semper uirginis et beatorum apostolorum et omnibus sanctis amen. Ego S.[27] dei gracia Port. rex, una cum domno Roderico menendi qui ipsam terram de me tenet hanc cartam manibus nostris roborauimus. Facta karta[28] apud mouzoos per manuum Martino iohanni, mandante domno Roderico menendi princeps terre et judex terre Fernandinus, uespera natale domini in Era M.ª CC.ª LX.ª I.ª Qui presentes fuerunt, domno roderico menendi, domnus poncius alfonsus, Martinus iohannis[29], test. Domnus ualascus menendi, Honoricus iohannis[30], Gunsaluus menendi cancellarius, test. Et inquisitores non inuenerunt sigillum nec signum in carta ista et literam de nominibus istorum hominum fuit facta de alia manu et erat magis minuta.

23 de istis tribus calumpniis
24 calumpnie
25 successores
26 omnipotenti
27 Sancius
28 carta
29 Joannes
30 joannes

CIVIDADELA

CIDADELHE

1224

Ex Lib. II *(sic dicto)* Donationum Alphonsi III *textum deprompsimus : lectiones varias ex* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, *et ex* Maç. 9 de For. Ant. N.° 8.

Notum sit omnibus hominibus tam presentibus quam futuris. Quod Ego Sancius dei gratia Port.[1] Rex, facio cartam uobis populatoribus de ciuidadela[2], quantos ibi populare uolueritis : et sunt ibi sex quayrele[3] : et do uobis ipsam hereditatem quomodo diuidit cum[4] termino de Jugal et inde cum[5] caluos : et comodo[6] diuidit cum[7] nuzedo per fontano[8], quomodo uertit aquam[9] contra petram acutam, et inde ad foz de matados, et uadit ad penetum de armada, et uadit ad indirectum et ferit in penetum de sumitatem de rapo[10] de bouem[11] et comodo[12] exparte cum[13] cabanas et cum[14] fonsin et reterat[15] ubi primitus incoauimus : do uobis quantum habeo infra istis terminis, ut detis michi in unoquoque anno VIII[16] modios panis, medietatum[17] licet[18] centeni et milii : et ex istis modiis sint per mensuram de Jugal que hodie ibi est et sint istos modios ataygatos[19] et stantes : et meo homine uadat pro[20] illum a uestra villa des tempore arearum usque ad festum sancti Michaelis et petat illum panem ad

N.° 1

3 queirele
6 quomodo
12 quomodo
15 reuertat
18 scilicet
20 per

N.° 2

1 portugalie
2 ciuidadelha
4 com
5 com
6 quomodo
7 com
8 fontaano
9 aqua
10 rapa
11 boue
13 com
14 com
15 reuertit
16 VIII
17 medietatem
19 ateigatos

Digitized by Google

conlium[21] et si pro[22] illum non fuerit ad predictam[23] festam[23] perdat illum : pro directuris VI spatulas[24] porci et XII panis[25] centenos de VIII in tayga[26], et VI gallinas, et LX^a ouos : istis directuris detis ad festum natale domini in villa de Jugal : et eciam detis I arietem de uno anno cum[27] VI panes centenos in mense mayo : et[28] detis VI morabitinos ad tercias anni, et sint duos ad terciam et duos ad tercias. Callumpnias[29] non pectetis nisi tres, scilicet, homicidium de homine et de muliere ociso[30], rausum : si fecerit unus ex istis pectetis X morabitinos, medietatem michi, et medietatem ad concilio[31] : Furtum quale fuerit factum tale sit pectatum : de istis III callupniis[32] non respondeatis nisi per inquisicionem bonorum hominum, et sint de uestra villa. De aliis callumpniis[33] et de apostilia non respondeatis : non detis luitosam. Non eatis in ostem[34] nisi cum domini[35] Reges[36] quando fuerit des fluminem[37] dorii usque ad minio : non eatis ad castellum nec ad intoruiscadam. Istud forum faciatis semel in anno et plus non. Maiordomus nec prestamarius nec riqus[38] homo non intret in uestra[39] villa, qui uobis iniuriam faciat. Habeatis uos et sucessores uestros firmiter in perpetuum. Si ego aut aliquis homo hanc kartam[40] uobis inconuulsam seruauerit habeat benedictionem dei patris omnipotentis et beate Marie senper uirginis. Si forte aliquis illam uobis uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad VII.^am generationem, et sit in inferno detrusus, et mille solidos michi pectet. Facta carta in costantim[41], III die mensis marcii. In era M.^a CC.^a LX.^a II.^a per manuum[42] Martino[43] iohanni[43] scriptorem. Ego Rex S.[44] Port. cum consensum[45] de domno Roderico menendi, qui est princeps ipsius terre, hanc cartam roboro et confirmo. Archiepiscopus bracarensis[46] S. conf. Judex ipsius terre L.[47] martinis[47] conf.

N.° 1

21 concilium
22 per
23 predictum festum
25 panes
29 callumnias
30 occiso
32 callumniis
33 callumniis
34 hostem
36 Regis
37 flumen
38 ricus
40 cartam
41 constantim
43 martini joannis
44 Sancius
45 consensu
46 bracharensis

N.° 2

21 colium
24 espadoas
26 teiga
27 et
28 *deest*
29 calupnias
31 concilium
33 calupniis
34 oste
35 domino
36 Rege
37 flumine
38 ricus
39 ipsa
40 cartam
41 constantim
42 manum
47 Laurencius martini

NOURA ET MUSA

NOURA E MURÇA

1224

Ex Lib. II Donationum, *sive Regestorum*, Alphonsi III *textum sumpsimus : lectiones varias ex* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova.

In nomine domini nostri ihesu christi amen. Ego Sancius dei gratia Rex Portugalensis, facio kartam[1], vobis hominibus populatoribus et habitatoribus de Noura et de Musa, et de suis terminis, de mea hereditate que[2] habeo[2] terminata[2] scilicet quomodo partitur per illo loco ubi intrat currus in tiela, et uadit per uenam de tiela, et ferit in ribeirum de uiniola, et uadit ad infestum, et ferit in petra longa, et uadit ad sayxum de fisga, et quomodo ferit in spinarios[3] de plana de cardo, et per capud[4] de freyxeno, et per caballum, et per nudelas et per cima de seita et quomodo partitur cum Ligoo de uedro, et intrat in foz tiniela, ripa de tua ad enfesto, quomodo partitur cum aureiro, et intrat in fonte de colubro, et uadit per cadeiron, et per montem de cousos, et per planum de zeuras, et per souereyro aquas uertentes, et inde ad caput saxi, et uadit ad foz mascanio ribeyra sopee de curcus[5] per uenam et uadit ubi prius incoauimus[6] : do uobis ista[7] hereditate[7] que est infra istis terminis cum suis uillis, cum omnibus suis pertinenciis cum quanto est ad prestitum hominis ut faciatis inde michi forum nominatum uel cui ego mandauero, scilicet, C^m morabitinos, et de istis mrabitinis[8] detis terciam ad terciam septimanam mensis maii, et aliam terciam ad septembrium mediatum, et aliam terciam ad ianuarium mediatum, et sitis per istos morabitinos liberi de omnibus calupniis[9] et de omnibus homicidiis et de omnibus rendis quorum reddere

1 cartam
2 *desunt*
3 spinario
4 caput
5 curus
6 inquoauimus
7 istam hereditatem
8 morabitinis
9 calumpniis

Digitized by Google

solebatis. Pro mea collecta detis michi uel cui ego mandauero c^{m} panes medios triticos et medios centenos, et II^{os} porcos que[10] ualeant singulos morabitinos, et XII gallinas, et III puzales uini, et VI quartarios de ceuada : et predictos[11] panes sint X de talega. Istum panem et hoc uinum sit per taligam et quartam de Muza, et annonam similiter. Istam collectam detis michi uel cui ego mandauero semel in anno et plus non : predictos morabitinos detis annuatim sicut supra scriptum est et plus non. Prestameyro et maiordomo non habeant potestatem in uillis uestris, nec in populacionibus, neque[12] in terminis uestris, et meus riqus[13] homo similiter : et uos complete iam dictum forum et plus non. Si forte iam dictos morabitinos non potueritis dare in aurum, detis marabitinatas denariorum quales currerint in terra uestra : siquis[14] uolueritis facere in uestris uillis uel in suis terminis ad utilitatem uestram faciatis et nullus habeat potestatem uos impediendi. Vestram ecclesiam de Muza et suam sufraganeam omnes sitis heredes in eas et ponatis abbates et deponatis ad utilitatem uestram : tamen si abbas homo bonus fuerit et Ecclesiam bene leuauerit, non deponatis eum. Habeatis uos et omnis posteritas uestra iam dictam hereditatem cum omnibus suis pertimoniis in finem seculorum. Si aliquis homo uobis iniuriam fecerit in uestris uillis uel in uestris terminis duplet uobis quantum quesierit et cui uocem uestram dederitis mille solidos componat et dampnum[15] quod uobis fecerit in duplum sanet. Siquis uenerit ex parte mea qui hanc cartam uobis inconuulsam et inuiolatam seruauerit, habeat benedicionem dei amen, et uiuat in secula seculorum[16]. Facta carta per Dominicum petri octaua die mensis Maii in Era M.^{a} CC.^{a} LX.^{a} II.^{a} Ego Sancius dei gratia Rex Port. amore dei et sancte Marie hanc cartam roboro meis manibus et confirmo. Domnus Valascus menendi conf. Si meus riqus[17] homo uel suus prestameyro uel eius maiordomus uel aliquis homo hanc cartam uiolauerit, sit maledictus et cum diabulo missus amen, amen, amen.

Dompnus[18] Enricus[18] melendi conf. —Domnus Martinus iohannis conf. —Domnus Gundisaluus melendi conf. —Domnus Egidius ualasquiz conf. —Domnus Garsia melendi conf.

Archiepiscopus bracarensis S. conf. —Episcopus Port. Martinus conf. —Episcopus Lamecensis P. conf.

Judex pannoniensis F. test. —Fernandus iohannis portarius test. —F. iohannis prelatus de costantin test.

10 qui
11 predicti
12 nec
13 ricus
14 Siquid
15 damnum
16 seculorum. Amen.
17 ricus
18 Domnus Enrricus

SANCTA CRUCE

SANCTA CRUZ

1225

Ex Lib. II Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *textum decerpsimus. Addidimus lectiones varias ex codice titulo* Foraes Velhos de Leitura Nova *insignito.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Ego Rex Sancius secundus Port. vobis homines de sancta cruce qui ibidem populatores estis per mandatum meum morandi, siue qui uenerint ad populandum, Facio uobis cartam per scripturam et preceptum meum teneatis et habeatis foro bono sicut alios homines cum meliores foros. Et non detis michi nec ad progenie mee, nec ad nullo homine pro homicidio nisi septimam de apreciadura per concilio et per manu de iudice. Et nullo pecto nec nulla[1] callunia[1] non intret ibi meo meyrino nisi judice de uestro concilio. Et uos homines de sancta cruce non faciatis fossado nec detis fossadeira pro qui estis in fronteira, ergo si uenerit[2] mauros aut malos christianos a la terra escorrelos a poder, e tornense esse dia a sas kasas[3]. Et non intret ibi nuntio[4] nec manaria de nullo homo per foros[5] de sancta cruce. Et qui in termino de sancta cruce filia[6] aliena[6] rapuerit extra sua[7] uoluntate[7], quod pectet XXX m. medios ad palacio[8] et medios al rancurosa, et exeat omisiero. Dono atque mando in toto meo regno per ubi habuerint hereditates et *(sic)* seruiant in sancta cruce. Mando qui militem de sancta cruce occiderit pectet mille solidos : Et si eum desornauerit pectet ei D[9] solidos, medios ad militem et medios ad palacium. Et per istum pignorem sine totis calumpniis[10] : Set[10] peones et milites in morte et[11] in feridas et in rauso, unum forum habeamus in villa. Et dono uobis foro que[12] stet[12] caualeiro de sancta cruce pro infanson de alias terras, in iudicio et in iuramento, troucant super

1 nullam calumpniam
2 uenerint
3 casas.
4 nuncio
5 forum
6 filiam alienam
7 suam uoluntatem
8 palacium
9 quingentos
10 calumpniis : Sed
11 *deest*
12 qui estat

Digitized by Google

illos cum duos iuratores. Et illos peones de sancta cruce que[13] stent super illos caualeiros uillanos de alias terras in iudicio et in iuramento cum duos iuratores. Et qui domum edificauerit aut uineas au[14] sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit et postea ad alia[15] terra[15] fuerit comodo[16] seruiet illi tota[17] suam hereditatem ubi habitantes fuerit : Et si quesierit uendere uendat ad qui uoluerit per foro de sancta cruce. Et omnes[18] qui de sua terra exierint cum omicidio[19] aut cum mulier[20] rousada[20], uel cum alia callunia[21] qualibet sedeat nisi que non adducat mulier aliena de benedictione et tornet se ad seniore de sancta cruce, et sedeat soltum et defenditum per foro de sancta cruce. Et siquis homo de quacunque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit, et in termino de sancta cruce intratum fuerit nullus inimicus post illum intraret aut pignora tollerit aut male ille fecerit quomodo pectet ad senior de sancta cruce D[22] solidos, et duplet illa pignora aut illas liuores. Et qui omine[23] de sancta cruce pignorauerit et in concilio non pecierit directum quomodo pectet ad senior de sancta cruce LX[a] solidos, et duplet illa pindra a suo domno. Et omine[24] de alia terra qui caualero de sancta cruce descanegar, pectet LX[a] solidos. Et qui omine[25] de sancta cruce presierit in prisione que pectet XXX morabitinos ad rancuroso et septima ad palacio : Et si omines de sancta cruce presierint aliquis homo de alia terra pectet V solidos. Et si omine[26] de sancta cruce pro qualibet fiadura ad medio anno non requisierint quod sedeat solto : Et si migratu fuerit sint filii et uxor sua liberi de fiadura et de benedictiones et de directum dare : de super de cabadura ad XXX dies de fiadura de auer que habeat a dare quando dederit sedeat soltum. Fiador de sanamento quando fiadura fiar, senper stet fiador ille et suos filios : et si non habuerint filios, qui recepit sua bona stet fiador semper. Qui eyra disruperit[27] pectet LX[a] solidos, et in istum non habeat palacium. Maurum qui fuerit christianum uel seruum et ad sancta cruce uenerit sedeat soltum et liberum. Hominem qui sua mulier lexauerit pectet I denarium : Et si mulier laxauerit suo uiro XXX morabitinos, medios ad palacio et medios ad suo marito. Et qui eam amparauerit a suo marito pectet X solidos cotidie : Et de ista callunia[28] media ad palacium. Et si fuerit macipia[29] in capillo aut cum touca et uenit rascando per illa cal, et dixerit folam fodeume per nomine saluet se cum XII, et si non potuerit saluar pectet XXX morabitinos et VII[30] ad palacio : Et si non uenerit rascando usque tercium diem iuret siue tercium exeat de callumpnia. De anno in anno quando uenerit nostro senior ad nostram uillam demus in sua parada duos duos panes et singulas octauas de ceuada et I denarium. Caualeiro qui suo caualo de cela morir aut mulier obierit aut alia aduxerit non faciat posta nec fazeendeira usque anno. Mulier orfana non faciat posta nec fazendeira usque habeat uirum. Mulier uidua non faciat posta nec fazendeira erga si habuerit filium in sua casa de XV annos. Et non soluant[31] homines de sancta cruce pignora pro senior nec pro meyrino nisi pro suo uicino. Et non dent pousada per foro de sancta cruce, non caualeiros nec alcaldes nec abbates nisi pedones per manum de iudice. Et qui uicino occiderit, in sua casa fugierit[32], qui post illum intrauerit et illum mactauerit pectet CCC solidos. Et qui mulier aliena ferir pectet CCC solidos et septima ad palacio et ad suo marito alios qui remanserit[33]. Et palacio de senior et de episcopo habeat callumniam[34] et[34] ecclesiam[34] : de istas tres palacio, Episcopo Ecclesiam[35], qui rrumperit pectet mil[36] solidos. Et qui percuserit[37] presbiter[37] pectet D solidos, et una menalia de auro : et si negauerit iuret cum VI uicinos bonos et ille septimo. Et omine[38] de sancta cruce qui fiador intrar et contentor illi non iuuar, qual fiar tal pectet : Et contentor habuerit mittat illum in manus et sine callunia[39] et in sepo et exeat de fiadura : Et si non meter in sua prigon non exeat de fiadura : Et si noluerit recipere in prigione faciat testes de tres uicinos et non respondat[40] in sancta cruce. Palacio non det pesquisa per nulla callunia : Et si firmar cum III alcaldes pectet, et si non[41] firmar[42] non pectet. Clericos qui suas casas habuerint et raciones tenuerint si non fecerint per que suas ordines perdant quod nunquam perdant suas casas nec suas raciones : et quando[43] trasmigrauerit[43] suos aueres hereditent suos parentes qui circa magis habuerint et ubi mandauerint suos haberes cum suas lingas ibi prestent : Et si sine lingua obieirit[44] suos filios hereditent aut suos parentes magis circam et dent illa tercia parte pro sua anima. Pelago nec monte nec ribulo[45] non sedeat defesso in sancta cruce neque in suis terminis. Judex si noluerit colligere directum uel fiador super pignora qui tenuerit, mactent illum sint[46] *(sic)* tota callunia[47] : fora que pectemus singulas peles de conellos quantosque ibi morauerint qui de posta fuerint de dare : Et ipsum qui eum occiderit non det nichil : Et si ibi parentes habuerint salutent ei. Toto homo qui

13 qui
14 aut
15 aliam terram
16 quomodo
17 totam
18 homines
19 homicidio
20 muliere rausada
21 calumpnia
22 quingentos
23 hominem
24 homine
25 homine
26 home
27 disrumpit
28 calumpnia
29 mancipia
30 septima
31 soluerint
32 fugerit
33 remanserint.
34 calumpniam et ecclesia
35 ecclesia
36 mille
37 percusserit presbiterum
38 homine
39 calumpnia
40 respondeat
41 *deest*
42 infirmar
43 qui transmigrauerit
44 obierit
45 riuulo
46 sinit
47 calumpnia

Digitized by Google

de sancta cruce fuerit qui filium aut filiam non habuerit et fuerit maneiro det pro sua anima asta medium de suo auer, ubi mandauerit per sua lingua : et si sine lingua obierit dent de suo auer illam quintam pro sua anima : Et de magis accipiant suos parentes qui magis circam habuerit de ambas partes : Similiter sedeat de mulier[48] maneira. Toto homine qui in nostra villa uenerit cum munitate et suos inimicos tras illos uenerit salutent ei, et dent illi de segurancia super quatuor homines in centum centum morabitinos : Et si hoc non fecerit exeat de villa. Et qui ei colligerit aut amparar pectet c m. et non prestet illi per morte de homine aut per rousa de mulier : qui calluniat *(sic)* habet de ccc solidos exeat de sancta cruce et de toto suo termino pro inimico : et qui illum colligent[49] pectet ccc solidos, et si non iuret cum XII que[50] lo non colleu nec pane dedit illum. Per totum furtum qui fuerit arrancado per lide uel per ferro duplet ei cum LX solidos al rancuroso et nouias a palacio. A quem demandarem que omem matou a traysom lide et si caer pectet mille morabitinos : et si non habuerit de que los pecte[51], faciant de illo iusticiam comodo[52] de aleiuoso et de traditor : Si los pectar exeat de sancta cruce pro aleiue, et de suo termino, et deribem suas casas : et per istam uocem uicinum ad uicinum det directum et non ad iudicem : Et qui istam uocem demandauerit primum intret cum III[es] parentes los magis circa qui in toto la uila fuerint qui lo non demanda per outra malquerencia maes que matador et feridor fui de suo parente unde morui *(sic)* : Et si parentes non habuerit cum III uicinos : Et si istum[53] non iurar non respondeat illi. De sanguine deroto de lancea, aut de espada, aut de cutelo, qui cum istum ferir, et inde non morir pectèt XXX morabitinos et VII[tem] ad palacio. Ad[54] iudicem non li respondeat nadi sine rancuroso. Judicem[55] de anno in anno sedeat. Judice prendat septima parte de callupniis[56] que sacauerit. Et si racura[57] habuerit de illo senior det directum per manus de nostros alcaldes. Quem firir suo uicino cum petra, aut cum fuste, pectet XX[m] morabitinos si firmarem, et si non firmarem iuret cum V[e] uicinos : Si ferir cum manus aut messar, aut cum pede, pectet III[or] morabitinos a rrancuroso si firmar : Et si non habuerit firma iuret se V[e][58]. Qui ferir suo uicino in illa sancada[59] ecclesia aut in concilio a pregum[60] ferido, aut in apilido, pectet LX[a] solidos, medios ad alcaldes et medios ad concilio et VII.[ma] a palacio. Et querolosa[61] sua callunia[62] comodo[62] sursum resonat. Toto homine qui insarrado fuerit in casa cum armas et a forcia, pectet CCC[os] solidos et VII ad[63] palacio si firmarent : Et se iuret quinto. Et dono nobis[64] foro, quod non habeatis alium seniorem nisi Regem aut suo filio aut quem uos in concilio quesieritis. Et si omine[65] de sancta cruce qui deserdado fuerit et per sua manu non pectar, quomodo se tornet a sua hereditate ubi illa fuerit sine nulla callupnia. Et toto omine[66] de sancta cruce, qui hereditate habuerit in alia terra, non faciat fosado[67] nisi per foro de sancta cruce. In sancta cruce non dent osas nec luitosa : et de toto portadigo qui uenerit ad sancta cruce ubi pausada prenderit prendat sua tercia. De caualos et de mulos, singulos solidos. De boue et de asino III denarios. Qui toller pindres in casa pectet V solidos. Et qui tollere[68] in cale pectet X[m] solidos. Qui refertat iudicium de alcalde pectet V morabitinos. Vicino qui[69] pedir fier a lo parar a suo uicino et non uener ad ille pectet X[m] solidos. Et nostros alcaldes judicent de sol a sol. Et si baraliant duos uicinos, et uener illo alcalde e diser incautouos que nom baraledes e[70] non se calarem pectent I m.[71] al alcalde. De furto descuberto det a suo dono toto suo auer duplato : De nouias compartiant[72] cum palacio et prendat illos alcaldes las orelias : Et si alia uice furtar inforquent illum. Toto uicino qui pedir det segurancia cum III uicinos aut cum uno alcalde et non dederit pectet V m.[73] Et si trasnoctar pectet X m.[74] Qui dizer non habeo homine qui me leue super cabo, det fiador in L[a] morabitinos alterum diem : et si non dederit pectet L[a] morabitinos : Et postea det fiadores in quatuorcentos morabitinos : Et si non dederit prendant illos alcaldes cum rancuroso et si non fecerit cadat illos in periurium. Qui rancura meter al alcalde, et non lo segar a directo cadat in periurium. Et qui filia aliena leuauerit rabida et illa non fuerit de sua uoluntate adducant illa de medianedo : et si fuerit ad suos parentes, pectet ccc solidos et exeat inimico : Et si fuerit cum suos qui uenit exeant ambos inimicos. Et qui mulier aliena leuauerit prendant illos ambos et mitere illos in manu de suo marito et faciat illis inde sua uoluntate. Mancipa[75] qui fuerit pedida, et rogada, et altero se trameter et leuauerit illa pro sua uoluntate non colligant illa suos parentes sine prazer de lo sposo : Et si collerent, pectent ccc solidos et VII.[ma] a palacio, et exeant inimicos. Totos cautos qui posuerint alcaldes assi sedeant octorgados, quomodo si iacuissent in carta, et per mandatum de concilio. Et omine[76] de sancta cruce qui non fuerit in apilido cum suos uicinos, pectet I m. : Et si dizer non lo ouui, iuret cum duos uicinos. Vineas denquando tenuerint uuas et ibi intrar[77] mula, aut caualo, aut asino, aut porco, aut oues, aut ca-

48 muliere
49 colligeret
50 qui
51 pectet
52 quomodo
53 istud
54 A
55 Judice
56 calumpniis
57 rancura
58 cum quinque.
59 sacada
60 pregon
61 querelosa
62 calumpnia quomodo
63 a
64 vobis
65 homo
66 homo
67 fossado
68 toller
69 que
70 et
71 morabitinum
72 comparciant
73 morabitinos.
74 morabitinos.
75 mancipia
76 homo
77 intrat

Digitized by Google

pras pectet medio[78] m.[78], desque non tenuerit uuas i° solido. De orto de arbores qualibet que teneant fructos qui in illa intrar, et illo[79] potuerit firmar, pectet LX^a^ solidos : et si non firmat iuret se IIII. De quantas uoces in ista carta resonant de ipsas respondant[80] et de alteras non respondant[81]. Hec sunt terminos de sancta cruce prenominatos : Per penafria, et deinde per casal de godo, et inde ad touza de sancta Maria, et deinde per foz de fontanas, et deinde per peredo, et per talamos, per ad lagona de molas, et per pelago de cucho : Et deinde per illo serro de gouuea et deinde per cauto de sanbadi[82] : Et per burgaa, et inde per falagozia, et per cima de pias ad cruce, quomodo diuidit cum freisel[83] : Et inde ad palas de tieiras et inde ad penafria. Facta carta de foro notum die et quodum quod erit VIII^to^ Idus Junii. Era M.^a^ CC.^a^ LX.^a^ III.^a^ Ego Rex Sancius secundus qui istam cartam iussi facere scribere et legere audire hanc cartam manibus meis propriis R—o—B—o—R—o Et signum + facio.

Qui presentes fuerunt, Domnus Stephanus Bracarensis Archiepiscopus —Domnus Martinus Port. episcopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis Episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis Episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. —Domnus Martinus egitaniensis Episcopus conf. —Domnus P. lamecensis episcopus conf. —Domnus Egidius visensis episcopus conf. —Petrus petri maior portarius —Dominicus scribanus maior repositarius —Garsie ordonis zequitarius, test.

Domnus Johannes fernandi maiordomus curie conf. —Domnus Fernandus fernandi significer[84] domini regis conf. —Domnus Menendus gonsalui conf. —Domnus Egidius ualasci conf. —Domnus Martinus iohannis conf. Domnus Poncius alfonsi conf. —Domnus Petrus garsie conf. —Domnus iohannes petri conf. —Domnus Fernandus iohannis conf. —Alfonsus martini —Didacus petri —Fernandus martini, test.

Gonsaluus menendi cancellarius domini Regis.

Stephanus iohannis scripsit.

·Sancius dei gratia Rex Port.·

78 medium-morabitinum
79 ille
80 respondeant
81 respondeant.
82 sambadi
83 freissel
84 signifer

* *Intus in circulo* (Rodado) *scriptum.*

AVREIRO

1225

Ex Libro Inquisitionum, Lib. II Donationum Alphonsi III *dicto, desumpsimus. Accedunt lectiones variae ex exemplari authentico saeculi XV in Archivo Publico servato.*

Hec est carta de aureiro et non tenebat sigillum.

In nomine domini nostri ihesu christi. Amen. Ego Sancius dei gratia Rex Portugalensis facio cartam vobis hominibus populatoribus et habitatoribus de Aureiro et de suis terminis de mea hereditate que habeo terminata : Scilicet comodo[1] partitur per illum locum qui dicitur foz de colobro quomodo eciam parte cum lamas de Orelam et deinde per cima de candaedo, et deinde per illam portam de Porrais et deinde ad aquam de tinela, a prono per illa[2] foz de tinela et uadit ubi prius inchoauimus[3]. Do uobis ipsam hereditatem que est infra istis terminis cum suis uillis, et cum omnibus suis pertinenciis et cum quanto est ad prestitum hominis, vt faciatis inde michi forum nominatum, uel cui ego mandauero, Scilicet, XX marabitinos et de istos marabitinos date[4] inde terciam partem in quolibet anno ad kalendas Jhanuarias[5] : Secundam partem, uero, ad kalendas Maaii[6] terciam aliam partem ad kalendas Septembrias. Et sitis per istos marabitinos liberi homines et mulieres de omnibus calluniis et de omnibus omicidiis[7] et de omnibus totis rendis quorum reddere solebatis. De collecta eciam nichil detis. Istam rendam detis michi unam uicem in anno et plus non sicut superius dictum est. Prestameiro et maiordomo non habeant potestatem in villis uestris neque in populacionibus uestris neque in terminis uestris, et meus Riqus homo similiter. Et uos conplete iam dictum forum et plus non. Si forte iam dictos marabitinos non poteritis dare in aurum, detis marabitinatas denariorum quales currerint in uestram terram. Quidquid uolueritis facere[8] in uestris villis aut in suis terminis ad utilitatem uestram faciatis, et nullus habeat potestatem uos inpediendi : vestram ecclesiam de Concilio : habeatis et uos et omnis posteritas uestra iam dictam hereditatem cum omnibus suis pertinenciis in finem seculorum. Si aliquis homo uobis iniuriam fecerit in uestris villis, uel in

1 quomodo
2 illam
3 incoauimus.
4 dare
5 januarias
6 maii
7 homicidiis
8 facerem

Digitized by Google

uestris terminis duplet uobis quantum quesierit, ad cui uocem uestram dederitis mille solidos conponat : Et dapnum quod uobis fecerit in duplum sanet. Siquis uenerit ex parte mea qui hanc cartam uobis inconuulssam et inuiolatam seruauerit habeat benedictionem dei amen, et viuat in secula seculorum. Facta carta mense Septembris, v.° Idus Kalendarum Septembrium. In Era[8] M.[a8] CC.[a8] LXXXX.[a8] III.[a8] Ego Sancius dei gratia Rex Port. amore dei et Sancte Marie hanc cartam roboro meis manibus et confirmo. Domnus Fernandus fernandi confirmat. Si meus Riqus homo uel suus prestameiro uel suus maiordomus uel aliquis homo hanc cartam uiolauerit, sit maleditus et cum diabolo missus. Amen. Amen. Amen.

Notum sit omnibus qui istam cartam uiderint quod Ego domnus Alfonsus rex Port. et comes Bolon. istam cartam cum meis propriis manibus roboraui in Colimbria. Era M.[a] CC.[a] LXXX.[a] VIII.[a] Et super hoc mando quod non dent aliam marabitinadam, nisi que ambulauerit in ipsa[9] villa de Aureiro aut de Ligoo aut de Muxa : et qui paccauerint non sint pignorati pro aliis uicinis.

Donus Gil ualasquis confirmat. —Domnus Martinus iohannis confirmat. —Domnus Gonsaluus[10] menendi confirmat. —Archiepiscopus bracarensis Stephanus confirmat. —Episcopus Port. domnus Martinus confirmat. —Episcopus Lamecensis domnus Pelagius confirmat. —Judex de Panoniis Fernandus gonsalui test. —Fernandus iohannis portarius test. —Menendus gunsalui prelatus sancte Ecclesie de mussa test.

·Garsias notuit.

·Era de alia carta, quam homines de Aureiro habebant ante de foro ipsius ville, Era M.[a] CC.[a] LX.[a] III.[a]·

8 Era M.[a] CC.[a] LX.[a] III.[a]
9 ipsam
10 Gunsaluus
** *haec desunt*

LEGIOO

ALIJÓ

1226

Ex Libro II Donationum Alphonsi III *textum; ex* Livro de Foraes Velhos de Leira Nova *lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Ego Rex Domnus Sancius Portugalie dei gratia, cum domno Fernando fernandi, facio kartam[1] uobis hominibus qui habitatis in villa de Legioo, et in suis terminis, de ipsa uilla de Legioo cum omnibus suis terminis nouis et antiquis et quantum ad prestitum est hominis. Do uobis ipsam villam iam dictam cum omnibus suis prestanciis tali uidelicet pacto, ut detis michi uel cui ego mandauero rendam nominatam annuatim, scilicet, XV morabitinos per tercias anni in mea villa de fera de constantim[2], coram meo iudice de panoyas : et si non habueritis istos morabitinos in aurum, detis marabitinatas de denariis quales fuerint directas in uestra terra. Mando uobis ut detis istam nominatam rendam ad predictum meum iudicem, et ipse judex det illam cui ego mandauero. Pro ista rendam[3] que mecum ponitis quito uobis de omnibus rendis[4], et de omnibus calumpniis, et de homicidiis, et de collectis et de quanto solebatis dare iuste uel iniuste. Mando eciam quod meus ricus homo et sui uassalli et suus maiordomus non pausent in uestra uilla, nec in suis terminis. De uestra Ecclesia faciatis quicquid uobis placuerit : et iste Petrus martini qui est prelatus ipsius Ecclesie habeat illam in uita sua. Quales homines uolueritis qui populent uobiscum in ista uilla uel in suis in[5] terminis, ipsos colligite et alios non. Non detis portagine[6] in toto panoyas. Non uadatis in apelido, nec in oste, nec ad castellum, ergo cum corpore domini Regis. Ponatis iudicem et alcaydes in uestra villa quales uolueritis et quomodo uolueritis per quibus habeatis directum de omnibus rebus quarum euenerint inter uos : uestros ganatos pascant ubique, et non faciant dampnum : Quod si fecerint, sanetis quomodo uicinum ad uicinum. Ista renda[7] qui[7] sonat in istam[8] cartam[8] detis et non plus. Si aliquis homo intrauerit in uestra uilla aut in suis terminis causam[9] male faciendi sit meus inimicus, et sanet totum dampnum[10] quod fecerit uobis in duplum, et pectet michi sex mille solidos. Habeatis uos ipsam villam et omnis posteritas uestra cum omnibus suis terminis in finem seculorum. Siquis uenerit ex parte mea qui hoc forum supranominatum et hanc kartam[11] inconuulsam uobis diligenter seruauerit, sit benedictus et regnet hic et in futuro cum domino ihesu christo, amen. Si ex alia parte uel ex alia progenie aliquis uenerit qui hanc

1 Cartam
2 Costantin
3 remda
4 remdis
5 deest
6 portaginem
7 remda que
8 ista carta
9 causa
10 damnum
11 cartam

Digitized by Google

cartam irrumpere temptauerit, sit maledictus et cum iuda traditore in inferno missus, amen. Facta carta per manum dominici petri scriptor domini Regis sancii, Mense aprillis, in Era M.ª CC.ª LX.ª IIII.ª : termina istius uille sunt ista quomodo incipit cum rooriz et uenit per iter et inde imbreti et per fontaelas, et per bauza anaye et per saoma, et per campum de villarerio et per reuoredo de caneyro, et per capud de sculca et per penedum de castaneyaria et per stantem et per castellum baldemiri, quomodo partitur cum noura, et per aquam de tiela, et partitur per uenam fluuii de tua, et quomodo partitur cum termino sancti Mameti et uadit ad dorium. Mando adhuc etiam quod nullus sit ausus pignorandi hominem de uestra uilla nisi tantum fideiussorem uel debitorem eius. Ego Rex domnus Sancius Portugalie cum domno Fernando[12] fernandi, amore dei et beatissime uirginis marie et omnium sanctorum et pro remedium[13] anime mee istam cartam cum predicto foro roboro et confirmo.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

12 Francisco

13 remedio

MARVAM

MARUÃO

1226

Descripsimus ex autographo in Publico Archivo servato.

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego II.ᵘˢ Rex Sancius inclite memorie alfonsi regis et domne Regine Orace filius do uobis habitatoribus de maruam tam presentibus quam futuris forum et custume de elbora : ut duas partes de caballariis uadant in fosado et tercia pars remaneat in castello : et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit a fossado, pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet C solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armas scutos et spadas pectet CCC solidos et septima ad palacium. Et qui furtaret pectet pro uno IX : Et habeat intentor duos quiniones, et septem partes a palatio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est forciada, et ille negaret, det illa auctorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit ille iuret cum XIIcim : et si non habuerit auctorgamento iuret ipse solus, et si non potuerit iurare, pectet ad illa CCC solidos et septima a palacio. Et testimonia mentirosa et fidele mentirosso, pectet LX solidos et septima a palacio et duplet auer. Et qui in concilio aut in mercado uel in ecclesia feriret, pectet LX solidos medios a palacio et medios a concilio : Et de medio de concilio septima a palacio. Et homo qui fuerit gentil, aut erdeiro, non sit merino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignoram, et pectet LX solidos, et septima a palacio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pignos sacudiret ad saion, pectet I solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apellido caualeiros et peones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, peone pectet V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeia et una iuga bouum et XXXXᵗᵃ oues et uno asino et IIᵒˢ lectos comparet caballum. Et qui frangerit sinal cum sua mulier, pectet I solidum ad iudicem : Et mulier qui leixauerit maritum suum de benedictione, pectet CCC solidos et septimam ad palacio : Et qui leixauerit uxorem suam, pectet I denarium ad iudicem. Et qui caballo alieno caualgaret, pro I die pectet I carneiro : Et si magis, pectet las angueiras pro I die VI denarios et pro una nocte I solidum. Et qui percusserit de lancea aut de spada pro intrada pectet X solidos : Et si transiret ad altera parte, pectet XX solidos ad quereloso. Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet C solidos ad rancuroso, et ille det septimam ad palacio. Qui mulier aliena ante suo uiro percuserit, pectet XXX solidos et septimam a palacio. Qui moion alieno in suo ero mudaret, pectet V solidos et septimam a palacio. Qui linde alieno crebrantauerit, pectet V solidos et septimam a palacio. Qui conducteiro alieno mactaret, suo amo colligat homicidio, et det septimam a palacio : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de molineiro, et de solarengo. Qui habuerit uasalos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad altero homine de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas, et molinos, et fornos, de homines de maruam, sint liberi de foro toto. Milites de maruam sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant mores militum : Peones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro contra suo uicino pro homine de foras uilla, pectet X solidos et septimam ad palacio. Ganado de maruam non sit montado in nulla terra. Et homo ad quem se anafragaret suo cauallo quanuis habeat alium sedeat excusatus usque ad caput anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille, et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Pro totas querelas de palacio, iudice sit uozeiro. Qui in uilla pignorauerit cum seion et sacudirent ei pignos, auctorguet el seion et prendat concilio de tres collaciones, et pignoret pro LX solidos, medios ad concilium et medios ad ran-

Digitized by Google

curoso. Barones de maruam non sint in prestamo dados. Et si homines de maruam habuerint iudicium cum homines de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat exquisa aut per repto. Et homines qui quesierint pausar cum suo ganato in terminos de maruam prendant de illis montadigo, de grege de ouibus III^or carneiros : Et de busto de uacas I uaca : Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caballos qui se perdiderint in algara uel in lide primus erectetis sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de maruam qui inuenerint homines de alliis ciuitatibus in suis terminis taliando uel leuando madeira de montibus prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palacium, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX solidos a palacio, et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : Et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : rex abeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide abebantur : Et si cum querimonia de populo ad regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos medietatem regi et medietatem concillii. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubeat penam latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos, et septimam a palacio, et insuper sit homicida. De portagem : foro de trosel de caualo de panos de lana uel de lino, I solidum : De trosel de lana, I solidum : De trosel de fustanes, V solidos : De trosel de panos de color, V solidos : De carrega de piscato, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de christianos de conelios, V solidos : De carrega de conelios *(sic)*, I morabitinum : Portagem de caualo qui uendiderint in azougue, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De boue, VI denarios : De carneiro, III mealias : De porco, II denarios : De forom, II denarios : De carrega de pam, et de uino, III mealias : De carega de peon, I denarium : De mauro uendiderint *(sic)* in mercado, I solidum : De mauro qui se redimerit, decima : De mauro qui talia cum suo domino, decima : De coiro de uacha, et de zeuvra, II denarios : De coiro de ceruo, et de gamo, III mealias : De carega de zera, V solidos : De carega de azeite, V solidos : Iste portagem est de homines de foras uille tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Rex Sancius II.^us precepi uobis fieri istam kartam et eam uobis propriis manibus roboro et confirmo. Era M.^a CC.^a LX.^a III.^a Et isti sunt terminos de Maruam quomodo partit per medium tagum, quomodo uadit per uenam usque foce de ocresa directo a mena, et inde arcaa de come de ares, et inde ad fonte de fernando alqueisar, et inde quomodo intrat cosinas in sonor, et inde a seda, quomodo uadit a foz de alclaue : Et inde a zuma : Et inde ad castellum de monte maiori : Et inde a foz de ugela : Et inde ad carualal de petro cubo : Et inde cata redor : Et inde a serra de sanctum petrum : Et inde rosto de abane : Et inde ad tagum.

Qui presentes fuerunt, Domnus Aprilis maiordomus curie confirmat. —Domnus Martinus johannis conf. —Domnus Gonsaluus menendi conf. —Domnus Egidius ualasquiz conf. —Domnus Johannes petriz conf. —Domnus Suarius pelagii conf. —Domnus Pontius alfonsi conf. —Domnus Fernandus fernandiz conf. —Honoricus iohannis —Petrus petriz —Fernandus gunsaluiz, test.

Domnus stephanus Bracarensis Archiepiscopus conf. —Domnus Suarius Vlixbonensis episcopus conf. —Domnus Suarius Elborensis episcopus conf. —Domnus Petrus Colimbriensis episcopus conf. —Domnus Martinus Port. episcopus conf. —Domnus Egidius Visensis episcopus conf. —Domnus Pelagius Lamecensis episcopus conf. —Alfonsus martiniz —Didacus petriz —Dominicus scribanus, test.

Gvnsalvus menendi cancellarius.

Suarius iohannis scripsit.

Digitized by Google

SORTELIA

SORTELHA

1228-1229

Hujus foralis *textum deprompsimus ex autographo ipsius* foralis *in Publico Archivo servato. De quo anno datum vide ea, quae alibi* adnotavimus.*

In dei nomine. Hec est karta dé foro quam iussi facere, Ego Sancius secundus dei gratia portugalensis Rex, vobis populatoribus de sortelia tám presentibus quam futuris, tam illis quam ibi uenistis et habitastis a tempore aui mei quam eis qui ibi uenistis de populatione de ualencia quam eciam omnibus aliis qui ibi uenerint populare de omnibus terris. In primis damus pro foro uobis ut due partes militum uadant in fossatum Regis una uice in anno; et tercia pars remaneat in uilla cum totis peditibus : Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum rege, pectet pro fossaderia v soldos : et pro homicidio pectet xxx^{a} morabitinos ad rancurosum : Et rancurosum det inde septimam partem palatio. Et si pro iustitia aliquis fuerit occisus, nichil pectent pro illo. Et si aliquis dirruperit casam qui passet liminare cum armis, scilicet, cum scutis, cum lanceis, aut cum spatis, aut cum cutellis, uel cum porris, uel cum petris, pectet D solidos rancuroso, et VII.^{a} palatio. Et qui furatus fuerit, pectet pro uno nouem, et intentor recipiat suum integrum, et alias octo partes diuidat cum judice per medium. Et qui mulierem affortiauerit, et illa clamando dixerit quod ab illo est affortiata, et ille negauerit, iuret cum XII, et exeat de ipsa calumpnía : Et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC solidos et VII.^{a} palatio. Testis mentirosus, et fiel mentirosus, pectet LX^{a} solidos et VII.^{a} palacio, et sit deitatus de concilio. Et milites aut pedites qui non fuerint in apelidum exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad suos uicinos. Qui habuerit aldeiam, et unum iugum boum, et xxxx^{a} oues, et unum asinum, et duos lectos, emat equm. Mulier qui dimiserit uirum suum de benedictione, pectet uiro suo CCC solidos et VII.^{a} palatio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterio cognito, relinquat eam, et habeat omnia bona sua, et pectet judici I° denario : Et si aliquis homo uoluerit propter hoc ei male fecerit, pectet D solidos ad concilium, et eiciatur de uilla pro traditore, et VII.^{a} palatio. Qui equitauerit equm alienum sine mandato domini sui, pectet pro die v solidos, et pro nocte x solidos. Qui percusserit cum lancea, aut cum spata, aut cum cultello, pectet x solidos : Et si transierit ad aliam partem, et posuerit magistrum super se, pectet XII morabitinos rancuroso, et VII.^{a} palatio. Qui fregerit occulum, aut dentem, aut brachium, pro unoquoque membro, pectet XII morabitinos rancuroso, VII.^{a} palatio. Qui mulierem alienam percusserit, et fuerit de recabdo, pectet LX^{a} solidos ad illam : Et si non habuerit recabdum, pectet xxx^{a} solidos, et sit inimicus de suis parentibus, et VII.^{a} palatio. Qui marcum alienum mutauerit in alienam hereditatem, pectet v solidos, et VII.^{a} palatio. Qui limitem alienum fregerit, pectet v solidos et VII.^{a} palatio. Qui conductarium alienum mactauerit, ad dominum eius pectet homicidium, et VII.^{a} palatio. Similiter faciat de ortolano, et de quartario, et de molendinario, et de solarengo. Qui habitauerit in domibus alienis, non faciat fazendeira, neque seruiat nisi dominis suis in quorum domo aut hereditate sederint. Qui in regno nostro habuerint hereditates, aut possessiones, non seruiant, neque faciant inde forum, neque pectent calumpniam nisi dominis suis : Et si fecerint calupniam, non pectent nisi per forum sortellie dominis suis. Uicini sortelie habeant suas hereditates in toto regno meo in pace : Et si aliquis eis illas acceperit per tortum, pectet michi D solidos et dupplet hereditatem domino suo. Tende, et molendini, et furni, et banci, de sortelia, sint liberi de toto foro. Milites de sortelia stent in iuditio pro potestatibus et pro infantionibus regni mei. Clerici ipsius uille sint liberi ab omni fisco laicali, et habeant honorem et hereditatem sicut milites, et non respondeant nisi per episcopum et archidiaconum. Homines sortelie non respondeant sine rancuroso. Clerici et ecclesie sortelie sint libere ab omni foro nisi a clericali, et accipiant primitias singulas faangas de omni pane, et decimam de pane et de uino et de lino et de omnibus fructibus, et de pecoribus : Et episcopus habeat terciam partem de omnibus mortariis et de decimis. Clerici ecclesiarum pro suis primiciis dent incensum. Donec episcopus limitauerit parrochias parrochianus qui se uoluerit expedire expediat se in festo natalis domini per concilium coram clericis, et statim nominet ecclesiam ad quam uoluerit ire, et non habeat potestatem dare decimam alibi in ipso anno. Habitatores sortelie non sint maiordomi, neque seruitiales, contra suam uoluntatem. Alcaldes boni et iudices mittantur per beneplacitum concilii, et cum consilio episcopi. Pedites sint in iuditio pro militibus uillanis alterius terre. Uicinus qui uenerit uozerius contra suum uicinum pro homine alterius terre, pectet x solidos, VII.^{a} palatio. Homines sortelie non dent pausatam contra suam uoluntatem. Morator sortelie postquam ibi habitauerit unum annum, faciat de suis hereditatibus illud quod facere uoluerit, et non donet nec uendat illas ad hominem de alio castello. Ganatum sortelie non sit montatum in regno

* Herculano, *Hist. Portug.*, vol. II, nota XVI, num. 26.

Digitized by Google

meo. Nec uendat hereditates ad monasterios nec alios religiosos. Homines sortelie non dent portagium in toto regno meo. Et qui perdiderit equm suum, sit excusatus per unum annum. Et nullus pectet homicidium neque calumpniam pro suo mancipio. De totis querelis de palatio iudex sit uozerio. Pretor uel dominus non ueniat ad curralem. Qui abstulerit pignus judici pectet I solidum. Qui percusserit in ecclesia, aut in mercato, pectet LX^a solidos rancuroso, VII.^a palatio, et sacrilegium episcopo emendet. Si homines sortelie habuerint juditium cum hominibus alterius terre non currat inter eos firma sed exquisa aut retum quale uoluerint homines sortelie. Qui milites sortelie desornauerit de suis caballis per fortiam, pectet mihi D solidos, et duplet equm domino suo. Homines sortelie prehendant montaticum de illis qui uenerint pausare in suis terminis : De grege ouium III^or carnarios, et de grege porcorum III^or porcos, de busto uacarum I^a uacca : Istum montaticum sit concilii, et X.^a ecclesie. Milites qui in fossato, aut in gardia, aut in algara, aut in lite perdiderint equos suos, erigant illos sine quinta, et postea detis meam quintam directam. Homo sortelie qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeira de montibus, accipiat quantum eis inuenerit absque calumpnia. Judex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit habeat VII.^am partem : Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur, saluet se cum uno uicino. Et ego debeo recipere quintas sine offretione. Siquis ad uestram uillam uenerit accipere cibos aut aliquam rem per fortiam et ibi mortuus fuerit, aut percussus, non pectent pro illis, neque sint homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimonia de eo ad regem, aut dominum terre, pectet C morabitinos, medietatem Regi et medietatem concilii. De armis usque ad X^m morabitinos non detis quintam, neque pannis, neque de coriis cissis. Latro qui per unum annum uel duos furari et rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit, saluet se tamquam latro : Et si latro est et latro fuit subeat penam latronis. Qui filiam alienam raussauerit, det eam parentibus suis, et pectet eis CC morabitinos, VII.^a palatio, et sit homicida. Casarius Regis et episcopi, et homines, et boues, et ganatum habeat unum forum. Qui fiadoriam fiauerit qualem fiauerit talem pectet si non habuerit suum intentorem : Et si habuerit eum ostendat eum in concilio, et sit liber. Et nunquam uendantur bona de fideiussore antequam uendatur bona debitoris. Qui fecerit manda cum sua uxore usque ad mediatatem stet : Et qui fregerint eam, pectent C morabitinos et VII.^a palatio. Et qui obierit subitanea morte dent quintam de sua hereditate et habere pro anima eius : et ecclesia habeat totum directum suum inde. Qui habuerit filios aut parentes qui calumpnias faciant non respondeant pro eis. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerint uno anno, sit liber ipse et semen eius. Qui prehendiderit hominem sortelie pectet D solidos, medietatem concilio et medietatem rancuroso. De tota illa uenda qui uenerit ad uillam uestram, de pane, et de uino, et de carnibus, et de piscato, et de pomis, quando uila uestra fuerit minguata nullus eam ante horam comparet sine mandato de alcaldibus : et si ea comparauerit pectet LX^a solidos alcaldibus et concilio, et VII.^a palatio. De portatico et de passagine et de decimis de mauris et de christianis, due partes dentur Regi, et III^a hospiti, saluo directo ecclesie. Qui percusserit alcaldem pro iusticia quam faciat, pectet C morabitinos, uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde, et noluerit esse, pectet V morabitinos concilio. Homines sortelie non respondeant ad alias calumpnias nisi que scripte sunt in hac carta. Portagium de uilla tale est : de equo, de mulo, et de mula, I solidum : De troxel de burel, aut de lino, I solidum : De carrega de fustanibus, V solidos : De pannis coloribus, V solidos : De carrega de piscato, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de coneliis christianorum, V solidos, et de mauris, I morabitinum : Et de quanto uendiderint mauri aut comparauerint, decimam partem : et dent unum corium rubeum pretori : De equo qui uendiderint in mercato, I solidum : De mauro qui se redimerit, aut cum domino suo pepigerit, X solidos : De porco, II denarios : De furone, II denarios : De corio de uaca, aut de zeura, II denarios : de corio de ceruo, aut de gamo, IIIes mealias : De carrega de oleo, V solidos : De carrega de pane, uel de uino, III mealias : De boue, et de asino, VI denarios : De carrega de peone, I denarium : De mulo, aut de mula, I solidum : De carega de pexotas que duxerint ad alium regnum, V solidos : De oleo, V solidos : De sardinas, V solidos : De sale, I solidum : De carrega de asino de pexotas, uel de *congris*, I solidum : De carrega de oleo de asino, II solidos : De carrega de cera de christianis, V solidos : Istas portagenes dent christiani et mauri qui non habitauerint in sortelia neque in suis terminis. Homines de sortelia nunquam sint dati in prestimonio. Et nunquam habebitis alium dominum nisi me uel filium meum, et nunquam recipiatis alium pro domino nisi uolueritis. Et si ille qui de me terram tenuerint uoluerint ad demandare *(sic)* ad concilium, uel ad hominem de sortelia, et demandatus uoluerit se alsare ad nostram curiam alzet. Palatium nostrum et palatium episcopi habeant cautum sex milium solidorum : Et omnes alii habeant unum forum. Et si habueritis iuditium cum hominibus alterius terre, non dent neque accipiant directum nisi in termino uille uestre. Et cum totis causis que scripte sunt in hac carta non se erigant, nisi ad forum sortelie, uel ad Regem. Et de toto portagio, Rex habeat duas partes, et hospes terciam. Et judex quem concilium, uel sesmus, uel alcaldes manuferirent, si noluerit esse, pectet V morabitinos concilio. Concedo etiam uobis ut detis mihi pro collecta de unaquaque domo VI denarios. Et concedo uobis ut habeatis uestros lectos cautados. Et si aliquis pignorauerit uos in uestris lectis, pectet LX^a solidos rancuroso, VII.^a palatio. Morator de sortelia qui habuerit per quod sanet malum quod fecit, et dederit sufficientem fideiussorem non capiatur nec desornetur per prisionem sui corporis. Incipiunt termini de sortelia : In primo de lauacolos per portum de monte sancto, et inde per cumeneira de

Digitized by Google

crastadinos, et inde per cabeza de arnas, et inde per presam de siluestri, et inde per semederium ueterem ad serram de opa quomodo uertet aquas pro in termino de sortelia, et inde ad rostrum de opa quomodo regarda zeurera, et de rosto de opa quomodo uadit in directum ad locum ubi intrat meimoa sicca in uiride, et inde ad cimalias de meimoa, et deinde quomodo uertit aquas de salama ad Regnum portugal. : Et in alia parte de lauacolos ad cabezam de aquila, et inde ad capitam de frauegas, deinde ad riparium de pausafoles, sicut intrat in fluuium boy, et fluuius de boi quomodo intrat in coa. Habeatis uos terminos istos, et posteritas uestra sicut dedit populatoribus de sortelia auus meus dominus Rex Sancius. Et habeatis pro hereditate quantum clauditur infra terminos memoratos. Ego prefatus Rex qui hanc cartam facere iussi, cam coram testibus infra scriptis roboraui, et meo sigillo feci communiri.

Ego Donnus Petrus iohannis maiordomus curie conf. —Ego Donnus Martinus iohannis signifer curie conf. —Ego Donnus Fernandus fernandi tenens braganciam conf. —Ego Donnus Suerius pelagii tenens ripam minii conf. —Petrus pelagii capellanus domini Regis —Petrus fernandi portugal —Stephanus suarii, test.

Ego donnus Egidius ualasqui tenens sausam conf. —Ego donnus April tenens lamecum et uiseum conf. —Ego domnus Poncius tenens beiram et bayan conf. —Petrus martini superiudex regni —Petrus pelagii nouaes —Petrus suarii, test.

Magister Uincencius cancellarius curie.

Henrricus martini scriptor curie notauit.

·Sancius secundus dei gratia portugalensium Rex.·

* *Intus in circulo* (Rodado) *scriptum.*

CASTELLO MENENDO

VILLA MENDO

1229

De **Villa Mendo,** *non de hodierno* **Castello Mendo,** *hic agitur. Vide quae circa hoc alibi notavimus. Textum descripsimus ex apographo authentico finis sacculi* ***XIII*** *in* ***Publico Archivo*** *servato. Accesserunt lectiones variae ex* ***Lib. Regestorum,*** *qui inscribitur :* **Livro I de Doações de D. Dinis.**

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Sancius dei gratia Port. Rex, filius illustris Regis domni Aldefonsi[1], et nepos illustrissimorum Regum domni Sancii Regis Port. et domni Aldefonsi[2] Regis Castelle et Toleti, facio cartam de bono foro uobis populatoribus de Castello menendo presentibus et futuris, laicis et clericis, per terminos inferius scriptos. In primis mando quod populetis cabeçam ipsius Castelli menendi, ita quod semper sit populata de melioribus hominibus de uilla clericis et laicis : et nunquam de hoc decedat licet populatores uoluerint extra Castellum morari, unde semper sit plene populata : et dent decimas et omnia iura ecclesiastica tam de meo regalengo quam de suis hereditatibus ecclesie que fuerit fundata in ipso Castello per ubi ipsi ecclesie episcopus demarcauerit parrochiam intus et extra : et mando quod nullus de populatoribus Castelli menendi nec concilium donet uel uendat hominibus de ordine religionis hereditatem de Castello menendo, nec concilio uel moratori alterius uille, uel castelli, sed qui uoluerit uendere hereditatem suam, uendat ipsam uicino de Castello menendo. Mando quod in Castello fiat semper mercatum de pane, de carne, de piscibus, et de aliis rebus uenalibus : et mando quod qui duxerit carregas pro ad uendendum, aut alias causas, ducat omnes illas ad locum ubi mando fieri mercatum, et ibi preconizentur et uendantur tam carnes quam pisces, quam omnia[3] alia[3], cessantibus omnibus regateyris, ita quod si res uenales sunt multe uel magne, regatarius nichil comparet in prima die, et si fuerint pauce uel minute, regatarius nichil comparet ante nonam. Item mando quod in die de mercato, uel de feyra, regatarius nichil comparet nisi finito et soluto mercato uel feyra. Mando eciam quod feyra generale fiat tribus uicibus in anno, scilicet in pascha, et in festo sancti Johannis babtiste, et in festo beati Michaelis, et qualibet feyra duret per VIII^to^ dies : et omnes tam de meo Regno, quam de aliis regnis, ueniant et eant ad feyram securi, et non pignorentur, nec ledantur, siue sint debitores, siue fideiussores, siue homicide, VIII^to^ diebus ante feyram et VIII^to^ post· : et quicunque istud meum mandatum britauerit, aut meam feyram de

1 Alfonsi
2 Alfonssi
3 alia omnia

* Herculano, *Hist. Portug.*, vol. II, pag. 437 (3.ª edit.).

Digitized by Google

mala guisa[4] ruperit[4] et uoluerit emendato dampno[5], pectet ccc morabitinos, medietatem ad palacium et medietatem ad castellum faciendum : et postquam fuerit factum, detur concilio. Mando eciam quod in qualibet septimana habeatis mercatum in die[6] dominica[6]. Et mando quod uicinus de Castello menendo non pignoretur nisi a debitore, uel fideiussore suo, et antequam pignoretur[7] petatur in concilio ad directum : et uicinus de Castello menendo non pignoret nisi fideiussorem aut debitorem suum. Item concedo uobis populatoribus de Castel[8] menendo[8] quod non detis pro omicido[9] nisi cccⁱˢ solidis in appreciadura, et de istis cccⁱˢ solidis detis medietatem ad palacium[10] per concilium et per manum iudicis. Et in aliquo pecto uel in aliqua calumpnia non intret meus meirinus nisi judex uestro concilio. Et tercia pars de uestro concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestro castello : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : Et clerici et pedones non faciant fossatum. Et non intret ibi nuncium neque marraria de aliquo homine de Castello menendo. Et qui in termino de Castello menendo filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palacium ccc solidos, et exeat pro omicida[11] de suis parentibus. Et si aliquis inter uos in mercato, aut in ecclesia, aut in concilio apregonato percuserit suum uicinum, pectet LX solidos ad concilium, et sit inde medietas de palatio per manum iudicis. Et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum, et alias vmᵗᵒ partes diuidat cum iudice per medium. Et ille qui domum fecerit, aut vineam, aut suam hereditatem honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei tota sua hereditas ubicunque habitauerit, et si uoluerit illas uendere uendat cui uoluerit uicino per forum de Castello menendo. Et homines de Castello menendo qui debuerint habere iudicium aut iuntam[12] cum hominibus de aliis terris[13], habeant in capite suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Castello menendo stet pro infancione de toto meo Regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus. Et pedes de Castello menendo stet pro milite villano de toto meo Regno in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homo qui de sua terra exierit[14] cum homicidio, aut cum muliere raussata, uel cum qualibet alia calumpnia, excepto quod non ducat mulierem alienam, et fecerit se uassalum de aliquo homine de Castello menendo, sit liber et defensus per forum de Castello menendo. Et si homo de alia qualibet terra uenerit cum inimicicia aut cum pignore postquam in termino de castello[15] menendo[15] intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit, aut aliquod[16] malum ei[17] fecerit, pectet domino qui tenuerit Castellum menendum D solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et homo de alia terra qui militem de Castello menendo descaualgar pectet LX solidos : Et homo de Castello menendo qui militem de alia terra descaualgar pectet V solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Castello menendo, et eum in prissionem[18] miserit, pectet ccc solidos : Et si homo de Castello menendo apprehenderit hominem de alia terra pectet V solidos. Et si homo de Castello menendo pro aliqua[19] fiaduria[19] per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : Et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa. Et mando quod regatarii non uadant extra villam comparare mercaturas que ducuntur ad uillam antequam ueniant ad uillam nostram. Alcaldes omni anno ponetis in festo sancti Johannis babtiste, uiros de melioribus et dicioribus, et iurabunt iusticiam obseruare. Homines de Castello menendo non soluant pignora pro domino de Castello menendo, neque pro meyrino. Et milites de Castello menendo, neque mulieres uidue, non dent pausatam per forum de Castello menendo, nisi pedones per manum iudicis. Et homines de uestris terminis qui sederint in uestris hereditatibus aut in uestris solaribus[20] et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum[21] iudicis, et dent fideiussores quod respondeant[22] ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent illam dominis suis : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solare sederint. Et regalengum et senare et uinee domini Regis habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit, et in domum suam fugerit, qui post illum intrauerit, et ibi eum mactauerit, pectet ccc solidos palacio[23]. Et qui mulierem afforciauerit[24] pectet ccc solidos palacio. Et qui percusserit mulierem alienam pectet ad suum maritum XXX solidos et VII.ᵃ ad palacium. Et homo de Castello menendo qui fideiussores dare uoluerit[25], pro intentione de qua eum inquietauerint, et dederit duos homines fideiussores, et ipse sit tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit[26] recipere fideiussores, et eum postea mactauerit, totum concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palacium domini Regis et palacium episcopi habeant calumpniam et unum forum, et totum castellum unum forum habeat[27]. Et homo de Castello menendo qui fideiussor intrauerit, qualem fiadoriam[28] fecerit talem pectet si intentor eum non liberauerit : Et si habuerit illum

4 gisa rumperit
5 dapno
6 dominica die.
7 pignorentur
8 Castello menendo
9 omicidio
10 palacio
11 homicida
12 rutam
13 terminis
14 eixierit
15 castello
16 aliquid
17 *deest*
18 presionem
19 aliquam fiadoriam
20 foraribus
21 sinum
22 respondeat
23 ad palacium.
24 forciauerit
25 uoluerint
26 uoluerit
27 habeant.
28 fideiussoriam

Digitized by Google

suum intentorem[29] mittat illum pro se, et ipse exeat de fiadoria. Et mando quod semper ante uendantur bona debitoris quam fideiussoris, si debitor habet bona in totum debitum uel in quantam[30] partem habet. Item de suspecta de x solidos et supra iuret cum duobus de suis uicinis, et de x solidos ad minus iuret cum uno uicino qualem habuerit. Et homo de Castello menendo qui se tornauerit ad alium dominum[31] extra castellum in regno ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint defensi per forum de Castello menendo. Do eciam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi me uel heredem meum. Et homo de Castello menendo qui per manum suam non pectauerit suam hereditatem uadat illam accipere sine aliqua calumpnia quando uenerit. Et totus homo de concilio Castello menendo qui habuerit hereditatem in alia terra non faciat fossatum nec forum, nisi per forum de Castello menendo. Et homo de Castello menendo qui habuerit mulierem adulteram ad benedictionem, si eam laxauerit[32] pectet I denarium ad iudicem : Et si mulier laxauerit[33] maritum suum quem habuerit ad benedictiones[34] pectet CCC solidos, et medietatem ad palacium et medietatem ad suum[35] maritum[35]. Et qui disruperit[36] casam cum lanceis, scutis, des la[37] porta a dentro, pectet CCC solidos, medietatem[38] ad dominum ipsius case et aliam medietatem ad palacium. Et qui percusserit suum[39] uicinum[39] cum spata pectet XXXX[a] solidos, et medietatem ad palacium, et de alia plaga V solidos, et medietatem ad palacium. Et per[40] tota pignora siue sint de concilio siue de palacio recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo quod non habeatis defensam[41], neque montem, neque pelagum, nisi de toto concilio. Et montadigum de estremo de Castello menendo accipiant illud milites de Castello menendo cum domino suo, et habeant inde terciam partem : Et nullus accipiat montadigum de ganatis de Castello menendo. Et de carrega de portatico de pedone, III mealias : et de caualo, I solidum : et de mulo, I solidum : et de asino, et de boue, VI denarios : Et de toto portatico quod uenerit ad Castellum menendum, hospes ubi pausauerit accipiat terciam[42] partem, et portarius accipiat duas partes. Totas istas intenciones iudicent Alcaldes de uestro Castello per suam cartam, et alias intentiones iudicent per directum. Et homines de Castello menendo non dent portaticum, nec passagem, in toto meo Regno. Ecclesiis[43] et clericis persoluetis decimas omnium bonorum uestrorum et directum sancte matris ecclesie. Et clerici et ecclesie soluent[44] tercias decimarum et mortuariorum episcopo Egitaniensi et[45] iura sua. Terminos autem de Castello menendo do uobis ut teneatis de portu de sciada, et deinde per monasterium de magidi[46], et per fandum de azial uelido, et quomodo intrat piizeo[47] in pinel[48], et per portellam de adima, et deinde per portum mauriscum, et per cabeçam de cerzeyra[49], et deinde ad cabeçam hominis, et quomodo intrat uallongum[50] in coam. Et mando quod totus uicinus de Castello menendo non respondeat sine racuroso[51]. Et mando uobis quod detis uozerum uiduis et orphanis[52], et illis qui eum non potuerint habere. Ego Rex Sancius qui hanc cartam facere iussi, eam coram infra scriptis roboraui, et sigillum meum apponi feci. Era M.[a] CC.[a] LX.[a] VII.[a] Apud Taurum[53], XV.[a] die Marcii. Et pro collecta in unoquoque anno LX[a] morabitinos a uobis habebo[54].

Ego P. Colimbriensis Episcopus conf. —Ego P. Lamecensis Episcopus conf. —Ego E. Visensis Episcopus conf. —Ego M. Portugalensis Episcopus conf. —Ego S. Vlixbonensis Episcopus conf. —Petrus pellagii capellanus domini Regis —Alfonsus martini eichanus domini[55] Regis[55] —Martinus moniz çaquitarius[56] domini Regis, test.

Ego domnus Petrus iohannis[57] maiordomus curie conf. —Ego domnus Poncius tenens Bayan[58] conf. —Ego domnus Martinus iohannis[59] signifer curie conf. —Ego domnus Aprilis tenens Lamecum conf. —Ego domnus Rodericus sancii tenens a dorio usque ad Limiam conf. —Ego domnus Sucrius pelagii tenens a limia usque minium[60] conf. —Ego Magister[61] Vincencius[61] decanus Vlixbonensis cancellarius domini Regis conf. —Petrus[62] fernandi portugal —Stephanus sucrii de belmir —Sucrius petri pacheca —Johannes menendi pacheca —Gunsaluus[63] petri alcalde de gardia[64] —Fernandus iohannis alcalde de gardia[65], test. —Pelagius egee alcalde de guardia —Fernandinus[66] alcalde de guardia —Menendus menendi alcalde.

Henricus[67] martini[67] scriptor[67] curie[67] notauit[67].

·Sancius[68] dei[68] gracia[68] Portugalensium[68] Rex[68].·

29 temptorem
30 quantum
31 hominem
32 lacxauerit
33 lacxauerit
34 benedictionem
35 maritum suum.
36 diruperit
37 a
38 *deest*
39 uicinum suum
40 pro
41 deffesam
42 *deest*
43 Et ecclesiis
44 soluant
45 de
46 Machidi
47 piizeom
48 pinhel
49 cerceyra
50 uallungum
51 rancuroso.
52 orfanis
53 Tarum
54 habeo.
55 *deest*
56 cequitarius
57 *deest*
58 Bayam
59 *deest*
60 ad minium
61 Martinus uincencii
62 Petro
63 Gonsaluus
64 Guardia
65 Guardia
66 Fernandus
67 *haec desunt*
68 *deest*

[a] *Intus in circulo* (Rodado) *scriptum.*

Digitized by Google

EGITANIA

IDANHA VELHA

1229

Ex codicibus Publici Archivi, qui inscribuntur **Livro I** ***et*** **Livro III de Doações de D. Dinis** ***sumpsimus : ex primo textum, ex altero lectiones varias. Perperam in opere*** **Collecção de Ineditos de Historia Portugueza, T. V, p. 405,** ***hoc*** **forale** ***civitati de*** **Guarda** ***adsignatur.***

In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego Sancius secundus dei gratia Rex[1] Port.[1] vobis Episcopo et populatoribus ciuitatis Egitanie tam presentibus quam futuris : In primis do uobis pro foro : ut due partes militum uadant in fossatum Regis una uice in anno et tercia pars remaneat in villa cum totis peditibus : Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum Rege pectet pro fossadaria[2] x solidos : et pro homicidio[3] ille qui fecerit homicidium pectet xxx^ta^ morabitinos ad rancurosum et rancurosus det inde septimam partem palacio. Et si pro iusticia aliquis fuerit occisus nichil pectet pro illo : et si aliquis dirruperit[4] casam qui passet liminare cum armis, scilicet cum scutis, cum lanceis aut cum spatis aut cum cultellis, uel cum porris uel cum petris, pectet D solidos rancuroso et septima[5] palacio. Et qui furatus fuerit pectet pro uno IX, et intentor recipiat suum integrum et alias octo partes diuidat cum judice[6] per medium. Et qui mulierem aforciauerit, et illa clamando[7] dixerit quod ab illo est aforciata, et ille negauerit iuret cum XII^cim^ et exeat de ipsa callumbnia[8]. Et si non potuerit[9] iurare, pectet ad illam CCC^os^ solidos et septimam palacio. Testis metirosus[10] et fiel mentirosus pectet LX solidos et septima[11] palacio et sit deitatus de concilio. Et milites aut pedites qui non[12] fuerint[12] in apelidum exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos et pedes V^o^ solidos ad suos uicinos. Quy habuerit aldeyam[13] et unum iugum boum, et XL oues et unum asinum et duos leytos[14], emat equm. Mulier que demiserit virum suum de benedictione pectet uiro suo CCC^os^ solidos et septima[15] palacio. Qui inuenerit uxorem suam in adulterio cognito, relinquat eam et habeat omnia bona sua et pectet judici unum denarium. Et si aliquis homo uoluerit propter hoc male facere ei pectet D solidos ad concilium, et eiciatur de ciuitate pro traditore et septima palacio. Et qui equitauerit equm alienum sine mandato[16] domini sui pectet pro die V solidos et pro nocte X solidos. Qui percuserit cum lancea aut[17] cum[17] spata[17] aut cum cultello, pectet XX solidos : Et si transierit ad aliam partem et posuerit magistrum super se, pectet XII^cim^ morabitinos rancuroso et septima palacio. Qui fregerit oculum aut denten, aut brachium pro uno[18] quolibet[18] membro pectet XII morabitinos racuroso[19], et septima palacio. Qui mulierem alienam[20] percusserit et fuerit de recabedo pectet LX solidos ad illam et si non habuerit recabedum pectet XXX solidos ad illam et sit inimicus de suis parentibus et septima palacio. Qui marcum alienum mutauerit in alienam hereditatem, pectet V solidos et septima palacio. Qui limitem[21] alienam fregerit, pectet V solidos et VII.^a^ palacio. Qui condutarium alienum mactauerit[22], aut[22] dominum eius pectet homicidium et septima palacio : similiter[23] faciat de ortolano et de quartario, et de molendinario et de solarengo. Qui habitauerit in domibus alienis non faciat fazendeyram, neque seruiat nisi domino suo in cuius domo aut hereditate sederit. Qui in regno nostro habuerint[24] hereditates aut possessiones non seruiant neque faciant inde forum neque pectent calumpniam nisi dominis suis. Et si fecerit[25] calupniam, non pectent eam nisi per forum ciuitatis Egitanie dominis suis. Vicini ciuitatis Egitanie habeant suas hereditates in toto regno[26] meo[26] in pace. Et si aliquis eis illas acceperit per tortum pectet mihi quingentos solidos, et duplet hereditatem domino suo. Tende et molendini et furni et banci de ciuitate de Egitania sint liberi de toto foro. Milites de ciuitate Egitanie stent in iudicio pro potestatibus et pro infancionibus regni mei. Clerici ipsius ciuitatis sint liberi ab omni fisco laicali et habeant honorem et hereditatem sicut milites et non respondeant nisi per Episcopum uel Archidiaconum. Homines ciuitatis Egitanie non respondeant sine rancuroso. Clerici[27] ecclesie ciuitatis Egitanie sint liberi ab omni seruicio, nisi a[28] clericali : et acipiant primitias singulas fanegas de omni pane et decimam de pane et de vino et de lino et de[29] omnibus fructibus et de pe-

1 Port. Rex
2 fossadeira
3 omicidium
4 diruperit
5 septimam
6 iudicem
7 clamauerit
8 callupnia.
9 poterit
10 mentirosus
11 septimam
12 mihi fuerit
13 aldeam
14 lectos
15 septimam
16 mandatum
17 *desunt*
18 unoquoque
19 ad rancuroso
20 aliena
21 limitam
22 matauerit ad
23 similiter palacio
24 habuerit
25 fecerint
26 meo regno
27 Clerici et
28 *deest*
29 *deest*

Digitized by Google

coribus. Et Episcopus habeat terciam partem de omnibus mortuarius et de[30] decimis. Clerici ecclesiarum pro suis primiciis dent incessum[31] donec Episcopus limitauerit parrochias. Parrochianus qui se uoluerit expedire expediat se in festo[32] Natalis domini per concilium coram clericis et estatim[33] nominet ecclesiam ad quam uoluerit ire et non habeat potestatem dare decimam alibi in ipso anno. Habitatores ciuitatis Egitanie non sint maiordomi neque seruiciales contra suam uoluntatem[34]. Alcaldes et judices mictantur[35] per beneplacitum concilii et cum[36] consilio[36] Episcopi. Pedites sint in judicio pro militibus villanis alterius terre. Vicinus qui uenerit vozarius[37] contra suum vicinum pro homine alterius terre, pectet x solidos et septima palacio. Homines ciuitatis Egitanie non dent pausatam[38] contra suam uoluntatem[39]. Morator ciuitatis Egitanie postquam ibi habitauerit unum annum faciat de suis hereditatibus quicquid[40] sibi[40] placuerit[40] et non donet nec uendat illas ad hominem de alio castello. Ganatum ciuitatis Egitanie non sit montadum[41] in regno meo. Hereditates per totum terminum ciuitatis Egitanie non uendantur nec donentur monasteriis nec aliis religiosis. Homines ciuitatis Egitanie non dent portagium in toto meo[42] regno[42]. Et qui perdiderit equm suum sit excusatus per unum annum. Et nullus pectet homicidium nec calupniam[43] pro suo mancipio. De totis querelis de palacio judex sit uozeyros. Pretor uel dominus non ueniat ad currale. Qui abstulerit pignus judici pectet I solidum. Qui percusserit in ecclesia aut in mercato pectet LX solidos racuroso[44] et VII.ª palacio, et emendet sacrilegium Episcopo. Si homines ciuitatis Egitanie habuerint iudicium cum hominibus alterius terre non currat inter eos firma, sed exquissa aut retum quale uoluerint homines ciuitatis Egitanie. Qui milites ciuitatis Egitanie desonorauerit[45] de suis caballis per forciam pectet D[46] solidos[46] mihi[46] et duplet equm domino suo. Homines ciuitatis Egitanie prendant montaticum de illis qui uenerint pausare in terminis[47] suis[47] : De grege ouium III^{or} carnarios et de grege porcorum III^{or} porcos, de busto uacarum I uacam[48] : Istum montaticum sit concilii et decimam ecclesie. Milites qui in fossato aut in gardia, aut in algara, aut in lite perdiderint equos suos erigant illos sine quinta, et postea detis mihi quintam[49] directam. Homo ciuitatis Egitanie qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeiram de montibus accipiat quantum eis inuenerit[50] sine[50] calumpnia. Judex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit, habeat septimam partem : Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur, saluet se cum uno vicino. Et ego debeo recipere quintas sine offrecione. Siquis ad uestram ciuitatem uenerit accipere cibos aut aliquam rem per forciam et ibi mortuus fuerit, aut percussus, non pectent[51] pro illis neque[52] sint[52] homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimonia de eo ad Regem aut dominum terre pectet C morabitinos medietatem Regi et medietatem concilio. De armis usque ad X morabitinos non detis quintam, neque[53] de pannis neque de coriis scisis. Latro qui per unum annum aut[54] duos furari aut[55] rapere dimiserit, si pro aliqua re inpetitus fuerit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit, subeat penam latronis. Qui filiam alienam rausauerit det eam parentibus suis, et pectet eis CC^{os} morabitinos, et VII.ª palacio et sit homicida. Casarius Regis et Episcopi, et homines, et boues, et ganatum habeant unum forum. Qui fiadoriam fiauerit qualem fiauerit talem pectet, si non habuerit suum[56] intentorem[56] : Et[56] si[56] habuerit[56] eum ostendat eum in concilio et sit liber et nunquam uendantur bona fideiussoris[57] antequam uendantur[58] bona debitoris. Qui fecerit mandam cum sua vxore usque ad medietatem stet : et qui fregerit eam pectet C morabitinos et VII.ª palacio. Qui obierit subitanea morte dent[59] quintam[59] de sua hereditate et habere pro anima eius : et ecclesia habeat totum suum[60] directum[60] inde. Qui habuerit filios aut parentes qui calumpnias faciant, non respondeant[61] pro eis. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerit uno anno sit liber ipse[62] et[62] semen eius. Qui prehendiderit hominem ciuitatis Egitanie pectet D solidos, medietatem concilio[63] et[63] medietatem[63] rancuroso. De tota illa uenda que uenerit ad villam uestram, de pane, et de uino, et de carnibus et de piscato, et de pomis quando villa uestra fuerit minguata, nullus eam ante horam comparet sine mandato de alcaldibus : et si eam comparauerit, pectet LX solidos alcaldis et concilio, et VII.ª palacio. De portagio, et de passagine, et de decimis de mauris de[64] christianis, due partes dentur Regi, et tercia hospiti, saluo directo ecclesie. Qui percusserit alcaldem pro iusticia quam faciat, pectet L morabitinos, uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde et noluerit esse, pectet V morabitinos concilio. Homines ciuitatis Egitanie non respondeant ad[65] alias calupnias nisi que scrite[66] sunt in hac carta. Portagium ciuitatis Egitanie tale est : de equo

30 *deest*
31 incenssum
32 festum
33 statim
34 uoluptatem.
35 mitatur
36 com concilio
37 uozerius
38 pousatam
39 uolumptatem.
40 illis quod facere uoluerit
41 montatum
42 regno meo.
43 calupnia
44 rancuroso
45 desornauerit
46 mihi D solidos
47 suis terminis.
48 vaca.
49 meam quintam
50 inuenerint absque
51 pectet
52 nec sit
53 nec
54 uel
55 et
56 *desunt*
57 fideiurosis
58 uendatur
59 det quinta
60 directum suum
61 respondeat
62 et ipse
63 *desunt*
64 et de
65 *deest*
66 scriptos

Digitized by Google

de mulo de mula, I solidum : de troixel de burel aut de lino, I solidum : De carrega de fustanibus, V solidos : de pannis de coloribus, V solidos : De carrega de piscato de caballo, I solidum : de asino, VI denarios : de carrega de conciliis christianorum, V solidos : de mauris, I morabitinum : Et de quanto[67] uendiderint uel[68] comparauerint dent[69] decimam partem et dent unum corium rubeum pretori : De equo quem uendiderint in mercato, I solidum : De mauro qui se redimerit uel[70] cum domino suo pepegerit[71], X solidos : De porco, II denarios : De furone, II denarios : De corio de uaca uel de zeura, II denarios : De corio de ceruo uel de gamo, III denarios : De carrega de oleo, V solidos : De carrega de pane uel de uino, III mealias : De boue uel de asino, VI denarios : De mulo uel de mula, I solidum : De carrega de peone, I denarium : De carrega de peyxotis[72] uel de coriis que duxerint ad aliud regnum, V solidos : De oleo, V solidos : De sardinis, V solidos : De sale, I solidum : De carrega de asino de pisxotis uel de comgris, I solidum : De carrega de oleo de asino, II solidos : De carrega de cera de christianis, V solidos : Istas portagines dent christiani et mauri qui non habitauerint in ciuitate Egitanie neque in suis terminis. Homines de ciuitate Egitanie nunquam sint dati in prestimonio et non habeant alium dominum nisi me et filium meum et nec alium pro domino nisi uoluerint. Et si ille qui de me terram tenuerit uoluerit aliquid demandare ad concilium uel ad hominem de Egitania, et demandatus uoluerit se alçare ad meam curiam alcet : palacium meum, et palacium Episcopi habeat[73] cautum sex mille[74] solidos[74], et omnes alii habeant unum forum. Laboratores mei regalenqui[75] et omnes qui morantur[76] intra muros ciuitatis, dabunt decimas et primicias sedi Egitaniensi. Morator de Egitania qui habuerit per quod sanet malum quod fecerit, uel dederit sufficientem fideiussorem, non capiatur nec deshonrretur[77] per prisionem sui corporis. Moratores de Egitania si habuerint iudicium cum hominibus alterius terre non dent neque accipiant directum, nisi in termino ciuitatis Egitanie : et cum totis causis[78] que scripte sunt in hac carta non se erigant nisi ad forum ciuitatis Egitanie uel ad Regem. Et de toto portagio Rex habeat duas partes et hospes terciam. Et judex quem concilium uel sesmus uel alcaldes manferirent si noluerit esse, pectet V morabitinos concilio. Concedo eciam uobis ut detis mihi pro collecta de hunaquaque[79] domo VI denarios. Et concedo uobis ut habeatis uestros leitos[80] cautatos[80]. Et si aliquis pignorauerit uos in uestris lectis, pectet LX solidos rancuroso et VII.ª palacio[81]. Termini autem quos[82] do et concedo ciuitati[83] Egitanie sunt hii : In primo incipiunt in Rio tortel[84] et uadit in directum de monta[85] de Taleigas et deinde per campum de senebis et quomodo uadit ad calçadam ueterem et inde ad lapam lupi, et quomodo uadit ad cima[86] de valle de enforcatis[87] et passat fluuium de ponsul et inde ad nidum de açor[88] et inde quomodo uadit per aquam de brunal, quomodo cadit aqua de brunal in aqua de arauil et inde uadit ad rostrum de monrrache[89], et inde ad fundum de Tabual[90] de[90] Toual[90] et deinde ad directum ad Castellum buzacum et deinde per vallongum et inde[91] per cabeças mesadas de execaua[92] et inde quomodo uadit ad uadum de Godina[93] de tago et quomodo uadit per tagum ad fontem[94] de marmelal et inde quomodo uadit[95] in directum ad rostrum de Mormoroqui et inde ad vallem saranum[96] et inde ad sanctam Mariam de Almortom[97] et per paredenarios ueteres de espadanal quomodo uenit ad paredenarios[98] templariorum de Terrone[99] et quomodo pasat cum[100] sul[100] in terrone et quomodo uenit ad rium tortum et deinde quomodo partet proencia cum Egitania noua et deinde[101] quomodo uadit ad fontem[102] de caniza et deinde[103] ad fontem[104] de alpreada et deinde[105] quomodo intrat taaueyrol in[106] preandam et deinde[107] quomodo uadit ad fontem[108] de aceffi[109], deinde quomodo uadit ad calçadam que uenit de Couilhana[110] et deinde ad fossam de ramiro et quomodo uadit ad fruuium[111] tortum deinde[112] quomodo uadit ad riuulum tortel. De istis autem terminis separo terminos subsequentes, quos[113] excollant homines de proencia dum mihi placuerit : in primo quomodo incipit in ribeyro mourisco et uadit ad calçadam de Alcantara et quomodo uadit ipsa calçada ad fluuium tortel[114] et quomodo uenit fluuium[115] tortel[115] ad fluuium tortum et inde quomodo fluuius tortus ad[116] fossam de Ramiro et de fossa de Ramiro ad viam de mata et quomodo uenit per ipsam viam ad zeffi[117] : Et quomodo intrat

67 quantum
68 aut
69 *deest*
70 aut
71 pepigerit
72 peixotas
73 habeant
74 milium solidorum
75 regalengi
76 morauerint
77 desornetur
78 cousis
79 unaquaque
80 lectos captatos.
81 palacium.
82 quod
83 Ciuitatis
84 cortel
85 mouta
86 cimam
87 infurtatis
88 azor
89 monrrachi
90 tabula de coula
91 deinde
92 execana
93 Gundina
94 focem
95 uenit
96 sarranom
97 Almortum
98 paredinarios
99 torrone
100 ponssul
101 inde
102 focem
103 inde
104 focem
105 inde
106 et in
107 inde
108 focem
109 assefi
110 Couiliana
111 fluuium
112 et inde
113 quod
114 cortel
115 fluuius cortel
116 uadit ad
117 azeffi

Digitized by Google

azeffi[118] in Taaueirol et deinde quomodo intrat Taaueyrol in alpreada et deinde[119] quomodo uenit per alpreadam[120] ad fontem[121] de caniza et deinde quomodo diuidit cum Egitania noua et uenit ad fluuium tortum et deinde[122] comodo[122] uadit per ipsum fluuium ad fontem[123] de ribeyro mourisco. Et mando quod homines de Proencia uadant cum hominibus de ciuitate Egitanie in apelidum et in fossatum et in[124] meum seruicium. Ego Sancius secundus dei gratia Port. Rex qui hanc ciuitatem Egitanie a longis temporibus propter inimicos fidei desertam de nouo populare mandaui apud Colimbriam in concilio[125] generali de consilio[126] Johannis dei gratia Sabinensi Episcopi apostolice sedis legati, et Episcoporum et baronum meorum hanc cartam misi[127] fieri, et coram infra scriptis propriis manibus roboraui et meo sigillo feci communiri apud Guardiam sub Era M.ª CC.ª LX.ª septima mense Aprillis.

Qui presentes fuerunt, Ego domnus Petrus iohannis maiordomus curie —Ego domnus Martinus iohannis signifer curie —Ego domnus Rodericus sancii tenens a Dorio usque ad limiam —Ego domnus Fernandus fernandi tenens Braganciam —Ego domnus Aprilis petri tenens Lamecum et Viseum —Ego domnus Egidius Valasci[128] tenens Sausam —Ego domnus Poncius alfonsi tenens Bayam et Beyram —Ego domnus Sugerius[129] pelagii tenens ripam Minii —Ego domnus Martinus pelagii tenens Layoso[130], confirmo. —Petrus pelagii nouaaes —Petrus fernandi Portugal —Stephanus sugerii[131], test. —Petrus sugerii[132] —Johannes menendi —Petrus martini superiudex, test. —Ego Petrus Colinbriensis Episcopus —Ego Sugerius[133] Elborensis Episcopus— Ego Egidius Visensis Episcopus —Ego Pelagius Lamecensis Episcopus —Ego Petrus pelagii capellanus domni Regi[134], confirmo. —Johannes petri portarius —Martinus muniz[135] çaquitarius[135] —Gometius egee scancianus, test. —Magister Vincentius cancellarius curie. —Henrricus martini scriptor curie notuit[136].

118 zeffi
119 inde
120 alpeardam
121 foce
122 inde quomodo
123 focem
124 *deest*
125 conssilio
126 conselhio
127 iuci
128 ualasquis
129 Suerius
130 Laniosum
131 suarii
132 suarii
133 Suerius
134 Regis. Ego Martinus Port. episcopus
135 moniz zaquitarius
136 notauit.

SALVATERRA

1229

Descripsimus ex Lib. I *Donationum Regis Dionisii, ubi tantum hoc manet* forale *insertum.*

In nomine sante et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Sancius secundus dei gratia Port. Rex, Episcopo Egitaniensi, et uobis populatoribus de Saluaterra tam presentibus quàm futuris : In primis do uobis pro foro ut tercia pars militum uadat in fossatum Regis una uice in anno et alii remaneant in villa cum totis peditibus : Et caballarius qui non fuerit in fossatum cum Rege, pectet pro fossadaria X solidos. Et pro omicidio ille qui fecerit homicidium pectet XXX.ª morabitinos ad rancurosum et rancurosus det inde septimam partem palacio. Et si pro iusticia aliquis fuerit occisus nichil pectet pro illo. Et si aliquis diruperit casam qui passet liminare cum armis, scilicet cum scutis cum lanceis aut cum spatis aut cum cuitellis uel cum porris uel cum petris pectet D solidos rancuroso et VII.ª palacio. Et qui furatus fuerit pectet pro uno nouem et intentor recipiat suum integrum, et alias octo partes diuidat cum judice per medium. Et qui mulierem afforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata et ille negauerit iuret cum duodecim uicinis et exeat de ipsa calumpnia : et si non potuerit iurare pectet ad illam CCC solidos et VII.ª palacio. Testis mentirosus et fiel mentirosus pectet LX solidos et VII.ª palacio, et sit deitatus de concilio. Et milites uel pedones qui non fuerint in apelidum exeptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos et pedes V solidos ad suos uicinos. Qui habuerit aldeyam et unum iugum boum XXXX.ª oues et unum asinum et II leitos emeat equm. Mulier qui dimiserit uirum suum legitimum pectet uiro suo CCC solidos et VII.ª palacio. Qui deprehenderit uxorem suam in adulterio cognito relinquat eam et maritus et filii habeant omnia bona sua et illi pectent judici I denarium. Et si aliquis homo uoluerit propter hoc ei male facere pectet D solidos ad concilium et eiciatur de villa pro traditore et VII.ª palacio. Qui equitauerit equm alienum sine mandato domini sui pectet X morabitinos et tornet equm in saluo. Et qui percuserit cum lancea aut cum spata aut cum cuitello pectet XX solidos et VII.ª palacio : Et si transierit ad aliam partem et posuerit magistrum super se pectet XII morabitinos rancuroso et VII.ª palacio. Qui fregerit oculum aut denten aut brachium pro unoquoque membro pectet XII morabitinos rancuroso et VII.ª palacio. Qui mu-

Digitized by Google

lierem alienam de recabedo percuserit pectet ei LX^a^ solidos : Et si non habuerit recabedum pectet XXX^a^ solidos et VII.^a^ palacio et sit inimicus de suis parentibus. Qui marcum mutauerit in alienam hereditatem pectet X morabitinos concilio et VII.^a^ palacio. Qui limitem alienum fregerit pectet XX solidos concilio et VII.^a^ palacio. Qui conductarium alienum matauerit, ad dominum eius pectet homicidium et VII.^a^ palacio : Similiter de ortolano et de quartario et de molendinario et solarengo : qui habitauerit in domibus aut in hereditatibus alienis non faciant fazendeiram nec seruiant nisi dominis suis in quorum domo aut hereditate sederint. Moratores de Saluaterra qui in regno meo habuerint hereditates aut possessiones, suy homines non seruiant neque faciant inde forum : Et sy fecerit calupniam non pectet eam sibi *(sic)* per forum de Saluaterra dominis suis : uicini de Saluaterra habeant suas hereditates in toto meo regno in pace : Et si aliquis eis illas acceperit per tortum pectet michi D solidos et duplet hereditatem domino suo. Tende et molendini et furni de Saluaterra sint liberi de toto foro. Milites de Saluaterra stent in iudicio pro potestatibus et infancionibus regni mei. Clerici de Saluaterra sint liberi ab omni fisco laicali et habeant honores et hereditates sicut milites et non respondeant nisi clericaliter per Episcopum uel per archidiacono, ab ora prima usque ad terciam. Homines de Saluaterra non respondeant sine rancuroso. Ecclesia de Saluaterra unaquaque de sua parrochia accipiant singulas faegas de omni panem et mortuarium et decimam de omni lucro de pane et de uino et de lino et de piscato et de uenacione et de omnibus fructibus et pecoribus : Et Episcopus habeat inde totam terciam partem : Episcopus et clerici terciam partem, et clerici terciam partem expendant in ornamentis et in libris ecclesiarum et ubi rectum fuerit. Et unaquaque ecclesiam habeat suam parrochiam demarcatam. Habitatores de Saluaterra non sint maiordomi nec seruiciales contra suam uoluntatem. Alcaldes et judices mitantur cum conssilio Episcopi per beneplacitum concilii. Pedites de Saluaterra sint in juditio pro militibus uillanis alterius terre. Vicinus qui uenerit uoceirius contra suum uicinum pro homine alterius terre pectet X solidos et VII.^a^ palacio, si non fuerit ab alcaldibus datus uocerius. Homines de Saluaterra non dent pausatam contra suam uoluntatem. Morator de Saluaterra si inimicus eius super eum sine treuga, matet eum sine calunpniam. Montes et fontes et flumina sint concilii et uenarii et barrarii. Domus de Saluaterra habeant unum forum exceptis domibus Regis et Episcopi que habeant cautum sex milium solidorum. Morator de Saluaterra postquam ibi habitauerit unum annum uendat suas hereditates uicino et non religiosis. Ganatum de Saluaterra non sit montatum in regno meo. Vicini de Saluaterra non dent portagium nec passagine in toto regno meo. Et qui perdiderit equm suum sit excusatus per unum annum : et nullus pectet homicidium nec calupniam pro suo mancipio nec pro suo filio, nisi eum defenderit et in domo sua receperit. Pro totis querelis de palacio iudex sit uoceyrus. Qui abstulerit pignus judici pectet I solidum. Qui percusserit in ecclesiam aut in concilio aut in mercato pectet LX solidos rancuroso et VII.^a^ palacio et sacrilegium pro ecclesia Episcopo. Si homines de Saluaterra habuerint iuditium cum hominibus alterius terre non curat inter eos firma, sed exquisa aut retum quale uoluerint homines de Saluaterra. Qui milites de Saluaterra desornauerit de suis caballis per forciam, pectet mihi D solidos et duplet equm domino suo. Homines qui uoluerint pausare in termino de Saluaterra dent montaticum : de grege ouium III^or^ carnarios, de grege porcorum III^or^ porcos, de busto uacarum I uaca : Istud montaticum sit concilii et decima Episcopi et ecclesie. Milites qui in fossato aut in guarda aut in algara aut in lite perdiderint equos suos erigant illos sine quinta et postea dent mihi quintam directam. Homo de Saluaterra qui inuenerit homines alterius terre in suis terminis incidendo aut ducendo madeiram de montibus accipiat quantum eis inuenerit sine calunpniam. Judex de omnibus calumpniis et quintis quas sacauerit habeat VII.^am^ partem : Et si captus ei fugerit unde suspectus habeatur saluet se cum uno uicino : et ego debeo recipere quintas sine ofretione. Siquis ad uestram villam uenerit accipere cibos aut aliquam rem per forciam et ibi mortuus fuerit aut percussus non pectet pro illis omicidium neque sint homicide de suis parentibus. Et si aliquis fuerit cum querimoniam de eo ad Regem aut dominum terre pectet C morabitinos medietatem Regi et medietatem concilio. De armis usque ad X morabitinos non detis quintam nec de panis nec de coriis scissis. Latro qui per unum annum uel duos rapuerit et postea rapere dimiserit si pro aliqua re inpetitus fuerit saluet se tanquam latro : et si latro est et latro fuit subeat penam latronis. Qui filiam alienam rausauerit det eam suis parentibus et pectet eis CC morabitinos et VII.^a^ palacio, et sit homicida. Cassarius Regis et Episcopi et boues et ganatum habeant forum quasi uicini. Qui percuserit clericum aut dirruperit Ecclesiam pectet D solidos, et aueniat se cum Episcopo : Et si negauerit quod non percussit eum saluet se cum XII bonis hominibus cumiugatis. Qui fiadoriam fiauerit qualem fiauerit talem pectet si non habuerit suum intemptorem et si habuerit eum ostendat eum in concilio et sit liber. Et non uendantur bona fideiussoris antequam uendantur bona debitoris si ea habuerit. Et qui pignorauerit uicinum de Saluaterra, nisi fuerit fideiussor aut debitor pectet X morabitinos. Qui fecerit mandam cum vxore sua usque ad medietatem stet : et qui fregerit eam pectet C morabitinos et VII.^a^ palacio. Qui obierit subitanea morte dent quintam de sua hereditate et de habere pro anima eius : et suum directum habeat inde ecclesia et Episcopo. Qui habuerit fillios uel parentes qui calumpnias faciant non respondeant pro eis si eos non manutenctauerint. Junior uel seruus qui uobiscum habitauerit uno anno sit liber ipse et semen eius. Qui prendiderit hominem de Saluaterra pectet D solidos medietatem Regi et medietatem rancuroso. De uenda qui uenerit ad villam uestram de pane et de uino et de carnibus et de piscato et de pomis

Digitized by Google

quando uilla uestra fuerit minguata nullus eam compret sine mandato de alcaldibus : et si eam comparauerit pectet LX solidos alcaldibus et concilio et VII.ª palacio. Regatarius non comparet ante horam de nono. De portagio et de passagine et de decimis de mauris et de christianis due partes dentur Regi et terciam ospiti salua decima ecclesie. Omnis homo de Saluaterra qui compleuerit directum per iuramentum, osculetur a suo inimico et sint amici. Qui percuserit alcaldem pro iusticia quam faciat pectet L morabitinos uel perdat manum. Homo qui fuerit manferitus pro alcalde et noluerit esse pectet V morabitinos concilio et sit alcalde. Homines de Saluaterra non respondeant ad alias calumpnias nisi ad istas que scripte sunt in hac carta. Portagium tale est : de equo de mulo de mula, I solidum : De troixel de burel aut de lino, I solidum : De carrega de fustanibus, V solidos : De panibus de coloribus, V solidos : De carrega de piscato, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de coneliis christianorum, V solidos : Et de mauris, I morabitinum : Et de quanto uendiderint aut comparauerint mauri dent decimam partem, et unum corium rubeum pretori, et suum directum ecclesie : De equo quod uendiderint in mercato, I solidum : De mauro qui se redimerit aut cum domino suo pepigerit, decimam : De porco, II denarios : De furone, II denarios : De corio de uaca uel de zeura, II denarios : de corio de ceruo uel de gamo, III mealias : De carrega de oleo, V solidos : De carrega de pane uel de uino, III mealias : De boue uel de asino, VI denarios : De carega de peone, I denarium : De marabitino cambiare, II denarios : De carrega de peixotis uel de coriis que duxerint ad aliud regnum, V solidos : De oleo, V solidos : De sardinis, V solidos : De sale, I solidum : De carrega de peixotis uel de congris que remanserint in villa de Saluaterra, II solidos medium : De carrega de cera de christianis, V solidos : Istas portagines dent mauri et christiani qui non habitauerint in Saluaterra neque in suis terminis. Homines de Saluaterra non sint dati in prestimonio. Et siquis habuerit iudicium cum hominibus alterius terre non dent neque accipiant directum nisi in termino de Saluaterra. Et cum totis causis que scripte sunt in hac carta non se erigant nisi ad forum de Saluaterra uel ad Regem. Et de toto portagio Rex habeat duas partes et ospes terciam. Et judex quem concilium uel sesmus uel alcaldes manferirent, si noluerint esse, pectet V morabitinos concilio. Concedo uobis ut detis mihi pro colheita de unaquaque domo una uice in anno VI denarios. Et concedo uobis ut habeatis uestros lectos cautatos : et si aliquis pignorauerit uos in uestris lectis pectet LX solidos rancurosus et septimam palacio. Pretor uel dominus non sit in uozaria. Si aliquis habuerit pactum cum pretore uel cum rico homine uel cum concilio, si se uoluerit alçare ad meam curiam, alcet. Et mando quod non habeatis alium dominum nisi me uel filium meum et non alium nisi uolueritis. Vicinus de Saluaterra non capiatur nec desonretur pro calumpnia quam faciat, si habuerit per quod sanet eam, uel dederit suficienten fideiussorem. Termini autem quod uobis do et concedo in perpetuum sunt isti : quomodo incipit in serra de Palares et uadit ad fluuium de elgia et quomodo intrat elgia in tagum deinde quomodo per uenam tagi usque ad uadum de Godina et deinde quomodo uenit de tago per ualem de Godina usque ad cabeças mesadas de cima de execana deinde quomodo uadit per valem longum et deinde quomodo uadit ad Castellum buçacum et deinde quomodo uenit per diuisiones ad tabulam de toula deinde quomodo uenit ad cabeçam de Morachi et deinde quomodo uadit ad Morachel et deinde quomodo uadit ad serram de palhares. Facta carta apud Guardam II.ª die Maii. Era M.ª CC.ª LXVII.ª

Ego Sancius secundus dei gratia Port. Rex qui hanc cartam iussi fieri eam coram subscriptis propriis manibus roboraui et meo sigillo feci comuniri.

Qui presentes fuerunt, Ego domnus P. iohannis maiordomus curie —Ego domnus Martinus iohannis signifer curie —Ego domnus Fernandus fernandi tenens Braganciam —Ego domnus Rodericus sancii tenens a dorio usque ad Limam —Ego domnus April petri tenens Lamecum et Viscum —Ego domnus Egidii ualasqui tenens Sausam —Ego domnus Poncius alfonssi tenens Bayam et Beyram —Ego domnus Suerius pelagii tenens ripam Mini —Ego domnus Fernandus iohannis tenens terram de sancta Maria, conf.

Petrus fernandi Port. —Stephanus suerii filius domni Suerii didaci —Petrus suerii eius frater —Petrus martini superiudex Regni —Petrus pelagii capellanus domini Regis, test.

Ego P. Episcopus Colinbriensis —Ego Suarius Elborensis Episcopus —Ego Martinus Port. Episcopus — Ego Pelagius Lamecensis Episcopus —Ego Egidius Visensis Episcopus —Pelagius aluari archidiaconus Vlixbonensis —Johannes dominici canonicus Bracarensis —Martinus petri tortus qui primus incepit populare eam, conf.

Magister Vincencius cancellarius curie.

Henricus martini scriptor curie notauit.

+ Secundus *(sic)* dei gratia Port. Rex.

* *Intus in circulo* (Rodado) *scriptum.*

Digitized by Google

ELVAS

ELUAS

1229

Ex codice qui inscribitur **Foraes Velhos de Leitura Nova** ***hoc decerpsimus*** **forale,** ***quod ibi tantum nobis servatum fuit.***

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Sancius secundus Rex portugalie filius illustris Regis domini alfonsi et Regine domine Vrrace, volo populare Eluas quam habeo ha sarracenis. Do uobis foro et custume de Elbora tam presentibus quam fucturis : ut duas partes dos caualeiros vadant in fossado et tercia pars remaneat in uilla : Et vna uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit a ffossado pectet pro foro quinque solidos pro fossadera. Et pro homicidio pectet c solidos a palacio. Et pro casa derota cum armas scudos et spadas pectet ccc solidos et septima a palacio. Et qui furtar pectet pro vno nouem et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad palacio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada et ille negaret det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum duodecim, et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus, et si non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et septima a palacio. Et testimonia mentirosa et fidele mentiroso pectet LX solidos et septima ad palatium et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercato uel in ecclesia feririt pectet LX solidos medios ad palatium et medios ad concilium, et de medios de concilio septima a palatio. Et homine qui fuerit gentile aut eredoro qui non sedeat merino. Et qui in uilla pignos afflando et fiador et ad montem fuerit pendrar, duplet la pendra et pectet LX solidos et septima a palacio. Et qui non fuerit a sinal de judice et pignos sacudire ad sayom pectet I solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apillido caualeiros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno miles pectet decem solidos et pedom quinque solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea et vno iugo de boues et quadraginta oues et vno asino et duos lectos comparet cauallo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier pectet I solidum ad judice. Et mulier qui lexauerit maritum suum de benedictione pectet ccc solidos et septima a palacio : Et qui lexauerit mulierem suam pectet vnum denarium ad judice. Et qui cauallo alieno caualgaret pro vno die pectet vnum carnarium et si magis pectet las angeiras pro uno die sex denarios et pro vna nocte vnum solidum. Et qui feriret de lançon aut despada pola entrada pectet x solidos : et si trouciret de altera parte pectet viginti solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit occulum aut brachium aut dentem pro vnoquoque membro pectet c solidos a lisiado, et ille det septima a palacio. Qui mulier aliena ante suo marito feriret pectet triginta solidos et septima a palacio. Qui moiom alieno in suo ero mudaret pectet quinque solidos et septima a palacio. Qui linde alieno crebantauerit pectet quinque solidos et septima a palacio. Qui conductero alieno mactaret suo amo colliga homicidio et det septima a palacio : Similiter de suo ortalano et de quinteiro et de suo molineiro et de suo solarengo. Qui habuerit vassallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi a domino de solare. Tendas et mollinos et fornos de homines de Eluas sint liberi de foro. Milites de eluas sint in judicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici vero habeant mores militum : Pedones sint in judicio pro caualleros uillanos de altera terra. Qui venerit voceyro ad suo uicino pro homines de foras villa pectet decem solidos et septima a palacio. Ganado de eluas non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adextrado quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palacio iudice sedeat voçero. Qui in villa pindrar cum sayom et sacudirent ei pignores, autorguet el sayom et prendat concilio de tres collationes et pindret pro LX solidos medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de eluas non sedeant in prestamo dados. Et si homines de eluas habuerint judicium cum homines de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per esquisa aut reto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganato in terminos de eluas prendant de illos montadigo : De grege das oues, quatuor carnarios, et de busto das vacas, una vaca : Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado vel in gardia omnes cauallos qui se perdiderint in algara, vel in lide, primus erectis eos sine quinta et postea detis michi quintam directam. Et totos homines de eluas qui invenerint homines de aliis ciuitatibus taliando aut leuando madera de montes suos prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardas quintam partem debent michi dare sine vlla offenssione. Quicunque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit pectet LX[a] solidos et duplet ganatum suo domino. Testo uero et perhemniter firmo ut quicunque mercatores vel uiatores christianos iudeos siue manibus *(sic)* pignorauerit nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX[a] solidos ad palacium et duplet ganatum quem prendiderit ad

Digitized by Google

suum dominum et insuper pectet centum morabitinos pro cauto quod fregit : Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram villam venerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus vel percussus fuerit non pectent pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur : Et si cum querimonia de ipso ad regem vel ad dominum terre venerint pectet centum morabitinos medietatem Regi et medietatem concilii. Mando et concedo quod si aliquis fuerit latro et si jam per vnum annum vel duos furari vel rapere dimisit, et si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubat pena latronis : Et si aliquis reperitur *(sic)* pro furto et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam voluntatem, donet eam ad suos parentes et pectet illis trecentos morabitinos et septima ad palacio et insuper sedeat homicida. Et portagem : foro de troxel de caballo de panos de lana vel de lino, vnum solidum : De trouxel de lana, I solidum : De trouxel de fustanes, quinque solidos : De trouxel de panos de color, quinque solidos : De carrega de asino, sex denarios : De carrega de conilios de christianos, quinque solidos : De carrega de conilios de mauros, vnum morabitinum : Portagem de caballo qui vendiderint in azougue, vnum solidum : De mullo, vnum solidum : De asino, sex denarios : De boue, sex denarios : De carneiro, tres mealas : De porco, duos denarios : De forum *(sic)*, duos denarios : De carrega de pam et de uino, tres mealias : De carrega de pedone, vnum denarium : De mauro qui vendiderint in mercato, vnum solidum : De mauro qui se redimeret, decimam : De mauro qui taliat cum suo domino, decimam : De coiro de uaca uel de çeura, duos denarios : De coiro de çeruo et de gamo, tres mealas : De carrega de çera, quinque solidos : De carrega de azeite, quinque solidos : De carrega de piscato, sex denarios : Ista portagem est de homines de foras villam et est tercia de suo hospite et duas partes de rege. Ego Sancius secundus Rex portugalie filius Regis alfonsi et Regine domne Vrrace hanc cartam confirmo et roboro. Quisquis hanc cartam rumpere voluerit sit maledictus et excomunicatus. Amen. Facta carta in mense madii. Era M.ª CC.ª LX.ª VII.ª Qui presentes fuerunt videntes et confirmantes, Donus Martinus joannis signifer. Donus Petrus joannis maiordomus. Magister V. egitanie Electus cancellarius domini regis, comf. Suerius dei gracia Elborensis episcopus conf. Petrus pellagii capellanus domini regis test. Joannes petri castellanus portarius major regni test. Suerius fazania portarius porte maior test. Donus egidii valasci tenens sausam conf. Donus Poncius tenens terram de beira conf. Donus fernandus fernandi tenens braganciam conf. Donus petrus nouaes tenens castellum de cerueira comf. Donus Petrus portugal comf. Gunsaluus godini pretor Vlixbon. comf.

In nomine Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam fucturis, quod ego Alfonsus dei gracia Port. Rex et Comes bolon. bono animo et spontanea voluntate et intimo cordis amore, do et concedo ville de eluis et omnibus habitatoribus ibidem et in terminis suis tam presentibus quam fucturis forum bonum et custume quod superius est scriptum quod forum habet ciuitas Elborensis. Et istud forum et custume propriis manibus vobis roboro et confirmo et concedo. Et insuper concedo uobis similiter omnes vestros terminos quos villa de Eluis habuit melius tempore sarracenorum et etiam postquam fuit reddita christianis. In cuius rei testimonium patentem cartam vobis concilio de eluis et de vestris terminis feci mei sigilli munimine communiri. Factum fuit hoc apud colimbriam mense Martii in era M.ª CC.ª LXXXX.ª Qui presentes fuerunt, Donus Petrus pontii testis. Joannes suerii conelio testis. Egas laurentii de cuya test. Petrus martini de Caseual test. Gometius egee de portucarario test. Menendus suerii de merloo testis. Joannes petri de auoyno testis. Menendus roderici de briteiros testis. Valascus laurentii de cuya testis. Pelagius roderici de qualeyros testis. Petrus roderici de qualeyros testis. Capellanus domini Regis donus matheus testis. Rodericus egee de bandi testis. Rodericus guterri testis. Donus S. joannis cancellarius domini Regis testis. Vincentius didaci superiudex test. Rodericus petri superiudex test. Pelagius pelagii clericus domini Regis testis. Martinus joannis canonicus visensis testis. Martinus petri clericus domini Regis testis.

EYRIZEIRA

ERICEIRA

1229

Foralis *de* **Ericeira** *autographum exemplar in* ***Publico Archivo*** *ab antiquo servatur. Ex eo quem nunc edimus textum descripsimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Frater F. magister auis una cum omni meo conuentu, do atque concedo populatoribus de eyrizeira tam presentibus quam futuris hunc forum : In primo ut piscatores dent uicesimam de piscato quem matauerint trans undam maris. De pueris uel hominibus insipientibus qui monstrauerint ad mare, usque ad III^or annos non faciant forum : et exinde faciant

Digitized by Google

suum forum. Vicini de uilla piscatores qui fuerint piscare ad aliam partem quando redierint cum piscato ad suum *portum*, dent II^os^ solidos : De duodecim piscibus capiant unum piscem pro ad conduito antequam dent uicesimam, et si matauerint congrum illum comedant : De piscato quem inuenerint mortuum, non dent forum : De balena dent uicesimam : Baleacion de aliena parte non sit ibi facta usque ad finem : De tonias uel de dolfinos capiant suuentres sine inpedimento : De bigeiro, et de udra, et de rete de costana maris non dent forum. Octaua de pane. De uineis non dent forum. De ortis, nec de lino nec de aleis, nec de zzebulas, nec de arboribus non dent forum. Nec habeant relegum. Non dent collectam domino terre. Nec uadant in fosado per mare nec per terram. Almogreues uel alii qui uenerint populare in eodem loco ad istum forum ueniant et dent I solidum pro anno et uadant ad aream, et ad torcular. Alyazzares de uacca medium de uure, et de porco lumbum minorem domino terre : De alcauala de boue, I denarium : de uacca, I denarium : De ariete, I denarium. De molino et de forno non faciant forum. Mercatores qui ibi uenerint uendere dent de aureo II denarios. Almocreues qui non fuerint uicini et adduxerint merxandiam, uel inde saccauerint carregas comendator capiat maiorem partem : Si forte adduxerint carregas pro ad uendere, de bestia caualar det III^or^ denarios, de mular IIIes denarios, de asnar IIIes mealias. Homines qui de fora fuerint et comparauerint piscatum recente de bestia caualar VI^ex^ denarios, de asnar IIIes denarios : De piscato sicco de caualar I solidum, de asnar VI^ex^ denarios. Vicini de uilla qui porcos uel alium ganadum creauerint et uoluerint illum uendere non faciant de illo forum. Homo de fora parte qui bouem uel uaccam in termino uille uel in uilla comparar, de boue det pro porto X^cem^VIII^to^ denarios, de uacca VI^ex^ denarios. Homo de fora qui ibi comparauerit equm de X morabitinos ad sursum det medium morabitinum, et si fuerit minus, quarta de morabitino : de equa uel mula, XVIII denarios : de asino, VI denarios. De coloneiro qui comparar piscatum pro a renender det I denarium. Bofon, I denarium. Homines de alia parte qui uenerint facere malum uicinis de uilla uiciose, si aliquis de uicinis eum uoluerit adiuuare et aliquid ibi euenerit mortis uel plage uicinus non pectet calumnia. Qvi occiderit pectet C et L solidos. Qui uulnerauerit pectet XXX^ta^ solidos. De casa derrota cum armis, de merda in boca, de rouso, qui fecerit unam istarum pectet C et L solidos. Mulieres, uel pueri qui in mato, uel in forno, uel in molino baralarent et se ferirent et nigrum fecerint uel sanguinem non dent calumniam. De fruitas et de pane cocto pro a uender non dent forum. Mulier cui mortuus fuerit maritus stet in caualaria, et homo ita faciat. De nostris hereditatibus ex uno anno ad sursum habeant posse de uender cui uoluerint eas, preter fratribus et militibus : de hereditate calua mox faciant forum : De hereditate quam arrumperent usque ad IIIes annos non dent forum, et exinde faciant suum forum. Et si homines receperimus pro parceiros nobiscum in nostris hereditatibus faciant forum sicut et nos. De tota merchandia que per mare ad portum uenerit et uoluerint uendere dent quarentena. Qui uendiderit maurum quem de fora adduxerit det quarta de morabitino. Clerici qui beneficiati ibi in ecclesia fuerint sint defensi et enparati tam ipsi quam sui homines et omnia sua in D solidos : Et si forte ipsi contra suum comendatorem mal...tauerint in prima uice perdonetur eis, et si plus contra illum uenerint in unaquaque uice pectet C solidos. Alcaldes sint uicini per placitum comendatoris et concilii, et sint sine foro. Et hec omnia sint semper comprobata per bonos testes. Albergaria sit coutada in D solidos. Et contra istam cartam non sit ausus uenire magister nec fratres, et per hec que ibi continentur sint semper defensi. Et fuit facta sub Era M.^a^ CC.^a^ LX.^a^ VII.^a^

EGA

EGA

1231

Autographum et unicum exemplar hujus foralis, *in Publico Archivo servatum, nobis textum praebuit.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam deus omnipotens iustus iudex omnibus in terra potestatem exercentibus precepit populum sibi subditum in iusticia et equitatem regere, ut in salomone legitur : Diligite iusticiam qui iudicatis terram : Ideo ego frater stephanus de belmonte, Magister in tribus regnis ispanie una cum fratribus meis diuino spiraculo eruditus necessarium duximus rapinas et iniurias a populo nobis subdito misericorditer remouere. Meditantes maius et melius in animarum salute quam in caducarum rerum adquisitione lucrum nos esse consecuturos : Vnde in terra de ega tale forum et talia damus decreta : In primis omnes habitatores de ega tam presentes quam futuri de omnibus uestris herediditatibus *(sic)* quas ibi populatis hoc forum nobis faciatis, scilicet, detis nobis octauam de pane et lino et de leguminibus, et de uino similiter, et pedem de uuis ponatis V^e^ uices deinde alterum uobis remaneat : et de isto casale quando uinum ues-

Digitized by Google

trum feceritis, detis nobis unam gallinam que sit pagada per heredes de casale. Deinde de uia de asinis inferius totam nostram portionem et totam nostram decimam leuetis ad palatium per uestram custam : et annuatim de omnibus uestris casalis detis nobis unam fugazam triticam de duabus duabus alqueires, et unum capom, et decem ouos : omnes heredes de casale hoc forum solum nobis faciant : et si unus remanserit in casale hoc forum nobis solum faciat. Pro eiradiga : si triticum laboraueritis, detis inde nobis II alqueires, et de secunda similiter : et ista eiradiga sit pagada per heredes de casale : et pro eiradiga de uino, detis nobis I almude. Siquis ex uobis ire uoluerit habitare ad alteram terram uel ad alterum dominum, uendat et donet totam suam hereditatem ad hominem talem qui nobis faciat forum sicut unus ex uobis. Siquis arma saccauerit in rua per iram et cum eis fecerit aliquid malum, perdat ea, et sint domini terre. Pro rausso uel pro homicidio aut pro stercore in ore misso, LX solidos pectet. Siquis forciauerit maiordomum uel uicinum de suo censu, uel de sua hereditate, in duplum componat. Preco domini terre teneatur. Et decretum de uilla comendator *(?)* ponat cum concilio et teneatur. Siquis disrumperit domum de suo uicino, XXX solidos pectet. Siquis fecerit furtum pro uno nouem pectet. Si aliquis inuenerit aliquid ganatum in suo dampno, prendat et ducat illud sine calumpnia. Vestrum uinum incipiatis colligere pro S. cipriano. Siquis uendiderit uinum in relego, V solidos pectet : et si uendendo perseuerauerit usque ad duas uices frangant ei arcos ad ipsam cubam : et per tres menses relegum teneatur. Homo de foris qui uoluerit uendere aut comparare, de poldro pro portatico V solidos det : et de X morabitinos superius det I morabitinum : et de egua II solidos det : de boue uel de uacca, VI denarios : de coirio bouis uel uacce, VI denarios : de corio bezerruno, I denarium : et toto raixelo, II denarios : et de pellis de totis raixelos singulas mealias : de carrega de pane et de uino et de fruitas, III denarios : de colono de homine uel de muliere, I denarium : de cuba, uel de arca francisca, VI denarios : de leito aut de escano, II denarios : de carrega de escudelas, III denarios : de colono, II denarios : De carrega de piscato, I solidum : de colono, II denarios : de panelas, decimam : de morabitinada de tegula, III denarios : et de quanta leuauerit, sic paguet : de manta, uel de pelle cordeira, VI denarios : De feltro, uel de pelle facta cabritina, uel de morabitinada de burello, aut de zudero, uel de bragale de panno lineo, II denarios : de maseira, I denarium : de tota madeira preter de apeiro de bobus de carrega, III denarios : De carrega caualar de ferro, uel de ferramenta, I solidum : et de asino, VI denarios : De pannis coloris quos duxerint ad uendendum, de I morabitino, III denarios : De par de zapatis, I denarium : de carrega caualar de sal, III denarios, et de asnar, II denarios : de colono, II denarios : De cabrito uel de agno, I denarium : De carrega caualar, de nozes uel de castaneis, I alqueire, et de asnar, I medium alqueire : Bofon qui aliquid uendiderit in uilla det cotidie I denarium : de morabitinada de lana, uel de lino, III denarios : Hoc portaticum sit datum de hominibus de homini *(sic)* foris secundum quomodo comparauerint, uel uendiderint, et istud portaticum sit in electione domini terre, de quibus in uilla comparauerint, uel uendiderint. Homo de foris qui comparauerit coelunum de morabitinada VI denarios det. Vicinus de ega qui uendiderit uineam, uel hereditatem aut domum, dominus terre habeat inde octauam partem precii. Siquis percusserit hominem uel mulierem cum aguilon uel cum esporis, LX solidos pectet. Sigillum de maiordomo teneatur : Et qui illud fregerit, pectet V solidos : Et si aliquis maiordomum percusserit, uel occiderit, D solidos pectet. Pro iudice directum faciendo si eum percusserint, uel occiderint, mille solidos pectent, et medietas sit inde de iudice, et altera medietas de comendatore. Similiter pro almotace faciendo iusticiam si eum percusserint, uel occiderint, comendatori C morabitinos pectent. Omnes res qui non sunt scripta in carta ista iudicentur per bonos homines nostre uille : Et si per se non potuerint iudicare iudicent per comendatorem terre, uel per magistrum. Calumpnie que non sunt scripte in ista carta sint uenzudas per inquisam directam. Facta carta firmitudinis mense setembrius primo die, intus in domo fratrum templi terre thomaris. Sub Era M.ª CC.ª LX.ª VIII.ª Ego magister stephanus de belmonte qui hanc cartam facere iussi una cum omnibus fratribus meis uobis habitantibus in ega et filiis et filiabus uestris et progeniis roboraui et confirmaui. Regnante domno Sanchio secundo portugalensium regi. Qui presentes fuerunt, Frater domnus simeon menendi tunc comendator thomaris et portugalis : Et frater domnus petrus costam comendator palumbaris : Frater Gobert comendator saurii : Frater gonsaluus gonsalui comendator de ega.

Frater laurencius espinel comendator sanctaren. —Frater beltradus comendator de almoriol. —Frater fernandus pinaz ibi pretor. —Frater petrus uulneira ibi clauicularius.

Frater domnus M. otio comendator de dornis. —Frater domnus petrus iohanni comendator de faro. —Frater menendus moniz comendator de sauugal. —Frater domnus petrus nuni. —Frater iohannes dominici.

Frater Johannes iordani capellanus domini magistri. —Frater petrus iohanni marascalcus. —Frater stephanus capellanus thomaris. —Frater petrus fernandi. —Frater martinus nuniz.

De laicis, gonsaluus menendi iudex thomaris —Johannes barata —Johannes de calazon.

Thomaz presbiter notuit.

Digitized by Google

ALTER

ALTER DO CHÃO

1252

Textum decerpsimus ex autographo exemplari, quod in Publico Archivo servatur.

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego domnus Uincentius Electus Egitaniensis uolo Alter restaure *(sic)* atque populare : Et do uobis foro et custume de Ablantes tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos caualeiros uadant en fossado, et tercia parte remaneat in castello et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit a ffossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, pectet c solidos a palacio. Et pro casa derrota cum armas, scutos, et spadas, pectet ccc solidos et septima a palatio. Et qui furtaret, pectet pro uno nouem, et habet intentor duos quiniones et septem pars a palatio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciada, et ille negaret, det illa auctorgamento de tres homines tales quales ille fuerit *ille iuret* cum duodecim : et si non habuerit auctorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad *illam* ccc solidos et septima a palatio. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso, pecte LX solidos, et septima a palatio, et duplet el auer. Et qui in concilio, aut en mercado, uel in ecclesia feriret, pecte LX solidos, medios a palatio, et medios a concilio : Et de medios de concilio, septima a palacio. Et homo qui fuerit gentile, aut eredoro, que non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando, et fiador, et ad montem fuerit pindrar, duplet la pendra, et pectet LX solidos, et septima a palatio. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pinos sacudiret a saion, pectet I solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apellido caualeiros et pedones, exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, et pedon V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea, et uno iugo de boues, et XXXX^a^ oues, et uno asino, et duos lectos, comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua mulier, pectet I solidum ad iudice. Et mulier qui lexauerit maritum suum de beneditiones, pectet ccc solidos, et septima a palatio : Et qui lexauerit suam mulierem, pectet I denarium ad iudice. Et qui caualo alieno caualgaret pro uno die, pectet I carnarium, et si magis pectet las angueiras, pro uno die VI denarios, et pro nocte, I solidum. Et qui firiret de lanza, aut de spada, pola entrada pectet X solidos : et si trauciret del altera parte, pectet XX solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit oculum, aut brachium, aut dente, pro unoquoque menbro, pectet c solidos a lisiado, et ille det septima a palatio. Et qui mulier aliena ante suo marido ferir, pectet XXX solidos, et septima a palatio. Et qui moion alieno in suo ero mutaret, pectet V solidos, et septima a palatio. Qui limede alieno crebrantauerit, pectet V solidos, et septima a palatio. Qui conduiteiro alieno matauerit, suo amo colligat homicidio, et det septima a palatio : similiter de suo ortolano et de quarterio, et de suo monlerio, et de suo solarengo. Qvi habuerit uassalos in suo solar, aut in sua hereditate non seruant ad altero homine de tota sua facienda, nisi a domino suo de solar. Tendas et molinos et fornos de homines de Alter, sint liberi de foro. Miles de alter sint in iuditio pro podestades et infanciones de portugal : Clerici uero habeant mores militum : Pedones sint in iuditio pro caualeiros uillanos de altera terra. Qvi uenerit uozerio ad suo uicino pro homine de foras uille, pectet X solidos, et septima a palatio. Ganado de Alter non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anaffragauerit suo adextrado quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad caput anni. Mancebo qui mataret hominem foras uille et fugierit, suo amo non pectet homicidio. Por todas querelas de palatio el uozerio sedeat iudice. Qvi in uilla pendrar cum saion et sacuderint ei pignos octorget el saion *et* prendat concilio de tres collationes *et* pindret pro LX solidos, medios ad concilio, et medios al rancuroso. Barones de alter non sedeant en prestamo dados. Et si homines de Alter habuerint iudicium cum homines de alia terra non corrat inter illos firma, sed currat per esquisa aut per reto. Et homines qui quesierint pausar cum suo ganato in termino de alter prendant de illis montadigo : da grege das ouelias, III^or^ carnerios : Et de bosto das uacas, I uaca : Isto montadigo est de concilio. Et todolos caualeiros qui fuerint in fossado uel in gardiam omnes caualos qui se ibi perdiderint in algara, uel in lide, primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Alter qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando madeiro, aut leuando de montes, prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Qvicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos a palatio, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perheniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque fecerit pectet LX solidos a palatio, et duplet ganatum quod prenderit a suo domino, et insuper pectet c morabitinos pro cauto quod fregit : Et Electus habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res acciperit et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumnia nec suorum parentum homicide habebantur : Et si cum querimonia de

Digitized by Google

ipso ad electus uel ad dominum terre uenerit, pectet c morabitinos medietatem electi, et medietatem concilii. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est, et latro fuit, omnino pereat, et subsubeat pena latronis : Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro, neque fuit, respondeat ad suos foros. Siquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate donet eam ad suos *(sic)* et pectet illis ccc morabitinos, et septima a palatio, et insuper sedeat homicida. De portagine : foro de trosel de caualo de panos de lana, uel de lino, I solidum : De trosel de lana, I solidum : De trosel de pano de color, V solidos : De carrega de pescado, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de christianos de conelios, V solidos : De carrega de mauros de conelios, I morabitinum : Portagem de caualo qui uendiderint in azauge, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De boi, VI denarios : De carnerios, III medalias : De porco, II denarios : De foron, II denarios : De carrega de pane, et de uino, III medalias : De carrega de peom, I denarium : De mercado de mauro qui uendiderint, I solidum : De mauro qui se redimeret, decima : De mauro que talia cum suo domino, decima : De corio de uaca, et de zeuura, II denarios : De corio de ceruuo, et de gamo, III medalias : De carrega de cera, V solidos : De carrega de azeite, V solidos : Iste portagine est de homines foras uille, tercia de suo hospite, et duas partes de Electo. Ego predictus Electus egitaniensis hanc cartam roboro et confirmo. Facta carta apud Ablantes Mense Octubri. Era M.ª CC.ª LXX.ª Et insuper ego Electus Egitaniensis pono et firmo cum concilio de alter quod ..... ullus .... non recipiat pro uicino nec habeat .... nec in preciadam in uilla de alter sine meo mandato. Et .... aliquis miles non habeat ibi maladiam nec .. plazum neque ..... Et homines qui morauerint in alter debent esse fideles et boni uasalli senper domino electo egitaniensi et successoribus suis. Ego Domnus Vincencius Electus Egitaniensis factus postea episcopus per dei gratiam .... presentem kartam Roboro et confirmo : Et sigillo meo .....

Et erant in ipso tempore alcaldes P. iohannis *(sic)*. Facta karta mense fe..... in Era M.ª CC.ª LXXX.ª *(?)* Regnante .... Domno Sancio .....

Testes qui uiderunt hoc et audierunt : In primo Petrus ..... fernandi. .... Suerius fernandi. Gonsaluus roderici de felgosino. Fernandus petri ..... petrus menendi .....

OCRATE

CRATO

1252

Hujus foralis *autographum exemplar, ex quo textum descripsimus, in* **Publico** *Archivo ab antiquo servatur.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego dom melendo gundisalui prior de portugal de la ordim do espital una cum conuentu nostro uolumus populare ocrate. Damus uobis populatoribus tam presentibus quam futuris foros et costumes de nisa : ut duas partes dos caualeros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in ciuitate : et una uice faciant fossadum in anno : Et qui non fuerit ad fossadum pectet pro foro V solidos pro fossadeyra. Et pro homicidio pectet C solidos ad palacium. Et pro casa derrota, cum armis, scutis, et spatis, pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et qui furtauerit, pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et VII partes palacio. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixit quod ab illo est aforciata et ille negaret, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum XII : Et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus : Et si non potuerit iurare, pectet ad illam CCC solidos et VII.ª ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LX.ª solidos et VII.ª ad palacium, et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia feriret pectet LX solidos, medios palacio, et medios concilio, et de medio de concilio VII.ª ad palacium. Et omo qui fuerit gentile aut heradoro qui non seat meirino. Et qui in uilla pignos afflando aut fiador et ad montem fuerit prendrar duplet la prendra, et pectet LX solidos et VII.ª ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiret ad sayon, pectet I solidum ad iudicem. Et qui nom fuerit ad apelidum caualeiros et peones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, peon V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et unum iugum de boues, et XXXX oues, et unum asinum, et duos lectos comparet cauallum. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere, pectet I solidum ad iudicem. Et mulier que lexauerit suum maritum de benedictione, pectet CCC solidos et VII.ª ad palacium : Et qui lexauerit mulierem suam, pectet I denarium ad iudicem. Et qui cauallum alienum caualgauerit, pro uno die pectet unum carnarium,

Digitized by Google

et si magis pectet las angeyras, pro I° die VI dineyros, et pro una nocte I solidum. Et qui feriret de lancea aut de spada, por la entrada, pectet X solidos : Et si trociuerit ad aliam partem pectet XX solidos al quereloso. Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet C solidos a lisiado, et ille det VII.ª ad palacium. Qui mulierem alienam ante suum maritum feriret, pectet XXX.ª solidos et VII.ª ad palacium. Qui conducteiro alienum mactaret, suo amo colligat homicidium et det VII.ª a palacio : similiter de suo ortolano et de quarteyro et de suo molneyro et de suo solarengo. Qui moion alieno in suo ero mudaret, pectet V solidos et VII.ª palacio. Qui linde alieno quebrantauerit, pectet V solidos et VII.ª palacio. Qui habuerit uassallos in suo solar, aut in sua hereditate non seruiant ad alium hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas, molinos et fornos de omines de ocrate, sint liberi de foro. Milites de ocrate sint in iudicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant mores militum : Pedones sint in iudicio pro caualeiros uilanos de alia terra. Qvi uenerit uozeyro ad suum uicinum pro homine de foras uilla, pectet X solidos et VII.ª ad palacium. Ganado de ocrate non sit montado in nulla terra. Et homo a qui se anafragaret suum adestrado, quamuis habeat alium, sedeat excusatum usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit, suo amo non pectet homicidium. Pro totis querellis de palacio iudex sit uozeyro. Qvi in uilla pindrar cum sayone et sacudirent ei pinnus autorguet el sayon et prendat concilio de tres colaciones, et prindet pro LX.ª solidos, medios al concilio, et medios ad rancuroso. Barones de ocrate non sint in prestamo dati. Et si omines de ocrate habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per esquisia aut repto. Et omines qui quesierint pousar cum suo ganato in termino de ocrate, prendant de illis montadigo, de grege de ouibus III carnarios, et de busto das uacas una uaca : Istud montadigo est de concilio. Et omines milites qui fuerint in fossado uel guardia omines cauallos *(sic)* qui se perdiderint in algara uel in lide primo erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et totus homo de ocrate qui inuenerint omines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeyram de montes premdant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de guardas quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicunque ganatum mistigo pignorare uel rapere fecerit, pectet LX.ª solidos ad palacium, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus, quod quicunque pinnorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX solidos palacio, et dupplet ganatum quod prendiderit ad suum dominum : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregerit : prior et conuentus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicida habeatur : Et si cum querimonia de ipso ad priorem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem priori et conuentui, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus, quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furtari, uel rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et si latro fuit omnino pereat et subbeat penam latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet eis CCC morabitinos et VII.ª palacio, et insuper sit homicidi. De portagem : foro de troxel de cauallo de pannis de lana uel de lino, I solidum : De troxel de lana, I solidum : De troxel de fustanes, V solidos : De troxel de panos de color, V solidos : De carrega de pescado, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de christianis de coniliis, V solidos : De carrega de mauris de coniliis, I morabitinum : Portagem de cauallo qui uendiderint in azougue, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De boue, VI denarios : De carneyro, III mealias : De porco, II denarios : De foron, II denarios : De carrega de pane et uino, III mealias : De carrega de peon, I denarium : De mauro que uendiderint in mercato, I solidum : De mouro qui se redimerit, decimam : De mouro qui taliat cum suo domino, decimam : De coiro de uaca et de zeura, II denarios : De corio de ceruo et de gamo, III mealias : De carrega de cera, V solidos : De carrega dazeyte, V solidos : Istud portagem est de homines foras uille, tercia de suo hospite, et duas partes de priore et conuentu. Ego domnus melendus gundisalui prior de o espital una cum conuentu nostro, hanc cartam confirmauimus, et roborauimus. Et siquis hanc cartam irrupere uoluerit uel contradicere, sit maledictus, et excomunicatus. Amen. Facta carta idus octo dies decebrii *(sic)*. Sub era M.ª CC.ª LXX.ª

Frater Johannes menendi comendator beluceer conf. —Frater Martinus iohannis capellanus sartaginis conf. —Frater Menendus pelagii capellanus prioris conf. —Frater Johannes pelagii conf. —Frater Stephanus michaelis conf. —Frater J. ramiriz conf.

Frater M. petri budel —Frater Laurencius suerii —Frater Stephanus iohannis —Frater Dominicus petri —Frater Pelagius —Frater M. gonsalui —Frater P. saluati, test.

P. pelagii presbiter —P. gonsalui presbiter, test

Dominicus pelagii —Laurencius gomecii —Johannes martini —M. pelagii iudex, test.

Digitized by Google

VILLA-NOVA DE CANYA

CANHA

1235

Ex libro regestorum scrinii conventus equitum S. Jacobi oppidi de Palmella, qui titulum prae se fert Livro dos Copos, *hoc descripsimus* forale. *Non aliud exemplar, nobis cognitum, manet.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris filii et spiritus sancti. Amen. Ego domnus pelagius petri commendator de alcazar cum conuentu ciusdemque *(sic)* castri, damus et concedimus concilio Vile noue de canya tam paruis quam magnis, tam presentibus quam futuris forum et costume de palmella : vt duas partes dos caualeiros vadant in fossado, et tercia pars remaneat in o castello : Et vna vice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit in fossado, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. Et pro casa derrota cum armas, scudiis et spatas, pecte ccc solidos et septima a palacio. Et qui furtaret, pecte pro vno IX, et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad palacium. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada, et ille negaret, det illa autorgamento de IIIes homines tales qualis ille fuerit, et ille iuret cum XII : Et si non habuerit autorgamento, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pecte ad illam ccc solidos et septima ad palacium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentirosa *(sic)*, pecte LX solidos et septima ad palacium, et duplet ille auer. Et qui in concilio, aut in mercado, vel in ecclesia feriret, pecte LX solidos, medios ad palacium, et medios ad concilio, et de medio de concilio, septima ad palacio. Et homine qui fuerit gentile, aut herdador, que non seat meirino. Et qui in villa pignos aflanco *(sic)* et fiador, et ad montem fuerit pindrar, duplet la pindra, et pecte LX solidos et septima ad palacio. Et qui non fuerit a synal de judice, et pignos sacudir a sayon pecte I solidum a iudice. Et qui non fuerit ad apelido caualeiros et pedones, exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, milites pectent x solidos, et pedon v solidos ad vizinos. Et qui habuerit aldea, et vno iugo de bois, et x *(sic)* oues, et vno asino, et duos lectos, compare caualo. Et qui crebrantauerit sinal cum sua mulier, peite I solidum a iudice. Et mulier que laxauerit maritum suum de benedictione, pecte ccc solidos et septima a palacio. Et qui laxauerit mulierem suam pecte I denarium a iudice. Et qui caualo alieno caualgaret, pro vno dia pecte vno carneyro, et si magis pectet las angeiras, polo dia VI denarios, et pola nocte I solidum. Et qui ferir de lancea, aut de spada, pola intrada pecte x solidos : Et si trousir ad altera parte pecte xx solidos al quereloso. Et qui crebrantauerit oculum, aut brachium, aut dente, pro vnoquoque membro, pecte c solidos al lisiador, et ille det septima ad palacio : qui mulier aliena ante suo marido ferir, pecte xxx solidos, et septima ad palacio : qui moiom alieno in suo hero mudaret, pecte v solidos et septima ad palacium : qui limide alieno crebrantar pecte v solidos et septima ad palacium : qui habuerit vassalos in suo solar, aut in sua hereditate, non seruiant ad altero homine de tota sua facienda, nisi a domino de solar : qui conducteiro alieno mactaret, suo amo colligat homicidio et det septima ad palacium : Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de molneiro, et de solarengo. Tendas et molinos et fornos de homines de Villa noua sint liberi de foro. Milites de Villa noua sint in iudicio pro podestates et infanzones de portugal : Clerici Vile noue habeant custumes militum : pedones sint in iuditio pro milites vilanos de altera terra : qvi venerit vozeiro a suo vicino pro homine de foras vile, pecte x solidos et septima ad palacium : ganado de Vila noua non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragar suo adestrado, quamuis habeat alium, sit excusato usque ad caput anni. Mancipium qui mactar homine foras vile et fugerit, suo amo non pectet homicidio : per totas querellas de palacio, el iudice sedeat ueceiro : qui in vila pindrar cum sayone et sacudirent ei pignos, outorget el sayon, et prendat concilio de tres collationes, et pindret pro LX solidos, medios a concilio, et medios ad rancuroso. Barones de Vila noua non sint en prestamo dados. Et si homines de villa noua habuerint iudicium cum homines de alia terra, non currant inter illos firma nec repto, sed currat per exquisa. Et homines qui quesierint cum suo ganato pousar in terminos de Vila nova prendant de illis montadigo : da grege das oues, quatuor arietes : et de busto das vacas, vna vaca : Isto montadigo est de concilio. Et homines milites qui fuerint in fossado, vel in guardia, omnes caualos qui se perdiderint in algara, uel in lide, primus erectis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Vila noua qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus uel castellis in suis terminis taliando, uel leuando madeyram de montes aut de suis terminis, prendant totum quod inuenerint sine calumnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine nulla offrecione : quicunque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit pectet LX solidos a palacio, et duplet illum ganatum a domino suo. Testamus uero et perhenniter firmamus, vt quicunque pignorauerit mercatores, aut viatores christianos, uel iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor, vel debitor, quicunque fecerit pecte

Digitized by Google

LX solidos a palacio et duplet ganatum quod prendidit a suo domino : Et insuper pectet C morabitinos pro couto que fregit : Commendator habeat medietatem et concilio medietatem. Siquis ad vestram villam venerit per vim cibos aut aliquas res accipere voluerit, et ibi mortuus, vel percussus fuerit, non pecte pro eo aliqua calumnia, nec suorum parentum homicide habeatur : Et si cum querimonia de ipso ad regem vel ad dominum terre venerit pectet C morabitinos, medietate commendatori, et medietate concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per vno anno vel duos furari uel rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam commisit saluet se tanquam latro : Et si latro est, et latro fuit, omnino pereat et subeat penas latronis : Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro, neque fuit, respondeat ad suos foros. Si aliquis filiam alienam extra sua voluntate rapere fecerit, donet eam ad suos parentes, et petat *(sic)* illis CCC morabitinos et septima ad palacium, et insuper sedeat homicida. De portagem : foro de troxel de caualo de pannos de lana vel de lino, I solidum : de troxel de lana, I solidum : de troxel de fustanes, V solidos : de troxel de pannos de color, V solidos : de carega de pescadu, I solidum : de carega de asino, VI denarios : de carega de christianos de conelios, V solidos : de carga de mouros de conelios, I morabitinum : de portagem de cauallo que vendiderint in azouge, I solidum : de mulo, I solidum : de asyno, VI denarios : de boue, VI denarios : de ariete, IIIes mealias : de porco, II denarios : de foron, II denarios : de carga de pane aut de vino, IIIes mealias : de carega de peon, I denarium : de mauro que vendiderint in mercado, I solidum : de mauro qui se redimeret, decima : de mauro qui taliar cum suo domino, mercê, decima : de corio de vaca, aut de cerua, II denarios : de corio de gama aut de ceruo, IIIes mealias : de carga de cera, V solidos : de carega dazeite, V solidos : Iste portagem est de homines foras ville, tercia de suo hospite et duas partes de commendatore. Ego domnus pelagius petri commendator de alcazar, pariter com conuentu eiusdem loci hanc cartam confirmamus et roboramus. Et siquis hanc cartam irrumpere voluerit sit maledictus de deo, et excommunicatus gracie dei amen. Ego domnus pelagius petri dei gratia commendator de alcazar et militum milicie sancti Jacobi de portugalia simul cum nostro conuentu scilicet de alcazar hanc cartam habitatoribus de Villa noua de canya roboramus et confirmamus per illud forum quod est palmelle : Et quicunque illud vobis obseruauerit, sit de deo benedictus : Et quicunque illud frangere voluerit sit a deo maledictus. Amen. Facta carta mense februarii sub era M. CC. LXX. III. Et insuper istud forum debent facere de pane et de de vndecim modiis duo modia dare debent, et erit decimum solutum : et de aliis omnibus rebus quas deus vobis dederit, decimam ecclesie : qui presentes fuerunt videre et audiere, Ego domnus P. petri commendator de alcazar confirmo. Rodericus gonsalui maiordomus de alcazar. Stephanus gonsalui commendator de sanctarem. Martinus douro commendator darruda. Vincentius pelagi commendator de sanctis. G. gonsalui commendator de almadana. G. petri commendator de palmella. L. petri pretor de setuual. Rodericus egee commendator de cabrella. Lopus pacensis commendator de Villa noua de canya. Menendus fernandi commendator de monte maiore. Rodericus alfonsi sancti dominici pretor de alcazar. Fernandus suerii, Petrus roderici, Dominicus johannis presbiter, Sancius johannis presbiter, testes.

CITOFACTA

CEDOFEITA

1257

Rudimentum municipii hoc forale *nobis praebet. Ex autographa charta, in Publico Archivo servata, descripsimus.*

Notum sit omnibus hominibus presentem paginam inspecturis quod Nos Nunus suarii prelatus ecclesie sancti Martini de Citofacta, et eiusdem ecclesie conuentus, damus atque concedimus illam hereditatem ecclesie de Citofacta omnibus tam piscatoribus quam omnibus aliis domos uel quairelas ibidem facientibus, illis tales terminos assignando uidelicet quomodo incipit in aqua dorii in portum de Crastello et partit per carreriam et quomodo partit super domum Laurencii boy et quomodo partit per uineam Martini geruasii et quomodo partit per terminum domni Vincencii et per terminum Marchi garsie et ferit in carrazedelum, sub tali uidelicet foro, quod piscatores qui ibi populauerint de quocunque foco reddant annuatim singulos solidos portugalensis monete, et singulos sauaes de quocunque barco si eos habuerint mediato Aprili predicte ecclesie de Citofacta et persoluant forum de primiciis lamprearum et de piscibus regalibus sicut actenus ecclesie persoluerunt : et faciant unusquisque illorum unam carreiram ad ripam de dorio per custam eiusdem ecclesie. Et alii homines qui non fuerint piscatores de quocunque foco persoluant annuatim singulos solidos, et singulos capones in festum uidelicet sancti Micahelis. Si uero ibi aliquis homo habitauerit qui bestiam habuerit que possit carreiram facere, faciat cum ea

Digitized by Google

duas carreiras annuatim, ad hereditatem ipsius ecclesie per custam ecclesie. Preterea si aliquis ipsorum populatorum fecerit homicidium uel calumpniam pectet eam per forum ciuitatis portugalensis et portaticum similiter. Et si maiordomus cauti predicte ecclesie aliquem ipsorum uoluerit pignorare pignoret secundum forum ciuitatis Port. Et si aliquis homo extraneus uenerit ad portum illum cum nauigio qui ibi ancoram posuerit, det tres denarios Maiordomo ipsius cauti : et si ibi uendiderit piscatum det unum piscem de illo piscato quod uendiderit. Damus atque concedimus terminos supradictos ipsis populatoribus et eorum successoribus quantum ibi habemus iure perpetuo possidendos. Et si aliquis eorum populatorum partem suam ipsius hereditatis uendere uoluerit uendat uel det eam tali homini qui faciat istum forum, et de quo nullum dampnum ecclesie contingat. Et si aliquis tam ex parte ecclesie quam populatorum fuerit qui factum nostrum irrumpere uoluerit, pectet ipsos terminos alteri parti dupplatos et quantum fuerint meliorati, et insuper cc.os aureos cui uocem suam dederit. Nos uero supradicti, scilicet, N. predictus prelatus de Citofacta et eiusdem ecclesie conuentus, hanc cartam iussimus fieri coram ydoneis testibus propriis manibus eam roboramus. Et ut presens scriptum robur obtineat, presentem cartam sigillorum prelati et conuentus munimine duximus roborandam. Facta karta Mense Setembris Era M.a CC.a LXX.a V.a

---

CEPO

CEPO

1257

Autographa, quamquam authenticitatis indiciis non munita, charta in qua hoc forale *invenitur, sacculo XIII conscripta, in Publico Archivo ab antiquo servatur. Ex ea textum descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In dei nomine et eius auxilio. Noscant omnes homines tam presentes quam futuri, quod nos P. fernandi prior et Conuentus monasterii sancti petri de arganil facimus kartam donationis et firmitudinis de foro uobis populatoribus de cepo de ipsa nostra hereditate quam ibi habemus. Damus et concedimus uobis totam ipsam hereditatem de cepo, et semini uestro cum totis suis terminis ruptis et non ruptis : In primo quomodo partit ipsa hereditas de cepo cum fagiam per uenam de rrio de seira et de alia parte cum termino celauise per uenam de adela et ex alia parte per cimalias de bagoinnos *(?)* quomodo ... it strada per carualiar de uacas et partit monasterium de arganil cum domno episcopo colimbriensis usque ad aqua de rio de seira. Damus uobis et semini uestro ipsam hereditatem ut in ea plantetis, et hedificetis, et laboretis et faciatis in ea quicquid uolueritis facere sicut boni populatores : Tali uidelicet pacto concedimus uobis ipsam hereditatem ut detis de illa nostro monasterio de foro duas decimas de pane et de lino et leguminibus. Et qui habuerit uineam in cepo scilicet in ipsa nostra hereditate iam nominata det de ea decimam deo : Et posquam uinea habuerit quatuor annos quod fuit iantata det homo de ea unam quartam de uino per mensuram de arganil. Populator de cepo qui interfecit hominem uel fecerit rouso, uel posuerit merdam in boca, pectet x morabitinos. Qui fecerit plagam cum ferro muudo, pectet v morabitinos. De homine desiuigado, LXa solidos. De sanguine de super oculos, LXa solidos. De carreira tenuda cum armis, si non habuerit disfidatum suum inimicum, LXa solidos. De casa britada uel entrada per forciam, LXa solidos. Testazom britada LXVa *(?)* solidos. Si populatores de cepo exierint post latronem uel post aliquem extraneum qui eis forciam facere uoluerit, si eum interfecerint, pectent v morabitinos : Populator de cepo qui exire noluerit cum suis uicinis post latronem uel post alium hominem qui forciam in uilla facere uoluerit, pectet x solidos. Populatores de cepo non pectent uocem nec calumnias alias nisi istas iam nominatas : Et istas debent esse probatas per bonos homines. Si aliquis qui morauerit in cepo fecerit furtum et manifestare illud uoluerit, det ipsum furtum cui furatus fuit, et pectet ad monasterium I morabitinum : Si uero negare uoluerit uel ipsum furtum inuentum ei fuerit in domo et testimoniatum fuerit per bonos homines, pectabit illud sicut est usum in aliis terris et in aliis uillis. Si populatores de cepo uoluerint se transferre ad alias partes uendant uel donent suum feitium tali homini qui istud forum faciat monasterio in pace : Et si posuerit tale precium quod non ualet ad illud quod uendere uoluerit, dent illi pro eo quantum uiderint boni homines de ipsa uilla pro bono. Et ut uos melius populetis ipsam hereditatem et ipsam nostram uillam de cepo, statuimus et firmamus inter nos et uos quod in quolibet mense cantetur uobis missa a fratre nostro uel a capellano. Et per totum annum fiat uobis misterium sancte ecclesie, scilicet, Insuflare, Babtisare paruulos, Visitare infirmos, Et mortuos sepelire. Nos prior et Conuentus monasterii de arganil qui hanc kartam iubsimus facere, uobis populatoribus de cepo et semini uestro nostris manibus roboramus, vt nemo de nostris uel de extraneis possit uenire contra istud nostrum factum : Et qui uoluc-

Digitized by Google

rit uenire contra istam nostram kartam, sit maledictus et excomunicatus et cum iuda traditore in infernum dampnatus. Et qui uobis uel semini uestro benefecerit uel uos lucrauerit per istud forum et per istam kartam, in isto seculo uiuat in pace et in futuro possideat requiem senpiternam. Facta karta mense octobris. In Era M.ª CC.ª LXX.ª V.ª *Regnante* donno rege sancio in portugalia. Qui hoc uiderunt et audierunt isti sunt : In primo Martino iohannis canonico sacerdote test. Menenendo *(sic)* cordano canonico sacerdote test. Domno Andrea canonico sacerdote test. Petrus menendi et Petrus petri Martinus alfonsi fratres conuersi testes : et alii multi clerici et laici quos non possumus numerare. Petrus menendi canonicus diaconus notuit.

SANCTA MARIA DE PORCO

VILLA DE PORCO

1258

Ex libro Tombo da Sé de Viseu *dicto, nuper in Publicum Archivum delato, hoc* forale *descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In dei nomine amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego domnus Egidius Visensis Episcopus facio cartam firmitudinis et perpetui fori uobis populatoribus de hereditate mea de porco quam modo im presenti habeo et comparaui pro meis marabitinis : do et concedo uobis ipsam predictam hereditatem iure hereditario possessiorio *(sic)* tali uidelicet pacto ut faciatis ibi XL casalia et non amplius : et uos *et* suscessores uestri persoluatis prius primicias et decimas ecclesie sancte Marie de porco et mihi et suscessoribus meis persoluatis annuatim pro foro de omni pane et vino et lino et legaminibus *(sic)* fideliter aliam decimam partem sicut est consuetudo terre. Preterea mando quod habeatis ferragines uidelicet singulos sestarios in seminatura pro uestris caballis et uestris bouis et non faciatis de illis forum sed si forte ferragines uenerint ad fructum detis decimam et rationem sicut de alio pane : et uocetis meum maiordomum ad areas et ad lagares : et ponatis pedem lagaribus coram meo maiordomo fideliter tribus uicibus : Si uero meus maiordomus noluerit uenire ad areas uel ad lagares propter iram uel propter maliuolentiam, tunc uocentur duo uel tres boni homines de concilio et coram eis omnia fideliter meciantur : et si ratio panis uel vini perdita fuerit per culpam maiordomi ipsemet respondet de illa domino suo. Maiordomus uero meus non faciat forciam hominibus de porco, nec ipsi homines ei. Et uos et suscesores uestri persoluatis mihi et suscessoribus meis singulis annis pro foro singulos almudes de tritico, et quinque quinque oua, et singulos frangaos : et qui franganum non habuerit soluat pro eo unum solidum : et in totis aliis causis concedo uobis quod habeatis forum de pinello et forum et carta teneatur similiter. Et si forte aliquis uestrum uoluerit uendere suam casam uel hereditatem uel suam facturam prius illam mihi quam alii homini uendat : Et si ego noluero conparare tunc illam uendat suo uicino de porco cum isto foro, et non alii : et si compararo rem non inuenerit mittat in ea talem hominem qui ibi fructum faciat et compleat supradictum forum. Item omnes moratores uille iste sancte Marie de porco tam de totis suis intentionibus et calumpniis quam de aliis percussionibus per duos bonos homines uel tres quos erigant inter se sint inde sanatores mihi uel suscessori meo per forum de pinelo. Concedo itaque uobis et sucessoribus uestris predictam hereditatem cum isto foro quod uos et omnes posteritas uestra habeatis illam in perpetuum. Et si aliquis homo tam de meis quam de extraneis hoc factum frangere uoluerit sit maledictus et excomunicatus, et cum iuda traditore in inferno dampnatus : Et insuper pectet mille morabitinos et quantum quesierit tantum in dublo componat, facto in suo robore nichilhominus permanente. Facta carta mense Dezembri sub Era M.ª CC.ª LXX.ª VI.ª Regnante domno S. secundo in port. : domino terre domno Aprili, pretore Johanne fernandi de aluelos, alcadibus, Egea pelagii, et Johanne menendi, cum sociis suis, domno Michaele judice andatore, Martino pelagii suo socio. Ego E. supradictus nominatus qui hanc cartam fieri iussi coram idoneis testibus roboro et confirmo : et ad maiorem confirmationem hanc cartam sigilli mei munimine confirmaui. Qui presentes fuerunt et uiderunt, Donus munio presbiter et prior sancte Marie, Domnus F. pelagii canonicus visensis, Petrus martini uir de porco, Petrus Julianus Menendus Pelagius, M. pelagii et I. garsie, Petrus fernandi : et I. fernandi notauit per mandatum domini episcopi, presente G. pelagii cançellario.

Digitized by Google

MOOS

MÓS

1241

Ex autographo et unico exemplari, quod in Publico Archivo invenitur, textum hujus foralis *decerpsimus.*

In dei nomine. Ego domnus Sancius secundus Rex Port. una cum domno April quod tenet terra de me, scilicet, Parada, vobis Populatores de Moos Facio kartam firmitudinis ad forum : de quoque casali unum modium mediato de centeno, et medium milio. Et quem britar soar pectare D^os solidos. Et quem laborare cum bouem et cum uacam det media iugada. Maiordomo de Parada prendat talega de cabdal et uadat pro panem ad ..... de iugada et metaa in cabdal cum judici et cum concilio. Mando ad istis homines de Moos quod ueniant cum iudici, et clerico de ecclesia, et homines de Moos et faciant taliter casale quod de quanto compararem des aqua das Barazas quod de..... in sua uilla intrare in iugada : Maiordomo de Parada nec de mediana non ponat monicionem in ipsa uilla de Moos. Et detis pro Nathale domini singulos quaraziis de quoque casale : et si non habuerit porco det una gallina et una fugaza centena. Quando uenerit domino terre ad parada dent III franganos, et singulas fornizas de panem de tota uilla de quoque casali una uice in anno, et plus nichil. Maiordomo ..... de ipsa uilla de Moos et ambulare de Magii ad magii. Pro exida de maiordomadigo medium bracale. Ad nullam calumpniam non uadat domino terre sine uozeiro, et sine tres testimonias de bonis hominibus de uicinos de uilla, quod uideant et audiant : Tota calumpniam que ibi fuerit facta sanare cum medium bracale. Homicidium X morabitinos, medios ad domino terre et medios ad concilio : Rausum, et merda in bocca, X modios. Homines de moos non dent trobisco a trobiscada. Hominem qui uenerit de fora, et quesierit male facere in ipsa villa de moos dent in illum multum ad palos, et dent unum uasum plenum de aqua ad Palacio : et sit per ipsum quite. Et diuidit ipsos terminos de Moos per aqua das barazas, et inde per presa uetera das barazas, et uadit ad Penedo desuper villa, et alia parte cum termino de Eyriz. Habeatis uos firmiter et omnis posteritas uestra per istum forum usque in perpetuum. Siquis homo uenerit uel uenero qui hoc factum meum frangere uoluerit, pectet mihi D^os solidos. Facta carta Mense ianuarii : Svb Era M.^a CC.^a LXX.^a VIII.^a Ego supradictus domnus Sancius secundus Rex Port. cum domno April meum uasallum, vobis Populatores de Moos qui hanc cartam iussi facere, meis Roboro *(sic)* et confirmo. Qui presentes fuerunt, Petrus test. Menendus test. Johannes test. Martinus notuit.

PROEMCIA NOVA

PROENÇA A NOVA

1244

Ex charta autographa, quae ab antiquo in Publico Archivo servatur, forale *hoc descripsimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Hec est karta fori, et firmissimi pacti, quam ego Domnus Rodericus egidii prior hospitalis in portugalia, una cum fratribus nostris, facio uobis hominibus de proemcia noua, presentibus et futuris, de illa terra de proemcia noua. Damus uobis ipsam terram ad possidendum et habendum tali pacto quod nos habeamus quartam partem de tota terra ipsa, tam de mala, quam de bona, et uos habeatis tres partes : et domus hospitalis habeat semper omnes ecclesias de ipsa terra integras et liberas, cum suis decimis, et primiciis, et morturiis, et cum omnibus suis pertinenciis : In omnibus aliis causis et rebus habeatis totum forum de Oleiros. Mandamus siquidem ut duas partes de cabalariis uadant in fossado hospitalis, et tercia pars remaneat in uilla cum pedonibus : et una uice faciant fossadum in anno : Et qui non fuerit in fossadum, pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio, C solidos palatio. Et pro casa derota cum armis, scutos, et spadas, pectet CCC solidos, VII.^a palacio. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et VII.^a parte palacio. Et qui mulier aforciar et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciada et ille negaret det illa in outorgamento tres homines tales qualis ille fuerit, et ille iuret cum XII^m quod non fecit : Et si

Digitized by Google

mulier non habuerit autorgamento, iuret ipse solus : Et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et VII.ª palatio. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pectet LX.ª solidos, VII.ª palatio, et duplet habere. Et qui in concilio, aut in mercato, uel in ecclesia aliquem percusserit, pectet LX.ª solidos, medietas detur palatio, et medietas concilio : Et de medietate concilii, VII.ª detur palatio. Et homo qui fuerit gentilis, aut erdador, non sit maiordomus. Et qui in uilla pignus inuenerit, aut fideiussorem, et ad montem fuerit pignorare, duplet pignora, et pectet LX.ª solidos et VII.ª palatio. Et qui non fuerit ad signum iudicis, et pignus de manu sagionis acceperit, pectet iudici I.m solidum. Et qui non fuerit ad apelidum milites aut pedones exceptis his qui non sunt in alieno seruicio, miles pectet X.m solidos uicinis, Pedo uero V solidos. Et qui habuerit aldeyam, et unum iugum bouum, et XXXX.ª oues, et unum asinum, et II.os lectos emat caballum. Et qui fregerit signum cum sua muliere, pectet iudici I solidum. Et mulier de benedictionibus que maritum suum reliquerit, pectet ccc solidos et VII.ª palatio. Et qui dimiserit uxorem suam, pectet unum denarium iudici. Et qui caballum alienum equitauerit, pro uno die pectet unum arietem : Et si magis pectet pro uno die VI denarios, et pro una nocte I solidum. Et qui uulnerauerit cum lancea, aut cum gladio pola entrada pectet X solidos : Et si transierit ad aliam partem, pectet uulnerato XX.i solidos. Et qui fregerit occulum, aut brachium, aut dentem, pro unoquoque menbro pectet uulnerato C.m solidos, et ille det VII.ª palacio. Qvi mulierem alienam ante maritum suum percusserit, pectet XXX.ª solidos, VII.ª palacio. Qvi marcum alienum in sua hereditate mutauerit, pectet V solidos, VII.ª palatio. Qvi limidem alienum fregerit, pectet V solidos, VII.ª palacio. Qvi conductarium alienum matauerit, pectet homicidium suo amo, et det VII.ª palacio : Similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qvi habuerit uasallos in suo solar, aut in sua hereditate ubicumque in toto regno portugalis hereditates habuerint non pectent nec seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda, nisi dominis hereditatum. Moratores de proemcia per totum regnum portugalis non pectent nullam calumpniam nisi per forum de Oleiros. Tendas, et molinos, et fornos, de hominibus de proemcia, sint liberi de foro. Milites de proemcia sint in iudicio pro pudestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant forum militum : Pedones sint in iudicio pro caballariiis uilanis de altera terra. Qvi uenerit uozeiro suo uicino pro homine foris uille pectet X.m solidos, VII.ª palacio. Ganatum de proemcia non sit montadu in nulla terra. Et miles qui perdiderit suum caballum quamuis habeat alium, sit excusatus per unum annum. Mancipium qui mactauerit hominem foras uille et fugerit suus amus pro eo non pectet homicidium. Pro totis querelis de palacio iudex sit uoceiro. Qvi in uilla pignorauerit cum sagione et sacudirent ei pignus, concedat sagion et prendat concilium de tribus collationibus, et pignoret pro LX.ª solidos, medios concilio, et medios rancuroso. Homines de proemcia non sint em prestamo dados. Et si homines de proemcia habuerint iudicium cum hominibus alie terre non currat inter illos firma, sed currat per inquisa, aut reto. Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de proemcia accipiant de illis montadigo, scilicet, a grege ouium III.or carnarios : Et de busto de uaccis, unam uacam : Iste montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in gardia omnes caballos qui se perdiderint in alguara, uel in lite, primum erectetis eos sine quinta, et postea detur nobis quinta directa. Et omnis homo de proemcia qui inuenerit aliquem hominem alie uille in suis terminis tallando aut leuando madeira de montibus prendat totum quod ei inuenerit sine calumpnia. De azarias et de gardis quintam partem nobis date sine ulla offectione *(sic)*. Qvicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet palatio LX.ª solidos, et duplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus, ut quicumque pignorauerit mercatores, uel uiatores, christianos, iudeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicumque hoc fecerit pectet palatio LX.ª solidos, et dupplet ganatum quod prendiderit domino suo : et insuper pectet C.m morabitinos pro cauto quod fregit, dominus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam per uim uenerit cibos aut aliquam rem accipere et ibi mortuus, uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum habeat homicidium : Et si rancura de ipso ad regem uel dominum terre uenerit, pectet C.m morabitinos, medietas palatio et medietas detur concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos furari uel rapere reliquerit, et postea si pro aliqua re repetitus fuerit quodcunque commiserit saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit, omnino pereat, et subeat penam latronibus : Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat per suum forum. Si aliquis homo filiam alienam habuerit ui donet eam suis parentibus et pectet illis CCC.os morabitinos, et VII.ª palatio, et insuper sit homicida. De portagem : foro de trossel de caballo de pannis de lana, uel de lino, I solidum : De trossel de fustanes, V solidos : De trossel de pannis de color, V solidos : De carrega de pescado, L solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de pellibus christianorum conilios, V solidos : De carrega de mauris de conilios, I morabitinum : Portagem de caballo qui uendiderint in mercado, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De boue, VI denarios : De carnario, III medalias. : De porco, II denarios : De furon, II denarios : De carrega de pane, uel de uino, III medalias : De carrega de peon, I denarium : De mauro qui uendiderint in mercato, I solidum : De mauro qui se redimeret, decimam : De mauro qui talia cum suo domino, decimam : De corio de uaca, uel de zeura, II denarios : De corio de ceruo uel de gamo, III medalias : De carrega de cera, V solidos : De carrega de azeite, V solidos : Iste portagem est de hominibus foris uille, tercia

Digitized by Google

pars de isto portagine detur suo hospiti, et duas partes domino terre. Moratores de proemcia non dent portagem. Et concedimus ut omnis christianus quamuis sit seruus ex quo in proemcia habitauerit per unum annum, sit liber, et ingenuus, tam ipse quam omnis progenies eius. Et homines de proemcia habeant concilium circa terminos de proemcia. Nos etiam frater Rodericus egidii prior hospitalis uolumus et confirmamus omnia supradicta que continentur in presenti karta et si aliquid deest in presenti karta omne forum et consuetudines que habentur in oleirios que sunt scripta in presenti karta uel non sunt scripta, uolumus et confirmamus quod tam per fratres nostros quam per concilium de proemcia in omnibus adinpleantur, exceptis quod ecclesiis decimis, primiciis, et omnibus ad ecclesiam pertinentiis, que omnia libere et pacifice debet precipere domus hospitalis : et dictum concilium de proemcia tenetur obedire per omnia eidem domui hospitalis, et eius fratribus et fidelitate et bonam fidem eis in omnibus obseruare. Et siquis hanc kartam uel hoc pactum et conuentionem in aliquo infringere uoluerit, aut forte temptauerit tam de fratribus quam de concilio, et monitus a dictis fratibus semel uel bis uel a concilio emendare noluerit, sit maledictus a summo deo, et excommunicatus, et cum datam et abiram in perpetuum deleatur. Hanc uero presentem cartam nos dictus Frater Rodericus egidii Prior hospitalis et asensu concilio fratrum nostrorum nostra propria manu confirmamus, et meo sigillo munimus. Facta karta fori et consuetudinis, Mense Marcii. Era M.ª CC.ª LXXX.ª II.ª Damus etiam et confirmamus uobis terminos assignatos scilicet per cima de cabeza de porca, et inde ad cimalia de meigion friu, et quomodo uadit aqua de meigion friu et intrat in paracana, et quomodo exit de paracana et uadit ad uallem de suerio menendi, et inde ad cimam de serra ad directum o ataliadoiro de mouru, et inde ad taliada de guilelme, et inde ad giinbral, quomodo uadit directum ad ucresa, et quomodo uadit per uenam de ucresa ad infestum, et per aquam de cerzedinam ad infestum, et inde per a azambugeira ad infestum, et inde ad cimaliam de serra de pelagio martini, et quomodo nacit ysna a sopee aa foz du bregum, et inde quomodo intrat aqua de bregum in a ysna.

Et de omnibus ganatis de hospitali non sint montados in proemcia nec in suis terminis. Ego frater R. egidii prioris cum proprias manus roboro. Frater Johannes menendi confirmat. Frater Martinus gomecii conf. Frater Johannes garsie conf. Frater Pelagius monioniz conf. Frater Petrus petri de mugia conf. Frater Martinus de amendoa conf. Frater Alfonsus farine conf. Frater Sugerius egee conf. Frater Sugerius barcarius conf. Frater Stephanus petri capellanus conf. Laurentius petri alcalde et sesmeiro test. Laurentius iohannis test. et alcalde et sesmeiro test. Martinus gomecii test. Dominicus iohannis iudex test.

MORARIA

MOREIRA DE CASTEL-MENDO

1229–1248

Descriptum manet hoc forale *in libro regestorum* Tombo da Sé de Viseu, *sic dicto, nuper ex scrinio sedis viseensis in Publicum Archivum delato. Exinde textum hausimus. Annus quo datum ommittitur in charta; sed cum a magistro Vincentio electo egitaniensi sit concessum, inter annos* 1229–1248 *posuimus.*

In dei nomine amen. Hec est carta quam ego Magister uincencius Egitaniensis Electus feci de illa mea propria hereditate de Moraria in termino de Castello menendo quam mihi dedit ipsum concilium pro cancellaria de curia domini Regis uobis meis hominibus populatoribus de illo loco de quo quilibet debet mihi dare in quolibet anno de labore suo octauam, et unam bonam gallinam, et x oua, et in area una octaua de tritico, et unam de ceuada : et debeo habere meas callumpnias et uocem et meum iudicem et meos alcaldes, et maiordomum : et recurremus ad forum de castello menendo et non habebitis alium dominum et post annum si ego noluero comparare quilibet uendat suam hereditatem alii moratori qui compleat totum forum. Sitis mihi obedientes et fideles, et emparati per predictum forum. Ego Electus qui hanc iussi facere cartam, illam coram testibus roboraui : et ego Rodericus fernandi cantor Egitaniensis cuius est hereditas ista, ita intelligo et concedo cartam istam. Quicunque fecerit uineam usque ad quatuor annos nichil det de illa, et deinde in antea det octauam suam sicut debet. Item in colligendo panem si operarium miserit debet illum pagare de pane comuni ita tamen quod ipse et omnes de sua casa laborant fideliter et nichil recipiant de comuni : et ponatis pedem fideliter tribus uicibus : et qui istam cartam frangere uoluerit, pectet c morabitinos et exeat de torteiro *(?)*. Johannes caluus, Martinus menendi, Vincencius petri.

Digitized by Google

ERVEDAL

ERUEDAL

1249

In charta apographa, authentica tamen, sæculi XIV hoc invenimus forale. *Ex incerto scrinio cujusdam monasterii colimbriensis diœcesis, nuper inter alia diplomata delata, in Publico Archivo hæc charta servatur.*

In dei nomine. Amen. Notom *(sic)* sit omnibus presenten paginam inspecturis quod Ego Regina domna Tharasia do et concedo illud forum quod mater mea Regina domna Aldoncia dedit populatoribus de Eruedal, tale uidelicet *(sic)* quod de omnibus terris cultis dent octauam partem tam de pane quam de vino quam de lino et de leguminibus et de omni fructu quod seminauerint ad albergariam de Poyares cui mater mea dedit ipsam villam. Et de terris de nouo cultis dent nonam partem et pro fogacia dent unam taegam de tritico et aliam de centeno et aliam de millio. Iten dent vnum almuden de tritico et alium de centeno et vnan tegeam *(sic)* de millio pro eyradiga Et si forte nichil habuerint de hiis que seminauerint non dent eiradigam : et istud debet dari per menssuram dEruedal. Et pro eiradiga de lino dent medium manipulum. Item dent vnum caponem, et dez oua in die sancti Martini. Et de casa cabaneyra vna galina, et cinquo oua similiter in die sancti Martini. Et si matauerint porcom a die sancti Martini usque ad introitum dent vnum quarazilem. Et si uendiderint porcum pro casamento de suis filiis uel dederit porcum in precium bouis uel in precio mante propter deffectum quod habeat ad casandum filium suum uel filia non dent quarazilem. Et si non habuerit quarazilem dent duos solidos. Et quando debuerint metiri panem in area precium debet exire de communi. Si montarius de Eruedal matauerit ceruum uel ceruam uel corciam det vnum lonbum de quolibet : Et si matauerit porcum dent condado de duobus costis. Iten si aliquis percuiserit aliquem cum cultello pectet dez morabitinos : Et qui occiderit aliquem pectet viginti morabitinos. Et quicunque fecerit rousum pectet viginti morabitinos. Et quicunque posuerit stercus in ore alicuius pectet viginti morabitinos. Iten si aliquis extraneus comparauerit bouem uel uacam et uoluerit eam vendere ibi uel alibi det inde seis denarios pro portagio : Et si comprauerit eum ad laborandum cum ilo det vnum solido et de porco quatuor denarios et de reixelo singulos denarios et de bufone vnum denarium. Et si aliquis mercator ibi uenerit et comprauerit ibi dez uel viginti morabitinadas de aliqua causa, uel populatores *(?)* uel pretores det pro portagio de qualibet morabitino seis denarios. Iten quilibet istorum populatorum debet facere semel in ano carreira vnius diei comendatori de albergaria uel illi qui tenuerit eam. Iten ponat quilibet pedem illaquetarium siue vuarum vsque ad v^e^ vices. Iten ecclesia ipsius ville habeat hereditatem unius iugi boum et non det de ipsam hereditatem forum dicte albergarie, nisi quod facere debet seruicium comendatoris de ipsa albergaria. Et si prelatus ipsius ecclesie uoluerit facere vineam in ipsa hereditate de qua forum dare non debet faciat in nomine domini et non det de ipsa uineam forum. Iten siquis occiderit judicem uel maiordomum aut seruicialem pectet x^m^ marabitinos : Et si uulnerauerit uel percusserit vnum ex illis pectet viginti marabitinos. Item siquis percuserit aliquem et extraxerit sanguinem uel fecerit nigrum pectet vnum marabitinum. Iten nullus habeat hereditatem in ipsa uilla de Eruedal uel comparet nisi qui fuerit vasalnus ipsius albergarie et uicinus sit unus ex aliis qui ibi morantur. Iten si aliquis de populatoribus de Eruedal uoluerit uendere hereditatem suam pro aliquam necessitate uel uoluntate sua vendat eam cum suo foro tali homini qui sit uassallus supradicte albergarie, et non sit caballarius neque scutarius : et qui hereditatem vendiderit det octauam partem denariorum uendite hereditatis ipsi albergarie. Iten in quolibet ano quando uenerit comendator ipsius albergarie ad ipsam villam debet sibi omnes facere seruicium uel cui tenuerit ipsam albergariam. Insuper omnes populatores de Eruedal habeant et possideant ssuas hereditates iure hereditario per istud forum supradictum et fillii eorum et omnes de generacione sua descendentes in secula seculorum. Amen. Et ut forum istud et carta ista robur optineant uel abeant firmitatis ego supradicta Regina domna Tharasia hanc carta sigillo meo roboro et confirmo. Datum apud Monasterium de Celis, Mensse Januario, sub Era M.^a^ CC.^a^ LXXX.^a^ VII.^a^

Digitized by Google

SETUVAL

SETUBAL

1249

Hoc forale *descripsimus ex codice, olim in scrinio conventus equitum S. Jacobi oppidi* de Palmella, *et nunc in Publico Archivo servato, qui titulum* Livro dos Copos *prae se fert. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.*

In dei nomine. Notum sit omnibus qui has literas viderint, quod nos domnus P. petri magister milicie sancti Jacobi et G. petri commendator mertole, vna cum conuento eiusdem loci damus et concedimus populatoribus de Setuual cartam et forum de palmella : Excepto quod damus eis pro benefactoria quod non vadant in exercitu nec in caualgada nec per terram nec per mare, nisi in juuando vicinos suos in apelido, sicut et ipsi juuabant illos quando forte opus fuerit. Et nos debemus habere omnes furnos et alfandegas et tendas et aljazarias et balnea in Setuual : et omnes vendas extraneorum debent vendi in nostris domibus et non in aliis. Et nos debemus habere de foro decimas de omnibus illis que venerint per mare vel que acquisiuerint per illud, exceptis istis, scilicet, de madeira quam duxerint ad domos suas faciendum, et de lenha quam duxerint ad cremandum, et de pinnas quas duxerint pera comedere. Preterea de piscatoribus qui piscauerint cum rethibus de pede, scilicet, de illis qui ambulant piscando per gargantas in mare, et piscibus de scanis qui inueniuntur mortui, debent facere forum de vlixbona. Et de omnibus aliis rebus vt dictum est persoluant de foro decimas. Et vt aliquis contra hanc cartam venire non possit, eam nostris sigillis fecimus sigilari : que fuit facta et concessa apud alcacer mense marcio sub era M.ª CC. LXXX. VII.

TURRES VETERES

TORRES VEDRAS

1250

Ex codice Livro II dos Proprios das Rainhas *dicto, in Publico Archivo ab antiquo servato, ubi tantum descriptum invenimus, textum hausimus.*

Ego alfonssus dey gracia Rex portugalie et Comes boloniensis notum facio presentibus et futuris quod presenty animo et spontanea voluntate placuit michi dare et concedere uobis meis hominibus et vassalis de turibus ueteribus cum terminis et pertinencis ssuis, jure hereditario perpetuo posidendum et placuit michi dare et concedere uobis forum ulixbonensis ciuitatis pro decem milibus libris portugalensis monete quas a uobis recepi in pecuniam numerata pro hereditate que vocatur coutada que est in termino de turibus ueteribus per quod forum regalia jura inferius plenarie escripta michi et genere meo a uobis et a uestris sucessoribus persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut quy publice coram bonis hominibus cassam violenter cum armis rruperit pectet CC solidos et hoc sit sine vozeiro : et sy infra domum rruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum, et sy iby uulneratus fuerit pectet pro eo medium marabitinum : similiter pro homicidio et rausso pubrice fauto pectet CC solidos : pro merda in buca LX solidos peitet testimonium bonorum hominum. Furtum cognitum testimonium bonorum hominum nouiees conponatur. Quy rrelegum vini rregis rrunperit et in rrelegum ssuum vinum vendiderit et inuentum fuerit testimonium bonorum hominum, primo et secundo pectet V solidos : Et si tercio iterum inuentum fuerit testimonium bonorum hominum vinum totum efundatur et archi cuparum incindantur. De vino de fora dent de unaquaque carega unum almude et uendatur aliud in relegum. De iugata uero hoc mando ut usque ad natale dominy trahatur : et de unoquoque iugo boum dent unum modium milii uel tritici qualem laborauerint : Et sy de utroque laborauerit de utroque dent per alqueire directum ville : Et sit quartarius de quatuordecim alqueires, et meciatur syne brachio curuato et tabula supraposita. Et parceiro de caualeiro quy boues non habuerit non dent jugatam. Et habitatores de turibus ueteribus habeant libere tendas fornos panis, scilicet que ollarum : et de fornis de tellia dent decimam. Quy hominem extra cautum occiderit pectet LX solidos. Et quy uulnerauit homine extra cautum pectet XXX solidos : quy in platea aliquem armis uulnerauit pectet medietatem homicidii : qui arma per vim denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non per-

Digitized by Google

cuserit pectet LX solidos. Et homines de turibus ueteribus habeant hereditates ssuas populatas : et illi quy in eis habitauerint pectent pro homicidio, rrausso noto merda in boca, LX *(sic)*, medietatem, scilicet, rregi et medietatem domino hereditatis, eant in apelidum rregis et nullum aliud forum faciant rregi. Et almocrauaria sit de concilio et mittatur almotace per alcaide et per concilium ville. Et dent de foro de uaca unum denarium et de zeuro unum denarium et de çeruo unum denarium et de bestia de piscato unum denarium, et de barca de pescado unum denarium et de judicato similiter : marabitinum *(sic)* et ssupra dent unum marabitinum, et a decem marabitinis infra dent medium marabitinum : de equa uendita uel comperata dent II solidos : et de boue duos solidos et de vaca unum solidum : Et de asino uel de asyna unum solidum : de mauro et de maura medium morabitinum : de porco uel de carnario II denarios : de caprone uel de capra unum denarium : de carega de azeite uel de coriis bouum uel zeurorum dent medium morabitinum : de carega de çera medium morabitinum : de carega de anil uel de panis uel de pelibus collinios *(sic)* : de bragale duos denarios : de vestitu de pelibus duos denarios : de lino uel de aliis uel cepis decimam : de piscato de fora decimam : de concas uel uasis lineis decimam : Et pro omnibus his caregis quas vendiderint homines de fora et portagium dederint sy alias proprias emerint non dent portagium ex eis : et de carega panis et salis quam vendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinali tres medaculas. Mercatores naturales ville quy soldatam dare uoluerint rrecipiantur ab eis : sy autem soldatam dare noluerint dent portagium. De carrega de pescado quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. Cauom sy laborauerit triticum det unam teigam et sy laborauerit milium similiter : Et de geiras de bobus unum quarterium uel de milio *(sic)* vnde laborauerint. Pedites dent octauam vini et lini. Balastarii habeant forum militum. Mulier militis que viduauerit habeat honorem militis usque nubat : et sy nupserit pediti habeat honorem peditis. Milles quy senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere nom posit stet in honore ssuo : sy autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre : almocreue quy per almocrauariam uixerit faciat forum ssuum semel in anno. Milles uero quy equum ssuum aut bestias ssuas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Conellarius quy ad sueyram *(sic)* et illuc manserit det follem uny conelii : et quy illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conelium cum pelle ssua. Et conilarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de turibus ueteribus quy panem ssuum uel vinum uel ficus uel oleum in santarem habuerint uel in aliis locis et ad turreo uetere illud ad opus ssuum duxerint et non ad rreuendendum non dent inde portagium. Quy cum aliquo rrixauerit et post rrixam domum ssuam intrauerit ubi *(sic)* inito consilio acceperit fustem uel porinam et cum percuserit pectet XXX solidos : Si autem inconsulute et cassu acidente percuserit nichil pectet. Inimicus de fora nom intret in villam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Sy equs alicuius aliquem occiderit dominus equy pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equy placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : Et sy cum mulier inuentus turpiter fuerit, mayordomus nom mitat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed muliere capiat sy uoluerit. De madeira que uenerit per aquam, unde dabant octauam dent decimam. De atalaya de villa debet tenere Rex medietatem et milites medietatem ssuis corporibus. Militem de turibus ueteribus cuy meus diues homo benefecerit de terra ssua uel de habere ssuo per quod eum bene habeat ego eum rrecipiam meo diuity hominy in numero ssuorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo quy tures ueteres de me tenuerit non mittat iby alium alcaidem nisi de turibus veteribus. De casis quas mey nobilles homines aut freires aut hospitalaria aut monestaria *(sic)* in turibus veteribus habuerint habeant forum ville sicut ceteri milites de turibus veteribus. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres mensses et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut sy dominus eius venerit detur ey : Sy autem dominus eius precone dato usque ad tres mensses non venerit tunc maiordomus faciat de eo comodum ssuum. De caualgada de alcaide nichil acipiat inde alcaide per vim nisi quod ey milites amore ssuo dare voluerint. De caualgata LX militum et ssupra diuidant mecum in canpo. Faber aut çapatarius aut pilitarius quy in turibus veteribus cassam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et quy maurum fabrum uel çapatarium habuerit et in domo ssua laborauerit non det pro ea forum. Quy autem ministerialles ferrarii uel çapatarii fuerint et per oficium istud vixerint et cassas non habuerint veniant ad tendas meas et faciant michi meum forum. Quy equm venderit aut comparauerit uel maurum extra turres veterres uby eum comparauerit uel uendiderit iby det portagium. Et pedites quibus ssuum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eys directum pro decima : et sy pro decima eys directum dare noluerint, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium ssuum. Et homines quy habitauerint in hereditatibus de turibus veteribus sy furtum fecerint ut ssupra dictum est componat medietatem Regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de turibus veteribus non dent luitossam : portalia *(sic)* uero et forum et quinte ssarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que superius scripta ssunt et uobis relinquo : Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : Et de barca de piscato minuto, duos denarios : Et de toto alio piscato dent ssuum forum. Adaliles de turibus ueteribus non dent quintam de quinionibus ssuorum corporum. Milles de turibus ueteribus non teneant çagam in exercitu rre-

Digitized by Google

gis. Panatarie dent pro foro de xxx panibus unum. Qvy etiam aliquem calcaribus percuserit et testimonium bonorum hominum convictus fuerit peitet duos solidos. De nauigio uero mando ut alcaide et duo espadalarii et duo pronarii et unus pintental habeant forum militum. Milites de turibus veteribus testificientur cum infancionibus de portugali. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo et ad hec eat maiordomus testimonium bonorum hominum et nom ad alia. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dey et mey rrepleatur : Quy uero illud frangere uoluerit maledicionem dey et mey consecatur. Facta carta apud erboram *(sic)* mensse agusty in die assumcionis beate virginis. Ego alfonsus Rex portugalie et comes bolonensis quy hanc cartam jusy fieri propriis manibus rroboro et confirmo et eandem mey sigilly municione feci comuniri. Era M.ª CC. LXXXVIII. Domnus Johannes archiepiscopus bracharensis : domnus Johannes portugalensis, Domnus E. colimbriensis, Donus A. ulixbonensis, Domnus M. erborensis, Donus R. egitaniensis, Donus P. visensis, Domnus E. lamacensis : Domnus J. alfonsy signifer dominy Regis : Domnus A. teliz, Domnus M. garsie, Domnus Jo. garsie, Domnus G. garsie, Domnus F. garsie, Domnus E. martini, Domnus F. lupy, riqui homines : Domnus A. lupi, Domnus S. pellagii, Domnus E. martim de beredo, riquy homines quy presentes fuerunt : Domnus S. johanis chancelarius curie : Johanes de auoyno subsignifer : M. ssugerii de melino, Johanes sugerii coello, Egeas laurencii capelanus, domnus Matheus superiudices Curie : V. didaci et B. petri despino clerici dominy Regis : Durandus pelagii canonicus bracharensis : M. petri, M. mundy canonicus Egitaniensis : S. martim, Jo. sugerii, S. martiny : Martinus petri scriptor curie notauit.

ALIUSTREL

ALJUSTREL

1252

Ex Livro dos Copos, *sic dicto, in scrinio conventus equitum S. Jacobi olim servato, decerpsimus. Perperam exscriptor aeram* MCCLX *pro aera* MCCLXXXX *posuit. Non aliud exemplar invenimus.*

Hec *est* carta de foro quam iussimus fieri ego dominus pellagius petri dei gratia magister ordinis milicie sancti jacobi vna cum domino gonsalluo petri comendatore de mertola cum conuentu eiusdem loci, vobis populatoribus dalliustrel tam presentibus quam futuris : damus siquidem vobis forum et costume de allcacere, forum talle est, videlicet, ut duc partes millitum vadant in fossatum, et tercia pars remaneat in villa : vna vice in anno faciant fossatum : et ille qui non venerit ad fossatum pectet pro v solidos *(sic)* pro fossadeira : et pro homecido pectet c solidos ad pallatium. Et pro casa disrupta cum armis scutis spatis pectet ccc solidos et VII.ª *(?)* ad pallatium. Et qui furatus fuerit pectet pro vno nove et intemtor habeat duos quiniones et setem partes ad pallacium. Et qui virginem forciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata et ille negauerit et octorgamentum *(sic)* de tribus hominibus quallis ille fuerit et ille iuret cum XII^cim et si non habuerit auctorgamentum iuret ipse sollus : Et si non volluerit iurare pectet ad illam ccc solidos et septima ad pallacium : et testimonia mentirosa et fiell mentirosus pectet LX solidos et setem ad pallacium et duplet habere : et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feryuerit pectet LX solidos, medietatem ad pallatium et medietatem ad concillium et de medietate de concillio setem ad pallatium. Et homo qui fuerit gentillis aut herdeiro non sit meirinus. Et qui in villa pignora inuenerit et fideiussorem et ad montem fuerit pignorare duplet ipsa pignora et pectet LX solidos et setem ad pallatium : et qui non iuerit ad sinall de iudice et pignora abstullerit ad saionem pectet vnum solidum ad iudicem : et qui non fuerit ad apellidum caballari et pedones exceptis his qui sunt seruitio allieno milles pectet x solidos et pedes quinque solidos ad vicinos. Et qui habuerit alldeam et vnum iugum bouum et decem oues et vnum asinum et duos lectos comparet caballum : et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet vnum solidum ad iudicem. Et mulier que lexauerit suum maritum de beneditione pectet ccc solidos et setem ad palatium : et qui lexauerit mulierem suam pectet I denarium ad iudicem : et qui caballum alienum cavallgauerit pro vno die pectet vnum carnarium et si magis pectet las amgarias pro vna die VI denarios et pro vna nocte I solidum : et qui percuserit de lancea aut de spata pro intrada pectet x solidos : et si transierit ad alteram partem pectet XX solidos ad querelossum : et si quebrantauerit occulum aut brachium aut dentem pro vnoquoque menbrum pectet c solidos ad alisiado et ille det setima ad pallatium : qui mulierem ante suum maritum percusserit pectet XXX solidos et setem ad pallatium : moion alienum *(sic)* in suo hero mutauerit pectet v solidos et v *(sic)* ad palatium : qui limide alienum quebrantauerit pectet v solidos et setem ad palatium : qui conducteiro alienum matauerit

Digitized by Google

suus amus colligat homicidium et det setem ad palatium. Similiter et de hortolano et de grateiro *(sic)* et de molneiro *et de* ssolarenguo : qui habuerit vasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad allium hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar : tendas molinos et fornos de hominibus de alljustrell sint liberi de foro : milites de alljustrell sint in iudicio pro podestades et infanzones de portuguall : Clerici vero habeant mores militum : pedones sint in iudicio pro cabalariis de altera terra : qui venerit vozeiro ad suum vicinum pro homine de foras ville pectet x solidos et septem ad palatium : guanatum de aljustrell non sit montado in vlla terra : et homo cui se anaufragauerit suus cabalus quamuis habeat allium sit excusatus vsque ad caput annii. Mancipium qui mactauerit hominem foras ville et fugerit suus amus non pectet homicidium : pro totis querellis de palacio iudex sit vozeiro : qui in vila pignorauerit cum saione et abstulerit ei pignora auctorget saion et accipiat concilium de tribus colationibus et pignoret pro sesaginta solidos, medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de aliustrell non sint in prestimonis *(sic)* dati : et si homines de aljustrell cum hominibus *(sic)* de alia terra non comuniter *(sic)* eos firma nec pena sed currat per esquisam : et homines qui voluerint pastare cum ganato in terminis de aljustrell accipiant de montadigo, de grege de ouibus III^or carneiros et busto de vacce vnam vacam : istum montadigo Et omnes milites qui iuerint in fossatum vel gardiam omnes cabali qui se perdiderint in algara uel in bello primo erectetis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et omnis homo de aljustrell qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando aut leuando madeyra de montibus accipiant eis totum quod inuenerint sine calumpnia : de azarias et de gardias quintam partem nobis date sine vlla offretione. Quicunque ganatum domesticum pignorare vel rapere fecerit pectet LX solidos ad palacium et duplet ganatum ad suum dominum : testamus vero et perheniter firmamus vt quicunque pignorauerit mercatores vel viatores christianos judeos siue mauros nisi fuerint fideiussores vel debitores quicunque fecerit pectet LX solidos ad palacium et duplet ganatum ad suum dominum : Et insuper pectet C morabitinos pro capto quod fregit, ordo habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad villam venerit per vim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus vel percussus fuerit non pectet pro eo alliquid nec suorum parentum homicide habeantur : Et si cum querimonia de ipso ad regem vel ad dominum terre venerit, pectet C morabitinos medietatem ordini medietatem concilio. Mandamus et concedimus vobis ut si alliquis fuerit latro et si jam per vnum annum vel per duos furari vel rapere dimiserit si pro alliqua re repititus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro, et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubeat pena latronis : Et si alliquis repetitur pro furto et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Si alliquis homo rapuerit filliam alienam extra suam voluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis CCC morabitinos et setem ad palacium et insuper *(sic)*. De portagio : foro de troxell de caballo de pannis de lana vel de lino, I solidum : de troxell de lana, I solidum : de troxell de fustaes, de trouxel de pannos de colore, V solidos : de carega de piscato, I solidum : de carega de asino, VI denarios : de carega de conilis de christianis, V solidos : de carega de saracenis, I morabitinum : de cabalo quem vendiderint in azouge, I solidum : de mulo, I solidum : de asino, VI denarios : de carneiro, III meallas : de porquo, II denarios : de furom, II denarios : de caregua de pam et de vino, III meallas : De caregua de pedone, I denarium : de mauro quem vendiderint in mercato, I solidum : de mauro qui se redimeret, decimam : De mauro qui taliauerit cum suo domino, decimam : de corio de vaca et de zeura, II denarios : de corio de ceruo et de gamo, III meallas : de carega de cera, V solidos : de carega dazeite, V solidos : istum portagium de hominibus foras vile III^a pars de suo hospite et due partes de ordine. Nos supranominati qui hanc cartam fieri precepimus meis segillis pendentibus eam confirmauimus et roborauimus addentes quod quicunque ilam irrumpere voluerit sit maledictus et excumunicatus. Amen. Facta carta XVI° kalendas januarii. Sub era M. CC. LX.^a

---

CATIVELOS

CATIVELOS

1253

Hoc forale *in* Lib. I Donationum, *sive* Regestorum, Alphonsi III *invenitur. Lectiones varias ex* Lib. II *ipsius regis descripsimus.*

In dei nomine amen[1]. Ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis sex populatoribus de Catiuelos ipsam meam[2] hereditatem[2] de Catiuelos cuius sunt[3] termini[3] quomodo diuidit per vilar per pousa-

1 *deest*
2 hereditatem meam
3 termini sunt isti

Digitized by Google

dorio[4] de cima de Couro[5] et inde per lagenam de filiis de[6] Pelagii cytaz et per crux[7] de portela de fenales[8] de susanos[9] et inde cum villar e[10] sae[10] aa[10] cabeza[10] dos[10] Lobatenos[10] et inde ad Carualiam de Crux[11] et intrat aqua ad fontem de[12] Comaraes[12] et inde per comeeiram[13] aqua uertente cum sauto dascarom[14] et inde ad sursum[15] ad Carualiam soa[16], et inde tornat per carreiram de jales[17] ad fontem de Cardo, et inde ad Lageeda[18], et inde ad Petram de aquila et inde per cimam de[19] mamoas aqua uertente cum Muza et per cimam de valle de equa, et inde ad cabezam muradam[20] de cima de ripa longa, et inde ubi intrat aqua dos[21] freyxenos in ripa dozcar[22] et inde ad geya[23] et inde ad pausadeyro[24] : et omnes[25] successores[25] uestri[25] detis[26] mihi et omnibus meis[27] successoribus[27] anuatim[27] pro iugada sex modios de pane terciam partem milii, et terciam partem centeni, et terciam[28] ordei : et istam iugadam detis meo mordomo[29] a die sancte Marie de Augusto usque ad sanctum Michaelem[30] et[30] si[30] pro[30] ipsa[30] iugada[30] ipse[30] non[30] uenerit[30] ad[30] ipsum[30] tempus[30] non respondeatis de illa[31] et non pectetis nisi tres calumpnias[32] scilicet furtum homicidium et rausum et detis[33] pro homicidio quinque morabitinos et pro rauso quinque[34] morabitinos[34], et[35] qui furtum fecerit quale illud[36] fecerit[36] tale pectet et duplet ipsam[37] domino[37] terre[37]. Si[37] feceritis istas tres calumpnias[38] in termino de Panonias[39] respondeatis de illis per uestram cartam et sint inquisite per bonos homines, et non respondeatis de aliis calumpniis[40] nisi de tribus[41] supradictis[41]. Si occideritis[42] venatum detis[43] de urso manus, et de porco montes et de porca lumbum. Maiordomus et portarius qui[44] filiet[44] portagium[44] et vicarius[45] non sint ausi intrare in uestram villam per rixam nec in totum uestrum[46] terminum, et si ibi intrauerit uel[47] uobis[47] male[47] fecerit[47] pectet mille solidos : et non detis portagium in toto termino de pannoniis[48] et ponatis vicarium inter uos per quem ego et uos habeamus nostrum directum : et non uadatis in carreiram[49] neque[49] in apelido, nisi ubi[50] ego[50] iuero[50]. Et detis mihi pro collecta unum arietem de[51] uno[51] anno[51] et sex taeygas[52] de pane[53] in[53] ceuada in nouo et singulas pelles de coneliis a[54] festo[54] Natalis[54] usque[54] ad[54] Entruido[54] et[54] detis[54] istum[54] panem[54] per[54] taeygam[54] de Costantim : et[55] non respondeatis de apostilia nisi per inquisitionem bonorum hominum et non detis luitosam[56] : fiaduria[56] inter uos sit[57] una cera : et sitis[58] vicarii[58] per singulos annos per capita : et de supradictis[59] tribus collectis[60] detis mihi medietatem et uobis[61] aliam medietatem : et si ibi[62] aliquis ex uobis habuerit bestiam in qua uadat pro sale uel pro aliqua[63] causa et[64] si[64] ibi[64] necessaria[64] fuerit nullus sit ausus accipere ipsam[65] : et[65] uos[65] populatores[65] collatis[65] uobiscum[65] omnes[65] quantos[65] uobis[65] placuerit[65] et non detis nisi istud forum de sex[66] quairelis. Habeatis uos et omnis uestra posteritas supradictam hereditatem cum terminis[67] supradictis[67] et detis[68] inde[68] mihi[68] annuatim[68] et omnibus meis successoribus supradictum forum et non magis[69] : et[69] faciatis[69] de[69] ipsa[69] hereditate[69] quicquid[69] uestre[69] placuerit[69] uoluntati[69] pro[69] ad[69] semper[69] tamen[69] non[69] possitis[69] eam[69] mandare[69] Ecclesie[69], nec[69] uendere[69] nec[69] donare[69] neque[69] apignorare[69] militi[69] nec[69] homini[69] de[69] Ordine[69] nec[69] alicui[69] alii[69] nisi[69] villanis[69] qui[69] mihi[69] inde[69] et[69] omnibus[69] meis[69] successoribus[69] faciant[69] supradictum[69] forum[69]. In[69] cuius[69] rei[69] testimonium[69] do[69] uobis istam meam cartam apertam meo sigillo sigillatam. Datam in Muza kalendas Maii per[70] donum[70] E.[70] martini[70] maiordomum[70] curie[70] et[70] per Cancellarium et per V. didaci et R. petri superiudices et per Julianum gonsaluiz[71] judicem de pannoniis[72] qui supradictum forum posuit cum hominibus[73] supradictis. Era[74] M.[a 74] CC.[a 74] LXXXX.[a 74] prima[74].

4 pousadarium
5 Couto
6 *deest*
7 crucem
8 feanes
9 susanis
10 et exit ad cabezam de lobetenos,
11 cruce
12 dos camoraes
13 cumeyram
14 de astaron,
15 infestum
16 solam
17 gales
18 lageedam
19 das
20 muratam
21 de
22 de azcar
23 geyra
24 pausadorium
25 *desunt*
26 detis inde
27 successoribus meis anuatim de ipsa hereditate
28 terciam partem
29 vicario
30 Michalem septembris, et si ad ipsum tempus non demandauerint uobis ipsam iugadam
31 ea
32 calupnias
33 pectetis
34 aliud tantum
35 *deest*
36 fecerit ipsum
37 illud mihi : et si
38 calupnias
39 Panoyas
40 calupniis
41 istis tribus :
42 mactaueritis
43 detis inde forum scilicet
44 *desunt*
45 uicarius et alius homo
46 suum
47 ad faciendum ibi malum
48 panoyas
49 carrariam nec
50 mecum
51 unius anni
52 talegas
53 *desunt*
54 de natali usque introydo : istud forum detis mihi per talega
55 *deest*
56 loytosam et sit fideiussoria
57 de
58 mittatis uicarium inter uos
59 iamdictis
60 calupniis
61 uos filietis
62 *deest*
63 alia
64 que iby neccesse
65 ipsam bestiam et sitis magis populatores quantas uolueritis in ipsis VI[es] cayrelis
66 supradictis sex
67 supradictis terminis
68 posideatis eam et faciatis de ea quicquid uolueritis pro ad semper, et faciatis inde mihi
69 plus. Et ut hoc factum meum sit stabile et firmum dedi
70 *desunt*
71 gunsalui
72 panonii
73 omnibus
74 Era M.[a] CC.[a] LXXXX.[a] I.[a] Et mando quod iamdictam hereditatem non possitis mandare Ecclesie nec donare nec uendere eam alicui nisi uillanis qui mihi et omnibus meis successoribus faciant forum supradictum.

Digitized by Google

ORIO

O RIO?

1255

Forale *hoc parvi loci, ultra Dorium siti, rudimenti municipii, potius quam veri municipii, exemplum nobis praebet. Hausimus ex libro inquisitionum, qui* Lib. II Donationum Alphonsi III *titulum prae se fert.*

In dei nomine. Ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de Orio ipsam meam hereditatem de Orio cum suis terminis, scilicet, quomodo diuidit cum Paacoo per portelam de ventoselo, et ferit in coutum de Oural, et uadit ad penedum de romeu, et uadit ad infestum et partitur cum Cerual, et inde partitur cum aluano et quomodo diuidit cum sancta Marta, et inde partitur cum parada et ferit in aqua de Tomegam et uadit per uenam ad jusum et tornat ubi prius incepi. Do uobis quantum ego habeo infra supradictos terminos cum rupto et inrupto. Et detis inde mihi et omnibus meis successoribus anuatim pro foro v modios de pane, scilicet, medietatem centeni et medietatem milii per mensuram directam et sit ateygatum et non sit abrazatum et detis eum in uestra villa usque ad festum sancti Michaelis septembris : et si uobis recipere noluerit maiordomus de terra, ponatis illum in campo cum testimoniis bonorum hominum et amplius non respondeatis de eo et detis anuatim pro festo natalis domini v libras de cera pro directis in uestra villa et non respondeatis nisi de tribus calupniis, scilicet, rausum homicidium et furtum : pro rauso pectetis x morabitinos et pro homicidio aliud tantum, medietatem ad palacium et medietatem ad concilium : Furtum quale fuerit factum tale pectetur : et iste tres calupnie sint inquisite per bonos homines : et si ibi aliquis ex uobis decceserit detis pro luctosa medium morabitinum : non eatis in apilido : et nullus princeps terre non pauset in vestra villa : et nullus homo sit ausus intrare in uestram villam per forciam. Habeatis uos et omnis posteritas uestra supradictam hereditatem cum terminis supradictis cunctis temporibus seculorum : et faciatis inde mihi et omnibus successoribus meis suprudictum forum et non plus : et faciatis de ea quicquid placuerit uestre uoluntati, tamen non possitis eam uendere nec mandare eam Ecclesie nec donare nec apignorare eam alicui nisi villanis qui faciant inde mihi et meis successoribus supradictum forum. In cuius rei testimonium do eisdem populatoribus de Orio istam meam cartam apertam quod istud factum meum sit stabile et firmum pro ad semper. Datum in Lamis de Orelam, II.ª die Maii, per donum E. martini maiordomum curie, et per S. iohannis cancellarium, et per V. didaci et R. petri superiudices, et per Julianum gonsaluiz judicem de Panoniis qui posuit cum supradictis populatoribus supradictum forum. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª prima.

VINAES

VINHAES

1253

Charta autographa hujus foralis *in Publico Archivo invenitur. Ex ea textum descripsimus.*

In dei nomine, et eius gratia. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, Quod Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina dona Beatrice, pono, concedo, et statuo in perpetuum cum omnibus hominibus de Vinaes, et de suis terminis, quod ipsi et omnes successores sui dent michi et successoribus meis annuatim sexcentos morabitinos in saluo quales currerint in ipsa terra pro omnibus directis et foris meis que debeo habere de terra de Vinaes. Et quingentos de istis morabitinis debent mihi dare pro renda de ipsa terra, et centum pro tenencia de ipso Castello. Et debent eos mihi dare ad tres tercias anni, scilicet ducentos morabitinos pro kalendis Marcii, et ducentos pro kalendis Julii, et ducentos pro kalendis Nouembris. Et iusticia debet fieri in terminis de Vinaes per judices de Vinaes : et si non fecerint iusticiam, Ego debeo me proinde ad eos tornare, et tunc iusticia debet fieri per me, uel per illum cui Ego eam comendauero faciendam. Et ut hoc factum meum sit stabile atque firmum, dedi dictis hominibus istam meam cartam apertam meo sigillo sigillatam, ne alius possit contra eos super hoc in posterum in contrarium deuenire. Nos uero supranominati qui hanc

Digitized by Google

cartam precepimus fieri, nostris propriis manibus roboramus, et in ea signa ista apponi fecimus ++++++. Facta carta apud sanctum Stephanum de Chaues, vicesima die Madii. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª prima.

Qui presentes fuerunt, Donnus Johannes alfonsi signifer domni Regis conf. —Donnus Egidius martini Maiordomus Curie conf. —Donnus Fernandus lupi tenens Braganciam conf. —Donnus Didacus lupi conf. —Donnus Menendus garsie conf. —Donnus Gonsaluus garsie conf. —Donnus Petrus poncii conf. —Donnus Menendus roderici de Briteyros conf. —Donnus Menendus suarii de Merloo —Donnus Johannes suarii conelius —testes.

Donnus Johannes egee Archiepiscopus Bracarensis conf. —Donnus Julianus fernandi Episcopus Portugalensis conf. —Donnus Egeas fafie Episcopus Colimbriensis conf. —Donnus Arias ualasci Episcopus Vlixbonensis conf. —Donnus Martinus petri Episcopus Elborensis conf. —Donnus Rodericus fernandi Episcopus Egitaniensis conf. —Donnus Egeas Episcopus Lamecensis conf. —Donnus Petrus gonsalui Episcopus Visensis conf. Donnus Matheus Capellanus domini Regis —Martinus petri Notarius domini Regis —testes.

Stephanus iohannis Cancellarius.

Andreas simeonis scripsit.

BEGIA

BEJA

1254

Ex **Lib. I Donationum (Regestorum** *potiùs dicendum)* **Regis Dionisii** *descripsimus. Translationem in linguam vernaculam ex antiquo codice in Publico Archivo servato adjecimus.*

In nomine patris et fillii et spiritus sancti amen. Ego Affonssus dei gratia Rex Port. et Comes Bolonie una com vxore mea Regina dona Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis fillia motus inspiracione diuina, Villam de Begia populaui, et eam reddidi cultui christiano et retentis in ea mihi meis regalenguis eam uobis meis hominibus et uassallis et alumpnis ad habitandum iure hereditario tribui cum omnibus suis terminis et pertinençiis, secundum quod eam melius habuerunt mauri et christiani quandocunque extitit populata. Et ideo placuit mihi libenti animo et spontanea uolumptate dare et concedere uobis tam presentibus quam futuris forum de Santarena quod ad me petistis ibidem permansuris per quod forum regalia iura inferius plenare scripta mihi et generi meo a uobis et uestris successoribus persoluantur. De quibus iuribus et foris de Santarena uobis quito jugadas et quito uobis illud forum quod faciunt mihi in Santarena de vino carretato de foris in relego quod nichil inde detis. Et eciam mando et quito quod vicinus de Begia non det portagium in Regno meo. Mando eciam quod almocreues de Begia non faciant mihi carrariam quam consueuerunt mihi facere almocreues de Santarena. Et istas quatuor cousas de mea gratia in perpetuum quito uobis et successoribus uestris, quod uos et ipsi nichil detis inde nec faciatis mihi nec meis successoribus. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis ominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet quingentos solidos : Et hoc sit sine uozeyro : Et si infra domum ruptor occisus fuerit, oucisor uel dominus domus pectet unum morabitinum : Et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rausso publice fa-

En no nome do padre e do filho e do spiritu sancto. Eu dom afonsso pela graça de deus Rey de Port. e conde de bolonha en sembra com mha molher raynha dona Beatrix filha do muy nobre rey de Castela e de leon mouudo pela spiraçom de deos pobrei a uila de beja e tor..... de christandade. E retidos pera mim os meus regeengos e eu a dey aa pobrar a meus homens e a meus uassalos e a meus criados de dereito que a aiam por sua herdade propria com todolos seus termhos e pertenças assy como a milhor podesem auer. E segundo como a milhor ouuerom mouros e christãaos quando quer que per elles fosse pobrada. E por ende prouue a mim de boom coraçom e de booa uontade dar e outorgar a eles assy aos presentes como aos que am de uir o foro de Santarem o qual a mim pedirom. Pelo qual foro os que hy morarem paguem os dereitos reaes a mim e aos que depos mim ueerem compridamente assy e como em fundo som scritos a mim e aos que depos mim ueerem paguem uos e os uossos soccessores. Dos quaes dereitos e foros de Santarem uos quito as iugadas. E uos quito aquel foro que a mim fazem em santarem do uynho de carega de fóra no relego que nom dem nemigalha. E outrossy mando e quito que todo uezino de beia nom dê portagen per todo meu reyno. E outrossy mando e quito que os almocreues de beia nom façam a mim caraira a qual costumam a mim a fazer os almocreues de santarem. E estas quatro cousas de mha graça pera todo sempre quito a uos a todos aqueles que depos uos ueerem que uos nem eles nom dedes a mim nem aos que depos mim ueerem nemigalha nem façades delas foro nenhuum. E outrosy dou a uos por foro quem publicamente perante homens boons

Digitized by Google

cto pectet quingentos solidos. Pro merda en boca pectet LX solidos testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis rupperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet V solidos et secundo V solidos : et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum, vinum totum effundatur et arcus cuparum incidantur. Et relegum accipiatur annuatim prima die Januarii. Et habitatores de Begia habeant tendas libere fornos panis scilicet et olarum : Et de fornos de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet LX solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem omicidii. Qui arma per iram dinudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percuserit pectet LX solidos. Et homines de Begia habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eas habitauerint pectent pro homicidio et rausso noto et merda in boca LX solidos, medietatem scilicet Regi et medietatem domino hereditatis et eant in apelitum Regis et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de concilio et mittantur almotacees per Pretorem et per concilium ville. Et dent de foro de vaca I denarium et de zeuro, I denarium : Et de çeruo, I denarium : Et de bestia de piscato, I denarium : Et de barca de piscato, I denarium : Et de iudicato similiter : et de alcauala, III denarios : de çeruo et de zeuro et de vaca et de porco, I denarium : Et de carnario, I denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora ad X morabitinos et supra dent I morabitinum, et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum : De equa uendita uel comparata dent II solidos : et de vaca, I solidum : Et de asino et de asina, I solidum : De mauro et de maura medium morabitinum : De porco uel carnario, II denarios : De caprone uel de capra, I denarium : De carrega de azeyte uel de coriis bouum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera, medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pelibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel pipere uel de grana, unum morabitinum : De bragal, II denarios : De uestitu de pellibus, III denarios : De lino uel de alliis uel cepis, decimam : De piscato de fora, decimam : De concas uel de uasis lineis, decimam : Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualari uel mulari dent III denarios, de asinari III mealias : De carega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti faciat forum peditis. Mulier que senuerit uel debilitauerit quod exercitum facere non posit stet in onore

casa entrar com armas per força peyte quinhentos soldos e esto seia sem uozeria. E sse dentro na casa que for quebrantada o ronpedor for morto o matador ou o senhor da casa peite huum marauedi : E sse hy for chagado peite meio marauedi. Outrossy por homezio ou por rousso conhoçudo peite quinhentos soldos. Por merda em boca peite LX soldos. Todo aquel que fezer furto, e lhy for prouado per testemuyno domeens boons peite as noueas. Quem ronper relego do uyno delrey, e no relego uender o seu uyno, aquel que hy for achado e prouado per testemuyno domeens boons primeiramente peite V soldos : E a ssegunda uegada, V soldos : E a terçeira se hy for achado, e prouado per testemuyno domeens boons talhenlhy os arcos aas cubas, e emtornemlhy todo o uyno. E o relego seia filhado em cada huum ano primeiro dia de janeiro. E os moradores de beia aiam tendas eysentas e fornos, conuem a ssaber de pam e de olas : E dos fornos da telha dem dizima. Quem fóra do couto homem matar peite seseenta soldos : E quem chagar homem fóra do couto peite XXX soldos. Quem en praça com armas alguem chagar peite a meyadade do omezio. Quem armas per sanha desnuar, ou tirar fóra da casa peite LX soldos. E os homeens de beia aiam sas herdades pobradas, e aqueles que em elas morarem peitem por omezio, e por rousso conhoçudo, e por merda em boca, LX soldos, conuem a ssaber, a meyadade ao rey, e a meyadade ao senhor da herdade : E uaam em apelido delrey, e nom façam nenhuum outro foro a elrey. E a almotaçaria seia do conçelho : E mudem os almotaçees pelo alcaide, e pelo concelho da uila. E dem de foro da uaca huum dinheiro : E do zeuro, I dinheiro : E do çeruo, I dinheiro : E da besta do pescado, I dinheiro : E da barca do pescado, I dinheiro : E do iuygado outrossi semelhauilmente : E da alcauala, tres dinheiros : e do çeruo, e do zeuro, e da uaca, e do porco, e do carneiro, I dinheiro : Os pescadores dem dizima : De caualo, e de muua, e de muu que uenderem ou comprarem homeens de fóra de dez marauedis a çima dem huum marauedi, e de dez marauedis a iuso meyo marauedi : De egua uenduda ou comprada dem II soldos : E da uacca, I soldo : E do asno e da asna, I soldo : Do mouro e da moura, meyo marauedi : Do porco ou do carneiro, II dinheiros : Da cabra e do cabrom, I dinheiro : Da carrega do azeyte, ou de coiros de boys, ou de zeuros, ou de çeruos dem meyo marauedi : Da carrega da çera meio marauedi : Da carrega do anil ou de panos, ou de peles de coelhos, ou de coiros uermelhos ou brancos ou de pimenta ou de grãa, huum marauedi : De bragal, II dinheiros : De uestido das peles, III dinheiros : De lyno ou dalhos, ou de çebolas dem dizima : De pescado de fóra dem dizima : De cuncas e dos uasos de madeiro dem dizima : E estes homeens de fóra que estas carregas uenderem e portagem pagarem, e sse outras comprarem nom dem delas portagem. De carrega de pam ou de sal que uenderem ou comprarem os homens de fó-

Digitized by Google

suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo continetur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almocreuariam miserit, nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sugeyram et illuc manserit det I folem conilii : Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium cum pelle sua. Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Begia qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Elbora uel in Monte maiori habuerint uel in aliis locis, et ad Begiam illud ad opus sui duxerint, non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit et post rissam domum suam intrauerit et ibi inito consilio aceperit fustem uel porrinam et eum percusserit, pectet xxx solidos : Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem ociderit, domino equi pectet aut equm aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : Et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant outauam dent decimam. De atalaya de villa debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de Begia cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel habere suo per quod eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non cant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Begiam de me tenuerit, non mitat ibi alium pretorem nisi de Begia. De casis quas mei nobiles homines aut freires aut ospitalarii aut monasteria in Begia habuerint, faciant forum ville sicut ceteri milites de Begia. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit, tenens illud usque tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dari ut si dominus eum *(sic)* uenerit detur ei : Si autem dominus eius precone dato usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil acipiat pretor per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint : De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pelitarius qui in Begiam casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint et per oficium istud uixerit et casas non abuerint, ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo et maiordomus det eis directum pro decima : Et si pro decima eis directum dare noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de

ra, da besta caualar ou muar dem III dinheiros : Da asnal tres mealhas : Da carrega do pescado que leuarem os homeens de fóra dem VI dinheiros. Os beesteiros aiam foro de caualeiros. A molher do caualeiro que for uehuua aia onrra de caualeiro atá que case, e se casar com peom aia onrra de peon. O caualeiro que enfraqueçer ou enuelheçer e nom poder hyr em hoste stè em sa onrra. Se a molher do caualeiro for uehuua tal filho ouuer que estê com ela em casa continoadamente, e caualaria poder fazer, façaa el pola madre. Caualeiro uerdadeiramente que seu caualo ou sas bestas a almocreuaria enuyar, nenhuum foro dalmocrauaria faça. Coelheiro que for a çugueira e alá dormir dê huum fole de coelho : E sse acaeçer que alá more VIII dias ou mais dê huum coelho com sa pele. E coelheiros de fóra dem dizima cada que ueerem. Moradores de beia que seu pam ou seu uyno, ou figos ou azeyte, ouuerem em euora, ou em montemayor, ou em outros logares, e lhys fezerem mester que o tragam a beia nom dem ende portagem. Se alguum com outro ouuer palauras ou resgo e depois do resgo entrar em sa casa, e hy ouuer conselho pera hy filhar paao ou porra, e ferir o outro, peite xxx soldos : Se pela uentuira nom conselheiramente senom per caiom o feriu nom peite nemigalha. Enmygo de fóra nom entre na uila sobre seu enmygo senom per treguas ou pera dar a el dereito. Se o caualo dalguum alguum matar o senhor do caualo peite o caualo ou o mezio, qual ao senhor do caualo aprouger. E o clerigo aia foro de caualeiro em todo : E sse for achado torpemente com alguma molher, o moordomo nom meta mãao em ele nem o filhe per nenhuma guisa mais filhe a molher se quiser. De madeira que ueer pelo rio, onde dauam o oytauo dem dizima. Da atalaya da uila deue elrey a manteer a meyadade e os caualeiros a outra meyadade per seus corpos. Caualeiros de beia a que o meu ricomem bemfazer da ssa terra, ou ouuer do seu per que o eu deua auer, eu o reçeberei ao ricomem em conto de seus caualeiros. Moordomo ou sayon nom uaa a casa do caualeiro sem o porteiro do alcaide. E o meu nobre homem que beia de mim teuer nom meta hy outro alcayde senom de beia. Das casas quaaes os meus nobres homeens ou freires ou espitaleiros ou moesteiros ouuerem em beia façam foro da uila assy come os outros caualeiros de beia. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha esse gaado per III meses, e per cada huum mes faça o apregoar e sse o senhor dele ueenr denlho: E apregoado per tres meses se o senhor dele nom ueenr entom o moordomo faça dele commodo seu. Da caualgada do alcayde nemigalha nom filhe o alcayde per força senom aquelo que lhy os caualeyros quiserem dar por seu amor : Da caualgada de LX^a caualeiros a ssuso partam comigo em campo. Ferreiro ou çapateiro ou peliteiro que em beia casa ouuer, e em sa casa laurar, nom dê dela nenhuum foro. E quem mouro ferreiro ou çapateiro ouuer, e em sa casa laurar nom faça dele ne-

Digitized by Google

Begia si furtum fecerint, ut supradictum est, componatur medietatem Regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Begia non dent luytosam. Adaliles de Begia non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Begia non teneant çagam et teneant deanteyram in exercitu Regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarrecenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est exeptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo : Et pro alcaydaria de una bestia quod uenerit de fora com piscato dent II denarios : Et de barca de piscato minuto, II denarios : et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et conçedo : et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Milites de Begia testificentur cum infancionibus de Portugali. Qui eciam aliquem calcarius percuserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet quingentos solidos. De nauigio uero ut *(sic)* pretor et duo spadelarii et duo pronarii et uno petintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotaçariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluazilibus nec aliquis alius audeant aforciare ullum hominem de Begia uel de fora de suo pane nec de suo vino nec de suo piscato nec de suis carnibus nec de aliis suis rebus. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam aprendere homines neque roubare nec forciare, sed si fecerint calumpnias, faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet eam si illam fecerit : Et ssi non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus, sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Begia donec uocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Addo eciam et mando quod uicinus de Begia non det montadigo. Siquis igitur uobis hoc factum meum firmiter seruauerit, benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Ego Alffonssus preditus Rex una cum uxore mea Regina dona Beatriçe presentem cartam quam iussy fieri roboro et confirmo. Facta carta apud Leyrenam, XVI.ª die Februarii. Era M.ª CC.ª nonagesima secunda.

Donnus Johannes alfonsi signifer Curie et tenens terram Ripa minii —Domnus Egidius martini maiordomus curie tenens Sintriam —Domnus Mehendus garsie tenens terram de Panoyas —Domnus Gonsaluus

nhuum foro. E sse hy ouuer mesteiraaes que forem çapateiros ou ferreiros, e per este officio uiuerem, e casas nom ouuerem, uenham ás mhas tendas e façam a mim o meu foro. Os peões e os que seu auer ouuerem a dar dem dizima ao moordomo : E o moordomo dê a eles dereito pola dizima : E sse pola dizima a eles dereito dar nom quiser, entom o alcaide faça a eles dar dereito pelo seu porteiro. E os homens que morarem nas herdades de beia, se furto fezerem assy suso dito he companham *(sic)* a meyadade a elrey, e a meyadade ao senhor da herdade. Moradores de beia nom dem luytosa. Adaiis de beia nom dem quinto de quinhões de seus corpos. Caualeiros de beia nom tenham çaga mais tenham deanteira em caualgada delrey. Paadeiras dem por foro de triinta pãaes huum. Portageens uerdadeiramente e foros e quintas de mouros e dos outros assy as paguem assy como he de costume, eixete aquelas cousas que som scritas que eu a uos quito : E por alcaidaria duma besta que ueer de fóra com pescado dem II dinheiros : E da barca do pescado meudo II dinherios : E de todo outro pescado dem seu foro. Todas estas cousas de suso escritas a uos dou por foro e outorgo : E a aquesto uaa o moordomo per testemuyno domeens boons, e nom a outras. Caualeiros de beia stem em testemuyno com infanções de portugal. Todo homem que outro ferir com esporas, e for testemunhado per homeens boons peyte quinhentos soldos. De nauyo mando que o alcayde, e dous espadaleiros, e dous proeiros, e huum petintal que aiam foro de caualeiros. Dou ainda a uos e outorgo que aiades uossa almotaçaria, e segundo a uossa uoontade a desponhades. Mando ainda que nem meu alcayde da uila nem moordomo nem aluaziis nem nenhuuns outros, nom seia ousado de forçar nenhuum homem de beia, nem de fóra, de seu pam nem de seu uyno, nem de seu pescado, nem de sas carnes, nem doutras sas cousas. Aynda mais mando que o moordomo meu nom uaa fóra da uila prender homeens nem roubar nem fortar, mais se fezerem cooymha façaos el chamar pelo porteiro do alcaide dante o alcaide e os aluaziis, e eles corregam assy commo o alcayde e os aluaziis mandarem. E o conçelho cambhe seus aluaziis cada ano. Mando aynda que o padre nom peyte polo filho a cooymha, mas o filho a peite se a fezer, e se nom ouuer per que saane aquelo, saaneo per seu corpo. Mando ainda de mouros e de judeos feridos que se uenham queixar ao alcaide e aos aluaziis commo foy de costume em tempo de meu padre. Aynda mando que os moordomos nom penhorem nem homem *(sic)* de beia atá que o nom chame ao conçelho ante o alcayde e os aluaziis. Aynda mais mando polo uosso amor que se alguum penhorar sem o meu moordomo ou sem o seu sayom ou sem o porteyro do alcaide, peite tanto por quanto penhorar e nom chus. E aquel que uos a uós este meu foro firmamente guardar as beenções de deus e as mynhas uenham sobrel : E aquel que o quiser britar a maldiçom de deus e a mynha os persigua. E eu dom afons-

Digitized by Google

garsie tenens terram de Barroso —Domnus Fernandus lupiz tenens terram de Bragança —Domnus Alffonsus lupiz tenens terram de Sausa —Domnus Didacus lupiz tenens terram de Lameco —Domnus Petrus poncii tenens terram de Sena.

Qui presentes fuerunt, Domnus Egidius martini maiordomus Curie —Johannes de auoyno —Menendus suerii de Merloo —Egeas laurencii de Cunya —Stephanus spinel —Rodericus de spino superjudex —Vincencius didaci superiudex —Domnus Matheus Cappelanus — Martinus johannis Portarius maior —, test.

Domnus Johannes archiepiscopus Bracarensis — Domnus Julianus Episcopus Portugalensis —Domnus Egee Episcopus Colinbriensis —Domnus Arias Episcopus Vlixbonensis —Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis —Domnus Egee Episcopus Lamecensis — Domnus Matheus Electus Visensis —Domnus Martinus Episcopus Elborensis —, conf.

Johannes suerii, Archidiaconus Calugurritanus — Martinus petri Bracarensis clericus Regis —Johannes moniz clericus Regis —Johannes fernandi clericus tenens sigila Regis —Eymiricus zaquitarius Regis —Michael fernandi scançanus Regis —Johannes pelagii escansarius Regis —Fernandus stephani çeuadarius Regis —, test.

Stephanus iohannis Cancellarius Curie.

Johannes suerii notarius Curie scripsit.

so de çima dito rey, em sembra com mha molher rayna dona beatrix, esta presente carta a qual mandei fazer rouoro e confirmo. Feyta a carta em leyrea XVI dias de feuereiro. Era de mil e duzentos e noueenta e dous anos. Mando ainda que uezino de beia nom dê montado. Quaes forom os que confirmarom este foro : Dom Joham affonso alferez da corte teente riba de mynho, dom Gil martins moordomo da corte teente sintra, dom Meen garcia teente terra de panoyas, dom Gonçalo garçia teente terra de barroso, dom Fernam lopez teente terra de bragança, dom Afonso lopez teente terra de sousa, dom Dyago lopez teente de lamego, dom Pedro ponço teente terra de ssea, ricos homens. Dom Johanne arçebispo de bragaa, Dom Juyãao bispo do porto, Dom Egas bispo de coimbra, Dom Ayras bispo de lixboa, Dom Rodrigo bispo da Guarda, Dom Egas bispo de lamego, Dom Matheus esleito de uiseu, Dom Martim bispo de Euora, Clerigos. Dom Steuam eanes chançeler da corte, dom mateus capelam, dom Gil martins moordomo, Joham dauoym, Meen suariz de merloo, Egas lourenço da cunha, Steuam despinho, Pedro rodrigues despyno sobrejuiz, Martim annes porteiro moor, Joham suariz arçediagoo calaguritanus, Martim periz de bragaa clerigo delrey, Joam muniz clerigo delrey, Joham fernandes teente o seelo delrey, Martim fernandes escançam, Joham paaes escriuam delrey, Fernam esteuãez ceuadeiro : Joham suariz tabaliom da corte que o screuyo.

PENUNXEL

PENUXXEL

1254

Ex Lib. I Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *descripsimus. Accedunt lectiones variae ex* Lib. II *ejusdem regis.*

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod ego Alfonsus dei gratia rex Port. et comes Bolon. una cum consensu vxoris mee Regine domne Beatrice filie illustris Regis castelle et Legionis do et concedo uobis Johanni egee et Martino egee et Martino dominici et Ramiro[1] gonsalui meum regalengum de Pannoniis ad populandum quod uulgaliter appelatur pinunxel[2] : videlicet quod quilibet uestrum det mihi et meis successoribus in quolibet anno de quolibet casali sex quartarios de pane per mensuram de custantim[3] medium de centeno et medium de tremesino : et debetis mihi dare istum panem in die sancti Michaelis de Septembrio per taeygam[4] de constatim[5]. Et omnes populatores[6] insimul detis mihi duos carnarios de uno anno cum quatuor panibus quales feceritis in domibus uestris : et hoc debetis mihi dare in prima die Madii[7] : et si occideritis ursum detis inde mihi manus de[8] porco montesino[9] et de ceruo detis inde[10] mihi[10] lumbum. Et si maiordomus non fuerit pro istis iugadis ad diem sancti Michaelis pro ipso anno non respondeatis de ipsis iugadis : et detis pro uodo singulas taeygas[11] de pane mediato : et non pectetis nisi tres calumpnias[12], scilicet rausum et homicidium et stercus in ore : et pro qualibet istorum pectetis x^cem^ marabitinos, et de dictis marabitinis medietas de-

1 Romano
2 pinuxel
3 costantim
4 talegam
5 costantim
6 *deest*
7 Maii
8 et de
9 montisino
10 mihi inde
11 teygas
12 calupnias

Digitized by Google

bet esse mea et alia medietas debet esse uestra : et iste calumpnie[13] debent esse probate testimonio[14] bonorum hominum : et furtum nouies componatur. Habeatis maiordomum[15] de uilla uestra, et ipse qui fuerit maiordomus non faciat forum in ipso anno in quo fuerit maiordomus : et fideiussoria ipsius ville non sit nisi de una cera : et non eatis in fossatum[16] nec in apilido[17] nisi cum[18] corpore meo : et non eatis mecum nisi usque ad dorium ex una parte, et ex alia parte non eatis mecum nisi usque ad Castellum sancti christofori, et ex alia parte non eatis mecum nisi usque ad muzam : et in tota terra de pannoniis non detis portaginem. Maiordomus non sit ausus intrare in villa[19] uestra[19] per rationem male faciendi uobis, et si ibi intrauerit et fecerit uobis malum si eum percusseritis non pectetis calumpniam[20] : et faciatis in[21] uilla[21] uestra[21] deffensam[21] si uolueritis et nullus in ea montet nisi per uestram uoluntatem, et si sine uestra uoluntate ibi montauerit pectet uobis quinque marabitinos : hoc forum faciatis mihi et non plus : do et concedo uobis ipsum meum regalengum cum totis terminis suis nouis et ueteribus, sicut diuidunt per focem[22] de penunxel[23] eundo superius et uadunt ad focem[24] de Sabugario per riuolum eundo superius et uadunt ad ueream et diuidunt cum sancto jacobo et uadunt ad pausadarium[25], et deinde[26] ad coruazariam[27] minorem et deinde ad coruazariam[28] maiorem, et deinde ad capud de boue mortuo, et deinde aquis uertentibus[29] quomodo uadunt per sumitatem de coouraria[30], et deinde quomodo uadunt ad agrudelus et deinde quomodo diuidunt cum yales[31] et ueniunt ad focem[32] de penunxel[33], ubi[33] primo incepimus. Habeatis uos et omnis posteritas uestra ipsum meum regalengum de panunxel[34] in perpetuum. In cuius rei testimonium do dictis meis populatoribus de penunxel[35] istam meam cartam apertam mei sigilli munimine[36] roboratam. Datum in Lameco Rege mandante, vi[a][37] die Augusti. Sub Era M.[a] CC.[a] LXXXX.[a] Secunda.

Domnus Johannes alfonsi signifer tenens[38] ripam Minii, domnus Egidius martini maiordomus curie, domnus Menendus garcie tenens pannonias, domnus Gunsaluus garcie tenens Neuiam, domnus Fernandus lupi[39] tenens Braganciam[40], domnus Alfonsus lupi[41] tenens[41] Sausam, domnus Didacus lupi[42] tenens Lamecum, domnus Petrus poncii tenens Seam, domnus Johannes Bracarensis[43] archiepiscopus[43], domnus Julianus Port.[44] episcopus[44], domnus Egeas Lamecensis episcopus, domnus Rodericus egitaniensis[45] episcopus[45], domnus Egeas Colimbriensis episcopus, domnus Arias Vlixbonensis[46] episcopus[46], domnus Martinus Elborensis episcopus, domnus Matheus Electus Visensis, domnus Stephanus iohannis cancellarius curie, Martinus petri clericus[47], conf. : Pelagius pelagii superiudex, test. : Dominicus uincencii[48] notauit.

13 calupnie
14 testimonium
15 maiordomus
16 fossato
17 apelido
18 com
19 uestra uilla
20 calupniam
21 defesam in uestra uilla
22 fozem
23 perunxel
24 fozem
25 pousadarium
26 inde
27 coruazaram
28 coruazeyram
29 ueteribus
30 corurario
31 casales
32 fozem
33 pinuxel ub
34 pinuxel
35 pinuxel
36 munime
37 vi.°
38 tenes
39 lupiz
40 Blaganciam
41 lupiz tenos
42 lupiz
43 Archiepiscopus Blacarensis
44 episcopus Port.
45 Episcopus Egitaniensis
46 Episcopus Vlixbonensis
47 clericus domini Regis
48 uincencii clericus scriptor domini Regis

MERTOLA

MERTOLA

1254

Ex quodam libro regestorum cartophylacii conventus equitum S. Jacobi oppidi de Palmella, *qui titulum* Livro dos Copos *prae se fert, textum hujus* foralis *decerpsimus, cùm non aliud invenissemus. Exscriptor aeram* MCCLXII *pro aera* MCCLXXXXII *legit; sed perperam.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis Patris et filii et spiritus sancti. Amen. Esta he a carta de foro qual encomendamos a fazer, Eu dom paay periz pela graça de deus Meestre da ordem da cauallaria de Santiago em sembra com Dom gonçalo periz Comendador de mertola e com ho conueento desse meesmo logo a vos pobradores de mertola assi aos presentes como aos que ham de uiir : damos a uos foro e costume deuora por terra, e de lixbooa pelo riio e pello mar. Foro deuora a tal é conuem a saber : que as duas partes dos caualleiros vãao

Digitized by Google

in fosado, e a terça parte premeescam na villa : E huuma uez façom fossado no ano : E quem nom for no fossado peite por foro cinquo soldos por fossadeira. E por homeziio peite cem soldos a paaço : e por casa derrota com armas scudos e espadas peite trezentos soldos e seitima a paaço. E quem furtar peite por huum noue, e haja o ententor dous quinhões e as sete partes ao paaço : quem molher forçar et illa chamando disser que aquel he o forçador e el negar det illa outorguamento de tres homens taes qual el for e el iure com doze e se nom houuer outorguamento iure elle soo e se nom poder iurar peite ad illam IIIc soldos e sete a paço. Testemunha mentirosa e fiel mentiroso peite LX soldos e sete a paço e dubre o hauer : e quem em concelho ou em mercado ou em igreja ferir peite LX soldos os medios ao paço e medios a concelho e dos medios do concelho sete al palaço. Et qui in uilla pignos aflando e fiador e ao monte for penhorar dubre a penhora e peite LX soldos et sete al palaço : e quem non for a sinal do juiz e penhores sacudir ao saiiam peite hum soldo ao juiz : e quem nom for a apellido caualeiros e peões extre aquelles que seem in seruicio alieno o caualeiro peite dez soldos e o peon çinquo soldos ad vicinos : e quem houuer aldea e hum jugo de boys e des ouuelhas e hum asno e dous leitos compre caualo : e quem quebrantar sinal com sua molher peite hum soldo ao juis : e molher que leixar seu marido de bençom peite IIIc soldos e sete a paço : e quem leixar sua molher peite hum dinheiro ao juis : e quem caualo alieno caualguar por hum dia peite hum terno e se mais peite ass angeiras por hum dia seis dinheiros e por huma noyte hum soldo : e quem ferir de lança ou despada pella entrada peite dez soldos e se passar da outra parte peite vinte soldos ao querelloso : e quem quebrantar olho ou braço ou dente por cada um menbro cem soldos ao leidado e el dee as sete a paço : e quem molher alhea ante seu marido ferir peite XXX soldos e sete a paço : e quem mojon alieno in suo erro mudar peite cinquo soldos e sete a paço : e quem linde alieno quebrantar peite cinquo soldos e sete a paço : e quem com adjutorio alieno matar seu amo colha o homizio e dee as sete a paço : outrosy de seu ortolam e de seu quarteiro e de seu molineiro e de seu solarenguo : quem houuer uasalos em solar ou em sua herdade nom sirua a outro homem dexada sua fazenda. Ventas e moinhos e fornos de homens de mertola sejam liures de foro : caualeiros de mertola sejam em juizo por podestades e infanções de portugal clerici uero habeant mores militum pedanos sint in judicio por caualeiros uillãos doutra terra : quem uier uozeiro a seu uizinho por homem de fóra de uilla peite dez soldos e sete a paço : e homem que for gentile aut eredoro non seat meirino : gado de mertola non seat montado em nenhuma terra : e o homem a qui se anaufragar seu adestrado quamuis haja outro e seja escusado ataa cabeça do anno : mancebo que matar homem fóra da villa e fugir seu amo nom peite homizio : por todas querellas de paço o juiz seja vozeiro : e quem em villa penhorar com saiom e sacudirem a el os penhores outrougel sayon e prenda in concilio de tres collações e penhore : peite LX soldos medios ao conçelho e medios seam rencuroso. Varoes de mertolla nom seam em prestimo dados : e se homes de mertolla houuerem juizo com homens de outra terra nom corra antre elles firma mas corra por inquisa aut repto : e todos aquelles que quiserem pousar com seu gado em termo de mertolla prendant de illis montadigo de grege das ouelhas quatro carneiros e do busto das vacas huma vaca é est montadiguo tercia parte de conçelho e duas partes de heramen : e todos os caualeiros que forem in fossado ou em guarda todos os caualos que se perderem em algara ou em lide primis erectis eos sine quinta et postea det nobis quintam directam. Todo homem de mertolla que achar homens doutras cidades em seus terminos talhando ou leuando madeira de montes prendant totam quam inuenerint sine calumpnia. De azarias e guardas quintam partem mos dade sem nenhuma affeiçom : quemquer que gado casendeiro penhorar uel rapere fecerit peite LX soldos a paço e dubre o gado a seu dono. Testamus uero et perheniter firmamus ut quisquis mercatores vel uiatores christianos iudeos siue mauros penhorar se nom for fiador ou deuedor quemquer que o faça peite LX soldos ao paço e duple a ganança quam perdidit ad suo domino et insuper peite centum marabitinos pro couto que britou a ordem habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit nom peite pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur. et si cum querimonia de ipso ad magistrum uel ad comendatarium uenit peite centum marabitinos medietatem ad ordinem et medietatem ad concilium : mandamus et outorgamus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum vel duos furare uel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tamquam latro et si latro est et latro fuerit omnino pereat et subeat pena latronis : et si aliquis reperitur ser fur et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem det illam ad suos parentes et peite ad illos IIIc marabitinos e sete a paço et insuper sedeat homicida. De portagem de trouxel de caualo de panos de lam ou de lino hum soldo : de trouxel de lam hum soldo : de trouxel de fustães cinquo soldos : de trouxel de pano de coor cinquo soldos : de carregua de pescado hum soldo : de carregua de asno hum soldo : de carregua de christianos de conelios cinquo soldos : de carregua de mouros de conelios hum marabitino : de portagem de caualo que uenderem em açouge hum soldo : de mulo hum soldo : de asno seis dinheiros : de boy seis dinheiros : de carneiro tres medaculas : de porco dous dinheiros : de forrom dous dinheiros : de carregua de pam e uinho tres mealhas : de carregua de peom hum dinheiro : de mouro que uenderem em mercado hum soldo : de mouro que se remir a dizima : de mouro

Digitized by Google

qui taliat com seu dono a dizima : de coiro de uaca e de zeura dous dinheiros : de coiro de çeruo e de gamo tres meelhas : da carregua de çera cinquo soldos : de carregua de azeite cinquo soldos : esta portagem est de homens de fóra da villa a tercia parte de seu hospede e duas partes da ordem : aqueste he o costume e foro de uora. Agora se conta o foro e costume do mar e do rio o foro e costume de lisboa é taal assy per mar como pello rio conuem a saber : todo vizinho de mertola ou de fóra parte de toda aquella cousa que aduser pella foz a daar dizima senom a que quiser aduzir o vizinho da villa pera saa casa e nom pera uender nom daar ende a dizima, e aquelle que dizimar sacar ende outro tanto empreguado e nom fazer ende foro nem da saida nem hum visinho nem de fora parte se mais empregar caa aquello que aduzir da trintena do que quer que sace de mertola ou de seu termo pello rio. Todo homem que aduser madeira pera uender pello rio dee a dizima e se a quizer pera saa casa e nom pera uender nom fazen foro nenhum. Todo visinho de mertolla que aduser pam pello rio assy o vizinho como de fóra parte pera uender de dous alqueires dee medio e se for uisinho e o aduser pera saa casa e nom pera uender nom faça foro nenhum. Todo homem que aduser uinho pello rio det do medio vno almude. Todo pescador dee a dizima de foro. Della ponte a suso quem ahy quiser pescar auenhasse com o comendador do luguar. De caruam e de alhos e de çebollas e de junça e de cortiças e de junco que uenha pello rio se o uender dará dizima e se o aduzer pera saa casa e nom pera uender nom faça foro nenhum : e quem comprar pescado e asacar pello rio quer da villa quer de fóra det dizima. E todo pescador que matar pescado e o aduser aa villa uender ataa ora de terça ao conçelho e de suso de terça uender a quem quiser : e o pescador nom uenda por almotaçaria : e reguateira de pescado uenda por almotaçaria, e a que for de fóra parte e que o comprar ante da terça peite cinquo soldos ao conçelho : e toda madeira laurada assy louça como outra qualquer uenha aa villa daar a dizima : é este foro que ham de fazer pello rio e pello mar aa ordem. Facta carta mense Decembri. Sub era mil e duzentos e sesenta e dous *(sic)*. De toda mercadoria que aduserem nauios ou outras barcas pello maar ou pello rio daram a nós o direito como o dam a elrey em lisboa.

REVOREDO PLANO

REBOREDO DE BAIXO

1255

Descripsimus ex Lib. II Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III. *Lectiones varias ex* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova *in Publico Archivo servato adjecimus.*

In dei nomine. Notum sit tam presentibus quam futuris quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon., Facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de reuoredo plano : do uobis quantam hereditatem ibi habeo cum suis terminis nouis et antiquis, secundum quod eam melius potueritis inuenire, quomodo diuidit cum lacu malo per cauuqueyra ad festum per uenam aque et exit de aqua de cauugueyra et intrat per[2] riparium qui uenit de Reuoredo retundo[3] et uadit ad uiam de pencalus et uadit ad petram incaualatam anfesto per lumbo, et inde ad castellum dalmaageres quomodo diuidit cum cabanis et uertit ad mouchom : do uobis istam hereditatem in perpetuum, scilicet, quod uos faciatis michi duos foros de duobus casalibus : unusquisque uestrum det michi v quartarios de pane per teygam de jugal ateygatos et stantes medium de centeno et medium de milio et de ordio et singulas spatulas cum singulis gallinis et cum x^em^ x^em^ ouis et cum II II panibus quales eos feceritis in domibus uestris ad festum natalis domini et I[4] edum[4] pro maii : pro uotó singulos steyros pannis et singulos medios morabitinos ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre et si aliquid[5] uestrum de oc[6] seculo decesserit det I morabitinum pro luctosa et non magis : istud panem detis in uestra villa kalendas augusti usque ad festum sancti Michaelis : et si meus homo uel ex parte mea non fuerit pro eo non respondeatis de eo in ipso anno : istud forum faciatis et non magis : non pectetis nisi IIIes[7] calupnias[7], scilicet, homicidium de homine et de muliere occiso, rausum, si feceritis unis ex istis pectetis x^em^ morabitinos medietatem michi et medietatem ad concilio : furtum quale fecerit tale sit pectatum : de istis calupniis[8] non respondeatis nisi per inquisicionem bonorum hominum et de aliis calupniis[9] et de apostilia non respondeatis : non eatis in hostem nisi cum domino Regis quando fuerit des flumen dorii usque ad minio : non eatis ad castellum nec ad inturuiscadam. Istud forum faciatis semel in anno

1 Alfonsus
2 in
3 rotundo
4 unum hedum
5 aliquis
6 hoc
7 tres calumnias
8 calumniis
9 calumniis

Digitized by Google

et plus non : maiordomus nec prestamarius nec riqus[10] homo[10] non intret in vestra villa qui uobis iniuriam faciant. Si ego aut aliquis homo hanc kartam[11] inconuulsam seruauerit habeat benedicionem dei patris omnipotentis et beate Marie semper uirginis : si ego aut aliquis homo hanc kartam[12] uobis uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad septimam generacionem, et mille solidos michi pectet. Facta carta Mense januarii sub Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Regnante rege A.[13] in Port., Archiepiscopo in bracara[14] domno[14] J. egee, tenente terra de aquilar domno[15] M.[15] garsie, judice Corualam. Ego Rege A.[16] qui hanc kartam[17] iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora[18] I arietem. Qui presentes fuerunt, Petrus test. Jo.[19] test. Martinus test. Gometius notuit.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

10 ricus homo
11 cartam
12 cartam
13 Alfonso
14 brachara dono
15 dono Martino
16 Alfonso
17 cartam
18 robora
19 Joannes

ANTELA

ANTELA

1255

Ex Lib. II Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *decerpsimus. Ex libro regestorum, qui inscribitur* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, *lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Ego Menendus petri iudice de Panonias per mandatum et auctoritate A.[1] dei gratia rex portugali[2] et conde Bolonie, et Ego Johanne laurencii per mandatum E. stephani uicario domini Regis, insimul facimus cartam et scripture firmitudinis vobis omi*ni*bus prenominatos Duram petri et uxori uestre Marina petri, tibi Michaeli petri et tue uxori Maria petri, Gunsaluus petri et tue uxori Marina dominici, Petro menendi et tue uxori Sancia benedicta. Damus uobis omi*ni*bus prenominatos cum mulieribus uestris *sci*licet hereditatem domini Regis quam habet in termino de villarino, et est prenominata ipsa que uocatur antela quam incipit per fondo da agieira[3], et uadit per portela de Egua aqua uertente contra couelo, et quomodo diuidit cum agiar[4], et ex alia parte diuidit com cerua, et reuertit aa chabecha de moroucimus, et uadit aas chabanas, et reuertit ubi prius incipimus[5]. Damus uobis et a[6] generacionibus uestris, et aliis hominibus quas[7] uos uolueritis quantum iacet inter istis terminis tali uidelicet pacto quod rumpatis et melioretis in ea, et faciatis inde forum III^or modii panem mediato centeno et milio, et singulos almudes de ceuada, et II^os arietis de singulos[8] annos[8] in mense magii[9] et octo panes coctos centenos per todos hominibus quales feceritis in uestris casibus, et III^or gallinas : pro uoto I^o quartario panem inter totus omi*ni*bus : et isto foro persoluatis per manus unius uicinis uestri in uilla de villarino per uestram custam in ipso casale de domino Rege ex die sancti Michaeli[10] Mense septembris usque ad festa sancti Martini per talegam de uillarino qualem ibi est odie : et istos predictos modios sedeant stantes : et si maior de prestamarior *(sic)* non ueniat recipere predictum forum in istis predictis temporis qui sursum resonant, faciatis testes de duobus ominibus bonis et panem in campum ponatis et non respondeatis de illum in hoc anno : non pectetis luctosa nec portaginem in terra panonias non uades in apelido nisi cum domino Regi[11] : de totis calupniis[12] non respondeatis nisi per IIIes si feceritis eas, scilicet, homicidium rausum stercoris in honore[13] : et istas calupnias[14] non respondeatis nisi per inquisicionem bonorum hominum de IIIes uillas et sint infiadas per ipsum uestrum uizinum qui inter uos fuerit pro uestro maiordomo qualen[15] uos uolueritis, et postquam fuerint infiadas ad tercia die ueniant fazer directum ante iudicem, et si non ueneritis inplere directum pectetis unam libram de cera : pro istas calumpnias pro una de illas pectetis X^m morabitinos, medietatem domino terre, et aliam medietatem ad ipsos populatoribus : hoc forum faciatis sicut supra scriptum est et non plus. Habeatis uobis iamdictam hereditatem, et omnis posteritas uestra usque in finem seculorum : pascatis montetis totas partes sine damno, et si feceritis damnum emendetis illum[16] sicut uicinum ad uicinum. Si aliquis homo uenerit qui hanc kartam[17] rumpere uoluerit, in primis sit ma-

1 Alfonsi
2 Portugalie
3 aguieira
4 aguiar
5 incepimus.
6 *deest*
7 quos
8 singulis annis
9 maii
10 Michaelis
11 Rege
12 calumpniis
13 ore
14 calumpnias
15 qualem
16 illud
17 cartam

Digitized by Google

lectus[18] et cum diabolo missus in inferno, et habeat irat[19] dei et beate Marie et omnibus sanctis ueniat super eum : qui uos ad uestram kartam[20] uel ad uestrum forum tenuerit sit benedictus de patre seculorum et beate Marie et apostolorum petri et pauli et omnibus sanctis amen. Facta karta[21] Mense aprillis. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª : princeps terre M. garsie : nos suprascriptos qui hanc cartam iussimus facere eam roboramus : testes, Jo.[22], Menendus, martinus : viuam petri publico tabalion per auctoritate domini Regis scripsit. Si aliquis homo uenerit de ex parte aliena qui a uobis iniuriam fecerit pectet a domino terre mille solidos et remaneat pro inimico domino Regis, et emendet uobis damnum duplatum, uel trinatum : firmiter defendimus uobis non uendatis nec donetis a militi nec fratri nec freyre nec testetis ad ecclesiam nisi laboratori qui faciat forum a domino Regi[23], uel ad suum uicario sine escandalum[24] : et ista carta non erat sigillata.

18 maledictus
19 iram
20 cartam
21 carta
22 Joannes
23 Rege
24 scandalo

FONSIM

FONSIM

1255

Hoc diploma, si tanquam forale *habendum sit, exemplum nobis praebet unius territorii concessionis regiae, unico viro factae, ut colonos colligat et cum illis rusticum, et imperfectissimum quidem, municipium constituat. Exemplar hujus diplomatis in Lib. inquisitionum, qui titulum* Lib. II Donationum Alphonsi III *prae se fert, invenimus : ex* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova *lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Notum sit tam presentibus quam futuris, Quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam perpetue firmitudinis tibi dono tome[2] et uxor tua Ousenda[3] : Do tibi quantam hereditatem habeo in ipsa villa que dicitur fonsim licet quantum ibi habet ruptum et pro rumpere cognitum et absconsum in montem et in fontem et quantum a prestitum est hominis : do vobis istam meam hereditatem quod faciatis inde michi I foro de uno casale, scilicet, quod detis inde michi in quolibet anno VI quartarios pannis medietatem de centeno et medietatem de milio per menssuram de aguiar que modo ibi est, et detis eum in area in villa uestra : et si non uenerit pro eo ex parte me usque ad festum sancti Michaelis non respondeatis de eo pro ipso anno : detis michi annuatim in festo natalis domini I spadoa porcina cum II panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris, et I gallina cum X ouis : et detis I morabitinum ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et si ibi obierit det I morabitinum pro lutosa[4]. Non pectetis michi nisi III calupnias[5], furtum rausum et homicidium : pro homicidium[6] X morabitinos medietatem michi et medietatem concilio, et similiter de rauso : furtum quale fecerit tale pectet secundum consuetudinem terre : iste calupnie[7] iudicentur per inquisitionem bonorum hominum : non eatis ad castellum nec ad inturuiscadam : non eatis in hoste nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine dorii usque ad minio. Detis pro uodo I steyro de panis : istud forum faciatis michi annuatim et non magis. Habeatis uos istam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro isto foro : non uendatis nec impignoretis nec testis[8] eam generosi nec iuniori nec homini alicuius ordinis nisi laboratori qui michi supleat dictum forum. Maiordomus nec prestamarius nec riqus homo non intrent in vestra uilla qui uobis iniuriam faciant. Quicunque igitur contra hoc factum meum ire temptauerit[9] tam ex parte nostra quam ex altera sit maledictus et excomunicatus et cum iuda in inferno missus et insuper cui uocem suam dederit pectet mille solidos : carta nichilhominus in suo robore permanente. Facta carta mense aprillis sub era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Regnante in Port. Rege Alfonso : Archiepiscopo domno[10] J.[10] egee[10] in bracara[11], Tenente terra de aguiar domno[12] M.[12] garsie, judice cornolano[13]. Ego A.[14] Rex Port. qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora[15] I arietem : qui presentes fuerunt, Petrus test. Martinus test. Johannes test. Gometius notuit.

Et ista carta non erat sigilla[16] nec tenebat signa.

1 Alfonsus
2 thome
3 Eusemda
4 luctosa.
5 calumnias
6 homicidio
7 calumnie
8 testetis
9 tentauerit
10 dono Egea
11 brachara
12 dono M.r
13 Corualano.
14 Alfonsus
15 robora
16 sigillata

Digitized by Google

GRALEIRA

GRALHEIRA

1253

Utrum hoc diploma inter **foralia**, *an inter emphyteuticas chartas adnumerandum sit, licet dubitare.* ***Ex*** **Lib. II Donationum,** *sic dicto,* **Alphonsi III** *textum, ex* **Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova** *lectiones varias hausimus.*

Ista[1] carta[1] fecit[1] Ermigius[1] stephani[1], et[1] non[1] tenet[1] sigillum[1].

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod Ego A.[2] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de graleira qui ibi uolueritis populare. Do uobis quantam hereditatem ibi habeo quomodo diuidit per aquam das cortinas et quomodo intrat in corrego et uadit anfesto, et ferit in pena cabral, et quomodo diuidit cum tourontiom per petra de codesal, et uadit ad agueiro do barreyro et uadit ad portum de verea, et deinde uadit aa pia do mormoiral de cima de manuz, et deinde uadit ad fogium de cima de veiga, et deinde uadit ad perario et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis istam hereditatem quod faciatis inde michi, VII homines, VII foros, scilicet, quod detis michi annuatim VI VI quarteiros de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de aguilar que modo ibi est et sit ateygatus, et non manus positus : et detis istum panem de kalendis decembris[3] augusti usque ad festum sancti michaelis de septembrio[4] in area : et si noluerit eum recipere non respondeatis de illo pro ipso anno : et detis VII spatulas porcinas in die Sancti stephani cum VII gallinis et cum X X ouis, et cum duobus duobus panibus centenis, quales eos feceritis in domibus uestris : et detis in madio pro colleita III arietes de singulis annis cum duobus duobus panibus centenis : et detis III morabitinos ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et si aliquis uestrum obierit det I morabitinum pro luitosa[5] et detis singulos sestarios de pane pro uodo. Non pectetis nisi III callunias[6], homicidium raussum et furtum et stercus in ore, et sit per inquisitionem bonorum hominum de tribus villis de uestra friiguizia : pro homicidio X morabitinos, medietatem michi et medietatem concilio : et pro rauso et pro stercore in ore similiter : et furtum quale fuerit inuentum tale pectet. Non eatis ad castellum nec ad intoruiscatam nisi cum domino Rege quando fuerit de flumen[7] Dorii usque ad Minio. Habeatis uos istam hereditatem et homnis[8] posteritas uestra in finem seculorum pro isto foro superius nominato. Quicunque igitur contra hoc factum nostrum ire tentauerit[9] sit maledictus et cum juda in inferno missus et cui uocem suam dederit pectet mille solidos : Carta nichilhominus in suo robore permanente. Non uendatis nec pignoretis nisi homini qui faciat michi dictum forum. Non sit generosus nec alicuius ordinis. Meus riqus homo nec suus prestamarius non faciat pausam in uestra villa nec suus maiordomus non intret ibi qui uobis iniuriam faciat. Facta carta Mense Aprilis, Sub Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Regnante Rege A.[10] in Port. : Archiepiscopo in bracara[11] domno[11] J. egee, Tenente terra de aguilar domnus M. garsie, Judice corualano. Ego Rex A.[12] qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora I arietem. Qui presentes fuerunt, Petrus testis, Martinus testis, Johannis testis. Gomecius Notuit.

1 *haec desunt*
2 Alfonsus
3 *deest*
4 setembro
5 lutosa
6 calumnias
7 flumine
8 omnis
9 temtauerit
10 Alfonso
11 brachara dono
12 Alfonsus

Digitized by Google

AROUCHY

AROCHE

1255

Oppidum de Arôche, *nunc dominio Castellae subditum, olim in ditione Portugalliae fuit, et a rege Alphonso III* forale *accepit. Hujus* foralis *exemplaria duo nobis supersunt duobus locis* Lib. I Donationum *ejusdem regis descripta. Ex primo textum, ex secundo lectiones varias hausimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Rex Alfonsus III.us Rex[1] Port. et Comes Bolon. filius Illustris Regis Alfonsi et Regine domne Vrrace una cum vxore mea[2] domna Beatrice filia Illustris Regis Castelle et Legionis, uolens populare Arouchy quam habeo a sarracenis, do vobis populatoribus de Arouchy tam[3] presentibus quam futuris forum et custume de Eluys[4] : ut due partes de militibus uadant in fossato et tercia pars remaneat in villa, et in una parte[5] faciant fossatum in anno : et qui non iuerit ad fossatum pectet pro foro v solidos pro fossadeyra : et pro homicidio pectet c[6] solidos[6] : et pro casa derota[7] cum armis scutis[8] et spadis pectet ccc solidos et septima ad palatium : et qui furtauerit pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones, et septem partes ad palatium : et qui mulierem afforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata et ille negauerit det illa auctorgamentum de tribus hominibus tales qualis ille fuerit ille iuret cum XIIcim, et si non habuerit auctorgamentum iuret ipse solus, et si non potuerit iurare pectet[9] IIIc soldos et VII.a ad palatium : et testimonia mentirosa, et fidele mentirosa[10], pectet LX solidos et VII.a ad palatium, et duplet el auer : et qui in mercato aut in concilio uel in ecclesia feriret, pectet LX solidos, medios ad palatium et medios ad concilium, et de mediis de concilio septima ad palatium : et homo qui fuerit gentilis aut eredorio[11] qui non sedeat meyrino : et qui in villa pignos afflando, et fiador et ad montem fuerit pignorare duplet pignoram, et pectet LX solidos et septima ad palatium : et qui non iuerit ad sinalem de iudice et pignos sacudiret ad sayonem[12] pectet unum solidum ad iudicem : et qui non fuerit ad apelydum[13] cauallarii et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles[14] pectet[14] x solidos, et pedon v solidos ad vicinos : et qui habuerit aldeyam et unum iugum de bobus, et XL oues et unum asinum, et duos lectos conparet caballum : et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere pectet I solidum ad iudicem : et mulier que leyxauerit maritum suum de benedicionibus pectet IIIc solidos et VII.a ad palatium : et qui leyxauerit mulierem suam pectet unum denarium ad iudicem : et qui caballum alienum caualgauerit pro uno die pectet I carnarium, et si magis pectet as engenas[15] pro uno die VI denarios et pro una nocte I solidum : et qui feriret de lancea aut de spada[16] pro intrada pectet x solidos, et si trouciret de altera parte pectet xx solidos ad quereloso[17] : et qui quebrantauerit occulum aut brachium aut dentem, pro unoquoque membro pectet cm solidos a lisiado et ille det septima[18] ad palatium : qui mulierem alienam ante suum maritum feriret pectet xxxa solidos et septima ad palatium : qui moion alieno in suo ero mudauerit pectet v solidos et septima ad palatium : qui linde alieno quebrantauerit pectet quinque solidos et septima ad palatium : qui conducteyro alieno mactauerit suus amo colligat homicidium et det septimam ad palatium : Similiter de suo ortolano et de quarteyro et de suo molneyro[19] et de suo solarengo : qui habuerit[20] uassallos in suo solare aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda, nisi ad dominum de solare. Tende et molendini et forni[21] de hominibus de Arouchy sint liberi de foro. Milites de Arouchy sint in iudicio pro podestades et infançones[22] de port.[23] : clerici uero habeant mores militum : et[24] omnes[24] sint in iudicio pro caballariis uillanis de altera terra : qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro hominibus de foras de villa pectet x solidos et septima ad palatium. Ganado de arouchy non sit montado in nulla terra : et homini cui se anafragauerit suum adestrado[25] quamuis habeat aliuní sedeat excusatus[26] usque ad caput anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras de villa et fugerit suus amo non pectet homicidium : pro[27] todas querelas de palatio iudex sit uozeyro : et[28] qui in

1 *deest*
2 mea Regina
3 *deest*
4 Eluis : Videlicet
5 uice
6 centum solidos ad palacium
7 derrota
8 scudis
9 pectet ad illam
10 mentiroso
11 eredoro
12 saion
13 apidum
14 pec et miles
15 angueiras
16 spata
17 querelosum
18 septimam
19 moleyro
20 habuerint
21 furni
22 infanciones
23 Portugalia
24 pedones
25 adextrado
26 excusatum
27 por
28 *deest*

Digitized by Google

uilla pignorauerit cum sayone, et secudiuerit[29] pignores ei auctorzet[30] el sayon, et prendat concilium de tribus collationibus et pigneret pro LX solidos, medios ad concilium et medios ad rancurosum. Barones de Arouchy non sedeant in prestemo[31] dados : et si homines de Arouchy habuerint iudicium cum hominibus de alia terra non currat inter eos firma, sed currat per enquisam aut reto : et omnes qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Arouchy, prendant de illis montadigo de grege de ouibus quatuor carnarios, et de busto de vaccis unam vaccam : Iste montadigo est de concilio : et omnes milites qui fuerint in fossato[32], uel in gardia, omnes caballi qui se perdiderint in algara, uel in lide[33], primum erectis eis sine quinta et postea detis mihi quintam directam : et omnes homines de arouchy qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus talliando aut leuando madeyram de montibus suis, prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardas quintam partem mihi date sine ulla offercione[34]. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit pectet LX soldos ad palatium et duplet ganatum domino suo. Testo uero et perhemniter[35] firmo ut quicunque mercatores uel uiatores christianos uel[36] iudeos siue mauros pignorauerit nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX solidos ad palatium et duplet ganatum quod prendiderit domino suo : et insuper pectet c^{m} morabitinos pro cauto quod fregit[37], Rex habeat medietatem et concilium medietatem. Siquis ad uestram villam uenerit per vim cibos aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectent[38] pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum homicide habeantur : et si cum querimonia ad[39] regem[39] de[39] ipso[39] uel ad dominum terre uenerit pectet c^{m} morabitinos, medietatem regi et medietatem concilio. Mando et concedo quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum uel duos[40] furari uel rapere dimiserit[41], si pro aliqua re repetitus fuerit quam commisit saluet se tamquam latro : et si latro est et latro fuit omnino pereat et subsubeat penam latronis : et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros : si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis m^{c} marabitinos, et septimam ad palatium, et insuper sedeat homicida : et portagem : de[42] foro[42] de trouxiel[43] de caballo de pannis de lana uel de lino, I solidum : de troxel[44] de lana, I solidum : de trouxel de fustaes, V solidos : de trouxel de pannis de colore, V solidos : de carrega de asino, VI denarios : de carrega de coneliis[45] de christianis, V solidos : de carrega de coneliis[46] de mauris, I morabitinum : Portagem[47] de[47] cauallo[47] quem uendiderint in azoge[48], I solidum : de mulo, I solidum : de asino, VI denarios : de boue, VI denarios : de carnario, III medalias[49] : de porco, II denarios : de furon, II denarios : de carrega de pane et de vino, III medalias[50] : de carrega de peyon[51], I denarium : de mauro quem uendiderint in mercato, I solidum : de mauro qui se redemerit, decimam : de mauro qui talia cum domino suo, decimam : de corio de vacca et de zeura, II denarios : de corio de ceruo et de gamo, III medalias[52] : de carrega de cera, V solidos : de carrega de azeyte, V solidos : de carrega de piscato, VI denarios : Ista portago[53] est de hominibus de foras de villa et est tercia de suo hospite et due partes sunt de rege. Ego supradictus Rex alfonsus III.^{us} port. et Comes Bolon. filius Regis alfonsi et regine domne Vrrace una cum vxore mea Regina domna Beatrice filia Illustris Regis Castelle et Legionis, hanc cartam roboramus et confirmamus. Quisquis hanc cartam irrumpere uoluerit sit maledictus et excomunicatus amen. Facta carta apud Vlixbonam, XVI.° kalendas Julii. Era M.^{a} CC.^{a} LXXXX.^{a} III.^{a} Donnus Johannes alfonsi signifer curie, Donnus Egidius martini maiordomus curie, domnus Menendus garsie tenens terram de panoyas[54], Domnus Gunsaluus[55] garsie tenens terram de Neuya, domnus Fernandus lopiz[56] tenens terram de Bragancia, domnus Alfonsus lopiz tenens terram de Sausa, Domnus Didacus lopiz tenens terram de Lameco, domnus Petrus poncii tenens trasserram, confirmant : testes, Domnus Johannes de Avoyno subsignifer Curie, Johannes suarii conelyo, Petrus martini petarino, Vincentius didaci superiudex, Magister Dominicus fisicus domini regis, Pelagius pelagii superiudex, Johannes fernandi tenens sigilla domini Regis, Johannes suariz clericus domini Regis, test. Domnus Johannes archiepiscopus Bracharensis, Domnus Julianus Episcopus Portugalensis[57], Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Arias Episcopus Vlixbonensis, domnus Martinus Episcopus Elborensis, Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, Domnus Egeas Episcopus Lamecensis, domnus Matheus Electus Visensis, confirmant[58].

29 sacudiuerit
30 auctorguet
31 prestamo
32 fossado
33 lite
34 offrecione
35 perhempniter
36 *deest*
37 fregerit
38 pectet
39 de ipso ad regem
40 per duos
41 dimisit
42 *desunt*
43 troxel
44 trouxel
45 coniliis
46 coniliis
47 De portagine de caballo
48 azougue
49 mealas
50 mealas
51 peon
52 mealias
53 portagio
54 panoniis
55 Gonsaluus
56 lupi
** *haec desunt*
57 Port.
58 conf. Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie. Dominicus uincencii notuit.

Digitized by Google

CONDADO

CONDADO

1255

Ut de aliis similibus diplomatibus sic de hoc dubitare licet, an vere charta municipalis vel forale *dicendum sit, cum tantum ex verbis* e a meyadade ao concelo, *aut* medietatem concilio *id inferatur. Quicquid tamen sit, juris publici facere utile duximus. Ex* Lib. I Donationum Alphonsi III *textum et ex* Lib. II *ejusdem regis lectiones varias hausimus.*

Sabiam todos aqueles que esta Carta uirem que eu don Alfonso pela graça de deus Rey de Portugal e Conde de Bolonia faço carta de foro a uos Pobladores da[1] mya herdade do Condudo[2] que y morar quiserdes : in primeyramente douuos a foro quanta herdade en esse logar ei como parte cum paredes e como parte cum Soutelo e desende como parte cum monte negrelo[3] e ende cum caluos e cum jugal e desende uay u primeyramente comezamos : e uos fazede y[4] quinque[4] casaes, e popledes[5] hy cinquo homees e fazedemi ende[6] cinquo foros, a ssaber é dade cada ano a mi e a meus successores uos e uossos successores dez moyos de pam meyadade de centeno e meyadade de milo[7] pela medida de Aguyar que agora y á : e este pam seia ateygado[8] e nom mão[9] posta[9] : e este pam dade en a Eyra des kaendas[10] agustas[10] ateés[10] dia de san Migael de Septembro[11] e se uolo nom receberem ateens[12] este tempo nom respondades dele por esse ano : e dademi cada ano[13] cinqui[13] spadoas, e cinqui[14] galinas[14] cum dez dez ouos, e cum dous dous paes centeos[15] quaes os fezerdes in uosas casas : e dademi en Mayo por coleyta dous carneyros de segnos[16] anos, cum dez paes centeos[17] : e dademi cada ano cinqui[18] marauidis aas tercias do ano, segundo o custume da terra e cada uno mi dè[19] cando[19] morer[19] uno marauidi por[20] loytosa[20] : e dade por[21] uodo senos[22] sesteyros de pam : e nom peytedes senom quatro coomias a saber est, umezio[23] rouso[23] furto e merda en boca e isto seia prouado per enquisa domees[24] boos de tres uilas de uosa friysia[25] : e pectade por[26] omezio[26] dez marauidis a meyadade pera[27] mi e meyadade[28] ao concelo e por rouso e por merda en boca outro tanto : e furtu[29] qual for[30] achado tal peyte : nom uaades a castelo nem a entoruiscada se non apilidarem a terra, segundo[31] acustumeastes : e nom uendades nem apenoredes nem donedes[32] essa herdade a nenguum[33] omem[33], senom a omem vilao[34] que mi faza ende meu foro : e[35] ricomem[35] nem[35] prestameyro nom faça pousa en uossa uila, nem uos entre[36] y[36] seu mayordomo que uos faça y força[37]. Aiades[37] uos e todos uossos suscessores esta herdade en paz en todos tempos, e fazede ende a mi e a todos meus suscessores estes foros dauanditos. E que esta cousa seia mais stauil[38] e mais firme pera senpre, douos[39] esta mha[40] carta aperta[41] seelada de[42] meu seelo in testimoyo[43]. Dada in Lixboa, Elrey o mandou per don Gil martins mayordomo da Corte e per[44] o[44] Chanceller, x.[a 45] die[45] Julii[45]. Joham[46] suariz[46] a[46] fez[46]. Era[47] M.[a 47] CC.[a 47] LXXXX.[a 47] III.[a 47]

1 de
2 condado
3 nigrilo
4 hy v
5 poblade
6 hy
7 milio
8 ataygado
9 mão posto
10 caendas augustas ataes
11 Setembrio
12 ataes
13 anno v
14 v gallinas
15 centenos
16 senos
17 centenos
18 dez
19 dade quando morrer
20 pro luitosa
21 pro
22 segnos
23 omesio rousso e
24 de homeens
25 friiguisia
26 polo homezio
27 a
28 a meyadade
29 furto
30 fur
31 segundo como
32 doedes
33 nenguno homem
34 uilano
35 E o riquomem nem no
36 entry
37 forcya. Hauedes
38 stauel
39 douuos
40 mya
41 aberta
42 do
43 testemoyno.
44 pelo
45 x dias andados de Julio.
46 *deest*
47 Era M.[a] CC.[a] LXXXX.[a] III.[a] Joham suariz la fez.

Digitized by Google

TOLONES DE AGUYAR

TOLÕES DE AGUIAR

1255

Ex **Lib. I Donationum** *(sic dicto)* **Alphonsi III** *textum, ex* **Lib. II** *ejusdem regis lectiones varias descripsimus. Vide ea quae de* **Condado**, *de* **Gralheira** *et de aliis vicis vel pagis suis locis adnotavimus.*

Sabiam todos aqueles que esta carta uirem que eu don Alfonso pela graça[1] de deus Rey de Portugal e Conde de Bolonia fazo carta de foro a uos pobladores da[2] mya herdade de Tolones[3] de[3] Aguyar[3] : douuos quanta herdade ei en essa villa cum seus termios nouos e antigos a foro a saber é[4] como parte pelo porto de[5] Verea[5] con[5] o Souto e in outra parte con o Porto dos Oleyros, e in outra parte como uay pelas ueygas aas carualias[6] gemmeas, e ende[7] uay aos terrenos dos vidos da agua de lampazas e ende[8] parte cum izimam pelo terreo de mata filios, e como parte cum soutelo pelo marco de Carualia, e como parte con o termyo[9] do castelo e como parte con a poboacion[10] pela agua do[11] Cadouzo e como parte pelas vereeas[12] e uay ao Portu[13] da[13] Verrea[13] : douos[13] esta herdade com sua entrada e cum sua sayda que seiades dez e sette poboadores ou mays se quiserdes, mays estes dez e sette mi façam foro e recebam[14] quantos quiserem, e estes dez e sete foreyros paguem a mi[15] cada ano e a meus successores segnos moyos de pan ateygados e nom mão postos a meyadade de centeo e meyadade[16] de milo[17] pela midida da terra de aguyar : e dade este pam in requeyso[18] ateeс[18] a festa de san Migael : e dademi dez e sete marauidis as[19] tercias do ano una tercia in kalendas agustas[20], e outra tercia in kalendis Decembrias, e outra tercia in kalendis aprilis[21] : e dademi in dia de Nathal[22] cada ano doze[23] spadoas de porcos cum uinti e quatro paes segundo o custume da terra e duze[24] galinas cum cento e uiinte ouos : e dademi tres carneyros por coleyta en o mes de mayo : e cada uno[25] de uos mi dê uno marauidi quando morrer por loytosa[26] : e nom peytedes senom tres coomias[27] se as fezerdes, a ssaber est[28] umezio[28] rouso e furto : e do[29] omem[29] morto polo omezio dade x marauidis a meyadade a paacio[30] e meyade[31] a[31] concelo, e do rouso outro tanto : furto qual u[32] fezerdes tal u[33] peytade per enquisicion[34] de omees[35] boos[35] : e esto[36] seia per homees de uossa villa e nom per outros. Aiades uos e todos uosos suscessores esta herdade dauandita en paz in todos tempos, e fazede ende a[37] mi e a todos meus successores estes foros dauanditos e nom mays. Esta[38] herdade nom dedes nem uendades nem emplazedes[39] nem enpenoredes a nenguum omem[40], senom a omem[41] vilao[41] que mi faça ende meu foro en paz : e que esta cousa seia mais firme e mais stauil[42] pera sempre douuos esta mha[43] carta aberta[44] seelada de meu seelo in testimoyo[45]. Data[46] in Lixboa[46] Rege[46] mandou per don Gil martiiz mayordomo da Corte, e pelo Chanceler, x[a][47] dies[47] andados de Julio. Joham suariz a fez. Era M.[a] CC.[a] LXXXX.[a] III.[a]

1 gracia
2 de
3 talones de aguiar.
4 hem
5 da uerea cun
6 carualas
7 desende
8 inde
9 termino
10 poboason
11 de
12 uereas
13 porto da uerea. Douuos
14 recebiam
15 mim
16 a meyadade
17 milio
18 requeixo ataes
19 aa
20 angustas
21 abriis
22 natal
23 dez
24 doze
25 uum
26 luitosa
27 caomias
28 é omezio
29 domem
30 paaso
31 a meyadade ao
32 o
33 o
34 inquirison
35 homees bonos.
36 isto
37 *deest*
38 Et esta
39 enprazedes
40 homem
41 homem uilano
42 stauel
43 mia
44 aperta.
45 testemoino. Dada
46 Lixbona. ElRey o
47 x dias

Digitized by Google

BORNES

BORNES

1255

In Lib. I *et in* Lib. II Donationum Alphonsi III, *sic dictis, exemplaria hujus diplomatis, quod ut* forale *vix tenendum, inveniuntur. Ex primo textum, ex altero lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris, quod Ego A. dei gratia Rex port. et Comes Bolon. facio cartam de foro perpetue firmitudinis uobis populatoribus de Bornes : do uobis quantam hereditatem habeo in ipsa villa de Bornes cum suis terminis nouis et antiquis, scilicet quomodo diuidit cum Souerroso[1] et quomodo diuidit cum lacu malo et quomodo diuidit cum uilla mediana et quomodo diuidit cum Tinelas ambas et quomodo diuidit cum Eriz[2], et uadit ubi prius incepimus : tali uidelicet pacto quod detis inde mihi et meis successoribus annuatim undecim foros de undecim casalibus, scilicet, unusquisque det mihi annuatim sex sex quartarios de pane mediato medium de centeno et medium de milio et de ordeo[3] et sit ateygatus et stante : et detis singulas spatulas cum singulis gallinis et cum duobus duobus panibus quales eos feceritis in domibus uestris et decem decem ouis[4] in festo Natalis domini : et detis inter omnes pro madio[5] duos arietes de singulis agnis[6] cum uiginti panibus quales eos[7] feceritis in domibus uestris : supradictum panem detis meo homini uel cui ego mandauero per taeygam[8] de Aguyar[9] que modo ibi est et detis eum in uestra[10] villa a kalendis agusti[11] usque ad festum sancti Michaelis : et si meus homo non iuerit pro eo usque ad dictum festum, perdat eum in ipso anno : spatulas detis in iugal[12] : et detis in quolibet anno singulos medios marabitinos ad tercias partes anni, secundum consuetudinem terre. Et si aliquis uestrum decesserit de hoc seculo det unum marabitinum uel suum ualorem[13] pro luytosa[14] : et detis singulos sestarios[15] de pane pro uodo. Habeatis uos ipsam[16] hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro istis foris superius nominatis : non pectetis nisi tres calupnias scilicet homicidium de homine occiso et de muliere, rausum : si feceritis pro quolibet istorum pectetis decem marabitinos, medietatem mihi et medietatem Concilio[17] : furtum quale fuerit factum tale sit pectatum : et[18] de istis tribus calumpniis non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum, et sint de uestra villa : de aliis calumpniis[19] et de apostilia non respondeatis. Non eatis in hostem nisi cum domino Rege quando iuerit de flumine dorii usque ad Mynum[20] : et non uadatis ad[21] Castellum nisi quinque homines de uobis : istud forum faciatis semel in anno, et non plus. Maiordomus nec prestamarius nec ricus homo non intret in uestram uillam, qui uobis iniuriam faciat. Si ego aut aliquis homo hanc cartam inconcussam seruauerit habeat benedicionem dei patris omnipotentis et beate Marie semper uirginis. Si ego aut aliquis homo hanc cartam uobis uiolauerit habeat maleditionem dei usque ad septimam generationem et mille soldos mihi pectet. Et Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. qui hanc cartam iussi facere propriis manibus roboro et confirmo : do[22] eam uobis in testimonio mei sigilli munimine communitam. Que fuit facta apud Vlixbonam, XI die Julii. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Dominicus uincentii fecit[23].

1 soueroso
2 Eyriz
3 ordio
4 oua
5 maio
6 annis
7 *deest*
8 teygam
9 Aguilari
10 ipsa
11 Augusti
12 iugali
13 ualores
14 luctosa.
15 steyros
16 istam
17 de concilio.
18 *deest*
19 calupniis
20 minium
21 *deest*
22 et do
23 scripsit.

Digitized by Google

EYRIZ

EIRIZ

1255

Quod de forali *de* Bornes *diximus, de hoc, ipso die concesso, dicendum. Ex iisdem codicibus textum et lectiones varias desumpsimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam[2] perpetue firmitudinis vobis populatoribus de Eyriz[3] qui ibi uolueritis populare quod detis inde mihi et meis successoribus annuatim tres foros de tribus casalibus scilicet unusquisque illorum det mihi annuatim sex sex quartarios[4] de pane mediato, medium de centeno et medium de milio et de ordeo, et sit ateygatus et stante : et detis singulas spatulas cum singulis gallinis et cum duobus[5] panibus quales eos feceritis in domibus uestris, et decem decem oua, ad festum Natalis domini : et detis in madio in quolibet anno mihi et meis successoribus unum arietem de uno anno : istum panem detis meo homini, uel cui ego mandauero per mensuram de jugal, que modo ibi est, et detis eum in uestra uilla a kalendis agusti[6] usque ad festum sancti michaelis : et si meus homo non iuerit pro eo usque ad dictum[7] festum, perdat eum in ipso anno : et detis singulos medios marabitinos in quolibet anno ad tercias partes[8] anni secundum consuetudinem terre : et si aliquis uestrum decesserit de hoc seculo det unum marabitinum uel suum ualorem pro luytosa : et detis singulos sestarios de pane pro uodo. Habeatis uos ipsam hereditatem, et omnis posteritas uestra in perpetuum pro istis foris et directuris superius nominatis : et[9] do uobis istam[10] hereditatem quantam habeo in Eyriz[11] cum suis terminis nouis et antiquis quomodo eos poteritis[12] inuenire, quomodo diuidit cum Soueroso, et quomodo diuidit cum sancta Maria de Verea, et quomodo diuidit cum Baruadanibus et quomodo diuidit cum Bornes, et uadit prius[13] ubi prius incepimus[14] : non pectetis nisi tres calumpnias[15], scilicet homicidium de homine et de muliere occisa, rausum : si feceritis per[16] quolibet istorum pectetis decem marabitinos, medietatem mihi et aliam medietatem ad[17] concilium[18], furtum, quale fuerit factum, tale sit pacatum[19] : et[20] de istis tribus calumpniis[21] non respondeatis nisi per inquisitionem[22] bonorum hominum et sint de uil'a[23] uestra[23] : de aliis calumpniis[24] et de apostilia non respondeatis : non uadatis[25] in hostem nisi cum rege quando iuerit de flumine dorii usque ad minium : istud forum faciatis semel in anno, et non plus. Maiordomus nec[26] prestamarius nec Ricus[27] homo[27] intret[27] in uestram villam qui uobis iniuriam faciat : si ego aut aliquis homo hanc cartam uobis[28] uiolauerit[28] habeat[28] maledicionem[28] dei[28] usque[28] ad[28] septimam[28] generationem[28] : et[28] si[28] aliquis[28] homo[28] aut[28] ego[28] hanc[28] cartam[28] inconcusam[28] seruauerit[28], habeat[28] benedicionem[28] dei[28] patris[28] omnipotentis[28], et[28] beate[28] Marie[28] virginis[28] et mille solidos mihi pectet : et non uadat ad castellum nisi unus ex uobis : et detis unum arietem de[29] uno[29] anno[29] pro madio cum nouem panibus centenis secundum consuetudinem terre. Et ego A.[30] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. qui hanc cartam iussi facere[31] propriis manibus roboraui, et eam feci mei sigilli munimine communiri : que fuit facta apud Vlixbonam, XI.° die Julii. Era[32] M.[a 32] CC.[a 32] LXXXX.[a 32] III.[a 32]

1 Alfonsus
2 cartam de foro
3 Eyris
4 quarteiros
5 duobus duobus
6 Augusti
7 supradictum
8 *deest*
9 *deest*
10 ipsam
11 eyris
12 potueritis
13 *deest*
14 incipistis.
15 callunias
16 pro
17 *deest*
18 Concilio
19 pectatum
20 *deest*
21 callupniis
22 inquiricionem
23 uestra villa
24 calluniis
25 uadastis
26 neque
27 riqus homo non intret
28 inconcussam seruauerit habeat benedictionem dei patris omnipotentis et beate Marie semper uirginis. Si ego aut aliquis homo hanc cartam uobis uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad septimam generationem
29 *deest*
30 Alfonsus
31 fieri
32 Era M.[a] CC.[a] LXXXX.[a] III.[a] Dominicus uincencii scripsit.

Digitized by Google

SOVEROSO

SOVEROSO

1255

Foralibus *de* Bornes *et de* Eiriz *simillimum, hoc de* Soveroso, *ex* Lib. II Donationum, *vel potius Inquisitionum,* Alphonsi III, *decerpsimus. Accedunt lectiones variae ex Lib.* I *Regestorum regis Dionisii.*

In dei nomine[1]. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon.[2] facio cartam de foro perpetue[3] firmitudinis vobis populatoribus de Soueroso. Do uobis quantam[4] hereditatem habeo[5] in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit cum bragato, et quomodo diuidit cum capeludus[6], et quomodo diuidit cum[7] Eyra, et inde quomodo diuidit cum[8] medium sautum[9] de ferramenta et quomodo diuidit cum baruadanibus et quomodo diuidit cum Bornes, et uadit per uenam aque de Cauugueyra, et uadit ubi prius incepimus. Do uobis istam hereditatem meam cum suis terminis nouis et antiquis, et[10] quod faciatis inde michi decem homines decem foros, scilicet quod detis inde michi in quolibet anno duos duos[11] modios de pane medietatem de centeno et medietatem de milio et de ordeo per mensuram de Aguilar[12] que modo ibi[13] est[13] et detis illum[14] in area in uilla vestra de kalendis Augusti[15] usque ad festum sancti Michaelis : et si aliquis non uenerit pro eo ex parte mea usque ad festum sancti Michaelis non respondeatis de eo pro ipso[16] anno. Detis mihi annuatim in festo natalis domini decem spatulas porcinas cum decem gallinis et cum decem decem ouis et cum duobus duobus panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris et detis in quolibet anno singulos medios marabitinos ad tercias partes anni secundum consuetudinem[17] terre[17] et detis mihi unum arietem de uno anno cum xx panibus quales eos feceritis in domibus uestris pro colleita[18] in madio. Et si aliquis homo de istis decem obierit in villa uestra det unum marabitinum pro luytosa : et detis decem et sex solidos de legionensibus uel portugalenses qui bene ualeant supradictos decem et sex solidos legion.[19] de pellibus de cirogrilis annuatim in jugal cum spatulis porcinis. Istam hereditatem non uendatis nec inpignoretis[20] nec testetis eam generosi[21] nec iuniori, nec homini alicuius ordinis nisi laboratori tali qui suppleat dictum forum. Non pectetis nisi tres callumnias furtum rausum et homisidium[22] : et[23] pro homicidio decem marabitinos medietatem mihi et medietatem concilio : et similiter de rauso et de furto quale fecerit[24] tale pectet. Iste callumpnie iudicentur per inquisicionem bonorum hominum, et sint de uestra villa. Non eatis ad Castellum[25] : detis pro uodo singulos sestarios de pane non eatis in hoste[26] nisi cum domino Rege, quando iuerit a[27] flumine[27] dorii usque ad Minium[28]. Istud forum faciatis mihi et non magis annuatim. Habeatis uos[29] ipsam hereditatem, et omnis posteritas uestra, in perpetuum pro isto foro. Si ego aut aliquis homo hanc cartam inconcussam seruauerit habeat benedictionem dei omnipotentis et beate Marie semper uirginis. Si ego aut aliquis homo hanc cartam uiolauerit habeat maledicionem dei usque ad septimam[30] generacionem, et mille solidos mihi pectet. Maiordomus nec prestamarius nec riqus[31] homo[31] non intret in uestram villam qui uobis iniuriam faciat. Ego[32] Rex[32] Alfonsus[32] Port. et Comes Bolon. qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : et do uobis istam meam cartam apertam, in testimonio[33] meo[33] sigillo[33] munimine comunitam. Que fuit facta in Vlixbona XI die Julii. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Dominicus uincencii scripsit[34].

1 nomine. Amen.
2 Boloniensis
3 et perpetue
4 quandam
5 quam habeo
6 capelludo
7 *deest*
8 per
9 soutum
10 *deest*
11 *deest*
12 Aguiar
13 est ibi
14 eam
15 agusti
16 in ipso
17 terre consuetudinem
18 collecta
19 legionensium.
20 pinoretis
21 generoso
22 omicidium
23 *deest*
24 uos feceritis
25 castellio.
26 hostem
27 ad fluminem
28 minum.
29 *deest*
30 sempiternam
31 ricus homo
32 Et ego Alfonsus Rex
33 testimonium, mei sigilli
34 fecit.

Digitized by Google

CAPELUDOS

CAPELUDOS

1255

Quanquam chartae hujus contextus similis sit foralibus *de* Bornes, Eiriz, *caeterisque paribus, in ea tamen agitur de illis municipalibus magistratibus, qui* vicarii *dicebantur, ex quo institutio municipii, imperfectissimi quidem, indubitanter deducitur. Ex* Lib. I Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III *descripsimus; et ex* Lib. II *lectiones varias adjecimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina domna Beatrice filia Illustris Regis Castelle et Legionis, facio cartam de foro uobis populatoribus de Capeludos[1] qui ibi uolueritis populare : do uobis ad forum ipsam meam uillam de capeludos[2] cum suis terminis nouis et antiquis ruptis et non ruptis cum introitu et exitu suo, tali uidelicet pacto quod uos et omnes uestri[3] successores[3] detis inde mihi et omnibus meis successoribus annuatim viginti et duos modios de pane terciato scilicet terciam partem de centeno et terciam partem de ordeo[4], et aliam terciam de milio per mensuram ipsius ville : et iste panis sit ateygatus et non manu positus : et detis anuatim[5] eum[5] de kalendis agusti usque ad festum sancti michaelis de Septembrio in uestra villa : et detis mihi annuatim octo marabitinos ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre uestre : et detis mihi annuatim in die sancti Stephani duodecim spatulas de porcos[6], et duodecim gallinas et centum et[7] uiginti ouos, et uiginti et quatuor panes centenos, quales eos feceritis in uestris[8] domibus[8] : et quando dominus terre uenerit ad aguyar detis sibi semel in anno unum porcum qui ualat[9] unum marabitinum, et unum modium de ceuada et quadraginta panes centenos secundum consuetudinem[10] uestram[10] : hoc forum uos et omnes uestri successores faciatis mihi et omnibus meis successoribus et non plus. Non pectetis nisi tres callumpnias, scilicet homicidium, raussum et merda in boca : et iste calumpnie[11] per inquisitionem bonorum hominum, de tribus uillis de ipsa[12] freeguesia[12] : et iste calumpnie sint sacate per vicarios de uestra villa, et dent inde medietatem domino terre et aliam medietatem uestro Concilio : de apostilia non respondeatis : date mediam luytosam et medium montaticum[13]. Dominus terre nec[14] suus prestamarius non faciant[15] pausam in uestra villa. Maiordomus non filiet in ea conducto[16]. Non uadatis[17] ad castellum nec[18] ad Toruiscadam[19] : hoc forum sit datum per[20] vicarios de uestra villa : et maiordomus non intret in uestram villam. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum supradicto[21] foro[21] : et non uendatis nec[22] pignoretis neque mandetis neque eciam donetis alicui[23] nisi homini villano qui faciat inde mihi et omnibus meis successoribus supradictum forum. Siquis uero tam de meis quam de extrancis hanc cartam meam irrumpere temptauerit sit[24] maleditus et cum juda in inferno missus[25] : carta nihilhominus[26] in suo robore permanente. Et ut hoc meum[27] factum[27] sit magis stabile et magis firmum feci inde uobis istam meam cartam fieri et mei sigilli munimine roborari in testimonium hujus rei. Datum[28] Vlixbone[28], Rege[28] mandante[28] per[28] domnum[28] E.[28] martini[28] maiordomum[28] curie[28] et[28] per[28] cancelarium[28], XII.[a 28] die[28] Julii[28] : Jo.[28] suarii[28] fecit[28]. Era[28] M.[a 28] CC.[a 28] LXXXX.[a 28] III.[a 28]

1 Capilludos
2 capiludos
3 successores uestri
4 ordio
5 eum annuatim
6 porcis
7 *deest*
8 domibus vestris.
9 ualeat
10 uestram consuetudinem.
11 sint
12 uestra friiguisia
13 montagum.
14 uel
15 faciat
16 conduytum.
17 uadastis
18 neque
19 intoruiscatam
20 per uestros
21 per supradictum forum
22 neque
23 eam
24 si
25 missus et insuper cui uocem suam dederit mille solidos conponat.
26 nichilominus
27 factum meum
28 Que fuit facta apud Ciuitatem Port. III.° kalendas Septembris, Rege mandante. Sub Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª

Domnus Gonsaluus garsie significer curie confirmat — Domnus Egidius martini maiordomus curie conf. — Domnus Stephanus iohannis Cancellarius curie conf.

Domnus Johannes bracarensis archiepiscopus conf. — Domnus Julianus port. episcopus conf. — Domnus Egeas lamecensis episcopus conf. — Rodericus petri de spino superiudex — Vincencius didaci superiudex — Stephanus petri spinel — Johannes archidiaconus kalagorritanus —, test. — Dominicus uincencii scripsit.

Digitized by Google

VILLA MEDIANA

VILLA-MEAN

1255

Hoc ad genus illorum de Bornes, Eiriz *et aliorum similium pertinet* forale, *eadem tempestate concessum. Ex* Lib. I Donationum Alphonsi III *textum; ex* Lib. II *lectiones varias descripsimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam de foro uobis populatoribus de villa mediana : do uobis quantam hereditatem habeo in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit cum Tinela, et inde quomodo diuidit cum ecclesia sancti Martini de Bornes, et inde quomodo diuidit per Pelagum nigrum, quomodo diuidit uilla mediana cum uilla de Bornes, et inde quomodo diuidit cum uilla plana per Riparium anfesto et uadit ad Castellum de Almangeres, et[1] quomodo diuidit per caudam de Boue, et uadit per mediam ueygam ad exterçatam[2] quomodo diuidit cum nuzedo et ferit in fine de Penedo de gato. Do uobis istam meam hereditatem quod faciatis inde mihi nouem homines nouem foros scilicet quod detis inde mihi in quolibet anno sex sex quartarios de pane medietatem de centeno et medietatem de milio, et de ordeo, per mensuram de aguilar, que modo ibi est : et detis eum in area in uestra villa : et si non uenerint pro eo ex parte mea usque ad festum sancti Michaelis non respondeatis de eo pro ipso anno : et detis mihi annuatim in[3] festo Natalis domini nouem spatulas porcinas cum nouem gallinis, et cum decem decem ouis, et cum duobus duobus panibus centenis, quale[4] eos feceritis in domibus uestris : et detis quatuor marabitinos et dimidium ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et detis mihi duos arietes de singulis annis pro collecta in madio cum duobus duobus panibus quales eos feceritis in domibus uestris. Et si aliquis homo de istis nouem obierit in uestra uilla det unum marabitinum pro luytosa : non pectetis mihi nisi tres calumpnias, scilicet furtum, rausum et homicidium : pro homicidio decem marabitinos medietatem mihi et medietatem Concilio, et similiter de rauso : furtum, quale fecerit, tale pectet secundum consuetudinem terre : et iste calumpnie[5] iudicentur per inquisitionem bonorum hominum de uestra villa : non eatis ad castellum : detis pro uodo singulos sestarios de pane : istud forum faciatis mihi annuatim, et non magis. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro isto foro : non uendatis nec inpignoretis nec testetis eam nisi tali homini qui faciat mihi de ea meum[6] forum : et panis supradictus quem mihi dare debetis sit ateygatus et non manu positus, secundum consuetudinem de aliis populationibus. In cuius rei testimonium presentes uobis dedi litteras mei sigilli munimine roboratas. Datum Vlixbone, XII.ª die Julii, Rege mandante per domnum E.[7] martini maiordomum Curie, et per Cancellarium. Dominicus petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª

1 et inde
2 Stercatam
3 pro
4 quales
5 callupnie
6 supradictum
7 Egidium

ASCAREI

ASCAREI

1255

Ex Lib. II Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *textum; ex codice, qui titulum prae se fert* Foraes Velhos de Leitura Nova, *lectiones varias descripsimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Bolon. *(sic)* una cum uxore mea Regina domna Beatrice filia illustris Regis Castelle et Legionis, facio cartam de foro perpetue firmitudinis vobis populatoribus dascarei qui ibi uolueritis populare. Do uobis quantam hereditatem ibi habeo cum suis terminis nouis et antiquis per ubi illos potueritis inuenire. Do uobis ipsam meam hereditatem quod faciatis inde michi et meis successoribus in quolibet anno septem homines septem foros : et detis inde

1 Alfonsus

Digitized by Google

michi et meis successoribus annuatim septem modios de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de Aquilari que modo ibi est : et sit ateygatus et non manu positus : et detis istum panem a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de septembrio : et si aliquis ex parte mea usque ad dictum tempus noluerit eum recipere non respondeatis de illo pro ipso anno : et detis septem spatulas de porco in die sancti Stephani cum VII gallinis et cum x^em^ x^em^ ouis, et cum II II panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris : et detis III morabitinos et dimidium ad tercias partes anni secundum consuetudinem. Et si aliquis uestrum obierit det I morabitinum pro luctosa : non pectetis nisi tres calupnias[2] homicidium rausum et stercus in ore et furtum : et omnes iste calupnie[3] sint probate per inquisicionem bonorum hominum de tribus villis de uestra fraciguisia : pro homicidio x morabitinos, medietatem michi et medietatem concilio et pro rauso et pro[4] stercore in ore similiter : et furtum quale fuerit inuentum tale pectet. Non eatis ad castellum neque ad intoruiscadam nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine Dorii usque ad minium. Istud forum faciatis michi et non plus : non inpignoretis nec uendatis ipsam hereditatem nisi tali homini qui faciat mihi dictum forum ita quod non sit generosus nec alicuius ordinis. Riqus[5] homo[5] uel prestamarius non faciat pausam in vestra villa. Maiordomus non intret ibi qui uobis iniuriam faciat. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra cunctis temporibus seculorum, pro isto foro superius nominato. Quicunque igitur contra hoc factum meum ire temptauerit sit maledictus et cum juda in inferno missus, et cui uocem suam dederint pectet mille solidos : Carta nichilhominus in suo robore permanente. In cuius rei testimonium dedi dictis populatoribus istam meam cartam[6] mei sigilli munimine communitam. Que fuit facta in Monasterio de Ceti, Rege mandante, XXVI.^a^ die agusti[7]. Era M.^a^ CC.^a^ LXXXX.^a^ tercia. Dominicus uincencii[8] scripsit.

2 calumpnias
3 calumpnie
4 *deest*
5 Ricus homo
6 cartam apertam
7 augusti.
8 vincentius

VEELA

VÉLA

1255

In Lib. II Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III *invenimus. Lectiones varias ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova *inscripto decerpsimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina dona Beatrice filia illustris Regis Castelle et Legionis, facio cartam de foro perpetue firmitudinis vobis populatoribus de veela. Do uobis quantam hereditatem ibi habeo in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit per focem de balteyro, et uadit ad infestum per uenam aque, et deinde diuidit cum Grangia uella, et deinde uadit ad portelam de anlo et ferit in cima de sbarondino, et deinde ad enproniam[2] per ipsam aquam quomodo diuidit cum paacoo, et ferit in tamegam et uadit per uenam aque ubi prius incepimus. Do uobis ipsam meam hereditatem quod faciatis inde michi et meis successoribus quatuor homines III^or^ foros, et detis michi et meis successoribus inde in quolibet anno V modios de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per menssuram de Aquilari que modo ibi est : et detiscum in area in vestra villa a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de septembrio : et si aliquis ex parte mea non uenerit pro eo usque ad dictum[3] tempus, non respondeatis de eo pro ipso anno : et detis inde michi annuatim in festo natalis domini III spatulas de porco cum II II panibus centenis et cum x^em^ x^em^ ouis : et detis michi annuatim in festo sancti Michaelis de septembrio III^or^ libras de cera. Et si aliquis homo de istis III^or^ obierit in uestra villa det unum medium marabitinum pro luctosa : non pectetis nisi III calupnias[4], furtum, rausum, et homicidium : pro homicidio x marabitinos, medietatem michi et medietatem Concilio et similiter de rauso : Furtum quale fecerit tale pectet secundum consuetudinem ipsius terre : iste calupnie[5] iudicentur per inquisicionem bonorum hominum. Non eatis ad castellum nec ad apilidum nec ad fossatum nec ad intoruiscatam nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine Dorii usque ad Minium. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra cuntis[6] temporibus seculorum : non uendatis eam nec impignoretis militi nec generosi[7] nec homini alicuius ordinis nisi laboratori

1 Alfonsus
2 emprouiam
3 predictum
4 calumpnias
5 calumpnie
6 cunctis
7 generoso

Digitized by Google

qui compleat michi dictum forum. Istud forum faciatis michi et non magis. Siquis uero hanc cartam irrumpere temptauerit, sit maledictus et cum juda in inferno missus : et etiam cui uocem suam dederint, mille solidos conponat : Carta nichlihominus[8] in suo robore permanente. In cuius rei testimonium dedi dictis hominibus istam meam cartam mei sigilli munimine roboratam. Que fuit facta in Monasterio de Ceti, Rege mandante, xxv.ª die Augusti. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Dominicus uincencii scripsit.

8 nichilominus

GUILADO

GUILHADO

1255

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *textum, ex* Lib. II *ejusdem regis lectiones varias sumpsimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego A. dei gratia Rex Port. et Comes Bolonie, vna cum uxore[1] mea Regina domna Beatrice filia illustris Regis Castelle et legionis facio cartam de foro perpetue firmitudinis uobis populatoribus de Guilado : do uobis quantam hereditatem ibi habeo cum suis terminis nouis et antiquis, cum introitu et exitu, quomodo diuidit per Carualias de Concilio et partitur cum Jales, et quomodo diuidit cum tinela[2] et quomodo diuidit cum Nuzedo aqua uertente et[3] inde[3] cum[3] Caluis[3] aqua[3] uertente[3], et[3] deinde[3] ad[3] Carualias de Concilio ubi prius incepimus : do uobis ipsam hereditatem quod faciant inde mihi et meis successoribus in quolibet anno quatuor homines forum, scilicet quod quilibet uestrum det mihi inde annuatim sex sex quartarios de pane, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de Aquilari ateigatos et non manu positos : istum panem detis in area usque ad festum sancti Michaelis de Septembrio : et si meus homo non uenerit pro eo usque ad dictum[4] tempus, non dent illum in ipso anno : et detis in quolibet anno quatuor spatulas de porco in festo Nathalis domini cum quatuor gallinis et cum quadraginta ouis, et cum octo panibus[5] centenis quales eos feceritis in domo uestra : et detis duos marabitinos ad tercias partes anni secundum consuetudinem ipsius terre : et si aliquis uestrum obierit det[6] unum medium marabitinum pro luytosa[7] : non pectetis nisi tres calumpnias si eas feceritis, homicidium, rausum, et[8] furtum : scilicet pro homicidio decem[9] marabitinos medietatem palatio et medietatem Concilio, et de rauso similiter : et furtum quale fecerit, tale pectet, per inquisitionem bonorum hominum : et isti sint[10] homines[10] de uestra villa, et non per alios : non debetis ire ad castellum : istud forum faciatis mihi et meis successoribus annuatim, et non amplius[11]. Habeatis uos ipsam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum : non uendatis nec[12] inpignoretis eam militi nec juniori nec alicui ordini nisi laboratori qui supradictum forum compleat[13] mihi[13] annuatim. Quicunque igitur contra hoc factum meum tam ex parte mea quam ex altera ire presumpserit, pectet alteri parti mille soldos et insuper sit maledictus et cum juda in inferno misus[14]. In cuius rei testimonium dedi eis istam meam cartam apertam mei sigilli munimine communitam : que fuit facta apud Portum portugalie[15], Rege mandante, VI.° kalendas Septembris. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Dominicus uincentii scripsit.

1 *deest*
2 tiela
3 cum caluis et inde aqua uertente per
4 diem
5 panis
6 dent
7 luctosa
8 *deest*
9 dent x
10 homines sint
11 plus.
12 non
13 mihi compleat
14 missus.
15 *deest*

Digitized by Google

GAYA

VILLA-NOVA DE GAIA

1255

Ex Lib. I Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III *textum descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine et sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. filius quondam illustris Regis domni alfonsi et regine domne Vrace uolens et intendens facere utilitatem meam et regni mei populo meam villam de Gayam, et do et concedo uobis omnibus populatoribus de mea villa de Gaya presentibus et futuris bonum forum quod inferius continetur et do uobis istos terminos in primo do et concedo uobis pro terminis totum meum regalengum de Gaya pro uestra hereditate in perpetuum, quomodo diuidit cum termino de Combrianos et de Camdelo et de Almeara et deinde quomodo intrat in dorium, et Cassale quod fuit sedis Portugalensis quod est in Gaya, et sanctum Martinum si illum habere potuero : et istud regalengum et hereditates supradictis do uobis et concedo cum omnibus suis terminis nouis et antiquis, et in montibus et in fontibus et in pascuis et in omnibus locis et cum omnibus ingressibus et pertinenciis suis : concedo uobis etiam quod possitis regalengum et hereditates supradictas uendere et donare et facere de eis uolumptatem uestram et dare cuicunque uolueritis nisi militi uel clerico siue homini de ordine : do etiam et concedo uobis populatoribus qui morabamini in meo burgo ueteri de Portu omnes uestras hereditates quas habebatis in ipso meo Burgo de quibus non faciebatis mihi forum quod habeatis eas prout antea habebatis. Item do et concedo uobis omnibus populatoribus de mea villa de Gaya presentibus et futuris pro foro quod detis mihi annuatim de unoquoque foco sex denarios ubi morauerit homo casatus cum sua muliere et de paredenario tres denarios : et mulier uidua cum suis filiis qui non fuerit casata tres denarios : et hoc modo soltarius uicinus qui per se in ipsa mea villa uixerit tres denarios : et si maiordomus de villa de Gaya demandauerit uestrum vicinum pro uoce aut pro calupnia uicinus demandatus det sibi fideiussorem in quinque solidos pro ad directum iudicis de Gaya, et mando quod ualeat sibi fideiussor : et si maiordomus noluerit de eo recipere fideiussorem tunc ipse demandatus testimoniet hoc coram bonis hominibus et non ualeat maiordomo sua filiada quam sibi filiauerit. Item si Maiordomus demandauerit uestrum uicinum pro homicidio, mando quod ipse uester vicinus det sibi fideiussorem in tercia parte homicidii et malleuatorem in quanto sibi tenuerit filiatum : et sciendum est quod homicidium de ipsa villa de Gaya et de terminis suis est in trezentos solidos : et homicidium de terra deuassa est in centum marabitinis minus uno marabitino : et si maiordomus demandauerit hominem de terra deuassa pro homicidio mando quod maiordomus stet in casa ipsius de terra deuassa quem demandauerit pro ipso homicidio, quousque det sibi fideiussorem pro ad directum de judice de ipsa villa de Gaia. Item quod calumpnie de ipsa villa de Gaya sint tales et de terminis suis scilicet quod omnis homo qui sacauerit cultellum in Raya *(sic)* extra casam per mentem malam pro dare cum eo alicui siue det uel non det, mando quod pectet maiordomo sepsaginta solidos, si sibi hoc maiordomus potuerit probare per bonos homines et licet det multa uulnera cum eo alicui, si homo de eis non fuerit mortuus, mando quod non pectet maiordomo magis quam dictos sexsaginta solidos. Qui ruperit casam, pectet maiordomo sexaginta solidos. Et si aliquis dederit uocem coram judice de aliquo alio et non potuerit eam sibi probare, mando quod ille qui eam dat pectet maiordomo sexaginta solidos, et si sibi eam probare potuerit mando quod ipse de quo est data ipsa uox pectet maiordomo sexaginta solidos : et si homo de terra deuassa fuerit demandatus pro calumpnia mando quod ualeat sibi fideiussor in quinque modiis aut in uno marabitino pro ad directum de judice de Gaya : et si aliquis britauerit filadam de Mayordomo quam ipse filiet per manum suam et fuerit sibi probatum, mando quod pectet maiordomo sexaginta solidos : et si britauerit maiordomo defensam suam quam ponat per linguam suam et fuerit sibi probatum, mando quod pectet maiordomo quinque solidos : et si Maiordomus siue portarius pignorauerit siue filiauerit nauigium de riuo aut de mari, mando quod dominus de nauigio sine achat *(?)* custodiat illud de Petra de boy usque ad vilar : et maiordomus debet habere suum directum. Item do et concedo uobis quod quando duo homines aut due mulieres baralauerint leuet sanamentum ille qui fuerit percussus siue percussa quod maiordomus consueuerat leuare et non leuet illud maiordomus. Item si aliquis extraneus uoluerit facere uobis malum aut forciam siue tortum in ipsa villa de Gaya et in terminis suis et in defendendo uos et uestras res sacaueritis arma et uulneraueritis siue mactaueritis aliquem non pectetis pro calumpnia unum uas de aqua. Item mando quod piscatores dent maiordomo de unaquaque carauela unum piscem postquam fuerint tres pisces : et piscatores eligant primo meliorem piscem, et postquam elegerint filiet maiordomus alium piscem : et hoc debet esse de congruis et de peyxo-

Digitized by Google

tis, et de rubeis, et de pargos. Item mando quod maiordomus habeat medietatem de lardo de tunia, et de dulfino, et quartam partem de euo, et de yrz, et de solio. Item mando quod qui habuerit trasmalium det maiordomo vnum saual in principio, et alium in fine. Item mando quod piscatores de mea villa de Gaya pesquent in meis uarguis de furada et de Arinio et de quanto piscauerint in mea uarga de furada dent maiordomo quintam partem et de quanto piscauerint in uarga de arino dent maiordomo sextam partem. Item si piscatores iuerint ad Galleciam ad piscandum et exiuerint de mari et fecerint pousadas et salgauerint piscatum quando uenerint mando quod dent maiordomo decem pissotas et de vnaquaque carauela siue nauigio, et si de illa pousada inuiauerint piscatum ad domos suas dent Maiordomo de unaquaque enuiada decem pissotas. Item carnifex det Maiordomo de porco unum denarium, et de uaca duos denarios : et si aliquis homo qui non fuerit uester uicinus uenerit cum barca de vino ad ipsam villam de Gaya, det Maiordomo duas quartas de vino : et si uenerit ad villam Episcopi det similiter maiordomo unam quartam de vino : et quicumque tabernarius fecerit in sua barca et in villa de Gaya et in terminis super forciam quam sibi fecerint pro suo habere mando quod sit sine columpnia *(sic)* preter mortem hominis : et carauela extranea que intrauerit per focem de Porti cum mercaturis, mando quod det maiordomo unum solidum de intrada, et si uenerit ad Gayam de quanto uendiderit aut comparauerit duos denarios det maiordomo de marabitino : et de barca sceyra que non fuerit de vicino det maiordomo vnum marabitinum de intrada, et de quanto uendiderit siue comparauerit det duos denarios de marabitino : et si burcardus trincatus qui non fuerit de vicino intrauerit per focem cum mercatura det maiordomo unum marabitinum de intrada : et de quanto uendiderit siue comparauerit duos denarios det de marabitino de illo habere quod non fuerit decimatum : et Burcia que uenerit cum pannis mando quod det maiordomo quatuor marabitinos de intrada : et de colonio de pannis det maiordomo unum denarium : et de carrega caualar de pane uel de vino uel de piscato siue de pomis det Maiordomo quatuor denarios : et de carrega de asino tres denarios : et de pelle de golpina unum denarium, et si fuerit una duzena duos denarios maiordomo : et de duzena de gatos duos denarios : et de panela de manteyga det unum denarium maiordomo : et paal de cera unum denarium : et de bragale unum denarium : de corio de vacca, uel de boue, unum denarium maiordomo : de porco unum denarium. Et si mercator qui non fuerit uester vicinus cambiauerit corios aut conelium siue alia mercatura mando quod det maiordomo de qualibet corda tres denarios, et debet esse corda duodecim cubitorum : et si uendiderit pro marabitinis mando quod det maiordomo de quolibet marabitinum duos denarios : et de duzena de bestigoos, aut de pilitaria det maiordomo duos denarios. De carrega de conelio uel de cera aut de coriis que per ipsum portum passauerint, det maiordomo unum solidum : et de colonio tres denarios, et de asino VI denarios, et de mauro I solidum, et de moura sex denarios, et de bestia duos denarios, et de carrega de alliis quatuor denarios maiordomo. Item de bestiis brauis tale est portagium, scilicet de poldro I solidum maiordomo et de poldra VI denarios, de reyselo unum denarium : De uaca duos denarios, et de boue duos denarios, preter illum qui mamat : de lancea unum denarium, de adcuna unam meaculam, de homine mortuo I solidum : et omnia portagia et passagia et intradas maiordomus de Gaya diuidat per medium cum maiordomo de villa Episcopi. Et similiter mando quod maiordomus de villa Episcopi diuidat per medium cum maiordomo de Gaya omnia portagia et passagia et intradas. Et mando et concedo quod vicinus de Gaya non det portaginem et non habeatis militem pro vicino contra uoluntatem uestram et pretor de Gaya non habeat super uos potestatem nisi prout habebat quando morabamini in meo burgo ueteri de portu : concedo uobis eciam et do, non uadatis in exercitum nisi cum corpore meo : et ipsa terra nunquam detur rico homini nec prestamario : et ego per meas custas debeo facere uobis uenire aquam ad ipsam villam de Gaya : et faciam uobis uenire ad villam de Gaya uendas de nomam usque ad focem dorii : et caminos do uobis inquam et concedo, quod omnes naues et barce et nauigia que fuerint maiora quam pinatia que intrauerint per focem dorii quod medietas eorum stet in portu de Gaya, et alia medietas in portu de villa Episcopi : et omnes naues que portauerint in ipso Portu de Gaya, mando et concedo quod carreguent et descarreguent in villa de Gaya. Mando eciam quod in Gaya deciment mei decimarii et custodiant mihi ibi omnes meas decimas : et portus et pasagium, mando et confirmo quod sit semper in ipsa mea villa de Gaya : et istos foros supradictos debetis mihi facere et non alios. Et si forte quod deus auertat aliquis de successoribus meis uel aliquis alius uoluerit ire contra hoc factum meum, non sit ei licitum et sit maledictus et cum juda traditore in inferno condempnatus, et crematus, et incurrat maledicionem omnipotentis dei et beate virginis Marie, et meam, et omnium progenitorum meorum : facto isto in suo robore nichilominus perdurante. Et ut hoc factum meum sit magis stabile atque firmum omne per euum presentem cartam apertam mei sigilli munimine communiri uobis feci. Actum apud Colimbriam mense Septembris. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Domnus Gonsaluus garsie signifer Curie, domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus Fernandus lupiz tenens braganciam, domnus Alfonsus lupiz tenens Sausam, domnus Didacus lupi tenens lamecum, domnus Petrus poncii tenens traserram, domnus Johannes Archiepiscopus Bracharensis, domnus Arias Episcopus Vlixbonensis, domnus E. Episcopus Colimbrie, domnus R. Episcopus Egitaniensis, domnus Ju. Episcopus portugalensis, domnus E. Episcopus Lamecensis, domnus M. Electus Visensis, conf. : domnus S. iohannis Cancellarius, domnus Johannes de auoyno, domnus

Digitized by Google

Johannes suarii, domnus J. suarii archidiaconus Kalagurritanus, Lupus roderici, Martinus petri clericus, test. : Dominicus petri fecit : domnus Martinus episcopus Elborensis conf.

VDIMIRA

ODEMIRA

1255

Ex Lib. I Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *desumpsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine et eius gratia. Ego Alfonsus dei gratia Rex portugalie et Comes Bolon. motus inspiratione diuina villam de Vdymira populaui : et do uobis omnibus Populatoribus de Vdimira presentibus et futuris ipsam meam villam de Vdimira cum omnibus terminis suis, scilicet per Cimalias de Amexeanes quomodo uertunt aque ad Vdimiram, et ex alia parte pro ad Garuam et deinde per uiam de Saboya, et deinde per Benafatima quomodo uadit ad Cerrum de Arela, et deinde ad rostrum de ipsa dicta Arela, et deinde per uenam de aqua de Vdisseyxa, ita quomodo intrat in mare, et exparte de Cazem quomodo diuidunt cum fratribus ordinis sancti Jacobi. Et do uobis et concedo forum de Begia quod tale est. In primo quito uobis jugadas. Et quito uobis illud forum quod faciunt mihi in Sanctarenam de vino carretato in relego de foris, quod nichil detis inde. Et eciam mando et quito quod vicinus de Vdimira non det portagium in regno meo. Mando et quito quod almocreues de Vdymira non faciant mihi carrariam quam consueuerunt mihi facere almocreues de Sanctarena : et istas quatuor causas de mea gratia uobis quito in perpetuum et successoribus uestris quod uos et ipsi nichil inde detis nec faciatis mihi neque meis successoribus. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis *(sic)* casam uiolenter cum armis ruperit, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro. Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum : Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto pectet quingentos solidos : pro merda in boca, sexaginta solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet quinque solidos, et secundo quinque solidos : Et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur. Et relegum accipiatur anuatim prima die Januarii. Et habitatores de Vdimira habeant libere tendas, fornos panis scilicet et ollarum : Et de fornos de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet sexaginta solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet xxx solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui per iram arma denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet sexaginta solidos. Et homines de Vdimira habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in boca sexaginta solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis : Et cant in apelidum regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almotaxaria sit de Concilio et mittantur almotaxees per pretorem et Concilium ville : et dent de foro de vaca unum denarium : et de zeuro, I denarium : Et de bestia de piscato, I denarium : Et de barca de piscato, I denarium : et de iudicato similiter : et de alcauala, III denarios : De ceruo, de zeuro, et de vaca, et de porco, I denarium : et de carneyro, I denarium. Piscatores dent decimam. De equo, de mula, uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de foris a decem morabitinis et supra, dent unum morabitinum : Et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos : Et de boue, duos solidos : Et de vaca unum solidum : Et de asino et de asina unum solidum : De mauro et de maura medium morabitinum : De porco uel de carneyro, II solidos : De caprone uel de capra, I denarium. De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitinum : De bragale, II denarios : De uestitu de pellibus, III denarios : De lino uel de alliis uel cepis, decimam : De piscato de foris decimam : De conquas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carregas quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora de bestia caualari uel mulari dent III denarios : De asinari tres medalias. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent VI denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : Et si nupserit pediti faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel debilitauerit

Digitized by Google

quod exercitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almòcrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sugeyram et illuc manserit, det unum follem conilii : Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua : Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Vdimira qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Elbora uel in Monte maiori habuerint uel in aliis locis et ad Vdimiram illud ad opus sui duxerint, non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet triginta solidos : Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treigas aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit, dominus equi pectet aut equm aut homicidium, quod horum domino equi magis placuerit. Clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere turpiter inuentus fuerit, maiordomus non mitat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra quo uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam : de talaya de villa debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de Vdymira cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel habere suo per quod eum habeat ego recipiam cum meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris : et meus nobilis homo qui Vdymiram de me tenuerit, non mitat ibi alium pretorem nisi de Vdimira. De casis quas meus nobilis homo aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in Vdymiram habuerint faciant forum ville sicut ceteri milites de Vdymira. Ganatum perdidicium quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, vt si dominus eius uenerit detur ei : Si autem dominus eius precone dato usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pilitarius qui Vdymiram *(sic)* casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo ullum *(sic)*. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites qui suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : Et si pro decima eis directum dare noluerit tunc pretor faciat eis directum habere per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Vdymira si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Vdymiram non dent luytosam. Adaliles de Vdymira non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Vdymira non teneant çagam et teneant deanteyram in exercitu Regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quintos sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : Et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo, et ad hoc eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Vdymira testificentur cum infancionibus de Portugali. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum *(sic)* conuictus fuerit, pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando ut pretor et duo spadelarii et duo pronarii et unus pitintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotaziariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando etiam ut nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeant forciare ullum hominem de Vdimira uel de fora de suo pane nec de suo piscato neque de suo vino neque de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam apprehendere homines nec roubare neque aforciare, sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, set filius pectet eam si illam fecerit : et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Vdymira donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit. Addo eciam et mando quod vicinus de Vdimira non det montadigum. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Ego Alfonsus rex predictus presentem cartam quam iussi fieri roboro et confirmo. Facta carta apud Vlixbonam, v.° kalendas Aprilis. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª Domnus Gunsaluus garsie signifer curie, domnus Egidius martini, domnus Alfonsus teliz tenens terram de ripa Minii, domnus Martinus alfonsi tenens terram sancte Marie, domnus Fernandus lupi tenens Braganciam, domnus Alfonsus lupi tenens terram de sausa, domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, domnus Martinus egidii tenens terram de trasserra, domnus Martinus geraldi Electus Bra-

Digitized by Google

carensis, domnus Arias episcopus Vlixbonensis, domnus Egeas Colimbriensis episcopus, domnus Martinus Elborensis episcopus, domnus Rodericus Egitaniensis episcopus, domnus Julianus episcopus Portugalensis, domnus Egeas episcopus Lamecensis, domnus Matheus electus Visensis, conf. : Johannes de auoyno, Menendus suerii de merloo, Egeas laurencii de Cuyna, Fernandus fernandi cogomino, Vicencius didaci superiudex, Martinus petri clericus, test. Stephanus iohannis Cancellarius curie. Dominicus petri curie notarius notuit.

TRASEYRA, PARADELA, GOUVYAS, ORDONIO ET AGROCOVO

TRASEIRA, PARADELA, GOUUINHAS, ORDONHO E AGROCOVO

1256

Ex Lib. I Donationum, *seu potiùs Regestorum,* Alphonsi III *cum lectionibus variis ex* Lib. II *ejusdem regis.*

In christi nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis quod ego A.[1] dei gratia Rex Port.[2] et Comes Bolon. do et concedo uobis terdecim meis populatoribus qui populatis in Traseyra omnes hereditates meas quas habeo in Traseyra, et in paradela, et in Gouuyas et in Ordonio et in agrocouo cum omnibus suis terminis nouis et antiquis et cum omnibus ingressibus et egressibus suis[3] quod uos et omnes successores uestri detis inde mihi et omnibus successoribus meis pro foro in quolibet anno triginta quinque modios medietatem panis et medietatem uini per mensuram de Galafura, que modo ibi est, et singulos almudes de vino, et singulos almudes de pane cocto[4], et singulos almudes de ceuada. Et istum panem supradictum debetis mihi dare anuatim a kalendis augusti usque ad festum sancti Michaelis de Septembro[5] : Et quarta ipsius pannis debet esse de tritico, et quartam[6] de ordeo, et quarta de centeno, et quarta milii[7]. Et similiter debetis mihi dare vinum in lagari. Et istum panem et istud uinum debetis[8] mihi dare[9] annuatim in Guyanes. Et debetis mihi dare annuatim mense[10] Januario terdecim pelles de coneliis. Et Riqus homo neque prestamarius neque suus maiordomus non pausent neque intrent in uestris villis qui uobis faciant iniuriam[11]. Et uos inter uos mittatis unum hominem iuratum qui det mihi meam iugadam annuatim in Guyaez[12], sine aliquo inpedimento. Non pectetis nisi tres calumpnias scilicet raussum furtum et[13] homicidium[13]. Et detis pro homicidio quindecim morabitinos, medietatem mihi et medietatem Concilio : Et similiter pro rauso si illud feceritis : Et furtum quale fuerit factum tale sit pectatum. Et iste tres calumpnie[14] debent inquiri per bonos homines, et emendari sicut fuerit de directo. Et debetis mihi ire in uia et in apelido taliter quod possitis[15] ipsa[15] die[15] redire[15] ad uestros[16] domos[16]. Habeatis uos et omnes successores uestri supradictas hereditates in perpetuum iure hereditario possidendas, et faciatis inde mihi et omnibus successoribus meis[17] supradictum forum. Et non uendatis eas nec cambietis[18] nisi talibus hominibus qui mihi de eis faciant supradictum forum. In cuius rei testimonium presentem uobis dedi cartam mei sigilli munimine communitam. Datum pinello[19], III.ª die Octobris, Rege mandante per Cancellarium. Dominicus petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª

1 Alfonsus
2 Portugalen.
3 suis et
4 copto
5 Septebrio
6 quarta
7 de milio
8 detis
9 *deest*
10 in mense
11 iniuriant.
12 Gouuiannes
13 *deest*
14 calupnie
15 ipsa die possetis reddere
16 domos uestras.
17 meis annuatim
18 donetis
19 in Penello

Digitized by Google

PENA-GARCIA

PENAGARCIA

1256

In hac charta conceduntur incolis de Penagarcia forale, *usus, consuetudinesque de* Penamacor. Forale *illud jam alibi juris publici fecimus* (p. 539). *Textum chartae de* Penagarcia *desumpsimus ex* Lib. I Donationum, *seu potiùs Regestorum,* Alphonsi III.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina dona Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia do et concedo uobis omnibus populatoribus de Penagarcia presentibus et futuris, forum usus et consuetudines de Penamocor quod uos habeatis tale forum et tales usus et tales consuetudines quales habet Concilium de Penamocor : et hoc facio uobis quod detis mihi et omnibus successoribus meis omnes uicini qui habitaueritis in Penagarcia et omnes illi qui ibi habuerint hereditates et in terminis uestris annuatim pro festo sancti Martini quilibet uicinus decem decem solidos pro foro. Et portagines et montadigum de penagarcia et de suis terminis remaneant mihi et omnibus successoribus meis libere pacifice et quiete. Et pectetis uocem et calumpniam per forum de Penamocor. Et in omnibus aliis rebus habeatis forum et consuetudines et usus de Penamocor. Do eciam uobis et concedo terminos uestros quos habuistis et possedistis usque modo per illas diuisiones per ubi eos habuistis et possedistis in pace. Quicunque uobis hoc factum meum integre obseruauerit sit benedictus a deo amen : Et quicunque illud uobis infringere atemptauerit, non sit ei licitum, et iram dei omnipotentis habeat in eternum. Facta carta in proencia, pridie kalendas Nouembris, Rege mandante. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª III.ª domnus Gonsaluus garsie signifer Curie, domnus Egidius martini maiordomus curie, domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, domnus Alfonsus teliz tenens Braganciam, domnus Martinus alfonsi tenens terram sancte Marie, Martinus egidii tenens Trasserram, Gonsaluus menendi tenens panoyas, domnus Andreas fernandiz tenens ripam Minii, domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis, domnus Julianus Episcopus Portugalensis, domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Arias episcopus Vlixbonensis, domnus Martinus Episcopus Elborensis, domnus Rodericus episcopus Egitaniensis, domnus Egeas Episcopus Lamecensis, domnus Matheus electus visensis, conf. : Johannes durandiz subsignifer Curie, Menendus suarii de merloo, Petrus martini petarinus, Stephanus spinel, Simeon petri de spino, Lupus roderici uice maiordomus, Stephanus iohannis Cancellarius Curie, Dominicus petri notharius Cancellarie, test.

BARVADAENS

BARVADÃES

1257

Cùm in charta de Barvadães *ne de* concilio *quidem mentio fiat, sed tantum de quodam jure, omnibus incolis communi, communiter utendo agatur, dubitare licet an diploma hoc* forale *sit, an potiùs charta emphyteutica variis colonis concessa, absque municipalis nexus institutione. Nos, verò, exemplum imperfectissimi illius municipii generis, cui* foralia *de* Bornes, *de* Eiriz, *aliorumque locorum pertinent, chartam ipsam arbitramur. Ex* Lib. II Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III *descripsimus. Lectiones varias hausimus ex codice* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova, *sic dicto.*

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de baruadaens presentibus et futuris totam meam hereditatem quantam[2] habeo in ipso loco de baruadanibus[3] : tali uidelicet pacto quod uos et omnes uestri successores detis michi et meis successoribus annuatim nouem foros de nouem casalibus, scilicet, vnusquisque uestrum detis michi et meis su-

1 Alfonsus
2 quantum
3 baruadaens

Digitized by Google

cesoribus[1] annuatim sex sex quartarios de pane mediato medietatem centeno, et medietatem de milio, et de ordio et sit ateeygatus et stante. Et date michi annuatim singulas spatulas cum singulis gallinis, et cum duobus duobus panibus quales eos feceritis in domibus uestris : et date michi annuatim x x oua ad festum natalis domini. Et detis michi annuatim inter omnes in maio duos arietes de singulis annis. Istum panem detis meo homini uel cui ego mandauero per teygam de jugali que modo ibi est : Et detis eum in ipso loco de Baruadanibus a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de Septembrio[5] : Et si meus homo non iuerit pro eo usque ad dictum festum perdat eum in ipso anno. Et date spatulas in jugali. Et date michi singulos medios morabitinos annuatim ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre. Et si aliquis uestrum obierit det unum morabitinum pro luctosa, uel suum ualorem. Et date singulos steyros de uoto. Habeatis uos et omnes uestri succesores[6] ipsam hereditatem iure hereditario in perpetuum possidendum pro ipsis foris et directis superius nominatis cum omnibus terminis suis nouis et antiquis quomodo eos melius potueritis inuenire. Qui terminum diuiduntur per pousadorium de portela de Valoyra quomodo uadit aqua uertente et diuidit cum ferramenta et uadit ad portelam de Magosteyros, et inde quomodo diuidit uiam que uadit ad soueroso, et inde ferit ad ualem de Carualio, et inde uadit ad capud de Queyris de medio, et inde uadit ad cabezam de Teyxoqueyra de fundo de panascali, et inde aqua uertente per lumbum de azineyra et ferit in sayna et cum terneno de freyxeneyro[7], et inde quomodo diuidit cum Eyriz per Lameyrum chousum et quomodo diuidit cum sancta maria de verea per cauptum[8] et uadit per ualem de Luce ad penedos aluos cum suo parte de Lacuna, et inde quomodo diuidit cum Baruadanibus de susanis : et do uobis sesmum de sauto de plano de Valoyra cum istis terminis superius nominatis. Non pectetis nisi III^{or} calupnias[9], scilicet, homicidium, rausum, furtum, et stercus in ore : de uno istorum pectetis x morabitinos, medietatem michi et medietatem populatoribus de Baruadanibus : furtum si feceritis pectetis illud secundum consuetudinem ipsius terre : de istis calupnis[10] non respondeatis nisi per inquisicionem bonorum hominum : de aliis calupniis[11] et de apostilia non respondeatis. Non uadatis in hostem nisi cum Rege quando iuerit a flumine Dorii usque ad Minium. Non uadatis ad castellum nec ad toruiscadam. Istud forum faciatis semel in anno et non amplius. Maiordomus nec prestamarius nec Riqus[12] homo[12] non intrent in uestram villam qui uobis iniuriam faciant. Et quicunque contra istam cartam uenerit, non sit ei licitum et maleditionem habeat in eternum, et mille solidos michi pectet. Datum apud Sanctarenam[13], VI.° kalendas aprillis, Rege mandante per donum E. martini maiordomum et per Cancellarium : R. petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª V.ª

1 successoribus
5 Setembro.
6 successores
7 frexeneiro
8 cautum
9 calumnias
10 calumniis
11 calumniis
12 Ricus homo
13 Sanctarem

GOUVIANIS

GOUVIÃES

1257

Quod nuper de forali *de* Barvadães *diximus, de hoc et de illo de* Lago-mau, *quod sequitur, dicendum est. Ex libro inquisitionum, qui titulum* Lib. II Donationum Alphonsi III *prae se fert, descripsimus : lectiones varias ex codice qui inscribitur* Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo uobis populatoribus de Gouuianis totam hereditatem meam quantam habeo in ipso loco de Gouuianis et in suo termino quomodo diuidit cum pendoradeyro, et inde quomodo diuidit cum sancta Marta aqua uertente, et inde uadit per portum de mestaz et uadit ad penedum guordum[2] et inde ad teyxugueyram et uadit ad penedum de portis, et uadit ad anta de Saugueyro et uadit ad locum ubi prius incepimus diuidere terminos : do inquam et concedo uobis et omnibus uestris successoribus ipsam hereditatem iure hereditario in perpetuum possidendam, tali uidelicet pacto quod faciatis inde michi et omnibus meis sucessoribus[3] annuatim septem homines qui debetis ibi esse moratores septem foros, scilicet, quod unusquisque uestrum uel aliorum uestrum successorum det michi annuatim et omnibus meis sucessoribus[4] VII quartarios de pane, medietatem, scilicet, de centeno, et aliam medietatem de milio, per mensuram de aquilari que modo ibi est et date ipsum panem in

1 Alfonsus
2 gordum
3 successoribus
4 successoribus

Digitized by Google

area in ipso loco de Gouuianis[5] a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis mensis septembris : Et si non uenerit aliquis ex parte mea pro eo non respondeatis de illo in ipso anno : et date michi et meis successoribus in festo natalis domini VII spatulas porcinas cum VII gallinis et cum X X ouis et cum II II panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris, deinde detis michi annuatim III morabitinos et dimidium ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre : et date michi II arietes de singulis annis pro collecta in madio. Et si aliquis homo de istis VII obierit in ipso loco de Gouuianis det michi uel mei succesori[6] I^m morabitinum pro luctosa[7] : non pectetis nisi III calupnias[8], scilicet, furtum, rausum, homicidium, et stercus in ore : pro homicidio X morabitinos, medietatem michi, et medietatem populatoribus ipsius loci, et similiter de rauso : furtum si fecerit, pectet illud secundum consuetudinem terre, et similiter de stercore in ore posto. Iste calupnie[9] iudicentur per inquisitionem bonorum hominum. Dominus terre nec prestamarius eius non faciat pausam in ipso loco de Gouuianis. Et maiordomus non intret ibi qui uobis iniuriam faciat. Et istud forum faciatis semel in anno et non magis. Habeatis uos et uestri succesores[10] istam hereditatem per ipsum forum quod superius est expresum[11]. Non uendatis eam neque pignoretis militi nec[12] generoso homini nec homini alicuius ordinis, nisi laboratori qui michi compleat dictum forum. Siquis uero hanc cartam uiolare temptauerit maledicionem[13] habeat in eternum, et michi pectet mille solidos : carta ista nichilominus in suo robore permanente. Datum apud Sanctarenam[14], VI.° kalendas aprillis, Rege mandante per donum E. martini maiordomum Curie, et per Cancellarium. R. petri scripsit. Era M.ª CC. ªLXXXX.ª quinta.

5 Gouuianes
6 successori
7 luitosa.
8 calumnias
9 calumnie
10 successores
11 expressum.
12 neque
13 maledictionem
14 Sanctarem

LACU MALO

LAGO-MAU

1257

Ex Lib. II Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *desumpsimus : lectiones varias ex* Livro de Foraes Velhos de Leitura Nova.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris, Quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. do et concedo vobis populatoribus de Lacu malo quantam hereditatem habeo in ipso loco de Lacu malo quomodo diuidit per uenan aque de Cauumqueyra, et inde quomodo diuidit cum pentalius per penedum de aquila, et uadit directe ad Muchom, et quomodo diuidit cum Reuoredo plano : et do ibi uobis sautum de porto : do etiam uobis et omnibus uestris succesoribus[2] ipsam hereditatem cum omnibus terminis suis nouis et antiquis, sicut diuiduntur in ista carta, et secundum quod melius potueritis inuenire, tali uidelicet pacto quod uos et uestri successores detis michi et omnibus meis succesoribus[3] sex foros de VI casalibus annuatim, scilicet unusquisque uestrum det michi annuatim VI quartarios de pane ateygato medietatem de centeno et medietatem de milio et de ordio per teeygam de jugali que modo ibi est : Et singulas spatulas cum singulis gallinis et cum X X ouis, et cum II II panibus quales eos feceritis in domibus uestris, ad festum natalis domini, et unum arietem de uno anno pro madio, et singulos medios morabitinos annuatim ad tercias partes anni secundum consuetudinem terre. Et si aliquis uestrum obierit det I morabitinum pro luctosa, et non magis. Istum panem detis in ipso loco de lacu malo a kalendis Augusti usque ad festum sancti Michaelis de septembrio[4]. Et si meus homo non iuerit pro eo non respondeatis de illo in ipso anno : istud forum faciatis et non magis : non pectetis nisi III[5] calupnias[5], scilicet, homicidium, rausum, furtum et stercus in ore : pro uno istorum pectetis X morabitinos, medietatem michi, et medietatem populatoribus de ipso loco de lacu malo : furtum si feceritis pectetis illum secundum consuetudinem ipsius terre : de istis III[6] calupniis[6] non respondeatis nisi per inquisitionem bonorum hominum : Et de aliis calupniis[7] et de apostilia non respondeatis : non uadatis in ostem[8] nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine dorii usque ad minium : non uadatis ad castellum, nec ad toruiscadam. Detis michi pro uodo singulos steyros panis : istud forum faciatis semel in anno, et non magis. Maiordomus nec prestamarius nec Riqus[9] ho-

1 Alfonsus
2 successoribus
3 successoribus
4 setembro.
5 quatuor calumnias
6 quatuor calumniis
7 calumniis
8 hostem

Digitized by Google

me[9] non intrent uobis in ipsum locum de Lacu malo qui uobis iniuriam faciant. Et si aliquis homo contra istam cartam meam uenerit non sit ei licitum, et maledicionem[10] habeat in eternum, et michi pectet mille solidos. Datum[11] apud Sanctarenam VI.° kalendas Aprillis, Rege mandante per donum E. martini meum maiordomum Curie et per Cancellarium. R. petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª V.ª

9 Ricus homo
10 maledictionem
11 Datis

MONTE FORTI

MONFORTE

1257

Ex Lib. I Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *descripsimus. Non aliud exemplar invenimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen.Ego Alfonsus dei gratia Rex port. et Comes Bolon., una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia motus inspiratione diuina villam de Monte forti populaui, et retentis in ea mihi meis regalenguis uobis eam meis hominibus et uasallis et alumpnis ad habitandum iure hereditario tribui cum omnibus suis terminis et pertinenciis. Et ideo placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis tam presentibus quam futuris forum de Begia quod a me peciistis ibidem permansuris, per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et generi meo a uobis et uestris successoribus persoluantur. Et facio uobis illas gracias quas feci Concilio de Begia : In primo quito uobis jugadas : et quito uobis quod de uino de foris carretato in relego nichil mihi detis. Et eciam mando et quito quod vicinus de monte forti non det portagium in meo regno. Mando eciam et quito quod almocreues de Monte forti non faciant mihi carrariam : et istas quatuor causas de mea gracia in perpetuum quito uobis et successoribus uestris quod uos et ipsi nichil inde detis nec faciatis mihi neque meis successoribus. Do itaque pro foro uobis ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro : Et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet I morabitinum : Et si ibi uulneratus fuerit pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto pectet quingentos solidos : pro merda in boca sexaginta solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet quinque solidos, secundo quinque solidos : Et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum uinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur : et relegum accipiatur annuatim prima die Januarii. Et habitatores de Monte forti habeant libere tendas, fornos panis, scilicet et ollarum : et de furnis de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet sexaginta solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet sexaginta solidos. Et homines de monte forti habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in boca sexaginta solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis : et eant in apellitum regis et nullum aliud forum faciant regi : et almotazaria sit de Concilio, et mittantur almotacees per pretorem et Concilium ville : et dent de foro de uaca unum denarium, et de zeuro unum denarium, et de ceruo unum denarium, et de bestia de piscato unum denarium, et de barca de piscato unum denarium : Et de iudicato similiter, et de alcauala III denarios : de ceruo, de zeuro, et de uaca, et de porco, unum denarium, et de carneyro unum denarium. Piscatores dent decimam : De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitinis et supra, dent unum morabitinum : et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum. De equa uendita uel comparata dent duos solidos : et de boue duos solidos et de uaca unum solidum, et de asino et de asina unum solidum : De mauro et de maura medium morabitinum : et de porco uel de carneyro, duos denarios : De caprone uel de capra unum denarium, de carrega de azeyte, uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera, medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitinum : de bragale duos denarios : De uestitu de pellibus tres denarios : De lino uel de alliis uel cepis decimam : De piscato de fora decimam : de conquas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si

Digitized by Google

alias proprias emerint non dent portagium ex eis : de carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinari tres medalias : De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent sex denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : Et si nupserit pediti faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel debilitauerit qui exercitum facere non possit, stet in honore suo : si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit, nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sogeyram et illuc manserit det unum follem conilii : Et qui illuc moratus fuerit viii^to diebus uel amplius, det unum conilium cum pelle sua : Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Monte forti qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum habuerint in Elbora uel in monte maiori uel in aliis locis et ad Montem fortem illud ad opus suum duxerint non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet triginta solidos : Si inconsulte et casu accidente percusserit pectet nichil. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugas uel pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : Et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, maiordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. De atalaya de villa debet Rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de Monte forti cui meus dines homo benefecerit de terra sua uel habere suo per quod eum habeat ego recipiam eum meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui villam de Monte forti de me tenuerit non mitat ibi alium pretorem nisi de monte forti. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in Monte forti habuerint faciant forum ville sicut ceteri milites de Monte forti. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : Si autem dominus eius precone dato usque ad tres menses non uenerit faciat tunc maiordomus de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pelitarius qui in Monte forti casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum uel zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint et per hofficium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum : et homines qui habitauerint in hereditatibus de Monte forti si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Monte forti non dent luytosam. Adaliles de Monte forti non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Monte forti non teneant zagam et teneant deanteyram in exercitum regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios, et de barca de piscato minuto, duos denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo, et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum et non ad alia. Milites de Monte forti testificentur cum infanzionibus de Portugali. Qui etiam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando quod pretor et duo spadalarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotazariam habeatis et eam pro uoluntate nestra disponatis. Mando eciam ut nec meus pretor uille nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeant afforciare ullum hominem de Monte forti uel de fora de suo pane nec de suo piscato neque de suo vino neque de suis carnibus, neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam aprehendere homines neque raubare nec afforciare, sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint : et Concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo sed filius pectet eam si illam fecerit : Et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Monte forti donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit, et non plus. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Ego Alfonsus predictus Rex una cum uxore mea re-

Digitized by Google

gina domna Beatrice presentem cartam quam iussi fieri roboro et confirmo. Facta carta mense Maii, apud Vlixbonam, Rege mandante. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª V.ª Domnus Gunsaluus garsie alferaz, Domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus Alfonsus teliz tenens terram de Bragancia, domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, domnus Didacus lupi tenens Viscum, Gonsaluus menendi tenens Panoyas, Martinus egidii tenens trasserram : domnus Martinus archiepiscopus bracarensis, domnus Arias Episcopus Vlixbonensis, domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, domnus Julianus Episcopus Portugalensis, domnus Egeas Lamecensis Episcopus, domnus Matheus Electus Visensis, domnus Martinus Episcopus Elborensis, confirmant : domnus Johannes de Auoyno test. domnus Menendus suarii, domnus Johannes durandi, domnus Egeas laurencii, Johannes suarii conilius, Rodericus petri superiudex, Martinus petri clericus domini Regis, test. Addo eciam et mando quod vicinus de Monte forti non det montadigo. Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie. Dominicus petri notarius Curie scripsit.

PAREDES

PAREDES

1257

Simile est hoc forale *illi de* Bornes, *de* Eiriz, *aliisque ejusdem generis. In* Lib. II Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III *invenimus : lectiones varias ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova *hausimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. simul cum vxore mea Regina dona Beatrice facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de Paredes. Do uobis ipsam meam hereditatem cum suis terminis nouis et antiquis quomodo diuidit cum soutelo, et inde cum jugal, et quomodo cum fonsim, et inde cum trandeiras[2], et quomodo diuidit cum carrazedo, et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis ipsam meam hereditatem, quod scitis quantos uos uolueritis : et detis inde michi annuatim et meis successoribus VIII homines VIII foros scilicet II II modios de pane, stante et ateygatus, medietatem de centeno et medietatem de milio per mensuram de aguilar que[3] modo[3] ibi est et detis illi in area de kalendis Augusti usque ad festum sancti michaelis de Septembrio[4] et si non uenerit[5] pro illo ex parte mea faciatis testimoniis per tribus uicibus de bonis hominibus et non respondeatis de illo pro ipso anno et detis michi annuatim et meis successoribus VIII morabitinos per tercias partes anni, secundum consuetudinem terre, et singulas spatulas porcinas cum singulis gallinis et cum decem decem ouis et cum duobus duobus panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris in festo natalis domini in jugal : et detis in madio in colibet[6] anno III arietes de singulis annis : et si ibi obieritis detis singulos morabitinos pro luitosa. Habeatis uos istam hereditatem et omnis posteritas uestra in perpetuum pro isto foro superius nominato. Non uendatis nec inpignoretis nisi villano qui suppleat michi dictum forum cum obediencia : non sit generosus nec iunior nec alicuius ordinis. Non pectetis nisi III callumnias, furtum rausum et homicidium et stercus in ore : et detis pro homicidio X morabitinos medietatem michi et medietatem concilio et similiter de rausso : Et furtum quale fuerit factum tale sit pectatum, et sint per inquirjcionem bonorum hominum de tribus villis de uestra friiguizia. Non eatis in hostem nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine dorii usque ad Minio. Meus riqus[7] homo[7] nec suus prestamarius nec suus maiordomus non intret in uestra villa qui uobis iniuriam faciat : istud forum faciatis in colibet[8] anno et non magis. Et quicunque contra hoc factum nostrum ire temtauerit sit maledictus et cum juda in inferno missus et quantum quesierit tantum duplet et insuper cui uocem suam dederit pectet D solidos : Carta nisi[9] hominibus[9] in suo robore permanente. Facta carta mense Junii. Sub Era M.ª CC.ª LXXXX.ª V.ª Regnante Rege alfonso in port. Archiepiscopo bracarensis domno M. giraldi, tenente terram de Aguilar Martinus correya et Suerius correya judice fernam[10] dominici[10]. Ego Rex Alfonsus qui hanc cartam iussi facere cum propriis manibus roboro et confirmo. Qui presentes fuerunt, Petrus testis, Johannes[11] testis[11], Martinus testis. Gomecius notuit.

Et carta[12] fecit Ermigius stephani, et non tenebat sigillum.

1 Alfonsus
2 trandearas
3 quomodo
4 Setember
5 uenerint
6 quolibet
7 ricus homo
8 quolibet
9 nichilominus
10 Fernando dominici.
11 *deest*
12 cartam

Digitized by Google

S. MARTINO

S. MARTINHO

1257

Autographa charta, ex cartophylacio monasterii Alcobaciae in Archivum Publicum delata, textum hujus foralis *nobis suppeditavit.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Quoniam cum dies hominum breues sint et afflatum eorum breuis aura consummat, eorum gesta nisi redigantur in scriptis de facili a memoria elabuntur et obliuio sepe impedit ne ad noticiam perueniant posterorum : Iccirco Nos Frater Stephanus dictus abbas et Conuentus alcobacie notum fieri uolumus omnibus presentem paginam inspecturis quod de communi consensu et beneplacito nostro damus et concedimus hereditatem nostram quam habemus in cauto nostro in loco qui dicitur de sancto Martino sicut diuiditur per focem de selir ex una parte, et ex altera parte quomodo incipit per bicum de longara, et uenit per uallem et tendit ad bregium, Dominico gonsalui, petro mauro, petro maza, Dominico fatorro, Juliano iuliani, Johanni de hisgeiro, et omnibus aliis usque ad numerum sexagenarium, qui eam colere populare uel morare uoluerint, et eorum successoribus iure hereditario in perpetuum possidendam, tali uidelicet conditione quod ipsi et omnes eorum successores persoluant nobis et successoribus nostris quintam partem uini, tritici, ordei, siliginis, milii, olei, ac leguminum, et omnium aliorum fructuum quos perceperint ex eadem. De fructibus uero ortorum quos coluerint uel habuerint si contigerit eos de ipsis fructibus aliquid uendere uel donare, persoluant nobis quintam partem : similiter de pomis si uendiderint, persoluant nobis et successoribus nostris quintam partem. Piscatores habeant ad opus sue piscationis suum linum, et si forte de illo uendiderint uel donauerint, persoluant nobis et nostris successoribus quintam partem : similiter de omni piscato quod habuerint, persoluant nobis et nostris successoribus decimam, excepto de morena. Laboratores uero de omnibus fructibus quos habuerint, persoluant nobis et successoribus nostris quintam partem, et annuatim in die sancti Johannis babtiste fogazam de uno alqueyre, et unam gallinam. Mandamus etiam et concedimus eis relegum et calumpnias sanctarenenses : omnia alia fora sint ad usum et forum de petrenaria : usque ad tercium annum habeant ipsi ipsam hereditatem uendicatam : de hereditate etiam rupta persoluant quintam partem, et de non rupta eo anno quo rupta fuerit, nichil persoluant : a quatuor annis et supra habeant relegum sanctarenense. Nec sit eis licitum ipsam hereditatem emplazare, uendere uel donare alicui clerico siue religioso aut militi seculari siue alicui alii uel etiam quocunque alio modo alienare, aut in ea successorem aliquem constituere uel heredem siue dominium in alium transferre per quem nostri supradicti redditus possint minui aut aliquatenus impediri. Et ut hoc maioris roboris obtineat firmitatem et nullo modo possit in posterum reuocari, precepimus exinde fieri duas cartas unius et eiusdem tenoris per alfabetum diuisas quarum unam nos retinuimus ipsis populatoribus altera remanente, et eas sigilli nostri fecimus munimine roborari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc cartam nostre donationis et concessionis infringere uel ei ausu temerario contraire : Siquis autem hoc attemptare presumpserit, maledictionem omnipotentis dei et sanctorum eius se nouerit incursurum. Actum Alcobacie, Mense Junii : Sub Era M.ª CC.ª XC.ª V.ª : presentibus,

Domno S. abbate —Domno pelagio petri —Domno petro notario —Domno Laurentio—, test.
Domno Menendo petri —Martino petri cantore —Fratre Benedicto —Fratre Johanne pelagii—, test.
Dominicus petri Cellararius medius Notauit.

Digitized by Google

MIDONES

MIDÕES

1257

An vere municipium *verbum* concilium *in hac charta significet dubitari potest. Non ex alia sententia, nec quidem ab alio singulo verbo in hoc diplomate* foralis *indolem deducimus. Cùm, vero, dubitaremus, rationabilius duximus monumentum hoc in publicum expromere. Apographum authenticum, ex cartophylacio Laurbanensi in Publicum Archivum delatum, nobis textum praebuit.*

In dei nomine. Sciant omnes homines presentes quam futury quod Ego dona Marina gomeci per gratia dei abbatisa de lorbano insimul cum consilio conuentui nostro, facio carta vobis concilio de midones pro tali foro quod uos rendatis nobis anuatim anno de ipsam uillam predictam octauam partem de panem et vinum et linum et leguminis : et pro eradiga v alqueires de centeno uel de alium panem qualem abueritis et quatuor alqueires de tritico de fogaza : qui abuerit uinea et casa uel almuyna de sub aqua vel qui abuerit casa siue vinea det una gallina et decem oua vel uinea siue casa et qui laborauerit milii det v alqueires vel una quarta de uino si abuerint vinea qualem uoluerit talem det : et qui abuerit porcum det corazil et si vendiderit ipsum porcum det vna gallina : Ergo si dat ipsos denarios pro bouem uel pro manta non det nullum forum : et si occiderit porcum que ualla x solidos det corazili, et si venderit eum det vna gallina : de porcu que comparauerit non det nullum forum, et si comederit ibi renouo ipsum porcum det corazil. Maiordomum quando fuerit panem totum in monte accipiat rodum ad montem panis et congreget eum quam melior potuerit, et non com uasoriam laborent omines de midones et alimpien panem et post hoc clament maiordomum qui accipiet suam porcionem ubicunque desfularen in termino de lorbano : Et ante que parta maiordomum ipsum panem dent suum directum ad operarios, et quantos fogus tantos foros. Et qui uoluerit vendere ipsam hereditatem vendat ad quid faciat istum forum et dê nobis outauam partem de denariis : et non vendant ad milites nec ad omines dordine nec a donas. Istas sunt caonias, pro omicidium xx morabitinos et pro estercore in ore pro roxu viginti viginti morabitinos; et qui jagar cum feru moudu x morabitinos et sanguine super ocullos x morabitinos : et qui tolerit pignoram ad maiordomum det ipsam pinoram duplatam ad maiordomum : et qui britar testeçiom de maiordomum, pecte II solidos : de casa derota sesaginta solidos : Qui meazar maiordomum pecte xx morabitinos : qui tirar cuttellu pro ira pecte II solidos uel perdat eum ipsum cuttelu. Ad istas caonias uadat maiordomum per enquisas de homines bonos et alios non. Bofom det I denariom, de portagem de bestia caregada de pescadu det I solidum, si venderit eum totum, et si toto non uendiderit avenase com maiordomum, et carega de asino VI denarios, de carega de uino I quarta, de carega de sal de bestia cauallar vno almude, de asino vno alqer, de portagem de bonem pro a laborare I solidum, et pro bouem que uoluerint occidere VI denarios uel uaca aliut tantum et pro corium aliut tantum et pro pelle v denarios cordeira facta, pro pelle cabritina facta III denarios, et allia comparra qualquer de morabitino III denarios, et de porcum II denarios et de alia resellos singulos denarios, et de bestiam caualar II solidos et de asino I solidum et pro penorar maiordomum de morabitino III denarios, et ipsum qui fuerit rebellis persoluat ipsos denarios : todos homines de midones faciant vna careira ad lorbanum uel ad alium locum que posat in ipsum diem venire ad sua casa com verbo in ore *(?)* et cum literas in mano : et de portu, et de barcum I fogaza et vna galina : pro fornos de tegulla singulos singullos I fogaza I galina. Et qui contra istam cartam nostram uenerit sit maledictus et cum iuda traditore imferno damnatus pectet parte auerse D morabitinos. Facta carta mense jullii : Sub Era M.ª CC.ª nonagesima quinta. Qui presentes fuerunt, Frater mateus procurator monasterii et dono menendo et dono Egidio et monachis alcobacie, et Johannes petri et Johannes vel.... capelanis monasterii et judici de midones dono paaz et Johannes sugerii et petro sugerii et isti sunt testes.

Digitized by Google

VALLE FLORIDO

VALLE-DE-FLORES

1257

An autographum diploma quod hic edimus (nuper a scrinio sedis Conimbricensis in Publicum Archivum delatum) concessio latifundii sit, pluribus colonis insimul facta; an municipalis instituti parvi cujusdam pagi intra terminos municipii de Belmonte *siti non clare patet. Cum vero nobis illud inferioris municipii* forale *esse plausibilior videatur opinio, juris publici hic facimus.*

In dei nomine. Notum sit omnibus presentem cartam inspecturis, quod Nos E. dei gratia Colinbriensis episcopus, Damus et concedimus tale forum, et talem cartam, ut sint XVI populatoribus, et XVI casales, in valle florido, videlicet quod dent celario nostro nomine terratici decimam integre de pane, vino, de leguminibus, et lino : et de ortis cum ad locum uenerimus debent nobis facere honestum seruicium. De vineis autem quas plantauerint in primis tribus annis nichil debent dare, nec de hereditatibus de nouo arruptis in primo anno. Et cum debuerint colligere panem, uel vinum, debent uocare Maiordomum nostrum. Et debent ponere pedem cum fecerint vinum bene et fideliter tribus vicibus : et data nobis integre decima debet eisdem residuum remanere. Pro foro autem uniuscuiusque casalis debent dare annuatim in festo sancti Michaelis unum almudem de tritico, unam gallinam, et v^e oua : et pro istud foro debent esse exempti et excusati ab omni fazendeyra et fossadeyra, excepto tamen quod debent nobis facere cum ad locum uenerimus honestum seruicium. In voce, et calumpnia, et in omnibus aliis debent facere secundum forum, et cartam, et consuetudinem de Belmonte. Et si forte aliquis in predicto loco uoluerit uendere suam hereditatem, non uendat militi, nec ordini, sed uendat eam nobis pro tanto pretio, si eam uoluerimus comparare, uel uendat eam vicino, et tali qui faciat dictum forum. Vt autem hoc factum robur obtineat perpetue firmitatis duas cartas per alfabetum diuisas sigillo nostro munitas iussimus inde fieri, quarum una remanet penes nos, et alia penes ipsos populatores. Isti sunt termini populancie de valle florido : quomodo partitur per riuulum de Lauacolizinos ad infestum, et deinde cum Johanne petri, et Gometio petri, et deinde cum Johanne carneyro, et deinde cum Martinus suerii per petras diuisadas, et deinde per cume de serre de crastadinos aqua uertente, et per diuisiones quod sunt inter Belmonte et villa Colos, et deinde per uenam de Lauacolizinos. Ista populatione est in termino de Belmonte in rippa de Lauacolizinos. Facta carta m° nonas Julii. Era M.^a CC.^a LXXXX.^a V.^a

---

CODESAES

CODEÇAES

1257

Ex Lib. II Donationum, *seu potius Inquisitionum,* Alphonsi III *textum desumpsimus : lectiones varias ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova.

In christi nomine. Ego judicem[1] Martino martini per mandatum et auctoritatem domini Regis A.[2] et Comes bolon. facio kartam[3] vobis omnibus pernominatos[4], scilicet Michaeli petri uxori sue Marie petri, Petri martini uxori sue Eluira martini, Dominici petri uxori tue Serra iohanni, Vitali petri uxori eius Goyna[5] petri : Do uobis omnibus predictos cum uxores uestras hereditatem domini Regis quod habet in termino de uillarino, et habet iacencia ubi uocatur Codesaes quomodo diuidit cum termino de Maagoyra, per quam debidoyro quomodo intrat in orribile corrago, et uadit ad molendinum de Martino gonsalui, et inde per capud de refagio et uadit ad premaculum quot[6] uocatur de uaasco et uadit in directo ad iuso ex alia parte quomodo diuidit dos uillares ex alia parte et quomodo diuidit cum termino de Samardaa et reuertit ubi prius incepimus. Do uobis quantum habent[7] do-

1 iudice
2 Alfonsi
3 cartam
4 prenominatos
5 Godina
6 quod
7 habet dominus Rex

Digitized by Google

mini[7] Reges[7] infra istius[8] terminis tali uidelicet pactum[9] quod faciatis inde forum annuatim, scilicet III modii et II quartarii panem medietatem centeni, et aliam medietatem milio, per talicam de villarino ex diem[10] sancti Michaeli de Septembris usque ad festum sancti Martini : et debetis dare III almudes ceuada cum III gallinas et cum sex panibus coptos[11] quales feceritis in domibus uestris : Item primo die Magii[12] debetis dare II arietes de singulos annos : panem predictum ducatis per uestram custam ad villa de villarinum in superdictos temporis, et sint stante : et sit *(sic)* maiordomo de prestamario uel suo hominem[13] noluerit pettere et recipere predictos foros in superdictos temporis, faciatis testimonium bonorum hominum et panem in campum ponatis, et non respondeatis de illum[14] in hoc anno : nen[15] dedes luctosa nec portaginem in terra panoyas : et non uades in apilido[16] nisi cum domino Rege. De totis calupniis[17] non respondeatis nisi tribus si eas feceritis, scilicet, homicidium, rausum, stercoris in ore : de istis tribus calupniis[18] non respondeatis nisi per inquisicionem bonorum hominum : Et sint[19] infiate per uestrum uicinum ipsum quot[20] inter uos fuerit uestro[21] uicario : et postquam fuerit infiate ad III die ueniant inplere directum coram iudicem[22], et si noluerint facere directum ad tercia die pectent I libra cera : et pro unius de istis calupniis[23] pectis[23] x^{m} morabitinos, medietatem ad domino terre, et aliam remanet uobis ad ipsos populatoribus. Habeatis uobis predictas hereditas et omnis posteritas uestra in finem mundi et impleant predictum forum : non habeat hereditatem predictam nisi populatorem hominum : rumpatis fluctificetis non alienetis eam non tes*te*tis, non inplazetis : hoc[24] foros predictos faciatis sicut supradictos sunt et non plus. Siquis uero uenerit homo qui uobis fecerit iniuriam sit malectus[25] amen. Facta kartam[26] mense septembris : sub Era Millena cc.ª xc.ª v.ª Ego predicto judicem[27] hanc cartam quam iussi facere eam roboro : test. Johannes, Petrus, Martinus, testes.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

8 istis
9 pacto
10 die
11 coctos
12 Maii
13 homine
14 illo
15 Non
16 apelido
17 calumpniis
18 calumpniis
19 sunt
20 quod
21 in vestro
22 iudice
23 calumpniis pectetis
24 hos
25 maledictus
26 carta
27 judice

TINELA

TINHELA

1257

Ad genus illorum de Bornes, Eiriz *et aliorum pertinet* forale *de* Tinhela *illudque de* Nuzedo *quod hic sequitur. Ex* Lib. II Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III *textum sumpsimus : ex codice* Foraes Velhos de Leitura Nova *lectiones varias hausimus.*

In dei nomine. Notum sit tam presentibus quam futuris, quod Ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam perpetue firmitudinis vobis populatoribus de Tinela : do uobis quantam hereditatem habeo in ipsa villa et in suo termino quomodo diuidit cum Tinela de jusana, et deinde cum reuel, et inde cum couas, et quomodo diuidit cum trasmiris, et inde cum tasindi per passionem, et quomodo diuidit cum termino de tinela cum na lagoa, et inde cum baruadanibus de susaes, et inde cum baruadanibus de jusanes, et quomodo diuidit cum Eyriz, et inde cum bornes, et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis ipsam meam[2] hereditatem[2] quod faciatis inde michi annuatim et successoribus meis XV homines XV foros : Et satis magis si uolueritis, scilicet, quod detis inde michi annuatim, et meis successoribus, II II modios de pane duas tercias de centeno et I tercia de milio per mensuram de soutilo que modo ibi est. Et detis istum panem ateygados, et non manu positus : et detis eum de kalendis agusti[3] usque ad festum sancti Michaelis de septembrio[4], et detis eum in area in uestra villa : et si non uenerit pro eo ex parte mea faciatis testimoniis de tribus uicinibus[5] de bonis hominibus de uestra villa : et non respondeatis de illo pro ipso anno. Et detis in festo natalis domini XV spatulas porcinas in jugali cum singulis gallinis et cum x^{em} x^{em} oua et cum II II panes centenos quales eos feceritis in domibus uestris. Et detis michi annuatim singulos morabitinos, et istos morabitinos detis per cias[6] partes anni, secundum consuetudinem terre : et detis michi VIII arietes

1 Alfonsus
2 hereditatem meam
3 augusti
4 setembro
5 vicinis
6 tercias

Digitized by Google

de singulis annis pro collecta in Madio : et si aliquis homo de istis xv obierit in uestra villa dent I morabitinum pro luctosa : si occideritis uenatum in uestro termino detis de vrso manus, et de ceruo, et de curzo lunbo[7], et de porco quarazil[8] : non pectetis nisi III calupnias[9], furtum, rausum, homicidium, stercus in ore : et detis pro homicidio x morabitinos, medietatem michi et medietatem uestro concilio, et similiter de rauso : furtum quale fecerit tale petet[10] secundum consuetudinem terre : et iste calupnie[11] iudicentur per inquisitionem bonorum hominum de uestra villa : non respondeatis de apostilia : non eatis in oste[12] nisi cum domino Rege quando fuerit de flumine Dorii usque ad minium : meus Riqus homo nec suus prestamarius nec suus maiordomus non intrent in uestra villa qui uobis iniuriam facit : et detis pro uodo x quartarios de pane : istud forum que resonat in ista carta faciatis semel in anno et non magis. Habeatis uos istam hereditatem et omnis posteritas uestra im perpetuum pro isto foro superius nominato. Quicunque igitur contra hoc factum meum ire temptauerit sit maledictus et cum iuda in inferno misus[13], et quantum quesierit tantum duplet, et insuper cui uocem suam dederit, pectet c morabitinos : carta nichilhominus in suo robore permanente. Facta carta in mense decembris : sub Era M.ª CC.ª LXXXX.ª V.ª Regnante rege A.[14] in Port. Archiepiscopus Bracarensis domno Martino geraldiz, tenente terram de Aguiar Martinus correya et Suerius[15] correya, judex F.[16] dominici. Ego Rex A.[17] qui hanc cartam iussi facere eam propriis manibus roboro et confirmo : pro rebora I arietem. Qui presentes fuerunt, Petrus testis, Johannes testis, Martinus testis, Gomecius notuit.

Et ista carta non erat sigillata nec tenebat signa.

7 lumbo
8 corazil.
9 calumnias
10 pectet
11 calumnie
12 hoste
13 missus
14 Alfonse
15 Stephanus
16 *deest*
17 Alfonsus

NUZEDO

NUZEDO

1257

Ex Lib. I Donationum, *seu Regestorum,* Alphonsi III *textum descripsimus. Accedunt lectiones variae ex* Lib. II Donationum, *sic dicto, ejusdem regis.*

In dei nomine Amen[1]. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. vna cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, facio cartam de foro vobis populatoribus de Nuzedo. In primo mando uobis quod sitis in ipsa villa de Nuzedo viginti quatuor[2] populatores uel plures si uolueritis : et detis mihi et omnibus successoribus meis annuatim viginti quatuor[3] foros, et detis pro foro quilibet uestrum duos duos modios de pane stante et atteeygato annuatim medietatem centeni et medietatem milii per mensuram de Aquilari que ibi modo est : et detis istum panem in area a kalendis augusti usque ad festum sancti Michaelis de Septembro[4] : et si non uenerint[5] pro eo faciatis testificari tribus uicibus cum bonis hominibus et non respondeatis de eo pro[6] ipso anno. Et detis quolibet anno viginti quatuor morabitinos ad tercias anni secundum consuetudinem terre : et detis quolibet anno viginti quatuor[7] spatulas porcinas in festo Natalis domini in jugal cum duobus duobus panibus centenis quales eos feceritis in domibus uestris, et singulas gallinas cum decem decem ouis. Et detis annuatim in mense Maii[8] duodecim arietes de singulis annis. Do uobis istam hereditatem quomodo[9] diuidit cum Ciuidadeylia[10], et quomodo diuidit cum Caluos, et inde cum Guyllado et quomodo diuidit cum Tinela de iusana, et quomodo diuidit cum villa mediana, et inde cum Cabanis, et inde uadit ubi prius incepimus. Do uobis totam hereditatem meam quam habeo infra istos terminos pro isto foro superius nominato. Habeatis uos et omnes successores uestri supradictam hereditatem in perpetuum, et soluatis mihi et omnibus successoribus meis supradictum forum annuatim. Et si ibi obieritis[11] detis singulos morabitinos per[12] luytosa. Istud forum faciatis semel in anno, et non magis. Non pectetis nisi quatuor calumpnias scilicet furtum, rausum, homicidium, et stercus in ore : et detis pro homicidio et rauso et stercore in ore pro quolibet eorum decem morabitinos, medietatem mihi et medietatem Concilio : furtum si factum fuerit nouies conponatur. Non respondeatis de apostilia nisi de istis quatuor calumpniis : et sint in-

1 *deest*
2 et quatuor
3 et quatuor
4 Septembrio
5 uenerit
6 de
7 et quatuor
8 Madii
9 comodo
10 Ciuidadela
11 habueritis
12 pro

Digitized by Google

quisite per bonos homines de ipsa villa ubi facta fuerit calumpnia. Non eatis ad castellum nisi duodecim de uobis quales index uester uiderit pro bono, quando necesse fuerit. Meus Riqus homo neque suus prestamarius neque[13] suus[13] maiordomus[13] non pausent[14] neque[14] intrent in uestram villam qui uobis iniuriam faciant. Non uendatis nec donetis nec impignoretis supradictam hereditatem nisi talibus hominibus qui mihi[15] faciant[15] de ea[16] supradictum forum. Facta carta Mense Decembris, apud Colimbriam, Rege mandante per domnum Egidium martini maiordomum Curie, et per Cancellarium. Dominicus petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª V.ª

13 *desunt*
14 pousent nec
15 faciant mihi
16 eas

FERREIROS

FERREIROS

1258

In Lib. I Donationum *(sic dicto)* Alphonsi III forale *hoc invenimus. Ex* Lib. II *ejusdem regis lectiones varias hausimus.*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. facio cartam de foro uobis meis populatoribus de ferreiros nomine Dominico pelagii et uxori eius Sancie martini, et Martino petri et vxori eius Eluire martini, et Geraldo iohannis et uxori uestre Marie geraldi, et Johanni menendi et uxori uestre Maiori fernandi, et Geraldo gonsalui[2] et uxori uestre Orrace pelagii, et Petro gonsalui et vxori uestre Eluire petri, et Martino iohannis et uxori uestre Maiori petri, et Fernando fernandi et uxori uestre Tarasie iohannis, et Stephano pelagii et uxori uestre Marie gomecii, et Johanni petri et uxori uestre Maiori menendi, et Vivaci petri, de tota ipsa mea hereditate regalenga quam habeo in ipso loco[3] de ferreiros tali uidelicet pacto quod uos et omnes uestri successores detis inde mihi et omnibus meis successoribus annuátim XI modios de pane mediato, medietatem[4] de centeno et aliam medietatem de milio : et a quinque annis primo transactis ad supra XI modios de vino in torculari : et pro parata[5] V[6] talegas inter panem et uinum omnes insimul. Et debetis mihi dare annuatim pro sauto quod ibi est XI morabitinos : et istum panem debetis mihi dare a festo sancte Marie de Augusto usque ad[6] festum sancti Michaelis de Septembro[7]. Et debetis mihi dare ipsos morabitinos de sauto annuatim in festo sancti Martini : et omnes insimul debetis mihi dare annuatim quinque carneyros[8] prima die Madii[9] de singulis annis. Et Maiordomus uel ille qui loco mei steterit debet recipere ipsos foros in supradictis temporibus annuatim : et si noluerit eos recipere sicut dictum est supra tunc faciatis testimonium de bonis hominibus de hoc, et non respondeatis inde pro ipso anno. Et si mactaueritis ursum detis inde mihi manus : et si mactaueritis porcum siluestrem aut ceruum, aut corçum, de quolibet illorum date[10] mihi unum lumbum[11] : et si non dederitis mihi istos condatos, debetis pro quolibet illorum pectare unam libram de cera : et post tres annos primo transactos uendatis et donetis ipsam hereditatem si uolueritis talibus hominibus qui compleant mihi supradictum forum sine aliqua contraditione : et istud faciatis et non magis de foro, sicut superius est expressum : et mando quod non detis portaginem in terra de pannoniis, nec debetis dare luctosam, nec debetis ire in fossatum[12] nisi cum[13] corpore meo. Et dominus terre nec prestamarius nec maiordomus non pausent uobis in ipsa villa de ferreyros. Et debetis mihi dare ipsum panem et ipsum uinum per mensuram de canedo[14], que modo ibi est : et ponatis super uos maiordomum de uestra villa, et ipse maiordomus petat a uobis ipsos foros sicut superius est expressum, et persoluat eos mihi uel cui ego mandauero : non pectetis nisi tres callumpnias[15] si eas feceritis scilicet rausum, homicidium, et[16] sterco[17] in ore : et pro qualibet earum decem morabitinos, et de istis decem morabitinis detis septimam partem palatio, et alias sex partes debetis retinere pro ad uos. Et iste calumpnie[18] debent probari testimonio bonorum hominum : furtum nouies componatur : et fideiussoria de uestra villa non sit nisi de una libra de cera : et ad terciam diem ueniat facere directum ipse que fuerit emfiatus[19] perante judicem de terra : et si non uenerit complere directum pectet unam li-

1 Alfonsus
2 gunsalui
3 loquo
4 et medietatem
5 parada
6 ad a
7 Septembrio.
8 carnarios
9 maii
10 detis
11 lombum
12 fossadum
13 con
14 caendo
15 calupnias
16 *deest*
17 stercus
18 callupnie
19 infiatus

Digitized by Google

bram de cera : de apostilia non respondeatis. Do et concedo uobis ipsam hereditatem ad ipsum forum superius nominatum, cum suis terminis : primo quomodo diuidit per portum de ripa forana et uadit ad cotum, et inde ad puteum de porta, et inde quomodo diuidit cum termino de villa seca, et uadit ad portum de piiscaes et descendit per uenam de corrego, et inde quomodo diuidit Seesmires cum Moncezelos[20], et ferit in uenam de cabrili, et inde quomodo descendit per ipsam uenam et ferit in fozem de machados, et uadit superius per uenam usque ad molendinum de fabro, quomodo diuidit cum termino de refonteyra[21] et de villa marim : et debetis habere totum ipsum meum regalengum de Lordelo[22] quantum ibi fuerit cognitum, et si ibi fuerit regalengum absconsum debet esse meum : et inde quomodo diuidit cum boruela, et uenit directe ad ipsum portum ubi prius incepimus : et uos persoluatis annuatim ipsos foros superius nominatos in ipsa villa de ferreiros : et mando et concedo quod uos et omnis[23] uestra posteritas habeatis ipsam hereditatem cum suis terminis iure hereditario in perpetuum possidendam, quod uos et omnes uestri successores faciatis mihi et omnibus meis successoribus supradictum forum. Datum apud Colimbriam, III° die Januarii, Rege mandante per Cancellarium, et per Rodericum petri superiudicem. Ro.[24] petri fecit. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VI.ª

20 Montezelos
21 refentoyra
22 Loordelo
23 omnes
24 Rodericus

STREMOZ

ESTREMOZ

1258

Ex Lib. I Donationum, *seu potius Regestorum,* Alphonsi III *descripsimus. Adjecimus translationem (coactaneam forte) in linguam vernaculam, quae ab antiquo in Publico servatur Archivo.*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentibus et futuris, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris regis Castelle et Legionis filia, do et concedo uobis omnibus populatoribus de Stremoz presentibus et futuris pro foro uestro forum de Sanctarena, excepta iugada quam uobis et successoribus uestris in perpetuum quito : et reseruo mihi et omnibus successoribus meis montadigum, et medietatem de omnibus molendinis azeniis pisonibus constructos et construendis in toto termino de Stremoz : et reseruo mihi meos regalengos de agnia loura, et de Sousel et de Azougues, et de Ameyxeal per ubi eos tenebant fratres pro ad se : et reseruo mihi vineam, et almuyam, et azougues, et illas casas quas fratres tenere solebant pro ad se, et ochauas si eas ibi fecerint. Et isti sunt termini de Stremoz quos do et concedo eidem ville de Stremoz : videlicet sicut intrat aqua de Zafardela in Teram, et eundo per ipsam aquam usque ad directum de capitibus de zafardela, et inde ad ipsa capita de Zafardela, et de ipsis capitibus eundo directe ad serram de ossa derecte per cumen magis altum, et de ipsa serra uertentibus aquis ad Teram : Et de ipsa serra quomodo descendit ad Semedeyrum de Elbora qui uadit pro ad Jurumeniam, et quomodo intrat ipsum semedeyrum in aquam de vdy de aluiciuez et inde ad caput de mathos, et inde quomodo diuidit Stremoz cum Jurumenia, et inde quomodo diuidit Borua cum Jurumenia, et cum

En nome de deus e da sua graça. Conhoscam todos os presentes e os que am de uiir, Que Eu Dom Afonsso pela graça de deus Rey de Port. e Conde de Bolonha en senbra com mha molher Dona Beatriz, filha do muy nobre Rey de Castella e de leom, Dou e outorgo a uoz e a todolos pobradores destremoz presentes e auiidoiros por uosso foro o foro de Santarem saluo a jugada que a uoz e a todollos uossos suçessores pera senpre quito. E quero pera mym e pera todos os meus sucessores o montadigo, e ameiadade de todolos moynhos e azenhas e pisões feitos e por fazer en todo o termho de Stremoz. E quero pera mym os meus ragaengos da anhaloura, e de sousel, e dos açougues, e do ameixeal, per u os os freires tiinham pera sy. E quero pera mym a uinha e a almoinha, e os açougues, e aquelas cassas que os freires soiam a teer pera ssy, e as oytauas se as y fezerem.

Estes som os termhos destremoz que dou e outorgo a esa meesma uila de Stremoz : Conuem a saber, assy como entra a agua da çafargella en thera, e indo per essa agua atá o dereyto das cabeças da çafargella : Emde a essa cabeça da çafargella, e dessas cabeças hir dereitamente aa sserra da Ossa, derectamente pelo cume mais alto dessa sserra aguas uertentes escontra thera : E des essa serra asy como decende ao Semedeyro deuora que uay pera jurumenha, e como entra esse semedeiro em na agua doliçeuçe : E ende aa cabeça de machos : E ende commo parte Stremoz com Jurome-

Digitized by Google

Eluis, et inde per ubi diuidit Stremoz per matham de Alcarauiza cum Eluis, aquis uertentibus contra Stremoz, et de ipsa matha quomodo uadit directe ad marcum desuper veyros per ubi diuidit veyros cum Stremoz, et deinde directe per marcos qui fuerunt positi inter me et fratres de Auys eundo directe ad serram de Stremoz ubi sedet unus marcus, et deinde directe ad alium marcum qui sedet in Almadafe, et de ipso marco quomodo uadit directe ad marcum qui sedet in Teram sub ubi intrat aqua de zafardela ubi prius incepi diuisiones istorum terminorum. Et forum de Sanctarena quod uobis populatoribus de Stremoz do et concedo, tale est : In primo do uobis itaque pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet D solidos, et hoc sit sine uozeiro : Et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet I morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rouso publice facto pectet D solidos : pro merda in buca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit, et in relego suum uinum uendiderit testimonio bonorum hominum si inuentum fuerit, primo pectet V solidos, et secundo V solidos : et si tercio iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, vinum totum effundatur, et arcus cuparum incidantur. De uino de fora dent de unaquaque carrega I almude, et uendatur aliud in relegum. Et habitatores de Stremoz habeant libere tendas, fornos panis scilicet et ollarum : Et de fornos de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit pectet LX solidos : Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit pectet LX solidos. Et homines de Stremoz habeant hereditates suas populatas, et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in buca LX solidos, medietatem scilicet regi et medietatem domino hereditatis, et eant in apellitum regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almotazaria sit de Concilio, et mittatur almotace per alcayde et per Concilium ville : et dent de foro de vaca I denarium : Et de zeuro, I denarium, et de ceruo, I denarium, et de bestia de piscato, I denarium, et de barca de piscato, I denarium : Et de iudicato, similiter : Et de alcauala, III denarios : de ceruo, et de zeuro, et de vaca, et de porco, I denarium, et de carneyro I denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mulo uel de mula, quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra dent unum morabitinum, et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum : De equa uendita uel comparata dent duos solidos : De boue duos solidos, et de vaca, I solidum, et de asino et de asina, I solidum, et de mauro et de maura, medium morabitinum : de porco uel de carnario, II de-

nha : E ende commo parte Borua com Juromenha, e cum Eluas : Ende per u parte stremoz pela mata de alcarauiça cum Eluas aguas uertentes contra Stremoz : E dessa matha commo uay dereytamente ao marco de sobre ueiros, per u parte ueiros cum stremoz : E desse dereitamente pelos marcos que forom postos antre mym e os freires dauis, indo dereitamente aa serra destremoz hu see huum marco e dess y dereitamente ao outro marco que ssee no almadafe : E desse marco commo uay direitamente ao outro marco que see en thera, so u entra a agua da çafargela hu primeiro comeci as diuisões destes thermos.

E o foro de santarem que a uoz pobradores destremoz dou e outorgo é tal : Primeiramente uos dou por foro que aquel que publicamente perante homens boons cassa corronper com armas peite D soldos, e esto seia sem uozeiro : E sse o rronpedor dentro en na cassa for morto o matador ou o senhor da cassa peite huum marauedi, e se hi chagado for peite meio marauedi. Semelhauilmente por homizio e rrousso publicamente feito peite D soldos. Por merda en boca peite LX[a] soldos per testemunho domeens boons. Furto conhoçudo per testemoyno domeens boons componhasse per nouenas. Todo homem que o relego do vinho delRey rronper e em no rrelego seu vinho uender per testemoyno domeens boons e for achado a primeira uez peite V soldos, e a segunda V soldos : e da terçeyra se er for achado per testemunho domeens boons talhenlhy os arcos aa cuba e uertanlhy o uinho per terra. Do uinho que ueer de fóra dem de cada huma carrega huum almude e o outro se uenda em no relego. E os moradores destremoz aiam liuremente tendas e fornos de pam e dollas : E dos fornos da telha dem dezima. Quem fóra do couto homem matar peite LX soldos e aquel que o chagar aalem do couto peite XXX soldos. E aquel que en praça alguem com armas chagar peite ameiadade do homezio. Todo aquel que armas per sanha tirar ou as da cassa sacar per sanha e com elas nom chagar peite LX soldos. E os homens destremoz aiam as sas herdades pobradas, e aqueles que em elas morarem peitem por homezio e rousso conheçudo e por merda en boca LX soldos, ameiadade a elRey, e ameiadade ao senhor da herdade : e uaam em apelido delRey, e nom façam outro foro nenhuum a elRey. E a almotaçaria seia do Conçelho, e metase o almotaçe pelo alcayde, e pelo Conçelho da uila : e dem de foro da uaca I dinheiro, e do zeuro I dinheiro, e do çeruo I dinheiro, e de besta de pescado I dinheiro, e de barca de pescado I dinheiro, e do almotaçado semelhauilmente I dinheiro, e da alcauala III dinheiros : De çeruo e de zeuro e de uaca e de porco e de carneyro I dinheyro : Pescadores dem dezima : De caualo ou de muu ou de mua que uenderem ou comprarem homens de fóra des dez marauedis a susso dem huum marauedi, e des X marauedis a iusso dem meio marauedi : De egua uenduda ou comprada dem II soldos : e de boy II soldos : e de uaca huum

Digitized by Google

narios : de caprone uel de capra, I denarium : de carrega de azeyte, uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : de carrega de cera, medium morabitinum : De carrega de anyl, uel de pannis, uel de pellibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitinum : De bragali, II denarios : De uestitu de pellibus, III denarios : De lino uel de alliis, uel cepis, decimam : de piscato de fora, decimam : de concas, uel de vasis lineis decimam : et pro omnibus hiis carregis quas uendiderint homines de fora, et portagium dederint si alias proprias emerint non dent portagium ex eis : De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent III denarios, de asinari III medalias. Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis : si autem soldadam dare noluerint dent portagium : De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent sex denarios. Balestarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : Et si nubserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel qui ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo : Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocreueriam uixerit faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almocreueriam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coneliarius qui fuerit ad sugeyram et illuc manserit det follem vnius conelii : et qui ibi moratus fuerit octo diebus uel amplius det conelium unum cum pelle sua : Et coneliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Stremoz qui panem suum uel vinum uel ficus uel oleum in vlixbona habuerit uel in aliis locis et ad Stremoz illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet XXX solidos : Si autem inconsulte, et casu accidente percusserit, nichil pectet : inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugas, aut pro directo illi dare. Si equus alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium quod horum domino equi placuerit : et clericus habeat forum militis per totum, et si cum muliere turpiter inuentus fuerit, maiordomus non mittat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem si uoluerit capiat testimonio bonorum hominum. De madeyra que uenerit per fluuium unde dabant octauam dent decimam. De atalaya de villa debet tenere Rex medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de Stremoz cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pre-

soldo : e dasno ou dasna, huum soldo : e de mouro ou de moura, meio marauedi : e de porco ou de carneyro, II dinheiros : e de cabra ou de cabram, huum dinheiro : e de carrega dazeite ou de coiros de bois, ou de zeuros ou de çeruos, dem meio marauedi : e de carrega de çera, meio marauedi : e de carrega danil ou de panos ou de pelles de coelhos, ou de coiros uermelhos ou aluos, ou de pimenta, ou de graa dem huum marauedi : e de bragal, II dinheiros : e de uestido de peles, III dinheiros : e de linho ou dalhos ou de çebolas dem dezima : e de pescado de fóra dem dezima : E de cuncas ou de uassos de madeiro dem dezima. E por todas estas carregas que uenderem homens de fóra e portaiem derem, e outras suas conprarem nom dem delas portaiem. E de carrega de pam ou de sal que uenderem ou conprarem homens de fóra, da besta caualar ou muar dem III dinheiros, e da besta asnal, III mealhas. Mercadores naturaaes da uilla que soldada dar quiserem filhena delles, e se a soldada dar nom quiserem dem portaiem. Da carrega do pescado que ende leuarem homeens de fóra dem VI dinheiros. Besteiros aiam foro de caualeiros. A molher do caualeiro que uiuuar aia honrra de caualeiro atá que casse : e se se casar com peom faça foro de peom. O caualeiro que enuelheçer, ou en tal maneira enfraquezer e que oste nom possa fazer estè en ssa honrra. E sse per uentura molher de caualeiro uiuua tal filho ouuer que con ela mantenha cassa e caualaria possa fazer, façaa pola madre. Almocreue que per almocreuaria uiuer faça seu foro huma uegada em no ano. Todo caualeiro que seu caualo ou sas bestas a almocrauaria meter nom faça ninhuum foro dalmocreue. Coelheiro que for aa soieira e lá manser dê huma pele de coelho, e sse aló morar VIII dias ou mays dê huum coelho con ssa pelle. E o coelheiro de fóra dê dezima quando ueer. Mercadores destremoz que seu pam ou seu vinho ou figos ou azeite en lixbõoa ou en outros logares ouuerem e a stremoz pera ssa prol os trouxerem e nom pera uender, nom dê ende portaiem. Todo aquel que con outro baralhar e depois da barralha sa casa entrar e hy auudo conselho filhar páo ou porra e o ferir peite XXX soldos : E se o per uentuyra ferir nom conselheiramente nom peite nada. O emiigo de fóra nom entre na villa sobre o seu emiigo senom per tregua ou por lhe fazer dereito. Se o caualo alguum daguem *(sic)* matar o senhor do caualo peite o cauallo ou o homezio qual daquestes ao senhor do caualo prouguer. E todo clerigo aia honrra de caualeiro per todo : e se com molher torpemente for achado, o moordomo nom meta em el mãao, nem per nenhuma maneira nom o filhe, mays a molher se quiser filhea per testemunho domeens boons. De madeira que ueer per rrio onde dauam oytaua dem decima. Da athalaia da uilla deue ElRey teer ameiadade per seus corpos. Caualeyro destremoz a que o meu Rico homem bemfezer de ssa terra ou de seu auer per que o aya, Eu o rrecebo ao meu Rico homem en conto de seus caualeiros. O moordomo ou o seu ssayon

Digitized by Google

toris : et meus nobilis homo qui Stremoz de me tenuerit, non mittat ibi alium alcayde nisi de villa de Estremoz. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in Stremoz habitauerint, faciant forum ville sicut ceteri milites de Stremoz. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque tres menses, et per singulos menses faciat preconem de eo dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : si autem dominus eius precone dato usque ad tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat alcayde per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada LX militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut zapatarius aut pilitarius qui in Stremoz casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel zapatarii fuerint, et per officium istud uixerint, et casas non habuerint, ueniant ad tendas meas, et faciant mihi forum. Qui equm uendiderit uel comparauerit uel maurum extra Stremoz ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium : et pedites quibus suum habere dare debuerint, dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det eis pro decima directum : Et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per suum portarium. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Stremoz si furtum fecerint ut supradictum est, componatur medietatem regi, et medietatem domino hereditatis. Moratores de Stremoz non dent luytosam. Adaliles de Stremoz non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de Stremoz non teneant zagan, et deanteyram teneant in exercitum regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios, et de barca de piscato minuto duos denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis do pro foro et concedo et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Stremoz testificentur cum infanzonbus de Portugali. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Qui eciam aliquem calcaribus percusserit testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet D solidos. De nauigio uero mando ut alcayde, et duo spadalarii, et duo pronarii, et unus pitintal habeant forum militum. Do uobis eciam et concedo ut uestram almotazariam habeatis, et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeat afforciare ullum hominem de Stremoz uel de fora de suo pane nec de

nom uaam a cassa do caualeyro sem porteyro do Alcayde. E o meu nobre homem que Stremoz de mym teuer nom meta y outro homem por alcaide senom destremoz. Das cassas que os meus nobres homeens, ou freires, ou espitaleiros ou moesteyros en stremoz morarem façam foro da uilla assy como todolos outros caualeiros. Gaado perdudo que o moordomo achar tenha o atá tres messes, e per cada mes o faça apregoar, e se seu dono ueer denlho : e se per uentuyra seu dono o pregom dado atá os tres messes nom ueer, entom o moordomo faça del sa prol. De caualgada dalcayde o alcayde nom filhe ende nenhuma coussa per força senon aquilo que lhy os caualeyros por seu amor quiserem dar. Da caualgada de LX caualeiros a susso partam comego en canpo. Ferreiro, ou çapateiro, ou peliteyro que en stremoz cassa ouuer, e en ssa cassa trabalhar, nom faça dela foro. E todo aquel que mouro ferreyro ou çapateyro ouuer e en sa cassa trabalhar nom faça del foro. E todos aqueles que meesteiraes ferreiros ou çapateyros forem, e per este ofizio uiueren e cassas de seu nom ouuerem, uenham aas mhas tendas e façam a mym meu foro. E todo aquel que uender ou conprar caualo ou mouro fóra destremoz, hu o conprar ou o uender hy dê portaiem. E todollos peões a que auer seu deuerem a dar den ende dezima ao moordomo, e o moordomo dê a eles pola dezima o seu dereito : E se lhis pola dizima nom quiser dar dereito entom façalhis o alcayde auer dereyto pelo seu porteyro. E os homens que morarem en as herdades destremoz se fezerem furto asi como dito he conponham ameiadade a elRey, e ameiadade ao senhor da erdade. Os moradores destremoz nom dem luytossa. Os adailes destremoz nom dem dizima quinta de quinhões de seus corpos. Caualeiros destremoz nom tenham çaga, e tenham a deanteira na hoste delRey. Paadeiras dem por foro de trinta pãaes huum. Portagem, e o foro, e as quintas dos mouros e dos outros asi sse pague commo custume he, tiradas aquelas coussas que som de suso escritas que uos leixou *(sic)*. E por alcaidaria dhuma besta que ueer de fóra con pescado dem II dinheiros : E de barca de pescado meudo dem II dinheiros : E de todo outro pescado dem seu foro. E todas estas coussas escritas uoz dou e outorgo por foro : e a estas coussas uaa o moordomo e nom outras per testemunho domeens boons. Caualeiros destremoz seiam testemoynados con infanções de portugal. E quen a uos este meu feito firmemente aguardar, aya a beençom de deus e a minha : e aquel que o britar quiser aiá a maldiçom de deus e a minha. E quem outro con sporas ferir e lhe for prouado per homens boons peite D soldos. E mando que do nauio o alcaide e dous espadaleiros e dous proeiros e huum petintal aiam foro de caualeiros. E dou a uos e outorgo que aiades uossa almotaçaria e que façades dela o que for uossa uoontade. Mando mays que nem meu alcayde da uilla nem moordomo nem aluaziis nem nenhuum outro ousse forçar ninhuum homem destremoz ou de fóra de sseu pam

Digitized by Google

suo vino, neque de sño piscato nec de suis carnibus, neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei maiordomi non uadant extra villam aprehendere homines nec raubare neque aforciare, sed si fecerint calumpnias, faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerint pretor et aluaziles : et Concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro suo filio, sed filius pectet eam si illam fecerit : et si non habuerit per quod sanet eam, per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris, et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut maiordomi non pignorent ullum hominem de Stremoz donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo maiordomo aut sine sagione suo, aut sine portario pretoris, pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Facta carta apud Leyrenam XI.° kalendas Januarii, Rege mandante per donnum Johannem de Auoyno. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VI.ª Domnus Gunsaluus garsie alferaz Curie, domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus Martinus alfonsi tenens braganciam, Domnus Alfonsus lupiz tenens Sausam, Domnus Didacus lupi tenens Lamecum, Domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, Martinus egidii tenens trasserram, Gunsaluus menendi tenens panoyas, confirmant.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis, Domnus Julianus Episcopus portugalensis, Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, Domnus Martinus Episcopus Elborensis, Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, Domnus Matheus Electus Visensis, Domnus Petrus Electus Lamecensis, Magister Matheus Electus Vlixbonensis, confirmant : testes, Johannes suarii conelius test. Alfonsus martini superiudex test. Lupus roderici vice maiordomus test. Martinus petri clericus domini Regis test. Jo. suarii clericus domini regis test. Jo. fernandi uice Cancellarius test. : Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie confirmat. Dominicus petri notarius curie fecit.

nem de seu vinho nem de seu pescado nem de sas carnes nem doutras ssas coussas. Ainda mando que os meus moordomos nom uaam fóra da uilla prehender homens nem roubar nem forçar, mais se fezerem coomhas façamnos chamar pelo porteyro do alcaide perante o alcaide e os aluaziis, e corregalhis o que fezerem asy como mandar o alcayde e os aluaziis. E o conçelho canbhe cada anno seus aluaziis. Demays mando que o padre nom peite polo filho coomha, mays o filho a peyte se a fezer : e se nom ouuer per que a correga, correga o pelo corpo. Mando mays dos mouros e dos judeus feridos que sse uenham queixar ao alcayde e aos aluaziis assy commo ffoy custume de meu padre. Ainda mando que os moordomos nom penhorem a alguum homem destremoz atra que chamem ao Conçelho perante o alcayde e perante os aluaziis. Ado ainda mays por uosso amor, que se alguum penhorar sem meu moordomo, ou ssem sseu sayom, ou ssem porteyro do alcayde, peite tanto por quanto penhorar e nom mays. Feita a carta en Leirena, XI.° kalendas de Janeyro. ElRey o mandou per Dom Joham dauoym. Era de mil e duzentos e noueenta e sex anos.

Testemunhas que presentes forom, Dom Gonçalo garcia alfferez da corte —Dom Gil martiz moordomo da corte —Dom affonsso teente bragança —Dom afonsso lopez teente soussa —Dom diego lopez teente lamego —Dom andres fernandes teente Riba de minho —Martim gil teente tralaserra —Gonçalo meendiz teente panoyas —Dom Martinho arcebisspo de Bragaa —Dom Juyão Bispo do porto —Dom Egas Bispo de Coinbra —Dom Martinho Bispo dEuora —Dom Rodrigo Bispo da guarda —Dom Mateus Eleito de uisseu —Dom pedro eleyto de lamego —Meestre mateus Eleyto de lixbooa —Dom Steue anes chançeler da corte —Joham soarez coelho —Affonso martiz sobrejuiz —Lopo Rodriguet teente as uezes do moordomo —Martym perez clerigo delRey —Jhoam soarez clerigo delRey —Joham fernandez teente as uezes do chançeler.

Domingos perez notairo da corte a ffez.

CHARNECA DE SANCTO JULIANO

S. JULIÃO DO TOJAL

1258

Autographum exemplar, ex scrinio monasterii S. Vincentii olisiponensis in Publicum Archivum delatum, textum hujus foralis *nobis suppeditavit.*

Quoniam uirorum facta nobilium scriptis públicis prudentum industria comendantur, ne rebus gestis obliuio uideatur aliquatenus nouercari : Iocirco Nos S. diuina religione Prior et Conuentus Monasterii sancti Vincentii Vlixbon. notum facimus presentibus et futuris has litteras inspecturis quod damus charnecam nostram de sancto Juliano que est circa azenias nostras de mari Gueybilin Johannis, Petro saluati, Martino garduyo, Pelagio

Digitized by Google

mentira, Tome petri carpentario, Johanni uincentii, Domno fernando, Micaheli ihanela, et aliis populatoribus qui in ipsa charneca quoyrelas acceperunt, et omnibus successoribus eorum iure hereditario in perpetuum possidendam, tali uidelicet conditione, quod plantent ibi uineas que sint bene plantate usque ad quintum annum : et in hiis quinque annis et in futuris bene eas debent plantare et colere annuatim. Supradicti autem cultores et eorum successores ratione nostre hereditatis sunt et erunt nostri homines, et nostrorum omnium successorum, qui in vigilia Natalis domini proximo uenientis debent nobis singuli singulos capones optimos persoluere, et cum capone quolibet decem oua. Et a kalendis Januarii usque ad mediatum martium quilibet illorum debet nobis in hereditate nostra sancti Juliani per se uel per alium bonum operarium in putare aut in cauare, uel in alio opere necessario annuatim in perpetuum persoluere duas geyras, ita tamen quod significent eis antea per tres dies : et dum in eisdem geyris nobis seruierint, debemus eis in uictualibus prouidere. In vigilia autem assumptionis beate uirginis quilibet illorum debet nobis dare duos alqueyres de bono mundo tritico ad chuycyram. In primis autem quatuor annis de omnibus fructibus quos ibi deus dederit, debent nobis decimam tamen dare, exceptis foris superius nominatis. A quarto uero anno et deinceps in perpetuum cum foris supradictis suis ....bus assignatis, debent nobis persoluere quartam partem de omnibus fructibus quos receperint de ipsa hereditate, et hoc territorii ratione. Decimam autem de omnibus que habuerint ex eadem hereditate et aliunde, debent soluere Ecclesie nostre de sancto Juliano de toihal cuius sunt et erunt parrochiani. De uino autem et oleo predictarum uinearum debent nobis persoluere partem nostram superius assignatam in lagaribus nostris qui sunt ibi in termino nostro sicut soluunt alii nostri populatores de sancto Juliano : et cum uindemiauerint re uoluerint, nobis debent significare antea per tres dies. Nulli autem illorum in nostro termino furnum facere aut torcular in aliquo tempore indulgemus. Preterea nulli liceat uendere hereditatem uel partem ipsius de qua nobis debet facere forum uel cambire *(sic)* uel aliquo modo alienare, nisi de nostro consilio et mandato. Et quicunque contra hoc statum *(sic)* nostrum uenerit, perdat ipsam possessionem, et integre ad monasterium deuoluatur. Quicunque autem predictorum hominum usque ad quintum annum proximo uenturum quoyrelam suam plantare noluerit aut non potuerit prout debet, nos predictas quoyrelas nondum plantatas debemus accipere sine aliqua questione, uel aliis populatoribus assignare, qui nobis supradictos foros faciant annuatim. Et ut supradicti nostri homines supradictas hereditates possideant magis pacifice et quiete et labores suos absque dampno seruare ualeant et iactura, et sanius possint uiuere, et aque copiam habere, assignamus eis omnibus et singulis montem qui est supra uillam nostram de sancto Juliano, ubi suas faciant casarias, cui monti nomen imponimus monfloriz. Charnecam autem predictam quam eis dedimus, diuisimus in LX^a^ V^e^ quoyrelas, quas LX^a^ V^e^ cultoribus distribuimus possidendas, pro quibus singuli singulariter et eorum nichilominus sussessores supradictos foros nobis debent et nostris successoribus persoluere in perpetuum annuatim. Cum autem aliquem illorum mori contigerit, et in sua quoyrela plures reliquerit successores, unum forum faciant pro quoyrela, qualem et quantum predessessor illorum facere consueuit. Item reseruamus nobis potestatem et iurisditionem dandi eis iudicem quem uiderimus expedire, qui unicuique seruet et tribuat suum ius. Et si aliquis uel aliqui ab illo fuerint aggrauati, ad nos possint libere appelare. Et ut hoc in dubium non uertatur, fecimus inde fieri duo strumenta per alphabetum diuisa, sigilli abbatis alchobatie, et nostrorum sigillorum munimine roborata, quorum unum supradictis populatoribus dedimus conseruandum, et aliud penes nos retinemus in testimonium huius rei. Et nos supradicti et suscripti populatores supradicta omnia per appositionem supradictorum sigillorum approbamus et concedimus liberaliter et benigne. Actum apud monasterium sancti Vincentii Mense Januarii. Era M.^a^ CC.^a^ XC.^a^ VI.^a^ In die sancti Ildefonsi.

MELGAZO

MELGAÇO

1258

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *textum desumpsimus. Non aliud nobis cognitum antiquum manet exemplar.*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia facio cartam de foro vobis populatoribus de Melgazo presentibus et futuris. Et do et concedo uobis ipsam meam villam de Melgazo ad populandum ad forum : et mando quod sitis in ipsa villa trescenti et quinquaginta populatores : et uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus successoribus meis annuatim trescentos

Digitized by Google

et quinquaginta morabitinos ueteres ad tercias anni pro omnibus iuribus, foris, et calumpniis que interius sunt scripta : et recipiatis in ipsa villa meum Riqum hominem qui tenuerit ipsam terram, et expendat ibi suos denarios, et nullum malum nec forciam uobis faciat in uestra villa, nec filiet uobis aliquid contra uestram uoluntatem : et ego debeo mittere Pretorem qui faciat mihi menagium de ipso meo Castello : et ipse pretor debet custodire ipsum Castellum, et non facere uobis malum, neque forciam, nec habeat uobiscum aliquid ad uidendum in uestra villa, nec in uestro Concilio, nisi ad ea que ipsum uolueritis uocare : et habeatis ipsam villam de Melgaço cum omnibus suis terminis, et diuisionibus nouis et antiquis, per ubi eos melius potueritis inuenire de iure. Et in omnibus aliis rebus preterea que superius sunt scripta, do uobis forum de Monçon, quod tale est : In primis concedo uobis ut non detis pro homicidio nisi trescentos solidos in apreciadura, et de illis trescentis solidis detis inde septimam ad palatium per manum judicis : et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus Meyrinus nisi judex de uestro Concilio : et tercia pars de uestro Concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tercia que debuerit facere fossatum ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadaria quinque solidos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno nisi fuerit per beneplacitum uestrum : et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intrent ibi nuncium neque manaria de aliquo homine de Melgaço. Et qui in termino de Melgaço filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem pectet ad palatium trescentos solidos, et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato aut in Ecclesia aut in Concilio preconato percusserit suum uicinum, pectet sexaginta solidos ad Concilium, et sit inde septima de palatio per manum judicis : et de quoklbet furto dominus furti recipiat suum cabum, et alias octo partes diuidat cum judice per medium. Et ille qui domum fecerit aut vineam aut hereditatem suam honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit : et si illam uendere uoluerit, uendat eam per forum ville uestre cui uoluerit. Et homines de melgazo qui debuerint facere iudicium aut ayuntam cum ominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Melgaço stet pro infanzone de toto meo regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite uillano de totis terris meis in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exiuerint cum homicidio aut cum muliere rozada uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedicionibus, et fecerit se uassallum de aliquo homine de Melgazo, sit liber et defensus per forum de Melgazo. Et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicicia aut cum pignora postquam in termino de Melgazo intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit, aut aliquod malum ei fecerit, pectet domino qui tenuerit Melgazo quingentos solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Melgazo pignorauerit, et ante non pecierit eum in Concilio uestro, pectet ad palatium sexaginta solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit : et homo de alia terra qui militem de Melgazo descaualgauerit pectet sexaginta solidos. Et homo de Melgazo qui militem de alia terra descaualgauerit pectet quinque solidos. Et si homo de alia terra aprehenderit hominem de Melgazo et eum in prisonem miserit, pectet trescentos solidos : et si homo de Melgazo aprehenderit hominem de alia terra pectet quinque solidos. Et si homo de Melgazo pro aliqua fiadoria non fuerit requisitus per medium annum, sit liber de illa : et si mortuus fuerit, vxor et filii sui sint liberi de illa. Et homines de Melgazo non soluant pignora pro domino de Melgazo neque pro meyrino neque sint pignorati pro suo vicino. Et milites de Melgazo neque mulieres uidue non dent pausadam per forum de Melgazo, nisi pedones per manum judicis usque ad tercium diem : et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates, aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de judice, et dent fideiussores quod stent, et respondeant ad directum quando uenerint domini sui : Et si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis et septimam ad palatium : Et non seruiant nisi ad dominos suos in quorum solares sedent. Et senare et uinee domini Regis habeant tale forum, quale senare et uinee uestre habuerint. Qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit, qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet trescentos solidos. Et qui mulierem forciauerit, et ipsa uoces mittendo uenerit si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet trescentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit, pectet ad suum maritum triginta solidos et septimam ad palacium. Et homo de Melgazo qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerit, et dederit duos homines fideiussores, et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores, et postea eum mactauerit, totum Concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis et palatium domini Episcopi habeant calumpniam : Et tota villa habeat unum forum. Et homo de Melgazo qui fideiussorem intrauerit, si contemptor eum non liberauerit qualem fideiussoriam fecerit talem pectet : Et si habuerit illum suum intentorem, mictat illum pro se, et exeat ipse de fideiussoria. Et de suspecta de decem solidis at minus, iuret cum vno uicino qualem habuerit et de decem solidis et supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de Melgazo qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de melgazo. Do eciam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi me regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de Melgazo qui habuerit mulierem ad benedictiones si eam leyxauerit pectet unum denarium ad iudicem : et si mulier leyxauerit suum maritum quem habuerit

Digitized by Google

ad benedictiones pectet trecentos solidos, medietatem ad suum maritum et medietatem ad palatium. Et qui diruperit casam cum lanceis et scutis, de la porta a dentro, pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet quadraginta solidos et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet uiginti solidos et septimam ad palatium : et si non exierit ad aliam partem, pectet decem solidos. Et de plaga unde ossa exierint, pro unoquoque osso pectet decem solidos et septimam ad palatium, et de alia plaga quinque solidos et septimam ad palatium : et pro tota pignora siue sit de palatio siue de concilio, recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo uobis quod non habeat defensam neque montem neque pelagum nisi de toto concilio : et nullus accipiat montaticum de ganatis de Melgazo. Et homines de Melgazo non dent portaticum in toto meo regno. Et mando quod accipiant portaticum in Melgazo scilicet de carrega de peon tres medalias, et de caballo unum solidum, et de mulo vnum solidum, et de boue sex denarios : et de toto portatico quod uenerit ad Melgazum, hospes ubi pausauerit habeat terciam partem et portarius accipiat duas partes. Et vicinus de Melgazo non respondeat sine rancoroso. Totas istas intentiones iudices *(sic)* alcaldes de uestra villa per suam cartam, et alias intenciones iudicent per arbitrium bonorum hominum. Et ego supradictus Rex portugalie, et comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia do et concedo uobis supradictis populatoribus de Melgazo quod pro portatico, calumpniis, foris, et pro omnibus meis rendis et directuris supradictis de predicta villa de Melgazo detis uos et omnes successores uestri mihi et omnibus successoribus meis quolibet anno prefactos trecentos et quinquaginta morabitinos ueteres ad tercias anni, et detis eos extra uillam de Melgazo. Et recipiatis riqum hominem meum qui tenuerit ipsam terram in uestra uilla sicut superius dictum est : et nec riqus homo nec pretor qui de me tenuerit ipsum castellum de Melgazo non faciant uobis in uestra villa nec in uestris terminis malum neque forciam neque tortum, nec capiant ibi aliquid de uestro contra uestram uoluntatem, sed expendant ibi suos denarios quando ibi fuerint. In cuius rei testimonium do uobis istam meam cartam apertam. Datum Brachare, III.° kalendas Madii, Rege mandante. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VI.ª Domnus Gonsaluus garsie alferaz curie, domnus Egidius martini maiordomus curie, Domnus Martinus alfonsi tenens Braganciam, Domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, domnus Didacus lupi tenens lamecum, domnus Petrus poncii tenens Bayam, Martinus egidii tenens transserram, Gunsaluus menendi tenens panoyas, confirmant. Domnus Martinus archiepiscopus Bracharensis, Domnus Arias Vlixbonensis Episcopus, Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, Domnus Julianus Portugalensis Episcopus, Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, Domnus Martinus Elborensis Episcopus, Domnus Matheus Electus Visensis, Ecclesia Lamecensis uacabat tunc temporis, confirmant. Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. : testes, Domnus Menendus suarii, Johannes conelius, Petrus martini petarinus, Rodericus petri superiudex, Lupus roderici vice maiordomus, Johannes fernandi vice cancellarius, testes. Dominicus petri notarius Curie scripsit.

SANCTUS STEPHANUS DE CHAVIAS

CHAVES

1258

Hujus foralis *autographum, in Publico Archivo ab antiquo servato, textum nobis praebuit.*

In christi nomine et eius gratia. Quoniam consuetudine que pro lege suscipitur, et legis auctoritate didiscimus, quod acta regum et principum scripto comendari debeant ut comendata ab hominum memoria non decidant, et omnibus preterita presencialiter consistant : Iccirco Ego Alfonsus dei gratia Rex Portugalie et Comes Bolonie una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et legionis filia, do et concedo omnibus populatoribus sancti Stephani de Chauias pro foro, quod habeant tale forum quale est forum de Zamora : Excepto quod omnis homo qui populauerit in ipsa mea villa de sancto Stephano de Chauias et in suo termino, et habuerit ualorem de uiginti morabitinis det michi et omnibus successoribus meis annuatim pro festo sancti Martini unum morabitinum, de octo solidis legionensibus pro morabitino. Et omnis homo qui non fuerit uicinus debet michi dare portaticum. Et concilium de villa Sancti Stephani de Chauias debet michi dare annuatim, et omnibus successoribus meis, centum morabitinos legionenses pro collecta scilicet de octo solidis legionensibus pro morabitino pro kalendis Marcii. Et sciendum est quod Ego do eidem Concilio de Chauias pro termino terminos sancti Stephani de Chauias, et de Gouuea cum regalengis que ibi habeo et cum directuris quas ibi habeo. Et omnes alias causas habeant per forum de Zamora. Et ego debeo tenere alcazouam de ipsa villa per meum pretorem qui

Digitized by Google

sit uicinus de villa. In cuius rei testimonium dedi eis istam meam cartam apertam de mei sigilli munimine communitam. Datum apud Vimaranis, xv die Maii, Rege mandante. Era Millesima Ducentesima Nonagesima Sexta.

Domnus Gonsaluus garsie alferaz Curie conf. —Domnus Egidius martini Maiordomus Curie conf. —Domnus Martinus alfonsi tenens Braganciam conf. —Domnus Alfonsus lupi tenens Sausam conf. —Domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —Martinus egidii tenens trasserram conf. —Gonsaluus menendi tenens Panoyas conf. —Domnus Andreas fernandi tenens ripam Minii conf.

Domnus Martinus Archiepiscopus bracarensis conf. —Domnus Egeas Episcopus Colimbriensis conf. —Domnus Arias Episcopus Vlixbonensis conf. —Domnus Julianus Episcopus Portugalensis conf. —Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis conf. —Domnus Martinus Episcopus Elborensis conf. —Domnus Matheus Electus Visensis conf. —Domnus Petrus Electus Lamecensis conf.

Domnus Johannes de auoyno —Domnus Menendus suerii —Domnus Egeas laurencii —Nunio martini de Chacim, test.

Fernandus fernandi cogominus —Petrus martini petarinus —Rodericus petri superiudex —Lupus roderici uice maiordomus, test.

Domnus P. iuliani Decanus Vlixbonensis test. —Domnus Durandus pelagii test. —Ermigius stephani test. —Johannes suerii clericus test. —Johannes fernandi uice cancellarius test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. —Dominicus Petri Notarius Curie scripsit.

AQUILARI DE BEYRA

AGUIAR DA BEIRA

1258

Foralis *hujus autographum in Publico Archivo ab antiquo servatur. Ex eo textum sumpsimus.*

In christi nomine et eius gratia. Quoniam labilis est hominum memoria inuentum fuit scripture remedium ut facta mortalium firma fierent et ad posteros eorum testimonio seruarentur. Hinc est quod Ego Alfonsus dei gratia Rex Portugalie et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia do et concedo vobis omnibus populatoribus de Aquilari de Beyra presentibus et futuris ipsam meam villam de Aquilari cum omnibus terminis suis nouis et antiquis per ubicumque eos melius potueritis inuenire pro uestro hereditamento : Qui termini sunt isti : primo sicut incipit in Capite de Mouzaes : et inde quomodo uadit ad portelam de viso uertentibus aquis ad Riuum de Arados quomodo diuidit cum Caria et cum Cernonçeli : Deinde quomodo uadit ad fontem de Paos : Et inde quomodo diuidit per aquam de Azores ubi ipsa aqua intrat in Tauaram : et inde quomodo diuidit per venam de aqua de Tauara eundo superius per ipsam aquam ubi intrat Riuulus qui uenit prope fogium in ipsam aquam de Tauara quomodo diuidit cum Trancoso : Deinde quomodo uadit ad Lagenam de Garsia piuida aquis uertentibus ad terminum de Carapito : et inde quomodo uadit ad oculum de mola : deinde quomodo uadit ad nidum de Coruo : et inde quomodo uadit ad aquam de Aon quomodo diuidit cum Pena uerde : Deinde quomodo diuidit per venam de Aqua de Aon eumdo directe ad Portum de Aquilari : Et quomodo uadit de portu de Aquilari ad caput de Togial : et inde quomodo diuidit per Baraceyrum : Deinde quomodo uadit ad petram furadam quomodo diuidit cum Gulfar : et inde quomodo uadit ad aquam de portu de asinis : deinde quomodo intrat ipsa aqua in Vouzela : Deinde quomodo diuidit per çimam de portela que stat supra aldeolam de Pigneyro uertentibus aquis ad Vaugam : et inde quomodo uadit ad petram frieyram quomodo diuidit cum ferreyra : deinde quomodo uadit ad aquam de Vauga : et inde quomodo diuidit per venam de ipsa aqua de Vauga eundo superius ad fontem ubi nascitur ipsa aqua de Vauga, quomodo diuidit cum Caria : Deinde quomodo uadit ad Caput de Mouzaes ubi primo termini incipiunt. Hos terminos supradictos uobis concedo et eis utamini per forum de Trancoso. Et mando et defendo quod nec milites nec ordines de Hospitali et de Templo, et de Veles, et de Calatraua, nec Monasteria habeant in termino de Aquilari hereditates nec aliquas possessiones, preter illud quod ibi habet de directo Monasterium sancti Johannis de Tarauca. Et do et concedo vobis populatoribus de Aquilari presentibus et futuris pro foro forum de Trancoso, quod tale est : In primis concedo uobis quod non detis mihi neque ad progenie mee, nec ad nullo homine pro homicidio nisi septima ad palacium de ccc solidis apreciadura per Concilio et per manu de judice : et nullo pecto, nec ulla calumpnia non intret ibi nullo Meyrino, nisi judice de Concilio. Et faciant fossado la tercia de los caualeyros, et las duas partes

Digitized by Google

stent in Aquilari : et de illa una pars qui habuerit a andar in fossado et non fuerit, det in fossadeyra v^que^ solidos in apreciadura : Et non faciant fossado nisi cum seu senor una vice in anno, aut uestra uoluntas fuerit : Et peones non faciant fossado nec clericis. Et non intret ibi nunçio nec manaria de nulloquoque homine per foro de Aquilari. Et qui in termino de Aquilari filia aliena roussar extra sua uoluntate, pectet a palacio ccc solidos et exeat homizeyro de suos parentes. Siquis aliquis inter uos in mercato aut in Ecclesia, aut in Concilio plecato a precon ferida fecerit a suo vicino, pectet LX^a^ solidos a concilio et septima a palacio per manu de judice. Et de furto qualibet sedeat que colligat suo dono suo cabdal, et de illa calumpnia partat cum judice per medio. Et qui domum hedificauerit aut vineas, aut sua hereditate honorauerit et uno anno in illa sederit, et postea ad alia terra fuerit, quomodo seruiat illi tota sua hereditate ubi illi habitantes fuerit : et si quesierit illas uendere uendat ad quem uoluerit per foro de Aquilari. Et homines de Aquilari qui habuerint iudicio uel aiunta cum homines de alias terras habeant illos in cabos de suos terminos. Et dono uobis foro que stet cabaleyro de Aquilari pro infançion de totas alias terras, siue in iuramento, quomodo in iudicio, et passent super illos cum duos iuratores. Et homines qui de suas terras exierint cum homicidio aut cum muliere roussada uel cum alia calumpnia qualibet sedeat, nisi qui non adducat mulier aliena de benedictione, et tornet se a senior de Aquilari et sedeat solto et defeso per foro de Aquilari. Et siquis homines de quacumque terra cum inimicitate aut cum pignora uenerit et in termino de Aquilari intratum fuerit, et nullus inimicus post illum intraret, et pignora tollerit aut male illi fecerit, pectet a senor de Aquilari quingentos solidos, et duplet illa pignora aut illos liuores. Et qui homines de Aquilari pignorauerit, et in Concilio non pecierit directo, pectet a senior de Aquilari LX^a^ solidos, et duplet illa pignora a suo dono. Et homine de alias terras qui caualeyro de Aquilari descaualgar, pectet illi LX^a^ solidos. Et homines de Aquilari qui los prisiere et in prision illos miserit pectet illi ccc solidos. Et si homines de Aquilari pro qualibet fiadoria a medio anno illo non requisierit, que sedeat solto : et si migratum fuerit, sint filii et vxor sua liberi. Et non soluant homines de Aquilari pignora pro senior nin pro meyrino nisi pro suo vicino. Et donent *(sic)* pousada per foro de Aquilari in casa de caualeiro, nin de vibdas, nin de clericos, nisi per manu de judice in casa de peones. Et homines de Aquilari qui homines tenuerint in suas hereditates aut in suos solares et non fuerit ibi suo senior, ueniat ad sinal de judice et det fiador a uenida de suo senior, et faciat quod mandarent : et calumpnia qualibet fecerit, sedeat de suo senior, et septima a palacio : et non seruiat a nullo homine nisi a suo senior in cuius solar seuer. Et sua senara aut suas vineas de Elrey tal couto habeant quomodo de vicino de Aquilari. Et qui uicinum occiderit et in sua casa fugierit, qui post illum intrare et in sua casa lo matare pectet ccc solidos ad parentes del morto. Et qui mulier afforciauerit et illa uoces mittendo uenerit, et ille cum duodecim non potuerit se saluare, pectet ccc solidos a la mulier et a suos parentes. Et qui mulier aliena ferire, pectet a suo marido XXX^a^ solidos et VII^a^ a palacio. Et homines de Aquilari qui fiadores parat pro calumpnia ille pecierint ed el fiador outorgar cum duos vicinos et ille non quesierit colligere fiador et super ipsum occiderit, nos totum Concilium pectabimus ipsum homicidium. Et palacio Regis uel de Episcopo habeant calumpnia, et tota alia villa habeat uno foro : et alio palacio non habeat calumpnia. Et homines de Aquilari qui fiador intrar et contendor non habuerit, quale fiadoria fiar tal pectet : Et si contendor habuerit, mittat illum in manus et exeat de illa fiadoria. Et de suspeyta de X solidos a rrila cognominet duodecim vicinos in redor de sua casa et iuret cum los dous et exeat de calumpnia : Et de X solidos a iuso iure siue et autro quales aflar quod vicinos sedeant. Et toto homine de Aquilari qui se tornar ad alium seniore qui benefecit suas casas et suas hereditates, et vxor sua et filii sui sint liberi et soluti per foro de Aquilari. Et do uobis foro qui non habeatis alium seniore nisi ad Regem aut a suo filio aut qui uos Concilio a nobis quesieritis. Et toto homine de Aquilari qui deseredado fuerit et per sua manu non lo pectare, quomodo se torne ad sua hereditate ubi illa fuerit sine calumpnia. Et toto homine de Aquilari qui hereditate habuerit in alia terra, non faciat fossado nisi per forum de Aquilari. Et toto homine de Aquilari qui habuerit mulier ad benedictionem et leixauerit illam pectet ad judice unum denarium. Et si mulier ad suum maridum lexauerit qui habuerit ad benedictionem pectet ccc solidos, medios a palacio et medios a suo marido. Et de casa derrota cum scudos et cum lanzas qui la derrumpere pectet ccc solidos, medios a dono de la casa et medios a palacio. Et qui dederit a suo vicino cum spada pectet XL^a^ solidos et VII.^a^ ad palacio. Et qui dederit cum lanza ad suo vicino et exierit de una pars ad alia, pectet XX^i^ solidos et septima a palacio : et si non exierit, pectet X solidos et septima a palacio. Et de plaga unde osso exierit, cada osso X solidos et septima a palacio : et de alia plaga V solidos et septima a palacio. Et pro tota pignora siue de Concilio uel de palacio colligat fiador super illa pignora pro a foro. Et dono uobis quod non habeat nulla defensa nec nullo monte nec nullo pelago nisi de toto Concilio. Et illo montadigo de vicinis de Aquilari monteno caualeyros cum suo senior et prendant inde la tercia. Et nullo ganado de Aquilari non sedeat montado. Et de portadigo de pan et de vino de la carrega III mealias : Et de caualo et de mulo qui lo uendiderit, I solidum : Et de boue et de asino, VI denarios : De carneyro aut de cabrã aut de porco, III mealias. Et de toto portadigo qui ad Aquilar uenerit aprendat suo hospite la tercia. Et ego supradictus Alfonsus dei gratia Rex Port. et Comes Bolon. una cum vxore mea Regina domna Beatrice do et concedo uobis populatoribus de Aquilari quod pro portatico et pro uoce et pro calumpniis et pro collecta et pro omnibus meis rendis supradictis

Digitized by Google

de ipsa villa de Aquilari et de suis terminis uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus meis successoribus quolibet anno trescentas libras ad tercias anni : et primam terciam detis prima die Septembris, et secundam terciam prima die Januarii, et aliam terciam prima die Madii. Facta carta apud Vimaranis XII.° die Julii. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VI.ª

Donnus Gunsaluus garsie alferaz Curie conf. —Donnus Egidius martini Maiordomus Curie conf. —Donnus Martinus alfonsi tenens Braganciam conf. —Donnus Andreas fernandi tenens Ripam minii conf. —Donnus Alfonsus lupi tenens Sausam conf. —Donnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —Donnus Petrus poncii tenens Bayam conf. —Martinus egidii tenens transserram conf. —Gunsaluus menendi tenens Panoyas conf.

Donnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis conf. —Donnus Arias Vlixbonensis Episcopus conf. —Donnus Egeas Colimbriensis Episcopus conf. —Donnus Julianus Portugalensis Episcopus conf. —Donnus Rodericus Egitaniensis Episcopus conf. —Donnus Martinus Elborensis Episcopus conf. —Donnus Matheus Visensis Electus conf. —Donnus Petrus Lamecensis Electus conf.

Donnus Menendus suarii de Merloo test. —Donnus Johannes petri de Avoyno test. —Donnus Egeas laurencii de Coyna test. —Johannes suarii conilio test. —Fernandus fernandi cogomino test. —Rodericus petri superiudex test. —Pelagius pelagii superiudex test. —Lupus roderici vicemaiordomus test. —Magister Petrus Decanus Vlixbonensis test. —Rodericus iohannis Magister scolarum Tudensis test. —Johannes fernandi vicecancellarius test.

Donnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. —Michael fernandi Notarius Curie scripsit.

SANCTA MARIA DAS ALCAZOVAS

ALCAÇOVAS

1258

Apographum hujus foralis, *valde mutilum, in Publico Archivo invenitur. Quae deerant ex ejusdem aetatis apographo, quod in ipso Archivo servatur, adjecimus.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti. Amen. Nos M. dei miseratione Episcopus Decanus ac Capitulum Elborensis damus hominibus tam presentibus quam futuris de Sancta Maria das Alcaceuas terram nostram ad populandum ad forum et custumes de Elbora : et pro foro dent nobis decimas integre de omnibus que seminauerint, et plantauerint, et que adquisierint, et creauerint. Et duas partes dos caualeyros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in villa : et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit ad fossado, pecte pro foro V solidos pro fossadeyra. Et pro homicidio pecte C solidos a palatio. Et pro casa derrota cum armas, scutos, et spadas, pectet CCC solidos et septima ad Episcopo. Et qui furtaret, pectet pro uno IX, et habeat intentor duos quiniones, et VII partes ad episcopo. Et qui mulier afforciaret, et illa clamando dixerit, quod ab illo est afforciadâ, et ille negaret, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum XII : et si non habuerit autorgamento iuret ipse solus, et si non potuerit iurare pectet ad illa CCC solidos et a palatio episcopi *(sic)*. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso, pecte LX.ª solidos et VII.ª a palatio episcopi, et duplet el auer. Et qui in concilio aut in mercado aut in ecclesia feriret, pecte LX.ª solidos, a palatio episcopi medios, et medios a concilio : et de medios de concilio VII.ª a palatio episcopi. Et homine qui fuerit gentile aut eredeiro que non seat meirino. Et qui in villa pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pindrar, duplet la pendra, et pecte LXª solidos, et VII.ª a palatio episcopi. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignos sacudiret ad sayon, pecte I solidum ad iudice. Et qui non fuerit ad apellido caualeyros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruitio alieno, miles pecte X solidos, pedones V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldea et uno iugo de boues, et XXXXª oues, et uno asino, et duos leitos, comparet caballo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pecte I solidum ad judice. Et mulier qui leyxauerit maritum suum de benedictione, pecte CCC solidos et VII.ª a palatio episcopi : et qui lexauerit mulierem suam pecte I denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgaret, pro uno die pecte unum carnarium, et si magis peite las angueyras, pro uno die VI denarios et pro una nocte I solidum. Et qui feriret de lancea aut de spada polantrada peite X solidos : et si trouciret ad altera parte peite XX solidos ad quereloso. Et qui crebrantauerit oculum aut brachium aut dente pro unoquoque membro pecte C solidos a lisiado, et ille det VII.ª a palatio episcopi. Qui mulier aliena ante suo marito feriret, pecte XXX solidos et VII.ª a palatio episcopi. Qui moion alieno in suo ero mutauerit peite V solidos et VII.ª a palatio episcopi. Qui limde alieno crebantauerit pecte V solidos et VII.ª a palatio episcopi. Qui condocteyro alieno mactaret, suo

Digitized by Google

amo colligat homicidio et det VII.ª a palatio episcopi : similiter de suo ortulano, et de quarteyro, et de suo molneyro, et de suo solarengo. Qui habuerit uassallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiat ad alterum dominum de tota sua facienda, nisi a domino de solar. Tendas et molinos et fornos de homines das alcazeuas sint liberi de foro. Milites de alcazouas sint in iuditio pro podestades et infanzones de Portugal : Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iuditio pro caualeyros uillanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suo uicino pro homine de foras villa pectet X solidos et VII.ª a palatio episcopi. Ganado das Alcazeuas non sit montado in nulla terra. Et homine a qui se anafragaret suo adextrado, quamuis habeat alium, sedeat excusatum usque ad capud anni. Mancebo qui mactaret hominem foras ville et fugerit, suo amo non peitet homicidium. Por todas querelas de palatio el iudice sedeat uozeyro. Qui in villa pindrar cum saione, et sacudirent ei pignos, outorguet el saion, et prendat concilio de tres collationes, et pindret pro LX.ª solidos, medios ad Concilio, et medios ad rancuroso. Barones de Alcazouas non scant in prestamo dados. Et si homines das Alcazouas habuerint iuditium cum homines de alia terra, non currat inter illos firma, sed currat per squisa, aut repto. Et omnes qui quesierint pausar cum suo ganado in termino de sancta Maria das Alcazouas prendant de illis montadigo, da grege das oues III carnarios, et de busto das uacas una uaca. Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderint in algara uel in lide primus erectis eos sine quinta et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Alcazouas qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando aut leuando madeyra de montes, prendant totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et guardias quintam partem nobis date sine ulla offretione. Et quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos a palatio episcopi, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perenniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores, uel uiatores christianos iudeos siue mauros nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque fecerit pectet LX.ª solidos palatio episcopi, et duplet ganatum quod prendiderit a suo domino : et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit, Episcopus habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uestram villam uenerit per uim cibos aut aliqua res accipere et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calumpnia nec suorum parentum homicide habeantur : et si cum querimonia de ipso ad episcopum uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem episcopo, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliqui latro fuerit, et si iam per unum annum uel duos rapere dimiserit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit, omnino pereat et subsubeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra sua uoluntate, donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª a palatio episcopi, et insuper sedeat homicida. De portagen : foro de trosel de caualo de pannos de lana uel de lino, I solidum : De trosel de lana, I solidum : De trosel de fustaes, V solidos : De trosel de pannos de color, V solidos : De carrega de pescado, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de christiano de conelio, V solidos : De carregas de mauros de conelio, I morabitinum. Portagen de caualo que uendiderint in azougue, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De boue, VI denarios : De carneiro, III mealias : De porco, II denarios : De foron, II denarios : De carrega de pane et de uino, III mealias : De carrega de pedon, I ..... : De mauro que uendiderint in mercado, I solidum : De mauro que se redimeret, decima : De mauro que talia cum suo domino, decima : De coyro de uaca, et de zeura, II denarios : De coyro de ceruo et gamo, III mealias : De carrega de cera, V solidos : De carrega de azeyte, V solidos. Iste portagen est de hominibus foras ville, tercia pars de suo hospite, et duas partes de episcopo. Et ut nostra donatio in perpetuum firmior robur obtineat, presentem paginam fecimus sigillis nostris munimine roborari. Datum Elbore X.° VI.° kalendas Septembris. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VI.ª

VIANA

VIANNA

1258–1262

Hujus foralis *in* Lib. I Donationum Alphonsi III *exemplaria duo inveniuntur. Datum anno* 1258, *id iterare juvisse anno* 1262 *videtur. Non, enim, ambo (aliis lectionibus variis praetermissis), ab iisdem magnatibus subscripta sunt.*

In christi nomine et eius gratia : quoniam labilis est hominum memoria inuentum fuit scripture remedium ut facta mortalium firma fierent et ad posteros eorum testimonio seruarentur. Hinc est quod ego Alfonsus dei

Digitized by Google

gratia Rex Port. et[1] Comes[1] Bolon.[1] una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia[2] uolo facere populam in loco qui dicitur atrium in foce Limie cui popule de nouo inpono nomen Viana. Et do et concedo uobis omnibus populatoribus de Viana presentibus et futuris pro uestro hereditamento[3], videlicet a riuulo vuyturino usque ad terminum per quem diuidit villa de Meydela[4] cum Meyaldi et quantum habeo et de iure habere[5] debeo[5] in ipsa villa de Meyadela et in suo termino : et do uobis et concedo pro uestro cauto et pro uestro termino, videlicet sicut diuidit per riuum putridum quomodo ipse riuus intrat in limiam et inde per[6] limia[7] sicut[7] intrat in mare et[8] inde[8] per[8] mare[8] usque ad focem de ancora et inde per riuum de ancora[9], eundo superius sicut diuidit terra sancti Martini cum Camya[10] et inde per ubi diuidit Montaria cum arga et inde sicut uenit directe ad riuum putridum et sicut intrat riuus putridus in limiam : quicquid infra istos terminos ego habeo et de iure habere[11] debeo[11], do et concedo uobis omnibus populatoribus presentibus et futuris de Viana iure hereditario in perpetuum, saluo mihi et omnibus successoribus meis omni iure patronatus omnium ecclesiarum de uestra villa et de uestris terminis que ibi modo sunt facte et de cetero fient quas ecclesias mihi retineo et omnibus successoribus[12] meis[12]. Et mando et concedo quod populatores de Viana utantur monte de Arga in pascuis et in madeyra sicut alii uicini qui morantur iuxta ipsum montem. Et do et concedo uobis populatoribus de Viana presentibus et futuris pro foro forum de Valencia quod tale est : In primis concedo uobis quod non detis pro omicidio nisi ccc soldos in apreciadura, et de illis ccc solidis detis inde septimam ad palatium per manum iudicis : et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus meyrinus nisi iudex de uestro Concilio : et tercia pars de uestro[13] Concilio faciat fossatum et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tercia que debuerit facere fossatum ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadeyra[14] v[14] solidos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno nisi fuerit per beneplacitum uestrum : et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intrent ibi nuncium neque manariam[15] de aliquo homine de Viana : et qui in termino de Viana filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem pectet ad palatium ccc solidos et exeat pro omicida[16] : et[16] si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in Concilio preconato percusserit suum uicinum pectet sexaginta solidos ad Concilium et sit inde septima de palatio per manum judicis : et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum et alias partes viii° diuidat cum judice per medium : et ille qui domum fecerit aut vineam aut hereditatem suam honorauerit et uno anno in illa sederit si postea in alia terra habitare uoluerit seruiat ei sua hereditas ubicunque uoluerit[17] : et si illam uoluerit uendere uendat cui uoluerit per forum de uestra villa : et homines de Viana qui debuerint facere iudicium aut iuntam[18] cum hominibus de aliis terris habeant illud in cabo suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Viana stet pro infanzone[19] de toto meo regno in iudicio et in[20] iuramento et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite uillano de totis terris meis in iudicio et in[21] iuramento et uincat cum duobus iuratoribus : et homines qui de suis terris exierint cum omicidio[22] aut cum muliere rausada[23] uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedicionibus et fecerit se vassalum de aliquo homine de Viana sit liber et defensus per forum de Viana : et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicicia aut cum pignora postquam in termino de Viana intrauerit si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit aut aliquod malum ei fecerit pectet domino qui tenuerit Vianam quingentos solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Viana pignorauerit et ante non pecierit eum in concilio uestro pectet ad palatium sexaginta solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit. Et homo de alia terra qui militem de Viana descaualgauerit pectet sexaginta solidos : Et homo de Viana qui militem de alia terra descaualgauerit pectet quinque solidos : et si homo de alia terra aprehenderit hominem de Viana et eum in prisone[24] miserit pectet trescentos solidos : et si homo de Viana aprehenderit hominem de alia terra pectet quinque solidos. Et si homo de Viana pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa : et homines de Viana non soluant pignora pro domino de Viana neque pro meyrino neque[25] sint pignorati pro suo vicino. Et milites de Viana neque[26] mulieres uidue non dent pausatam per forum de Viana nisi pedones per manum iudicis usque ad tercium diem. Et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares et domini eorum non fuerint ibi ueniant ad signum de iudice et dent fide-

1 *deest*
2 filia, et filio nostro infante domno Dionisio, et filia nostra Infantissa domna Blanca,
3 herdamento
4 Meyadela
5 debeo habere
6 *deest*
7 sicut limia
8 *desunt*
9 Anchora
10 Canna
11 debeo habere
12 successoribus meis : et excepta uilla de affifi cum medietate iuris patronatus ecclesie de affifi cum omnibus iuribus et pertinenciis suis, et quarta parte de villa meyaa et quarta parte ville de baltassares cum pertinenciis suis quas dedi Episcopo et Capitulo Tudensis in Concambium pro ecclesia et villa de vinea cum pertinenciis suis quam villam de vinea cum suis terminis do vobis populatoribus de Viana pro uestro herdamento.
13 *deest*
14 fossadaria quinque
15 manaria
16 homicida. Et
17 habitare uoluerit
18 ayuntam
19 infançone
20 *deest*
21 *deest*
22 homicidio
23 rousada
24 prisionem
25 nec
26 et

Digitized by Google

iussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis et septimam ad palacium : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solares sederint. Et senara et vinee domini Regis si eas ibi habuerit habeant tale forum quale senare uestre et uinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit pectet trescentos solidos. Et qui mulierem forciauerit et ipsa uoces mittendo uenerit si ipse cum duodecim non potuerit se saluare pectet trescentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum xxx solidos et septimam ad palatium. Et homo de Viana qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerint[27] et dederit duos homines fideiussores et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores et postea eum mactauerit totum Concilium pectet homicidium suis parentibus : et palatium domini Regis et palatium episcopi habeant calumpniam et tota villa habeat unum forum. Et homo de Viana qui fideiussor intrauerit si contemptor eum non liberauerit qualem fideiussorem[28] fecerit talem pectet : Et si habuerit illum suum intemptorem mittat illum pro se et exeat ipse de fideiussoria. Et de suspecta de x soldis ad minus iuret cum uno uicino qualem habuerit : et de x soldis ad[29] supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de Viana qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de Viana. Do etiam uobis pro foro ut non habeatis alium dominum nisi me regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de Viana qui habuerit mulierem ad benediciones si eam lexauerit pectet unum denarium ad judicem : et si mulier lexauerit suum maritum quem habuerit ad benediciones pectet trescentos solidos, medietatem ad palatium et medietatem ad suum maritum. Et qui diruperit casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum spata, pectet xl solidos et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam pectet xx solidos et septimam ad palatium : Et si non exierit ad aliam partem pectet x solidos. Et plaga unde ossa exiuerit[30] pro unoquoque osso pectet x solidos et septimam ad palatium : et de alia plaga, v solidos et septimam ad palatium. Et pro tota pignora siue sit de palatio siue de Concilio recipiant fideiussorem pro ad forum : et concedo uobis quod non habeat defensam nec montem neque[31] pelagum nisi de toto Concilio. Et nullus accipiat montaticum de ganatis de Viana. Et homines de Viana non dent portaticum in toto meo Regno : et mando quod capiant portaticum in Viana, scilicet de carrega de peon, iii medalias : et de caballo, i solidum : Et de mulo, i solidum : Et de boue, vi denarios : et de toto portatico quod uenerit ad Vianam hospes ubi pausauerit accipiat terciam partem et portarius accipiat duas partes. Et vicinus de Viana non respondeat sine rancuroso : totas istas intentiones iudicent alcaldes de villa[32] uestra[32] per suam cartam : Et alias intentiones iudicent secundum arbitrium bonorum hominum. Et ego supradictus Alfonsus dei gratia Rex Port. et[33] Comes[33] Bolon.[33] una cum vxore mea Regina[34] domna[34] Beatrice[34] do et concedo uobis populatoribus de Viana ut melius ipsa villa populetur quod meus Riqus homo nunquam pauset in uestra villa nec in uestro cauto : et quod pro portatico et pro calumpniis et pro omnibus meis rendis et foris et directis supradictis de ipsa villa et de suis terminis uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus successoribus meis quolibet anno mille et c morabitinos ueteres ad tercias anni in cabo de uestro cauto : et primam terciam detis pro festo sancti Johannis baptiste[35] et aliam terciam detis viii° kalendas Nouembris, et aliam terciam detis viii° kalendas Marcii. Et preter hec[36] retineo mihi et omnibus successoribus meis[37] ius patronatus omnium ecclesiarum de uestra villa et[38] de uestris terminis que ibi facte sunt et de cetero fient. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis totam decimam de omnibus rebus que intrauerint per focem limie quod soluant eam mihi : et similiter retineo mihi et successoribus[39] meis portaginem de rebus que intrauerint et exiuerint[40] per focem limie : et piscatores qui non fuerint vicini de Viana dent mihi et successoribus[41] meis nauaon[42] prout dare consueuerunt in ipsa marina. Et vicini de Viana non dent decimam regi nisi de rebus que uenerint de partibus francie et de terra sarracenorum. Et piscatores vicini de Viana non dent mihi decimam de piscato nec nauaon[43]. Et vicini de Viana non dent portaginem ibi nec in toto meo regno. Et do et concedo quod Concilium de Viana habeat passaginem de ipso portu de Viana de Riuo limie de una parte et de alia. Facta carta Vimaranis[44] xviii.°[45] die[45] Junii[45], Rege mandante. Era[46] m.[a 46] cc.[a 46] lxxxx.[a 46] vi.[a 46] Domnus[47] Gunsaluus[47] garsie alferaz Curie, Domnus Egidius martini maiordomus Curie, domnus[48] Martinus[48] alfonsi[48] tenens[48] Braganciam[48], domnus[48] Andreas[48] fernandi[48] tenens[48] ripam[48] Minii[48], domnus[48] Alfonsus[48] lupi[48] tenens[48] Sausam[48], domnus Didacus lupi tenens Lamecum, domnus[49]

27 inquietauerit
28 fideiussoriam
29 et
30 exierint
31 nec
32 uestra uilla
33 *deest*
34 et filiis nostris predictis,
35 babtiste
36 hoc
37 *deest*
38 *deest*
39 omnibus successoribus
40 exierint
41 omnibus successoribus
42 nonam
43 nauao.
44 in Vimaranis
45 *deest*
46 Era m.ª ccc.ª
47 donnus Gonsaluus
48 *desunt*
49 *desunt*

Digitized by Google

Petrus[49] poncii[49] tenens[49] Bayam[49], Martinus[50] egidii tenens transserram[51], Gunsaluus[52] menendi tenens panoyas[53], confirmant[53]. Domnus Martinus archiepiscopus Bracarensis, domnus Arias[54] Episcopus Vlixbonensis, domnus Egeas episcopus Colimbriensis, domnus Julianus[55] episcopus portugalensis, domnus Rodericus episcopus Egitaniensis, domnus Martinus episcopus Elborensis, domnus Matheus Electus[56] Visensis, domnus Petrus electus[57] Lamecensis, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. : ·testes, Domnus Johannes de Auoyno, Domnus Menendus suerii, domnus Egeas laurencii, Rodericus petri superiudex, Petrus martini petarinus, Fernandus fernandi cogominus, Magister Petrus Decanus Vlixbon. Magister Matheus Magister scolarum Vlixbon. Rodericus iohannis Magister scolarum Tudensis, Lupus roderici vice maiordomus, Johannes fernandi vice cancellarius, testes.· Dominicus petri notarius Curie fecit.

50 Domnus Martinus
51 trasserram et sausam.
52 domnus Gonsaluus
53 ripam Minii conf. —Nunus petri tenens Elboram conf. —Menendus roderici tenens Mayam conf. —Donnus Johannes de Auoyno test. Donnus Menendus suerii de Merloo test. Petrus martini petarinus test. —Lupus roderici vice maiordomus test. Petrus martini superiudex test. Fernandus barreta test. Petrus iohannis repositarius test.
54 Matheus
55 Vincentius
56 Episcopus
57 Episcopus
" *haec desunt*

PRADO

PRADO

1260

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *descripsimus. Non aliud antiquum invenimus exemplar.*

In dei nomine et eius gratia. Amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego A. dei gratia Rex Port. vna cum vxore mea Regina donna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filia nostra Infanta domna Blanca, facio cartam de foro vobis populatoribus de mea popula de Prado tam presentibus quam futuris. Et do uobis et concedo terminos de judicatu de prado, per quomodo partit per focem de Pontelias, et deinde per pontem de arcozelo, et per pontem de Bezeyros, et deinde quomodo uadit ad pontem de Pontelias, et deinde ad fontem qui uadit prope stratam de Quiraz, et deinde ad Mamoam de cima de Rooriz, et per Ribeiro de Rial, et deinde ad Sanctum Laurencium, et deinde per palatium quod fuit de Stephano gomecii de Soegilli, et deinde ad portelam de Alerra, et deinde ad pontem de Adeel, et deinde ad portelam que partit cum ecclesia noua, et cum Alcariz, et uadit ad portam sancti Mametis de Ascariz, et deinde uadit ad portelam de Marranchos, et uenit ad pontem de Toyandi, et partit per cautum de feueros, et partit cum cauto de Moury, quod stat supra Sarrelam, et deinde per Mamoam de supra palmeyroo, et per molendinos de vilar et per focem de fontaelo, et deinde per venam de Cadauo, sicut uadit ad focem de palaciolo de Pontelas. Et quicquid ego habeo uel de iure habere debeo infra terminos suprascriptos, do et concedo uobis et successoribus uestris in perpetuum : Saluis mihi ecclesiis meis de prado cum iure patronatus ecclesie uel ecclesiarum si quam uel quas ibi feceritis. Et si aliquem mee ecclesie ibi debent mihi facere censoriam aliquam do uobis eam in adiutorium pro ad pagandum mihi et successoribus meis rendam de ipsa terra. Et salua mihi et successoribus meis ipsa mea pausa cum meis casis de Prado, exceptis casalibus si qua sunt circa ipsam meam pausam, que casalia do uobis quod uobis remaneant cum aliis casalibus et hereditatibus meis de ipso iudicatu de Prato tali uidelicet pacto quod uos et omnes successores uestri detis mihi et omnibus successoribus meis sexcentos ueteres morabitinos annuatim uel tales morabitinatas pro eis quales ego uel successores mei receperimus de rendis nostris in terra de ultra dorium in Vimarane : et detis eas mihi uel successoribus meis annuatim ad tercias anni, scilicet : primam terciam prima die Julii proximo uentura de Era LXXXX.ª VIII.ª, et secundam terciam prima die Nouembris sequentis et aliam terciam prima die Marcii sequentis : et in aliis rebus do et concedo uobis forum de Viana quod tale est : In primis concedo uobis quod non detis pro omicidio nisi trecentos solidos in apreciadura, et de illis trecentis solidis detis inde septimam ad palatium per manum judicis : et in aliquo preito uel in aliqua calumpnia non intret meus meirinus nisi iudex de uestro concilio : et tercia pars de uestro concilio faciat fossatum et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tercia que debuerit facere fossatum, ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadeyra v solidos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una vice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : et clerici et pedones non faciant fossatum : et non intrent ibi nuncium neque manariam de aliquo homine de popula de prado : et qui in termino de prado filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem pectet ad

Digitized by Google

palatium ccc solidos, et exeat pro omicida : et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in Concilio preconizato percusserit suum vicinum pectet LX solidos ad Concilium et sit inde septima de palatio per manum judicis : et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum et alias partes VIII diuidat cum judice per medium : et ille qui domum fecerit aut vineam aut hereditatem suam honorauerit, et in illa uno anno sederit si postea in alia terra habitare uoluerit seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit et si eam uendere uoluerit uendat eam cui uoluerit per forum de uestra villa : et homines de villa de prado qui debuerint facere iudicium aut jumtam cum aliis hominibus de aliis terris habeant illud in cabo suorum terminorum. Et do uobis pro foro quod miles de villa de prado stet pro infanzone de toto meo regno in iudicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite villano de totis terris meis in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus : et homines qui de suis terris exierint cum omicidio aut cum muliere rausada uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedicionibus et fecerit se vassallum de aliquo homine de villa de prado sit liber et defensus per forum de villa de prado : et si homo de qualibet alia terra venerit cum inimicicia aut cum pignora postquam in terminum de villa de prado intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit et ei pignus abstulerit aut aliquod malum ei fecerit pectet domino qui tenuerit ipsam villam de prado D solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit : et qui hominem de villa de prado pignorauerit et ante non pecierit eum in Concilio uestro pectet ad palatium LX solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit : et homo de alia terra qui militem de villa de prado descaualgauerit pectet LX solidos : et homo de villa de prado qui militem de alia terra descaualgauerit pectet V solidos : et si homo de alia terra aprehenderit hominem de villa de prado et eum in prisione miserit pectet ccc solidos : et si homo de villa de prado aprehenderit hominem de alia terra pectet V solidos : et si homo de villa de prado pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus sit liber de illa : et si mortuus fuerit mulier et filii eius sint liberi de illa : et homines de villa de prado non soluant pignora pro domino de villa de prado, neque pro meyrino neque sint pignorati pro suo vicino. Milites de villa de prado neque mulieres uidue non dent pausadam per forum de villa de prado, nisi pedones per manum judicis usque ad tercium diem. Et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares et domini eorum non fuerint ibi ueniant ad signum de judice et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : et si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis et septimam ad palatium : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solares sederint : et senara et vinee domini Regis si eas ibi habuerit habeant tale forum quale senare uestre et vinee uestre habuerint : et qui uicinum suum occiderit et in domo sua fugerit qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit pectet ccc solidos : et qui mulierem forciauerit et ipsa uoces mittendo uenerit, si ipse cum duodecim non poterit se saluare pectet ccc solidos : et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum xxx solidos et septimam ad palatium : et homo de villa de prado qui fideiussores dare uoluerit pro intencione de qua eum inquietauerit, et dederit duos homines fideiussores et ipse tercius si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores et postea eum mactauerit totum Concilium pectet homicidium suis parentibus : et palatium domini Regis et palatium Episcopi habeant calumpniam, et tota villa habeat unum forum. Et homo de villa de prado qui fideiussor intrauerit si contentor eum non liberauerit qualem fideiussorem fecerit talem pectet, et si habuerit illum suum intentorem mittat illum pro se et exeat ipse de fideiussoria : et de suspecta de x solidis ad minus iuret cum uno vicino qualem habuerit, et de x solidis ad supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de villa de prado qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas et uxor sua et filii sui sint liberi et soluti per forum de villa de prado. Do eciam uobis pro foro quod non habeatis alium dominum nisi me regem, et uxorem meam et filios meos : et homo de villa de prado qui habuerit mulierem ad beneditiones si eam lexauerit pectet unum denarium ad iudicem : et si mulier lexauerit suum maritum quem habuerit ad beneditiones pectet ccc solidos, medietatem ad palatium et medietatem ad suum maritum : et qui dirruperit casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro pectet ccc solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa, et medietatem ad palatium : et qui percuserit suum vicinum cum spata pectet xxxx[a] solidos et septimam ad palatium : Et qui percusserit vicinum suum cum lancea et exierit de vna parte ad aliam pectet xx solidos et septimam ad palatium, et si non exierit ad aliam partem pectet x solidos : et plaga unde ossa exierint pro unoquoque osso pectet x solidos et septimam ad palatium, et de alia plaga v solidos et septimam ad palatium : et pro tota pignora siue sit de palatio siue de Concilio recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo uobis quod non habeat defensam nec montem nec pelagum, nisi de toto Concilio. Et nullus accipiat montaticum de ganatis de villa de prado. Et homines de villa de prado non dent portaticum in toto meo regno. Et mando quod capiant portaticum in villa de prado, scilicet de carrega de pedone III mealias, et de caballo I solidum, et de mula I solidum, et de boue VI denarios, et de toto portatico quod uenerit ad villam de prado hospes ubi pausauerit accipiat terciam partem et portarius accipiat duas partes : et vicinus de villa de prado non respondant sine rancoroso : totas istas intentiones iudicent alcaldes de villa uestra per suam cartam, et alias intentiones iudicent secundum arbitrium bonorum hominum. Et ego supradictus Rex Alfonsus dei gratia Rex Port. vna cum vxore mea Regina donna

Digitized by Google

Beatrice et filia nostra Infanta domna Blanca do et concedo uobis populatoribus de predicta Popula de prado omnia iura predicta que in ista carta continentur pro predictis DC morabitinis, quos mihi et successoribus meis dare debetis annuatim pro meis iuribus et rendis meis de iudicatu de prado, quos uos et Concilium de Popula de prado mihi et omnibus successoribus meis annuatim ad supradictas tercias anni soluere obligastis. In cuius rei testimonium dedi uobis Populatoribus de prado istam meam Cartam apertam sigilli mei munimine comunitam. Datum apud Sanctarenam, XIIII die februarii, Rege mandante. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VIII.ª Donnus Gonsaluus garsie alferaz Curie conf. Donnus Egidius martini maiordomus Curie conf. Donnus Martinus alfonsi tenens braganciam conf. Donnus Andreas fernandi tenens ripam Minii, donnus Alfonsus lupi tenens Sausam conf. Donnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. Martinus egidii tenens trasserram conf. Gunsaluus menendi tenens Panoyas conf. Donnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis conf. Donnus Egeas Episcopus Colimbriensis conf. Donnus Julianus Port. Episcopus conf. Donnus Rodericus Egitaniensis Episcopus conf. Donnus Martinus Elborensis Episcopus, Donnus Mâtheus Visensis Episcopus conf. Donnus Petrus Lamecensis episcopus conf. Donnus Matheus Vlixbonensis Electus conf. donnus Johannes de Auoyno test. donnus Menendus suarii de Merloo test. Egeas laurencii test. Alfonsus martini superiudex test. Rodericus iohannis Magister scolarum Tudensis test. Lupus roderici uicemaiordomus test. Martinus petri clericus domini Regis test. Johannes fernandi uice cancellarius test. Stephanus iohannis Cancellarius domini Regis conf. Erucus notarius curie fecit.

COGIA

COJA

1260

Ex apographo authentico saeculi XIV in Publico Archivo ab antiquo servato textum hausimus. Accedunt lectiones variae ex alio apographo ejusdem saeculi in scrinio sedis conimbricensis invento.

In dei nomine. Notum sit omnibus presentibus et futuris, Quod cum Castellum seu villa de Cogia ad tantam deuenisset depopulacionem quod paucissimi iam ibi habitores[1] remansissent : Nos Egeas[2] dei gratia Colimbriensis Episcopus, una cum Capitulo nostro ac de consenssū ipsorum habitatorum Castri seu ville de Cogia qui ibi remansserunt populamus ipsum supradictum locum de Cogia de focquo[3] mortuo et omnibus qui ibi habitant et habitauerint populauerint et laborauerint : damus et concedimus talem[4] forum, videlicet : Quod de hiis rebus que habuerint dent decimam deo integre, quam soluant ecclesie nostre sancti Petri de Cogia : et pro dominio de quolibet casali annuatim I teiga de tritico limpio, et unam gallinam in festo Natalis domini, et ducant ea ad cellarium nostrum : et debent nobis dare unam geyram in anno ad podandum vineas nostras, et ducere sigulos arcos : et non debent recipere aliquem de Cautis nostris neque de aldeis nostris ad istam populacionem. Montarius qui iuerit ad querendum mel uel pelles bestiarum, det dimidiam libram cere. De uenando[5] quadrupedum de ceruo et de corcio det unum lumbum costalem : de porco tres costas cum chachacia[6] sua : de vrso manus : de cuniculis de apeiro dabit unum cuniculum cum pelle sua. Qui uendiderit carnes de porco dabit lumbos interiores : de vaca, II denarios : de reyxello, I denarium. Qui fecerit calumpniam pectet eam nobis videlicet : de homicidio, X morabitinos : de stercore in ore, X morabitinos : De furto, pro uno nouem : de raptu mulieris, X morabitinos : de uulnere cum ferro mollito, V^e morabitinos: de sanguine super occulis, LX solidos : de homine[7] deiudicato uel muliere, LX solidos, si habuerit accusatorem uel reclamatorem. Qui rem alienam forciauerit, pectet eam duplatam. De casa rupta, LX solidos. Qui iurauerit dabit VI^ex denarios. Qui fregerit sigillum Maiorini[8] nostri in castello predicto, pectabit V^e solidos : In uillis, II solidos. Qui dederit fideiussorem maiordomo, et ad diem assignatam sibi non uenerit pectabit V^e solidos. Qui forciauerit maiordomum nostrum duplicabit quod acceperit ei. Qui per forciam acceperit ganatum quod fecerit dampnum et non dederit fideiussorem ad emendandum duplicabit estimacionem. Qui extraxerit arma contra vicinum per iram, pectabit arma aut V^e solidos. Qui percusserit maiordomum uel minatus fuerit ei uel eum occiderit pectabit X morabitinos. Qui non exierit ad preconium judicis uel Maiordomi uel Concilii pectabit V^e solidos. Si maiordomus pignouerit[9] aliquem et noluerit accipere fideiussorem super pignore,

1 habitatores
2 Egas
3 foco
4 tale
5 uenacione
6 cachacia
7 homo
8 maiordomi
9 pignorauerit

Digitized by Google

cuius fuerit pignus accipiat ei sine calumpnia. Qui fregerit cautum judicis, pectabit LX solidos : et omnia ista que maiordomus demandauerit, debet probare per bonos homines. Qui uendiderit hereditatem uel vineam, det decimam de pecunia : et non uendat nec donet nec tradat ad loborandum[10] militi nec ordini nec alii, nisi laboratori qui moretur ibi et faciat dictum forum. Et quilibet faciat carreyram semel in anno sic quod in eadem die redeat in domum[11] suam[11]. Carpentarius det unam diem in opere nostro, et in aliis diebus laboret pro precio suo. Quicunque morator in Cogia uel in terminis suis nominauerit alium dominum uel militem uel armigerum uel alium potenten[12] extraneum duxerit ad Cautum in adiutorium suum contra nos uel contra vicinos suos uel filium alicuius ipsorum nutriuerit[13] uel de foris per se uel cum aliis malum fecerit in Cauto, perdat quicquid habuerit et exciatur[14] a Cauto. Omnes habitatores Cauti sint liberi ab omni portagine, sed qui uenerint aliunde et comparauerit ibi uel uendiderit, det portaginem, videlicet : de boue ad aratrum, I solidum : de boue uel vaca[15] ad occidendum, VI denarios : de porco, II denarios : de raxillo[16], I denarium : de pelle de cordariis, uel de cabritis ad uestiendum, VI denarios : de cupa, VI denarios : de corio crudo bouis uel vace, II denarios : de cortido, VI denarios : de pullo equi capistrario, II solidos : de bestia de albarda, II solidos : de caballo de sella, dimidium morabitinum : de carrega sallis de bestia caballaria, I alqueire salis : de carrega asini, de sale dimidium alqueire : de carrega sardinis[17], IIII denarios. Qui comparauerit uel uendiderit panem uel ceram uel pannos, dabit de morabitino VI denarios. De manta VI denarios. Qui emerit vinum uel uendiderit de morabitinata VIII denarios. Bufonus qui preconizauerit in villa et uendiderit, dabit I denarium. Si duxerit asinum, dabit II denarios. Quicunque baraliauerit et fecerit iniuriam vicino suo, faciat emendam per judicem et per vicinos bonos homines : Quod si facere noluerit expellatur a Cauto et pectet nobis LX solidos : et qui receperit iniuriam det treugam et recipiat emendam per judicem : et vicinos suos nec amicos uel parentes de foris introducat in Cautum nisi per treugam et ad pacem faciendam : Quod si non fecerit, pectabit LX solidos, et expellatur[18] a Cauto. Quicunque contra hanc cartam uenerit, maledicionem dei omnipotentis incurrat : Quicunque uero eam bene seruauerit, benedicionem dei patris omnipotentis habeat, et sit in secula benedictus. Et ut hoc factum robur obtineat in perpetuum firmitudinis maioris presentem cartam sigillo nostro, et sigillo Capituli nostri fecimus communiri. Actum apud Colimbriam pridie idus Septembris[19]. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª Octaua.

10 laborandum
11 domo sua.
12 potentem
13 nutrierit
14 eiciatur
15 de vaca
16 reyxello
17 de sardinis
18 expelliatur
19 Seutenbris

MONZON

MONÇÃO

1261

Ex autographo, quod in Publico Archivo servatur, hoc descripsimus forale.

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus presentes litteras inspecturis, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filia nostra Infanta domna Blanca, facio quandam populationem in Cauto de Maazedo et imponò ei de nouo nomen Monzon. Et do hominibus populatoribus presentibus et futuris eiusdem loci de Monçon quantum habeo in Cauto de Maazedo quomodo diuidit per focem de Guedayna : Et deinde per pontem de torperit : et deinde per portum de lamas, et quomodo uadit directe ad portum de Jogo, et deinde per portum de senra, et deinde ad figueyram de frade, et deinde quomodo diuidit cum cautis de sancto Johanne de longouares, et de Recrit, quomodo uadit ad Minium. Do eciam eis quatuor casalia que habeo in cauto sancti Johannis de Longouares pro sua hereditate propria, et pro suis terminis. Et do eis et concedo forum et cartam qualem habent homines de Valencia de ripa de Minio que talis est : In primis, Concedo uobis ut non detis pro homicidio nisi trecentos solidos in apreciadura, et de illis trecentis solidis detis inde septimam ad palacium per manum judicis. Et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus Meirinus nisi iudex de uestro Concilio. Et tercia pars de uestro Concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in uestra villa : et de illa tercia que debuerit facere fossatum, ille qui ibi non fuerit pectet pro fossadaria quinque solidos in appreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro, una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : Et clerici et pedones non faciant fossatum. Et non intrent ibi nuncium neque maneria de aliquo homine de Monçon. Et qui in termino de Monçon filiam alienam ra-

Digitized by Google

puerit contra suam uoluntatem, pectet ad palatium trecentos solidos, et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato aut in Ecclesia aut in Concilio preconato percusserit suum uicinum, pectet LX^a^ solidos ad concilium, et sit inde septima de palatio per manum judicis. Et de quolibet furto dominus furti recipiat suum cabum, et alias octo partes diuidat cum judice per medium. Et ille qui domum fecerit aut vineam aut hereditatem suam honorauerit, et uno anno in illa sederit, si postea in alia terra habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit : Et si illam uoluerit uendere uendat cui uoluerit per forum de uilla uestra. Et homines de Monçon qui debuerint facere iudicium aut aiunctam cum hominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum terminorum. Do uobis pro foro quod miles de Monçon stet pro infancione de toto meo regno in iuditio et in juramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : et pedes stet pro milite villano de totis terris meis in iuditio et iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exierint cum homicidio aut cum muliere rousada uel cum alia qualibet calumpnia, excepto quod non ducat mulierem alienam de benedictionibus, et fecerit se uasallum de aliquo homine de Monçon, sit liber et defensus per forum de Monzon. Et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicicia aut cum pignora postquam in termino de Monçon intrauerit, si inimicus eius post ipsum introierit, et ei pignus abstulerit, aut aliquod malum ei fecerit, pectet domino qui tenuerit Monzon quingentos solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit et liuores quos fecerit. Et qui hominem de Monçon pignorauerit, et ante non petierit directum in Concilio uestro, pectet ad palatium LX^a^ solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit. Et homo de alia terra qui militem de Monçon descaualgauerit, pectet LX^a^ solidos. Et homo de Monçon qui militem de alia terra descaualgauerit, pectet V^e^ solidos. Et si homo de alia terra apprehenderit hominem de Monçon et eum in prisonem miserit, pectet trecentos solidos : Et si homo de Monçon apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de Monçon pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa : Et si mortuus fuerit, mulier et filii eius sint liberi de illa. Et homines de Monzon non soluant pignora pro domino de Monzon, neque pro meyrino, neque sint pignorati pro suo uicino. Et milites de Monçon, neque mulieres uidue, non dent pousatam per forum de Monzon, nisi pedones per manum iudicis, usque ad tercium diem. Et homines de uestris terminis uel de aliis terris qui sederint in uestras hereditates aut in uestros solares, et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum de iudice, et dent fideiussores quod respondeant ad directum, quando uenerint domini sui. Et si fecerint calumpniam, pectent eam dominis suis et septimam ad palatium : et non seruiant ad alium hominem, nisi ad dominos suos in quorum solares sederint. Et senara et vinee domini Regis habeant tale forum quale senare et vinee uestre habuerint. Et qui uicinum suum occiderit, et in domo sua fugerit, qui post ipsum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem forciauerit et ipsa uoces mittendo uenerit, si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit, pectet ad suum maritum triginta solidos et septimam ad palatium. Et homo de Monzon qui fideiussores dare uoluerint pro intentione de qua eum inquietauerint, et dederint duos homines fideiussores et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit noluerit recipere fideiussores, et postea eum mactauerit, totum Concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis, et palatium Episcopi, habeant calumpniam, et tota uilla habeat unum forum. Et homo de Monzon qui fideiussor intrauerit si contemptor eum non liberauerit, qualem fideiussoriam fecerit, talem pectet : Et si habuerit illum suum intemptorem mittat illum pro se, et exeat ipse de fideiussoria : et de suspecta de decem solidis ad minus iuret cum uno uicino qualem habuerit, et de decem solidis et supra iuret cum duobus uicinis. Et homo de monzon qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat, sua casa et sua hereditas, et uxor sua, et filii sui sint liberi et soluti per forum de monzon. Do eciam uobis pro foro, ut non habeatis alium dominum, nisi me Regem, et vxorem meam, et filios nostros. Et homo de monzon qui habuerit mulierem ad benedictiones, si eam lexauerit, pectet unum denarium ad iudicem. Et si mulier lexauerit suum maritum quem habuerit ad benedictiones pectet trecentos solidos, medietatem ad palatium et medietatem ad suum maritum. Et qui disrumperit casam cum lanceis et cum scutis de la porta a dentro, pectet trecentos soldos, medietatem ad dominum de ipsa casa et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum vicinum cum spata, pectet quadraginta solidos et septimam ad palatium. Et qui percusserit suum uicinum cum lancea et exierit de una parte ad aliam, pectet viginti solidos et septimam ad palatium, et si non exierit ad aliam partem, pectet decem solidos. Et plaga unde ossa exierint pro unoquoque osso, pectet decem solidos et septimam ad palatium : et de alia plaga, quinque solidos et septimam ad palatium. Et pro tota pignora siue sit de palatio siue sit de Concilio recipiant fideiussorem pro ad forum. Et concedo uobis quod non habeant defensam, neque montem, neque pelagum, nisi de toto concilio. Et nullus accipiat montadigum de ganatis de monzon. Et homines de monzon non dent portadigum in toto meo Regno. Et mando quod capiant portadigum in monzon, scilicet, de carrega de pedone tres mealas, et de caballo unum solidum, et de mulo unum solidum, et de boue VI denarios : Et de toto portadigo que uenerit ad monzon hospes ubi pausauerit terciam partem habeat, et portarius accipiat duas partes. Et uicinus de monzon non respondeat sine rancuroso. Totas istas intentiones iudicent alcaldes de uilla uestra per suam cartam : Et alias intenciones iudicent secundum arbitrium bonorum hominum. Ego Alfonsus dei gratia supradictus Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice

Digitized by Google

filia Illustris Regis Castelle et Legionis, et filia nostra Infanta domna Blanca, do et concedo ipsis populatoribus de monzon de gratia ut melius ipsa villa de monzon populetur quod meus Riquus homo nunquam pauset in ipsa villa de Monzon, nec in suo cauto : et quod pro portatico, et pro calumpniis, et pro omnibus meis rendis et foris et directuris suppradictis de predicta villa de Monzon dent quolibet anno mihi et meis successoribus trecentos morabitinos ueteres ad tercias anni, et non magis : et dent eos mihi extra uillam de Monzon. In cuius rei testimonium dedi et do dictis populatoribus de Monzon istam meam cartam apertam, mei sigilli munimine roboratam. Que fuit facta apud Vimaranes XII.ª die Marcii. Era M.ª CC.ª LXXXX.ª VIIII.ª

Domnus Gonsaluus garsie signifer Curie —Domnus Egidius martini maiordomus Curie, conf. —Domnus Andreas fernandi tenens ripam de minio —Domnus Martinus alfonsi tenens Braganciam —Domnus Didacus lupi tenens Lamecum, conf. —Domnus Martinus egidii tenens transserram —Domnus Gunsaluus menendi tenens ultra tagum, conf.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracharensis —Domnus Vincencius Electus Portugalensis —Domnus Egeas Episcopus Coliembriensis, conf. —Domnus Petrus Episcopus Lamecensis —Domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis —Domnus Matheus Episcopus Visensis, conf. —Domnus Martinus Episcopus Elborensis conf.

Domnus Menendus suerii de Merloo test. —Domnus Johannes de auoyno test. —Fernandus fernandi cogominus test. —Petrus martini petarinus test. —Petrus martini quondam superiudex test. —Domnus Rodericus martini comendator test. —Rodericus *(?)* iohannis Magister scolarum tudensis test.

Johannes suerii conelius test. —Petrus iohannis repositarius —Petrus fernandi coparius, test. —Johannes fernandi vicecancellarius test. —Dominicus petri Notarius Curie test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius curie.

..... notarius curie Notuit.

TERENA

TERENA

1262

Hoc forale, *a Brandano jam edito* (MONARCH. LUSIT., vol. VI, Append.) *in codice Publici Archivi, titulo* Foraes Velhos de Leitura Nova *insignito, ex quo descripsimus, tantum invenitur.*

In dei nomine et eius gracia. Notum sit omnibus tam presentibus quam fucturis quod ego donus egidius martini vna cum vxore mea dona Maria joannis et cum nostris filiis et filiabus facimus cartam de foro uobis populatoribus de nostra hereditate de sancta maria de Terena tam presentibus quam fucturis. Et damus et concedimus uobis predictam hereditatem nostram de sancta maria de Terena per terminos diuisatam, videlicet : quomodo incipit vbi intrat carraria de machos in vdialuiciuez : Et deinde per ipsam aquam de vdialuiciuez descendendo et intrat in vdianam et per ipsam aquam de vdiana ubi intrat aqua de azouel in vdianam et deinde surssum per ipsam aquam de azouel quomodo vadit ad athalayam de azouel : Et de ipsa atalaya de azouel quomodo vadit per cumen de alfauagom : Et de ipso cume de alfauagom quomodo vadit ad carrariam de machos. Et damus et concedimus vobis populatoribus de predicta nostra hereditate de Sancta maria de terena forum et costumes de Elbora quod forum tale est : Primo concedimus vobis quod due partes de caballariis uadant in fossado, et tercia pars remaneat in uilla : Et vna uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit ad fossado pectet quinque solidos pro foro pro fossadaria. Et pro homicidio pectet centum solidos ad palacium. Et pro casa derota cum armis scutis et spadis pectet trecentos solidos et septima ad palacium. Et qui furtauerit pectet pro vno nouem : Et habeat intentor duos quiniones, et septem partes ad palacium. Et qui mulierem afforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciada et ille negauerit det illa outorgamentum de tres homines tales quales ille fuerit : ille iuret cum duodecim : Et si non habuerit outorgamento iuret ipse solus : Et si non potuerit iurare pectet ad illam trecentos solidos et septima ad palacium. Et testimonia mentirosa et fiel mentiroso pectet LX.ª solidos et septima ad palacium, et duplet o auer. Et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feriret pectet LX.ª solidos medios ad palacium et medios ad concilium : Et de medio de concilio septima ad palacium. Et homine qui fuerit gentile aut herdeiro non sit meyrino. Et qui in uilla pignores achar et fiadur et ad montem fuerit pignorar duplet a pignora et pectet LX.ª solidos et septima ad palacium. Et qui non fuerit ad sinal de iudice et pignus sacudiuerit ad sayom pectet vnum solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelido caualeyros et pedones exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno miles pectet decem solidos et pedo quinque solidos ad uicinos. Et qui habuerit al-

Digitized by Google

deyam et vnum jugum de boues et decem oues et vnum asinum et duos leytos comparet caballum. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere pectet vnum solidum ad iudicem. Et mulier que lexauerit suum maritum de benedictione pectet trecentos solidos et setima ad palacium. Et ille qui lexauerit mulierem suam pectet vnum denarium ad judicem. Et qui caualo alieno caualgauerit pro vno die pectet I carnarium et si magis pectet las amgueyras, pro vno die sex denarios, et pro vna nocte vnum solidum. Et qui ferierit de lancea aut de spada pro intrada pectet decem solidos : Et si passauerit ad alteram partem, pectet viginti solidos ad quereloso. Et qui fregerit occulum aut brachium aut dentem, pro vnoquoque membro pectet centum solidos ou aligiado : Et ille det setima ad palacium. Et qui mulierem alienam ferierit ante suum maritum, pectet triginta solidos et setima ad palacium. Et qui moiom alieno in suo ero mudauerit, pectet quinque solidos et setima ad palacium. Et qui linde alieno quebrantauerit, pectet quinque solidos et setima ad palacium. Qui conducteiro alieno mactauerit suus amo colligat homicidio et det setima ad palacium : similiter de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molleyro, aut de suo solarengo. Qui habuerit vassallos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua fazenda nisi ad dominum de solar. Milites de sancta maria de Terena sint in judicio pro podestades et infanzones de portugal : Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in judicio pro caualeyros villanos de altera terra. Qui venerit vozeiro ad suo uicino pro homine de foris de uilla, pectet decem solidos et setima ad palacium. Ganado de sancta maria de Terena non sit montado in nulla terra. Et homine qui se naufragauerit suo adestrado quamuis habeat alium sedeat excusado usque ad caput anni. Mancebo qui mactauerit hominem foras uille et fugerit, suus amo non pectet homicidium. Por todas querelas de palacio judex sit uozeiro. Qui in uilla pignorar cum sayom et sacudiuerit ei pignos outorguet et sayom et prendat concilio de tres collaciones et pignoret pro LX[a] solidos, medios al rancuroso et medios ad concilium. Barones de sancta Maria de Terena non sint dados em prestamo. Et si homines de sancta Maria de Terena habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter eos firma, sed currat per esquisam aut reto. Et omnes qui quesierint pousar cum suo ganato in terminos de sancta maria de Terena, prendant de illis montado, de grege das oues quatuor carnarios, de busto das uacas vnam uacam. Et omnes milites qui fuerint in fossado aut in gardia, omnes caualeyros qui se perdiderint in algara uel in lide, primo ereptis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de sancta maria de Terena qui inuenerit homines de aliis ciuitatibus in suis terminis taliando uel leuando madeyram de montes prendant eis totum quod inuenerint sine calumpnia. De azarias et de gardias date nobis quintam partem sine vlla offrecione. Quicunque ganatum domesticum pignorauerit uel rapere fecerit pectet LX[a] solidos ad palacium et duplet ganatum ad dominum suum. Concedimus et firmamus perhenniter ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, judeos, siue mauros, nisi fuerit fideiussor vel debitor quicunque fecerit pectet LX[a] solidos ad palacium, et duplet ganatum quod prendiderit domino suo et insuper pectet centum morabitinos pro cauto quod fregerit : Et dominus habeat inde medietatem et concilium medietatem. Et siquis ad nostram uillam venerit per vin cibos aut aliquas res accipere, et ibi fuerit mortuus vel percussus non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum homicide habeantur. Et si cum queyxome de illo venerint ad dominum uel ad alcayde pectet centum morabitinos, medietatem domino et medietatem concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si jam per vnum annum aut per duos furare vel rapere dimisit si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit omnino pereat et subiaceat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro nec fuit respondeat ad suos foros. Et si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam voluntatem donet eam ad suos parentes et pectet illis trecentos morabitinos et setimam ad palacium et insuper sedeat homicida. De portagine de foro : de troxel de caualo de panos de lana ou de lino, vnum solidum : De troxel de lana, vnum solidum : De troxel de fustaes, quinque solidos : De troxel de panos de color, quinque solidos : De carrega de piscato, vnum solidum : De carrega de asino, sex denarios : De carrega dos christianos de conelios, quinque solidos : De carrega de mauris de conelios, vnum morabitinum : Portagem de caualo quem vendiderint in azougue, vnum solidum : De mulo, vnum solidum : De asino, sex denarios : De boue, sex denarios : De carneyro, tres mealias : De porco, duos denarios : De foron, duos denarios : De carrega de pane aut de uino, tres mealias : De carrega de peom, vnum denarium : De mauro quem vendiderint in mercato, vnum solidum : De mauro qui se redimerit, decimam partem : De mauro qui se taliat cum suo domino, decimam : De corio de uaca aut de zeura, duos denarios : De corio de ceruo, aut de gamo, tres mealias : De carrega de cera, quinque solidos : De carrega de azeyte, quinque solidos. Istam portaginem supradictam retinemus nobis et omnibus successoribus nostris integram. Et retinemus nobis regalengos et matham quos regalengos et quam matham pro ad nos iam filiauimus in ipsa hereditate. Et retinemus nobis molendina et fornos et azougues et montadum de tota predicta hereditate et portaginem et montadum debemus habere et recipere de hominibus de foris et de populatoribus predicte hereditatis nostre non debemus recipere montadum nec portaginem. Et ego donus egidius martini vna cum vxore mea dona maria Joannis et cum filiis et filiabus nostris, hanc cartam de foro vobis populatoribus Sancte marie de Terena concedimus et confirmamus et eam sigilli mei munimine roboramus in testimonium huius rei. Quicunque hanc cartam obseruauerit sit be-

Digitized by Google

nedictus a deo patre omnipotente : Et quicunque eam irrumpere voluerit sit maledictus et excomunicatus et cum juda traditore in inferno dampnatus. Facta carta mense februarii. Era Millessima Trecentessima. Qui presentes fuerunt, Donus Egeas episcopus Colimbriensis, Donus Joannes petri prior Monasterii sancte crucis Colimbriensis, Joannes Suerii decanus portugalensis, Gonsaluus gonsalui Cantor portugalensis, Dominicus petri clericus Domini regis port., test. : Rodericus fafiaz, Stephanus de freytas, test. : Santius petri de barbosa, Suerius petri de baruosa, Donus Menendus fernandiz de merloo, testes : Martinus moreira, Martinus petri, Martinus lobeira, Martinus stephani presbiter, testes.

CAUTUM S. MAMETIS DE RIPA DE TUA

S. MAMEDE DE RIBA-TUA

1262

Ex apographo authentico sæculi XV, olim in scrinio archiepiscopali bracharensi, nunc in Archivo Publico servato, deprompsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.

In dei nomine. Nouerint vniversi presentem scripti seriem inspecturi quod nos Martinus dei promissione bracharensis Archiepiscopus cum conssenssu et autoritate capituli nostri vobis populatoribus Santi Mametis et omnibus sucessoribus vestris facimus cartam de foro perpetuo de ipso nostro Cauto Santi Mametis de Ripa de tua cum omnibus suis terminis novis et antiquis excepta eiclesia cum hereditatibus et pertinenciis suis et exceptą piscaria que vocatur Cachum de lagenas malas quas nobis retinemus. Damus autem et concedimus vobis ipsum captum tali condicione et pacto videlicet quod vos exceptis hereditatibus quas habet eiclesia et quas de jure debet habere faciatis viginti quatuor quaurellas de illis hereditatibus que iam sunt facte siue rrute de illis uero hereditatibus que nondum sunt facte siue rrote faciatis viginti quinque partes. Et de istis viginti quinque partibus detis inde vnam partem eiclesie : de aliis autem viginti quatuor partibus non rrutis et de quairelis predictis per totum debent fieri viginti quatuor quairele et non plus. Et de qualibet quairelle vos et omnes subcessores vestri nobis et subcessoribus nostris pro foro dare debetis anuatim vnum quartarium de tritico et alium quartarium de secunda et duos pucales de vino et unam teigam de ligumine et qui non abuerit legumen det pro illo vnam teigam de pane. Item debetis dare nobis de qualibet quairela vnum vincilium plenum de lino sico de tendal et vincilium debet esse ita longum sicut tres feuere de lino in longum porrecte quas maiordomus terre inuenerit maiores in ipso capto. Item debetis dare nobis lunbos de venatis : et pro colecta omnes insimul debetis nobis in quodlibet anno siue veniamus ibi siue non, carnem uel piscatum quod valeat nouem libras de çera, uel ipsas nouem libras de çera quod istorum nos maluerimus : et libra debet esse de sedecim vnciis. Item de qualibet quairella dabitis pro ipsa colecta vnum alqueire de tritico et alium alqueire de centeno siue in pane cocto siue in grano quod nobis magis placuerit, et vnum almude de ordeo et vnum almude de vino : et tam panis quam vinum et ordeum predictum totum debet esse per menssuram quomodo currit in feira de constantim. Item de omni piscato marisco nobis dare debetis quartam partem et de qualibet quairela debetis dare sex geiras in quodlibet anno in labore eiclesie ipsius ville siue cum bobus siue alio modo et si aliqua de ipsis quairellis non fuerit populata, Concilium debet inde nobis facere predictum forum : et si aliquis uestrum aceperit ferrum contra alium debet pectare nobis quinque modios et omnes alie calupnie quas feceritis judicentur secundum consuetudinem terre de panoniis per judicem ipsius Cauti quem nos ibi posuerimus pro judice de conssilio vestro : Et nos habeamus inde medietatem et Concilium habeat aliam medietatem : et vnus ex vobis debet esse noster maiordomus et seruicialis in ipso Cauto quem nos elegerimus et nos debemus ei dare voluntates ... quibus coligat panem et vinum nostrum. Item d..... apilidum et in mandatum nostrum ita quod in ipsa die possitis reddire ad domos uestras : et non debetis dare luctossam nec maniadigo. Et si aliquis vestrum voluerit vendere vendat patri aut matri uel filiis uel germanis siue fratribus patrum et matrum et filiis fratrum et sororum qui sunt de illa avolenga : et si isti noluerint emere vendat eiclesie bracharensis uel eiclesie ipsius Cauti : et si eiclesia bracharensis uel eiclesia ipsius Cauti noluerint emere tunc vendat alicui de genere suo, uel alicui alii qui moretur in ipso cauto : Et faciat inde nobis predictum forum. Item non debetis ibi mittere filium uel filiam de algo nec aliquo modo hereditare ipsos uel aliquod religiosum : et nullus debet ibi habere hereditatem nisi illo qui moratus fuerit in ipso Cauto. Et non debetis habere alium dominum nisi Archiepiscopum bracharensem. Habeatis igitur vos et omnes subcessores vestri predictum Cautum cum prefacto foro jure hereditario perpetuo possidendum. Siquis autem tam ex parte vestra quam nostra contra cartam istam venire presumpserit pectet alteri parti centum modios carta ista nichilominus in ssuo rrobore perdurante. Et si aliqua alia carta super hoc aparuerit nulius .....

Digitized by Google

sit momenti. Facta carta per manum Johanis petri tabelionis bracharensis ciuitatis decimo sexto kalendas aprilis. Era millessima trecentessima.

Julianus —Martinus —Dominicus —, test. —Dominus petrus garsie Archidiaconus —Dominus geraldus archidiaconus —, test. : —Johannes peris —Stephanus pelagii —, canonicos.

Michaelis ihoanis judex bracharensis, test. —Petrus rroderici, test. —Stephanus garcia *(?)*, test. —Martinus ihoanis, test. —Johannes gunssalui, test. —Petrus fernandi, test.

TOLOSA

TOLOSA

1262

Foralis *de* **Tolosa** *autographum exemplar, ab antiquo in Archivo Publico servatum, nobis textum, quod hic edimus, praebuit.*

In Nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et filii et spiritus sancti amen. Ego don A. petri prior de portugal de ordin do espital una cum conuentu nostro uolumus populare Tolosa : Damus uobis populatoribus tam presentibus quam futuris foros et costumes docrate : ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tercia parte remaneat in ciuitate : et una uice faciant fossado in anno : Et qui non fuerit ad fossado pectet v solidos pro fossaderia. Et pro homicidio pectet c solidos ad palatium. Et pro casa derota cum armis, scutis, et spatis, pectet ccc solidos et vii.ª ad palatium. Et qui furtauerit, pectet pro uno noue, et habeat intentor duos quiniones et vii.ª partes ad palacio. Et quem mulier forciar et illa clamando dixit quod ab illo est aforciata, et ille negauerit, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum xii : Et sy non habuerit outorgamento iuret ipse solus : Et sy non potuerit iurare pectet ad illam ccc solidos et vii.ª ad palatium. Et testimonia mentiroso, et fidele mentiroso, pectet lxª solidos et vii.ª ad palatium, et duplet o auer. Et qui in concelo ou en mercado aut in ecclesia feriret, pectet lxª solidos, medios ad palatium, medios ad concilium : Et de medio de concilio, vii.ª ad palatium. Et omo qui fuerit gentile aut herdador que non seat meirío. Et qui in uilla pignos affalando aut fiador que a monte fuerit penorar, duplet a penora, et pectet lx solidos et vii.ª ad palatium. Et qui non fuerit a sinal de iudice, et pignos sacudiret a ssaion, pectet i solidum ad iudicem. Et qui non fuerit a apilido caualerios et pedones, etsceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, milles pectet x solidos, peon v solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et unum iugo de bois, et xxxx oues, et unum asinum, et dous leitos compare cauało. Et qui quebrantauerit sinal cum sua muliere, pectet i solidum ad iudice. Et mulier qui leixauerit suum maritum de beneditione, pectet ccc solidos et vii.ª ad palatium : Et qui leixauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. Et qui cauallum alienum caualgauerit pro uno die pectet i carneiro et sy magis pectet as angeiras, pectet pro die vi denarios, et una nocte i solidum. Et qui feriret de lancea aut despada pola entrada pectet x solidos : Et si introierit ad alia parte, pectet xxⁱ solidos aut quereloso *(sic)*. Et qui quebrantauerit oculum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet c solidos a sinaado, et ille det vii.ª ad palatium. Qui mulierem alienam ante suum maritum ferire, pectet xxx solidos et vii.ª ad palatium. Qui conduteiro alienum mataret suo amo non colligat omicidium, et det vii.ª ad palatium : similis de suo ortolano, et de quarteiro, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui mouron alieno in suo ero mudaret, pectet v solidos et vii.ª ad palatium. Qui lindem alienum quebrantauerit, pectet v solidos et vii.ª ad palatium. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditatam *(sic)* non seruiat ad alium hominem de tota sua fazenda nisi ad dominum de solar. Tendas molinos et fornos de omees de tolosa sint liberi de foro. Milites *de* tolosa sint in iudicio pro podestades et infanzoes de port. : Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iudicio pro caualariis uilanos de al*ia* terre. Qui uenerit uozeiro ad suum uizinum pro ominem de foras uilla, pectet x solidos et vii.ª ad palatium. Ganado de tolusa non sit montado nulla terra. Et homo a qui se anafragaret suum adestrado quamuis habeat alium sedeat excusatum usque ad capud anny. Mancebu qui mataret hominem foras uille *et* fugerit suo amo non pectet homicidium : per totis querelis de palatio judex sit uozeiro. Qvi in uilla penorar cum saion et sacudiret ei pignores outorge o saion et prendat concilio de tres collationes et prindet pro lx solidos, medios ad concilium et medios ad rancuroso. Baroes de tolosa non sint in prestamo dati. Et sy homines de tolosa habuerint iudicium cum hominibus de alia terre non curat inter illos firma, sed currat per esquisia aut repto. Et omnes qui quiserem pousar cum suo ganato in termino de tolosa, prendant deles montadigo de grege de ouibus iii carneiros, et de bosto das uacas i uaca : illud montadigo est de concilio. Et homines milites qui fuerint in fosado uel garda omnes caualos qui se perdi-

Digitized by Google

derint en algara uel in lide primo erectis eos sine quinta et postea detis nobis quinta directam. Et totus homo de tolusa quod inuenerit omines de aliis ciuitatibus in suis terminis talando aut leuando madeira de montes premdat totum que inuenerit sine calunia. De azarias et de gardas quinta parte nobis date sine ulla offrectione. Quycunque ganatum mistico pignorare uel rapere fecerit pectet LX solidos ad palatium et dupplet ganatum suo domino. Testamus uero et perhenniter firmamus quod quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, judeos, siue mouros, nisi fuerit fideiussor uel debitor quicunque fecerit pectet LX solidos palatio, et duplet ganatum quod prendiderit ad suum dominum : et insuper pectet C morabitinos pro couto quod fregerit, Prior et conuentus habeat metatem, et concilium medietatem. Syquis ad uestram uillam uenerit per uim cibos aut aliquam res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliquam calumpniam nec suorum parentum homicidia habeantur. Et si cum querimonia de ipso ad priorem uel ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, mediatatem priori et conuentu, et mediatate concilio. Mandamus et concedimus quod si aliquis fuerit latro et si iam per unum annum uel duos furtari uel rapere dimiserit, si pro aliqua repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : Et si latro est et si latro fuit omnia pereat et subbeat penam latronis. Et si aliquis repetitur pro furto et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapuerit extra suam uolumptatem donet eam ad suos parentes et pectet eis CCC morabitinos et VII.ª ad palatium, et insuper sit homicida. De portagem de foro : de troxel de caualu de pannis de lana uel de lino, I solidum : De troxel de lana, I solidum : De troxel de fustaes, V solidos : De troxel de panos de color, V solidos : De carrega de pescado, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de christianis de coniliis, V solidos : De carrega de mauris de coniliis, I morabitinum. De portagem de caualo que uenderem en mercado, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De boue, VI denarios : De carneiro, III mealias : De porcu, II denarios : De furon, II denarios : De carrega de pam et de uino, III mealias : De carrega de peon, I denarium : De mouro que uendiderit in mercado, I solidum : De mouro que se redimerit, decimam : De mouro qui taliat cum suo domino, decimam : De corio de uaca ou de zeura, II denarios : De corio de ceruo uel de gamo, III mealias : De carrega de cera, V solidos : De carrega dazeite, V solidos. Istud portagem est de homines foras uille, tercia de suo hospite et duas partes de priore et conuentu.

In dei nomine. Conozuda a cousa sega a tudos aqueles que esta carta presente uirem, que eu Frei affonsu petri homildoso Priul dospital em portugal em ssenbra con o nosso cabidoo, Damos aos poboadores de tolosa a pobrar huma nossa herdade in a ribeyra de soor en o termo do crato a qual herdade ficou por nosso sesmo, quando ssesmamos con o concelo do crato, saluuo aquela herdade que era da grania de santarem : E a uinha com sseus farregeaes, e com ssas ..... da grania que foy do crato, as quaes filamos pera nossas searas. Todalas outras cousas e herdades subditas damos aa tal foro a esses poboadores, conuem a ssaber, que elles dem a nós *(?)* II dizimas : a huma sseer de pam, e de uinho, e de lino, per rrazom daquella herdade : E deuuem a dar outra dezima á eygleia de todas as cousas que ouuerem assi como perteence á santa eygleya. E deuemos a auer VI domas do ano de relego em essa uila de to.... : E o azougue deue a sseer nosso se o nós y fezermos. E aos que y tallarem ou uenderem deuem a nós a fazer tal foro que fazem ora os do Crato ao concelo. E esses poboadores subditos deuem a lauorar ou dar a lauorar essas herdades em maneyra que nós ende aiamos o nosso dereyto assi como é de sub scripto. E sse pela uentura da terra ende alguu ou alguus se quizer ir deuem leyxar essas herdades a quem nas pobre, e a quem nas fruiteuiege. E sse pela uentura essa herdade alguu ou alguus que quiser ou que quiserem uender uendam o que quiserem uender a todo homem : Saluuo ende outra ordim ou clerigo ou caualeyro. E esses a que a uenderem fazam tal foro qual nós fazemos : E aaqual nom deuem uender nem doar, aiam eles e os que depos eles ueerem essa herdade pera todo tempo : E fazam ende este foro sobredicto ao spital : E en todoas as outras cousas que aqui nom ssom : E fazam e aiam costumes do crato. Facta carta in mensse Maii. Sub era M.ª CCC.ª annos. Rege alfonssus in Portugalie Regnante.

Quem contra este feito uier sega maldito e iaca su iudas no inferno, e sega escomungado : he esta carta roboramos e confirmamos en cabidoo geeral.

Frei don ioham garcia —Frey don Pelaio moniz —Frei don Ruiz martiins —Frei mendo martiins —Frei don martim fagundiz —Frei Fernam petri.

Frei Gil —Frei Lourenço garcia —Frei S. petri —Frei Joham carapecus —Frei Martim lourenço —Frei Joham lourenço capelam.

Frei Petro de muga —Frei Joham fernandiz —Frei Martim suariz —Frei Gomez —Frei Domingos —Frei P. pelaio.

Frei Lopo affonso —Frei S. eanes —Frei Martim carnaz —Frei Joham uicente —Frei Nicolao lobo —Frei Rui petro.

Joham steuaiz de santaren —Laurencius iohannis —V. Martim dos pees, alcalde —P. albocaz, alcalde —P. eanes, alcalde —P. deuora alcalde.

Digitized by Google

BERINGEL

BERINGEL

1262

Textum hujus foralis *decerpsimus ex charta autographa ejusdem, quae in scrinio monasterii Alcobaciae servabatur, nunc vero in Publico Archivo invenitur.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Sciant omnes homines tam presentes, quam futuri, quod nos frater S. dictus Abbas et Conuentus Alcobacie damus et firmiter concedimus hereditatem nostram de beringel populatoribus sub tali condictione, quod ipsi populatores persoluant nobis et omnibus successoribus nostris sine fraude, contentione et diminutione quintam partem totius panis, vini, et lini : panem uidelicet in area, vinum in torculari, et linum in tendal. Et ipsi populatores debent colligere panem cum suis hominibus, et comedere de suo : et si necesse habuerint operarios ad ipsum panem colligendum, si pro pane conducti fuerint, de communi area sunt pagandi, secundum quod pagauerint sui uicini. Et si aliquis populatorum panem de suo non habuerit ad comedendum, debet metere et dibulare et comedere de communi agro, per mandatum maioris domi uel cellerarii, et postea persoluere monasterio partem suam. Et ipsi populatores debent fructificare ipsam hereditatem ut monasterium semper habeat directum suum. Et si forte aliquis eam uendere uoluerit, vicinis suis habitantibus in ea uendat : sed si uoluerit eam uendere alii habitanti extra ipsam hereditatem, primo interoget cellerarium qui ibi fuerit ex parte monasterii, et si eam uoluerit tantum pro tanto debet eam comparare. Et cellerarius et fratres non debent in ipsam hereditatem mittere porcos suos, nisi de consensu et beneplacito ipsorum populatorum. Et ipsi populatores non possunt nec debent uendere ipsam hereditatem clerico, uel militi seculari, uel religioso, uel alicui alii per quem redditus monasterii alienari possint uel etiam impediri, nec sit eis licitum filium uel filiam alicuius militis uel nobilis enutrire. Preterea ipsi populatores transactis decem annis debent habere relegum, secundum forum et consuetudinem de begia. Omnes autem populatores et heredes ipsius hereditatis nostre de beringel debent habitare intus in ipsa hereditate. Et si aliquis de ipsis populatoribus habuerit equm uel equam concedimus ei quod possit facere ferragenalem de una teeyga, pro ad ipsum equm : et si forte uendiderit ipsum ferragenalem, persoluat monasterio partem suam : et si ad faucem peruenerit similiter det monasterio partem suam. Et exceptis istis foris supra scriptis, Ipsi populatores debent habere forum secundum quod scriptum est in karta ubi scriptum est forum de begia. Et ut hec compossicio maioris roboris obtineat firmitatem, fecimus inde fieri duas kartas per alphabetum diuisas, quarum una nos abbas et conuentus retinemus, et aliam ipsi populatores retinent. Et quare nos conuentus proprium sigillum non habemus, aposicione sigilli abbatis nostri anbas kartas fecimus roborari. Facta Alcobacie sub Era M.ª CCC.ª, VII.° idus sebtenbris.

PORTEL

PORTEL

1262

Hoc forale *in codice, saeculo XIV exarato, qui titulum* Livro dos Bens de D. João de Portel *prae se fert, et in Archivo Publico ab antiquo servatur, invenitur. Lectiones varias ex alio exemplari saeculi XV, quod in ipso extat archivo, omisimus, eo quod ex illo codice descriptum fuisse evidenter patet.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Sabuda cousa seia a todos aqueles que esta presente carta uirem que eu don Joham perez davoym, e mha molher donna Maria affonsso en senbra com nosso fillo Pedro eanes, damos e outorgamos a todolos pobradores do nosso Castello de Portel e de sseus termhos assi aos presentes come aos que am de uiir foros e custumes da Cidade devora e de seus termhos foras ende os dereitos dos joyzes e de seus andadores que nós deuemos a auer e todollos nossos successores que despos nos ueerem : Conuem a ssaber : Tal é o foro devora : Que as duas partes dos caualeiros uaam en ffossado, e a terça parte remaesca no Castello : e huma uez façam fossado no ano. E quem nom for no fossado peite por foro V soldos por fossadeira. E por omizio peite C soldos ao senhor da terra. E por casa derrota cum armas e cum scudos e cum spa-

Digitized by Google

das peite ccc soldos e a vii.ª parte ao senhor da terra. E quem furtar peite por huum noue, e aia o rrancuroso dous quinões, e as vii partes o Senhor da terra. E quem molher afforçar, e ela chamando disser que daquel est afforçada, e el negar, dê ela outorgamento de iii homens taes quaes aquel for, e el iure com xii : e se nom ouuer outorgamento iure el soo, e se nom poder iurar peite a ela ccc soldos e a vii.ª parte ao senhor da terra. E testemoya mentirosa e fiel mentiroso peite lx soldos e a septima parte ao senhor da terra, e dobre o auer. E quem en Concello ou en mercado ou en Egleia ferir peite lx soldos, ameyadade ao senhor da terra, e ameyadade ao Concello : e dos medios do Concello a septima parte ao senhor da terra. E todomem que for gentil ou onradoiro nom seia meirino : e quem en villa penhores achar e fiador e ao monte for penhorar dobre a penhora e peite lx soldos e a vii.ª parte ao senhor da terra. E quem nom for a sinal do Joyz e penhores sacudir ao sayom, peite i soldo ao senhor da terra. E quem nom for en apelido caualeiros e peões saluo aquelles que forem in seruiço aleno, o caualeiro peite x soldos, e o peyon v soldos aos uezinos. E quem ouuer aldeya e huum jugo de boes, e xxxx.ª ouelhas, e huum asno, e ii leitos compare caualo : e quem quebrantar sinal com sa molher peite i soldo ao senhor da terra. E moller que leixar seu marido de beençom, peite ccc soldos e a vii.ª parte ao senhor da terra : e quem leixar sa moller peite i dinheiro ao senhor da terra. E quem caualo aleno caualgar por i dia peite i carneiro, e se maes peite as angueiras, por huum dia vi dinheiros, e por huma noite i soldo. E quem ferir de lança ou de spada, pola entrada peite x soldos : e se passar da outra parte peite xx ao quereloso. E quem quebrantar ollo ou braço ou dente por cada uum membro peite c soldos ao quereloso, e el dê a vii.ª parte ao senhor da terra. Quem moller alena ante seu marido ferir peite xxx soldos e a vii.ª parte ao senhor da terra. Quem marco aleno in sa herdade mudar, peite v soldos e vii.ª ao senhor da terra : quem linde aleno britar peite v soldos e vii.ª ao senhor da terra. Quem condoiteiro aleno matar, seu amo colha omezio e dê a vii.ª ao senhor da terra : outrossi de seu ortolam e de seu quarteiro e de seu molneiro e de seu solarengo. Quem ouuer vassallos en seu solar ou en sa herdade nom sirua a outro homem de toda ssa fazenda, senon ao senor do solar : tendas e moynos e fornos de homens de Portel seiam liures de foro. Caualeiros de Portel seiam in joyzo de podestades e de Infanções de Portugal. E outrossi os clerigos aiam custume de caualeiros. Peones seiam en joyzo por caualeiros uilhãos doutra terra. Quem ueenr uozeiro a seu vezino por homem de fóra da vilha, peite x soldos e a vii.ª ao senor da terra. Gaado de Portel nom seia montado en nenhuma terra. E homem a que se danar seu caualo amacar aia outro seia scusado atá a cabeça do ano. Mancebo que matar homem fóra da villa e fugir, seu amo nom peite omizio. Por todas querelas do paaço, o joyz seia uozeiro. Quem en villa penhorar com sayom e sacudirem a el os penhores, outorgue o sayon, e prenda concello de iii freeguesias e penhore por lx soldos, ameyadade ao senor da terra e ameyadade ao Concello. Barones de Portel nom seiam in prestamo dados. E se homens de Portel ouuerem iuyzo com homens doutra terra, nom corra antreles firma mas corra per enquisa ou en reto. E se en termhos de Portel exir montadigo, o senor da terra aia ameyadade e o Concello ameyadade. E todolos caualeiros que forem in fossado ou in guarda todolos caualeros que se perderem en algara ou en lide, primeiramente seiam cobrados sen quinta e depois seia dada a quinta ao senor da terra dereitamente. E todomen de Portel que achar homens doutras villas en seus termhos tallando ou leuando madeira de montes filhem todo quanto lhis acharem, sen nenhuma cooyma. De azarias e de guardas a quinta parte seia dada ao senhor da terra sen nenhuum enbargo, e sen nenhuma ofreçom. Quemquer que gaado casandeiro penhorar ou fezer arabinar peite lx soldos ao senor da terra, e dobre o gaado a seu dono. Testamos e firmamos pera senpre que quemquer que mercadores ou viadores christianos ou judeus ou mouros penhorar se nom for fiador ou deuidor quemquer que o faça peite lx soldos ao senhor da terra, e dobre quanto filhar a seu dono : e sobre todesto peite c marauidis por couto que britou, e o senhor da terra aia ameyadade e o Concello ameyadade. E se alguem a uossa villa uener filhar comeres ou outras cousas per força e y morto for ou ferido nom peytem por el nenhuma cooyma, nem aiam por omiziães seus parentes : E se en for com queissume ao senhor da terra, peite c marauidis, ameyadade ao senhor da terra e ameyadade ao Concello. Mandamos e outorgamos que se alguem for ladrom e se iá per huum ano ou per dous leixou afurtar ou arrabinar se por alguma cousa for demandado daquelas cousas que a fazer soya asaluesse assi come ladrom : E se ladrom est e ladrom foy de todentodo desperesca e padesca pena de ladrom. E se alguum for demandado por furto e nom est ladrom nem foy responda a seus foros. E se alguum homem filha alhena arabinar contra ssa uoontade dê ela a sseus parentes e peite a eles ccc marauidis, e a vii.ª parte ao senhor da terra, e sobre todesto seia omiziam. Este est foro de portagem : De troxel de caualo de panos de lãa ou de lino, i soldo : De troxel de lãa, i soldo : De troxel de fustanes, v soldos : De troxel de panos de color, v soldos : De carrega de pescado, i soldo : De carrega dasno, vi dinheiros : De carrega de christianos de conelos, v soldos : De carrega de mouros de conelo, i marauidi : De portagem de caualo que uenderem en mercado, i soldo : De muu, i soldo : De asno, vi dinheiros : De boy, vi dinheiros : De carneiro, iii mealhas : De porco, ii dinheiros : De forom, ii dinheiros : De carrega de pam ou de vino, iii mealhas : De carrega de peon, i dinheiro : De mouro que uenderem in mercado, i soldo : De mouro que se remiir, dezima : De mouro que talia com seu dono, dizima : De corio de vaca e de zeura, ii dinheiros : De corio de ceruo e de gamo, iii mealhas : De car-

Digitized by Google

regas de çera, v soldos : de carregas dazeite, v soldos. Esta est portagem domeens de fóra da villa, e a tercia parte est de seu hospede e as duas partes do senhor da terra. E todalas outras cousas que nom sum scritas en esta karta seiam usadas per foro e per custume devora. E todolos moradores de Portel e de seus termhos assi os presentes come os que am de uiir, deuem a seer nossos vassallos e obedeceerem a nós e a todolos nossos successores assi come a senor : e depoes que ouuerem as herdades uengadas, uendanas a quem lhys prouguer : Mas nom uendam elas nem doem a homees que aiam moor poder ca nós nem que nossos successores : nem recebam filhos nem filhas nem padre nem madre que moor poderio aiam ca nós nem ca nossos successores : nem criem filhos nem filhas alenos que moor poderio aiam ca nós nem ca nossos successores. E se per uentura alguum ou alguus fezerem ou fezer alguma destas cousas ou todas nom ualha. E eu dauandito don Joham periz davoym in senhra com ma molher dona Maria afonsso e com nosso filho Petreanes esta carta de suso scripta e este foro damos e outorgamos a uos todolos moradores de Portel e de seus termhos assi aos presentes come os que am de uiir perdurauilmente. E que esta nossa confirmaçom perdurauilmente seia senpre confirmada esta nossa carta com nossas mãos proprias reuoramos e confirmamos perante moytos boons homens, e ela in testemoyo desta cousa de nosso seelo fezemos seelar. Feita a carta in Evora primo dia de Dezenbro. In Era M.ª CCC.ª E todos aqueles que este nosso feito outorgarem aiam a beençom de deus e da beenta uirgem sancta Maria e de toda a corte celestial e a nossa e seiam quenoeyros con os amigos de deus no seu sancto Reyno. E quemquer que contra este nosso feito queira uiir ou esta carta queira contradizer seia maldito de deus e de sancta Maria sa madre e de toda a corte celestial e aiam galardom que deus deu a Judas scarioth e sobre todesto aiam a nossa maldiçom.

PADORNELOS

PADORNELOS

1263

***Ex* Lib. I Donationum Alphonsi III** *hoc decerpsimus* forale. *Aliud exemplar authenticum saeculi XV, quod in Publico Archivo servatur, ex ipso libro regestorum Alphonsi III descriptum esse videtur.*

A. dei gratia Rex Port. vniuersis presentem cartam inspecturis, Notum facio quod ego mandaui fieri inquisitionem per Judicem et Tabellionem de barroso super eo quod Rodericus petri quondam Judex de Padornelos dixit mihi pro hominibus de Padornelos quod ipsi homines de Padornelos perdiderant suam cartam de foro quam rex donnus Sancius auus meus dederat eis : per quam cartam habebant suos terminos diuisatos et demarcatos et per quam populabant ipsum meum regalengum de Padornelos, et faciebant inde mihi meum forum : et inueni per ipsam inquisitionem quam ego inde super hoc recepi clausam et sigillatam sigillis predicti Judicis et Tabellionis, quod quicunque homo habuerit unum jugum bouum debet mihi et successoribus meis dare omnibus annuatim unum quartarium de pane et qui habuerit unum bouem debet dare mihi et omnibus successoribus meis unum sestarium de pane pro jugada : et qui habuerit quayrelam debet dare unum sestarium de pane pro jugada : et postquam habuerit eam per unum annum debet eam uendere uel donare si uoluerit tali homini layco qui faciat inde mihi et omnibus successoribus meis meum forum plene et sine inpedimento. Et similiter inueni per ipsam inquisitionem quod homines de padornelos non debent pectare nisi tres calumpnias, videlicet rausum, homicidium de homine mortuo, et stercus positum in ore : et quod pro furto debent dare pro uno nouem : et quod pro rausso et pro homicidio de homine mortuo et pro stercore posito in ore pro quolibet eorum debent dare mihi et omnibus successoribus meis C.m modios planos : et istud debet ante probari per bonos homines : et predictis panis et calupnie debent esse date per iudicem de ipsa villa de padornelos : et similiter inueni per predictam inquisitionem quod quicunque habuerit caballum uel equam et scutum et lanceam non debet dare jugadam nec luctosam nec portagium in toto meo regno : nec debet ire in apelido nec in fossado nisi quod eadem die qua exiuerit de casa sua possit redire ad suam casam : et quod prestimoniarius nec maiordomus non debet hospitari in sua villa : et quod ipsi homines de Padornelos debent mittere judicem et seruicialem et Maiordomum et clericum et quod isti non debent dare jugadam et quod nullus debet eos pignorare nisi pro intentione predicte ville : et quicunque uoluerit recedere de ipsa villa debet ire in saluo cum tota sua sustancia, et nullus debet eum inpedire. Et similiter inueni per predictam inquisitionem quod termini de padornelos sunt isti, videlicet Laranquino, et Sendin, et sancta Crux. Et quicunque male fecerit hominibus de padornelos debet pectare mille solidos de bona moneta. Vnde ego uisa ipsa inquisitione et diligenter inspecta et habito concilio super ea concessi et concedo hominibus de padornelos supradictum forum tali uidelicet pacto quod ipsi faciant

Digitized by Google

mihi et omnibus successoribus meis supradictum forum plene et in pace. In cuius rei testimonium dedi hominibus de Padornelos istam meam cartam. Datum Colimbria, v.° die Octobris, Rege mandante per domnum Johannem de auoyno maiordomum Curie, et per Cancellarium, et per Martinum dade, et per Alfonsum suerii superiudicem. Vincentius fernandi notuit. Era M.ª CCC.ª III.ª

SILVE

SILVES

1266

Ex Lib. I Donationum, *ut aiunt,* Alphonsi III, *textum descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In dei nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego A. dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio et domno Alfonso et domna Blanca et domna Sancia facio cartam de foro uobis populatoribus de Silue, videlicet do et concedo uobis populatoribus de Silue presentibus et futuris forum usus et consuetudines ciuitatis Vlixbone excepta iugada de pane quam uobis in perpetuum quito : et retineo mihi et omnibus successoribus meis in perpetuum omnes furnos panis et omnes salinas constructos et construendos constructas et construendas in Silue et in terminis suis, et omnes tendas de Silue quas reges sarracenici tenebant tempore sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod non uendatur aliud sal in villa de Silue nec in terminis suis nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus quod vicinus de Silue qui uinum uoluerit sacare de Silue uel de suis terminis soluat mihi de quolibet tonello medium morabitinum de vino quod comparauerint : et ille qui non fuerit vicinus, de vino quod sacauerit soluat de quolibet tonello I morabitinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de Silue et de suis terminis illos almudes de vino quos dant in vlixbona de portagio de vino quod sacant per mare saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis molendina de Oydaradi et omnes regalengos de Lacuna et de Arrogel et omnes figueyredos meos quos sarraceni de me tenent. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues et fanegas, et balnea de villa et de termino de Silue. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis ius patronatus omnium ecclesiarum de Silue et de terminis suis constructarum et construendarum et ballenationem : et in omnibus aliis rebus preter supradicta, Do et concedo uobis forum usus et consuetudines ciuitatis Vlixbone, quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit pectet v^e solidos, et hoc sit sine uozeiro : et si infra domum ruptor occisus fuerit occisor uel dominus domus pectet I morabitinum, et si uulneratus fuerit ibi, pectet pro eo medium morabitinum : similiter pro homicidio et pro rauso publice facto pectet v^e solidos : pro merda in buca LX solidos pectet testimonio bonorum hominum : furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum vini Regis rumperit, et in relego suum vinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet V solidos, et secundo V solidos : et tercio si iterum inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, vinum totum effundatur et arcus de cupis uel de tonellibus incidantur. De vino de fora dent de unaquaque carrega I almude et uendatur aliud in relegum. Et habitatores de Silue habeant libere tendas suas et furnos ollarum saluis mihi supradictis meis tendis : et de furnis de tegula dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet LX solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui armam per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet LX solidos. Et homines de Silue habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitant pectent pro homicidio et rauso noto et merda in buca LX solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in apelido regis et nullum aliud forum faciant regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mittatur almotace per alcaydem et per Concilium ville : et dent de foro de vacca I denarium, et de zeuro, I denarium, et de ceruo, I denarium, et de bestia de piscato, I denarium, et de barca de piscato, I denarium, et de judicato similiter, et de alcauala, III denarios : De ceruo et de zeuro, et de vacca et de porco, I denarium : Et de carnario, I denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra dent unum morabitinum, a X morabitinis et infra, dent medium morabitinum : De equa uendita uel comparata, dent II solidos : et de boue, II solidos, et de vaca I solidum, et de asina uel de asino, I solidum : de mauro uel de maura, medium morabitinum : De porco uel

Digitized by Google

de carnario, II denarios : De caprone uel de capra, I denarium : De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera, medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana, I morabitinum : De bracale, II denarios : De uestitu de pellibus, III denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora decimam : De concas uel de uasis lineis decimam. Et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quem uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent III denarios, de asinari III medalias. Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint recipiatur ab eis : Si autem soldadam dare noluerint dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent VI denarios. Pedites dent octauam vini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat, et si nuxerit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocrauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Conceliarius qui fuerit ad sogeyram et illuc manserit det folem unius conelii, et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conelium cum pelle sua. Et conceliarius de fora det decimam quociens uenerit. Mercatores de Silue qui panem suum uel vinum uel ficus uel oleum in aliis locis habuerint et ad Silue illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel purrinam et cum percusserit pectet XXX solidos : Si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret villam super inimicum suum nisi per treguas aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum et si cum muliere inuentus turpiter fuerit maiordomus non mitat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per aquam dent decimam. De atalaya de villa debet rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Miles de Silue cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo per quod eum habeat ego eum recipiam meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eat ad domum militis sine portario Pretoris. Et meus nobilis homo qui Silue de me tenuerit non mitat ibi alium alcayde nisi de Silue. De casis quas mei nobili homines, aut freyres aut hospitalarii, aut monasteria in Silue habuerint faciant forum ville, sicut ceteri milites de Silue. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari : ut si dominus eius uenerit detur ei. Si autem dominus eius dato precone usque ad tres menses non uenerit, tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat alcayde per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada seyxaginta militum et supra diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pilitarius qui in Silue casam habuerit et in ea laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint et per officium suum uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas, et faciant mihi meum forum. Qui equm uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Silue ubi eum comparauerit uel uendiderit ibi det portagium : et pedites quibus suum habere debuerint dare dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det ei directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus Siluensis si furtum fecerint ut supradictum est componatur medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Silue non dent luytosam. Adaliles de Silue non dent quintam de quinione suorum corporum. Milites de Silue non teneant çagam in exercitu regis. Panatarie dent pro foro de XXX panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt, et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato, det duos denarios, et de barca de piscato minuto, II denarios, et de toto alio piscato dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : Et ad hec eat maiordomus testimonio bonorum hominum, et non alia. Milites de Silue testificentur cum infançonibus de portugali. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter seruauerit benedicionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maleditionem dei et mei consequatur. Qui eciam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit pectet V^c solidos. De nauigio uero mando ut alcayde et duo spadalarii et unus petintal habeant forum militum. Concedo eciam uobis ut nunquam intrent in nauigium meum pedites de Silue contra suam uoluntatem sed in eorum sit beneplacito uenire per terram aut per mare ad obsequium meum. Facta carta in vlixbona Mense Agusti Rege mandante. Era M.^a CCC.^a IIII.^a domnus Gonsaluus garsie alferax Curie, conf. domnus Johannes de auoyno maiordomus Curie, conf. domnus Alfonsus lupi tenens Sausam, conf. domnus Didacus lupi tenens Viseum, conf. domnus Petrus poncii tenens Vaugam, conf. Petrus iohannis tenens Trasserram, conf. Stephanus iohannis tenens Chauias, conf. Petrus iohannis

Digitized by Google

de Portel tenens Algarbium, conf. Nuno martini meyrinus tenens Braganciam, conf. Johannes suerii conelius, Martinus dade Pretor Sanctaren., Fernandus martini curutelo, Petrus martini petarinus, Fernandus fernandi cogominus, Alfonsus nouaes, Alfonsus suerii superiudex, test. : domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis, domnus Egeas Episcopus Colimbriensis, domnus Vincencius Episcopus Portugalensis, domnus Petrus Episcopus Lamecensis, domnus Matheus Episcopus Visensis, domnus Rodericus Episcopus Egitaniensis, domnus Matheus episcopus Vlixbone, domnus Martinus Episcopus Elborensis, domnus Garsias Episcopus Siluensis, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie, conf. Vincentius fernandi notarius Curie fecit.

GARVAM

GRAUÃO

1267 VEL ANTEA

Ex codice saeculi XIII, in quo consuetudines (costumes) *oppidi* de Gravão *collectae fuerunt, hoc* forale, *quod in ipso codice consuetudinibus antecedit, descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In nomine sancte et indiuidue trinitatis patris et fillii et spiritus sancti amen. Hec est carta de foro quam iussi fieri ego Domnus Pelagius petri dei gratia Magister Ordinis Milicie sancti Jacobi, vna cum Jhoanne Reymundi comendator de Merthola, et cum Conuentu eiusdem loci, Vobis populatoribus de garuam tam presentibus quam futuris : Damus siquidem uobis forum et custume de alcaçar : Forum tale est, uidelicet ut due partes militum uadant in fossatum, et tercia pars remaneat in uilla, et una uice in anno faciant fossatum : et ille qui non iuerit ad fossatum, pectet pro foro v solidos pro fossadeira. *De homezio.* Et pro homicidio pectet c solidos ad palacium. *De casa derota.* Et pro casa disrupta cum armis scutis spatis pectet ccc solidos et septima ad palacium. *De quem furtar.* Et qui furatus fuerit pectet pro uno nouem, et intentor habeat duos quiniones, et vii^em^ partes ad palacium. *De quem forciar moller.* Et qui mulierem fforciauerit et illa clamando dixerit quod ab illo est afforciata, et ille negauerit, det illa autorgamentum de tribus hominibus qualis ille fuerit, et ille iuret cum xii^cim^ : et si non habuerit auctorgamentum, iuret ipse solus : et si non potuerit iurare, pectet ad illam ccc solidos et septima ad palacium. *De testimonia mentirosa.* Et testimonia mentirosa et fiel mentirosus pectet lx^a^ solidos et vii.^a^ ad palacium, et duplet ipsum habere. *De qui ferir in mercado ou in ecclesia ou in concelo.* Et qui in concilio aut in mercato aut in ecclesia feriuerit, pectet lx^a^ solidos, medietatem ad palacium, et medietatem ad concilium, et de medietate de concilio vii.^a^ ad palacium. *De foro de meirino.* Et homo qui fuerit gentilis aut herdeiro non sit meirinus. *De quem penorar sem dereito.* Et qui in uilla pignora inuenerit et fideiussorem, et ad montem iuerit pignorare, duplet ipsa pignora, et pectet lx solidos, et vii.^a^ ad palacium. *De quem nom for a sinal de juiz.* Et qui non iuerit ad sinal de iudice, et pignora abstulerit ad saionem, pectet i solidum ad iudicem. *De quem nom for a apelido.* Et qui non fuerit ad apeliendum caballarii, et pedones, exceptis hiis qui sunt in seruicio alieno, miles pectet x solidos, et pedes v solidos ad uicinos. *De foro de caualo.* Et qui habuerit aldeiam et unum iugum boum, et xxxx oues, et unum asinum, et duos leitos comparet caballum. *De quem quebrantar sinal.* Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet i solidum ad iudicem. *De moler que lexar seu marido.* Et mulier qui lexauerit suum maritum de benedictione, pectet ccc solidos et vii.^a^ ad palacium. *De homem que lexar sa moller.* Et qui lexauerit mulierem suam pectet i denarium ad iudicem. *De quem fillar caualo alleo.* Et qui caballum alienum caualgauerit, pro uno die pectet unum carnarium, et si magis pectet las angueiras, pro uno die vi denarios, et pro una nocte i solidum. *De quem chagar.* Et qui percusserit de lancea, aut de spata, pro intrada pectet x solidos : et si transierit ad alteram partem pectet xx solidos ad querelosum. *De nembro tolleito.* Et qui crebantauerit oculum aut brachium, aut dentem, pro unoquoque membro, pectet c solidos ad lisiado, et ille det vii.^a^ ad palacium. *De quem ferir ante seu marido.* Qvi mulierem ante suum maritum percusserit, pectet xxx solidos, et septima ad palacium. *De quem mudar marco alleo.* Qui moion alienum in suo ero mutauerit, pectet v solidos, et vii ad palacium. *De quem quebranta linde alleo.* Qvi linde alienum crebantauerit, pectet v solidos ad palacium. *De quem matar cozineiro aleo.* Qvi conducteiro allienum mactauerit, suus amus colligat homicidium, et det vii.^a^ ad palacium. Similiter de suo hortolano, et de quarteyro et de molneiro, et de suo solarenguo. *De foro de vassalos.* Qvi habuerit uassallos en seu sollar ou en sua hereditate, non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi ad dominum de solar. Tendas et mollinos et fornos de hominibus de Garuam sint liberi de foro. *De foro de Caualleiros.* Milites de Garuam sint in iudicio pro podestades et enfançones de portugal. *De clerigos.* Clerici uero ha-

Digitized by Google

beant mores millitum. Pedones sciam in iudicio pro caballariis de altera terra. *De quem destoruar seu vizino.* Qvi uenerit uozeiro ad suum vicinum pro homine de foras ville, pectet x solidos et VII.ª ad palacium. *De gaado de Garuam que nom seia montado.* Ganatum de Garuam non seia montado en nulla terra. *De quem se dana seu cauallo.* Et homo cui se anafragauerit suus caballus, pero habeat alium, sit excusatus usque ad caput anni. *De mancebo alleo que matar homem.* Mancipium qui mactauerit hominem foras ville et fugerit suus amus non pectet homicidium. *De vozeiro de paaçio.* Pro totis querellis de palacio, iudex sit vozeiro. *De quem toller penor a seyon.* Qvi in villa pignorauerit cum saione, et abstulerint ei pignora, auctorguet sayon et accipiat concilium de tribus collacionibus et pignoret pro LXª solidos, medios ad concilium, et medios ad rancurosum. *Que os de Garuam nom seiam dados en aprestamo.* Barones de Garuam non sint in prestimonio dati. *De juyzo cum homees doutra terra.* Et si homines de Garuan habuerint iudicium cum hominibus de alia terra, non currat inter eos firma nec retro *(sic)*, sed currat per exquisam. *De montadigo.* Et homines qui uoluerint pausare cum suo ganato in terminis de Garuan, accipiant de illis montadigo, de grege de ouibus IIIIor carneiros, et de busto de vaccis vnam uacquam. Istum montadigum est de concilio. *Dos cauallos que se perderen.* Et omnes millites* qui fuerint in fossatum, uel en guardam, omnes caballi qui se perdiderint in algara uel in bello, primo erectetis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. *De quem tallar no termio de Garuam.* Et omnis homo de Garuam qui inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando uel leuando madeira de montibus, accipiant eis totum quod inuenerint sine çalumpnia. *De foro das quintas.* De açarias et de guardias quintam partem nobis date sine offrecione. *De quem pegnorar gaado de casa.* Qvicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LXª solidos ad palacium et duplet ganatum ad suum dominum. *De quem pegnorar mercadores.* Testamus uero et perhemniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores, uel uiatores christianos, judeos, siue mauros, nisi fuerint fideiussores, uel debitores, quicunque fecerit, pectet LXª solidos ad palacium, et duplet ganatum ad suum dominum, et insuper pectet C morabitinos pro cauto quod fregit : Ordinem habeat medietatem, et concilium medietatem. *De quem fezer força en Garuam.* Siquis ad villam uestram uenerit per força de mangiares ou doutras cousas fillar, et ibi mortuus fuerit uel percussus, non peitent pro eo aliquam calumpniam, nec suorum parentum homicide habeantur : et si cum querimonia de ipso ad Regem uel ad dominum terre uenerit, pectet C marabitinos, medietatem ordini et medietatem concilio. *De foro de ladron.* Mandamus et concedimus vobis quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum annum, uel per duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit, saluet se tanquam latro : Et si latro est et latro fuit omnino pereat, et subsubeat pena latronis. *Da quem apoen furto.* Et si aliquis repetitur pro furto, et non est latro neque fuit, respondeat ad suos foros. *De quem rousar filla allea.* Si aliquid homo rapuerit filiam alienam extra suam uoluntatem, donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos, et VII.ª ad palacium, et insuper sit homicida. *De portagem.* De portagio forum : De trossel de caballo de pannis de lana uel de lino, I solidum : De trossel de lana, I solidum : De trossel de fustanes, V solidos : de trossel de pannis de colore, V solidos : De carrega de piscato, I solidum : De carrega de asino, VI denarios : De carrega de coniliis de christianis, V solidos : de carrega de coniliis de sarracenis, I morabitinum : De caballo quem uendiderint in azougue, I solidum : de mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De carneiro, III mealias : de porco, II denarios : De furon, II denarios : De carrega de pane et de uino, III mealias : De carrega de peon, I denarium : De mauro quem uendiderint in mercato, I solidum : De mauro qui se redimit, decimam : De mauro qui taliauerit cum suo domino, decimam : de corio de uaca, et de zeura, duos denarios : De corio de ceruo et de gamo, III mealias : De carrega de cera, V solidos : De carrega de azeite, V solidos : Istud portagium de hominibus foras uille, tercia pars de suo hospite, et due parte de ordine.

* *Super lineam* cauallarios

MUÇA ET NOURA

MURÇA E NOURA

1268

Forale *primum duorum oppidorum* Murça *et* Noura, *a Sancio II, vel ejus nomine, concessum, jam alibi (pag.* 600) *juris publici fecimus. Edimus hic alterum ab Alphonso III datum, quod ex* Lib. I Donationum *ejusdem regis deprompsimus. Non aliud nobis cognitum manet exemplar.*

In dei nomine. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris

Digitized by Google

Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de Muça et de Noura ipsas villas de Muça et de Noura cum suis terminis nouis et antiquis ad forum : videlicet quod pro omnibus uocibus et calumpniis et pro collecta et pro maiordomatu et pro anuduua, et pro omnibus meis directis tam de pane quam de vino quam de omnibus aliis rebus meis de ipsa terra et pro toto foro regali quod inde debebatis facere excepta inde oste quam mihi et omnibus successoribus meis debetis facere, et excepta iusticia quam ego aut meus meirynus debemus facere in ipsa terra si per uos deffecerit, detis mihi et omnibus meis successoribus in quolibet anno ad tercias anni centum et quinquaginta morabitinos quales currerint in Panoyas, de vsuali moneta, videlicet unam terciam pro prima die Madii, et aliam terciam pro prima die Septembris, et aliam terciam pro prima die Januarii : et usque ad octo dies post unumquemque predictorum terminorum non sit eis eyxeco : et si forte post istos octo dies transactos mihi aut Riquo homini aut prestamario qui tenuerit ipsam terram non persolueritis dictos morabitinos ad tercias anni sicut superius dictum est, debetis persoluere mihi aut ipsi Riquo homini aut prestamario ab ipsis octo diebus transactis in antea cotidie unum morabitinum de pena cum tercia predictorum morabitinorum quam tunc debueritis persoluere. Et si ego aut Riqus homo aut prestamarius qui ipsam terram tenuerit pro ipsa tercia predictorum morabitinorum non miserit post istos octo dies transactos, uos non debetis soluere morabitinum de supradicta pena, sed tamen persoluatis alios supradictos morabitinos ad tercias anni prout superius est expressum : et similiter si in predictis terminis frontaueritis cum dictis morabitinis quod uultis eos pagare apud ecclesiam de feyra de Costantim presentibus Judice et Tabellione si ibi fuerit aut alter eorum et aliis bonis hominibus de feyra de Constantim, non persoluatis dictam penam. Et Riqus homo meus et prestamarius non debent uobis intrare nec pausare in uestris villis de Muça et de Noura nec in suis terminis nec debet ibi conduytum nec aliquid aliud filiare nec etiam demandare. Et insuper uos non debetis respondere de apustilia : siquis uero contra istud meum factum uenire temptauerit seu presumpserit, non sit ei licitum, sed pro sola temptatione incurrat iram dei et santissime matris sue, et maledictionem meam habeat in eternum. Quicunque uero hoc factum meum integrum et illibatum atque intautum seruauerit, beneditionem dei omnipotentis et matris sue et meam habeat in eternum. In cuius rei testimonium do uobis suppradictis populatoribus istam meam patentem cartam mei sigilli plumbei munimine consignatam. Datum apud Sanctarenam x.ª die Januarii Rege mandante per domnum Johannem de auoyno maiordomum Curie, et per donnum Stephanum iohannis Cancellarium, et per Johannem suerii conelium, et per Rodericum garsie de Pauya, et per Nunum martini meyrinum maiorem, et per Fernandum fernandi cogomino, et per Petrum martini petarinum, et per Alfonsum suerii superiudicem. Jacobus iohannis notuit. Era M.ª CCC.ª VI.ª

PENA REGINE

PENA DA RAINHA

1268

Ex Lib. I Donationum. *sic dicto,* Alphonsi III *desumpsimus. Non aliud antiquum nobis cognitum manet exemplar.*

In dei nomine et eius gratia. Nouerint vniversi presentem cartam inspecturi, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum vxore mea Regina domna Beatrice regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio domno Alfonso domna Sancia facio cartam de foro vobis populatoribus de popula de pena Regine tam presentibus quam futuris, videlicet : In primis concedimus uobis quod non detis pro homicidio nisi trecentos solidos in apreciadura, et de illis trecentis solidis detis inde septimam ad palacium per manum judicis. Et in aliquo preyto uel in aliqua calumpnia non intret meus meyrinus nisi iudex de uestro Concilio. Et tercia pars de uestro Concilio faciat fossatum, et alie due partes stent in ipsa popula de pena Regine. Et de illa tercia parte que debuerit facere fossatum ille qui ibi non iuerit, pectet pro fossadaria quinque soldos in apreciadura : et non faciatis fossatum nisi cum domino uestro una uice in anno, nisi fuerit per beneplacitum uestrum : Et clerici et pedones non faciant fossatum. Et non intret ibi nuço nec manaria de aliquo homine de ipsa popula de pena Regine. Et qui in termino de ipsa popula filiam alienam rapuerit contra suam uoluntatem, pectet ad palatium m^c soldos et exeat pro homicida. Et si aliquis inter uos in mercato aut in ecclesia aut in Concilio pregonato percusserit suum vicinum pectet sexaginta solidos ad Concilium, et sit inde septima de palatio per manum judicis : et de quolibet furto, dominus furti recipiat suum cabum, et alias octo partes diuidat cum judice per medium. Et ille qui domum fecerit, aut vineam, aut hereditatem suam honorauerit et in uno anno in illa se-

Digitized by Google

derit si postea in aliam terram habitare uoluerit, seruiat ei sua hereditas ubicunque habitauerit : Et si illam uoluerit uendere uendat cui uoluerit per forum de ipsa popula. Et homines de ipsa popula de pena Regine qui debuerint facere judicium aut ayuntam cum hominibus de aliis terris, habeant illud in capite suorum terminorum. Damus uobis pro foro quod miles de ipsa popula de pena regine stet pro infancione de toto meo regno in judicio et in iuramento, et uincat ipsum cum duobus iuratoribus : Et pedes stet pro milite uillano de totis nostris terris in iudicio et in iuramento, et uincat cum duobus iuratoribus. Et homines qui de suis terris exiuerint cum homicidio aut cum muliere rousada uel cum alia qualibet calumpnia excepto quod non ducat mulierem alienam de benedicionibus et fecerit se vassallum de aliquo homine de ipsa popula de pena Regine, sit liber et defensus per forum de ipsa popula. Et si homo de qualibet alia terra uenerit cum inimicicia aut cum pignora posquam in termino de ipsa popula de pena Regine intrauerit, si inimicus eius post ipsum intrauerit et ei pignus abstulerit aut aliquod malum ei fecerit pectet domino qui tenuerit ipsam populam quinque solidos, et duplet pignus ei cui abstulerit, et liuores quos fecerit. Et qui hominem de ipsa popula de pena Regine pignorauerit et ante eum non pecierit ad directum in Concilio uestro pectet ad palatium sexaginta solidos, et duplet pignoram illi cui abstulerit. Et homo de alia terra qui militem de ipsa popula de pena Regine descaualgauerit, pectet sexaginta solidos : Et homo de ipsa popula qui militem de alia terra descaualgauerit, pectet quinque solidos : et si homo de alia terra apprehenderit hominem de popula de pena Regine et eum in prisione miserit, pectet trecentos solidos. Et si homo de ipsa popula de pena Regine apprehenderit hominem de alia terra, pectet quinque solidos. Et si homo de popula de pena Regine pro aliqua fideiussoria per medium annum non fuerit requisitus, sit liber de illa : Et si mortuus fuerit, mulier uel filii eius sint liberi de illa. Et homines de ipsa popula de pena Regine non soluant pignora pro domino de ipsa popula, neque meyrino, nec sint pignorati pro suo vicino. Et milites de popula de pena regine et mulieres uidue non dent pausatam per forum de ipsa popula, nisi pedones per manum judicis usque ad terciam diem. Et homines de uestris terminis uel de ipsa popula de pena regine qui sederint in uestris hereditatibus aut in uestris solaribus et domini eorum non fuerint ibi, ueniant ad signum judicis et dent fideiussores quod respondeant ad directum quando uenerint domini sui : si fecerint calumpniam pectent eam dominis suis, et septimam ad palatium : et non seruiant ad alium hominem nisi ad dominos suos in quorum solaribus sederint. Et senare et vinee domini habeant tale forum quale senare et uinee uestre habuerint. Et qui vicinum suum occiderit et in domo sua fugerit qui post eum intrauerit et ibi eum mactauerit, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem aforciauerit et ipsa mittendo uoces uenerit si ipse cum duodecim non potuerit se saluare, pectet trecentos solidos. Et qui mulierem alienam percusserit pectet ad suum maritum triginta solidos et septimam ad palatium. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui fideiussores dare uoluerit pro intentione de qua eum inquietauerint et dederit duos homines et ipse tercius, si ille qui eum inquietauerit uoluerit *(sic)* recipere fideiussores et postea eum matauerit totum Concilium pectet homicidium suis parentibus. Et palatium domini Regis, et palatium Episcopi habeant calumpniam : Et tota ipsa popula habeat unum forum. Et homo de ipsa popula de pena regine qui pro fideiussore intrauerit si contemptor eum non liberauerit, qualem fideiussoriam fecerit talem pectet : Et si habuerit illum suum intentorem mittat illum pro se, et exeat ipse de fideiussoria. Et de sospecta de decem solidos ad minus, iuret cum uno vicino qualem habuerit : Et de decem solidis ad supra, iuret cum duobus uicinis. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui se tornare uoluerit ad alium dominum ut ei benefaciat sua casa et sua hereditas et sua uxor et sui filii sint liberi et soluti per forum de ipsa popula. Damus eciam uobis pro foro quod non habeatis alium dominum nisi me Regem et uxorem meam et filios nostros. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui fuerit exheredatus et per manum suam non pectauerit suam hereditatem uadat illam accipere sine aliqua calumpnia. Et totus homo de popula de pena Regine qui habuerit hereditatem in alia terra non faciat fossatum, nisi per forum de ipsa popula. Et homo de ipsa popula de pena Regine qui habuerit mulierem ad benediciones si eam leyxauerit pectet unum denarium ad iudicem : Et si mulier leyxauerit suum maritum quem habet ad benediciones pectet trecentos solidos, medietatem ad palatium, et medietatem ad suum maritum. Et qui disrunperit casam cum lanceis et cum scutis dela porta a dentro pectet trecentos solidos, medietatem ad dominum de ipsa casa et medietatem ad palatium. Et qui percusserit suum vicinum cum lancea, et exiuerit de una parte ad aliam pectet viginti solidos et septimam ad palatium : Et si non exiuerit ad aliam partem, pectet decem solidos. Et de plaga unde ossa exiuerit, pro unoquoque osso pectet decem solidos et septimam ad palatium : Et alia plaga, quinque solidos et septimam ad palatium. Et pro tota pignora siue de palatio siue de Concilio, recipiant fideiussores pro ad forum. Et concedimus uobis quod non habeamus defensam nec montem nec pelagum, nisi de toto Concilio. Et montadigo de extremo de ipsa popula de pena Regine, accipiant illud milites de ipsa popula cum domino suo, et habeant inde terciam partem : Et nullus accipiat montadigo de ganatis de ipsa popula de pena Regine. Et homines de ipsa popula de pena de Regina non dent portaticum in toto nostro Regno. Et de carrega de portadigo de peon, tres mealas : et de caualo, I solidum : et de mulo, I solidum : et de boue, sex denarios : Et de toto portatico qui uenerit ad populam de pena Regine hospes ubi pousauerit habeat inde terciam partem, et portarius accipiat inde duas partes. Nenguno uizino non respondeat sine rancuroso. Totas is-

Digitized by Google

tas intentiones iudicent alcaldes de ipsa popula de pena Regine per suam cartam, et alias intentiones iudicent secundum suum sensum sicut melius potuerint. Et damus et concedimus uobis quod noster Riqus homo nunquam pauset in ipsa popula de pena Regine nec in suo cauto. Et quod pro portatico et pro calumpniis et pro omnibus meis rendis et foris et directuris detis in quolibet anno nobis et nostris successoribus quatuorcentos morabitinos, et non magis, quales currerint in ipsa terra de pena de Regina de usuali moneta : et detis eos ad tercias anni extra ipsam populam de pena Regine, videlicet primam terciam pro prima die Septembris, et secundam terciam pro prima die Januarii, et aliam terciam pro prima die Madii. Et uos non debetis in ipsa popula de pena Regine recipere nec retinere homines meos forarios, nec homines de meis regalengis de extra judicatum de pena Regine. Et si aliquis vicinus seu habitator de ipsa popula de pena Regine habuerit aliquam hereditatem extra ipsum judicatum, ille qui habitauerit in ipsa hereditate de extra ipsum judicatum de pena Regine, pectet uocem et calumpniam et det et faciat alios foros et directuras, quos et quas solebant dare de ipsa hereditate mihi et successoribus meis uel illi qui de me tenuerit ipsam terram in qua est ipsa hereditas de extra ipsum judicatum de pena Regine : et non se defendat per istum forum supradictum. Et homines qui habitauerint in cautis uel in onrris uel in aliis hereditatibus de judicatu de pena regine qui in rrenda de supradictis quatuorcentis marabitinis intrare et pagare uoluerint teneantur et deffendantur per supradictum forum. Et si predicta rrenda intrare et pagare noluerint, pectent nobis supradictis populatoribus de popula de pena regine calumpnias et faciant et dent nobis alios foros et directos quos mihi debebant aut consuauerunt facere atque dare. Insuper retineo mihi et omnibus meis successoribus ius patronatus omnium ecclesiarum mearum in ipso judicatu et in supradicta popula constructarum et construendarum. In cuius rei testimonium dedi uobis populatoribus istam meam cartam apertam, meo sigillo plumbeo sigillatam. Datum Vlixbone, III die Julii, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª VI.ª

Domnus Gonsaluus garsie tenens Neuiam, conf. —Domnus Johannes de auoyno Maiordomus Curie, conf. —domnus Alfonsus lupi tenens ripam Minii, conf. —Domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, conf. — domnus Petrus iohannis tenens terram de Beria, conf. —Domnus Menendus roderici tenens Mayam, conf. — domnus Petrus poncii tenens terram de Vouga, conf. —domnus Petrus iohannis de Portello tenens Sintriam et Leyrenam, domnus Stephanus iohannis tenens Chaues, conf. Johannes suerii conelius, Rodericus garsie de Pauya, Fernandus fernandi cogominus, Petrus martini petarinus, Alfonsus suerii superiudex, Martinus petri, Dominicus petri, Johannes fernandi, Alfonsus iohannis, test.

Magister Stephanus archidiaconus Bracarensis, Magister Fernandus, Magister Petrus fisicus, Stephanus petri de Ratis, Dominicus uincentii clerici domini Regis, test.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracarensis conf. —domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. — domnus Petrus Episcopus Lamecensis conf. —Ecclesia Visensis vacat, Ecclesia Colimbriensis uacat, Ecclesia Egitaniensis vacat, domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis conf., domnus Durandus Episcopus Elborensis conf., domnus Bartholameus Electus Siluensis conf. domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. —Jacobus iohannis notarius Curie, notuit.

AGUIAR

AGUIAR

1269

Ex apographo mutilo, sed authentico, sacculi XV, quod in Archivo Publico ab antiquo servatur, textum hujus foralis *desumpsimus. Lectiones varias, quas adjecimus, et ea quae deerant, ex libro regestorum ejusdem archivi, qui titulum* Livro IV da Chancellaria de D. João I *prae se fert, deprompsimus.*

In nomine patris et filii et espiritu sancti amen. Seia conheçida cousa a todos aquelles que esta carta virem e ouuirem que Eu Steuam rodrigues caualeiro em seenbra com mha[1] molher Marina[2] martins e em seenbra com nossos filhos e com nossas filhas em nossa vida e em nossa saude e de nossa boa uoontade, damos e outorgamos a vos pobradores daguiar asy aos presentes, come[3] a[3] todollos[3] outros[3] que han[4] de viir, damoslhes os custumes de[5] santarem, os quaes foros e custumes deuem sseer dados a vos e a todollos vossos ssoçeb-

1 minha
2 Maria
3 como aos
4 ham
5 da uilla de

Digitized by Google

ssores[6] : os quaees foros e custumes ssom taaes : damos a vos por foro, quem conçelheiramente dauante homeens boons casa rronper forçosamente com armas peite dous soldos, e esto seia ssem vozeiro : e se dentro o rronpedor na casa matarem, o matador ou o[7] senhor da casa peyte huum marauedi, e se hi for chagado[8] peyte meio[9] marauedi. Outrosy per omizio e rrouso consselheiramente feito peite dous soldos : por merda em boca peyte saseenta soldos, e esto sseer prouado per homeens boons : furto conheçudo[10] per proua de homeens boons, o[11] furtador a nouiaz[12]. Quem rrelego de vinho do senhorio rronper e en[13] rrelego sseu vinho vender e achado for e prouado per homeens boos da primeira vez peyte ao senhor da villa ciinquo soldos : e se outra vez lhe tal[14] aveer[14] peite ciinco soldos : e se a terçeira vez em tal cousa for achado e for[15] prouado per homeens boons todo homem lho deite no chãao e talhem[16] os arcos aa cuba. Do vinho de fóra dem ao senhor de cada carrega[17] huum almude e outro sseia vendido no rrelego. Pobradores daguiar nom dem jugada de nenhuma rrem[18]. E moradores daguiar ajam liures tendas e fornos de pam e de louça doleiros[19] : E de fornos de telha dem dizima. Quem fóra da villa homem matar em seu termo peyte ssaseenta soldos. E quem fóra chagar[20] homem em sseu termo peyte triinta soldos. E quem na rrua alguem com armas chagar peyte ameyadade[21] do omizio. Quem armas per ssanha ssacar, ou quem armas de casa tirar per ssanha peyte saseenta soldos. E os homens daguiar aiam ssas herdades pobradas e aquelles que em ellas morarem peytem per omizio e per rrousso e per merdà em boca saseenta soldos : e ameyadade[22] sseia do senhor da villa e ameyadade[23] sseia do senhor da herdade : E vaa em apellido do senhor daguiar e nom faça outro foro ao senhor. E almotaçaria sseia do Concelho, e metam almotaçe per consselho do alcaide e per consselho da villa : e dem de foro da vaca huum dinheiro : e do[24] zeuro[24] huum dinheiro : e de çeruo huum dinheiro : de[25] besta de pescado huum dinheiro : e da barca de pescado huum dinheiro : de judicato similiter : de alcaualla tres dinheiros : e de ceruo e de vaca hum[26] dinheiro[26] e de porco hum[27] dinheiro[27] : e de carneiro hum dinheiro : pescadores dem dizima : de besta cauallar ou muar quem vender ou comprar a homem de fóra de dez marauedis a ssuso dem hum marauedi, e de dez marauedis a juso dem hum meio marauedi : e de egua[28] vendida ou comprada dem dous soldos : e de boi dous soldos : e de vaca hum soldo : e dasno hum soldo : e[29] dasna[29] hum[29] soldo[29] : e de mouro ou de[30] moura meio marauedi : de porco e de carneiro dous dinheiros : de[31] cabrom[31] e de cabra huum dinheiro : De carrega dazeyte ou de coiros de bois ou de zeuruuns[32] ou de ceruos dem meio marauedi : De carrega[33] de çera meio marauedi : de carrega[34] danil ou de panos ou coelho, ou de coiros uermelhos ou brancos[35] ou de pimenta ou de graa huum marauedi : De bragal dous dinheiros : de vestido de pelles tres dinheiros : De linho e alhos e çebollas dem dizima : de pescado de fóra dem dizima : De cuncas e[36] de vasos de madeiro[37] dem dizima. E por todas outras[38] carregas[38] as quaees venderem homeens de fóra e[39] portagem[40] dessem[40], sse outras cousas comprarem nom dem portagem dellas. De carrega de panos[41] ou de ssal que uenderem ou comprarem homeens de fóra, da[42] besta cauallar ou muar dem tres dinheiros, e da[43] asnal[43] tres mealhas. Mercadores naturaaes da villa que ssoldada quiserem[44] dar, a esses seia filhada : Se per ventuira soldada nom quiserem dar, dem portagem : de carrega[45] de pescado que hi leuarem homeens de fóra sseis dinheiros. Beesteiros ajam foro de caualeiros. Molher de cavaleiro que viuuar aja honrra de caualleiro ataa que case : e se casar com peyam[46], faça foro de peyam[47]. Caualleiro que emuelheçeer ou em tal guisa enfraqueçer que nom possa fazer fossada, estê em ssua honrra : e se per ventuira[48] molher de caualeiro esteuer[49] viuuha[49] e ouuer filho que com ella mantenha casa, a cauallaria pode fazer, fazella polla madre. Almocreue que per almocreuaria ssooen[50] a viuer, faça fora[51] huma vez no ano. Caualeiro que ssuas bestas meter a almocreuaria nom faça foro dalmocreue. Coelheiro que for a ssuageira e allá meer, dê huma pelle de coelho : E quem llá[52] esteuer[52] viii° dias ou mays dê huum coelho com ssa[53] pelle. O[54] cooelheiro de fóra dê dizima per quantas vezes veer[55]. Moradores daguiar que sseu pam ou sseu vinho ou seu azeyte ou sas fructas teuerem em outros loga-

6 sucesores
7 *deest*
8 achado
9 huum meio
10 conhecido
11 pague o
12 noueado.
13 o
14 a tal auier
15 *deest*
16 talhe
17 carga
18 cousa.
19 de oleiros.
20 achar
21 ametade
22 ametade
23 ametade
24 de coyro
25 e de
26 *deest*
27 *deest*
28 carga
29 *desunt*
30 *deest*
31 e de cabram
32 zeuruas
33 carga
34 carga
35 de brancos
36 *deest*
37 madeira
38 as outras cargas
39 *deest*
40 desem portagem
41 pam
42 de
43 de asnal dem
44 querem
45 carga
46 piom
47 piom.
48 uentura
49 stiuer ueuua
50 sooe
51 foro
52 allá steuer
53 sua
54 E
55 vier.

Digitized by Google

res, e os aduserem a aguiar e os nom rreuenderem, nom dem portagem. E quem com[56] alguem[56] baralhar e poys[57] em baralha em ssa casa entrar e filhar porra ou páao e firir com el peyte triinta soldos : E sse per ventura nom conçelheiramente per caiom[58] alguem firir nom peyte. O[59] omiiziado[59] de fóra nom entre na villa ssem tregoa ssobre sseu imiigo[60]. E se o cauallo[61] dalgem[61] homem matar o senhor do caualo peyte o cauallo ou o[62] omizio[62] qual quiser o senhor do cauallo. E crerigo[63] aia em todo foro de caualeiro : e se achado for com molher ssandiamente, o moordomo nom ponha em el mãao nem o mande filhar, mais filhe a molher sse quiser e esto sseia prouado per homeens boons. De madeira que veer[64] pollo rrio onde dauam oitaua dem dizima. E a atalaya da villa deue[65] o[65] senhor[65] da[65] villa[65] teer ameyatade[66] e os caualleiros ameetade[67] com seus corpos. Moordomo ou ssayam della nom vaa a casa de caualeiro ssem porteiro do alcayde. A todo homem *(sic)* que de nós teuer a guiar, nom meta hi dous alcaides ergo vizinho daguiar : de casas que todollos outros homeens caualleiros ou freires ou abadias em aguiar ouuerem façam fóra *(sic)* da villa como caualeiros daguiar. Gaado perdudo[68] que o moordomo achar tenha o ataa tres mezes e faça o apregoar cada mes, e se sseu dono veer demlho : se em este tempo nom veer faça del o moordomo sa uontade : de caualgada do alcaide nom filhe rem per força senom o que lhe derem os caualeiros per seu prazer : de caualgada de noue caualeiros a suso parta comnosco em campo. Ferreiro ou çapateiro ou pelliteiro[69] que em aguiar casa ouuer e em ella trabalhar nom dê della foro. E quem mouro ferreiro ou çapateiro ouuer e em ssa[70] casa[70] trabalhar nom dê por ella foro : quem mesteiraaes ferreiros ou çapateiros forem e per este ofiçio viverem e casas nom ouuerem venham aas minhas tendas e façam a mim meu foro. Piooes que sseu auer deuerem a dar dem dizima ao moordomo : e o moordomo dê a[71] elles[71] direito por a dizima : e[72] se[72] por[72] a[72] dizima[72] a elles direito nom quiser dar o alcaide faça a elles dar direito pollo seu porteiro : e homens que morarem em herdades daguiar, sse fruito fezerem como ssuso dito he, componham ameyatade[73] ao senhor da villa e ameyatade[74] ao senhor da herdade. Moradores daguiar nom dem luitosa. Adaiis daguiar nom dem[75] quinta dos quinhõoes de seus corpos. Caualeiros daguiar nom tenham çaga e tenham deanteira no fossado do Senhor. Paadeiras dem por foro de triinta pãaes huum. Portageens e foros e quintas dos outros mouros pagensse[76] como he foro e custume de sanctarem, exite aquellas cousas que ssuso ssom escriptas e a[77] vos leixamos : e polla alcaidaria de huma besta que veer de fóra com pescado dem dous dinheiros, e de barca com pescado mehudo dous dinheiros e de todo outro pescado dem sseu foro. Aquestas cousas que ssuso ssom scriptas a vos por[78] foro damos e outorgamos : E aaquestas vaa o moordomo e a[79] outras[80] nom. Caualleiros daguiar testificentur com infançõoes de purtugal[81] : quem alguem com esporão[82] firir e for prouado per homeens boons peyte x soldos : do navio mandamos que o alcaide e[83] dous[83] espadelleiros[83] e huum pitintal e dous proeiros ajam foro de caualleiros. Outrosi[84] damos e outorgamos a[85] vos[85] vossa[86] almotaçaria e fazede della vosso prazer : e mandamos outrosi que nem nosso alcaide da villa nem nosso moordomo nem aluaziis nem outrem ouse forçar nenhuum homem daguiar ou de fóra de seu pam nem de seu vinho nem de seu pescado nem de ssas[87] carnes nem de ssas[88] outras cousas. Ainda[89] mandamos que nossos moordomos nom uãao fóra da villa prender homeens nem rroubar nem forçar mais se fezerem[90] cooymhas[90] façamnos chamar pollo porteiro e alcaide ante o alcaide e ante os aluaziis e sane a elles o que fizerem asy como mandarem o alcaide e os aluaziis[91]. E o conçelho canbhem[92] seus aluaziis cada ano. E[93] exete aquesto mandamos que o padre nom peyte cooymha por seu filho, mays o filho a peite se a fizer : E se nom ouuer per que a sane[94] sanena[94] pello corpo. Mandamos outrosi de mouros e de judeos firidos que sse venham queixar ao alcaide e aos aluaziis como he custume de santarem. Ainda mandamos que nom penhorem[95] moordomos[95] nenhuum homem daguiar ataa que o chamem[96] a conçelho ante o alcaide e ante os aluaziis. Mandamos ainda pollo vosso[97] amor que se alguem penhorar ssem nosso moordomo ou sem seu sayam ou ssem porteiro do alcaide peyte tanto por quanto penhorar[98] e nom mais. Se alguem aqueste nosso feito a[99] vos firmemente aguardar sseia cheo das beençõoes de deus e das nossas : e quem el quiser quebrantar comsiga a maldiçom de deos e[100] a[100] nossa[100]. Feita a carta em Euora segunda feira dez dias andados de junho

56 *deest*
57 depois
58 cajam
59 Homeziado
60 enmigoo.
61 caualleiro dalguem
62 homezio
63 ho clerigo
64 uenha
65 *desunt*
66 ametade
67 ametade
68 perdido
69 peleteiro
70 ella
71 delles
72 quem
73 *deest*
74 ametade
75 *deest*
76 paguemse
77 *deest*
78 que o
79 *deest*
80 outros
81 portugal :
82 spada
83 dos seus spadalleiros
84 E outrossy
85 *deest*
86 nossa
87 suas
88 suas
89 *deest*
90 forem conhecidos
91 juizes.
92 scolha
93 *deest*
94 peite sernaa
95 penhore mordomo
96 homem uaa
97 nosso
98 o penhorar
99 *deest*
100 *deest*

Digitized by Google

era de mil m^c e sete. E[101] eu de ssuso dicto Steuam rodrigues e Maria martins aqueesta carta a qual mandamos sseer feita rroboramos e confirmamos e em ella fazemos sseer confirmada do nosso proprio seello no[102] testemunho desta cousa. E nós de ssuso dictos porque[103] entendemos[103] que era prol do Concelho daguiar asy dos presentes come de todollos outros que despoys ham de viir, vimos[104] por bem dacrecentar[105] hi[106], conuem[106] a ssaber, todo vizinho[107] daguiar que herdade ouuer lograda e a vender quiser nom aia poder de a[108] uender a homem dhordem[109] nem a caualeiro nem a homem poderoso mais vendaa a sseu vizinho, ou a tal homem que faça o foro ao senhor da terra, asy como o[110] fazia aquell que a[111] vendeu. Item mandamos que nenhum vizinho daguiar nom crii[112] filho de caualeiro nem dhomem[113] poderoso se nom for filho do senhor da herdade. Testemunhas, Joham perez e Rodrigit deuora e ...ne[114] rodriguez caualeiro, e Rodrigo rodrigit[115] caualeiro, e Johane anes caualeiro, Sueiro[116] saluadorez juizes[117], e Nuno rodrigues caualeiro, e Joham perez caualeiro, e Martim rodrigues caualeiro, e[118] .....[118] creuigudo[118] *(?)*, e Martim anes crerigo[119], e joham mateos crerigo[120], e domingos perez crerigo[121], e Martim affonso ferreiro, e Joham saluadoriz, e migeel[122] çapata, e Steuam domingues caro[123], e Apariço gonçalues, e palos[124] domingues mercador, e domingos pacheco, e Lourenço benedicto, e Joham perez cabeceira, e pero lourenço tabelliam.

101 *deest*
102 em
103 por entendermos
104 ouuemos
105 de acrecentar
106 *desunt*
107 homem visinho
108 *deest*
109 de hordem
110 *deest*
111 o
112 cree
113 de homem
114 Joham
115 rodrigues
116 Rodrigo
117 juiz
118 *deest*
119 clerigo
120 *deest*
121 clerigo
122 miguel
123 carro
124 pallos

SILVE, TAVIRA, LOULE, SANCTA MARIA DE FAARON

MAURORUM IBI LIBERE DEGENTIUM *FORALE*

FORAL DOS MOUROS FORROS DE SILVES, TAVIRA, LOULÉ E SANTA MARIA DE FARO

1269

Algarbiensibus mauris, Algarbio ab Alphonso III adquisito, forale *conceditur, quod mauris Olisiponis alliorumque locorum jam concessum fuerat. Textum nobis suppeditavit* Lib. I Donationum Alphonsi III. *Ex* Lib. IV Inquisitionum *ejusdem regis lectiones varias hausimus.*

In dei nomine et eius gratia. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii, vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio domno Alfonso domno Fernando domna Branca domna Sancia facio cartam de foro et[1] firmitudine vobis Mauris qui estis fori[2] in[3] Silue et in[4] Tauira[5] et in[6] Loule et in sancta Maria de Faaron[7]. Mando quod nullus meus christianus neque judeus habeat potestatem faciendi uobis malum nec forciam[8], sed ille qui fuerit uester pretor ipsemet iudicet uos. Et hoc facio ut[9] uos reddatis mihi in unoquoque anno singulos morabitinos ex singulis capitibus uestris ex quo tempore uictui necessaria[10] gaanhare[10] potueritis[10]. Et ut detis mihi alfitria[11], et azeque, et totam decimam de uniuerso labore uestro. Et omnes vineas meas preparetis et tapetis eas et colligatis meum vinum sicut eum[12] colligunt[13] mei mauri forri vlixbone : et in omnibus aliis debetis facere et usare[14] sicut usant[15] et faciunt mei mauri forri vlixbone. Hec igitur carta semper[16] firmum habeat robur et nullus eam[17] uobis[17] audeat frangere neque foros uestros. Et ego supradictus Rex Alfonsus vna cum vxore mea et filiis et filiabus meis predictis qui hanc cartam iussi fieri eam roboro et confirmo : et a[18] maioris rei euidenciam feci presentem cartam meo sigillo plumbeo communiri. Facta carta apud Vlixbonam XII.^a die Julii. Era M.^a CCC.^a VII.^a Qui presentes fuerunt, Johannes suerii conelius, Rodericus garsie de pauya, Fernandus

1 *deest*
2 forri
3 *deest*
4 *deest*
5 tauire
6 *deest*
7 faaram
8 uim
9 uobis quod
10 ganare potueritis necesaria.
11 alfitra
12 *deest*
13 coligunt nunc
14 uti
15 utuntur
16 *deest*
17 uobis eam
18 ad.

Digitized by Google

fernandi cogominus. Petrus martini[19] petarinus[19], Alfonsus suerii superiudex, Martinus petri, Dominicus uincentii, Dominicus petri, Johannes fernandi, Stephanus de ratis, Vincencius iohannis clerici domini Regis, testes: domnus Gonsaluus garsie alferaz[20] tenens terram de Neuia, domnus Johannes de auoyno[21] maiordomus curie, domnus Alfonsus lupi tenens terram de ripa Minii, domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, domnus Petrus iohannis tenens terram de Beria, domnus Menendus roderici tenens terram de Maya, domnus P. poncii tenens terram de vouga[22], domnus Stephanus iohannis tenens terram de Clauis, domnus Petrus iohannis de Portel tenens Sintriam[23] et Leyrenam, confirmant: domnus Martinus archiepiscopus Bracarensis, domnus Vincencius episcopus portugalensis[24], domnus Petrus episcopus Lamecensis[25], Ecclesia Visensis uaccat, Ecclesia Colimbriensis vacat, Ecclesia[26] Egitaniensis uacat, domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis, domnus Durandus Episcopus Elborensis, domnus Bartholameus[27] Episcopus Siluensis, confirmant: domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie confirmo, Vincencius fernandi notarius curie fecit.

19 *deest*
20 alferez
21 auoinho
22 nauia
23 sintream
24 portuensis
25 lamacensis
26 *deest*
27 bertolomeus

ALIGOO

ALIJÓ

1269

Ex codice qui Liber I Donationum Alphonsi III *dicitur hoc secundum* forale *de* Alijó *decerpsimus. Unicum exemplar hoc invenimus.*

Nouerint uniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et legionis filia, et filiis et filiabus nostris infantibus domno Dionisio domno Alfonso domna Branca et domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de aligoo ipsam terram de aligoo cum suis terminis nouis et antiquis quos consueuistis habere et possidere quos habere et uincere poteritis per directum, videlicet tali pacto quod detis mihi et omnibus meis successoribus annuatim ad tercias anni septuaginta morabitinos quales currerint in terra de feyra de Costantim, scilicet pro omnibus rrendis et calumpniis et homicidiis et collectis quas de ipsa terra ego habebam et debebam habere. Et uos debetis ipsos morabitinos dare ad tercias anni in feria de Costantim judici de Panoyas quod det eos mihi uel illi qui de me tenuerit ipsam terram, videlicet unam terciam pro prima die Januarii, et aliam terciam pro prima die Madii, et aliam pro prima die Septembris. Et si uos istos denarios eidem judici non dederitis ad istas tercias anni ut supra dicitur, et probatum fuerit perante judicem et tabellionem debetis eos ex tunc dare cum uno morabitino cotidie de pena. Et meus Riqus homo uel prestamarius uel suus maiordomus debet nos pignorare tam pro ipsis morabitinis quam pro dicta pena. Et si uos eos dare uolueritis judici de panoyas ad tercias anni et ipse judex eos noluerit recipere, uos non debetis cadere in pena. Et meus Riqus homo nec sui vassalli nec prestamarius nec suus maiordomus non debet pausare in ipsa villa de aligoo nec in suis terminis. Et si uos ibi aliquos populatores uobiscum recipere uolueritis recipiatis illos dummodo non sint mei forarii: et uos debetis ibi mittere iudicem qualem uolueritis. Et si aliquis homo intrauerit in ipsam villam aut in suos terminos per rationem ibi male faciendi et uobis dampnum fecerit sanet uobis in duplum dampnum quod uobis fecerit. Do et concedo insuper uobis cum ipsa villa de aligoo aldeyam de Prazennaes et aldeyam de sancta Ogenia, si eas uincere per directum poteritis: et si ipsas duas aldeyas uel qualibet earum uincere per directum non poteritis non debetis proinde leyxare dare mihi et omnibus successoribus meis predictos morabitinos ad predictas tercias anni, ut superius est expressum. Et si eas uel qualibet earum uinceritis non debetis proinde dare maiorem rendam. In cuius rei testimonium dedi uobis istam cartam meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene, xv.ª die Nouembris, Rege mandante per domnum Johannem de auoyno, et per Cancellarium, et per Rodericum garsie de pauya et per Alfonsum suerii superiudicem, et per Martinum iohannis de vinali, et per Petrum martini caseual, et per fratrem Geraldum dominici de ordine fratrum Predicatorum. Vincencius fernandi notarius Curie fecit. Era M.ª CCC.ª VII.ª

Digitized by Google

VILLAVIÇOSA

VILLA VIÇOSA

1270

In charta autographa ab Alphonso III concessa insertum hoc nobis superest forale; *sed valde mutilum. Ex ipsa charta textum hausimus. Quae deerant ex* Lib. I Donationum Alphonsi III *addidimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego Alfonsus dei gratia Rex Portugalie et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, villam que uocatur villauiçosa populaui, et retentis in ea mihi meis regalengis eam vobis meis hominibus et vasallis et alumpnis ad habitandum iure hereditario tribui cum omnibus suis terminis et pertinenciis, sicut diuidit per caput de Cornado per vbi diuidit cum Elbis et cum Jurumenia, et de ipso capite sicut uadit pelos arifes ad caput de Fatalom ubi positus est unus marcus, et deinde sicut uadit ad Semedeyro de Machos, et deinde sicut uadit per ipsum Semedeyrum directe ad caput de Machos, et deinde sicut uadit directe ad Vdialuiauet per quos terminos diuidit cum Jurumenia et cum Alandroal : Item sicut diuidit cum Stremoz per caput de machos et deinde sicut uadit directe ad caput de Auhado quod stat supra fontem de Bencatel, et de ipso capite de Auhado sicut uadit ad caput ubi stant due Souerarie que stant super corte de pretore, et de ipso loco sicut uadit ad unam cabeçam paruam que stat citra fontem de Arelhal, et ficat ipse fons contra Boruam, et de ipso loco sicut uadit ad cimam de capite de Atalaya, et de ipso capite sicut uadit ad portum de Borua per ubi uadit caminum de Borua pro ad Jurumenam, et de ipso portu sicut uoluit sursum ad super pedem directe ad focem de Grou, et deinde sicut uadit directe ad currale de Ourelado, et deinde sicut uadit directe ad Acecam, et deinde ad super pedem sicut uadit ad illum locum qui uocatur Malecomedisti, et de ipso loco sicut uoluit directe ad Turigiam, et deinde sicut uadit directe ad cautum de casa Stephani alfonsi vbi stetit Souerariam quam alia vice Magister Vincencius et Johannes Stephani milites Sanctarenensis assignauerunt ibi pro marco, et de ipso loco sicut uadit ad caput de Cornado vbi inceperunt diuidi termini supradicti. Et placuit mihi libenti animo et spontanea uoluntate dare et concedere uobis tam presentibus quam futuris ibidem permansuris forum de Monte saraz, quod a me peciistis per quod forum regalia iura inferius plenarie scripta mihi et meo generi a uobis et a uestris successoribus persoluantur, per quod eciam forum quito uobis iugadas quas mihi dant in Sanctarena : et quito uobis illud forum quod faciunt mihi in Sanctarena de meo carrecato de foris, in relego quod nichil inde detis. Et quito uobis relegum ab isto festo sancti Johannis proximo uenturo usque ad quinque annos proximo uenturos, et non magis. Et eciam quito et mando quod vicinus de villauiçosa non det portaginem in meo regno. Mando eciam et quito quod almocreues de villauiçosa non faciant mihi carrariam quam consueuerunt mihi facere almocreues in Sanctarena. Quito et mando quod vicinus de villauiçosa non det montadum : et istas causas quito uobis de gratia im perpetuum, et successoribus uestris quod uos nec ipsi nichil inde detis nec faciatis mihi nec successoribus meis. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro : et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit pectent pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto, pectet quingentos solidos : pro merda in bucca sexaginta solidos pectet testimonium bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit, et in relego suum uinum uendiderit, et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet quinque solidos, et secundo quinque solidos : et si tercio inuentum fuerit iterum testimonio bonorum hominum, vinum totum effundatur et arcus cuparum incindantur. Et relegum accipiatur anuatim prima die Januarii. Et habitatores de villauiçosa habeant libere tendas et fornos panis, scilicet et ollarum. Et de fornis de tegula dent decimam. Qui extra cautum hominem occiderit, pectet sexaginta solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum pectet triginta solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet sexaginta solidos. Et homines de villauiçosa habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint, pectent pro homicidio et rauso noto, et merda in boca, sexaginta solidos, medietatem scilicet regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in appellidum Regis et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mitantur almotazes per pretorem et Concilium uille. Et dent de foro de vaca unum denarium : et de zeuro, I denarium : et de ceruo, I denarium : Et de bestia de piscato, unum denarium : Et de judicato similiter : et de alcauala tres denarios : De ceruo et de zeuro et de uaca et de porco

Digitized by Google

et de carnario, unum denarium : Piscatores dent decimam : De equo uel de mulo uel de mula quem uendiderint uel emerint homines de fora, a decem morabitinis et supra dent unum morabitinum, et a decem morabitinis et infra dent medium morabitinum : De equa uendita uel comparata dent duos solidos : et de boue, duos solidos et de vaca unum solidum : et de asino unum solidum : et de asina similiter unum solidum : De mauro et de maura, medium morabitinum : de porco uel de carnario, II denarios : De caprone et de capra unum denarium : Et de carrega de azeite uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera medium morabitinum : de carrega de anil uel de pannis, uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana unum morabitinum : De bragale duos denarios : De uestitu de pellibus, tres denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora, decimam : De concas uel de uasis ligneis, decimam : et pro omnibus hiis carregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinari tres medaculas : De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora dent sex denarios. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nuxerit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo : Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur, et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Miles uero qui equm aut bestias suas ad almocrauariam miserit nullum forum de almocrauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sogeyrâm et illuc manserit det unum folem conilii : Et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius det unum conilium com pelle sua. Et coniliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de villauiçosa qui panem suum uel uinum uel ficus uel oleum in Elbora uel in Monte maiori habuerit uel in aliis locis, et ad villamuiçosam illud ad opus sui duxerint non dent portagium inde. Qui cum aliquo rixauerit, et post rixam domum suam intrauerit et ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit, pectet triginta solidos : Si autem inconsulte et casu accidente eum percusserit nichil pectet. Inimicus de fora non intret in villam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equum aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, Maiordomus non mitat manum in eum nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per flumen unde dabant octauam dent decimam. De atalaya uille debet Rex tenere medietatem, et milites medietatem suis corporibus. Militem de villauiçosa cui meus diues homo benefecerit de terra sua, uel habere suo per quod eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numerum suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non eant ad domum militis sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui uillamuiçosam de me tenuerit non mitat ibi pretorem nisi de villauiçosa. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii aut monasteria in villamuiçosam habuerint, faciunt forum ville sicut ceteri milites de villauiçosa. Ganatum perditicium quod maiordomus inuenerit teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit, detur ei. Si autem dominus eius precone dato usque tres menses non uenerit tunc maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada pretoris nichil accipiat pretor per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pelitarius qui in villauiçosa casam habuerit et in domo sua laborauerit non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut zapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro ea forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint, et per officium istud uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Et pedites quibus suum habere dare debuerint dent inde decimam maiordomo, et Maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de villauiçosa si furtum fecerint ut supradictum est componatur, medietatem Regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de villauiçosa non luytosam dent. Adaliles de villauiçosa non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites de villauiçosa non teneant çagam et teneant deanteiram in exercitu Regis. Panatarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato dent duos denarios : et de barcâ de piscato minuto, II denarios : et de toto alio piscato, dent suum forum. Hec itaque omnia prescripta uobis pro foro do et concedo : et ad hec eat Maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de villauiçosa testificentur cum infancionibus de Portugali. Qui eciam calcaribus aliquem percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando ut pretor et duo spadalarii et duo pronarii et unus petintal habeant forum militum. Preterea do uobis et concedo ut uestram almotaçariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando eciam ut meus pretor ville nec Maiordomus nec aluaziles nec aliquis alius audeant aforciare ullum hominem de villauiçosa, uel de fora de suo pane, nec de suo piscato, neque de suo vino, nec de suis carnibus neque de aliis rebus suis. Adhuc mando ut mei Maiordomi non uadant extra villam apre-

Digitized by Google

hendere homines nec raubare neque aforciare : sed si fecerint calumpnias faciant eos uocari per portarium pretoris coram pretore et aluazilibus, et sanent eis sicut pretor et aluaziles mandauerint. Et Concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet illam si eam fecerit : Et si non habuerit per quod sanet eam per corpus suum sanet illam. Mando eciam de mauris, et de judeis percussis ut ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo tempore patris mei. Adhuc mando ut Maiordomi non pignorent ullum hominem de villauiçosa donec uocent eum ad Concilium coram pretore et aluazilibus. Addo adhuc amore uestro ut siquis pignorauerit sine meo maiordomo, aut sine suo sagione aut sine portario pretoris pectet tantum pro quanto pignorauerit et non plus. Preterea mando et concedo, quod de molendinis et de pisonibus et de azeniis constructis et construendis in villauiçosa et in terminis suis, quod illi qui ipsos molendinos et pisones et azenias fecerunt et fecerint, quód faciant et dent inde mihi et omnibus meis successoribus tale forum quale dant de molendinis, et de azeniis et de pisonibus constructis in Stremoz et in suis terminis. Siquis igitur hoc factum meum uobis firmiter obseruauerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit, maledictionem dei et mei consequatur. Et ego Alfonsus predictus Rex una cum vxore mea Regina domna Beatrice et filiis et filiabus nostris domno Dionisio et domno Alfonso et domna Blanca, domna Sancia presentem cartam quam iussi fieri roboro et confirmo. Facta carta apud Vlixbonam v.ª die Junii. Era M.ª CCC.ª VIII.ª

Domnus Gonsaluus garsie alferaz tenens Neuyam —domnus Johannes de Auoyno Maiordomus Curie — domnus Martinus alfonsi tenens Montem maiorem ueterem —domnus Alfonsus lupi tenens rippam Minii — domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco —domnus Menendus roderici tenens Mayam —Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam —Petrus poncii tenens terram de vauga —Petrus iohannis tenens transserram — Stephanus iohannis tenens Chaues —, conf.

Rodericus garsie de Pauya —Fernandus fernandi cogomino —Martinus iohannis de vinali —Petrus martini caseual —Alfonsus petri farina —, test.

Alfonsus suerii —Rodericus gomecii, superiudices —Petrus iohannis Magister scolarum Siluensis —Stephanus petri de Ratis —Magister Petrus phisicus canonicus Elborensis —, test.

Domnus Martinus Archiepiscopus Bracharensis —domnus Vincentius Episcopus Port. —domnus Petrus Episcopus Lamecensis —Frater Valascus Episcopus Egitaniensis —, confirmant. —Ecclesia Visensis uaccat — Ecclesia Colimbriensis uaccat —domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis —domnus Durandus Episcopus Elborensis —et domnus Bartholomeus Siluensis Episcopus —confirmant.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie confirmat —Jacobus iohannis notarius Cancellarie notauit.

FABAYOS

FAVAIOS

1270

Forale *de* Favaios *alterum (nam primum alibi, pag.* 554, *jam editum est) hic juris publici facimus. Ex charta autographa, quae in Archivo Publico servatur, textum deprompsimus.*

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, Quod Ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, do et concedo vobis populatoribus de Fabayos ipsam terram de Fabayos cum suis terminis nouis et antiquis quos consueuistis habere et possidere quos habere et uincere poteritis per directum : videlicet tali pacto, quod detis mihi et omnibus meis successoribus annuatim ad tercias anni viginti morabitinos quales currerint in terra de feyra de Constantim : scilicet pro omnibus rendis et calumpniis et homicidiis et collectis quas de ipsa terra Ego habebam et debebam habere. Et uos debetis ipsos morabitinos dare ad tercias anni in feyra de Constantim Judici de Panoyas quod det eos mihi uel illi qui de me tenuerit ipsam terram : videlicet unam terciam pro prima die Septembris, et aliam terciam pro prima die Januarii, et aliam terciam pro prima die Madii. Et si uos istos denarios eidem Judici non dederitis ad istas tercias anni ut supra dicitur, et probatum fuerit perante Judicem et Tabellionem, debetis eos ex tunc dare cum uno morabitino codie *(sic)* de pena. Et meus Riqus homo uel prestamarius uel suus Maiordomus debet uos pignorare tam pro istis morabitinis quam pro dicta pena. Et si uos eos dare uolueritis Judici de Panoyas ad tercias anni, et ipse Judex eos noluerit recipere, uos non debetis cadere in dicta pena. Et meus Riqus homo nec sui uassalli

Digitized by Google

nec prestamarius nec suus Maiordomus non debet pausare in ipsa villa de fabayos nec in suis terminis. Et si uos ibi aliquos populatores recipere uobiscum uolueritis, recipiatis illos dummodo non sint mei forarii. Et uos debetis ibi mittere Judicem qualem uolueritis. Et si aliquis homo intrauerit in ipsam villam aut in suos terminos per rationem ibi male faciendi et uobis dampnum fecerit, sanet uobis in duplum dampnum quod uobis fecerit. In cuius rei testimonium dedi vobis populatoribus de fabayos istam meam cartam, meo sigillo plumbeo sigillatam. Datum Vlixbone x.ª die Julii, Rege mandante. Jacobus iohannis notuit. Era M.ª CCC.ª octaua.

SEDA

SEDA

1271

Hujus foralis *textum desumpsimus ex charta autographa ejusdem, quae ab antiquo in Archivo Publico servatur.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Ego frater Simeon suerii dei gratia Magister Auisii una cum comendatore eiusdem loci domno I. roderici, et cellerario P. fernandi, et Conuentu ipsius loci, ad honorem dei et sancte Marie semper uirginis et omnium sanctorum, Damus uobis concilio de Seda forum de Auis, tam presentibus quam futuris : ut duas partes dos caualeiros uadant in fossado, et tercia pars remaneat in uilla : et una uice faciant fossado in anno : ille qui non fuerit pectet pro foro V solidos pro fossadeira. Et pro homicidio pectet C solidos ad palatium. Et pro casa derota cum armis scutos et spadas pectet CCC solidos et septima ad palatium. Et qui furtaret pectet pro uno nouem, et habeat intentor duos quiniones et septem partes ad palatium. Et qui mulier aforciaret et illa clamando dixerit quod ab illo est aforciata, et ille negaret, det illa autorgamento de tres homines tales qualis ille fuerit, ille iuret cum duodecim, et si non habuerit autorgamento iuret ipse solus : et si non potuerit iurare pectet ad illam CCC solidos et septima ad palatium. Et testimonia mentirosa, et fidele mentiroso pectet LXª solidos et septima ad palatium, et duplet el auer. Et qui in concilio, aut in mercado, uel in ecclesia feriret, pectet LX solidos, medios ad palatium, et medios ad concilium : Et de medios de concilio, septima ad palatium. Et homine qui fuerit gentile aut erodoro, non sedeat merino : et qui in uilla pignos afflando et fiador, et ad montem fuerit pendrar dupplet la pendra, et pectet LXª solidos et septima ad palatium. Et qui non fuerit a sinal de iudice et pignos sacudiret ad sayon pectet I solidum ad iudicem. Et qui non fuerit ad apelido, caualeiros et pedones exceptis his qui sunt in seruicio alieno, miles pectet X solidos, pedon V solidos ad uicinos. Et qui habuerit aldeam et uno iugo de boues, et XXXXª oues, et uno asino, et duos lectos comparet caualo. Et qui crebantauerit sinal cum sua muliere pectet I solidum ad iudicem. Et mulier que deleixauerit maritum suum de benedictione pectet CCC solidos et septima ad palatium : Et qui leixauerit mulierem suam pectet I denarium ad iudicem. Et qui caualo alieno caualgaret, pro uno die pectet unum carnerium, et si magis pectet las angeiras, pro uno die VI denarios, et pro una nocte I solidum. Et qui feriret de lança aut de spada pola entrada pectet X solidos : et si trociret ad alteram partem, pectet XX solidos ad quereloso. Et qui crebantauerit occulum aut brachium aut dentem pro unoquoque membro pectet C solidos ad alisiado, et ille det septima ad palatium. Qui mulier ante suum maritum feriret pectet XXXª solidos et VII.ª ad palatium. Qui moion alieno in suo ero mudaret pectet V solidos et VII.ª ad palatium. Qui conduteiro alieno matauerit suus amus colligat homicidium, et det VII.ª ad palatium : similiter de suo ortolano, et de quartario, et de suo molneiro, et de suo solarengo. Qui linge alieno crebantauerit pectet V solidos et VII.ª ad palatium. Qui habuerit uasalos in suo solar aut in sua hereditate non seruiant ad alterum hominem de tota sua facienda nisi a domino de solar. Tendas et mulinos et fornos de homines de Seda sint liberi de foro. Milites de Seda sint in iuditio pro potestates et infançones de portugal. Clerici uero habeant mores militum. Pedones sint in iuditio pro caualeiros uilanos de altera terra. Qui uenerit uozeiro ad suum uicinum pro homine de foras uille, pectet X solidos et VII.ª ad palatium. Ganado de Seda non sit montado in altera terra. Et homine qui se anafragaret suo adextrado quamuis habeat alium sedeat excusato usque ad caput anni. Mancebo qui mactaret hominem foras uille et fugerit, suo amo non pectet homicidio. Por totas querelas de palatio el iudice sedeat uozeiro. Qui in uilla pendrar cum saione et sacudirent ei pignos autorgue el saion, et prendat concilio de III collationes et pindret pro LXª solidos, medios ad concilio, et medios al rancuroso. Barones de Seda non sedeant in aprestamo dados. Et si homines de Seda habuerint iuditium cum homines de alia terra non currat inter illos firma : Et currat per inquisa aut reto. Et homines qui quesierint pousar cum suo ganato in terminos de Seda prendant de illis montadigo, de grege de oues III carneiros : Et de busto das

Digitized by Google

uacas, una uaca : Isto montadigo est de concilio. Et omnes milites qui fuerint in fossado uel in guardia omnes caualos qui se perdiderint in algara uel in lide, primo eretis eos sine quinta, et postea detis nobis quintam directam. Et toto homine de Seda quod inuenerint homines de aliis ciuitatibus in suis terminis tallando aut leuando madeira de montes, prendant totum quod inuenerint sine calupnia. De azarias et de guardias quintam partem nobis date sine ulla offrecione. Quicunque ganatum domesticum pignorare uel rapere fecerit, pectet LX solidos ad palatium, et duplet ganatum a suo domino. Testamus uero et perehemniter firmamus ut quicunque pignorauerit mercatores uel uiatores christianos, iudeos, siue mouros, nisi fuerit fideiussor uel debitor, quicunque fecerit pectet LX solidos ad palacium, et dupplet ganatum quod perdiderit *(sic)* a suo domino : Et insuper pectet C morabitinos pro couto quod fregit : Dominus Magister habeat medietatem, et concilium medietatem. Siquis ad uillam uestram uenerit per uim cibos aut aliquas res accipere, et ibi mortuus uel percussus fuerit, non pectet pro eo aliqua calupnia, nec suorum parentum homicide habeuntur : Et si cum querimonia de ipso ad dominum terre uenerit, pectet C morabitinos, medietatem Magistro, et medietatem concilio. Mandamus et concedimus uobis quod si aliquis fuerit latro, et si iam per unum anum uel duos furari uel rapere dimisit, si pro aliqua re repetitus fuerit quam comisit saluet se tanquam latro : et si latro est uel latro fuit, omnino pereat et subeat pena latrones. Et si aliquis repetetur pro furto, et non est latro neque fuit respondeat ad suos foros. Si aliquis homo filiam alienam rapere extra suam uoluntatem donet eam ad suos parentes, et pectet illis CCC morabitinos et VII.ª ad palatium, et insuper sedeat homicida. De portadigo : foro de troxel de caualo de panos de lana uel de lino, I solidum : De troxel de lana, I solidum : De troxel de fustaes, V solidos : De troxel de panos de coor, V solidos : De carega de piscato, I solidum : De carega de asino, VI denarios : De carega de christianios de conelios, V solidos : De carega de mouros de conelios, I morabitinum : Portagem de caualo quem uendiderint in açouge, I solidum : De mulo, I solidum : De asino, VI denarios : De carneiro, III medaculas : De porco, II denarios : De foron, II denarios : De carega de pane et de uino, III medaculas : De carega de pedom, I denarium : De mauro quem uenderint in mercado, I solidum : De mauro qui se redemit decimam : De mauro qui taliat cum suo domino decimam : De corio de uaca et de zeura, II denarios : De corio de ceruo et de gama, III mealhas : De carega de cera, V solidos : De carega de azeite, V solidos. Ista portagem de homines faras *(sic)* uille, tercia de suo hospite, et duas partes de domino Magistro. Ego Frater Simeon suerii magister Auisii, una cum comendatore, et cellerario, et conuentu eiusdem loci hanc cartam confirmamus, et roboramus. Quicunque hanc cartam isrumpere uoluerit non sit ei licitum, et insuper sit maledictus. Amen. Et ut hoc factum nostrum in perpetuum firmissimum robur obtineat, precepimus fieri istam cartam et eam fecimus nostris sigillis propriis pendentibus communiri, Magistri et conuentus. Datum in Auis, Feria II.ª XVIII° dias andados do mes de Mayo, in Era M.ª CCC.ª IX.ª annos.

EVORAMONTE

EVORAMONTE

1271

Forale *de* Evoramonte, *quod hic edimus, in* Lib. I Donationum Alphonsi III *inuenimus. Apographum authenticum ejusdem* foralis *quod in Archivo Publico servatur, ex ipso codice decerptum fuisse noscitur. Ex quo, lectiones varias, quas suppeditabat, omisimus.*

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Nouerint uniuersi presentem Cartam inspecturi, Quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris Infantibus donno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca et domna Sancia, facio Cartam de foro vobis omnibus populatoribus de mea villa que uocatur Evoramonte, et eidem ville pro terminis confero et assigno, videlicet quomodo partitur ex una parte cum Estremoz per Teram, deinde cum Alandroal, et per Aluiciues, deinde quomodo diuidit cum termino de Terena, et cum Monsaraz, per aquam de Alcoruisca, quomodo intrat ipsa aqua in paredeelas, et de Paredeelas ad infestum per aquam de Alarucha, et deinde quomodo uadit ad fontem de figueyra, et de ipso fonte quomodo uadit ad aquam de Carualio, et deinde quomodo uadit ad aquam de Çafargela, quomodo uadit ad Teram. Do et concedo uobis predictam villam ad habitandum iure hereditario per forum per quod iura regalia inferius plenarie scripta michi et successoribus meis, a uobis et a successoribus uestris persoluantur. Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter cum armis ruperit, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeyro : et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet unum morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectet pro eo medium mo-

Digitized by Google

rabitinum. Similiter pro homicidio et rauso publice facto, pectet quingentos solidos : pro merda in bucca sexaginta solidos pectet testimonio bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum vini Regis ruperit et in relego uinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum primo pectet quinque solidos, et secundo quinque solidos : Et si tercio inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, vinum totum effundatur et arcus cuparum inscindantur. De uino de fora de unaquaque carrega unum almude, et uendatur aliud in relego. De iugada uero hoc mando, ut usque ad Nathalem domini trahatur : et de unoquoque iugo boum dent unum modium milii uel tritici quale laborauerint : et si de utroque laborauerint, de utroque dent per alqueire directum ville : et sit quartarius de quatuordecim alqueriis, et mensuratur sine brachio curuato, et tabula supraposita. Et parceyro de caualeyro qui boues non habuerit non det iugatam. Et habitatores de Evoramonte habeant libere tendas furnos panis scilicet et ollarum : et de furnis de telia dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet sexaginta solidos : et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet triginta solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit, pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet sexaginta solidos. Et homines de Evoramonte habeant hereditates suas populatas : et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et pro merda in buca sexaginta solidos, medietatem scilicet Regi, et medietatem domino hereditatis : et eant in apelidum Regis et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mittatur almotace per pretorem et Concilium ville : et dent de foro de vacca unum denarium, et de zeuro, unum denarium, et de ceruo, unum denarium, et de bestia de piscato, unum denarium, et de iudicato similiter, et de alcauala, tres denarios : de ceruo et de zeuro et de vacca et de porco, unum denarium, et de carneyro unum denarium. De equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra, dent unum morabitinum, et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum : De equa uendita uel conparata, duos solidos : Et de boue, II^{os} solidos : Et de vaca, I solidum : et de asino, I solidum, et de asina, I solidum. De mauro et de maura, medium morabitinum : De porco uel de carneyro, duos denarios : De caprone uel de capra, unum denarium : De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera, medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coniliorum uel de coriis uermeliis uel albis uel de pipere uel de grana, unum morabitinum : de bracali duos denarios : De uestitu de pellibus, tres denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora decimam : de concas uel de uasis ligneis, decimam : et pro omnibus hiis carrigis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint si alias proprias emerint, non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari dent tres denarios, de asinari, tres medalias. Mercatores naturales ville qui soldadam dare uoluerint, recipiatur ab eis : si autem soldadam dare noluerint, dent portagium : de carrega de piscato quam inde homines de fora leuauerint, dent sex denarios. Canon si laborauerit triticum, det unam talegam, et si laborauerit milium, similiter : et de geyras de bobus, unum quartarium de tritico uel de milio quod laborauerit. Pedites dent octauam vini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit, habeat honorem militis usque nubat, et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo : si autem mulier peditis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocrauariam uixerit faciat suum forum semel in anno. Miles uero qui equm suum aut bestias suas ad almoquauariam miserit, nullum forum de almoquauaria faciat. Coniliarius qui fuerit ad sogeyram et illuc manserit, det unam pellem conelii : et qui illuc moratus fuerit octo diebus et amplius, det unum conelium cum sua pelle. Conilarius de fora det decimam quociens uenit. Moratores de Euoramonte qui suum panem uinum uel ficus uel oleum in aliis locis habuerint et ad Euoramonte illud ad opus suum duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit ibi inito consilio acceperit fustem uel porrinam et eum percusserit pectet triginta solidos : si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret uillam super inimicum suum nisi per treugas uel pro dare illi directum. Si equs alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium quod horum domino equi placuerit. Clericus habeat forum militis per totum : et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, non mittat Maiordomus in eum manus nec aliquo modo capiat eum, sed capiat mulierem si uoluerit. De atalaya de villa debet rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Militem de Euoramonte cui meus Riqus homo benefecerit de terra sua uel de suo habere per quod eum habeat, ego eum recipiam meo Riquo homini in numero suorum militum. Maiordomus uel eius sagio non uadant ad domum militis sine portario pretoris : et meus nobilis homo qui Euoramonte de me tenuerit, non mittat ibi alium pretorem nisi de Euoramonte. De casis quas mei nobiles homines aut freyres aut hospitalarii uel monasteria in Euoramonte habuerint, faciant forum ville sicut ceteri milites de Euoramonte. Ganatum perditicium quod Maiordomus inuenerit, teneat illud usque ad tres menses, et per singulos menses faciat de eo preconem dari ut si dominus eius uenerit, detur ei : si autem dominus eius dato precone usque ad tres menses uenerit *(sic)* tunc Maiordomus faciat de eo suum commodum. De ca-

Digitized by Google

ualgada pretoris nichil per uim pretor accipiat, nisi quod milites ei amore suo dare milites uoluerint : de caualgada sexaginta militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius uel pelitarius qui in Euoramonte casam habuerit et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum : et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit, non det pro eo forum. Qui autem ministeriales, ferrarii uel çapatarii fuerint et per officium istud uixerint et casas non habuerint, ueniant ad meas tendas et faciant michi meum forum. Qui equm uendiderit uel comparauerit uel maurum extra villam ubi eum uendiderit uel comparauerit, ibi det portagium. Et pedites quibus dare debuerint suum habere, dent inde decimam maiordomo, et maiordomus det sibi directum pro decima : et si pro ea noluerit sibi dare directum, tunc pretor faciat eis dari directum per suum portarium. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Euoramonte, si fecerint furtum ut supradictum est, componatur, scilicet medietas regi et medietas domino hereditatis. Moratores de Euoramonte non dent luytosam. Adayles de ipsa villa non dent quintam de quinionibus suorum corporum. Milites ipsius ville non teneant çagam, sed teneant deanteyram in exercitu Regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum ita persoluantur sicut consuetudo est, exceptis his que supra scripta sunt, et uobis relinquo : et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora, dent duos denarios. Hec itaque omnia prescripta uobis do pro foro et concedo : et ad hec uadat Maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de euoramonte testificentur cum infantionibus de portugalia. Quis eciam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet v^c solidos. Do itaque uobis ut nostram almotaçariam habeatis et eam pro uoluntate uestra disponatis. Mando etiam quod nec meus pretor ville nec maiordomus nec aluaçiles nec aliquis alius audeat forciare nullum hominem de Euoramonte nec de fora de suo vino, nec de suo pane, nec de suo piscato, nec de suis carnibus, nec de aliis rebus suis. Adhuc mando quod mei maiordomi non uadant extra villam prehendere homines nec roubare, nec forciare : sed si fecerint calumpnias, faciant eos uocari per portarium pretoris, coram pretore et aluazilibus, et sanent eis quod fecerint sicut mandauerint pretor et aluaziles. Et concilium cambiet suos aluaziles annuatim. Preterea mando ut pater non pectet calumpniam pro filio suo, sed filius pectet eam si illam fecerit : et si non habuerit per quod sanet eam, sanet illam per suum corpus. Mando etiam quod de mauris et iudeis percussis ueniant se conqueri pretori et aluazilibus sicut fuit consuetudo patris mei. Adhuc mando quod maiordomi non pignorent ullum hominem de Euoramonte donec uocent eum ad concilium coram pretore et aluazilibus. Addo etiam adhuc amore uestro ut si aliquis pignorauerit sine meo Maiordomo aut sine suo sagione aut sine portario pretoris, pectet tantum pro quanto pignorauerit, et non plus. Siquis igitur hoc meum factum uobis firmiter seruauerit benedictionem dei et meam habeat in eternum : Qui uero illud frangere uoluerit maledictionem dei et meam in perpetuum consequatur. Datum Vlixbone, XXIIII.ª die Maii, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª IX.ª Domnus Gonsaluus garsie alferaz, domnus Jo. de auoyno maiordomus curie, Alfonsus suerii superiudex, conf. Rodericus garsie de pauia, Jo. suerii conelius, Fernandus fernandi cogominus, test. Martinus iohannis de vinali, Petrus martini petarinus, Petrus martini caseual, test. domnus S. iohannis Cancellarius conf. Martinus iohannis notarius cancellarie notuit.

PETROSO

PEDROSO

1271

Unicum et autographum exemplar diplomatis, quod hîc edimus, olim in conimbricencis Academiae servabatur scrinio, ex quo in Publicum Archivum nuper delatum est. Si verbum forale *primigeniam constitutionem municipii tantùm significaret, charta haec verum* forale *censenda non esset. Sed, cùm antiqua oppida, a novo* forali *novis privilegiis decorata, novisve obligationibus onerata frequenter inveniamus, statuta, quibus incolarum de* Pedroso, *jam antea, ut videtur, in municipali coetu constitutorum, tùm vectigalia, tùm privilegia augentur, inter* foralia *adnumerare et juris publici facere non dubitavimus.*

In Era M.ª CCC.ª VIIII.ª anos : In die sancti Johannis babtiste. Sciant omnes tam presentes quam futuri, Quod ego Dominicus stephani Abbas de Petroso et Dominicus iudex et homines bonos qui morant in Couto de Petroso : Fecit et statuit ipse Dominicus stephani Abbas de Petroso per consilium de ipso iudice, et de ipsos homines bonos de couto, statuit decretum in suo Couto. In primo posuit domnus Abbas decretum quod nullus homo non extraet cultellum nec aliam armam de ferro contra alium hominem per iram, et si hoc fecerit pectet LX solidos

Digitized by Google

ad Domnus Abbas : et si percuxerit aliquem hominem cum unam de istas armas desuper nominatas, pectet a domno Abbati c solidos. Item posuit domnus Abbas decretum ut nullus homo tollat ganatum a uicino suo uel a uicina, si ei fecerit damnum sine pignore, aut sine fideiuxore : et si tolleret ipsum ganatum a uicino suo, uel a uicina pectet ad Domnus Abbas c solidos : et si ipse homo non uult dare ipsum ganatum quod fecerit damnum pro pignore, uel pro fideiuxore, pectet ad domnus Abbas c solidos. Item posuit domnus Abbas ut nullam mulierem contra aliam mulierem mittat manum per iram : quod si fecerit pectet ad domnus Abbas xx solidos. Item posuit domnus Abbas ut nullus homo non ponat focum sine mandato uicinis sui : quod si non fecerit ita, et posuerit ipsum focum, pectet a domno Abbati c solidos, et faciat emendatione et correptione de malum quod fecerit ipsum focum. Item posuit domnus Abbas, ut nullus homo nec mulier mittat ganatum maiorem uel minorem scilicet boues, aut uacas, uel capras, in deffessam : quod si ibi mitterint, pectent a domno Abbati, per caput unius, v solidos : et sic faciant per totas capitas, tantum pectent v solidos. Item posuit domnus Abbas ut nullus homo non amputet quercum in nullam defessam, nec in riparium nullam rem sine mandato Abbati uel procuratorem suum : quod si non fecerit ita et tallauerit sine mandato, pectet v solidos, et remaneat ligna ad Monasteria. Item si aliquis homo obierit in suo Cauto, et non sibi mandauerit sepelire in Monasterio de Petroso, et mandauerit se sepelire in aliam ecclesiam, apprehendat domnus Abbas luytosam de ipso mortuo pro Monasterio. Item posuit domnus Abbas quod si aliquis fecerit seruicium ad nullum militem pectet a domno Abbate x morabitinos, et alia die exeat de hereditate Monasterii cum suo corpore, et cum suo habere, quomodo si dies fuerit sancti Johannis babtiste. Item posuit domnus Abbas, si aliquis homo rixauerit cum suo uicino, uel alio homine, primo ueniat a domno Abbati dicere : quod si ita non fecerit, pectet ad domnus Abbas c solidos : et si ad domnus Abbas dixerit, et domnus Abbas non fecerit corrigere ad illum, non pectet ipsos denarios. Item posuit domnus Abbas ut nullus homo capiat pisces in fluuios Monasterii, nisi per mandatum Abbatis, aut de suo uicario, uel de Abbate : quod si aliter fecerit, et ibi pisces apprehenderit, pectet a domno Abbati III libras, et alia die exeat de hereditate Monasterii si ibi morauerit sicut si dies fuisset sancti iohannis babtiste : et alium hominem qui non morat in hereditate Monasterii, pectet a domno Abbati III libras : et si morauerit extra cautum Monasterii, pectet a domno Abbati III libras. Item posuit domnus Abbas in suo Cauto, ut nullus homo non capiat perdices, nec alias aues, nec coellos, sine mandato Abbati, uel de suo vicario : quod si apprehenderit eas, pectet a domno Abbati III libras, et alia die exeat de hereditate Monasterii cum suo corpore, et cum suo habere.

Insuper Ego Dominicus iohannis Abbas Monasterii de Petroso, confirmo hoc decretum quod Dominicus stephani Abbas in suo tempore fecit, per mandatum iudex Dominicus petri quia iam mortuus est, et per homines bonos de nostro Cauto : et Ego Dominicus iohannis Abbas Monasterii de Petroso, do inde istum decretum ad Dominicus suarii iudice de Cauto de Petroso, ut teneat eum : et Ego Dominicus iohannis Abbas tenebo inde alium decretum, in testimonium. Insuper ego Dominicus iohannis Abbas pono, quod si aliquis homo, aut mulier uult tollere pignoras a M....domo Monasterii, pectet a domno Abbati c solidos. Hoc decretum fuit confirmatum in tempore dono Dominico iohannis Abbati Monasterii de Petroso. Item insuper ego Dominicus iohannis Abbas Monasterii de Petroso, pono ut nullus homo non portat nullam armam per Cauto, nec in die, nec in nocte : et si ..... pectet a domno Abbati LX solidos. Qui presentes fuerunt ..... plaiz test. Vincencius iohannis test. Fernando dominici de City. Petro ..... iohannis clericus. Dominicus iohannis de vilar. Dominicus iohannis de Feaes ..... de cauto : donus Dominicus de fosin. Martinus stephani. Dominicus iohannis de sancto Laurencio ..... Johannes gonçaluiz. Martinus martiniz. Stephanus suarez. Petro diaz. Laurencio iohannis de zamphalus. Dominicus martini dicto de saes. Martinus petri. Dominicus petri. Pelagius petri. Johannes dominici. Stephanus petri. Duram dominici. Johannes duraez. Johannes petri. Martinus iohannis de Paradela. Petrus menendi de yugoo. Fernando menendi. Dominicus gonçaluiz de villaçoua. Judex de Guienda. Dominicus gonçaluiz de Ameixeedo. Vincencius diaz. Petro de Lebe. Johannes michaellis. Martinus gonçaluiz. Fernando martiniz. Dominicus ceruelo de Barro. Dominicus caphio. Martinus uillar de Borreles. Dominicus casaldirigo. Petro menendiz. Gyraldo de sancto iohanne.

Ego Dominicus iohannis Abbas, In ista Era M.ª CCC.ª XVI.ª anos, In die sancti iohannis babtiste posui ad totos homines meos qui morant in Cauto de Petroso totas dereyturas intregas, et geyras, et seruicia. Item posuit decretum quod nullus homo uendat porcum nec carnarium, nec capones, nec gallinas, nec cabritos, nisi a suo proposito uel a suo maiordomo dixerint : et si ipse propositus uel maiordomus non uolunt eos emere, ipse uendant ubicunque uoluerit : quod si ita non fecerint, pectent domno Abbati I morabitinum. Item posuit domnus Abbas ut dent homines de hereditate Monasterii, de roycuras *(?)* et cabedal ... mydida dereyta usada do Couto. Item posuit domnus Abbas ... nullus homo uel mulier mitant ganatum in panes suos nec ..... nec lexent ibi ambulare soltum sine pastorem : et si ita non fecerint peytent domno Abbati pro ganato maiori singulos solidos, et pro minor ganatum scilicet capras oues porcos ..... Item posuit domnus Abbas decretum quod si aliquis homo uenerit contra suum Maiordomum uel suo iudice et mitterit in eos manus per iram, aut de suo homine ... suo Monasterio peytet domno Abbati quinhentos solidos.

Digitized by Google

MUGADOYRO

MOGADOURO

1272

Textum primi foralis *de* Mogadouro *in* Lib. I Regestorum Alphonsi III *descriptum tantùm invenimus. Incolis ejusdem loci concedit rex zamorense* forale, *cujus statuta pene vel penitus ignorata* (Collecç. de Fueros y Cartas-Pueblas, por la R. Académia de la Hist., pag. 295) *hic addere nobis non licuit.*

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum uxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, et domna Sancia, do et concedo uobis populatoribus de Mugadoyro et de suis terminis presentibus et futuris, forum de Çamora, tali pacto quod uos fatiatis mihi et omnibus meis successoribus quantas et quales foros et custumes moratores de Çamora faciunt Regi Castelle tam in pedidis quam in martinega quam in moneta quam in omnibus aliis foris. Et quantum est o pedido si Rex domnus Fernandus illud leuauit de Castella aut de Legione, in usibus aut in custumes, ego et successores mei debemus illud de uobis leuare. Et super hoc saluo et retineo mihi et omnibus meis successoribus quantum freyres de Templo tenebant ad suam manum in Mugadoyro et in terminis suis. In cuius rei testimonium do uobis istam meam cartam meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene, VI.° kalendas Jànuarii, Rege mandante. Jacobus iohannis notuit. Era M.ª CCC.ª X.ª Domnus Johannes de Auoyno maiordomus conf. domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. domnus Martinus alfonsi conf. Domnus Petrus poncii conf. : testes, Rodericus garsie de pauya, Martinus dade pretor Sanctaren. Alfonsus suerii superiudex, Rodericus menendi superiudex, Frater Geraldus dominici, Petrus martini caseual, Dominicus iohannis iardus clericus, testes.

Item eadem die et Era dedit dominus Rex consimilem cartam de foro populatoribus de penaroyas et de terminis suis.

PENAROYAS

PENARROIAS

1272

Ex additione in libro regestorum Alphonsi III facta forali *de* Mogadouro, *superius edito, scitur* forale *de* Zamora *oppido de* Penarroias *ipso die concessum fuisse. An de eodem loco* Pena-ruiva *cujus* forale *juris publici alibi fecimus (pag.* 550) *agatur, ambigimus.* Franklin (Memoria dos Foraes) Pena-rubea *et* Pena-royas *diversa credidit esse oppida.*

AZAMBUYA

AZAMBUJA

1272

Ex libro regestorum Livro dos Bens dos Proprios dos Reis e das Rainhas, *in Publico Archivo servato, textum descripsimus. Accedunt lectiones variae ex* Livro dos Foraes Velhos de Leitura Nova.

En nome de deus amen. Conhuçuda coussa seya assy aos presentes como[1] aos que am de uiir que eu Roy fernandiz alcaide da villa dazanbuia[2] em sembra com mha molher Eluira esteues[3] e com toda nossa voz e de

1 come
2 da azambuia
3 steuaiz

Digitized by Google

nossas vontades poemos e outorgamos por foro a todollos vizinhos dazanbuia[4] de outorgamento e de consentimento desses vizinhos dazambuya[5]. Em primeiramente poemos e outorgamos que nenhuum vizinho dazanbuya[6] nom dê portagem ao alcaide dazanbuya senom os que a preyteiarom ou dêss[7] aaquy[7] en[7] diante[7] a preyteiarem, ou os que som juigados de a darem. E poemos e outorgamos que na villa dazanbuya os filhos e as filhas herdem os padres e as madres come elles herdam os filhos e as filhas. Poemos e outorgamos que todolos vizinhos dazanbuya comprem e uendam e ajam taees foros come sse fossem francos e[8] pemos[8] e outorgamos que nenhuum vizinho dazanbuya nom possa vender nem dar a elRey nem a ordem nem a caualeiro nem a outro homem per que o alcayde possa auer mal parado sseu dereyto. E poemos e outorgamos que o alcaide aja cada anno tres domaas do mes de janeiro de rellego e deue filhar esse relego primeiro[9] dia desse mes de janeiro. E poemos e outorgamos que se alguum vizinho dazanbuia morer[10] e nom ouuer semell[11] ou parentes seu auer mouill e nom mouill seia do alcaide saluo sa terça que por salmaa[12]. E pemos[13] e outorgamos que o alcayde nom possa deytar nenhuum vizinho da villa dazanbuia se lhe[14] ante[14] nom prouar ante os aluaziis alguma rrazom dereyta por que o deue[15] de[15] deytar fóra. E poemos e outorgamos que o mordomo do alquaide[16] se prender alguum vizinho dazanbuia que o dê por fiador. E poemos e outorgamos que se alguem matar homem peyte mill soldos ameatade[17] ao alcaide e ametade[18] aos prouincos[19] do morto. E poemos e outorgamos que se alguum a outro[20] britar olho, ou mãao, ou pee, ou lho fizer perder peyte quinentos[21] soldos ametade[22] ao alcaide e ametade[23] áquell a que o britar ou lho fizer perder. E poemos e outorgamos que se aquell que homem matar os ssobredictos dinheyros nom puder auer seya enforcado. E poemos e outorgamos que se alguum homem meter álguem merda en boca peyte mill soldos, ametade[24] ao alcaide e ametade[25] ao rancurosso. E poemos e outorgamos que todo vizinho dazanbuia seia penhorado por huum dinheiro. E poemos e outorgamos que se alguem rousar molher peite mill soldos, ametade[26] ao alcaide e sse os dar nom puder enforano[27]. E poemos e outorgamos que se alguum homem *talhar* a outro dedo polegar peite duzentos soldos, ametade[28] ao alcaide : e doutro dedo quallquer çem soldos, ametade[29] ao alcaide. E poemos e outorgamos que de dente quebrado tres marauidiis, ametade[30] ao alcayde. E poemos e outorgamos que se alguum homem tirar ferro mudo[31] per ira esse ferro seya do alcaide : E o que o ferro per hira tirar peyte x soldos, ametade[32] ao alcaide e ametade[33] contra quem esse fero[34] tirar. E pemos[35] e outorgamos que se alguum homem chagar meçam a chaga assy como quisser o chagado ou de longo ou dalto : E de cada huma polegada vi soldos ametade[36] ao alcaide. E dementre que esse jouuer chagado dessa chagua aquell que o chagou deue a ell dar cada diia huum ssoldo. E depoys que esse chagado andar e nom puder fazer seruiço delhe cada diia vi dinheyros atees que possa fazer seruiço. E deuelhe de[37] dar todallas[38] coussas que esse chagado der a[39] ho[39] mestre[39] que o ssaar. E poemos e outorgamos que se alguum homem desmintir outro ou lhe disser parauoa que nom seja honrrada que veiam homeens boons que nom seja honrada peyte vi soldos, ametade[40] ao alcaide e ametade[41] ao rancurosso. E poemos e outorgamos que se alguum home outro ferir e o ferido cair ou se o per cabellos filhar ou[42] en terra o deytar peyte xii soldos, ametade[43] ao alcaide e ametade[44] ao rancurosso : E todas estas coussas deuem sseer prouadas per testemunhas. E poemos e outorgamos que se alguum homem ferir outrem[45] com palma ou com punho ou com pee por cada huma d'estas coussas peite vi soldos, ametade[46] ao alcaide e ametade[47] ao rrancurosso. E poemos e outorgamos que se alguem prenderem com furto o senhor do furto escolha vi soldos, ou por huum noue : E desto[48] deue o alcaide auer ametade[49] : e sse o ladrom for justiçadoyro justiçemno. E poemos e outorgamos que se alguma bestha[50] matar homem essa bestha[51] seya do alcayde. E poemos e outorgamos que filho ou filha que nom for legitimho[52] nom aya boa de sseu padre. E poemos e outorgamos que em quall lugar quer que o alcaide seja presente se alguem fizer coimha[53] dante elle peyte a coimha[54] dubrada[54] aquell que a fizer. E poemos e outorgamos que se alguem ouuer rreuora e uir sa[55] herdade lauorar, ou

4 da çabuia
5 da açabuia.
6 da azambuia
7 desaqui adiante
8 E poemos
9 o primeiro
10 morrer
11 seme
12 sa alma.
13 poemos
14 lhante
15 deua a
16 alcayde
17 ameyadade
18 ameyadade
19 propinquos
20 outri
21 quinhentos
22 ameyadade
23 ameyadade
24 ameyadade
25 ameyadade
26 ameyadade
27 emforqueno.
28 ameyadade
29 ameyadade
30 ameadade
31 muudo
32 ameyadade
33 ameyadade
34 ferro
35 poemos
36 ameadade
37 *deest*
38 todas aquellas
39 ao meestre
40 ameadade
41 ameadade
42 e
43 ameadade
44 ameadade
45 outro
46 ameadade
47 ameadade
48 disto
49 ameyadade
50 besta
51 besta
52 legitimo
53 coomba
54 coomba dobrada
55 a ssa

Digitized by Google

possuir a outrem[56] e sse callar per huum anno e huum diia se a depoys quiser demandar, nom lhe ualha ssa demanda. E poemos e outorgamos que se alguum homem firir outro e o ferydo se sse despoys per ssy yingar quisser[57] perca todo seu dereyto e sace a[58] outro todallas[59] aquellas coussas que lhe fizer. E poemos e outorgamos que quem cassa[60] romper peyte LX soldos ametade[61] ao alquaide[62] e ametade[63] ao senhor da cassa[64]. E poemos e outorgamos que se alguem ouuer himizade[65] contra sseu vizinho o alcaide o deue costranger[66] que reçeba dereyto se lhe achar per que ho constranga[67]. E pomos[68] e outorgamos que se alguem britar a outro[69] olho, ou lho fizer perder ou mãao ou pee ou dente ou dedo polegar ou outro dedo quallquer se o alcaide nom puder costranger[70] esse que o dapno[71] reçebe que uenha amizade[72] o alquayde[73] nom perca porem seu dereyto e sse das outras coymbas[74] o alcaide nom fizer os homeens amigar nom aja em nemigualha e sse per uentura elles despoys amigarem antre ssy fora fora *(sic)* da villa dem ao alcaide todo sseu dereyto. E poemos e outorgamos que de toda falssa medida e de toda outra falsidade peite ao alcaide V soldos. E poemos e outorgamos que se alguum homem nom quer fazer dereito segundo o foro da villa deue sseer degradado e deytareno fóra da uilla : e dementres alla[75] andar peyte ao alcaide cada dia tres soldos. E sse alguem assy de nós come de nossos prouincos come destranhos esta nossa carta este foro firmamente pera senpre guardar[76] aja a beyçom[77] de deus e de santa Maria ssa madre e de todollos santos e a nossa. E sse alguem assy de nós come de nossos prouincos come dos estrayos[78] contra este nosso feito e contra esta nossa carta e contra este[79] foro viir quisser e o nom quisser aguardar nom lhe seya[80] outorgado e polla ssoo tenptaçom[81] aja a hira[82] e a maldiçom de deus e de santa Maria ssa madre e de todollos santos e a nossa. Este nosso feyto de todo en todo seya[83] firme pera ssenpre. E nós vizinhos dazanbuya[84] esta carta, este foro outorgamos e louuamos. E que este feito seya[85] maiis firme e nom possa despoys viir en duuidança, Eu ssobredicto Roy fernandiz e mha molher Eluira esteuez[86] esta presente carta aos vizinhos dazanbuya[87] fizemos fazer per mãao de martim gill tabaliom dazanbuya[88] e ssellar dos sellos de mym Roy[89] fernandiz e do conçello[90] dazanbuya[90]. Esto[90] foy feito na villa dazanbuya[91] XVII diias andados do mes de mayo. Era M.ª CCC.ª X.ª annos. Que forom presentes gonçaleannes pachacho[92] caualeiro, esteuam gonçaluiz clerigo de sam giam[93] de santarem, vicente rrobim clerigo, franxisque[94] anes clerigo dazanbuya[95], fernam gill escudeyro, fernam rrodriguiz escudeyro, miguell perez[96] vizinho dalanquer, pero[97] dominguez[97] datalaa[97] martim gomez escudeyro de penella, pero[98] jugrall[98] corcoua[98] vicente anes moedeyro de coinbra, gill fernandiz, Lourenço esteuez[99] escudeyro do cassal[100] duram mendez[101] de uila uerde, garçia periz escudeyro naturall de mouriz[102] gill periz sseu hirmãao, martim esteuez[103] escudeyros, Joham periz dalanquer, Joham esteuez[104] escudeyro, pero[105] ermigiz[105] gonçalo martiiz de riba de minho, Fernam gonçaluez coruo, e[106] Vaasco migueez[107] e[108] pero[109] rrodriguez[109] martim castanheiro[110] gonçallo perez dasna, Joham gill, e[111] pero[112] mateus[112] almocreue, dom viuiam, gill gonçaluez[113] e Joham esteuez em esse tempo aluaziis dazanbuya[114]. Eu martim gill pubrico[115] tabaliom[115] dazanbuya[115] rrogado a todas estas coussas foy[116] presente e de rogo e doutorgamento dos sobredictos Roy fernandiz eluira[117] esteuez[117] ssa molher e dos vizinhos dazanbuja[118] esta carta escrepvy[119] e em ella este meu signall poiis[120] en[120] testimunho d'estas coussas.

56 outri
57 quer
58 ao
59 todas
60 casa
61 ameadade
62 alcaide
63 ameadade
64 casa.
65 emmizade
66 constrenger
67 costrenga.
68 poemos
69 outri
70 costrenger
71 dano
72 amiçade
73 alcayde
74 coombas
75 ala
76 aguardar
77 beemçom
78 estranhos
79 este nosso
80 seja
81 tentaçom
82 yra
83 seja
84 dazambuja
85 seja
86 steuaiz
87 dazambuja
88 dazambuja
89 Rui
90 concelho dazambuja. Isto
91 dazambuja
92 pachaco
93 Joam
94 francisque
95 dazambuja.
96 piriz
97 Pedro dominguiz da taala,
98 Pedro jograr corcoba,
99 steuaiz
100 casal,
101 meendiz
102 mourit,
103 steuaiz
104 steuaiz
105 Pedro ermigit,
106 *deest*
107 migeet,
108 *deest*
109 Pedro rodrigit,
110 castineyro,
111 *deest*
112 Pedro matheus
113 gonsaluiz,
114 dazambuja.
115 poblico tabelliom dazambuja
116 fui
117 e eluira steuaiz
118 dazambuja
119 screui
120 poys em

Digitized by Google

FREYXEO

FREIXO

1273

Oppidum de Freixo *a rege Alphonso I* forale *habuit, quod jampridem editum est (pag.* 378). *Postulato postea* forali *de* Mogadouro, *vel zamorensi, Alphonsus III id oppidanis concessit. Litterae a curialibus de* Freixo *regi de eo negotio missae (quas hic subjungimus**) *et concessio* foralis *in* Lib. I Donationum *ejusdem regis inveniuntur.*

A. dei gratia Rex Port. et Algarbii vniuersis presentem cartam inspecturis notum facio quod ego recipi unam procurationem sigillo Concilii de freyxeo sigillatam per quam judices et Concilium de freyxeo fecerunt Saluatorem dominici et Michaelem pelagii suos procuratores ad recipiendum forum quod ego dedi Concilio de Mogadoyro : et isti procuratores nomine suo et eorum quorum procuratores erant pecierunt mihi predictum forum et receperunt et ideo ego predictus Rex vna cum vxore mea Regina domna Beatrice, Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio domno Alfonso domna Blanca domna Sancia, do et concedo populatoribus de freyxeo et de suis terminis presentibus et futuris forum de Çamora quod dedi Concilio de Mogadoyro, tali pacto quod ipsi faciant mihi et omnibus successoribus meis quantas et quales foros et custumes moratores de Çamora faciunt Regi Castelle tam in pedidis quam in martinega quam in moneta quam in omnibus aliis foris. Et quantum est o pedido si Rex domnus Fernandus illud leuauit de Castella aut de Legione in usibus aut in custumis, Ego et successores mei debemus illud leuare de populatoribus de freyxeo et de suis terminis. In cuius rei testimonium do populatoribus de freyxeo et de suis terminis istam cartam. Datum Sanctarene, xx.ª die Januarii, Rege mandante : Jacobus iohannis notauit. Era M.ª CCC.ª XI.ª Rodericus garsie de pauya, Johannes suerii Conelius, Martinus iohannis de vinali, Fernandus fernandi cogomino, et Dominicus iohannis iardus clericus, testes.

MONTE ALEGRE

MONTALEGRE

1273

Ex Lib. I Donationum, *sic dicto,* Alphonsi III *hoc descripsimus* forale. *Non aliud, nobis cognitum, manet exemplar.*

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum uxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, domna Sancia, do et concedo uobis omnibus populatoribus qui habitaueritis in mea popula de terra de Barroso que uocatur a Monte alegre omnes meas rendas et omnes meos directos de terra de Barroso et de suis terminis nouis et antiquis, scilicet de illis terminis quos uincere et habere poteritis per directum, tali uidelicet pacto quod detis mihi et omnibus meis successoribus in quolibet anno ad tercias anni tres mille et quingentos morabitinos, scilicet unam terciam pro prima die Octobris et aliam terciam pro prima die februarii et aliam terciam pro prima die Junii, excepta mea hoste, et mea moneta, et excepto iure patronatus omnium ecclesiarum de ipsa terra de Barroso et de suis terminis, et de predicta popula ibidem constructarum et eciam construendarum : quas res retineo mihi et omnibus meis successoribus et si uos mihi aut cui

* Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, quod Concilium de freyxeno misit suam cartam apertam de suo sigillo sigillatam domino Regi cuius tenor talis est : A. dei gratia Rex Port. et Algarbe, Nós Concelo e juyzes de freyxeo beyiamos uossos pees e uossas mahoos e ha terra ante uos come a senor de mercee. Senhor sabhades que nós enuiamos a uos Saluador diogo e Martim paez portadores desta carta pera receber o foro que nos mandastes qual dades a hos do Mogadoyro : estes son outorgados ambos pera receber a mercee, que ly uos fezerdes ou Concelo, e por tanto ly damos nossa carta seelada de nosso seelo pendente que seiam creudos.

Digitized by Google

ego mandauero predictos denarios ad predictos terminos aut in ipsis terminis non pagaueritis, debetis eos mihi dare cum decem morabitinis cotidie de pena : et uos populatores debetis mihi dare ad placitum meum unum militem filium de algo, meum naturalem, qui uindicet quingentos soldos, qui faciat mihi menaginem de meo alcazar, quando ego ibi illud fecero : et ipse miles debet ibi esse pretor uester, dum mihi placuerit : et ipse pretor debet facere iusticiam cum judicibus de ipsa popula : et uos debetis ibi mittere annuatim duos judices naturales de Port. : et si uos ipsum militem canbiare uolueritis, ego debeo uobis recipere alium loco sui, quandocunque ipsum canbiare uolueritis : et ipse miles quod mihi pro ad istud dederitis, debet esse filius de algo, et meus naturalis, qui uindicet quingentos solidos : et quando meus Riqus homo iuerit ad terram debet comedere pro suis denariis : et non debet uobis aliquid filiare per forciam nec facere ibi malum, nec pausare in aldeis de ipsa terra nec facere ibi forciam : saluo quod si passauerit per terram, debet ibi pausare, et ubi pausauerit, non debet ibi aliquid filiare per forciam nec facere ibi malum : et istud quod ibi Riqus homo comederit, debet illud comparare pro suis denariis, sicut in dicta popula : et homines de terra de piconia debent morari in suis hereditatibus, et debent uobis facere totos foros et totos directos quos mihi faciunt : et uos debetis defendere et adiuuare illos, sicut vicinos. Et meyrinus non debet uobis intrare in ipsa terra de Barroso, nec in ipsa popula : et insuper uos predicti populatores debetis mihi dare ad placitum meum unum militem filium de algo et meum naturalem qui uindicat quingentos solidos, qui faciat mihi menaginem de Piconia, et qui teneat eam ad uestram custam : et si uos ipsum militem cambiare uolueritis, ego debeo uobis alium recipere loco sui, quandocunque ipsum cambiare uolueritis : et ipse miles quem mihi pro ad istud dederitis, debet esse filius de algo et meus naturalis, qui uindicet quingentos solidos. Et mando et concedo quod habeatis feyram et faciatis eam in quolibet mense : et incipiatur fieri secunda die post kalendas mensis, et duret per tres dies : et nullus sit ausus qui pignoret aliquem qui uenerit ad ipsam feyram, ratione uendendi uel emendi pro aliquo debito in illis octo diebus in quibus uenerit, et illis octo diebus in quibus recesserit de ipsa feyra. Et quicunque malum fecerit hominibus qui uenerint ad ipsam feyram ratione uendendi uel emendi, pectet mihi sex mille soldos, et duplet illud quod filiauerit domino suo. Et mando et concedo quod non detis portaginem in toto meo regno nisi in illis locis in quibus habuerint cartas per quas debeant eam ibi filiare. In cuius rei testimonium dedi uobis istam meam cartam meo sigillo sigillatam. Datum Vlixbone IX.ª die Junii, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª XI.ª Domnus Gonsaluus garsie alferaz tenens Neuiam, domnus Johannes de Auoyno maiordomus tenens ultra tagum, domnus Alfonsus lupi tenens ripam minii, domnus Didacus lupi tenens terram de lameco, donnus Petrus iohannis tenens terram de trasserra, domnus Petrus iohannis de Portello tenens leyrenam, domnus Menendus roderici tenens Mayam, confirmant : Magister Petrus iuliani electus Bracarensis, domnus Vincentius Portugalensis Episcopus, domnus Dominicus Lamecensis electus, Frater Valascus egitaniensis episcopus, Ecclesia Visensis uaccat, Ecclesia colimbriensis vaccat, domnus Matheus Vlixbonensis episcopus, domnus Durandus Elborensis episcopus, domnus Bartholameus Siluensis episcopus, confirmant : Rodericus garsie de pauya, Fernandus fernandi cogominus, Martinus iohannis de vinali, Alfonsus suerii, Rodericus menendi, Rodericus gomecii, superiudices, test. : domnus Stephanus iohannis Cancellarius curie confirmat. Jacobus iohannis notarius Curie notuit.

ELBORA

MAURORUM IBI LIBERE DEGENTIUM *FORALE*

FORAL DOS MOUROS FORROS D'EVORA

1273

Quanquam foralibus *maurorum Extrematurae provinciae Algarbiique antea jam editis (pag.* 396, 715*) simile sit quod nunc edimus, lectiones varias tamen continet non contemnendas. Extat in* Lib. I Donationum Alphonsi III *et in* Lib. IV Inquisitionum *ejusdem regis.*

In dei nomine amen. Nouerint vniversi presentem cartam inspecturi, quod ego A.[1] dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum vxore mea Regina domna[2] Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris infantibus domno Dyonisio domno Alfonso domna Blanca domna Sancia, facio cartam fidelitatis et firmi-

1 alfonssus 2 *deest*

Digitized by Google

tudinis uobis Mauris qui estis forri in[3] Elbora[4] : ut in mea terra nullum malum iniuste recipiatis : et ut meus christianus neque judeus super uos habeant nocendi potestatem sed ille quem uos[5] de[5] gente et fide uestra[6] super uos pro[7] alcayde[7] elegeritis in[8] primum[8] iudicet uos et hoc facio[9] ut uos reddatis mihi in unoquoque anno singulos morabitinos ex singulis capitibus uestris ex quo tempore uictui necessaria gaanare[10] potueritis : et ut detis mihi in alfitria[11], azequi et totam decimam de uniuerso labore uestro. Et omnes vineas meas preparetis : et uendatis meas ficus, et meum oleum quomodo uendiderint habitatores ville[12], tercia parte de meis minus[13]. Et insuper faciatis mihi alios foros et usus et custumes[14] quos mihi faciunt et fecerint[15] Mauri forri Vlixbone. Hec igitur carta semper[16] firmum[16] habeat[16] robur, et nullus uobis eam audeat frangere, neque uestros foros. Insuper[17] do uobis pro foro, ut nullus pauset[18] in uestris domibus contra uestram uoluntatem. Et ego supradictus Rex una cum uxore mea et filiis et filiabus meis supradictis vobis Mauris hanc cartam quam fieri uobis iussi, roboro et confirmo. Facta fuit ista carta apud[19] Vlixbonam, XVI die[20] Agusti, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª XI.ª Domnus Gonsaluus garcie[21] alferaz[21] tenens Neuyam, domnus Johannes de auoyno maiordomus tenens ultra Tagum, domnus Martinus alfonsi tenens Chaues[22], domnus Alfonsus lupi tenens rippam[23] Minii, domnus Didacus lupi tenens lamecum, domnus Menendus roderici tenens Mayam, domnus Petrus iohannis tenens transserram, domnus Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam[24], domnus Petrus poncii, Laurencius suerii tenens ripam de Vauga[25], Rodericus garsie de Pauya, confirmant : Alfonsus petri farina, Johannes suerii conelius, Martinus iohannis de Vinali, Fernandus fernandi cogomyno[26], test., Ecclesia Bracharensis uacat, domnus V. Port.[27] episcopus, domnus D.[28] electus Lamecensis, Ecclesia Colimbriensis uacat, Frater Valascus Egitaniensis Episcopus, domnus Matheus Vlixbonensis Episcopus, domnus Durandus Elborensis[29] Episcopus, Frater Bartholameus Siluensis Episcopus, Alfonsus suerii, Rodericus gomecii, Rodericus menendi, superiudices, confirmant : domnus Stephanus iohannis Cancellarius confirmat. Jacobus iohannis notuit.

3 *deest*
4 elbore
5 de uestra
6 *deest*
7 *desunt*
8 inpuniatur ipse
9 *deest*
10 ganare
11 alfitra et
12 terre
13 uinis
14 mores
15 fecerunt
16 senper habeat firmum
17 et insuper
18 pausset
19 aput
20 diebus
21 garssie alferez
22 claues
23 ripam
24 lerenam
25 uouga
26 cogominus
27 portuenssis
28 didacus
29 eleborensis

MONTE-FORTI DE RIO LIVRE

MONFORTE DE RIO LIURE

1273

Ex charta autographa in Publico Archivo servata textum hujus foralis *sumpsimus.*

Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, do et concedo hominibus populatoribus de villa mea de Monte forti de Rio liure omnes meas hereditates forarias et regalengas quas habeo in Rio liure et in terminis suis, et omnes meas rendas et meos directos de ipsa terra, et de suis terminis nouis et antiquis, scilicet de illis terminis quos ego ibi habeo et uincere et habere potueritis per directum, excepto quod uadatis in mea hoste, et excepto iure patronatus, quas res retineo mihi et omnibus meis successoribus, tali videlicet pacto : quod detis mihi et omnibus meis successoribus annuatim ad tercias anni sexcentos marabitinos ueteres in saluo, scilicet unam terciam pro festo sancti Martini, et aliam terciam pro prima die Marcii, et aliam terciam pro prima die Julii. Et uos populatores debetis mihi dare unum militem filium de algo meum naturalem ad placitum meum qui uendicet quingentos solidos, qui faciat mihi menagium de meo alcaçar quando illud ibi fecero. Et ipse miles debet ibi esse pretor uester dum mihi placuerit : et ipse pretor debet facere iusticiam cum judicibus de ipsa villa. Et uos debetis ibi mittere annuatim duos judices de Portugalia de uestris vicinis. Et si uos ipsum pretorem mutare uolueritis, ego debeo uobis pro ipso recipere alium loco sui quandocunque ipsum mutare uolueritis. Et ipse miles quem mihi pro ad istud dederitis, debet esse filius de algo et meus naturalis qui uindicet quingentos

Digitized by Google

solidos. Et quando meus Riqus homo iuerit ad terram debet comedere pro suis denariis : et non debet uobis aliquid filiare per forciam nec facere ibi malum, nec pausare in aldeys de ipsa terra, nec facere ibi forciam : saluo quod si passauerit per terram debet ibi pausare, et ubi pausauerit non debet ibi aliquid filiare per forciam, nec facere ibi malum : et illud quod ibi Riqus homo comederit, debet illud comparare pro suis denariis. Et meyrinus non debet uobis intrare in ipsa villa nec in suo termino. Et mando et concedo quod habeatis feyram et faciatis eam quolibet mense : et incipiatur fieri VIII.° kalendas cuiuslibet mensis et duret per duos dies. Et nullus sit ausus qui faciat malum nec pignoret aliquem qui uenerit ad ipsam feyram ratione uendendi uel comparandi, pro aliquo debito in illis quatuor diebus in quibus uenerit et in illis quatuor diebus in quibus recesserit de ipsa feyra. Et quicunque malum fecerit hominibus qui uenerint ad ipsam feyram ratione uendendi uel emendi, pectet mihi sex mille solidos, et duplet illud quod filiauerit domino suo saluo pro debito facto in ipsa feyra. Et mando et concedo quod non detis portaginem in toto meo Regno, nec uadatis ad anuduuam. Mando insuper et concedo quod habeatis inter uos forum de Bragancia saluis omnibus supradictis. In cuius rei testimonium do uobis istam meam cartam de meo sigillo plumbeo sigillatam. Datum Vlixbone III.ª die Septembris, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª vndecima.

Domnus Gonsaluus guarsie alferaz conf. —domnus Johannes de Auoyno maiordomus conf. —Domnus Martinus alfonsi tenens Chaues conf. —domnus Alfonsus lupi tenens ripam Minii conf. —domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —domnus Petrus iohannis tenens trasserram conf. —domnus Menendus roderici tenens Mayam conf. —domnus Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam conf.

Magister P. iuliani electus Bracarensis conf. —domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. —domnus Dominicus electus Lamecensis conf. —Frater Valascus Episcopus Egitaniensis conf. —Ecclesia Visensis vacat —Ecclesia Colimbriensis vacat —domnus M.... Episcopus Vlixbonensis conf. —domnus Durandus Episcopus Elborensis conf. —domnus Bartholomeus Episcopus Siluensis conf.

Rodericus garsie de pauia —Fernandus fernandi cogominus —Johannes suerii conelius —Alfonsus petri farina —Petrus alfonsi de Çamora, test.

Alfonsus suerii superiudex —Dominicus iohannis iardus clericus —, test.

Rodericus menendi —Rodericus gomecii, superiudices—test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. —Johannes petri notarius Curie notuit.

MOGADOYRO

MOGADOURO

1273

Forale *alterum de* Mogadouro, *post illud primum de* Zamora *ipsi oppido concessum,* foralibus *aliorum locorum provinciae ultraduriensis illa tempestate datis simile est. Forte onera et privilegia in ipsis* foralibus *singulatim descripta a zamorensi charta expressa erant ut dubia solverentur, novumque* forale *nihil aliud praeterquam antiquum fuit, quod tamen asserere non audemus. Textum nobis praebuit autographum exemplar in Publico Archivo servatum.*

In dei nomine et eius gratia. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris, Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, do et concedo uobis hominibus populatoribus presentibus et futuris ad forum quod subsequitur villam meam de Mogadoyro cum suis terminis nouis et antiquis per ubi eos melius habere potueritis per directum, saluo iure patronatus quod retineo pro ad me, tali uidelicet pacto et conditione : quod uos et successores uestri detis mihi et successoribus meis annuatim quilibet uestrum viginti quatuor soldos Legionenses de moneta branca uel de alia moneta que comuniter currerit in ipsa terra, saluis uilaribus et aliis locis qui nondum sunt populati : de quibus populatores eorum quando fuerint populati debent dare mihi et successoribus meis annuatim viginti solidos quilibet populator, et in aliis debent esse vicini de Mogadoyro et habere inde forum. Mando etiam quod populator dictorum locorum qui non habuerit ualiam de decem marabitinis, quod non det aliquid : et si forte habuerit herdamentum quod ualeat predictos decem marabitinos det mihi et successoribus meis annuatim duodecim solidos. Et populator qui fuerit herdarius et habuerit ualorem de viginti marabitinis et supra det mihi et successoribus meis annuatim predictos viginti quatuor

Digitized by Google

soldos : saluis orphanis qui non faciant forum nisi unum cum suo patre uel cum sua matre, dum fuerint soltarii, et postquam fuerint casati, faciant singulos foros si habuerint dictam valiam : et saluo jugeyro et mancipio alieno qui non debent facere forum nisi jugarius habeat dictam ualiam in herdamento, et si habuerit ualiam faciat forum : Et saluis duobus judicibus de Mogadoyro qui non debent facere forum predictum, dum fuerint judices, proinde quod non habent aliud prestimonium de me. Et Concilium de dicta villa mittat suos judices ad meum placitum et successorum meorum. Do etiam eis pro foro quod in domibus judicum dicte ville et viduarum non pausent milites, nec aliquis alius contra eorum uoluntatem. Do et concedo uobis quod uocem et calumpniam et portaginem detis mihi et successoribus meis per forum de Çamora : et istos denarios supradictos de foro debetis mihi pagare et successoribus meis annuatim, videlicet medietatem pro festo sancti Martini, et aliam medietatem pro festo pasche. Et non debetis mihi facere nec successoribus meis aliud forum de dicta villa et de suis terminis, nisi ut superius est expressum. In cuius rei testimonium do inde uobis istam meam cartam apertam, de meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene XVIII.ª die Nouembris, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª vndecima.

Domnus Gonsaluus garsie alferaz conf. —Donnus Johannes de Avoyno maiordomus conf. —Donnus Martinus alfonsi tenens Chaues conf. —domnus Alfonsus lupi tenens ripam Minii conf. —Domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —domnus Petrus iohannis tenens trasseram conf. —domnus Menendus roderici tenens Mayam conf. —domnus Petrus iohannis de Portello tenens Leyrenam conf.

Ecclesia Bracarensis uacat —domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. —domnus Dominicus Electus Lamecensis conf. —Frater Valascus Episcopus Egitaniensis conf. —Ecclesia Visensis uacat. —domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis conf. —domnus Durandus Episcopus Elborensis conf. —domnus Bartholameus Siluensis Episcopus conf.

Rodericus garsie de pauia —Fernandus fernandi cogominus —Johannes suerii conelius —Martinus iohannis de vinali —Dominicus iohannis clericus—, test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius Curie conf. —Johannes petri notarius Curie notuit.

PENAROYAS

PENARROIAS

1273

Quod de forali *altero de* Mogadouro *nuper adnotavimus de hoc etiam dicendum est.* — *Descripsimus ex autographo exemplari in Publico Archivo servato.*

In dei nomine. Amen. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi quod ego Alfonsus dei gratia Rex Port. et Algarbii, una cum uxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, do et concedo uobis hominibus populatoribus presentibus et futuris ad forum quod subsequitur villam meam de Penaroyas cum suis terminis nouis et antiquis per ubi eos melius habere poteritis per directum, saluo iure patronatus quod retineo pro ad me, tali videlicet pacto et conditione : quod uos et successores uestri detis mihi et successoribus meis annuatim quilibet uestrum viginti quatuor solidos legionenses de moneta branca uel de alia moneta que cumuniter currerit in ipsa terra, saluis vilaribus et aliis locis qui nondum sunt populati : de quibus populatores ex quo quando fuerint populati, debent dare mihi et successoribus meis annuatim viginti solidos quilibet populator : et in aliis debent esse vicini de Penaroyas et habere inde forum. Mando etiam quod populator dictorum locorum qui non habuerit ualiam de decem morabitinos quod non det aliquid : et si forte habuerit herdamentum quod ualeat predictos decem morabitinos, det duodecim solidos. Et populator qui fuerit herdarius et habuerit ualorem de viginti morabitinis et supra, det mihi et successoribus meis annuatim predictos viginti quatuor solidos : saluis orphanis qui non faciant forum nisi unum cum suo patre uel cum sua matre, dum fuerint soltarii, et postquam fuerint casati, faciant singulos foros, si habuerint dictam ualiam : et saluo jugeyro et mancipio alieno qui non debent facere forum, nisi jugarius habeat predictam ualiam in herdamento, et si habuerit ualiam faciat forum : et saluis duobus judicibus de Penaroyas qui non debent facere dictum forum dum judices fuerint, proinde quod non habent aliud prestimonium de me. Et Concilium de dicta villa mittat suos judices ad meum placitum uel successorum meorum : do etiam eis pro foro quod in domibus judicum dicte ville et viduarum non pausent milites, nec aliquis alius contra eorum uoluntatem : do etiam et concedo uobis quod uocem calumpniam et portaginem detis mihi et

Digitized by Google

successoribus meis per forum de Çamora. Et istos denarios de foro supradictos debetis mihi pagare et meis successoribus annuatim videlicet medietatem pro festo sancti Martini, et aliam medietatem pro festo Pasche. Et aliud forum non debetis mihi facere nec successoribus meis de dicta villa nec de suis terminis, nisi ut superius est expresum. In cuius rei testimonium do inde uobis istam meam cartam de meo sigillo sigillatam. Datum Sanctarene xviii.ª die Nouembris, Rege mandante. Era m.ª ccc.ª vndecima.

Domnus Gonsaluus guarsie alferaz conf. —domnus Johannes de auoyno maiordomus conf. —domnus Martinus alfonsi tenens Chaues conf. —domnus Alfonsus lupi tenens Ripam Minii conf. —domnus Didacus lupi tenens Lamecum conf. —domnus Petrus iohannis tenens trasseram conf. —domnus Petrus iohannis de portello tenens Leyrenam conf. —domnus Menendus roderici tenens Mayam conf.

Ecclesia Bracarensis uacat —domnus Vincencius Episcopus Portugalensis conf. —domnus Dominicus Electus Lamecensis conf. —domnus Durandus Episcopus Elborensis conf. —domnus Matheus Episcopus Vlixbonensis conf. —Frater Valascus Episcopus Egitaniensis conf. —domnus Bartholameus Episcopus Siluensis conf. —Ecclesia Colimbriensis uacat —Ecclesia Visensis uacat.

Rodericus guarsie de pauia —Fernandus fernandi cogominus —Johannes suerii conclius —Dominicus Johannis clericus dictus Jardus—, test.

Domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. —Johannes petri notarius Curie notuit.

ANHOURA

ANOBRA

1275

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *desumpsimus. Exemplaris alterius, in Publico Archivo servati, lectiones varias omisimus, quia ab ipso codice descriptum fuisse noscitur.*

In dei nomine amen. Nouerint vniuersi presentem cartam inspecturi, quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus meis Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Branca, domna Sancia, facio cartam de foro vobis hominibus populatoribus de Anhoura presentibus et futuris. In primo do uobis pro foro ut de pane quem habueritis de palude, detis mihi et omnibus successoribus meis quartam partem, et de monte sextam partem et ante particionem de meo et de uestro unusquisque uestrum det unam taligam tantum in cornariam : Et similiter ex meo et uestro pro unoquoque modio, v alqueires in alquier, et duos de ceuada. Et unusquisque habitator uille qui in terminis eius laborauerit pro uno jugo boum det in eyradigam I quartarium milii : et si duo uel tria uel quatuor uel plura juga habuerit, non plus det in eyradigam, quam pro uno jugo boum. Sed si alii extranei in terminis ipsius ville laborauerint ita quod habitatoribus placeat, det duos quartarios milii in eyradigam. De vino uero statuo ut postquam vinee quinque annos habuerint, dent mihi et omnibus meis successoribus octauam partem vini, et licenciam habeant uendendi uel donandi vineas quibuslibet qui mihi et meis succesoribus predictum forum inde faciant : qui uero ibi duos domos habuerint et exinde ut in alio loco moretur recesserit, potestatem habeat uendendi unam tantum, et aliam mihi relinquat : et si unam tantum habuerit medietatem uendat, et medietatem michi relinquat. Et qui molendinum ibi habuerit, quartam partem de lucro et de tota utilitate quam deus ibi dederit, mihi et successoribus meis pro foro inde reddat, et potestatem habeat uendendi uel donandi cuilibet qui faciat supradictum forum. De arale uero ville qui circumdatus uallo fuerit uel sepe in quo seminatum fuerit ordeum uel fabe, aut linum, uel cepe, aut alia uel cetera legumina nichil inde detur, set sit uestrum proprium. De lino uero de palude dent mihi et omnibus successoribus meis quintam partem, et unum manipulum in cornaria, et alium de eyradiga communiter, pro quibus accipiat laborator alios duos. Et de leguminibus de paludis quartam partem. Et de homicidio et rauxo, et merda in boca, LX solidos, minus terciam. Et minores culpas inter se emendent, et nichil dent. Et si aliquis homo feminam alterius ville rapuerit qui uirum non habuerit, recipiant illum, et inimicos suos de villa pulsent, et vir suam mulierem honorificet sicut mos est. Et si homo istius ville contra hominem alterius partis errauerit, non faciat ei iudicium, nisi in sua villa : Et si emendare noluerit culpam, tunc habeat intentor potestatem pignorandi, sed non pignoret nisi in abscondito. Et si aliquis uiderit eum et uoces dederit super eum et pignos leyxare noluerit, tunc pectet pignorator LX solidos. De equo et de equa et de alia bestia, et omni ganato, nullum dent forum, neque de montaria. Et si ibi aliquod uenatum mortuum

Digitized by Google

fuerit postquam homines extranei cucurrerint habitatores ville accipiant medium et cursores medium : De piscatione autem nichil dent. Si aliquis homo figatus uenerit ante inimicos suos, recipiant eum et ad rectum iudicium teneant illum. Et collecta et alie res que hic non sunt scripte, utentur sicut in Peraria sunt usate. Et uos non debetis uendere nec donare nec atestare nec helemosinare nec cambiare nec emplazare, nec alienare modo aliquo, hereditates nec possessiones alias de ipso loco, ordini nec prelato, nec militi nec scutifero, nec domine generose, nec alicui persone religiose : Sed si eas uolueritis uendere uel donare uendatis uel donetis eas talibus hominibus qui faciant mihi et omnibus meis successoribus predictum forum completum. In cuius rei testimonium do uobis istam cartam. Datum Vlixbone VIII.ª die Julii, Rege mandante. Jacobus iohannis notuit. Era M.ª CCC.ª XIII.ª

CASTROMARIM

CASTROMARIM

1277

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *descripsimus. Non aliud invenitur exemplar.*

In dei nomine et eius gratia. Amen. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego A. dei gratia Rex Port. et Algarbii vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia, et filiis et filiabus meis Infantibus domno Dionisio, domno Alfonso, domna Blanca, et domna Sancia, facio Cartam de foro uobis populatoribus de Castromarim presentibus et futuris : videlicet do et concedo uobis forum usus et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, excepta jugata de pane quam uobis im perpetuum quito : et retineo michi et omnibus meis successoribus in perpetuum, omnes furnos panis, et omnes salinas constructos et construendos constructas et construendas, in Castromarim et in suis terminis, et meas tendas. Item retineo michi et omnibus meis successoribus quod non uendatur aliud sal in Castromarim nec in suis terminis, nisi meum sal. Item retineo michi et meis successoribus quod vicinus de Castromarim qui uinum uoluerit sacare de Castromarim uel de suis terminis soluat michi de quolibet tonello medium morabitinum de vino quod comparauerint : Et ille qui non fuerit uicinus, de vino quod sacauerit soluat de quolibet tonello I morabitinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de Castromarim et de suis terminis, illos almudes de vino quos dant in Vlixbona de portagio de uino, quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et meis successoribus molendina et azenias et pisones factos et faciendos, et regalengos meos tam in hereditatibus quam in vinariis et casariis quam in aliis rebus, et figueiredos et açougues, et fanegas, et balnea de villa et de termino de Castromarim, et ballenationem. In omnibus aliis do et concedo uobis forum usus et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro ut qui publice coram bonis hominibus casam uiolenter ruperit cum armis, pectet quingentos solidos, et hoc sit sine uozeiro : et si infra domum ruptor occisus fuerit, occisor uel dominus domus pectet I morabitinum, et si ibi uulneratus fuerit, pectet pro eo medium morabitinum. Similiter pro homicidio et pro rauso publice facto, pectet quingentos solidos : pro merda in buca LX solidos pectet testimonium bonorum hominum. Furtum cognitum testimonio bonorum hominum, nouies componatur. Qui relegum uini regis ruperit et in relego suum vinum uendiderit et inuentum fuerit testimonio bonorum hominum, primo pectet V solidos, et secundo V solidos : et tercio si iterum inuentum fuerit, testimonio bonorum hominum, uinum totum effundatur, et arcus de cupis uel de tonellibus incindantur. De vino de fora dent de unaquaque carrega unum almude, et uendatur aliud in relego. Et habitatores de Castromarim habeant libere tendas suas, et furnos ollarum saluis mihi meis tendis factis et faciendis : et de furnis de tegula dent decimam. Qui hominem extra cautum occiderit, pectet LX solidos. Et qui uulnerauerit hominem extra cautum, pectet XXX solidos. Qui in platea aliquem armis uulnerauerit pectet medietatem homicidii. Qui arma per iram denudauerit, uel a domo ea extraxerit per iram et non percusserit, pectet LX solidos. Et homines de Castromarim habeant hereditates suas populatas et illi qui in eis habitauerint pectent pro homicidio et rauso noto et merda in buca LX solidos, medietatem scilicet Regi, et medietatem domino hereditatis, et cant in apelido Regis, et nullum aliud forum faciant Regi. Et almotaçaria sit de Concilio, et mittatur almotace per alcayde et per Concilium ville : et dent de foro de vacca I denarium, et de zeuro, I denarium, et de ceruo, I denarium, et de bestia uel de barca piscati, I denarium, et de judicato similiter, et de alcauala, III denarios : De ceruo, et de zeuro, et de uaca, et de porco, I denarium : Et de carnario, I denarium : Piscatores dent decimam : de equo uel de mula uel de mulo quem uendiderint uel emerint homines de fora a decem morabitinis et supra, dent I morabitinum, et a decem morabitinis et infra, dent medium morabitinum : De equa uendita uel comparata, dent II solidos : et de boue, II solidos, et

Digitized by Google

de uaca I solidum, et de asino uel de asina, I solidum : De mauro uel de maura, medium morabitinum : De porco uel de carnario, II denarios : De caprone uel de capra, I denarium : De carrega de azeyte uel de coriis boum uel zeurorum uel ceruorum dent medium morabitinum : De carrega de cera medium morabitinum : De carrega de anil uel de pannis uel de pellibus coneliorum uel de coriis uermeliis uel albis, uel de pipere uel de grana, I morabitinum : De bragale, II denarios : De uestitu de pellibus, III denarios : De lino uel de alliis uel de cepis, decimam : De piscato de fora decimam : De concas uel de uasis ligneis decimam. Et pro omnibus hiis carregis quas uendiderint homines de fora et portagium dederint, si alias proprias emerint non dent portagium ex eis. De carrega panis uel salis quam uendiderint uel emerint homines de fora, de bestia caualari uel mulari, dent III denarios : De asinari, III medalias. Mercatores ville naturales qui soldadam dare uoluerint, recipiatur ab eis : Si autem soldadam dare noluerint, dent portagium. De carrega de piscato quam inde leuauerint homines de fora, dent VI denarios. Pedites dent octauam uini et lini. Balistarii habeant forum militum. Mulier militis que uiduauerit habeat honorem militis usque nubat : et si nupserit pediti, faciat forum peditis. Miles qui senuerit uel ita debilitauerit quod exercitum facere non possit, stet in honore suo. Si autem mulier militis uiduata talem filium habuerit qui cum ea in domo contineatur et caualariam facere potuerit, faciat eam pro matre. Almocreue qui per almocrauariam uixerit, faciat forum suum semel in anno. Miles uero qui equum suum aut bestias suas ad almocrauariam miserit, nullum forum de almocrauaria faciat. Coneliarius qui iuerit ad sogeyram et illuc manserit det folem unius conelii : et qui illuc moratus fuerit octo diebus uel amplius, det unum conelium cum pelle sua. Et coneliarius de fora det decimam quociens uenerit. Moratores de Castromarim qui panem suum uel vinum uel ficus uel oleum in aliis locis habuerint et ad Castromarim illud ad opus sui duxerint et non ad reuendendum, non dent inde portagium. Qui cum aliquo rixauerit et post rixam domum suam intrauerit, et ibi inito consilio acceperit fustem uel purrinam et eum percusserit, pectet XXX solidos : si autem inconsulte et casu accidente percusserit, nichil pectet. Inimicus de fora non intret villam super inimicum suum nisi per treugas aut pro directo illi dare. Si equs alicuius aliquem occiderit dominus equi pectet aut equm aut homicidium, quod horum domino equi placuerit. Et clericus habeat forum militis per totum, et si cum muliere inuentus turpiter fuerit, Maiordomus non mittat manum in eum, nec aliquo modo eum capiat, sed mulierem capiat si uoluerit. De madeyra que uenerit per aquam, dent decimam. De atalaya de villa debet Rex tenere medietatem et milites medietatem suis corporibus. Miles de Castromarim cui meus diues homo benefecerit de terra sua uel de habere suo, per quem eum habeat, ego recipiam eum meo diuiti homini in numero suorum militum. Maiordomus uel sagio eius non ad domum militis uadat, sine portario pretoris. Et meus nobilis homo qui Castrummarim de me tenuerit, non mittat ibi alium alcayde nisi de Castromarim. De casis quas mei nobiles homines, aut freires, aut hospitalarii, aut monasteria in Castromarim habuerint faciant forum ville sicut ceteri milites de Castromarim. Ganatum perditum quod maiordomus inuenerit, teneat illud usque ad tres menses et per singulos menses faciat de eo preconem dari, ut si dominus eius uenerit detur ei : Si autem dominus eius dato precone usque ad tres menses non uenerit, tunc Maiordomus faciat de eo comodum suum. De caualgada de alcayde nichil accipiat alcayde per uim, nisi quod ei milites amore suo dare uoluerint. De caualgada sexaginta militum et supra, diuidant mecum in campo. Faber aut çapatarius aut pilitarius qui in Castromarim casam habuerit et in ea laborauerit, non det de ea ullum forum. Et qui maurum fabrum aut çapatarium habuerit et in domo sua laborauerit non det pro eo forum. Qui autem ministeriales ferrarii uel çapatarii fuerint, et per officium suum uixerint et casas non habuerint ueniant ad tendas meas et faciant mihi meum forum. Qui equum uendiderit aut comparauerit uel maurum extra Castromarim ubi eum comparauerit aut uendiderit ibi det portagium. Et pedites quibus suum habere debuerint dare dent inde decimam maiordomo, et Maiordomus det eis directum pro decima : et si pro decima eis dare directum noluerit, tunc pretor faciat eis directum dari per portarium suum. Et homines qui habitauerint in hereditatibus de Castromarim si furtum fecerint, ut supradictum est, componatur, medietatem regi et medietatem domino hereditatis. Moratores de Castromarim non dent luytosam. Adaliles de Castromarim non dent quintam de quinione suorum corporum. Milites de Castromarim non teneant çagam in exercitu regis. Panetarie dent pro foro de triginta panibus unum. Portagia uero et forum et quinte sarracenorum et aliorum persoluantur sicut consuetudo est, exceptis hiis que superius scripta sunt et uobis relinquo. Et pro alcaydaria de una bestia que uenerit de fora cum piscato det duos denarios : Et de barca de piscato minuto, II denarios : et de toto alio piscato, dent suum forum. Hec itaque omnia scripta uobis do pro foro, et concedo : et ad hec eat Maiordomus testimonio bonorum hominum, et non ad alia. Milites de Castromarim testificentur cum Infançonibus de Portugali. Qui eciam aliquem calcaribus percusserit et testimonio bonorum hominum conuictus fuerit, pectet quingentos solidos. De nauigio uero mando ut alcayde et duo spadelarii et unus petintal habeant forum militum. Concedo eciam uobis ut nunquam intrent in nauigium meum pedites de Castromarim contra suam uoluntatem, sed in eorum sit beneplacito uenire per terram aut per mare uenire ad obsequium meum. Siquis igitur factum meum istud uobis firmiter seruauerit benedictionibus dei et mei repleatur : Qui uero illud frangere uoluerit maledicionem dei et mei consequatur. Facta carta in Vlixbona VIII.ª die Julii, Rege mandante. Era M.ª CCC.ª Quintadecima.

Digitized by Google

Comes domnus Gonsaluus garsie alferaz tenens Neuiam, conf. —domnus Johannes de Auoym Maiordomus tenens Elboram, conf. —domnus Alfonsus lupi tenens Ripam Minii, conf. —domnus Didacus lupi tenens terram de Lameco, conf. —domnus Martinus alfonsi tenens Chaues, conf. —domnus Martinus egidii tenens Elbas, conf. —domnus Menendus roderici de briteyros tenens Mayam, conf. —domnus Petrus poncii conf. —domnus Petrus iohannis de portel tenens Leyrenam, conf. —domnus Petrus iohannis tenens trasserram, conf. —domnus Martinus iohannis de vinali tenens Panoyas, conf. —domnus Alfonsus petri farina —Martinus dade pretor Sanctaren.—, test. —Rodericus gomecii —Rodericus menendi—, superiudices. —Petrus pelagii uicesuperiudex conf. —Petrus martini caseual test. —Stephanus petri de Ratis —Dominicus iohannis iardus— clerici domini Regis, test. —domnus Ordonius Archiepiscopus Bracharensis conf. —domnus Vincentius Portugalensis Episcopus conf. —Ecclesia Colimbriensis uacat conf. —Ecclesia Visensis uacat conf.

Domnus Matheus Vlixbonensis Episcopus conf. —domnus Durandus Elborensis Episcopus conf. —Frater Valascus Egitaniensis Episcopus conf. —Frater Bartholameus Siluensis Episcopus conf. —domnus Stephanus iohannis Cancellarius conf. —Jacobus iohannis scribanus domini Regis notuit.

LOULE

LOULÉ

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *desumptum. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris quod ego A. dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, et domno Alfonso et domna Blanca et domna Sancia, facio cartam de foro vobis populatoribus de Loule : videlicet do et concedo uobis populatoribus de Loule presentibus et futuris, forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, excepta iugata de pane, quam uobis in perpetuum quito. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes furnos panis, et omnes salinas, constructos et construendos, constructas et construendas in Loule et in terminis suis, et omnes tendas de Loule, quas reges sarraceni tenebant tempore sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod non uendatur aliud sal in Loule nec in terminis suis, nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod uicinus de Loule qui uinum uoluerit sacare de Loule uel de suis terminis soluat mihi de quolibet tonello de vino quod comparauerit medium morabitinum : Et ille qui non fuerit vicinus soluat de vino quod sacauerit de quolibet tonello unum morabitinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerit de Loule et de suis terminis, illos almudes de vino quos dant in Vlixbona de portagio de vino quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis omnia molendina de Quarteyra constructa et construenda : Et pisones uel azenias si eas fecerint. Et similiter retineo omnes hereditates de Quarteyra pro meo regalengo. Item retineo mihi in Loule quadraginta arençadas de vineis prout sunt demarcate pro meis regalengis, per illos qui eas pro ad me acceperunt. Item retineo mihi ortam quam solebat tenere domnus Martinus egidii, et casas et apotecam et lagare, quod solebat tenere Dominicus ruyz : Et apotecam quam solebat tenere Decanus Bracarensis, et ficulnetum quod solebat tenere Dominicus ruyz. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues et fanegas, et balnea, de Loule, et totum jus patronatus ecclesiarum constructarum et construendarum in Loule et in suis terminis : Et ballenationem. Et in omnibus aliis preter supradicta, do et concedo uobis forum, usus, consuetudines Ciuitatis Vlixbone, quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro, et cetera que superius sunt expressa in supradicta carta registrata de foro de Silue.

Digitized by Google

SANCTA MARIA DE FAAROM

FARO

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *desumpsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, Quod ego A. dei gratia Rex Port. vna cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio, et domno Alfonso, et domna Blanca, et domna Sancia, facio cartam de foro vobis populatoribus de Sancta Maria de faarom : videlicet do et concedo uobis populatoribus de Sancta Maria de faarom presentibus et futuris, forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone, excepta jugada de pane quam uobis im perpetuum quito. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes furnos panis, et omnes salinas, constructos et construendos, constructas et construendas, in Sancta Maria de faarom et in terminis suis. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis casas et apotecam quas ego solebam tenere ex quo tempore accepi villam sarracenis : et retineo mihi vineas quas solebat tenere Dominicus ruyz, et omnes ficulnetos de Marim : Et omnes sedes ueteres que fuerunt de azeniis pro ad faciendum ibi azenias, uel pysones, uel molendinos. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes tendas quas Reges sarraceni solebant tenere tempore sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis, quod non uendatur aliud sal in Sancta Maria de faarom nec in suis terminis, nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod vicinus de Sancta Maria de faarom qui vinum uoluerit sacare de sancta Maria de faarom uel de suis terminis soluat mihi de quolibet tonello de vino quod comparauerit medium morabitinum : Et ille qui non fuerit vicinus soluat mihi de vino quod sacauerit de quolibet tonello unum morabitinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de sancta Maria de faarom uel de terminis suis illos almudes de vino quos dant in Vlixbona de portagio de vino quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues, et fanegas et balnea de sancta Maria de faarom : Et ballenationem, et totum ius patronatus ecclesiarum constructarum et construendarum in sancta Maria de faarom et in suis terminis. Et in omnibus aliis preter supradicta, do et concedo uobis populatoribus de sancta Maria de faarom, forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro, et cetera sicut superius sunt expressa in supradicta carta registrata de foro de Siluc.

TAVYRA

TAVIRA

(ABSQUE ANNO)

Ex Lib. I Donationum Alphonsi III *descripsimus. Non aliud invenimus exemplar.*

In christi nomine et eius gratia. Notum sit omnibus tam presentibus quam futuris, quod ego A. dei gratia Rex Port. una cum vxore mea Regina domna Beatrice Illustris Regis Castelle et Legionis filia et filiis et filiabus nostris Infantibus domno Dionisio et domno Alfonso et domna Blanca et domna Sancia facio cartam de foro uobis populatoribus de Tauira presentibus et futuris, forum, usus et consuetudines Ciuitatis Vlixbone *(sic)*, excepta jugata de pane quam uobis in perpetuum quito. Et retineo mihi et omnibus successoribus meis omnes furnos panis et omnes salinas constructos et construendos constructas et construendas in Tauyra et in suo termino, et omnes tendas quas reges sarraceni tenebant tempore Sarracenorum. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod non uendatur aliud sal in Tauyra nec in suis terminis nisi meum sal. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis quod vicinus de Tauyra qui vinum uoluerit sacare de Tauyra uel de suis terminis soluat michi de quolibet tonello de vino quod comparauerit medium morabitinum : et ille qui non fuerit vicinus soluat de vino quod sacauerit de quolibet tonello unum morabitinum. Et propter hoc quito uobis et illis qui uinum sacauerint de Tauyra uel de suis terminis illos almudes de vino quos dant in Vlixbona, de portagio de vino quod sacant per mare, saluo iure relegarii in tempore trium mensium de relego. Item retineo mihi et omnibus succes-

Digitized by Google

soribus meis casas que fuerunt de Abenffalilia, et apotecam de Alfeyçam, et ortam que fuit de abenfalilya, et aliam ortam quam solebat Episcopus tenere, et omnes ficulnetos et vineas quas et quos acceperunt pro meis regalengis, prout sunt demarcati et demarcate, et azenias de ponte, et omnes molendinos de Aceca constructos et construendos, et pysones, uel azenias si ibi eos uel eas fecerint, exceptis molendinis quos solebat tenere Dominicus ruyz, quos dedi domno Johanni de Auoyno pro suo heredamento per meam cartam plumbatam. Item retineo mihi et omnibus successoribus meis açougues, et fanegas et balnea de Tauira, et ballenationem et totum ius patronatus ecclesiarum constructarum et construendarum in Tauyra et in suis terminis : et in omnibus aliis preter supradicta, do et concedo uobis forum, usus, et consuetudines Ciuitatis Vlixbone quod forum tale est : Do itaque uobis pro foro, et cetera sicut superius sunt expressa in supradicta carta registrata de foro de Silue.

Digitized by Google

COSTUMES E FOROS.

OU

DIREITO CONSUETUDINARIO MUNICIPAL

Concluida a impressão dos Foraes anteriores ao reinado de D. Diniz, segue-se, em conformidade do plano adoptado pela Academia para a publicação dos Monumentos Historicos do nosso paiz, trazer á luz publica os Costumes *ou direito consuetudinario particular dos antigos municipios portuguezes.*

Como observámos já na advertencia preliminar que precede os foraes, ao passo que estes se podem reputar, em geral, como pequenos e incompletos codigos de direito publico, regulando, na maior parte dos seus preceitos, as relações dos habitantes ou vizinhos dos respectivos concelhos com o estado ou com os senhores do territorio, os Costumes, *quer escondendo a sua origem na noite dos tempos ou filiando-se no direito civil romano, germanico, ou arabe, quer estabelecidos por* posturas *ou resoluções dos magistrados ou dos comicios municipaes destinadas a occorrer á falta de regra n'esta ou n'aquella relação da vida civil, devem considerar-se como corpos mais ou menos rudes e imperfeitos de direito privado, direito applicavel apenas a um ou alguns logares, norma exclusiva para os julgamentos municipaes, mas que influiu successivamente nas leis geraes, revelando não raro as fontes d'ellas e sendo, portanto, assumpto necessario de estudo, não só para conhecer o viver intimo de nossos maiores, mas tambem para a exacta investigação das origens do direito patrio.*

Entre todas as nações modernas nascidas da dissolução do imperio dos cesares o direito consuetudinario representa um papel importante na historia dos primeiros seculos da existencia d'ellas; mas nas Hespanhas esse direito tem ainda maior importancia. Nos estados além dos Pyreneus influiam na transformação da sociedade dous elementos oppostos, o romano e o germanico, a civilisação corrompida e a barbaria organisada : na Peninsula, porém, uma causa nova vinha modificar os resultados da lucta e da fusão da sociedade latina com a germanica : era o elemento arabe, elemento incomparavelmente mais extranho, mais opposto aos dous que se tinham confundido, do que estes o eram entre si. Todas as raças da Europa, quer meridional, quer septemtrional, remontavam ás primitivas migrações da Asia, ás tribus arias ou ás suas congeneres. Celtas, latinos, scandinavos, germanos eram na essencia a mesma familia : á identidade radical das linguas que falavam devia corresponder e correspondia a identidade radical de indole,

Digitized by Google

de idéas simples e de costumes, embora a differença de desenvolvimento moral e material dos varios grupos, a influencia dos diversos climas em que viviam, e mil outras causas, actuando por seculos, imprimissem em cada um d'elles caracteres especiaes assás distinctos e, até, repugnantes entre si, que, ainda hoje, tornam difficil de apreciar bem essa origem commum. Nas Hespanhas, porém, a invasão arabe gerava um facto singular. Era a familia semitica encontrando-se, luctando, misturando-se com a familia aria : tudo entre ellas era de indole radical diversa, linguagem, idéas e sua fórma, habitos e usos. Accrescia que na lucta e na fusão romano-germanica, a barbaria dos vencedores ficara em grande parte subjugada pela superioridade de civilisação dos vencidos; isto é, em relação á vida civil, o direito romano tinha não só continuado a persistir entre os subjugados, mas tambem alterado as tradições juridicas, os Costumes *dos conquistadores. Na invasão das raças semiticas no extremo meridional da Europa não se dava o mesmo facto. A civilisação dos novos senhores da Peninsula igualava ou, para melhor dizer, sobrepujava a da população romano-germanica, e essa superioridade, influindo em todos os factos sociaes, não podia deixar de produzir effeito nas relações juridicas dos povos submettidos ao poder sarraceno. É o que o estudo, ainda, digamos assim, na infancia, da sociedade mosarabe nos vai diariamente revelando, e o que mais completos estudos nos virão, por certo, plenamente provar.*

Os Costumes *geraes do nosso paiz durante os dous primeiros seculos da monarchia exprimem, em relação ao direito privado, o resultado d'esses grandes successos, d'essas luctas e conquistas, d'essa acção e reacção das diversas raças; mas nenhum dos monumentos directos ou indirectos do direito consuetudinario d'aquella epocha nos subministra tantas e tão variadas especies como os chamados* Costumes *dos concelhos.*

Os Costumes, *ou* Foros *(como tambem se denominavam tanto os foraes como os costumes, pela fluctuação da linguagem) não consistiam, ás vezes, exclusivamente n'um complexo de regras de direito privado. Os limites precisos entre este e o direito publico eram incertos, ou antes não existiam scientificamente. Não era um methodo, um systema de antemão concebido que os separava : separava-os a natureza das cousas. Quando se fundava um concelho, o que primeiramente occorria era exarar um titulo d'aquella fundação, e determinar as obrigações e os direitos reciprocos do gremio e do estado ou do senhor que creava o gremio; mas, se occorria ou convinha, por qualquer circumstancia, regular no foral um direito ou uma obrigação civil, regulava-se tambem no foral. Assim as provisões da carta de povoação, embora estatuam ordinariamente sobre as relações juridicas que chamamos de direito publico, nem por isso deixam de conter ás vezes disposições de diversa indole. Nos* Costumes *ou* Foros *acontece o mesmo em sentido inverso. Vê-se que havia relações de direito publico reguladas unicamente pelo uso. São notavel exemplo d'esse facto os* Foros *de Thomar e Torres Novas. N'isto, como em tudo, as instituições da idade média fluctuavam, compenetravam-se, porque não derivavam de principios absolutos.*

Em geral, os Costumes *eram o que a palavra está dizendo : eram a lei tradicional. Depois de regularem na praxe, por mais de um ou de dous seculos, os actos da vida civil nos municipios, é que, porventura, foram reduzidos a escripto. Parte d'essas regras prácticas, variando ou assemelhando-se de territorio para territorio, já vigoravam, até, muito antes da instituição dos concelhos, entre a população solta que vinha depois constituir aquellas novas entidades politicas. É por isso que nos* Costumes *se acham juxta-postas tradições juridicas romanas, germanicas, arabes e outras de origem desconhecida. Todavia, nas compilações dos* Costumes, *algumas das quaes parece terem sido feitas no seculo XIV ou nos fins do XIII, achamos, como já tocámos, regras civis que ahi se dizem derivadas de origens menos incertas, porque mais recentes. Taes são as que provieram de deliberações das assembléas populares do municipio : taes as posturas accordadas entre os magistrados para resolver certas questões de ordem civil a que o direito consuetudinario não dava solução, ou dava uma solução que a mudança dos tempos tornara inapplicavel ou obsoleta. Tem outras por base julgamentos ou* façanhas *(como se lhes cha-*

Digitized by Google

mava na jurisprudencia geral) dos juizes municipaes : outras finalmente são transumpto do direito consuetudinario de um concelho mais antigo, cujo foral serviu de typo ao novo concelho, e para o qual, com os mesmos direitos e obrigações publicos, passam as mesmas normas do viver civil. D'estas origens que apontamos procedia, tambem, por certo, parte d'esses costumes tradicionaes transmittidos oralmente de geração em geração até a epocha em que pela primeira vez foram reduzidos a escripto. Nos concelhos que remontavam aos seculos XI e XII, é mais que provavel terem-se já estabelecido, por acôrdo dos vizinhos ou por auctoridade dos magistrados, posturas *ou regras para occorrer a questões civis não previstas nos* Costumes *anteriores. Exemplo d'isto são as posturas do concelho de Coimbra na epocha em que ainda se regia pelo seu foral mais antigo.*

Na Collecção de Livros Ineditos de Historia Portugueza, *onde alguns quadernos de costumes municipaes foram publicados, aliás com pouco esmero, affirma-se (T.* IV, *pag.* 530*) existirem ainda no archivo da Torre do Tombo* muitos *d'estes quadernos ou codices de direito municipal. A verdade é que, nem quando aquella collecção se publicou (*1790 *a* 1824*) nem hoje, existiam ou existem alli senão bem poucos monumentos d'esta especie e que, apesar das diligencias feitas por nós em diversos archivos do reino, nenhuns podémos encontrar que remontassem aos primeiros dous seculos da monarchia. Outros obterão, talvez, no futuro mais felizes resultados das suas pesquizas.*

Apesar, porém, de ser diminuto o numero dos monumentos de direito civil municipal que nos restam, nem por isso elles deixam de ter pertencido a uma vasta porção do territorio habitado nos primordios da monarchia. Uma povoação fundada de novo a que se concedia o foral de um concelho preexistente, o que aliás era mui commum, adoptava naturalmente com a sua carta constitutiva as regras de vida civil usadas e costumadas no concelho prototypo. Já alludimos a essa fonte do direito consuetudinario. Ou a povoação nascente era colonisada com familias vindas do concelho modêlo, ou com familias provenientes de diversos districtos e habituadas a usos não só diversos, mas até, entre si repugnantes. Em ambas as hypotheses, quer fossem os membros do novo gremio que estatuissem sobre o modo de regular as relações civis, quer fosse o instituidor do municipio, o concessor do foral, que ordenasse as leis civis, o mais simples, o mais exequivel era a adopção das doutrinas de direito privado do concelho modêlo. É o que, dos proprios foraes e dos proprios costumes vemos que succedia. Assim, por exemplo, Evora, recebendo de Affonso I o foral de Avila, recebe igualmente os Costumes *d'aquella cidade, facto que se reproduz em todos os concelhos a cujo foral serviu de typo o de Evora ou de Avila. O concelho de Torres-Novas, fundado e constituido com o foral de Thomar, manda indagar os usos e costumes d'esta ultima villa e adopta-os para o seu regimen interno. Esses costumes, que foram reduzidos a escripto e que vão incluidos n'esta collecção, são um specimen curioso da confusão que o tempo introduzia na jurisprudencia municipal, em relação ás fontes do direito e á indole das disposições. Acham-se ahi os* Costumes *trazidos de Thomar, providencias legislativas tomadas pelo concelho de Torres-Novas ou pelos seus magistrados, modificações de costumes em resultado de leis geraes, alterações de direito publico municipal em virtude de resoluções regias ou por terem caído em desuso as respectivas disposições do foral e, emfim, costumes e posturas puramente administrativos. Ás vezes, um concelho constituido pelo typo de outro ia colligir os seus costumes não só no concelho que lhe servira de modêlo, mas tambem em outros de typo commum, cujos magistrados os do mais recente concelho mandavam consultar quando surgiam questões não resolvidas pelos* Costumes *até ahi recebidos. Os* Foros *de Gravão subministram especies notaveis a semelhante respeito.*

Entre os monumentos historicos que melhor nos fazem conhecer, além das relações juridicas da vida civil, as usanças, habitos e idéas, o grau de civilisação moral e material do primeiro periodo da nossa idade média, são, porventura, os Costumes *os mais importantes em geral, embora outros sejam de maior valia para o estudo especial d'este ou d'aquelle aspecto da sociedade. De todos os corpos, porém, de legislação municipal que nos restam d'aquellas primitivas eras, nenhum iguala em*

Digitized by Google

extensão e importancia os codigos dos concelhos do Cima-Coa, codigos cujo conteúdo nunca foi bem conhecido, porque pela primeira vez vê a luz publica na presente collecção. N'elles vamos encontrar um sem numero de especies desconhecidas para a historia da civilisação, não só de Portugal, mas tambem da antiga monarchia leoneza. Vêem tambem pela primeira vez a luz publica as posturas do concelho de Coimbra de 1145 *anteriores á definitiva constituição do municipio pelo foral de* 1147. *São principalmente relativas a materias economicas. Acham-se inseridas a fol.* 221 *do Livro Preto da Sé de Coimbra.*

Os Foros *ou* Costumes *que nos restam das terras do Cima-Coa ou Riba-Coa são quatro: o de Castello-bom, o de Alfaiates, o de Castello-Rodrigo e o de Castello-melhor. Os dous primeiros estão escriptos no latim barbaro do seculo XIII, e os outros em vulgar. Os quatro codices onde se contém e que se conservam no Archivo Nacional parecem remontar ao seculo XIII ou aos principios do XIV. O de Alfaiates mostra ser o exemplar primitivo por onde se regiam os magistrados municipaes, tendo-se aproveitado o verso da ultima folha para ahi se lançarem varias ementas de pleitos intentados perante elles, em que se memoram os nomes dos respectivos fiadores da causa. Uma d'estas ementas tem a data de* 1261. *No verso da ultima folha dos* Foros *de Castello-bom tambem se descreveram os direitos reaes que pesavam sobre o concelho, mas em linguagem portugueza do seculo XIV e em caracteres que condizem com a mesma epocha. Publicâmos essa nota porque se liga com as instituições municipaes. É de crer que alli se descrevessem aquelles direitos depois da conquista dos castellos situados ao oriente do Coa feita por D. Diniz. Postoque o dialecto portuguez prepondere nos* Foros *de Castello-Rodrigo, o codice onde se copiaram parece anterior áquella conquista, ao passo que no que contém os de Castello-melhor, obviamente mais moderno, predomina o dialecto castelhano. Fundados estes logares no territorio de Leão ao começar o seculo XIII, embora aquelles dous codigos de costumes se devam reputar versões dos primitivos, que, como os de Alfaiates e de Castello-bom, seriam em latim barbaro, a preponderancia de cada um dos dous dialectos parece indicar que Castello-Rodrigo foi povoado com colonos de áquem do Coa, ao passo que Castello-melhor se povoava com gente leoneza.*

*Que o territorio onde estes concelhos se fundaram pertencia no principio do seculo XIII a Leão é facto que n'outra parte exuberantemente provámos**. *E de feito, os dous codices vulgares mencionam não só que os foros e costumes n'elles contidos foram concessão de Affonso IX, mas tambem assignalam a data e o logar da concessão. Ambos os latino-barbaros se attribuem áquelle principe postoque não com tanta individuação e clareza. Tendo os que nos restam só em versão a data expressa de* 1209, *o mais crivel é que os dous que restam no texto original remontem á mesma epocha.*

Nas quatro compilações de direito consuetudinario de que tractamos predominam em geral as mesmas doutrinas, mas com differenças assás importantes, não só na indole de algumas disposições e no mais ou menos incompleto d'ellas, mas tambem na ordem das materias e na redacção dos artigos. Entendemos, por isso, conveniente dal-os separadamente na sua integra. Pela infinidade de variantes, pela incessante referencia dos logares dos outros tres codices ao logar parallelo do que se tomasse por typo, longe de facilitar o estudo comparado d'essa interessante legislação municipal, não fariamos, talvez, sendo confundil-o, substituindo o nosso trabalho de editor pelo que incumbe ao historiador das instituições sociaes.

Ácerca dos outros Costumes *já publicados pela Academia e aqui impressos com mais esmero do que se fez na edição dos* Ineditos, *podem ver-se ácerca dos codices d'onde foram transcriptos os prologos que os acompanham n'aquella edição.*

* Herculano, *Hist. de Port.*, vol. II, nota final I.

Digitized by Google

POSTURAS MUNICIPAES DE COIMBRA

1145

Correctio morum collmbrie a clufbus omnibus statuta

In dei nomine. Sub Era M.ª C.ª LXXXIII, XVI kalendas iulii, statutum est ab omnibus baronibus bonis tam maioribus quam minoribus ciuitatis colimbrie, concedente domino rege ildefonso quemadmodum foros et consuetudines ad communem utilitatem omnium ciuium corrigerent et meliorarent. In primis interdictum est nullus audeat alicui uendere ferrum nisi ferrario qui illud laborauerit, nec alius emat ferrum nisi ferrarius. Item ferradure mozamedes caballares, pro III denarios : et medalia unum par uendatur : asinorum uero, non plus duobus denariis. Eisada et ferrum de aratro quod pesauerit VIes arratales pro decem et octo denariis unumquodque illorum : azeca et seca de uesadoiro, III denarios arratal. Sachio de duobus arratalis pro III denarios. De ferro aguiar quodcunque ferrum fuerit, III denarios pro uno arratal. Vnum par desporis staniadas pro VI denarios. Frenum stagnatum, pro XV denarios.

Item de zapatariis

Item statutum est ut quantum corium uel corios bouinos aut cuiuscumque manerie animale fuerint, que fuerint de algazaria tam de christianis quam de iudeis iam uenerint ad mercatum ciuitatis intus, non uendatur alicui nisi zapatario qui eos laborauerit. Et ipsi zapatarii non sint ausi uendere aliquod corium curtidum aut siccum alicui mercatori foras ciuitatis. Zapatos bonos uacaris cum bonas pezas untados et de bonas seffiutas, pro XII denarios. Zapatos zebrunos et bezerrunos untados pro X denarios : et de aqua, pro VII denarios. Auarcas bene bonas muzas uel acutas pro VI denarios : Non tales pro IIII denarios. Zapatos bonos ceruunos, pro XVIII denarios : et non tales, pro XV denarios. Zapatos bonos caprunos de corrigia liados, pro XV denarios : et non tales pro X denarios : et carneirunos pro VIII denarios. Osas nigras et zapatas phadadas bene bonas queque illarum pro medio de uno morabidi. Osas bonas gudemiciz, pro I° morabitino : et zapatas fadadas et zapatones uermelios de bono corio, pro medio unius morabitini. Zapatos uermelios et de cordouan de corrigia pro XX denarios : decolladas pro uno soldo. Suffiutas bonas, IIII denarios : et suffiutar, pro V denarios : Et cum rostales pro VI denarios. Suffiutas non tales, pro III denarios : et suffiutar, pro IIII denarios.

Item de carnizaria

Item de algazaria. Carnezarii dent duos arratales de carne de uaca grossa pro I denario : De macra uero et de zeuro et de ceruo de omnibus istis, III aratales pro I° denario. De gamo duos arratales pro I denario : de carnario grosso arratal et medium pro I° denario : non tal II^{os} arratales. De porca grossa arratal et quarta pro I° denario, tam de foras quam de intus : quarta de cordeiro bono pro III denarios : et de non tal pro II denarios. Duos columbinos pro I denario. Perdix, pro I denario. Conelius, I denario. Gallina pro III denarios. Octo oua, pro I denario. Ansar sex denarios. Anas domestica, IIII denarios. Anas montesina pro II denarios. Auetarda pro VI denarios. Grues pro VI denarios. Turtures, III pro I denario. Et si aliquis uenator occiderit aliquod uenatum in monte, et noluerit uendere illum ad algazar caueat ne uendat alicui pro ganancia : et ipse uenator uendat illum per se per talem mensuram per qualem uenderent illum algezares in algazaria.

Item de piscatoribus

Item de piscibus. Omne piscotum quod uenerit de mare, uendatur in sua barca per manu de almutazeb et nullus alius uendat eum nisi suus dominus qui illud duxerit. Similiter omne pescatum tam de mari quam de fluminibus aut undecumque fuerit aut de quali piscacione fuerit, nullo modo uendatur nisi per manus almutaze. Et piscatum aut mariscum quod ad casam de bonis hominibus uenerit non uendatur ibi nisi per manum de almutazeb. Nullus maiordomus de alchaide aut maiordomus de uilla audeat religare piscatum alicuius sed tantum emat illum sicut unus et alius et non pro ganancia dent ad almutazeb, et ad iudicem uille, talem dineiratam qualem per totam uitam currerit de carne et de piscato. Et non uadat ibi almutaceb nisi ad tantum piscatum quod fuerit supra soldum apprecjatum. Et ipsi piscatores dent inde bonam mensuram : de ualente uero solidum inferius non uadant ad illum.

Digitized by Google

Item de tendariis

Item de tendariis. Tendarii uendant libram cere pro XVI denarios, et alukia et quarta pro I denario. Manteca, III alukias pro I denario. Seuo cocto, V alukias : Crudo pisado de carneiro, V alukias. Mel cubellum et medio, II solidos : et si uoluerit uendere ad dineiradas uendant ad istud zumum. Quattuor arenzos pigmenta, pro I denario. Arratal minus quarta de caseo sicco, pro I denario. Vendant oleum ad zumum de cubello uno pro medio morabitino. Addael nullus sit emptor ullius rei ad gananciam. Cardineros dent XIIII decubitos de bono panno cardeno pro uno morabitino, et perdant terciam partem de quanto panno tincxerint : et precium inde XVI modios : additalio de calle pro I morabitino. Tegularii non faciant tegulas usque ueniant ad almutazeb, et faciant illas per formam quam eis dederint et sint bene cocte. Cantarus, I denarium : quarta cum panella, I denarium : Duos asados pro I denario : Duos almudes, I denarium.

Item de uineis

Item de uineis si aliquis puer adhuc sine intellectu, aliquod dampnum aut furtum in uinea alicuius fecerit uerberetur a patre suo uel ab aliquo parente quousque sanguis fluat ex costis eius quisquis fuerit. Si uero ex maioribus tam de uiris quam de mulieribus siue militibus aut de peditibus aliquis a quattuordecim annis et supra fuerit deprehensus facere dampnum in uinea alicuius siue per se aut iussione alicuius, tam perpetrator damni quam ille qui ei damnum facere iusserit, pari pena plectantur : Videlicet quisquis fuerit conponat V solidos pro damno, et suspendatur in illo tormento quod uulgo dicitur picota. Item interdicimus ut nullus ingrediatur uineam alienam cum accipitribus. Si aliquis miserit ad mansionem in uinea alicuius boues aut oues aut caballos aut aliquod animal conponat V solidos et suspendatur in picota. Cunilieiros non uadant per uineas alienas cum canibus. Alfabezeiras nec aliquis faciat alkeires nisi per manum de almutazeb, et sit alkeir de VI arratales et medium. Nullus homo emat foras de mercado ciuitatis ad gananciam suam, pisces aut uinum aut aliquid quod pertinuerit ad uictum hominis est nisi ille qui de fora parte uenerit, et hoc in mercato ciuitatis, et non alicubi. Alfabezeira faciat focaciam panis de duobus arratalis et quarta. Et qui huius stabilitatis unum decretum minimum aut maximum uiolauerit aut temerarius transgressor extiterit quisquis fuerit V solidos conponat et in picota suspendatur. Vt sagion non eat alicuius domum sigillare : Sed si aliquis fecerit aliquid illicitum ueniat in concilium et iudicetur recte. Vt in illas azenias non dent nisi quartamdecimam partem sine ofrecione. Vt in lagarida non dent de uino nisi de quinque quinales inferius almude : et si super fuerit quarta sine ulla offrecione, et III denarios in gantar. Vt laborator non faciat aliquod fiscum cum sua iuicione. Vt almokeri non faciant sine suo grato plusquam unum seruicium in anno. Vt habeatis almotaze bonum qui custodiat totam ciuitatem sine ofrecione. Vt numquam colimbria detur per taliamentum. Vt numquam clerici eant in exercitum per forum. Vt omnes qui uoluerint ire iherosolimam non habeant licenciam eundi sed in auxilio illius castelli de leirena et tocius extremature : et quicunque ibi fuerit mortuus habeat talem remissionem sicuti illi qui migrauerit in iherosolimis.

Digitized by Google

COSTUMES E FOROS DE CASTELLO-BOM

1188-1230

In dei nomine et eius gratia. Hec est carta quam ad honorem dei A. dei gratia rex legion. dat concilio de castel bono que est *(?)* dos suos foros et de suos terminos. Isti sunt termini que parten entre castel bono et cibdat rodrigo : por san pedro de arroyo seco, e com ual de la mula per medio, et de uilar fremoso a las fontes de dona mora per medio, et de castel bono con uilar mayor per medio de castelo a castelo : De castel bono con almeida per medio del castelo a castelo. E acotamus istos terminos : que nulla cabana de ganado que entrat en estos terminos, sine mandato de concilio, qui uicino non fuere pectet de cabana de las uacas IIas uacas et ..... de ouenis prendan x carneros et de porcos v porcos *(?)* : et isto prendan per montatico cada octo dias, usque exeat del termino *(?)* : et totus homo qui non fuerit noster uecinus et in istos terminos casa fecerit, qui eum inuenerit prenda de suo .....lia de v morabitinis, et si la ualia ille non inuenerit, adducat eum *(?)* captum usque pectet illi v morabitinos. Et totus noster uicinus qui in istos terminos casa fecerit sine mandato de concilio pectet IX morabitinos al concilio. Et totus uicinus qui taiare enzina aut .....ramas uel ....pora porcos, qui eum inuenerit prendat illi *(?)* vᵉ porcos, et si dixerit non fecit hoc ..... tribus uicinis et pectet, sin autem saluet se cum IIIIᵒʳ et ille vᵒ et .... manquadra : et toto isto montatico prendant homines de concilio *(?)*.

Qui cremare in termino

Qvi cremare in termino de castel bono, desde mayo usque sanctum martinum, pectet x morabitinos al concilio, si illi firmarent, et el dampno ad suos dominos, sin autem saluet se cum IIIIᵒʳ et ille v.ᵒ : et pro isto non dent manquadra.

Orebzes qui laboraren

Avrifices qui laboraren in termino de castel bono sine mandato de concilii pectent x morabitinos al concilio, si illi firmaren, sin autem saluet se cum IIIIᵒʳ et ille v.ᵒ : et pro isto non dent manquadra.

Pescador que non fuerit uicinus

Totus piscator qui non fuerit uicinus et in istos terminos pescare pectet v morabitinos, si inuenerint ei per que, sin autem adducant eum captum usque pectet.

Isto foro dat rex uicinis

Istud forum dat rex uicinis de castel bono : quod in toto suo regno non dent portatico, nec respondant in toto suo regno pro nulla re, sed det fiadores ut appareant in directo a castel bono : et franqueó el rei a uicinos de castel bono suas heredades et suos homines que non pectent, nec fagan fazendera : et acota los que nullo homine que in suas hereditates uel in suos homines miserit manum, aut in isto quales mandó el rei que pectet mille morabitinos, et sit forfectosus de quanto habuerit.

Ad isto est concilium aue..

Ad isto est concilium auenido : quod nullus homo de castel bono qui bando fecerit aut bando clamare, foras corpus del rei, exeat per aleuosó del rei et de concilio, et derribent illi las casas, et perdat quantum habuerit, et tomen lo los omes de concilio et metan lo en el castelo.

Alcalde nec altero

Alcalde aut alius uicinus de castel bono qui alium uoluerit radicare et non potuerit cum eo faciat testigos ad illos qui ibi fuerint ut illum adiuuent, et qui illum adiuuare noluerit, unusquisque pectet tantum al quereloso quantum ille debebat pectare.

Digitized by Google

Qui demonstrare fiel

Totus homo a qui demostraren fiel, et el fiel dixer —fiel sô— et noluerit ire ante alcalde, pectet I morabitinum : et el fiel sit de los escriptos de la carta, et uadat ante alcalde, et noluerit ire el fiel ante alcalde, pectet mille morabitinos ad illum cum quo non uult ire.

Mulier non uadat

Mvlier non uadat ad fiel, neque ullus ad illam, excepto ad radicandum, set demonstret ei plazo, et illa similiter.

Qui debuerit bestiam

Et cui *(sic)* debuerit bestiam mittere et non miserit, alio die accipiat fidel et pignoret pignus de morabitino, et el fiel teneat illos usque ad VIII dies, et si usque ad VIII dies non demonstrauerit el fiel de la carta que uadat a plazo, super pignora baraiar, a collatione cognominata ubi alcalde habeat, mortificent se, et det fiador de queda : et si se alzare de la uila, non se mortificent, sed respondant pro illos.

Qui non pignorauerit usque ad IX

Totus homo qui non pignorauerit usque ad IX dies, per que non uenit ad fidel, aut per bestiam que non misit, aut plazo que non uenit, non pignoret eum magis pro ipsa calumpnia. Et qui dixerit —ad domum suam fui, et non inueni ibi pignora— firmet cum tribus testibus quod illuc fuit ante VIII dies et non inuenit ibi pignora, et det casa cum pignus.

Bestia aut prinda que alcalde

La bestia aut la pendra que alcalde mandauerit soltar, et non la soltarent, dupple la a suo dompno, foras bestias de hereditate outorgadas : istas non sint soltas, nisi per iudicium de IIII^or^ alcaldes.

Qui ante alcalde

Totus homo qui ante alcalde baraiare, et el alcalde per iudicium mandauerit bestiam mittere, et non la miserit, pectet I morabitinum al quereloso.

Qui bestiam debuerit mittere

Totus homo qui bestiam debuerit mittere cada tercero dia bestiam mittat, et quantas bestias non miserit tantos morabitinos pectet al quereloso.

Qui bestiam debuerit

Totus homo qui bestiam debuerit mittere mitat I bestiam mortuam que uala I morabitinum : et deinde a deuant metan bestias uiuas al foro.

Qui se alzare a la carta

Totus homo qui se alzare a la carta, et mandauerit ei bestiam mittere, no la meta : et si bestiam tenuerit, no la soltet. Et si propter hoc pignorauerit, torne la pendra dupplada cum VI morabitinos al quereloso.

Qui se alzare a la carta

Totus homo qui se alzare a la carta det eis fidel el alcalde, et uideant la carta : et si illud dixerit la carta quod iudicauit el alcalde, mittat la bestia in nocte, et ibi iaceat usque accipiat iudicium de la carta per suum iudicium : qui se alzare a la carta, et la carta le uedare, alcalde pectet IIII^or^ morabitinos illi qui se alzauit, si ei potuerit firmare, sin autem saluet se cum IIII^or^ et ille V.° Et si in portielo se amparare, postquam inde exierit responda.

Qui bestiam miserit sine soga

Totus homo qui bestiam miserit sine soga, pectet I morabitinum : et si la bestia comederit illam, petat illi

Digitized by Google

aliam sogam, et det illi ueritatem quod sua bestia comedit illam, et det ei aliam sogam in ipso die : Et si non dederit, pectet I morabitinum illi cui debuerit bestiam mittere : et sit soga de una brazada.

Qui uedar comer a bestia

Totus homo qui uedar a la bestia ante tercio dia, aut tenuerit eam in discooperto, firmet cum tribus testibus, et duplet ei illam. Qui bestiam debuerit mittere, post bestiam mortuam, mittat bestiam uiuam, de enguera : et si talem non miserit, pectet I morabitinum al quereloso.

Bestia que in pignora

Tota bestia que in pignora morierit, ueniat suo domino et saquet illam, et mittat aliam in ipso die, et si aliam non miserit, pectet I morabitinum. Et si noluerit eam sacare, pectet I morabitinum al quereloso : et ille in cuius domo morierit, saquet illam absque calumpnia.

Qui parare fiel ad hominem qui steterit iantando

Nvllus homo non pare fidel ad hominem qui steterit iantando aut lauando suum capud aut calciando aut uestiendo, sed demonstret ei plazo per ad alterum diem, exida de missa matutinal, at collationem ubi habeat alcalde : et si uoluerit illum raigare, expectet eum, et quandiu uiderit el fiel qui iantari, uel lauari, uel uestiri, uel calciari se possit, paret ei fidel : et si noluerit ire cum illo ante alcalde, accipiat eum absque calumpnia. Et illi qui laborando steterit, simili modo ei faciant.

Qui debuerit bestiam mittere

Totus homo qui ad alium debuerit bestiam mittere et dixerit —timeo bestiam meam perdere— det hominem super quem sit quod non se alze cum illa : et si non dederit ei, non mittat ille bestiam ei. Et qui demonstrauerit plazo super sua bestia uadat ad collationem ubi habeat alcaldem, et dixerit alter —plazo habeo iudicato de alcalde ad aliam collationem— det ueritatem quod ita est et uadat cum illo : et si non dederit ueritatem, uadat ad illam collationem ubi demonstrat ei plazo : et si non fuerit, soltet la pendra. Et si pendra non soltauerit, et illuc transnoctauerit, dê la duplada al quereloso.

Qui adduxerit hominem cum fidel

Qvi adduxerit hominem cum fidel ad corral stet usque a la derramada de los plazos et appareat totum diem ibi. Et si suus contendor non miserit eum intus, faciat illi testigos, et uadat se absque calumpnia. Vllus homo non cadat per iudicium de corral, nisi per corral de uernes : et uernes iudicent los alcaldes suos iudicios de la uilla, et sabbato aiuntense, et iudicent los desafiados, et adobent la pro de concilio : et si aliter fecerint, sit illis in periurio.

Qui fuerit prindado

Totus homo qui prindado fuerit aut fidel illi pararent, si firmare potuerint quod postquam prindado fuit aut fidel illi pararon in la uilla lo testiguaron, las bestias ibi iacendo, adducant illum.

Qui exido fuerit in carrera

Totus homo qui exido fuere in carrera cum armas aut cum sarceno non ueniat ad fidel, si potuerit dare ueritatem quod ita est et absque malo ingenio, sin autem ueniat.

Qui parare fiel nisi post missam

Nvllus homo paret fidel nisi post missam matutinalem dictam usque ad uesperas, excepto ad radicandum hominem.

Qui pignorauerit

Totus homo qui bis pignorauerit in die aut parauerit fidel suo contentori pectet I morabitinum.

Digitized by Google

Qui habuerit rancura de clerico

Qvi rancuram habuerit de clerico prenda fidel de alcalde clerico et laico, et paret illi fidel : et iudicent suo iudicio alcaldes clericos et laicos. Et clerici simili modo faciant laico : firmas qui habuerint ad facere unus ad alios, firment clerici et laici, uel laici et clerici in unum : Et iuras inter clericos et laicos al foro. Uiduas et clericos siue v.os se saluen pro unde debuerint lidiare, excepto pro mortuo homine aut mulier forzada.

Qui habuerit rancura de alio

Qvi rancura habuerit de alio, det hominem super quem sit quod non se alze : et si noluerit dare, accipiat eum absque calumpnia, et cognominet suam rancuram, et det ueritatem quod ipsam rancuram habet de illo : et si non dederit ueritatem, non leuet illum super se, et alter non accipiat illum : et si super hoc acceperit illum pectet IIIIor morabitinos illi qui captô et dimittat illum. Et si noluerit eum dimittere, et miserit eum sub tecto, pectet illi VI morabitinos : Et si miserit eum in cepo aut in ferros, pectet ei XX morabitinos : et quantos dias alá transnoctauerit, tantos XX morabitinos pectet, medios al quereloso et medios ad illum qui leuabat eum super se : et hoc si potuerit firmare, sin autem iuret sibi V.o Et si ueritatem uoluerit dare, et non habuerit qui eum leuet super se, accipiat eum absque calumpnia.

A qui demandaren casa cum pignus

Totus homo a qui demandaren casa cum pignus, cognominet IIIes uicinos qui eum leuent super se : et si inter tantum alium leuauerit super se, laxent illum. Et si de istis tribus nullus uoluerit eum leuare super se, accipiat eum absque calumpnia. Et si postquam captus fuerit hominem dederit qui eum leuet super se, laxent illum : Et si noluerit eum laxare, quantas noctes alá transnoctare, tantos XX morabitinos pectet. Totus homo qui fiador dederit tal fiador dê que habeat ualia de la peticiom duplada : Et si tal fiador non dederit, suo fiador non le preste. Et per ista supercabadura si non pignorauerit aut non pare fidel ante unum mensem, non respondat ei amplius : Et si parare fiel aut pignorauerit ante del mense, respondat ei usque ad annum et non amplius.

Qui hominem leuauerit super se

Qvi hominem leuauerit super se, per pignus de morabitino, et non pignorauerit usque ad IX dies, non pignoret ei amplius : et si pindrauerit, det ei illos duplatos.

Aldeano qui casa habuerit

Totus aldeanus qui casa habuerit in uilla sea uicinus, si la tenuerit poblada cum suo homine, et det media decima in la collatione ubi fuerit scriptus, et det al tercero recabdo per totas suas postas : et si sic non fecerit, non sit uicinus.

Qui rancura habuerit de aldeano

Vicinus de uilla qui ra*n*curam habuerit de aldeano paret illi fidel cum I uicino aldeano, ut ueniat ad suam portam a tercero dia, de sol a sol : et si non uenerit, pectet I morabitinum. Et alio die ante de los plazos mittat suam bestiam, et baraie super illa : et si noluerit baraiare, mittat suas bestias al foro : et quantas bestias non miserit, tantos morabitinos pectet. Et quando uenerit a la uilla det casa cum pignus suo debitori. Et si el de la uilla inuenerit aldeanum in la uilla, demonstret ei plazo cum I fidel per ad alterum diem, exida de la missa matinal, a collatione ubi habeat alcaldem : et si ibi demandauerit casa cum pignus, ibi det illam.

Aldeano qui rancura

Aldeanus qui ra*n*curam habuerit de aldeano paret illi fidel cum I uicino aldeano, ut sit a tercio die a la fenestra de sancta Maria, de sol a sol, et det illi casam cum pignus, quod stet illi a directo. Et si non uenerit aut casa cum pignus non dederit, pectet ei I morabitinum. Et si dixerit —non demonstrasti mihi fidel— firme lo cum illo qui fuit fidel, et pectet I morabitinum suo contentor : et si dixerit —non fui fidel— iuret cum uno uicino quod non fuit fidel et accipiat suos penos cabales. Et cui fidel demonstraren et ad plazo non uenerit, ille aut sua mulier, aut, si mulier non habuerit, suo celerizo, pectet I morabitinum al quereloso.

Digitized by Google

Et si aldeanus

Et si unus aldeanus ad alterum in uilla parare fidel, altero die ueniant ambos a la fenestra de sancta Maria et faciant suo directo, ut supra notatum est.

Mvlier aldeana ueniat ad fidel aut pectet I morabitinum al quereloso.

Qui dixerit —euas fiel—

Totus homo qui dixerit ad alium —euas fidel— et alter non uult ire cum illo, si baladi fuerit aut aldeano accipiat eum absque calumpnia. Et si radicatus fuerit in uilla aut casa populata, pectet ei I morabitinum.

Qui parare fiel alio aldeano

Aldeano qui parare fiel ad alio aldeano et uenier aquel a quen pararen fiel et el otro non uinier, pectet medium morabitinum : et si uinier el que parare fiel et el non, pectet I morabitinum.

Qui a retro parte prindare

Totus homo qui ad retro parte pindrare aut parare fidel, si potuerit ei firmare, pectet I morabitinum : et primitus colligat suam calumpniam et eat uocem suam in antea.

Qui iudicio rancado renouare

Totus homo qui iudicio rancado renouauerit, si ei firmare potuerit, pectet IIIIor morabitinos illi qui demanda et perda la uoce.

Qui messare aut ferir

Qvi percusserit aut messauerit ad uicinum pectet ei XII morabitinos et qual ferida le diere tal la espere en concilio : et si fecerit liuores, pectet ei XX morabitinos, si potuerit ei firmare, sin autem iuret cum IIIIor uicinos et ille V.° Si potuerit firmare quod tornauit super suum capud, non pectet calumpniam, et si liuores fecerit, pectet mediam calumpniam cui percusserit.

Qui messare aut ferire

Qvi percusserit aut messauerit al morador que non fuerit uicinus pectet ei II morabitinos : et si fecerit liuores, pectet ei IIIIor morabitinos, si ei firma cum tres tales quomodo ille est : et si non potuerit firmare, iuret ei cum I morador.

Qui messare a uicino

Qvi percusserit aut messauerit uicino aut liuores fecerit super salua fe pectet C morabitinos, et el quereloso prenda la medietate, et los alcaldes et los VI la otra medietate : et exeat per aleuoso de concilio, si ei potuerint firmare, sin autem iuret cum XII uicinos al uicino, et al morador cum VI.

Qui ferire aut messare a mora..

Qvi percusserit aut messauerit aut liuores fecerit a morador super salua fide pectet XX morabitinos, la medietate al quereloso et la otra medietat a los alcaldes et a los VI, si potuerit ei firmare, sin autem saluet se sicut scriptum est.

Toto homine qui salua fe

Totus homo qui salua fide dederit tal salua fe dê que habeat ualia de la calumpnia. Et si postquam salua fe dederit, si ferire aut messare aut aliquod malum fecerit, illos qui la salua fe leuaron, si ei potuerint inuenire, prendant eum absque calumpnia et mittant eum in manus al quereloso cum tota sua bona. Et si in cepo del quereloso morierit, non exeat inimicus nec pectet calumpnia. Et si illos qui la salua fe leuaron non potuerint eum habere, illi pectent la calumpnia.

Digitized by Google

Qui a morador

Qvi a morador habuerit a firmare firmet cum moradores aut cum uicinis quales habuerit.

Mvlier de uicinus, filius aut filia de uicino, parente uel parenta de uicino qui cum suo parente sine soldada morar habeat foro sicut uicino.

Qui ferire aut messare uicino

Qvi percusserit aut messaret ad uicinum super consilio facto, si potuerit ei firmare, pectet XXIIII morabitinos, et al morador VI morabitinos, los medios al quereloso, et los medios a los alcaldes et a los VI, sin autem saluet se cum IIII^or^ et ille V.° Et forcia et uirto, isto es de duos usque ad tres, et deinde a deuant.

Qui lisiauerit hominem

Qvi hominem lisiauerit tale iudicium faciat quomodo prò morte hominis et dè tale lesione de occulo, de nare, de rostro, de manu, de pissa, de coiones, aut pede, aut teta de muliere.

Qui taiare oreias

Qvi taiare oreias aut dedos taiare de uicino, quantos dedos aut quantos dientes quebrantare deuante, aut saccare, tantos XX morabitinos pectet al quereloso : et al morador qui uicinus non fuerit, pectet la medietat. Et si dixerit —non feci hoc— saluet se cum XII aut lide, quale uoluerit el quereloso. Et al morador saluet se cum XII.

Qui fuerit rancado por calumpnia

Totus homo qui rancado fuerit por calumpnia pectar de morabitino arriba pectet en ropa, et en ganado : et la ropa et el ganado sit de nouo, usque ad mediado : et si aurum uel argentum uoluerit mittere mittat, et aprecien lo los alcaldes et accipiant inde decimam partem per que lo aprecian et dicant propter amorem dei et ipsa iura que fecerunt ad concilium quod directo apreciant secundum sensum suum : et por ualia de II morabitinos duos alcaldes lo dicant, et deinde arriba III alcaldes lo dicant.

Qui descaualgare uicino

Qvi uicino descaualgare que caualero steterit pectet ei X morabitinos et teneat ei la stribera. Qui ad aldeano descaualgare pectet ei II morabitinos.

Qui hominem occiderit

Qvaliscunque homo qui hominem occiderit, si ueritatem inuenerint super illum, inforquent illum, sin autem lidiet : et si ceciderit, enforquent lo. Et si non potuerit eum habere, dent omnia que habet parentibus mortui, usque CCC morabitinos, et lo otro auer que fincar prestele : et si ualia de CCC morabitinos non ouuiere, dent tota sua bona et iurent V° de sos parentes meliores quod plus bona non habebat et dent illum ut sit inimicus.

Qui aforzar mulier

Qvi aforzar mulier uelada, et probare potuerint ei, enforquent lo. Et si probare ei non potuerint, lidie, et si cadiderit, enforquent illum : Sin autem, exeat absque calumpnia. Et qui aforzare altera mulier que fuerit uezina, pectet ei CCC morabitinos si ei firmare potuerint, et exeat inimicus : Sin autem lidie : et si lidiare et cadiderit, pectet el coto, et exeat pro inimico : et qui aforzar morador, pectet ei XX morabitinos, si ei firmare potuerint, sin autem saluet se cum VI.

Pro morte de homine aut por lision

Por morte de homine aut por lision aut por mulier forzada desafidiet en concilio tres dominicos cum duos alcaldes. Qui matare hominem super salua fe pectet DC morabitinos parentibus mortui. Et si el dampnator non potuerint habere, illi qui la salua fe leuaron lo pectent.

Digitized by Google

Qui salua fe demandare

Totus homo qui salua fe demandare ad alium ante IIII^{or} alcaldes det illi salua fide, aut per corral aut per capitulum aut per concilium : et los alcaldes escriuan la salua fide, quare si opus fuerit, que las podan monstrare : et si la salua fide non escriuiren los alcaldes et postea ibi dampno inuenerit, si eis firmaren, los alcaldes lo pectent al quereloso : et si negaren, iuret unusquisque siue v.°

Qui desafiado fuerit pro morte

Qvi desafiado fuerit in concilio pro morte hominis aut pro muliere forzada aut pro lisione al primero corral mittat suas bestias : et in la terra non fuerit et parentes habuerit, mittant suas bestias et faciant qui mandaren alcaldes : et si las bestias non metieren, sit inimicus manifestus de illo qui lo desafidió, et si hominem habuerit mortuum, sit inimicus de suis parentibus et de concilio. Qualiscunque homo qui desafidiado fuerit, sicut scriptum est, et in la uilla fuerit mittat suas bestias et ueniant ante alcaldes et ponat suos uozeros, et los alcaldes dent illis duos fideles cum que se uadat encerrar, et ibi dicat in qual casa se uult encerrar. Et si postquam encerrado, fuerit foras, illum testificaren cum III uicinos foras per iudicium de alcaldes que lo mandaron desencerrar, quantos dias lo testigaren, tantos x morabitinos pectet suos inimicos. Et ille dando directo sicut mandaren alcaldes, affidien lo : et quantos dias passare que lo non quesieren affidiar, tantos x pectet illi inimico, si ei potuerint firmare cum III alcaldes que lo non quisieron affidiar.

Qui cogiere inimico alieno

Totus homo qui inimicum alienum cogiere in uilla aut in aldea quod sit uicinus de castel bono et saccado por inimico a nostro foro pectet c morabitinos alcaldes, et los VI prendan los medios et el quereloso los medios : et si en su casa lo podieren testigar, cum bonis hominibus, asi como es foro, sin autem saluet se cum IIII^{or} et ille v.° : et si dixerit —in domo tua est meus inimicus, et aperi mihi tuam portam— et noluerit eum aperire, firme lo et pectet la calumpnia, sicut in sua casa lo testigasse. Et in aldea cum aldeanis firme, et in uilla cum tribus uicinis.

Qui a firmare habuerit

Totus homo qui a firmare habuerit cum III firmet et non minus.

Pro morte de homine

Pro morte hominis aut mulier forzada aut per lision II bestias mittat, et per totam aliam causam unam bestiam mittat : et si pro magis eum incotauerint, non mittat aliquam : et bestias quas debuerit mittere cada tercero die las mittant, et una caualar aut mular pro II asnales.

Pro morte de omen aut pro mulier

Pro morte hominis aut pro mulier forzada aut pro lesione, inter lidiare et saluare cum XII qual quisier el quereloso tale illi compleant.

Qui aleue fecerit suo marito

Mvlier que aleue fecerit a suos parentes magen la et maten la sine calumpnia, si firmare potuerint ei cum bonis hominibus : et ista firma non recuda a repto.

Qui inuenerit hominem cum sua mulier

Qvi inuenerit hominem cum sua mulier aut cum sua parenta, usque ad secundam, si habuerit uirum ad benedictiones uel a iuras, matet los ambos sine calumpnia et non exeat inimicus. Et si occiderit uirum et non mulierem, pectet el coto et exeat inimicus.

Manceba que casare sin grado

Manceba en cabelo que a solas sin suos parentes acceperit uirum sit deseredada : et qui acceperit eam sit inimicus. Vidua acceperit uirum qualem uoluerit cum suis parentibus.

Digitized by Google

Manceba orphana

Manceba orphana los parentes de ambas partes la cassen. Et si parentes de la una parte la casaren, qui eam casauerit excat inimicus, et pectet el coto a los parentes alteros quomodo si eam occidisset.

Vidua non facia bo..

La uidua non faciat boda in die dominico, nec uadat caualera, nec accipiat uirum ante de anno : et si aliter fecerit, pectet ut supra.

Mulier uelada de iuras

Qvi mulier uelada uel de iuras in manu clerici, dados fiadores per suas derecturas, eiecerit extra domum et postea uoluerit eam accipere det illi boda et arras et accipiat eam. Et si illa dimiserit uirum suum, sit deseredada, et qui eam amparauerit pectet x morabitinos marito mulieris et quantos dias alá transnoctare in casa del parente.

Qui forciadura deman..

Qvi demandauerit aforzadura de muliere, et alter dixerit —non feci istud nisi per suam uoluntatem et per meum auer que illa dedi— et per istud manifestum non lidie nec pectet coto : et per lo demais negue aut manifeste et faciat quantum iudicauerint alcaldes : e la manquadra que dederit mulier talis sit, iuret cum III et ille v.° de suis parentibus, et si parentes non habuerit, iuret cum IIII^or uicinos quod in ipso die fecit ei primitus et non per suam uoluntatem nec per auer : et inter lide et iurare cum XII, quale uoluerit el quereloso tale compleant illi : et si non iurauerit la manquadra, non ei respondeant : et postea si se uoluerit alzare al rei, alzese et mittat pignus de II morabitinos, et alter dê II morabitinos : et ille qui cadiderit det II morabitinos a los fideles, et alter non det nada.

Qui dixerit —a las armas—

Qvi dixerit —a las armas— pectet x morabitinos a los alcaldes, si illi firmaren cum III bonis hominibus : et si non, saluet se cum IIII et ille v.° Et istas firmas non recudan a rrepto.

Toto homine qui ferire a uicino

Totus homo qui ferire a uicino cum cutello aut porra aut petra aut con cosa que feridas fuerint de morte, en el cepo iacendo pectet sua calumpnia. Et si non habuerit unde pectet usque VIIII dias, corten le la manu los andadores : et si alter morierit, enforquent illum. Totus homo qui ferire et non fuerit ferida mortal det fiadores et stet a directo.

Mulier que uiduitatem

Mvlier que uiduitatem uoluerit tenere accipiat unam casam de XII cabriadas et una terra de II cafizes semradura ubicunque uoluerit et una aranzada de uinea ubicunque uoluerit et una uice en molino aut in azenia ad XV dias I hora et I bestia asnar et una mora aut moro et un lecto cum guenabe aut cum alfamar et un feltro et I cabezal et II sauanas et I caldera et duas boucs et XII oueias et I porca : et de isto todo lo que ouiere prenda et non prenda entregua in alia causa. Et accipiat hoc de auer de ambos : et si non habuerint de ambos, accipiat medietatem de auer de illo. Et qui istud acceperit leuet in die dominico et in die lunes bodiuo et dinero et candela : et quantos dias non lo leuare tantos morabitinos pectet a parentes de mortuo. Et postquam acceperit hoc et lo delexauerit aut uirum acceperit dè lo duplado.

Qui infirmar et mandar

Totus homo qui infirmare et mandare pro sua anima et post altera uice mandare, la postremera manda preste.

Totus homo qui morierit dent suo

Totus homo qui morierit dent suo cauallo et suas armas ad suo maiori filio. Et si filium uirum non habuerit, dent suas armas et suo cauallo pro sua anima sine particione : et alios filios non accipiant integra.

Digitized by Google

Qui morierit sine lingua

Qvi sine lingua morierit dent el quinto de mobile pro sua anima : et esto el bispo cum parentes del mortuo lo dent ô nieren melior. Et qui morierit cum sua lingua usque ad medietatem mandet de suo auer, si uoluerit, et prestet. Et si demais mandaret, lo demais non prestet.

Totus homo a qui sua mulier obierit saquet ante de particione unam bestiam qualem uoluerit de illis que habuerint : et mulier saquet ante de particione todos sos uestidos quos in uita uiro suo habuit factos et uno lecto de ropa. Et uirum saquet suas armas et suo cauallo et suos uestidos quos habuit factos in uita de muliere sua et uno lecto de ropa. Et si cauallo non habuerit saquet unam bestiam de sella, ut supra dictum est.

Uir et mulier qui unitatem

Vir et mulier qui unitatem fecerint faciant illam in die dominico exida de la missa matutinale in collatione de uilla aut sabbato ad uesperas et prestet : Sin autem, non prestet.

Manda que fecerit uirum

Manda que mandare uirum ad mulierem uel mulier ad uirum usque ad medietatem prestet.

Mulier que acceperit

Mvlier que ante de anno acceperit uirum pectet III morabitinos ad alcaldes de hermandat. Et si cum mandato de alcaldes casare, pectet II morabitinos. Et si mulier pregnata acceperit uirum sit desheredada, et accipiant medietatem tam de mobile quam de hereditate parentes de mortuo et altera medietate castello : et ille qui acceperit eam, si infans mortuus fuerit, pectet la calumpnia et exeat inimicus.

Homo qui obierit

Totus homo qui obierit aut mulier et filios uel filias habuerint, et uirum acceperit mulier uel uir acceperit mulierem et non habuerint partido cum suis filiis et post alios filios fecerint et post obierit ille aut illa, cum los filios primeros parta herentia et mobile quibus pertinet et postea parta cum los alteros filios. Et aliquam rem metieren pater aut mater de auer de illis qui sunt sine patre aut sine matre in opus sui de herentia et fuerit a deuante partan filios uel filias cum patre aut cum matre illo auer que fuit de suo aut parentes quibus pertinent : Et postea partan sua herentia et suo mobile que ganaron ambos in unum los alios filios, aut ille aut illa cum suis filiis uel filias partan, et de todo suo auer sicuti partan.

Qui uoluerit hereditatem uendere

Totus homo qui uoluerit hereditatem suam uendere dicat primum a parentibus suis qui suam bonam debent hereditate *(sic)* : et quantum alios dederint ad parentes la uendat, si eam uoluerint. Et si ad alios uendiderit eam et parentes sui antea scire non fecerit, saquet illam quomodo uult et det eam parentibus suis. Et si potuerit firmare quod fecit illis testigos quod uolebat hereditatem suam uendere et illi noluerit comparare, uendat cui uoluerit. Et si parentes uoluerint eam comparare, paguen usque IX dies el tercio et ad alteros IX dies el tercio et ad alteros IX dies el altero tercio. Et si ad istos plazos non pagaren, teneat illum quod tenet et uendat cui uoluerit.

Qvi in hereditate aliena intrauerit et rancauerit eum pro ea dê la duplada cum VI morabitinos al quereloso.

Qui boues sacare de ero

Qvi boues eiecerit de ero ubi ararent aut saccauerit la clauila aut desturbauerit quod non aren, si potuerit ei firmare, pectet VI morabitinos domino bouum, sin autem iuret cum uno uicino.

Mulier qui arrumperit

Mvlier que arrumperit in hereditate de marito aut uir in hereditate de muliere intret el quarto. Et si fecerit molino aut azenia aut casa aut uinea aut almunia aut accipiat el quarto de la hereditate aut el medio de la labor quale uoluerit ille qui petit.

Digitized by Google

Qui comparare herentia

Totus homo qui comparare herentia aut oues aut quali causa uoluerit cum sua muliere de suo auer intret la mulier in medietate postquam fuerint uelados : et similiter si illa comparare aliquam causam de suo auer, intret uir in medietate aut camiarent aliquid similiter.

A qui filius orphanus remanserit

Totus homo cui filius orphanus remanserit, et uixerit IX dies et postea morierit, pater aut mater qui remanserit heredet tota sua bona del filio ó de filia, asi mobile como heredat per uender et fazer como de suo. Herentia de parentesco non se pare tras anno. Et heredat de quadriela que non fuit partida non se pare tras ano ad ipsos de sua quadriela. Et las terras que germanas debent esse mindan las et equent illas et non se pare tras ano. Ad orphano que non habet XV annos et al captiuo non se pare tras ano.

Filios aut filias

Filios aut filias que orphanos remanserint qui non habent XV annos su parentes mittant sua bona in almoneda cum patre aut cum matre : et qui magis eis bene fecerit ipse accipiat illos, et tanto per tanto pater aut mater los teneat si uoluerit, et mobilem stet in mobilem, et hereditatem in hereditatem : et si a cabo de anno non uenerit mittere in almoneda el auer et dar la ganancia, mittat bestiam cada tercero die usque lo adducat : et non exeat inde per ferias nec per solturas.

Totus homo *a* qui demandar

Totus homo cui demandaren hereditatem et potuerit firmare quod super annum tenet eam cum labore cum quo pertinet ea habeat eam omnino. Et si aliter dixerit —ante anno demandaui istam hereditatem— firme lo quod ante de anno demandauit illam et respondeat illi pro ea. Et ista demandanza tale sit : pignorando et apertando et baraiando ante alcalde. Et per ualia de V morabitinos firmet cum I alcalde et per X morabitinos cum II alcaldes et per XV cum III alcaldes et deinde arriba cum III et ille V.°

Qui laborare exido

Qvi laborare exido de aldea pectet X morabitinos et lexe el exido, medios a concilio et medios a los querelosos. Qvi super laborem alienam intrauerit aut eam disrumperit pectet VI morabitinos al quereloso et dimittat illam, et tali labore ut recte pertinet, et pleguet sulco ad sulcum.

Qui hereditate otorgare

Totus homo qui hereditatem otorgare ibi det fiador super hereditatem que ualia habeat de la hereditate duplata : et si talis fiador non dederit, per hi cadat.

Qui debuerit hereditatem

Qvi hereditatem debuerit otorgar super la hereditate otorgue : et quando otorgare alio die mittat bestiam : et cada tercio die mittat bestiam. Et si rancado fuerit, duplet hereditatem. Et si el otor non habuerit unde pectar, el fiador lo pectet, suas bestias ibi iacendo : et per istud non mittat hominem in manus nec alcet se al rex. Et qui otor debuerit dare pro hereditate ad IX dies lo det. Et non transeat magis de tercero otor.

Qui morierit non responda sua mulier

Qvi morierit non responda sua mulier uel suos filios aut qui sua bona hereditare nisi pro suo debito. Et qui tenuerit parentes orphanos cum sua bona respondat : et non se pare tras anno, neque trans respusa.

Qui dampno fecerit in uinea

Qvi dampno fecerit in uinea pro unaquaque uide que fuerit pascida pectet V solidos : et deinde arriba us-

Digitized by Google

que x morabitinos sit calumpnia de pascidura de uinea. Et qui debuerit calumpniam a pectar a conta de x solidos a morabitino pectet. Et qui ibi acceperit porcos, aut oues aut cabras aut ganado aliquid, excepto cabeza mayor, si uoluerit mate de illis ii^os^, et non tome altera calumpnia tam de porcis quam de ouibus quam de alio ganado, excepto cabeza mayor.

Qui cogiere uuas in uinea

Qvi colligeret uuas in uinea aliena aut pascierit sabiendo pectet v morabitinos : et inter los v morabitinos et la calumpnia de unaquaque inde quale uoluerit el quereloso talem accipiat.

Qui uendimiare

Qvi uindimiare uinea ante festum sancti cipriani pectet x morabitinos a los alcaldes, excepto termino ad alá, quomodo est scriptum. Et qui inuenerint uuas aut agrazes, si recabdo non dederit unde eos habet pectet i morabitinum al quereloso. Et si dixerit —comprê los— det otor : et si otor non dederit, pectet. Et illo otor qui otorgare dê recabdo unde eos habuit, sin autem pectet al quereloso i morabitinum.

Qui rancauerit uineam

Totus homo qui rancauerit uineam aut arborem uel taiauerit quod steterit in prado defesado a foro aut in era pectet i morabitinum pro unaquaque arbore domino prati.

Qui uoluerit facere filium

Totus homo qui uoluerit facere filium uel filiam aut filios uel filias faciant illos exida de la missa matutinal in die dominico aut sabbato ad uesperas in collatione de uilla et prestet : et si ita non feçerint, non prestet. Et los aldeanos similiter.

Tota uinea habeat xx stada..

Tota uinea habeat xx stadales in coto. Et qui inuenerit porcos in coto accipiat inde ii^os^, et de oues ii carneros, tam de uinea uindèmiata, quam per uindimiar. Et minus de quarta non habeat foro, nisi fuerit in pago. Et per cabeza mayor qui in uinea intrauerit aut in prado pectet decima de morabitino. Et per porco qui intrauerit pectet quinta de morabitino. Et per omni calumpnia mittat dampnator in manus, sin autem pectet la calumpnia. Prado aut uinea aut orto si fuerit redrado xx stadales de la delantera casa de aldea unde est, habeat coto : similiter in la uilla : et si minus fuerit redrado, non habeat coto, nisi habuerit parietem de v palmos in alto super terra et iii in amplo in redor : et ad illos de alia aldea habeat coto.

Qui falare porcos aut capras

Totus homo qui inuenerit porcos aut cabras aut oues in suo restroio ubi habuerit gauellas aut treznalles aut in uinea uindemiata prenda ii carneros aut ii porcos, et non tome carnero cencerrado : et si carneros non andudieren in las oues, tome ii oues : et non tome maroco, et si lo tomare, dê lo duplado : similiter carnero cencerrado. Et de porcos accipiat ii et de restroio accipiat ii porcos, de oues ii carneros, de capras ii, de cabrones ii, et non accipiat aliam calumpniam. Et prado simili modo sicut de restroio. Et de istis calumpniis el aldeano accipiat medietatem. Et si dixerit el quereloso —reuelasti mihi penos— iuret cum uno uicino et duplet illos que los amparauerit. Et si dixerit dompnus de ganato —non accepisti eos in tuo restroio ubi treznales aut gauellas habuisset aut in tua uinea uindemiata— iuret ille qui eos accepit cum i uicino quod in suo labore aut de suo senor los uidit et fuit post illos et accepit illos, et teneat illos : et si non potuerit iurare tornet illud quod accepit duplado et pectet ii morabitinos domino ganati. Et si maurus hoc acceperit, dominus eius iuret pro eo. Qui intrauerit in labore alieno cum fructu, caualero aut de pede, pectet i solidum domino laboris.

Qui fructum alienum acceperit

Totus homo qui fructum alienum acceperit, si potuerit ei firmare, pectet ei ii morabitinos, sin autem iuret cum i uicino, et alter la manquadra, excepto uinea. Qui pascierit fructum qui ad ortum pertinet aut cogonbral pro unaquaque radice pectet iii denarios.

Digitized by Google

Qui quemare prado

Qvi cremare prado aut uinea aut orto aut pane alieno aut colmenar aut azenia aut molino pectet x morabitinos al quereloso : et istud si potuerint ei firmare, si non, iuret cum IIII^or^ et ille la manquadra. Et per tota demanda de I morabitino arriba dent manquadra.

Qui fecerit dampno in messe

Qvi dampno fecerit in messe per cabeza mayor pectet I octaua, et per porco et por V^e^ ouibus aut capris I octaua : Et por V^e^ ansares I octaua. Et por porco de muradal I octaua. Et de quali fructu comederit de tali pectet. Et qui comederit era de nocte per cabeza maior et per porco pectet I octaua. Et per oues aut per cabras aut ansares pectet V^e^ octauas. Et ganado que andare a pastor et dampno fecerit in era de dia non pectet. Et illo qui non habet pastor pectet ut supra dictum est.

Heredades que ermanas deuen seer

Las terras que hermanas debent esse midan las et equent illas pro ut debent esse et non se paren tras anno. Et qui eas comparauerit et limitem quebrantauerit aut moion arrancauerit pectet II morabitinos domino limitis, si ei firmaren, et restauraret illum, sin autem saluet se cum II uicinos.

Qui dampno fecerit in lino

Qvi dampno fecerit in lino per la entrada pectet I solidum : et quanto dampno fecerit aprecien lo quasi sano et pectet alio tanto. Et si dixerit —niego— aprecien lo, et qual fuerit el dampno assi se saluet.

Qui dampno fecerit in labore alieno

Qvi dampno fecerit in labore alieno ibi det pignus si ei pecierint, et si los reuelare ueniat ad domum suam et pignoret cum I uicino aut cum morador. Et si pignus ei reuelauerit, pectet ei I morabitinum, si ei firmare potuerit, sin autem saluet se cum I uicino. Et si el ganado in corte tenuerit, dent illum por penos : et si non dederit illo et alá transnoctauerit, dê lo duplado domino ganati : et el dia primero tome penos quales ei dederint, et alio die accipiant pignus de morabitino usque se intreguet.

Qvi expoliauerit hominem ad corium pectet ei II morabitinos, si ei potuerint firmare, sin autem iuret cum I uicino.

Qui dampno fecerit ad sabien..

Qvi dampno fecerit a ssabiendas pectet al quereloso III morabitinos, si ei firmare potuerint, sin autem iuret sibi tercio, et alter la manquadra : et si manquadra non dedit, alter iuret solus.

Todo prado amoionado

Prado moionado quarta usque ad VI aranzadas habeat foro, et eo quod minus fuerit aut plus, non habeat foro, excepto si fuerit in pago de aliis pratis, aut de uineis, et istud in aldea et uilla.

Los iugueros accipiant boues a quinto

Los iugueros accipiant boues ad quinto et dent unicuique II cafizes et IIII octauas de pan, medio de trigo et medio de centeno, et media octaua de sal et III pares de auarcas bonas : et qui magis dederit aut magis pecierit pectet IIII morabitinos al castello. Et dent in nafaga ad unoquoque iugo de boues III cafizes et medio : et si boues cansaren, pectet las obras, et si moriere de cansadez, pectet las obras et el boue. Et los iugueros teneant boues a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum et faciant quantum mandaren suos seniores : la cosa que illis mandarent que sit de labore faciant illa secundum suum sensum : et si suo senor non dederit ei sua nafaga, faciat illi testigos ut det illi sua nafaga, et si non dederit, non laboret illi nec pectet operas.

Todo iugueros qui operas fecerit

Todos los iugueros qui operas fecerit perdere pro unaquaque opera pectet I morabitinum, et si negaret, iu-

Digitized by Google

ret per IIII^or operas cum I uicino, et per X obras siue V° : et per magis lidie, et si cadiderit, duplet la calumpnia. Et si senor suus fuerit aldeanus, cum aldeanis iuret. Et si boues de domino suo engueraret el iuguero, nisi in labore domini sui aut per suo mandato, duplet illos boues : Et si negaret, iuret sibi V.° : et isto non habeat ferias neque soltura. Et si suus dominus dixerit —mateste *(sic)* meo boue— iuret la manquadra et iuguero sibi V.° Qui bouem deşcornaret aut occulum quebrantaret aut pernam accipiant illum, et det alterum tam bonum : et de tota bestia simili modo. Et si dixerit —non feci hoc— iuret sibi V.°, et ille la manquadra.

Qui rancura habuerit de suo iuguero

Qvi rancuram habuerit de suo iuguero accipiat el quinto usque det ei directo : et el iuguero faciat illi testigos ut recipiat suo directo : et si noluerit uenire, mittat bestiam cada tercio die usque recipiat suo directo : et iste bestie non sint solute, neque per ferias, neque per soltura. Et de todo aportelado de amo simili modo faciat. Et si ita non fecerit, non respondeat amplius. Et istud sit per operas quas perdiderit suo domino, mais per aliam rancuram quam dominus de illo habuerit capiat eum sine calumpnia usque pectet dampnum uel faciat ei directum de illa rancura : et totus homo qui eum amparauerit uel razonauerit uel bandeauerit pectet X morabitinos domino mancipii et perdat uocem.

Los ferreros teneant reias

Los ferreros teneant reias a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum, VI reias por I morabitino, et deinde a sua conta. Et ferrero qui tenuerit XV reias in aldea sit solutus de posta et de fazendera et de fonsado et de apelido. Et ferrero de uilla simili modo qui tenuerit XXX reias sit excusatus et faciat la reia II uices de nouo et deinde aguze et calce segur et azadon et azola et escopro : et si per sua culpa se perdiderit opera, pro unaquaque opera pectet I morabitinum. Et si dixerit quod per suam culpam non perdiderit opera, usque ad X operas iuret sibi V.°, et si minus, ad sua conta, et per magis lidie. Et si cadiderit duplet la calumpnia, et qui magis pecierit aut dederit pectet III morabitinos, si ei firmaren, sin autem saluet se cum III.

Todos los ferradores

Totos los ferrador*es* ferren III dozenas a morabitino : a ferradura que ante IX dies crebaret aut cadiderit ferres illam altera uice sine precio, sin autem pectet I morabitinum al quereloso. Et los ferreros que fecerint ferraduras faciant tales quomodo las calanas del concilio : et si peiores clauos aut peiores ferraduras fecerint, pectet unusquisque III morabitinos al castello. Et si pactum aut iuramentum fecerint super hoc contra concilium, pectet unusquisque IIII^or morabitinos a los alcaldes : Et si negarent quod non fecerint, iuret unusquisque siue V.°, et faciant las ferraduras : los ferradores qui las ferraduras pectaren per malas aut per malos clauos, los ferreros qui las habuerint factas duplen las a los ferradores : Sin autem, pectet unusquisque singulos morabitinos ad alios qui eas emerint. Et pro isto cada tercio die mittat bestiam, et la bestia ibi iacendo, pectet. Et si la bestia non miserit, pignoret pignus de morabitino : et istud non habeat ferias neque uedamento.

Iste es foro de caualgada

Este es foro de caualgada per que semper caualgaron adaliles : A primas enmentar a deus et cognominar suos foros. Atalaeros caualeros alende taio II morabitinos, et pedes I morabitinum : et aquende taio el caualero I morabitinum, et el peon medium morabitinum : et alende taio et aquende a ferida de parte en parte III morabitinos et otra II morabitinos : et a ferida de cabeza unde ossos exierint III morabitinos : et quantos dentes ho orelas, ó quantos dedos perdieren X^ce X^ce morabitinos : et per manu ho pede ho per occulo ho per nares XX morabitinos : et ferida de cauallo que passare de parte en parte IIII^or morabitinos, et alia II morabitinos. Et erectent todo cauallo foras cauallo que echaren a pazer solto.: et si dixerit suus dominus —trauado lo echê— firme lo cum III de compana et prenda erecha, et si non, non : et si los adaliles ho la compana les prouaren que mentira firman, tresquilen los, et escan por aleuosos : et si a monte foren sine mandato de adaliles, et alá prendieren ferida suo cauallo ó morte, non dent erecha : et si traidor leuare caualo de companero, suos socios com que comiere a pan lo pectent, siquier ganen, siquier non, et los adaliles et la compana los metan in manus al quereloso, et si non elos lo pectent. Et erecha de caualo tale sit : fasta cabo de anno den le quanto le costô fasta XXX morabitinos, et non mais. Atalaero ho alter homo que estudiere ó en uela, ó en atalaia, et lo falaren dormiendo, tresquilen lo, et exeat per aleuoso, si lo prouaren II omens. Nenguno omen qui fuxiere de bolta ó de reuata, tresquilen lo, et perda el quinon. En caualgada si entre si trauaren, el que ferire con cucheelo ó com espada, ó

Digitized by Google

con lanza, ó con petra, ó cum porra, corten le la mano talia arma, et si non hi la conpre : et los adaliles et la compana metange lo in manus, si non elos lo pectent, et si lo matare, enforquen lo. Nenguno omen que non ouiere portielo, et ganancia descubriere fasta xx morabitinos, dent illi I morabitinum. Et balestero que leuare balesta cum II cordas et una delante corda, et cum LX sagittas, el caualero prenda media caualeria, et el peon quarta : et el caualero que derribare alium caualerum tras uiso, prenda la siela, et si foren II uel tres, partan la : et pedes similiter prenda la melior senal, et si magis foren, sea de compana. Et qui leuare loriga ó lorigon ó capello de LX caualerias ó deinde arriba leue suo directo, et deinde a iuso nichil : et esto ès directo : IIIIor capellos I caualeria, loriga et lorigon cum almofar I caualeria, o lorigon con capelo I caualeria, brofuneras I quarta, lorigon sin capelo et sin almofar media caualeria : dô alcaldes andudieren lo que ganaren, elos lo ayant en poder et elos lo partan, et ô non ouiere alcaldes, adaliles lo fagan : et per todas estas cosas si adalil ferire hominem per pro de compana, non pectet calumpnia : caualo ferido ó quebrado, si dominus suus se temiere que morra, demostre lo a la compana, et elos lo tengan fasta IX dies : et si moriere, den le erecha de morte, et si uiuiere, den le suo directo. Todas feridas si fueren sanas ante de particion, non tomen erechas. In arrancada qui campo robare fasta la seguda sea fecha, perda el quinon, et excat per aleuoso.

Qui habuerit iudicium de corral

Totus homo qui iudicium habuerit de corral, mittant duos IIos uozeros et magis non, et si magis metiren, los alcaldes uazien el corral, et qui ibi steterit super suo coto pectet quarta de morabitino. Et si illi laxarent, sint periuri.

Qui adduxerit pescado rezente

Totus homo qui adduxerit pescado reçente, ille lo uendat. Et similiter lepores et concios et perdizes. Et si ad aliam uillam lo leuare, qui eum inuenerit accipiat illum sine calumpnia. Et si recaton, tam de gallinis quam de leina quam de tota alia cosa, ibi andaret, pectet I morabitinum al concilio, sin autem saluet se cum I uicino : et si los alcaldes non lo tomaren sit illis in periurio.

Toto tauernero

Totus tauernero ganet el quarto et non magis. Et si magis uendiderit de ista conta, pectet I morabitinum a los alcaldes, et si negaret, iuret cum I uicino. Totus uicinus qui pro isto pignorauerit, respondant illi : los carniceros et las panaderas similiter compleant.

Por pan de panadera

Por pan de panadera, et por uino de tauernera, et por carne de carnicero, et por pescado seco de zagatera, aut por queso de quesera, qui dineros habuerit a dare, dê los ad tercero die.

Los zapateros

Los zapateros per solar dent illis III mealas, morabitino a X solidos : si accenderit aut descenderit, accipiant ad suam conta. Et qui plus dederit aut plus acceperit, unusquisque pectent singulos morabitinos, si ei firmaren : Sin autem saluent se cum singulis uicinis.

Mulieres intrent in el bano

Las mulieres intrent in balneum in die dominico, et dia martes, et in die iouis : et barones intrent in aliis diebus.

Qui intrare in bano

Toto homine qui intrauerit in balneum in die de las mulieres, de sol à sol, pectet I morabitinum al conceio : et similiter faciant las mulieres. Et si el banador homines miserit in balneo in die mulierum, pectet I morabitinum : aut mulieres qui intrauerint in die de barones, pectent II morabitinos al concilio.

Nvllus homo det precium in balneo pro escudero : et homo qui non habuerit escudero leuet pro escudero hominem de suo pane : et mulieres similiter faciant. Alcaldes et iudex et escriuano non leuen nisi uno escudero ad balneum, et si magis leuarent, sit illis in periurium. Ille qui non habuerit escudero aut mancebo de suo pane,

Digitized by Google

tres leuent I qui eos laue et sit excusatus. Iste est precium de balneo : de III solidos usque ad VI una puiesa, et de VI solidos usque ad XII una meala, et de XII solidos usque ad XX I dinero. Et qui penos iectaret in balneo usque ad VIII dies non se mortificent. Et deinde a deuant mortificent se. Et balneator non sit excusatus.

Qui leuauerit suo precio

Qvi suo precio leuauerit per forza pectet I morabitinum a los alcaldes, et ille si acceperit precium de mancebo aut de manceba, aut de tres unum qui debet esse escusatus, pectet I morabitinum a los alcaldes.

Qui falare moro alieno

Qvi maurum alienum inuenerit in nostros terminos, dent ei in honorem medium morabitinum, et deinde alende dent ei in honore I morabitinum.

Qui ferire moro

Totus homo qui percusserit maurum alienum uel mauram aut messauerit pectet II morabitinos domino suo. Et si fecerit liuores, pectet III morabitinos suo domino : Sin autem iuret sibi V.° de uicinis.

Qui ferire maurum uel mau..

Qvi percusserit maurum uel mauram alienam iuret solus quod non percussit eum per sua desonra de suo senor, et si non iurauerit aut de plazo cadiderit, pectet la calumpnia duplada suo senor.

Qui matare moro de lauor

Totus homo qui occiderit maurum de lauor uel mauram de seruicio pectet XV morabitinos suo domino. Et si occiderit maurum de mercê, alcaldes et VI lo aprecien quantum pectet suo domino.

Qui ferire mancebo

Qvi percusserit mancipum aut mancipam alienam ante suo senor aut hominem de suo pane pectet la calumpnia duplada, media al collazo et la media a suo senor.

Moro qui ferire christianus

Totus maurus uel maura qui percusserit christianum aut christianam, suo senor pectet la calumpnia, ad uicinum sicuti de uicino, et ad morador sicuti de morador. Qui habuerit ad iuuare *(sic)* uel firmare firmet a uicino cum uicinis, et ad morador cum moradores.

Qui adduxerit maurum

Qvi adduxerit maurum uel mauram de fonsado aut de azaria, et captiuus christianus iacuerit pro illo antequam taiet dent illi XXX morabitinos. Et postquam taiauerit dent tanto quanto taiauerit usque C morabitinos : et si de C morabitinos ad arriba taio, non dent illi magis de C morabitinos. Et tale sit taiamentum ante alcaldes de rege et per concilio. Et al qui lo comparô dent illi pleno et medio de quanto lo comparô antequam taiet. Totus homo de castel bono ó de suo termino qui captiuauerit, et alius uicinus de castel bono uel de suo termino captiuum comparauerit maurum uel christianum, si per illum iacuerit dent illi leno et medio de quanto saccauerit in almoneda, et dent captiuum a suos parentes. Et si noluerit dare, meta II bestias uiuas en casa del quereloso. Et si los alcaldes las soltarent, cadat in periurio et non les prestet. Et si el captiuo christiano mortuo fuerit, torne el moro a suo senor, si eum recipere uoluerit. Et si suum parentem saccauerit et magis auer dederit illi, dê lo a dompno del moro ; Et si negaret, iuret sibi V.°

Qui tornare mano a suo senor

Totus aportelado qui a suo senor tornaret manum, cortent illi manum. Et si suus amo eum soltauerit, faciat unum tapialem in castello. Et cui dixerit —adiuua me ut possim illum accipere— et noluerit illum adiuuare, pectet illi unusquisque III morabitinos, et si hoc negauerit, unusquisque iuret sibi V.° de uicinis.

Digitized by Google

Amo que ferire

Toto amo qui a suo aportelado ferire non pectet calumpnia.

Qui matare aportela..

Qvi matare aportelado aut aforciare sua mulier aut sua filia aut sua criazon accipiat media de la calumpnia su amo.

Qui intrare cum alio

Totus homo qui intrauerit cum alio per suum seruicium fazer et ante de suo plazo exierit de illo perdat el soldar. Et qui colligerit eum pectet II morabitinos suo amo, si potuerit firmare quod antes de plazo se exiuit de illo. Et si alter dixerit —nesciui quod tecum erat— iuret ille solus, sin autem pectet et eiciat illum. Et si dominus eius dimiserit eum, ille bene seruiendo, det illi suo soldar. Et si dominus eius dixerit —male mihi seruiebas— det ei I christiano qui iuret hoc et det illi quod iam seruitum habebat. Et si noluerit iurare, det illi suo soldar.

Toto labrador que to..

Toto labrador qui senal aut precium tenuerit pro labore et el labor laxaret usque factum sit pectet I morabitinum domino laboris et compleat laborem. Et qui senal dederit illi et el labor illi tollierit perda la senal. Et per todo mercado qui senal tenuerit et se repentire duple la. Et qui cam dederit, si se repentire, perdat illam.

Carpentero que adduxerit

Toto el carpentero qui madera adduxerit a mercado com aluura pectet I morabitinum aut ripia al concilio.

Qui casa dederit

Qvilibet homo qui casam dederit ad alquilé quando suo plazo uenerit pignoret pro suo alquilé, qualicunque die uoluerit et sine calumpnia, ropa uel aliud, in qualicunque dómo inuenerit illum, et non habeat solturas neque ferias, et al fiador simili modo pignoret.

Qui casa dederit ad alquilé

Qvi casam dederit ad alquilé uel acceperit, ille qui acceperit, si dimiserit eam, det toto el alquilé. Et si dominus domus eiecerit illum ante suo plazo aut per ad alium hominem, nisi ad opus sui, perdat el alquilé : et ille qui tenuerit la casa, si ibi morando comparauerit sua, det quantum habet merecido.

Mercador de traperia

Totos mercatores de traperia, si acrouierent, pignorent omni tempore : et ipsi similiter respondeant omni tempore absque calumpnia, et non perdat sua pendra.

Los alcaldes de ermandade

Alcaldes de iermanitate non pendren nin acoten sine rancuroso, nisi pro suo debito.

Qui iudeu

Alcaldes que tomaren iudeu cum christiana firment lo cum II christianis et I iudeo uel duobus iudeis et I christiano quod in uno eos tomaron prestet, et si non non prestet. Tota christiana que tomaren cum iudeo uel adduxerint super concilium factum per prender cum el iudeo, ipsa iusticia faciant de uno quam de altero.

Vidua que non habuerit filium

Vidua que non habuerit filium de XV annos ad suso, uel que non habuerit ualia de XXX morabitinos arriba, nichil pectet, et alias pectent : los iunteros non perdan suas directuras.

Digitized by Google

. . . . . .

Totus homo de castel bono qui preso ganaret maurum uel mauram uel christianum prestet ei, nisi seruas *(?)* de la quinta que dè al rei, siquier uala poco siquier multo.

. . . . . .

Alcaldes de germanitate et andadores colligat sua soldada de sancto iohanne usque ad festum sancti michaelis, los arteros quando los tomaren dent totum suum directum : et si istud non cogieren de sancto iohanne usque ad sanctum michaelem, non respondeant magis per ista soldada.

Senor qui tenuerit

Totus senor qui tenuerit a castel bono non meta manu in aliquo homine de castel bono qui ibi morauerit, foras del corpo del rei. Et iudex colligat suas quintas. Et el portero suo portatico colligat. Et si el rancuram habuerit de homine de castel bono, demande lo per nostro foro et per nostra carta cum suos manposteros et per iudicium de nostros alcaldes.

Homo qui dixerit ad alium

Totus homo de castel bono quem dixerint quod est traditor de concilio ó del rei exquiran alcaldes et bonos homines : et si inuenerint quod est traditor, fagan del corpo iusticia et metan l'auer in el castello.

De manpostero

Non aia manpostero qui tenuerit la honor.

. . . . . .

Totus homo de castel bono que se parare con el senor per dampno de uicino uel morador de castel bono exeat per aleuoso de concilio et del rei et perdat quantum habuerit.

Qui se clamare a uozero alce se

Totus homo qui se clamare a uozero alce se per 1ª octaua de morabitino et non per minus. Totus homo non se alze a corral per minus morabitino I. Et qui non prendier iudicio de corral meta bestias de corral a corral la primera morta et las otras uiuas, et quantas falecieren bestias que super sunt dictas tantos morabitinos pectet.

Ruano que tenuerit trapo de

El ruano que tenuerit trapo de color non pignorent ei trapo de color por taiar.

Qui borra filare aut

Qvi borra filare aut in saial eam miserit aut cum cardas de ferro cardaret pectet I morabitinum al concilio et perdat el precio, si potuerit ei firmare, sin autem iuret cum 1º uicino et det la borra ad dompnum del saial et faciat illum bonum.

Mulier que enprestaret

Totas las mulieres que inprestarent uel acrouierent aliquam causam unas ad alteras respondant se usque I morabitinum et per isto non se paren tras suos maridos.

Mulier que ouielo uendiere en mercado

Tota la mulier que ouielo uendire in mercado siue baron pectet I morabitinum al concilio.

Digitized by Google

Qui uigilauerit oues uigilet eas

Et qui uigilauerit oues uigilet eas a decimo de los corderos et de decem quesos uno. Et si maes dederit aut maes prendiderit, pectet III morabitinos al concilio. Et qui las anafagauerint accipiant el quinto. Et de istas quinteras, qui uoluerit eas accipere det ad sua conta et accipiat ad sua conta. Et de ipso die que ceperit facere queso det in soldar del cabanero et in anafaga et in auarcas et in sal et in quaio. Et de la lana de las uazias et de corderos el quinto.

Pastor qui oues uigilauerit

Toto pastor qui oues uigilauerit det senal de oreia et de ferro in los peleios : et si dederit x^em^ peleios, iuret cum I^o^ uicino quod de suo ganado sunt et per suam culpam non morierunt : et si dederit sinal de x peleios arriba, lidie, et si cadiderit, pectet. Et de quantum iactauerint per noticia respondeat. Et de porcos hoc iudicium compleant.

Qui uclare uacas soldariegas

Et qui uigilauerit uacas soldariegas uigilet x pro I morabitino : et qui dederit senal II corios cum senal de ferro et de oreia, et si magis dederit, lidie, et si cadiderit, pectet. Et bacas soldariegas et oues quinteras ille qui las uclare non se pare tras sancti iohannis et respondeat ad dompnus de ganado : et el amo respondeat similiter per sua soldada. Et qui minus uacas uigilauerit de x pro I morabitino pectet III morabitinos al concilio. De ipso die quod ceperint facere queso uel manteca det ad sua conta in soldar et in anafaga del cabanero et accipiat ad sua conta de queso et de manteca.

Qui uigilauerit porcos

Qvi porcos uigilauerit de ipso die quod acceperit eos per noticia quantos perdiderit tantos II morabitinos pectet por ipsos que fuerint anales aud magis : et per ipsos que non fuerint anales, pro unoquoque pectet I morabitinum.

Qui iectare ganado a pastor

Totos qui ganado iectauerint ad pastorem pro sancti iohannis, et postea uoluerit dominus suus tollere eum, excepto per catiuazon aut per inimicitate, det ei toto suo soldar. Et si per catiuazon aut per inimicitate uoluerit eum tollere, det ei quantum habet merecido : et si pastor dimiserit el ganado, perdat quod habet merecido.

Qui matare porco anal

Qvi occiderit porcum anal aud magis uel minus pectet sicut dictum est in antea. Et por lecton pectet quarta de morabitino, si iurauerit quod non occidit eum per suam uoluntatem et cum I uicino, sin autem duplet el ganado et pectet III^or^ morabitinos domino suo. Et si negaret et postea manifestaret, pectet duplado cum la calumpnia, et si firmare potuerint ei, pectet ut supra dictum est cum la calonia.

Qui mactare aue domada

Tota aue domada aut palomba de palombar aut de casa qui eam occiderit pro unaquaque pectet I morabitinum suo domino. Et por gallina aut ansare aut alia aue pectet I morabitinum, si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum I^o^ uicino, excepto falcon et azor et gauilan.

Oues que pascieren inter aldeas

De oues que pascent inter aldeas andent C in unum et non magis, et L^a^ uacas et non magis : et si ibi magis andauerint, pectet I morabitinum al castielo cada dia dominico.

Qui ganado habuerit in aparceria

Totos qui ganado habuerint et aparceria uoluerint facere faciant illa usque kalendas iulii.

Azenias et molinos

Las azenias et los molinos maquilen ad uez, et el maquilon que uez destaiare, si ei firmare potuerint, pe-

Digitized by Google

ctet III morabitinos, medios al quereloso et medios ad alcaldes, sin autem iuret cum I uicino, et molant a uez et non tome alfadias el maquilon nec heredero. Et qui tomare alfadias aut uedare uicere, pectet III morabitinos, sin autem iuret cum I uicino. Et el molinero aut azenero qui heredero ibi fuerit non sit molinero a foro nec sit excusatus.

Panadera que pan crudo

Tota panadera que panem crudum uendiderit crebantado aut quale illo tornauerit el qui lo comparauerit tal lo tome : et si noluerit cum tomare, faciat illa testigos de III homines, et pectet I morabitinum a los alcaldes.

Los fornos cuegan a XXX et non

Los forneros cuegan a XXX et non minus. Et si ad minus coxerint, pectet III morabitinos, a los alcaldes la medietat et al quereloso la medietat et si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum I uicino, et cogant a uice : et si pan bene non coxerit, pectet I morabitinum domino panis. Et si negare, firme lo cum III mulieres, et pectet I morabitinum ad dompnus del pan, et faciat forno qui uoluerit : et qui uedar uice pectet I morabitinum, medio ad alcaldes et medio al quereloso, sin autem iuret cum I uicino.

Fonte que nace inter quadrielas

Tota fonte que nace inter quadrielas et fuerit fonte de regar, quomodo parten la hereditate partan el aqua : et in quali hereditate nascierit, ipse accipiat primero, et sic per ordinem, et duos dies andet foras et el quarto die tornet a la hereditate ubi nasce. Et illos qui non uenerint al calze cauar uel fonte mondar non habeat ibi partem. Et qui la furtare aud disturbare in die alieno sua aqua pectet ei II morabitinos et duplet illi sua aqua, si firmare potuerit, sin autem iuret alius cum uno uicino et alter non det manquadra. Et si non iurauerit aut de plazo cadiderit, pectet ei II morabitinos.

Tota fonte perenal que

Tota fonte perenal que arroio iactaret, in qualicunque hereditate sit, det III brazadas por carrera in anplo a todo redor de la fonte et serret suo labor, si alia aqua non habuerint habundanter, et hoc sit ad illos qui in ipsa aldea morauerint, et non ad alios de altera aldea. Et qui pozo cauare in sua hereditate non det aqua ulli per foro.

Los molinos et las azenias

Los molinos nec azenias non tollent aquas ad ortos neque ad linares. Las azenias et los molinos muelan desde sancti iohannis fasta usque ad festum sancti michaelis a XII, et desde sancti michaelis fasta sancto iohanne molan a XVI : los que antes fuerint factos aud postèa tanto alzen que non tollat moler al de suso. Et las pesqueras sint defesadas de suso XX stadales, et de iuso usque I°. Et qui ibi pescaret, excepto botron et amzolo, pectet III morabitinos domino pesquere, sin autem iuret cum I uicino.

Qui restroio alieno quemare

Toto homine qui restroio alieno quemare, pectet III morabitinos domino del restroio, si firmare potuerit, sin autem iuret sibi tercio : et si ibi quemare treznales aud gauielas aut messe, pectet XL^a morabitinos domino messis, si potuerint ei firmare, sin autem iuret cum XII.

Qui iectare sterco in calle uel in castello

Toto homine qui in calle aud in castello uel in carcaua iectare sterco pectet I morabitinum al concilio. Et similiter qui cauare terra aud arena sol castielo, pectet I morabitinum, et faciat illum de argamassa.

Todollos menesterales

Totos los menestrales que labor aliena laboraren et mala la fezieren faciant illam altera uice sine precio, sin autem pectet I morabitinum a domino laboris aut iuret quod non sabe melior labore facer.

Digitized by Google

Qui casa quemare

Nvllus homo qui casa quemare aliena a querendas enforquent lo si uerdat fuerit, sint *(sic)* autem iuret cum XII uicinos al uicino, et ille la manquadra et ad moradore cum moradores : et si casa quemare que uala V morabitinos, ó dende arriba, inter iura et lide quale uoluerit el quereloso tale compleant illi. Et de quantum ibi perdiderit per totum respondeat.

Qui eruorô rio

Qvin rio eruolauerit, pectet IIII morabitinos : et quin pignorauerit ēum accipiat los medios, et al castelo los medios.

Qui sacudir gana..

Qvin ganado sacudire foras de los terminos de castel bono accipiat inde el quinto, excepto caualeros de arrafala et pastores de ganado : et si cauallo ibi morierit, de illo ganado lo erectent. Et cauallo que moriere in apilido de conceio, de el dia que lo compraron usque ad unum annum dent ei pro illo tanto quomodo ille comparô, et de anno a deuant dent ei pro illo XXX morabitinos.

Qui pecierit en concillio

Toto homine qui pecierit in concilio, non dent ei magis de I morabitino. Et quin sua uoce teuerit aut magis illi mandauerit IIII morabitinos al concilio.

Qui derumperit casa en uila

Qvin disrumperit in uila casa de uicino cum armas aut coral pectet I morabitinum domino domus, si ei firmare potuerint : et istas firmas recudan a repto aut sibi V°, quale uoluerit el querelloso.

Qui deromperit casa de uicino

Qvin disrumperit casa de uicino de uila in aldea aut corral aut molino aut azenia aut colmenar aut cabana pectet domino suo X morabitinos, si ei firmare potuerit, et las firmas recudan a repto : et inter lide uel iura de sibi V° quale uoluerit el quereloso.

Qvin disrumperit casa aut coral de aldeano aut azenia aut molino aut colmenar aut cabana pectet V morabitinos domino, si ei firmar potuerit, sin autem iuret sibi tercio cum tales quomodo ille est.

Qui taiar uina

Toto homine que uinea taiare aliena ad sabiendas aut quemar aut almunia aut casa tali iudicio habeat quomodo por mortem de homine.

Qui dixit —demus al..

Toto homine qui dixerit —demus de unaquaque collatione aliquam causam— pectet II morabitinos al concilio et non prestet.

Qui firir ganado allieno

Toto homine qui ganado alieno ferire por desorna de sou senor pectet domino ganati IIII morabitinos, si firmar et potuerit, sin autem iuret cum IIII et ille V.°

Qui ferir bestia

Toto homine que ferire bestia aliena por desorna de sou senor, pectet IIII morabitinos, si firmar ei potuerit, sin autem iuret cum IIII et ille V.° : et si la matare, dè la dublada cum IIII morabitinos domino bestie : et de toda bestia simili modo, si potuerit firmare cum III *uicinos* al uicino et al morador cum moradores aut cum uicinos, et si non potuerit firmare iure cum XII por tota bestia maior et por menor cum IIII et si V.

Digitized by Google

Qui ferir boue aut alieno

Toto homine qui ferire boue aut uaca aut alio ganado alieno pectet III morabitinos domino ganati, si firmare potuerit, sin autem iuret cum III et ille V° : si lo matar dè lo doblado, si non, iure cum III et ille V.°

Alcaldes et juiz

Los alcaldes et el iuyz quando fuerint in almofala leuent III III escusados los que fuerint in almofala.

Qui leuar tenda

Qvin leuare tenda redonda de XX cordas aut deinde arriba quod pertinent leuet II escusados caualeros aut III peones : et quin leuauerit loriga aut lorigon cum capello, aut cum almofar leuet I escusado caualero, aut II peones unusquisque : et quin leuar elmo cum brofuneras aia I escusado peon, et istos escusatos sean aldeanos, et si de uila fuerit, non eis prestet et non sint excusati.

De fosado et de azaria

De fosado et de azaria de X caualeros una razom a sancta Maria, et de menos media, et de pedites similiter, et alia ad captiuos : et si minus fuerint usque I racione integra inter ambas ecclesias, et faciant auoreria usque ad L^a caualeros, et de C caualeros II auorerias : et habeant ista II auorerias ipsos duos adaliles quos mandauerit el fosado aut azaria : et auoreria tali sit : de C caualeros aut dende ariba singulos boues aut III morabitinos, et de L^a caualeros I boue aut III morabitinos : et alcaldes et talaeros accipiant C caualerias, et deinde ariba singulos boues aut III morabitinos unusquisque, et de L^a ad iuso II morabitinos. Et los atalaeros escoian antes, et los alteros sortent. Et lanzada que pasauerit de part en parte dent illi III morabitinos et ad alteram II morabitinos, et a ferida de cabeza unde ossos exierint III morabitinos. Et quin membro perdiderit dent illi XX morabitinos, et a los plagados dent las bestias moriscas, usque in die de quinon. Mouro qui por catiuo iacuerit dent domino suo plenum et dimidium ut supra dictum est. Caualero aut peon qui captiuerit de azaria aut de fosado dent illi ut milior *(sic)* mouro aut moura aut melior bestia mular aut caualar, qualem se elegerint suos parentes aut suos companeros de pan. Et los de castel bono aut de sou termino qui acertauerit in ipso fosado aut in ipsa azaria de la sua parte lo dent isto. Et si illuc no lo dederint, los alcaldes et los talaeros, si fuerint erectadores los talaeros, et si non los erectadores et los alcaldes mitant unusquisque singulas bestias cada die in manu de los querelosos, et quantas bestias non miserit tantos morabitinos pectet : et non las saquent per ferias neque per solturas usque lo dent cum VI morabitinos. Caualero aut peon que a porta de castelo aut inter duas azes se dederit cum altero, quanto acceperit de illo derrocado totum accipiat ille qui se dederit cum illo. Et qui ibi lanza azulada perdiderit dent illi II morabitinos, si firmare potuerit quod amantinent percussit cum illa : et si alia lanza fuerit, dent illi I morabitinum.

Quin acalzar caualler o

Qvin caualero alcanzar in seguda foras de lide campal et illum derrocauerit accipiat la melior senal qui tradet, foras del corpo et del cauallo.

Qui perdiderit sou cauallo

Qvin sou caualo perdiderit per qual illum fecerit cum uno companero de pan tale dent ei : et alcaldes leuen llo per la iura que fecerunt que ualia dant ei de suo cauallo. Et cauallo uiuo adprecient illum quasi sanum, et dent ei sua herecta, et meter el ferido in quinon et aquende taio, nisi fuerit per suo plazer. Et alcaldes et talaeros á sesmos los ponant. Et de el sesmo unde habuerit alcalde iurado de la uila non mittant ibi alium. Et la quinta que in uila fuerit a dar, los alcaldes et los adaliles respondant per illa ad iudex. Et primito erectent, et postea quintent. Et non accipiant quinta nisi d'auer morisco.

Qui caualgauerit de ..

Toto homine de castel bom, et de sou termino que caualgauerit et portauerit donent la quinta en castel bono, foras aquel que anerouerit *(?)* in l'atalaia. Et en trebeio et in el porto non dent quinta, si filos et mulier habuerit, et alá dent la quinta in suos castellos.

Digitized by Google

Qui lide se aiuntare

Totus homo qui in lide se acertaret, et antequam se tornauerit de la arrancada aliquem expoliauerit aut aliquid rapauerit perdat la racion, et mesent illi la barba. Quin auer de fosado aut de azaria aut de apelido acceperit, et ad .... *(desunt alia)*

Qui furtaret aut raparet

Qvi raparet aud furtaret auer que fuerit dado a partir perdat la ration et pectet c morabitinos a la compana : et si non habuerit unde pectar, faciant de illo iusticia.

Qui habuerit ualia de ccc morabitinos

Toto homine qui ualia habuerit de ccc morabitinos, fueras suos uestidos del et de sua mulier, et non habuerit cauallo non tome portielo, nec no li responda nadi. Et responda ille ad alter. Et si dixerit —non habeo la ualia—, iure cum iii^{or}. Et si dixerit —cauallo habeo—, iure cum iii^{or}, et sine arte : et qui mula habuerit dê la por cauallo. Et qui la quisier tener compre cauallo. Todo cauallo cotidianamientre ad albarda non sea cauallo, et non sea suo domino excusado por cauallo. Toto homine qui caualo dederit ad alterum por escusar se de apelido aud de fonsado corten le el rabo al cauallo, si de uilla fuerit : et qui mula dederit por escusar se non le preste et pectet.

A qui morire cauallo

A qui morire cauallo sea escusado por i anno de cauallo, et respondant le.

Qui troxiere cabeza de adalil

Qvi troguier cabeza de adalil, dent le x morabitinos de concilio.

Caualero aut peon

Toto caualero aut peon, nec primo iunto nec tercero, que apelido audierit in la nocte et in la mane non fuerit cum la sena pectet la calompnia : et, si in la mane audierit, in la nocte sea cum la sena : et qui ita non fecerit pectet ii morabitinos el peon, et iii el caualero al concilio.

Qui dixerit ad alium cornudo

Qvi dixerit ad alium cornudo, aud fudud in culo, aud gafo, aud iudeo, aud traditor, aud mulier puta, aud ceguladera, aut gafa, pectet ei vi morabitinos, et si negauerit, iuret cum iii uicinos, et si iurare noluerit, pectet.

Qui dixerit —mentira iurasti aud firmasti—

Qvi dixerit ad alium —mentira iurasti, aud mentira firmasti, aud mentirosa uerdade diste— nisi ille qui debet eam reptare, pectet ei iii morabitinos, si potuerit firmare, et faciat illum uerdadero : et si noluerit facere uerdadero, mittat cada dia bestia usque faciat illum uerdadero : et quantas bestias non miserit tantos morabitinos pectet ei, sin autem iuret cum iii et ille el quarto.

Qui dixerit ad alcalde —mentira iudicasti—

Qvi dixerit ad alcalde de germanitate —mentira iudicasti, aut torto, aut mentira firmasti—, pectet ei i morabitinum et mittat cada dia bestia quousque faciat eum uerdadero : et si negauerit, iuret cum i uicino, et alter non det manquadra : et alcalde de conceio iurado de la uila simili modo faciat.

Toto homine qui baraiauerit super acotamento de alcalde pectet ei i morabitinum, et pro isto non incotet per bestia set pignoret.

Qui passauerit senal de corral

Toto homine qui passauerit senal de corral de uernes pectet i^{a} quarta et pro isto pignoret et incotet, et non

Digitized by Google

se mortificent los penos. Et alcalde non incotet nisi per fonsado aut per apelido : et in cotamento de fonsado et de apelido talis sit : el caualero III morabitinos, et el peon II morabitinos al concilio.

Qui iuzgado uel alcaldia acceperit

Totus homo qui iuzgado uel alcaldia acceperit sine mandato de concilio et per suo octauo faciant del corpo iusticia et exeat pro aleuoso et derribent illi las casas, si non fore per sua derectura, et similiter alcaldes. Et iudex que fuerit posto per suo octauo et per suo directo ipse pendre et tome suas derecturas et non mittat alio rabadan, et si altero rabadan metiere, non le dent penos.

Alcaldes non faciant amiztade cum alios

Los alcaldes non faciant amizdade cum alios homines de concilio nec iuramento, et qui la demandare ó la feziere sit periurius et aleuosos.

Correduras et carreras per nostros octauos

Correduras et carreras per nostros octauos las faciamus.

Qui se alzare a uozero

Nvllus homo qui se a uozero afflamare non le uede alcalde uozero, et si uedauerit sit periurius et non mittat bestia.

Mulier non responda sine uiro

Nvlla mulier non respondat sine uiro nisi per illo que dicer, ut supra : et totas las calompnias del concilio pectent las in auro aut in denarios.

Istas sunt las calompnias

Istas sunt las calonias : mercado III morabitinos : azogue III morabitinos : Corral de alcaldes III morabitinos : Boda III morabitinos : Treguas crebantadas IIII morabitinos : Bando super bando L morabitinos : Exido de concilio III morabitinos.

Qui rancura habuerit de clerici

Nvllus homo uel muliere qui rancura habuerit de clerici uel clerici de laicis uel muliere que demonstrauerit plazo ad clerici uel clerici ad laici aut uozero habuerit a dare ibi dent eum ad collationem unde fuerit ille clericus, ad exiente de missa : et iudicent alcaldes, et si alcaldes ibi non habuerint, ueniant ambos ubi habuerint alcaldes, et si non uenerint, pectent alii I morabitinum : similiter mulier.

Alcaldes per iudicio non accipiant precium

Alcaldes per iudicio non accipiant illum precium. Alcaldes et uozeros et maiordomo, si unitatem fecerint aud in unum comederint, sint periurati. Alcaldes et VI.ex et maiordomos, si in falseria eos inuenerint, perdant el portielo et exeant del portielo por aleuosos : et quanti ita inuenti fuerint tanti exeant, et si alteri non eiecerint illum aud illos, omnes exeant per aleuosos et perdant el portielo, ut supra dictum est. Et sic de toto aportelado de concilio qui in falseria inuentus fuerit. De los alcaldes semper sint duo a la porta del corral et los alios sedeant quatuor aud *(sic)* IIII^or aut III a III : et usque ad III corrales sedeat finito suo iudicio : et si ita non fecerint, sint periurii los alcaldes. Et si el corral de alcaldes exquisa inuenerint ad ille qui tenuerit torto, manden le que se parta del alio que torto tenet : et iste sedeat per totos illos qui iudicio habuerint per la uila. Et totos los homines qui posuerint concilio et alcaldus et los XXIIII per gardar, tam de peliteria tam de ferradores quam de tauerneras quam de quanto fuerit a gardar, et no lo enderezaren exeant por aleuosos et pectent IIII^or III morabitinos a concilio. Et los XXIIII ueden a todos los aportelados la nemiga que fecerint cum concilio.

Qui mandare per sua barbeza

Totus homo qui per sua barbeza mandare aliquam rem ad altero dè lo, si non lo soltare aquel a qui lo mandare : et isto est dicto per los pedidos.

Digitized by Google

Peliteros que penas de coneios

Nvllus peliteros que las penas de coneios aut de corderos castrarent pectent singulos morabitinos a los barcos : et de zapateros que cantearent las solas similiter pectent.

Qui auer dederit ad onzenas

Totus homo qui auer dederit ad onzenas et non le dederint penos non le respondant. Et qui iogare dados de nocte pectet I morabitinum a los alcaldes, et in la casa ubi los iogaren pectent II morabitinos a los alcaldes : si negaret, iuret sibi tercio.

Qui aparceria habuerint in mollnos

Totos homines qui apparceria habuerint in molinos aut in azenias in las aldeas faciant suo cabillo a sancti genesii.

Alcaldes de dia que entraren usque I° anno j..

Et los alcaldes de ipso die que intrarent usque in uno anno iudicent et non iudicent magis, et si magis iudicauerint, non prestent iudicio suo : et los alcaldes illud quod iudicauerint ipso otorguent et iudicent directo et otorguen directo et de illo quod apreciauerint accipiant el decimo et prendan suo coto per corral aut de suo cotamento aut de bellatores que uant ad sanctam mariam aut a la defesa, quomodo foro est. Et los alcaldes de concilio et iudex et alcaldus de germanitate sint per octauos et per suas derecturas, et iudex similiter. Totas las calomnias per pesquisa bona et directa colligant illas, et delante sit ille cui dederit las pesquisas : dent de uicinos al uicino, et al morador de uicinos aut de moradores : et istas pesquisas sint III et non minus : et cum ipsas pesquisas coia el quereloso sua calumpnia, et qui primero ferire ipse pectet las calumpnias de ambos : et qui super suo capud tornare non pectet calumpnia, si non fecerit liuores : si liuores fecerit, pectet media calumpnia.

. . . . . .

Totas las calumpnias que per alcaldes aud per uozeros aut per maiordomo se perdiderint illos lo pectent.

Qui habuerit a firmar ante alcalde

Qvi habuerit a firmar delante alcalde firme qui el iudicio iudicauit, et si non firmauerit, cadat et non faciat mania ante ipsum alcaldem, sed alcalde dicat eis iudicium quomodo ipse iudicauit : et si noluerit eis dicere, sit periurius et pectet la petition. Et las firmas iurent quod nec amore uel promissione uel inuidia uel malquerentia, quod non dicant nisi ueritatem de hoc quod sciunt. Et las firmas cada unas dicant lo per uerbo, quomodo tenet iudicatum. Et si dixerit ille qui demandat —non compleuit tua firma— ibi dicat in que non compleuit. Et si dixerit el alcalde —comple istud— et noluerit complire, per hi cadat. Et statim dicat el alcalde qui est caido, et si non lo dixerit sit periurius et pectet la peticion. Et si in uilla fuerit, sperent illum usque ueniat aut eant querere illum. Et qui noluerit sperare aut querere illum per hi cadat. Et si non fuerit in uilla el alkalde, saquent fiel et uadant ante illum alkaldem : et qui noluerit saccare fidel aut ire ante alium alkaldem per hi cadat. Et el alkalde ante quam cognouerint el iudicio ipse lo deliberet quaisi ipsimetipso iudicasset illud. Et si noluerit deliberare, ipse pectet la peticione. Et qui mania fezier in las cognocencias iste alcalde lo pregunte et qui negauerit el iudicio ipse metat pignus de morabitino al alcalde. Et postea nullus homo qui dixerit —postea fecisti conueniencia mecum— aut —al fecisti mecum— non le prestet. Per auer aud per firma que habeat unos ad alteros ad fazer, si non fuerit facto ante alkalde non prestet : isto est per que dizian multi homines —depos fecisti al mecum—. Et auer iuzgado delante alkalde dent illum. Et nullus homo qui auer habuerit a dare altero dê lo ante de III testigos ó uno alcalde, et si post lo negaret que non ielo dedit, faciant de illo iusticia.

Qui fuerit cum mesturgo ad regem

Totus homo qui fuerit cum mesturgo ad regem aut leuauerit portero a casa de uezino de castiel bono pectet C morabitinos al concilio et exeat por aleuoso.

Digitized by Google

El corredor

El corredor de la ropa non tome magis de II denarios del morabitino et de XVIII denarios I. Nullus homo non pignoret in die dominico nec in die sabbato. Et qui debuerit bestia mittere per iudicium que non tome de corral mittat illam dominica in nocte.

Qui iudicio habuerint

Omnes qui iudicio habuerint faciant III uicinos alcaldes et conuenitores et iudicent suo iudicio et prestet suo iudicio tanto quomodo de I alcalde iurado : et si mandaren bestia mittere, mittat illam, et si non la miserit, accipiat illi pignus de morabitino. Et si la mandaren soltar, solte la, et si la non soltar et alá transnoctauerit, dê la duplada, et firmen tanto quomodo I° alcalde iurado : et alcalde iurado de concilio iudicet et firmet I° per ualia de V morabitinos, et duos alcaldes por X morabitinos, et III por XV morabitinos, et quatuor por XX morabitinos aud deinde arriba.

Qui auer o (sic) moble demandare

Toto homine a qui auer mobile demandauerint et dixerit —torto mihi demandas— iuret alter qui demandat quod suum fuit et non uendidit illud neque dedit ulli, et respondeat ille qui tenuerit, et si dixerit dare otor, det illum ad VIII dies, et el otor iuret que propter hoc lo otorgat que lo uendidit aud que lo dedit aut que fuit fiador de illo, si lo preguntaren : et si adsi non fecerit, per hi cadat et det fiador que ualia habeat de la peticion duplata. Et si otorgaren in mane, mittat bestia in nocte : Et si in nocte, mittat illam alio die : et si hoc non compleuit ille qui dat el otor, per hi cadat : et ibi ut dederit el otor ibi det fiador que faciat que mandarent los alcaldes, se ielo mandaren, si non, per i cadat. Et si rancado fuerit ille qui dat el otor et non habuerit unde pectar el otor, el fiador lo pectet duplo et cabdal. Et qui se aclamaret ad otor et non compleuerit duplet illum querenti. Et si dixerit —non possum habere qui mihi dedit aut uendidit— iuret quod eum comparauit aut sibi dederunt et non possit illum habere et det illum ad ille qui demandat. Et ille qui demandat det fiador quod teneat illud manifestum usque ad medium annum.

Alcaldes et VI^ex^ inforquent latrones, et uetent forcias et urtos.

Qvolibet homo qui sua uoz baraiar det la uerdat quod ueritate demandat aut amparat.

Qvi uoz aliena baraiare det la uerdat que, quanto pudo esquerir uerdade, baraia et demanda aut ampara.

Qui porcionem habuerit in ecclesia de

Qvolibet clerico que porcionem habuerit in ecclesia de uilla suos homines et suos parentes qui cum illo morauerint, si non soldar, habeant foro de uicino de uilla.

Qui rationem habuerit in uilla

Qvolibet clerico qui rationem habuerit in uilla et rancura habuerit del aldeano paret ei fiel cum I° clerico et cum I° laico, et si non uenerit, pectet ei I morabitinum, et ad foro de castiel bono. Et ille qui portionem habuerit in ecclesia de aldea suos homines et suos parentes qui cum ille morauerint habeant foro de aldeanos.

De latrone que preso

Toto latrone que preso fuerit por furto et los VI^ex^ et los alcaldes inuenerint pesquisa non dent illi de mano. Et qui lo enuiauerit adducat illum, et si non adduxerit ille, mittat ibi suo corpore.

Las aguas de las goteras

Totas las aquas de las goteras et de los corrales et de calles pro ut mandauerint alcaldes et boni homines per ibi uadant directe.

Los segadores seguen

Los segadores seguen ad decimum et accipiant per sortem.

Digitized by Google

Los desquiladores

Los desquiladores accipiant per sortem de XL uno de maiores, et de corderos de XX.

Qui arare cum suo iugo de boues

Totus homo qui cum suo iugo de boues arauerit, licet faciat se iuguero, sit postero, et el mediero qui cum sua manu arauerit pectet media posta et non uadat in fonsado neque in apelido.

Qui laborauerit omnino in hereditate

Qvolibet homo qui morauerit et laborauerit omnino in hereditate de domino suo sit solariego. Et si in alia hereditate laborauerit, pectet quasi eldano *(sic)*.

Calumpnia que habuerit ad pectar

Tota calumpnia qui homine habuerit ad pectar, duplada cum IIII morabitinos. Per tota firma firmen III et non minus.

Judeo qui comparare pescado

Totus iudeus qui pescado comparare in uernes pectet I morabitinum a los alcaldes : et si christianus comparauerit pora iudeus, pectet I morabitinum a los alcaldes, sin autem iuret cum I° uicino.

Nenguno iudeo non teneat suo (sic) uoce nec aliena

Nvllus iudeus non teneat uocem suam nec alienam : si tenuerit, pectet I morabitinum, medio al que tien com el uoz et medio a los alcaldes.

Et qui colmenero uoluerit saccare de LX colmenas ad arriba saque, et el colmenero que las curie cotidianas.

Qui iectaret penos ad alquilé

Qvi penos iectaret ad alquilé et los enguerare non le dent alquilé. Et si por pan aut por uino aut por carne aut por pescado aut enprestados usque in tercio die non los saccare, inguere los penos et pendre por suo auer aut per alia causa.

Toto auer manifesto deuante alcalde den lo ad VIII dies.

Totus homo a qui demandaren auer

Nvllus homo que demandare auer aut hereditate aut qual cosa se quiere dê esse la firma : et si pesquisa diere el otro que mentira firmô, non le preste, et exeant por aleuosos los que firmaren et faciant de illos iusticia los alcaldes, et si lo non fecerint, sint periurati.

Qui ouiere a aduzir ad alium ad plazo

Toto homine que ouiere ad aduzir ad alium ad plazo aduga lo de las aldeas a tercio die : Et de taio a VIII dies : Et de alua et de salamanca et de ledesma et de ciuitate usque in dorio a XV dies : Et de alende duero a III setmanas : Et de regno del rei de castiela, de duero ad acá a XV dies : et de alende duero a III setmanas. Et si dixerit —ad arrafala es ó a caualeria—, iure lo et adducat illum a la descanbia, et si non, responda. Et si dixerit que pastor es, iure que pastor es et espere lo a las exidas et dê lo a directo : Et de fonsado et de azaria conombre adalil et iure que alá es : et a la uenida del adalil dê lo a directo et si non, responda. De iherusalem, usque I° anno : De roma, usque ad VI meses : De sancto egidio, ad III menses : et de captiuo, ad medio anno. De sancto saluatore, a III setmanas : de sancto iacobo, I mense : De sancto dominico, a III setmanas : et por toto isto iure cum I uicino que alá es ô dize e por esto non se modrô. Toto homine que torna feziere de terra de christianos uel de mauros el contendor, las bestias iaziendo, adducat illum. Et si dixerit —ido es a uenado ó a monte— iure lo que nescit sua posada et cognominet companero cum que fue et a uenida de suos companeros adducat illum.

Digitized by Google

Qui intrare in plazo et in..

Totus homo qui intrare in plazo et infirmare ueniat qui los penos quisiere saccar et iuret que infirmo iacet et sine arte et quando sanar responda.

Qui fuerit in mandato de concilio

Qvi fuerit in mandato de concilio, a duos caualeros que fuerint usque in ciuitate et usque in granata et usque in plazentia I morabitinum. Et qui fuerit usque ad talauera et usque ad canzeres et usque ad alcantara, ad I caualero I morabitinum : Et usque ad salamanca et ledesma, a I caualero I morabitinum : Et deinde a delante, a I caualero II morabitinos : Et a edania, a II caualeros I morabitinum : Et a couilana, a I caualero I morabitinum. Deinde a delante, a I caualero II morabitinos.

Por furto aud per condesiio

Per furto aud per condesiio por IIII morabitinos aut deinde arriba lidie.

Qvi a iurare habuerit per I morabitinum iuret cum I uicino : Por II morabitinos cum II^{os} : Por III aud deinde arriba sibi quinto.

Qui habuerit a firmar por x morabitinos

Totus homo qui firmare por x morabitinos aud deinde arriba recuda a repto.

Nvllus homo a qui demandaren furto et negaret et postea fuerit uenzudo pro illo dè lo duplado cum IIII morabitinos querenti.

Qui pignus reuelaret

Qvolibet homo qui pignus reuelaret in uilla aud in aldea los VI^{ex} de concilio pignorent por II morabitinos, uno a los barcos et alio al quereloso. Et si a los VI^{ex} reuelaren pignus, VI uozeros dicant ad alios qui ibi fuerint ut adiuuent eos : et qui illos noluerit adiuuare pectet unusquisque singulos morabitinos pora los barcos ó iuret cada uno cum I° uicino que non dixerunt illis —adiuuade nos—. Hoc est dictum, si reuelauerit pignus a los andadores : et qui reuelare pignus a los VI^{ex} pectet IIII morabitinos, los III a los barcos et I al quereloso : Sin autem saluet se sibi quinto.

Las calumpnias que sunt pera los querelosos

Totas calomnias que sunt dictas pera los querelosos habeant illas, et totas las alteras sean pera concilio et pera los barcos. Et los VI^{ex} et los alcaldes de conceio manden acotar per illas et baraien et dent illas ad maiordomo de concilio.

Istas sunt ferias de agosto

Istas sunt ferias de agosto : de die de L.^{a} usque ad sancta maria mediante augusto non respondant pro nulla cosa, nisi per mortem hominis et mulier forzada et per furto et per forzia et por uirto, si fuerit facto en las ferias : Et si non fuerit facto in las ferias, non respondant. Et si dixier el que enpara que no lo fize in ferias nec ante, el quereloso dè la uerdat que lo fizo en ferias et respondant le. Et respondant per boue et per uaca domados et per carro et per quanto pertinet ad era et per pan de panadera et uino de tauernera et por uino de cuba et carne de carnicero. Cauallo de siela nec mula de siela nec scuto nec lanza nec spada nec totas armas non habeant ferias.

Qui pan leuauerit a terra de moros

Totus homo qui pan leuauerit a terra de moros aut mel aut queso aut manteca aut armas aut cauallo qui eum inuenerit prenda quanto troxiere sine calumpnia et adducat el corpo a los alcaldes et faciant de illo iusticia : et perda quantum habuerit et los alkaldes prendan el quarto, et las III partes metan en el castielo. Et si dixerit —no lo pude prender— salue se cum IIII uicinos.

Qui cutellum traxerit in uilla

Totus homo qui cutellum traxerit in uilla aut in raualde et alcaldes inuenerint eum cum illo pectet II mora-

Digitized by Google

bitinos : et in domum ubi hospitium habuerit dicat illi hospes suus ut laxet cutellum, et si non dixerit, pectet II morabitinos, et si laxare noluerit, dicat ille alcaldibus, et ille qui traxerit pectet II morabitinos : Et ille qui traxerit in absconso pectet calumpnia duplata. Et totus homo qui extra uillam uoluerit ambulare accipiat eum in manu sua et exeat uillam et ponat in cintorio : et estas calomnias prendan los alkaldes.

Qui de nocte ambulauerit per uillam

Totus homo qui de nocte ambulauerit per uillam postquam cimbalum cessauerit et non dixerit unde uenit uel ubi uadit et per bonos homines non probauerint pro bono faciant ei quasi ad latronem.

Qui pescado de rio matare

Et toto homine qui pescado de rio matare ille lo uenda aut uxor sua aut filii sui.

Recaton que comparare pescado

Recaton qui pescado comparare pora recatonear pectet II morabitinos a los alcaldes. Et qui illi uendiderit unusquisque pectet II^os II^os morabitinos a los alcaldes : Sin autem, saluent se cum II^obus uicinis. Et alcaldes, si istud non apretaren sin minus ualentes : et nullus sit ausus uendere pisces in domo sua nec carnes nec pane nec aliquam rem nisi uino, sed in mercado, sicut mandauit dominus rex usque ad sol postum. Et qui inde aliud fecerit pectet I morabitinum a los alcaldes.

Nullus homo non ponat barco in rio

Et nullus homo non ponat barcho in flumen in illo loco ubi est barcho de concilio, sin autem si uoluerit passare homines de concilio. Et qui ibi alio barcho posuerit perda el barcho et pectet II morabitinos a los alcaldes. Et fratres del perero et de hospitali mittant suos barchos in illo porto et passent suos homines et homines de concilio qui passare uoluerint.

Istas sunt ferias de quadragesima

Istas sunt ferias de XL.ª Respondan per deneros de laborador : Et por azada et por azadon et por podadera et per dampno de todo labor respondant. Por prado et por uineam et por messe et por quanto pertinet ad laborem et por molino et por azenia respondan : et istas ferias tal foro ayan qual las ferias de agusto. Soldar de collazo non habeat ferias, nin perdida que ille fecerit ad suo senior non se pare tras ferias : nin ganado de lecte non habeat ferias. Decimo nin mortuorum nin primicias non habeat ferias.

Qui auer habuerit a dare ad alio

Totus homo qui auer habuerit ad dare ad otro in ferias intraret petat illi cum III testigos : et del dia que illi pecierit dê lo ad VIII dies, et si non lo diere, ferias exidas duple lo.

Homines qui carrera quisieren sacar

Totos homines qui carrera quisieren saccar, si se conuenierent inter se, saquent sua carrera et habeat coto quomodo si la sacassen los alkaldes : et si non se conuenierent, ueniant ad capitulum de los alcaldes et dent illis capitulo III alcaldes qui la saquent et dent illis II morabitinos. Et postea que fuere sacada qui la cerrare aud arare pectet III morabitinos a los alcaldes. Et la carrera que tal non fuere sacada non habeat coto.

Qui crebantare ualadar

Totus homo qui cum ganado suo aut cum suas bestias aut cum suo corpo crebantare valadar aut linde aliena pectet II morabitinos al senor de la linde ó del valadar et faciat el valadar aut iuret sibi tercio, si el que demanda non potuerit firmare.

Qui ferire alcalde pectet

Nvllus homo qui ferire alcalde pectet sua calumpnia duplada : et ille similiter ad alium.

Digitized by Google

Qui pecierit salua fide ad alium

Totus homo qui ad alium pecierit salua fide ante alcaldes et alter noluerit ea dare pectet III morabitinos per quantas noctes transnoctare, et los alcaldes prendan la medietat et el quereloso la otra medietat : et dê salua fide por si et por suo auer, et si non dederit, mittant lo los alcaldes in cipo, et si non, sean periurius : et si non dederit salua fide, prenda lo el quereloso sine calumpnia. Et si dixerit —non sum ausus por prendê lo : adiuuade me— et noluerit eum adiuuare, pectet unusquisque ei singulos morabitinos aut iurent cum I uicino. Et si dederit super quem sit fasta die cognominato que det salua fide et noluerit illum laxare, fiera lo aut mate lo sine calumpnia. Et qui dederit salua fide dê la por si et por suos parentes que fuerint in termino de castel bono et det IIII^or homines que habeant ualia de la peticion aud VI. Toto homine qui dixerit ad alium —dá mihi salua fide— det suam ueritatem que la non demanda si non por miedo que habet de illo aut de suo auer, et si adsi non fiziere, non le dê salua fide, et si dederit la ueritate, dê la salua fide.

Alcaldes non iudicent in die dominico

Alcaldes non iudicent in die dominico neque in sabbato neque in alteros dies depôs uesperam, nisi antes missam : et si iuzgare, non prestet suo iudicio, et sean periurius, si non fore por raigar.

Qui uire porcos in defesa

Qvi uiere porcos en la deffesa prenda por cada uno quinta de morabitino, media a la ponte et media pora ssi, et sea in quali tempore uoluerit. Et qui ganado ibi metiere ad sabiendas pectet I morabitinum. Et si dixerit —no lo meti a sabiendas— iure que metiô a sabiendas, et pectet I^a quinta de morabitino. Et quando la derrompiere conceio non entre ibi alio ganado nisi cauallo et mulo et mula.

Qui aparceria fizier por mantener cabana

Totus homo qui aparceria fiziere por cabana mantener teneat illam usque ad unum annum, si non le uiniere catiuazon uel inimicitate, et qui adsi non fiziere pectet VI morabitinos a sos parceros et to·ne ibi el ganado, metiendo bestia a tercio die : et istas non habeant ferias nin solturas.

Qui iectare ganado in cabano

Totus homo qui iectare suo ganado in cabana aliena sin grado de suo domino perda lo, et non ei respondant pro illo. Et el ganado de los aportelados qui lo anafagare et qui lo salgare esse prenda la lecte.

Qui fuere ad oues alienas tomar car..

Nvllus homo qui fuere ad oues alienas prender carneros aut oues aut porcos aut nulla res dê la duplada cum IIII morabitinos domno ganati aut iuret cum IIII^or et ille V.^o

Qui falare moro uel maura de otra parte

Totus homo qui inuenerit mauram uel maurum de aliis partibus in uilla uel in termino, si dominus non exierit ei, habeat eum : Et si domino ei exierit et maurum inuentum fuerit desde la sierra ad acá, det II morabitinos. Totus homo que inuenerit suo cauallo de sella que perdudo habeat in azaria aut in quali loco se uoluerit det ei I morabitinum et habeat eum. Nullus homo qui inuenerit asino uel uaca aut boue foras de los terminos dent ei in falazgo quarta de morabitino, et de L^a oues prenda III, de L^a porcos III : Et deinde arriba a sua conta et deinde a suso a sua conta.

Los aldeanos que laboraren con boues

Totos los aldeanos que laboraren cum boues dent singulas octauas de ceuada a los iunteros et el mediero media. Et el ano que non seminarent non dent nada a los iunteros.

Digitized by Google

Qui dixiere —este es meo preso—

Nvllus homo qui dixiere —este es meo preso por meo auer— et otro ouiere del rancura por suo auer, si troxierit ferro in manus aut in pedes, et homines de suo seruicio et de suo pane andaret cum illo, sea suo preso : Et si sic non ambulauerit, non sit suo preso. Et isto que lo uideant n^{os} alcaldes uel III homines bonos que al primero dará suo auer, et deinde arriba uenga el qui primero lo priso et det a totos suos debitores ad sua conta : Et ille qui primero lo touiere responda cum illo ad alio, et alius similiter faciant, respondant : et iuret cum III uicinos ó firme que ipsa rancura habet de illo que demandat, et post respondeat el preso. Et si uenciere el preso, uadat in pace, si non, uadat preso fasta que dedit suo auer al contendor.

. . . . . .

Los uozeros de concilio lo que per elos se perdiere elos lo pectent.

Labradores del castielo

Totos los labradores del castielo usque ad festum sancti martini faciant suo labore, si cal ouieren a farto : lo que remanserit faciant illo duplado.

Qui saccare armas

Totus homo que saccare armas a bolta pectet III morabitinos a los alcaldes, si ei firmaren : Sin autem, saluet se cum III^{or} et ille v.°

Qui exierit foras de uilla cum armas

Totus homo qui foras de uilla exierit cum armas contra altero pectet x morabitinos : si los alcaldes lo perdonaren sean periurius, si firmas potuerint habere, et si non, iuret cum III^{or} et ille v.°

Qui matare homine uel mulier forzada

Por morte de homine et mulier forzada mittant II^{as} bestias ante de missa matutinale et sea encerrado : et hoc sit in die ueneris al corral : et si lo testificarent foras cum III uicinos aud cum II^{os} alcaldes, pectet x morabitinos.

Qui pedire lide ad alium

Qvi pedire lide ad alium pectet III morabitinos, si ei firmaren, sin autem iuret sibi v.° : et qui primero pediere pectet los III morabitinos por si et III morabitinos por el altero a los alcaldes : et el qui firmare que sobre si tornó, non pectet.

Per tota peticion

Et per tota petition cognoscat aut neguet, et si non quesier cognoscer ó negar, mittat bestiam : et cada tercio die mittat bestiam usque cognoscat aut neguet.

Vidua per bestia

Vidua per bestia ó per pigno de morabitino pare fidel : et per alia causa uidua non uadat ad fiel, si non fuere por raigar.

Qui pignorauerit de allqua parte

Por toto homine por qui pignorauerint de quali parte quiere uadat et saque la pindra.

. . . . . .

Los uozeros acotent et mittant las bestias in domo del quereloso usque saque la pindra.

Digitized by Google

Maiordomos de concilio del die

Los maiordomos de concilio del die que exieren usque ad tercio die dent el auer que habuerint a los alteros maiordomos : sin autem dé lo duplado.

Qui sine mandato de concilio prindare

Totus homo qui sine mandato de concilio prindare aud de los vi^ex et iudicio non quisiere fazer et por illo pendraren las bestias ibi iaziendo saque la pendra.

Los iunteros teneant las iuntas

Los iunteros teneant las iuntas et las alcaldias de las hermandades et tomen sua ceuada et suas biduas et suas treguas : et si mágis tomaren, sean periurados et exeant del portello : et non tomen nengun precio : et todas treguas sunt III morabitinos. Et si a los vi^ex uiniere pesquisa que por iudicio alio auer prisieron, sean periurados et exeant del portello et pectent xx morabitinos al castielo.

Totos los rancurosos de uilla uel de aldeas

Totos los rancurosos de uilla uel de aldeas que ouieren rancura de homines de foras de uilla vadat a los vi^ex et a los iunteros, et mandent illi pendrar sua intrega. Et de iunteros semper sint III^or alcaldes a los iudicios iudicare de foras de uilla et illos faciant las idas al rei, et quanto por illos se perdiere ó dampnare elos lo pectent.

Los alcaçeres de las fronteras

Los alcazeres de las fronteras, si non fuerint cerrados a foro quomodo los ortos, non habeant calumpnias.

Qui uenerit a istam uillam et prindaren pro ille

Totus homo qui uenerit ad istam uillam et prindaren et por ille prenda leuaren fasta VIII dies la saque : et si la non saccare, cada tercio die mittat bestia usque la saquet et non habeat ferias nin solturas.

Alcaldes et uozeros que a bolta ó baraia super..

Alcaldes ó uozeros que a bolta ó a baraia superuenerint et uiderint ferir ó messar e lo uiere alcalde ó uozero firme usque v morabitinos et pectet el que ferire ó el qui messare : et II^os alcaldes usque x morabitinos firmen et leuen lo per la iura que fizieron a concilio, et deinde ad arriba III alcaldes firmen.

Nullus homo de

Nvllus homo de castel bono nin de suo termino non dent a comer a nengun omen si non fuere por suo amore.

Aldea que forcia fizier ad alckaldes

Tota aldea que forza feziere ad alcaldes aut a uozeros et apelido dieren ad alteras aldeas et non les quisieren adiudar pectet c morabitinos a los alcaldes que recebieren forcia.

Nengun ricombre que forcia

Et si nullus rix homo forcia fiziere in aldea ubi posare, ille aut sua criazon, et apelido dieren et suos uicinos aud de alias aldeas que lo sopieren non les adiudarent pectet c morabitinos, los medios a la aldea et los medios a los alcaldes et a los vi^ex.

Todos nostros pechos

Totos nostros pectos a sesmos pectemos.

Digitized by Google

. . . . . .

Los alcaldes non se paren tras la alcaldia que non respondan, nin uozeros, sed respondan.

Qui habuerit ualia de x morabitinos et non

Totus homo qui ualia habuerit de x morabitinos et non fuit scripto in carta et in padron non sea uicino a foro nen tome portello : et non firmet super altero, et cada die dominico pectet I morabitinum usque in carta et in padron et sea postero.

Qui forzia fecerit ad alckaldus

Totus homo de aldea aud de uilla que forcia feziere ad alcaldus ó a uozeros, illos andando in profecto de concilio ó de rege, pectet illis c morabitinos.

Qui can ouiere et a las uineas

Qvi can ouiere in uilla aud in aldea ubi habuerit uineas et a las uineas fuere el can et dompno de uinea uiderit eum intus e lo presiere pectet domno de can v solidos, sin autem mittat eum in manus de domno uinearum. Et si dixerit domnus de cane —non intrauit meus canis in tua uinea— iuret solus que in sua uinea lo priso et pectet la calumpnia, sin autem mittat el can in manus del quereloso. Et si can tenuerit garauato de v palmos in alto et I° in coruo, pectet domno de can colodra de uino si lo testificarent II homines sin garauato al foro.

Qui matare galgo ó carauo

Qvi matare galgo ó carauo ó can rostrego, por galgo pectet II morabitinos suo domno et por carauo I morabitino domno et por rostrego I morabitino domno : Et por podenco aud alano II morabitinos domno, si a torto los matare. Et si a galgo crebantare perna, al tanto quomodo si lo matasse, sin autem iuret cum I° uicino, si non, pectet.

Qui se aclamare a uozero

Totus homo qui se aclamare a uozero dè uozero alio die, exida de missa matinale a la collatione, ó mandaret el alcalde : Et si el alcalde le uadere *(sic)* uozero, sea periurado.

Primo iunto nin pobla..

Primo iunto nin poblador non pectet usque uno anno, nin uadant in fonsado nec in apelido.

Homine qui hobierit sua mulier

Toto homine qui mulier obierit xv dies ante del fonsado, si filio uel filia non habuerit de etate, non uadat in fossado : et si touier sua mulier lechigada, non uaia in fonsado fasta que sane ó muera.

Qui sobrino ouiere en casa

Totus homo qui sobrino ouiere in sua casa sine soldar de medio anno arriba quod xx annos habeat uadat in fonsado et prestet : et si adsi non fuere, non prestet.

Totus homo qui de foro se sacare, non lo

Totus homo qui de foro se sacare no lo ibi mittat dominus.

Qui touier uoz de ladrones

Totus homo aportelado qui uoz de latrones touiere perda el portielo et pectet x morabitinos a la ponte.

Digitized by Google

Carniceros aud pescadores

Totos los carniceros aud pescadores aut alios merchanes quomodo ad illos respondieren in ferias assi faciant illos a los alteros.

Toto christiano qui auer diere a renouo

Toto christiano que auer diere a renouo sit excomunicatus et alcalde que lo iudgare a dare sit periurius et non le preste. Et si potuerint ei cum III homines bonos testiguar que lo iuzgô a dare, exeat el alcalde del portello por aleuoso.

Qui dexare sua mulier de benedictiones

Toto homine qui sua mulier de benedictione aud de iuras laxaret uel illa ad illum uadat ad episcopum uel ad qui tenuerit suas uices et episcopum mande a los alcaldes que aprieten que torne el baron a la mulier aut la mulier al baron : et si non apretaren aut acotaren usque se adiunten in unum, et si adsi non fizieren los alcaldes, sean periurati et pectent x morabitinos al bispo aut áquel que touier suas uices. Et el pariente que la ampara pectet x morabitinos al marido cada die que transnoctare in casa del pariente.

Qui morabitinum diere por pan

Toto homine que morabitinum diere por pan non le dent magis de quanto dederint in augusto esto qui morabitinum dederit por pane a anouo : similiter denarios.

Qui morabitinum dederit por saiales

Totos los homines qui morabitinum dederint por saiales uadat ad mercado et quanto ibi dederint ad morabitinum tanto det illi ad suum debitorem.

Qui morabitinum diere por mosto

Totus homo que morabitinum dedit por mosto ante sanctum michaelem quanto dederint xv dies post festum sanctum michaelem ad morabitinum tantum dent illi.

Qui enpena uineas aud casas

Totus homo qui uineas aud azenias aud casas enpenare non dent illi alia causa per uineas laborare nin per azenias nin por casas usque la saquet : et qui tenuerit illas laboret eas quomodo illi pertinet a cada uno. Et si ita non fecerit, del auer que habuerit a dare laboret suo domno la herencia.

Qui se aclamare a firmas

Totus homo qui se aclamare a firmas et non cognominare per hi cadat, nón conombre magis de I° parente : et parentes pater aut frater uel primo uel secundo ó tercero ó quarto : et non mitta magis de I° parente in firma.

Parientes que segudaren ini..

Totos los parentes qui inimico segudaren seguden parentes de ambas partes, secundos et quartos et terceros : et si non fueren parentes de una parte en la terra, seguden lo los alios parentes : et si omicilio coieren, tome pater aut mater la medietate, et alios parentes la medietate. Et si non habuerit pater aut mater, suos fratres tomen la medietate. Et si non habuerit fratres aud sorores, los primós tomen la medietate : Et secundos et terceros et quartos alia medietate. Et qui non uiniere a desafidiar ó a segudar ó a corral, sano sedendo o in la terra, non tome de omezilio parte.

Judeo que auer diere ad alquilé

Toto iudeo que auer diere ad alquilé dê el morabitinum a sex setmanas por I^a octaua, et el soldo por I dinero. Totos iudicios que habuerint iudeos et christianos et firmarent II^os christianos et non firmare el iudeo que

Digitized by Google

con los christianos fuere in firma el iudeo pectet la peticion duplada et hi det super quem sit usque det el auer: et similiter si I° christiano et el iudeo firmaren et alio christiano noluerit firmare, pectet la peticion duplada.

Judio que penos tomare

Toto iudeo que penos tomare sine testigos pectet I morabitinum a los alcaldes per de furto : et nen guno tome auer de filio enparentado, sin autem qui lo tomar pectet X morabitinos a los alkaldes et a los VI^ex^.

Qui suo auer cognosciere

Totus homo qui suo auer cognosciere a iudeo firme lo el iudeo cum II^os^ iudeos et I christiano aud cum II christianos et I° iudeo, que lo comparô et cum sole et dê otor. Et si non potuerit firmare, iuret el christiano que suo est et no lo uendiô ni lo donô ni lo mandô enpenar et tome el auer que demanda. Todo iudeo dê otor por auer que illi cognoscieren.

Qui habuerit a firmar cum concilio

Totos homines que ouieren a firmar cum concilio firme cum V filios de posteros que habeant XV annos, adsi quomodo est foro.

Qui pechare por fiadura

Toto homine que por fiadura pectar duplar la ei áquel por qui la pectar.

Qui fiare ad alium et

Toto homine qui fidiare ad alium et illum potest habere et meter in medio non responda.

Los que saccaren las ochauas

Totos los que saccaren las octauas metan en el mercado III octauas et duas arrouas et II medias et non anden ibi estraieras : et si ibi andaren, fostiguen las los alcaldes : et si non, sean periurati. Et quantas octauas aut quantas arrouas fallieren aut quantas medias fallieren de istas que desuper sunt dictas tantos morabitinos pectent a los alcaldes por las octauas et medios por las medias.

Lidiadores que habuerint a lidiare

Los lidiadores que habuerint a lidiare per iudicio de alcaldes equent los alcaldes : et del die que los eguaren a tercio die uadant a sancta maria ad missam matutinalem et arment illos II^os^ alcaldes, quales illos uoluerint, et in sua manu lidien. Et postquam fuerint armati iuret qui amparat que directo amparat, et iuret alterum que mentira iurô. Et qui amparat dê fiador que si cadiere pectet la peticion duplada querenti et las armas si se dampnarent. Et tal fiador dê que uean los alcaldes que ualia habeat de la peticion duplada : et postea que iuraren non se manifestent. Et qui in ecclesia intrauerit pectet I morabitinum a los alcaldes : Et illos que ibi fuerint saquen los foras illos qui los armaren : Et si noluerint exire prendan de unusquisque singulos morabitinos et mittant eos foras : Et si hoc non fecerint, sint alcaldus periurati. Qui los cotos passauerit que posieren elos *(sic)* alcaldes leuen lo per la iura que fecerunt al concilio et pectent unusquisque eis VI morabitinos, si non fuere uiatrero. Et lidiador de los cotos non exeat nec prenda otras armas, si non las suas aut de suo companero cum quo lidiare, aut petra uel terra, et non prenda uestido de nullo homine nin pane nin corte lanza que tenuerit in suo poder nin taie rendas nin cabezadas nin mate cauallo de suo companero. Et si lo matare aud taiare rendas ó cabezadas, iure que lo non matô nin taiô rendas de suo grado et tome alio quomodo mandaren los alcaldes. Et cada uno cauallo sit apreciado in XXX morabitinos. Et tales fiadores dent que uean los alcaldes que ualia an de los cauallos et de las armas. Lidiador que cauallo matare pectet illum. Et armas si se dampnarent, el que caiere esse las pecte. Et por armas et por cauallo non mittant homines in manus, sed los fiadores lo pectent la apreciadura. Et si el reptado deuiniere de pede, speret ad alium in campo que uideant los alcaldes que puede aguiiar ad illum de todas partes. Et si amparare se pudiere usque ad tercium diem de sol ad sol, et el que uiniere deuiniere de pede, speret illum in campo. Et reptado conquirat illum III uices in die et percuciat illum cum armas que tenuerit III uices in die a mantenente in elmo, aut in lorica ó in escudo aut in las armas que te-

Digitized by Google

nuerit aud in corpo, foras in la lanza. Et si el reptado escapare cauallo, conquerat al peon III uices in el dia, sicut dictum est. Et faciendo, si usque ad tercium diem perseuerare potuerit, uincat suo iudicio. Et nullus non prendat ad alium ad pissam, nec ad coiones. Lidiadores non passen los moiones. Lidiador que isto toto non compleuerit, quomodo in ista carta iacet scriptum, per ibi cadat. Lidiadores postquam armati fuerint in ecclesia, si confectaren dent medium morabitinum a los qui los armaren : et si ad campo exieren, quantos dies alá fueren tantos morabitinos dê el qui caiere : et si se confectaren, ambos pectent istos morabitinos. Lidiador que corriere ante que ueniat ad sua casa pectet V morabitinos. Et qui cantare cum illo aud qui uenerit ei cum comer pectet V morabitinos a la ponte. Los lidiadores in uno iaceant in manus de los alcaldes et in uno comedant cum illos qui eos armaron. Et si non se confectarent, non se desarmen. Et postea que sol occasum fuerit adducant illos a la uilla et alio die saquent illos al campo ante de medio dia. Et si los alcaldes esto non fizieren, sean periurati. Portelados de concilio non habeant el campo uedado ubi lidiaren. Qui uozes aud silbos dederit a lidiador que cadiderit pectet V morabitinos, si ei firmaren. Qui dixiere a lidiador parabola que en esforciamento le sea pectet V morabitinos.

Qui eguaia habuerit a dare

Toto homine que eguaia habuerit a dare mes nouem dies la dê. Et si en essos III VIII dies non dederit eguaia, alter iuret solus et ranquet suo iudicio. Et en las eguaias el que sacaren por peor, si la pidiere ad illum, eguent lo cum illo. Et a uicino dent eguaia de uicinos : Et ad morador de moradores. Et qui habuerit a firmare uel iurare ó testiguare a uicino testigue cum uicinos, et ad morador cum moradores.

Tota firma que firmare

Tota firma que firmare esso firme unde fuit facto testigo et causa que fuerit mercada aut data ante illum. Et qui habuerit a morador a dare eguaia aut iurare uel firmare, si uicinos leuare non cadat per ipsum. Et istas eguaias non intret soldadero de senor de terra nec hominem que proba habeat facta que uenciesse. Et qui tal eguaia non dederit per ibi cadat.

Alcaldes quando exieren del alcaldia

Los alcaldes quando exieren de la alcaldia quomodo touieren los presos con el cepo assi lo den a los alteros alcaldes que entraren.

Toto carnicere (sic) que comparare

Totos carniceros que compararen carneros aud uacas aud alio ganado por uender non se pare tras ferias.

Auer que debuerint a dare por bestia de alquilé

Toto auer que debuerint a dare por bestia de alquilé non habeat ferias.

Qui iurare mentira

Toto homine que mentira iurare ó firmare, et super illum inuenerint alcaldus aud iurati exquisa usque la medietate tresquilent eum, et excat pro aleuoso de concilio et magis non habeat portello nin firmet.

Toto aportelado

Toto aportelado de conceio que en pro de conceio fuere super illum a qui fuerit demandar super illum comedat. Et si a concilio demandar que comedat si illum inuenerit, pectet VI morabitinos. Et si illum non inuenerit aud in alio mandato fuerit, seruiant illi el concilio de la aldea ubi posare, a I° alcalde I^a gallina, a II^os duas gallinas aut inter duos I° cabrito, et a magis a sua conta et a minus similiter, et pane et uino quanto opus habuerint. Et si ei non dederint, pendre el alcalde in domo del iurado de la aldea et iecte los penos por la iantar duplado. Et si los penos reuelaren al alcalde, pectet I morabitinum et la iantar duplada : et pro isto dizer uerdade el alcalde per la iura que fizo a concilio que sine escatima la demanda et pectet, et ad suos cauallos a duos I^a octaua de ceuada, et a bestia mular I^a tercia. Istos sunt aportelados de concilio ad quos debent seruire, alcaldus et uozeros et maiordomo et escriuano.

Digitized by Google

Andador que fuerit in mandato de concilio

El andador quando fuerit in mandato de concilio in aldea ubi fuerit dent ei III denarios in conducto et medio quarto de uino et pane quanto ei opus fuerit.

Qui por inimicitate uenerit de alia uilla

Toto homine que por inimicitate uenerit de alia uilla ad istam et homo de uilla dixerit —meus inimicus est— firme lo aquel que demanda cum III uizinos que ante uino a castel bono que ille et non presieron suos parientes homicilio nec directo et stet illi a directo. Et si noluerit ei dare directo uazie la uilla et el termino usque ad tercium diem, sin autem occidat eum sine calumpnia. Et si ille que demanda noluerit recipere suum directum, aprieten lo los alcaldes et mittat cada tercio die bestias et non comedant nec bibant usque salutet eum et recipiat suum directum. Et quantas non miserit tantos morabitinos pectet. Et alcaldus, si ei absoluerint, cadat illis in periurium : por tota demandanza, si omen non pudiere auer directo in una alcaldia, in alia pare fidel de cabo ó pindre uel desafidie. Et si ita non fecerit, non le responda el otro.

Los requeros que in requa

Totos requeros que in requa a terra de mauros aud de christianos fuerint et per castel bono uel per suo termino passaren dent el portatico in castel bono.

Porteros prendan portatico

Los porteros prendan el portatico et dent el tercio a las posadas de los uicinos, et si in ipso die eum non dederit, prendan penos por duplo et por cabdal.

Todas las aldeas de castiel b..

Totas las aldeas de castel bono a la terra unde ouieren treguas et pro ibi troxieren ganado aud badura prendan lo illos, si non illos lo pectent. Et las aldeas raiguen se, et si non se raigaren, sit *(sic)* tregua crebantaren, illos lo pectent, et in illa uilla los iurados los raiguen et si non los raigaren, sit illis in periurium.

Qui fidel parare ad aldeano

Qvi fidel parare ad aldeano ipse aldeano le pida la ueritate et det ueritatem que rancura habet de illo et dicat sua rancura : et si ueritatem non dederit, non ueniat at fiel. Et si pendrare, torne los penos duplados. Et si ueritatem dederit et ad fidelem non uenerit, pectet I morabitinum, si ei firmaret cum I° uicino que fidel le parò.

Toto labor de aldeano tal foro

Tòta labor de aldeano tal foro habeat de pecto quomodo de uicino de uilla.

Toto homine que uuas furtare de nocte

Totus homo que uuas furtare de nocte aud quali causa uoluerit, si pesquisa inuenerint alcaldus et uozeros, inforquent illum. Et si negaret, iuret cum IIII^or uicinos, et si non cumpliere, pectet IIII morabitinos domno uinee.

Qui habuerit suspecta ad sua mulier

Qvi suspectam habuerit ad suam mulierem que illa aleue le faze salue se cum XII uicinos. Et si cum illa mala estancia habuerit et salua fide illa dederit, lidie, si la salua fide firmaren III alcaldes que la dió et la crebantare.

Qui salua fe dederit

Totus homo que salua fide dederit aud prendiderit ante III alcaldes la dent que firment, si opus fuerit.

Digitized by Google

Vozeros et alcaldes

Vozeros et alcaldus et iurati andent per las calles et raiguen los homines et uideant unusquisque que uita uiuet, et si isto non fizieren, sit illis in periurium. Et de cada una aldea ueniant IIII^or homines bonos et iurent que se raiguen, et si non se raigaren, los del aldea lo pecten el dampno que ibi fuerit facto per latrones aut per malos homines.

Pastor qui uigilauerit porcos

Toto pastor que curiare porcos de las porcas habeat suo quarto de la criazon et media octaua de centeno de cada porca. Por porco anal aut magis I^a octaua de centeno. Et qui minus habuerit de anno dent ei media octaua. Et quomodo los uelare del anno assi lo paguen ad sua conta.

Alcaldes et uozeros non faciant in uno corral

Los alcaldes et los uozeros non faciant in uno corral ni uernes nin sabbato, si non fore por baraiar suas uozes.

Qui uenerit demandare hereditatem

Totus homo de alia uilla que ueniere demandare hereditatem ad nostro uicino per nostro foro le respondat.

Qui bestia ouier a meter

Totus homo que bestia ouiere a meter meta la alio die antes de missa matutinale et uadat demonstrar plazo al foro ó alcalde ouiere.

Qui penos prindare si uenciere el cabdal

Totus homo que penos pendrare, si uenciere el cabdal, uincat los penos, et si non uenciere el cabdal, non uincat los penos.

Qui uoz aliena baraiar

Totus qui uoz aliena baraiar, si uenciere el auer que demanda ela uoce, uincat los penos de las calomnias que prindar. Et si non uenciere la uoce que demanda nin el cabdal, non uincat los penos de las calumpnias.

Pastor qui coiere ganado in cabana

Pastor que ganado coiere in cabana de suo seniore sine suo mandato ille lo pecte.

Alcaldes que leuaren conducto a las

Alcaldes que leuaren conducto a las aldeas in quadragesima leuen pora II^os alcaldes I^a quarta. Et si plus fuerint, ad sua conta; et si minus, similiter. Et isto pague el concilio de la aldea ubi cenaren. Et si plus leuaren non dent illis nada.

Quando exieren en apelido

Qvando exieren in apelido leuen suo sarceno et non coman de la aldea, et si comederint, cadat illis in periurio et pectent X morabitinos a la ponte, et isto aprieten los XXIIII.

Homo qui pane uendiderit in aldeas

Totus homo qui panem uendiderit in las aldeas pectet III morabitinos a los alcaldes, si exquisa inuenerint de bonos homines aut iuret cum IIII^or uicinos. Similiter toto pan qui uenerit de las aldeas aut de alia parte et non lo uendieren in mercado pectet I morabitinum, et in cuius domo lo uendieren pectet III morabitinos.

Digitized by Google

Toto homine qui pan quisiere comparare

Totus homo qui pan quisiere comparare compre I^a morabitinada al die et non magis. Et si magis comparare, pectet II morabitinos a los alcaldes, et isto in mercado lo compre.

Qui alfoli habuerit in uilla

Qvi alfoli habuerit in la uilla uenda ubi uoluerit, sed qui comparare non tome magis de una morabitinada a la setmana.

Qui disrrumperit casa

Nvllus homo qui disrumperit casa ubi tenuerit cepo de concilio pectet L^a morabitinos. Et si homo sacare de cepo, pectet C morabitinos, la medietat al castielo et la otra medietat a los VI^ex, et mittant suo corpo in cipo. Et alcaldus non teneant hominem in cepo magis de tercio die, et ille qui fuerit de iusticiare iusticient illum : Et alium absoluant. Et qui ita non fecerit, sit periurius.

Toto auer iuzgado de alcaldes

Toto auer iuzgado de alcaldes por dar ad VIII dies non se pare tras ferias nec tras alteras respusas. Et alteras firmas et iuras quando mandaren alcaldes responder que iectaren la respusa respondat unusquisque ad suo plazo.

Qui hereditate aut alio auer partiren

Nvllos homines que hereditate aut alios aueres de parentes partiren partan deuant fideles aut deuant parentes : si ita non fecerint non preste sua particione.

Qui matare uenado alieno

Nvllus homo qui matare uenado alieno de sauuoso tome la perna. Et si lo sacar de madero dê lo duplado cum III morabitinos al dono del madero, si firmare potuerit, et si non, iuret sibi V° : et iuret dompno de uenado cum I° uicino quod ille ibat post illum uel suo erat el madero : Et si noluerit iurare, non tome uenado nec calumpnia.

Caualero aut peon quando audierit apelido

Toto caualero aud peon, quando audierit apelido et non fuerit trotando aud correndo et non exierit de uilla et de aldeas priuado, al peon messen la barba et al caualero corten la cola al cauallo, si ei potuerint firmare cum tribus uicinis, et super hoc pectet calumpnia.

Ortolano a foro

Toto ortolano a foro tali sit de natiuitate ad natiuitatem. Toto omen qui miserit ortolano in suo orto det ei asinum et seron et azada ad stercorandum : et ortolano de quanta similia miserit medietatem *(sic)* accipiat medietatem, et de ea que non miserit accipiat el quarto. Et qui magis acceperit aud magis dederit pectet VI morabitinos a los alcaldes.

Ortolano que touier orto

Toto ortolano que touier orto, si mal lo labrare, el senor prenda en lo leno, et el ortolano en uazio : et si per el senor ficar, fagale testigos el ortolano, et el ortolano tome en leno, et el senor en uazio.

Collazo aut aportelado que auer aud bestia furtàre

Toto collazo aut aportelado que auer aud bestia furtare aut leuare aliena, suo senor la pecte, et el fiador al senor, et si non habuerit fiador, suo senor lo pecte : et si el colazo uel aportelado leuar alguna cosa el *(sic)* senor, si leuar ualia de I morabitino iuret dominus per sua cabeza, et det illum suo fiador uel ille, et per II morabitinos iuret dominus cum II^os uicinos, et per III et deinde arriba III et V° iuret dominus, et por quanto iurauerit pectent.

Digitized by Google

Alcaldes nec uozeros nec scriuano

Nvllus alcaldes nec uozeros nec scriuano non sedeant in conta de concilio. Alcaldes de concilio sedeant usque ad capud anno.

De calumpnias iudicent alckaldes

Totas suas calumpnias iudicent alkaldes in die lunes. Et si in die lunes primero non les iudicaren, solten las bestias usque ad altero lunes et exquisa que habuerint a dare den la ad altero lunes : Et si la non dederint, partan se de illis a quien demandaren : Et si aliter fecerint los alcaldes, sit illis in periurio. Et non faciant corral, excepto uernes et sabbato : Et si fecerint, sint periurius. Et alcaldus non petant in aldeas neque in uilla nec andadores : Et si pecierint, sint periurius et no les preste.

Freire que se metiere in freiria

Nvllus freire que se metiere in freiria dè la medietate de suo auer a suos parentes quomodo si fuisset mortuus : et toto aquele que intrauerit confreire non meta comsigo herentia ninguna.

Qui non habuerit cauallo

Toto alcalde que non habuerit cauallo non iudicet nec prestet suo iudicio.

Caualero que loriga uestiere

Toto caualero que lorica bestiere in la coita, ubi fuerint in almofala aud in azaria, tome pro illa I^a ration. Et si leuare todas armas, tome doble ration, et isto si fuerint de c caualeros ad arriba.

Qui habuerit a firmar

Totus homo qui a firmare habuerit et suas firmas alongare iure, quanto ille potest exquirire, ibi sunt ubi dicit, et ibi lo mittat in la iura quare testes fuerint de illa peticione.

Vozero nec alcalde non acote

Vozero nec alcalde non acote nisi per calumpnias de concilio, sin autem sit periurius.

Qui egua iectaret ad occulum de cauallo

Totus homo qui egua habuerit non la iectet ad occulum dé cauallo qui in prado pasciere, excepto in almofala, et si la iectaret, pectet I morabitinum domno equi.

Toto auer de caualgada et de compania

Toto auer de caualgada et de compania non habeat ferias nec de uedamento.

Los penos que iectarent por vino

Totos los penos que iectarent pro uino aut por pane et no los sacaren usque ad VIII dies faciant testigos cum III uicinos que los saquen, et si non quisieren sacare uenda los cum I fiel, et si superare de magis, dê lo ad suum dompnum. Et si minguare, prinde por suo auer usque sit integrado, non respondat amplius por illos et pignoret ille pignus de morabitino al foro. Et quantos dias passare que non pague cada tercio die tantos morabitinos ei pecte. Et si fidel le parare, super la primera bestia responda.

Alcaldes nec uozero nec scriuan

Et si ad alcaldus nec uozero nec scriuano si non pararen fiel per los penos que prendaren in suo portello stando, non respondat magis.

Digitized by Google

Alcaldes iudicent lunes suas calumpnias

Corral de alcaldes est dicto qui iudicent lunes suas calumpnias, et qui se alzare mittat suas bestias a tercio die super las alteras que ibi iacent. Et uernes iudicent iudicios de la uilla : Et in sabbato de los desafidiados.

Si alcaldes se aiuntaren per pro de con..

Si alcaldes se aiuntaren per pro de concilio, non cadat illis in periurio, sed non iudicent nisi in istos III corrales que desuper sunt dictos.

Qui sua mulier habuerit infir..

Totus homo qui sua mulier habuerit infirma aud suo cauallo non uadat in fonsado, si potuerit firmare cum III uicinos et aldeano cum aldeanos, et non pectent fonsadera nec apelido.

Qui desafidiare ad alium

Totus homo qui ad alium habuerit a desafidiare cum parentes de magis circa desafidie.

Qui sua bestia enprestare ad alium

Totus homo qui sua bestia enprestare ad alium aut leuauerit ad alquilé et magis longe eam leuauerit de illo que dixerit dê la duplada cum III morabitinos domno bestie. Toto homine qui bestia leuauerit ad alquilé e la perdiderit aut morierit firme lo cum III tales uicinos tales quomodo dompnus de bestia et respondan a repto. Et si firmas non habuerit, iure cum III et ille V.° : Et inter lide et iura quale uoluerit el quereloso, et isto por bestia de X morabitinos arriba, et deinde a iuso quomodo est foro.

Qui bestia leuare a medias

Totus homo qui bestia leuare ad medias et dixerit —furtaron eam mihi aud perdi la— firme lo cum III tales quomodo dompnus de bestia est : et si habuerit porque, recuda a repto, sin autem iuret cum III et ille V.° et dê la medietate de quanto ualiere la bestia in auer ad dompnus de bestia.

Toto menestral que demandare merienda

Toto menestral que demandare merenda por labor que habeat ad fazer pectet I morabitinum ad alcaldes, si firmare ei potuerit, aut iuret cum I uicino.

Qui habuerit ualia de X morabitinis

Toto aldeano que ualia habuerit de X morabitinis dê a los andadores I^a octaua de trigo, et uidua aldeana det de XX morabitinis, et el mediero media.

Qui iuramento fecerit super concilium

Totos homines qui iuramento fecerint super concilium pectent X morabitinos a los alcaldes.

Vidua que non habuerit ualia de XX morabitinis

Vidua que non habuerit ualia de XX morabitinis non dê ad iunteros nada, et si dixerint —ualia habet— iuret cum I uicino.

Ladron que furtare

Ladron que furtare enforquent lo, et preste suo auer ad suos parentes.

Digitized by Google

Qui habuerit filio aud sobrino

Totus homo qui filio aud sobrino habuerit et ad alium hominem mataret non pectent pro illo suo auer suos parentes nec suo pater, nec mulier suam medietatem perdat si uir occiderit ad alium.

Filio enparentado

Filio enparentado qui cum suo pater morauerit aud sobrino aud iuguero aud ortolano aud molinero aud pastor non responda a nadi nec nadi ad illum. Et filio aut sobrino de omen de uilla demonstre fidel ad aldeano, et si non uenerit ei dare directum, ille aud homo in sua uoce, pectet ei I morabitinum.

Los VI habeant corral

Los VI^ex habeant corral cada uernes, et el que ibi non uenerit pectet I morabitinum a los otros, si non se espedire.

Alcaldes non sten en corral

Los alcaldes non sten en corral cum los VI^ex, sinon quando enuiaren por illos. Et si los VI^ex uiderint causa unde se debeant partire alcaldus, dicant illis que se partan inde, et si noluerint se inde partire, sedeant periurius et pectent C morabitinos al castello.

Alcaldes de uilla non dent quinta

Los alcaldes de uilla non dent quinta, et, el ano que fore, iudex non quinta. Atalaeros nin adalil non dent quinta. De los LX^a non intret nullus in almoneda : si ibi intrare pectet X morabitinos.

Toto almonedero que prindare

Toto almonedero que prindare en la calle, et II^os de calle quisieren iurar por los penos dent illis aquellos per que iuraren : Et si non, den los duplados domino suo : et in aldea similiter faciant.

Qui acceperit pro suo dampno

Totus homo qui acceperit per suo dampno ubi andarent carneros castrados dê las dupladas per illo labore, quomodo dicit ut supra : et boue aud uaca aut bestia mayor qui in labore aliena intrauerit pectet decima de morabitino. Et si intrare in prado, pectet decima de morabitino. Et si a sabpiendas fecerit dampno, pectet tota sua calumpnia, quomodo dicit ut supra.

Per toto ganado

Per toto ganado dize isto, sicut dicit in alio loco, que debet unusquisque pectare : et per gallinas que fecerint dampno in orto aud in alio labore pectet domno suo octaua de pan por V : Et si minus fuerit uel plus, ad suam contam.

Borrico que dampno fecerit

Por borrico que dampno fecerit I denarium. De borro VI denarios dent in decimo. Et de potro aud de muleto I^a quinta.

Qui fore excusado de fonsado

Totus homo que excusado fore de fonsado et de apelido non iectet sortem in alcaldia nec in uozeria nec in iudgado.

Qui auer habuerit a dare ad alium

Totus homo qui auer habuerit a dare ad alium ueniat ille que demanda et contense unus cum alios et compleant se unus ad alios per directum.

Digitized by Google

Qui iudicio habuerit

Totus homo qui iudicio habuerit non se adobe cum alcaldes, et si se adobare, sit alcuoso, excepto por suas calumpnias. Et si illos se adobaren, sint periurii. Et las calumpnias que fuerint factas in una alcaldia, si la non demandaren ipsos alcaldes de ipso anno, alii alcaldus que intraren non las demanden, sed demande el quereloso suo directo.

Alcaldes que

Alcaldes que fuerint in fonsado aud in apelido non dent, sed ad IIII^or^ alkaldes soldada.

Qui fuerint excusati

Totos homines que fuerint excusati de concilio, de fonsado et de apelido et de posta, si almonederos los pendraren, tornen los penos duplados.

Toto auer iuzgado de alkaldes

Toto auer iuzgado de alcaldes et de conuenidores non habeat ferias nin solturas.

Pastor qui uelare ganado

Toto pastor a qui ganado dederint a uelare dê fiador por ganado et por bestias de la cabana, et ille tome recabdo de los que ille cogiere : et si ita non fecerit, respondat ille por illos.

Qui fecerit pactum super concilium

Totos homines qui pactum fecerint super concilium pectent x morabitinos. Toto teiero que teia aud ladrielo uendiere et per aqua se dampnare ante de anno camíe lo, et si noluerit, pectet IIII morabitinos al comprador et camíe la teia et el ladrielo et non habeat ferias : et el teiero que dixiere —uendida la ê— dê otor sin arte, et si lo non diere, pectet IIII^or^ morabitinos.

Los teieros que

Totos los teieros que telan laboraren per el marco de concilio laboren et den mil teias a morabitino et qui menos ad sua conta. Totos los teieros de castel bono que non solen laborar teia, se ogano non laboraren non laboren magis : qui mil teias non diere a morabitino pectet IIII morabitinos a los alkaldes et den mil ladrielos a morabitino. Totos los oleros que laboraren den el cantaro por VI denarios et qui magis lo diere de aquesto pectet II morabitinos et sea cantaro de colodra et el que menor fuere dê lo por III denarios et la olá de medio quarto dê la por III meaias et la de quarto por III denarios et la de mais a sua conta.

Alcaldes quando fuerint in

Los alcaldes quando fuerint in almofala aud in apelido in las aldeas los que ibi fuerint totos faciant una despensa a sua conta et non leuen enbidados : et si adsi non fecerint, sint periurius.

Qui suo cauallo adduxerit crebado

Toto homine qui suo cauallo adduxerit crebado aut dampnato de fonsado aut de azaria demonstre lo a III uicinos aud a II^os^ alcaldes et erectet illum concilio et iuret cum IIII uicinos que alá se dampnô in ipsa azaria aud in ipso apelido : et si adsi non fecerit, non le dent nada de concilio nec de compania.

Qui bestia comparare boue aud

Toto homine qui bestia comparare boue aud uaca aud quale bestia uoluerit et exierit infirmo aud linicioso torne lo ante de VIIII dies a suo domno et iuret cum III uicinos que a tal le uendiô et per sua culpa non habui

Digitized by Google

mal et tome sua bestia et det illi suos morabitinos. Et pro asino cum r° uicino iuret, et si a tercio die non dederit ei suo auer, dê lo duplado. Et per duplo et por cabdal mittat bestias et non habeat ferias neque solturas. Et si ante de VIII dies non tornare la bestia, non respondat amplius.

Qui penos alienos tenuerit

Toto homine qui penos alienos tenuerit por suo auer enprestado aud mudado aud penos rematados et dompno de penos noluerit illos saccare ille qui tenet penos faciat ille testigos, et si a tercio die noluerit illos saccare, uendat illos et iuret cum r° uicino que los uendió et sine arte et intregue se de suo auer. Et si superaret dê lo a dompno de penos. Et si non compleuerit, pendre por lo de magis usque se intreguet.

Qui leuare ad alium super se por salua

Totus homo qui leuare ad alium super se por salua fide et non uenerit a dare la salua fide quando mandaren los alcaldes pectet III morabitinos. Et si non inuenerit penos al qui pecierint salua fide, pectet III morabitinos ille qui leuare super se. Et postea que dederit salua fide, si nemiga fecerit, ille qui lo leuare super se pectet la calumpnia duplada al quereloso aud a suos parentes : la calumpnia est : si lo matare et non ló potuerint habere, pectet DC morabitinos. Et si lo ferire super salua fide, pectet la calumpnia duplada et uadat por alcuoso de concilio et del quereloso. Et istos fiadores que leuaron la salua fide pectent el auer.

Mulier que furtare

Tota mulier que furtare, si pesquisa habuerint los alcaldes, enforquent illa los andadores.

Qui sosacare filia aliena

Toto homo aud mulier que sosacare filia aliena pora altero aut alia mulier que suo uiro habuerit crement illam et ad baron enforquent illum, si lo potuerint habere, et perdat omnia bona sua.

Istos sunt penos reuelados

Istos sunt penos reuelados : si el qui debet prindare toma el peno et uenit dompno de penos et prende a los penos, ille aud suo mandato, aud si se para in la porta aud si clauderit portam et noluerit eam aperire et dicit —laxa penos aut non intrarás alá—, sunt penos reuelados, si potuerit firmare cum el fidel.

Los iunteros dent totos illos que habuerint

E los iunteros dent totos illos que habuerint ualia de x morabitinos usque in xx^ti media octaua de morabitino. Et de xx arriba octaua complida. Et de x morabitinis a iuso non dent illis nichil.

Qui se uoluerit alzare ad regem

Toto homo que pro suo iudicio se uoluerit alzare ad regem, alze se usque ad x morabitinos aut plus et non pro minus : et ille qui se alzauerit ad regem mittat pignus de III morabitinos et alter de duos et uadant ad regem usque ad dorium et non plus. Et si forte noluerint ire ad regem, prendant iudicium. Et si forte non fuerit rex in istos terminos, sperent, et stet iudicium suum usque ueniat regem ad terminos. Et quando fuerint ad regem usque VI dies ille qui se alzauit mittat ad alium ad regem, sin autem alter faciat illi testigos de los fideles et ueniat se. Et si illud iudicauerit rex qui et alcaldus, ille qui se alzauit pectet II morabitinos a los fideles et II^os a los alkaldes : si alter cadiderit pectet II morabitinos a los fideles. Et de illo die que uenerint ille qui cadiderit ad VIII dies dê los morabitinos, sin autem det fiador de queda de los penos.

Este es foro que da

Fernandus dei gratia Rex castelle et tholeti Legionis Galletie et cordube, Concilio de castel bono salutem et dilectionem : vestros omens bonos que uinieron a mi me dixieron que auedes foro que por demanda que aya uno contra otro et a mi se alzare que de duero acá non uenga a mi : et esto semeia me que es cosa en que reci-

Digitized by Google

ben muchos omens tuerto, ca loado a dios yo he mucho de ueer et non puedo andar tan a menudo por essa tierra como mio padre andaua : Onde uòs mando que todos aquelos que pleitos ouieren et a mi se quisieren alzar que se alzen a mi de x morabitinos a suso et que les plazo pongan del dia que a mi se alzaren que sean a xxx dias ante mi, en el regno de castiella de tholedo fata burgos, et en el regno de leon desde leon et de irago fata guadiana : a estos logares mando que recudan a mi, et non se enbarguen los omens en sos juyzios por otros cotos nin per otras cosas. Datum Valleoleti xi^a^ die marcii : Rege exprimente. Hanc cartam mandauit dominus rex quod ponetur in foro castel bono.

Qui non fuerit scripto in carta

Nvllus homo que non fuerit scripto in carta de collation et encomendado al foro et que faciat todas suas directuras non sit uicino nec habeat partem in portello.

Qui fuerit manpostero de fratres

Totus homo que manpostero fuerit de fratres nec de episcopo nec de senior de uilla non habeat altero portello usque laxet la manposteria.

Qui non habuerit filios uel

Nvllus homo que non habuerit filios et mulier in castel bono non habeat partem in nullo portello.

. . . . . .

Manda que fecerit concilium in die dominico prestet, et si non, non prestet : et istum concilium sit factum post missam.

Ad desterminandum

Qvando homines fuerint ad terminandum ueniant cum eo ante alcaldes et isti alcaldes dent eis pro iudicio ut uadant ad desterminandum hereditatem illam : dent eis etiam notum placidum in tercium diem ad portam ecclesie ad quem ambos conueniant et ibi eligant duos uicinos desterminatores, et qui ad placitum non uenerit pectet suo aduersario v solidos : cum uero ad desterminandum hereditatem uentum fuerit querimoniosus disterminet eam totam rede circumeundo. Deinde si laborator hereditatis eam relinquerit, querimoniosus intret hereditatem sine calumpnia. Si autem laborator defenderit coram illis disterminatoribus, aplacitet illum querimoniosus ad primam diem ueneris ad curiam alcaldum et ibi habeat uterque forum : et siquis aduersariorum illorum ad placitum non uenerit, uel etiam si uenerit et in causa conuictus fuerit, relincat hereditatem cum calumpnia vi morabitinos. Si uero disceptantes fuerint aldeani, querimoniosus aplacitet suum aduersarium ad tercium diem ad portam alcalde, et alcalde det eis pro iudicio ut eant ad desterminandum, ponendo eis placitum, ut ostensus est superius.

Qui debuerit firmas recipere

Qvicunque firmas recipere debuerint non recipiat aduocatum qui est uel fuit in illa causa, neque suum inimicum, neque eum qui spere uel partem habuerint in peticione, exceptis alcaldibus et excepto concilio, quare alcaldes possunt firmare pro suo iudicio qui non taxat : Et exceptis sociis qui societatem extra uillam ad lucrandum fecerint : Et excepto mortuorum, uelud in negociacione aud in expedicione aut in recloua et cetera.

Requero que uino uendiere

Toto requero qui uendierit uinum de i^a^ morauidiada medio quarto de uino. De la mel i^a^ quartezna, et de manteca similiter. De octaua de i^a^ cuchare de xxxii in octaua, et de sal similiter, quomodo de pan. Et esto todo dè de omens de fuera parte de uilla. Toto omen que a scuso medire pectet i morabitinum et dè las cuchares dupladas, et si negare, iure com i uicino. Et el octauero que fallaren in falseria pectet x morabitinos al concilio et exeat por aleuoso. Et del azeite de i^a^ morabitinada i^a^ paniela. Toto requero que pan uendiere et uino uendiere in castel bono in illo die sea pagado, asi el uezino de la uila quomodo el de foras : desto es el conceio auenido : nenguno omen que trobaren en falseria pectet iiii morabitinos et por aquel ano non merque nada : et si isto non quisieren fazer, los alcaldes lo uadant intregare, et si non, sean periurati.

Digitized by Google

Carnicero que carne uendiere

Toto carnicero que carne uendiere dê el tercio del carnero por VIIII denarios et el quarto del cordero el melior por VII denarios, el tercio de la oueia por VII denarios, el quarto del cabrito por VII denarios, el par de las perdizes por VI denarios e la carne del coneio por IIII denarios e la carne de la liebre por VI denarios. Et qui isto coto crebantare pectet II morabitinos, et tota esta compra sala a mercado.

Tauernera que uino uendiere

Tota tauernera que uino uendiere dê el medio quarto del uino a VI denarios et tenga medio quarto et quartezna : et si isto non fecerit, pectet II morabitinos et non uenda uino in ipso anno, et tenga suas medidas directas.

A esto son auenidos los p..

Desto son auenidos los pescadores que sudrias que habeant II estadales de suso et II^os^ de iuso et non les pesque nenguno entrelas, et quin les hi pescar pechara II morabitinos al quereloso et II a los alcaldes.

Toto homine de castel bono

E todo omen de castel bono que caualgare nengun rico omen que la uilla tenga non tome al iudice suo sietmo, nin ha adalil sua redro quinta.

Qui ferire ad iudeum

Nvllus homo que ferire ad iudeum, peche le II morabitinos, si firmare potuerit cum II uicinos et I christiano aud cum II^os^ christianos et I iudeo : et si fecerit liuores, pectet IIII morabitinos, si firmare potuerint, sin autem iuret ille solus et sit creditus.

Carnicero que crebantare coto

Toto carnicero que crebantare coto de concilio pectet II morabitinos et non uenda carne in ipso anno, et si neguare, iure cum II^os^ uicinos. El iudex que intrauerit pague la soldada a los porteros de sa quinta de primo que cogiere, et si non, dê lo de sua casa : el alfaqueque prenda del captiuo que exierit, usque in XX morabitinos medio morabitino de XX arriba I morabitinum et non plus.

Ferrero que non quisiere laborar a destaiadas

Toto ferrero que non quisier laborare a destaiadas calce la reia per duos dineros et aguze per I denarium, et reia nenguna non perda uez : Et si uez perdiere, pecte la opera, assi comodo manda la carta in alio loco. Et qui magis dier aud magis pecierit pectet quomodo manda la carta.

Alfaqueque que entrare a terra de moros

Toto alfaqueque que entrare ad terram de mauros saccar captiuos tome del christiano et de moro el dezimo et tome I morabitinum en panatgo. Et captiuo que salir cabeza per cabeza tome I morabitinum et suo panatgo.

Tota bestia mayor

Tota bestia maior que uiniere de mauros cum carga det medium morabitinum in portatico, et de la ida I^a^ quarta de morabitino. Et el asno que uaia I^a^ octaua et de uenida I^a^ quarta. Et de las bestias mayores que leuaren a uender dent singulas octauas de morabitino. Et de asino ad sua razon : cauallo de siela I morabitinum : de las uacas tomen singulas octauas. De carneros tomen de L^a^ I carnero.

Tota bestia maior dê IIII denarios

Tota bestia maior det IIII denarios et la menor II denarios.

Digitized by Google

Recua que uiniere

Tota recua que ueniere de portugal cum azeite aut cum trapos aud cum pescado, tota carga de bestia maior dê Ia quarta de morabitino, si aqui uendier, et de bestia menor Ia octaua, et si passar, dê Ia octaua.

Carga que uinier de otra parte

Tota carga que uinier de otra parte, foras de plazencia dent ut supra dictum est.

Toto mercham que uinier de otra parte

Toto mercham que uinier de alia parte et mercar et uendier de I morabitino det IIII denarios. Toto coneiero que uinier de alia parte de cada collera dent II pelles. Toto moro que salir de captiuo dê a la porta I morabitinum et dez el diezmo a los seniores, et toto aquesto tome el ospede la tercia parte ô posare.

*A*d isto est conceio auinido quod nullus homo de castel bono non sea tan osado que saque almoeda super conceio que de fora uenga, sen al feser, peitará XX morabitinos, los meos a los alcaydes e los meios ad conceio.

Estes som os direitos que ElRey ha em Castel boo. Primeiramente portagem que se tira por esta guisa :	
de toda carega de sò corda, a saber : panos de coor e marçaria e azeite	
e pez e coelho e cera da maior	VII soldos e meyo e da meor tres soldos e noue dinheiros :
do coleiro do homem	XXII dinheiros e mealha :
da carega mayor do pam e do vinho, da mayor	VI dinheiros e da meor III dinheiros :
da casa muuda	XV soldos, saluo se for vizinho que pague em finta, e ainda que non uendam pagam todos de pasada :
pam e sal ha retorno e as outras cousas nom. E ao domingo nom paga nenhuum que venha ao mercado, saluo se for de pasada pera outra terra :	
do omem finado que per hi tragam dhuma terra pera outra pagaram	XV soldos por el :
de todo rebanho de carneyros que per hi pasarem pagaram	de L carneyros I carneyro :
todo coelheiro que veer a outra parte hade pagar duas pelles :	
todo mouro que say de catiuo paga	XV soldos de portagem mays a dizima ao senhor da terra, e desto ha dauer o ospede onde pousar a terça parte pollo recadar :
todo homem que ueer de fóra parte á vila nom hade tirar a moeda sobrello concelho, e se a tyrar pagará	XV libras :
de todo cauallo e mua e muu e outras bestas que pasarem pela dita vila, da mayor	XV soldos, da meor VII soldos e meio e do asno III soldos e IX dinheiros :
ElRey ha dauer de todalas eigreyas da dita vila e termo a terça do pam vinho e lynho e lhãa e gaados e leite m̃anteiga mel çera e das outras cousas de que se pagam dizimo, e desta terça dElrey ha dauer a eigreya huma terça pera frabica della :	
á ElRey na dicta villa o tabaliado que rende em cada hum ano	..... libras que o tabaliam paga por dia de Sam Johanne.

Digitized by Google

COSTUMES E FOROS DE ALFAIATES

1188-1250

In dei nomine et eius gratia .....ta ad honorem dei R. A. et de concilio dalfaiates

Totus homo qui rancuram habuerit de alio accipiat unum uicinum de sua collatione aut de sua calle unde debitor est, et pignoret in primo die unam paleam et in secundo die unum stacum et in tercio die accipiat fidel de illis qui sunt in carta, et petat bestiam : et si non miserit eam, in alio die accipiat fidel de ipsa collatione unde fuerit debitor et pignoret ei pignus de morabitino : et si in sua casa non habuerit pignus de morabitino de casa ubi habeat pignora de morabitinum, et nisi dederit, accipiat eum absque calumpnia : et super pigno primum et secundo demonstret ei plazo, et si non demonstrauerit ei, in tercio die primero mittat la bestia, si petierit ea. Et quando miserit ea accipiat ..... homines bonos de ca.... uel de collatione ubi mittat bestia : et demonstret plazo aut ille aut sua mulier aut ille qui accipit bestiam demonstret plazo ut uadat in altero die ad unam collationem bestiar ubi alcaldem habeat, et si non fuerit illuc ille qui demandat ad exitum misse matutinalis, det la bestiam, et si dixerit ille qui demandat —ad aliam collationem habeo plazo— det ueritatem quod ita est et uadat alter illuc : et si illuc uoluerit *(sic)* ire ille qui demandat, det la bestiam, et si non dederit, et illuc transnoctauerit, det eam dupplatam.

Qui debuerit bestiam mittere

Totus homo qui ad illum debuerit bestiam mittere et dixerit —timeo bestiam meam perdere— det hominem super quem quod non se alcet cum illa : et si non dederit ei, non mittat ille bestiam. Et cui demonstrauerit plazo ut uadat ad aliquam collationem et dixerit —plazo habeo iudicato de alcalde ad aliam collationem— det ueritatem quod ita est et uadat illuc : et si non dederit, uadat ad aliam collationem ubi demonstrauerit ei plazo. Et si non fuerit, soltet la prinda : et si non soltauerit et illuc transnoctauerit, det eam dupplatam.

Toto homine cui demonstrauerit

Toto homine cui demonstrauerit fiel, et fiel ille dixerit —fiel sum— et noluerit ire ante alcaldem pectet I morabitinum : et el fiel de los scriptos de la carta : et uadat ante alcaldem, et si noluerit ire ipse fiel ante alcaldem, pectet medium morabitinum ad illum cum quo non uult ire.

Muller maridada non uada ad fiel neque ullus

Mulier maridada non uadat ad fidel neque ullus ad illam accepto *(sic)* ad radicandum : sed demonstret ei plazo, et illa similiter : et non leuet hominem super se sinon homo de suo pane. Et cui debuerit bestiam mittere et non miserit, alio die accipiat fiel et pignoret pignus de morabitino, et el fiel teneat illos usque VIII dies, et si usque IX dies demonstrauerit ei fiel de carta quod uadat al plazo, super pignora baraiar, ad collationem cógnominatam ubi alcaldem habeat, mortificem se, et det fiador de keda : et si se alçare de la uila non se mortificent sed respondeant pro illis.

Totus homo qui non pignorauerit usque VIII dias

Totus homo qui non pignorauerit usque VIII dies, per quem non uenit a fiel, aut pro bestia que non misit, non pignoret eum magis pro ipsa calumpnia : et si dixerit —ad domum suam fui et non inueni ibi pignora— firmet cum tribus testibus quod illuc fuit ante VIII dies et non inuenit ibi pignora, et pectet ei sua calumpnia.

La bestia ó la pendra que allcalde

La bestia ó la pendra que alcalde mandauerit soltar et non soltauerit dupple la, foras bestias de hereditate otorgada : iste non sint solute nisi per iuditium III^or^ alcaldes.

Digitized by Google

Totus homo qui ante alcayde baraiar

Totus homo qui ante alcalde baraiar, et alcalde per iuditium mandauerit bestia mittere, et non miserit eam, pectet I morabitinum. Similiter qui bestia debuerit mittere per iuditium de alcalde aut de alcaldes et conuenidores et se alçare altero die mittat bestiam, et cotidie mittat bestiam : Et quantas bestias non miserit tantos morabitinos pectet.

Totus homo qui se alzare

Totus homo qui se alçare a la carta, et el alcalde lo uetauerit, et mandauerit ei bestiam mittere, non la mittat, et si tenuerit eam non la soltet : et si propter hoc pignorauerit, tornet la prenda dupplata cum VI morabitinis. Similiter qui se alçare a la karta det eis fiel alcalde, et uideat la karta : et si dixerit illud la karta quod iudicauit alcalde, mittat la bestia in mane, et ibi iaceat la bestia usque accipiat iuditium de la karta per el iuditium : qui se alçare a la karta, et la uetauerit el alcalde pectet III morabitinos. Et in portielo si se emparare, postea quod exeat de alcaldia respondeat.

Totus homo qui miserit bestiam

Totus homo qui miserit bestiam sine soga pectet I morabitinum : et si la bestia comederit illam, petat illi aliam sogam, et dedit *(sic)* ei ueritatem quod sua bestia comedit illam, et det ei aliam sogam in ipso die : et si non dederit, pectet I morabitinum : et sit soga de una braçada. Similiter si quolibet homo qui uetauerit comer alia bestia ante tercio die, aut tenuerit eam in discooperto, firmet cum tribus testibus, et duplet illam. Qui bestia debuerit mittere mittat bestiam de enguera, et si talem non miserit, pectet I morabitinum : Et si noluerit eam saccare, pectet I morabitinum, et ille in cuius domo morierit sacet eam absque calumpnia.

Nullus homo non paret fiel

Nullus homo non paret fiel ad hominem qui steterit iactando *(sic)* aut lauandum capud suum aut uestiendo aut calciando, paret illi fiel per alterum diem, ad exitum misse matutinalis, ad collationem ubi habeat alcalde : et si uoluerit radicare illum, expectet eum, quamdiu uiderit fiel quod possit esse iactatus *(sic)*, uel lauatus, uel uestitus, uel calciatus : et si noluerit ire cum illo ante alcalde, accipiat eum sine calumpnia : et illi qui laborando steterit simili modo.

Qvi adduxerit hominem cum fiel

Qui adduxerit hominem cum fiel ad curral, si non miserit intus, uadat se absque calumpnia : et curral de mercoles et de sabbato nullus non cadat per iuditium de curral, nisi per curral de mercoles et sabbato : et iudicent alcaldes in corral de mercoles iudicia uille, et in sabbato de les desafiados : et si aliter fecerint, sit illis in periurio.

Totus homo qui pignoratus fuerit

Totus homo qui pignoratus fuerit et postea se fuerit de uilla, si firmare potuerit quod postquam la palea prindauit in uilla testificauit eum, las bestias ibi iacendo, adducant eum.

Quilibet homo qui exido fuerit in carrera cum

Quilibet homo qui exido fuerit in carrera cum armis aut cum sarceno non ueniat ad fiel, si potuerit dare ueritatem quod ita est et absque malo ingenio : sin ante *(sic)* ueniat.

Nullus homo non paret fiel

Nullus homo non paret fiel nisi post missam matutinalem dictam usque ad uesperas, excepto ad radicandum.

Nullus homo bis pin..

Nullus homo qui bis pignorauerit in die aut parauerit fiel suo contemptori pectet I morabitinum.

Digitized by Google

Mulier uidua pignore

Mulier uidua pignoret paleam et stacum et petat bestiam ut supra notatum est : et non leuet hominem super se, si non fuerit homo de suo pan.

Clerici pignorent

Clerici pignorent paleam et stacum, sed cum clerico et laico, et laici simili modo ad illos.

Et iudei pignorent paleam et staco

Et iudei pignorent paleam et staco et petat bestiam cum iudeo et christiano, et christiani similiter ad illos.

Quilibet ad rancura habuerit de

Qvilibet ad rancuram habuerit de alio, det hominem super quem sit quod non se alçe : et si non uult dare, accipiat illum sine calumpnia, et cognominet suam rancuram, et det ueritatem quod ipsam rancuram habet de illo : et si non dederit, non leuet illum super se, nec accipiat illum : et si super hoc acceperit illum pectet III^{or} morabitinos et dimittat illum : et si noluerit illum dimittere, et miserit eum sub tecto, pectet illi VI morabitinos : et si miserit eum in cepto *(sic)* aut in ferros, pectet XX morabitinos : et quantos dies alá trasñoctauerit, tantos XX morabitinos pectet, medios quereloso et medios ad illum qui leuabat eum super se : et si hoc potuerit firmare, sin autem iuret sibi quinto : et si ueritatem uoluerit dare, et non habuerit qui leuet eum super se, accipiat eum absque calumpnia. Et si debuerit accipere pignore de morabitinis cognominet usque III uicinos qui leuent eum super se, et dicat de quantos penos habet rancuram, et det ueritatem quod ita est. Et per istam supercabaduram si non pignorauerit aut parauerit fiel ante unum mensem, non respondeant ei amplius : et si parauerit fiel aut pignorauerit ante mensem, respondeat ei usque annum et non amplius.

Qui leuauerit hominem super se

Totus homo qui leuauerit hominem super se, pendrar penos de morabitino, et si non pignorauerit usque VIII dies, non pignoret eum amplius : et si pignorauerit, det illos dupplatos.

Aldeanus qui casa habuerit in uilla

Totus aldeanus qui casa habuerit in uilla sedeat uicino, si la tenuerit populatam cum filiis aut cum muliere las duas partes del anno, et dê al tercero recabdo per totas suas postas : et si hoc non fecerit, non sit uicinus.

Qui rancuram habuerit de aldeano

Qui rancuram habuerit de aldeano paret illi fiel cum uno uicino de aldea aut cum uicino de uilla, ut ueniat ad suam portam ad III° die, et si ambos fuerint aldeanos a la fenestra de sancta maria, et det hominem qui det pignus pro eo : et si al plazum non uenerit pectet I morabitinum si hominem non dederit qui det pignus pro eo, et si inuenerit eum in uilla paret illi fiel per ad alterum diem exida de missa matutinale ad suam portam : et quando dederit hominem qui det pignus pro eo demonstret plazo per ad altero die ubi alcalde habuerit, et si plazo no li ensenare mittat bestiam in altero die ipse aut mulier sua, primitus mittat bestiam postea demonstret ei fiel al nostro foro et cada die tercio mittat bestia si non parar fiel super la primera. Et si dixerit —non demonstrasti mihi fiel—, firme lo cum illo qui fuit fiel et pectet I morabitinum suo contemptori : et si dixerit —non fui fiel—, iuret cum I° uicino quod non fuit fiel et accipiat suos penos cabales. Et qui fiel demonstrauerit et ad plazo non uenerit, ille aut sua mulier, aut si mulierem non habuerit, suo celerizo pectet I° carnero. Et si uno aldeano ad altero in uilla parare fiel altera die ueniant ambos a la fenestram sancte marie exida de missa et faciant suo directo ut supra notatum est.

Mulier aldeana ueniat ad fiel

Mvlier aldeana ueniat ad fiel aut pectet I morabitinum.

Digitized by Google

Qui dixerit ad alium —euas fiel—

Nvllus homo qui dixerit ad alium —euas fiel— et alter non uult ire cum illo, accipiat absque calumpnia si baladi fuerit aut aldeano : et si fuerit radicatus in uilla cum casa populata pectet I morabitinum.

De tota retro parte

Totus homo qui ad retro parte pendrare aut parar fiel, si potuerit ei firmare, pectet I morabitinum : et primitus colligat sua calumpnia et eat uocem suam in antea.

De toto iuditio arrancado

Totus homo qui iudicio rancado renouauerit, si ei firmare potuerit, pectet IIII morabitinos et perdat la uoce.

Qui percusserit aut messauerit

Qui percusserit aut messauerit uicinum de uilla pectet XII morabitinos : et si fecerit liuores pectet XX morabitinos, si firmare potuerit, sin autem iuret cum III uicinos et ille quintus. Si potuerit firmare quod tornauit super suo caput, non pectet calumpnia, et si liuores fecerit, pectet media calumpnia : esta calumpnia al quereloso la pechem.

Qui percusserit aut messauerit qui non fuerit uicino

Qvi percusserit aut messauerit a morador qui non fuerit uicino pectet II morabitinos : et si fecerit liuores, pectet III morabitinos : Si firmare cum III tales cum illo est, et si potuerit *(sic)* firmare, iuret cum uno morador.

Qui liuores fezier super salua fe

Qvi percusserit aut messauerit aut *(sic)* uicinum si liuores fecerit super salua fide, duplet la calumpnia si potuerit firmare, sin autem iuret cum XII uicinos al uicino, et al morador cum sex moradores.

Qui s'encieret el quereloso

Qui percusserit aut messauerit faga'l testigos que se encierre, el *que*reloso inserret se statim : et si non se enserrare, quantos dies lo testificare cum tres fideles de carta, aut cum II alcaldes, tantos X morabitinos pectet : et si lo messare aut lo feriere non pectet calumpnia.

Filii et filie de uiçino

Mulier de uiçino, filii aut filie de uiçino, parente uel parenta de uiçino qui cum suo parente morar sui soldar habeat foro sicut uiçino.

Qui a morador firmar

Qvi ad morador habuerit a firmare, firmet cum moradores aut cum uiçinos quales habuerit : Et cognominet, et si mortuo cognominare, leuent lo los duos super se que firmarian tanto quomodo illos.

Qui percusserit aut messare super concilio facto

Qui percusserit aut messare ad uiçinum super concilio facto, iuret sibi quinto, et si non potuerit complere de la iura, aut iurare noluerit aut de plazo ceciderit, pectet XXIIII morabitinos et al morador VI morabitinos. Et força et uirtu et super concilio facto de tribus hominibus ad deuante est aut de duobus in deuante.

Qui hominem lisiauerit

Qui hominem lisiauerit tale iuditium faciat quomodo per mortem hominis, et dè tali lisione de oculo, de nares, de rostro, de manu, de pissa, de coiones, aut pede, aut teta de muliere : aut qui taiare oreias, aut dedos

Digitized by Google

taiare de uiçino, tantos xx morabitinos pectet, et quantos dentes de uiçino delant crebantare aut saccare, tantos xx morabitinos pectet : et al morador qui non fuerit uiçino pectet medietatem de ista calumpnia et exeat inimico.

Totus homo qui ferir

Totus homo qui firiere aut messare el quereloso fatiat illi testes de tres uiçinos ó de dôs alcaldes si alter dixerit —non te feri nec te messê— iuret lo el quereloso quod propter hoc mandat ei enserrar que lo ferio aut messô, et si iurare non se enserrare, pectet la calumpnia ut supra scriptum : et al primero corral si non fecerit quanto mandarent los alcaldes, mittat altera die bestias de corral a corral : et el corral est dicto de tercero dia a tercero dia : mittat suas bestias, aut bestia de qual guisa habuerit ad mittere.

Qvi caualero uicino descaualgare

Qui caualero uiçino descaualgare pectet x morabitinos et teneat stribera. Qui aldeano descaualgare pectet II morabitinos, et si ambo fuerint aldeanos teneat stribera et pectet II morabitinos.

Quilibet homo qui mactauerit hominem

Qvilibet homo qui mactauerit hominem inforquen lo, si res uera fuerit, sin autem lidiet. Si ceciderit, inforquen lo et non pectet : et si non potuerint eum habere, pectet ccc morabitinos per uiçinum et exeat inimico : et per morador pectet xx morabitinos, et exeat inimico : et si ita non fecerit, perdat omnia que habet : et quanto dederint omnia bona sua, iurent quinque de suos parentes meliores quod plus bona non habet, et dent illum ut sit inimicus : esta calumpnia pectet la a los filios del muerto ó a sus parientes si filios non ouiere

Qvi mulier uelada forçiare

Qui muliere uelada forçare enforquen lo : et si altere mulieri forçauerit qui sê uicina pectet cccc morabitinos et exeat inimico : et si fuerit morador pectet xx et exeat inimico : et hoc iuditium de omnibus illis qui cum raptore in adiutorio fuerint. Si uero aliquis illorum qui post eos fuerint aliquem de raptoribus occiderit proinde non pectet calumpniam nec exeat inimicus.

Per mortem hominis et per lisionem

Per mortem hominis et per lisionem et pro muliere forçada desfidet in concilio dominica die, aut martes cum duobus alcaldes.

Qvi mactauerit hominem super salua fide

Qui mactauerit hominem super salua fide pectet DC morabitinos. Similiter qui mulierem miserit sub se per fodet, iuret cum duodecim, et si non iurare exeat inimico.

Muller que aleue fecerit

Mvlier que aleue fecerit parentibus suis maien la et matent la sine calumpnia, si firmare potuerit : et ista firma non recudat a rrepto.

Qvi inuenerit hominem cum sua m..

Qui inuenerit hominem cum sua muliere aut cum sua parenta, usque ad secundam, mactet illis ambobus absque calumpnia neque exeat inimicus : et si occiderit uirum et non mulierem pectet el coto et exeat inimico.

Nullus homo pro tota demanda..

Nvllus homo pro tota demandantia tam de muliere forçada quam de morte hominis et de furto quam de qual demandantia quesierit, de furto a deuant de III morabitinis aut de quinque morabitinis arriba dê manquadra : depost que lidie demandare la manquadra, cum IIII^{or} uicinis dê la, et qui noluerit alçe se domino rege : de xx^{ti} morabitinis ariba alçe se.

Digitized by Google

Mulier que ad solas sine

Mvlier que ad solas sine parentibus acceperit maritum sit exhereditata : et qui acceperit eam sit inimicus.

Vidua accipiat maritum

Vidua accipiat maritum qualem uoluerit cum suis parentibus, et si ita non fecerint, pectet x morabitinos qui acceperit eam parentibus illius.

Manceba orphana

Manceba orphana los parentes de ambas partes la casen. Et se parentes ex una parte la casaren, qui eam casauerit exea inimicus, et pectet el copto aliis parentibus quomodo si eam occidisset.

Totus homo qui mulierem

Totus homo qui mulierem uelada aut arrada, et uestidos aut fiadores aut penos dederit ad illam uel parentibus suis, et ab hoc seculo transierit, prestent parentibus illius uestimenta sua aut suos penos que ad illam inpennarent prestet suis parentibus : et si uir suus obierit, si pregnata fuerit, tencant illam los parentes de ambas partes usque pariat.

Uidua non faciat boda in die dominico

Uidua non fatiat boda in die dominico, nec uadat caualera, nec accipiat maritum ante de anno : et si aliter fecerit, pectet ut supra dictum est : et non caualguet ulla mulier cum la nouia nisi sola madrina.

Qvi mulierem dimiserit

Qvi mulierem dimiserit et eiecerit extra domum et postea si uoluerit eam accipere det illi boda et arras, et accipiat eam. Et si ipsa dimiserit uirum suum, sit exheredata, et qui ampararet eam pectet x morabitinos cada tres dies que transnoctauerit in domo parentis.

Qui demandar adforciadura

Qvi demandauerit aforciadura de muliere, et alter dixerit —non feci istud nisi per suum uelle aut per suum auere— et per isto manifesto non litiget nec pectet coto : et per lo demais neget aut manifestet et faciant quantum iudicauerint alcaldes : et la manquadra quam dederit mulier talis sit, iuret cum III et illa v^a de suos parentes, et si parentes non adduxerit, complat cum III uiçinos quod in ipso die contigit ei primitus et non per suam uoluntatem nec per auer : Et ut litiget uel ut iuret cum XII, quale uoluerit el quereloso : et si non iurauerit manquadra, non respondeat ei : et postea si uoluerit alçe se al rege, alçe se et mittat penos de II morabitinis, et alter de II morabitinis : et ille qui ceciderit det II morabitinos fidelibus et alius nichil det, et fideles teneant los penos.

Qvi dixerit —a las armas—

Qvi dixerit —a las armas— pectet x morabitinos, et hoc si lo falarent exquisa de III bonos omines qui hoc dicant ante eum in ueritate.

Totus homo qui percusserit uici..

Totus homo qui percusserit uiçino uel morador de cutello uel de porra aut de pedra uel cum aliqua causa que feridas fuerint de morte, in cepo iacendo pectet suam calumpniam : et si non habuerit unde pectet usque VIII dies, corten le li la mano los andadores.

Nullus homo ad quiem demandarent

Nullus homo ad quem demandarent mortem hominis, non lo den los alcaldes de manu si eum potuerint capere, sed mittant eum in cepto *(sic)*, et usque in tercio die teneant illum : et si fuerit demforcare per exquisa de III

Digitized by Google

alcaldes uel magis, inuenerint de bonis hominibus qui non querant ei malum, quomodo inuenerint faciant iusticiam, et si ita non fecerint sint alcaldes periurii.

Totus homo qui infirmare

Totus homo qui infermare et mandare pro sua anima et post alia uice mandauerit, ipsa manda postremera ualeat.

Totus homo qui obierit

Totus homo qui obierit dent equum suum filio maiori et suas armas : et si filium non habuerit, dent las et el caualo pro sua anima sine participatione *(sic)* : et alii filii non accipiant integra.

Qvi sine lingua obierit

Qui sine lingua obierit dent el quinto de mobile pro sua anima. Et qui obierit cum lingua sua usque ad medietatem mandet si uoluerit de suo auere de eo quod possidet : et lo demais non prestet, et prestet usque ad medietatem.

Toto homine cui sua mulier

Totó homine cui sua mulier obierit saque ante participatione *(sic)* unam bestiam qualem uoluerit de las quas habet : et mulier saque ante de particione totos suos uestidos quos in uita mariti habuit factos. Et maritus suas armas saque et suo cauallo et suos uestidos quos habuit factos in uita sua mulieris : et si cauallo non habuerit saque unam bestiam, ut supra dictum est.

Siquis uir aut mulier

Siquis uir aut mulier qui unitatem fecerint faciant illam in die dominico ad exitum misse matutinalis in collatione de uilla aut sabbato ad uesperas et prestet : si aliter fecerint non prestet.

Manda que mandauerit

Manda que mandauerit uir mulieri sue aut mulier uiro suo usque ad medietatem cum ipsa manda et alias mandas prestet, et lo demais non prestet.

Mulier que ante annum

Mulier que ante annum acceperit uirum pectet III morabitinos : et si cum mandado de los iuncteros fecerit, pectet II morabitinos. Et si pregnata acceperit uirum sit deheretata, et accipiant medietatem tam de mobili quam de radice parentes mortui et alia medietas ponatur in profecto concilii : et ille qui acceperit eam, si infans mortuus fuerit, pectet la calumpnia et exeat inimicus.

Nvllus homo qui plus mandauerit

Nullus homo qui plus mandauerit uno filio uel ad netos quam aliis non prestet.

Toto homo qui obierit non

Homo qui obierit non respondeant suo filii nec sua mulier neque parentes ipsius pro nulla fiadura quam fecit quando uiuus erat, et per sua debita respondeant qui sua bona hereditate *(sic)*.

Totus homo qui obierit in aldea aut in mor..

Totus homo qui obierit in aldea aut in monte aut foras de uilla firmet cum quales cabeçales habuerit, et si in uilla firmet a nostro foro cum uicinis. Et si clericus ibi fuerit firmet in manu clerici per uno cabeçal, et si clericum non habuerit, firment alii.

Digitized by Google

Mulier que uiduitate

Mulier que uiduitatem uoluerit tenere accipiat domum unam de XII cabriadas et unam terram de II cafizes de trigo seminatura ubicumque uoluerit et unam arançadam de uineam ubicumque uoluerit et unam uicem in molino uel in azenia ad XV dies una hora et una bestia asnar et una mora aut uno moro et uno lecto cum guenabe uel cum alfalmar et uno fietro et uno cabeçàl et duas sauanas et una caldera et duos boues et XII oueias et una porca : et de isto toto lo que ouiere prenda et non prenda integra in alia causa. Et accipiat hoc de auer de ambos : et si habuerint ambos, accipiat medietatem de auer dambos : et si non habuerint ambos, accipiat medietatem de auer illius. Et que istud acceperit leuet in die dominico et in die lunes bodiuo et dinero et cirio : et quantos dies non leuauerit tantos morabitinos pectet parentibus mortui. Et postquam acceperit hoc et id dimiserit uel maritum acceperit dê lo dupplato.

Nulli homines qui fuerint cabezales

Nvlli homines qui fuerint cabeçales hominis quando obierit per manda que mandare non respondeat a repto ni s'alze al rey.

Siquis uir aut mulier obierit

Siquis uir aut mulier obierit et filios et filias habuerint, et uir acceperit mulierem aut mulier uirum et non habuerint partido cum filiis suis et post alios filios fecerint et post obierit ille aut illa, cum filiis primis parten primero illa herentia aut moble quod illis pertinet et postea parta cum aliis filiis. Et in aliquam rem mentirent *(sic)* pater aut mater de auer de aquelos qui sunt sine patre et sine matre in opus sui de herentia et fuerit ad deuante partem filii aut filie cum patre aut matre illud auer quod fuit de suo auer aut parentes quibus pertinet : et post parta sua herentia et suo moble que ganarum ambos in unum los alteros filios, ille aut illa cum suis filiis aut filias partant, et de toto suo auer adsi partant.

Quilibet homo qui hereditatem suam

Quilibet homo qui hereditatem suam uoluerit uendere dicat aut *(sic)* parentibus suis qui debent bonam suam hereditate *(sic)* : et ad illos uendet illam : et si aliis uendiderit, saquet qualicumque modo eam uoluerit et det eam parentibus suis : et si firmare potuerit quod fecit illi testes quod uolebant eam uendere eam cui uoluerit, et iste firme non recudant a rrepto, et iuret cum I° uiçino quia tantum dabant illi pro sua hereditate : et si noluerint eam emere uolunt eam, paguent usque ad IX dies el tercio et ad alteros IX dies el tercio et ad alteros IX dies el tercio : et ad istos plazos pagauerint teneat illud quod tenet et uendat libere eam cui uoluerit.

Qui hereditatem alienam intrauerit

Qui hereditatem alienam intrauerit et uictus in iuditio pro ea det eam dupplatam et cum VI morabitinis.

Qvi boues eiecerit de ero

Qui boues eiecerit de ero ubi erant uel saccauerint la criauilla aut desturbauerint quod non arent, si potuerit ei firmare, pectet VI morabitinos, sin autem iuret cum uno uicino.

Mulier que arrumperit in hereditate

Mulier que arrumperit in hereditate uiri sui aut uir in hereditate mulieris sue intret in lo quarto. Et si fecerit molino aut açenia aut casa uel uinea uel almunia accipiat el quarto de hereditate et hoc si fecerit de nouo totam herentiam : et si fecerit ibi casas cum muliere, aut mulier cum uiro, accipiat medietatem de labore, si de illa aut de illo fuerit el solar et remaneat el solar quibus pertinet.

Totus homo comparauerit herencia (sic)

Totus homo qui comparauerit herentia aut oues uel qualicumque causa uoluerit cum sua muliere de suo

Digitized by Google

auer intret la mulier in medietatem postquam fuerint uelados. Similiter si illa comparauerit uel uendiderit illa aut ille aliquam causam de suo auer, intret uir in medietatem aut si camiarent aliquid similiter.

Totus homo qui posuerit uineam

Totus homo qui posuerit uineam ad medias, et non laborauerit illam sicut pertinet usque in III annos dimittat sua herentia quibus pertinet.

Ad orphanum qui non habet xv annos

Ad orphanum qui non habet xv annos et ad catiuo non se parent tras anno et si el catiuo magis habet de anno que exiuit non le respondeant.

Filios ad (sic) filias

Filios aut filias qui orphanos remanserint qui non habent xv annos sui parentes mittant sua bona in almoneda cum patre aut cum matre : et qui magis eis benefecerit ipse accipiat illos, et tanto pro tanto pater aut mater teneat eos si uoluerit, et moble stet in moblem, et hereditas in hereditatem : et si a cabo dano non uenit mittere in almoneda el auer et dar la ganantia, mittat bestia cada tertio die usque lo adugat : et non exeat inde per ferias neque per solturas.

Totus homo qui demandauerit hereditatem

Totus homo qui demandauerit hereditatem et potuerit firmare quod super annum tenet eam cum labore cum quo pertinet ad eam habeat eam omnino, nec se alçe a rege, non recuda a rriepto. Et si aliter dixerit ante de anno demandauit istam hereditatem, firme lo quod ante de anno demandauit illam, et respondeat illa pro ea. Et ista demandantia talis sit pignorando et apretando et baraiando ante alcaldem : et pro ualia de x *(sic)* morabitinis firme cum I alcalde et pro x morabitinis cum II alcaldes et pro xv morabitinis firme cum III alcaldes et deinde arriba cum IIII alcaldes.

Qvi laborauerit exido

Qui laborauerit exido de aldea pectet x morabitinos et lexe el exido, medios ad concilium et medios ad querelosos. Qui super laborem alienam intrauerit aut eam disrumperit pectet VI morabitinos et dimittat illam, et tali labore ut recte pertinet, ut ueniat sulcu ad sulcum.

Totus homo qui hereditatem

Totus homo qui hereditate orrogare *(sic)* ibi det fiador super la hereditatem qui ualia habeat de hereditate dupplata, et si talem fiadorem non dederit per hi cadat.

Qvi hereditatem debuerit adtorg..

Qvi hereditatem debuerit adtorgare super hereditatem otorguet. Et quando otorgare alio die mittat bestia et cadà ttercio die mittat bestia. Et si ran*ca*do fuerit duplet la hereditate. Et si fiel fiador otro non habuerit unde pectet el fiador lo pectet suas bestias ibi iacendo : et per isto non mittat hominem in manus nec se alçe al rege : et qui debuerit otor a dare per hereditatem ad IX dies lo dê, et non transeat magis de tercero otor.

Totus homo qui hereditatem

Totus homo qui hereditatem demandauerit unus ad alterum ante alcalde uadant exterminare per mandatum dalcalde cum suis fieles altera die exida de missa matutinal, et ueniant tercia die ante los alcaldes, et ille qui non fuerit ad exterminare cum suo fiel al plazo quomodo tenuerit iudicato de alcalde pectet medios morabitinos suo contemptori, et pendre ille qui tenuerit pignos por el medios morabitinos logu sine calumpnia, et ille qui non uenerit postquam fuerit exterminare ante alcalde cum suo fiel mittat bestias toto al foro, et quantas bestias non miserit tantos morabitinos pectet usque ueniat ad directum.

Digitized by Google

Qui obierit sua mulier

Qui obierit sua mulier neque filii aut qui sua bona hereditate *(sic)* non respondeant pro fiadura quam fecit in uita sua non respondeant nisi pro suo debito. Et qui tenuerit parentes orphanos cum sua bona respondeat, et non se paret tras anno neque tras ferias. Per tota demandantia de I morabitinum arriba dê manquadra, et por tota debita que demandarent super homine mortuo non duplet, et dê lo cabal si firmar potuerit, et de x morabitinis arriba recudat a repto aut usque ad xx morabitinos.

Qvi dampnum fecerit in uinea

Qui dampnum fecerit in uinea pro unaquaque uite qui fuerit pacida pectet v solidos et deinde arriba usque ad x morabitinos sit calumpnia de pascedura de uinea. Et debuerit calumpnia pectar a conta de x solidis morabitino pectet : et qui ibi acceperit porcos aut oues uel capras aut ganado alguno, excepto cabeça maior, mate II si uoluerit et non tome altera calumpnia de porcos de ceua de ouibus nec de capras nec de aliquo ganado excepto cabeça maior.

Totus homo qui intrare uinea

Totus homo qui taiare uineam alenam ad sapiendas aut kemare aut almunia aut casa tale iuditium habeat quomodo pro morte hominis.

Qvi canem habuerit in uilla

Qui canem habuerit in uilla uel in aldea ubi habuerit uineas, et ad uineas fuerit et ibi domnus uinee acceperit aut uiderit pectet dompnus canis v solidos et, si non, mittat el can in manus del dono de la uinea : et dixerit dompnus canis —non intrauit meus canis in uinea tua— iuret solus quia in sua uinea accepit et, si non iuuere *(sic)*, et pectet la calumpnia et, si non, mittat el can in manu del quereloso en tiempo duuas maduras. Et el can teneat garauato de v palmos in longuo et II in coruo, et si istud non tenuerit pectet dompnus canis colare bonum, si lo testificarent II homines, sine garauato de foro.

Totus homo qui uuas

Totus homo qui uuas furauerit in nocte si pesquisa inuenerint super eum los alcaldes enforquen lo et si negarent iuret cum III uicinos, et si non potuerit iurare pectet IIII morabitinos.

Quilibet homo quilibet qui uinea

Qvilibet homo quilibet qui uineam habuerit in pago inter alias uineas et eam non laborauerit per duos annos uel tres non habeat forum uinee.

Qui uindimiare

Qui uindimiare uinea ante festum sancti michaelis pectet IIII^or morabitinos excepto de termino ad alá quomodo est scriptum si potuerit firmare, sin autem iuret cum IIII^or et ille quintus. Et cui inuenerint uuas aut agrazes pectet I morabitinum.

Qui rancauerit uineam aut arborem

Qvi rancauerit uineam aut arborem pro unaquaque uite pectet v morabitinos, pro arbore qui steterit in uinea aut in orto antequam faciat fructum pectet v morabitinos et postquam fecerit fructum pectet x morabitinos.

Totus homo qui rancare

Totus homo qui rancare aut taiare arborem qui steterit in prado defesado al fuero aut in ero pectet v morabitinos pro unaquaque arbore.

Istos sount cotos in quos

Istos sunt cotos in quos non intrent greges porcorum aut ouium de cabanas nec uacas nec cabanas in la deffessa. De unaquam gregem porcorum accipiant v porcos, de ouibus x carneros, de uaccas II. Quilibet homo

Digitized by Google

qui inuenerit eas in istos terminos morador de uilla aut uiçino accipiat istas calumpnias. Qui tota ista calumpnia acceperit iuret sibi v.° quod in istos terminos inuenit el ganado, et si minus accipere uoluerit accipiat et non cadat proinde.

Totus homo qui uo..

Totus homo qui uoluerit facere filio uel filia filios uel filias fatiat illos ad exitum misse matutinalis in dominico die aut sabbato ad uesperas in collatione de uilla et prestet, et si aliter fecerit non prestet, et aldiani similiter fatiant.

Toto homine que filia et filio

Toto homine que filia et filio ouiere non aia poder de fazer filio aieno.

Tota uinea habeat xx^u stadales

Tota uinea habeat xx stadales in coto, et qui inuenerit porcos in coto accipiat inde duos, de ouibus II carneros, tam de uinea uindemiata quam pro uendimiare. Et minus de quarta non habeat foro nisì fuerit in pago. Et pro cabeça maior qui in uinea intrauerit aut in prado pectet decima de morabitino. Et pro omni calumpnia mittat dampnador in manus, sin aut*em* pectet la calumpnia.

Prado aut uinea aut orto si fuerit

Prado aut uinea aut orto si fuerit redrado xx stadales de la delantera casa del aldea unde est habeat orto *(sic)* : similiter in uilla. Et si minus fuerit redrado non habeat coto nisi habuerit parede de v palmos in alto, aut ualadar de v palmos in alto super terram et III in amplo de redor : et ad illos de alia aldea habeat coto.

Todos los uindimiadores

Totos los uinaderos qui las uinas custodierint det dompnus uinee pro soldada colodra de mosto, et si in multas partes habuerit uineas dè la inter totos, et el uinadero in concilio lo coiant in die martis aut dominico, et si ita non fecerit non prestet, et messeguero similiter.

Totus homo qui *in*uenerit porcos

Totus homo qui inuenerit porcos aut capras aut oues in suo restroio ubi habuerit gauiellas aut treznales, aut in uinam uindemiata, tomet II carneros aut duos porcos et non tome carnero cencerrado : et si carneros non amdieron in las oues *(sic)* : et non thome marueco, et si lo thomare dè lo duplado : similiter carnero cencerrado, dè lo. Et de porcos accipiat II et de restroio II porcos, de ouibus II carneros, de capris II et de cabrones II et non accipiat aliam calumpniam. Et de istis calumpniis el aldeano accipiat medietatem. Et si dixerit ut dampnus *(sic)* alter ganado— non accepisti eos in tuo restroio ubi treznales aut gauiellas habuisset aut in tua uinea uindemiata— iuret ille cum *(sic)* eo accepit cum uno uiçino quod in suo labore aut de suo domino los uidit et fuit post illos et accepit illos, et si non potuerit iurare tornet illud quod accepit dupplado et pectet II morabitinos. Et si maurus hoc acceperit eius dominus iuret pro eo.

Qui intrauerit in labore alieno

Qui intrauerit in labore alieno cum fructu, caualero aut de pede, pectet I solidum.

Qui fructum alienum acceperit

Qui fructum alienum acceperit si potuerit firmare pectet II morabitinos, sin autem iuret cum I uiçino, excepto uinea, et alter iuret la manquadra.

Qui pacierit fructum quod ad ortum pertinet quod

Qui pacierit fructum quod ad ortum pertinet aut colgonbral pro unaquaque radice pectet IIII denarios si potuerit firmare, sin autem iuret pro quanto fuerit sua peticione dompnus de labore, aut iuret alius.

Digitized by Google

Qui prado queymar aut uinea ó orto ó colmenar

Qui prado quemare ó uinea ó uerto ó colmenar uel azena uel molino pectet quanto su dueno lo fiziere et hoc si potuerit firmare, sin autem iuret cum IIII^or^ et ille la manquadra : et per tota demandantia de I morabitino arriba dê manquadrada.

Qui dampnum fecerit in messe pro

Qui dampnum fecerit in messe pro cabeça maiore pectet I^a^ octaua et pro porco et pro quinque ouibus aut capris I^a^ octaua et pro V ansares I^a^ octaua et pro porco de muradal I^a^ octaua : de quali fructu comederit de tali pectet et logo quod comederit pectet : et per tota demandàntia si potuerit firmare, sin autem iuret alius usque ad morabitinum minus I^o^ denario per suum capud et deinde quomodo dicit in alio loco : et qui in era de nocte, per cabeça maiore et por porco I^a^ octaua, et per oues et per capras aut ansares pro V I^a^ octaua. Et ganado que andare a pastor et dampnum fecerit in era de die non pectet, et ille qui non habet pastorem pectet ut supra dictum est.

Has terras quas germanas debent

Las terras quas germanas debent esse midant et heguent illas pro ut debent habere, et non se pare tras anno qui eas comparauerit : et qui linde crebantauerint aut moion arrancauerit pectet II morabitinos et restauret illud quod dampnauit.

Qui dampno fecerit in lino

Qui dampno fecerit in lino per la entrada pectet I solidum et pro quanto dampno fecerit adprecien lo quasi sano et pectet alius tanto.

Qvi dampnum fecerit in labore alieno

Qui dampnum fecerit in labore alieno ibi det pignus si ei petierint et si los reuelauerit ueniat ad domum suam et pignoret cum uiçino aut cum morador : et si pignus ei reuelauerit pectet I morabitinum si firmare potuerit. Et si el ganado tenuerit in corte det illo por penos : et si non dederit illo et illuc trasnoctauerit det lo duplado : et die primo tome penos quales illi dederint et altera die tome penos de morabitino usque se integret.

Qvi homine expoliauerit ad corium

Qui homine expoliauerit ad corium pectet II morabitinos.

Qui fecerit dampnum

Qui fecerit dampnum sapiendo pectet III morabitinos si potuerit ei firmare, sin autem iuret sibi tercio, et alter iuret manquadra : et si manquadra non iurauerit, alter iuret solus.

Prado moionado quarta

Prado moionado quarta usque VI arençadas habeat foro : eo quod minus fuerit aut maius non habeat foro excepto si fuerit in pago de prados alius aut de uineas, et isto in unaquaque aldea et uila.

Los iugueros accipiant

Los iugueros accipiant los boues ad V^o^ et dent unicuique II kafiçes et III octauas de pane, medio tritico et medio centeno, et media octaua de sal et III pares d'auarcas bonas : et qui magis dederit aut magis pecierit pectet IIII morabitinos ad castello. Et dent in anafaga ad unoquoque de iugo de boues ca*n*sarent pectet las obras *(sic)*. Et si murier de cansadez pectet las obras et el boue. Et los iugueros teneant boues a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum, et facia*n*t quantum mandaret suo senor la cosa que mandaret que sit de labore secundum posse : Et si ita non fecerit pectet cada dia I morabitinum, et si transnoctare foras del suo senor que coma, et porque el amo non tome el quinto respondeant per la rancura que de ille habuerit usque habeat directo, et isto que el senor le mandare facere et non lo fecerit el iuguero tal iuditio fatiat quomodo per las operas, et si usque ad na-

Digitized by Google

tiuitate non lo demandare non le respondeat usque habeat directo. Et si suo senor non dederit ei sua nafaga *(sic)*, et si non dederit, non laboret illi nec pectet obras.

Sos iugueros quales baruechos fecerint

Los iugueros quales baruechos fecerint tales seminent illos si placuerit dominis suis, et si hoc noluerit facere pectet unusquisque VI morabitinos. Et si el iuguero obierit postquam sementera fecerit det qui barbechet aut tornet el anafaga, et de quinto simili modo.

El iuguero semper dê homine

El iuguero semper dê homine qui uigilet los boues in agosto et tota uia et siegue et acaree et sua mulier trile : et si ita non fecerit pectet III morabitinos et el senor det ei collatio que lo adiude in agosto usque sit trilado suo pan.

Totos los iugueros

Totos los iugueros qui obras fecerit perdere, pro unaquaque obra pectet I morabitinum, et si negare iuret per IIII obras cum I uicino, et per X obras sibi quinto : et per magis lidiet, et si ceciderit duplet la calumpnia. Et si senior suus fuerit aldeano cum aldeanus iuret. Et si boues de domino suo enguerrare suo iuguero nisi in labore domino suo aut per suo mandado dupplet los boues si lo firmare, si non iuret sibi quinto : et istud non habeat ferias neque solturas. Et si suo domino dixerit —mateste meo boue— iuret la manquadra, et si iuguero sibi V. Qui bouem discornaret aut occulo crebantaret aut perna accipiat illo et det altero tam bono, et de tota bestia simili modo. Qui rancuram habuerit de suo iuguero accipiat el quinto usque det ei directo : et el iuguero fatiat illi testigos ut recipiat suo directo. Et cognominet collatione de uilla ubi habeat alcaldes, et recipiat suo directo : et si noluerit uenire, mittat bestia cada tercero dia usque recipiat suo directo : et istas non sint solutes *(sic)* neque per ferias neque per solturas. Et toto aportelado de amo simili modo fatiat, et si ita non fecerit non respondeat amplius.

Los ferreros teneant las regas

Los ferreros teneant las regas a festo sancti cipriani usque ad eiusdem festum, VIII regas pro I morabitino : deinde a sua conta. Et ferrero qui tenuerit XV regas in aldea sit solutus de postea et de fazendera et de fonsado et de apelido. Et el ferrero de uilla simili modo qui tenuerit XXX regas sit excusatus et fatiat la reia II ueçes de nouo et deinde aguze et calze segur et açadon et azola et escoplo. Et si per sua culpa se perdiderit obra, pro unaquaque obra pectet I morabitinum : et si dixerit quod per sua culpa non perdiderit obra, usque X obras iuret sibi V°, et si minus ad sua conta, et per magis lidiet, et si ceciderit dupplet la calumpnia. Et si aliter fecerint pectet IIII morabitinos : Et qui magis petierit aut dederit pectet IIII morabitinos ad castello.

Totos los ferradores

Totos los ferradores ferrent III dozenas ad morabitinum : la ferradura que ante de IX dies crebaret aut cadiderit ferret illi altera sine precio, sin autem pectet I morabitinum. Et los ferreros qui fatiunt ferraduras fatiant tales quales fuerint las calauas de conceio : et si peores clauos aut ferraduras fecerint pectet unusquisque IIII morabitinos ad castello. Et si pactum aut iuramentum fecerint contra concelo, pectet unusquisque IIII morabitinos : et si negarent quod non fecerint iuret unusquisque sibi V, et fatiant ferraduras pectarent *(sic)* per malas aut per malos clauos el ferrero qui fecit illam duple la al ferrador, sin autem pectet I morabitinum ad tercio die la bestia ibi iacendo, et si non miserit eam pignoret pignos de morabitino : et istud non habeat ferias neque uedamento.

Toto homine qui iudiccio habuerit de corral

Toto homine qui iuditio habuerit de corral mittant duō duo uozeros, et magis non, et si magis metirent los alcaldes uazient el corral, et qui ibi steterit super suo coto pectet quarta de morabitino, et si illos la dilexarent sint periurios.

Toto homine qui adduxerit pescado

Toto homine qui adduxerit pescado rezente el lo uendat. Et similiter lepores et coneios et perdizes, et si ad altera uilla lo leuare qui lo falare accipiant illo absque calumpnia : et si recatero tam de gallinas quam de lenia quam de rotam *(sic)* aliam causam ibi andaret pectet I morabitinum al conceio.

Digitized by Google

Toto tauernero ganet el quarto

Toto tauernero ganet el quarto et non magis, et si magis uendiderit de ista compta, pectet I morabitinum, et si negaret iuret cum uno uizino. Quolibet uicino qui pignorauerit ei, respondeat illi. Los carniceros et las panaderas similiter.

Pan de panadera

Tan *(sic)* de panadera et uino de tauernera, et carne de carnicero, et pescado secco de zacatera, aut de kesera qui habuerit dineros ad dar dê los a tercero die.

Los zapateros per solar

Los zapateros per solar dent illos III meagas, morabitino ad X solidos, et si ascenderit accipiat ad sua compta.

Las mulieres intrent in balneum

Las mulieres intrent in balneum in dominico die et die martes, et in die iouis : et los barones intrent in aliis diebus. Toto homine qui intrauerit in balneum in die de las mulieres de sol ad sol pectet I morabitinum al concilio et similiter fatiant las mulieres. Et si el banador los homines miserit in balneo in die de las mulieres aut mulieres in die barones pectet II morabitinos. Nullus homo non det precium in balneo per escudero. Et homo qui non habuerit escudero leuet pro escudero homine de suo pan, et mulieres similiter faciant. Alcaldes et judex et escriuano non leuet nisi I escudero, et si mais leuarent sit illis periurium. Illi qui non habuerint escudero aut mancebo de suo pan tres leuent unum qui los lauet et sit excusatus. Iste est precium de balneo : de III^or^ solidos usque VI una puiesa, et de VI solidis usque ad XII solidos una meaia, et de XII solidis usque ad XX I denarium. Et qui pignus iactauerit in balneo usque IX dies non se mortificent, et si amplius ibi iacuerint mortificent se : et balneator non sit excusatus. Qui suo precio leuauerit pro uino pectet I morabitinum, et si ille acceperit precium de mancebo aut de manceba, aut de tres unum qui debet esse excusatus, pectet I morabitinum.

Qui maurum alienum inuenerit

Qui maurum alienum inuenerit in nostro termino aquent la serra det ei dominus eius in honore I quarta de morabitino, et de alent serra I morabitinum. Toto homine qui percusserit maurum alienum aut mauram, aut messauerit, pectet II morabitinos : et si liuores fecerit ille pectet III morabitinos. Et si percusserit ante dominum suum pectet VIII morabitinos, et si negaret iuret sibi quinto de uicinos. Qui percusserit maurum uel mauram alienam, iuret solus quod non percussit eum et per desorna de suo seniore, et si non iurauerit aut de plazo cecederit pectet la calumpnia duplada. Toto mauro uel maura qui percusserit christianum aut christianam suo senior pectet la calumpnia ad uicinum sicuti de moradore : qui habuerit ad iurare uel firmare firmet cum uicinos al uicinum, et cum moradores al morador. Qui adduxerit maurum aut mauram de fossado, aut de açaria, et per captiuo christiano iacuerit pro illo, antequam taient dent illi XXX morabitinos, et postquam taiauerit usque C morabitinos : et si de C morabitinis arriba taiô, non dent illi magis de cento. Et tali taiamento ante alcaldes de rege et per conceio. Et al qui lo comparô dent illi pleno et medio de quanto lo comprô antequam taiet. Et si el catiuo christiano alá morierit tornet el moro a suo senor si uoluerit eum recipere. Et si suo parente saccare et magis auer dederit illi dê lo ad drieno *(sic)* de moro, et si negaret sibi V° iuret.

Todo aportellado qui a suo sennor tor..

Todo aportelado qui a suo senor tornaret manum cortent li la manu, et si suo amo lo soltare fatiat unum tapiale in castello. Et si dixerit —adiuua me ut possim illum accipere— et si noluerit illi adiuuare, pectet illi unusquisque III morabitinos, et si lo negarent unusquisque iuret sibi V° de uiçinos.

Toto amo qui suo aporte..

Toto amo qui suo aportelado feriret non pectet suo amo calumpnia.

Digitized by Google

Qui percusserit aut

Qvi percusserit aut messauerit mancebo alieno ante suo senor aut homine de suo pan pectet la calumpnia duplada, la media a la collatione et la media a suo senor.

Qvi matarent aut aportellado aut

Qvi mactaret aportelado aut forçiaret sua mulier aut sua filia aut sua criazon accipiat media de la calumpnia suo amo.

Toto homine qui intrauerit cum alio per suo

Toto homine qui intrauerit cum alio per suo seruitio fazer et ante de suo plazo exierit de illo perdat el soldare. Et qui colligerit illum pectet II morabitinos : et si potuerit illi firmare quod ante del plazo si exiuit, et si alter dixerit —nesciui quod tecum erat— iuret illi solus, sin autem et proiciat illum. Et si dominus eius dixerit —male mihi seruiebas— det illi unum christianum qui iuret hoc : Et det illi quod iam seruitum habebat. Et si uoluerit intrare, det illi suo soldar.

Todo labrador qui sinal aut precium

Toto labrador qui senal aut precium tenuerit per labor, et el labor lexare usque factum sit pectet I morabitinum et complat la laborem : et qui senal dedit illi et el labor le tolierit perdat la senal. Et per toto mercado que senal tenuerit et se se repentire dupplet lo : et qui la dederit et se repentire duplet lo, et qui la dederit et se repentire perdat la.

Toto el carpentero qui madera

Toto el carpentero qui madera adduxerit ad mercado con aluura aut ripia pectet I morabitinum.

Quilibet homo

Qvilibet homo qui casa dederit ad alquilé quando suo plazo uenerit pignoret pro suo alquilé qualicumque die uoluerit, et sine calumpnia, ropa, bestia, in qualicumque domo inuenerit illum, et non habeat solturas neque ferias, et al fiador simili modo.

Qui casa dederit ad alquilé uel acceperit

Qui casa dederit ad alquilé uel acceperit, ille qui acceperit si dimiserit eam det toto el alquilé. Et si dominus domus eiecerit illum ante suo plazo pro alio homine, nisi per ad se morar, perdat alquilé : et ille qui tenet la casa ibi morando comparauerit sua, det quantum habet mericido.

Totos mercadores de traperia

Totos mercadores de traperia de color, si acroiuerent pignorent omni tempore, et ipsi similiter respondeant omni tempore absque calumpnia : Et non perdat sua prendra : et alcaldes de germanitate non pendrent nec cotent nisi per suo debito ad truano qui tenuerit trapos de color nec non pendrent de color per taiar.

Qui borra filar aut in sayal

Qui borra filare aut in saial la miserit, aut cum cardas de ferro cardaret pectet I morabitinum et perdat el precio, et si potuerit ei firmare, sin autem iuret cum I uicino et det la borra ad dompno de saial et fatiat bona.

Et qui uigilauerit oues uigilet eas

Et qui uigilauerit oues uigilet eas ad decimo de los corderos et de X quesos unum : et qui magis le diere aut mais tomare pectet III morabitinos. Et qui las anafagauerit accipiat el quinto. Et de istas quintas qui uoluerit eas accipere, det ad sua conta, et ad conta accipiat : de ipso dié quo ceperunt facere queso, det in soldar del cabanero, et in anafaga et in auarcas et in sal et in quaio : de la lana et de las uazias et de corderos el quinto.

Digitized by Google

Toto homines qui oues

Toto homines qui oues quinteras reuelare in aldea per tome cada VIII dias mane et nocte dominguera et uelen madres et filios : qui magis tomare pectet III morabitinos, et si non uelare los corderos, tome una dominguera qualem uoluerit inter mane et nocte, et quando in aldea fuerint las ouelas suos dominos *(?)* las tencant in sua casa, et quando euenerit la dominguera tenga las el pastor en sua casa.

Todo pastor qui oues ui..

Toto pastor qui oues uigilauerit recipiat X peleios suo senor sin senal aut II corios de uacas si lo crediderit que delas sunt, et si non crediderit iuret cum III et ille el quinto que delas sunt, et si non iurare dê las uiuas : et qui senal dederit dê senal de oreia aut de ferro, adsi de uacas quomodo de oues, et quantum iactauerint ei per noticia respondeat. Et de porcos hoc iuditio compleat.

Et qui uacas uigilarent solda..

Et qui uacas uigilauerit soldariegas uigilet V per I morabitinum, et qui dederit senal dê II corios cum senal de ferro, aut de oreia, et si magis dederit lidiet, et si ceciderit pectet : III eguas uelet pro I morabitino. Et per uezeros, et per corderos, per quantos demandare aut fecerit sua peticione respondeant ad dampnum del ganado. Et baccas soldariegas et oues quinteras ille qui las uelaret non se paret tras sancto iohanne et respondeat ad dompnus del ganado. Et amo respondeat ei pro sua soldada similiter, et qui minus uaccas uigilauerit de V per I morabitinum pectet III morabitinos de ipso die qui ceperint facere queso uel manteca det ad sua conta in soldar, et in *a*nafaga del cabanero, et accipiat ad sua conta de keso et de manteca.

Todo pastor

Toto pastor qui ganado uelare ad foro dê tercia parte en soldar de los rabadanes, et in uestido et en las zamarras sua tercia parte.

Nullus homo qui uaca dectare

Nullus homo qui uaccas dectare in cabana masculos et feminas de anno arriba per cabeças maiores las content illos qui las furent ad notar et de XXV arriba dent caualero, et si ita non fecerint corrant las al foro quomodo dicitur ut supra.

Toto homine qui ganado dederit ad pastor

Toto homine qui ganato dederit ad pastore per uelare dê lo cum III testes et uigilet illo ganado usque in suo tempore et ubi mandaret dompnus del ganado, et si ita non fecerit non le dê soldada nulla : et ille pastor quando dederit el ganado a suo dompno det lo cum testes si ita non fecerit respondeat per tota sua peticione ad dompno del ganado.

Nullus homo qui oues

Nullus homo qui oues iactare ad pastor et post leuat las uoluerit per las paridas, det a conta de XII domingueras in illo mense quando uoluerit el pastor, et si isto noluerit dê quomodo dicit ut supra dompnus de oues suas domingueras al pastor.

Nullus homo qui porcos

Nullus homo qui porcos leuauerit al monte per suo precio et los adduxerit ante de suo plazo non le dent magis de per quanto tiempo andare en el monte et si dixerit —uelarelos in alio loco— non le prestet si non fuerit en el monte, aut ubi mandare dompnus de porcos. Esto es plazo de porcos fasta die de sancto andree.

Qvi porcos uigilaret de ipso

Qvi porcos uigilauerit de ipso die quod acceperint eos per noticia quantos perdiderit tantos morabitinos pectent de ipsos quos fuerint anales aut magis : et per ipsos quos non fuerint anales pro unoquoque pectet medium morabitinum.

Digitized by Google

Todos los qui ganado iactar..

Totos los qui ganado iactarent ad pastor per sancto iohanne et postea uoluerit suo dominus tollere, excepto per captiuazon aut pro inimicitate, det quantum habeat merecido, et per alia causa del *(sic)* totum quomodo si toto anno lo uellasse, et si ille dimisierit el ganado perdat illo quod habeat merecido.

Qui occiderit porcos

Qui occiderit porco anal aut magis pectet I morabitinum et pro ipso qui non fuerit anal pectet medium morabitinum et per lechon quarta de morabitino. Si iurare potuerit quod non occidit, cum per sua uoluntate iuret cum I° uiçino, sin autem hoc iurare non potuerit duplet el ganado et pectet III morabitinos. Et si negaret et postea manifestaret pectet duplado, et cum la calumpnia, aut si firmare potuerint pectet ut supra dictum est cum la calumpnia.

Toto homine qui ganado alieno

Toto homine qui ganado alieno ordinare sine grado de suo domino pectet III morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret cum III et ille el V que non ordinou sine gradu de suo dompno del ganado. Et el ganado de los aportelados qui illo anafragauerit et salgauerit ipse habeat la lecte.

Nullus homo qui fuerit ad oues

Nullus homo qui fuerit ad oues alienas accipere carneros aud oues, aut porcos aut nulla res, dê la duplada cum III morabitinis aut iuret cum III et el V.

Ad todo pastor

Ad toto pastore qui ganado dederint ad uelare det fiador por el ganado et per las bestias de la cabana, et ille torne recabdo de los que ille coiere, et si ita non fecerit respondeat ille per illos.

De oues quas pascent

De oues quas pascent inter alcaldes andent C et non magis, et istas si uenerint ad aldea in nocte ad iacere, et XL^a uaccas et non magis, et si magis ibi andarent pectet I morabitinum ad castello cada die dominico. Similiter omnes qui ganado habuerint et apparceria uoluerint facere faciant illa usque ad kalendas iulii.

Tota aue domada aut palomba

Tota aue domada aut palomba de palombare aut de casa pro unaquaque pectet I morabitinum, tam de gallina quam de ansere quam de alia aue pectet I morabitinum, si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum I uiçino, excepto falcon, et azor, et gauilan.

Todo homo qui palomba

Toto homo qui palomba matare pectet I morabitinum, et qualis homo prendare per isto morabitino respondeat ille qui matare la palomba : pro qual palomba uoluerit que mate, a toto homine qui lo demandare respondeat, et ad tal homine respondeat qui habuerit palombare, aut tenuerit balombas *(sic)* en casa.

Todo caualero

Toto caualero qui caualeria debet tenere sit ubi fuerint los alteros, et ibi non fuerit corrant V carneros aut una uacca. Et la grege que antes de sancto martino intraret in estremo corrent illi XX carneros, et del busto de las uaccas V et dent de cada cabana I° caualero, et iste caualero sit aparcero, et cum el melior caualero que habuerit, et si parente tenuerit ad suo bienfar de XX annos escuse lo. Et toto homine qui cauallo desferrado enprestare ad otro et in apelido leuare pectet I morabitinum : et si dixerint —ferrado lo adduxe— ant salte, iuret lo, sin autem pectet I morabitinum.

Digitized by Google

Las açenias et los molinos

Las açenias et los molinos maquilent a uez, et qui ita non maquilauerit pectet III morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret cum uno uicino el maquilon et molant a uice, et non tome alfadias el maquilon nec heredero, et qui tomar alfadias aut uedare uice pectet III morabitinos, sin autem iuret cum uno uicino el maquilon.

El molinero aut acenero

Et el molinero aut açenero qui heredero ibi fuerit, non sit molinero ad foro nec sit excusatus.

Todo molinero que moliere

Toto molinero que moliere en enuerno et en agosto ille molinero qui ibi fuerit sit ad foro.

Toto molino

Toto molino qui aqua tollire ad ortos pectet I morabitinum domnus de molino ad dampnum *(sic)* de orto.

Toto aparcero de acenia

Toto aparcero de açenia aut de molino qui non uoluerit laborare aut pescera aut in labore quomodo pertinet perdat las maquilas et pectet I morabitinum et sua uice usque se integrent de quanto ibi miserint suos aparceros. Et molant de sancto iohanne usque in sanctum michaelem ad XII et de sancto michaele ad sancto iohanne a XVI, et si ita non molierint pectet I morabitinum el maquilon, sin autem iuret cum uno uiçino.

Los molinos nec açenias

Los molinos nec açenias non tollant aquas ad ortos neque ad linares.

Las açenias et los molinos

Las açenias et los molinos los que antes fuerunt factos aut postea tanto alçent que tollant moler ad el de suso, et las pesqueras sunt defesadas de suso XX astadales, et de iuso fasta X. Et qui pescaret, excepto botron et anzolo, pectet III morabitinos, sin autem iuret cum uno uicino.

Toda panadera qui pan crudo uendiderit

Tota panadera que pan crudo uendiderit crebantando aut come ie lo dederit, el qui lo comparare tome lo et si non uult tomare fatiat testigos de tres homines et pectet I morabitinum.

Los forneros cogant

Los fornos cogant ad XXX, et si ad minus coxierint pectet III morabitinos si ei firmare potuerint, sin autem iuret cum I uicino, et cogant ad uice, et si pan crudo fruere *(sic)*, pectet I morabitinum ad dompnum illius pan, et fatiat forno qui facere uoluerit, et qui uetauerit uice pectet I morabitinum, sin autem iuret cum uno uiçino.

Todo omne que forno ó fraga

Toto omine qui forno ó frauga de nueuo faga lo en tal logar que non faga mal a bodega. Qui paia metiere en casa ó feno en tal logar lo meta que non faga mal a otri, et si dano fizier a otri pectet alquel omine que lo fizier el dano.

Tota fonte

Tota fonte que nase inter quadrielas et fuerit fonte de regare, quomodo partent la hereditatem partant el agua, et in quale hereditate nascierit ipse ac primero et sic per ordinem, et II dies andet foras, et al quarto die

Digitized by Google

tornet a la hereditate ubi nasce : et illi qui non uenerit al calze cauare uel fonte mundar non habeat ibi partem, et qui la furtauerit aut desturbauerit in die alieno sua aqua pectet II morabitinos et dupplet illi sua aqua sit *(sic)* firmare potuerit, sin autem iuret alius cum I uicino sine manquadra, et si non iurauerit aut de plazo ceciderit pectet II morabitinos.

Tota fonte perenal que arruio iactaret in qualicumque hereditate sit de tres brazadas per carrera in amplo de toto redor de la fonte det tres braçadas in amplo et serret suo labor si alia aqua non habuerint habundanter, et hoc sit ad illos qui in ipsa aldea *(sic)* : et qui pozo cauare in suo hereditate non det aqua ulli per foro. Et ad palomar similiter det tres passadas ad toto redor qui habuerit ad facere casa in aldea iuxta illam.

Toto ortolano ad foro

Toto ortolano ad foro tali sit de natiuitate usque ad natiuitatem sit, et si adsi non fore, et quomodo pertinet cum suo orto, non sit ortolano ad foro.

Todos los ortolanos ad foro

Totos los ortolanos ad foro sint de natiuitate usque ad natiuitatem : et dompnus de orto det I morabitinum al ortolano in anafaga et Iª casa techada et cerrada, et si fructum furtarent pectet el ortolano : et det dompnus de orto II azadas et sua anora adobada, et ire el ortolano per uergas, et daret suo senor bestia, et saclicos per al orto, et semper dare el senior bestia per al orto, et sua medietate de dompnus de orto de similias, et el ortolano sua medietatem, et si el posuerit las similias et non posuerit el senor, accipiat el quarto, et similiter el ortolano non habuerit unde ponet similias et el senor las posuerit accipiat el ortolano el quarto : et el ortolano ipso die que rigauerit aut laborauerit aut stercorauerit, uigilet la bestia quando la soltauerit in orto cotidie, et in die sancto similiter : et accipiat el ortolano el quarto de fructu de los arbores et dar sua medietate et el ortolano, et det el amo sua medietate et al ortolano suo morabitino in anafaga et toto suo complimento. Et si el ortolano noluerit laborare aut isto toto noluerit facere accipiat dompnus del orto lo labrado et el fructu toto, et isto si potuerit firmare el senor cum tres testimonias que el orto noluerit facere, accipiat dompnus del orto lo labrado et el fructu toto, et isto si potuerit firmare el senor cum tres testimonias que el ortolano noluit facere quomodo iacet in ista carta, et accipiat ropa et bestia et suo auere si non laborauerit el ortolano quomodo fuerit directo aut foro, et si el ortolano fecerit testes suo dompno que non le dat suo complimento non le pectet nec accipiat suo senor nulla res : et isto tali foro habeat quomodo el iuguero, si non laborauerit el ortolano, accepto quod sedeat de natiuitate ad natiuitatem et facere suos complimentos de orto. Ortolano ad foro talis sit ille qui tenuerit arenzada aut magis si uoluerit, medio laborando et medio barbechando, et si adsi non fuere el orto non sit ortolano ad foro.

Toto homine qui restroio alieno kemare pectet III morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret sibi IIIº : et si ibi kemare treznales aut gauellas aut messe pectet XL morabitinos si potuerit firmare, sin autem cum XII.

Toto homine qui in calle aut in castello aut in carcaua iactauerit sterco pectet I morabitinum ad concilium. Similiter qui cauare terra aut arena sol castello pectet X morabitinos et fatiat lo de argamassa.

Todos los menestrales

Totos los menestrales qui labore alieno laborarent et malo lo fecerint fatiant illo altera uice sine precio, sin autem pectet I morabitinum aut iuret quod non sabe melor labore facere.

Nullus homo qui beysa (sic)

Nullus homo qui kasa aliena kemare inforquent lo si res uera fuerit, et si non, iuret cum XII uicinos al uizino, et ille la manquadra, et al morador cum moradores : et si kasa kemare que uala V morabitinos aut deinde arriba inter iura et lide quale uoluerit el quere*lo*so, et de quantum ibi perdiderit per totum respondeat.

Qui rio eruolauerit

Qvi rio eruolauerit pectet III morabitinos, et qui pignorauerit eum accipiat los medios et al castielo los medios.

Coneiero qui ad coneios

Coneiero qui ad coneios andauerit aut mactare de pascha de resurrectione usque ad festum sancti michaelis pectet III morabitinos medios ad qui falaret et medios ad castello, neque mactet gazapo omni tempore.

Digitized by Google

Qui pino taiar

Qvi pino taiare inforquen lo.

Qvi pino descortezar

Qui pino descortezare aut pinpolo taiare pectet III morabitinos medios ad qui lo falaret et medios al castello : simili modo de mostaio et de beço, excepto per ad arcos, aut pectet aut iuret cum uno uiçino.

Qvi canado (sic) sacudire

Qvi canado *(sic)* sacudiere alende cola aut alende serra accipiat inde el quinto, excepto caualeros de arrafala et pastores de ganado, et si cauallo ibi morierit, de aquilo lo erectent : et el cauallo que moriere in apelido de concilio dent per illo x morabitinos.

Qui homine petierit in concilio

Toto homine qui petierit in concilio non dent nada, et qui uocem suam tenuerit pectet III morabitinos aut magis illi mandauerit, et aliquem mandaren non prestet si non fuerit concilio de die dominico aut die martis.

De mortuorum

Toto homine qui morierit siue mulier qui habuerit ualia de x morabitinis det medio ad castello de XX a cabo, aut deinde arriba det I morabitinum de ipso die quo mortuus fuerit usque IX dies lo det in concilio primero post IX dies, et si hoc non fecerint, parentes sui dupplent lo, et quando dederint isto morabitino dicat omne concilium pro eius anima pater noster.

De casa corrumpuda

Qui disrumperit in uilla casa de uiçino cum armas aut corral pectet L morabitinos si ei firmare potuerit, et istas firmas recudant a rrepto aut iuret sibi v° quale uoluerit el quereloso.

Qui corrumperit casa de uizino

Qvi disrumperit casa de uiçino de uilla in aldea aut corral aut molino aut açenia aut colmenar aut cabania pectet x morabitinos si ei firmare potuerit, et las firmas respondant a repto, et inter lide et iura dè sibi quinto quale uoluerit el quereloso.

Qui disrumperit casa aut corral

Qui disrumperit casa aut corral de aldeano aut azenia aut molino aut colmenar aut cabania pectet v morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret sibi III de tales quomodo ille.

Qui ganado alieno firiere

Toto homine qui ganado alieno feriere per desorna de suo senor pectet III morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret cum III et el v.°

Qui firiere bestia aliena

Toto homine qui ferire bestia aliena per desorna de suo senor pectet III morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret cum III et el v, et si la matare dè la dupplada cum IIII^or morabitinis, et de tota bestia simili modo, si potuerit firmare, sin autem iuret firmare *(sic)* cum III uiçinos al uiçino, et el morador cum moradores aut cum uiçinos, et si non potuerit firmare iuret cum XII.

Qui feriere boue aut bacca

Toto homine qui ferire boue aut baca aut alio ganado alieno pectet III morabitinos si firmare potuerit firmare *(sic)*, sin autem iuret cum IIII^or et el v° : si lo matare dè lo duplado si potuerit firmare, sin autem iuret cum III et el v.

Digitized by Google

Qui ouiere loriga et lorigon

Toto homine que ouiere loriga et lorigon et scudo et lança et capelo de fierro et espada leue IIII escusados peones de uilla ó d'aldeas, ó dôs caualeros aldeanos, et si leuar tienda redonda con estas armas conombradas leue VIII peones de la uila ó de las aldeas ó III caualeros aldeanos, et si non leuar las armas et leuar tienda leue III peones de uila ó d'aldeas ó II caualeros aldeanos.

Quando fuerit in almafala

Los alcaldes et el iudex quando fuerint in almofala leuent tres tres escusados : los que fuerint in almofala por quantas armas leuauerint leuent suos escusados como los alteros.

De quin leuauerit tienda redonda

Qui leuauerit tenda redonda de lino quod pertinent leuet II escusados, et qui leuauerit elmo et loriga aut lorigon aut cappello de ferro leuet II escusados unusquisque : et istos escusados sint aldeanos, et si de uilla fuerint non eis prestet et non sint excusati.

De fonssado et de azaria

De fossado et de azaria de C rationes et deinde arriba fatiant I^a rationem ad sanctam mariam et altera ad sancta agatha : et si minus fuerint usque L ratione integra inter ambas, et fatiant auoreria usque ad L caualeros et de C caualeros II auorerias : et habeant istas auorerias ipsos duos alcaldes quos mandauerit el fonsado aut azaria : aut *(sic)* auoreria tale sit : de C caualeros aut deinde arriba singulos boues aut III^or morabitinos et de L caualeros uno boue aut III^or morabitinos, et alcaldes et talaeros accipiant C caualerias, et deinde arriba singulos boues aut III^er morabitinos unusquisque et de L ad iuso II morabitinos. Et los talaeros escoiant antes et los alteros sortêent. Et lanza que passare de part en part, dent illi III morabitinos et ad alteram II morabitinos, et ad ferida de cabeza unde ossos exierint III morabitinos. Et de *(sic)* qui membro perdiderit dent illi XX morabitinos, et a los plagados dent las bestias moriscas usque die de quinon. Mauro qui por captiuo iacuerit dent domino suo placaum et dimidium ut supra dictum est, et si dompno del mauro lo trogere de terra de mauros non le *dê* mais de XXX morabitinos, et que lo faga creente que pera suo parente lo quere, et atal parente germano aut primo aut secundo aut tercero, et si non, quanto tomar dê lo dupplado a suo senor, et isto non aia ferias nec solturas. Caualero aut peon qui captiuerit de azaria aut de fossado dent illi el melior mauro aut maura, aut melior bestia mular aut caualar, qualem se elegerint suos parentes aut suos conpaneros de pan. Et los de alfaiates aut de suo termino qui se acertauerint in ipso fossado aut in ipsa açaria de sua parte lo dent isto. Et si illuc non lo dederint los alcaldes, et los talaeros si fuerint erectadores los talaeros, et si non los alcaldes et los erectadores mittant unusquisque singulas bestias cada die in manu de los querelosos et quantas bestias non miserint tantos morabitinos pectent et non las saquent per ferias neque per solturas usque lo dent cum VI morabitinis. Caualero aut peon qui ad porta de castello aut inter duas azes si dederit cum altero, quantum acceperint de illo desrocado totum accipiat ille qui se dederit cum illo : Et ibi lanza açulada perdiderit dent illi II morabitinos si firmare potuerit quod mantinente percussit cum illa, et si alia lancea fuerit dent illi I morabitinum.

De caualero que falaren en secuda

Qui caualero alcançauerit in secuda foras de lide campal, et lo desrocare, accipiat la melor senal que trae, foras del corpo et el cauallo.

Qvi suo cauallo perdiderit

Qui suo cauallo perdiderit fatiat locum III companeros de pan usque ad L morabitinos et non magis. Et cauallo uiuo aprecient lo quasi sano, et dent ei sua erecta, et metet el ferido en quinon et aquando de taio nisi fuerint por suo plazer. Et alcaldes et talaeros a sesmos los ponant. Et de el sesmo unde habuerit alcalde iurado de la uilla non mittant ibi alium. Et la quinta qui in uilla fuerit ad dar, los alcaldes et los adeliles respondeant pro illa ad iudex. Et primitus erectent, postea quintent. Et non accipiat quinta nisi de auere morisco. Quolibet homo qui in lide se acertaret et antequam se tornauerint de la arrancada aliquem despoliauerit aut aliquid rapuerit perdat la ration et messent illi barbam. Et qui auer de fonssado aut de açaria aut de apelido acceperit ad suos companeros et non lo dederit a partire perdat la ration et messent illi barbam.

Digitized by Google

Qui dixerit ad alium cor..

Qvi dixerit ad alium —cornudo aut fudud in culo aut gafo aut iudeo aut traditor— aut ad mulier —puta aut ceguladera aut gafa— pectet v morabitinos, et si negauerit iuret cum III uiçinos, et si iurare noluerit pectet v morabitinos.

Qui dixerit ad alium —mentira iurasti—

Qui dixerit ad alium —mentira iurasti— aut —mentira firmasti— aut —mentirosa uerdade dedisti— nisi ille qui debet eum reptare, pectet III^or morabitinos et fatiat illum uerdadero, et si noluerit facere uerdadero mittat cada die bestia usque fatiat illum uerdadero. Et quantas bestias non miserit tantos morabitinos pectet.

Qui dixerit —mentira iudicasti—

Qui dixerit alcalde de germanitate —mentira iudicasti— aut —torto aut mentira firmasti— pectet I morabitinum et mittat cada die bestia usque fatiat eum uerdadero, et si negaret iuret cum I uicino et alter det manquadra. Et alcaldi de concilio iurado de uilla simili modo fatiat.

Caualero aldeano

Todo caualero aldeano de CCC morabitinos sea caualero.

Qui robare aut furtare

Qui raparet aut furtare auer qui fuerit dado a partir perdat la ration et pectet C morabitinos, et si non habuerit unde pectet fatiant de illo iustiça : et qui ualia habuerit et non habuerit cauallo non tome portielo nec non li respondeat nadi, et respondeat ille ad otre : et si dixerit —non habeo ualia de CCCC morabitinos— iuret cum III^or. Et si dixerit —cauallo habeo— iuret cum III^or, et sine arte, et qui nulla *(sic)* habuerit dê la per cauallo, et si quesierit tener compre cauallo.

De toto cauallo habuerit

Toto homine qui cauallo habuerit et altero lo dederit per excusar se de apelido aut de ffossado cortent le el rabo si de uilla fuerit : et qui nulla *(sic)* dederit per escusar se non le prestet, et pectet per caualero : et toto el caualero aut el peon nec primo iuncto nec tercero que apelido audire in la nocte et in la mane non fuerit cum la sena pectet la calumpnia : et si in la mane odierit en la nocte sedeat cum la sena, et si ita non fecerit pectet la calumpnia : et la calumpnia est v morabitinos al peon et x morabitinos al caualero.

Tota aldea qui odierit apelido

Tota aldea qui odierit apelido, et non fuerit in apelido, pectet XX morabitinos : cui cauallo morierit et si tomaret erecta sit excusatus de fossado usque ad I annum, et si comparauerit antes de anno eat in fossado et in apelido.

Toto homine qui cauallo murir

Toto homine qui cauallo muriere fasta I anno respondeat.

Todo homine qui baralar

Toto homine qui baraiare super acotamento de alcalde pectet I morabitinum medium alcalde et medium a la ponte, et pro isto non incotet per bestia sed pignoret. Et per senal de corral de mercoles et de sabbato pectet I quarta de morabitino, et pro isto pignoret et non incotet nisi per fossado aut per apèlido : talis sit el caualero X morabitinos et el peon v morabitinos.

Los alcaydes ille quod iudicauerint

Los alcaldes illud quod iudicauerint ipso altorguent, et de illo quod appreciauerint accipiant el diezmo et ac-

Digitized by Google

cipiant los alcaldes, et scriba unusquisque prendant decem decem morabitinos et non magis nisi illo quod dicitur de suo coto per corral aut de suo acotamento aut de bellatores que uant a sancta maria aut a la de*f*essa quomodo foro est. Et alcaldes sint de unaquoque scismo duo, et totos per cismos et per suas directuras. Et iudex similiter. Et los andadores acotent per mandado de los alcaldes, et los alcaldes aplegent las calumpnias de concilio a derecto. Et totas las calumpnias de concilio per pesquisa bona et directa colligant illas, et dilante sit ille cui dederint las pesquisas : dent de uiçino ad uiçinum et ad morador de uiçinos aut de moradores : et istas pesquisas sint tres et non minus : et cum ipsas pesquisas coia el quereloso sua calumpnia, et qui primero firiere ipse pectet las calumpnias de ambos : et qui super suo cabo tornare non pectet calumpnia : si non fecerit liuores pectet media calumpnia.

Calumpnias que por alcaldes se perdiderint

Totas las calumpnias que por alcaldes se perdiderint illos las pectent et de las calumpnias accipiant sua soldada et ad tercias de anno toment tercia parte, et altera tercia del anno las alteras partes.

Toto homine qui iudgado acceperit

Toto homine qui iudgado acceperit sine mandamento de concilio fatiant del corpo iusticia sine calumpnia si non fuere per sua directura, et similiter alcaldes et el iudex qui fuit posto de concilio prendet et tome suas directuras, et non mittat altero rabadan, et si altero mitterit, non le dent penos.

Nulla mulier non responda sine uiro suo

Nulla mulier non respondeat sine suo uiro, nisi per illo qui dicitur ut supra : et totas las calumpnias del concilio pectet las in auro aut in denariis.

Istas sum las calumpnias

Istas sunt las calumpnias : mercado III morabitinos, açogue III morabitinos, corral de alcaldes III morabitinos : Boda III morabitinos : Concilio III morabitinos. Aldea super aldea, bando super bando, aut corral aptado de V aut de V arriba pectet L^a morabitinos, si falaren en esquisa de III bonos omines, et al uiçino de uizinos, et al morador de moradores : et estas esquisas sedeant delant el quereloso.

Qvi bandear de lingua

Qui bandear de lingua III morabitinos. Exido de concilio III morabitinos : de casa de rodrigo correero fasta casa de martim martinez sit azogue, et toda la cale de pared ad parietem. Qui ibi corriere cauallo in toto isto coto pectet III morabitinos, nisi in die sancti iohannis babtiste et santi petri.

Qvolibet homo

Quolibet homo qui mortuus fuerit non leuent cum illo unum cauallum supersenado aut cum armis, et quantos ibi magis leuauerit tantos très tres morabitinos pectet : alcaldes per iuditio non accipiant ullum precium. Alcaldes si in falsaria eos inuenerint perdan el soldar, et exeant de portello per aleuosos, et quanti ita inuenti fuerint tanti exeant, et alteri non eiecerint illum aut illos, omnes exeant per aleuosos et perdant el soldar ut supra dictum est. Et sic de toto aportelado de concilio qui in falsaria inuentus fuerit.

Nullus homo qui a uozero

Nullus homo qui a uozero se afflamare non le uedet alcaldes uozero, et si uedauerit sit periurus, et non mittat bestia.

Se los XII alcaldes

De los XII alcaldes semper sint duos alcaldes a la porta del corral, et los alteros sedeant V ad quinque aut IIII quatuor, et usque ad III corrales sedeant finito suo iuditio, et si adsi non fecerint sint alcaldes periurii : et si corral de alcaldes exquisa sopierent del qui torto tenuerit mandent le que se parta deinde quia torto tenet : et isto sedeat per totos los qui iuditio habuerint per la uilla. Et totos los homines qui posuerint per guardar tam de

Digitized by Google

peliteria, tam de ferradores quam tauerneras quam de quanto fuerit ad gardar posuerint lo sex et non lo enderenzarent exeant per aleuosos et pectent IIII^or IIII^or morabitinos. Et los sex uedent a todos los aportelados la nimiga que fecerint cum concilio.

Toto homine que per sua cabeza (sic)

Toto homine que per sua barbeza mandauerit aliquam rem ad altero dê lo si lo non soltare el omine a qui lo mandare : et isto es dicto per los pedidos.

Nullus pelitero

Nullus pelitero que las penas de coneios aut corderos castrarent pectet singulos morabitinos a los alcaldes. Los almonederos quando coierient almoneda semper sint cum illis dôs de los sex.

Toto homine que auer dier

Toto homine que auer dier a onzenas et non le dederint penos non le respondeant.

Totos homines que aparcerla

Totos homines que aparceria habûerint in molinos aut in azenia in las aldeas faciant suo cabillo al martes ad sancto christoforo.

Per mortem hominis aut mulier forçlada

Per mortem hominis aut mulier forçada mittat duas bestias, et per tota altera causa una bestia, et si magis incotauerit non mittat nulla : et bestias quas debuerint mittere altero die et cada tercio die las mittant, et I^a caualar aut mular per duas asnares.

Qui habuerit ad firmare delant

Qvi habuerit ad firmare delant alcalde firmet qui el iuditium iudicauit et si non firmauerit cadat, et non fatiat mania ante ipsum alcalde sed alcalde dicat ei iuditium quomodo ipse iudicauit : et si noluerit eis dicere sit periurus et pectet la peticion : et la una firma dicat la per uerbo quomodo tenet iudicatum : Et las alteras firmas dicant lo per ipsa iura que fecerunt que tanto firmant et tanto otorgant quanto ille. Et si dixerit ille qui demandant —non compleuit tua firma—, ibi dicat in quo non compleuit, et si dixerit el alcalde —conple istud— et noluerit complere per hi cadat, et statim dicat alcalde qui est caido, et si non lo dixerit sit periurius, et pectet la peticion. Et si non fuerit in uilla el alcalde sakent fiel et uadant ante alium alcalde : et qui noluerint ei sakare fiel et uadant ante alium alcaldem, per hi cadat, et ante ipsum alcaldem quod fuerit qui noluerit cognoscere el iuditio per hi cadat : et el alcalde antequam cognouerint el iuditio ipse lo delibret quasi si ipsimetipso iudicasset illud, et si noluerit librare ipse pectet la peticion. Et qui mania en las cognoscentias, iste alcade lo pregunte, et qui negauerit el iuditio ipse mittat penos de morabitino el alcalde : et post nullus homo qui dixerit —depost fecisti conuenientia comigo— aut —al fecisti mecum— non le prestet : per auer aut per firma quod habet unus ad alterum a fazer, si non fuerit facto ante alcalde non prestet : isto est per que diziant multos homines —depost fecisti al mecum— : et auer judgado delant alcalde non lo dent. Et nullus homo qui auer habuerit a dar ad altero dê lo ante tres testigos aut I alcalde, et si post lo negare que ielo dederit fatiant de illo iusticia.

Ad hec sunt auenidos e los VI et episcopo et

Ad hec sunt auenidos los sex et episcopo et alcaldes. Quando aliquis rancuroso euenerit a los alcaldes de bolta de V aut de V arriba ueniant ante los sês quando se iunctarent al uernes, et dent duos de los VI quando se iunctarent al uernes, et dent duos de los VI cum duos alcaldes ad exquirere, et com qual exquisa falarent adsi pectent la calumpnia : et isto sedeat per aquel que non habere exquisa : et al uernes primero dent la pesquisa de quomodo lo falarent ipsos II alcaldes et ipsos II de los VI.

Toto homine qui fuerit

Toto homine qui fuerit cum mesturgo ad rege aut leuauerit portero ad casa de uizino de homine de ciuitate roderici pectet C morabitinos et exeat per aleuoso.

Digitized by Google

Almonedero de la ropa

El almonedero de la ropa non tome magis de II dineros del morabitino, et de XVIII denarios unum.

Nullus pingnoret

Nullus pignoret in die dominico neque in die martes. Et qui debuerit bestia mittere in sabbato, per noctem mittet in die lunes ante de missa, et qui in die lunes, per noctem mittat illam in die mercoles al foro.

Toto caualero que fore a rafala

Toto caualero que fore a rafala ubi habuerit a ir non le respondeat nadi nec nadi ad ille et si pignos tenuerit que non fuerint uençudos tornent lo a suo dompno et quando uiniere retornelos suo dompno a la uox que los tenia ille ad ille, et si non dê los dupplados.

Per curredura que correm

Per curredura que correrem al caualero, et non lo demandaren usque ad III oteros non li respondeat aqui per illo, et el alcalde que lo iugare cadat in periurio. Et de C oues arriba qui las habuerit de caualero

Totos homines qui suo

Totos homines qui suo iuditio posuerint in manus de parientes mittant lo per manu et per iuditio de alcaldes : per X morabitinos iugent duos alcaldes, et XV com III, et deinde arriba IIII^or^ et prestet, et si adsi non fuerint non prestet, et post qui lo metierent in manus de parientes et si aliquis quisiere repentire pectet II morabitinos et torne al iuditio de los parientes : qui auer tenuerit de orphano mobile si esquisa sopierent los parentes dê lo a partir, et de lo que dederit et *(sic)* iuret cum III quia non tenet magis : si mortuus fuerit el orphanus prestet suos auerez ad suos parentes, excepto que dederint pro sua anima.

De qui habuerit iuditio fatiat alcaldes conuinidores

Omnes qui iuditio habuerint fatiant III uiçinos de uilla alcaldes et conuenidores et iudicent suo iuditio, et prestet suo iuditio tanto quomodo de I° alcalde iurado, et si mandarent bestia mittere mittat la, et si non la miserit accipiat illi pignus de morabitino, et si la mandarent soltar soltent la, et si non la soltaret et illuc transnoctauerit det la dupplada, et firment tanto quanto I alcalde iurado : et el alcalde iurado de conceio iudicet et firmet per ualia de V morabitinis, et II alcaldes per X morabitinos, et de III alcaldes per XV morabitinos et III per XX morabitinos aut deinde arriba.

Qui auer moble demandauerit

Toto homine cui auer moble demandauerint, et dixerit —torto mihi demandas— iuret alter qui demandat quod suum fuit et non uendidit illud neque dedit illi, et respondeat ille qui tenuerit, et si dixerit —darei otor— det illum ad IX dies, et el otor iuret que propter lo otorgat que lo uendidit aut que lo dedit aut que fuit fiador de illo : et si adsi non fecerit per I cadat, et det fiador que ualia habeat de la peticione dupplada. Et si ortogare in mane mittat bestia in alio die, et si in nocte mittat in alio die : et si hoc non compleuerit ille qui dat el otor per hi cadat : et ibi aut *(sic)* dederit ille otor ibi det fiador que faciat que mandarent los alcaldes, si non per hi cadat. Et si rancando fuerit ille qui dat el otor et non habuerit unde pectet el otor, el fiador pectet dupplado et cabdal. Et qui se adclamaret ad otor et non compleuerit duplet. Et si dixerit —non possum habere qui mihi uendidit aut dedit—, iuret quod eum comparauit aut sibi dederunt, et non potest illum habere det illum qui sibi demandat. Et illi qui demandat det fiador quod teneat illud manifestum usque ad medium annum.

De quin enforquent latrones

Alcaldes inforquent latrones et uetent forças et uirtus.

Digitized by Google

De qui sua uox baralaret

Quolibet homo qui sua uox baraiaret det la uerdade quod ueritate demandat aut amparat.

De quin uox aliena uel sua

Qui uox aliena baraiaret det la uerdade quod tanto pesquirere quod uerdade baraiat et demandat aut amparat.

De clerico portionem habuerit in uilla

Quolibet clerico qui portionem habuerit in ecclesia de uilla suos parentes qui cum illo morauerint sine soldar habeant foro de uiçino de uilla.

De clerico qui rationem habuerit in uilla uel in aldea

Quolibet clerico qui rationem habuerit in uilla et rancuram habuerit de aldeano paret fiel cum I° clerico et cum I° laico, et si non uenerit pectet I morabitinum ad foro de alfaiates. Et qui portionem habuerit in ecclesia de aldea sos parentes qui cum illo morauerint habeant foro de aldeanos.

De latrone qui preso fuerit

Toto latrone qui preso fuerit per furto adducat usque los alcaldes, et los alcaldes inuenerint pesquisa non dent illi de manu : illi dederit adducat illum et si non adduxerit ille mittat ibi suo corpore.

De las aguas de las goteras

Totas las aguas de las goteras et de los corrales et de calles pro ut uiderint alcaldes et boni homines illuc uadant directe : et toto homine qui casa aliena descrubiere aut sua aqua de sua casa ceciderit la casa aliena pectet X morabitinos et fatiat la casa in dupplo.

Qui secadores saquent ad decimum

Los segadores sequent ad decimum et accipiant per sortem.

Los desquiladores

Los desquiladores accipiant per sortem de LX uno, de maiores, et de corderos de XX.

Toto homine qui cum su iugo de boues

Toto homine qui cum suo iugo de boues arauerit licet fatiat se iuguero sit postero.

Que tomar qual cosa

Toto homine que tomare qual cosa quisier sin grado de suo domino dê la duplada com IIII morabitinos.

Todo solariego

Qvolibet homo qui solariego uoluerit esse tali modo sit qui laborauerit et morauerit omnino in hereditate de suo domino sit solariego, et si in alia hereditate laborauerit pectet quasi aldeano.

Per tota firma

Per tota firma sint tres et non minus.

Digitized by Google

Qui teneat uocem

Nullus homo non teneat uocem suam nec aliena.

Qui molinero uoluerit saccare

Qui colmenero uoluerit saccare de LX[a] colmenas ad arriba sacque, et el molinero que las curie ad cotidianas.

Qui penos iactare ad alquilé

Qui penos iactaret ad alquilé et los enguerare non dent alquilé. Et si pro pane aut pro uino aut pro carne aut pro pescado aut enprestados usque in tercio die non los saccare enguere los penos et pendre pro suo auer aut per aliam causam.

Toto auer manifesto

Toto auer manifesto delant alcaldes dent lo a IX dias.

Qui *de*mandauerit auer

Nullus homo qui demandauerit auer aut hereditate aut quali causam de ipse est la firma : et si pesquisa dederit, el altero qui mentira firmat non le prestet, et exeant per alcuosos illos qui firmauerint, et fatiant de illos iusticia los alcaldes, et si non fecerint sint periurus.

Qui debuerit adducere ad plazum

Toto homine qui debuerit adducere aliquem ad plazo adducat illum de aldeas ad tercium diem : et de alba et de salamanca et de ledesma et quomodo ieltes cadit in doro et de doro ad alá ad XV dies, et de doro acá et de cola acá et de la sierra acá ad IX dies, et de taio ad alá ad XXX dies, et de taio ad acá ad XV dies : et si dixerit —ido est in azaria— dicat cum quo adalil fuit, et ad sua uenida adducat illum : et si torna fecerit de terra de christianos el contendor, las bestias ibi iacendo, adducat illum : et si dixerit —ido est ad uenado aut ad montem— iuret lo quo nescit sua posada, et cognominet companeros cum quibus fuit, et ad uenida de sos companeros adducat illum : et si dixerit —ido est— demandat non crediderit, et iuret lo que per ad alá exiuit ubi dicit et sine arte.

Qui in plazo intrauerit

Toto homine qui in plazo intrauerit et infirmauerit ueniat qui los penos uoluerit saccare et iuret qui enfermo iacet et sine arte, et quando sanauerit respondat : et qui in plazo intrare per adducite *(sic)* homine ad XXX dies et non lo adduxerit faciat la uoce.

Per furto et de con*de*selo

Per furto et per condesiio tam de auer quam de ganado quam de quali quesierit nullus homo ad alium demandare ualia de X morabitinis aut deinde arriba lidiet, et per I morabitinum iuret cum I uicino et per II morabitinos cum dôs uizinos et deinde arriba sibi V.

Qui firmauerit per V morabitinos aut de repto

Illi qui firmauerit per V morabitinos aut deinde arriba recudat a rrepto, excepto per illo quod dicitur ut supra.

Qui demandaret furto

Nullus qui demandaret furto et negauerit et post fuerit uençudo pro illo dent lo dupplado cum III morabitinis.

Qui pignus reuelauerit in uilla aut in

Quolibet homo qui pignus reuelaret in uilla aut in aldea a los andadores de concilio pignorent pro II mo-

Digitized by Google

rabitinis uno pora los alcaldes et alter al quereloso. Et si alcaldes reuelauerit pignos, los alcaldes dicant ad illos qui sunt ibi quod adiuuent eos, et qui noluerit eis adiuuare pectet unusquisque singulos morabitinos a los alcaldes, aut iuret unusquisque cum I uiçino quod non dixerunt —adiuuare nos— : et hoc sit si reuelauerit pignos a los andadores. Et si a los alcaldes reuelauerit pectet III morabitinos los III a los alcaldes et I al quereloso et fatiant testes ut supra dictum est.

De totas las calumpnias

Totas las calumpnias que sunt dictas pera los querelosos sint ad illos.

De ferias dagosto

Isti sunt las ferias dagosto : de die sancti cirici usque sancti cipriani non respondeant per nullam causam, nisi pro morte hominis et per mulier forçada ad uiro, et per homine aut homines aut mulieres feridas aut feridos respondeant. Et respondeant per boue aut per bacca domados et per carro et per quanto pertinet ad era et per pan de panadera et uino de tauernera et per uino de cuba et carne de carnicero et per pescado.

Toto homine qui pan leuare ad terra de mo..

Toto homine qui pan leuare ad terra de moros ille qui lo falare prende lo sin calumpnia, et adducat el corpo a los alcaldes, et fatiant de illo iusticia : et si dixerit —non lo pode prender— iuret cum III uiçinos quod non lo potuit habere nec prendere et tome totum quem li tolerint.

Auer enprestado

Todo auer enprestado non aia ferias.

De las ferias de quaresma

Istas sunt las ferias de XL[a] : respondeant per dineros de laborador, et per açada et per azadon et per podadera : Et dampno de toto labor respondant : per prado et pro uinea et pro misse *(sic)* et per quantum pertinet ad labore et per molinos et per azenia respondeant. Et istas ferias tali foro sit quale in las ferias de agosto. Soldar de collaço non habeat ferias, nec perdida que illa fecerit a suo senor non se paret tras ferias : nec ganado de lacte non habeat ferias. Cauallo de sella nec armas non habeat ferias.

Qui oluer a dar auer in ferias

Toto homine qui habuerit auer a dare et ad altero in ferias intraret petat eum in testigos : de illo quo petierit eum det lo ad VIII dies, et si non dederit, ferias exidas dupplet lo.

Qui carrera uoluerit saccare

Totos homines qui carrera uoluerint saccare si se conuenerint inter se saccent sua carrera et habeant quomodo si saccarent illos los alcaldes : et si non se conuenirent ueniant ad capitulum de los alcaldes et dent illis capitulo III[or] alcaldes qui la saquent : et postquam fuerit saccada qui la serraret aut araret pectet III morabitinos a los alcaldes. Et la carrera que tali modo non fuerit saccada non habeat coto.

Qui cum suo ganado

Toto homine qui cum suo ganado aut cum suas bestias aut cum suo corpore crebantare baladar aut linde aliena pectet II morabitinos et fatiat el baladar aut iuret sibi tercero, si ille qui demandat non potuerit firmare.

Qui salua fe pecierint

Toto homine cui salua fide pecierint ante alcalde et non dederit ea pectet III morabitinos, et dê per si et per su auer, et si non dederint mittant lo los alcaldes in cepo et non sint periurus : et si non dederint accipiat eum absque calumpnia : et si dixerit —non sum ausus accipere illum : adiuuate me— et si noluerit illum adiuuare, pe-

Digitized by Google

ctet illi unusquisque singulos morabitinos aut iuret cum I° uicino quod non dixit illis —adiuuate me— : et si dederit hominem super quem sit usque supradictum diem aut quod det salua fide et si noluerit hoc facere, percutiat eum aut occidat absque calumpnia. Et qui salua fide dederit det ea pro se et pro omnibus parentibus suis quibus fuerit in terminis ciuitatis, et det III homines habeant *(sic)* ualia de la peticione aut sex.

De salua fe per ueritate

Toto homine qui dixerit ad alio —da mihi salua fet— det sua ueritate que la demanda per medo que ea de illo aut de suo auer, et si adsi non fecerit non iela det, et si ueritate dederit det salua fide ut supra dictum est.

De inuenit porcos in la deffessa

Qui inuenit porcos in la deffessa accipiat pro I° quoque quinta de morabitino, media a los alcaldes et media ad opus sui, et hoc sit in omni tempore. Et qui ganado ibi miserit sapiendo pectet I morabitinum : et si dixerit miserit sapiendo iuret quod non misit sapiendo, et pectet I^a quinta de morabitino : et quando disrumperit eam concilio non intret ibi alio ganado nisi cauallo aut mulo et mula de la carrera del pinar ad iuso, et deinde arriba intrent equas et asinos.

Qui aparceria cum suo ganado

Toto homine qui aparceria fecerit cum suo ganado por matener cabana teneat ea usque ad annum, nisi euenerit ei captiuitatem uel inimicitate, et si hoc non fecerit pectet VI morabitinos et tornet ibi el ganado mittendo bestia ad tercio die : et hoc non habeat ferias neque solturas.

Qui perdiderit cauallo

Nullus homo qui perdiderit cauallo alent la sierra det in aflago I morabitinum, et si asno I quarta, et si boue aut bacca quarta, et de L^a oues tres, et de L^a porcos similiter, et deinde arriba ad sua conta, et per moro I morabitinum : et aquent la sierra quarta, similiter cauallo, et asno decima, et per boue sexma et per bacca.

De aldeanos qui laborauerint cum boues

Totos los aldeanos qui laborauerint cum boues dent singulas octauas de ceuada a los iunteros quando seminauerint : ipso anno que non seminauerit aut non potuit seminare non pectet octaua de ceuada a los iunteros.

De quin comparauerit bestia aut b..

Nullus homo qui conparare bestia aut boue et exierit infirmo aut linicioso tornet lo ante de IX dies ad suo dompnus cuius erat el fiador, et iuret cum uicino, et per el asno et per bestia maior cum III, similiter per el boue aut per bacca, que non linticiô depost que lo comprô, et tornet suos morabitinos ad tercio die : et torne suo ganado aut sua bestia aut boue, et si non los tornare ad tercio die dê los duplados, et per duplo et per cabdal mittat bestias, et non habeat ferias neque solturas : et si ante de VIII dies non uiniere non respondeat amplius.

Preso per meu auer

Nullus homo qui dixerit —iste est meus preso per meu auer— et altero habuerit de illo rancura per suo auer, si troxierit ferro in pedes aut in manus et homines de suo seruitio et de suo pan et andare cum illo, sit suo preso, et si non fuerit adsi non sit suo preso : et isto qui uideant alcaldes II^os aut III bonos homines que al primero dará suo auer, et deinde arriba ueniat ille qui primus lo presô et inde totos ad sua conta suos debitores : et ille qui primus tenuerit respondeat cum illo ad altero, et totos similiter respondeant : et iurent tres uicinos aut firment que ipsa rancura habent de illo que demandant, et post respondeat ipse preso : et si uincierit el preso uadat in pace, si non, uadat preso usque det suo auer el contendor.

Qui leuauerit panem ad terra de moros aut armas

Qvolibet homo qui leuauerit panem ad terra de moros aut armas aut mel aut caseum aut cauallos aut man-

Digitized by Google

teca aut alia causa quod de comer aut de armas fuerit perdat omnia que habet, et si corpus suum possunt accipere inforquent illum.

Scriuan de concilio sea escusado

Scriuan de concilio sea escusado de pecho et de tota fazendera, et parta com alcaldes lo que ganaren por alcalderia : ningun omen non faga cartas en a uilla si non fuer por su plazer, et si la fizier nol *(sic)* preste et pectet I morabitinum.

Toto homine qui sacauerit

Toto homine qui sacauerit armas ad bolta pectet IIII^or morabitinos. Et toto homine qui a la defessa exierit cum armas contra altero pecte X morabitinos : si los alcaydes dimiserint sint periuros, si firmas potuerint habere, et si non, iuret cum IIII^or et ille quinto.

Per mortem de hominem et per mulier forçiada

Per mortem de hominem et per mulier forçiada mittat II bestias ante de missa matutinale, et intret se statim : et hoc sit in sabbato : et si lo testificauerit foras cum III uicinos aut cum II^os alcaydes pectet IIII^or morabitinos.

Qui pecierit litte ad alium

Qvi pecierit litte ad alium pectet IIII^or morabitinos si firmare potuerit cum III sin aut*em* iuret sibi quinto : et qui primo pecierit lide pectet IIII^or morabitinos per si et IIII^or morabitinos per alt*ero* : et el que firmare que super si tornô non pectet.

Et per tota peticcione cognoscat

Et per tota peticcione cognoscat aut negat, et si non quesierit cognoscere aut negare mittat bestiam alio die : et cada tercero die mittat bestiam usque cognoscat aut neget.

Vidua per bestia aut per *pigno*

Vidua per bestia aut per pigno de morabitino paret fiel et uadat ad fiel : et per aliam causam uidua non uadat ad fiel, excepto ad radicare.

Toto homine qui pigno..

Toto homine qui pingnorauerit de quali parte que se querit ille uadat sacare la pingnora.

Los alcaydes acotent

Los alcaydes acotent et mittant las bestias in casa del quereloso usque saque ela *(sic)* penora.

Toto homine qui sine mandato

Toto homine qui sine mandato concilii pignorauerit aut de los VI^ex et iudicium noluerit facere et propter illum pignorauerit las bestias ibi iacendo saquet la pignora.

Todos los rancurosos

Totos lan *(sic)* rancurosos de uilla aut de aldeas que habuerit rancura de fora uilla uadant a los VI^ex et a los iunteros et mandent ille prendeire sua integra : et los iunteros sint III^or a los iudicios iudgare, et illos faciant las idas del rey, et quanto per illos se perdiderit aut dampnaret illos lo pectent. Los iuncteros postquam exierint de suo portiello, nec nullus aportelado excepto iudex non prendre magnerium *(?)* per calumpnia que fuit facta in suo portiello, excepto de suo corpo que respondant per penos, quia pendrare in suo portielo postquam exierit del portello.

Todos los lauradores del

Totos los lauradores del castiello usque ad festum sancti martini faciant suo labore, et quod remanserit duplent illum si habuerint cal habundanter.

Digitized by Google

Los alcazeres de las fronteras

Los alcaçeres de las fronteras, si non fuerint serrados ad foro quomo los ortos, non accipiant calumpnias.

Todo homine qui uenerit ad istam

Toto homine qui uenerit ad istam uilla et pignorauerint propter germanitatem per illo quod pignorauerint et per illum la pignora leuauerint usque ad IX dies eat sacare la pignora : et si no la sacaret, cada tercero die mittat bestia usque la saquet, et hoc non habeat ferias neque solturas.

Alcaydes qui a ad bolta uiderint

Alcaydes qui a ad bolta aut baraia uenirent et ferire aut messare et lo uiderint alcayde sua pesquisa de alcayde sit hata v^e^ morabitinos et pectet ille qui percusserit aut messauerit : et II^os^ alcaydes hata X morabitinos sint pesquisa, et leuent lo per la iura que fecerum al concilio que lo uiderit et per X morabitinos arriba per III alcaydes que lo uiderint, et pectet la calumpnia, et leuent lo illos alcaydes que lo uiderint, et per la iura que fecerunt al concelo.

Nullus homo de uilla de alfaates nec de suo ter..

Nvllus homo de uilla de alfaates nec de suo termeno non dent a comer ad nullum hominem excepto illo corpus del rege aut de suo fillio si non fuerit per suo amore : et tota aldea que forçia fecerint ad alcaydes et apelido dederint ad alteras aldeas et no les quesierint adiuuare pectent C morabitinos : et se forcia fecerint ad aliquid aldea rix homo in aldea ubi posare, aut de sua criazon, et apelido dederint, et suos uicinos aut la aldea que lo sopierint no les adiudarent pectet C morabitinos.

Todos nostros pectos a seismos

Totos nostros pectos a seismos pectemus.

Toto homine qui ualia

Toto homine qui ualia habuerit de XX morabitinis si non fuerit scripto in carta et in padron non sit uicino a foro nec tome portello ullum : et super hoc non firmet super altero, et cada die dominico pectet I morabitinum usque intret in carta et in padron, et sit postero.

Toto homine qui inimico

Toto homine qui inimico alieno coiera in aldea aut in uilla qui sit uicino de alfaates et sacado per inimico ad nostro foro pectet C morabitinos in sua casa potuerint testificare con bonos homines adsi como es foro, aut iuret con III^or^ et ille v^o^.

Todo homine de aldea aut de uilla qui forcia

Toto homine de aldea aut de uilla qui forçia fecerint ad alcaydes, illos andando in mandado del concilio aut del rege, et aliquis lex fecerit forçia aut uirto pecte C morabitinos.

Qui matar canes

Qvi mataret galgo aut carauo aut can rustrigo, pectet per el galgo II^os^ morabitinos et per carauo I morabitinum et per rustigo II^os^ morabitinos et per podeco aut per alano II^os^ morabitinos, si ad torto el mataret : et si galgo crebantarem perna, al tanto como se lo matasset, et se non, iuret cum I uicino, si non, peche ela calumpnia.

Quando el rege aut suo filio

Qvando el rege aut suo filio in aldea ubi se acertarent ibi comederint, et el alcayde ibi se acertaret, per suas manus ande lo que comederint, et si non quesierem los del aldea perdan quantum dispisierint.

Digitized by Google

Toto homine qui se aflamare

Toto homine qui se aflamare a uozero det uozero altero dia, exida de missa matutinale a collaccione, ubi mandaret ille alcayde, et si non dederit mittat bestia aut ille uozero non fecerit quando mandaret ille alcayde : et si el alcayde uetauerit uozero, sit periuro.

Primo iunto nec populator non

Primo iunto nec populator non pectet usque annum, sed uadant in fossado et in apilido.

Toto homine qui coral

Toto homine qui coral fecerit sin alcayde apartado pectet L.ª morabitinos a la ponte, aut iuret unusquisque cum III^or uicinos, sin autem pectet L.ª morabitinos.

Toto homine qui intrare cum senor

Toto qui coral qui intrare cum senor, et infirmare in mayo aut in agosto, quantos dies fecerit menos ad suo senior duplet in alios dies.

Toto homine cui mulier

Toto homine cui mulier obierit XV dies ante del fosado, si filio aut filia non habuerit in sua casa sine soldar de medio anno ad riba que XX^ti annos habeat, uadat in fosado et prestet, et si ad*si* non fuerit non prestet.

Todo homine qui sobrino habuerit

Toto homine qui sobrino habuerit in sua casa sine soldar de medió anno arriba que XX^ti annos habeat uadat in fosado et prestet, et si adsi non fuerit non prestet.

Todo homine qui de foro se sacare

Todo omine qui de foro se sacare, no lo mittat dominus.
Toto aportelado qui uocem de latrone tenuerit, perdat el portielo et pectet X morabitinos a la ponte.

Totos los carniceros aut pescadores

Totos los carniçeros aut pescadores aut alios merchanes adsi quomodo ad illos respondierint in ferias adsi faciant illos similiter.

Toto homine qui ante (sic) dederit

Toto homine qui auer dederit ad renouo de dia de sancto martino que cantó el bispo don martino a deuante sin*t* descomunicatos, et ille alcayde qui lo iudgare dare sit periurus et no li prestet : et si potuerit III homines bonos testiguar que lo iudga dar, exeat ille alcayde per aleyuoso del portello, et isto si lo iudgar dar el renouo.

Todo homine qui sua mulier dimiserit

Toto homine qui sua mulier dimiserit de benedictione aut de iuras aut illa si suo uiro dimiserit, uadant al bispo, aut qui tenuerit sua ministraccione, et el obispo enbiet mandato a los alcaydes que adpetent que torne el baron a la mulier, aut la mulier al baron : et si non aututarent aut non apretarent usque se adiuntent in unu, et si adsi non fecerint elos alcaydes, sint periurii et pectent X morabitinos : et ille parente que amparare la mulier pectet X morabitinos cada III° dia que transnoctare in casa del pariente los pectet ubi transnochare la mulier.

Toto homine qui morabitinum dederit per pan

Toto homine qui morabitinum dederit per pan non le det sed quantum dederit in agosto, et isto el que de-

Digitized by Google

derit morabitinum per pan a nnouo : et qui pan dederit per morabitinum ad agosto quanto ualier el pan en mayo at aquela cuncta de morabitinis en agosto.

Totos los homines que morabitinum dederint

Totos los homines que morabitinum dederint per saiales uadant ad mercado et quanto dederint per morabitinum dent tanto ad dompnus de morabitino.

Toto homine

Toto homine qui morabitinum dederit per mosto ante de sancto michael quanto dederint xv dies post sanctum michaelem ad morabitinum dent tanto.

Toto homine qui uineas

Toto homine qui uineas aut açenias aut casas enpenare non le det altera causa per uineas laborare nec per açenias nec per casas usque la sacquet : si ille qui las tenuerit laboret ipse labore quomodo pertinet ad unusquisque tam de uineas quam de açenias quam de casas : et si assi non fecerint, det ille auer quod habuerit a dar et laboret suus dompnus sua herencia.

Toto homine qui se clamauerit ad fir..

Toto homine qui se clamauerit ad firmas si parente ibi connombrare, non conombre in firmas si non fuerit uno parente : et parente est padre aut mater aut frater aut primo aut secundo aut tercero aut quarto : et non mittam magis parentes in firma.

Todolos parientes qui inimico se..

Todolos parentes qui inimico segudarent segudent parentes de ambas partes : et qui non uenier a desafiar aut ad segudare aut al coral, sano sedendo aut in la terra, non tome de omeçilio parte : et si non fuerint parentes de la una parte in la terra, segudem los otros parentes. Et todo omne que dixier —non esto parente— uadant fieles a la terra unde fur, et exquirant quomodo afflarent dicant lo, et qui non uenire a desafidare aut ad segudare aut a corral, sano sedendo aut in la terra, non tome de omezio parte.

Toto iudeo qui auer dederit

Toto iudeo qui auer dederit ad alquilé dê el morabitinum a sex domanas per *(sic)* et soldo per uno dinero a la sedmana. Et totos iudicios qui habuerint iudeos et christianos et firmarem n^os christianos et non firmar el iudeo con os christianos in firma el iudeo pectet ela peteccione duplata tam del iudeo al christiano quomodo el christiano al iudeo : et similiter si i° christiano et el primo iudeo firmare al christiano et altero christiano non uult firmare ipse pectet ela peticcione dupplada.

Toto iudeo que penos thomare sine testes

Toto iudeo que penos thomare sine testes pectet de furto : et neguno christiano non tome aut de *(sic)* filo enparentado nisi de dom*in*us de casa, et si non, qui los tomare pectet x morabitinos. Similiter non leuet homo super se nec alius auer, et si leuauerit non le prestet nec respondeat per illo a nulus homo.

Toto homine qui suo auer cognouerit al iudeo

Toto homine qui suo auer cognouerit al iudeo firme lo el iudeo cum n^os iudeos et cum i° christiano aut cum n^os christianos et cum uno iudeo que lo comparô et con sol et dê otor : et si non potuerit firmare, iure el christianô que suo est et non lo uendidit nec donô nec lo mandô inpenar, et tome ille auer que demanda : et toto iudeo dê otor per ille auer quod ille cognouerint, et si non, dupplet ille auer cum la calumpnia.

Todos homines qui habuerint ad firmare cum

Totos homines qui habuerint ad firmare cum concilio firme con quinque filios de postero al de uilla, et da aldea con aldeanos firme postquam habuit xv annos, adsi quomodo foro est.

Digitized by Google

Toto homine qui per fiaduria

Toto homine qui per fiaduria pectaret dupplet ille per qui pectat. Et toto tercero que habuerit ad firmare per suo uicino firme con altero uicino de ipsa collaccione, et si tercero non habuerit la collaccione, firme ille qui habuerit ad firmare con iii^es uicinos de sua collaccione : et isto est per demandancia que faciat i^us ad altero de uicindade de collaccione que mandent firmare alcaydes.

Todos los que sacarent elas octabas

Totos los que sacarent elas octauas tragam xii octauas al martes et iii^es arrouas et iii^es medias : et estraieras non andent ibi, et si ibi andarent fostiguent la elos alcaydes, et si non, sint periurados : et la octaua uadat al saco, et cada arroua leue sua alcopha, et choya arroua et media, et ela media coya arroua, et lo del estrayo tome lo sô dompno, et tragan iii medias octauas : et quantas octauas, aut arrouas, aut medias non leuarent, tantos morabitinos pectent, et las medias singulas medios : et non tomen sinnon cuchar quomodo mandar el concilio, et non tenda manto nec capa nec strayo el octauero nec mittat mano in saco nec in octaua per tomar cuchar, et el qui tendire octauero sedendo nullo manto nec capa nec strayo aut falarent in falseria pectet x morabitinos alcaydes, et exeat per aleyuoso el octauero.

Toto homine qui ad escuso

Toto homine qui ad escuso medire pectet i morabitinum et las cuchares duppladas, et si negaret iure cum uno uicino : et isto sit a los martes totos, et isto si elos alcaydes no lo apretarem sint periurus : et qui sacarem elas octauas de los morabitinos a los plazos al concilio.

Lidiadores que a lidiar habuerint per iudiccio

Lidiadores que a lidiar habuerint per iudiccio de alcaydes equent illos alcaydes : et de illo die quo equauerint ad tercero dia uadant ad sancta agata ad missam matutinalem et arment illos duos alcaydes, quos ipsi uoluerint, et in sua manu lident. Et postquam fuerint armati iuret qui apparat quod directum amparat, et iuret alterum quod mentira iurauerit. Et qui amparet det fiador quod si ceciderit pectet la peticcion dupplada e las armas si se dampnarent : et tal fiador dent qui uideant elos alcaydes que ualia habent de la peticcione dupplada. Et postquam iurauerint non se manefiestent : et qui intrauerint in ecclesia pectet i° morabitino, et statim saquent eum foras qui eos armauerint. Et si non acceperint el morabitinum aut statim non sacauerint eum foras sint periurati. Et istos moiones de lidiar : el arroo de ortaçes, et agada, et el rio de ponte seca, et de suso como la deuesa taiat. Qui istos coptos passarent firment elos ii^os alcaydes per la iura que han fecta al concilio, et pectent vi morabitinos excepto uiatrero : Et si duos alcaydes lo firmauerint quod ibat carrera, sed la lide ibat uidere, pectet : el liadiador de los coptos non exeant et non accipiant alias armas sinon las suas aut de suo conpanero cum qui lidiat, aut petra aut terra, et non accipiat uestido de ullo homine neque pan nec corte lança que in suo poder tenuerit nec taie renda nec cabeçada nec matet cauallo : et el caualo de so conpanero *(sic)* aut taiaret renda aut cabeçada, iuret que no lo matô neque taiô renda de suo grado et accipiat alterum quomodo mandauerint elos alcaydes. Et postquam los mandauerint ei quod non percuciet eum, no lo percuciat. Et cada uno caualo sit apreciatus in xxx^ta morabitinos. Et tales fiadores dent qui uideant los alcaydes que ualia habeant de las armas et de los cauallos, et qui lo matare ipse elo pectet : et las armas si se dampnauerint qui ceciderint ipse las pectet. Et per las armas et per el caualo non mittat homines in manus, sed los fiadores pectem la apreciadura. Et si el reptado uenier de pede, speret alterum in campo que uideant los alcaydes que aguiiar pode ad illum de todas partes. Et si amparare se potuerit usque ad tercium diem de sol ad sol, uincat suum iuditium. Et si ille qui demandat deuinire de pede, eodem modo speret eum in campo. Et el reptado conquirat lo iii uices in die et percuciat eum cum las armas que tenuerit eum iii uices admantenente in elmo aut in loriga aut escudo aut in las armas que tenuerint aut in corpore, foras la lancea : et si el reptado escapare cauallo conquirat el peon tres uices in die ut supra dictum est : et hoc ita faciendo, usque in tercero die perseuerare potuerit, uincat suo iudiccio. Et nullus accipiat ad alterum ad pissam neque ad coiones. Lidiadores non passent los moiones. Lidiador qui isto todo non compleuerit, sicut in ista carta iacet scripto, per i cadat. Lidiadores postquam fuerint in ecclesia, si confectauerint dent medium morabitinum illi qui armauerint eos : et si ad campum exierint, quantos dies ibi fuerint tantos morabitinos dent illi ille qui ceciderint : si se confectauerint ambos pectent istos morabitinos. Lidiador que corriret antequam ueniat ad sua casa pectet v morabitinos a la ponte. Los lidiadores in unu iacent in manus de los alcaydes, et in unum comedant qui eos armauerint. Et si ille se non confectauerint

Digitized by Google

ambos, non se desarmauerint. Et post del sol posto adducant los a la uilla et in altero dia saquent los armados al campo ante de medio dia : et si los alcaydes ita non fecerint, sint periurati. Portellados de concello non habeant campo deuedado ubi lidiarent. Qui uoces aut siblos dedit ad lidiador qui ceciderit pectet v morabitinos, si ei firmauerit. Quolibet homo qui dixerit ad lidiador

Qvolibet homo cui eguaya debuerint dare

Qvolibet homo cui eguaya debuerint dare usque III nouem dias non dederint illi eguaya *(sic)*, iuret solus et raquent so iuuizio : et in las eguayas ille qui sacauerint por peior, si la pecierit, equent lo cum illo. Et ad uicinum eguaya de uicinos, et ad morador de moradores. Et qui habuerit in firmaret, ipso firmet unde fuit aut testificare ad uicinum cum uicinos et ad morador com moradores : et tota firma que firmaret, ipso firmet unde fuit facto castigo *(sic)*, et ista causa que fuit mercada aut dada. Et qui ad morador habuerit dare eguaya aut iurare aut firmare, si uicinos ibi leuaret non cadat per ipso.

Los alcaydes quando exierint de alcaldia

Los alcaydes quando exierint de alcaldia quomodo tenuerint los presos con el zepo adsi lo dent a los alcaydes alteros que intrarent.

Totos carnizeros qui compararent carneros

Totos carnizeros qui conpararent carneros aut uacas aut alio ganado per uendere non se paret ad suo dompnus tras ferias.

Tota bestia que dederint ad aliquem (sic) non

Toto bestia que dederint ad alquilé non habet ferias ille aut quod habuerit ad dare per la bestia de alquilé.

Toto homine

Toto homine qui mentira iuraret aut firmaret, et super illo bona esquisa inuenerit, et ista pesquisa faciant eam los alcaydes aut los VI iurados usque la mediatate, tresquilem lo, et exeat per aleyuoso et magis non habeant portello nec firmet.

Ganado de lacte non habeat

Ganado de lacte non habeat ferias.

Toto aportellado

Toto aportellado que em pro de conceio fuerit ad illo que fuerint demandar super suo auer comedant : et si al concello demandar que comedat, et propter hoc acotat, pectet VI morabitinos, et sit illis en periurium : et si pingnorauerint similiter : et si non habuerit illo cui uadunt demandar, seruiant illi el concello de uilla, ad x alcaydes uno carnero et v gallinas, et si magis ibi fuerint ad sua compta, et si minus ad sua compta : et isti sunt los aportelladores : alcaydes et uozeros et maiordomo et scriuano : et ad suos cauallos singulas medias octauas de ceuada, et ad bestia mular Ia tercia, et si magis pecierint no lo dent : et super hoc acoutauerint aut pignorauerint pectent VI morabitinos a los alcaydes, et sit illis in periurium : et habent lo los VI iurados et IIIor de la uilla los seruiant, et comedant cum illos, et si magis ibi comederint pectent singulos morabitinos : et elos alcaydes aud los uozeros ibi lo pectent, et si ita non fecerint sit illis in periurium. Alcaydes que leuarem conducto en otra parte leuem en quadragessima, ad IIos octaua morabitini, ad IIIor Ia quarta, et si magis ad sua compta, et se mays leuarent no les dem nada : et de esto apretent los LXa pera la ponte.

Toto homine qui per inimicitate uenerit de alia

Toto homine qui per inimicitate uenerit de alia uilla ad ista et alio homine de alfaates dixerit —meus inimicus est— et uadat super inimico firmet ille qui demandat con III uicinos que antes uenit ad alfaates que ille et non acceperunt suos parentes nec ille omicidio, et postea respondeat : et per tota demandantia que non potuerit habere directum in una alcaldia, el altera alcaldia ande sua uoz deuante de ille qui demandat, et isto se antes non potuerit habere directum.

Digitized by Google

Los porteros accipiant el

Los porteros accipiant el portadigo et dent el tercio ad suas posadas et dent illum ad tercio dia, et sint *(sic)* non dederint eum, accipiant pignora per dupplo et per copdal *(sic)*.

Tota la uilla de alfaates

Tota la uilla de alfaates et el termino ad la terra uirgem tregua habuerit et per ibi transierit ganado aut arabadura accipiunt illum, sint *(sic)* autem illos pectabunt : et ela uilla rayguent se, et si non de la terra uinier se raygarent, si tregua crebantarem, illos la pectent, et in illa uilla los iurados elos rayguem et si no los radigarent, sint illis im periurium.

Qui fiel parare ad suo ui..

Qvi fiel parare ad suo uezino ipse uicino pectet illi sanitatem : non dederit *(sic)*, non ueniat ad fiel : et si pingnorauerit, tome pignore dupplada : et si ueritatem dederit et ad fiel non uenerit, pectet I° morabitino, si negaret firme lo cum illo uicino quod demostrat ei fiel de uilla aut uizino, et pectet sicut scriptum est.

Mulier si obierit

Mulier si obierit et ad suum maritum fuerit apposita, iuret cum XII^cim^ uicinos si cum illa mala stantia habuerit, et salua fidem dederit ille, lidiet si la salua firmauerint III^or^ alcaydes.

Iste est uno terccio

Iste est uno terccio de la uilla : de sancti iacobi sic quomodo uadit la cal derecta pera sancta maria : et inde sancti iohannis : et altero terccio inde arriba. Et los uozeros cum los iurados andent per las cales et uideant quisquis qualis uita uiuet, et si non ita fecerint sit illis in periurium. Et unaquaque aldea ueniant III^or^ homines bonos et iurent que se radicent, et si non se radicauerint, los de la aldea elo pectent ille dampno qui ibi fuerit facto per latrones et per homines malos. Et isto qui in ista carta iacet non iudicauerint, los alcaydes sint periurados et habeant maledicciónem de Christus.

Qvolibet homo qui ha..

Qvolibet homo qui habuerit castello aut ponte facere faciat de marccio usque ad festum santi martini, et si ita non fecerint dupplent la soldada, et illos maiordomos quod acceperint soldada de concilio duplent la soldada perque non apretant illos quod debent facere ponte aut castello.

Isti sunt chontos de concilio

Isti sunt choptos de concilio : qui corrent cauallo de la ponte adta la deffesa corrant, et de sancta maria et de sancto iacobo ad alá corrant, et per pecceros homines aut mulier matarent deinde auante per occasion, non exat inimico, nec pectet calumpnia, et qui de istos coptos ad acá corriere cauallo et nemiga fecerit pectet sua calumpnia, et si homine matarem, enforquen lo si lo potuerint habere, et si non perdat quanto ouier adsi como es en nostro foro, et si de los coptos ad cá correm nisi in die sancti iohannis baptiste, et in die sancti petri apostoli, pectet, et in uia sancte marie magdalene semper corrant cauallo quicquid uoluerit : et si per pecceros homine matarent aut ferirent non pectent calumpnia.

Toto homine qui demandare aut

Toto homine qui demandare aut altero aut aliquam causam dicat ela demanda, et si non uult dicere, no le respondat alio, et ibi mittat in sua ueritate quia directo demandat, et si non dederit non respondat, et el alcayde que mandar responder, si non dixerit antes perque demandant ille auer, sit periurus et no le prestet.

Toto homine qui porcos uelar per ceuera

Toto homine qui porcos uelar per ceuera det per lo porco annal aut magnu octaua de centeno per anno, et qui minus fuerit de anno modo *(sic)* octaua.

Digitized by Google

Qvi uelare capras accipiant el quinto

Qvi uelare capras accipiat el quinto de chibos, et cada octo dias dominguera.

De isto anno a deuante non

De isto anno a deuante non habeat magis de XII alcaydes et det I° escriuano.

Toto homine de alia uilla que uenerit

Toto homine de alia uilla que uenerit demandar hereditate et auer, nostro uicino per nostro foro le respondant.

Todo homine qui bes..

Toto homine qui bestia habuerit ad mittere in nocte, uadat demostrar plazo ad foro, ubi alcayde oueier, cum fiel de carta ad suo contendor et mittat la antes de missa dominica in mane.

Toto homine qui pennos

Toto homine qui pennos pendrare, si uince ut el capdal, uincat elos penos.

Toto homine qui uoce baraiar si uincerit

Toto homine qui uoce baraiar si uincerit ille aut quod demandat ela uoz uincat los pennos de las calumpnias quod acceperit de la calumpnia et el capdal, et si non uincerit la uoce nec capdal quod demandat non uincat elos pennos de las calumpnias, nec nulla calumpnia.

Toto homine qui uindir en aldeas aut leuar

Toto homine qui uindir en aldeas aut leuar pan a las terras a li acotarem los alcaydes pectet III^or morabitinos, et estas per esquisa directa, si non, iuret cum III^or uicinos.

Toto pan qui uenerit de las aldeas

Toto pan qui uenerit de las aldeas aut de alia parte, et no lo uendire en mercado pectet I morabitinum, et si la in las casas uendire pectet I morabitinum, et in cucha casa el o uender pectet III^or morabitinos.

Toto homine que pan quisier

Toto homine que pan quisier conparare I° morabitino a la setmana et non mãgis, et si magis conparare pectet II^os morabitinos, et isto en mercado.

Qui alfoli tenuerit in illa uilla

Qvi alfoli tenuerit in illa uilla uendat ubi uoluerit, sed los comparadores non toment magis de una morabitino a la setmana.

Et in mercado andent XXVI

Et in mercado andent XXVI octauas et non magis, et qui magis troguier pectet I° morabitino et las octauas conram so derecto, et non con coruo, et si adsi non fecerit pectet I morabitinum.

Nulla mulier qui la octaua di..

Nulla mulier qui la octaua directa non troxierit pectet I° morabitino et si non habuerit unde prentet fostigada.

Digitized by Google

Toto recapton

Toto recapton qui ibi andare aut recatona pectet I morabitinum, et si non habuerit unde lo pecte, fostigarent la mulier, et el baron iaçat IIos meses en cepo.

Si octauero ueio ibi andare

Si octauero ueio ibi andare pectet I morabitinum, aut si alcayde aut uozero lo uiderit ille lo firment, et si non sit periurus.

Homo qui disrumperit casa aut

O homo qui disrumperit casa aut tenuerit cepo de concilio pectet La morabitinos et si homo sacare del zepo pectet C morabitinos et mittat suo corpus en cepo. Et los alcaydes non tenea*n*t homine in cepo magis de tercero dia : el que fure de iusticiare iusticiem lo, et qui non fur de iustificare dè lo de mano, si adsi non fegerem sint periurus.

Nullus homo qui hereditatem uen..

Nvllus homo qui hereditatem uendiderit, ó pingnorauit ad iudeo pectet X morabitinos, et los alcayde snon apretarent caia les en periuro.

Toto homine qui hereditatem

Toto homine qui hereditatem uendiderit et mandar a canonico pectet X morabitinos, et non preste.

Ad hoc sunt aduenidos

Ad hoc sunt aduenidos los bonos homines et concilio de alfaates, que sedeamus todos unus, et clamemus una uoz de alfaates, et seder todos amigos, a bona fey, sine mal engenio.

Todo homine qui matar

Toto homine qui matar ad altero sedeat aleyuoso quomodo omine que mata suo amico, et uada per aleyuoso de concilio : et toto homine qui ferir ad altero de petra ho de cuithello, aut de quali cosa uoluerit, quomodo ferir in ipso lugar dèl el ferido altera tal ferida, et super isto pectet sua calumpnia e*t* iaga encerado usque det directo, et quantas uices lo testificare en cal foras de casa pectet X morabitinos, si lo firmare cum IIos alcaydes aut cum III uicinos, et qui lo bandear de lingua ho de fecho sedea aleyuoso de concello, et los parientes de magis cerca lo prendant lo apretent con los alcaydes, et si adsi non fecerint sint periurus et aleyuosus de concilio, et super istud uadat concilio a la casa et prendant lo e*t* metan o en cepo usque dent directo, et se fuxieri uadat pèr aleyuoso de concilio, et suos parentes den lo por enemigo, et se com pariente souier ad benfazer, ipse parente pectet ela calumpnia. Et per isto toto firmare non recuda a rrepto, nec non se alcet ad rege nullus homo per isto. Et todolos que uenierent sedeant in ista amiçade, et qui ibi noluerit sedere sedeat aleyuoso de concilio, et maledicto de deus omnipotens, qui fecit celum et terram.

Toto auer qui est iudga..

Toto auer qui est iudgado de alcayde per dat ad VIIIo dias aut quali die uoluerit non se pare tras alteras ferias, nec tras alteras respusas et alteras firmas, et alteras respusas et iuras : quando mandarent alcaydes que iactarent la respusa respondant unusquisque ad suo plazo.

Nullus homines qui hereditatem

Nullus homines qui hereditatem aut alios aueres de parentes partierint, deuante fieles partant aut deuante parentes : si ita non fecerint non prestet sua particcione.

Nullus homo qui matare

Nvllus homo qui matare uenado alieno de sauso tome la perna, et si lo sacar de mandado alieno dè lo dup-

Digitized by Google

plado con mm^or morabitinos : et iuret dompnus del uenado cum uno uicino quia ille ibat tras ille ad suus erat el mandado, et si noluerit iurare nec tome el uenado nec calumpnia.

Toto caualero aut peon

Toto caualero aut peon quando audierit apilido, et non fuerint trotando aut corriendo, et non exierit de uilla et de aldeas priuado, al peon messen le la barua, et al cauallero corten le el rabo al caualo, si potuerit firmarem con m^es uicinos, et super hoc pecte la calumpnia.

Todo ortolano ad foro

Toto ortolano ad foro tali sit de natiuitate usque ad natiuitate sit, et si adsi non fur, et quomodo pertinet con suo orto, non sit ortolano ad foro.

Nullus collazo aut portellado

Nullus collazo aut portellado quia auer aut bestia furtare aut leuare aliena suo senior la pectet.

Nullus alcaydes nec

Nvllus alcaydes nec uozeros nec scribano nec iuda *(sic)* non sedeant in cuncta de concilio.

Alcaydes de concllio

Alcaydes de concello sedeant usque ad sancta maria de februarii : alcaydes de rege intret cada anno cum alcaydibus de concilio.

Las calumpnias los alcaydes

Las calumpnias los alcaydes iudicent in die iouis : et si el iouis primero no lo iudgarent, soltem las bestias usque altero ioues, et exquisa qui habuerit ad dare dent altero iouis : et si non dederint partam se de illis quia demandarent, et si aliter fecerint los alcaydes sint periurii : et non faciant corral excepto mercoles et sabbato, et si fecerint sint periurii : et alcaydes non petant in aldeas neque in uilla, nec andadores, nullus pedido, et si lo pecierent sint periurii et no les prestet.

Nullus frater qui se mentire (sic) in freiria

Nvllus frater qui se mentire *(sic)* in freyria dê medietate de suo auer ad suos parientes quomodo si fuisset mortuus.

Todo alcayde qui caualo

Toto alcayde qui cauallo non habuerit non iudicet nec prestet suo iudiccio, et sit periurus.

Todos homines qui ualia hab..

Totos homines qui ualia habuerint de c morabitinos et non habuerint caualos, ipsos dent el comer al rege quando uiniere a la uilla.

Nullus homo qui morir

Nvllus homo qui morire et troxierint cauallo per la uilla aut flanto de calle pectet mm^or morabitinos.

Toto caualero

Toto cauallero qui lorica uistire in la coyta, aut fuerint in almofala aut in azaria, tome media racciô. Et si leuar totas armas, tome entegra racciô : Et isti si fuerint inter totos de c caualleros arriba.

Digitized by Google

Toto homine qui ad firmare

Toto homine qui ad firmare habuerit et sŭas firmas alongare iure, quanto ille pote pesquirere, que per ad alá son ubi dicit, et ibi lo metat in la iura quia testes fuerunt de illa peticcione.

Toto uocero nec alcayde quia

Toto uozero nec alcayde quia acoptar, excepto per calumpnias de concilio, sint periurii.

Toto homine qui egua

Toto homine qui egua habuerit no la deycte ad occulo de cauallo qui in prado pacire, excepto de almofala, et si la dectare pectet I morabitinum.

Toto auer de caualgada

Toto auer de caualgada nem de conpana non habeat ferias, nec de uedamento.

Totos penores

Totos penores que iectarem per pan et per uino et no los sacarent usque ad VIIII dias non respondant per illos sed

Toto homine qui prendarem pala et stacho

Toto homine a quiem pendrarem palea et staco et mittere bestia, et non parar fiel super illa primera dia mittat alia bestia, aut prendarent illos pennos de I° morabitino al foro : et quantos dias passare de terccero dia tantos morabitinos pectet, et si fiel parare super la bestia primera respondat.

Et si alcaydes nec uozeros

Et si alcaydes nec uozeros nec ad scriuano non pararent fiel per los pennos quia prendarent in suo portiello non respondant magis.

Coral de alcaydes est dicto

Corral de alcaydes est dicto que non iudicent iouis calumpnias, et si se alçare mittat suas bestias ad tercero dia super alteras qui ibi iacent : et in mercoles iudicent alteros iudiccios, et in sabbato desafiados : et si alcaydes se adiuntarem per pro de concilio no les cadat im periurio, sed non iudicent in corral, excepto illos III corrales que son dictos.

Alcayde non remude suos plazos de

Alcayde non remude suos plazos de una collacione ad altera, et si remudare sit periuro, excepto per altero dia ad sua collacione.

Toto homine qui mulier habuerit infirmare (sic)

Toto homine qui mulier habuerit infirma aut suo caualo aut ille non uadat in fossado si potuerit firmare con III uicinos, et el aldeano con nos aldeanos tres : si firmarent non pectent fossado nec in apilido.

Toto homine qui habuerit

Toto homine qui habuerit ad deffiare deffide ille de si circa.

Toto homine qui sua bestia

Toto homine qui sua bestia enprestare ad altero, aut alquila *(sic)* leuarem, et magis la leuare de illo lugar quod dixerit, dê la dupplada con la calumpnia.

Digitized by Google

Toto homine qui bestia leuare

Toto homine qui bestia leuare ad alquilé et la perdir aut morire firme lo con III uicinos tales como dompno de bestia est, et respondat ad repto : et si firmas non habuerit iuret con IIII^or^ et ille quinto, et inter lide et iura quale uoluerit el quereloso, et isto per bestia de V^e^ morabitinis arriba, et deinde ad iuso iure quomodo foro est.

Toto homine qui bestia

Toto homine qui bestia leuar ad medias et dixiere —furtaro mi a bestia aut perdila— firme con III ad tales como dompno de bestia est : et si habuerit per que recudat : et si non ouier firmas iuret con IIII^or^ et ille V^o^ et dê la medietate de quanto ualia la bestia in auer ad dompno de bestia.

Nvllus menestral

Nullus menestral quia demandar merenda per lauor qui habeat ad facere pectet I morabitinum, si firmare potuerit, aut iuret cum uno uicino.

El dia de sancto martino

E el dia de sancto martino, quia intraret el ganado ad estremo, de C ouelas arriba, qui aquiem de serra remanescerent, corrant illas II iurados de la raphala con II^os^ uozeros de concilio, et accipiant de illas II carneros cada dominico usque dent cauallero, et intrent al estremo : et ista caualeria ubi magis medio habuerit ad ipsa parte hy stent los caualleros : et de ista calumpnia accipiant medietate los uozeros, et de altera medietate los iurados de la raphala : et de XL^a^ uacas qui ad aldea uenierent non corrant, et de XL^a^ *(?)* quia non uenirent ad aldea corram cada dominico I uaca usque dent cauallero : et de XX^ti^ V uacas qui se afflegarent con oues in cabana non dent cauallero : et quael ganado aquem la sierra andare per corredura quia faciant los caualeros non habeant elos alcaydes parte, nec alende la serra, de corredura que faciant, excepto quomodo est dicto ut supra.

Todo homine qui ualia habuerit

Todo homine qui ualia habuerit de XX morabitinis et non arare dent uno denario a los andadores, et non les dent alteras octauas, et el que arare con boys : aldeanos dent singulas octauas tritici, et uidua similiter, et el mediero media octaua.

Nullus homines qui iuramento fecerint

Nullus homines qui iuramento fecerint super concilio pecte X morabitinos.

Vidua que non habuerit ualia

Vidua que non habuerit ualia de XX^ti^ morabitinis non dê ad iunteros nada per que se case, et si dixerit —non habeo ualia de XX^ti^ morabitinis— iuret con IIII^or^ uicinos et non pectent.

Ladron que matare

Ladron que matare aut furtare inforquen lo, et preste so auer a suos parentes.

Todo homine qui alcaydes

Toto homine qui alcaydes iusticiarem non pectet nada a los iudices.

Nullus homo qui filio aut sobrino

Nvllus homo qui filio aut sobrino habuerit, et altero matare, non pectet pro illo suo auer suos parentes nem so padre nec muliere sua medietatem de suo auer : si suo uiro matare altero non perda la mulier suo auer.

Digitized by Google

Los VI habeant corral cada uernes, et qui

Los VI habeant corral cada uernes, et qui ibi non uenerit pectet I° morabitino si non se expedire : los alcaydes non stem en corral con VI, nisi quando enuiarem per illos : et si los fallarent exquisa, et les dexierem que se partam delo, et non quesierent, caia les en periuro, et pectet C morabitinos al concilio. Los alcaydes del rege, nec de uilla, non dent quinta et no los prenderent per posta, et si prendarent dupplent los penos. Et, el anno que fur, iudice non iudgue quinta : ataleros nec adalil non dent quinta : nemguno de los LX^a non intrent in almoneda, et si ibi intrar exeat per aleyuoso de concilio et pectet X morabitinos.

Toto almonedero que prendare in la cal..

Toto almonedero que prendare in la cale et II^os de la calle quisierent per los penos iurarem, et si non, dent los dupplados, et in aldea similiter.

Toto homine qui acceperit

Toto homine qui acceperit oues per suo dampno ubi andarent carneros castrados dè las duppladas per illo labore, quomodo dicit ut supra : et boue aut uaca aut bestia maiore qui intrare in labore alieno pectet decima de morabitino. Si intrare in prado, decima pectet : et si sapiendas fecerit dampnum pectet tota sua calumpnia, quomodo dicit ut supra : per toto ganado dicit isto, quomodo dicit in alio loco, qui debet unusquisque ad pectar : et per gallinas qui fecerint dampno in ortos, aut in alio labore, pectet suo dompno per V octauas de pan, et deinde ad sua conta : et per borrico qui fecerit dampno pectet I° denarium, et dent de borrico VI dineros en diezmo, i de poltro ho de muleto una quinta de morabitino.

Toto homine qui escusado fur

Toto homine qui escusado fur de fossado et de apillido non decte sorte in alcaldia nec in uozeria nec in iudgado.

Toto homine qui auer habuerit a dar altero

Toto homine qui auer habuerit a dar altero et el altero ad ipse qui demandat cuntensse et compleat unusquisque unus ad alteros super illo quod tenet casa unusquisque.

Nullus homo qui iudiccio ha..

Nullus homo qui iudiccio habuerit non se adobe con los alcaydes, et si se adobare, sedeat aleiuoso, excepto per suas calumpnias : et si illos se adobarent, sint periurii : et las calumpnias si fuerint factas in sua alcaldia, et si non demanderent alcaydes calumpnia in ipso anno qui fuerint factas, alcaydes non demandant alii alcaydes que entrarent illa calumpnia, sed demande el quereloso suo derecto usque habeat directo.

Alcaydes que furent en apillido aut

Alcaydes que furent en apelido aut in fosado non dent nisi ad III° alcaydes soldada.

Toto homine qui robre

Toto homine qui robre cortar et no la laborare pectet I° morabitino excepto in sua heredade.

Toto homine qui arbore cortar

Toto homine qui arbore cortar per facer suo labore usque VIII dias, et si in istos nouem dias altero hominem laborare, pectet lo con III^or morabitinos, et si usque ad nouem dias non laboreire non le pectet nulla res.

Toto homine qui fuerit escusado

Toto homine qui fuerit escusado aud de apillido aut de posta, si almonederos los prendarent, den los penos duppladoss.

Digitized by Google

Toto auer iudgado de alcaydes

Toto auer iudgado de alcaydes aut de alcaydes et conuenidores non habeant ferias neque solturas.

. . . . . .

Toto homine qui laborare in sabbato de medio dia arriba pectet uno morabitino ad suos uecinos a los uoceros, et in illas aldeas pectet I° morabitino ad suos uezinos, et per isto non parent fiel sed prendarent penos. Qui fuerit ad grauata I° morabitino et inde aduante II morabitinos.

Ad todo pastor qui ganado dederint

Ad todo pastor qui ganado dederint ad uelar dê y fiador per ganado et per bestias de la cabania, et ille tome recapdo de los que ille coyre, et si non fecerit respondat ille per illos.

Toto homine qui se a carta

Toto homine qui se a carta alcaçare *(sic)* et el alcayde a la carta los dectare ante el alcayde saquent fiel, et dicat el alcayde ite *(sic)* a la carta iacuerit adsi compleat de directo, et si altera guisa los iectare sala carta sit periurus et no le prestet.

Nulli homines qui

Nvlli homines qui pactum fecerint super concilio pectent x morabitinos.

Toto telero qui teia aut

Toto teguero qui teia aut drielo uendire et per aquam se dampnare ante de anno, cambie lo, si adsi non fecier pectet III^or morabitinos ad dompnus de labore, et camiet ela teia aut el adrielo, et non habeat ferias.

Los alcaydes quando en almo..

Los alcaydes quando en almofalla aut in apilido et fuerint in aldeas, los qui ibi fuerint totos faciant una dispensa ad sua conta et non leuent inuitatos : et se adsi non fecerint non les dent a comer, et sint periurii.

Toto homine qui suo cauale ad..

Toto homine qui suo cauallo adduxerit de fosado aut de apilido et fore crebado aut dampnado monstre lo ad III uicinos aut duo alcaydes, et erecten lo de concilio, si lo demostrare usque ad tercero dia et con III uicinos, quia alá se dampnô in ipsa azaria, aut in ipso apillido, et si non fecerit non le dent nada de concilio nec de conpania.

Toto homine qui pennos alenos tenuerit per suo

Toto homine qui pennos alenos tenuerit per suo auer inprestado aut per alio auer mudado aut pennos rematados, dompnus de penos non uoluerit sacar los, faciat illi qui tenet los penos testes, et si ad terccero dia noluerit sacare, uenda los et iuret cum I° uicino qui los uendiô, et si non apriete et integre se de suo auer, et si superare dê lo ad dompno de penus, et se non se entreguare, pendrent por lo demays usque se entreguet.

Toto homine qui fuerit (sic) ad altero

Toto homine qui ferir ad altero non habeat ferias, nec mulier forçiada non habeat ferias, nec homine qui matare altero numquam habeat ferias, et si fuxire en la alcaldia, quia intrare el homine in altera, adsi respondeat, et assi intret in manos de los alcaydes quomodo de la alcaldia primera : et toto el alcayde que todo esto adsi non iudgare sit periurus et non prestet suo iudiccio.

Digitized by Google

Toto homine qui conparare hereditatem

Toto homine qui conparare hereditatem et potuerit firmare quia magis habeat suas firmas de anno qui la conparô non respondeat per illa, et suas firmas non respondant ad repto, et ille alcayde qui mandarem respondere sit periurus, nec se alçe al rey.

Toto homine qui adduxerit uino de foras

Toto homine qui adduxerit uino de foras usque ad sancto iohanne, ille lo uendat per sua mano, et si alios homines lo conpararent de nostros uicinos pera uender pectet x morabitinos.

Nullos adportellados del

Nvllos aportellados del concilio, adsi de LX^a^ quomodo alcaydes de concilio quomodo iunteros quomodo alcaydes de germanidade, non intrent in almoneda, et ille qui ibi intrauerit exeant per aleyuoso de concilio, et pectet x morabitinos.

Los alcaydes quando

Los alcaydes quando intrarent in la alcadia acotent a totos los recatones quomodo iacet in la carta, et asi stent toto el anno, et si non fecerint sint illos alcaydes periurii et aleiuosos.

Todo alcayde qui altero homine

Todo alcayde qui altero homine mandare aut embiare in carrera super concilio, exceptos iuncteros, exeat per aleyuosu de concilio et pectet x morabitinos, et caualeros de concilio uadant ubi manda el concelo.

Toto homine qui uindimiar

Toto homine qui uindimiar antes del copto, adsi comodo iacet in carta, pectet III^or^ morabitinos ad suos linderos, sit *(sic)* potuerit firmare, sin autem iuret con III^or^ ca no a los alcaydes.

Toto homine ad qui deman..

Toto homine ad qui demandarem morte de homine ueniat dare directo, aut mulier forciada ueniat dare directo, et si non uenerit et per singillo de rege fuerit et lo adduxier, sedeat inimico de concilio et de suos parentes.

Toto caualerô de raphala qui de..

Toto caualero de raphala qui debuerit dar soldada ad altero caualero non habeat ferias, et adsi lo prendant quomodo per temperia.

Todo aldeano postero qui

Todo aldeano postero qui lo ferire aut messare pectet III^or^ morabitinos si potuerit firmare aut iuret con III^or^ talis cum illo, et si fecerit liuores pectet VIII° morabitinos, et si lo matarent pectet L^a^ morabitinos et exat inimico, et si lo potuerint habere inforque lo, si uera fuerit, et si non lidet, et si ceciderit enforque lo.

Quolibet homo qui hereditatem tenuerit

Qvolibet homo qui hereditatem tenuerit de suo parente uel de parenta, aut de cognatos aut antenatos, et post obierit, aut in uita la habuerit ad dare et uincido fuerit per illa, si fuerit adpaniguado, alze so pan et lexe sua heredade, et si fuerit baruecho dê el quarto de el pan a quibus pertinet, et si fuerit uinera, si la demandare usque in paschua de resurreccio, respondat per illa, et si lo uencire per illa dê illo quod mentierit in labore, et si no lo demandare usque in paschua, la uinea uindimia la ille qui la tenuerit, et post lexe la uinea a quibus pertinet.

Digitized by Google

Qvolibet homo qui tenuerit paren..

Qvolibet homo qui tenuerit parentem orphano cum hereditate, si aliquid arrumperit hereditate de ille parente faciat si uoluerit, sed non thome magis del esquilino de la hereditate usque teneat el parente.

Toto homine qui in portello alieno in..

Toto homine qui in portiello alieno intrare perdat ille auer qui habuerit, et fazer iusticia del corpo del concilio.

Nullus homo qui altero fiare nòn habeat ferias

Nullus homo qui altero fiare non habeat ferias.

Nullus almodenero (sic)

Nullus almonedero qui a uozero se alçare no le prestet per penos que teneat de la cogedura, et lugo cognoscat aut neget.

Los almonederos quando coyrent almoneda

Los almonederos quando coyrent almoneda semper sedeant cum nos de LXa.

Nullus homo qui mataren porco de ce..

Nullus homo qui matarem porco de ceua usque nos morabitinos aut minus, si ualuerit, suo dompnus iuret cum uno uicino et pectet ille qui lo matare.

Los alcaydes accipiant x morabitinos

Los alcaydes accipiant x morabitinos unusquisque in soldada de las calumpnias et magis non, et si magis tomarent antequàm exeant de la alcayderia den lo cabal, et si ita non fecerint den lo dupplado et perda ela soldada.

Toto alcayde qui bolta

Toto alcayde qui bolta uiderit et non fuerit ad illa exterminare unus ad alius sit periurus et pectet x morabitinos.

Scribano de concilio

Scriuano de concilio qui in falseria fallarent, aut noluerit dicere lo que en na carta iacet corten le ela mano et uadat con os caualleros usque se contem totos que non fuerint in mandado de concilio, et dê la carta postea in concilio. Alcaydes nec uozeros nec maiordomo non faciat amizdade super concilio, et si fecerint sint periurii et pectent x morabitinos.

Quando uinier el rege a la uilla

Qvando uenerit el rege a la uilla uadant nos alcaydes a recibir lo a las alcaldias, per dar a comer, et quando se fure uadant cum illo usque exeant del termino, et si ita non fecerint pectet el cabildo x morabitinos.

Nullus homo non uendat

Nullus homo non uendat lenia in el azougue, sed in sancto petro et ad sancti iohannis, et ille qui la uendire in l'azogue pectet I morabitinum.

Toto homine qui ferrirent

Toto homine qui ferirint aut muliere forziada si se iectar al corral iudguen lo en dia sabbato.

Digitized by Google

Nullus homo qui uino

Nullus homo qui uino pregonar, quomodo elo pregonare no lo monte magis, et si magis le dederit aut medida tenuerit falsa pectet I morabitiuum.

Las octauas

Las octauas, quando el concilio elas metire en almoneda, la cuchar seda quanto mandare el concilio, et si adsi non fuerit pectet el octauero X morabitinos.

Nullus homo qui plazo

Nullus homo qui plazo quier de corral et non ouier directo in la alcaldia quia intrare illa uoce ande primero deuante que andaua.

Toto homine in cucha

Toto homine in cucha casa iogarem dados de noche inforquen lo quomodo ladron, et illi qui iogarent pectet X morabitinos pera la ponte.

Nullus homo qui desatare

Nullus homo qui desatare castiello nouo nem ueio aut sacare terra de iuso sin mandado de concilio pectet X morabitinos. El maordomo de concilio cada uernes dê copnta a los LX^a^, et si ita non fecerint sit periurus.

Nullus homines qui fuerint

Nullus homines qui fuerint in conpania, et aliquid uenado mataren, ille qui lo mataren tome el corio et partan la carne : totos dos los aportellados de concilio intrent per sancta maria de februarii con alcaldibus de concilio.

Nullus ierno nec fi..

Nullus ierno nec filio, sedendo con socros aut cum patre aut cum matre aut con parientes, adrumperit hereditate aut posuerint uinea aut calumpnia non prendat magis in particione de suos fratres.

Toto homine qui

Toto homine qui dampno fecerit in labore alieno, quomodo dicit ut supra, et reuelare carneros aut porcos aut cabrones a dompno de labore pectet II morabitinos si potuerit firmaret, sint *(sic)* autem iuret ille qui los comparat con III^or^ uicinos qui no los reuelô, et postea responda per el dampno qui fecit suo ganado, et si non uult iurare, los carneros aut porcos aut cabrones aut alio ganado quia amparô, sequisier pastor, sequier dompnus de ganados dellos carneros aut alios ganados, illos qui acceperit dompnus de labore dê los dupplados ille qui los amparare con II^os^ morabitinos.

Todo homine qui ioquinos

Toto homine qui choquinos uelarem con porcos aut corderos con oues aut alio ganado et aliqua res perdiderit respondat per illos ad suo dompnus.

Allas calupmnias

Allas calumpnias qui dicit per contamento *(sic)* de alcaydes de corral, aut de baraia, aut de bellatores, per quem dicit ut supra, sua parte habeant et escriuano.

Totas calumpnias

Totas calumpnias aut forçia qui fecerint alcaydes, aut in aldeas aut in alio loco, illos andando in pro de concilio, sint temperas calumpnias per alcaydes.

Digitized by Google

Toto homine qui bona muliere

Toto homine qui bona mulier fure et suo marido fuerit postero suos aueres et suo corpo habeat foro de uicino.

Qvolibet modo (sic) qui non pectet

Qvolibet homo qui non pectat nec faze fazendera per ipse dizem morador, et ad ipse et ad collacios et ad solariegos et ad totos aportellados alienos habeant calumpnia de moradores, et firmet com elos unus ad alteros, aut con uicinos qualis habuerint.

Toto homine qui dixerit

Toto homine qui dixerit ad altero —da michi super quem sedeat— et dixit illi uel alio —super me—, si fuerit postero leuet super se, si uoluerit, et post respondat ad ille qui demandat, si potuerit firmare con alcayde aut con mr uicinos al foro aut con fiel, et si non potuerit firmare, iuret quia no lo leuô super se per suo capud.

Toto homine qui paloma

Toto homine qui paloma matare pectet 1° morabitino, et qualis homo prendare per isto morabitino respondat ille qui matare la paloma, per qual paloma uoluerit quia mate, ad toto homine qui lo demandare respondat, et ad ipse homo respondat qui habuerit palomar, aut tenuerit palomas en casa.

Ad todo homine

Ad toto homine qui matarem suo patri, aut sua mater, aut suos ermanos, tome medietate de omecidio, aut padre, uel matri, cum suos fratres del morto, et patri uel matri cum non habuerit, toment suos fratres la medietate, et si primos, nec fratres, nec sorores, nec tios, non habuerit, nec patri, nec matri, toment los parientes de la una parte la metate, e los alteros parientes de la altera parte el altera medietate, et si patri uel matri, aut fratres, aut sorores, aut primos, aut tios de patri tomarent medietatem, los alteros parientes de ambas partes partam per medietatem, los unos sua medietate, e los alteros sua medietate.

Nullus uicino de uilla qui casa

Nullus uicino de uilla qui sua casa tenuerit cerrada, et altero homine habuerit rancura de illo prendre paia et staco al foro, et mittat sua mano inter las portas, sit *(sic)* potuerit, et dicat lo ad suo uicino, aut ad uicina, et si non uenire dare directo accipiat pennos al foro, aut portas usque habeat directo.

Todo homine qui ferrirent

Toto homine qui ferrirent, et esquisas dederint a los uozeros, las bestias iaziendo in casa del uozero, aut del quereloso, iacent usque pectent la calumpnia del quereloso, et si el uozero coiere la sua calumpnia dê las bestias al quereloso, si las non quesier tenere per sua calumpnia, et si ita non fecerint, el uoçero sit periurus et respondat al quereloso per illa calumpnia in omni tempore.

De molino que agua tollieren

Toto molino qui aqua tollirem ad ortos pectet 1 morabitinum dompnus de molino ad dompnus de orto.

Del ferrador que ferradura cantear

El ferrador que la ferradura canteiar pectet 1 morabitinum.

De omine que enserraren de nocte in sua casa

Nvllus homo depost quia se enserrarem de nocte in sua casa non exeant per fiel qui parem, se non uoluerit.

Digitized by Google

De pelitero qui pena tiniere

Nvllus pillitero qui penna tinxeret aut castrare pectet I morabitinum.

De uidua que filio aut gerno tenuerit

Nulla uidua qui filio aut gerno tenuerit in sua casa de etate, si ualia habuerit pectet, et si dixerit —meo iudguero est aut collatio— no le prestet.

Nullus homo qui obierit auer aut

Nvllus homo qui obierit et non delaxare nullo auer ad suos filios non respondant per nullum debitum qui fecerit pater aut mater, et si dilexarent auer quia illos heredent respondant, et si non delaxarent unde lo quitem, dent lo qui habuit de herentia, aut mobile de padre ho de madre et non magis.

De casa populata cum mulier

Toto homine qui casa populata cum mulier, aut con barragana, aut con sobrina, aut tia, aut soror, sit postero si habuit la ualia.

De qui uinier a nostra uilla cantar

Toto cedrero que uenier a nostra uilla cantar, non le dê magis de VI morabitinos in soldada, et qui magis le mandar pectet II^os morabitinos et non prestet

De qui uindier loriga

Toto homine qui loriga uendire ad homine de foras de uilla pectet XX^ti morabitinos,

De quin mesa posier in azogue

Toto homine qui mesa posiere in azogue de dia, et non leuar de nocte per sua casa, pectet I morabitinum si la posuerit foras de sô teiado.

Toto aldeano qui parar fiel ad altero

Nullo aldeano non pare fiel ad altero aldeano in die dominico, et si parare fiel in die dominico no le prestet; et si penos tomarem aut demandare calumpnia, ille aldeano qui parare fiel al altero aldeano pectet I morabitinum e los penos dupplados si los tomar.

Toto homine qui pan enprestare

Nvllus homo qui pan enprestare aut uendire numquam habeat ferias ille preccio qui debuerint ad dare, aut si lo dederit mundado non habeat ferias.

Toto omine qui demandare aut alio ganado

Nvllus homo qui demandare aut alio ganado ad altero que lo furtarem, et el altero dixiere —de terra de guerra la aduxi— firmet lo co adalil et II conpaneros, qui fuerit in ipsa caualgada, et teneat sua bestia, et si adalil non habuerit, firmet con III de los melores de la caualgada, et teneat sua bestia, et si non potuerit firmare respondat ad foro.

Toto omine qui primo iunto habuerit mulier

Per ipso dizem primo iunctero qui numquam habuerit mulier in cabo ad benediccione, et postea de die qui fecerit boda sit excussatus de postea usque ad unum annum.

Digitized by Google

Toto omine qui pelles de conelos

Toto homine qui pelles de conelos leuar foras de uilla a uender pectet x morabitinos.

Toto pastor qui ganado uelar a foro

Toto pastor qui ganado uelar ad foro dê tercia parte en soldar de los rabadanes, et en uestido et in las zamaras sua tercia parte.

De tota aldea qui non fuerit in apillido

Tota aldea qui non fuerit in apillido, quando odiren el apillido de concilio aut de alia aldea, pectet xx^{ti} morabitinos si potuerit firmare con III uicinos al foro, sin autem iuret con IIII^{or} uicinos quia non audierunt.

Qui conpta fecerit in concilio

Totos qui conpta fecerint de concilio non prendat in soldada magis de singulos morabitinos.

Qui non dederit a los alcaydes

Tota aldea qui non dederit a los alcaydes suo comer, quomodo iacet in la karta suo foro pectet II^{os} morabitinos et el comer duplado.

De orphanos qui herentia habuerit

Nullus orphanus qui herencia habuerit ad hereditate illos parentes unde uenit hereditate illa sim almoneda fuerit ad tenere, ipsos la teneant, et accipiat illos alteros parentes fiadores per la auer, et per la ganancia qui lo dent ad foro, et dicant III bonos omnes in rey ueritate quanto ualet la ganancia de illa hereditate al anno, et si parentes non habuerit de la una parte, los parientes de magis ad cerca lo tiengam.

Qui marido ouier ad beneditiones

Nvlla mulier qui uiro habuerit ad benedicciones, et con altero se fur aut steterit cum illa publicamente, queymen a elos alcáydes.

Qui fuerit con los caualeros

Qvolibet scriba qui fuerit con los caualeros usque se conten habeat sua soldada al foro.

Toto omine que uino bono uendiere

Toto homine qui uino bono uendire et alio malo miserit in medio per uendere pectet I morabitinum.

Toto omine qui caualaria tenuerit

Nvllus homo qui caualeria tenuerit, et suo cauallo habuerit, et obierit, en ida aut in uenida, aut stando in caualeria, non le corran suas ouelas in sua domada, et si las correrint, tornem los carneros dupplados con II^{os} morabitinos.

Toto omine qui porcos leuar a m..

Nullus homo qui porcos leuar al monte per suo mandado uel per suo preccio, et los adduxierem ante de suo plaço, non le dent magis de per quanto tiempo andare in el monte, et si dixerit —uelarêlos in alio loco—, no le prestet, si non fuerit en el monte, aut ubi mandaret dompnus de porcos.

Toto omine qui baccas dectare in cabana

Nvllus homo qui bacas dectare in cabania masculos et feminas de anno arriba per cabezas maiores las con-

Digitized by Google

tent illos qui las furem ad noctar, et de xx^{ti} v^{e} arriba dent caualero, et si ita non fecerint corram las al foro, quomodo dicit ut supra.

Qui quorrirent quomodo in la carta iacet

Totos los corredores qui corrirent, quomodo in la karta iacet, et potuerit firmare non prestet iura de alii.

Tota mulier qui marido alieno steterit

Nvlla mulier qui con marito alieno steterit fostiguem la los alcaydes, et si non fecerint sint periurii.

Toto molinero (sic) qui prindare ad alio

Nullo almondero qui prendare ad alio, et dixerit el altero —ad benefacere istó aut stabat cum parente quando tu saqueste el almoneda et non uolo pectar— ueniat ille parente qui cognominarent per suo capud iuret qui ad suo benfazer stabat aut stat quando el almoneda intrauit, et non pectet, et si non uult iurare pectet duplado.

Toto omo qui debuerit ad firmare

Nvllus homo ad qui debuerint ad firmare et uoluerit dectaret aliquid firma ante que firmet decte la, et si ad-si non feziere no le prestet si postea la dectare.

Qui tota nemiga aut forçia

Per tota nemiga aut forzia que fezierem, aut aueres que se enprestarent aut habuerint ad dare, si in las ferias fuerit facto, respondant illos qui lo fecerint.

Toto omine qui matare ad altero

Toto hec *(sic)* qui matare ad altero, debent tomar los iudices um^{or} morabitinos et ter *(?)* de suo auer, si habuerit de que, antes de alteros omicidios.

Rex mandat et concilio de bonos homines

Dominus rex mandat et concilio de bonos homines de alfaates concedunt et tenet pro magno bene et profectum sue uille, ponunt et pro foro in karta sua, quod nullus uicinus de alfaates non teneat uocem pro aliquo nisi pro homine de sua casa aut de suo pane, aut pro suo parente quod saquet eum de repto, aut de concilio, et pro tali parente qui debeant eum iudicare per se. Alcaydes et sex dent uozero, uidue, horfano, et pauperi, et inident *(?)* cotidie uocerum.

Los manposteros de las ordenes

Manposteros de las ordenes teneant uocem de ordine cujus meaposta *(sic)* tenuerit, et in uilla et termino unde fuerit. Et qui uocem pro ullo tenuerit pectet c morabitinos et cada uoce. Et qui consiliauerit uozerum postquam intrauerit in currali aut ante alcaldes pectet x morabitinos.

Qui firmare debuerit cum II uizinos

Qvi firmare debuerit firmet cum uicinos et posteros, tam in uilla quam in alcaldes *(sic)*.

Toto omine qui esquisam falsam dederit

Qvi esquisam falsam dederit aud dixieret, aut fidelitatem falsam fecerit, si probatum fuerit, transquiuirent eum ad crucem, et quiten ei dentes, et perdat quantum habuerit, et in die de mercado pregonent eum pro falso in alfoz ubi morauerit. Et istud faciant alcaydes et sex, sin autem ad ipsos se tornabit rex, et cadat eis in periurii, et pectet regi c morabitinos, et in semper est post mulieres.

Digitized by Google

Tota uidua qui cum gerno aut cum fratrem aut cum filio

Nvlla uidua qui cum gerno aut cum fratrem aut cum filio aut cum parente steterit ad benefacere aut ad una postea pectar, adsi se pare tras ille quomodo tras suo uiro, si fuerit in altera parte ido.

Toto omine qui criantia in corral alieno

Nvllus homo non faciat criancia in corral alieno per ganado quod ad ille debeant dare si lo non demandare, et si lo demandare et el altero lo amparare, si fuerit uenzudo dê lo con la etate de quantos annos lo fezier per sua iura ille qui demandat.

Toto caualero qui caualeria debuerit

Nvllus caualero qui caualeria debuerit tenere in raphala per soldada non habeat magis de III morabitinis in soldada.

Toto omine qui con rancura uenerit a los alcaydes

Toto homine qui con rancura uenerit a los alcaydes per ferida que ad ille faciant aut suo parente, aut per armas sacarent, et dixierem dare esquisa per armas aut per homine ferido simcelero e lo fecerit entrare, et postea uendiderit las esquisas, iacet ille qui fuerit con la rancura al tanto in el cepo quomodo ille qui iacuerit en el cepo : et per las armas quia dixerit dare esquissas que armas sacô ad bolta et non las dederit, ipse pectet la calumpnia.

Nullus homo qui ad altero

Nvllus homo qui ad altero habuerit adduzire ad plazo de iherusalem adducat lo ad unum annum, et de rocamador et de sancto gil ad medio anno, et de sancto dominico ad XV dias, et de sancto iacobo et de sancto uincencio ad unum mensem : et si dixerit —mortuus est—, et iure con III et ille quinto et faciat sua uoce, et postea uiuus fuerit respondat.

Nullus homo qui leuare ad altero

Nullus homo qui leuare ad altero super se et non ueniere a dar la salua fet, quando mandar el alcayde illos III^or morabitinos si no lo falare pennos al qui pecierint la salua fet pectet III^or morabitinos ille qui lo leuare super se : et similiter si postea que dederit la salua fet nemiga fecerit, ille qui lo leuare super se ipse aut ipsos pectent la calumpnia duplada al quereloso, aut suos parentes : la calupnia est, se lo matar et no lo potuerit habere, DC morabitinos, et si lo ferir super saluat fet pectet la calumpnia duplada, et uada per aleyuoso de concilio, et el queroloso elos fiadores qui leuarent la salua fet pectet el auer.

Tota muller que furtare

Tota mulier que furtare, se pesquisa habuerint los alcaydes, kemen la los andadores.

Et si nulla muliere aut nullus

Et si nulla mulier aut nullus homo susacare fila alena per ad altero, aut altera mulier qui suo uiro habuerit, kement la, et al baron enforquent lo, si lo potuerit habuerit, sin autem non potuerit habere, perdat omnia bona sua.

Estos pennos reuelados

Estos son penos reuelados si el qui debet prendare tome al penno, et uenit dompno de pignus, et prendent ad illos aut suo mandado, aut si se para in la porta et noluerit eam aperire et dixerit —lexa pennos aut non intras alá— sum pennos reuelados, si lo potuerit firmare con el fiel.

Nullus homo qui auer mobile

Nullus homo qui auer mobile hereditare de suo filio et obierit, et non fuerit despensado, ille qui remanserit prestet ad suos parentes, et suos uestidos similiter, excepto ille que dederit pro sua anima.

Digitized by Google

Nullus homines qui obierit et heredi..

Nullus homines qui obierit et hereditate habuerint, et alios filios aut parentes lo demandarent unde euenerit la hereditate ad ipsos parentes de ipsa parte prestet a los del patre, a los de la madre lo de la matre.

Toto homine qui ganado dederit ad pastor

Toto homine qui ganado dederit ad pastor per uelare dê lo con IIIes testigos, et uigilet illo ganado usque in suo tempore, et ubi mandaret del ganado in suo tempore, et sit *(sic)* ille non fecerit, no lle dê solladada nulla, et ille pastor quando uenier et dederit el ganado ad suo dompno det lo III testes : si ita non fecerit respondat per tota sua peteccion ad dompnus de ganado.

Toto homine qui ad illo expoliauerit

Toto homine qui ad illo expoliauerit in campo ad forcia dê los pennos duplados, aut iure que non fecit forcia.

Nullus homo qui ad iuditium negare de alcayde

Nullus homo qui iudicium negare de alcayde, et mandare pennos mittere, et non miserit, per hy caa.

Nullus homo qui oues

Nvllus homo qui oues iactare ad pastor, et post leuar las uoluerit, per las paridas, dent conta de XII domingueras al pastor, in ille mense, quando uoluerit el pastor, et si isto no uoluerit, dê quomodo dicit ut supra, dompnus de ouelas domingueras al pastor.

Nullus homo de fora de

Nullus homo de fora de uilla qui uenerit hereditate demandare, aconte a germanitate, et iudgare ad uicinitate nostra, tam hereditatem quam mobile.

Totos ortolanos a foro sean

Totos los ortolanos a foro sean de natiuitad ad natiuitade, et dompnus de orto, dent I morabitinum al hortolano in anafaga, et Ia casa teiada et cerrada, et si fructum furtarem pectet elo ortolano : et det dompno de orto II azadas et sua nora adobada, et el ortolano uadat per uergas, et daret suo senior bestia per al orto, et sua medietate dopnus de orto, de similias, et del ortolano sua medietate, et si el ortelano posuerit las similias et non posuerit el senior lo posuerit, accipiat el quarto, et si el ortolano non habuerit unde aut *(sic)* similias, et el senior posuerit, accipiat el ortolano el quarto : et el hortolano ipso die que rigauerit aut laborauerit, aut sterchorauerit uigilet la bestia, quando la soltauerit in orto cotidie, et in die sancto dominico similiter, et accipiat el ortolano quarto del fructu de las arbores, et dat sua medietate de los alcaduzes el ortolano, et det el amo sua medietate, et al ortolano suo morabitino in anafaga et toto suo complemento. Et si ortolano noluerit labor*are* aut isto toto noluerit facere, quomodo iacet in ista laborado, et el fructu toto, et isto si potuerit firmare el senior con tres testimonias, quia el ortolano noluerit facere, quomodo iacet in ista carta, et accipiat ropa et bestia et suo auer, si non laborauerit el ortolano directo auert foro. Et si el ortolano fecerit testes ad suo dompno que non le det suo complemento, non le pectet, nec accipiat suo sennor nulla res : et isto tali foro habeat quomodo el iuguero si non lauorare el ortolano, excepto que sedeat de natiuitate ad natiuitatem, et facere suos complimentos de orto. Ortolano ad foro talis sit ille qui tenuerit arrenzada aut magis si uoluerit medio laborando, et medio bateiado, et si non tenuerit adsi el orto, non sit hortolano ad foro.

Toto omine qui de iuditio se alzare

Nvllus homo qui de iudiccio se alzare in corral de alcaydes altero mittat bestia et cada terccero dia mittat bestia.

Digitized by Google

Toto omine qui desparare, crebantare

Nullus homo qui desparare aut crebantare aut desturbare parada aut losa de conegero, aut suas cordas crebantare aut tomare suo bestigulo quale uoluerit pectet IIIIor morabitinos si potuerit firmaret iuret sibi Vo, et si non iurauerit pectet ille auer dupplado, et similiter de todo uenado pectet ille aut alieno.

Toto omine qui fuerit de altero

Nullus homo qui fiel fuerit de altero dê l'en fialalgo sua carrera quomodo dant a los qui facent las carreras de concilio.

Toto omine qui debent ire ad rege

*E*stos sum coptos de homines qui debent ire ad rege usque ad zamora et usque ad thoro, deinde a deuante non uadant sint *(sic)* noluerint.

Toto omine qui renda aliena tomare

Toto homine qui ad renda aliena tomare per desorna aut sopra parare caualo alieno pectet IIIIor morabitinos si firmare potuerit, si non potuerit firmare iuret sibi Vo, si non iurare pectet.

Toto omine qui auer debuerit ad altero

Toto homine qui auer debuerit ad altero dare ad nouem dias, det lo de sol ad sol ante alcalde aut ante III testimonias al foro. Si ita non fecit cadat de suo plazo.

Toto omine qui fuerit pacer exido de aldea

Nullos homines qui fuerint pascere exido de aldea aliena ad sapiendas, con oues, aut con porcos, aut baeas, aut alios ganados pectet III morabitinos si firmare potuerit, sin autem iuret con IIIIor, et si ibi tomarent II carneros, aut duos porcos, non toment altera calumpnia.

Toto omine qui defessa habuerit

Nvllus homo qui sua defessa habuerit iuxta riuuos aut prado, aut ubi uoluerit, et alios homines fuerint taiare arbores aut pascere pectet e labore I morabitinum, et si pascire ad sapiendas pectet quomodo per prado.

Toto omine qui aut auer (sic) testar

Nvllus homo qui bestia aut ales aueres testare en casa de nostro uicino, de homo de foras uilla demande altero dia per que lo testô usque ad VIIII dias, et si ita non fecerit, non le respondat magis per illa testaccion ille nostro uecino, et si ante VIIII dias lo dederint sine mandato aut sine iudiccio, respondat et faciat la uoce.

Toto omine qui mulier obierit et fuerit uiro

Nullus homo aut mulier qui obierit, et fuerint uiro aut mulier, et ganado habuerit illa, aut ille de illo ganado que parire, si in uno stando se in perno et nascire, accipiat sua medietatem, illa aut ille de illo qui nascire stando in uno similiter : et del esquilino si dederit in toto sua parte ille qui demandant in anafaga, et in sal, et in queyso usque in quadragessima sua parte accipiat suam medietate tam de barbechos quam de seminadas si fuerint factas in uno, et si uitulos nascierint uigilent cum suas matres usque in sancto martino, et dê sua parte in preccio *(?)* al pastor.

Toto omine qui con mulier steterit et bona mulier

Nvllus homo qui con mulier steterit, et bona mulier fuerit, et per auentura non sedeant uelados, ille auer qui in uno ganarent ambos, habeat illa sua medietate aut suos parentes, si illa obierit aut ille.

Digitized by Google

Qui desafiarent per quantos sabbatos

Ad nullus homo quia desfiarent per quantos sabbatos non ueniere al coral aut suo parente per ille pectet IIII^{or} morabitinos et dè fiador per las bestias, et si al tercero sabbato non euenerit, sit inimicus al foro et pectet el omecidio.

Toto iuguero qui uigilet los boues

El iuguero semper det homine qui uigilet los boues en agosto, et tota uia, et segue et acaree, et sua mulier trille, et si ita non fecerit pectet III morabitinos, et el senior det ei unu collazo que lo adiude in agosto usque sit trilado so pan.

Toto homine qui auer habuerit a dar

Toto homine qui auer habuerit a dar ad altero dè le lo con testigos, et si negare que non ie lo dio faciant de illo iusticia, et si sine testigos lo dederit, et dixerit el altero —non dedit mihi meo auer que dedit aut que enprestey— iuro lo que non lo dedit suo auer, per que non dedit suo auer con testigos.

Toto homine qui a estremo fuerit ad raphala

Nullus homo qui a estremo fuerit ad raphala a la postrera caualeria a la exida que exirint ad nouem dias respondat per la peticcion que ille demandarent, excepto morte de homine, aut de feridas, siemper respondat.

Qui ad porta aliena de uizino firire

Toto homine qui ad porta aliena de uicino ferire per desorna con quali causa que uult pectet III^{or} morabitinos si potuerit firmare aut iuret sibi V^{o}, et ferire ad porta de morador aut de aldeano pectet II^{os} morabitinos si potuerit firmare, aut iure sibi tercero.

De qui fossa aliena aperuit

Toto homine qui fossa aliena aperuit sine mandato de parentes qui ibi iacet pectet III morabitinos si potuerit firmare, aut iuret sibi V^{o}, et si ibi metuerit hominem ad forcia saque lo con III^{or} morabitinos et relinqua fosa aliena.

De quin hereditate uendiere

Nvllus homo de alfaates que hereditatem uendire a freyres pectet X morabitinos et no le prestet.

De omine qui uendire aut coptaret alcaldes

Todo homine qui uendire et magnerium *(?)* lo uendire de quomodo aut coptarent alcaydes pectet VI morabitinos et non uendat magn*er*ium *(?)* in ipso anno, et de todas falserias et de racotiones similiter pectet VI morabitinos.

De alcaldes de concilio qui bandearent in suo cor..

Los alcaydes de concilio que bandarent in suo corral aut aiuuarent in uias aut in carreras aut in mandados per bandos homines de concilio sint aleiuosus de concilio et pectent C morabitinos et exeat del portello, et totos sedeant per los sexmos uelos.

Qui uizino ubi uoluerit

Et toto homine de alfaates sit uicino ubi uoluerit, et illa collatian que lo refertarem sint aleiuosus de concilio et pectet C morabitinos a la ponte, et las collationes de la uilla dent suo alcayde I^{o} mense ante del anno per suo alcayde et per se et dè lo al rege et ad concilio. Et ille qui fuerit ad rege aut hominem dare aut per aldea aut per alcaldia aut per iudgado sit aleyuoso det *(sic)* concilio et pectet C morabitinos a la ponte : et non sit magn*er*ium *(?)* numquam de uno iudice, et ille qui bandare ad nullus homo per directo sit aleyuosus et pectet C morabitinos a la ponte, et totos intrent las collationes *(?)* los quartos, et non habemus altera senior nisi nostro rege. Et ille qui alio senior tomauerit nisi regi nostro sit aleiuosus nisi illos qui fuerint del episcopo.

Digitized by Google

Todo homine qui bando de..

Toto homine qui bando departire aut uoluerit departire sit aleyuoso de concilio et pectet c morabitinos a la ponte, et isto per esquisa de III^or alcaydes aut de III^or bonos homines.

Todos homines departirem ban..

Todos homines departirem bandos aut uoluerint departire, sint aleyuosus de concilio et pectent c morabitinos a la ponte.

Todo homine qui concilio man..

Todo homine qui concilio mandare sin mandato de concilio, quanto mandare dê lo de casa sua.

Nullus homo qui filio aut fi..

Nullus homo qui filio aut filia casare, et arras aut auer le dederit in casamento, los alteros filios accipiant post mortem de suo patre et de sua matre integra uoluerit in alio tanto.

Nullus homo de

Nullus homo de alfaates qui uocem aliena tenuerit de homo foras de uilla pectet V morabitinos.

Esto faz concilio

Esto faz concilio de alfaates alcaydes et VI bonos omines a prouecho del concilio. Qvi fur a cola I^a quarta, et qui fur a trebello I^a tercia, Almeyda I^a tercia, A castiel rodrigo medio morabitino. Esto per casas dar singulas medias octabas, assi como es dicho a casuso.

Todo omne que ospede coier

Todo omne que ospede coier en sua casa, tal omne colga que non faga a suo uicino, et si dampno fezier, peche lo aquel que lo colir en sua casa al quereloso.

Todo omne que fiar

Todo omne que fiar a otro omne qual fiaduria quer assi fii como adduga a derecho al deptor, et se non pague lo el fiador, ut supra dictum est.

Ad esto son uenidos concelo de alfaates

Ad esto son auenidos conceio de alfaates los VI et los alcaydes, et elos bonos omnes del conceio per mandado del rey : que ermano a ermano demande partilla en sua uida, ó sobrinos, ó tyos, et si en sua uida no la demandare, depues que morto fure el fillo de morto, nin sua mulier, non responda per aquella partiia numqua, si el que demanda ouier eidade de XX^ti II annos.

Todolos orphanus demanden a todo omne qui sua bona

Todolos horphanus demanden a todo omne qui sua bona tuuier en sua uida, et si muliere que sua bona tuuier, suos fillos nem sua mulier non respondan.

Todo omne de fuera que heredade

Todo omne de fuera que heredade uenier a demandar alfaiates primero lo meta en mano del fiel totidem

Digitized by Google

heredade quantu demandat, et si non miserit non le responda, et si metiere et uincire leue las ambas et se non leue las ambas *(sic)*.

Todo omne que iudiccio touier

Todo omne que iudiccio touier ant el rey, et se alzare al libro de leon, por y caya, et el alcayde que adsi non iudgare sea periuro.

Todo omne que iudiccio touier ante alcayde

Todo omne que iudiccio touier ante alcayde ó alcaydes et conuenidores, si alzare per hy caya del iudiccio.

Todo iudeo qui auer dier a rrenouo

Todo iudeo qui auer dier a rrenouo super pennos gane quanto el capdal fuere et non mays, et si mays pidire el iudeo no le prestet.

Todo omne qui suo pariente

Todo omne qui suo pariente quisiere encampare, adduga lo ad concelo en dia dominico, ó en dia martes, que y sean alcaydes, si assi non feziere non prestet. Et elos alcaydes tomen IIII^or^ fiadores de que non faga mal en uilla ni en termeno, et si no les diere, iaga en cepo fasta los dê. Et si los alcaydes non tomaren los fiadores essos alcaydes los pechen.

Todo molino ó azenia que molir

Todo molino ó azenia que molire casa pectet el dueno del molino ó de la azenia X morabitinos a los alcaldes, et este si eglo pudierem firmare, et si non podirem firmare, el iure sin *(sic)* quinto.

Todo omne que iudiccio touier

Todo omne que iudiccio touier ante alcaydes, et alcaldes iudgarem iudiccio fata V morabitinos, et se alzare a los VI et los VI dierem tal iudiccio como los alcaldes, torne a iuditio alcaydes et pectet IIII^or^ morabitinos.

Toto caualero que aia todas armas

Todo caualero que aia todas armas non peche en pedido de rey ni en moneda. Todo caualero que ouiere loriga ó lorigon escudo et lança ó capiello de fierro ó espada liue III^or^ peones de la uilla ó de las aldeas ó III caualeros de las aldeas.

Si Rey iusticiare omne en alfaates

Si Rey iusticiare omne en alfaates, el auer que ouier preste ad sua morte a sua mulier, ó a suos fillos, ó suos parientes. Si elrey querola ouiere de omne de alfaates, diga lo a los alcaydes et aduga lo a derecho : et portero non entre en casa de uicino ni de aldea nim de uilla : Et si a fozia *(sic)* quisier entrar en las casas que son connombradas e lo mataren, non ysca per enemigo. Todo omne de uilla, ó de aldea, que uizino furem et posteros qui touiere nieto ó nieta ó sobrino ó sobrina ó gerno atenado ó del ó de sua mulier, non peche : Si dixierem —no lo tienes a to biemfazier— iure per sua cabeza que a su bienfazer lo tien, et mais a de medio anno, et non peche. Todo omne que omne matare et omezilio ouiere a pechar, peche lo a los fillos del morto, ó a los parientes, si fillos non ouiere. Todo omne que a omne matare pectet CCC morabitinos a los fillos del morto, ó a los parientes si fillos non ouiere, si fure uizino de la uilla. Si matare uizino ó postero de aldea pectet L^a^ morabitinos. Otrosi a suos filios ó a suus parientes. Todo caualero que ouier loriga ó lorigon et caualo et escudo et lanza et capiello de fierro sea escusado de pidido et de moneda. Todo omne que fillo ó filla ouier, non aia poder de fazer fillo aieno.

Qui queymar uinea ó uortho ó colmenar

Qvi queymar uinea ó uertho ó colmenar ó azenia ó molino pectet quanto so sennor lo feziere.

Digitized by Google

Iste plazo de porcos

Iste es plazo de porcos : desde la festa de sancto andree.

Todo ome que forno ó frauga

Todo omne que forno ó frauga fezier de nouo, en tal lugar lo fagar que non faza mal ad suo uizino.

Qvi paia metir ó feno

Qvi paia metire ó feno en casa, en tal lugar lo meta que non faga mal a suo uecino, et si lo feziere pectet aquel omne a qui lo fezieree.

Todo caualero uicino

Todo caualero uizino ó aldeano de ccc morabitinos sea caualero.

Todo caualero a quiem caualo

Todo caualero a quiem cauallo murire responda le fata uno anno.

Todo omne que tomare qual cosa

Todo omne que tomare qual cosa quesier sin grado de so sennor torne la dupplada con mm^or morabitinos.

Todo auer prestado non

Todo auer prestado non aia ferias.

Estos son moiones

*E*stos son moiones de termeno de uilla de alfaates : como partem con cariatalia per las mestas, ó entra mezmuleta en mezmula, et mezmula a iuso como ua a la cabeza carrascosa, et dende a sancta maria per las maiadas ueias sô la cabeza del enaziado, et dende al atalaia de martim rodrigo como ua a la fonte del brezo, per el sierro como ua al sendero de fonte guinaldo, et como ua el sandero a naua redonda, et dêsi a la fonte del castemo, et por el sandero uieio como ua a alfaates, et alfaates a iuso per el copdo sobre las maiadas, et per las mestas de los carriles ó puso el rey elos moionos con sua mano, et por hu nasce mezmula a iuso.

Juncteros et andadores

*J*vnteros et andadores et messegueros conian so*l*dada fasta san michael, et si no la egirem fasta sancti michael pierdan la.

Coledor non se pare tras

Todo coiedor non se pare tras ferias, et responda ad todo tiempo.

Todo omne que ante alcayde se alabar

Todo omne que ante alcayde se alabar con firmas, et dixiere firmare, et non congnobrare, per y caya.

Todalas calumpnias

Todalas calumpnias aquelos a que las fezierem a essos las pechem, et a los alcaydes, et al concilio las suas.

Todos aquellos que iudgados furem

Todos aquellos omines que iudgados furem de alcalde por firmar ó por iurar et non fur al plazo, caa per

Digitized by Google

hy, et se ambos furem, et alcalde non axarem, uaam buscar alcalde se na uilla fur, et se non fure en na uilla fagam III alcaydes de III uicinos ante que conplam : el que non dixier el iudiccio qual touier de alcayde, esse seia deribado.

Todo omne que ouier a preguntar

Todo omne que ouier a preguntar ad alio per iura ó per firma pregunte al contemptor Iª uice et a los obreros singulas.

Digitized by Google

COSTUMES E FOROS DE CASTEL-RODRIGO

1209

LIBER PRIMUS

De los terminos : qui fezer dano en huuas ó en aruoles : qui poser fogo

Este o foro que dá el rey aos uizinos de castel Rodrigo	I	Qvi morabitinos dere por sayales	XIII
Dos terminos e dos coytos	II	Qvi en uina fezer daño	XIIII
Quanto tomen por montalgo	III	Qvi coller uuas en uiña allena	XV
Foro do que an a dar al rey por sant martin	IIII	Qvi talar uina ó aruol	XVI
Qvi poser fogo en termino de castel rodrigo	V	Qvi uindimiar ante de san cibrian	XVII
Qvi sacodir arizina *(sic)* ó alcornoque	VI	Vinna aya xx estadales en coto	XVIII
Qvi deytar esterco e qui cauar sô o castelo	VII	Qvi tomar fructo alleno	XIX
Qvi uir porcos en a defesa	VIII	Qvi prado ou uiña quemare ó outra heredade allena	XX
Dos alcaçeres que non son cerrados	IX	Qvi daño fezere en lauor aleno	XXI
Christiano que auer der a renouo	X	Qvi daño fezer en lino	XXII
Qvi morabitinos dere por pan	XI	Qvi despollare ome	XXIII
Qvi morabitinos dere por mosto	XII	Qvi daño fezer a sabendas	XXIIII

En nome de deus seia amen. Esta carta é feyta a onor de deus e del rey, que dá ao concello de castel Rodrigo dos foros e das herdades de seos terminos.

Este ho foro que dá el rey a uizinos de castel Rodrigo

I Este foro dá el rey a uizinos de castel Rodrigo, que en todo seu reyno non den portadgo nen responda en todo seu reyno por ninguna cousa, mas den fiadores que parescan a dereyto en castel Rodrigo. E franqueô el rey a uizinos de castel Rodrigo suas heredades e seos omes que non peyten nen façan fazendeyra, e acotô los que ningun ome que en suas heredades nin en seus omes meter mano ó en aquesto que les mandô el rey, que peyten mil morabitinos e perda quanto ouer.

Dos terminos e dos coutos

II Estos son hos terminos de castel Rodrigo, per as diuisiones : per lugar que dizen porto de carros, e dende per essa carrerayra de porto de carros assi como cae en agada, e de ende como cae en agada assi como cae en doyro, e da otra parte de porto de carros per coa assi como cae en doro.

E acotamos estes terminos que ninguna cabana de ganado que entrare en estos terminos sin mandado de concello que uizino non fuere peyte la cabana de las uacas II^as^ uacas. E de cabaña de ouelas peyte x carneyros. E de porcos peyte v porcos, ata que salga de termino.

Quanto tomen por montalgo

III Esto tomen por montalgo cada oyto dias : et todo omen que non fore noso uizino que en estos terminos casa fezere quen o y achar tome de seo auer fasta en ualia de v morabitinos. E si ualia non le achar aduga o preso fasta que peyte v morabitinos. E todo noso uizino que en estes terminos casa fezer sin mandado de concello peyte II morabitinos.

Foro do que an a dar al rey por san martin

IIII Todo ome que ouere ualia de xx morabitinos dê I morabitino al rey por la festa de san martin, he si non ouer ualia de xx morabitinos non peyte nada, sacados ende caualleros e iuyzes e aportelados.

Digitized by Google

Qui poser fogo en termino de castel Rodrigo

V Qvi quemare en termino de castel Rodrigo desde mayo fasta dia de sant martin peite x morabitinos e o dano a seos donos, e si non, saluesse con quatro si v°, e por esto non dê manquadra.

Qui sacudir arçina (sic) ó alcornoque

VI Todo ome que sacudir arcina *(sic)* ou alcornoque con uara peyte I morabitino.

Qui deytar esterco e qui cauar sô ho castelo

VII Tod ome que en cale ó en castelo ó en carcaua deytar esterco peyte I morabitino aos alcaldes, e qui cauare terra ó area sô o castelo peyte I morabitino e faça o de argamassa. Qui deytar esterco fóra dos coutos come son postos polos alcaldes peyte III morabitinos se llo poderen firmar, sinon iure si quinto.

Qui uir porcos en a defesa

VIII Qvi uire porcos en a deffessa tome por cada uum quinta de morabitino, medios aos alcaldes e media por si, e seia en qual tempo se quer, e que ganado y metire a sabendas peyte I morabitino, e se dixere —no lo meti a sabendas— peyte I^a quinta de morabitino. E quando a desronperen per concello non entre y otro ganado senon caualo ó muu ó mua de sela. Da carreyra que ueen de figueyra ad abacian a iuso e desde a carreyra arriba contra o carril que ueen de fonte de cantos como ua ad abacian entren asnos e iumentas : sinon, peyte I morabitino que y entrare.

Hos alcaceres que non son cerrados

IX Hos alcaceres das fronteyras si non foren cerrados a foro como os ortos non aian calonnas.

Christiano ..... der a renouo

X Todo christiano que auer dere a renouo seia descomungado, e o alcalde que o iulgare ó der seia periuro e non preste, e se llo poderen firmar con III omes boons que o iulgô o alcalde yxca por aleuoso do portelo.

Qui morabitinos dere por pan

XI Todo ome que morabitinos dere por pan non le dent mays de quanto andare en agosto : isto qui morabitino dere por pan a nouo estos mismos dineyros.

Qui morabitinos dere por mosto

XII Hos omes que morabitino deren por mosto ante de san miguel quanto deren xv dias poys de san miguel a morabitino tanto le den.

Qui morabitinos dere por sayales

XIII Tod ome que morabitino dere por sayales uaya ao mercado e quanto le y deren a morabitino tanto dê el a seo debdor.

Qui en uinna fezer dano

XIIII Qvi dano fezere en uiña por una qualquer uid que fore pascida peyte v soldos e dende arriba fasta x morabitinos seia caloña de pacedura de uiña, e qui deuire caloña a peitar a conta de x soldos a morabitino peyte. E quen y tomar ouellas ó porcos ó cabras ó outro ganado saluo cabeça mayor, se quiser mate delos dôs e non tome otra caloña tanbem de porcos como de ouellas como de outro ganado saluo de cabeça mayor.

Qui collir huuas en uinna allena

XV Qvi collir huuas en uiña allea ó pasare a sabendas peyte v morabitinos e a calona de una qualquer uid qual quiser o quereloso tal reçiba.

Digitized by Google

Qui tallar uinna ó aruol

XVI Tod ome que entrare uiña ó aruol ó a tallare que estê en prado defesado ó en era a foro peyte I morabitino por qualquer aruol ó que leue fructo e depoys peyte II morabitinos, e assi de todas aruoles.

Qui uindimiar ante de sant çibrian

XVII Qvi uindimiare uiña ante de la festa de san cibrian peyte X morabitinos, saluo fóra do termino como é escripto : e qui achare uuas ó agrazes si recabdo non dere onde as ha peyte I morabitino : E si dixer —conprê os— dê otor : E si otor non dere peyte. E aquel otor que otorgare dê recabdo onde os ouo, sinon peyte I morabitino.

Vinna aia XX stadaes en couto

XVIII Toda uiña aya XX stadales en coto. E quen y achare porcos en o couto tome ende dôs e de ouellas II carneyros assi de uiña uindimiada comô por uindimiar, e menos de quarta non aia foro si non fore enbargo. E por cabeça mayor que en uiña entrar ó en prado peyte decima de morabitino e por porco que entrare en prado peyte quinta de morabitino. E por toda caloña meta o danador en mano, sinon peyte a caloña. Prado ó uiña ó orto si fore aredrado XX stadaes da deanteyra casa aya coto : esse mismo aya en a uilla. E se menos fuere redrado non aya coto si non ouere paret de V palmos en alto sobre terra e III en ancho en derredor : e os doutra aldea ayan couto.

Qui tomar fructo alleno

XIX Todo ome que fructo alleno tomar si llo podere firmar peyte II morabitinos, sinon iure con un uizino e otro ha manquadra saluo de uiña. Qui pascere fruyto que a horto pertenesce ó cogonbral por una qualquer rayz peyte IIII dineyros.

Qui prado ou uinna quemare ou outra heredat allena

XX Qvi prado ó uiña ó orto ó pan alleno quemar ó colmenar ó acenia ó moyno peyte X morabitinos, e esto si llo poder firmar, sinon iure con III e ele a manquadra. E por toda demandança dê I morabitino arriba de manquadra.

Qui danno fezere en lauor alleno

XXI Qvi daño fezere en lauor alleno y dê peños se llos pidir, e se llos reuelare uenga a sua casa e prende con un uizino ó con morador. E si peños le reuelare peyte le I morabitino se llo firmar poder, sinon saluese con I uizino. E si o ganado en corte touer den lo sobre peños, e se llo non dere e alá trasnoytare dê o dublado. E o dia primero tome peños quales le dere e otro dia tome peños de morabitino fasta que se entregue.

Qui danno fezere en lino

XXII Qvi dano fezere en lino por la entrada peyte I soldo, e quanto dano fezere aprecienno assi como sano e peyte otro tanto. E se dixer —nego— aprecienno e qual fore o dano assi se salue.

Qui despollare a ome

XXIII Qvi despollare ome fasta el coyro peyte II morabitinos se llo poder firmar, sinon iure con un uizino.

Qui dano fezer a sabendas

XXIIII Qvi dano fezer a sabendas peyte III morabitinos se llo poder firmar, sinon iure si tercio e o outro ha manquadra, e si manquadra non dere o outro iure sinneyro.

Digitized by Google

LIBER SECUNDUS

De parar fiel, e de prindas : de meter bestia : de corral : qui de uozero

Qvi raygar quiser a algun omen I
Qvi quiser parar fiel II
De moller que non uaya a fiel III
Qvi ouer bestia a meter e non metir IIII
Qvi non prindare fasta IX dias V
Bestia que alcalde mandar soltar VI
Homen que ante alcalde barallar VII
Qvi bestia ouer a meter cada tercer dia VIII
Qvi bestia ouer a meter meta bestia morta IX
Qvi se alçare a la carta e o alcalde lo uedar X
De fiel que uea ha carta XI
Qvi metir bestia sin soga XII
Qvi uedar comer a bestia XIII
Bestia que en prenda morire XIIII
Colledor que se alçare a uozero XV
Aqueles omes non deuen parar fiel XVI
Qvi dixere —temo de perder mia bestia— XVII
Qvi prindado fore ó fiel pararen XVIII
Qvi prindar sin dereyto XIX
De qui fore en camino que non uaya a fiel XX
Non paren fiel sinon depoy de missa XXI
Qvi duas uezes prindar en o dia XXII
Qvi ouer querella de clerigo XXIII
Qvi ouer querella de outro ome XXIIII
A qui demandaren casa con penos XXV
De peños de morabitino XXVI
Aldeano que casa ouere en uila XXVII
Qvi ouer plazo de corrar *(sic)* XXVIII
Qvi aplazado fore por caloña peyte XXIX
Qvi se alçare a uozero XXX
Qvi se alçare a corral XXXI
Qvi ninguno non prinde en domingo XXXII
En estos dias non iulguen XXXIII
Qvi dê uozero pora en outro dia XXXIIII
En que dia meta bestia e non meter XXXV
Aldeano que deue parar fiel a aldeano XXXVI
Moller aldeana uenga a fiel XXXVII
Aldeano que querella ouer de uicino XXXVIII
Qvi dixere a otro —auas fiel— XXXIX
Qvi redro parte prindare XXXX
Omen que leuaren por fiel, e qui iuyzio arancado renouare XXXXI
Qvi calona ouer a peytar e de auer manifesto XXXXII
Qvi a morador ouer a firmar XXXXIII
Moller de uiziño ó fillo XXXXIIII
Qvi rancado fore por calona XXXXV
Qvi ouer a firmar e que se non adoben con allcaldes XXXXVI
Qvi fiel parar aldeano XXXXVIII
Corral de uernes XXXXIX
Qve los alcaldes non sten con os VI L
Qve los alcaldes non fagan corral LI
Qvi prindar sin mandado de concello LII
Qvi uener prindar por germanidat LIII
Alcaldes acoten e metan bestias LIIII
Omes que iuyzio oueren façan III alcaldes LV
Caloñas de alcaldes e de querelosos LVI
Qvi barallare sobre acotamento de alcalle *(sic)* LVII
Qvi touer peños alenos por seo auer LVIII
Qvi a utro parare fiel por porfia LVIIII

Qui raygar quiser a algun ome

I Alcalde ó outro uicino de castel Rodrigo que alguno quiser raygar e non poder .. el faga testigos aos que y foren que lle aiuden, e que le non quiser aiudar cada uno peyte tanto como el deuia peytar.

Qui quiser parar fiel

II Todo ome a que mostrare fiel, e o fiel dixere —fiel sô— e non quiser yr ant o alcalde peyte I morabitino e uaya o fiel ant o alcalde, e si non quiser yr peyte medio morabitino aaquel con que non quer yr.

De moller que non uaia a fiel

III Moller non uaya a fiel nin ninguno a ela, saluo areigado, mas demostre lé plazo e ela a el.

Qui ouer a meter bestia e non metir

IIII Qvi ouer bestia a meter e non a metir outro dia tome fiel e prinde peños de morabitino, e o fiel tenga os fasta IX dias, e si fasta IX dias non demostrare o fiel que uaya ao plazo sobre sua prinda barallar, a collacion comnada ó alcalde aya, mortigue sua prinda e dê fiador de queda : e si se alçare da uila non se mortiguen seos peños, mas responda por elos.

Qui non prindar fasta IX dias

V Todo ome que non prindare fasta IX dias, porque non uino a fiel ó por bestia que non metio ó plazo que

Digitized by Google

non uino, non lo prinde mays por essa caloña : E si dixere —a tua casa foy e non achê y prinda— firme con o fiel ó con III testigos que alá foy ante dos IX dias e non achô y prinda, e dê casa con peños.

Bestia que alkalde mandar soltar

VI Bestia ó prinda que alcalde mandar soltar e no la soltare dubre la, fóra bestias de heredad otorgadas : estas non sean soltas sinon per iuyzio de IIII alcaldes.

Omen que ante alkalde barallar

VII Tod ome que ante alcalde barallar e o alcalde per iuyzio mandar bestia meter e non a meter peyte I morabitino.

Qui bestia ouer a meter cada tercer dia

VIII Tod ome que bestia ouer a meter cada tercer dia meta bestia e quantas bestias non metire tantos morabitinos peyte.

Qui bestia ouer a meter meta bestia morta

IX Tod ome que bestia ouer a meter meta una bestia morta que uala I morabitino. De bestia morta un capelo de ferro ó espada ó baesta con una corda e con auancorda e con cinto e con LX^ta^ saetas ó un escudo con braceyras : e estas bestias meta : bestia que uala I morabitino, e dende arriba meta bestias uiuas ao foro : Sinon quantas bestias non metire tantos morabitinos peyte.

Qui se alzare a la carta e alkalde lo uedar

X Tod ome que se alçare a la carta e o alcalde o uedar da cartar *(sic)* e le mandar bestia meter, no a meter, e se bestia touer no a solte : E si por aquesto lo acoutare ó lo prindare torne la prinda doblada con VI morabitinos.

De fiel que uea la carta

XI Tod ome que se alzare a la carta dê le o alcalde fiel que uea ha carta, e poys que ouiren o iuyzio da carta uaya con seo fiel ant el alcalde e fagan quanto mandare a carta e o alcalde. E si non quiser receber iuyzio meta bestia ao foro.

Qui metir bestia sin soga

XII Tod ome que bestia metir sin soga peyte I morabitino : e si ha bestia a comere dê le otra soga e dê uerdat que sua bestia ha comeo e dê le outra soga en esse dia, e si la non dere peyte I morabitino, e seia soga de una braçada.

Qui uedar comer a bestia

XIII Tod ome que uedar comer a ha bestia ante de tercer dia ó ha touer en descoberto firme com III testigos e dubre la. Qui bestia deuir meter pôs bestia morta meta bestia uiua d'anguera, e si tal non metir peyte I morabitino.

Bestia que en prinda morire

XIIII Toda bestia que en prinda morire uenga seo señor e saque a e meta outra en esse dia, e si outra non metire peyte I morabitino : E si a non quiser sacar peyte I morabitino. E aquel en cuia casa morire saque a caloña.

Colledor que se alçare a uozero

XV Ningun almonedeyro que se alçare a uozeyro no le preste por peños que tenga da coledoria, mas logo conosca ó negue, sinon meta bestia al foro.

A quales omes non deuen parar fiel

XVI Tod ome que estouer iantando ó lauando sua cabeça ó calçando se ó uestendo se non le pare nen-

Digitized by Google

guno fiel mas amostre le plazo pora outro dia exida de missa matinal e ha collacion hu aya alcalde, e se o quyser raygar espere o e quando uire o fiel que á iantado ó lauado ó uestido ó calçado si póde pare le fiel, e si non quiser ir con el ant o al*cal*de prenda o sin caloña. E estō mismo seia do que esteuer labrando.

Qui dixer —temo perder mia bestia—

XVII Qvalquer ome que a otro deuir bestia meter e dixier —temo de perder mia bestia— dê ome sobre que sea que non se alce con ela, e se o non *(sic)* dere no le metan bestia. E qui demostrare plazo sobre sua bestia que uaya a collacion hu aya alcalde e dixere —outro plazo auia iulgado de alcalde a outra collacion— dê uerdat e uaya a la collacion hu demostra o plazo. E si alá non fore solte sua prenda. E si la prinda non soltare e alá trasnoytare dê a dublada.

Qui prindado fore ou fiel pararen

XVIII Tod ome que fiel pararen ó prindado fore si firmar poderen que depos fu prindado ó fiel le pararon, en a uila lo testiguaron, as bestias y iazendo, adugan o.

Qui prindar sin dereyto

XIX Qvalquer ome que prindar sin dereyto torne a prinda doblada con III morabitinos.

De qui fore en camino que non uaya a fiel

XX Tod ome que exido fore en carrera con armas ó con sarceno non uenga a fiel si poder dar sua uerdat que assi he e sin mal engenio, sinon uenga.

Non paren fiel sinon depoys de missa

XXI Ningun ome non pare fiel sinon depoys de missa matinal dicta fasta uesperas, saluo por rayz de ome.

Qui II uezes prindar en o dia

XXII Ningun ome que duas uezes prindare en o dia ó parare fiel peyte I morabitino a sou contendor.

Qui ouer querela de clerigo

XXIII Qvi rancura ouere de clerigo tome fiel de alcalde clerigo e leygo e pare le fiel e iulguen le seo iuyzio alcaldes clerigos e leygos, e esso mismo faça o clerigo aos leygos : firmas ó iuras que oueren a fazer unos a outros firmen ó iuren clerigos e leygos a foro. Vibdas e clerigos si quintos se saluen por onde se deuiren saluar, saluo por morte de ome ó por lision ó por moller forciada.

Qui ouer querela de outro omen

XXIIII Qvi ra*n*cura ouere de outro dê ome sobre que sea que se non alce, e se o non quiser dar tome o sin caloña e conomne sua rancura e dê uerdat que essa rancura á del. E si non diere uerdat no lo leue sobre si e ho outro non o tome, e si sobre aquesto ho tomare peyte IIII morabitinos e parta se del. E si o non quiser leyxar e o metire sô teyto peyte le VI morabitinos, e si o metir en cepo ó en ferros peyte XX morabitinos e quantos dias alá trasnoytare tantos morabitinos peyte medios ao quereloso e medios aaquel que o leuaua sobre si, e aquesto se o poder firmar, sinon iure si quinto : e si uerdat quiser dar e non ouer quen o leue sobre tome o sin caloña.

A qui demandaren casa con pennos

XXV Todo ome a que demandaren casa con peños nomne III uezinos que o leuen sobre si, e si entretanto ho outro o leuar sobre si lexe o. E si destos III ninguno non o quiser leuar sobre si tome o sin caloña. E si depoys que preso fore ome dere que o leue sobre si lexen o, e si o non quiser lexar quantas noytes alá trasnoytar tantos XX morabitinos peyte. Todo ome que fiador dere tal fiador dê que aya ualia da peticion dublada : E si tal fiador non dere so fiador nol preste. E si por esta sobrecabadura si non prindare ó non parare fiel ante de un mes non le responda fasta un anno e non mays.

Digitized by Google

De pennos de morabitino

XXVI Qvi ome leuare sobre si por peños de morabitino ó por mays e non prindare fasta IX dias no lo prinde mays, e si prindare dè os dublados.

Aldeano que casa ouer en uila

XXVII Todo aldeano que casa ouer en uila seia uizino se a touer poblada con sua moller e dè al tercero recabdo por todas suas postas en sua collacion, e si assi non fezere non seia uizíno.

Qui ouer plazo de corral

XXVIII Todo ome que plazo ouere de corral dos VI uenga y, e si non uenere meta suas bestias a foro.

Qui aplazado fore

XXIX Ningun ome que enplazado fore por sua caloña peytar, tanben de lunes como de uernes, si non dere ao prymeiro corral, duble. Vizino de uila que rancura ouere de aldeano pare le fiel con un uizino quer de uila quer daldea que uenga a sua porta ao terceyro dia de sol a sol, e si non uenere peyte I morabitino. E si o da uila achare al aldeano en a uila demostre le plazo con I fiel pora outro dia exida de misa matinal a la collacion hu aya alcalde, e se le y demandare casa con peños y le la dè.

Qui se alçare a uozero

XXX Ningun ome que se alçare a uozero alce se per Iª octaua de morabitino e non por menos.

Qui se alçare a corral

XXXI Ningun ome que se alçare a corral alçe sse de morabitino arriba e non por menos. E qui non prindir iuyzio de corral meta bestias de corral a corral e la primeyra morta e las uiuas al foro.

Que ninguno non prinde en domingo

XXXII Ningun ome non prinde en diomingo nin en dia ioues ni pare fiel sinon araygado.

En estos dias non iulguen

XXXIII Alcaldes non iulguen en diomingo nin en dia ioues nin en os outros dias depoys de uesperas ni ante de missa, e si iulgaren non preste seo iuyzio e seian periuros si non fore por raygar.

Qui de uozero se alçare

XXXIIII Tod ome que se alçare a uozero dè uozero outro dia exida de missa matinal a esa collacion que mandare o alcalde, e si o non dere meta bestias, e si o alcalde le uedar uozero sea periuro.

En que dia meta bestia e non metir

XXXV Tod ome que bestia ouer a meter mercoles en todol dia e la non meter meta la uernes ante de missa. Esto mismo sea de quen ouer meter bestia en sabado en todol dia e non a meter meta la lunes ante de missa. Esto mismo sea de iuras e de firmas, e sobresto uaya demostrar plazo al foro hu alcalde ouer, e quantas bestias non meter tantos morabitinos peyte.

Aldeano que deue parar fiel a aldeano

XXXVI Aldeano que rancura ouere daldeano pare le fiel con un aldeano que sea a tercio dia a la fenestra

Digitized by Google

de sancta maria de sol a sol, e dè le casa con peños que le estê a dereyto, e si non uenere ó casa con peños non dere peyte I morabitino. E si dixer — non me demostró fiel — firme lo con aquel que foy fiel e peyte I morabitino a seu contendor : e si dixer — non fo fiel — iure con I uizino que fu fiel e tome seus peños cabaes. E a quen fiel demostraren e ao plazo non uener el ó sua moller ó seu chaueyriço peyte I morabitino, e si o contendor uener ao plazo e ho outro non peyte medio morabitino. Et si I aldeano a outro en uila parare fiel outro dia uengan anbos a la fenestra de sancta maria e façan seu dereyto como de suso he scripto.

Moller aldeana uenga a fiel

XXXVII Moller aldeana uenga a fiel ó peyte I morabitino.

Aldeano que querela ouer de uizino

XXXVIII Aldeano que rancura ouer de uiziño de uila pare le fiel que le stê logo a dereyto, sinon meta bestia al foro.

Qui dixer a otro —auas fiel—

XXXIX Ningun ome que dixere a outro —auas fiel— e outro non quere ir con el, si fore ualadi ó aldeano tome o sin caloña : E si fore raygado en uila con casa plobada *(sic)* peyte I morabitino.

Qui redro parte prindar

XXXX Tod ome que a redro parte prindare ó parare fiel si llo poder firmar peyte I morabitino, e primeyramente colla sua caloña e uaya sua uoz primeyramente.

Omen que leuaren por fiel. Qui iuyzio arrancado renouare

XXXXI Tod ome que leuaren por fiel con aquel firme. Tod ome que iuyzio arrancado renouare, si llo firmar poderen peyte III morabitinos e perda sua uoz.

Qui calonna ouer a peytar

XXXXII Toda calona que ome ouer a peitar dè la dublada con III morabitinos. Tod auer manifesto delante alcalde den lo a IX dias.

Qui a morador ouer a firmar

XXXXIII Qvi a morador ouer a firmar ou iurar iure ou firme con moradores ó con uizinos quaes ouer.

Moller de uizino ó fillo

XXXXIIII Moller de uizino, filho ou filla de uizino, parente ou parenta de uizino que con seu parente morar sin soldar aya foro assi como de uiziño.

Qui arrancado fore por calonna

XXXXV Tod ome que arrancado fore per caloña de morabitino arriba peyte en ropa e en ganado, e la ropa e el ganado seia de nouo fasta de mediado, e si ouro ó argent quiser meter meta, e aprecien o hos alcaldes e tomen ende a decima parte e digan por amor de deus e essa iura que fezeren a concello que dereyto apprecen segundo seu seso, e por ualia de II morabitinos II alcaldes lo digan e dende arriba III alcaldes lo digan.

Qui ouer a firmar e que se non adobe con alkaldes

XXXXVI Tod ome que a firmar ouer con III firme e non menos. Qualquer ome que iuyzio ouere non se adobe con alcaldes e si se adobare seia aleuoso, sinon por suas calonas : E si elos se adobaren con elos sean periuros. E las calonas que foren feytas en una alcalderia si no la demandaren essos alcaldes de esse anno, hos outros alcaldes que entraren non las demanden mays, mas demande o quereloso seu dereyto.

Digitized by Google

Qui fiel parar aldeano

XXXXVIII Qvi fiel parar a aldeano esse aldeano le pida la uerdat e dè uerdat que rancura á del e diga sua rancura, e si uerdat non dere non uenga a fiel. E se o prindare torne hos penos dublados. E si uerdat dere e a fiel non uener peyte I morabitino si se lo firmar con I uiziño ó con el fiel que lle parô fiel.

Corral de uernes

XXXXIX Los VI ayan corral cada uernes e el que y non fore peyte I morabitino a seus conpaneyros si se delos non espedire, e ayan en soldada hos VI quatro III morabitinos de concello e non outra caloña.

Que los alkaldes non esten en corral con los VI

L Hos alcaldes non esten en corral con os VI sinon quando enuiaren por elos. E si os VI uiren cousa onde se deuen partir alcaldes, digan les que se partan ende, e si non queseren seian periuros e peyten c morabitinos a concello : nin los VI nin los alcaldes non fagan amizada ensenbla, nin coman nin beban ensenbla en daño de concello, sinon seian periuros e aleuosos.

Que los alkaldes non fagan corral

LI Hos alcaldes non fagan en uno corral con VI nin en uernes nin en sabado, si non fore por barallar sus uozes.

Qui prindar sin mandado de concello

LII Tod ome que sin mandado de concello prindar ó de los VI ó de los iunteyros e iuyzio non queseren prender e por elo prindaren, has bestias y iazendo, saquen a prinda.

Qui uener prindar por germanidat

LIII Tod ome que uener a esta uila e prindare por germanidat por aquel que prindaren e por el ha prinda leuaren fasta IX dias la saque, sinon cada tercer dia meta bestia al foro fasta que la saque, e non aya ferias nin solturas. Por todo ome por que prindaren, de qual parte quer, uaya e saque la prinda.

Alkaldes acoten e metan bestias

LIIII Los alcaldes acoten e metan las bestias en casa do quereloso fasta que saquen la prinda. Todos los alcaldes ho que por elos se perder elos lo peyten.

Omes que iuyzio oueren façan III alkaldes

LV Todos omes que iuyzio ouueren fagan III uizinos alcaldes e conuinido.... iulguen sou iuyzio e preste seu iuyzio tanto como de un alcalde iurado, e si mandare bestia meter meta la, e si la non metir tome le peños de morabitino, e si la mandaren soltar solte a, e si la non soltar e alá trasnoytare dè la dublada, e firmen tanto como un alcalde iurado, e alcalde iurado peyte X morabitinos e III alcaldes peyten XV morabitinos e III alcaldes peyten XX morabitinos e dende arriba.

Calonnas de alkaldes e de querelosos

LVI Todas caloñas que son ditas pera los querelosos ayan las e todas las outras seian pora el alcalde. E los alcaldes do concello acoten por elas e tomen seo dereyto e dent aos querelosos seu dereyto.

Qui barallar sobre acotamento de alkalde

LVII Tod ome que barallare sobre acoutamento dalcaldes peyte I morabitino, e por esto non acoute nin meta bestia mas peñore. E alcalde non acote sinon per fonsado ou per apelido, e acotamento de fonsado e de apelido tal seia : o caualeyro III morabitinos, e o peon II morabitinos.

Digitized by Google

Qui touer pennos allenos por seu auer

LVIII Tod ome que peños alleos touer por seu auer enprestados ou mudados ou peños rematados e o señor dos peños os non quiser sacar aquel que ten os peños faga le testigos con III uizinos e se a tercer dia non los quiser sacar uenda os con I uiziño e iure que os uendiô sin arte e entregue se de seu auer, e si sobrare dê lo a ho dono dos peños. E si non conplire prinde por lo demays fasta que se entregue.

LVIIII Ningun ome que auer parare fiel e outro fore por perfia prindar lo torne essos peños dublados con X morabitinos si llo poder firmar con III uizinos, sinon nada.

LIBER TERCIUS

De la iusticia e dos malfectores

Qvi fezer uando	I
Qvi ferir uizino	II
Qvi ferir morador	III
Qvi ferir uicino sobre salua fe	IIII
A morador sobre salua fe	V
Qvi salua fe dere	VI
Qvi ferir uizino sobre consello feyto	VII
De forcia e uirto	VIII
Qvi lisiare omen	IX
Qvi tallar orellas ó dedos	X
Qvi uizino descaualgar	XI
Qvi ome matare	XII
Por morte ó por lision ó por moller forciada	XIII
Qvi demandar salua fe	XIIII
Qui dere e tomar salua fe	XV
Qvi pedir salua fe e outro non la quiser dar	XVI
Caloña de morte e de lison e de moller forciada	XVII
Qvi a utro pedir lid	XXI
Qvi sacar armas a bolta e qui a la deffesa salir con armas	XXII
Qvi for desafiado por morte ó por lision	XXIII
Parentes que inimigo segudaren	XXIIII
Qvi por inimizat uinere de outra uila *a* esta	XXV
Qvi coller inimigo alleno	XXVI
Por morte ó por lision ó por forcia quaes bestias meta ó lidiar ó saluase	XXVII
Moller que aleyue fezer e omen que a sua moller achar con outro	XXVIII
Qvi dixere —a las armas—	XXVIIII
De ferida que non sea de morte ó de uizino que sea ferido de morte	XXX
De ladron que furtar	XXXI
De fillo ou sobrino que a ome matar	XXXII
Qvi a ho alcalde ferir	XXXIII
De moller que furtar e qui sosacar filla allena	XXXIIII
De liuores	XXXV
Alcaldes enforquen ladrones e qui huuas furtar de noyte	XXXVI
Ladron que preso fore por furto	XXXVII
Qvi ronpire casa de cepo	XXXVIII
Bestia que matare a omen	XXXVIIII
Aldea que forcia fezere a alcalde	XL
De los lidiadores	XXXIX
Qvi ouer a firmar ou a iurar e qui receber firmas	XXXX
Qvi tomar iudio con christiana	XXXXI
Qvi ferir mancebo alleno	XXXXII
Aportellado que a seu señor tornar mano	XXXXIII
Qvi firmar mentira e qui firmar ante alkalde	XXXXIIII
Amo que a seu aportelado ferir e qui matar aportelado	XXXXV
Qvi firir mouro alleno	XXXXVI
Mouro ó mira *(sic)* que ferir a christiano	XXXXVII
Qvi ronpire casa de uizino en uila ó en aldea con armas	XXXXVIII
Qvi ronpire casa ó corral daldeano	XXXXIX
Qvi auer alleno achare	L
Por desonrra de seu corpo	L
De denostos	LI
Qvi a outro dixere —mentira iuraste—	LII
Qvi mentira iurar	LIII
Qvi dixere al alcalde que iulgô mentira	LIIII
Cauallero ó peon que oyr appelido e alá non fore	LV
Qvi firir iudio	LVI
Qvi matare sobre salua fe ó leuar ome sobre si por sua fe	LVII
Por medida falsa e cotamento dalcaldes	LVIII
Qvi quemar restrollo alleno ó casa	LIX
Qvi tallar uiña ó quemar casa	LX
Qvi a utro ouer a desafiar	LXI

Qui fezer uando

I A esto he o concello auenido que ningun ome de castel Rodrigo que uando fezere ó a uando se chamare, fóra de corpo del rey, yxca por aleuoso del rey e do concello, e derriben le las casas e perda todo quanto ouer.

Digitized by Google

Qui firir uizino

II Qvi firir ó mesare a uizino peyte x morabitinos e se fezer liuores peyte xx morabitinos se o poder firmar, sinon iure con III uiçinos e el v° : si poder firmar que tornó sobre sua cabeça non peyte caloña, e se liuores fezo peyte media caloña.

Qui firir a morador

III Qvi firir ó mesar a morador que non fore uiziño peyte II morabitinos, e si liuores fezere peyte III morabitinos, se llo poder firmar con III taes como el he, sinon iure el con I morador.

Qui firir uizino sobre salua fe

IIII Qvi firire ó mesare a uizino ó fezere liuores sobre salua fe peyte c morabitinos, os medios a hos alcaldes e os medios a ho quereloso, e yxca por aleuoso do concello si llo poderen firmar : Sinon iure con XII uizinos ao uizino e a morador con VI.

A morador sobre salua fe

V Qvi ferire ó mesare ó liuores fezer a morador sobre salua fe peyte xx morabitinos, medios aos alcaldes e medios ao quereloso, si llo poder firmar, sinon saluese como sobredito he.

Qui salua fe dere

VI Tod ome que salua fe dere tal salua fe dê que aya la ualia da caloña. E si depoys que salua fe dere firire ó mesare ó alguu mal fezere aquelos que a salua fe leuaron, si o poderen achar prendan o sin caloña e metan o en a mano ao quereloso con toda sua bona. E si en o cepo do quereloso morire non yxca inimigo nen peyte caloña. E si aquelos que a salua fe leuaron non no poderen auer, elos peyten ha caloña.

Qui ferir uizino sobre consello feyto

VII Qui firir ó mesar a uizino sobre consello feyto si llo poder firmar XXIIII morabitinos peyte e al morador VI, los medios a alkaldes e medios al quereloso, sinon saluese si quinto.

De forcia e uirto

VIII Esta he forcia e uirto : de II fasta III e dende arriba.

Qui lisiare ome

IX Qvi a ome lisiare tal iuyzio aya como por morte de ome e dê tal lision de ollo, de narizes, de rostro, de mano, de pe, de pissa, de collones, de teta de moller.

Qui tallare orellas ó dedos

X Qvi tallare orellas ó dedos de uiziño quantos tallar ó dentes quebrantar ó sacar tantos xx morabitinos peyte e al morador peyte la meetade, e si dixere —non fize esto— salue con XII ou lidie qual quisere o quereloso, e el morador saluese con VI.

Qui uizino descaualgar

XI Qvi uizino descaualgar que caualgado estouer peyte x morabitinos e tenga le la estribeyra. Qui aldeano descaualgar peyte II morabitinos, e si anbos foren aldeanos tenga le la estribeyra e peyte II morabitinos.

Qui ome matare

XII Tod ome que a utro matare si uerdat acharen sobrel enforquen a el ó aquel, sinon lidie, e si matare enforquen o. E si o non poderen auer den toda sua bona aos parentes do morto, e quando deren toda sua bona iuren v de seus parentes os mellores que mas beens non auia e den lo que seia inimigo.

Digitized by Google

Por morte ó por lision e por moller forçiada

XIII Por morte de ome ó por lision ó por moller forciada desafien primeyro diomingo en concello con II alcaldes. Qvi forciar moller uelada e llo poderen prouar enforquen o, e si llo non poderen prouar lidie e si cayre enforquen o, sinon ixca sin caloña : e qui forciar a outra moller uizina peyte CCC morabitinos si llo firmar poder e ixca inimigo, sinon lidie : E si lidiare e cayre peyte el coto e ixca por inimigo. E qui aforciar morador peyte XX morabitinos si llo firmar poderen, sinon saluese con VI, e esta caloña ayan os rancurosos.

Qui demandar salua fe

XIIII Tod ome que salua fe demandare a outro ante III alcaldes la dê per corral. E los alcaldes escriuan la salua fe, porque si mester fore que la podan demostrar, e si la non escriuiren os alcaldes e depos daño y uener, si le lo firmaren, os alcaldes la peyten : E si negaren cada uno iure si quinto.

Qui dere e tomare salua fe

XV Qvalquer ome que salua fe dere ou tomare ante III alcaldes la den, que firmen si mester fore, e qui ouuer a dar salua fe e non uener al primero corral peyte III morabitinos, II aos alcaldes e II al quereloso.

Qui pedir salua fe

XVI Tod ome que a utro pedire salua fe ant alcaldes e el outro non le la quiser dar peyte III morabitinos e dê salua fe por si e per seus parentes e per seu auer, e si non diere metan lo los alcaldes en o cepo, e sinon sean periuros. E si non dere salua fe prenda lo o quereloso sin caloña, e si dixere —non soy osado de prender lo, aiudat me— e quantos lo non queseren aiudar cada uno peyte seños morabitinos si poderen firmar, sinon iure con I uizino. E si dere sobre que sea fasta dia conombrado que dê salua fe e no lo queser lexar fera lo ó mate lo sin caloña. E si dere salua fe dê la por si e por seus parentes que foren en termino de castel Rodrigo de III omes ou VI que ayan a ualia da peticion. E qui dixere a outro —da me salua fe— dê sua uerdat que a non demanda sinon por medo que á del ó de seu auer ó de seus parentes, e si assi non fezere non le dê salua fe. Et si le dere salua fe uerdat dê lle salua fe, e si non ouere onde peytar la caloña os fiadores la peyten. E si lo ferir ó lo matar sobre salua fe peyte la caloña e uaya por aleuoso do concello e do querelloso.

Calonna de morte e de lision

XVII Por morte ó lision de ome ó por moller forçiada metan II bestias ante de missa matinal e seian bestias uiuas e seia encerrado, e esto seia en sabado, e se o testiguaren fóra con III uizinos ó con II alcaldes peyte III morabitinos.

Qui a otro pidir lid

XXI Qvi pedir lid a outro peyte III morabitinos si llo poder firmar, sinon iure si V° : e qui primero pidire lid esse peyte III por si e III polo utro, e o que firmare que tornó sobre si non peyte.

Qui sacar armas a bolta e qui a la defesa salir con armas

XXII Tod ome que sacar armas a bolta peyte III^or morabitinos si lle lo firmaren, sinon saleusse si V°. Tod ome que a la defesa exire con armas contra outro peyte X morabitinos, e si os alcaldes lo perdonaren seian periuros si firmas poderen auer, sinon saluese si V.°

Qui for desafiado por morte ou

XXIII Qvi desafiado for en concello por morte de ome ó de lision ó por moller forciada al primeyro corral meta suas bestias. E si en a terra nón fore e parentes ouuer meta suas bestias e faga quanto mandaren alcaldes. E si las bestias non metire seia inimigo de concello e daquel que o desafiô, e si ome ouuer morto seia inimigo de seus parentes e do concello. E qui desafiado fore como sobredito he e en a uila fore meta suas bestias e uenga a los alcaldes e ponga seus uozeyros, e os alcaldes den le seus fieles con que se uaya encerrar e y diga en qual

Digitized by Google

casa se quere encerrar. E si poys que encerrar fore fóra o testiguaren con III uizinos fóras per iuyzio dalcaldes que o manden desencerrar quantos dias lo testigaren tantos X morabitinos peyte. E el dando dereyto assi como mandaren os alcaldes, affien lo. E quantos dies passaren que o non queseren afiar tantos X morabitinos peyte, si llo poderen firmar con III alcaldes que o non queseron afiar.

Parentes que enemigo segudaren

XXIIII Todos los parentes que inimigo segudaren seguden parentes danbas partes segundos e terceyros e quartos, e si non foren parentes da huma parte en na terra, seguden los outros parentes, e si homizio colliren, tome o padre ou la madre la meadade e os outros parentes la outra meadade. E si non ouer padre ou madre, seus hermanos tomen la meadade : e si non ouere hermanos ne hermanas, hos primos tomen a meadade, e segundos e terceyros e quartos ha outra meadade. E qui non uener desafiar ou a segudar ó a corral, sano seendo ó en a terra, non tome del homizio parte.

Qui por inimizat uinere de outra uila a esta

XXV Tod ome que por inimizidat uinere de outra uila a esta e ome de uila dixere —meu inimigo he— firme lo aquel que demanda con III uizinos que ante uino a castel Rodrigo que el e non tomaron seus parentes homizio ni dereyto, e stê lle a dereyto assi como mandaren alcaldes. E si non le quiser dar dereyto, uaze la uila e ho termino fasta tercer dia : Sinon mate lo sin caloña. E se aquelo que demandaren queser estar a dereyto, apreten lo hos alcaldes e meta cada tercia dia bestia e non coman nin beuan fasta que lo beyse e reciba seu dereito. E quantas bestias non metire tantos morabitinos peyte al foro. E hos alcaldes si llo perdonaren caya les en periurio.

Qui collir inimigo alleno

XXVI Tod ome que enimigo alleno coller en a uila ó en aldea que seia enimigo sacado a nostro foro peyte C morabitinos, si en sua casa llo poderen testiguar con III bonos omes assi como he foro, sinon saluese si V°. E si dixere— en tua casa he meo inimigo e abre me tua porta —e si lle la non queser abrir, firme lo e peyte lle la caloña, ha media aos alcaldes e media a los rancurosos, assi como que en sua casa ho testiguasse. E si en aldea fore con aldeanos, firme, ou de la uila se os ouere, e en a uila con III uizinos.

Por morte ó por lision ó por forcia quaes bestias meta ó lidiar ó saluase

XXVII Por morte de ome ó por moller forciada ó por lision II bestias meta e por toda outra cousa Iª bestia meta e si por mays lo acoutaren non meta ninguna. E bestias quaes deuir meter cada tercer dia has meta Iª caualar ou muar ou IIª asnaes. Por morte de ome ó por moller forciada ou por lision entre lidiar e saluarsse con XII qual se queser o quereloso tal le cunpla. Per toda demandança si ome non poder auer dereyto en Iª alcalderia en outra parte si el de cabo ou prinde ó desafie fasta que aya dereyto, e si assi non fezere non le responda mays.

Moller que aleue fezer : e quen á sua moller achar con outro

XXVIII Moller que aleyue fezer a seus parentes firan a e maten a sin caloña, si llo firmaren con III omes, e esta firma non recuda a repto. Qvi achar ome con sua moller ou con sua parenta fasta segunda, si ouer marido a beneyciones ó a iuras mate os anbos sin caloña et non yxca por enemigo, e si matare al baron e non aa moller peyte ho couto e ixca por inimigo.

Qui dixer —a las armas—

XXIX Qvi dixer —a las armas— peyte X morabitinos, se llo firmaren con III bonos omes, sinon saluese si V°, e estas firmas non recudan a repto.

De ferida que non sea de morte

XXX Tod ome que firir e non fore ferida mortal dê fiadores e estê a dereyto. Qvalquer ome que ferire a uizino con cuytelo ó con porra ó con pedra ó con qual cousa quer que feridas foren de morte en el cepo iazendo peyte sua caloña. E si non ouer onde os peyte fasta IX dias, corten le la mano hos andadores, e si lo utro moriere, enforquen o.

Digitized by Google

De ladron que furtar

XXXI Ladron que furtar enforquen o, e preste seu auer a seus parentes.

De fillo ó subrino que a ome matar

XXXII Tod ome que fillo ó sobrino ouere e a otro ome matare non peyten por el seus parentes seu auer, nin padre nin madre, nin moller sua meadade si seu marido matare a outro.

Qui alkalde firire

XXXIII Ningun ome que alcalde firire peyte sua caloña dubla, e el a otro esso mismo faga.

De moller que furtar : qui sosacar filla allena

XXXIIII Toda moller que furtar, si pesquisa oueren hos alcaldes, queymen a hos andadores. Tod ome ou moller que sosacar filla allena pora outro, ó outra moller que seu marido ouer, queymen la, e al baron enforquen o se o poderen auer, e sobresto perda toda sua bona.

De liuores

XXXV Estos son liuores : sangre e cardenelo.

Alkaldes enforquen ladrones, e qui huuas furtar

XXXVI Alcaldes enforquen ladrones e ueden forcias. E outro ome que huuas furtare de noyte ó qual cousa quer, si pesquisa acharen alcaldes e uozeyros, enforquen o, e si negare iure con III uizinos e si non complire peyte III morabitinos.

Ladron que preso for

XXXVII Todo ladron que preso fore por furto fasta que los VI e los alcaldes acharen pesquisa non le den de mano. E qui lo enuiare aduga lo, sinon meta y seu corpo.

Qui ronpire casa de cepo

XXXVIII Ningun ome que ronpire casa de cepo de concello peyte L^a morabitinos, e se ome ende sacare peyte C morabitinos e meta y seu corpo : e hos alcaldes non tennan ome preso mays de tercer dia, e ho que for de iusticiar iusticien o, e ho outro solten o. E qui assi non fezeren sean periuros.

Bestia que matare a omen

XXXIX Ningun ome de castel Rodrigo que ouuere caualo ó outra bestia ó boy e matare seu fillo ó outro ome non peyte caloña nin perda sua bestia.

Aldea que forcia fezere a alkalde

XXXX Toda aldea que forcia fezeren a alcalde e apelido deren a outras aldeas e no le queseren aiudar peyte C morabitinos e ixcan por aleuosos. E si algun ric omen forcia fezere en aldea hu pousare, el ou sua criazon, e apelido deren e seus uiziños ou de outras aldeas que o souberen no les aiudaren peyte C morabitinos e ixcan por aleuosos, e estos morabitinos medios a hos querelosos e medios a hos alcaldes.

De los lidiadores

XXXIX Los lidiadores que oueren a lidiar per iuyzio dalcaldes yguen nos hos alkaldes e daquel dia que os

Digitized by Google

yguaren a tercer dia uayan a sancta maria a la missa matinal e armen os II alcaldes quaes eles queseren e en sua mano lidien. E depoys que foren armados iure el que anpara que de dereyto anpara, e iure o outro que mentira iura. E ho que anpara dê fiador que se cayre peyte ha peticion dublada e las armas si se danaren. E tal fiador dê que uean os alcaldes que ualia á de la peticion dublada, e depoys que iurare non se manifeste : e qui en eglesia entrare peyte I morabitino. E los que y foren saquen os fóra hos que os armaren : E si non queseren yxir, tomen de cada uno senos morabitinos e geyten os fóra. E si esto non fezeren seian os alkaldes periuros. Qui los cotos passare que poseren os alkaldes leuen o pela iura que fezeron al concello, e peyte cada uno VI morabitinos, si non fore uiatrero. E lidiadores de los coutos non ixcan nin prendan outras armas sino las suas ó de seu conpaneyro con que lidiare ó terra ó pedra, e non tome uestido de ningun ome nin pan nin corte lança que touer en seu poder nin tallen rendas nin cabeçadas nin maten cauallo de seu conpaneyro. E se o matare ou tallar rendas ou cabeçadas iure que no lo matô nin tallô rendas de seu grado e tome outro como le mandaren hos alckaldes. E cada un caualo seia apreciado en XXX morabitinos. E taes fiadores den que ucan os alcaldes que á ualia dos caualos e das armas. Lidiador que caualo matare peyte o. E armas que se danaren el que cayre ese as peyte. E armas e per caualo non metan omes en mano mas os fiadores peyten la apreciadura. E si el reptado deuenere de pe, spere al outro en canpo que ucan os alcaldes que pode guardar de todas partes : E si anparar se poder fasta tercer dia de sol a sol : e el que uenere de pe spere al outro en canpo, e el reptado conquira o III uezes en o dia e fira o con as armas que touer III uezes en o dia a mantenente, en o elmo ou en loriga ou en escudo ó en as armas que touere ou en corpo, foras en a lança. E si el reptado escapare caualeyro, conquira al peon III uezes en o dia, assi como dicto he. E esto fazendo, si fasta tercer dia peseuerar podere, uença seu iuyzio. E ninguno non traue a outro en a pissa nin en collones. Lidiadores non passen os mollones. Lidiador que tod esto non conplire como en esta carta iaze escripto per hy caya. Lidiadores depoys que foren armados e en a eglesia se confeitaren den medio morabitino a los que os armaren, e si a canpo exiren quantos dias alá yxiren foren tantos morabitinos dê el que cayere, e si se confeytaren anbos, peyten estos morabitinos. Lidiador que corrire ante que uenga a sua casa peyte V morabitinos. E qui cantare con el ou qui lle uiner con comer peyte V morabitinos a la ponte. Hos lidiadores en uno iagan en mano dos alcaldes e en uno coman con os que os armaren e si non se confeytaren non se desarmen. E depoys que sol posto fore adugan os ha uila e outro dia saquen os al canpo ante de medio dia. E si os alcaldes esto non fezeren sean periurados. Portelados de concello non ayan el uedado hu lidiaren. Qui uozes ó siluos dere al lidiador que cayere peyte V morabitinos si llo firmaren. Qui dixere a lidiador palaura que en esforciamento le seia peyte V morabitinos. Tod ome que yguallа ouer a dar fasta III noue dias la *dê*. E si en essos III noue dias non dere yguallа, ho outro iure solo e arranque seu iuyzio. E en as yguallas ho que sacaren por peor, si la pedire a alguno, yguen o logo. E a uizino den yguallа de uizino e a morador de moradores.

Qui ouer a firmar ó a iurar

XXXX Qvi ouer a firmar ou a iurar ou testiguar a uizinno testigue con uizinos e a morador con moradores. Toda firma que firmare esso firme onde foy feyto testigos, e cousa que foy mercada ou dada ant el. E qui a morador ouer a dar yguallа ou iurar ou firmar, si uizinos leuare, non caya por isso. E en estas yguallas non iure soldadero de señor de terra ni omen que proba aya feyta que uincisse. E qui tal yguallа non dere per hi caya. Qvi quer que firmas ouer a recebir non reciba auogado que he ou fu en aquela cousa, nin seu inimigo, nin ninguno que sperancia aya ou parte ouere na demanda, sacado ende alcaldes e sacado ende concello que alcaldes poden firmar por seu iuyzio que taxan. E sacados conpaneyros que conpania fezeren fóra de uila a luytar. E sacadas ende las demandas de los mortos ou de espedimento ou de retornamento. E las cousas que se siguen daqui a delantre.

Qui firmar mentira e firmar ante alkalde

XXXXI Ningun ome que demandar auer ou heredat ou qual cousa se quer esse dê la firma, e si el outro dere pesquisa que mentira firmô nol preste, e ixcan por aleuosos hos que firmaren, e hos alcaldes façan deles iusticia e si ho non fezeren seian periurados. Qvi ouer a firmar delante alcalde firme qual iuyzio iulgare, e si non firmare caya, e non faça maña antes alcalde, mas el alcalde diga les el iuyzio como lo iulgô e si non le lo dixere sea periurio e peyte la demanda. E la una firma diga lo per uerbo como lo ten iulgado : E las outras firmas digan o per la iura que feceron que tanto firman e tanto outorgan quanto elle. E si dixere el que demanda — non cunple tua firma— y diga en que non cunpre. E si dixere el alcalde —cunple esto— e no lo quiser cunplir per hy caya. E estonce diga el alcalde que he caydo, e si no lo dixere seia periuro e peyte la demanda. E si en a uila fore speren fasta que uenga ou uayan o demandar. E qui no lo quiser asperar ou demandar per hy caya. E si non fore en a uila o alcalde, saquen fiel e uayan a outro alcalde, e qui non queser sacar fiel ó yr ante outro alcalde per hy caya. E el alcalde ante que conosciren el iuyzio esse ho delibre assi como si el mismo lo iulgasse :

Digitized by Google

E si o non queser delibrar esse peyte la demanda. E qui maña feçere en as conoscencias este alkalde lo pregunte, e qui negare el iuyzio esse meta peños de morabitino al alkalde. E depoys ningun ome que dixere depoys —fezeste conuenencia comigo— ou —al fezeste comigo— non le preste. Per auer ou per firma que uno a outro *h*a de fazer, si non fore feyto perdant alkalde, non preste. Isto he porque dizian muytos omes depois —fezeste al comigo—. E auer iulgado delant alkalde den lo. E ningun ome que auer ouer a dar a outro dê lo ante III testigos ó I alkalde. E si depoys negare que lle lo non dio, façan del iusticia.

Qui tomar iudio con christiana

XXXXII Ningun ome e esso mismo alcaldes que tomaren iudeo con christiana firme lo con II christianos e I iudeo ou II iudeos e I christiano que en uno hos tomaron e preste. Toda christiana que tomaren con iudeo ó la duxerun sobre consello feyto por prender con el iudeo essa iusticia façan de uno como del outro.

Qui firir mancebo

XXXXIII Qvi ferir mancebo ou manceba allea ante seu señor ou omen de seu pan peyte la caloña dublada, media a ho concello e media a seu sennor.

Aportelado que a seu sennor tornare mano

XXXXIIII Tod aportelado que a sseu señor tornare mano corten le la mano. E si seu amo ho sacar faça un tapial en o castelo. E a qui dixere —aiuda me que o possa prender— e non le queseren aiudar peyte lle cada uno III morabitinos. E si lo negaren, cada uno iure si quinto de uizinos.

Amo que a seu aportelado firir, e qui matar aportelado

XXXXV Tod amo que a seu aportelado ferir non peyte caloña. Qui matare aportelado ou forciare sua moller ou sua filla ou sua criazon tome ha media da caloña seu amo.

Qui firir mouro alleno

XXXXVI Tod ome que ferir ou mesar mouro ou moura alleo peyte II morabitinos, e si fezer liuores peyte III morabitinos, sinon iure si v° de uizinos. Qui ferir mouro ó moura alleno iure solo que o non ferio por desonrra de seu señor, e si non iurare ou de plazo cayre peyte ha caloña dublada.

Moro ó mora que firir a christiano

XXXXVII Todo mouro ou moura que ferir a christiano ó a christiana seu señor peyte la caloñaa uizino assi como de uizino, e a morador assi como de morador. E qui ouer a iurar ou a firmar firme a uizino con uizinos e a morador con moradores.

Qui ronpir casa de uizino con armas

XXXXVIII Qvi ronpire en uila casa ou corral de uizino con armas peyte L morabitinos medios a hos alcaldes e medios a ho quereloso si llo firmar podere e estas firmas recudan a repto ó iuren si quinto, qual quesere o quereloso. Qvi ronpire casa de uizino de uila en aldea ou corral ou moyno ó açeña ou colmenar ou cabana peyte X morabitinos, medios a ho quereloso e medios a hos alcaldes, si llo firmar poderen, e las firmas respondan a repto, e entre lide ou iura de ssi quinto qual quesere o quereloso.

Qui ronpir casa ó curral de aldeano

XXXXIX Qvi ronpire casa ou corral daldeano ou moyno ou açeña ou colmenar ou cabaña peyte V morabitinos, medios a hos alcaldes e medios a ho quereloso, si llo firmar poderen, sinon iure si tercio con taes como el he.

Por desonrra de seu corpo

L Por desonrra de seu corpo ou por ronpedura de casa ni uaya a rey ni aia feyras.

Digitized by Google

Qui auer alleno achar

L Ningun ome que auer alleno achar en uila ou en o termino e fasta tercero dia non dere pregon dê lo de furto, e si en a uila ho achare esse dia dê pregon, sinon dê lo de furto.

De denostos

LI Qvi dixer a outro —cornudo ou fududicul ou gafo ou iudeo ou traydor— ó a moller —puta ou ceguladera ou gafa— peyte v morabitinos si llo poder firmar, sinon iure si v°, e si non queser iurar peyte.

Qui dixer —mentira iuraste—

LII Qvi dixere a outro —mentira iuraste— ou —mentira firmaste— ou —mintrosa uerdat deste— sinon aquel que lo deue reptar, peyte III morabitinos si firmar podere, e faça o uerdadeyro, e si o non queser fazer uerdadeyro meta cada dia bestia fasta que o faça uerdadeiro, e quantas bestias non metire tantos morabitinos peyte, sinon iure si III°.

Qui mentira iurar

LIII Tod ome que mentira iurar ou firmar e sobrel achare alkalde ou iurado que mentira iurô ou firmô tresquien lo fasta la metat de sua cabeça e yxca por aleyuoso do concello e non aya mays portelo nin firme.

Qui dixere al alkalde que iulgô mentira

LIIII Qvi dixere al alcalde de concello ou dos VI ou de germanidade —mentira iulgaste ou firmaste— peyte III morabitinos si llo firmar podere e meta bestias cada dia fasta que o faça uerdadeyro, e si negare iure con I uizino, e el outro non dê manquadra.

Qui oyr apellido e allá non for

LV Todo caualleyro ou peon ni primo iunto ni poblador ni tercero que apelido oyere en a noyte e en a manana non fore con a sina peyte o caualeyro III morabitinos e o peon II morabitinos, e si en a manana oyere en a noyte seia con ela, sinon peyte, e en outra cousa non peyte poblador nin primo iuncto nen uaya a fonsado fasta I anno mas uaya en apelido en termino de castel Rodrigo. Todo cauallero ó peon que apellido oyere e non fore trotando ou correndo e non exire de uila ou de aldeas priuado al peon messen le la barua e a ho caualeyro corten le la coha *(sic)* a ho caualo si llo poderen firmar con III uizinos, e sobresto peyte caloña.

Qui firir iudeo

LVI Ningun ome que ferir a iudeo peyte II morabitinos si llo firmar poder con II iudeos e con I christiano ou con II christianos e I iudeo, e si fecere liuores peyte IIII morabitinos si firmar podere, e si non, iure solo e seia creydo.

Qui matare sobre salua fe

LVII Qvi matare ome sobre salua fe peyte DC morabitinos, e si el danador non poderen auer aquelos que la salua fe leuaren peyte la caloña. Tod ome que leuare a outro sobre si por salua fe e non uener dar salua fe quando mandaren alkaldes al primer corral peyte IIII morabitinos. E a quantos corrales non uener tantos IIII morabitinos peyte, e si non acharen peños al que pediren salua fe peyte III morabitinos aquel que salua fe sobre si leuare. E depoys que dere salua fe si nigmiga fezere aquel que ho sobre si leuare peyte ha caloña dublada a ho quereloso ou a seus parentes la caloña e se o matare e non o poderen auer peyte DC morabitinos medios a hos alcaldes e medios a hos querelosos e si lo ferir sobre salua fe peyte C morabitinos e yxca por aleuoso de concello e del quereloso. E si de seu auer no lo poder auer hos fiadores lo peyten. E de toda esta caloña media aian ende hos alkaldes e media a hos querelosos.

Por medida falsa e acotamento de alkaldes

LVIII Tod ome sobre que acharen los alkaldes medida falsa ou quebrantaren coto de alkaldes peyte III

Digitized by Google

morabitinos si llo poderen firmar, sinon iure si quinto. Por morte de ome ou por lision ou por moller forciada desafien en concello dia de domingo con II alkaldes. Tod ome que non uener a cotamento dalcaldes peyte I morabitino. Hu los sex e alcaldes souberen uerdat non preste mentira. Alcaldes non firmen sinon por iuyzio que deren e por sua caloña, e en outro lugar firmen assi como uizinos.

Qui quemar restrollo ó casa

LIX Tod ome que restrollo alleno quemar peyte III morabitinos si llo firmar poderen, sinon iure si tercio, e si quemare tresnales ou gauelas ou messe peyte XL morabitinos si llo poderen firmar, sinon iure con XII. Ningun ome que casa quemare allea enforquen o si uerdade fuere, sinon iure con XII uezinos al uizino e ele la manquadra, e a morador con moradores. E si casa queymare que uala V morabitinos ou dende arriba entre lide e iura qual quesere ho quereloso tal le cunpla. E de quanto y perdire por todo responda.

Qui tallar uinna ó quemar casa

LX Tod ome que tallar uiña allea a sabendas ou queymare casa ou orto tal iuyzio aia como per morte de omen.

Qui a outro desafiar

LXI Tod ome que a utro ouere a desafiar con parentes de mays acerca desafie.

LIBER QUARTUS

Titolos das molleres, e de orfanos, e de testamentos

Moller que sola tomar marido ó uidua ou manceba orfana I
Qve den a moller en arras II
Qvi moller de uelanbres geytare fóra de casa III
Qvi demandar aforciadura de moller IIII
Omen que leyxar sua moller V
Qvi sospeyta ouer de moller VI
De moller uelada que finar a quin presten seus uestidos ó suas arras VII
Moller que uiduat queser tener VIII
Qvi enfermar e fezer testamento, e si morire a quen den seu caualo e as armas IX
Qvi sin lengua morire X
A quin sua moller morire XI
Manda que mandar marido a moller XII
Marido e moller que unidat fezeren XIII
Moller que ante de ano tomar marido XIIII
Omen ou moller que ouer fillos e casare XV
A qui ficar fillo orphano XVI
Orphanos que non son de hedat XVII
Omen que morire non responda sua moller nin seus fillos sinon por sua debda XVIII
De fillo enparentado XIX
Qvi queser fazer fillo ou filla XX
Omen que sua moller ouer enferma XXI
De moller que non uaya a fiel XXII
Qvi ouuer aduzir a outro a plazo XXIII
Moller que morir XV dias ante del fonsado e qui sobrino ouer en casa XXIIII
Qvi uoz touer de ladron XXV
Qvi destoruar a ome que stouer en iuyzio XXVI
Qvi borra mitir en sayal ou louelo ó sayal molado uendir, ó quen fezer fogo en cale, ó fiiar en cale XXVII

Moller que sola tomar marido

I Moller que sola tomar marido sin seus parentes seia desheredada, e quen a tomar seia inimigo. Vibda tome marido qual se queser con seus parentes. Manceba orfana hos parentes de anbas partes la casen. E se parentes de la una parte la casaren qui la casar yxca inimigo e peyte couto a los outros parentes como si la matasse.

Que den a moller en arras

II Qvi moller aduxer dê lle en arras e en uestidos XII morabitinos e II *kafizes* de trigo e I cocino e media uaca e V carneyros e L colodras de uino, e qui mays dere ou pedire peyte X morabitinos, e si negare que mas non pedio ou el outro que mays non dio iure si quinto. La uibda tome meetat de tod esto, e non faça uoda in domingo nin uaya caualeyra nin tome marido ante de ano, sinon peyte IIII morabitinos : e non caualgue niguna moller con la nouia sinon la madrina.

Digitized by Google

Qui moller de uelanbres geytare fóra de casa

III Qvi moller de uelanbres ou de iuras en mano de clerigo dados fiadores por suas dereyturas e la geytare de casa e depoys la queser recebir dê lle uodas e arras e tome la. E si ella dexare seu marido seia deseredada. E quen a manparare peyte x morabitinos quantos III dias alá trasnoytare en casa do parente tantos x morabitinos peyte medios a hos alcaldes e medios a seu marido.

Qui demandar aforciadura de moller

IIII Qvi demandar aforciadura de moller, e o outro dixer —non fezi esto sinon per sua uolontat e per meo auer que lle dey— e por este manifesto non lidie nin peyte el couto, e por lo demays negue ou manifeste, e faga quanto mandaren alcaldes : e la manquadra que dere moller tal seia : iure con III e ela v^a de seus parentes, e si parentes non ouere iure con III uizinos que en esse dia ho fizo primeyramente e non per sua uolontat nin per auer. E entre lid e iurar qual queser ho quereloso tal le cunpla, e si non iurar la manquadra non le responda. E depoys si se queser alçar al rey alcesse e meta penos de II morabitinos e al outro dê II morabitinos, e el que cayre dê II morabitinos a hos fieles, e outro non dê nada.

Omen que lexar sua moller

V Tod ome que sua moller de beneycion ou de iuras lazares *(sic)*, ou ela a el uayan al obispo ou a quen touer suas uezes, e el obispo mande a los alkaldes que aperten al baron que torne a la moler ou la moller al baron, e si non acotaren ou non apertaren fasta que se aiunten en uno e si assi non fezeren hos alcaldes seian periurados e peyten x morabitinos. E el parente que la anparar cada III° dia peyte x morabitinos que alá trasnoytare en casa del parente.

Qui sospecta ouere de moller

VI Qvi sospeyta ouere de sua moler que le faze aleue saluese con XII uizinos. E si con ela esta mala estancia ouere e salua fe ella dere lidie si la salua fe firmaren III alcaldes.

De moller uelada que finar a quen presten seus uistidos ou suas arras

VII Tod ome que moller uelada ou arrada e uistidos ou fiadores ou penos le dere a ela ou a seus parentes, e se passare de aqueste seglo preste a seus parentes uistidos ou arras ou peños que a el enpenaron ou a seus parentes a que pertenece toda sua bona, e si el baron morire si prenada fore tenga aquell auer parentes danbas partes fasta que pára.

Moller que uiudat queser tener

VIII Moller que uibdat queser tener tome I^a casa de XII cabriadas e I^a terra de II *kafizes* semeadura hu xe queser e I^a arançada de uiña hu xe queser e I^a uez en moyno ou en açena a XV dias I^a hora e I^a bestia asnal e I^a mora ó I mouro e I leyto con guenebe ó con alfamar e I feltro e I cabeçal e II sauanas e I^a caldeyra e II boys e I^a porca e XII ouellas. E de tod esto lo que ouere prenda e non prenda entrega en otra cousa. E tome aquesto de auer de ambos. E si non oueren de ambos tome meedat de auer del. E qui aquesto tomare leue en domingo e en lunes bodigo e dineyro e candea, e quantos dias no lo leuare tantos morabitinos peyte a parentes del morto e depoys tome aquesto, e si o lexare e marido tomare dê lo dublado.

Qui enfermar e fezer testamento e si morire a quen den seu caualo e as armas

IX Tod ome que enfermar e mandar por sua alma e depoys outra uez mandare la postremeyra preste. Qvi morire dê seu caualo e suas armas a seu fillo mayor. E si fillo baron non ouuere den suas armas e seu caualo por sua alma sin particion, e las outras fillas non tomen ende entrega.

Qui sin lengua morire

X Qvi sin lengua morire den el v° del moble por sua alma. E qui morire con sua lengua fasta la meedat mande de seu auer se queser e preste, e se mays mandar o demays non preste.

Digitized by Google

A qui sua moller morire

XI Tod ome a quin sua moller morire saque ante de particion I^a bestia qual queser de las que oueren, e moller saque ante de particion seus uestidos quaes ouo feytos en uida de seu marido, e el marido saque suas armas e seu caualo e seus uistidos que ouo feytos en uida de sua moller. E si caualo non ouer saque I^a bestia de sela assi como he sobredito.

Manda que mandar marido a moller

XII Manda que mandare marido a moller ou moller a marido fasta la meetad preste, e de mas non preste.

Marido e moller que unidat fezeren

XIII Marido e moller que unidat fezeren façan la en dia de domingo exida de la missa matinal en collacion de uila ou sabado a uesperas e preste : E si non, non preste.

Moller que ante de anno tomar marido

XIIII Moller que ante de ano tomar marido peyte III morabitinos. E si con mandado de alcaldes casar peyte II morabitinos, e si moller prenada tomar baron seia deseredada e tomen a meyadade tanben do moure como da rayz os parentes do morto, e a outra meyatade os alkaldes. E o que a rreceber se o infante morrer peyte a coomia e saya por eemigo.

Omen ó moller que ouer fillos e casare

XV Ningun ome que morire ou moller e fillos ou fillas oueren, e el baron tomar moller, ou a moller marido, e non oueren partido con seus fillos, e depoys outros fillos fezeren, e depoys morire el ou ela, con los fillos primeyros parta herencia e moble quales pertenece : E depoys parta con los outros fillos. E si alguna cousa metire padre ou madre de auer de aquelos que son sin padre ó sin madre que ouo mester de sua herencia e foren adeante partan fillos ou fillas con padre ou con madre aquel auer que fu de suyo, ou parentes a que pertenece, e depoys partan sua herencia e seu moble que ganaron ambos, los otros filos ou fillas partan, e de todo seu auer outrosi partan.

A qui ficar fillo orfano

XVI Fillos ou fillas que orfanos remanesciren que non an XV anos, seus parentes metan sua bona en almoneda con padre ou con madre, e qui mays ben les fezere esse los tome. E tanto por tanto padre ou madre los tenga si quesere, e moble estê en moble e heredat en heredat, e si a cabo de anno non uener meter en almoneda el auer e dar la ganancia, meta bestia cada tercer dia fasta que lo aduga, e non ixca ende per ferias ni per solturas.

Omen que morire non responda sua moller nin seus fillos sinon per sua debda

XVIII Qvi morire non responda sua moller ou seus fillos ou qui sua bona heredare sinon por sua debda. E qui touer parentes orfanos con sua bona responda e non se pare tras anno ni tras respusas.

De fillo enparentado

XIX Fillo enparentado que con seu padre morare ou sobrino ou iuguero ou ortolano ou molyneyro ou pastor non responda a nadie nin nadie a el. E si fillo ou sobrino de ome de uila demostrare fiel a aldeano e si le non uenere dar dereyto el ou sua moller si enfermo fore ou y non fore peyte I morabitino.

Qui queser fazer fillo ó filla

XX Tod ome que queser fazer fillo ou filla ou fillos ou fillas faça os exida de missa matinal en diomingo ou sabado a las uesperas en collacion de uilla e preste : E si assy non fezere non preste : e esto mismo seia dos aldeaos.

Digitized by Google

Omen que sua moller ouer enferma

XXI Tod ome que sua moller ouer enferma ó seu caualo non uaya en fonsado si poder firmar con II uizinos : e aldeano con aldeanos non peyte fonsadera ni apelido.

De moller que non uaya a fiel

XXII Moller maridada non uaya a fiel sinon fabaceyras e panadeyras e tauerneras.

Qui ouer aduzir a otro a plazo

XXIII Tod ome que ouuer aduzir a outro a plazo aduga lo de uila a outro dia : E de aldeas e de nostro termino a tercer dia. E fóra de nostro termino a IX dias si lo poder auer, sinon iure per sua cabeça que o non pudo auer, e aduga o a otros IX dias, e senpre iure per sua cabeça que o non pudo auer, e assi seia fasta III IX dias. E si dixere —a rrafala es ou a caualgada— iure lo e aduga lo de uinida, sinon responda. E si dixere que pastor he iure que he pastor, e espere lo a las ixidas si non fore en nostro termino, e aduga o a dereyto. E de fonsado e de azaria connombre adalil e iure que alá he, e a la uinida del adalil dê lo a dereyto, sinon responda. De iherusalem fasta I anno : De roma fasta VI meses : De rocamador fasta III meses : De sant gil a III meses : E si fore catiuo, fasta I anno : E de san saluador fasta V selmanas : E de santiago a I mes : De sancto domingo e de san bertolame a IIII selmanas : De san uicente fasta I mes : E outros sanctos mays ou menos a sua conta, e por esto todo iure con I uizino que alá he hu dize, e por esto non se modrô. Todo ome que torna fezere de terra de christianos ou de terra de moros el contendor has bestias iazendo aduga o. E si dixere —ido he a uenado ou a monte— iure lo que non sabe sua pousada, e connombre conpaneyro con que fu, e a uinida de seus conpaneyros aduga o.

Moller que morir XV dias ante del fonsado

XXIIII Tod ome a quen moller morire XV dias ante del fonsado, si fillo ou filla non ouere de heydad non uaya en fonssado.

Qui sobrino ouer en casa

XXIIII Tod ome que sobrino ouere en sua casa sin soldar de medio anno arriba que XX annos aia uaya en fossado e preste, e si assi non fore non preste.

Qui uoz touere de iadron

XXV Tod aportelado que uoz touere de ladron perda el portelo e peyte X morabitinos.

Qui destoruare a ome que estouer en iuyzio

XXVI Qvi iuyzio ouere con outro quen o destoruare peyte I morabitino si llo poder firmar, sinon iure con I uizino si non fore uozero.

Qui borra metire en sayal ó louelo ó sayal mollado uendire : que fezer fogo en cale ó fiar en cale

XXVII Qvi borra fiare ó metire en sayal ó con cardas de ferro cardare peyte I morabitino e perda el precio si llo poderen firmar, sinon iure con I uizino, e dê la borra al donno do sayal e faça llo bono. Has molleres que enprestaren ó acreyren alguna cosa unas a outras respondan se fasta en I morabitino e por esto non se paren tras seus maridos. Toda moller que louelo uendir en mercado ou baron peyte I morabitino. Ningun ome que sayal mollado uendire peyte II morabitinos. Ninguna moller que fogo fezer en cale ó uarrire sin agua peyte I morabitino. E la que se espulgare en cale peyte I morabitino. Ninguna moller que aia seu marido a iuras e a beneyciones nin uenda nin prinde sin seu marido sinon I morabitino, e si mays uendire ou prindare non le preste si non fore moller merchana de aquelo que trahe entre suas manos. E moller que fiar en a cale peyte V soldos. Vibdua por peño ou por bestia de morabitino pare fiel e por outra cousa uibdua non uaya a fiel si non fore por raygar.

Digitized by Google

LIBER QUINTUS

Estos son los titulos dos herdamentos e dos lauores e de iugueyros en el liuro quinto

Qvi sua heredat queser uender I
Qvi entrar en heredat allena II
Qvi destoruare boys de lauor III
Moller que ronpir heredat de seu marido IIII
Qvi conprare herencia V
A qui demandaren heredat VI
Qvi labrare exido VII
Qvi sobre lauor alleno entrare VIII
Qvi heredat outorgare IX
Qvi heredat sobre heredat deuire otorgar X
Qve las terras non se paren tras anno XI
Omen de outra parte que demandare heredat XII
De esterminar heredat XIII
Qvi achar ganado en seu restollo XIIII
Qvi entrare en lauor alleo ou fezer dano en messe XV
De prado mollonado XVI
Qvi ouer iuyzio de corral XVII
Qvi pan uindire XVIII
Qvi queser conprar pan XVIIII
Qvi casa dere a alquilé ó la tomare X
Qvi con rancura uener aos alcaldes per ferida XI
Qvi lablar en sabado XII
Qvi sua uoz barallar ó allena XIII
Jugueyros tomen boys a v° XIIII
Jugueyro que geyras fezer perder XV
Qvi rancura ouere de seu iuguero XVI
Qvi morar a soldada e enfermar XVII
Omen de soldada que exire ante do prazo XVIII
Qvi touer senal ou precio por lauor XIX
Clerigo beneficiado que rancura ouere de outro ó otro del XX
Qvi arar con iugo de boys ou medieros quanto den a los andadores XXI
Qvi suas firmas queser alongar XXII
Del que non deue seer uizino nin aportelado XXIII
Qvi alfolin de pan ouere en uila XXIX
Por quaes cousas non se deue parar tras ferias XXX
Qvi heredat ou aueres de parentes partiren XXXI
Qvi se metire en orden XXXII
Qvi geytare peños por pan ou por uiño XXXIII
Qvi auer ouer a dar a outro XXXIIII
De peños reuelados XXXIX
Qvi por seu iuyzio se queser alçar al rey XXXX
Qvi aruol tallar XXXXI
Qvi heredat touere de parente XXXXII
Qvi seu precio leuare per forcia XXXXIII
Qual dia deuen entrar en baño XXXXIIII
Precio de baño XXXXV
De las aguas das goteyras XXXXVI
Los segadores e dos tresquiadores XXXXVII
Qvi morare e lablare en heredat de seu señor XXXXVIII
Qvi colmeneyro queser sacar XXXXIX
Qvi auer moble demandare L
Qvi entrare en plazo e enfermar LI
Por furto ou por condesillo LII
Qvi firmar por x morabitinos LIII
A qui demandaren furto e negare LIIII
Auer de nego que fore uencido LV
Qvi peños reuelare en uila LVI
Qvi entrar en ferias LVII
Ferias de quaresma LVIII
Como den seu dereyto aos iunteyros e aos andadores hos que colliren pan LIX
A qui oueren a dar pan e no lo demandar ante de nathal LX
Qvi ouer a iurar en quaresma LXI
Clerigo que morire LXII
De los que queren sacar carreyra LXIII
Aldeano que lablar con boys e medieros que ceuada den a los iunteyros LXIIII
Qvi dixer —este he meu preso— LXV
Qvi non fore escripto en carta ni en padron LXVI
Qvi uiñas ó casas ó acenas enpeñar LXVII
Qvi se chamar a firma LXVIII
Qvi por fiador peytar e qui a utro fiar LXIX
Lauor de aldeano tal foro aia LXX
Qvi uoz alena barallar LXXI
Qvi peños prindar LXXII
Hos que sacaren las octauas LXXIII
Qvi touer casa poblada de dezmo e primença, e quaes non den ceuada a los iunteyros LXXIIII

Qui sua heredat queser uender

I Qval ome queser uender sua heredat diga o primeyro a seus parentes que sua bona deuen herdar, e quantos outros deren a hos parentes la uenda si la queseren. E si a outros la uendir e a seus parentes ante no llo fezer saber, saque la como quer e dê la a seus parentes. E si poder firmar que les fizo testigos que queria sua heredat uender e elos no la queseron conprar uenda la a quin queser. E si parentes la queseren conprar paguen fasta IX dias o tercio, e a outros IX dias outro tercio, e a utros IX dias outro tercio. E si a estos plazos non pagaren tenga ho que a tene e uenda a qui queser.

Qui entrar en heredat allena

II Tod ome que en heredat allena entrare e lo arrancaren por ela dê la dublada con VI morabitinos.

Digitized by Google

Qui destoruare boys de lauor

III Qvi boys geytare de ero hu araren ou le sacare la cauilla ó destoruare que non façan seu lauor como pertenece peyte VI morabitinos si llo firmar poderen : Sinon iure con I uizino.

Moller que rompir heredat de seu marido

IIII Moller que arrompir heredat de seu marido ou baron en heredat de sua moller entre qualquer en o quarto. E si fezer moyno ou açeña ou casa ou uiña ó orto tome o quarto da heredade ou el medio del lauor qual quesere ho que pede.

Qui conprare herencia

IIIII Tod ome que conprare herencia ou ouellas ou qual cousa quer con sua moller de seu auer, entre moller en meetade de seu marido, e ho marido entre en meetad de sua moller, poys que foren uelados, si alguna cousa conpraren ou canbiaren.

A qui demandaren heredat

VI Tod ome a qui demandaren heredat e poder firmar que sobre anno la ten con lauor que le pertenece aya la con todo. E si el outro dixere —ante de anno demandè esta heredat— firme lo que ante de anno demandô aquela heredat e responda le por ela. E esta demadança tal seia : prindando e apertando e barallando ant alkalde. E por ualia de V morabitinos firme con I alkalde e por X con II alkaldes e por XV con III alkaldes e dende arriba con IIII firmen.

Qui labrare yxido

VII Qvi lablare exido de aldea peyte X e leyxe el exido, medios a alkaldes e medios a hos querelosos.

Qui sobre lauor alleo entrare

VIII Qvi sobre lauor alleno entrare ou la derrompir peyte VI morabitinos e lexe la, e tal lauor qual pertenece e plegue succu a succu.

Qui heredat outorgare

VIIII Tod omè que heredat outorgare y dê fiador sobre la herdat que aia ualia de la herdat dublada e si tal fiador non dere per hi caya.

Qui heredat sobre heredat deuire otorgar

X Qvi heredat deuire outorgar sobre la herdat outorgue. E quando outorgare outro dia meta bestia e cada tercer dia meta bestia al foro, e si arrancado fore duble la heredat. E si el octor non ouere onde peytar, el fiador lo peyte suas bestias y iazendo, e por esto non metan ome en mano ni se alçe a rrey. E non traga mays de tercio octor.

Que las terras non se paren tras anno

XI Has terras que germanas deuen seer midan las e eguen las per hu deuen seer e non se paren tras anno : E qui las conprare e linde quebrantare ou mollon arrancare peyte II morabitinos si firmaren, e restaure le aquello que quebrantô ou arrancô : Sinon saluese con III uizinos.

Omen de otra parte que demandare herdat

XII Tod ome de outra parte que demandare heredat a nostro uizino per nosso foro le responda. Qvalquer omè que demandar heredat meta otra tal en par ou peños ou auer de ualia : Sinon non responda mas por ela.

De esterminar heredat

XIII Qvando omes foren a determinar heredat uengan con seu fiel ante alkaldes, e estos alkaldes den les

Digitized by Google

por iuyzio que uayan a determinar aquela heredat e den les plazo connoscido en tercer dia a porta de eglexa a que ambos uengan, e y el leyxar II uizinos determinadores. E qui al plazo non uener peyte a seu auerssario V soldos, mas quando uener el quereloso a determinar la heredat destermine la toda andando la e cercando la e retornando la. E ende si la el labrador leyxar la heredat el quereloso entre en a heredat sin caloña. E si el labrador defendire delantre los desterminadores aplaze lo el quereloso al primeyro dia que uenga al corral de los alcaldes, e y aia el uino e el outro seu foro. E si alguno de los auersarios al plazo non uener caya pero de la razon si al plazo non uener, ou si uener e de razon uencido fore, leyxe la heredat dublada con VI morabitinos. E si per auentura hos destremadores foren a aldea ho quereloso aplaze seu auersario a tercer dia á porta do alcalde, e o alkalde dê lles por iuyzio que uayan a determinar ponendo les plazo como he de suso dicto.

Qui achar ganado en seu restollo

XIIII Tod ome que achar porcos ou cabras ou ouellas en seu restollo hu ouer gauelas ó trexnales ou uiña uindimiada tome II carneyros ou II porcos e non tome carneyro cencerrado, e si carneyros non andaren en as ouellas tome II ouellas e non tome maroco : E si lo tomare torne o dublado : e esso mismo de carneyro cencerrado : E esso mismo de porcos tome II : de restollo de ouellas II carneyros : e de cabras II e de cabrones II, e non tome outra caloña. E plado *(sic)* esto mismo como de rostollo. E destas caloñas ho aldeano tome meedat. E si dixere ho quereloso —reuelaste me peños— iure con I uizino e duple ho que os ampara. E si dixere ho dono do ganado —no los tomeste en teu restollo hu tresnales ou gauelas ouese ou en tua uiña uindimiada— iure aquel que os tomô con I uizino que en seo lauor ou de seu señor los uio é fu tras elos e tomô los, e tenga os, e si non poder iurar torne o que tomô dublado e peyte II morabitinos. E si mouro esto tomare seu señor iure por el.

Qui entrare en lauor alleo ó fezer dano en messe

XV Qvi entrare en lauor alleo con fruyto, caualleyro ó de pé, peyte I soldo. Qvi daño fezere en messe por cabeça mayor peyte Iª octaua : E por porco e per V ouellas ou cabras Iª octaua : E por V anssares Iª octaua : E por porco de muradal Iª octaua : E de qual fructo comer de tal peyte. E qui comer heyra de noyte por cabeça mayor e por porco peyte Iª octaua. E ganado que andare a pastor e dano fezere de dia en eyra non peyte. E aquel que non ha pastor peyte assi como sobredicto he.

De prado mollonado

XVI Prado mollonado de quarta fasta VI arançadas aya foro, e ho que mays ou menos fore aya foro saccado si fore en bago de outros prados ou de uiñas que o posa fazer, e esto en aldeas e en uila.

Qui ouer iuyzio de corral

XVII Tod ome que iuyzio ouere de corral metan dôs dos uozeros e non mays : E si mays metiren hos alcaldes uazien el corral. E qui hy estouer sobre seu coto peyte quarta de morabitino : E si elos lo leyxaren sean periuros.

Qui pan uindire

XVIII Tod ome que pan uendire en las aldeas peyte III morabitinos si esquisa acharen de bonos omes, ou iure si Vº. Esto mismo seia del pan que uenere de las aldeas ou de outra parte e no lo uenderen en mercado peyte I morabitino : E en qual casa ho uenderen peyte III morabitinos.

Qui queser conprar pan

XIX Tod ome que pan queser conprar conpre Iª marauida a la selmana e non mays : E si mas conprare peyte II morabitinos, e esto en mercado lo conpre.

Qui casa dere a alquilé ó la tomare

X Qvalquer ome que casa dere ad alquilé quando seu plazo uener prinde por seu alquilé qual dia queser sin caloña, ropa bestia ó outra cousa semellable prinde. Qvi casa dere ad alquilé ou la tomare, aquel que la tomare si la leyxare dê todo el alquilé. E si el señor de la casa lo geytare ante de seu plazo ó pera outro ome si-

Digitized by Google

non pera seu corpo mismo perda el alquilé. E el que touer la casa y morando conprare sua dê quanto ha merecido.

Qui con rancura uener a hos alkaldes per firida

XI Tod ome que con rancura uenere ad alcaldes per ferida que lle fagan, ou de seu parente, ou per armas que sacaren, e dixere —darê esquisas ou firmas— e depoys no la dere, si en el cepo lo fezere entrar ou en cadenas, iaga aquel que uenere con la rancura outro tanto en el cepo.

Qui labrar en sabado

XII Tod ome que lablar en sabado desde medio dia arriba peyte x morabitinos a hos alcaldes, e en aldeas peyte I morabitino a seus uizinos, e por esto non pare fiel mas prinde peños.

Qui sua uoz baralare ó allena

XIII Tod ome que sua uoz barallare dê la uerdat que uerdat demanda ou ampara. Qui uoz allena barallare dê la uerdat que quanto pôde pesquerir uerdat demanda ou baralla ou ampara.

Jugueros tomen boys a quinto

XIIII Hos iugueros tomen boys a quinto, e den a cada 1º II *kafizes* de pan medio trigo e medio centeno, e media oytaua de sal, e III pares de auarcas bonas. E qui mays dere ou mays pedire peyte III morabitinos ao alkalde. E den en anaffaga a cada I iugo de boys III *kafizes* e medio, e si boys cansaren peyte las geyras, e si morire de cansado peyte las geyras e el boy, ó los boys. E os iugueyros tengan los boys de san cibrian a san cibrian e façan quanto mandaren seus señores, la cousa quelles mandaren que seia de lauor façan la segundo seu siso. E si seu señor non le dere sua anafaga faça lle testigos que lle dê sua anafaga, e si lla non dere non le labre nin peyte obras.

Juguero que geyras fezer perder

XV Todolos iugueyros que obras fezeren perder por 1ª qualquer obra peyte I morabitino, e si negare iure por III obras con I uizino, e por x obras si vº, e por mays lidie, e si cayre duble la caloña. E si seu señor fore aldeano con aldeanos iure. E si boys de seu señor angueyrare el iuguero, sinon en lauor de seu señor ou per seu mandado, duble los boys : E si negare iure si vº : e esto non aya ferias nin solturas. E si seu señor dixer — mataste meo boy— iure la manquadra, e el iuguero si v.º Qui boy descornare ou ollo le quebrantare ou perna tome o e dê outro tan bono. E de toda bestia esto mismo. E si dixere —non fize aquesto— iure si vº, e el ela manquadra.

Qui rancura ouere de seu iuguero

XVI Qvi rancura ouere de seu iugueyro tome el quinto fasta que lle dê dereyto, e el iugueyro faça le testigos que reçiba seu dereyto, e si non queser uenir meta bestias cada tercer dia fasta que reciba seu dereyto : e estas bestias non seian soltas por ferias nin per solturas. E de todo aportelado de amo esto mismo faça, e si assi non fezere non responda mas.

Qui morare a soldada e enfermar

XVII Tod ome que con señor morar a soldada, e enfermar en mayo ou en agosto, quantos dias fezer menos a seu señor dubleos en outros dias.

Ome de soldada que exire ante de plazo

XVIII Tod ome que entrare con outro pera seu seruicio fazer e ante de seu plazo se exir de con el perda la soldada. E quen o collir peyte II morabitinos si poder firmar que ante del plazo exio de el. E si el outro dixer —non sabia que contigo moraua— iure solo : Sinon peyte e leyxe o. E si el señor del lo dexar, el ben seruendo, dê lle sua soldada. E si el señor dixere —mal me seruia— dê lle I christiano que iure aquesto e dê lle quanto auia seruido, e si non queser iurar dê lle sua soldada.

Digitized by Google

Qui touer sinal ó precio por lauor

XIX Todo lablador que senal ou precio touere por lauor e el lauor lexare fasta que seia feyto peyte I morabitino e cunpla el lauor. E qui senal dere a el e el lauor le tollir perda ho sinal, e per todo mercado que sinal touere e se repentire duble la. E qui la dere si se repentire perda la

Clerigo beneficiado que rancura ouere de otre

XX Qvalquer clerigo que racion ouer en eglesia de uila seus omes e seus parentes que con el moraren sin solda aian foro de uizino de uila. Qvalquer clerigo que racion ouere en uila e rancura ouere de aldeano pare lle fiel con I clerigo e con I leygo, e si non uenere peyte I morabitino e a foro de castel Rodrigo : E el que racion ouere en eglesia de aldea seus omes e seus parentes que con el moraren aian foro de aldea. Ningun ome ou moller que rancura ouere de clerigo ou clerigo de leygo, moller que demostrare plazo a clerigo ou clerigo a leygo ou uozeyro ouer a dar ou a firmar ou a iurar i lo den a la collacion onde fore clerigo a salida de missa, e iulgue alkalde clerigo e leygo, e si y alcaldes non ouere uengan anbos hu ouer alkalde, sinon peyte I morabitino, e esso mismo ha moller. Qvalquer clerigo que racion ouer en eglesia de castel Rodrigo ou en suas aldeas e morire como seruire de anno assi tome a sua conta de sant martin a sant martin, e aya essa racion que el ha merescida seus parentes propinquos, ou el mandare por su alma.

Qui arar con iugo de boys

XXI Tod ome que arare con I iugo de boys dè media octaua de trigo a los andadores, e hos medieros I^a quartela, e qui non ouer boys en arada dè lles I dinero, saluo caualleros ó aportelados.

Qui suas firmas queser alongar

XXII Tod ome que a firmar ouere e suas firmas alongar quesere iure quanto el pode esquirir que y son hu dize, e y lo meta en a iura que testigos foron daquela cousa. E si una de las firmas morire, hos II manleuen aquel que fore morto per la iura que fezeron e firmen.

El que non deue seer uizino nin aportelado

XXIII Tod ome que non fore escripto en carta e encomendado a sua colacion al foro e faça todas suas dereyturas non seia uizino ni aia portelo. Ningun ome de castel Rodrigo que non ouer fillos nin moller non aia parte en ningun portelo.

Qui alfolin de pan ouer en uila

XXIIII Qvi ouer alfolin en uila uenda hu queser, mas qui conprare non tome mays de I^a marauidada a la selmana, e si mays conprare peyte II morabitinos, sinon iure con II uizinos, e esto seia en mercado.

Por quaes cousas non se deuen parar tras ferias

XXX Tod auer iulgado de alcaldes por dar a IX dias non se pare tras ferias nin tras outras respusas. E outras firmas e iuras quando mandaren alkaldes responder que geytaren la resposta, responda cada uno a seu plazo.

Qui heredat ó aueres de parentes partiren

XXXI Ninguns omes que heredat ou outros aueres de parentes partiren partan deuante fieles ou deuante parentes, e si assi non fezeren non preste sua particion.

Qui se metire en ordem

XXXII Omen ou moller que se mitire en orden dè la meedat de seu auer a seus parentes, assi como si fosse morto.

Digitized by Google

Qui geytare pennos por pan ó por uino

XXXIII Qvalquer ome que peños geytare por pan ou por uino e no los sacare fasta IX dias fagan lle testigos con III uizinos que hos saque, e si non quer sacar los uenda hos con I fiel, e si sobrar de mays dê lo a seu señor, e sse mingoar prinde por seu auer atá que se entrege e non responda mays por eles e prinde penhos de morabitino a foro, e quantos dias passaren que non page cada terçer dia meta bestias a foro, e quantas bestias non meter tantos morabitinos peyte, e sse fiel lle parar ssobre la primeyra bestia ssobréla responda.

Qui auer ouer a dar a outro

XXXIIII Qvi auer ouere a dar ad alguno uenga el que demanda e conte se unos con outros e cunplan se unus a otros per dereyto.

De pennos reuelados

XXXIX Estos son peños reuelados : si el que deue prindar toma al peño e uene el doño de los peños e prende a los peños, el ou seu mandado, ó se se para en a porta, ou si cerrara la porta e no la queser abrir, ou dize —leyxa peños— ou —non entraras alá— son peños reuelados, si poder firmar con o fiel.

Qui por seu iuyzio se queser alçar

XXXX Tod ome que por seu iuyzio se queser alçar a rey alcesse fasta X morabitinos ou mas e non por menos, e el que se alçare a rey meta peños de III morabitinos, e el outro de II, e uaya al rey fasta doyro e non mays : e si per auentura non quere ir al rey, tome iuyzio de alcaldes. E si per auentura non foren al rey en estos terminos, stê seu iuyzio fasta que uenga rey en estos terminos. E quando foren a rey fasta VI dias el que se alçare meta al outro ad rey : Sinon faga lle testigos de los fieles e uenga se. E si aquelo iulgare el Rey que iulgaron los alkaldes, el que se alçô peyte II morabitinos a hos fieles e II a hos alkaldes. Si el outro cayre peyte II morabitinos a hos fieles. E daquel dia que ueneren el que cayre a IX dias dê los morabitinos, sinon dê fiador de queda de los peños.

Qui aruol tallar

XXXXI Tod ome que aruol tallar pora seu lauor labre lo fasta IX dias, e si en estos IX dias outro lo labrare, leyxe lo con IIII morabitinos, e si fasta IX dias no lo labrare nol peyte nada.

Qui heredat touere de parente ó de parenta

XXXXII Qvi heredat touere de seu parente ou de parenta ou de cormaos ou de entenados, e depôs morire, si en sua uida la ouo arada e uencido fore por ela, si fore apanada alce seu pan e lexe la heredat, e si for barueyto dê el quarto del pan a qui pertenece. E si fore uiña, si la demandare fasta en pasqua de resurrection responda por ela daquelo que meter en lauor, e sse a non demandar atá pasqua de rresureicion uindimie la uiña e poys leyxe la a qui pertenece.

Qui seu precio leuar per forcia

XXXXIII Qvi seu precio leuare per forcia peyte I morabitino e el si tomare precio de mancebo ou de manceba ou de III uno que deuen seer escusados peyte I morabitino.

Qual dia deuen entrar en bano

XXXXIIII Has molleres entren en baño en diomingo e en martes e en ioues : E barones entren en outros dies. Tod ome que entrare en bano en dia de las molleres de sol a sol peyte I morabitino a hos alkaldes. E esso mismo façan has molleres. E si el bañador hos omens metire en baño en dia de molleres peyte I morabitino, ou molleres si entraren en dia de barones peyte II morabitinos a hos alkaldes.

Precio de bano

XXXXV Ningun ome non dê precio en bano por escudero, e omen que non ouere escudeyro leue por escudeyro omen de seu pan, e molleres esso mismo façan.

Digitized by Google

De las aguas das goteyras

XXXXVI Todas las aguas das goteyras e dos curraes e das cales per hu mandaren alkaldes e omes bonos per hy uayan dereytas.

Los segadores e dos trosquiadores

XXXXVII Los segadores seguen a dezmo e tomen per sorte. Todolos trosquiadores tomen per sorte de XL uno de mayores, e de cordeyros de XX uno.

Qui morar e labrar en erdat de sennor

XXXXVIII Qvalquer ome que labrare e morare en toda heredat de seu señor seia solarego, e si en otra heredat entrare peyte assi como aldeano. Tod ome que con seu iugo de boys arare, maguer que se faça iugueyro, seia postero, e el mediero que con sua mano arare peyte media posta e non uaya en fonsado nin en apelido.

Qui colmenero queser sacar

IL Qvi colmeneyro queser sacar de XL colmenas arriba saque, e el colmeneyro que las curie cada dia.

Qui auer moble demandar

L Tod ome a que auer mobre demandaren e dixere —torto me demandas— iure el outro que demanda que suyo foy e non lo uendio ni lo donô, e responda ho que o touer, e si dixer —darê octor— dê lo a IX dias, e el octor iure que por aquesto lo otorga que o uendio ou que o donô ou que fu fiador dele, e si assi non fezere per hy caya, e dê fiador que aia ela ualia da peticion dublada. E si octorgare en mañana meta bestia en a noyte, e sy en a noyte, meta la en outro dia, e si aquesto non conplire aquel que dá el octor per hi caya, e hy hu dere el octor hy dê fiador que faça quanto mandaren alkaldes, e si non, per hi caya. E si rancado fore el que da el octor, e non ouer el octor onde peytar, el fiador la peyte dublada e cabedal. E qui se chamare a octor e non cunplire duble. E si dixere —non posso auer que*n* mo deu ou que*n* mo uendio— e iure que o conprô ou que llo deron e no lo pode auer e dê lo aaquel que demanda. E el que demanda dê fiador que o teña manifesto fasta medio anno.

Qui entrare en plazo e enfermar

LI Tod ome que entrare en plazo e enfermar uenga qui hos peños queser sacar e iure que enfermo iaze e sin arte, e quando sanare responda.

Por furto e por condesillo

LII Por furto et por condesillo por III morabitinos ou dende ariba lidie.

Qui firmar por X morabitinos

LIII Tod ome que firmare por X morabitinos ou dende arriba recuda a repto. Qvi a iurar ouuere por I morabitino iure con I uiziño, por II morabitinos con II, por III ou dende arriba si v°.

A qui demandaren furto e negare

LIIII Ningun ome a que demandaren furto e negare e depoys fore uencido por elo dê lo dublado con IIII morabitinos.

Auer de nego que for uencido

LV Tod auer de nego que fore uencido por firmas dê lo dublado, e si iurar e non conplir, esso mismo. E si ante de la iura conoscire esse auer dê el cabdal e seia quito del dublo.

Digitized by Google

Qui pennos reuelare en uila

LVI Qvalquer ome que peños reuelare en uila ou en aldea, los alkaldes prinden por II morabitinos, I aos alkaldes e outro a ho quereloso. E si a hos alkaldes reuelaren peños, hos alkaldes digan aaquelos que hy foren que les aiuden. E qui los non queser aiudar peyte cada I° seños morabitinos pera hos alkaldes, ou iuren con I uiziño que les non dixeron —aiudat nos.— Hesto he dito si reuelaren peños a hos andadores. E qui reuelare peños a los alkaldes peyte III morabitinos, los III a hos alkaldes e I al quereloso, sinon saluese si V°.

Qui entrare en ferias

LVII Tod ome que auer ouer a dar a outro, e en ferias entrare, pida lle lo con III testigos, e del que lle lo pidire dê lo a IX dias, e si le lo non dere ferias exidas dê lo dublado.

Ferias de quaresma

LVIII Estas son ferias de quaresma : respondan por dineyros de laurador e por açada e açadon e podadera, e por daño de todo labrador respondan. Por prado e por uiña e por messe, e por quanto pertenece a lauor, e por moyno e por açenna respondan. E estas ferias tal foro aian como las ferias de agosto. Soldada de mancebo non aia ferias, nin perdida que faça a sseu señor non se pare tras ferias. Nin ganado de leyte non aia ferias. Vezino nin mortuorum nin primicias non aian ferias.

Ferias de agosto

LVIII Estas son las ferias de ágosto : Des del dia de cinquaesma fasta sancta maria desde mediado agosto : Non respondan por nada senon por morte de ome ou por moller forciada e por furto, e por forcia e uilto si fore feyto en as ferias : E si non fore feyto en as ferias non respondan. Por toda debda que feyta fore en ferias por toda responda, outrossi por caloña. E respondan por boy e por uaca domados, e por carro, e por quanto pertenece a hera, e por pan de panadeyra e por uiño de tauerneyra e por uinno de cuba, e carne de carniceyro. Caualo de sela, nin escudo nin lança nin espada, nin mua de sela non aian ferias; todas armas.

Como den seu dereyto a los iunteyros e a los andadores

LIX Qvi collir pan dê todo seu dereyto a los iuncteyros e a los andadores : el ano que non colliren pan non les den nada sinon como he en outro lugar.

A qui oueren a dar pan e no lo demandar

LX Todo iuncteyro e andador e los del uodo e tod outro ome a que oueren a dar seu pan e no lo demandaren ante de nathal, non respondan mays por elo fasta nouo.

Clerigo que morire

LXII Qvalquer clerigo que morire en castel Rodrigo non dê mortuorum por si nin por ome de sua casa que estê con el a seu ben fazer. E otro ome que ouere ualia de XX morabitinos dê I morabitino a ho castelo, e qui ouer ualia de X morabitinos dê medio : e ningun aportelado non seia escusado.

Dos que queren sacar carrera

LXIII Todolos omes que carreyra queseren sacar si se aueneren entre ssi saquen sua carreyra e aia couto como si la sacasen hos alkaldes, e si non se outorgaren uengan al cabillo de los alkaldes, e den les de cabillo III alkaldes que la saquen, e den les II morabitinos : e depoys que fore sacada qui la arare ou cerrare peyte III morabitinos si llo poderen firmar con III uiziños : e la carreyra que tal non fore sacada non aia couto : esso mismo exido de concello.

Digitized by Google

Aldeano que labrar con boys e medieros

LXIIII Todos los aldeanos que labrarèn con boys den señas oytauas de çeuada a hos iunteyros, e hos medieros media : e el anno que non semearen non den nada a hos iunteros.

Qui dixer —este é meo preso—

LXV Ningun ome que dixere —este he meu preso por meu auer— e el outro ouer del rancura por seu auer, si trouxere ferro en manos ó en peys, e omes de seu seruicio e de seu pan andaren con el, seia seu preso, e si assi non andare non seia seu preso. E esto que ho ueian II alkaldes ou III bonos omes qui al primeyro dará seu auer e dende arriba uenga ho que primeyro lo prisô e dê a todos seus debdores a sua conta. E ho que primeyro lo touere con III uiziños ou firme *(sic)* que essa rancura ha del que demanda e responda el preso, e si uincire el preso uaya en paz, sinon uaya preso fasta que dê seu auer al contendor.

Qui non fore escripto en carta nin en padron

LXVI Qvi ualia ouere de x morabitinos e non fore escripto en carta e en padron, non seia uiziño a foro ni tome portelo ni firme sobre outro, e cada diomingo peyte I morabitino fas*ta* que entre en carta e en padron, e seia posteyro a foro.

Qui uinnas ó casas ó azennas enpennar

LXVII Qvi uiñas ou açeñas ou casas enpeñare non le den outra cosa por uinas labrar nin por açeñas nin por casas fasta que las saque : e qui las touere labre las cada anno como le pertenece, e si assi non fezere, del auer que ouer a dar laure seu señor la herencia.

Qui se chamar a firmas

LXVIII Tod ome que se chamar a firmas e non conombrare per hy caya, e non coñome mays de I parente : parente he padre ou hermano ou primo ou segundo ou terceyro ou quarto : e non meta mays de I parente en firma. Todos omes que oueren a firmar con concello firme*n* con V posteyros ou fillos de posteyros que aian XV anos assi como foro he ou mays.

Qui por fiadura peytar. Qui otro fiar

LXIX Tod ome que por fiadoira peytar duble la aquel por qui la peytar. Tod ome que fiar a outro e lo pode auer e meter en medio non responda.

Lauor de aldeano tal foro aia

LXX Todo lauor de aldeano tal foro aia de peyto como de uizino de uila.

Qui uoz allena barallar

LXXI Tod ome que uoz allena barallare si uincir el auer que demanda là uoz uença elos peños de las calonas que prindar, e si non uincire la uoz que demanda ni el cabdal non uença hos peños das caloñas.

Qui pennos prindar

LXXII Tod ome que peños prindare si uincere ho cabdal uença hos peños, e si non uincir ho cabdal non uença hos peños.

Hos que sacaren las octauas

LXXIII Todolos que sacaren las octauas metan en o mercado III octauas e II medias, e non anden hy extrageras, e si andaren fostiguen las hos alkaldes, e sinon seian periuros. E quantas octauas e quantas medias faliciren destas que de suso son dictas tantos morabitinos peyten por las octauas e tantos medios por las medias.

Digitized by Google

Qui touer casa poblada de dezmo e primicia : e quaes non den ceuada

LXXIIII Qvalquer ome de castel Rodrigo que en a uila touere casa poblada con ome que coma seu pan e faça seu seruicio dê seu dezmo e primicias en a uila e hi faça toda sua fazendeyra e aia foro assi como uiziños de uila : e hos que moraren en as aldeas en nosso termino daquen d'agada e hy oueren suas cazas e hy moraren con fillos e con molleres las duas partes do anno aian foro assi como uizinos de aldeas, e hy den todas suas dereyturas. E hos que moraren de agada alende, si chus moraren alende fagan fazendera en uilla e hy den dezmos e primicias e todas suas dereyturas en a colacion ô foren escriptos si non espidiren a outra collacion. E si sobraquesto contendiren e oueren a firmar hos da uila firmen. Todolos que en castel Rodrigo moraren non den ceuada a hos iunteyros.

LIBER SESTUS

De los menestrales e de rios e de fontes e de barco, de pescadores, de azenias, de moinos. Liber VI.us

Aurezes	I	Fornos cogan a XXX	XX
Pescador que non fore uizino	II	De moynos e azeñas	XXI
Qvi adoxer pescado rezente	III	Capitulo de las fontes	XXII
Qve gane o tauerneyro	IIII	Qvi rio eruolare	XXIII
Qvi pescado conprare	V	Capitulo de los menesteriales	XXIIII
Jvdeo que peños tomar de mancebo	VI	Carniceyro que conprar ganado	XXV
Jvdeo que pescado conprare	VII	De pescador	XXVI
Qvi peños enguerare	VIII	Carne que iudeo matar	XXVII
Jvdeo non tenga uoz	VIIII	Carnicero que quebrantar couto	XXVIII
Jvdeo qui auer der a alquilé	X	Ortolano a foro	XXIX
Jvdeo que peños tomar sin testigos	XI	Menesterial que demandare merenda	XXX
Qvi auer conoscir a iudeo	XII	Telleyro que faça tella ó ladrelo	XXXI
Carniceyro que troxere rês morta e carniceyros que conpraren ganado	XIII	De carpenteyro	XXXII
Dos ferreyros desde quando tengan rellas	XIIII	De peliteyro	XXXIII
Ferradores	XV	De çapateyros	XXXIIII
Ferradura que ante de IX dias quebrare	XVI	De aparceria de moynos	XXXV
Qvi leuar ferro fóra	XVII	De corredor de ropa	XXXVI
Azeñas e moynos maquilen a uez	XVIII	Agoas de goteyras	
Panadera que pan crudo uendire	XVIIII	De montaneyro	XXXVII
		Qvi non ponga barco en rio	XXXVIII

Aurezes

I Avrezes que labraren en nosso termino sin mandado de concello peyten X morabitinos si llo poderen firmar, sinon saluese si quinto, e por esto non dê manquadra.

Pescador que non fore uizino

II Todo pescador que non fore nosso uiziño e en nossos terminos pescare peyte V morabitinos si ouere per que, sinon adugan o preso fasta que peyte V morabitinos.

Qui aduxer pescado rezente

III Qvalquer ome que aduxer pescado rezente, elle lo uenda : e esso mismo de lebres e de conellos e perdizes, e si a outra uila ho leuare qui lo achar tome del la calonna. E si recaton tamben de gallinas como de lenna como de outra cousa hy andare peyte I morabitino a hos alkaldes, sinon saluesse con I uizino. E si hos alkaldes non lo tomaren seia les en periurio.

Digitized by Google

Que gane o tauerneyro

IIII Todo tauerneyro ganne ho III.º e non mays. E si mas uendire de esta conta peyte I morabitino, e si negare iure con I uizino. Todo uizino que por esto prindare responda lle. Hos carniceyros e panadeyras e merchanes assi façan. Por pan de panadeyra e uino de tauernera e carne de carniceyro e pescado seco de çacateyra, ou por queyxo de queyxera, qui dineyros ouere a dar dê los a tercer dia. Todolos çarniceyros ou pescadores ou otros merchanes como a elos respondiren en ferias assi façan elos a hos outros.

Qui pescado conprare

V Qvalquer ome que pescado conprare pera recatonar peyte II morabitinos. E qui lle lo uendire cada I peyte dôs II morabitinos, sinon saluesse con II uizinos. E alkaldes si hos leyxaren seian periuros. E ningun ome non seia ousado de uender peyxes en sua casa, ni carne nin pan ni ninguna rem, sinon uiño, mays en mercado, assi como mandô el señor rey fasta sol posto : E qui ende al fezere peyte I morabitino.

Judeo que pennos tomar de mancebo

VI Ningun iudeo que penos tomare de mancebo ou conprare sinon de seu dono dê los de furto.

Judeo que pescado conprare

VII Ningun iudeo que pescado conprare en uernes peyte I morabitino, e si christiano lo conprare pera iudeo peyte I morabitino, sinon iure con I uizino. Ningun iudeo non teña uoz sua ni allena, e si ho fezer peyte I morabitino.

Qui pennos enguerare

VIII Qvi peños geytare alquilé e los enguerare, non le den alquilé. E si por pan ó por uiño ó por carne ó por pescado ó enprestados, si fasta tercer dia non los sacare enguere los peños e prinde por seu auer ou por outra cosa.

Judeo que auer dere a alquilé

IX Todo iudeo que auer dere alquilé dê el morabitino a VI selmanas por Iª octaua, e el soldo por I dinero. Todos iudeos que iuyzio oueren con christianos e firmaren II christianos e non firmare el iudeo con los christianos que foren en firma, el iudeo peyte la peticion dublada e hy dê sobre quen seia fasta que dê el auer : e esso mismo si I christiano e el iudeo firmaren e el outro christiano non queser firmar, esse peyte la peticion dublada.

Judeo que penos tomar sin testigos

XI Jvdeo que peños tomar sin testigos peyte I morabitino per de furto : e ninguno non tome auer de fillo enparentado, sinon qui lo tomare peyte X morabitinos.

Qui auer conoscir a iudeo

XII Todo ome que seu auer conoscire a iudeo firme lo el iudeo con II iudeos e I christão ó con II christãos e I iudeo que lo conprô con sol nascido e non posto, e si non poder firmar iure el christiano que suyo he e no lo uendio ni lo donô ni lo mandô enpennar e tome el auer que demanda. Todo iudeo dê otor por auer que le cognosciren.

Carniceero que troxere rês morta e carniceros que conpraren

XIII Todo carniceyro ó otro ome que aduxer rês morta non la uenda en a carniceria, e si dixer que elle lo matô, per cabeça menor iure per sua cabeça, e per mayor iure con I uizino, sinon peyte III morabitinos. Todos carniceyros que conpraren carneyros ó uacas ou otro ganado pera uender non se pare tras ferias.

Hos ferreyros desde quando tengan rellas

XIIII Hos ferreyros tengan has rellas desde sant cibrian fasta sant cibrian, III rellas por I morabitino e

Digitized by Google

dende a sua conta. E fferreyro que touer xv rellas en aldea seia quite de posta e de fazendeyra e de fonssado e de apelido : E ferreyro de uila esso mismo : qui touer xxx rellas seia escusado, e faça la rella duas uezes de nouo, e dende aguze e calce segur e açadon e açola e scopro. E si per sua culpa se perdir obra, per ıª qualquer peyte ı morabitino. E si dixer que per sua culpa non se perdio obra, fasta x obras iure si vº, e si menos a sua conta, e per mays lidie, e si cayere duble la caloña. E qui mas pedire ou dere peyte ıın morabitinos si llo firmaren, sinon saluese con ın.

Ferradores

XV Todolos ferradores ferren ın duzenas a morabitino. Ferradura que ante de ıx dias quebrare ou cayre ferre outra uez sin precio, sinon peyte ı morabitino. E hos ferreyros que fezeren ferraduras façan as tahes como las calañas de concello. E si peiores clauos ó peiores ferraduras fezeren, peyte cada uno ın morabitinos a ho castelo. E si pleyto ó iuramento fezeren sobresto contra concello, peyte cada uno ın morabitinos, e si negaren que o non fezeron, iure cada rº si quinto, e façan has ferraduras. Hos ferradores que has ferraduras peytaren por maas ó por maos clauos, hos ferreyros que has oueron feytas dubren as a hos ferradores, sinon peyte cada uno seños morabitinos, e por esto cada tercer dia meta bestia, e la bestia hy iazendo peyte, e si la bestia non metire prinde peños de morabitino. E esto non aia ferias nin uedamento ninguno.

Qui leuar ferro fóra

XVII Qvi leuar ferro de castel Rodrigo quen o achar tome o sin caloña, e qui lo uendire torne el precio al ome de fóra parte e peyte ın morabitinos.

Azenas e moynos maquilen a uez

XVIII Las acennas e hos moyños maquilen a uez, e ho maquilon que uez destallare si llo firmar poderen peyte ın morabitinos, sinon iure con ı uizino, e molan a uez, e non tome alffadias el maquilon ni heredeyro. E qui tomare alfadias e uedare uez peyte ın morabitinos, sinon iure con ı uizino. E ho moynnero ó azennero que heredero hy fore non seia moynnero a foro ni seia escusado.

Panadera que pan crudo uendire

XIX Toda panadeyra que pan crudo uendire quebrantado ó qui lle lo tomare ho que o conprare tal lo tome, e si no lo queser tomar faça lle testigos de ın omes e peyte ı morabitino.

Fornos cogan a xxx

XX Los fornos cogan a xxx e non menos : E si a menos coxeren peyte ıın morabitinos si llo firmar poderen, sinon iure con ı uizino, e cogan a uez : e si pan ben non coxeren peyte ı morabitino, e si negare firme lo con ın molleres e peyte ı morabitino a domno del pan : e faça forno qui fazer queser. E qui uedar uez peyte ı morabitino, sinon iure con ı uizino.

De moinos e de azenias

XXI Las açeñas e los moynnos hos que ante foren feytos ou depoys tanto alçen que non tollan moler al de suso. E has pesqueyras seian defesadas de suso xx stadaes e de iuso fasta ı. E qui hy pescare, saluo boitron ó anzolo peyte ın morabitinos, sinon iure con ı uizino.

Capitulo de las fontes

XXII Toda fonte perenal que arroyo geytare en qualquer heredat seia de ın braçadas por carreyra en ancho a todo redor de la fonte, e cerre seu lauor si outra agua non ouer a bondo : e esto seia aquelos que sua heredat non dê agua a ninguno per foro *(sic)*. Toda fonte que nasce entre quadrelas, e fore fonte de regar, como parten la heredat partan la agua. E en qual heredat nascire esse tome primeyro : E assi per orden, e ıı dias ande fóra e el quarto dia torne a la heredat hu nasce. E aquelos que non ueeren al coliz cauar ó fonte mondar non aia hy parte. E qui la furtare ou destoruare en dia alleno sua agua peyte ıı morabitinos e duble lle sua agua si firmar poder, sinon iure el outro con ı uizino, e el outro non dê manquadra. E si non iurare ó de plazo cayre peyte ıı morabitinos.

Digitized by Google

Qui rio eruolare

XXIII Qvi rio heruolare peyte IIII morabitinos, e qui lo prindare tome hos medios e alcaldes hos medios si llo firmar poderen con III christianos.

Capitulo de los menestriales

XXIIII Todos los menestriales que lauor aleño labraren e mal ho fezeren façan o outra uez sin precio, sinon peyte I morabitino ó iure que non sabe mellor lauor fazer.

Carniceyro que conprar ganado

XXV Ningun carniceyro que conprar ganado non uenda rês uiua, e sinon peyte II morabitinos, e non uenda carne por I anno.

De pescador

XXVI Todo pescador de castel Rodrigo que pescado matar, ó outro montaneyro que carne matar de monte hi la uenda en mercado, sinon peyte II morabitinos.

Carne que Iudeo matar

XXVII Ninguna carne que iudeo matar no la uenda en a carniceria, sinon peyte II morabitinos.

Carnicero que quebrantar coto

XXVIII Tod ome carniceyro que quebrantar coto de alkalde peyte II morabitinos, e non uenda carne en esse anno si llo poderen firmar, sinon iure si III°.

Ortolano a foro

XXIX Tod ortolano a foro tal seia de nauidat a nauidat. Tod ome que metire ortolano en seu orto dè lle asno e seron e açada pora estercolar : e ortolano de quanta semina metire tome la metat, e de la que non metire tome el quarto. E qui mays tomare ó mays dere peyte VI morabitinos.

Menestrial que demandare merenda

XXX Todo menestrial que demandar merenda por lauor que aia a fazer peyte I morabitino si llo firmar poderen, ou iure con I uizino.

Telleyro que faça tella

XXXI Todo telleyro que tella ou ladrelo uendire e per agua se damnare ante de ano canbie lo, e si non queser peyte III morabitinos e canbie el ladrelo e la tella, e den mil e CC tellas por I morabitino, e esso mismo de los ladrelos, e si menos deren peyten III morabitinos.

De carpetero

XXXII Todo carpeteyro que madeyra aduxer a mercado con aluura *(?)* ó rripia peyte I morabitino.

De pelitero

XXXIII Ningun peliteyro que penas de conellos ó de cordeyros castraren peyte seños morabitinos a los alkaldes. E de çapateyros que cantearen las solas esso mismo peyten.

De çapateros

XXXIIII Hos çapateyros tomen por solar III dinheyros de XV soldos ho morabitino, e si sobiren ou decendiren tomen a sua conta.

Digitized by Google

De aparceria de moinos

XXXV Todos omes que aparceria oueren en moynos ó açeñas en as aldeas faça seu cabillo, e en a uila façan seu cabillo a sanctiago e conten sse todos e cumpla se de dereyto. Moyño que moyre en enuerno e en agosto aquel moyño que hy fore seia a foro. Todo aparcero de moyño ó de açeña que non queser labrar en pesquera ou en lauor como pertenece perda las maquias e peyte I morabitino, e sua uez perda fasta que se entreguen de quanto y metieron seus apparceros. E molan desde sant iohan fasta sant miguel a XII, e desde sant miguel stá sant iohan a XVI, e si assi non moyren peyte I morabitino el maquilon, sinon iure con I uizino.

De corredor de ropa

XXXVI Al corredor da roupa non tome mays de II dinheyros del morabitino e de XIX dinheyros I.

Aguas de goteras

Todalas aguas das goteyras e dos currahes per hu mandaren alkaldes e bonos omes per hy uayan dereytas.

De montanero

XXXVII Todo montaneyro que a monte andar qui seu uenado achar radiu tome ende la perna, e qui lo ascondire ó seus cães descarnare ol ascondire peyte III morabitinos si llo poderen firmar, sinon saluesse si v°, e iure dono do uenado que seu era con I uizino, sinon non le responda mas.

Que non pongan barco en rio

XXXVIII Ningun ome non ponga barco en nosso rio en aquel lugar hu he barco de concello, sinon qui queser passar omes por sua alma do concello, e qui outro barco y poser perda el barco e peyte II morabitinos. E frades do pereyro ou de outras ordenes metan seus barcos se quiseren passar seus omes, e omes de concello en saluo.

Estos son los Titulos del libro septimo. De los ganados

LIBER SEPTIMUS

Qui quebrantar ualadar. Bestia alquilada. De bestia a medias. De quin achar ganado en os terminos

Qvi ganado geytare a pastor	I	Qvi bestia conprar enferma	XVIII
Qvi gardar ouellas a dezmo	II	Qvi achar ganado en os terminos	XIX
De pastor que dè sinal	III	Qvi britar ualadar ó linde	XX
Qvi uelar uacas	IIII	Aparceria por mantener cabaña	XXI
Qvi uelar porcos	V	Qvi geytar ganado en cabana	XXII
Qvi matar porco anal	VI	Qvi for tomar ouellas allenas	XXIII
De ouellas que pascen entre lindes	VII	Qvi achar caualo de sela	XXIIII
Qvi ganado aparçar e sacudir	VIII	Qvi achar asno ó uaca ó boy	XXV
Qvi ganado alleno ferir	VIIII	Qvi ganado alleno ordeñar	XXVI
Qvi ferir boy ou uaca	X	Qvanto aia pastor de porcos	XXVII
Qve non geyten egua a ollo de caualo	XI	Pastor que otro ganado collir en cabaña	
Qvi bestia enprestare ó leuare alquilé	XII	Qvi cabras uela	XXVIII
Qvi bestia leuare a medias	XIII	Qvi caualo ó mua leuar de canpo	
Qvi tomar ouellas por dano	XIIII	Qvi ouer caualo de sela	XXVIIII
Borrico que dano fezer	XV	Pastor de ganado a que foren ladrões	XXX
Todo pastor dè fiador	XVI	Mercadores de traperia	XXXI
De caualo quebrado ó danado	XVII		

Qui ganador (sic) geytar a pastor

I Qval ome quer que ganado geytar a pastor, tanben de uila como de aldeas, e non uener á noyte pey-

Digitized by Google

te o el pastor si llo poderen firmar con aquelos que geytaron el ganado a pastor, sinon saluesse per qual fore aquela peticion.

Qui gardar ouellas a dezmo

II Qvi uelar ouellas uele as a dezmo dos cordeyros, e de x queysos I, e si mas dere ó mas tomare peyte III morabitinos. E qui las anaffagare tome el v° e destas quintas qui las queser tomar dê a sua conta e tome a sua conta. E desse dia que conpesçaren a fazer queyso den en soldar de cabaneyro e en anafaga e en auarcas e en sal e en quallo : E de la lana de las uazias e de cordeyros den el v°.

De pastor que dê sinal

III Todo pastor que ouellas uelar dê señal de orella e de ferro en as pellellas : E si der señal de x pelles arriba lidie, e si cayre peyte. E de quanto le ieytaren per conta responda. E de porcos este iuyzio cunpla.

Qui uelar uacas

IIII Et qui uelar uacas sollaregas uele x por I morabitino : e qui dere II coyros con señal de ferro e de orella tome los : E si mays dere lidie, e si cayre peyte. E uacas sollaregas e ouellas quinteras aquel que las uelare non pare tras sant iohan e responda a doño de ganado. E el amo responda lle esso mismo por sua soldada. E qui menos uacas uelare de x per I morabitino peyte III morabitinos. De esse dia que conpeçar a fazer queso ou manteyga dê a sua conta en soldar e en anaffaga del cabaneyro : seu señor dê las uacas e tome a sua conta de queyso e de manteyga.

Qui uelar porcos

V Qvi uelar porcos de esse dia que los tomar per conta quantos perdire tantos morabitinos peyte por los que foren annales ou mays, e por los que non foren anales por cada uno qualquer peyte medio morabitino. Todolos que geytaren ganado a pastor por san iohan e depoys seu señor le lo queser toller, saluo si non fore por captiuazon e inimizidat e per casamento, dê lle todo seu soldar. E si per casamento ou per catiuazon ou per inimizidat le lo queser toller dê lle quanto ha merescido. E si el pastor leyxar el ganado, sinon per casamento ou per inimizat ou per captiuazon, perda quanto ha merescido.

Qui matar porco anal

VI Qvi matar porco annal, ó mas ó menos, peyte assi como he dicto de suso en outro lugar : e por leyton peyte quarta de morabitino si iurare que o non matô per seu grado e con I uizino, sinon duble el ganado e peyte III morabitinos, e si negare e depoys manifestare peyte dublado con la caloña. E si llo firmar poderen peyte como sobredicto he con a caloña.

De ouellas que pasçen entre lindes

VII De ouellas que pasciren entre lindes anden C en uno e non mays, e L uacas e non mays, e si hy mas andaren peyte I morabitino a hos alkaldes cada diomingo.

Qui gana*do* aparçar e sacodir

VIII Todos qui gan*a*do ouer*en* e parceria queseren fazer fazan a fasta kalendas iulii. Qvi ganado sacodir fóra dos terminos de castel Rodrigo tome ho dezimo, saluo caualeyros de arafala e pastores de ganado, e si caualo hy morire de aquel ganado lo erectent. E caualo que morire en apelido de concello del dia que o conprare fasta I anno den lle por el tanto como el lo conprô, e de anno adeante den le por el XXX morabitinos.

Qui ganado alleno firir

IX Tod ome que ganado alleo firir por desondra de seu señor peyte III morabitinos si llo poderen firmar, sinon iure si v°. E si o matare dê lo dublado con III morabitinos. E de toda bestia esto mismo seia si poderen firmar con III uizinos al uizino e al morador con moradores ó con uizinos, e si non poder firmar iure con XII.

Digitized by Google

Qui firir boy ó uaca

X Tod ome que firir boy ó uaca ó otro ganado alleo peyte III morabitinos si firmar poder : E si cayre duble si llo poder firmar, sinon saluesse con III e el v°.

Que non geyten egua a ollo de caualo

XI Tod ome que egua ouere no la geyte a ollo de cauallo que en prado pascire nin en deffesa de concello, saluo en almofalla, e si la geytare peyte I morabitino si llo poderen firmar, sinon iure con I uizino.

Qui bestia enprestar ó leuar a alquilé

XII Tod ome que sua bestia enprestare a outro ou leuare a alquilé e mas longe ha leuar daquelo que le dixo dê la dublada con III morabitinos. Tod ome que bestia leuar a alquilé e la perdire ou morire firme lo con III uizinos tabes como doño da bestia e responda a rrepto, e si firmas non ouere iure si v°. E entre lid e iura qual queser ho quereloso. E esto por bestia de x morabitinos arriba, e de ende a iuso como he foro.

Qui bestia leuar a medias

XIII Tod ome que bestia leuar a medias e dixere —furtaron ma— ou —perdi la— firme lo con III tabes como dono da bestia he, e si ouere per que, recuda a repto, sinon iure si v°, e dá meetade de quanto ualir la bestia en auer a dono da bestia.

Qui tomar ouellas por dano

XIIII Tod ome que tomare ouellas por seu dano hu andaren carneyros castrados dê las dubladas per aquel lauor como dize de suso : e boy ó uaca ou bestia mayor que en lauor alleno entrare peyte decima de morabitino, e si a sabendas fezere dano peyte toda suaa caloña como dize de suso. Por todo ganado dize esto assi como dize en outro lugar que deue cada uno peytar. E per galiñas que fezeren daño en orto ou en outro lauor peyte seu señor per v una octaua de pan : E si menos fore ou mays a sua conta.

Borrico que dano fezere

XV Por borrico que daño fezere peyte I dinheyro. E en dezmo por borrico VI dinheyros, e potro e mueto 1ª quinta, e de bezerro 1ª decima.

Todo pastor dê fiador

XVI Todo pastor a que ganado deren a uelar dê fiador por ganado e por bestias de la cabaña, e el tome recabdo de los que el collire, e si assi non fezeren non le respondan por eles.

Qui bestia conprar enferma

XVII Qvi bestia conprare ou boy ó uaca ou qual bestia quer e salir enfermo ó sarnoso torne lo ante de IX dias a seu dono e iure si v° que atal le lo uendio e per sua culpa non ouo mal e torne le sua bestia e dê lle seus morabitinos. E por asno con I uizino iure, e si a tercer dia no le dere seu auer dê lo dublado, e por dublo e por cabdal meta bestias e non aia ferias nin solturas.

De caualo quebrado ó danado

XVIII Tod ome que seu caualo aduxer quebrado ou danado de fonssado ou de azaria amostre o a III uizinos ou II alkaldes e enmende llo o concello, e iure con IIII uizinos que allá se danô en essa azaria ou en esse apelido, e si assi non fezere non le den nada de concello ó de conpaña.

Qui achar ganado en os terminos

XIX Qvin achar ganado en estos terminos de castel Rodrigo tome de 1ª qualquer grey de porcos v, e de

Digitized by Google

ouellas x carneyros e de uacas II. Qualquer ome que as achar en estos cotos morador de uila ó uizino tome estas caloñas. Qui tomar toda esta calona iure si v° que en estos terminos achô el ganado, e si menos tomar non caya por elo, e si demás tomar lo demás duble.

Qui britar ualadar ó linde

XX Tod ome que con seu ganado ó con suas bestias ó con seu corpo quebrantar ualladar ó linde allena peyte II morabitinos si llo poderen firmar, e faça ho ualadar ó linde, sinon iure si III°.

Parceria por mantener cabana

XXI Qvalquer ome que aparceria fezer por mantener cabana tenga la fasta I anno, si non le uiner catiuaçion ó inimizidat ó casamento, e qui assi non fezere peyte VI morabitinos e torne hy el ganado metendo bestias a tercer dia, e estas non aian ferias ni solturas.

Qui geytar ganado

XXII Tod ome que geytare seu ganado en cabano *(sic)* allena sin grado de seu señor perda lo e non le respondan por el. E ho ganado dos aportelados qui lo anafagare e qui lo salgare esse tome o leyte.

Qui for tomar ouellas

XXIII Ningun ome que fore a ouellas allenas tomar carneyros ou ouellas ó porcos ou alguna rès dê la dublada con IIII morabitinos ou iure si v°.

Qui achar caualo de sela

XXIIII Tod ome que achar seu caualo de sela que perdido auia en azaria ó en qual lugar quer dê I morabitino e aia lo.

Qui achar asno ó boy ó uaca

XXV Ningun ome que achar asno ó uaca ó boy fóra de los terminos den le en achalgo quarta de morabitino, e de L porcos III, e dende arriba a sua conta, e dende a iuso a sua conta.

Qui ganado ordennar

XXVI Qvi ganado alleno ordeñar sin grado de seu dono peyte III morabitinos si poder firmar, sinon iure si v° que no lo ordeñô sin grado de seu señor.

Quanto aia pastor de porcos

XXVII Todo pastor que curiar porcos, das porcas aia ho quarto da criança, por porco anal ó mays aia III quartelas de centeno, e qui menos ouer de anno den le media octaua de çenteno. E como los leuare de ano assi le pague a sua conta.

Pastor que otro ganado collire

XXVIII Pastor que ganado collire en cabana de seu señor sin seu mandado e se perder el pastor lo peyte.

Qui cabras uclar

XXVIIII Qvi uclar cabras tome el v° de los chibos, e cada VIII dias domengeyra do leyte, e cada cabron III dinheyros pipiones.

Qui caualo leuar

XXX Qvi caualo ó muhu ó muha ó egua ó asno ó asna leuar de canpo sin grado de seu señor la caualgar ó la cargar dê lle la dublada con III morabitinos si llo poder firmar, sinon iure si v°, e si ouere per que, recuda a repto.

Digitized by Google

Qui ouer caualo de sela

XXIX Tod ome de castel Rodrigo que ouere caualo de sela en uila non peyte nin ningunos aportelados esto mismo façan.

Pastor de ganado a que ladrones foren

XXX Todo pastor que ganado curiare e ueneren ladrones ó rrobadores e forcia le fezeren dê apelido de dia ó de noyte e non peyte el ganado nin perda sua soldada, sinon peyte el ganado ó seus fiadores por el.

Mercadores de traperia

XXXI Hos mercadores de traperia si acreyren prinden a todo tenpo, e elos esso mismo respondan a todo tenpo por sua caloña, e non perdan sua prinda. Aruano que touer trapo de color non le prinden trapo de color por tallar. Todo ome que de foro se sacare no lo hy meta deus.

LIBER OCTAVUS

De alkaldes e de caualleros e de aportelados e de portadgo e de dados

Qvando saliren alkaldes I
Alkaldes non seian en conta de concello II
De los iunteyros III
Qvi ouer rancura de omes de fóra IIII
Alkaldes de hermandat V
Qvanto den a los iunteyros VI
Fillo de uidua de xv annos VII
Qvi matar aue domada ó can VIII
Del can que ua a las uiñas IX
Caloñas de alkaldes X
Alkaldes quando uiren barallar XI
Foro uello da caualgada XII
Qvi fugir de bolta ó de rabata XIII
Qvi aduxer moro de fonsado XIIII
Qvi moro alleno achar XV
Alkaldes iulguen I anno XVI
Aportelado que for en pro de concello XVII
Alkaldes que leuaren conduyto, e alkaldes leuen IIII escusados XVIII
Qvi iulgado tomar sin mandado de concello que pena merece XIX
Qve alkaldes non den quinta XX
Hos VI non entren en almoneda XXI
Escusado non aia alcalderia XXII
Alkaldes que foren en fonsado, e omes que foren escusados de concello XXIII
Auer iulgado de alkaldes, e quando foren en almofalla XXIIII
Alkaldes non se paren tras alcalderia : alkaldes e iurados anden per las cales XXV
Andador que fore en mandado de alkaldes XXVI
Alkaldes iulguen suas calonnas en lunes XXVII
Alkaldes non acoten sinon por sua caloña e aklaldes e escriuanes non paren fiel XXVIII
Corral de alkaldes por que he dito XXIX
Alkaldes non remuden plazos XXX
Qvi preso ganare XXXI
Ho señor que touer a castel Rodrigo XXXII
Alkalde que fore áldea non le den nada XXXIII
Rico ome que ha uila teuer aia seu dereyto XXXIIII
Qvi pedir en concello XXXV
Manda que fezer concello XXXVI
Qvi dixer que he traydor de concello XXXVII
Qvi se parar con o señor XXXVIII
Qvi fore manpostero XXXIX
Collaço ó aportelado que cosa allena furtare XXXX
Cauallero que loriga uistir XXXXI
Aver de caualgada XXXXII
Requero que uindir uino, e que non dê portalgo XXXXIII
Dereytos de portalgo XXXXIIII
Qve ninguno non tome posada a forcia XXXXV
Porteyros tomen portalgo XXXXVI
Requeyros que foren en requa XXXXVII
Juiz que entrare XXXXVIII
Alfaqueque XXXXIX
De fonsado e de azaria L
Vezino que captiuare LI
Qvi cauallero alcançare en seguda LII
Qvi seu caualo perdir LIII
Qvi en lide se acertare LIIII
Qvi rapar auer dado a partir LV
Qvi ouer ualia e non touer caualo LVI
Alkalde que non ouer caualo LVII
Alkaldes e VI que unidat fezeren LVIII
Qvi per sua barbeza mandare LIX
Qvi auer dere a onçenas LX
Qvi iogare dados LXI
Qvi con mesturgo fore a rey LXII
Qvi pan leuare a terra de moros LXIII
Qvi achar moro de otra parte LXIIII
Qvando alkaldes saliren en apelido LXV
Qvando iunteyros foren al rey LXVI
Omen que entrare en cepo LXVII
Qvi fore en mandado de concello LXVIII
Qvi coytelo troxere en uila LXIX
Qvi de noyte andare LXX
Qvi forçia fezere ad alkaldes LXXI
Coutos de los que se alçaren al rey LXXII
Bestia que fezer dano LXXIII

Digitized by Google

Quando saliren alkaldes

I Hos los alkaldes quando exiren del alcalderia como toueren los presos en o cepo assi hos den a hos outros alkaldes que entraren nouos.

Alkaldes non seian en conta de concello

II Ningunos alkaldes sinon VI non seian en conta de concello. Alkaldes de concello seian fasta cabo de ano.

De los iunteyros

III Hos iunteyros tengan las iuntas e las alcalderias de las hermandades, e tomen sua ceuada e suas uiudas e suas treguas, e si mas tomaren salgan por aleuosos del portelo e non tomen ningun precio. E todas las treguas son III morabitinos. E si a los VI uiniere pesquisa que por iuyzio outro auer prisioron *(sic)* salgan por aleuosos del portelo e peyten XX morabitinos. Alcaldes del Rey entren cada anno con alkaldes de concello.

Qui ouer rancura de omes de fóra

IIII Todos los rancurosos de uila ou de aldeas que oueren rancura de omes de fóra de uila uayan a los VI e a los iunteyros e mande lle prindar sua entrega. E de iunteyros senpre seian III alkaldes a los iuyzios iulgar de fóra de uila, e elos façan las idas al rey. E quanto por elos se perdire ou dañare elos lo peyten.

Alkaldes de hermandat

V Alkaldes de hermandat non prinden ni acoten sin rancuroso sinon por sua debda.

Quanto den a los iunteyros

VI A los iunteyros den todos aquelos que araren con I° iugo de boys I^a^ octaua de ceuada e el mediero media octaua, e seian pagados fasta sant cibrian, sinon dublen. Hos iunteyros den todos los que an ualia de X morabitinos fasta en XX media octaua de çeuada e de XX a suso den I^a^ octaua.

Fillo de uiuda de XV annos

VII Viuda que ha fillo baron de XV annos a ssuso e fezer seu mandado dê en iunteria e en almoneda e en todas dereyturas de concello. E otra uiuda non dê nada.

Qui matar aue domada ó can

VIII Toda aue domada ó paloma de palomar ó de casa qui la matar por I^a^ qualquer peyte I morabitino. E por gallina ó ansar ó otra aue peyte I morabitino si llo firmar poderen, sinon iure con I uizino, saluo falcon ó açor ó gauian. Qui matar galgo ó carauo ó can rostrego, por galgo peyte II morabitinos, e por carauolado peyte I morabitino, e por can rostrego peyte I morabitino, e por podenco ó alano peyte II morabitinos. E esta caloña tome si los matare a torto, sinon nada. E si a galgo quebrantare perna ó alano ó a podenco al tanto peyte como si o matasse, sinon iure con I uizino.

Calonas de alkaldes

X Istas son has caloñas de alkaldes : mercado quebrantado ó açogue III morabitinos, corral de alkaldes III morabitinos, voda III morabitinos, con concello III morabitinos, treguas quebrantadas IIII morabitinos, vando sobre uando L morabitinos : Aldea sobre aldea XL morabitinos. Qui uandear de lengua III morabitinos. Exido de concello III morabitinos.

Alkaldes quando uiren barallar

XI Alkaldes ó iurados que a bolta ó baralla sobreueneren e uiren ferir ó mesar e lo uire alkalde ó iurado firme fasta en V morabitinos e peyte el que firire ó messare, e II alkaldes fasta X morabitinos firmen e leuen lo

Digitized by Google

per la iura que fezeron al concello, e III alkaldes fasta XV morabitinos, e III alkaldes por XX morabitinos firmen e dent arriba.

Foro uello da caualgada

XII Foro uello da caualgada este he per que senpre caualgaron hos adaliles : a primas enmentar deus e nomear seus foros. Atalaeros caualeyros alende teio II morabitinos e peões I morabitino. E aquende teio el caualero I morabitino e el peon medio morabitino. E alende taio e aquende, a ferida de parte a parte III morabitinos e la outra II morabitinos. E a ferida de cabeça onde ossos ixiren III morabitinos, e quantos dentes ou orellas ou dedos perdiren X X morabitinos, e por mano ou pe ou ollo ou narizes XX morabitinos, e ferida de caualo que passare de parte a parte III morabitinos e la outra II morabitinos, e enmenden todo caualo, sinon caualo que geytaren a pacer solto. E si dixere seu señor —trauado lo geytê— firme lo con III de conpannia e prenda enmenda, sinon non. E si los adaliles ou la conpannia lo prouaren que mentira firmaren tresquilen os e ixcan por aleuosos, e si a monte foren sin mandado de adaliles e alá priser ferida seu caualo ou morte non le den enmenda : e si traydor leuare caualo de conpaneyro seus conpaneros con que comir pan lo peyten siquer ganen siquer non, e los adaliles e la conpaña hos metan en manos a ho quereloso, e sinon elos lo peyten. Emenda de caualo tal seia : fasta cabo de ano den le quanto le costô fasta XXX morabitinos e non mays. Atalaero ou otro ome que estouer en uela ou en athalaya e lo acharen dormendo tresquilen o e ixca por aleuoso si lo prouaren II omes.

Qui fugir de bolta

XIII Ningun ome que fugir de bolta ou de rabata tresquilen o e perda ho quinon. En caualgada si entre si trauaren el que firire con cuytelo ou con espada ó con lança ou con pedra ou con porra ou con otra arma corten le la mano, e sinon hy la conpre, e los adaliles e la conpania meter le lo en mano, sinon elos lo peyten, e si lo matare enforquen o. Ningun ome que non ouere portelo e ganancia descobrire fasta XX morabitinos den le I morabitino. E balesteyro que leuar balesta con duas cordas e Iª auantcorda con LX saetas el caualeyro prenda media caualeria e el peon quarta : e ho caualeyro que derribare a outro caualeyro tras uiso prenda la sela, e si foren II ó III partan la. E peones esso mismo prendan la mellor sinal, e si mas foren seia de conpaña. E qui leuare loriga ó lorigon ó capelo de L caualerias ou dende arriba leue seu dereyto e dende a iuso nada. E esto he dereyto : III capelos Iª caualeria, loriga ó lorigon con almofar Iª caualaria, ó lorigon con capelo Iª caualeria, brafoneras Iª quarta, lorigon sin capelo sin almofar media caualeria : hô alkaldes andoueren ho que ganaren elos lo aian en poder e elos lo partan, e hu non ouer alkalde hos adaliles lo fagan. E por todas estas cousas si adalil ferire ome per pro de conpannia non peyte caloña. Caualo ferido ó quebrado si seu señor se temir que morra demostre lo a la conpania e elos lo tengan fasta IX dias e si morire den lle entrega de morte e si uiuire den le seu dereyto. Todas feridas si foren sanas ante de particion non tomen entregas. En arrancada qui campo robare fasta que la seguda seia feyta perda el quinon e ixca por aleuoso.

Qui aduxer moro de fonsado

XIIII Qvi aduxer moro ou mora de fonssado ou de azaria e catiuo christiano ioguere por el ante que taxe den le XXX morabitinos. E depoys que taxare den le tanto quanto taxô fasta C morabitinos. E si de C morabitinos arriba taxô non le den mays de C. E tal seia el taxamento : ante alkaldes de Rey e per concello. E a qui lo conprô den lle tanto e medio quanto lo conprô ante que taxe. Ningun ome de castel Rodrigo nin de seu termino que catiuo conprare moro ó christiano si por el ioguiere den le tanto e medio de quanto costô en almoneda e den lo a el ó a seus parentes. E si non le lo queseren dar metan II bestias uiuas en casa do quereloso. E si hos alkaldes las soltaren caya les en periurio e non les preste. E si el catiuo christiano morto fore torne el moro a seu señor si lo recebir queser. E si seu parente sacare e mays auer dere el dê lo al dono del moro, e si negare iure si V.°

Qui moro achar

XV Qvi moro alleno achar en nostros terminos, assi como se contene en nostra carta, den le en honor Iª octaua de morabitino, e dende arriba fasta plazencia ou granada ó la serra de gomar fasta elza e fasta taio den le en honor medio morabitino, e dende adeante den le I morabitino.

Alkaldes iulguen I anno

XVI Los alkaldes de esse anno que entraren fasta I ano iulguen e non mays, e si mas iulgaren non preste

Digitized by Google

seu iuyzio, e hos alcaldes aquelo que iulgaren esso otorguen e iulguen dereyto e otorguen dereyto e tomen las caloñas de concello : de aquello que apreciaren tomen ho dezmo alcaldes e escriuanes, e de aquelo que dize de seu coto per corral ou de seu acotamento ó de lidiadores que uayan a sancta maria ó a la defesa como he foro : e los alkaldes de concello ó de los VI ó de hermandat seian per octauas e per suas dereyturas. E escriuanes e iuyz esso mismo faça. E aian alkaldes seu dereyto e VI assi façan. E de hermandat e iuyz esso mismo. Hos andadores acoten per mandado de alkaldes. E alkaldes de concello con seu scriuan aian suas caloñas. E todas las caloñas de concello per pesquisa bona e directa collan as, e delante seia aquel que dere las pesquisas : den de uizinos a uizinos e a morador de uizinos ó de moradores, e estas pesquisas seian III e non menos, e con essas pesquisas collidas el quereloso sua caloña, e qui primeyro ferire esse peyte las caloñas de ambos. E qui sobre sua cabeça tornare non peyte caloña si non fezer liuores. E si liuores fezere peyte media caloña. Todas las caloñas que per alkaldes ó per VI ó per iurados ó per iuyz se perdiren elos lo peyten.

Aportelado que for en pro de concelo

XVII Tod aportelado de concello que en pro de concello fore a aldeas sobre aquel a que fore demandar sobre aquel coma. E si a concello demandar que coma si lo achar peyte VI morabitinos. E si lo non achar ó en outro mandado fore siruan lo el concello de la aldea hu posare, a un alkalde I^a galina, a II alkaldes II galinnas ó antre II un cabrito e mays a sua conta e pan e uino quanto oueren mester. E los andadores aian essas peles de cabritos, e si lle non deren seu iantar prinde ho alkalde en casa del iurado de la aldea e geyten os peños por la iantar dublada : si los peños reuelaren al alkalde peyte I morabitino e la iantar dublada. E por esto digan hos alkaldes uerdat per la iura que fezeron al concello que sin escatima la demandan. E a sseus caualos a dôs I^a octaua de ceuada e a bestia muar I^a tercia. Estos son aportelados a que deuen seruir alkaldes de concello e escriuanes.

Alkaldes que leuaren conduyto e leuen IIII escusados

XVIII Alkaldes que leuaren conducho a las aldeas en quaresma leuen pora II alkaldes I^a quarta, e si mas foren a sua conta, e se menos esso mismo, e esto pague el concello de la aldea hu cenaren : E si mas leuaren non les den nada. Hos alkaldes leuen III escusados por si e por suas armas e por sua alcalderia III : Juiz leue III escusados : E la senna outros III : Caualeyro que fore de fuste e de ferro leue III : Caualeyro de escudo e de lança leue III : e qui leuar tenda redonda leue III. Estos caualeyros seian de uila.

Qui iulgado tomar sin mandado

XIX Tod ome que iulgado ó alcalderia tomar sin mandado de concello ó por seu seso façan le iusticia de seu corpo e ixca por aleuoso e derriben le las casas si non fore per sua dereytura. E iuyz que fore posto per seu dereyto esse prinde e tome suas dereyturas e non meta outro rabadan, sinon non le den peños.

Que alkaldes non den quinta

XX Hos alkaldes del rey ó de uila non den quinta, e anno que fore iuiz non iulgue quinta : athalaeros nin adalil non den quinta.

Hos VI non entren

XXI Hos VI non entren en almoneda ninguna e si hy entraren peyten X morabitinos.

Escusado non aya alcalderia

XXII Tod ome que escusado fore de fonsado e escusado de concello e de apelido non iecte sorte en alcalderia nin en iulgado.

Alkaldes que foren en fossado e omes que foren escusados

XXIII Alkaldes que foren en fonsado e en apelido non les den soldada sinon a III alkaldes. Todos los omes que foren escusados de concello e de fonsado e de apelido e de posta si almonederos lo prindaren tornen los pennos dublados.

Digitized by Google

Auer iulgado : alcaldes quando foren en almofala

XXIIII Tod auer iulgado de alkaldes ó de conuinidores non aian ferias nin solturas. Hos alkaldes quando foren en almofalla ó en apelido en as aldeas los que hy foren todos fazan una despensa a sua conta e non leuen enuidados, e si assi non fezeren seian periuros.

Alkaldes non se paren tras alcalderia

XXV Alkaldes non se paren tras alcalderia que non respondan ni ningunos aportelados se respondan. Alkaldes e iurados anden per las cales e rayguen os omes e ueian cada unos que uida uiuen, e si esto non fezeren caya les en periurio, e de cada aldea den iurado, e iure en mano del alkalde que faça dereyto e rayge hos malos omes que y ouere en aldea, sinon peyte o dano que for feyto per ladrones ó per maos omes.

Andador que fore en mandado

XXVI Al andador quando fore en mandado de alkaldes en aldea hu fore den le III dineiros en conduyto e medio quarto de uino e pan quanto le for mester.

Alkaldes iulguen suas calonas

XXVII Alkaldes iulguen todas suas caloñas en dia lunes, e si en dia lunes primeiro non les iulgaren solten las bestias fasta outro lunes, e esquisa que oueren a dar den la al outro lunes, e si la non deren partan se daquelos a quen demandaren. E non façan corral sinon en uernes e sabado, e si assi non fezeren seia les en periurio. E alkaldes non pidan en aldeas nin en uila, nin andadores, e si pidiren sean periuros e no les preste.

Alkaldes non acoten sinon por sua calona e non paren fiel

XXVIII Alkaldes non acoten sinon por suas caloñas, sinon seian periuros. Hos alkaldes nin escriuan si non pararen fiel por los peños que prindaren en seu portelo estando non les respondan mays.

Corral de alkaldes

XXIX Corral de alkaldes he dito que iulguen lunes suas calonas, e qui se alçare meta suas bestias a foro sobre las outras que hy iazen. E uernes iuyguen iuyzios da uila e en sabado hos desafiados.

Alkaldes non remuden plazos

XXX Alcaldes non remuden seus plazos de una collacion a outra e si al fezeren caya les en periuro.

Qui preso ganare

XXXI Ningun ome que preso ganare moro ó christiano preste le, foras de la quinta que dê al rey, siquer uala pouco siquer muyto.

Ho sennor que touer castel rodrigo

XXXII Ningun señor que touer castel Rodrigo non meta mano en ningun ome de castel Rodrigo que hy morare, foras del corpo del rey. E iuyz colla suas quintas, e el porteyro seu portalgo : e si el señor rancura ouere de algun ome de castel Rodrigo demande lo per nosso foro e per nossa carta con seu manposteyro e per iuyzio de nossos alkaldes.

Alkalde que fore alldea non le den

XXXIII Ningun alkalde de castel Rodrigo que for demandar a aldeas non le den nada si se non queseren, e todo uizino que for con el peyte e morabitinos e derriben le las casas por aleuoso.

Digitized by Google

Rico ome que a uila touer

XXXIIII Tod ome de castel Rodrigo que caualgar e ningun ricome que ha uila touer, tome el iuyz todo seu seytimo de la quinta e los adaliles la redroquinta. Todo ricome aia seu dereyto de homiçio e de moller forciada e de lision, e he seu dereyto III morabitinos e tercia. E iuyz aia ende seu dereyto e he septima parte.

Qui pedir en concello

XXXV Tod ome que pedire en concello non le den mays de I morabitino, e qui sua uoz touer ou mays le mandare peyte III morabitinos.

Manda que fezer concelo

XXXVI Manda que fezer concello en diomingo preste, si outra guisa non preste, e este concello seia feyto depoys de missa.

Qui dixer que he tredor

XXXVII Ningun ome de castel Rodrigo que dixer que he traydor de concello ó del rey squiran alkaldes e omes bonos, e si assi fore façan del iusticia, e tomen le ho auer alkaldes.

Qui se parar con sennor

XXXVIII Tod ome de castel Rodrigo que se parare con el señor a dano de uizino ó de morador de castel Rodrigo yxca por aleyuoso del concello e del rey, e alkaldes tomen quanto ouer.

Manpostero

XXXIX Ningun ome qvi fore manpostero non seia mas de I anno e non aia otro portelo, e si outro portelo ouer yxca por aleyuoso de concello, e derriben le las casas si non quiser dimitir la manposteria. E o bispo dê manpostero por si e por seus canoligos.

Collaço ó aportelado

XXXX Todo collaço ó aportelado que auer ó bestia ou qual cosa sequer furtar ou leuar allea seu señor la peyte, e el fiador al señor, e si non ouer fiador seu señor lo peyte.

Caualero que loriga uistir

XXXXI Todo caualeyro que loriga uistir en a coyta hu foren en almofalla ó en azaria tome por ela media racion. E si leuar todas armas tome racion entrega. E esto si foren de C caualeyros arriba.

Auer de caualga..

XXXXII Todo auer de caualgada e de conpania non aia ferias nin dê uedamento.

Requero que uindir uino non dê portatgo

XXXXIII Todo requero que uendir uino de Iª morauidada dê medio quarto de uino : De mel Iª quartezna e de mantega esso mismo : De la octaua de ceuera del pan Iª cullar : De XXXII Iª octaua, e de sal esso mismo. E esto todo de omes de fora parte de uila. Tod ome que a escuso medir peyte I morabitino e dê las cullares dubladas e de uino esto mismo : E si negare iure con I uizino. E el octauero que acharen en falsseria peyte X morabitinos a hos alkaldes e yxca por aleuoso. E de azeyte de Iª morauidada Iª panela. Todo requero que pan e uiño uendir en castel Rodrigo aquel dia seia pagado, e si esto non queseren fazer hos alkaldes lo uayan entregar, e sinon seian periuros, assi a uizino de uila como al de fora. A esto he o concello auinido : que ningun ome que acharen en falsseria peyte III morabitinos e en esse anno non merque nada. En castel Rodrigo ningun requero que pan e uino hy aduxer non dê portadgo.

Digitized by Google

Dereytos de portadgo

XXXXIIII Estos son dereytos de portadgo, conuen a saber : de carga de pano de color I morabitino, de cera I morabitino, de grana I morabitino, de conellos I morabitino : de pixotas de bestia caualar Iª tercia : De asno Iª quarta, e de todo pescado esso mismo. Carga de sal de bestia caualar I soldo, e de asno VI dineiros : E de castañas e de nozes e de allos assi como de sal. De carga de panos de liño de bestia mayor medio morabitino, e de asno Iª quarta : e de coyros que non son cortidos, de bestia mayor Iª tercia, e de asno Iª quarta. Toda cousa que peon traya en manos que carga non sea III dineyros, e de carga VI dineyros. De carga de azeyte de bestia caualar Iª tercia, e de asno Iª quarta. De cordeyrinas e de cabritas la carga de bestia mayor Iª tercia e de asno Iª quarta. Carga de sayal de bestia mayor Iª tercia, e de asno Iª quarta. De boy ó de uaca ó de asno VI dineyros. De caualo Iª decima de morabitino, e de egua esso mismo, e de mulo ó de mula Iª decima de morabitino. De porcos e de ouellas e de cabras III dineyros. De cordeyros e de cabritos e de leytones I dineyro.

Que ninguno non tome

XXXXV En castel Rodrigo non tome ningun ome posada a forcia, e qui la tomare peyte c morabitinos ó mate lo sin caloña.

Porteyros tomen

XXXXVI Hos porteros prendan el portadgo e den el tercio a las posadas de los uizinos, e si en esse dia non lo deren prendan peños por dublado e por cabdal.

Requeros que foren en requa

XXXXVII Todos requeros que foren en requa a terra de moros ó de christianos e por castel Rodrigo ou per seu termino passaren den el portadgo en castel rodrigo. Todas las aldeas de castel rodrigo a la terra onde oueren treguas e per hy troxeren ganado ó robadura tomen los, sinon elos lo peyten, e en a uila hos iurados los rayguen, e si non los raygaren seia les en periurio.

Juiz que entrare

XXXXVIII El iuyz que entrare pague la soldada a los porteros de la quinta primeyra que collire, e sinon dè los de sua casa.

Alfaqueque

XXXXIX Al alfaqueque *(sic)* tome del catiuo que exire fasta en XX morabitinos medio morabitino e de XX arriba I morabitino e non menos *(?)*. Todos los morabitinos que de horo e de cuño e de peso foren todos entren, sinon peyte I morabitino.

De fosado e de azaria

L De fonsado e de azaria de X caualleyros Iª racion aiant a sancta maria, e de menos media, e de peones esso mismo, e outra a catiuos, e si menos foren fasta Iª racion entrega entre ambas eglesias, e façan auorreria fasta a L caualleros e de C caualleros II auorrerias, e aian estas II auorrerias essos II adaliles que mandare el fonssado ó azaria : e auorreria tal seia : de C caualleros ou dende arriba seños boys ó IIII morabitinos e de L caualleros I boy ó IIII morabitinos : e alkaldes e athalaeros tomen de C cauallerias e de ende arriba seños boys ó IIII morabitinos cada uno e de L a iuso II morabitinos, e los atalaeros escollan antes e los outros sorteen. E lançada que passar de parte en parte den le IIII morabitinos e a la otra II morabitinos, e a ferida de cabeça onde hossos exiren IIII morabitinos, e qui menbro perdire den le XX morabitinos, e a los chagados den las bestias moriscas en que uengan fasta que partan. Mouro que por catiuo iouguer den a seu senor tanto e medio como sobredito he. Caualleró ó peon que catiuare de azaria ó de fossado den le ho mellor mouro ó moura ó ha mellor bestia muar ou caualar que escolliren seus parentes ó seus conpaneyros.

Vizino que catiuare

LI Todo uizino de castel Rodrigo que catiuare de fonssado ó de azaria ó de apelido e los que hy foren

Digitized by Google

e ganaren preso ou bestia ó outra ganancia den le tanto en que yxca : e si la ganancia fore de presos ó de bestias den a seus parentes ó a seus conpaneyros de pan la mellor bestia ó mellor preso que escolliren. E si dixeren —mas uale el preso que el catiuo— dent tanto en que yxca el que es catiuo e aian seu preso. E si no lo que seren dar quantos dias alá trasnoytar tantos x morabitinos peyten hos que non queseren dar. E los de castel rodrigo ó de seu termino que se acertaren en esse fonsado ó en essa azaria de la sua parte lo den esto. E si lo non deren, los alkaldes e los athalaeros, si foren entregadores los athalaeros, e sinon los entregadores e los alkaldes metan cada unos señas bestias cada dia en mano de los querelosos e quantas bestias non metire tantos morabitinos peyte e non las saquen per ferias nen per solturas fasta que lo den con VI morabitinos. Cauallero ó peon que a porta de castelo ou entre duas azes se dere con outro quanto tomare del derribado todo lo aia ho que se der con el. E qui hy lança azulada perdir den le II morabitinos si firmar poder que amantenente firio con ela, e si outra lança fore den le I morabitino.

Qui cauallero alcançare

LII Qvi cauallero alcançare en seguda fóra de lid canpal e lo derribare tome la mellor senal que trahe foras do corpo e do caualo.

Qui seu caualo perdir

LIII Qvi seu caualo perdir per qual el fezere con I conpaneyro de pan tal le den. E alkaldes leuen los per la iura que fezeron que ualia le dan de seu caualo. E caualo uiuo aprecien lo assi como sano e den le sua entrega, e meter el firido en quinon e aquende taio si non fore per seu plazer. E alkaldes e athalaeros a seysmos los pongan, e del seysmo onde ouer alkalde iurado de la uila non meta hy outro. E si la quinta que en a uila fore a dar los alkaldes e los adaliles respondan por ela al iuyz e primeyramente entreguen e depoys quinten, e non tomen quinta sinon de auer mourisco.

Qui en lid se acertare

LIIII Tod ome que en lide se acertare e ante que se torne de la arrancada alguna cousa espollare ó algo rapare perda la racion e messen le la barua. Qui auer de fonssado ó de azaria ó de apelido tomare e a seus conpaneyros no lo dere a partir perda la raçon e messen le la barba.

Qui rapare auer dado a partir

LV Qvi rapare ó furtare auer que fore dado a partir perda la racion e peyte C morabitinos, e si non ouer onde peytar façant del iustiçia.

Qui ouer ualia e non teuer caualo

LVI Tod ome que ouer ualia de C morabitinos e non ouer caualo non tome portelo nin le responda nade e el responda a otre. E si dixer —non he la ualia— iure con III. E si dixer —caualo he— iure con III e sin arte. E qui mula ouere dê la por caualo, e qui la queser tener conpre caualo. Tod ome que caualo dere a outro por escusar se dapellido ó de fonssado corten le el rabo al caualo si de la uila fore, e qui mula dere por escusar se non le preste e peyte.

Alkalde que non ouer caualo

LVII Tod alkalde que non ouer caualo non iuygue nin preste seu iuyzio.

Alkaldes e VI que unidat fezeren

LVIII Qvalquer ome que morto fore non leuen con el sinon I caualo sobresenado ó con armas e quanto mays hy leuare tantos III morabitinos peyte. Alkaldes per iuyzio non tomen ningun precio. Alkaldes e VI si unidat fezeren ó en uno comiren seian periurius. Alkaldes e VI si los en falsseria acharen perdan el portelo e yxcan por aleyuosos de concello. E quantos assi achados foren tantos yxcan, e si outre non exire a el ó a elos todos yxcan por aleyuosos e perdan el portelo como sobredicto he. E assi de todo aportelado de concello que en falseria achado fore : e si assi non fezeren seian periuros los alkaldes. E si el corral de alkaldes esquisa acharen, aquel que touer torto mande lle que se partan del outro que torto tene. E esto seia per todos aquelos que iuyzio oueren per la uila : e todos los omes que poseren en concello e alkaldes e los VI por guardar, tanben de piliteria como de ferradores como de tauerneyros como de quantos foren a gardar, e no lo endereçaren yxcan por aleyuosos e peyten III quatro morabitinos, e los VI ueden a todos los aportelados la nemiga que fezeren con concello.

Digitized by Google

Qui per sua barbeza mandare

LIX Tod ome qui per sua barbeza mandare alguna ren a otro dê lo, si lo non soltare aquel a qui lo mandare : e esto he dito per los pedidos.

Qui auer dere a onzenas

LX Tod ome que auer dere a onzenas e non le dere peños non le responda.

Qui iogar dados

LXI Qvi iogare dados de nocte peyte I morabitino. E la casa hu los iogaren peyte II morabitinos e si negare iure si tercio.

Qui con mesturgo fore al rey

LXII Tod ome que con mesturgo fore al rey ou leuare portero a casa de uizino de castel Rodrigo peyte C morabitinos e yxca por aleyuoso de concello.

Qui pan leuare a terra de moros

LXIII Tod ome que pan leuare a terra de mouros ó mel ó queyxo ó manteyga ó armas ó caualo quin o achar prenda quanto troxer sin caloña e aduga el corpo a los alkaldes e façan del iusticia e perda quanto ouer. E si dixere —no lo pude prender— saluesse si quinto.

Qui achar moro dotra parte

LXIIII Tod ome que achare moro ó mora de outra parte en castel Rodrigo ó en seu termino si señor non le exire aia o, e sse sseñor lle ssayr e el moro achado fore desde la serra aquende dê lle II morabitinos.

Quando alkaldes saliren

LXV Qvando alkaldes exiren en apelido leuen seu sacerno e non coman de l'aldea e si comiren caya les en periuro e peyte X morabitinos al concello, e estes aperten os VI.

Quando iunteyros

LXVI Qvando los iunteyros foren a señor rey per mandado de concello fasta en salamanca e alua de tormes e a toro e çamora e a coria e a terminos destas uilas despendan de suas casas e de ende a delante coman de concello.

Ome que entrare en çepo

LXVII Tod ome que entrare en cepo ó en cadenas dê Iª octaua de morabitino a los andadores.

Qui fore en mandado de concello

LXVIII Qvi fore en mandado de concello a II caualleros que foren fasta choa e fasta agada e fasta doyro e fasta tourones den les señas quartas de morabitino. E a çidat e a sabugal e alfayates seños morabitinos : e qui fore a coria ó a galisteo ó a plazencia ó a salamanca ó alua de tormes ó a saluaterra ó a ledesma ó a çamora a cada uno den morabitino e medio, e si mays caualeyros foren ó menos den les a esta conta, e si mas longe ó menos foren paguen les a sua conta.

Qui cuytelo troxer

LXVIIII Tod ome que cuytelo trouxere en uila ó en raualde e alkaldes lo acharen con el peyte II morabitinos e en a casa hu posada ouere diga lle seu ospede que lexe ho cuytelo e si llo non dixere peyte II morabitinos e si hos queser leyxar *(sic)* diga o a hos alkaldes e aquel que ho trouxere peyte II morabitinos. E todo ome que fóra da uila queser andar tome o en sua mano e yxca de la uila e meta o en a cinta.

Digitized by Google

Qui de noyte andare

LXX Tod ome que de nocte andare per uila depoy que la canpana quedare e non dixere onde uen ó pera hu uá e per bonos omes non prouaren por bono façan le assi como a ladron.

Qui forcia fezer a alkaldes

LXXI Tod ome de aldea ó de uila que forcia fezere a alkaldes elos andando en proueyto do concello ó del rey peyte c morabitinos.

Coutos dos que se alçaren al rey

LXXII Estos son los coutos de los que se alçaren al rey, conuiene a saber : per çamora e per touro e per medina e per arcualo e per auila e per plazencia e per coria e per saugal, dende per seus terminos, e dende a iuso qui queser ir alá peyte assi como dixo en outro lugar. Este he el ixir *(?)* quarto : De la athalaya .... como fere en a carreyra e de la outra parte del arroyo de mata de lobos como ua a aguilar e del outro mollon ha foz de aguilar : E del outro ha foz d'agada. Este he o outro quarto : la calçada en dereyto da cabeça de touroeles e del outro mollon al porto de carros. Este he o outro quarto : como entra en a serra de los luzeños en o pelago de angorella : E el outro mollon la cabeça de uermun cornal : Et del outro mollon la atalaya de fernando e dende a iuso como cahe coa en doyro.

Bestia que fezer dano

LXXIII Esto faze ho concello de castel Rodrigo a prol del rey e de sua uila e de seu termino. Las bestias que hy fezeren dano peyte I morabitino. E el monton que hy andare sinon hu mandarare *(sic)* ho concello peyte II morabitinos.

Dos dereytos que dio el obispo ..... de castel Rodrigo has primicias do menudo

Don martin por la graça de deus obispo de cidat Rodrigo. Damos al cabildo de castel Rodrigo entregamente las primicias de lo menudo, que aiades ho mel e ho queyxo, e de totas las crianças das aues atá ..... E de toda legumha que aiades fasta Iª octaua, e de hy a delante las outras cousas seian departidas. E todos los porcos en casa criados. E toda ortaliza saluo porros, mas si allos ou cebolas uerdes ueneren seian nossas. E toda madeyra que fore feyta pora uasos ó escudelas ó artesas auelda. Mays de las cousas menudas auede la tercia parte segund os outros dezmos. Mays qualquer que uener de parte del obispo a tomar sua tercia mida ou faga midir el centeno e el orio e tome el de cada uno destos senas octauas de kafiz arriba en qual que quer eglesia fique en solo al menos III octauas.

Como el rey robrô e confirmô este foro con arçobispo de sanctiago e con XII obispos

In nomine patris et filii et spiritus sancti amen. Conoscida cosa sea por este escripto por todo tenpo ser firme como yo don alfonso por la graça de deus rey de leon e de galizia dô e otorgo al concello de castel rodrigo ho mellor foro que elos escolliren en todo meo reyno, e amostro e outorgo aaquel mismo concello termino per aquestos departimentos, conuen a saber : Ho porto que he dito de carros, e dent adelant pela carreyra daquel mismo porto de carros assi como uene a tourones, e dent adelant per aquel mismo rio de tourones assi como cae en II casas en agada, e dent adelante per agada assi como cae en doyro, e de la otra parte del porto de carros per coa assi como cae en doyro. Mas si alguno assi de meu linage como de estranio tentar a quebrantar ó a rronper aquesta donacion caya en la yra de deus e en la saña del rey e seia costriiudo pera pagar mil morabitinos a la uoz del Rey por el osamento loco que fizo, e sobre tod aquesto non escape que non aya pena sobre seu corpo. Esta carta seia firme e estable de tod en todo. Feyta la carta en castel rodrigo en el mes de setenbro. Era Mil cc xxxx VII annos. Heu don alfonso por la graça de deus Rey de Leon e de galiza aquesta carta mandê seer firme e por las mias manos proprias la robrê e la confirmo e la otorgo. Don pedro quarto Arçobispo de conpostella. Don pedro obispo de astorga. Don alfonsso obispo de orensse. Don .... obispo de çamora. Don suero obispo de tui. Don gonçalo obispo de salamanca. Don rodrigo obispo de lugu. Don martin obispo de cidat rodrigo. Don palayo obispo de .....do. Don arnaldo obispo de ..... Don iohan obispo de ou..... obispo de leon ..... de .....

Digitized by Google

COSTUMES E FOROS DE CASTELLO-MELHOR

1209

LIBRO PRIMERO

Del fuero de lleon

En el nome de dios Amen. Esta carta es fecha a onor de dios e del Rey, que dá al concello de castiel Mellor de los fueros e de las libertades de sus terminos.

Quanto tomen por montalgo

*E*sto tomen por montalgo cada ocho dias : de cauaña de uacas II uacas e de cabaña de ouellas peyte X carneros e de porcos peyte V puercos fasta que salga del termino. E todo ome que non fore noso uesino que en estos terminos casa fesier quen o ay achar tome de su auer fasta en valia de V morabitinos : e sy ualia non se achare adugan lo presso fasta que peyte V morabitinos. E todo noso uesino que en estos terminos cassa fesier sin mandado de conçello peyte II morabitinos.

Foro do que an a dar al Rey por santa maria

Todo ome que ouyere ualia de XX morabitinos dê I al rey por la festa de santa maria, e si non ouyere ualia de XX morabitinos non peyte nada, sacados ende caualleros e iueses e aportellados.

Qui sacudir ançina ó alcornoque

Todo ome que sacudir ancina ó alcornoque con uara peyte I morabitino.

Qui deytar esterco e qui cauar sô el castillo

Todo ome que en calle ó en castillo ó en carcaua deytar esterco peyte I morabitino a los alcaldes, e qui cauare terra ó arena sô el castello peyte I morabitino e faza o de argamassa : e qui deytar esterco fóra dos coutos como son puestos por los alcaldes peyte III morabitinos ssi llo podieren firmar, sinon iure ssy V.

Qui uir porcos en defessa

Qvy uire porcos en la defessa tome por cada vno quinta de morabitino, medios a los alcaldes e medio pera sy, e seia en qual tienpo se quyer, e qui ganado y metiere a sabiendas peyte I morabitino, e sy dixere —non lo meti a sabiendas— peyte I quinta de morabitino : e quando la desronpieren per conçello non entre ay otro ganado synon cauallo ó mula ó mulo de silla ó de carga que ueen desgueyra ad abaciam a yusso e desde la carreyra arriba contra carill que ven de fonte de cantos como va ad abaciam entre*n* asnos e iumentas, synon, peyte I morabitino que y entrare.

De los alcaçeres que son (sic) çerados

Los alcaceres de las fronteras si non foren çerrados a foro como los huertos non ayan calonias.

De renueuo

Todo christiano que auer diere a renueuo seia descomulgado, e alcalde que lo iulgare ó der por sentença *(?)* non preste, e si llo podieren firmar con III omes bonos que o iulgô el alcalde ysca por aleuosso do portello.

Digitized by Google

Qui morabitino diere por pam

Todo ome que morabitinos diere por pan non le den mas de quanto andare en agosto : e isto que morabitinos diere por pan a nouo estos mismos dineros.

Qui morabitinos diere por mosto

Los omes que morabitinos dieren por mosto ante de san miguem *(sic)* quanto dieren xv dias despoys de san miguell a morabitino tanto le dem.

Qui morabitinos diere por sayales

Todo ome que morabitino diere por sayales vayan ao mercado e quanto le ay dieren a morabitino tanto dê el a su debdor.

Qui en uinna fesier danno

Qvy daño fesier en uiña por iª qualquiere uid que fore paçida peyte v soldos e dende arriba fasta x morabitinos seia calonia de pacedura de uiña, e qui deuiere calonia a peytar a conta de x soldos el morabitino peyte : e quien y tomar oueias ó porcos ó cabras ó otro ganado saluo cabeça mayor, sy quissier mate delos dôs e non tome otra calonia tanbien de porcos como de oueias como de otro ganado saluo de cabeça mayor.

Qui colir huuas en uinna allena

Qvy coller huuas en uiña alleña ó paciere a sabiendas peyte v morabitinos e la calonia de qualquier uid qual quisier o querelloso tal resçiba.

Quy tallar uinna ó arbol

Todo ome que entrare en uiña ó arbol ó la taiare que estê en prado deffessado ó en era a foro peyte i morabitino por qualquier arbol ó que lieue fruto e depoys peyte ii morabitinos, e ansi de todas arboles.

Quy uendimiar ante de san cibriam

Qvy uendimiare uina ante de sant çibriam peyte x morabitinos, saluo sy fore fóra de termino como é escripto : e quy achare huuas ó agraçes sy recabdo non diere onde las ouo peyte i morabitino : e sy dixer —conprê los— dê oitor : e sy oitor non diere peyte : e aquel oitor que otorgare dê recabdo onde los ouo, synon peyte i morabitino.

Vinna ala xx stadales en couto

Toda uiña aya xx estadales : e quien y achare porcos en o couto tome ende ii e de ouellas ii carneros ansy de uiña uendimiada como por uindimiar, e menos de quarta non aya ffuero si non ffore en bago : e por cabeça mayor que en uiña entrar ó en prado peyte decima de morabitino e por porco que entrare en prado peyte quinta de morabitino : e por toda caloña meta o dañador en mano, sinon peyte la calonia. Prado ó uiña ó orto si fore aredrado xx estadales de la delantera cassa aya coto : esso mismo aya en la uilla : e si menos ffuer redrado non aya coto sy non ouyere parede de çinco palmos en alto sobre terra e iii en ancho en deredor : e los doutra aldea ayan coto.

Qui tomar fruto allenno

Todo ome que fruto alleño tomar si lo podiere firmar peyte ii morabitinos, synon iure con i uisino e el otro la manquadra saluo de uiña. Qui pariesçiere fruto que a orto pertenesçe ó a cogonbrall por una qualquier rays peyte iiii dineros.

Qui prado ou uina ó orta ó otra heredat

Qvy prado ó uiña ó orto ó pam alleño quemar ó colmenar ó acenia ó molino peyte x morabitinos, e esto si lo podier ffirmar, sinon iure con iii e el la manquadra : e por toda demandança dê i morabitino arriba de manquadra.

Digitized by Google

Quy danno ffesier en lauor ageno

Qvy daño fesier en lauor ageno ende dê peños si llos pedir, e si lle los reuellar uenga a sua cassa e prinde con III uesinos ó con morador : e si penos le reuelarem peyte le I morabitino si llo firmar podier, sinon saluesse con I uesino : e si el ganado en corte touier den lo sobre peños, e si lle o non diere e allá trasnochare dê lo doblado : e o dia primero tome peños quales le diere e otro dia tome peños de morabitino fasta que se entregue.

Qui danno ffesier en lino

Qvy dano fesier en lino por la entrada peyte I soldo, e quanto daño fesiere apreçien lo ansi como sano e peyte otro tanto : e se dixere —niego— aprecien lo e qual fore el daño ansy sse ssalue.

Qui despollare a ome

Qvy despoiare, a ome fasta el cuero peyte II morabitinos ssi llo podier ffirmar, sinon iure con I uisino.

Qui danno fesier a sabiendas

Qvy daño ffesier a sabiendas peyte III morabitinos si lo podier firmar, sinon iure sy terçio e otro la mancuadra, e si mancuadra non diere otro iure sinnero.

Como elrey robrô e confirmô este fuero con el arcebispo de santiago e con dose obispos

In nomine patris et filii et spiritus sancti. Amen. Conosçida cossa ssea por este escripto por todo tienpo ser firme como yo don Alfonso por la gracia de dios rey de leon e de gallisia dô e otorgo al conçello de castiell mellor o mellor fforo que ellos escollieren en todo mi reygno, e amostro e otorgo aaquel mismo conçello termino per aaquestos departimientos, conuien a saber : ho porto que he dito da carros, e dende adelante por la carreyra de aquel mismo porto de carros ansy como uiene a touroes, e dende en adelante pera aquel mismo rio de touroes, ansi como cae en II casas en agueda, e dende adelante pera agueda ansi como cae en duero, e de la otra parte del porto de carros pera coa assy como cae en doyro. Mas sy alguno ansi de mi linaxe como de estrano tentar a quebrantar ó a ronper aquesta donacion caya en la yra de dios e en la saña del rey e seia constriniudo pera pagar mill morabitinos a la uos del rey por el ossamento loco que fizo : E sobre todo aquesto non escape que non aya peña sobre su cuerpo : e esta carta seia firme e estable de todo en todo. Feyta la carta en Castiel mellor en el mes de febrero. Era de mill CC XXXX VII annos. Heu don alfonso por la gracia de dios Rey de leon e de gallisia aquesta carta mandê sser firme e por las mis manos propias la roblê e la confirmo e la otorgo. Don pedro quarto arcebispo de santiago. Don pedro obispo de astorga. Don alfonsso obispo de orensse. Don martin obispo de çamora. Don suero obispo de tuy. Don gonçalo obispo de salamanca. Don rodrigo obispo de lugo. Don martin obispo de abdat *(sic)* rrodrigo. Don pelayo obispo de mondoñedo. Don arnaldo obispo de coria. Don Iuan obispo de ouyedo. Don rodrigo obispo de leom. Don ferran martin de santiago chançeller del Rey. Don ffer-ran ferrandes teniente en estremadura. rodrigo peres chançiller del rey la escriuio.

LIBRO SEGUNDO

De parar fiel e de prendas

Qvi quemare en termino de castiel meior desde mayo fasta sant martim peyte X morabitinos e entregue el daño a sus dueños, sinon saluense con IIIIor e el Vo, e por esto non den manquadra.

Todo pescador que non fuer uesino pescare en nuestro termino peyte Vo morabitinos si lo fallaren, e si non touier la ualia sea preso fasta que pague.

Este foro dá el Rey don alfonso a uesinos de castill meior, que en todo el su reyno non den portalgo nin respondan en todo el su reygno por ninguna cosa, mas dem fiadores pera que aparescam en iuysio en castill meior : e franqueô el rei a uicinos de castiell meior sus heredades e sus omes que non pechem nin fagan fasendera,

Digitized by Google

e acota llos que ningud ome que en sus heredades ó en suos omens fuer echada mano ó en esto que les mandó el rey, que pechen mill morabitinos et si fuere poderoso dê quanto tiene.

A esto fue el conceio auenido : que ningud ome de castiel meior que fecier bando ó bando llamar afuera el cuerpo del rey sea echado por aleuoso del rrey e del conseio e deriben le las casas e pierda todo quanto ha.

Libro II

Alcalde ó otro qualquier uecino de castiell meior que a otro quesier arraygar et non podier con el faga testigos aquellos que ende estudierem que le aiuden, e aquellos que non le aiudarem cada uno peche tanto como el deuia a pechar.

Todo ome a que mostrare fiel e sy el dixere —fiel soy— e non quisier yr ante el alcalde peyte I morabitino e uaya al fiel ante el alcalde, e sy non quesier yr peyte medio morabitino aaquel con que non quier yr.

De moller que non uaya a fiell

Muller non baya a fiel nin ninguno *a* ela, saluo areygado, mas demuestre plaso ela a el.

Qui ouier meter b..

Qui ouier bestia a meter et non la metier outro dia tome fiel e prende peños de morabitino, e el fiel tenga os fasta IX dias, e sy fasta IX dias non demostrare el fiel que uaya al plaso sobre sua prinda barallar, a la collaciom continuada ó alcalde aya, mortigue sua prinda e dê fiador de queda : e non se alcare da uilla non se mortiguen sus peños, mas responda por elles.

Todo ome que non prendare fasta IX dias, porque non uino a fiell ó por bestia que non metio ó al plaso que non uino, non lo prenden mas por essa callonia : E si dixere —a tua casa fui e non fallê ay prenda— firme con o fiel e con III testigos que allá foy ante de los IX dias e non falló ay prinda, e dê casa com peños.

Bestia que alcalde mandar

Bestia ó prenda que alcalde mandar soltar e non la soltare doble la, fuera bestias de hedad otorgadas : estas non sean sueltas sinon per iuysio de quatro alcaldes.

Todo ome que ante alcalde barallar e o alcalde per iuicio mandar bestia meter e non ha metier peyte I morabitino.

De meter bestia

Todo ome que bestia ouier a meter cada tercero dia meta bestia e quantas bestias non metier tantos morabitinos peyte.

Todo ome que bestia ouier a meter meta vna bestia muerta que uala I morabitino : de bestia muerta vn capelo de fero ó espada ó balesta con vna corda e con auancuerda e con cinto e con LX^ta^ saetas ó vn escudo con braceyras : e estas bestias meta : bestia que vala vn morabitino, e dende arriba meta bestias biuas a foro : Sinon quantas bestias non metier tantos morabitinos peche.

Qui se alcare a la carta

Todo ome qui se alcare a la carta e o alcalde lo bedar da carta e le mandar bestia meter, non a mete, e si bestia touier non a solte. E si pera aquesto lo acoutaren ó lo prendare torne la prin*da* doblada con VI morabitinos.

De fiel que ue*a* la carta

Todo omen que se alcare a la carta dê le o alcalde fiel que uea a carta, e pois que ouieren o iuysio da carta uaya con su fiel ante el alcalde e fagam quanto mandare a carta e o alcalde : E si non quesier resçebir iuysio meta bestia a foro.

Qui uedar comer *a* la b..

Todo ome que uedar comer a la bestia ante de tercero dia ó la touier en descobierto firme con III testigos e dubre la.

Digitized by Google

Qui bestia deuier meter pôs bestia morta meta bestia biua de anguera, e si tal non metier peyte I morabitino.

Qui bestia metir sin soga

Todo ome qui bestia metier sin soga peyte I morabitino : e si ha bestia i comere dê le otra soga e dê uerdat que sua bestia ha comio, e dê le otra soga en esse dia, e si la non diere peyte I morabitino, e seia soga de vna bracada.

Bestia que en prenda morie..

Toda bestia que en prenda moriere uenga seu senhor e saque la e meta outra en ese dia, e si outra non metier peyte I morabitino : e si la non quesier sacar peyte I morabitino : e aquel en cuya casa moriere saque a caloña.

Colledor que se alcare a uoçero

Ningun almonedero que se alcare a uoceyro non le preste por peños que tenga de la cogedoria, mas luego conosca ó niegue, sinon meta bestia al foro.

Todo ome que estodier iantando ó lauando su cabeça ó calçando se ó uestiendo se non le pare ninguno ffiell mas amostre le plazo para otro dia exida de missa matinal aa colaciom onde aya alcalde, e si lo quesier reygar espere o e quando uire o fiel que ha iantado ó lauado ó uestido ó calçado si podere pare lle fiel, e si non quisier ir con el ante o alcallde prende lo syn calonia. E esto mismo seia do que estouiere labrando.

Qui dixer —temo perder mi bestia—

Qualquier ome que a otro deuier bestia meter e dixer —temo de perder mi bestia— dê ome sobre que sea que non se alçe con ella, e se o non diere non le metan bestia : e qui demostrare plazo sobre sua bestia que uaya a collacion donde aya alcalde e dixere —outro plazo auia iulgado de alcalde a otra collaciom— dê uerdat e uaya a la collaçion hu demostra el plazo : e si allá non fuere solte sua prinda : e si la prinda non soltar e allá trasnochare dê la dublada.

Qui prendado fore

Todo ome que fiel parare ó prindado fuere si firmar podiere que despues foy prindado ó fiel le pararon, en la villa lo testiguaron, as bestias y iaziendo, adugan o.

Sin dereyto

Qualquier ome que prindar sin dereyto torna la prinda doblada con III morabitinos.

De que fore en camino non vaya a ffiel

Todo ome que exido fore en carrera con armas ó con sarçello non uenga a ffiel si podier dar sua uerdat que anssi he e sin mal engeño, sinon uenga.

Non pare fiel

Ningun ome non pare fiel sinon despues de misa matinal dicha fasta uiesperas, saluo por rayz de ome.

Qui II ueses prindar no dia

Ningud ome que duas ueces prindare en o dia ó parare fiel peyte I morabitino a seu contendor.

Qui querela ouier de clerigo

Qui rancuran abuerit de clerigo tome fiel de alcalde clerigo e leygo e pare le fiel e iulgue le suo iudicio alcaldes clerigos e leygos, e esso mismo faga o clerigo a los legos : firmas ó iuras que ouierem a fazer unos a otros firmem ó iurem clerigos e legos a fuero. Vibdas e clerigos si quintos se saluem por onde se deuierem saluar, saluo por morte de ome ó por lision ó por muller forcada.

Digitized by Google

Qui ouier querella de otro ome

Qui rencura ouier de otro ome dê ome sobre que sea que se non alce, e si lo non quisier dar tome lo sin calonia e connome sua rancura e dê uerdat que essa rancura á del. E si non diere uerdat non lo lieue sobre si e lo otro non lo tome, e si sobre aquesto o tomare peyte III morabitinos e parta se del : e si o non quesier leyxar ó metiere sô teyto peyte le VI morabitinos, e si lo metier en cepo ó en fierros peyte XX morabitinos : E quantos dias allá trasnochare tantos morabitinos peche medios al querelloso e medios aaquel que lo leuaua sobre si, e aquesto si lo podier firmar, sinon iure si quinto : e si uerdat quesier dar e non ouier quien lo lieue sobre tome o sin calonia.

A qui demandaren casa con pennos

Todo ome a que demandaren casa con peños nonbre tres uezinos que lo lieuen sobre sy, e si entretanto el otro lo leuar sobre sy lexe o : e si destos III ninguno non lo quisier leuar sobre si tome o sin calonia : e si despues que preso fore ome dere que o lieue sobre si leyxen o, e si o non quexier leyxar quantas noytes allá trasnoytar tantos XX morabitinos peyte.

Ome que fiador diere

Todo ome que fiador diere tal fiador dê que aya ualia de peticiom doblada : e si tal fiador non diere su fiador nol preste. E si por esta sobrecabadura si non prindare ó non parare fiel ante de vn mes non le responda fasta vn año e non mas.

Qui pennos de morabitino

Quy ome leuare sobre si por peños de morabitino ó por mays e non prindare fasta IX dias non lo prinde mas, e si prendare dê los doblados.

Aldeano que casa ouier en uila

Todo aldeano que casa ouier en villa seia uezino si la touier poblada con su muger e dê al tercero recabdo por todas suas postas en sua collaciom, e si ansi non fesier non seia uezino.

Qui ouier plazo

Todo ome que plazo ouiere de corral dos VI uenga ay, e si non ueniere meta sus bestias a foro.

Qui a plazo fore

Ningud ome enplasado que sea por su calonia peytar, tanbiem de lunes como de uiernes, si non diere al primero coral, doble ay : uezino de uilla que rancura ouiere de aldeano pare le fiel con vn uesino quier de uilla quier de aldea que uenga a su puerta a tercero dia de sol a sol, e sy non ueniere peche vn morabitino : E si el de la uilla echare el aldeano en la uilla demostre le plazo con vn fiel pera en outro dia fuera de misa matutinal a la collaciom donde aya alcalde, e se le ay demandare casa con peños y ge la dê.

Qui se alcare a uozero

Ningun ome que se alcare a uosero alce se per Iª ochaua de morabitino e non por menos.

Qui se alcare a coral

Ningud ome que se alcare a corral alce se de morabitino ariba e non por menos : e qui non prendier iuyzio de coral meta bestias de corral a coral e la primera muerta e las uiuas al fuero.

Que non prinde en domingo

Ningud ome non prinde en domingo nin en dia ioues nin pare fiel sinon araygado.

Alcaldes non iulguem en domingo nin en dia ioues nin en los ootros dias despues de uiesperas nin ante de missa, e si iulgarem non preste su iuyzio e seian periuros si non fuere por raygar.

Digitized by Google

Qui se alcare a uoçero

Todo ome qui se alcare a uocero dê uozero outro dia exida de misa matinal a essa collacion que mandare o el alcalde le uedar uozero seya periuro.

En que dia meta bestia

Todo ome qui bestia ouier a meter miercoles en todo el dia e la non metier meta la iueues ante de misa. Esto mismo seya de quien ouier de meter bestia en sabado en todo el dia e non la meter meta la en lunes ante de misa. Esto mismo seya de iuras e de firmas, e sobre esto uaya demostrar plazo al foro hu alcalde ouier, e quantas bestias non metier tantos morabitinos peyte.

Aldeano

Aldeano qui rancura ouiere de aldeano pare le fiel con vn aldeano que sea a terçero dia a la feniestra de santa maria de sol a sol, e dê le casa con peños qual estê a dereyto, e si non ueniere ó casa con peños non diere peyte I morabitino a su contendor : e si dixer —non fo fiel— iure con vn vesino que fui fiel e tome sus peños cabaes. E a quen fiell demostrarem e ao plazo non uenier el ó su moller ó seu chauerizo peyte I morabitino, e si el contendor uenier al plazo e el otro non peyte medio morabitino : e si I aldeano a otro en uilla parare fiel outro dia uengam anbos a la fenestra de santa maria e fagam su derecho como de suso es escripto.

Moller non uaya a

Muller aldeana uenga al fiel ó peyte I morabitino.

Qui querella ouier

Aldeano que querella ouier de uicino de uilla pare le fiel que le estê luego a dereyto, sinon meta bestia a fuero.

Auas fiell

Ningun ome que dixere a otro —auas fiel— e otro non quiere yr con el, si fore ualadi el aldeano tome o sin caloña : e si fuere raygado en uila con casa poblada peyte I morabitino.

Qui a redro parte prindar

Todo ome qui a rredro parte prindar ó parare fiel si lo podier firmar peyte I morabitino, e primeramente colla sua calonia e uaya sua uoz primeramente.

Ome qui leuaren por fiell

Todo ome qui leuaren por fiell con aquel firme : todo ome que iuyzio arancado renouare, si lo firmar podieren peyte IIII morabitinos e pierda sua uoz.

Qui calonia ouier a peytar

Toda calonia que ome ouier a peitar dê la doblada con IIII morabitinos. Todo auer magnifiesto delante el alcalde den lo a IX dias.

Qui a morador ouier a firmar

Quy a morador ouier a firmar ó iurar iure ó firme con moradores e con uizinos quaes ouier.

Moller de uisino

Muller de uicino, fillo ó filla de uisino, pariente ó parienta de uizino que con sue parente morar sin soldada aya foro ansy como de uizino.

Digitized by Google

Qui arancado for por calonia

Todo ome que arrancado fuere por caloña de morabitino ariba peyte en ropa e en ganado, e la ropa e el ganado seia de nueuo fasta de mediado, e si oro ó plata quesier meter meta, e aprecien lo los alcaldes e tomen ende la diesma parte e digan por amor de deos e esa iura que fezierem a concello que dereyto aprecien segum seu sesso, e por ualia de II morabitinos dôs alcaldes lo digan e dende arriba IIII alcaldes lo digam.

Qui ouier a firmar

Todo ome que a firmar ouier con III firme e non menos : qualquier ome que iuisio ouiere non se adobe con alcaldes e si se adobare sea aleuoso, sinon por suas calonias : E si ellos se adobarem con ellos sean periuros : e las caloñas que fueren fechas en una alcalderia si non la demandaren essos alcaldes de esse año, olos otros alcaldes que entraren non las demanden mas, mas demande el querelloso su derecho.

Qui fiel parare aldeano

Qui fiel parare a aldeano esse aldeano le pida la uerdat e dê uerdat que rancura á del e diga sua rancura, e si uerdat non diere non venga a fiell : e si lo prendare torne los peños doblados : e si uerdat diere e a fiel non uenier peyte I morabitino si lo firmar con vn uezino ó con el fiel que le parô fiel.

Coral de uiernes

Los VI ayan corral cada uiernes e el que y non fore peyte I morabitino a suos conpaneros si se dellos non espidire, e ayan en soldada los VI IIII morabitinos de concello e non otra calonia.

Alcaldes non esten en corali

Los alcaldes non estem en corral con los VI sinon quando enuiarem por ellos : e si los VI uieren cosa onde se deuen partir alcaldes, diga les que se partan ende, e si non quesierem seiam periuros e peyten C morabitinos al conceio : nin los VI nin los alcaldes non fagam amizada en senbla, nin coman nin bebam en senbla en damno de conçello, sinon seian periuros e aleuosos.

Qui prindar sin mandado de concello

Todo ome que sin mandado de conçello prindar ó de los VI ó de los III ceyros e in iuycio non quesieren prender e por ello prindaren, las bestias y iaziendo, saquen la prenda.

Alcaldes acotem metan bestias

Los alcaldes acotem e metan las bestias en casa do querelloso fasta que saquem la prinda. Todos los alcaldes o que por ellos se perdier ellos lo paguen.

Los que iuysio ouierem fagan

Todos omes que iuysio ouierem fagam III uezinos alcaldes e conuenidores : E iulguen su iuicio e preste seu iuyzio tanto como de un alcalde iurado, e si mandare bestia meter meta la, e si la non metiere tome le peños de morabitino, e si la mandare soltar solte la, e si la non soltar e allá trasnochare dê la doblada, e firme tanto como vn alcalde iurado, e alcalde iurado peyte X morabitinos e III alcaldes peyten XV morabitinos e IIII alcaldes peyten XX morabitinos e dende ariba.

Calonias de alcaldes e de querellosos

Todas las calonias que son dichas pera los querellosos ayam las e todas las otras seiam pera el alcalde : e los alcaldes do conceio acotem por ellas e tomem su derecho e den a los querellosos seu derecho.

Digitized by Google

Qui barallar

Todo ome qui barajar sobre acotamiento de alcaldes peyte I morabitino, e por esto non acoute nin meta bestia mas peniore. E el alcalde non acote synon por fonsado ó por apelido : o acotamiento de fonsado e de apellido tal seja : o cauallero III morabitinos, e el peon II morabitinos.

Qui pennos alcos

Todo ome qui peños allenos touier por seu auer enprestados ou mudados en peños rematados e el señor de los peños los non quisier ssacar aquel que tien los penos faga le testigos con III uezinos e si al tercer dia non los quisier sacar uenda los con VI uesino e iure que los uendio sin arte e entregue se de su auer, e si sobrare dê lo al dueno de los peños : e si non conplir prinde por lo demas fasta que se entregue.

Ningud ome que a otro parare fiel e otro fuere por porfia prendar lo torne los peños doblados con X morabitinos si lo podier prouar con III uisinos.

LIBRO TERCIO

De justicia e de malfechores

Qui ferir uezino

Qui ferir ó mesar a uezino peyte XII morabitinos. E si fezier liuores peyte XX morabitinos si lo podier firmar, sinon iure con III uizinos e el V° : sy podier firmar que tornô sobre sua cabeça non peche calonia.

Qui ferir a morador

Quy ferir ó mesar a morador que non fore uezino peyte II morabitinos, e si liuores feziere peyte III morabitinos, si ge lo podier firmar con tres tales como el era, e sinon jure el con I morador.

Qui ferir uezino

Quy feriere ó mesare a uezino ó fesere leuores sobre salua fe peyte C morabitinos, medios a los alcaldes e los medios al querelloso, e exa por aleuoso de concello e si lo podierem firmar : Sinon iure con XII uezinos ó con III uezinos e a morador con seys.

A morador sobre salua ffee

Quy feziere liuores ó feriere ó mesare a morador sobre salua fe peyte XX, medios a los al*cal*des medios al querelloso, si lo podier firmar, sinon saluese como sobredicho é.

Qui salua ffe

Todo ome qui salua fe diere tal salua fe dê que aya la valia de la caloña. E si despues que salua fe diere ferire ó mesar ó algud mal feziere aquelos que la salua fe leuarom, si lo podierem achar prendan lo syn calonia e metan o en la mano al querelloso con toda sua bona : e si en no cepo do querelloso moriere non quede enemigo nen peyte calona : e si aquellos que la salua fe lleuarom non no pudierem auer, elos peyten la calonia.

Qui ferir uesino

Quy ferir ó mesar a uizino sobre consello fecho si lo podier firmar peyte XXIIII morabitinos e al morador VI, los medios a los alcaldes e medios al quereloso, sinon saluese sibi quinto.

Esta es forcia e uirto : de II fasta III e dende ariba.

Digitized by Google

Qui lisiare ome

Quy a ome ligiare tal iuysio aya como por morte de ome e dê tal lision de ojo, e de naris, e de rostro, de mano, de pie, de pija, de cojones, de teta de moler.

Qui tajare orejas

Quy tajare orejas ó dedos de uizino quantos tallar ó dentes quebrantar ó sacar tantos xx morabitinos peyte e al morador peyte la meatad, e si dixere —non fize esto— saluese con XII qual quisier o querelloso, e el morador saluese con VI.

Qui descabalgar uisino

Quy uyzino descabalgar que caualgado estouier peyte x morabitinos e tenga le la estribeyra. Qui aldeano descaualgar peyte II morabitinos, e si anbos foren aldeanos tengan le la estribeyra e peyte II morabitinos.

Qui ome matar

Todo ome qui a otro matare si uerdat acharem sobre el enforquen a el ó aquel, sinon lidio, e si matare enforquen lo : e si non podieren auer den toda sua bona a los parientes del morto, e quando dieren toda sua bona iuren v° de sus parientes los mejores que mas bienes non auia e den lo que seia enemigo.

Por morte lision

Por morte de ome ó por lisiom ó por moller forcada desafiem primero domingo en concello con II alcaldes. Qui forzar muller uelada e lo poderen prouar enforquen lo, e si lo non podieren prouar lidie e si cayere enforquen lo, e sinon seja sin callonia : e qui forciar a otra muller uizina peyte ccc morabitinos si lo firmar podier e fique enemigo, sinon lidie : E si lidiare e cayere peyte el coto e ysca por enemigo : e si forciar morador peyte xx morabitinos si lo firmar podieren, sinon saluese con VI, e esta caloña ayan los rancurosos.

Qui demandar salua fe

Todo ome qui salua fe demandare a otro ante III alcaldes la dê por coral : e los alcaldes escriuan la salua fe, porque si mester fore que la puedan demostrar, e si la non escriuierem os alcaldes e despoys daño ay uenier, si je lo firmaren, os alcaldes la peyten : e si negaren cada vno jure si quinto.

Qui diere salua fe

Qualquier ome qui salua fe diere ó tomare ante III alcaldes la den, que firmen si mester fore, e qui ouier a dar salua fe e non uenier al I coral peyte III morabitinos, II a los alcaldes e dós al querelosso.

Qui pedier salua ffee

Todo ome que a otro pediere salua fe ante alcaldes e el otro non ge la quesier dar peyte III morabitinos e dê salua fe por si e por sus parientes e por su auer, e si non diere metam los alcaldes en el cepo, synon seyan perjuros : e si non dieren salua fe prenda lo a quereloso *(sic)* sin calonia, e sy dixere —non soy osado de prender lo, aiudat me— e quantos non lo quesierem aiudar cada uno peyte sendos morabitinos si podieren firmar, sinon iure con I uezino : e si diere sobre que sea fasta dia cononbrado que dê salua fe e non lo quesier lejar fera lo ó mate lo syn caloña : e si diere salua fe dê la por sy e por sus parientes que foren en termino de castiel meliore de III omes ó de VI que ayan la ualia de la peticiom. E qui dixere a otro —dá me salua fe— dê sua uerdat que a non demanda sinon por medo que ha del ó de seu auer ó de seus parentes, e si ansi non fesiere non le dê salua fe : e si le diere salua fe uerdat dê le salua fe, e si non ouiere onde pechar la calonia os fiadores la peyten : e si lo ferir ó lo matar sobre salua fe peyte la calonia e uaya por alcuoso del concejo e del querelloso.

De li..om

Por morte ó lisiom de ome ó por moller forciada metan dós bestias ante de missa matinal e sejan bestias

Digitized by Google

biuas e seja encerado, e esto seja en sabado, e se o testiguarem fóra con III uizinos ó con dôs alcaldes peyte III morabitinos.

Qui a otro pedir lid

Quy pedir lide a otro peyte III morabitinos si lo podier firmar, sinon iure si V° : e qui primero pediere lide esse peyte III por sy e III por lo otro, e o que firmare que tornô sobre sy non peyte.

Qui sacar armas a buelta

Todo ome que sacar armas a bolta peyte III morabitinos si ge lo firmaren, synon saluese con V°. Todo ome que a la defesa fuere con armas contra otro peyte X, e si los los alcaldes lo perdonarem sejan perjuros si firmas podieren auer, sinon saluese si V°.

Qui ffor desafiado por morte

Quy disafiado for en concello por morte de ome ó de lision ó por moller forzada al primero coral meta sus bestias : e si en la terra non fore e parientes ouier meta sus bestias e faga quanto mandaren alcalldes : e si las bestias non metiere seia enemigo de concello e de aquel que lo desafiô : e si ome ouier morto seja enemigo de sus parientes e del conçejo : e que desafiado fore como sobredicho es e en la uilla fore meta suas bestias e uenga ant os alcaldes e pongan sus uoceros, e os alcaldes den le seus fieles con que se uaya encerrar e diga en qual casa se quier ençerrar : e si despues que se ençerrar fore fuera e lo testiguarem con III uezinos fueras per juysio de alcaldes que o manden desençerar quantos dias lo testiguaren tantos X morabitinos peyte : e el dando dereyto asy como mandarem os alcaldes, affien lo : e quantos dias pasaren que lo non quisierem afiar tantos X morabitinos peyte, si lo podieren firmar con tres alcaldes que lo non quesieron afiar.

Parientes que enemigo seguraren

Todos los parientes que inimigo aseguraren segurem parientes de anbas partes segundos e terçeros e quartos, e si non foren parientes de la vna parte nin de la otra, seguren los otros parientes, e si omesillo collierem, tome el padre ó la madre la meatade e los outros parientes la otra meatad : e si non ouier padre ó madre, suos ermanos tomen la meatad : e si non ouiere ermanos ou ermanas, los primos tomen la meatad, e segundos e terceros e quartos la outra meatade : e que non uenier desafiar ó a segurar ó a corral, sano siendo ó en a terra, non tome del omezio parte.

Qui por enimistat feciere

Todo ome qui por enimistad ueniere de otra uilla a esta e ome de uila dixer —meu inimigo he— firme lo aquel que demanda con III uesinos que ante uino a castiell mellor que el e non tomaron sus parientes homisio nin dereyto, e estê lle a dereyto asy como mandaren alcaldes : e si non le quisier dar dereyto, vazie la uilla e el termino fasta tercer dia : Sinon mate lo sin calonia. E si aquel que demandarem quesier estar a su dereyto, apreten lo los alcaldes e meta cada tercer dia bestia e non comam nin bebam fasta que lo beyse e resciba su dereyto : e quantas bestias non metiere tantos morabitinos peyte al foro : e los alcaldes si lo perdonarem cayam ellos en perjuro.

Qui enimigo alleno coller

Todo ome que enimigo aleom *(sic)* collier en la uilla ó en aldea que seja enemigo sacado a nostro foro peyte C morabitinos, si en sua casa lo podieren testiguar con III bonos omes asi como es fuero : Sinon saluese si V° : e si dixer —en tu casa está mi enemigo, abre me tu puerta— e si lle la non quisier abrir, firme lo e peyte le la calonia, a media a los alcaldes e media al rancuroso, asi como que en su casa lo testiguase : e si en aldea fore con aldeanos, firme, ó de los de la uilla si los ouier, e en la villa con III uezinos por morte ó por lission ó por forçia *(sic)*.

Por morte por lissiom forcia

Por morte de ome ó por moller forçada ó por lisiom II bestias meta e por toda otra cosa I^a bestia meta e si por mas lo acotarem non meta ninguna : e bestias quales deuier meter cada tercer dia as meta I cauallar ou mular ou dôs asnales. Por morte de ome ó por moller forçada ó por lisiom entre lidiar e saluese con XII qual se

Digitized by Google

quisier el querelloso tal le cunpla. Por toda demandança si ome non poder auer dereyto en I alcalderia en otra parte si el de cabo ou prinde ou dessafie fasta que aya dereyto, e si ansi non feziere non le responda mays.

Moller que aleue ffez

Moller que aleue fizo a suos parientes firma *(sic)* e maten la sin callonia, si lo firmaren con III omes, e esta firma non recuda a retro.

Quy achar ome con sua moller ó con sua parentá fasta segunda, si ouer marido a bendiçiones ó a iuras maten los anbos syn calonia e non fique por enemigo, e si matare a baron e non a moller peyte o couto e ixca por enemigo.

Qui dixier —armas—

Quy dixere —a las armas— peyte X morabitinos, si lo firmar con III buenos omes, e sinon saluese si V°, e estas firmas non recudam a retro.

De ferida que non sea de muerte

Todo ome que ferir e non fore ferida mortal dê fiadores e estê a derecho. Qualquier ome que ferir a uesino con cochillo ó con pora ó con piedra ó con qualquier cosa que feridas fuerem de muerte en el cepo jaciendo peyte su calonia : e si non ouier donde los peyte fasta IX dias, corten le la mano los andadores, e si el otro moriere, enforquen lo.

Ladron que furtar

Ladrom que furtar enforquen lo, e preste seu auer a sus parientes.

De fillo ó sobrino

Todo ome que fillo ó sobrino ouiere e a otro ome matare non pechen por el sus parientes seu auer, nin padre nin madre, nin moller sua meadade si seu marido matare a otro.

Qui alcallde feriere

Ningum ome qui alcalde feriere peyte sua calonia dublada, e el a otro esso mismo faga.

Muller que furtar

Toda muller que furtar, si pesquisa ouieren los alcaldes, queymen a los andadores.

De liuores

Todo ome ó muller que sosacar filla allena pera outro, ó otra moller que seu marido ouier, queymen la, e al uaron enforquen lo si lo podieren auer, e sobre esto pierda toda su bona.

Estos son liuores : sangre e cardenelo.

Alcaldes enforquen ladrones

Alcaldes enforquen ladrones e uienden forcias : e outro ome que huuas furtare de noche ó otra qualquier cosa, sy pesquisa acharem alcaldes e uozeros, enforquen lo, e si negare con III uizinos e si non conplieren peyte IIII morabitinos.

Ladron que preso

Todo ladron que preso fore por furto fasta que los VI e los alcaldes fallarem pesquisa non le dem mal : e qui lo cruuare aduga lo desnudo, e peche seu corpo.

Qui ronpiere cepo ó sa..

Ningum ome que ronpiere casa de cepo de concejo peyte L^ta morabitinos, e se ome ende

Digitized by Google

sacare peyte c morabitinos e meta ay su corpo : e los alcaldes non tengam ome preso mas de tercer dia, e el que for de iusticiar iusticien lo, e el otro suelten o : e qui ansi non fesier sean perjuros.

Bestia que matare ome

Ningud ome de castiel mellor que ouiere cauallo ó otra bestia ó boy e la matare seu fillo ó otro ome non peyte calonia nin perda su bona.

Aldea que forcia fesier

Toda aldea que forcia fesier a alcalde e apelido dierem a otras aldeas e non le quesierem ayudar peyte c morabitinos e uaya por aleuosos. E si algud rico ome forsia fesier en aldea donde posare, el ó sua criiasom, ó apellido dierem e sus uesinos onde *(sic)* outras aldeas que lo sopierem non les ajudarem peyte c morabitinos e uayan por alleuosos, e estos morabitinos medios a los querellosos e medios a los alcaldes.

Lidiadores

Los lidiadores que ouierem a lidiar per iuysio dalcaldes yguem os los alcaldes e daquel dia que os yguarem a outro dia uayam a santa maria a la misa matinal e armem os II alcaldes. quales ellos quisieren e en sua mano lidiem : e depoys que forem armados ante *(sic)* el que anpara que de dereyto anpara, e iure el outro que mentira iura : e el que anpara dê el fiador que si cayere peyte la petiçiom dublada e las armas si se danarem : e tal fiador dê que ueam los alcaldes que ualia é de la peticion dublada, e despues que iurare non se magnifieste : e que eglesia entrare peyte I morabitino : e los que ay forem saquen os fuera elos que los armarem : e si non quexierem exir, tomen de cada vno seños morabitinos e echen los fuera : e si esto non fesierem sejan los alcaldes perjuros. Qui los cotos pasaren que posierem los alcaldes leue lo por la iura que fesierom al conçejo, e peyte cada vno VI morabitinos, si non fuere matrero *(sic)* : e lidiadores de los cotos non salgam nin tomen otras armas sinon las suas e de su conpanero con que lidiare ó terra ó piedra, e non tome uestido de ningud ome nin pam nin corte lança que touier en su poder nin corten rriendas nin cabecadas nin matem cauallo de su conpanero : e si lo matar ou cortar riendas ó cabecadas iure que non lo matô nin tallô riendas de su grado e tome outro como le mandarem los alcaldes : e cada vn cauallo sea apresciado en XXX morabitinos : E tales fiadores den que ueam los alcaldes que á ualia dos cauallos e de las armas : lidiador que cauallo matar peche lo : e armas que se danarem el que cayere ese las peche : e armas e por cauallo non metam omes en mano mas los fiadores peyten la apreciadura : e si el reptado ueniere de pie, spere al otro en canpo que uean los alcaldes que pude guardar de todas partes : E si anparar se podier fasta otro dia de sol a sol : e el que ueniere de pie spere al otro en canpo, e el reytado conquira lo III uezes en el dia e fira lo con las armas que touier III ueses en el dia a manteniente, en el dia ó en logar *(sic)* ó en escudo ó en las armas que touiere ó en corpo, fueras en la lanca. E si el reptado scapare caualleyro, conquyra al peom III vezes en el dia, ansy como dicho es : e esto faziendo, sy fasta otro dia perseuerar podiere, uenza su iuysio : e ninguno non traue a otro en la pija nin en los cojones : lidiadores non pasem los mojones : lidiador que todo esto non conpliere como en sa carta iaze escripto per y caya : lidiadores despues que fuerem armados e en la eglesia se conffesarem *(sic)* den medio morabitino al que los armare, e si *a* canpo exierem quantos dias allá fuerem tantos morabitinos dê el que cayere, e si se confeytarem anbos, peytem estos morabitinos : lidiador que coriere ante que uenga a su casa peyte V° morabitinos : e qui cantare con el ó qui lle uinier con comer peyte V° morabitinos a la puente : los lidiadores en vno jagam en mano de los alcaldes e en vno coman con los que los armarem e si non se confeytaren non se desarmen : e despues quel sol puesto fore trayan los a la uilla e otro dia saquen os al canpo ante de medio dia : e si los alcaldes esto non fesierem sean perjurados : portellados de conçello non ayan el uedado u lidiarem. Qui uozes ó ssiluos diere al lidiador que cayere peyte V° morabitinos si lo firmare. Qui dixere al lidiador palabra que en esforçamiento le seja peyte V° morabitinos. Todo ome qui yguallа ouier a dar fasta III nueue dias la *dê* : e si en esos III noue dias non diere iguala, el otro jure solo e atranque *(sic)* su iuysio : e en las igualas lo que sacaren por peor, si la pediere a alguno, yguen lo luego : e a uezino den yguala de uizino e a morador de morador.

Qui ouier a firmar

Qui ouier a firmar ou jurar ó testiguar a uesino testigue con uisinos e a morador con moradores. Toda firma que firmare esse firme onde foy fecho testigos, e cosa que foy mercada ou dada ante el : e que a morador ouier a dar yguala ó iurar ó firmar, si uizinos leuare, non caya por isso : e en estas igualas non jure soldadero

Digitized by Google

de señor de terra nin ome que proueua aya fecha que uinciesse : e qui tal iguala non diere per y caya. Qualquier que firmas ouier a rescebir non resciba auogado que fue ó és en aquella cosa, nin su enemigo, nin ninguno que esperança aya ó parte ouiere en la demanda, sacando ende alcalldes e conçejo que alcaldes puedam firmar por su iuyzio que taxam. E sacados conpaneros que conpania fezerem fóra de uilla a luchar. E sacados ende las demandas de los muertos ó de espedimiento ou de recornamento *(sic)* : e las cosas que se siguem de aqui a delante.

Qui firmar mentira

Ningud ome que demandar auer ó heredat ó qual cosa se quier esse dê la firma, e si el otro diere pesquisa que mentira firmó nol preste, e uaya por aleuoso hos que firmaren, e hos alcalldes fagam dellos iuusticia e si lo non fesieren seyan perjuros. Qui ouier a firmar delante alcalde firme qual iuisio iulgare, e si non firmare caya, e non faga maña ante ese alcalde, mas el alcalde diga les el juyzio como lo iulgó e si non lo dixere sea periuro e peyte la demanda : e la una firma diga lo por uerbo como lo tien iulgado : e las otras firmas digan o per la iura que fezieron, e tanto firmem e tanto outorguen quanto elle : e si dixere el que demanda —non cunple tua firma— y diga en que non cunple : e si dixere el alcalde— cunple esto— e non lo quisier conplir per y caya : e estonce diga el alcalde que es caydo, e si non lo dixere seja periuro e peyte la demanda : e si en la uilla fore esperem fasta que uenga ó uayan no demandar : e qui non lo quisier asperar ó demandar per y caya : e si non fore en la uilla el alcallde, saque fiel e uaya a otro alcallde, e qui non quisier sacar fiel ó yr ante outro alcalde per y caya : e el alcalde ante quien conoscierem el iuysio esse o libre ansi como sy el mismo lo iulgase : e si lo non quisier delibrar esse peyte la demanda : e qui maña fesiere en las conoscencias este alcalde lo pregunte, e qui negare el iuysio esse meta peños de morabitino al alcalde : e despues ningud ome que dixere depoys —feziste conuenencia commigo— ou —al feziste commigo— non le preste. Por auer ó por firma que uno a otro á de fazer, sy non fore feyto por delante alcalde, non preste. Esto es porque dezian muchos omes despues —fesiste al comigo— : e auer iusgado delante alcaldes den lo : e ningud ome que auer ouier a dar a otro dê lo delante III testigos ó I alcalde : e si despues negare que ge lo non dio, fagan del justiçia.

Qui tomar judio con christiana

Ningud ome e esso mismo alcaldes que tomaren judio con christiana firme lo con II christianos e un iudio ó dôs iudios e VN christiano que en uno los tomarom e preste : toda christiana que tomarem con iudio ó la duxeren sobre concello feyto por prender con el iudio essa iusticia fagan de uno como de otro.

Qui ferir mançebo

Qvy ferir mançebo ó mançeba allena ante su señor *ou* ome de su pam peyte la colonia doblada, media al conçejo e media a su señor.

Aportelado que su sennor tomare

Todo aportelado que a su señor tornare mano corten le la mano : e si su amo lo sacar facia VN tapial en el castillo : e quien dixiere —aiuda me que lo pueda prender— e non le quesieren ayudar peyte le cada uno III morabitinos : e si lo negarem, cada uno iure si quinto de uizinos.

Amo que su aporte..

Todo amo que a seu aportelado ferir non peyte calonia. Qui matare aportelado ou forciare sua moller ó sua filla ó sua criazom tome la media de la calonia seu amo.

Qui ferir mouro allenno

Todo ome que ferir moro ó moura alleno peyte II morabitinos, e si fesier liuores peyte IIII morabitinos, sinon iure si V° de uisinos. Qui ferir mouro ó moura allcom *(sic)* iure solo que o non ferio por desonrra de seu señor, e si non iurarem ou de plazo cayere peyte la calonia dublada.

Moro que ferir christiano

Todo moro ó quien ferir a christiano ó a christiana su señor peyte la calonia a uesino ansi como de uezino,

Digitized by Google

e morador e *(sic)* asi como de morador : e el que ouier de iurar ó a firmar firme a uesino con uisinos e a morador con moradores.

Qui ronpir casa de uizino

Quy casa de uizino ronpier con armas, casa ou corral ó en uilla, peyte L morabitinos medios a los alcaldes e medios ao querelloso si lo podier prouar e estas firmas recudam a retro ó iuren si v°, qual quisiere el querelloso. Qui ronpier casa de uisino de uilla en aldea ó en *(sic)* coral ou molino ó azeña ó colmenar ó cabaña peyte x morabitinos, medios al querelloso e medios a los alcaldes, si lo firmar podierem, e las firmas respondam a retro, e entre lide ou iura de ssi quinto qual quisiere el querelloso.

Quien ronpier casa

Qvy ronpier casa ó corall de aldeaño ó molino ó açena ó colmenar ó cabaña peyte v° morabitinos, medios a los alcaldes e medios al querelloso, si lo firmar podierem, sinon iure si tercio con tales como el es.

Por desonra de cuerpo

Por desonrra de cuerpo ó por ronpedura de casa nin uaya a rey nin a ferias aja.

Ningud ome que auer alleno achar en uilla ó en el termino fasta III dia non diere pregon dê lo de furto, e si en la uilla lo achar esse dia dê pregom, sinon dê lo *de* furto.

De denuestos

Qvi dixer denuestos ansy como —cornudo ou fududuncul ou gafo ó iudio ó traydor— ó a moller —puta ou çeguladera ou gafa— peyte v° morabitinos si lo podier firmar, sinon jure si v°, e si non quesier iurar peyte.

Qui dixere —mentira iuraste—

Qvi dixere —mentira iuraste a otro— ó —mentira firmaste a otro— ó — mentirosa uerdat diste— sinon aquel que lo deue reptar, peyte III° morabitinos si firmar podiere, e faga lo uerdadero, e si non qnesier fazer uerdadeyro meta cada dia bestia fasta que lo faga uerdadero, e quantas bestias non metiere tantos morabitinos peyte, sinon iure siui IIII.

Quien mentira iurar

Todo ome que mentira iurar ou firmar e sobre el fallare el alcalde ó jurado que mentira iurô ó firmô tresquilen lo fasta la meatad de su cabeça e uaya por aleuoso del concejo e non aya mas portelo nin firme.

Quien dixere alcalde mentira

Qvy dixere al alcalde que iulgô mentira en germandade ou —mentira iulgaste ó firmaste— peyte III morabitinos si lo firmar podiere e meta bestias cada dia fasta que lo faga uerdadero, e si negar iure con I vesino e el otro non dê manquadra.

Qui oyr apellido

Todo ome ó cauallero ó peon nin primo iunto nin poblador nin tercero que apellido oyere en la noche e en la manana non fore con la signa peyte el cauallero IIII morabitinos e peon II morabitinos, e si en la manana oyere en la noche sea con ella, sinon peyte, e en otra cosa non peyte poblador nin primo iunto nin uaya a fonsado fasta I anno mas uaya en apellido en termino de castiell mellor. Todo cauallero ó peom que apellido oyere e non fore trotando ó coriendo e non salier de la uilla ó de las aldeas priuado al peom messen le la barba e al cauallero corten le la cola al cauallo si lo podierem firmar con III uisinos, e sobre esto peyte la calonia.

Qui ferir judio

Ningud ome que ferir a iudio peyte II morabitinos si lo firmar podier con II ni dellos *(sic)* e con I christiano ó con II christianos e I iudio, e si fezere liuores peyte IIII morabitinos e si firmar podiere, sinon iure solo e seia creydo.

Digitized by Google

Qui matare ome

Qvy matare ome sobre salua fe peyte DC morabitinos, e si el dañador non poderem auer aquellos que la salua fe lleuaren peyte la calonia. Tod ome que leuare a otro sobre sy por salua fe e non uenier dar salua fe quando mandarem alcaldes al primer corral peyte IIII morabitinos : e a quantos corales non uenier tantos IIII morabitinos peyte, e si non fallarem peños al que pidierem salua fe peyte IIII morabitinos e *(sic)* aquel que salua fe sobre si leuare : e despues que diere salua fe si ninguna *(sic)* fesiere aquel que lo sobre si leuare peyte la calonia doblada al querelloso ó a sus parientes la calonia e si lo matar e non lo podieren auer peyte DC morabitinos medios a los alcaldes e medios a los querellosos e si lo ferir sobre salua fe peyte C morabitinos e salga por aleuoso de consejo e del querelloso : e si de su auer non lo podier auer los fiadores lo pechem : e de toda esta caloña media ajan ende los alcaldes e media a los querellosos.

Medida falsa

Todo ome sobre que acharem los alcaldes medida falsa ó quebrantarem coto de alcaldes peyte IIII morabitinos si llo podieren firmar, sinon iure si v°. Por morte de ome ó por lisiom ó por moller forçada desafien *en* el concejo dia de domingo con dôs alcaldes. Todo ome que non uenier a acotamiento de alcaldes peyte I morabitino : ô los VI alcaldes soubiren uerdat non preste mentira. Alcaldes non firmen sinon por juysio que dieren ó por sua caloña, e en otro lugar firmen ansy como uezinos.

Qui quemar restrollo

Todo ome que quemar rastrojo alleno peyte IIII morabitinos si lo podier firmar, sinon iure si III, e si quemare tresnales ou gauillas ou miese peyte XL morabitinos si lo podiere firmar, sinon iure con XII. Ningun ome que casa quemar allena enforquen lo si uerdare *(sic)* fuere, sinon iure con XII uesinos al uisino e el la manquadra, e a morador con moradores : e si casa quemare que vala v° morabitinos ó dende arriba entre en lidie e iura qual quisiere el querelloso tal le cunpla : e de quanto ay perdiere por todo responda.

Qui tajar uina

Todo ome que taiar uina allena a sabiendas ó la quemare casa ó uerto tal iuysio aya como de por morte de ome.

Qui a otro desafiar

Todo ome que a otro ouier a desafiar con parientes de mas açerca desafie.

LIBRO IIII

De las mugeres

Muller que sola tomar marido ó uidua ó manceba huerfana sin sus parientes sea deseredada, e quin a tomar seja enemigo. Vidua tome marido qual se quesier con sus parientes : mançeba huerfana los parientes de anbas partes la casem : e si parientes de la una parte los casarem quien la casar salga enemigo e peyte couto a los otros parientes como si la matase.

Que den en aras a moller

Qvy moller aduxier dê le en arras e en uestidos XII morabitinos e dôs faneguas de trigo e un toçino *(sic)* e media uaca e cinco carneros e çinquenta colodras de uino, e qui mas diere ó pediere peyte X morabitinos, e si negare que mas non pedio ó el otro que mas non dio iure si v° : la biuda tome meatat de todo esto, e non faga boda en domingo nin uaya caualera nin tome marido ante de anno, sinon peyte IIII morabitinos : e non caualgue ninguna moller con ella nouia saluo la madrina. Quy talamo fecier peyte VI morabitinos. Qui tornajas fesier peyte VI morabitinos al concejo.

Digitized by Google

Qui moller xeytare fóra de casa

Qvy moller de uelanbres ó de iuras en mano de clerigo dados fiadores por suas dereturas e la gentare *(sic)* de casa e depoys la quesier rescebir dè lle uodas e arras e tome la : e si ella dexare su marido seja deseredada : e quin a manparare peyte x morabitinos quantos III dias alá trasnochare en casa del pariente tantos x morabitinos peyte medios a los alcaldes e medios a seu marido.

De aforcadura

Qvy demandar aforçadura de moller, e otro dixier —non feziste *(sic)* esto sinon por su uoluntad e per mi auer que lle dy— e por este manifiesto non lidie nin peyte el coto, e por lo demays negue ó manifieste, e fagua quanto mandaren alcaldes : e la manquadra que dere moller tal seja : iure con III e ella v° de sus parientes, e si parientes non ouiere iure con III uesinos que en ese dia lo fiso primeramente e non por su uoluntad nin por auer : e entre lid e iurar qual quisier o querelloso tal le cunpla, e si non iurar la manquadra non le responda : e despues si se quiser alcar al rey alcesse e meta penos de II morabitinos e al otro dê II morabitinos, e el que cayere dê dôs morabitinos a los fieles, e el otro non dê nada.

Ome que dexar su moller

Todo ome que dexar su moller de beneciom ó de iuras lazares, ó ella a el uayan al obispo ó a quien touier sus uozes, e el obispo mande a los alcaldes que apreten al baron que torne a la moller ó la mugier al uarom, e si non acordaren e non apertarem fasta que se auengam en vno e si ansi non fesierem los alcaldes sean periuros e peyten x morabitinos : e el parente que lo anparar cada III dias peyte x morabitinos si allá trasnochare en casa del pariente.

Qui sospecha ouier de moler

Qvy sospecha ouier de su muller que le fase alleue saluese con XII uicinos : e si con ella esta mala estancia ouere a salua fe ella diere lide si la salua fe firmaren III alcaldes.

De moller uelada

Todo ome qui moller uelada ou *a*rrada ou uestidos ou fiadores ou peños le diere a ella ó a seus parentes, e se pasare deste seglo preste a sus parientes uestidos ou arras ou peños que a ella enpenaron ó a suus parientes a que pertenesce toda sua bona, e si el barom moriere si prenada fore tenga aquell aauer parientes danbas partes fasta que pára.

Moller uiuda

Mugier uiuda quiser tener tome I casa de XII cabriadas e I tierra de dôs cafices de senbradura onde quesiere e I arançada de uina onde quesier e una ues en molino ó en açena a XV dias e I bestia asnal e I mora ó uno moro e I lecho con genabe e con alfamar e I fieltro e I cabeçal e II sauanas e I caldera e II boys e I puerca ó XII ouellas : e de todo esto lo que ouiere prenda e non prenda entrega en otra cosa : e tome aquesto de auer de anbos : e si non ouiere de anbos tome meatad de auer del : e que aquesto tomare lieue en domingo e en lunes bodigo e dinero e candela, e quantos dias non lo leuare tantos morabitinos peyte a parentes del morto e despues tome aquesto, e si lo lexare e marido tomare dê lo doblado.

Qui enfermar e fezier testamento

Todo ome que enfermar e mandar por sua alma e depoys outra uez mandare la postremera preste. Quy moriere dê ssu cauallo e suas armas a su fijo mayor : e si fillo uaron non ouier den sus armas e ssu cauallo por su alma sin particion, e las otras fillas non tomen ende entrega.

Qvy sin lengua moriere den el v° del mueble por sua alma : e que moriere con sua lengua fasta la meatad mande de su auer si quisier e preste, e si mas mandar e *(sic)* de mas non preste.

A quien morir moler

Todo ome a quien sua moller moriere saque ante de partiçion I^a bestia qual quissier de las que ouieren, e

Digitized by Google

muller saque ante de particiom sus uestidos quales ouo fecho en uida de su marido, e el marido saque sus armas e su cauallo e suos uestidos que ouo fechos en uida de su muller : e si cauallo non ouier saque ı^a bestia de silla ansy como es sobredicho.

Manda que mandar

Manda que mandare marido a muller ó muller a marido fasta le meytad preste, e de mays non preste.

Marido e moler que fezeren unidat

Marido e muller que unidat fezieren fagan la en dia de domingo despues de missa matinal en collacion de uilla ó en sabado a uiesperas e preste : e si non, non preste.

Moler que ante de anno casar

Moller que ante de anno tomar marido peyte ıı morabitinos : e sy con mandado de alcaldes casar peyte ıı morabitinos, e si muller prenada tomar barom sea deseredada e tomen la meatat asy de mueble como de rrayz los parientes del muerto, e la otra meatad los alcaldes : e aquel que la resçebier si el infante moriere peyte la calonia e fique por enemigo.

Moler que touier fillos

Ningun ome que morriere ó moller ó fillos ou fillas ouierem, e el baron tomar muller, ó la moller marido, e non ouieren partido con suos fillos, e depoys otros fillos fezieren, e despues moriere el ó ella, con los fijos primeros partan la erencia e mueble que les pertenesce : e despues partan con los otros fijos : e si alguna cosa mentire padre ó madre de auer de aquellos que son sin padre ó sin madre que ouo mester de sua herencia e foren adelante partam fillos ó fillas con padre ó con madre aquel auer que fue de suyo, ó parientes a que pertenesçe : E despues partan su erencia e su mueble que ganarom anbos, los otros fijos ó fillas partam, e de todo su auer otrosy partam.

Qui ficar fillo orfano

Fillos ó fillas que orfanos remansieren que non han xv annos, suos parientes metan sua bona en almoneda con padre ó con madre, e quien mas bien les fesiere esse los tome : e tanto por tanto padre ó madre los tenga si quesiere, e moble estê en moble e eredat en eredat, e ansy *(sic)* a cabo de anno non uenier meta en almoneda el auer e dar la ganancia, e bestia meta cada tercer dia fasta que lo aduga, e non ixca ende per ferias nin per solturas.

Ome que moriere non responda

Quy moriere non responda su muller ó suos fillos ou qui sua bona heredar e sinon por sua debda : e qui touer parentes orfanos con sua bona responda e non se pare tras anno nin tras respusas.

De fillo enparentado

Fillo enparentado que con su padre morare ou sobrino ó iugero ó ortolano ó molinero ou pastor non responda a nadi nin nadi a el : e si fillo ou sobrino de ome de uilla demostrare fiel a aldeano e si lle non ueniere dar dereyto el ou sua moller si enfermo fuere ó y non fore peyte ı morabitino.

Todo ome que quessier fazer fillo

Todo ome qui quisier fazer fillo ou filla ou fillos ou fillas faga los exida de missa matinal en domingo ou en sabado a las uiesperas en collaciom de uilla e preste : e si ansi non feziere non preste : e esto mismo seya de los aldeanos.

Ome que su muger touier enferma

Todo ome que sua moller ouier enferma ó seu cauallo non vaya en fonsado si podier firmar con ıı uezinos : e aldeano con aldeanos non peyte fonsadura nin apellido.

Digitized by Google

De moller que non uaya a fiel

Moller maridada non vaya a fiel sinon fabaçeras e panaderas e tauerneras.

Qui ouier aducir a otro a plazo

Todo ome que ouier aducir a otro a plaso aduga lo de uilla a otro dia : e de aldeas e de nuestro termino a tercer dia : e fuera de nuestro termino a IX dias si lo podier auer, e sinon iure per sua cabeça que lo non pudo auer, e aduga lo a otros IX dias, e sienpre iure per sua cabeça que lo non pudo auer, e ansi seja fasta III IX dias : e si dixere —a rrafala es ó a caualgada— iure lo e aduga lo de uinida, sinon responda : e si dixere que pastor és iure que és pastor, e expere lo a las exidas si non fore en nuestro termino, e aduga lo a dereyto : e de fonsado e de azaria connonbre adalil e iure que allá es, e a lá uenida del adalil dê lo a dereyto, sinon responda. De iherusalen fasta un anno : de Roma fasta VI meses : de Rocamador fasta III meses : e de sant gill III meses : e si fore catiuo, fasta I anno : e de salçaluador *(sic)* fasta V selmanas : e de santiago a I mes : de santo domingo e de sant bartolome a III selmanas. De sant uiçente fasta I mes : e otros santos mays ó menos a sua conta, e por esto todo iure con I uezino que allá es ô dise, e por esto non se modrô. Todo ome que torna fezerete *(sic)* terra de christianos ó de terra de moros el contendor has bestias iaziendo aduga lo : e si dixere —ado *(sic)* é a uenado ó a monte— iure lo que non sabe sua posada, e connonbre conpanero con que foy, e a uenida de suos conpaneros aduga lo.

Moller que moriere XV dias ante del ffonssado

Todo ome a quien muller moriere XV dias antes del fonsado, si fillo ó filla non ouier de hedat non vaya en fonsado.

Qui sobrino

Todo ome que sobrino ouier en su casa sin soldada de medio anno arriba que XX annos aya uaya en fonsado e preste, e si ansi non fore non preste.

Qui uós touier de ladron

Todo aportellado que uós touier de ladron perda el portillo e peyte X morabitinos.

Quy iuyçio ouiere con otro quin o destoruare peyte I morabitino si lo podier firmar, sinon iure con I uisino si non fore uozero.

Qui bora filiar ó metiere en sayal

Quy bora filiar ó metiere en sayal ó con cardas de fiero cardar peyte I morabitino e pierda el precio si lo podieren firmar, sinon iure con I uizino, e dê la bora al dueño del sayal e faga lo bueno : las mugeres que enprestaren ô acreyerem alguna cosa unas a otras respondan se fasta en I morabitino e por esto non se paren tras suos maridos. Toda muller que llouiello uendier en mercado ó baron peyte I morabitino. Ningud ome que sayall mojado uendiere peyte II morabitinos. Ninguna moller que fuego fezier en calle ó uariere sin agua peyte I morabitino : e la que se espulgar en calle peyte I morabitino. Ninguna moller que aia su marido a iuras e bendiciones non uenda nin prinde sin su marido sinon I morabitino. E si mays uendiere ou prindare non le preste si non fore moller merchana de aquello que trahe entre suas manos : e moller que fiar en la calle peyte V soldos. Vydua por peño ó por bestia de morabitino pare ffiell e por otra cosa uidua non uaya a ffiell si non fore por raygar.

LIBRO V

De los heredamientos

Qualquier ome que quessier uender su heredat diga lo primero a sus parientes que sua bona deuen eredar, e quantos otros dieren a los parientes la uendam si la quesieren : e si a otros la uendierem e a suos pa-

Digitized by Google

rientes ante nos *(sic)* lo fiso saber, saque la como quier e dê la a sus parientes : e si podier firmar que les fizo testigos que queria sua heredat uender e elos non la quisieron conprar uenda la a quien quisier. E si parientes la quesieren conprar paguen fasta IX dias o tercio, e a otros IX dias otro tercio, e a otros IX dias outro tercio : e si a estos plasos non pagaren tenga la el que la el *(sic)* que la tien e uenda a quien quisier.

Qui entrar en heredat allea

Todo ome que en eredat ajena entrar e la *(sic)* arancaren por ella dê la doblada con VI morabitinos.

Qui destoruare boys

Quy boys ieytare de hero onde araren ó le sacare la clauija ó destoruare que non faga su lauor como pertenesce peyte VI morabitinos si lo firmar podieren : sinon iure con I vezino.

Moller que ronplr herdat

Muller que aronpier heredat de su marido ó baron en heredat de su mugier entre qualquier en o quarto : e si fezier molino ó açena ó en casa ó en uina *(sic)* ó orto tome el quarto de la eredat ó el medio del labor qual quisier ho que pede.

Qui conprare herencia

Todo ome qui conprare erençia ó uuejas ó otra qualquier cosa con su moller de seu auer, entre muller en la meatade de su marido, e el marido en la meatade de su mugier, despues que forem uelados, e si alguna cosa conpraren ó canbiarem.

A que demandaren heredat

Todo ome a que demandaren heredat e podier firmar que sobre anno la tien con lauor que le pertenesçe aya la con todo : e si el otro dixere —ante de anno demandê esta heredat— firme lo que ante de anno demandô aquela heredat e responda le por esa : e esta demandança tal seya : prindando e apertando e barallando ante el alcalde : e por ualia de V° morabitinos firme con I alcalde e por X con II e por XV con III alcaldes e dende arriba con IIII firme.

Qui labrare egido

*Q*ui labrare exido de aldea peyte X morabitinos e leyge el exido, medios a los alcaldes e medios a los querellosos. Quy sobre lauor alleno entrare ó lo deronpir peyte VI morabitinos e lexe la, e tal lauor qual pertenesce e plegue sulco a sulco.

Qui sobre Qui dat (sic) otorgare

Todo ome que heredat otorgare y dê fiador sobre la heredat que aja ualia de la heredat doblada e si tal fiador non diere por y caya.

Qui heredat sobre eredat

Quy heredat deuier otorgar sobre la heredat otorgue : e quando otorgare outro dia meta bestia e cada terçer dia meta bestia al foro, e si arrancado fore doble la heredat : e sy el octor non ouiere donde peytar, el fiador lo peyte suas bestias y iasiemdo, e por esto non metan ome en mano nin se alçe al Rey : e non traga mas de tercio ottor.

Que las terras non se paren tras anno

Las terras que ermanas deuen ser midan las e yguen las por u deuen ser e non se paren tras anno : e quien las conprare e linde quebrantare ó mollon arancare peyte II morabitinos si firmaren, e sane aquello que quebrantô ô arancô : sinon saluese con II uezinos.

Ome de otra parte que demandare herdat a otro

Todo ome de otra parte que demandare heredat a nuestro uezino nuestro foro le responda. Qualquier ome que demandar heredat meta otra tal en par ou peños ou auer de la ualia : sinon non responda mas por ella.

Digitized by Google

De desterminar heredat

Qvuando omes forem a determinar heredat uengan con su fiel ante alcaldes, e estos alcaldes den les por iuysio que uayam a determinar aquela heredat e den les plaso conoscido en tercer dia a porta de eglesia a que anbos uengam, e y os leyxar dôs uesinos determinadores : e qui al plazo non uenier sario v soldos, mas quando uenier el querelloso a determinar la heredat desternine la toda andando la e çercando e retornando la : e ende si la el labrador leyxar la heredat el querelloso entre en la heredat sin calonia : e si el labrador defendiere delante los desterminadores aplaze lo el querelloso al primero dia que uenga al corral de los alcaldes, e ay aia el uno e el otro su fuero : e si algunos de los auersarios al plazo non uenier caya pero de la razon sy al plazo non ueniere : ou si uenier e de rasom uençido fore, leyxe la heredat doblada con vi morabitinos. E si por auentura los desterminadores forem al aldea ho querelloso aplaze seu auersario a tercer dia á porta de alcalde, e el alcalde dè les por iuysio que uayan a determinar poniendo les plazo como es de suso dicho.

Qui achar ganado en defesa

Todo ome que achar puercos ó cabras ó ouellas en su restrojo onde ouier gauiellas e tresnales ó en uina uendimiada tome ii carneros ó ii porcos e non tome carneyro çençerrado, e si carneros non andarem en las ouellas tome dôs ouellas e non tome marueco : e si lo tomare torne lo doblado : e eso mismo de carnero ençençerrado : e eso mismo de puercos tome ii : de restrojo e *(sic)* de ouellas ii carneyros : e cabras ii e de cabrones ii, e non tome otra calonia. E prado esto mismo asi como de restrojo. E destas calonias el aldeano tome la meatat : e sy dixere el querelloso —reuelaste me peños— iure con i uezino e doble el que los anparar. E si dixere el dueño del ganado —non los tomeste en tu restrojo ó tresnales ó gauillas ó mese ó en tu uiña uendimiada— iure aquel que los tomô con i uisino que en su lauor ó de su señor los uio e fue tras ellos e tomô los, e tenga los, e si non podier iurar torne lo que tomô doblado e peyte ii morabitinos. E si moro esto tomare su senor iure por el.

Qui entrare en lauor alleno

Quy entrare en lauor alleno con fruto, cauallero ó de pié, peyte i soldo. Qvy daño ficier en miesse por cabeça mayor peyte iª ochaua : e por puerco e per v ouellas ó cabras iª ochaua : e per cinco ansares iª ochaua : e por puerco de muradal i ochaua : e de qual fruto comier dè tal. E qui comier era de noche por cabeça mayor e por puerco peyte iª ochaua : e ganado que andare a pastor e daño fesier de dia en era non peyte : e aquel que non ha pastor peyte ansi como sobredicho es.

Prado amojonado

Prado amojonado de quarta fasta vi arançadas aya fuero, e el que mas ó menos fore non aya fuero sacando si fore en bago de ôtros prados ó de uiñas que lo puedan fazer, e esto en aldeas ó en uilla.

Juycio de coral

Todo ome que iuysio ouier de corral metam dôs dos uezinos e non mas : e si mas metiere los alcaldes baçien el coral. E quien ay estodier sobre su coto peyte quarta de morabitino : E si ellos lo dexaren sean periuros.

Qui pan uendiere

Todo ome que pan uendiere en las aldeas peyte iii morabitinos si esquisa acharen de bonos omes, ou jure si vº : esto mismo sea del pan que ueniere de las aldeas ó de otra parte e non lo uendieren en mercado peyte i morabitino : e en qual casa lo uendieren peyte iii morabitinos.

Qui pan conprar

Todo ome que pan quesier conprar conpre i morabitino pera aiuda la semana e non mas : e si mas conprare peyte ii morabitinos, e esto en mercado lo conpre.

Qui casa diere a alquilé

Qualquier ome que casa diere alquiler alquilé *(sic)* quando su plaso uenier prinde por su alquilé qual dia

Digitized by Google

quisier sin calonia, ropa bestia ó otra cosa semeiable prinde. Qvien casa diere ad alquilé ó la tomare, aquel que la tomare si la dexare dê todo el alquilé : e si el señor de la casa lo echare ante de su plazo ó por otro ome sinon pera su corpo mismo pierda el alquilé : e el que touier la casa ay morando conprare sua dê quanto á merescido.

Qui con rancura uenier álcaldes

Todo ome que con rancura uenier a alcaldes per ferida que lle fagam, onde *(sic)* su pariente, ou per armas que sacarem, e dixere —darê pesquisas ou firmas— e despues non la diere, si en el çepo lo feziere entrar ó en cadenas, iaga aquel que ueniere con la rancura otro tanto en el cepo.

Qui labrar en sabado

Todo ome que labrar en sabado des medio dia arriba peyte x morabitinos a los alcaldes, e en aldeas peyte I morabitino a suos uesinos, e por esto non pare ffiel mas prinde peños.

Qui sua uós barallare

Todo ome que sua uoz barajare dê la uerdat que uerdat demanda ó anpara. Qui uox allena barallare dê la uerdat que quanto podier pesquirir uerdat demanda ó enbaralla ó anpara.

Junteros de boys

Los yugueros tomen bueys a quinto, e dê a cada I II k*afizes* de pan medio trigo e medio çenteno, e media ochaua de sal, e tres pares de abarcas buenas : e quien mas diere ó mas pediere peyte IIII° morabitinos al alcalde : e den e*n* nafega a cada I iugo de bueys III k*afizes* e medio, e si boys cansaren peyte las geras, e si moriere de cansado peyte las geras e el buey, ó los bueys : e los iugeros tengam los bueys de sant çibriam a san çibriam e fagan quanto mandaren sus señores, la cosa que les mandaren que seja de lauor fagan la segun su seso : e si su señor non le diere sua nafaga faga le testigos que le dê su nafaga, e si lle la non diere non le labre nin peyte obras jugero.

Junteros que geras fez perder

Todos los jugeros que obras fezierem perder por I qualquier obra peyte I morabitino, e si negare iure por III obras con I uezino, e por X obras si v°, e por mays lidie, e si cayere doble la calonia : e si su señor fore aldeano con aldeanos iure : e si boys de su señor agueyrare el jugero, sinon en lauor de su señor ó por su mandado, doble los bueys : e si negare iure si v° : e esto non aya ferias nin solturas. E si su senor dixer —mateste mi buey— iure la mancuadra, e el iugero si v°. Qui buey descornare ó ojo le quebrantare ou pierna tome lo e dê otro tan bueno. E de to*da* bestia esto mismo : e si dixere —non fize aquesto— iure si v°, e el la mancuadra.

Qui rancura ouier de su jugero

Quy rancura ouiere de su iugero tome el quinto fasta que lle dê dereyto, e el iugero faga le testigos que resciba su derecho, e si non quisier uenir meta bestia cada tercer dia fasta que resçiba seu dereyto : e estas bestias non seyan sueltas por ferias nin por solturas : e de todo aportellado de amo esto mismo faza, e si ansi non fesier non responda mas.

Qui morare a soldada *e* enfermar

Todo ome que con señor morar a soldada, e enfermar en mayo ó en agosto, quantos dias fesier menos a seu señor duble los en otros dias.

Ome de soldada que exiere ante de plazo

Todo ome que entrare con ootro pera su seruicio fazer e ante de seu plazo se exir de con el pierda la soldada : E quin o collir peyte II morabitinos si podier firmar que ante del plazo exio de el : e si el otro dixier — non sabia que contigo moraua— iure solo : sinon peyte e leyxe o : e si el señor del lo dexar, el bien seruiendo,

Digitized by Google

dê lle sua soldada : e si el señor dixere —mal me seruia— dê lle I christiano que iure aquesto e dê lle quanto auia seruido, e si non quisier iurar dê lle sua soldada.

Labrador que sinal touiere

Todo labrador que sinal ó preçio touiere por labor e el labor dexar fasta que seja feyto peyte I morabitino e cunpla el lauor : e qui sinal diere a el e el lauor le tollier perda la senal, e por todo mercado que sinal touiere e se repentire doble la : e qui la diere si se arepentiere pierda la.

Clerigo beneficiado que rancura ouier dotro

Qualquier clerigo que raciom ouier en eglesia de uilla sus omes e sus parientes que con el moraren sin soldada ayan fuero de iuysio de missa. Qualquier clerigo que racion ouiere en eglesia ó en villa e rancura ouiere de aldeano pare le fiel con vn clerigo e con I lego, e si non ueniere peyte I morábitino e a foro de castiell mellor : e el que raciom ouiere en eglesia de aldea sus omes e sus parientes que con el morarem ajan foro de aldea. Ningud ome ó muller que rancura ouiere de clerigo ó el clerigo de lego, ó moller que demostrare plaso a clerigo ó clerigo a lego ó uosero ouier a dar ó a firmar ó a iurar i lo den a la collaciom onde fore clerigo a salida de missa, e iulgue alcalde clerigo e lego, e se y alcaldes non ouyere uengan anbos onde ouier alcalde, sinon peyte I morabitino, e esso mismo a moller. Qualquier clerigo que racion ouier en eglesia de castiel mellor ó en sus aldeas e moriere como seruire de anno asi tome su cuenta de sant martim a san martim, e aya essa raciom quel ha merescida sus parientes propios, ó el mandare por su alma.

Qui arar con yugo de boys

Todo ome que arar con I iugo de bueys dê media ochaua de trigo a los andadores, e los medieros I quartella, e qui non ouier boys en arada dê lles I dinero, saluo caualleros ó aportelados.

Qui suas firmas quisier alongar

Todo ome que a firmar ouier e sus firmas alongar quesier iure quanto el pode esquirir que ay son onde dise, e y lo meta en la iura que testigos foron de aquella cosa : e si una de las firmas moriere, los dôs manlieuen aquel que fore morto per la iura que fezieron e firmen.

Qui non deue ser uisino nin aportelado

Todo ome que non fore escripto en carta e encomendado a sua collaçion al foro e faga todas suas derechuras non seya uesino nin aya portello. Ningud ome de castiel mellor que non ouier fillos nin moller non aja parte en ningud portello.

Qui alfoli de pan ouier en villa

Quy ouier alfoni en uilla uenda onde quisier, mas qui conprare non tome mas de Iª marauidada a la selmana, e si mas conprare peyte II morabitinos, sinon iure con II uesinos, e esto seja en mercado.

Por quaes cosas non se deue parar tras ferias

Todo auer iulgado de alcaldes por dar I IX dias non se pare tras ferias nin tras otras respusas : e otras firmas ó juras quando mandaren alcaldes responder que geytaren la respuesta, responda cada uno a su plaso.

Qui heredat partierem

Ningud ome que heredat ó otros aueres de parientes partierem partan delante fieles ó delante parientes, e si ansi non fesieren non preste su particion.

Qui se metiere en ordem

Ome ó moller que se metiere en orden dê la meatat de su auer a sus parientes, asi como si fuese morto.

Digitized by Google

Qui geytare penos por pan

Qvalquier ome que peños geytar por pan ó por uino e non los quitare fasta IX dias faga le testigos con III uezinos que los saque, e si non quesier sacar los uenda los con I fiel, e si sobrar de mas dê lo a su señor, e si menguar prinde por su auer fasta que se entregue e non responda mays por eles e prinde peños de I morabitino a foro, e quantos dias pasaren que non pague cada tercer dia meta bestia a foro, e quantas bestias non metiere tantos morabitinos peyte, e si fiel le parare sobre la I bestia sobre ella responda.

Qui auer ouier a dar a otro

Quy auer ouier a dar a otro uenga el que demanda e conte se unos con otros e cunplan se unos a otros per dereyto.

Penos reuelados

Estos son peños reuelados : si el que deue prindar toma el peño e uiene el doño de los peños e prende los peños, el ou su mandado, ó se se para en la porta, ó si cierra la puerta e non la quier abrir, ó dize —lexa peños— ó —non entraras allá— som peños reuelados, si podier firmar con el ffiel.

Qui por su iuysio se quesier alçar

Todo ome que por su juysio se quisier alcar al rey alcese fasta X morabitinos ó mas e non por menos, e el que se alçare a rey meta peños de III morabitinos, e el otro de II, e uaya al rey fasta doyro e non mas : e si por uentura non quiere yr al rey, tome iuysio de alcaldes : e si por auentura non forem al rey en estos terminos, estê su juysio fasta que uenga rey en estos terminos : e quando foren a rey fasta VI dias el que se alçare meta al otro al rey : sinon faga lle testigos de los fieles e uenga se : e si aquello iusgare el rey que iusgaron los alcaldes, el que se alçó peyte II morabitinos a los fieles e II a los alcaldes. Si el otro cayere peyte II morabitinos a los fieles : e daquel dia que uenieren el que cayere a IX dias dê los morabitinos, sinon dê fiador de queda de los peños.

Todo ome que arbol tallar pera su labor labre lo fasta IX dias, e si en estos IX dias otro lo labrare, dexe lo con IIII morabitinos, e si fasta IX dias non lo labrare nol peyte nada.

Qui heredat touier

Qvy heredat touier de pariente ó de parienta ó de cormanos ó de entenados, e depôs moriere, si en sua uida la ouo arada e uencido fore por ella, se fore apañada alçe su pan e dexe la heredat, e si for barbeyto dê el quarto del pan a que pertenesçe : e si fore uina, si la demandare fasta en pascua de ressureçion uindimie la uina e responda por ella de aquello que metier en lauor, e si o non demandar atá pascua de rresurreçion e despoys lexe la a que pertenesçe.

Qui sseu preçio leuar per forcia

Qvy seu preçio leuar por forcia peyte I morabitino e el si tomare preçio de mançebo ó de mançeba ou de III vno que deue ser escusados peyte I morabitino.

Qual dia deuen entrar

Las mulleres deuen entrar en baño en domingo e en martes e en jueues : e barones entren en otros dias. Todo ome que entrare en baño en dia de las mugeres de sol a sol peyte I morabitino a los alcaldes : e eso mismo fagan las mugeres : e si el bañador los omes metier en baño en dia de molleres peyte I morabitino, ó mulleres sy entrarem en dia de barones peyte II morabitinos a los alcaldes.

Precio de bano

Ningud ome non dê preçio en bano por escudero, o ome que non ouier escudero leue por escudero ome de su pan, e mulleres eso mismo fagan.

Digitized by Google

De las aguas

Totas las aguas de las goteras e todos *(sic)* los corrales de las calles per donde mandaren alcaldes e otros bonos por y uayan derechas.

De los ssegadores

Los segadores sieguem a diesmo e tomen por suerte de XL uno de mayores, e de corderos de XX I[a] *(sic)*.

Qui morar e labrar heredat de senor

Qvualquier ome que labrare e morare en toda heredat de su señor seia solariego, e si en otra heredat entrare peyte ansi como aldeano. Todo ome que con su iugo de bueys arare, maguer que se faga iuguero, seia postero, e el mediero que con sua mano arare peyte media posta e non uaya en fonsado nin en apellido.

Colmenero quesier sacar

Qvy colmenero quiser sacar de XL colmenas arriba saque, e el colmenero que las curie cada dia.

Que auer moble demandarem

Todo ome a que auer mueble demandarem e dixere —tuerto me demandas— iure el otro que demanda que soyo foy e non lo uendio nin lo donô, e responda o que o touer, e si dixer —darê octor— dê lo a IX dias, e el octor iure que por aquesto lo otorga que o uendio ou donô ou que foy fiador dello, e si ansi non fesier per y caya, e dê fiador que aya la ualia de la peticiom dublada : e si otrogare en la mañana meta bestia en la noche, e sy en la noche, meta la en otro dia, e si aquesto non conpliere aquel que dá el octor per y caya. E y hu diere el octor y dê ffiador que faga quanto mandarem alcaldes, e sy non, per y caya : e sy rancado fore el que dá el octor, e non ouier el octor donde pechar, el fiador la peche doblada e cabedal : e qui se llamare a octor e non conpliere doble : e si dixere —non puedo auer quien me lo dô ó quien me lo uendio— e iure que o conprô ó que llo dieron e non le pode auer e dê lo aaquel que demanda : e el que demanda dê fiador que lo tenga manifiesto fasta medio anno.

Qui entrare en plazo e enfermar

Todo ome que entrare en plazo e enfermar uenga que os peños quisier sacar e iure que enfermo yaze e sin arte, e quando sanare responda.

Por furto e por condesillo

Por furto e por condossillo por IIII morabitinos ó dende arriba lidie todo ome.

Por X morabitinos

*T*odo ome que firmare por X morabitinos ó dende arriba recuda a repto. Qvy iurar ouuere por I morabitino iure con vn uezino, por II morabitinos con II, por III ó dende arriba si v°.

A que demandaren furto

Ningud ome a que demandaren furto e negare e despues fore uencido por ello dê lo doblado con IIII morabitinos.

Auer de nego que for uencido

Todo auer de nego que fore uençido por firmas dê lo doblado, e si iurar e non conplir, esso mismo : si ante de la iura conosçiere esse auer dê el cabdal e seia quito del doblo.

Qui penos reuelare

Qvualquier ome qui peños reuelare en villa ó en aldea, los alcaldes prinden por II morabitinos, I a los alcal-

Digitized by Google

des e otro al querelloso : e si los alcaldes reuelarem peños, los alcaldes digan aaquellos que ay foren que les aiuden : e qui los non quissier aiudar peyte cada I seños morabitinos pera los alcaldes, ó iuren con I vesino que les non dixeron —aiuda nos— : esto és dicho si reuelaren peños a los andadores : e qui reuelare peños a los alcaldes peyte III morabitinos, e los III a los alcaldes e el vno al querelloso, sinon saluese si v.°

Qui auer ouier a dar

Todo ome que auer ouer a dar a otro, e en ferias entrare, peda le con III testigos, e de él que lle lo pediere dê lo a IX dias, e si le non diere ferias exidas dê lo doblado.

Ferias de agosto (sic)

E estas son ferias de quaresma : respondan por dineros de labrador e por acada açadon e podadera, e por daño de todo labrador responda : por prado e por uina e por mese, e por quanto pertenesce a lauor, e por moyno e por aceña responda : e estas ferias tal fuero ayan como las ferias de agosto. Soldada de mançebo non aya ferias, nin perdida que faga a su señor non se pare tras ferias : nin ganado de leche non aya ferias. Vesino nin mortuorum nin primiçias non ayan ferias.

Ferias de quaresma (sic)

Estas son las ferias de agosto : des del dia de çincuesma fasta santa maria de mediado agosto : non respondan por nada sinon por morte de ome ó por muller forçada ó por furto, e por forçia e uilto si fuere fecho en las ferias : e si non fore fecho en las ferias non respondan : por toda debda que feyta fore en ferias por toda responda, outrosi por calonia : e respondan por buey e por uaca domados, e por caros, e por quanto pertenesçe a eras, e por pan de panadera e por uino de tauernera e por uino de cuba, e carne de carniçero. Cauallo de silla, nin escudo nin lança nin espada, nin mula de silla non ayan ferias, todas armas.

Qui pan coller dê su derecho

Quy coller pan dê todo su derecho a los iunteros e a los andadores : e el anno que non collieren pan non les den nada synon como es en otro lugar.

Todo ome ó juntero que ouiere a dar pan

Todo ome ó iuntero e andador del uodo e todo otro ome a que ouieren a dar seu pan e non lo demandaren ante del natal, non respondan mas por ello fasta nueuo.

Clerigo que moriere

Qvualquier clerigo que moriere en castiel mellor non dê mortuorum por sy sinon por ome de su casa que estê con el a su bienfaser : e otro ome que ouiere ualia de XX morabitinos dê I morabitino al castillo, e qui ouier ualia de X morabitinos dê medio : e ningud aportellado non seia escusado.

Los que fizieren carera

Todos los omes que careyra quesierem si se auenieren entre saquem su carera e aia couto como si la sacasen los alcaldes, e si non se otorgaren vengan al cabildo de los alcaldes, e den les de cabildo III alcaldes que la saquen, e den les II morabitinos : e despues que fore sacada quien la arare ou çerare peyte III morabitinos si lo podieren firmar con III uizinos : e la carrera que tal non feziere sacada non aya coto : e esso mismo exido de conceio.

Aldeano que labrar con bueys medieros

Todos los aldeanos que senbraren con bueys den sendas ochauas de çeuada a los iunteros, e los medieros media : e el anno que non senbraren non den nada a los iunteros.

Qui dixer —este es mi preso—

Ningud ome que dixier —este es mi preso por meu auer— e el otro ouier del rancura por seu auer, si

Digitized by Google

troxiere fiero en manos ó en pies, e omes de su seruicio e de su pan andaren con el, seia su preso, e si ansi non andare non seia su preso : e esto que lo ueian II alcaldes ó tres bonos omes que al primero diera su auer e dende arriba uenga el que primero lo prissó e dê a todos sus debdores a sua conta : e el que primero lo touiere con III uizinos lo firme que essa rancura ha del que demanda e responda el presso, e si uençiere el preso uaya en paz, e sinon uaya presso fasta que dê su auer al contendor.

Qui non for escripto en carta nin padron

Qvy ualia ouiere de X morabitinos e non fore escripto en carta e en padron, non seya uesino a foro nin tome portelo nin firme sobre otro, e cada domingo peyte I morabitino fasta que entre en carta e en padron, e seia postero a foro.

Qui uinas casas asenas enpenar

Qvy uinas ó asenas ó casas enpenar non le den otra cosa por uiñas labrar nin por açenas nin por casas fasta que las saque : e qui las touiere labre las cada anno como le pertenesçe, e si ansi non fesiere, de el auer que ouier a dar labre su señor la herençia.

Quien se llamar a firmas

Todo ome que se llamar a firmas e non cononbrare per y caya, e non conomine mas de I pariente : pariente é padre ó hermano ó primo ó segundo ó terçero ou quarto : e non meta mas de un pariente en firma. Todos omes que ouieren a firmar con concejo firmen con V° posteros ó fillos de posteros que ayan XV annos asi como fuero es ó mas.

Qui fiadoria peytar. Qui otro fiar

Todo ome que por fiadoria peytar doble la aquel por quien la pechar. Todo ome que fiar a otro e lo podier auer e meter en medio non responda.

Lauor de aldeano fuero aya

Todo lauor de aldeano tal fuero aya de peyto como de uisino de uilla.

Qui uós allena barallar

Todo ome que uós alleña barallar se uençier el auer que demanda la uós uença los peños de las calonias que prindar, e si non uençiere la uós que demanda nin el cabdal non uença os peños de las calonias.

Qui penos prindar

Todo ome qui penos prindar si uenciere el cabdal non uença los penos.

Los que sacaren las ochauas

Todos que sacaren las ochauas metan en el mercado III ochauas e II medias, e non anden y extrangeras, e sy andaren fostiguen las los alcaldes, e sinon sejan perjuros : e quantas ochauas e quantas medias fallescierem destas que de suso son dichas tantos morabitinos peyten por las ochauas e tantos medios por las medias.

Qui touier casa poblada dê diesmo e primiçia

Qvualquier ome de castiell mellor que en la uilla touiere casa poblada con ome que coma su pan e faga su seruiçio dê su desimo e primicias en la uilla, ay faga toda su fasienda e aya foro ansy como uesinos de uilla : e los que moraren en las aldeas en nuestro termino e y ouieren sus casas e y morarem con fillos e con mulleres las duas partes del anno aian foro asy como uesinos de aldeas, e y den todas suas dereturas.

Digitized by Google

LIBRO SEXTO

De los menestrales, e de rrios, e de fontes, e de barco, e de pescadores, e de azenas, e de mollnos

Oorezes que labrarem en nuestro termino sin mandado de conçejo peyten x morabitinos si lo podieren firmar, sinon saluese si v°, e por esto non dê mancuadra.

Pescador que non fore uesino

Todo pescador que non fore nosso uesino e en nossos terminos pescare peyte v° morabitinos sy ouiere per que, sinon aduga lo presso ffasta que peyte.

Qui aduxier pescado recente

Qvalquier ome que aduxiere pescado resiente, ele lo uenda : e esso mismo de liebres e de coellos e perdiçes, e si a otra uilla lo leuare qui lo achar tome del la calona : e si recaton tanbien de gallinas como de leña como de otra cossa y andare peyte I morabitino a los alcaldes, sinon saluese con I uesino : e si los alcaldes non lo tomaren seja les en perjuro.

Que gane o tauernero

Todo ome tauernero gane ho III e non mays : e si mas uendiere desta quantia peyte I morabitino, e si negare iure con I uesino : todo uesino que por esto prindare respondan le : los carniçeros e panaderas e merchanes asy fagam. Por pan de panaderas e uino de tauernera e carne de carniçero e pescado seco de cacatera, ó por queso de quesera, qui dineros ouiere a dar dê los ante dia. Todos los carniçeros ó pescadores ó otros merchanes como a ellos respondieren en ferias ansi fagan ellos a los otros.

Qui pescado conprare

Qvalquier ome que pescado conprare pera recatonear peyte II morabitinos : e qui le lo uendiere cada I peyte dôs morabitinos, sinon saluese con II uizinos : e alcaldes si ge los dexaren sejan periuros : e ningud ome non seja osado de uender peçes en su casa, nin carne nin pan nin ninguna rem, sinon uino, mas en mercado, ansi como mandô el señor Rey fasta sol puesto : e qui ende al fesiere peche I morabitino.

Judio que penos tomar de mancebo

Ningud iudio que penos tomar de mancebo ó conprare sinon de su dueno dê los de furto.

Judio que pescado conprare

Ningud iudio que pescado conprare en uiernes peyte I morabitino, e si christiano lo conprare pera iudio peyte I morabitino, sinon iure con I uesino. Ningud iudio non tenga uós sua nin allena, e si lo fesier peyte I morabitino.

Qui penos geytare

Qvy peños geytare alquilé e los engueyrare, non le den alquilé : e si por pan ó por uino ó por carne ó por pescado ó enprestados, si fasta tercer dia non los sacare engueyre los peños e prinde por su auer ó por otra cosa.

Judio que auer diere a alquilé

Todo judio que auer diere a alquilé dê el morabitino a VI selmanas por I ochaua, e el soldo por I dinero : todos iudios que iuysio ouieren con christianos e firmaren II christianos e non firmare el iudio con los christianos que foren en firma, el iudeo peyte la peticion doblada e y dê sobre quien seia fasta que dê el auer : e esso mismo si I christiano non quisier firmar esse peyte la peticion doblada.

Digitized by Google

Judio que penos tomar sin testigos

Iudio que peños tomar sin testigos peyte I morabitino per de furto : e ninguno non tome auer de fillo enparentado, sinon qui lo tomare peyte X morabitinos.

Qui auer conoscier a iudio

Todo ome que su auer conosçier a iudio firme lo el iudio con II iudios e I christiano e con II christianos e I iudio que lo conprô con sol naçido e non posto, e si non podier firmar iure el christiano que suyo es e non lo uendio nin lo donô nin lo mandô enpenar e tome el auer que demanda. Todo iudio dê octor por auer que le conosçiere.

Carnicero que troxier rex muerta

Todo carnicero ó otro ome que aduxier rex morta non la uenda en la carniçeria, e si dixer que ele lo matô, per cabeça menor iure per sua cabeça, e per mayor non *(sic)* iure con I uesino, sinon peyte III morabitinos. Todos carniceros que conpraren carneros e uacas ó otro ganado pera uender non se pare tras ferias.

Los ferreros des quando tengan rejas

Los fereyros tengan las rejas desde san çibrian fasta sant çibrian, III rejas por I morabitino e dende a sua conta : e ferero que touier XV rejas en aldea seja quito de posta e de fazendera e de fonsado e de apelido : e ferero de uilla eso mismo : qui touier XXX rejas seja escusado, e faza la reja dôs uezes de nouo, e dende aguze e calçe segur e açado*n* e açola e scoplo : e si por su culpa se perdier obra, peyte I morabitino qualquier *(sic)* peyte I morabitino : e si dixer que per sua culpa non se perdio obra, fasta X obras iure siui v°, e si menos a sua conta, e per mays lidie, e si cayere doble la calonia : e qui mas pediere ó diere peyte III morabitinos si llo firmare, sinon saluese con III.

Feradores

Todos los ferradores ferren III duzenas a morabitino. Ferraduras que ante de IX dias quebrare ou cayere fierre otra uez sin preçio, sinon peyte I morabitino : e los ferreros que fezieren ferraduras fagan las tales como las calladas *(sic)* de conçello : e si pejores clauos ó peores ferraduras fezieren, peyte cada I III morabitinos al castillo : e si pleito ó iuramento fezieren sobre esto contra conçello, peyte cada I III morabitinos, e si negaren que lo non fizieron, iure cada I si quinto, e fagan las ferraduras : e los ferradores que las ferraduras pecharen por mas ó por menos clauos, los fereyros que las ouieren feechas doblen as a los ferradores, sinon peyte cada uno seños morabitinos. E por esto cada terçer dia meta bestia, e la bestia y jaziendo peyte, e si la bestia non metiere prinde peños de morabitino : e esto non aya ferias nin uedamiento ninguno.

Qui leuar fiero fuera

Qvi leuar fiero de castiel mellor quien no achar tome lo sin calonia, e qui lo uedare torne el precio al ome de fuera parte e peyte III morabitinos.

Asenas e molinos maquilen a uez

Las azeñas e los molinos maquilen a uez, e el maquilon que uez destallar si lo firmar podiere peyte III morabitinos, sinon iure con I uizino, e molan a uez, e non tome alphadias el maquilon nin heredero : e quien tomar alfadias ó uedare ues peyte III morabitinos, sinon iure con I uizino : e el molinero a foro non seja escusado.

Panadera que pan crudo uendiere

Toda panadera que pan crudo uendiere quebrantado ó qui lle lo tomare o lo que conprare tal lo tome, e si non lo quisier tomar faga le testigos de III omes bonos e peyte I morabitino.

Fornos coçan

Los fornos coçam a XXX e non menos : E si a menos coçieren peyte III morabitinos si lo firmar podieren

Digitized by Google

sinon iure con I uisino, e cogan a uez : e si pan bien non coçierem peyte I morabitino, e si negare firme lo con III molleres e peyte I morabitino al dono del pan : e faga forno qui fazer quisier : e qui uedar uez peyte I morabitino, sinon iure con I uesino.

De molinos e açenas

Las açenias e los molinos los que ante foren fechos ó despues tanto alçem que non tollam moler al de suso : e las pesqueras seyan defessadas de suso XX estadales e de jusso fasta I : e quien o *(sic)* pescare, saluo boytron ó anzuelo peyte III morabitinos, sinon jure con I uisino.

Capitulo de las fontes

Toda fuente perenal que aroyo echare en qualquier heredat seya de III braçadas por carera en ancho a todo redor de la fonte, e cerre seu lauor sin *(sic)* otra agua non ouier abondo : e esto seja aquellos que su heredat non den agua a ninguno per foro. Toda fonte que nasçe entre cuadrelas, e fore fonte de regar, como parten la heredat partan la agua : e en qual heredat nasçiere esse tome primero : e ansi per horden, e II dias ande fóra e el quarto dia torne a la heredat onde nasçiere : e aquelos que non ouieren *(sic)* al coliz cauar que *(sic)* fonté mondar non aya y parte : e qui la furtare ó destoruaree en dia alleno sua agua peyte II morabitinos e doble lle su agua si firmar podier, sinon iure el otro con I uizino, e el otro non dê mancuadra : e si non iurare e de plaso cayere peyte II morabitinos.

Qui Rio eruolare

Qvy Rio eruolare peyte IIII morabitinos, e qui lo prendare tome os medios e alcaldes los medios e si lo firmar podieren con III christianos.

Capitulo de los menestrales

Todos los menestrales que lauor ageno labraren e mal lo fesieren fagan lo otra ues sin precio, sinon peyte I morabitino ó iure que non sabe mejor lauor faser.

Carniçero que conprar ganado

Ningun carnicero que conprar ganado non uenda rex uiua, e sinon peyte II morabitinos, e non uenda carne por I anno.

De pescador

Todo pescador de castiel mellor que pescado matar, ó otro montanero que carne matar de monte y la uenda en mercado, sinon peyte II morabitinos.

Carne que iudio matar

Ninguna carne que judio matar non la uenda en la carniceria, sinon peyte II morabitinos.

Carniçero que quebrantar coto

Todo ome carniçero que quebrantar coto de alcalde peyte II morabitinos, e non uenda carne en esse anno si lo podieren firmar, sinon iure si III.

Ortolano a fforo

Todo ortollano a foro tal seja de nauidat a nauidat : todo ome que metiere ortolano en su huerto dê le asno e seron e açada pera estercolar : e ortolano de quanta semiente metiere tome el quarto : e qui mas tomare ó mas diere peyte VI morabitinos.

Menestral que demandare merenda

Todo menistral que demandare merienda por lauor que aya de fazer peyte I morabitino si ge lo firmar podierem, ou iure con vn uesino.

Teleyro que faza tella

Todo telleyro que tela ó ladrelo uendiere e per agua se dañare ante de anno canbie lo, e si non quesier

Digitized by Google

peyte IIII morabitinos e canbie el ladrillo e la tela, e del mill e CC tellas por I morabitino, e eso mismo de los ladrillos, e si menos dieren peyte IIII morabitinos.

De carpentero

Todo carpintero que madera aduxir a mercado con aluura ó ripia peyte I morabitino.

De pellitero

Ningud pellitero que pelles de conejos ó de corderos castrarem peyte sendos morabitinos a los alcaldes : e de çapateros que cantearen las suelas esso mismo peyten.

De çapateros

Los çapateros tomen por solar IIII dinheiros de XV sueldos el morabitino, e si sobieren ó descendieren tomen a sua conta.

De aparçeria de molinos

Todos los que aparçeria ouieren en molinos ó açenas en las aldeas faça seu cabildo a sanctiago, e conten sse todos e cunpla su derecho. Molinero que molier en enuierno e en agosto aquel molinero que y fore seja a foro. Todo aparçero de molino ó de açena que non quesier labrar en pesquera ó en laùor como pertenesçe pierda las maquilas e peyte I morabitino, e sua ues pierda fasta que se entreguen de quanto y metieron sus aparçeros : e muelan desde san juan fasta san miguell a XII, e desde san miguel fasta sant juan a XVI, e si ansi non molierem peyte I morabitino el maquilon, sinon jure con I vesino.

De coredor de ropa

Al coredor de ropa non tome mas de II dinheiros del I morabitino e de XIX dinheiros I.

De montanero

Todo montanero que a monte andar que su uenado achar radiu tome ende la pierna, e quien lo ascondiere peyte IIII morabitinos si ge lo podieren firmar, sinon saluesse si V°, e iure dono del uenado que suyo era con I uisino, sinon non le responda mas.

Que non ponga barco en rio

Ningud ome non ponga barco en nosso rrio en aquel lugar onde anda barco de conçello, sinon quesier pasar algunos por su alma de conçejo, e quien otro barco ende posier pierda el barco e peyte II morabitinos : e frayres del pereyro ó de otras ordenes metan sus barcos se quisieren pasar sus omes, e omes de conçello en saluo.

LIBRO SETIMO

De los ganados. e que quebrar balladar. de bestia alquilada. de quien achar ganado en los terminos. de bestia a medias

Qvalquier ganado que ome geytar a pastor tanbien de uila como de aldeas e non uenier á noyte peche lo el pastor si lo podier firmar con aquellos que geytaron el ganado a pastor, sinon saluese por qual fuere aquella petiçion.

Qui guardar ouejas a diesmo

Qvy uellar ouejas, a diesmo de los corderos, e de X quesos I, e sy mas diere ó mas tomare peyte IIII morabitinos : E qui las anafagare tome el V° e destas quintas qui las quesier tomar dê a sua conta e tome a sua conta :

Digitized by Google

e desse dia que conpesçarem a faser queysso den en soldar de cabaneyro e en anafega e en auarcas e en ssal e en quallo : e de la lana de las uazias e de corderos den el v.°

De pastor que dê sinal

Todo pastor que ouellas uellar dê sinal de oreja e de fierro en las pellejas : e si dier senal de x pielles ariba lidie, e si cayere peyte : e de quanto le echarem per conta responda : e de puercos este iuyçio cunpla.

Qui uelar uacas

Qvy uelar uacas solariegas uele x por I morabitino : e qui diere II coyros con senal de fiero e de orella tome los : e si mas diere lidie, e si cayere peyte : uacas soldariegas e ouejas quintenas aquel que las uelare non pare tras sant iohan e responda a doño de ganado : e el amo responda le esso mismo por su soldada : e qui menos uacas uelare de x morabitinos *(sic)* per I morabitino peyte III morabitinos. De esse dia que conpeçare a faser queso ó manteca dê la su conta en soldada e en anafega del cabaneyro : su señor dê las uacas e tome a su conta de quesso e de manteca.

Qui uelar puercos

Qvy uelar porcos de esse dia que los tomar per conta quantos perdiere tantos morabitinos peyte por los que foren anales ou mas, e por los que non foren anales por cada uno qualquier peyte medio morabitino. Todos los que geytaren ganado a pastor por sant juan e despues su señor se lo quissier toller, saluo si non fore por cabtiuaçion e inimisidat e per casamiento, dê le todo seu soldada : e si per casamento ó por cabtiuaçion ó por enemistat ge lo quesier toller dê lle quanto ha meresçido : e sy el pastor leyxar el ganado, sinon por casamiento ó per enimistat ó per cabtiuacion, pierda quanto á meresçido.

Qui matar porco anal

Qvy matar porco anal, ó mas ó menos, peyte ansi como dicho es de suso en otro logar : e por leyton peyte quarta de morabitino e si jurare que lo non matô por su grado e con I uisino, sinon doble el ganado e peyte III morabitinos, e si negare e despoys manifestare peyte doblado con la calonia : e si llo firmar podieren peyte como sobredicho es con la calonia.

De ouellas que paçen entre lindes

De las ouellas que paçem entre lindes anden c e non mays, e çinquenta uacas e non mays, e si ay mas andaren peyte I morabitino a los alcaldes cada domingo.

Qui ganado anparar

Todos los que ganado ouieren aparçeria quesieren fazer fazan a kalendas iulii. Qvy ganado sacodir fóra de los terminos de castiel mellor tome el diesmo, saluo caualleros de arafala e pastores de ganado, e sy cauallo y moriere de aquel ganado lo ereden : e caualo que moriere en apellido de concello del dia que lo conprare fasta I anno den le por el tanto como el lo conprô, e de anno a delante den le por el xxx morabitinos.

Qui ganado alleno fferir

Todo ome que ganado alleno ferir por desonrra de su señor peyte IIII morabitinos si lo podieren firmar, sinon iure si v° : e si lo matare dê lo doblado con IIII morabitinos : e de toda bestia esto mismo seja si podieren firmar con III uizinos al uizino e al morador con moradores ó con uizinos, e si non podiere firmar iure con XII.

Qui ferir buey ó vaca

Todo ome que ferir buey ó uaca ó otro ganado ajeno peyte III morabitinos si firmar podier : e si cayre doble si llo podier firmar, sinon saluese con III e el v.°

Que non gente (sic) yegua a ojo de cauallo

Todo ome que yegua ouier non la geyte a ollo de cauallo que en prado paçiere nin en defessa de conçello, saluo en almofala, e sy la echare peyte I morabitino si llo podieren firmar, sinon iure con I uisino.

Digitized by Google

Qui bestia enprestar ó la leuar *a* alquilé

Todo ome que su bestia enprestare a otro ó la leuare a alquilé e mas longe la leuar daquelo que le dixo dê la doblada con III morabitinos. Todo ome que bestia lleuar a alquiler e la perdiere ó moriere firme lo con III uizinos thaes como el dueño de la bestia e responda a reptro, e si firmas non ouiere iure si v° : e entre lid e iura qual quisier el querelloso : e esto por bestia de x morabitinos arriba, e dende a yusso como es fuero.

Qui bestia leuar a medias

Todo ome que bestia leuar a medias e dixere —furtaronme la— ó —perdi la— firme lo con III tales como el dueño de la bestia, e si ouiere per que, recuda a repto, synon iure si v°, e dá meatade de quanto ualir la bestia en auer al doño de la bestia.

Qui tomar ouellas por dano

*T*odo ome que tomare ouellas por su daño onde andaren carneyros castrados dê las dobladas per aquel lauor como dise de suso : e boy ó uaca ó bestia mayor que en lauor alleno entrare peyte deçima de morabitino : e si a sabiendas fesiere daño peyte toda su calonia como dise de suso. Por todo ganado dise esto ansy como dise en otro logar que deue cada vno pechar : e per gallinas que fezeren daño en orto ó en otro lauor peyte su señor per v° una ochaua de pam : e si menos fore ou mays a sua conta.

Borico que dano ffesier

Por borico que daño feziér peyte I dinheiro : e en dezimo por borico VI dinheiros, e potro e muleto I^a quinta, e de bezerro I^a dezima.

Todo pastor dê ffador

Todo pastor a que ganado dieren a uelar dê fiador por ganado e por bestias de la cabaña, e el tome recabdo de los que el collier, e si ansi non forem non le respondam por elles.

Qui bestia conprar enferma

Qvy bestia conprare ó boy ó uaca ó qual bestia quier e salir enfermo ó sarnoso torne lo ante de IX dias a su dueno e iure si v° que atal le lo uendio per sua culpa non ouo mal e torne le su bestia e dê lle sus morabitinos : e por asno con I uisino iure, e si a terçer dia non le diere su auer dê lo doblado, e por doblo e por cabdal meta bestias e non aja ferias.

De cauallo quebrado

Todo ome que seu cauallo aduxer quebrado ó danado de fonsado ó de azaria amostre o a III uizinos II alcaldes e enmende llo o conçello, e iure con IIII uezinos que allá se danô en essa azaria ó en ese apellido, e si ansi non fezere non le dê nada de conçello e de conpaña.

Qui achar ganado en los terminos

Qvy achar ganado en los terminos de castiel mellor tome de I^a qualquier grey de porcos V, e de ouellas X carneros e de uacas II. Qualquier ome que las achar en estos terminos e cotos morador de uilla ó uezino tome estas calonias. Qui tomar toda esta calonia jure si v° que en estos terminos achô el ganado, e si menos tomar non caya por elo, e si demás tomar lo demás doble.

Qui britar balladar ó linde

Todo ome que con su ganado ó con sus bestias ó con su corpo quebrantar ualladar ó linde allena peyte II morabitinos si lo podieren firmar, e faza o ualadar ó linde, sinon juré si IIII.

De parceria por mantener cabana

Qvalquier ome que aparçeria fezer por mantener cabana tenga la fasta I anno, si non le uenier catiuacion ó

Digitized by Google

inimizidat ó casamento, e qui ansi non feziere peyte VI morabitinos e torne y el ganado metendo bestias a tercer dia, e estas non ayan ferias nin solturas.

Qui geytar ganado

Todo que geytare ganado en cabana allena sin grado de su señor perda lo e non le respondan por el : e el ganado de los aportellados qui lo anafagare e quien lo salgare esse tome o lleyte.

Qui ffor tomar ouellas

Ningum ome que fore a ouellas allenas tomar carneyros ó ouellas ó porcos ó alguna rês dê la doblada con IIII morabitinos ó iure si v.º

Qui achar cauallo de silla

Todo ome que achar su cauallo de silla que perdido auia en azaria ó en qual lugar quier dê I morabitino aja lo.

Qui achar asno ó buey

Ningud ome que achar ó uier asno ó uaca ó buey fóra de los terminos den le en achalgo quarta de morabitino, e de L porcos III, e dende ariba a sua conta, e dende a yuso a sua conta.

Qui ganado ordenar

Qvy ganado alleno ordenar sin grado de su dueño peyte III morabitinos si podier firmar, sinon iure si vº que lo non ordenó sin grado de su dueño.

Quanto aja pastor de porcos

Todo pastor que curiar porcos, dos porcos aya el quarto de la criança, por porco anal ó mays aja III quartelas de çenteno, e qui menos ouier de anno den le media ochaua de centeno : e come llos leuare de anno ansi le pague a su conta.

Pastor que otro ganado collier

Pastor que ganado collier en cabana de su señor sin su mandado e se perder el pastor lo peyte.

Qui cabras uedar (sic)

Qvy cabras uelar tome el vº de los chiuos, e cada VIII dias domenguera do liente *(sic)*, e cada cabron III dinheiros pipiones.

Qui caualo leuar

Qvy cauallo ó mulu ó mula ó yegua ó asno ó asna leuar de canpo sin grado de su señor la caualgar ó la cargar dê ge la doblada con III morabitinos si ge lo podier firmar, sinon iure si vº, e si o ouiere per que, recuda a repto.

Qui ouier cauallo de silla

Todo ome de castiel mellor que ouier cauallo de silla en uilla non peyte.

Pastor de ganado a que ladrones fforen

Todo pastor que ganado curiare e uenieren ladrones ó robadores e forcia le fesieren dê apelido de dia ó de noche e non peyte el ganado nin pierda su soldada, sinon peyte el ganado ó suus fiadores por el.

Mercadores de traperia

Los mercadores de traperia sy cayeren prinden a todo tenpo, elos eso mismo respondan a todo tienpo por su calonia, e non prendan sua prenda. Aruano que touier trapo de color non le prenden trapo de color por tallar. Todo ome que de foro se sacare non lo y meta deus.

Digitized by Google

LIBRO OCTAUO

De los alcaldes e de caualleros e de aportelados e de portalgo e de dados

Los alcaldes quando salieren del alcaldia como touierem los presos en el çepo ansi los den a los otros alcaldes que entraren nuebos.

Alcaldes non sejan en conta de conçello

Ningunos alcaldes sinon VI non sejan en conta de concello : alcaldes de concello seyan fasta cabo de anno.

De los junteros

Los iunteros tengan las juntas e las alcalderias de las hermandades, e tomen sua çeuada e suas uiudas e suas greges *(sic)*, e si mas tomaren salgan por aleuosos del portelo e non tomen ningud precio : e todas las treguas son III morabitinos : e si a los VI ueniere pesquisa que por iuysio otro auer prisioron *(sic)* salgan por aleuosos del portelo e peyten XX morabitinos. Alcaldes del rey entren cada anno con alcaldes de conçello.

Qui ouier rencura de omes

Todos los rancurosos de uilla ó de aldeas que ouieren rancura de omes de fuera de uila vayan a los VI e a los iunteros e mande lle prendar su entrega : e de iunteros senpre sejam III alcaldes a los uizinos iulgar de fóra de uilla, e elos fazan las ydas al rey : e quanto por ellos se perdiere ó danare ellos lo peyten.

Alcaldes de hermandat

Aalcaldes de ermandat non prenden nin acotem sin rancuroso sinon por sua debda.

Quanto dem a los iunteros

Llos *(sic)* iunteros den todos aquelos que ararem con I iugo de boys I ochaua de çeuada e el mediero media ochaua, e sejan pagados fasta sant çibriam, sinon doblen. Hos iunteros den todos los que han ualia de X morabitinos fasta en XX media ochaua e de XX a ssuso den Iª ochaua.

Fillo de uidua de XV annos

Vidua que á fillo uaron de XV annos a ssusso e fazer su mandado dê iunteria e en almoneda e en todas dereyturas de conçello : e otra muda *(sic)* non dê nada.

Qui matar aue domada

Toda aue domada ó paloma de palomar ó de casa qui la matar peyte por I qualquier peyte I morabitino : e por galina ó ansar ó otra aue peyte I morabitino si lo firmar podieren, sinon iure con I uisino, saluo falcon ó açor ó gauilam. Quy matar galgo ó carauo ó can rastriego, por galgo peyte II morabitinos, e por carauolado peyte I morabitino, e por can rastriego peyte I morabitino, e por podenco ó alano peyte II morabitinos : e esta calonia tome si los matare a torto, sinon nada : e si al galgo quebrantare pierna ó alano ó a podenco al tanto peyte como sy o matasse, sinon iure con I uesino.

Calonias de alcaldes

Estas son calonias de alcaldes : mercado quebrantado ó açogue III morabitinos, coral de alcaldes III morabitinos, voda III morabitinos, con conçejo III morabitinos, treguas quebrantadas III morabitinos, uando sobre uando L morabitinos : aldea sobre aldea XL morabitinos : qui uandear de lengua III morabitinos : exido de conçejo III morabitinos.

Digitized by Google

Alcaldes quando uieren barallar

Aalcaldes ó iurados que a buelta ó baralla sobreuenierem e uieren ferir ó mesar e lo uiere el alcalde ó iurado firme fasta en v° morabitinos e peyte el que firiere ó mesar, e II alcaldes fasta x morabitinos firmen e leue lo por la iura que fesieren al concejo, e III alcaldes fasta xv morabitinos, e IIII alcaldes por xx morabitinos firmen e dende ariba.

Foro uello de caualgada

Foro uello de caualgada este he per que sienpre caualgarom los adalides : a primas ementar dios e nomear suus foros : atalaeros caualleros allende tejo II morabitinos peones I morabitino : e aquende tejo el cauallero I morabitino e el peon medio morabitino : e alende tajo e aquende, a ferida de parte a parte IIII° morabitinos e la otra II morabitinos : e la ferida de cabeça onde ossos ygieren IIII morabitinos, e quantos dientes ó orejas ó dedos perdieren x x morabitinos, e por mano ó pie ó ollo ó naris xx morabitinos, e ferida de cauallo que pasare de parte a parte IIII morabitinos e la otra II morabitinos, e emenden todo cauallo, synon cauallo que geytaren a pazer solto : e si dixere su señor —trauado lo geytê— firme lo con III de conpania e prenda enmenda, sinon non : e sy los adalides ó la conpania lo prouaren que mentira firmaren tresquilen los e yschan por aleuosos, e si a monte forem sin mandado de adalides e allá prisier ferida en cauallo suyo ó morte non le den enmenda : e sy traydor leuare cauallo de conpanero sus conpaneros con que comir pam lo peytem siquer ganen siquier non, e los adalides e la conpaña los matem *(sic)* en manos al querellosso, e sinon elos lo peytem. Emenda de cauallo tal seya : fasta cabo de anno dende *(sic)* quanto le costó fasta xxx morabitinos e non mays : atalero ó otro ome que estodier en uela ó en atalaya e lo fallaren dormiendo tresquilen lo e ysca por aleuosso si lo prouaren II morabitinos *(sic)*.

Qui ferir (sic) de bolta

Ningud ome que fugir de bolta ó de rebata tresquilen lo e pierda el quinon : en caualgada sy entre sy trauaren el que ferire con cuchillo ó con espada ó con lança ó con piedra ó con pora ó con otra arma corten la mano, e sinon y la conpre, e los adalides e la conpania meter le lo en mano, sinon ellos lo peytem, e si lo matare enforquen lo. Ningud ome que non ouiere portelo e ganancia descobriere fasta xx morabitinos den le I morabitino. E ballestero que leuar ballesta con dôs cuerdas e vn auancuerda con LX saetas el cauallero prenda media caualleria e el peom quarta : e el cauellero que deribar a otro cauallero trauso *(sic)* prenda la silla, e si forem II ó III partan la. E peones esso mismo prendam la mejor sinal, e si mas forem seja de conpaña : e qui leuare loriga ó lorigom ó capello de L caualerias ó dende ariba leue seu dereyto e dende a yuso nada : e esto he dereyto : III capellos I^a^ caualleria, loriga ó lorigon con almofar I^a^ caualleria, ó lorigon con capelo I^a^ caualleria, brafoneras I^a^ quarta, lorigon sin capello sin almofar media caualleria : ó alcaldes andodieren lo que ganaren ellos lo ajam en poder e ellos lo partam, e onde non ouier alcalde los adalides lo fagan. E por todas estas cosas si adallid fesiere *(sic)* ome per pro de conpania non peyte calonia. Cauallo ferido ó quebrado si su señor feniir *(sic)* que morra demostre lo a la conpania e ellos lo tengam fasta IX dias e si moriere den le entrega de morto e si moriere *(sic)* den le su derecho : e todas feridas si forem sañas ante de partiçiom non tomen entregas : e en arrancada qui canpo robare fasta que la segunda seja feyta perda el quinon e ixca por aleuoso.

Qui aduxier moro de fonsado

Quy aduxir moro ó mora de fonssado ó de azaria e catiuo christiano ioguier por el ante que taje den le xxx morabitinos : e depoys que tajare den le tanto quanto tajô fasta c morabitinos : e si de c morabitinos ariba tajô non le den mas de c : e tal seja el tajamiento : ante alcaldes del rey e per concello : e a qui lo conprô den lle tanto e medio quanto lo conprô ante que taxe. Ningud ome de castiel mellor ó de su termino que catiuo conprare moro ó christiano si por el ioguiere dê le tanto e medio de quanto costô en almoneda e den lo a ell ó a sseus parientes : e sy non ge lo quessierem dar metan dôs bestias uiuas en cassa del querellosso : e sy los alcaldes las soltarem caya les en perjuro e non les preste : e sy el catiuo christiano morto ffore torne el moro a su señor si lo resçebir quessier : e si seu parente sacare e mas auer diere el dê lo al dueño del moro, e si negare iure si v.°

Qui moro alleno achar

Qvy moro alleno achar en nuestros terminos, ansi como se contiene en nuestra carta, den le en honor I^a^

Digitized by Google

ochaua de morabitino, e dende arriba fasta plazencia ó granada ó la syerra de gomar fasta elza e fasta tajo den le en honor medio morabitino, e dende adiante den le I morabitino.

Los alcaldes iulguem

Qos *(sic)* alcalldes dese anno que entraren fasta I anno iulguel *(sic)* e non mays, e si mas iulgaren non preste su juysio, e los alcaldes aquelo iusgaren *(sic)* esso otorguen e iulguen dereyto e otorgen dereyto e tomen las calonnias de conçello : de aquello que apreciaren tomen o desimo alcalldes e escriuanos, e de aquelo que dize de su coto por corrall ó de su acotamiento ó de lidiadores que uayam a santa maria ó a la defessa como es ffuero : e a *(sic)* los alcaldes de conçejo ó de los VI ó de hermandat sejam per octauas e per suas dereyturas : e escriuanos e alcaldes esso mismo faga : e ayan alcaldes seu dereyto, VI ansi fagan : e de hermandat e juys esso mismo : los andadores acotem por mandado de alcaldes : alcaldes de concejo con su espriuano ajan suas calonias : e todas las calonias de conçejo per pesquissa bona e derecha collan as, delante seja aquel que diere las pesquisas : den uisinos a uisinos e a morador de uisinos e ó de moradores, e estas pesquissas sejan III e non menos, e con estas pesquissas collidas el querellosso sua calonia, e qui primero feriere esse peyte las calonias de anbos : e qui sobre sua cabeça tornare non peyte calonia si non fezier liuores : e si liuores feziere peyte media calonia. Todas las caloñas que por alcaldes ó por VI ó por iurados ó por iuys se podieren *(sic)* ellos lo peytem.

Aportellado que for en pro de conçello

Todo aportellado de conçejo que en pro de conçejo fore *a* aldeas sobre aquel a que fore demandar sobre aquel coma : e si a concello demandar que coma si lo achar peyte VI morabitinos : e si lo non achar ó en otro mandado fore sirua lo el conçejo de la aldea onde posare, a un alcalde Iª gallina, a II alcaldes dôs gallinas ó a III II IIII cabritos *(sic)* e mays a sua conta e pan e uino quanto ouieren mester : e los andadores ajan esas peles de cabritos, e si lle non deren seu jantar prinde el alcalde en casa del iurado de l*a* aldea e geyten os peños por la jantar doblada : si los peños reuelaren a alcalde peyte I morabitino e la iantar doblada : e por esto digan los alcaldes uerdat por la iura que fezierom al conçello que sin escatima la demandam : e a sus caualleros *(sic)* a dôs vna ochaua de çeuada e a bestia mular Iª tercia. E estos son aportelados a que deuen seruir alcaldes de concello e espriuanos.

Alcaldes que leuarem conducho e lieuen IIII scusados

Alcaldes que leuaren conducho a las aldeas en quaresma lieuen pera II alcaldes Iª quarta, e si mas foren a su conta, e si menos esso mismo, e esto pague el conçejo de l*a* aldea onde cenaren : e si mas leuaren non les den nada : los alcaldes lieuen IIII escusados por si e por sus armas e por sua alcalderia III : juyz leue IIII escusados : e la senna otros cuatro : Cauallero que fore de fuste e de fierro leue IIII : caualleros de escudo e de lança leue III : e qui leuar tenda redonda leue III : e estos caualleros sejan de uilla.

Qui julgado tomar sin mandado

Todo ome que iulgado ó alcalderia tomar sin mandado de conçello ó por su seso fagan lo iusticia de su cuerpo e ysca por aleuoso e deriben le las casas si non fore per sua dereytura : e iuyz que fore posto per seu dereyto esse prinde e tome suas dereyturas e non meta outro rabadam, sinon non le den peños.

Que alcaldes non den quinta

Los alcaldes del rey ó de la uilla non den quinta, e anno que fore juyz non julgue quinta : athalaeros nin adallid non den quinta.

Hos VI non entren

Los VI non entren en almoneda niguna e si hy entraren peyten X morabitinos.

Escusado non aya en alcalderia

Todo ome que escusado fore de fonsado e escusado de concello e de apelido non ieyte sorte en alcalderia nin en iulgado.

Digitized by Google

Alcaldes que foren en fonssado e omes que foren escussados

Aalcaldes que foren en fonsado e en apelido non les den soldada sinon a III alcaldes. Todos los omes que foren escusados de conçello e de fonsado e de apelido e de posta sy almonederos lo prindaren tornen los peños doblados.

Auer iulgado : alcaldes quando fforen en almoffala

Todo auer iulgado de alcaldes ó de conuenidores non ajan ferias nin solturas. Hos alcaldes quando foren en almofala ó en apellido en las aldeas los que ay foren todos fagan una despensa a sua conta e non lieuen convidados, e ssi anssi non fezieren sejan periuros.

Alcaldes non se paren tras alcalderia

Aalcalldes non se paren tras alcalderia que non respondan, ningunos aportelados se respondan : alcaldes e iurados anden per las calles e reyguen os omes e uejan cada vnos que uida uiuen, e si esto non fezieren caya les en perfuro, e de cada aldea den iurado, e iure en mano de alcalde e faga dereyto e raygue os malos omes.

Andador que fore en mandado

Andador quando fuere en mandado de alcaldes en aldea donde fore den le III dineros *cn* conduyto e medio quarto de uino e pan quanto le sea mester.

Alcaldes iulguen suas calonias

Alcaldes iusguen todas suas calonias en dia lunes, e sy en dia lunes primero non les iusgaren solte las bestias e fasta otro lunes, pesquisa que ouyeren a dar den la al otro lunes, e si la non dieren partan se daquelos a quien demandaren : e non fazan coral sinon en uiernes e sabado, e si ansy non fezieren sea les en perjuro : e alcaldes non pidan en aldeas nin en villa, nin andadores, e si pidieren seyan periuros e non les preste.

Alcaldes non acoten sinon por su calona e non parí el fiel

Aalcaldes non acoten sinon por suas calonas, sinon sean periuros : los alcaldes nin esp*ri*uanos sy non pararen fiel por los peños que prindaren en seu portelo estando non les respondan mays.

Coral de alcaldes

Corral de alcaldes es dicho que iulguen lunes suas calonias, e qui se alçare meta sus bestias a foro sobre las otras que y yazen ; e uiernes iulguen uizinos *(sic)* de uila e en sabado los desafiados.

Alcaldes non remuden plazos

Alcaldes non remudem ssus plazos de una collaçion a otra e sy al fezieren caya les en periuro.

Qui presso ganare

Ningud ome que preso ganare moro ó christiano preste le, foras de *la* quinta que dê al rey, syquier uala poco siquier mucho.

El senor que touier a castiel mellor

Ningud senor que touier a castiel mellor non meta mano en ningud ome de castiel mellor que y morare, foras del cuerpo del rey : e iuyz colla sus quintas, e el porteyro seu portalgo. Si el señor rancura ouyere de algud ome de castiel mellor demande lo por noso foro e por nossa carta con seu manposteyro e per iuysio de nossos alcaldes.

Digitized by Google

Ningud alcalde que fore a aldea non le den

Ningun alcalde de castiel mellor que for demandar a aldeas non le den nada si non quesieren, e todo uesino que for con el peyte c morabitinos e deriben le las casas por aleuoso.

Ome que a uila touer

Todo ome de castiell mellor que caualgar e ningud rico ome que la uilla touier, tome el juys todo el su setimo de la quinta e los adalides la redroquinta. Todo rico ome aja su dereyto de omicio e de moller forçiada e de lission, e he seu dereyto III morabitinos e tercia : e iuyz aja ende seu dereyto e he septima parte.

Qui pedir en concello

Todo ome que pedir en concello non le den mays de I morabitino, e qui sua uox touer ó mays le mandare peyte III morabitinos.

Manda que fezier o concello

Manda que fezier o conçello en domingo preste, sin otra guysa non preste, e este concello seja feyto despoys de missa.

Quy dixer que he traydor

Ningud ome de castiel mellor que dixere que é traydor de conçello ó del rey squiran alcaldes e omes bonos, e sy ansy fore fazan del iusticia, e tomen le o auer alcaldes.

Qui se parare con senor

Todo ome de castiel mellor que se parare con el señor a daño de uizino ó de morador de castiell mellor ysca por aleuoso del conçello e del rrey, e alcaldes tomen quanto ouier.

Manpostero

*Q*vy fore manpostero non seja mas de I anno e non aia otro portero, e si otro portelo ouier ysca por aleuoso de concello, e derriben le las casas si non quesier demitir la manposteria : e o bispo dê manpostero por sy e por ssus canonigos.

Collaço ó aportelado

Todo collaço ó aportellado que auer ó bestia ó qual cosa quier furtar ó leuar allena su señor la peyte, e el fiador al señor, e si non ouyer fiador su señor lo peyte.

Cauallero que loriga uistir

Todo caualleyro que loriga uistir en a coyta onde foren en almofala ó en azaria tome por ela media racion : e si leuar todas armas tome racion entera : e esto se forem de c caualleros arriba.

Auer de caualga..

Todo auer de caualgada e de conpania non aja ferias nin dê uedamiento.

Recuero que uendir uino non dê portalgo

Todo recuero que uendir uino de Iª morauidada dê medio quarto de uino : de miel Iª quartezna e de mantega esso mismo : de la ochaua de ceuera del pan Iª cullar : de XXXII Iª ochaua, e de ssal esso mismo. Esto todo de omes de fuera de uilla. Todo ome que a escuso medir peyte I morabitino e dê las cullares dobladas e de uino esso mismo : e si negare iure con I uezino : e el otauero que acharen en falseria peyte X morabitinos a los alcaldes e ysca por alleuoso : e de azeyte de I morauidada Iª panela. Todo requero que pan e uino uendier en cas-

Digitized by Google

tiel mellor aquel dia seja pagado, e si esto non quissier fazer hos alcaldes lo uayan entregar, e sinon sejan periuros, ansi a uesino de uila como a de fuera. A esto es el concejo auenido : que ningud ome que acharen en falseria peyte III morabitinos e nesse anno non merque *(?)* nada. En castiell mellor ningud recuero que pan ó uino ay aduxier non den portalgo.

Dereytos de portalgo

Estos son dereytos de portasgo, conuien a saber : de carga de pano de color I morabitino, de çera I morabitino, de grana I morabitino, de conellos I morabitino, de pijotas de bestia caualar Iª tercia : de asno Iª quarta, de todo pescado esso mismo. Carga de sal de bestia caualar I soldo, de asno VI dineros : e castanas e de nueçes e de allos asy como de sal : de carga de pannos de lino de bestia mayor medio morabitino, e de asno Iª quarta : e de cueros que non son cortidos, de bestia mayor Iª tercia, e de asno Iª quarta. Tota cousa que peon traya en manos que carga non sea III dineros : e de carga de azeyte de bestia cauallar Iª tercia, e de asno Iª quarta : de corderinas e de cabritas la carga de bestia mayor Iª tercia e de asno Iª quarta. Carga de sayam de bestia mayor Iª tercia, e de asno Iª quarta : de boy e de uaca ó de asno VI dinheiros : de cauallo Iª dezima de morabitino, e de iegua esso mismo, e de mulo ó de mula Iª desima de morabitino : de porcos e de ouellas e de cabras III dinheiros : de corderos e de cabritos e de leytones I dinheiro.

Qui ninguno non tome

En castiel mellor non tome ningud ome posada a forcia, e qui la tomare peyte C morabitinos ó mate lo sin calonia.

Porteyros tomen

Los porteros tomen e prendan el portasgo e den el tercio a las posadas de los uizinos, e si en ese lo dieren *(sic)* prendan peños por el doblado e por cabdal.

Requeros que foren en re..

Todos requeros que foren en rrecua a terra de moros ó de christianos e por castiel mellor ó por su termino pasarem den el portago a castiell mellor : a la terra donde ouieren treguas e per y trogieren ganado ó robadura tomen los, synon ellos lo peytem, e en la uilla los jurados los raygnen, e si non los raygaren seya les en perjuro.

Juyz que entrare

El iuyz que entrare pague la soldada a los porteros de la quinta primera que colliere, e sinon dè los de sua cassa.

Alfaqueque

Alfaqueque tome del catiuo que exiere fasta en XX morabitinos medio e de XX arriba I morabitino e non menos. Todos los que de horo e de cuño e de peso foren todos entren, sinon peyte I morabitino.

De fonsado e de azaria

De fonsado e de azaria de X caualleros Iª racion ajan a santa maria, e de menos media, e de peones esso mismo, e otra a catiuos, e si menos foren fasta Iª racion entrega entre anbas eglesias, e fazan auoreria fasta L caualleros e de C caualleros dôs aluorerias, essos dôs adalides que mandare el fonssado ó *a*zaria *(sic)* : e amoreria *(sic)* tal seja : de C caualleros ó dende arriba senos boys ó III morabitinos : e alcaldes e atalaeros tomen de C cauallerias e dende ariba seños boys ó III morabitinos cada uno e de L a yuso dôs morabitinos, e los athalaeros escojan antes e los otros sorteen : e lançada que pasar de parte en parte den le III morabitinos e la otra dôs morabitinos, e a ferida de cabeça onde huessos exieren III morabitinos, e qui menbro perdiere den le XX morabitinos, e a los llagados den las bestias moriscas en que uengan fasta que partan : moro que por cabtiuo ioguier den a su señor tanto e medio como sobredicho es. Cauallero ó peon que cabtiuare de azaria ó de fonssado den le o mellor moro ó mora ó a mellor bestia mular ó caualar que escollieren sus parientes ó seus conpaneros.

Vesino que catiuare

Todo uesino de castiel mellor que catiuare de fonsado ó de azaria ó de apellido e los que ay foren e ganaren

Digitized by Google

preso ó bestia ó otra ganancia den le tanto en que ysca : e si la ganancia fore de presos ó de bestias den a ssus parientes ó a ssus conpaneros de pan la mellor bestia ó mellor presso que escollieren : e si dixeren —mas uale el preso que el catiuo— dent tanto en que ysca el que es catiuo e ajan su precio : e si lo non quesieren dar quantos dias allá trasnochar tantos morabitinos peyten los que non quesieren dar : e los de castiell mellor ó de su termino que se acertaren en esse fonssado ó nessa azaria de la su parte lo den esto : e si lo non dieren, los alcaldes e los ataleros, si foren entregadores los ataleros, e sinon los entregadores e los alcaldes metan cada unos señas bestias cada dia en mano de los querelosos e quantas bestias non metiere tantos morabitinos peyte e non las saquen per ferias nen per solturas fasta que lo den con VI morabitinos. Cauallero ó peon que a porta de castello ou entre duas azes se dere con otro quanto tomare del deribado todo lo aja el que se dier con el : e que y lança azulada perdier den le II morabitinos si firmar podier que amanteniente firio con ella, e si otra lança ffore den le I morabitino.

Qui cauallero alcançar

Qvy cauallero alcancar en segunda fore *(sic)* de lid canpal ó lo deribare tome la mellor senal que trahe foras do corpo e do cauallo.

Qui ssu cauallo perdir

Qvy seu cauallo perdir per qual el fezere con I conpanero de pam tal le den : e alcaldes leuen los per la rura *(sic)* que fezeron que valia le dan de su cauallo : e caualo uiuo aprecien lo ansi como sano e den le sua entrega, e meter el ferido en quinon e aquende tajo si non fore per seu plazer : e alcaldes e ataleros a seysmos los pongam, e del seysmo onde ouer alcalde iurado de la uila non meta y otro : e si la quinta que en la uilla fore a dar los alcaldes e los adalides respondan por ella al iuys e primeramente entreguen e despoys quintem, e non tomen quinta sinon de auer morisco.

Qui en lid sse acertare

Todo ome que en lide se acertare e ante que se torne de la arrancada alguna coussa espollare ó algo reparare perda la rracion e messen le la barba. Qui auer de fonssado ó de azaria ó de apellido tomare e a sus conpaneros non lo dere a partir perda la razon e mesen le la barba.

Qui rapare auer dado

Qvy rapare ó furtar a partir *(sic)* auer que fore dado a partir pierda la racion e peyte C morabitinos, e si non ouer onde peytar fagam del iusticia.

Qui ouer ualia e non touier caua..

Todo ome que ouer ualia de C morabitinos e non ouer cauallo non tome portello nin le responda nade e el responda a otrem : e si dixer —non he la ualia— e iure con IIII : e si dixer —caualo he— iure con IIII e sin arte : e qui mula ouier dê la por cauallo, e qui la quisier tener conpre cauallo. Todo ome que cauallo diere a otro por escusar se de apellido ó de fonssado corten le el rabo al cauallo si de la uilla fore, e qui mula diere por escusar se non le preste e peyte.

Alcalde que non ouier cauallo

Todo alcalde que non ouyer caualo non iülgue nin preste su juysio

Alcaldes ó VI que unidat fezierem

Qualquier ome que morto fore non licuem con el sinon I cauallo sobresenado ó con armas e quanto mays ay leuare tantos III morabitinos peyte : alcaldes per iuyzio non tomen ningud precio : alcaldes VI si unidat fesieren ó en uno comieren sejan *(sic)* : alcaldes VI si los en falseria acharem perdan el portelo e yscan por aleuosos de concello : e quantos ansi achados forem tantos yscam, e sy otro non exiere a el ó a ellos todos yscan por aleuosos e pierdan el portello como sobredicho : e asi de todo aportelado de conçello que en falseria echado fore : e sy ansy non fezieren sejan periuros los alcaldes : e sy el corral de alcaldes pesquissa acharen, aquel que touier torto mande le que se parta del otro que torto tiene : e esto seja por todos aquelos que iuysio ouierem per la uilla : e todos los omes que posieren en concello e alcaldes e los VI por guardar, tanbiem de pelliteria como de ferradores como de tauerneros como de quantos foren a guardar, e no lo enderetaren yscan por aleuosos e peyten IIII quarto *(sic)* morabitinos, e los VI ueden a todos los aportelados la enemiga que fesieren con conçello.

Digitized by Google

Qui per sua barbeza mandare

Todo ome que por sua barbeca mandare alguna ren a otro dê lo, si lo non soltare aaquel que lo mandare : e esto he dicto per los pedidores.

Qui auer diere a onzenas

Todo ome que auer diere a onzenas e non le diere peños non le responda.

Qui iugar dados

Qvy iugar dados de note peyte I morabitino : e la casa onde los iugaren peyte II morabitinos e si negare iure si tercio.

Qui con mesturgo fore al rey

Todo ome que con mesturgo fore al rey ó leuare portero a casa de iuys de castiel mellor peyte C morabitinos e ysca por aleuosso de concello.

Qui pan leuare a terra de moros

Todo ome que pan leuare a terra de moros ó mel ó quexo ó mantega ó armas ó cauallo qui lo achar prenda quanto troxier sin calonia e aduga el corpo a los alcaldes e fazan del iusticia e perda quanto ouier : e si dixere —non lo pude prender— saluese si v.°

Qui achar moro de otra parte

Todo ome que achar moro ó mora de otra parte en castiel mellor ó en seu termino sy señor non le exire e el moro achado fore desde la sierra aquende dê le II morabitinos e ayan lo su señor.

Quando alcaldes exieren en apelido

Qvuando alcaldes exieren en apelido lieuen sacerno e non coman de aldea e si comieren caya les en periuro e peyten X morabitinos al conçejo, e estos aperten los VI.

Quando iunteros

Qvando los iunteros foren al senor rey per mandado de concejo fasta en salamanca e alua de tormes e a toro e a çamora e a coria e a terminos destas uillas despendam de sus casas e de ende a delante coman de concejo.

Qui entrare en cepo

Todo ome que entrare en cepo ó en cadenas dê I.ª ochaua de morabitino a los andadores.

Qui fore en mandado de conçello

Qvy fore en mandado de concello a II caualleros que foren fasta choa e fasta agueda e fasta doyro e fasta thourones den les sendas quartas de morabitino : e abdat *(sic)* e a sabugal e alfayates senos morabitinos : e qui fore a coria e a galisteo e a placencia ó a salamanca ó alua de tormes e a saluaterra ó a ledesma ó *(sic)* a cada uno dem morabitino e medio, e si mays caualleros fforem ó menos den les a esta conta, e si mas longe ó menos forem paguen les a sua conta.

Qui troxiere cotello

Todo ome que conytelo trougere en uilla ó en rrabalde e alcaldes lo acharem con el peyte II morabitinos e en esa casa onde possada ouiere diga lle su huespede que legem o coytelo e si llo non dixere peyte II morabitinos e si los quesier leygar *(sic)* diga o a los alcaldes e aquel que los troxiere peyte II morabitinos : e todo ome que fóra de uilla quesier andar tome o en sua mao e ysca de la uilla e meta o en la cinta.

Digitized by Google

Qui de noche andare

Todo ome que d noyte andare por uilla despues que la canpaña quedare e non dixere donde uyem ó pera onde ua e por buenosomes non prouaren por bona fazan le ansy como a ladron.

Todo ome de alda que forcia feziere a alcaldes ellos andando en proueyto de conçejo ó del rey peyte c morabitinos.

De los que se alcan a rey

Estos son los cotosde los que se alcan al rey, conuiene a saber : por camora e per touro e per medina e per areualo e per auila per placencia e por coria e per sabugal, e dende per sus terminos, e dende a yusso quien quisier yr allá pey ansy como dicho es en otro logar.

De sangrador

Entre el concello de stiel mellor e de castiel rodrigo el sangrador sangre por vn dinero e uentosa por II dinheiros e mays tomar pe II morabitinos.

De cabana de ganado

Aacotamos estos termis que ninguna cabaña de ganado que entre en estos terminos syn mandado de concejo que non for uesino yte la cabaña de las uacas II uacas e cabaña de ouellas prinden x carneros e de puercos v puercos e esto tomee prenden por montalgo cada ocho dias fasta que salgal *(sic)* del termino. E todo ome que non for nuestro uesi e en estos terminos cassa ffesier aquel que lo ffallar prenda de su auer fasta la ualia de v morabitinos e si la tia non le fallaren prendan le el cuerpo e non seya suelto fasta que pague aquellos v morabitinos e todo nuestruesino que en estos terminos cassa fesier syn mandado de concello peyte II morabitinos al concello.

Esto faze el conçello de casll mellor a pró del rey e de sua uilla e de su termino : E las bestias que ay fezieren daño peyten I morabitine el montero que ay andare sy non lo mandare el conçello peyte II morabitinos.

Algumas erratas mais ou menos substanciaes, que escapassem na revisão deste fasciculo, serão apontadas, com as que subsequentemente possam occorrer, no fim do volume.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google